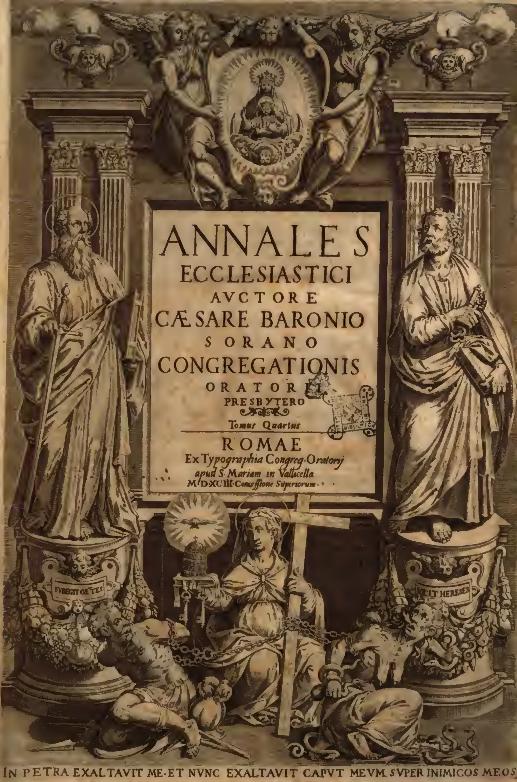
32
10 F
4

Hic liber est Conv.tus S. Nicolai Tolentinatis in Urbe Frum Discalc. S. Aug.ni

ANNALES
ECCLESIASTICI
AVCTORE
CÆSARE BARONIO
SORANO
CONGREGATIONIS
ORATORII
PRESBYTERO
Tomus Quartus
ROMAE
Ex Typographia Congreg. Oratorij
apud S. Mariam in Vallicella
M.D.XCIII. Conceſſione Superiorum.
SVBEGIT GE TES
HERESES
IN PETRA EXALTAVIT ME. ET NVNC EXALTAVIT CAPVT MEVM SVPER INIMICOS MEOS

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI
ET D. N. CLEMENTI VIII. PONTIFICI MAXIMO

CAESAR BARONIVS CONGREGATIONIS Oratorij presbyter ſempiternam felicitatem.

DIVINO plane nutu factum eſſe videtur, Beatiſſime Pater, vt qui tempore Sixti Quinti ſanctæ memoriæ Pontificis Maximi Annales noſtri in lucem prodire cœperunt, eorumdem tomus quartus, quarto tibi eiuſdem in ſede Pontificia ſucceſſori iure debitus perſoluatur; & quidem auſpicijs feliciſſimis, afferens ſecum ſua tractatione quatuor illos Orientalis Eccleſiæ vertices, ſanctiſſimos Epiſcopos atque Doctores, Magnum Athanaſium, Baſilium itidem Magnum, Gregorium Theologum ſummum, & Ioannem eloquentia maximum cognomento Chryſoſtomum; cumq. ijs adducens quatuor Occidentalis Eccleſiæ culmina, fidei columnas, luminaria magna, Orbis miracula, Hilarium,

Hieronymum, Ambroſium, & Auguſtinum; tantorum Patrum corona cingens thronum tuum, ipſis quoque Angelis venerandum. Præclaris igitur hiſce comitibus animoſior offert ſeſe ſacro conſpectui tuo quartus hic mihi genitus partus, tibi vero
Geneſ. 27. primogenitus, expetens vti primogenitus à te bene-
Geneſ. 49. dici, necnon quarto loco nato filio impertitam a Iacob benedictionem accipere: ſed, nimirum vtilius, tua Sanctitas ad declinandam inuidiam, duas haſce benedictiones vna illa compenſabit, qua cæleſtia eademq. perennia tribuuntur: Hanc vt conſequi merear, oro cupioque iidem apud te exiſtant tanti proceres interceſſores: quos iſta tua erga me beneficentia tibi concilians, aliiſque demerens officiis, magna ab eis exigere poteris beneficia, habiturus eos tibi iugiter aſſiſtentes in rebus difficillimis conſultores, conſolatores in aduerſis, in aduerſarios propugnatores, & adiutores in paſtorali onere ſuſtinendo; tantoque vallatus agmine beatorum, omnia bene cœpta felicioribus ſucceſſibus proſequaris, vt Eccleſiæ gaudium impleatur: Quæ quidem poſt innumerabiles clades, poſtq. tot Romanorum Pontificum breui temporis ſpatio funera, ad electionem tuam diuinitus inſpiratam reſpirans tandem, lugubria veſtimenta depoſuit, ac-
Iſai. 61. cipiens a Domino, ſecundum diuinum oraculum, oleum gaudij pro luctu, pro cinere coronam, & pro ſpiritu mæroris pallium laudis; ad ſpem quoque maiorem erecta, vt in te quod ſequitur impleatur;

ni-

nimirum, deſerta a ſæculo ædifices, ruinas antiquas erigas, & diſsipatas ciuitates inſtaures, ipſas nempe Eccleſias ad fidem reſtituas iam ab impietate proſtratas. Maiore vero perfunditur gaudio, cum tantæ erigendæ molis iacta iam videat fundamenta, & optata diu ſurgere mœnia a terra, erigiq. ſuper baſes ſuas ingentes columnas, dum ad ſummos honores optimos quoſque prouehis. Accedit ad lætitiæ cumulum, quòd aſpiciat diu extorrem reſtitui Eccleſiaſticam diſciplinã, vigilare morum cenſuram, reuiuiſcere ſui obſeruantia leges, ſacroſq. canones priſtino nitore floreſcere, cohiberi improborũ audaciam, poſtliminio reuocari exulem probitatem, ſacrarumq. rerum ſcientiam excoli vehementius.

Ingens plane ſe hic aperiret curriculum orationi meæ, ſi vellem eam per ampliſsimum campum virtutum tuarum laxatis quaſi habenis immittere: ſed illas vt contraham, facit perpetua atque admirabilis modeſtia tua, qua ſoles laudes exiſtimare iacula, & hoſtes credere laudatores. Sed quando hoc mihi nulla ratione conceditur, reliquum eſt, vt (ſecundum illud Apoſtoli: Siue excedimus, Deo: ſiue ſobrij ſumus, vobis) quoniam cogitur oratio per tuas laudes tranſilire ieiuna; eamdem concitatam ſemel, ſinam effuſo curſu prorumpere in laudes Dei, & vberes gratiarum actiones, in quibus nullam timere poſsit inuidiam, nec ſuſpicionem adulationis incurrere, cum & impellatur religione, atque vrgeatur ex debito. Etenim quis impie & in- 2.Cor.5.

grate nimis tot tantaq. Dei dona tibi pro ſalute omnium attributa duxerit eſſe obuoluenda ſilentio & iniqua obliuionis veluti nube obſcuranda, ac non potius pro illis Deo optimo maximo omnium bonorum auctori immortales immenſaſq. gratias & agendas & habendas eſſe cenſuerit? cum vel
Deut. 32. ab ipſis incunabulis ſua prouidentia (vt vna Prophetæ ſententia cuncta complectar) te circumduxerit & docuerit, & cuſtodierit vt pupillam oculi ſui: parentem illum in primis tribuens, maximum noſtri ſæculi decus; qui cum ſapientia polleret ac rerum ſcientia, duabus hiſce alis te ſicut aquila prouocans ad volandum pullum ſuum, docuit ſuo ductu ima deſpicere, ac ſublimia petere quàm celerrimo volatu: Sed cito nimis, altius ſe efferens, & ſeſe in cæleſtibus abdēs, ab oculis ſubductus eſt tuis: verum reliquit tibi, quem ſequereris ducem præuium, morum magiſtrum, virtutum viuum exemplar, Ioannem clariſsimæ memoriæ germanum fratrem tuū, magnum illum S.R.E. Cardinalē quauis laude maiorem: qui prouidum agens aurigam creditæ ſibi quadrigæ, quatuor fratres ſumma concordia moderatus, dignos Apoſtolicæ Sedis dignis obſequijs mancipauit: te vero præcipue propenſiore cura atque ſolertiore induſtria, veluti præſcius futurorum, ad perfectiorem imaginem probitatis excoluit, ad hoc a Deo tamdiu cæli ciuis agere permiſsus in terris, donec ſuſceptum opus abſolueret: Qui ex hac vita recedens, ampliſsimi te patrimo-

nij reliquit heredem, ſapientiæ ſcilicet ipſius fidei a Deo commiſsæ, in te poſtea plene atque integre transferendæ; quæ indiuidua tibi ſemper ſocia iungeretur & comes, conſeſsura tecum in eminentioribus Eccleſiæ tribunalibus, progreſsura pariter ad remotiores prouincias in Romanæ Eccleſiæ honeſtiſsimis functionibus, conciliatura tibi Reges & Principes, ac cuncta denique dextere confectura: qua item duce tandem tu, quaſi alter Dauid, fratrum tuorum natu minimus, Maximus Pontifex exorirere: vt merito gratias Deo referens, illud ipſe eiuſdem Dauidis vſurpare poſsis: Tenuiſti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. *Pſal. 72.*

Cum igitur pro his donis a Deo tibi cõmuni hominum bono conceſsis diuinæ bonitati ab omnibus ſint gratiæ agendæ: mihi certe id potiſsimum incumbit ex munere, quòd in te Clemente Deus optimus maximus ſummum illum Clementem Petri Apoſtoli ſucceſſorem mihi præſtitit rediuiuum, cum eumdem quem refers nomine, prætefe-ras exemplo, inſiſtenſq. tanti præceſſoris veſtigijs, ſicut ille ad ſcribendas res geſtas Notarios ſeptem delegit, ita tua ſanctitas æque ſciens tantam haud negligendam eſſe prouinciam (quam S. Auguſtinus expendens, magna fiducia dixit, Chriſtianæ religionis ſectandæ eſſe caput hiſtoriam) ad proſequendos cœptos Annales Pontificia munificentia opus vrgere non ceſſas. Quo quidem nomine ma- *Aug. de vera relig. c. 7.*

 ximas

ximas Deo Patri luminum gratias agere debeo, qui ad lucubrationum mearum lucem, tantam lucernam latentem ſub modio ſuper candelabrum conſtituit, illudq. meis chartis perobſcuris admouit, quo tanto fulgore illuſtratæ ſplendeſcerent: Ad cuius lumen elucubratum quartum hunc eorumdem Annalium tomum tibi ipſi, vt Chriſti Vicario, tuis aduolutus pedibus, libens do, dono, dicoq. Tu vero, Summe Sacerdos (quod ſacri *Leuit. 23.* muneris eſt) oblatum manipulum ad Deum eleua, vt conſecretur, vt ſic in eo reliqua meſsis benedicatur. Vale Beatiſsime Pater, teq. in omnibus vijs tuis Dominus feliciter antecedat.

OCTA-

OCTAVIO PARAVICINO
S. R. E. PRESBYTERO
CARDINALI AMPLISSIMO

CAESAR BARONIVS FELICITATEM.

RECTE ſane atque ordine, Cardinalis ampliſſime, antiquo iure ſancitum eſt, vt cederet terræ arbor, in qua primum emiſit planta radices. Qua ratione ius aliquod tibi quæſitum eſſe in noſtris Annalibus vendicandis, æque conſentio: etenim quos modo vides in arborem excreuiſſe, olim extitit puſillus ſurculus in tuo ſolo plantatus, cum apud te degerem adoleſcens. Verum cum tempus adſit, vt & tu exigas & ego reddam fructus ex arbore: ecce quartum affero Annalium tomum. In cuius oblatione intelligas velim, vel ex hac parte nihil eſſe, quod queri poſſis, eos qui ante cuſos acceperunt, tibi eſſe prælatos: cum diuina lege *Leuit. 9.* conſtet, quarti anni arborum fructus eſſe omnium præſtantiſſimos, dignoſq. ſolos habitos qui Deo darentur, inferrenturq. diuino conſpectui: Vt hanc etiam ob cauſam, cum exhibeam potiora, cunctationem hanc non ingrati animi, ſed propenſioris ſtudij indicem eſſe ſentias: cum alioqui recorderis te puerum olim decerpſiſſe eorumdem tenella manu primitias, dum in candidum illum cupidumq. diſcendi animum tuum res geſtas ſanctorum Patrum quotidianis ſermonibus inſtillarem, quas in noſtri Oratorij auditorio mira venuſtate atque lepore, magna audientium voluptate ac plauſu conſueuiſti annis pluribus recitare, admirantibus cunctis in puerili ætate ſenilem in dicendo maieſtatem atque facundiam, iunctamq. cum ſimplicitate prudentiam. Talibus namque tantiſq. primordijs tua meruit pueritia conſecrari: cum & non vnius Chironis manus, ſed certatim plurium ſanctiſſimorum virorum ſedulitas, ſumma induſtria, & aſſidua ſolicitudo, longo tempore ad pulcherrimum virtutis exemplar te componere atque efformare ſtuduerint. At cum adoleuit ætas maiore incremento propagata virtutum: optime accidit, vt antequam conijcere poſſet in te oculos Aegyptia petulans; virgo illa caſtiſſima non habens maculam neque rugã, Dei Eccleſia te ſuis præuenerit optatis amplexibus, arctoq. *Geneſ. 39.* amoris nodo deuinxerit, cum ſacris ordinibus obligauit; aſtrinxerit vero tenacius, cum vt primum per ætatem licuit, te ſibi adiunxit in ſponſum ſpiritualium fœdere nuptiarum: cuius ſacri connubij pronubum eſſe voluit magnum illum Mediolanenſis Eccleſiæ Archiepiſcopum, S. R. E. Cardinalem dignæ memoriæ, Carolum Borromæum.

Cum vero in ea functione tibi ipſi, & ei qui te ſummo initiauerat ſacerdotio, cumulate reſponderes, & numeris omnibus ſatisfaceres; quòd exiguus palæſtræ locus ad experimentum virtutum viſa ſit vna Alexandrina Eccleſia; Sixtus Quintus ſanctæ memoriæ Pontifex Maximus ad latiorem te campum perduxit, & difficiliora certamina præparauit, cum ad Heluetios Nuntium mi-

ſit, comprouinciaiumq; Eccleſiarum Apoſtolicam viſitationem adiunxit. Quot autem hic mihi facta, & quanta tui cum laude, quæ a te vtroque in munere exierunt, recenſenda eſſent, niſi ſcirem me epiſtolam ſcribere, & non encomium texere? Quid demum? Agentem tamquam Abraham in Montanis, operi inſtantem, atque laboribus inſudantem, ex inopinato quæſiuit te tui cupida diu purpura, non tu illam; ornauit te, quo ipſa tuis virtutibus ornaretur, cum religioſæ memoriæ Gregorius Papa XIV. cooptauit te in ſacrum Senatum, allegens in numerum S. R. E. Cardinalium. Talem vero cum te hoc tempore conueniant, inueniantq. Annales noſtri, quanta nos putas geſtire lætitia? quæ etiam gratior atque iucundior efficitur memoria triſtium. Etenim totius vitæ tuæ in hanc vſque diem tranſactæ periodo quamdam mihi imaginem repræſentas Iacob ob pacem voluntarie exulantis, atque tandem ad propria cum coniugibus & liberis magna cum gloria reuertentis; cum te ſponte ob tranquillitatem extorrem, duplicis dignitatis ſplendore conſpicuum, Deo reduce, receperimus; in quarum altera Liæ fœcunditatem, in altera Rachelis pulchritudinem contemplemur. Hæc cuncta adeo grandia Dei beneficia haud otioſe ob oculos ponere, & in mentem tibi reuocare putauimus, ſcriptiſq; noſtris omnibus teſtata relinquere, quo ſcias plures magnarum rerum tibi exactores imminere, Deum in primis atque homines, addam etiam & te ipſum: etenim nemo abs te importunius exiget, quàm exiſtimatio ipſa tua tecum a pueritia parta, in diesque incrementis maioribus aucta, cui non ſatis ſit præſtare communia, cum ſingularia quædam atque adeo mirifica poſtulet; licet de exactione ſecurà, non quærat de fide tua dubitans fideiuſſorem. Ceterum quod mearum partium reliquum eſt, rem paucis abſoluam, quòd non verbis, ſed rebus mihi tecum tranſigendum ſit. Age iure tuo, vtque tua vendica tibi mea cuncta: nihil enim iuſtius contingere poteſit, quàm ſi quæ Cæſaris labore parantur, debeantur Octauio auguſtiora conanti. Vale.

STANISLAI CARNCOVII
ARCHIEPISCOPI GNESNENSIS
METROPOLITANI REGNI POLONIAE
Epiſtola ad Auctorem
DE TRANSLATIONE ANNALIVM in linguam Polonam.

ADMODVM REVERENDE IN CHRISTO PATER nobis cariſſime & obſeruandiſſime.

OFFICIVM fraternæ charitatis, qua Chriſtianæ fidei religionisq. communione colligamur, hoc a me (licet tibi de facie non ſim notus) iure quodam ſuo poſtulat, vt tibi commune in Chriſtianam Rempublicam abs te profectum bonum gratuler, Annales nempe Eccleſiaſticos nuper abs te editos, gaudiumq. meum non vulgare, quo ſum ex hoc laborum tuorum fructu eximie affectus, apud te expromam. Cum enim primum atque alterum eorum Annalium volumen auide perlegiſſem (ſero enim in manus meas peruenerunt) egi tantas, quantas animus meus capere potuit, Deo bonorum omnium auctori gratias, qui in neceſſarijs Eccleſiæ ſuæ prouidit opportuno tempore, tibiq. non modo mentem & voluntatem indidit ad opus arduum, difficile, propeq. immenſi laboris, in quo annos, vt ſcribis, triginta deſudaſti, ſuſcipiendum, ſed etiam vires facultatemq. præſtitit ad perficiendum. Tuum vero pectus plenum pietatis & amoris in Deum, plenum omnis doctrinæ ac ſcientiæ, abſens, abſentis tamquam præſentis, dum libros euoluerem, cupidiſſime ſum exoſculatus, atque incredibili tui ſtudio accenſus. Natura enim ipſa optima duce, cupide ferimur in eorum amorem, qui inſigni vna aliqua virtute excellunt: in eorum vero qui pluribus, cupidius: qui autem non modo pleni ipſi ſunt caleſtibus iſtis diuiniſque dotibus, ſed & alios iiſdem locupletare ſolent, hos vti vaſa diuini Spiritus, eiuſq. donorum a Deo electa, omnium maxime ſuſpicimus & veneramur, capimurq. ſummo & admirabili eorum amore. Iampridem ego de te multa a noſtris hominibus, qui te in noſtram gentem ſuauiter effuſum narrabant, mea magna cum voluptate audieram, perſpexeramq. emendato Martyrologio tuam pietatem, & ſtudium Dei gloriæ propagandæ, eiuſq. Eccleſiæ ornandæ. Sed

cum

eum Annalium volumen primum, ac poſtea alterum in manus noſtras venißet, hæc mihi in te tanto illuſtriora viſa ſunt, quanto es vaſtius pelagus non modo ingreſſus, ſed prope emenſus. Ac repetenti quidem mihi memoria diuinæ bonitatis conſuetudinem, quam in Eccleſiæ iſtius militantis regimine ab ipſis eius incunabulis retinet, videntur ſemper nouis morbis noua remedia fuiſſe ſubminiſtrata. Ita (vt recentiora, & quæ ſub aſpectum noſtrum venerunt, tantum attingam) cum Lutherus hæreſis ſuæ virus effundere cœpißet, quo maxima Europæ pars infecta fuit, quodq. ſectas innumeras inter ſe admodum diſſectas peperit: excitatus fuit clariſsimus Societatis Ieſu ordo, qui cum alijs pro Eccleſia laborantibus, hac peſtifera lue mortalium animos liberaret: ex qua cum alij plurimi viri Dei ſpiritu pleni, omniq. genere ſcientiæ ac doctrinæ inſtructi, tamquam ex equo Troiano prodierunt, tum nuper Robertus Belarminus prodijt, quem tu inexpugnabilem aduerſus hæreſim turrim, editis in lucem diſceptationibus de fidei noſtræ controuerſiis, extruxiſſe ſcribis. Ita cum Centuriatores, figmentis mendacijſq. ſuis, hiſtorijs Eccleſiaſticis tenebras offudiſſent: te potiſsimum elegit Dominus, qui tenebras iſtas depelleres, lumenq. clariſsimum Orbi vniuerſo afferres; totumq. Eccleſiaſticum ædificium, tecta nimirum, parietes, & fundamenta, atque adeo Hierarchiam ipſam, non modo vallo, muroq. inexpugnabili, hiſtoriæ nimirum veritate, cingeres & munires, ſed etiam armatura aduerſus hæreſes, dum controuerſas quæſtiones doctiſsime pertractas & explicas, cumulate inſtrueres. Oſtendiſti igitur, vti optimus artifex, auguſtiſsimi ædificij, militantis nimirum Eccleſiæ origines, pugnas, victorias, trophæa, & incrementa: oſtendiſti perpetuam & non interruptam Romanorum Pontificum a Petro Apoſtolorum principe ſucceſsionem: oſtendiſti denique ſumma noſtræ fidei firmamenta, vtpote traditiones Apoſtolicas, fidei dogmata, Petri in Eccleſia primatum, S S. Romanæ Eccleſiæ maieſtatem, Conciliorum auctoritatem, vetuſtiſsimumq. ſanctorum Patrum de diuinis Scripturis ſenſum: quibus omnibus Catholica fides magnopere firmatur, omniſq. impietas & hæreticorum figmenta ita deficiunt, ſicut deficit fumus, & ſicut fluit cera a facie ignis, ſic illa quoque peribunt & euaneſcent. Iam ſi tuæ narrationis modum, genuſq. dicendi, quo ego magnopere delector, deprædicem; principium facilius quàm finem inueniam; tuq. ipſe fortaſſe, quamlibet veriſsima ſcriberem, aſſentari me tibi putares. Sed vere tibi a me dictum velim credas, admirari me in hoc immenſo opere magnarum variarumq. rerum in te ſcientiam, multarum linguarum peritiam, hiſtoriarum tam ſacrarum quàm profanarum cognitionem, accuratamq. & exactam antiquitatis inueſtigationem, ſiue ex veterum lectione, ſiue ex numiſmatibus,

ſiue

ſiue denique ex vetuſtiſsimis arcuum triumphalium, columnarum, porticum, templorum, aliarumq. vetuſtiſsimarum ædium inſcriptionibus: quæ omnia ita hiſtoriæ tuæ accommodas, vt manifeſtum ſit, neceſſarias eas res vnicuique fuiſſe ad texendum tantum opus. Igitur tam magna & ampla talenti tibi crediti lucra atque prouentus, bonorumq. omnium ſtudia, qui pro tua incolumitate mecum vna Deum optimum maximum precantur, ex animo gratulor. Et vt alia omnia, quæ reſtant, volumina, quæq. te facturum editurumq. promittis, quàm citiſsime nobis prodas, ad Ieſu Chriſti gloriam ex animo opto, atque abs te maximum in modum peto: operamq. tibi meam & facultates omnes, tantæ quantæ ſunt, ad eam rem polliceor & defero. Et ſi permittes, curabo, vt in Collegio Patrum Societatis IESV Caliſsij, nuper a me fundato & erecto, in linguam noſtram Annales iſti transferantur, vt tu veluti ciuis Polonus de vniuerſa Republica Eccleſiaſtica optime meritus, noſtro nobiſcum idiomate loquaris. Data ex Arce noſtra Louicien. V. Menſis Auguſti, Anno Domini M. D. XCII.

Reu. P. V.

Studioſiſs. amicus & frater

Staniſlaus Carncouius Dei gratia Archiepiſcopus Gneſnen.
Legatus Natus, Regni Poloniæ Primas, Primuſq. Princeps.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. STANISLAO CARNCOVIO ARCHIEPISCOPO GNESNENSI, LEGATO NATO, REGNI POLONIAE PRIMATI, PRIMOQVE PRINCIPI. S.P.

LITTERARVM tuarum ipſa dumtaxat inſpectione, Præſul ampliſſime, magna admiratione affectus ſum, vbi eas a viro tanto datas ad me noui, nempe ab Archiepiſcopo Gneſnenſe, Legato, Poloniæ totius Primate, primoq. Principe, natalibus præfecturisq. adeo nobilitato, & quod ceteris præſtat, ob res præclare geſtas, egregiæ vitæ meritis ſumma gloria inſignito: qui regalis ſacerdotij functione, & ſacerdotalis principatus miniſterio, ſacerdotem ſimul agens & Principem, principem locum in vtroque ſis facile conſecutus; dum Archiepiſcopi ſedulam vigilantiam, Legati ſolicitum fidumq. miniſterium, Primatis præcipuam diligentiam, ac denique Principis robur indefeſſum, inuictumq. animum in omnibus quàm abſolutiſſime exhibes; adeo vt perditiſſimis his deploratiſq. temporibus, maximo Dei beneficio, cum quatuor hiſce muneribus factus ſis plurimis cauſa ſalutis, de te Propheticum illud occinere iure liceat: Quadriga tua ſaluatio: itemq. fauſtis vocibus acclamare: Currus Iſrael & auriga eius: qui & vna ſimul quadripertito munere, quatuor munia expleas perſonarum Moyſis, Aaron, Hur, atque Ioſue, ſicq. inſint quatuor facies vni, dum quorum perſonam geris, eorumdem quatuor virtutes reddas, officiaq. perſoluas. Ad hæc, inquam, adeo admiranda, ipſo primo tuarum litterarum intuitu, immenſo fulgore præſtrictis oculis, pallens obſtupui: verum ipſas perlegens, mox excuſſo pallore, erubeſcere cœpi, vbi inſpexi immenſas, quas mihi laudes aggeras, exaggerasq. dicendi facundia, cum me illis longe imparem ac prorſus immeritum eſſe ſentirem. Sed caue, ne exactius cuncta ſcrutatus, inuenias (quod eſt in fabulis) pro virgine ceruam, vel ſi ex diuinis Scripturis petatur exemplum, conſpicias pellitum pro Dauide ſimulacrum; ſuffundariſq. ipſe rubore, dum ab illa imagine abhorrere me ſenſeris, quam finxeras tibi animo, atque ſtylo formaueras. Sed eſt plane, vt hoc quoque nomine immortales tibi gratias agam; quòd probe intelligam, vehementem amoris vim, quo me proſequeris, haud patientem anguſtis arctari limitibus, redundantia quadam in plures laudationum exitus erupiſſe, fluxiſſeq.

xiſſeq. magno impetu in flumina beneficentiæ, cum adeo liberaliter non ſolum operam tuam ſpondeas, ſed & facultates, tanta quanta ſunt, vt ais, ſponte offeras. Verum liceat illud Apoſtolicum vſurpare: Quæro vos, non veſtra. In his enim quæ opus ſunt, ſatis abunde ſuppeditat mihi Romani Pontificis Clementis munificentia. Ceterum quod ad tuam amplitudinem ſpectat: plus quàm ſatis abs te meis rebus conſultum erit, ſi me inter clientes tuos annumeres; ſi vero & inter amicos, ſummum adijcies gratiæ cumulum, generoſo animo tuo dignum.

Quod autem a me exigis, impartiri tibi licentiam, vt Annales noſtri in Polonorum linguam vertantur, ipſeq. Polonus effectus, cum Polonis communi idiomate loquar, cum id exiſtimes ad expugnandos hæreticos haud leuiter profuturum: imitari plane viſus es mihi fidei patrem Abraham, qui ad debellandos quinque Reges, ſatis ſibi putauit armare vernaculos; & ſequi Dauidem, qui regijs neglectis armis, ruſticis telis eſt progreſſus ad pugnam: quippe qui probe noueris, noua bella Dominum elegiſſe, in quo qui eſt infirmior, ille potentior habeatur. Accurro igitur ſumma alacritate tanto claſſico excitatus ad bellum, inhærens tibi ſtrenuo ac pugnandi perito, vt armiger Ionathæ. Annuat votis Deus, vt tuos labores ac ſtudia, diuina aſpirante potentia, læta victoria conſequatur: concedatq. mihi Euangelica promiſſione, vt qui lingua locuturus ſum noua, ſerpentes pariter tollam. Sciant velim Poloni mei, omnia noſtra patere ipſis: nec id quidem recens, ſed iampridem ijſdem noſtros oppigneratos eſſe labores, cum olim Romæ iaciebantur Polonorum Collegij fundamenta. Sed quòd ille plane viſus eſt, ad experiendas vires amoris noſtri erga Polonos anguſtus palæſtræ locus: ecce vocati in latum campum, læti progredimur, non paucis tantum, ſed vniuerſæ prouinciæ profuturi, ſub tanto ductore fortes, licet vires noſtras pertenues formidemus. Quòd vero per viros religioſiſſimos, eoſdemq. eruditos ac maxime pios, affirmas noſtros Annales fore reddendos linguæ Polonæ: nihil hoc potuit nunciari gratius atque iucundius. Si enim Doctor Gentium Paulus, aduentu Titi, quo vtebatur interprete, magno affectus eſt gaudio: quanta ego debeo geſtire lætitia, tot ſimul nactus Apoſtolicos viros interpretes? Porro huius adeo gratæ petitionis tuas ipſas litteras teſtes, futuras poſteris perpetuum monumentum, noſtri qui ſub prælo eſt quarti Annalium tomi frontiſpicio perſpicuas cunctis affigendas curabimus, vocalem titulum, & ſemper loquentem inſcriptionem prægrandibus ſignatam notis ſummæ tuæ erga me beneuolentiæ. Quin & has noſtras eiſdem ſubijciemus litteras, quæ pro foribus eorumdem Annalium veluti ianitores excubent, patentes indices non conceſſionis ſolum, ſed & mei erga amplitudinem tuam ſtudij & obſeruantiæ: quæ itidem cunctis ingredientibus notum faciant, & quæ intus ſunt, & omnia denique noſtra, noſtris expoſita eſſe Polonis, ipſis dicata, ipſorum ſemper inſeruitura commodis: Quibus bene precamur, ac cupimus acceptam eos a maioribus Catholicam fidem integram illibatamq.

ſeruare,

ſeruare, vtpote digito Dei ſcriptam, cum innumeris ipſe eam miraculis confirmarit: agnoſcantq. paſtorem ſuum, ſanctorum Antiſtitum legitimum ſucceſſorem, veræq. fidei & paternarum traditionum heredem, earumdemq. acerrimum defenſorem: cuius Apoſtolatus vos ipſi credentes (quos appello) ſigna eſtis in Domino, qui ab eo paſtorali ſtudio reuocati eſtis ad caulas; & cum eſſetis oues errantes, iam conuerſæ fuiſtis ad paſtorem & Epiſcopum animarum veſtrarum, quod pro magno miraculo ſit poſteris commendandum: cum, vt taceam alia multa, in ampliſſima ciuitate, vbi duos Catholicos vix fuerat reperiri, ægre totidem nunc hereticos numerari contingat: vt hac ex parte ſit Magno illi Thaumaturgo Gregorio comparandus, ne temere dicere videar, præferendus: nam ille & plures numero Chriſtianos reperit; diemq. obiens, totidem Gentiles, nempe ſeptemdecim poſt ſe reliquit.

At tu ipſe, validum Eccleſiæ Catholicæ propugnaculum, vale: tibiq. iam ætate longæuo concedat Deus, vt inſtar ſanctiſſimi Simeonis, antequam ex hac vita recedas, exoptatam, diuq. expectatam plenam videas redemptionem Iſrael, vniuerſum inquam Polonorum populum fidei Catholicæ reſtitutum. Romæ. prid. Kal. Octobr. M D XCII.

Illuſtriſsimæ ac Reuerendiſs. D. V.

Seruus addictiſsimus Cæſar Baronius.

SIXTVS PAPA V.

DILECTO FILIO CAESARI BARONIO SORANO PRESBYTERO CONGREGATIONIS ORATORII NVNCVPATAE.

DILECTE Fili, Salutem, & Apoſtolicam benedictionem. Cum dilectus filius noſter Antonius tt. SS. Ioannis & Pauli presbyter Cardinalis Caraſa nuncupatus Bibliothecarius Apoſtolicus nobis retulerit, a te primum Annalium Eccleſiaſticorum volumen editum, aliaq. propediem edenda eſſe, opus non minus docte quàm fideliter a te ſcriptum, & ad totius antiquitatis Eccleſiaſticæ notitiam comparandam valde vtile: quibus nimirum non tantum res geſtæ exacte per annos ſingulos recenſentur, & quæ de his obortæ ſunt controuerſiæ elucidantur, ſed etiam ipſi Apoſtolicarum traditionum fontes puriſsimi aperiuntur, atque hæreticorum mendacia confutantur: Nos, qui eruditorum omnium fouere ſolemus ingenia: cum tuam in primis induſtriam, & egregiam pro Catholica Eccleſia nauatam operam magnopere in Domino commendemus: Cupientes, vt ijdem a te editi, vel edendi Annales Eccleſiaſtici ad integram rerum veritatem cuſtodiendam ſeruentur penitus incorrupti, & quàm diligentiſsime fieri poteſt, typis excudantur: ac demum ne a quoquam ſeu negligentia, ſeu malitia, mendis deformari, aut aliter etiam forſan titulo mutato vel forma, mutari, corrumpi, vel deprauari poſsint: MOTV PROPRIO & certa noſtra ſcientia, omnibus, & ſingulis Chriſti fidelibus, præſertim librorum Impreſſoribus, ac Bibliopolis, quouis nomine nuncupatis, tam in Vrbe, & illius diſtrictu, ac ſtatu, & ditione temporali nobis & S. R. E. mediate, vel immediate ſubiecta, ſub quingentorum ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ eo ipſo applicandorum, necnon amiſsionis librorum atque typorum; quàm etiam per totam Italiam, & extra eam vbiuis gentium, & locorum conſtitutis, ſub Excommunicationis maioris latæ ſententiæ pœnis eo ipſo abſque alia declaratione incurrendis; Auctoritate Apoſtolica, tenore præſentium interdicimus & inhibemus, ne per decem annos a Data præſentium computandos, primum Tomum Annalium a te editum, & alios ſingulos a te edendos totidem annorum ſpatio ab vniuſcuiuſque eorum editione numerando, abſque tua licentia imprimere, aliove titulo, vel forma, quouis prætextu mutatos, vel alio quocumque idiomate verſos edere, vel ſic editos vendere, ſeu venales tenere audeant, vel præſumant. MANDANTES vniuerſis, & ſingulis venerabilibus fratribus noſtris Patriarchis, Archiepiſcopis, & alijs locorum ordinarijs, eorumq. Vicarijs, ſeu officialibus in ſpiritualibus, generalibus, ac in dicto noſtro ſtatu Eccleſiaſtico Legatis, Vicelegatis, Gubernatoribus, Poteſtatibus, & alijs officialibus: vt quando, & quoties per te, vel tuo nomine fuerint requiſiti, præmiſſa contra inobedientes exequantur, & obſeruari faciant, inuocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſæcularis. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus Apoſtolicis, ac ſtatutis, & conſuetudinibus, iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apoſtolicis quibuſuis perſonis quomodolibet conceſsis, & confirmatis. Quibus omnibus, illorum tenores, ac ſi ad verbum inſererentur præſentibus, pro ſufficienter expreſsis habentes, hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus, ceteriſq. contrarijs quibuſcumque. Volumus autem vt præſentium litterarum exemplis etiam in ipſis voluminibus impreſsis eadem vbique fides habeatur, quæ ipſis præſentibus haberetur, ſi forent exhibitæ, vel oſtenſæ. Datum Romæ apud ſanctum Marcum, ſub annulo Piſcatoris. Die XXVI. Iunij, M D LXXXVIII. Pontificatus noſtri Anno quarto.

Tho. Thom. Gualterutius.

FRANCISCI BENCII
E SOCIETATE IESV
AD TOMVM QVARTVM ANNALIVM ECCLESIASTICORVM R. P. CAESARIS BARONII.

QVIS tibi tam validas, CAESAR doctiſsime, vires
Sufficit, & tantis cumulat pia pectora donis,
Vt, quoties nouus annus init, nouus exeat a te
Fructus, et in meſſem pariter noua gramina creſcant?
Vnde tibi tam laetus ager? quis temperat auras,
Et tempeſtiuo pluuias diſcriminat aeſtu,
Maturis ne forte calor, neu frigora deſint
Frugibus, vt primum iacto de ſemine terra
Spem ſegetis cupida arripiens ſub viſcera condit?
Tertius ingenij partus ſe fuderat anno,
Et ſaeclo attulerat miranti gaudia: quartum
Surgit opus, quinto affecto: dein ordine ſextum
Inſtat: vt ex vno ſint talia penſa quotannis,
Qualia non annis alius queat omnibus, vno
Non valeant anno coniunctis viribus omnes.
Mens adeo ſecunda boni, facundaq. mentis
Lingua effert arcana ſuae: mox pagina ſollers
Excipit, vt nullo celebrentur fine per orbem.
Non opis humanae hoc, CAESAR: maiore magiſtro
Res agitur: Deus ipſe animos vireſq. ſecundas
Subijcit, affatu Matris: tu namque vocare
Hanc ſolitus, dubijſq. tuis expoſcere rebus:
A qua principium, cui deſinis. Ergo age, quando
Iamdudum Annales, quos & labor annuus aequat,
Cum fructu aſsiduo commendat plurimus vſus:
Illam etiam ſupplex ora, tibi proroget aeuum,
Omnia dum poſsis annorum euoluere ſaecla.
Ipſe ſua labor aeternum ſe ſponte propagat:
CAESARIS Annales vt nulla oblitteret aetas,
Dum referent ſeſe voluentia ſaecla per annos.

Quartus Annalium tomus incipit à Iuliano Apoſtata Imperatore, perduciturq. vſque ad obitum Theodoſij Auguſti: continet annos trigintaquatuor.

A

ANNALES ECCLESIASTICI.

RVRSVS reuocamur ad opus, & abſque intermiſſione laboris, vix
edito tertio Annalium tomo, quartum ſuſcipimus inchoandum: PRAEFATIO
rurſus, inquam, ad ſuſceptum ſemel onus ſubeundum, diuino fulti AVCTORIS
præſidio, haud tamen inuiti recurrimus, attingentes iam in ijſdem CVM IMPLO-
C conſcribendis Annalibus numerum voluminum quaternarium, RATIONE NVMINIS.
quo & ſacra Euangelica hiſtoria ceteris eminentior diuino myſte-
rio conſecratur, conſignata mirifica illa quatuor animalium viſio-
ne [a], ex qua alij, qui ſacras res geſtas conſcripturi eſſent, complura quæ diſcerent, inue- a Ezech. 1.
nitent. Etenim quòd eadem animalia plena [b] erant oculis ante & retro, quodq. ibant b Apocal. 4.
& reuertebantur in ſimilitudinem fulguris [c] coruſcantis: ſymbolicis veluti formulis in- c Ezech. 1.
ſtituimur (vt ſenſus omittamus abſtruſiores) oculatam atque in omnibus circumſpe-
ctam tractationem Eccleſiaſticarum rerum eſſe debere, pluribuſque oculis cuncta per-
ſpicere, antequam conſpicienda aliorum oculis exponatur; atque reciproca diſcuſſione
veritatis fulgore coruſca, fulguris inſtar, potens ſit aduerſarias munitiones, Agiomacho-
rum turres penitus demoliri. At talia tantaq. præſtare, haud humanarum virium, ſed
D eius ſolius eſt facultatis, qui fulgura in pluuiam fecit [d]: qui, inquam, facto olim repente d Pſal. 134.
de cælo ſono [e], diſpertitas linguas tamquam ignis pluit ſuper Apoſtolos; quibus ipſi ar- e Act. 2.
mati fulminibus diſiecerunt cuncta pietati obſtantia munimenta, omnia conſilia (quod
ait Apoſtolus [f]) omnemque altitudinem deſtruentes extollentem ſe aduerſus ſcientiam f 2. Cor. 10.
Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti, verbi
Dei pluuia Eccleſiam irrigarunt. Vt autem tam grandia tamque ſublimia conſe-
quamur, eminentior illa atque præcelſior, terræ cæloque miranda, Dei mater Maria
Virgo ſanctiſsima nobis a Deo precibus impetret: Quæ cum pulchra vt Luna, electa vt
Sol [g] ab Eccleſia prædicetur, ijſdemque apud nos ſignis expreſſa colatur, ac præ tutela g Cant. 6.
& patrocinio operis in ſuperliminari cuiuſque tomi pro titulo ponatur impreſſa: ipſa
ſic duplici decora ſidere, vt duo illa clariſſima cæli aſtra ipſo exordio rerum ac tempo-
E rum [h], quarto primum illuxere diei; quartum hunc nobis Annalium tomum elaboran- h Geneſ. 1.
tibus, die noctuq. gemina luce reſplendeat; donec veſpere & mane, tamquam diei vnius
clauſa periodo, totum hoc operis quod conamur, ſit feliciter conſummatum; aggredien-
tibus iam illud nobis a veſpere, nempe a tenebris Iuliani, perducentibuſque ad ſequen-
tis lucis occaſum, nimirum ad obitum vſque Theodoſij Imperatoris.

IESV CHRISTI ANNVS	LIBERII PAP. ANNVS	IVLIANI IMP. ANNVS
361.	10.	1.

TRecenteſimum ſexageſimum primum Chriſti annum, Tauro & Florentio Con- IVLIANVS SO-
ſulibus, Faſtis adſcriptum, proſequimur potius, quàm auſpicamur, inchoatum iam LVS IMPERAT.

tomo ſuperiori, productumq. ad Conſtantij obitum, & Iuliani Imperium: cuius anni A
res geſtas, quæ reliquæ ſunt, exacto ordine conſcribamus. Cùm igitur (vt dictum eſt)
Conſtantius Imperator hoc anno, tertio Nonas Octobris, extremum clauſiſſet diem: Fla-
uius Claudius Iulianus cognomento Apoſtata, Romanũ Imperiũ, iã antea, viuente ad-
huc Conſtantio, fauore militum tyrãnice occupatum, ſolus atque ſecurus obtinuit: idq.
in Dacia, vbi cũ exercitu morabatur, opperiens de Conſtantij exitu certos nuncios: quos
a Ammian. lib. 22.
cum accepiſſet, per Thraciam peruenit Conſtantinopolim: Vbi (inquit [a] Ammianus) ex-
IVLIANI ADVENTVS CONSTANTINOPOLIM.
ceptus eſt tertio Iduum Decembrium, verecundis Senatus officijs, & popularium con-
ſonis plauſibus: ſtipatuſq. armatorum & togatorum agminibus, velut acie ducebatur
inſtructa: omnium oculis in eum non modo contuitu deſtinato, ſed cum admiratione
magna defixis.] hæc & alia de eius ingreſſu Conſtantinopolim Ammianus. Et Zoſi-
b Zoſim. lib. 3.
mus [b]: Omnes, inquit, eũ fauſtis acclamationibus excipiebant, ciuẽ & alumnũ appellan- B
tes, velut in ea vrbe natum & educatum.] Eadem de patria Iuliani habet Mamertinus
c Mamertin. in Panegyr. dicto Iuliano.
Conſul in Panegyrico [c]: Hęc tibi, inquiẽs, nominis noui, ſed antiquiſſimę nobilitatis ciui-
tas eſt patria, hic primum editus.] ſic ipſe de Iuliano, quem natum diximus Conſulibus
Pacatiano & Hilariano, anno a Chriſto D. trigeſimo ſecundo ſupra trecenteſimum, Im-
perij Conſtantini vigeſimo ſeptimo: qua ratione, eum hoc anno fuiſſe ætatis annorum
vndetriginta, dicere opus eſt. Qui igitur præ impietatis ſcelere a Chriſtianis omnibus
luctu excipiendus erat, nulla de his in præſentiarum habitâ ratione, ab eiſdem vt con-
ciuis officijs frequentatur, atque cumulatur obſequijs.

At qui, vt vidimus, huius anni primordijs iam acclamatus Imperator, cum in Illyri-
cum vna cum exercitu perueniſſet, exuens Chriſtianam religionem, quam in gratiam
Conſtantij ſimulauerat; impietatem, qua apprime imbutus erat, palam profiteri cœ- C
DEORVM CVLTVM IVLIANVS RESTITVERE CONATVR.
piſſet: nactus iam liberas habenas Imperij, nihil antiquius habuit, quàm collapſum ſub
Conſtantino & eius filio Conſtantio deorum cultum in priorem ſtatum reponere, ac
magis magiſq. pro viribus illuſtrare. Id quidem cum Ethnici ſcriptores, tum noſtri te-
d Ammian. lib. 22.
ſtantur. In primis enim Ammianus [d] hæc affert: Quamquam, inquit, a rudimentis pue-
ritiæ primis inclinatior erat erga numinum cultum, paulatimq. adoleſcens deſiderio
** vel*
Dei * flagrabat: tamen agitabat quædam ad Deum, vel ad rem pertinẽtia, quantum fie-
ri poterat occultiſſime. Vbi vero abolitis quæ verebatur, adeſſe ſibi liberum tempus fa-
ciendi quæ vellet aduertit, ſui pectoris patefecit arcana, & planis abſolutiſq. decretis ape-
riri templa, ariſq. hoſtias admouere deorum ſtatuit cultum.] hæc Ammianus: eadem
e Socrat. lib. 3. cap. 1.
Socrates [e]: additq. ex hoc tempore, cum aperiri iuſſa ſunt templa & ſacrificia immolari,
cœptos quoque fuiſſe feſtos dies vbique ritu Gentiũ celebrari. Quòd enim deorũ, vt exi- D
ſtimabat, beneficio, aſſecutum ſe affirmare ſoleret Imperium: vt debitas illis rependeret
gratias, nihil officij, quo eoſdem ſibi conciliatos in omnibus redderet, voluit prætermiſ-
ſum: cum præſertim ſic illi ſuum erga ipſum ſpopondiſſent auxilium (vt ipſe teſtatus eſt
litteris ad Maximũ ſcriptis, ſuperius recitatis) ſi tamen haud ſegniter erga numina ſe geſ-
ſiſſet. Quid autem poſt hæc pro cultu deorum reſtituendo ſtatuerit, ſuo loco dicemus.

Rurſus vero Imperij Iuliani primordia, ſumma impietate famoſa, a S. Gregorio Na-
zianzeno ex Ethnicis itidem (vt ipſe ait) ſcriptoribus deſcribuntur. refert enim, ipſum
ex abdicatione Chriſtiani cultus Imperium auſpicatum eſſe, cum ſcilicet ſanctum ba-
ptiſmum, quod olim religione Chriſtiana initiatus ſuſceperat, abſtergere a ſe & abolere
f Greg. Nazian. oratione 3. in Iulian.
penitus conatus eſt. hæc autem narrantur his verbis [f]: Vix enim Imperij hereditatem
adire cœperat, cum impietatem palam libereq. profitetur, perinde atque hoc nomine E
IVLIANVS CHRISTIANITATEM ABDICAT RITV SOLEMNI.
erubeſcens, quòd Chriſtianus aliquando fuiſſet, ac ea de cauſa Chriſtianis ſuccẽſens, qui-
bus nominis ſocietate iunctus fuerat. Atque hinc quidem facinora ſua auſpicatur, quem-
admodum narrant qui ipſius arcanis gloriantur (proh ſuperi, in quos ſermones incurre-
re cogor!) impuro & nefario ſanguine lauacrum extergit, initiationi noſtræ execrabilem
initiationem opponens: ſus videlicet in cœno prouoluta (ſicut eſt in prouerbio) manuſ-
que ſuas profanat, vt nimirum eas ab incruento illo ſacrificio, per quod nos Chriſto, ip-
ſiuſq. paſsionibus & diuinitati communicamus, elueret ac repurgaret.] hæc Gre-
gorius de apoſtaſia illius ſolemniter facta, cum ſanguine victimarum putauit delere po-
tuiſſe ſignaculum, quod baptiſma ſacrum impreſſerat, & eodẽ manus illas abluere, qui-
bus ſacram Euchariſtiam, ori eam admoturus acceperat: moris namque fuiſſe in Eccleſia
olim, vt communicantes manibus ſumerent a ſacerdote oblatam Euchariſtiam, eamq.

A ori admoueret ſuo, ſuperius pluribus dictum eſt. Porro quot annos Chriſtianam religionem conſectatus fuerit, & ſe addixerit Ethniciſmo, ipſemet Iulianus in epiſtola ad Alexandrinos, quam ſuo loco deſcripturi ſumus, docet his verbis: Dum Iulianum, inquit, auſcultaueritis, qui illa (nempe quæ Chriſtianæ religionis ſunt) viginti iam ſecutus fuit annos: nunc vero deorum ope, duodenarius agitur annus, hanc gradimur viam.] iſtæc ipſe ad eos anno vltimo ſui Imperij: vt ex his appareat, iam ante decennium, ipſum a Chriſtiana religione deſciuiſſe, cum tamen ob metum Conſtantij nonniſi ſecreto numina coleret.

Qui igitur Chriſtianitatis abdicatione palam facta, & ſacrorum Gentilium initiatione impius ſtuduit apparere; & illud addidit, vt more maiorum Imperatorum, vna cum Imperio ampliſſimam Sacerdotij dignitatem, ipſum ſummum Pontificatum accipe-

B ret, non quidem (quod fecerant qui anteceſſerant Chriſtiani Imperatores) nomine tenus, vt ius tantum illud contingeret omnium præſtantiſſimum: verũ vt qui nouus progreditur ſacrorum Romanorum Gentilium reſtitutor, vindex, & propagator, nec quid minimum paſſus eſt præteriri veteris obſeruantiæ in re præſertim tanta, quæ omnium potiſſima haberetur, initiatione videlicet ſummi Pontificatus. ſed quibusnam impuris ac riſu dignis ritibus peragi ſoleret, occinitur a Prudentio, qui cum hæc agerentur, puer ætate erat, vt ipſe profitetur his verſibus[a]:

Principibus tamen e cunctis non defuit vnus,
Me puero, vt memini, ductor fortiſsimus armis, &c.]

a Prudentius in Apotheoſi.

SVMMO PONTIFICATV IVLIANVS INITIATVR.

Ritus ergo illos profanos, quibus ſummus Pontifex initiandus fuit Iulianus, ab eodem hunc in modum graphice deſcriptos, in ignominiam perfidi deſertoris, ſe tauri ſanguine

C ad abſtergendum Chriſti ſignum proluentis, hic prodimus[b]:

b Prudent. Periſteph. in Rom. hymno 10.

Summus ſacerdos nempe ſub terram ſcrobe
Alta in profundum conſecrandus mergitur
Mire infulatus, feſta vittis tempora
Nexus, corona tum repexus aurea,
Cinctu Gabino ſericam fultus togam.
Tabulis ſuperne ſtrata texunt pulpita
Rimoſa rari pegmatis compagibus,
Scindunt ſubinde, vel terebrant aream,
Crebroque lignum perforant acumine,
Pateat minutis vt frequens hiatibus.

D *Huc taurus ingens fronte torua & hiſpida*
Sertis reuinctus, aut per armos floreis,
Aut impeditus cornibus, deducitur:
Nec non & auro frons coruſcat hoſtiæ,
Setaſque fulgor bractealis inficit.
Hic vt ſtatuta eſt immolanda bellua,
Pectus ſacrato diuidunt venabulo:
Eructat amplum vulnus vndam ſanguinis
Feruentis, inque texta pontis ſubditi
Fundit vaporum flumen, & late æſtuat.
Tum per frequentes mille rimarum vias

E *Illapſus imber tabidum rorem pluit*
Defoſſus intus, quem Sacerdos excipit
Guttas ad omnes turpe ſubiectans caput,
Et veſte & omne putrefactus corpore.
Quin os ſupinat, obuias offert genas,
Supponit aures, labra, nares obijcit,
Oculos & ipſos perluit liquoribus,
Nec iam palato parcit, & linguam rigat,
Donec cruorem totus atrum combibat.
Poſtquam cadauer ſanguine egeſto rigens
Compage ab illa Flamines retraxerint,
Procedit inde Pontifex viſu horridus,

Oſtentat vdum verticem, barbam grauem, A
Vittas madentes, atque amictus ebrios.
Hunc inquinatum talibus contagijs
Tabo recentis ſordidum piaculi
Omnes ſalutant, atque adorant eminus,
Vilis quòd illum ſanguis & bos mortuus
Fœdis latentem ſub cauernis lauerint.]

IVLIANVS TVRPIS SACRIFICVS. hactenus Prudentius de initiatione ſummi Pontificis, quam hiſce verſibus deridendam propoſuit. Quonam pacto, quæſo, hæc adeo cultui neceſſaria prætermiſiſſe potuit Iulianus, qui & quæ longe abhorrerent ab Imperatoria dignitate, religionis tamen intuitu ſumma præſtare ſoleret obſeruantia? vt inter cetera de eo Gregorius Nazianzenus[a], ſummum deridens Sacerdotem, ſic narrat: Iam ſufflationes, & reſufflationes, quas eximius ille vir, doctrinæq. noſtræ ſugillator vetulis mulierculis per contentionem oſtentabat, altaris ignem accendens, quo tandem orationis loco ponemus? Quàm vero præclarum, Imperatoris Romani maxillas indecore inflatas cernere, riſumq. multum non extraneis tantum, ſed ijs etiam, quibus eam rem gratam fore putabat, excitantes? &c.] hæc Gregorius, exempli cauſa hic recitata ad inſinuandam Iuliani in adſciſcendo ſibi ſummum Pontificatum exactam obſeruantiam. B

a Gregor. Naz. orat. 3. in Iulian.

Ceterum quamuis ſummum Sacerdotium Gentiliciæ ſuperſtitionis conſecutus, tamen quòd omnium eſſet ſuperſtitioſiſſimus, voluit pariter Eleuſiniorum ſacrorum Pontifex creari: quod ipſi a prædeceſſore Antiſtite fuiſſe prænũciatum, docet Eunapius his verbis[b]: Palamque teſtatus eſt, illum a ſua morte Antiſtitem fore, tametſi nefas eſſet Antiſtitis ſolium conſcendere, quiſquis alienigenis dijs deuotus fuerat, & initiatus, ijſq. ſacroſanctè iurarat inſeruire: aiebat tamen Præſidem ſacrorum futurum, quamuis Athenarum indigena non eſſet.] hæc Eunapius de Iuliano in Maximo. C

b Eunap. Vit. Philoſoph.

Quòd autem creatus ipſe iam antea eſſet culturæ deorum Pontifex maximus, minores Pontifices creat, quos in diuerſas prouincias mittat, ac primum omnium ex illis vnum in Græciam amandauit. id quidem Eunapius Sardianus teſtatur his verbis: Poſt deſtructam Conſtantij tyrannidem, dimiſit Iulianus Antiſtitem in Græciam: qui pro Deo illis illuxit; & quæ vellet, pro arbitrio impertijt, addidit regalia dona cum comitatu pro tuendis Græciæ templis, ſacriſq.] hæc ipſe: ſubdítque creaſſe in Lydia primarium Pontificem Chryſanthium philoſophum Ethnicum magiæ peritiſſimum, qui vna cum Maximo ab eo vocatus, prohibentibus auſpicijs, venire renuit. de quibus hæc idem auctor refert: Mox vt liberum Imperium nactus eſt, litteris euocauit Maximum, & Chryſanthium, in eamdem ſententiam conſcriptis.] erat hic ille Maximus philoſophus atque magus, quo (vt ſuperiori Annalium tomo dictum eſt) vſus in philoſophicis facultatibus præceptore, impietate pariter ab eodem imbutus erat; eo enim quem magis coleret & obſeruaret, habuit neminem. Acceſſiuit etiam Iulianus & Priſcum philoſophũ. meminit de his idem Eunapius, cum ait inferius: Ambo ſeorſum acceſſiti fuerunt, Priſcus e Grçcia, & Chryſanthius Lydię Sardibus. Ita namque pẽdebat a Maximi conſuetudine diuinus Iulianus, vt ad vtrumque ceu neceſſarium & amicum ſcriberet, obſecrans ſuppliciter perinde ac deos, vt ad ſe venirent.] hæc ipſe. Porro quoniam aduentus Maximi contigit anni ſequentis exordio, de eo ſuo loco agendum erit. D

IVLIANVS CREAT PONTIFICES, ACCERSIT MAGOS.

Rurſus vero, quod ſpectat ad reliquas a Iuliano res geſtas hoc anno: vt primum poſt Conſtãtij obitum accepit Imperium, ad Hermogenem Præfectum Aegypti ſic ſcripſit[c]: E

c Iulianus ad Hermog. epiſt. 21.

IVLIANI AD HERMOGENEM EPISTOLA. Permitte mihi iuxta poetas dicere: O me præter ſpem ſeruatum! o nuncium præter expectationem allatum, quòd euaſerim! Non mehercle hydram multorum capitum fratrem meum Conſtantium (fuit is qualis fuit) ſed belluas ipſius comites, quæ oculis vnumquemque petebant, quæq. illum reddebant atrociorem, qui per ſe non admodum clemens erat, licet multis eſſe videretur. Verum illi, quandoquidem a vita iam exceſſit, terra (vt aiunt) ſit leuis. Iſtos autem iniuſte pati quicquam noſim, ſcit Iuppiter: Sed quia accuſatores nacti ſunt multos, in Curiam aduola: videre enim te mediusfidius cupio. et nunc, cum te ſaluum eſſe, libentiſſime audierim, venire te iubeo.] hactenus ad Hermogenem Præfectum Iulianus: ex quibus plane detegitur, infenſiſſimo animo ipſum fuiſſe tum in Conſtantium, tum item aduerſus Conſtantij aulicos & magiſtratus; de quibus idem in Antiochenos[d]: Vtinam vobis ſolis ex omnibus Romanis

d Iulian. in Miſopog.

A dent dij multos Conſtantios, vel potius amicorum eius rapinas experiri.] qua ratione
factum eſt, vt qui ob impietatem aliàs execrandus videri potuiſſet, idem Iulianus hac
ex parte etiam Chriſtianis optatiſſimus videretur. Vnde Mamertinus in gratiarum
actione de ſuo Conſulatu hæc habet: Exhauſtæ prouinciæ non minus exitialibus, quàm
pudendis Præſidentium rapinis, vltro opem Imperatoris expoſcerent.]

Magna plane Dei prouidentia factum eſt, vt tale monſtrum prodierit Imperator
in vltionem Conſtantij magiſtratuum atque domeſticorum, qui in gratiam eiuſdem
Imperatoris fauentes Arianæ hæreſi, magnis moleſtijs Catholicos affeciſſent; vt inter
alios Taurus anni huius Conſul ordinarius, qui impietate Conſulatum promeruit, dum
vocatos ex vniuerſo orbe Occidentali Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopos ad Ariminenſe
Concilium, tyrannice detentos afflixit. Quid autem tum hic, tum collega Florentius;
B quid in primis Palladius Magiſter officiorum, & Euagrius Comes, quorum mentio eſt
apud Athanaſium; quid Euſebius ille eunuchus Præfectus cubiculi, qui omnium cladium,
quæ ab Arianis in Catholicos illatæ ſunt, auctor extitit, vel fautor acceſſit; quidve
alij paſſi ſint, Ammianus [a] accurate recenſet: ac primum de horrifico tribunali ad
hoc Chalcedone conſtituto, his verbis:

IVLIANVS IVDICIO SVBIICIT MAGISTRATVS CONSTANTII.

[a] Ammian. lib. 22.

Breui deinde Secundo Salluſtio Promoto Præfecto Prætorio ſummam quæſtionum
agitandarum, vt fido, commiſit, Mamertino & Arbetione & Agilone atque Neuita
adiunctis, itidemque Iouino Magiſtro equitum per Illyricum recens Præfecto. Qui
omnes tranſgreſſi Chalcedona, præſentibus Iouianorum, Herculianorumque Principibus,
& Tribunis, cauſas vehementius æquo bonoq. ſpectauerunt, præter paucas,
in quibus veritas reos nocentiſsimos offerebat. Et Palladium primum ex Magiſtro offi-
C ciorum in Britannos exterminarunt, ſuſpicione tenus inſimulatum quædam in Gallum
compoſuiſſe apud Conſtantium, dum ſub eodem Cæſare officiorum eſſet Magiſter.
Deinde Taurum ex Præfecto Prætorio in exili... ..gere Vercellum: cuius factum apud
Iudices iuſtorum & iniuſtorum diſtinctores vinceri potuit vini plenum: quid enim deliquit,
ſi ortum turbinem veritus, ad tutelam Principis ſui confugit? Et Acta ſuper eo geſta
non ſine magno legebantur horrore, cum id voluminis publici contineret exordium:
Conſulatu Tauri & Florentij, inducto ſub præconibus Tauro.] et paulo poſt: Iniquitate
ſimili Fl... ntius tunc Magiſter officiorum Nigriani filius contruſus eſt in inſulam
Dalmatiam, ..oas. alter enim Florentius ex Præfecto Prætorio Conſul etiam tum, rerum
mutatione territus ..bita, cum coniuge periculis exemptus diu delituit, nec redire
ante mortem potuit: capitis crimine tamen damnatus eſt abſens. Pari ſorte Euagrius
D Comes rei priuatæ, & Saturninus ex cura Palatij, & Cyrinus ex Notario, portati ſunt
in exilium.] ſubdit de morte damnatis, nempe Vrſulo Comite largitionum, Apodemio
Agente in rebus, & Paulo cognomento Catena, viuis combuſtis: ac demum de Arianorum
patrono Euſebio Præfecto cubiculi hæc habet:

Euſebium ſuper his, cui erat Conſtantiani thalami cura commiſſa, alte ſpirantem addixere
& dirum pœnæ letali: quem ab ima ſorte ad vſque iubendum Imperatori pene
elatum; ideoque intolerabilem humanarum rerum ſpectatrix Adraſtia, aurem (quod
dicitur) vellens, monenſque vt caſtigatius viueret, reluctantem præcipitem tamquam
e rupe quadam egit excelſa.] hunc tandem finem ſortitus eſt impius erga Deum, & aduerſus
ſanctos Epiſcopos contumelioſus, cuius in Catholicos, Catholicamq. fidem patrata
ſcelera tertius Annalium tomus continet. Subdit deinde Ammianus: Conuerſus
E poſt hæc Princeps ad Palatinos homines omnino, qui ſunt, quiq. eſſe poſſunt, non vt
philoſophus veritatis indagandæ profeſſor: laudari enim poterat, ſi ſaltem moderatos
quoſdam, licet paucos, retinuiſſet, morumq. probitate compertos. Namque fatendum eſt,
pleramque eorum partem vitiorum omnium ſeminariũ effuſius aluiſſe; ita vt Rempubl.
inficerent cupiditatibus prauis, pluſque exemplis, quàm peccandi licentia læderent multos.
Paſti enim ex his quidam templorum ſpolijs, & lucra ex omni odorantes occaſione,
&c.] plura ſubdit de corruptis horum omnium occaſione moribus ſub Conſtantio.
hæcque hoc anno ante ſequentes Kalendas Ianuarias a Iuliano geſta refert, quo aulici
omnes Conſtantij ab eodem vel capite male multari iuſſi, vel eiecti fuerunt: in quos audiuimus
atque retulimus ſuperiori tomo querelas ſanctorum Epiſcoporum, potiſſimum
vero Athanaſij in eunuchos maxime Palatinos; quibus ne quis ſuffragator accederet,
ſancita lege eumdem Iulianum vetuiſſe, idẽ auctor affirmat. Eadem de nece Euſebij, &

EVSEBII PRAEFECTI CVBICVLI SVPPLICIVM. ET ALIORVM ARIANORVM.

a Socrates lib. 3. cap. 1. pulſis eunuchis Socrates tradit[a]; additque: Lege ſanciuit, vt illis, quibus ab eunuchis facta fuiſſet iniuria, facultates inique abreptæ redderentur,& ea potiſſimum,quæ ijdem ex deorum fanis expilatis ſibi vendicaſſent. A

IVLIANI MVNIFICENTIA ERGA PROVINCIAS. His quidem rebus geſtis, Iulianus animos omnium, etiam Chriſtianorum, ſibi deuinxit; quos auaritia & ſæuitia magiſtratuum a Conſtantio abalienauerant: atque alia pleraque addidit, quibus plurimum conciliauit ſibi gratiam ſubditarum prouinciarum (quod Mamertinus publica oratione laudauit) nimirum cum ciuitates tributis exhauſtas, ac pene deſertas, mœnibuſq. orbatas, ſua liberalitate erexit, in priſtinumque ſplendorem reſtituendas curauit, ex ærario collata pecunia. Vnde Mamertinus in Panegyrico: Illud vero cuius miraculi eſt, neminem vllum in tanto rerum paratu ſenſiſſe diſpendium? in omnia pecuniam ab Imperatore depromi,& quoddam verſa vice prouinciis pendi tributum? illinc ad vniuerſos fluere diuitias, quo prius vndique confluebant? vt in maxima quæſtione ſit, a quo accipias, Imperator, qui ſic omnibus largiaris. Sed qui vitæ tuæ inſtituta rationemque cognouerit, facile fontem copiæ huius inueniet. Maximum tibi præbet parſimonia tua, Auguſte, vectigal: quicquid enim alij in prodigas cupiditates prodigebant, id omne nunc in vſus publicos reſeruatur.] hæc & alia Mamertinus, pluribus recenſens immoderatos luxus Conſtantij, & miniſtrorum eius, quibus adeo exhauriebantur collata tributa, vt noua eſſent iugiter inferenda. In eamdem quoque ſententiam, quid hoc item anno cum tonſore Conſtantij actum ſit, Ammianus narrat[b] his verbis: B

b Ammianus lib. 22.

IVLIANVS INVTILES EXPENSAS RESECAT. Euenerat iiſdem diebus, vt ad ſumendum Imperatoris capillum tonſor venire præceptus, introierit quidem ambitioſe veſtitus. Quo viſo,Iulianus obſtupuit: Ego,inquit, non Rationalem iuſſi,ſed tonſorem acciri. Interrogatus autem ille, quid haberet ex arte compendij: vicenas diurnas,reſpondit, annonas, totidemque pabula iumentorum,quæ vulgo dictitant capita, & annuum compendium graue abſque fructuoſis petitionibus multis. Vnde motus, omnes huiuſmodi, cum cocis, ſimilibuſque alijs, eadem accipere pene conſuetos, vt parum ſibi neceſſarios, data quo velint eundi poteſtate, proiecit.] hæc Ammianus: quæ quidem, & alia id genus plura, vt philoſophus, oſtentabat; eaq. plurimum valuerunt, vt qui ob impietatem videri poſſet intolerandus, etiam diligeretur a multis. Nam & Romanæ vrbi hoc anno ſumma penuria periclitanti, licet longe abſens, mira celeritate ſubuenit. Rem ſumma laude dignam Mamertinus ſic narrat: Quemlibet alium a ſubueniendi conatibus grauiſſima fames, triſtiſſimum Reip. periculum deterruiſſet: Sed ſtipendijs prouinciarum,& patrimonij ſui fructibus vndique comportatis, vſque ad opulentiam abundantiamq. exurientem iam Vrbem referſit. Dicet aliquis: Quomodo tam multa, tam breui tempore, & recte? Sed Imperator noſter addit ad tempus,quod otio ſuo detrahit: Nihil ſomno, nihil epulis, nihil otio tribuit: ipſe ſe naturalium neceſſariarumq. rerum vſurpatione defraudat, totus commodis publicis vacat.] ſic ipſe. C D

EPISCOPI EXVLES RELAXATI IVLIANI. Sed & magnam inde ſibi laudem comparauit apud optimos quoſque, quòd exulem diu pacem Catholicæ Eccleſiæ reſtituit ab acerbiſſima illa tot annis per Arianos perſecutione fugatam: nam quicúque fuerant a Conſtãtio Epiſcopi exilio condemnati,eoſdem, abolitis per Iulianum damnationis illorum tabulis, ad ſuas Eccleſias poſtliminio redire permiſit. hæc enim de his S.Hieronymus teſtatur, cum ait[c]: Periclitabatur nauicula Apoſtolorum,vrgebant venti, fluctibus latera tundebantur, nihil iam ſupererat ſpei: Dominus excitatur, imperat tempeſtati; beſtia moritur, tranquillitas redit. Manifeſtius dicam: omnes Epiſcopi, qui de proprijs ſedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui Principis ad Eccleſias redeunt. Tunc triumphatorem ſuum Athanaſium Ægyptus excepit.] Ceterum quando hi,qui hoc anno ſunt ab exilio relaxati, proprias repetierint Eccleſias, inferius dicturi ſumus. Eadem de Epiſcoporum exulum reſtitutione habent Socrates[d], Sozomenus[e], atque Theodoretus[f]. E

c Hieronym. aduer. Luciferian. tom. 2.

d Socrat. lib. 3. cap. 4.
e Sozom. lib. 5. cap. 5.
f Theod. lib. 3. cap. 4.

ZENONEM LIBERAT IVLIANVS. At non Epiſcopi tantum,ſed & alij religionis cauſa exules iuſſi ſunt relaxari: nam inter alios Zenonem illuſtrem medicum, qui factione Georgij Ariani Epiſcopi Alexandrini ſolum verterat (erat hic Alexandrinus) datis ad eum litteris, Iulianus in patriam reuocauit: ſunt enim huiuſmodi[g]: Cum multæ aliæ res teſtificantur te ad ſummũ medicæ artis gradum perueniſſe, eique parem morum ac vitæ temperantiam adiunxiſſe: tum vero hoc tempore maximum omnium teſtimonium acceſſit, quòd Alexandriam

g Iulian. epiſt. 45.

abſens

A abſens vniuerſam in te conuertis: tantum tuo diſceſſu aculeum tamquam apis reliquiſti; nec ſane immerito. præclare enim Homerus:

Vir medicus par eſt multorum millibus vnus.

Tu vero non tantum medicus es, verum etiam magiſter omnibus, qui eius artis ſtudio ducuntur: vt propemodum quod medici ſunt populo, hoc ipſe ſis medicis. Hæc autem cauſa te liberat exilio, & quidem magnifice. Nam ſi propter Georgianam factionem Alexandria exceſſiſti, non iure exceſſiſti: iuſtiſſime autem reuerti potes. Redi igitur cum honore & dignitate priſtina: nobis vero gratia ſit apud vtrumque, & quia Zenonem Alexandrinis, & quia Zenoni Alexandriam reſtituimus.] hæc Iulianus. Ceterum quòd Georgium Epiſcopum Arianum Alexandriæ non ſolum conſtat exagitaſſe Catholicos, ſed etiam Gentiles, vt ſuperius eſt demonſtratum Annalium tomo tertio:

B fuerit ne hic Zeno Chriſtianus, an Ethnicus; vel ille, cuius meminit Suidas, item Alexandrinus patria, qui & Iudaicæ genti ſuæ nuncium publice remiſit; vel quem genere Cyprium, & arte medicũ hoc tẽpore vixiſſe tradit Eunapius, haud affirmari poſſe videtur.

Verum quòd ab eodem Iuliano diximus reſtitutos eſſe Catholicos: id quidem ille haud Catholicæ veritatis amore feciſſe videtur, ſed in odium Conſtantij, & regiorum, quorum auctoritate Catholici vexati fuerãt, miniſtrorum. etenim nulla habita ratione exulum Epiſcoporum, qui nam vera fide præſtantes, qui ve hæretici eſſent, ſed Arianis haud in omnibus aſſentientes, atque ob eam cauſam proſcripti; ex æquo omnes iuſſit exilio relaxari. Ita enim impium Aetium hæreſiarcham eadem pœna iure damnatum, magno honore, datis ad eum litteris, non ſolum liberauit, ſed & in Regiam acceſſiuit. litteræ autem ſunt huiuſmodi:

IVLIANVS REVOCAT ETIAM HAERETICOS EXVLES.

C Iulianus Aetio Epiſcopo.

Ceteris omnibus, qui à Conſtantio vita defuncto eiecti patria fuerant propter amentiam Galilæorum, exilium condonaui. Te autem non ſolum ea pœna libero, verum etiam memor priſtinæ cognitionis, atque amicitiæ noſtræ, hortor vt ad nos venias. Vteris autem vehiculo publico vſque ad noſtram cohortem, & vno parhippo.] ſic ad Aetium Iulianus, qui homine impio & ad mala omnia egregie comparato noluit caruiſſe. Hæc eadem Sozomenus[a], qui & de illis, quæ ab eodem conceſſa ſunt Nouatianis, hiſce meminit verbis: Addit his, inquit, Eleuſium Epiſcopum Cyzici, cui ſimili de cauſa in mandatis dedit, grauiſſima mulcta ei præſcripta, vt ſuis ſumptibus, intra bimeſtre ſpatium, eccleſiam Nouatianorum, quam imperante Conſtantio diruerat, denuo ædificaret.] hæc Iulianus, officijs demereri ſtudens ſectarum omnium Chriſtianos, impendens

a Sozom. lib. 5. cap. 5. in fine.

NOVATIANORVM ECCLESIA REPARATVR.

D illis quæ poſcerent beneficia. Porro ædificatæ Nouatianorum eccleſiæ nomen eſſe inditum, Anaſtaſia, quaſi quæ exciderat reſurrexiſſet, alibi idem affirmat[b]. Ceterum quantumlibet iſti extra Catholicæ fidei ſepta agerent: tamen quòd in his quæ ſpectant ad Filij Dei diuinitatem in Nicæno Concilio confirmatam, ijdem ea ipſa ſentirent, atque Catholici, vt dictum eſt, Arianos infeſtos habuere; cuius rei cauſa ab Eleuſio Nicænæ fidei aduerſario paſſi ſub Conſtantio fuerant ſuæ ipſorum iacturam eccleſiæ.

b Sozom. lib. 4. cap. 18.

Rurſum vero, vt hoc ipſo Imperij exordio omnes conciliaret ſibi Fideles, publica edita ſanctione, non tantum qui fuerant in exilium pulſi, vt diximus, reuocauit: Sed (inquit Sozomenus[c]) proſcriptis lege ſua bona reſtituit: quin etiam populo præcepit, ne quis quemquam Chriſtianorum vel iniuria afficeret, vel contumelia, neve ad immolandum eos inuitos traheret. Qui autem eorum ſua ſponte ad aras forte

c Sozom. lib. 5. cap. 5.

E accederent; vt hi primum dæmones, quos Gentiles ἀποτροπαίους, id eſt, depulſores malorum vocant, placarent, iuſsit; & expiationibus, quibus ipſi vti ſolent, purgarentur.] iſtæc primum ipſo in Imperium ingreſſu ſtatuit Iulianus, veritus (vt creditur) cum illis aperto marte pugnare, quos ſciret multitudine impleſſe Romanum Imperium.

Inſuper, vt hac ex parte etiam videretur præſtare Conſtantio, & Chriſtiani gauderent ſe in eo inueniſſe, quod in illo fruſtra deſiderarant, geſſit ſe inter Chriſtianæ religionis Epiſcopos conciliatorem, paciſque ſequeſtrem: quos tamen cum vt in vnam eamdemq. ſententiam conuenirent, fruſtra tentaſſet; ſuo ipſorum omnes, vt quæ vellent ſentirent, reliquit arbitrio. teſtatur hoc Ammianus, cum ait[d]: Vtque diſpoſitorum roboraret effectum, diſſidentes Chriſtianorum Antiſtites cum plebe diſciſſa in Palatium intromiſſos monebat, vt ciuilibus diſcordijs conſopitis, quiſque, nullo vetante, religioni ſuæ ſeruiret intrepidus. Quod agebat adeo obſtinate, vt diſſenſiones augente licentia,

IVLIANVS LABORAT PRO PACE ECCLESIAE.

d Ammian. lib. 22.

non

* vnanimantem.

non timeret vna minantem * poſtea plebem, nullas infeſtas hominibus beſtias, vt A ſunt ſibi feralibus pleriſque Chriſtianorum expertus: ſæpeque dictitabar: Audite me, quem Alemanni audierunt & Franci.] hæc Ammianus de Iuliano, inde captante occaſionem Chriſtianis detrahendi, quòd adeo pugnaciter inter ſe altercarentur: in quos etiam illud exprobrare non deſinebat, quòd quæ erant ad cultum deorum ſpectantia diſſipaſſent: vnde ad Artabium hæc his temporibus ſcripſiſſe reperitur [a]:

a Iulian. epiſt. 7. ad Artab.

IVLIANI EPIST AD ARTABIVM.

Ego, per deos, neque interfici Galilæos, neque cædi præter ius & æquum, neque moleſtiæ quicquam perpeti volo: ſed tamen ijs pios & ſanctos viros præferendos eſſe, vel maxime cenſeo. Etenim Galilæorum amentia propemodum omnia afflixit & perdidit, cum deorum beneuolentia omnes ſalui ſimus. Quare tum deos colere, tum pios & viros & populos honorare debemus.] ita Iulianus, eiuſmodi ad conſtruendam impietatem iaciens fundamenta, reddens nimirum Chriſtianos Galilæorum nomine contemptibiles, & expilatione iam facta templorum exoſos: Gentiles vero, dum eos pios ac B ſanctos nominat, & dignos honore prędicat, ſic propoſuit imitandos; exiſtimãs fore Imperatoris ſententiam ad idololatriam capeſſendam illecebram. Quæ inſuper præſtiterit officia, vt deorum cultum iam collapſum in integrum reſtitueret, Sozomenus [b] tradit his verbis: Vbi ſolus eſt Imperio potitus, in Oriente Gentilium delubra aperire; quæ eorum neglecta corruerant, reficere; quæ autem deturbata fuerant, denuo ædificare; quin etiam aras erigere mandauit: atque ad has res perficiendas multa tributa excogitauit. Vetera præterea & patria ciuitatum inſtituta, atque ſacrificia renouare, ipſeq. palam in loco publico idolis immolare, offerre illis libamenta; & eos qui harum rerum ſtudioſi erant, magno in honore habere cœpit. Horum autem ſacrorum profeſſoribus, ſacerdotibus, interpretibus, & ſtatuarum cultoribus priſtinos honorum gradus reddere, C rata facere ea quæ veteres Imperatores de his ſanciuerant; decernere illis immunitatem miniſteriorum, & rerum quoque aliarum, ſicut ante habuerant: frumenti congiaria Æditűis ablata reſtituere: iubere vt a profanis eſculentis ſe puros conſeruent, & abſtineant ab illis, quatenus conuenit ijs, qui ad prædicta myſteria iure ſuo (vt Gentiles loquuntur) accedere poſſunt.] at hæc cœpta hoc anno maioribus in dies acceſſionibus aucta fuere. Quibus præterea artibus ſenſim in Chriſtianam religionem inſurrexerit, dicemus opportunis ſuis locis ordine temporum definitis.

b Sozom lib. 5. cap. 3.

STVDIVM IVLIANI IN RESTITVENDO DEORVM CVLTV.

MVTATIO MAGISTRATVVM, ET CONSILIA IVLIANI.

Satis namque ſibi viſum, his Imperij adepti primordijs, magiſtratibus a Conſtantio prouincijs Imperij Romani præfectis, & alijs publicis adſcriptis muneribus, abrogatis, alios ex animi ſui ſententia in locum ipſorum ſubrogaſſe; qui, quod ſcirent gratum ſibi eſſe, perficerent. Quibus in hunc modum ad ſecuritatem Imperij ſtabilitis, omnia ver- D ſare conſilia, meditari vias, excogitare modos, adhibere conatus, & iungere ſtudia, quibus Chriſtianam religionem funditus poſſet euertere, non prætermiſit. Non deerant ad opus vires, vtpote Imperator, & ſolus, a cuius arbitrio cuncta penderent; nec doloſæ molitiones, & cum aſtutia elaborata conſilia, quòd philoſophus eſſet atque magus: nec abeſſe poterat obſtinata perfidia ab eo, qui impius eſſet apoſtata: adeo vt omni ex parte ceteris perſecutionibus ab alijs Imperatoribus olim illatis hæc acerbior videri poſſet, ſi licuiſſet; quòd periculoſior illa ſit pugna, quæ infertur ab hoſte, qui cuncta quæ ſunt aduerſariorum habeat explorata; & atrocius ſoleat moueri bellum, & vindicta crudelior expeti ab aduerſario, qui plurimis antea fuerit contumelijs laceſſitus, & damnis affectus: qualis profecto videri poterat Iulianus, qui res cunctas Chriſtianæ religionis haberet exploratiſſimas, & acerbiſſimo in Chriſtianos odio moueretur, a quibus ſciret idola eſſe E contrita, templa diruta, vel expilata ſaltem & clauſa, ſacraq. deorum vetita, & tot annis, armis & legibus publice priuatimque omni ex parte cuncta ferme quæ eſſent patriæ ſuperſtitionis euerſa. At quæ ab eo geſta ſunt anno ſequenti, pluribus dicturi ſumus.

IESV CHRISTI ANNVS 362.	LIBERII PAP. ANNVS 11.	IVLIANI IMP. ANNVS 2.

QVI ſequitur trecenteſimus ſexageſimus ſecundus Chriſti annus, Eccleſiæ admodum ærumnoſus, Conſulatu Mamertini atque Neuictæ adnotatus habetur. Quod ad Ma-

A ad Mamertinum ſpectat: ad Conſulatum adſcitum indigniſſime, Ammianus his docet[a]: Mamertinum ad Conſularum euexit, nec vita, nec ſplendore, nec vſu, nec gloria horum cuiuſquam ſimilem, quibus magiſtratum detulerat ampliſſimum Conſtantinus; contra inconſummatum, & ſubagreſtem, & quod minus erat ferendum, celſa in poteſtate crudelem.] hęc ipſe. Extat eiuſdem Mamertini Conſulis de ſui Cõſulatus gratiarum actione oratio panegyrica, luculenta quidem, qua laudes noui Imperatoris mirifice prædicauit.

a Ammian. lib. 21.

Cumque ex more ab eodem Conſule publica munera ederentur, ac die quodam (inquit Ammianus[b]) cauſa eius ſpectandi veniſſe nunciarus eſſet ex Aſia philoſophus Maximus (*hunc ab ipſo Iuliano litteris accerſitum anno ſuperiori diximus*) exiliuit Imperator indecore; & qui eſſet, oblitus, effuſo curſu e veſtibulo longe progreſſus, oſculatum, ſuſceptumque reuerenter ſecum induxit, per oſtentationem intempeſtiuam nimius capB ptator inanis gloriæ viſus, præclari illius dicti immemor Tulliani, quod tales notando ita relatum: Ipſi illi philoſophi etiam in his libris, quos de contemnenda gloria ſcribunt, nomen ſuum inſcribunt, vt in eo ipſo quòd prædicationem nobilitatemque deſpiciunt, prædicari de ſe & nominari velint.] hæc Ammianus. Sed in dijudicandis in excipiendo Maximo affectibus Iuliani, in diuerſam potius, quàm ab ipſo Ammiano aſſertam ſententiam pedibus imus: atque putamus, eo inopinato euentu Iulianum, licet oſtentantem philoſophum, erumpentes tunc erga Maximum affectus ſuos cohibendi, & philoſophicis infrenandi habenis, minime tantũ virium habuiſſe. Etenim ipſius diuinationibus Imperium acceptum ferebat, immo & ex eo quamplurimi faciebat hominem, quòd a Chriſtianorum religione, quam putabat inſaniam, reuocatum ſe ad cultum deorum eſſe ſciebat. Qui enim recitatas tertio Annalium tomo eiuſdem Iuliani litteras ad ipſum C Maximum datas, & alia id genus ſuperius recenſita reuoluerit, nos haud vanos eiuſdem Iuliani affectuum coniectores & interpretes eſſe comperiet; memor quid de Iuliano addicto Maximo Eunapius[c] tradat, qui & hæc inter alia: Ab eo totus pependit, & vniuerſam viri doctrinam mordicus retinuit.] Quantum autem expetierit Iulianus aduentum Maximi, etiam cum adhuc in Gallijs ageret, litteræ ad eum anno præterito datæ declarant. ſed & quàm obſeruantiſſimus hominis eſſet, aliæ rurſum ad eumdem in hæc verba conſcriptæ ſignificant[d]:

b Ammian. lib. 22.

IVLIANVS EXCIPIT MAXIMVM PHILOSOPHVM.

c Eunap. Vit. Philoſophorum.

d Iulian. epiſt. 15. ad Max.

Alexandrum Macedonem, aiunt, Homeri carminibus indormire ſolitum, vt noctes dieſque in bellicis eius ſignis verſaretur. At nos cum tuis epiſtolis tamquam pæonijs medicamentis dormimus, eaſque aſſidue tamquam recentes & nouas iteramus. Quare ſi tuarum litterarum colloquium, id eſt tuam imaginem nobis repræſentare vis, ſcribe, D & aſſidue ſcribe; vel potius, dijs iuuantibus, veni: tibique perſuade, quamdiu abfueris, nos vita frui non poſſe dicere, niſi eatenus, quoad litteras tuas legimus.] hucuſque epiſtola Iuliani ad Maximum, ex quo iam olim totus impietatis fons erumpens, in eum effluxit. Cynicum ſecta hunc fuiſſe philoſophum, quas idem Iulianus priores dederat, litteræ non obſcure illis verbis oſtendunt: Cum prope abeſſem ab hac vrbe, nempe Vicentione, vir quidam Cynicus cum pera & baculo mihi occurrit. Eum ego cum eminus aſpexiſſem, te ipſum eſſe putaui, &c.] ſpectatus quidem erat habitus Cynicus baculo & pera, veluti quibuſdam ornatus inſignibus. At ne cui ex nomine & ſecta errandi tribuatur occaſio, diuerſus hic eſt Maximus Cynicus ab illo alio item Maximo Cynico, qui ſub Theodoſio S. Gregorio Nazianzeno negotium faceſſiuit: ille quippe patria fuit Alexandrinus, hic autem Smyrnæ natus Epheſius dictus eſt, quòd ibidem diutius, E vt de eo teſtatur Eunapius[e], egerit; qui & ſub Valente Imperatore necatus eſt, de quo ſuo loco pluribus agendum.

QVANTI FECERIT MAXIMVM IVLIANVS.

MAXIMI CYNICI DVO.

e Eunap. in Maximo.

Curauit præterea Iulianus, quos ſciret eruditione clariſſimos eſſe viros, eoſdem ad ſe vocatos nobilibus decorare præfecturis: nam Themiſtium philoſophum Vrbis Præfectum creauit; Libanium celebrem eius temporis oratorem Quæſtura, & alios alijs magiſtratibus inſigniuit. Hinc Mamertinus[f]: Sed multo multoque facilior eſt ratio honorum petendorum. Quiſquis, inquam, capere magiſtratum voles, auri atque argenti negligens eſto; nullas oſtiatim potentium ædes obito; nullius pedes, nullius genua complectitor. Adhibeto tantum tibi gratuitas & paratu facillimas comites, iuſtitiam, fortitudinem, temperantiam, atque prudentiam: vltro ad te maximus Imperator accedet, & vt capeſſas Remp. flagitabit: otioſo tibi & alia curanti prouinciæ, præfecturæ, faſces, ſella curulis, atque inſignia omnia magiſtratuum perferentur.] hæc ipſe: qui & paulo

f Mamertin. in Panegyr.

PHILOSOPHIS COLLATI MAGISTRATVS.

paulo inferius ſic in eamdem ſententiam: Tu, tu, inquam, maxime Imperator, exulantes relegataſq. virtutes ad Remp. quodam poſtliminio reduxiſti: tu extincta iam litterarum ſtudia flammaſti: tu philoſophiam paulo ante ſuſpectam, ac nedum ſpoliatam honoribus, ſed accuſatam & ream, non modo iudicio liberaſti, ſed amictam purpura, auro gemmiſque redimitam in regali ſolio collocaſti.] hæc Mamertinus, ſed encomiaſtice potius, quàm hiſtorice, immo adulatorie atque mendaciter: nam quales præcipuos Imperij adminiſtros habere conſueuerit, & quibus compoſitos moribus prouinciarum Præfectos elegerit, S. Gregorius Nazianzenus, ſinceriſſimus cultor & cuſtos veritatis, qui cuncta & intuebatur oculis, & manibus attrectabat, declarat his verbis [a]: A

a Gregor. Nazianz. oratione 2. in Iulian.

Atque hæc, vt grauiſſima illius crimina, maximeque propria, dicendo ſum proſecutus; non alioquin neſcius, duobus aut tribus aulicis aſſentatoribus, eique impietate paribus (alios enim conſulto prætereo) tantam impietatis mercedem perſolutam eſſe, vt nulla res obſtitura fuerit, quo minus ipſi breui temporis ſpatio terras omnes & maria Romanorum Imperio ſubdita expilarent, niſi rebus ſecundior finis citius contigiſſet. Adeo latrocinijs & auaritia priores illos Centimanos excedebant, Briareos ſcilicet. Prouinciarum vero imperia non moderatiſsimis, ſed crudeliſſimis hominibus mandabantur, atque ad magiſtratus & præfecturas vnum ſuffragium erat perfidia, Chriſtianiſmique deſertio: ab eoque beneficia conſequebantur, qui ſibiipſis ſceleratiſsime conſuluiſſent.] atque poſt hæc, de his quos ad ſe accerſiſſet, & eluſiſſet, ſic ſubdit: Non poſſum in eo non mirari: nam cum multos eorum, qui ex Aſiaticis potiſſimum ſtudijs, litterarijſque gymnaſijs ipſi noti familiareſque fuerant, ſummo ſtudio accerſiuiſſet, quaſi mirabilibus quibuſdam beneficijs eos ornaturus; eximiaque ſpe ob veterum pollicitationum memoriam animos eorum extuliſſet: vt ad eum venerant, hoc illud videlicet calculorum impoſturæ, & oculorum ludificationes: hos enim hoc modo, illos alio eludens, quoſdam etiam menſa comiter accipiens, ac multum illud, Sodalis, propinans, inſtarque alius cuiuſdam illecebræ ſuauiter fundens, infectis tandem rebus dimittebat, haud ſatis conſtitutum habentes, illius fraudem magis, an ſuam ipſorum leuitatem accuſarent.] hæc Gregorius. B C

QVALES ELECTI AD MAGISTRATVS.

Ceterum haud in omnes eiuſcemodi exercebat iocum, vt vacuos vocatos remitteret: ſed eos tãtum eiuſmodi comœdiæ cataſtrophe deluſit, quos ad ſuam ipſius affectandam impietatem imparibus votis intelligeret reſpondere: ſiquidẽ non Gentiles tantum, ſed & Chriſtianos conſuetudine litterarum ſibi optime notos, datis ad eos litteris, accerſiuit: vt inter alios S. Baſilium Athenis olim, cum illic Iulianus ageret, egregia eruditione ſpectatum. Extant eiuſmodi litteræ, quas ad eumdem, ab eo ante probe admonitus, reddidit his verbis [b]: Non bellum denuncias (ait vetus verbum) at ego addam etiam illud comœdiæ veteris: O nuncium verborum aureorum! Age igitur iſtud re ipſa oſtende, & ad nos quamprimum aduola. certe amicus ad amicũ venies. Aſſidua cura Reip. moleſta eſt ijs, qui negligentius in ea verſantur. at qui diligentia & induſtria vtũtur, æqui ſunt mea quidem ſententia, & prudentes, omninoq. ad omnia idonei. Quare ipſe mihi opportunitatẽ hanc comparaui, vt ſine vlla Reip. negligentia, non nihil quoque ſpatij ad relaxationem animi ſumam. Etenim adhuc ita viuimus, aut aulicæ ſimulationis nihil fere retineamus (quam quidem tu fortaſſe adhuc expertus fuiſti: qua qui laudant, maiore odio proſequuntur, quàm inimiciſſimos) ſed honeſta moderataque libertate, cum opus eſt, nos mutuo accuſamus atque reprehendimus: neque tamen propterea minus inter nos amamus, quàm qui maxime amici ſunt. Ex eo accidit (quod ſine inuidia dicere liceat) vt dum relaxamur, ſeria agamus: & dum hæc agimus, minime cruciemur, & ſecure dormiamus: quoniam cum vigilarem, non tam pro me ipſo, quàm pro ceteris omnibus, vt par eſt, vigilaui. Hæc forſitan apud te nugatus ſum leuitate quadam animi, & inſolentia: me ipſum namque, ſicut Aſtydamas, collaudaui. Verumtamen vt intelligeres multo magis tuum conſpectum, ſapientis videlicet hominis, nobis profuturum, quàm impedimenti allaturum, hæc ſcripſi. Propera igitur, vt dixi, & publicis equis vteris. Cumque apud nos, quantum tibi videbitur, fueris; tum a nobis honeſte, & vt decet, dimiſſus, quo voles, proficiſceris.] hactenus Iuliani litteræ redditæ ad Baſilium. D E

b Iulian. epiſt. 12. ad Baſil.

IVLIANVS VOCAT BASILIVM.

Alias etiam interueniſſe inter eos epiſtolas, certum exploratumque ex eo redditur, quòd ipſe Baſilius abſens, nec ad eum iam impietate omnibus notum venire conſentiẽs, ab eodem inuitatus, ac prouocatus ad impietatem, per litteras fidem Chriſtianam magno

BASILIVS IVLIANO REFRAGATVR.

A gno animi robore confeſſus eſt: cuius quidem epiſtolæ fragmentũ recitatum habetur in Niceno Concilio poſteriori a Legatis Apoſtolicæ ſedis, ex ſcripto codice, ex quo Demetrius[a] diaconus ita legit: Ex epiſtola beati Patris noſtri Baſilij ad Iulianum Imper. Apoſtatam. Quemadmodum a Deo Chriſtianam & inculpabilem noſtram fidem veluti hereditario iure accepimus, ſic confiteor, & in ea maneo. Credo autem in vnum Deum Patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritumſanctum: vnum Deum hæc tria adoro & glorifico. Confiteor etiam Filij incarnatam œconomiam: Deinde S. Mariam, quæ ſecundum carnem illum peperit, hanc Deiparam vocans. Suſcipio enim ſanctos Apoſtolos, Prophetas, & Martyres, qui pro me apud Deum ſupplicant, quo per illorum interceſsionem propitius ſit mihi Deus noſter benigniſſimus, & remiſſionem peccatorum mihi gratis largiatur. Quam ob cauſam & hiſtorias imaginum il-
B lorum honoro, & palam adoro: hoc enim nobis a ſanctis Apoſtolis non eſt prohibitum; ſed in omnibus eccleſijs noſtris eorum hiſtorias erigimus.] hucuſque ibi ex dicta epiſtola Baſilij ad Iulianum, quam Hadrianus Romanus Pontifex itidem citat, eademque ferme verba ex ea recitat, quæ extant etiam intexta in eiuſdem ſeptimæ Synodi actione ſecunda. Quidnam autem poſt hæc Baſilius egerit, quidve ea de re cum Gregorio Nazianzeno captarit conſilij, inferius dicturi ſumus. Conſtat quidem, æque ac Baſilium, conatum eſſe Iulianum blanditijs ſibi deuincire Gregorium; quem tamen acerrime ſibi ob pietatem expertus eſt aduerſantem. Ipſe enim Gregorius in fine poſterioris inuectiuæ teſtatur, ſe vna cum Baſilio Cyclopeo honore ab eodem Iuliano affici ſolitum: verum cũ adeo obnitentes eos inueniſſet, conſtat ſane illos ab ipſo eſſe reiectos; quos & idem Iulianus, vt acerbiſſimos aduerſarios, ſæuiſsimo odio inſectatus, poſt bellum Perſicum
C (ſi licuiſſet) reſeruauit ad necem. Sed de Gregorio rurſum poſtea.

[a] Concil. Nicen. 2. Actione 4.

Qui vero agebat Conſtantinopoli tunc temporis Cæſarius frater Gregorij Nazianzeni, philoſophicis facultatibus nulli ſecundus, iã antea a Conſtantio Imperatore quæſitus, & in Senatum ampliſsimum cooptatus, ab eodem Iuliano Auguſto nobili præfectura donatur, nempe Theſauri cuſtodia; quo munere functus erat, qui hoc anno Conſul ordinarius creatus eſt, Mamertinus, vt ipſemet teſtatur[b]. Id cum audiſſent pater ipſius Gregorius Senior Epiſcopus Nazianzi, & eius germanus Gregorius, alijque cognatione vel familiaritate coniuncti, necnon externi, indigno animo acceperunt: quin & ipſe Gregorius frater mox ad eum eiuſmodi grauiſsimas dedit litteras[c]:

CAESARIVS HONORATVR A IVLIANO.

[b] Mamert. in Panegyr. dicto Iulian.

[c] Greg. Naz. epiſt. 17.

Magnopere tua cauſa erubuimus. Nam quòd mærore affecti fuerimus, quid ſcribere neceſſe eſt tibi vtique hoc omnium maxime perſuaſum habenti? Etenim (vt de no-
D bis nihil dicamus, nec quanta mæſtitia, addam etiam timore nos fama ea, quæ de te peruagatur, impleuerit) vellem, ſi fieri poſſet, ſermonibus ijs, quos alij de te tam familiares & neceſſarij, quàm externi quoquo modo nobis cogniti, dum tamen Chriſtiani, & quidem omnes vno ore ferunt, intereſſes: quandoquidem libentius cupidiuſque in alienis rebus, quàm in ſuis, mortales philoſophari ſolent. Inſtar alicuiuſpiam declamationis hæc verba ipſis fuerunt: Nunc Epiſcopi filium militare, nunc externam potentiam & gloriam expetere, nunc pecunijs ſeruire, quando pecuniarum communis ignis accenſus eſt, atque in ſalutis animæq. periculo verſantur homines: ac non potius vnam hanc gloriam & ſecuritatem & opes exiſtimare, nimirum fortiter & ſtrenue ſeſe tyrannidis turbini opponere, & quàm longiſſime ſe ab omni ſcelere & piaculo remouere. Quonam autem modo Epiſcopi alium admonere queant, ne ſe a tempore diſtra-
E hi ſinat, idoliſque commiſceri? Quonam modo eos, qui aliud quoddam flagitium admittunt, obiurgare poſſint ipſi a lare libertatem loquendi non habentes? Hæc nos, hiſq. plura & grauiora quotidie audientes partim ab his qui amico animo fortaſſe ac beneuolo loquuntur, partim ab ijs qui inimice & maleuole nobis imminent; quo tandem modo affici, & quem animum habere putas? nos, inquam, qui Deo ſeruire propoſuimus, nec vllum aliud bonum eſſe iudicamus, quàm vt futuræ vitæ ſcopum collimemus? Ac dominum quoque patrem noſtrum ſermones hos impatientiſſime ferentem, atque a vita ipſa abhorrentem, quoquo modo ſolor & demulceo, de tua voluntate illi ſpondens, atque confirmans, te nequaquam nobis diutius moleſtum fore. Dominam autem matrem, ſi quicquam de tuis rebus reſciſcat (nam ad hanc vſque diem multis artibus eam celauimus) ita velim exiſtimes, eam tantum dolorem habituram, vt nullo omnino ſolatio mitigari poſſit, vtpote parui animi feminam, & alioqui ob pietatis

GREGORIVS NAZIANZENVS REDARGVIT? CAT A IVLIANO CAESARIVM.

magni-

magnitudinem modum in huiuſmodi rebus tenere nequeuntem. Quamobrem, ſi quam A
& tui & noſtri rationem habes, melius tutiuſque tibi conſule. Nam proculdubio facultates noſtræ ad vitam liberaliter degendam ſufficiunt, homini vtique non nimis inexplebili, nec immodica plus habendi cupiditate flagranti. Quin etiam ad conſtituendas vitæ tuæ rationes haud video quodnam tempus expectabimus, ſi hoc nobis effluere ſiuerimus. Quòd ſi in eadem perſtas ſententia, & præ animi propoſito atque impetu parua omnia exiſtimas; aliud quidem acerbi proloqui non libet. Hoc tantum prædico & denuncio: e duobus alterum neceſſe eſſe; vel vt germanus Chriſtianus manens contemptiſsimæ ipſius claſsi adſcribaris, indigneq. viuas & te ipſo & ſpe, quam conceperas; vel honorum deſiderio æſtuans, in capitalem fraudem incidas, fumiq. ſaltem, ſi non ignis, fias particeps.] hucuſque ad Cæſarium Gregorius.

a Paul. ad Hebr. 11. *b Pſal. 83.* Paruit ſapientiſsimo fratri Cæſarius; eiuſq. conſilio, prætulit ignominiam[a] Crucis B
opibus & honoribus Pharaonis; magiſq. delegit abiectus eſſe in domo Domini, quàm habitare (quod eſt in Pſalmo[b]) in tabernaculis peccatorum: cuius rei cauſa indignantis Principis iram meruit, a quo & exagitatus, ſumma gloria Chriſtum confeſſus eſt.

CAESARII RERVM STATVS. Porro egregium tunc Cæſarij certamen pro fide Chriſti tuenda, ab eodem eius germano exacte deſcriptum, ſuis hic a nobis reddetur verbis: in oratione enim in funere ipſius habita in hunc modum rem geſtam aggreditur: Cũ in eum magni quotidie honores conferrentur, maioribus tamen ac iam iamq. affuturis dignus habebatur tum ab ipſis Imperatoribus, tum ab omnibus ijs, qui proximum ijs dignitatis locum tenebant: quodq. maximum cenſendum eſt, nec a gloria, nec ab ijs quibus circumfluebat delicijs, animæ illius nobilitas vnquam labefactata eſt. Quin potius qui in multis magniſq. dignitatibus florebat, hoc tamen ad decus & gloriam præcipuum ducebat, vt & eſſet & diceretur Chriſtianus: idq. tanti æſtimabat, vt præ hoc vno reliqua omnia in vnum congeſta ludi & nugarum inſtar haberet.] et paulo poſt: Atque vt alia omnia prætermittam; C
propinquorum nempe, qui fortunæ iniuria facultatibus lapſi erant, curam & patrocinium; faſtus contemptum; æquitatem eam, qua cum amicis ita verſabatur, vt nihil ſibi præter ius arrogaret; libertatem loquendi, qua apud Principes vtebatur; certamina, quæ pro veritate ſuſcepit; diſputationes, quas permultas & ſæpenumero & cum pleriſque habuit non argutas ſolum, ſed etiam admodum pias & ardentes: facinus vnum pro omnibus referam, quo in tota illius vita nihil eſt illuſtrius, magiſq. peruulgatum.

IVLIANVS QVALIS IN PERSEQVENDO FIDELES. Furebat aduerſum nos infandus Imperator, & cum in ſe ipſum primum per Chriſtianæ fidei repudiationem inſaniſſet, iam alijs quoque intolerabilis erat, nequaquam ceterorum Chriſti hoſtium more, magno & ſtrenuo animo impietatem profitens, verum clementiæ obtutu perſecutionem cælans, atque inſtar flexuoſi illius ſerpentis, D
qui ipſius animum obſidebat, omni genere machinarum ad barathrum ſuum miſeros callide pertrahens. Ac ne eos honores, qui martyribus haberi ſolent, conſequeremur (hos enim Chriſtianis homo egregius inuidebat) prima illius fraus ac verſutia hæc fuit, vt qui Chriſti cauſa excruciabantur, non vt Chriſtiani, ſed vt facinoroſi ſupplicio afficerentur: altera, quòd huic rei, non tyrannidis, ſed perſuaſionis nomen imponebat, ſcilicet vt maior eorum infamia, quàm periculum eſſet, qui ſponte ad impietatem proruebant. Cumq. alios pecunijs, alios dignitatibus, alios promiſsis, alios variis honorum generibus, quos ne regie quidem, ſed perquàm ſeruiliter inſpectantibus omnibus deferebat, omnes denique verborum præſtigiis, ſuoq. exemplo ad ſe alliceret; tandem Cæſarium quoque adoriri inſtituit. O veſanum hominem, ſi futurum ſperauit, vt & Cæſarium & fratrem meum & his parentibus natum deprædaretur! Verum vt in hoc ſermone aliquantulum moræ faciam, animumq. hac narratione oblectem, quemadmodum ſpectaculo delectati ſunt qui tum affuerunt: Ingrediebatur vir generoſus Chriſti ſigno communitus, clypeique vice magnum Verbum obtendens, ad hominem rei militaris peritiſsimum, & dicendi facultate præſtantem: nec vero illius aſpectum contremiſcebat, nec per adulationem de animi magnitudine quicquam remittebat: verum promptum ſe paratumque pugilem oſtendebat, ſiue rebus, ſiue verbis ipſis cum eo dimicandum eſſet, qui vtroque armorum genere decertare poterat. Ac tale quidem erat theatrum, taliſq. pietatis propugnator: certaminis etiam præſes hac ex parte Chriſtus paſsionibus ſuis pugilem ad pugnam inſtruens, ex illa grauis tyrannus tum verborum illecebris deliniens, tum potentiæ magnitudine perterrere ſtudens. E

Quin

A Quin etiam vtrinque ſpectaculum erat, partim eorum qui in fidei pietate adhuc
perſtabant, partim eorum quos ſecum ille abripuerat: qui vtraque ex parte obſerua-
bant, quonam illorum certamen propenderet; magiſq. ſoliciti & anxij erant, vtrius
futura eſſet victoria, quàm illi ipſi, quos ſpectabant. Num extimuiſtis, ne quid Cæ-
ſario accidat huiuſmodi animi alacritate parum dignum? At bono eſtote animo: vi-
ctor enim diſcedet, iuuante Chriſto mundi victore. Ac nihil quidem mallem, quàm
vt ea, quæ dicta ſunt & propoſita, ſingillatim explicare poſſem. Nam & eruditas ali-
quot verborum captiones & argutias meo quidem iudicio memoratu non iniucun-
das ea diſputatio complectitur: verum intempeſtiuum hoc foret, & ab oratione alie-
num. Vt autem Cæſarius, cunctis verborum illius nexibus, conatibuſq. omnibus tam
apertis, quàm obſcuris, ludi cuiuſdam inſtar, propulſatis, magna & clara voce, Chri-
B ſtianum ſe eſſe, ſemperq. fore, pronunciauit; nec ſic quidem prorſus eijcitur: etenim
mire Imperator Cæſarij doctrina frui atque exornari geſtiebat. Quo etiam tempore
celeberrimum illud, cunctis audientibus, prolocutus eſt: O felicem patrem! o liberos
infelices! Nam nos quoque ignominiæ ſocietate honorandos duxit, quorum eruditio-
nem pietatemq. Athenis cognouerat. Verum ad ſecundam expeditionem reſerua-
tus (commode enim illum aduerſus Perſas armabat diuina iuſtitia) ſe ad nos tecepit
exul beatus, & victor incruentus, atque ob ignominiam clarior, quàm ob priſtinam
gloriam, nominiſq. ſplendorem. Hanc ego victoriam magna illius potentia & ſubli-
mi purpura & inſigni diademate longe ſuperiorem excellentioremq. eſſe cenſeo: hac
narratione magis efferor, quàm ſi vniuerſum Imperium cum illo partitus eſſet. Ma-
lis igitur temporibus cedit, in eoque legi noſtræ obtemperat, quæ præcipit, vt oblata
C quidem occaſione, veritatis cauſa periculum adeamus [a], nec fidei pietatem per animi
ignauiam deſeramus. Ceterum quamdiu licet, pericula ipſa ne excitemus: ſiue id ea
ratione præſcribat, quòd animabus noſtris metuat: ſiue quòd eorum exitio occurren-
dum putet, a quibus nobis periculum vitæ creatur.] hactenus Gregorius de certamine
fratris cum Iuliano, quo euexit de impietate proſtrata triumphum, erexitq. de ſupe-
rato Apoſtata Imperatore trophæa, & quidem perennia, poſteris ſemper dignis lau-
dibus prædicanda. At hæc tanta Cæſarius, tanti patris ac fratris, totiuſq. domeſticæ ipſo-
rum Eccleſiæ precum præſidio conſecutus eſt dona.

Verum non eadem animi conſtantia infractus permanſit aduerſus aurea tela, ipſa in-
quam mellita Iuliani verba, Ecebolius rhetor magni nominis, idemque Chriſtianus:
qui turpiter manus dedit Apoſtatæ, factuſq. eſt Chriſtianæ religionis deſertor. Erat
D hic inſeruiens tempori, & pro Principum religione fidem ipſe quoque mutabat: de
quo Socrates [b]: Ex his vnus erat Ecebolius * ſophiſta Conſtantinopolitanus (*di-
cebantur autem eo quoque nomine rhetores, vt Libanius*) qui quidem ſe ad Imperatorum in-
genia ac naturam conformans, dum Conſtantius regnabat, ſe ardenter fidem
Chriſtianam amplecti ſimulauit: dum Iulianus potiebatur Imperio, Gentilitatem
magnopere colere præſetulit: Iulianoq. mortuo, religionem Chriſtianam denuo
profiteri in animum induxit. nam ante portam eccleſiæ ſe pronum abijciens, ſic
vociferatus eſt: Me quaſi ſalem infatuatum pedibus conculcate.] hæc Socrates. Ve-
rum cum hic in gratiam Conſtantij Chriſtianiſmum profeſſus dicatur, proculdu-
bio eiuſdem perfidiæ Arianæ, qua Imperator imbutus erat, fuiſſe ſectator, affirmari
poſſe videtur. At quòd ab hæreſi ad Ethniciſmum prolapſus eſſet, fuit Iuliano percarus:
E quilibet enim transfuga, ex hoſtium caſtris deficiens, ab aduerſariis vultu hilari &
grato excipitur animo. Quæ porro extat Iuliani ad Ecebolium ſcripta epiſtola, quanti
ipſe virum fecerit, aperte ſignificat; cuius eſt exordium: Pyndarus argenteas Muſas
eſſe vult, &c. Subinſenſus tamen, cum ille cauſam ageret pro Arianis Edeſſæ com-
morantibus, Iulianus ad eum has litteras dedit [c]:

Equidem de Galilæis omnibus adeo clementer & humaniter ſtatui, vt nemini vis infe-
ratur, neque in templũ trahatur, neque alia de re vlla præter volũtatem ſuam contume-
lia afficiatur. At qui ſunt de eccleſia Arianorũ luxuriantes opibus, in Valentinianos in-
uaſerunt, eaq. apud Edeſſam perpetrarũt, quæ nũquam in ciuitate bene inſtituta accidiſ-
ſent. Quare quod ipſis a lege admirabili, *nẽpe Euangelio*, imperatũ eſt, quo facilius in re-
gnum cælorũ veniant: nos ad id hominibus opem tulimus, eorumq. pecunias omnes ab
Edeſſenorum eccleſia tolli iuſſimus, vt militi diuidantur; & facultates, vt noſtris priuatis

CAESARII CORAM IVLIANO CONFESSIO.

[a] *Matth.* 10.

ECEBOLII RHETORIS INCONSTANTIA.

[b] *Socrat. lib.* 3. *cap.* 11.

* Ecebolus

[c] *Iulian. epiſt.* 43. *ad Ecebol.*

IVLIANVS QVID IN EDESSENOS DECERNIT.

attribuantur: quo illi pauperes facti ſapiant, neque regno cæleſti, quod nunc etiam ſperant, priuentur. Iis autem qui Edeſſam incolunt, edicimus, vt ſeditione pugnaque omni abſtineant: ne ſi noſtram humanitatem commouerint, vos ipſi pro communi omnium intemperie ac inſolentia pœnas luatis, gladio, exilio, igne mulctati.] hactenus Iulianus, mordacibus hiſce ſalibus irridens Chriſtianam religionem, quæ diſpen- A
a Marc. 10. dio rerum terrenarum docet ſperanda eſſe bona cæleſtia, ſecundum illud [a]: Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cælo, & veni & ſequere me.]

b Eunap. Vit. Philoſ. Coluit præterea Iulianus mirifice Oribaſium Pergamenum, quem (inquit Eunapius [b]) cum eius illuſtris eſſet ab adoleſcentia fama, idem Iulianus ad Cæſaris titulum viam affectans, artis nomine ſecum abripuit medicum: qui tantum in ceteris quoque
IVLIANVS QVOS COLVIT VIROS DISSERTOS. excelluit virtutibus, vt ad Imperium etiam Iulianum euexerit: quæ res in Annalium B historia exactius perſcripta eſt.] hæc de Oribaſio Eunapius, qui inter ceteros huius temporis philoſophos eum plurimum celebrat. Obſeruauit etiam Iulianus Ariſtomenum philoſophum, ad quem hactenus extant ipſius litteræ illum vocantis. Sed ante hos omnes, Libanium ſophiſtam Antiochenum, cuius ſuperius mentio facta eſt, in honore habuiſſe videtur, cuius ſcriptis plurimum delectabatur, vt perbreuis illa epiſtola ad
c Iulian. epiſt. 14. eum ſcripta demonſtrat, quæ ſic ſe habet [c]:

QVID IVLIANVS AD LIBANIVM. Legi heſterno die orationem tuam magna ex parte ante prandium, pranſus vero ſine vlla intermiſſione reliquum abſolui. O te felicem, qui ita poſſis dicere, aut ſentire potius! o orationem! o mentem! o prudentiam! o partitionem! o argumenta! o diſpoſitionem! o aditus! o verba! o numerum! o compoſitionem!] hucuſque ad Libanium Iulianus. Fortaſſe hæc illa fuit oratio in laudem ipſius Iuliani conſcripta, cuius Suidas C
d Iulian. epiſt. 16. meminit. Ceterum inter omnes, quos penes ſe habebat, Maximus a Iuliano [d] deligitur, qui ſcriptas a ſe lucubrationes cognoſceret, & pro arbitrio emendaret: nam ad eum ſcribens hæc habet inter alia: At tibi nos, tamquam Mercurio eloquentiæ deo, ſcripta noſtra offerimus: vt ſi aures tuas ſuſtinere poſſint, tu pro arbitrio tuo ſtatuas, an in vulgus euolare debeant: ſin minus, ea continuo proiicias tamquã a Muſis aliena, aut flu-
e Eunap. in Vit. Philoſ. mine obruas vt adulterina.] Coluit & Nymphidianum & Claudianũ Maximi fratres [e].

Laude ſane digna hæc videri poterant in Iuliano, eruditorum virorum conſuetudine
IVLIANVS MAGOS ET AVGVRES ALIT. delectari, niſi complures ex illis (vt ſuperius eſt demonſtratum) ſic foris philoſophos agerent, vt tamen magos & haruſpices intus gererent. nam præter illa quæ de his dicta
f Greg. Nazianz. orat. 1. in Iul. ſunt, hæc addit Gregorius Nazianzenus [f]: Haruſpicinis autem & ſacrificiis Imperialem aulam conſtituit, malis mali Imperij conſiliariis vtens.] At iſtæc omnia condonari D forte illi ab aliquibus poterant, vti Ethnico homini, & ſuperſtitioni addicto: et non mirum adeo eſſet, ſi ipſe præcipuus impietatis artifex habuerit ſecum eiuſdem profeſſionis artifices, iuxta illud poeticum: Tractant fabrilia fabri. Verum quid cum Imperatore philoſopho lenones, meretrices, atque cinædi? abhorruerunt hæc certe a Marco illo Imperatore philoſopho. At horum omnium, quæ ab aliis ſilentio ſunt prætermiſſa, & ſine grauiſſimo auctore fidem haud inueniant, teſtem adducam, qui ea præſens ſpectauit oculis, fidemque ſuam probatiſſimam reddit atteſtatione virorum, qui adhuc ſuperſtites erant; quæ & egregia oratione, omni probationis genere conſignata, poſteris commendauit. Is eſt Ioannes Chryſoſtomus Antiochenus, tunc profeſſor rhetoricarum facultatum Antochiæ ſub Libanio, cuius nuper mentio facta eſt: Hic enim nequaquam aliorum teſtificatione, quæ tradit, affirmat, ſed quæ frequentiſſime, cum Iulianus ageret Antiochiæ, ſpectare ſibi contigit. Ipſe igitur ab Imperij E eius exordio auſpicatus orationem, quibuſnam aulicis referta Iuliani Regia eſſet, de-
g Chryſoſt. orat. aduerſ. Gent. clarat his verbis [g]:

IVLIANI DOMVS QVIBVS REFERTA. Diuulgato per vniuerſum terrarum orbem mandato, vt idolorum templa inſtaurarentur, aræ excitarentur, priſtini honores dæmonibus redderentur, magni item illis prouentus variis ex locis ſuppeterent. Quo ex mandato, magi continuo, incantatores, augures, haruſpices, menagyrtæ, id eſt menſtrui viatores, ſeu præcones, denique omnifariæ impoſturæ artifices vndique ab vniuerſo orbe confluxerunt. Hic cernere quidem licebat Regiam ipſam infamibus, abiectis, ac profugis hominibus refertam: nam quotquot vſquam fame tabeſcentes, quotquot ob veneficia ac maleficia conuicti, quotquot publicæ cuſtodiæ addicti, atque ad metalli

A talli opus detruſi, denique quotquot ſordidarum artium artifices vix inde victitare poſſent, cum ſe ipſi derepente ſacerdotes eſſe profiterentur, mirum eſt, quanto in honore, quanto in pretio habiti omnes fuerint. Hic Imperator duces ipſos ac militum præfectos contemnere, aſſis vnius non æſtimare: contra mares meritorios, & meretrices e fornicibus ſuis excitatas, vna ſecum per totam vrbem, per angiportus omnes circumducere: cum interim regius quidem equus, omneſque Prætoriani pone multo interuallo ſequerentur: lenones autem & meretriculæ anteambulonum loco, & vniuerſus meritoriorum adoleſcentum chorus Regem medium ſtipantes, per forum inambularent, ſermones eos proferentes, atque cachinnos attollentes, quos par erat huiuſcemodi homines farinæ attollere. Quæ ipſa certe non neſcimus talia tamque abſurda fuiſſe, vt poſteris fide maiora futura ſint. neque enim priuatorum quiſ-
B quam, eorumve qui humile pudendumque viuendi genus inſtituerint, velit tam turpis, tamque indecorus publice videri. *IVLIANI STIPATORES, MERETRICES, ET CINAEDI.*

Sed eis ſane, qui adhuc vita ſunt ſuperſtite, oratione nulla opus eſt: qui enim adfuere, & ea quæ fierent ſpectauere, hi & quæ hic a me dicuntur, nunc exaudiunt: propterea enim ſuperſtitibus etiam nunc teſtibus hæc ſcribo, vt ne quis vetera recenſenrem me inter eos qui rei ignari ſint, magna licentia mentiri exiſtimet. Ex his enim, qui ea viderunt, ſuperſunt adhuc & ſenes & iuuenes: quos omnes obſecro & obteſtor, ſi quid a me hiſtoriæ adiectum fuerit, in medium prodeant, meque redarguant. Sed ſcilicet tantùm abeſt, vt me de meo adieciſſe quicquam ſint redarguturi, vt deprehenſuri etiam ſint multa certe a me prætermiſſa. Neque enim fieri potuit, vt oratione turpitudinis illius immenſam magnitudinem repræſentarem. Poſteris vero,
C qui crediturì iſtæc non ſunt, vnum id dictum eſſe velim: dæmonem veſtrum, quem Venerem appellatis, nequaquam pudere id genus adminiſtris vti. Itaque mirum nemini eſſe debet, ſi miſer ille, qui prorſus dæmonum ludibrio ſeſe addixerat, ea minime diſſimularet, propter quæ dij ij, quos coleret, magnopere ſibi placent.] hæc de Iuliani turpitudine, quam fouebat ille religionis obtutu, Chryſoſtomus. Etenim ſicut (vt vidimus) Conſtantinus Magnus turpiſsimos eiuſmodi impudiciſſimæ Veneris cultores vna cum eorum ſactis ac templis penitus abolere curauit; ita ampliſſimus iſte templorum & ſacrorum atque Æditùum reſtitutor, cum obſcœno numine, ſacrificijſque obſcœnis, perſonas obſcœnas pariter reuocauit: de quibus & Gregorius Nazianzenus[a] ſic ait: Propinationes porro & potationes, quas meretricibus ob omnium oculos propinabat, viciſſimque propinabatur, myſterij prætextu obſcœnitatem laſciuiam-
D que obtegens, quis non laude & admiratione proſequatur?] Sed & de his Ammianus[b]: Culpabatur, inquit, hinc opportune, cum oſtentationis gratia vehens licenter pro ſacerdotibus ſacra, ſtipatuſque mulierculis lætabatur.] *TVRPITVDO RELIGIONIS PRAETEXTV.*

a Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

b Ammian. lib. 22.

Ceterum quænam aliquando portenta acciderint, cum Iulianus ſacrificaret, S. Gregorius Nazianzenus ſic deſcribit[c]: At quoniam haruſpicinarum mentionem feci, ſuperſtitioniſque, aut, vt commodiùs loquar, diabolicæ veſaniæ, qua ad rem huiuſmodi ferebatur: nondum ſatis conſtitutum habeo, litteris ne hoc miraculum, quod omnium ſermone celebratur, mandare, an narrantibus fidem abrogare debeam. Etenim ipſe ancipitis & perplexi ſum animi, nec vtram in partem propendeam, habeo; vtpote mixtis ijs quæ fidem mereri queant, cum ijs quæ fide carere videntur.] et paulo poſt: Fertunt igitur, cum ipſe ſacris operam daret, exta animalium corona-
E tam Crucem ediđiſſe. Quæ res alios quidem horrore, ſummaque ſolicitudine & anxietate affecit, eoque adduxit, vt potentiam noſtram perſentiſcerent: at impietatis magiſtro animum videlicet addidit, tamquam circumſcripti atque vndique concluſi eſſemus: ſic enim Crucem & circulum ex tempore interpretatus eſt. Atque hoc ſane eſt, quod miraculi inſtar habeo: quod ſi falſum eſt, in auras abeat: ſi autem verum, rurſum Balaam vaticinatur[d], & Samuel per ventriloquam trahitur, aut trahi videtur, & dæmones Ieſum inuiti confitentur; ac per contraria, quo plus fidei atque auctoritatis habeat, veritas demonſtratur. At fortaſſe his rebus id agebat Prouidentia, vt illius impietatem compeſceret: multas enim & mirabiles ſalutis vias Deus inuſitato modo aperire nouit, ad humanitatem & miſericordiam propendens.] ita Gregorius: quibus vt veris certiſque adſtipulantur Sozomenus[e], Nicephorus[f], & alij recentiores. quæ autem poſt hæc ſequitur enarrare, eueniſſe *CRVX CORONATA IN EXTIS INVENTA.*

c Greg. Nazian. orat. 1. in Iul.

d Num. 22.

2. Reg. 28.

e Sozomen. lib. 5. cap. 2.

f Niceph. lib. 10. cap. 3.

niſſe ea diximus cum ſacris Eleuſiniis Athenis initiatum ipſum narrauimus, antequam Imperator creatus eſſet. A

Quid vero acciderit, cum iam Imperator diis victimam immolaret, adeſſetq. vna cum aliis ſacrorum miniſtris Chriſtianus adoleſcens, creditus eſſe Gentilis; Prudentius [a], qui tunc (vt ipſe fatetur) puer erat, egregie hiſce verſibus cecinit poſt alia, quæ breuitatis cauſa omittimus, quibus Gentilitia ſacra illa deſcribit, ab improuiſo ſacerdotis terrore illo auſpicatus:

[a] *Prudentius in Apotheoſi contra Iudaeos.*

HORRENT DAEMONES PRAESENTIAM CHRISTIANI.

Cum ſubito exclamat media inter ſacra ſacerdos
Pallidus: En quid ago? Maius, Rex optime, maius
Neſcio quod numen noſtris interuenit aris,
Quàm ſufferre queant ſpumantia cymbia lacte, B
Cæſarum ſanguis pecudum, verbena, corona.
Accitas video longe diſpergier vmbras.
Territa Perſephone vertit veſtigia retro,
Extinctis facibus, tracto fugitiua flagello.
Nil agit arcanum murmur, nil Theſſala proſunt
Carmina, turbatos reuocat nulla hoſtia manes.
Nonne vides vt thuribulis frigentibus ignis
Marceat, vt canis pigreſcat pruna fauillis?
Ecce Palatinus pateram retinere miniſter
Non valet, eliſa deſtillant balſama dextra.
Flamen & ipſe ſuas miratur vertice laurus C
Cedere, & incertum fruſtratur victima ferrum.
Neſcio quis certe ſubrepſit Chriſticolarum
Huc iuuenum: genus hoc hominum tremit infula, & omne
Puluinar diuum. Lotus procul abſit & vnctus:
Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit, & exanguis collabitur: at velut ipſum
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum,
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & aſtantes circumſpicit: ecquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno,
Qui Zoroaſtraos turbaſſet fronte ſuſurros. D
Armiger e cuneo puerorum flauicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur vnus:
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proijcit, ac ſignum Chriſti ſe ferre fatetur.
Proſiluit pauidus, deiecto Antiſtite, Princeps,
Marmoreum fugiens, nullo comitante, ſacellum:
Dum tremefacta cohors, dominiq. oblita ſupinat
Erigit ad cælum facies, atque inuocat Ieſum.]

hucuſque Prudentius. at de Iuliani ſacrificiis hactenus. Iam vero de excitata in Chriſtianos perſecutione agamus.

PERSECVTIO IVLIANI DIVERSA AB ALIIS.

Longe diſpar hæc perſecutio fuit ab aliis per Ethnicos Imperatores illatis: cum illi Chriſtianitate vetita, aduerſus eius cultores ſancirent ac promulgarent edicta, quibus & Fideles omnes diis ſacra facere acerbiſſimis pœnis impellerentur: Iulianus autem, vt ex eiuſdem ſuperius recitatis litteris ſatis exploratum habetur, colendi deos vim nemini adhibendã eſſe putauit, nec fieri quemquam inuitum cogebat Chriſtianæ fidei deſertorem. Quamobrem nec inter perſecutiones hanc recenſendam eſſe, complures exiſtimarunt. At vero S. Auguſtinus contrarium plane ſentit, cum ait [b]: Deinde quid reſpondent etiam de Iuliano, quem non numerant inter decem? (*perſecutores ſcilicet*) An ipſe non eſt Eccleſiam perſecutus, qui Chriſtianos liberales litteras docere ac diſcere vetuit? Sub quo Valentinianus maior, qui poſt eum tertius Imperator fuit, fidei Chriſtianæ confeſſor extitit, militiaq. priuatus eſt: vt omittam quæ apud Antiochiam facere cœperat; niſi vnius fideliſſimi & conſtantiſſimi iuuenis, qui, multis, vt torquerentur, ap- E

[b] *Aug. de Ciuit. Dei lib. 18 cap. 52.*

prehen-

A prehenſis, per totum diem primus eſt tortus, inter vngulas cruciatuſq. pſallentis li-
bertatem atque hilaritatem miratus exhorruiſſet, & in ceteris deformius erubeſce-
re timuiſſet.] hæc S. Auguſtinus, de quibus vberius ſuo loco dicturi ſumus. Cete-
rum quòd non exerto palam gladio furens perſecutio, vt priores illæ ſupra memora-
tæ, graſſaretur; inde euenit, vt S. Ioannes Chryſoſtomus dicat, in pace Eccleſiæ mar-
tyres illos paſſos eſſe, qui Iuliani tempore fidei cauſa ſunt necati: vt cum agens de
Iuuentino & Maximo ſub eodem Imperatore martyribus, de quibus & nos ſuo loco,
hæc præfatur [a]: *a Chryſoſt. ſer. de ſanctis Iuuent. & Maximo.*

Hi enim tanto amore Dei flagrabant, vt etiam extra perſecutionis tempus corona
martyrij redimiti fuerint, abſque pugna triumphum retulerint, abſque prælio victoria
potiti ſint, abſque theatri certamine brauium rapuerint. Et quo modo hoc? ego dicam:
B ſed ferte me rem paulo altius enarrantem. Erat Rex quidam etiam noſtro æuo, omnes **IVLIANVS INVIDET MARTYRII GLORIAM CHRISTIANIS.**
qui ſe præceſſerunt, impietate vincens, de quo & heri a me dictum: qui cum videret
res noſtras martyrum morte clariores fieri, & ea cauſa non ſolum viros, ſed & teneros
pueros, virgineſq. nondum nubiles, & in ſumma ex omni ſexu & ætate quoſdam pro
religione ad mortem proſilire, cruciabatur, & dolebat. Ceterum mouere bellum ma-
nifeſte nolebat: Omnes enim, dicebat, ad martyrium, quaſi ad aluearium apes, vola-
bunt. Hæc autem non a ſemetipſo habebat, ſed a progenitoribus ſuis didicerat. Etenim
& illi, vtpote tyranni, Eccleſiam infeſtarunt: et populi quoque in nos inſurrexerunt,
cum adhuc parua religionis ſcintilla eſſet: eā tamen non expugnarunt, neque confrege-
runt, ſed ipſi potius confracti ſunt. Augebatur quotidie ſcintilla hæc, ferebaturq. in ſubli-
me, & omnem vndique orbem inuadebat. Cum occiderentur, adurerentur, ſuſpen-
C derentur, præcipitarenrur, beſtiis obiicerentur Fideles; carbones ſicut lutum calcabant,
mare & fluctus ſicut pratum intuebantur, ad gladium ſicut ad diadema & coronam
currebant; omniaq. tormentorum genera ita contemnebant, vt ea non ſolum generoſe
& fortiter ferrent, ſed & alacriter & volupe. Enimuero ſicut palmæ rigatæ magis cre-
ſcunt, ita & fides noſtra oppugnata magis floret, & ſeditione agitata, incrementa ma-
iora ſumit. Neque horti aquis irrigati ita germinant & fœcundi ſunt, vt Eccleſiæ, ſi
martyrum irrigentur ſanguine. Hæc omnia atque plura cum Rex ille ſciret, meticu-
loſior erat, quam vt manifeſte cum nobis confligeret. Non, inquit, triumphos, & vi-
ctorias, & coronas mutuo parabimus. Sed quid facit? Vide, oro, malignitatem. Me-
dicos, & milites, & oratores omnes, vel a profeſſionibus ſuis diſcedere, vel fidem ſuam
abiurare iubet. Excitauitq. in hunc modum conrra noſtros bellum, tela eminus mit-
D tens: vt ſi a fide deſiſterent, ridicule vincerentur, vtpote qui fidem opibus non præfer-
rent: ſin generoſe perſeuerarent, & vincerent; neque ſic egregia foret victoria, neque
inſignis triumphus: nihil enim magnum, artem vel profeſſionem pro pietate contem-
nere. Neque is ſæuitiæ eius finis erat. Nam ad hæc, ſi quis ſuperioribus annis, cum
adhuc pij Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuiſſet, vel templa ſuffodiſ-
ſet, vel oblationes diripuiſſet, vel aliud tale quiddam egiſſet; rapiebatur ad tribunal, &
occidebatur etiam inſons, & dumtaxat delatus. Fingebat quoque & alias varias cau-
ſas, ita vt pie viuentium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, vt obſcuraretur, con-
temptaque eſſet martyrij corona, & nihilominus cædes & ſtrages fierent.] hucuſque
de Iuliani perſecutione Chryſoſtomus, quam ipſe oculis eſt proxime contemplatus.

Quaſnam autem alias impius excogitarit artes ad faceſſendum Chriſtianis nego-
E tium, & occultis viis quaſi cuniculis, omnes ingenij vires adhibens, ſuffodere & con- **IVLIANVS AGIT VI, ATQVE PERSVASIONE.**
uellere penitus religionem Chriſtianam conatus ſit; S. Gregorius Nazianzenus, & ipſe
ſui temporis res geſtas conſcribens, ſumma fide & obſeruantia veritatis enarrat [b]: at- *b Gregor. Nazianz. orat. 3. in Iulian.*
que in primis de animi eius conſilio, cur non palam, vt Gentiles alij Imperatores, ſed
clandeſtine atque doloſe egerit inuidens illis martyrij coronā, in eamdem cū Chryſoſto-
mo ſententiam multa locutus, hęc addit: Turpiter admodum & ignaue pietatem vexat,
animiq. fraudes & verſutias perſecutioni, quam aduerſus nos excitabat, inducit. Quo-
circa cum potentia in perſuaſionem & coactionem diuiſa ſit, ita ſe comparauit, vt,
quod inhumanius erat, nimirum vim atque tyrannidem populari turbæ ciuitaribuſq.
permitteret, vt quarum veſana audacia intolerabilior ſit propter temerarios animi
motus, atque præcipites ad omnia impetus; idque nequaquam publico edicto; verum
ex eo quòd impetum audaciamq. minime reprimebat, velut propoſita quadam lege

non ſcripta, ſe id velle promulgans. Quòd vero lenius atque humanius erat, magiſq. A
Imperatorem decebat, id ſibi videlicet aſſumit, nempe ſuadendi atque illiciendi par-
tes: nec tamen id quidem vſquequaque retinuit: non enim natura ferebat, vt vel pardus
diſtinctas macularum notas, vel Æthiops nigrorem, vel ignis ardorem, vel diabolus
homicidij crimine iam inde ab ipſa mundi origine conſtrictus hominis odium, vel iſte
improbitatem, qua aduerſus nos impellebatur, abijceret: Verum quemadmodum
chamæleontem aiunt in quiduis facile murari, atque omnes ſubinde colores, candore
vno excepto, ſuſcipere (fabuloſum enim illum Proteum Ægyptium ſophiſtam prætereo)
ſic etiam ille Chriſtianis præter clementiam in quiduis ſe vertebat, ac perquàm
crudelis erat ipſius lenitas, & violenta perſuaſio: atque huiuſmodi benignitate acerbi-
tati crudelitatiq. ſuæ excuſationem quærebat, vt non ſine cauſa vim afferre videretur,
cum blandiendo & alliciendo nihil profeciſſet. Idq. ex eo perſpicuum, quòd non mul- B
tum ſuaſione vtebatur, ſed plus violentiæ confeſtim ſequebatur: vt quemadmodum
in venatione, aut laqueis, aut perſecutionibus caperemur, atque alterutro omnino
modo nos in poteſtatem redigeret.] hæc Gregorius: ſubditque eiuſmodi perſecutionis
genere primum omnium domeſticos inſectari cœpiſſe, ceteros alliciendo, fortiter relu-
ctantes occidendo, alios expellendo: quo in certamine Cæſarium ipſius Gregorij ger-
manum primas tuliſſe, ſuperius dictum eſt: addirque de aliis, aliis coloribus quæſi-
tis, domo exactis: cum, vt ipſe putabat, in hunc modum Regiam expurgauit.

Tunc etiam Helpidium inſignis nominis Chriſtianum, quem ſuperiori anno (vt di-
ximus) Conſtantius Imperator ob egregiam ſpectatamq. hominis virtutem decorarat
præfectura Prætorij, cum eum in his quæ religionis ſunt, conſtantiſſimum comperiſſet,
præfectura exutum redegit in ordinem; poſtea vero alia occaſione quæſita, vt Impe- C
rij perduellem dire necandum præcepit: conſignatum enim eſt & ipſius & ſociorum
martyrium, tum apud Græcos, tum etiam Latinos, in Eccleſiaſticis monumentis hoc
titulo: Sextodecimo Kalendas Decembris Natalis ſanctorum martyrum Helpidij,
Marcelli, Euſtachij, & ſociorum: ex quibus Helpidius cum eſſet ordinis Senatorij, &
coram Iuliano Apoſtata Chriſtianam fidem conſtantiſſime profiteretur, primum equis
indomitis cum ſociis alligatus atque protractus, deinde in ignem iniectus glorioſum
martyrium conſummauit.] Poſt hæc in milites eamdem perſecutionem conuertit, de
qua ſic ipſe Gregorius[a]:

a Greg. orat. 3. in Iulian.

PERSECVTIO IN MILITES QVALIS.

Milites etiam, partim per ſe ipſe, partim per eos qui magiſtratibus fungebantur,
allicit, quippe quos leuiores magiſq. credulos arbitrabatur, alios honoribus capiens,
alios animi ſimplicitate diſtrahens, nimirum eos, qui nullam aliam legem, quàm Prin- D
cipis voluntatem agnoſcebant. Immo ſi rectius loquendum eſt, militum partem non
minimam ad ſe pertraxit, & quotquot ex eis ægros & labaſcentes inuenit, temporiſq.
& tum & iam antea ſeruos: quos partim ſubegerat, partim ſubacturum ſperabat.
Non enim omnes pertraxit; nec tantum ille aduerſum nos dedit, qui per eum perſecu-
tionem excitabat: verum plures ſeptem hominum millibus reliqui fuerant, qui non
flexerunt genu coram Baal[b], nec auream imaginem adorauerunt, nec a ſerpentibus
icti & vulnerati ſunt, quòd ſerpentem illum ſuſpenſum, Chriſtiq. paſsionibus oppreſ-
ſum atque confectum intuerentur: multi ſcilicet præfecturis, altiſſimiſq. dignitatibus
ornati, quos mirum etiam minus fuiſſet tum periculorum metu, tum honorum ſpe ce-
dere, & manus dare: multi etiam plebeij ordinis & numero ſolo cogniti, quos cum
adortus fuiſſet, non aliter repulſus eſt, quàm leuis quædam machina tormentaria a E
firmiſſimo muro. Ceterum eo erat animo, vt non magis angeretur propter eos qui
ipſi elabebantur, quàm (vtpote furore percitus) ob eos qui capiebantur, præſideret; vo-
luntasq. ipſa, id quod ſpe conceptum erat, quaſi iam manibus teneretur, repræſentabat.

b 3. Reg. 19. Dan 3. Num. 20.

IVLIANVS MVTAT LABARVM.

Quin eo quoque audaciæ prorupit, vt aduerſus magnum illud vexillum præceps fer-
retur, quod ſimul cum Cruce magnifice & inſigni pompa exercitum ducit in ſublime
euectum, quod laborum ſoluendorum vim habet, ab eoque apud Latinos nomen trahit,
principatumque, vt ita dicam, in reliqua omnia vexilla tenet, tam quæ Imperatorum
imaginibus atque paſſis texturis in varijs tinctionibus litterarumque picturis illu-
ſtrantur, quaſique geſtiunt, quàm quæ horrendis draconum hiatibus ſuper ſummas
haſtas elatis inuolantia, ac per tractatus contextis ſquamis diſtinctos ventilata iucun-
diſſimũ ſimul & formidoloſum ſpectaculum oculis præbent.] hæc de mutatione Laba-
ri Gre-

A ri Gregorius: in quam autem formam illud mutauerit, ita Sozomenus[a]: Signum quod Conſtantinus diuino mandato (vti ſupra commemoratum eſt) in inſigne Crucis commutauerat, ad veterem effigiem & figuram traducere decreuit: nam dedit operam, vt in publicis imaginibus iuxta ipſum Iuppiter depingeretur, velut e cælo apparens, coronam & purpuram, quæ ſunt Imperij inſignia, ipſi præbens: Mars item & Mercurius in eum intuentes, & tamquam obtutu oculorum teſtificantes, quòd vir eſſet tum in dicendi arte, tum in re militari ſpectatus.] hæc ipſe. *a Sozom. lib. 5. cap. 16.*

At licet eiuſmodi ſignis cuſa Iuliani numiſmata minime reperire licuerit: reddemus tamen, quæ his ſimillima, magna adhibita diligentia, nacti ſumus, nimirum Iuliani vultum cum inſcriptione Serapidis, cui a ſiniſtris inhæret effigies Iſidis; quibus imaginibus apud Ægyptios Sol atque Luna repræſentari ſolebant.

B

b

b Acceptum a Philippo Vigne Louanienſi.

C

Nec eſt quòd vel minimum dubites, eumdem, quem Serapidis nomine vultum vides inſcriptum, eſſe ipſiſſimum Iuliani, ſi conferas cum reliquis eiuſdem Iuliani antiquis nummis, in quibus eumdem plane Iuliani vultum inuenies, quem hic titulo Serapidis habes inſcriptum. Sed & vt hæc facilius aſſequaris, deſcribemus hic pariter, quæ de Iuliani imagine ab Ammiano inuenimus litteris commendata, cum ait[c]: Figura talis vtique membrorum, mediocris erat ſtaturæ, capillis tamquam * plexiſſet mollibus, hirſuta barba in acutum deſinente, vultus venuſtate oculorum micantium flagrans, qui mentis eius anguſtias indicabant, ſupercilijs decoris, & naſo rectiſſimo, ore paulo maiore, labro inferiore diuiſo *, opima & incurua ceruice, humeris vaſtis & latis, ab ipſo capite vſque ad vnguium ſummitates lineamentorum recta compage; vnde viribus valebat & curſu.] *c Ammian. lib. 25.* *pexiſſet *demiſſo

D hæc Ammianus, quibus videas reſpondere in numiſmatibus vultus expreſſos, quantum tamen licuit repræſentari ab illorum temporum craſſæ mineruæ ſculproribus atque fuſoribus, quarum facultatum artes magna erant ex parte collapſæ. Rurſus vero, non eſſe vultum Serapidis, quem nomine Serapidis legis inſcriptum, ex eo quoque perfacile aſſequi poteris, quòd alia prorſus planeque diuerſa vultus effigie ſoleret ipſe Serapis a maioribus repræſentari, nempe (vt cernere eſt in antiquis eius ſimulacris) imberbis, iuuenis, geſtans eumdem capite cophinum. Nihil eſt igitur, quòd vel leuis poſſit ſuboriri ſuſpicio, hanc, quam titulo Serapidis cernis imaginem, eſſe eius idoli, ſed tantummodo Iuliani, imitantis inter alios Commodum Imp. Herculis habitum induentis.

Sed quod ad idem numiſma ſpectat: quam ex aduerſo latere illi coniunctã eiuſdem prorſus effigiei geminam intueris imaginem, duplicem Iſidem repræſentare non dubi-

E tes: duas namque fuiſſe Iſides nonnulli tradiderunt[d], quorum ſententiam his vides ſignis optime comprobari. At quòd Ægyptij ſimulacra Iſidis aſpidum ſertis coronata capita repræſentabant, eadem forma hic vides expreſſa ſigna, alaſque in eis volucris, quòd vultures Iſidi dicatæ eſſent; nouaculam porro geſtare dextera, quòd eius ſacerdotes cunctis abraſis corporis pilis, & virilibus præciſis, eidem miniſtrarent. *d Conſule Lilium de dijs Gentiũ ſyntag. 12. in fine.*

Rurſum vero aliud hic tibi numiſma reddimus ſolius Iuliani abſque calathi ſigno vultum referens, cum eodem tamen titulo, DEO SERAPIDI, a tergo vero expreſſum habens Anubin Ægyptiorum deum, canis effigiem ex more præſeferentem, de quo illud Poetæ:

Omnigenumq. deum monſtra, & latrator Anubis.

per quem Mercurium exprimi dixerunt interpretes, licet alij putarint eſſe Saturnum, vt apud Plutarchum inuenies.

Sic

 A

a Acceptũ ab eodem Philippo Vigno Louan.

a

B

Sic itaque ex his vides, non modo, quod Sozomenus ait, Iulianũ alicui deorum con-
iunctam imaginem ſuam effigiari curaſſe, ſed etiam ipſius Dei titulo atque ſignis ex-
primi voluiſſe, eo quidem dolo atque fallacia, vt cum in militaribus ſignis vel alibi collo-
catam Chriſtianus populus ex more veneraretur Imperatoris effigiem (quem ſolemnem
ritum abſque piaculo ſpernere minime liceret) neſcius ac nolens in veneratione imaginis
Imperatoris, Serapidem cum Iſide, vel alios deos coleret. Addit enim hæc Sozomenus [b]:

b Sozom. lib. 5. cap. 16.

Iſta quidem, & alia quæcumque ad cultum Gentilitium ſpectabant, imaginibus admi-
ſceri imperauit, ad eum finem, vt non modo ſimulatione honoris Imperatori decreti,
ſubiectos latenter venerari cogeret res vna depictas; verum etiam vt veteribus inſtitutis
ad ſuam libidinem abutens, omni ſolertia & mentis acumine adhibito, voluntates ſub-
ditorum clam in fraudem induceret. Nam ſic cogitabat: ſi hoc illis perſuaderet, ſe mul- C
to facilius quæ in animo habebat, de cetero effectutum eſſe: ſin repugnare animaduerte-
ret, in illos, vtpote nouas res contra Romanorum inſtituta molientes, & cum in Rem-
publicam tum in Imperium peccantes, abſque vlla venia vindicaturum. Quare pauci
profecto erant, qui dolum eius intellexere; qui quidem, cum (vt moris erat) adorare
renuerent, pœnas dedere. Multitudo autem (quod fieri ſolet) præ ignoratione & mente
ſimplici, legi veteri ſe omnino parere putauit, & ita inſcitia decepta ad imagines colen-
das acceſſit.] hæc Sozomenus.

IMAGINIS IMPER CVLTV TECTA IDOLOLATRIA.

Intelligis ex his, puto, lector, ſic Imperatoris imaginem renuiſſe venerari prudentio-
res Fideles, quòd cum illis deorũ quoque Gentilium iunctæ eſſent effigies; quibus ſi ve-
xilla caruiſſent, vt erant ſigna illa, quæ (vt vidimus nuper ex Gregorio) expreſſas pu-
ras habere ſolebant Imperatorum imagines, minime cunctati fuiſſent debito ac conſue- D
to proſequi cultu. Si igitur pie ſancteq. abſque vlla idololatriæ ſuſpicionis labe Chriſtia-
ni milites & alij venerari ſoliti erant Imperatoris imagines: quis nefas eſſe putarit, Chri-
ſti, Deiparæ, atque Sanctorum imagines pari ſaltem cultu proſequi, niſi qui Reges Chri-
ſto ipſi Sanctiſque prætulerit? Ceterum veneratio illa imaginum Imperatorum non
adeo erat penes Chriſtianos effuſa, vt diuino eas honore proſequerentur: quamobrem
cum illis thus (vt peragi conſueuit, cum milites donatiuum acciperent) offerendum
eſſet, reſiliebant omnino: quod & ſub Iuliano ijdem, qui præſtantiores eſſent, ſum-
ma conſtantia præſtitere, prout Sozomenus [c] ibidem eiuſmodi rei geſtæ narratione de-
clarat:

c Sozom. lib. 5. cap. 16.

Verum Imperator nihil ne ex hoc quidem conatu perfecit. Ac tametſi hæc eius aſtu-
tia perſpicue deprehenſa eſt; tamen nihil de contentione animi ac ſtudio remiſit; ſed E
omnem (vt dicitur) mouit lapidem, vt ſubiectos ad parem ſecum religionis modum
ſequendum deduceret. Atque quamquam quod tum moliebatur, ab eo quod ſupra di-
ximus, penitus non diſcrepauit; tamen & magis omnibus apparuit, & maiore cum vio-
lentia ſuſceptum eſt, & cauſa fuit nonnullis, qui in aula militabant, maioris conſtantiæ
& fortitudinis. Vbi enim tempus aduenit, vt Imperator milites remuneraret (quod
quidem Kalendis apud Romanos & diebus feſtis natalibus tum Imperatorum tum pri-
marum vrbium Imperij fieri ſolet) cum ſecum conſideraret, quàm ſimplex natura,
quamq. inſulſum eſſet militum genus, & quàm facile propter conſuetam auaritiam,
quæ in eo ineſſe ſolet, pecunia vinci poſſet: et ſingulis, qui ad munus accipiendum ac-
cedebant, datum eſſet in mandatis ab his qui Imperatori aſtabant, vt incenſum offerrent
(in proximo enim erat & thus poſitum & ignis) perinde quaſi olim hoc fuiſſet apud Ro-
manos

THVRIFICATIONE PROBATI MILITES CHRISTIANI.

A manos decretum: ibi tum alij abſque metu præſtantiam animi & magnitudinem declararunt, neque incenſum offerre voluerunt, & donum ab Imperatore accipere prorſus renuerunt.

Alij ſimulatione legis & antiquitatis confiſi, ſe deliquiſſe neutiquam in animum induxerunt: alij autem vel lucro, quod proponebatur, veluti ineſcati, vel metu & perturbatione propter ſupplicium, quod eminebat, perculſi, licet intelligerent ſe iam ritum Gentilium exequi, minime tamen iſto ſcelere ſeſe obſtringere detrectarunt. Eorum autem, qui præ ignoratione in hoc peccatum incidebant; nonnulli dicuntur, cum amice inter ſe epularentur, ſibi mutuo (vti in potando fieri ſolet) propinantes, Chriſtum ſuper poculis nominaſſe: quemdam autem e conuiuis interpellaſſe eos, ac dixiſſe, permirum eſſe, illos voluiſſe nomen Chriſti inuocare, quem paulo ante denegauerant, eo ſcilicet tempore, B quo dono ab Imperatore accepto, thus in ignem impoſuiſſent. Quod ſimul vt audiuere, intellexereque quod facinus conſciuiſſent; illico inde propere egreſſi, palam per plateas curſitare, clamare, lacrymas fundere, Deum ipſum & omnes homines teſtari, ſe Chriſtianos eſſe, & in ea fide permanere; atque ignoratione illius quod factum erat (ſi verum omnino dicendum eſſet) ſolam manum, animo prorſus repugnante, Gentilitatis labe pollutam fuiſſe. Verum vbi ad Imperatorem veniunt, proiecto ad pedes eius quod dederat auro, valde conſtantibus & generoſis animis poſtulant, vt ſuum ac proprium munus reciperent, hoc eſt, vt necem ſubirent: nam rem plane eſſe, cuius ipſos numquam pœniteret, ſi pro ſcelere, quod inconſiderate admiſiſſent, toto corpore, idque propter Chriſtum, pœnas perſoluerent. Imperator vero, licet ea re grauiter commotus, noluit tamen eos interficere, quòd inde illis honos tribueretur martyrij; ſed e militum numero C exemptos, aula ſua exturbauit.] hucuſque Sozomenus: at Gregorius Nazianzenus [a] rem paulo diuerſius recenſere videtur, dum ait:

PROPINATIO IN NOMINE CHRISTI.

MILITES, QVI THVS OBTVLISSENT, RESIPISCVNT.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

a Greg. orat. 2. in Iulian.

Ferunt, quoſdam eorum, qui ad hoc nefas errore atque ignorantia prolapſi fuerant; poſtquam eo admiſſo, domum ſe recepiſſent, ſodales conuictoreſque ſuos menſæ participes habuiſſe: deinde conuiuio ad conſuetam frigidæ potationem progreſſo, non ſecus ac ſi nihil grauius ipſis accidiſſet, ad aquæ poculum ſublatis oculis, Chriſtum cum Crucis ſigno appellaſſe] et cetera ſupra relata, quæ breuitatis cauſa hic omittimus.

Hanc ipſam hiſtoriam deſcribens Theodoretus [b], hæc præterea addit, quæ in Sozomeno deſiderantur: Cum eiuſmodi querela & clamore contendũt ad Regiam: contra tyranni fallacias vociferantur: poſtulant in ignem coniici, vti igne inquinati, igne denuo expientur. Hæc & alia his ſimilia locuti, ſcelerati tyranni animum ad inſaniam adegerunt. D Itaque primum capita ceruicibus abſcindi iubet. Quos ad ſupplicium ſubeundum extra vrbem adductos permagna populi multitudo ſecuta eſt: quæ quidem & magnitudinem animorum, & loquendi in tuenda pietate libertatem, quæ in illis elucebat, ſuſpexit atque admirata eſt. Vbi autem ventum eſt ad locum, in quo malefici puniri ſolent: qui erat inter eos natu maximus orat carnificem, vt primum minimũ natu ſecuri percutiat, ne ille aliorum cædem intuens, præ timiditate ſuccũbat.] Romanorum vero legibus [c] (quod alias dictũ eſt) ſicut in quæſtionibus inchoandum a minimo, ſic in ſupplicio inferendo, a maiori incipiendum eſſe, cautum eſt. Verum quid poſt hæc contigerit, ſubdit Theodoretus: At ſimul vt iſte humi poſuerat genua, & carnifex enſem vagina eduxerat, nuncius quidam accurrit, illis veniam indicaturus: qui cum longo interuallo a loco abeſſet, clamore vetuit cædem fieri. Tum ille natu minimus moleſte ferens ſe cæde libe- E ratum: Romanus, inquit (ſic enim vocabatur) nequaquam dignus erat, qui Martyr Chriſti appellaretur. Atqui malitioſus ille tyrannus tametſi cædem athletis illis inferri idcirco prohibuit, quòd inuidia inflammatus illos voluit martyrij gloria priuare, tamen non ſiuit eos ſuas ipſorum incolere ciuitates, ſed ad extremas Imperij Romani oras relegauit.] hæc Theodoretus.

b Theodoret. lib. 3. cap. 16.

c l. vnius. ff. de pœnis.

De militibus itidem Chriſtianis ſub Iuliano militantibus agens S. Auguſtinus [d] hæc ait: Iulianus extitit infidelis Imperator: nonne extitit apoſtata, iniquus, idololatra? Milites Chriſtiani ſeruiebant Imperatori infideli. Vbi veniebatur ad cauſam Chriſti, non agnoſcebant niſi illum, qui in cælo erat. Quando volebat, vt idola colerent, vt thurificarent: præponebant illi Deum. Quando autem dicebat: Producite aciem, ite contra illam gentem: ſtatim obtemperabant. Diſtinguebant Dominum æternum a domino temporali: et tamen ſubditi erant propter Dominum æternum etiam domino temporali.

d Aug. de Ciu. Dei lib. 18. cap. 58. tomo 8.

PRAETORIANI A IVLIANO PROBANTVR.

rali.] hæc ipſe de militibus Chriſtianis in caſtris militantibus: quorum qui dicebantur A
Prætoriani, quibus ſalus ipſa Imperatoris potiſſimum concredita erat, hos omnes vo-
a Socrat. lib. 3. cap. 11.
luit Iulianus deorũ eſſe cultores: id quidem ſic teſtatur Socrates [a]: Porro ab Imperatore
Iuliano mandatum eſt, vt qui nollent Chriſtianam religionem deſerere, in Palatio mili-
tum Prætorianorum munere minime fungerentur, itemque vt omnes ſimulacris ſacrifi-
care properarent, Chriſtiani in prouinciis nullos magiſtratus gererent: Nam lex illorũ,
inquit, vetat gladio vtendum contra eos, qui ſcelera digna morte admiſerint; & pro-
pterea non ſunt ad regendum idonei. Nonnullos autem aſſentatione & muneribus ad
immolandum allexit. Extemplo igitur tum qui erant vere Chriſtiani, tum qui ſpeciem
Chriſtianorum præſeferebant, tamquam in theatro locati, ſe palam omnibus patefece-
runt. Nam qui recta voluntate Chriſtianam fidem profitebantur, propenſo animo bal-
teum pro fidei defenſione deponere, omniaq. cruciamentorum genera ſubire malue- B
runt, quàm Chriſtum Saluatorem denegare: in quorum numero fuere Iouianus, Valen-
tinianus, & Valens, qui poſtea ſunt Imperij gubernaculis potiti. Alij, qui animo parum
ſincero Chriſtianam amplexabantur religionem, quiq. diuitias & honores vere beati-
tudini anteferebant, abiecta cunctatione, ad immolandum ſe dederunt.] Subdit poſtea
de Ecebolio (de quo nos ſuperius) qui Chriſto nuncium remittens, Ethnicorum ſuper-
ſtitioni adhæſit.

b Theod. lib. 3. cap. 5.
c Sozom. lib. 6. cap 6.
VALENTINIANI, VALENTIS, ET IOVIANI CONFESSIO.

At qualis fuerit Valentiniani glorioſa confeſſio, a Theodoreto [b] in hæc verba deſcribi-
tur: Valentinianus, qui poſt obtinuit Imperiũ, id temporis militum haſtatorũ in Palatio
merentium Tribunus (*nempe, vt ait Sozomenus* [c], *Iouianorum, & Herculianorum, his nomi-
nibus dictæ cohortes, quæ Imperatorem ſtipare conſueuerunt*) ſingulare ſtudium, quo erga
pietatis defenſionem flagrabat, manifeſte declarauit. Nam cum amens ille & ſtu- C
pidus tyrannus Iulianus in fanum Fortunæ choreas ducens ingrederetur, & Ædi-
tui vtrinque ad ianuas conſiſterent, vti introeuntes aqua luſtrali (vt ipſi opinaban-
tur) expiarent: Tribunus Valentinianus Imperatorem præcedens, qui huius rei gratia
vtrumque Imperium conſecutus eſt, vbi videt guttam aquæ ſuæ læuæ aſperſam, pu-
gnis cædit Æditiuum, ſeque inde non expiatum, ſed turpi labe pollutum ait.] Sozome-
d Sozom. lib. 6. cap. 6.
nus [d] hãc ipſam recenſens hiſtoriam, hæc addit: Dicunt præterea, Valentinianum, Im-
peratore Iuliano inſpectante, tantum veſtis ſuæ cum ipſa gutta excidiſſe, abieciſſeque,
quantum gutta madefecerat.] pergit Theodoretus: Quod factum execrabilis tyrannus
conſpicatus, eum ad caſtellum in ſolitudine ſitum relegauit, ibiq. vitam degere iuſſit.
At Valentinianus, anno & paucis menſibus interiectis, Imperium tamquam mercedem
ſuæ confeſſionis obtinet. Nam Deus iuſtus Iudex pietatis ſtudioſos non in illa vita bea- D
ta ſolum honore & gloria afficit; verum etiam ſpem de præclaris illis præclarorum la-
borum remunerationibus, quæ in cælo expectantur, conceptam, etiam donis in hac
vita ſuppeditatis, plane confirmat.] hactenus Theodoretus de Valentiniani confeſſione.

e Socrat. lib. 3. cap. 9.
f Socrat. lib. 4. cap. 1.

Hæc autem Conſtantinopoli geſta eſſe videntur, vbi in ipſa Regia Imperator arã For-
tunæ ſtatuerat, vt Socrates [e] tradit, qui de Valentiniani confeſſione pluribus agit [f], nec-
non de Valente eius germano, qui Imperatori adhærebat domeſticus Comes, meminit
& Iouiani: quos omnes licet fidei Chriſtianæ profeſſionis amore baltea depoſuiſſe
tradat; nequaquam tamen militiæ gradu priuatos eſſe affirmat, cum de iiſdem addit:
Valentinianum atque Valentem minime Imperator Iulianus, quoniam eos tales eſſe
homines intelligeret, quales Reip. plurimum poſſent commodare, de militaris hono-
ris gradu deiecit; quemadmodum neque Iouianum, qui illi ſucceſſit in Imperio.] E
hæc Socrates; cui potius aſſentimur, de Iouiano præſertim, quem conſtat vna cum ipſo
Iuliano in expeditione aduerſus Perſas militaſſe: quod vero ſpectat ad Valentinianum
g Sozom. lib. 6. cap. 6.
atque Valentem, ſecus; vtpote quos Sozomenus etiam tradat [g] exulaſſe ea de cau-
ſa Melitinæ Armeniæ ciuitatis; ſolutos autem ab exilio ab ipſo Iouiano Imperatore, at-
que ipſo extincto aſſumpſiſſe Imperium, Nicæam antea reuocatos. Hallucinatus
tamen in eo videtur eſſe Sozomenus, cum ait hæc contigiſſe in Gallia: nam ibi dum fuit
Iulianus, ſemper Chriſtianum præſetuliſſe, ſuperius ſatis perſpicue demonſtratum
eſt: verum hæc omnia Conſtantinopoli ad ædem Fortunæ facta eſſe, reliqui æque con-
ſentiunt.

h Sozom. lib. 5. cap. 4.

Quid autem in Iulianum Fortunæ ſacrificantem dixerit Epiſcopus Chalcedonenſis,
idem auctor docet [h] his verbis: Ferunt, Marin Chalcedonis Epiſcopum eidem Iuliano

Con-

A Conſtantinopoli Fortunæ ſacrificanti acceſſiſſe; palam, vt impium, contumeliis affeciſſe; ἄθεον, id eſt auerſum a Deo, & deſertorem fidei appellaſſe: Iulianum autem ei ſolam cæcitatem probri loco obieciſſe: venerat enim, vtpote ſenex, & ſuffuſione oculorum laborans, alterius manu ductus. Sed vbi irridere etiam, & in Chriſtum, vt ſolet, blaſphemiam loqui cœpit, diceretque Iulianus: Non te Galilæus tuus ſanabit: Marin reſpondiſſe: At ego gratiam Deo meo habeo, quòd cęcus ſum, ne te, qui a pietate excideris, oculis aſpiciam. Imperatorem vero, nullo dato reſponſo, eum præteriiſſe: putaſſe enim eo pacto religionem Gentium multo magis roboraturū, ſi ſe populo Chriſtiano, præter omnium expectationem, patientem & manſuetum oſtenderet,] hæc Sozomenus. At egregium ſenis facinus obſcuratur Ariana ipſius profeſſione: etenim licet ipſe recantarit cū Arianis ceteris in Nicæno Concilio palinodiam; tamen vna cum iiſdem poſtea factus

MARES EPISCOPVS QVID IN IVLIANVM.

B eſt (vt ſuis locis tertio Annalium tomo ſæpius diximus) illius hæreſis defenſor acerrimus, inhærens Arianorum parti illi deterrimæ, cuius princeps erat Acacius: id quidem etiam ex eodem Sozomeno [a] atque Socrate [b] conſtat.

Quod vero ſpectat ad patientiam ac manſuetudinem Iuliani, quam ait Sozomenus ad illecebram impietatis plurimū affectaſſe: in eamdem ſententiam Ammianus [c] plura adducit, quæ ſuo loco relaturi ſumus. Verum adulatum eum eſſe Principi potius, quàm (quod decebat ſincerum hiſtoricum) puræ conſuluiſſe veritati, ſatis perſpicuum reddit quod de hoc ſcribit Gregorius Nazianzenus [d], qui hominem Athenis probe cognitū habuit; & quæ a fratre ſuo Cæſario aliiſque accepit, ſumma fide conſcripſit. apponam hic eius verba: Quemadmodum, inquit, Ætnæum ignem narrant Ætnæ radicibus abſcondi, inferne exundantem, violeuterque retentum atque compreſſum, ſiue hoc aliud

a Sozom. lib. 4. cap. 21.
b Socrat. lib. 2. cap. 35.
c Ammian. lib. 22.
d Gregor. Nazianz. orat. 1. contra Iul.

C quidpiam eſt, ſiue anhelitus excruciati gigantis (*vtitur enim ea de gigante fabula Gregorius, quòd comparationi, quam texit de Iuliano, probe conueniat*) de more quidem horrendum quemdam ſonum ex ima parte edere, fumumque propinqui mali indicem vertice ſuo euomere: quòd ſi forte exuberantior fuerit, nec iam vi vlla retineri queat, tum vero finibus ſuis æſtu vehementi extruſum, ſurſumque tendentem, ac ſupra foramina ſua ſeſe effundentem, nonnullas quoque ſubiacentis terræ partes incredibili illo & horribili fluxu peruaſtare: Eodem quoque modo illum, Iulianum ſcilicet, reperire licet, aliquantiſper quidem ſibi ipſi imperantem, ac ſophiſtici edicti impoſtura res noſtras grauibus incommodis afficientem: ceterum ſi quando iræ impotentia exuberantior eſſet; tum ne animi quidem peruerſitatem premere, tectamque habere poſſe, verum aduerſus pium diuinumque ordinem noſtrum nuda & aperta perſecutione graſſari. Vt enim edicta aduer-

IVLIANI PRAECEPS FVROR.

D ſus ædes factas tum publice propoſita, tum priuatim expleta, & donariorum ac pecuniarum deprædationem, non magis ab impietate, quàm ab auaritia manantem, & ſupellectilis ſacræ direptionem profanis manibus indigne contumelioſeque tractatæ prætercam: vt etiam ſileam & præſules & ſubditos, qui pro his rebus extrahebantur, grauiſſimeque torquebantur: vt prætercam columnas cruoris plenas, horum manibus atque complexu, dum virgis conciderentur, per orbem cinctas: vt etiam ſagittarios per regiones & vrbes diſcurrentes, atque ipſo etiam edictorū auctore acriores & immaniores (quo nos videlicet pro Perſis, & Scythis, aliiſque barbaris, ſubiugaret) vt hæc omnia prætermittam: Eccui ignota eſt Alexandrinorum crudelitas, qui præter multa alia, quæ aduerſus nos deſignarunt, licentia temporis immodice vſi, plebs etiam alioqui turbulenta & furioſa, hoc quoque impietatibus ſuis adieciſſe feruntur, vt ſacroſanctum tem-

E plum noſtrum duplici cruore implerent, victimarum, & hominum; idque Imperatorij cuiuſdam philoſophi ductu atque auſpicio perpetraſſe (Pythiodorus is erat) ab his tantum facinoribus nominis famam conſecuti? Eccui ſeditioſa Heliopolitarum coitio incognita eſt? eccui Gazæorum immanis audacia? qui apud eum in admiratione & honore erant, ſiquidem ipſius magnificentiam luculenter experti ſunt. Eccui Arethuſiorum furor, prius quidem obſcurorum, ceterum ab eo tempore admodum etiam clarorum atque inſignium occultus latet? &c.] At hæc ſingula ab ipſo Gregorio adeo breuiter tacta potius, quàm recenſita, vt fuſius prout geſta ſunt enarrentur, iure exigitur: agemus de ſingulis inferius, ſecundum ordinem temporum. Verum quid rurſum poſt multa ſuperaddat de Iuliani præcipiti iracundia atque inſano furore, ad ſugillandam affectatam interdum ab eo philoſophicam patientiam, hic in medium adducamus.

a Gregor. Naz. oratione 4. in Iulian.

Gregorius igitur hæc de eo per ironiam [a]: Illud vero an non in philoſophi huius do- A
ctrina laudabile, quòd adeo ab ira alienus, animique perturbationibus ſuperior erat,
Principumque eorum ſimilis, qui conſtantiæ tranquillitatiſque laude aliquando florue-
runt, nec etiam ſi quid moleſtiæ ipſis accidiſſet, vultum tamen quicquam immutarunt,
atque vllum commoti animi ſignum dederunt? vt quòd Iudicis munere fungens, aulã
clamoribus ac pedum ſtrepitibus impleret, non aliter ac ſi ipſe iniuria & damno affectus

QVALIS IVLIANVS IN AVDIENDO ET IVDICANDO.

eſſet, ac non alijs potius hæc patientibus ſuccurreret, ne oratione quidem complecti ve-
linius. Hoc autem eccui ex omnibus ignotum eſt, quòd multos etiam e ruſticioribus,
qui ad eum accedebant, vt eorum quæ homines ab Imperatore petere, precibuſque
poſtulare ac contendere ſolent, aliquid conſequerentur, ita mulctabat palam pu-
gno feriens, calcibuſque petens, vt præclare ſecum actum putarent qui atrocius aliquid
non pertuliſſent?] hæc Gregorius ad ſugillationem oſtentatæ & prædicatæ ab Ethnicis B
patientiæ Iuliani, quòd ſoleat omne fucatum nequaquã diutius perdurare, & affectatum
atque ad fallendum compoſitum minime fieri diuturnum. Præter hæc enim, quæ obiter

b Nectar. orat. apud Lipoman. tomo 5.

a Gregorio Nazianzeno de Iuliani furore & immanitate dicta ſunt; Nectarius [b] quoque
Epiſcopus Conſtantinopolitanus, ea oratione quam habuit in exordio Quadrageſimalis
ieiunij, deteſtatus tyranni ſæuitiam, recenſet illata eius voluntate in Chriſtianos cru-
ciamenta, & crudeliſſimas neces, nempe ventris & viſcerum ſectiones, virginum pu-
blicas verberationes, oculorum effoſſiones, dentium eiectiones, linguarum & manuum
præciſiones, tibiarum confractiones, excogitatas & adhibitas craticulas, lebetes, ſubu-
las, ſartagines, & alia genera cruciamentorum recenti vſu iterum innouata. ita tamen
(quod ſæpius diximus) huiuſmodi in Chriſtianos ſupplicia adhibebantur, vt alia qua-
uis potius, quàm pietatis cauſa, ab eodem & eius Præſidibus ingeri fingerentur. C

Porro qui adeo immaniter in Chriſtianos, aliis prætenſis cauſis, clanculum ſæuiebat:
artes præterea varias excogitauit, quibus poſſet in iis quæ foris eſſent, populũ, inuitũ li-
cet, abſq. publicis quæſtionibus, idololatriæ reddere obſequentem. Nam cũ primũ (vt di-
ctũ eſt) in erogatione publici donatiui, thuris oblatione fidem totius exercitus exploraſ-
ſet; noua quadam excogitata nequitia, vniuerſæ Conſtãtinopolitanæ vrbis populũ ag-

c Extat apud Lip. tomo 5. ex Metaphr. die 17. Febr.

greditur pertentare. quidnam hoc fuerit, idem qui ſupra Nectarius [c] egregie litteris
commendauit; licet eius orationem ab aliquo ex Græcorum recentioribus deprauatam
eſſe, facile exiſtimarim, quòd Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Patriarcha dictus ha-
beatur, eidemque per viſum apparuiſſe dicatur Theodorus martyr, commonuiſſeque
eum de inſidiis Iuliani: quam quidem apparitionem cuipiam alij potius quàm Epiſco-
po factam eſſe putamus, quòd Eudoxius tunc præeſſet Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, D

IVLIANVS DOLO AGIT CVM CONSTANTINOPOLITANIS.

hæreticorum omnium ſceleſtiſſimus. Res autem ſic ſe habuit. Auſpicantibus Chriſtia-
nis conſueto animi ardore ſolemne ieiunium Quadrageſimæ, auerſantibuſque magis ac
magis Iuliani impietatem, contrariiſque ſtudiis exhibere ſe in omnibus Chriſtianos ela-
borantibus: exacerbatus ipſe nonnihil propenſioribus ipſorum officiis, doloſum hu-
iuſcemodi conſilium inijt, conſcio & adminiſtro vrbis Præfecto Themiſtio.

Cuncta cibaria, quæ venum publice in foris exponi ſolerent, ſacrificiis diis immolatis
infecit ac polluit, vt ſic illi omnes cibis cogerentur veſci immolatitiis, niſi fame confici
penitus vellent. Cum oraculo Theodori martyris, quonam modo conſulendũ eſſet Fi-
delibus fame periclitantibus, fuit diuinitus demonſtratum, nempe vt tunc loco panis,
cocto omnes frumento vterentur in cibum. Tunc enituit Chriſtianorum, qui ditiores
eſſent, charitas erga egenos; qui, ne pauperibus pateret occaſio idolothytis illis publice E
expoſitis neceſſitate veſcendi, coctum frumentum ſunt omnibus largiter impertiti:
quod illi tamquam a martyre Theodoro collatum religioſe ſumpſere; idque per totam
hebdomadam illam. Quando Iulianus deſperans penitus perficere poſſe, quæ tot die-
bus fruſtra tentaſſet: cibos puros abſque aliqua labe contactos in foris, vt antea, apponi
iuſſit, iam Chriſtianorum continentia victus atque conſtantia. Placuit vero Fidelibus,
vt tam glorioſa de Apoſtatæ impietate parta victoria perpetuis monumentis conſigna-
ta dimanaret ad poſteros, nimirum vt in honorem martyris Theodori, anniuerſaria die,
ciues Conſtantinopolitani coctum frumentum erogarent in pauperes. Quòd autem
hæc ipſa deſcribens incertus auctor addiderit, eadem Antiochiæ facta eſſe, certo certius
erraſſe conſtat: nam cum iſta de loco Nectarij teſtimonio fulciantur; ea item potiſſima
ratione mendacij auctor redarguitur, quòd cum hæc Quadrageſimæ tempore contigiſſe

ipſe

A ipſe æque conſentiat, Conſtantinopoli potius quàm Antiochiæ id actum conſtat. Nam
cum Zoſimus [a] auctor ſit, Iulianum decem integros menſes Conſtantinopoli commo- *a Zoſim. lib. 3.*
ratum eſſe, certumque pariter habeatur ex Ammiano [b] (quod dictum eſt anno ſupe- *b Ammian. lib.*
riori) tertio Idus Decembris ipſum ingreſſum eſſe Conſtantinopolim: affirmare neceſ- *22.*
ſe eſt, ibidem eum egiſſe vſque ad tertium Idus Octobris: quod & confirmant data Con-
ſtantinopoli nonnulla eiuſdem Imperatoris reſcripta. Addit Suidas [c], a Iuliano *c Suidas verbo*
terra obrutum ſanctiſſimum Crucis ſignum, quod Conſtantinus felicitatis vrbis illius *μίλιον.*
ſignificandæ cauſa, in capite eiuſdem vrbis ſimulacri exculpſerat: ſic namque impius,
ne ſcilicet Chriſti virtuti tribueretur gloria ampliſſimæ ciuitatis.

Ceterum quòd Conſtantinopoli natus eſſet, erga conciues ſuos vniuerſos voluit
videri munificus, adeo vt a priuilegijs illis conceſſis excludi noluerit Chriſtianos;
B quod & reſcriptum ab eo ad ciues datum plane ſignificat: eſt vero eius titulus: Iulianus
Byzantijs.] ſic enim, quòd maluit in odium Conſtantini ciuitatem illam veteri nomi-
ne, quàm Conſtantinopolim nominari. Reſcriptum autem ſic ſe habet [d]: *d Iulian. epiſt.*
Senatores omnes vobis reddimus, & Patrocolos, ſiue in Galilæorum religionem *ad Byzant. 11.*
ſe dederint, ſiue aliud quiduis egerint, vt curiam effugiant; extra eos, qui in vrbe pri-
maria publico munere præfuerunt.] hæc ipſe.

Commoratus Iulianus Conſtantinopoli ad decem (vt dictum eſt) menſes, Antio-
chiam profecturus, tranſgreſſus fretum (inquit Ammianus [e]) Chalcedonem ex aduer- *e Ammian. lib. 22.*
ſo littore poſitam venit. Vbi nactus Legatos a Rege Perſarum miſſos, quid in eos con- *QVID IVLIA-*
tra ius gentium Iulianus egerit, Nicephorus [f] paucis his narrat: Afflixit quoque Ora- *NVS CHALCE-*
tores Perſas, qui ad eum Chalcedonem venerant, Manuel, Sabel, & Iſmael, propterea *DONE.* *f Niceph. lib. 10.*
C quòd Chriſtianam colerent religionem: neque in eis Legatorum ius, contra recep- *cap. 11.*
tum omnium gentium morem, violare eſt veritus.] hæc ipſe.

Porro hos ignominia ab eo affectos, atque neci traditos eſſe, eorum martyrij Acta [g] ſi- *g Metaph. die 17. Iuny.*
gnificant: ſed quòd ab Alemundaro Rege miſſos perperam habent, cum conſtet
hoc tempore Perſis præfuiſſe Saporem, plane a veritate diſſentiunt. Dum vero capi-
tali ſupplicio eos affeciſſe Iulianus dicitur, ea cauſa affertur, quòd inuitati ad ſacri-
ficium, magnis animis renuerunt: in eos enim tamquam impios & contempto-
res Perſarum numinum, nempe Solis, Lunæ, & Ignis, quaſi vindex legum Perſa-
rum, iuſſit animaduerti. Horum autem memoria in publicos indices relata, deci-
maſeptima Iunij, qualibet anni periodo, tam apud Græcos, quàm Latinos in Eccle-
ſia celebratur.

D Poſt hæc vero Iulianus cum Chalcedone receſſiſſet (inquit Ammianus [h]) Nico- *h Ammian. lib.*
mediam venit, vrbem antehac inclytam, ita magnis retro Principum amplifica- *22.* *ADVENTVS*
tam impenſis, vt ædium multitudine priuatarum & publicarum recte noſcentibus *IVLIANI NI-*
regio quædam vrbis æſtimaretur ætetnæ. cuius mœnia cum vidiſſet in fauillas miſe- *COMEDIAM.*
rabiles concidiſſe, angorem animi tacitis fletibus indicans, pigriori gradu pergebat
ad Regiam: hoc maxime ærumnis eius illacrymans, quòd ordo ſquallens occurrit po-
puli nimium quantum antehac florentiſſimus. Et agnoſcebat quoſdam ibidem ab Eu-
ſebio educatos Epiſcopo, quem genere longius contingebat] nempe materno. At di-
uinæ plane vindictæ (quod tertio diximus tomo) de impietate ibi coalita hæreſis Aria-
næ, exemplum extitit Nicomedia, in qua & nunc Zeno martyrio coronatur. Proſequi-
tur Ammianus Iuliani iter per Nicæam in Galatiam. Sed antequam res ibi ab illo ge-
E ſtas recenſeamus; quid his temporibus ab eo actum ſit Cæſareæ in Cappadocia, narrare
aggrediamur. id enim his verbis poſteris tradidit Sozomenus [i]: *i Sozom. lib. 5. cap. 4.*
Sub idem tempus Imperator iſte Cæſaream ad montem Argeum ſitam vrbem am-
plam, locupletem, regionis Cappadociæ primariam ex numero ciuitatum deleuit,
& Cæſaris priuauit nomine; quod quidem nomen, regnante Claudio, cum Mazaca
iam ante appellata fuiſſet, obtinuerat. Nam contra ciues eius ciuitatis dudum gra-
uiſſimum odium conceperat, tum quòd omnes fidem Chriſtianam profiterentur, tum *QVID IVLIA-*
quòd olim fana Iouis vrbis patroni, & patrij Apollinis diruiſſent: quin etiam vniuer- *NVS IN CAE-*
ſæ ciuitati grauiter ſuccenſuit, iratuſque eſt, quòd templum Fortunæ, quod ſolum *SARIENSES.*
eo regnante ſupererat, a Chriſtianis euerſum eſſet: atque Gentiles, qui in ea vrbe
pauci numero erant, valde incuſauit, quòd non illud facinus vlti fuiſſent; & ſi for-
te calamitatis aliquid ideo ſubeundum eſſet, quòd non libentibus animis pro Fortuna

ſubijſſent. Omnes præterea opes, omnemque pecuniam eccleſiarum tum in Cæſarea, tum in confinibus eius poſitarum, diligenter veſtigari, atque in medium afferri, atque ſtatim trecentas libras auri ærario publico ſolui; & clericos omnes in numerum militum, qui Præfecto illius regionis parebant, adſcribi iuſſit: quæ res & plurimum ſumptus requirit, & in exercitibus Romanis magno probro ducitur. Itemque multitudinem Chriſtianorum vna cum vxoribus & liberis cenſeri, & non aliter atque in pagis fieri ſolet, tributa penſitare mandauit. Atque cum iureiurando minatus eſt, neque ab ira ſe, neque ab affligenda ciuitate temperaturum, neque permiſſurum Galilæis (ſic enim per contumeliam Chriſtianos appellare ſolebat) capita ſua ceruicibus retinere, niſi delubra idolorum quamprimum de integro extruerent. Cuius minæ fortaſſe re ipſa impletæ fuiſſent, niſi celerius ipſe e vita migraſſet.] hæc Sozomenus. A

Laudatur a Gregorio Nazianzeno Cæſarienſium animi magnitudo, quòd eo tempore, quo Gentilium res florerent, & templa vbique aperirentur & inſtaurarentur collapſa; ipſi tunc impetu facto, quod reliquum fuerat Fortunæ delubrum fuerint demoliti: etenim Iulianum irridens, hæc ait [a]: Nam quæ in Cæſarienſes noſtros admiſit, hos inquam animi magnitudine, flagrantique erga pietatem ſtudio præſtantes, ita ab eo iactatos, contumelioſeque vexatos, fortaſſe ne obijcere quidem æquum fuerit. Etenim iuſta indignatione ſuccenſus ob Fortunam melioris fortunæ tempore infortunatam, calamitateque oppreſſam, ad hanc vltionem progreſſus eſſe videbatur: quandoquidem iniuſtitiæ dominanti nonnihil concedendum eſt. At vero quis eſt neſcius, cum promiſcua plebs furentes in Chriſtianos impetum feciſſet, multaque cæde perpetrata, plura etiam comminaretur; gentis Præfectum, quoniam media via inter temporis tyrannidem & leges incedens (vt enim tempori ſeruiendum putabat, ita etiam leges quoque mediocriter verebatur) multis Chriſtianorum abductis, de nonnullis etiam Gentilibus ſupplicium ſumpſiſſet, orta poſtea occaſione, ad Imperatorem ductum eſſe, ac præfectura ignominioſe abdicatum, huius rei iudicium ſubijſſe: cumque ſe legibus, iuxta quas iudicandi ſibi prouincia commiſſa fuerat, tueretur, nihil proprius factum eſſe, quàm vt ad mortem raperetur: ad extremum autem Imperatoris clementia exilio dumtaxat mulctatum eſſe? Porro quàm præclara & humana ſententia! Quid enim graue (inquit iuſtus iudex, minimeque Chriſtianos perſequens) ſi decem Galilæos manus vna Græcanica ſuſtulit? Hæc vero an non perſpicua crudelitas? an non perſecutionis edictum, & quidem ijs quæ publice proponuntur, multo expreſſius & formidoloſius? Quid enim intereſt, periculum Chriſtianis edicas atque promulges; an prætereas te Chriſtianorum perſecutoribus delectari; magnique criminis loco ducas, moderatione quadam vti? Velle enim Imperatoris, lex eſt non ſcripta, imperij & potentiæ patrocinio ſubnixa, & quidem ſcriptis legibus, quæ potentia non fulciuntur, longe firmior atque valentior.] hæc Gregorius, pluribus redarguens eos, qui a perſecutoris nomine vindicare Iulianum niterentur, eo quòd perſecutionis aduerſus Chriſtianos minime promulgaſſet edicta: oſtendens exemplis pluribus & rationibus, tum ex his quæ tunc per ſuos ageret, tum quæ meditaretur perficere, ſi per vitam licuiſſet, eam omnium acerbiſſimam dicendam fore perſecutionem. Ceterum quod ſpectat ad leges ab ipſo Iuliano ſancitas, quibus Chriſtiana religio maxima eſſet detrimenta paſſura, aliaſq. ſi datũ fuiſſet, proxime ſanciendas, paulo poſt dicturi ſumus. Proſequamur modo inſtitutam ſemel de rebus Cæſarienſium orationem. B C D

a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

QVID IVLIANVS IN NAZIANZENOS.

Qui incenſi Fortunæ templi a Cæſarienſibus Chriſtianis exæſtuabat ira Iulianus, in eccleſias illas Chriſtianorum, quæ erant in Cappadocia, furorem conuertit, ſaggittarijs militibus in eas immiſſis: quibus inuadentibus eam, quæ nobiliſſime Nazianzi nuper erecta erat; illius Epiſcopus, Gregorius nominatus, Gregorij cognomento Theologi pater, magna animi conſtantia infracto robore, quantumlibet ſumma ſenectute confectus, fortiter reſtitit. Hæc autem quo modo ſe habuerint, ab ipſo eius filio Gregorio [b], qui præſens fuit, accipiamus: luculenta enim oratione eſt omnia proſecutus, nonnullaque prælocutus de impia eiuſmodi Iuliani perſecutione ſic ait: Hunc porro, *nempe Imperatorem Apoſtatam*, qui magis aut contempſerit, aut oppreſſerit, ecquis tandem reperietur? At contemptionis quidem cum multa alia ſigna proferri queunt, tum argumento etiam eſſe poſſunt ſagittarij illi, eorumq. E

b Gregor. Naz. orat. in funere patris.

A rumq. Præſectus, quos in eccleſias noſtras immiſerat, vt eas vel voluntate ſibi ad-
iungeret, vel armis ſubigeret. Nam cum pleriſque alijs oppugnatis, huc quoque
cum eadem animi ferocia veniſſet, ac pro imperio & poteſtate templum ſibi dedi
iuſſiſſet: tantum abfuit, vt quidpiam eorum quæ cupiebat, perficeret, vt niſi pa-
tri meo vel ſuopte conſilio, vel cuiuſdam admonitu protinus ceſsiſſet, calci-
bus etiam cæſus diſceſſurus fuiſſet. Ita in illum templi ſacerdos furore & zelo æ-
ſtuabat.

Peſtem autem & exitium qua tandem ratione quiſpiam illi magis conflaſſe vide-
ri queat, quàm & publice coniunctis totius populi votis & orationibus impium
fundens ac profligans, ac ne temporis quidem turbinem reformidans, & priuatim
aduerſus eum nocturnam aciem opponens, hoc eſt humili cubitatione ſeniles & roſci-
B das carnes conficiens, & lacrymarum fonte pauimentum proluens, in annum etiam
ferme integrum; idq. eo ſolum, cui res occultæ perſpectæ ſunt, arbitro faciens; ac
propter pietatem ab oſtentatione, ſicut iam diximus, alienam, ſedulo adnitens, vt nos
ea res lateret; atque omnino latuiſſet, niſi ipſe aliquando ex improuiſo cubiculum
ingreſſus, humiliſq. decubitus ſigna conſpicatus, atque ex quodam ipſius famulo,
quidnam hoc eſſet, percontatus, noctis arcanum intellexiſſem.] pergit deinceps Gre-
gorius agere de electione Epiſcopi Cæſarienſis tunc facta, cum Iulianus Cæſareæ eſſet;
remq. geſtam in hunc modum aggreditur enarrare:

Alteram eiuſdem temporis, eiuſdemq. fortitudinis narrationem accipite. Cæſa-
reæ ciues de Archiepiſcopi creatione inter ſe contendebant: nam alter clanculum ſe
abduxerat, alter requirebatur (*qui ſe ſubduxerat, Baſilius fuit: qui requirebatur, Euſebius*)
C acriſque ſeditio erat, compreſſuq. atque ſublatu nequaquam facilis. Præter id enim,
quod in hac re præſertim ob fidei feruorem natura ſua ad tumultus excitandos pro-
cliuis eſt ea ciuitas: cathedræ inſuper illius ſplendor & gloria contentionis acrioris
cauſam afferebat. Atque hoc ſtatu res erat; ac nonnulli Epiſcopi aderant, Archi-
epiſcopum electuri. Sed cum in plures ſententias popularis multitudo diſtrahere-
tur, alijq. alium proponerent, quemadmodum in huiuſmodi negotijs fieri conſueuit, ELECTIO EVSEBII VIOLENTA.
prout quiſque vel cuiuſpiam beneuolentia, vel Dei pietate mouebatur: tandem plebs
tota, vno conſenſu, primarij ordinis virum vnum, eximia illum quidem vitæ pro-
bitate præditum, nondum tamen diuino baptiſmo conſignatum, inuitum & repu-
gnantem corripientes, ſimulq. militaribus copiis, quæ tum in vrbem venerant, opem
afferentibus, in ſublimi ſede collocarunt, Epiſcopiſq. obtulerunt, ab ijsq. petere in-
D ſtiterunt, vt eum ſalutari aqua tingerent, atque Archiepiſcopum nominarent: ſuaſio-
ni interim vim admiſcentes, non id quidem admodum grauiter & moleſte, admo-
dum tamen pie atque ardenter. nec enim cuiuſquam virtus aut pietas, oblata occaſio-
ne, clarius emicuit. Sed quid tum factum eſt, quoq. progreſſus eſt tumultus? Coacti
ſunt, rore purifico hominem perfuderunt, Antiſtitem pronunciarunt, in throno
collocarunt, manibus tamen potius, quàm voluntate, ſinceroq. animi affectu, ſicut po-
ſtea declaratum eſt.

Vt enim volentes lubenteſq. diſceſſerunt, ac quæ vellent, libere decernere potue-
runt: conſilium inter ſe ineunt, haud ſcio an ſpirituale, ſed ineunt tamen; atque omnia
quæ geſta fuerant, abrogare ſtatuunt; eamque inſtitutionem, vt minus legitime fa-
ctam, pro irrita habere: vim ei, cui non minor vis illata fuerat, obijcientes, ac ſermo-
E nes quoſdam petulanter magis quàm ſapienter eo tempore iactatos, vrgentes. At ma-
gnus Epiſcopus noſter, æquuſq. rerum æſtimator, nec cum ijs, qui huiuſmodi conſi-
lium inibant, abductus eſt, nec eorum ſententiam comprobauit, ſed conſtans atque
inuictus permanſit, haud minus, quàm ſi nullam omnino vim perpeſſus fuiſſet. Nam
cum vtriſque vis allata fuiſſet; vel viciſſim accuſandos eos eſſe dicebat, ſi ipſum accu-
ſarent; vel culpa ſoluendos, ſi ipſum culpa ſoluerent; vel, quod iuſtius erat, ne ab- GREGORII EPISCOPI SENTENTIA DE ELECTIONE EVSEBII.
ſoluendos quidem, tametſi ipſe crimine ſolueretur. Si enim ipſis venia deberetur;
vtique & illi: ſin illi vllo modo parcendum eſſet; multo minus ijs delicti veniam eſ-
ſe ſpectandam. Longe enim ipſis honeſtius tum futurum fuiſſe, periculum ſubire,
atque omni ratione obſiſtere, quàm inſidias poſtea moliri, eo præſertim tempore,
quo veteres inimicitiæ potius eſſent deponendæ, quàm nouæ excogitandæ: ſic enim
ſe res habet. Aderat quippe Imperator aduerſus Chriſtianos fremens, atque hanc

electionem irato infeſtoque animo ferens; grauesque in eum, qui Archiepiſcopus in- A
ſtitutus fuerat, minæ iactabantur; atque in nouaculæ acie ſitæ res ciuitatis erant,
ab eo ne die in rerum natura eſſe deſineret, an ſeruaretur, atque clementiæ hu-
manitatiſque nonnihil impetraret. Ad eum enim dolorem, quem ob Fortunam ſe-
cundioris fortunæ tempore ſolutam, euerſamque, capiebat, noua hæc atque inſo-
lens Præſulis electio accedebat, quam publici iuris conuulſionem atque euerſionem
interpretabatur.

Quin ipſe quoque prouinciæ Præfectus rationes conquirebat, quibus temporis atro-
citati obſequi, & eum malo aliquo poſſet mulctare, ne erga eum quidem alioqui ami-
ce & beneuole affectus, ſed quia aduerſas in Rep. partes tuebatur, inimice atque infen-
ſe. Quocirca eos, a quibus electus fuerat, velut accuſatores illius futuros, per litteras
accerſebat, non iam leniter & remiſſe, ſed minis etiam quibuſdam additis, tamquam B

GREGORIVS SENIOR OBSTITIT PRAEFECTO.

hoc Imperator flagitaret. Cum igitur pater de ea re epiſtolam accepiſſet, ſine vllo me-
tu ac cunctatione vlla, reſponſum huiuſmodi dedit, ex quo animaduertere licet quæ
in eo libertas animi fuerit, quoue ſpiritu acta. Nos, inquit, optime Præfecte, rerum
omnium, quæ geruntur, cenſorem vnum ac Regem habemus, qui nunc armis propu-
gnatur. Is & præſentem electionem expendet, quam nos rite ac legitime, atque ex ipſius
voluntate fecimus. Vobis autem tametſi vim afferre, ſi ita tulerit animus, in pro-
cliui ſit: id tamen numquam extorquebitis, quin ea quæ facta ſunt, vt recte iuſte-
que facta patrocinio noſtro defendamus: Niſi hanc vobis legem promulgare libeat,
quibus ne limis quidem oculis res noſtras aſpicere fas eſt. Hanc epiſtolam Præfe-
ctus ipſe admiratus eſt, tametſi ad breue aliquod tempus ſtomachatus, mirifice ſu-
ſpexit, quemadmodum ex multis intellectum eſt, qui res illius perſpectiſſimas ha- C
bebant. Atque hoc & Imperatoris repreſſit impetum, & ciuitatem periculo, at-
que adeo nos dedecore atque infamia liberauit. hoc ciuitatis exiguæ, cathedræque
ſummiſſioris Epiſcopus præſtitit.] hæc Gregorius Nazianzenus de rebus Cæſareæ ge-
ſtis, cum ibi Iulianus adeſſet.

Ceterum has omnes contumelias, quibus a Cæſarienſibus affectus eſt Iulianus, tum

EVPSYCHII MARTYRIVM.

ſupplicio aliorum, tum nece nobiliſſimi ciuis Eupſychij nomen reddentis antiquioris
martyris Eupſychij, qui ſub Hadriano ibidem fuerat paſſus, vlciſci voluit. de quo So-
zomenus [a]: Fertur item, Baſilium presbyterum Eccleſiæ Ancyræ, & Eupſychium ex
patricijs Cæſareæ Cappadociæ oriundum, qui nuper duxerat vxorem, & etiamnum
velut ſponſus nouus erat, eodem tempore per martyrium e vita migraſſe. Eupſy-
chius quidem, quantum coniectura aſſequi poſſum, propter fanum Fortunæ, quo id D
temporis diruto, Cæſareæ ciues (vt ſupra demonſtrauimus) ad vnum omnes in Im-
peratoris odium incurrerant. Qui autem ad illud demoliendum manus ipſi admoue-
bant, pœnas dederunt, partim mulctati morte, partim exilio condemnati.] hæc So-
zomenus: eadem quoque Nicephorus [b], & alij. Quòd vero, cum non vnus Eupſy-
chius, ſed alij complures ea de cauſa ſubierint mortis ſupplicium, ipſe tamen ſo-
lus tam a Græcis [c], quàm a Latinis publicis tabulis reperiatur inter martyres recenſi-
tus; aliqua alia fortaſſe acceſſit ad Eupſychij martyrium cauſa, quæ deſiderari videre-
tur in reliquis: niſi & illorum, & complurium aliorum martyrum memoria excidit.
Ceterum, quod ad Eupſychium pertinet, quem Ethnici inclamauerint incendiarium:
iuſtiſſimam interceſſiſſe cauſam martyrij, diximus in noſtris ad Romanum Martyrolo-
gium Notis. Profecturo poſt hæc in Syriā Iuliano Celſus prouinciæ Præfectus occur- E
rit, eumque eſt Tarſum vſque comitatus. de eo enim hæc Ammianus [d]: Itineribus
itaque emenſis cum Iulianus ad Pylas veniſſet (qui locus Cappadocas diſcernit, &
Cilicas) oſculo ſuſceptum Rectorem prouinciæ, nomine Celſum, iam inde a ſtudijs
cognitum Atticis, adſcitumque in conſeſſum vehiculi, Tarſum ſecum induxit.] hæc
ipſe. hunc autem Celſum ab eodem Iuliano in exilium pulſum fuiſſe, Sozomenus tra-
dir. quæ vero a Iuliano geſta ſunt, poſtquam e Cappadocia recedens, Syriam ver-
ſus direxit iter, inferius enarrabimus.

Nunc autem in rebus Cæſarienſibus verſetur oratio, & pertęſa iam proxilioris Iulia-
ni rerum in Chriſtianos geſtarum narrationis; tamquam otium captatura, ad res
Baſilij Cæſarienſis, & amantiſſimi eius ſodalis Gregorij Nazianzeni hoc anno tranſactas
haud inuita opportune ſe conferat, ad ea quæ reliqua ſunt de Iuliano poſtea reuerſura.

Accidit

[a] Sozom. lib. 5. cap. 11.

[b] Niceph. lib. 10. cap. 10.

[c] Menologium, & Rom. Martyrolog. die 9. Aprilis.

[d] Ammian. lib. 22.

A Accidit in hiſce turbis Cæſareæ occaſione violentæ creationis Euſebij Epiſcopi excitatis, vt licet ijdem Epiſcopi perſuaſi a Gregorio ſeniore (vt dictũ eſt) ratã eũ electionem habuerint; monachi tamen illi, quibus præerat S. Baſilius, ea occaſione ſeſe ab Euſebij communicatione diuellerent; atque ea & alijs de cauſis idem nouus Epiſcopus parum æquo in ipſum Baſilium animo eſſet. Quibus obortis ſimultatibus, paci conſulturus idem Baſilius in Ponticas ſolitudines ſeceſſit: præſentia enim conflabat aduerſariorum inuidiã. At audiamus hæc ab ipſo eius collega Gregorio, qui a reditu Athenis in patriam hunc in modum auſpicatur [a] orationem: Domum, inquit, teuerſi, cum mundo ac ſcenæ non nihil inſeruijſſemus, hactenus ſcilicet, vt plerorumque hominum deſiderio vtcumque ſatisfaceremus (nam ipſi quidem ab ambitione & theatrali quadam ingenij oſtentatione procul abhorrebamus) ad nos ipſos quàm primũ redijmus, atque ex imberbibus in- BASILII ET GREGORII VITAE INSTITVTVM. [a] Gregor. Naz. orat. in laudem Baſilij.

B ter viros profiteri cœpimus, virilius iam ad philoſophiam progredientes; non iam corpore (haud enim permittebat liuor) ſed deſiderio & amore coniuncti.] Quòd autem hic Gregorius dicat, poſt ſuum ipſorum reditum ex imberbibus profiteri cœpiſſe inter viros, metaphorice potius (vt moris eius eſt ſæpius loqui) ſunt hæc accipienda: nã grandioris eos fuiſſe ætatis, ex ijs quæ ſuperius dicta ſunt, facile poteſt intelligi.

Sed pergit de Baſilio dicere: Ille a Cæſarienſi ciuitate, vt alter quiſpiam conditor & conſeruator retinetur: ac deinde quoniam me non perfruebatur, neceſſarias quaſdam peregrinationes, minimeque a propoſitæ ſibi philoſophiæ ſcopo alienas iniuit.] putat interpres, in Seleuciam ad S. Theclæ eiuſmodi Baſilij peregrinationem contigiſſe, quo pietatis ergo frequens erat acceſſus: ſed mea quidem ſententia fallitur: nam cum non peregrinationem, ſed peregrinationes Gregorius dicat, manifeſte ſignificaſſe vi- BASILII PEREGRINATIONES.

C ſus eſt peregrinationes illas, quas ad viſendos monachos Ægypti, Palæſtinæ, Syriæ, & Meſopotamiæ, inſtituit: cum eorum inflammatus exemplo, reuerſus in patriam, idem viuendi genus conſectatus eſt, vt declarat ipſemet ſcribens ad Euſtachium, quæ hic paulo poſt reddituri ſumus. Proſequitur deinde de ſe ipſo Gregorius: At me & parentum pietas, & ſenilis ætatis curatio, & incurſantes calamitates ab illius conſortio abſtractum tenuerunt, haud recte quidem ac iuſte fortaſſe; ſed tenuerunt tamen. Atque haud ſcio, an mihi hinc quoque omnis vitæ difficultas, aſperitaſque fluxerit, quòdque incommodum ac ſalebroſum ad philoſophiam iter habuerim, nec cupiditate mea animique propoſito ſatis dignum. Sed rerum quidem noſtrarum ſtatus, quo Dei voluntas tulerit, feratur.] hæc de ſe Gregorius, quòd haud licuerit tam cito (vt exoptauerat) in ſolitudine, quam diutius fuerat meditatus, vitam monaſticam exercere. De Ba-

D ſilio autem ſubdit:

Hunc vero multiplex Dei erga genus humanum beneficentia & prouidentia in multis ante muneribus exploratum, ac quotidie clariorem illuſtrioremque compertum, in ſacrum presbyterorum ordinem adſcribit, luculentamque Eccleſiæ facem memorabilemque proponit, ac per vnicam Cæſarienſem ciuitatem vniuerſo terrarum orbi prælucet. In quo etiam hanc rationem tenuit, vt minime repente eum ad huiuſmodi gradum ſubueheret, nec eodem temporis momento ſalutaris aqua tingeret, ac ſapientia inſtrueret, quemadmodum pleriſque eorum accidit, qui nunc ad præfecturas inflammati cupiditate rapiuntur; verũ ordine ac ſpiritualis progreſſionis lege hoc eum honore afficeret.] et inferius in prauum illũ morem pluribus inuectus, quo non virtute meritiſq. in ſacerdotiũ proſilitur, quod digniori deferendum eſſet, addit: Nũc autem, inquit, peri- BASILIVS INITIATVR PRESBYTERATV.

E culum eſt, ne ordo in toto Chriſtianiſmo ſanctiſſimus, in toto Chriſtianiſmo maxime ſit ridiculus. Non enim virtute magis, quàm malitia & fraude ſacerdotij dignitas paratur; nec meliores ac digniores, ſed potentiores thronis inſident.] et paulo poſt: Cumq. nec medici, nec pictoris nomen quiſquam obtineat, niſi prius morborũ naturas expenderit, aut multos colores miſcuerit, variaſque formas penicillo expreſſerit: Antiſtes contra facile inuenitur non elaboratus, ſed recens quantum ad dignitatem, ſimul ſatus ac prouectus, quemadmodum gigantes poetæ finxerunt. Vno die ſanctos fingimus, eoſq. ſapientes & eruditos eſſe iubemus, qui nihil didicerũt, nec ad ſacerdotiũ quicquam antea contulerant, præterquàm velle. ac is quidem inferiori ſede quieſcit, humiliſq. ſtat, qui ſublimem promeretur, &c.] alludens nimirum ad Euſebium, de quo nuper, & ad Nectariũ, qui item ex catechumeno ad Epiſcopatũ ſedis Conſtantinopolitanæ poſtea euectus eſt. Deplorata hæc a Patribus deliniunt aliqua ex parte bonorũ dolorem, cum his ſimi-

lia, vel forte deteriora aliquando peragi vident in Eccleſia Dei, dum faces Chriſtianorum (ſic illos dixerim, qui honoribus inhiant atque diuitijs ex ſanguine Chriſti captandis) abſque vlla probitatis & ſcientiæ facultate in ſublimes Eccleſiæ thronos prouehi contemplantur, & miſcent cum ſanctis crebra ex intimo cordis dolore hauſta ſuſpiria. At non (mox ſubdit Gregorius) eadem Magni egregijque Baſilij ratio fuit: quin potius vt aliarum omnium virtutum, ſic etiam moderationis in his rebus tenendæ alijs exemplar ſe præbuit. Nam cum prius ſacroſanctos libros populo lectitaſſet, qui & eorum explanator erat, factus eſt presbyter ab Hermogene Epiſcopo Cæſarienſi, qui præceſſit Euſebium, de cuius ordinatione hoc anno habita egimus: de quo & hæc habet Gregorius: A

EVSEBII CVM BASILIO SIMVLTATES.

Cum Baſilio ſimultatem quamdam is, qui proximus ante eum Eccleſiæ præerat, exercebat: quibus autem de cauſis, aut quo modo, ſilentio præterire ſatius eſt. ceterum exercebat vir in reliquo quidem non ingeneroſus, atque eximia pietate præditus, vt perſecutiorũ temporis exorta, & acris aduerſus eum ſuſcepta contentio perſpicue declarauit; ſed tamen in Baſilio humani aliquid paſſus. Neque enim viles tantum & plebeios, ſed etiam præſtantiſſimos quoſque viros Momus attingit: vt ſolius Dei ſit, omni peccato atque animi perturbatione vacare. Ergo aduerſus eum conciratur Eccleſiæ pars ſelectior, & ſapientior: ſi modo ſapientiores ij habendi ſunt, quàm reliquum mortalium vulgus, qui ſe ipſos a mundi conſortio ſegregarunt, ac vitam ſuam Deo conſecrarunt: Nazaræos noſtrates dico, atque in huiuſmodi res præſertim maxima animi intentione incumbentes: qui turpe & indignum eſſe arbitrati, principis ſui contumeliam, repulſæque iniuriam diſſimulanter ferre, periculoſum facinus aggrediuntur.] Intelligit more ſuo Gregorius per Nazaræos, monachos: quorum cum dicit principem fuiſſe Baſilium, plane ſignificat iam ante hoc tempus, cũ adhuc Cæſarienſis Eccleſiæ presbyter eſſet, arripuiſſe vitæ monaſticæ inſtitutũ, quod poſtea (vt dicemus) perfecit in Ponticis ſolitudinibus. B C

QVAE MONACHI IN EVSEBIVM.

Quid autem ijdem monachi in Euſebium infenſi moliti ſint, mox ſubdit: A magno & ſeditionis experte Eccleſiæ corpore deficere, ſeq. abrumpere conſtituunt: non exiguam quoque multitudinis eius partem amputantes, tam eorum qui plebeio ordine cenſebãtur, quàm eorum qui magiſtratus gerebant. Id autem ob tres cauſas, eaſque firmiſſimas, perfacile erat. Primum enim Baſilius tanta apud omnes veneratione erat, quanta haud ſcio an quiſquam noſtræ ætatis philoſophorum; eamque vim habebat, vt cohorti ſuæ, ſi voluiſſet, animos ac fiduciam afferre poſſet. Deinde qui negotium illi faceſſebat propter tumultum in ipſius electione coortum, ciuitati ſuſpectus erat, vt non magis rite ac legitime, quàm tyrannice præfecturam conſecutus. Poſtremo aderant Epiſcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad ſuas partes pertrahebant.] intelligit Gregorius de Euſebio Vercellenſi Epiſcopo, & Lucifero Calaritano; qui cum tunc eſſent in Oriente exules, Iuliani indulgentia in Conſtãtij odium liberati, Apoſtolica functione eos qui in Arianam hæreſim lapſi eſſent, ad Eccleſiã Catholicã reuocare, prouincias circumeuntes, ſatagebant. Quid autem in tanta rerum perturbatione præſtiterit Baſilius, idem Gregorius inſtitutam proſequens orationem docet his verbis: D

BASILIVS ET GREGORIVS PROFICISCVNTVR IN EREMVM.

Quid igitur præclarus ille & Pacifici diſcipulus? Nec enim ijs qui contumeliã ipſi inferebant, aut qui ipſius partibus ſtudebant, obluctari poterat: nec illius erat dimicare, aut Eccleſiæ corpus lacerare, alioqui etiam bello vexatæ, atque ab hæreticis, penes quos tum ſumma rerum erat, in periculum adductæ: ſimul etiam conſultoribus nobis, ſinceriſque monitoribus ea in re vſus, nobiſcum hinc profugus in Pontum ſecedit, pietatiſq. gymnaſia, quæ in illis locis erant, moderatur, atque cum Helia & Ioãne ſummis philoſophis ſolitudinem amplectitur.] hactenus Gregorius de trãſmigratione ſua atque Baſilij in Ponticas ſolitudines; de quorum vitæ inſtituto agemus anno ſequenti. Cum igitur ex his liquido conſtet, nonniſi poſt creationem Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis Baſilium & Gregorium petijſſe Ponticas ſolitudines; erroris arguitur Gregorius presbyter in vita Gregorij Naziãzeni, dum ait, id Conſtãtij Auguſti temporibus contigiſſe. Interea vero cũ Euſebius Baſilio infenſus Gregoriũ demulcere ſtuderet: haud his acquieſcens Gregorius, quæ eſſet ea in re animi ſui ſententia, hiſce datis ad eũ litteris [a] libera fronte ſignificauit: E

[a] Greg. epiſt. 20.

GREGORII EPISTOLA AD EVSEBIVM.

Quoniam mihi cũ eo viro ſermo eſt, qui nec mentiri amet, & in altero mendaciũ omnium acutiſſime deprehendat, quãtumuis callidis multiplicibuſq. labyrinthis obuoluatur. Atque inſuper ne mihi quidem fucus & ſimulatio placet (dicam enim, etſi moleſtius ſit)

A ſtius ſit) tum a natura ita comparato, tum a Scriptura inſtituto atque informato. Idcirco quæ animo occurrunt, ſcribo. Ac tu meam dicendi libertatem in bonam partem accipias, velim: aut certe parũ æquus in me eris, libertatem mihi adimens, cogensq. conceptũ mœrorem velut morbum quemdam malignum & ſupputridũ in me ipſo me continere. Ornari quidem me abs te, lætor (ſiquidem homo ſum, vt prius dixi, quiſpiam) atque & ad Concilium & ad conuentus ſpirituales vocari. Verum contumeliam chariſſimo fratri Baſilio a tua pietate illatam eſſe, atque etiam num inferri, moleſte fero, vtpote quem & vitæ & ſtudiorum, excellentiſſimæq. philoſophiæ ſocium etiam elegi, & nunc habeo; nec quicquam ob iudicium de eo meum ſuccenſeo: ſic enim parcius loqui præſtat, ne alioqui ipſius virtutes prædicans, me ipſum laudare videar. Tu vero, dum eo contempto, nos honore proſequeris: perinde mihi facere videris, ac ſi quis B vnius viri caput altera manu demulceat, altera malam feriat; aut etiam conuulſis domus fundamentis, parietes depingat, atque externas partes exornet. Proinde ſi quid mihi obſequendum putabis, hoc facies: vt autem obſequaris, abs te peto atque contendo: æquum eſt enim. Si illum, vt par eſt, colueris, ipſe quoque ab eo viciſſim obſeruaberis: nos autem ſequemur, quemadmodum vmbræ corpora, vtpote parui, & ad pacem procliues. Non enim ita miſero ſtatu res noſtræ ſunt, vt cetera quidem philoſophari, partique excellentiori adiungi velimus: ceterum dilectionem, quæ totius doctrinæ noſtræ caput eſt, contemnamus, ac pro nihilo ducamus: idque erga virum ſacerdotio inſignem, tantaq. virtute præditum, quem & vita & doctrina & ætate, omnium quos nouimus, præſtantiſſimum eſſe cenſemus. neque enim mæror, quo affecti ſumus, veritati tenebras offundet.] hactenus Gregorius ad Euſebium: et quidem Chriſtiani C philoſophi libertate hæc ſunt digna: quæ tamen in deteriorem partem ab illo accepta eſſe, poſteriores eiuſdem Gregorij datæ litteræ [a] ſignificant.

GREGORIVS REDARGVIT EVSEBIVM.

a Gregor. Naz. epiſt. 169. edit. nouæ Pariſien.

Quod vero ad Baſilium ſpectat, haud inuitus oblatã arripuit occaſionem ſecedendi in ſolitudinem, quam diutius exoptaſſet: de ſuo enim mentis propoſito, & quo modo veluti quibuſdam paſſibus atque viæ greſsibus, ad ſummum hoc Chriſtianæ vitæ culmen peruenerit, ipſe in epiſtola ad Euſtachium ſcripta declarat his [b] verbis, totius vitæ ſuæ vſque ad illud tempus veluti epitomem texens: Ego, inquit, poſtquam multum temporis vanitati impendiſſem, & omnem prope iuuentutem inani ſtudio attriuiſſem, quo tenebar, cum apprehendendis infatuatæ a Deo ſapientiæ diſciplinis immorabar: tandem aliquando, vbi velut ex graui ſomno expergefactus, ad Euangelicæ veritatis admirabile lumen reſpexi, agnouique inutilitatem ſapientiæ principum huius D ſæculi, qui abolentur; deplorata plurimum miſerabili vita mea, ductorem mihi dari optabam, qui ad pietatis me dogmata introduceret: et cum primis hoc mihi curæ, vt morum correctionem aliquam inſtituerem, quos per diutinam conſuetudinem cum improbis contractam peruerteram. Lecto itaque Euangelio, animaduerſoq. illic, quòd plurimum occaſionis & momenti afferat ad perfectionis ſtudium, ſi quis bona ſua vendat, deque illis egenis fratribus communicet, & prorſus nulla teneatur huius vitæ cura, nec patiatur mentem ſuam aliqua rerum præſentium affectione turbari: optabam dari aliquem ex fratribus, cui iſtud vitæ genus arrideret, quocum vna profundum vitæ huius pelagus ſuperare liceret. Inueni ſane multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Ægyptum: deinde & alios in Palæſtina, & in Cœloſyria, & Meſopotamia, quorum admiratus ſum tum in ſeruanda dieta temperantiam, tum in obeun- E dis laboribus tolerantiam. ad quorum obſtupui precandi vigorem & conſtantiam: cum obſeruarem, quo pacto nec ſomno victi, nec aliqua alia naturæ neceſsitate deflexi, ſublimem ſemper & inuictum animi ſenſum in fame & ſiti, in frigore & nuditate ſeruarent, nec corporis rationem habentes ipſi, nec ab aliis aliquid illi curæ impendi ſuſtinentes; ſed quaſi in aliena carne degerent, ipſo opere oſtendentes, quid ſit in rebus vitæ peregrinum eſſe, & conuerſationem in cælo habere. Cum illa admirarer, vitamq. virorum illorum ob id beatam iudicarem, quòd ipſo opere ſe mortificationem Ieſu circumferre declararent: cupiebam & ipſe, quantum mihi poſſibile eſſet, illos æmulari.

b Baſil. epiſt. 79.

BASILII VITAE MONASTICAE INEVNDAE RATIO.

Huius itaque gratia vbi videbam quoſdam in patria mea illorũ inſtitutionem ſectari cœpiſſe: commoditatem aliquam reperiſſe me ratus, inuiſibilium animi affectuum in his quæ videri poſſunt, experimentum cepi. Quoniam igitur quæ in vnoquoque noſtrum occulta ſunt, dignoſci nequeunt; ſatis indicij ad declarandam animi humilitatem

eſſe

eſſe putaui, ſi humili veſte induerer, ſufficereq. mihi ad faciendam eius rei fidem, craſſum ac rude pallium, & zonam, & e rudi corio calciamenta, &c.] Porro tunc credimus Baſilium luſtraſſe Ægypti ſolitudinem, cum poſtquam Athenis reuerſus eſt in patriam, conuenturus Euſtachium Chriſtianum philoſophum, Alexandriam venit, vt ipſe in epiſtola ad eum ſcripta teſtatur[a]. A

a Baſil. epiſt. 145.

BASILII FVGAE RATIO.

Qui igitur cum quæreretur ad Epiſcopatum Cæſarienſem, improuiſa fuga ſibi conſuluit, & creato Euſebio Epiſcopo ſibi parũ æquo, vnà cũ Gregorio Naziãzeno petiit Ponti ſiluas: a ſuis Cæſarienſibus magnis ſtudiis, re comperta, litteris reuocatur: cũ ipſe apologeticam ad illos dedit de ſua diſceſſione epiſtolam, in qua hæc in primis ad eos[b]: Sæpenumero admiratus ſum, quidnam animos veſtros erga nos affecerit, & vnde ſit quòd tantopere a noſtra mediocritate tam modica & exili, nullaque in re amabili, ſuperamini, vt ſcriptis nos per amicitiæ & patriæ commemorationem adhortemini, & vt profugos filios aſſolent parentes, paternis ad vos viſceribus reuocare conemini. Ego quidem nos profugos eſſe factos, fateor, neque negauerim: cauſam autem fugæ iam ipſi noſtis, ſi quidẽ cupitis. Ea vero potiſſima eſt, quòd tũ cũ eſſem apud vos ex inopinato perculſus, quemadmodũ ſi quiſpiam repentinis terræmotibus conſterneretur: animi conſiderationes haud cohibui, ſed procul aufugi, multumque temporis manſi ſeparatus a vobis. Poſtea vero ſubiit animum meum deſiderium quoddam diuinorum dogmatum, & quæ circa illa verſatur philoſophiæ. Quo enim aliquo pacto poſſem: quo, inquam, aliquo pacto poſſem, ego vna nobiſcum inhabitantem domare malitiam? O ſi mihi detur Laban quiſquam, qui me liberet ab Eſau, ducatq. ad cæleſtis vitæ philoſophiam, &c.] hæc Baſilius de fugæ ſuæ & ſeceſſionis in eremũ ratione: cum alioqui iamdiu ante, Cæſareæ cum eſſet, vt diximus, vitam monaſticam excoluiſſet: quod & ex ijs patet, quæ ad eũ ſcripſit Libanius ſophiſta, qui (vt dictũ eſt) ſumma pollebat apud Iulianum æſtimatione: cuius pariter litteris ſignificatur, præſtantem virtutibus etiam in adoleſcentia ſemper viguiſſe Baſilium, ſecundũ ea quæ de ipſo teſtatus eſt quoque Gregorius Nazianzenus. Vt intelligas, quæ ab ipſo ad Euſtachiũ ſcripta modo retulimus, magna animi ſummiſſione eſſe locutũ: vt qui putauerit, omnem ſuperioris vitæ ſuæ inſtitutionem, comparatã ſublimiori illi Angelorũ vitæ haud impari in eremo viuendi generi, fuiſſe penitus ſolutiſſimam. B C

b Baſil. epiſt. 141.

LIBANIVS LAVDAT BASILIVM.

c Extat apud Baſilium epiſt. 143.

EPISTOLA LIBANII AD BASILIVM.

Sed reddamus hic verba Libanij[c] ad Baſilium hæc poſt alia ſcribentis: Ego namque, quem tui putas oblitum, iam olim te, cum adhuc adoleſcens eſſes, dilexi, propterea quòd te viderem temperantia ita præditum, vt cum ſenibus quoque decertares: idque in ea ciuitate, quæ voluptatibus ſcatet: deinde & diſciplinarum iam magnam eſſe partem conſecutum. Quoniam vero operæpretium eſſe putas, vt & Athenas videres, idque & Celſo perſuaſeras: gratulabar Celſo, quòd amicitiæ tuæ eſſet coniunctus.] hunc illum puto intelligendum eſſe Celſum, cuius nuper ex Ammiano meminimus, qui Athenis Iuliano probe notus, ab eodem inſignitus fuerat ampliſſima præfectura prouinciæ Cappadociæ. Sed proſequitur Libanius: Poſteaquam vero reuerſus eſſes & in patria conſtitutus: ad me ipſum: Quid nunc, aiebam, molitur nobis Baſilius, & ad quod vitæ genus ſeſe contulit? An in forenſibus actionibus verſatur, veteres illos rhetores æmulatus? Vel diuitum liberos in rhetorica inſtituit? Cum vero veniſſent quidam nunciantes multo te potiorem viam ingreſſum eſſe, hocque ſpectare magis quomodo Deo reddaris amicus, quàm quomodo diuitias colligas: et te felicem eſſe dicebã, & Cappadocas: te quidem, quòd malueris talis eſſe: illos vero, qui talem potuerint exhibere ciuem.] hæc Libanius, licet Ethnicus, laudator tamen arrepti vitæ propoſiti a Baſilio: quẽ quãti fecerit atque coluerit, dicturi ſumus inferius. Iam puto, ex his quoque intelligas, quãto deteriores ſint Ethnicis hæretici noſtri tẽporis vitę monaſticæ detrahẽtes. D E

GREGOR. NAZIANZ. SEQVITVR BASILIVM.

Quod vero ad eius ſodalem & in eremo collegam Gregorium ſpectat: ipſe quoque, qui hoc diutius meditatus erat, ſed tamen parentibus cum aſſideret ſenibus (vt ipſe teſtatur) fuerat detentus & impeditus: mox liber, illis relictis, Baſilium eſt conſectatus: nam inde ei peropportuna manauit occaſio, quod germanus eius Cæſarius, relicta præfectura, qua fuerat a Iuliano donatus, recedens ab aula (vt ſupra explicauimus) nobiliori purpura, nempe confeſſione decorus, in patriam remeauerat: in quem Gregorius mox rei familiaris parentumque curam reiecit. Sed & nec paſſus eſt teneri ſe Gregorius vinculo ſpirituali, quo pater eum deuinxerat, nempe ſacro ordine presbyterij, cuius ipſe meminit illis verſibus[d]:

d Gregor. Nazianz. in carmine de Vita ſua.

Nam

A *Nam me pater, quamuis noſſet plane meam*
Sententiam (qua cauſa motus, neſcio:
Paterni amoris forſan beneuolentia:
Vehemens poteſtati iunctus eſt amor)
Vt vinculis me ſpiritualibus conſtringeret,
Boniq. me particepem faceret, maxima
Vi permouens ſolio ſecundo collocat, &c.]

narrat deinde ſuum acceſſum poſt hæc in ſolitudinem. Contigiſſe plane videtur eiuſmodi initiatio Gregorij eodem tempore cum ordinatione Baſilij: nam ad eum tũc ſcribens hæc ait [a]: Ac tu quoque captus es, quemadmodum nos quoque qui hæc ſcribimus: quandoquidem in presbyterorum ordinem inuiti adſcripti ſumus: nec enim a nobis
B expetebatur: nam vterque alteri, ſi alij quiquam, locupletes eſſe teſtes poſſumus, quàm nobis cordi eſſet pedeſtris philoſophia, humique depreſſa. Verum hoc non fieri, fortaſſe quidem præſtitiſſet (quonam alio verbo vtar, incertus ſum, quoaduſque Spiritus ſancti conſilium diſpoſitionemq. perſpectam habuero) quoniam autem factum eſt, ferendum mihi videtur, ac præſertim propter hanc tempeſtatem multas nobis hæreticorum linguas inuehentem: nec eorum, qui nobis fidem habuerunt, ſpes fallenda, nec ſuperiot vita noſtra dedecoranda.] hæc Gregorius.

a Gregor. Nazianz. epiſt. 26.

CAVSA SVSCEPTI PRESBYTERATVS.

At licet hiſce ſpiritualibus compedibus teneri videretur adſtrictus: haud tamen valuit retardari, quin Baſilium ſequeretur [b]: quod ipſemet his verſibus indicat:

b Greg. in carm. de Vita ſua.

GREGORII DE BASILIO DESIDERIVM.

Verum hanc moleſte adeo tuli tyrannidem
(Nequeo enim eam appellare alio nomine,
C *Sanctus quidem velim mihi ignoſcat Spiritus)*
Vt mox amicis derelictis omnibus,
Parentibus, cognatis, atque patria,
Inſtar bouis flagello forte percitis,
In Pontum abirem, quæſiturus remedium
Doloris ex amici conſuetudine
Plane viri diuini, qui iſtic cum Deo
Sub nube agebat, vt alter Moyſes:
Hic erat Baſilius, viuens cum Angelis modo.]

hæc Gregorius: quibus etiam ſignificatur, præceſſiſſe Baſilium, ipſum vero Gtegorium poſtea ſubſecutum, detentum nimirum matris Nonnæ periculoſa ægritudine, ex qua
D tandem (vt ipſe pluribus tradit [c]) miraculo plane conualuit. Cum vero a Baſilio, vt aduentum ſuum maturaret in Pontum, ſolicitaretur, ſic [d] ad illum reſcripſit:

c Greg. orat. in funere patris.
d Greg. epiſt. 6.

Vt expleatur quod iubes, partim in nobis ſitum eſt, partim autem, & quidem potiſſimum, vt opinot, in tua pietate: in nobis quidem cupiditas, animiq. promptitudo: nam nec alias vmquam congreſſum tuum, ſocietatemq. fugimus, ſed ſemper conſectati ſumus, & nunc eam ardentius expetimus: in tua autem ſanctitate, vt res noſtræ melius conſtituãtur. Aſsidemus enim dominæ matri, graui iampridem morbo laborãti. Quòd niſi eam ancipiti vitæ ſtatu deſerturi ſimus; tua præſentia, mihi crede, diutius non carebimus. Tantũ precibus tuis partim illius valetudini, partim itineri noſtro ſuccurre.] hęc ad Baſiliũ Gregorius. Exigebat id ille importunius, & quidem ex pactis conuẽtis olim, cum ambo ſimul eſſent Athenis. At ex his omnibus, alijſq. eorumdem epiſtolis in primis
E redarguitur erroris Ruffinus [e], cum ait per Gregotium Baſilium e cathedra publice profitentem abſtractum atque perductum in ſolitudinem: cum exploratiſſimum habeatur, primo Baſilium, inde Gregorium ſæpe ab eo vocatum, Ponticam ſolitudinem petijſſe.

EPIST. GREG. AD BASILIVM.

e Ruffin. lib. 2. cap. 9.

Ceterũ vt migrationis vtriuſque certior ratio habeatur: quantum ex epiſtolis inter ſe vltro citroque datis colligere licet, illud in primis teperimus, Gregoriũ primo ſeceſſiſſe in rus paternum, nomine Arianzum, locum ſui natalitij: qui quidem locus, vt auctor eſt Nicetas [f] eiuſdem Gregorij interpres, ſitus erat in ea regione prouinciæ Cappadociæ, nomine Tiberina. Quo tempore Baſilius ob tumultus occaſione Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis obortos, Cæſarea recedens, Neocæſaream in Ponto ciuitatem quaſi ad portũ confugit, inde in proximam commigraturus eremum. Erat nãque ciuitas paternum ſolum, vbi a cunabulis aſſueuerat. teſtatur id ipſe ea epiſtola, quam ad ciues Neocæſareæ ſcripſit, vbi inter alia [g]: Ego cum propter loci huius conſuetudinem, qua illi a puero aſſueui

PRIMA SECESSIO GREGORII

f in Greg. Nazianz. orat. in plag. grand.

g Baſil. epiſt. 64.

(hic

(hic enim a nutrice mea educatus ſum) tum propterea quòd poſtea quoque ſæpenumero hoc in loco verſatus ſum; quem, cum vrbanos tumultus fugerem, & propter ſolitudinis ſilentium ad philoſophiæ ſtudium commodum illum eſſe ſcirem, complures continuos annos incolui; & propter iam inhabitantium ſecuritatem, breuem aliquam in negotijs, quibus diſtinebamur, reſpirationem adeptus, cum gaudio ſolitudinem hanc acceſsi, non vt alijs hinc quicquam negotij facefferem, ſed vt deſiderio meo morem gererem.] hucuſque Baſilius. A

QVID GREGORIVS AD BASILIVM LVDENS.

Gregorius igitur cum ageret in Tiberina, Baſilium ſolicitabat, vt ad ſe veniret, ac quam condixerat vitam Chriſtianæ philoſophiæ conciliatricem ibi vna ſimul agerent. Baſilius contra ioco agens, laudatã a Gregorio Tiberinam ſalſis iocis eſt inſectatus: lutoſam namque eſſe, & velut in barathro conſtitutam, ſcriptis ad eum litteris infamabat: idque eo planè conſilio, vt e patrio ſolo Gregorium diuellere poſset, atque ad Ponti deſerta loca pelliceret. Deſiderantur illæ quidem eo argumento a Baſilio ſcriptæ litteræ: verum ex ijs quas ad ipſum Gregorius reddidit, quales fuerint, facile aſsequi poſſumus: quæ cum perbreues ſint, eas hic in gratiam lectoris reddere, dignum duximus. ſunt autem huiuſmodi [a]: B

a Greg. epiſt. 6. recentioris editionis.

Non fero mihi Tiberinam obijci, atque huius loci glaciem & hiemes (o vir luti admodum expers, ſummiſque pedibus incedens, & tabulas calcans, ac pennate & pendule, ſimulque cum Abaridis ſagitta delate) vt cum Cappadociam patriam habeas, Cappadociam fugias. An vero iniuriam vobis facimus, quod cum ipſi palleatis, atque anguſtum quiddam ſpiretis, Solemque ad certum modum accipiatis: nos contra pingues & nitidi ſumus, & ſaturamur, nec vllius loci anguſtijs circumſcribimur? At vero hæc veſtra ſunt. Delicijs enim indulgetis, & opibus polletis, & in foro verſamini. Hoc minime probo. Quocirca vel lutum nobis exprobrare deſine (nec enim tu vrbem condidiſti, nec nos hiemem) vel nos tibi pro luto caupones offeremus, & quicquid turpe & improbum vrbes ferunt.] hactenus ad Baſilium Gregorius. C

BASILIVS AD EREMO PONTICA VOCAT GREGORIVM.

b Apud Gregor. epiſt. 6.

Cum vero e Neocæſarienſi in Ponto ciuitate, in ipſam Ponti montium ſolitudinem ſe Baſilius contuliſſet: vt Gregorium adhuc in Tiberina regione commorantem inde diuelleret, & ad ſe alliceret, illam tunc ad eum dedit epiſtolam [b], qua locum ipſum ad commorandum delectum cum deſcribit, ac velut in tabula pingit, pluribus laudibus celebrat, adeoq. ad inſtitutum accommodatum, vt nihil ſit, quòd poſſit Tiberina cum illo aliqua ſaltem ex parte conferri: vnde & illud habet in fine: An non igitur animaduertis, quo periculi ego ſtultus venerim, cum huiuſmodi ſedem cum Tiberina, hoc eſt orbis barathro, commutare ſtuderem?] hæc idcirco Baſilius, quòd illi iam pene Gregorius ſuaſiſſet, vna ſecum in Tiberina vitam ducere ſolitariam. Sed Baſilius ei, vt Tiberinam relinqueret, perſuadet, & in eremũ Ponticam commigraret. Gregorius vero hiſce iocis aſperſam cũ Baſilij epiſtolam accepiſſet, refertas iocis itidem ad eum litteras reddidit [c], quibus veluti Pauſonij conuerſa tabula, eumdem a Baſilio deſcriptũ Ponticæ eremi locum delectum, horridum, aſperum, ſterilem, ac ferarum potius quàm hominum, vel damnatis præſcriptam ſedem ad habitandum, eſſe demonſtrat. Extant quidem ambæ ipſorum eædem tum ſcriptæ litteræ, quas licet ſæpe perlectas rurſum legens magnam ex eis capio animi voluptatem. Ceterum de loco a ſe ad monaſticæ vitæ inſtitutum delecto, haud falſa videri poteſt iactaſſe Baſilius. vbi nam autem in Ponti regione locus ille ſit ſitus, cum diu perueſtigarim, reperi tandem fuiſſe ad ripam Iris fluminis haud ignobilis: nam ipſe Baſilius ad Euſtathium ſcribens, hæc habet [d]: Sæpenumero nos, vbi ad fluuium Iridem degebamus, inuiſiſti, cum mecum eſſet Deo dilectiſsimus frater Gregorius, & ad eumdem mecum vitæ ſcopum contenderet.] locus autem ille, vbi conſedit Baſilius, Mataza nomine dicebatur, de quo ipſemet [e] meminit ad eumdem Gregorium ſcribens. D

c Greg. epiſt. 7.

LOCVS EREMI S. BASILII.

d Baſil. epiſt. 79. E

e Apud Baſil. epiſt. 120.

f Strabo lib. 12.

Porro quales eſſe ſolerent regiones, quas Iris amnis interluit, ſatis erit vno teſte [f] Strabone, hic referre: qui cum fluminis ortum in Pontica regione, & ad mare Euxinum exitum accurate deſcribit, hæc de ipſis, quas allabitur, regionibus: Hac de cauſa, inquit, planicies hæc ſemper roſcida eſt, & herbis viret, ſufficitque alendis boum & equorum armentis, ſementem plurimam excipit elymi atque milij, atque adeo numquam frugibus deſtituitur: nam aquarum copia quauis ſiccitate eſt valentior. Itaque fames numquam ad iſtos homines pertingit, cum montana etiam tantam abundantiam præbeant

ſponte

A ſponte ſua naſcentium & ſilueſtrium fructuum vitis, pyti, mali, & eorum quæ ſunt de genere nucum: ita vt toto anni tempore largiter decerpere fructus poſſint, qui in ſiluas eunt: cum alij etiamnum de arboribus pendeant; alij in foliorum, quæ defluxerunt, ſtrue copioſa & denſa, iacentia inueniantur. omnis etiam generis venationes in frequentiſſimo ſunt vſu ob fertilitatem ſoli.] hactenus Strabo: ex quibus apparet, potiora fuiſſe iura Baſilij, quàm Gregorij. Ceterum erant hæc omnia amantium cauilli, dulcedine magna compoſiti, iocique feſtiui periucundo lepore conditi: cum nihil penes Gregorium antiquius eſſet, quàm ipſum Baſilium conuenire, atque vna cum illo (quod in optatis diu fuit) reliquum vitæ tempus inſolubili nexu tranſigere, & diſciplinam monaſticam profiteri, nec amplius aliquo caſu ab illo diuelli. quod & incunctanter præſtitit, vt diximus, ipſum eueſtigio conſecutus. Nam vt in oratione in
B laudem Baſilij ſcripta teſtatur, adeo modico temporis interuallo poſt ipſum Baſilium eamdem Ponti eremum petiit, vt vna cum ipſo eo ſe profectum eſſe teſtetur, cum ait: Conſultoribus nobis, ſinceriſque monitoribus ea in re vſus, nobiſcum hinc profugus in Pontum ſecedit, pietatiſque gymnaſia, quæ in illis locis erant, moderatur.] hæc ipſe: ex quibus illud intelligas, etiam ante Baſilij illuc aduentum, apud Ponti ſolitudines iam quædam eſſe cœpiſſe habitacula monachorum: quod & Baſilius ipſe teſtatur ea epiſtola, quam ſcripſit ad Euſtathium [a]. Sed de his poſtea dicturi ſumus. *a Baſil. epiſt. 79.*

Rurſum vero, quod etiam ad tempus ſpectat horum profectionis in Pontum: et illos quidem errare, certum eſt, qui dixerunt eam contigiſſe viuente adhuc Conſtantio Imperatore: nam cum nonniſi poſt Euſebij electionem id factum ſit, liquido conſtat non ante Iulianum Imperatorem extitiſſe, cuius tempore certũ eſt, Euſebium ad Epiſco-
C palem præfecturam fuiſſe euectum. Quæ autem attinent ad ipſorum vitæ inſtitutum, inferius explicabimus. Nunc ad res geſtas Iuliani in diuerſas Eccleſias debacchantis redeamus, denuo opportuniori tempore Gregorium & Baſilium inuiſuri.

Quid interim in vicina Cappadociæ prouincia Galatiæ actum ſit aduerſus Baſilium Ancyræ presbyterum, operæpretium eſt enarrare: refert ſic Sozomenus [b]: Baſilius, inquit, religionis Chriſtianæ perſtudioſus, quamdiu regnauit Conſtantius, tamdiu Arianis dumtaxat impugnandis operam nauauit; & eam ob cauſam ſententia & decreto Eudoxianorum conuentus agere, prohibitus eſt. Sed vbi Iulianus ſolus adminiſtrabat Imperium, varia circuiuit loca, quo ſedulo hortaretur Chriſtianos, vt ſuæ religioni mordicus adhæreſcerent, & ne Gentilium victimis ſe & libamentis pollucrent, proque nihilo ducerent honores ab Imperatore ſibi delatos: eos enim ad tempus ſolum durare, *IVLIANI PERSECVTIO IN GALATIA.* *b Sozom. lib. 5. cap. 10.*
D & ad extremum mercede ſempiterni exitij remuneratum iri. Dum iſta ſedulo molitur, non in ſuſpicionem ſolum a Gentilibus, ſed etiam in odium vocatur. Stanſque in loco publico, & videns eos hoſtias immolantes, grauiter ingemiſcit: orat Deum, vt nullus Chriſtianus illo errore capiatur. Ob quam cauſam illico comprehenſus traditur Præſidi prouinciæ: atque in ſingulis certaminibus multa perpeſſus tormenta, conſtanti animo ac virili martyriũ ſuſtinuit. Atque tametſi iſta quidẽ hoc modo præter Imperatoris Iuliani ſententiã acciderũt (haud enim patiebatur gloria martyrij adeo celebris decorari Fideles) tamen conſtat, alios non paucos, eoſq. generoſos viros, eo regnãte, atque adeo volente, martyrio occubuiſſe. De quibus omnibus, licet variis tẽporibus martyriũ ſubierint, vno tamen loco, quo planior fieret hiſtoria, pariter diſſeruimus.] huc uſque Sozomenus. *BASILII ANCYRANI MARTYRIVM.*

Porro Baſilij presbyteri Ancyrani, tam Græcis, penes quos paſſus eſt, quàm La-
E tinis anniuerſaria diei natalis, vndecimo Kalendas Aprilis, publicis ſcripta tabulis in Eccleſia memoria perſeuerat. Et ne quempiam vel leuis ſuſpicio tangat de eius gentili, Baſilio item dicto, eiuſdem Ancyræ ciuitatis Epiſcopo, quem Arianæ blaſphemiæ fuiſſe acerrimum defenſorem, tertio Annalium tomo ſæpius demonſtratum eſt: meminiſſe debes, lector, eiuſmodi ſcrupulum nos dimouiſſe in Notationibus ad Romanum Martyrologium, vbi Sozomeni [c] auctoritate demonſtrauims, poſt obitum Iuliani, tempore Iouiani Imperatoris ipſum Baſilium Epiſcopum fuiſſe ſuperſtitem, atque recantaſſe palinodiam vna cum aliis, oblato Iouiano Imperatori libello, quo profeſſus eſt ſe Nicænæ fidei aſſertorem. ex quo perſpicuum redditur, hunc Baſilium presbyterum longe alium eſſe ab illo Ariano Epiſcopo Ancyrano. Paſſi quoque eodem Iuliani tempore Ancyræ Melaſippus, Antonius, & Carina leguntur; quorum dies natalis ſeptimo Idus Nouembris, tam Græcis, quàm Latinis eſt nota [d]. *DVO BASILII ANCYRANI.* *c Sozom. lib. 6. cap. 4.* *d Menolog. & Mart. Rom. ea die.*

Nobile

Nobile etiam in eadem Galatiæ prouincia certamen exegit Philoromus presbyter, de A quo hæc Palladius [a]: Hic eo tempore, quo Iulianus infelix tenebat Imperium, ſæcularibus renunciauit rebus: magnaque idem interrogatus ab eo cum auctoritate reſpondit. Quem tunc ille, caluitie eidem prius facta, iuſſit a pueris verberari. Qui ſupplicium plagarum patientiſſime ferens, maximas ei gratias egit, ſicut poſtea nobis & ipſe referebat.] ita de eius confeſſione Palladius: plura autem addit de vita monaſtica ab eo ſuſcepta, mira ciborum abſtinentia, ſuorumque animi motuum moderatione: quem adhuc, cum ea ipſe ſcriberet, fuiſſe ſuperſtitem annos natum octoginta, tradit, cum iam obiiſſet religionis cauſa longam ſatis peregrinationem: de qua ſic ait: Pedeſtre iter omne conficiens, Romam vſque peruenit, atque in eccleſia S. Petri Paulique orationibus factis, rurſum ad Alexandriam pedeſtris remeauit, vbi iterum preces fudit in baſilica martyris Marci. Hieroſolymæ vero ſecundo fuit pro honore ſanctorum B locorum; propriiſque ſemper ſumptibus & pedibus martyres ſanctos in omnibus ſufficienter honorauit. qui & ad noſtram ædificationem ſæpe dicebat: non ſe meminiſſe, quòd vmquam ſenſibus ſuis a Deo fuerit ſeparatus.] hæc Palladius.

a Pallad. in Lauſiac. c. 51.

PHILOROMI CERTAMEN.

At Iulianus, qui abſque vllo Catholicorum aut hæreticorũ delectu Chriſtianum nomen vbique inſectaretur in omnibus: omnes cuiuſuis ſectæ Chriſtianos in ſe prouocauit: atque adeo, vt hæretici quoque ei obniti magnis animis ſæpe ſtuduerint. Nam præter Marin Chalcedonenſem Epiſcopum, de quo dictum eſt (ne digrediamur a Galatia, de cuius rebus tum geſtis agimus) præclara admodum extitit Buſiris hæretici Encratitæ confeſſio: de quo hæc Sozomenus [b]: Aiunt præterea Buſirim Ancyræ, quæ eſt vrbs Galatiæ, nobile ac ſtrenuum pro fidei confeſsione certamen confeciſſe: quem tum quidem hæreſis Encratitæ vocatum fautorem, Præſes prouinciæ illius, quòd iuueniliter in ritus C Gentilium inſultauerat, comprehendit, cædereque verberibus conſtituit: atque in publicum locum ad equuleum deducens, ſublimem ſuſpendi iubet. Tunc Buſiris manibus ad caput ſublatis, ſua nudauit latera: et ad Præſidem dixit: non eſſe opus, vt lictores in ipſo tum in equuleum tollendo, tũ inde rurſus deponendo, laborem fruſtra ſuſciperent: ſe enim abſque eorum opera, quo ille vellet modo, latera ſua præbere tortoribus, paratum eſſe. Quam eius pollicitationem licet Præſes admiraretur, tamen in experiendo multo magis obſtupuit. Nam cum latera eius vnguibus tantiſper lacerarentur, dum viſum eſſet Præſidi; manibus ad cælum ſublatis, patienter admodum tolerauit. Ac plagas libenti animo excipiens, in vincula poſtea coniectus eſt. Non diu autem poſt, cum nunciatum eſſet, Iulianum interfectum eſſe, inde dimiſſus eſt, & ad Imperium vſque Theodoſij vitam propagauit, condemnataque ſua priore hæreſi, ſe ad Ec- D cleſiam Catholicam recepit.] hæc Sozomenus.

b Sozom. lib. 5. cap. 10.

BVSIRIS CONFESSIO.

Venerat Iulianus in Galatiam hoc anno circa menſem Septembrem, indeq. Peſinuntem Phrygiæ ciuitatem, memoria Matris deum apud Ethnicos celebrem: Vbi (inquit Ammianus [c]) venerato numine, hoſtiiſque litato & votis, Ancyram rediit. Eumque exinde progredientem vlterius multitudo inquietabat, pars violenter abrepta ſibi reddi poſcentium, alij querentes conſortiis ſe curiarum addictos iniuſte, &c.] fuiſſe has querelas Chriſtianorum conſtat ex iis quæ dicentur inferius, cum de promulgatis ab eo in Chriſtianos legibus agemus. Quid autem in famoſum idolũ per Iulianum reſtitutũ contumelioſe quidem, ſed pie egerit Chriſtianus adoleſcens; quæve tum ipſe tum alter paſſi fuerint, & ſpecimen inuictæ conſtantiæ ediderint, Gregorius Nazianzenus narrat his verbis [d]: Nec his quidem iuuenibus ſumus abiectiores, qui te imperante floruerunt. E Ex quibus alter cum ob deorum tuorum Matrem contumelioſe vexatam, aramque dirutam, in iudicium quaſi capitis reus abductus fuiſſet, vt victor ingreſſus eſt, purpuramque tuam & ſermones tuos vt inanes & futiles effuſo riſu proſecutus, cum maiori libertate & fiducia egreſsus eſt, non ſecus ac ſi a cœna & luculento conuiuio rediiſset. Alter cum vngulis toto corpore altiſsime impactis laceratus eſset, vulneribuſque oppreſsus ac pene confectus: ab eo tamen tantum abfuit, vt tormentis frangeretur, aut præſentium dolorum quicquam graue & acerbum exiſtimaret, vt poſteaquam partem aliquam corporis a vulneribus intactam illæſamque perſpexiſset, carnifices etiam ipſos accuſaret vt contumelioſos, nec totum corpus decorantes, ſed aliquod non conciſum profanumque relinquentes: ſimul etiam tibiam oſtenderet, velut ſolam vngularum expertem; eoſque, vt ne huic quidem parcerent, hortaretur.] hucuſque Gregorius.

c Ammian. lib. 22.

ADOLESCENS CHRISTIANVS CONTEMPTOR IDOLI.

d Gregor. Nazianz. orat. in Iulian.

Exiſtimauit

A Exiſtimauit interpres, poſteriorem hunc fuiſſe Theodorum, de quo, cum agemus de rebus Antiochenis, dicturi ſumus. Sed quòd plures ſub Iuliano inuictæ animi conſtantiæ ſpecimen ediderint, nec in Theodoro quicquam huiuſmodi legatur: vt hæc illi potius quàm reliquis adſcribantur, nulla quidem ſpecialis ratio ſuppetit.

Quod rurſum ſpectat ad Peſinuntis Matris deorum ſacra: cum primum illa reſtituit Iulianus, creauit in eis ſacerdotem Calixenem, antea Cereris ſacerdotio inſignitā, ſumme laudatā inter Ethnicas mulieres; ad quam extat hac de re eiuſdē Iuliani [a] epiſtola, in cuius fine poſt alias laudes hæc habet: Tu, inquit, noli paruas has laudes ducere, pro quibus & dij omnes tibi meritas gratias relaturi ſunt, & nos pro parte noſtra te duplici ſacerdotio ornamus, atque ad illud, quod antea habebas cum Cereris ſanctiſsimæ, tū magnæ Matris Phrygiæ deæ in ſacra Peſinunte ſacerdotiū adiungimus.] hæc ad eam Iulianus. DE CALIXENE SACERDOTE. a Iulian. epiſt. 21.

B Sed quid eodem ferme tempore in Phrygia itidem geſtum ſit, ſic refert [b] Socrates: Erat quidam Meri vrbis Phrygiæ prouinciæ Præfectus, nomine * Amachius: qui delubrum in ea ciuitate extinctum aperiri, ſordeſque in eo iam longo tempore coaceruatas expurgari mandauit, ſimulacraq. in eo cultu & obſeruantia proſecutus eſt. Quod illius factum Chriſtianorum animis acerbum incuſſit dolorem. Idcirco Macedonius, Theodulus, Tatianus, zelo pietatis Chriſtianæ inflammati, iſtam ægritudinem ferre non poterant; ſed flagranti erga virtutem ſtudio præditi, noctu in delubrum irruunt, ſimulacra confringunt. Quo quidem facinore cum Præſes grauiter animo eſſet commotus, & propterea complures in ciuitate, qui criminis omnino erant expertes, necl dare contenderet: auctores facinoris vltro ſe illi obtulere, proque veritate ipſi mortem multo maluerunt oppetere, quàm ferre, vt alij ipſorum cauſa vitam amitterent. Qui- b Socrat. lib. 3. cap. 13. * Almachius MARTYRES PHRYGES.

C bus comprehenſis, Præſes mandatum dat, vt pro facinore ab ipſis admiſſo, ſe, ſimulacris immolando, purgarent: minaturque, ſe illos, ſi iſtud facere recuſarent, acerbo mulctaturum ſupplicio. Illi, vtpote excelſo & magno animo præditi, neglectis eius minis, ad omnem cruciatum ſufferendum ſe paratos oſtenderunt: malueruntq. multo magis vitam deſerere, quàm ſe ſacrificiorum labe ipſos polluere. Præſes igitur, vbi alijs omnibus tormentorum generibus eos exercuerat, ad extremum craticulis imponit, ignemque ſubdi iubet. quo quidem cruciatu oppreſſi, e vita migrauere. Et quo rebus tam fortiter pro veritate abs ſe geſtis inſigne quaſi faſtigium imponerent; hæc ſunt verba ad Præſidem elocuti: Si cupiditate duceris, Amachie *, carnes aſſas deguſtandi, verte nos in altera latera, ne in ipſo guſtu tibi ſemiaſſi videamur. Hunc iſti vitæ habuere exitum.] hactenus Socrates: eadem plane Sozomenus [c] & alij. Quorum memoria * Almachie c Sozom. lib. 5. c. 10. Suidas. & alij.

D annua natali die perpetuo conſecrata, pridie Idus Septembris, qualibet anni periodo Græcis & Latinis [d] publice in Eccleſia agenda recurrit. d Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.

Antequam autem Iuliani profectionem Antiochiam perſequamur (ne quid retro relinquamus intactum) de reliquis rebus tum in Propontide tum in Thracia geſtis proſequamur orationem. Cyzicus in Propontide ciuitas commixta erat Chriſtianis atque Gentilibus: Hi (inquit Sozomenus [e]) de rebus ſuis & de reficiendis deorum delubris Legatos ad Imperatorem mittunt: quorum curam ac ſtudium in rebus ſacris poſitum laudat ille quidem, & ſua ipſis poſtulata concedit omnia. Eleuſium autem illius vrbis Epiſcopum (*quem inter Semiarianos profitentem diximus*) in carcerem concludit, vtpote qui illorum fana vaſtaſſet, delubra affeciſſet contumelia, paraſſet ædes ad viduas alendas, monaſteria ſacris virginibus extruxiſſet, & Gentiles ad ritus patrios contem- e Sozom. lib. 5. c. 14. QVID IN CYZICENOS IVLIANVS.

E nendos induxiſſet. Interdixit præterea Iulianus Chriſtianis peregrinis, qui cum eo erāt, vrbis Cyzici introitu: cauſamq. attulit, quòd eſſet veriſimile, eos religionis ergo ſeditionem concitaturos: quippe cum Chriſtiani, qui in ciuitate habitabant, quiq. idem de Deo ſentiebant, ſubſidio eſſent illis futuri; quorum nonnulli lanificio publico operam dabant, alij cudendæ monetæ artem exercebant. Qui cum eſſent quamplurimi, in duas numeroſas claſſes diuiſi erant, & ex veterum Imperatorum mandato vna cum liberis & vxoribus domicilia ſua Cyzici collocabant, atque certum tributū quotannis ærario publico penſitabant, alij chlamydes militares, nouam recenteq. monetam alij.

Quamquam autem omnino ſecum ſtatuerat Iulianus religionem Gentiliū ſtabilire, tamen inſcitiæ putauit eſſe, populū, qui victimas immolare nollet, vel cogere vi, vel ſupplicio afficere. Tāta enim erat eorū multitudo, vt magiſtratus cuiuſque ciuitatis ægre illorū numerū ſubducere, & in tabulas referre potuerint. Porro eos neque in vnū conuenire, CONATVS IVLIANI IN CHRISTIANOS.

neque pro arbitrio preces facere vetuit. Certo enim nouerat, res, in quibus conficiendis A
libera voluntate opus eſt, per vim numquam poſſe recte geri. At vero clericos & eccle-
ſiarum Antiſtites vrbibus exigere maturauit: quorum ab eccleſijs abſentia (dicam equi-
dem quod verum eſt) moliebatur populi conuentus dirimere: ita vt neque conuenirent
in vnum, neque doctores haberent, neque ſancta perciperent myſteria, denique vt tem-
poris diuturnitate in ſuæ ipſorum religionis obliuionem venirent. Illudq. ſimul conſi-
derabat, quòd clerici populum ad diſſidium inter ſe inducere poterant. Itaque cum in
hunc modum perfeciſſet, vt neque ſeditio facta eſſet, neque vlla fieri expectaretur; Eleu-
ſium, & eos qui cum ipſo erant, Cyzico exire iuſsit.] hæc Sozomenus.

In Thraciæ autem ciuitate Hadrianopoli paſſi ſunt Philippus Epiſcopus, Seuerus pre-
MARTYRES THRACES. ſbyter, Euſebius, atque Hermes, qui poſt carceres & flagella incendio cremati ſunt: quo
gloriæ titulo natalis dies ipſorum penes Latinos ac Græcos in publicas Eccleſiæ ta- B
a Martyr. Rom. & Menolog. ea die. bulas relatus eſt, vndecimo Kalendas Nouembris [a]. His iungimus Æmilianum, de quo
Theodoretus [b]: Præterea Doroſtoli, quæ eſt inſignis vrbs Thraciæ, Æmilianus, inuictus
b Theod. lib. 3. cap. 6. Chriſti athleta, a Capitolino totius Thraciæ Præfecto in rogum coniectus eſt.] Meminit
eiuſdem Æmiliani S. Hieronymus in Chronico, aitq. Æmilianus ob ararum ſubuerſionē
Doroſtoli a Vicario incenditur.] ſed paulo fuſius Græci in Menologio his verbis: Hic
fuit ſeruus cuiuſdam Græci, temporibus Iuliani Apoſtatæ, & Capitolini Præſidis: Cum
vero Chriſtum coleret, & idola inſectaretur, nactus opportunum tempus, arrepto mal-
leo, ingreſſus in templum, idolorum ſimulacra omnia contriuit, & ſacrificia diſperſit:
adienſque Præſidem, ſeipſum denunciauit. quocirca verberatus, & in fornacem inie-
ctus, ſpiritum Deo commendauit.] hactenus ibi. Ad hunc plane alluſiſſe videtur S. Am-
c Ambroſ. epiſt. 29. broſius [c], cum ſcribens ad Theodoſium ait: Quot ſe offerre habent tali optioni, cum C
meminerint, tempore Iuliani, illum qui aram deiecit, & turbauit ſacrificium, damna-
tum a iudice feciſſe martyrium?] hæc ipſe. Quòd enim impudentia Iuliani in teſtituen-
do deorum cultu, erigendis ſimulacris, inſtaurandiſque ſacris, vbique feruesceret; Spiri-
tus Domini ad tam grandia peragenda, procacitatemque Apoſtatæ retundendam, com-
d Iud. 6. plures Ierobaales [d] effecit, & ad aras deſtruendas armauit.

At iam ad res Antiochenas tranſeamus, quæ hoc pariter anno geſtæ eſſe noſcuntur.
e Zoſim. lib. 3. Iulianus igitur cum menſibus decem Conſtantinopoli (vt teſtatur Zoſimus [e]) commo-
IVLIANVS VENIT ANTIOCHIAM. ratus eſſet, iam cogitans bellum Perſicum, hiemare ſtatuens Antiochiæ cum exercitu,
illuc iter tendens, recedit Conſtantinopoli: quam (inquit Ammianus [f]) reliquit incre-
f Ammian. lib. 22. mentis maximis fultam: natus enim illic, diligebat eam, vt genitalem patriam, & cole-
g Zoſim. lib. 3. bat.] Poteſtatem enim (ait Zoſimus [g]) vrbi fecit habendi Senatus, vt in vrbe Roma. Si- D
mul portum ei maximum ſtruxit, qui naues ab Auſtro periclitantes ab iniurijs defen-
deret; vna cum porticu, quæ Sigma litteram potius quàm directam formam refert, &
ad portum deducit. Itidem ædificata in regia porticu bibliotheca, & in ea repoſitis li-
bris, quotquot habebat; ad gerendum Perſicum bellum ſeſe parabat. Vbi decem totos
menſes Byzantij commoratus eſſet, Hormiſdam & Victorem Duces conſtiruit, eiſq. co-
hortium Præfectis & exercitibus traditis, Antiochiam profectus eſt. Quāta quidem cum
tranquillitate ac religione totū hoc iter confecerint milites, non eſt neceſſe dicere.] religit
h Ammian. lib. 22. ipſum iter Ammianus [h]. Zoſimus [i] autem hæc addit: Antiochiam ingreſſum perbeni-
i Zoſim. lib. 3. gne populus excepit: ſed quòd idem natura ſpectandorum ludorum cupidus eſſet, ma-
giſq. voluptatibus, quàm ſerijs negotijs deditus: non abs re prudentiam & modeſtiā Im-
peratoris in rebus omnibus ægre ferebat, qui & de theatris ſe ſubduceret, & raro ludos, E
nec toto die ſpectaret. Itaque portentoſis quibuſdā vocibus iactatis, eū pungebāt. Impe-
rator ſemet vlciſci voluit non facto, pœna eis vlla irrogata, ſed oratione quadā vrbaniſsi-
ma tam in ipſos, quàm vrbē compoſita; quæ tantam in ſe cū irriſione continet acerbita-
tem, vt vbique terrarum deridendis Antiochenorum probris ſuffecerit.] hæc Zoſimus.

k Gregor. Naz. orat. 2. in Iul. Hanc quidem orationem idem Iulianus (vt auctor eſt Gregorius Nazianzenus [k]) Mi-
MISOPOGON IVLIANI. ſopogonem, & Antiochicam appellauit: in hoc vltimo titulo Dionem imitatus, qui ex lo-
cis, vbi dictæ eſſent, nomen appoſuit orationibus: quod factitarunt & alij: Qua (inquit
ipſe Gregorius) quid apud Chriſtianos abiectius & contemptius? cui tū quidem purpura
magnitudinē afferebat, & palpones illi, qui tua omnia laudibus in cælum ferebant. Nunc
autem barba corrupta eſt & raptata, ſimulq. cū ijs, a quibus elaborata eſt, irriſa.] intelli-
git, puto, Libanium rhetorem Antiochenum, ſcriptorū Iuliani (vt dictum eſt) cognitorem

& arbi-

A & arbitrum: cum tamen & ipſe Libanius eodem argumento duas ſcripſetit orationes, de quibus hæc Socrates [a]: Ex qua re Libanius ſophiſta (hoc enim quoque nomine rhetores dicebantur) anſam ad ſcribendū arripiens, tum orationem illam, quæ πρεσβευτικὸς inſcribitur, id eſt, qua Imperatorem pro Antiochenis exorauit; tum eam, quæ, Oratio ad Antiochenos de ira Imperatoris aduerſus illos, dicitur, compoſuit. Fertur, ſophiſtam illum has quidem confeciſſe orationes, in vulgus tamen minime protuliſſe: Imperatorem autem non re ipſa in eos, qui contumelijs ipſum affecerant, vindicando, ſed dicteria ſolum retorquendo, iram ſuam poſuiſſe: Nam oratione illa, quæ, Antiochica, ſiue Miſopogon, id eſt, Odium barbæ, inſcribitur, ab ipſo compoſita, ciuitati Antiochenæ contumeliæ notas inuſſiſſe ad perpetuitatem.] hæc Socrates. At ſecus accidit: nam ſummam inde Antiocheni laudem ſunt conſecuti. Sed quòd eadem oratione Iu-
B lianus nihil aliud conatus ſit, quàm philoſophum oſtentare: idcirco hæc mox Gregorius affirmat his verbis: In qua, inquit, oratione tu quidem nomine valde intumeſcis, ac velut admirandum quiddam profers, quòd in corporis cultu frugalitatem colueris, nec vllam vmquam ex ingluuie cruditatem contraxeris. quòd autem Chriſtianos adeo acerbe inſectatus ſis, tantamque gentem, tamque ſacram oppreſſeris, atque confeceris, conſulto præteris.] hæc Gregorius de Miſopogone.

a Socrat. lib. 3. cap. 5.

Cur autem id fuerit ab eo nomen inditum orationi, & quibus ipſe ad eiuſmodi conficiendā ſcriptionem impulſus fuerit, dicendum eſt. Cum enim Antiochena ciuitas Chriſtianis referta eſſet, atque in Iulianum ob impietatem infenſiſſima: vt primum illum cum exercitu venientem excepit: quòd aliter contemptum diuinum numen vindicare ciues non poſſent: deridere eum ſcommatibus, dicterijſq. proſcindere aggreſſi ſunt: atque
C in primis ab ipſius vultus ſpecie, nempe a philoſophica promiſſa barba aucupati ſunt ludibrij argumentum: vt eam ob cauſam illum nominarent hircū, vtpote præſeferentem barbam hircinam, ex qua funis intorquendus eſſet: his addentes pleraque alia, quibus eius impietas ſalſis derideretur dictis ac iocis. De quibus omnibus Ammianus [b]: Poſt quæ, inquit, multa facete in ſe dicta comperiens, coactus diſſimulare pro tempore, ira ſufflabatur interius. Ridebatur enim, vt Cecrops, homo breuis, humeros oſtentans auguſtos, & barbam præſeferens hircinam, grādiaq. incedens, tamquam Oti frater & Ephialtis, quorum proceritatem Homerus in immenſum tollit; itidemque Victimarius pro Sacricola dicebatur, ad crebritatē hoſtiarū alludentibus multis: et culpabatur * hic opportune, cum oſtentationis gratia vehens licenter pro ſacerdotibus ſacra, ſtipatuſque mulierculis lætabatur. et quamuis his, paribuſque de cauſis indignaretur; tacens ta-
D men, motumque in animi retinens poteſtate, ſolemnia celebrabat.] ſic ipſe: atque hæc de barba & alia quædam, iam cum iunior eſſet, & in Galliis militaret, ab aulicis Conſtantij obiectari illi ſolita erant. vnde idem auctor ſuperius [c]: In Palatio adulandi profeſſores iam docti, recte conſulta proſpereque completa vertebant in deridiculum, talia ſine modo ſtrepentes inſulſe: In odium venit cum victorijs ſuis capella, non homo: vt hirſutum, Iulianum carpentes, appellanteſque loquacem talpam, & purpuratam ſimiam, & literionem Græcum, & his congruentia plurima atque vernacula.]

DICTERIA IN IVLIANVM.

b Ammian. lib. 22.

** hinc*

c Ammian. lib. 17.

Addit præterea Gregorius Nazianzenus [d]: Quid, inquit, prohiberet, quo minus nos quoque Romanorum atque adeo Orbis vniuerſi (quemadmodum ipſe dæmonū fraude circumuentus exiſtimabat) Imperatorem, eodem ludo vlciſcentes, Idolianum vocemus, & Piſæum, & Adonæum, & Tauricremum, vt iam nonnulli quoque noſtrum le-
E pidi & feſtiui homines appellarunt (quandoquidem mira eſt huius rei facilitas) alijſq. omnibus nominibus, quæ vel inflectenda & commutanda, vel creanda, ac vere ipſi obijcienda nobis hiſtoria porrigit?] hæc ipſe. Porro dictum eſſe Iulianum Piſæum a Ioue Piſæo, qui colebatur in Elidis, & Adonæum ob Adonidis feſta, quæ ipſe cum mulierculis Antiochiæ celebrabat; omnes facile intelligere exiſtimamus: Tauricremum vero appellatū eſſe ob tauros plurimos ab eo immolari ſolitos, nemo non intelligit: Imperatorem enim (inquit Socrates [e]) vtpote ſuperſtitione admodum obligatum, tauros ad ſimulacrorum aras creberrime exſacrificaſſe conſtat; & ob eam cauſam iuſſiſſe, vt ara & taurus in ipſius numiſmate inciderentur. Quin etiam aliud eiuſdem numiſma taurum continuiſſe, ibidem Socrates tradit, qui mundum cornibus expugnaret. Sed huiuſmodi numiſmata videre minime licuit: quod vero reperimus tauro ſignatum, hic tibi formis reddendum curauimus.

d Gregor. Naz. in Iul. orat. 1.

NOMINA IVLIANO IMPOSITA.

e Socrat. lib. 3. cap. 11.

A

a Acceptũ numiſma ab Angelo Breuentano Papienſi.

a

B

At hæc omnia & alia his ſimilia, publica voluiſſe oratione refellere, & contra vulgi blaterationes diſerta, vt ſibi videbatur, oratione diſſerere, nec philoſophi quidem, nec Imperatoris fuit officij: quorum alterius id fuiſſet muneris contemnere & deridere, alterius vero diſſimulare, & alia occaſione populum ad ſeria quæque alia cogitanda neceſſitate compellere. At quid hic luculenta illa præſtitit oratione? nihil prorſus, niſi (quod Ammianus ait b) vt eos ad hæc crebrius inculcanda & alia his addenda prouocarit: cum ea ſit natura vulgi, vt in altercando minime patiatur verborum iaculis ſuperari. effecit & illud egregie, vt quæ iactata in auras inanes, ſi non aliter, temporis ſaltem ſpatio obliuione delenda forent; ex ea ab ipſo conſcripta oratione remanſerint monumentis perpetuis conſignata.

INANE STVDIVM IVLIANI.

b Ammian. lib. 22.

Quibus enim verbis ſe putauit abluere, illis ſe ipſum deformius infeciſſe, quis dubitat? C vt cum peregregie in eodem Miſopogone de barba ait ironice c: Me vero ſi maxime laudare vellem, non poſſem; at vituperare infinitis modis potero: et primum a perſona ordiar. Huic enim, quòd, vt arbitror, natura non multum pulchritudinis ac venuſtatis dediſſet, ipſe moroſitate quadam & acerbitate animi longam iſtam barbã addidi, quaſi pœnas ab ea exigens, nulla quidem alia de cauſa, niſi quòd natura elegantior non fuiſſet. Ideo diſcurrentes in ea pediculos perfero, tamquam feras aliquas in ſilua: neque large edendi & bibendi mihi poteſtas eſt: cauendum enim eſſe arbitror, ne imprudens pilos vna cum pane deuorem. Nam de accipiendis dandiſq. oſculis nihil laboro: tametſi ad cetera & illud incommodi habere videtur barba, quòd non ſinit pura puris eoq. ſuauioribus (vt opinor) labris labra adiungere: quod olim etiam quidã vſurpauit, qui Pane & Calliope propitijs in Daphnem fecit poemata. At vos etiam funes ex ea necti oportere D dicitis. Equidẽ id vobis perlibenti animo concedã, modo pilos poſſitis extrahere, neque eorũ aſperitas veſtras molles & delicatas manus offendat.] ſic ipſe, qui & pluribus inuehitur poſt hæc in glabros ac tonſos. Et inferius: Cum ad vrbem liberam venirem, quæ capillorũ ſquallorem ferre non poteſt; veni ad eam cum longiſſima barba & intonſus, quaſi copia tonſorũ deeſſet. iudicaſſes profecto te Smictinem videre, aut Thraſyleonta, &c.]

c Iulianus in Miſopog.

QVID DE SVA BARBA IVLIANVS.

At illud magis tetigit Iulianum, cum ijdem Antiocheni ſubobſcuris quibuſdam dictis ipſum execrari, Chriſti vero nomen & memoriam celebrare, & Conſtantium in Iuliani impietatis vltionem expetere declararent: vnde idem inferius d: Deinde ex barba mea funes necti oportere: poſtremo me, X, Chi, bellum indixiſſe, &, K, Cappa, deſideratis (per X, Chriſtum, per K, Conſtantium intelligentes) Vtinam dij cuſtodes huius vrbis id vobis duplex largiantur (nempe, X, & K,) quoniam ciuitates finitimas, quæ & E dijs mecum ſeruiunt, & ſanctæ ſunt, calumnia vexaſtis; quaſi quæ in me compoſita ſunt, ab illis profecta eſſent; quem, ſcio, magis amant, quàm ſuos liberos: qui deorum templa quamprimum reſtituerunt; ſepulchra vero atheorum omnia, ſigno a me nuper dato, euerterunt, ita elati & erecti animis, vt ſcelera eorum, qui deos violarunt, acrius etiam quàm mea ferebat volũtas, vindicarint. Quod vero ad vos attinet, plerique veſtrum erectas olim aras euerterunt, quos mea lenitas vix adhuc potuit ad ſanitatem & quietem adducere.] Ac rurſum ſuperius eamdem ingerit ænigmaticã in ſe Antiochenorum querelam his verbis e: At enim, inquit, X, Chi, &, K, Cappa nihil ciuitati nocuerunt. Hoc ſapientiæ veſtræ ænigma quale ſit, difficile eſt intelligere. Nos tamen quoſdam veſtrum interpretes nacti, didicimus his litteris nominũ quorũdam initia ſignificari, altera littera Chriſtum, altera Conſtantium declarari. Sinite igitur me libere quod ſentio di-

d Iulianus in Miſopog.

QVERELAE IVLIANI IN ANTIOCHENOS.

e Iulian. ibid.

A tio dicere: Vna in re tantum iniuriam vobis fecit Conſtantius, quòd me cum Cæſarem
feciſſet, non vita priuauit. Nam quod ad reliqua attinet, vtinam vobis ſolis ex omni-
bus Romanis dent dij multos Conſtantios, vel potius amicorum eius rapinas expe-
riri.] et paulo poſt de Chriſto: At, inquit, Chriſtum amatis, & quaſi numen tutela-
re colitis pro Ioue, & Daphnæo, & Calliope, quæ veſtram captionem explicauit. An
vero Emeſeni Chriſtum amabant, qui Galilæorum ſepulchra incenderunt? &c.] ſed de
Emeſenis inferius.

Fuit & illa expoſtulatio Iuliani, quòd Chriſtiani Antiocheni ad ſepulchra martyrum
preces ad Deum frequentarent, rogantes eripi a tyrannide Iuliani: meminit horum
ipſe in eadem oratione, cũ ex illorum perſona ſic ait [a]: Odioſam iſtam ſeueritatem ſepti- *a Iulian. in Miſopog.*
mum iam menſem perpeſſi, vota quidem & preces, quo tantis malis eriperemur, ad
B vetulas dimiſimus, quæ circa ſepulchra mortuorum aſſidue verſantur.] Subinfert cla- STVDIA ANTIOCHENORVM IN IVLIANVM.
mores in ſe Chriſtianorum, cum ipſe templa adiret, & alios ſecum duceret. Ceterum
& illud acceſſit, quo Iulianus magnopere commotum ſe fuiſſe, eadem oratione teſtatur:
quòd ſcilicet Antiochenorum culpa Apollo Daphniticum templum deſeruiſſet, & mu-
tus prorſus redditus eſſet. teſtatur id ipſe, cum eadem oratione hæc ait: At mihi quidem
videtur Deus multo ante conflagrationem templo exceſſiſſe: etenim primo ſtatim in-
troitu ſtatua ipſa id mihi indicauit: atque huius rei teſtem appello magnum Solem ad-
uerſus eos, qui nolint credere.] id vero ipſorum ciuium culpa accidiſſe, mox ſubdit:
Enimvero, inquit, alia mihi deinceps erga vos offenſio commemoranda eſt: deinde me
(quod adhuc feci) conuiciis onerabo, deq. ea meipſum criminabor & vituperabo. Deci-
mo fere mẽſe, vt vos numeratis (is, opinor, Lous a vobis nominatur) patrium feſtũ eſt hu-
C ius dei, *nempe Apollinis Daphnæi*, & magno ſtudio ad Daphnem concurritur. Ego igitur
ab Ioue Caſio illuc aduolaui, exiſtimãs me ibi maxime veſtras opes & magnificentiam
ſpectaturum: atque iam tacitus apud me magnificam aliquam pompam fingebam, &
quaſi ſomnians victimas, libationes, choreas in deum, thura, pueros in templo tum
animis digniſſime deo compoſitos, tum veſte candida elegantique illuſtres intuebar.
Ingreſſus autem in templum, neque thura, neque placentam, neque victimam vllam
reperi: itaque continuo miratus ſum; voſq. extra templum eſſe ſuſpicabar, ſed hono-
ris cauſa ſignum a me, tamquam Pontifice, expectare. Percontatus autem de ſacerdo-
te, quid eſſet ciuitas in ſolemnibus illis ferijs deo ſacrificatura? Ego, inquit ille, domo
anſerem iſtum deo affero: ciuitas enim nihil hoc tempore apparauit.] hæc ibi.

Verum antequam vlterius progrediatur oratio, hic admonendũ lectorem putamus;
D præpoſtero ordine rem ab Ammiano narrari, ex verbis Iuliani conuinci; dum ille pri-
mo acceſſum Imperatoris in Daphnem, templiq. exuſtionem contigiſſe narrat [b], po- *b Ammian. lib. 22.*
ſtea vero profectionem ad Caſium Iouem (eſt mons Caſius in Arabia, putaturque idem
cum Sina) cum tamen ea oratione Iulianus ipſe teſtetur, e Ioue Caſio reuertentem ad
Daphnis ſacra illa ſe contuliſſe. Cum vero apud Iouem Caſium eſſet, illuc ad eum pro-
fectos ait Ammianus rhetores Ægypti, atque de inueniendo Api ſpem Iuliano iniecis-
ſe. Sed ad Iulianum redeamus, qui cum Daphnitica ſacra adeo frigida inueniſſet: Hic,
inquit [c], ego (o me pacis & gratiæ inimicum) cum Senatu grauibus verbis expoſtulaui: *c Iulian. in Miſopog.*
quæ non ſit fortaſſe incommodum hoc tempore referre.

Graue profecto (inquam ego) videtur, tantam ciuitatem ſic deos contemnere, vt
ne in extremis quidem Ponti finibus vicus vllus faceret: et cum agrum infinitum poſ- IVLIANI ORATIO AD SENATVM ANTIOCHENVM.
E ſideat, inſtantibus patrij dei ſolemnibus ferijs, diſſipata a dijs impietatis nebula, auem
pro ſe minime attuliſſe; cum deceret eam in primis boues tributim immolare. Quod ſi
vni difficile erat, at certe vniuerſa ciuitas debuit & potuit deo taurum offerre. Vnuſquiſ-
que veſtrum priuatim in conuiuijs & ferijs Maiumæ pecuniam effundit: pro vobis au-
tem ipſis & communi ſalute, neque priuatim, neque publice ſacrificatis: ſolus ſacerdos,
qui ex multitudine veſtrarum victimarum debuit auctus parte aliqua domum redire,
ſacrificauit. At dij ſacerdotibus tantum honeſtam ac virtuti conſentaneam vitam
pro omni cultu imperarunt, itemque vt ſacra munera, vt decet, obirent. veſtrum
autem erat, vt opinor, publice priuatimque ſacrificare. Nunc vero vnuſquiſque ve-
ſtrum mandat vxori, vt omnia Galilæis largiatur: quæ vbi pauperes facultatibus ve-
ſtris aluerunt, egregium impietatis miraculum egentibus, quorum plena ſunt omnia,
oſtentant. Vos autem primum cum dei cultum honoremq. contemnitis, nihil offen-

dere arbitramini. Nemo autem affert res ad ſacra neceſſarias: quòd, credo, non ſit ei A
vnde alatur. Cum quiſpiam veſtrum dat natalitia, magnificum apparat conuiuium,
& amicos lautiſſimis menſis accipit: et tamen in ferijs deorum ſolemnibus nemo oleum
in dei lampada, nemo libamentum, non thus, non victimam attulit. Ego vero, quemadmodum hæc a bonis viris iſtic accipiantur, neſcio: illud credo, dijs ea minime placere.] hucuſque de his ad Senatum Antiochenum oratio Iuliani. Sed quid accidit?

EVGENIVS ET MACARIVS IVLIANO RESTITERVNT.

Reſtiterunt tunc & Iuliano inter alios Chriſtianos duo presbyteri Antiocheni, ſpectatæ virtutis homines, eum coram arguentes; fuerunt hi Eugenius & Macarius, quorum res geſtæ & initum aduerſus Iulianum certamen, expreſſa habentur in Actis Artemij martyris, qui hoc quoque tempore Antiochiæ martyrium conſummauit; licet Ethnicus auctor Ammianus [a] eum obſcurare nitatur (vt Gentiles aſſolent) criminum obiectorum calumnijs: nam ait: Tunc & Artemius ex Duce Aegypti, Alexandrinis vr- B
gentibus, atrocium criminum mole ſupplicio capitali mulctatus eſt.] hæc Ammianus.
Paſſus quidem ille, cum a Iuliano accerſitus Antiochiam veniſſet, vt martyrij eius [b] Acta teſtantur. At quænam fuerint Artemio obiecta ſcelera, quorum cauſa Iulianus in eum animaduerti iuſſit, Theodoretus paucis his explicat [c]: Idem porro tyrannus Artemium militum in Ægypto merentium Ducem, propterea quòd illum magiſtratum Conſtantij temporibus nactus plurima ſimulacra confregerat, non ſolum exuit bonis; verum etiam obtruncauit. hæc ſunt manſuetiſſimi illius & iræ temperantiſſimi, *nempe Iuliani* (ab impijs his nominibus appellatur) egregia facinora.] hæc Theodoretus. Hiſce igitur criminibus, quòd aduerſus ſimulacra deorum Artemius bellum acre geſſiſſet, tamquam impius defertur ad Iulianum.

a Ammian. lib. 22.

b Apud Metaph. die 20. Octob.

c Theod. lib. 3. cap. 17.

ARTEMII CERTAMEN PRO FIDE.

Erat Artemius vnus ex militibus ijs, qui ſub Conſtantino Magno in bello aduer- C
ſus Maxentium tyrannum geſto meruerant, præſenſq. tunc fuit, oculiſq. ſpectauit vna cum aliis qui aderant in exercitu Crucis ſignum, quod tunc in expeditione poſito eidem apparuit Conſtantino: id enim ipſe coram Iuliano magna animi alacritate profeſſus eſt, cum illi ſuam ipſius exprobraret atque obiectaret impietatem. Defuncto autem Conſtantino, Conſtantius emeritæ militiæ virum, ætate ſenem, nobiliſſimis præfecturis honeſtauit, miſitque nouiſsime in Ægyptum cum ampliſsimo magiſtratu, quem ſciret Imperio Romano fidum, & aduerſus idola Gentium ſummo ardore animi æſtuantem. Hunc ergo cum exercitu agentem in Ægypto, ſub prætextu expeditionis belli Perſici Iulianus, datis ad eum litteris, Antiochiam ad ſe venire iuſsit. Sed opportune accidit, vt cum Antiochiam perueniſſet, repererit Imperatorem de duobus illis presbyteris Antiochenis Eugenio atque Macario quæſtionem habere. Hæc ipſe ſpectans D
Artemius, magna animi libertate Iulianum impietatis arguit, multaq. in eum de falſitate deorũ cultus, & Chriſtianæ religionis veritate teſtatus voce libera inculcauit, eoq. adegit ipſum Imperatorem verborum & conſilij inopem, vt poſt alios exhibitos cruciatus, eum capite truncari iuſſerit, non quidem vt Chriſtianum, ſed, quod diximus ex Ammiano, tamquam immaniũ ſcelerum conuictũ reum: quod accidit, vt eius Acta ſignificant, vigeſima menſis Octobris; quæ dies tam apud Græcos, quàm Latinos [d], natalis eius annua celebritate notatur. Quæ autem poſt auditam Artemij necem ſecuta eſt Alexandriæ cædes Georgij Epiſcopi Ariani, dicemus inferius, cũ de rebus Alexãdrinis agemus. Ceterum Eugenium & Macarium, quòd magnis animis aduerſus Iulianum pro Chriſtiana religione ſtetiſſent: ipſe, ne eos palam occidendo illuſtraret corona martyrij, in Oaſim Ægypti ſolitudinem omnium famoſiſsimam relegari mandauit; ſecreto tamen E
miniſtris iubens, vt cum eos illuc perduxiſſent, gladij animaduerſione necarent. quod & præſtiterunt hoc eodem anno vigeſima menſis Decembris, qua eorum anniuerſaria memoria tabulis Eccleſiaſticis commendata, annis ſingulis, tum Græcis, tum Latinis [e] ex maiorum inſtituto recurrit: in Arabia autem eorumdem cultus celebrior extitit.

ARTEMII, EVGENII, ET MACARII MARTIRIVM.

d Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.

e Menolog. & Martyrol. Rom. ea die.

CONFLAGRATIO TEMPLI APOLLINIS.

Cum vero quæſtio de Artemio haberetur, deportarenturq. confeſſores presbyteri in ſolitudinem Oaſenam, exuſtum eſſe Apollinis templum in Daphne, eadem Acta ſignificant. Ceterum quod Ammianus ait, conflagraſſe templum Apollinis vndecimo Kalendas Nouembris, biduo poſt Artemij martyrium accidiſſe oportuit: nam eius Acta habent, paſſum illum eſſe decimotertio Kalendas Nouembris. Porro ante incendium obmutuiſſe idolum, ipſemet Iulianus in Miſopogone teſtatur: qui tamen cauſam diſſimulandam, immo penitus contegendam eſſe putauit, aliam afferens, nempe ira-

A tum Apollinem in Antiochenos contemptores deorum . de his enim agens hæc ha-
bet : Talia me tum dixiſſe commemini : meamq. orationem Deus teſtimonio ſuo con-
firmauit . Quod vtinam numquam feciſſet, neque præſidium tam multis annis ſerua-
tum deſeruiſſet , ac potius in illa tempeſtate ac procella mentes potentiorum auer-
tiſſet, manuſque cohibuiſſet,] hæc tunc ipſe ea oratione. Ceterum quòd ſatis per- CAVSA IRARVM IVLIANI.
ſpectum haberet , ex propinquitate reliquiarum S. Babylæ martyris, Epiſcopi olim An-
tiocheni , idolum obmutuiſſe ; iuſſiſſe ipſum inde eas transferri , eadem ſuperius indi-
cat oratione , cum ait : Poſtquam vero Daphnes mortuum remiſimus,quidam e vobis
paulo verecundiores erga deos , ijs qui demortui reliquijs irati fuerãt, templum Daph-
næi dei attribuerunt : alij vero ſiue imprudentia , ſiue non, templum inflammarunt,
horrendumque exteris ſpectaculum , populo autem veſtro periucundum , Senatui vſ-
B que in hanc diem neglectum præbuerũt. At mihi quidem videtur deus multo ante con-
flagrationem templo exceſſiſſe . Etenim primo ſtatim introitu ſtatua ipſa id mihi indi-
cauit : atque huius rei teſtem appello magnum Solem adnerſus eos , qui nolint crede-
re .] hæc Iulianus de tranſlatione facta eius iuſſu reliquiarum S.Babylæ martyris, deq.
templi Daphnæi conflagratione . Quæ quidem tunc tamquam ſcientibus , vt qui eam
ſpectaſſent,ſummatim ab eo enarrata,latiori nunc indigent oratione.

Audiamus hęc in primis ab Ammiano ſcriptore pariter Ethnico erga gentilem ſuum
propenſiori : indeq. narrationem auſpicemur , qua ipſe demonſtrat , Iulianum , vt con-
tempti dei ſui iacturam reſarciret, innumeram hoſtiarum multitudinem immolaſſe :
ait [a] enim : Hoſtiarum tamen ſanguine plurimo aras crebritate nimia perfundebat, tau- a Ammian.lib. 22.
ros aliquoties immolando centenos, & innumeros varij pecoris greges , oueſq. candidas
C terra quæſitas & mari : adeo vt in dies pene ſingulos milites carnis diſtentiore ſagina vi- IVLIANI IMMENSA SVPERSTITIO.
ctitantes incultius , potuſque auiditate corrupti , humeris impoſiti tranſeuntium, per
plateas ex publicis ædibus , vbi vindicandis potius quàm cedendis conuiuijs indulge-
bant , ad ſua diuerſoria portarentur , petulantes ante omnes & Celtæ,quorum ea tempe-
ſtate confidentia creuerat vltra modum . Augebantur autem cærimoniarum ritus im-
modice cum impenſarum amplitudine antehac inuſitata & graui . Et quiſque (cum
impræpedite liceret) ſcientiam vaticinandi profeſſus,iuxta imperitus & docilis ſine fi-
ne vel præſtitutis ordinibus oraculorum permittebatur ſcitari reſponſa, & extiſpicia
nonnumquam futura pandentia : oſcinumque & auguriorum & ominum fides , ſi re-
periri vſquam poſſet, affectata varietate,quærebatur.] hæc Ammianus .

Quàm autem creber in tẽplis & ſacris eſſe ſoleret Iulianus,ipſemet in Miſopogone do-
D cet his verbis : Sacrificauit ſemel Cæſar in templo Iouis , deinde in Fortunæ,deinceps ter IVLIANVS CREBER IN SACRIS.
iuit ad Cereris: neque enim quoties ad Daphnes templum ierit,memoria teneo,proditũ
quidem illud cuſtodum negligentia,deletum autem impiorum hominum audacia. Ve-
niunt Syrorum Kalendæ ? Cæſar rurſum ad Iouis Philij . Venit publicum feſtum ? Cæſar
cõtinuo ad templũ Fortunæ: intermiſſo vero die nefaſto,rurſus in ædem Iouis Philij mo-
re maiorũ vota ſuſcipit . Et quis ferat Cæſarem tam ſæpe ad templa ventitantem,cum li-
ceat ſemel atque iterũ dijs moleſtiã exhibere?] hæc & alia Iulianus ex perſona Antioche-
norũ in ſe ipſum inſultantium, ſeq. deridentium. Subdit præterea Ammianus:Hæcq. dũ
ita procedunt more pacis,multorũ curioſior Iulianus,nouam conſilij viam ingreſſus eſt,
venas fatidicas Caſtalij recludere cogitans fontis : quem obſtruxiſſe Cæſar dicitur Ha-
drianus mole ſaxorum ingenti,veritus,ne vt ipſe,pręcinentibus aquis,capeſſendam Rẽp.
E comperit,etiam alij ſimilia docerentur. Ac ſtatim circumhumata corpora ſtatuit exinde
transferri, eo ritu , quo Athenienſes inſulam purgauerant Delon. Eodem tempore die
vndecimo Kalendarum Nouembrium, ampliſſimum Daphnæi Apollinis fanum , quod TEMPLI DAPHNAEI CONFLAGRATIO.
Epiphanes Antiochus Rex ille condidit iracundus & ſæuus , & ſimulacrum in eo Iouis
Olympici imitamenti æquiparans magnitudinem, ſubita vi flammarum exuſtum eſt.
Quo tam atroci caſu repente conſumpto,id ad vſque Imperatorem ira prouexit, vt quæ-
ſtiones agitari iuberet ſolito acriores,& maiorem eccleſiam Antiochiæ claudi : ſuſpica-
batur enim id Chriſtianos egiſſe ſtimulatos inuidia,quòd idem templum inuiti videbant
ambitioſo circumdari periſtylio .

Ferebatur autem,licet rumore leuiſsimo , hac ex cauſa conflagraſſe delubrum , quòd ALIA CAVSA CONFLAGRATIONIS TEMPLI.
Aſclepiades philoſophus, cuius in Actis Magnentij meminimus , cum viſendi gratia Iu-
liani ad id ſuburbanum veniſſet,deæ Cæleſtis argenteum breue figmentum quocumque

ibat ſecum ſolitus efferre, ante pedes ſtatuit ſimulacri ſublimes, accenſiſque cæreis exuſſiſſet: vnde medietate noctis emenſa, cum nec adeſſe quiſquam potuit, nec iuuare, volitantes ſcintillæ adhæſere materijs vetuſtiſſimis; igneſque aridis nutrimentis euecti, omne quicquid contingi potuit, licet diſcretum celſitudine, concremarunt.] hucuſque Ammianus poſt Iulianum. Ex quibus licet rem geſtam narratam habeamus, quā Orienti & Occidenti notam diſſimulare minime potuiſſent: tamen inſtar furum, qui cum furto deprehenſi, vbi nullus ſit amplius negandi locus, rem eſſe alienam non inficias eunt; ſed aliquo excogitato titulo ſibi rem vendicant, vel alia ſe excuſatione a facinore reddunt immunes: haud ſecus ijdem quoque auctores, ad defenſionem idoli virtute martyris ſuperati, incenſi Apollinis, templique diuinitus e cælo igne demiſſo combuſti, vera cauſa obuoluta ſilentio, alias ad excuſationem afferre maluerunt. A

At cum multi ſint veteres hiſtorici, qui eodem ſæculo res geſtas Iuliani ſcripſere, vnus nobis pro cunctis in teſtimonium adducendus eſt S. Ioannes Chryſoſtomus, qui fide certa ceteros antecellens, vtpote patria Antiochenus, tunc ſub Libanio ſophiſta diſcipulus, cūcta pręſens inſpexit, atque luculenta oratione in Gentiles conſcripta, publica fide, teſtibus compluribus eorū quæ ſcripſit adhuc viuētibus, conſignauit: quos & prouocat ad redarguendum quod minus certum exploratumq. illis videri poſset: vt nefas ſit vel leniter ſuſpicari, latū quidem vnguē ipſum a recto veritatis tramite deflexiſſe: cuius ſinceræ fidei, tamquam ſacræ anchoræ, vt reliqui omnes ſcriptores illorum temporū tuto ac firmiter inhæreſcant, neceſſe eſt. Habuit eam orationem Chryſoſtomus poſt annos viginti (vt ipſe teſtatur) ex quo facta fuere. quæ enim adoleſcens ſpectauit, iam vir Eccleſiaſtica tractans, aduerſus Gentiles edidit: confirmat autem ea quæ dicit, huiuſmodi adiecta conteſtatione [a]: Ex ijs, inquit, qui ea viderūt, ſuperſunt adhuc & ſenes & iuuenes; quos omnes obſecro & obteſtor, ſi quid a me hiſtoriæ adiectum fuerit, in medium prodant, meque redarguant, &c.] ita Chryſoſtomus: ex cuius verbis plane dignoſcitur, omni fide digna eſſe quæ ab ipſo referuntur. At quod primum ſpectat ad loquacis idoli ſilentium: quænam cauſa præceſſerit, liberius eam ipſe dæmon latens in ſtatua profeſſus eſt, quam Iulianus vel Ammianus rem ſilentio obuoluerunt: licet quod verbis Iulianus erubuit profiteri, facto egregie demonſtrarit; dum vt idolo muto loquendi tribueret facultatem, oſſa Babylæ martyris proxime poſita, quaſi ipſa obſtruxiſſent os dei ſui, inde aſportari præcepit. Sed iſtæc primo narrantem Ioannem Chryſoſtomum audiamus; qui agens de tranſlatione Babylæ corporis per Gallum Cæſarem, de qua nos tertio tomo Annalium egimus, hæc [b] habet: B C

CAVSA OBMVTESCENTIS IDOLI.

[a] Chryſoſt. orat. contra Gent. tomo 5.

[b] Chryſoſt. ead. orat. cont. Gent. tomo 5.

DE BABYLAE RELIQVIIS.

Verum antequam ad exactionis modum veniam, quonam modo ſcilicet e delubro illo expulſus ſit dæmon, illud vos adnotare poſtulo: Babylam non ſtatim, vbi aduenit, dæmonem eieciſſe, ſed manentem eum otioſum, inertem, agendiſq. rebus ineptum reddidiſſe. Illi enim os ita obſtruxit, vt vel lapidibus ipſis magis mutus redderetur. Et quidem manentem ibi dæmonē ſuperauiſſe, non minus fuit, quàm ſi eumdem de loco exegiſſet: cum qui loci illius accolis omnibus fucum prius faceret, ne extincti quidem Babylæ cineres contueri ſuſtineret. Ea eſt enim ſanctorum poteſtas, vt illorum ſuperſtitum dæmones ne vmbras quidem aut veſtes, vita autem functorum & loculos quoque reformident. Itaque ſi quis ijs, quæ ab Apoſtolis facta fuiſſe prædicātur, fidem non habet, is tandem memoria huius miracula intuitus, ab impudentia ſua deſiſtat: nam qui de omnibus olim Gentilibus victoriam reportabat, a martyre tamquam ab hero increpitus, ſuppreſſa voce, latrare deſijt.] hæc ipſe. D

MAGNA VIRTVS RELLQVIARVM SANCTORVM.

[c] Gregor. Nazianz. orat. 8. in Iulian.

At hic opportune coniungimus quod Gregorius Nazianzenus [c] in eumdem Iulianum acri illa inuectiua vehementer exaggerat, cum agens de ingenti vi ſanctorum martyrum ita loquitur: Non victimas pro Chriſto cæſas reueritus es? nec magnos pugiles extimuiſti, Ioannem illum, Petrum, Paulum, Iacobum, Stephanum, Lucam, Andreā, Theclam, ac eos qui & poſt illos & ante illos capitis ſui periculo veritatem protexerūt? qui cū igne & ferro & belluis & tyrannis & præſentibus malis & denūciatis alacri animo velut in alienis corporibus, immo quaſi corporum expertes dimicarunt: cur? ne pietatem, rectamq. doctrinam etiam verbo tenus proderent: quibus præclari honores & feſta conſtituta: a quibus dæmones propelluntur, & morbi curantur: quorum ſunt apparitiones & prædictiones: quorum vel ſola corpora idem poſſunt, quod animæ ſanctæ, ſiue manibus contrectentur, ſiue honorentur: quorum vel ſolæ ſanguinis guttæ, atque exigua paſſio- E

nis

A nis ſigna idem poſſunt quod corpora? hæc non colis, ſed contemnis & aſpernaris? &c.]
hucuſque verba Naziãzeni. reuertamur ad Chryſoſtomũ, qui de idolo dicere ita pergit:
At primum quidem videbatur mutus eſſe (dæmon ſcilicet ille, qui colebatur vt
deus) quòd ſacrificiorum & aliorum id genus cultuum particeps minime fieret. Dæ-
monum enim mores ij ſunt, vt dum mortales nidore, fumo, ſanguine eos inuitant &
allectant, tamquam canes cruore auidi & helluones, bibendi, abſorbendique eius cau-
ſa præſto adſint: ruſus vero dum nemo eſt, qui ea offerat, quaſi fame quadam pereant.]
et poſt nonnulla eodem argumento perſcripta, hæc addit: Primum igitur videbatur hic CVR SILVIT
dæmon hac, quam diximus, ratione obmuteſcere: poſtea autem conuictus fuit vio- ORACVLVM DAPHNES.
lenta neceſſitate præpeditus id facere: metus enim, quo quaſi indito in os freno coge-
batur, impedimento fuit illi, quo minus ſolita contra homines impoſtura abuteretur.
B Vnde hoc liquet? Sed ne tumultuemini: id enim demonſtrabo, atque ita commen-
ſtrabo, vt ne illis quidem, quibus maximæ curæ ſemper fuit impudenter omnia aſſeue-
rare, in poſterum ea impudentia abuti liceat, quoties ſermo inciderit vel de veterum
illorum dæmonum, vel de iſtius dæmonis infirmitate. Neque enim mihi coniecturis
opus eſt: neque id attinet planum facere probabilibus quibuſdam rationibus: ſed ipſum
dæmonis hac de re teſtimonium adhibebimus. Ipſe enim vobis letalem plagam infli-
xit (*Gentiles enim alloquitur*) veſtramque omnem fiduciam in libertatem concidit. At
vos ne illi ſuccenſeatis: neque enim prudens, ſed a maiori quadam poteſtate coactus
tyrannidem ipſe ſuam deleuit.] Quo modo autem id acciderit eodem imperante Iulia-
no, & plurimis hoſtijs falſum illum deum vocalem facere ipſe conatus ſit, ſic enarrat [a]: [a] *Chryſoſtom. lib. cont. Gent. tom. 5.*
Daphnem itaque hic idem Imperator, grauitatem ore præſeferens conſcendit, mul-
C tiſque cum donarijs & ſacrificijs, manante etiam ſanguinis torrente, quem mactatarum
pecudum cædes effecerat. Tum a dæmone magna inſtantia oraculum popoſcit, poſtu-
lans ſibi ille ijs de rebus reſponſum vt daret, quas animo agitabat. Ibi ſtrenuus ille ſci-
licet, qui pelagi motum, & qui arenæ numerum nouit, qui mutum capit & ſur-
dum, qui intelligit idem, vt de ſe ipſo profitetur, belle admodum cauit, ne in eum
ſermonem deueniret, vt aperte teſtaretur, per S. Babylam & vicinorum virtutem ob- EXCVSAT SI-
ſtructum ſibi eſſe os, ac propterea loqui nequaquam poſſe; nimirum veritus, ne culto- LENTIVM DAE-
ribus ſuis ridiculus fieret. Ceterum cum idem adumbrare vellet virium ſuarum a Ba- MON.
byla deuictarum conditionem, eum taciturnitatis titulum aperuit, per quem ridiculus
magis reddebatur, quàm ſi prorſus tacuiſſet: tacens enim imbecillitatem tantummodo
ſuam detexiſſet; nunc vero & imbecillitatem & turpitudinem & impudentiam decla-
D rauit, ſtudens ea adumbrare, quæ adumbrari minime queunt. Quis enim color hic eſſe
poteſt? Daphnes, inquit, locus cadaueribus ſcatet: id quod oraculum arcet. Et quan-
to præſtabat, peſſime dæmon, martyris virtutem non diſſimulare, quàm titulum tam
impudentem prætexere? Et hæc quidem dæmon.
Imperator autem mente alienata cum eſſet, perinde vt in ſcena ludens, fabulamque
agens, eueſtigio ad beatum Babylam fertur. Quamquam, o nequam ac nequiſſime,
niſi vobis ipſis mutuo verba daretis, inque aliorum exitium colluderetis: quam
tandem ob cauſam tu quidem ſuppreſſis manibus, atque in genere de cadaueribus lo- BABYLAM PO-
queris? tu vero quaſi certi alicuius cadaueris nomen exaudiſſes, alijs intactis, Babylæ TENTIOREM
vnius cadauer mouendum tibi ſumis? oportebat enim iuxta dæmonis ſententiam, con- SE DAEMON
ditoria ea omnia, quæ in Daphne eſſent, effodere, & terriculum a deorum aſpectu quàm FATETVR.
E longiſſime abducere. At non de omnibus, inquis, mortuis dæmon verba fecit. Cur
igitur id non aperte profeſſus eſt? nempe tibi impoſturæ fabulam agenti ænigma iſtud
reliquit. Equidem cadauera (inquit) tibi dico, vt ne palam fiat, me victum eſſe: nam
& alioqui reformido Babylam nominatim deſignare: at tu intelligito quod a me di-
ctum eſt, atque vnum pro omnibus martyrem amoueto: ille enim eſt, per quem muti
efficimur. Tantæ certe dementiæ dæmon cultores ſuos a ſe damnatos eſſe voluit, vt tam
apertam impoſturam capere nequirent. Nam vt mente alienata atque inſana omnes eſ-
ſent, tamen nec ſic quidem ignorare debebant, quòd victum ſeſe dæmon fateretur:
tam ea res manifeſta, tam aperta futura erat. Nam ſi hominum cadauera inquinatum
quiddam (quod tu eſſe vis) & execrabile ſunt; multo magis brutorum cadauera; &
tanto certe magis, quanto brutorum genus humano genere contemptibilius eſt. mul-
torum enim canum, ſimiarum, aſinorum oſſa proxime templum defoſſa ſunt, quæ po-
tius

tius mouenda fuerant: niſi forte cenſes homines ſimijs viliores. Vbi nunc ſunt, qui Solem pulchrum (quem dicunt Apollinem eſſe, cuius illic templum erat in Daphne) Dei opificium, & ad noſtrum miniſterium creatum, contumelia afficiunt, & dæmoni aſtrum attribuunt, & hunc illum eſſe affirmant? Sol enim in tanta etiam cadauerum in terra iacentium copia per vniuerſum orbem diffunditur, nec vllo loco neque radios neque radiorum efficaciam propter ipſas locorum inquinationes contrahit.] hæc & alia Chryſoſtomus, ad inſinuandam dæmonis illius ex reliquijs Babylæ confractam potentiam. ac de Iuliano rurſum ſic infra: A

RELIQVIAE BABYLAE ASPORTARI IVBENTVR.

Hæc igitur vbi audiuit fabulæ ipſius actor Imperator, iubet ſtatim capſulam deturbari, quo omnibus dæmonem victum eſſe innoteſceret. Etenim ſi dixiſſet ille: Per S. Babylam loqui impedior: ſed hunc tamen ne loco ſuo moueatis, neve illius capſulam vlterius conturbetis: nimirum ea res dæmonis modo cultoribus innotuiſſet: illos enim puduiſſet factum id ad alios deferre. Nunc vero quaſi ipſius infirmitatem traducere adlaboraret Imperator, ſic nihil non fieri coegit, quo ne volenti quidem factum adumbrare licebat: neque enim iam ſimulatio ſalua atque integra eſſe poteſt, propterea quòd non alius mortuus, ſed ſolus Babylas illinc translatus eſt. Nec ſolum qui vrbem & ſuburbium & agros item incolebant, ſed qui remotiſſime etiam habitabant, in rem præſentem cum venirent, capſulamque non amplius illic eſſe viderent, quæſita cauſa ſtatim edocebantur, dæmonem ab Imperatore rogatum vaticinari, reſpondiſſe, id ſe præſtare non poſſe, niſi beato Babyla a ſe procul amoto.] hæc & alia ipſe. B

TRANSLATIO RELIQVIARVM BABYLAE.

a Chryſoſt. ead. orat. cont. Gent. tomo 5.

Sed & de tranſlatione facta in ciuitatem cum pompa, ſic idem inferius [a]: Trahebatur enim capſula per totam viam: reuertebatur autem martyr, athletæ alicuius exemplo, coronam alteram in ſuam vrbem ferens, in qua & priorem coronam reportarat. Quamobrem ſi quis eſt forte, qui mortuorum reſurrectionem neget; cum videat martyris noſtri facta illuſtriora poſt obitum eſſe, in poſterum erubeſcat: qui martyr ſtrenui alicuius bellatoris more trophæis trophæa coniunxit, magnis maiora, & mirabilibus mirabiliora. Tum enim, cum ſcilicet accepit coronam martyrij, certamen illi cum Imperatore ſolo fuerat; nunc cum Imperatore pariter & dæmone. Tunc Imperatorem a ſacro templi ambitu exegerat: nunc ex omnibus Daphnes locis peſtilentiſsimum humani generis hoſtem expulit; non manum admouens, quemadmodum & prius fecerat, ſed virtute inuiſibili inuiſibilem virtutem debellans.] hactenus de his Chryſoſtomus, aliaque plura adiungit. C

b Sozom. lib. 5. cap. 18. 19.

De hac eadem tranſlatione agens Sozomenus [b] hæc ait: Itaque Chriſtiani in vnum congregati, loculum circiter quadraginta ſtadia in vrbem trahunt: vbi iam martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repoſitus iacet. Ferunt eo tempore, viros & mulieres, iuuenes & virgines, ſenes & pueros, mutua ipſorum cohortatione incitatos, per totum iter pſalmos cantaſſe. Qui quamuis ſimularent, ſe, quo labores itineris leuarent, cecinisſe: tamen canebant re vera ardenti ſtudio, & propenſa erga pietatem voluntate incenſi, propterea quòd Imperator aliter omnino atque ipſi de Deo ſentiebat. Pſalmos autem ordiebantur hi qui eos canere accurate norunt: multitudo autem ſimul voces fudit cum concentu, huncque verſum addidit [c]: Confundantur omnes qui adorant ſculptilia, & qui gloriantur in ſimulacris ſuis. Ob hanc cauſam Imperator, perinde quaſi contumelia affectus fuiſset, ira exardeſcere cœpit, & propterea conſtituit ſupplicia Chriſtianis irrogare. Verum Saluſtius eius Præfectus, licet profeſsione Gentilis, illud quidem conſilium non probauit: ſed tamen cum reſiſtere non poſset, mandatum Imperatoris re ipſa exequitur: et poſtridie multos comprehendit Chriſtianos, & in vincula conijcit. Ac primum omnium adoleſcentem quemdam, cui nomen erat Theodorus, in medium productum, ad equuleum applicat. Ille diu acutis teſtis ſuffoſsus, neque tormentis ſuccubuit, neque Præfecto ſupplicem ſe præbuit; ſed ita ſe geſsit, vt nihil videretur ſentire doloris: quin etiam velut ſpectator cruciamentorum ſibi inflictorum, toleranter & placide plagas excepit, pſalmumque cecinit rurſus eumdem, quem pridie cecinerat, nempe: Confundantur qui adorant ſculptilia, &c. atque ita oſtendit, quàm non curarit ea, pro quibus in iudicium adductus fuiſſet. Præfectus autem conſtantiam adoleſcentis admiratus, cum veniſſet ad Imperatorem, res ab eo geſtas illi expoſuit: dixitque, niſi celerius ab inſtituto deſiſteret, fore vt & ipſi omnibus haberentur ludibrio, & Chriſtiani plus inde laudis & gloriæ colligerent. quod conſilium cum magis appro- D

c Pſal. 96.

THEODORI CERTAMEN.

E

baretur

A baretur; qui erant comprehenſi, vinculis liberantur. Dicitur porro, Theodorum, cum a quibuſdam rogatus eſſet, num dolorem ſenſiſſet tormentorum? reſpondiſſe, ſe non omnino ſenſu doloris caruiſſe, verum adoleſcentem ſibi adſtitiſſe, qui doloris morſus ſedaſſet, tenuiſſimo linteo abſterſiſſe ſudores, aqua frigidiſſima corpus perfudiſſe, qua & ardores reſtinxit, & ærumnas ſubleuauit. Videtur quidem certe mihi hoc non ſolius eſſe hominis quantumuis generoſi, vt corporis afflictionem adeo contemnat, niſi qui forte robore & vi diuina adiutus fuerit.] hæc Sozomenus. Porro Ruffinus eandem ſcribens hiſtoriam teſtatur[a] ſe Antiochiæ eumdem Theodorum vidiſſe, & quæ dicta ſunt, audire ab eo, ipſum rogaſſe. Eadem habet Socrates[b], & alij. Eiuſdem quoque ante eos viſus eſt meminiſſe S. Gregorius Nazianzenus[c], & S. Auguſtinus[d].

Quod vero Iulianus infenſus in Babylæ oſſa, non ea diſijci, longeque diſſipari, B comburi, aliterve conſumi, & in nihilum redigi iuſſerit, ſed cum honore in ciuitatem a Chriſtianis reduci permiſerit: facta quæ præceſſerunt terribilia aduerſus ipſius auunculum, Iulianum item nomine, necnon in Felicem Præfectum ærarij, eum exterruerant, admonuerantque cum Chriſtianis mitius agendum. Quo modo hæc autem ſe habuerint, Chryſoſtomus[e] recenſet, qui ſic rem ab eadem obiectione exorditur: Cur, inquit, capſulam in mare demergi neque dæmon iuſſit, neque poſterior hic Imperator voluit? cur non attriuit & exuſſit? cur non in vaſtam aliquam ſolitudinem deſerti eam amandauit? Nam ſi ea piaculum & ſcelus fuiſſet, ſi eam abominans ac potius reformidans illinc dimouiſſet; non intra vrbem piaculum deducere, quin potius in montes quoſpiam vel ſaltus transferre oportuit. Sed ſcilicet perdito huic Imperatori, æque atque Apollini, Babylæ virtus, & quam cum Deo haberet fiducia cognita erat: ob id C formidabat, ſi hoc feciſſet, ne fulmen diuinum, neve aliquem alium morbum in ſe ipſe prouocaret: multa enim habebat Chriſti virtutis tum in ijs qui ante ſe imperauerant, tum in ijs qui vna ſecum Imperium adminiſtrauerant, ſpectatæ argumenta. Nam ex ſuperioribus Imperatoribus ij qui ſimilia attentauerunt, multis, ijſque intolerabilibus calamitatibus acceptis, fœda & miſerabili morte interierunt: ita vt cuiuſdam, dum adhuc viueret, ſponte ex oculis pupillæ exilierint; Maximinus hic fuit: alius autem furore, *nempe Diocletianus*: alius alia id genus calamitate vexatus, mortẽ cum vita commutauit.

a Ruffin. lib. 2. cap. 30.
b Socrat. lib. 3. cap. 10.
c Gregor Naz. orat. 4. in Iul.
d Auguſt. de ciuit. dei lib. 18. cap. 52.
CVR IVLIANVS CVM HONORE PATITVR TRANSFERRI RELIQVIAS.
e Chryſoſt. contra Gent.

Ceterum ex ijs qui tum cum ipſo erant, auunculus (*Iulianus pariter nomine*) cum licentioſius inſaniam ſuam contra nos prodidiſſet, auſus impuris manibus ſacra vaſa contingere: hoc etiam ſcelere non contentus, ſed contumelia vlterius progreſſus (vaſis enim ijs inuerſis, & ſuper pauimentum collocatis, atque extenſis, ira ſuper ea deſedit) D e veſtigio illegitimæ huiuſce ſeſſionis pœnas luit. Illius enim verenda corrupta vermiculos generarunt; ita vt morbum diuinitus illatũ conſtaret: ad quem curandum medici aues pingues, eaſque peregrinas interficiebant; quibus ad putrefacta membra admotis, vermiculos euocabant: illi vero loco cum non mouerentur, putridis partibus mordicus inhærebant, atque illum ita demũ multis diebus abſumptum perdiderunt. Alius porro regij ærarij Præfectus (*Felix nomine*) antequam aulæ regiæ limen tranſcenderet, derepente medius crepuit, & ipſe id genus impietatis cuiuſdam pœnas luens. Hæc ſane & his plura: neque enim omnia enumerare, temporis huius eſt.] ſed quæ? alibi idem[f] auctor attingit: his enim enarratis, quæ Iuliano auunculo, & Felici ærarij Præfecto contigerunt, mox ſubdit: Tunc etiam, inquit, regionis noſtræ fontes, qui prius flumina ipſa curſu inundante vincebant, ſubito in ſe reſiliendo fugerunt: numquam hoc ante perpeſſi, niſi E poſtquam loca illa ſacrificijs & victimis Iulianus inquinauit. Quid vero memorem famem toto prorſus orbe terrarum cum impio Rege dominatam? &c.] eadem ipſa idem habet Chryſoſtomus homilia quarta in Matthæi Euangelium.

PRODIGIA IN CONTEMPTORES CHRISTIANAE RELIGIONIS.
f Chryſoſt. in laud. Pauli homil. 4. tomo 3.

Fuit autem hic Iulianus Præfectus Orientis, frater matris Iuliani, antea Chriſtianus, ſed in gratiam nepotis Imperatoris Apoſtatæ & ipſe eſt factus apoſtata, prout Artemij Acta teſtãtur. At quæ hic obiter Ioannes Chryſoſtomus de eodẽ Iuliano auunculo, atque Felice Præfecto ærarij, curſimq. perſtringit, paulo latiore indigent oratione; vt quæ ipſe prætermiſit, a nobis hic intexantur: ac primum quæ a Sozomeno[g] his verbis ſcripta legũtur: Memoriæ proditum eſt, cum id temporis ſerio moliretur Iulianus auunculus Imperatoris, pretioſiſſima monimenta eccleſiæ Antiochenæ in Syria poſitæ, quæ quidem plurima erant numero, in Imperatoris æraria transferre, & eccleſias quoque occludere: omnes illius clericos fugæ ſe mandaſſe, ſolumque Theodoritum presbyterum minime ab

g Sozom. lib. 5. cap. 7.
THEODORITI CERTAMEN.

vrbe

vrbe ſeceſſiſſe: quem, quoniam theſaurum iſtum (vtpote eius cuſtos) indicare poterat, A
Iulianus primum apprehendit, deinde verberibus grauiter cædit: poſtremo cum, quæſtione de illo omni tormenti genere habita, forti animo & virili reſpondiſſet, ſeque in confeſſione fidei præclarum virum oſtendiſſet, ſecuri feriri mandauit.] hæc de nece Theodoriti Sozomenus. Porro hunc cum tam Græci quàm Latini inter martyres recenſuerint: fateri neceſſe eſt, eum fuiſſe Catholicæ communionis presbyterum; aliaſq. cum eccleſia illa Catholicis vſui eſſet, eum illo munere functum eſſe; vel (quod de multis accidit) in ipſo martyrio deteſtatum eſſe hæreſim Arianam. Conſtat enim, Dominicum illud Aureum, ita nominatam eccleſiam Antiochenam, fuiſſe ſub ditione Arianorum. Porro Beda hæc amplius habet de Theodorito in Martyrologio [a]: Poſt equulei pœnam & multos ac duriſsimos cruciatus, etiam lampades circa latera eius appoſitæ ſunt: ſed his diuina virtute reſtinctis, cum milites, qui eas tenebant, Angelorum B
aſpectu territi ruiſſent in faciem, & credentes in Chriſtum, impium miniſterium recuſarent; iuſsit Iulianus pelago immergi: quibus beatus Theodoritus [*] ait: Præcedite fratres: ego vero ſuperans inimicum, ſequar Dominum. ſicq. occiſione gladij martyrium conſummauit.] hæc ipſe ex eius Actis. ad quorum finem hæc ſcripta erant: Nos, qui Antiochiæ in Palatio eramus, & cum eo, *nempe Iuliano*, in perfidia fuimus: licet peccatores, ſerui Dei, hæc quæ geſta ſunt circa Dei famulum Theodoritum X. Kalendas Nouembris, vera conſcripſimus.]

[a] Die 23. Octob.

[*] Theodorus

Quæ autem poſt direpta atque ignominia affecta ſacra vaſa, ſecuta ſunt, a Theodoreto [b] ſic enarrantur: Tyrānus item ſacra vaſa in ærarium regium inferri, & portas eccleſiæ, quam Conſtantinus ædificauerat, obſerari mandat; quo nullus aditus illis, qui in ea conuentus agere ſolerent, omnino pateret. Hanc eccleſiam id temporis occupa- C
bant Ariani. In ſacroſanctum autem templum, ad vaſa ſacra auferenda, ſimul ingrediuntur Iulianus Præfectus Orientis, Felix regij theſauri Quæſtor, & Elpidius priuatæ pecuniæ & facultatum Imperatoris Procurator, quem Romani Comitem rerum priuatarum appellare conſueuerunt. Felicem vero & Elpidium, cum eſſent Chriſtiani, quo impio Imperatori gratificarentur, a vera religione ac pietate deſciuiſſe ferunt. Iulianus autem cum eſſet in templo, aduerſus ſacram menſam minxiſſe dicitur, atque Euzoio eum prohibere conanti, colaphum infregiſſe, dixiſſeque, res Chriſtianorum diuina cura & prouidentia prorſus deſtitutas eſſe. Felix ſacrorum vaſorum magnificentiam conſpicatus (Conſtantinus enim & Conſtantius ſplendide & ample ea conficienda curauerant) Ecce, inquit, quàm ſumptuoſis vaſis filio Mariæ miniſtratur.] ſed quanam pœna Iulianus ob numinis contemptum mulctatus diuinitus fuerit, idem nar- D
rat, atque addit quod a S. Ioanne Chryſoſtomo prætermittitur, dum ait:

[b] Theodor. lib. 3. cap. 11. 12.

IVLIANI COMITIS, FELICIS, ET ELPIDII SACRILEGIVM.

Sed iſti tyranni pro his impijs & inſanis facinoribus non diu poſt pœnas perſoluerūt. Nam Iulianus auunculus confeſtim in grauem morbum dilapſus, viſceribus putredine exeſis, interijt: atque ſtercus non amplius per partes illas corporis, per quas naturaliter egeri ſolet, emiſit; ſed ſceleratum eius os, inſtrumentum blaſphemiæ, partis illius ad ſtercus eijciendum natæ locum obtinuit. Ferunt eius vxorem, mulierem ob fidei conſtantiam egregie nobilitatam, hæc ad maritum dixiſſe: Debes merito, mi vir, Chriſtum Saluatorem laude prædicare, quòd tibi hac caſtigatione ſuam potentiam oſtenderit. Nam quem oppugnaſſes, plane te præterijſſet, niſi conſueta ſua lenitate vſus has plagas tibi diuinitus inflixiſſet. Miſer igitur partim coniugis oratione, partim cruciatu ſibi impoſito, morbi cauſam perſpiciens, orat Imperatorem, vt eccleſiam ijs, qui- E
bus erat ablata, redderet. Sed neque hoc ei perſuaſit: et ipſe extemplo migrauit e vita.] hucuſque de vindicta diuinitus in Iulianum immiſſa Theodoretus. De Felice autem hæc adiungit:

IN IVLIANVM SVPPLICIVM DIVINITVS ILLATVM.

Felix vero derepente flagello etiam cælitus impacto oppreſſus, ſanguinem dies noctéſque ex ore fudit. Quippe ſanguis ex omnibus vndique corporis (vt ita dicam) vaſis, quibus continebatur, ad eam partem confluxit. Itaque vniuerſo eius ſanguine in hunc modum exhauſto, ſtatim extinctus eſt, & æternæ morti traditus.] De eodem rurſus Felice, quem Comitem ſacrarum largitionum Ammianus appellat, repentina morte ex ſanguinis profluuio, necnon de Iuliano Comite Orientis & ipſo morte abſumpto, hæc habet Ammianus [c]: Felice, inquit, largitionum Comite profluuio ſanguinis repente extincto, eumque Comite Iuliano ſecuto, vulgus publicos contuens titulos

FELIX A DEO PVNITVS.

[c] Ammian. lib. 23.

Felicem

A Felicem, Iulianum, Auguſtumque pronunciabat.] at hæc non repugnant ijs quæ dicta ſunt ex Chryſoſtomo de Felicis interitu, quòd crepuerit medius: immo maxime conſentientia ſunt: nam quòd diruptis viſceribus, ore vomens ſanguinem, continuo expirauit, viſus eſt medius crepuiſſe: corrigendus tamen videtur tum ex Ammiano, tum ex Ioanne Chryſoſtomo Theodoretus, dum ait, dies noctéſque ſanguinem euomuiſſe; cum repentino exitu, Dei vindicta eſſe ſublatum, conſtet. Porro ad hunc ipſum Felicem Comitem ſacrarum largitionum extat eiuſdem Iuliani aduerſus (vt puto) Chriſtianos [a] hoc anno iiſdemque Coſſ. huiuſmodi datum reſcriptum: *a l. 5. de bonis proſcript. Cod. Theod.*

Imp. Iulianus A. ad Felicem Com. S. L. Quidam ſcelerate proſcriptorum facultates occultant. Hos præcipimus, ſi locupletes ſint, proſcriptione puniri: ſi per egeſtatem abiecti ſunt in fæcem vilitatemque plebeiam, damnatione capitali debita luere detri-

B menta. PP. Rom. VII. Id. Mart. Mamertino & Neuitta Coſſ.] peculiare namque erat Iuliano (vt ſuperius vidimus) bona Chriſtianorum auferre: ad quod faciendum ſi quando aliqua non poſſet cauſa legitima fingi, illam ex Euangelio captabat, quòd in ipſis Fidelibus abdicatio rerum temporalium commendetur.

Elpidium quoque Comitem rerum priuatarum ex Chriſtiano factum deſertorem infeliciſſime diem extremum clauſiſſe, Nicephorus auctor eſt. Ac tertius, inquit [b], Elpidius, qui blaſphemus quoque in Chriſtum fuerat, tardius ille quidem quàm alij, pœnas luit; ſed tamen inter eos qui tyrannidem affectarunt, deprehenſus, bonis omnibus exutus, graueſque ærumnas alias in carcere perpeſſus, turpiter vitam finijt, execrandus & deteſtandus ab omnibus iudicatus.] hæc Nicephorus. Quid præterea alijs tunc acciderit, qui fidem Chriſtianam deſeruiſſent, ita recenſet: Sed & Heronem illum Thebis Aegyptijs *DE ELPIDIO DESERTORE* *b Nicephor. lib. 10. cap. 29.*

C ortum, qui Epiſcopus creatus, caſu quodam ad Græcam ſuperſtitionem defecerat, ſubita putrida inuaſit ægritudo, quæ totum illius corpus depaſta, abominationem eum omnibus reddidit. Quapropter rebus omnibus deſperatis, in viam eſt proiectus, nullam prorſus a quopiam miſerationem conſecutus. Chriſtiani namque, perinde atque piaculum, omnibus modis eum auerſati ſunt: Græci autem hactenus tantum eum, quòd ſe errori & fraudi eorum ſubieciſſet, agnouerunt. Et Heron quidem acerbiſſime & miſerrime ita e vita exceſſit. Alius autem, Theotecnus ſcilicet quidam, & ipſe a noſtra in Græcam religionem prolapſus, carne eius omne putrida carie conſumpta, vermium materia factus eſt: & oculis illorum morſibus amiſſis, moriens, per inſaniam, quæ eum corripuit, ſua ſibi dentibus conſciſſa & deuorata lingua, e grauibus tormentis ad longe deteriores maioreſque cruciatus migrauit. Sed & alij inſuper talia quoque auſi, condigna ſce- *QVID IN HERONEM ACTVM ET ALIOS APOSTATAS.* *THEOTECNI SVPPLICIVM.*

D leribus ſuis tulere ſupplicia. Eiuſcemodi multa eo tempore diuinum numen exhibuit miracula, commeritas iuſtaſque ab eis, qui impudenter & aperte veram pietatem oppugnarunt, pœnas exigens.] hactenus Nicephorus. Porro ad hæc alluſiſſe Chryſoſtomus viſus eſt, dum enarratis quæ accidiſſent Iuliano & Felici Præfectis, mox illa ſubdit verba [c]: Hæc ſane, & his item plura (neque enim omnia enumerare, temporis huius eſt) animo luſtrans impius Imperator, verebatur temeritatem ſuam vlterius promouere.] *c Chryſ. aduerſ. Gent. tom. 5.*

Ceterum quod ſpectat ad tēpus ſuppliciorū Iuliani Comitis Orientis, & Felicis Comitis ſacrarum largitionū, diuinitus irrogatorum: cum ex ſententia Ioannis Chryſoſtomi ea ſpectantis Antiochiæ, conſtet ante tranſlationem Babylæ ſacrorum oſſium, & templi Daphnitici conflagrationem, contigiſſe: perperam ab Ammiano & alijs ordine præpoſtero recenſentur: his enim admonitum Iulianum, atque exterrefactum ſuorum Præfe-

E ctorum ſupplicijs, teſtatur ipſe Chryſoſtomus, peperciſſe reliquijs Babylæ, ne eas in cineres redigeret, in ventum ſpargeret, vel in mare demergeret, aut in deſertum & inacceſſum locū penitus ablegaret; ſed ſiuerit e Daphne Antiochiam cum honore deduci, atque loco honeſtiſsimo collocari, & intra templum, vt ait, recondi, intra quod prius erant, antequam Daphnem tranſlatæ fuiſſent. Quid vero mox acciderit, vt capſula Babylæ Antiochiam delata eſt, licet ſuperius attigerimus: tamen ex Chryſoſtomo eſt fuſius enarrandum, qui rem geſtam recenſet his verbis [d]: *d Chryſoſt. vbi ſupra.*

At malignus dæmon ſtatim edoctus eſt, fruſtra ſibi fraudis ſua artificia conficta, ſeque non iam certamen habere cum mortuo, ſed cum eo qui viueret, qui efficax eſſet, quiq. non ſe modo, ſed omnes quoque dæmones fortitudine ſuperaret. Is enim, nempe Babylas, Deum deprecatus ignem in templum vt cęlitus demitteret, totum illius tectum exuſſit, ipſoq. idolo ad extremos vſque pedes deleto, eodemq. in cinerem ac puluerē reducto, *TEMPLVM CVM APOLLINE CONFLAGRAT.*

ab omnibus parietibus, qui ipſi integri ad huc ſtant, abſtinuit. At ſi quis nunc illo acceſſerit, numquam vtique dixerit, factum id ignis opus eſſe. Neque enim incendium id non ex compoſito factum, neque ex materia inanimi natū, ſed tamquam manū quadam ignem circumagente, atque indicāte a quibus abſtinere, quæ porro abſumere opporteret: tanta certe concinnitate, tanto artificio ipſum templum detectum eſt, nec ſimile quidem ijs quæ caſu ac temeritate incendio conflagraſſe videmus; verum ijs, quæ parietum ambitū integrum cum habent, tecto tamen carent. cetera enim omnia, & columnæ item omnes, tam eæ quæ templi culmen, quàm quæ veſtibulum ſuſtinebant, adhuc extant; præter vnam, quæ ad poſteriorem templi partem ſtabat: et hæc tamen non temere perfracta eſt, ſed ea de cauſa, quam poſtea dicturi ſumus.] hæc ipſe: quæ eueniſſe tradit, ſimulac Babylæ oſſa Antiochiam perlata ſunt. Qualem autem de incenſo templo Iulianus adhibuerit quæſtionem aduerſus Æditum, idem auctor ita proſequitur: A B

SACERDOS OB INCENDIVM TEMPLI; TORQVETVR.

Hoc incendium vbi accidir, ſtatim dæmonis ſacerdos in carcerem rapitur (*hunc illum puto, qui ſolus gratus deo ſuo ex omnibus Antiochenis, dictus eſt ex oratione Iuliani, anſerem immolaſſe*) ſic coniectus in vincula, incendij auctorem indicare coactus: qui vbi non habuit quem accuſaret, intortis cubitis, multis flagris vapulauit, in ſublime raptus, ac latera vndique cæſus: quamquam nec ſic quidem ex eo quicquam didicerit. Reique huius euentus ſimilis erat illi, qui in Chriſti reſurrectiono accidir: tum enim diſpoſiti fuere milites, qui corpus Ieſu cuſtodirent, neque poſſent eius diſcipuli furto illud auferre. ceterum is fuit rei ipſius euentus, vt nulla vel impudens ſpecies ijs relicta fuerit, qui reſurrectionis eius fidem eleuare ac calumniari vellent. Atque hic diſtrahebatur miſer ſacerdos, quo teſtificaretur factum id non diuina ira, ſed humano maleficio accidiſſe. Is autem contortus ac fœde laceratus; cum neminem haberet quem proderet, C ignem de cælo delapſum teſtatus eſt; vt maleuolis atque impudentibus nullus iam calumniæ locus relictus fuerit. Sed quod nos paulo ante dicere volentes in alium locum reiecimus, id ipſi hic tempeſtiue dicemus.

Quidnam vero id eſſe poteſt? Certe martyr noſter Babylas eo vſque Imperatorem terruit, vt furori ille ſuo ſuperſederet. Neque enim ipſum quidem ſacerdotem, eumq. quem tanto honore proſequebatur, tot malis, tecti exuſti cauſa affecit, & immanius quàm fera crudelis dilaniauit: a cuius etiam vorandis carnibus fortaſſe non temperaſſet, niſi res ea deteſtanda, omnibuſq. abominabilis viſa fuiſſet. Babylam autem, per quem dæmon os ſuum obſtruxerat, rurſum in vrbem ea de cauſa tranſtulit, vt maior illi honos ab omnibus haberetur. Etenim idem Imperator ſi minus prius, hoc eſt quo tempore victum ſe eſſe dæmon faſſus eſt: at certe poſt ipſum incendium omnia ſubuertiſſet ac D perdidiſſet, capſulam exuſſiſſet, vtrumque item monumentum, tum quod Daphne, tum quod in vrbe erat; niſi metus in eo maior, quàm ira fuiſſet, ac niſi eius mæſtitiæ timor imperaſſet. Solemne enim permultis eſſe videmus, cum eos ira ac dolor corripuerit, etiam ſi affectuum eorum auctores non nanciſcantur, in obuios quoſque ac ſuſpectos iram effundere. Non procul autem ab hac ſuſpicione Babylas erat: nam ſimul vt in vrbem peruenit, ſtatim ignis in templum inuaſit.] hæc Chryſoſtomus.

INCENDIVM CHRISTIANIS ADSCRIPTVM.

Ceterum Iuliani furor ſimul cum malitia graſſabatur: nam ne verum eſſe ab aliis crederetur, quod ſacerdos vi tormentorum confeſſus eſſet, templum cælitus igne immiſſo conflagraſſe: quaſi a Chriſtianis id facinoris perpetratum fuiſſet, eoſdem in crimen adducens, diriſſimam quæſtionem in eos exercuit. Par eſt quidem credere, qui nec ſibi E cariſsimo ſacerdoti peperciſſet, ſed ſæuiſsime cruciaſſet: in Chriſtianos conuerſum; in eos acerbius deſæuiſſe; ſeque tunc philoſophum eſſe oblitum, quem tantopere affectabat. At licet id fecerit; a nullo tamen, quod optabat, potuit tale mendacium extorquere, ac tantæ falſitatis aſtipulatorem habere: cum nihilominus ipſe in vulgus, facinus a Chriſtianis eſſe patratum diffamarit, quod & apud Gentilium nonnullos fidem inuenir. Ceterum Artemius martyr, de quo dicturi ſumus, qui tum erat Antiochiæ, coram Iuliano exprobrauit [a], non ab hominibus fuiſſe templum incenſum, ſed igne cælitus miſſo. Quin etiam & de ruſticis proxime habitantibus, atque teſtantibus fulmen e cælo ſe vidiſſe ſuper templum delatum, Theodoretus affirmat [b].

At qui virtutem exhorruit Babylæ martyris, in cuius reliquias nequicquam vel leuiter peccare auſus eſt: in martyres longe poſitos vindictā de templi conflagratione & incenſi

[a] *Acta Artem. martyr. die 20. Octob. Metaphr. & Sur.*

[b] *Theod. lib. 3. cap. 10.*

A Apollinis conuertiſſe, ſic Sozomenus tradit [a]: His rebus in Daphne propter Babylam martyrem a Deo confectis, Imperator (credo, cum certior factus eſſet, eccleſias quaſdam in honorem martyrum eſſe prope Apollinis Didymei fanum, quod eſt pro Mileto ſitum, ædificatas) ſcripſit ad Præſidem Cariæ, vt ſi tectum iam & menſam ſacram haberent, eas incenderet: ſin earũ ædificia ex dimidia parte dumtaxat perfecta eſſent, fundamentis diſturbatis, ſolo æquaret.] At non inultam ſuam reliquere iniuriam martyres, quorum precibus paucos poſt menſes, impius qui talia præcepiſſet, miſerando exitu e vita ſublatus eſt. ſed de his pluribus ſuo loco.

a Sozom. lib. 5. cap. 20.

IVLIANVS INSANIT IN TEMPLA MARTYRVM.

Cur autem non ipſum integrum Daphnes templum comburi, ſed partem eius Deus intactam permanere permiſerit: idem Chryſoſtomus inferius tradit [b] id accidiſſe; vt parietes qui remanſerant, atque columnæ, tamquam vocalia monimenta, dæmonis impo-
B ſturam, deorumq. Gentium imbecillitatem, & veri Dei ſummam potentiam poſteris inclamarent. nam & poſt multa de his philoſophatus, hæc addit: Ecce iam viceſimus ex eo annus agitur: nec tamen ædificij ab igne relicti pars vlla deleta eſt; ſed quæ partes flammas euaſerunt, eæ ſolide ac firmiter ſtant, ſuntque etiam nunc ſic validæ, vt vel ad centenos, ducentenoſq. & multo item plures annos durare poſſint. Id vero qui mirum videri debet, ſi ex columnis nulla prorſus ab altera auulſa ad ſolum deciderit? Columnarum enim earum, quæ ad poſteriorem templi partem erant, vna tantum tum pertacta, nec ea quidem corruit, ſed a ſua ſede mota, ad murum dum caderet inclinata ſic manſit: cuius quidem columnæ partes ſunt duæ, quarum altera a baſi ad ſectionem oblique muro incubuit, altera a ſectione eadem ad capitulum ſupina conſtitit, & ea ab inferiori parte ſuffulta. Quamquam autem & venti loco illi ſæpe incubuere, & terræmotibus crebris
C terra fuit concuſſa; ignis tamen reliquiæ inconcuſſæ manſerunt, quæ ipſæ firmiter ſtant, propemodum clamitantes ſeſe ad poſterorum emendationem ſeruatas eſſe. Et quidem quòd templum ipſum totum non conflagrauit, hanc dicere poſſumus cauſam eſſe.

b Chryſoſt. contra Gent. to. 5.

CVR PARS DAPHNAEI TEMPLI INTEGRA REMANSIT.

Quòd autem Imperator fulmine percuſſus non fuerit, aliam, ſi quæſieris, cauſam reperies ex eodem bonitatis & benignitatis Dei fonte manantem. Propterea enim Deus ignem ab Imperatoris capite amouit, eumdemque in templi tectum iaculatus eſt, vt alieno ille malo edoctus pœnam ſibi reſeruatam effugeret, pœnitentia compunctus, & errore liberatus. Illi enim neque hoc ſolum, neque primum virtutis ſuæ ſignum Chriſtus dedit, ſed & alia item multa hoc ipſo non inferiora. Nam auunculus eius, & Quæſtor ærarius, ſic, vt dixi, vterque vitam finientes, præterea & fames in vrbem ſtatim vna
D cum ipſo inuadens, & aquarum penuria numquam antea viſa, quàm ab eo ſacrificia in ipſis fontibus facta fuiſſent, & multa præterea alia, tum ea quæ in ipſius caſtris, tum quæ in vrbibus euenerunt, huiuſmodi certe fuere, vt vel ſaxeam animam flectere poſſent, non ob id quidem quòd permulta eſſent, neque ob id quòd omnia pariter ederentur, ac deinceps & poſt ipſa ſtatim ſcelera perpetrata, vt quondam Ægyptiorum Regis tempore: ſed quòd quæ edebantur miracula per ſeſe talia erant, vt ad eorum, qui ea cernerent, emendationem aliud alio non egeret, verum vnum illorum quodque hoc ipſum per ſe præſtare poſſet, &c.]

SAEPE SIGNIS ADMONITVS IVLIANVS.

At acerbiſſimum caſum, incomparabile damnum, iacturam famoſiſſimi templi, diſpendium oraculi celeberrimi, omnes æque luxere immenſo luctu Gentiles, ac potiſſimum ipſe reſtitutor deorum Iulianus Apoſtata, qui tantopere laborauit, vt Caſtalios la-
E tices expurgaret, & mutum deum ſuum vocalem redderet. Quamobrem Antiochenus ſophiſta, ob conſolationem mærentium Ethnicorum, threnos, lugubremque næniam edidit; cuius aliquot a S. Ioanne Chryſoſtomo recitata fragmenta, hic in vnum compacta reddam animi cauſa, vt ex tam præclari auctoris luctu lector comparet ſibi riſum. Sed licet Chryſoſtomus, quiſnam iſte fuerit, minime nomine referet: tamen ex patria, profeſsione, titulo orationis ipſius, loco, & tempore, non alium quidem fuiſſe, quàm Libanium, certum eſt: eum enim patria extitiſſe ciuem Antiochenum, Eunapius tradit; quem & claruiſſe hoc tempore, dictum eſt; & Antiochiæ apud Iulianum egiſſe, nullus dubitat: orationem vero de Daphne ipſum magna diligentia elucubraſſe, auctor eſt ipſe Iulianus in epiſtola anno ſequenti in procinctu belli Perſici in itinere ad ipſum ſcripta: in ea enim hæc leguntur [c]; Sed de Daphne ſcripta eſt a te oratio, qualem nemo alius eorum qui nunc viuunt hominum,

LIBANII LVCTVS DE INCENSO APOLLINIS TEMPLO.

c Iul. epiſt. 28.

quamuis maxime contenderet, poſſit perficere; veterum autem non multos perfectu- A
ros fuiſſe exiſtimo. Quid igitur ego de ea nunc ſcribam, cum tua tam luculenta ex-
a Chryſoſt. contra Gent. tom. 5. tet oratio?] hæc Iulianus. At qualem illam iudicarit Chryſoſtomus, videamus: vt pari-
ter vna cum ipſo & hominem & ſuperſtitionem Ethnicorum derideamus. ait enim:
Ipſa hic ego lamenti & næniæ eius, quam ciuitatis ſophiſta in dæmonem conſcripſit,
verba apponam. ſic enim habet næniæ initium:

NAENIAE LIBANII SOPHISTAE. Viri, quorum oculis æque ac meis caligo offuſa eſt, in poſterum neque pulchram
neque amplam ciuitatem hanc vocemus. Deinde cum nonnulla attigiſſet, diſſeruiſ-
ſetque de Daphnes fabula (neque omnem illius orationem huic noſtræ inſerere tempus
patitur, ne longiores, quam par eſt, ſimus) Perſarum, inquit, Rex, olim ciuitate hac
capta, templo pepercit. verba porro ipſa ſunt hæc: Ille quidem ducto contra nos exer-
citu, præſtare putauit, ſi templum integrum eſſe ſineret: ac certe ſtatuæ decor barbari- B
cæ iræ præualuit. Nunc autem, o Sol, o Terra, quisnam & vnde hoſtis hic? qui citra
omne auxilium equitum, citra omne præſidium & grauis & leuis armaturæ militum
tenui ſcintilla omnia abſumpſit?] ſed rurſus de Perſarum Rege idem ſophiſta: Perſarum
Regem, eius qui nunc nobiſcum bellum gerit ex maioribus vnum, vrbem proditione
captam cum exuſſiſſet, & ad Daphnem concederet idem facturus, dæmon ſic immu-
tauit, vt face, quam manu teneret, abiecta, Apollinem adoraret: adeo eius animum de-
liniuit.] ſed his deriſis, hæc vbi ſupra de Libanij oratione Chryſoſtomus: Poſtea vbi de-
clarauit Babylam dæmone ſuperiorem fuiſſe, tum cum Gentilium res victimis ac ſacrifi-
cijs maxime florerent: Et noſtrum, inquit, templum, ingens illud diluuium non diſ-
turbauit: in ſudo autem, atque adeo cum nubes ipſa præterijſſet, deiectum eſt: nimi-
rum nubem & diluuium appellans Imperatoris eius, *nempe Conſtantij in idola infen-* C
ſiſsimi, qui præceſſerat, tempus. Rurſum oratione paululum prouectus id ipſum ama-
rulentius deplorat his verbis: Ad hæc cum aræ tuæ ſanguinem ſitirent, ſedulus Daph-
nes cuſtos, vel contemptus cum eſſes, permanſiſti, o Apollo, aliquoties etiam iniuria la-
ceſsitus, atque externo ſpoliatus ornatu, patienter tamen tuliſti: nunc vero multis oui-
bus, multis item bobus ad aram tuam mactaris, poſtquam ſacroſanctum Imperatoris
os pede excepiſti, intuitus quæ prædicebas, viſus liberatus eſſe mortuo quodam, quem
tu iudicaueras malum tibi vicinum eſſe, ac tibi obſtrepere: de medio ſtatim cultu ſolum
vertiſti. Vndenam hoc tempore gloriabimur apud eos, qui memores ſunt ſacrorum,
ſtatuarumque tibi erectarum?] poſt multa aduerſus hæc deliramenta cum diſſeruiſſet
lepide quidem Chryſoſtomus, ad nænias Libanij reuocat lectorem, hæc ſubdens:

Sed enim ſuſpenſa hic a vobis oratione noſtra, interim rurſus exaudiamus ſophiſtæ D
QVAE CHRYSOSTOMVS IN LIBANIVM. huius lamenta: miſſo enim Apolline ad Iouem his verbis queſtus ſuos conuertit: Qua-
le, o Iuppiter, laborantis animi laxamentum perdidimus? Quàm Daphnes regio tu-
multibus vacua erat? quanto etiam templum ipſum magis vacuum, vtpote in quo na-
tura ex ſeſe quaſi portum in portu fecerat, ambobus quidem admodum tranquillis, al-
tero tamen maiorem tranquillitatem præſtante. Quis non ibi mortem, quis non ibi
timorem, quis non ibi luctum depoſuiſſet? Quis propterea Fortunatas inſulas inibi
deſideraſſet?] Ad hæc Libanij verba Chryſoſtomus multa loquutus de contagio prauo-
rum morũ & ſcelerum, quo illuc accedentes inficerentur: poſt multa rurſum ad ſophi-
ſtæ verba reuocat orationem, cum ille vecors in commendationem ſui Apollinis ſic
rurſus exclamat: O dexteram malignam, o iniquum ignem, quonam primum dilapſus
eſt? quodnam mali huius exordium? Num a tecto exortus, ad reliqua deinceps ſerpſit? E
ad illius caput, ad faciem, ad phialã, ad cydarim, & talarem veſtem? Vulcanus enim ignis
arbiter non comminatus eſt igni huic detrimentum afferenti, cum beneficio deuinctus
Apollini deberet, ob indicium olim ſibi ab illo factum? Sed neque Iuppiter, qui imbrium
habenas tenet, aquam in ignem dimiſit, præſertim qui olim Lydorum Regi periclitantĩ
pyram extinxerit, &c.] illa vero de Vulcano ex turpi fabula & obſcœnis actibus Veneris
cum Marte mutuatum ſophiſtam Chryſoſtomus ludibrio inſectatur.

At poſt hæc rurſus ſophiſta de idoli forma: Viri, trahitur mihi mens ad dei Apol-
linis ſpeciem, ac mihi ob oculos cogitatio typum ipſum repræſentat, formæ lenita-
tem, colli mollitiem, idque in lapide; cingulum, quo aurea tunica circa pectus
ſic colligebatur, vt partim ſubſideret, partim ſubſurgeret. Breuiter, totius dei ha-
bitus cuius iram vel feruentem non ſedauiſſet, vt qui ſimilis eſſet cantilenam oc-
cinenti?

A cinenti ? et hercule audiuit hunc olim aliquis (vt aiunt) in meridie cithara ludentem : aures beatas ! Ceterum cantus erat terræ laudatio ; cui quidem de aureo cyatho libare mihi videtur , quòd puellam occuluerit dehiſcens, ac ſeſe deinde contrahens .] hactenus deſcriptio imaginis Daphnitici Apollinis ex Libanio a Ioanne Chryſoſtomo recitata: quam quidem eamdem eſſe reperi cum illa , quam in antiquo numiſmate expreſſam hic tibi reddendā curauimus . accepimus illud a Philippo Vignio nobili Louanienſi,iuuene erudito,ac rerum antiquarum ſtudioſiſſimo,quarum cauſa patrio ſolo relicto Romæ verſatur : miroque affectus eſt gaudio , dum eamdem,quam ære expreſſam tunicati Apollinis imaginem oſtendebat in nummo , nos ſtylo Libanij egregie deſcriptam inſpiciendam propoſuimus in Chryſoſtomo . Quam vero cernis ad pedes Genij dimidiam deſuper terram eminentem imaginem , Daphnem puellam eſſe ſci-
B to , cum a terra dehiſcitur , ſecundum ea quæ ex Libanio ſunt recitata .

C

Quòd vero ex lapide efformatum ſimulacrum illud fuiſſe, idem ſophiſta tradere videatur ; erroris arguendus eſt auctor in Actis Artemij martyris, dum illud ex ligno vitis compactum fuiſſe docet, ipſum haud fideliter in omnibus ita deſcribens: Imago autem Apollinis erat hoc modo conſtructa . Ei ex vite erat corpus compoſitum admirabili quadam arte ita compactum , vt præſeferret ſpeciem vnius adoleſcentis : auro autem illitus totus quo induebatur amictus , nudatis & non auratis ceteris corporis partibus , oſtendebat quamdam , quæ dici non poteſt , pulchritudinem . ſtanti vero erat in manibus cithara , & eam videbatur pulſare : comæ autem & lauri corona auro florebant permixto , vt magna effulgeret gratia ſpectatoribus : duoque magni hyacinthi implebant
D ei figuram oculorum in memoriam Hyacinthi pueri Amyclei . Et gemmarum pulchritudo & magnitudo imagini maximum afferebat ornatum , adeo vt quampluri- mis in eo decipi contingeret , vt qui propter apparentis formæ pulchritudinem inescarentur ad eum adorandum : quod quidem ipſi quoque Iuliano euenerat: maiorem certe ei cultum exhibebat, quàm alijs omnibus imaginibus , ex ſingulis generibus ei ſacrificans , & ab eo expectans reſponſa .] hæc ibi auctor ; qui vt Chriſtianus homo, haud eum inſpexiſſe putatur ; ſed ab alio relata, ſic vt ſe habent , haud in omnibus fidelia memoriæ commendauit. Sed iam cetera proſequamur .

Poſt hæc (inquit Chryſoſtomus [a]) pauca admodum ad incendium pertinentia queſtus; Clamabat viator , flamma erumpente : turbabatur per lucum Daphnes inquilina ſacerdos dei:planctus autem pectorum,& vlulatus ingens per locum arboribus denſum
E percurrens,ad vrbem vſque vehemēs atque horrificus peruaſit . Imperatoris oculus vix ſomnum capere incipiens,amaro illo nuncio audito,e lecto ſurrexit. Ipſe furore percitus, Mercurij talaria perueſtigans , ad mali iſtius originem indagandam pergebat , æque intra ſe flagrans ac templum ipſum. Trabes ferebantur deorſum ignem ferentes, id omne, quod ignis comprehendiſſet,abſumentes; ipſum ſcilicet ſtatim Apollinem , tamquam a tecto non admodum diſtantem ; mox & alia Muſarum ornamenta,ſigna inibi extantia, lapillorum fulgura,columnarum pulchritudinem. Vulgus autem circumſtans lugebat, auxilium tamen ferre minime valens : id quod viſi venire ſolet ijs, qui de terra naufragium ſpectant,quorum vnum hoc ſupereſt auxilium, caſum ipſum lacrymis proſequi. Nymphæ certe e fontibus ſuis egreſſæ ingentem luctum excitarunt ; ingentem item & Iuppiter , haud procul conſidens ; eiuſmodi illum , veriſimile eſt , labefactatis filij honoribus, concitaſſe : ingentem autem ſexcentorum dæmonum in luco agentium tur-

a Chryſoſt contra Gent.

DELIRAMENTA LIBANII SOPHISTAE .

ba: neque ſane minorem e media vrbe Calliope, vbi extabat templum eius, præſide A
Muſarum Apolline ignis iniuriam ſentiente.]

Poſtea vero idem delirans Libanius ſic ſub finem ait: Præſta te mihi talem Apollo, qualem te reddidit Chryſes, dum Græcis imprecaretur, ira plenum, & nocti adſimilem: quandoquidem tibi ornamenta cum redderemus, & quicquid olim de templo tuo ablatum fuerat reſtitueremus; præceptum eſt quòd colamus ſimulacrum, haud aliter, quàm ſi ſponſus aliquis, interim dũ corollæ contexuntur, moriatur.] hucuſque næniæ. Subdit Chryſoſtomus: Et ſophiſtæ quidem noſtri lamẽtatio hæc fuit, ſeu potius paruæ quædam lamentationis partes hæ. Mihi vero ſuccurrit admirari, qui factum eſt, vt ob quæ illum præ pudore ſe auertere oportebat, ob eà ipſe placere ſibi putet; vt qui Apollinem eumdem intemperati atque obſcœni iuuenis ritu per meridiem cithara perſonantem inducat; dicatq. illi cantilenæ argumentum amaſiam eſſe; aures autem eas beatas vocet, quibus obſcœnũ id carmen exaudire contigerit. B] hæc ipſe & alia refert plane ridicula. Tantum valuit adulatio, vt nobilis ingenij ſui vires ad hæc laudanda, quæ obruenda potius erãt ſilentio, Libanius ſophiſta penitus exhauriret. Sed hęc omnia Chriſtianæ religionis ceſſere triũpho, quæ de idolo famoſo combuſto, templo incẽſo, Orbiſq. totius Imperatoris ſtudijs ſuperatis, & dæmonis potentia Babylę vnius oſſiũ virtute proſtrata, dicta ſunt.

Ad hæc ipſa credimus ſpectare oraculum, quod ex Oribaſio, Iuliani medico, de quo dictum eſt ſuperius, recitatur in Actis Artemij martyris, his verſibus [a].

Dicite vos Regi: Pulcherrima corruit aula,
Non tectum pulcher, non laurum vatibus aptam
Phœbus habet, fontiſq. extincta eſt lympha loquentis.] hæc ab oraculo Delphico.

a Apud Metaphraſt. die 28. Octobris. habet Sur. tom. 5.

Sed ad hæc inſuper, quæ ſpectant ad Apollinis Daphnitici cultum, addimus corollarium de filio ſacerdotis eius templi, inuito parente ad Chriſtianam fidem perducto. C Rei geſtæ ſeries diligentiſſime à Theodoreto deſcribitur in hunc modum [b]: Per id temporis, inquit, adoleſcens quidam filius ſacerdotis, in impia educatus religione, ſe in numerum piorum aggregauit. Nam mulier quædam illuſtris ob pietatem & diaconatus munere dignata, matri huius adoleſcentis perfamiliaris, eum cum matre aduentantem (adhuc quidem valde adoleſcens erat) forte ſalutans, magnopere eſt ad veram pietatem cohortata. Mortua vero matre, venit ad eam adoleſcens, & conſuetam ab ea diſciplinam perdiſcit: atque firme defigens in animo eius conſilia, percontatur magiſtram, qua via poſſit ſuperſtitionem patris deuitare, & veritatis, quam illa prædicabat, compotem fieri. Cui illa: Oportet, inquit, patrem deſerere, & illi tuum & illius fabricatorem præponere, & alteram petere ciuitatem, in qua potes latitare, & impij tyranni manus effugere. D pollicitabaturq. ſe ei rei proſpecturam. Tum adoleſcens: At, inquit, deinceps veniam ad te, & tibi meam animam committam. Paucis interpoſitis diebus, Iulianus Daphnem contendit, publicum epulum celebraturus: cumq. eo vna proficiſcitur ſacerdos adoleſcentis pater, qui Imperatorem comitari conſueuerat.

b Theodor. lib. 3. cap. 13.

FILII SACERDOTIS CONVERSIO AD CHRISTVM.

Adoleſcens erat cum patre, & frater vna: iſti namque in cibo Imperatoris aqua luſtrali expiando, Æditurorum munere fungebantur. Septem dies feſtum Daphnes agi ſolet. Primo die adoleſcens, vbi toro aſtans Imperatoris, opſonia aqua luſtrali expiauerat, conſuetoque ſcelere polluerat, curriculo currit Antiochiam: et ad eximiam illam mulierem recta profectus: Ego, inquit, venio ad te, vti a me promiſſum eſt, tu ergo ſaluti tam corporis, quàm animæ conſulito, promiſſumq. præſtato. Quamobrem illa conſurgens extemplo adoleſcentem deducit ad Meletium (hic erat partis Catholicorum E Chriſtianorum, qui Antiochiæ erant, Epiſcopus) qui eum in ſuperiori parte ædium, in quibus habitabat, commorari iuſſit. Pater autem quærere adoleſcentem, perluſtrareq. vndique Daphnem, atque ad vrbem contendens, circuire plateas & angiportus, circumferre in omnes partes oculos non ceſſat: quod quidem fecit magno illius inueniendi deſiderio incenſus. Vbi ventum eſt ad eum locum, in quo erant ædes Meletij, oculis ſublatis videt eum ex tabulato deſpicientem: ad quem accurrens, inde abſtraxit, abduxitque. Atque ei domum reducto, primo permulta inflixit verbera; deinde verucula candentia manibus, pedibus, & dorſo impegit; poſtremo concluſit in cubiculo, oſtio foris obſerato; ipſeque Daphnem reuertitur. Iſta ille ipſe, cum ætate iam admodum exacta erat, mihi narrauit: addiditque etiam, ſe numine afflatum, & diuina repletum gratia, omnia patris ſimulacra confregiſſe, eorumque irriſiſſe imbecillitatem.

A Poſtea vero complexum animo facinus, quod conſciuerat, cœpit patris aduentum pertimeſcere, oraſſeque Chriſtum Dominum, vt ipſe ferret auxilium, ſeras perrumperet, & oſtia pateſaceret: Nam tua cauſa, inquit, hæc & perpeſſus ſum, & admiſi. Quæ cum dixiſſet; excidiſſe ſeras, & oſtia aperta eſſe. Inde igitur recurriſſe ad magiſtram: quæ eum veſte induit muliebri: et poſtquam in camera collocaſſet, iterum ad Meletium deduxit: Meletium vero Cyrillo, qui tum Hieroſolymorum fuit Epiſcopus, ipſum commiſiſſe; & ita noctu iuiſſe Palæſtinam. Poſt mortem autem Iuliani iſte adoleſcens patrem ad verā traduxit religionem. Etenim cū iſtud, tū alia nonnulla ipſe nobis narrauit. Quare iſti hoc modo ad Dei cognitionē adducti, veram ſalutem conſecuti ſunt.

Iulianus[a] vero liberius, immo vero impudentius aduerſus verum Dei cultum arma ferre: et quamquam perſonam induebat modeſtiæ, tamen retia parare, & tende- *a Theod. lib. 3. cap. 14.*

B re plagas cœpit, quæ homines errore deceptos in impietatis perniciem inducerent. Nam primum fontes, tum quæ in vrbe erant, tum quæ Daphne, ſceleratis victimis contaminare, quo ſinguli qui aquam guſtarēt, tetra nequitiæ labe inficerentur. Deinde quæ in foro exponebantur, eadem ſceleris macula inquinare: nam panes, carnes, fructus, olera, & alia omnia eſculenta, aqua luſtrali aſpergebantur. Quæ cum viderent Chriſtiani, etſi non poterant non gemere, lamentari, & ſcelera illa impenſe deteſtari: tamen eiſdem veſcuntur, legi Apoſtoli[b] obſecuti, ita iubenti: Quicquid in macello venditur, comedite; nihil interrogantes, propter conſcientiam.] hæc Theodoretus. Porro fontes iſtos, ſic ſorde ſacrificiorum pollutos, diuino miraculo exſiccatos eſſe, ſuperius aſſertione Chryſoſtomi dictum eſt: quod & alij confirmant hiſtorici. Ceterum quod ad cibos pertinet: etſi vidimus Conſtantinopolitanos Chriſtianos his laudabili- *CIBARIA OMNIA LABE IDOLOLATRIAE FOEDATA.* *b 1. Cor. 10.*

C ter abſtinuiſſe eſculentis Gentilitia ſuperſtitione pollutis: haud tamen damnandos eſſe Antiochenos, Theodoretus Apoſtoli auctoritate confirmat, iuxta illud eiuſdem Apoſtoli[c]: Vt quid iudicatur ab aliena conſcientia: ſi ego cum gratia participo, quid blaſphemor pro eo quod gratias ago?] et illud[d]: Qui non manducat, manducantem non ſpernat.] et rurſum: Qui manducat, Domino manducat, & gratias agit Deo.] *c 1. Cor. 10.* *d Rom. 14.*

Tunc quoque accidit, vt Euſignius miles emeritus, annum agens ætatis centeſimum decimum, cum in Iulianum exprobraret Magni Conſtantini fidem, ſub quo militauerat; atque præterea patriæ pietatis deſertorem nuncuparet, virilique animo redargueret: vt maieſtatis reus ab eodem Apoſtata gladiō amputari capite ſit iuſſus: cuius triumphus præclaro notatus[e] eſt titulo in tabulis Eccleſiaſticis tam Græcis, quàm Latinis, memoria anniuerſaria repetendus. *EVSIGNII MARTYRIVM.* *e Menolog. & Martyrol. Rom. die 5. Auguſti.*

D Quo etiam tempore martyriū ſubiiſſe duos illos Chriſtianos milites, Iuuentinū atque Maximum, idem poſt hæc Theodoretus affirmat. Nos autem rem geſtam, a S. Ioanne Chryſoſtomo, qui tunc temporis aderat Antiochiæ, petamus, quam his verbis deſcribit[f]: Accidit, vt milites quoddam conuiuium haberent (*hoc puto epulum illud publicum a Iuliano paratum, cuius ſuperius mentio facta eſt.*) in quo & martyres, quos hodie colimus, erant. Ceterum, vt conuiuiorum mos eſt, cum varij ſermones hinc inde dicerentur, aliaque alia tractarent; martyres noſtri mala ſui ſeculi inter ſe deplorabant, longe potiora fuiſſe ſuperiora tempora aſſerentes: dicebantque & inter ſe, & ad ſodales; Quem iuuaret vltra viuere, vel ſpirare, vel Solem intueri, ſacris legibus ita conculcatis, pietate ita violata, creaturarum omnium Domino ita contempto? Omnia nidore plena ſunt & fumo, omnia ſacrificijs immundis referta. Proh neque purum aerem ſpirare *f Chryſoſt. orat. in SS. Martyres Iuuent. & Max. tomo 1.* *CERTAMEN IVVENTINI ET MAXIMI MARTYRVM.*

E poſſumus. Dicta hæc ne perfunctorie tranſeas: et conſidera, quando ea locuti ſunt, & quanta pietate. Nam ſi in militari ſympoſio, vbi regnant ebrietas & intemperantia, vbi certatur de prodigalitate, vbi agon eſt ſtuporis & inſipientiæ, ſic ingemiſcebant & lugebant: quales erant domi, cum ſoli inter ſe agerent? quales erant in precibus ac ieiunijs, qui deliciarum tempore tam humiliati & tam Apoſtolica præſeferebant pectora? Gaudebant alij, hi vero lugebant: impie agebant alij, hi vero zelo vrebantur. Sane ipſi ob fratrum valetudinem, ſuam ſanitatem non ſentiebant. Sic docebant, & lacrymabantur in malis, quæ tunc fiebant, quaſi vniuerſo mundo tutores dati eſſent. Neque clandeſtinum fuit, talia eos dixiſſe. Nam ex ſodalibus & conuiuis adulator & irriſor quidam obſequium Regi facturus, omnia vt dicta erant, detulit. Rex, accepta occaſione diu quæſita, cauſatus eſt ex verbis illis affectatam tyrannidem, vt ita martyrij corona priuaret: et iuſſit, confiſcatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem conijci.

ijci. Illi autem gaudebant, & exultabant, dicentes: Quid nobis diuitijs, pretioſaque veſte opus? Si & induſium intimum, nempe caro, propter Chriſtum exuendum eſt; non obluctabimur, ſed ſponte concedemus. Et ocyus dicto, ſcripti ſunt libelli indices, confiſcataq. omnia. Porro vt homines in patriam migraturi, ſubſtantiam omnem in pecuniam commutatam præmittunt: ita & illis accidit. Quoniam erant in cælos trãſituri, inimicis ipſis negotium agentibus, & in hoc miniſtrantibus, opes ſuas ante ſe miſerunt. Non enim illæ tantum opes, quas eleemoſynæ nomine diſpendimus, transferuntur in cælum; ſed etiam quaſcumque nobis hoſtes fidei, piorumque perſecutores rapiunt, alibi theſauri erunt: eſt enim hoc non minus, quàm illud. De hoc audi quid Apoſtolus[a] dicat: Et rapinam, inquit, facultatum veſtrarum cum gaudio tuliſtis, ſcientes vos habere meliorem ſubſtantiam & manentem in cælis. A

a Hebr. 10.

Vt autem ingreſſi ſunt carcerem, confluxit ad eos omnis ciuitas: tametſi multis terroribus, minis, & periculis interdictum erat, ne quis ad eos accederet, vel eis loqueretur, vel quouis modo communicaret. Atqui timor Dei efficiebat, vt non curarentur ea Principis mandata. Vnde multi ob conſuetudinem, quam cum martyribus habebant, facti ſunt & ipſi martyres. Multi enim, contempta præſenti vita, frequenter eos viſitando, ſacras apud eos vigilias continuis pſalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ ſpiritualis eruditionis & conſolationis plenæ. Et clauſa quidem tunc eſt eccleſia: carcer autem eccleſia facta eſt. Neque hi ſolum qui eos viſebant, ſed & qui intus cum eis tenebantur, veram patientiam & virtutem a patientia & fide eorum diſcebant. Rex vt hæc audiuit, valde ſtomachatus eſt: cupiens tamen eos ſupplantare, & ab alacritate ſua deſtituere, auaros quoſdam homines & impoſtores ſubronauit, qui ſi quando priuatum colloquium ſeſe offerret, eos accederent, non vt a Rege miſſi, ſed quaſi ſingulari compaſſione & proprio conſilio id agentes, & adhortarentur, vt a religione deſiſtant, & ad impietatem tranſeant. Dicebant enim: Sic non ſolum imminens periculum effugietis, ſed maiori dignitate honeſtati, maiorem quoque principatum adepturi eſtis, Regis ira feliciter placata. Nonne vidiſtis & alios veſtri ordinis id ipſum feciſſe? Quibus illi reſponderunt: Atqui nos hac potiſſimum ratione viriliter ſtabimus, & pro illorum ruina noſmetipſos in ſacrificia offeremus: benignus & miſericors nobis Dominus eſt. ſolet etiam vno accepto ſacrificio, toti orbi conciliari. At ſicut olim[b] tres pueri dixerunt: Non eſt in tempore hoc princeps & propheta & dux, neque ſacrificium, neque incenſum, neque holocauſtum, neque locus primitiarum coram te, vt poſſimus inuenire miſericordiam: ſed in animo contrito & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur, quaſi in holocauſtis arietum, & taurorum, & ſicut in millibus agnorum pinguium. Ita & illi videntes altaria ſubuerſa, clauſas eccleſias, ſacerdotes fugatos, Fideles omnes in exilium actos; ſtudebant, vt pro omnibus offerrentur Domino, relictiſque militaribus ſignis, angelicis ſeſe choris adiungerent. Quocirca & dicebant: Quid? etiam ſi nunc non morimur, moriendum tamen omnino eſt non multo poſthac. Satius igitur fuerit mori pro Rege Angelorum, quàm pro Rege tam impio. hic etſi moriatur pro Rege quis, nihil accipiet a Rege ſua dignum ſortitudine. Et quid poſſet defuncto præſtare, vel ſi maxime vellet? atqui eis ſæpenumero ne ſepultura quidem contingit, & non raro a canibus deuorantur. Quòd ſi pro Rege Angelorum mortui fuerimus; certi ſumus, nos accepturos corpus multo glorioſius; maiori gloria conſpicui erimus, longe nobis maiora erunt laborum præmia. Proinde arripiamus arma ſpiritualia: non opus iaculis & ſagittis: ſufficit pro omnibus lingua: ſunt enim & ſanctorum ora pharetræ, e quibus diabolico capiti continui & crebri ictus inferuntur. B C D E

TENTANTVR MARTYRES.

b Daniel. 3.

Nunciata ſunt hæc atque ſimilia Regi: qui nec deſtitit, ſed illecebrarum eſcis iterum atque iterum illos tentauit. Ita autem mandauit, quòd ſi cederent victi, ſub omnium oculos producerentur: ſin fortes perſeuerarent, vti perduellionis rei educerentur, & occiderentur; neque vlla Chriſtianæ profeſſionis, ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat profunda & abdita, non permiſit, vt machinationes illæ occultæ manerent, ignotæ inſidiæ. Nam quemadmodum olim mulier Ægyptia[c] Ioſephum in lecto apprehendens, licet ſperaret factum ſuum clam fore omnibus hominibus; non fuit tamen occulta vel oculo illi ſoporis neſcio, vel poſteritati: quippe quod abſque arbitro illa Ioſepho dixit, id toto vbique mundo canitur: Ita & ea, quæ

FALSVS PRAETEXTVS CAEDIS MARTYRVM.

c Geneſ. 39.

A per ſubornatos illos conſiliarios doloſus Rex agebat, ſperans occulta fore, nequaquam manſerunt occulta. Didicerunt enim poſteri omnes & inſidias doloſas, & triumphantium victorias. Denique cum multo tempore exacto alacritatem eorum non ſolum non frangeret multitudo dierum, ſed potius ſtudium & ardorem excitaret, æmulatoreſque multos faceret: iuſſit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaque in denſas tenebras luminaria, & decollabantur. Ceterum capita detruncata tunc diabolo magis terribilia erant, quàm cum adhuc vocem darent: ſicut & caput Ioannis non tantum terrebat cum loqueretur, quantum cum diſco[a] mutum afferretur. Habet enim & ſanctorum ſanguis vocem ſuam, quæ non per aures auditur, ſed occidentium conſcientiam inuadit & perſtringit. Poſt beatam autem illam cædem, quidam etiam cum ſalutis periculo athletas illos optimos rapuerunt, etiam ipſi viui mar-B tyres, vt eorum reliquias curarent decenter: nam quamuis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quàm vt corpora illa relinquerent inhumata: ita ad venationem eorum feſtinabant.

MARTYRIVM IVVENTINI ET MAXIMI.

a Matth. 14.

Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occiſa videre datum fuit, quòd iacentibus ſimul illis in ſepulchro, talis quædam ex eorum oculis & vultu gratia reſplenduerit, qualem in Stephano Iudæis reſponſuro fuiſſe Lucas dicit[b]: neque vllus eſt, qui non pio quodam horrore illis adſtiterit: adeo aſpectus ille afficiebat omnes. quin & omnes clamabant in laudem eorum id quod a Dauide[c] dictum: In vita ſua non ſunt ſeparati, & in morte non ſunt diuiſi. pariter enim confeſſi ſunt: pariter carcerem inhabitarunt: pariter in barathrum abducti ſunt: pariter capite mulctati: et vnus vtriuſque corpora tumulus tenet: et vnum quoque tabernaculum in cælis eos excipiet, C quando ad maiorem peruenturi ſunt gloriam, nempe immutandi.] et paulo poſt, hæc de eorumdem martyrum reliquiarum cultu: Idcirco ſæpe eos inuiſamus, tumulos adornemus, magnaq. fide tumulos eorum contingamus, vt inde benedictionē aliquam aſſequamur. Etenim ſicut milites, vulnera in prælijs ſibi inflicta Regi monſtrantes, fidenter loquuntur: ita & illi in manibus abſecta capita geſtantes, & in medium afferentes, quæ voluerint, apud Regem cælorum impetrare poſſunt. Proinde magna fide, promptitudineq. huc veniamus, quo & viſis ſanctorum monumentis, & conſideratis eorum præmijs, inde varios theſauros vndequaque colligamus, &c.] hæc Chryſoſtomus. Horum vero natalis dies tam in Oriente, quàm in Occidente a Catholica Eccleſia annua celebritate recolitur vigeſimaquinta Ianuarij. qui enim huius anni vltimo tempore confeſſi ſunt, in carcere detenti, ad illum diem delati, mar-D tyrium magna omnium Fidelium gloria conſummarunt. Pari quoque certamine & perſimili martyrio coronati ſunt Romæ hoc anno Ioannes & Paulus, de quibus inferius pluribus agendum erit.

b Act. 6.

MARTYRES POST MORTEM QVALES.

c 2. Reg. 1.

CVLTVS RELIQVIARVM MARTYRVM.

Quod rurſum pertinet ad res Antiochenas: haud profuit Iuliano luculenta illa oratione de barba hircina dicteria refelliſſe, nec fortiſſimis militibus necem clanculo intuliſſe: quin Chriſtiana libertate Fideles ſicut Chriſti gloriam prædicarent, ita falſitatem deorum Gentilium probris inſectarentur: vſque adeo, vt feminæ quoque Chriſtianæ id ipſum ſumma conſtantia, animoq. inuicto præſtiterint. Inter quas enituit magna laude veneranda matrona, nomine Publia, cuius egregium certamen in hæc verba a Theodoreto[d] deſcribitur: Hoc loco præterea hiſtoriam de femina quadam præſtantiſſima plane memorabilem narrabo: nam feminæ etiam diuino pietatis amore ac E ſtudio armatæ, huius tyranni rabiem prorſus contempſerunt. Publia femina illis temporibus nobiliſſima, & propter virtutis ſuæ præſtantiam plurimorum celebrata ſermonibus, matrimonij iugo aliquandiu copulata, fructum Deo dignum ſane admiratione obtulit. Nam Ioannes, qui longo tempore presbyteris Antiochiæ præfuit, & ſæpe ad primatum Apoſtolicum ſuffragijs delectus, ſemper illum honoris gradum recuſauit, ex eius ventre tamquam admirabili ſolo editus eſt. Hæc mulier chorum virginum perpetuam caſtimoniam profeſſarum ſecum habens, Deum omnium opificem ac Saluatorem hymnis aſſidue celebrare ſolebat. At cum Imperator illac prætergrederetur, virgines inter ſe mutuo clariori voce canunt, ratæ illum conſceleratum tyrannum contemnendum eſſe, & omnium irriſione ludendum. Canebant autem illos potiſſimum pſalmos, quibus debilitas ſimulacrorum ſcite deridereur, & cum Dauide[e] dicebant: Simulacra Gentium, argentum & aurum, opera manuum

d Theod. lib. 3. cap. 17.

PVBLIAE MATRONAE CONFESSIO.

e Pſal. 113.

nuum hominum. At poſtquam verſus, qui illa ſenſus omnis expertia eſſe pronunciant, recitauerant, iſtum adiungebant: Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. A

His Iulianus cum maxima animi ægritudine auditis, iuſſit, vt eo progrediente conticeſcerent. At Publia eius leges parui æſtimans, maiori cum alacritate chorum virginum in vnum coegit, & illo prætereunte, denuo cantare mandauit [a]: Exurgat Deus, & diſſipentur inimici eius, &c. Itaque tyrannus grauiter commotus, iubet magiſtram chori ad ſe adduci: quam cum anum propter ætatem ingraueſcentem cum primis venerandam cerneret; tamen neque canicie corporis ad miſericordiam illius capiendam, neque animi virtute ad honorem ei tribuendum adducitur; ſed ſatelliti cuidam dat mandatum, vt vtramque malam verberet, & genas cruentet manibus. Illa hanc contumeliam pro ſummo honore ducens, domum reuertitur, & tyrannum, vt ſolebat, ſpiritualibus cantilenis perſtringit, non aliter quàm ipſe pſalmorum ſcriptor & magiſter Dauid, qui malignum ſpiritum, quo Saul agitabatur, compreſſit. Etenim iſte tyrannus, vbi ſceleratos dæmones ſibi familiares reddiderat, Corybantum more facere, & contra verum Dei cultum rabiem exercere non deſtitit.] hactenus de confeſſione Publiæ Theodoretus. B

a Pſal. 67.

PVBLIA ACRITER VERBERATVR.

Cum autem hanc fuiſſe Ioannis matrem, idem auctor affirmet: ea apud Græcos ſententia inualuit, vt hæc fuerit parens Ioannis Chryſoſtomi: id quidem ipſi profitentur publicis monumentis, cum de Publia agunt in Menologio, die decima menſis Octobris. Quod quidem haud ita exploratum habetur, vt firmiter affirmari poſſit: cum multa ſint, quæ repugnent: atque in primis quod ipſe ait Theodoretus, Ioannem illum Publiæ filium numquam adigi potuiſſe, vt ſedem Epiſcopalem capeſſeret: cum tamen Ioannem Chryſoſtomum fuiſſe conſtet Epiſcopum Conſtantinopolitanum. Sed & cum Theodoretus eam nomine Publiam dictã ferat: Chryſoſtomi quidem matrem Anthuſam appellatam tradunt. Rurſum vero, quod me magis ab ea ſententia diſtrahit, illud eſt: quod idem Theodoretus tradit, Publiam hanc anum fuiſſe iam ingraueſcentis ætatis: cum tamen conſtet matrem Ioannis Chryſoſtomi fuiſſe hoc Iuliani tempore iuniorem; ipſum vero Ioannem eius filium, puerum. ita profecto inuenitur, ſi ætatum filij cum matris reducatur ad calculum. Quem enim vixiſſe annis quinquaginta duobus & menſibus octo Ioãnem Chryſoſtomum tradunt Leo Imp. Zonaras, Georgius, & alij; obijſſeque diem, Honorio ſeptimum & Theodoſio ſecundum Coſſ. anno Domini quadringenteſimo ſeptimo; natum eum eſſe oportuit anno Domini treceteſimo quinquageſimo quarto, Conſtantio ſeptimum & Gallo tertium Coſſ. ſicque hoc eodem anno ipſum Ioannem fuiſſe annorum ætatis octo, quem liquet a matre genitum adoleſcentula, quæ anno ſuæ ætatis vigeſimo orbata viro, magna cum laude in viduitate permanſit. Id quidem teſtatur ipſe Chryſoſtomus [b], dum ſcribens ad Viduam iuniorem, hæc de Libanio, cum ipſe ab eo adoleſcentior imbuebatur rhetoricis diſciplinis: Ego aliquando cum eſſem iunior, doctori meo (erat autem ille omnium hominum maxime ſuperſtitioſus) animaduerti matrem meam præ multis magnam exciraſſe admirationem. Nam cum eos, qui ſibi aſſidebant, more ſuo interrogaſſet, cuius ego eſſem; ac reſponſum eſſet, me viduæ mulieris eſſe filium: de me quæſiuit ætatem matris, & viduitatis tempus. Cum primum vero audiuit quadraginta annos natam eſſe, vigeſimum vero iam annum agi, ex quo patrem meum amiſerit; obſtupuit valde, atque ad eos, qui aderant, conuerſus, clara voce exclamauit: En quales mulieres apud Chriſtianos ſunt! Tanta non modo apud nos, ſed etiam apud Gentiles viduitatis laus eſt & admiratio.] hæc ipſe. Ex his igitur ſatis liquet, ea quæ de Publia a Theodoreto ſcripta ſunt, minime aptari poſſe matri Ioannis Chryſoſtomi: niſi dixerimus eum in ætate eiuſdem erraſſe, eamdemque duplici nomine Publiam Anthuſam dictam eſſe. Hæc de matre Chryſoſtomi, cuius patrem tradunt dictum fuiſſe Secundum nomine. Porro non ab anu femina tantum Iulianus illuſus eſt, ſed & deluſus inſigniter a mimo, Porphyrio nomine: qui vt Chriſtianam religionem riſui exponeret, baptiſmo per iocum initiatus, ſerio exinde Chriſtum confeſſus, ſumma conſtantia perſtans in ſententia bilem Principis mouit; adeo vt oblitus ſe eſſe philoſophum, in eum continuo animaduerti iuſſerit: qui ex mimo martyr effectus, inter martyres relatus, anniuerſario honore colitur decimoſeptimo Kalendas Octobris. C D E

PVBLIA CVIVS IOANNIS MATER.

AETAS CHRYSOSTOMI.

b Chryſoſt. ad Vid. iunior. epiſt. 1. tom 5.

MATRIS IOANNIS CHRYSOST SPECTATA VIRTVS ET AETAS.

Sed

A Sed & ſenex centum & decem annorum, Euſignius nomine, viridi animi robore fregit
Iuliani procaciam, exprobrans illi deſertam, in qua educatus fuerat, pietatem: Conſtan-
tinum Magnum contra mirifice ex religione commendans. at ſic fidenter inſultantem
ſibi hominem minime paſſus eſt Iulianus; ſed abductum delirantem (vt aiebat) ſenem,
vt eum curaret delirio, capite plecti iuſſit, quaſi maieſtatis reum; vtpote qui licet im-
bellis viribus, lingua tamen potens iuuentutem in Imperatorem ſolicitaret. recenſitus
ergo & ipſe inter martyres, anniuerſaria commemoratione Eccleſiæ lætus redditur No-
nis Iunij, quibus reliquiarum ipſius tranſlatio facta videtur.

His omnibus exagitatus Iulianus Apoſtata, grauibus Antiochenos affecit incom-
modis, atque in eo potiſſimum, quòd exercitum ad bellum Perſicum comparatum, ibi- IVLIANVS VEXAT ANTIOCHENOS.
dem in hybernis continuit: ad quem alendum, adegit ciues Antiochenos vili vende-
B re annonam, quam ipſi caro ob penuriam pretio emiſſent: adeo vt ea ex re complu-
res a mercatura deſtiterint, eamque ob cauſam magis magiſque caritas rerum om-
nium creuerit. Hæc quidem Socrates [a] tradit, additque, eumdem ira percitum inde re- a Socrat. lib. 3. cap. 13.
cedentem Tarſum conceſſiſſe, ſed illinc, paratis quæ opus erant, citius abijſſe. Quid b Zonar. Ann. tomo 3.
autem actum ſit, cum Tarſi Iulianus eſſet, Zonaras [b] declarat his verbis: Perſis bellum
illaturum Iulianum Tarſi illuſtri vrbe Ciliciæ conuenit Artemius ſacerdos Æſculapij, QVID TARSI IVLIANVS.
cuius templum Argis erat, celebri & ipſa eiuſdem prouinciæ vrbe, columnas ab eo pe-
tens, quas Chriſtianorum primarius ſacerdos ex ea æde abſtuliſſet, atque ſuam ædem
ſacram illis inædificaſſet, eodem reſtitui. Id deſertor fidei ille ſtatim ſumptibus Epiſco-
pi fieri iubet. Pagani cum magnis ſumptibus & laboribus vnam columnam demoliti
eſſent, & vſque ad limen ianuæ eccleſiæ cum machinis pertraxiſſent, ac longo tempore
C vlterius promouere non poſſent, ea relicta, diſceſſerunt: quam Epiſcopus poſt Iuliani
interitum facillime leuatam, in priſtinum locum repoſuit.] hæc Zonaras.

Sed quia hic modico tempore Iulianum commoratum eſſe conſtat: nam vnde digreſ-
ſus fuerat, Antiochiam reuerſus eſt: nos quoque ad res ab eo Antiochiæ geſtas redeamus.
vbi licet quæ palam egit, magno fuerint ciuibus detrimento; quæ tamen clanculum fa- ANTIOCHENI DIRE VEXATI A IVLIANO.
cta eſt ibi ab eo hominum cædes, magnopere ciuitatem afflixit: ſed nonniſi eo mortuo,
iacturam, quam paſſa eſt, ciuitas ſenſit. hæc quidem Gregorius Nazianzenus his paucis
perſtringit [c]: Quis mihi Herodoti & Thucydidis otium linguamque ſuppeditabit, vt c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.
iſtius improbitatem ætati futuræ tranſmittam, atque huius temporis hiſtoriam quaſi
in columna ſculptam poſteris relinquam? Tacebo Orontem (*fluuius hic eſt, qui præ-
terluit Antiochiam*) & nocturnos mortuos, quos hic tum Imperator occultabat, & ca-
D dauerum aceruis compreſſis, atque obſcure contrucidatis: hoc enim loco Poetæ verbis
vti commodius eſt. Prætermittam etiam concauas, ſemotiſſimaſque & abditiſſimas
aulæ partes, quæq. etiam in lacubus & puteis & foſſis, malis theſauris, myſterijſque
ſcatebant, non modo diſſectorum puerorum & virginum ad animarum euocationem
& diuinationem, ſacrificiaque minime legitima, ſed eorum etiam, qui pro pietatis re-
ctæque doctrinæ defenſione periclitabantur.] hæc Gregorius: eademq. Ioannes Chry-
ſoſtomus, dum ait [d]: Iam vero quis enumerauerit necromantias? quis puerorum cæ- d Ioann. Chryſ. orat. cont. Gent.
des? Nam victimæ illæ, a quibus homines ante Chriſti aduentum non abſtinebant, poſt
eius apparitionem repreſſæ, de integro renouabantur; non iam quidem in propatulo:
nam tametſi Imperator eſſet, ac licentioſe omnia ageret, tamen tanta erat earum rerum
impietas, vt ea Imperatoriæ etiam licentiæ magnitudinem ſuperaret: victimæ enim illæ
E de integro renouabantur,] hæc ipſe: eadem quoque & Socrates [e]. e Socrat. lib. 3. cap. 11.

Ceterum licet tam dira & execranda, Antiochiæ cum eſſet, Imperator Apoſtata per-
petraret: nihilominus quibuſdam ijſdem Antiochenis conceſſis, voluit videri erga illos
animo eſſe propenſiore. Teſtatur quidem Zoſimus, poſt has cum Antiochenis altercatio- IVLIANVS SE ERGA ANTIOCHENOS BENIGNVM EXHIBET.
nes Iulianum cum ijſdem conciliatum eſſe, atque in ſignum initæ cum illis gratiæ, eiſ-
dem complura indulſiſſe, multoſque ciues Decurionatus dignitate donaſſe, data inſu-
per facultate eamdem dignitatem in poſteros propagandi. At hæc ipſa idem Iulianus in
Miſopogone ijſdem Antiochenis viſus eſt tamquam ingratis exprobraſſe, cũ ait [f]: Quæ- f Iul. in Miſopog.
nã igitur cauſa veſtræ in nos offenſionis atque inuidiæ? Ego enim ſcio, nihil a me in vos
commiſſum eſſe durius aut grauius, neque priuatim in ſingulos, neque publice in vni-
uerſos vllo genere maledictis immo & laude affeci, quantum viſum eſt conuenire: ac de
Chriſto quidem conceſſi tãtum, quantum erat æquum ei qui pro viribus cupit de mul-

tis

tis bene mereri.] At quid viſus eſt ſibi Iulianus Chriſtianis indulſiſſe de Chriſto? nihil A
profecto, niſi quòd non cogeret (vt alij fecerant perſecutores) eos palam ad Chriſtum
negandum; cum tamen dolo vim compenſare ſoleret. Sed & ſubdit de remiſſis eiſdem
aliqua ex parte tributis: Fieri, inquit, non poteſt, vt & ijs, qui vectigalia pendunt, om-
nia condonentur, & qui accipere conſueuerunt, dentur omnia. Cum igitur videar pu-
blicas largitiones, quas regius ſumptus facere conſueuit, nihil imminuiſſe, tributa au-
tem vobis non pauca remiſiſſe: nonne res admirabilis, atque ænigmati ſimilis videatur?
Sed quæ fuerint noſtra in omnes ciues merita, nihil attinet hoc tempore referre.] et
inferius: Multum vobis auri & argenti, multa vectigalia peculiari beneficio præter alias
ciuitates remiſi: præterea Senatorum numerum ad ducentos auxi, neque vlli rei peper-
ci: id enim vnum ſpectabam, vt ciuitatem veſtram maiorem ac potentiorem redderem.]
hæc & alia in eos Iulianus, necnon de collato eis frumento tempore famis. At in his B
blanditijs hoſtis infenſiſſimus Chriſtianis ſe habuit tamquam ſcorpio, dum ſic brachijs
complecti ac demulcere videtur, vt tamen cauda pungat, & letale venenum inferat:
quod quidem in pluribus, cum oblata occaſio fuit, exitus declarauit.

a Socrat. lib. 3. cap. 16.
LEGATI PERSARVM AD IVLIANVM.

Per id tempus cum Iulianus ageret Antiochiæ (inquit Socrates[a]) Perſarum Legati ad
Imperatorem aduentarunt, poſtulatum, vt bellum palam indiceret, denunciaretque. Ille
eos remiſit, hæc ſolum locutus: Me ipſum breui videbitis; & propterea Legatos hac de re
ad vos mittere, non eſt opus.] at de rebus Anriochiæ hoc anno geſtis iam ſatis. Age
modo ad eiuſdem Iuliani perſecutionem in vtriuſque Syriæ eccleſias orationem conuer-
tamus, indeque ad res Alexandrinas recenſendas ſtylum admoueamus. Atque primnm
quid in ciues Conſtantiæ ciuitatis in littore Palæſtino ſitæ prope Gazam admiſerit, ex
Sozomeno recitandum eſt; ait enim[b]: C

b Sozom. lib. 5. cap. 3.

Porro ciuibus Conſtantiæ, quæ eſt vrbs Palæſtinæ, non diſſimilia obiectabat cri-
mina (*nempe quòd cultum deorum deſeruiſſent, & Chriſtum colerent*) eorumque ciuitatem
ciuibus Gazæ tribuit. Iſtam namque vrbem Conſtantiam, ſicut ex ſuperiore ſermone di-
dicimus, cum eſſet nauale Gazæ ciuitatis, & Maiuma vocaretur, Conſtantinus ſimul vt
intellexit eam religioni Chriſtianæ in primis eſſe deditam, ciuitatis honore decorauit,
filijque Conſtantij appellauit nomine (*Euſebius autem, ab ipſius Conſtantini Imperatoris
ſorore fuiſſe denominatam, tradit*[c]) atque dedit mandatum, vt ſui iuris eſſet, ſuiſque le-
gibus ipſa ſe gubernaret: arbitratus ſane iniquum eſſe, vt ditioni Gazæ vrbis ſuperſti-
tioni Gentilium ſupra modum addictæ pareret. Verum vr primum Iulianus ad Impe-
rium regendum acceſſit, ciues Gazæ Conſtantiæ ciuibus litem intendebant. Atque Iu-
lianus conſtitutus Iudex, Conſtantiam, quæ Gaza abeſt circiter viginti ſtadia, Gazæ ad- D
iudicauit. Quæ ex eo tempore ſuo priore nomine orbata, pars vrbis Gazæ maritima
nuncupatur. Magiſtratus autem ciuiles, belli duces, reſpublica vtriſque communis
eſt: ſoloque eccleſiæ ſtatu & gubernatione duæ videntur hoc tempore ciuitates diſtin-
ctæ. Nam vtraque ſeorſum ſuum habet Epiſcopũ, ſuum clerum, celebres quoque dies fe-
ſtos martyrum, memorias Epiſcoporum, qui in ipſis eccleſiam rexerint, diſtinctos de-
nique agrorum vndique iacentium fines, quibus etiam altaria ad vtrumque Epiſcopa-
tũ ſpectantia diſtinguuntur. Itaque quidam Epiſcopus Gazæ, qui hac noſtra vixit æta-
te, Epiſcopo mortuo, qui ante eccleſiam Maiumatenſem adminiſtrauerat, laborauit, vt
vterque clerus ſibi ſubijceretur: Non enim fas eſt, inquit, vt vni vrbi duo præficiantur
Epiſcopi. At cum Maiumatenſes huic rei refragarentur: Concilium gentis illius in vnum
locum coactum, cauſam cognouit, alterumque creauit Epiſcopum. Nam iniquum om- E
nino exiſtimauit, vt qui ob pietatem priuilegia ciuitatis recepiſſent, ij tametſi iudicio
Gentilis Imperatoris ſtatum ſacerdotij mutatum haberent, ordine Eccleſiaſtico & ho-
noribus ſibi olim tributis penitus ſpoliarentur.] hæc de Conſtantia ciuitate Sozomenus.

c Euſeb. Vit. Conſtant. lib. 4. cap. 38.
CONSTANTIA ADIVDICATA GAZENSIBVS.

Quid autem Gazenſes in Chriſtianos, qui apud ſe eſſent, admiſerint, idem auctor poſt
multa ſic narrat[d]: Sed quoniã huc noſtra prouecta oratio eſt, & de Georgij atque Theo-
doriti nece diſſeruimus: tempus iam videtur poſtulare, vt de Euſebio, Neſtabo, & Zeno-
ne fratribus mentionem faciamus: quos populus Gazæ eodem tempore odio proſecu-
tus domi occultatos comprehendit, ac primum conijcit in carcerem, flagriſque cædit:
deinde omnes ad theatrum conuenire, & contra eos grauiter propterea vociferari cœpe-
runt, quòd ſacra ipſorum profanaſſent, eiſdemque ad religionem Gentilium delendam,
afficiendamque contumelia, ſuperioribus temporibus abuſi fuiſſent. Qui partim cla-

d Sozom. lib. 5. cap. 8.

mando,

A mando, partim ſe inuicem incitando, ira ſuccenſi, in eorum necem auide feruntur. Atque ipſi ſe mutuo inſtigantes (quod a populo in ſeditione fieri ſolet) ad carcerem concurſare: eoſque inde deductos, modo pronos, modo ſupinos trahere, interdum ad terram allidere, iam cædere alij ſaxis, lignis alij, alij alijs rebus fortuito oblatis; ſicque crudeliſſime interfecerunt. Accepi etiam, mulieres e textrinis egreſſas radijs illos confodiſſe: quin etiam coqui in foro, pars lebetes aqua ſeruenti ebullientes e focis arripere, inque illos effundere, pars verubus transfigere. Vt vero eos diſcerpſerant, & capita eorum confregerant, vt cerebrum in terram efflueret: extra vrbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua proijci ſolent. Atque accenſo rogo, eorum corpora comburunt: reliqua autem oſſa, quæ ignis neutiquam abſumpſerat, oſſibus camelorum & aſinorum, quæ ibi proiecta erant, admiſcent; adeo vt perdifficile eſſet ea inter B tot oſſa reperire. Attamen non diu ſic latuerunt. Siquidem mulier quædam Chriſtiana, quæ non ex vrbe Gaza orta fuerat, ſed ibi ſuum domicilium collocauerat, iuſſu diuino ea noctu ex alijs oſſibus ſelegit, atque in ollam iniecta Zenoni eorum conſobrino ſeruanda dedit: nam ita Deus ei mandauerat in ſomnis, & virum etiam mulieri indicarat, quo in loco ætatem degeret, & antequam ad eum veniret oſtendebat; quandoquidem ei ignotus erat, & propter perſecutionem, quæ recens concitata fuerat, in occulto latitabat: nam parum aberat, quin ipſe quoque a Gazæ ciuibus comprehenſus trucidatus fuiſſet: qui, dum populus in conſobrinis eius necandis occupatus teneretur, nactus tempus idoneum, profugit Anthedonem vrbem maritimam, quæ Gaza aberat circiter viginti ſtadia, quæq. id temporis ſimiliter ſuperſtitioni Gentili dedita erat, & cultu ac veneratione ſtatuarum cæcata.

MARTYRES GAZENSES.

RELIQVIAE MARTYRVM DIVINITVS INVENTAE.

C Vbi vero per Iudices ibi Chriſtianus cognoſcitur, grauiter virgis ab Anthedonijs tergo cæſus, eijcitur vrbe; & ad Nauale Gazæ profectus, ibi abſconditus delituit. Quo in oppido mulier in illum forte incidens, reliquias dedit: qui eas ad tempus domi ſeruauit. At vbi Epiſcopatum illius eccleſiæ ad tempus forte cepit (quod quidem accidit regnante Theodoſio) extra vrbem extruxit eccleſiam, & altare in ea erexit, martyrumque reliquias ibi repoſuit prope reliquias Neſtoris confeſſoris, qui cum iſtis Zenonis conſobrinis, dum viuerent, vna verſatus fuerat, atque ſimul cum illis a populo comprehenſus, vinculorum factus erat & plagarum ſocius. Quem cum inter trahendum, qui eum trahebant, pulchrum habere corpus viderent, eius miſerti ſunt, & ante portas vrbis adhuc ſpirantem quidem, expectantem tamen breui moriturum proiecerunt. Quem quidam inde ſublatum ad Zenonem deportabant: apud quem dum vlceribus eius & plagis adhi-D bitæ ſunt curationes, e vita migrauit. Ciues autem Gazæ, dum facinoris a ſe admiſſi conſiderant magnitudinem, ſupra modum extimeſcere incipiunt, ne Imperator ipſos inultos minime relinquat. Iam enim fama emanauerat, quòd ægre admodum ferebat, & decimum quemque e populo necare conſtituerat. Sed hoc perſpicue falſum erat, & rumor ſolum (vt credibile eſt) popularis, qui multorum animos conſcientia maleficiorum exterritos occupauerat. Nam Imperator hoc facinus a ciuibus Gazæ perpetratum (quemadmodum pro ſcelere, quod contra Alexandrinos a Gentilibus in Georgiũ commiſſum eſſet, fecerat) ne litteris quidem coarguit; ſed ſolum eum, qui illius gentis tum Præfectus erat, magiſtratu abdicauit, habuitque pro ſuſpecto: et in iudicium adducens, humanitatis officium eſſe duxit, eum morte neutiquam condemnare. Eum tamen vehementer incuſabat, quòd quoſdam ex ciuibus Gazæ, qui ſeditionis & cædis auctores dicebantur, E in vinculis tenuerat, eo conſilio, vt ſecundum leges pœnas perſoluerent. Nam quid cauſæ erat, inquit, vt ad ſupplicium abducerentur hi, qui paucos Galilæos pro iniurijs, quas ipſis ſæpe ac deis intulerant, probe vlti fuiſſent?] hactenus de his Sozomenus.

NESTORIS MARTYRIVM.

IVLIANVS QVO MODO DIRE PERSEQVITVR.

Peculiare nãque hoc erat Iuliano dictitare, atque ad Præfectos reſcribere, quotieſcũque accideret Chriſtianos a Gentilibus vi publica & graſſatione necari. Nam quæ hic habet Sozomenus de Gazenſibus, eadem refert Gregorius Nazianzenus de Cæſarienſibus (de quibus ſuperius egimus) cum Iulianus cædem Chriſtianorum per Gentiles factam derideret: de quo illud ipſius Gregorij [a] hic repetendum: Quàm præclara, inquit, & humana ſententia! Quid enim graue, inquit iuſtus Iudex minime Chriſtianos perſequens, ſi decẽ Galilæos manus vna Græcanica ſuſtulit? Hæc vero an non perſpicua crudelitas? an non perſecutionis edictũ? &c.] Hæc Gregorius, iure exiſtimans, huiuſmodi licentiam & impunitatem occidendi Chriſtianos, conceſſam a Iuliano, æquipollere cuiuis acerbiſſimo

a Gregor. Naz. orat. 4. in Iul.

perſecutionis edicto. Quidnam enim prætermiſiſſent Gentiles in Chriſtianos patrare ſceleris, quod certo ſcirent non tantum a Principe inultum relinqui, ſed & laudari? A

Quo modo inſuper Gazenſes quæſierint ad necem S. Hilarionem in ſuo ipſorum agro degentem, idem Sozomenus [a] narrat, ſic ſcribens: Per idem tempus Hilarion etiam monachus a populo Gazæ quæſitus, profugit in Siciliam. Ibi ligna in deſertis montibus colligens, & humeris portans, quadam in vrbe ea vendidit; eoque pacto quantum ſat erat ad quotidianum victum ſibi comparauit. Verum tandem a viro quodam dæmone agitato, quo ipſum liberauerat, quiſnam & qualis eſſet, indicatus, conceſſit in Dalmatiam. Qua in regione quoque cum maxima miracula diuina virtute edidiſſet, adeo vt mare eius precibus receſſu prohibitum aridam vndique inundatione obruiſſet; inde denuo ſeceſſit. Nam ei haud volupe erat, apud eos qui ipſum laudarent, commorari. Itaque loca ſubinde commutando, obſcurus eſſe, & celebrem famam de ſe peruagatam crebris migrationibus delere laborauit. Poſtremo Cyprum præteruectus, Paphum appulit: atque rogatu illius, qui tum Cypri erat Epiſcopus, ibi commorari contentus eſt: inque loco, qui Charbyris dicitur, monaſticum vitæ genus excoluit. Quòd autem martyrio iſte non occubuerit, fuga in cauſa fuit. Atque fugiebat, propterea quòd ſanctum Euangelij præceptum eſt, vt perſequentes nos non expectemus: Quòd ſi qui comprehenſi fuerint; vt animo excelſo ſint & robuſto, vimq. & violentiam a perſecutoribus illatam ſtrenue euincant.] hactenus Sozomenus. B

a Sozom. lib. 5. cap. 9.

S. HILARION FVGIT PERSECVTIONEM GAZENSIVM.

Quæ licet vera omnia ſint; diuerſo tamen tempore contigiſſe fugã Hilarionis a profectione eiuſdẽ in Siciliam, S. Hieronymus, qui eius res geſtas exactiſſime eſt proſecutus, facile monſtrat, dum hoc Iuliani tempore eum petijſſe Oaſenam Ægypti ſolitudinem, atque demum ipſo defuncto reuerſum, profectumq. eſſe in Siciliam tradit: qui de fuga Hilationis hæc habet [b]: Vrbs autem Gaza, poſtquam profecto de Palæſtina Hilarione, Iulianus in Imperium ſucceſſerat, deſtructo monaſterio eius, precibus ad Imperatorem datis, & Hilarionis & Heſychij mortem impetrauerat; amboq. vt quærerentur, toto Orbe ſcriptum erat. Egreſſus ergo de Brutio, per inuiam ſolitudinem intrauit Oaſim; ibique anno plus minus exacto, quia illuc quoque ſua fama peruenerat, quaſi iam in Oriente latere non poſſet, vbi multi illum & opinione & vultu nouerant, ad ſolas nauigare inſulas cogitabat; vt quem terra vulgauerat, ſaltem maria celarent. Eodem ferme tempore Hadrianus diſcipulus eius de Palæſtina ſuperuenit, dicens Iulianum occiſum, &c.] hæc Hieronymus de fuga Hilarionis a Gazenſibus eum ad necem quærentibus. Quòd autem tanto ſtudio ijdem eius necem expetiiſſent, ea potiſſimũ cauſa interceſsit, nimirum quòd idem S. Hilarion apud eos agens, inſignia cum miracula edidiſſet, vno ex illis in theatro facto perſpicuo, ab omnibus fuerat acclamatum, Marnam Gazenſium deum eſſe ſuperatũ a Chriſto. quodnam vero hoc fuerit, prætermiſsis ceteris, hic ex eodem Hieronymo recitemus, qui rem geſtam ita deſcribit: C D

b Hieron. in Vita S. Hilarion. tom. 1.

FVGA HILARIONIS IN OASIM.

Italicus eiuſdem oppidi municeps Chriſtianus, aduerſus Gazenſem Duumuirum Marnæ idolo deditum, Circenſes equos nutriebat: hoc ſiquidem in Romanis vrbibus iam inde ſeruatur a Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum, Conſo, quaſi conſiliorum deo, quadrigæ ſepteno currant circuitu; & equos partis aduerſæ fregiſſe, victoria ſit. Hic itaque æmulo ſuo habente maleficum, qui dæmoniacis quibuſdam imprecationibus, huius impediret equos, & illius incitaret ad curſum: venit ad beatum Hilarionem, & non tam aduerſarium lædi, quàm ſe defendi, obſecrauit. Ineptum viſum eſt venerando ſeni in huiuſmodi nugis orationem perdere. Cumque ſubrideret, & diceret: Cur enim non magis equorum pretium pro ſalute animæ tuæ pauperibus erogas? Ille reſpondit, functionem eſſe publicam: et hoc non tam ſe velle, quàm cogi: nec poſſe hominem Chriſtianum vti magicis artibus, ſed a ſeruo Chriſti potius auxilium petere, maxime contra Gazenſes & aduerſarios Dei, & non tam ſibi quàm Eccleſiæ Chriſti inſultantes. Rogatus ergo a fratribus, qui aderant, ſcyphum fictilem, quo bibere conſueuerat, aqua iuſsit impleri, eique tradi: Quem cum accepiſſet Italicus, & ſtabulum & equos & aurigas ſuos, rhedam, carcerumque repagula aſperſit. Mira vulgi expectatio: nam & aduerſarius hoc ipſum irridens diffamauerat: et fautores Italici ſibi certam victoriam pollicentes exultabant. Igitur, dato ſigno, hi aduolant; iſti præpediuntur. Sub horum curru rotæ feruent; illi præteruolantium terga vix cernunt. Clamor fit vulgi nimius, ita vt Ethnici quoque ipſi concreparent: E

MAR-

A MARNAS VICTVS A CHRISTO EST. Porro furentes aduerſarij Hilarionem maleficum Chriſtianorum ad ſupplicium poſcere. Indubitata ergo victoria & illis & multis retro Circenſibus plurimis fidei occaſio fuit.] huc uſque de his S. Hieronymus: quibus Gazenſes magna ira perciti, tanto ſtudio Hilarionem, cum licuit per Iulianum, vt eum necarent, perueſtigarunt. IN CIRCENSIBVS ACCLAMATVR VICTORIA CHRISTI.

Ceterum adeo furens fuit Gazenſium in Chriſtianos perſecutio, vt non tantum Hilarion cogeretur captare fugam, ſed & alij omnes qui degebant in eorumdem Gazenſium ditione, fuga pariter atque latebris ſibi conſulere ſint coacti. nam de maioribus ſuis hæc Sozomenus[a] poſteris commendauit: Huius fugæ cum alij complures meorum maiorum, tum auus meus particeps fuit: propterea quod cum patre Gentili natus eſſet, & ipſe cum vniuerſa familia, & hi qui erant genere Alaphionis orti, primi in Bethelia [a Sozom. lib. 5. cap. 14.]
B pago, ditioni Gazenſium ſubiecto, multis hominibus frequentato, & delubra habente, tum ob vetuſtatem, tum ob ſtructuram magno ab habitatoribus in honore habita, & maxime omnium illud quod Pantheon vocabatur, ſupra cliuum quemdam hominum manu factum, velut ſupra arcem poſitum, & toto pago vndique eminens; &, quantum coniectura aſſequor, locus inde nomen traxit, & ex Syriaca lingua in Græcam tranſlatum, Domicilium deorum, propter illud delubrum, Pantheon appellatum eſt. Ferunt autem illis, qui ex eorum familia ſati ſunt, Hilarionem monachum, religionis Chriſtianæ recipiendæ cauſam & auctorem extitiſſe. Nam cum Alaphion iſte dæmonio agitaretur; & quidam tum Gentiles, tum Iudæi incantationibus ad dæmonem eijciendũ, & alijs quibuſdam ſuperſtitioſis ineptijs crebro multumque vſi, nihil proficerent: Hilarionem, inuocato nomine Chriſti, dæmonium expuliſſe, & hominem ad fidem Chriſti ad- ALAPHIONIS CONVERSIO ET FVGA.
C duxiſſe. Meus autem auus in ſacris litteris interpretandis magnam laudem eſt adeptus. Vir erat ingenioſus, & talis, qualis non in obſcuro latere debeat; humaniore etiam litteratura non mediocriter inſtitutus, ita vt arithmeticæ expers non eſſet. Quamobrem Chriſtianis qui Aſcalonem, Gazam, & loca finitima incolebant, perquàm carus erat, propterea quòd ambiguas ſacrarum litterarum ſententias & ad religionem apte & aperte facile ad omnium intelligentiam diſſoluere poterat. Virtus autem eorum, qui ex altero genere orti ſunt, vix a quoquam oratione explicari poteſt: nam primi hoc in loco & eccleſias & monaſteria fundarunt, eaque tum vitæ integritate, tum benignitate in peregrinis & egentibus excipiendis ipſi exornarunt.]

Sed quo tandem progreſſa ſit eorumdem Gazenſium & Aſcalonitarum in Chriſtianos ſæuitia, Theodoretus narrat, cum ait[b]: Quæ autem maleficia, hi qui falſo ſimula- [b Theod. lib. 3. cap. 6.]
D crorum cultu tenebantur obſtricti, id temporis admiſerint, quamquam permulta ſunt, & opus ſeparatum poſtulant: ego tamen ex multis pauca ſumam mihi ad commemorandum. Aſcalone & Gazæ, quæ ſunt vrbes Palæſtinæ, primum virorum ſacerdotij dignitate exornatorum, & mulierum perpetuam virginitatem profeſſarum ventres diſcindunt; deinde farciunt ordeo; ad extremum eos porcis deuorandos obijciunt. Sebaſte in Palæſtina item, quæ eſt vrbs ditioni gentis, de qua ſupra dixi, ſubiecta, Ioannis Baptiſtæ tumulum aperiunt: oſſa tradunt igni abſumenda, & eorum cineres paſſim diſpergunt.] hæc Theodoretus. At ex his plane ipſi videant, atque iudicent Nouatores hæretici, iſtæc ſæpius perpetrantes, num ſub Chriſti, an ſub Iuliani Apoſtatæ recenſendi ſint diſciplina. Hæc quidem iubente ipſo Iuliano patrata eſſe, idem ipſe in Miſopogone haud obſcure teſtari videtur, dum ait de Ethnicis ipſis Syris: SAEVITIA GENTILIVM IN CHRISTIANOS.
E Deorum templa reſtituerunt, ſepulchra vero atheorum omnia (*ſic nominat ſacra conditoria martyrum*) ſigno a me nuper dato, euerterunt; ita elati & erecti animis, vt ſcelera eorum, qui deos violarunt, acrius etiam quàm mea ferebat voluntas, vindicarint.] hæc Iulianus; ad ea plane alludens, quæ facta ſunt in Palæſtina. At non Ioannis Baptiſtæ tantum oſſa, ſed etiam Eliſei prophetæ eadem fuiſſe affecta contumelia, Nicephorus[c] & alij tradunt. [c Niceph. lib. 10. cap. 13. Metaphr. die 20. Octobr. in Act. Artemii mar.]

Ruffinus[d] de his agens, quo modo ex tali iactura lucrum fecere monachi Hieroſolymitani, quos diuina prouidentia tum direxit illuc, rem geſtam narrat his verbis: Iuliani temporibus, velut relaxatis frenis efferbuit in omnem ſæuitiam feritas Paganorum. Ex quo accidit, vt apud Sebaſtem Palæſtinæ vrbem, ſepulchrum Ioannis Baptiſtæ, mente rabida & funeſtis manibus inuaderent, oſſa diſpergerent, atque ea rurſus collecta, igne cremarent; ſanctos cineres pulueri immixtos, per agros & rura diſper- [d Ruffin. lib. 2. cap. 28.] RELIQVIAE S. IOANNIS BAP. COLLECTAE.

gerent. Sed Dei prouidentia factum eſt, quoſdam de Hieroſolymis ex monaſterio Philippi hominis Dei, orationis illuc cauſa per idem tempus veniſſe. Qui cum tantum nefas, humanis quidem manibus, ſed ferina mente fieri viderent; mori gratius habentes, quàm huiuſcemodi piaculo funeſtari; inter eos, qui oſſa ad exurendum legebant, mixti, diligentius, in quantum res patiebatur, ac religioſius congregantes, furtim ſe vel ſtupentibus vel inſanientibus ſubtraxere, & ad religioſum patrem Philippum venerandas reliquias pertulere. Ille ſupra ſe ducens, tantum theſaurum proprijs ſeruare vigilijs; ad Pontificem maximum tunc Athanaſium hoſtiæ immaculatæ reliquias per Iulianũ diaconum ſuum, poſt etiam Palæſtinæ vrbis Epiſcopum, mittit. Quas ille ſuſceptas, paucis arbitris, ſub cauato ſacrarij pariete incluſas prophetico ſpiritu profuturas generationi poſteræ conſeruauit. Quibus nunc, deiectis & proſtratis idololatriæ veſtigijs, in ædibus quondam profanis aurea tecta conſurgerent, &c.] illatas enim tradit in nouũ illud ſuper Serapidem erectum auguſtiſſimum templum eiuſdem Sancti reliquias. Vt plane & in hoc demonſtrata fuerit veritas verborum Chriſti dicentis[a]: Nolite timere eos qui occidunt corpus, poſt hæc autem non habent amplius quid faciant.]

A B

a Luc. 12.

RELIQVIAE SANCTORVM MAGNO IN HONORE HABITAE.

Nihil plane eſt, quantumlibet impietas veſana graſſetur in reliquias ſanctorum martyrum, quod imminuat gloriam, qua corũdem animæ potiuntur in cælo; ſed nec ob eam cauſam obſcurare poſſit honorem, quo perfruuntur in terris: vt plane de Ioãnis reliquiis cernimus eſſe factum. nam & qui erat Sebaſte eius tumulus, idem maiori auctus gloria in poſterum perſeuerauit: et licet inde eius reliquiæ ablatæ fuerint, tamen in earum memoriam, diſiectis deorũ templis, præclaræ fuerũt erectæ baſilicæ. Ceterũ ſiue ex collectis ac repoſitis ibi cineribus, ſiue ex carne ipſa, quæ tẽporis diuturnitate oſſa deſeruerat, & in ſepulchris remãſerat, mortuo Iuliano, ipſa eorumdẽ cum Ioannis tum Eliſei monumenta, eadem qua prius, immo maiori celebritate & veneratione, ob miracula ibidem edi ſolita celeberrima claruerunt: vt merito acciderit quod ex Gregorio Nazianzeno[b] dictum eſt ſuperius: Sanctorũ vel ſolæ ſanguinis guttæ, atque exigua paſſionis ſigna idem poſſunt, quod corpora.] Accedit his locuples teſtis S. Hieronymus, qui in epitaphio Paulæ[c] hæc habet ad Euſtochium de ipſius matre in Palæſtinam ad loca ſancta peregrinante.

C

b Gregor. Naz. in Iul. orat. 1.

c Hier. epiſt. 27. tom. 1.

MIRACVLA AD SEPVLCHRA PROPHETARVM EDI SOLITA.

Vidit (inquit) Sebaſten, id eſt, Samariam, quæ in honorem Auguſti ab Herode, Græco ſermone, Auguſta eſt nominata: ibi ſiti ſunt Eliſeus & Abdias prophetæ, & quo maior inter natos mulierum non fuit, Ioannes Baptiſta. Vbi multis intremuit conſternata miraculis: namque cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra ſanctorum vlulare homines more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire taurorum, alios rotare caput, & poſt tergum terram vertice tangere, ſuſpenſiſque pede feminis veſtes defluere in faciem, &c.] hæc Hieronymus: qui & in Abdiam[d] ait: Sepulchrũ eius vſque hodie cum Mauſoleo Eliſei prophetæ, & Baptiſtæ Ioannis, Sebaſte venerationi habetur, quæ olim Samaria dicebatur.] et in Michæam[e], de Samaria: Erat quippe in montibus ſita, vbi nunc Sebaſte eſt, in qua & S. Ioannis Baptiſtæ oſſa ſunt condita.] hæc S. Hieronymus, cum tamen illa alio tranſlata fuiſſe, alij tradant.

D

d Hieronym. in Abdiam. c. 1. tom. 5.

e Hieronym. in Mich. c. 1. tom. 5.

f Theod. lib. 3. cap. 6.

QVID HELIOPOLITANI IN CHRISTIANOS.

Sed proſequamur quæ in alijs Palæſtinæ ciuitatibus a Gentilibus aduerſus Chriſtianos patrata ſunt execranda facinora. Theodoretus enim hæc ſubdit[f]: Scelus autem ab illis in Phœnicia patratum, quis eſt, quæſo, qui ſine lacrymis poſſit commemorare? Nam Heliopoli, quæ eſt vrbs Libano finitima, execrabiles iſti Gentiles recordati facinoris Cyrilli diaconi, qui regnante Conſtantino, diuino quodam zelo accenſus, multa ſimulacra, quæ in ea vrbe colebantur, confregerat: non modo eum interfecerunt, verum etiam, diſſecto ventre, iecur eius deguſtare non ſunt veriti. Verum hoc Deum omnia contemplantem celare non poterant, ſed debitas ſui maleficij pœnas ei dederunt. Nam quotquot illius ſceleris labe inquinati ſunt, primum amiſerunt dentes, qui pariter omnes ad vnum excidebant: deinde linguas perdiderunt, quæ putredine labefactatæ ex ore effluebant: poſtremo oculis orbati ſunt: quorum calamitatibus veræ pietatis vis clare prædicata eſt. Emeſæ item vrbis vicinæ Baccho Mulieroſo eccleſiam nuper a Chriſtianis ædificatam dedicauerunt; ſtatuamq. plane ridiculam, ſexum vtrumque, virilem ſcilicet & muliebrem, repræſentantem in ea collocarunt.] hæc pauca de Emeſenis Theodoretus.

E

A At res cum ab Heliopolitanis, tum etiam ab Arethuſijs eodem tempore geſtas Sozomenus [a] fuſius deſcribit: narrans eadem ab ijs factitata, quæ ex Theodoreto ab Aſcalonitis & Gazenſibus aduerſus virgines perpetrata fuiſſe diximus. Porro rem geſtam refert his verbis: Qui Heliopolim ad Libanum ſitam, & Arethuſam Syriæ incolunt, hos, *nempe Gazenſes & Alexandrinos*, crudelitate longe ſuperaſſe videntur. Nam iſti virgines ſacras (incredibile quidem dictu, niſi quidam eorum qui eodem tempore vixerunt, idem ipſum narraſſent) quæ a populo conſpici minime ſolent, in loco publico veſte nudatas, tum ad commune omnium qui eas intueri volebant, ſpectaculum, tum ad ipſarum contumeliam conſiſtere cogebant: atque vt primum eo quo libitum erat modo in eas inſultarant, ad extremum illarum capillum tondebant. Quin etiam eas diſſecabant bifariam, & ad illarum inteſtina deuoranda porcos prouocabant, viſcerum B extremitate conſueto illis alimento operta; quo porci non tam facile ea internoſcerent; ſed conſuetum alimentum neceſſario appetentes, carnes etiam humanas diſcerperent. Ad hanc quidem contra ſacras virgines crudelitatem, vti conijcio, Heliopolitani adacti ſunt ex eo, quòd vetitum ipſis fuerat, ne virgines ſuas, ſicut patrius mos ante tulerat, homini fortuito occurrenti prius ſtuprandas traderent, quàm cum viris, quibus deſponſatæ erant, congrederentur. Nam Conſtantinus, fano Veneris Heliopoli diruto, primus apud eos eccleſiam ædificauerat, legeque prohibuerat, ne conſueta ſtupra admitterent.] hæc Sozomenus de Heliopolitanis. eadem habet Gregorius [b] Nazianzenus: qui & addit, non porcis tantum carnes virginum expoſuiſſe, ſed etiam ipſos eaſdem depaſtos eſſe, & earum ſe hepatibus crudis ingurgitaſſe.

a Sozom. lib. 5. cap. 9.

QVID ETIAM ARETHVSII IN CHRISTIANOS.

b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

Porro etiam Arethuſij (ſubdit Sozomenus [c]) Marcum ſuum Epiſcopum iam admo- C dum ſenem, canicie & vita pie acta venerandũ, miſerabiliter occiderunt. Quippe contra eum iampridem odium conceperant: tum quòd Gentiles eius impulſu multo alacrius, quàm ſuaſu Imperatoris Conſtantij, ſe ad fidem Chriſti tranſtulerant: tum quòd delubrum apud eos longe auguſtiſsimum, magnificentiſſimeq. extructum, ab illo deturbatum fuerat. Vbi vero Imperium Iuliano delatum eſt, videns populum in ſe concitatum, ſimulq. Imperatoris edicto, vel vt pecuniæ ſummam, quæ ſatis æſtimaretur ad delubrum de integro extruendum, perſolueret, vel ipſe idem denuo ædificaret, condemnatum: animoq. complexus neutrum a ſe poſſe fieri, atque præſertim poſterius, quod ne Chriſtiano quidem fas erat, nedum Epiſcopo: primo tempore fuga ſuæ vitæ conſuluit. Verum vt intellexit, multos propter ſe in diſcrimen venire, tum diſtractionem membrorum, tum iudicia, tum tormenta cum his coniuncta ſubeundis; redijt Are- D thuſam, & ſua ſponte ſe populo tradidit, vt quod libitum erat, in ipſum ederent. Illi vero ob id ipſum factum, quod vt homine vere pio & ſapiente dignum laudare debuerant, ab eo ſe contemni arbitrati, omnes gregatim in eum irruere per plateas, trudere, vellere, ſinguli denique membra promiſcue ferire cœperunt.

c Sozom. lib. 5. cap. 9.

MARCI EPISCOPI ARETHVSII CERTAMEN.

In hoc facinus non viri ſolum, ſed mulieres etiam, & alij omnes, cuiuſcumque eſſent ætatis, ſtudio alacri, & ira quoque incenſi, acriter incumbebant: adeo vt etiam aures eius tenuibus quibuſdam funiculis auellerent. Pueri præterea, qui ſcholas frequentabant, factum hoc pro ludo habuerunt: quin etiam eum in ſublime elatum inſtar globi inter ſe voluere vltro citroque, tum ab ſe proijcere, tum denuo excipere ſtylis, quibus eum acerbe & crudeliter pupugerunt. Vbi vero corpus vulneribus vbique deformatum erat, & ipſe nihilominus adhuc ſpiritum ducebat: illum melle & liquamine vngunt: E imponunt in ſportulam, quæ tota ex iuncis contexta erat: in ſublime denique ſuſpendunt. quo quidem tempore cum veſpæ & apes ad eum aduolarent, carnemq. eius exederent, ferunt eum Arethuſijs dixiſſe, ſe in ſublimi poſitum eſſe, videreq. eos infra humi repentes. quare ea quæ tum ſibi, tum eis poſt ventura eſſent, præſignificaſſe dicunt. Traditur etiam præterea, eum qui tum illius loci Præfectus erat, virum ſcilicet ſuperſtitioni Gentilium in primis deditum, moribus tamen alioqui adeo præſtabilem, vt etiam adhuc celebris fama de eo percrebeſceret, Marci conſtantiam & patientiam admiratum, libere Imperatorem tum admonuiſſe, tum incuſaſſe: propterea quòd ipſis ab vno ſene, qui tot & tam grauibus tormentis adeo magno & forti animo ſe oppoſuerat, deuictis, turpis merito nota inureretur dedecoris; & tum ipſi omnibus ridiculi; tum illi, contra quos eiuſmodi facinora ediderant, illuſtres & glorioſi viderentur. Itaque beatus iſte Marcus tam generoſa mente Arethuſiorum furori & multiplicibus

tormentis ab illis ſibi inflictis reſtitit, vt etiam ſit ab ipſis Gentilibus magnám laudem A
conſecutus.] hucuſque Sozomenus. Deſcribit eadem pluribus Gregorius Nazianze-
[a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.] nus[a]: additque, Arethuſios, quo ſe victores gloriari poſſent, extorquere conatos a ſene
etſi non integrũ templi diruti pretium, perpaucam ſaltem pecuniæ ſummulam, quam
perſoluere facile potuiſſet; at numquam voti compotes factos eſſe, propterea quòd non
pro pecunia, ſed pro pietate certamen ſuſceptum illud eſſet: ſed ne paſſum quidem eſſe,
eam ab alijs perſolui, qui miſerati ſenis diſcerptionem, erogare parati erant.

Rurſum vero idem Gregorius ad ſugillandam Iuliani Imperatoris cum crudelitate
ingratitudinem, hæc addit: An vero hæc lenitatis & clementiæ argumenta, an contra
furoris & crudelitatis ſigna ſint, nobis exponant qui philoſophum Imperatorem ſu-
ſcipiunt & admirantur. ipſe quidem neminem fore exiſtimo, cui iuſta ſit & vera defu-
IVLIANI TAXATVR INGRATITVDO ET CRVDELITAS. tura reſponſio. Necdum illud adieci: hunc Marcum, Arethuſij Epiſcopum ſcilicet, ex ijs B
vnum fuiſſe, qui impurũ illum & nefarium, *Iulianum videlicet*, tum cũ genus ipſius totum
periclitaretur, ſeruarant, furtimq. ſubduxerant: quo etiam ſolo nomine merito fortaſſe
hæc perpetiebatur, ac plura perpeti merebatur, quòd tantum malum vniuerſo terra-
rum orbi imprudens ſeruaſſet.] hæc Gregorius. Sed & illud magis inficit nomen Mar-
ci (nam iſtud humanitatis officium, erga puerulum exhibitum, laude dignum videri
poterat) quòd ex his quæ ſæpe ac pluribus de eo dicta ſunt tertio Annalium tomo,
probatur manifeſte ipſum ſtetiſſe a partibus Arianis, etiam poſt palinodiam recanta-
tam in Nicæno Concilio: nam & in Arianorum conuentu Sirmienſi reperitur eſſe ſub-
[b Theod. lib. 2. cap. 24. 25. Sozom. lib. 4. cap. 5.] ſcriptus impiæ profeſſioni tunc editæ, quam Theodoretus[b] & alij recitant.[c] Epiphanius
autem Marcum Arethuſium inter eos allegit hæreticos, qui Semiariani dicebantur;
de quibus ſatis ſuperq. ſuperius actum eſt. Ceterum quòd omnes hiſtorici, cum eius C
[c Epiphan. hæreſ. 73.] egregiam in patiendo conſtantiam narrant, hominem pietate inſignem prædicent;
ſed & (quod pluris æſtimari debet) ipſe Gregorius Nazianzenus eum appellet virum
eximium, ac ſacroſanctum ſenem: par eſt credere, illum poſt tantam dogmatum con-
flictationem ſeſe ad caſtra Fidelium Orthodoxorum, ab hæreticis deficientẽ, tranſtuliſſe.

Tunc temporis quoque Scythopoli in Palæſtina, eadem ex cauſa, qui ibi erant Gen-
PATROPHILI OSSA DISPERSA. tiles, in oſſa Patrophili ibi diu perfuncti munere Epiſcopatus, & qui haud pridem ex
hac vita deceſſerat, debacchati ſunt: effodientes enim illa e ſepulchro, diſſiparunt, ca-
put vero in ſublime elatum omni contumeliæ genere affecerunt. Hæc quidem de eo Ni-
[d Niceph. lib. 10. c. 13.] cephorus[d]. At digne ſane Patrophilus iſta commeruit pati, licet pro pietate, in pœ-
nam tamen impietatis, qui ad vltimum vſque ſpiritum nefariæ hæreſis Arianæ patro-
nus permanſit: cuius crudelitas aduerſus Euſebium Epiſcopum Vercellenſem apud D
ipſum exulem in primis innotuit. Boſtreni quoque Chriſtiani a Iuliano ad perſecutio-
nem aduerſus Epiſcopum ſuum excitati ſunt. eſt Boſtra ciuitas Phœnices ad mare
poſita, cui tunc Titus præerat Epiſcopus, quem in primis ipſe Iulianus exturbare co-
QVID BOSTRENI IN TITVM EPISC. natus eſt: Nam (inquit Sozomenus[e]) ciuibus Boſtræ per præconem publicum man-
dauit, vt Titum tum illius Eccleſiæ Epiſcopum ſua ciuitate pellerent. Ac poſtquam
[e Sozom. lib. 5. cap. 14.] minatus fuerat, tum eum, tum clericos eius in crimen vocaturum, ſi a populo vlla con-
flaretur ſeditio: Titus libellum ad eum miſit, eſtq. teſtatus, quòd quamuis Chriſtiani
Gentilibus aduerſarij eſſent, tamen quiete & tranquille ſe gererent, & ſuis hortatio-
nibus inducti nihil omnino ſeditioſum concitarent. Quibus ex verbis cum Titum ple-
bi inuiſum & odioſum reddere pararet, ſcripſit Iulianus ad ciues Boſtræ litteras,
eumque vt populi accuſatorem apud illos inſimulauit: nimirum quòd dixerat, po- E
pulum non ſua ſponte, ſed ſuis hortationibus ſe a ſeditione temperaſſe. Itaq. po-
pulum incitauit, vt illum velut ſibi infenſum e ciuitate exturbaret.] hæc Sozomenus.
[f Iuliani ad Boſtr. epiſt. ad fini edita Græce.] Sed reddamus hic ipſam Iuliani epiſtolam tunc ea de cauſa ad Boſtrenos datam[f].

IVLIANI EPISTOLA AD BOSTRENOS IN TITVM EPISC. Iulianus Boſtrenis. Opinabar quidem Galilæorum Præſules maiorem mihi gratiam
habituros, quàm meo prædeceſſori. Cõtigit enim ſub illo pleroſque exulaſſe & vinculis
detentos fuiſſe; pleroſque etiam eorum, qui hæretici dicuntur, interfectos fuiſſe, vt
Samoſatis, Cyzici, & in Paphlagonia, Bithynia, Galatia, & alijs pleriſque prouincijs: vici
paſſim depopulati, & euerſi fuerunt. Nobis vero Imperatoribus, e contra: qui enim exu-
labant, redierunt; & ijs, quorum bona fiſco fuerant applicata, omnia reddita ſunt. Hi
autem ad tantam inſaniam & rabiem deuenerunt, vt parum abſit, quin tyrannidem
exerceant, & quæ adinuicem quondam factitabant, aduerſus nos pios nunc faciant:

A nos irritantes, omnem mouent lapidem, & populos concitare audent, ac ſeditiones mo-
liri, aduerſus deos impie ſe gerentes, noſtriſque mandatis, quamuis ita humanis, non
obtemperantes. Neminem enim ipſorum inuitum ad idolorum aras trahi permit-
timus: immo palam ipſis ſignificauimus, quòd ſi quis ſua ſponte nobiſcum ſacrificio-
rum & libaminum particeps eſſe voluerit, eum prius expiationes dijs offerre oporteat,
deoſque rogare tutelares: ita procul abſumus, vt aliquem impiorum velimus vel cogi-
temus noſtrorum piorum ſacrificiorum participem eſſe, antequam animam quidem
precibus ad deos, corpus vero expiationibus purget.

Populi itaque ab his, qui clerici dicuntur, decepti, proculdubio ablata ſibi illa priori
licentia, ſeditiones concitant. Qui enim tantam antea exercebant tyrannidem, non ſo-
lum non ſunt contenti quòd eorum quæ male egerunt non ſoluunt pœnas, ſed priorem
B deſiderant principatum & Imperium, cum non illis liceat ius dicere, teſtamenta con-
dere, & alienas ſibi adſcribere hereditates: omniaque ſibi vt antea tribuere; omnem tur-
pitudinis lapidem mouent, & (vt fertur) ignem igni addunt, & prioribus malis maio-
ra adhibere audent, in diſſidia populos adducentes. Viſum itaque mihi fuit, omni-
bus populis indicare, & hoc mandato manifeſtum facere, ne cum clericis contendant,
neque ab illis perſuadantur, vt lapides tollant, & Principibus non obediant: ſed vt con-
ueniant quocumque voluerint, & orationes quas velint per ſe ipſos orẽt. Si vero eos per-
ſuaſerint, vt ſua cauſa contendant; amplius ne conueniant; ſed & ſæuas pœnas dabunt.

Hæc autem præcipue Boſtrenorum ciuitati ſignificare volui, propter accuſationes, DOLVS IVLIANI, VT POPVLVM ADVERSVS SVVM EPISCOPVM CONCITARET.
quas Epiſcopus Titus & clerici aduerſus veſtrum populum exhibuerunt ...... hor-
tantes populum, ne ſeditiones excitarentur, dum in confeſſionem cum impetu mouen-
C tur. Verba vero, quæ Epiſcopus ſcribere auſus eſt, huic mandato inſerere præcepi, quæ
ſunt huiuſmodi: Quamquam Chriſtianis Ethnici ſint aduerſarij: cum tamen noſtris
monitis adducti, flagitioſe viuere abſtineant, &c. rurſum: Cum tamen memoria teneant
noſtra monita, nemini licere flagitioſe viuere, &c. Habetis veſtri Epiſcopi verba. Vide-
te, quo modo veſtram recte ordinatam vitam, non ex veſtra proficiſci ſententia, aſſerat:
cum inuiti, & (vt ipſe dicit) per eius monita a malis abſtineatis. Vos autem e contra
non inuiti eum, vt veſtrum accuſatorem, ab vrbe pellite: et vt populus inuicem conue-
niat, curate: et nullus opponatur, neque iniuriam faciat: neque hi qui a vera religione
errauerunt, ijs qui recte ac iure Deũ colunt inſultent, iuxta eas quæ a ſæculo traditæ ſunt
traditiones: neque deorũ cultores contaminemini in domibus eorum, qui ignorantia po-
tius quàm ex conſilio decepti ſunt. ratione enim adduci & inſtrui homines decet, non
D plagis vel iniurijs, neque corporis ſupplicio. Vos itaque iterum atque iterum moneo,
qui veram pietatem eſtis amplexi, vt nullam inferatis populo Galilæorum iniuriam,
neque illis inſidiemini, qui in maximis rebus male agunt. Maximum bonum eſt pietas,
ſicut e contra maximum malum eſt impietas. Contigit autem hoc edici ijs, qui mortu-
os & cadauera tranſmutant, vt hanc ſoluant impietatis pœnam. Quapropter compati-
mur ijs, qui alicuius peccati ſunt rei: ijs vero qui liberi & abſoluti ſunt, in dijs gratula-
mur. Data Kal. Aug. * Antiochiæ] hactenus epiſtola Iuliani. Ceterum conuincitur *
mendũ irrepſiſſe in menſem datæ epiſtolæ Antiochiæ; cum nonniſi menſe Octobri illuc
Iulianum ſe contuliſſe, Ammianus [a] affirmet: niſi potius ex data huius epiſtolæ idem [a] Ammian lib. 22.
auctor ſit arguendus erroris. Accepimus hanc epiſtolam tranſlatam a Federico Mando-
ſio Græcas litteras Romæ publice profitente; quæ deſideratur inter Latine redditas
E epiſtolas Iuliani, ſicut & illa data ad Alexandrinos pro Athanaſio rogantes, quam ſuo
loco inferius deſcripturi ſumus.

Porro quod ad hanc ad Boſtrenos conſcriptam epiſtolam ſpectat: eius ſane argu-
menti & artificij eſt, vt vix quidem ſatis rimari quiſquam queat, quot vna epiſtola Iu- IVLIANI ARTES ADHIBITAE IN CHRISTIANOS.
lianus contexuerit dolos atque fallacias: qua cum ſpecimen edere videatur optimi Prin-
cipis, & de omnibus benemerentis, clam tamen infigit aculeos; cum non alio tendat
totius epiſtolæ argumentum, quàm vt populum in clericos concitet, ab ipſorumque
diuellat Epiſcopo. Sed & cum quos conſtat fuiſſe Catholicos, & dira ſub Conſtan-
tio paſſos, pleriſque in locis hæreticos nominet; quodammodo Arianorum in eos perſe-
cutionem inſtauraſſe videri potuit. Tali quidem nomine Iulianum appellare conſueuiſ-
ſe Catholicos, quæ ex eius verbis in epiſtola ad Alexandrinos dicentur inferius, manife-
ſtiſſime declarabunt. Dumq. etiam collata a ſe in Epiſcopos beneficia oſtentat, & ſe a

Chriſtianorum

Chriſtianorum perſecutione longe abhorrere ſignificat; nomen perſecutoris ea arte vitare voluit. Sed & cum Epiſcoporum incuſet temeritatem, quaſi in tyrannidem erūpentem; infenſos eos reddere populis laborauit, vt eo pacto ſoluto inter paſtores & greges vinculo charitatis, ſic diuulſos abinuicem, eos inuadendi facilior pateret acceſſus: verum in eo potiſſimum inſiſtere viſus eſt, ne cum clericis populus coiret, quod veluti edicto ſancito prohibuit. Id genus plane & aliæ eſſe noſcuntur eiuſdem Iuliani epiſtolæ de Chriſtianis eodem argumento conſcriptæ, nempe vt extrinſecus ſummam præſeferant optimi Principis humanitatem, intrinſecus autem laqueos & gladios contineant inuolutos. A

At iam memorabile illud in Syriæ prouincia Phœnicia geſtum recolamus, quo tum ſumma Iuliani aduerſus Chriſtum temeritas & audacia declarata, tum diuina in vindicando potentia eſt facta perſpicua: quod a Sozomeno his verbis deſcribitur[a]: Illud porro, inquit, dicetur a me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidem vt Chriſti potentiam plane indicat, ita iram diuinam aduerſus Imperatorem accenſam euidenter oſtendit. Cum certior factus eſſet Cæſareæ Philippi (eſt ea quidem vrbs Phœniciæ, quam Paneadem vocant) præclaram eſſe Chriſti ſtatuam, quam mulier, quæ ſanguinis profluuio laborabat, cum eſſet morbo liberata, ibi collocauerat: eam deturbauit, ſuamq. in eo loco poſuit. Quo facto, ignis violentus de cælo delapſus ſtatuam illam circiter pectus perſecuit, caputque vna cum collo in terram deiecit, atque in faciem humi ea in parte defixit, quæ fuerat a pectore diuulſa. Ex quo quidem tempore ad hodiernum diem atra atque fulminis ictu ambuſta manet. Id temporis igitur Gentiles ſtatuam Chriſti tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Chriſtiani poſtea eius fragmenta cum collegiſſent, in eccleſia poſuerunt, vbi etiam adhuc ſeruantur. Ex baſi, ſupra quam hæc ſtatua locata erat, herba quædam (vti narrat Euſebius) quæ morbis cuiuſque generis mederi ſolet, enaſcebatur: quæ quidem cuius generis eſſet, nemo noſtrorum medicorum, qui vel ſcientia valebant medendi, vel experientia, omnino nouit.] hæc Sozomenus: eademque habent Artemij Acta[b], Nicephorus, atque alij. Sed quanto iuſtius, dicet aliquis, in ipſum Iulianum fulmen illud cælitus fuiſſet intortum! At recordetur, quòd ſcriptum[c] eſt: Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus: impium quoque ad diem malum.] Hanc autem voluit in Chriſti ſtatuam Iulianus exercuiſſe vindictam de compluribus deorum ſimulacris a Chriſtianis tempore Conſtantini atque Conſtantij toto Orbe confractis: Sed malum conuerſum eſt in caput ipſius, vlciſcente quamprimum numine: nam tantum prodigium fulminis, quod eius ſtatuam mediam ſcidit atque proſtrauit, ex Aruſpicum, quos colebat atque obſeruabat, ſententia, Romani Imperij cladem, atque eiuſdem Iuliani portendit interitum.

[a] Sozom. lib. 5. cap. 20.

COMMINVITVR A IVLIANO CHRISTI STATVA.

B C

[b] Apud Metaphraſt. die 20. Octobr. cap. 30. Niceph. lib. 10.

[c] Prouer. 16.

D

PERSECVTIO IVLIANI IN ÆGYPTO.

His de rebus geſtis in Syria, Palæſtina, atque Phœnicia enarratis: iam ad res Ægypti decurrat oratio, quæ hactenus complexa eſt complurium prouinciarum perſecutionem ſub Iuliano graſſantem: quòd enim quæ ſimul acta eſſent, non valuerit ſimul eadem narratione complecti, diſcretione prouinciarum ipſam dicendi ſeriem partita eſt, ordinemque diſtinxit, nimirum cum narrauit quid Conſtantinopoli cum primum Iulianus venit in Thraciam, quidve in Bithynia, Cappadocia, Galatia, Phrygia, quid etiam in Syria, ac potiſſimum Antiochiæ, vbi diutius commoratus eſt, & in Palæſtina, atque adiacente Phœnicia actum ſit: qua ratione reliquum eſſe videatur, vt res in Ægypto geſtas ordine proſequatur. Vexatam quidem fuiſſe Ægyptum perſecutione Iuliani, Apollonij ſanctiſſimi monachi Acta fidem inter alia faciunt: in quibus cum multa de eo præclare geſta narrentur, quæ hoc potiſſimum tempore Iuliani ipſum pati contigerit, his verbis deſcripta ab Euagrio referuntur: Hic cum audiſſet, Iuliani, vt ſupra diximus, temporibus, fratrem quemdam ad militiam comprehenſum detineri in carcere (cogebat impius clericos & monachos militare) in carcere venit ad eum conſolandi gratia, vt moneret eum in neceſſitate tenere conſtantiam, atque imminentia contemnere ac deridere pericula. Tempus enim, ait, certaminis adeſt, in quo Fidelium mentes tentationibus probandæ ſint & noſcendæ. Cumque his & alijs verbis adhortaretur animum adoleſcentis; ſuperuenit Centurio, & indignatus cur introire auſus eſſet, claues intrinſecus carceri impoſuit: ipſum quoque, & omnes qui cum eo venerant, pariter concluſit, quo ſcilicet etiam ipſi ſimiliter ad militiæ detinerentur officium: conſtituens quoque cuſtodes quamplurimos, abſceſſit. Medio autem noctis aſtare viſus eſt Angelus ingenti luce reſplendens, & obſtupefactis

E

[d] Euagr. in Vit. patr. in Apollonio. cap. 7.

APOLLONIVS MONACHVS ET SOCII AB ANGELO LIBERANTVR.

A ctis perterritiſque cuſtodibus, carceris clauſtra patefecit. Tunc verò ipſi cuſtodes aduoluti ad pedes ſanctorum, rogabant eos diſcedere, dicentes, melius ſibi eſſe mori pro his, quàm diuinæ virtuti obſiſtere, quæ eorum curam gerebat. Mane vero etiam ipſe Centurio cum principalibus viris feſtinus ad carcerem venit, rogans vt diſcederent omnes, qui teneri videbantur. Dicebat enim, domum ſuam terræmotu magno concidiſſe, & electos quoſque famulorum ſuorum peremiſſe. Sancti vero his auditis, hymnum Deo laudeſque cecinerunt; & regreſſi ad eremum erant in vnum poſiti, ſecundum Apoſtolorum exemplum, habentes cor vnum & animam vnam.] hæc ibi.

Rurſum vero qiid tunc temporis acciderit, cum daretur Gentilibus ſoluta licentia Orgia celebrandi, & alia a Chriſtianis Principibus vetita, libere factitandi, poſt nonnulla ſic ibidem deſcribitur: Erant aliquando in circuitu S. Apollonij poſiti decem circi- B ter Gentilium vici, apud quos dæmoniaca ſuperſtitio ſummo ſtudio colebatur. Templum erat ibi ampliſſimum, atque in eo ſimulacrũ: quod moris erat circumferri a ſacerdotibus, bacchantium ritu, cum reliqua multitudine circumeuntibus, & quaſi pro aquis impetrãdis profana myſteria peragentibus. Contigit autem ſub eo tempore, quo huiuſmodi ab eis Orgia gerebantur, iter facere beatum Apollonium per ipſa loca cum aliquantis fratribus. Et cum vidiſſet infelicium turbas quaſi dæmone quodam agi, debaccharique per campos, miseratuſque errorem eorum, fixis genibus inuocabat Dominum & Saluatorem noſtrum: et omnes eos qui cærimonijs dæmoniacis agebantur, cum ſimulacro ſuo ſtare fecit immobiles, nec progredi omnino vſquam poſſe. Atque ita per totam diem rapidiſſimis adusti æſtibus permanſerunt, ignorantes, vnde eis hærere vno in loco immobiliter contigiſſet.

GENTILES AEGYPT. ORGIA CELEBRANTES QVID PASSI.

C Tunc ſacerdotes eorum dicebant, quemdam Chriſtianum in regionibus vicinæ eremi commorantem, Apollonium nomine, præſtitiſſe hæc ſua opera: qui niſi eſſet exorатus, eis periculum permanſurum. Vt autem ad rei tantæ miraculum conuenerunt vndique qui audierant, & percunctantes, quæ tanti cauſa extiterat monſtri, ignorare ſe penitus fatebantur: ſuſpicionem tamen dari ſibi dicunt ſupradicti viri; quem & exorari pro ſe depoſcunt. Tunc quidam ex ipſis, vere eos opinari ait: nam & vidiſſe eum illo itenere prætereuntem confirmat. Attamen adhibere, quæ putabant prodeſſe auxilia, non morantur. Adducunt boues, quorum virtute videretur poſſe moueri ſimulacrum. Sed cum nec ſic quidem aliquid profeciſſent: omni auxilio fruſtrati, legatos ad hominem Dei mittunt; pollicentes, ſi eos reſoluat ab his vinculis, pariter quoque erroris vincula diſſolui. Hæc vbi nunciata ſunt ei, ſine mora deſcendit ad eos: et oratione ſo- D la ad Deum fuſa, omnes reſoluit. At illi ſine dilatione vnanimiter omnes confugiunt ad eum, Saluatori Deo noſtro credentes, & gratias referentes. Simulacrum vero, quod erat ligneum, continuo igni tradunt: ipſi autem ſecuti ſunt hominem Dei, atque edocti ab eo fidem Chriſti, Eccleſiæ Dei ſociati ſunt: plurimi vero ex eis cum ipſis manſerũt, & etiam nunc in monaſterijs degunt. Facti tamen huius mirabilis fama vbique diffuſa eſt: et multi per hoc ad fidem Domini conuertebantur, ita vt in regionibus illis nullus iam pene Gentilis remaneret.] hactenus de his Euagrius.

Satis quidem conſtitit, & pluribus ſane exemplis, quòd cum ab impio Apoſtata radicitus Chriſti fides conuelli penitus tentaretur, tunc fortior Dei virtus per adeo ingentia miracula & ſigna manifeſte reddita eſt; eoque in loco potiſſimum, vbi ſedes viguiſſet impietatis. vt plane ſatis aperte ſignificaretur, fruſtra conari hominem demoliri, E quod manu Dei intelligeretur erectum, eiuſque ſemper auxilio maiori fulciri, cum vehementiori impietatis impetu quaſſatur. Sed iam ad res Alexandriæ geſtas admoueamus ſtylum, non quidem ad res martyrum recenſendas, ſed ad ſupplicium diuina ſententia irrogatum in Georgium Epiſcopum Arianum. At quod in primis ad tempus attinet, cum conſtet ex Ammiano [a], non antea ſublatum de medio eſſe Georgium, quàm cum Artemius Dux Ægypti, a Iuliano accerſitus, ab eodem ſupplicio capitis damnatus eſt: neceſſe quidem eſſe videtur aſſerere, Georgij necem hoc potius anno quàm ſuperiori contigiſſe. De quo quidem acturi, in primis quid Ammianus Ethnicus auctor ſcriptis prodidit, hic reddemus. cuius hæc ſunt verba [b]:

[a] Ammian. lib. 22.

[b] Ammian. lib. 22.

Cum autem a morte Artemij tempus intercesſiſſet exiguum: Alexandrini, Artemij interitu, quem verebantur, ne cum poteſtate reuerſus (id enim minatus eſt) multos læderet vt offenſus, iram in Georgium verterunt Epiſcopum, vipereis (vt ita dixerim) morſibus

ALEXANDRINI QVID IN GEORGIVM EPISC. ARIANVM.

ſibus ab eo ſæpius appetiti: qui in Fullio natus (vt ferebatur) apud Epiphaniam Ciliciæ oppidum, auctuſq. in damna complurium, contra vtilitatem ſuam, reiq. communis, Epiſcopus Alexandriæ eſt ordinatus, in ciuitate, quæ ſuopte motu, & vbi cauſæ non ſuppetunt, ſeditionibus crebris agitatur & turbulentis, vt oraculorum quoque loquitur fides. His efferatis hominum mentibus Georgius quoque ipſe graue acceſſerat incentiuum, apud patulas aures Conſtantij multos exinde cauſans, vt eius recalcitrantes imperio; profeſſioniſque ſuæ oblitus, quæ nihil niſi iuſtum ſuadet ac lene, ad delatorum auſa feralia deſciſcebat. Et inter cetera dicebatur id quoque maligne docuiſſe Conſtantium, quòd in vrbe prædicta ædificia cuncta ſolo cohærentia a conditore Alexandro magnitudine impenſarum publicarum extructa emolumentis ærarij proficere dicunt * ex iure. Ad hæc mala id quoque addiderat (vnde paulo poſt eiectus eſt in exitium præceps) reuerſus ex Comitatu Principis, cum tranſiret per ſpecioſum Genij templum multitudine ſtipatus ex more, flexis ad ædem ipſam luminibus: Quamdiu, inquit, ſepulchrum hoc ſtabit? Quo audito, velut fulmine ſunt perculſi: metuenteſque, ne illud quod tentaret, euerteret; quicquid poterant in eius perniciem clandeſtini concitabant.] hæc ipſe de cauſa necis illatæ Georgio. A B

* debeat

REPOSSA GENTILIVM AEGYP. ARCANA SACRA.

a Socrat. lib. 3. cap. 2.

At non hæc vna tantum, ſed plures aliæ extiterunt cauſæ, quibus Georgius Ethnicos Alexandrinos (vt taceamus de Catholicis Chriſtianis) in ſe concitauit: quas adducit Iulianus in epiſtola ad ipſos ſcripta, quam paulo poſt hic deſcribemus: ſed & alias recenſet Epiphanius, hic pariter inſerendas. Reddamus autem modo eam, quam Socrates [a] refert his verbis: Locus, inquit, erat in ea ciuitate iam ab antiquis temporibus deſertus & neglectus, multaque ſordium collutione redundans: in quo ritibus & cærimonijs in honorem Mithræ celebratis, homines pro victimis ſacrificare Gentilibus mos erat. Illum, vtpote iam antea nulli vſui inſeruientem, eccleſiæ Alexādrinæ addixit Conſtantius. Georgius autem habens in animo eccleſiam ibi ædificare, locum purgari iubet. Quo purgato, adytum repertum eſt ingentis altitudinis, in quo Gentilium myſteria recondebantur: vbi erant multæ hominum caluariæ cum adoleſcentum, tum ſenum: quos fama eſt, olim cum Gentiles diuinationibus, quæ per exta inteſtinaque fiebant, vtebantur, magicaſque obirent victimas, quo hominibus aciem animorum perſtringerent, mactatos fuiſſe. Quibus rebus in adytis Mithræ repertis, ab Chriſtianis laboratum eſt, vt Gentilium myſteria palam haberētur ludibrio. Nudas igitur mortuorū caluarias quàm mox in apertum proferunt, quo populo exhiberent ad intuendum. Quæ cum Gentiles, qui Alexandriæ habitabant, conſpicarentur, facinoriſque admiſſi contumeliam iniquo animo ferrent: graui iracundiæ æſtu exardeſcere, & armis quæ fortuito illis obueniebant, in manus arreptis, impetum in Chriſtianos facere cœperunt, & complures ex illis nullo non mortis genere afficere: nam hos gladijs, illos fuſtibus, alios lapidibus vſque ad mortem cædere, alios funibus ſtrangulare, quoſdam cruci ſuffigere: hocque necis genus ad probrum Crucis illis inferre: plurimos ſauciare. Tandem, ſicut in eiuſmodi tumultu euenire ſolet, ne ab amiciſſimis quidem manus abſtinere: ſed amicus amicum verberare, frater fratrem, parentes liberos: denique alter alteri ad cædem vim afferre. Proinde Chriſtiani a Mithreio adyto perpurgando deſiſtere.] hæc Socrates: addens eoſdem in Georgium ipſum eſſe graſſatos. ſed quando id contigerit, Ammianus proſequitur, dicens: C D E

GEORGIVS EPISCOPVS ARIANVS DIRE NECATVS.

Ecce autem perlato letali nuncio indicante extinctum Artemium: plebs omnis gaudet inſperato, vocibus horrendis infrendens Georgium petit, raptumque diuerſis mulctandi generibus, proterens & conculcans, diuaricatis pedibus: cumque eo Dracontius Monetæ Præfectus, & Diodorus quidam veluti Comes, iniectis per crura funibus, ſimul exanimati ſunt; ille, quòd arcam in Moneta, quam regebat, recens locatam euertit; alter, quòd dum ædificandæ præeſſet eccleſiæ, cirros puerorum licentius detondebat, id quoque ad deorum cultum exiſtimans pertinere.] Quod de attonſione puerorum Ammianus ſubobſcure ingerit, tonſuram illam, qua prima clericatus initiatio peragi ſolet, ſignificare voluiſſe videtur: licet Gentilis ſcriptor, Gentilitio more locutus, ad deorum cultum illud dicat pertinere putaſſe. Nam quo modo, quæſo, ad cultum deorum id potuit attinere: cum teſte Herodoto [b], in Ægypto ſacerdotes, non capillos tantum, ſed pilos totius corporis tertio quoque die deraderent? Numquid hoſtis deorum (quod Iulianus exprobrat) in gratiam deorum potuit puerorum totondiſſe capillos? vel ſi feciſſet,

b Herodot. in Euterpe.

A ſet, reprehendendus ob id a Gentilibus eſſet? Sed ſubdit Ammianus: Quo non contenta
multitudo immanis, dilaniata cadauera peremptorũ camelis impoſita inuexit ad lacus:
ijſdemque ſubito igne crematis, cineres proiecit in mare: id metuens, ne collectis ſupre-
mis, ædes illis extruerentur cum reliquis, qui deuiare a religione compulſi pertulere
cruciabiles pœnas ad vſque glorioſam mortem intemerata fide progreſſi, & nunc Mar-
tyres appellantur. Poterantque miſerandi homines ad crudele ſupplicium ducti Chri-
ſtianorum adiumento defendi, niſi Georgij odio omnes indiſcrete flagraſſent.] huc-
uſque Ammianus de exitu Georgij & ſociorum, ſub huius anni Conſulibus.

Eoque modo Dei vindicta, licet ſero, reſpexit tandem in ſceleſtiſſimum omnium
hominum, & tot tantarumque cladium aduerſus Catholicos pluries immiſſarum au-
ctorem. Qui enim Præfectorum (vt dictum eſt) ampliſſimo comitatu adeo glorioſa
B pompa Epiſcopus olim ingreſſus eſt Alexandriam: modo diſcerptus & extinctus, inſtar
ſarcinæ funibus cum Præfecto & Comite complicatus, ſuper camelum per mediam vr-
bem ſublimis conſpicuus omnibus eſt ſublatus ad lacus. dignum plane ac ſibi congru-
ens faſtigium accepit impietas, nempe cameli tergum: quod quidem animal alias hero
proficuum, geſtatione Georgij adeo contaminatum putatum eſt, & redditum exe-
crandum, vt ipſum cum Georgio ac ſocijs (vt habet Socrates[a]) ijdem ſimul com- *a Socrat. lib. 3. cap. 2.*
buſſerint. Hæc eadem de nece Georgij Gregorius Nazianzenus[b], Epiphanius[c], Sozo- *b Gregor. Naz. orat. in laudem Athanaſ.*
menus[d], & alij ferme omnes.

Ceterum quòd non defuerint Ariani Georgij ſectatores, qui eum ſic a Gentilibus *c Epiphan. hær. 70.*
cæſum vt martyrem coluerint; S. Epiphanius de eiuſdem miſerando exitu agens, eum *d Sozom. lib. 5. cap. 7.*
minime dignum eſſe nomine martyris tradit; illaq. tantum nititur ratione, quam Petrus
C Apoſtolus docuit, excludendum nimirum eſſe e martyrum claſſe, qui licet Chriſtianus
ſit, ob ſcelus tamen admiſſum dignas pœnas perſoluit; cum ait[e]: Nemo veſtrum pa- *e 1. Petr. 4.*
tiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor: ſi autem vt Chri-
ſtianus, non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine.] Epiphanius[f] itaque *f Epiphan. hær. 70.*
enarrata crudeli cæde Georgij, ſubdit: Dixerit autem fortaſſe aliquis de eo, qui ſic mor- GEORGIVS MI-
tuus eſt: Igitur martyr factus eſt, qui a Græcis, *nempe Ethnicis*, hæc paſſus eſt. Et ſi NIME DICEN-
quidem pro veritate fuiſſet ipſi hoc certamen, & hæc accidiſſent ei a Græcis propter DVS MARTYR.
inuidiam, & ob confeſſionem in Chriſtum: re vera inter martyres, eoſque non paruos
locatus eſſet. Non erat autem cauſa propter confeſſionem in Chriſtum, ſed propter
multam violentiam, quam in ſuo appellato Epiſcopatu in ciuitatem & populum exer-
cuerat; aliquando hereditates hominibus a parentibus relictas diripiens. Et vt ne ca-
D lumniemur virum; multa enim ſunt, quæ ab illo Alexandrinis ſunt facta: Quo modo
nitrum omne excepit? Quo modo paludes papyri & calami, & ſtagna ſalis gubernare
& ad ſe ipſum afferre excogitauit? Nam omnis turpitudo vitæ, quæſtus gratia per
multas artes, vſque ad viliſſimas res ab ipſo non negligebatur. Etenim & lecticas exco-
gitauit corporibus eorum, qui efferuntur, ad numerum centum facere; & ſine his
quæ ab eo ordinatæ fuerant, non efferebatur corpus mortuum, maxime peregrinorum;
non propter hoſpitalitatem, ſed (vt dixi) quæſtus gratia. Si quis enim ſepelijſſet per ſe
ipſum corpus, periculum ſubibat: ſic autem a ſingulis qui efferebantur, lucri aliquid
ipſi accedebat. At omitto de his dicere, quæ vir ille in delicijs & crudelitate & alijs ac-
cipiebat. Propter hæc igitur omnia Alexandrini in eum ira perciti, & maxime Græci,
hac ipſum morte mulctarunt.] hæc Epiphanius: qui cum ſubdat, id ab Alexandrinis
E perpetratum ſtatim audita morte Conſtantij; hoc potius anno accidiſſe, enarratæ
ab Ammiano res geſtæ per Conſules perſuadent. Ceterum etſi non criminum cauſa,
qui crimino ſiſſimus erat, ſed propter Chriſti confeſſum nomen Georgius necatus
eſſet: haud tamen dignus martyris titulo videri poterat, qui extra Catholicam commu-
nicationem fidemq. ob hæreſim, & inuaſionem alienæ ſedis, foris ab hæreticorum parti-
bus ſtaret: cum (quod pluribus dictum eſt ſecundo Annalium tomo) extra Catholicam
Eccleſiam atque fidem non ſit reperiri martyrium.

Iulianus autem ad omnem ſimulationem & improbitatem probe compoſitus, audi-
ta dira morte Georgij & ſociorum, licet (quod de cunctis Chriſtianis Epiſcopis contigiſſe IVLIANI SO-
optaſſet) ſummo geſtiret gaudio: tamen qui extrinſecus agebat tamquam in ſcena phi- LITA SIMVLA-
loſophum, ſe facinus ægro accepiſſe animo, ſimulauit, & ſcelus vlciſci velle monſtrauit; TIO.
ſed ab amicis placari, paſſus libenter eſt. Vnde Ammianus de eo[g]: Hoc comperto, Im- *g Ammian. lib. 22.*

perator ad vindicandum facinus erectus, iamque expetiturus pœnas a noxijs vltimas, A
mitigatus eſt, lenientibus proximis: miſſoq; edicto acri oratione ſcelus deteſtabatur admiſſum, minatus extrema, ſi deinde tentatum fuerit aliquid, quod iuſtitia vetet & leges.] hæc Ammianus. Porro ipſas Iuliani tunc ea de re ſcriptas litteras ad Alexandrinos recenſet Socrates his verbis[a]:

a Socrat. lib. 3. cap. 3.

IVLIANI LITTERAE AD ALEXANDRINOS.

Imp. Cæſar Iulianus Max. Aug. Populo Alexandrino S. Quòd ſi ita ſit, vt nulla reuerentia vel erga Alexādrum veſtræ vrbis conditorem, vel (quod maius eſt) erga Deum illum magnum ſanctiſſimū Serapidem in veſtris animis reſideat: tamen miror vos nullam rationem habuiſſe communis naturæ humanitatis, decoris, addo etiam noſtræ perſonæ, cui cum alij omnes dij, tum magnus ille Serapis in primis orbis terrarum Imperium largiri dignatus eſt: ad quam quidem veſtrarum partium fuiſſet, iniuriarum, quibus improbi vos affeciſſent, cognitionem ac iudicium reſeruaſſe. At iracundia fortaſſis, B
& feruor mentis, rationis cæcauit oculos: qui quidem cum animum de ſtatu ſuo dimouerit, crudelia facinora edere ſolet. Et quamuis perturbationis impetus, qui ſubito perperam adhibitus erat, paululum repreſſus fuerit: poſtea tamen in legū contemptum irrupit. Vos igitur cum in numero populi habeamini, nullus pudor reprimere poterat, quo minus ea tentaretis, de quibus iuſtum odium contra illos animis concepiſſetis.

Verum dicite mihi per Serapidem, quænam fuerunt illæ iniuriæ, quæ vos contra Georgium ad iracundiam prouocarunt? Dixeritis fortaſſe, quòd Conſtantium beatiſſimum Imperatorem aduerſus vos concitauerat: quòd exercitum ad ſacram veſtram vrbem deducendum curauerat: quòd Præfectus Ægypti ſanctiſsimum dei delubrum occupauerat: quòd imagines, ornamenta, & ornatum ad ſacra ſpectantem inde abripuerat: quòdq. cum vos iſtud facinus ægre ferretis, deumque veſtrum propugnare, immo C
dei ornamenta cuſtodire, non ſine cauſa niteremini; idem Præfectus iniuſte, inique, impieque armatos in vos immiſerat: qui ſane Georgium magis quàm Conſtantium veritus, eo pacto ſe ipſum conſeruare volebat: nam iam olim non tyrannico, ſed modeſto admodum & facili animo erga vos ſe geſſerat. Quibus de cauſis in Georgium deorum inimicum iracundiæ incendio inflammati veſtram ſacram ciuitatem ſcelere contaminaſtis: id adeo, cum liceret illum ad iudicium adduxiſſe. nam ea ratione facinus neque ad cædem neque ad iniquitatem prorupiſſet, ſed fuiſſet ſumma tranſactum æquitate, quæ vos plane inſontes ſeruaſſet: quæ eum, qui ſcelera intoleranda nequiter conſciuiſſet, mulctaſſet ſupplicio: quæ denique repreſsiſſet alios omnes, qui non ſolum deos contemnunt, verum etiam eiuſmodi ciuitates & populos tam florentes in nullo numero ducunt, ſed crudelitatem aduerſus illos vſurpatam quaſi acceſsionem ſuæ poteſta- D
ti adiungunt.

Conferte igitur hanc meam epiſtolam cum illa, quam ad vos iamdudum miſi; & quantum inter eas interſit, diligenter conſiderate. in illa enim priore plurimum laudis vobis tribui: in hac autem per deos immortales, cum vos laudare (vti debeo) aggredior, ſcelus admiſſum mihi eſt plane impedimento. Audet ne populus inſtar canum, hominem diſcerpere? An non eum pudet tam indigni facinoris? Eſt ne hoc, manus adeo puras & integras ſeruare, vt eas nulla cruoris labe pollutas ad deos ſupplices tendatis? At Georgius iſta pati commeruerat. Ipſe etiam fortaſſe dicerem, eum iſtis longe grauiora accerbioraque ſubire debuiſſe. Ar etiam propter vos, dixeritis: et illud vobis aſſentior. Sed ſi dicatur, quòd a vobis pœnas luere debuiſſet, hoc nullo modo poſſum concedere. Sunt enim vobis leges, quæ ſancte coli, & ab omnibus tum priuatim tum E
publice amari debent. Verum enimvero quamquam vſu venit, vt nonnulli ſigillatim delinquant: tamen communem Reipublicæ ſtatum rite temperare, legibus morem gerere, & ea quæ ab initio præclare ſancita fuerint, minime violare, conſentaneum eſt. Illud putatote, o Alexandrini, proſpere & feliciter cecidiſſe, quòd me regnante tale facinus a vobis admiſſum ſit: quippe qui tum ob reuerentiam erga deum, tum ob pietatem erga auum meum & gentilem, qui Ægypto veſtræque ciuitati præfuit, vos fraterna quadam beneuolentia complecti non deſino. Nam Princeps, qui ſe contemni non vult, & magiſtratus etiam ſeuerus accuratuſq. non debet huiuſmodi facinus a populo admiſſum negligere, ne tamquam morbum grauem difficiliori acerbiorique medicina curare opus fuerit. Verum ego ob eas cauſas, quas modo citaui, curationem facillimam, mitiſsimamque, nempe admonitionem verbaque benigna vobis ſeruandis adhibeo:

A adhibeo: quibus certe equidem ſcio, ſi modo ſitis (vti audio) ex vetere Græcorum ſtirpe oriundi, & adhuc eximia illa atque egregia nobilitatis nota in veſtris mentibus (in veſtris, inquam, qui eſtis Alexandrini ciues mei) inque omnibus vitæ officijs impreſſa appareat, perfacile eſtis obtemperaturi.] hactenus Iulianus ad Alexandrinos.

Ex quibus illud in primis obſeruatione dignum, Iulianum adeo addictum fuiſſe Ægyptiorum idololatriæ, vt cum tot coleret deos patrios, vno tamen Serapidi (vt ait) ipſum Imperium acceptum ferret. Hinc quoque accidiſſe potuit, vt ipſe vel vna cum vultu Serapidis in numiſmatibus voluerit effigiari, vel ſolus, nomine eiuſdem Serapidis inſcripto, tamquam ille ipſe eſſet, vt ſuperius expreſſis formis demonſtratum eſt, quas iterum ſpectandas hic tibi ſubijcimus.

B

C

D

Extant eiuſdem Iuliani duæ aliæ epiſtolæ datæ poſt extinctum Georgium ad magiſtratus Ægypti de libris eiuſdem Georgij magna diligentia perquirendis: quarum prior ad Ecdicium Præfectum Ægypti his verbis conſcripta habetur[a]:

Quidam equis, alij auibus, nonnulli feris delectantur: ego vero inde vſque a pueritia librorum cupiditate arſi. Quare abſurdum eſt, has opes ijs relinquere, quorum auaritia nequit auro expleri, præſertim cum facile videar eas illis poſſe detrahere. Quocirca mihi priuatim beneficium dabis, vt Georgij ſcripta omnia reperienda cures. Multa enim apud illum philoſophica, multa rhetorica, multa de Galilæorum doctrina, quæ velim penitus extincta eſſe: ſed ne cum his illa quoque pereant, omnia diligenter exquiri volo. Dux autem tibi eſto ad inquirendum librarius ipſius Georgij: qui ſi fideliter in eam curam incubuerit, præmium ſibi libertatem eſſe ſciat: ſin autem malitioſe & aſtute rem geſſerit, quæſtionem de ſe habitum iri. Mihi enim, cum in Cappadocia eſſem, quædam deſcribenda dedit, quæ ad eum poſtea remiſi.] hæc ad Ecdicium. Ad Porphyrium autem Catholicum (erat huius nominis magiſtratus, cuius ſuperius tomo tertio aliàs facta eſt mentio) in hæc ſcripſit[b] verba:

a Iulian. epiſt. 9.

IVLIANI EPISTOLAE DE LIBRIS GEORGII PERQVIRENDIS.

E Georgij magna ſane & copioſa bibliotheca fuit, & philoſophorum & hiſtoricorum omni genere referta; ſed de Galilæorum maxime doctrina permulti & varij commentarij extabant. Quare totam eam bibliothecam perquire, & Antiochiam mitte. Scito autem, te quoque grauiſſimas pœnas eſſe daturum, niſi omnem diligentiam in inquirendo adhibueris. Et quos ſuſpicio erit quacumque ratione libros aliquos interuertiſſe, tum argumentis omnibus, tum iureiurando multiplici, tum multo

b Iulian. epiſt. 10.

magis ſeruorum quæſtione, niſi queas conuincere, ſaltem vi cogas eos in medium proferre.] hactenus ad Porphyrium: quam etiam epiſtolam Suidas deſcriptam habet. A

ATHANASII REDITVS ALEXANDRIAM.

Poſt ſublatum dira morte Georgium, Magnus Athanaſius emerſus e latebris, & e ſepulchro, in quo ſicut mortuus viuens diu permanſerat, veluti e mortuis reſurgens, perſpicuus cunctis Alexandriam venit, vbi magna ſuſceptus eſt gloria. Sed quod ad tempus ſpectat, æquius videretur eius reditus collocandus anno ſuperiori, quo Iuliani edicto Epiſcopi ab exilio relaxati, omnes ad propria remearunt: quia tamen conſtans eſt aſſertio Nazianzeni affirmantis[a], nonniſi poſt extinctum Georgium, Athanaſium Alexandriam redijſſe: hic ea de re agere peropportunum videtur. De cuius reditu hæc in primis S. Hieronymus[b]: Dominus excitatur, imperat tempeſtati, beſtia moritur, *nempe Conſtantius*: tranquillitas redit: manifeſtius dicam: Omnes Epiſcopi, qui de proprijs ſedibus fuerant exterminati, per indulgentiam noui Principis ad Eccleſias redeunt. Tum triumphatorem ſuum Athanaſium Ægyptus excepit, &c.] hæc Hieronymus. Sed quali triumpho ab Alexandrinis Catholicis Chriſtianis idem fuerit honoratus, præſtat hæc audire a Gregorio Nazianzeno[c], qui in primis eius reditus tempus deſcribens, nonniſi poſt extinctum Georgium ipſum Alexandriam redijſſe teſtatur, cum ait: Licentiam itaque rurſus doctrina veritatis accepit, atque ij qui vexati & oppreſſi fuerant, ſolutam libertatem, zelo nempe iracundiam acuente. Quod etiam ipſum Alexandrinis accidit, qui vt in eos a quibus contumelijs affecti ſunt, acerbiſſimi eſſe ſolent, importunam hominis audaciam indigniſſimis animis ferentes, tum nouo mortis genere peruerſitatem, tum noua contumelia mortem notandam atque infamandam duxerunt. Notus eſt vobis camelus ille, atque inſueta ſarcina, & noua magnitudo, primaque illa, ac niſi me opinio fallit, ſola circumductio, quæ etiamnum contumelioſis hominibus minaciter denunciatur. B C

a Gregor. Naz. orat. in laudem Athanaſii.
b Hier. aduerſ. Lucifer. tom. 2.
c Gregor. Naz. orat. in laud. Athan.

Poſteaquã autem illa iniuſtitiæ tempeſtas, illa pietatis labes & corruptela, ille mali ſpiritus præcurſor huiuſmodi ſupplicio mulctatus eſt, meo quidem iudicio haud laudando (nec enim quid eum pati, ſed quid nos facere decebat, ſpectandum fuit) ſed mulctatus eſt tamen, totiuſque populi impetum atque iracundiam ſubijt: Tum vero athleta ille nobilis ex præclara peregrinatione (ſic enim ipſius fugam pro Trinitate & cum Trinitate conceptam appello) in vrbem redit, atque ita lætos & alacres omnes offendit, immo etiam vniuerſam prope Ægyptum vndiquaque in vnum concurrentem, atque ab omnibus editis locis; vt alij ſola Athanaſij voce, alij forma & aſpectu ad ſatietatem fruerentur; alij (quod de Apoſtolis prædicatur[d]) ex vmbra ſaltem ipſa, nouaq. corporis figura, ſanctitate imbuerẽtur: vt cũ multis iam ſæpenumero ex omni hominũ memoria honores habiti ſint, multis etiam obuiam proditum ſit, idque non Præfectis tantum publicis, & Epiſcopis, ſed neceſſariorum quoque ſuorum ampliſſimis quibuſque & clariſſimis: nullius tamen occurſionis maior frequentia & ſplendor memoretur: vnum duntaxat Athanaſium, eumque honorem, quo ad priorem vrbis ingreſſum ornatus fuerat, cum ex eadem fuga & ob eaſdem cauſas inita Alexandriam repeteret, cum ea comparari poſſe. Quin & de honore illo huiuſmodi quiſpiam ſermo circumfertur: dicam enim (ſuperuacaneus licet videri poſſit) ac velut condimentum, aduentitiumque florem orationi adiungam. D

d Act. 5.

FREQVENS OCCVRSVS POPVLI ATHANASIO.

Poſt illius aduentum vehebatur in vrbem quidam, alteram iam præfecturam gerens (noſter hic erat, quippe Cappadox, vir clarus & illuſtris: nec dubium eſt, quin Philagrium illum a me nominari ſentiatis.) Ea porro ciuium erga illum amoris flamma, vt nec vlla alia ſimilis, nec erga alium: honor autem (vt rem totam paucis verbis ob oculos ponam) amoris magnitudini reſpondens; cui etiam vrbis adminiſtratio, tum ciuium deprecatione, tum Imperatoris calculo & ſententia, rurſus demandata fuerat. Tum igitur e vulgo quiſpiam, cui infinita multitudo videbatur ac velut pelagus quoddam nequaquam oculis circumſcriptum, ad amicum quemdam & familiarem (vt in huiuſmodi rebus accidere ſolet) ita locutus eſſe, fertur: Dic mihi, vir optime, tantam ne vmquam populi multitudinem vidiſti, tamque concordibus animis ad vnum hominem ornandum effuſam? Minime, inquit iuuenis; ac ne Conſtantium quidem ipſum pari honorificentia exceptum fuiſſe opinor: tamquam videlicet per Imperatoris nomen ſummus honoris vertex ſignificaretur. Tum ille perquàm ſuauiter arridens: E

Quid

A Quid ais, inquit, quaſi magnum aliquid & admirandum dicens? Immo Magnum quoque Athanaſium pari honore introductū fuiſſe, vix adduci poſſum vt credam. Simulq. iusiurandum quoddam ad id quod dixerat confirmandum adiunxit. Eo autem hic ſermo ſpectabat, quemadmodum etiam vobis perſpicuū eſſe arbitror, vt Imperatori quoque ipſi Athanaſium anteferret. Tanta erat viri huius apud omnes veneratio: tanto ſtupore ingreſſus eius memoria hominum mentes etiamnum defixas tenet. Nam ſecundum genera, ætates, arteſq. diuiſi erant: ſolet enim maxime ciuitas illa ad hunc modum inſtrui, cum publico honore afficiendum aliquem ſuſcipit.

Quonam vero modo ſpectaculi huius magnitudinem oratione referre queam? Fluuius vnus omnes erant: Nilum etiam poeta quiſpiam diceret, illum vere aurifluum & ſpicis vberem ab vrbe ad Chæreum retracto curſu fluentem diei vnius itinere atque amplius. B Liceat mihi per vos, quæſo, paululum adhuc in hac narratione laſciuire: illic enim animus verſatur, nec ſermonem ab ea ſolemnitate reuocare facile poſſum. Pullus ipſum vehebat (ac peto a vobis, ne me amentiæ accuſetis) non ſecus fere ac Ieſum [a] meum pullus ille, ſiue Gentilis populus, quem ignorantiæ vinculis ſolutum peropportune conſcendit, ſiue quid aliud nobis hoc ſermone deſignetur. Ceterum hoc vnum inter vtramque pompam interfuit, quòd Chriſtum rami ſuſceperunt; & varia indumenta, multipliciq. florum genere conſtrata ante ipſum proiecta & ſubiecta ſunt: excelſo autem & magnifico Athanaſio nihil tale factum eſt; in eoque vno impares honoris partes habuit. Iam hic quoque aduentus Chriſti expreſſam imaginem videre licet, quòd erāt etiam, qui ante ipſum clamarent, pompamq. agerent; niſi quòd non pueriles dumtaxat turba fauſtis illum acclamationibus excipiebat, verum etiam omnis lingua, con-C cors, & aduerſatrix, hominum ſeſe mutuo ſuperare contendentium. Nam quid publicos plauſus commemorem, & vnguentorum profuſiones, & totam vrbem lumine coruſcantem, publica item & priuata conuiuia, ceteraq. quibus argumenta lætitiæ ciuitates edunt, quæ tum illi abunde & ſupra quàm par erat conferebantur? Sic vir eximius & cum tali pompa & celebritate ciuitatem ſuam ingreditur.] hæc & alia Gregorius.

ATHANASII TRIVMPHALIS INGRESSVS.

a Matth. 21. Ioan. 12.

Et ſane quidem ex hoc ipſo vetus illud de Aman & Mardochæo repræſentatum in Georgio & Athanaſio ſpectaculum vides: cum alter e ſummo faſtigio honoris & dignitatis ad infame turpiſſimumque ſupplicium reperiatur addictus; alter vero e faucibus mortis ereptus, ad regium triumphum conſpiciatur euectus: appareatq. quàm facile ſit in conſpectu Domini ſubito honeſtare [b] pauperem: patefactumque eſt, quo honore af-D fectus ſit, quem ſummus omnium Rex ſtatuerit honorare. et pro miraculo plane habendum, digito Dei in Ægypto innouante iterum ſigna, vt in ciuitate Gentilibus & Arianis conferta, omnibus his aduerſarijs Athanaſij, & ſub Pharaone, nempe Iuliano tyranno, eiuſque Ægypti Præfectis odio habentibus Paſtores ouium, Athanaſius ipſe adeo præclarum, ac ne ipſis quidem Imperatoribus aliquando impertitum triumphum egerit: cum præſertim conſtet ex Socrate [c] atque Sozomeno [d], Arianos Alexandrinos nequaquam ob necem Georgij ſui Epiſcopi demiſiſſe animos, ſed mox in locum eius Lucium ſuffeciſſe; & de Gentilibus liqueat, eos Imperatoris gratia elatos, in Chriſtianos eorumq. Epiſcopos inſolentius debacchatos. Porro Gregorij Nazianzeni temporis ſui res ſcribentis auctoritate Sozomenus redarguitur, qui ignorauit hæc a Gregorio ſcripta, dum ait [e], Athanaſium, mox nunciata morte Conſtantij, noctu in Alexan-E drina eccleſia comparuiſſe.

MIRACVLVM DE TRIVMPHO ATHANASII.

b Eccle. 11.

c Socrat. lib. 3. cap. 4.

d Sozom. lib. 5. cap. 7.

e Sozom. lib. 4. cap. 6.

Athanaſius igitur Alexandriam ingreſſus, eccleſiam adiens, primū omnium cunctis eam Arianæ hæreſeos expurgat inquinamentis, ac ſordibus diluit: non tamen vtitur flagello: ſed (quod ait Gregorius Nazianzenus) veritatis argumentis ad perſuadendum maxime comparatis; tum inter eos qui diſſiderent, pacem conciliat, oppreſſoſque tyrannide liberat: et quo nihil antiquius habuit, prolapſam (inquit [f]) fidei doctrinam erigit, ac libere rurſus Trinitas prædicatur ſuper candelabrum poſita, ſplendidoq. vnius diuinitatis lumine animas omnes colluſtrans. Leges etiam rurſus orbi terrarum præſcribit, atque omnium mentes ad ſe conuertit, alijs epiſtolas mittens, alios accerſens, nonnullos etiam vltro accedentes erudiens, &c.] hæc ſcribens Gregorius, plane alluſiſſe videtur ad Concilium tunc temporis Alexandriæ congregatum, cum eius iuſſu ad Eccleſiæ ſtatum collapſum reſtituendum, aliarum Ægypti

f Gregor. Naz. orat. in laud. Athanaſii.

ATHANASIVS CONCILIVM CONVOCAT.

Eccleſiarum Epiſcopi, qui ſub Conſtantio in exilium (vt vidimus) acti ſunt, iidem ad proprias reſtituti ſedes, ſtatim neceſſitati Eccleſiæ Catholicæ conſulturi, ſeſe ad anteſignanum & propugnatorem fidei Athanaſium Alexandriam contulerunt, quorum nonnullorum nomina conſcripta habentur in Synodali epiſtola eiuſdem Alexandrini Concilij ab iiſdem tunc celebrati. Contulit etiam ſeſe tunc Alexandriam ad Athanaſium S. Euſebius Epiſcopus Vercellenſis, qui in Palæſtina primum, deinde in varijs locis Arianorum opera exulauit, tunc verò in Ægypto exulem ipſum morari contigit: in ſuperiores namque Thebas vltimo exilio amandatos fuiſſe Euſebium & Luciferum Calaritanum Epiſcopos, auctor eſt Socrates [a]; indeque ſolutos, libertatem conſecutos eſſe. Porro non immiſſendi tantummodo Athanaſij, omnes illos Epiſcopos accidit Alexandriam proficiſci, ſed & (quod dictum eſt) Synodi habendæ cauſa; qua rebus Catholicæ Eccleſiæ tot annis dira perſecutione exagitatæ, communi inito conſilio, conſulere poſſent. quid verò ab eis geſtum ſit, paulo inferius dicturi ſumus. A B

[a] Socrat. lib. 3. cap. 4.

LVCIFER PROFICISCITVR ANTIOCHIAM.

Inter hæc autem Lucifer Epiſcopus Calaritanus, & ipſe exul fidei cauſa (vt tomo tertio fuſius dictum eſt) qui acerbiſſimis in Conſtantium ſcriptionibus eum in ſe præ ceteris concitauerat; ſimulac exilio ſolutus eſt, ſuppetias laturus Catholicis Antiochiæ commorantibus, iam ab exilij Euſtathij tempore ab Arianis longa perſecutione concuſſis; illuc feſtinus acceſſit; miſſis interim Alexandriam ad futuram Synodum duobus ſuis diaconis, Herennio & Agapeto. Quid porro ipſe Antiochiæ egerit, Ruffinus [b] docet; rem ab exordio auſpicatus, in hunc modum: Lucifer autem cum exoraretur ab Euſebio (quia vterque in partibus vicinis Ægypto fuerat relegatus) vt ad videndum Athanaſium Alexandriam pergerent, communique tractatu cum his qui ſuperfuerant ſacerdotibus, de ſtatu Eccleſiæ decernerent: præſentiam ſui abnegans, Legatum pro ſe diaconum ſuum mittit] immo duos Legatos diaconos, quos recenſuimus, qui Alexandrini Concilij Synodali epiſtolæ reperiuntur eſſe ſubſcripti: Atque ipſe Lucifer (ſubdit Ruffinus) intento animo Antiochiam pergit: ibiq. diſſidentibus adhuc partibus, ſed in vnum tamen reuocari poſſe ſperantibus, ſi ſibi talis eligeretur Epiſcopus, erga quem non vna plebs, ſed vtraque gauderet: præproperus Catholicum quidem & ſanctum virum ac per omnia dignum ſacerdotio Paulinum Epiſcopum collocauit; ſed tamen in quem acquieſcere plebs vtraque non poſſet.] hæc Ruffinus de electione Paulini, a quo ſtatim ad Synodum Alexandrinam duo Legati diaconi miſſi ſunt, Maximus, & Calimerus, qui ſubſcripti habentur Synodalibus eiuſdem Concilij litteris, quas recitat Athanaſius. Ceterum ante electionem Paulini, non inter Catholicos tantum & Arianos diſſidium agitabatur, ſed etiam inrer ipſosmet Catholicos: quandoquidem qui dicebantur Euſtathiani, quiq. perpetuo fidem Catholicam defendiſſent, nequaquam Meletio & eius ſectatoribus (vt ait Socrates [c]) communicare voluerunt; tum quòd Meletius ab Arianis fuiſſet electus; tum etiam quòd qui eum ſectarentur, ab Arianis baptizati eſſent. C D

[b] Ruff. lib. 1. cap. 27.

ORDINATIO PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHIAE.

[c] Socrat. lib. 3. cap. 24.

TRES EPISCOPI ANTIOCHIAE.

Eiuſmodi tūc erat ſtatus Eccleſiæ Antiochenæ, vt iam tres eſſent Epiſcopi in vna ciuitate; nempe Euzoius, qui Arianis præerat; Meletius, qui Orthodoxis, quocum haud omnes communicarent Catholici, quòd aliquando Arianis conſenſiſſet, licet ab iiſdem recedens egregium pro fide Catholica ſpecimen edidiſſet (vt tertio tomo ſuperius diximus:) Paulinus verò tertius haberetur, a Lucifero ſic (vt vidimus) inſtitutus, quòd nulla vnquam vel tenui ſuſpicione pollutæ fidei Catholicæ laboraſſet, ſed eam magna laude inter tot tantaque diſcrimina propugnaſſet. At ſubdit poſt hæc Ruffinus [d] de Euſebij Alexandriam profectione his verbis: E

[d] Ruff. lib. 1. cap. 28.

CONCILIVM ALEXANDRINVM HABETVR.

Pergit interea Euſebius Alexandriam, ibique confeſſorum Concilio congregato; pauci numero, ſed fidei integritate & meritis multi, quo pacto poſt hæreticorum procellas & perfidiæ turbines, tranquillitas reuocaretur Eccleſiæ, omni cura & deliberatione diſcutiunt. Alijs videbatur fidei calore feruentibus, nullum debere vltra in ſacerdotium recipi, qui ſe vtcumque hæreticæ communionis contagione maculaſſet. Sed qui, imitantes Apoſtolum, quærebant non quod ſibi vtile eſſet, ſed quod pluribus; vel qui imitarentur Chriſtum, qui cum eſſet omnium vita, pro ſalute cunctorum humilians ſe deſcendit in mortem, quo ſcilicet inueniretur & in mortuis vita: dicebant, melius eſſe humiliari paululum propter eiectos, & inclina-

A ri propter eliſos, vt eos rurſum erigerent: nec ſibi ſolis puritatis merito cælorum regna defenderent, ſed eſſe glorioſius, ſi cum pluribus illuc mererentur intrare. Et ideo rectum ſibi videri, vt tantæ perfidiæ auctoribus amputatis, reliquis ſacerdotibus daretur optio, ſi forte velint abiurato errore perfidiæ, ad fidem Patrum, ſtatutaque conuerti: nec negare aditum redeuntibus, quin potius de eorum conuerſione gaudere: quia & ille Euangelicus iunior filius, paternæ depopulator ſubſtantiæ, ſed in ſemetipſum reuerſus, non ſolum ſuſcipi meruit, ſed & dignus paternis complexibus deputatur, & annulum fidei recipit, & ſtola circumdatur: per quam quid aliud, quàm ſacerdotij declarantur inſignia? nec probabilis extitit apud patrem ſenior filius, quòd inuidit recepto: nec tantum meriti habuit non delinquendo, quantum notæ contraxit non indulgendo germano.] hæc de primo Synodi decreto Ruffinus.

B Magni momenti quæſtio inter Patres agitata fuit: num ſcilicet lapſi in hæreſim Epiſcopi, vel quomodolibet hæreticorum communicatione fœdari, ſic ad Eccleſiam Catholicam recipiendi eſſent, vt in Epiſcopatu, quem geſſerant, agere ſinerentur. Seuerior in his illa olim præceſſerat Patrum diſciplina, vt lapſi tempore perſecutionum Epiſcopi ſic reciperentur, vt laica tantum communione impertirentur: id enim ſæpius Cyprianus (vt vidimus) ſuis inculcat epiſtolis. Ceterum Patres, ijdemqne magni nominis viri, qui priori Concilio Antiocheno interfuerunt, in quo damnata eſt hæreſis Pauli Samoſateni Antiochenæ ciuitatis Epiſcopi, eumdem Paulum licet nefandiſsimæ hæreſis hæreſiarcham ſic receperunt pœnitentem, vt etiam in eadem ſede Epiſcopum permanere conceſſerint. Sed & liquet, Melchiadem Romanum Pontificem eadem ſententia allicere conatum eſſe ſchiſmaticos Donatiſtas ad Catholicam vnitatem: quæ omnia ſuo *QVAESTIO DE EPISCOPIS LAPSIS.*

C loco ſuperius pluribus dicta id aperte declarant. Verum & ſacroſanctum Nicænum Concilium [a] ita cum Nouatianis Epiſcopis tranſegiſſe conſtat, vt qui inter eos eſſent Epiſcopi, ad Eccleſiam redeuntes, in eadem quoque dignitate & munere permanerent, niſi in ea ciuitate aliũ contingeret fuiſſe Catholicũ ordinatum Epiſcopum: tũc enim ille, ne duo Epiſcopi eſſent vnius Eccleſiæ (quòd haberetur pro monſtro, duo ineſſe corpori vni capita) iubetur a Synodo Corepiſcopus in eadem Eccleſia ordinari, vel ſaltem presbyter perſeuerare. His, puto, exemplis magna maturitate conſilij in hoc conuentum fuit a Patribus, vt Epiſcopi in hæreſim lapſi, cum ad Catholicam reuerterentur Eccleſiam, in eodem honoris gradu, quo inſigniti fuiſſent, reciperentur. Suberat & magna ratio, quòd multiplex illorum numerus eſſet, qui in Occidente interfuerant Concilio Ariminenſi, neſcienteſq. damnaſſe viſi erant, abdicatione nominis conſubſtantialis, Ni- *a Concil. Nic. can. 8.*

D cænum Concilium: de quibus inferius pluribus dicturi ſumus. Porro ita his indulſere Patres, vt tamen vigorem Eccleſiaſticæ diſciplinæ nequaquam inflecti ſint paſſi in illis qui fuiſſent hæreſum inuentores.

Huius quidem canonis S. Hieronymus [b] meminiſſe videtur, cum poſt longam de his diſputationem habitam, hæc demum verba ſubdit: Vt dicere cœperamus, poſt reditum confeſſorum in Alexandrina poſtea Synodo conſtitutum eſt, vt exceptis auctoribus hæreſeos, quos error excuſare non poterat, pœnitentes Eccleſiæ ſociarentur: non quòd Epiſcopi poſsint eſſe qui hæretici fuerant; ſed quòd conſtaret, eos qui reciperentur, hæreticos non fuiſſe. Aſſenſus eſt huic ſententiæ Occidens, & per tam neceſſarium Concilium e Satanæ faucibus ereptus eſt Mundus.] hæc Hieronymus; cuius verborum ille ſenſus videtur eſſe germanus, vt S. Synodus nequaquam abſque delectu generatim ſtatuerit, vt *b Hierony. aduerſ. Lucif. tom. 2.* *CANON DE RECIPIENDIS LAPSIS EPISCOPIS.*

E omnes Epiſcopi lapſi in hæreſim, abſque vlla diſcretione, cum honoribus, quibus fungebantur, in Eccleſiã reciperentur; ſed ij tantũ qui vel ignorantes viſi eſſent, vel vi adhibita, Arianis conſenſiſſe. Id enim ita ſe habere, declarat S. Athanaſius in epiſtola ad Ruffinianũ, quã ſuo loco inferius recitabimus. Hæc quidẽ ipſe Hieronymus ad defenſionem reſtitutionis eorũ, qui in Synodo Ariminenſi lapſi eſſe videri poterant, quòd tacuiſſent nomen conſubſtãtialitatis, retentis alijs vocibus, quæ ſatis videri poterant ad inſinuandam Chriſti diuinitatem, & eo modo Arianis conſenſerant: qui tamen (vt idem ait S. Hieronymus, & nos pluribus ſuo loco diximus) nequaquam vere dici poſſent hæretici: ſed quòd illa cũ Arianis communicatione & conſenſione fœdati eſſent, ab alijs iure reijciẽdi viderentur: quos S. Synodus Alexandrina, cum his humaniter agens, in Eccleſiam recipiendos eſſe, & ante adepto dignitatis honore potiri debere, conceſsit. Quid præterea in eodem Patrum conuentu ſtatutum fuerit, videamus.

a Socrat. lib. 3. cap. 4. 5. Agens Socrates [a] de eiuſmodi Alexandrino Concilio; aduerſus Eunomium, Macedonium, & alios Semiarianos negantes diuinitatem Spiritusſancti, necnon tunc recens emergentem hæreſim, quæ poſtea dicta eſt Apollinaris, perfectam Chriſti incarnationem diminuentem, nempe animam ab homine detrahentem; noua Patres tradit ſanxiſſe decreta. nam ait: Spiritusſancti diuinitatem ſtabilire, eumque in Trinitate conſubſtantiali comprehendere: et Filium hominem factum, non tamen ſolum carnem, ſed etiam animam ſumpſiſſe, affirmare, ſicut antiquis viris Eccleſiaſticis viſum fuit, &c.] Conſenſionem ea de re ſanctorum Patrum, qui præceſſerunt, fuiſſe, pluribus citatis teſtibus docet. et poſt hæc de controuerſia in Synodo agit de ſubſtantia & ſubſiſtentia; vndeque ea emerſerit, ita declarat: A

DE HYPOSTASIBVS ET PERSONIS QVAESTIO. Porro autem Epiſcopi, qui in Concilio Alexandrino aderant, hanc de οὐσία, & ὑποστάσει, ſubſtantia & ſubſiſtentia, ſeu perſona, controuerſiam excuſſerunt. Nam Oſius B Epiſcopus Cordubæ ciuitatis Hiſpaniæ, cuius antea fecimus mentionem, ab Imperatore ad tumultum ab Ario concitatum ſedandum miſſus, dum Sabellij Afri dogma explodere cogitauit, de οὐσία, id eſt, eſſentia, & ὑποστάσει, id eſt, ſubſtantia, ſeu perſona, diſceptauit: vnde materia alteri contentioni ſuppeditata eſt. Verum id temporis in Concilio Nicæno de controuerſia illa ne verbum quidem factum eſt. At poſtquam cœpere de ea nonnulli digladiari, ob eam cauſam in hoc Concilio de οὐσία, id eſt, eſſentia, & ὑποστάσει, id eſt, ſubſtantia, ſeu perſona, iſta deciderunt.] hæc Socrates. At quo modo occaſione b Baſil. epiſt. 70. Nicænæ fidei eiuſmodi iam olim oborta ſit controuerſia, S. Baſilius [b] docet, cum ſic ait:

HYPOSTASIS PRO SVBSTANTIA. Nonnulli ex illis, qui impietatem Sabellij Libyci ſectantur, hypoſtaſim & vſiam idem eſſe arbitrati, illinc argumenta ad tuendam blaſphemiam ſuam trahunt, quòd in in ea fide (*nempe Nicæna, quam paulo poſt recitat*) ita ſcriptum eſt: Si quis vero ex alia eſſen- C tia, vel hypoſtaſi, id eſt, ſubſiſtentia, Filium Dei eſſe dixerit, hunc anathemate reijcit Catholica & Apoſtolica Eccleſia. Non enim idem eſſe dixerũt Patres illi eſſentiam, & hypoſtaſim, hoc eſt ſubſtantiam: ſi enim voces iſtæ vnam eamdemq. ſignificationem haberent, quid alterutram ponere opus fuiſſet? Sed liquet, ideo poſitas, quòd alij quidem Filium eſſe ex Patris eſſentia negabant: alij vero & ipſi non eſſe ex Patris eſſentia Filium dicebant; adijciebãt autem, ex alia quoque eſſe ſubſiſtentia quadam. Atque ita vtramque opinionem, tamquam alienam a ſenſu Eccleſiaſtico, a ſanctis Patribus reiectam eſſe. Alioqui vbi mentem ſuam ſimpliciter declararunt, ex Patris eſſentia Filiũ eſſe dixerunt; nec adiecerunt, et ex illius hypoſtaſi. Itaque illud quidem ad reprobandum malũ ſenſum poſitum eſt: hoc vero declarationem habet ſalutaris dogmatis.] hæc Baſilius. At non mireris, ſanctiſſimos Patres in definienda Filij Dei vna cum Patre ſubſtantia, vſos eſſe D pro ſubſtantia, verbo illo, hypoſtaſis: nam cum tam vſia, quàm hypoſtaſis, ſignificarent ambæ hæ voces, ſubſtantiam; tamen penes Græcos vſitatius vſurpari ſolitam hypoſtaſim, quàm vſiam, pro ſubſtantia, maiores tradunt. Vnde Marius Victorinus in libello de homouſio recipiendo, ſic ait: Græci οὐσίαν, vel ὑπόστασιν dicunt, nos vno nomine Latine ſubſtantiam dicimus: et οὐσίαν Græci pauci & raro, ὑπόστασιν omnes: Scriptura diuina Græce ὑπόστασιν ſæpe dixit, & Latine ſubſtantiam.] hæc ipſe.

Ceterum quod ad hypoſtaſis vocem ſpectat: inter Catholicos, non autem hæreticos c Hieron. epiſt. 57. (quod teſtatur S. Hieronymus [c] ſcribens ad Damaſum) de eius proprietate, cum in re idem ſentirent, non leuis oborta eſt controuerſia: cum tamen ſic contendentes inter ſe CONTROVERSIA INTER CATHOLICOS. contrariæ partes, altera alteram hæreſis inſimularet; impingens hæc illi Arianiſmum, huic vero illa Sabellianiſmũ: cum alioqui re vera ambæ Catholicæ eſſent, idemq. ſen- E tirent. Quas quidem adeo deformes altercationes S. Synodus, auctore Athanaſio, conad Gregor. Naz. orat. in laud. Athanaſ. ta eſt conſopire atque penitus tollere. de quo ſic Gregorius Nazianzenus [d]: Quod vero in ipſo Athanaſio mihi maxime mirari ſubit, quodq. non citra damnum ſilentio præteriri poteſt, hac præſertim tempeſtate, qua multæ contentiones, diſſidiaq. gignuntur, hoc ſuperioribus adijciam. nam his quoque, qui nunc viuunt, documento eſſe queat hæc actio, ſi ipſum nobis imitandum proponamus.]. et paulo poſt: Cum eſſentia vna; & tres hypoſtaſes a nobis pie dicerentur, quòd alterum diuinitatis naturam, alterum perſonarum trium proprietates declaret; ac ſimili quidem modo apud Romanos intelligerentur; ceterum ob linguæ illius anguſtiam, verborumque inopiam, hypoſtaſim ab eſſentia diſtinguere non poſſent; eamque ob cauſam in illius locum, Perſonarum induxiſſent nomen, ne tres ſubſtantias admittere viderentur.] et inferius:

A Quid poſtea ? Cum parua quædam, vt in contentione fieri ſolet, moleſtiæ cau-
ſa ſemper accederet, eo tandem res adducta eſt, vt periculum eſſet, ne orbis terrarum fi-
nes vna cum ſyllabis a ſe inuicem diſtraherentur & abrumperentur. Quæ cum beatus ille
vir, & vere homo Dei, magnuſque animarum œconomus, oculis auribuſque perciperet;
tam ſtultam & abſurdam Orthodoxæ fidei ſectionem diſſimulãdam ac negligendam ſi-
bi non putauit; verum medicinam morbo quamprimũ infert. Quonam autem modo id
facit? Vtraque parte leniter & humaniter accerſita, verborumq. ſententia diligenter & ac-
curate perpenſa, poſteaquam concordes comperit, neque quo ad doctrinam quicquã in-
ter ſe diſſidentes, ita negotium tranſegit, vt nominum vſum ipſis concedens, rebus eos
conſtringeret.] hæc Gregorius, plane alludens ad hanc de qua agimus Synodum, vbi
diremptæ diſcordiæ, & de nominum proprietate fuit inter partes digne iuſteque tranſ-
B actum, prout ex epiſtola Synodali tunc ſcripta demonſtratur, quam ſumus infe-
rius reddituri.

ATHANASIVS CONCILIAT INTER SE CATHOLICOS.

At licet inuentæ ſint ambæ partes in vnam eamdemque conuenire ſententiam, reli-
ctumque tum Latinorum tum etiam Græcorum arbitrio, ſuo quoſque idiomate vti,
nec curandum eſſe de ſyllabis (vt dictum eſt) dummodo nulla eſſet in re ipſa diſcrepan-
tia: tamen nequaquam videtur placuiſſe poſteris Latinis vox, hypoſtaſis, vſurpari loco
perſonæ, quæ videretur ſignificare ſubſtantiam. Vnde S. Auguſtinus [a] hæc ait: Eſſen-
tiam dico, οὐσία Græce dicitur, quam vſitatius ſubſtantiam vocamus. Dicunt quidem
& illi hypoſtaſim: ſed neſcio quid volunt intereſſe inter vſiam, & hypoſtaſim: ita vt
plerique noſtri, qui hæc Græco tractant eloquio, dicere conſueuerunt, μίαν οὐσίαν, τρεῖς
ὑποστάσεις, quod eſt Latine, vnam eſſentiam, tres ſubſtantias. Sed quia noſtra loquendi con-
C ſuetudo iam obtinuit, vt hoc intelligatur, cum dicimus eſſentiam, quod intelligitur cum
dicimus ſubſtantiam; non audemus dicere vnam eſſentiã, tres ſubſtantias; ſed vnã eſſen-
tiam, vel ſubſtantiam, tres autem perſonas: quemadmodum multi Latini iſta tractantes
& digni auctoritate dixerunt, cum modum alium aptiorem non inuenirent, quo enun-
ciarent verbis, quod ſine verbis intelligebant.] hæc Auguſtinus: qui tamen nequaquam
eam ob cauſam illos damnandos putat [b], quòd ſcilicet differentiam conſtituerent inter
eſſentiam & ſubſtantiam, quam diſcriminationem Latini penitus ignorarent.

QVID PER HYPOSTASIM GRAECI ET LATINI.

a Aug. de Trin. lib. 5. cap. 8. 9. tom. 3.

b Aug. de Trin. lib. 7. cap. 4.

Quænam autem hæc eſſet differentia a Græcis allata inter ſubſtantiam & eſſentiam,
S. Baſilius [c] ad Terentium ſcribens, rem exacte declarat paucis his, quibus ait: Quam ha-
bet rationem id quod commune eſt ad id quod propriũ, hanc habet eſſentia ad hypoſta-
ſim, hoc eſt ſubſtantiam, ſiue ſubſiſtentiam.] ſed pluribus de his agit in epiſtola ſeu po-
D tius commentario (ſic enim ipſe appellat) eo argumento conſcripto ad ipſius fratrem
Gregorium Nyſſenum, vbi pluribus docet, ſicut ſpecies ab indiuiduo, & commune a
proprio, differre ſubſtantiam à ſubſiſtentia: adeo vt hac ſententia ijdem pie dicerent, tres
perſonas in Trinitate, eſſe proprias ſubſtantias, vel ſubſiſtentias.

c Baſil. ad Terent. in addit.

DIFFERENTIA INTER ESSENTIAM ET SVBSISTENTIAM.

Sed & apud Theodoretum [d] rogat Eraniſtes: Eſt ne, inquit, aliqua differentia inter
ſubſtantiam & hypoſtaſim? *Orthodox.* Si externa quidem ſpectetur ſapientia, nulla eſt.
Nam & ſubſtantia, ſeu eſſentia, idem ſignificat; & id quod ſubſiſtit, eſt hypoſtaſis. Sed
ſi Patrum doctrina attendatur; quam habet differentiam commune & proprium, vel
genus & ſpecies ac indiuiduum, eamdem habet ſubſtantia & hypoſtaſis.] hæc Theodo-
retus; qui eadem pluribus explicat, ad quem reijcimus lectorem vberiora quærentem.

d Theod. in Immutab. dial. 1. tomo 2.

At licet hæc ita a Græcis recte proprieque dici viderentur: horrebant tamen Latinorum
E aures (vt vidimus) cum tres in diuinis audirent dici ſubſtantias. Vel ſi & ipſi dicerent:
tunc ad euitandum Arianiſmum, non tres perſonas, tres eſſe ſubſtantias; ſed (vt idem
Baſilius vbi ſupra teſtatur) tunc more Græcorum dicerent & voce Græca, vſiam vnam,
& hypoſtaſes tres, ſiue ſubſiſtentias: nec e contrario ponerent vnam ſubſtantiam, abſ-
que trium addito nomine perſonarum, ne eadem cum Sabellio ſentire viderentur, quòd
Græci acciperent (vt dictum eſt) vocem hypoſtaſis, nempe ſubſiſtentia, pro ſubſtantia.
Ceterum quantumlibet hæc recte definita eſſent in Synodo Alexandrina, de qua agimus;
rurſus tamen eadem controuerſia temporibus S. Hieronymi refricata eſt, qui huius quo-
que Concilij decreti meminit, cum ait [e]: Nunc igitur (proh dolor) poſt Nicænam fidem,
poſt Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum, trium hypoſtaſeon ab Ariano-
rum præſule & Campenſibus nouellum a me homine Romano nomen exigitur, &c.] At
de his ſuo loco dicendum.

e Hieronym. epiſtol. 57. tom. 2.

Actum præterea eſt in eadem Synodo Alexandrina, vt profeſſio illa fidei ab Arianis titulo Concilij Sardicenſis promulgata, eſſe ſpuria, publica teſtificatione demonſtraretur; atque pariter declararetur, in eodem Sardicenſi Concilio nihil fuiſſe additum ad Nicænam confeſſionem. De quibus omnibus ſcripta eſt epiſtola Synodalis, quæ apud Athanaſium reperitur eſſe deſcripta his verbis[a] ad Antiochenos; cum iam, vt dictum eſt, Paulini ordinatio facta eſſet; A

a Apud Athanaſ. ad Antiochen.

SYNODALIS EPISTOLA CONCIL. ALEXANDRINI.

Cariſſimis & optatiſſimis ſacrorum comminiſtris Euſebio, Lucifero, Aſterio, Cymatio, & Anatolio, Athanaſius, ceterique Epiſcopi, qui Alexandriæ ex Italia, Arabia, Ægypto, & Libya hic adſunt, Euſebius, Aſterius, Gaius, Agathus, Ammonius, Agathodæmon, Dracontius, Adelphius, Hermeon, Marcius, Andreas, Paphnutius, Marcus, Zoilus, Mynias, Georgius, Lucius, Macarius, reliqui deinceps in Chriſto ſalutem plurimam.] Quod autem ad huiuſmodi inſcriptionem ſpectat: ſicut & in ipſius contextu epiſtolæ, necnon in ſubſcriptione, menda illa irrepſiſſe noſcuntur, cum modo ad Euſebium & Aſterium & alios Epiſcopos eadem epiſtola ſcripta dicatur, modo autem ab ipſis potius vna cum Athanaſio data ad alios Antiſtites appareat: hæc non aliter reſtituenda putamus, quàm vt ex ſententia antiquorum fere omnium hiſtoricorum affirmemus, Euſebium Epiſcopum Vercellenſem huic Synodo præſentem fuiſſe; eamdemq. epiſtolam, ſicut ab Athanaſio atque alijs collegis, ita etiam ab eodem Euſebio fuiſſe conſcriptam. Reddemus nos eam, vti apud Athanaſium legitur, in hæc verba: B

Perſuaſum habemus, vos, cum ſitis miniſtri Dei, ac Domini diſpenſatores, idoneos aptoſque eſſe ad Eccleſiæ negotia temperanda. Ceterum quia ad nos allatum eſt, plurimos ſuperiori tempore per contentionem diſgregatos a vobis, pacem iam optare; plurimos item a vecordi Arianorum ſecta deficientes, vobiſcum communionem affectare: neceſſarium viſum eſt, ea quæ a nobis, noſtriſque dilectis ſcripta eſſent Euſebio & Aſterio, veſtræ bonitati inſinuare, qui & ipſi eſtis dilecti, & vere nobis deſideratiſſimi ſacrorum comminiſtri: nimirum lætos quidem nos eſſe de hac fama; ſed tamen magnopere cupere, vt eos qui adhuc in ſchiſmate hærent ſegregati a vobis, quiq. cum Arianis cœtus faciunt, reſilire curetis ab iſtiuſmodi inſania, vt omnes omnibus in locis prædicent vnum Dominum, vnam fidem. Quid enim eſt tam pulchrum, prout Pſalmographus[b] inquit, aut quid ita delectabile, quàm habitare fratres in vnum? Nam ita quoque fieri arbitror, vt Deus nobiſcum habitet, cuius hæc verba ſunt[c]: Habitabo in eis, & verſabor inter eos, & illic habitabo, quoniam elegi eam, ita quoque quodammodo fit, vbi vna fides & religio prædicatur. C D

b Pſal. 132.
c Ezech. 43.

Vellemus equidem nos Ægyptij vna cum dilectis fratribus noſtris Euſebio & Aſterio multis de cauſis iſtuc venire, & in primis eius rei gratia, vt veſtros affectus complecteremur, frueremurq. in communione iſtiuſmodi pace & concordia. Verum quia, vt in alia epiſtola indicauimus, & ex comminiſtris noſtris intelligere poteſtis, detinemur magnopere Eccleſiaſticis neceſsitatibus, idque non ſine dolore noſtro: ideo voluimus comminiſtros noſtros in rebus ſacris Aſterium & Euſebium in vicem noſtri iſtuc pergere, ac vos inuiſere. Gratias igitur ago eorum pietati; quòd cum ipſis liceret properate ad ſuas diœceſes, iſtam tamen profectionem ad vos omnibus rebus ſuis antepoſuerunt, idque in vſum vrgentis Eccleſiaſtici negotij. Cum igitur iſtud inter nos decretum eſſet, memetipſum non parum conſolatus ſum, quaſi illis iſtic præſentibus, ego quoque vna iſtic præſens intereſſem. E

DE RECIPIENDIS REDEVNTIBVS AD ECCLESIAM.

Omnes igitur, qui vobiſcum pacifice agere volunt, in primis autem illos, qui in veteris Eccleſiæ communione fuerunt, deinde qui ab Arianis redierunt, allicite ad vos, eoſque vt patres aſſumite, & vt magiſtri & tutores recipite, coaptantes vos interim dilecto noſtro Paulino, eiuſque ſocijs: nihilq. amplius ab illis exigatis, quàm vt execrentur Arianorum hæreſim, confiteanturq. ſanctorum Patrum in Nicæa fidem. Execrentur item eos, qui dicunt Spiritumſanctum eſſe creaturam, & diuiſum ex ſubſtantia Chriſti. Id enim vere eſt reſilire a ſcelerata factione Arianorum, ſi non diuidas ſanctam Trinitatem, nec dicas aliquid eius eſſe creatum. Nam qui ſimulanter ſeſe iactitant de confeſsione Nicænæ fidei, atque interim audent blaſphemias dicere contra Spiritumſanctum, nihil aliud præſtant, quàm quòd Arianam hæreſim verbis inficientes, animo ſenſuque retineant. Anathemate quoque inuratur Sabellij & Pauli Samoſateni im-

A ni impietas, Valentini item & Baſilidis inſania, & Manichæorum ſtoliditas. quod ſi fit,
omnis apud omnes ſuſpicio delebitur, & ſola Catholicæ Eccleſiæ fides pura apparebit.
Quòd autem hanc fidem tenemus nos, & qui perpetuo nobiſcum communionem
vſurparunt; nec vos, vel alium quemquam latere arbitramur. Ceterum quia cum vo-
lentibus volupe eſt coniugi, & quidem libenter cum omnibus, ita vero in primis ijs qui in
veteri eccleſia conuentus agebant; et quia potiſſimum Dominum glorificamus, cum de
omnibus, tum præcipue de hoc eximio propoſito: viſum eſt nobis, vos cohortari, vt ſub REIICITVR FIDEI CONFESSIO NOMINE SARD. CONC. EDITA.
iſtis conditionibus ineatur concordia; ita vt nihil vlterius, quàm dictum eſt, vel illi, qui
ex veteri eccleſia ſunt, à vobis flagitent; vel illi, qui cum Paulino ſunt, aliud, præterquàm
quod inter Nicæni Concilij decreta reperitur, adijciant: et tabellas, quas nonnulli ia-
ctant, quaſi ex Sardicenſi Synodo de fide conſcriptas, ne legi quidem ſemel aut proferri
B ſinatis. Nihil enim tale Concilium definiuit. Quamuis enim certi homines nonnulla,
quaſi quæ deeſſent, Nicæno Concilio adſcribere vellent, idq. acriter contenderent: ſan-
cta tamen Synodus, quæ Sardicæ conuenit, indigne id tulit, decretoque ſanciuit, ne
quid vlterius de fide ſcriberetur; & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide, declarauerũt, vt cui ni-
hil deeſſet, & in qua integra & ſolida fides contineretur: neque edendam eſſe aliam pro-
feſſionem fidei; ne illa, quæ Nicææ ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur; neve
illis, quibus libido eſt ſemper noua ſtatuere, occaſio huiuſmodi ſuppeditaretur, vt iterum
atque iterum de fide definiant. Quapropter ſi quis hæc aut aliud quidpiam cauillabitur,
compeſcite illum, & ad ſtudium pacis inducite: nihil enim eſt quod in his agnoſcere
poſſumus, niſi ſolam contentionem.

Illis enim, qui nonnullos incuſabant, vt trium hypoſtaſeon affirmatores, cum huiuſ-
C modi voces in Scriptura non reperirentur, ac proinde ſuſpecti videri poſſent; auctores QVID PER NOMEN PERSONAE CATHOLICI INTELLIGERENT.
fuimus, ne amplius in Nicænam confeſſionem inquirerent. Sed tamen de iſtis ob pertina-
caciam rixandi quæſtio eſt habita: interrogatique ſunt, num pro Arianorum ſententia
alienas, peregrinaſque, ac diuerſæ a ſe inuicem ſubſtantiæ perſonas eſſe velint, & vnam-
quamque hypoſtaſim per ſe ac ſeorſim diuiſam eſſe, pro ratione ceterarum creaturarum,
eorumque qui ex hominibus naſcuntur, exiſtiment? An ſic intelligant diuerſas res, qua-
le eſt aurum, argentum, æs? An, vt alij hæretici, ſub iſtis vocibus tria principia, & tres
maximos deos conſtituant? Ceterum illi affirmabant, ſe ita nec dixiſſe, nec ſenſiſſe. Per-
cunctantibus autem nobis, qua ratione igitur iſta dicerẽt, aut cur omnino iſtiuſmodi vo-
cabulis vterentur? Reſponſum dederunt, ſeſe in Trinitatem credere, non quæ nomine
tenus Trinitas, ſed quæ vere Trinitas eſſet, & ſubſiſteret: et Patrem, vt qui vere eſſet &
D ſubſiſteret: et Filium, vt exiſtentem & ſubſiſtentem: et Spiritumſanctũ, vt ſubſiſtentem &
exiſtentem agnoſcere: Non tamen ſe dixiſſe tres deos, aut tria principia: immo ne tolera-
turos quidem, ſi quis tale quidpiam aut dicat, aut ſentiat: Sed ſe ſcire, eſſe ſanctam Tri-
nitatem, vt tamen vna ſit Deitas, & vnum principium: et Filium ſe agnoſcere eſſe
coeſſentialem ſuo Patri, vt dixerunt Patres: et Spiritumſanctum non creaturam, ne-
que alienum, ſed proprium & indiſgregatum ab eſſentia Patris & Filij.

Approbata igitur iſtiuſmodi & interpretatione & excuſatione, viciſſim quoque & eos
examinauimus, qui ab iſtis in culpam deuocabantur, quaſi dicerent, eſſe vnam hypoſta-
ſim: ſciſcitantes ab illis, num pro Sabelliano dogmate ea mente loquerentur, vt ſubla-
tos vellent in Trinitate Filium & Spiritumſanctum, quaſi Filius eſſentia careat, aut Spi-
ritusſanctus non ſubſiſteret? Qui & ipſi quoque affirmarunt, neque ita ſe dicere, neque
E ſe ita ſenſiſſe vnquam, ſed *ὑπόστασιν* eos intelligere idem eſſe cum *οὐσία*: vnam autem QVID PER HYPOSTASIM SENTIRENT.
ideo ſeſe hypoſtaſim intelligere, partim quia Filius ex eſsẽtia Patris ſit, partim quia in tri-
bus ſit identitas naturæ: vnam enim ſeſe Deitatem, & vnam naturam credere; neque
aliam Patris, aliam Filij, aliam Spiritusſancti eſſe naturam. Quinimmo & illi, qui eo
crimine poſtulati erant, quòd tres hypoſtaſes inducerent, cum iſtis in eamdem ſenten-
tiam conuenerunt: viciſſimq. illi, qui vnam hypoſtaſim aſſeuerarent, iſtorum interpre-
tationi acquieuerunt: et ambæ factiones pariter Arium execratæ ſunt, vt Chriſti hoſtem;
Sabelliumq. & Paulum Samoſatenſem, vt impios; Valentinum item & Baſilidem, vt
alienos a veritate; Manichæum quoque, vt malorum machinatorem. Omnes denique
Dei gratia poſt huiuſmodi verborum interpretationem optimam & exactiſſimam, quæ
Nicææ Patres inſtituiſſent, fidei eſſe approbarunt; eiuſdemque fidei verba ſufficere, ac
ante omnia in vſum eſſe deducenda, conſtituerunt.

Quinimmo

Quinimmo de negotio diſpenſationeq. carnis noſtri Saluatoris, cum ſuper ea quoque A
re nonnulli cum alijs contentionem mouerent: et hos & illos examinationi ſubiecimus;
& quod iſti profitebantur, hoc & illi quoque ſuffragio aſſenſuq. proſecuti ſunt: nempe
DE VERBI INCARNATIONE RECTA FIDES. non ea ratione, qua ad Prophetas factum eſt verbum Domini, factum eſſe Verbum & aduenisse in Chriſtum ſub finem ſæculorum; ſed ipſum Verbum carnem eſſe factum; &
cum eſſet in forma Dei, formam ſerui aſſumpſiſſe; & ex Maria (quantum ad carnem attinet) hominem eſſe genitum, hominum gratia: eoque modo ſolide & integre humanum genus liberatum a peccatis in ipſo, & viuificatum a morte, introduci in regnum cælorum. Et hoc quoque itidem confitebantur, quòd non corpus inanimatum, aut cogitationis aut mentis expers Saluator habuerit. Nec enim poſſibile erat, vt Domino propter nos homine facto, corpus eius ſine mente exiſteret: non enim corpori dumtaxat, ſed
& animæ quoque noſtræ per ipſum Verbum ſalus eſt conciliata. Idemq. cum vere eſſet B
filius Dei, filius hominis factus eſt: et cum eſſet vnigenitus Dei filius, factus eſt primo-
a Rom. 8. genitus in multis fratribus [a]. Quapropter non alius erat ante Abraham, alius poſt Abraham, neque alius dum Lazarum excitaret, neque alius cum interrogaret de eo vbi ſitus eſſet: ſed idem ille ipſe erat: corporaliter quidem vt homo expuens: diuinitus vero vt Dei filius oculos aperiens eius, qui a natiuitate cæcus fuerat: et carne quidem patiens (vt
b 1. Petr. 4. Petrus [b] dixit) diuinitus tamen monumenta aperiens, & mortuos excitans. Ex quibus, omnia quæ in Euangelio ſunt, intelligentes, affirmauerunt ſe idem ſentire de incarnatione & humana natura a Dei Verbo aſſumpta.

Cum igitur iſtiuſmodi illorum fuerit confeſſio; adhortamur vos, ne eos qui ita confitentur, talemque interpretationem ſuæ confeſſioni accommodant, temere damnare,
aut reijcere velitis; ſed potius admiſſa illorum excuſatione, recipiendos putetis. Eos e C
contra, qui talem confeſſionem non edunt, neque tali interpretatione in iſtis verbis vtun-
AD PACEM EXHORTATIO. tur, arcere vos vellemus, & auerſari vt ſuſpectæ mentis homines. Ceterum cum iſtos tolerandos non cenſebitis, conſuletis illis qui recte interpretantur, & recte ſentiunt, ne vlterior vlla inter vos adhibeatur diſquiſitio, neve verborum pugnis ſtudeatis ad nullam prorſus vtilitatem: ſed ſenſus cogitationeſque pietatis exhibete. Nam qui ita affecti non ſunt, ſed tantummodo ſuper iſtiuſmodi voculis contentioſe rixantur, & aliud quidpiam, præterquàm quod Nicçæ ſcriptum eſt, requirunt; hi profecto nihil aliud agunt, quàm quod proximis ſuis turbidam ſubuerſionem propinant, vt inimici, & diſcordiarum ſchiſmatumque æmulatores. Sed vos, o boni & fideles ſerui & diſpenſatores Domini, eos qui ſcandala & peregrina inferunt, compeſcite & arcete, & præ omnibus anteponite
iſtiuſmodi pacem, quæ ſanæ fidei eſt. Forſitan Dominus miſertus noſtri coaptabit quæ D
ſunt hiulca & diuiſa, atque vnum ouile reformabit, quo vnum habeamus ducem Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum.

Hæc quidem nos, tum quia nefas eſt quicquam vltra Nicænum Concilium requirere, aut contentioſas ſententias recipere, tum vel ob pacem ſolum, & ne qui recte ſentiunt, pro reiectis habeantur, ad iſtum modum cenſuimus; & eorum confeſſionem qualis fuerit, nos qui relicti ſumus Alexandriæ, paucis indicauimus; idq. in commune vna cum reliquis comminiſtris ſacrorum Aſterio & Euſebio: nam reliqui ex noſtris quiſque ad ſuas prouincias abierunt. Vos rurſus in commune, vbi ſoletis conuentus agere, iſta iubebitis peruulgari, eoque omnes euocate. Æquum eſt enim, vt in eo loco primum epiſtola recitetur, ibidemque omnes qui pacem amant, inter ſe concilientur: ac deinde vbi
conciliati fuerint, vbicumque populis videbitur, præſente quoque veſtra humanitate, E
Synaxis celebretur, & Dominus publice ab omnibus glorificetur. Salutant vos fratres illi, qui mecum hic agunt. Bene valete, & noſtri memoriam in Domino facite.] hactenus epiſtola Synodalis ad Antiochenos primum, inde ad alias Orientis Eccleſias perferenda: cui inhæret ſubſcriptio aliquot Epiſcoporum, atque in primis ipſius Athanaſij, his verbis:

Ego Athanaſius, ceterique Epiſcopi in hoc conuentu præſentes, epiſtolæ ſubſcripſi-
SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM. mus: idemq. ab alijs factum eſt, qui huc Legati venerant: inter quos a Lucifero Sardiniæ inſulæ Epiſcopo diaconi duo Herennius & Agapetus, a Paulino vero Maximus & Calimerus, qui & ipſi diaconi ſunt. Aderant & aliquot monachi Epiſcopi Apollinaris in hoc ipſum miſi. Epiſcoporum nomina, ad quos epiſtola ſcripta eſt, ſunt hi: Euſebius Vercellarum ciuitatis Galliæ, Lucifer Sardiniæ inſulæ, Aſterius Petræ Arabiæ, Cymatius Palati Cœloſyriæ, Anatolius Euboiæ, Ceterum qui epiſtolam ſcripſerunt, ſunt iſti: Papa

Athanaſius

A Athanaſius,& qui cũ illo Alexandriæ fuerunt: ipſe quoque Euſebius inter eos eſt, Aſte-
rius item; reliqui, Gaius ex Parathonio proximo Libyæ Phragonis, & partis alterius
Elearchiæ Ægypti, Ammonius, Pacnemuneus, & ex reliqua Elearchia Ægypti, Aga-
thodæmon Schediæ & Menelaiti Epiſcopus, Dracontius paruæ Hermopolis, Adelphius
Nupheos, quæ eſt Lychnorum, Hermion Taneos, Marcus Zygrorum proxime ad Li-
byam, Theodorus Athrybeos, Andreas Arſeniotæ, Paphnutius Sæos, Marcus Philo-
rum, Zoilus Andromenæ Antiphron. His etiam Euſebius Latine ſubſcripſit, quo- EVSEBII CONFESSIO ET SVBSCRIPTIO.
rum hæc interpretatio, *ex Græco iſtorum Latine reddita*: Ego Euſebius Epiſcopus, ſe-
cundum exactam veſtram vtriuſque partis confeſſionem, qua in eamdem ſententiam
inuicem conueniſtis, quantum attinet ad hypoſtaſes, fateor me quoque idem ſtatuere:
neque in id ſolum calculum meum addo, ſed etiam in incarnationem Saluatoris noſtri
B conſentio, cum videlicet, cum filius Dei eſſet, hominem eſſe factum, & excepto pecca-
to, omnia quæ veteris erant noſtræ humanitatis aſſumpſiſſe: idq. prout habet epiſto-
læ argumentum, meis ſuffragijs confirmo. Deinde quia fama apud exteros increbuit
de tabella Sardiceni Concilij; ne ea vltra Nicænam fidem decreta eſſe putetur, meo ſuf-
fragio denuncio, quo nihil luxamenti aut noxæ Nicænæ fidei inde oboriatur; neque
eam ea de cauſa proferendam cenſeo. Valere vos omnes in Chriſto exopto. Ego Aſterius
ſuperioribus ſcriptis adſtipulor, & vos in Chriſto bene valere precor.

Poſtea quoque & ipſi ſubſcripſerunt abſentes, ſcilicet: Ego Paulinus (*Epiſcopus An-
tiochiæ hic erat*) ita ſentio, quemadmodum accepi a Patribus, Filium eſſe, & ſubſi- PAVLINI CONFESSIO ET SVBSCRIPTIO.
ſtere perfectum; ſubſiſtereque Spiritumſanctum, eumque perfectum eſſe. Quapropter
approbo ſuperiorem interpretationem de tribus hypoſtaſibus, & vna hypoſtaſi ſiue eſ-
C ſentia: et eos qui ita cenſent, veros habeo; cum pium ſit ſentire & confiteri, Trinita-
tem in vna Deitate conſiſtere. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta, ita de-
cerno, quemadmodum ſcriptum eſt ſecundum Ioannem, Verbum carnem eſſe factum:
non autem ſecundum impiſſimos homines, mutationem ſui Verbum paſſum eſſe: ſed
noſtri gratia hominem eſſe factum, & ex Maria Virgine Spirituſancto genitum: et ne-
quaquam inanimatum, aut abſque ſenſu, aut ſine mente corpus Saluatorem noſtrum
habuiſſe: quippe cum impoſſibile ſit, Dominum propter nos hominem factum, cor-
pus habere ſine mente. Idemque anathemate proſequor eos, qui confeſſionem fidei Ni-
cænæ vilipendunt, & qui negant Filium ex ſubſtantia Patris, & coeſſentialem Patri
exiſtere. Execror item eos, qui dicunt, Spiritumſanctum propter Filium, creaturam eſ-
ſe factum. Præterea Sabellij, Photini, omnemque hæreſim anathematizo, incedens
D ſecundum Nicænam fidem, & ſecundum omnia ſuperius ſcripta. Valere vos opto ego
Cartherius.] hactenus ſubſcriptiones.

Quòd autem in damnatione hæreſis Apollinaris, nulla de eodem Apollinari ea
ſententia condemnato mentio habeatur: alterum de duobus contigiſſe oportuit; vel
eam hæreſim vulgatam nondum fuiſſe nomine Apollinaris, ſed incerto auctore pro-
dijſſe; vel ipſum Apollinarem iam ante Synodum viſum eſſe eamdem abdicaſſe ſenten-
tiam per monachos, qui Synodo interfuiſſe dicuntur. Nullam plane factam eſſe in hac
Synodo Apollinaris mentionem, ex eo quoque poteſt intelligi, quòd S. Baſilius, etiam
Valentis Imp. tempore, iure ſe putaſſe dicat, cum Apollinare communicare potuiſſe,
quem neſciſſet erraſſe; vt ſuo loco inferius dicturi ſumus.

At quòd de rebus haud parui momenti actum videretur in Synodo; de his omnibus,
E vt par erat, S. Athanaſius reddidit certiorem Liberium Romanum Pontificem: quarum
quidem litterarum illud tantum fragmentum ſupereſt, quod ſpectat ad incarnationis LIBERIVS PAPA AVCTOR CREDITVR SYNODI ET LEGATIONVM.
myſterium, & perfectam Filij Deitatem; cetera autem quæ in Synodo geſta ſunt, deſi-
derantur. Cuius quidem ſcripti cum ille ſit titulus: Athanaſij reſcriptum ad Libe-
rium Epiſcopum Romanum] plane declaratur, ipſum Liberium Alexandrinæ cogendæ
Synodi fuiſſe auctorem, deque ea re ad Athanaſium dediſſe litteras, atque eius auctori-
tate illuc conueniſſe Euſebium Epiſcopum Vercellenſem & Luciferum Calaritanum Le-
gatos: cuius pariter iuſſu tanta ijdem ſibi ſumpſerint; nempe vt Lucifer, ceteris explo-
ſis, crearet Paulinum Epiſcopum Antiochenum (non enim id negotium erat vnius ci-
uitatis Sardiniæ inſulæ Epiſcopi, ſed Præſulis ſumma poteſtate fungentis) vtque Euſe-
bius functus ſit legatione ad reſtituendas collapſas totius Orientis Eccleſias: nequa-
quam enim hæc ipſos iura accepiſſe a Concilio illo Alexandrino, quis dicere iure po-

terit: nam quid iuris iiſdem Occidentis Epiſcopis in res Eccleſiæ Antiochenæ, & in A
Syriam, Aſiam, & Cappadociam, aliaſq. regiones, ad quas Euſebius tantæ reſtitutor cladis Legatus profectus eſt? Extat & ipſius Liberij Papæ epiſtolæ ad Athanaſium fragmentum; quo idem Pontifex Rom. præmiſſa fidei ſuæ Catholicæ confeſſione, eamdem ab ipſo Athanaſio exigit. Id enim a Liberio expoſci videbatur ob ſuſpectã redditam olim fidem ipſius ex inita (vt dictum eſt) cum Arianis communione. Quam & ipſe exigit ab Athanaſio poſt tot annorum latebras: ab eo namque tempore vſque ad Conſtantij mortem nulla potuit inter eos eſſe ex litterarum conſuetudine communicatio, niſi ſub Iuliano, cum ipſe Liberius ad eumdem Athanaſium eam ſcripſit epiſtolam, cuius eiuſmodi tantum apud eum fragmentum reperitur, quod ſic ſe habet [a]:

a Apud Athan. extat.

FRAGMENTUM FIDEI LIBERII PAPAE.

Eſt igitur noſtra confeſſio, optatiſſime Athanaſi: Verbum Dei Filium, ſecundum naturam ex Deo eodemque Patre ſuo genitum eſſe, non creatum, ſemper in imperio collegam Deo & Patri, & indeſinenter regnum obtinere in infinita ſæcula. Amen. Spiritum quoque ſanctum vere ex Deo naturaliter Deũ, indiuiſibilẽ a Deo ſecundũ diuinas ſcripturas: vt ſit vere Pater, vere Filius, & vere Spiritusſanctus: neque transferri debere vnumquodque nomen a ſuo ſignificato, cui aſſignatum eſt, quo vera ſit Trinitas ſub vna Deitate, ſub vna poteſtate, & vna ſubſtantia. Non enim diſpertitur Filius aut Spiritusſanctus a Patris ſubſtantia, quæ implet cælum & terram. Eſt igitur, vt dixi, Trinitas vna ſubſtantia, non diuiſa, ſed per eſſentiam vna, Deitate vna, potentia vna, & regno vna, vna quoque gloria, vna item imagine, vna denique ſpiritu: ſpiritus enim non diuiditur. Anathema igitur dices Sabellij & Arij dogmata, & ſupra annotatas hæreſes ad æternam pœnam ſecundum Saluatoris vocem. Huic igitur confeſſioni, frater Athanaſi, quæ vera fides in Catholica & Apoſtolica Eccleſia cenſetur, ſi mecum ſentis coram iudice C
Deo & Chriſto, quæſo ſubſcribas: quo certiores reddamur, num eiuſdem nobiſcum ſuffragij ſis, eademque ſtatuas de vera fide: vt & ego ſecurior efficiar, tuaque mandata indeſinenter obeam. Id tibi quoque cognitum velim, cariſſime: filios veritatis confiteri impatibilem eſſe Deitatem: et de aduentu Verbi & Dei in carne ita ſentire: Verbum ſcilicet genitum ex Patre Deo, hominem perfectum abſque peccato aſſumpſiſſe ex Maria Virgine ſecundum Euangelia in Chriſto Ieſu. Amen.] hactenus quod extat fragmentum ex epiſtola Liberij ad Athanaſium. Porro multa in ea deſiderari, nemo non affirmauerit: nam nulla in his mentio fit de perſonis & hypoſtaſibus in Trinitate, quarum occaſione inter Latinos & Græcos concitatas eſſe controuerſias, dictum eſt. Sed & alia plura deeſſe videntur, quæ ſpectabant ad Synodum celebrandam, & reſtituendum ſtatum Eccleſiæ Orientalis. D

Eius autem, quam diximus, redditæ epiſtolæ Athanaſij ad Liberium, carentis ſalutatione atque exordio, eiuſmodi tantum ſupereſt fragmentum, quo ſumma Catholicæ fidei habetur expreſſa in hæc verba:

FRAGMENTUM EPISTOLAE ATHANASII AD LIBERIUM.

Vnus Deus immortalis, inuiſibilis, impalpabilis, eo quòd Deus ſit ſpiritus, idemque loco incomprehenſibilis: neque vſpiam eſt regio vbi non exiſtat. Huius Verbum immortalis Sapientia eſt, incorruptibilis, inuiſibilis, idemq. Filius primogenitus, operum ſocius, principio carens, impalpabilis, cui nullum ætatis aut initium aut finis: per quem omnia facta ſunt, & ſine quo factum eſt nihil. Hic eſt qui finxit hominem: hic eſt qui rationẽ fabricandæ Arcæ oſtendit: hic eſt qui pollicitationes Abrahæ fecit: hic eſt E
qui deſcendit, vt populũ ſaluaret; qui Moyſi legem dedit: hic eſt Deus Abrahæ, Iſaac, & Iacob, qui in Prophetis locutus eſt: hic eſt qui compoſuit nouum & vetus Teſtamentum: Qui in vltimis diebus carnem ex Virgine mortalem aſſumpſit, cum ipſe interim immortalis eſſet, eamdemq. imbecillem ipſe minime imbecillis, obnoxiam morti ipſe nulli obnoxius, viſibilem ipſe inuiſibilis. Illa, inquam, caro ſuſpenſa eſt in Cruce, non ipſe: in illa omnes humanas paſſiones vt homo ſuſtinuit, nõ ipſe. Ipſe eſt enim Dei virtus, hoc eſt Deus, qui infernum expugnauit, & imperium diaboli demolitus eſt: qui Deus in deſcendendo, Deus in aſcendendo, corpus ſuum a morte excitatum Patri repræſentauit, ac vindicauit a morte, ſub cuius imperio tenebatur. In Filio Patrem intelligimus, cum vnus cum eo ſit Deitate, potentia, eſſentia, ſubſtantia, gloria, Dei appellatione. Et in Patre Filium quoque cognoſcimus. Hic eſt, qui vbi aſſumpſerat carnem, Ieſus vocatus eſt, quatenus homo fuit: hoc eſt aſſumpſit hominem in ſeipſo, in quo omnis plenitudo Diuinitatis habitat corporaliter. Hunc exiſtimamus non ſegregatum a Patre aut

ſancto

A ſancto Spiritu: neque tamen ita, vt dicamus Patrem deſcendiſſe, & in homine fuiſſe.
Ita vnus Deus Pater omnipotens a nobis creditur. Ideoque fides noſtra eſt in vnum
Deum Patrem omnipotentem, & eius Filium Dominum noſtrum, & in Spiritum ſan-
ctum: eoſq. in vnitate vna, potentia vna, ſubſtantia vna, eſſentia vna, gloria vna, do-
minatione vna, regno vno, imagine Trinitatis vna, conſubſtantiales eſſe credimus *: *
Per quem facta ſunt omnia. Ita quoque in carnis reſurrectionem credimus: hoc eſt,
corpus noſtrum (ſecundum ſacras ſcripturas) ex corruptibili mortaliq. in incorrupti-
bilitatem & immortalitatem a Deo mutandum eſſe. Amen.] hactenus quod extat epi-
ſtolæ Athanaſij ad Liberium Papam fragmentum. Scripſiſſe quidem Athanaſium, at-
que collegas Epiſcopos, qui interfuerunt Concilio Alexandrino, ad eumdem Liberium
de cunctis rebus geſtis in Synodo, idem ipſe Athanaſius diſertis plane verbis teſtatur ea
B epiſtola, quam poſtea ſcripſit ad Ruffinianum: qua pariter declarat, quæcumque in ea-
dem Synodo acta ſunt, fuiſſe confirmata ab ipſa Romana Eccleſia: qua item epiſto- CONFIRMATA SYNODVS
la decretum de recipiendis lapſis in hæreſim, plenius explicatur: et ne de fide eius du- A ROMANO
bites, ſcias eam fuiſſe perlectam atque recognitam probatamq. in Nicæno Conci- PONTIFICE.
lio ſecundo; ex quo quidem loco (quòd deſideretur hactenus inter eiuſdem Athanaſij
opera) hic eam deſcribendam putauimus: ſic enim ſe habet eius [a] editio in œcumenica [a] Concil. Nicæn. Act. 1.
tunc Synodo facta:

Monachi dixerunt: Si iuſſerit ſancta Synodus, afferatur ad Ruffinianum beati Patris
noſtri Athanaſij epiſtola, & legatur. Sancta Synodus dixit: Satisfiat petitioni religioſo-
rum monachorum. Stephanus præfatus monachus ferens in manibus librum, legere
cœpit: Sancti Athanaſij ad Ruffinianum. Domino dilecto & deſideratiſſimo commi-
C niſtro Ruffiniano Athanaſius in Domino ſalutem. et poſt alia: Quandoquidem ſtu- EPISTOLA ATHANASII AD
dioſe & Eccleſiaſtice (hoc enim tuæ pietati iterum conuenit) de his qui neceſſario reda- RVFFINIA-
cti ſunt, nec per improbam fidem ſunt corrupti, inquiſiuiſti, eaq. de re ad Synodos & NVM.
alios ſcribere voluiſti, vt animi ſententiam de his explicarent: velim, mi domine deſide-
ratiſſime, ſic habeas. In primis cum a vi ceſſatum eſſet, Synoduſq. præſentium & eorum
qui longinquas regiones incolebant Epiſcoporum haberetur, nec modo comminiſtris
qui per Græciam paſſim habitant, verũ etiam in Gallijs & Hiſpania] intelligit per hos
Athanaſius Euſebiũ Vercellenſem, & Luciferi Calaritani Epiſcopi Legatos. ſed ſubdit:

Communi decreto placuit, vt hic, & vbique gentium quicumque lapſi fuiſſent pro-
prio arbitrio, & anteſignani fuiſſent impietatis; ſi reſipiſcerent, ignoſcendum quidem
illis, verum non reſtituendos in cleri numerum. Qui vero non auctores, ſed neceſſitate
D & violentia compulſi fuiſſent; viſum eſt illis quidem ignoſcendum, & in cleri locum
reſtituendos: maxime cum probabilem defenſionem & excuſationem dederint. Atque
hoc quoque œconomice & rationabiliter factum videtur. Nam ipſi quidem animo ſta-
tuerant, non velle ad impietatem delabi. Verum quoniam impijſsimi quidam eorum
cauſa ſtatum Eccleſiæ ad ſeditionem trahebant; duxerunt longe ſatius eſſe, vi compul-
ſos ſe concurrere, & onus geſtare, quàm populum perdere. Hæc cùm afferrent, viſi ſunt
nobis non abſurda reſpondiſſe; quando & in occaſionem facti exemplo [b] Aaron fratris
Moſeos ſe defenderent, qui in eremo populi tranſgreſſionibus acquieuit, defenſionem
habens, ne populus in Ægyptum reuerſus, idolorum cultui iterum ſe manciparet.
Videbat enim, ſi in eremi vaſtitate ſubſtitiſſet, futurum, vt paulatim ab impietate re-
grederetur: in Ægypto autem nullam eſſe ad pietatem regreſſus viam. Hac de cauſa cle-
E ro per ea tempora ignotum eſt. Qui vero in errorem ſeducti erant, & violentia huc
compulſi, data quoque ijs communio eſt. Quemadmodum hæc & Romam ſcripta ſunt,
Romanorumq. Eccleſiam omnia comprobaſſe conſtat. Hæc quoque tuæ pietati con-
fidenter ſcribo, & ſignifico, quo tua pietas, ea quæ decreta ſunt hoc modo, amplecta-
tur.] hucuſque lectum ex ea in Synodo, in qua hæc ad declarationem eiuſdem decreti
ſubiecta leguntur:

Sabas & qui cum eo aderant monachi dixerunt: Non hæc ſolummodo S. Athanaſij
vox eſt, verum etiam Synodorum: propterea quòd inquit idem Pater, ipſos quoque DECRETVM
Romanos totamq. Græciam idem comprobauiſſe. Definit autem eos, qui ex hæreſi ad DE RECIPIEN-
priſtinam mentem redeunt, ſuſcipiendos ad pœnitentiam: verum ſacerdotij dignitatem DIS LAPSIS
minime illis reſtituendam. Tharaſius beatiſſimus Patriarcha dixit: Non de quouis hæ- ELVCIDATVM.
retico ad mentem redeunte recipiendo beatus Pater hæc ſtatuit, ſed de eorum princi-

pibus & anteſignanis, quiq. in ſua hæreſi veluti deliciantur & ſe oblectant, verbiſq. artificioſis veritatem ipſam fucare ſtudent, haud aliter ac Orthodoxi cum libertate ſolent, ipſi autem ſententiam Scripturæ peruerſe explicant. Verum iterum recitetur eadem epiſtola ad Ruffinianum. Epiſtola eiuſdem Patris. Lecto autem loco, in quo beatus Pater lapſis veniam dat impietatis: ſed qui præcipui hæreticorum fuerunt, negat reſtituendos in ordinem ſacerdotalem: Qui vero anteſignani non fuiſſent, ſed vi & neceſſitate ad impietatem coacti; ignoſcendum quidem illis, & in cleri locum reſtituendos, quòd iuſtam excuſationem afferrent. Venerabiles monachi dixerunt: En quemadmodum in principio diximus, ſic eſt: ſiquidem beatus Pater eos, qui ex hæreſi reuertuntur, in ſacerdotij dignitatem non recipit. Tharaſius ſanctiſſimus Patriarcha dixit: Videmini mihi mentem Patris non intelligere: quandoquidem eos qui non fuerunt auctores hæreſeos, vi autem compulſi ſunt, recipit ad priſtinam dignitatem: ſolummodo vero præcipuos, atque adeo parentes, ſiue auctores hæreſum a dignitate ſacerdotali recipienda excludit: recte profecto iuſteq. id pronuncians, &c.] hæc ex Synodo ſecunda Nicæna ad perfectam elucidationem huiuſcemodi decreti exſcripſiſſe voluimus, necnon ad aſſequendum germanum ſenſum verborum S. Hieronymi, quæ ſuperius citata ſunt.

Quòd autem in eadem Synodo auctoritate (vt dictum eſt) Romani Pontificis decretæ ſunt legationes ad reſtituendas collapſas a fide Catholica Eccleſias, earumque miniſtros: erroris in primis arguendus eſt Ruffinus[a], dum ait procurationem Orientis iniunctam fuiſſe Aſterio, Euſebio vero Occidentis. Nam conſtat, eumdem Euſebium eius rei cauſa ſuſcepiſſe in Orientem peregrinationem, Antiochiamq. (vt dicemus) profectū eſſe, indeq. etiam in Cappadociam perueniſſe. quod quidem ſententia illa S. Gregorij Nazianzeni ſuperius recitata redditur manifeſtum, cum ipſe agens de turbis illis, Iuliani tempore, in Cappadocia electionis Euſebij Epiſcopi Cæſarienſis occaſione excitatis, hæc addit[b]: Poſtremo, inquit, aderant Epiſcopi quidam ex Occidente, qui Orthodoxos omnes ad ſuas partes pertrahebant.] quæ quidem nonniſi de Euſebio Epiſcopo Vercellenſi & alijs qui cum eo erant, poſſunt intelligi. nam Aſterius (vt ſæpe diximus) in Arabia erat Epiſcopus. Affirmat id ipſum Socrates, dum ait[c]: Euſebius partes Orientis peragrans, infirmos fide, inſtar præſtantis medici, ad integram valetudinem reſtituit, doctrina Eccleſiaſtica inſtruxit, erudiuitque.] Addit autem poſt hæc omnia Socrates: Eodem tempore Athanaſius orationem apologeticam, quam in ſuæ ipſius fugæ defenſionem iampridem confecerat, coram illis qui aderant, perlegit.] ea quidem ratione, quòd liuore tabeſcentes Ariani adhuc carperent ipſum velut ignauum, quod non poſuiſſet ex Domini ſententia animam pro ouibus, ſed perinde ac mercenarius, eueſtigio ſolum vertiſſet. Recitat idem Socrates[d] ex ea nonnulla: ſed nos lectorem reijcimus in ipſum integrum, qui adhuc extat, commentarium. At de Alexandrina Synodo hactenus.

a Ruffin. lib. 1. cap. 29.

LEGATIO EVSEBII IN ORIENTEM.

b Gregor. Nazianz. orat. in laud. Baſil.

c Socrat. lib. 3. cap. 7.

d Idem cap. 6.

Quæ porro Synodum mox ſubſecuta ſint, Socrates[e] ita recenſet: Euſebius vero Vercellarum Epiſcopus, ſtatim poſt Concilium Alexandria decedens, Antiochiam contendit. Ac cum Paulinum a Lucifero Epiſcopum deſignatum, populumque in duas factiones partitum offenderet (nam Meletij fautores ſeparatim conuentus fecere) vehementer propterea animo conturbatus fuit, quòd electioni Paulini minime ab omnibus eſſet aſſenſum. Nam intra ſuam ipſius cogitationem factum illud damnauit ille quidem; ſed præ reuerentia erga Luciferum rem tacitam habuit: et vt primum promiſerat, ſe Epiſcoporum Concilio conuocato, illis rebus recte proſpecturum, inde receſſit: poſtea vero quamquam admodum laborabat, vt partes diſſentientes ad concordiam adduceret; tamen nullo modo illud poterat efficere. Nam Meletius ab exilio reuerſus, vbi eos qui cum illo conſentiebant, conuentus ſeorſum agere reperiebat, ſe illis ipſe præfecit. Quin omnibus fere eccleſijs, quæ ibi erant, Euzoius Arianæ ſectæ patronus præfuit: Paulinus autem vnam tantum obtinuit eccleſiam paruarum, quæ erant intra vrbem; ex qua quidem ipſum Euzoius, propter reuerentiam, quam verſus illum habuit, non eiecerat. Meletius autem extra portas ciuitatis conuentus celebrauit.

e Socrat. lib. 3. cap. 7.

DISCORDIAE INTER LVCIFERVM ET EVSEBIVM.

Id temporis ad hunc modum Antiochia diſcedit Euſebius. Lucifer vero vbi acceperat ſuam electionem ab Euſebio improbari, contumeliæ loco duxit, iniquoq.

admodum

A admodum animo paſſus eſt. Proinde recuſauit cum Euſebio communicare; ſtudioque contentionis inductus, Concilij decreta reiecit. Iſta quidem triſtibus & afflictis Eccleſiæ temporibus obuenientia multos ad deficiendum ab Eccleſia impulere: vnde noua ſecta, quæ Luciferiana dicebatur, nata eſt. Ceterum Lucifer ſuam iracundiam propterea ſaturare non poterat, quia ſuis ipſius reſponſis, quibus per diaconum miſſis pollicitus fuerat ſe decretis Concilij contentum fore, omnino tenebatur adſtrictus. Quapropter fidei & ſententiæ Eccleſiæ aſſentiens, in Sardiniam ad propriam ſedem ſe recepit. Quorum autem animi non minus quàm illius erant exulcerati, hi adhuc etiam ab Eccleſia ſegregati manent.] hucuſque de ſchiſmate Luciferi Socrates. Porro Antiochenam Eccleſiam ſchiſmate diuiſam octogintaquinque annos ita perduraſſe, nimirũ vſque ad Alexandrum Epiſcopum, Theodoretus affirmat[a]. Quod quidem non ſic intelligendum

LVCIFER SEGREGAT SE A COMMVNIONE EVSEBII ET ECCLESIAE.

a Theod. lib. 3. cap. 5.

B eſt, vt ab hoc tempore, quo creatus eſt Paulinus, & ſchiſma conflatum inter Catholicos, vſque ad Alexandrum annorum octogintaquinque curricula interceſſerint: nam creatio Alexandri contigit (vt ſuo loco patebit) anno Domini quadringenteſimo octauo: ſed oportuit Theodoretum intellexiſſe ab eo tempore, quo eiecto Euſtathio, & ſubrogato in locum eius Euphronio Epiſcopo Ariano, ſciſſa eſt in duas partes Eccleſia Antiochena; de cuius diuiſionis origine ſuo loco ſuperius actum eſt. Eadem quoque Sozomenus[b] de Luciferi & Euſebij diſſenſione.

b Sozom. lib. 5. cap. 12.

Ceterum aſſerta cauſa ſchiſmatis & diſſenſionis illius primæ inter Euſebium & Luciferum, quæ a Socrate, Sozomeno, & alijs eos ſecutis affertur, nullatenus probari poteſt: ſiquidem nullo pacto potuit accidiſſe, vt Paulini electionem Euſebius improbarit, quam tum ipſe, tum etiam Athanaſius, ac denique vniuerſa Synodus Alexandri-

CAVSA DISSIDII VNDE MANAVIT.

C na antea recepiſſent, dum Legatos ab eo ad Synodum miſſos ſuſcepere, & eiuſdem Paulini chirographo ipſam ſubſcribi Synodum voluerunt. Non potuit igitur damnaſſe Euſebius, quod ante probaſſet, & Athanaſius cum alijs in Synodo confirmaſſet. Qua quidem ratione & Ruffinus videtur hallucinatus, qui id ipſum affirmat[c], cum ait: Interim Lucifer iniuriam dolens, quòd Epiſcopum a ſe ordinatum apud Antiochiam non recepiſſet Euſebius, nec ipſe recipere cogitat Alexandrini decreta Concilij: ſed conſtringebatur Legati ſui vinculo, qui in Concilio ipſius auctoritate ſubſcripſerat. Abijcere namque eum non poterat, qui auctoritatem eius tenebat: ſi vero recepiſſet, omne ſuum fruſtrandum videbat inceptum. Diu ergo de hoc multumque deliberans, cum ex vtraque parte concluderetur: elegit, vt Legato ſuo excepto, erga ceteros ſententiam diſparem, ſed ſibi placitam cuſtodiret.] hæc ipſe, quæ ex nuper di-

c Ruff. lib. 1. cap. 30.

D ctis facile refelluntur. Certe quidem niſi Paulini electio ab Alexandrino Concilio probata fuiſſet, nequaquam eam poſtea Romanus Pontifex ratam habuiſſet. Quis enim exiſtimare poteſt, geſtas res a Lucifero ſchiſmatico firmas potuiſſe conſiſtere, niſi eas Synodus & Romanus Pontifex recepiſſent? Ceterum Luciferi cum Euſebio ſimultas & altercatio non aliunde ſumpſiſſe exordium videri poteſt, niſi quòd ipſe auſterioris ſpiritus cum eſſet, indigno animo ferret ex Synodi decreto ianuam patere Epiſcopis omnibus lapſis, qui perinde ac nihil deliquiſſent, in ſuas ſedes cum eodem Epiſcopatus honore redirent: ideoque in eumdem Euſebium, quem aduenientem Antiochiam, iturum in Cappadociam, primum eſt nactus, veluti in eius decreti auctorem inuectus eſt; eoq; magis in eum exacerbatus, quod ex ſuſcepto munere legationis id ipſum paſſim præſtaret, vt Epiſcopos, qui cum Arianis communicaſſent,

E ad ſuas ipſorum Eccleſias, impertita illis communicatione Catholica, reuocaret.

Sed dicet aliquis: Quo modo prætermiſſo Meletio, Synodus probauit ordinationem Paulini? Nam ſi qui aliquando fuiſſent hæretici, & ad Eccleſiam reuerſi eſſent, recipiendos quoque ad Epiſcopatum eadem Synodus ſtatuit: vtique Meletio debebatur Eccleſia Antiochena ex ipſius decreto Synodi: atque eam ob cauſam Paulinus reijciendus videbatur, tamquam ſedis alteri debitæ occupator. Ad hæc dicimus, vitioſam ab initio fuiſſe Meletij ſedem, vtpote quòd tunc ipſe Arianus ab Arianis eam fuerit conſecutus: ſicq; ab illo tempore cathedra vacaſſe videri poterat, ad quam ſuffragio populi Meletio minime recepto, iure ordinatus Paulinus fuiſſe cenſendus erat.

Non ergo cur Meletius non receptus eſſet, Euſebius conqueſtus eſt, cuius nullam fuiſſe ordinationem ſciebat, vtpote quòd ab Acacianis & Eudoxianis creatus fuiſſet Epiſcopus Antiochiæ: verum ſi quæ diſſenſio ea de cauſa inter Euſebium & Lucife-

MELETII CAVSA QVALIS.

rum oborta eſt: credimus Euſebium cum Lucifero familiariter conqueſtum eſſe, quòd præpropere nimis Paulinum ordinaſſet, non tamen quòd eam electionem improbaret, quam ipſemet vna cum alijs in Synodo recepiſſet: ſed quòd Paulini ordinationis cauſa tantum abeſſet, vt Eccleſia Antiochena (quod in optatis erat) Catholicæ communionis fœdere iungeretur, vt maior ob eam cauſam altercatio fieret poſt reuerſum Meletium, qui iam viuente Conſtantio ab Acacianis & fidei Catholicæ tuendæ cauſa exilium paſſus, & minas eiuſdem Conſtantij expertus eſſet. qui enim ei aduerſabantur, ea ratione ſedem illi negabant, quòd ipſe Meletius olim conniuiſſet cum Acacianis & Eudoxianis Arianorum deterrimis, a quibus & a Sebaſte Armeniæ tranſlatus fuiſſet in A

a Socrat. lib. 3. cap. 14. ſedem (vt habet Socrates [a]) Berœenſem, & inde in Antiochenā: cui etſi ex Synodi decreto indulgendum eſſet, vt priſtinam ſedem reciperet; non in aliam quàm in Sebaſtenſem ſeu Berœenſem reſtituendus fuiſſet. nam cum & illi exulanti ſuffectus Euzoius Antiochiæ fuiſſet: quid agendum, ſi ipſe Euzoius reuerti ad Eccleſiam Catholicam voluiſſet? B

b Sozom. lib. 5. cap. 14. Vertebantur hæc iurgia inter vtriuſque partis fautores: cum, inquit [b] Sozomenus, Meletius ab exilio Antiochiam redijt, & ſeorſum cum ſuis extra vrbem conuentus agere aggreſſus eſt.] Ceterum ob ſpectatam ſub Conſtantio aduerſus eum & Arianos omnes Meletij confeſſionem, Orientalium ſtudia erga ipſum videbantur eſſe propenſiora; Occidentalium vero, ipſiuſq. in primis Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi erga Paulinum; vt quæ ſæpe dicentur inferius, declarabunt: quòd enim ſpectatiſſima huius fides toto illo ab expulſione Euſtathij tempore extitiſſet, quòdq. ab eius (vt dictum eſt) ſedis Legato ordinatus eſſet, atque ab Athanaſio & alijs in Alexandrina Synodo receptus fuiſſet, iure recipiendus ab omnibus videbatur.

TEMPVS REDITVS MELETII ANTIOCHIAM. Quod vero ad tempus reditus Meletij Antiochiam ſpectat: Sozomenus [c] illud in primis affirmat, eo tempore, quo Lucifer Antiochiam petijt, & Paulinum Epiſcopum ordinauit, Meletium nondum ab exilio fuiſſe reuerſum Antiochiam. Rurſumq. [d] inferius de eiuſdem reditu agens, tum eum redijſſe tradit, cum iam abſoluta Synodo Alexandrina, Euſebius conciliandæ in eo populo diſcordiæ cauſa, Antiochiam perrexiſſet. Ceterum Ioannes Chryſoſtomus, cui potius aſſentiendum putamus, quippe qui Meletij temporibus vixit, & ciuis Antiochenus fuit atque eiuſdem Eccleſiæ presbyter; in ea oratione [e], quam habuit in die natali eiuſdem Meletij, anno quinto (vt ait) poſt obitum eius; cum teſtetur, poſt reditum ab exilio non licuiſſe ipſi amplius triginta diebus agere Antiochiæ; ſed impellentibus Valentem Imperatorem hæreticis, iterum ſolum vertere coactum eſſe; cui nec ante obitum Valentis reuerti poſſe conceſſum fuiſſe, a quo, teſte Sozomeno [f], expulſus eſt: neque poſtea, defuncto Valente, amplius pulſus fuerit: affirmare neceſſe eſt, eum nonniſi Valentis Imperij exordio Antiochiam remeaſſe. Ex his quoque intelligis, Theodoretum etiam falli, dum apud Meletium ſe recepiſſe filium illum ſacerdotis Apollinis, cum cuperet fieri Chriſtianus, [g] affirmat. Cauſa autem tantæ moræ, vt nonniſi poſt ſequentem annum Meletius repetierit Antiochiam, illa eſſe potuit, quòd audiſſet in ea Eccleſia creatum eſſe Paulinum Epiſcopum, quem ſciret plurimi a ciuibus fieri: ſed cum percepiſſet eos, qui ſuarum partium erant, nequaquam cū Paulino communicare, ſed ſe ipſum expectare, ac pluribus litteris ſolicitare: ceſſit tandem, redijtq. Antiochiam: ſed cum careret eccleſia, vbi cogeret ſuos (quod dictum eſt) foris in ſuburbia illos ad ſynaxim colligere opus fuit breui illo ſpatio temporis, quo iſtud facere ſibi licuit. At de reditu ipſius ſuo loco agendum pluribus. C D E

c Sozom. lib. 5. cap. 12.
d Idem lib. 5. cap. 14.
e Extat apud Lipom. tom. 5. & Sur. tom. 1. die 12. Febr.
f Sozom. lib. 6. cap. 7.
g Theod. lib. 3. cap. 18.

Sed iam Luciferum Antiochia tecedentem, & in Italiam redeuntem aſſectemur.

LVCIFERI REDITVS IN OCCIDENTEM. Ex his autem, quæ de eo ſcribit Marcellinus presbyter & ipſe ſchiſmaticus, ſecta Luciferianus, plane intelligitur, eum veniſſe Romam, execratumq. eſſe communionem eorum, qui aliquando coniuncti fuiſſent Arianis; vt, cum Neapoli fuit, facto declarauit, vitans communionem Maximi, qui in Zoſimi locū ſuerat ſuffectus. Sed & reliquiſſe tradit ſuæ ſententiæ in Oriente paucos quoſdā aſſeclas, & inter alios Heraclidam Epiſcopum Oxirinchi in Ægypto, in Palæſtina Hermionem virginem magni nominis, quæ eum Eleutheropoli ſub Conſtantio exulantem fouerat: addit q. eamdem Hermionem, eius rei cauſa, quòd reuertentes ad Eccleſiam Arianos auerſaretur, multa ab Eleutheropolitano Epiſcopo, Turbone nomine, paſſam eſſe. Sed & de eo Seuerus [h] ait: Ceterū

h Seuerus lib. 2. Lucifer tum Antiochiæ agens longe diuerſæ ſententiæ fuit: nam non tantum eos, qui

A Arimini fuerant, condemnauit: ſed etiam ſe ab eorum communione ſeparauit, qui eos
ſub ſatisfactione & pœnitentia recepiſſent.]
At de exitu Luciferi hæc Ruffinus [a]: Regreſſus ad Sardiniæ partes, ſiue quia cita mor- *a Ruffin. lib. 1. cap. 30.*
te præuentus, tempus ſententiæ mutandæ non habuit (etenim temere cœpta ſpatio cor- LVCIFERI MISERANDVS EXITVS.
rigi ſolent) ſiue hoc animo immobiliter ſederat, parum firmauerim. Ex ipſo interim
Luciferianorum ſchiſma, quod, licet per paucos, adhuc voluitur, ſumpſit exordium.]
hæc Ruffinus. Addit quoque Theodoretus [b], eum poſt reditum nouam quamdam ex- *b Theod. lib. 3. cap. 5.*
cogitaſſe doctrinam, quam ſectati ſint, qui ab eo nomen ſunt conſecuti. At nihil ad do-
ctrinam Catholicam addidiſſe Luciferum, teſtatur S. Ambroſius, cum hæc de eo ha-
bet [c]: Lucifer enim ſe a noſtra tunc temporis communione diuiſerat: et quamquam *c S. Ambroſ. orat. in funere fratris.*
pro fide * exulaſſet, & fidei ſuæ reliquiſſet heredes: non putauit tamen (*Satyrus frater*
B *ſcilicet*) fidem eſſe in ſchiſmate. Nam etſi fidem erga Deum tenerent, tamen erga Dei * proinde
Eccleſiam non tenerent, cuius patiebantur velut quoſdam artus diuidi, & membra lace-
rari. Etenim cum propter Eccleſiam Chriſtus paſſus ſit, & Chriſti corpus Eccleſia ſit;
non videtur ab his exhiberi Chriſto fides, a quibus euacuatur eius paſſio, corpuſque
diſtrahitur.] hæc Ambroſius.
Sed & S. Hieronymus multum abeſt, vt Lucifero falſam doctrinam impingat; quin
potius eum aliqua ex parte excuſare nititur, cum ita ait [d]: Ventum eſt ad aſperrimum *d Hieronym. aduerſ. Luciferian. tom. 2.*
locum, in quo aduerſus voluntatem & propoſitum meum cogor de beato Lucifero,
ſecus quicquam, quàm & illius meritum & mea humanitas poſcit, exiſtimare. Sed LVCIFER ET LVCIFERIANI PROCVL AB HAERESI.
quid faciam? Veritas os reſerat, & inuitam linguam conſcium ad loquendum pectus
impellit. In tali articulò Eccleſiæ, in tanta rabie luporum, ſegregatis paucis ouibus,
C reliquum gregem deſeruit: bonus quidem ipſe paſtor, ſed multam prædam beſtijs re-
linquens. Prætereo illa, quæ quidam ex maledicis quaſi ſatis firma defendunt: hoc
illum amore gloriæ & nominis in poſteros tranſmittendi feciſſe, necnon & pro ſimul-
tate, quam aduerſus Euſebium propter Antiochenam diſſenſionem ſuſceperat. nihil
iſtorum de tali viro credo. Vnum eſt, quod etiam in præſenti conſtanter loquar: verbis
eum a vobis diſſentire, non rebus: ſi quidem eos recipiat, qui ab Arianis baptiſma con-
ſecuti ſunt.] hæc Hieronymus.
Equidem tam de Lucifero, quàm de Luciferianis ab eo ita dictis, illud aſſeritur
etiam a S. Auguſtino, quòd baptiſmum minime iterarint: nam de Agone Chriſtia-
no ſic habet [e]: Nec eos audiamus, qui quamuis neminem rebaptizent, præcidere ſe ta- *e Auguſt. de Agon. Chriſtiani cap. 30. tom. 3.*
men ab vnitate, & Luciferiani magis dici, quàm Catholici maluerunt. In eo enim
D quòd intelligunt baptiſmum Chriſti non eſſe repetendum, recte faciunt: ſentiunt enim
ſacramentum ſancti lauacri nuſquam eſſe niſi ex Catholica Eccleſia: ſed eam formam
ſecum habere ſarmenta præciſa, quàm in ipſa vite, antequam præcideretur, acceperant.]
et paulo poſt: Quod cum Luciferiani intelligunt, & non rebaptizant, non improba-
mus: ſed quòd etiam ipſi præcidi a radice voluerunt, quis non deteſtandum eſſe co-
gnoſcat? et ideo maxime, quia hoc eis diſplicuit in Eccleſia Catholica, quod vere Ca-
tholicæ ſanctitatis eſt. Nuſquam enim tam vigere debent viſcera miſericordiæ, quàm
in Catholica Eccleſia, vt tamquam vera mater nec peccantibus filijs ſuperbe inſultet,
nec correctis difficile ignoſcat. Non enim ſine cauſa inter omnes Apoſtolos huius Eccle-
ſiæ Catholicæ perſonam ſuſtinet Petrus: huic enim Eccleſiæ claues regni [f] cælorum da- *f Matth. 16.*
tæ ſunt, cum Petro datæ ſunt. et cũ ei dicitur, ad omnes dicitur: Amas [g] me? paſce oues *g Ioan. 21.*
E meas. Debet ergo Eccleſia Catholica correctis & pietate firmatis filijs libenter ignoſce- *Matth. 14. 16. 20.*
re: cum ipſi Petro perſonam eius geſtanti, & cum in mare titubaſſet, & cum Dominum *Galat. 2.*
carnaliter a paſſione reuocaſſet, & cum aurem ſerui gladio præcidiſſet, & cum ipſum
Dominum ter negaſſet, & cum in ſimulationem poſtea ſuperſtitioſam lapſus eſſet, vi-
deamus veniam eſſe conceſſam, eumq. correctum atque firmatum vſque ad Domi-
nicæ paſſionis gloriam perueniſſe. Itaque poſt perſecutionem, quæ per Arianos SCHISMATICI CVR FACTI LVCIFERIANI.
hæreticos facta eſt: poſteaquam pax, quam quidem Catholica in Domino tenet,
etiam a Principibus ſæculi reddita eſt: Epiſcopi, qui perfidiæ Arianorum in illa per-
ſecutione conſenſerant, multi correcti redire in Catholicam delegerunt, damnantes
ſiue quod crediderant, ſiue quod crediddiſſe ſimulauerant. Hos Eccleſia Catholica
materno recipit ſinu, tamquam Petrum poſt fletum negationis per galli cantum ad-
monitum, aut tamquam eumdem poſt prauam ſimulationem Pauli voce correctum.

a Matth. 26. Hanc illi matris charitatem ſuperbe accipientes, & impie reprehendentes; quia [a] Petro A
poſt galli cantum ſurgenti non gratulati ſunt, cum Lucifero, qui mane oriebatur, cadere
meruerunt.] hucuſque Auguſtinus. Ex quibus plane conſtat, Luciferum & priores illos
ab eo dictos Luciferianos ſchiſmatis tantum labe eſſe pollutos, non noua doctrina,
nouam hæreſim excogitaſſe, vel veterem ſectaros eſſe: vnde & accidiſſe putamus, vt neque
ab Epiphanio horum temporum ſcriptore, neque a Philaſtrio huic proximo, qui
catalogum contexuerunt hæreticorum, Luciferiani inter hæreticos numerati ſint, prout
b Auguſt. de hæreſ. cap. 81. S. Auguſtinus [b] ad Quoduultdeum ſcribens animaduertit. Verum de iiſdem alicubi ſe
legiſſe teſtatur, dixiſſe, animam ex traduce generari, eamq. ex carne, & carnis eſſe ſub-
ſtantiam: quod tamen verum ne eſſet, haud ſatis ſibi fuiſſe compertum tradit.

Ceterum adeo pertinaci animo ſententiæ de non recipiẽdis cum dignitate lapſis Epi-
c Hieronym. aduerſ. Lucifer. ſcopis inſiſtebant, vt (quod teſtatur de his S. Hieronymus [c]) inter eos Helladius qui- B
dam in Eccleſiam eo contumeliæ & blaſphemiæ prolapſus ſit, vt cum videret tot Epi-
ſcopos lapſos in hæreſim, vel communionem hæreticorum, reſtitutos, diceret mundum
eſſe diaboli, & eccleſiam in lupanar eſſe conuerſam; in quem idem S. Hieronymus, ſcri-
bens aduerſus Luciferianos, ſpiculum orationis intorquet.

Sed cunctis procacior habitus eſt Hilarius Eccleſiæ Romanæ diaconus, qui non tan-
DE HILARIO DIACONO. tum cum Lucifero ſchiſmate ſe ob eam cauſam ab Eccleſia Catholica ſegregauit, ſed &
addidit etiam hæreſim, cum diceret nullatenus baptiſmũ hæreticorum recipiendũ eſſe:
ad quam aſtruendam ſententiam commentarios ſcripſit. Hunc fuiſſe iunctum Lucifero
collegam in legatione ad Conſtantiũ Imp. a Liberio Romano Pontifice, ſuperius dictum
eſt: ipſe enim tunc & verbera expertus & vincula & carceres, eadem tandem ſententia
qua Lucifer, ab eodem Imperatore damnatus atque proſcriptus, in exilium miſſus eſt. C
ſed infelix gloria nobilis confeſſionis elatus, ſpernens eos qui ceciderant, non ſolum vna
cum Lucifero ſchiſmate ſe ab Eccleſia ſeparauit, ſed plus quàm ille præſumens, hæreſim
d Hieronym. aduerſ. Lucifer. ad ſchiſma ſuperaddidit: quem & S. Hieronymus [d] ob rebaptizationem, Deucalio-
nem Orbis appellat: qui quidem nec ex ſchiſmaticis ipſis aliquem habere potuit ſecta-
torem, adeo vt cum homine interierit pariter & ſecta.

Lucifer vero, qui hoc Iuliani Imperatoris tempore (vt idem quoque tradit S. Hiero-
e Hieronym. de ſcript. Eccleſ. in Lucifero. nymus [e]) in Sardiniam rediit, ſub Valentiniano, qui poſt ſequentem annum Imperator
creatus eſt, ex hac vita deceſſit, abſque pace Eccleſiæ, in ſchiſmate perſeuerans: quod
LVCTVS DE CASV LVCIFERI. Catholicis magnum intulit luctum, & timorem incuſſit. Luxerunt fideles & pii acer-
biſsimum tanti viri caſum, cum viderent hominem honeſtiſsimis magna gloria pro Ec-
cleſia Catholica perfunctum legationibus, tot confeſsionibus inſigniter nobilitatum, D
quot apices in Conſtantium ſcripſerat pro Athanaſio & fide Catholica; totque marty-
ria propemodum exantlatum, quot annis exul in diuerſa loca fuerat deportatus; ho-
minem coryphæum & anteſignanũ Catholicorum in tam diuturno & difficillimo præ-
lio Arianorum, poſitum inſtar Hieremiæ [f] in columnã ferream & murũ æreum pro do-
mo Dei, Eccleſia Chriſti: hunc ipſum, inquam (proh dolor!) poſt tot victorias & erecta
de perfidia debellata trophæa, ſub ipſo triumpho tam infeliciter a diſſenſionum auctore
diabolo ſuperatum, & ſeparatum ab Eccleſia eſſe, ac plane proſtratum. Quem tunc
g Zachar. 11. optimis quibuſque timorem caſus incuſſit? vt illud Zachariæ merito vſurparent [g]:
Vlula abies, quia cecidit cedrus.] Quanta vero eius eſſet æſtimatio & laus in Eccleſia
Dei, vel ab vno Hieronymo diſce; qui licet poſt eius obitum, & pro defenſione Catho-
licæ veritatis de ipſo agens, reueritus tamen ante actæ vitæ merita viri, & percelebre E
nomen, vim vix ſibi ſatis inferre valuit, vt in eum exerat ſtylum: ſed quem veritas
acuit, reuerentia mox obtudit, vt pro maledictione benedictionem inferat, cum bea-
tum appellet, atque vt licuit, tandem excuſet. Vtinam ipſe Lucifer, qui zelo æſtuabat
h 3. Reg. 19. Heliæ, & Heliæ dictum [h] audiſſet: Non in ſpiritu vehementi Dominus, non in commo-
tione Dominus, nec in igne Dominus, ſed in ſibilo auræ tenuis: nempe in manſuetudi-
ne, benignitate, & miſericordia vere inerat Dominus. Sed de Lucifero hactenus: de Lu-
ciferianis vero ſæpe ſuis locis inferius.

At reliquum eſt, vt qui Luciferi vſque ad eius obitum proſecuti ſumus hiſtoriam,
Euſebii quoque Epiſcopi Vercellenſis, ipſius olim collegæ, poſtea autẽ aduerſarii veſti-
gia confectemur. Quid autem ſuſcepta ad Orientales legatione pro reconciliatione
lapſorũ apud eos egerit; nihil præterea, quàm quæ ex Gregorio Nazianzeno atque aliis

ſuperius

A ſuperius dicta ſunt, reperimus memoriæ commendatum. bene autem geſſiſſe negotium, omnium ſententia eſt. Sed quando in Occidentem reuerſus ſit, num in huius anni fine, an ſequenti anno, haud compertum habetur. Quanta vero vir ſanctiſsimus, confeſſionibus adeo clarus, & legatione nuper obita celebris, fuerit ab Italis alacritate ſuſceptus, quàmq. lapſis proficuus fuerit eius reditus, S. Hieronymus narrat. Sed de illo non omittendum, affirmare S. Baſilium, quòd redeuntem in Italiam Euſebium comitatus fuit, Euagrius ſenior, parens ſcilicet Euagrij iunioris, qui poſtea fuit Epiſcopus Antiochiæ; nam ait [a]: Senior Euagrius filius Pampiani Antiochenſis, qui quondam migrauit verſus Occaſum cum S. Euſebio, redijt nunc Roma, &c.] S. Hieronymus igitur agens ſimul de reditu SS. Hilarij atque Euſebij, licet illius ante Conſtantij mortem contigerit, huius vero poſtea, hæc ait [b]: Tunc Hilarium de prœlio reuertentem Galliarũ Eccleſia complexa eſt. B Tunc ad reditum Euſebij lugubres veſtes Italia mutauit. Concurrebant Epiſcopi, qui Ariminenſibus dolis irretiti, ſine conſcientia hæretici ferebantur; conteſtantes corpus Domini, & quicquid in Eccleſia ſanctum eſt, ſe nihil mali in ſua fide ſuſpicatos. Putauimus, aiebant, ſenſum congruere cum verbis: nec in Eccleſia Dei, vbi ſimplicitas, vbi pura confeſſio eſt, aliud in corde clauſum eſſe, aliud in labijs proferri timuimus. Decepit nos bona de malis exiſtimatio: non ſumus arbitrati ſacerdotes Chriſti aduerſum Chriſtum pugnare. Multaque alia, quæ breuitatis ſtudio prætereo, flentes aſſerebant, parati & ſubſcriptionem priſtinam & omnes Arianorum blaſphemias condemnare.

EVSEBII VERCELLENSIS REDITVS IN ITALIAM.

a Baſil. epiſt. 8.

b Hieronym. aduerſ. Luciferian. tom. 2.

Hoc loco interrogo iſtos nimium religioſos, quid de confeſſoribus agendum putauerint? Depoſitis, inquient, veteribus Epiſcopis, nouos ordinaſſent. Tentatum eſt. Sed quotuſquiſque bene ſibi conſcius patitur ſe deponi? præſertim cum omnes populi, ſacer- C dotes ſuos diligentes, pene ad lapides & ad interemptionem deponentium eos conuolauerint? Manſiſſent, aiunt, intra ſuam communionem. Hoc eſt dicere: Irrationabili crudelitate Orbem totum diabolo condonaſſent. Cur damnaſſent eos, qui Ariani non erant? Cur Eccleſiam ſcinderent in concordia fidei permanentem? Cur denique credentes bene, obſtinatione ſua facerent Arianos? Nam cum in Synodo Nicæna, quæ propter Arianam perfidiam congregata eſt, Epiſcopos Arianos ſuſceptos ſciamus, & Epiſcopus iam in mundo nullus ſit, niſi quos Synodus illa ordinauit: quo modo potuerunt aduerſus eam facere, propter quam exilium ſuſtinuerunt?] hæc S. Hieronymus, pro defenſione Hilarij atque Euſebij de receptis ab eis lapſis Epiſcopis, aduerſus Luciferianos rem bene geſtam adeo improbantes.

Quid autem de Hilario ſeparatim tradat Seuerus [c], hic deſcribemus. Hilarius namque D primus ad reſtitutionem lapſorum, qui prior redijt in Occidentem, viam aperuit: dum coactis Concilijs, in ijſdemq. conuenientibus Epiſcopis Gallicanis; ibi qui olim lapſi perſeuerarent in errore impietatis, depoſiti ſede ſunt; qui vero pœnitentes veram fidem confeſſi ſunt, receperunt priſtinam ſedem. hæc enim his verbis Seuerus: Verum vbi permenſus eſt orbem pene terrarum malo perfidiæ infectum, dubius animi & magna curarum mole æſtuans, cum plerìſque videretur non ineundam cum his communionem, qui Ariminenſem Synodum recepiſſent; optimum factu arbitratus, reuocare cunctos ad emendationem & pœnitentiam: frequentibus intra Gallias Concilijs, atque omnibus fere Epiſcopis de errore profitentibus, apud Ariminum geſta comdemnant, & in ſtatum priſtinum Eccleſiarum fidem reformant. Reſiſtebant ſanis conſilijs Saturninus Arelatenſium Epiſcopus, vir ſane peſſimus, & ingenio malo prauoque: verum etiam præter hæreſis E infamiam multis atque infandis criminibus conuictus, eccleſia eiectus eſt. Ita partium vires, amiſſo duce, infractæ. Paternus etiam a * Petrocoris æque vecors, nec detrectans perfidiam profiteri, ſacerdotio pulſus, ceteris venia dara. Illud apud omnes conſtitit, vnius Hilarij beneficio Gallias noſtras piaculo hæreſis liberatas.] hæc Seuerus: quæ quidem haud potuerunt perfici, viuente Conſtantio Arianorum patrono: ſed poſt eius obitum, nudatis illis patrocinio Imperatoris, in hunc ipſum annum ſunt protenſa ac pariter abſoluta. Quòd autem vnus Hilarius, confeſſoribus ceteris Epiſcopis vita functis, tanta præſtiterit; mox idem Seuerus ſubdit de ijſdem ſanctis Epiſcopis Paulino Treuerenſi, & Rodanio Toloſano (de quibus ſatis ſuperius tomo tertio actum eſt) clariſsimis ob defenſionem Catholicæ fidei confeſſoribus, eoſque in Phrygia tradit non ſine corona martyrij exules diem extremum clauſiſſe.

c Seuer. hiſt. lib. 2.

HILARII EPISCOPI RES GESTAE POST REDITVM.

* Petrogoricis

At quid Ruffinus commentus ſit Hilario contigiſſe, cum vni ex his Synodis poſt Ariminenſe

minenſe Concilium interfuit, S. Hieronymus eius figmentum explodens narrat his verbis[a]: Non ei ſufficit Græcos & antiquos calumniari, de quibus pro vetuſtate temporum, & longinquitate regionum, habet licentiam quicquid voluerit mentiendi: venit ad Latinos, & primum ponit Hilarium confeſſorem, quòd poſt Ariminenſem Synodum liber illius falſatus ab hæreticis ſit: et ob hanc cauſam, cum in Concilio Epiſcoporum ei quæſtio moueretur, proferri librum de domo ſua iuſſerit, qui, neſciente ſe, in ſcrinijs ſuis hæreticus tenebatur: cumque prolatus fuiſſet, & ab omnibus hæreticus iudicatus, auctor libri excommunicatus de Concilij conuentione diſceſſerit.] hæc Hieronymus ex Ruffino de Hilario. Sed tantæ (ſubdit idem Hieronymus) Ruffinus auctoritatis ſe putat, vt cum hoc familiaribus ſuis narrat ſomnium, nemo ei contra confeſſorem iſta ſimulanti audeat contradicere. Reſponde, quæſo: Synodus, in qua excommunicatus eſt, in qua vrbe fuit? Dic Epiſcoporum vocabula: profer ſententias ſubſcribentium, vel diuerſitatem, vel conſonantiam. Doce, qui eo anno Conſules fuerint; qui Imperator hanc Synodum iuſſerit congregari: Galliæ ne tantum Epiſcopi fuerint, an & Italiæ & Hiſpaniæ: vel certe quam ob cauſam Synodus congregata ſit. Nihil horum nominas: ſed virum eloquentiſſimum, & contra Arianos Latini ſermonis tubam, vt Origenem defendas, excommunicatum a Synodo criminaris. Sed confeſſoris calumnia vtcumque toleranda eſt: transit ad inclytum martyrem Cyprianum, &c.]

a Hierony. apolog. aduerſus Ruffin. lib. 2. tom. 2.

RVFFINI COMMENTVM REIICITVR.

A

B

At præter hæc quæ obiter S. Hieronymus attigit ad refellendam de Hilario impoſturam: dixerim nimis inſulſam atque frigidam videri hanc de excommunicato a Catholicis Hilario anilem recitatam a Ruffino fabellam, ab omni prorſus veriſimili ratione procul abhorrentem. Nam eſto falſatus fuerit eiuſdem Hilarij commentarius, & ita hæretice ſcriptus coram Patribus editus: potuit ne Hilarius tacuiſſe, in prodirorem non reclamaſſe, proditionem non arguiſſe, ex alijſque ab ipſo editis commentatijs fraudem hæreticorum, ſuam vero innocentiam non demonſtraſſe? ſed & quid ipſe crederet, licet ſcripta deeſſent, nonne vel exilia ipſius pro Catholica fide pluribus annorũ ſpatijs tolerata clamarent? vel ſi his omnibus caruiſſet, an non liberũ eſſet, vel tunc ſaltem quid de fide ſentiret coram Patribus aperire? verum potius quaſi facti reus, criminis conſcius, nulla defenſione præpoſita, vel excuſatione oppoſita, e Synodo excommunicatus mutus abſceſſerit? Sed faceſſant prorſus deliramenta Ruffini, a S. Hieronymo iure meritoque deriſa: quibus perſimilis fabula, quam recentior auctor recitat de Hilarij in Synodo pariter controuerſia cum Leone quodam imaginarie excogitato Romano Pontifice, qui inſtar Arij crepuerit medius, & ſic obierit.

C

Sed & prouocandus Ruffinus eſt ad ea, quæ idem ipſe de Hilario, cũ liberior eſſet affectibus, & rem ſerio ageret, ſcriptis teſtata reliquit, necnon de Euſebio, cum ambo ab exilio in Occidentem reuerſi ſunt: atque primum de Euſebio his verbis[b]: Euſebius vero circumiens Orientem atque Italiam, medici pariter & ſacerdotis fungebatur officio: ſingulas quaſque Eccleſias, abiurata infidelitate, ad ſanitatem tectæ fidei reuocabat. Maxime quòd Hilarium, quem dudum cum ceteris Epiſcopis in exilium truſum eſſe memorauimus, regreſſum iam, & in Italia poſitum, hæc eadem erga inſtaurandas Eccleſias, fidemque Patrum reparandam, reperit molientem. Niſi quòd Hilarius vir natura lenis & placidus, ſimulque eruditus, & ad perſuadendum commodiſſimus, rem diligentius & aptius procurabat. Qui etiam libros de fide nobiliter ſcriptos edidit, quibus & hæreticorum verſutias, & noſtrorũ deceptiones, & male credulam ſimplicitatem ita diligenter expoſuit, vt & præſentes & longe poſitos, quibus ipſe diſſerere viua voce non poterat, perfectiſſima inſtructione corrigeret. Ita duo iſti viri, velut magnifica quædam mundi lumina, Illyricum, Italiam, Galliaſque ſuo ſplendore radiarunt, vt omnes etiam de abditis angulis & abſtruſis hæreticorum tenebræ fugarentur.] hactenus ipſe: at de Hilarij laboribus contra Auxentium Mediolanenſem Eccleſiam occupantem exantlatis, ſuo loco inferiùs pluribus, itemque de rebus Euſebij.

b Ruffin. lib. 1. cap. 30. 31.

EVSEBII ET HILARII RES GESTAE POST REDITVM.

D

E

Sed & de Hilario illam prætermittimus calumniam refutare, quam calumniantium inſcitia[c] ipſa redarguit; qui rerum geſtarum prorſus ignari, nominum occaſione errore labuntur, dum putantes eumdem eſſe Hilarium Epiſcopum Pictauienſem cum Hilario illo diacono, cuius eſt mentio apud S. Hieronymum in commentario aduerſus Luciferianos, impingunt ſanctiſſimo viro pergraues Hilarij illius errores, nempe cum ſchiſmate anabaptiſmum: in meridiana luce adeo turpiter caligantes, cum eum idem Hiero-

c Taxat Auctor imperitos Centuriatores.

CALVMNIA CENTVRIATORVM.

A Hieronymus diſertis verbis apertiſque notis ſæpe diaconum nominet, & ex rebus geſtis accurate deſcribat: vt ex his lector intelligas furentium hæreticorum rabiem, quouis prætextu ſanctos viros carpere quæritantium.

Ceterum ſicut ſumma induſtria vidimus collaboraſſe ſanctos Epiſcopos confeſſores, vt quem diſperſerat Conſtantij perſecutio, Catholicum gregem in ſinceræ fidei ouile cogerent: ita & qui contradicentes Acacianis & Eudoxianis Semiariani dicebātur hæretici, perſecutione non leui a Conſtantio exagitati, quòd ijſdem quibus ille pattocinabatur hæreticis minime conſenſiſſent; eius morte excuſſo iugo, quo detinebantur oppreſſi, & ipſi edicto Iuliani ad proprias, ex quibus exularunt, eccleſias reſtituti, aduerſus eoſdem Eudoxianos & Acacianos magnopere incitati, conuentus agebant. Quinam autem iſti fuerint, quid ve moliti ſint, Sozomenus docet [a], dum poſt Hilarij atque Euſebij B reditum ita ait: Dum hæc geruntur, Macedonij ſectatores, quorum e numero fuit Eleuſius, Euſtathius, & Sophronius, iam tum palam Macedoniani appellari cœpti, & velut in ſeparatum cœtum ſegregati, atque morte Conſtantij impunitatem nacti, conuocant in vnum Seleuciæ ſuæ opinionis fautores, & Concilia quædam habent, in quibus & abdicant Acacianos, & fidem Arimini ſtabilitam reijciunt, formulæque fidei Antiochiæ editæ & poſt a Concilio Seleuciæ congregato confirmatæ ſuffragantur. Ac cum criminis loco illis eſſet obiectum, quòd cum Acacianis diſsiderent, quippe cum ante cum ijſdem tamquam eiuſdem communionis communicaſſent: per Sophroniū Paphlagonem reſpondebant: quòd, quoniam Epiſcopi Occidentis Filium Patri conſubſtantialem aſſeruerant, Aetius autem eum ſubſtantia Patri diſsimilem docuerat; et illi ſeparatas Patris & Filij ſubſtantias vocabulo, conſubſtantialis, in vnam confuſe colligauerant; hic autem C proprietatem naturæ Filij a Patris natura admodum diſiūxerat: idcirco ipſi pie feciſſent, quòd Filium Patri ſubſtantia ſimilem dixerant: et mediam hanc viam, quoniam vtrique illi ad contraria extrema deflexiſſent, ſibi delegerant ad inſiſtendum. Atque hi quidem illis, a quibus erant accuſati, hoc modo ſe purgare conabantur.] at improbe quidē, perinde ac medium poſſet inueniri inter aſſerentes Chriſtum vere Deum, & non Deum. Nam cum nonniſi vnus ſit Deus, vnaque diuina ſubſtantia: ſi affirmandum erat, Chriſtum Deum vere eſſe; plane Patri conſubſtantialem dicere neceſſe fuiſſet. Eadem quæ Sozomenus, ex Sabino Socrates [b]. At hæc hactenus, reliqua autem de ipſis inferius ſuo tempore.

a Sozom. lib. 5. cap. 13.

MACEDONIANI QVID MACHINATI SINT.

b Socrat. lib. 3. cap. 8.

Rurſum vero qui erant Alexandriæ Ariani, indigno ferentes animo, Athanaſium ſedem Alexandrinam, ex qua ſæpe eiectus fuerat, recepiſſe, eiuſque reditu redditam Eccleſiam Catholicam florentiſsimam; fœdus ineunt cum Gentilibus, quos & in eumdem D Athanaſium concitant, ea arrepta occaſione, quòd ille nobiliſsimas quaſdam matronas Gentilium ſuperſtitioni addictas, ad Chriſtianam fidem conuerſas, magno dedecore Imperij Iuliani, & Chriſtianæ religionis ſumma gloria baptizaſset: ſimulque in Athanaſium communicato conſilio, ad Iulianum aduerſus eum litteras dant. quinetiam addit Ruffinus [c], hoſtes Athanaſij veluti tetros ſerpentes e cauernis egreſsos vna ſecum duxiſſe magos, aruſpices, & augures, qui omnes ſimul conteſtarentur, nihil proſperum ſucceſſurum, niſi Athanaſius expelleretur. quibus ille acceptis, de expellēdo ab ea vrbe Athanaſio, cum ad Alexādrinos, tum ad Ecdicium Ægypti Præfectum reſcriptum dedit.

ARIANI MOVENT GENTILES IN ATHANASIVM.

c Ruffin. lib. 1. cap. 33.

Hoc igitur anno ante Kalendas Decembris, S. Athanaſius, cum Arianorum, tum etiam Gentilium inuidia, a Iuliano exagitatus, Alexandria cogitur proficiſci. Cur autem in eum adeo commotus fuerit Iulianus, Sozomenus [d] huiuſmodi cauſas affert, dum ait: Im- E perator cum accepiſſet, ipſum conuentus in eccleſia Alexandrina agere, libere populum docere, & multos Gentiles eius ſuaſu ad Chriſti fidem traductos; dat mandatum, vt exeat Alexandria: quòd ſi ibi maneret, grauiſſima ei ſupplicia irrogata fore. Cauſam autem ad eum incuſandum ſimulauerat, quòd cum ab Imperatoribus, qui ipſum antegreſſi fuerant, eſſet exilio condemnatus, poteſtate a nullo accepta, ipſe ſuopte nutu ſedem Epiſcopalem denuo occupaſſet. Nam ſe non feciſſe poteſtatem his, quos Conſtantius in exilium miſerat, ad eccleſias ſuas tegendas, ſed in patriam ſolum reuertendi, dicebat.] hæc Sozomenus, & quidem ex litteris eiuſdem Iuliani ad Alexandrinos ſcriptis, quæ ſic ſe habent [e]:

ATHANASIVS ALEXANDRIA RECEDIT.

d Sozom. lib. 5. cap. 14.

e Iul. epiſt. 26.

Æquum erat, eum qui regijs & Imperatorijs edictis compluribus eiectus fuerat, vnum ſaltem edictum regium expectare, ac tum denique domum ſuam redire; non autem ſingulari audacia atque amentia fretum, legibus tamquam omnino extinctis ac perditis

LITTERAE IVLIANI CONTRA ATHANASIVM.

illudere

illudere. Etenim nunc quoque nos Galilæis a Conſtantio eiectis, non reditum ad ſuas A
eccleſias, ſed in patriam cuique ſuam conceſſimus. Audio, Athanaſium hominem audaciſſimum, ſolita audacia elatum, Epiſcopatus ſedem (vt ipſi appellant) iterum vſurpare, id vero non mediocriter Alexandrino populo diſplicere. Quare eum iubemus vrbe excedere eo ipſo die, quo humanitatis noſtræ litteras acceperit. Quòd ſi in vrbe manſerit, longe ei maiores grauioreſque pœnas denunciamus.] hæc Iulianus ad Alexandrinos. Ad Ecdicium autem Præfectum Ægypti eodem argumento ſic
a Iul. epiſt. 6. ſcripſit, vbi veram cauſam, cur in eum infenſus eſſet, patefacit [a]:

IVLIANI EPISTOLA AD ECDICIVM. Iulianus Ecdicio Præfecto Ægyptiorum. Etſi nihil de ceteris ſcribis, attamen de illo deorum hoſte Athanaſio ſcribere certe debuiſti; præſertim cum præclara noſtra decreta multo ante audiuiſſes. Teſtor magnum Serapin, niſi ante Kalendas Decembris inimicus deorum Athanaſius ex ea vrbe, vel potius ex vniuerſa Ægypto diſceſſerit, centum auri pondo cohortem, quæ tibi paret, mulctatum iri. Scis autem, quàm B
ſim lentus ad condemnandum, & quanto lentior, poſtquam condemnaui, ad ignoſcendum. Per mihi moleſtum eſt, eius opera deos omnes contemni. Equidem ex tuis factis nullum libentius videro, immo audiero, quàm Athanaſium illum ſceleſtum ex omnibus Ægypti locis pulſum eſſe, qui auſus eſt in meo regno feminas Græcorum illuſtres ad baptiſmum impellere.] hactenus ad Ecdicium Iulianus.

RECEDIT ATHANASIVS ALEXANDRIA. His omnibus Imperatorijs reſcriptis coactus eſt Magnus Athanaſius ſolum vertere: de cuius Alexandria diſceſſu hæc habet Sozomenus [b]: Cum vero, inquit, propter hoc
b Sozom. lib. 5. cap. 14. Imperatoris edictum eſſet fugam facturus, videretque multitudinem Chriſtianorum circa ſe lacrymas profundentem: Bono animo, inquit, eſtote: nebula enim eſt, & breui euaneſcet. Quæ cum dixiſſet, ad iter ſe parat; & eccleſia amicis, quibuſcum C
arctiore amoris vinculo colligatus erat, commendata, ex vrbe egreditur.] hæc Sozo-
c Theod lib. 3. cap. 8. menus de Athanaſij ab vrbe diſceſſione. Addit vero Theodoretus [c], litteris Iuliani ſecretioribus non Alexandria ſolum expelli iuſſum eſſe Athanaſium, verum etiam occidi; nam inquit: Vbi intellexit Athanaſius, quoſdam ad ſe conquirendum miſſos, ſe clam inde ſubduxit, & reperto ad ripam fluminis nauigio, recta in Thebaidem traiecit. Qui autem iuſſus erat vt eum occideret, factus de eius fuga certior, quantum poteſt, perſequitur. At cum quidam ex familiaribus Athanaſij anteuertiſſet, diceretque hominem eum propere perſequi; nonnulli qui comitabantur Athanaſium, orabant, vt de via in ſolitudinem deflecteret. At ipſe dat mandatum gubernatori, vt nauigium verſus Alexandriam dirigat. Sic igitur illis ei, qui perſequebatur, obuiam factis; venit homo ille, qui mandatum de interficiendo Athanaſium acceperat, ſciſcitaturque quantum inde abeſſet Athanaſius: Cui Athanaſius reſpondet, eum non longe abeſſe: ſicque D
dimittit: ipſe autem redit Alexandriam; atque reliquo tempore, quo vixit Iulianus,
d Ruffin. lib. 1. cap. 34. ibi delituit.] hæc Theodoretus: ante ipſum eadem habent Ruffinus [d] & Socrates [e].
e Socrat. lib. 3. cap. 12. Quòd autem ciuitas Alexandrina referta eſſet Chriſtianis Catholicis, ex quibus & Senatus ampliſsimus magna ex parte æque conſtaret, factum eſt, vt ijdem indigno ferentes animo Athanaſium ab vrbe Alexandrina coactum eſſe diſcedere, pro eius reditu ad eumdem Iulianum litteras ſupplices darent: quibus ille acceptis, infenſo tum in eos, tum in Athanaſium animo, ita reſcripſit:

EPISTOLA IVLIANI AD ALEXANDRINOS. Iulianus Alexandrinis. Si quis eorum, qui veſtram incolunt vrbem, contemptis veſtris iuribus, a vobis deficeret; quas deceret prauæ vitæ ſuæ pœnas vos ipſi ab eo vtique acciperetis. At ſi quis nouam religionem & nouam introduceret doctrinam; E
congruum eſſet, vt noſtram etiam operam in eum imploraretis; nec ſegniter ita vos haberetis, vt in Athanaſium feciſtis. Vos vero contra. Nam cum huius vrbis fundator fuerit Alexander, & eius cuſtos Rex Serapis, vna cum Regina totius Ægypti Iſide; non ſolum eos, qui bene valent, hoc eſt qui nobiſcum rite ſentiunt, non imitamini; ſed potius ea vrbis pars, quæ ægrotat, id eſt non bene ſentit de dijs, cognomen dedit ciuitati, ſcilicet vt Chriſtiani dicamini. Me vero, per deos, pudet, ſi quis Alexandrinorum ſe Galilæum eſſe profitetur. Hebræi ſiquidem horum patres Ægyptijs olim ſeruierunt: vos vero nunc contra, viri Alexandrini, Ægyptiorum domini (veſter enim fundator Ægyptijs imperauit) ijs qui veſtræ patriæ æternæ dogmata contempſerunt, voluntariam quoque pro veteribus legibus veſtris ſeruitutem ſeruire ſuſtinetis: neque in memoriam reuocatis veterem illam felicitatem, cum ijdem eſſent vobis dij, qui & toti Ægypto,

A to, quot fruebamini bonis. At qui nouam hanc religionem introduxerunt, cuiuſnam boni cauſa fuerunt, dicite mihi quæſo vos?

Fundator vobis fuit Alexander Macedo, vir pius; neque per Iouem, ſecundum hos fuit, neque quales ſunt Hebræi, quamquam illi his longe erant meliores: et illis quidem Ptolomæus Lagi fuit auctor. Alexander vero, ſi cum Romanis bellum geſſiſſet . . . . . . Quid igitur poſt fundatorem Alexandrum? Ptolomæi cum vrbem veſtram, vt ſuam filiam, educaſſent; non verbis quidem Ieſu auxerunt, neque doctrina inimiciſſimorum Galilæorum hoc regimen illi ſummo cum artificio inſtituerunt, quo nunc feliciter gubernatur. Tertij poſtquam nos Romani huius vrbis potiti ſumus imperio, eiectis Ptolomæis, qui eam, non vt decebat, gubernabant; & ad vos Auguſtus acceſſit, veſtroſque allocutus eſt ciues, & dixit: Alexandrini, condono vrbi veſtræ omnia, magni B dei Serapidis veneratione commotus, necnon ipſius populi & vrbis magnitudinis. Tertia præterea cauſa eſt meæ erga vos beneuolentiæ amicus noſter Arius. Erat autem Arius ciuis quidem veſter, Cæſaris Auguſti familiaris[a], & philoſophus. Quæ itaque priuatim a cæleſtibus dijs erga veſtram vrbem extitere (vt breuiter dicam) talia ſunt: omitto autem breuitatis ſtudio alia multa. Quæ vero communiter in dies vna cum alijs hominibus non paucis quidem, vel cum vno genere, vel vna vrbe, ſed cum vniuerſo ſimul Orbe ab illis dijs ſunt vobis conceſſa, quo modo vos illa neſcitis? Soli ne vos ſplendorem a Sole proficiſcentem ſenſu non percipitis? Soli ne æſtatem ignoratis & hiemem ab ipſo fieri, & ab ipſo ſingula produci, & viuificari? Non agnoſcitis Lunam, quæ ex ipſo & ab ipſo eſt omnium procreatrix, quot bonorũ vrbi ſunt, cauſa? Et horum deorum neminem colere audetis: ſed potius Ieſum, quem neque vos neque parentes veſtri cre- C diderunt, Deum Verbum neceſſario eſſe opinamini? Quem vero a ſæculo vniuerſum genus humanum & videt & audit; & qui dum colitur, nos felices reddit, magnum inquam Solem, viuam imaginem intelligibilis Patris, & animatam, & intelligentem, & benefactorem paruipenditis?

IVLIANVS STVDIOSVS ARII.

a Hæc ex Plutarcho in Antonio, & Dione, hiſt. Ro. lib. 51.

Si mihi obedieritis admonenti, voſq. ad veritatem reuocaueritis, dum eum auſcultaueritis, *Iulianum ſcilicet*, qui illa Chriſtianorum, *videlicet religionem*, viginti iam ſecutus fuit annos; nunc vero, deorum ope, duodenarius agitur annus, hanc graditur viam: ſi igitur obedire placitũ fuerit, magis lætabimini. Sin autem in inſania & catecheſi prauorum virorum perſiſtere velitis; inuicem ſaltem conuenite, nec Athanaſium optate: ſunt enim alij multi eius diſcipuli, qui veſtras prurientes aures, & quæ verborum indigent impiorum, conſolari poterunt. Vtinam enim in Athanaſio ſolo impiæ eius ſcho- D læ occluderetur impietas, & in illo terminaretur: nunc vero complures ex vobis non ignobiles ſunt, vt nihil eo ſit opus: quemcumque enim ex plebe ſumpſeritis, quod ad Scripturarum doctrinam attinet, non eſt inferior Athanaſio illo, quem exoptatis. Qui ſi diligentiam ac diſcurſum videntes Athanaſij (audio enim aſtutum & prauũ hominem eſſe) vt domum illi redire liceat, petitis: ſcitote hac de cauſa ab vrbe pulſum: inutilis eſt enim Reipub. & nobis, vt vir qui populo præſit, vbique ſe ingerat; ſed minus dicendus vir, ſed homuncio humilis. Qualis iſte Magnus, de cuius vita diſcrimen eſſe videtur, & perturbati ordinis initium præbet? Quapropter ne quid tale ſit inter vos, ab vrbe diſcedere præcepimus olim: nunc vero ab vniuerſa Ægypto expellere, integrum ſit veſtris ciuibus Alexandrinis de hoc ſententiam dicere.] hactenus Iulianus ad Catholicos Alexandrinos, in quos conuerſus eſt furor Gentilium, Arianorum pariter, & Iudæorum: E nam ſubdit Socrates[b]:

IVLIANI IN ATHANASIVM ODIVM.

b Socrat. lib. 3. cap. 12.

Eiuſmodi tempeſtates poſt crebras Chriſtianorum perſecutiones, poſt ærumnas a Gentilibus illis inflictas, ſic in caput Alexandrini Epiſcopi redundarunt. Porro prouinciarum Præſides rati ex Imperatoris religione ſibi tempus opportunum oblatum, quo quæſtum facerent; vltra quàm Imperatoris edicta poſtulabant, Chriſtianos vexare; maiorem pecuniæ ſummam, quàm oportebat, exigere; interdum eorum corporibus ſupplicia infligere cœperunt. Quæ cum intellexiſſet Imperator, neglexit, & Chriſtianis, qui de iſtis iniurijs expoſtulaturi ad eum veniſſent, ita (ex more videlicet) reſpondit: Veſtrum eſt, cum eſtis animo afflictati, æquo animo tolerare: quippe iſtud a Deo veſtro præceptum accepiſtis.] ſed hoc commune cum alijs. Ceterum tunc accidiſſe putandum, quod S. Ambroſius[c] ſcribit ad Theodoſium Imperatorem: nimirum ſub Iuliano Iudæos vna cum Gentilibus incendiſſe baſilicam Alexandrinam.

PERSECVTIO IN ECCLESIAM ALEXANDRINAM.

c Ambroſ. epiſt. 29.

At ex

At ex his omnibus maiora fuerunt Athanaſio trophæa victoriæ comparata, vt poſt A
alios Imperatores Iulianum quoque aduerſarium experiretur, eumque Chriſti virtute
proſterneret. Ad hæc omnia quidem alludit Gregorius Nazianzenus, dum ait: Sic
a Gregor. Naz. orat. de S. Athanaſio. igitur [a] Athanaſium egregium virum triplici certamine vincere oportebat, vt pleno
atque perfecto laudis præconio celebraretur] nempe cum primo ſub Conſtantino
Magno, deinde ſub filio eius Conſtantio, demum ſub Iuliano certaſſet: quibus prœ-
lijs non ſolum poſtremos ipſos duos Principes impios ſuperaſſet, ſed & ſub illis mili-
tantes Etnichos idolorum cultores, Iudæos, & Arianos. Non multum vero temporis in-
terceſsit (idem addit Gregorius) Deus vltus eſt ignominiam Athanaſij, tradens hoſti-
bus impium perſecutorem. Sed de his ſuo loco.

Iam vero enarratis rebus geſtis a Iuliano Imperatore in Oriente; a nobis tatio tem-
poris exigit, vt quod in Occidente, atque potiſsimum Romæ per eius Præfectos, ipſo B
IVLIANI PERSECVTIO CONVERSA IN ROMANAM ECCLESIAM. pariter conniuente, actum ſit, recenſeamus. Quòd enim ibi magis Chriſtiana religio
& numero & firmitate aucta videretur ac ſtabilita; rurſumque Gentilicia ſuperſtitio
magna ex parte collapſa eſſet, atque proſtrata: haud mediocri ſtudio & contentione
illam deprimere, hanc vero excitare Iulianus conatus eſt. pertigerat magnopere
ipſius animum poſt alias innumerabiles plane clades a Conſtantino atque Conſtantio
dijs Romanorũ illatas, quòd nobilem apud eos in Capitolio ſitam Victoriæ aram Con-
ſtans Auguſtus (vt ſuo loco dictum eſt) iuſsit auferri; ſed ſub Magnentio tyranno reſtitu-
tam, Conſtantius iterum inde abſtulit: quod & teſtatur Symmachus pro eadem
ara Victoriæ certans, ſcribens ad Valentinianum. Qui item in Senatu Gentiles erant,
& in populo patrijs dijs addicti, ſub Conſtantino olim ea de cauſa tumultuati; ijdemq.
ſub eius ſucceſſoribus vix in officio contenti, & Imperatoria poteſtate cohibiti; iam C
defunctis Chriſtianis Auguſtis, ſub Iuliano dijs addicto, compreſſam diu ceruicem
erigere, & in Chriſtianam religionem caput extollere, vindictam de contemptis at-
que ignominia affectis dijs expetere, in Fideles inſurgere, conceptum retentumque diu
in ſtomacho odium euomere cœpiſſe, furoremq. vi cohibitum impetu relaxaſſe, quis
dubitat? Ex his enim, quæ in alijs ciuitatibus facta recenſuimus; quid Romæ, vbi maio-
ra iacta eſsent & iam coaluiſsent ſemina contentionum atque rixarum, geſtum ſit, po-
terit quiſque perfacile intelligere: cum præſertim de Præfectorum ex Gentilibus aſcito-
rum animis in Chriſtianos exacerbatis nemo iure poſſit dubitare: quos liquet pariter
Iulianum clanculum in eorumdem necem armaſse. Quòd enim idem Auguſtus nollet
a Chriſtianis palam perſecutor haberi, inuideretque illis itidem coronam martyrij;
quòdq. etiam illi adeo creuiſsent numero, vt periculoſam dubiamque aleam iacere D
videri poſset, ſi exerto publice gladio in eos publice deſæuiret: more ſuo dolo in eos age-
re, alias diuerſaſque prætexendo cauſas, eaſdemque remotas excogitando, ipſos per
ſuos aggreſsus eſt perſequi magiſtratus.

At quoniam non omnium, quæ aduerſus Chriſtianos hoc tempore per Iuliani nouos
Præfectos ſunt actitata, memoria eſt: ex paucis quæ extant vtcumque tradita poſteris,
reliqua obliuione ſepulta contemplari licebit. Res quidem lento gradu agi cœpta eſt,
cum in eorum bona primum fiſcus inſurgeret, qui in aula Chriſtianorum Imperato-
rum militaſsent, cauſa illa communi obtenta (ne more prædonum in patrimonia lo-
cupletum graſsari viderentur) quòd ex templorum diuitijs expilatis olim fortunas E
auxiſsent. Quòd ſi adeo hæc cauſa deeſſet, vt nec locus videretur eſſe fictioni atque
calumniæ; illa in promptu aderat, quam etiam (vt vidimus) in reſcriptis inſerere mini-
me erubeſcebat: nimirum Chriſtianos ex Euangelij præſcripto nequaquam affluere
debere diuitijs, ſed eas petentibus impendere & ſuperaddere; immo & perfectionis adi-
piſcendæ gratia omnia penitus erogare debere: quòd quibus manet regnum in cælo,
libenti animo patiantur diſpendiũ terrenæ ſubſtantiæ. Hiſce plane coloribus rapax fiſcus
iniecit auidas manus in Gallicani viri Conſularis, olim generi Conſtantini, opulentiſſi-
GALLICANI MARTYRIVM. mum patrimonium. Sed quid accidit memoria dignum? Ipſe Chriſtus, in cuius pau-
peres Gallicani diuitiæ erogabantur, tutatus eſt reditus egenorum pauendis plane pro-
digijs: nam quicumque accedebat, vt prædijs vel domibus fiſcales affigeret titulos, vel
exigeret penſiones; arripiebatur a dæmone; vel percuſſus lepra, eueſtigio recedebat.
Sed nequam illi ſpiritus expetentes de Gallicano vindictam, ab obſeſsis corporibus ſe mi-
nime egredi poſſe iactabant, niſi idem ipſe dijs ſacra ageret Gallicanus. Qui ea de re con-

uentus

A uentus, cum facere renuiſſet, Iuliani reſcripto ex Italiæ finibus abire iuſſus, ſe contulit Alexandriam: vbi a Rauciano Comite truncatus capite, martyrium feliciter conſecutus eſt. Quo eodem tempore Romæ Hilarius Gallicani perneceſſarius, necnon Donatus Epiſcopus Aretinus, ſpectatæ vir ſanctitudinis, obtruncatione capitis martyrium conſummarunt. Hæc autem tum ipſorum Acta, tum etiam tabulæ Eccleſiaſticæ, quibus ſingulorum natales dies [a] conſcripti habentur, anniuerſariæ memoriæ celebratione teſtantur. *a Die 25. Iunij 10. Iulij. 7. Auguſti.*

Sed poſt hæc Ioannem & Paulum in aula Conſtantini Magni inter primos olim educatos, & honoribus auctos, negantes ſe velle deinceps inter Iuliani familiares adnumerari, Terentianus Prætorianorum Præfectus domi conuentos, & ad Iouis cultum inuitatos, renuentes, abſciſſis eorum capitibus, ſecreto ſepeliendos curauit; rumorem illum de ipſis in vulgus diſſipans, eos exilij ſententia condemnatos ſolum vertiſſe. Sed dæmones martyrum gloria atque virtute magnopere cruciati, ſcelus perpetratum aperuerunt, dum ex obſeſſis corporibus inclamarent, Paulum & Ioannem gladio Terentiani eſſe necatos: Quorum vnus, idemq. eiuſdem Terentiani filius arreptitius ad ſepulchrum martyrum, quod ipſi dæmones inuiti manifeſtarant, adductus, continuo liberatus eſt. Quo tam mirifico ſigno ipſe Terentianus admonitus, miſſum fecit prorſus patriorum deorum cultum; Chriſtoq. credens, initiari voluit ſacro baptiſmo; ipſumq. certamen martyrum, cuius auctor extiterat, ſcriptorum monumentis perpetuæ memoriæ commendauit: quæ tamen haud ea eſſe prorſus contendimus, quæ præ manibus hodie habentur, ſed ex illis nonnulla accepta, additaque alia, quæ veritati haud videntur poſſe congruere: vt dum res geſta ita ponitur Romæ, cum ibi Iulianus Imperator adeſſet; quem conſtat his perſecutionis temporibus, quibus ſolus regnauit, numquam receſsiſſe ab Oriente. Clara eſt horum martyrum memoria, publicis conſignata monumentis, diei natalis dedicatione ſolemni [b]: qua anniuerſaria recurrente die, nempe ſexto Kalendas Iulij, Iulianus occiſus in Perſide dedit meritas de effuſo ſanguine martyrum pœnas.

PAVLI ET IOANNIS CERTAMEN.

b Die 26. Iunij

Hoc tempore Pigmenius Romanæ Eccleſiæ presbyter tituli Paſtoris, nihil ſub impio Imperatore remittens vigoris animi in deteſtandis Gentium dijs, ac ſub Chriſtianis Imperatoribus fecerat, violenta Gentilium manu præcipitatus in Tiberim, quam diu optauerat, martyrij coronã conſecutus eſt nono Kalendas Aprilis, qua die eius memoria in Eccleſiaſticis indicibus adſcripta integra permanet: Acta vero martyrij illius nonnihil apparent eſſe corrupta. *PIGMENII MARTYRIVM.*

D Ex clero item Romano gladio martyrium conſummaſſe Priſcum presbyterum, & Priſcillianum inferioris ordinis clericum, indicant pariter tabulæ Eccleſiaſticæ pridie Nonas Ianuarij: qua etiam die ſub eodem Iuliano ſubijſſe pro fide Chriſtiana certamen Benedictam religioſam feminam, in iiſdem notatum habetur, necnon natalis Dafroſæ clariſsimæ feminæ vxoris Flauiani Expræfecti, quæ poſt damnationem viri exilium paſſa, religionis cauſa occidi iubetur: quorum filia Bibiana virgo tamdiu plumbatis cæſa eſt, quouſque ſpiritum efflaret: cuius corpus inſepultum cum biduo iacuiſſet, tandem apud matrem atque ſororem Demetriam a Ioanne presbytero tumulatum eſt quarto Nonas Decembris iuxta Palatium Licinianum. Ipſa vero Demetria eadem ex cauſa vndecimo Kalendas Iulij nobile certamen exegerat, & ex victoria coronam martyrij fuerat conſecuta. Pater vero, quem diximus, Flauianus (eum alij Fabianum dicunt, nonnulli Fauſtum) poſt præfecturam laudabiliter functam, proſcriptione & inſcriptione inſtar ſeruilis perſonæ damnatus ad Aquas Taurinas, apud Centumcellas exilio deportatus, ibi ſpiritum Deo reddens, inter martyres meruit adnumerari. Extant horum martyrij Acta, ſed deprauata nonnihil: vt tutius ſit pauca ex eorum titulis adſcriptis in antiquis Eccleſiaſticis tabulis certa ſumere, quàm ex incertis plura deducere. Tu conſule de his omnibus noſtras ad Martyrologium Notas. Nobilitata tunc quoque fuit Romana Eccleſia corona Ioannis presbyteri nono Kalendas Iunij, quo die natalis eius anniuerſaria celebritate recurrit: hic enim ante ſimulacrum Solis via Salaria veteri decollatus eſt, corpuſque eius ſepultum a Concordio presbytero ad Concilia martyrum.

ROMANI CLERICI ET ALII MARTYRES.

Sed præſtitit Deus in his martyrum Romæ exhibitis certaminibus, vt per Magiſtratum illum, vicariam præfecturam gerentem, per quem ſic ſæuierat in Chriſtianos,

GORDIANI CERTAMEN.

Gordianum videlicet, Iuliani impietas argueretur, retunderetur que temeritas; dum A quem ad necem Fidelium ille delegerat, Chriſti nominis egregium confeſſorem ac martyrem factũ Eccleſia lucrata eſt. Hæc autem quo modo ſe habuerint, ex antiquis monumentis Actorum eius, atque tabulis Eccleſiaſticis, rem paucis complexam in medium adducemus. Accidit namque, vt Ianuarius presbyter coram Gordiano Vicario, religionis cauſa ſiſteretur, ſub titulo tamen maleficij: Qui, afflante eum diuino ſpiritu, ſic cum eo locutus eſt, vt eumdem apud ſe cuſtoditum poſtea Gordianus noctu vna cum Marina coniuge conueniret; ac pœnitens dolenſque de fuſo Chriſtiano ſanguine, ſpe veniæ conſequendæ, baptiſmum æterni ſupplicij euitandi cauſa petierit: Qui, & ab eodem pijs monitis confirmatus, vna cum coniuge & ex familia quinquagintatribus, baptizatus eſt, conflato Iouis ſimulacro quaſi fidei obſide tradito Ianuario. Re tandem per Clementianum Tribunum comperta, nunciataque Iuliano toto que negotio, quod tamquam portentum habitum eſt, magicis incantationibus adſcripto: in Gordianum ira Imperatoris exarſit; quem in primis magiſtratu depoſuit: ſuffecitque in locum eius Clementianum, cuius & iudicio illum ſubiecit: qui habita de viro ſæuiſſima quæſtione, ſacrificare renuentem, plumbatis cæſum, gladio ſubiecit capite amputandum ante templum Telluris. Expoſitum vero canibus corpus, ſed diuina virtute cuſtoditum illæſum, quinta die a Fidelibus ſublatum, via Latina ad Cryptas defertur, conditurque iuxta Epimachum martyrem: vnde & accidit, vt vna eademque die ab Eccleſia vtriuſque natalis agatur. Vxor autem Gordiani Marina damnata eſt præ ignominia ad Aquas Saluias, ſeu potius (vt habet alia lectio antiquorum codicum) ad Aquas Salinas, ad ſeruitium ruſticorum, Ianuarius vero presbyter inſcriptione notatus eſt. Quodnam autem huiuſmodi C ſupplicium eſſet, in Notis diximus. Hæc omnia ex ipſorum Actis, atque tabulis Eccleſiaſticis.

Porro illud in Actis diſplicet (vt de alijs dictum eſt) quòd quæ tempore Iuliani & per eiuſdem Imperatoris magiſtratus geſta ſunt, & fortaſſe etiam eiuſdem Iuliani reſcriptis, eadem coram ipſo facta eſſe dicuntur, atque Romæ: cum ex Ammiano & alijs ſatis liqueat, eumdem toto Imperij ſui tempore verſatum eſſe in Oriente. Ceterum (vt vidimus) qui ab ipſo Romæ rebus publicis magiſtratus præfecti erant, ex ipſius ſententia negotium faceſſere Chriſtianis, vt licuerat, non deſtiterunt, eo potiſſimum ad ſupplicia inferenda vſi titulo, quòd magi Fideles eſſent, in quos vt magiæ reos conſtitutos iuberent animaduerti: prout etiam Ammianus de Aproniano Vrbis Præfecto teſtatur: de ipſo dicemus anno ſequenti, quo eam præfecturam eum eſſe conſecutum, idem auctor affirmat. Paſſus eſt item Romæ Leopardus domeſticus Iuliani pridie Kalendas Octobris: qua die publico titulo eius memoria in tabulis Eccleſiaſticis notata habetur. D

Ceterum quod in Oriente frequenter ac Romæ aduerſus Chriſtianos actum nouimus; id etiam in alijs prouincijs Orbis Occidentalis Romano ſubiectis Imperio factitatum, non ambigimus: cum nihil antiquius eſſet apud Apoſtatam Principem, quàm proſtratum erigere deorum cultum, & excreſcentem nimium (vt ſibi videbatur) Chriſtianam religionem comprimere. Hæc quidem abſque nece piorum, rerumque ipſorum graui iactura confici, haud facile conceſſum erat: ſed quòd (vt frequenter inculcatum eſt) abſque titulo Chriſtianitatis, ſed alijs confictis criminibus eiuſmodi de illis iudicia exercerentur; inde, puto, obſcuræ remanſerunt res geſtæ plurimorum E martyrum. In Gallijs namque, vbi præfecturam geſſit (vt dicemus) Salluſtius Iuliano omnium cariſſimus, ob idque Chriſtianorum acerbiſſimus hoſtis, paſſos reperimus quatuor germanos, Eliphium Tullenſem virum, eius fratrem Eucharium Epiſcopum, & ſorores Libariam, atque Suſannam, vt eorumdem martyrum Acta [a] ſignificant: At perperam, mea ſententia, dicuntur conſummaſſe martyrium, dum Iulianus adhuc cum exercitu in Gallijs morarettur: nam eo tempore ipſum ſe Chriſtianum ficte ſaltem exhibuiſſe, & de rebus Chriſtianorum bene meritum eſſe, ſuperius dictum eſt.

MARTYRES PASSI IN GALLIIS.

a *Conſcripſit Rupert. Abb. Tuit. Recitat Sur. tom. 5. die 26. Octobr.*

Sed quodnam pugnans pro fidei confeſſione ſpecimen Chriſtianæ conſtantiæ ediderit in caſtris tunc militans ſub Tribuno Victricius, qui poſtea creatus fuit Epiſcopus Rhotomagenſis; nobilem ſcriptam hiſtoriam a nobiliſſimo atque ſanctiſſimo viro hic opportune recenſeamus. certamen quidem eius ſub Iuliano Apoſtata contigiſſe, prodũt

Eccleſia-

A Eccleſiaſtica monumenta, Martyrologium inquam Romanum die natali ipſius: ſed cum nec alius poſt Iulianum fuerit Ethnicus Imperator, in cuius caſtris Chriſtianus miles abſque diſpendio pietatis militare valeret; certamen Victricij ad iſtud ipſum tempus referendum eſſe, neceſſitas exigit argumenti. Paulinus igitur poſt multa egregia de viro hoc enarrata, hæc ſubdit [a] de eius agone, ſic ipſum alloquens: [a Paulin. epiſt. 26.]

Cum primo Chriſti amore ſuccenſus, ordinante ipſo Domino quamdam operis ſui pompam, per inſignem conſilio militari diem progreſſus in campum es, toto illo, quem iam mente reſpueras, muniminum bellicorum præcinctus ornatu, cunctiſque mirantibus accuratiſſimos in te habitus ac terribiles apparatus, repente obſtupefacto conuerſus exercitu ante pedes ſacrilegi Tribuni militiæ ſacramenta permutans, arma ſanguinis abiecisti, vt arma pacis indueres, contemnens armari ferro, quia armaB baris Chriſto. Et illico antiqui ſerpentis inuidia concitato in furias Tribuno, diſtrictus in verbera, & vaſtis fuſtibus fractus; nec tamen victus es, quia Crucis ligno innitebaris: geminataq. mox corpori pœna, acuto teſtarum fragmine, laniata immanibus plagis membra, *ſubſtratus es, tunc mollius fulciente Chriſto, cuius tibi gremium lectulus erat, & dextra puluinar: Vnde ad maiorem hoſtem, necdum vulneribus obductis, incenſo potius eorum dolore, quàm fracta virtute, reparatus, fortior proſiluiſti; oblatuſque Comiti, de potentiore inimico glorioſius triumphaſti, nec auſis vltra diaboli ſatellitibus ſuperata ingerere tormenta, capitalemque ſententiam meditantibus, vt vel fine carnalis tuæ vitæ vinci deſinerent: Dominus noſter fortis & potens & inuictus in prœlio, conſpicuis mirabilibus, pectora quamlibet obdurata confudit. Nam carnifex, qui in itinere, quo percuſſorem tuum ſacra victima ſequebaC ris, ceruicem tuam inſultans minaciter attingendi temeritate violauerat, quaſi ictus ſui locum præcurrente gladium manu palpans, excuſſis illico oculis cæcitate percuſſus eſt. [* ſubſtratus]

O Chriſti ineffabilis bonitas, quantum in ſuos oſtendit affectum! Iniuriam confeſſoris ſui non tulit impunitam, qui ſuis crucifixoribus rogauit [b] ignoſci: contumeliam martyris ſtatim vltus eſt, qui paſſionem ſuam noluit vindicari. Sed ea ipſa ira pietas eſt. Idcirco enim vnus cæcatus eſt, vt plures illuminarentur; & ipſe forſitan, qui oculos carnis amiſerat, lumina mentis acciperet. Statim deinceps maiore documento qui feralis cuſtodiæ miniſterium triſte curabant; quas ipſi arctius innodatas & ad oſſa depreſſas, vel exiguo, rogantibus vobis, beneficio relaxare noluerant catenas; conuerſa in conſpectu ipſorum prece veſtra ad Deum Chriſtum, ſponte de maD nibus abſolutis fluere viderunt: nec auſi renectere, quod Deus ſoluerat. Ad Comitem pauidi cucurrerunt, veritatem Dei pro confeſſoribus confitentes: quod auditum religioſe & creditum Comes Principi ſuo cum teſtimonio militum retulit. Et vt ipſius quoque repentina ad clementiam de furore conuerſio inter mirabilia Dei numeraretur: factus eſt in te prædicator Chriſti, in quo eſſe deuouerat perſecutor. [b Luc. 23.]

Puto & ipſum, tamquam Saulem, aliquando Spiritu ſancto Dominus impleuerat; quia & te ſicut Dauid ſuum diligebat: vt ſicut ille Rex quondam, dum ad Prophetas perſequendos proficiſcitur, affectus eſt; ita & Comes ille reſperſus gratia Domini, quæ de fidei tuæ abundantia redundabat, qui ad puniendum confeſſorem venerat, & ipſe confeſſor abſcederet: credidit enim; & quos ſæuiens prædamnarat vt reos, laudans emiſit vt ſanctos: et teſtimonium perhibuit veritati, qui teſtes fidei punire cupiebat.] hæc E Paulinus. At de Gallicanis martyribus hactenus: hi enim tantum ſub Iuliano paſſi reperiuntur in Gallijs, & ſi qui alij nobis incomperti: cum tamen dire exagitatas eſſe eas prouincias ſub præfectura Salluſtij, illud etiam admoneat, quòd aduerſus eumdem, ſiue Dioſcorum vicem eius gerentem, ſcripſiſſe commentarium S. Hilarium Epiſcopum Pictauienſem, S. Hieronymus [c] auctor eſt: cuius cum idem meminit in epiſtola ad Magnum, ſic ait: Breuique libello, quid in litteris poſſet, oſtendit.] De Salluſtio autem ſequenti anno, quo geſſit ordinarium Conſulatum, agendum eſt. Vtinam extaret liber ille, cuius iactura non res geſtæ tantum aduerſus Eccleſiam Gallicanam, ſed & aliæ complures ad alias Occidentis Eccleſias pertinentes, perpetua obliuione ſepultæ, remanſerunt obſcuræ. [c Hieronym. de ſcript. Eccleſiaſt. in Hilario.]

Sed quinam fuerit ſub Iuliano ſtatus Eccleſiæ Africanæ, iam oratio proſequatur. Donatiſtæ enim, qui grauiſſime hactenus pertuliſſent Chriſtianos Imperatores fauentes

Catholicis, Conſtantinum Magnum, Conſtantem atque Conſtantium filios, quorum A
DONATISTARVM LEGATIO AD IVLIANVM. reſcriptis, qui ceteris ad ſchiſma duces eſſe videbantur, exilio condemnati fuerant? nouo adueniente Imperatore a fide apoſtata, quem & ſcirent deteſtari prædeceſſorum Chriſtianorum Principum acta, atque relegatos a Conſtantio exilio ſoluiſſe: legationem ad ipſum mittunt, ab exilio irrogato liberari petentes, ablataſq; ſibi baſilicas reddi. Fuerunt nomina Legatorum, vt ex S. Auguſtino [a] didicimus, Rogatianus, Pontius, & Caſſianus: Antiquiores, inquit, ſunt Eccleſiæ preces ad Dominum pro vnitate Chriſti, quàm Rogatiani, Pontij, & Caſſiani ad Iulianum pro parte Donati.]

[a] *Auguſt. contr. litter. Petil. lib. 2. cap. 79.*

Magno plane malo Catholicæ Africanæ Eccleſiæ accidit Imperium Iuliani: nam conſopitum ac pene extinctum ſchiſma tot annis, tantoque ſtudio in hoc inſudantibus, qui anteceſſerant, Chriſtianis Imperatoribus; mox aſpirante illis gratia Iuliani, denuo excitatum maioribus flammarum globis erupit. Teſtatur id quidem in primis B Optatus, cum ait [b]: Hoc eodem tempore duces & principes veſtros merita relegauerant ſua: in Eccleſia nulla fuerant ſchiſmata, nec Paganis licebat exercere ſacra ſacrilega: pax Deo placita apud omnes Chriſtianos populos habitabat: diabolus mærebat in templis, vos in regionibus alienis. Deinde alter (vt omnibus notum eſt) ſecutus Imperator, vobiſcum vota ſiniſtra concipiens, ex famulo Dei factus eſt miniſter inimici, apoſtatam ſe edictis ſuis teſtatus eſt. Quem precibus rogaſtis, vt reuerti poſſetis. Quas preces ſi vos negatis miſiſſe, nos legimus.]

[b] *Optat. lib. 2.*

Erant eiuſmodi Donatiſtarum preces adulationis plenæ: de quibus Auguſtinus ad Donatiſtas [c]: Hæc, inquit, erat eius prædicanda iuſtitia, quam ſupplicantes Rogatianus & Pontius laudauerunt, dicentes homini apoſtatæ, quòd apud eum ſola iuſtitia haberet locum.] et aduerſus litteras Petiliani [d] ſic: Imperatori Pagano & apoſtatæ dixiſtis, quòd apud eum ſola iuſtitia locum haberet: quibus precibus & reſcripto, ſicut ibi ſcriptum eſt (ſicut allegationis geſta teſtantur) pars Donati vniuerſaliter viſa eſt.] Quanti autem ponderis hæc eſſent verba, alibi ſcribens ad Vincentium, ita declarat [e]: Iuliano Imperatori dixerunt, quòd apud eum iuſtitia ſola locum haberet, quem certe apoſtatam nouerant, & idololatrijs deditum ſic videbant, vt aut iuſtitiam eſſe idololatriam faterentur, aut ſe ſcelerate mentitos negare non poſſent, vt apud eum dicerent ſolum locum habere iuſtitiam, apud quem magnum locum cernerent habere idololatriam. Sed fuerit error in verbo: de facto quid dicis? &c.] C

[c] *Aug. ad Donat. epiſt. 166.*
[d] *Aug. contr. litter. Petil. lib. 2. cap. 97.*
[e] *Aug. epiſt. 48.*

IVLIANVS FAVET DONATISTIS. Quàm vero facile his annuerit Iulianus, ſic ſubdit Optatus: Nec difficultatem præbuit quem rogaſtis. Ire præcepit pro voto ſuo, quos intellexerat ad diſturbandam pacem cum furore eſſe venturos. Eruheſcite, ſi vllus eſt pudor. Eadem voce vobis libertas eſt reddita, qua voce idolorum patefieri iuſſa ſunt templa. Eiſdem penè momentis veſter furor in Africam reuertitur, quibus diabolus de ſuis carceribus relaxatur. Et non erubeſcitis, qui vno tempore cum inimico communia gaudia poſſidetis?] Quid autem Iulianus tunc reſcripſerit pro Donatiſtis, ex eius fragmento, quod ſupereſt, & recitat S. Auguſtinus, licet accipere: nam ait [f]: Eas enim, *nempe baſilicas*, iubente inimico Chriſti, accepiſtis, in quibus iuſſa Chriſti contemneretis, dum validum & verum vobis videtur quod Iulianus conſtituit, dicens: Hoc quoque ſupplicantibus Rogatiano, Pontio, Caſſiano, & ceteris Epiſcopis, ſed & clericis, accedit ad cumulum, vt abolitis quæ aduerſus eos ſine reſcripto perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur.] hactenus recitata ab eo pauca verba reſcripti. et inferius aduerſus ipſos, poſt multa in eos inuectus, hæc addit: Cur in baſilicis poſſidendis Iuliani reſcriptum tenetis, & in Eccleſiæ pace amplectenda Chriſti Euangelium non tenetis? Clamamus & nos: Quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur: antiquius eſt Euangelium Chriſti, quàm reſcriptum Iuliani, &c.] D E

[f] *Auguſt. contra litter. Petil. lib. 2. cap. 97.*
IVLIANI RESCRIPTVM PRO DONATISTIS.

HONORIVS IMP. PVBLICE EXPONIT EDICTVM IVLIANI. Porro eiuſmodi Donatiſtarum a Iuliano impetratum reſcriptum, in ipſorum ignominiam Honorius Imperator poſtea publicis locis affigendum curauit, huiuſmodi ad Hadrianum Præfectum Prætorio dato edicto [g]: Reſcriptum, quod Donatiſtæ à Iuliano tunc Principe impetraſſe dicuntur, propoſito programmate, celeberrimis in locis volumus anteferri; & geſta, quibus eſt eiuſmodi allegatio inſerta, ſubnecti: Quo omnibus innoteſcat & Catholicæ confidentiæ ſtabilita conſtantia, & Donatiſtarum deſperatio fucata perfidia. Dat. quinto Kalend. Martias, Rauennæ, Stilichone

[g] *l. 37. de hæretic. C. Theod.*

A lichone & Aureliano Coff.] Ex his quidem penſare licet, quale fuerit eiuſmodi pro Donatiſtis datum a Iuliano reſcriptum, quod poſt tot annos ipſe Imperator Honorius publico voluit exponi ludibrio, quo illorum temeritas atque procacitas omnibus oſtentui eſſet. Quid autem indulgendo Donatiſtis, relaxandoque eos ab exilio obtenderit Iulianus, S. Ioannes Chryſoſtomus alia occaſione docet his verbis[a]: Vafer ille & callidus, quos intelligebat ob peccatum aliquod Chriſtianorum conuentuum principibus pœnas dediſſe, & a præfectura, quam gerebant, amotos, omnes liberos eſſe ſiuit: hoc modo peſſimis quibuſque licentiam largiens, Eccleſiæ leges ſubuertens, denique omnes inter ſe committens: fore enim ſperabat, vt poſtea minori negotio debellarentur, ſi prius bello inter ſe conflictati fuiſſent. Quin etiam quemdam (huic Stephano nomen erat) tum ob doctrinæ peruerſitatem, tum ob vitæ impro-
B bitatem, ab Eccleſiaſtico principatu amotum, iubet de integro magiſterij ſedem occupare.] hæc Chryſoſtomus.

a Chry. lib. contra Gent. CONSILIVM IVLIANI.

Ex ſententia plane illi res accidit, vt eius reſcripto relaxati ab exilio Donatiſtarum Epiſcopi, factioſiſſimi duces ſchiſmatis, maximo ferrentur impetu in Catholicos, graſſatorum inſtar, atque prædonum. Quæ autem perduelles Chriſtianæ concordiæ, Apoſtatæ Imperatoris innixi præſidio, egerint, & qualia quàmq. funeſta ac deplorata patrauerint, Optatus ſatis accurate[b] recenſet, cum ait: Veniſtis rabidi: veniſtis irati, membra laniantes Eccleſiæ: ſubtiles in ſeductionibus, in cædibus immanes, filios pacis ad bella prouocantes. De ſedibus ſuis multos feciſtis extorres, cum conducta manu venientes, baſilicas inuaſiſtis: multi ex numero veſtro per loca plurima, quæ ſub nominibus dicere longum eſt, cruentas operati ſunt cædes, & tam atroces,
C vt de talibus factis ab illius temporis Iudicibus relatio mitteretur. Sed interuenit & occurrit iudicium Dei, vt ille, qui vos iamdudum redire iuſſerat, Imperator profanus & ſacrilegus moreretur: qui perſecutionem, vobis prouocantibus, iam miſerat, aut mittere diſponebat. Operata eſt apud loca ſupradicta in Catholicos trucidatio. Memoramini per loca ſingula, qui fuerint veſtri diſcurſus. Nonne de numero veſtro fuerunt Felix Diabenſis, Ianuarius Flamen Piſtenſis, & ceteri, qui tota celeritate cucurrerunt ad caſtellum Lemellenſe? vbi cum contra importunitatem ſuam viderent baſilicam clauſam, præſentes iuſſerunt comites ſuos, vt aſcenderent culmina, nudarent tecta, iactarent tegulas: Imperia eorum ſine mora completa ſunt: et cum altare defenderet diaconi Catholici, tegulis plurimi cruentati ſunt, duo occiſi ſunt, Primus filius Ianuarij, & Donatus filius Nini, vrgentibus & præſentibus Coepiſcopis veſtris
D ſupra memoratis: vt ſine dubio de vobis dictum ſit: Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem. De qua re Primoſus Epiſcopus Catholicus loci ſupra memorati in Concilio veſtro apud Thæueſtinam ciuitatem queſtus eſt, & querelas eius diſſimulanter audiſtis. Ecce a vobis factum eſt quod dixiſtis, Eccleſiam non eſſe, quæ cruentis morſibus paſcitur: et aliud ſunt milites miſſi, aliud Epiſcopi ordinati.] et paulo poſt:

b Optat. lib. 2. DONATISTARVM FVROR ADVERSVS CATHOLICOS.

Similiter & apud Carpos non tibi videntur inexpiabiles ſordes? In Mauritaniæ ciuitatibus, vobis inſtantibus, quaſſatio populi facta eſt: mortui ſunt in vteris matrum, qui fuerant naſcituri.] et rurſus: Quid commemorem Thipaſam Cæſarienſis Mauritaniæ ciuitatem? ad quam de Numidia Vrbanus Formenſis, & Felix Idicrenſis, duæ faculæ incenſæ liuoribus cucurrerunt: qui & eorum in pace poſitorum ani-
E mos perturbantes, nonnullorum officialium & fauore & furore iuuante, & Athenio Præſide præſente cum ſignis, Catholica frequentia exturbata & cruentata, de ſedibus ſuis expulſa eſt: lacerati ſunt viri, tractæ ſunt matronæ, infantes necati, abacti ſunt partus. Ecce Eccleſia veſtra, Epiſcopis ducibus, cruentis morſibus paſta eſt.] et poſt pauca: Et quod, inquit, vobis leue videtur, facinus immane commiſſum eſt. Vt omnia ſacroſancta ſupra memorati veſtri Epiſcopi violarent, iuſſerunt Euchariſtiam canibus fundi, non ſine ſigno diuini iudicij: nam ijdem canes accenſi rabie, ipſos dominos ſuos quaſi latrones, ſancti corporis reos, dente vindice, tamquam ignotos & inimicos laniauerunt. Ampullã quoque Chriſmatis per feneſtram, vt frangerent, iactauerunt: et cum caſum adiuuaret abiectio, non defuit manus Angelica, quæ ampullã ſpiritali ſubuectione deduceret: proiecta caſum ſentire non potuit, Deo muniente, illæſa inter ſaxa conſedit.] En probę vides, lector, inter quos recenſendi ſint, qui noſtro

QVID IN SS. EVCHARISTIAM DONATISTAE.

hoc inſelicisſimo ſæculo, vel his paria, vel certe magis horrenda, in ſacroſancta Eccleſiæ A
Catholicæ ſacramenra, eodem quo Donatiſtæ, ſatanico agitari ſpiritu perpetrarũt. Sed &
puto inrelligis, eos rabidiores canibus, & ſilicibus duriores redditos eſſe, qui diuinorum
ſacramentorum veritatem adeo cæcutientes impugnant, hiſce eam certis atque adeo
manifeſtis miraculis conteſtantibus. Sed nec deſunt iſtis ſcelera illa, quæ de ijſdem Do-
nariſtis Optatus mox ſubdit his verbis:

Inde reuertenres Vrbanus Formenſis, & Felix Idicrenſis, inuenerunt Matres, quas
de caſtimonialibus ſecerunt mulieres. Ecce quales, frater Parmeniane, Epiſcopos ce-
VIM INFERVNT SACRIS VIRGINIBVS DONATISTAE.
las: et cum pro tuis erubeſcere debueras, Catholicos innocentes accuſas. Interea ſupra
memoratus Felix, inter ſua crimina & facinora neſanda, ab eo compreſſam puellam, cui
mitram ipſe impoſuerat, a qua paulo ante Pater vocabatur, nefarie inceſtare minime du-
bitauit: et quaſi de peccato ſanctior fieret, inde velociter properauit. Sic Donatum B
annorum ſeptuaginta Epiſcopum, hominem innocenrem, ſpoliare auſus eſt Epiſcopali
nomine & officio & honore. Venit ſchiſmaticus ad Catholicum, ad innocentem
reus, ad Dei ſacerdotem ſacrilegus, inceſtus ad caſtum, ad Epiſcopum iam non Epi-
ſcopus; ſed de placito & de coniuratione veſtra ſecurus, veſtris legibus & decretis ar-
marus: manus, quæ paulo ante peccata grauauerant, capiti innocenris iniecit: et de
illa lingua auſus eſt ſerre ſententiam, quæ iam nec ad pœnitentiam agendam vel idonea
videbarur.] Poſt hæc autem ab eodem Optato pluribus, vt par erat, exaggerata; quid
a Optat. lib. 2.
tandem per expulſionem Catholicorum Epiſcoporum molirenrur, ſubdit, ſic dicens[a]:

IMPIVS DONATISTARVM CONATVS.
Nunc quoniam erubeſcenda gaudia veſtra probauimus, & furor veſter tot locis oſtẽ-
ſus eſt: reſtat de profunda impietate veſtra aliquid dicere. Nam omnia, quæ a vobis aut
facta ſunt, aut dicta, quis poterit explicare? Sic cuncta malignitate quadam ordinaſſe C
vos conſtar, vt in vna ſpecie operis, ſpecies alias impleretis: vt dum presbyter, aut Epi-
ſcopus deijcitur, ſic populus caperetur. Quo modo poſſet turba hominum ſtare, quæ
rectorem ſuum eliſum eſſe conſpiceret? Non aliter, quam quocumque caſu paſtore oc-
ciſo, lupi graſſantur. Exorcizaſtis & lauiſtis ſine cauſa parietes, vt hoc nequitiæ gene-
re ſubrueretis ſimpliciſſimorum hominum menres. Talibus conſilijs veſtris nonnullo-
rum animi iugulati ſunt: et ſub nube ſimplicitatis, obcæcato lumine, vt miſeros ſterne-
retis, ſagittas de pharetra pectoris veſtri ſeductionibus præmiſiſtis: vt de vobis Spiritus
ſanctus per Dauid Prophetam in pſalmo decimo prædixerit: Quoniam ecce peccatores
intenderunt arcum, parauerunt ſagittas in pharetra, ad ſagittandum in obſcuro rectos
corde. Quid a vobis minus factum eſt? Veſtris conſilijs ſagittati ſunt innocenres, exar-
mati Fideles, honore nominis ſui ſpoliati ſunt ſacerdotes. O impietas inaudita! quem D
iugulaueris, inter pœnitentiam & tormenta ſeruare! In comparatione operis veſtri,
latronum leuior videtur immanitas. Vos viuum facitis homicidium: latro iugulans, dat
de morte compendium. Paupertate ſenſus ſui circumuenti ſunt, quos decipere potuiſtis.
Perfecti enim fuerant illi, opere ſcilicet Dei, qui in eius nomine fuerant ordinati: at vos
contra opus Dei hoſtiliter militatis, diuinum opus malitiæ vectibus deſtruentes. Appa-
ret ergo de vobis dictum eſſe in decimo pſalmo: Quoniam quæ tu perfeciſti, ipſi de-
ſtruxerunt. Fecit vos ſuperbos impietas veſtra: ſed accuſat vos proſpiciens de cælo iu-
ſtiria: et iniqua vos gerentes error hominum laudar: vt de vobis in nono pſalmo dixe-
rit Spiritusſanctus: Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & qui iniqua
egerir benedicirur. Quid iniquius, quàm exorcizare Spiritumſanctum, altaria frangere,
Euchariſtiam animalibus proijcere? Et vt in errorem vos veſter populus mittat; laudan- E
do ſelices appellãt, & bene nominant, & per vos iurant, & perſonas veſtras iam pro Deo
habere noſcunrur.] Ac rurſus de eorum ſacrilegijs:

b Optat. lib. 6.
DONATISTARVM IMMANIA SACRILEGIA.
Indubitanter, inquit[b], & liquido demonſtratum eſt, in diuinis ſacramentis quid
nefarie feceritis. Iam illa oſtendenda ſunt, quæ crudeliter ac ſtulte vos feciſſe, negare
minime poteritis. Quid enim eſt tam ſacrilegum, quàm altaria Dei, in quibus vos
aliquando obtuliſtis, frangere, radere, remouere? in quibus vota populi, & mem-
bra Chriſti portata ſunt: quo Deus omnipotens inuocatus ſit: quo poſtulatus de-
ſcendit Spiritusſanctus: vnde a multis pignus ſalutis æternæ, & tutela fidei, & ſpes
reſurrectionis accepta eſt? Altaria, inquam, in quibus fraternitatis munera non iuſ-
ſit Saluator poni, niſi quæ eſſent de pace condita: Depone, inquit, munus tuum
ante altare, & prius concorda cum fratre tuo, vt poſſit pro te ſacerdos offerre.

Quid

A Quid eſt enim altare, niſi ſedes & corporis & ſanguinis Chriſti? Hæc omnia furor veſter aut raſit, aut fregit, aut remouit. Hoc igitur inexpiabile nefas, ſi de aliqua ratione deſcendit, vno modo fieri debuit. Sed, vt æſtimo, alio loco copia lignorum frangi iuſſit; alio, vt altaria raderentur, lignorũ inopia imperauit; vt remouerentur, ex parte verecundia iuſſit: vbique tamen nefas eſt, dum tantæ rei manus ſacrilegas & impias intuliſtis. Quid perditorum conductam referam multitudinem, & vinum in mercedem ſceleris datum? quod vt immundo ore ſacrilegis hauſtibus biberetur, calida de fragmentis altarium facta eſt. Si liuoris iudicio nos vobis ſordidi videbamur; quid vobis fecerat Deus, qui illuc inuocari conſueuerat? Quid vos offenderat Chriſtus, cuius illic per certa momenta corpus & ſanguis habitabat? Quid vos offendiſtis etiam vos ipſi, vt illa altaria frangeretis, in quibus ante nos per longa temporum ſpatia ſancte (vt arbitrami-
B ni) obtuliſtis? Dum impie perſequimini manus noſtras illic, vbi corpus Chriſti habitabat, feriſtis & veſtras.] et poſt alia plura id genus inculcata, ſic de fractione ſacrorum calicum [a]: *a Optat. lib. 6.*

Hoc tamen immane facinus geminatum eſt, dum fregiſtis etiam calices, Chriſti ſanguinis portatores: quorum ſpecies reuocaſtis in maſſas, nefarijs nundinis procurantes; ad quam nec emptores eligere voluiſtis, ſacrilegi, dum inconſiderate vendidiſtis. Paſſi eſtis etiam comburi manus veſtras, quibus ante nos eoſdem calices tractabatis: eam rem tamen paſſim vendi iuſſiſtis. Emere forſitan in vſus ſuos ſordidæ mulieres: emerunt Pagani, facturi vaſa, in quibus incenderent idolis ſuis. O ſcelus nefarium! o facinus inauditum! auferre Deo, quod idolis præſtes: ſubducere Chriſto, quod proficiat ſacrilegio!] rurſum vero, quid in ſacratas a Catholicis Deo virgines ad- CONFLATI CALICES A DONATISTIS.
C miſerint, dum & ſignum dedicationis impoſitum illis abſtulerint, & aliud denuo ipſis impoſuerint, idem declarat his verbis [b]: *b Idem lib. 6.*

Iam illud quàm ſtultum, quàm vanum, quod ad voluntatem & quaſi ad dignitatem veſtram reuocare voluiſtis, vt virgines Dei agerent pœnitentiam? vt iamdudum profeſſæ ſigna voluntatis capitibus, poſtea vobis iubentibus immutarent? vt mitrellas alias proijcerent, alias acciperent?] erant mitrellæ in Africana Eccleſia ornamenti capitis genus, quod ſacrandis virginibus ab Epiſcopis ſoleret imponi, ſicut Romæ & alijs in locis ſimplex ſacrum velum. Quòd enim virgines ſic Deo dicatæ, ſponſæ Chriſti ex more dicerentur; eo inſigni illarum capita tegere, quo a nubendis diſcriminarentur virginibus, conſueuerunt Antiſtites. erat enim capitis tegumentum ex lana, purpura tamen pictum potius, quàm tinctum. fortaſſe Chriſti nomen, vel Crucis ſignum in eo SACRATAE VIRGINES AD SECVNDAM PROFESSIONEM COGVNTVR.
D purpureo colore erat expreſſum: per quod omnibus indicaretur, virginem illud geſtantem iam profeſſam eſſe perpetuam virginitatem, & Chriſti deſponſatione Deo dicatam. Nam idem Optatus [c] inferius, dum ait, virginitatem ſeruare, eſſe voluntatis, non neceſſitatis, hæc de mitrella: Nec vlla ſunt præcepta coniuncta, vel de qua lana mitrella fieret, aut de qua purpura pingeretur: non enim panno poteſt virginitas adiuuari: non enim inde compeſcuntur æſtus animi, quos interdum ætas accendit.] et paulo poſt: *c Optat. lib. 6.*

Res inuenta eſt ad ſignum capitis, non ad remedium caſtitatis. Denique talis pannus & deturbari, & rodi, & perire poteſt: et tamen virginitas ſi illæſa ſit, ſine mitrella tuta eſſe poteſt. Spiritale nubendi hoc genus eſt: in nuptias ſponſi iam venerant voluntate & profeſſione ſua: et vt ſæcularibus nuptijs ſe renunciaſſe monſtrarent, ſpiritali ſponſo ſoluerant crinem, iam cæleſtes celebrauerant nuptias. Quid eſt quòd eas iterum
E crines ſoluere coegiſtis? Quid, inquam, quòd ab ipſis per vos exacta eſt profeſſio ſecunda? Quis eſt alter ſpiritalis ſponſus, cui iterum nuberent? Quando mortuus eſt cui nupſerant, vt iterum nubant? Nudaſtis denuo capita iam velata: de quibus profeſſionis detraxiſtis indicia, quæ contra raptores aut petitores viderentur inuenta. In mitrella indicium eſt voluntatis, non caſtitatis auxilium, vt rem iam Deo deuotam; ne qui ſponſabat, perſeueret petere; aut ne raptor audeat violare. ſignum eſt ergo, non ſacramentum. Inueniſtis igitur huiuſmodi virgines, quæ iam ſpiritualiter nupſerant: quaſi ſecundas coegiſtis ad nuptias: vt crines iterum ſoluerent, imperaſtis. Hoc nec mulieres patiuntur, quæ carnaliter nubunt: ex quibus ſi alicui maritum mutare contigerit, non repetitur illa temporalis feſtiuitas; non in altum tollitur; non populi frequentia procuratur.] nempe quòd nubentibus viduis feſtiua gaudia nuptiarum minime ab Eccleſia concedi ſolerent. CVR MITRELLA VIRGINIBVS IMPONERETVR.

Quonam

Quonam autem profano ritu ſacratas a Catholicis ſacerdotibus Deo virgines, illi, vt A
ſuæ eas facerent communicationis, purgare ſolerent, idem Optatus ſubdit his verbis:
Iam conſecratas Deo aſperſiſtis immundis cineribus: crines iuſſiſtis etiam ſalſa aqua
perfundi. Et vtinam vel id quod tuliſtis, velociter reuocare velletis. Interpoſuiſtis
motas, vt retractæ in priſtino habitu aliquæ diutius remanerent, retractis ſignis, qui-
bus ſe iamdudum contra petitores & raptores munierant. Qui cum viderent, præ-
ſcriptionem ſibi iamdudum oppoſitam a vobis eſſe ſublatam, de ſponſis raptores ef-
fecti ſunt: nec viſus eſt ſibi vnuſquiſque peccaſſe, dum talem rapit, qualem viderat,
quando vt vxorem acciperet, poſtulabat. In hoc genere tanta damna feciſtis Deo, quãta
lucra diabolo procuraſtis. Conflaſtis impie calices, crudeliter fregiſtis, & inconſulte
raſiſtis altaria. Puellas miſeras non ſine opprobrio, vt ſecundas mitrellas acciperent,
coegiſtis.] ac de his hactenus Optatus. B

VIRGINES SACRAS REDDITAE PROFANAE.

QVID MITRELLA.

a Iudith. 16.

Quidnã vero ſignificaretur per mitrellas, ſeu mitellas, quæ vt virginitatis ſigna, ſacra-
tis Deo virginibus imponi ſolerent, eſt accuratius inueſtigandũ. Haud enim quis putet
fuiſſe mitrellas capitis ornamentũ pretioſum ac ſplendidum, inſtar illius Iudith [a], de quo
diuina ſcriptura ait: Colligauit cincinnos ſuos mitra] ſed potius ſimplex tegumentum,
de quo Vlpianus [b] ad Sabinum, cum agit de ſtola, pallijs, tunicis, capitijs, zonis, ac mi-
tris: Quæ, inquit, magis tegendi capitis, quàm ornandi cauſa ſunt comparata.]
De eodem capitis tegumento Apuleius [c]: Mitella, inquit, textili contecto capi-
te.] Erat autem & aliud genus mitræ, ſeu mitellæ, quod a Paulo Iureconſulto [d] inter or-
namenta recenſetur muliebria. de eiuſmodi mitellis meminit S. Hieronymus [e] ad Mar-
cellam, cum agit de S. Bleſilla: Tunc, inquit, crines ancillulæ diſponebant, & mitellis
criſpantibus vertex arctabatur innoxius: nunc neglectum caput ſcit ſibi tantum ſuffice- C
re, quod velatur.] hæc ipſe. Ceterum ad primum genus mitellæ, non ad ſecundum,
referendæ ſunt mitellæ, quibus erant ſolitæ in Eccleſia Africana ſacræ velari virgines; li-
cet purpura illæ pictæ eſſent; cum tamen eiuſmodi veli genus nigri coloris in Romana
Eccleſia ad velandas Deo deuotas virgines eſſe vſui conſueuerit. De quarum velo hæc
S. Ambroſius aduerſus Symmachum: Non vittæ capiti decus, ſed ignobile velamen vſui
nobile caſtitatis.] ſed de ſacrarum velamine virginũ diximus tomo primo Annalium.

b l. 25. ff. de aur. & arg. legato.

c Apul. de Aſin. lib. 7.

d l. 26. ff. eod.

e Hieron. epiſt. 23.

Addiderunt ad hæc & alia ſcelera Donatiſtæ, nempe vt adhibita potentia magiſtra-
tuum, ſacros codices & pallas & vela, ab ijs qui Catholicæ partis erant, violenter au-
ferrent: vnde eiuſdem Optati hæc etiam addita eſt iuſta querela: Et illud, inquit, præ-
termittere nequeo, quod nec Deo eſt placitum, nec a veſtris cultoribus excuſari, nec
ab aliquo homine defendi poteſt. Per iudicia ſæcularia, & leges publicas, diuinæ legis D
inſtrumenta, executione officiorum, a plurimis eripienda eſſe dixiſtis; volentes ſoli
habere, quod pax in communione poſſederat. Non vereor Chriſtianus dicere, quod
vobis poſtulantibus, Gentilis executio non potuit ignorare. Velamina & inſtru-
menta dominica extorſiſtis, quæ iamdudum fuerant in communione poſſeſſa. Extor-
ſiſtis cum codicibus pallas: iudicio ſuperbiæ veſtræ, vtraque arbitrati eſtis eſſe polluta.
Ni fallor, hæc purificare properaſtis: lauiſtis proculdubio pallas. Indicate quid de
codicibus feceritis: in omnibus iudicium prouidentiæ veſtræ debet eſſe æquale: Aut
vtrumque laua; aut vtrumque dimitte. quòd ſi aliter facis, corrupiſti diligentiam
tuam: pallam lauas, codicem non lauas. Si vna parte bonum, in altera malum eſt: non
potes negare offendere in vna, ſi in altera prometeris. Et ſi gaudes, quòd in vna videa-
ris religioſus; debes & plangere, quia teneris in altera parte ſacrilegus. Iam illud qua- E
le eſt, quòd in multis locis etiam parietes lauare voluiſtis, & incluſa ſpatia, ſalſa aqua
& * ſpargi præcepiſtis? &c.] Magna plane arte ſchiſmatici, quo rudem populum exe-
cratione & odio imbuerent in Catholicos, quantum eos deteſtari deberent, his ſignis
inſinuare ſolebant, validioribus quauis alia comparata ad perſuadendum oratione:
quod ipſum alij quoque factitare ſchiſmatici conſueuerunt, ac nouiſſime Græci dicun-
tur eadem miſerrime operari.

ABLATI CODICES, PALLAE, ET VELA A DONATISTIS.

* aſpergi

Quid rurſum Donatiſtæ in Catholicos egerint, Imperatoris ſibi arrogantes auctorita-
tem, idem Optatus [f] docet, hæc addens: Quid referam etiam illam impietatem de
veſtra coniuratione venientem? quia ad hoc baſilicas inuadere voluiſtis, vt vobis ſo-
lis cœmeteria vendicetis, non permittentes ſepeliri corpora Catholica: vt terreatis
viuos, male tractatis & mortuos, negantes funeribus locum. Si inter viuentes fue-

f Optat. lib. 6.

COEMETERIA SIBI VENDICANT DONATISTAE.

rat cer-

A rat certamen : odia veſtra vel mors aliena compeſcat. Iam tacet, cum quo paulo ante litigabas. Quid Inſulas funeri? Quid impetis ſepulturam? Quid cum mortuis litigas? Perdidiſti malitiæ fructum. Etſi corpora non vis in vnum quieſcere, animas tamen in vno apud Deum poſitas non poteris ſeparare, &c.] hæc & alia plura Optatus. His igitur Donatiſtæ Iuliani Imperatoris fulti præſidijs, qui pene videbantur extincti, adeo inualuerunt aduerſus Catholicos; vt omnes qui ſucceſſerunt Catholici Imperatores, licet aduerſus eos plurimum laborauerint, vt ipſos ad communionem Catholicam reſtituerent; vel alio aliquo modo tollerent & abolerent, numquam tamen id efficere valuerint. Quæ autem poſt Iuliani tempora ab eiſdem geſta ſint; ſuis locis dicturi ſumus. modo reliquas a Iuliano ſancitas leges recenſeamus.

Quòd igitur de reſcripto aduerſus Orthodoxos pro Donatiſtis a Iuliano dato pluri-
B bus actum eſt: iam de alijs ab eodem promulgatis aduerſus Chriſtianos edictis, ſancitiſque legibus, & ſcriptis epiſtolis, hic vltimo loco anni huius paulo fuſior (quòd id exigat rerum copia) oratio inſtituenda eſt. Atque in primis illud aduertendum, non conſueuiſſe ipſum Iulianum tantum ignominiæ cauſa (vt ſæpe vidimus) nominare Chriſtianos, Galilæos; ſed vt eodem nomine ab omnibus ijdem dicerentur, ſcripto edicto ſanxiſſe. Sic enim de ipſo Gregorius Nazianzenus [a]: Atque illud ſane perquàm puerile, ſtultæque leuitatis, ac ne vllo quidem alio homine vel mediocri animi grauitate prædito, nedum Imperatore dignum; quòd ſimul cum nominis commutatione, animorum quoque noſtrorum commutationem ſecuturam eſſe arbitratus, aut certe nobis id pudori fore, quaſi turpiſsimi cuiuſdam criminis accuſatis, nouandum nobis cognomentum cenſuit, Galilæos pro Chriſtianis nominans, atque ita vocari, publica lege decernens.
C Ex quo perſpicue oſtendit, Chriſti appellationem honorificentiſsimam eſſe, maximique ad gloriam ponderis: quoniam eam nobis extorquere cogitauit. Niſi fortaſſe alia ratione fecit, quòd huiuſce nominis vim & poteſtatem inſtar dæmonum reformidaret, ac proinde ad aliud nomen minus notum & vulgare tranſierit.] hæc Nazianzenus. Meminit & huius quoque latæ legis Chryſoſtomus [b], dicens: Adeo Chriſtianum nomen tunc vt extingueretur, quoad eius fieri poterat, elaborabat: Galilæos pro Chriſtianis nos in edictis ſuis tum ipſe appellans; tum Principes, vt id factitarent, adhortans.] adeo enim infenſo animo Chriſtianam religionem inſectatus eſt, vt ne ipſum quidem nomen voluerit ſupereſſe. Sed deriſa eius impietas eſt, fruſtratuſque conatus omnis.

a Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

LEX IVLIANI, VT CHRISTIANI GALILAEI DICERENTVR.

b Chryſoſt. cont. Gentil.

Rurſum vero ignominiæ cauſa, cultum Crucis Chriſtianis obiectare, ob idque eos deridere conſueuit; nec id quidem verbis tãtum, ſed ſcriptis; vt cum illis ſic exprobraret [c]:
D O miſeri homines, cum ſeruentur arma, quæ magnus demiſit Iuppiter, *nempe ancilia*, hoc eſt pater Martis, pignore dato, non verbo, ſed re, quòd ciuitatem noſtram perpetuo protecturus ſit, ceſſatis adorare & colere? et interim Crucis lignum adoratis, imagines illius in fronte & ante domos pingentes. Igitur digne quis veſtros prudentiores odio habebit, vel miſericordia dignabitur imprudentiores, qui vos ſequentes, in eam perueniunt calamitatem, vt etiam relictis æternis dijs, ad mortuum Iudæum tranſeant.] hæc ipſe in Chriſtianos. An non ex his intelligis, lector, vna cum Apoſtata Iuliano & ipſos a fide Catholica refugas fœdus inijſſe recentiores hæreticos deridentes Catholicos Crucis Chriſti lignum venerantes, & ſignum vel manu deducẽtes, aut coloribus effigiantes? Atque in eo etiam hos cum illo contraxiſſe vides affinitatem, execrantes ſanctorum cultũ, & venerationem ſacrarũ reliquiarum: nam hæc etiam exprobrabat ita Iulianus [d]:
E Addentes ad antiquum illum mortuum multos recens mortuos, quis pro dignitate abominaretur? Omnia monumenta impleſtis: quàmquam vobiſcum numquam dictum ſit, aduolui ſepulchris, & ea amplecti debere. In hanc autem veniſtis malitiam, vt ſuper hac re neque Ieſu Nazareni verba audienda eſſe putetis. Audite igitur, quæ ille de monumentis dicit [e]: Scribæ & Phariſæi & hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, &c.] En quàm inſulſe e Chriſti Euangelio aduerſus Chriſtianos colentes ſepulchra ſanctorum enthymema deducit! At pluribus eum verbis S. Cyrillus redarguit: quem re ipſa Babylæ martyris oſſa, vt vidimus, confutarunt. Sed ad alias leges ipſius redeamus.

c Apud Cyrill. Alexand. lib. 6. in Iul.

CRVCIS CVLTVM ATQVE SANCTORVM IVLIANVS CHRISTIANIS EXPROBRAT.

d Apud Cyrill. in Iul. lib. 10.

e Matth. 23

Conceſſa a Conſtantino Magno atque Conſtantio priuilegia Decurionibus Chriſtianis, quibus a curiæ munere eſſent immunes; dato huius anni Coſſ. ad Salluſtium Præfectum Prætorio reſcripto [f], penitus abſtulit. Quin etiam impertita ab ijſdem Chriſtianis Imperatoribus, clericis & miſerabilibus perſonis dona, & immunitates, atque diuerſi gene-

f l. 50. de Decurion. & l. 4. de luſtrali collat. Cod. Theod.

a Sozom. lib. 5. cap. 5.
* al. Conſtantino

ris priuilegia caſſa reddidit. nam de his agens Sozomenus [a] ſic ait: At clericis omnẽ im- A
munitatem, honorem, & frumenti congiaria ipſis a Conſtantio * donata ademit, le-
geſque eorum cauſa conditas abrogauit, & eos denuo curijs addixit. Porro a virgi-
nibus & viduis, quæ in clero erant propter egeſtatem deſcriptæ, ea exigi mandauit,
quæ ante ab ærario publico acceperant. Nam cum Conſtantinus res Eccleſiæ rite diſ-
poſuiſſet, ex vectigalibus cuiuſque ciuitatis ea quæ erant ſatis ad res comparandas neceſ-
ſarias, clero cuiuſque Eccleſiæ erogauit: illudq. lege ſtabiliuit: Quæ lex eo ex tempore,
quo moriebatur Iulianus, hactenus diligenter obſeruata fuit. Hanc exactionem mul-
to crudeliſſimam fuiſſe & acerbiſſimam prædicant: atque tabulæ a Patribus confectæ
ad eum finem, vt res quas ex lege Conſtantini acceperant, ita demonſtratæ reſtitueren-
tur, de his quæ erant a Iuliano exacta, plane teſtificari poſſunt. Verum Imperator odium
aduerſus religionem Chriſtianam conceptum non his rebus exſaturauit, ſed flamma B
iræ contra fidem nulli perditi conatus genus prætermiſit, quo Eccleſiam Dei euerteret,
&c.] hæc Sozomenus.

b Metaphr. in Act. S. Abercij Epiſcopi Hieropolit. die 22. Octobris.

IVLIANVS TRIBVTA CHRISTIANIS INDICIT.

c Socrat. lib. 3. cap. 11.

At non ſatis illi fuit quæ a Chriſtianis Imperatoribus donata eſſent auferre; ſed & quæ
a Gentilibus aliquando ex certa cauſa collata fuiſſent, abripuit: nam ter mille modios
tritici perpetua largitione collatos a Marco Aurelio Imperatore erogandos in pauperes
Eccleſiæ Hieropolitanæ, petitione Abercij [b] eius ciuitatis Epiſcopi, in hanc vſque diem
etiam a ceteris perſecutoribus perſolutos, prorſus abſtulit. Verum vtcumque toleranda
hæc fuiſſent; niſi poſtquam ſpoliauit Fideles bonis omnibus munificentia Chriſtiano-
rum Imperatorum olim acceptis, illud etiam aduerſus eos promulgaſſet edictum, quo
ad expeditionem belli Perſici ingens pecuniæ vis a Chriſtianis exigeretur; immunes
tantummodo a dura tributi exactione ſanciens futuros eſſe, qui Chriſtiana religione re- C
licta, ſeſe ad deorum cultum transferrent. nam Socrates [c]: Cum exploratum, inquit, ha-
beret, quot mala ſecum bellum apportare ſoleat, quàm ingenti pecuniæ vi ad iſtud ad-
miniſtrandum opus eſſet, & abſque ea non poſſe recte geri; pecuniam a Chriſtianis
veteratorie extorquere cogitauit. Nam illis, qui ſacrificare renuebant, mulctam impo-
ſuit pecuniariam: ipſaque exactio in vere Chriſtianos ſeuera & exquiſita fuit. Nam quiſ-
que pro facultatum proportione tributa penſitauit; & Imperator ex iniuſta iniuſte exa-
ctæ pecuniæ collectione breui admodum locupletatus eſt. Iſta quidem vtebatur lege
non ſolum in locis, quæ ipſe peragrauit, ſed in illis etiam, ad quæ minime acceſſerat.]
hæc ipſe: vt plane intelligas, eiuſmodi tributi indictionem contigiſſe poſt ſcriptam ora-
tionem illam, Miſopogonem dictam, in Antiochenos; qua declarat nulla eos vexaſſe
hactenus tributi exactione. D

d Gregor. Naz. orat. 1. in Iulianum.

e Gregor. Naz. ead. orat. 1. in Iulianum.

Aduerſus ſane Eccleſias, ad expilanda earum bona, promulgata fuiſſe ab eodem Iu-
liano edicta, præter illa quæ ſuperius narrata ſunt, Gregorius Nazianzenus [d] teſtatur
his verbis: Edicta aduerſus ædes ſacras tum publice propoſita, tum priuatim expleta,
& donariorum ac pecuniarum deprædationem non magis ab impietate quàm ab auari-
tia manantem, & ſupellectilis ſacræ direptionem profanis manibus indigne & contume-
lioſe tractatæ præteream: vt etiam & Præſules & ſubditos, qui pro his rebus abſtrahe-
bantur, grauiſſimeque torquebantur, &c.] at de his ſuperius alias. Rurſum vero de alijs,
quæ impius meditatus eſt in Chriſtianos, inferius ſubdit his verbis [e]: Conſtituebat, in-
quit, Chriſtianos omni libertate & fiducia ſpoliare, eoſque ab omnibus rebus arcere,
Concilijs, foro, publicis cœtibus, ipſiſque adeo tribunalibus: Neque enim fas eſſe quem-
quam his vti, qui aris antepoſitis thura non adoleuerit, tantamque tantæ rei mercedem E
pependerit. O leges, & legiſlatores, & Principes; qui quemadmodum cæli pulchritu-
do, & Solis lumen, & aeris perfuſio communi & perenni beneficentia omnibus patent,
ſic legũ quoque vſum & perceptionem liberis omnibus hominibus ex æquo propoſui-
ſtis! quam tamen ille Chriſtianis extorquere, in animo habebat; vt nec per vim oppreſ-
ſis iniurias ſuas iudicio perſequi liceret; nec pecuniario detrimento affectis, aut quoquo
modo præter ius faſque læſis quicquam opis leges afferrent, ſed pellerentur, & truci-
darentur, reſpirationeſque etiam ipſæ pene interdicerentur. Quæ vt ijs qui patiebantur,
maiorem cupiditatem, animique contentionem, fiduciamque apud Deum & liberta-
tem addebant; ita ijs qui faciebant, iniuſtitiæ maiori atque ignominiæ erant.]

Quo autem ad hæc decernenda prætextu iuſtitiæ vteretur Iulianus, idem Gre-
gorius mox addit, hæc dicens: Porro quàm ſcita & acuta ratio carnificis illius & patro-

ni,

A ni, legum violatoris & legiſlatoris, aut (vt aptioribus verbis vtar) inimici & vltoris: Quemadmodum ait Scriptura! Legem enim noſtram præſcribere[a], ne iniuriam acceptam vlciſcamur: Ne litem intendamus: Ne quicquā omnino poſſideamus, propriumq. exiſtimemus; verum alibi viuamus; ac præſentia, vt vana & inania, contemnamus, & pro nihilo putemus: Hoc etiam vetare, ne malum pro malo regeramus: Aut ſi quis nobis colaphum[b] in genam vnam impegerit, ne alteri parcamus, verū eam quoque percutienti offeramus: ac præter pallium, tunicam etiam exuamus. Adijciet fortaſſe eam quoque hoc ferre, vt pro ijs a quibus iniuriam accepimus, preces fundamus, ac perſequentibus optima quæque exoptemus. Quid ni autem hæc apprime cognoſceret, qui diuina oracula quondam pro lectore recitauerat, atque inter magni ſacrarij miniſtros adſcriptus fuerat, martyreſq. templis & delubris ornauerat? Cuius hoc primum demiror, quo modo in his libris accurate verſatus, illud non legerit, aut conſulto prætererit: Malos male perdet, &c.] Refellit deinde pluribus ipſe Gregorius Iuliani ex legibus Chriſtianorum in Chriſtianos inſultandi licentiam; docetq. eos ad omnem manſuetudinem ex diuina lege ſic eſſe compoſitos animo, vt omnia ferant atque contemnant potius, quàm virtutis diſpendium patiantur: ceterum ſic affectos minime prohiberi vti virtute, & exhibito ex virtute remedio, nempe iuſtitia. Rurſumq. demonſtrat, alia ex diuina lege præſcripta, nempe præcepta neceſſario omnibus adimplenda; alia vero alijs ſuaderi, & verticem perfectiſſimæ vitæ attingere cupientibus inculcari. Hæc plane ipſe Gregorius, pluribus Iulianum exagitans. Sed & Sozomenus[c] de ijſdem ſic habet: Ius Reipublicæ Chriſtianis denegauit; & neque in communes hominum congreſſus, neque in forum venire, neque iudicium exercere, neque gerere maC giſtratum, neque vllum dignitatis gradum obtinere permiſit.] hæc ipſe.

INIVSTISSIMAS IVLIANVS LEGES IN CHRISTIANOS EX LEGE IPSORVM VSVRPAT.

a Matth. 5. Rom. 12. 1. Cor. 6. Matth. 10. Marc. 6. Luc. 9. 10.
b Luc. 6.
c Sozom. lib. 5. cap. 17.

B

At licet Iulianus nullū (vt dictū eſt) manifeſtum patenſq. promulgaſſet edictum, quo (vt ab alijs Imperatoribus factū erat) in Chriſtianos perſecutio indiceretur: tamen in eos ſancita olim aduerſus ſacrilegos templorū expilatores iura torquebat. vnde S. Ioannes Chryſoſtomus[d]: Si quis, inquit, ſuperioribus annis, cū adhuc pij Reges rerum potirentur, vel altaria demolitus fuiſſet, vel templa ſuffodiſſet, vel oblationes diripuiſſet, vel aliud tale quid egiſſet: rapiebatur ad tribunal, & occidebatur etiam inſons & dumtaxat delatus.] hæc Chryſoſtomus. Tuliſſe inſuper eam legem Iulianus, vt Galilæi a militia pellerentur, auctores ſunt Theodoretus[e] & Ruffinus[f], dum aiunt, ab eo ſtatutum eſſe, militiæ cingulum nonniſi immolantibus dari, neque quemquam adminiſtrare poſſe prouincias, niſi cultores deorum. Sed de his quoque ſuperius actum eſt.

LEGES ADVERSVS SACRILEGOS EDITAE, IN CHRISTIANOS CONVERSAE.

d Chryſoſt. orat. de Iuuent. & Max. mart.
e Theod. lib. 3. cap. 7.
f Ruffin. lib. 1. cap. 32.

D Verum & lex illa ab eodem Iuliano Imperatore promulgata, vt iniuſtiſſima, ab ipſis etiam ſcriptoribus Ethnicis improbatur: de qua ſic Ammianus[g]: Poſt multa enim etiam iura quædam correxit in melius, ambagibus circumciſis, indicantia liquide quid iuberent fieri, vel vetarent. Illud autem erat inclemens obruendum perenni ſilentio, quòd arcebat docere magiſtros rhetoricos & grammaticos ritus Chriſtiani cultores.] et inferius[h], eadem ferme verba repetens, ait: Erat inclemens, quòd docere vetuit magiſtros rhetoricos & grammaticos Chriſtianos, ne tranſirent a numinum cultu] hoc eſt, ne per eos cultores deorum ab eorum cultu deſciſcerent: docendo quippe illi humaniores litteras, pariter elucidabant, quæcumque de dijs Gentium ſcripta erant, fuiſſe omnino figmenta. ita quidem de Iuliani ſententia animi Ammianus. At aſtutus Apoſtata id ſane erubuit palam priori edicto manifeſto ſanE ciendo fateri: ſed aliis fucatis coloribus id ipſum præſtans, menſe Iunij eiuſmodi edidit ſanctionem[i]:

g Ammian. lib. 22.
h Ammian. lib. 25.

IVLIANVS CHRISTIANOS DOCERE PROHIBET.

i l. 5. de profeſſor. C Theod.

Magiſtros ſtudiorum, doctoreſq. excellere oportet moribus primum, deinde facundia. Sed quia ſingulis ciuitatibus adeſſe ipſe non poſſum: Iubeo, quiſque docere vult, non repente nec temere proſiliat ad hoc munus, ſed iudicio Ordinis probatus decretum Curialium mereatur, optimorum conſpirante conſenſu. Hoc enim decretum ad me tractandum referetur, vt altiore quodam honore noſtro iudicio ſtudijs ciuitatū accedant. Dat. XV. Kal. Iulij, Accepta quarto Kal. Auguſti, Spoletio *: Mamertino & Neuitta Coſſ.] Cum igitur eiuſmodi decretum ad ſe deferendū, quo a ſe probaretur, edixerit: quis non intelligit, ſuo voluiſſe arbitrio reſeruatum, quos vellet ſcientiarum præfici ſcholis? Hac primum, inquam, more ſuo, arte putauit, ſe Chriſtianos omnes a docendo poſſe repellere. Sed haud diu poſt, nempe hoc ipſo anno (vt ex Ammiano *

res geſtas cuiſlibet anni Conſulum limitibus conſcribente conſtat) manifeſtum edictum A protulit, vulgauitque ſanctionem, qua hoc ipſum manifeſtius prohiberet: eamque quantumlibet iudicio quoque ſuorum turpiſsimam legem, tamen ſic compoſitis quibuſdam de induſtria pigmentis delinitam, tamquam philoſophica impoſita larua decoram in medium protulit, his ſcilicet fucatam ſermonibus [a]:

[a] Extat inter epiſtolas eiuſdem Iul. ep. 42.

SANCTIO IVLIANI ADVERSVS DOCTORES CHRISTIANOS.

Doctrinam rectam eſſe arbitramur, non verborum linguæve magnificum & exquiſitum ſonum, ſed mentis bene conſtitutæ ſanam affectionem, & veras certaſque de bonis & malis, honeſtis & turpibus ſententias. Quare quiſquis aliud ſentit, aliud ſuos diſcipulos docet; is tantum videtur a ſcientia, quantum a probitate abeſſe. Ac ſi de parua re ſit linguæ animique diſſenſio: in hoc ipſo etiam eſt improbus, tametſi modum non excedat ſceleris magnitudo. Sin vero in maximis rebus aliud ſentit, contraque ac ſentit docet: nonne hæc cauponum, non dico bonorum, ſed nequiſsimorum vita eſt? quippe cum id maxime doceant, quod maxime malum exiſtimant, fallentes atque ineſcantes eos laudibus, quibuscum ſua, vt arbitror, mala commutare volunt. Quamobrem omnes, qui quiduis docere profitentur, bonis moribus eſſe debent, neque opiniones nouas & a ſenſu populari abhorrentes afferre: ſed in primis tales eſſe debent, qui adoleſcentes in veterum ſcriptis inſtituunt, ſiue ſint rhetores, ſiue grammatici, & præcipue ſophiſtæ, qui non ſolum verborum, ſed etiam morum magiſtros ſe eſſe volunt, & ad ſe philoſophiam de adminiſtrandis rebus publicis pertinere contendunt: hoc verum ſit, necne, in præſentia omitto.

Laudo eos, qui doctrinam tam præſtantem expetant; plus certe laudaturus, ſi non mentirentur, neque ſe ipſi refellerent, dum aliud ſentiunt, aliud diſcipulis tradunt. Quid? Homerus, Heſiodus, Demoſthenes, Herodotus, Thucydides, Iſocrates, Lyſias C deos habent doctrinæ ſuæ duces & auctores. Nonne eorum alij Mercurio, alij Muſis ſacros ſe eſſe arbitrantur? Quare abſurdum eſt, qui horum libros exponunt, deos vituperare, quos illi coluerunt. Neque tamen quia id abſurdum puto; idcirco eos diſcipulorum cauſa ſententiam mutare iubeo: Verum do optionem, vt ne doceant quæ non bona eſſe cenſent. ſin docere malunt; doceant re ipſa primum; & perſuadeant diſcipulis, neque Homerum, neque Heſiodum, neque quemquam eorum, quos interpretati ſunt, quoſq. impietatis, amentiæ, & erroris erga deos condemnarunt, talem eſſe. Nam alioqui cum ex eorum ſcriptis alantur, mercedemq. capiant; auariſſimos plane & ſordidiſſimos ſe fatentur, ſi paucis drachmis id facere ſuſtineant. Atque hactenus quidem multa erant, quæ eos templorum aditu prohiberent; & timor vndique impendens excuſabat, quo minus de dijs veriſſimæ ſententiæ explicarentur. Nunc autem cum deo- D rum munere atque conceſsione, libertate potiamur; abſurdum mihi videtur, ea homines docere, quæ non bona eſſe arbitrentur. Quòd ſi in ijs quæ docent, & quorum quaſi interpretes ſedent, ſapientiam eſſe vllam arbitrantur: ſtudeant primum illorum erga deos pietatem imitari. Sin in deos ſanctiſſimos putant ab illis auctoribus peccatum eſſe: eant in Galilæorum eccleſias, ibiq. Matthæum & Lucam interpretentur, quibus vos obtemperantes, a ſacris abſtinere iubetis.

QVO DILEMMATE VSVS IVLIANVS.

Cupio ego & aures & linguam veſtram (ſicut vos loqueremini) renaſci in his rebus, quarum vtinam & ego ſim ſemper particeps, & omnes qui me diligunt. Doctoribus quidem & præceptoribus communis hæc lex ſtatuatur: adoleſcentes enim, qui E ire volent, minime prohibentur. Iniquum ſiquidem fuerit, pueros adhuc ignaros quo ſe vertant, ab optima via reijcere, ac metu coactos ad patria inſtituta deducere. Quamquam autem verum erat, iſtos tamquam impotentes & inſanos etiam inuitos ac repugnantes curare: attamen liceat omnibus per nos iſto morbo detineri: docere enim amentes, non punire opus eſt.] hactenus Iuliani Imperatoris edictum; quo etſi Chriſtianos omnes a docendo reuocat, non tamen adoleſcentes prohibet a diſcendo: hæcq. omnia eo conſilio, quòd Chriſtiani docentes, ex Gentilibus auctoribus deorum inanem prorſus eſſe cultum, argumentis pluribus demonſtrabant; adeo vt eos ſic interpretari nihil aliud eſſet, quàm adoleſcentes vera religione imbuere, & a Gentilicia ſuperſtitione penitus dimouere: quos ſic ſemel imbutos perfacile erat ad Chriſtianam fidem amplexandam adducere: Quibus ſi ijdem illi carerent magiſtris, & Gentiles auctores a Gentilibus doctoribus magno deorum præconio explicatos acciperent; fieret, vt eorum cultui addicerentur, retinerentque firmiter quod pueri didiciſſent.

CONSILIVM IVLIANI IN HIS DECERNENDIS.

Sed

A Sed miramur, Ruffinum & alios dixiſſe, non tam a docendo, quàm a diſcendo, Iuliani edicto reiectos fuiſſe homines Chriſtianos: id enim ipſe Ruffinus verbis illis ſignificare videtur, quibus ait[a]: Studia auctorum Gentilium Chriſtianos adire prohibens, ludos litterarum illis ſolis qui deos deaſque venerarentur, patere decernit.] ſed & Socrates[b]: Lege ſanciuit, ne Chriſtiani litteris humanioribus inſtituerentur: Nam cum ſint, inquit, lingua ad dicendum exercitata, facile dialecticorum, qui ſunt apud Gentiles, gurijs occurrere poterunt.] Theodoretus etiam[c]: Vetuit, inquit, ne Galilæi poeticam, rhetoricam, aut philoſophiam diſcerent: Nam noſtris ipſorum, inquit, pennis (vt eſt in prouerbio) percellimur ſi quidem noſtrorum ſcriptorum præſidijs muniti, contra nos bellum ſuſcipiunt.] Sozomenus in eamdem ſententiam affirmat, id ob inuidiam in Apollinarem & alios celebres Chriſtianos viros, qui eo tempore florebāt poeticis facul-
B tatibus, atque apprime Gentilium callebant litteras, fuiſſe a Iuliano ſtatutum: de his enim ſic habet[d]: Porro vetuit, ne Chriſtianorum liberi poetas & alios ſcriptores Gentiles perdiſcerent, neque horum doctores adirent. Nam non mediocriter eius animum offendebat non ſolum Apollinaris Syrus, vir omni doctrinæ genere & orationis formis instructus, verum Baſilius & Gregorius Cappadoces, qui omnibus illius ætatis rhetoribus laudem præripiebant, atque alij eodem tempore quamplurimi diſerti viri, quorum alij ſunt Nicæni Concilij decreta, alij hæreſim Arianam amplexati. Hinc igitur ſolum quoniam magnam ad perſuadendum facultatem poſſe parari cenſebat, vetuit ne Chriſtiani Gentilium diſciplinis inſtruerentur.

a Ruffin. lib. 1. cap. 32.
b Socrat. lib. 3. cap. 12.
c Theod. lib. 3. cap. 8.
IVLIANVS A DISCENDO GRAECORVM LITTERAS VETVISSE CHRISTIANOS, FALSO CREDITVR.
d Sozom. lib. 5. cap. 17.

Quo quidem tempore Apollinaris, quem dixi, quo ſua multiplici doctrina & bonitate ingenij opportune multis prodeſſet, ad exemplar poematis Homeri, veterem He-
C bræorum hiſtoriam vſque ad regnum Saulis carmine heroico conſcripſit, & totum opus in vigintiquatuor libros diſtribuit, ſingulisq. ſingularum litterarum Græcarum nomen impoſuit, numero earumdem & ordine omnino ſeruato. Comœdias quoque compoſuit, fabulis Menandri ſimiles, itemque tragœdias Euripidis, & lyricos Pindari verſus imitatione adumbrauit. Ad ſummam argumentis e ſanctis litteris depromptis, de illis ad ſimilitudinem earum diſciplinarum, quæ ἐγκύκλιαι appellantur, ſcripſit: breuiq. temporis ſpatio opera edidit, quæ numero, dicendi vi, ipſo orationis habitu, ſermonis proprietate, forma denique & diſpoſitione, ſcripta Gentilium, qui in his rebus in primis excellebant, exæquarunt: adeo vt niſi antiquitatem admirarentur homines, & quibus aſſueti fuerint, ea cara haberent; lucubrationes Apollinaris non minoris quàm veterum auctorum æſtimarent, eaſq. itidem docerent; eiuſq. ingenium eo ma-
D gis ſuſpicerent, quòd veterum ſinguli in vno genere ſeparatim elaborarunt; ipſe autem ad omne genus ſcripti animum applicans, vim & virtutem cuiuſque, cum vſus poſtularet, accurate expreſſit. Non obſcurus eſt ille quidem liber, quem aduerſus Imperatorem Iulianum, ſiue aduerſus philoſophos Gentiles pro veritate inſcripſit: in quo ſine vllis ſacrarum litterarum teſtimonijs plane oſtendit, eos in illo quod de Deo ſentiendum eſt, per errorem vehementer lapſos eſſe. Quæ irridens Imperator, Epiſcopis eius temporis facile præſtantiſſimis ſcripſit hæc: Legi, intellexi, improbaui. Ad quæ reſcripſere Epiſcopi: Legiſti quidem, ſed non intellexiſti: nam ſi intellexiſſes, non improbaſſes. Sunt qui hanc epiſtolam Baſilio Eccleſiæ Cappadociæ Antiſtiti attribuunt: neque id ſane immerito. Sed ſiue eius ſit, ſiue alterius qui eam ſcripſerit, quiſquis fuerit, iure tum propter magnitudinem animi, tum propter eruditionem debet laudari
E plurimum.] hactenus Sozomenus.

APOLLINARIS CARMEN HEROICVM.

In Actis autem Artemij martyris[e] (de quo plura ſuperius) expreſſum habetur, alia ex cauſa Iulianum eiuſmodi promulgaſſe edictum, quo arcebat Chriſtianos a Gentilium diſciplinis: nimirum cum experiretur Antiochiæ vim magnā Eugenij presbyteri in dicendo ac confutando falſam deorum religionem, ira percitum ſic iuraſſe: Per Solem mihi clariſſimum, non amplius feram Græcis diſciplinis inſtitui maxime impium genus Chriſtianorum.] hæc ibi. S. Auguſtinus[f] etiam in eo cum iiſdem conſentit, vt edicto Iuliani, non tantum a docendo, ſed a diſcendo quoque Gentilium litteras Chriſtiani vetiti fuerint, cum ait: An ipſe non eſt Eccleſiam perſecutus, qui Chriſtianos liberales litteras docere ac diſcere vetuit?] ſed & alios reperies eodem errore lapſos: cum tamen ex ipſo recitato nuper Iuliani edicto perſpicue ſit demonſtratū, a docendo tātummodo Gentiliū litteras Chriſtianos doctores fuiſſe reiectos, a diſcendo nequaquā. ſic intellexit

e In Act. Artemij martyris apud Metaphr. die 19. Octob.
CAVSA, CVR IVLIANVS VETVIT CHRISTIANOS DOCERE ET DISCERE RES GENTILIVM.
f Aug. de Ciu. Dei lib. 18. cap. 52.

illud S. Hieronymus in Chronico, cui cognitũ fuiſſe putamus: ſic etiã S. Ambroſius ſcri- A
bens ad Valentinianũ Imperatorem [a], cum ait: Petunt etiam, vt illis priuilegia deferas,
qui loquendi & docendi noſtris communẽ vſum Iuliani lege proxima denegarunt, &c.]

[a] Ambroſ. epiſt. 30.

QVID IN IVLIANVM GREGORIVS NAZIANZENVS OB VETITAS CHRISTIANIS GRAECAS LITTERAS.

[b] Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

Gregorius Nazianzenus de eiuſmodi edicto adeo iniquo agens, grauiſſima eumdem
legiſlatorem exagitat inuectiua; atque in ipſo propemodum orationis exordio[b], inde
dicendi ſibi comparans argumentum, hæc ait: Sed iſti, *nempe Iuliano*, quoque hæc
pœna pulchre conuenit, vt ſermone crucietur pro eo ſcelere, quod in ſermones admi-
ſit: qui cum omnium ratione præditorum communes ſint; ijs tamen, tamquam propriè
ad ſe pertinerent, Chriſtianis per inuidiam interdixit: ſtultiſſime ſane de ſermonibus
cogitans homo omnium, vt ſibi videbatur, facundiſſimus: primum quia ſubdole &
veteratorie nomen ad opinionem traduxit: quaſi ſermo Græcus non linguæ, ſed religio-
nis ſit: atque ob eam cauſam, velut alieni boni ſurreptores, a ſermonibus nos arcere inſti- B
tuit: perinde vero ac ſi nos quoque artibus illis, quæ apud Græcos inuentæ ſunt, vti pro-
hibuiſſet, eaſque propter eiuſdem nominis appellationem ſuas eſſe duxiſſet ac vendi-
caſſet. Tum quia nobis obſcurum eſſe putauit, id ſe nequaquam eo conſilio facere, vt
inſigni quodam & primario bono nos ſpoliaret, quippe qui hos ſermones admodum
etiam aſpernemur: verum quia impietatis confutationes extimeſcebat, velut in dictio-
nis elegantia, verborumque lenocinio robur habentes, ac non in veritatis cognitione &
argumentis: a quibus minus compeſci ac reprimi poſſumus, quàm inhiberi ne Deum
confiteamur, cum linguam habeamus: quandoquidem vt alia, ita ſermonem etiam pro
ſacrificio offerimus, quemadmodum & corpora, quando res ita natæ fuerint, vt his
quoque pro veritatis defenſione concertare neceſſe ſit. Quare qui hoc edictum promul-
gauit, Attice quidem ac concinne loqui nos prohibuit.] C

QVOMODO IVLIANVS ATTICE LOQVI PROHIBVIT.

Quod autem hic ait Gregorius, vetitos eſſe Chriſtianos Attice loqui, non ſic quidem
rude accipias, vt Orientalibus præſertim, penes quos nonniſi Græcus ſermo vigebat, ne
Græce loquerentur, lege cauiſſe Iulianum exiſtimes: nam cum de his nec verbum qui-
dem in recitato ipſius contineatur edicto, id quoque impoſſibile penitus videbatur: ſed
per ſermonem Græcum, Atticamq. locutionem, illud accepit, quòd Græcorum ſcientias
docere Chriſtiani fuiſſent inhibiti. vnde & inferius: Atque hæc ſapiens noſter Impe-
rator & legiſlator, qui vt ne tyrannidis ſuæ quicquam expers eſſet, verum amentiæ ve-
cordiæque edictum proponeret, in Imperij ſui primordio ante res omnes alias, ſer-
mones, liberaleſque diſciplinas tyrannide oppreſſit.] At quod rurſum ait, iſtæc ab eo
eſſe ſtatuta Imperij ipſius primordio: ita accipias, vt primo eius regni anno illud ab
eo edictum fuerit promulgatum; qui quidem anno ſuperiore a menſe Nouembris (vt D
diximus) inchoatus, in præſentem vſque ad eumdem menſem diemque protenditur,
vnde & ſecundus cœptus eſt numerari. Sed quod addit, ante omnia id ab eo fuiſſe ſan-
citum; hyperbolice ab eo dictum eſſe, ipſiuſmet teſtificatione, atque aliorum omnium,
vt modo patebit, perfacile poteſt intelligi: cum plurima ab illo ante editam eam legem
fuiſſe ſtatuta, æque omnes affirment.

[c] Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.

INVECTIVA GREGORII IN IVLIANVM DERIDENTEM FIDEM CHRISTIANORVM.

Rurſus vero eadem oratione idem Gregorius[c] hæc ipſa refricans, ſic in eum inuehitur
acerbiſſime: Vnde igitur hoc tibi in mentem venit, homo omnium leuiſſime, &
maxime inexplebilis, vt ſermones & doctrinæ humanioris ſtudia Chriſtianis aufer-
res? Hoc enim ex eorum numero erat, quæ non in minis poſita, ſed etiam decreta
& promulgata erant. Vnde, & qua ex cauſa? Quis Mercurius Logius (vt ipſe dixe-
ris) hoc tibi in mentem induxit? qui Corybantes peruerſi, & inuidi dæmones? Quòd E
ſi ita placet, huius quoque rei cauſam in medium afferemus. Te enim oportebat,
cum multa & nefaria flagitia tentaſſes, huc tandem impelli, atque in te ipſum per-
ſpicue incurrere ac deuolui: vt qua re tibi maxime gloriandum exiſtimabas, in ea-
dem imprudens maxime ineptires, ſtoliditatiſque & vecordiæ notam ſubires. Quæro
enim ex te, quid tibi hoc dogmate velis, quæq. te ratio moueat, vt litterarum &
eloquentiæ ſtudijs nullo exemplo nobis interdicas? Quòd ſi iuſtam aliquam cauſam
proferre viſus fueris; dolebimus quidem, ceterum non conqueremur. Quemadmo-
dum enim cum ratione vincere, ſic etiam recte vinci ac cedere didicimus.] hæc ipſe
eum compellans.

Atquid hiſce in rebus ſoleret Iulianus in Chriſtianos deridendo iactare, ſubdit his
verbis: Noſtri ſunt ſermones, inquit, & noſtrum Græcari, quippe qui deos quoque
colamus:

A colamus: veſtra eſt autem infantia & barbaries: nec quicquam aliud, quàm, Crede, ſapientiæ veſtræ eſt.] at hæc Gregorius inſigniter refellit, quæ a Pythagoricis quoque ridenda fuiſſe demonſtrat, quorum erat illa præcipua de præceptore ſententia, Ipſe dixit, nihil præterea quærendum. Ceterum altioris eſſe præſtantiæ Chriſtianorum, Crede, egregie probat, vtpote non homini, ſed Deo, & ſic hominibus afflatis diuino ſpiritu fidem habentium: ſiquidem illi ipſi, totum iſtud quod credendum propoſuerunt, virtutibus declararunt, & ſignis atque miraculis veritatē plene teſtati ſunt. Sed & pluribus docet, non fuiſſe a Græcis inuentas ſcientias, verum eas a barbaris, nempe Ægyptijs didiciſſe, qui conſuetudine Iudæorum facti ſunt eruditi. Verſati quoque ſunt pluribus in eo argumento antiqui Chriſtiani Theologi, Iuſtinus martyr, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Clemens Alexandrinus, Origenes agens contra Celſum, Tertullia-

IVLIANVS QVID IN CHRISTIANOS IACTARE SOLERET.

B nus, Arnobius, Lactantius, & qui poſt hæc eadem eſt proſecutus S. Auguſtinus de Ciuitate Dei, atque alij plures, qui aduerſus Gentes texuerunt apologias, quorum ſuperius mentio facta eſt; Græcoſq. puerorum loco habitos tradunt (quod Soloni exprobratum fuit) facta cum Hebræis & Ægyptijs, quos barbaros illi dicebant, collatione.

Sic igitur a Iuliano promulgato edicto, quo a docendo Chriſtiani doctores arcerentur, niſi dijs ſeſe vellent addicere: ſcholas deſeruere, qui publice hactenus profeſſi in ciuitatibus eſſent. De Muſonio quidem teſtatur Eunapius, cum ait [a]: Idem Iuliano imperante excluſus a docendi munere, quòd Chriſtianus haberetur, cernens Hierophantam tamquam Delphicum tripodem omnibus futura præſcire optantibus eſſe expoſitum, mira quadam & noua arte cognitionem eiuſce rei fraudulenter intercepit.] hæc ipſe. Sed & S. Hieronymus de Proæreſio magni nominis philoſopho (de quo ſuperius)

a Eunap. Sard. in Vita Philoſoph.

MVSONIVS, PROAERESIVS, ET MARIVS VICTORINVS SCHOLAS DESERVNT.

C teſtatur ipſum occaſione eiuſdem edicti Athenis publice docere ceſſaſſe; nam ſic de eo in Chronico: Proæreſius ſophiſta Athenienſis, lege data, ne Chriſtiani liberalium artium doctores eſſent: cum ſibi ſpecialiter Iulianus concederet, vt Chriſtianos doceret, ſcholam ſponte deſeruit.] hæc cum dicat ipſe; eumdem Proæreſium fuiſſe Chriſtianum, ſignificare videtur: nam quorſum illū ſcholas ea ex lege deſeruiſſe oportuit, ſi Ethnicus erat? vel ad quid ſpecialem docendi licentiam eidem a Iuliano oportuit impartiri, niſi Chriſtianus fuiſſet? tamen quicquam tale de illo nec Eunapius res eius fuſius proſecutus, nec alij, quos viderim, ſcriptorum memoria prodidere. Rurſum vero de Mario Victorino nobiliſſimo oratore, iam Chriſtiano homine, Romæ rhetoricam publice ſumma cum laude profitente, S. Auguſtinus tradit, deſerere cathedram potius delegiſſe, quàm a Chriſtiana fide deficere, quam prompto animo ſuſcepiſſet: de ipſo enim

D hæc habet [b]: Sed vbi mihi homo tuus Simplicianus de Victorino iſta narrauit; exarſi ad imitandum: ad hoc enim & ille narrauerat. Poſteaquam vero & illud addidit, quòd Imperatoris Iuliani temporibus lege data prohibiti ſunt Chriſtiani docere litteraturam & oratoriam: quam legem ille amplexus, loquacem ſcholam deſerere maluit, quàm verbum tuum, quo linguas infantium [c] facis diſertas: non mihi fortior, quàm felicior viſus eſt, quia inuenit occaſionem vacandi tibi.] hæc Auguſtinus Chriſtum alloquens de Victorino haud pridem ad fidem conuerſo.

b Aug. Confeſſ. lib. 8. cap. 5.

c Sap. 10.

Sed quonam modo ſublimem ille ceruicem humili Chriſti iugo ſubiecerit, præſtat eodem auctore S. Auguſtino audire narrante; tantiq. viri ex deorum cultu, cui addictiſſimus fuerat, hic recenſere conuerſionis hiſtoriam, quam accipiens ipſe a S. Simpliciano, magnum inde conſecutus eſt ad Chriſtianam fidem capeſſendam emolumentum. res

E quidem digniſſima quæ intexatur Annalibus: haud enim diu ante Iuliani Imperatoris tempus id contigiſſe videtur; quod idem S. Auguſtinus recenſet his verbis [d]: Deinde, inquit, vt me Simplicianus exhortaretur ad humilitatem Chriſti, ſapientibus abſconditam, & reuelatam paruulis; Victorinum ipſum recordatus eſt, quem, Romæ cū eſſet, familiariſſime nouerat; deque illo mihi narrauit, quod non ſilebo. Habet enim magnam laudem gratiæ tuæ confitendam tibi, quemadmodū ille doctiſſimus ſenex, & omnium liberalium doctrinarum peritiſſimus, quiq. philoſophorum tam multa legerat & dijudicauerat & dilucidauerat, doctor tot nobiliū Senatorum, qui etiam ob inſigne præclari magiſterij, quod ciues huius mūdi eximiū putant, ſtatuam in Romano foro meruerat & acceperat, vſque ad illam ætatem venerator idolorum, ſacrorumq. ſacrilegorum particeps, quibus tunc tota fere Romana nobilitas inflata ſpirabat, populuſq. etiam omnigenū deum monſtra, & Anubem latratorem, quæ aliquando contra Neptu-

d Aug. Confeſſ. lib. 8. cap. 2.

CONVERSIO MARII VICTORINI.

num & Venerem,contraq. Mineruam tela tenuerat,& a ſe victis iam Roma ſupplicabat, A
quæ iſte ſenex Victorinus tot annos ore terricrepo defenſitauerat, non erubuerit eſſe
puer Chriſti tui,& infans fontis tui,ſubiecto collo ad humilitatis iugũ,& edomita fronte
a Pſal. 143. ad Crucis opprobrium. O Domine [a] Domine,qui inclinaſti cælos & deſcendiſti,tetigiſti
montes & fumigauerunt, quibus modis te inſinuaſti illi pectori? Legebat (ſicut ait Simplicianus) ſanctam ſcripturã, omneſq. Chriſtianas litteras inueſtigabat ſtudioſiſſime & perſcrutabatur. Et dicebat Simpliciano, non palam, ſed ſecretius & familiarius: Noueris me iam eſſe Chriſtianum. Et reſpondebat ille: Non credam, nec deputabo te inter Chriſtianos, niſi in eccleſia Chriſti te videro. Ille autem irridebat eum dicens: Ergo ne parietes faciunt Chriſtianos? Et hoc ſæpe dicebat, iam ſe eſſe Chriſtianum. Et Simplicianus illud ſæpe reſpondebat: et ſæpe ab illo parietum irriſio repetebatur. Amicos enim ſuos verebatur offendere ſuperbos dæmonicolas, quorum ex culmine Babylonicæ B
b Pſal. 28. dignitatis, quaſi ex cedris Libani [b], quas nondum contriuerat Dominus, grauiter ruituras in ſe inimicitias arbitrabatur.

Sed poſteaquam legendo & inhiando hauſit firmitatem; timuitq. negari a Chriſto
c Matth. 10. coram Angelis ſanctis, ſi eum timeret coram hominibus confiteri [c]; reuſque ſibi magni criminis apparuit, erubeſcendo de ſacramentis humilitatis verbi Dei,& non erubeſcendo de ſacris ſacrilegis ſuperborum dæmoniorũ,quæ imitator ſuperbus acceperat:depuduit vanitati, & erubuit veritati: ſubitoque & inopinatus ait Simpliciano (vt ipſe narrabat) Eamus in eccleſiam, Chriſtianus volo fieri. At ille non capiens præ lætitia, perrexit cum eo. Vbi autem imbutus eſt primis inſtructionum ſacramentis; non multo poſt etiam nomen dedit, vt per baptiſmum regeneraretur, mirante Roma, gaudente
d Pſal. 111. Eccleſia. Superbi [d] videbant & iraſcebantur, dentibus ſuis ſtridebant & tabeſcebant; C
e Pſal. 39. Seruo autem ſuo Dominus Deus erat ſpes eius, & non reſpiciebat in vanitates [e] & inſanias mendaces. Denique vt ventum eſt ad horam profitendæ fidei, quæ verbis certis conceptis retentiſq. memoriter de loco eminentiore in conſpectu populi fidelis Romæ reddi ſolet ab eis qui acceſſuri ſunt ad gratiam tuam: oblatum eſſe dicebat Victorino a presbyteris, vt ſecretius redderet; ſicut nonnullis qui verecundia trepidaturi videbantur, offerri mos erat. Illum autem maluiſſe ſalutem ſuam in conſpectu ſanctæ multitudinis profiteri. Non enim erat ſalus quam docebat in rhetorica, & tamen eam publice profeſſus erat. Quanto minus ergo vereri debuit manſuetum gregem tuum, pronuncians verbum tuum, qui non verebatur in verbis ſuis turbas inſanorum? Itaque vbi aſcendit, vt redderet; omnes ſibimet inuicem quiſque vt eum nouerat, inſtrepuerunt nomen eius ſtrepitu congratulationis. quis autem ibi non eum nouerat? Et ſonuit preſſo ſonitu per ora cunctorum collætantium, Victorinus, Victorinus. Cito ſonuerunt D
exultatione, quia videbant eum: et cito ſiluerunt intentione,vt audirent eum. Pronunciauit ille fidem veracem præclara fiducia: et volebant eum omnes rapere intra in cor ſuum; & rapiebant amando & gaudendo: hæ rapientium manus erant.] hactenus de Victorini conuerſione Auguſtinus: cuius exemplo, vt ipſe de ſe fatetur, exarſit ardore fidei conſequendæ.

VICTORINI NOBILIS FIDEI CONFESSIO.

Sic igitur Victorinus, tanta animi magnitudine, refragante licet magna Senatus populiq. Romani parte, Chriſtianam religionẽ ſemel amplexus, eam vehementioribus in dies ſtudijs coluit & illuſtrauit; atque adeo vt maluerit (vt dictũ eſt) ſe abdicando, a docentium cathedris cum profeſſoribus Chriſtianis, Iuliani edicto promulgato, & ſublimiq. loco deſcendere, & inter humiles profiteri, quàm ad Imperatoris & Præfectorum gratiam ſibi conciliandam, inter Gentiles adnumerari. Poſt hæc autem quamdiu ipſe vi- E
xerit, incertum eſt: cum vero decrepitæ iam ſenectutis hoc tempore eſſet, haud multum temporis poſt hæc potuit eſſe ſuperſtes: nam in extrema eum ſenectute factum eſſe
f Hieronym. de Script. Eccleſ. in Victorino. Chriſtianum, S. Hieronymus tradit, cum eius lucubrationes recenſet his verbis [f]: Victorinus natione Afer Romæ ſub Conſtantino Principe rhetoricam docuit: et in extrema ſenectute Chriſti ſe tradens fidei, ſcripſit aduerſus Arianos, libros more dialectico valde obſcuros, qui ab eruditis modo intelliguntur, & commentarios in Apoſtolum.]
g Hieronym. in proœm. cõment. in epiſt. Pauli ad Galat. hæc Hieronymus, qui & de eius commentarijs in Epiſtolas Pauli cum meminit, haud adeo feliciter id eum aſſecutum tradit: quippe qui litteris philoſophicis atque alijs humanioribus aſſuetus, in eiſdemq. ſemper ad ſenectutem vſque detentus, res Chriſtianæ religionis prouecta nimis ætate attigit. de quo hæc idem auctor [g]:

VICTORINI LVCVBRATIONES.

Non

A Non quia ignorem, Caium Marium Victorinum, qui Romæ pueros rhetoricam do-
cuit, edidiſſe commentarios in Apoſtolum: ſed quòd occupatus ille eruditione ſęculariũ
litterarũ, ſcripturas omnino ſanctas ignorauerit: et nemo poſſit quamuis eloquens, de
eo bene diſputare, quod neſcit.] hæc ipſe: qui in Chronico de eodem teſtatur, tanta
floruiſſe claritudine, vt ex Senatuſconſulto (quod dictum eſt) donari meruerit ſtatua, in
foro Traiani honoris cauſa collocata. Meminit eiuſdem idem S. Hieronymus, cum ſu-
gillat Iouinianum hæreſiarcham, dicentem, virginem idem eſſe, quod nuptam: Si id
ipſum (inquit) virgo putatur & nupta: cur piaculum vocis huius Romæ Victorinus au-
dire non potuit? Virgo a viro, non vir a virgine generatur.] Scripſiſſe autem ipſum li-
bros illos quatuor de Trinitate, viuente Conſtantio, certum ex iiſdem deducitur argu-
mentum, dum agens de Nicæno Concilio [a] ait: Probatum illud ab Imperatore Impera- *a Victorin. de Trinit. lib. 2.*
B toris noſtri patre.] Quin idem ſuperius cum item agit de eodem Nicæno Concilio, ce-
lebratum ait [b] ante quadrageſimum annum: quem annorum numerum ſi quis velit ad *b Idem de Trinit. lib. 1.*
exactum referre calculum; dicendum eſſet, ipſum nonniſi poſt duos ſequentes an-
nos, nempe Domini anno ſexageſimo quinto poſt trecenteſimum eo ſcripſiſſe, quo ex-
pletur numerus ille quadragenarius a dicto Nicæno Concilio. Quamobrem ſic ipſe
expreſſiſſe numerum illum intelligi poſſe videtur, non vt ea obiter tractans certum
voluerit annorum numerum conſignaſſe, ſed quòd poſt tertium annorum denarium
quartus iam volueretur. Extant eius viri hymni tres, & de Homouſio recipiendo lucu-
bratiuncula, necnon exametrum carmen de Machabæis, eadem omnia ſumma cum
eruditione pietatem redolentia. Nec præterimus (quando de eius ſcriptis eſt ſermo) te-
ſtari S. Auguſtinum, eumdem Victorinum complures Platonicorum libros Latinitate
C donaſſe, quos ſe legiſſe tradit [c]. Sed reuertamur ad Iulianum, vnde occaſione promul- *c Auguſt. confeſſ. lib. 8. cap. 2.*
gati aduerſus Chriſtianos litterarum profeſſores edicti, ad Victorinum digreſſi ſumus.

Mira quidẽ impij hominis procacia fuit, quæ Imperij coniũcta viribus nihil intenta-
tũ voluit reliquiſſe: qui enim temerario auſu a ſcientiarum profeſſione Chriſtianos eie-
cit; idem impudenter, qui optima ratione a maioribus inſtituti & poſteris traditi eſſent *IVLIANVS IMITARI CONATVS RES CHRISTIANORVM.*
ritus Chriſtianæ religionis & mores, in Ethniciſmum transferre conatus eſt: nec erubuit
imitari re ipſa, quos probris & ignominia affectos, vt infames, exagitabat. Quænam
autem fuerint, in quibus Chriſtianos voluit ſequi, Gregorius Nazianzenus in primis do-
cet his verbis [d]: Cum doctrinam noſtram dogmatibus quidem & ſupernis teſtimonijs *d Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.*
magnam eſſe perſpiceret, eamdemq. veterem & nouam, veterem vaticinijs ac ſublu-
centibus Diuinitatis notionibus, nouam poſteriori Dei aduentu ac præſentia, iiſq. mi-
D raculis, quæ tum ex ea, tum circa eam deſignata ſunt: ceterum maiorem atque inſi-
gniorem ob eas Eccleſiæ figuras, quas traditione acceptas in hanc vſque diem ſeruaui-
mus. Vt ne hoc quidem ipſius malitiæ expers maneret, quid comminiſcitur? quid fa-
cit? Rapſacem illum Aſſyrium imitatur [e]] qui ad reducendum in ſeruitutem Hebræos *e 3. Reg. 18.*
Hebræo voluit vti ſermone, non Syro paucis illorũ noto: Idem igitur (inquit) hic quoque *Iſa. 36.*
cogitans, ſcholas in omnibus ciuitatibus extruere parabat, & ſacraria, ſedeſq. partim al-
tiores, partim depreſſiores: profanorum etiam dogmatum lectiones & explicationes
inſtituere, tam quæ mores componerent, quàm quæ in rerum abſtruſiorum tractatione
verſarentur: tum precationum alternatim canendarum formam, & rationis, qua in eos
qui peccarent, pro delicti modo animaduerteretur, atque omnia quæ noſtræ plane di-
ſciplinæ ſunt. Conſtituebat etiam diuerſoria ædificare, ac domos excipiendis hoſpiti-
E bus dicatas, necnon monaſteria, & virginum cœnobia: ſimulq. humanitatem erga
pauperes, beneficentiamq. adiungere cum ceteram, tum eam quæ in epiſtolaribus teſ-
ſeris conſiſtit, quibus eos, qui inopia premuntur, ex gente ad gentem tranſmittimus:
quæ videlicet in noſtris rebus vel in primis ſuſpexerat. Atque hæc quidem in animo ha-
bebat nouus iſte dogmatum auctor & ſophiſta.]

Perficere tamen Iulianus ea omnia haud valuit, licet ſummo ſtudio pertentarit; vt
eius litteræ ad Arſacem Pontificem ſcriptæ teſtantur, quas paulo poſt ex Sozomeno
deſcribemus. Cur autem diu animo reuoluta, magnoq. conſilio agitata, minime
ad optatum perduxerit exitum: non tam quidem accidit, quia citius ex hac vita
abreptus eſt, & ob eam cauſam illa ſicut alia quæ in Chriſtianos excogitauerat, pro- *RES CHRISTIANORVM SVPERANT HVMANVM CAPTVM.*
ſequi minime valuit: ſed potius id eueniſſe, quòd cærimoniæ, ritus, mores, tradi-
tioneſq. Chriſtianæ religionis, eiuſmodi ſint, quæ Deum auctorem habeant, & ſine Dei

ope haud valeant conſummari, idem Gregorius pluribus diſſerit: Quippe qui (inquit) huiuſmodi ritus, præſcriptiones, & cærimoniæ Chriſtianis belliſſime congruant, taleſque ſint, vt nullus eorum qui veſtigijs noſtris inſiſtere cupiunt, eas æmulari poſſit: quandoquidem non tam humanis ingenijs atque inuentionibus, quàm vi diuina, temporiſque firmitate vigorem obtinuerunt.] quamobrem idem exiſtimatum eſt, Iulianum res noſtras imitari, ac ſimiam hominem agere, quippe quæ careat ratione, optima hominis parte: ſic plane viſus eſt noſtra reddendo, ac tamquam in ſcena repræſentando, interiori illa carens ſapientia, qua res noſtræ diuinitus, non autem humana induſtria inſtitutæ ſubſiſtunt. Hæc & alia Gregorius de his pluribus agens. A

a Sozom. lib. 5. cap. 20.

Vnde autem eiuſmodi cupido animum inceſſerit Iuliani, vt quos odiſſet, imitari inſtitueret Chriſtianos, Sozomenus ſic aperit[a]: Imperator cum iampridem ſtuderet, vt religio Gentilis per vniuerſum Imperium peruaderet; iniquo animo tulit, cum videret eam religione Chriſtiana laude & hominum approbatione inferiorem eſſe. Nam etſi delubra patefacta fuere, & ſacrificia atque dies feſti patrij Gentilium in ſingulis vrbibus ſibi ex ſententia procedere videbantur: tamen diſcruciabatur animo, cum ſecum cogitaret, ſi eius conatus nudarentur, fore vt iſta omnia breui commutarentur. Maxime autem omnium eum angebat, quòd audiret, vxores etiam, liberos, & ſeruos multorum ſacerdotum fidem Chriſti profiteri. At vero cum exiſtimaret, religionem Chriſtianam maximam ex vita & moribus eorum, qui eam ſequebantur, commendationem conſecutam; inſtituit animo, delubra Gentilium tũ apparatu, tum ordine Chriſtianæ religionis adornare.] hæc Sozomenus, quæ ante deſcripta, modo ex Gregorio Nazianzeno retulimus: idemq. ipſe inferius ſic ait de eiuſdẽ in his componendis inani ſtudio Iuliani[b]: B

b Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

FRVSTRA IVLIANVS IMITARI TENTAT RES CHRISTIANORVM.

Sit igitur theatrum paratum (nam quo alio nomine templum ſuum vocari iubeant, neſcio) præcones clament, populus confluat, ſublimioribus locis ſedeant, vel qui ætate & canicie eximiæque functionis dignitate præcellunt, vel qui generis ſplendore & gloria conſpicui ſunt, ac ſapientia humi texta, pluſque voluptatis habent, quàm veræ pietatis (hoc enim propter eos faciemus) quid deinde agent? Ipſi ſuos Antiſtites deſcribant: purpura eos ornabit, & vittæ, & floridæ atque egregiæ coronæ: quandoquidem pleriſque in rebus grauitatem ſplendoremq. ab eis affectari ſenſi, idq. ſtudioſe curari, vt ſupra priuatos emineant: tamquam videlicet id quod commune & plebeium eſt, facile in contemptum veniat: quod autem elatum eſt, faſtuſq. plenum, atque affecutu difficile, fidem & auctoritatem habeat. An hic quoque ad nos vſque ſe deijcient, ſublimitatemque non tam in geſtu ac rerum ſpecie, quàm in moribus ſibi conuenire, noſtri inſtar exiſtimabunt? Nos enim quid externe appareat ac depingatur, parum noſtra referre arbitramur; verum circa internum hominem enixius laboramus; ſpectatoremque ad ea quæ animo & intellectu percipiuntur, retrahere conamur, ex eoque vulgus magis erudimus.] hæc Gregorius, plane ſignificans licuiſſe Iuliano exteriorem Chriſtianorum in templo cultum atque ſplendorem imitari; mores vero, quibus interiora exterioribus egregie reſpondebant, nequaquam aſſequi valuiſſe: atque perinde ac ſine anima corpus, non hominis, ſed cadaueris dignum eſt nomine; ita repræſentata ab illo noſtra, viſa fuiſſe cadauer exanime. C D

c Sozom. lib. 5. cap. 15.

Quanto autem ſtudio in his Iulianus inuigilarit, epiſtola ab ipſo ſcripta ad Arſacium in Galatia Gentiliciæ ſuperſtitionis Pontificem locuples teſtis eſt: quam Sozomenus cum Græce conſcriptam recitet[c], eadem ſic Latine edita extat:

IVLIANI EPISTOLA AD ARSACIVM PONTIFICEM GALATIAE.

Quòd quidem nondum religio Gentilium ex noſtra procedat ſentẽtia, impedimento ſunt hi qui eam profitentur. Quæ autem a dijs nobis donata ſunt, ea ſplendida ſunt, magna ſunt, excellentiora ſunt, quàm quæ omnino vel optari vel ſperari poterant. Nam in tam exiguo temporis ſpatio (ſit quidem Nemeſis noſtris verbis propitia) tantam ac talem rerũ mutationẽ paulo ante ne optare quidem quiſquam audebat. Sed quid eſt cauſæ, cur in hiſce, perinde ac ſi nihil amplius opus eſſet, conquieſcamus, ac non potius conuertamus oculos ad ea, quibus impia Chriſtianorum religio creuerit, id eſt ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis ſepeliendis poſitam, & ad ſanctimoniam vitæ, quam ſimulant? quorum ſingula a nobis vere exequenda eſſe cenſeo. Neque ſatis eſt iſtud ſolum inſtiturum ſanctè obſeruari: ſed velim omnes noſtros ſacerdotes omnino, qui Galatiam incolunt, vel minis impellas, vel ratione perſuadeas, vt ſint honeſti: vel ſacerdotali miniſterio abdices, ſi non vna cum vxoribus, liberis, & famulis, dijs colẽdis ſe- E

EXHORTATIO IVLIANI AD BONOS MORES.

dulo

A dulo animo attendant: et ne patiantur, ſeruos, aut filios, aut coniuges Galilæorum impie in deos ſe gerere, & impietatem pietati præponere. Deinde ſacerdotem quęque hortare, ne accedat ad ſpectacula, neve in taberna bibat, neu artem aliquam aut opificium turpe infameve exerceat: Et qui tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito: qui autem reſiſtunt, expellito. Porro xenodochia multa in ſingulis ciuitatibus extruito, vt peregrini noſtra benignitate fruantur, neque ſolum hi qui noſtram colunt religionem, ſed & alij quoque, ſi pecuniarum indigeant. At ratio, qua res tibi ad hoc inſtitutum neceſſariæ abunde ſuppetant, a me interim excogitata eſt. Nam triginta millia modiorum tritici in tota Galatia, & ſexaginta millia ſextariorum vini in ſingulos annos dari iuſſi: Quorum quintam partem in pauperes, qui ſacerdotibus inſeruiunt, inſumendam eſſe mando: quod reliquum eſt, peregrinis & mendicantibus ſubleuandis B diſtribuendum. Nam turpe profecto eſt, cum nemo ex Iudæis mendicet, & impij Galilæi non ſuos modo, ſed noſtros quoque alant: vt noſtri auxilio, quod a nobis ferri ipſis debeat, deſtituti videantur. EFFVSAE ELEEMOSYNAE CHRISTIANORVM.

Quare doceto Gentiles in huiuſmodi miniſteria pecunias conferre, & pagos Gentilium ex fructibus dijs offerre primitias: et eiuſmodi beneficentiæ officijs aſſuefacito: planumq. illis facito, hoc noſtrum olim munus fuiſſe. Nam Homerus Eumæum ſic loquentem facit:

Hoſpes ſi noſtris ſuccederet aduena tectis
Vilior: acciperem placide. Sunt diues egenſque
A Ioue. Parua mea eſt (fateor) ſed grata facultas.] ne hæc Chriſtianis accepta ferret Iulianus, ex Homero ſibi vendicat. ſed ſubdit:

C Neque igitur permittamus, alios noſtrorum imitatione bonorũ nobis laudem præripere, vt ipſi propter ſocordiam turpitudine & infamia afficiamur: immo potius ne pietatem erga deos penitus prodere videamur. Quòd ſi te iſta ſedulo obire accepero, maxima ſane lætitia geſtiam. Præſides domi raro inuiſas; ſed ſcribas ad eos litteras ſæpiſſime. Ingredientibus illis in vrbem, nemo ſacerdos obuiam prodeat, niſi quando ad templa deorum accedunt, ſolum intra veſtibula. Eos intrantes nullus miles præcedat: ſequatur autem qui vult. Nam ſimulvt ingredietur limen delubri, priuati perſonam induit: ſiquidem ipſe, vt noſti, his qui intus ſunt, præes, propterea quòd diuina lex iſtud poſtulat. Et qui tibi parent, ſunt re vera pij: qui autem præ arrogantia reſiſtunt, oſtentatores ſunt, & inanis gloriæ appetentes. Peſſinunti opem ferre paratus ſum, dummodo Matrem deorum ſibi propitiam reddant. At ſi eam contemnant; non modo culD pæ affines erunt, verum etiam (quod dictu acerbius eſt) in grauiſſimam apud nos offenſionem incurrent:

Nam ſcelus infandum eſt, dextram præſtare benignam
Illis qui ſuperis indicunt bella beatis.

Perſuade igitur illis, vt ſi a me curam de ſe ſuſcipi cupiant, omnes vna ſe deorum Matri ſupplices præbeant.] hactenus Iuliani epiſtola ad Arſacem. Sed conſidera ex his demum, accurate lector, quàm deteriores Iuliano Apoſtata exhibeant ſe ipſos recentiores apoſtatæ, antiquorum Eccleſiæ morum contemptores; dum & deſpiciunt atque ſubſannant, quæ inuidi hoſtis oculis ſunt viſa pulcherrima, atque omni acceptatione digniſſima.

Hoc inſuper anno (vt tandem finem eidem imponamus) menſe Decembris, quæ ſuE perſterant Nicomediæ e priori terræmotus clade, eodem reciprocante impulſu terræ proſtrata ſunt: quo & Nicæam haud mediocriter fuiſſe concuſſam, Ammianus [a] affirmat: triſtiaq. hæc ait auſpicia præceſſiſſe Perſicam, in quam incumbebat Iulianus, expeditionem. Vix credi poteſt, quot cladibus hoc anno fuerit Oriens afflictatus, cum Iulianus inſtaret conciliare ſibi numina hecatombis. Nicomediam vero ab eo valde amatam, Themiſtius tradit in ſua oratione. a Ammian. lib. 22.

IESV CHRISTI ANNVS	LIBERII PAP. ANNVS	IVLIANI IMP. ANNVS
363.	12.	2.

SEquens Domini annus trecenteſimus ſexageſimus tertius, quo Iuliani annus ſecundus, cœptus menſe Nouembris anni ſuperioris, pariter perſeuerans, ipſius morte interceptus

interceptus haud valuit conſummari, Conſulatu eiuſdem quatto, atque Salluſtij, Faſtis adſcribitur. Videbatur nouum (inquit Ammianus[a]) adiunctum eſſe in Conſulatu Auguſto priuatum hominem, quod poſt Diocletianum & Ariſtobulum nullus meminerat geſtum.] Ceterum quantæ æſtimationis Salluſtius iſte apud eum eſſet, non tantum collata illi Galliarum præfectura declarat, ſed & ipſiuſmet Iuliani teſtificatione in epiſtola ad Oribaſium ſatis perſpectum habetur, cum ait[b]: Vtinam dij Salluſtium virum probum nobis concedant: ac ſi propterea ſucceſſor nobis dabitur, nihil erit, vt ſpero, moleſtum.] hæc ipſe. Porro creatus eſt Conſul ipſe Salluſtius hoc anno, cum ageret Præfectum in Gallijs, vnde & ſcripſit ad Iulianum proficiſcentem in Perſas, eumq. per litteras obteſtatus eſt, ne expeditionem illam maturaret, nondum pace numinum exorata: quod & Ammianus teſtatur[c]. A

a Ammian. lib. 21.

CONSVL SALLVSTIVS QVANTAE AESTIMATIONIS.

b Iulian. epiſt. ad Oribaſium.

c Ammian. lib. 23.

d Idem ibid.

Qui autem hoc anno Salluſtium creauit Conſulem Iulianus (idem inquit auctor[d]) Apronianum Romæ decreuit eſſe Præfectum, Octauianum Proconſulem Africæ, Venuſto Vicario commiſit Hiſpanias, & Ruffinum Aradium Comitem Orientis in locum auunculi ſui Iuliani recens defuncti prouexit. Quibus, vt conuenerat, ordinatis, terrebatur omine quodam, vt docuit exitus, præſentiſſimo. Felice enim largitionum Comite profluuio ſanguinis repente extincto, eumque Comite Iuliano ſecuto; vulgus publicos contuens titulos, Felicem Iulianum Auguſtumque pronunciabat. Præceſſerat illud ſæuum. Namque Kalendis ipſis Ianuarijs, aſcendente eo gradile Genij templi, e ſacerdotum conſortio quidam ceteris diuturnior, nullo pulſante, repente concidit, animamque inſperato caſu efflauit: quod aſtantes (incertum per imperitiam, an adulandi cupiditate) memorabant Conſulum ſeniori portendi, nimirum Salluſtio: et vt apparuit, non ætati, ſed poteſtati maiori interitum propinquare monſtrabatur.] his territa- C mentis exagitatus Iulianus præſentem auſpicatus eſt annum, cruciatus mirum in modum ijs quibus intentus erat auſpicijs. B

OMINA DE FVTVRO INTERITV IVLIANI.

Super his (idem ſubdit Ammianus) alia quoque minora ſigna ſubinde, quod acciderat, oſtendebant. Inter ipſa enim exordia procinctus Parthici diſponendi, nunciatum eſt, Conſtantinopolim terræ pulſu vibratam. quod horum periti minus lætum eſſe pronunciabant aliena peruadere molienti Rectori. Ideoque intempeſtiuo conatu deſiſtere ſuadebant: ita demum hæc & ſimilia contemni oportere firmantes, cum irruentibus armis externis, lex vna ſit & perpetua, ſalutem omni ratione defendere, nihil renitente vi moris.]

Sed quid his funeſtum eſt additum? Ijſdem diebus, inqnit, nunciatum eſt ei per litteras, Romæ ſuper hoc bello libros Sibyllæ conſultos (vt iuſſerat) Imperatorem eo anno diſcedere a limitibus ſuis, aperto prohibuiſſe reſponſo.] Sed ex quibus ſolijs Iuliano malum prænunciatum eſt; Apollinis ipſius, ex quo omnis diuinatio hauriri ſolita, clades atque ruina, & oraculorum ſibyllinorum futura, niſi mox fuiſſet occurſum, conflagratio minime prænoſci valuit & anteuerti. Nam, vt idem Ammianus affirmat, quartodecimo Kalendas Aprilis, noctu Palatini Apollinis templum, præfecturam regente Aproniano, in vrbe conflagrauit æterna; vbi ni multiplex iuuiſſet auxilium, etiam Cumana carmina conſumpſerat magnitudo flammarum.] Porro aſſeruari potuerunt ipſa oracula ſibyllina vſque ad Honorij Auguſti Imperium, quando (vt ſuo loco dicturi ſumus) auctore Stilicone, igni tradita ſunt. D

CONFLAGRATIO APOLLINIS PALATINI.

Sed quæ ab Aproniano Vrbis Præfecto his temporibus ibidem geſta ſint, idem Ammianus ſic narrat[e]: Dum hæc in Oriente volubiles fatorum explicant ſortes; Apronianus E regens vrbem æternam, Iudex integer & ſeuerus, inter curarum præcipua, quibus hæc præfectura ſæpe ſolicitatur, id primum opera curabat enixa, vt veneficos, qui tunc *creſcebant, captos, poſtq. agitatas quæſtiones, nocuiſſe quibuſdam, apertiſſime confutatos, indicatis conſcijs, morte mulctaret; atque ita paucorum diſcrimine, reliquos, ſi qui laterent, formidine parium exturbaret. Hæc egiſſe ideo efficaciter, fertur, quòd Iuliani promotus arbitrio agentis etiam tum per Syrias, in itinere vnum amiſerat oculum: ſuſpicatuſque artibus ſe neſarijs appetitum, iuſto quidem, ſed inuſitato dolore, hæc & alia magna quæritabat induſtria: vnde quibuſdam atrox viſus eſt: in amphitheatrali curriculo vndatim coeunte aliquoties plebe; cauſas diſpiciens criminum maximorum. Deinde poſt huiuſmodi vindicata complura, Hilarium aurigam conuictum atque confeſſum, vix dum pubeſcentem filium

e Ammian. lib. 26.

APRONIANI PRAEFECTI RES GESTAE ROMAE.

* tarc.ſcebant

ſuum

A ſuum venefico tradidiſſe docendū ſecretiora quædā legibus interdicta, vt nullo conſcio adminiculis iuuaretur internis, capitali animaduerſione damnauit. Qui, laxius retinente carnifice, ſubito lapſus, confugit ad ritus Chriſtiani ſacrarium: extractuſque exinde illico, abſciſſa ceruice, conſumptus eſt. Verum hæc ſimiliaq. tum etiam vt coercenda mox cauebantur: et nulli vel admodum pauci in his verſati flagitijs vigori publico inſultarunt: ſed tempore ſecuto longæua impunitas nutriuit immania, vſque eo graſſante licentia, vt imitatus Hilarium quidam Senator, ſeruumque ſuum modo non per ſyngrapham arcanis piacularibus imbuendum commiſiſſe doctori malarum artium contutatus, ſupplicium redimeret opima mercede, vt crebrior fama vulgarat, &c.] hæc Ammianus de Aproniano in magos ſæuiēte: quo titulo Præfectos agere in Chriſtianos conſueuiſſe ob inuidiam decori nominis martyrij, ſatis ſuperius dictum eſt: vt du-
B bium minime ſit, ea inquiſitione magorū, accuſantibus eo nomine Chriſtianos ex more Gentilibus, ex eis quamplurimos cauſam dicere iuſſos eſſe, atque diuerſis pœnis affectos.

Huius quoque anni primordijs immenſum Iuliani conatum de reſtituendo Hieroſolymorum templo, a Tito diruto, idem Ammianus deſcribit his verbis [a]: Licet accidentium varietatem ſolicita mente præcipiens, multiplicatos expeditionis apparatus flagranti ſtudio perurgeret: diligentiæ tamen vbique diffidens, Imperijque ſui memoriam magnitudine operum geſtiens propagare; ambitioſum quondam apud Hieroſolymam templum, quod poſt multa & internecina certamina obſidente Veſpaſiano, poſtea Tito, ægre eſt oppugnatum, inſtaurare ſumptibus cogitabat immodicis; negotiumque maturandum Alipio dederat Antiochenſi, qui olim Britannias curauerat pro Præfectis.] hæc quidem de cauſa iterum excitandi templi cum Ammianus recenſeat, haud veritatis ſco-
C pum collimaſſe penitus viſus eſt. Nec ſane ſtudiū erga Iudæos ad hoc ipſum Apoſtatam impulit, quorum doctrinam, patriamq. religionem, æque ac Chriſtianorum cultum editis (vt dicemus) commentarijs exagitauit: Verum illa cauſa potiſſima interceſſit; vt ſic aduerſus Chriſtianam religionem veluti munitionem ædificans, ac Iudæos ſuperexaltans, eam penitus ſterneret.

a Ammian. lib. 23. IVLIANVS RESTITVENDVM CVRAT TEMPLVM HIEROSOLYMITANVM.

Quanti enim eſſet momenti, tales in Chriſtianos hoſtes immittere; quæ illi ſponte egerant, relaxatis tantum ab ipſo Iuliano licentiæ habenis, ſatis perſpicuum ſpecimen nuper dederant, cum acrius quàm Gentiles ipſi ſæuiſſent in Chriſtianos: quorum quidem immanium ſcelerum exciderint licet Acta; quæ tamen S. Ambroſius paucis perſtringit verbis ad Theodoſium ſcribens [b], haud obſcure ſignificant, cum ait: At certe, ſi iure gentium agerem, dicerem quantas Eccleſiæ baſilicas Iudæi tempore Imperij
D Iuliani incenderint: duas Damaſci, quarū vna vix reparata eſt, ſed Eccleſiæ non Synagogæ impendijs; altera baſilica informibus horret ruinis. Incenſæ ſunt baſilicæ Gazis, Aſcalone, Berythi, & illis fere locis omnibus; & vindictam nemo quæſiuit. Incenſa eſt baſilica & Alexandriæ a Gentilibus, & a Iudæis, quæ ſola præſtabat ceteris.] hæc Ambroſius. Porro Berythi eccleſiam incenſam fuiſſe a Magno Comite, Petrus Alexādrinus tradit [c].

IVLIANVS IN CHRISTIANOS IMMITTIT IVDAEOS.

b Ambroſ. epiſt. 29.

c Apud Theod. lib. 4. c. 20.

S. Ioannes Chryſoſtomus hæc eadem tempora reuocat in mentem, dum de Iudæis agens ſic ait [d]: Nemo veſtrum ignorat, memoria noſtra, quando Iulianus, qui omnes homines impietate ſuperauit, contra Chriſtianos ſæuiret, quo modo plerique ex Iudæis Gentibus adhærebant, & cultum idolorum præferebant. Quare ſi aliquo modo modeſtius nunc degere videntur, formidine Principum id ſimulant: quæ ſi nulla eſſet, crudeliora quàm antea vmquam facere auderent, cum omni prauitate atque
E malitia priſcos nimium antecedant: maleficas artes atque magicas, petulantiam, audaciam, ceteraque vitia ſupra modum colentes. et quamuis tanto freno coerceantur, ſæpenumero tamen in Principes conſpirarunt, & in extremas inde calamitates inciderunt.] hæc Chryſoſtomus: qui & in deſtructione templorum prodigia quædam magna accidiſſe teſtatur [e], licet ea (quòd obiter illa tractaret) quænam fuerint, minime recenſuerit. Hac igitur vna ex cauſa Iulianus erga Iudæos, quos vt dijs Gentium aduerſarios oderat, viſus eſt aut videri voluit eſſe propenſior. Ad quos officij plenam eiuſmodi tunc dedit epiſtolam [f], quam Græce ſcriptam, Latine redditam hic deſcribemus: meminit namque huius epiſtolæ Sozomenus [g], dum ait: Scripſit ad populum Iudaicum, vt pro ſe ſuoque regno preces funderent.] epiſtola autem ſic ſe habet:

d Chryſoſt. hom. 44. in Matth.

e Chryſoſt. in Act. homil. 4.

f Extat inter epiſt. Iul. ep. 25.

g Sozom. lib. 5. cap. 21.

Iulianus Iudæorum Reipub. Superiora tempora non tam vobis ob ſeruitutem moleſta fuere, quàm quòd tabulis iniuſſu Principis emiſſis obnoxij eſſetis, immenſum-

LITTERAE IVLIANI AD IVDAEOS.

que

que aurum in ærarium inferretis. Quam rem ego magna ex parte meis vidi oculis, tum A multo magis ex ipſis tabellis, quæ contra vos aſſeruabantur, perſpexi: quin & paratum iam iterum contra vos vectigal prohibui, & impietatem hanc deteſtabilem compreſſi, tabulaſque incendi, quæ in meis ſcrinijs ad vos opprimendos cuſtodiebantur: vt nemini liceat deinceps tantæ impietatis rumorem in vos ſpargere. Neque ſane harum iniuriarum cauſa Conſtantio fratri, viro memorabili, potius tribuenda videatur, quàm nonnullis omnino barbaris, & mente impijs, qui eius menſa vtebantur: quos ego manibus meis arreptos, atque in foueam coniectos perdidi, vt ne memoria quidem vlla de eorum interitu apud nos ſuperſit. Ego vero cum longe maioribus beneficijs vos ornare vellem, fratrem * Iulum Patriarcham omni obſeruantia dignum hortatus ſum, vt & tributum quod vobis imperatum dicebatur, prohibeat, & nemini in poſterum liceat vectigalia eiuſmodi a vobis exigere: quo ſumma vobis ſecuritas & otium ſit in meo regno, & maiori ſtudio pro meo regno vota faciatis Deo optimo & opifici, qui mihi dignatus eſt ſuis puriſſimis manibus coronam imponere. B

* Illem

Solent namque qui ſolicitudine aliqua premuntur, mente conſtringi, neque tam confidenter manum ad Deum orandum tollere. At qui cura penitus vacui ſunt, tota mente gaudent, & pro regno ſupplices manus ad Deum maximum porrigunt, in quo ſitum eſt, vt regnum noſtrum in optimo ſtatu verſetur, ſicut optamus. Id vos in primis curare atque contendere debetis: quo & ipſe, bello Perſico ex animi ſententia geſto, ſanctam vrbem Hieruſalem, quam multos iam annos habitatam videre deſideratis, meis laboribus refectam incolam, & vna vobiſcum in ea optimo Deo gratias agam.] hactenus epiſtola Iuliani, in qua videas hominem tamquam nouum Proteum nouam induere formam: Nam qui in omnibus fere litteris ſuis non vnum Deum, ſed plures C innocat, prædicat, & extollit; nunc quòd ſciat ſe cum Iudæis rem agere, quorum in vnius numinis cultu verſetur religio, vnius tantum Dei optimi maximi habuit mentionem, vt pene videatur Iudæis factus eſſe Iudæus. Sed ad conſtructionem templi reuocemus orationem, atque ex Ammiano primum petamus auctoritatem; non quidem quòd Ethnici auctoris fides noſtrorum teſtificationi ſit præferenda, illorum potiſſimum, qui his viuentes temporibus ſpectata ſanctitate erant; ſed vt etiam ex hoſtibus teſtatis his redditis, nulla vel hoſtibus poſsit dubitatio exoriri. Subdit igitur nuper recitatis hæc Ammianus[a]: Cum itaque idem fortiter inſtaret Alipius, iuuaretque prouinciæ Rector; metuendi globi flammarum prope fundamenta crebris aſſultibus erumpentes, fecere locum, exuſtis aliquoties operantibus, inacceſſum. Hocque modo, elemento deſtinatius repellente, ceſſauit inceptum.] hæc de his ſummatim Ammianus. D

FALLAX IACTANTIA IVLIANI.

IVLIANVS NOVVS PROTEVS.

a Ammian. lib. 23.

DE AEDIFICATIONE TEMPLI CONATVS IVLIANI INANIS.

Sed videamus quæ his conſentientia pluribus in locis ſcribit Ioannes Chryſoſtomus: quòd enim ipſo puero hæc geſta ſint, altioribus fixa radicibus eius memoriæ tenacius inhæſerunt: factuſq. vir pro concione eadem crebrius, licet nota omnibus, in deteſtationem Iudæorum perfidiæ, Fidelium auribus inculcauit: nam inter alia aduerſus Iudæos agens, hæc ait[b]: Cum Iulianus, qui Imperatores omnes ſuperauit impietate, vocaret Iudæos ad ſacrificandum idolis, & ad ſuam impietatem pertrahere conaretur: ac mox obijcerent illi priſcum culturæ ritum, dicentes: A noſtris maioribus Deus hoc modo cultus eſt: etiam nolentes tum fatebantur hæc quæ nos nunc demonſtrauimus, quòd fas non eſſet extra ciuitatem immolare victimas: Sed totam, inquiebant, religionem violant, quicumque ſacrificant in terra aliena. Proinde ſi vis nos videre ſacrificantes, redde nobis ciuitatem, reſtitue templum, exhibe nobis ſancta ſanctorum, colloca aram; & ſacrificabimus nunc, quemadmodum olim. Nec puduit ſceleratos & effrontes hæc poſcere a viro impio, Paganoque, & impuras manus vocare ad extructionem ſanctorum: nec intelligebant ſe conari impoſsibilia: neque perpendebant, quòd ſi homo illa demolitus eſſet, potuiſſet homo illis ea reſtituere: verum cum Deus eſſet, qui ciuitatem illorum ſubuerterat; fieri nequaquam poſſe, vt quæ Deus decreuerat, vnquam verteret humana potentia. Nam quæ Deus ſanctus, inquit, ſtatuit, quis diſsipabit? ac manum illius excelſam quis auertet? Sicut enim quæcumque ille ſtabilierit, volueritq. manere, nullus homo poteſt demoliri; ita quæcumque deſtruxerit, volueritq. manere diruta, nemo poterit inſtaurare.] et paulo poſt: E

b Ioan. Chryſoſt. aduerſ. Iudæos orat. 4.

Nihilominus ad omnia obcæcati, obſecrabant, ac ſupplicabant, vt cum ipſis ſuſciperet

A ret & aggrederetur inſtaurationem templi. At is qui & pecunias impendit, & Præfectis dedit negotium; viros primates artifices vndiquaque accerſi iuſsit, nihil non fecit, nihil non tentauit: paulatim ac ſenſim hoc agens, ſperanſque futurum, vt ſi poſſet iſtos ad ſacrificandum inducere, facile illos reuocaret ad cultus ſimulacrorum. Simul & illud fore ſperabat inſanus ille ac vecors; vt Chriſti ſententiam fruſtraretur, quæ non patitur templum illud inſtaurari. Verum is qui comprehendit ſapientes in ipſorum aſtutia, protinus ipſis factis declarauit illi, quòd Dei decretũ omnibus eſt potentius, quòdq. valida ſunt opera ſermonum Dei. Nam ſimulatque tentaſſent hunc impium conatum, cœpiſſentque nudare fundamenta, multamque terram exhauſiſſent, reſtaretque vt iam ſtructuram aggrederentur; protinus ignis exiliens e fundamentis exuſſit multos, & intempeſtiuam pertinaciam interrupit.

IGNIS E TERRA EGRESSVS AEDIFICANTES PERTERRET.

B Hæc vbi reſciuit Imperator, quamquam tanta veſania deditus erat illi negotio; veritus tamen, ne vltra progreſſus, in ſuum ipſius caput ignem accerſeret, deſtitit, extinctus cum tota gente. Et nunc ſi redeas Hieroſolymam, conſpicies nuda fundamenta. Quòd ſi cauſam quæras; haud aliam, quàm hanc, audies. Huius rei nos omnes teſtes ſumus. Noſtra enim ætate hæc, non ita pridem acciderunt. Iam conſidera victoriam inſignem. Non hoc accidit ſub pijs Cæſaribus: ne quid dicere poſſint, quòd Chriſtiani ſuperuenientes opus perfici vetuerunt: ſed tum cum res noſtræ afflictæ, cum omnes de vita periclitaremur, cum omnis libertas eſſet ſublata, cum floreret Paganiſmus; cum Fideles alij quidem in ædibus ſuis latitabant, alij vero in ſolitudines demigrarant, foraque fugerant; tum demum hæc acciderunt: ne qua iſtis vel impudens reliqua fieret occaſio tergiuerſandi. Etiam ne adhuc dubitas, Iudæe, cum perſpicias &
C ex Chriſti prædicatione, & ex prophetarum vaticinijs, & ex ipſarum rerum demonſtratione, teſtimonium aduerſus te confirmatum? &c.] hæc ibi Chryſoſtomus: eadem quoque habet in oratione aduerſus Gentiles: quippe prodigium illud adeo patens ingenſque fuit, vt niſi obſtinata pertinacia obſtitiſſet, potentiſſimum cenſeretur non ad Iudæos tantũ, quorum cauſa præcipue ea diuinitus agi videbantur, ſed & Gentiles ad Chriſtianam fidem pertrahendos. Porro ea oratione aduerſus Gentiles, ſe hæc ſcripſiſſe teſtatur, non amplius quàm anno vigeſimo ab his temporibus Iuliani. Inculcat eadem ipſe in commentarijs in Matthæum [a], necnon & homilijs in Acta Apoſtolorum [b].

At multa alia tunc contigere portenta, quæ hoc ipſo anno, quo acciderunt, S. Gregorius Nazianzenus luculenta illa proſecutus eſt oratione, quam, mox vt Iulianus numine vlciſcente extinctus eſt, ſcripſit, eaq. poſteris in hæc verba tradidit [c]: Cum autem
D per omnia alia graſſatus, atque omne genus tyrannidis in nos & crudelitatis vt leue & abiectum aſpernatus eſſet (neque enim vlla vmquam natura ad malorum inuentionem excogitationemq. illius natura vberior ingenioſiorq. extitit) ad extremum Iudæorum quoque nationem in nos immiſit, tum veteri eorum leuitate, tum antiquo noſtri odio ipſorum pectoribus inuſto, ad id quod moliebatur, perficiendum, adiutoribus vſus: fatale nimirum ipſis ex eorum libris & arcanis eſſe affirmans, in patriam redire, ac templum inſtaurare, patriorumq. rituum vigorem reintegrare, ac beneuolentiæ ſpecie conſilium celans. Poſtquam autem hæc in animum induxit, ipſiſque perſuaſit (facile enim impoſturam facit, quod delectat) tum vero illi ad templi extructionem ſe comparare, atque in id opus & manu multa, & animi alacritate, laboreque incumbere. Illud quidem narrant, qui eorum facta laudibus & admiratione proſequuntur:
E vxores quoque ipſorum non modo matronalem omnem mundum, corporiſque ornatum prompto animo detraxiſſe, atque in operis ſtructuram, laborantiumque opem contuliſſe; verum eo quoque animo fuiſſe, vt terram ſinu efferentes, ac nec veſtibus præclaris & ſumptuoſis, nec teneris membris parcentes, pietatis officio ſeſe fungi exiſtimarent, omniaq. hoc conatu inferiora ducerent.

a Chryſoſt. in Matth. hom. 4.
b Chryſ. in Acta Apoſt. hom. 41.
c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Vt vero a ſæuo turbine ac repentino æſtuante terræ tremore compulſi, ad propinquum quoddam templum perrexerunt, partim orationis cauſa, partim (vt in eiuſmodi rebus accidere ſolet) eo quod offerebatur, ad periculi propulſationem vtentes, partim cũ tumultu abrepti, atque incitato curſu ſeſe mutuo protrudentes: ſunt qui ne a templo quidem eos admiſſos fuiſſe, commemorent; ſed cum ad apertas fores acceſſiſſent, repente eaſdem clauſas, peſſuloq. obductas offendiſſe, potentia quadam obſcura & inuiſibili, quæ ad impiorum terrorem, piorumq. confirmationem, huiuſmodi prodigia deſignat.

PRODIGIA IMMENSA IN AEDIFICATIONE TEMPLI.

deſignat. Hoc vero vno iam ore omnes referunt, ac pro certo habent, quòd eos per A
vim obnixamq. contentionem ingreſſum ſibi aperire conantes, ignis e templo occur-
rens inhibuit, eoſque partim exuſſit & abſumpſit (vt ſimile quiddam ipſis acciderit,
a Geneſ. 19. quod Sodomitis [a], aut etiam Nadab [b] & Abiud nouo atque alienò more thura adolen-
b Numer. 16. tibus ac periclitantibus) partim inſignioribus corporis partibus demutilatos, viuam co-
lumnam diuinæ aduerſus ſceleratos comminationis indignationiſque teſtem, reliquit.
Atque hoc quidem in hunc modum ſe habuit: nec fidem deroget quiſquam, niſi qui
eadem ratione alijs quoque Dei miraculis nullam fidem habendam putet.

Quod autem hoc etiam mirabilius clariuſque fuit: lux in cælo ſtetit, Crucem in or-
CRVCIS SIGNVM IN CAELO ET IN VESTIBVS. bem deſcribens; ac nomen illud & figura, quæ in terra prius impijs contemptui fuerat,
in cælo nunc omnibus æque oſtenditur, Deoque victoriæ de impijs relatæ trophæum
efficitur trophæò omni ſublimius & præclarius. Ad hæc porro quid dicturi ſunt hu- B
ius ſæculi ſapientes, ſuaque magnifice prædicantes, qui profundas promiſſaſque barbas
ferunt, & elegans illud pallium circumferunt?] at poſt alia in eos dicta, hæc ſubdit:
At cæli quidem & terræ hæc oſtenta fuerunt: ceterum homo huiuſmodi tempore nihil
portendit, nec paſſionis Chriſti ſignis ſanctificatus eſt? Proferant nunc quoque veſtes
ſuas, qui huius miraculi ſpectatores & diſcipuli extiterunt; illas, inquam, Crucis notis
tunc conſignatas: ſimul enim atque quiſquam hæc commemorabat (ſiue noſtræ doctri-
næ eſſet, ſiue a religione noſtra abhorreret) aut commemorantes audiebat; ſtatim hoc
miraculum in ſe ipſo experiebatur, vel in proximo fieri perſpiciebat, ſtellatus nimirum
ipſe, notiſque diſtinctus, vel illum talem in veſtimentis intuens, omnem textorij artifi-
cij elegantiam, ambitioſeque elaboratam picturam varietate ſuperantem. Quæ res ſpe-
ctantium animis tantum terroris iniecit, vt omnes ferme quaſi ex ſigno vno atque vna C
voce Chriſtianorum Deum inuocarent, eumque multis laudibus precibuſque placare
ſtuderent: multi etiam non in longius rem extrahentes, ſed eodem ipſo tempore, quo
hæc acciderunt, ad ſacerdotes noſtros accurrentes, multumque obſecrantes, & obte-
ſtantes in Eccleſiam admitterentur, ſublimioribus que myſterijs imbuerentur, ſacro
baptiſmate purificati, ac timoris beneficio adiuti, vtilitatemque conſecuti. Ac de his
quidem rebus hactenus.] hucuſque Gregorius.

Ruffinus vero, qui & hoc ſæculo vixit, & Hieroſolymis diu verſatus eadē ab accolis
c Ruffin. lib. 1. cap. 38. 39. nouiſſe potuit, hæc [c] addit: Porticus quoque publicæ, in quibus Iudæorum multitu-
PORTICVS DIRVTAE EX TERRAEMOTV. do, quæ operi videbatur inſiſtere, commanebat, ad ſolum deductæ, *nempe ex ingruen-
ti terræmotu, omnes Iudæos, qui reperti ſunt, oppreſſere. Luce vero orta, cum ſe
mala crederent effugiſſe, ad requirendos eos qui oppreſsi fuerant, reliqua multitudo D
concurrit. Ædes erat quædam in inferioribus templi demerſa, habens aditum inter
duas porticus, quæ fuerant complanatæ, in qua ferramenta aliaque operi neceſſaria
ſeruabantur: e qua ſubito globus quidam ignis emicuit, & per medium plateæ percur-
rens, aduſtis & exanimatis qui aderant Iudæis, vltro citroque ferebatur. Hoc iterum
ſæpiuſq. & frequentiſsime per totam illam diem repetens, pertinacis populi temerita-
tem flammis vltricibus coercebat. Cum interim pauore ingenti & trepidatione, om-
nes qui aderant, deterriti, ſolum verum Deum Ieſum Chriſtum confiteri cogebantur
inuiti. Et ne hæc caſu fieri crederentur; in ſequenti nocte veſtimentis omnium ſigna-
culum Crucis ita euidens apparuit, vt etiam qui diluere pro ſui infidelitate voluiſſet,
nullo genere valeret abolere. Sic deterriti Iudæi, atque Gentiles, locum ſimul & inani-
ter cœpta reliquere.] hæc Ruffinus. E

d Theodor. lib. 3. cap. 17. Quod autem ſpectat ad ferramenta, de illis Theodoretus ſic ait [d]: Ferunt autem, Iu-
dæos ligones ex materia argentea, palas etiam & ſportas confeciſſe.] quæ omnia quo
e Socrat. lib. 3. cap. 17. modo conflagrarint, ſic addit Socrates [e]: Itaque cum adeſſent plurimi, aliud prodigium
contigit. Ignis namque cælitus demiſſus omnia opificum inſtrumenta abſumpſit. Ete-
nim licebat videre malleos, ſcalpra, ſerras, ſecures, aſcias, denique omnia quæ opifices
habebant ad opus perficiendum idonea, flammæ incendio vaſtata: totum diem ignis
IVDAEI TANDEM RESIPISCVNT. iſta depaſtus eſt. Iudæi igitur grauiſsimo timore perculſi, etiam inuiti Chriſtum Deum
confeſsi ſunt, non tamen eius voluntati geſſerunt morem, ſed opinione Iudaiſmi
mentibus antecepta omnino tenebantur aſtricti.] hæc ipſe: qui & ſubdit quæ dicta
ſunt de notatis ſigno Crucis inuiſibili Dei virtute veſtimentis. At non tantum terræ-
motu & igne exturbatum diuinitus fuiſſe opus, ſed vehementi ventorum vi oborta ma-

A teriam præparatam eſſe diſiectam, Theodoretus affirmat, dum addit: Verum poſt-
quam infinitos calcis & gypſi modios in vnum congeſſerant; ex improuiſo ventos ve-
hementes cœpiſſe ſpirare, turbines ingruere, tempeſtates ac procellæ oriri, quæ totam
illam materiam penitus diſſipauerunt.]

Addunt his Ruffinus ac Socrates, dum hæc agere cum Iulianus tum Iudæi aggre-
derentur, Cyrillū Hieroſolymorū Epiſcopum, qui ab exilio in patriam remeauerat, diui-
næ prædictionis illius firmitate confiſum, quæ apud Danielem legitur[a]: Vſque ad con- *a Daniel. 9.*
ſummationem & in finē perſeuerabit deſolatio] ſed & verborū Chriſti robotatum con-
ſtantia, quibus dixerat[b], non manſurum in templo lapidem ſuper lapidem: ſpe erectum *b Matth. 24.*
rem tacitū ſpectaſſe, finemq. magna fiducia præſtolatū eſſe: quem, qualis futurus eſſet, ex SACRA ORA-
vtriſque optime perſpectis diuinis oraculis intellexerat: dum tot prodigijs ingruentibus CVLA MANE-
B cœptū opus fuit penitus deſtitutū: ſed et quod deſiderari poſſe videbatur in Chriſti va- RE INCON-
ticinio, non relinquendum lapidem ſuper lapidem; iſtud ipſum in fundamentis etiam CVSSA.
ſpectauit impletū; muris iam, qui ſuper terrā fuerant, ſubuerſis a Tito: conſpexit inquā
impletum, cum admiranda quadam terræ concuſſione & excuſſione reuulſa ſunt & fo-
ras emiſſa templi vetera fundamenta; vt ſic nec in fundamentis relictus eſſet lapis ſuper
lapidē. hæc Ruffinus[c], & Socrates[d]. Tradit quoque S. Hieronymus, aliquos eſſe interpre- *c Ruffin. lib. 1. cap. 38. 39.*
tatos aliū Danielis locū, quo dicitur[e]: Cumq. corruerint, ſubleuabuntur auxilio paruulo, *d Socrat. lib. 3.*
& applicabuntur eis plurimi fraudulenter] eſſe intelligendū de ſtatu Iudæorum ſub Iu- *cap. 17.*
liano, quo viſi ſunt Iudæi ſubleuari auxilio paruulo, fauente eis mirum in modū eodem *e Daniel. 11.*
Imperatore: cum ſcilicet (quod ſubditur) applicati ſunt eis plurimi fraudulenter; cum ni-
mirū Gentiles viſi ſunt, iubēte Iuliano, cauſam agere Iudæorū; ſed fraudulenter profecto;
C cum haud eſſet in Imperatoris animo exaltatio Iudæorum, ſed per eos procurata depreſ-
ſio Chriſtianorū. Hæc quidem mirifice reſpondere videntur Prophetæ ſententiæ; licet (vt
idem S. Hieronymus ait[f]) diuerſi habeantur verborū illorū ſenſus & interpretationes. *f Hieronym. in Daniel. lib. 1.*

At licet perfidia Iudæorum tot conuicta prodigijs, minime (vt par erat) penitus ce- *c. 11.*
deret: complures tamen, quorum mens obſtinationis prauitate haud omnino erat in- IVDAEORVM
fecta, dedere manus, Chriſtiq. gloriam confeſſi, eiuſdem fidem ſunt auide conſectati: de PLVRES AD FI-
quibus Sozomenus[g], rem egregie teſtatam relinquens eorum teſtificatione, qui tam DEM CONVER-
horrendo ſpectaculo præſentes fuerunt: Quo factum eſt, inquit, vt alij eorum Chri- SI. *g Sozom. lib. 5. cap. vlt.*
ſtum Deum eſſe exiſtimarent, iniquoq. animo tulerint, quòd templum de integro
ædificare conſtituerant: alij paulo poſt ad Eccleſiam ſe transferrent, initiarentur myſte-
rijs, hymnis & precibus Chriſtum pro ſuis improbe factis placarent. Iſtis rebus ſi quis fi-
D dem minime adhibendam putaret, ſit perſuaſus ſaltem ab ijs qui eas ab eorū ſpectatori-
bus acceperunt, quiq. adhuc in hac vita manent: ſit etiā perſuaſus cū a Iudæis ipſis, tum
a Gentilibus, qui opus inchoatū reliquerunt, immo vero ne inchoare quidem potuerūt.]
hactenus Sozomenus. At tandem vt his apponamus coronidem, quæ tradit[h] Oroſius *h Oroſius lib. 7.*
ſuperioribus adnectamus, qui ait, Iulianum ex congeſta ad extruendum auguſtiſſimum *cap. 30.*
templum materia (poſtquam impoſſibile viſum eſt niti aduerſus Deum velle) præ-
cepiſſe ædificari theatrum, in quo reuerſus e Perſide, Epiſcopos, monachos, ceteroſq.
eius loci accolas Chriſtianos traderet beſtijs laniandos. Quod autem Nicephorus[i] his *i Niceph. lib.*
omnibus addit, ſacroſanctum Dei Euangelium ſecundum Ioannem repertū eſſe in ſpecu *10. c. 33.*
deorſum, cum fundamentum templi iaceretur: quoniam recentioris auctoris rei tantæ
aſſertio nulla fulcitur antiquorum fide; reijcimus totū id lectoris arbitrio, accipiendum
E putet, nec ne: habet locum in margine notatū, quem conſulat, atque dijudicet: nos vero
omittimus hic referre, ne certa veraq. omniq. fide teſtata, his iūcta quæ haud adeo firma
atque ſincera videntur, in diſcrimen adduci poſſint. Ad poſtremum, ne quid de rebus
ſub Iuliano Hieroſolymis geſtis relinquamus intactum: ibidem hoc tēpore paſſus legi-
tur in tabulis Eccleſiaſticis Cyriacus Epiſcopus (cuius autem ciuitatis Prçſul fuerit, igno-
ratur) qui ex more ſancta inuiſens loca, vrgente perſecutione peremptus eſt: cuius nata-
lem diem quarto Nonas Maij reddunt annis ſingulis rediuiuum Eccleſiaſticæ tabulæ.

Sed reliquū iam eſt, vt quæ ad Perſicā expeditionē, quā diu Iulianus meditatus fuerat, *k l. 5. de ſe-*
pertinent, proſequamur. Verū prius meminiſſe oportet eiuſdem reſcripti[k], quod menſe *pulch. violat. C. Theod.*
Februarij hoc anno ad populum dedit, de non violandis ſepulchris, neque efferendis in- LEX IVLIANI
terdiu, quod Chriſtiani facere ſolerent, cadaueribus defunctorū: ideo enim Chriſtianos DE SEPVL-
ab his cohibuiſſe voluit, quòd illi (vt diximus) haud paterentur in ſuis ipſorum agris CHRIS ET FV-NERIBVS.

permanere amplius loca religioſa dijs manibus conſecrata, lapideſve maiorum ſuorum eadem Gentilicia inſcriptione notatos,ſed reuellerent illos,locaq. ipſa refodiendo atque culturæ reddendo facerent fructuoſa. Sic autem illud ſe habet: A

Pergit audacia ad buſta di emſunctorũ & aggeres conſecratos: cum & lapidem hinc mouere,terram ſolicitare,& cæſpitem vellere proximum, ſacrilegio maiores ſemper habuerint. Sed ornamenta quidem triclinijs aut porticibus auferunt de ſepulchris. Quibus primis conſulentes, ne in piaculum incidant,contaminata religione buſtorum,hoc fieri prohibemus,pœna manium vindice cohibentes. Secundum illud eſt,quòd efferri cognouimus cadauera mortuorum per confertam populi frequentiam, & per maximam inſiſtentium denſitatem: quod quidem oculos hominum infauſtis inceſtat aſpectibus. Qui enim dies eſt bene auſpicatus a funere? aut quo modo ad deos & templa venietur? Ideoque quoniam & dolor in exequijs ſecretum amat: et diemfunctis nihil intereſt,vtrũ per noctes an dies efferantur: libetari conuenit populi totius aſpectus: vt dolor eſſe in funeribus, non pompa exequiarum,nec oſtentatio videatur. Dat. prid. Id. Februarij, Antiochiæ, Iuliano quartum & Salluſtio Coſſ.] hæc quidem ipſe. Quod autem ſpectat ad primum caput reſcripti; lege ſane duodecim tabularũ id ita cautum erat[a]: Deorum maniũ iura ſancta ſunto.] Sed de efferendo mortuo diei tempore, nequaquam vetitum legimus iure antiquo, neque prohiberi adire templa, qui mortuos eſſet intuitus: immo, quod ex Fabio Pictore Gellius[b] tradit, mortuum quidem attingere vetitũ eſſe Flamini Diali, funus autẽ proſequi nequaquam. Sed hæc idcirco Iulianus, quòd malum omen haberetur proficiſceñti ad bellum, in cadauer incidere; vt de Conſtantio ſuperius Ammianus tradit[c], alijque de alijs: cum alioqui ipſe Iulianus expeditionem parans,compluribus aduerſis ominibus fuerit perterrefactus, vt paulo poſt dicemus. B

PROHIBET IVLIANVS, NE CHRISTIANORVM EXEQVIAE INTERDIV AGANTVR.

a Cic. de legib. lib. 2.

b Gell. lib. 10. cap. 15.

c Ammian. lib. 21.

Acturi igitur de expeditione Perſica,ea primũ hic deſcribamus, quæ ſic tradit Gregorius Nazianzenus[d]: Vt enim Chriſtianorũ res ex animi ſui ſententia ſe habere exiſtimauit;atque ex his quæ iam confecerat,in eã ſpem adductus eſt,nihil eſſe,quod, modo vellet,ſuperare & ex pugnare non poſſet: ac præterea proſperi cuiuſdam aduerſus Occiduos barbaros bellici ſucceſſus occaſionem rapiens,hoc vnum conſilium capit prudentiſſimũ ſimul & humaniſſimum: duplicem enim inde exercitũ mouit,alterum militum,alterum dæmonum,a quibus ducebatur,& in quibus maior ipſi fiducia ſita erat.] hæc Gregorius. At quod ſpectat ad exercitum militũ; ſexaginta quinque millia armatorum delectu habito eſſe numerata, Zoſimus tradit[e]. Sed quod ad exercitũ dæmonũ pertinet; illud plane Gregorius ſignificaſſe videtur, quod a Theodoreto ſic deſcribitur[f]: Antequam arma ſumeret,miſit nuncios ad Delphos, ad Delum, ac Dodonem (*famoſiſſima hæc idola erant*) ad alia denique oraculorum loca,ſuſcitatum vates, vtrum ei bellum gerendum ſit. Illi autem bellum ſuſcipere iubent,pollicenturque victoriam. Vnum vero ex oraculis, quo eorum mendacia perſpicue coarguantur,hoc loco citabo, quod ita ſe habet: C D

APPARATVS IVLIANI AD BELLVM PERSICVM.

d Gregor. Nazianz. orat. 2. in Iulianum.

e Zoſim. lib. 3.

f Theodor. lib. 3. cap. 18.

ORACVLA FALSA IVLIANO RESPONDENT.

Ibimus in Therem, ſuperi, victoria certa eſt.

Mars ego ductor ero, diuum invictiſſimus armis.

Quemadmodum his, qui Apollinem deum diſertum,& Muſarum principem vocant, ridiculos iſtorum carminũ numeros lepide vt irrideant licet: ſic ego, comperto huius dei mendacio, vicem Iuliani in errorem inducti merito deplorare poſſum. Iſte deus Tigrim, Therem fluuiũ nuncupauit,proptereaquòd eſt θηρίον, id eſt,beſtia eo nomine appellata. Hic fluuius e montibus Armeniæ erumpens,labitur in Aſſyriam, & tandem in ſinum Perſicum influit. His igitur oraculis deceptus miſer ſomniabat victoriam,& poſt Perſicum bellũ Galilæos adoriri cogitabat.] His accedebãt (quod ait Socrates[g]) promiſſiones Maximi philoſophi, pollicentis victoriam non minorem, quàm Alexander olim obtinuiſſet. Iuſto plane Dei iudicio deceptus eſt Iulianus ab eo, qui illum a Chriſtiana religione in Ethniciſmi impietatẽ abduxerat;vt qui ipſi fuerat tanti ſceleris auctor,idem eſſet & ad ſupplicium,quod merebatur,impulſor. E

g Socrat. lib. 3. cap. 18.

IVLIANVS ALTER CREDI VOLVIT ALEXANDER.

Sed & falſis hiſce vaticinijs eo amentiæ progreſſus eſt, vt putaret ex Pythagoræa animarum tranſmigratione, Alexandri Magni animam in ſe tranſmigraſſe, ſeq. in altero corpore eumdem Alexandrum exiſtere. At vero quibus alijs in via deceptus oraculis fuerit,ſuo loco dicemus. Sic igitur Iulianus (quòd quæ cupit homo, ea magis vera eſſe putat) his oraculis pleniſſimam fidem præſtans,contempſit alia,quæ ab his diuerſa aliunde efferebantur; nempe (vt dictum eſt) Roma ex inſpectione librorum ſibyllinorum,

A linorum, & ex Gallijs miſſa epiſtola a Salluſtio Galliarum Præfecto, huius anni Conſule ordinario. Ex quibus plane Iulianus, ſi ipſe ſibi conſtans fuiſſet, falſitatem pariter ſuorũ deorum intelligere potuiſſet: nam cum nonniſi vna veritas eſſe poſsit, eaq. ex Deo; quæ huic aduerſa pronunciarentur, ex prauo dæmone mendaciorũ concinnatore manaſſe, aſſerere neceſſe fuit. Sic igitur lymphata mẽte, neque (quod quiſque prudens ſuperſtitionis cultor conſiderare debuiſſet) inſanus homo animaduertit, quibus ab ea expeditione auocaretur prodigijs, quæ Ammianus recenſet. At quoſnam ſecum ducendos delegit ſibi, parans expeditionem, ſocios? Audi, ex Aſia Maximum, & Priſcum e Græcia, accerſitos magorum præſtantiſsimos, quos alij ſunt ſubſecuti, quorum ſocietate plurimum confidebat; de quibus ſic Eunapius Sardianus[a]: Ipſe interim Iulianus ad Perſicum bellũ copias comparabat: quem ſequentibus Priſco, Maximoq. alij nonnulli comites expedi- *a Eunap. in vit. philoſoph.*
B tionis ſe adiunxerunt, numerum explentes, turba videlicet hominum, qui ſuas virtutes ſtulte prædicabant, & valde ſuperbiebant ob dictum Imperatoris glorianris ſe tales viros eſſe nactum.] putabat infelix horum magijs diuinum numen ad ſua vota propitium reddendum fore, & quantumlibet renitens inflectendum.

Sed & inde etiam ſummam ſibi fiduciam comparauit, nempe ex votis, quæ nemo vmquam antea, ipſe vero tunc dijs nuncupauit: quorum erat illud primum, ſe Chriſtianos homines dijs immolaturum, cũ de Perſis victor redijſſet. id quidem S. Hieronymus teſtatur in Chronico. Hoc nãque eſt quod de eo S. Ioannes Chryſoſtomus ait his verbis: Contra Perſas bellum ſuſcepturus, tanto cum faſtu cum diſceſſiſſet, ac ſi omnem barbarorum gentem deleturus eſſet: identidem nobis comminabatur, cũ diceret, omnes ſe poſt ſuum[b] a Perſis reditum funditus perditurum: Hoc enim bellum ſibi eſſe Perſico grauius; atque *IVLIANVS QVID VOVERIT DIIS PRO VICTORIA CONSEQVENDA.* *b Chryſoſt. adu. Gent.*
C adeo oportere, minore illo confecto, tunc demum ad id quod maius foret, deſcendere. Et hæc quidem nobis annunciabant qui illi a conſilijs erant.] At de eiuſmodi quoque adeo ſcelerata & impia voti nuncupatione hæc S. Gregorius Nazianzenus[c]: Porro votiua victima quàm magna, quàmq. eximia? O Chriſte & Verbum, & paſsionis impaſsibilis totiuſq. Orbis myſterium! Vniuerſam Chriſtianorum gentem dæmonibus ſiſtere, ſi propoſiti compos exiſteret.] hæc ipſe. Iam vero (vt ex Oroſio diximus) ad Chriſtianorũ cædẽ theatrũ Hieroſolymis ædificari iuſſerat, vt ibi eſſet ipſorum carnificina, vnde religio eiuſmodi videretur eſſe progreſſa. Ad hæc inſuper Theodoretus[d]: Oraculorum commentis fidem adhibens minabatur ſe in eccleſijs Chriſtianorum laſciuæ deæ ſimulacrum collocaturum.] Hæc ſcientes Chriſtiani (vt ait Gregorius Nazianzenus[e]) omnibus humanis auxilijs deſtituti, Deum, in quem tantum vnica ſpes collocata erat, aſsiduis preci- *c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.* *d Theod. lib. 3. cap. 18.* *e Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.*
D bus interpellabant, vigilijs atque ieiunijs, alijſq. pietatis officijs vrgebant importune, vt deſtinato neci omni populo Chriſtiano, Chriſtianæq. religioni funditus eruendæ, quàm citiſsime ſuppetias ferret: nec deſtiterunt, quouſque Deus eos audiuit. quo autem modo id factum ſit, dicemus ſuo loco.

Sed & præter vota a Iuliano priuatim emiſſa, alia quoque publica acceſſere: cuibus Gentiles cum deos pro Iuliano ſolicitarent, dijs in primis Ægyptijs, qui ab eodem Imperatore impẽſius colerentur, vota publica nuncupaſſe, antiqua numiſmata ſuperius excuſa ſuiſq. imaginibus expreſſa declarant, notata publicorum inſcriptione votorum. Quibus addimus formas antiqui numiſmatis, hic, vt vides expreſſas, de nuncupatis Iſidi nutrici votis, ne exercitui deforet annona.

E

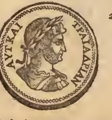
f

f Extabat Roma apud Horatium Tigrinum de Mariis.

Quam intueris feminam, infantem in ſinu tenentem, Iſidem eſſe ſcito, quæ ab antiquis appellata reperitur τιθήνη, id eſt, nutrix, itemque πανδεχὴς, hoc eſt, ſuſceptrix; quòd (vt

ex Platone Plutarchus in Iſide recitat) eadem dea totius humani generis videretur eſſe A ſuſceptrix & nutrix; quippe quòd pro Iſide terram ab Ægyptijs accipi, idē Plutarchus affirmet. Sed & ex diademate capitis, Iſidem eſſe, Ægyptiacarum rerum periti ſatis intelligent. Hæc idcirco ingerimus, quòd ſciamus quemdam rei antiquariæ viſum ſibi peritum, ex effigierum ſimilitudine fabulam concinnaſſe, iactaſſeq. illam ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ eſſe imaginem, cui pro Iuliani ſalute, cum in Occidente ſe fingeret Chriſtianum, fuerint a Fidelibus vota publica nuncupata. Sed totum hoc ſic compoſitum euaneſcet commentum, dum exhibemus hic tibi Hadriani Imp. numiſma eamdem a tergo imaginem præſeferens: cum nihil prorſus ſit, quod vel leue ſaltem Chriſtianitatis ſignum in eodem Imperatore efformatum poſſit intelligi. abſit enim, vt Chriſtianam religionem velimus mendaciorum pigmentis illuſtrari. B

a Extat apud Lel. Paſqual. Rom. num. aur.

a

Sed ad Iulianum redeamus: qui hiſce tum publicis tum priuatis votis propenſius nun- C cupatis, eo fiduciæ elatus eſt & ſpe erectus, vt certam ſibi a dijs victoriam affore firmiter credens, hominum ſpreuerit adiuuamen: ſiquidem auxiliares copias, quas ſociorum Legati Antiochiam venientes pollicebantur, ipſe ſibi ex dijs ſatis ſuperq. virium eſſe putans, contempſit. id quidem Ammianus teſtatur, cum ait[b]:

b Ammian. lib. 23.

Inter hæc tamen, *cum ſcilicet Antiochiæ pararetur expeditio*, legationes gentium plurimarum, auxilia pollicentium, liberaliter ſuſceptæ remittebantur: ſpecioſa fiducia Principe reſpondente, nequaquam decere aduentitijs adiumentis rem vindicari Romanam, cuius opibus fouere conueniret amicos & ſocios, ſi auxilium eos adegerit neceſſitas implorare. Solum Arſacem monuerat Armeniæ Regem, vt collectis copijs validis, iubenda opperiretur.] at de litteris ad Arſacem, paulo poſt. Hinc iure Gregorius Nazianzenus in auſpicando bello Perſico Iuliani ſugillat temeritatem his verbis[c]: Ad- D uerſus Perſas expeditionem ſuſcepit præcipiti temeritate potius, quàm virium firmitate certitudineq. ſubnixus: ac ne illud quidem perſpiciens vir ſapientiſſimus, præſumptionem & audaciam, licet nominum ſono cohæreant, potentia tamen plurimum inter ſe diſtinctas eſſe. Etenim in his rebus quas audacter aggredi conuenit, præfidentem animum præſtare, magnanimitatis eſt: quemadmodum contra, languere, ac periculum detrectare, ſeruilis ignauiæ. At vbi plus periculi imminet; tum vero pedem conferre, ſeq. in diſcrimen obtrudere, non autem retinere, temeritati ducendum eſt: quemadmodum e contrario, cedere, cautioni & prudentiæ. Nec eodem loco & numero ponenda ſunt, ea quæ adſunt, tueri & conſeruare; & eorū quæ non habeas, aliquid adipiſci. Illius enim præcipua & primaria ratio cordatis viris habenda eſt: hoc vero, ſi quidem tute & facile liceat, amplectendum: ſin autem in contrarium cedat, contemnendum. E

TEMERITAS IVLIANI IN AVSPICANDO BELLO PERSICO.

c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Qui vero vt aliquid ſpe atque animo conceptum aſſequatur, fortunarum ſuarum periculo demicat, in magna ſtultitia verſatur; mihiq. malo pugili non diſſimilis eſſe videtur, artē ſuam, priuſquam gradum recte fixerit, proferenti; aut gubernatori, effracta naue ſua, nec ad nauigandū commode inſtructa, nauem hoſtilem deprimenti, aut certe deprimere conanti. Quorum ille nihil (vt mihi videtur) reputans, inconſulte ea quæ animo decreuerat, aggreditur; rebus Romanis adhuc exulceratis, maleq. præſertim ob excitatam perſecutionem affectis, alienam regionem cogitans, ac Salmoneum quemdam nobis referens e cotio obtonantē, Traianosq. illos & Hadrianos ſibi proponens, quorū non minus cautio, quàm animi magnitudo admirationi eſſe ſolebat. At ei nec Cari illius in mentem veniebat, nec Valeriani, qui impetus inconſulti pœnas dedere (ne, quemadmodum tragicus ait, fortunas exprobrem) in Perſarum finibus, in medio felicitatis curſu

oppreſſi

A oppreſſi atque extincti. Verum hæc ipſius animo inſidebant, totuſque in eam expeditionem ferebatur, omnem diuinationis & prçſtigiarum, dicendorumque & tacendorum ſacrificiorum impoſturam inuehens, vt tota breui deleretur.] hactenus Gregorius, egregie ſane de eius in ſuſcipiendo bello Perſico temeritate philoſophatus.

Quales autem fuerint Iuliani litteræ illæ ad Arſacem Armeniæ Regem, Chriſtianum quidem hominem, quibus eum monuiſſe Ammianus ait: licet ipſæ non extent; Sozomenus[a] tamen de illis agens, ſic meminit: Porro litteras ad Araſcem Regem Armeniæ & Romanorum ſocium ſcripſit, vt in hac expeditione ſubſidio ſibi veniret. quibus quidem in litteris de ſe extra modum glorioſe prædicare, ſe vt valde ad Imperium gerendum idoneum inſolenter extollere, & vt amicum illis, quos ipſe pro dijs habuit, arroganter efferre: Conſtantium autem, cui ſucceſſerat, velut ignauum & impium lace- B rare. Ipſi denique Arſaci verbis admodum contumelioſis minitari non veritus eſt. Et quoniam eum Chriſtianũ eſſe acceperat: quo ſuam in eum augeret contumeliam, etiam nefandas in Chriſtum blaſphemias loqui (iſtud enim nuſquam non audacter facere conſueuerat) cum ſuperba quadam iactatione contendit. Cui etiam ſignificauit, Deum, quem coleret, nequaquam eum defenſurum, ſi imperata negligeret.] hæc Sozomenus de Iuliani litteris ad Arſacem.

a Sozom. lib. 6. cap. 1.
IVLIANVS QVID IN ARSACEM REGEM ARMENIAE.

Quod vero ad tempus profectionis pertinet: qui temeritatis agebatur impetu, adhuc hyberno tempore, vere non expectato, Antiochia receſſiſſe, Socrates[b] tradit, quòd diceret hiemis frigoris impatientiſsimos Perſas eſſe. Ceterum Ammianus[c] auctor eſt, ipſum Iulianum tertio Nonas Martias (hæc enim eſt verior lectio) Antiochia digreſſum, Hierapolim ſolitis itineribus perueniſſe. Et Zoſimus[d]: Hieme, inquit, exacta, collecto exer- C citu, eoq. decenti ordine præmiſſo, egreſſus eſt Antiochia, cum ne perlitare quidem potuiſſet. id autem quo pacto acciderit, quamuis cognitum habeam, ſilentio præterire malo.] hæc ipſe. Sed quænam (rogo eum) vel vnde eiuſmodi cauſa ſilentij? Num quia cælitus exuſtum fuerat templum Daphnes, & Apollinis ſimulacrum combuſtum, vbi ipſe hecatombas conſueuerat immolare? ſed hoc ſiluit, ne cauſam conflagrationis pariter promere cogeretur. Quamobrem ipſe plurimum (vt dictum eſt) infenſus Antiochenis, durum illis & immanem reliquit Præſidem, qui eos regeret; de quo Ammianus[e]: Ipſe autem Antiochia egreſſus, Heliopolitem quemdam Alexãdrum Syriacæ iuriſdictioni præfecit turbulentum & ſæuum: dicebatq. non illum meruiſſe, ſed Antiochenſibus auaris & contumelioſis huiuſmodi Iudicem conuenire. Cumq. eum profectum deduceret multitudo promiſcua, itum felicem, reditumque glorioſum exoptans, oranſque vt dein- D de placabilis eſſet & lenior (nondum ira, quam ex compellationibus & probris conceperat, emollita) loquebatur aſperius, ſe eos aſſerens poſtea non viſurum. Diſpoſuiſſe enim aiebat, hiemandi gratia, per compendiariam viam, conſummato procinctu, Tarſum Ciliciæ reuerſurum, ſcripſiſſeq. ad Memorium Præſidem, vt in eadem vrbe cuncta ſibi congrua pararentur. Et hoc haud diu poſtea contigit. Corpus namque eius illuc relatum exequiarum humili pompa in ſuburbano ſepultum eſt, vt ipſe mandauerat.]

IVLIANVS RECEDIT ANTIOCHIA.
b Socrat. lib. 3. cap. 12.
c Ammian. lib. 23.
d Zoſim. lib. 3.
e Ammian. lib. 23.

Profectus igitur Antiochia quinque dierum ſpatio (vt ait Zoſimus[f]) Hierapolim peruenit; vbi triduo tantum commoratus eſt: vnde poſtea Batnas verſus, oppidulum quoddam Oſdroenæ, progreſſus eſt. Eadem Ammianus[g], qui addit: Ibique * illætabile portentum offendit. Cum enim calonum frequens multitudo ad ſuſcipiendum conſuete pabulum prope aceruum palearum ſtetiſſet impendio celſum (hoc enim modo E per regiones illas tales ſpecies conſtruuntur) rapientibus multis, quaſſata congeries inclinata eſt, parique exitio quinquaginta obruit homines mole maxima ruinarum. Mæſtus inde digreſſus, venit curſu propero Charras, &c.] ſed præſtat ex eius epiſtola ad Libanium ſophiſtam tunc ſcripta, qua breui compendio iter ſuum relegit, res in itinere geſtas hic deſcribere: hæc enim[h] habet:

IVLIANI ITER.
f Zoſim. lib. 3.
g Ammian. lib. 23.
* ineuitabile

Ad Litarbos veni, quod eſt oppidum in Chalcide.] et poſt alia: Litarbis deinde ad Beroeam veni, & Iuppiter clariſsimo oſtento læta omnia denunciauit. Commoratus autem ibi diem vnum, arcem inuiſi, & Ioui, regio more, taurum candidum ſacrificaui. Cum Senatu autem pauca de religione diſſerui. Et laudarunt quidem omnes orationem meam: pauci vero admodũ aſſenſere, atque iſti ipſi erant, quos ante meam orationem ſanos eſſe arbitrabar. Poſtea tamen quaſi licentia arrepta, omnem pudorẽ excuſſerunt ac depoſuerunt. Erubeſcunt enim homines vehementer, o dij immortales, in rebus honeſtis, vt for-

h Iulian. epiſt. 28.
IVLIANI RES GESTAE.

titudine animi ac pietate; in turpiſſimis exultant, vt in ſacrilegio & corporis animique A
ignauia. Inde me Batnæ excipiunt, locus qualem nullũm vidi vmquam extra Daph-
nem.] et poſt multa in deſcriptionem & laudem loci inſumpta, addit: Quid tum illic?
Sacrificaui veſperi & poſtridie ſummo mane; quod ſtudioſe ſingulis diebus facere
conſueui. cumque læta ac præclara eſſent ſacra, ad vrbem contendimus; ibi nobis a
ciuibus itum eſt obuiam, &c.]

Sed de Berœenſi manſione, quid ibi etiam ipſi contigerit, quod ſilentio obuolu-
a Theod. lib. 3. cap. 18. tum Iulianus præterijt, Theodoretus [a] recenſet his verbis: Etſi cum his minis profici-
ſcebatur, tamen Berœæ ab vno viro deuictus eſt. Is tametſi ob alias res illuſtris fuit,
quippe qui in Berœenſi Repub. gerenda principem locum obtinuit; tamen ſingularis
BEROENIS ADOLESCENTIS APOSTATAE PATER QVID IN IVLIANVM. pietatis amor, quo flagrabat, multo reddidit illuſtriorem. Nam cum ad impietatem id
temporis regnantem delapſum filium cerneret; expulit domo & palam abdicauit. Qui B
ad Imperatorem in diuerſorio vrbi vicino commorantem accedens, ei tum quid ipſe
ſentiret, tum quo pacto pater ipſum abdicaſſet, exponit. Tyrannus autem iubet ado-
leſcentem animo eſſe tranquillo, pollicitus ſe eum in gratiam cum patre reducturum.
Itaque vbi venit Berœam, principes viros ciuitatis vocat ad conuiuium, in quorum nu-
mero erat adoleſcentis pater. Quem cum filio ſuæ accumbere menſæ imperat: atque
circiter medium æpulum ſic patrem adoleſcentis alloquitur: Eſt iniquum plane, mea
quidem ſententia, alicuius animum, qui ad alteram religionem deflexit, vi cogere, &
inuitum ad contrariam traducere. Quapropter ne cogas filium etiam nolentem tuæ aſ-
ſentiri opinioni: quandoquidem neque ego tibi vim facio, licet perfacile te poſſim com-
pellere, vti meæ ſententiæ obſequaris.

Tum pater adoleſcentis, fide in Deum animum exacuens: De iſtoccine, inquit, ſce- C
lerato, Imperator, verba facis, qui & Deo odioſus eſt, & mendacium veritati antepo-
nit? Rurſum Iulianus perſonam induens manſuetudinis: Heus tu, inquit, deſine male-
dicere. Atque ore ad adoleſcentem conuerſo: Mihi, inquit, tuæ res curæ erunt; quan-
doquidem patri vt iſtud agat, perſuadere non queo. Iſta quidem narratio (ſubdit Theo-
doretus) non eſt fruſtra a me inſtituta: quippe ex ea plane oſtendere volui, non modo
admirabilem diuini hominis in loquendo libertatem; verum etiam quòd erant quidem
plurimi, qui tyranni illius potentiam penitus contemnerent. Etenim Antiochiæ itidem
vir quidam facile optimus, qui adoleſcentibus doctrina inſtituendis operam dabat, ma-
gnam familiaritatem, vtpote multo litteratior quàm vulgus præceptorum ſolet, conſla-
uit cum eo, qui id temporis inter doctores primas tenebat; Libanium, dico, tam crebris
ſermonibus apud ſophiſtas celebratum. Qui cum impius eſſet, expectaretque victo- D
riam, & minas Iuliani ante mentis oculos ſtatueret; a ludi magiſtro, quo noſtræ religio-
ni quaſi per iocum irrideret, ſciſcitatur: Quid rerum gerat fabri filius? Qui diuina com-
QVID VATICINATVR CHRISTIANVS DE IVLIANO. pletus gratia prædixit quod erat paulo poſt euenturum: Nam huius, inquit, vniuerſi-
tatis opifex Deus, quem tu per riſum fabri filium nominas, Iuliano loculum fabrica-
tur. Neque certe multi dies præterierunt, cum nuncius allatus eſt de ſcelerati illius mor-
te; qui in loculo reconditus, & ad ſepulchrum elatus, ſe fruſtra minas iactaſſe declarauit.
Ex qua vna re Dei gloria fuit magnopere illuſtrata.] hactenus Theodoretus: ſed de nece
Iuliani ſuo loco pluribus. Verum quod dicit, hominem illũ Chriſtianum præfectum fuiſ-
ſe doctorem adoleſcentibus erudiendis; non ſic intelligendum, vt tunc Antiochiæ pu-
blice profiteretur: nam Iuliani edicto vetiti erant Chriſtiani præceptores a litterarum
gymnaſijs: ſed quòd ille ante paucos menſes his vacare (dum ſibi liceret) ſolebat, qui E
ob egregiam eruditionem optime notus, immo & familiaris Libanio erat.

Demum vt ad epiſtolam ad ipſum Libanium ſcriptam redeamus, hæc idem Iulianus
ad finem habet: Quàm vero multis & litteris & libris mandarim ea quæ mihi tamquam
læta auſpicia eueniunt (circumferuntur autem nobiſcum) quid opus eſt faſtidioſe ac mo-
leſte recenſere?] hæc ipſe, fidens deorum patrocinio cuncta proſpere obuentura. Quo-
nam autem pacto quæ eius interitus præſagia erant, ipſe ſtulte admodum in victoriæ
b Ammian. lib. 23. omen conuertere ſoleret, vnum hic ab Ammiano [b] narratum adducã exemplum: Quie-
FALSIS AVGVRIIS IVLIANVS DECEPTVS. ta, inquit, nocte emenſa, mane iumentum quo veheretur, ex vſu popoſcit: oblatuſque ei
equus, Babylonius nomine, ictu torminis conſternatus, dum dolorum impatiens vol-
uitur, auro lapilliſque ornamenta diſtincta compreſſit. Quo oſtento lætior clamauit,
plaudentibus proximis, Babyloniam humi procidiſſe, ornamentis omnibus ſpoliatam:

et pauliſper.

A et paulliſper detentus; vt omen per hoſtias litando firmaret, Dauanam venit, &c.]
eiuſmodi autem multa erant, quæ Iulianus in ſuam inflectens ſententiam litteris commendabat, tamquam victoriæ certa præſagia. Adulabantur enim aruſpices, & quæ illi grata eſſe perſentirent, propinabant cupienti; de quibus S. Ambroſius [a] ad Valentinianum Imperatorem: De Iuliano, inquit, quid loquar, qui cum reſponſis aruſpicum male credulus eſſet, ademit ſibi ſubſidia reuertendi?] Sed plane aruſpicibus ſe deteriores exhibuerunt Iuliano magi, qui philoſophorum titulo eum comitabantur, Maximus, atque Priſcus. Simile accidit illud de leone iaculis confoſſo militum: Quo veluti victoriæ certo ſigno (inquit Ammianus) Iulianus exultantius incedebat: quo tamen, vt ait, Regis obitus portendebatur: Erant enim, inquit, omnia oracula dubia & ambigua, quæ nonniſi caſus aperuere poſtremi, iuxta illud vulgatum; Aio te Æacida Romanos vince-
B re poſſe.] Addit his Ammianus, tum aruſpices Etruſcos, quos ſecum ductabat Iulianus, eadem ex libris oſtenſa prodigiorum ſignificatione, eum a cœptis reprimere conatos eſſe: Sed calcabantur, inquit, philoſophis refragantibus, quorum reuerenda tunc erat auctoritas] horum præcipui fuerunt, quos diximus, Maximus, atque Priſcus; quorum ſeductus conſilijs, ad interitum pariter perductus eſt. In eadem inſuper expeditione (quod ſummis ducibus gloriæ datum eſt) idem Iulianus ipſas noctes peruigil in commentarijs ſcribendis ſuis, inſtar Cæſaris inſumebat; vt non litteras tantum diuerſas ad diuerſos daret, ſed & libros componeret, eos præſertim, quos contra Chriſtianam religionem elaborauit, de quibus hæc S. Hieronymus [b] ad Magnum:

a Ambroſ. epiſt. 11.

b Hieron. epiſt. 84.

Iulianus Auguſtus ſeptem libros in expeditione Parthica aduerſum Chriſtum euomuit: et iuxta fabulas poetarum, ſuo ſe enſe lacerauit. Si contra hunc ſcribere tentaue-
C ro, puto interdices mihi, ne rabidum canem, philoſophorum & Stoicorum doctrinis, id eſt Herculis claua repercutiam. Quamquam Nazarenum noſtrum, & (vt ipſe ſolebat dicere) Galilæum ſtatim in prœlio ſenſerit; & mercedem linguæ putidiſſimæ, conto in ilijs perfoſſus acceperit.] hæc Hieronymus. Porro de iiſdem contra Chriſtum ſcriptis libris hæc ipſe Libanius [c]: Hieme, inquit, cum noctes ſunt paulo longiores, Imperator libros illos, qui hominem a Palæſtina oriundum, Deum & Dei filium eſſe confirmant, diligenter euoluens, longa diſputatione & firmis argumentis conuincebat eſſe ridiculos: religionemq. ab illis excultam, & magno in honore habitam, nugis redundare: et ſe in illis Tyrio illo ſene ſapientiorem oſtendit. Igitur Tyrius ille ſit animo placato; & dicendi facultate ſuperatus, æquo ferat animo, quod ſit in eum dictum a filio.] hæc Libanius, præſtãtiora dicens ſcripta Iuliani aduerſus Chriſtianam re-
D ligionem fuiſſe, quàm quæ antea elucubraſſet Tyrius ille ſenex, nempe Porphyrius.

IVLIANVS CONTRA CHRISTVM SCRIBIT.

c Apud Socrat. lib. 3. cap. 19.

At de compoſitis ab eodem Iuliano libris hæc etiam Cyrillus Alexandrinus [d]; Cum igitur potentiſſimus Iulianus linguam ſortitus eſſet diſertam, acuit eam contra noſtri omnium Dominum Saluatorem Chriſtum, & tres ſcripſit libros aduerſus ſancta Euangelia, & contra piam Chriſtianorum religionem, quibus multos commouit & haud mediocriter offendit. Etenim leues facileq. mobiles in eius laqueos cito cadunt, fiuntq. dæmonijs dulcis eſca. Turbantur autem interim nonnihil etiam ij, qui in fide profecerunt: credunt enim ipſum ſanctas diuinas litteras noſſe; quandoquidem ex ipſis varia teſtimonia in ſuis libris accumulat, quamuis ignoret quæ dicat. Quoniam autem plurimi ſuperſtitioſi conuenientes eos qui Chriſtum ſapiunt, ſuſque deque prætexunt, nobis exprobrantes illius contra nos ſcripta, & dicunt tanta grauitate edita, vt carpi nuſ-
E quam valeant; nullumq. adhuc inuentum eſſe ex noſtris doctoribus, qui vel contradicere, vel ſubuertere dicta illius queat. Adhortantibus itaque multis, atque fiſus Chriſto dicenti [e]: Et nunc vade, & ego aperiam os tuum: accommodaui me, vt decutiam quidem Græcanicum ſupercilium aduerſus Dominum Chriſtũ ſeſe extollens: adiuuem autem, quantum licet, deceptos; demonſtrando deceptum eſſe, & ignoraſſe ſacras ſcripturas eum, qui noſtri omnium Saluatorem Chriſtum incuſat.] hæc Cyrillus ad Theodoſiũ Imperatorem. Quàm vero egregie id præſtiterit; ex ipſis qui extant commentarijs, quibus & libri illi intexti ſunt Iuliani, cuilibet vtrũque textum legenti ſatis perſpicuum eſſe poteſt. Quòd autem S. Hieronymus dicat ſeptem a Iuliano contra Chriſtianam religionem libros fuiſſe conſcriptos, Cyrillus autem tres: ex diuerſa partitione operis id accidiſſe putatur. Porro decem extant Cyrilli libri, quibus Iuliani commentarios validiſſime oppugnauit.

d Cyrill. in præfat. lib. contra Iulianum.

IVLIANI LIBRI ADVERSVS CHRISTIANAM RELIGIONEM DAMNOSI.

e Ezech. 3.

Sed

Sed quòd hæc nouiſſima eſſe credatur lucubratio Iuliani,quam tamen primam om- A
nium mente conceperat: agedum reliqua ab eo ſcripta recenſeamus. Eorum quæ ex-
IVLIANI SCRIPTA. tant,præter illa quæ ſuperius recenſuimus, eſt hymnus in Solem, ad Salluſtium illum
ſuum inſcriptum, cui (vt ipſe fatetur in fine) antea Saturnalia nuncuparat, in cuius
ſcriptione trium tantum noctium ſpatium inſumpſiſſe gloriatur. Sed illud magis mi-
randum, quòd toto illo tractatu nihil contra Chriſtianam ex more religionem oblatret,
cum alioqui ſe Ethniciſſimum in primis oſtendat. Multa in eo de Sole mutuatus ex
Platone in Timæo atque Cratilo, ex Ariſtotele Phyſicorum ſecundo & alibi, ex ſuo
Iamblico, a quo & ſe omnia edoctum profitetur, accepitque nonnulla ex Heſiodio in
Thegonia,atque ex omnium vetuſtiſſimo Homero tum in Iliade & Odyſſea,tum etiam
in hymnis. Solem vero laudaturus, a ſuis laudibus exorditur, ſignificans ſe ab ineun-
te ætate Solis fuiſſe cultorem. Inde & vanus homo titulum & nomen æmulatus eſt So- B
lis, dum ſuam effigiem titulo & ſignis Serapidis, qui idem eſt quod Sol apud Ægy-
ptios, vna cum Iſide, quæ Luna ab ijſdem creditur, in nummis effingi voluit, quorum
exempla ſuperius habes formis expreſſa. Enumerans Suidas eiuſdem Iuliani lucubra-
tiones, præter illas, quarum a nobis mentio facta eſt, recenſet commentarium ad Ca-
nem, ſeu Cynicum Heraclitum, itemq. de tribus figuris,& de Saturnalibus,epiſtolas iti-
dem omnis generis multas,& alia. At de eius ſcriptis hactenus: cœptum iam ab eo iter
a Sozom. lib. 6. cap. 1. proſequamur in Perſidem, in quo ſuũ Edeſſenis negauit aſpectũ. ait enim Sozomenus [a]:

Prætergreſſus Edeſſam propter odium fortaſſe incolarum (quippe ciuitas illa iam
vſque ab Apoſtolorum temporibus vniuerſa Chriſtianam religionem profeſſa fuerat)
QVID IVLIANVS CHARRIS EGERIT. ad Charras venit: quo in loco cum delubrum Iouis offendiſſet, hoſtias immolauit, &
ſuo more precatus eſt.] Fuiſſe quidem Iulianum infenſiſſimum Edeſſenis, eius litteræ C
ad Ecebolium ſuperius recitatæ, quibus omnes Edeſſæ eccleſias diuitijs expoliari man-
dauit, ſatis ſignificant. Ceterum Edeſſæ ſub Iuliano paſſum eſſe Dorotheum presby-
terum Tyrium decrepitæ admodum ſenectutis hominem, in Notis ad Romanum
Martyrologium dixiſſe meminimus. Charris autem cum eſſet Iulianus, decimoquarto
Kalendas Aprilis, territum fuiſſe inſomnijs, quòd ea die Romæ (vt dictum eſt) confla-
b Ammian. lib. 23. graſſe templum Apollinis ſignificaretur, Ammianus [b] tradit. Quid præterea Charris
idem ſceleſtus fuerit operatus, Cedrenus ſic tradit: Ibi quamdam ſpeluncam ſubijt,
ibiq. execranda ſacra operatus, fores ſeris occluſit ac conſignauit, appoſita cuſtodia.
Quibus foribus eo interfecto apertis, inuenta eſt mulîercula capillis ſuſpenſa, extentis
manibus: cuius crudelis ille ventre diſſecto, victoriam ſcilicet de Perſis ſuam ex iecinore
didicerat.] hæc ipſe. D

c Zoſim. lib. 3. Cum autem Niſibin apud Tigrin perueniſſet: Ibi (inquit Zoſimus [c]) octies mille
IVLIANVS QVID NISIBI. grauis armaturæ milites ad loci munitionem reliquit, quorum duces eſſent Procopius
d Ammian. lib. 23. & Sebaſtianus.] De Procopio ait Ammianus [d], fuiſſe Iuliano propinquum; eumq. cum
Charris Iulianus commoraretur, & Lunæ ſacra ageret, admiſſum abſque arbitro ante
aras, induiſſe purpureo paludamento, mandaſſeque arripere fidenter principatum, ſi
ſe interijſſe diſceret apud Parthos. Sebaſtianum autem, quem ait ex Duce Ægypti
pari præfectura cum Procopio honeſtaſſe, haud alium puto ab illo, qui (vt tertio tomo
Annalium dictum eſt) fauit Alexandriæ aduerſus Athanaſium Arianis. Sed quod ad
Iuliani res Niſibi geſtas pertinet: Cum locum illum Romanorum aduerſus Perſas pro-
pugnaculum præ ceteris munire ſtatuiſſet, omnemque operam atque ſtudium ad id
quàm diligentiſſime præſtandum impendiſſet: quamuis omnibus, quæ bellicus vſus ex- E
poſceret, eumdem inexpugnabilem penitus reddidiſſet; debilem tamen eſſe exiſtima-
uit, quòd deorum videretur eſſe deſtitutus auxilio: nam accolæ ciuitatis impij viſi ſunt
ipſi, quòd abdicatis dijs, non modo Chriſtum colerent, ſed & memoriam celebrarent
hominis mortui, nempe S. Iacobi eius ciuitatis Epiſcopi, cuius & reliquijs aſſiſterēt vigi-
S. IACOBVS PROPVGNACVLVM NISIBIS. lãdo, & frequentando magnum honorem impenderent. Quamobrem eas extra Niſibim
efferri præcepit, cum quibus pariter ipſam ciuitatem omni prorſus præſidio neſciens
ſpoliauit: quippe quòd quamdiu venerandum ſanctiſsimi viri corpus illic manſit, ab
omni Perſarum aggreſsione, tamquam firmiſsimo roborata munimento, perſeuerauit
e Gennad. de ſcript. Eccleſ. c. 1. in Iacobo. incolumis: eo vero amoto, neceſſe fuit hoſtibus dedi. quod quidem Gennadius [e] teſta-
tur his verbis: Moritur hic vir Conſtantij temporibus: iuxta præceptum patris eius
Conſtantini intra muros vrbis Niſibenæ ſepelitur, ob cuſtodiam videlicet ciuitatis:

A quod ſecundum fidem Conſtantini euenit. Nam poſt multos annos ingreſſus Iulianus vrbem, & vel gloriæ ſepulti inuidens, vel fidei Conſtantini, cuius ob id domum perſequebatur; iuſsit efferri de ciuitate ſancti corporis reliquias. Et poſt paucos menſes (Iuliano nimirum occiſo, & toto in diſcrimen poſito Romano Imperio) conſulendæ ſcilicet Reipublicæ cauſa, Iouianus Imperator, qui Iuliano ſucceſſerat, tradidit (ſecundum videlicet ſuſceptas iniquas pacis conditiones) barbaris ciuitatem, quæ vſque hodie Perſarũ ditioni cum finibus ſuis ſubiecta ſeruit.] hæc Gennadius, eademq. alij poſt eum. Accidit autem, vt cum Iulianus Niſibi eſſet, Dometius ſanctiſsimus monachus Chriſtianus, natione Perſa, in ipſum magna conſtantia inſurrexerit, exprobrans apoſtaſiam, qua deſertor pietatis factus, pro dæmonibus bellum gereret aduerſus ſanctos: quod indigno ille perferens animo, mox ipſum cum duobus eius diſcipulis lapidibus iuſsit occidi, B victoriam putans auſpicatam de Perſis nece hominis Perſæ: ſed contrarium plane accidit; cum victus potius a Perſis monachis, eorum ſanguinem pro Perſis pugnantem ſenſerit aduerſarium; vincique cœperit, cum ſe vincere inferendo illis necem exiſtimauit. Porro memoria horum martyrum viget in monumentis Eccleſiaſticis[a].

a Martyrolog. Rom. 7. Aug.

Sed & contigit quidem, cum Iulianus apud Perſas cum exercitu ageret, dignũ memoria facinus: nam cum ex more ad diſcendas res abſentes dæmone nuncio vteretur; quàm imbecilles eius vires eſſent, vt ab homine vno Chriſtiano idem detineri potuerit, fuit certo demonſtratum experimento. Res enim ſic ſe habuit[b]: Cum aſcenderet Iulianus in Perſide, ab eo miſſus eſt dæmon, vt velocius vadens in Occidentem, inde reſponſum aliquod de rebus, quæ illis agerentur in locis, afferret. Cum autem perueniſſet dæmon ad locum quemdam, vbi monachus nomine Publius habitabat: ſtetit ibidem per dies C decem immobilis, & non poterat vltra progredi, quia monachus ille die noctuq. oraret. Sicque re infecta, dæmon reuerſus eſt ad Iulianum, qui eum miſerat. Qui ei dixit: Quare tardaſti? Reſpondit ei dæmon, dicens: Et moram feci, & ſine actione reuerſus ſum: ſuſtinui decem dies monachum nomine Publium, ſi forte ceſſaret ab oratione, vt tranſirem; & non ceſſauit, ſicque prohibitus ſum tranſire, & redij nihil agens. Tunc impius Iulianus dixit: Cum regreſſus fuero, vindictam in eum exercebo: et intra paucos dies interemptus eſt diuina prouidentia.] hæc apud Vitas Patrum, eadem habẽt Cedrenus[c], Glicas[d], & alij: vt de ea re a nemine reperiatur eſſe dubitatum.

DAEMON NVNCIVS IVLIANI DETINETVR.

b Vit. SS. Patrũ par. 2. cap. 19.

c Cedren. in Compend. in Iulian.

d Glicas Annal. par 4.

De Publio autem monacho, qui hoc ſæculo claruit in Zeugmatenſibus ſolitarijs locis, mentio eſt apud Nicephorum[e]. Addit vero ad hæc Cedrenus ex iiſdem Vitis SS. Patrum: Hoc cum quidam procerum eius inaudiuiſſet de legatione dæmonis reddita irrita, admiD ratione ductus, poſt reditum omnia ſua pauperibus diſtribuit, atque ad ſenem iſtum Publium profectus, præclarus monachus euaſit, omnibus prædicans monachorum vim, qua aduerſus tenebroſos dæmones ſunt præditi.] Equidem prædixit Apoſtolus[f], Non eſſe nobis colluctationem aduerſus carnem & ſanguinem, ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi rectores tenebrarum harum, contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus:] quos poſſe detineri ſpirituali virtute, quæ ſcripta ſunt a Daniele[g] non obſcure nos admonent verbis illis: Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus, &c.] Porro virtute Chriſti aduerſus apoſtatas angelos magnam conſecutos eſſe vim & poteſtatem ſanctiſsimos viros, quis dubitat? Ecce enim (dicebant[h] Chriſti diſcipuli) etiam dæmonia ſubijciuntur nobis.] et Fideles iudicaturos eſſe angelos, Apoſtolus conteſtatur[i].

e Niceph. lib. 11. cap. 41.

DE PVBLIO MONACHO VIRTVTE INSIGNI.

f Epheſ. 6.

g Daniel. 10.

h Luc. 10.

i 1. Corin. 10.

E Inter hæc autem Iulianus cum perueniſſet Cercuſium munitionem poſitam ad ripam Euphratis fluminis; per naualem pontem exercitum in hoſtium ditionem, aduerſam regionem tranſmiſit: vbi triſte (vt Ammianus ait) omen occurrit, exanime cadauer apparitoris extincti manu carnificis, quem Præfectus Salluſtius præſens damnauerat.] Sed hæc & alia his ſimilia, philoſophi illi eum comitantes, qui certam victoriam polliciti erant Imperatori, vel negligenda dicebant, vel in contrarium ſenſum interpretabantur. Tunc etiam accidit e cælo prodigium, de cuius interpretatione aruſpices & philoſophi mutuo altercantes, ab inuicem diſſenſere: ſed in malum ſuum philoſophis magis Iulianus inhærens, illos vt bos ad victimam ſequebatur. Rem geſtam ſic Ammianus deſcribit[k]: Secuto itaque die, qui erat ſeptimum Idus Aprilis, Sole vergente iam in occaſum, & parua nubecula ſubito aere craſſato, viſus amittitur lucis: et poſt minacem tonitruum crebritatem & fulgurum, Iouianus nomine miles cælo tactus cum duobus

k Ammian. lib. 23.

TRISTIA OMNIA IVLIANVM EXAGITANT.

bus equis concidit, quos potu ſatiatos a flumine reducebat. Eoq. viſo harum rerū interpretes acceſſiti, interrogatiq. Etiam id vetare procinctum, fidentius affirmabāt: fulmen conſiliarium eſſe monſtrantes (ita enim appellantur, quæ diſſuadent aliquid fieri, vel ſuadent) ideoque hoc nimis cauendum, quod militem celſi nominis cum bellatorijs iumentis extinxit: et hoc modo contacta loca nec intueri, nec calcari debere, fulgurales pronunciant libri. Contra philoſophi, candorem ignis ſacri repente conſpecti nihil ſignificare aiebant, ſed eſſe acrioris ſpiritus curſum ex æthere aliqua via ad inferiora detruſum: aut ſi exinde prænoſcitur aliquid, crementa claritudinis Imperatori portendi glorioſa cœptandi: cum conſtet, flammas ſuapte natura, nullo operante, ad ſublimia conuolare.] hæc facta ſunt, cum, parato ponte, Iulianus Euphratem vna cum exercitu tranſmiſiſſet. A

IVLIANI RES PROSPERE GESTAE.

Quæ autem proſpere Iuliano vſque ad vrbem Cteſiphontem euenerunt, Ammianus exactiſſime proſecutus eſt: quem legat, qui præter res ad Eccleſiaſticam narrationem ſpectantes, aliquid amplius cupit. Nos vero ea tantum hic reddemus, quæ Gregorius Nazianzenus [a] ſummatim complexus eſt, cum ait: Suſceptæ quidem expeditionis principia illi admodum generoſa, & a pleriſque eorum qui eius partibus ſtudebant, miris clamoribus elata, hoc modo ſe habent. Nam cum totam eam Aſſyriæ partem, quam perluens Euphrates, ac Perſidem præterlabens illic cum Trigide miſcetur, captam peruaſtaſſet; nonnullaq. caſtella, nemine prohibente, diruiſſet, ſiue quia Perſas incurſionis celeritate feſelliſſet, ſiue quia ab ijs conſulto ita duceretur, ſenſimq. ad vlterius progrediendum alliceretur (vtrumque enim dicitur) ita demum iter faciens, atque exercitu a latere proficiſcente, nauibuſq. frumentum & vaſa per fluuium conuehentibus, paucis interiectis diebus, Cteſiphonti caſtra admouet: cuius vrbis tanto deſiderio tenebatur, vt vel ad eam propius acceſſiſſe, victoriæ partem exiſtimaret.] hæc de Iuliani aduentu Cteſiphontem vſque Gregorius. B C

a Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Cum igitur victor Iulianus illuc vſque celeriter perueniſſet; tum illud proditum eſt oraculum, ſiue adulantium magorum philoſophorum arte confictum, ſiue deludentium dæmonum aſtu compoſitum, quod his verbis ſcriptum Suidas recitat [b]:

b Suid. verbo Iulianus Parabata.

ORACVLVM MENDAX ET ADVLATORIVM.

Turrigenarum quondam genus deleuit conſilia pollens Iuppiter
Inimiciſſimum beatis Olympias ædes tenentibus.
Romanorum Imperator Iulianus Deo ſimilis
Pugnans Perſarum vrbes & mœnia longa
Caminus pugnantium deuaſtauit igne, validoq. ferro,
Aſſidueq. domuit & vrbes & gentes multas: D
Quin & Occidentalium virorum, Alemanico ſolo
Prælijs crebris capto, vaſtauit arua.] extant eadem apud Nicephorum [c].

c Niceph. in fine lib. 10.

Hæc tunc occinebantur: ſed plane ante victoriam pæana cantatum. Nam triſte paulo poſt omen cunctis mærorem incuſſit, ipſumq. Iulianum in numinis deteſtationem induxit, qualenam id fuerit, Ammianus [d] his verbis ſignificat:

d Ammian. lib. 24.

IVLIANVS IMMOLAT MARTI.

Abunde ratus poſt hæc proſperitates aduentare complures, hoſtias Marti parabat Vltori: et ex tauris pulcherrimis decem ad hoc perductis, nondum aris admoti voluntate ſua nouem procubuere triſtiſſimi; decimus vero, qui defractis vinculis ægre reductus eſt, mactatus ominoſa ſigna monſtrauit.] Obſeruatum eſt a ſacrificantibus (inquit Macrobius [e]) vt ſi hoſtia, quæ ad aras duceretur, fuiſſet vehementius reluctata, oſtendiſſetq. ſe inuitam altaribus admoueri, amoueretur, quia inuito deo offerri eam putabant: quæ vero ſtetiſſet oblata, hanc volenti numini dari exiſtimabant.] Et Suetonius [f], vt Iulium Cæſarem ne religione quidem vlla a quoquam incœpto vnquam abſterritum vel retardatum oſtenderet, exempli cauſa ſubijcit, quòd licet immolante ipſo aufugiſſet hoſtia, profectionem tamen aduerſus Scipionem & Iubam non diſtulit: additq. triſtis portenti loco habitum, ſi aut hoſtia ab ara profugiſſet, aut in aliam partem corporis quàm oporteret cecidiſſet. ſed ſuperſtitioſior Iulio Iulianus, & longe ille patientior iſto, de quo Ammianus hæc ſubdit [g]: Quibus viſis, exclamauit indignatus acriter Iulianus; Iouemq. teſtatus eſt, nulla Marti iam ſacra facturum: nec reſecrauit, celeri morte præreptus.] Sed o vir inconſtans, vbi illa olim tua de Marte prædicatio glorioſa, recenſita ſuperius? Iam ipſe fateris, nihil poſſe deos, quos non curas indignantes iteratis victimis tibi propitios reddere. Sed deſperatio E

e Macrob. Satur. lib. 3. c. 5.

f Suet. in C. Iulio, cap. 59.

g Ammian. lib. 24.

(excuſo

A (excuſo te) has a te voces, inuito licet, extorſit, cum eſſes fortaſſe memor quod ante necem Galbæ accidiſſe Suetonius[a] tradit, & de Vitellio Tacitus[b] & Lampridius de Alexandro affirmant, nimirum ante ipſorum interitũ tauros fractis vinculis ab ara seceſſiſſe.

a Suet. in Galba, cap. 18. b Tacit. lib. 19. c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

At quid poſtquam Cteſiphontem Iulianus peruenerit, Gregorius Nazianzenus[c] de eo? Hinc vero iam, inquit, velut arena pedibus ſubtracta, aut tempeſtate in nauem illiſa, res ipſi retro fluunt. Cteſiphon enim arx firma eſt, expugnatuque difficilis, muris cocto latere conditis, & alta foſſa, paluſtrique ac limoſo amne communita. eam porro arx quoque altera firmiorem reddit (Cochen appellant) pari tam naturæ, quàm artis præſidio conſtructa, alteri arci ita coniuncta, vt vnius tantum ciuitatis ſpeciem ambæ præbeant, intermedio amne inter ſe diſiunctæ. Quas cum nec ſine incurſu atque impetu euertere, nec obſidione capere & in poteſtatem redigere poſſet, nec vero vlterius cum

CTESIPHON FIRMA MVNITIO.

B exercitu ac præſertim cum naualibus copijs pergere (periculum enim eſſe, ne e loco ſuperiori telis vtrinque peteretur, tranſituque prohiberetur) hoc demum modo eas a tergo reliquit: Euphratis enim fluminis omnium maximi partem haud minimam perrumpit, & circumducit; vt ex foſſa, cuius vetera etiam veſtigia extare aiunt, nauibus permeabilis eſſet; atque ita per eam ad Tigrin aliquanto vlterius confluens, naues ſaluas & incolumes tuetur, e fluuio ad fluuiũ tuto peruectas. ita caſtellorũ horum periculum effugit.] id de foſſa ex Euphrate in Tigridem ducta Gregorius: Quam (inquit Ammianus) antehac Traianus, poſteaq. Seuerus, egeſto ſolo fodi in modum canalis ampliſſimi, ſtudio curauerunt ſummo, vt aquis illuc ab Euphrate transfuſis, naues ad Tigridem commigrarent: tutiſſimumq. ad omnia viſum eſt eadem loca purgari, quæ quondam ſimilia Perſæ timentes, mole ſaxorum obruere multorum. hacq. valle purgata, auul-

EVPHRATES IN TIGRIM FOSSA DEDVCTVS.

C ſis cataractis vndarum magnitudine, claſſis ſecura ſtadijs triginta depulſa, in alueum iniecta eſt Tigridis.] hæc Ammianus; qui admiſſas inter eos velitationes quaſdam & leuia prœlia recenſet: quibus in prœlijs quodnam Perſarum conſilium fuerit, Gregorius Nazianzenus ita declarat: Vt autem progredienti Perſicæ copiæ in conſpectu venientes, quotidieq. increſcentes, eã gerendi belli rationẽ tenere cœperunt, vt aduerſa quidem acie nequaquam ſibi ſtandum; nec, cum nullo periculo vincere liceret, niſi magna neceſſitate vrgente, tentandam ſibi belli aleam iudicarent: ceterum e tumulis & locorum anguſtijs, vbi occaſio offerretur, hoſtes ſagittis impeterent, atque opportuniſſimis viæ tranſitibus occupatis, eos facillime, ne porro progrederentur, inhiberent: tum vero in magna animi perplexitate & inopia Iulianus verſabatur; quoq. ſe verteret non habens, perniciosum tandem conſultationis ſuæ exitum reperit.] at quodnam eiuſmodi conſilium

D fuerit, & eius captandi proditoris perſuaſio quænam præceſſerit, idem ſubdit his verbis:

Vir enim quidam inter Perſas non ignobilis, Zopyri[d] illius erga Cyrum in Babylonis obſidione facinus imitatus, quaſi ob grauiſſimas quaſdam cauſas in grauiſsimam offenſionem Perſarum Regi veniſſet, eaque de cauſa in eum peſsime animatus, contraque erga Romanos optime affectus eſſet; cum hoc commento & ſimulatione fidem apud eos inueniſſet: Quid, inquit, Imperator? Quid tam ignauum atque imbecillum de re tanti momenti conſilium initis? Quis hic naualis commeatus, onuſque ſuperuacaneum ignauiæ magiſtrum? Nihil enim ad expugnandum difficilius, nihilque peruicacius eſt, quàm venter, ſitamque in manibus habere ſpem ſalutis. Quocirca, ſi quid me audies, nauticum hunc apparatum valere iubebis, languoremque ex eo ad fortiſsimum hunc exercitum redundantem: tu autem via alia faciliori & tutiori, cuius tibi me ducem

d Iuſtin. lib. 1. Herodot. lib. 3. Plutar. Apoph. Impp.

PERSA PRODITOR DECIPIT IVLIANVM.

E fore profiteor (nam Perſicæ regionis tam peritus ſum, quàm quiuis alius) in hoſtium terram impreſsionem facies: rebuſq. ex animi ſententia confectis, ad reditum te accinges. Me autem tunc demum beneficio afficies, cum re ipſa atque experimento beneuolentiæ erga te meæ conſilijq. mei documentum ceperis. Hac ratione cum Iuliano, id quod proponebat, perſuaſiſſet (credula enim eſt leuitas) præcipueque etiam Deo impium exagitante, omnibus ſimul incommodis premi cœpit exercitus. Naues igni conflagrabant: frumentum nullum erat: ac riſus inſuper accedebat (idem enim ferme erat, ac ſi manus ſibi ipſi, necemque attuliſſet) ſpes omnes euanidæ: duxque itineris cum promiſsis ſuis abſceſsit. In orbem porro hoſtes inſtabant, bellum circumfluebat, progreſsio non facilis, victus ægre parabilis: languebat exercitus, animiſque concidebat; itaque Imperatorem ira proſequebatur: nihil bonæ ſpei reliquum erat. hæc vna, vt in præſenti rerum ſtatu, ſalutis ratio patere videbatur, nimirũ ſcelerato imperio ac milita-

ri præfectura defungi. At quæ hucuſque geſta ſunt, ita ſe habent.] Sed & Ioannes Chry- A
a Chryſoſt. orat. contra Gent. ſoſtomus ſugillat pariter cum impietate imprudentiam Iuliani, cum ait [a]: Qui enim plures militum miriadas ſecum duxerat, quàm vllus vmquam ante ipſum Imperator; quiq. Perſidem omnem per incurſionem ac ſine puluere (quod aiunt) capturum ſe ſperauerat: huic ſic infeliciter ac miſerabiliter res ſucceſſit, vt feminarum potius ac pue-
ROM. EXERCITVS ANGVSTIIS PREMITVR. rulorum, quàm virorum exercitum, illũ ſecum habuiſſe dicas. Primum enim imprudentia ſua in tantam illos neceſſitatẽ adegit, vt equinis carnibus veſcerentur, atque partim fame, partim ſiti abſumpti perirent. Quaſi enim in Perſarũ gratiã copias ageret, neque illos caperet, quin potius ſuos illis prodere ſtuderet; ſic eos in locorum difficultates quaſdam concluſit, ac tantum non vinctos hoſti tradidit. Enimvero calamitatum earum genus omne nullus poſſit, ne ex his quidem, qui illas viderunt, expertique ſunt, recenſere: ita omnem modum ſuperarunt.] hæc & alia Chryſoſtomus, cuius tempore hæc geſta B
ſunt, & a multis qui interfuerunt facile audiſſe potuit.

Qui igitur deorum promiſſionibus animatus eam ſuſceperat magnæ molis prouinciam, maiori deſperatione Iulianus vrgetur, cum adeo manifeſtis ſignis a dijs ſuis ſibi viſus eſt eſſe penitus derelictus: nam in tot tantiſque conſtitutus anguſtijs, ab eis reſponſa quærens, litatis victimis, haud valuit extorquere: vt merito in eũ ac ceteros eiuſ-
b Deut. 32. dem ſuperſtitionis cultores illud ex Moyſi cantico [b] exprobrandũ fuerit: Vbi ſunt dij eorum, in quibus habebant fiduciam? Surgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos
c Ammian. lib. 25. protegant.] nam de ipſis hæc Ammianus [c]: Et cum nihil humani proficerent ſenſus, diu fluctuantes & dubij, extructis aris, cæſiſque hoſtijs, conſulta numinum ſciſcitabamur, vtrum nos per Aſſyriam reuerti cenſerent, an præter radices montium leuius gradientes, Chiliocomum prope Corduenam ſitam ex improuiſo vaſtare: quorum neu- C
trum, extis inſpectis, confore dicebatur. ſtetit tamen ſententia, vt omni ſpe meliorum ſucciſa, Corduenam arriperemus.] hæc ipſe. ſed ad XVI. Kal. Iulij arripientes iter ab aduentantibus hoſtibus repreſſi ſunt. poſtea vero fame enecti, conglobato agmine, dato ad decertandum ſolemniter ſigno, confertas hoſtium frontes niſu protulerunt acerrimo; maiorque facta eſt hoſtium ſtrages, Romanorum paucioribus cæſis, & cum eis
* Vetranione * Veteranione, qui Triariorum legionem regebat. ſed inter hæc trium dierum induciarum ad vulnera curanda ſpatia interceſſerunt: cum iam fame haud toleranda afflictatus
d Ammian. lib. 25. Romanus exercitus eſſet, ac profunda deſperatione penitus merſus. At quid ſequenti nocte Iuliano per viſum videre contigerit, Ammianus ſic narrat [d]:

RVRSVS TRISTIA OMINA. Ipſe autem ad ſolicitam ſuſpenſamque quietem pauliſper protractus, cum ſomno (vt ſolebat) depulſo, ad æmulationem Cæſaris Iulij quædam ſub pellibus ſcribentis, obſcu- D
ræ noctis altitudine ſententijs cuiuſdam philoſophi teneretur: vidit ſqualidius, vt confeſſus eſt proximis, ſpeciem illam Genij publici, quam cum ad Auguſtum ſurgeret culmen, conſpexit in Gallijs, velata cum cornucopia per aulæa triſtius diſcedentem. Et quamquam ad momentum hæſit ſtupore defixus; omni tamen ſuperior metu ventura decretis cæleſtibus commendabat. Relictoque humi ſtrato cubili, adulta iam excitus nocte, numinibus per ſacra depulſoria ſupplicans, flagrantiſſimam facem cadenti ſimilem viſam aeris parte ſulcata euanuiſſe exiſtimauit: horroreq. perfuſus eſt, ne ita aperte minax Martis apparuerit ſidus. erat autem nitor igneus iſte, quem διαΐσσοντα nos appellamus, nec cadens vmquam, nec terram contingens.] et paulo poſt: Confeſtim itaque ante lucis primitias Etruſci aruſpices accerſiti, conſultiq. quid aſtri ſpecies portenderet noua: Vitandum eſſe cautiſſime reſponderunt, ne quid tunc tentaretur: ex Tarqui- E
nianis libris in titulo De rebus diuinis id relatum eſſe demonſtrantes, quòd face in cælo viſa, committi prœlium, vel ſimile quicquam non oportebat. Quo etiam id inter multa alia ſpernente, orabant aruſpices, ſaltem aliquot horis profectionem differri: et ne hoc quidem ſunt adepti, Imperatore omni vaticinandi ſententiæ reluctante: ſed exorto iam die promota ſunt caſtra.] hactenus Ammianus.

EXPROBRATIO IN IVLIANVM. Ad hæc infelix adactus eſt Iulianus, vt qui ex ſententia aruſpicum cuncta aggredi ſolitus eſſet, & de victoria ſecurus tantæ molis bellum auſpicatus fuiſſet, iam ſibi cuncta proſpera fore (vt ipſe ſuis ad Libanium litteris teſtatus eſt) antea pollicentibus dijs; modo cum & ab his ſe deceptum, & ab illis deluſum, licet ſero conſpiceret, contemptor factus ſit numinum, & refragator aruſpicum: a quibus ſic, eos conſulens, reſponſa quærebat, quaſi quod a dijs promiſſum erat exigeret: ſed tamen quæ illi dicerent contemne-

A bat, quòd promiſſionibus deorum eſſe aduerſa ſentiret. Sicq. miſer his contrarijs fluctibus agitatus, quòd hoſtium vallatus cuneis, & fame acrius exercitũ perurgente, nullum eſſe conſpiceret humanis viribus e tot malis effugium; ſed cæleſtium tantum numinum eſſe, deploratis ac deſperatis rebus ſuccurrere; eadem iteratis ſacrificijs exigebat. Rurſum vero ipſa numina implorata, ſacriſq. placata, nec opem ſetentia, ſed deteriora minantia, veluti infida reſpuebat, ac deuouebat ingrata: execrans deos, quorum cultum proſtratum penitus tanto labore & induſtria fruſtra reſtituere conatus eſſet, ornaſſet templis, atque ditaſſet, tot ſacerdoria erexiſſet, immolaſſet ſacrificia, hecatombas multiplicaſſet, humano quoque eoſdem cruore pauiſſet, quibus & de Chriſtianorũ cæde nuncupaſſet vota ſolemnia. Tot igitur tantiſq. facinoribus promeritos deos experiri iam ſibi contrarios, patienter ferre nequibat. Martem, Pallademq. a parte hoſtium ſtare,
B Victoriam illos ſequi; Altricem Iſidem, ipſamq. Cererem paſcentem omnes, a Romano exercitu longius receſſiſſe; ipſumq. publicum Genium abſceſſiſſe, quàm indigno ferebat animo! Et quàm ſuccenſebat, cum nullum deorum, niſi Pallorem, & Pauorem, Timorem, Mortem, Pœnam, Neceſſitatem, Violentiam, Paupertatẽ; Inuidiam, & alios his ſimiles antitheos, quibus vt dijs Gentes [a] erigebant templa, hiſq. coniunctas funeſtas Erymnas cum alijs aduerſarijs & infauſtis ſibi numinibus in caſtris verſari cognouit, quæ & pene abigere ſacris depulſorijs fruſtra tentaſſet! Sed nullum infenſius viſum eſt ſuperbo homini numen, quam quod appellant ipſi Ridiculum, a quo ſe inſtar Annibalis Vrbẽ fruſtra tentantis, derideri conſpiceret: eidemq. inhærentes Momum exhorruit atque Selenum; quem omnes carpentem, ac ne optimis quidem parcentẽ Imperatoribus, ipſemet in Cæſaribus accurate deſcripſerat; quem & ſciret ſe apud Iouem
C habiturum pugnacem accuſatorem, ſubſannatoremq. egregium experturum. His igitur animo æſtuans, velut œſtro percitus, & diris exagitatus, contemptis aruſpicibus ſero ſapientibus, in ſui interitum, cladem q. ſuorum præceps fertur in hoſtes.

a Cõſule de hb Girald. de Dijs Gẽt. Syntag. 1.

Sed antequam extremum Iuliani exitum oratione proſequamur; illud monendum putamus: Ammianum & Zoſimum Gentiles hiſtoricos, ſuæ ipſorum ſuperſtitionis Imperatorem, licet exitiũ Romano exercitui afferentem, ob eamq. cauſam deteſtatione digniſſimum, nihilominus omni laudum genere exornaſſe; eumdemq. vt ſtrenuũ ducem, inſignemq. philoſophum celebraſſe. Sed quid Ammianus de extrema clade eiuſq. nece teſtatum litteris memoriæ commendarit, ne quid detraxiſſe inuidia videamur, hic in primis reddamus: Exorto iam, inquit [b], die, permota ſunt caſtra. Hinc nos egreſſos Perſæ cum ſæpe afflicti peditum ſtabiles pugnas horrerent, ſtructis inſidijs occulte comita-
D bantur, altrinſecus viantes cateruas a celſis collibus explorando: vt id ſuſpicans miles adusque perpetuum diem nec vallum erigeret, nec ſudibus ſe communiret. Dumq. tegunt firmiter latera, & exercitus pro locorum ſitu quadratis quidem ſed laxis incedit agminibus: inuaſa ſubito terga pone verſus arma cogentium Principi indicantur, etiam tum inermi ad ſpeculanda anteriora progreſſo. Qua concitus clade, oblitus loricæ, ſcuto inter tumultum arrepto, properans vltimis ferre ſuppetias, reuocatur alio motu, qui etiam anteſignanos, vnde diſceſſerat, paria perpeti nunciabat. Quæ dum ſine reſpectu periculi ſui redintegrare feſtinat, ex alia parte cataphractorum Parthicus globus centurias adoritur medias; ac ſiniſtro cornu inclinato acriter ſuperfuſus, tœtrorem ſtridoremq. elephantorum impatienter tolerantibus noſtris, contis & multiplicatis miſſilibus decernebat. Verum Principe volitante inter prima diſcrimina prœliorum, exiliuit noſtra ſuccinctior armatura, euerſarumq. Perſarum & belluarum ſuffra-
E gines concidebat & dorſa.

GENTILES HISTORICI HAVD FIDELES.

b Ammian. lib. 25.

Quos cum Iulianus cauendi immemor diffluxiſſe trepidos, elatis vociferando manibus aperte demonſtrans, iraſque ſequentium excitans audenter effunderet ſemet in pugnam; clamabant hinc inde candidati, quos diſiecerat terror, vt fugientium molem tamquam ruinam male compoſiti culminis declinaret. et incertum ſubita * equeſtris haſta, cute brachij eius præſtricta, coſtis perfoſſis, hæſit in ima iecotis fibra: quam dum auellere dextra manu conatur, acuto vtrinque ferro digitorum neruos ſenſit exciſos: et prouolutus iumento, præſentiumq. veloci concurſu relatus in caſtra, medicinæ miniſterijs fouebatur. Moxq. vbi lenito pauliſper dolore, timere deſijt, magno ſpiritu contra exitum certans, arma poſcebat & equum: vt reuiſo prœlio, ſuorum fiduciam repararet, ac videretur ſui ſecurus, alienæ ſalutis ſolicitudine vehe-

PVGNA EXTREMA IVLIANI CVM PERSIS.

* ſublata

menter aſtringi,eo vigore (licet in negotio diſpari) quo Epaminondas ille dux inclytus, A
letaliter apud Mantineam ſaucius,& reuerſus ex acie conquirebat ſolicite ſcutum: quod
cum vidiſſet propius, lætior, vi vulneris, interijt: et qui animam intrepide amitte-
bat, iacturam clypei ſormidauit. Sed cum vires parum ſufficerent voluntati, ſangui-
niſque profluuio vexaretur, manſit immobilis: ideo ſpe deinceps viuendi abſumpta,
quòd percontando, Phrygiam appellari locum illum,vbi ceciderat, comperit; hic enim
obiturum ſe præſcripta audierat ſorte.] hoc amplius debuit dijs ſuis Iulianus, quòd
de loco ſui exitus,ſic eum reſponſo ambiguo & voce æquiuoca feſelliſſent. Pergit deinde
Ammianus referre militum poſt vulneratum Imperatorem in eo bello inſuperabilem
fortitudinem, donec ſatietate vulnerum ambabus partibus feſſis, nox (vt ait) dire-
mit certamina tenebroſa.

Sed idem rurſus hæc de Iuliano, quem in extremo vitæ articulo ſic oraſſe compo- B
IVLIANVS IN PROELIO VVLNERATVS QVID AD SVOS.
nit: Hæc dum ita aguntur, Iulianus in tabernaculo iacens, circumſtantes allocutus
eſt demiſſos & triſtes: Aduenit, o ſocij, nunc abeundi tempus e vita, impendio tem-
peſtiuum: quam repoſcenti naturæ, vt debitor bonæ fidei, redditurus exulto: non,
vt quidam opinantur, afflictus & mærens: philoſophorum ſententia generali perdo-
ctus, quantum corpore ſit beatior animus: et contemplans, quoties conditio melior a
deteriore ſecernitur, lætandum eſſe potius,quàm dolendum: illud quoque aduertens,
quòd etiam dij cæleſtes quibuſdam pijſſimis mortem tamquam ſummum præmium
perſoluerunt. Munus autem id mihi delatum optime ſcio, ne difficultatibus ſuccum-
berem arduis, neve me proijciam vmquam, aut proſternam: expertus,quòd dolores
omnes, vt inſultant ignauis, ita perſiſtentibus cedunt. Nec me geſtorum pœnitet, aut
grauis flagitij recordatio ſtringit, vel cum in vmbra & angulis emendarer,vel poſt Prin- C
cipatum ſuſceptum;ſed tamquã a cognatione cælitum defluentem, immaculatum (vt
exiſtimo) conſeruaui, & ciuilia moderatius regens, & examinatis rationibus bella ge-
rens & repellens: tametſi proſperitas ſimul,vtilitaſque conſultorum non vbique concor-
dent:quoniam cœptorum euentus ſuperæ ſibi vendicant poteſtates. Reputans autẽ iuſti
eſſe finem Imperij obedientium commodum & ſalutem;ad tranquilliora ſemper, vt no-
ſtis,propenſior fui, licentiam omnem actibus meis exterminans, rerum corruptricem &
morũ: gaudenſq. nedum ſciens, vbicũque velut imperioſa parens conſideratis periculis
obiecit Reſpub. ſteti fundatus, turbines calcare fortuitorum aſſuefactus. Nec fateri pu-
debit. Interiturum me ferro,dudum didici,fide ſatidica præcinente.Ideoq. ſempiternum
venerot numen,quòd non clandeſtinis inſidijs,nec longa morborum aſperitate,vel deli-
catorum fine decedo,ſed in medio curſu florentium gloriarum hũc merui clarum e me- D
dio digreſſum. Æquo enim iudicio iuxta timidus eſt & ignauus, qui cũ non oportet,mo-
ri deſiderat, & qui refugiat, cum ſit opportunum. Hactenus loqui,vigore virium labẽte,
ſufficiat.Super Imperatore vero creando caute reticeo,ne per imprudentiam dignũ præ-
teream:aut nominatũ quẽ habilem reor, antepoſito ſorſitan alio, in diſcrimen vltimum
trudam. vt alumnus autẽ Reip. frugi,opto bonum poſt me reperiri rectorem.] hactenus
Iuliani,ſeu potius Ammiani Liuium imitantis oratio. atque ſubdit:

Poſt hæc placide dicta,familiares opes iunctioribus velut ſupremo diſtribuens ſtudio,
IVLIANI INTERITVS.
Anatolium quæſiuit officiorum Magiſtrum. Quem cum beatum fuiſſe, Salluſtius re-
ſpondiſſet Præfectus; intellexit occiſum; acriterque amici caſum ingemuit, qui ela-
te ante contempſerat ſuum. Et flentes inter hæc omnes qui aderant, auctoritate
etiam tum integra,increpabat: humile eſſe, cælo ſideribuſq. conciliatum lugeri Princi- E
pem, dicens. Quibus ideo iam ſilentibus, ipſe cum Maximo & Priſco philoſophis ſu-
per animorum ſublimitate perplexius diſputans, hiante latius ſuffoſſi lateris vulnere,&
ſpiritum tumore cohibente venarum, epota gelida aqua, quam petijt,medio noctis hor-
rore, vita facilius eſt abſolutus,anno ætatis altero & trigeſimo.] hactenus de eius obitu
Ammianus, teſtis plane domeſticus: cui adiungimus comparem, nempe Libanium
ſophiſtam, qui Iulianum ſic extinctum luculenta ſcripta oratione laudauit: in qua de
a Apud Niceph. lib. 10. cap. 34.
interfectione Iuliani cum agit, Chriſtianos eius necis in crimen vocat, dum hæc ait [a]:
PERCVSSOR IVLIANI QVIS CREDITVS.
Quis igitur eum interemerit, audire quiſpiam cupit? Nomen eius neſcio. Non hoſtem
autem percuſſorem eum fuiſſe,apertum indicium eſt, quòd ex hoſtibus nemo vulneris
eius nomine honorem & præmium accepit: cum quidem Perſarum Rex per præconem
percuſſorem eius euocauerit, & ingentia qui ſe indicaſſet, præmia percepturus fuerit:
ſed

A ſed ne eorum quidem cupiditate quiſpiam eſt adductus, vt facinus ſibi tantum per iactantiam arrogaret. Et multa profecto hoſtibus debetur gratia, quòd cuius facti auctores non fuerunt, eiuſdem ſibi gloriam non vendicarunt. Sed nobis, vt interfectorem requireremus, permiſerunt, quibus illum diutius viuere, bono non fuit. Sunt autem iſti, qui nullis viuunt legibus: qui quidem quod dudum ſunt conati, tunc demum cum poſſent, peregerunt; iniquitate reliqua eos cogente, cui ſub eius Imperio locus non fuit; & maxime deorum cultu, cui ipſi maxime ſunt aduerſari.] hactenus Libanius, non obſcure Chriſtianos Iuliani necis auctores ſugillans. hæc quidem ille, quòd hoſtium conſtaret aſſertione, non ipſorum armis, ſed telo Romano fuiſſe Iulianum extinctum. nam Ammianus [a] ſic de Perſis inferius ait: Hocque viſo, e ſaltibus nos hoſtes diuerſitate telorum, ac verbis turpibus inceſſebant, vt B perfidos & lectiſſimi Principis peremptores. Audierant enim, ipſis quoque referentibus transfugis, rumore iactato incerto, Iulianum telo cecidiſſe Romano. Verum (inquit Socrates [b]) Calliſtus ſatelles Imperatoris, qui eius res geſtas carmine heroico conſcribit, bellumq. id temporis confectum narrat; illum a dæmone transfixum interijſſe, commemorat.] quæ quidem opinio magis increbuiſſe viſa eſt. ſed qua occaſione id a dæmone, nempe a ſuperiori numine admiſſum Ethnici exiſtimarint, paulo poſt dicendum erit.

[a] Ammian. lib. 25.

[b] Socrat. lib. 3. cap. 16.

Certe quidem a quonam Iulianus percuſſus interierit, haud ſatis fuiſſe exploratum ſcriptoribus illius temporis, immo nec ijs cognitum, qui certamini interfuerunt, S. Gregorius Nazianzenus [c] declarat his verbis: Quæ autem ſequuntur, non vno modo ab omnibus referuntur, ſed alij alij ſermoni aſſentiuntur, calculumq. addunt non mi- C nus eorum, quibus certamini intereſſe, quàm quibus abeſſe contigit. Nonnulli enim a Perſis eum iaculis confixum fuiſſe affirmant, temere in hoſtes excurſantem, atque huc & illuc veſane proſultantem; idemq. ipſi, quod Cyro Paryſatidis filio, accidiſſe: qui cum aduerſus Artaxerxem fratrem cum decem hominum millibus aſcendiſſet, egregieq. pugnaret, temeritate tandem ſua victoriam amiſit. Alij huiuſmodi quemdam de eo ſermonem commemorant: Cum in ſublimem quemdam tumulum aſcendiſſet, vt velut e ſpecula exercitum luſtraret, quantuſq. bello ſuperfuiſſet, cognoſceret; magnaſq. copias, ſpeq. ſua copioſiores perſpexiſſet: Quàm graue & indignum fuerit, dixiſſe, ſi hos homines ad Romanorum terras reduxerimus! quaſi videlicet ipſis ſalutem inuidentem. Quibus verbis inflammatum militem quemdam, iraq. præcipitem actum, nulla ſalutis ſuæ habita ratione, viſcera ipſius gladio transfixiſſe.] At hæc commenti D ſunt Gentiles in odium Chriſtianorum, quibus refertus erat exercitus; quaſi Iulianus illos viuere ægro animo ferret: in quem indignatum dixerunt exeruiſſe gladium militem Chriſtianum. Sed hæc ab ipſis ſcriptoribus Ethnicis ſententia prorſus explo ditur, qui pariter haſtæ cuſpide percuſſum Iulianum fuiſſe teſtantur. Sed ſubdit his, omnia vndique allata referens, Gregorius: Alij rurſus facetum & ridiculum quemdam barbarum (quales in exercitus comitatu, tum ad leniendas animorum moleſtias, tum ad exhilaranda conuiuia eſſe ſolent) hoc facinus perpetraſſe ferunt. Nec deſunt qui Sarraceno cuipiam egregiam hanc laudem arrogent.] hæc Gregorius de his, quæ a diuerſis ferrentur, caſum incertum pro arbitrio confingentibus.

[c] Gregor. Nazianz. orat. 2. in Iul. anum

DE PERCVSSORE IVLIANI VARIAE SENTENTIAE.

At quid ipſe ea de re ſentiret, ſuperius prioris orationis exordio ſatis aperit, eum id miniſterio Angelorum factum affirmat his plane verbis: Atque vt mihi latius præco- E nium pateat: omnis cælorum virtus, omnes Angeli, quorum opera tyrannus extinctus atque oppreſſus eſt: non Seon ille Rex Amorrhæorum, neque Og Rex Baſam, principes exigui, atque Iſraelem, hoc eſt, paruam Orbis partem vexantes; verum draco ille, Apoſtata ille, magna illa mens, Aſſyrius ille, ille communis omnium inimicus & hoſtis cum multo furore in terra debacchatus, & comminatus, tum multam iniquitatem in excelſum locutus, atque meditatus, &c.] Rurſum alibi [d], vi numinis totum illud confectum eſſe negotium, tradit. At quid, de his Baſilij Magni ſucceſſor Helladius ſcriptorum monumentis reliquerit conſignatum, S. Ioannes Damaſcenus [e] docet his verbis: Quòd autem imaginum inſtitutio non noua, ſed priſca ſit, & apud ſanctos & eximios Patres nota & vſitata, diſce ex his quæ in Vita beati Baſilij ab Helladio eius diſcipulo, in Pontificatuq. ſucceſſore, conſcripta ſunt. Pius enim vir (vt ipſe narrat) Dominæ noſtræ adſtabat imagini, in qua Mercurij etiam celebris martyris

IVLIANVS DIVINITVS PERCVSSVS.

[d] Gregor. Naz. orat. in laudem Athanaſij.

[e] Io. Damaſcen. de imaginib. orat. 1.

S. MERCVRIVS MARTYR PERCVSSOR IVLIANI.

figura deſcripta erat: adſtabat autem ſupplicans, vt impius Iulianus Apoſtata tollere- A tur. Ex qua quidem imagine didicit, quid eſſet euenturum. Vidit enim martyrem ad exiguum tempus obſcurum, non multo autem poſt haſtam cruentam tenentem.] hæc ex Helladio Damaſcenus. qui ſane commentarius de rebus geſtis Baſilij ſcriptus deſideratur: nam qui extat nomine Amphilochij, ſcatens mendacijs, hæc de Magno Baſilio atque Mercurio martyre longe diuerſe narrat: ne quis exiſtimet, quæ de Baſilio ſcripta eſſent ab Helladio, eadem eſſe cum his, quæ feruntur pulchro nomine Amphilochij.

a Glic. 4. par. Annal.

Senſit impoſturam in primis Glicas[a], qui eo vno argumento totum illud Amphilochij nomine ſcriptum commentum diſſoluit, cum ait: Quamquam enim perſcriptum reperiamus in libro de ſancti Baſilij miraculis, quæ magnus ille vir Amphilochius litteris commendaſſe perhibetur, mandato perpetuæ Virginis Deiparæ per ſanctum Mercurium, Magni Baſilij precibus, deſertorem hunc traiectum fuiſſe: non ta- B men hæc narratio meretur, vt ei continuo fidem adhibeas. Quam ob rem iſtud? quoniam in eodem ſcripto legimus, Magnum Baſilium Cæſareæ Pontificem id temporis fuiſſe, cum eas regiones Imperator improbiſsimus contra Perſas expeditione ſuſcepta peragraret. At vero aliter eximius ille Gregorius cognomento Theologus memoriæ prodidit. Nam ſi Baſilius, hoc ita narrante, in Ponto degebat ſub initium Imperij Valentis, qui aliquanto poſt tempore regnauit, cum Cæſareæ Pontifex eſſet Euſebius; multo minus Iuliano imperante Baſilius Antiſtitis munere fungebatur. De quo ſatis euidenter apparet, Iulianum iter per Cappadociam facientem, neque Baſilium iſtic Pontificem reperiſſe, neque ipſius Eccleſiæ minatum eſſe. Conſimili modo nec precatus eſt hoc nomine Deum Baſilius Pontifex, nec ad tollendum e medio deſertorem Mercurius ille Chriſti teſtis fuit ablegatus. quippe ſi hoc pacto res geſta fuiſſet, obſcu- C rum non eſſet in hodiernum vſque diem, a quo Iulianus telo confixus fuerit. Nam iaculo traiectum conſtat, auctore facti prorſus incognito.]

At ipſe tamen Glicas haud in eo nobis probari poteſt, cum eam ob cauſam, quòd ea commentitia Amphilochij nomine ſcripta haberentur, derogat penitus fidem hiſtoriæ, quæ auctoritate Helladij citati a Damaſceno, quem ipſe non vidit, aliter tamen rem geſtam recitantis, egregie teſtata redditur. Sed non Baſilio tantum hæc per viſum oſtenſa fuere; verum & cuidã alij ad caſtra progredienti eadem diuinitus innotuiſſe, So-

b Sozom. lib. 6. cap. 2.

zomenus[b] auctor eſt, qui rem ita deſcribit, cum in primis hæc ait: Equidem quiſnam huius cædis adminiſter fuerit, nihil certi poſſum dicere, præter ea quæ modo dicta ſunt. Sed tamen, vti hi, qui de ea re conſentientibus ſententijs diſſerunt, affirmant; vera ſane ea eſt opinio, quæ eſt ad nos perlata, quæ tradit, eum vltione diuina e medio D ſublatum eſſe. Cuius rei certiſsimum argumentum eſt diuina viſio, quam cuidam ex neceſſarijs eius oblatam accepi. Nam dicitur, cum ad Iulianum, qui erat in Perſide, ire maturaret; in loco quodam, qui erat in via publica ſitus, diuerſatum, & ædium penuria coactum, in eccleſia, quæ ibi erat, dormiuiſſe: et ſecundum quietem vel rem geſtam vidiſſe, vel ſaltem ſomniaſſe: Complures ex Apoſtolis & Prophetis in vnum coactos, grauiter de Imperatoris contumelia aduerſus Eccleſias facta conqueſtos eſſe; iniuiſſeq. conſilium, quid de hac cauſa faciendum eſſet. At cum diu de ea re eſſet deliberatum, & adhuc eorum animi velut in dubio verſari viderentur; duos e medio ſurgentes exhortatos reliquos, vt bono animo eſſent, propereq. tamquam ad delendum Iuliani Imperium e concilio egreſſos. Hominem illum, qui has res tam admirabiles contemplatus fuerat, iter de cetero neglexiſſe. Atque dum metu perculſus E hæſitaret, quis huius viſionis exitus futurus eſſet; ſecundo eodem in loco ſomnum cepiſſe, vidiſſeq. eumdem Apoſtolorum & Prophetarum conuentum; atque ex improuiſo velut e via in concilium ingreſſos illos, qui ſuperiori nocte ad Iulianum expugnandum abierant; ceteriſq. nunciaſſe, eum occiſum eſſe.] hæc Sozomenus.

c Niceph. lib. 10. c. 35.

At Nicephorus[c] addit nomina illorum duorum, qui perrexerunt feſtini ad necem inferendam Iuliano; nempe alterum ipſorum dictum eſſe Mercurium martyrem, alterum vero item martyrem Artemium Ducem, ambos olim egregios milites Chriſtianos.]

d Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

Vtcumque res ſe habeat (inquit Gregorius[d]) letale certe, Orbiq. vniuerſo ſalutare vulnus accepit, vnoq. facinore multorum pernicioſe vetitorum pœnas Iulianus exſoluit. Quod & ipſum miror, quo modo vanus homo, qui omnia hinc ſe ſcire exiſtimabat, hoc

vnum

A vnum ignorauit, nimirum vulnus viſceribus ſuis infligendum.] hæc quidem de percuſſore & vulnere accepto iam ſatis.

Quæ autem iſtæc ſecuta ſint, Theodoretus [a] narrat his verbis: Deinde, inquit, cum milites quererentur & ingemiſcerent, ex improuiſo eum vulneratum offendunt, rabie contra conditorem ſuum furentem: Martem bellicoſum ipſi, vti promiſerat, auxilium minime tuliſſe, Apollinem falſa vaticinatum eſſe, Iouem denique fulminantem non in ſuum interfectorem fulmen torſiſſe. Itaque qui ante minas inſolenter iactauerat, iam miſere humi proiectus iacuit.] et paulo poſt: Ferunt porro, ipſum tyrannum, ſimulac plagam acceperat, manum protinus ſanguine impleuiſſe, illumque proieciſſe in aerem, ac dixiſſe: Viciſti Galilææ: et ſimul cum confeſſum eſſe victoriam, & blaſphemiam (adeo enim à mente abalienatus erat) in Deum impudenter locutum.] hæc Theodoretus [b], B & alij plerique. Sozomenus [c] vero hæc habet, cum de his agit: Alij autem memorant, eum, cum ſanguinem manu oſtendiſſet, illum in aerem iecisse, perinde atque Soli iratum, quòd Perſis veniſſet ſubſidio, & ſe non ſeruaſſet incolumem; præſertim cum ſuæ natiuitatis (ſicut aſtronomorum ſcientia indicabat) velut dominus eſſet & moderator.] hæc ille. Ac probe ſane diuino coactus eſt numine in Solem blaſphemiam intorquere; vt quem potiſſimum coluiſſet, atque in laudem eius hymnum celebrem conſcripſiſſet, ad poſtremum ira percitus proditionis eũdem accuſaret. ſed ſubdit Sozomenus: At cum eſſet re vera moriturus, vtrum Chriſtum viderit nec ne (vti ſolet accidere, quando anima e corporis cuſtodia egreditur, & res diuiniores, quàm quæ ab homine conſpici poſſint, videt) haud equidem habeo dicere: neque enim iſtud adeo a multis dicitur: veruntamen vt plane falſum reijcere non audeo: quippe cum credibile ſit, alia etiam his multo C admirabiliora contigiſſe, non alia de cauſa, quàm vt conſtare poſſit, religionem Chriſtianam non hominum ſtudio & induſtria conſtitutam ſtabilitamque eſſe.] hæc Sozomenus: cum tamen alij eam rem haud dubiam confirment, nempe de eius blaſphemia in deos, & exprobratione in Chriſtum, proiectione illa ſanguinis in altũ facta, qua & exclamauit (quod tradit Nicephorus [d]) Saturare Nazarene.

a Theod.lib. 3. cap. 20.

QVID IN CHRISTVM IVLIANVS MORIENS.

b Niceph. lib. 10. cap. 35.

c Sozom. lib. 6. cap. 2.

d Niceph. lib. 10. cap. 34.

At quo modo ipſe moriturus Iulianus adſciſcere ſibi conatus ſit diuinos honores, Gregorius Nazianzenus [e] narrat, ſic dicens: Sed ne hoc quidem prætereundum eſt, quod præter alia multa maximum perditæ illius amentiæ argumentum habet. In fluminis ripa iacebat, grauiter ex vulnere ægrotans. Cum autem permultos eorum, qui ante ipſius ætatem gloria floruerant, vt humana conditione maiores cenſerentur, artibus quibuſdam ex hominum oculis ſeſe ſuſtuliſſe, eamque ob cauſam pro dijs habitos fuiſſe D ſciret: eiuſdem gloriæ cupiditate captus, ſimulque talis mortis genere interire propter temeritatis ignominiam erubeſcens, quid molitur? quid facit? (neque enim ſimul cum vita improbitas extinguitur.) In profluentem corpus proijcere conatur; ad eamq. rem nonnullorum, quos maxime fidos arcanorumq. conſcios habuerat, opera vtebatur. Quòd niſi quiſpiam ex eunuchis Imperatorijs hanc rem perſentiens, ſceleriſque odio & execratione alijs prodens, huic conatui obſtitiſſet; nouus vtique alius ex calamitate deus vecordibus hominibus extitiſſet.] hæc Gregorius de Iuliano, non ignaro, Romulum in primis eadem plane arte comparaſſe ſibi diuinos honores.

e Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

IVLIANVS AFFECTAT DIVINOS HONORES.

Quoniam vero id aſſequi Iuliano minime licuit: ne tali tantoq. fraudaretur honore, domeſtici ipſius iacturam alia excogitata arte cumulatius compenſarũt, dum eum ad ſuperos curru eleuatum finxerunt, idq. teſtificatione diuina probare conati. contine-E tur autem eiuſmodi commentitium oraculum his verſibus [f], tamquam ab Apolline illi viuenti redditum:

f Extant apud Niceph. lib. 10. cap. xli.

Atque vbi Romanis Perſas deviceris armis;
Vſque Seleucæam bello progreſſus ad vrbem:
Cæleſti tum te ſublatum turbine currus
Euehet igniuomus, magnoque reponet Olympo
Defunctum curis hominum, duroque labore:
Et patriam æthereæ lucis remeabis ad aulam,
Vnde caduca hominis progreſſus membra petiſti.]

Fuit quidem eiuſmodi Iuliani caſus eodem ferme temporis momento cognitus ſanctis viris, quo contigit: immo (ſicut diximus) & præcognitus, cum Athanaſius de eo fuerat vaticinatus, nubeculam illam inani tonitruo perſtrepentem quàm

VISIONES DE INTERITV IVLIANI.

 citiſſime

citiſſime diſſoluendam, & de fabro iam parante loculũ Iuliano fatidica illa fuerat dicta ſententia. At quid ea hora, qua diuina vltione tyrannus occiſus eſt, diuinitus oſtenſum fuerit magno illi anachoretæ Iuliano Sabbæ, Theodoretus [a] ſic narrat: Porto autem Iulianus, cognomento Sabba (ſic namque Syriaca lingua vocabatur) cuius vitam in hiſtoria noſtra, quæ Philotheus inſcribitur, litteris mandauimus, eorum viuendi genus, qui ſunt expertes corporis, in corpore imitatus; cum eſſet de Iuliani minis certior factus, longe attentius preces Deo omniũ moderatori adhibuit: atque eodem ipſo die, quo Iulianus interfectus eſt, quamquam iter viginti dierum & amplius aberat ab exercitu, cædem eius inter precandum agnouit. Nam ferunt, eum, dum Dominum clementem & benignum ſupplex oraret, derepente fletum repreſſiſſe, & effuſum in lætitiam exultaſſe gaudio, hilariq. vultu cœpiſſe intueri. quare voluptas, quam capiebat animo, manifeſte declarata eſt. Quem familiares eius cum ita mutatũ cernerent, oraſſe, vt cauſam lætitiæ ſuæ ipſis indicaret. Eum autem reſpondiſſe: Aprum ſiluestrem, hoſtem vineæ Domini, debitas ſcelerum in Chriſtum admiſſorum pependiſſe pœnas, & mortuum iacere, ne amplius Chriſtianis inſidias ſtruat. Quibus cognitis, omnes triumphare gaudio, & hymnum, quo Deo gratias agerent, cantare cœperunt. Poſtea autem facti ſunt certiores ab illis, qui mortem eius nunciabant, ſceleratum illum tyrannum extinctum eadem die & hora, qua diuinus ille ſenex Iulianus eum cecidiſſe cognouerat & prædixerat.] hæc Theodoretus.

A

a Theod. lib. 3. cap. 19.

B

b Sozom. lib. 6. cap. 2.

DIDYMO QVID OSTENSVM DE IVLIANO.

De Didymo autem ita Sozomenus [b]: Eodem die Didymus, vir Eccleſiaſticus, & diuinæ ſapientiæ ac pietatis ſtudioſiſſimus, Alexandriæ ætatem degens, ſupra modum dolebat, non modo ob Imperatoris ſcelera contra Chriſtianam religionem admiſſa, ſed etiam quòd cæco errore vagabatur, & Eccleſias contemnebat. Itaque ieiunare, & Deum hac de re ſupplex orare cœpit. Qui cum ob hanc cauſam animo adeo ſolicito ac mæſto eſſet, vti ſequenti nocte nihil comederet; forte in ſolio aſſidens, ſomno oppreſſus eſt; ac velut extra ſe poſitus, videbatur ſibi videre equos albos in aere curſare, & qui in eis vehebantur, eos ita prædicare: Nunciate Didymo, hodie Iulianum hac ipſa hora interfectum eſſe: ipſeque idem illud Athanaſio Epiſcopo ſignificet (latebat enim, vt dictum eſt, Alexandriæ Athanaſius, conſcio Didymo.) Didymus igitur illico ſomno ſolutus ſurrexit, cibumq. cepit.] hæc Sozomenus. eadem quoque de Didymo Palladius narrat [c].

C

c Palladius in Lauſ.

At hic ſiſte gradum, lector, cum iam ad exitum, exitiumq. infenſiſſimi omnium hoſtis Chriſtianæ religionis perueneris; atque memoria repete, mente cogita, expendeq. animo, quot quantaq. adeo breui temporis ſpatio, nondum quidem duorum annorum curriculis euolutis, diuinitus edita opera fuerint; quibus tamquam manifeſtiſſimis ſignis atque impreſſis notis intelligas, diuino numini res Chriſtianorum curæ eſſe, ineſſeq. in Eccleſia Catholica Deum, qui totam hanc agitet molem, regat, gubernet, tueatur, atque conſeruet; neque humanarum eſſe virium tanta præſtare. Cum alioqui ſingulis ferme annis eadem, vel his ſimilia, pluraq. eiuſmodi ſigna ſpectare liceat, dummodo ſimplices tibi ſint oculi atque puri. ſed apud nos iſta tu tranſiens intueberis. Ceterum ſi ad opus conſidere libeat, theſauros locupletiſſimos habes, duos inquam tomos a P. Thoma Bozio Collegij noſtri Rectore nuper editos: in quo quidem argumento, quanto ordine, rerum copia, atque dicendi facundia verſatus ſit, tu ipſe melius ex eis intelliges, quàm ego ingeram: parco enim, quòd inops ſit illa probatio, quæ domeſtico perficitur teſte. Sed erit plane, vt illa cuncta perlegens, intelligas quàm fortis & inexpugnabilis ſit Chriſtiana religio, in qua Fideles omnes ſub centum illis militant ſignis: ita vt de Eccleſia Catholica digne occinas illud Iacob [d]: Vere Dominus eſt in loco iſto] meritoq. & illud eiuſdem adijcias [e]: Caſtra Dei ſunt hæc] atque adeo, vt licet ſis hoſtis, & ab aduerſariorum partibus ſtes; ſi quid tamen veri ſtudium in te reliquum ſit, mox de eadem Catholica Eccleſia coactus inſtar Balaam exclamare cogaris [f]: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Iſrael, vt valles nemoroſæ, & horti iuxta fluuios irrigui, vt tabernacula quæ fixit Dominus, &c.] Sed iam reliqua, quæ ad Iulianum pertinent, proſequamur.

D

DE SIGNIS ECCLESIAE LIBRI THOMAE BOZII.

E

d Geneſ. 28.

e Geneſ. 32.

f Numer. 24.

g Ammian. lib. 25.

h Socrat. lib. 3. cap. 18.

TEMPVS INTERITVS ET AETAS IVLIANI.

Atque in primis quod ad diem ipſum, quo, ſic diuino vlciſcente numine, extinctus eſt, ſpectat: eum VI. Kal. Iulij diem clauſiſſe extremũ, ex Ammiano [g] colligitur: Socrateſq. [h] id expreſſe teſtatur, cum ait: Occubuit VI. Kal. Iulij, tertio anno ſui Imperij, ſeptimo

autem

A autem poſtquam a Conſtantio renunciatus fuiſſet, ætatis ſuæ trigeſimo primo.] Sed & ex die eius occubitus, Dei licet æſtimare vindictam: cum ea die, qua ipſius reſcripto paſſi ſunt Romæ nobiliſſimi atque innocentiſſimi aulici Conſtantini Imperatoris Ioannes & Paulus (de quibus ſuperius fuſius egimus) nempe ſexto Kalendas Iulij, qua die natalis dictorum martyrum in Eccleſiaſticis tabulis adnotatus habetur, Iulianus diuinitus miſſo telo necatus habeatur.

Quod vero ad eius Imperij tempus attinet: dum Socrates dicit, Iulianum anno tertio ſui Imperij viuendi finem impoſuiſſe, plane hallucinatur: ſiquidem apertiſſime conſtat eum nec quidem in Imperio poſt obitum Conſtantij expleſſe biennium. Cum enim Conſtantius Imp. ex hac vita deceſſerit (vt auctore Ammiano dictum eſt) tertio Nonas Octobris, Tauro & Florentio Coſſ. anno Domini trecenteſimo ſexageſimo primo,
B cum ſtatim Iulianus ſolus imperare cœpit: certumq. ſit, eumdem hoc anno ſexto Kalendas Iulij morte abreptum imperare deſiiſſe: dicere neceſſe eſt, cum minus habuiſſe in Imperio ab expleto biennio menſes tres & dies nouem. Sed inde Socrati errandi manauit occaſio, quòd ſub Imperio Iuliani a morte Conſtantij tres ponuntur Conſulatus; Tauri & Florentij, quo imperare cœpit; Neuittæ & Mamertini, quem annum regnauit integrum; ac denique eiuſdem Iuliani Conſulatus quartus cum Salluſtio, quo pariter occiſus eſt: ſed primi Conſulatus mẽſes tres, poſtremi ſex haud abſolutos imperauit.

Audito igitur de interitu Iuliani vbique terrarum Imperij certo perlato nuncio: qui deuoti ab eo erãt dijs victimæ Chriſtiani (ſecundum illud Dauidicũ [a]: Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam) excuſſo ſtatim pauore atque mœrore, quo ſub gladio tenebantur oppreſsi, exultantes, Deo canticum cecinere, inſtar Iſraelitici populi [b], cum inſequen- CHRISTIANORVM GAVDIVM, ET GENTILIVM MAEROR. *a Pſal. 57.*
C tem cerneret Pharaonem vna cum exercitu eius extinctum. Sed robuſtos Moab obtinuit tremor, obriguerunt habitatores Canaam. Ampliſsimi inquam magiſtratus illi, ac Gentiliciæ ſuperſtitionis Pontifices, quos ad reſtituendam propagandamque idolatriam Iulianus elegerat, ſimulque Ethnici omnes, Chriſtiani nominis hoſtes, cum ſuas ipſorum res magis magiſque eﬄoreſcentes conſpicerent, atque longe maiora ſperarent; eas omnes improuiſo turbine abreptas, ſpeſque meliores exciſas penitus eſſe cernentes, conſternati ſunt animo, oppreſsi dolore, ac pariter timore concuſsi; male conſcij, quanta licentia atque procacia toto hoc Iuliani regnantis temporis ſpatio in Chriſtianam religionem inſultaſſent. *b Exod. 15.*

Qui autem tunc rem altius attentiuſque conſiderabant; Iulianum non tam contra Perſas, quàm aduerſus Chriſtianorum Deum, antiquius, diuturnius, acriuſque bellum DEORVM DERISA IMPOTENTIA.
D agentem, extinctum conſiderantes, magnam Chriſti potentiam in Iulianum adeo perſpicue demonſtratam admirabantur: deorumque contra imbecillitatem attendebant in protegendo prouehendoque in ampliorem gloriam, quem ſcirent maiore ſtudio, quàm quiuis alius ante ſolertiſsimus numinum cultor, die noctuq. pro eorum cultu fuiſſe ſolicitum: ſed & clariſſime tunc perſpexerunt, eſſe illos penitus impotentes, nimirum priuatum fulminibus Iouem, Martem armis, Mercurium talaribus & caduceo, Herculem claua; Vulcani friguiſſe ignes, Victoriam factam improbe transfugam; Caſtorem atque Pollucem caſtrorum cuſtodes, iam factos eorumdem turpiter deſertores; Iſidemq. nutricem, egentem. Erubeſcebant ad hæc Gentiles, ac pariter vleiſcentis Dei Chriſtianorum vim ac fortitudinem admirabantur; vt ex his quæ S. Hieronymus ſcriptorum monumentis memoriæ tradidit, intelligere facile poſſumus: nam in com-
E mentarijs in Habacuc [c] Prophetam hæc habet: *c Hieronym. in Habacuc. c.3.*

Dum adhuc eſſem puer, & in grammaticæ ludo exercerer, omneſque vrbes victimarum ſanguine pollucrentur; ac ſubito in ipſo perſecutionis ardore, Iuliani nunciatus eſſet interitus: eleganter vnus de Ethnicis; Quo modo, inquit, Chriſtiani dicunt, Deum ſuum eſſe patientem & ἀνεξίκακον? nihil iracundius, nihil hoc furore præſentius: ne modico quidem ſpatio indignationem ſuam differre potuit. Hoc ille ludens dixerit. ETHNICI DE CHRISTO QVERELA.
Ceterum Eccleſia Chriſti cum exultatione cantauit: Diuiſiſti in ſtupore capita potentium.] eſt ſententia Habacuc [d], iuxta ſeptuaginta. Erudiebatur ipſe hoc tempore ſub Donato grammatico, quem ſæpe ſuum magiſtrum appellat; non autem ſub Victorino, qui exultiori litteratura inſignior habitus, deſiuit tunc publice profiteri, cum aduerſus Chriſtianos profeſſores idem Imp. Apoſtata (vt diximus) promulgauit edictũ. Quotenus autem hoc Iuliani obitus tempore Hieronymus fuerit, qui ſe puerum fuiſſe tradit: *d Habacuc. 3.*

dit: quoniam res perdifficilis eſt, & plurima indiget inſpectione, de hoc agemus infe- A
rius anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo ſecundo, cum de ætate, quam vixit, erit prolixior diſputatio. Modo autem in rebus ad Iulianum ſpectantibus verſetur oratio.

At in quod diſcrimen ex hoc tentato & male geſto Perſico bello adductum ſit Romanum Imperium: cum omnes luctu immenſo eadem proſequantur hiſtorici; quid de his Patres ſcripſerint, in medium adducamus; & in primis quod ſic ait Hieronymus[a]: Iulianus proditor patriæ ſuæ, & Chriſtiani exercitus iugulator, Chriſtum ſenſit in Media, quem primum in Gallia denegarat: dumque Romanos propagare vult fines, perdidit propagatos.] et S. Auguſtinus[b] de eodem Apoſtata Iuliano: Cuius, inquit, egregiam indolem decepit amore dominandi ſacrilega & deteſtanda curioſitas, cum vanis deditus oraculis erat: quando fretus ſecuritate victoriæ, naues, quibus victus neceſſarius portabatur, incendit. Deinde feruide ſtans immodicis auſibus, & mox merito temeritatis B
occiſus, in locis hoſtilibus egenum reliquit exercitum: vt aliter inde non poſſet euadi, niſi contra illud auſpicium dei Termini, de quo ſuperiore libro diximus, Romani Imperij termini mouerentur. Ceſſit autem Terminus deus neceſsitati, qui non ceſſerat Ioui.] hæc Auguſtinus. Sed & ex Græcis Gregorius Nazianzenus[c] eoſdem threnos ingeminat de clade illata Romano Imperio, necnon Ioannes Chryſoſtomus[d] eã eſt pluribus proſecutus: quæ talis tantaq. fuit, vt nullam huic æqualem ſubierit Romana Reſpublica, licet contigiſſet, ipſum Imperatorem captiuum ſub iugo teneri Perſarum: adeo vt nec poſtea vllum aduenerit tempus, quo talis iactura potuerit reſarciri; vel tantæ ignominiæ nota deleri. Quòd ſi quis dixerit, maximo omnium Romani Imperij damno Iulianũ eſſe natum; veritatis ſcopum collimaſſe, omnes recte iudicantes æque ſint conſenſuri. Vt plane habuerint, vnde plurimum erubeſcerent Libanius & alij illi ſimiles, qui Iuliano vi- C
uenti adulati turpiter fuerant, dicentes, eum magno Romani Imperij bono a dijs eſſe conceſſum; necnon illi, qui hæc tam excelſa præconia inciſa etiam ſilicibus poſterorum memoriæ commendarunt; quorum hic tria vetera monumenta[e] deſcribenda curauimus: eſt enim eiuſmodi prima inſcriptio:

a Hier epiſt. 3.
IVLIANVS LVES IMPERII ROM.
b Aug. de Ciuit. Dei, lib. 5. c. 21.
c Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.
d Chryſoſt. contra Gent.
e Extant in lib. Inſcript. antiq. Smet. pag. 156. num. 13. 15. 16.

IMP. CAES. FL. CL. IVLIANO. P. F. VICTORI
AC. TRIVMPHATORI. SEMPER. AVG
P. M. IMP. VII. CONS. III. BONO
REIP. NATO. PRO. CONS

Secunda vero inſcriptio ſic ſe habet:

AETERNO. PRINCIPI. D. N. FLAVIO D
CLAVDIO. IVLIANO. VBIQVE
VENERANDO. SEMPER. AVG. BONO
REIP. NATO. ORDO. POSSESSORESQVE

Tertia vero talis eſt:

IMP. CAES. D. N. FL. CL. IVLIANO
SEMP. AVG. P. M. IMP. VII. COSS
III. BONO. R. P. NATO. PATRI
PATRIAE. PRO. CONSS

Talia igitur tantaque Ethnici de Iuliano conceperant, vt vbique locorum eiuſmodi titulo, BONO REIPVB. NATO, ſigna illi dicarent: ſed euentu contrario ob- E
ſcurata penitus remanſere, oblita cœno, expoſita cuiuſcumque ludibrio: vt lapides, licet elingues, iiſdem decoris notis clamarent tamen ignominiam Iuliani.

Iam vero agendum de funere ignobili, & infami Apoſtatæ ſepultura, de quibus pauca hæc Ammianus[f]: Corpus eius curatum pro copia rerum ac temporis, & vbi olim ipſe ſtatuerat, conditũ fuit] nempe Tarſi in Cilicia. hæc tantũ ipſe: cetera reticet, nempe a Perſide in eum vſque locum, vbi cadauer condendum erat, ſolemnis proceſsio, & quo honore, quibusve laudibus a ſingulis acceptum ſit ciuitatibus, cum quem triumphantem expectarent Imperatorem, in feretro ſupinum ſuſceperunt. Sed Gregorius Nazianzenus, nolens tanta gloria tantum Imperatorem priuatum ſepulturæ donari, ſic rem, vt eſt geſta, proſequitur, iam ante locutus magnifice de funere Conſtantij Imp. cum ſubdit[g]: Huic, *Iuliano ſcilicet*, contra cum turpis & flagitioſa expeditio, tum turpior atque ignominioſior

f Ammian. lib. 25.
FVNVS IVLIANI.
g Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.

A ignominioſior reditus contigit. Exagitabatur enim a populis & vrbibus, publicisque atque ſcurrilibus vocibus, quarum nunc quoque permulti meminerunt. Quæ vero hæc ignominia erat? Mimi & hiſtriones eum agebant, omnique ſcenæ turpitudine laceſſebant, tibia canentes & ſaltitantes; eique fidei abiurationem & cladem, vitæque finem exprobrantes; nihil denique ex ijs non facientes ac dicentes, quibus huiuſmodi homines, qui pro arte procacitatem & contumeliam habent, inſolentius vtuntur: quoad eum tandem Tarſenſis ciuitas excepit, haud ſcio quo modo & ob quam cauſam hac iniuria mulctata. hic illi templum infame, tumulusq. impurus & execrandus, ac ne ſpectabilis quidem piorum oculis.] hucuſque Gregorius: qui tamen alibi, cũ Athanaſij celebrat laudes, hæc etiam habet de eiuſdem Iuliani corpore tradito ſepulturæ: Quem magnificum & honoris cupiditate flagrantem tranſmiſerat, eumdem mortuum reducit,
B nec miſeratione quidem quemquam permouentem; immo (vt mihi quidam narrauit) nec ad ſepulturam aſſumptum, ſed a terra, quæ propter ipſius ſcelus tremore affecta fuerat, excuſſum, æſtuque vehementi proiectum, inſequentis (vt opinor) ſupplicij primordium.] hæc Gregorius.

At ſicut toto illo reuectionis cadaueris e Perſia in Ciliciam tempore æque fuit de Iuliano omnium deriſio ac ſubſannatio: ita ijſdem pariter probris affecti ſunt philoſophi illi, magi, atque augures, quos cariſſimos amicos, certæq. victoriæ deſponſores ſecum in Perſidem duxerat Iulianus. hos infelices dicterijs, ſannis, ſcommatibus, ac denique ſibilis vulgus inſectabatur; idque Antiocheni præſertim, vbi diutius cum Iuliano fuerant commorati, & magno in honore habiti. Fuiſſe enim eiuſmodi voces Antiochenorum in Maximum philoſophum vna ſimul clamantium, Theodoretus [a] teſtatur, MAGI ET PHILOSOPHI IVLIANI LVDISRIO HABITI. [a] Theod. lib. 3. cap. 22.
C qui ait: Vrbs vero Antiochia, vt primum tyrannum trucidatum intellexit, æpulas publicas, crebroſque conuentus celebrare, & non in eccleſijs ſolum & martyrum monumentis tripudiare, verum etiam in theatris Crucis prædicare victoriam, & tyranni vaticinia irriſioni & ludibrio habere cœpit. Voces autem Antiochenorum contra eum emiſſas ponam equidem hoc loco, quo earum memoria poſſit ad poſteritatem remanere. Nam vno ore clamabant omnes: Vbi tua, o Maxime, o ſtolide, vaticinia? Vicit Deus & Chriſtus eius. Per id enim tempus erat vir quidam nomine Maximus, qui tametſi philoſophum ſe eſſe profitebatur, erat tamen re vera magus, futuraq. ſe poſſe prædicere iactabat.] hæc Theodoretus.

Sed eo magis tam in Iulianum, quàm in eius conſiliarios & ſacrificos eſt conclamatum, cum poſt obitum eius, cuſtodibus e regijs palatijs amotis, reſeratis penetralibus,
D & abditis receſſibus perueſtigatis, inuenta ſunt humana corpora [b] extincta, iam putredine exeſa, quæ ipſe cum ſuis adeo execranda ſacra immolauerat dijs: quorum & ad futurarum rerum ſcientiam conſequendam, apertis ferro viſceribus, exta ſolebat inſpicere; vnde infelix de vincendis Perſis, eorumque potiendo regno, & nobili de barbaris debellatis adipiſcendo triumpho certis (vt ſibi videbatur) ex ſignis ſpem haud dubiam conceperat; adeo vt ante victoriam cecîniſſet pæana, ſeque ipſum Alexandrum Magnum eſſe iactaſſet; ſibiq. dixiſſet, æque ac illi olim, vſque ad Indos, omnibus debellatis hoſtibus, patere aditum, affectantibus Romanum exercitum deorum phalangibus. Probroſa hæc de humanis hoſtijs immolatis (vt dictum eſt ſuperius) tum Charris in Meſopotamia, tum vero abundantius Antiochiæ ſunt reperta, & in lucem prodita, publiceq. expoſita, velut egregia trophæa de hoſtibus debellatis erecta: cum in illum, loco tri- [b] Theod. lib. 3. cap. 21. 22. EX DETECTIS IMPOSTVRIS MAGIS DERISVS IVLIANVS.
E umphalium acclamationum, ab vniuerſo populo ſunt iactata conuicia, repetita probra, ac iteratæ etiam contumeliæ: Deoq. ſimul immenſæ actæ gratiæ, quòd a tali immaniſſimo Scytha Romanorum liberaſſet Imperium.

Diſcruciabantur hæc audientes Gentiles & erubeſcebant, cum nulla ſatis idonea ad excuſandam deorum imbecillitatem, immo & proditionem, qui falſis promiſſionibus a limitibus Romani Imperij exercitum abduxiſſent, & in manus hoſtium conieciſſent, verba ſuppeterent. Vnus tantum repertus eſt Libanius ſophiſta Antiochenus, Iuliano (vt vidimus) magno amicitiæ vinculo adſtrictus, qui funebrem in ipſius Imp. laudem ſcripſerit orationem, qua eũ pro arbitrio laudibus in cælum euexit, & inter numina collocauit. Sed quid in ea homo vanus ſomnians effutierit, Socrates [c], qui eam legit, his verbis ſignificat, cum in eumdem Chriſtianam religionem ſubſannantem inuehitur: Porro autem cum Libanius ſophiſta Chriſtianos falſe irrideat his verbis: Hominem ex Palæſtina LIBANIVS LAVDATOR IVLIANI. [c] Socrat. lib. 3. cap. 19.

ſtina oriundum, Deum, Deiq. filium faciunt: Mihi videtur penitus oblitus, ſe in extrema oratione ſua, Iulianum in deos retuliſſe, in hunc modum: Primum, inquit, mortis illius nuncium parum aberat quin lapidibus obruiſſent, tamquam contra deum mentitum] quòd ſcilicet Iulianus deus factus, mori non poſſet. ſed ſubdit: Deinde paulo longius progreſſus: O dæmonum, inquit, alumne, dæmonum diſcipule, dæmonũ denique aſſeſſor. Quamquam ille aliter iſta intelligebat: tamen cum nomen ambiguũ, quo etiam diabolus ſignificatur, non vitaret, eadem viſus eſt dicere, quæ Chriſtiani in probris obiectandis dicere conſueuerunt. Quare ſi ad quemquam laudibus ornandum omni ſtudio incubuiſſet, nomen ambiguum vitare eo modo debuiſſet, quo aliam vitauit vocem, quam quidem, cum eſſet ob eam reprehenſus, a ſuis libris prorſus deleuit.] hæc Socrates: idemque teſtatur, eadem de laudibus Iuliani oratione Libanium recenſuiſſe libros ab eo compoſitos; cum ſuperius[a] de ipſa item oratione tunc ab eo ſcripta mentionem faciens, ſic ait: B

[a] Socrat. lib. 3. cap. 9.

LIBANII FVNEBRIS ORATIO.

Eodem tempore Libanius ſophiſta orationem, qua mortem defleuit Iuliani, compoſuit, eamq. Iulianum, ſiue Funebrem inſcripſit: in qua non modo omnes eius res geſtas illo dicendi genere, quo hominum laudes celebrantur, perſecutus eſt, ſed librorum etiam, quos contra Chriſtianos ediderat, & quòd in illis Chriſtianorum ſcripta ridicula, nugiſque referta monſtrauerat, mentionem fecit.] ſed de illis ſuperius ſatis. Addit auctor inferius, ſcriptum ab eodem Iuliano commentarium, quem Cyniciſmum inſcripſit. Cynicorum quippe philoſophorum fuiſſe ſtudioſiſſimum, epiſtola illa, quam adhuc cum Cæſar eſſet, ſcripſit ad Maximum, declarauit. Lucubrauit quoque librum illum, cuius eſt titulus, Cæſares; non aliam puto ob cauſam, niſi vt ea occaſione carperet Conſtantinum, quem veſte indutum muliebri deæ deliciarum coniungeret vna cum filijs; ſe C vero Solis filium, Mercurij ſententia comprobaret. vbi hæc in fine ridicula habet: Dij vero, impietatis vindices, vt ipſum Conſtantinum, ita & eius filios cruciabant, ſanguinis cognatorum fuſi pœnas exigentes: Donec Iuppiter in Claudij & Conſtantij gratiam a malis reſpirare conceſſit. Tibi autem (Mercurius, ad me ſermonem dirigens, inquit) feci, vt Solem patrem agnoſceres. Tu vero eius præceptis obtemperato: illum tibi tutum portum & perfugium, dum in viuis agis, compara: quando vero oportebit hinc excedere, cum bona ſpe tibi deum propitium ducem conſtitue.] hiſq. verbis impoſuit finem orationi. Sed ex impietate concepta ſpes eum vana fefellit: quippe tali parenti fruſtra confiſus; cum ſe tum a Perſis victum, tum vero a Chriſto (quod acerbius illi fuit) ſuperatum cognoſceret, plane deſperans, ac numina blaſphemans, e vita exceſſit. Porro quod ad eius ſcripta pertinet: præter Miſopogonem, alias quoque ſcripſit orationes. D Sed de eius ſcriptis alibi pluribus ex Suida.

REFELLVNTVR QVAE DE LIBANIO FALSA NARRANTVR.

Quod vero ad illius laudatorem Libanium ſpectat: ex ea plane oratione, quam poſt obitum Iuliani in ipſius laudem conſcripſit, qua & non leuiter Chriſtianam religionem carpit, prorſus eluditur commentum illud, quod ſub falſo Amphilochij nomine narratur in Vita Magni Baſilij; quo fertur, Libanium perſimilem de interitu Iuliani (quam Baſilium vidiſſe diximus) viſionem noctu per ſomnium conſpexiſſe, cum eſſet in caſtris: quem tamen ex litteris Iuliani conſtat Antiochiæ fuiſſe relictum. Sed & quod ibidem dicitur, ipſum Libanium ſeptimo poſt obitum Iuliani die ab exercitu fugientem, ad eumdem Baſilium Cæſaream conuolaſſe, atque eius nunciaſſe obitum, petijſſeq. fieri Chriſtianum, conſecutumque eſſe ſacrum baptiſmum, atque vna cum ipſo Baſilio commoratum eſſe: ſunt hæc plane digna riſu, quæ & fidem derogent nonnullis, quæ ab alijs accepta, in eadem Vita vera eſſe probantur. Talis profecto eſt opera impoſtorum, vt cum E falſa ingerant, vera mendaciorũ admixtione corrumpant. Repugnant his etiã quæ poſt hæc ab eodem Libanio ad eumdem Baſilium epiſtolæ ſcriptæ ſunt. Sed de Libanio Eunapius Sardianus hæc inter cetera: Nemo omnium, inquit, qui a Libanio allecti & in familiaritatem recepti fuerant, abijt a morſu immunis: nam quali quiſque erat ingenio, confeſtim norat; illiuſque animum in vitia, an virtutes pronior eſſet, perſpectum habebat: egregius artifex in exprimenda atque ex vero confingenda morum ſimilitudine in vtramque partem,] hæc & alia Eunapius. Tribuit & hoc illi vitio Socrates[b], quòd pro tempore inſtar Protei, diuerſos animi vultus mutare ſoleret: nam regnante Conſtantio, eum ſcriptis mirifice commendauit; cum vero defunctus eſt, criminoſis eumdem contumelijs deturpauit. Caruiſſe autem vxore Libanium tradit Eunapius,

[b] Socrat. lib. 3. cap. 18.

A vſui tamen habuiſſe mulierculam concubinam, obijſſeque longa ſenectute confectum.
Ceterum licet in alijs lucubrationibus ſuis Libanius Gentilibus ſapiens & eruditus
videri potuerit; in duabus tamen illis ab ipſis Ethnicis pariter collaudatis, altera quæ
de Daphne inſcripta erat, altera vero de laudibus Iuliani, quarum meminimus, apud
viros prudentes atque diſertos magnæ inſipientiæ ſpecimen edidit; viſuſq. ijſdem eſt
flaccidus, mollis, languidus, eneruatus, ac ſcena dignus; cuius dictio leuis comœdi
potius, quàm quæ, cuius perſonam ageret, grauiſsimi oratoris referret exemplum.

Ceterum in conſcribendis Iuliani rebus geſtis, celebrandiſq. eius laudibus, æquiorem
ſe præbuit Ammianus: qui etſi in his (vt ſæpe demonſtratum eſt) limen interdum ve-
ritatis tranſgreſſus eſt: tamen in memoriam reuocans, ſibi non encomiaſtæ, ſed hiſtorici
fore numeros exſoluendos; poſt contexta præconia Iuliani virtutum, laudans eius iuſti-
B tiam, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, caſtitatemque cum liberalitate
coniunctam, necnon in militari diſciplina ſolertiam; vitia tandem paucis, licet pro-
lixiore indiguiſſent oratione, ita perſtrinxit[a]: Leuioris (*nempe erat*) ingenij: verum a Ammian. lib. 25.
hoc inſtituto rectiſsimo temperabat, emendari ſe, cum deuiaret a fruge bona, permit-
tens.] ſic plane reſtituenda lectio eſt, cum pro leuioris, aliqui codices legant, lentioris, alij
lenioris: hæc enim exploditur penitus poſterior lectio, cum ab auctoris ſententia diſcre-
pet; cuius inſtitutum eſt, in his vitia, & quæ in homine corrigenda fuiſſent, non virtu-
tes deſcribere: Verum nec quod prior habet, fuiſse lentioris ingenij, auctoris ſenſui ſa-
tisfacit. Quamobrem textus emendatio illa placuit, quæ ab erudito viro Billio in ſuis
obſeruationibus adnotatur; vt loco, lentioris ingenij, ſit reſtituendum, leuioris in-
genij: etenim leuitatis notam eidem Gregorius Nazianzenus[b] inurit. quæ quidem ger- b Gregor. Naz. orat. 1. in Iul.
C mana lectio ex eiuſdem Ammiani verbis ſuperius poſitis reſtituitur: ſiquidem alibi[c] c Ammian. lib. 22.
idem leuitatis peccatum inculcans, hæc in eamdem prorſus ſententiam verba habet:
Leuitatem agnoſcens commotioris ingenij ſui, Præfectis, proximiſque permittebat,
vt fidenter impetus ſuos aliorſum tendentes, ad quæ decebat, monitu opportuno fre-
narent.] ita Ammianus: ſed ſubdit de alijs eiuſdem Iuliani vitijs hæc inſuper[d]: d Ammian. lib. 25.

Linguæ erat fuſioris & admodum raro ſilētis: præſagiorum ſciſcitationi nimiæ dedi-
tus, vt æquiparare videretur in hac parte Principem Hadrianum: ſuperſtitioſus magis,
quàm ſacrorum legitimus obſeruator: innumeras ſine parſimonia pecudes mactans: vt
æſtimaretur, ſi reuertiſſet de Parthis, boues iam defuturos: Marci illius ſimilis Cæſaris,
in quem id accepimus dictum, οἱ λευκοὶ βόες Μάρκῳ τῷ Καίσαρι. ἂν σὺ νικήσῃς, ἡμεῖς ἀπωλόμεθα.
vulgi plauſibus lætus, laudum etiam ex minimis rebus intemperans appetitor, popu-
D laritatis cupiditate cum indignis loqui ſæpe affectans.] ſubdit his poſt alia de legibus ab
eodem iniuſte latis. At ſi cupis ſummatim ſcire hominis prauos mores, ac præſertim
leuitatem, quam in eo omnes redarguunt, eamq. certis ſignis repræſentatam, ſimulq.
eius exitum infelicem; accipe diuinum diu ante pronunciatum atque poſteris commen-
datum oraculum, inter diuina ſcriptorum monumenta reconditum, in quo mireris
videre expreſſum in omnibus Iulianum: ſic enim ſe habet[e]: Homo apoſtata, vir inu- e Prouerb. 6.
tilis, graditur ore peruerſo, annuit oculis, terit pede, digito loquitur, prauo corde ma-
chinatur malum, & omni tempore iurgia ſeminat. Huic extemplo veniet perditio ſua,
& ſubito conteretur, nec habebit vltra medicinam.] hæc in ſacris prouerbijs Salomonis,
Iuliano in omnibus congruentia, licet dicta ſint de apoſtatis omnibus.

Sed age iam hominis turpitudinum monumenta vetera reſeramus. Extant duæ in-
E gentes ſceleribus Iuliani ſculptæ columnæ, duæ inquam illæ a Gregorio Nazianzeno ORATIONES INVECTIVAE
orationes in Iulianum conſcriptæ, quarum excellentiam haud ſatis digne laudare que- GREGOR. NA-
ant clariſſimi oratores; eaſq. prudens quiſque dixerit duo fulmina, magno cum fragore ZIAN. IN IV-
tonitrui, veritatis luce coruſca, in horrendum monſtrum valido impetu cælitus miſſa; LIAN.
ex quibus pro inſtituti ratione ſatis erit hic pauca, quæ ad finem, nempe poſteriori ora-
tione, congruam homini panegyrim abſoluturus, munus tanto dignum Imperatore, illi
offert, hæcq. habet[f]: Hæ noſtræ, hoc eſt, Galilæorum: hæ contemptorum & abiecto- f Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.
rum hominum narrationes: Hæc nos, qui Crucifixum adoramus: Hæc piſcatorum, &
(vt ipſi aiunt) imperitorum diſcipuli: Hæc nos, qui cum vetulis ſedemus & pſallimus;
Hæc nos longis ieiunijs confecti & exanimes: Hæc nos, qui fruſtra vigilamus, atque in
nocturnis ſtationibus nugamur; & tamen vos proſternimus. Vbi ſunt grammatici?
Vbi conſiliarij? (libet enim ab indoctorum noſtratium quodam, vt idem vobis vide-
tur,

a Iſai. 33. tur, triumphalem hymnum mutuari [a]) Vbi ſacrificia, & ſacra, & myſteria? Vbi victi- A
mæ tam apertæ, quàm occultæ? Vbi aruſpicinæ ars, quæ laude ac prædicatione effer-
tur? Vbi præſcientiæ vanitas, & ventriloquorum ſigna? Vbi clara illa Babylon ſer-
mone celebrata, & Orbis vniuerſus terrarum per exiguum & execrandum ſanguinem
cogitatione perceptus? Vbi Perſæ illi & Medi, qui manibus tenebantur? Vbi dij illi,
qui ducebantur & deducebant, & propugnabant ſimulq. pugnabant? Vbi illa aduer-
ſus Chriſtianos oracula & minæ, noſtriq. ad præſtitutum diem etiam ad ipſum vſque
nomen oppreſſio? Euanuerunr omnia. Falſæ ſunt, diffluxerunt, ſomno ſimiles extiterunt
b 4. Reg. 18. impiorum iactationes.] et paulo poſt, recitato Sennacherib [b] exemplo in Iudæos te-
mere inſultanris, & Ezechiæ in Deum Iſrael ſpem habentis, hæc addit:

Nos autem, quibus nulla alia arma, nec muri, nec præſidia, præter ſpem in Deum,
CHRISTIANORVM IN DEVM FIDVCIA. reliqua eranr, vtpote omni humano auxilio prorſus deſtitutis ac truncatis: quem tandem B
alium aut precum auditorem, aut minarum depulſorem habituri eramus, quàm Deum,
c Amos. 6. qui iurat aduerſus ſuperbiam Iacob [c]? O incredibiles narrationes! o rerum ſpe conce-
ptarum temeritatem! Dæmonibus, inſtar cuiuſdam victimæ, promiſſi fueramus:
ac magna illa Dei hereditas, gens illa ſancta, regale ſacerdotium, vnius ſpei præmi-
um, atque vnius belli palma facti eramus. Hæc tu ſcilicet Chriſtianis ob ſalutem per
eos male acceptam præmia retuliſti? (*cum ſcilicet a vindice Conſtantij Imperatoris gladio puer
ſubductus eſſet*) Hæc tu Domino Deo tuo rependiſti? Ac prius quidem, cum Deus ſuam
pro nobis iram adhuc ſuſtineret atque differret, nec dum omnem zelum ſuum inflam-
maſſet, verum ſublimes adhuc aduerſus impium manus haberet, atque arcum tametſi
iam adductum arque paratum per vim retineret, tantiſperque expectaret, dum tota
illius improbitas, quaſi ſupputridus & malignus quidam morbus erupiſſet (hic enim C
diuini iudicij mos eſt, vel vr per pœnitentiam ſalurem afferat, vel iuſtius puniat) tum
nos ea quæ fiebant, ægre & acerbe ferentes, atque ad futurum animis fatiſcentes (nec
enim ipſius benignitatem ſuis abſcondiram ferebamus) has ad eum voces emirtebamus,
partim Dominum inuocantes, partim vel apud benignum & facilem patrem con-
querentes, partim velut exprobrantes & cum eo expoſtulanres, vt ſolent qui in dolore
d Pſal. 73. verſantur: Vt quid [d] Deus repuliſti in finem, iratus eſt furor tuus ſuper oues paſcuæ tuæ?
&c.] et paulo poſt: Hæc quidem ipſe prius & cogitabam, & ad Deum clamabam.
Nunc aurem quàm diuerſas voces aſſumo! Impiorum exitium deinceps lugeo; iiſq.
e Pſal. 9. qui nos odio habent, benignum me præbeo, atque huiuſmodi verbis vtor: Quo modo [e]
facti ſunt in deſolationem! ſubito defecerunt, perierunt propter iniquitatem ſuam:
tamquam puluis, quam turbo abſtraxit: tamquam lanugo, quæ a vento diſijcitur: D
tamquam ros matutinus, tamquam emiſſæ ſagittæ ſtridor, tamquam tonitrui impe-
tus, tamquam fulgur emicans.] et poſt nonnulla de Gentilium ſalute, quam cuperet,
elocutus, in triumphales rurſus voces erumpens, hæc addit:

f Iſa. 46. Mihi, inquit, rurſum in triumphalem cantum ſeſe oratio referet. Cecidit [f] Bel:
EXPROBRATIO IN IVLIANVM. contritus eſt Dagon: palus factus eſt Saron: pudefactus eſt Libanus. Non iam fatuum
imperare iubebunt, hoc eſt idolorum agmen motus & ſenſus expers: nec muſcam quæ-
rent deum Accaron, aut ſi quid ea magis eſt ridiculum: Non iam lucos & excelſa loca
mente concipient, montemque omnem frondoſum & vmbroſum: Non iam filios ſuos
g Pſal. 105. & filias dæmonijs immolabunt, quod olim Iſrael a Prophetis [g] obijciebatur. Sed quid
hæc colligo? Ad præſentia & noſtra me conuertam. Non iam in ſacras noſtras ædes
prauos oculos conijcient: Non iam aras, a puriſſimo & incruento ſacrificio nomen haben- E
tes, ſceleſto ſanguine contaminabunt: Nec loca non adeunda per impia altaria probro
ac dedecote afficient: Non iam ſacrilega manu votiua dona diripient & profanabunt,
impietatem auaritia cumulantes: Non iam presbyterorum caniciem, diaconorum ſan-
ctitatem, virginum pudorem contumelia perfundent: Non iam in ſanctorum inciſo-
rum viſcera foedos & impuros porcos immittent, vt ſimul & pabulo & viſceribus ſatien-
tur: Non iam martyrum ſepulchris ignem admouebunt, vt per eorum ignominiam
alios a certamine deterreant: Non iam Sanctorum reliquias cum viliſſimis oſſibus per
contemptum permixtas flammis abſument, aut in ventos ſpargent, vt eo honore, qui
eiuſmodi hominibus debetur, eos priuent: Non iam cathedrã peſtilentiæ conſtruentes,
maledicta & conuicia aduerſus Epiſcopos & presbyteros, atque etiã Prophetas & Apo-
ſtolos, Chriſtumq. adeo ipſum coniecta, pro delicijs habebunt: Non iã aduerſus nos dies

feſtos

A feſtos ac læros agent, legis interdicto ab adulterina doctrina nos excludentes, perinde atque eadem opera linguas quoque noſtras obſtructuri. Age, Imperatorias tuas & ſophiſticas orationes, atque ineuitabiles tuos ſyllogiſmos, & enthymemata deprome. Videamus qualia etiam piſcatores & ruſtici apud nos loquuntur.] atque poſt multa de inani deorum potentia, caſſaq. virtute, eorumq. vaticinijs riſu dignis, diſerte locutus, hac demum apoſtrophe præmiſſa perorat [a]: *a Gregor. Naz. orat. 2. in Iul.*

Hoc tibi pro pede ſit munus, vir optime & prudentiſſime (libet enim tuis te verbis affari.) Hæc nos, qui præclara illa & admiranda lege tua a litterarum ſtudijs excluſi fuimus. Vides tandem, quòd non in finem vſque tacituri, nec edictis tuis perpetuo ſilentio mulctandi eramus, ſed liberam tandem vocem emiſſuri, tuæq. ſtultitiæ indicē & confutatricem. Vt enim cataractæ Nili ab Æthiopia in Ægyptū cadentes, & Solis radij tametſi nube aliquantiſper obducantur, nulla arte inhiberi queunt; ſic nec Chriſtianorum linguis compedes inijci, portenta veſtra proſcindentibus. Hæc a Baſilio & Gregorio habes conatuum tuorum aduerſarijs atque hoſtibus, quemadmodum & ipſe arbitrabaris, & alijs perſuadebas, minis tuis nos videlicet ornans & celebrans, acriuſq. ad pietatem acuens: quos & vita & doctrina & mutua animorum concordia claros & nobiles iam inde a Græcia cognoſcens, honore cyclopeo afficiebas, poſtremoſq. ad perſecutionem reſeruabas, & fortaſſe velut triumphale quoddam donum dæmonibus offerre proponebas, ſi te a Perſide redeuntem excepiſſent; aut etiam ad barathrum tuum abripere ſperabas, multum opinione falſus. Neque enim adoleſcentibus illis ignauiores ſumus, qui in flammis rore perfuſi ſunt, & belluas per fidem vicerunt, &c.] ac rurſum: *EX ODYSS. X. APOSTROPHE IN IVLIANVM.*

B (margin letter beside "ſi nube aliquantiſper")

Hanc orationem pro Porphyrij mendacijs & deliramentis habe, quibus vos tamquā diuinis vocibus gloriamini: aut etiā pro tuo Miſopogone, ſeu Antiochica (nam vtrumque orationi titulum inſcribis) qua quid apud Chriſtianos abiectius aut contemptius? cui tū quidem purpura magnitudinem afferebat, & palpones illi, qui tua omnia laudibus in cælū ferebant: nunc autem barba corrupta eſt & raptata, ſimulq. cum ijs, a quibus elaborata eſt, irriſa. In qua tu quidem eo nomine valde intumeſcis.] atque demum: Hanc a nobis ſempiternæ ignominiæ columnā habes, Herculeis columnis ſublimiorem atque inſigniorem. Illæ enim vno dumtaxat loco fixæ ſunt, illiſq. ſolis ſunt, qui illuc perrexerunt, conſpicuæ: hæc autem, fieri non poteſt, quin viua & agitabilis omnibus innoteſcat: quam futurum quoque tempus (mihi crede) ſuſcipiet, te tuaq. ſcelera proſcindentem, ceteroſq. omnes erudientem, ne eadem audacia aduerſus Deum efferantur; ne alioqui eadem crimina perpetrantes, iiſdem quoque pœnis mulctentur.]

C (margin letter beside "diuinis vocibus")

D at Gregorius hactenus. hiſq. iam loco funebrium panegyricorum perpetuæ ignominiæ titulo inſcriptis ſepulturæ commendetur Apoſtata: cum & iuſto Dei iudicio factum ſit, vt quos alij eum laudantes commentarios conſcripſere, omnino perierint; vtpote quòd quæ mendacijs nituntur, ſtabilia firmaq. eſſe non poſſint: quæ vero a Gregorio ſcripta ſunt, veritatis ſoliditate conſtantia, æternitati conſecrata tamquā in adamantino vngue conſcripta immortalia perſeuerent. auctor eſt enim Zoſimus [b], complures hiſtoricos & poetas res Iuliani perſecutos fuiſſe: ſed & Eunapius teſtatur, ſe res ab eo geſtas per annos ſingulos collegiſſe atque ſcripſiſſe. at perierunt hæc omnia, ſimulq. oratio panegyrica Libanij, necnon carmen Calliſti, cuius ſuperius mentio facta eſt. *b Zoſim. lib. 3.*

Quòd autem Baſilij in primis nomine, ſuoq. demum offerat Gregorius eiuſmodi munus orationis: non ſic quidem accidit, vt eamdem vna ſimul elaborarint, quòd in
E his conſcribendis alter indigeret alterius ope: ſed quòd, cum ea fuerit oratio a Gregorio elucubrata, dum in ſolitudine Pontica vna ſimul cum Baſilio verſaretur; ſicut vitæ inſtituti, ita & lucubrationum ac reliquorum laborum eſſet vna communicatio, atque indiſcreta coniunctio. Sic enim ambos e frequentia populi & conturbatione hominum ſubduxit diuinus Spiritus, atque in locum deſertum impulit, & in Pontica ſolitudine velut in pharetra ſua ſagittas electas abſcondit, vt opportuno tempore poſtea educeret ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis: quarum altera (vt vidimus) fulguris inſtar ſic iaculatus eſt celſam turrim, mentem magnam, ſuperbiam ipſam atque faſtum Imperatoris Apoſtatæ extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, vt ignominioſe ille proſtratus, conuerſus ſit in fabulā & opprobrium, expoſituſq. omnium deriſionibus atque ſibilis: alteram vero, maiorem ſtragem idem diuinus Spiritus aduerſus hæreticos paraturus, exacuit. Sed iam cum ignominia ſepulto tyranno, *BASILIVS ET GREGORIVS ACCOLAE EREMI.*

labore feſſi, tædioq. prolixæ in eodem ſemper argumento verſantis orationis affecti, A
conſideamus ad breue ſaltem ſpatium temporis cum iiſdem Gregorio atque Baſilio in
Pontica ſolitudine ſimul agentibus, eorumdemque ſuſceptum adeo admirandum vitæ
inſtitutum perdiſcamus.

Sed quid de his primo dicendū? Cum enim haud ignaui fuerint iam ab ineunte ætate
virtutū cultores, & inter improbos agentes inuenti ſint optimi: quales putandi ſunt euaſiſſe,
cum in hoc vnum, ceteris omiſſis curis, omne ſtudium impenderent, ac ſolicitius

GREGORIVS EXIMIVS CVLTOR VIRTVTVM.

laborarent? nam de ſe ipſo Gregorius omnem laborem in eo ſe inſumpſiſſe teſtatur, vt rerum
omnium temporalium compendioſam iacturam faciens, animi affectus quoſcumque ſic rationi ſubijceret,
ac ſpiritui redderet obſequentes, vt ſummum Chriſtianæ philoſophiæ verticem pertingeret; cuius cauſa felicius,
quàm Athenas, Ponticas illas paucis

a Gregor. Naz. Apol. 1.

peruias petierat ſolitudines. ait enim in Apologetico [a]: Quamquam ab ipſa iuuentute B
accitus ſum (libet enim aliquid multis incognitum efferre) atque ad Deum a vulua ipſa
proiectus, & ex materna pollicitatione donatus, ac poſtea periculis confirmatus: ſimulq.
cupiditas creuit, & ratio concurrit: omniaq. ei, qui me in ſortem accepit & ſeruauit, dono dedi,
opes, ſplendorem, valetudinem, ſermones ipſos, ex quibus hunc dumtaxat fructum cepi, quòd eas contempſi,
& quædam habui, quibus Chriſtū anteponerem: ac dulcia mihi facta ſunt eloquia Dei, vt fauus mellis:
ac prudentiam aduocaui & ſapientię dedi vocem meam: aliaque etiam hæc adiunxi, nempe iræ moderari,
linguam frenare, oculum coercere, ventrem regere, gloriamque humi manentem calcare. Inſipienter hoc quidem,
ſed tamen dicam: his rebus plerîſque fortaſſe haud deterior factus ſum.] hæc ibi:

b Greg. Naz. de ſilentio in somnio.

idemque alibi alia hæc addit occaſione [b]:

GREGORII NAZIANZENI VITAE INSTITVTVM.

Fuit quondam illud tempus, cum inter iuuenes & æquales meos nullus mihi robore C
par erat: ac me Chriſtus & fide adamante ipſo duriore præditum & validiſſimis armis
vndique ſeptum atque munitum aduerſus hoſtem in certamen educebat. Et quidem
ego diuinis oraculis euoluendis mentis puritatem collegi, ex ſacris nimirum litteris ſpiritum exprimens:
quarum lectio hoc mihi præſtitit, vt amaram profanorum librorum, qui antea fucata & nonniſi fictis coloribus
inducta pulchritudine animum meum demulcebant, ſalſuginem expuerem. Ad hæc carnem meam ætatis flore
laſciuientem & æſtuantem multis & crebris laboribus attriui. Ventris ſatietatem, vicinamque rabiem
ſuſtuli, oculos temperantiæ adiumento palpebris infixi, iram abrupi, membra deuinxi,
riſum deploraui. Omnia Chriſto ceſſerunt, priora omnia conciderunt, terra mihi lectus fuit,
aſperrima veſtis membra contexit, peruigilias etiam & lacrymarum imbres
adhibui: interdiu labori humeros ſubiunxi, hymnis tota nocte concinendis corpus in- D
ſtar ſtatuæ defixi, nullam omnino humanam voluptatem ne in animum quidem &
cogitationem admittens. Atque hoc quondam mihi vitæ inſtitutum erat: caro
quippe feruebat, cuius cura omnis in hoc verſatur, vt hominem cæleſti aſcenſu prohibeat.
Quin etiam grauem diuitiarum molem abieci; vt onere omni excuſſo, leuis ad Deum ferar.]
hæc quidem Gregorius (vt ibi apparet) cum iuuentutis ſuæ iam factus ſenex & morbo languens
iſta recolit, immo alleuiandi mæroris cauſa verſu cecinit. At nec his minora Baſilius præſtitit,
cuius comparatione ſe peditem ad Ly-

c Gregor. Naz. orat. in laudem Baſilij.

dium currum Gregorius fuiſſe teſtatus eſt [c].

BASILIVS ET GREGORIVS IN EREMO SEORSVM AB INVICEM HABITANT.

Qualisnam vero eſſet amborum in eremo vitæ vſus, quæve ſtudia, ex eiuſdem Gregorij ſcriptis licet accipere.
Quamuis autē ambo in eadem Pontica degerent ſolitudine, ſeorſum tamen abinuicem habitabant,
inſtar monachorum Ægyptiorū, quos nominabant E
anachoretas: quorū enim Baſilius (vt ſuperius dictum eſt) in Ægyptū peregrinatus manſiunculas
inſpexiſſet, prope fuerat imitatus exemplū. Quòd autem ſeparatas abinuicem

d Gregor. Naz. epiſt. 18.

caſas ſeu tuguria habitarent, certum deducitur argumentum ex breui illa epiſtola [d] eiuſdem
Gregorij ad Amphilochium in eadem eremo commorantem, quæ ſic ſe habet:

Panes a te non poſtulauimus, vt nec aquam ab ijs qui Oſtracinam incolunt. Olera
autem ſi a viro Ozizalenſe petierimus, quorum apud vos ſumma copia, apud nos vero
magna penuria eſt; nec mirum fuerit, nec a conſuetudine alienum. Ne graueris itaque
ad nos olera mittere plurima & pulcherrima, aut quantum certe potueris: nam exigua quoque
pauperibus magna ſunt. Quandoquidem Magnum quoque Baſilium cœna accipimus; quē caue,
ne quemadmodū ſaturū philoſophantem expertus es, ira etiam exurientē & indignabundū experiaris.]
hæc ipſe. Sed & ex his quoque detegitur arreptū

ab ipſo

A ab ipſo Gregorio auſterum vitæ propoſitum: quippe qui in regione frugifera, vt ſuperius dictum eſt, adeo ſterilem delegiſſet locum, vbi nec oluſculorum ſuppeteret abundantia: vt acciderit iuxta illud diuinæ ſcripturæ [a]: Dedi ei in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis.] Ceterum licet ſedes illa ſolitudinis ſquallens ac inamœna eſſet; tamen qui potens eſt Dominus parare mēſam in deſerto, dedit illis, vt licet circumuallati eſſent extrema rerum inopia, mærore tamen vacuam atque in omnibus lætam vitam hilaremq. tranſigerent. quod plane illa declarat epiſtola ad ipſum Baſilium ab eodem Gregorio his verbis conſcripta [b]:

[a] Iob. 39.

[b] Greg. epiſt. 8.

Quoniam quæ iocando ad te ſcripſimus, æquo animo fers; age quæ ſequuntur adijciamus, ab Homero initium ducentes] nempe ex verbis Vlyſſis in Odyſſea Demodocum hortantis ad equi Troiani ornatum decantandum:

B *Nunc age progrediens internum concine, quæſo,*
Ornatum ——

tugurium videlicet tecto & ianuis carens, focum ignis & fumi expertem, parietes igni exſiccatos, ne luti guttis impetamur, Tantalis ſimiles, eademque pœna mulctati: nimirum in aquis ſitientes: ieiunas etiam illas & miſeras epulas, ad quas e Cappadocia, non tamquam ad Lotophagorum inopiā, ſed velut ad Alcinoi menſam nos noui & ærumnoſi naufragi euocati ſumus. Memini enim panes illos & iuſcula (ſic enim nominantur) ſemperq. meminero, dentibus circa fragmenta collabeſcentibus, ac poſtea ſeſe erigentibus, velutq. e cœno emergentibus. Quæ tu ſcilicet ſublimius exaggerabis, proprijs nempe calamitatibus orationis magnitudinem tibi ſuppeditantibus. Quibus niſi magna illa, vereq. pauperum ſtudioſa mater tua nos quàm celerrime liberaſſet, nobiſq. tempe-
C ſtate iactatis velut portus extitiſſet; iampridem apud viuos eſſe deſijſſemus, fidei Ponticæ nomine non maiorem laudem conſequentes, quàm miſerationem mouentes. Quonam porro modo ſteriles illos hortos, oleribuſq. carentes præteribo? Augiæque fimum e domo expurgatum, quo eos oppleuimus, cum montoſum illud plauſtrum, & ego vindemiator, & tu facetus homo, hac ceruice, manibuſq. his, quæ laborum veſtigia etiamnum ferunt, traheremus (o terra & Sol, o vir & virtus! paululum quidem more tragico exclamabo) non vt Helleſpontum iungeremus, ſed vt præruptum & præcipitem locum exæquaremus. Harum rerum commemoratio ſi tibi moleſta futura non eſt, vtique nec nobis: ſi autem moleſtiam allatura eſt, quanto moleſtiores nobis res ipſas fuiſſe credendum eſt? Ac maiorem partem prætermittimus: impedit enim timor, ne complura alia, quibus frui nobis contigit, exponamus.] hæc Gregorius.

QVALIS EREMVS, VBI BASILIVS ET GREGORIVS DEGERENT.

MATER BASILII SVPPEDITAT ANNONAM COLENTIBVS EREMVM.

D Porro magnam illam, quam appellat, Baſilij matrem, quæ iiſdem in eremo agentibus atque fame propemodum enectis annonam ſuppeditauit, Emmelia [c] dicebatur: quæ olim vna cum viro ſuo, item Baſilio nominato, tempore perſecutionis Maximini Imperatoris, pro fidei confeſſione facta fuit extorris; & ad hæc vſque tempora vita ſuperſtes, nihil verita ſexum aut ætatem, filium Baſilium in eremum proficiſcentem ſecuta eſt: ſed quòd monaſticæ obſeruantiæ inſtituta non paterentur, vna cum filio ipſam degere; in villa trans fluminis ripam ſita habitare delegit: cuius quidem loci idem Baſilius meminit in epiſtola ad Euſtachium [d], poſt ſuæ habitationis loci cum Gregorio habitam mentionem, his verbis: Aliquandiu in villa, quæ vltra fluuij ripam eſt, apud matrem meam, inſtar amicorum mutuo inter nos conuerſati ſumus, atque noctes & dies colloquia miſcuimus.] hæc ipſe. At non Baſilius tantum, vt te-
E ſtatur, matrem trans amnem poſitam inuiſebat; ſed ipſa mater (vt dictum eſt) ferens annonam, ad ipſos Baſilium & Gregorium aliquando pergebat. Quando autem illam ſenectute iam valde confectam contigerit ex hac vita migrare, inferius dicturi ſumus. ſed ad Gregorium redeamus.

EMMELIA MATER BASILII LAVDATISSIMA.

[c] Gregor. Naz. orat. 1. in laud. Baſil.

[d] Baſil. epi. 79.

Quid vero ipſe Gregorius ad Baſiliū de his, in quibus verſarentur, dum eſſet vna cum eo in eadē Pontica ſolitudine, exercitijs, rurſum poſt priores has recenſitas litteras ſcribat, audiamus [e]: Quæ prius, inquit, de Pontica commoratione ſcribebam, ioco, non ſerio ſcribebam: quæ autem nunc ſcribo, admodum ſerio ſcribo. Quis me ſecundum priſtinorum illorum dierum ſtatum conſtituet, in quibus ego tecum afflictionem pro delicijs habebam? quandoquidem moleſtia ſponte ſuſcepta voluptati minime voluntariæ præſtat. Quis pſalmodias illas & vigilias dabit, atque ad Deum per orationem peregrinationes, illamq. veluti materia vacantem & incorpoream vitam? quis fratrum eorum, qui dij

[e] Greg. epiſt. 9.

CVLTVS VITAE MONASTICAE BASILII ET GREGORII.

a re efficiebantur, atque in altum euehebantur, concordiam, animorumq. coniunctionem? quis virtutis certamen, & ad eam incitationem, quam ſcriptis legibus ac regulis obfirmauimus?] ſunt enim hæ Regulæ illæ monaſticæ Baſilij, quæ extant; ex quibus reliqui, qui poſtea vixerunt ſanctiſsimi Patres, monachorum inſtitutores, diſciplinam hauſerunt. Sed ſubdit: Quis diuinorum oraculorum ſtudium, lucemq. in ipſis ductu atque auſpicijs Spiritus ſancti inuentam? *dabit ſcilicet*. Aut, vt minora & leuiora dicam, quis diuerſas operum vices & labores? quis lignorum comportationes & lapidum fractiones? quis arborum conſitiones & irrigationes? quis platanum illam auream, & Xerſis platano præſtantiorem, in qua non Rex, ſed monachus afflictus luxu diffluens ſedebat; quam ego plantaui, Apollo rigauit, hoc eſt tua excellentia, Deus autem in honorem noſtri auxit, vt ſeduli laboris noſtri & induſtriæ monumentum apud vos conſeruetur: quemadmodum virga illa Aaronis, quæ floruerat, in Arca ſeruata eſſe dicitur & creditur? Sed hæc optare quidem perfacile, conſequi autem non perinde facile. At tu mihi adeſto, virtutemque conſpiratione tua atque opera mihi foue: eamq. vtilitatem, quam quondam collegimus, precibus tuis conſerua: ne alioqui paulatim velut vmbra dilabamur, adueſperaſcente die. Equidem ipſe te magis, quàm aerem, ſpiro; idq. ſolum viuo, quod tecum ſum vel coram, vel abſens per animi ſimulacrum.] hucuſque Gregorius ad Baſilium, dulcem refricans memoriam beatiſsimi illius eremi incolatus: ſicut & aliàs opportune facit, cum ægrotanti poſtea Baſilio in memoriam reuocat, quid ipſe dixerit aliquando, cum Gregorius coram illo pſalmos Dauidicos explanaret: ait enim ad ipſum ſcribens [a]:

a Apud Baſil. epiſt. 220.

Recordor adhuc præſentiæ tuæ, qua vna conueneramus paulo ante in Mataza mea, *ſic locus ille incolatus eremi dicebatur* (mea enim ſi qua voco, tua intelligo) ſimul & philoſophiæ, qua tu philoſophabaris: quam etiamnum ex recordatione ſtupeo. Ego quidem pſalmum tibi ſeptuageſimum ſecundum exponebam (nam id iubebas, & mihi repugnare non licebat) in quo Dauid primum [b] æſtuat & turbatur propter reproborum proſperitatē: poſt vero, conuerſis ad futuri ſæculi iudicia & repoſitam cuiuis vitæ generi retributionem cogitationibus, ab animi perturbatione quieſcit, mærore mque ſolatur. Expoſitionem autem, quantum fieri poterat, ad commouendos affectus attemperabam; cum ex noſtris, tum ex peregrinis eadem diſputans: cum ſcirem me viro docto ac tanto diſſerere: ſimulq. ſentirem ad hoc me diſſerendi genus impulſu ſpiritus rapi, & ad doloris affectus exacui. Nihil enim ita ad exprimendos doloris affectus facundum reddit, atque ipſa animi paſsio. Fluebat quodammodo ſermo noſter: tu vero interea, dū loquebar, quaſi ſtimulis quibuſdam excitatus, manibus in cælum extenſis, vultuq. quaſi ad Orientem verſo (Orientem enim aſpicere poteras) exclamabas: Gratias ago tibi Pater, o conditor hominum tuorum, quòd nos etiam inuitos recte fingis, & per externū hominem internū purgas, & per aduerſa ad beatum nos finem perducis. quæ verba ipſe noſti abs te prolata. Et quid opus eſt omnia recenſere, quæ cum ante nos, tum vna nobiſcum philoſophabaris, veluti exultans ex morbo, ita vt diſcipulum haberes, quem volebas eſſe doctorē? At cuius gratia iſta commemoro? Vt per te ad omnes illud vociferē ac pronunciē: quòd ij nobis deplorandi magis ſunt, qui interno animæ morbo laborant, quàm illis nos, qui corpore ægrotamus, ſi quidem ad hunc modū affecti fuerimus: et quòd potior ſit morbus philoſophans, quàm terrenarum rerum ſucceſſus indomitus.] hactenus Gregorius. Ex quibus plane intelligis, quanti Baſilius Gregorium fecerit, dum ipſum diuinam ſcripturam explicantem audiret quàm libentiſsime. Sed reliqua proſequamur. E

b Pſal. 71.

GREGORIVS PRIORA IN MEMORIAM REVOCAT BASILIO.

c Ruffin. lib. 2. cap. 9.

DISTINCTA OFFICIA BASILII ATQ. GREGORII.

Ruffinus [c] agens de amborum in eremo conſuetudine, partitiſque inter eos officijs, hæc tradit: Baſilius Ponti vrbes & rura circumiens, deſides gentis illius animos, & parū de ſpe futura ſolicitos ſtimulare verbis, & prædicatione ſuccendere, calſumq. ab his longæ negligentiæ cœpit abolere: ſubegitq. abiectis inanium rerū & ſæculariū curis, ſuimet notitiam recipere, in vnum coire, monaſteria conſtruere: pſalmis & hymnis & orationibus docuit vacare; pauperum curam gerere, eiſq. habitacula honeſta, & quæ ad victū neceſſaria ſunt, præbere; virgines inſtituere, pudicam caſtamq. vitā omnibus pene deſiderabilem facere. Ita breui permutata eſt totius prouinciæ facies, vt in arido & ſqualenti campo videretur ſeges fœcunda, ac læta vinea ſurrexiſſe. Gregorius vero bonum ſemen non patiebatur aut per ſpinas iacere, aut inter ſaxa diſpergere: ſed bonam terram cordis ſui iugi cultu & exercitijs indeſinentibus excolebat. Et multo amplius hic in ſemetipſo,

quàm

A quàm ille in ceteris proficiebat. Suſcipere ille quæ renunciãtes ſæculo deferebãt ad pedes
ſuos, & diuidere, vt quiſque eguiſſet, curã gerebat: iſte nihil habendi & omnia poſſidendi
contentus ſacramento, erga ſolas ſapientiæ diuitias auarus & multũ cupidus inhærebat.
Ille coire plures in vnũ, & ſui inuicem in neceſſarijs habere ſolicitudinem docebat: hic ſui
exemplo, quòd erat abſolutus & liber, cunctis ſermone Apoſtolico prædicabat [a]: Ego au- *a 1. Corin. 7.*
tem volo vos ſine ſolicitudine eſſe: et Dominus in proximo eſt: nihil ſoliciti ſitis; ſed tam-
quam ſerui Chriſti hoc ſolum eſtote ſoliciti [b], quando redeat Dominus de nuptijs. Ille *b Luc. 12.*
delinquentibus miſericorditer condolere & a delicto reuocare: hic per diuini eloquij
gratiam delinquendi incitamenta præuenire, nec ſinere labi eum, qui difficulter erige-
retur eliſus. Ille in fide purus: hic in prædicatione liberior. Ille Deo humilis: hic etiam
hominibus erat. Ille arrogantes contemptu, hic ratione vincebat. Sic in vtroque diuer-
B ſa gratia vnum opus perfectionis explebat.] hactenus Ruffinus de partitis inter Baſi-
lium atque Gregorium pietatis officijs: ſed quàm vere, ipſe viderit. Nam quantum ex
ipſorum epiſtolis ſcriptis colligitur, vno eodemq. ſpiritu, pariq. ſtudio, ijſdem ambos oc-
cupatos detentoſq. exercitijs perſpicere licet.

At ſi, vt vidimus ipſiuſmet Gregorij teſtificatione, arcto ac plane inſolubili amoris
vinculo ipſe Baſilio iunctus erat; certe haud impari dici poteſt fuiſſe Baſilius obſtri- BASILIVS
ctus in amando Gregorium: cuius quidem rei idem quoque ipſe ea epiſtola fidem fa- QVANTI FE-
cit, quam dedit ad ſuos, cum importunis precibus ex dignis quibuſdam prætextibus CIT GREGO-
comparatis tentaretur reuocari Cæſaream: vbi inter alia illud habetur de Gregorio RIVM.
præclarum elogium: poſtquam enim ſui receſſus dignam attulit rationem, excuſatio-
nem afferens, cur minime petitis aſſentiatur, hæc ſubdit [c]: Nunc quoniam per *c Baſil. epi. 148.*
C gratiam Dei voti noſtri pro viribus facti ſumus compotes, organum benedictum, pu-
teumque profundum adepti Gregorium, os illud, dico, Chriſti: parumper nobis, obſe-
cro, parumper hanc morulam indulgete: quam non ad hoc petimus, vt vrbium ſecte-
mur delicias, ſed vt fruamur ſanctorum conuictu, &c.] pluribus inſuper admonet ami-
cos illos, vt cum Arianos, tum etiam Macedonianos vitent hæreticos, quorum errores
diſertis ex diuina ſcriptura petitis rationibus confutat.

Dum ſic Baſilius vna cum Gregorio in eremo verſaretur: Libanius ſophiſta Antioche-
nus, de quo multa ſuperius, rurſum cœpit rhetoricam publice profiteri: ad quem cum LIBANIVS
parentes ſuos filios miſſuri eſſent, nobiles adoleſcentes Cappadoces cupierunt ſe Baſilij QVANTI FE-
litteris commendari: ſicque cum ab eorum parentibus interpellatus Baſilius eſſet, ad CIT BASI-
ipſum Libanium dedit eius argumenti perbreuem epiſtolam commendatitiam. quam LIVM.
D cum ille accepiſſet; vbi Baſilij eſſe cognouit, quem adoleſcentem Athenis probe nouiſ-
ſet (quod eſt in prouerbio) ex linea cognoſcens Apellem, eidem coram aſtantibus in ſcri-
bendi elegantia primas detulit: ſed quibus hæc verbis; ipſum, quæſo, Libaniũ audiamus [d]: *d Apud Baſil. epiſt. 145.*

Vt ergo, inquit, epiſtolam reddiderunt qui illam attulerãt, taciteq. inſpectis omnibus,
ſubridenſq. & gaudens: Victi ſumus, aiebam: Et quanam victoria, rogabant illi, victus
es? & quamobrem ſi victus es, non doles? In elegantium, inquam, epiſtolarum certami-
ne victus quidem ſum. At Baſilius eſt, qui vicit. Is autem amicus noſter eſt, & ob
eam rationem gaudeo. Cum hæc dicerem, ex ipſis volebant litteris iudicare de victo-
ria: legitque Alipius, audientibus reliquis qui aderant. Lata vero ſententia eſt, me
nihil eſſe mentitum. Et qui litteras habebat ac legerat, ſecum illas auſerebat, oſtenſu-
rus puto & alijs, ægreq. ablatas reſtituit. Scribe ergo ſimilia, & vince: hoc enim eſt
E me vincere.] hæc Libanius de Baſilij in ſcribendo excellentia, & quidem cum iam
eloquentiæ nuncium remiſiſſet, & in eremo conſtitutus diuinæ ſcripturæ potius delecta-
retur in dicendo ſimplicitate. Sed & ipſe Baſilius [e] de his rurſus ad eumdem affectantem *e Baſil. epiſt. 163.*
Atticam eloquentiam: Quid enim habemus, quod ad linguam tuam vehementer
Attice loquentem reſpondeamus, niſi quòd piſcatorum diſcipulum me eſſe profiteor,
& te complector?] ſic ipſe; qui & hæc ad aliam Libanij epiſtolam reſpondens [f]:

Nos quidem, o præclare vir, cum Moſe & Helia, ſimilibuſque beatis viris ver- *f Baſil. epiſt. 146.*
ſamur, qui nobis barbarica voce doctrinam ſuam tradunt: et nos quæ ab illis audiui-
mus, loquimur, ſenſu quidem vera, verbis autem rudia; vt & hæc ipſa, quæ ſcribi-
mus, indicant. Nam etiam ſi aliquid conſecuti fuerimus a vobis instructi, interea ta-
men temporis per obliuionem excidit.] hæc Baſilius, quòd olim in rhetori-
cis facultatibus Libanio vſus fuerat præceptore, non quidem Antiochiæ docente

a Sozom lib. 6. cap. 17. b Eunap. in Vit. philoſoph.

(vt vult Sozomenus [a]) ſed Athenis, vbi Libanium docuiſſe tradit Eunapius [b]: quamobrem hunc ipſum, licet Gentilem hominem, nihilominus veneratione proſequi non prætermiſit. A

CVR BASILIVS LIBANIVM OBSERVARIT.

Inerat & illud viro commendatione dignum, ac propterea a Baſilio iure diligebatur; quòd non ſicut alij profeſſores illius temporis, prædiuitum filios, e quibus magnam vim pecuniarum exigeret, docere ſoleret, ſed & pauperes, quos videret bonæ indolis & optimi eſſe ingenij adoleſcentes. vnde de his hæc ipſe iiſdem quoque litteris ad Baſilium [c]: Recte & illud coniectas, quòd ſtudia noſtra pecunijs non æſtimentur: ſed ſatis ſit non habenti quod det, ſi conſuli ſibi permittat. Etenim ſi ſenſero quemquam in rerum penuria conſtitutum amare litterarum ſtudia, is mihi diuitibus præferendus habetur. Quamquam tales præceptores nos, cum adoleſcentes eſſemus, non ſimus experti. At nihil prohibet, quoſdam eſſe meliores. Nemo ergo pauper ad nos ſeſe recipere cunctetur, ſi hoc vnum dumtaxat poſſederit, vt ſtudiorum ſciat perferre labores. B] hæc Libanius ad Baſilium.

c Apud Baſil. epiſt. 145.

At quoniam ipſe Ethnicus deorum (vt vidimus) ſuperſtitioni addictiſſimus erat; hoc illi de Baſilio diſplicebat, quòd Chriſtianæ religionis ſtudioſiſſimus cultor, diuinæ ſcripturæ lectioni intentus, abdicaſſe iam, quibus operam dederat, rhetoricas diſciplinas, ſcriptis ad eum litteris ſignificaſſet. vnde hæc tunc ad illũ ſubinſenſe Libanius [d]: Libros igitur, quorum peiorem dictionem, meliorem vero mentem ac ſententiam eſſe dicis, habeto; nemo prohibet: eorũ vero, qui noſtri ſunt ſemper, tui iam olim, radices adhuc in te manent, & manebunt, donec in hac vita fueris; nec vllo tempore excidentur, etiam ſi illas quàm minime rigaueris.] ac rurſum [e]: Si iſta, inquit, ſunt linguæ illaboratæ; qualis eſſes, ſi illam acueres? Ori tuo quidem inſunt eloquentiæ fontes, quorum riuuli quoſuis ſuperant latices: nobis vero, niſi quotidie irrigemur, ſilentium relinquetur.] C hæc ipſe.

d Apud Baſil. epiſt. 147.

MIRA BASILII ELOQVENTIA.

e Apud Baſil. epiſt. 150.

Sed nec illud excidat de æſtimatione Baſilij, quam ingentẽ de illo Libanium concepiſſe, ipſe ea plane declarat epiſtola, qua petitã ab eo orationẽ tranſmiſit: eſt vero huiuſmodi [f]: Ecce mi ſi ad te orationem meam abunde ſudore perfuſus. Quomodo namque non anxie ſudarem, ei viro orationem meam mittens, cuius tanta eſt iudicandi facultas, vt & Platonis ſapientiam & Demoſthenis in dicendo vehementiam fruſtra iactatas eſſe conuincere queat? Sermo vero meus perinde eſt, atque ſi culicem conferas elephanti. Vnde & horreo & tremo diem illum cogitans, in quo ſermonem meum iudicaturus es. quin parum abfuit, quin mentis ſim facultate deſtitutus.] hactenus Libanius ad Baſilium. quæ quidem noluimus omiſiſſe; quo quanti fecerint etiam Chriſtianæ religionis hoſtes & in dicendo facile principes S. Baſilium, omnibus perſpicue innoteſceret. Sed iam reli- D qua de Baſilio incolente eremum proſequamur.

f Apud Baſil. epiſt. 159.

QVANTAE AESTIMATIONIS BASILIVS APVD LIBANIVM.

BASILIVS EXAGITATVR PROCELLIS.

Dum vero in eadem Pontica ſolitudine Baſilius verſaretur, licet e fluctibus maris videri poſſet ad tutum portum nactum eſſe confugium: haud tamen deſiuit iactari fluctibus, nec quidem leuibus, qui contemni & pro nihilo duci poſſent; ſed illis ſane immenſis, vtpote a vehementiori flatu perfidiæ agitatis. At vnde eius rei origo prouenerit, iam in medium adducamus. Contigit his temporibus proximam ſedem Neocæſarienſis Eccleſiæ viduari paſtore. cumque vniuerſæ ciuitatis ſtudia eſſent in deligendo Baſilium propenſiora: qui ſe in eam Eccleſiam intrudere conabantur, ijdemq. praua imbuti doctrina hæretici Sabelliani, nullam in electione Pontificis ſui ipſorum rationem haberi videntes, indigno id ferentes animo, conſpirant in ipſum Baſilium; eumque hominem ambitioſum, nouorum dogmatum inuentorem, fideique ſinceræ deſertorem in- E clamantes, dictis ſcriptiſque hominem lacerare, atque haud leue negotium illi faceſſere non ceſſantes, ciuitatem illam magnis diriſque motibus exagitarunt. Vnde opus Baſilio fuit, apud eoſdem Neocæſarienſes, datis ad eos litteris, ſuam agere cauſam, ſeq. ab aduerſariorum purgare calumnijs. Hæc quidem omnia ex eiuſdem Baſilij epiſtolis perſpicua magis fient, e quibus eiuſmodi hiſtoriam contexemus.

MVSONIVS EPISC. NEOCAESARIEN. LAVDATISSIMVS.

g Baſil. epiſt. 62.

Sed primum, quæ ad Neocæſarienſem Epiſcopum tunc defunctũ pertinent, hic recolamus. Fuit iſte Muſonius, inſignis pietatis ac ſanctitatis Antiſtes: ſucceſſerat vero Leontio nobilis ſpectatique nominis Epiſcopo, qui interfuit Nicæno Concilio, de quo plura ſuperius dicta ſunt. Porro Muſonij laudes idem Baſilius [g] pluribus prædicat, cum de eius obitu ad Neocæſarienſes, eos conſolans, ſcripſit epiſtolam, vbi hæc inter alia de ipſo Muſonio: Viri huius virtutes, in quarũ potiſſimum priuatione intolerabili nos affectos

eſſe

A eſſe damno reputamus, tantæ ſunt, vt epiſtolæ menſuram excedant. Et alioqui intempeſtiuũ fuerit, de multitudine eorũ, quæ vir iſte probe ac fortiter geſſit, ſermonem iam inſtituere, cum animus noſter admodum ſit ex mærore deiectus. Quid enim illius tale eſt, quod vel memoriæ noſtræ excidere, vel ſilentio obtegi mereatur? Iam omnia ſummatim ac ſemel dicere, impoſſibile fuerit: particulatim vero ſi voluero, vereor ne ſim impar futurus veritati. Mortuus eſt vir omniũ clariſsimus, lucidiſſime eos, quos iuxta ſe habebat, omnibus ſimul humanis bonis excellens, fulcimentũ patriæ, Eccleſiarum decus, columna & firmamentum veritatis, robur eius quæ in Chriſtum eſt fidei, ſuorum munimentum, aduerſarijs nullis prorſus expugnabilis machinis, cuſtos rituum paternorum, inimicus nouandarum rerum ſtudio: qui in ſe ipſo viſendam præbuit priſcam Eccleſiæ formam, velut ad ſacram quamdam veteris ſtatus imaginem Eccleſiæ ſi-
B bi commiſſæ faciem effingens; ita vt ſubditi illius cum illis vixiſſe videantur, qui ante ducentos annos & vltra inſtar luminarium reſplenduerunt.

Ita nihil de ſuo, nihil quod nouæ alicuius cogitationis inuentũ reſiperet, in medium attulit hic vir: ſed iuxta benedictionem Moyſi ex ipſis arcanis cordis ſui ac bonis theſauris vetera veterum, & quæ ante faciem iuniorum vetera eſſent, proferre nouit. Hac ſane ratione & in ipſis conſortium ac coæqualium conſilijs primo honore potitus eſt, non propter ætatis prærogatiuam: ſed quoniam omnes ſapientiæ vetuſtate ſuperabat, communi conſenſu & condonatione primas obtinuit. Quantum vero lucri dederit talis inſtitutio, nemo quæſierit, is modo ad vos reſpexerit: nam ſoli inter eos, quos nouimus, vel admodum cum paucis in tanta rerum tempeſtate ac turbine tranquillam per eius gubernationem vitam egiſtis. Non enim apprehendit vos hæreticorum ſpiri-
C tuum procella, quæ mentibus leuiuſculis & ſeductioni facile expoſitis ſubuerſiones affert & naufragia.] hæc in laudem Muſonij Baſilius. Ex quibus probe intelligis, lector, nullum in quàm latiſſimo virtutum campo Baſilium de ipſo laudando argumentum dignius delegiſſe, quàm de ſeruata in docendo antiquorum doctrina, & de exploſa recentiorum nouitate efferre præconia. Ex his plane conſpicias, quali quantaq. deteſtatione & execratione inſectandi ſint illi, qui noua quotidie pro animi ſententia monſtra parturiunt, inde ſibi laudem maiorem aucupari certantes, ſi deformius ceteris portentum ediderint.

VETVS INSTITVTIO RETINENDA. NOVITAS EXPLODENDA.

Perſeueraſſe Eccleſiam illam ab omni hæreſi incorruptam, omniſq. nouitatis expertem a temporibus Magni illius fundatoris eius Gregorij Taumaturgi ad obitum vſque Muſonij, ſanctiſſimis ſibi inuicem ſuccedentibus Epiſcopis, idem Baſilius teſtatur his
D verbis [a]: A tempore Magni præſidis Eccleſiæ veſtræ Gregorij vſque ad beatum iſtum, *Muſonium ſcilicet*, alium poſt alium ſemper quaſi ex quadam pretioſorum lapidum ſerie depromptos adijciens & adaptans, admirabilem Eccleſiæ veſtræ pulchritudinem Dominus largitus eſt.] hæc Baſilius, dum ad deligendum his haud imparem Epiſcopum pluribus eos hortatur: Neocæſarienſis quippe Eccleſiæ amore, in qua fidei rudimenta prima perceperat, & vna cum lacte ebiberat pietatem, inſtillante Macrina ſanctiſſima femina ipſius auia, ſed in Chriſto nutrice, ſe vinctum obſtrictumque teneri, ingenue profeſſus eſt [b], quod & ſuperius diximus. Sed quid infauſtum accidit? plane illud, de quo in Pſalmo [c]: Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſiluæ, catuli leonum rugientes, vt rapiant & quærant a Deo eſcam ſibi.] Extincto nempe, quod ſuper candelabrum poſitum luminare maius
E in Eccleſia illa lucebat; e latibulis egreſſæ ſunt feræ ſiluarum, & e portis inferi hæretici prodiere, qui ſedem illam inuadere atque polluere conati ſunt: hi enim primo in Baſilium, qui ex aduerſo pro domo Iſrael ſtare videbatur, dentes exacuerunt calumnijs, linguamq. armauere mendacijs.

NEOCAESARIENSIS ECCLESIAE STATVS FELIX.

a *Baſil. epiſt.* 62.

b *Baſil. epiſt.* 164.

c *Pſal.* 103.

Erant ij Sabelliani dogmatis impij ſectatores, qui mira quadam arte populum illũ ad hæreſim pellicere laborarunt; eo nimirum ad eos decipiendos artificio comparato, quòd dicerent, Magnum illũ Gregorium, primum Eccleſiæ illius Antiſtitem, ſuæ ipſorum doctrinæ conſentientia docuiſſe in ijs, quæ ad Ælianum ſcripta [d] reliquiſſet fidei ſuæ teſtimonia, de quibus a nobis ſecundo Annalium tomo pluribus actum eſt. Neocæſarienſes igitur Chriſtiani, qui primogenitoris ſui Gregorij erant ſtudioſiſſimi, haud intelligentes aureo calice ſibi propinari venenum, ignorantes hæreſi Sabelliana infeliciter potati ſunt. Vnde & in eam corruerunt erroris foueam, vt Baſilium, quem ante

SABELLIANI DECIPIVNT NEOCAESARIENSES.

d *Baſil. epiſt.* 63.

ante ſtudioſe coluiſſent, expetijſſentque etiam Epiſcopum ſibi dari, eumdem veluti ſanis ſinceriſq. dogmatibus aduerſantem acerbiſſimo odio fuerint inſectati: quibus tenebris ſic ſemel offuſi eorum animi, quicquid in Baſilium ijdem hæretici Sabelliani calumniarum inferrent, nulla veri vel falſi recta conſideratione adhibita, tamquam ſi certa eſſent, admitterent. Quamobrem hac ſemel ſibi patefacta ad calumnijs impetendum virum ſanctiſſimum ianua; quæ non per eam illi inferrent plauſtra mendaciorum? Dixere enim de Baſilio, haſque ſparſere calumnias, nimirum virum eſſe gloriæ cupidum, inhiantem ſedi Neocæſarienſis Eccleſiæ, de fide haud pie ſentientem, rerumque nouarum cupidum & inuentorem, nec recto pede incedentem in Euangelium. A

a Baſil. epiſt. 61.

BASILIVS SE PVRGAT A CALVMNIIS HAERETICORVM.

Hæc igitur cum Baſilius perſenſiſſet, magno de pereunte populo dolore confectus, ad eoſdem Neocæſarienſes apologeticam ſcripſit epiſtolã [a], qua ſe ab illatis calumnijs penitus expurgauit. eſt vero eius exordium: Quòd concordi nos odio preſequimini, & ad vnũ vſque omnes, &c.] cum primum enim Catholicæ fidei ſectatorem ſe eſſe declaraſſet, eoſdem Neocæſarienſes deceptos a Sabellianis magnopere dolet. Sed & de inſtitutione monaſtica, cuius rei gratia ab hæreticis grauem patiebatur calumniam, quaſi rerum nouarũ extitiſſet inuentor, pleniſſimam affert rationem, dum nequaquam id genus vitæ & diſciplinæ a ſe tradit excogitatũ, quod in vniuerſa Eccleſia Catholica eſſet altis iã ante radicibus fixum, ac latiſſime propagatum [b]: Accuſamur, inquit, & huius, quòd homines habeamus monachos pietatis ſtudioſos, qui mundo renunciarint, & vniuerſis ſæculi curis, quas Dominus comparauit ſpinis fertilitatem verbi impedientibus. qui huiuſmodi ſunt, mortificationem Ieſu corpore circumferunt, ac cruce quiſque ſua accepta Dominum ſequuntur. Ego vero omnem vitam meam impenderem, vt mihi poſſent iſta impingi delicta, haberemque apud me viros, qui me doctore hoc pietatis ſtudium amplexi hactenus fuerint, &c.] ſubdit enim quæ & alibi alia recitauimus occaſione: nimirum eiuſmodi philoſophiæ Chriſtianæ ſectatoribus eſſe refertas Ægyptum, Palæſtinam, atque Meſopotamiam: quin & feminas eiuſdem ſtudij æmulas par vitæ inſtitutũ eſſe feliciter aſſecutas: quod ſublime viuendi genus cum iam apud ſe inciperet coaleſcere, optare vt illud latiſſime propagetur. Cui quidem rei inuidere, nihil aliud eſſe, quàm diabolum ipſum ſuperaſſe malitia, his, quæ, ſubdit, verbis declarat: Illud, inquit, vobis aſſero & confirmo: quòd quæ hactenus pater mendacij Satanas non eſt auſus dicere; ea temeraria corda iam, & nullo retento moderationis freno, ora indeſinenter & cum ſumma licentia loquuntur.] ex quibus perpende, quales habendi ſint monachorum hoſtes hæretici.

B (at the line "nitus expurgauit . eſt vero eius exordium")

b Baſil. epiſt. 63.

C (at the line "iſta impingi delicta")

IMPVGNATORES MONASTICAE DSICIPLINAE QVALES.

Sed ad aliam rurſum refellendam calumniam veniens ait: Ad id vero, quòd propter pſalmodias accuſamur: Quare potiſſimum ſimpliciores perterrefaciunt, qui nos traducunt, hoc habeo quod dicã: quòd videlicet, qui iam obtinuerunt ritus in omnibus Eccleſijs Dei concordes ſunt & conſoni, &c.] pluribus enim oſtendit, apud Chriſtianos Ægyptios, Lybes, Thebæos, Palæſtinos, Arabes, Phœnices, Syros, & Euphratenſes, ac denique (quod ait) apud omnes vbique Chriſti fideles vigere vigilias, & ritus canendi pſalmos in pretio eſſe: demonſtratq. non explodendas res nouas, quas vniuerſa colit Eccleſia, ſed inſtar veterum eas eſſe magna veneratione ſuſcipiendas. Vides, lector, iiſdem ferme ſpiritibus inſurgere in Baſilium veteres fidei proditores, quibus recentiores impetum faciunt in Eccleſiam. Sed fuere plane illæ leues velitationes: hoc autem, quod experimur, grauiſsimum & funeſtiſsimum prœlium. At aduerſus hos pro Eccleſiæ defenſione nunc etiã in prima acie cũ alijs anteſignanis Catholicæ veritatis propugnatoribus in ſcriptis ſuis immortalis Baſilius acriter pugnat. Cuius autem ſpiritus illi fuerint, qui Eccleſiaſtica inſtituta impugnantes contra Baſilium in aduerſa acie dimicarunt; ſat ſit dixiſſe, fuiſſe Sabellianos: vt intelligas, quosnam in eo ſectentur recentiores hæretici.

D (at the line "Sed ad aliam rurſum refellendam")

PSALMODIAE VSVS IN ECCLESIA.

E (at the line "ſione nunc etiã in prima acie")

c Baſil. epiſt. 364.

PROCVL AB AMBITIONE BASILIVS.

Ad calumniam vero de Epiſcopatu Neocæſarienſi ab eodem expetito, ſequenti ad eos data reſpondet epiſtola [c]: vbi cum primum aduerſariorum illud refelliſſet, quo iactarant Baſilium e Cæſarea Cappadociæ Neocæſaream in Ponto veniſſe, & proximam ſolitudinem delegiſſe, vt ſedis eius Eccleſiæ crearetur Epiſcopus; quàm procul abhorruiſſet ab eo deſiderio, re ipſa ſe aperuiſſe teſtatur, dum antea oblatam ab iiſdem ſedem illam penitus accipere recuſaſſet. ait enim: Nunc igitur quemque veſtrum oro, vt veterum actorum illorum recordemini, quæ geſta ſunt, cum nos vrbs veſtra vocaret, mitteretur que legatio virorum, qui magiſtratu apud vos funguntur: deinde quo modo

paſsim

A paſſim nobis populus omnis circumfuſus ſit. Hic quid non dabant omnes? quid non pollicebantur? Et tamen obtinere nos nequibant. Quomodo igitur, qui tum cum vocabat, non obediui, nunc citra vocationem me ipſum intrudere conatus eſſem? Quomodo conſectarer, vt ambirem iam calumniantes, cum aliquando laudantes me & celebrantes fugerim? Ne credatis hoc viri optimi. Non vſque adeo noſtra floccifacimus. Neque enim prudens quiſquam nauigium gubernatore deſtitutum ingredietur, neque ad Eccleſiam temere accedet, in qua qui ad clauum ſedent, tempeſtatem ac turbinem ipſi excitant, &c.]

Quod enim commune eſt ciuitatibus omnibus, vt cum ſemel hæreticis aures præbent; mox vna cum hæreſi diſſenſiones, rixæ, ac mala omnia, fugata recta fide paceq. ſubintrent: id plane Neocæſarienſibus accidit, de quibus idem Baſilius hæc inferius: *CVM HAERESI OMNIA MALA IVNGVNTVR.*
B Hoc ſtudioſe agitur apud vos, vt fides ſubuertatur: idque ſubuerſione Apoſtolicis & Euangelicis doctrinis inimica, aduerſaria quoque traditioni Magni re vera Gregorij, & eorum qui illum ex ordine ſubſecuti ſunt ad beatum vſque Muſonium, cuius etiam num dogmata quantum apud nos celebritatis obtineant, manifeſtum eſt. Sabellij quidem peſtem, olim ſane motam, traditione vero Magni Gregorij conſopitam renouare conantur: qui ne deprehendantur & conuincantur, iſta contra nos ſomnia confinxerunt.] hæc ad Neocæſarienſes Baſilius, quos & vehementer hortatus eſt, vt impietate relicta, quæ ſunt priſci ac ſani dogmatis conſequantur. Hiſce igitur, quamuis in ſolitudinis quiete Baſilius ageret, quatiebatur fluctibus impiorum, linguis ſcilicet detrahentium ac ſubſannantium hæreticorum. Sed & non modicam iniecit in eius animum perturbationem, quæ etiam de collegis eiuſdem eremi monachis iactari ab inuidis au- *MONACHI COLLEGAE BASILII CALVMNIAM PASSI.*
C diebat, nempe eos haud recte de fide ſentire; quam tamen (vt ipſe teſtatur [a]) nullo poſſet ſigno habere ſuſpectam. nam de illis hæc ad Euſtachium habet: Licet multa eſſent, quæ me ab illorum conſuetudine auocarent; non acquieſcebã tamen, cernens eos delicatæ vitæ præferre laborũ tolerantiam: ſed magis propter conuerſationis admirabilem & inſuetam rationem zelotypia quadam erga illos tenebar. vnde & cum dogmatum gratia accuſarentur, delationes haud admittebam: quamuis multi illos non rectas habere de Deo opiniones; ſed auctoris hæreſis eius, quæ nunc eſt, diſciplinæ ſubditos, illius clanculum ſpargere dogmata, aſſererent: quæ quia ipſe numquam ex illis vidi, pro calumniatoribus habebam qui ea referebant.] hæc Baſilius. *a Baſil. epiſt. 79.*

Quale vero eſſe ſoleret diuerſorum monachorum agentium in Pontica ſolitudine admirandum illud, quod Baſilius prædicat, vitæ inſtitutum; ex his quæ Gregorius Nazian-
D zenus in vnum collegit, vniuſq. eſt complexus epiſtolæ breuitate ad Hellenium ſcribens [b], hic referre, dignum exiſtimamus: Ipſi, inquit, partim antris ſolitarijſq. & ad terram ſtratis rudibuſq. cubilibus delectantur: a domibus abhorrent: vrbium frequentiam fugiunt: cognatamque cæleſtis ſapientiæ quietem amplectuntur. Partim ferreis compedibus ſeſe excruciant, vt vitium vna cum corpore conficiant. Alij rurſum ferarum ritu, paruis anguſtiſq. domibus incluſi, nec mortalis quidẽ cuiuſquam vultũ inſpiciunt: ac etiam ſæpe totos viginti dies totidemq. noctes a cibo abſtinent, dimidiaq. ex parte Chriſti ieiunium imitantur. Vtque nonnihil ipſe glorioſe prædicem; quidam illorum mei gregis ouis erat, hinc paruo quodam oppido egreſſus. Sunt inſuper, qui garrulam linguam quaſi vinculis quibuſdam aſtringant, labiaque ſilentio comprimant, ſummæque illi menti laudis ſacrificium ſola mente offerant. Eſt etiam, qui annos integros *b Gregor. Naz. ad Hellenium.* *MONACHI PONTICI QVALES.*
E in templo ſtans, puras ad Deum manus expanderit, nec (quod vix cuiquam fidem facturum eſt) vel tantillum obdormierit; ſed viui lapidis inſtar, Chriſto defixus ſteterit, ac velut obriguerit: huic porro exigui cibi reliquias vicinus coruus impartiebat; panemq. integrum, ſi forte duo ſimul eſſent, afferebat.

Quin etiam quo tempore Chriſtus, ſalutifero illo ſupplicio perſunctus, mortales reliquit; inuentus eſt quidam, qui hinc ad diuinum montem aſcenderit; ibiq. & ſermone & mente & membris immotus ſtans, ventis niuibusque iactaretur: nec, quamquam alioqui complures viri eum circumſtarent, ab eoq. obnixe contenderent, vt aliquam ſui corporis rationem haberet, precibus tamen vllis moueretur; ſed Chriſtum Regem fortiſſime, conſertiſq. (vt dici ſolet) manibus retineret, mentemq. ſuam ab hominibus abſtractã in ſublime attollens, quoaduſque domũ nouam morienti circumſtruxit, cum ne pollinctoris quidem manum ipſe vllo modo curaret.] At hæc ſane tam ardua & *ADMIRANDA QVORVMDAM ABSTINENTIA.*

humanis

humanis inacceſſa viribus cum minus ſe probare dicat, haud tamen ea omnino contemnere audere ſignificat, cum horum ſuſcipiendorum ritus ita deſcribit: A

Mihi enimvero animum horror ſubijt, cum pijs monachis, quos tametſi quampluribus hominibus notos, nonnulli tamen vt feruentiores, quàm piorum hominum ratio poſtulare videatur, aſpernari ac ſugillare non dubitant, hanc legem vitæque conſuetudinem eſſe audio. Cum vir aliquis pius ad eos acceſſit, noſtræque legis inſtitutique noſtri prorſus ignarus: primum eum tecto perhumane honorificeque excipiunt, omniq. beneuolentiæ genere complectuntur, atque ipſius animum diuinis & a ſpiritu ſculptis ſermonibus in altum efferunt, luculentas epulas ipſi apponentes. Tum vero in medio cœtu quiſpiam duræ acerbæque legis mentionem facit: quæſtionemque huiuſmodi profert, An honeſtum ac laudabile ſit pijs hominibus pro Deo mortem oppetere? ea videlicet ratione occulte id agens, vt amarulentum aliquod verbum ab eo eliciat. B Quòd ſi ille præ imperitia, mortem huiuſmodi laudandam eſſe reſpondeat: Atqui, ſubiunget quæſtionis auctor, multas ipſi partim ſua manu, partim fame atque inedia mortes, & quidem alacri animo ſerunt, atque in ſcopulis & rupibus, in profundis ac reconditis cauernis, medijſque pluuijs veritati teſtimonium dicunt, mortalique hac vita non ſecus ac triſti ac luctuoſo bello defungi, alioque migrare geſtiunt.] quòd autem hæc minime probaret ipſe Gregorius ſubdit, vt tamen potius excuſet, quàm damnet:

NIMIA VITAE AVSTERITAS PERICVLOSA.

At o Chriſte, animis illis propitius eſto, pijs quidem fateor, ceterum non ſatis conſultis ac circumſpectis, perindeq. affectis, vt equi illi in decurſionibus militaribus, qui pernicitate pedum freti extra curriculum feruntur, nec freno vllo coerceri poſſunt. Iam vero alius alio virtutis genere gaudet. Nec mirum, cum multæ ſint in cælo manſiones, multa quoque eſſe in terris vitæ genera & inſtituta. Quid autem ſingula recenſere C pergo? Anguſtam enim illam viam, quam perpauci in hac vita ſequuntur, ipſi conficiunt, atque ad bonorum portam multis grauibuſque laboribus graſſantur. Talis eſt Chriſti pars: talis paſſionum Chriſti fructus, quem ipſe e terra ad Patrem defert; religionis inquam Chriſtianæ columen, populi decus, mundi fundamentum, cum cæleſtibus pulchritudinibus elegantia propemodum certans, &c.] ſubdit quoſdam nominatim recenſere, de quibus inferius.

a Matth. 11.

SVGILLAT INTER ALIOS AVCTOR CENTVRIATORES.

Vides, lector, qui Dei ſpiritu agantur, vt Gregorius; qui vero ſatanico, vt Nouatores, quibus illud plane accidit, quod Dominus ait[a]: Venit Ioannes non manducans neque bibens; & dicunt, Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens; & dicunt, Ecce homo vorax & potator vini.] hi nempe cum huiuſmodi aliqua audiunt, ſublimem inquam & ab humanæ vitæ vſu ſegregatam quorumdam ſanctorum vitam, D mox eoſdem malo arreptos dæmone eſſe inclamant: qui vero humilioris vitæ conſectati ſunt diſciplinam, ventri hos indulgere ſubſannant. Sed miſſos faciamus, conſilio Domini, cæcos, duceſque cæcorum: nos vero Gregorij recta gradientis, fideique face accenſa iter certum lucidumq. monſtrantis veſtigia conſectemur: qui & alibi pluribus eoſdem laudat ſcribens ad Iulianum Tributorum Exæquatorem. ſed & cum deplorat animæ ſuæ ærumnas, hæc de iiſdem[b] monachis ſui temporis, quibuſcum idem ipſe in nonnullis conforme vitæ genus ducebat:

b Gregor. Naz. de Calamit. animæ ſuæ.

Plerique ſub ferreis vinculis ingemiſcunt: rurſumque alij pro cibo cineres habent. Sunt etiam quibus potus lacrymis temperetur. Alij hybernis niuibus impetiti, quadraginta dies, totidemque noctes velut arbores quædam perſtant, corde nempe e terra migrantes, Deumque ſolum in mente habentes. Nec deſunt qui labra ſua vinculis premant, E linguæque frenum iniiciant: qui tamen haudquaquam ad omnia conſtrictam & freno compreſſam linguam habent: ſolis quippe Dei laudibus illa patet, non aliter ac viua quædam cithara a Spiritu ſancto pulſata. Nam quid dicam de his, qui caput ſuum Chriſto conſecrarunt, pijque voti cauſa intonſum ſeruant? Quid eos denique commemorem, qui oculos claudunt, & aures velut peſſulo quodam obdunt, ne aculeus quiſpiam mortis ſurtim irrepat? At hæc medicamenta carni hoſtiq. meo propino, &c.] hæc quidem Gregorius. Sed & S. Baſilius in ſecunda allocutione ad monachum lapſum enumerat ferme omnes vitæ monaſticæ aſperitates, quibus ille, ſicut & alij, aſſueuerat.

BASILIVS CVLTOR VITAE MONASTICAE.

c Luc. 3.

Ceterum idem Baſilius vna cum Gregorio, inſtar Ioannis Baptiſtæ monachorum omnium patriarchæ, erat in deſerto clamans[c]: Rectas facite ſemitas eius: Fiant praua in directa, & aſpera in vias planas.] Id enim præſtitit, cum diuino Spiritu

afflatus

A afflatus regulas illas vere aureas monaſticum inſtitutum arripientibus, ne ad dextram vel ad ſiniſtram declinarent, pie ſanctéq. præſcripſit: immo in ſolitudine fontes aperuit, e quibus ceteri vitæ monaſticæ propagatores riuos vberrimos deduxere. Quanto autem tempore in eadem ſolitudine perſeuerare tum ipſi, tum etiam Gregorio licuerit, & cauſas cur ad ciuitatem reuerti iidem compulſi fuerint, ſuo loco dicemus. Iam vero ad Iouianum poſt Iulianum Imperatorem conuertamus orationem.

IOVIANVS IMPERATOR.

Poſt Iulianum Imperatorem extinctum, nec vnius quidem diei ſpatio interregnum fuit: haud enim rerum anguſtia plura de re tanta agitari comitia paſſa eſt. Quam- B obrem illuceſcente die, quinto Kalendas Iulias, magiſtratus, inſigniores ipſi Duces exercitus, de eligendo Imperatore, expeditius agunt. Mira res accidit, vt cum Iulianus Chriſtianorum hoſtis infenſiſſimus nihil curarit ſolicitius, quàm vt poſt ſe relinqueret in Romano Imperio ſucceſſorem hominem æque impium, Chriſtianorumq. acerbiſſimum hoſtem, quiq. cœptam ab ipſo perſecutionem maioribus augeret incrementis; & idololatriam ſub Chriſtianis Imperatoribus humi proſtratam, ab ipſo autem reſtitutam, omnibuſq. viribus roboratam, amplioribus ſpatijs propagaret: tamen (quòd non hominum ſtudijs, ſed Dei voluntate Principes deligantur) ceteris prætermiſsis, qui Gentilicia ſuperſtitione polluti in exercitu reliquis eminere videbantur; omnium ferme in Iouianum vnum conſpirant, numine impellente, ſuffragia, paucis tantummodo refragantibus, haud dubium Gentiliciæ factionis hominibus. IOVIANVS IMPERATOR ELIGITVR.

C Quid vero de hac re exiſtimem, illud eſt: Paucis exceptis, quibus Chriſtianæ religionis odium inſitum erat, reliqui milites, & inter eos illi potiſsimum qui militares ordines ducebant, etſi in gratiam Imperatoris, deorum cultores foris in ſacris publicis apparebant, intus tamen idololatriam penitus execrabantur, auide expectantes, vt quam aſſentabantur inuiti, extincto impio Rege, impietatem ſponte palamq. deteſtantes, ad Chriſtianam fidem poſtliminio læti redirent. Venit tempus, affuit optata dies, qua protinus execrantes publice dæmonum cultum, Chriſtianis qui aderant, inhærentes, de Chriſtiano homine in Imperium prouehendo verba conferunt, ſententia conueniunt, ſuffragijs communicant, feliciterq. perficiunt quod conſilio agitarant, atque deligunt Iouianum. Sicq. milites, qui olim Chriſtianæ militiæ fuerant deſertores, ad pietatis caſtra, quæ reliquerant, reuertentes, non amplius Ethnicum ſibi ho- MILITES FIDEI CHRISTIANAE DESERTORES RESIPISCVNT.

D minem paſsi ſunt imperare, cuius impietate totus Romanus exercitus in diſcrimen illud ineuitabile coniectus eſſet; ſed Chriſtianum, cui parerent, delegerunt. Erat Iouianus Singidone in Pannonia natus, & (quod teſtatur Suidas [a]) confeſsione clarus: quippe cum Iulianus optionem dediſſet militibus, vt aut ſacrificarent, aut exauctorarentur; hic zonam militarem deponere maluit; permiſſus tamen eſt militare ob ſpectatam parentis virtutem, cuius cauſa honorifice habitũ tradunt. De cuius electione hæc Ammianus [b]: Inter has exiguas ad tantam rem moras, nondum penſatis ſententijs, tumultuantibus paucis (vt in rebus extremis factum eſt ſæpe) Iouianus eligitur Imperator, Domeſticorum ordinis primus, paternis meritis mediocriter commendabilis: erat enim Varroniani notiſsimi Comitis filius haud dudum poſt depoſitæ militiæ munus ad tranquilliora vitæ digreſsi.] a Suid. verb. Iouianus. b Ammian. lib. 25.

E Accedit & illud admiratione dignum, quod vehementer commendat virtutem exercitus, dum quem non tantum ſcirent eſſe Chriſtianum, ſed omnes noſſent Iuliano religionis cauſa ſæpius aduerſatum, deligeretur ab exercitu Imperator. Porro & ipſius Iouiani in eo tum egregia virtus enituit, dum nec ſic ab eis electus conſenſit imperare, niſi explorata exercitus pietate: hæc enim omnia Theodoretus narrat his verbis [c]: Exercitus in vnum congregatus Iouianum poſtulat Imperatorem, qui neque Dux, neque ex eorum numero qui ſecundas poſt Duces obtinebant, fuerat, ſed tamen vir apprime nobilis & illuſtris & multarum rerum cauſa inſignis: nam corpore robuſtiſſimo fuit, animoq. excelſo: quin etiam in bello gerendo ſolebat & in actionibus certaminibus facile primas ferre. Porro contra impietatem libere loquebatur, tyranni potentiam contemnebat, animi propenſione cum Saluatoris martyribus coniungebatur. Itaque Duces, conſenſum exercitus velut ſuffragationem diuinam arbitrati, producunt c Theod. lib. 4. cap. 1. IOVIANVS QVASI MIRACVLO ELECTVS IMP. HOSTIS IMPIETATIS.

in me-

in medium præſtatiſſimum illum virum, ac celerrime primum ſuggeſto conſtructo, in eo A collocant. Deinde cum omnes nomina, quæ ſunt Imperatorum propria, ei tribuiſſent, & Cæſarem & Auguſtum appellaſſent: vir ille admirabilis conſueta loquendi vſus libertate, & neque magiſtratus, neque milites, vt ad deteriorem partem deflecterent, omnino veritus: Non poſſum, inquit, cum ſim Chriſtianus, eiuſmodi hominibus imperare, neque regere Iuliani exercitum, qui tam peſtiferæ doctrinæ præceptis imbutus ſit. Nam qui ſunt ita inſtituti, hi diuina deſtituti prouidentia, tum ab hoſtibus facile expugnari, tum eiſdem materiam ad lætitiam præbere ſolent. Quibus verbis auditis, milites conclamare vno ore, ac dicere: Ne animus tibi, o Imperator, vlla æſtuet dubitatione, neque noſtri imperium tamquam improbum deuites: nam & Chriſtianis hominibus & diſciplina veræ pietatis educatis imperabis. ſiquidem qui ſunt inter nos ætate prouectiore, hi a Conſtantino eruditi erant: qui autem adoleſcentiores, illi præceptis B Conſtantij inſtituebantur. Tempus certe Imperij Iuliani, qui iam morte occubuerit, vt perexiguum, ita non ſatis ad erroris perniciem in animis eorum, qui eadem infecti erant, altius infigendam, fuit.] Quibus perſuaſus Iouianus, ipſis dantibus, accepit habenas Imperij. Addit item Sozomenus [a], detrectaſſe Iouianum exercitui aſſentire, quouſque milites ſe itidem Chriſtianos eſſe clamaſſent: idque etiam affirmat Socrates [b], & ante hos omnes Ruffinus [c].

RECVSAT IOVIANVS IMPERARE GENTILIBVS.

a Sozom. lib. 6. cap. 3.
b Socrat. lib. 3. cap 19
c Ruffin. lib. 2. cap. 1.

Ceterum militibus Ethnicis ſicut luctuoſus Iuliani obitus extitit, ita lugubris Chriſtiani hominis electio fuit: de his namque, & non de alijs accipienda ſunt, quæ deorum æque cultor, Chriſtianorum gloriæ inuidens Ammianus tradit his verbis [d]: Confeſtim, inquit, indumentis circumdatus Principalibus, ſubitoque productus e tabernaculo, per agmina iam diſcurrebat proficiſci parantia. et quoniam acies aduſque lapidem C quartum porrigebatur, anteſignani clamare quoſdam Iouianum audientes Auguſtum, eadẽ multo magis ſonabant: gentilitate enim prope perciti nominis, quod vna littera diſcernebat, Iulianum recreatum arbitrati ſunt deduci magnis fauoribus, vt ſolebat: verum cum incuruus ille viſus & longior aduentaret, ſuſpicati quod acciderat, in lacrymas effuſi ſunt omnes atque luctum. Quod ſi grauis quidam æquitatis præuaricator in vltimo rerum ſpiritu factum criminatur improuide; nauticos idem iuſtius incuſabit, amiſſo perito nauigandi magiſtro, ſæuientibus flabris & mari, quòd clauos regendæ nauis cuilibet periculi ſocio commiſerunt. His ita cæco quodam iudicio Fortunæ peractis, Iouianorum ſignifer, quos * Varronianus rexerat, dudum cum nouo diſsidens Principe, etiam tum priuato, vt patris eius obtrectator immoderatus, periculum ex inimico metuens, iam communia ſupergreſſo, diſceſsit ad Perſas. Data dicendi copia quæ ſciret, docet Saporem iam propinquantem, extincto quem verebatur, turbine concitato D calonum, ad vmbram Imperij Iouianum adhuc protectorem aſcitum inertem quemdam ac mollem.] hæc de Iouiano non inter ſe tantum Gentiles verbis infenſi miſcebant, ſed vnus ex illis ad Saporem transfuga, in tanta rerum anguſtia Romano exercitu conſtituto, calumniatus eſt, malens Perſarum Regi, quàm Chriſtiano Imperatori milites ſubdi, quem a calonibus, nempe viliſsimis militum ſeruis electum obtrectat, per eos ſignificans Chriſtianos.

d Ammian lib. 25.

ETHNICI AEGRE FERVNT ELECTIONEM IOVIANI.

* Varianus

Sed refellitur etiam illa Ammiani calumnia, qua tradit, Iouianum profectionem inſtituentem deſeruiſſe vallum, extorum inſpectione ſuaſum; cum ait: Poſtremumq. dum vltro citroque ordinantur hoſtiæ pro Iouiano, extis inſpectis pronunciatum eſt eum omnia perditurum, ſi intra vallum remanſiſſet, vt cogitabat; ſuperiorem vero fore E profectum.] hæc ipſe; ſcite ſane id tribuens extorum inſpectioni, quod quiſque vel imprudens coniectari facile potuiſſet. Qui enim poterat Romanus exercitus rerum inopia laborans intra vallum ſe continere? Sed & quæ tanta felicitas, vna profectione promiſſa, cum triſtiora triſtibus eueniſſe ipſe conſcribat? At quo modo potuit Iouianus extorum inſpectione, tanta diſponere, quem idem ipſe Ammianus in fine prædicat fuiſſe Chriſtianæ legis ſtudioſum? Et quid idem cladem exercitus, ciuitatum, prouinciarumq. iacturam non Iuliano, quem ex inſtituto laudandum ſuſcepit, ſed Iouiano ſemper adſcribit? Quiſnam in eam tam ſæua diſcrimina Romanum coniecit exercitum, vt tam indignas, tamque lugubres pro fœdere ineundo conditiones oblatas ab hoſte Iouianus ſuſcipere cogeretur? Sed præſtat audire Gregorium Nazianzenum liberioribus affectibus ſic de his diſſerentem [e];

REFELLITVR AMMIANVS.

IVLIANO POTIVS, QVAM IOVIANO ADSCRIBENDA CLADES IMPERII.

e Gregor Naz. orat. 4 in Iul.

Statim

A Statim autem poſt illius mortem, Imperium excipiens qui poſt illum in ipſis caſtris, & in ipſa periculorum flamma Ducem neceſſario requirente, nominatus fuerat; vir vt alijs rebus, ita pietate clarus & inſignis, atque Imperatoria ſaue oris maieſtate præditus: cum nec manus cum Perſis conſerere, nec progredi vllo modo valeret (licet alioqui magnitudinis animi & alacritatis in eo deſiderari nihil poſſet) quòd milites manibus & animis & ſpe fracti debilitatique eſſent: caſtra mouere, copiaſque reducere ſatagebat. idque vt tuto ſibi facere liceret, laborabat, perinde atque non Imperij, ſed cladis hereditatem conſecutus. Quòd niſi Perſæ moderate victoria vtentes (hoc enim apud eos in more poſitum eſt, vt modum in proſperis teneant) aut aliud quiddam eorum quæ fama ferebantur, metuentes, ad pactiones ineundas, eaſque adeo inopinatas, æquitatiſque plenas, animos conuertiſſent: ne ignifer quidem B (vt dici ſolet) exercitui ſuperfuiſſet: vſque adeo eos ad manum Perſæ habebant tum in terra ſua dimicantes, tum etiam ob ea quæ contigerant, animis elati. Felix enim aliquis rerum ſucceſſus eam vim habet, vt ſpem quoque lætam futuri afferat. At tunc ille totus in eo erat, vt exercitum incolumem ſeruaret, neruoſque Romanis relinqueret: nerui enim erant, etſi rem male geſſerant ob Ducis, *nempe Iuliani*, potius temeritatem, quàm ignauiam ſuam. Perſæ vero conditionibus turpibus ſane, Romanorumque manu ac potentia (vt breuiſſime dicam) indignis, fœdus percuſſerunt. quarum nomine ſi quis, abſoluto Iuliano, Iouianum criminandum cenſeat, meo iudicio perquàm inquus eſt eorum quæ acciderunt æſtimator. Non enim eius qui demeſſuit, ſpica eſt, verum illius qui ſementem fecit: nec ei incendium aſſignandum eſt qui ignem extinguere potuit, ſed qui excitauit. Atque illud Hero- C doti de Samiorum tyrannide commode dixerim: Veſtem hanc Iſtiæus quidem conſuit, ceterum induit Ariſtagoras, qui anteceſſoris ſui facta excepit.] hactenus Gregorius.

FOEDVS INITVM CVM PERSIS.

In eamdem quoque ſententiam hæc Chryſoſtomus [a]: Illo, *nempe Iuliano*, tam turpiter mortuo, cum viderent milites in extremo ſe periculo conſtitutos, cum hoſtibus pepigerunt: quibus cum iureiurando recepiſſent, abſceſſuros ſe a loco locorum omnium tutiſsimo, eodemque regionis noſtræ tamquam muro quodam inexpugnabili, barbaros humanos erga ſe nacti ita euaſerunt, atque e multis pauci reuerterunt, & ipſi affecti admodum corporibus, erubeſcentes ob fœdera cum hoſtibus pacta, coacti vero illis per iuſiurandum paternis bonis cedere. Hic videre erat ſpectaculum qualibet captiuitate miſerabilius. Nam vrbis illius ciues, *nempe Niſibis*, a quibus gratiam aliquam expectabant, quòd ſuos omnes intus, muri inſtar, in portu collo- D cauerant, pro omnibus ſemper ad omnia pericula obiecti, ab ijs hoſtilia omnia paſſi ſunt, proprijs domibus atque agris relictis, ſolum vertere coacti, & a maiorum ſuorum poſſeſsionibus auulſi: et quidem iniuriam a ſuis acceperunt. Hunc nos fructum ab egregij iſtius Imperatoris operibus percepimus.] et alibi: Cum, inquit, Rege impio miſerabiliter perempto, alter pius in eius ſucceſsiſſet Imperium: aduerſa omnia continuo diſſoluta ſunt: et exercitus, qui velut in medijs erat retibus inuolutus, nec vllum exitum aliquando ſe inuenturum eſſe credebat, Dei iam nutu ab hoſtibus liberatus, cum omni ſecuritate remeauit.] hæc de auctore malorum omnium Apoſtata Iuliano Chryſoſtomus.

a Chryſoſt. aduerſus Gentiles.

b Chryſoſt. de laudib. Pauli orat. 4.

Quænam autem fuerint fœderis in annos triginta conditiones indignæ, eas Ammianus [b] in primis narrat; nempe Suſam, atque vna cum ea quinque regiones Transti- E gritanas, Arzamannam, Mizeam, Rhabdicenam, Rheſenam, & Corduenam cum caſtellis quindecim, Niſibin, & Singaram, & Caſtra Maurorum munimentum perquàm opportunum tradere: hæc omnia cum petijſſet Rex ipſe Perſarum, vix acquieuit, vt Niſibis & Singara in Meſopotamia ſine tamen incolis tranſirent ad iura Perſarum. His omnibus illud exitiale (ſubdit Ammianus) acceſsit & impium, ne poſt hæc ita compoſita, Arſaci maioris Armeniæ Regi poſcenti contra Perſas ferretur auxilium, amico nobis ſemper & fido.] hæc ipſe. Auxit tamen contra Iouianum inuidiam atque odium, dirum ac lamentabile ſpectaculum Niſibitarum in primis, cum inuiti coacti ſunt patrijs ſedibus cedere, recedereque a propria ciuitate, dum ex pactis conuentis Perſis eadem daretur: quorum partem magnam Amidā, alios vero in alia oppida commigraſſe, Zoſimus tradit [d]. De Niſibi quidem, nihil plane dexteri, ſed omnia hæc aduerſa eidem ciuitati contigiſſe, poſtquam Iulianus Apoſtata inde ſuſtulit veneran-

CONDITIONES ICTI FOEDERIS.

c Ammian. lib. 25.

NISIBIS DATA PERSIS.

d Zoſim. lib. 3.

a Gennad. de vir. illuſtr.

dum cotpus magni illius Iacobi, eius ciuitatis Epiſcopi, Gennadius fidem facit [a]. At A quonam migrarint populi Singaræ ciuitatis, qui & ipſi inſtar Niſibitarum, ex conditionibus cum Perſis initis, coacti dedete hoſtibus ciuitatem munitam poſitam prope Tigrin, nulla prorſus mentio reperitur apud ſcriptores veteres. Vnde illud interdum in mentem occurrit, num hi patrium ſolum vertere coacti, poſt hæc per incertas ſedes vagantes in Europæ regiones deſcendentes, illi ipſi ſint, quos Singaros nominamus, quos tamen aliqui perperam Ægyptios eſſe putant; cum nulla ſit memoria, Ægyptios e patrijs ſedibus eſſe pulſos; nec ratio ſubſit, vt Ægyptij Singari dicerentur. Sed hæc relinquimus opinatoribus otioſis. Conſtat quidem, Singaram haud ignobilem fuiſſe ciuitatem; nam caput Arabum Rhetauorum Plinius fuiſſe teſtatur [b].

SINGARAE CIVES VAGI.

b Plin. lib. 5. c. 24.

At hæc dura diraq. maxime videri poſſent: ceterum rem ipſam ſtatumq. eius temporis accuratius perpendentibus viſum eſt quaſi miraculum, vt fame & bello in- B ſumpto vndique in terra hoſtili Romano exercitu, in locisq. ſterilibus atque deſertis conſiſtente, interceptoq. commeatu, quas Romani auſi minime eſſent conditiones pacis petere, ſponte eas tunc hoſtes offerrent. Vnde Ruffinus [c]: Eo modo a Iouiano ſuſcepto Imperio, ſtatim ei affuit diuina clementia: contraq. omnem ſpem, cum clauſi vndique hoſtibus tenetentur, nec euadendi facultas vlla ſuppeteret, ſubito emiſſos a barbaris oratores eſſe vident, pacemq. depoſcere, exercituiq. inedia conſumpto cibos ceteraq. neceſſaria in mercimonijs polliceri, omniq. humanitate noſtrorum temeritatem emendare.] hæc ipſe. Verum Gentiles omnes mærore ſuffuſi, quem de Iuliani nece conceperant, & inuidia tabeſcentes creatione Chriſtiani hominis Imperatoris, nullam penitus rei, loci, vel temporis rationem habentes, quodam furore perciti in Iouianum maledicta iacere, eumq. ſannis atque dicterijs deridere, ac proſcindere contu- C melijs, ſi non palam, occulte ſaltem minime deſtiterunt.

INSPERATA PAX ROMANIS AFFVLSIT.

c Ruffin. lib. 2. cap. 1.

Deridebatur enim (inquit Suidas [d]) cantilenis & verſibus alio detortis, & famoſis libellis.] et de eodem paulo poſt: Antiocheni autem Imperatori irati famoſos libellos partim humi abijciebant, vt quiuis tolleret ac legeret, partim parietibus affigebant; & erant huiuſmodi] ex Homero illos mutuati, cum vel Terſitæ in illo ignauiam, vel Paridis ſugillat laſciuiam: quales fuere [e]:

IOVIANVS AB ETHNICIS DERISVS.

d Suid. verbo Iouianus.

e Apud Suid. & Niceph. lib. 10. c. vlt.

Veniſti ex bello, quo te periſſe decebat.] Item
Degener excultor formæ, ſectator amorum, &c.] Item
Quòd niſi detracta tunicaq. togaq. pudendas
Inſuper & partes quæ cingit, veſte, prehenſum
Et cæſum plagis ad ſæuos miſero Perſas, &c.] D

Subdit his Suidas: Anus autem quædam pulchritudinem & magnitudinem eius conſpicata: Quanta eſt, inquit, longitudo & profunditas, tanta eſt ſtultitia. Et alius quidam homo priuatus magna voce in Circo equeſtri clamare auſus, riſum præbuit omnibus, cum inania quædam & frigida de ſtatura illius dixiſſet. Ac grauius aliquid commiſſum eſſet, ni Salluſtius quidam (Ethnicus hic erat, Iuliano olim percarus, præfectura Prætorij inſignitus) ſeditionem compeſcuiſſet.] Accidit autem, quòd ſicut cum viueret Iulianus, qui Chriſtianæ religionis ſectatores erant, in eum (vt vidimus) his ſimilia Antiochiæ potiſſimum egerebant; ita & Ethnici in Chriſtianum Imperatorem paria pendere minime deſtiterunt, captantes anſam ex iniquis pacis conditionibus a Perſis acceptis: ceterum culpa, ex ſententia Gregorij Nazianzeni & aliorum, qui E abſque aliquo priuato affectu rem expenderunt, in Iulianum potius, quàm in Iouianum reijcienda erat.

QVID IN IOVIANVM ANTIOCHENI GENTILES.

At vbi primum idem Imperium adeptus eſt, milites Chriſtianos fidei confeſſionis cauſa exauctoratos, atque etiam proſcriptos, & in exilium relegatos, in integrum reſtitui mandat: quando (vt ait Sozomenus [f]) Valentinianus ea de cauſa in Melitina Armeniæ relegatus, continuo liberatus eſt, atque priſtinæ militiæ redditus, ſed & poſtea (vt ſuo loco dicturi ſumus) in Imperium ſublatus. Ceterum de Iouiani pietate & rebus in Imperio bene geſtis, ac primum de Chriſtianæ religionis cultu a Iuliano proſcripto in priſtinum reſtituto, quo nihil antiquius habuit, Sozomenus [g] hæc tradit: Cum præterea experientia didiciſſet, Imperium propter iram diuinam in Iulianum, qui ante ipſum regnauerat accenſam, acerbe afflictatum fuiſſe; abiecta

IOVIANVS RESTITVIT LIBERTATEM CHRISTIANIS.

f Sozom. lib. 6. cap. 3.

g Sozom. lib. 6. cap. 6.

omni

A omni cunctatione ſcripſit ad Præſides noſtrarum prouinciarum, vti ad eccleſias frequenter conuenirent, diuinum numen ſtudioſe colerent, docerentq. ſuos, ſolam religionem Chriſtianam verum Dei cultum in ſe complecti. Porro eccleſijs & clericis, viduis & virginibus immunitatem reddidit, & ſi quid aliud vel ad commodum vel ad honorem religionis noſtræ a Conſtantino ac liberis ſuis aut donatum aut lege ſancitum fuiſſet, poſtea autem a Iuliano illis ablatum.] hæc Sozomenus.

Sed & Theodoretus [a] de his pluribus in hæc verba: Conſcripſit legem, qua iubebat frumenti congiarium, quod Conſtantinus Magnus eccleſijs donauerat, eiſdem reddi. Nam Iulianus, qui contra Deum & Saluatorem noſtrum bellum ſuſcepit, illud vetuerat dari. At quoniam fames ex Iuliani impietate in Rempublicam illata obſtabat, quo minus totum congiarium, quod Conſtantinus largitus fuerat, in eccleſias conB ferretur; idcirco Iouianus tertiam partem ſolum id temporis præberi mandat; polliceturq. fame ſedata, integrum congiarium donatum iri.] hæc Theodoretus.

a Theod. lib. 4. cap. 4.

Subdit autem Sozomenus [b] de Iouiani lege cuſtode ſacrarum virginum, cum aduerſus earum raptores ſeueriſſimum reſcriptum dedit. ait enim: Miſit item ad Secundum Præſidem generale edictum, quo iubebat, vt qui ſacram virginem vel ad nuptias contrahendas pellicere conaretur, vel laſciuo quodam obtutu aſpiceret, maxime omnium ſi per vim rapere tentaret, capitis ſupplicio mulctaretur. Iſtam legem ideo tulit, quòd quidam improbi viri, regnante Iuliano, tales virgines vel vi vel perſuaſione in hanc corruptelam inductas ſibi connubio iunxiſſent; quemadmodum fieri ſolet, cum religionis ſtatu perturbato, turpis libido id genus ſceleris conſciſcendi impunitatem proponit.] hæc Sozomenus. Extat quidem legis eius pars illa de ijs qui adeo execrandum C ſcelus vel tentare præſumpſerint, tam in Codice Theodoſiano, quàm Iuſtinianeo deſcripta his verbis [c]:

b Sozom. lib. 6. cap. 3.

QVID IOVIANVS ADVERSVS RAPTORES VIRGINVM.

Imp. Iouianus Aug. Secundo Præfecto P. Si quis non dicam rapere, ſed attentare tantum iungendi cauſa matrimonij, ſacratiſsimas virgines auſus fuerit; capitali pœna feriatur.] hæc in Codice Iuſtinianeo. habet amplius Codex Theodoſianus [d] illa verba: Vel inuitas.] Sed & corrigendus pariter eſt idem Iuſtinianeus Codex ex Theodoſiano, dum in illo legitur data lex Gratiano & Merobaude Coſſ. in hoc autem Iouiano & Varroniano Coſſ. qui anno ſequenti Conſulatum geſſerunt. Sed & quòd XI. Kal. Martij lex ipſa Antiochiæ data in vtroque Codice legitur, error irrepſiſſe videtur: nam ante menſem Ianuarij Iouianus receſſerat Antiochia, ipſiſq. Kalendis Ianuarij Ancyræ adijt Conſulatum. Sicut etiam nec vllo modo cohærere ſibi vaD lent, vt lex data a Iouiano dicatur ſub Conſulatu Gratiani & Merobaudis, quorum magiſtratus contigit poſt annos quatuordecim ab obitu Iouiani. Ceterum & Secundi præfectura docet nonniſi à Iouiano datum eſſe reſcriptum. Porro eiuſmodi facinus Conſtantius etiam lege data vetuerat [e]; & in eos qui viduas raperent, pœnas extenderat; quibus nec raptæ conſenſus ad excuſationem foret vel minimum profuturus.

c l. 6. C. de Epiſc. & cleric.

d l. 2. de rapt. vel matrim. C. Theod.

e l. 2. de rapt. vel matrim. C. Theod.

Sed & illa ſumma plane laude digna habentur, quæ ab eodem Iouiano primum vt Imperium adeptus eſt (vt decebat Chriſtianum Principem) decreta fuiſſe, Gregorius [f] Nazianzenus tradit his verbis: Hoc porro, *Iuliano nimirum*, extincto, Imperator alter exoritur, nequaquam ore impudens, quemadmodum is de quo ante verba fecimus; nec duris & ærumnoſis operibus & edictis Iſraelem opprimens; ſed mira pietate animiq. lenitate præditus. Qui vt præclariſsimum ſui Imperij funE damentum iaceret; rectamq. legum ſanctionem, vnde conueniebat, auſpicaretur; cum omnes alios Epiſcopos; tum eum, *nempe Athanaſium*, ante omnes, qui omnibus virtute antecellebat, & citra dubitationem vllam pietatis cauſa bello vexatus fuerat, ab exilio reuocat. Quin etiam fidei noſtræ veritatem a multis laceratam & perturbatam, atque in ſexcentas opiniones parteſq. diſtractam ſibi tradi poſtulauit: vt maxime quidem vniuerſus Orbis, ſi fieri poſsit, in fidei negotio conſentiret, ſpirituſq. auxilio in vnum coiret: ſin minus, ipſe certe optimæ parti ſeſe adiungeret, ſimulq. & ei robur afferret, & ab ea viciſsim acciperet; excelſe ſimul & magnifice de rebus maximis cogitans.

f Gregor. Naz. orat. in laud. Athanaſ.

IOVIANVS CVRAT RESTITVI EXVLES EPISCOPOS ET FIDEM CATHOLICAM.

At hic potiſsimum Athanaſius pietatis ſuæ, fideiq. in Chriſtum firmæ & conſtantis ſpecimen edidit. Nam cum ceteri omnes, qui doctrinam noſtram profitebantur, trifariam diuiſi eſſent, ac multi circa Filium, plures circa Spiritumſanctum ægram

ATHANASII COMMENDATA FIDES CATHOLICA.

fidem haberent; vbi leuior impietas pietatis opinionem ferebat: pauci autem vtrin- A
que ſani & incolumes eſſent: primus ille ac ſolus, aut cum admodum paucis verita-
tem palam apertiſq. verbis promulgare non dubitauit, vnam trium perſonarum di-
uinitatem & eſſentiam ſcripto confeſſus: et quod multis illis Patribus in explicanda
Filij diuinitate prius conceſſum fuerat, idem ipſe poſtea in aſſerenda Spiritusſancti
diuinitate ſuperno afflatu conſecutus. Atque Imperatori donum vere regium & ma-
gnificum offert, ſcriptam nimirum fidei confeſſionem aduerſus nouum dogma nuſ-
quam in ſcriptura expreſſum: vt ſic & Imperatorem Imperator, & doctrinam doctrina,
& libellū libellus frangeret atque opprimeret] nempe vt Iouiani fides perfidiam Con-
ſtantij, & veræ fidei confeſſio ſcriptam ab hæreticis nouam fidei formulam confutaret.
Hæc eadem de reſtitutione exulum Epiſcoporum & litteris Imperatoris ad Athana-
ſium Socrates [a] & alij quoque confirmant. B

a Socrat. lib. 3. cap. 20.

SYNODVS ALEXANDRINA. EX QVA LIBELLVS AD IMP. DATVS.

Ceterum licet Athanaſius tantum prædicetur eius fidei libelli auctor, tamen il-
lum eſſe conſcriptum in ſacro Epiſcoporum conſeſſu, ex ipſius titulo conſtat. Atha-
naſius enim, mox vt audiuit Iulianum eſſe defunctum, quem & cito deſiturum di-
uino oraculo præmonitus ſenſerat, atque de reſtitutione exulum Epiſcoporum fuiſ-
ſe a Iouiano Imperatore promulgatum edictum, ſimulque Iouiani eiuſdem litteras
accepiſſet, quibus ſe fidem Catholicam ab ipſo edoceri velle ſignificabat: e veſti-
gio primarios Epiſcoporum Orthodoxorum ſibi ſubiectorum, Ægypti, Thebaidis,
atque Libyæ, ad Synodum conuocat Alexandriam. Vbi communi conſilio decre-
tum eſt, vt ſcripto libello Catholicæ fidei, mitterent ipſum ad nouum Imperato-
rem, ne ille (vt de Conſtantio accidit) ab hæreticis præoccupatus in impietatem
tranſuerſus penitus ageretur. Periculum igitur Athanaſius anteuertere omni cele- C
ritate procurans, ſcriptum in Synodo eiuſmodi libellum miſit ad Iouianum Impe-
ratorem; qui hactenus extat inter alias eiuſdem Athanaſij lucubrationes, & apud
alios quoque auctores; ſed fidelior textus penes ipſum Athanaſium habetur. eſt autem
eius titulus apud Theodoretum [b], quo carent alij:

b Apud Theod. lib. 4. cap. 3.

EPISTOLA ATHANASII EX SYNODO AD IOVIANVM IMP.

Religioſiſſimo & clementiſſimo Victori Auguſto Iouiano Athanaſius & Epiſco-
pi, qui nomine omnium, Ægypti, Thebaidis, & Libyæ Epiſcoporum in vnum con-
uenerunt, S.

c Athanaſ. de fide ad Iouian.

Decora [c] & eximia ea res eſt in Principe, mens diſcendi auida, & rerum cæ-
leſtium cupido: inde enim fit, vt vere cor tuum ſit in manu Dei. Cum igitur pietas
tua cupiat a nobis cognoſcere Eccleſiæ Catholicæ fidem: Deo ſuper ea re gratijs habi-
tis, nihil nobis conſultius viſum, quàm vt fidem a Patribus Nicææ confeſſam tuo D
religioſo animo recitaremus. Huius enim fidei aſpernatores & mihi multifariam
inſidiati ſunt, eo quòd non obtemperaremus Arianorum ſectæ; & hæreſes & ſchiſ-
mata in Eccleſiam introduxere, cum tamen vera & pia in Chriſtum fides ex ſacris
litteris & liqueat & agnoſcatur. Hac enim ſancti viri initiati martyrium ſubierunt,
& nunc reſoluti a corpore cum Domino agunt. Manſiſſet hæc fides illæſa perpe-
tuo, niſi malitia quorumdam hæreticorum eam deprauare auſa fuiſſet. Arius enim
& ſocij illam vitiare conati ſunt, & eius loco hæreſim introducere, dicentes Filium
Dei ex non entibus extitiſſe, & creaturam, facturamque, & mutabilem eſſe. Mul-
toſque his verbis deceperunt, adeo vt qui aliquid eſſe viderentur, illorum blaſphe-
mia ſeducti ſint.

Quapropter Patres quamprimum Nicææ in Concilium venientes, eius verba E
anathemate condemnarunt, & Catholicæ fidei confeſſionem ſcripto tradiderunt, vt
eius vbique promulgatione incendium hæreſeos per ſectarios excitatum reſtin-
gueretur. Ea igitur ſincere vbique per omnes Eccleſias & legebatur & prædicaba-
tur; cum quidam Arianorum hæreſim renouare cupientes, hanc a Patribus Ni-
cææ aſſertam fidem cœpere contemnere; præſeferentes ab ea non diſſentire: cum
interim re vera eam inficientur, male interpretantes conſubſtantialitatem, & bla-
ſphemias dicentes in Spiritumſanctum, quem creaturam & a Filio conditum aſſe-
uerant.

Nos igitur conſpicientes ex eiuſmodi blaſphemijs non leuibus populum Dei ca-
lamitatibus perurgeri, neceſſario tibi fidem Nicææ Patrum confeſſionibus confirma-
tam porrigere ſtuduimus; vt tua pietas & ea quæ ibi exactiſſime ſcripta, & quantum

A errent illi qui aliter ſentirent, intelligeret. Cognoſce igitur, religioſiſſime Auguſte, hanc eſſe, quæ a condito æuo prædicata fuit, & quam Nicææ Patres congregati agnouerunt, eiuſq. ſuffragatrices eſſe omnes omnibus in locis Eccleſias, ſiue in Hiſpania ſint, ſiue Britannia, Gallia, Italia vniuerſa, Dalmatia, Dacia, Myſia, Macedonia, ſiue vniuerſa Græcia, tota Africa, Sardinia, Cypro, Creta, Pamphilia, Lycia, Iſauria, Ægypto, Libya, Ponto, Cappadocia, itidem quotquot nobis vicinæ ſunt, necnon & Orientis Eccleſias, paucis admodum exceptis, quæ Arianæ opinionis ſunt. Omnium enim iſtorum & adhuc longinquiorum animos experimentis cognouimus, & ſcripta habemus. Nec te lateat, piiſſime Imperator, quod tametſi pauci ſint, qui huic fidei derogent; eos tamen (cum vniuerſus Orbis Catholicam fidem ſequatur) & ipſi iampridem Ariana hæreſi infecti fuerint, & nunc acerrime pietati obſiſtant, præ- FIDES NICAENA EADEM CATHOLICA.
B iudicium facere non poſſe. Nobis autem, vt tua pietas cognoſceret rem alioqui ſibi cognitam, operæpretium viſum eſt, fidem Nicænam Epiſcoporum confeſſionibus approbatam ſubnectere. Eſt igitur fides a Patribus aſſerta huiuſmodi: Credimus in Deum Patrem, &c.] Symbolum enim Nicænum, iam ſuperius recitatum, in eadem epiſtola deſcriptum habetur: poſt illud vero hæc ſequuntur:

In hac, Auguſte, omnes oportet manere, neque quicquam inde tranſmutare artificijs contentionibuſq. verborum, quod faciunt Ariani, qui ex non entibus Filium Dei extitiſſe, eumdemq. non fuiſſe antequam fieret, eum denique creaturam, factum, & mutabilem eſſe dicunt. Ideo enim (quemadmodum prædiximus) Synodus Nicæna anathematizauit iſtiuſmodi hæreſim, & veritatis fidem confeſſionibus approbauit, neque leui aut ſimplici ratione Filium Patri ſimilem eſſe aſſeuerauit, eumq. NON RECEDENDVM A PATRVM FIDE.
C (ne ex leui re Deo ſimilis, ſed verus Deus ex Deo haberetur) conſubſtantialem eſſe ſcripto tradidit: quod proprium eſt genuini & veri Filij, veri & naturalis Patris. Sed nec alienauit Spiritumſanctum a Patre & Filio, ſed eum vna glorificauit cum Patre & Filio, & in vna ſanctæ Trinitatis fide, eo quod vna ſit in ſancta Trinitate Deitas.] hactenus Athanaſij epiſtola ad Iouianum ex Synodo ſcripta: ſed diuerſæ editionis apud Theodoretum habetur, in qua verba illa in eius exordio ſuperabundant, quibus dicitur: Imperium pacate & tranquille ad multorum annorum curricula adminiſtrabis.] quæ cum in originario exemplari deſint, ab aliquo Ariano fuiſſe addita, par eſt credere, nempe vt leuitatis Athanaſius argueretur, falſuſque vates pariter haberetur, cum Iouianus in Imperio nec anni vnius periodum abſoluerit.

D Hac perlecta (inquit Theodoretus[a]) epiſtola, tum cognitio Imperatoris, quam de rebus diuinis imbiberat, confirmata eſt, tum amor eius erga eaſdem exardeſcere cœpit.] Sed haud ſegniores fuerunt hæretici, qui præoccupaturi animum eius, obuiam redeunti e Perſide proceſſerunt; de quibus hæc Socrates[b]: Imperatore Iouiano ex Perſide reuerſo, tumultus in Eccleſijs deintegro excitatus eſt. Epiſcopi autem, dum ſinguli Imperatorem ſuæ ipſorum fidei aſſenſurum expectarent, alius alium præuertere contenderunt. Imperator quoniam perpetuo fidei Conſubſtantialis adhæſerat; omnibus reſpondet, ſe eam prælaturum; perq. litteras Athanaſium Alexandriæ Epiſcopum bono animo eſſe iubet.] et inferius[c]: Verum Chriſtianorum res non adhuc pacatæ tranquillæq. fuerunt. Nam qui diuerſæ religionis factionibus præerant, Imperatorem adeunt, rati ſibi liberam ab eo poteſtatem permitti contra ad- a Theod. lib. 4. cap. 4. HAERETICI STVDENT INSINVARE SE IMPERATORI. b Socrat. lib. 3. cap. 20. c Socrat. lib. 3. cap. 21.
E uerſarios pro arbitratu dimicandi. Ac primum qui Macedoniani appellabantur, libellum illi offerunt, poſtulantq. vt qui Filium Patri diſſimilem aſſeuerabant, ij ab Eccleſia eijcerentur, ipſiq. in eorum ſufficerentur loca. Huius vero ſupplicis libelli auctores fuere Baſilius Ancyræ Epiſcopus, Siluanus Tarſi, Sophronius Pompeiopolis, Paſinicus Zenorum, Comanorum Leontius, Callicrates Claudiopolis, Caſtabalorum denique Theophilus.

Imperator, accepto eorum libello, ipſos abſque reſponſo dimiſit, hæc verba dumtaxat locutus: Ego contentionem odio proſequor: eos, qui concordiæ dediti ſunt, complector amore, veneror que. Quæ cum ad aures aliorum peruenirent, ferociam illorum, qui contendendi ſtudio flagrabant, permulſere. Quæ res Imperatori ceſſit ex ſententia. Præterea eodem tempore, cum Acacianorum mores, qui ad contentionem erant valde procliues, patefacti fuerunt: tunc quàm illud ipſum hominum genus ad Impe- IOVIANO DIGNA SENTENTIA.

ratorum voluntatibus ſatisfaciendum ſe ſemper comparaſſet, ſatis perſpicue intelle- A
ctum. Nam hi Antiochiæ, quæ eſt in Syria, in vnum coacti, cum Meletio, qui paulo ante ſe ab eorum communione ſegregauerat, fideiq. aſſenſerat Conſubſtantialis, in colloquium veniunt. Quod propterea ab illis factum fuit, quia eum in magno honore eſſe, qui tum ibi erant, animaduerterent: Illi igitur libellum componere, Conſubſtantiali aſſentiri, fidem Nicæni Concilij ratam facere, libellum denique Imperatori offerre inſtituunt.] hæc Socrates.

ACACIVS ALTER PROTEVS FIDEM MVTAT CVM IMPERATORE.

Sed antequam libellum eorum hic recitemus, de Acacio Epiſcopo Cæſareæ Palæſtinæ illud præponendum, quod & attigiſſe vidimus Socratem. Homo iſte omnium deterrimus, fax, lueſq. totius Catholici orbis; cuius tyrannidem cunctæ vbique locorum poſitæ Eccleſiæ expertæ erant; quiq. non tantum fidem Nicænam procul abiecit, ſed & hæreticos illos inſectatus fuit ſimilitudinē qualemcumque Filij Dei cū Patre amplecten- B
tes; & Semiarianos, quòd non penitus in profundū lapſi viderentur, deteſtabatur: hic inquam, qui dum Arianæ hæreſis fautor Conſtantius Imp. regnauit, eidem in omnibus obſecutus, perpetuo illi perfidia iunctus inhæſit: vt rerum ſtatum mutatum vidit, tranſlatūq. Imperium in hominem Nicænæ fidei profeſſorem, Athanaſijq. ſtudioſiſſim, & Orthodoxorum omnium amantem: mox timore correptus, ne quod in Catholicos Epiſcopos ſæpius fecerat, cum illis Eccleſias abſtulit, proſcripſit, & in exilium eos abiecit, id ipſe tunc pateretur; confeſtim pietate ſimulata, ad Catholicorū caſtra ſe contulit; & primus omnium vafer ingenio, antiquus Proteus, aliam formam induens, conatus videri Catholicus, libellum confecit, quo ſe fidei Nicænæ profeſſorem exhibuit. id cum complures alij, tum denique Suidas[a] teſtatur his verbis: Acacius Cæſareæ Palæſtinæ Epiſcopus Iouiano libellum fidei Orthodoxæ ſcripſit; Synodum Nicænam comprobans.] C

[a] Suid. verbo Iouianus.

Non poſſum præterea non mirari, quantum referat in regno Principem palam profiteri ſe vere eſſe Catholicum & Orthodoxæ fidei acerrimum defenſorem: nam plane ſit, vt hæretici tum erubeſcant, tum etiam timeant videri ſe alterius ſectæ fidei Principis aduerſariæ aſſectatores: indeq. accidat, vt vel timore correpti recantent palinodiam, vel rubore ſuffuſi ſileant, lateant, & alio procul abſcedant. Quòd ſi eis ſemel ille gratas præbuerit aures; ijdem & cor quoque ſibi vendicent Principis; & quaſi ex eius nutu omnia liceant, nihil non audeant; atque cuncta pro arbitrio gerant.

CONCILIVM ANTIOCHENVM.

Quod autem ad Antiochenum Concilium per Meletium ibidem Orthodoxorum Antiſtitem collectum ſpectat: interfuerunt ei vigintiſeptem Epiſcopi, quorum nomina in ſubſcriptione epiſtolæ Synodalis ad Iouianum Imperatorem datæ leguntur. Hi igitur cum in vnum conueniſſent, abſque aliqua altercatione prolatam in medium D
Nicænam fidem, eamdemque recitatam atque recognitam, communibus, nemine refragante, comprobauere ſuffragijs; illique ipſi, qui per tot annorum curricula eamdem impugnarant, quaſi e longo inſaniæ expergefacti letargo, reſipiſcentes, abſque tergiuerſatione aliqua cognouere, atque ſuo ipſorum chirographo muniuere, ſcribentes omnes ex Synodo ad Iouianum Imperatorem epiſtolam; cui & attexuerunt quam receperant Nicænam confeſſionem. Porro ipſa epiſtola ab eis in Synodo ſcripta ſic ſe habet[b]:

[b] Socrat. lib. 3. cap. 21. Sozom. lib. 6. cap. 4.

Sanctiſſimo, Deoq. cariſſimo Domino noſtro Iouiano Victori Auguſto Concilium Epiſcoporum Antiochiæ in vnum ex varijs prouincijs conuocatum S.

Tuam pietatem, Imperator ſanctiſſime, cum primis laborare, vt Eccleſiæ pax & concordia ſtabiliatur, nobis exploratum eſt. Neque ſumus neſcij, te ſapienter E
conſideraſſe formam veræ & Orthodoxæ fidei ad hanc concordiam confirmandam valere maxime. Idcirco, ne in eorum numero, qui doctrinam veritatis adulterare ſtudent, habeamur, viſum eſt, tuæ prudentiæ ſignificare, quòd fidem ſancti Concilij iam olim Nicææ congregati & approbemus & teneamus. Quandoquidem vocabulum Conſubſtantialis, quod quibuſdam videtur parum recte in ea poſitum, eſt probe a Patribus commodaque interpretatione explanatum. Quæ quidem interpretatio oſtendit, Filium ex Patris ſubſtantia genitum, Patri ſecundum ſubſtantiam ſimilem; & neque affectionem vllam in eius inexplanabili generatione debere intelligi, neque vocabulum ſubſtantiæ apud ſanctos Patres ad conſuetudinem Græci ſermonis capi, ſed ab illis poni ad euertendum illud peſtiferum dogma; Chriſtum ſcilicet ex nihilo ortum eſſe, ab Ario impie inductum: quod etiam iſti

A Anomiani, id eſt, qui Filium Patri diſſimilem ſtatuunt, nuper exorti, multo audacius impudentiuſq. ad Eccleſiæ concordiam labefactandam aſſeuerant. Quamobrem exemplar fidei ab Epiſcopis Nicææ coactis expoſitæ (quam ſane vehementer amplectimur) his litteris, quibus animorum noſtrorum ſententiam tibi declarauimus, ſubiungere placuit: eſt enim plenum eruditionis & doctrinæ, ſeq. habet ad hunc modum: Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem] et quæ ſequuntur Nicæni ſymboli confeſſionis. cui mox inhærebat Epiſcoporum ſubſcriptio a Socrate recenſita his verbis:

EPISCOPI QVI INTERFVERE CONCILIO ANTIOCHENO.

Ego Meletius Epiſcopus Antiochiæ, ea quæ ſupra ſcripta ſunt, fateor me approbare. Ego Euſebius Samoſatæ Epiſcopus eodem modo. Euagrius item Siculus, Vranius Apameæ, Zoilus Lariſſæ, Acacius Cæſareæ, Antipater Roſſi, Abramius Vrimo-
B rum, Ariſtonicus Seleucopolis, Barlamenus Pergami, Vranius Melitinæ, * Magnus Chalcedonis, Eutychius Eleutheropolis, Iſacoces Armeniæ maioris, Titus Boſtrorum, Petrus Sypporum, Pelagius Laodiceæ, Arabianus Antri, Piſo Adanorum per Lamydrionem presbyterum, Sabinianus Zeumatis, Athanaſius Ancyræ per Orphitum & Actium presbyteros, Irenio Gazæ, Piſo Auguſtæ, Patricius Palti per Lamydrionem presbyterum, Anatolius Berœenſium, Theotimus Arabum, Lucianus denique Areorum Epiſcopus. Hunc libellum in Sabini libro, qui, Collectio rerum in Concilio actarum, inſcribitur, inuenimus.]

* Maris

HAERETICI PERMISSI LIBERE AGERE, QVI DOLO CVPIEBANT VIDERI CATHOLICI.

Ariani igitur in hac Synodo recantantes palinodiam, non tantum ad Catholicam religionem recepti, ſed & in gradu Epiſcopatus permiſſi ſunt agere, ſuaſq. Eccleſias retinere. Imperator autem eiuſmodi ex Synodo epiſtola ſiue libello accepto,
C hæreticorum calliditatem probe conſiderans, fidemq. illos ſimulare Catholicam, & præ timore vel gratia modo huc modo illuc leuiſſime impelli; ne concordiam in Eccleſia ex diſſimilibus, immo contrarijs minimeq. ſibi inuicem cohærentibus, ac proinde non firmam, ſed labantem vi ab inuitis exegiſſe videretur, ijſdem hæc traditur reſpondiſſe [a]: Se nemini quidem qualemcumque fidem amplexanti moleſtiam exhibiturum; ſed eos præter ceteros beneuolentia & honore proſecuturum, qui Eccleſiæ ad concordiam adducendæ auctores ſe oſtenderent.] hæc tunc illis Imperator, vt in officio contineret, quos iam in vnum diuerſa ratio coniunxiſſet.

a Socrat. lib. 3. cap. 21.

HAERETICORVM INCONSTANTIA SVGILLATA A THEMISTIO PHILOSOPHO.

Iſta quidem de hæreticis pro conditione temporis fidem mutantibus lepide ſugillauit Themiſtius philoſophus ea oratione, quam, Conſularem, inſcripſit, illis verbis: Eos non Deum, ſed purpuram coluiſſe, euripoq. admodum ſimiles eſſe, qui modo in hanc,
D modo in illam partem præcipitatur.] Meminit eiuſdem Antiochenæ Synodi Hieronymus in Chronico: ſed deprauatus eſt ſane textus, qui ita reſtituitur, vt dicat: Synodus Antiochiæ a Meletio & ſuis facta, in qua Homiuſio & Homeuſio reiecto, medium inter hæc Homouſion receperunt, & Macedonianũ dogma reiecerũt.] Marcellinus vero ille ſchiſmaticus presbyter Romanus, ſecta Luciferianus, cum huius Synodi mentionem habet, confitmatq. hæreticos Epiſcopos pœnitentes cum profeſſione Nicæna eſſe receptos; haud tamen putauit iure factum, quòd cum Epiſcopi titulo in ſuis ipſorum Eccleſijs permiſſi ſint permanere: id quidem magnopere deteſtatus eſt eo libello, quem ad Theodoſium ſcripſit.

EVZOIVS ET LVCIVS AGVNT CONTRA ATHANASIVM.

Qui autem in hæreſi Ariana pertinaciter perſeuerare abſque timore aliquo vel erubeſcentia ſtatuerunt, quorum omnium ſignifer videbatur Euzoius Arianorum Epi-
E ſcopus Antiochiæ; hi conati ſunt ab amicitia & cultu Athanaſij Imperatorem erga eum propenſiorem diuellere. Molitur hoc Euzoius, machinaturq. Lucius Arianus presbyter Alexandrinus, qui ad eumdem Imperatorem veniens, plurimas in Athanaſium accuſationes plane calumnioſas intulit. Athanaſius vero, inito cum ſuis conſilio, Antiochiam ad Iouianum ſe contulit. de cuius aduentu Antiochiam, Sozomenus [b] totius rei geſtæ ſeriem texens, narrat ſic dicens: Dum hæc geruntur, Athanaſius etiam Epiſcopus Alexandrinus, conſilio ſuo cum quibuſdam familiaribus ſuis communicato, neceſſarium putauit, Imperatorem, qui Chriſtianus erat, viſere: atque profectus Antiochiam, poſtulata ſua Imperatori exponit. Sunt tamen qui dicant, Imperatorem eum ad ſe accerſiuiſſe, vt quid de religione & ſana doctrina agendum eſſet, ab illo cognoſceret. Vbi vero res Eccleſiæ rite, quoad eius fieri poterat, conſtituerat, de reditu cœpit cogitare.]

b Sozom. lib. 6. cap. 5.

Vocatum

a Epiphan. hæreſi 68.

ATHANASIVS VOCATVS AB IMP ANTIOCHIAM.

b Sozom. lib. 6, cap. 5.

Vocatum namque litteris Imperatoris Athanaſium ſe Antiochiam contuliſſe, teſta- A
tur Epiphanius [a], dum ait: Hic ſane Imperator cum multo honore & litteris fide dignis
ad Epiſcopum Athanaſium ſcripſit, ipſumq. accerſiuit, & amplexus eſt, & dimiſit ad pro-
prium thronum: ita vt rurſus receperit Eccleſia ſancta Epiſcopum, & ad modicum tem-
pus conſolationem inuenerit.] hæc ipſe: eadem quoque Ruffinus. At Sozomenus [b]
mox ſubdit de prauis Arianorum ſtudijs tum temporis in Athanaſium, his verbis:
Euzoius autem Epiſcopus ſectæ Arianæ Antiochiæ, Probatium eunuchum ſectæ eiuſdem
Alexandriæ anteſignanum conſtituere laborauit. Lucius igitur genere Alexandrinus,
vnus ex presbyteris, quos Georgius ordinauerat, cum Euzoius eiuſq. fautores iſtud
inſtituiſſent, ad Imperatorem accedit: grauiter criminatur Athanaſium, primum quòd
toto tempore, quo Epiſcopatum geſſerat, criminibus implicatus tenebatur: deinde
quòd a ſuperioribus Imperatoribus ſæpe erat exilio condemnatus: poſtremo quòd au- B
ctor diſcordiæ in religione & tumultus extiterat. Itaque poſtulat, vt alter eius loco Ec-
cleſiæ Alexandrinæ crearetur Epiſcopus. At Imperator (norat enim inſidias, quæ erant
tum Athanaſio paratæ) criminibus ei illatis neutiquam auſcultauit: ſed Lucio quidem
cum minis adiectis in mandatis dedit, vt quieſceret: Probatio autem & alijs eunuchis,
quos circum ſe habebat, vtpote huiuſmodi tumultus auctoribus, imperauit, vt tandem
modeſtiam diſcerent. Athanaſium vero, quem præſens congreſſus & colloquium ei
cariſſimum reddiderat, miſit in Ægyptum cum mandato, vt quo ſibi liberet modo,
Eccleſias & populum regeret. Nam dicitur illum tum ob virtutem, qua præditus erat,
tum ob vitam pie actam, tum denique ob prudentiam præſtantiamque doctrinæ lau-
daſſe plurimum. Ad hunc modum ergo fides in Concilio Nicæno ſtabilita, quam-
quam ad aliquod temporis ſpatium interiectum (vt ſupra docuimus) oppugnata fuerat; C
tamen, iſto Imperatore regnante, caput denuo extulit.] hæc Sozomenus.

LVCIVS ARIANVS REIICITVR.

CONTROVERSIAE INTER VITALEM ATQ. PAVLINVM.

Ceterum inter ipſos Orthodoxos conflatū ſemel ſchiſma tempore Iuliani, inter eos in-
quā qui inhærebant Meletio, atque alios qui ſectabantur Paulinum ibi (vt dictum eſt) a
Lucifero creatum Antiochenum Epiſcopum, perſeuerabat: immo his Iouiani tempori-
bus, occaſione Vitalis exagitantis Paulinum, magis magiſq. exacerbatum eſt. Interceſſit
Athanaſius hoc tempore, dum Antiochiæ eſſet, inter vtrumque ſequeſter, vt eos inter ſe
diſſidentes mutuo conciliaret; ſed minime valuit, Vitale aduerſus Paulinū pertinacius
concitato. At quiſnam hic Vitalis fuerit, primum ex Sozomeno [c] dicendum eſt: Erat hic
(inquit) presbyter Antiochenus, Nicænæ fidei aſſertor & propugnator ſub Meletio
conſtitutus, vir ſane ſi quis alius, ob piam viuendi rationem & mores ſpectatos perillu-
ſtris, ſtudio etiam erga eos profuit ſingulari, ac propterea a populo ſumma veneratione D
dignatus: qui ob indignationem quamdam aduerſus Flauianum compresbyterum,
quòd ſe contemptui haberi videret, adhæſit Apollinari.] hæc de Vitale Sozomenus.

c Sozom. lib. 6. cap. 25.

VITALIS ANTIOCHENVS.

Accuſabatur autem a Vitale Paulinus hæreſis Sabellianæ: cuius rei gratia, vt ea om-
nino ſuſpicione careret, ſcripta fidei Catholicæ confeſsione, coram Athanaſio hoc tem-
pore Antiochiæ commorante, ſe purgauit; quam Epiphanius recitat, dum de alterca-
tione illa, quam ipſe habuit alio poſt tempore ibidem Antiochiæ cum Vitale, eiuſmodi
narrationem inſtituit [d]: Antiochiæ conſtituti, cum ramis & germinibus ipſorum, *Apol-
linariſtarum videlicet*, congreſsi ſumus; inter quos Vitalis Epiſcopus fuit (hunc enim
Apollinariſtæ Antiochiæ ſibi delegerant in Epiſcopum) pientiſsimus olim vir vitæ ſtatu
& conuerſatione. Dicebamus autem conſulentes & rogantes vt concordes eſſent cum
Eccleſia Catholica, & ſinerent contentioſum dictum. At Vitalis dicebat: Quid vero E
eſt quod in medio poſitum nos ſeparet? Habebat enim hic diſſenſionem aduerſus ve-
nerandum quemdam virum ac inſignem Paulinum Epiſcopum, & Paulinus rurſus
aduerſus Vitalem a nobis accerſitum. Cum itaque cuperemus ambos ad pacem con-
cordes facere: videbatur enim vterque Orthodoxam fidem prædicare, & vterque
diſsidium habebat ob quemdam cauſæ prætextum: Vitalis enim objiciebat Paulino
dictum a Sabellio acceptum. Quapropter nobis iſtic præſentibus abſtinuit in totum
a ſocietate Paulini. Donec ipſe Paulinus cum editione conſcripta nos perſuaſit, cuius
iam antea aſſenſionem fecerat, ſe purgandi gratia apud beatum Athanaſium. Obtulit
enim & tradidit nobis ipſius exemplar cum ſubſcriptione, clare habens de Trinitate,
ſimulque de intelligentia incarnationis Chriſti, manu ipſius Athanaſij ſcriptum. Eam
editionem ſubiunxit: et hæc eſt;

d Epiph. hæreſ. 77

QVID DE VITALE EPIPHANIVS.

Exemplar

A exemplar manus Paulini. Ego Paulinus Epiſcopus ſic ſentio, quemadmodum traditum accepi a Patribus: Eſſe & ſubſiſtere Patrem perfectum, & ſubſiſtere Filium perfectum, & ſubſiſtere Spiritumſanctum perfectum. Quapropter etiam recipio præſcriptam interpretationem de tribus ſubſtantijs & vna eſſentia, itemque eos qui ſic ſentiunt. Pium eſt enim ſentire & confiteri Trinitatem in vna Deitate. Et de incarnatione Verbi Patris propter nos facta ſic ſentio, velut ſcriptum eſt, quòd ſecundum Ioannem, Verbum caro factum eſt: non enim ſecundum impientiſſimos, qui dicunt, tranſmutationem ipſum paſſum eſſe; ſed quòd propter nos homo factus eſt ex ſancta Virgine & Spirituſancto genitus. Neque enim inanimatum, neque ſenſus expers, neque mentis exors corpus habuit Saluator, vt in manu Athanaſij habetur. Non enim poſſibile erat Domino pro nobis homine facto, mentis exors eſſe eius corpus. Vnde deteſtor PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHENI FIDEI CONFESSIO CORAM ATHANASIO.

B eos, qui reprobant fidem, quam confeſsi ſunt Patres Nicææ; & qui non confitentur aut ex eſſentia, aut conſubſtantialem eſſe Filium Patri. Deteſtor enim & eos, qui dicunt Spiritumſanctum creaturam per Filium factam. Inſuper autem & deteſtor Sabellij & Photini & omnem hæreſim: procedens ipſe ſecundum fidem Nicææ editam, & ſecundum omnia præſcripta.] hactenus Paulini profeſsio Antiochiæ coram Athanaſio edita: ex qua factum eſt, vt eius communionem Athanaſius in poſterum aſsiduè retinuerit. Ceterum eiuſmodi altercationes inter Meletium, Paulinum, atque Vitalem, amplioribus odij radicibus propagatæ, adhuc S. Hieronymi tempore virides erant. Dicemus de his igitur ſæpe inferius atque pluribus. at hic modo ſatis de controuerſijs hoc anno Antiochiæ agitatis.

Hoc eodem anno, cum adhuc Iouianus Antiochiæ moraretur, ſicut Chriſtianæ reli-
C gioni in omnibus conſultum voluit, vt quæ fuerant a Iuliano corrupta inſtaurarentur, atque diſiecta componerentur; ita & odio in idololatriam Imperatoria auctoritate ſurrexit: quippe quòd tum Charris [a] in Meſopotamia, tum Antiochiæ (vt ſuperius dictum eſt) in lucem prodita eſſent execranda ſacrificia Iuliani, quibus humanæ hoſtiæ in abditis domorum receſsibus cæſæ erant, eademq. oſtentata a pijs in deteſtationem ſacrilegæ impietatis. Quod ſicut Gentilibus perpetuæ ignominiæ ceſsit atque dedecori, eorumdemq. faſtum atque ſuperbiam Imperio Iuliani in immenſum auctam compreſsit: ita cum Chriſtiani Imperatoris, tum etiam Fidelium omnium animos aduerſus deorum cultum magnopere excitauit. Auctor eſt Socrates [b], iuſſa a Iouiano delubra Gentilium claudi, & ſacra ceſſare: cum & qui apud Iulianum primum locū tenere videbantur palliati philoſophi, præ timore pallia poſuere. ait enim: Sub idem tempus Gentilium delu- a Theod. lib. 3. cap. 21. 22. IDOLORVM TEMPLA CLAVSA, ET SACRIFICIA VETITA. b Socrat. lib. 3. cap. 20.
D bra occluſa fuere. Gentiles ipſi alij alijs in locis ſe occultare: qui autem pallia geſtabant, pallia deponere, & communi vſitatoq. habitu vti cœperunt. Cruenta illa & ſcelerata ſacrificia, quorum labe ſe palam contaminabant, & quibus regnante Iuliano ſe exſaturauerant, omnino fuere ſublata.] ita Socrates. Ceterum hæc philoſophis contigiſſe potuerunt timore Chriſtianorū: quòd iidem cuncta quæ paſsi erant, iiſdem philoſophis accepta ferrent: nam præter ſpem omnem, æſtimationemq. de ipſo conceptam, ipſe Imperator Iouianus (vt Eunapius auctor eſt) non deſtitit illos honoribus proſequi, Maximum præſertim & Priſcum, quos in Perſidem ſecum duxerat Iulianus, tum philoſophia, tum etiam magia celebres: qua forte ex cauſa diuinum in ſe numen Iouianus haud leuiter concitauit. cuius exemplo admonitus Valens, qui poſt eum Orientale adminiſtrauit Imperium, eiuſmodi genus hominum (vt dicemus) grauiter inſe-
E ctatus eſt.

Illud quoque accidit, cum Iouianus Antiochiæ moraretur, vt templum Traiani, quod Hadrianus ei tamquam Diuo erexerat, a Iuliano in bibliothecæ locū conuerſum, idem inſtigante vxore cremarit: id Suidas [c] atque Nicephorus [d] tradunt. Antiochia autem receſsit ante anni præſentis finem: ſiquidem Kalendis Ianuarij (vt diximus) vna cum filio Varroniano in itinere conſtitutum, iturum Conſtantinopolim, Ancyræ in Galatia ipſum agere contigit, quod Ammianus [e] teſtatur. Porro eo tempore, quo Antiochiæ commoratus eſt Iouianus, multa (vt idem ait) per continuos dies viſa ſunt portenta, atque apparuere cometæ, omnia nonniſi luctuoſa atque dira pronunciantia: quæ euentus facile demonſtrauit. c Suid. verbo Iouianus. d Niceph. lib. 10. e Ammian. lib. 25.

IESV CHRISTI ANNVS 364.	LIBERII PAP. ANNVS 13.	IOVIANI IMP. ANNVS 1.

A

ANNO Chriſti trecenteſimo ſexageſimo quarto, Iouianus cum iturus Conſtan-
tinopolim, ipſis Kalendis Ianuarij, quibus nouis Conſulibus annus aperitur, per-
ueniſſet Ancyram Galatiæ, adijt Conſulatum, aſcito ſibi in collegam filio paruulo,
nomine patris ſui Varroniano. Cumq. inde profectus tandem perueniſſet ad locum
Dadaſtanam dictum, qui Bithyniam diuidit a Galatia, improuiſo caſu nocte exani-
a Ammian. lib. 25. matus inuentus eſt. Hæc ex Ammiano[a], qui & ſubdit: Super cuius obitu dubietates
IOVIANI OBITVS REPENTINVS. emerſere complures. Fertur enim recenti calce cubiculi illiti ferre odorem noxium B
nequiuiſſe, vel extuberato capite periſſe ſuccenſione prunarum immenſa, aut certe
ex colluuione ciborum auida cruditate diſtentus.] hæc ipſe. Sunt qui dicant, vt inter
b Suid. in Iouiano. alios Suidas[b], fungorũ, quos cœnarat, veneno periſſe. Ceterum ea opinio verior credita
eſt, vt denſo prunarum vapore (ad exiccnadũ enim recens ædificatum parietem, in eius
cubiculo incenſæ fuerant collocatę) ſpiraminũ meatibus occluſis, ſpiritu intercepto, mor-
tuus ſit; quod & ſæpe Romæ noſtra ætate audiuimus contigiſſe. In hanc ſententiã S. Hie-
ronymus in epiſtola ad Heliodorum: Iouianus, inquit, guſtatis tantum Imperialibus bo-
nis, fœtore prunarum ſuffocatus eſt; oſtendens omnibus, quid ſit humana potentia.]
c Sozom. lib. 6. cap. 6. hanc eamdem ſententiam ex hiſtoricis ſequitur Sozomenus[c]. Deceſſiſſe vero eum tradit
d Socrat. lib. 3. cap. 22. Socrates[d] decimo tertio Kalendas Martias; quod etiã affirmat Eutropius[e]. Quamobrem
e Eutrop. lib. 10. ipſum imperaſſe oportuit menſes tantum ſeptem & dies viginti. nam (vt dictum eſt ſu- C
perius) quinto Kalendas Iulij Imperator creatus eſt. Porro cum ex hac vita migrauit,
f Ammian. lib. 25. 26. annum erat ætatis ſuæ agens trigeſimum tertium; quod in primis Ammianus[f] teſtatur,
cui adſtipulantur Socrates & Eutropius: ex quibus omnibus Victor redarguitur, dum
ait ad quadrageſimum proxime perueniſſe annum. Sed & in eo pariter corrigendi ſunt
omnes, qui ipſum Imperatorem non Iouianum appellant, ſed Iouinianum: ex antiquo-
rum enim nummorum inſcriptionibus manifeſti redarguuntur erroris. Fuiſſe autem Io-
uianum a Gentilibus ritu patrio relatum inter Diuos; reſcripta ſuccedentium Impe-
ratorum huius anni fidem faciunt, in quibus Diuus Iouianus Conſul ponitur.

Ceterum ipſe Iouianus decedens nullum ſui Imperij reliquit heredem, quod impro-
uiſa mors de ſucceſſore cogitare non ſiuerit: nec quem ex ipſius cognatis eueheret
in Imperium exercitus Romanus habebat. nam Varronianus paruulus filius, quem ſe- D
cum Iouianus creauerat Conſulem, ſuſcipiendo tanto oneri impar erat; & Varronianus
parens iam ante deceſſerat, vt filium Imperatorem creatum videre non potuerit: Ianua-
rium vero Præfectum rebus militaribus per Illyricũ, eiuſdem Iouiani affinem, abſentem
g Ammian. lib. 25. 26. exercitus paruifecit; quod Ammianus[g] affirmat; qui & mores eius formamq. deſcribit.
IOVIANVS IMPERATOR IN QVIBVS DELIQVIT. Cuius quidem interitus adeo inopinati, ſi cauſam ex infenſo numine afferre licet
(nam diuino arbitrio hæc omnia tranſigi, nemo negarit) cũ illa præceſſiſſe videtur, quam
diximus ex Sardiano, quòd æque ac Iulianus, Maximum ac Priſcum philoſophos atque
magos coluit, quorum ſtudijs mala omnia in Chriſtianos adeo copioſe manarant; tum
etiam illud proxime eſt ſubſecutum delictũ, dum (quod Ammianus tradit) Tarſum cum
perueniſſet, exornandum Iuliani ſepulchrum decreuit; hominis alioqui ne cæſpititia
quidem ſepultura digni. quamobrem paucos poſt dies e medio ſublatus eſt. Impios enim E
h Paralip. 34. indignos eſſe ſepulchro, Ioſias Rex ſanctiſſimus docuit[h]: nam ædificatione & ornatu
i Matth. 23. ſepulchri, probari acta eorum qui ibi reconditi ſunt, ſententia Domini[i] redditur mani-
feſtũ. Porro Iouiani corpus ex more curatũ; miſſum eſſe Conſtantinopolim, vt inter Au-
guſtorũ reliquias (nempe in atrio baſilicę Apoſtolorũ) reconderetur, Ammianus tradit.
VALENTINIANVS IMP. ELIGITVR. Progreſſo autem exercitu Nicæam Bithyniæ vſque, comitijſq. habitis, frequentiora
ſuffragia in Valentiniani electionem conſenſerunt: immo (vtar Ammiani verbis[k]) Va-
k Ammian. lib. 26. lentinianus, nulla diſcordante ſententia, numinis aſpiratione cæleſtis, electus eſt, agens
ſcholam ſcutariorum ſecundam, relictuſq. apud Ancyram, poſtea ſecuturus, vt ordina-
tum eſt. Et quia nullo renitente, hoc e Repub. videbatur, miſſis qui eum ocyus admo-
nerent, diebus decem nullus Imperij tenuit gubernacula.] hæc Ammianus. Iam enim
olim prodigio quodã ſub Imperatore Conſtantio Imperiũ Valentiniano prænunciatum

fuiſſe,

A fuiſſe, Nicephorus [a] tradit. Auctor eſt Suidas [b], Valentinianum creatum fuiſſe Imperatorem a Salluſtio tunc Præfecto Prætorio: cuius virtutes cum prædicat, & Valentiniani Imperij exordiũ ad iuſtitiæ integritatem bene compoſitum refert, ſic ait: Salluſtius Præfectus Prætorio Valentinianum deſignauit Imperatorem: qui cum Imperium ſuſcepiſſet, edicto propoſuit, vt ſi quis affectus eſſet iniuria, Imperatorem adiret. Verum nemo queſtus eſt. Hic Valentinianus Præpoſito eunuchorum Rhodano, qui Berenicem viduam iniurijs affecerat, mulieri de illo conqueſtæ iudicem dedit Salluſtium: a quo condemnatus Præpoſitus, cum iudicium illius nihili faceret, ab Imperatore in Hippico crematus eſt, omnibus Archieunuchi bonis viduæ aſsignatis. Quo exemplo territi mortales, omni iniuria abſtinuerunt.] hucuſque Suidas.

a Niceph. lib. 11. cap. 1.
b Suid. verb. Salluſtius.

Sed antequam ad res geſtas Valentiniani vlterius progrediamur, de tempore in primis, quo eſt acclamatus Auguſtus, dicendum eſt. B Contigiſſe quidem eius creationem quinto Kalendas Martij, Socrates [c] auctor eſt: eumque Pannonium Cibele ortum tradit, patre Gratiano, non generis nobilitate, ſed propria virtute clariſsimo: nã ipſe ex non milite miles, atque ex infima militia ad ampliores prouectus ordines (id eius meritis exigentibus) ad ſublime faſtigium gloriæ eſt elatus. Fuiſſe autem ipſi ex eo comparatum cognomentum, vt Funarius diceretur, tradit Victor [d], quòd venalitium funem portanti quinque milites nequierint extorquere: eoq. merito aſcitus in militiam, vſque ad præfecturæ Prætorianæ potentiam conſcendit: ob cuius apud milites commendationem, Valentiniano reſiſtenti Imperium eſſe collatum, tradit Victor.

c Socrat. lib. 4. cap. 1.
d Victor in Valentiniano.

At Valentinianum etſi paternum genus minime illuſtrem reddidit, ſed ſua ipſius virtus in militaribus functionibus clarum effecit; pietas tamen Chriſtiana, quæ inter alias C virtutes in eo potiſsimum elucebat, apud Deum & homines plurimum commendauit, & poſt ipſum Imperatorem impium Iulianum euexit; cui ne pareret, militia exui, & exilio relegari delegit. Qui igitur omnia pietati poſthabuit, omnia conſecutus eſt munere pietatis: ſiquidem Chriſtiani milites haud paſsi ſunt, mortuo Chriſtiano Principe, in locum eius Ethnicum ſubrogari, qui olim idololatra Imperatore necato, nec aliquem deorum cultorem eidem ſuffici conſenſerunt. Ex his plane videas (vt hæc iterum refricemus) malitiæ imbecillitatem. Quippe cum nihil aliud toto ſui Imperij tempore conatus ſit Iulianus, quàm deijcere gradu milites Chriſtianos, militiamque ex cultoribus idolorum ſtabilire, vt Imperij robore penes Ethnicos milites collocato, nulla de cetero ſpes reliqua eſſet homini Chriſtiano Imperium capeſſendi, ſicque ea via apud Gentiles perpetua ſucceſsione Romanum propagaretur Imperium: tamen cum D humana omnia haud humano, ſed diuino conſilio diſponantur; ea omnia quæ impietas ante texuerat fila verſutiæ, mox ſunt inſtar aranearum telæ diſrupta: adeo vt deorum cultores ab Imperio penitus excluſi fuerint, & Chriſtiani delecti, illi ipſi, quos Iulianus Chriſtiani nominis cauſa vexarat. in quibus plane illud enituit [e], Non eſſe ſapientiã, neque prudentiam, neque conſilium contra Dominum: et quem Deus elegit, fruſtra ab impijs reprobari. Siquidem ſimulac ad exercitum ſe contulit Valentinianus, cum ex more concionem eſſet habiturus ad milites, oborto tumultu, eorum ſcilicet, qui indigne ferebant ipſum prouectum ad culmen Imperij; elata tunc ipſe proſpere dextra (vt ait Ammianus [f]) plena fiducia, ſeditioſos ac pertinaces increpans, ex inſperato compeſcuit. Quin etiam ſubiecit quæſtioni quoſdam nobiles Iuliani quondam amicos, quorum præſtigijs ſibi tunc repentinum morbũ immiſſum putauit. Teſtatur id Zoſimus [g].

VALENTINIANVS EX CONFESSORE IMPERATOR CREATVS.
e Prou. 21.
f Ammian. lib. 26.
VALENTINIANVS SEDAT MILITES TVMVLTVANTES.

E Poſt hæc autem (Ammianus [h] ſubdit) Valentinianus Nicomediam itineribus citis ingreſſus Kalendis Martij, Valentem fratrem ſtabulo ſuo cum Tribunatus dignitate præfecit. Indeque cum veniſſet Conſtantinopolim, multa ſecum ipſe deuoluens, & magnitudini vrgenti negotiorum iam ſeſe parare conſiderans; nihil immorandum ratus, quintum Kalendas Aprilis productum eumdem Valentem in ſuburbanum, vniuerſorum ſententijs concinentibus (nec enim audebat quiſquam refragari) Auguſtum pronunciauit; decoreque Imperatorij cultus ornatum, & tempora diademate redimitum in eodem vehiculo ſecum reduxit.] hæc Ammianus. Reprehendunt nonnulli Valentinianum, quòd in electione collegæ, affectui potius priuato germanitatis indulſerit, quàm vtilitati Reipublicæ Chriſtianæ proſpexerit, cum (vt aiunt) Arianum hominem aſciuerit ſibi collegam, qui poſtea Orientalem Eccleſiam iugi perſecutione vexauit. At falluntur hi ſane, mea ſententia: ſiquidem quem ſciuerat & expertus fuerat confeſſorem,

g Zoſim. lib. 4.
h Ammian. lib. 26.
VALENS ASSVMITVR COLLEGA IN IMPERIO.

ſorem, & imbutum Catholica fide, conſortem aſſumpſit Imperij. Fidei namque cauſa ambos, ne Iuliano Imperatori obtemperarent ſacrificanti, baltea depoſuiſſe, auctor eſt Socrates[a]. Sed & vſque ad expeditionem aduerſus Gothos paratam, eum Catholicum perſeueraſſe, Theodoretus[b] affirmat. Quo autem modo e Catholicorum caſtris defecerit ad Arianos, ſuo loco dicturi ſumus. A

a Socrat. lib. 4. cap. 1.
b Theod. lib. 4. cap. 4.

Aſcitus igitur ad Imperium Valens nequaquam Arianis fauit; ſed quos ſciret Catholica fide ſpectatos, eiſdem contulit magiſtratus: et inter alios Cæſarium fratrem Gregorij Nazianzeni, temporibus Iuliani (vt vidimus) nobilem confeſſorem, Quæſtorem creat. Inter ipſos autem Imperatores, Valentinianum, atque Valentem fuiſſe certamen, quiſnam Cæſarium ſibi magis deuinciret, & cuiuſnam ille magis amicus & familiaris diceretur, idem Gregorius[c] tradit. Ceſſit tamen Valentinianus Valenti, quòd profecturus ipſe in Occidentem, Cappadocem hominem Valenti fratri, cui curam Orientis refudit, magis deberi exiſtimaret. Porro hoc exordio horum Imperij, eum inſignitum nobili magiſtratu Comitatus rerum priuatarum, docet reſcriptum ad eumdem hoc anno datum de confiſcatione prædiorum, quæ templis fuiſſent addicta, his verbis: B

c Gregor. Naz. orat. in laud. Cæſarij.
CAESARIVS COMES RER. PRIVATARVM.

Imperator Valentinianus & Valens AA. ad Cæſarium Com. rerum priuatarum.

Vniuerſa loca & prædia, quæ nunc in iure templorum ſunt, quæq. a diuerſis Principibus vendita vel donata ſunt, retracta, ei Patrimonio, quod priuatum noſtrum eſt, placuit aggregari. Dat. prid. Non. Februarij. * Med. Diuo Iouiano & Varroniano Coſſ.] Bene quidem accidit ex diuina diſpenſatione, vt Cæſarius, qui ſub Iuliano, confeſſionis fidei cauſa, ab eo diſceſſerat, a Chriſtianis Imperatoribus magno honore reuocaretur in aulam, fieretq. idolorum templorum regia poteſtate æquiſſimus iudex & vindex. Legitur quoque apud Ammianum[d] & Zoſimum[e], Cæſarium ab eodem Valente Imperatore creatum Conſtantinopoli Præfectum Vrbis, hoc ipſo anno, quo Procopius tyrannidem in Oriente exercere cœpit. ſed alium hunc puto Cæſarium a Germano Gregorij: nam ipſe in oratione in funere eius habita, tantum teſtatur, Cæſarium ab Imperatore creatum eſſe Quæſtorem, in eaque muneris functione permanſiſſe vſque ad obitum, vel ſaltem vſque ad annum quintum eiuſdem Imperatoris, quo Nicæa Bithyniæ, vbi Cæſarius erat, terræmotu collapſa eſt: nec maiorem aliquem antea functum ipſum eſſe magiſtratum, ſed ex illo iam (vt ait) ad ſublimiorem prouehendum, ſi vita ſuperſtite licuiſſet. C

* Conſtantinopoli
d Ammian. lib. 26.
e Zoſim. lib. 4.

Quinam vero fuerit Imperij Romani ſtatus, cum Valentinianus Imperator creatus eſt; vt ex his quantum intulerit damni impietas temeraria Iuliani, quantumq. ſalutis per religionem Chriſtianam fuerit conſecuta Romana Reſpublica, poſſit intelligi: hic primum ex Ammiano rem paucis abſoluente in medium adducamus: Hoc, inquit[f], tempore, velut per vniuerſum orbem Romanum bellicum canentibus buccinis, excitæ gentes ſæuiſſimæ, limites ſibi proximos perſultabant. Gallias, Rhetiaſq. ſimul Alemani populabantur. Sarmatæ, Pannones, & Quadi, Rheti, Saxoneſq. & Scoti, & * Atacitri Britannos ærumnis vexauere continuis. Auſtoriani, Mauricæq. aliæ gentes Africam ſolito acrius incurſabant, & Thracias diripiebant prædatorij globi Gothorum. Perſarum Rex manus Armenijs iniectabat, &c.] hæc Ammianus, quibus turpem rerum faciem præſentis temporis repræſentat. D

STATVS ROMANI IMPERII.
f Ammian. lib. 26.
* Attacotti

Valentinianus autem tale nactus Imperium, a tot vndique hoſtibus circumſeptum & laceratum, illud primum omnium inijt ſalubre conſilium, vt Labarum præcipuum militare vexillum, ſub quo acies quoque cæleſtes militare ſolerent, & quo præuio Conſtantinus ad debellandos tyrannos & barbaros ſibi aperuit ſemper viam, a Iuliano vero ſpretum atque reiectum, maiori gloria reſtitutum redderet exercitui: cuius diuerſam formam exhibent antiqua numiſmata, quæ hic tibi typis expreſſa reddenda curauimus, quibus vultus amborum Imperatorum exprimuntur, ac Labari priſtina forma deſcribitur: in quorum ſecundo Crux elucet in Labaro, in alijs vero Chriſti inſigne nomen effulget: hæcq. omnia nunc primo magna gloria reſtituta, ingentem horrorem incuſſere dæmonibus, confuſionemq. attulere Gentilibus, pios vero ſumma affecere lætitia, dũ fulgentia illa vexilla cernunt, quibus Fidelis miles hoſtes innumeros debellaſſet quo exutus, diuino pariter ſe priuatum ſenſit auxilio. Reddimus nos iſta tibi ſigna victricia, quæ cum cæleſti quoque militia Romanus pariter nunc eſt veneratus exercitus: E

VALENTINIANVS RESTITVIT LABARVM.

vt plane

A vt plane illud Venantij [a], in Eccleſia cani ſolitum, magno tripudio occinere liceat: *a Venant. hym. 8. de Cruce.*

Vexilla Regis prodeunt,
Fulget Crucis myſterium.]

b *b Num. aur. a Fuluio Vrſino acceptum.*

B

Quæ ſequitur imago numiſmatis, Valentis eſt, habens in Labaro Crucem expreſſam.

c *c Num. aur. a Fuluio Vrſino acceptum.*

C

Adiecimus alterius eiuſdem Valentis numiſmatis effigiem, Chriſti nomen in Labaro exhibentis.

d *d Num. ære. ab Angelo Breuentano acceptum.*

D

Num autem Iouianus ante eos id ipſum præſtiterit, licet id æquũ ſit opinari, nullam tamen vel in nummis, vel in chartis, licet id curioſius fuerimus perſcrutati, memoriam adinuenire potuimus: vt plane haud leue ſit argumentum, eaſdem perſeuerasse in ſignis E aquilas, vel alia, quæ Iulianus ex ſuperſtitione Gentilium reſtituerat: vt vel ex hoc Dei vindicta idem Iouianus e medio ſublatus appareat.

Poſtquam autem Valentinianus Valentem fratrem in Imperij collegam aſſumpſit, vt tum Orientali tum Occidentali pariter languenti Imperio ſimul conſultum eſſet, illud opportunum (quod videbatur) remedium excogitauit: nimirum vt relicto Valente in Oriente, ipſe ſeſe transferret in Occidentem: ſicq. fore, vt tumultuantes vndique barbaros coercerent. Eiuſmodi itaque conſilio inito, partitis inter ſe exercitibus, eorumque ductoribus, rebuſque diſpoſitis, percurſis Thracijs, vna ſimul in Pannoniam deſcendentes, Sirmium peruenere. Inde tandem abinuicem digreſſi, Valens reuerſus eſt Conſtantinopolim, Valentinianus vero Mediolanum ſe contulit. Hæc omnia pluribus Ammianus. Quæ autem poſt hæc contigerint, ſuo loco dicturi ſumus. *VALENS ORIENTI, VALENTINIANVS OCCIDENTI PRAEFECTI.*

Quod plane memoria dignum hoc in itinere accidiſſe Sozomenus [e] tradit, ſic ſe habet: Vbi *e Sozom. lib. 6. cap. 7.*

bet: Vbi, inquit, deceſſit Conſtantinopoli Valentinianus, perq. Thraciam Romam A
verſus iter fecit: Epiſcopi Helleſponti & Bithyniæ, & alij omnes, qui Filium Patri
conſubſtantialem aſſerendum putabant, mittunt ad eum pro ſe Legatum Hypariaanum Heracleæ (quod eſt oppidum Perinthi) Epiſcopum, oratum, vt ſibi de doctrina fidei rite conſtituenda in vnum conueniendi poteſtas permitteretur. Qui cum veniſ-
VALENTINIANI SCITE DICTVM.
ſet ad Valentinianum, & Epiſcoporum ei poſtulata expoſuiſſet: reſpondet ille: Sibi,
qui vnus e laicorum numero erat, non licere ſe eiuſmodi negotijs interponere: Et
ideo ſacerdotes & Epiſcopi, inquit, quibus hæc curæ ſunt, ſeorſum per ſe vbicumque
ipſis libitum fuerit, in vnum conueniant. Quo reſponſo ad legationem Hypatiani dato, Lampſaci Concilium cogunt.] hæc Sozomenus. Verum Lampſacenum Conci-
TEMPVS CONCILII LAMPSACENI.
lium anno ſequenti ſub primo amborum Imperatorum Conſulatu geſtum eſſe, Socra-
a Socrat. lib. 4. cap. 1. 4. 5.
tes [a] tradit: qui & iſtud ipſum tempus eiuſdem Concilij ea quoque chronographia B
certius reddidit, dum celebratum ait anno ſeptimo poſt Concilium Seleuciæ habitum:
eſt enim is ſequens annus, quo de eadem Synodo pluribus agendum erit. Ex hoc ita-
b Sozom. lib. 6. cap. 7.
que elucidato certo tempore Lampſaceni conuentus anni ſequentis, Sozomenus [b]
erroris arguitur, dum ait, eo itinere, quo Valens fuerat comitatus Valentinianum proficiſcentem in Italiam, ipſi Conſtantinopolim redeunti occurriſſe apud Heracleam
Legatos miſſos e Concilio Lampſaceño, afferentes illi eiuſdem Synodi Acta. Sed & hallucinatur idem Sozomenus, dum poſt Concilium Lampſacenum Procopij obortam eſ-
c Sozom. lib. 6. cap. 8.
ſe tyrannidem tradit [c]: quem hoc anno inuaſiſſe Imperium liquet.

Fuit hic quidem natione Cilix, propinquus genere Iuliano Imp. cui a Iouiano cura
PROCOPIVS TIRANNVS.
delegata fuit deferendi cadaueris eiuſdem e Perſide vſque Tarſum ad locum ſepulchri:
d Ammian. lib. 25.
qui poſtquã ſuprema perſoluit cognato ſuo, diſceſſit: nec viſus eſt (vt ait Ammianus [d]) C
perquiſitus ſtudio ĩngenti, niſi multo poſtea, cum Conſtantinopoli apparuit ſubito purpuratus: quod contigit hoc ipſo anno, autumnali tempore, vt ex eodem auctore col-
e Idem lib. 26.
ligitur, dum ait [e], rei geſtæ nuncium eſſe perlatum ad Valentinianum aduentantem Paritios prope Kalendas Nouembris. confirmatur id ipſum, dum idem auctor ſubdit de
Valente, æſtiuis iam elapſis caloribus, nuncium de ea re accepiſſe, cum eſſet Cæſareæ
Cappadociæ. Hic enim ob propinquitatem Iuliani, quem ſine liberis eſſe ſciebat, adhuc viuente ipſo, ad Imperium anhelabat. quo occiſo, increbreſcente rumore, eiuſdem Iuliani fuiſſe vltimam voluntatem, vt in Imperium ſibi ſubſtitueretur Procopius, iſtud ipſum auidius expetebat. Quamobrem noui Auguſti vitans inuidiam, longius recedens, ad dictum tempus vſque delituit: atque opportunam nactus Valentis
abſentiam, coacto illo progredi ob tumultus Gothicos in Cappadociam, ſeſe pauens D
licet dubiuſq. infudit in Vrbem; vbi a paucis admodum primo, inde vero a vili plebecula acclamatus eſt velut in ſcenicis ludis Auguſtus, nemine reſiſtente. Sed eiuſmodi leuitas paulatim aucta viribus, in metuendam tyrannidem creuit, adeoq. in arctum poſtea Valenrem conſtrinxit, vt abijcere purpuram, ac priuatus euadere aliquando decreuerit; feciſſetq. niſi fuiſſet a comitibus impeditus. Habet hæc omnia pluribus Ammianus. Adiutum autem primum omnium fuiſſe Procopium ab Eugenio eunucho
f Zoſim. lib. 4.
conſilio & opibus, auctor eſt Zoſimus [f].

Extat oratio Themiſtij clariſſimi philoſophi & oratoris, dicta Valenti poſt debellatũ
Procopium, nona ordine, nunc primum Latinitati reddita a R. D. Sextilio Epiſcopo
Alexano, habita collatione cum quatuor Vaticanæ Bibliothecæ exemplaribus, licet
admodum deprauatis: eſt ipſa apud me nondum edita. Quod enim prudens philoſo- E
phus odoratus eſſet ſæuitiam hominis, quæ poſtea pluribus exemplis innotuit; totus
in eo verſatus eſt argumento, vt commendet inter alias virtutes potiſſimum in Imperatore clementiam; & ad eam rem illi perſuadendam innumeris propemodum e diuerſis locis petitis vſus ſit rationibus atque auctoritatibus: quod vero e diuinis ſcripturis, licet alijs fucatum coloribus, mutuatus eſſe videtur exemplum, vt vendicemus noſtra, hic
reddendum putauimus: ait enim: Ego aliquando ſubaudiui Aſſyriorum picturas id
ipſum repræſentantes, nempe, Regis mentem in palma Dei repoſitam. Et periculum
animaduertere oportet, quantum ſit ei qui in actionem a Deo alienam prorumpit, cadere ex manu conſeruante, &c.] Quis non ſentiat Aſſyrios, quibuſcum Hebræi aſſueuerunt, e Salomonis prouerbijs eam accepiſſe, quam pictura quoque putauerunt decoran-
g Prouer. 21.
dã eſſe ſententiã; vbi ait [g]: Cor Regis in manu Dei, quocũque voluerit inclinabit illud.]

De his

A De his autem, qui Procopium ſecuti eſſent, hæc eadem oratione Themiſtius: Non enim æquali pœna dignos putaſti eos, qui ab initio ſeditionem conſulrarunt, & eos qui ab armis abducti ſunt, & hos qui ſe ſubmiſerunt illi qui iam vincere videbatur: ſed alios condemnaſti, alios reprehendiſti, cum alijs vero vna doluiſti, &c.] At inter hæc & Perſici motus & Gothorum progreſſio haud mediocrem timorem incutiebant.

Ceterum quod ad expeditionem Gothicam pertinet: quoniam eodem ferme tempore Valens Perſici tumultus timore perculſus Antiochiam cogitabat: ad coercendos ingruentes Gothos, attingentes colli mitia Thraciarum (inquit Ammianus[a]) ſufficiens equitum adiumentum & peditum mitti iuſſit ad loca, in quibus barbarici timebantur incurſus.] cum ipſe feſtinans in Syriam, in Bithyniam primo, indeq. profectus B in Cappadociam, iamq. egreſſurus Cæſarea, Antiochiam verſus, ipſo autumnali tempore, de tyrannide Procopij Conſtantinopoli excitata, per Sophronium Notarium didicit: quando ille conſultutus Imperio, poſthabita Syria, abijt in Galatiā. Quæ autē hoc anno per Procopiū aduerſus Valentem feliciter geſta ſunt, & ſequenti maioribus viribus actitata, idem auctor proſecutus eſt pluribus vſque ad annū poſt ſequentem, quo tyrannus tandem proditione extinctus eſt, vt ſuo loco dicemus. Ex his quoque & illi errare[b] conuincuntur, qui proſcriptionem Epiſcoporum per Valentem factam, eiuſq. acceſſum Antiochiam, hoc ipſo vel ſequenti anno recenſent, quibus nullū prorſus fuit Valenti otium ab inſecutione Procopij. Plane accidit, vt cum res geſtæ temporibus ſuis minus accurate reddantur, quantumlibet veræ atque exploratæ videri poſſint, ambiguæ tamen ex ipſa ſui confuſione fiant. Nos igitur exquiſita temporum ratione, cuncta C quæ ſub Valente in Oriente ſunt facta, inferius explicaturi ſumus.

EXPEDITIO GOTHICA
a Ammian. lib. 26.
b Sozom. lib. 6. cap. 13.

Hoc item ipſo anno, eoq. tempore, quo Procopius inuaſit Imperium: Maximus philoſophus Epheſius, ille qui Iuliano adhuc adoleſcentulo inſtillauerat impietatem, & ad obitum vſque eodem veneno nutriuerat, e cuius ſonte omnem in Eccleſiam ſub Iuliano perſecutionem deriuaſſe creditum eſt: iuſſu Valentis Imperatoris merita pœna damnatur, ſed a Clearcho Aſiæ Proconſule Valentis perneceſſario ex inſperato liberatur. Rem geſtam Eunapius Sardianus[c] eiuſmodi narratione proſequitur: Inde Valentinianus, & Valens eius frater, rerum potiti ſunt. Quo tempore Maximus & Priſcus ſimul in cuſtodiam abripiuntur, diuerſa longeq. alia acciti vocatione, quàm cum a Iuliano fuerant accerſiti: illa enim erat theatralis quodammodo, & ad amplos honores facem præferebat: ſed in ſecunda hac periculum prima facie, nedum ſpes ali- D qua boni oſtendebatur: vſque adeo magnæ & inſignis cuiuſdam ignominiæ terror oculis offundebat ſe. Porrò Priſcus nihil paſſus mali, & publico teſtimonio vir bonus declaratus, in Græciam redijt, quo tempore huiuſce commentarij ſcriptor adhuc puer in pubertatis limine conſtitutus litteris erudiebatur.

c Eunap. Vit. philoſoph.
MAXIMVS PHILOSOPHVS DIRA PATITVR.

Maximus vero cum & publice in theatris, & priuatim apud Imperatorem traduceretur validis clamoribus a populo, admirationi etiam ſic erat, quòd tantas erecto animo perferret ærumnas atque incommoda: grauiſſimos interim illi cruciatus admouerunt, tantam irrogantes mulctam pecuniariam, cuiuſmodi ſummam homo philoſophiæ deditus numquam audiſſe potuit: ſuſpicabantur namque illum cunctorum opes & fortunas obtinere. Sed mutata ſententia poſterius, exigua mulcta ei fuit impoſita, dimiſſuſq. in Aſiam, vt pecuniam, in quam damnatus fuit, diſſolueret. Quanta ve- E ro ſit paſſus, tragœdiæ modū excedit: neque temere inuenies aliquem voce bona, & alienis malis gaudentem, qui tanti viri miſerias & incommoda verbis explicare poſſit. Nam ſcaphiſmus, ſupplicium Perſis vſitatum, præ tormentis huic illatis paruum fuerit. Taceo muliebria & procacia tortorum ludibria, dum exquiſitis pœnis corpus differunt, & vxor primaria femina, quæ præſens erat, mariti ſortem miſeratur. Cumq. modus ſupplicijs nullus eſſet, eaque incrementis augeſcerent; orauit vxorem, vt medicatam ſibi potionem emeret; qua porrecta, a malis eripetetur. Ea vero emit, ſecumque allatam cum ille poſceret, bibere præoccupat: quam mox exanimatam neceſſarij & genere proximi ſepultura afficiunt: ſed Maximus bibere ſuperſedit.] hæc ipſe. at quo modo liberatus fuerit, iſta ſubdit:

MAXIMI PHILOSOPHI CRVCIATVS.

Hic mihi omnis eloquentia, & quicquid laudum natio poetarum canere poſſit, inferior fuerit factis Clearchi. Is fuit e Theſprotis oriundus, opulento genere, illuſtri

& ſecunda fama : qui mutatis iam rebus , Valentiniano ad Occidentis Imperium A
tranſlato , & Valente extremis inuoluto periculis , nec de Imperio iam , ſed de capite & vita periclitante (nam Procopius rebellans cum innumeris copijs vndique vires illius ita carpebat, vt ad pactiones deſcendere eum compulerit) toti tunc Aſiæ cum

CLEARCHVS PROCONSVL LIBERAT MAXIMVM.

Imperio præfuit .] et inferius : Ea tempeſtate nactus Aſiam ſanam & morigeram Clearchus, inuenit ibi Maximum quæſtionibus admotum, & in equuleo diſtentum. Poſtulat hic locus , vt diuinum facinus eloquar (ſiquidem inexpectatus rei ſucceſſus iure ſummo alij nemini acceptus ferendus eſt , quàm Deo.) Nam ſatellites ille omnes, qui indefeſſis aſſiduiſq. viri tormentis adhibiti fuerant , maiori vi fugam capere coegit, Maximum vinculis exoluit ,corpus curauit reficiendum , ſuæq. illum menſæ admouit, &c.] Sic igitur opera Clearchi liberatus eſt Maximus; qui tamen poſtea (vt ſuo loco dicetur) magiæ iterum iudicio poſtulatus , dato capite meritas luit B
pœnas : licet Eunapius & ipſe Ethnicus Ethnici excuſet facinus , prædicetq. virtutes.

a Zoſim. lib. 4.

At non Valens tantum, ſed & Valentinianus (inquit Zoſimus [a]) Maximo philoſopho ſuccenſebat , criminationis cuiuſdam memor , quam ille Iuliani temporibus aduerſus ipſum Valentinianum ſtruxerat, quaſi propter religionē Chriſtianam ille ſacros in ritus impie deliquiſſet .] additq. eoſdem Imperatores infeſtos fuiſſe ijs, quos ſciſſent fuiſſe Iuliano cariores. Certe quidem de Oribaſio philoſopho ac medico Iuliani, idem qui ſupra, tradit Eunapius , fuiſſe proſcriptum , atque ad barbaros exulem amandatum : ſed cum apud eos medicæ artis ſtudio ſummam ſibi conciliaſſet gratiam , fuiſſe ab ijſdem Imperatoribus poſtliminio reſtitutum affirmat.

Porro ſicut Iuliani magos Chriſtiani recentes Imperatores exagitarunt, ita & idololatras pariter inſectati ſunt , ſcripta aduerſus eos eiuſmodi lege ad Secundum Præfectum C
Prætorio [b] :

b l. 7. de malefic. C. Theod.

LEX ADVERSVS NOCTVRNA SACRA.

Ne quis deinceps nocturnis temporibus aut nefarias preces, aut magicos apparatus, aut ſacrificia funeſta celebrare conetur: Detectum atque conuictum competenti animaduerſione mactare, perenni auctoritate cenſemus. Dat. V. Id. Septembris, Diuo Iouiano & Varroniano Coſſ.] Huius plane legis meminiſſe videtur Zoſimus, quam in Græcia Prætextati Proconſulis precibus agentis apud Imperatorem Valentinianum fuiſſe abrogatam, tradit his verbis [c] : Et quia legum quoque promulgationes inſtituere decreuerat ; exorſus ab ipſo lare (quod aiunt) nocturna ſacra fieri prohibuit . qua lege coercere volebat ea quæ ſcelerate deſignarentur. Sed cum Prætextatus , qui pro Conſule Græciam adminiſtrabat, vir omni virtute præſtans , hanc legem diceret vitam iniucundam & acerbam Græcis parituram , ſi futurum eſſet , vt my- D
ſteria ſanctiſſima , quæ genus humanum continerent , prohiberentur: peragi ea rite, vi legis ſuæ ceſſante , permiſit ; ita tamen, vt omnia ſecundum patrias conſuetudines, quales ab initio fuiſſent, perficerentur.] hæc Zoſimus de Prætextato, quem vehementiſſimum fuiſſe Gentiliciæ ſuperſtitionis defenſorem ex multis conſtat, de quibus ſuis locis dicturi ſumus.

c Zoſim. lib. 4.

PRAETEXTATVS IDOLOLATRIAE DEFENSOR.

d Auguſt. de tempore Barbaric. c. 4.

Ceterum inter alia nocturna Gentilium ſacra, ritus ille erat, cuius S. Auguſtinus [d] his verbis meminit : An non ſacrificauit, qui imagines idolorum per noctem ludentes (quod Nocturnum vocant) libentiſſime ſpectauit ? Sacrificauit prorſus, ſacrificauit, &c.] Porro Valentinianum Auguſtum hoc ſui Imperij exordio dediſſe legem, vt quiſque quam vellet religionem coleret, idem ipſe in alio a ſe poſtea dato reſcripto teſtatur [e]. Haud enim idolorum cultura, quam altas ſub Iuliano radices fixiſſe ſciebat, E
actutum ſibi videbatur poſſe conuelli.

e l. 9. de malef. & mathem. C. Theod.

PROFESSORES CHRISTIANI RESTITVTI.

Rurſum vero quos arcuiſſet Iulianus a docendo Chriſtianos profeſſores ; ijdem Imperatores Valentinianus & Valens, ſancita lege, honorifice reuocarunt, ſic reſcribentes hoc anno ad Mamertinum Præfectum Prætorio [f] :

f l. 6. de med. & profeſ. C. Theod.

Si quis erudiendis adoleſcentibus vita pariter & facundia idoneus erit : vel nouum inſtituat auditorium, vel repetat intermiſſum. Dat. III. Id. * Ian. Diuo Iouiano & Varroniano Coſſ.]

* Ian.

A

IESV CHRISTI ANNVS 365. | LIBERII PAP. ANNVS 14. | VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS 2.

ANno Chriſti trecenteſimo ſexageſimo quinto, Valentinianus & Valens Auguſti creati ſunt Conſules. Quibus Conſulibus (inquit Socrates [a]) ſeptimo ſcilicet anno poſt Concilium Seleuciæ ſub Conſtantio Imperatore habitum, Lampſaci ciuitatis in Helleſponto Concilium celebratum eſt. Porro huius celebrandæ Synodi cauſa potiſſima illa fuit, vt horrendas blaſphemias editas in Conſtantinopolitano Conciliabulo ab Eudoxio, Acacio, & alijs Arianorum deterrimis, penitus abolerent, fidemq. Antiochenam
B nouiſſime Seleuciæ cognitam ſtabilirent. Qua in re illud primum animaduertendum eſt, errare Sozomenum, atque ceteros omnes, qui putarunt eiuſmodi Concilium a Catholicis, qui fidem Nicænæ confeſſionis, nempe conſubſtantialitatem Filij Dei tuerentur, habitum eſſe, quod liquido conſtat a Semiarianis eſſe confectum; ab illis ſcilicet, qui ſic Arianos oppugnarent negantes Filij Dei cum Patre ſimilitudinem atque ſubſtantiam, vt tamen nequaquam eſſent aſſertores Nicænæ confeſſionis, qua idem Filius Patri conſubſtantialis aſſeritur. Cur autem qui prædicarent diuinam ſubſtantiam in Filio, non æque eumdem dicerent conſubſtantialem; & quinam in his lateret hæreſis error, pluribus ſuperiore tomo, atque ſæpius dictum eſt. Quòd igitur hi hoſtes viderentur Arianorum negantium diuinam ſubſtantiam atque ſimilitudinem Filij, viſi ſunt reſpectu illorum eſſe Catholici, vt ex Hilario ſuo loco ſupe-
C rius demonſtrauimus: inde errandi occaſio data eſt Sozomeno atque alijs pluribus, vt dicerent, a Catholicis celebratum eſſe Concilium, quod certo conſtabat aduerſus Arianos eſſe peractum.

a Socrat. lib. 4. cap. 4.

CONCILIVM LAMPSACENVM.

Ceterum re vera ab hæreticis eiuſmodi habitum eſſe conuentum, plura ſunt, quæ id manifeſte declarant: vt illud in primis, quòd nequaquam in eo Nicæna confeſſio cognita atque probata fuit, vt par erat peragi in Synodo Orthodoxorum, prout in alijs omnibus factum vidimus; ſed profeſſio Antiochena tantũ [b], quam Catholici (vt dictum eſt ſuperius) vt imperfectam, & quæ haberet fraudem incluſam, reſpuerunt. Baſilius præterea Lampſacenam confeſsionem inter eas adnumerat, quæ ab hæreticis diuerſis in locis editæ ſunt; vt cum ait [c]: Numquam ad rerum innouationem conſenſimus: fides apud nos non alia in Seleucia, alia Conſtantinopoli, in Zelis alia, & in Lam-
D pſaco alia, & alia Romæ.] quæ (vt paulo poſt dicemus) ab iiſdem edita eſt coram Liberio, vt communicationem Catholicam aucuparentur. Et alibi idem Baſilius [d]: Quoties, inquit, fidem exponendo nouarunt? Ancyræ dederunt aliam, Seleuciæ aliam, aliam Conſtantinopoli, diuulgatam illam, & aliam in Lampſaco poſtea, & quam dederunt in Nicæa Thraciæ, & iam aliam in Cyzico; de qua etſi reliqua ignoro, hoc tamen audio, quòd ſilentio omiſſo, Conſubſtantialis confeſsione, τὸ κατ' οὐσίαν ὅμοιον, ſimilitudinem quamdam eſſentiæ circumferunt, & præterea blaſphemias contra Spiritumſanctum cum Eunomio conſcribunt.] hæc de his, qui Lampſaci & alibi conuenerunt, Baſilius.

CONCILIVM LAMPSACENVM CELEBRATVM AB HAERETICIS.

b Socrat. lib. 4. cap. 4.

c Baſil. epiſt. 72.

d Baſil. epiſt. 82.

Attamen quòd cogendæ huiuſmodi Synodi non erat ille Semiarianorum ſcopus, vt fidem Nicænam Catholicam impugnarent, ſed vt (quod dictum eſt) execrarentur edi-
E tam Conſtantinopoli portentoſam illam fidei formulam: hac de cauſa, tamquam acturi negotium Catholicæ fidei, quos poſſent ad Lampſacenum conuentum aduerſus Eudoxium & eius ſectatores, conuocare conati ſunt, immo & alios accerſere, etiam ſi non eſſent Epiſcopi, ſed inſignis nominis viri, vt Baſilium Magnum adhuc inter monachos in Ponto degentem. teſtatur enim id ipſe de ſe ad Euſtathium Sebaſtenum ſcribens (erat hic omniũ ferme anteſignanus, qui Lampſaci conuenerunt) Me Lampſacum, inquit [e], cum pluribus compreſſuri Epiſcopi aduocaſtis. Nonne de fide erant ſermones noſtri? Nonne per omne id temporis diſputanti mihi contra hæreſim, præſto erant Actuarij tui? Non mecum erant toto illo tempore germaniſsimi tui diſcipuli? Cum fratrum contubernia inuiſerem, vnaq. cum illis in precationibus pernoctarem, abſque vlla contentione aſsidue dicens & audiens quæ ad Deum pertinent: an non euidentes illic animi cogitationumque mearum notas & indicia exhibui?] hacte-

CATHOLICI QVOQ. VOCATI AD CONCILIVM LAMPSACENVM.

e Baſil. epiſt. 79.

nus Baſilius ad ſui defenſionem, quòd adhuc monachus ab hæreticis hæreſis infamaretur. ſed de his inferius pluribus. A

Quot autem Epiſcopi conuenerint Lampſaci, nuſquam expreſſum memini repériſſe. Ceterum quòd ingruerent bella ciuilia, haud adeo frequentem fuiſſe conuentum poſſumus exiſtimare. quod & illud quoque demonſtrare videtur, dum non vno tantum in loco eiuſdem factionis Epiſcopis in vna Synodo coire conceſſum fuit, ſed diuerſis in locis ab iiſdem ſunt eadem actitata, vt proxime dicturi ſumus. Quid vero in Lampſaceno Concilio actum ſit, Sozomenus [a] docet his verbis: Lampſaci Concilium cogunt: atque vbi ad bimeſtre ſpatiū de rebus fidei deliberatum eſt; tandem decernunt, acta Constantinopoli, opera ac ſtudio Eudoxij & Acacij cum ſuis ſancita, abroganda eſſe: deinde formulam fidei, quam velut ab Epiſcopis Occidentalibus editam explodendam protulerant, quoſdamq. ad eidem ſubſcribendum impulerant, facto promiſſo, quòd opinionem eorum, qui Filium Patri diſſimilem prædicant, penitus reijcerent: cui promiſſo neutiquam ſteterunt. Tum doctrinam illam ratam fore, quæ Filium Patri ſubſtantia ſimilem aſſerit: nam adiectionem huius vocis, Similis, ad planam perſonarum diſtinctionem neceſſariam eſſe. Porro formulam fidei in conſecratione Eccleſiæ Antiochenæ editam, & Seleuciæ omnium Epiſcoporum conſenſu confirmatam, in omnibus Eccleſijs tenendam. Quin etiā, vt qui ab ijs, qui Filiū Patri diſſimilē aſſeuerabant, abdicati eſſent, ſuas ipſorum ſedes, vt pote Eccleſijs per nefas eiecti, denuo reciperent. Quòd ſi quis eos inſimulare vellet, pari periculo obnoxium fore: Iudiceſq. conſtitui Epiſcopos tum illius gentis Orthodoxos, tum alios, qui ex finitimis prouincijs ad eam ipſam conuenirent Eccleſiam, in qua teſtes ſunt rerum a ſingulis in vita geſtarum.] hæc fuiſſe in Synodo decreta, Sozomenus [b] affirmat. eadem quoque Socrates paucis his: Lampſaci in vnum conuenientes, ibi ſimulac fidei formulam Antiochiæ olim editam deintegro iam confirmauerant (eidem etiam Seleuciæ dudum ſubſcripſerant) illam quæ Arimini iampridem ab Epiſcopis, qui conſentientem de religione habebant opinionem, expoſita fuit, anathemate condemnarunt. Rurſuſq. contra Acacium & Eudoxium, vtpote iure abdicatos, tulere ſententiam.] C

QVID ACTVM IN SYNODO LAMPSACENA.

[a] Sozom. lib. 6. cap. 7.

B

[b] Socrat. lib. 4. cap. 4.

Quæ (inquit Sozomenus [c]) cum decreuiſſent, & Eudoxianos non vocaſſent ſolum, verum etiam locum illis dediſſent pœnitentiæ; hique tamen minime obtemperarent: decreta omnibus vbique Eccleſijs ſignificarunt. Ac quoniam ſuſpicabantur (vti erat certe veriſimile) Eudoxium aulam Imperatoris ad ſuis partibus fauendum inducturum, atque ipſis calumniam intentaturum: ſtatuerunt eius conatū præuertere, & Acta Lampſaceni Concilij Imperatori indicare: quod & fecere, &c.] Errat tamen (vt dictum eſt) auctor, dum ſubdit, Legatos Synodi ad Valentem miſſos ei occurriſſe, cum relicto fratre rediret Conſtantinopolim: nam ea præterito anno contigerunt, hæc autem præſenti, tempore belli excitati inter Procopium & ipſum Valentem. Conſultius itaque Socrates de Eudoxio ait [d]: His rebus, *Lampſaci ſcilicet*, in Synodo ſtatutis Eudoxius Conſtantinopolis Epiſcopus nullo modo refragari potuit: nam bellum, quod a populo, duce Procopio, iam concitatum erat, impedimento fuit, quo minus ſe de illis vlciſceretur. Quapropter Eleuſius Cyzici Epiſcopus (erat hic Eudoxio & Acacio aduerſarius) vna cum ſuis tum ſuperiores partes adeptus, ad aliquod temporis ſpatiū dogma illud, quod a Macedonio eius auctore nomen inuenit, quodq. tunc paulo ante in Concilio Lampſaceno multo euidentius omnibus patefactum fuit, propugnauit. Iſtud Concilium cauſam quidem fuiſſe arbitror, cur Helleſpontus (eſt enim Lampſacus in anguſto Helleſponti ſinu poſita) tanta Macedonianorum frequentia abundaret. Hoc quidem Concilium talem habuit exitum.] hucuſque ipſe: ex quo ſane & illud redditur exploratum, præter confeſſionem Antiochenam ibi profeſſam, additam ibidem fuiſſe ab iiſdem Semiarianis Spiritusſancti Diuinitatis ex ſententia Macedonij negationem. Quæ vero tum a Legatis Synodi, tum ab Eudoxio geſta eſſe cū Valente Imperatore Sozomenus tradit, ea omnia contigiſſe anno ſequenti poſt extinctum Procopium, conſtat. ſiquidē hoc anno abſque vlla temporis intermiſſione Valens acertime a tyranno vexatus eſt, atque ad vltimum ferme diſcrimen adductus.

[c] Sozom. lib. 6. cap. 7.

DAMNATVR EVDOXIVS CVM SVIS.

D

[d] Socrat. vbi ſup. cap. 4.

E

MACEDONII HAERESIS INVALESCIT.

LEGATIO EX CONCILIO LAMPSACENO.

Porro qui Lampſaci conuenere Epiſcopi, illud quoque præſtitere, vt quę ab ipſis ſtatuta eſſent, ad aliarū Eccleſiarū ſuæ communionis Epiſcopos miſſa, ab iiſdem confirmarentur. Illi enim diuerſis in locis itidem tunc temporis coeuntes, ex eorum ſententia qui conuenerant

A uenerant Lampſaci, communi omnium conſenſu ſcripſere ſynodales epiſtolas ad Occidentales Epiſcopos, deferendas per Legatos ad hoc ipſum delectos; qui nomine omnium omnes pariter Occidentalis Eccleſiæ, ac præcipue ipſum Romanum Antiſtitem conuenirent, a quo & Catholicam communicationem expeterent, immo fallacijs ad hoc compoſitis extorquerent. Ceterum quod ad legationis huius tempus pertinet; equidem perperam recenſetur a Socrate [a] ſub Conſulatu Valentiniani & Valentis ſecundo, tertio abhinc anno. Nam ſi ex Synodo Lampſacena miſſa eſt legatio atque litteræ ſcriptæ, quam ipſorum aſſertione conſtat hoc anno fuiſſe celebratam, nec vltra bimeſtris temporis ſpatium perduraſſe: quonam pacto, quæſo, accidere potuit, vt poſt triennium ex Concilio Lampſaceno legatio miſſa ſit? Nec eſt quòd dici poſſit, aliarum Synodorum, quarum mentio in libello legationis eſt, tempus ad triennium eſſe dila-
B tum: cum conſtet ad illud tempus nequaquam Liberium perueniſſe, ſed Damaſum Romanæ Eccleſiæ præfuiſſe Pontificem, ſequenti anno ipſo Liberio ex hac vita ſubducto. Itaque vel hoc anno, vel ſequenti ad ſummum, ante Liberij tamen obitum, hanc legationem miſſam Romam, affirmare neceſſe eſt.

TEMPVS LAMPSACENAE LEGATIONIS.

a Socrat. lib. 4. cap. 12.

Mirum dictu: qui Lampſaci, alijſq. in locis eiuſdem factionis conuenerunt Epiſcopi, facinus excogitant temerarium atque pudendum. Cum enim complures ex illis qui in Concilio Lampſaceno damnaſſent Eudoxium; ijdem vero, quòd olim in Concilio Conſtantinopolitano eidem obſecuti fuiſſent, ob eam cauſam ſuis ipſorum ſedibus a Catholicis priuati eſſent, vt inter alios Euſtathius Epiſcopus Sebaſtiæ minoris Armeniæ, qui ob communicationem cum Eudoxio, a Concilio Melitinenſi fuerat ſede depoſitus, vt S. Baſilius [b] tradit: hi, inquam, vt ſedes, quibus iuſte priuati erant, recipe-
C re poſſent, viam illam adinueniunt, vt ſimularent ſe eſſe Catholicos, fideiq. Nicænæ obſeruantiſſimos; libellumque offerrent Liberio Romano Pontifici, cuius auctoritate in ſuas ipſi reſtituerentur Eccleſias. Deliguntur ad hoc Legati, qui tum e Synodo Lampſacena, tum ex alijs eodem tempore conuocatis, in Occidentem ad Romanum Pontificem proficiſcerentur; quo coram ipſo edita nomine omnium fidei confeſſione Catholica, tum ipſius, tum omnium Occidentalium Epiſcoporum communicationem aucuparentur, necnon etiam gratiam inirent cum Imperatore Valentiniano in Gallijs tunc in expeditione agente: quorum tanto fulti præſidio, nihil eſſet quòd timerent Eudoxium Conſtantinopolitanum Epiſcopum, acerbiſſimum hoſtem.

VAFRVM CONSILIVM HAERETICORVM.

b Baſil. epiſt. 74.

Quòd igitur probe ſcirent, nullam vmquam ſe a Romano Pontifice extorturos fore communicationem, niſi cum Nicænæ fidei confeſſione: improbe illud ſtatuunt, vt
D ad tempus mentiantur ſe eſſe Catholicos, rectamq. fidem afferant, quam nec ſi vellet poſſet Liberius ipſe reijcere. His igitur in hunc modum doloſe compoſitis, mercibus fraudum onuſti Legati nauigant in Occidentem, delecti illi quidem ex omnibus qui eſſent omnium audaciſſimi, & ad fingendum maxime præ ceteris comparati. Fuerunt hi Euſtathius, Theophilus, & Siluanus, de quibus Socrates [c]: Iταque Euſtathium Sebaſtiæ Epiſcopum, qui ſæpenumero abdicatus fuiſſet, Siluanum Tarſi Ciliciæ, & Theophilum Caſtabalorum vrbis Ciliciæ mittunt; illiſq. in mandatis dant, vt cum Liberio neutiquam de fide diſſentiant, ſed communicent cum Eccleſia Romana, fidemq. Conſubſtantialis ratam faciant. Iſti cum litteris eorum qui Seleuciæ de fide diſſenſerant, ad veterem vrbem Romam ſe conferunt: cum Imperatore minime colloquuntur (erat enim in Gallia in bello contra Sauromatas gerendo occupatus) ſed
E Liberio litteras offerunt. Ille eas recipere noluit: nam eos ſectæ Arianæ fautores eſſe dixit, & propterea ab Eccleſia non poſſe recipi, vtpote qui fidem Concilij Nicæni abrogaſſent. Cui illi reſpondent, ſe pœnitentia adductos, veritatem agnouiſſe: fidem eorum, qui Filium Patri diſſimilem eſſe docent, iampridem reieciſſe: Filium in omnibus Patri ſimilem confiteri; atque illam vocem, Similem, nihil a voce, Conſubſtantialis, diſcrepare. Quæ cum dixiſſent, Liberius poſtulat ab eis, vt opinionis ſuæ declarationem ſcriptis mandarent. Illi libellum ei obtulere, in quo verba in fidei formula Nicææ edita comprehenſa fuere perſcripta. Epiſtolas, quas pactis conuentis ab vrbe Smyrna, quæ eſt in Aſia, a Pyſidia, Iſauria, Pamphilia, & Lycia ſcripſerunt, hoc loco citare, ne ſim longus, non eſt conſilium. Libellus autem, quem Legati cum Euſtathio miſſi Liberio dederunt, ita ſe habet:

LEGATI AD LIBERIVM PAPAM MISSI.

c Socrat. lib. 4. cap. 11.

Domino fratri & collegæ noſtro Liberio, Euſtathius, Theophilus, & Siluanus in

LIBELLVS FIDEI LEGATORVM AD LIBERIVM PAPAM.

Domino ſalutem. Vt omnem occaſionem inſanæ hæreticorum confidentiæ, qui Eccleſiæ Catholicæ graues afferunt offenſiones, omnino adimamus: Concilia Epiſcoporum recte de religione ſentientium, quæ Lampſaci, Smyrnæ, alijſque varijs in locis aliquando habita fuerunt, noſtro approbamus conſenſu. Atque quo magis conſtet nos eiſdem aſſentiri, hanc obimus legationem; litteraſque ad tuam benignitatem, & ad omnes alios Epiſcopos Italiæ, aliarumq. regionum ad Solem occidentem vergentium attulimus: ex quibus planum fiet, nos fidem Catholicam tenere, ſeruareq. quæ in ſacroſancto Concilio Nicæno, temporibus beati Conſtantini Imperatoris, a trecentis decem & octo Epiſcopis confirmata fuerit, atque adeo inuiolata ſtabiliſque vſque ad hodiernum diem perpetuo permanſerit: in qua vox, Conſubſtantialis, ad peruerſam Arij doctrinam expugnandam, ſancte riteque poſita eſt. Nam propriarum manuum ſubſcriptionibus plane confitemur, nos non aliter atque illos Patres, quos diximus, ſentire; ſed eamdem fidem cum illis & antehac ſeruaſſe, & iam ſeruare, & ad extremum vſque ſpiritum ſeruaturos eſſe: Arium autem, impiam eius doctrinam, diſcipulos, opinionis ſautores, quin etiam omnem hæreſim Sabellij, omnes Patropaſſianos, Marcioniſtas, Photinianos, Marcellianos, & Pauli denique Samoſateni ſectatores penitus condemnare. Iſtorum doctrinæ, omnibus idem cum illis ſentientibus, omnibus etiam hæreſibus, quæ ſacroſanctæ fidei prædictæ a ſanctis Patribus pie & Catholice in vrbe Nicæa expoſitæ aduerſantur, itemq. fidei formulæ in Concilio Ariminenſi recitatæ, vtpote fidei ſancti Concilij Nicæni, quam diximus, prorſus repugnanti (cui quidam dolo & quorumdam periurio, propter nomen vrbis Nicææ, quæ eſt in Thracia, fraudulenter inducti, Conſtantinopoli ſubſcripſerunt) nominatim anathema indicimus.

CONFESSIO FIDEI CATHOLICAE.

Fides autem tum noſtra, tum eorum quos ſupra diximus, quorumq. legationem obimus, eſt hæc quidem: Credimus in Deum Patrem omnipotentem, omnium rerum & viſibilium & inuiſibilium effectorem. Et in vnum vnigenitum Deum, Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei, genitum ex Patre, hoc eſt ex ſubſtantia Patris: Deum de Deo, lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, non factum, conſubſtantialem Patri, per quem omnia facta ſunt, ſiue quæ in cælo, ſiue quæ in terra. Qui propter nos homines & propter noſtram ſalutem deſcendit, & incarnatus eſt, & homo factus eſt: paſſus eſt, & reſurrexit tertia die. Aſcendit ad cælos, & venturus eſt iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritumſanctum. Illis autem qui aſſerunt, tempus aliquando fuiſſe, cum non eſſet; aut non ante fuiſſe, quàm natus eſſet; aut ex ijs quæ non ſunt, conſtare; aut ex alia, quàm ex Patris ſubſtantia, vel eſſentia, conſtare; aut Filium Dei poſſe conuerti & mutari; anathema indicit Catholica & Apoſtolica Eccleſia.] hæc fuit horũ pleniſſima Catholicæ fidei confeſſio, cui mox adiecerunt ſubſcriptionẽ ijdem Legati his verbis: Ego Euſtathius Epiſcopus vrbis Sebaſtiæ, Theophilus & Siluanus, Concilij Lampſaceni, Smyrnenſis, & ceterorum Legati huic fidei noſtræ declarationi manibus noſtris, noſtraque ipſorum voluntate ſubſcripſimus. Quòd ſi quis poſt hanc fidem a nobis expoſitam, aut contra nos, aut contra illos qui nos miſerunt, aliquod crimen adduxerit; cum tuæ ſanctitatis litteris ad Orthodoxos Epiſcopos, quos tua pietas probauerit, veniat, & coram illis nobiſcum de eo diſceptet; & ſi quid offenſum eſſe conſtiterit, in auctorem illius vindicetur.] At non tantum ipſi ſubſcripſere Legati, ſed & ſuæ ipſorum ſubſcriptioni nomina quoque ſubiecerunt Epiſcoporum, a quibus miſſi eorum nomine legatione fungebantur: quod teſtantur Liberij litteræ ad eoſdem redditæ. Ac iſto libello (ſubiungit Socrates) Liberius Legatos tamquam ſponſione obſtringens, in communionem recepit, datiſq. illis litteris, dimiſit.] Porro ex recitato modo libello Liberio a Legatis dato, ſatis perſpicue demonſtratur, illum ſcriptum eſſe ante perſecutionem a Valente in ipſos Semiarianos atque Catholicos excitatam: ſiquidem nulla prorſus in ea mentio perſecutionis habetur, cuius primum omnium meminiſſe oportuiſſet. Sed iam Liberij litteras redditas ad Orientales, a Socrate deſcriptas, hic recitemus.

LITTERAE LIBERII PAP. AD ORIENTALES.

Dilectis fratribus & collegis Hypatio *, Cyrillo, Hyparchio *, Vranio, Heroni, Elpidio, Maximo, Euſebio, Eucarpio, Heortaſio, Seuero, Dydimioni, Brettanio, Calicrati, Dalmatio, Ædeſio, Euſtachio, Ambroſio, Gelonio, Pardalio, Macedonio, Paulo, Marcello, Heraclio, Alexandro, Adolio, Marciano, Stenello, Ioanni, Macario *, Chariſio, Siluano, Photino, Antonio, Ayto, Celſo, Euphranori, Meletio,

* Hythio
* Hyparchio
* Macari

Patricio,

A Patricio, Seueriano, Euſebio, Eumolpio, Athanaſio, Diophanto, Menodoro, Diocli, Chryſampelo, Neoni, Eugenio, Euſtachio, Callicrati, Arſenio, Eugenio, Martyrio, Hieracio, Leontio, Philagrio, Lucio, & omnibus in Oriente Orthodoxis Epiſcopis, Liberius Epiſcopus, Italiæ, & alij Occidentis Epiſcopi, in Domino ſemper ſalutem.] hæc nomina ipſi libello fidei a Legatis dato erant appoſita.

Veſtræ litteræ, fratres dilecti, lumineque fidei illuſtrati, de pace & concordia Eccleſiæ per honoratiſſimos fratres & Epiſcopos Euſtathium, Siluanum, & Theophilum ad nos perlatæ, nobis maximam maximeq. optatam lætitiam attulerunt. Id adeo in primis, quòd veſtras ſententias & opiniones, tum cum mea, qui infimus omnium ſum, tum cum aliorum Epiſcoporum Italiæ, ceterarumque omnium regionum verſus Occidentem, ſententijs conſentire concordareque oſtenderunt, atque adeo confirmarunt.

B Hanc autem Catholicam & Apoſtolicam fidem agnoſcimus, quæ vſque a Concilio Nicæno hactenus integra ſtabiliſque permanſit. Hanc illi ipſi Patres ſe habuiſſe confeſſi ſunt: atque adeo mira alacritate & gaudio completi, omnia abſurdæ opinionis veſtigia, omnesq. eius quaſi ſcintillas relictas ſuſtulerunt. Hancq. fidem non ſolum apud populum concionando, verum etiam ſedulo ſcribendo, omnibus propoſuerunt. Cuius quidem exemplar his litteris neceſſario ſubiungendum duximus, ne qua hæreticis ad inſidias tendendas relicta ſit occaſio: quam quidem nacti, deintegro faces ſuæ maleuolentiæ in Eccleſiam intentent; magnaque diſſidiorum incendia (vt illis in more poſitum eſt) exuſcitent. Nam & hoc ipſum confitentur honoratiſſimi fratres noſtri Euſtathius, Siluanus, & Theophilus: nimirum & ſe ipſos & veſtram charitatem ſemper hanc fidem ſeruaſſe, & ad extremum vitæ diem ſeruaturos eſſe; videlicet quæ fuerit a

C trecentis decem & octo Epiſcopis Orthodoxis in vrbe Nicæa probata; quæq. & perfectam complectatur veritatem, & hæreticorum multitudini ora obturet, eorumque doctrinam penitus euertat. Neque enim tam ingens Epiſcoporum numerus fortuito, ſed Dei nutu & voluntate ad furorem Arij comprimendum coactus eſt. Immo vero eorum numero beatus Abraham tot hominum millia per fidem profligauit. Quæ quidem fides vi & nomine Conſubſtantialis, comprehenſa, tamquam propugnaculum firmum & inexpugnabile, omnes impetus & nefarias peſtiferæ opinionis Arij machinas retundit, reprimitque.

Et quamquam nequam & ſcelerati Ariani effecere, vt omnes Epiſcopi Occidentis Arimini in vnum cogerentur, quo ibi vel perſuaſione, vel (vti verius dicam) Imperatoris auctoritate, illud quod erat ad ſummam cautionem in fidei formula poſitum, aut *QVID GESTVM IN CONCILIO ARIMINENSI.*

D tollerent, aut peruerſe inficiarentur: nihil hac fraudulenta molitione omnino profecerunt. Nam omnes illi fere Epiſcopi, qui Arimini conuenerant, quiq. vel fallacibusineſcati illecebris, vel compulſi, a fide tum quidem deſciuerant: nunc tamen ad ſanam mentem reuerſi, fidei formulæ ab Epiſcopis Arimini conuocatis editæ anathema denunciarunt, & fidei Catholicæ & Apoſtolicæ Nicææ confirmatæ ſubſcripſerunt, & nobiſcum iam vna communicant: Omnes illi, inquam, in præſentia maximo iracundiæ æſtu contra dogma Arij, eiuſq. diſcipulos exardeſcunt. Quam rem veſtræ charitatis Legati cum explorate cognitam planeq. perſpectam haberent, ſuæ ipſorum ſubſcriptioni veſtra etiam nomina adiunxere. Ario autem & decretis Arimini contra fidem Nicææ ſtabilitam ſancitis (quibus item vos per verſutas blanditias in fraudem inducti cum iureiurando adhibito ſubſcripſiſtis) anathema edixere.

E Quapropter nobis videbatur conſentaneum, litteras ad veſtram charitatem perſcribere, vobiſq. iuſta & æqua petentibus opem ferre: præſertim cum per confeſſionem veſtrorum Legatorum perſpicue intelligeremus, Epiſcopos Orientis ad ſanam ſinceramq. mentem reuerſos, cum Orthodoxis Occidentis Epiſcopis in fide concordare. Neque vos ignorare volumus, & blaſphemias Arimini contra Filium Dei diuulgatas, iam etiam ab his, qui tum videbantur, fraudulenter & repentino impetu a veritate tamquam abrepti, anathemate damnari, & fidei Concilij Nicæni concordi animorum voluntate ab omnibus aſſenſum eſſe. Quin etiam per veſtras litteras omnes certiores fieri debent, vt qui per fraudem a recta fide abducti fuerint, iam tandem ex cæca hæreſis caligine ad clarum diuinumque lumen libertatis Catholicæ regrediantur. Qui quidem ſi poſt hoc Concilium letale peſtilentis doctrinæ venenum euomere voluerint, omneſque Arij blaſphemias ex animis ſuis radicitus euellere, atque adeo illis anathema *CONCORS FIDES CATHOLICA OCCIDENTALIVM.*

indicere:

indicere: ſcient ſe pariter cum Ario & eius diſcipulis, cum alijs ſerpentibus, vtpote Sa- A
bellianis, Patropaſſianis,& alterius hæreticæ prauitatis cuiuſcumque modi ſectatoribus
a communione Eccleſiæ,quæ filios adulterinos non recipit, tamquam fœderis & ſocie-
tatis expertes omnino excluſos eſſe. Deus vos,fratres cariſſimi,diu ſeruet incolumes.]
hactenus Liberij Papæ litteræ ad Orientales; quibus ſignificabatur, ijſdem,vt Catholi-
cis, Catholicam ab omnibus impertiendam eſſe communionem.

LIBERIVS ALIAS LITTERAS DEDIT DE RESTITVTIONE EPISCOPORVM.

Ceterum non has tantum pacificas ſeu communicatorias litteras Liberius Papa
Legatis dedit, ſed & alias etiam, quibus Apoſtolica præcipiebatur auctoritate, vt ijdē
qui fuerant antea expoliati ſedibus, poſt profeſſionem fidei Catholicæ habitā ſuis ipſo-
rū reſtituerentur Eccleſijs: quarū quidem auctoritate ſuas ſinguli receperunt ſedes Epi-
ſcopales. Tanta enim inerat auctoritas Romano Pontifici, vt quantumlibet ſuſpectos
homines, & qui hactenus inhæſiſſent hæreticis; iam Catholicos redditos, eiuſdem B
Romani Epiſcopi arbitrio, nemo eos recipere detrectaret. Meminit S. Baſilius de ijſdem
Liberij Papæ litteris; quibus & præcipiebatur, vt inter alios ipſe Legatorum prima-
rius Euſtathius reciperetur in ſuam Eccleſiam Sebaſtenam: qui, eiſdem oſtenſis in
Concilio Tyanenſi in Cappadocia, confeſtim ſuam recepit Eccleſiam. Porro idem Ba-
ſilius[a] aperit veternoſi hæretici vafrum conſilium in ſurripiendis hiſce a Liberio Papa
litteris. ſed de his agemus paulo poſt,cum de Concilio Tyanenſi ſermo erit. Equidem
Euſtathius ſe tunc habuit tamquam mimus in ſcena, dum vna cum ſuis Catholicam
perſonam induens,habitus vbique eſt Catholicæ fidei profeſſor atque defenſor: cum ita
Apoſtolica auctoritate ſuffultus, quocumque pergeret, Synodos cogeret, Nicænamq.
fidem probandam omnibus anteponeret.

a Baſil. epiſt. 74.

CONCILIVM HABITVM IN SICILIA.

Quidnā vero redeuntes,inter alia loca,in Sicilia Legati egerint,Socrates[b] declarat his C
verbis: His, inquit,acceptis litteris,Legati cū Euſtathio in Siciliam proficiſcuntur: vbi
Concilio Epiſcoporum Siculorū conuocato, corā illis ſimiliter fidem Conſubſtantialis
ſe ſeruare confitentur: fideiq. formulā in Concilio Nicæno confirmatam,ratam faciunt.
A quibus cum litteras in eamdem cum epiſtola Liberij ſententiam perſcriptas ad Epi-
ſcopos qui eos miſerant, accepiſſent, recta reuerterunt. Illi, epiſtola Liberij accepta,
Legatos ad Epiſcopos cuiuſque ciuitatis, qui fidem Conſubſtantialis defendebant, ora-
tum mittunt, vt omnes ex vno animorum conſenſu Tarſum Ciliciæ, tum ad fidem
Nicæni Concilij confirmandam; tum ad omnem contentionem, quæ poſt illud in Ec-
cleſia oriebatur, dirimendam, commearent. Quod quidem fortaſsis factum fuiſſet, niſi
Eudoxius ſectæ Arianæ Epiſcopus, qui tum gratia apud Imperatorem plurimum po-
terat, obſtitiſſet: qui propter Concilium editum permagna iracundiæ flamma incen- D
ſus illos grauiſsimis affecit incommodis. Macedonianos vero per Legatos, quos miſe-
runt, cum Liberio communicaſſe, fidemq. Concilij Nicæni ratam feciſſe, Sabinus
etiam in libro ſuo, De collectione rerum in Concilijs geſtarum, perſpicue declarat.]
hactenus Socrates. at id de inita gratia Eudoxij cum Valente poſtea contigit, vt ex
Theodoreto ſuo loco dicemus.

b Socrat. lib. 4. cap. 11.

Antequam autē res ab eis geſtas vlterius proſequamur,deq. Concilio Tyanæ in Cap-
padocia ea de cauſa habito agamus; reliqua,quæ eiuſdem legationis tempore in Occi-
dente ſunt geſta, ordine proſequamur. Conſtat ex litteris Illyricorum Epiſcoporum,
Euſtathium Legatum cum ſuis ad eos quoque in itinere profectum eſſe, atque pariter
ſicut Romæ & in vniuerſa Italia fecerat, fidem Catholicam prædicaſſe. Quòd igitur
viſi eſſent Legati rem ſerio agere, Liberius Papa magnam inde ſibi fiduciam compara- E
uit, vt vniuerſus Chriſtianus orbis ſub vna fide Catholica, ipſaq. profeſſione Nicæna,
Ariana hæreſi procul eiecta, redigi poſſet. Qui & ad id ipſum perficiendum haud
impigre laborauit, ſed omnes plane Apoſtolicæ functionis neruos contendit: nam
non ſatis ſibi viſum Romæ ea de cauſa Synodum agere; ſed & Legatos tum ad Illyri-
cos, & inde ad Aſianos perducendos, tum in Gallias miſit, & ad alias Occidentis pro-
uincias, ex more, vt de fide Catholica Orientalium ad Eccleſiam redeuntium vni-
uerſam Occidentalem Eccleſiam redderet certiorem: quod & factum eſt, antequam
Legati remearent in Orientem. Etenim Sozomenus[c] tradit, eoſdem Legatos redeun-
tes in Orientem tuliſſe ſecum litteras ab Epiſcopis Italiæ, Galliæ, Africæ, & Siciliæ.
Tunc autem per Liberium ad Illyricæ Eccleſiæ Epiſcopos, necnon ad Aſianos Le-
gatus eſt miſſus; fuit hic (vt ipſorum declarant litteræ) Elpidius Romanæ Eccleſiæ
presbyter

LIBERIVS PRO FIDE CATHOLICA NAVITER AGIT.

c Sozom. lib. 6. cap. 1.

LEGATIO AD ILLYRICOS.

A presbyter, & fortaſſe ille ipſe Elpidius, qui cum Philoxeno alias miſſus eſt Legatus a
Iulio Papa ad Arianos in Orientem. Quid vero per eumdem Apoſtolicæ ſedis Lega-
tum in Illyrico actum ſit, litteræ ſynodales in ipſorum conuentu ab eiſdem conſcriptæ
ſignificant, quas recitat Theodoretus, ſed confuſo plane rerum geſtarum ordine, dum
eas poſt ordinationem S. Ambroſij Epiſcopi Mediolanenſis perperam collocat; quas
hoc tempore Euſtathianæ legationis datas eſſe, eædem litteræ aperte declarant. ipſa
autem ſynodalis epiſtola ſic ſe habet [a]: *a Theod. lib. 4. cap. 8.*

Epiſcopi Illyrici, Eccleſijs Dei, & Epiſcopis dioeceſeos Aſianæ, Phrygiæ, Carophry- ILLYRICORVM EPISCOPORVM EPISTOLA SYNODALIS.
giæ, & Pacatianæ, in Domino S. Cum in vnum eſſemus coacti, & diu multumq.
de ſalutari Verbo diſceptatum eſſet; tandem confirmauimus, Trinitatem conſubſtantia-
lem eſſe, Patrem, Filium, & Spiritumſanctum. De qua re conſentaneum videbatur litte-
B ras ad vos perſcribere, non captioſe & vafre ea quæ ad cultum Trinitatis pertinent,
tradendo, ſed cum humilitate animi de illis decernendo. Has noſtras litteras miſimus
per dilectum fratrem noſtrum & collegam Elpidium presbyterum. Eſt quidem litte-
ris proditum, non in epiſtola noſtra manu ſcripta, ſed in libris Saluatoris noſtri Ieſu [b] *b 1. Cor. 8.*
Chriſti: Ego ſum Pauli, ego vero Apollo, ego Cephæ, ego Chriſti: Numquid Pau-
lus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Atque noſtra mode-
ſtia his potuiſſet eſſe contenta, vt nullas omnino litteras ad vos ſcriberet: quippe cum
veſtra prædicatione, qua Spiritumſanctum a Patre & Filio ſeparatis, tantus terror om-
nibus prouincijs, quæ a vobis adminiſtrantur, iniectus ſit. Itaque coacti ſumus domi-
num & collegam noſtrum Elpidium cum litteris Roma, quæ eſt caput Imperij, ad vos
mittere, vt diſcat, vtrum veſtra prædicatio ita ſe habeat, an non. Nam qui opinan-
C tur Trinitatem non eſſe conſubſtantialem, anathema ſunto. Et ſi quis cum huiuſmodi
communicare deprehenſus ſit, anathema eſto. His autem qui prædicant Trinitatem
conſubſtantialem eſſe, regnum cælorum paratum eſt. Quare obſecramus vos, fratres,
ne aliud doceatis, neve aliud opinemini; ſed prædicetis perpetuo Trinitatem conſubſtan-
tialem eſſe, quo poſſitis heredes regni Dei effici.

Dum hac de re ſcriberemus ad vos, commonefacti ſumus, vt in his noſtris litteris
ſcriberemus etiam de Epiſcoporum, collegarum ſcilicet noſtrorum inſtitutione: vt ſi ALIA DECRETA SYNODI ILLYRICAE.
quo modo fieri queat, e magiſtratibus qui probata ſpectataq. fide fuerunt, Epiſcopatu
functuri, cooptentur: ſin autem tales non reperiantur, e ſacerdotum collegio. Ad eum-
dem modum tum presbyteri, tum diaconi de ordine ſacerdotali ſumantur, vt omni ex
parte inculpati ſint, minime vero de curia aut militũ ductoribus. Atque propterea non
D erat animus ad vos pluribus ſcribere, quòd vnũ omnium nomine ad vos miſimus domi-
num & collegam noſtrum Elpidium, vt accurate diſcat, vtrum veſtra prædicatio ita ſe
habeat, vti a domino & collega noſtro Euſtathio accepimus. De cetero, fratres, ta-
metſi dudum in errore verſati eſtis; tamen vetere homine depoſito, nouum induite.
Atque idem ipſe frater & collega noſter Elpidius docebit vos veræ fidei prædicationem,
nimirum quòd S. Trinitas conſubſtantialis eſt, & Deus Pater cum Filio & Spiritufan-
cto ſanctificatur & glorificatur: et quòd Pater in Filio exiſtit, & Filius in Patre vna
cum Spiritufancto in omnem æternitatem.

Qua re perſpicue declarata, poterimus vere confiteri ſanctam Trinitatem conſub-
ſtantialem eſſe, vti formula fidei olim in Concilio Nicæno edita vult: quam etiam Pa- FIDEI PROFESSIO.
tres noſtri confirmarunt. Itaque hac fide prædicata, poterimus ſceleſti dæmonis retia
E euitare: quo repreſſo, copia erit cum nos per litteras ad pacem conciliandam mutuo
ſalutandi, tum vitam quietam tranquillamque degendi. Proinde ſcripſimus ad vos,
vt Arianos, qui ſunt Concilij ſententia abdicati, poſſitis cognoſcere: qui quidem neque
Filium Dei ex Patris eſſentia conſtare, neque Spiritumſanctum confiteri volunt: quo-
rum nomina ſubiunximus, Polychronius, Telemachus, Fauſtus, Aſclepiades, Aman-
tius, Cleopater. Atque hæc quidem ad hunc modum acta ſunt, ad gloriam Patris &
Filij & Spiritusſancti in ſæcula ſæculorum, Amen. Vos ad multorum annorum curri-
cula optamus in Domino Patre & Filio Saluatore noſtro Chriſto cum Sancto Spiritu,
valere plurimum.] hucuſque epiſtola Illyricorum. Quid autem actum ſit per Elpi-
dium in Aſia, ignoratur.

Porro his litteris ſynodalibus acceſſerunt litteræ Imperatoriæ ad eoſdem Aſianos *c Theod. lib. 4. cap. 6.*
conſcriptæ, quas recitat Theodoretus, hæcq. præfatur [c]: Citabo (inquit) quoque legem,
quæ

quæ & pietatem perſpicue oſtendit Valentiniani; & ſanam itidem Valentis de religione doctrinam, quam eo tempore amplectebatur, manifeſte declarat. A

LITTERAE IMPERATORVM. Imperatores Maximi ſemper Augg. Victores, Valens & Valentinianus, Epiſcopis diœceſis Aſianæ, Phrygiæ, Carophrygiæ, Pacatianæ, in Domino S.

Vbi frequenti in Concilio in Illyrico coacto multum in vtramque partem de ſalutari Dei Verbo diſceptatum erat: beatiſſimi Epiſcopi Trinitatem conſubſtantialem eſſe, hoc eſt Patrem, & Filium, & Spiritumſanctum, certis rationibus oſtenderunt. A qua fide ne digitum quidem (vt aiunt) deflectentes, debito cultu religionem præpotentis Regis proſequuntur: quam etiam noſtra celſitudo paſſim prædicari mandauit.

Attamen non eſt hæc cauſa, cur quidam dicant ſe religionem ſequi Imperatoris, qui hunc mundum gubernat: neglecto ſcilicet illius mandato, qui nobis de ſalute noſtra præcepta dat. Eſt enim præceptum Euangelij Dei noſtri, qui hanc habet velut ratam B

a Matt. 22. Luc. 20. definitamque ſententiam [a]: Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: et quæ ſunt Dei, Deo. Quid ergo vos dicitis Epiſcopi, & verbi ſalutaris Antiſtites? Quòd ſi vos eadem decernatis; tum certe mutuo vos ipſi complectimini, & Imperatoria celſitudine nolite abuti. Nolite perſequi veros Dei miniſtros, quorum precibus & bella ſedantur in terra, & incurſiones angelorum, qui a Deo deſciuerunt, arcentur: qui etiam orando peſtiferos dæmones repellere nituntur: qui vectigalia, vti leges poſtulant, penſitare non recuſant: qui poteſtati Imperatoriæ non refragantur; ſed ſancte & ſincere tum mandatum præpotentis Regis Dei obſeruant, tum noſtris legibus obſequuntur. At conſtat, vos obſtinate his rebus reſtitiſſe.

Nos patientia ſemper a principio vſque ad finem vſi ſumus: vos contra animi veſtri impotentiæ obſecuti eſtis. Sed nos a veſtra culpa volumus eſſe vacui & puri: non aliter atque Pilatus, qui cum de Chriſto iam tum inter nos vitam agente haberetur quæſtio, noluit eum interficere; & rogatus a Iudæis vt Cruci affigeretur, ſe conuertere ad C

hic ea uerba adde q. subaggend: pag: 132 notentur ab authore Orientem, petere aquam manibus, eaſque lauare cœpit, ſimul hæc locutus: Innocens ſum a ſanguine iuſti huius [Ob quam cauſam noſtra celſitudo ſemper iſtud imperauit: Ne quis quem perſequatur: Ne quis quem ſubmergat, vocetve in inuidiam Chriſti agricolas: Neve procuratores ſummi Regis exagitet; ne regnantibus nunc nobis, nihil hinc emolumenti conſecuti, poſtea vna cum ſceleris exhortatore, in ea quæ teſtamenti ipſius ſunt damna, incurratis: id quod in Zachariæ ſanguine eueniebat: nam funeſti illi, perinde ac peſtifer dæmon, qui cædis illius ſocius erat, mortis ſupplicio traditi, adueniente cælitus Rege noſtro Ieſu Chriſto, diſrupti perierunt.

Iſtud mandatum dedimus, præſentibus, audientibuſq. ea quæ facta ſunt, Amegetio, D

LEGATI APVD IMPER. Ceronio, Damaſo, Lampone, & Brinteſio.] qui hic nominantur, fuiſſe putantur Romani presbyteri apud Imperatorem Valentem legatione fungentes. ſed ſubdit: Porro ipſa Acta ad vos miſimus, vt intelligatis quæ hoc præclarum Concilium decreuerit. Nam his litteris attexuimus decreta Concilij, quæ ſummatim complectuntur iſta.

Sententiam magni & Orthodoxi Concilij Nicæni ſequentes, confitemur Filium Patri

FIDES ILLYRICAE SYNODI. conſubſtantialem eſſe. Neque certe ita intelligimus Conſubſtantialem, vt quidam olim exponebant, qui non ſincere & ex animo Concilio Nicæno ſubſcripſerunt: Neque vt alij, qui hoc tempore illos appellant Patres, & vim huius verbi, Conſubſtantialis, tollunt; ſequunturq. opinionem eorum qui tradiderunt, per hanc vocem, Conſubſtantialem, nihil aliud ſignificari, quàm Similem; per quam vocem Filius nulli creaturæ per ipſum conditæ, ſed ſoli Patri ſimilis oſtenditur. Qui iſta tradunt, Filium Dei nihil aliud quàm E

creaturam eximiam eſſe, impie plane definiunt. Nos autem non aliter ſentimus, atque duo Concilia, quorum alterum iam Romæ, alterum habetur in Gallia: Nimirum vnam eamdemque eſſentiam eſſe Patris & Filij & Spiritusſancti in tribus perſonis, hoc eſt in tribus perfectis, vt Græci, loquuntur ὑποστάσεσι. Confitemur item (vt eſt in fidei formula Nicææ edita) conſubſtantialem Dei Patris Filium ſumpſiſſe carnem ex ſancta Virgine; inter homines habitaſſe; impleuiſſeque omnem pro nobis œconomiam, naſcendo, patiendo, reſurgendo, & in cælos aſcendendo: venturum quoque denuo, vt in die Iudicij, prout quiſque ſe geſſit in vita, reddat cuique: carni vniuerſæ viſum fore: diuinam ſuam demonſtraturum potentiam: Deum carne indutum, non hominem indutum Diuinitate (*ne quis ſcilicet exiſtimaret Diuinitatem menſura hominis circumſcriptam.*) Illis autem qui contraria ſentiunt, anathema denunciamus. Pari ratione his, qui non

ingenue

A ingenue dicunt anathema ei qui aſſerit Filium non ante fuiſſe quàm naſceretur, ſed tradit eum vi & facultate prius in Patre fuiſſe, quàm re ipſa genitus eſſet, anathema denunciamus. Nam iſtud dici poteſt de omnibus creaturis, quæ non ſemper cum Deo ſunt; ſicut Filius ſemper cum Patre eſt, æterna generatione genitus.] hactenus profeſſio Synodi Illyricæ apud litteras Imperatoris ſummatim expreſſa.

Verum has litteras a Valente potius quàm a Valentiniano eſſe conſcriptas, illud in primis perſuadet, quòd in earum titulo primo loco nomen Valentis habetur inſcriptum; quodq. etiam Valentinianus hoc tempore in Gallijs ageret (vt Ammianus eſt auctor) in expeditione aduerſus Alemannos: et cum non Orientali, ſed Occidentali præeſſet Imperio; haud eius partium eſſe videbatur, vt Aſianos Epiſcopos a recto fidei tramite deuiantes admoneret, ſed erat id potius operis eius germani atque collegæ Valentis. Sed & ſi ad eos quacumque velimus ratione illum ſcripturum fuiſſe: ipſe in Gallijs agens, Galliarum potius Concilij fidem Catholicam, inſtar Romanæ, miſiſſet, quàm Illyricæ, cum alioqui omnes fidei formulæ vnius eiuſdemq. ſententiæ eſſent. Porro amplam a Deo mercedem Valens ex his conſecutus eſt, vt ex inſperato ab ingruente ac validius præualente Procopio tyranno, eius nutu liberaretur. quo modo autem id acciderit, dicturi ſumus anno ſequenti, quo id ipſum fieri contigit. VALENTIS POTIUS QUAM VALENTINIANI LITTERAE.

B

His itaque in Occidente a Liberio Papa rebus geſtis, ipſiſq. Legatis ad propria redeuntibus: factum eſt, vt ijdem Legati remeantes ab Occidente, nempe Euſtathius Epiſcopus Sebaſtiæ atque alij collegæ, ad Synodum, quæ a Catholicis agebatur Tyanæ ciuitatis Cappadociæ (eſt enim ciuitas ad radices Tauri montis poſita) ſe conferrent cum Liberij litteris, quibus inter alia ipſe in ſedem ſuam reſtitui Euſtathius petijt: quod abſque controuerſia omnes, primæ ſedis veriti maieſtatem ac pariter auctoritatē, communi ſententia fieri decreuerunt. Meminit eiuſmodi Synodi Tyanenſis Sozomenus [a] his plane verbis: Eodem tempore, dum Euſebius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, Athanaſius Ancyræ, Pelagius Laodiceæ, Zenon Tyri, Paulus Emeſæ, Otreius Melitinæ, & Gregorius Nazianzi Epiſcopus (*pater hic fuit Gregorij Theologi*) & alij multi, qui regnante Iouiano, Antiochiæ decernebant doctrinam, quòd Filius ſit Patri conſubſtantialis, tenendam eſſe: Dum, inquam, iſti omnes Tyanæ Concilium habent, litteræ Liberij & aliorum Epiſcoporum Occidentis recitantur. Ex quibus permagnam capientes lætitiam, ſcripſerunt omnibus Eccleſijs, vt tum decreta Epiſcoporum Occidentis, tum litteras Liberij & aliorum Epiſcoporum Italiæ, Africæ, Galliæ ad occaſum ſolis ſpectantis, & Siciliæ (horum enim litteras quoque Legati ex Concilio Lampſaceno ad eos miſſi attulerant) diligenter perlegerent: deinde numerum omnium (Concilium enim Ariminenſe multitudine longe ſuperabant) ſecum ſubducerent: tum & doctrinæ ſe illis & communionis ſocios adiungerent: deinceps vt in ea ſententia ſe eſſe ſuis ipſorum litteris declararent: poſtremo vt ad certum diem, quem præſtituerant, dum adhuc ver eſſet, Tarſi Ciliciæ in vnum conuenirent. Atque hi quidem hoc modo ad conueniendum in vnum locum ſe mutuo ipſi cohortati ſunt.] hactenus de geſtis in Synodo Tyanenſi ſummatim Sozomenus. SYNODVS TYANENSIS. [a] Sozom. lib. 6. cap. 12.

C

D

At quod inſuper de hac eadem Synodo Tyanenſi ex Baſilio Magno diuerſis in locis licuit inuenire, hic in medium adducamus: Atque illud in primis, quòd cum ipſe adhuc agens in ſolitudine accepiſſet de eiuſmodi collecto conuentu, ſciſſetq. illuc conueniſſe inter alios Euſebium Epiſcopum Cæſareæ Cappadociæ, qui iam a tempore ſuæ ipſius creationis aduerſus ipſum Baſilium ſimultatem gerebat, cuius rei cauſa (vt dictum eſt) idem Baſilius in ſolitudinem ſe receperat: opportunum ſibi viſum eſt, ad eamdem Tyanenſem Synodum litteras dare, quibus ſignificaret, nihil antiquius apud ſe eſſe, quàm pacem cum omnibus exoptare. Porro litteræ ad conuentum Tyanenſem conſcriptæ ſic ſe habent [b]: [b] Baſil. epiſt. 48.

E

Profunda detegens & cordium conſilia perſcrutans Dominus dedit etiam humilibus prudentiam difficilium (vt nonnulli exiſtimant) machinamentorum. Nihil igitur nos latuit, neque ex factis aliquid occultatum. Attamen nos neque videmus, neque audimus potentes quippiam aliud, quàm Dei pacem, & quæ ad ipſam maxime ſpectant. Si enim alij potentes atque magni ſint, ſuiſq. viribus confiſi: certe nos, qui nihil ſumus, & paruæ auctoritatis, numquā nos attollemus, vt in ſolitudine poſſimus rebus ſupereſſe, cū exacte ſciamus nos magis vniuſcuiuſque fratrum auxilio indigere, quàm altera manus alterius. BASILII EPISTOLA AD SYNODVM TYANENSEM.

Porro quòd in ipſa corporis ſtructura communio eſt neceſſaria, Dominus nos docuit, A
Cum enim hæc ipſa noſtra membra reſpicimus, quòd vnum non ſibi ipſi ad functionem ſatis eſt: quomodo cenſebo, me ipſum mihi ſufficere ad vitæ negotia obeunda? Neque enim pes tuto ierit, altero non ſubleuante. Neque oculus ita recte viderit, niſi alterum habeat ſocium, & cum eo vnanimiter viſibilibus ſe obijciat. Iam auditus exactior eſt, qui per vtroſque meatus vocem recipit: et multo validior apprehenſio digitorum communione.

BASILIVS PACEM QVAERIT CVM SVO EPISCOPO EVSEBIO.

Ad hæc nihil eorum vel quæ a natura, vel quæ ex inſtituto recte peraguntur, ſine conſortis conſpiratione perfici videmus; cum etiam deprecatio ipſa conſonantes non habens multo eſt inualidior. Ac Dominus dixit, cum duo vel tres vnanimes ipſum inuocant, in medio ſe illorum fore. Inſuper diſpenſationem ipſam Dominus ſuſcepit, vt per ſanguinem Crucis ipſius, ſiue terrena ſiue cæleſtia pacificaret. Quare ob hæc B
omnia, in pace manere vitæ noſtræ reſiduos dies precamur: in pace eſſe dormitionem noſtram optamus. Pro hac neque laborem effugere qualemcumque decreui; non humile quicquam ſonare vel facere; non itineris longitudinem abhorrere; non aliud quid moleſti detrectare, vt ex præmijs pacificationem conſequamur. Et ſi quis hæc nos docentes ſequatur, hic optimus etiam precationis terminus exiſtit: ſin autem in diuerſum trahatur, ego quidem neque ſic a meo iudicio recedam: ſinguli autem ipſimet ſuorum operum fructus in die retributionis agnoſcent. Vale.]

Lectis his in Synodo litteris, haud potuit tam ſancta iuſtaq. tanti viri poſtulatio ſperni: quamobrem effectum eſt, vt Euſebius Baſilium pacem rogantem, licet ſero, tandem eadem impertiret. Quo modo autem ex Synodo reuerſus ad ſuam Cæſarienſem Eccleſiam eum ex eremo accerſiuerit, ſuo loco inferius dicturi ſumus. Nunc vero Acta C
Tyanenſis Synodi proſequamur.

EVSTATHIVS SEBASTEN IN SEDEM RESTITVTVS.

Cum igitur Euſtathius atque collegæ in Synodum admiſſi, Liberij Romani Pontificis litteras communicatorias, atque aliorum Occidentalium Epiſcoporum vna cum profeſſione Nicæna recitandas obtuliſſent: ab omnibus æque, vt Catholici, communicatione Catholica digni habiti ſunt: inſuper ſecundum mandatum Romani Pontificis, cuius extabant ſpeciales litteræ, idem Euſtathius Sebaſtenus Epiſcopus in ſuam ſedem reſtitutus eſt. Sunt de his omnibus Baſilij litteræ teſtes: qui quidem probe ſciens omnia hæc ſubdole a Legatis in Synodo actitata eſſe, & nihil aliud habuiſſe apud eos Nicænam confeſſionem, niſi ad decipiendum extitiſſe mentitam laruam; voluit de his in primis ſuos admonuiſſe monachos, ad quos hæc inter alia [a]: Eſt, inquit, Nicæna fides, quam Occidentales attulerunt, Tyanenſiq. Synodo tradiderunt, a qua & D
ſuſcepti ſunt. Sed habent aſtutum quoddam dogma ad eiuſmodi ſuas mutationes paratum. Nam verbis fidei more medicorum vtuntur pro commoditate, aliter atque aliter ſeſe ad affectionum rationem ac varietatem attemperantes, &c.

[a] Baſil. epiſt. 71.

EVSTATHII SEBASTENI RES GESTAE.

Quin etiam alia occaſione idem Baſilius poſtea admonuit Occidentales, qui ab Euſtathio decepti eſſent ſub prætextu Catholicæ confeſſionis: atque qualis ipſe Euſtathius fuerit, a cunabulis pene ad illud vſque tempus res ab eo geſtas ſummatim perſtringens, his inſinuat verbis [b]: Eſt itaque vnus ex illis, qui plurimum excitant turbarum, Euſtathius ex Sebaſtia minoris Armeniæ. Hic olim inſtitutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens impias aduerſus Vnigenitum Dei blaſphemias ſtrueret, ſectator illius, & inter ſelectiſſimos diſcipulos connumeratus fuit. Poſteaquam vero ad ſuos reuerſus, a beatiſſimo Hermogene Cæſareæ Epiſcopo propter impiam E
opinionem condemnaretur; confeſſionem illi obtulit ſanæ fidei, atque ita manus impoſitionem ab ipſo obtinuit. Vbi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Euſebium Conſtantinopolitanum ſeſe contulit, qui & ipſe nihilominus impium Arij dogma tuetur (*hic eſt Euſebius, qui antea Nicomedienſem Eccleſiam rexerat, antiſignanus Arianorum.*) Inde poſtea quibuſdam ex cauſis pulſus, ad patriam ſeſe recepit: illiq. denuo erroris purgationem obtulit: ſed ita, vt celata & obtecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero vbi vtcumque adeptus eſt Epiſcopatum, anathematiſmum contra Homouſion in Synodo Ancyræ habita ſcripſiſſe deprehenditur. Ex illa ad Seleuciam profectus, cum illis quos eiuſdem habet opinionis, ea geſſit, quæ omnes norunt. Conſtantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis propoſita ſunt, conſenſit.

[b] Baſil. epiſt. 74.

Atque

A Atque ita Epiſcopatu eiectus, propterea quòd in Melitina Synodo depoſitus eſſet, viam ſibi ipſi, per quam reſtitueretur, excogitauit, eam videlicet, vt ad vos proficiſceretur. Quæ vero ſint illi a beatiſſimo Epiſcopo Liberio propoſita, & ad quæ conſenſerit, nobis clam eſt: niſi quòd epiſtolam attulit, per quam reſtitueretur. eam vbi Tyaneæ Synodo exhibuit, in ſuum locum reſtitutus eſt. Iſte itaque iam fidem eam, in quam receptus eſt, depopulatur; cumq. illis facit, qui Homouſion anathemate percellunt: deinde & hæreſi patrocinatur eorum, qui Spiritumſanctum ſpoliant Diuinitate. Quoniam igitur iſtinc vires accepit lædendi Eccleſias, ac publicandæ ſuæ impietatis fiducia, quam vos dediſtis, ad ſubuerſionem multorum vſus eſt: neceſſe eſt, vt iſtinc quoque veniat malorum iſtorum correctio: ſcribaturq. Eccleſijs, quibus quidem conditionibus ad communionem ſuſceptus ſit: ſimul vero adijciatur, quo
B modo iam mutata ſententia, gratiam a Patribus qui tum erant, acceptam, irritam reddat.] hactenus de Euſtathio Baſilius ad Occidentales. EVSTATHIVS CVR ET QVANDO DEPOSITVS.

Idemq. in eoſdem Legatos hæc ad Patrophilum: Non cogitant, inquit, quòd Romæ ſcriptum ipſorum, quo Nicænam fidem confeſſi ſunt, reconditum habetur: nec quòd e Roma acceptũ libellũ Tyanenſi Synodo obtulerunt: quin & apud nos eamdem hanc fidem habens Euſtathius in ſedẽ repoſitus eſt. Quin & propriæ orationis obliti ſunt, qua cũ in mediũ tunc conſtituti eſſent, de ſeductione conquerebantur, qua illecti conſenſiſſent volumini, quod ab Eudoxij congregatione compoſitum fuerat. Quocirca & erroris illius iſtam excogitarunt defenſionem, vt Romam abeuntes, Patrum inde fidem acciperent; atque ita noxam, qua Eccleſias ex mali conſortio læſerant, per melioris inductionem corrigerent. Sed qui tam longinquarum profectionum laborem ſuſti-
C nuerunt, tamq. ſapienter tum iſta concionati ſunt, nunc conuiciantur: vt agnoſcas eos doloſe legatione illa functos eſſe, & ſub prætextu charitatis, inſidiantium fraudem occuluiſſe. Et quæ iam circumferuntur, manifeſtum faciunt, quòd Nicænam fidem condemnauerint.] et inferius, cum eumdem Euſtathium tradit vna cum hæreticis maximam excitaſſe aduerſus Catholicos perſecutionem, a quibus in communionem minime receptus fuiſſet, hæc ſubdit: Tamquam Homouſiaſtæ perſecutionem patimur: Euſtathius vero Sebaſtenus, qui Romæ acceptum Homouſion in charta vſque ad Tyanenſes attulerat, iam illis conſenſit, licet plurimum deſideratam ipſorum communionem obtinere nequiuerit; ſiue quòd illi multitudinem contra ſe conſentientium metuerint; ſiue quod huius veriti ſint auctoritatem.] hæc omnia Baſilius. Sed & de Euſtathio eadem plane Epiphanius[b] habet his verbis: Per-
D ſecutionem paſſus eſt cum Baſilio, *Ancyrano ſcilicet*, & Eleuſio, ac reliquis. Viſus eſt autem & ad Liberium beatum Romæ Epiſcopum vna cum multis Epiſcopis Legatum agere, & editioni Synodi in Nicæa factæ, ac rectæ fidei confeſſioni ſubſcribere: verum poſtea velut recordatus & ex ſomnijs expergefactus, rurſum priora prauæ opinionis Arianorum conſectari non deſtitit.] ita ipſe.

[a] *Baſil. epiſt. 82.*

RES EVSTATHII POST SYNODVM TYANEN.

[b] *Epiph. hæreſ. 75.*

Ex tota hac autem facti huius ſerie illud in primis conſideratione dignum putamus: tantam etiam ab hæreticis cognitam fuiſſe Romani Pontificis auctoritatem, vt ijdem iam ante ſede priuati, licet poſtea in communi Concilio inter ſe habito fuerint cũ alijs in communionem accepti, & ad ſententiã dicendã admiſſi: tamen in propriam reſtitui ſedem, e qua ob hæreſim depoſiti eſſent, id non Synodi cuiuſquam, ſed Romani tantum Epiſcopi eſſe muneris rati; vt id aſſequi poſſent, illuc publicæ legationis
E functione commigrarint, & fidem Catholicam profeſsi ſint, vt ſic tum communionem Catholicam, tum etiam ſedes, e quibus damnati excidiſſent, abſoluti reciperent. Vides & illam Orientalium Epiſcoporum, eorum inquam qui Tyanæ conuenerant, mirificam erga eumdem Romanum Pontificem obſeruantiam. Etenim ſemel inſpectis allatis ab Euſtathio Liberij Papæ litteris, eumdem vt Catholicum in communionem recepere confeſſum, atque in Sebaſtenam Eccleſiam reſtituerunt, hominem alioqui ipſis omnibus, vtpote gentilem ſuum, probe notum; quem non ignorarent antiquum diſcipulum Arij, atque in hæreſim ſæpe relapſum eſſe, & ad poſtremum Eudoxij blaſphemijs Conſtantinopoli editis ſubſcripſiſſe: ſed his omnibus præſtare Apoſtolicæ ſedis litteras arbitrati, nequicquam vel leuiter ſaltem tergiuerſari ſunt auſi, verum paribus votis obſequuntur Apoſtolicæ ſedis Antiſtiti, nefas ducentes eius decretis obniti.

ROMANI PONTIFICIS SVMMA POTESTAS COGNITA ETIAM AB HAERETICIS.

Erit fortaſſe, vt quis nimiæ facilitatis Liberium arguat,qui eiuſmodi nebulones alias A
LIBERIVS EXCVSATVR. ſæpe dãnatos abſoluerit, eiſdemq. cũ Catholica communione reſtituerit quoque ſedes.
Sed quis vnquã potuit a ſubreptione reddi ſecurus? Venerunt iſti Romã non vt priuati,
ſed publica legatione muniti,ac litteris libelliſq. ſinceræ fidei cum ſua ipſorũ,tum etiam
plurimorum Orientalium Epiſcoporum ſubſcriptione firmatis, quibus tum in primis
Arianam,tum alias hæreſes deteſtabantur. Quis igitur publicæ fidei, adeoq. teſtatæ,
aliquid derogandum putaſſet,ac non (vt par erat) redeuntibus ad fidem Catholicam
a Iſa. 21. Orientalibus occurrendũ potius cum panibus (vt eſt apud Iſaiam[a]) quàm renitendum,
exiſtimaſſet? Quòd ſi culpa fuit, ſubreptores ſubdolos non cauiſſe; ea nequaquam vni
eſt adſcribenda Liberio, ſed & ipſi Romano Concilio ea de cauſa tũ coacto; immo & in
alias quoque Synodos,ac denique in totius Occidẽtis Epiſcopos refundenda videtur,qui
eorumdem Legatorum ſcriptos fidei libellos accipientes, eadem ipſos cum Romano B
Pontifice Catholica communicatione dignarunt.. Certe quidem nihil optatius his
temporibus accidere potuiſſet pijs omnibus, quàm vt Ariani Nicænæ fidei perpetui oppugnatores,
tandem poſt aſpera atque ſæuiſſima bella pacem Catholicæ Eccleſiæ laſſi
ac defatigati iam quærerent: quibuſcum eo indulgentius agendũ videretur, quo maior
eſſet delinquentium multitudo,& difficilior, immo deſperata cura ſalutis. at de his iam
ſatis. Hæc autem omnia a tempore Concilij Lampſaceni vſque ad abſolutam Synodum
Tyanenſem exceſſiſſe huius anni terminum, & occupaſſe partem ſequentis,ob rerum
multiplicitatem facile adducimur vt credamus: ſed quæ ſunt anni huius rerum
geſtarum reliqua,ordine proſequamur.

Præſens quoque annus ingenti illa clade cælitus miſſa extitit memorabilis;quam tribuentes
alij temporibus Iuliani, vel Iouiani in Imperio ſucceſſoris, plane errare noſcun- C
b Ammian. lib. 26. tur. Ammianum[b] enim, qui eodem tempore hæc ſcripſit, atque certis Conſulibus conſignata
reliquit,potius auſcultandum, quàm quemuis alium poſt plures annorum decades
eadem memoriæ commendantem,facile omnes puto concedere. ait itaque: Hoc nouatore
adhuc ſuperſtite, *nempe Procopio tyranno*, cuius actus multiplices docuimus & interitum,
ad diem duodecimum Kalen. Aug. Conſule Valentiniano primum cum fratre,
horrendi tremores per omnem Orbis ambitum graſſati ſunt ſubito,quales nec fabulæ,
TERRAEMOTVS ET MARIS EFFVSIO. nec veridicæ nobis antiquitates exponũt.Paulo enim poſt lucis exortum,denſitate præuia
fulgurum acrius vibratorum tremefacta concutitur omnis terreni ſtabilitas ponderis:
mareq. diſpulſum retro,fluctibuſq. euolutis abſceſſit;vt retecta voragine profundorum
ſpecies natantium multiformes limo cernerẽtur hærentes; valliumq. vaſtitates & montium
tunc, vt opinari dabatur, ſuſpicerent radios Solis, quos primigenia rerum ſub im- D
menſis gurgitibus amandauit. Multis etiam nauibus velut arida humo connexis, & licenter
per exiguas vndarum reliquias palantibus plurimis, vt piſces manibus colligerent
& ſimilia; marini fluctus velut grauati repulſam verſa vice conſurgerent, perq. vada
feruentia inſulis & continentis terræ porrectis ſpatijs violenter illiſi innumera quædam
in ciuitatibus,& vbi reperta ſunt ædificia complanarunt. Proinde vt elementorum
furente diſcordia, inuoluta facies mundi miraculorum ſpecies oſtendebat.

Relapſa enim æquorũ magnitudo,cũ minime ſperaretur, millia multa necauit hominũ,
& ſubmerſit: recurrentiumq. æſtuum incitata vertigine,quædam naues,poſtquã humentis
ſubſtantiæ conſenuit tumor, peſſumdatæ viſæ ſunt, exanimataq. naufragiis corpora
ſupina iacebant,aut prona.Ingentes aliæ naues extruſæ rapidis flatibus, culminibus
inſidere tectorũ,vt Alexandriæ contigit;& ad ſecundũ lapidem fere procul a littore con- E
tortæ ſunt aliquæ,vt Lanconicam prope Methonem oppidũ nos tranſeundo conſpeximus
diuturna carie fatiſcentem.] hactenus Ammianus. De Alexandrinis quidẽ teſtatur
c Sozom. lib. 6. cap. 2. Sozomenus,inſtituiſſe anniuerſariam memoriã eiuſmodi terræmotus, cum ait[c]: Eo die
quo iſta acciderunt (quem γενέθλια, id eſt, natalitia terræmotus vocant) feſtum quotannis
Alexandrini etiamnum agunt, in quo quamplurimis per totam vrbem lucernis
accenſis,& precibus ad Deũ gratias agendas fuſis, cum magno ſplendore hunc diem feſtum,
& non minore cum reuerentia celebrant.]hæc ipſe.Porro longe diuerſum fuit eiuſmodi
Alexandrinorum feſtum ab eo quod Gentiles Ægyptij ex auita ſuperſtitione, ac-
d Herod. lib. 2. cenſis item per totam prouinciam lucernis (quod teſtatur Herodotus[d]) agere conſueuerant.

S. Hieronymus de his hoc item anno ſecundo Valentiniani & Valentis Impp. hæc

A ſummatim habet in Chronico: Terræmotu per totū Orbem facto, mare littus egreditur, & Siciliæ, multarumq. inſularum vrbes, & innumerabiles populos oppreſſit.] Idemq. in rebus geſtis S. Hilarionis, cum eiuſdem meminit cladis, & ipſius Deo cari atque ſanctiſſimi viri res præclare geſtas commemorat, recenſet grande illud ab eo tunc miraculum editum, his verbis: Ea, inquit, tempeſtate, terræmotu totius Orbis, qui poſt Iuliani * mortem accidit, maria egreſſa ſunt terminos ſuos; & quaſi rurſum Deus diluuium minaretur, vel in antiquum chaos redirent omnia, naues ad prærupta delatæ montium pependerunt. Quod cum viderent Epidauritani, frementes ſcilicet fluctus & vndarum moles & montes gurgitum littoribus inferre, verentes quod iam eueniſſe cernebant, ne oppidum funditus euerteretur; egreſſi ſunt ad ſenem, *Hilarionem videlicet*, & quaſi ad prœlium proficiſcentes, poſuerunt eum in littore. Qui cum tria Crucis ſigna pinxiſſet in ſabulo, manuſq. contra tenderet; incredibile dictu eſt, in quantam altitudinem intumeſcens mare ante eum ſteterit; ac diu freniens, & quaſi ad obicem indignans, paulatim in ſemetipſum relapſum ſit. Hoc Epidaurus & omnis illa regio vſque hodie prædicat, matreſq. docent liberos ſuos ad memoriam in poſteros tranſmittendam. Vere illud, quod ad Apoſtolos dictum eſt [a]: Si credideritis, dicetis huic monti, tranſi in mare, & fiet: etiam iuxta litteram impleri poteſt, ſi tamen quis habuerit Apoſtolorum fidem, & talem, qualem illis habendam Dominus imperauit. Quid enim intereſt, vtrum mons deſcendat in mare, an immenſi vndarum montes repente obriguerint, & ante ſenis tantum pedes ſaxei, ex alia parte molliter fluxerint? Mirabatur omnis ciuitas, & magnitudo ſigni Salonis quoque percrebuerat. Quod intelligens ſenex, in breui lembo clam nocte fugit; & inuenta poſt biduum oneraria naui, perrexit Cyprum.] hæc Hieronymus de Hilarione magis expaueſcente fluctus humanarum laudum, quàm ingruentes gurgites vaſtiſſimi pelagi exundantis.

* Iouiani

S. HILARIONIS GRANDE MIRACVLVM.

a Matth. 17.

B (margin letter at "cis ſigna pinxiſſet")

C (margin letter at "perrexit Cyprum")

Meminit de eiſdem quoque terræmotibus & maris excreſcentia idem auctor in commentarijs in Iſaiam prophetam [b], cum agit de muris Areopolis terræmotu collapſis: quæ ſua ipſius infantia, nempe, vſitato ipſius more loquendi, cùm puer eſſet, accidiſſe teſtatur: nam alibi tempore obitus Iuliani, ſe ſub grammaticæ profeſſore, ea facultate inſtitutum fuiſſe teſtatur. Agit quoque de iiſdem Sozomenus [c], ſed male refert ad tempora Iuliani: quo errore etiam Nicephorus [d] lapſus eſt, & alij hos ſecuti. non ſic quidem Oroſius [e], qui ea ſub Valentiniano atque Valente Imperatoribus contigiſſe tradit. Si quid autem futurorum malorum portendendi ijs caſibus vim ineſſe ex diuina ordinatione quis velit: diri ſchiſmatis ſequenti anno in Eccleſia Romana ſubſecuti, & perſecutionis aduerſus Catholicos a Valente Imperatore in Oriente excitatæ, hæc fuiſſe prænuncia, dicere æque poterit. ſed de his hactenus.

b Hieronym. in Iſa. cap. 15.

c Sozom. lib. 6. cap. 2.

d Niceph. lib. 10. cap. 39.

e Oroſ. lib. 7. cap. 32.

D (margin letter at "cuti, & perſecutionis")

Eodem hoc anno ab iiſdem Imperatoribus de clericis reſcriptum datum eſt, qui e curia tranſiſſent ad munia clericatus. Quoniam autem complures (quod ſæpe ſuperius dictum eſt) vitandi cauſa onera curialia, atque potiendi Eccleſiæ priuilegijs, inter clericos allegi feſtinarent: placuit iiſdem Auguſtis, vt nonniſi qui decennio in clericali functione perſeueraſſent, iiſdem clericis conceſſis liceret potiri immunitatibus: ita ipſis Auguſtis reſcribentibus ad Modeſtum [f] P. P.

PROBATVS TEMPORE CLERICATVS DIGNVS IMMVNITATE.

f l. 19. de Epiſc. & cler. Cod. Theod.

Quicumque ex curialium natus genere ad clericatum venerit, & per iudicium ſanguinis cœperit poſtulari, certi temporis definitione defendatur. Vt ſi in conſortio clericatus decennium quietis impleuerit; cum patrimonio ſuo in perpetuum habeatur immunis. Si vero intra finitos annos fuerit a curia reuocatus; cum ſubſtantia ſua functionibus ſubiaceat ciuitatis. Obſeruando hoc, vt hi quos decennium vindicat, petitione ſuperflua minime fatigentur. Dat. XVI. Kalend. Nouembr. Hierapoli, Valentiniano & Valente AA. Coſſ.]

E (margin letter at "munis. Si vero")

Rurſum vero quòd Chriſtiani ſub Iuliano Imperatore quamplurimum vexati fuiſſent, iidemq. iam regnantibus Principibus Chriſtianis, in templa deorum acceptas iniurias vindicare ſatagerent; viſum eſt Gentilibus (ad eam euitandam incurſionem) adhibendam eſſe cuſtodiam Chriſtianorum a magiſtratibus ingenti perſoluta pecunia impetratam: quod ne fieret, iidem Imperatores ad Symmachum præfecturam Vrbanam Romæ adminiſtrantem in hæc verba reſcripſerunt:

CVR CVSTODIAE ADHIBITAE TEMPLIS DEORVM.

Quiſquis ſeu Iudex, ſeu apparitor ad cuſtodiam templorū homines Chriſtianæ religionis appoſuerit: ſciat non ſaluti ſuæ, non fortunis eſſe parcendum. Dat. XV. Kalend. Decembr.

LEGES VALENTINIANI ET VALENTIS IMPP.

a Hier. in præf. lib. 2. comment. in epiſt. ad Galat.
b Ammian. lib. 27.
c l. 2. tributa in ipſis ſpeciob. inferend. C. Theod.

Decembr. Mediol. Valentiniano & Valente AA. Coſſ.] Magno plane impetu popu- A
li quati idolorum templa conſueuiſſe, S. Hieronymus[a] auctor eſt: ſed de his ſuo loco
inferius pluribus. Symmachi quidem putamus eiuſmodi fuiſſe in Vrbe ſtudium, vt cu-
ſtodia Chriſtianorũ (quòd aliter non videri poſſet ſatis conſultum eſſe) idolorũ templa
cuſtodirentur; quem ſcimus Gentiliciæ ſuperſtitionis fuiſſe acerrimũ defenſorem. Suc-
ceſſiſſe autem in præfectura Vrbana Symmachum Aproniano Chriſtianorum perſe-
cutori tempore Iuliani, Ammianus[b] eſt auctor. Porro Symmachi domum incenſam
fuiſſe a furenti populo ob vinum denegatum, idem affirmat: ad ipſum enim extat ea
de re eorumdem Imperatorum reſcriptum[c]; cuius cum idem eſſet tardior executor,
immo inficiator, eo modo, quem Ammianus deſcribit, populi totius in ſe furorem con-
uertit. At de Symmachi in Chriſtianam religionem inſidijs ſæpe inferius.

d l. 4. de cenſ. C. Theod.

Laude quoque digna ea fuit eorumdem conſtitutio Imperatorum, qua ſacras virgi- B
nes, ac viduas, necnon pupillos exemptos voluerunt a cenſu capitationis, cum ijdem ſic
reſcripſerunt ad Vi'uentium Præfectum Prætorio Galliarum[d]:

In virginitate perpetua viuentes, & eam viduam, de qua ipſa maturitas pollicetur
ætatis, nulli iam eam eſſe nupturam: a plebeiæ capitationis iniuria vindicandas eſſe
decernimus: Item pupillos in virili ſexu vſque ad viginti annos ab iſtiuſmodi functio-
ne immunes eſſe debere: Mulieres autem, donec virũ vnaquæque ſortitur. Dat. X. Kal.
Decembr. Valentiniano & Valente AA. Coſſ.] Addiderunt inſuper, ne Chriſtiani ab exa-
ctoribus die Dominico conueniri poſſent[e]. Sed & illud perutile Reipublicæ, cum vo-
luerunt, ne mercatores carius ſuas merces vendant, eſſe muneris Epiſcopalis prouiden-
tiæ[f]. Lege etiam lata vetuerunt addiſci atque doceri improbatas magicas artes[g].

e l. 10. de Exact. C. Theod.
f l. 1. C. de Epiſc. aud.
g l. 8. C. de maleſic.
h l. 9. C. de Iudæis.
i l. 2. de pœnis. C. Theod.

Cohibuerunt quoque milites, ne in ſynagogis Iudæorum hoſpitia ſibi quærerent[h]. C
Quòd enim haud pridem cum Gentilibus, Iuliani temporibus, aduerſus Chriſtianos Iu-
dæi conſpiraſſent; mutato iam rerum ſtatu, ſicut Gentilibus, ita & Iudæis Chriſtiani
milites negotium faceſſebant. Vetuerunt etiam ijdem Imperatores, ne Chriſtiani delin-
quentes damnarentur ad ludum[i]: id enim iam diu ante abolitum, idem impius Iulia-
nus in odium Chriſtianorum reuocauerat in priſtinum vſum.

IESV CHRISTI ANNVS	LIBERII PAP. ANNVS	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS
366.	15.	3.

k Ammian. lib. 26.
l Ammian. lib. 27.

SEquitur Chriſti annus trecenteſimus ſexageſimus ſextus, quo Gratianus filius Va- D
lentiniani Imperatoris, nobiliſſimus puer, Conſul creatus eſt, cui iunctus col-
lega Dagalaiphus; quem antiqua peritia probatum, militiæ rectorem conſtituerat Io-
uianus[k], eodemq. munere in Gallijs apud eumdem Valentinianum in Alemannica ex-
peditione hoc tempore fungentem. Vrbana vero præfectura poſt Symmachum Romæ
eſt collata hoc anno Lampadio, vt puto, Chriſtiano homini, qui expenſas exhiberi
ſolitas in munificentiſſima munerum editione, contulit in pauperes agentes in Vatica-
no; qua ex cauſa plebem in ſe concitauit, adeo vt parum abfuerit, quin ipſius ædes po-
ſitas prope Conſtantini Lauacrum iniectis facibus illa combuſſerit. ſed hæc de Lampa-
dio pluribus Ammianus[l].

PROCOPIVS TYRANNVS ATQVE MARCELLVS EXTINCTI.

m Ammianus lib. 26. 27.

Quòd autem primum ad huius anni in Oriente res geſtas pertinet: aperto iam ve-
re, Valens iuncto ſibi Lupicino Magiſtro equitum, aduerſus Procopium tyrannum va- E
lidius agens, deſertum illum a ſuis, fugamq. captantem, ſed a fugæ comitibus vinctum
ad ſe perductum, capite truncari iuſſit, quod ad Valentinianum tranſmiſit in Gal-
lias. accepit illud ipſe Pariſijs, cum excepit Iouinum Magiſtrum equitum victorem re-
deuntem ab Alemannis: factumq. eſt, vt cum Valens Lupicinum, tum Valentinianus
Iouinum, ambos Magiſtros equitum, ob res præclare geſtas in ſequentem annum Con-
ſules deſignarent. Poſt extinctum Procopium, Marcellus eius cognatus agens cum mili-
tibus apud Nicæam, tyrannidem arripuit: ſed captus a Valentis militibus, diuq. tor-
tus occiditur. hæc autem omnia pluribus Ammianus[m]. Talem conſecuti ſunt finem,
qui Iuliano ſicut ſanguine, ita & impietate coniuncti, poſt eum vendicare ſibi Imperium
ſtuduerunt. quibus extinctis, omni ſpe deſtituta Gentilitas languens emarcuit, deſpe-
rans penitus, poſſe amplius a Chriſtianis regimen Imperij in ſe transferre.

Ceterum

A Ceterum ſi non ea qua cœptum eſt felicitate, fuit poſtea a Valente Imperium propagatum: id accidit, quòd vera religione, eius fundamento, cui tanta moles innititur, imperantis impietate conuulſa; ipſum plane totum neceſſe fuit Imperium concuti, ſed & poſterni, niſi fuiſſet aliena pietate ſuffultum. Præbens enim aures infelix domeſticis Arianis, Valens Arianus euaſit. Vtinam vel Themiſtium audiſſet poſt victoriam de Procopio adeo opportune philoſophantem,& inter alia verba illa in eius aures ingerentem [a]: Non enim tibi tantũ, o Rex, ſancta conuenit ſapere;ſed etiam eos qui tecum verſantur, ſancta decet proferre; ac ſi vnumquodque verbum eorum quæ in tuas aures incidunt, illorum eſſet, quæ pura manu inſcribantur.] hæc & alia multa optima proficuaq. regimini coram illo diſſeruit: ſed ſurdo(vt aiunt) ingeſſit fabulam: nam omnem poſthac cum pietate humanitatem exuens,factus eſt dirus piorum perſecutor,cuius B rei cauſa meruit ab eodem philoſopho poſtea corripi.

a Them. orat. 9.

At ſi ciuili bello iam penitus extincti ſunt duo hoc anno tyranni; nequaquam tamen ab externo ceſſatum eſt: ſiquidem cœptum bellum Gothicum, triennio perdurauit. Valens enim (inquit Ammianus [b]) vt conſulto placuerat fratri, cuius regebatur imperio, arma concuſſit in Gothos, ratione iuſta permotus, quòd auxilia miſere Procopio ciuilia bella cœptanti.] hæc Ammianus,qui res per Valentem geſtas his tribus annis, quibus nihil mali intulit Gothis,ſed eos ſolum,coegit ad pacem poſcendam, exacte proſequitur. Cum autem ipſo expeditionis exordio ambitioſum apparatum (ſic eum idem nominat auctor) ad proximum bellum idem Valens magno ſtudio comparaſſet;decreuit ante profectionem ſacro initiari baptiſmate. Id quidem hoc anno tertio eius Imperij factum eſſe,S. Hieronymus habet in Chronico, cui conſentiunt quæ tradit Theodo- C retus, dum ait id accidiſſe, cum ipſe Gothicum bellum eſſet auſpicaturus. Quo modo autem blanditijs coniugis pellectus ſit, vt ab Eudoxio Epiſcopo Conſtantinopolitano hæreticorum omnium ſceleſtiſsimo conſenſerit ſacro initiari baptiſmo, idem auctor narrat his verbis [c]:

BELLVM GOTHICVM TRIENNALE.

b Ammian. lib. 27.

c Theod. lib. 4. cap. 11.

Iam vero ad reliquam hiſtoriam veniam, & tempeſtatem, quæ multos fluctus, eoſq. turbulentiſsimos in Eccleſijs excitauit, primum explanabo. Nam Valens potitus Imperio,quamquam primo doctrinæ Apoſtolicæ ornamentis decoratus, cum Gothi Iſtrum traieciſſent, & Thraciam popularentur; conſilio inito de colligendo exercitu, & bello contra eos ſuſcipiendo, non putauit ſibi conſentaneum, vt nudus diuina gratia expeditionem faceret; ſed ſe perfecta ſacroſancti baptiſmatis armatura tegeret: idq. præclare ſapienterque admodum: Poſtea tamen & nimia animi mollicie diffluere, & verita- D tem aperte prodere cœpit: idemq. ei accidit miſero,quod primo noſtro parenti Adam. Nam verborũ lenocinijs coniugis ſuæ delinitus,in ſeruitutem datus eſt,& factus non captiuus ſolum, ſed etiam muliebrium verborum fallacijs obſequens. Siquidem illa erroris Ariani laqueis ante irretita, maritum in eoſdem inducere laborauit: cuius hortatu in hortendum blaſphemiæ barathrũ præceps cum ea deiectus eſt. Eudoxius autem, qui adhuc Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ clauum tenebat,non vt eã rite gubernaret, ſed tãquam nauem vndis obrueret,hos non modo in hunc induxit errorem, verum etiam eidem conſecrauit. Eodem tempore igitur,dum Valens ſacro baptiſmatis initiatur myſterio,Eudoxius eum miſerum obſtringit iureiurando, vt in eo impio dogmate perſeueret; & omnes qui contrariæ doctrinæ adhæreſcunt, vbique Eccleſijs exigat. Itaque Valens, relicta doctrina Apoſtolica, hoc pacto ad partem aduerſariam traductus eſt: atque non E longo temporis ſpatio interpoſito,cetera quæ iuſiurandum poſtulabat, executus eſt.] hæc Theodoretus. quæ autem poſt ſubdit de expulſis ex ipſorum ſedibus Epiſcopis Orthodoxis,ſuo loco dicturi ſumus.

VALENS BAPTIZATVR AB EVDOXIO, ET LABITVR IN HAERESIM ARIANAM.

Hic vero admonendum putamus lectorẽ, de exordio perſecutionis Valentis complures antiquorum hallucinatos eſſe, ac primũ Socratem [d], & Sozomenũ [e], & alios horum veſtigia conſecutos: ſed & Oroſium,cum negat id factum, niſi poſtquam Valentinianus frater,cuius timore continebatur,ex hac vita diſceſsit. ait [f] enim: Valens ab Eudoxio Epiſcopo Ariani dogmatis aſſertore & baptizatus & perſuaſus, in ſæuiſsimam hæreſim declinauit: ſed malignam inſectationem diu texit, nec voluntati poteſtatem admiſcuit, quoad viuentis fratris auctoritate compreſſus eſt: contemplabatur enim de eo, quantam vim in vlciſcenda fide Imperator poſſet exercere, qui tantam conſtantiam pro retinenda quondam miles habuiſſet.] hæc ipſe. Ceterum ſanctus Hieronymus, vna cum

d Sozom. lib. 4. cap. 8. 5.
e Sozom. lib. 6. cap. 7.
f Oroſius lib. 7. cap. 12.

PERSECVTIO AB ARIANIS ADVERSVS CATHOLICOS EXCITATVR.

a Hieronym. in Chronico.

cum baptiſmate ſuſcepto a Valente cœptos vexari Catholicos, tradit, cum ait [a]: Valens ab Eudoxio Arianorum Epiſcopo baptizatus noſtros perſequitur.] in quam ſententiam libentius imus; cum & illud Oroſio conceſſerimus, eumdem Valentem poſt fratris obitum grauius Eccleſiam perturbaſſe. Qui enim non erubuit in contraria fratri fidei profeſſione fieri Chriſtianus, & a nefandiſſimo Ariano homine baptizari; haud exiſtimamus pro eadem propaganda hæreſi veritum eſſe germanum vindicem impietatis. At ſi hoc quoque dederimus, ipſum ab omni infeſtatione Eccleſiæ Catholicæ quieuiſſe: quoſnam ſpiritus animoſque ſuſcepiſſe putamus ipſos Arianos inſurgendi aduerſus fidem rectam, eiuſque ſtudioſos, cum ſcirent Imperatorem eiuſdem impietatis profeſſorem a ſuis ipſorum partibus ſtare? Quamobrem ab hoc anno vſque ad eiuſdem Valentis necem, quam numine vlciſcente ſubijt, Eccleſiam Orientalem exagitatam eſſe Arianorum procellis, nemo iure poterit dubitare. Quin & cum relegationem B Epiſcoporum factam eſſe ſequenti anno Socrates [b] ex Conſulibus definierit; inde patet, non ipſos tantum Arianos, ſed & Valentem Imperatorem eiſdem conniuentem, Catholicos Epiſcopos inſecutum eſſe.

b Socrat. lib. 4. cap. 10.

GREGORIVS NAZ. ET BASILIVS VOCANTVR EX EREMO.

Cum igitur omnibus Orientis Eccleſijs ex ſuſcepto ab Ariano baptiſmate innotuerit perfidia Imperatoris; Orthodoxi omnes Epiſcopi, tamquam ad prœlium claſſico excitati, arma capeſſunt, contraq. omnes aduerſariorum futuros inſultus ſeſe muniunt & obfirmant. Tunc namque opportunum viſum eſt tempus, vt duo illa cæli tonitrua, Gregorius Nazianzenus atque Baſilius, ex eremo ad arenam certaminis prodeuntes, in hoſtes fidei cominus fulmina verbi iacerent. Primum id obtinuit Gregorius pater iam ſenio prægrauatus, vt ſibi ad ſubeundam ſenilibus humeris iam imparem ſarcinam filius robuſtus viribus præſto eſſet: licet id ſæpe ante fruſtra tentaſſet, illumq. penitus re- C fragantē expertus eſſet. At cum infelix ſtatus Orientalis Eccleſiæ, iam colla erigentibus Arianis, & minas cædeſq. ſpirantibus, tum etiam ſacri parentis ſenectus ſub onere paſtorali fatiſcens, eum inuitum licet diuque refugientem ac penitus renitentem, traxere tamen e Pontica ſolitudine Nazianzum, adnitentibus eumdemque funem cum patre trahentibus alijs Gregorij perneceſſarijs, ad id litteris, precibus, atque adeo obiurgationibus & amantiū contumelijs adhuc cunctantem hominem compellentibus. erat ex ijs vnus Boſphorius Coloniæ Epiſcopus, ad quem iam cedens danſque manus ipſe Gregorius ſic ſcribit [c]:

c Greg. Naz. epist. 14

EPISTOLA GREGORII AD BOSPHORIVM DE SVO REDITV.

Arbitrabar mihi pro ijs quoque quæ præceſſerunt, a vobis purgationem excuſationemque deberi. Ita vecors ſum & ſtolidus. Quoniam autem obiurgandi finem non facitis, ſed prioribus certaminibus aliquid ſemper adijcitis, nouiſque contumelijs vete- D *res cumulatis: haud ſcio, qua cauſa permoti, ſiue quòd nos exoſos habeatis, ſiue vt noſtri contemptu aliorum gratiam vobis concilietis: hæc quidem Deo & noſcenda & iudicanda relinquimus, quem nulla res fugit (vt ait Scriptura) etiam ſi veritatis laruam prætendamus, vt ſpecioſior ſit apud multitudinem prætextus. Tuæ autem pietati hoc denuncio, nos manus dare & cedere; atque Eccleſiæ curam, Deo dante, pro virili noſtra, ſine cunctatione ſuſcepturos eſſe (quandoquidem hoc contenditis, atque præſertim vrgente hac tempeſtate, propter imminentem, vt ipſe ſcribis, aduerſariorum incurſionem) humileque hoc corpus Deo commendaturos eſſe, quamdiu durabit, vireſque noſtræ ferent, ne nos oneremus atque obruamur, tum a vobis condemnati, tum varijs vniuerſi cleri querelis & lamentationibus nos opprimentis clamoribus impetiti, atque Eccleſiam neglectam cernentes, ac permultorum etiam animum offendentes &* E *vulnerantes, tamquam Eccleſiæ negotia nihili faciamus; ac denique ne vos diutius in noſtri contemptione laboretis. Idq. faciemus precum veſtrarum auxilio ſuffulti, etſi tu Eccleſiæ præfecturam accipere detrectas, vt & ipſe ſcribis, & res ipſæ fidem faciunt. Præſtat enim illis curis immorari, quàm his: quandoquidem omnino nos vexari & affligi neceſſe eſt, Deo res noſtras ita conſtituente.*] hactenus Gregorius ad Boſphorium.

GREGORIVS NAZ. REVERSVS HABVIT APOLOGETICAM ORATIONEM.

Erant namque illæ de Gregorio querelæ omnium, crebræq. lamentationes & iurgia, quòd neglecta Dei Eccleſia, ſuæ tantum ſalutis, ſpretis ceteris, rationem habuiſſet, inſtituiſſetque vitam ſibi tantum proficuam; quodq. inſuper priuatæ ſuæ vtilitati poſthabuiſſe viſus eſſet parentum ſenectutem: vnde & nonnullis ſuppetebat occaſio eumdem etiam contumelijs inceſſendi. Quamobrem ſimulac redijt Nazianzum, pro concione ſuam Apologiam dixit in auditorio frequentiſſimo: vbi cum in primis

A fugæ ſuæ in ſolitudinem rationem attuliſſet, quæ omnibus digna iuſtaq. videri potuiſ-
ſet; reditus quoque ſui, cur tandem ceſſerit, cauſas adducit in medium, atque ait [a]: Me
in primis ad reditum impulit veſtri deſiderium, & quia vos viciſſim deſiderio mei fla-
grare ſentiebam: neque enim quicquam ad amorē ita firmum eſt, ac beneuolentia mu-
tuo repenſa. Deinde mea hæc cura, meus hic labor, hoc eſt ſacroſanctorum parentum
canicies & infirmitas, mei deſiderio magis quàm ſenectute languentium: huius, in-
quam, Patriarchæ Abrahæ, cari ac venerandi mihi capitis, atque Angelorum nume-
ro habendi, & Sarræ nos in fidei doctrina ſpiritualiter parturientis: quorum cum ſe-
nectutem, corporiſque imbecillitatem ſubſidio meo atque ope fulcire ſummis votis op-
tauerim, eaq. pro virili mea expleuerim; adeo vt philoſophiam quoque ipſam, *nem-
pe monaſticum inſtitutum*, cuius poſſeſſione ac nomine nihil carius habebam, con-
B templerim: vel, vt verius loquar, hoc primum philoſophice contenderim, ne philo-
ſophantis ſpeciem præberem: non tuli mihi ex vna cauſa laborum meorum omnium
fructum intercidere, benedictionemq. petire, &c.] ſubdit etiam, ſe inobedientiæ pœnæ
metu tandem obſecutum eſſe parenti, iſtis verbis:

[a] Greg. Naz. Apolog. 1.

QVOMODO GREGORIVS OBEDIRE COACTVS REDIIT NAZIANZVM.

Cum diu in his animo perplexo & ancipiti fuiſſem, atque in vtramque partem me
ipſum libraſſem, atque vndæ more dubijs ventis huc atque illuc inflexus fuiſſem; tan-
dem vehementiori ceſſi, meque vinctum abſtraxit inobedientiæ metus.] ac denique
perorans: His, inquit, rationum excantamentis memet delinio, ſenſimque animus ce-
dit, ac ferri inſtar emollitur, rationibuſque ipſis temporis auxilium accedit: Deique le-
ges & iuſtificationes, quibus totam vitam meam commiſi, in conſilium adhibeo. Quo-
circa non refractor, non contradico (vt Domini mei verbis vtar, cum non ad Impe-
C rium & præfecturam vocaretur, ſed tamquam ouis ad cædem duceretur) ſed & pro-
cumbo, & ſub potentem manum Dei me deijcio, priſtinamque meæ ceſſationis & ino-
bedientiæ (ſi quid hoc nomine peccati) veniam peto. Tacui, ſed non ſemper tacebo.
Subduxi me aliquantiſper, vt me ipſum inſpicerem, ac mærori ſolatium afferrem: ſed
nunc eum in eccleſia plebis exaltare, & in cathedra ſeniorum laudare perplacet. Si illa
reprehenſionem, hæc veniam merentur. Quid longiori oratione opus eſt? Habetis nos
paſtores atque collegæ: habeſq. grex ſacroſancte, Chriſtoq. paſtorum principe digne:
habes, o pater, me ad omnia victum, non tam externis, quàm Chriſtianis legibus tuæ
poteſtati ſubiectum: habes obedientiam: benedictionem repende, &c.]

GREGORIVS NON EST FACTVS EPISCOPVS, SED ADIVTOR PATRIS

Hic autem admonendus eſt lector, errare eos, qui exiſtimarunt, eumdem Grego-
rium Theologum ex eremo redeuntem ſublatum eſſe ad thronum Epiſcopalem Eccle-
D ſiæ Nazianzi. Id quidem cum in primis vetaretur a Nicæno canone [b] haud pridem
edito, ne vno ſuperſtite alius daretur Antiſtes Eccleſiæ; quod & S. Auguſtinus doluit
ignotaſſe [c], cum a Valerio Epiſcopo Hipponenſi ordinaretur Epiſcopus: adhuc inſuper
eiuſdem Gregorij aſſertione (vt ſuo loco dicemus) exploratum redditur, ipſum num-
quam Eccleſiæ Nazianzenæ fuiſſe ordinatum Antiſtitem, ſed acceſſiſſe patri Epiſcopo
in ſacerdotali functione adiutorem: de quo ſuſcepto in ſe munere hæc alias ibidem in
publica concione [d]: Nunc quidem cum præclaro parente curam hanc ſuſcipere non re-
cuſo, velut magnæ aquilæ & altiſſime volanti pullus non incommodus e propinquo
aduolans.] hæc ipſe. Quòd vero illud pariter inijſſet conſilium, ſic ſeni parenti præſto
eſſe dum viueret, vt tamen eo ex hac vita decedente, relictam repeteret ſolitudinem;
ideo mox hæc ſubdit: Poſtea vero pennam ſpiritui meo, quo volet, & quoquo modo
E volet, ferendam dabo: nec quiſquam erit, qui me cogere, aut aliorſum traducere poſſit,
cum eo conſultantem. Nam etſi paternis laboribus ſuccedere, dulce eſt; ac noto & fa-
miliari gregi præeſſe, iucundius eſt, quàm externo & alieno, addam etiam, Deo cari-
us (niſi me amor fallit, & mentem eripit conſuetudo) non tamen conducibilius eſt,
nec tutius, quàm vt volentes volentibus præſint.]

[b] Concil. Nican. can. 8.
[c] Aug. epiſt. 110.
[d] Gregor. Naz. orat. ad patrem.

GREGORIVS MVNVS CONCIONANDI ARRIPVIT.

Reuerſus igitur Gregorius Nazianzum, illam potiſſimam ſibi partem curæ paſtora-
lis arripuit, quæ in Dei verbo prædicando, ſimulq. hæreticos inſectando, veritatemq.
Catholicam illuſtrando verſatur: quod & ab eo in primis opportunitas temporis exige-
bat, cum hæreſis Ariana decorata diademate Imperatoris petulans procaxq. geſtiret, in-
ſtarq. filiæ Herodiadis ſaltatricis, non vnius tantum Ioannis capitis dono contenta,
omnium Epiſcoporum Orthodoxorum ſanguinem temulenta ſitiret. Prodijt ex aduer-
ſo Gregorius; tuncq. inter alias luculentas orationes illam in ipſo ingreſſu ad populum

habuit,

habuit, cuius eſt titulus, Ad ſancta lumina] in qua plane conſpicitur, quo animi ardo- A
re pugnaturus aduerſus hoſtes in campum deſcenderit: nam hæc inter alia[a]: Animi voluptatem tenere nequeo: diuino furore rapior: propemodum etiam inſtar Ioannis, fauſtum nuncium profero, non quidem vt ille præcurſor, ceterum a ſolitudine veniens, &c.] Qua quidem oratione ſummo conſilio, quos ſciret nuper Dei Eccleſiam hoſtes eſſe peruaſos, primum omnium expugnat atque proſternit, dum prima ab ipſo initio orationis aduerſus inanem Gentilitiæ ſuperſtitionis cultum tela contorquet; ac ſubinde his ſuccedentes Chriſtianæ fidei perduelles Arianos viribus Imperatoris ſuffultos promptus adoritur. Sed fuerunt iſtæ Gregorij velitationes potius, quàm pugnæ, reſpectu plurium fortiſſimorum certaminum, quæ aduerſus eoſdem poſtea inijt: de quibus ſingulis ſuis locis dicturi ſumus.

a Greg. orat. ad ſancta lumina.

At cum ad tot tantaq. aduerſus agmina hoſtium cienda prœlia, præſentia quoque B
Baſilij expetenda merito videretur; id ipſum Gregorius curauit propenſius vna cum Euſebio Epiſcopo Cæſareæ Cappadociæ, antea (vt diximus) in eum inſenſo, ſed iã æquioris animi reddito, vt Baſilius e Pontica eremo reuocaretur in patriam. Porro viſum eſt Gregorio, his litteris præuenire Baſilium, antequam ab Euſebio[b] accerſeretur:

b Greg. epiſt. 19.

GREGORII CVRA IN ABSTRAHENDO BASILIVM AB EREMO.

Tẽpus iam eſt, vt prudens conſilium ineamus, tolerantiaq. laude floreamus, noſq. ita comparemus, vt nec quiſquam animi magnitudine præſtantior nobis appareat, nec multi noſtri labores & ſudores temporis puncto collabantur & euaneſcant. Cur hæc ſcribam, quæris? Deo cariſſimus Epiſcopus Euſebius noſter (ſic enim de eo nobis deinceps ſentiendum & ſcribendum eſt) animo erga nos eſt admodum amico, & ad ſimultates componendas propenſo, ac tempore velut igni ferrum emollitur: litteraſq. etiam deprecatrices & euocatrices ad te miſſurus eſt, quemadmodum & ipſe mihi ſignificauit, C
& multi ipſius animum perſpicue cognitum habentes nobis fidem faciunt. Quem anteuertamus, quæſo, vel ad eum venientes, vel ſcribentes, vel (quod erit rectius) prius ſcribentes, & deinde ad eum nos conferentes: ne poſtea nos pudeat, ſi victi fuerimus, cum vincere licuerit, præclare videlicet & philoſophice cedendo: id quod plerique a nobis expoſcunt. Mihi itaque obſequere, ac veni tum ob hanc cauſam, tum etiam propter tempus: quandoquidem hæretici coniuratis animis Eccleſiam percurſant, partimq. iam adſunt ac turbas mouent, partim (vt fama iactatur) affuturi ſunt. Ac periculum eſt, ne veritatis doctrina conuulſa diſtrahatur, niſi primo quoque tempore Beſeleelis ſpiritus excitetur, hoc eſt ſapientis huiuſmodi diſputationum ac dogmatum architecti. Quòd ſi tibi operæpretium eſſe videtur, vt ipſe adſim, atque hæc adminiſtrem, tibique itineris comitem me adiungam: ne hoc quidem munus defugiemus.] hactenus Grego- D
rij epiſtola ad Baſilium.

GREGORIVS AD BASILIVM PERGIT, AC SECVM REDVCIT

Quid autem conſilij captarit Baſilius in his quæ a Gregorio ſcripta percepit: illud ſane, quod viſum eſt rectius, nempe (quod Gregorius ad finem epiſtolæ pollicitus erat) ſe ad eum ipſe conferret, cum ipſo in patriam ad Euſebium rediturus. Teſtatur id quidem ipſe Gregorius, cum res tunc ab eo geſtas ſic deſcribit[c], atque in primis ait: Quamuis autem adeo philoſophica & admirabilis fuerit illius ſeceſſio: excellentiorem tamen & admirabiliorem ipſius reditum fuiſſe reperiemus. Ita enim ſe habuit. Cum in his ſtudijs verſaremur, inſtitit repente nubes grandinis plena & pernicioſe ſtridens, quæ Eccleſias omnes, in quas incidit, proſtrauit; & quaſcumque inuaſit Imperator auri amantiſſimus, & Chriſti hoſtis infenſiſſimus, ac duobus his morbis laborans, inexplebili nimirum auaritia, & blaſphemia, poſt perſecutorem perſecutor, poſt apoſtatam E
non quidem apoſtata, ſed nihilo tamen eo meliorem ſe Chriſtianis præbens, vel (vt recte loquar) Chriſtianorum puriſsimæ & pijſsimæ parti, ac Trinitatis adoratrici: quam quidem vnam pietatem, ſalutaremq. doctrinam voco. Non enim Diuinitatem velut ad libram expendimus, nec vnam & inacceſsibilem naturam ſubſtantiarum diuerſitate a ſe ipſa ſeparamus, nec malum malo curamus, impiam Sabellij contractionem magis impia diuiſione ac ſectione diſſoluentes. quo morbo correptus ille a furore nomen habens, Arius, magnam Eccleſiæ partem labefactauit atque conuulſit, nec Patrem honore proſecutus, & ea quæ ab ipſo cauſam habent, aſpernatus, dum inæquales Diuinitatis gradus inuexit. Verum vnicam Patris gloriam eſſe cenſemus, æqualem Vnigeniti dignitatem, vnicam item Spiritusſancti cum eo exæquationem. Ac ſi quid horum trium in inferiori dignitatis gradu ponamus, Trinitatem totam a

c Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.

PERSECVTIO VALENTIS DIRA NIMIS.

A nobis diſiici atque peruerti iudicamus: tria quidem quo ad proprietates, vnum autem quo ad Diuinitatem agnoſcentes & colentes.

Quorum ille, *nimirum Valens Imperator*, cum nihil animaduerteret, nec ſublimes oculos efferre poſſet, verum ab iis qui eum ducebant, deprimeretur; ſecum etiam Diuinitatis naturam deprimere non dubitauit, ac ſcelerata creatura Dominum in ſeruorum ordinem deiecit, naturamq. increatam ac tempore ſuperiorem in rerum creatarum numero collocauit. Atque hoc quidem ille animo & cum huiuſmodi impietate aduerſus nos expeditionem ſuſcepit. Nec enim aliud quiddam ea res æſtimanda eſt, quàm barbarica incurſio, non mœnia, non vrbes, non domos, aut alia quædam parua & manu facta, eiuſque generis vt denuo erigi aut exrrui poſſint, euertens, ſed animas ipſas diſtrahens. Impetum quoque vna cum eo facit exercitus ipſo dignus, nefarij Eccleſiarum B Antiſtites, ſæui orbis illius Tetrarchæ, qui ipſius imperio & ditioni ſubiacebat. Qui cum Eccleſias partim iam tenerent, partim oppugnarent, partim ob Imperatoris opem ac vim tum illatam, tum minaci oratione denunciatam, in poteſtatem venturas ſperarent: huc quoque vt Eccleſiam noſtram in deditionem acciperent, venerunt, nulla re perinde, vt prædictorum hominum ſimultate, atque illius qui tum nobis præerat, imperitia, morbiſque noſtris freti atque ſubnixi. Magnum ergo certamen propoſitum erat, non ignaua etiam multorum alacritas, ſed infirma erat acies, vtpote propugnatore carens, ac perito artifice tam in doctrinæ quàm in ſpiritus facultate.

Quid igitur generoſa illa mentiſque magnitudine præſtans anima, Chriſtique amore vere inflammata? Ne longa quidem ad hoc oratio comparanda fuit, vt ad nos ſe conferret, nobiſque adiumento eſſet. Verum ſimulatque me legatione fungentem aſ- C pexit (erat enim vtrique noſtrum commune hoc certamen, vt qui fidei defenſores ac patroni deſignati eſſemus) ſtatim legationi ceſſit: ac ſpiritualibus rationibus ſecum optime ſapientiſsimeq. diſtinguens, aliud ſimultatis tẽpus eſſe (ſi quid etiam eiuſmodi affectui indulgendum eſſet) aliud pacis ac tranquillitatis, aliud rurſum æquanimitatis, nempe neceſsitatis & periculorum tempus: hoc, inquam, ſecum reputans, confeſtim e Ponto nobiſcum excedit, atque erga periclitantem veritatem zelo exæſtuat, vltroq. ſuppetias nobis affert, totumque ſe matri Eccleſiæ tradit. At fortaſſe alacriter quidem hanc rem aggreſſus eſt, verum nequaquam vt illa animi alacritate dignum erat dimicauit? Aut ſtrenue ille quidem dimicauit, ſed non conſulte ac prudenter? Aut ita prudenter, vt tamen ſine periculo? Aut hæc omnia quidem cumulate, ac ſupra quàm dici queat, præſtitit, ceterum in illius animo veteris ſimultatis fomites quidam reſidebant? Mini- D me gentium. Omnia quippe ſimul præſtat: inimicitias ponit, conſultat, aciem inſtruit, ſcandala & offendicula intermedia ſubmouet, cunctaque ea quorum fiducia illi bello nos laceſſendos putauerunt. Alios aſciſcit, alios retinet, alios propulſat: aliis murus firmus & vallum efficitur: aliis ſecuris petram ſcindens, aut ignis in ſpinis (vt Scriptura ſancta loquitur [a]) ſarmentitios homines, & in Diuinitatem contumelioſos facile abſumens.] hæc Gregorius.

[a] *Pſal.* 117.

Basilii studia adversus haereticos.

Quòd autem idem Baſilius reuerſus ad certamen aduerſus hæreticos ipſum ſibi collegam Gregorium adiunxiſſet; idcirco idem ſubdit: Quòd ſi quid auxilij Barnabas, qui hæc loquitur ac ſcribit, Paulo decertanti tulit; Paulo habenda eſt gratia, qui illum in certaminis partem & ſocietatem aſciuit. Atque illi ſane, *nempe Ariani*, ſic infectis rebus diſceſſerunt, tunc primum turpiter pudefacti & profligati, atque edocti, etiam ſi E alios omnes homines, Cappadoces tamen non ita temere contemnere ac pro nihilo putare: quorum nihil tam proprium eſt, quàm fidei certitudo, fiduſque ac ſincerus erga Trinitatem affectus: cuius etiam beneficio hoc habent, quòd animis coniuncti ſunt atque concordes, viribuſque pollent, eadem videlicet auxilia, quæ Diuinitati ferunt, accipientes, multoq. etiam præſtantiora ac valentiora.] hæc quo ad certamen atque victoriam de ingruentibus Arianis acceptam Gregorius. Quo modo autem erga Epiſcopum ſuum Euſebium, quem diutius aduerſarium paſſus fuerat, Baſilius ſe geſſerit, idem his verbis ſignificat:

Basilius Gregorium ad pugnam sibi asciscit.

Proximum autem Baſilio negotium ac ſtudium hoc fuit: Antiſtitem obſeruare, ſuſpicionem extinguere; mortalibus omnibus perſuadere, mærorem illum, quo affectus fuerat, tentationem quamdam colluctationemq. peruerſi ſpiritus extitiſſe, honeſtæ ac laudabili concordiæ inuidentis: ceterum non ignarum ſe eſſe, quid obedientiæ ordiniſq.

Basilius quomodo se habuit cum Eusebio suo Episcopo.

niſque ſpiritualis leges poſtularent. Ac proinde adeſſe, docere, dicto audientem ſe A præbere, monere, quiduis denique illi eſſe, conſultor bonus, opitulator optimus, diuinorum oraculorum explicator, rerum agendarum præmonſtrator, ſenectutis ſubſidium, fidei adminiculum, domeſticorum fideliſſimus, externorum ad res gerendas aptiſſimus (vt vnico verbo dicam) tantam eius beneuolentiam obtinens, quanto prius apud eum odio flagrare putabatur. Ex quo hoc aſſecutus eſt, vt etiam ſi illi cathedræ honore ſecundus eſſet, Eccleſiæ tamen imperio potiretur. Etenim pro beneuolentia, quam conferebat, auctoritatem viciſſim accipiebat; ac mirus quidam erat inter eos concentus, nexuſque poteſtatis. Ille plebem ducebat, hic ductorem, atque inſtar cuiuſdam leonum curatoris præpotentem arte cicurabat. Namque vt nuper in ſublimi cathedra conſtitutus, *quippe ex laico fuerat delectus Epiſcopus*, & terrenæ materiæ nonnihil adhuc ſpirans, nondumque in his quæ ſpiritus erant, numeris omnibus ab- B ſolutus, magniſque etiam fluctibus inſeruеſcentibus atque ingruentibus Eccleſiæ hoſtibus, opus habebat homine, qui eum manu ductaret atque fulciret: eoque nomine ipſius ope atque auxilio acquieſcebat; eoq. imperante, ſe ipſum imperare arbitrabatur.

BASILII OFFICIA ERGA ECCLESIAE ADMINISTRATIONEM.

Iam vero ipſius erga Eccleſiam curæ ac patrocinij quamquam multa quoque alia ſigna & argumenta ſunt; libertas animi, qua cum ceteros magiſtratus, tum potentiſſimos quoſque ciuitatis alloquebatur; controuerſiarum ſolutiones nequaquam ſuſpectæ, ſed ab eius voce formatæ ac conſtitutæ, modoque ipſius tamquam lege receptæ; pauperum tutelæ plures quidem ſpirituales, ſed tamen corporeæ non paucæ (nam id quoque ſæpenumero animæ prodeſt, eos nimirum in quos beneficium confertur, per beneuolentiam ſubigere) pauperum alendorum, hoſpitum excipiendorum, virginum curandarum ſtudium; monaſticarum legum inſtitutiones partim ſcripto, partim voce C traditæ; precum deſcriptiones; ſactarij concinnitates; ea denique omnia, quibus homo vere diuinus, Deoq. adiũctus plebi vtilitati eſſe poteſt.] pergit de eodem dicere, quid egerit, cum vehementiſſima Cæſareæ fames ingrueret: ſed de his ſuo loco opportunius.

BASILIVS POPVLO EXPLICAT DIVINAM SCRIPTVRAM

a Baſil. in prin. Prouerb.

Euſebij quoque iuſſu diuinas ſcripturas Baſilium ad populum explicaſſe, ipſemet in oratione in principium Prouerbiorum teſtatur, cum ait [a]: Præclara eſt obedientiæ merces. Obediamus igitur bono patri, certaminum præmia nobis ex ſpiritus oraculis proponenti: qui nos inſtar venatorum in locis inuijs, quaſi catuli cuiuſdam venatici indicio curſus noſtri experimentum vult capere. Propoſuit autem nobis ad enarrandum parœmiarũ principium, &c.] Obibat idem Baſilius in Synodis pro ſuo Epiſcopo legationem, vt in conuentibus habitis tunc temporis diuerſis in locis, nempe Chalcedone, Heracleæ, & in ipſis Cæſareæ ſuburbijs: in quibus omnibus quod ſanæ ſinceræq. fidei erat, id ſumma libertate animi loquebatur: quorum idem Baſilius meminit, D vbi ad Euſtathium ſcribens [b], aduerſus calumniantes ſic ait: Quem vero oportebat me animi mei præ te teſtem habere, quæ Chalcedone a nobis de fide dicta ſunt, quæ & ſæpenumero Heracleæ, & quæ antea in ſuburbio Cæſareæ, an non omnia conſona nobis & omnia inter ſe concordantia fuerint?] Ex his igitur, quæ de reditu Baſilij Cæſaream, & reconciliatione cum Euſebio dicta ſunt, quæ eodem argumento ſcribit Sozomenus [c] in nonnullis ſunt corrigenda: vt in primis cum eadem contigiſſe refert primo Valentis Imp. anno, quo (vt diximus) ipſe Valens in Cappadociam profectus eſt, inde deſcenſurus in Syriam: deinde cum populi ſtudio in Euſebium inclamantis, ſeque ab eo ſeparantis, reuocatum Baſilium tradit: vel cum adiungit, abſque internũcio eumdem Baſilium in Cappadociam ad eumdem Euſebium Epiſcopum rediјſſe: quæ omnia, ex ijs quæ E ex Gregorio Nazianzeno dicta ſunt, arguuntur erroris. Sed & corrigendus quoque Ruffinus [d] eſt, dum ait Baſilium & Gregorium perſeueraſſe in eremo annos tredecim; cum habita exacta diſcuſſione temporis acceſſus & receſſus, nonniſi quatuor annos illic manſiſſe reperiantur.

b Baſil. epiſt. 79.

c Sozom. lib. 6. cap. 15.

d Ruffin. lib. 2. cap. 9.

ARIANI PERSEQVVNTVR NOVATIANOS, ET MACEDONIANOS.

Quod vero ad Arianos pertinet: eo furore, Eudoxio Epiſcopo Conſtantinopolis impellente Imperatorem, eiuſmodi perſecutio cœpta eſt, vt non tantum Catholicos exagitarit, ſed & Nouatianos, alioqui hæreticos, in confeſſione tamen perfectæ Filij cum Patre ſubſtantiæ cum Catholicis eadem ſentientes: quin & in Macedonianos, & alios Semiarianos dictos, graſſata eſt, quòd ſcilicet hi quoquo modo Filio Dei diuinam ſubſtantiam (vt dictum eſt) tribuere viderentur. Sed quod primum ad Nouatianos ſpectat, hæc Sozomenus [e] eidem ſectæ coniunctus: Non diſſimilibus porro afficiebantur

e Sozom. lib. 6. cap. 9.

A bantur incommodis etiam illi, qui Conſtantinopoli doctrinam Concilij Nicæni propugnabant: quorum incommodorum ſocij quoque fuere Nouatiani. Nam Imperator cum reliquos omnes vrbe exigi, tum eccleſias Nouatianorum occludi mandauit. Ceterorum autem eccleſias non erat cauſa cur occluderet: nam iampridem eæ, regnante Conſtantio, ipſis ademptæ fuerant.

Quin etiam Agelium, qui temporibus etiam Conſtantij eccleſiæ Nouatianorum Conſtantinopolis præfuerat, mulctauit exilio. Is quidem dicebatur vitam cum ſumma omnium admiratione ſecundum leges Eccleſiaſticas inſtituiſſe. Vixit enim (quod in pia vitæ ratione ac diſciplina facile primas obtinet) pecuniarum poſſeſſione liber: atque ipſa vitæ inſtitutio illud plane declarauit: nam vna ſolum vtebatur tunica, & ſine calceis ſemper incedebat. Non ita multo poſt ab exilio reuo-
B catur: ſuas ipſius recuperat eccleſias, & conuentus libere ac ſine metu agit. Quarum rerum Marcianus quidam cauſa extitit, vir ſane cum vita tum doctrina admirabilis, qui iam olim quidem in Regia ſatellitem egerat, at iam tum presbyter ſectæ Nouatianæ erat, docebatque filias Imperatoris Anaſtaſiam & Caroſam præcepta grammaticæ; quarum nominibus ſunt balneæ Conſtantinopoli etiamnum appellata. Itaque ob reuerentiam erga hunc & gratiam, hæc, quæ modo diximus, Nouatianis conceſſa ſunt.] hactenus Sozomenus de ſuis Nouatianis. Sed plane in eo etiam hallucinatur, dum putat balnea Anaſtaſiæ nomine dicta, denominata eſſe ab Anaſtaſia filia Valentis Imperatoris: nam ſecus habet Ammianus, qui cum agit de tyranno Procopio, hæc ait: Ductus in cogitationes varias, Anaſtaſianas balneas petit, a ſorore Conſtantini cognominatas.] Eadem tradit Socrates[a] de No-
C uatianis.

AGELIVS NOVATIANVS EXVLAT.

a Socrat. lib. 4. cap. 9.

Quo modo autem his diebus ſe habuerint res Arianorum cum Macedonianis, reliquum eſt vt dicamus. Imperator (inquit Socrates[b]) rebus tum proſpere & feliciter geſtis elatus, rurſus in Chriſtianos tumultus propterea ciere cœpit, quòd omnes ad ſectam Arianam traducere cupiebat. Atque Concilium Lampſaci habitum illi in primis bilem mouerat, non modo quòd Epiſcopos Arianos interdixerat eccleſia, ſed quòd fidei formulæ Arimini editæ anathema denunciauerat. Itaque cum Nicomediam Bithyniæ veniſſet, Eleuſium Cyzici Epiſcopum ad ſe accerſit. Hic opinioni Macedonianæ (vt ſupra dixi) maxime deditus fuit. Quare Imperator, Concilio Epiſcoporum Arianorum conuocato, Eleuſium illorum fidei aſſentiri coegit. Qui quamquam antea illud ſe facturum omnino denegaſſet; po-
D ſtea tamen exilio & publicatione bonorum, quæ ipſi interminatus fuerat Imperator, ſupra modum exterritus, opinioni Arianæ aſſenſit. Statim vt aſſenſerat, in magno dolore fuit, & Cyzicum reuerſus (eſt notiſſima ciuitas in Helleſponto) coram vniuerſo populo de vi ipſi ab Imperatore illata grauiter conqueſtus eſt; docetq. vi ſe coactum, non ſua adductum voluntate, doctrinæ Arianæ aſſenſiſſe; illiſq. alium conquirendum Epiſcopum, propterea quòd ipſe neceſſitate compulſus ſuum ipſius dogma denegaſſet. Cyziceni tamen præ incredibili amore, quo illum complectebantur, neque alij Epiſcopo ſe ſubijcere voluerunt, neque Eccleſiæ ſuæ adminiſtrationem concedere. Quare cum eius ſemper paruere gubernationi, tum ſuam ipſorum hæreſim minime depoſuere. His rebus auditis Epiſcopus Conſtantinopolitanus, Eunomium, vtpote qui dicendi vi, qua præditus erat, poſſet multitudi-
E nis animos in ſuam ſententiam facile pertrahere, Epiſcopum Cyzici deſignauit. Quo cum aduentaſſet Eunomius, ab Imperatore mandatum fuit, vt Eleuſio exturbato, Eunomius in ſede Epiſcopali collocaretur. Vnde qui Eleuſij fauebant opinioni, extra vrbis mœnia extruxerunt eccleſiam, conuentuſq. ſeparatim egerunt. ſed de Eleuſio hactenus: de Eunomio autem iam pauca dicamus.

MACEDONIANI EXAGITANTVR AB ARIANIS.

b Socrat. lib. 4. cap. 6. 7.

EXPVLSO ELEVSIO ORDINATVR EVNOMIVS.

Eunomius Aetij, cognomento Athei, cuius ſupra mentionem fecimus, ſcriba fuit: qui cum eo vitã degens, fallaces ratiocinandi concludendiq. modos, qui ſunt ſophiſtarum proprij, ab illo didicit, atque eos ſedulo imitatus eſt. Quin etiam inanibus ineptiſq. vocibus operam dare, ſophiſmataq. quibus ipſe irretiretur, contexere imprudens aggreſſus, illiſq. arroganter inflatus ad blaſphemiam præceps ruit; Arij etiam opinionem ſectari, veritatis dogmata varijs rationibus impugnare cœpit. At tametſi ſacrarũ litterarũ

EVNOMII RES GESTAE.

prope ignarus imperituſq. fuit, neque potuit eas omnino intelligere; tamen verba variare, eademq. ſemper aliter atque aliter dicere potuit: at quod ſibi ad dicendum proponebatur, numquam attigit, ſicut ſeptem tomi ab illo in Apoſtoli ad Romanos epiſtolam tam inepte compoſiti ſatis perſpicue declarant. Nam cum multa verba inaniter de ea epiſtola profuderit, inſtitutum tamen Apoſtoli animo capere nullo modo valet. Extant præterea alij eius libri his conſimiles, de quibus ſi cui in animo ſit periculum facere, in magna verborum copia miram ſententiarum inopiam reperiet. Atqui iſtum Eunomium Eudoxius ad Epiſcopatus Cyzicenſis dignitatem extulit. A

EVNOMII FASTVS ET BLASPHEMIAE.

Cum vero, vt ipſius mos ferebat, pro concione dialecticis argutijs vteretur, auditores admodum reddidit attonitos: vnde Cyzici tumultus exortus eſt. Nam cum Cyziceni arrogantem illius in dicendo inſolentiam ferre nullo modo poſſent, e ciuitate exturbarunt. Ille Conſtantinopolim ſe recepit: ibi cum Eudoxio ætatem degit, ab Epiſcopatus adminiſtratione vacans. Verum ne iſta ſolum obrrectandi cauſa dixiſſe videamur; ipſius Eunomij verba, quæ ſophiſtæ more fallaciter & veteratorie de Deo dicere non veretur, audiamus. ſic enim loquitur: Deus de ſua ipſius eſſentia nihilo plus intelligit, quàm nos; neque ipſi magis eſt perſpecta & cognita, quàm nobis: ſed quod nos de ea ſcimus, idem omnino & ipſe ſcit: ac rurſum quod ille nouit, idem in nobis viciſſim reperies. Iſtas aliaſq. commenticias complures fallacias imprudens conrexuit Eunomius. Ar qua ratione paulo poſt ſe ab Arianis ſegregauit, dicemus ſuo loco.] hucuſque Socrates de Eunomio. Porro eiuſdem nominis, ab hoc tamen diuerſus, fuit Epiſcopus ille, quem in locum Euſebij Samoſatæ Ariani ſubſtituerunt, de quo ſuo loco dicturi ſumus ex Theodoreto [a]. Cum vero eiuſmodi Eunomij faſtus, mentiſq. tumor blaſphemijs iunctus, Catholicis innotuiſſet; obſtupuerunt: Baſilius vero Magnus vt elatum viri animum deprimeret, hoc puto tempore, ſcripſit ad eum illam epiſtolam [b] de formicæ natura, quam ab eo inueſtigari rogat; eam nos ſuperius recitauimus: libros vero aduerſus eius blaſphemias poſtea lucubrauit, de quibus ſuo loco dicemus. B C

a Theod. lib. 4. cap. 14.

b Baſil. epiſt. 168.

Ariani igitur in Macedonianos (vt dictum eſt) inſurgentes hoc anno, impedimento fuere, quo minus ab illis indictum Tarſi anno ſuperiori Concilium celebraretur. id quidem ita Socrates [c]: Factum, inquit, fuiſſet Concilium, niſi Eudoxius ſectæ Arianæ Epiſcopus, qui tum gratia apud Imperatorem plurimum poterat, obſtitiſſet: qui propter Concilium edictum permagna iracundiæ flamma incenſus, illos grauiſsimis affecit incommodis.] hæc ipſe. Sozomenus [d] id ipſum: qui & celebratum fuiſſe aliud Concilium in Caria tradit, dum air: Cum autem iam Concilium Tarſi cogeretur; circiter trigintaquatuor Epiſcopi Aſiani in Caria, quæ eſt regio Aſiæ, in vnum congregati, ſtudium in Eccleſiæ concordia ſtabilienda poſitum probabant illi quidem; ſed tamen vocabulum, Conſubſtantialis, reijciebant; conſtanterq. affirmabant, formulam fidei Antiochiæ & Seleuciæ editam, tenendam eſſe: quippe quæ etiam a Luciano martyre ante edita habebatur; & non ſine mulrorum tum periculorum, tum laborum ſuſceptione, ab his qui ipſos ætate anteibant, confirmata. Imperator vero impulſu Eudoxij, Concilium, quod in Cilicia futurum expectabatur, partim litteris, partim minis diremit.] hæc Sozomenus. At fuerunt iſta futurorum malorum præludia. Quòd enim Valens in expeditione Gothica totus eſſet; ea quæ ſpectarent ad dogmata, prætermiſit; cum tamen Ariani ipſi haud deſtiterint vbique laceſſere Catholicos, & hæreticos ab ipſorum dogmate diſcrepantes. D E

c Socrat. lib. 4. cap. 11.

d Sozom. lib. 6. cap. 12.

CONCILIVM CELEBRATVM IN CARIA.

ACACII EPISC. CAES. PAL. OBITVS.

Quo tempore, defuncto illo ſcelerum omnium architecto & vexillario impietatis Acacio cognomento Luſco, Epiſcopo Cæſareæ Palæſtinæ, Ariani æque Arianum hominem dedere illi ſucceſſorem Euzoium. Reliquit Acacius commentarios a ſe conſcriptos in Eccleſiaſten decem & ſeptem voluminibus comprehenſos, necnon συμμίκτων ζητημάτων ſex, & multos alios præterea diuerſoſq. tractatus.] hæc S. Hieronymus [e], qui Acacij ſcripta ſic legere conſueuit, vt in nequam hæretici hominis lucubrationibus caueret a ſordibus [f]. Alius eodem ferme tempore claruit Acacius itidem Cæſareæ Palæſtinæ, Libanij diſcipulus, ipſum magiſtrum ſuperaturus, ſi licuiſſet: nam iuuenis (vt de eo teſtatur Eunapius [g]) deceſſit. Qui vero Acacio in Epiſcopatu

e Hieronym. de ſcrip. Eccl. in Acacio.

f Hieron. epiſt. ad Miner. & Alex. 152.

g Eunap in Vit. philoſoph.

A ſcopatu ſucceſſit Euzoius (diuerſus hic plane fuit ab Euzoio itidem Ariano, creato Epiſcopo Antiocheno ſub Conſtantio) apud Theſpeſium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno (vt tradit ſanctus Hieronymus) fuerat Cæſareæ eruditus; eiuſq. poſtea factus vrbis Epiſcopus, plurimo labore corruptam bibliothecam Origenis & Pamphili in membranis inſtaurare conatus eſt: ſed quòd Arianus eſſet, ſub Theodoſio Principe pulſus eſt, cui ſuffectus fuit Gelaſius, de quo inferius. Hæc ex Hieronymo[a]. *a Hieron. in Euzoio, & in Gelaſio, de Script. Eccleſ.*

Hoc eodem anno, iiſdemq. Coſſ. Gratiano & Dagalaipho, natus eſt filius Valentiniano Imperatori, quem ſuo quoque nomine Valentinianum nominauit. hæc Socrates[b]. Genitus hic fuit ex Iuſtina Ariana ſemina, de qua plura inferius dicturi ſumus. Licet igitur Valentinianus ipſe Auguſtus omnium ſententia Catholicus habeatur; tamen tum vxoris, tum fratris perfidia infamatur: cum præſertim nullus re- B periatur ab eo adhibitus eſſe conatus, vel ſtudium, quibus eoſdem ad meliorem frugem reuocare ſategerit: et, quod grauius exiſtimatur, graſſantem Valentem fratrem in Orthodoxos in Imperio illi ſubiecto minime cohibuerit: quin & in Occidente Auxentium Arianum, & ab Arianis Epiſcopum Mediolanenſem electum, licet Catholicis Epiſcopis & inter alios Hilario Epiſcopo Pictauienſi vehementer reclamantibus, numquam ſede expellendum curauerit, ſed in ea vſque ad obitum ſiuerit permanere. Hæc, inquam, eidem Valentiniano notam inuſſere non leuem. At de Auxentio ſuo loco dicendum. *VALENTINIANI IVNIORIS NATALIS.* *b Socrat. lib. 4. cap. 9.*

IESV CHRISTI ANNVS 367.	LIBERII PAP. ANNVS 16.	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS 4.

C

CHriſti annus trecenteſimus ſexageſimus ſeptimus Conſulatu Flauij Lupicini atque Flauij Iouini adſcribitur Faſtis, ſicut ab Ammiano[c], Socrate[d], atque alijs notatus habetur. Huius Flauij Iouini eſſe creditur epitaphium Flauiæ Iouinæ filiæ, quod ſic ſe habet[e]: *c Ammian. lib. 27.* *d Socrat. lib. 4. cap. 10.* *e Romæ apud Lalium Paſqualinum.*

D

FL. IOVINA. QVAE. VIXIT.
ANNIS. TRIBVS. D. XXXII. DEPOS.
E NEOFITA. IN. PACE. XI. KAL. OCTOB.

Quo etiam anno Romæ poſt Lampadium Viuentius geſſit præfecturam Vrbanam, id eodem Ammiano atque etiam reſcriptis Imperatorum teſtantibus: nam ſub iiſdem Conſulibus ad eumdem Viuentium extant data reſcripta; vt illud de relaxandis vinctis die Paſchatis, his verbis[f]: *PRAEFECTVRA VIVENTII.* *f l. 3. de indulg. C. Theod.*

Imppp. Valentinianus, Valens, & Grat. AAA. ad Viuentium P. V. Ob diem Paſchæ, quem intimo corde celebramus, omnibus quos reatus aſtringit, carcer incluſit, clauſtra diſſoluimus. Attamen ſacrilegus, in maieſtatem reus, in mortuos veneficus, ſiue maleficus, adulter, raptor, homicida, communione iſtius muneris ſeparentur. Dat. III. Non. Maij, Rom. Lupicino & Iouino Coſſ.] ſed & illud, quo prohibentur delinquentes damnari ad ludum.

a l. 11. de pœnis. C. Theod.

Ijdem[a] AAA. ad Viuentium P. V. Neminem de numinis noſtri ſacrario prodeuntem arena ſuſcipiat, laniſta doceat, ſæua meditatio & pugnatrix exerceat: multa ſiquidem poſſunt eſſe ſupplicia, quibus culpa plectatur. Dat. V. Id. April. Lupicino & Iouino Coſſ.] A

b Ammian. lib. 27.

Cum igitur ex his reſcriptis liquido demonſtretur, præfecturam Vrbanam Viuentij contigiſſe ſub Conſulatu Lupicini atque Iouini; ex his pariter redditur exploratum tempus obitus Liberij Papæ, & creationis Damaſi eius ſucceſſoris. nam ſub eiuſdem Viuentij præfectura ſubortum eſſe ſæuum Vrſicini ſchiſma aduerſus Damaſum, diſertis verbis Ammianus affirmat[b]. De his igitur pluribus acturi, vt de Liberij obitu primum inſtituamus orationem, exigit rerum ordo.

OBITVS LIBERII PAPAE.

De Liberio Papa, quot annis ſederit, plane diuerſæ reperiuntur ſententiæ, quas ſiue in codices menda illapſa, ſiue ſcriptorum incuria induxerunt. Nam in libro de Romanis Pontificibus, annis ſex tantum, menſibus ſex, & diebus quatuor ſediſſe legitur; totidemq. apud Nicephori Chronicon numerantur vſque ad Felicem. In Creſconiano autem Indice, decem anni, menſes ſeptem, & dies tres eiuſdem Pontificatui tribuuntur. Ceterum apud Hieronymi Chronicon, ab ingreſſu Liberij vſque ad Damaſi ſucceſſionem, anni intercedunt decem & octo. At vero habita exactiori ratione ingreſſus Liberij vſque ad præſentis anni quintum Idus Septembris; dicere opus eſt, eum ſediſſe annos quindecim, menſes quatuor, & diem vnum: nam eius ingreſſus contigit octauo Idus Maij (vt dictum eſt) anno Domini trecenteſimo quinquageſimo ſecundo. B

BASILICA LIBERII.

De eodem autem Liberio hæc habentur in libro de Romanis Pontificibus: Hic ornauit de platonijs ſepulchrum ſanctæ Agnetis martyris.] et paulo poſt: Hic fecit baſilicam nomine ſuo iuxta Macellum Libyæ, alias Liuiæ.] De Macello Liuiano, loco ſic dicto in Eſquilino colle, eſt mentio apud Sextium Rufum, & P. Victorem. Porro quod ad eiuſdem templi erectionem ſpectat: ex collatis impenſis Ioannis Patritij ea de re per viſum admoniti, & miraculo confirmati, deſcendentibus niuibus Nonis Auguſti, formamq. templi monſtrantibus, eam baſilicam erectam eſſe, eiuſdem eccleſiæ vetera monumenta declarant: verum ipſam ab eius erectore, nomine Liberij nuncupatam eſſe, Marcellinus presbyter in libello de ſchiſmate Vrſicini certam fidem facit. Rurſum de Liberio hæc in eodem libro de Romanis Pontificibus: Hic fecit ordinationes duas in Vrbe menſe Decembris, & ordinauit presbyteros octodecim, diaconos quinque, Epiſcopos autem per diuerſa loca decem & nouem. Qui ſepultus eſt in via Salaria in cœmeterio Priſcillæ.] C D

LIBERII MEMORIA.

c Ambroſ. de Virg. lib. 3.

Remanſit poſteris Liberij Papæ memoria haud ignobilis, ſed plane honorificentiſſima: de qua vt ab homine huius temporis, eodemq. Romano ciue, atque itidem doctrina & ſanctitate claro, quiq. nullo priuato affectu, ſed veritatis tantum ſtudio mouetur, teſtimonium petamus: ſanctus Ambroſius[c] teſtimonium affert, cum in commentarijs de Virginibus, cui tamquam in auro gemmam voluit eiuſdem Liberij Papæ intexuiſſe ſermonem, ita præfatur: Quoniam quæ habuimus, digeſſimus ſuperioribus libris duobus; tempus eſt, ſoror ſancta, ea quæ mecum conferre ſoles, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere; vt quo vir ſanctior, eo ſermo accedat gratior. Namque is, cum in Saluatoris Natali ad Apoſtolum Petrum virginitatis profeſſionem veſtis quoque mutatione ſignares (quo enim melius die, quam quo Virgo poſteritatem acquiſiuit?) atque aſtantibus etiam puellis Dei compluribus, quæ certarent inuicem de tua ſocietate: Bonas, inquit, filia, nuptias deſideraſti, &c.] pergit integrum tunc ab eodem Liberio habitum ſermonem recenſere: vbi poſt finem hæc addit: Hæc tecum ſanctæ memoriæ Liberius, quæ apud alios maiora verbis, apud te minora exemplis ſunt, &c.] Vt plane appareat, omnem maculam, quam olim exul Arianorum ad tempus communione, etſi non hæreſis prauitate, contraxerat, poſteriori illa confeſſione tempore Concilij Ariminenſis prorſus deletam atque omnino fuiſſe obliuione ſepultam. Hinc videas & a Græcis etiam eiuſdem temporis ſanctiſſimis atque doctiſſimis viris Liberium dignis titulis honeſtari: vnde ſanctus Baſilius[d] nominat eum, beatiſſimum virum, ſcribens ad Occidentales; Epiphanius[e] vero, beatum. reperimuſq. eius memoriam in nonnullis antiquis ſcriptis codicibus recenſitam inter alios ſanctos, anniuerſario die natali publice recolendam; E

LIBERIVS INTER SANCTOS RELATVS.

d Baſil. epiſt. 74.

e Epiph. hær. 75.

A ex quibus exſcripſit Beda, in cuius Martyrologio VIII. Kal. Octobris Liberij Romani Epiſcopi nomen cum alijs ſanctis habetur intextum, ſed & alibi [a] cum alijs eiuſdem dici ſanctis ſic verſibus decantatum, pridie tamen eius diei, nempe IX. Kalendas Octobris:

Nonum Thecla tenet roſeo perfuſa cruore,
Liberiuſq. dicat Romanam Papa per Vrbem,
Lenita & Soſius merito ſplendeſcit honore.]

a Martyrolog. Vvandelbert. die 23. Septemb.

Poſt obitum Liberij vacaſſe ſedem dies ſex, in eiuſq. locum Damaſum Hiſpanū, Antonij filium, fuiſſe legitime ſubrogatum die decima quinta Septembris, conſentiunt omnes, Vrſicinum vero poſtea eodem anno in ſchiſmate Pontificem acclamatum. Quæ enim olim cœperat in clero Romano diſſenſio ex ſubſtitutione Felicis (licet Liberius eā B componere ſtuduiſſet, recipiens in clero atque vniens cum alijs eos qui ordinati fuerant a Felice) latenter ſerpens, noui Pontificis electionis occaſione recruduit; dum alij ex parte Felicis, ex parte vero Liberij alij conarentur ordinare Pontificem, itum eſt a maiori ſaniorīq. parte in Damaſi electionem: qui licet fuiſſet ex parte Felicis [b], Liberius tamen (vt dictum eſt) non tantum vna cū alijs eumdem receperat in clerum, ſed etiam Vicaria præfectura donarat, cum poſt Concilium Ariminenſe (vt meminimus) Liberius iterum a Conſtantio vexatus in ſuburbijs conuentus ageret: quod eiuſdem Liberij Acta [c] quantumlibet deprauata teſtantur, in quibus hæc leguntur: Nolite timere, quoniam ego vobiſcum non habito in ciuitate Romana: ſed habetis Vicarium, ecce fratrem & presbyterum Damaſum, cuius teſtimonium vos mihi perhibetis, &c.] Ex quibus erroris pariter arguuntur, qui Damaſum dicūt ex diacono creatum eſſe Pontificem. C Senex erat ſexageſimum ſecundum circiter annum agens, cum creatus eſt Pontifex; quem, poſtquam ſediſſet annos decem & octo, prope octogenarium deceſſiſſe affirmat S. Hieronymus [d].

DAMASI ELECTIO.

b Marcellin. de ſchiſm. Vrſicin.

c Acta Liberij cap. 2.

d Hieronym. de Script. Eccl. in Damaſo.

Pars autem aduerſa indigne ferens ex communione Felicis electum eſſe Pontificem, vna cum diaconis Romanæ Eccleſiæ conſpirans, occupanſq. baſilicam Sicini *, creat contra Damaſum Vrſicinum diaconum Romanum Epiſcopum. Qui vero tunc tumultus oborti, quæve cædes fuerint in eadem baſilica perpetratæ, ex Ammiano [e] hic potiſſimum deſcribamus, licet Ethnico homine, & rerum Chriſtianarum haud exacto exploratore. Ipſe igitur poſtquam de præfectura Vrbana Lampadij egit, de eius ſucceſſore Viuentio ita ſcribit: Aduenit ſucceſſor eius ex Quæſitore * Palatij Viuentius, integer & prudens, Pannonius; cuius adminiſtratio quieta fuit & placida, copia rerum omnium D fluens. Et hunc quoque diſcordantis populi ſeditiones terruere cruentæ, quæ tale negotium excitauere. Damaſus & Vrſicinus ſupra modum ad rapiendam Epiſcopalem ſedem ardentes, ſciſſis ſtudijs aſperrime conflictabantur, aduſque mortis vulnerumq. diſcrimina adiumentis vtriuſque progreſſis. Quæ nec corrigere ſufficiens Viuentius, nec mollire, vi magna coactus ſeceſſit in ſuburbanum. At * in concertatione ſuperauerat Damaſus, parte quæ ei fauebat, inſtante. Conſtatq. in baſilica Sicinini *, vbi ritus Chriſtiani eſt conuenticulum, vno die centum triginta ſeptem reperta cadauera peremptorum, efferatamq. diu plebem ægre poſtea delinitam.] Ponitur in deſcriptione [f] Vrbis baſilica Sicini in Regione quinta iuxta forum Eſquilinum, longe a Macello Liuiano, vbi fuiſſe ponitur baſilica Liberij. Sed ſubdit his Ammianus, ita hoſtis Chriſtianorum carpens Romanam Eccleſiam:

SCHISMA VRSICINI.

* Sicinini

e Ammian. lib. 27.

* Exquiſitor

* Et

* Sicini

f Pannin. in deſcript. Vrbis.

E Neque ego, inquit, abnuo, oſtentationem rerum conſiderans vrbanarum, huius rei cupidos, ob impetrandum quod appetunt, omni contentione laterum iurgari debere; cum id adepti, futuri ſint ita ſecuri, vt ditentur oblationibus matronarum, procedantq. vehiculis inſidentes, circumſpecte veſtiti, epulas curantes profuſas, adeo vt eorum conuiuia regales ſuperent menſas. Qui eſſe poterant beati re vera, ſi magnitudine Vrbis deſpecta, quam vitijs opponunt, ad imitationem Antiſtitum quorumdam prouincialium viuerent: quos tenuitas edendi potandiq. parciſſime, vilitas etiam indumentorum, & ſupercilia humum ſpectantia, perpetuo numini veriſq. eius cultoribus vt puros commendant & verecundos.] hactenus Ammianus.

ROMAN. PONTIF. LVXVS REPREHENSVS AB AMMIANO.

Negari quidem minime poteſt, deorum cultoribus mouiſſe inuidiam Chriſtianæ religionis ſummum Pontificatum adeo inſigniter externis quoque ſplendoribus illuſtratum; ægroq. tuliſſe animo, eo munere fungentem Romanum Epiſcopum eiuſmodi claritudi-

ROMANORVM PONTIFICVM IN CVLTV EXTERNO MAIESTAS.

ritudine magis conſpicuum apparere, quàm Gentiliciæ ſuperſtitionis Regem ſacrificum, ſiue alios Pontifices atque ſacrificos, iam deorum cultu frigeſcente, deſpectos. A

REGIVS SPLENDOR REGALIS SACERDOTII.

Certe quidem adeo Romæ his temporibus effulgebat Romanorum Chriſtianæ religionis Antiſtitum decor ac ſplendor, vt non Ammiani tantum vel ceterorũ illi ſimilium commouerit animum; ſed & clariſſimorum virorum, immo ampliſſimorum magiſtratuum inuidiam concitarit. Vnde Prætextatus ille nobiliſſimus Romanorum, quem Proconſulatum geſſiſſe in Oriente horum Imperatorum exordio vidimus, & Viuentio ſequenti anno ſuffectum fuiſſe in Vrbana præfectura, aliiſq. magiſtratibus auctum, ſuo loco dicemus: hic ipſe Prætextatus (inquit S. Hieronymus [a]) qui & Conſul deſignatus poſtea mortuus eſt, homo ſacrilegus & idolorum cultor, ſolebat ludens beato Damaſo dicere: Facite me Romanæ Vrbis Epiſcopum, & ero protinus Chriſtianus.] hæc Hieronymus: vt plane appareat, ſummo atque regali Chriſti Eccleſiæ ſacerdotio regiã quoque magnificentiam fuiſſe coniunctam: quæ cum ab Ethnico ſcriptore carpantur, æque ab hæreticis recentioribus canino dente rabioſius corroduntur; iſtæcq. ab Ammiano ſcripta, velut e diuino oraculo prodita, in Romanam Eccleſiã exprobrant; minime conſiderantes, antiquam hanc eſſe calumniam, ab Ethnicis in Chriſtianos omnes illatã, cum (vt ait Tertullianus [b]) prodigas eorum cœnas ſugillarent; quæ cum a charitate fuerint *ἀγάπαι* denominatæ, quantiſcumque, inquit, ſumptibus conſtẽt, lucrum eſt, pietatis nomine facere ſumptus] ſiquidem ex eis etiam inopes paſcebãtur: cum alioqui iidem frequentius ieiunare ſolerẽt, ac Romæ potiſſimum, vbi tribus diebus cuiuſlibet hebdomadæ totius anni, excepto tempore Quinquageſimæ, Chriſtianos omnes ieiunare conſueuiſſe, S. Auguſtinus [c] ad Caſulanum ſcribens diſertis verbis affirmat. B

a Hieronymus epiſt. 61.

b Tertull. in Apolog. c. 39.

c Auguſt. ad Caſulan. epiſt. 86.

SANCTORVM CONVIVIA.

Sed quod ait Ammianus de profuſioribus epulis: conſiderandum eſt, cauſa vrgente interdum ſanctiſſimos viros regias cœnas parare ſolitos. De ſancto enim Ambroſio teſtatus [d] eſt Vincentius P. Prætorio in Galliis apud S. Martinum, ipſum agentem Mediolanenſem Epiſcopum, conſueuiſſe exhibere conuiuia Præfectis atque Conſulibus, & abſque dubio digno inuitatis hominibus ſumptu: cum tamen haud ipſe Ambroſius voluptuoſus eſſet, vel ieiunare prætermitteret; de quo Paulinus [e] tradit, quotidiano ieiunio corpus attriuiſſe: Cui, inquit, prandendi numquam conſuetudo fuit, niſi Sabbato, & Dominico, vel cum natalitia celeberrimorũ martyrum eſſent.] Sicq. ſecundum illud Apoſtoli [f]: Scio abundare, & ſcio penuriam pati] Apoſtolici quoque viri, vt Ambroſius atque Damaſus, ita nouerunt vitæ inſtitutũ attemperare, vt iuxta eiuſdem Apoſtoli [g] ſententiam; ſiue manducarent, Domino manducarent; ſiue non manducarent, æque Domini cauſa non manducarent; omniaq. charitate iubente, arbitrio ſpiritus agerent. C D

d Seuer. in dial. Gal. 2.

e Paulin. in Vit. S. Ambr.

f Philipp. 4.

g Rom. 14.

CLEMENTIS PP. VIII. DIGNVM EXEMPLVM.

Sane quidẽ magna animi noſtri voluptate factũ eſt, quòd his ferme diebus, cum hæc cudenda exhiberemus, S.D.N. Clemens Papa VIII. hoc primo ſui Pontificatus exordio inter alia ad diſciplinam Eccleſiaſticã componendam ſaluberrime inſtituta, quo ceteris hoſpitalitatis ac in pauperes beneficentiæ exemplo præluceat, quotidianæ illi menſæ tredecim ex ipſis veteri inſtituto parari ſolitæ adiecit alteram prope cœnaculum ſuum pauperibus peregrinis potiſſimum e remotioribus regionibus in Vrbem confluentibus in ſingulos dies parandam: e ſua enim opipare referta dapibus, iiſdẽ ſacro ritu ex more ſanctificatis, ſedens ipſe arbiter continentiæ, delectumq. adhibens, pretioſiora quæque ac lautiora iubet afferri pauperũ menſæ, vilioribus ſibi retentis ac modicis: tanto ſolum iudicans dignos honore Dei ſeruos, ipſos pauperes, Chriſti vicem agentes, Vicarius ipſe Chriſti, & ſeruus ſeruorum Dei. At hæc obiter, occaſione Ethnicorum ſugillantium lautas menſas Romanorum Pontificum, dicta ſunto. E

ADVERSVS CLERICOS DELICIOSOS.

Ceterum quod ad propoſitã rem ſpectat: ſicut ſanctiſſimos viros omnia ſua ad ſpiritus regulam moderantes, dignos laude cenſemus; ita illos improbandos damnandoſq; putamus, qui carni indulgentes, de Chriſti patrimonio opſonantur: aduerſus quos iuſta eſt S. Hieronymi [h] iſta reprehẽſio: Sed & Eccleſiæ quoque principes, qui deliciis affluunt & inter epulas atque laſciuias pudicitiã ſeruare ſe credunt, propheticus ſermo deſcribit quòd eiiciẽdi ſunt e ſpatioſis domibus, lautiſq. conuiuiis, & multo labore epulis conquiſitis; & eiiciendi propter malas cogitationes & opera ſua. Et ſi vis ſcire quo eiiciẽdi ſunt, Euangelium lege [i]: In tenebras ſcilicet exteriores, vbi erit fletus & ſtridor dentium. An non confuſio & ignominia eſt, Ieſum Chriſtum crucifixum, magiſtrum, pauperem & eſurientem fartis prædicare corporibus, ieiuniorumq. doctrinam rubentes

h Hieron. in Michæam. c. 2.

i Matth. 22.

A buccas tumentiaq. ora proferre? Si in Apoſtolorum loco ſumus, non ſolum ſermonem
eorum imitemur, ſed conuerſationem quoque & abſtinentiã amplectamur. Sanctum
vtique eſt & Apoſtolicum miniſterium, viduis & pauperibus miniſtrare. Non oportet,
inquiunt, dimiſſo verbo Dei, miniſtrare nos menſis [a]. At nunc, non dico pauperes, non [a] Act. 6.
dico fratres, & qui rurſum inuitare non poſſint (ex quibus, excepta gratia, nihil aliud
Epiſcopalis ſperet manus) ſed militantes & accinctos gladio, & Iudices, excubãtibus an-
te fores ſuas Centurionibus & turmis militum, Chriſti ſacerdos inuitat ad prandiũ. To-
ta clerici Vrbe diſcurſant, quærunt exhibere Iudicibus quæ illi in prætorijs ſuis aut in-
uenire non poſſunt, aut certe inuenta non coemunt. Nec vero arbitrandum, quòd ge-
neraliter ad omnes hæc dirigatur inuectio; ſed quòd eos qui tales ſunt, pulſet ſermo
propheticus, & comminetur eis ſupplicia & tenebras ſempiternas: vt qui pudore &
B verecundia non tenentur, agant pœnitentiam ſaltem comminatione pœnarum.]
hucuſque Hieronymus, haud dubie ab hac obiurgatione excipiens Damaſum, quem
mille locis ſanctiſſimum prædicat. Sed ad ſchiſma Vrſicini, e quo diuagata eſt, ora-
tio reuocetur.

De eo ſchiſmate complura ſcripta habentur a Marcellino Romano presbytero in eo
libello, quem vna cum Fauſtino diacono obtulit Theodoſio Imperatori. Sed cum con- MARCELLINVS ET FAVSTINVS SCHISMATICI.
ſtet, eum bis fuiſſe ſchiſmaticum, adhærentem nimirum primo Vrſicino pſeudopon-
tifici, ac poſtea Luciferianis; ea in hac cauſa fides illi adhibenda eſt, quæ latronibus
ſolet accuſantibus eos, quos ipſi fuerint deprædati. Quis enim ipſum duxerit audien-
dum de Damaſo, qui & in alios Orthodoxos fuerit contumelioſus, atque etiam in S.
Hilarium Pictauienſem Epiſcopum calumnioſe æque ac audacter inſultet? Porro res
C Damaſi & Vrſicini publicis iudicijs ſæpe diſcuſſæ ac ventilatæ, adeo exploratæ ſunt
redditæ atque perſpicuæ, vt Imperatores ipſi ſæpius ad Vrbis Præfectos pro Damaſo
aduerſus Vrſicinum eiuſq. gregarios reperiantur dediſſe reſcripta, quæ ſuis locis, ſecun-
dum tempus quo ſcripta ſunt, ſigillatim reddemus inferius.

Sed illud in primis eſt redarguendum mendacium, quo dicunt, primitus Vrſicinum,
ac ſubinde Damaſum poſt dies ſeptem eſſe creatum Romanũ Pontificem, occupaſſeq. REFELLVNTVR MENDACIA IN DAMASVM ACERVATA.
baſilicam Lateranenſem, atque inde impetum feciſſe in baſilicam Iulij. Nam his mani-
feſte aduerſatur S. Hieronymus, quem hiſce ipſis temporibus Romæ fuiſſe monſtrabi-
mus. Ipſe enim in Chronico contrarium penitus aſtruit, dũ ſic ait: Damaſus trigeſimus
quintus Romanæ Eccleſiæ ordinatur Epiſcopus. Poſt multũ temporis ſpatiũ (*vel, vt alij
legunt*) poſt non multũ temporis ſpatium, Vrſicinus * a quibuſdam Epiſcopus conſti- * Vrſinus
D tutus, Sicininũ cum ſuis inuadit: a quo, Damaſianæ partis populo confluente, crudeliſ-
ſimæ interfectiones diuerſi ſexus perpetratæ.] Affirmat hoc ipſum Ruffinus [b], qui etſi [b] Ruffin. lib. 2. cap. 10.
forte Romæ non erat, res tamen ſui temporis vulgatas vbique conſcripſit. Sed mox hic
eiuſdem Ruffini de oborto ſchiſmate integrã ipſam ſinceramq. narrationẽ ſubijciemus.

Verũ & eo quoque impudentiæ adactus eſt ipſe ab Eccleſia & a Deo diuiſus, effera-
tus ſchiſmaticus Marcellinus, vt arguens Damaſum, affirmet fuiſſe ſæuiſſimum ho- ALIAE CALVMNIAE MARCELLINI IN DAMASVM.
minem, in eumq. tot cædium immaniter patratarum culpam reijciat: ab ipſo enim
concitatos eſſe milites ait in ſectatores Vrſicini. At vt hæc omnia apertius refellantur;
in primis quæ ſcripta ſunt eo argumento a Ruffino, hic deſcribamus: Damaſus, inquit,
poſt Liberium per ſucceſſionem ſacerdotiũ in Vrbe Romana ſuſceperat. Quem præla-
tum ſibi non ferens Vrſicinus * quidam eiuſdem Eccleſiæ diaconus, in tantum furoris * Vrſinus
E erupit, vt perſuaſo quodam ſatis imperito & agreſti Epiſcopo, collecta turbulentorum
& ſeditioſorum hominum manu, in baſilica quæ Sicinini appellatur, Epiſcopum ſe
fieri extorqueret, legibus & ordine & traditione peruerſis. Quo ex facto tanta ſedi-
tio, immo vero tanta bella coorta ſunt, alterutrum defendentibus populis, vt replerен-
tur humano ſanguine orationum loca. Quæ res factione Maximi * Præfecti, ſæui ho- * Maximini
minis, ad inuidiam boni & innocentis verſa eſt Sacerdotis: ita vt cauſa clericorum vſ-
que ad tormenta duceretur. Sed aſſertor innocentiæ Deus affuit; & in caput eorum
qui intenderant dolum, pœna conuerſa eſt.] hæc Ruffinus: eadem quoque Græci
habent, nempe Socrates [c], Sozomenus [d], Nicephorus [e], & alij. Quinam autem fuerit [c] Socrat. lib. 4. c. 24.
rudis ille & agreſtis Epiſcopus, qui auſus eſt Vrſicino manus imponere; Marcellinus [d] Sozom. lib. 6. c. 23.
in libello, quem ſcripſit, expreſſe nominat; aitq. fuiſſe Paulũ Epiſcopum Tiburtinum. [e] Niceph. lib. 11. cap. 30.
quo quidem vno argumento, etſi reliquæ deeſſent pro cauſa Damaſi defenſiones, ſatis

ſuperq.

ſuperq. declaratur, Vrſicinum fuiſſe ſchiſmaticum: cùm ex his quæ ex S. Auguſtino A
& alijs ſuperius dicta ſunt, liquido conſtet, non alterius Epiſcopi quàm Oſtienſis fuiſſe, manus imponete ſuper electum Romanum Pontificem.

MAXIMINI SAEVITIA REDVNDAT IN DAMASVM.

Quod autem ſpectat ad Maximum, ſeu potius Maximinum (ſic enim eum nominat Ammianus) cuius ſæuitiam redundaſſe in inuidiam & odiũ Damaſi Papæ, Ruffinus & alij citati nuper auctores teſtantur: fuiſſe quidem ipſum, cum Vicariam præfecturã, & Annonatiam, ac poſtea Prætoriam adminiſtraret, truculentũ ciuium Romanorum carnificem ad omne immanitatis genus exercendũ egregie comparatũ, pluribus idem Ammianus[a] teſtatur; qui & eius in ciues Romanos diras recenſet carnificinas. Porro ea quæ in Vrſicini ſectatores viſus eſt iſte acerbius perpetraſſe, in Damaſi inuidiam, cuius defenſionis cauſa ille militum gladios cruentaſſet, obtrectantes ſchiſmatici conuerterunt: adeo vt ea de re numquam deſiuerint etiam poſt obitum Valentiniani apud The- B
odoſium queritari ijdem Marcellinus & Fauſtinus. Porro Damaſi incredibilis animi manſuetudinis locuples teſtis eſt S. Hieronymus, qui tunc agens in Vrbe erudiebatur rhetoricis diſciplinis. ipſe enim cum ad Innocentium amicum ſcribens, de muliere ſepties icta hiſtoriam enarraſſet, in fine hæc de Damaſo habet[b]: Romanũ Epiſcopũ iam pene factionis laqueis irretitum & viciſſe aduerſarios, & non nocuiſſe ſuperatis.] Quid amplius? S. Ambroſius & ipſe Romanus, & Romæ adhuc in paterna domo cum Marcellina ſorore ac fratre Satyro agens, ſcribens poſtea alia occaſione ad Valentinianum iuniorem Imperatorem, cum de Damaſo Papa obiter incideret mentio, ſic ait[c]: Damaſus Romanæ Eccleſiæ ſacerdos iudicio Dei electus.] ita ipſe.

a Ammian. lib. 28.
b Hieronymus epiſt. 49.
c Ambroſ. epiſt. 30.

DAMASVS ACCVSATVR ADVLTERII.

Ceterum quòd eius legitima ordinatio nulla poſſet inuidentium hoſtium labefactari calumnia, eademq. nota eſſet & magiſtratibus & Imperatori: ſchiſmatici ad falſas C
eaſdemq. turpiſſimas accuſationes conuerſi ſunt, vt litteræ Valentiniani Aug. inferius ſuo loco recitandæ declarant. Adulterij enim ſanctiſſimum ac puriſſimum virum accuſarunt, quem S. Hieronymus[d] virginem, Eccleſiæq. virginis doctorem appellat ad Pammachium ſcribens; eiuſq. mores eximios Græci[e] pariter prædicant. Sed de his alias in eius obitu. Hæc quidem nos de legitima Damaſi electione, eiuſque morum integritate haud otioſe voluimus ex certis ac probatis teſtibus inculcaſſe, ipſoque eiuſdem Pontificatus ingreſſu lectori ob oculos poſuiſſe; quòd ſciamus, leuiſsimos quoſdã, nulla rerum habita diligentiori perueſtigatione, vna lectione libelli Marcellini ſchiſmatici, Damaſi hoſtis implacabilis, imprudenter nimis ac potius ſtolide primas detuliſſe Vrſicino, quem non ſolum fuiſſe tradunt verum legitimumq. Romanum Pontificem, ſed & moribus plane ſanctiſſimum: neque erubuerunt poſt tot ſæcula, hominem in pu- D
blico ſanctorum Patrum conſeſſu damnatum, legibus Imperatoris ſæpe proſcriptum, Catholicis omnibus vt monſtrum oſtenrui habitum, adeo imprudenter ac temere commendare; condemnare vero ſunt auſi S. Damaſum a ſacro Concilio probatum, reſcriptis Imperatorijs ab oppreſſoribus vindicatum, antiquorum omnium præconio laudatum, toti orbi Catholico communicatione coniunctum, vitæq. moribus inſignem atque perſpicuum, miraculis etiam illuſtratum, ac denique vniuerſæ Catholicæ conſenſu Eccleſiæ a tempore obitus in hanc diem anniuerſaria memoria celebratum. Sed iam ad rei geſtæ hiſtoriam reuertamur.

d Hieron. epiſt. 30.
e Theodor. lib. 5. cap. 2. Socrat. lib. 4. c. 27. Sozom. lib. 6. cap. 23. Nicephor. lib. 11. cap. 20.

PLEBS INCITATA FALSA SPE MARTYRII.

Vt autem furens plebecula adeo animata, libens volenſq. in militum gladios ſe ab illis trucidandam timoris expers immitteret: ſchiſmaticorum tuba illo furoris adegit, qua velut claſsico clangebant ac clamitabant, tempus eſſe martyrij, nec timendos eos, E
qui corpus occiderent: Quibus illa incauta decepta, eo auidius ruebat in cædem, quo ex ſuis alios ſe ad martyrij coronam præceſsiſſe putabat; damnum exiſtimans, ad cæleſtia præmia ab alijs anteuerti. Id quidem ex ipſo ſchiſmaticorum libello Marcellini atque Fauſtini colligitur, quem antiquitus ſcriptum Vaticana bibliotheca nobis exhibuit. Quo modo autem ijdem ſchiſmatici ſæpe mulctari, ab Vrbe pulſi, atque iterũ impertita venia ab Imperatote reſtituri, ac poſtea denuo tumultuantes longius fuerint ablegati, dicemus ſuis locis inferius, annis, vt ſunt geſta, ſequentibus: haud enim fuit iſtiuſmodi vnius anni negotium; ſed decem & octo annis, quoad vixit Damaſus, numquam deſtitit pertinacia ſchiſmaticorum, quantum ipſis licuit, eumdem ſanctum Pontificem grauiter exagitare. Iam vero quæ huius anni reliqua ſunt, ordine proſequamur.

Hoc eodem anno, iiſdem Coſſ. Lupicino atque Iouino, IX. Kalend. Septembris, Gra-

tianum

A tianum Valentiniani filium, a patre creatum eſſe non modo Cæſarem, ſed & Auguſtum, Socrates [a] tradit. Sed cum conſtet ex reſcriptorum titulis ſuperius recitatis, datiſq. menſibus Aprilis ac Maij, inter Imperatores legumlatores nominari quoque Gratianum: plane patet, huius anni ferme principio eam ſummam dignitatem ipſi collatam eſſe: feciſſe id tamen ipſum Valentinianum, poſtquam crebris pulſatus febribus vix ex inſperato conualuiſſet, Ammianus [b] affirmat, qui Gratianum fuiſſe ætate adulto proximum ait; immo iam adultum fuiſſe, Valentinianus ea oratione, quam tunc habuit coram exercitu, palam teſtatus eſt.

GRATIANVS AVGVSTVS. [a] Socrat. lib. 4. cap. 10. [b] Ammian. lib. 27.

His proxime ſubdit idem Ammianus de quibuſdam iniuſte iuſſu Imperatoris a magiſtratu necatis, & a Chriſtianis (vt ait) inſtar martyrum cultis: Eminuit, inquir, per id tempus inter alias humilium neces mors Dioclis ex Comite largitionum Illyrici, B quem ob delicta leuia flammis iuſſit exuri, & Diodori ex Agente in rebus, triumque apparitorum poteſtatis Vicariæ per Italiam ob id vexatorum atrociter, quòd apud eum queſtus eſt Comes, Diodorum quidem aduerſus ſe ciuiliter imploraſſe iuris auxilium, officiales vero iuſſu Iudicis auſos monere proficiſcentem, vt reſponderet ex lege. Quorum memoriam apud Mediolanum colentes nunc vſque Chriſtiani, locum vbi ſepulti ſunt, Ad innocentes appellant. Dein cum in negotio Maxentij cuiuſdam Pannonij ab executione a Iudice recte maturari præcepta, trium oppidorum ordines mactari iuſſiſſet, interpellauit Euphraxius tunc Quæſtor: Et parcius, inquit, agito piiſſime Principum: hos enim, quos interfici tamquam noxios iubes, vt martyras, id eſt, diuinitati acceptos colit religio Chriſtiana.] hactenus Ammianus. At parum tutum eſt, externo homini res noſtras ſcribenti fidem haud dubiam in omnibus adhi- C bere. Nulla enim in Mediolanenſi Eccleſia tradita poſteris memoria extat, vt iniuſte hi ab Imperatore damnati, fuerint inter martyres recenſiti.

EXQVISITA CRVDELITAS IMPERATORIS.

De ſæuitia rurſus Imperatoris hæc paulo ſuperius Ammianus [c]: Et quamquam Valentinianus, homo propalam ferus, inter imperandi exordia, vt aſperitatis opinionem molliret, impetus truces retinere nonnumquam in poteſtate animi nitebatur: ſerpens tamen vitium & dilatatum aliquandiu licentius erupit ad perniciem plurimorum: quod auxit ira acerbius efferueſcens.] Cum enim præſeſerret prauorum morum correctorem; eius quoque miniſtri ſæpe, omni æquitate poſthabita, ad ſummam ſeueritatem iura ſæuire permiſerunt. Nã præter eos, quos gladius vindex magiæ reos, eius criminis leuiter ſuſpectos, ab Ammiano recenſitos abſtulit; incredibilibus etiam quæſtionibus & cædibus exagitati ſunt illi, quos adulterij vel ſtupri cauſa apparitores D Præſidum inſcripſerunt: nec quidem viles tantum perſonæ, ſed nobiles; nec in prouincijs ſolum, ſed Romæ: quod idem Ammianus [d] deplorat, cum ait: Nec minus ſeminæ quoque calamitatum participes fuere ſimilium. Nam ex hoc quoque ſexu peremptæ ſunt virgines aliæ, complures adulteriorum flagitijs obnoxiæ, vel ſtuprorum, inter quas notiores fuere Claritas & Flauiana, &c.] ſubdit poſtea de Ruffina adulterij rea, Heſychia matrona, Fauſiana, & Anepſia, eadem ex cauſa Romæ morte mulctatis, vel ſpontanea nece peremptis.

[c] Ammian. lib. 27. SEVERVM IVDICIVM ADVERSVS ADVLTEROS. [d] Ammian. lib. 28.

At ſuperauit omnes hos caſus ſæuitia illa aduerſus Chriſtianam ſeminam Vercellenſem exhibita, cum poſtulata eſſet rea, ſed innocens, criminis adulterij. Rem geſtam perpetua dignam memoria luculento ſtylo S. Hieronymus [e] proſecutus eſt eadem epiſtola ad Innocentium, in qua de Damaſi victoria aduerſus ſchiſmaticos agit: vt appa- E reat hæc ipſa eodem ferme tempore contigiſſe. Rem ergo ſic aggreditur:

VERCELLENSIS MVLIER INNOCENS ACCVSATA ADVLTERII. [e] Hieron. epiſt. 49.

Igitur Vercellæ Ligurũ ciuitas haud procul a radicibus Alpiũ ſita, olim potens, nunc raro eſt habitatore ſemiruta. Hanc cũ ex more Conſularis inuiſeret; oblatam ſibi quamdam mulierculam vna cum adultero (nam hoc crimen maritus impegerat) pœnali carceris horrore circumdedit. Neque multo poſt cum liuidas carnes vngula cruenta pulſaret, & ſulcatis lateribus dolor quæreret veritatem: infeliciſſimus iuuenum, volens compendio mortis longos cruciatus vitare, dum in ſuum mentitur ſanguinem, accuſauit alienum, ſoluſq. omnium miſer merito iuſſus eſt percuti, quia non reliquit innoxiæ, vnde poſſet negare.

ADOLESCENS INNOCENS CEDIT TORMENTIS.

At vero mulier, ſexu fortior ſuo, cum equuleus corpus extenderet, & ſordidas fœtore carceris manus poſt tergum vincula cohiberent; oculis, quos tantum terror alligare non poterat, ſuſpexit ad cælum; & volutis per ora lacrymis: Tu, inquit,

a Pſal. 7. teſtis es, Domine Ieſu, cui occultum nihil eſt, qui es ſcrutator renis [a] & cordis; non A ideo me negare velle, ne peream; ſed ideo mentiri nolle, ne peccem. At tu miſer homo, ſi interire feſtinas, cur duos interimis innocentes? Equidem & ipſa cupio mori: cupio inuiſum hoc corpus exuere, ſed non quaſi adultera: præſto iugulum; micantem intrepida excipio mucronem; innocentiam tamen mecum feram. Non moritur quiſquis victurus, occiditur.

TORQVETVR DIRE INNOCENS FEMINA. Igitur Conſularis, paſtis cruore luminibus, vt fera, quæ guſtatum ſemel ſanguinem ſemper ſitit; duplicari tormenta iubet; & ſæuum dentibus frendens, ſimilem carnifici minatus eſt pœnam, niſi confiteretur ſexus infirmior, quod non poterat robur virile reticere. Succurre, Domine Ieſu: ad vnum hominem tuum complura ſunt inuenta ſupplicia. Crines ligantur ad ſtipitem: et toto corpore ad equuleum fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur: vtrumque latus carnifex fodit, nec papillis dantur inducia. Immota mulier manet, & a dolore corporis ſpiritu ſeparato, dum conſcientiæ bono fruitur, vetuit circa ſe ſæuire tormenta. Iudex crudelis quaſi ſuperatus attollitur: illa Deum deprecatur. Soluuntur membra compagibus: illa oculos ad cælum tendit. Quaſi de communi ſcelere alius confitetur: illa pro confitente negat, & periclitans ipſa alium vindicat periclitantem. Vna interim vox eſt: Cæde, vre, lacera: Non feci. Si dictis tollitur fides: veniet dies, quæ hoc crimen diligenter diſcutiat: habeo Iudicem meum. B

Iam laſſus tortor ſuſpirabat in gemitum, nec erat nouo vulneri locus. Iam victa ſæuitia corpus, quod laniarat, horrebat. Extemplo ira percitus Conſularis: Quid miramini, inquit, circumſtantes, ſi torqueri mulier mauult, quàm perire? Adulterium certe ſine duobus committi non potuit: et eſſe credibilius reor, noxiam ream negare de ſcelere, quàm innocentem iuuenem confiteri. Pari igitur prolata in vtrumque ſententia, damnatos carnifex trahit. Totus ad ſpectaculum populus effunditur, vt prorſus quaſi migrare ciuitas putaretur: ſtipatis proruens portis turba denſatur. Et quidem miſerrimi iuuenis ad primum ſtatim ictum amputatur gladio caput, truncumque in ſuo ſanguine volutatur cadauer. Poſtquam vero ad feminam ventum eſt, & flexis in terram poplitibus, ſuper trementem ceruicem micans eleuatus eſt gladius, & exertam carnifex dexteram totis viribus concitauit: ad primum corporis tactum ſtetit mucro letalis, & leuiter perſtringens cutem, raſuræ modicæ ſanguinem aſperſit. Imbellem manum percuſſor expauit; & victam dexteram, gladio marceſcente, miratus, in ſecundos impetus torquet: languidus rurſus in feminam mucro dilabitur, & quaſi ferrum eam timeret attingere, circa ceruicem torpet innoxiam. Itaque furens & anhelans lictor, paludamento in ceruicem retorto, dum totas expedit vires, fibulam quæ chlamydis mordebat oras, in humum excuſſit, ignaruſque rei enſem librabat in vulnus. C

ADOLESCENS CAPITE PLECTITVR. FEMINA FRVSTRA PERCVTITVR.

D

En tibi, ait mulier, ex humero aurum ruit: collige multo quæſitum labore, ne pereat. Proh, rogo, quæ eſt iſta ſecuritas! Impendentem non timet mortem: lætatur percuſſa: carnifex pallet: oculi gladium non videntes, fibulam vident: et ne parum eſſet, quòd non formidabat interitum, præſtat beneficium ſæuienti. Iam igitur & tertius ictus ſacramentum fruſtratus erat Trinitatis: iam ſpiculator exterritus, & non credens ferro mucronem aptabat in iugulum, vt qui ſecare non poterat, ſaltem premente manu, corpori conderetur. O omnibus res inaudita ſæculis! Ad capulum gladius reflectitur; & velut dominum ſuum victus aſpiciens, confeſſus eſt, ſe ferire non poſſe. Huc huc mihi trium exempla puerorum, qui inter frigidos flammarum globos hymnos [b] edidere pro fletibus, circa quorum ſaraballa ſanctamque cæſariem innoxium luſit incendium. Huc beati Danielis [c] reuocetur hiſtoria, iuxta quem adulantibus caudis prædam ſuam leonum ora timuerunt. Nunc Suſanna nobilis fide omnium ſubeat mentibus, quæ iniquo damnata iudicio, Spiritu ſancto puerum replente, ſaluata eſt. Ecce non diſpar in vtraque miſericordia Domini. Illa liberata per Iudicem, ne iret ad gladium: hæc a Iudice damnata, abſoluta per gladium eſt. E

INSVLTAT CARNIFICI INNOCENS FEMINA.

b Dan. 3.

c Dan. 13. 14.

POPVLVS PRO INNOCENTE FEMINA INSVRGIT. Tandem ergo ad feminam vindicandam populus armatur: omnis ætas, omnis ſexus carnificem fugat, & cœtu in circulum coeunte exclamat. Non credit pene vnuſquiſque quod videt. Turbatur tali nuncio vrbs propinqua, & tota lictorum turma glomeratur. E quibus medius, ad quem damnatorum cura pertinebat, erumpens, & caniciem immundam perfuſo puluere turpans: Quin meum, inquit, o ciues petitis caput? me illi vicarium datis? Si miſericordes, ſi clementes eſtis, ſi vultis ſeruare damnatam:

A natam : innocens certe perire non debeo. Quo fletu vulgi concuſſus eſt animus, mæſtuſque ſe per omnes torpor inſinuat: et mirum in modum voluntate mutata, cum pietatis fuiſſet quod defenderant; pietatis viſum eſt genus, vt paterentur occidi. Nouus igitur enſis, nouus percuſſor apponitur. Stat victima, Chriſto tantum fauente munita; ſemel percuſſa concutitur; iterum repetita quaſſatur; tertio vulnerata proſternitur. O diuinæ potentiæ ſublimanda maieſtas! quæ prius fuerat quarto percuſſa nec læſa, ideo poſt paululum viſa eſt mori, ne pro ea periret innoxius.

Clerici, quibus id officij erat, cruentum linteo cadauer inuoluunt, & foſſam humum lapidibus conſtruentes, ex more tumulum parant. Feſtinato Sol curſu occaſum petit, & miſericordia Domini celeriori curſu naturæ nox aduenit. Subito feminæ palpitat pectus; & oculis quærentibus lumen, corpus animatur ad vitam. Iam ſpirat, iam B videt, iam ſubleuatur & loquitur: iam in illam poteſt vocem erumpere: Dominus[a] auxiliator meus: non timebo quid faciat mihi homo. Anus interim quædam, quæ Eccleſiæ ſuſtentabatur opibus, debitum cælo ſpiritum reddidit; & quaſi de induſtria, ordine currente rerum, vicarium tumulo corpus operitur. Dubia adhuc luce, in lictore diabolus occurrit, quærit cadauer occiſæ, ſepulchrum ſibi monſtrari petit: viuere putat, quam mori potuiſſe miratur. Recens a clericis cæſpes oſtenditur, & dudũ ſuperiniecta humus cum his vocibus ingeritur flagitanti: Erue ſcilicet oſſa iam condita: infer nouum ſepulchro bellum: et ſi hoc parum eſt, auibus feriſq. lanianda membra diſcerpe. Septies percuſſa debet aliquid plus morte perpeti.

CLERICI FVNVS CVRANT EX MORE.

[a] Pſal. 117.

Tali ergo inuidia carnifice confuſo, clam Domini mulier reſocillatur. Et ne forte creber medici ad eccleſiam commeatus ſuſpicionis panderet viam; cum quibuſdam virginibus ad ſecretiorem villulam, ſecto crine, tranſmittitur. Ibi paulatim, virili habitu veſte mutata, in cicatricem vulnus obducitur. Et o vere: Ius ſummum, ſumma malitia. poſt tanta miracula adhuc ſæuiunt leges. En quo me geſtorum ordo pertraxit.] hactenus S. Hieronymus, plane deteſtans ſeueriſſimi Principis per miniſtros crudeliores ſæuientem nimium in perſequendis delictis ardorem, quo innocentes quoque interdum puniri contingeret. Alumna hæc erat femina S. Euſebij eius ciuitatis Epiſcopi: quam ad tantam cum innocentia iunctam conſtantiam ſanctus Præſul cum verbis, tum etiam vitæ exemplo firmiter informarat.

CVRATVR SEPTIES ICTA MVLIER.

Hæc omnia cum reſciſſet S. Damaſus Romanæ Eccleſiæ Pontifex, admonitus, puto, a clericis ipſius Vercellenſis Eccleſiæ, ſolicito ſtudio pro impetranda feminæ ſalute apud Imperatorem ſeueriſſimum egit. Teſtatur id quidem ipſe Hieronymus in fine D eiuſdem epiſtolæ, vbi reddito certiore Innocentio, ad quem ſcribit, de rebus Mediolani geſtis ab Euagrio aduerſus Auxentium, de Damaſo hæc mox ſubdit: Romanũ Epiſcopum iam pene ſactionis laqueis irretitũ & viciſſe aduerſarios, & non nocuiſſe ſuperatis:

Verum[b] hæc ipſe quidem ſpatijs diſcluſus iniquis
Prætereo, & alijs poſt me memoranda relinquo.

[b] Virg. 4. Georg.

præſentis tantum rei fine contentus ſum: Imperatorem de induſtria adit, precibus fatigat, merito lenit, ſolicitudine promeretur, vt redditam vitæ redderet libertati.] hactenus Hieronymus de Damaſo & muliere ad Innocentium, quem illum ipſum eſſe putamus eiuſdem Hieronymi perneceſſarium, in peregrinatione comitem, & in eremo Syriæ contubernalem, vbi & deplorauit extinctum, cum ad Ruffinum ſic de ipſo poſtea ſcripſit[c]: Innocentium partem animæ meæ repentinus febrium ardor abſtraxit.] at E de his modo ſatis: iam vero ad reliquas anni huius res geſtas orationem conuertamus.

[c] Hieron. epiſt. 41.

Quod autem ſpectat ad res Orientales: hoc anno pariter, iiſdemque Coſſ. (inquit Socrates[d]) grando magnitudine inuſitata, lapidibus ſimilis, Conſtantinopoli decidit. Eſt quidem multis in ore, illam grandinem, Deo irato, quòd multi ſacerdotes, qui cum Eudoxio communicare recuſauerant, eſſent ab Imperatore relegati, dilapſam fuiſſe.] hæc ipſe. Complures quoque homines eadẽ grandine necatos eſſe, S. Hieronymus in Chronico hoc ipſo anno quarto horum Imperatorum affirmat. Equidem Valentis temporibus diuerſis cladibus ſæpe afflictatus eſt Oriens: nam præter maris eruptionem, & terræmotus ingentes, quos diximus, alij pariter ſubſecuti ſunt vehementes tremores terræ, fameſque dira prouincias ſæpe vexauit: nec Conſtantinopolis tantum, ſed aliæ quoque prouinciæ eadem affectæ ſunt clade, vt Cappadocia: cuius rei teſtis eſt celebris illa oratio, De plaga grandinis, inſcripta, dictaq. coram patre mærente a Gregorio

PLAGA GRANDINIS.

[d] Socrat. lib. 4. cap. 10.

gorio

gorio Nazianzi: etenim his propemodum diebus, reuerſus ex eremo, prædicationis A
munus, paſtoralemque functionem nomine patris obiuit: quo etiam ſenſu paſtorem
ſe & paſtorem principem nominat, non ita tamen quòd fuerit Epiſcopus Nazianzenus,
vel Saſimorum, ſed quòd (vt dictum eſt) apud parentem ſenem munere paſtoris fungeretur,
principemque locum in populo publice docendo teneret. ob id, inquam, ibi
ait: Hūc populum mihi compone (*parentem alloquitur*) mihi ſcilicet alumno diſciplinæ
tuæ, deinde paſtori, nunc autem principi quoque paſtori.] licet Niceta hæc referat
ad tempus poſtquam Saſimorum eſt creatus Epiſcopus. Quòd autem Socrates ait, creditum,
ex proſcriptione Epiſcoporum, vlciſcente Deo, immiſſam plagam grandinis;
inficias nemo ierit, ab anno ſuperiori (vt vidimus) cœptam eſſe Arianorum ſub Valente
perſecutionem, eamque latioribus in annos ſingulos incrementis auctam: verum
ipſam Catholicorum Epiſcoporum proſcriptionem nonniſi poſt annum ſequentem in- B
choatam eſſe, ſuo loco apertius innoteſcet.

At non plaga tantùm grandinis hiſce temporibus complures Orientis regiones dire
vexauit; ſed quæ ſecuta eſt fames ingens, tum alios, tum præcipue Cappadocas
magnopere exagitauit. Cum Cæſareæ Cappadociæ S. Baſilij adhuc presbyteri, ſed
poſt Epiſcopum primi, enituit in alendis pauperibus magna ſolicitudo charitati con-
a Greg. Naz. orat. in laud. Baſil. iuncta; de qua hæc Gregorius Nazianzenus[a]: Fames graſſabatur, & quidem poſt hominū
memoriā atrociſſima: languebat ciuitas, nec ex vllo loco auxiliū afferebatur, nec
vlla calamitatis medicina. Nam maritimæ quidem vrbes eiuſmodi rerum penuriam facile
ſufferunt, dantes nimirum ea quibus affluunt, ac viciſſim ea quibus carent a mari
accipientes. At nos, qui procul a mari degimus, nec ex ijs rebus quibus abundamus,
vtilitatem vllam capimus; nec ea quibus egemus, vlla arte comparare poſſumus; vt C
qui nec ea quæ habemus, exportare; nec ea quibus caremus, importare queamus. Sed
in huiuſmodi malis nihil grauius atque acerbius, quàm crudelitas, cupiditaſq. inexplebilis
eorum qui rei frumentariæ copia circumfluunt. Obſeruant enim temporum difficultates,
atque ex annonæ penuria lucrum captant, & ex aliorum calamitatibus meſſem
b Prou. 19. faciunt: nec illud audientes; eum[b] qui pauperes commiſereatur, Deo fœnori dare: nec
c Eccle. 29. rurſum illud; eum[c] qui frumentum abſcondit plebi, execrabilem eſſe, &c.] At quid
d Gregor. Naz. ibidem. tunc Baſilius? Subdit Gregorius[d]: Pauit omnes: Et quonam pacto? Audi.

Apertis enim oratione ſua & cohortatione locupletum horreis, facit quod eſt in Scri-
e Iſai. 58. ptura[e]: Cibum eſurientibus frangit, panibuſque pauperes ſatiat, alitque eos in fame,
atque eſurientes animas implet bonis. Quo tandem modo? neque enim ad laudis cumulum
hoc parui momenti eſt. Nam cum eos quos fames vulnerauerat, in vnum coe- D
giſſet, nonnullos etiam ſpiritum ægre trahentes, viros, fœminas, pueros, ſenes, omnem
ætatem commiſeratione dignam: omnia ciborum genera, quibus fames depelli ſolet,
corrogans, atque ollas pulmentariorum, ſalſiq. noſtratis opſonij, atque ad leuandam
famem pauperum accommodati, plenas proponens: ac deinde Chriſti, qui linteo
f Ioan. 13. præcinctus diſcipulorum pedes nequaquam lauare grauabatur[f], miniſterium imitans,
ſimulque puerorum ſiue conſeruorum ſuorum ad eam rem opera vtens, corpora pauperum
animaſque curabat, honorem cum neceſſario alimento connectens, ac dolorem
eorum vtrinque leniens. Talis erat nouus noſter procurator & ſecundus Ioſeph, &c.]
g Gregor. Nyſſ. orat. in laud. Baſil. hucuſque verba Gregorij. Addit vero germanus eiuſdē Baſilij Gregorius[g] Nyſſenus: tum
etiam S. Baſilium patrimonium ipſum in pauperes erogaſſe: Cum, inquit, fames aliquando
grauis & ſæua tam ipſam vrbem in qua habitabat, quàm omnem vrbi ſubdi- E
tam regionem affligeret: venditis ſuis prædijs & poſſeſſionibus, atque pecunijs in alimenta
conuerſis; cum etiam rarum eſſet, vt illi qui valde ſibi prouidiſſent & inſtructi
eſſent, ea quæ ad menſam & victum pertinent, ſibi conficere & ſuppeditare poſſent: ille
per omne tempus famis, cum eos qui vndique confluerent, tum iuuentutem totius
vrbanæ plebis alere perſeuerauit, adeo vt etiam Iudæorum liberos huius benignitatis
& liberalitatis ex æquo participes faceret. Nihil enim prorſus intereſt, vtrum per vas
olearum quis, an per aliam aliquam materiam & occaſionem diuinum mandatum
exequatur.] hæc Nyſſenus. atque de his hactenus: ſequentis iam anni res aggrediamur.

A

IESV CHRISTI ANNVS 368.	DAMASI PAP. ANNVS 2.	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS 5.

ANnus ſequitur Chriſti trecenteſimus ſexageſimus octauus, adſcriptus publicis Faſtorum indicibus Conſulatu ſecundo duorum Auguſtorum Valentiniani atque Valentis, quo in Vrbana præfectura ſubrogatur Romæ Prætextatus, de quo ſic Ammianus [a]: Hæc inter Prætextatus præfecturam Vrbis ſublimius curans, per integritatis multiplices actus & probitatis, quibus ab adoleſcentiæ rudimentis inclaruit, adeptus
B eſt id quod raro contingit, vt cum timeretur, amorem non perderet ciuium, minis firmari ſolitum erga Iudices formidatos. Cuius auctoritate, iuſtiſq. veritatis ſuffragijs, tumultu lenito, quem Chriſtianorum iurgia concitauerant, pulſoq.* Vrſicino, alta quies pari iam propoſito ciuium Romanorum aptiſſima adoleſcebat, gloria clari Rectoris complura & vtilia diſponentis.] hæc Ammianus de Prætextato Vrbis præfectura hoc ipſo anno poſt Viuentium inſignito; quod & complura ad ipſum, iiſdem huius anni Conſulibus, Imperatorum reſcripta exploratum reddunt.

PRAEFECTVRA PRAETEXTATI. — [a] Ammian. lib. 27. — * Vrſino

De expulſione vero Vrſicini ab Vrbe facta a Prætextato (vt ex Ammiano dictum eſt) mentio habetur in Valentiniani reſcripto ad eumdem Prætextatum, quod extat cum alijs in peruetuſtô codice Vaticano, in quo ſcriptæ ſunt epiſtolæ complurium Romanorum Pontificum: ita enim reſcriptum ſe habet de reſtitutione baſilicæ a
C ſchiſmaticis occupatæ.

Impp. Prætextato. Diſſenſionis auctore ſublato, omnis cauſa diſcordiæ ſopienda eſt; ne aliqua remanente materia, nihil proſit e medio ſuſtuliſſe fomitem iurgiorum, Prætextate parens cariſſime. Quamobrem præcelſa ſublimitas tua, Defenſoris Eccleſiæ vrbis Romæ, ſiue Damaſi ſacræ legis Antiſtitis petitione perſpecta, qua vna tantum eccleſia ex Catholicæ religionis obſequio a diſſidentibus adhuc dicitur retentari: Quoniam pro publica ſecuritate metuendum eſt, ne aliquis hinc iterum tumultus oriatur (quandoquidem non parua ſit ſeparationis effigies, vt tale aliquid putetur occluſum Damaſo) eam iubebit aperiri: vt ſinguli vniuerſique cognoſcant, quo vnitas ſtudio colenda ſit, qua omnibus pace viuendum: cum eccleſijs reſtitutis pleniſſimam poſtulet congregationem vbique promiſſa con-
D cordia.] hæc de reddenda baſilica Valentinianus. De pellendis vero ab Vrbe ſocijs Vrſicini, ad eumdem quoque Prætextatum ſic ſcripſit:

RESCRIPTVM DE REDDENDA BASILICA DAMASO.

Ea nobis innata eſt moderatio, vt publicam diſciplinam ſine cuiuſquam calamitate munire cupiamus. Itaque quoniam animarum aduerſarum occaſionibus non fauemus Vrſicini ſocijs & miniſtris, quos præcelſa ſublimitas tua propter quietem Vrbis æternæ de medio putauit eſſe tollendos: Roma tantum, cuius tranquillitati ſtudemus, excepta, vbicumque voluerint abſque religionis iniuria (vt peregrinari potius quàm exulare videantur) proprio liceat iure verſari, Prætextate parens cariſſime. Neque enim intereſt noſtra, quem habitationis eligant locum; dummodo incentiuis diſſenſionis ablatis, firma ſit rurſus in plebe concordia. Dat. pridie Idus * Iun. AA. II. Coſſ.] Indulſit & illud quoque poſtea Imperator, vt
E qui expulſi fuerant, in Vrbem reuocarentur, ita tamen, vt ſi quid tumultus cierent, mulctarentur grauiori ſupplicio. reſcriptum autem ſic ſe habet:

RESCRIPTVM DE PELLENDIS AB VRBE SCHISMATICIS. — * Ian

Abe * Prætextate cariſſime. Nobis licet iuſta videatur fuiſſe vindicta, quæ illic tumultuanter exercitam factionem ſedat, vbi maxime debet eſſe concordia, ſcilicet in eccleſia, vel ſede, vel cauſa, quarum rerum vtraque modeſtiam poſſidet & cultum: Tamen nos, omnes qui nuper propter illum tumultum deportatione dâmnati ſunt, & propriæ lenitate naturæ, & ipſius religionis ac legis contemplatione miſeramur, Prætextate cariſſime ac iucundiſſime. Cunctos igitur, qui ſunt eius ſortis & culpæ, præcelſa ſublimitas tua noſtri auctoritate iudicij liberabit. Hanc vero formam tenebit in poſterum, vt ſi ijdem priſtino ſtatui reſtituti aliquid ſpiritu iterum geſſerint inquieto, quo tranquillitas reformata turbetur: ſeueriſſima in eos ſententia proferatur. Nullam

* Aue — RESCRIPTVM DE INDVLGENTIA.

enim poſſunt veniam promereri, qui non deſinunt peccare poſt veniam.] hactenus indulgentia collata ſchiſmaticis ad Prætextatum. Quonam modo autem ijdem ſchiſmatici, quòd non haberent intra Vrbem baſilicam, nec communicare vellent cum Damaſo, extra mœnia in ſuburbijs conuentus agerent, ex quo meruerunt longius ab Vrbe relegari, ſuo loco dicemus: quòd enim ea ſub Olybrij præfectura ſequenti anno contigiſſe, certum appareat ex reſcriptis ab eodem Valentiniano ad Olybrium datis, in eum annum illa reijcimus. A

CLADES MOGVNTINA.
a Ammian. lib. 27.
b Hieron. epiſt. 11.

Hoc eodem anno ſub eadem præfectura Prætextati contigiſſe cladem Moguntiæ illatam ab Alemannis, Ammianus[a] teſtatur, cum ait: Sub idem fere tempus, Valentiniano ad expeditionem caute (vt rebatur) profecto, Alemannus Ragaliſrando nomine, diu præſtruens quod cogitabat, Moguntiacum præſidijs vacuum cum expeditis ad latrocinandum latenter irrepſit. Et quoniam caſu Chriſtiani ritus inuenit celebrari ſolemnitatem, impræpedite cuiuſque modi fortunæ virilem & muliebrem ſexum cum ſupellectile non parua indefenſum abduxit.] hæc ipſe. Porro diuerſa hæc eſt ab illa clade, cuius S. Hieronymus[b] his verbis meminit, cum ad Ageruchiam ſcribens huius ſæculi funeſtos caſus commemorat, dicens: Moguntiacum nobilis quondam ciuitas capta atque ſubuerſa eſt, & in eccleſia multa hominum millia trucidata.] de ea enim ſuo loco dicendum. B

TERRAEMOTVS IN ORIENTE.
c Socrat. lib. 4. cap. 10.

Sed & Oriens rurſus terræmotibus hoc anno in Aſia vexatus eſt, & non ſine diuino quodam prodigio Nicæa vrbs terræ tremore collapſa, in qua fides antea conſcripta atque probata, mox ob diram Arianorum perſecutionem, niſi Deus reliquiſſet ſemen, penitus videri potuiſſet extincta. ait enim Socrates[c]: Anno proximo, Valentiniano & Valente ſecundum Coſſ. quinto Idus Octobris terræmotus in Bithynia factus Nicæam vrbem deturbauit.] Recenſet eamdem cladem Hieronymus in Chronico hoc eodem anno quinto Imperatorum, traditq. eam funditus euerſam. Sed ſubdit Socrates: Iſte duodecimus annus fuit poſt ruinam Nicomediæ. Paulo poſt multæ partes Germæ vrbis Helleſponti altero terræmotu conquaſſatæ ceciderunt. Verum quamuis iſta hoc modo euenirent; nihilo magis tamen Eudoxij Epiſcopi Arianorum & Valentis Imperatoris animi ad pietatem & rectam de religione opinionem commoti fuerunt. Nam crudeliter in eos ſæuiendi, qui ab ipſis in fide diſſentiebant, nullum aliquando finem fecere. Iſti terræmotus videbantur tumultus in Eccleſia certa fuiſſe indicia. At quamquam complures ſacerdotes (vt dixi) erant in exilium eiecti; tamen Baſilius & Gregorius ſoli (quorum ille Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus fuit, hic Nazianzi vrbis obſcuræ & pertenuis Cæſareæ finitimæ) diuina prouidentia propter eximiam pietatem patrijs ſedibus minime pulſi fuere.] hæc Socrates. at hoc ſane tempore neuter eorum erat Epiſcopus: quando autem ambo ad Epiſcopatus honorem fuerint euecti, inferius ſuo loco dicturi ſumus. C D

CAESARIVS FRATER GREGORII LIBERATVS.
d Greg. Naz. orat. in laud. Caſarij.

Quod vero ad Nicænum terræmotum ſpectat: occaſione Cæſarij fratris, qui ibi tunc degens magno miraculo diuina ope ſeruatus fuit, meminit illius Gregorius[d] Nazianzenus his verbis: Iam vero quale miraculum cenſendum eſt, quod circa eum contigit, ipſius ſimul & parentum pietatis illuſtriſſimum præbens argumentum? In Bithynia verſabatur, imperium ab Imperatore haud poſtremum adminiſtrans. Quæſtoris ſiquidem munere fungebatur, ac theſaurorum curam gerebat. Hoc enim illi maiorum dignitatum velut præludium eſſe Princeps voluit. Cumq. Nicææ terræmotus ex omni hominum memoria maximus accidiſſet, totamq. ferme ciuitatem ſolo æquaſſet, atque omnes propemodum ciues cum vrbis elegantia deleuiſſet: ſolus ex omnibus clari nominis viris, aut cum admodum paucis ex hoc periculo ſaluus & incolumis euadit: idque modo vix credibili, hoc eſt, ipſa ruina protectus, ac perexiguas quaſdam periculi notas referens: hactenus videlicet, vt timore ad maiorem ſalutem magiſtro vteretur, atque a rebus fluxis & incertis tranſlata militia, totum ſe cæleſti parti addiceret, ſibiq. ipſi regiam aulam commutaret. Atque hoc & in animo habebat, & votis omnibus exoptabat, quemadmodũ mihi per litteras confirmauit, cum hanc occaſionem ad eum admonendum arripuiſſem: quod nec vmquam facere deſtiti, moleſte ferens illius indolis præſtantiam in vilioribus ſtudijs verſari, tamq. philo- E

ſophicam

A ſophicam animam in rerum publicarum adminiſtratione volutari, ac velut Solem nubibus obduci.] hæc Gregorius; cuius eo argumento tunc ad Cæſarium ſcripta epiſtola adhuc extat digna Gregorio: quam his attexere, iucundum putamus fore lectori: eſt autem huiuſmodi [a]: *a Gregor. Naz. epiſt. 10.*

Ne ipſi quidem timores prudentibus viris inutiles ſunt, quin potius mea quidem ſententia valde commodi & ſalutares. Nam etſi votis omnibus eos arcemus; venientibus tamen erudimur. Ægra enim & afflicta anima vicina eſt Deo, vt eximie alicubi loquitur Petrus: atque omnis qui periculum effugit, maiori neceſſitudine cum eo coniungitur, a quo ſalutem eſt conſecutus. Proinde non quia calamitatis participes fuimus, ægro animo ſimus: ſed quia e periculo extracti ſumus, gratias agamus: nec alios nos Deo inter pericula, & alios poſt pericula exhibeamus. Verum ſiue per- *EPISTOLA GREGORII AD CAESARIVM FRATREM.*
B egre agentes, ſiue priuatam vitam ducentes, ſiue publica negotia gerentes (ſic enim loquendum eſt, nec prætermittendum) eum ſequamur, a quo ſalutem accepimus, atque ad illius partes noſmet adiungamus, parua & humi repentia parum curantes. Atque hiſtoriam quamdam poſteris demus tum ad gloriam noſtram, tum ad animæ vtilitatem amplam & præclaram, quæ etiam ipſa vtiliſſimo documento pleriſque ſit: nimirum periculum ſecuritate, & calamitatem rebus ſecundis poriorem eſſe, magiſq. expetendam: ſiquidem ante timores mundo addicti eramus, poſt timores autem Deo nos addiximus. Fortaſſe graues tibi ac moleſti eſſe videmur, qui de his rebus ſæpius ad te ſcribamus: et ſermones noſtros non admonitionem, ſed oſtentationem eſſe æſtimas. Quare de his rebus verborum ſatis. Nos vero, ſcias velim, prompto animo eſſe, atque exoptate potiſſimum quidem tecum eſſe, vt de ſalute tua
C tibi gratulemur, ac de his rebus perfectius diſſeramus: ſin minus, at certe vt te hic primo quoque tempore reducem videamus, atque vna tecum in grati animi ſignificationem feſtum diem agamus.] hucuſque Gregorius ad Cæſarium: deſiderantur autem Cæſarij litteræ ad eum redditæ, quarum meminit.

At quid poſt hæc Cæſarius? Subdit ipſe Gregorius [b]: Verū terræmotus quidem vim effugit, morbi vero non item: mortalis ſiquidem erat.] quibus plane oſtendit, haud multum poſt ſpatium temporis interlapſum, Cæſarium ex hac vita migraſſe: qui dum ægrotaret, bonorum ſuorum pauperes fecit heredes. qua quidem re plurimum gauiſus idem germanus eius Gregorius ita ait: Heredes ipſe habebit, quos maxime conducit, & quos habere voluit, vt diues hinc migraret, omnia ſecum ferens. O egregiam munificentiam! o eximiam conſolationem! o inſignem eorum, ad quos *b Gregor. Naz. orat. in laud. Cæſarij* *CAESARII OBITVS.*
D hæc hereditas iure deuoluebatur, liberalitatem! &c.] Magna profecto hæc viſa eſt Dei miſericordia erga Cæſarium, vt Imperatorem iam conuerſum in Arianum vel morte relinqueret, a quo ob magiſtratum, quem gerebat, perdifficilis videri poterat eſſe diuulſio. Obijt vero Cæſarius in patria, quem idem frater Gregorius egregia oratione laudauit: mortuus eſt, inquam, apud ſanctos parentes, Gregorium Epiſcopum, atque Nonnam, eorumdemque pio funere ſepultus. Sed quonam ritu? illo videlicet, quo pij cuncti ſepeliri ſolerent, quem & ipſe Gregorius ſic concinne deſcribit his verbis [c]: *c Greg. eadem orat.*

Ac nunc nobis egregius ille Cæſarius ſeruatus eſt, cinis pretioſus, laudabile cadauer, ac cum multiplici hymnorum cantu deducitur, celebriq. pompa ad martyrum ſedes effertur, ſanctiſq. parentum manibus honoratur, matre accenſas faces geſtante, *FVNVS PIVM CAESARII.*
E ac pietatem mærori ſubrogante, lacrymis ſapientiæ cedentibus, pſalmorum cantu luctum conſopiente: ac denique anima recens creata atque a ſpiritu per baptiſmum informata dignos honores percipit.] hæc Gregorius, quòd Cæſarius haud pridem fuerat ſacro initiatus baptiſmo. Erat ipſe Cæſarius (vt idem Gregorius in fine teſtatur) inter ceteros fratres natu minimus: nam in fine eiuſdem funebris orationis, digna apoſtrophe ad Deum conuerſus, pro eius anima preces fundens, hiſce verbis perorat:

O Domine omnium & creator, & præcipue huius figmenti, o Deus tuorum hominum & pater ac moderator, o vitæ neciſque ius & poteſtatem habens, o noſtrarum animarum arbiter & benefactor, qui omnia commode, & quemadmodum ipſe pro altiſsima tua ſapientia gubernationiſq. ratione noſti, artificis Verbi tui opera facis atque tranſmutas: ſuſcipe, quæſo, nunc quidem Cæſarium velut primi- *PRECATIO PRO DEFVNCTO.*

tias quaſdam noſtræ peregrinationis. Quòd ſi minorem natu primum; tuis conſilijs, quibus omnia reguntur, acquieſcimus.] hæc Gregorius: quæ hic deſcripſiſſe voluimus, vt ſaltem hoc tam digno exemplo (licet innumera alia ſuppetant) quæ Chriſtiani ſolerent perſoluere extrema defunctis, ſatis cunctis fieret exploratum. Porro adeo felix extitit exitus Cæſarij, vt dies obitus eius, idemq. natalis ad vitam æternam, dedicaretur publicis Eccleſiæ monumentis, atque adſcriberetur Martyrologio cum alijs ſanctis anniuerſaria memoria celebrandus: cuius animam iam cæleſtibus gaudijs locupletatam (vt ipſe teſtatur [a]) Gregorius ſæpe per viſum aſpexit. A

a Gregor. Naz. ad orat.

CAESARII SCRIPTA.

Extant eiuſdem Cæſarij piæ eruditæq. lucubrationes, nempe de Anima dialogi. Varia inſuper eum ſcripſiſſe opera, & potiſſimum contra Græcos, auctor eſt Suidas. Cum autem poſt eius obitum bona ipſius ab hoſtibus (vt ait Gregorius) puto fiſcalibus arpagonibus, ijſdemq. Arianis diriperentur: vt his occurreret Sophronius Præfectus, datis ea de re ad eum litteris, Gregorius interceſſit [b]. extant ipſæ, quibus de rerum humanarum volubili ſtatu egregie philoſophatur, pluraq. habet de Cæſarij præclaris meritis. Mentio eſt huius Sophronij apud Ammianum [c], atq. ex Notario creatum eſſe Præfectum vrbis Conſtantinopolis. B

b Greg. epiſt. 18.

c Ammian. lib. 26.

PARMENIANVS POST DONATVM EPISC. CARTHAG.

Hoc tempore defuncto Donato pſeudoepiſcopo Carthaginenſi partis ſchiſmaticorum, immo capite Donatiſtarum, ſubrogatus eſt in eius locum ab ijſdem factioſis Parmenianus eiuſdem ſectæ tenaciſſimus cuſtos atque defenſor: qui mox vt cathedram illam peſtilentiæ nactus eſt, ſtylum acuit aduerſus Catholicos, ſcripta edens conferta mendacijs, quibus ſi non alij, ſimpliciores ſaltem decipi potuiſſent. quod cum ſenſiſſent Catholici in Africa Epiſcopi, ad eius confutanda deliramenta, cauendaſq. ex verborum lepore præſtigias, prouocauerunt hominem ad publicum Epiſcoporum conuentum, vbi cuncta ab eo ſcripta poſſent accurate examinari: ſed cum ipſe & alij ſibi ſubiecti execrandæ diſſenſionis Antiſtites id facere penitus recuſarent, reſpuerentq. Catholicos, quaſi indignos ipſorum conſortio, quòd illos immundos, communicationeq. lapſorum labefactatos, ſe ipſos vero ſanctos prædicarent ac mundos: neceſſe fuit litteris ſaltem publice cauſam agere, ne veritas indefenſa, mendaciorum nubibus tecta & obſcurata, apud nutantes animos in diſcrimen adducta, periclitari aliquo modo poſſet. C

OPTATVS EPISCOP. MILEVITANVS ADVERSVS PARMENIANVM AGIT.

Præſtitit id egregie Optatus Epiſcopus Mileui in Numidia, vir quidem cum eruditione clarus, tum ſpectata vitæ morum integritate ſanctiſsimus: qui zelo pietatis incenſus, fortis defenſor veritatis, vnus in omnem illam ſchiſmaticorum phalangem intrepidus prodijt: ſcripſitq. ad eumdem Parmenianum primarium ipſorum Antiſtitem ſeptem libros, eius ſcriptis aduerſarios; quibus non ſolum mendacia illa ventoſa hominis veſani certis firmiſq. redargueret argumentis; ſed diuerſa ac plane contraria dictione faſtum & arrogantiam protetui hominis, nonniſi contumelias ſtylo vomentis, deprimeret, deliniretq. animum procacia tumidum, atque ſi liceret, charitate in eum introduceret veritatem. fratrem enim eum Optatus ſuis ſcriptis frequenter appellat, a quo peccator, legis tranſgreſſor, immundus; foris extra Eccleſiam vagans, exul, ac denique Paganus vna cum Catholicis omnibus ipſe nominatus fuiſſet: fratrem, inquam, eum Optatus dicit ex conſortio ſacramenti, quòd vno baptiſmo ab vna progenitrice Chriſtiana religione geniti eſſent. D

OPTATVS QVANDO SCRIPSIT.

d Hieronym. de ſcrip. Eccleſ. in Optato.

At antequam hac de re orationem longius protrahamus, temporis ratio ex more firmanda eſt; vt ea ſtabilita, cetera quæ dicenda erunt, inconcuſſa cohæreant veritati. Auctor eſt ſanctus Hieronymus [d], Optatum ſub Valentiniano & Valente Principibus ſcripſiſſe aduerſus partis Donatianæ calumniam libros ſex (alias ſeptem) quibus oſtenderet crimen Donatianorum in nos falſo intorqueri. Sed quoto potiſſimum anno horum Imperij ipſe ſcripſerit, cum nec ipſe, nec alius dicat: vt in hunc potius annum, nempe poſtquam Damaſus ſedere cœperit, reiecerimus, ratio poſtulat vt aperiamus. Sane quidem, ſi habenda ratio eſt Optati teſtificationis id ipſum bis affirmantis; ad hæc ipſa tempora ea ſcriptio referenda eſt; cum a tempore Diocletiani perſecutionis in Africa ſub Anulino Proconſule Carthaginis, & Floro in Numidia, vſque ad tempus quo ea ſcribebat, numeret annos ſexaginta & quod excurrit: ait enim primo [e]: Ferme ante annos ſexaginta, & quod excurrit, per totam Afri- E

e Optat. lib. 1.

cam

A cam perſecutionis eſt deuagata tempeſtas, quæ alios fecit martyres, alios confeſſores, nonnullos funeſta proſtrauit in morte, &c.] et poſt multa [a]: Alia perſecutio, quæ fuit ſub Diocletiano & Maximiano; quo tempore fuerunt & impij Iudices, bellum Chriſtiano nomini inferentes: ex quibus in prouincia proconſulari ante annos ſexaginta, & quod excurrit, fuerat Anulinus, in Numidia Florus.] Porro ſecundum chronologiam ab ipſo Optato præſcriptam, & ea quæ dicta ſunt de his ſuo loco ſuperius, cum conſtet ea contigiſſe anno Domini trecenteſimo ſecundo ac tertio, additis his illis ſexaginta annis, quod intercedit temporis vſque ad illud tempus Optati: dicendum profecto eſſet, ipſum elucubraſſe commentarium illum anno Chriſti trecenteſimo ſexageſimo. *a Idem lib. 1.*

Sed quòd adijcitur, Et quod excurrit] hæc ipſa verba ibi addita quonam ſint ſenſu accipienda, perueſtigandum accuratius eſt. Vſi ſunt ea dicendi locutione S. Auguſtinus [b], antea vero Paulus Iureconſultus, & ſi qui alij: quod illud importat, quod alij frequenter dicere conſueuerunt, Eo amplius: non autem quod dici ſolet, Plus minusve, vel circiter: nam illud, Quod excurrit] maiorem ſemper notato ſignificat numerum. Sed quouſque eidem, Quod excurrit] habenæ laxandæ ſunt, vt currat? puto vſque ad ſequentem decadem poſſe terminum prorogari. quòd enim ea verba nonniſi numero denario ſimplici, vel per decades multiplicato, inuenimus apponi conſueuiſſe; inducimur, vt dicamus, illud, Annos ſexaginta, & quod excurrit] vſque tantum ad ſeptuageſimum excluſiue extendi potuiſſe: ac proinde quod Optatus ait, a perſecutione Diocletiani, qua codices quæſiti ſunt ad comburendum, annos numerari ſexaginta & quod excurrit, nihil prohiberi, quin illis verbis poſſit præſens annus includi, qui eſt quintus poſt ſexageſimum a notata ſuperius Diocletiani perſecutione. *SENSVS VERBORVM OPTATI.* *b Aug. de bapt. cap. 7.* *Notat Balduin. in notationib. ad Optat.*

(B at "ſu accipienda"; C at "annus includi")

Quòd autem ad hunc vſque annum notatum tempus illud incertum excurriſſe ſinamus, illud nos facile perſuaſit, quòd idem Optatus [c] cum texit ſucceſſionem Romanorum Pontificum, Damaſi meminit poſt Liberium ſuccedentis. Quòd vero Siricius quoque poſt Damaſum ponitur, additus creditur a librario, qui Siricij tempore librum exſcripſit: nam nequaquam tempus ſedis Siricij Optatum attigiſſe, omnes æque conſentiunt: neque enim ſibi cohærent (quod reſtatur S. Hieronymus) Optatum ſcripſiſſe ſub Impp. Valentiniano & Valente, eodemque tempore ſediſſe Siricium: cum præſertim Auguſtinus de Optato agens, nequaquam vt ſui temporis hominis, ſed antiquioris meminiſſe videatur: quamobrem vix Damaſi prima tempora attigiſſe putatur, neque diu ſuis ſcriptis ſuperuixiſſe. Conſentit quidem etiam Balduinus, vir ſane diſertus, ipſo initio ſedis Damaſi Optatum ſcripſiſſe: ſed fallitur, dum ingreſſum Damaſi ponit anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo, quem anno ſuperiori ſedere cœpiſſe, perſpicue demonſtrauimus. quamobrem hoc ipſo anno, quo primus abſoluitur ſedis Damaſi & ſecundus inchoatur, ipſo quoque conſentiente, Optatum ſcripſiſſe dicimus. His iam de tempore elucidatis, ſupereſt vt de cauſa tractemus. *c Optat. lib. 2.*

(D at "ra attigiſſe")

Cum igitur (vt dictum eſt) Donatiſtæ, ipſeq. Parmenianus eorum primarius Antiſtes congredi cum Eccleſiæ Catholicæ Epiſcopis dedignarentur; Optato neceſſario incubuit, vt veritatis defenſionem ſcripto perageret: conteſtatur enim hoc ipſe ſuæ lucubrationis exordio, cum poſt pauca iſta præfatur [d]: Omnes quidem, *Donatiſta* E *ſcilicet*, per ſingula loca maledicis vocibus perſtrepunt: ſed vnum quidem vix inuenimus, cum quo per litteras hoc modo loquamur, Parmenianum ſcilicet fratrem noſtrum; ſi tamen ſe a nobis vel hoc nomine nuncupari permittit. Et quia collegium Epiſcopale nolunt nobiſcum habere commune: non ſint collegæ, ſi nolunt: tamen, vt ſupra diximus, fratres ſunt. Frater meus igitur Parmenianus ne ventoſe ac nude, vt ceteri, loqueretur; quicquid ſentire potuit, non ſolum dixit, ſed etiam in ſcriptura digeſſit. Cuius dictis, cum reſpondere, veritate cogente, compellimur: erit inter nos abſentes quoquo modo collatio. Eo modo & ſatisfiet deſiderijs aliquorum: nam a multis deſideratum eſt, vt ad eruendam veritatem, ab aliquibus defenſoribus partium conflictus haberetur: et fieri potuit. Sed quoniam & acceſſum prohibent, & aditus intercludunt, & conſeſſum vitant, & colloquium denegant: vel tecum mihi, frater Parmeniane, ſit iſto modo collatio. Et quia tractatus tuos *DECLINANT DONATISTAE CONFERRE CVM CATHOLICIS.* *d Optat. lib. 1.*

tuos, quos in manibus & in ore multorum eſſe voluiſti, non aſpernatus ſum neque contempſi, ſed omnia a te dicta patienter audiui: audias & tu humilitatis noſtræ reſponſa.] hæc Optatus. A

DONATISTAE PENES SE TANTVM ESSE ECCLESIAM CATHOLICAM DICEBANT.

Quid autem tractatibus illis ſuis Parmenianus probare niſus fuerit, idem Optatus hæc ſubdens declarat his verbis: Ego intelligo, & tu non negas, & quiuis ſapiens peruidet, te nulla alia ratione tam prolixe tractaſſe, niſi vt Eccleſiam Catholicam tuis tractatibus indigne pulſares. Sed vt intelligi datur, aliud habet animus, aliud ſonat ſermo: denique omnia te video dixiſſe contra Catholicam, immo multa pro Catholica, cum Catholicus non ſis, &c.] hæc idcirco, quòd Donatiſtæ, ne arguerentur eſſe ſchiſmatici, Catholicam Eccleſiam penes ſe eſſe tantum, probare niterentur: qui vero ab illis ſeparati eſſent, extra Eccleſiam Catholicam vagari dicerent. hocq. probare ſcriptis ſuis Parmenianus adnitebatur, in parte Donati eſſe Catholicam, reliquas vero omnes toto Orbe terrarum diffuſas Eccleſias eſſe ſchiſmaticas: cum illud inter hæc, quod eſt verum, aſtrueret, Eccleſiam Catholicam nonniſi vnam eſſe poſſe. Quamobrem in eo potiſſimum totius quæſtionis videbatur cardo reuolui, vt certis notis conſignaretur, diſtinctis differentijs definiretur, atque expreſſis proprietatibus monſtraretur, quæ vere eſſet Eccleſia Catholica, vt ſic apud quos eſſet, pariter intelligi poſſet. B

Nobilis ſane fuit hæc tractatio argumenti, quam & Optatus digne quidem eſt proſecutus: ad quem prouocandi eſſent omnes hæretici, illos dico, quibus ineſt aliqua veritatem indagandi voluntas, nec obſtinato animo, per quam ſemel ingreſſi ſunt erroris viam, obfirmato vultu ſecuri percurrunt. Videas enim Optatum more maiorum aſſeueranter definire [a], a Catholico nomine eos prorſus excludi, quibuſcum Romana Eccleſia non communicat; eoſq. tantum eo nomine legitime gloriari, quibus Romanus Epiſcopus coniungitur commercio Formatarum. Porro quòd & illud etiam aduerſariorum affirmatione certum haberetur; Vbi non eſſet Catholica, nec ibi ineſſe poſſe veritatem; & contra, Vbi probaretur Catholica Eccleſia eſſe, inibi reperiri neceſſario veritatem: Optatus hæc in fine contra Parmenianum [b]: Si ita eſt, quæ apud vos veritas inueniri poteſt, cui Catholica videtur obſiſtere? Aut quod apud nos eſſe mendacium, poteris approbare, in vna communione eſſe cum toto Orbe terrarum? Numquid poteris approbare mendacium, ſymbolum verum & vnicum retinere & defendere? Numquid poteris approbare mendacium cathedram Petri, & claues regni cælorum a Chriſto conceſſas, vbi eſt noſtra ſocietas?] hæc & alia ipſe: at de his pluribus ſuperius actum eſt. C D

a Optat. lib. 2.

PENES QVOS SIT ECCLESIA CATHOLICA.

b Optat. lib. 7.

TICONIVS DONATISTA ADVERSATVR PARMENIANO.

Ceterum non Optatus tantum Parmenianum ita delirantem redarguit, ſed & ipſius communionis Ticonius Donatiſtarum prudentior impugnauit. Exhorreſcebant plane aures blaſphemiam illam audire, Catholicam Chriſti Eccleſiam toto Orbe diffuſam iam penitus perijſſe; & in Africa tantum, nec apud omnes, ſed eos ſolum qui eſſent partis Donati, tamquam arcam Noe, diluuio pereunte Orbe, integram eſſe relictam. Ticonius, inquam, aduerſatus Parmeniano, ſectæ ſuæ, quàm profitebatur, Epiſcopo, illud ſcriptis confirmauit atque defendit, Catholicam Dei Eccleſiam nequaquam coarctari anguſtis terminis partis Donatiſtarum, ſed longe lateq. per orbem Chriſtianum vbique perſeuerare diffuſam, nec poſſe peccatis hominum tolli, euacuariq. ex humanis exceſſibus Dei promiſſiones. Hæc ita ſentientem Ticonium Parmenianus admonuit; ſcriptaq. ad eum epiſtola, cum nihilominus in eadem ſententia permaneret, eumdem anathemate perculit. Teſtatur id quidem S. Auguſtinus [c] his verbis: E

c Aug. contra Parmenian. lib. 1. cap. 1.

TICONII SENTENTIA DE ECCLESIA CATHOLICA.

Ticonius enim omnium ſanctarum paginarum vocibus circumtuſus euigilauit, & vidit Eccleſiam Dei toto Orbe diffuſam, ſicut de illa tanto ante per corda & ora ſanctorum præuiſum atque prædictum eſt. Quo præcepto, ſuſcepit aduerſus ipſos ſuos demonſtrare & aſſerere, nullius hominis quamuis ſceleratum & immane peccatum præſcribere promiſſis Dei; nec id agere quorumlibet intra Eccleſiam conſtitutorum quamlibet impietatem, vt fides Dei de Eccleſia futura & diffundenda vſque ad terminos Orbis terræ, quæ in promiſſis Patrum retenta & nunc exhibita eſt, euacuaretur. Hoc ergo Ticonius cum vehementer copioſeq. diſſereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifeſtis ſanctarum ſcripturarum teſtimonijs

A ſtimonijs oppilaret : non vidit quod conſequenter videndum fuit, illos videlicet in Africa Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto Orbe diffuſam, qui vtique non iſtis ab eiuſdem Orbis communione atque vnitate ſeiunctis, ſed ipſi Orbi terrarum per communionem connecterentur. Parmenianus autem ceterique Donatiſtæ viderunt hoc eſſe conſequens, & maluerunt ſuſcipere obſtinatiſſimum animum aduerſus apertiſſimam veritatem, quam Ticonius aſſerebat, quàm ea conceſſa ſuperari ab Africanis Eccleſijs, quæ illius vnitatis, quam Ticonius aſſerebat, communione gauderent, vnde ſe iſti ſeparaſſent. Et Parmenianus quidem primo eum per epiſtolam velut corrigendum putauit: poſtea vero ex Concilio eorum perhibet damnatum.] hæc Auguſtinus, apud quem eſt de eodem Ticonio crebrior mentio, vt cum in commentarijs de Doctrina Chriſtiana de eodem ſic ait [a]: *a Aug. de Doctr. Chriſt. lib. 3. cap. 30.*

B Ticonius quidam, qui contra Donatiſtas inuectiſſime ſcripſit, cum fuerit Donatiſta; & illic inuenitur abſurdiſſimi cordis, vbi eos non omni ex parte relinquere voluit: fecit librum, quem Regularum vocauit, quia in eo quaſdam ſeptem regulas executus eſt, quibus quaſi clauibus diuinarum ſcripturarum aperirentur occulta.] hæc ipſe, qui eas ſingulas numerat. Ceterum quod ad ſcripta Ticonij ſpectat; recenſet omnia Gennadius, de eo ſic ſcribens [b]: Ticonius natione Afer, in diuinis litteris eruditus iuxta hiſtoriam ſufficienter, & in ſæcularibus non ignarus, fuit in Eccleſiaſticis quoque negotijs ſtudioſus. Scripſit de Bello inteſtino libros tres, & expoſitiones diuerſarum cauſarum, in quibus ob ſuorum defenſionem antiquarum meminit Synodorum: e quibus omnibus agnoſcitur Donatianæ partis fuiſſe.] Quod ad has Synodos pertinet: erant antiqui illi conuentus ab iiſdem Donatiſtis celebrati, quos Ticonius aduerſus Parmenianũ adduxit *SCRIPTA TICONII. b Gennad. de Virg. illuſtr. cap. 18. RECENTIORES DONATISTAE ADVERSANTVR MAIORIBVS.*

C in medium, vt ex illis conuinceret, ipſum ac ceteros Donatiſtas a priſcis eiuſdem communionis Epiſcopis deuiaſſe. Fidem facit horum omnium Auguſtinus [c], cum ad Vincentium ſcribens hæc ait: Scribit enim ille Ticonius, homo (vt dixi) veſtræ communionis, a ducentis & ſeptuaginta Epiſcopis veſtris Concilium Carthagini celebratum. In quo Concilio per ſeptuaginta & quinque dies, poſtpoſitis omnibus præteritis, limatam eſſe ſententiam atque decretã, vt Traditoribus immenſi criminis reis, ſi baptizari nollent, pro integris communicaretur. Deuterium etiam Macrinenſem Epiſcopum communionis veſtræ, dicit, Traditorum plebem congregatam Eccleſiæ miſcuiſſe, & ſecundum ſtatuta illius Concilij a ducentis & ſeptuaginta Epiſcopis veſtris facti, feciſſe cum Traditoribus vnitatem; eiq. Donatum poſt hoc factum iugiter communicaſſe Donatum; nec ſolum huic Deuterio, ſed etiam vniuerſis Maurorum Epiſcopis per quadraginta annos, quos *c Aug. ad Vincent. epiſt. 48.*

D dicit vſque ad perſecutionem per Macarium factam Traditoribus ſine baptiſmo communicaſſe. Sed dicis: Quis eſt iſte Ticonius? Ille eſt Ticonius, quem Parmenianus reſcribendo compeſcit, & eum deterret, ne alia ſcribat, non tamen refellit ea ipſa quæ ſcribit.] hæc Auguſtinus: ex quibus aſſertione Ticonij illud expreſſum habetur, rebaptizationem a Donatiſtis a temporibus Macarianis, nempe ſub Conſtante Imperatore inductam fuiſſe. Sed ad cœptam a Gennadio de lucubrationibus Ticonij narrationem redeamus.

Compoſuit, inquit, & Regulas ad inueſtigandã & inueniendã intelligentiam Scripturarum, octo, alias ſeptem, quas in vno volumine concluſit. Expoſuit & Apocalypſim Ioannis ex integro, nihil in ea carnale, ſed totum intelligens ſpirituale. In qua expoſitione dixit, Angelicam ſtationem corpus eſſe: Mille quoque annorum regni in terra iuſto- *RVRSVM DE SCRIPTIS TICONII.*

E rum poſt reſurrectionem futuri ſuſpicionem tulit; neque duas in carne mortuorũ reſurrectiones futuras, vnam iuſtorum, & aliam iniuſtorum; ſed vnam & ſemel omnium, in qua reſurgerent etiam abortiui reformati, ne quid humani generis deformatum animatæ ſubſtantiæ intereat, oſtendit. Diſtinctionem ſane duarum reſurrectionum ita facit. Primam, quam iuſtorum Apocalypſis dicit, credimus modo in Eccleſiæ incremento agi, vbi iuſtificati per fidem, a morticinijs peccatorum ſuorum per baptiſmum ad vitæ æternæ ſtipendium ſuſcitantur: ſecundam vero generaliter omnis hominum carnis. Floruit hic vir ætate, qua iam memoratus Ruffinus, Theodoſio & filio eius regnantibus.] hæc Gennadius. Sed plane mea ſententia errat, dum putat Ticonium æqualem fuiſſe Ruffini: nam conſtat eum vixiſſe Parmeniani temporibus, qui Donatiſtarum agebat Epiſcopum. Quòd ſi velimus diutius poſt hæc ſuperuixiſſe; illud aſſerendum eſt, Ticonium ſenem, iuuenem vero extitiſſe Ruffinum.

At non

S. AVGVSTINVS IMPVGNAVIT SCRIPTA PARMENIANI.

At non Optatus tantum atque Ticonius ſcripta Parmeniani impugnarunt, ſed A multum poſt temporis id ſelicius præſtitit Auguſtinus, qui aduerſus illam potiſſimum epiſtolam, quam ipſe contra Ticonium ſcripſerat, tribus agens libris eam refellit. Quæ autē poſt hæc Parmenianus contra Catholicam in Africa Eccleſiam egerit,& quæ conſecuta ſint inter ipſos Donatiſtas conflata diſſidia,ſuo loco dicturi ſumus. Quod modo reliquū eſt de Optato Epiſcopo Mileuitano, cuius occaſione ad hæc de Ticonio & Auguſtiuo digreſſi ſumus: magna ipſe apud poſteros Africanos Catholicos veneratione viguit: etenim S.Auguſtinus digno præconio eum nominat [a], atque inter præclaros Eccleſiaſticos tractatores adnumerat [b]. Fulgentius eumdem cum ſanctum appellat, eius in exponendo ſenſum Pauli interpretationem commendat [c]. Porro eius memoria relata in tabulas Eccleſiaſticas pridie Nonas Iunij, publica lectione fit in Eccleſia annis ſingulis rediuiua [d]. Ceterum ab hoc, de quo agimus, longe diſcreti ſunt Optati illi, qui hoc eodē B ſæculo vixiſſe reperiuntur, nēpe Optatus Donatiſta,qui interſuit Concilio Cirtenſi,alius item Donatiſta in Concilio Bagaienſi, vel ille nefandus Optatus Gildonianus, de quibus inferius mentio erit. Porro ſtatus Africanæ Eccleſiæ in deterius dilabebatur, impijs Donatiſtis non ſcriptis tantum, ſed vi graſſantibus, armatis nimirum (quod dictum eſt ſuperius) ad omnium terrorem circumcellionibus. Sed his alias pluribus.

a Auguſtin. cōtra Parmen. lib. 1. cap. 3.
b Aug. de Doctrina Chriſt. lib. 2. cap. 40.
c Fulg. ad Monim. lib. 2.
d Martyr. Rom. die 4. Iuny.

PLVRES OPTATI.

IESV CHRISTI ANNVS 369.	DAMASI PAP. ANNVS 3.	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS 6.

OLYBRII PRAEFECTVRA VRBANA.

TRecenteſimo ſexageſimo nono Chriſti anno, Valentiniano nobili puero, & Aure- C lio Victore Coſſ. Olybrius præfecturam Vrbanam geſſit; ſub quo ſchiſmatici Romæ & in ſuburbijs denuo tumultuantes repreſſi ſunt tum per eumdem Olybrium, tum etiam per Aginatium eius Vicarium, fauente in omnibus iuſtæ cauſæ Damaſi Valentiniano Imperatore, cuius ea de re extant reſcripta hoc anno data tam ad eumdem Olybrium, quàm etiam ad Aginatium,quæ ex Codice Vaticano ſuperius citato reddemus. Sed primum ne ambiguitas aliqua oriatur de eiuſdem Olybrij tempore præfecturæ: ſub memoratis quidem Conſulibus eam accidiſſe,complura eiuſdem Imperatoris citata [e] in margine reſcripta ſignificant.

e l. 1. de fructib. & lit. expen. C. Theod.
l. 6. de fid. teſt. Cod. Theod.
l. 9. de nauicular. Cod. Theod.
l. 19. de poſt. C. Theod.

Eo vſque proruperunt Vrſicini partis Romæ ſchiſmatici, vt compreſſi licet manu militari, atque etiam baſilica (quod dictum eſt) quam occuparant, ſpoliati fuiſſent, reddita illa Damaſo, nequaquam acquieuerint: ſed obduratis animis abhorrentes penitus D communicare cum legitimo Vrbis Antiſtite, nouum illud parant conſilium, a mente admodū obdurata ſuggeſtum: nempe, quòd Præfectis prohibentibus, intra Vrbem conuentus agere non liceret; in ſuburbijs, in cryptis arenarijs, alijſve priuatorum locis eccleſiam congregarunt, in qua inſano conatu cathedram contra cathedram erexerunt, vbi Vrſicinum venerabantur Pontificem, quem accenſis ſtudijs vulgus adeo obſtinate fouebat. Sed cum hæc pro maxima impietate execranda omnibus haberentur, intoleranda quoque ſunt viſa: etenim quæ gerebantur in ſuburbijs, ab ijſdem ſchiſmaticis intra mœnia iactanter & inſolenter oſtentabantur, atque arroganter prædicabantur, vnde & fomites rixarum miniſtrabantur. De quibus omnibus Valentinianus Imperator ad Olybrium Præfectum ita reſcripſit [f]:

SCHISMATICI QVID ROMAE MOLIVNTVR.

f Extat in Cod. Vaticano. vbi ſunt epiſt. antiquorum Rom. Pontif.

RESCRIPTVM IMP. AD OLYBRIVM DE SCHISMATICIS.

Tu quidem, ſicut proximis litteris indicaſti, enixiſſimo ſtudio præſtare voluiſti, vt E nulla in vrbe Roma poſſet eſſe diſcordia, Chriſtianorumque populus profunda in otio ſecuritate gauderet. Sed quantum Aginatij clariſſimi viri Vicariæ præfecturæ ſcripta teſtata ſunt; adhuc aliquanto placata miſceri delectat; extramuraneiſq. conuentibus frequens ſtrepitus excitatur, Olybri parens cariſſime Auguſtorum. Quamobrem egregia ſublimitas tua, ipſius auctoritate præceptionis, & patriæ præſtet & legi, * vt populo diſſentienti nulla intra vigeſimum lapidem vel religio ad coeundum poſſit eſſe, vel copia: vt ſi ceſſare non vult, migret (vt iuſſum eſt) inſana collectio. Ita demum etiam tumultuantibus cunctis longe proculq. ſummotis, certa pax plebi in æuum eſſe tribuatur.] hactenus Imperatoris reſcriptum ad Olybrium. Sed & ad Aginatium Vicarium ita reſcripſit:

* et

Omnem his diſſenſionibus occaſionem, quæ (vt prudentia tua ſcripſit) ſacratiſſimam

Vrbem

A Vrbem Chriſtianorum populo fluctuante confundunt, auferre cupientes: iubemus his litteris, vt ab his, quos iuuat turbulenta ſeiunctio, nullus intra vigeſimum lapidem conuentus habeatur, Aginati cariſſime & iucundiſſime. Itaque ſpectata ſeueritas tua admodum ſalutare præceptum, & quod nullum interpretationibus locum ex aliquo relinquatur ambiguo, his animis exequatur, quos pacis tranquillitatiſque recuperandæ & Iudex debet & ciuis. Habes & Vrbanæ ad hoc auxilium præfecturæ. Nam & Olybrium, clariſſimum & illuſtrem virum, pari ſerenitas noſtra concitauit arbitrio in factioſorum impios cœtus: vt termino, qui euidenter eſt limitatus, excluderet, quo nec in vicino quidem exoriretur vel motus, qui in Vrbe non eſſet. Et facile præſtabitis duo, quod ſinguli præſtate poſſetis.] hucuſque Valentinianus ad Aginatium: quem Vicariam præfecturam functum eſſe apud Olybrium Vrbis Præfectum, etiam Ammianus[a] af-

RESCRIPTVM IMP. AD AGINATIVM.

a Ammian. lib. 28.

B firmat, cum de eo ſic ait: Quod Aginatius indigniſsime ferens, dolenſq. in examinandis cauſis, Maximinum ab Olybrio ſibi prælatum, cum eſſet ipſe Vicarius Romæ, familiari ſermone docuit Probum occulte, &c.]erat autem hic Probus ſummam omnium gerens poteſtatem, nempe præfecturam Prætorij. Quo modo vero idem Aginatius dolo arteq. Maximini primum Annonæ, inde vero Prætorio Præfecti, capite truncari ſit iuſſus, idem Ammianus narrat, rem geſtam pluribus proſecutus. At in codice Vaticano, ex quo omnia citata ſuperius in hac cauſa Valentiniani reſcripta deprompſimus, aliud rurſus ad Olybrium datum habetur in hæc verba reſcriptum, quo declaratur, ab eodem cohibitos eſſe ſchiſmaticos:

Iidem AAA. ad Olybrium Præfectum Vrbis. Cum nihil poſsit eſſe iucundius vel abundantia, vel quiete; ac ſumma felicitas ſit, quoties duo iſta iunguntur: proculdubio

RESCRIPTVM IMP AD OLYBRIVM.

C ſublimitas tua proſpicit, quàm gratæ nobis litteræ tuæ fuerint; cum & eos eſſe compreſſos, qui ſanctiſsimam legem tumultu & ſeditione miſcuerant, & annonam communis omnium patriæ paulatim in ſtatum priſtinum redire cœpiſſe teſtatæ ſunt. Sed hoc propemodum non ſtupemus in voto. Talem enim te futurum eſſe præſumpſimus, cum detulimus tuis meritis præfecturam, qualem ſtatim in adminiſtrationis exordio inuenimus. Denique nos monemus, vt illuſtris auctoritas tua, eamdem efficaciam deuotionemque cuſtodiens, penitus ſtatum plebis, vel reformationem priſtinæ diſciplinæ, vel neceſſariorum prouiſionibus commodorum & modeſtiæ gloria & bonis ſecuritatis accumulet (Olybri pater cariſſime AA.) Prompto quippe cura ingenio ſatis eſt, vt incœptis poſteriora reſpondeant. Neque ita origines criminum metiaris, vt manſuetudinem noſtram de correctionibus ſingulorum exiſtimes conſulendam: cum omnia, ex-

D quibus aliqua poteſt eſſe confuſio, ſponte præueniens, ac ſic ſolicite verecundeque compeſcas, vt nobis non tam incitandi neceſſitas relinquatur, quàm gratia comprobandi.] hæc Valentinianus cupidiſſimus vt ſchiſmatici penitus coercerentur. Sed quomodo ſequentibus annis, iiſdem tumultuantibus, rurſus oportuit eoſdem ab Imperatore per Vrbis Præfectos cohiberi, inferius dicturi ſumus. Iam vero ad congreſſum S. Hilarij Epiſcopi Pictauienſis cum Auxentio Ariano Epiſcopo Mediolanenſi orationem conuertamus.

Hoc enim anno, qui decimus numeratur poſt Concilium Ariminenſe, S. Hilarius cum accepiſſet, Valentinianum Imp. confecto tandem Alemannico bello Mediolanum ſe contuliſſe, atque reſcriptum quoddam pro Auxentio Ariano pſeudoepiſcopo Mediolanenſi, qui ſe Catholicum eſſe ſimulabat, dediſſe: dolens, Imperatorem a verſipelle inſi-

S. HILARIVS QVID CONTRA AVXENTIVM.

E diatore deceptum eſſe, extortumq. ab eo ad ſuam ipſius hæreſim propagandam edictũ colore pietatis maxime impium: ad illum profectus eſt, acturus coram aduerſus Auxentiũ: quem, licet Euſebius Epiſcopus Vercellenſis, Euagrius, & Philaſtrius Brixianus crebro illi negotium faceſſiſſent, & vehementer exagitaſſent; haud tamen tantum fuit apud eos virium, vt valuerint veternoſum colubrum e foramine foras abducere, atque e ſede accepta a Conſtantio Imp. depellere. Hilarius igitur indigno animo ferens, vnum hunc in Occidente tam nobili Eccleſiæ præſidere Epiſcopum Arianum, arteq. ſua ceu præſtigijs quibuſdam fallentem oculos intuentium, atque inſtar Protei diuerſas mutantem ſpecies, pro arbitrio interdum apparere Catholicum: vt huiuſmodi ludificationes ſolueret, atque detegeret impoſturas, magna fiducia de Catholico Imperatore ſuſcepta animatus, munitusq. diuino præſidio Mediolanum conceſſit hoc ipſo anno, vt libellus ipſius Auxentij manifeſtat, vbi teſtatur, ſe illum ſcribere poſt decem annos a

Concilio Ariminenſi,quod celebratum diximus ſub Conſulatu Euſebij & Hypatij, anno A
Chriſti trecenteſimo quinquageſimo nono: reddemus vero illum inferius.

Quæ autem acta ſint ab eodem Hilario Mediolani aduerſus Auxentium,cum ſatis expreſſa habeantur in eius epiſtola ad omnes Chriſti fideles conſcripta; hic eam deſcribendo, verbis ipſius Hilarij res geſta cunctis certior innoteſcet. Eſt enim ipſa vltima lucubratio ſanctiſſimi Patris iam ſenio ærumniſq. fracti,ſed ſatagentis ante obitum iam imminentem,tum factis,tum ſcriptis,ſub Catholico nomine latentem Arianorum impietatem omnibus Orthodoxis teſtatã reddere. quod hac epiſtola egregie præſtitit; qua primum omnium Arianorum impietatem factis expreſſam, ſed dictis velatam inſinuat atque detegit: inde vero de congreſſu, quem habuit cum Auxentio,narrationem inſtituit. Accipiamus auide nouiſſima hæc ſanctiſſimi viri facta ab eodem poſtremis characteribus conſignata. Eſt autem eidem epiſtolæ præfixus eiuſmodi titulus[a]: B

a Hilar. contra Auxentium.

HILARII EPISTOLA CIRCVLARIS.

Dilectiſsimis fratribus in fide paterna manentibus,& Arianam hæreſim deteſtantibus Epiſcopis,& omnibus plebibus, Hilarius conſeruus veſter S.

* vnicam

Speciosum quidem nomen eſt pacis, & pulchra eſt opinio vnitatis: ſed quis ambigat, eam ſolam Eccleſiæ atque Euangeliorũ * vnitam pacem eſſe, quæ Chriſti eſt, quam ad Apoſtolos poſt paſsionis ſuæ gloriã eſt locutus, quã ad æterni mandati ſui pignus commendauit abiturus? Hanc nos, fratres dilectiſsimi, & amiſſam quærere, & turbatam componere, & repertam tenere curauimus. Sed huius ipſius fieri nos vel participes vel auctores,nec temporis noſtri peccata meruerunt, nec imminentis Antichriſti præuij miniſtriq. ſunt paſsi; qui pacis ſuæ, id eſt,impietatis ſuæ vnitate ſe iactant, agentes ſe non vt Chriſti Epiſcopos,ſed Antichriſti ſacerdotes.

Ac ne maledicis verborum in eos vti conuicijs arguamur: cauſam perditionis publicæ, ne cuiquam ignorata ſit,non tacemus. Antichriſtos plures eſſe, etiam Apoſtolo Ioanne prædicante, cognouimus. Quiſquis enim Chriſtum,qualis ab Apoſtolis eſt prædicatus, negauit, Antichriſtus eſt. Nominis Antichriſti proprietas eſt,Chriſto eſſe contrarium. Hoc nunc ſub opinione falſæ pietatis efficitur: hoc ſub ſpecie prædicationis Euangelicæ laboratur, vt Dominus Ieſus Chriſtus,dum prædicari creditur, denegetur.Ac primum miſereri licet noſtræ ætatis laborum,& præſentium temporum ſtultas opiniones ingemiſcere,quibus patrocinari Deo humana creduntur, & ad tuendam Chriſti Eccleſiam ambitione ſæculari laboratur. C

ARIANORVM MOS, FAVORE IMPP. HAERESIM PROPAGARE.

Oro vos, Epiſcopi, qui hoc vos eſſe creditis: Quibuſnam ſuffragijs ad prædicandum Euangelium Apoſtoli vſi ſunt? Quibus adiuti poteſtatibus Chriſtum prædicauerunt, gentesq. fere omnes ex idolis ad Deum tranſtulerunt? An ne aliquam ſibi aſſumebant e Palatio dignitatem, hymnum Deo in carcere inter catenas & poſt flagella cantantes? Edictiſq. Regis Paulus,cum in theatro ſpectaculum ipſe eſſet, Chriſti Eccleſiam congregabat? Nerone ſe, credo, aut * Veſpaſiano, aut Decio patrocinantibus tuebatur, quorum in nos odijs confeſsio diuinæ prædicationis effloruit? Illi manu atque opere ſe alentes,intra cœnacula ſecretaq. coeuntes, vicos & caſtella, genteſq. fere omnes terra ac mari contra Senatuſconſulta & Regum edicta peragrantes, claues, credo, regni cælorum non habebant? Aut non manifeſta ſe tum Dei virtus contra odia humana porrexit, cum tanto magis Chriſtus prædicaretur, quanto magis prædicari inhiberetur? At nunc,proh dolor,diuinã fidem ſuffragia terrena commendant: inopſq. virtutis ſuæ Chriſtus, dum ambitio nomini ſuo conciliatur, arguitur.] hæc idcirco S.Hilarius,quòd hæreſis Ariana niteretur potentia ſæculari, cum in Oriente Valentis Imperatoris edictis (de quibus paulo poſt dicturi ſumus)hoc anno latis,aduerſus Catholicos Epiſcopos perſecutio graſſaretur: vnde & ſubdit: D

* Domitiano

E

PERSECVTIO ARIANORVM.

Terret exilijs & carceribus Eccleſia, crediq. ſibi cogit, quæ exilijs & carceribus eſt credita? Pendet a dignatione communicantium, quæ perſequentium eſt conſecrata terrore? Fugat ſacerdotes, quæ fugatis eſt ſacerdotibus propagata? Diligi ſe gloriatur a mundo, quæ Chriſti eſſe non potuit, niſi eum mundus odiſſet? Hæc de comparatione traditæ nobis olim Eccleſiæ, nunc quàm deperditæ, res ipſa quæ in oculis omnium eſt atque ore, clamauit. Quid autem illud ſit, quod ignorandum vltra non ſit, breuiter exponam. Secundum placitam Deo plenitudinem coarctata ſunt tempora: incircumſcripta enim ratio eorum cæleſtibus libris docetur: ac neceſſe eſt, in ipſam nos ætatem Antichriſti incidiſſe, cuius ſecundum Apoſtolum miniſtris in-

lucis

A lucis ſe angelum transformantibus, ab omnium fere ſenſu & conſcientia is qui eſt Chriſtus aboletur. Vt enim erroris affirmatio certa ſit, incerta verò opinio antefertur; ſitq. Antichriſto iam peruium, Chriſtum eum eſſe ſe fallere, de quo nuncuſque diſſenſum eſt. Hinc illæ variæ opiniones: hinc ſub vnius Chriſti fide prædicario plurimorum: hinc Arij ſpiritus nuper ex angelo diaboli in lucis angelum transfiguratus, cuius hereditas nominis ad Valentem, Vrſacium, Auxentium; Germinium, Caium, ſucceſſoreſq. defluxit: nam ipſi nunc Chriſtum nouum, per quem Antichriſtus ſubreperet, intulerunt.] hæc Hilarius, qui conſpiciens Arianam hæreſim in dies magis magiſque inualeſcentem, Principiſq. fauore pollentem, per quam Chriſtus Deus verus, nouo eoque falſo ſuperinducto, abdicaretur, te vera exiſtimauit aduentaſſe tempora Antichriſti.

B Quo modo autem Atiani Antichriſtum inducere viderentur, idem ſubdit his verbis, Arianæ hæreſis diſtinctas proprietates enarrans: Volunt, inquit, hunc ſuum Chriſtum non eius diuinitatis eſſe, cuius & Pater eſt: ſed eſſe eum præſtantem ceteris alijs creaturis creaturam; eumq. per voluntatem Dei ex nihilo ſubſtitiſſe; & eum ante omnia quidem ſæcula & ante omne omnino tempus natum ex Deo Deum eſſe, ſed non ex ſubſtantia Dei eſſe; neque diuinæ in eo natiuitatis, maieſtatiſque eius quæ Dei eſt, intelligendam veritatem: ne quàm verus ſit Deus qui Pater eſt, tam verus ſit Deus qui Filius eſt: vt id quod vnum eſſe Filius & Pater in Euangelijs prædicantur, in voluntatis tantum ſit & charitatis ſocietate, non in diuinitatis veritate. Quæ ſi in Filio non eadem eſt ipſa illa quæ Dei eſt, vt in confeſſione fidei Deus vnus ſit: cur Deum Filium, cur ante tempora & ſæcula confitentur, niſi quia Dei nomen ſancto cuique per indulgentiã

ANTICHRISTVS AB ARIANIS INDVCTVS.

C eſt deſtinatum, & regenerati omnes vere Dei filij ſunt, & angeli omnes per Chriſtum vtique conditi, non ante omnia omnino ſæcula ſunt creati?] hæc ipſe.

Sed & quòd in Occidente Auxentius, vt ſubiectum ſibi populum, quem ſciret eſſe Catholicum, deciperet, laruam ipſe ſibi Catholici nominis impoſuerat; ob id Hilarius rem pateſacere, perſpicuamq. omnibus reddere conatus, addit hæc verba:

Verum Antichriſtum arbitror minori inuidia introducendum, miſeriſque credendum. Tribuunt Chriſto Dei nomen, quia hoc & hominibus ſit tributum. Fatentur Dei vere Filium, quia ſacramento baptiſmi vere Dei filius vnuſquiſque perficitur. Ante tempora & ſæcula confitentur, quod de angelis & diabolo eſt non negandum. Ita Domino Chriſto ſola illa tribuuntur, quæ ſunt vel angelorum propria, vel noſtra. Ceterum quod Deo Chriſto legitimum & verum eſt, Chriſtus Deus verus, id eſt eadem

FALLACIAE ARIANORVM.

D eſſe Filij quæ Patris diuinitas, denegatur. Et huius quidem vſque adhuc impietatis occaſio per fraudem perficitur, vt iam ſub Antichriſti ſacerdotibus Chriſti populus non occidat*, dum hoc putant illi fidei eſſe quod vocis eſt. Audiunt Deum Chriſtum: putant eſſe quod dicitur. Audiunt Filium Dei: putant in Dei natiuitate ineſſe Dei veritatem. Audiunt ante tempora: putant id ipſum ante tempora eſſe, quod ſemper eſt. Sanctiores aures plebis, quàm corda ſunt ſacerdotum. Si Deum verum Ariani prædicant; Chriſtum Deum ſine fraude confeſſi ſunt. Quòd ſi Deum dicunt, & negant verum: tribuunt nomen, adimunt veritatem.] hæc Hilarius, ſugillans Auxentium, cum populum ipſum, tum etiam Imp. Valentinianum mentito Catholico nomine decipientem. Quid autem in eum Mediolani tunc egerit, declarat his verbis:

* concidat

Quamquam igitur impijſſimis eorum blaſphemijs plenæ omnes Eccleſiarum chartæ,

E pleniq. iam libri ſint: quid proxime tamen acciderit, non tacendum eſt. Cum edicto graui ſanctus Rex perturbari Eccleſiam Mediolanenſium, quæ Deum verum Chriſtum, & vnius cum Patre diuinitatis & ſubſtantiæ confitetur, ſub vnitatis ſpecie & voluntate iuſſiſſet: etiam importuna interpellatione ſuggeſſi, Auxentium blaſphemum eſſe, & omnino hoſtem Chriſti habendum: atque adieci, eum aliter credere, quàm Rex ipſe aut alij omnes haberent. Quibus rebus permotus, audiri nos a Quæſtore & Magiſtro præcepit, conſidentibus vna nobiſcum Epiſcopis fere decem. Primumq. (vt in foro ſolet) de perſona calumniatus eſt: damnatum quondam me a Saturnino, audiri vt Epiſcopum non oportere. Non eſt nunc temporis, quid ad hæc reſponſum ſit, enarrare: ſed qui tum audiebant, de fide potius, vt Regi placuerat, agitandum eſſe decernunt.

VALENTINIANVS VISVS FAVISSE AVXENTIO.

Cumq. iam in arcto eſſet negandi periculo; credere ſe Auxentius Chriſtum Deum verum, & vnius cum Deo Patre diuinitatis & ſubſtantiæ, eſt profeſſus. Placuit igitur

hoc

hoc ſcribi. Et ne memorijs audientium quæ dicta eſſent, elaberentur; continuo libellum A
Regi per Quæſtorem offero, quo quid conueniſſet, contineretur. Et ne mentiri arguar,
eiuſdem exemplar ſubieci. Placet omnibus, Auxentium hæc ipſa profiteri frequen-
tet: qui vt ipſe ſcriberet, eſt coactus. Qui diu conſilia ſua verſans, callidiſſime fidem
Regis eludit: dat ſcripturam ſtylo Antichriſti compoſitam. Nam primum ea quæ Ni-
cææ Thraciæ omnium impietas ex ſe ſoluiſſet, ſancta eſſe teſtatur: vim ſcilicet illatam
Epiſcopis, fidem eſſe veræ confeſsionis affirmans. Negat quoque ſe ſcire Arium, cum in
Alexandria in Ariana eccleſia, cui Gregorius præerat, presbyter eſſe cœpiſſet. Sed de
Ariminenſe Synodo, quæ ab omnibus eſt religioſe diſſoluta, nihil dicamus: tantum
diaboli commenta pandenda ſunt.] hæc modo Hilarius. Ceterum deſideratur illa con-
feſſio relata in Acta, cui & ſubſcripſit: illa vero ſubdola poſterior extat, tum Nicææ in
Thracia, tum Arimini edita, quam ſcripto libello obtulit Imperatori Valentiniano: B
habetur in fine epiſtolæ Hilarij: nos autem hic ipſam deſcribemus, licet nonnulla in ea
verba deeſſe videantur, quę ab eodem Hilario arguuntur hæretica. eſt autem huiuſmodi:

AVXENTII LIBELLVS FIDEI.

Beatiſsimis ac glorioſiſsimis Imperatoribus Valentiniano ac Valenti Auguſtis, Au-
xentius Epiſcopus Eccleſiæ Catholicæ Mediolanenſium. Ego quidem, pijſsimi Impe-
ratores, exiſtimo non oportere ſexcentorum Epiſcoporum vnitatem poſt tantos labo-
res ex contentione paucorum hominum refricari, abiectis decretis ante annos decem,
ſicut & ſcripta manifeſtant. Sed etſi aliqui e plebe, qui numquam communicauerant
neque his qui ante me fuerunt Epiſcopis, nunc amplius excitati ab Hilario & Euſebio,
perturbantes quoſdam, hæreticum me vocauerunt: iuſsit vero pietas veſtra, cognoſcere
de his viros laudabiles Quæſtorem & Magiſtrum: et ſicut prædixi, non eos perſonam
habere accuſatorum, aut iudicare qui ſemel depoſiti ſunt; dico autem Hilarium, & qui C
ei conſentiunt: Tamen obediens ſerenitati veſtræ, proceſsi manifeſtare, falſa docentibus
& blaſphemantibus & vocantibus me Arianum, & quaſi non confitentem Chriſtum
Filium Dei Deum eſſe: expoſui amicis pietatis veſtræ meam confeſsionem: primum
ſatisfaciens, quia numquam ſciui Arium, non vidi oculis, non cognoui eius doctrinam.

Sed ex infantia, quemadmodum doctus ſum, ſicut accepi de ſanctis ſcripturis, credi-
di, & credo in vnum ſolum verum Deum Patrem omnipotentem, inuiſibilem, impaſ-
ſibilem, immortalem: Et in Filium eius vnigenitum Dominum noſtrum Ieſum Chri-
ſtum, ante omnia ſæcula & ante omne principium natum ex Patre, Deum ex vero Deo
a Ioan. 17. Patre, ſecundum quod ſcriptum eſt in Euangelio [a]: Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te
ſolum verum Deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum: per ipſum enim facta ſunt om-
nia viſibilia & inuiſibilia. Qui deſcendit de cælis voluntate Patris propter noſtram ſalu- D
tem, natus de Spirituſancto ex Maria Virgine ſecundum carnem, ſicut ſcriptum eſt: et
crucifixum ſub Pontio Pilato, ſepultum tertia die reſurrexiſſe, aſcendiſſe in cælos, ſedere
ad dexterã Patris, venturũ iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritumſanctũ paracletum,
quem miſit Dominus & Deus noſter Saluator Ieſus Chriſtus diſcipulis veritatis ſpiri-
tum. Sic credidi & credo, ſicuti & aſcendens in cælos vnicus Filius Dei tradidit diſci-
b Matth. 28. pulis dicens [b]: Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij &
Spiritusſancti. Duos autem Deos numquam prædicaui: nec enim ſunt duo Patres, vt
duo Dij dicantur, nec duo Filij, ſed vnus Filius ex vno Patre, ſolus a ſolo, Deus ex
c 1. Cor. 8. Deo, ſicut ſcriptum eſt [c]: Vnus Pater Deus, ex quo omnia; & vnus Dominus Ieſus
Chriſtus, per quem omnia. propter quod & vnam Deitatem prædicamus. Omnes er-
go hæreſes, quæ aduerſus Catholicam fidem veniunt, ſemper quidem congregati Epi- E
ſcopi Catholici condemnauerunt & anathematizauerunt, ſpecialiter autem conuenien-
tes Arimini, & inde condemnauimus. Catholicam autem & Euangeliorum, quam
tradiderunt Apoſtoli, hanc fideliter cuſtodiuimus. Vt autem pietas veſtra verius co-
gnoſceret ea quæ geſta ſunt in Concilio Ariminenſi, tranſmiſi: et peto, vt ea libenter le-
gi præcipiatis: ſic enim cognoſcet ſerenitas veſtra, quia iamdudum damnati, depoſiti,
hoc eſt, Hilarius & Euſebius, contendunt vbique ſchiſmata facere. Quæ enim bene de
ſanctis ſcripturis Catholicæ fidei expoſita ſunt, pietas veſtra peruidet hæc retractari non
oportere.] hactenus libellus Auxentij. Subdit Hilarius de eadem ſubdola confeſsione:

CALLIDITAS ET DOLVS AVXENTII DETEGITVR AB HILARIO.

Cum placuiſſet igitur ſcribi, Deum verum eſſe Chriſtum, & vnius cum Patre diui-
nitatis eſſe atque ſubſtantiæ: ponitur talis ab eo, vt a callidiſsimo diabolo ſententia, quæ
ſignificaret Chriſtum ante omnia tempora natum Deum verum Filium: vt ſecundum

A Arianos, veritas ad Filium, non ad Deum referretur. Et vt longe maior differentia hu-
ius ſignificationis exiſteret, ſubijcitur: Ex vero Deo Patre: vt in Patre Dei veritas
eſſet, in Chriſto veritas tantum Filij ſcriberetur. Dehinc procedente ſermone,
vna ab Auxentio diuinitas prædicatur, & in ea non confitetur & Filium: vt in
in ſolo Patre, non etiam in Filio eſſet vna ſola diuinitas.] hæc Hilarius, probe no-
ſcens omnia improborum Arianorum diuerticula & ſubdolas captiones. Sed ta-
men (pro dolor!) præualuit error: etenim Auxentius eſt acclamatus Catholicus, Hila-
rius vero habitus calumniator, & diſcordiarum auctor: quod ipſe teſtatur, cum ſub-
dit hæc in epiſtola:

Spargitur vero per populos, Auxentium, verũ Deum Chriſtum, & vnius cum Patre
diuinitatis ac ſubſtantiæ, ſcripſiſſe, neque ab expoſitæ per me fidei diſſidere ſententia. DECEPTVS POPVLVS ET IMPERATOR.
B Poſt quæ ad communionem eius Rex pro fidei ſinceritate aduenit. Sed cum hoc my-
ſterium impietatis diu occultatum iam non taceretur; diceremq. fingi omnia, fidem
negari, Deum atque homines illudi: iubeor de Mediolano proficiſci, cum conſiſten-
di mihi in eo, inuito Rege, eſſet nulla libertas.] hactenus Acta Mediolani: quæ adeo
expectationi contrarium finem ſortita ſunt, dum incuria quadam hæreticus retine-
tur, & Catholicus defenſor fidei excluditur. His itaque ab Hilario ſcriptis, & reddi-
tis Fidelibus omnibus certioribus, hanc inſuper elucidationem Auxentij perfidiæ idem
ſubiungit his verbis:

Hæc igitur, fratres, quibus Dei iudicium in metu eſt, ita geſta eſſe, ſignifico. Au-
xentius, quod negare timuit, noluit confiteri: nam expoſitionis ipſius exemplar ſub- HILARIVS APERIT VERSVTIAS AVXENTII.
ieci. Si idem ſcripſit: arguite fallentem. Si vero aliud ſcripſit, quàm profeſſus eſt: in-
C telligite iam Chriſtum per eum alium, id eſt, Antichriſtum prædicari. Luſit quidem
ille verbis, quibus poſſet fallere electos: ſed patet impietatis tantæ profeſſio. Negat
ſe duos Deos prædicare, quia non duo Patres ſunt. Quis ſecundum hæc non videt,
vnius Dei confeſſionem idcirco tantum Patri propriam eſſe, quia ſolus eſſet? Vnde &
ille Satanæ ſtylus extitit: Noui vnum ſolum verum Deum Patrem. Et poſt male-
uolas ſignificationes: Similem, inquit, ſecundum Scripturas Filium genitori ſuo Pa-
tri. Si vſquam in ſanctis voluminibus hoc ſcriptum eſt, habet innocentiæ profeſſio-
nem. Si veritate diuinitatis Pater & Filius vnum ſunt, quid ſimilitudinis imperfecta
opinio antefertur? Imago quidem Dei Chriſtus eſt: ſed & hominem imaginem
Dei eſſe, non dubium eſt, cum ad imaginem & ſimilitudinem Dei Adam factus ſit.
Quid tu, hæres Arij, Chriſto tantum noſtra concedis? Quid Regem, quid Comi-
D tes, quid Dei Eccleſiam, patris tui, id eſt Satanæ arte circumuenis? Chriſtum Deum
dicis: quid fallis in nomine? Nega Moſen Pharaoni Deum dictum. Chriſtum Fi-
lium & primogenitum Dei loqueris? Nega primogenitum filium Iſrael Deo eſſe.
Chriſtum ante tempora aſſeris natum & creatum? Nega diabolum ante tempora &
ſæcula ſubſtitiſſe. Chriſtum ſimilem Patri memoras? Nega, ad imaginem & ſimi-
litudinem Dei hominem eſſe cœpiſſe. Solum in Chriſto quod eſt denegas, ne Deus ve-
rus & vnius cum Patre diuinitatis atque ſubſtantiæ ſit: et ſolitus es vna cum magiſtris
tuis me hæreticum arguere.

Expone, quibus potes litteris, impietatis meæ cauſam, & blaſphemiarum mearum ti-
tulum propone. Mihi Antichriſtus eſt, qui vnius diuinitatis eſſe Filium cum Patre non HILARII PROFICVA ADMONITIO.
confitetur, quiq. non ita vnum Deum verum Patrem prædicat, vt veritas quoque di-
E uinitatis non intelligatur in Filio. Si igitur vnius diuinitatis Chriſtus & Deus ſunt: cur
hoc non ſimpliciter ſcripſiſti? Si tibi non ſunt: cur hoc non ſimpliciter denegaſti? Ar-
canum igitur tam peſtiferi myſterij optaſſem, fratres, ipſe potius, quam per litteras reue-
lare, & omnes blaſphemias Auxentij verbis ſingulis explicare. verum quia id non licet;
ſaltem vnuſquiſque, quod ſibi licet, intelligat. Multa alia proferre, Eccleſiæ me pudor
inhibet, & committere epiſtolæ Arianorum blaſphemiarum dedecora pertimeſco.]
hucuſque Hilarius verſatus in aperiendo latentes ſinus impiæ Auxentij confeſsionis.
ſubdit poſt hæc admonitionem ad omnes Catholicos, vt caueant Auxentij communio-
nem, cum ait:

Vnum moneo: cauete Antichriſtum. Male enim vos parietum amor cepit: male
Eccleſiam Dei in tectis ædificijſq. veneramini: male ſub his pacis nomen ingeri-
tis. An ne ambiguum eſt, in his Antichriſtum eſſe ſeſſurum? Montes mihi, & ſiluæ,

& lacus, & carceres, & votagines ſunt tutiores: in his enim prophetæ aut manentes, A
aut demerſi, Dei ſpiritu prophetabant. Abſiſtite igitur ab Auxentio Satanæ angelo, hoſte Chriſti, vaſtatore perdito, fidei negatore: quam ſic eſt Regi profeſſus, vt falleret: ſic fefellit, vt blaſphemaret. Congreget nunc ille quas volet in me Synodos; & hæreticum me, vt ſæpe iam fecit, publico titulo proſcribat; & quantam volet, iram in me potentium moliatur: mihi certe ille numquam aliud quàm diabolus erit, quia Arianus eſt: neque pax aliquorum vnquam optabitur, niſi eorum qui ſecundum Pattum noſtrorum apud Nicæam tractatum, anathematizatis Arianis, Chriſtum Deum verum prædicabunt.] hactenus Hilarij epiſtola, quam S. Hieronymus[a] appellat libellum contra Auxentium: eamq. nouiſſimam eius lucubrationem eſſe putamus, quòd poſt hæc haud diu ſupetuixiſſe repetitur. immo & ſecundum S. Hieronymi in Chronico aſſertionem, hoc ipſo anno eum ex hac vita migraſſe, dicendum eſt: nam licet ſub B
Valentiniani & Valentis Imperatorum anno quinto Hilarij obitū ponat; tamen quòd ipſe incipiat numerate annos eorumdē ab anno ſequenti poſt obitum Iouiani; hic pariter annus ab eo poſitus quintus, idem erit ſextus, numerando ab ipſo anno, quo ijdem cteati ſunt Imperatores.

a Hierom. de ſcript. Eccl. in Hilario.

HILARIVS QVANDO OBIIT.

Arguuntur autem erroris de tempore obitus Hilarij tum Gregorius Turonenſis[b], tum etiam Seuerus[c] Sulpitius: ille, dum ait, anno quarto eorumdem Imperatorum mortuum eſſe: iſte vero, dum tradit, anno ſexto poſtquam idem ſanctus Hilarius redijt ab exilio Orientis in Gallias, diem obiiſſe; ſecundum quam quidem rationem eum anno ſecundo dictorum Auguſtorum eſſe defunctum, dicere oporteret. At cum ex nuper recitato Auxentij libello conſtet, poſt decimum annum a Concilio Ariminenſi, hoc nempe Domini anno, Hilarium Mediolani aduerſus Auxentium ſtetiſſe; ſatis perſpicue demonſtratur, ipſum ad hunc vſque ſaltem annum fuiſſe ſupetſtitem. Sanctiſſimo porro fine eum in Domino quieuiſſe, idem Gregorius his verbis ſignificat: Plenus, C
inquit, ſanctitate & fide, multis vndique virtutibus editis, migrauit ad cælos: nam & ipſe legitur mortuos ſuſcitaſſe.]

b Greg. Tur. hiſt. Francor. lib. 1. cap. 39.
c Seuer. hiſt. lib. 2.

HILARII SCRIPTA.

Lucubrationes vero ab eo conſcriptas recenſet S. Hieronymus, cum ait: De Synodo Byterrenſi in Phrygiam relegatus, duodecim aduerſus Arianos confecit libros; & alium librum de Synodis, quem ad Galliarum Epiſcopos ſcripſit; & in Pſalmos commentarios, primum videlicet & ſecundum, & a quinquageſimo primo vſque ad ſexageſimum ſecundum, & a centeſimo decimo octauo vſque ad extremum: in quo opere imitatus Origenem, nonnulla etiam de ſuo addidit. Eſt eius & ad Conſtantium libellus, quem viuenti Conſtantinopoli porrexerat: et alius in Conſtantiū, quem poſt mortem D
eius ſcripſit: et alius liber aduerſus Valentem & Vrſacium, hiſtoriam Ariminenſis & Seleucienſis Synodi continens: et ad Præfectum Salluſtium, ſiue contra Dioſcorum: et liber Hymnorum, & Myſteriorum alius: et commentarij in Matthæum: et tractatus in Iob, quos de Græco Origenis ad ſenſum tranſtulit: et alius elegans libellus contra Auxentium: et nonnullæ ad diuerſos epiſtolæ. Aiunt quidem, ſcripſiſſe eū & in Cantica canticorum; ſed a nobis hoc opus ignoratur. Mortuus eſt Pictauis, Valentiniano & Valente regnantibus.] hucuſque Hieronymus. De commentarijs in Iob, hæc Caſſiodorus[d]: Quidam etiam eſt anonymus, ex cuius ſtylo beatum eſſe ſuſpicamur Hilarium, qui commenta libri ipſius, *Iob ſcilicet*, ſcripſit in ordinem.] Ignoraſſe viſus eſt, ea ex Origene deducta; in quo S. Hieronymus eiuſdem Hilarij prudentiam laudat[e], quòd non tam in Iob Origenis commentarios, ſed & in Pſalmos quadraginta E
ferme millia verſuum ad ſenſum in Latinum verterit.

d Caſſiod. inſtit. diuin. lect. cap. 6.
e Hieron. prolog. in Mich. cap. 4.
f Hieronym. in proœm. cōment. epiſt. ad Gal. lib. 2.

HILARII DICENDI GENVS.

Quod autem ad Hilarij ſtylum ſpectat: quòd fuerit in dicendo copioſus, S. Hieronymus[f] appellat eum Latinæ eloquentiæ Rhodanum. Ceterum haud æque cultum ac copioſum fuiſſe, alibi idem affirmat ad Paulinum[g], cum ait: Sanctus Hilarius Gallicano cothurno attollitur; & cum Græciæ floribus adornetur, longis interdum periodis inuoluitur, & a lectione ſimpliciorum fratrum procul eſt.] Fuiſſe perquàm ſtudioſum Hieronymum ſcriptorum Hilarij, quod ſcribit ad Florentium[h], declarat, cum ait: Interpretationem quoque Pſalmorum Dauidicorū, & prolixū valde librum de Synodis S. Hilarij, quem ei apud Treuiros manu mea ipſe deſcripſeram, æque vt mihi tranſferas, peto.] Commendat idem ſcribens ad Lætam[i] ſcripta Hilarij vt ſincera, cū ait: Athanaſij epiſtolas & Hilarij libros inoffenſo decurrat pede: illorū delectetur ingenijs, in quorū libris

g Hieron. epiſt. 13.
h Hieron. epiſt. 6.

HILARII SCRIPTA SINCERA.

i Hieron. epiſt. 7.

A libris pietas fidei non vacillat: ceteros ſic legat, vt magis iudicet, quàm ſequatur.] hæc ſanctus Hieronymus quo ad ſanam de Trinitate doctrinam, de qua vigebant inter Arianos & Catholicos controuerſiæ. Ceterum cum diuinæ tantum ſcripturæ ſit, nihil habere erroris, quod corrigatur: nec ipſe Hilarius næuis caruit; vt illis, quos notauit Claudianus Mamertus[a] Epiſcopus Viennenſis in commentarijs de ſtatu animæ ad Sydonium Apollinarem; & alij diſcuſſerunt, atque perperam alij[b] ſecuti ſunt. Porro quanta modeſtia, cum quid apud eius ſcripta emendatione dignum Patres inuenirent, id præſtiterint, ſanctus Hieronymus[c] ſit exemplo, qui hæc de eo errorem alterius ſequente ait: Quid igitur faciam? Tantum virum & temporibus ſuis diſertiſſimum reprehendere non audeo, qui & confeſſionis ſuæ merito, & vitæ induſtria, & eloquentiæ claritate, vbicumque Romanum nomen eſt, prædicatur: niſi quòd non eius culpæ adſcribendum eſt, B qui Hebræi ſermonis ignarus fuit, &c.] Et Claudianus Mamertus[d] de eodem: Sed quoniam, inquit, beatus Hilarius opinionis huiuſce vitium virtute confeſſionis aboleuit: ſic ſuſtinet reprehenſionis ſtylum, quòd non patitur detrimenta meritorum.] hæc ipſe.

a Claud. de ſtat. anim. lib. 2. b Sixt. Senenſ. Bibl. lib. 5. c. 08. c Hieron. epiſt. 142. d Claud. de ſtat. anim. lib. 1.

Verum non Latinis tantum, ſed & Græcis ſanctus Hilarius extitit admirandus: nam de ipſo, atque collega Euſebio Vercellenſi hæc Sozomenus[e]: Porro autem apud Italos, & illius partis Imperij incolas, Euſebius & Hilarius, de quo ſupra dixi, propter ſingularem patrij ſermonis & eloquentiæ præſtantiam, magna in laude fuerunt. Hilarij autem libros de fide, etiam ab ijs qui contrariam tuebantur fidei Catholicæ opinionem, admodum commendatos eſſe prædicant.] Habet idem Sozomenus[f] de Hilario, ſe cum ſancto Martino ſubduxiſſe, cum ille iam antea ab Auxentio perſecu- C tionem paſſus eſſet. at diuerſis plane temporibus contigit vtriuſque vexatio ab Auxentio illata. Extat de eodem epigramma Venantij Fortunati[g], qui itidem edidit duos libros, quorum prior De vita, poſterior De miraculis eiuſdem ſancti Hilarij inſcripti habentur. Ceterum cum virtutum omnium Hilarius fuerit viuum quoddam exemplar; manſuetudine potiſſimum enituiſſe, Ruffinus[h] tradit. Quòd autem ſubdoli ac cæcutientes recentiorum hæreticorum hiſtorici delirantes confundant ſanctum Hilarium Pictauienſem Epiſcopum cum Hilario diacono Anabaptiſta, ſchiſmaticoq. Luciferiano, ſatis demonſtratum eſt ſuperius. Sed & errore aliquos eumdem S. Hilarium conflaſſe ſimul cum Hilario Arelatenſi, quæ dicturi ſumus inferius, demonſtrabunt.

e Sozom. lib. 3. cap. 14. f Sozom. lib. 3. cap. 13. g Venant. Fort. lib. 2. h Ruffin. lib. 1. cap. 31.

His de Hilario vſque ad eius obitum recenſitis, ad Auxentium redeamus: qui cum D a populo ignaro ſe vidit acclamari Catholicum, Valentinianumq. Imperatorem iam ſibi vt Catholico inhærere, atque communionem accipere; Hilarium vero vt calumniatorem iuſſum Mediolano diſcedere: gaudet, exultat, ac ſuper omnes arroganter extollitur: dictis factiſq. inſultat in Eccleſiæ Catholicæ ſanctos Epiſcopos, quos ſemper paſſus fuerat aduerſarios: et inter alios exagitat Euſebium Vercellenſem Antiſtitem, aſſidua in ipſum iacula cominus intorquentem; necnon Philaſtrium Epiſcopum Brixianum: quem etiam iugiter aduerſus Auxentium pro fide Catholica tuenda certaſſe, ſanctus Gaudentius[i] eius ſucceſſor docet his verbis: Non ſolum contra Iudæos & Gentiles, verum etiam contra hæreſes omnes, & maxime contra eo tempore furentem Arianorum perfidiam tanto fidei vigore pugnauit, vt etiam verberibus ſubderetur, & in corpore ſuo ſtigmata Domini noſtri Ieſu Chriſti portaret. Nam & in Mediolanenſi vrbe E idoneus olim cuſtos Dominici gregis fuit, Ariano repugnans Auxentio, priuſquam beatus eligeretur Ambroſius. Romæ etiam non exiguo tempore moratus, multos & publica & priuata diſputatione lucratus in fide eſt.] hæc Gaudentius: quibus etiam ſignificare videtur, remanſiſſe poſt diſceſſionem Hilarij, Philaſtrium Mediolani, vt quoquo modo poſſet, Catholicum populum fidelem in officio contineret; ob quam cauſam, vt ait, verbera paſſus eſt: cum interim Auxentius formulam fidei Ariminenſis, eamdemq. Nicææ Thraciæ promulgaret, compluribus eidem aſſentientibus Epiſcopis in Illyrico conſtitutis.

AVXENTIVS LAETATVR VICTORIA.

i Gaudent. in vita S. Philaſtr. apud Sur. die 18. Iuly.

Stetiſſe quoque aduerſus Auxentium infracto animo Euagrium, S. Hieronymus[k] ad Innocentium ſcribens teſtatur his verbis: Iam enim, ad Euagrij noſtri nomen peruenimus: cuius ego pro Chriſto laborem ſi arbitrer a me dici poſſe, non ſapiam: ſi penitus tacere velim, voce in gaudiũ erumpente, non poſſim. Quis enim valeat digno canere

k Hier. epiſt. 48. QVID EVAGRIVS IN AVXENTIVM.

præconio, Auxentium Mediolani incubantem huius excubijs ſepultum pene ante, quàm mortuum?] Quiſnam autem fuerit Euagrius iſte, haud exploratum ſatis habere potuimus. A

CONCILIVM ROMANVM CONTRA AVXENTIVM.

Ceterum res Auxentij eo ſtatus prouectæ erant, adeoq. firmatæ patrocinio Imperatoris, vt priuatorum omnes in eum conatus infirmi viderentur, atque omnino irrita ſtudia. Quamobrem Romani Pontificis requiri videbatur auctoritas & induſtria. Præſtitit id impigre Damaſus eiuſdem Eccleſiæ Præſul, qui poteſtate qua pollebat, & ſtudio, aduerſus Auxentium Romæ Concilium congregauit. Haud enim amplius diſſimulanda res erat, cum iam idem Auxentius Illyrici Epiſcopos magna ex parte ſeduxiſſet, propoſita illis fidei formula Nicææ Thraciæ edita, eademq. Ariminenſi. Ne igitur letale virus, quod lento tabo proxima membra infecerat, latius ſerperet, Damaſus vna cum alijs ſimul collectis Epiſcopis velox occurrit. Innotuit Græcis quoque B ſcriptoribus egregie nauata a Damaſo opera; de quo Theodoretus [a] ſic ſcribit: Quod autem iſta fidei formula, *Nicææ Thraciæ ſcilicet edita*, ab omnibus veritatis athletis, & ab his potiſſimum qui verſus Occidentem habitabant, reprehenſa ſit: ex litteris ab eiſdem ad Illyrios conſcriptis, ſatis conſtare poteſt. Inter eos vero, qui iſtarum litterarum auctores erant, principem locū obtinuit Damaſus in Eccleſiæ Romanæ primatu ſucceſſor Liberij, vir plurimis virtutis inſignibus eximie ornatus. Nonaginta habuit Epiſcopos ex Italia & Gallia Romæ in vnū coactos, qui his litteris conſenſerunt: quorum nomina hoc loco citarem, niſi quòd ſuperuacaneum eſſe arbitror. Eorum litteræ ſcriptæ ſunt in hunc modum:

a Theod. lib. 2. cap. 22.

EPISTOLA SYNODALIS EX ROM. CONCILIO.

Epiſcopi ad ſanctum Concilium Romæ conuocati, Damaſus, Valerianus, & ceteri, dilectis fratribus Epiſcopis qui ſunt in Illyrico, in Domino S. Etſi nobis pro certo perſuaſum eſt, ſacerdotes Dei ſanctiſſimi, vos ſacroſanctam fidem noſtram, quæ do- C ctrina Apoſtolorum fundata eſt, firme retinere, eamq. populo prædicare; quæ certe a decretis Patrum, a quibus par eſt reliquos erudiri, nulla ex parte diſcrepat: tamen ſignificatum eſt nobis a fratribus, qui in Gallia & in agro Venetorum habitant, nonnullos ad hæreſim amplexandam omni ſtudio incumbere. Quod quidem malum ne exiſtat, non modo præcauere debent Epiſcopi; verum etiam quicumque errores, vel quorumdam inſcitia, vel ſimplicitate eorum, qui peruerſas interpretationes ſecuti ſunt, in Eccleſiam inuecti videntur, his ſe opponere, Concilioq. prouidere, ne deinceps in varias diſcrepanteſq. doctrinas denuo prolabantur imperiti: ſed quoties diſſentientes opiniones ipſorum auribus inculcatæ fuerint, firme Patrum ſententijs adhæreſcant.

Hac de cauſa a nobis deciſum eſt, vt Auxentius nominatim condemnetur. Quare D omnes legis diuinæ doctores, qui ditioni Romanæ ſubijciuntur, ea quæ legis ſunt ſapere, & fidem varijs doctrinis nequaquam contaminare debent. Etenim vbi primum vitioſa Arianorum doctrina & blaſphemia vigere inciperet, quæ etiam hoc tempore latiſſime ſerpit: trecenti decem & octo Epiſcopi, Patres noſtri, habito Nicææ Concilio, hoc muro ad arma diaboli arcenda fidem noſtram cinxere, & hoc antidoto venena depulere mortifera; ſic vt crederetur, vnam eſſe Patris & Filij ſubſtantiam, vnam Deitatem, virtutem vnam, vnam potentiam, vnam figuram, quin etiam Spiritum ſanctum vnam eamdemq. cum illis ſubſtantiam habere & ſubſiſtentiam. Eum autem qui aliter ſentiret, a noſtra communione iudicarunt alienum. Quam ſalutarem deciſionem & decretum plane venerandum nonnulli poſtea alijs nouis decretis violare labefactareq. ſtuduerunt. E

AVXENTIVS ROMAE DAMNATVS.

At vero initio (quod peccatum erat ab illis, qui Arimini formulam fidei Concilij Nicæni nouare retractareve coacti ſunt) aliqua ex parte propterea ſarciebatur, quòd ſe diſputatione alio tempore habita fatebantur a veritate abductos, quòdq. ſuam fidei formulam nequaquam ſententiæ Nicæni Concilij aduerſari cogitabant. Siquidem numerus Epiſcoporum, qui erant Arimini in vnum congregati, præiudicij vim habere non debet: præſertim cum formula illa compoſita ſit, neque Epiſcopo Romano, cuius ſententia præ ceteris omnibus expectanda erat; neque Vincentio, qui tot annis Epiſcopatum integre geſſerat; neque alijs eidem conſentientibus: cumq. etiam (quod eſt omnium maximum) illi ipſi, vti ante diximus, qui in fraudem illecti, a veritate deflexiſſe viſi ſunt, & poſt ad meliorem mentem denuo traducti, plane teſtentur, hanc formulam ſibi magnopere diſplicere.

Itaque

A Itaque veſtra integritas manifeſto videt, hanc fidem ſolam, quæ auctoritate Apoſtolica Nicææ ſtabilita eſt, firme perpetuo retinendam eſſe. Atque de hac ipſa fide tum Epiſcopos Orientis, qui ſe de Catholica Eccleſia eſſe profitentur, tum Occidentis etiam Epiſcopos nobiſcum vna gloriari conſtat. Porro autem pro certo credimus, eos qui alia opinione tenentur irretiti, propter ſuum conatum breui fore & a noſtra ſegregatos communione, & nomine Epiſcoporum priuatos; vt tandem populo errore ipſorum liberato, detur reſpirandi locus. Nam multitudinis error tamdiu nullo modo corrigi poterit, quamdiu Epiſcopi eodē tenentur implicati. Quocirca facite, vt veſtræ reuerentiæ iudicium cum omnium Dei ſacerdotum iudicio, cui vos firme & conſtanter adhærere credimus, omnino conſentiat. Quod ſi fiat, eamdem vobiſcum rectam credendi viam nos quoque debemus inſiſtere. Veſtra charitas, quæſo, ad nos reſcribat, vt inde

EXCOMMVNICATIONEM ET PRIVATIONEM DAMASVS COMMINATVR.

B lætitiam capiamus. Valete, fratres honoratiſsimi.] hactenus ad Illyricos Synodi Romanæ admonitio: extat eadem apud Sozomenum [a]. Conſtat inſuper ex Imperatoris Valentiniani litteris ſuo loco inferius recitandis, in hac eadem Synodo rurſum damnatum fuiſſe Vrſicinum ſchiſmaticum, crebrius in Damaſum ſtudia renouantem. ex quibus manifeſti mendacij libellus Marcellini & Fauſtini ſchiſmaticorum conuincitur, dum in eo habetur, collectos a Damaſo ad Synodum Epiſcopos anathemati Vrſicini aſſenſum minime præſtitiſſe: ſed de his inferius.

a Sozom. lib. 6. cap. 23.

Damnato Romæ Auxentio, qui hactenus (vt vidimus) inuolucro verborum ſimulauerat ſe eſſe Catholicum, adeo vt magnam populi partem, & ipſum quoque Valentinianum Imperatorem ad ſuam communionem adduxerit: in alijs quoque Catholici orbis prouincijs conuenientes Epiſcopi eumdem Auxentium, eiuſq. in impietate col-

AVXENTIVS ET SOCII VBIQVE DAMNATI.

C legas pariter damnauere, iam ante ad id præſtandum S. Hilarij litteris circularibus incitati. Teſtis horum eſt Athanaſius ad Epictetum ſic ſcribens [b]: Diuerſis Concilijs per Galliam & Hiſpanias & Romæ celebratis, omnes qui in eo conuentu fuere, iſtos lucifugas, qui ſeſe etiamnum occultant, & quæ Arij ſunt, ſapiunt, Auxentium dico Mediolanenſem, Vrſacium, Valentem, & Caium Pannonem communi calculo, vnius ſpiritus incitatu, anathemate percuſſerunt, eo quòd iſti ſibi nomina vendicauerint Synodorum, cum nulla ſit in Catholica Eccleſia Synodus exiſtimanda præter vnicam Nicænam, &c.]

b Athanaſ. ad Epict. Epiſc. Corinth.

Præceſſerat hanc Synodum Romæ habitam alia ab eodem Damaſo ibidem congregata: in qua qui manifeſti conuincebantur Ariani, Valens & Vrſacius, damnati fuerant: de quorum damnatione, & approbatione Nicænæ fidei, idem Damaſus ad vni-

D uerſos Chriſti fideles publicas litteras dederat: ſunt enim hæ illæ, quarum meminit Athanaſius ſcribens ad Africanos Epiſcopos, cum ipſo litterarum exordio ita ait [c]: Sufficiunt quidem ſcripta Damaſi comminiſtri noſtri dilecti & magnæ Romæ Epiſcopi, ceterorumq. tot numero ibi congregatorum: nihiloq. minus ſufficiunt ſcripta aliorum Conciliorum, quæ partim in Gallia, partim in Italia habita ſunt, ad aſtruendam eam quæ in nobis eſt fidem, quam Chriſtus largitus eſt, & Apoſtoli prædicarunt, & Patres qui in Nicæa vndiquaque ex noſtro habitabili orbe conuenerant, tradidere.] hæc & alia Athanaſius ad Africanos Epiſcopos cū rogantes de Synodo Ariminenſi, cuius formulam fidei tunc temporis promulgatam audierant. Qui vero conſuluerant Athanaſium Epiſcopi Africani, haud putamus eos fuiſſe prouinciæ Carthaginenſis, ſed Cyrenaicæ. Africam enim Cyrenaicam prouinciam Cyrenenſem Dio appellat [d].

c Athanaſ. ad Epiſcop. Afric.

d Dio hiſt. lib. 53.

E Quòd autem citatæ nuper ab Athanaſio ſcriptæ litteræ Damaſi diuerſæ plane ſint ab ea quæ paulo ante recitata eſt epiſtola itidem ex Romana Synodo ad Epiſcopos Illyrici: illud manifeſtum eſt argumentum, quòd cum eas ſcriberet litteras Athanaſius ad Epiſcopos Africanos, nondum ab ipſo Damaſo Romæ nominatim damnatus erat Auxentius: nam in fine eiuſdem ad Africanos epiſtolæ hæc habet: Interim non ſoli ſumus qui iſta ſcribimus, ſed omnes in Ægypto & Africa Epiſcopi nonaginta numero. Omnium enim idem eſt ſenſus, & alij pro alijs, ſi quem contigerit abeſſe, ſubſcribunt. Certe cum hoc animo eſſemus, & contigiſſet nos in vnum conuenire; ſcripſimus dilecto Damaſo Epiſcopo magnæ Romæ contra Auxentium inuaſorem Mediolanenſis Eccleſiæ, eumq. non ſolum in communione eſſe Arianicæ ſectæ, ſed præter hoc multorum ſcelerum reum eſſe, quæ deſignauit cum Georgio ſocio ſuæ impietatis. Miramurq. cur nondum depoſitus eiectuſq. ſit ex Eccleſia,

ATHANASIVS AGIT APVD DAMASVM DE DAMNATIONE AVXENTII.

Gratiam habemus & illius pietati, & ceteris qui Romæ conuenerunt, quòd Vrſacio & Valente cum ſocijs ſuis eiuſdem ſententiæ eiectis, concordiam Catholicæ Eccleſiæ conſeruarint.] hæc Athanaſius; cuius teſtificatione illud plane compertum habetur, ante damnationem Auxentij Romæ factam, duas tempore eiuſdem Damaſi Synodos habitas; ab ipſo Athanaſio alteram in Ægypto, ex qua de damnando Auxentio Romam litteras dedit ad Damaſum; Romæ alteram ab ipſo Damaſo, in qua dicti Arianæ hæreſis duces Vrſacius ac Valens fuerunt condemnati. At quoniam quo potiſſimum anno Pontificatus Damaſi hæc geſta fuerint, primo ne, vel ſecundo, aut tertio, minime ſcitur; nec alia eorumdem Conciliorum Acta extant, quæ doceant: hic de eis meminiſſe ſatis. A

CVR SERO DAMNATVS AVXENTIVS.

Vides ex his, lector, damnationem ac depoſitionem Epiſcoporum, eſſe Romani Pontificis opus: cuius rei gratia Athanaſius ex Ægypto Damaſum Papam litteris interpellat, vt damnet atque deponat Auxentium. Quod ne idem Romanus Pontifex (vt par eſſe videbatur) ante præſtiterit, cum alios conſortes eiuſdem impietatis Arianæ damnaſſet; illud in cauſa fuiſſe videtur, quòd latebat coluber in foramine, dum pro tempore ſimulabat ſe eſſe Catholicum: nam vidimus, in Actis illis publicis, præſente S. Hilario, ſcripſiſſe Auxentiũ ac ſubſcripſiſſe, ſæpeq. rogatum, ſæpius doloſe profeſſum Catholicam fidem. Cum vero poſtea ſui editione libelli ad Valentinianum, per eumdem Hilarium, qualis re vera eſſet apparuiſſet: nihil amplius a Damaſo immoratum eſt; ſed collecto, quod vidimus, Romæ Concilio, Auxentiũ ipſe damnauit. Superuixit poſt hæc Auxentius adhuc quinquennio, nec niſi morte valuit ab Eccleſia Mediolanenſi depelli, fauente illi Imperatore, errore decepto exiſtimante ipſum calumniam paſſum: nam quonam pacto ſubſiſtere potuiſſet tot Concilijs ipſe damnatus, & a populo Mediolanenſi vt hæreticus derelictus, niſi cũ ſumma Imperatoris ſuffulſiſſet auctoritas? Quamobrem idem Auguſtus iram Dei in ſe filioſq. ſuos iuſtiſſime prouocauit, vt citius quàm par eſſe videretur, Imperio exuerentur & vita. B C

ANICII PROBI PRAEFECTVRA PRAETORII.

a Ammian. lib. 27. 28

l. 5. de offic. rect. prouinc. Cod. Theod.

l. 5. de metatis. l. 2. de avolit. Cod Theod.

b Zoſim. lib. 2.

AMBROSIVS MITTITVR PRAEFECTVS TRIVM PROVINCIARVM.

Inuitis quoque magiſtratibus Auxentium detinuiſſe vſque ab obitum ſedem illam, ex eo exploratum videri poteſt, quòd Ambroſius a Probo ad eam prouinciam adminiſtrandam miſſus, Mediolaniq. agens, licet vt pius Auxentium execraretur, pati tamen coactus eſt. Hoc enim anno Anicius Probus Prætorij præfecturam accepit, vt ex Ammiano[a] atque Imperatorum reſcriptis apparet; eoque munere diutius functus eſt: nam, vt Ammianus teſtatur, eamdem præfecturam ad multorum annorum ſpatia propagauit. Ex inſtitutione autem Conſtantini Imperatoris[b], qui vniuerſum Romanum Imperium in quatuor partitus eſt Præfectos Prætorio; Probo curæ erant Italia, Sicilia, ac circumiacentes inſulæ, necnon Sardinia, & Corſica, & Africa a Syrtibus Cyrenem vſque: in quas quidem prouincias alios legabat pro arbitrio magiſtratus. Probus itaque pro officij munere delecturus Rectores prouinciarum; in primis nobiliſſimi viri Ambroſij Romani ciuis, ex patre Ambroſio Galliarum olim Præfecto nati, rationem habuit, quem nouerat eruditione præclarum, eloquentiæ ſtudijs egregie excultum, optimiſq. compoſitum moribus: eidemq. Inſubriam, Liguriam, & Æmiliam cum inſignibus Conſularibus tradidit gubernandas. D

c Paulin. in vita S. Ambr.

d Ammian. lib. 27.

Ambroſium igitur in prouincias proficiſcentem, ad optimum regimen illis verbis, veluti quodam futurorum vaticinio, Probus cum eum dimiſit, hortatus eſt, dicens[c]: Vade, age non vt Iudex, ſed vt Epiſcopus.] quæ quidem verba etſi ab eo futura neſciente prophetice pronunciata videri poterant; tamen eius admonitionis ratio illa digna præceſsit, quòd nimia ſeueritas magiſtratuum, ad ſeueriſsimi Principis gratiam captandam accommodata, tempora propemodum Neroniana reddiderant: prout docent ea quæ a Valentiniano Mediolani aduerſus nonnullos, eoſq. innoxios, Ammianus[d] geſta eſſe commemorat, noſq. ſuperius recenſuimus; vel quod in eadem prouincia actum eſſe de muliere ſpeties icta Vercellis, ex teſtificatione S. Hieronymi, ipſo tempore exorti ſchiſmatis Vrſicini narrauimus: aliaq. declarant exempla, tum ab eodem auctore in Chronico, tum ab alijs adnotata. E

Probus igitur, quem optabat cum iuſtitia æquitatem clementiamq. ad populorum regimen habere coniunctam, Ambroſium cum mitteret in prouinciam, admonuit, agere non vt Iudicẽ, ſed Epiſcopũ. At hæc modo ſatis de præfecturæ Prætorio Probi principio, & Ambroſio ad dictarum prouinciarũ adminiſtrationem aſſumpto. Cuius ſicut infantia

diuino

A diuino quodã fuit nobilitata prodigio, ita & pueritia liberalibus imbuta ſcientijs, & egregijs extitit exculta virtutibus: et quemadmodũ adoleſcens factus, conſuetudine ſanctæ ſororis Marcellinæ virginis & fratris Satyri Romæ in domo paterna cũ matre vidua coaleſcens, ab omni libidinum ſorde ſe impollutum omnino ſeruauit: ita factus vir, non ſibi, ſed Reipublicæ atque in primis religioni natum ſe intelligens, vtrique prodeſſe conſilijs, opibus, ac viribus quibus valuit, numquã defuit, & domi foriſq. ſumma gloria omnibus in rebus vbique refulſit. Eius vero ætatem hoc ipſo anno, cum dictam præfecturam prouinciarum accepit (habita ratione annorum quibus vixit, ex obitus tempore retro reuolutis annis, cum inueniatur natus ſub Conſulatu Dalmatij atque Xenophili, eſt is annus Domini trecenteſimus trigeſimus tertius) ad annos triginta ſex perueniſſe, exacta temporum diſpoſitione comperimus. Quo modo autem poſt annos B quinque diuino nutu ex Præfecto Epiſcopus delectus ſit Mediolanenſis Eccleſiæ, ſuo loco dicturi ſumus. AETAS AMBROSII.

Hoc item anno, iiſdemq. Conſulibus, Valentinianus Imperator vna cum collegis AA Chronopium quemdam Epiſcopum in Synodo condemnatum, appellantem ad ſæculare tribunal, ob indignum facinus, pecuniaria pœna pauperibus eroganda mulctauit, ſic de eo ad Claudium ſcribens [a]:

a l. 20. quorum appel. C. Theod.

Quoniam Chronopius ex Antiſtite idem fuit in tuo, qui fuerat in ſeptuaginta Epiſcoporum ante iudicio, & eam ſententiam prouocatione ſuſpendit, a qua non oportuit prouocare: argentariam mulctam, quam huiuſmodi facto ſanctio generalis imponit, cogatur expendere. Hoc autem non fiſco noſtro volumus accedere, ſed his qui indigent, fideliter erogari. Quod in hac cauſa & ceteris Eccleſiaſticis fiat. Dat. VIII. Id. FORVM SAECVLARE VITENT CLERICI.

C Iul. Valentiniano N. P. & Victore Coſſ.] Quæ citatur ſanctio generalis, illam eſſe puto, qua vetitum erat, ne clerici coram ſæcularibus iudicibus cauſam dicerent: cuius quidem legis ab eodem Valentiniano editæ meminit S. Ambroſius [b] ſcribens ad Valentinianum iuniorem his verbis in ipſo epiſtolæ exordio: Nec quiſquam contumacem iudicare me debet, cum hoc aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolum ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit: in cauſa fidei vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis eum iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſimilis. Hæc enim verba reſcripti ſunt: hoc eſt ſacerdotes de ſacerdotibus voluit iudicare. Quin etiam ſi aliàs quoque argueretur Epiſcopus, & morum eſſet examinanda cauſa; etiam hanc voluit ad Epiſcopale iudicium pertinere.] hæc Ambroſius.

b Ambroſ. epiſt. 32.

Iam vero ad res geſtas Orientalis Eccleſiæ oratio progrediatur. Hoc ipſo anno, de-D functo Euſebio Epiſcopo Cæſareæ Cappadociæ, in locum eius S. Baſilius electus eſt. At quoniam de tempore creationis Baſilij diuerſæ admodum ſententiæ reperiuntur: antequam ad res geſtas enarrandas deueniamus, conſignatæ chronologiæ certa eſt ratio diſquirenda. Auctor enim ille, quiſquis fuerit, qui pulchro Amphilochij nomine vſurpato, res Baſilij ſcripſiſſe reperitur, oſcitanter nimis, Imperij anno ſexto Valentiniani Auguſti, cum necdum creatus eſſet Epiſcopus, eumdem Baſilium vita functum affirmat: cum tamen S. Hieronymus de eodem viuente, & in Eccleſia magna laude florente, decimo tertio Valentis Imperatoris anno in Chronico meminerit; & alibi teſtatus [c] ſit, ſub Gratiano, cum ſcilicet ſolus regnaret, mortuum eſſe: ſed & res ab eo geſtæ eiuſdemq. ſcripta plane indicant, cum multos poſt hæc annos vixiſſe, ac pro Dei Eccleſia ſtrenue laboraſſe. EVSEBIVS MORITVR, BASILIVS CREATVR EPISC. CAESAREAE CAPPADOCIAE.

c Hieronym. de ſcriptor. Eccleſ. in Baſilio.

E Ex tempore itaque Baſilij obitus, & annis quibus ſedit (cum hæc explorata reddentur) poſſumus pariter certum annum, menſem, & diem facile intelligere, quo Cæſarienſis Eccleſiæ Epiſcopus creatus eſt. Gregorius Nyſſenus, ipſius germanus, in epiſtola ad Olympium monachum de obitu S. Macrinæ virginis, vtriuſque ſororis; cum Baſilium fratrem haud pridem defunctum recolit, eum ſediſſe ait annos octo abſolutos, nonum vero ex parte tantum attigiſſe. Apponam hic verba Gregorij, quæ hæc ſunt, cum agit ſimul de eiuſdem Baſilij ordinatione & obitu: Interea, inquit [d], inſignis inter ſanctos Baſilius magnæ Cæſareæ declaratus eſt Antiſtes, & myſticis ſacrificijs ſuis fratrem, *nempe Petrum*, conſecrans, ad ſacram presbyteratus dignitatem prouexit. Atque hic rurſus eius vitæ curſus ad grauiora ſanctioraq. dirigebatur, cum ſacerdotij dignitas ſapientiæ ſtudio coniuncta cumularetur. Poſt autem annis octo tranſactis, & nono inchoato, per totum Orbem celeberrimus Baſilius ab hominibus ad

d Gregor. Nyſſ. epiſt. ad Olymp. monach. Extat apud Lipom. tom. 2. & apud Sur. tom. 4.

Deum

Deum conceſſit, communem patriæ & Eccleſiæ luctus occaſionem præbens.] hæc Nyſſenus. ſed & Gregorius Nazianzenus æque de annis octo ſedis eius teſtatur in ſepulchralibus,vbi de Baſilio ait [a]: Octo annos pij populi habenas tenuiſti:hoc vnum,Baſili, in tuis rebus paruum ac breue fuit.] A

a Apud Greg. Nazianz. tom. 2. edit Chesſneau. pag. 1048.

BASILII ELECTIONIS TEMPVS.

His igitur de annis ſedis Baſilij certis firmiſque teſtibus conſignatis; iam reliquum eſt, vt quod nemo tradit, quo potiſſimum anno ſedere cœperit, ex tempore eius obitus hoc ipſum intelligamus. Hæc vt ſciamus, eumdem germanum ipſius Gregorium percontemur: qui ait, ex hac vita migraſſe Baſilium ante menſes nouem a celebrato Concilio illo Antiocheno poſt Valentis Imperatoris obitum;ex quo idem Gregorius eam,de qua agit,legationem accepit ad reſtituendas collapſas Orientales Eccleſias, Arianorum ſub eodem Valente perſecutione vexatas: ſic enim ipſe in eadem citata nuper epiſtola ad Olympium: Erat poſt hanc iacturam, *nempe Baſilij obitum*, nonus menſis & paulo amplius, cum Epiſcoporum Concilium indictum eſt Antiochiæ, cui nos item interfuimus.] hæc ipſe. Sed quonam tempore eiuſmodi Synodus fuerit celebrata, id accuratius perueſtigandum eſt. Conſtat quidem, dum vixit Valens Auguſtus dirus Eccleſiæ Catholicæ perſecutor, exturbatis e ſuis ipſorum Eccleſijs Epiſcopis Orthodoxis, nullum eius celebrandi Concilij locum fuiſſe relictum vel tempus: eo autem diuina vindicta de medio ſublato (quod contigit ſub ipſius Conſulatu ſexto, quinto Idus Auguſti, anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo octauo) ſtatim a ſanctis Epiſcopis confeſſoribus ad ſuas Eccleſias reſtitutis indictum eſt ipſum Concilium Antiochenum. ſicq. eodem anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo octauo, quo Valens dicta menſis Auguſti die obijt,indictam fuiſſe oportuit eam Synodum. Cum vero ante eius indictionem nouem menſes & paulo amplius elapſos dicat a morte Baſilij; conſtetq. ex indicibus publicis [b], eum ex humanis deſiſſe Kalendis Ianuarij: neceſſe eſt affirmare, eodem anno trecenteſimo ſeptuageſimo octauo, quo Valens Auguſtus deceſſit, in pace requieuiſſe Baſilium Magnum. Quem etiam cum æque certum ſit ex tabulis Eccleſiaſticis [c] ordinatum fuiſſe Epiſcopum decimo octauo Kalend. Iulij: vt eum ſediſſe dicamus, ſecundū Gregorium Nyſſenum, annos octo abſolutos, nono inchoato, hoc eſt non abſoluto; vtrique affirmandum eſt, eumdem hoc anno fuiſſe ordinatum Epiſcopum, ſediſſeque annos octo & quod excurrit a decimooctauo Kalendas Iulij vſque ad Kalendas Ianuarij: ſicque fiet tempus ſedis Baſilij anni octo, menſes ſex, & dies ſexdecim. Ad hæc autem dilucidius examinanda nos errores aliorum adeo deformes obligarunt, dum qui nomen Amphilochij ad mentiendum accepit, ante velit Baſilium eſſe defunctum, quàm creatum Epiſcopum: cuius quoque erroris redarguendus eſt Nicephorus [d], qui hoc ipſum ſenſiſſe viſus eſt, dum vult eumdem Baſilium tempore Iuliani iam ſediſſe Epiſcopum. B C D

b Martyr. Rom. & alia, die 1. Ianuar.

c Martyrolog. Rom. & alia, die 14. Iunij.

d Niceph. lib. 10. cap. 25.

MAGNVM OPVS VT BASILIVS CREARETVR EPISCOPVS CEASAR. CAPPADOCIAE.

His igitur de tempore ingreſſus Baſilij in Epiſcopatum præmiſſis: reliquum eſt, vt quæ ad eius electionem ſpectant notatu digna, pariter enarremus. Quòd enim magni ponderis opus eſſet, tantum virum e montium latebris euocatum, tamquam accenſam facem ſuper candelabrum ad lucem omnium ſublimem ſtatuere, vt tamquam e nubibus Sol eductus in Oriente refulgens, Occidentem pariter illuſtraret: nonnihil aduerſus impios aduerſantes homines id impedientes, prauoſq. dæmones eoſdem impellentes conflictatum eſt: ſed præualuit tamen Dei virtus, qua Baſilius in ſedem Epiſcopalem euectus hoc perditiſſimo tempore factus eſt aduerſus ingruentes hæreticos & furentem cum eis Imperatorem Eccleſiæ Catholicæ propugnaculū, Orthodoxorumq. omnium robur & fortitudo: ſeditq. inuito licet & obnitente Imperatore Valente, ac fruſtra ſæuientibus magiſtratibus, vſque ad obitum, diuino plane miraculo inconcuſſus. Sed rem ipſam aggrediamur. E

e Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.

BASILIVS FVGIT, NE CREETVR EPISCOPVS

f Greg. ibid.

Euſebio itaque Epiſcopo Cæſarienſi, celeri (vt ait Gregorius [e] Nazianzenus) morte abrepto (repentino enim violentoq. morbo confectus ex hac vita ſublatus eſt) Baſilius qui aderat, quippe qui ægrotanti Epiſcopo aſsiduo miniſterio vſque ad eius vitæ exitum præſto fuit, adeo vt in eius manibus, vt idem auctor affirmat, contigerit ipſum animam exhalaſſe; ſciens plurimorum in ſe ſtudia, vt crearetur Epiſcopus, conſpiraſſe, mature fugam arripuit [f]: ita tamen, vt in deſtitutam paſtore Eccleſiam oculos conuerſos haberet, timens illi, ne a ſchiſmaticis & hæreticis inuaderetur: ſcripſit enim tunc de his litteras inter alios ad Gregorium Nazianzenum his verbis e latebris:

A Baſilius [a] Gregorio. Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ? vel quo modo renouabitur ſenectus mea, vt ad charitatem veſtram tranſire, deſideriumque veſtri, quo teneor, lenire, animique moleſtias exponere, ac veſtra opera quoddam afflictionum ſolamen reperire queam? A morte enim beati Epiſcopi Euſebij metus non paruus nos inuaſit, ne forte ſi qui metropolitanæ Eccleſiæ noſtræ quondam inſidias ſtruebant; eamque hæreticis zizanijs implere cupiebant, occaſionem nunc nacti, pietatem in hominum animis multo labore ſparſam pernicioſis ſuis doctrinis radicitus euellant, ipſiusque vnitatem ſcindant, quemadmodum in pleriſque Eccleſijs fecerunt. Quoniam autem litteræ quoque cleri ad nos allatæ ſunt, quibus rogamur ne tali tempore eos negligamus: in orbem circumſpiciens, charitatis veſtræ recordatus ſui, rectaq. fidei, ac zeli, quo pro Dei Eccleſijs ſemper flagratis. Eaque de cauſa dilectum condiaconum B Euſtachium miſi, vt veneratio veſtra illius hortatu precibuſque permota, omnibus laboribus & ærumnis Eccleſiarum cauſa ſuſceptis hunc quoque adiungar, ſenectutemque meam congreſſione reficiat ac recreet, recteque Eccleſiæ celebrem illam pietatem dirigat, nobiſcũ ſcilicet, ſi modo digni habiti fuerimus, qui vos in bono hoc opere iuuemus, paſtorem illi iuxta Domini voluntatem præficiens, qui plebem ipſius moderari queat. Eſt quidem nobis præ oculis vir, quem nec ipſi ignoratis: quo ſi, diuina gratia, potiamur; magnam haud dubie nobis libertatem apud Deum comparabimus, maximoq. beneficio populum, qui opem noſtram implorauit, afficiemus. Verum te rurſus ac ſæpius rogo, vt abiecta omni cunctatione, hic nobis præſto ſis, hiemiſq. moleſtias anticipes.] hactenus Baſilius ad Gregorium; quem dum rogat vt maturet aduentum, & anteuertat hiemis tempus, plane ſignificat, anno ſuperiori Euſebium eſſe C defunctum, vacaſſeque ſedem vſque ad dictam diem menſis Iunij.

a Apud Gregor. Naz. poſt epiſt. 20.

BASILII EPIST. AD GREGORIVM.

Quòd vero Gregorius nec his litteris monitus feſtinaret aduentum, rurſus ad eumdem Baſilius alias litteras dedit; quibus & ſignificauit, ſe morbo laborare, ac in extremis propemodum conſtitutum: quod finxiſſe creditus eſt Baſilius, tum vt Gregorium ad ſe traheret, tum ne eligeretur Epiſcopus. Quibus acceptis Gregorius litteris, has reddidit, quibus complura ſcitu digna aperiuntur; ſic autem ſe habent:

BASILIVS, NE ELIGATVR EPISCOPVS, SIMVLAT AEGRITVDINEM.

Noli [b] mirari, ſi quid præter opinionem tuam dixero, nec prius a quoquã homine dictum. Quamquam tu mihi viri conſtantis & certi, atque animi firmitate præditi exiſtimationem habere videris: multa tamen ſimpliciter magis, quàm circumſpecte & ſecure, deliberas ac facis. Nam qui a vitio liber eſt, is vitium in alio minus prompte ſuſpicatur. Huiuſmodi tibi quiddam nunc accidit. Ad metropolitanam vrbem nos acciuiſti, cum D de Epiſcopo creando conſultatio propoſita eſſet. Ac quàm ſpecioſo & ad perſuadendum appoſito prætextu vſus es! Ægrotare te finxiſti, atque extremos ſpiritus edere, cupereq. nos videre, atque extremum alloqui. Quod quo conſilio feceris, aſſequi nequeo, nec quid præſentia noſtra ad eam rem vtilitatis allatura ſit. Ego vero ad iter me accinxi, rem hanc ægerrimo animo ferens. Quid enim mihi vita tua ſublimius, aut diſceſſu triſtius & acerbius? Ac fontem lacrimarum profudi, & ingemui: nuncq. me primum aliter affectum ſenſi, quàm philoſophi ratio poſtulet. Denique quid epitaphijs non impleui? Poſteaquam autem Epiſcopos ad vrbem concurrere intellexi, profectionis conſilium abrupi: demirariq. cœpi primum, ſi quid deceret ac honeſtum eſſet, non perſpiciebas, atque improborum linguis occurrendum putabas, quæ ſimpliciſſimis quibuſque celerrime calumniam ſtruunt. Deinde, ſi non hæc tibi & nobis conuenire E exiſtimas, quibus & vita & doctrina & reliqua omnia communia ſunt, nimirum a Deo ita iam inde a prima ætate conſociatis. Tertio (liceat enim hoc quoque dicere) ſi piorum Deique metu præditorum hominum huiuſmodi electiones eſſe cenſuiſti, ac non potentium & apud vulgus gratioſorum. Atque ego his de cauſis nauigij proram (vt dici ſolet) conuerti, ac proficiſci detrectaui. Tibi autem, ſi videtur, hoc quoque fixum conſtitutumq. ſit, intermedios tumultus, prauaſq. ſuſpiciones fugere. Tuam vero pietatem tum demum videbo, cum & negotia conſtituta fuerint, & per tempus licuerit: ac plura etiam & grauiora exprobrabo.] hæc Gregorius ad Baſilium.

b Gregor. Naz. epiſt. 21.

GREGORII EPISTOLA AD BASILIVM.

Ceterum ipſe Gregorius immenſo æſtuabat deſiderio, vt Baſilius Eccleſiæ Cæſarienſi præficeretur Epiſcopus: quod aliquando pro concione quoque vaticinatus fuerat, iſta dicens [c]: Nec dubito, quin paſtorem longe præſtantiſſimum ſim aſſumpturus: tametſi ſpiritualibus quibuſdam rationibus paſcendi gregis prouinciam a ſe reijciat: et cum

c Gregor. Nazianz. orat. de pace.

GREGORII DE SEDE BASILII VATICINIVM

et cum creditum ſibi ſpiritum, talentorumq. negotiationem, gregiſq. curam commiſ- A
ſam habeat, oleoq. ſacerdotij & perfectionis delibutus ſit; adhuc tamen pro ſua ſapientia præfecturam ſuſcipere cunctetur, lucernamq. ſubter modium retineat (breui illam quidem ſuper candelabrum collocandam, quo omnibus Eccleſiæ animabus illuceat, ſemitiſq. noſtris lumen porrigat) ac montes adhuc & ſaltus & fluenta circumſpectet, ac lupis animarum raptoribus laqueos moliatur, vt commodo quoque tempore pedum etiam ipſum accipiat, ac cum vero paſtore gregem hunc ratione præditum paſcat in loco paſcuæ, hoc eſt ſemper virenti Dei verbo tabernaculum ei figens, ac refocillatrice aqua, hoc eſt Spiritu ſancto eum alens. Atque hoc quidem ſperamus, omnibuſq. votis expetimus.] hæc Gregorius: qui licet abſens, omni tamen ſolicitudine procurauit, vt Baſilius Cæſareæ crearetur Epiſcopus. Nam cum ad electionem futuri Antiſtitis comprouinciales omnes conuocarentur Epiſcopi, atque eius pater Epiſcopus Nazianzenus tum ſenio tum mala detineretur valetudine, quo minus ſe Cæſaream conferre valeret; ſuffragium ipſius, quo decerneret Baſilium deligendum eſſe Epiſcopum, ſcripta patris nomine ad Cæſarienſes epiſtola, ſignificauit. Litteræ autem ipſæ Gregorij parentis ſic ſe habent: B

a Apud Greg. epiſt. 22.

EPIST. GREGORII EPISC. NAZIANZ.

Sum [a] quidem paſtor exiguus, exiguiq. gregis Antiſtes, minimuſq. inter miniſtros ſpiritus: ceterum gratia nequaquam anguſta eſt, nec locis circumſcripta. Quocirca paruis quoque libere loquendi poteſtas concedatur, præſertim de communibus maximiſq. rebus orationem habentibus, & cum hac canicie conſultantibus, quæ aliquid fortaſſe prudentius & ſolertius habet, quàm plerique e vulgo. Non de paruis & leuibus rebus deliberatis, verum quibus vel recte vel ſecus habentibus, Rempublicam quoque vel hoc vel illo modo ſe habere neceſſe eſt. De Eccleſia enim nobis ſermo eſt, pro qua Chriſtus mortuus eſt, ac de illo, qui hanc Deo ſiſtat & conciliet. Lucerna enim cor- C

b Matth. 6.

poris eſt oculus (vt docet Scriptura [b]) non modo hic corporaliter aſpiciens & aſpectus, ſed etiam qui ſpiritualiter cernit ac cernitur. Lucerna autem Eccleſiæ eſt Epiſcopus, quemadmodum ipſi perſpicue noſtis, etiam ſi non ſcripſerimus. Itaque quemadmodum illo puro atque incolumi, corpus quoque recte ducitur; impuro autem & vitiato, non recte: conſimili quoque ratione vtrolibet modo ſeſe Eccleſiæ Antiſtes habuerit, omnino vel periculi vel ſalutis participem eſſe Rempublicam, neceſſe eſt. Porro cum omnibus Eccleſijs tamquam Chriſti corpori ſumma cura & ſolicitudine proſpiciendum ſit, tum maxime veſtræ, quæ omnium fere Eccleſiarum mater & a principio erat, & nunc eſt, atque cenſetur, & ad quam tota Reſpublica Chriſtiana oculos conieciit, non ſecus ac circulus centro circumſcriptus, non modo propter fidei integritatem iam olim omnibus prædicatam, ſed etiam ob concordiæ gratiam diuino haud dubie beneficio ipſi conceſſam. D

GREGORIVS SVFFRAGIVM CONFERT IN ELECTIONE BASILII.

Quoniam igitur ad deliberationem, quam de hac re habetis, nos quoque (vt rectum erat & Eccleſiaſtica regula poſtulabat) vocaſtis; ſenectute autem & morbo correpti tenemur: ſi quidem ipſi quoque Spiritu ſancto vires noſtras obfirmante, adeſſe queamus (neque enim quicquam fide præditis incredibile eſt) hoc ſane & publicæ vtilitati melius & nobis iucundius fuerit, vt & vobis aliquid conferamus, & ipſi benedictionis participes efficiamur. Si autem per corporis infirmitatem adeſſe non licuerit; id certe, quod abſentes poſſunt, conferimus. Et quidem alios quoque apud vos præfectura dignos eſſe, confido, vtpote in vrbe ampliſſima, atque ita præclare & ab huiuſmodi Præſulibus iam olim gubernata. Ceterum ex omnibus, qui honore & gloria apud vos florent, neminem Deo dilectiſſimo filio noſtro Baſilio presbytero anteferre poſſum (hæc autem quaſi teſte Deo dico) virotum morum integritate tum doctrina purgato, ſoliq. omnium vel certe potiſſimũ ijs viribus ſubnixo, vt perditiſſimo huic tempori, vigentiq. hæreticorũ loquacitati, linguæq. prurigini vtraque re obſiſtere poſſit. Hæc & ſacerdotali claſſi & monachis ſcribo: hæc & ijs qui magiſtratus gerunt, & qui ſenatorij ſunt ordinis, ac denique plebi vniuerſæ. Si igitur huic ſententiæ aſſenſum fuerit, ſuffragiumq. noſtrum adeo ſanum & integrum vnaq. cum Deo latum vicerit: et ſpiritualiter adſum & adero: immo etiam iam manum impoſui, ſpirituſq. fiducia nitor. Sin autem aliud quippiam potius quam hoc placeat, ac per ſodalitia & cognationes eiuſmodi res expendantur, ac miſcellanea turba exactum & ſeuerũ electionis morem conuulſerit & diſtraxerit: ſeorſim ſane id quod vobis arriſerit, facite: nos autem intra noſmetipſos E

collecti

A collecti quieſcimus.] hucuſque Gregorius ſenior ad Cæſarienſes. Habes ex his, lector, illud antiquitus obſeruatum, vt cum a populo poſtulatio legitime fieret futuri Epiſcopi, nequaquam ille turmatim atque clamoribus expeteretur, ſed per ſodalitia artificum & nobilium cognationes ſuffragia conſerrentur: tunc vero perperam, cum miſcellanea turba clamoroſo impetu proſiliret.

Quoniam vero qui Cæſareæ conuenerant Epiſcopi ad futuram electionem, haud (vt par erat) certas ad eam ipſam rem dederunt litteras, quibus Gregorius vocaretur: ipſe ea de re nonnihil conqueſtus, has reddidit ad eos litteras, quibus rurſum in electionem eiuſdem Baſilij calculum confert [a]: Quàm ſuaues eſtis & humani ac ſingulari charitate præditi! Ad metropolitanam vrbem nos vocaſtis, de Epiſcopo (ni fallor) conſilij aliquid inituri (hoc enim vos in animo habuiſſe ſentio) cum nec quòd adeſſe B neceſſe ſit, nec quam ob cauſam, nec quo tẽpore, prædixeritis: ſed repente nobis, ſi quid facere aggreſſi eſtis, declaraueritis, tamquam videlicet non nos honorare conſtituentes, aut habere expetentes, ſed præſentiam noſtram ſtudioſe impedientes, ne in nos inuitos & repugnantes incidatis. Ac tale quidem veſtrum facinus eſt, iniuriamq. hanc feremus. Quid autem ipſi ſentiamus, exponemus. Alij quidem alios creabunt atque proponent, nimirum pro ſuis quiſque moribus ac copijs & facultatibus, quemadmodum in his rebus accidere conſueuit. Nos vero neminem (nec enim fas eſt) cariſſimo filio noſtro Baſilio compresbytero præferre poſſumus. Ecquem enim ex omnibus, quos nouimus, vel vita probatiorem, vel doctrina valentiorem, magiſq. ad virtutis elegantiam vndique perpolitum reperiemus? Quòd ſi quis illius infirmitatem ſententiæ ſuæ prætexit: non athletam creatis, ſed doctorem. Atque in hoc virtus illius elucet, qui infirmos (ſi C quidem tales ſint) fulcit ac corroborat. Si huic ſuffragio calculum veſtrum adieceritis; & adero, & me vobis vel ſpirituali vel corporali modo adiutorem profitebor. Si autem certis conditionibus via capeſſenda eſt, factioneſq. & diſſidia contra ius faſq. valitura ſunt: volupe eſt, vobis contemptui eſſe. Veſtrum ſit hoc opus. Pro nobis autem orate.] hucuſque ad eos Gregorius maior.

a Apud Greg. epiſt. 21.

GREGORII GENITORIS LITTERAE AD EPISCOPOS CAESAREAE CONGREGATOS.

Quid vero poſt hæc ſanctus ſenex? Quantumlibet ſenio gracilis, ægraque valetudine iam videretur proxime moriturus; diuino nihilominus ſpiritu feruens, animo roboratus, iuuandæ cauſa electionis Baſilij, Cæſaream verſus iter arripuit: haud dubie id filio ſuadente Gregorio, penes quem nihil antiquius erat, quàm vt Magnus Baſilius ad ſummum totius prouinciæ thronum promoueretur: qui de ſtudio patris, vt ſacris comitijs intereſſet, iter Cæſaream maturantis hæc ait [b]: Quamuis non ſolum ſenectute D confectus, ſed etiam morbo fractus ac debilitatus eſſet, animamque ageret: iter tamen capeſſere non dubitauit, vt calculo ſuo electionem iuuaret, ſpiritus videlicet ope atque auxilio fretus. Atque vt rem in pauca conferam, vehiculo non ſecus ac mortuus feretro impoſitus, iuuenis redit, firmus ac vegetus, ſublimes oculos gerens, a manuum impoſitione & vnctione, addo etiam & ab illius qui vngebatur, capite confirmatus, bonæq. valetudini reſtitutus.]

GREGORIVS SENIOR PETIT CAESAREAM.

b Gregor. orat. in laud. Baſil.

Quod autem Gregorius iunior accepiſſet opportune admodum, Euſebium illum vbique Orthodoxæ fidei cauſa ſpectatum Epiſcopum Samoſatenum ſe contuliſſe eadem de cauſa Cæſaream; eidem gratulatus, ſciens eum magnopere ſtudere Baſilio, has ad ipſum proficiſcenti patri litteras dedit [c], quas ob tanti viri præconia hic intexere dignum exiſtimamus; ſic enim ſe habent:

c Greg. Naz. epiſt. 29.

E Vnde tuarum laudum exordium ducam? et quo nomine proprie te appellabo? An te columnam & firmamentum Eccleſiæ vocabo? aut luminare in mundo ijſdem verbis cum Apoſtolo vtens? aut gloriationis coronam incolumi Chriſtianorum parti ſalutemq. adepturæ? aut Dei donum? aut patriæ adminiculum? aut fidei regulam? aut veritatis Legatum? aut hæc omnia ſimul, atque his plura? At hanc laudum exuberantiam, fidem prope excedentem, per ea quæ videmus, confirmabo. Quæ enim pluuia ita matura & tempeſtiua ſitienti terræ illapſa eſt? Quæ aqua ex petra, ijs qui in deſerto habitabant, exundans? Quem talem angelorum panem homo manducauit? Quibus Ieſus communis ille Dominus diſcipulis ſuis peſſumeuntibus ita opportune aſtitit, vt & mare tranquillaret, & periclitantibus ſalutem afferret; vt tu laborantibus nobis ac mærentibus, ac velut naufragium iam facientibus apparuiſti? Et quidem de alijs quid loqui neceſſe eſt, quanta nimirum lætitia & voluptate Orthodoxorum

GREGORII EPIST. AD EVSEBIVM SAMOSATEN.

xorum animas perfudiſti, & quot hominum deſperationem ſuſtuliſti? A

At mater noſtra Eccleſia, Cæſarienſem dico, nunc profectò ob tui aſpectum viduitatis veſtes exuit, & ſtolam oblectationis reſumit, magiſq. etiam ſplendeſcet, cum paſtorem & ſe & anteceſſoribus Epiſcopis & manu veſtra dignum conſecuta fuerit. Nam quis ſit rerum noſtrarum ſtatus, ipſe quoque perſpicis, quàmq. inſigne miraculum zelus tuus patrarit, & ſudores, & Deo grata fiducia & libertas. Senectus refloreſcit, morbus ſuperatur, lecto affixi exiliunt, infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi coniecturam afferunt, negotia noſtra ex animi ſententia ſucceſſura eſſe. Ac patrem quidem tum ſuo tum noſtro nomine habes, præclarum omni vitæ canicieiq. venerandæ finem impoſiturum, nimirum præſentem hanc pro Eccleſia dimicationem. Ac certum habeo, fore, vt precibus veſtris, quarum fiducia nemo non ſibi quiduis polliceri debet, firmiorem eum valentioremque recipiamus. Quòd ſi in hac quoque B cura extremo vitæ die perſungatur: nequaquam detrimento & calamitati ducendum eſt, talem & ob res tales vitæ finem conſequi. Mihi vero ignoſcite, obſecro, ſi improborum linguis pauliſper cedens, aliquanto poſt ad complexum veſtrum accurram; & ea quæ nunc in laudatione prætermiſſa ſunt, per me ipſum adijciam.] hæc ad Euſebium Magnum Magnus Gregorius.

BASILIVS CREATVR EPISC CAESAREAE. At quid poſt hæc factum eſt? Cum in vnum Epiſcopi, calatis comitijs, de electione Epiſcopi acturi conueniſſent: multis licet aduerſantibus obnitentibuſq. promotioni Baſilij, vicit tamen pars illa quæ ipſi fauebat: Non id quidem (inquit Gregorius [a]) citra laborem, nec citra inuidiam & dimicationem tum eorum qui patriam cum imperio adminiſtrabant, tum perditiſſimorum quorumdam huius vrbis ciuium, qui ab illorum partibus ſtabant. Verum fieri aliter non poterat, quin Spiritus ſanctus vinceret; atque adeo abunde vicit, &c.] pergit pluribus dicere de electione tum facta Baſilij in Epiſcopum Cæſarienſis Eccleſiæ, qua quidem hoc perditiſſimo tempore opportunius nihil contingere potuiſſet. C

a Greg. Naz. orat. in laud. Baſilij.

Gregorius autem audita electione Baſilij, licet eum videndi violento quodam deſiderio traheretur: cohibuit ſe tamen, modeſtiæq. conſulens aduentum ſuum ad tempus opportunius diſtulit, vt ipſe his verbis ſignificat [b]: Cum omnes in hac opinione verſarentur, me ſtatim facturum, vt ſumma cum animi voluptate ad eum accurrerem (id quod fortaſſe alius quiſpiam feciſſet) cum eoq. imperium potius partirer, quam proximam auctoritatem haberem; idq. ex amicitia noſtra coniectarent: ego tamen cum in omnibus rebus arrogantiæ ſuſpicionem, vt ſi quis alius, fugiens, temporis illius inuidiam vitans; ſimul etiam quòd negotia ipſius adhuc turgere & perturbari viderem; cupiditati meæ frenum inieci, domiq. me continui. Quo nomine quidem ille mecum expoſtulat: ceterum veniam concedit.] hæc ipſe, qui ad eumdem Baſilium electum Epiſcopum perbreuem hanc ſcripſit epiſtolam [c]: D

b Gregor. ead. orat.

c Greg. epiſt. 24.

EPIST. GREGORII AD BASILIVM CREATVM EPISCOPVM. Poſtquam te in ſublimi throno collocatum, lucernamq. ac illam quidem prius obſcure lucentem a Spiritu victore ſupra candelabrum oculis omnium expoſitam eſſe intellexi: magnam me cepiſſe voluptatem, fateor. Quidni enim, cum Eccleſiæ corpus grauiter laborare, atque huiuſmodi ductu & auxilio opus habere cernerem? Non tamen ad te ſtatim aduolaui, nec aduolabo: nec tu ipſe id a me expoſcas. Primum, vt auctoritatem grauitatemq. tibi ſartam tectamq. cuſtodiam; ac ne ineptia quadam & præcipiti animi impetu, quemadmodum obtrectatores dicere queant, tui ſtudioſos colligere videaris. Deinde, vt mihi ipſi conſtantiam æquabilitatemque comparem, E inuidiæque occurram. Quando igitur venies, fortaſſe dixeris, & quandiu procraſtinabis? Quoad Deus iuſſerit, atque eorum qui nunc inſidioſe imminent, inuidiaq. flagrant, vmbræ prætenerint. Non enim diutius (mihi crede) leproſi reſiſtent, Dauid [d] Hieroſolymis excludentes.] hactenus Gregorius ad Baſilium.

d 2. Reg. 5. vbi fit menti. de claudis & cæcis.

ADVERSARII S. BASILII. Erant autem hi qui exagitabant Baſilium, & inuidia tabeſcebant, magiſtratus Valentis Imperatoris, nempe Præfectus prouinciæ Cappadociæ, & alij huic proximi, Cæſareæ agentes, ciuitatemq. ipſam ſurſum deorſumq. commiſcentes, vt in gratiam Ariani Imperatoris aliquis alius crearetur Epiſcopus. qui cum res ſecus quàm animo concepiſſent, accidiſſe viderent; liuore incenſi, negotium faceſſere eidem Baſilio, ipſo primo eius creationis ingreſſu minime deſtiterunt. Quæ audiens Gregorius, iamq. opportunum tempus adeſſe exiſtimans, vt Baſilio laboranti præſto eſſet, ante ſuum aduen-

A aduenium, has eum conſolaturus litteras præmittendas putauit[a]:

Audio te nouo hoc rerum motu perturbari, tibiq. a verſuta quadam & vſitata eorum, qui potentia & auctoritate florent, curioſitate moleſtiam exhiberi. Nec ſane mirandum eſt. Neque enim inuidiam ignorabam, quòdq. permulti ex iis qui latus tuum cingunt, negotia ſua per te procurant; maleuolentiaq. & inuidiæ fomitē excitant. Illud vero non metuo, ne quid parum philoſophicum in his moleſtijs atque & te & nobis indignum facias. Quin potius nunc vel maxime futurum exiſtimo, vt Baſilius meus cognoſcatur, & quam omni vitæ ætate ſapientiam collegiſti, eam vt luculenter demonſtres, obtrectatorumq. improbos conatus ſuperes, ac velut in altiſſimis fluctibus immotus maneas, alijs perturbatis. Quòd ſi ita tibi videtur, ipſe quoque adero, fortaſſe quidē conſilij quoque tibi aliquid imparriturus (ſi tamen mari aqua opus eſt, ac tibi conB ſultore) proculdubio autem vt a te vtilitatem percipiā, patientiæq. tuæ in ferendis contumelijs ſocium me præbeam.] hæc Gregorius, qui de eodem ſuo ad Baſilium acceſſu, & quonam modo ab illo ſit acceptus & honore dignatus, hæc alibi[b]:

Poſtea cum ad eum veniſſem, atque eadem de cauſa cathedræ honorem, inſigniorem q. inter presbyteros ſedem repudiaſſem: non modo meū hoc factum non accuſauit, ſed vehementer etiam, vt debuit, comprobauit: atque a nonnullis, qui rationis ipſius ignari erant, faſtus ſimulari maluit, quàm aliquid facere, quod rationi conſilijſq. ſuis aduerſaretur. Quonam porro modo luculentius ſpecimen edere potuiſſet animi ab omni adulationis fuco liberi, ſolamq. honeſti legem intuentis, quàm ita de nobis, quos primo amicorum ac neceſſariorum loco numeroq. habuit, conſtituens?] ita de ſe Gregorius. Quonam vero pacto ipſe Baſilius aduerſarios ſuperarit, ſic ſubdit: Deinde eos, qui cum C ipſo diſſidebant, mitigat, & magnifico medicinæ genere curat. Non enim id aſſentatorie & abiecte facit, ſed perquam grauiter & præclare, vtpote non præſentis ſolum temporis rationem habens, ſed hoc etiam agens, vt eos in poſterum dicto audientes haberet. Nam cum mollitiem diſſolutos & eneruatos homines efficere, aſperitatem rurſus feros & contumaces reddere perſpiceret: vtrique malo ab altero opem parauit: rigiditatem nimirum humanitate, mollitiem autem ſeueritate temperans: ſermone ad animarum curationem haud multum indigens, opere quamplurima perficiens: nec callide homines ſibi inſeruire cogens, ſed beneuolentia deuinciens: nec imperij poteſtate vtens, ſed poteſtatis repreſſione atque ignoſcendi facilitate pelliciens.] hæc & alia Gregorius. Quæ autem vehementiora prœlia cum ab hæreticis atque ab ipſo potiſſimum Imperatore, tum a falſis fratribus in eum fuerint excitata, ſuis locis dicturi ſumus D inferius.

Hic illud vnum, antequam ad alia procurat oratio, de Baſilio dicendum eſt: quòd hoc primo anno electionis ſuæ, cū videret haud tutos ſibi miniſtros aſſiſtere, quibus res magni momenti crederet; non ſolum ſibi in curarum partem allegit Gregoriū fidiſſimum ſocium & amicum; ſed fratrem ſuum Petrum, ex decem vltimo loco natum, virtutibus vero conſummatum, primoq. locum habendum, ex monacho presbyterum ordinauit; de quo germanus eius pariter Gregorius[c] Nyſſenus hæc ait in epiſtola ad Olympiū: Interea inſignis inter ſanctos Baſilius magnæ Cæſareæ declaratus eſt Antiſtes, & myſticis ſacrificijs ſuis fratrem conſecrans, ad ſacram presbyterij dignitatem prouexit. Atque hic rurſus eius vitæ curſus ad grauiora ſanctioraq. dirigebatur, cum ſacerdotij dignitas ſapientiæ ſtudio coniuncta cumularetur.] hæc Nyſſenus.

E Sed cū eius quoque aſſertione illud exploratum habeatur, hoc ipſo anno, ante tamen creationem Baſilij, vel ſuperiori, poſt famem illam, quæ Cappadoces vehementer afflixit, contigiſſe ex hac vita migrare ipſorū matrem Emmeliam ſanctiſſimam feminam; de ipſa modo agemus: quod enim interlapſum eſt temporis a fame illa Cappadocum ſuperius recenſita, vſque ad creationem Baſilij Epiſcopi, tunc contigiſſe eius obitū, idem Gregorius haud obſcure ſignificat. Habetur quoque eius obitus mentio in epiſtola eiuſdem Baſilij ad Euſebium his verbis[d]: Si omnes ordine cauſas ſcriberem, quibus in hunc vſque diem fuerim detentus, quantumuis etiam vehementer cupierim tuam erga Deum pietatem interuiſere; infinitum hiſtoriæ campum explerem. Morbos quidem alios alijs ſuccedentes, hiemis odium, negotiorum aſſiduitatem prætermitto dicere, vt quæ tibi cognita ſint, & pridem ſignificata. Nunc autem quod vnicū habebam vitæ ſolatium, matrem etiam hanc propter mea peccata amiſi. Tu ne me derideas, qui in hac ætate orbitatem

[a] Greg. epiſt. 21.

RVRSVM AD BASILIVM GREGORIVS.

[b] Gregor. Naz. orat. in laud. Baſil.

GREGORIVS AD BASILIVM SE CONFERT.

[c] Gregor. Nyſſ. ep. ad Olymp. apud Surium 4.

PETRVS A BASILIO CREATVS PRESBYTER.

EMMELIAE MATRIS BASILII OBITVS.

[d] Baſil. epiſt. 7.

tatem

tatem deflere ſoleã: ſed hoc ſcias, me animæ ſeceſſum nequaquã ægre ferre, cui quid in reliquis dignitate reſpondeat, non inuenio. Rurſus igitur in morbum incidi, iterumq. in lecto decumbo, exiguis omnino viribus fluctuans, & propemodũ in vnaquaque hora neceſſarium vitæ finem expectans. Porro Eccleſiæ ſete vt corpus meum affectæ ſunt, nulla quidem ſpe bona aſſulgente, verum in deteriora rebus ſemper delabentibus.] hactenus ipſe. A

Ceterum de obitu eiuſdẽ Baſilij matris Emmeliæ agir idem qui ſupra Gregorius Nyſſenus eius filius, dum in epiſtola [a] ad Olympium proſecutus res ſanctæ Macrinæ ſororis, eiuſdemq. Emmeliæ filiæ, hæc intermiſcet: Interim ſenex admodum mater in vtriuſque filij manibus, *nempe Macrina primogenita, & Petri vltimo loco nati*, moriens migrauit ad Deum. Cuius quæ vox benedictionis fuerit illius, qua erga liberos vſa eſt, commemorare non erit alienum. Nam cum de abſentibus ſigillatim amanter mentionem fecit, vt nullus eſſet expers benedictionis, tum præcipue præſentes ipſa precibus ſuis obtulit Deo. Etenim cum ei ex vtraque parte lectuli aduerſi aſſiderent, altera manu vtrumque tangens, hiſce verbis poſtremis Deum allocuta eſt: Tibi, Domine, & primitias & decumam dico fructuum vteri mei. Primitiarum enim locum hæc mihi obtinet primogenita, decumæ vero extremus hic decimus filius. Tibi autem lege vtraque debentur, & tua ſunt munera. In hanc igitur primogenitam meam & hunc decimum veniat ſanctimonia. oratione perſpicua deſignans filiam & filium. Ita benedictioni ſimul & vitæ finem ſtatuit, cum prius mandaſſet filijs, vt ſe in ſepulchrum paternum inſerrent. Id illi, vt iuſſi erant, cum præſtitiſſent, in reliquum tempus ad ſapientiæ faſtigium ſemper cum anteacta vita pugnantes, & præterita benefacta poſterioribus ſuperare ſtudentes contendebant.] hæc Gregorius, qui mox ſubdit eiuſdem Baſilij in ſedem Epiſcopalem promotionem. Emmeliam vero nonagenariam vel grandiorem deceſſiſſe, ex eo facile poteſt intelligi, quòd tempore perſecutionis Maximini ipſa cum viro ſuo facta eſt in Ponticas ſolitudines extorris. Meruit dies tranſitus ipſius ad Deum, qui fuit tertio Kal. Iunij, adſcribi Eccleſiaſticis monumentis, atque anniuerſaria memoria conſecrari ſanctiſſimæ feminæ, ſanctorum matris, coniugis confeſſoris, illiuſq. in omnibus eiuſdem coronæ conſortis.

Marginal note: [a] Apud Lipom. tom. 2. & Sur. tom. 4.

B

C

Marginal note: FILII EMMELIAE.

Porro ex decem filijs, quatuot tantum virorum, & feminæ vnius expreſſa ſunt nomina ab ipſo Gregorio, nempe Baſilij inter maſculos primogeniti, ſecundo loco Naucratij, qui adoleſcens deceſſit: tertius vero ordine ipſe Gregorius numeratur; quartus autem, quem nunc diximus, Petrus monaſticæ vitæ cultor. e feminis vero nominatur tantum ſancta Macrina nomine auiæ nuncupata, cum tamen ab Angelo adhuc in vtero matris ſuæ Thecla fuerit appellata: quæ deſponſata viro, illo mox vita functo, virgo permanſit, monaſticum amplexa inſtitutum. reliquarum vero ſororum, alijs item virginibus perſeuerantibus, alijs vero in matrimonio collocatis, atque reliquorum liberorum ignorantur nomina; quotq. mares quotve feminæ eſſent, haud exploratum habetur: ſed omnes pro ſtatus ſui conditione vitam ſanctiſſime egiſſe ſcimus: de his enim hæc Gregorius Nazianzenus, poſt recenſitas Baſilij & Emmeliæ eorum parentum virtutes innumeras & egregias, ſubdit [b]: Mihi tamen nullo nomine celebriores atque illuſtriores eſſe videntur, quàm egregiæ prolis procreatione. Nam eoſdem & multorum filiorum & honeſtorum parentes in fabulis fortaſſe reperias: hos autem experientia ipſa nobis exhibuit, tali nimirum ipſos virtute præditos, vt etiam ſi nequaquam tales liberos extuliſſent, ſibi ipſis tamen ad nominis commendationem ſufficere poſſent: rurſus huiuſmodi liberos gignentes, vt licet eo virtutis minime perueniſſent, omnes tamen ſobolis felicitate ſuperaturi eſſent. Nam cum vnus dumtaxat aut alter cum laude viuunt, id tale eſt, vt bonitati naturæ adſcribi poſſit: at vndique perfecta, & ad ſummum prouecta omnium virtus, ijs haud dubie, a quibus procreati atque inſtituti ſunt, aſſignari debet. Quod quidem liquido demonſtrat beatus ſacerdotum & virginum numerus, eorumq. qui in coniugata vita eam vim ſibi adhibuerunt, vt matrimonium nihil ipſis impedimenti afferret, quo minus ad parem virtutis gloriam aſpirarent, ſed ea vitæ generum potius quàm rationis viuendi diſcrimina eſſe cenſerent.] hucuſque Gregorius Nazianzenus.

D

Marginal notes: [b] Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij. — FELIX DECEM FILIORVM SOBOLES.

E

Marginal note: GREGOR. NYS. CONIVGATVS.

Quod vero ſpectat ad Nyſſenum, ante Epiſcopatum fuiſſe coniugio obligatum, cum

Nicetas,

A Nicetas[a], tum Nicephorus[b] teſtari videntur. Annuit hoc idem ipſe in libro, quem de *a Nicetas ſchol. in orat. Greg.*
Virginitate conſcripſit. Fuit illi nomen Theoſebia: quæ, ſicut vir eius muneri ſacerdo- *Naz. in laud.*
tali, ita ipſa ſeorſum a viro ſe Eccleſiæ miniſterio mancipauit: de cuius obitu extat Gre- *Baſil.*
gorij Nazianzeni epiſtola ad ipſum Gregorium conſolatoria[c]: cuius cum eam ſanctam *b Niceph. lib. 11. cap. 9.*
beatamq. ſororem appellet, caſtitatem conſenſu mutuo cuſtoditam inſinuat, quam & *c Gregor. Naz.*
clariſſimo huiuſmodi præconio celebrat: Quid faciamus aduerſus Dei legem iam olim *epiſt. 95. in add.*
vigentem & dominantem, quæ Theoſebiam meã habet? (meam enim eam voco, quæ, vt DE THEOSEBIA VXORE
Dei legibus conſentaneum erat, vixit, quandoquidem ſpiritualis cognatio carnalem GREGORII
antecellit) Theoſebiam Eccleſiæ decus, Chriſti ornamentum, ætatis noſtræ vtilitatem, NYSSENI.
feminarum fiduciam: Theoſebiam in tanta fratrum pulchritudine formoſiſſimam &
clariſſimam: Theoſebiam vere ſacram, & ſacerdotis coniugem, & honore parem, ma-
B gniſq. myſterijs dignam: Theoſebiam, quam futurum quoque tempus excepturũ eſt in
immortalibus columnis, hoc eſt, omniũ tam qui eam nunc norunt, quàm qui poſthac
futuri ſunt, animis inſitam. Nec vero mirum tibi videatur, quòd eam ſæpe appellem:
nam etiam beatæ illius feminæ memoriam pro delicijs habeo.] hactenus verba Grego-
rij, qui eam ſacram & honore parem ſacerdoti (quantum fas eſt feminæ ſactis officijs
mancipari) ideo appellat, quòd fungeretur in Eccleſia munere diaconiſſæ.

Quod vero ad ipſum Gregorium Nyſſenum ſpectat: quoto potiſſimum Domini GREGOR. NYS. STVDIIS ELO-
anno Epiſcopus Nyſſæ creatus fuerit, & num ante Baſilium, an poſt, eam ſit dignita- QVENTIAE NIMIS ADDI-
tem conſecutus, haud ſatis compertum habetur: eum tamen conſtat ſequenti anno CTVS.
iam agentem Epiſcopum perſecutione Valentis Imperatoris a propria Eccleſia expul-
ſum eſſe, vt ſuo loco inferius dicturi ſumus. Eius autem in dicendo facultatem ita ma-
C iores omnes prædicant, vt non impar veteribus cunctis habitus fuerit[d]. Porro quòd plus *d Suid. in Gregor. Nyſ.*
ſatis quàm deceret Chriſtianum hominem, rhetoricis diſciplinis incumberet, a Grego-
rio Nazianzeno meruit reprehendi, qui eo argumento auream plane illam ſcripſit epi-
ſtolam, quam huic tempori congruam hic deſcribere, operæpretium exiſtimauimus:
cum enim re vera hiſtoria ſit humanæ vitæ bene inſtituendæ ratio; quæ huic condu-
cant, minime prætermittenda cenſemus. ſic enim ſe habet[e]: *e Gregor. Naz.*

Ineſt mihi natura dextrum aliquid & commodum (liceat enim mihi quoque hoc de- *epiſt. 41.*
me arrogantius prædicare.) Peræque & mihi malum conſiliũ ineunti ſuccenſeo, & ami- GREGOR. NAZ.
cis. Quoniam itaque omnes, qui ſecundum Deum viuunt, atque eodem Euangelij tra- REDARGVIT GREGORIVM
mite incedunt, amicitia & cognationis iure inter ſe deuincti ſunt; quid non a nobis li- NYSSENVM.
bere audiunt, quæ omnes ſubmurmurant? Ingloriam tuam gloriam (vt more veſtro
D loquar) minime laudant, tacitamq. & furtiuam in deterius prolapſionem, ac dæmonũ
peſſimam (vt ait Euripides) ambitionem. Quid enim tibi accidit, vir ſapientiſſime,
quidq. tibi de te ipſo diſplicuit, vt ſacris illis ſuauiſsimiſq. libris, quos quondam popu-
lo lectitabas (non enim hæc audiens erubeſcas) calcatis atque proiectis, aut etiam ad fu-
mum ſuſpenſis, non ſecus atque nauium gubernaculis & ligonibus hiemis tempore,
ſalſos & amarulentos in manus ſumpſeris, ac Rhetor vocari quàm Chriſtianus malue-
ris? Nos contra hoc potius, quàm illud; eoq. nomine maximam Deo gratiam habeo.
Nequaquam, quæſo, o quondam optime, ne diutius animo ita affectus ſis. Verum ſe-
rius quidem, ſed tamen aliquando reſipiſce, atque ad te redi; teq. & pijs hominibus & fi-
de præditis purga, & Deo, atque altaribus, & myſterijs, a quibus te procul ſubmouiſti.
Ac ne mihi ſcita hæc & rhetorica proferas: Quid vero? an non Chriſtianus eram, cum
E eloquentiæ artem profitebar? an non pius & fidelis, cum inter adoleſcentulos verſater?
Ac fortaſſe etiam Dei fidem implorabis. Minime, vir eximie, ſaltem quantum par
erat, etiam ſi partem aliquam concedamus. Vbi autem illud ponemus, quòd ex his
quæ nunc facis, alios, hoc eſt eos qui natura ad malum procliuiores ſunt, offendis ac
vulneras, atque occaſionem ijs præbes de te ſiniſtre partim ſuſpicandi, partim loquen-
di? Falſo ſane & inique id faciant: quid tamen neceſſe eſt hanc illis occaſionem ſup-
peditari? Neque enim quis ſibi ipſi tantum viuit, ſed & proximo: nec ſibi ipſi fidem
facere ſatis eſt, niſi alijs quoque fides fiat. An tu pugnis in publico cœtu decertans,
aut etiam in theatris colaphum in malam accipiens viciſsim atque impingens, aut
denique turpiter & fœde te ipſum inflectens atque contorquens, poſtea te animo ſo-
brium eſſe diceres? Sobrij hominis non eſt hæc cogitatio: leuis animi eſt hæc admit-
tere. Ac ſi quidem meliorem mentem indueris, gaudebo, vt Pythagoricus quidam

philoſophus dicebat, cum prolapſi ſodalis vicem lugeret: ſin minus (ille quidem A ſcripſit) mihi mortuus es. Ego autem in gratiam tuam nondum hoc dicam: nam ille ex amico hoſtis factus eſt, vt ait tragicus: verum acerbe feram (ſic enim parcius & moderatius loquar) ſi nec ipſe, quid officij ſit, perſpicis (quæ prima bonorum hominum claſſis eſt) nec alium rectè monentem ſequaris (qui ordo ſecundus eſt.) Habes admonitionem noſtram. Ac mihi, quæſo, ignoſce propter amicitiam dolenti, atque æque vt tua & totius ſacerdotalis ordinis, addam etiam & omnium Chriſtianorum cauſa inflammato. Quòd ſi etiam tecum vel pro te orandum eſt: Deus infirmitati tuæ opem ferat, qui mortuos quoque ad vitam reuocat.] hactenus Gregorius ad Gregorium: quem amico auſcultaſſe, par eſt credere; quippe quem non ex verbis, ſed ex rectè factis ſibi gloriam immortalem comparere poſthac ſtuduiſſe, certum eſt: cum enim glorioſius labores octo annorum exilij pro Catholica religione exantlati corona confeſſionis in perpe- B tuum illuſtrarunt, legationeſq. pro Catholica religione ſuſceptæ honeſtiſſime decorarunt. At de ipſo Nyſſeno Gregorio ſæpius poſtea.

Hoc eodem anno bellum Gothicum, quod aduerſus Athanaricum Regem Valens geſſit iam triennio, redempta ab eo (vt Ammianus ait [a]) pace pecunia, abſolutum eſt. Hæc Ammianus pluribus. Quo modo autem ſequenti anno idem Gothorum Rex infidelis perſecutionem aduerſus Chriſtianos in ijs partibus agentes mouerit, ſuo loco dicturi ſumus. Quod vero ad res eiuſdem Orientalis Imperij pertinet: Arſaces Rex Armeniæ, idemq. Chriſtianus, de quo plura ſuperius, dolo pacis captus a Sapore Rege Perſarum, diriſsima pati cogitur. Res autem ipſa ab Ammiano ſic deſcribitur [b]: Rex vero Perſidis longæuus ille Sapor, & ab ipſis imperitandi exordijs dulcedini rapinarū addictus, poſt Imperatoris Iuliani exceſſum & pudendæ pacis icta fœdera, cum ſuis pau- C liſper nobis viſus amicus, calcata fide ſub Iouiano pactorum, iniectabat Armeniæ manum, vt eam velut palacitorum abolita firmitate, ditioni iungeret ſuæ. Et primo per artes fallendo diuerſas, nationem omnem renitentem diſpendijs leuibus affictabat, ſolicitans quoſdam optimatum & ſatrapas, alios excurſibus occupans improuiſis. Deinde per exquiſitas periurijſq. mixtas illecebras captum Regem ipſum Arſacem, adhibitumq. in conuiuium, iuſsit ad latentem trahi poſticam: eumq. effoſsis oculis vinctum catenis argenteis, quod apud eos honoratis vanum ſuppliciorum æſtimatur eſſe ſolatium, exterminauit ad caſtellum Agabana nomine, vbi diſcruciatus cecidit ferro pœnali.] hæc Ammianus. Sicq. factum eſt, vt Armeniæ maioris Chriſtiani durum iugum Perſarum Regis cœperint experiri: aduerſus quos Valens Imperator exercitum miſit per Terentium atque Arintheum duces. Geſta ab eis Ammianus pluribus proſecutus eſt. D Quomodo autem vterque dux fuerit adiumento Catholicis in minori Armenia perſecutione Arianorum vexatis, dicemus anno ſequenti, in quem iam demigret oratio, abſoluta anni huius rerum geſtarum narratione.

a Ammian. lib. 27.

PAX CVM GOTHIS.

b Ammian. lib. 27.

ARSACES REX ARMENIAE CAPTVS A SAPORE.

IESV CHRISTI ANNVS 370.	DAMASI PAP. ANNVS 4.	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS 7.

Trecenteſimus ſeptuageſimus ſequitur annus, Conſulatu tertio Valentiniani atque Valentis Auguſtorum, Faſtis adſcriptus, eiuſdem Valentis perſecutione aduerſus Epiſcopos Orthodoxos Orientalis Eccleſiæ excitata plane funeſtus. Qui E enim hactenus (vt dictum eſt) bello Gothico triennij temporis ſpatio fuerat occupatus, atque Perſicis tumultibus nonnihil exagitatus, conceptam diu animo, nempe a tempore quo ab Eccleſia Catholica deſciuit & Arianis adhæſit, perſecutionem iam vehementiori conatu aduerſus Catholicos Orientis Epiſcopos furens Arianus Imperator immittit, edictumq. promulgat, quo aduerſantes ſibi Epiſcopos Eccleſijs ſpoliari, vertereq. ſolum in exilium iubet. Hæc autem nequaquam ante præſentem annum ipſum aggreſſum eſſe, ſed hoc ipſo, cum Conſulem tertium ageret, præſumpſiſſe, multa ſunt quæ aperte demonſtrant: vt illud in primis, quod dictum eſt ſuperius, ipſum Valentem iam triennio in Imperio Catholicum perſeueraſſe, moxq. triennale bellum aduerſus Gothos (quod Ammianus affirmat) propenſiori indefeſſoq. ſtudio exercuiſſe; quo toto tempore in præſentem vſque annum ſcimus Catholicos Epiſcopos in ſuis

VALENS IMPERATOR PERSECVTIONEM EXCITAT.

A in ſuis ipſorum Eccleſijs liberos permanſiſſe, nempe Athanaſium vna cum ſuis anno ſuperiori Concilium celebraſſe, Epiſcopos Cappadociæ Orthodoxos Cæſaream ad electionem futuri Epiſcopi conueniſſe, elegiſſeq. S. Baſilium, & inter eos Euſebium Samoſatenum, quem poſtea huius perſecutionis turbo ab Eccleſia ſua procul eiecit: quæ ſicut non ante præſentem annum contingere potuiſſe liquet, ita nec poſtea facta eſſe, illud inſinuat, dum Gregorius Nyſſenus, qui ex hoc ipſo edicto, ſicut alij plures, in exilium pulſus eſt, in epiſtola [a] ad Olympium de rebus geſtis S. Macrinæ ſororis octo nnmerat annos exilij ſui, quod ſolutum eſt nonniſi morte Valentis, anno decimo quinto ſui Imperij ex hac vita nece ſubtracti. Quamobrem ex his omnibus certis deductis rationibus, affirmamus, hoc ipſo anno de expulſione Epiſcoporum Orthodoxorum ab eodem Valente fuiſſe promulgatum edictum; longeq. longius errare eos, qui eiuſmodi
B perſecutionem ad exordium illius Imperij referunt; ſicut & qui multo poſtea, nempe poſt obitum Valentiniani, a Valente perſecutionem excitatam ferunt, vt Oroſius [b] & alij eum ſecuti.

a Apud Lipom. tom. 2. & Sur. tom. 4. die 19. Iuly.

b Oroſius lib. 7. cap. 32.

Sed qualenam eiuſmodi edictum fuerit, qui item Epiſcopi expulſi ſint, iam oratione proſequamur. Sozomenus enim cum huius edicti meminit, ita ait [c]: Quin etiam ſingulis cuiuſque gentis magiſtratibus dedit mandatũ, vt Epiſcopi temporibus Conſtantij abdicati, & iterũ regnante Iuliano ad ſacerdotia ſua reſtituti, Eccleſijs expellerentur.] id quidem vafre admodum Valens: vt enim populi vitaret inuidiam, nequaquam ſe eius edicti auctorem voluit exhibere: ſed duplo auxit, cum ex hoc ſe magis impium, quàm Iulianus Apoſtata, exhibuerit: dum ille, quos Conſtantius inique damnaſſet Epiſcopos, liberauit; Valens vero iterum eoſdem reſtitutos crudelius relegauit.

c Sozom. lib. 6. cap. 12.

EDICTVM VALENTIS ADVERSVS EPISCOPOS.

C Huius edicti auctoritate (ſubdit Sozomenus) Ægypti magiſtratus impulſi Athanaſiũ Eccleſijs illius regionis priuare & vrbe Alexandria eijcere laborarunt. Nam litteræ Imperatoris non leuem complectebantur pœnam; ſed omnibus ex æquo magiſtratibus, & militibus quoque illis ſubiectis, quin etiam curijs ingentis pecuniæ mulctam irrogabant, & corporis præterea cruciatũ minabantur, niſi imperata facerent. Itaque multitudo Chriſtianorũ in vnũ coacta poſtulabat a Præſide, vt non temere & inconſulto Athanaſium vrbe exturbaret; ſed conſideraret ſecum accuratius, quid eſſet litteris Imperatoris definitum: eas enim contra illos ſolos valere, qui temporibus Conſtantij in exilium miſſi, poſtea regnante Iuliano redierant. At vero Athanaſium, dicebant, tametſi temporibus Conſtantij exularat, ab eodem tamen reuocatum fuiſſe, & ad Epiſcopatum reſtitutum: Iulianum vero, cum alios omnes reduxiſſet, eum vnum in exilium ire com-
D puliſſe: quem Iouianus rurſum domum reuocauit.] Hæc quidem a Sozomeno ſic enarrata haud conſentiunt rebus ſuperioribus de Athanaſio recitatis: nã vſque ad Conſtantij obitum latuiſſe, eoq. extincto tandem ſe Alexandriam contuliſſe, Iuliani vero poſtea reſcripto iterum abire iuſſum, ſuperius dictum eſt. Poterat autem Alexandrinorum ea captata pro Athanaſio legitima defenſio eſſe: nempe minime conſtare potuiſſe, Conſtantij præcepto, vel aliorum eius nomine magiſtratuum ſententia Athanaſium exilio fuiſſe damnatum; ſed ipſum ſponte fugiſſe, atque latebris ſe vſque ad Conſtantij obitum continuiſſe: quamobrem haud videri poſſe, ipſum Valentis edicto comprehenſum.

ATHANASIVS DEFENDITVR A POPVLO.

Hac vero oratione habita (ſubiungit Sozomenus) cum ei perſuadere non poſſent, reſtiterunt eius conatibus, & vim afferri Epiſcopo non permiſerunt. Quare cum populus
E vndique conflueret, ac ingens tumultus ac turba cieretur, adeo vt omnes ſeditionem futuram expectarent: Præſes de his rebus geſtis Imperatorem facit per litteras certiorem, & interim Athanaſium in vrbe manere patitur. Multis vero diebus intermiſſis, cum iam tumultus videretur ſedatus eſſe; Athanaſius clam ex vrbe egreditur, & in locum quemdam ſeparatim ſe abdidit. Nocte vero intempeſta Præſes Ægypti, & Præfectus præſidiariorum militum, ad eccleſiam, in qua domicilium habebat, contendunt. Eo cum perueniſſent, & illum in tabulatis quæſiuiſſent, conſilio quod intenderant, fruſtra ſuſcepto, inde recedunt. Nam putabant, cum populus iam in ſuperioris tumultus obliuionem veniſſet, & omnes ſomno ſe dediſſent, futurum eſſe vt facile deinceps, ſi modo aggrederentur, mandatum Imperatoris conficerent, vrbemq. conſeruarent a ſeditione liberam. Sed cum Athanaſius minime eſſet repertus, omnes non ſine cauſa magna inceſſit admiratio. Et ſiue diuina quadam vi, ſiue

ATHANASIVS LATEBRAS CAPTAT.

quorumdam indicio præmonitus ſeceſſerit, vtrumque certe eodem ſpectabat. Quin A
etiã vt tam opportuno tempore, tum præcognoſceret inſidias, tum vitaret, maioris vide-
tur eſſe prouidentiæ, quàm quæ homini attribui queat. Sunt autem alij, qui dicunt,
eum, cum mente perciperet temerarium populi tumultum, & vereretur ne cladis, quæ
inde forte accideret, ipſe auctor & cauſa videretur, toto hoc tempore in patris monu-
mento delituiſſe. Atque hoc modo Athanaſium iſtud euitaſſe periculum accepimus.

ATHANASIVS AD ECCLESIAM REDIRE IVBETVR.

Haud diu poſt Imperator Valens ſcripſit litteras, vt Athanaſius rediret, Eccleſiamq.
denuo capeſſeret. Suſpicor equidem, Valentem non de ſuo ipſius conſilio has litteras
ſcripſiſſe: ſed vel quòd opinionem de Athanaſij virtute omnium animis inſitam non
parui æſtimabat; quòdq. veriſimile erat, Valentinianum, cum fidem Concilij Nicæni
propugnaret, ipſum hac de re incuſaturum: vel quòd metuebat, ne cum tam multos
Athanaſius haberet fautores, tumultum eius cauſa cierent, & res nouas non ſine Rei- B
publicæ damno molirentur. Arbitror præterea, ſectæ Arianæ Antiſtites (vti ſane credi-
bile eſt) non adeo magno ſtudio ad eum Alexandria pellendum incubuiſſe; propterea
quòd complectebantur animis, ſi vrbe eiectus eſſet, denuo moleſtiam Imperatoribus
exhibiturum, indeq. nacturum occaſionem cum illis ad colloquium veniendi; & Va-
lentem quidem fortaſſe in ſuam ſententiam perducturum; Valentinianum autem, vt-
pote eiuſdem doctrinæ fautorem, ad iram contra ipſos inflammaturum. Nam eius vir-
tutem, in his quæ regnante Conſtantio acciderant, ſatis experti, maxime ab illo metue-
bant. Siquidem eo tempore ita omnes aduerſariorum profligabat inſidias, vt haud in-
uiti Eccleſias Ægypti ei concederent, & tamen ipſe vix litteris Conſtantij eo adduci
poſſet, vt Alexandriam reuerteretur. Cauſam igitur, cur Athanaſius non eſſet perinde
ac ceteri Epiſcopatu priuatus, hanc ſane fuiſſe conijcio. Ceteros autem perſecutio, ſi- C
milis fere perſecutioni Gentilium, exagitauit. Nam qui ipſorum doctrinam reſpuebant,
illis non modo parabantur exilia, verum etiam Eccleſiæ auferebantur, alijſq. trade-
bantur. Ægyptus interim, dum Athanaſio vita ſuppetebat, iſtarum calamitatum
prorſus expers fuit.] hactenus Sozomenus.

a Epiph. hæreſ. 68.

Epiphanius [a] autem, rerum ſuorum temporum ſcriptor, illam vnam probat cauſam
exhibitæ Athanaſio indulgentiæ, ne cum alijs Orthodoxis Epiſcopis ab Eccleſia abſtra-
ctus in exilium pelleretur, quòd veritus eſſet popularem tumultum ampliſſimæ
ciuitatis: Arianos vero tradit expetiſſe ab Imperatore, vt Alexandriam Lucius mittere-
tur: quod, quandiu Athanaſius vixit, minime obtinere valuerunt.

CVR PAVLINVS ET EPIPHANIVS IN ECCLESIIS RELICTI SINT LIBERI.

b Hieron. epiſt. 61.

Reueritus quoque eſt Valens ipſum Epiphanium ore omnium celebratum, virtuti-
buſq. inſignem, ne cum ceteris Orthodoxis eum damnaret auxilio; necnon præſtantiſſi- D
mum illum Paulinum Epiſcopum Antiochenum: de ambobus enim cum Athanaſio
hæc S. Hieronymus ad Pammachium [b]: Eo tempore, quo totum Orientem, excepto
Papa Athanaſio atque Paulino, Arianorũ & Eunomianorũ hæreſis poſſidebat, quando
tu Occidentalibus & in medio exilio confeſſoribus non communicabas ille, *nempe Epi-
phanius*, vel presbyter monaſterij ab Eutychio audiebatur, vel poſtea Epiſcopus Cypri a
Valente non tangebatur: tãtæ enim venerationis ſemper fuit, vt regnãtes hæretici igno-
miniã ſuã putarent, ſi talẽ virũ perſequerentur.] hæc Hieronymus inuectus in Ioannem
poſtea Epiſcopum Hieroſolymitanum, his autem temporibus cum hæreticis partem
habentem, & eam ob cauſam ab eodem Epiphanio datis litteris hæreticũ appellatum.

c Sozom. lib. 6. cap. 7.

d Socrat. lib. 4. cap. 2.

De Paulino hæc etiam Sozomenus [c]: Paulino autem propterea pepercit, quòd vitæ
eius ſanctimoniam reuerebatur.] et Socrates [d]: Paulinum Epiſcopum, inquit, propter E
eximiam eius pietatem nullo affecit incommodo.] Cum alioqui nec hi Valentis
comprehenſi viderentur edicto, quo ij pelli iubebantur, qui iam a Conſtantio eiecti, per
Iulianum fuerant reſtituti: cum hi poſt Conſtantij obitum creati Epiſcopi videantur,
Athanaſius vero ſponte ſolum vertiſſet.

Quàm dira autem reliqui Epiſcopi Orthodoxi in Oriente ſint paſſi, cum edicto Va-
lentis iuſſi ſunt Eccleſias cedere Arianis, ipſi vero alio exules amandari: ex pauco-
rum rebus geſtis, quæ memoriæ commendatæ reperiuntur, licebit reliquorũ ærumnas,

e Theod. lib. 4. cap 13.

EVSEBII SAMOSATENI EXILIVM.

quæ habentur incognitæ, meditari. De Euſebio enim Epiſcopo Samoſateno, quem an-
no ſuperiori interfuiſſe electioni Baſilij Magni diximus, hæc habet Theodoretus [e]:
Iam vero quantam animi magnitudinem, quantamq. ſapientiam idem Euſebius de-
monſtrarit, cum edictum Imperatorium, quo iubebatur in Thraciam proficiſci, ad

cum

A eum eſſet perlatum; arbitror, his qui eius rei ignari ſunt, perneceſſarium ad cognoſcendum. Sub crepuſculum enim venit nuncius, qui hoc edictum afferebat: quem Euſebius tacere, & cauſam aduentus occultare iubet: Nam ſi plebs, inquit, ſtudio pietatis educata intellexerit, te demerget in flumen, & a me certe pœnæ tuæ mortis expetentur. Hæc locutus, & veſpertino precum miniſterio de more perfunctus; tempore quo ſomnus ſolet obrepere, ſenex, ſolus, fide vnius famuli fretus, ex vrbe egreditur. Sequitur famulus, ceruical tantum & librum ſecum deportans. Cum autem ventum eſt ad ripas fluminis (nam muros vrbis prætetlabebatur Euphrates) conſcenſa naue, iubet remiges recta traijcere Zeugma. Vbi illuxit dies, iſte Zeugma appulit: Samoſatæ querelis & luctu redundarunt. Nam eius diſceſſu per famulū illū, qui neceſſarijs Euſebij quædam expoſuerat mandata, & quinam eſſent eum comitaturi, qui etiam B libri vna exportandi, indicauerat, patefacto: omnes ſe paſtore orbatos lamentabantur. Itaque frequentes per flumen nauigare, quo eum quærant, cœperunt. Atque vt primum ad eum veniunt, videntq. paſtorem ſuum deſideratum; conqueri, gemere, & ingentem vim lacrymarum fundere; quo perſuadeant ei, vt apud ipſos maneat, & minime ſinat oues lupis tradi. Verum cum perſuadere non poſſent, audiuiſſentq. eum recitantem præceptum Apoſtoli, quo perſpicue iubemur magiſtratibus & poteſtatibus obtemperare: pars aurum, pars argentum, veſtem alij, alij famulos ei offerunt, vtpote in regionem peregrinam & longe illinc ſitam profecturo. Iſte autem, paucis quibuſdam rebus ab ijs qui erant familiaritate coniunctiores, acceptis: vbi omnes tum doctrinæ, tum precationis armis communiuerat, & magnopere cohortatus fuerat, vti dogmata Apoſtolica viriliter propugnarent; ad Iſtrum contendit. Illi ad vrbem ſuam reuerſi, ſe ipſi C mutuo excitare, & luporum incurſiones fortiter depellere nituntur.] hæc de exilio Euſebij Theodoretus.

Deducendus vero in Thraciæ fines prope Iſtrum fluuium Euſebius, per Cappadociam a ſatellitibus trahebatur: cui cum Gregorius Nazianzenus tunc ægrotans occurrere ob morbi cauſam minime potuiſſet, has ad eū litteras poſtea dedit [a]: — [a] Gregor. Naz. epiſt. 20.

GREGORII AD EVSEBIVM LITTERAE.

Euſebio Samoſateno Epiſcopo in exilio agenti. Quo tempore per patriam noſtram pietas tua tranſibat; nec e cubiculo proſpicere poteram, extremo morbo laborans: me porro non tam excruciabat morbus, licet mortis metum inuehens, quàm quòd bono & ſacroſancto tuo congreſſu priuabar. Tanta nimirum vultus iſtius honorabilis videndi cupiditate teneor, quanta eum teneri par eſt, qui ſpiritualium vulnerum curatione indiget, eamq. ſe a præſtantia tua conſecuturū ſperat. Etſi autem hoc peccatis meis D adſcribendum eſt, quòd tum congreſſu tuo fruſtratus ſum: poteſt tamen nunc quoque per bonitatem tuam moleſtijs meis nonnihil medicinæ afferri. Nam ſi mei quoque memoriam in Deo acceptiſſimis tuis precibus habere digneris: id vtique mihi omnis diuinæ benedictionis viaticum futurum eſt tum in hac vita mea, tum in futuro æuo. Tantum enim virum, ita in Euangelij fide certantem, perſecutioneſq. tantas perpeſſum, tantamq. ſibi ipſi apud iuſtiſſimum Deum libertatem per calamitatum perpeſſionem comparantem; hunc, inquam, patronum quoque noſtrum per orationes fieri dignari, tantam vim habere mihi perſuadeo, quantam ſi vel a quodam ſanctorū martyrum id mihi contingeret. Quocirca te obſecro, vt in his Gregorij tui aſſidue ſis memor, in quibus me dignum memoria tua eſſe ſummopere opto.]

Poſt hæc autem cū Eupraxius clericus, inſigni viri pietate adductus, ad eum in Thra E cia exulantem perrexiſſet; eidem ad ipſum Gregorium litteras dedit: quibus acceptis Gregorius alias reddidit, quas hic deſcribendas curauimus. ſunt autem huiuſmodi [b]: — [b] Greg. epiſt. 20.

ALIAE GREGORII AD EVSEBIVM LITTERAE.

Quamquā mihi ſemper carus fuit ac ſincerus amicus venerabilis frater noſter Eupraxius; carior tamen & ſincerior viſus eſt ob animi affectum erga te ſuum: quippe qui nunc quoque ad tibi inſeruiendum non aliter perrexerit, quàm, vt ait Dauid, ceruus ſiti oppreſſus, intolerabilem ſitim pura & dulci aqua refrigerans. Ac beatus, qui conſuetudine tua & congreſſu dignus habitus fuerit: beatior autem, qui calamitatibus pro Chriſto ſuſceptis, laboribuſq. pro veritate exhauſtis, talem coronidem impoſuerit, qualem non multi Dei metu præditi conſecuti ſunt. Non enim inexploratam virtutem oſtendiſti, nec tranquillo tempore ſolum nauigaſti, aliorumq. animas gubernaſti: ſed in tentationum quoque difficultatibus & procellis tuliſti, perſecutoribuſq. ſublimior extitiſti, dum forti animo exilij cauſa ſolum vertiſti. Et

alij quidem patrium ſolum habent; nos autem ſupernam ciuitatem: alij noſtrum A
fortaſſe thronum, nos Chriſtum. O præclaram negotiationem! qualia contemnentes,
qualia accipimus! Tranſiuimus per ignem & aquam: confido autem, nos in refrige-
rium quoque exituros eſſe. Non enim Deus nos in perpetuum deſeret, nec rectam do-
ctrinam perſecutionibus vexari ſinet: verum ſecundum multitudinem dolorum noſtro-
rum conſolationes ipſius nos exhilarabunt. Atque hoc quidem pro certo habemus &
optamus. Te vero obſecro, vt pro abiectione noſtra preces fundas, & quotieſcumque
occaſio dabitur, bene precari nobis per litteras non graueris, ac rerum tuarum ſta-
tum declarando, lætiores alacrioreſque nos reddere: id quod nunc facere dignatus es.]
hæc Gregorius. Quid autem Samoſatæ contigerit poſt Euſebij relegationem, Theo-
doretus[a] his proſequitur verbis:

a Theod. lib. 4. cap. 14.

Atque hoc loco ardentem & ſinceram eorum fidem, *nempe Samoſatenorum*, exponam. B
Quandoquidem me illis iniuriam facturum cenſerem, ſi ea non ſcriptis ad memo-
riam ſempiternam proderetur. Poſtea autem quàm Ariani gregem paſtore longe opti-
mo priuarant, & alium in eius ſubrogarant locum: nemo ex vrbis incolis, vel preſſus
egeſtate, vel diuitijs affluens, famulus vel artifex, agricola vel conſitor, vir vel mulier,
iuuenis vel ſenex, ad conuentum Eccleſiaſticum, vt moris erat, accedere voluit, ſed Epi-
ſcopus ſolus agebat: quippe nemo aut in eius venit conſpectum, aut cum eo ſermonem
contulit, licet diceretur vitam apud eos valde modeſte inſtituiſſe. Cuius rei hoc erit
argumenti, quod ſum iam dicturus. Cum ei in animo eſſet, ſe in balneo lauare: famu-
li, quo ingredi cupientes prohiberent, fores balnei occluſerunt. at ille vbi videt multitu-
dinem pro foribus ſtantem, fores aperiri, & omnes audacter ſe in balneo vna lauare iu-
bet. Idem quoque præſtitit in interiore balneo teſtudineato. Nam cum ſibi lauanti C
multos aſtare cerneret, mandat vt fruantur vna aquis calidis. Illi autem taciti conſiſte-
bant. At iſte eos honoris cauſa ſtare arbitratus, ſurgens ocyus, egreditur e balneo. Illi
vero aquam hæreticæ nequitiæ contagione infectam eſſe rati, eam in cloacam emittunt,
nouamq. ſibi infundi imperant. Qua re cognita iſte, vrbe relicta, abijt: quippe ſtulti-
tiæ, immo ſummæ dementiæ eſſe putauit, vrbem infeſtam & communem ſimultatem
erga ipſum exercentem incolere. Quapropter vbi Eunomius (ita enim vocabatur) Sa-
moſatam reliquerat, tametſi Lucium in eius locum ſufficiebant, lupum plane & inſidia-
torem ouium: tamen oues deſertæ a paſtore, paſtoris munus ipſæ obierunt: nam do-
ctrinam Apoſtolicam integram conſeruarunt. Verum in quantum odium etiam iſte
ab omnibus vocatus ſit, hiſtoria, quam deinceps narrabo, docebit.

SAMOSATENI EXECRANTVR NOVVM EPISCOPVM EVNOMIVM.

Pueri in foro pilam mutuo contorſere, quo quidem ludo ſe admodum oblectabant. D
Ac forte fortuna dum tranſibat illac Lucius, pila e manibus pueri cuiuſdam elapſa, per
aſini eius pedes peruoluebatur. Pueri autem vociferari; quippe pilam ſcelere pollutam
exiſtimarunt. Qua re intellecta, dat mandatum vni ex comitum ſuorum numero,
vt maneat, diſcatque quid factum ſit. Pueri vero igne accenſo, pilam per eius flam-
mam torquent, ſicq. eam purgatum iri arbitrati ſunt. At tametſi non ſum neſcius,
hoc puerile eſſe, & inueteratæ conſuetudinis velut reliquias: tamen ſatis indicij inde ca-
pi poteſt, quàm eſſet ſecta Ariana vrbi illi odioſa. At vero Lucius Eunomij manſuetudi-
nem neutiquam eſt imitatus: ſed ſicut perſuaſit magiſtratibus, vti illi alios complures
ſacris initiatos in exilium mitterent: ita ipſe eos potiſſimum, qui ſanctam diuinamque
propugnabant doctrinam, ad vltimas Imperij Romani oras relegauit; Euoltium dico
diaconum, quem Oaſim vſque (de huius ſolitudine multus habetur ſermo) amandauit: E
et Antiochum tum cognatione cum Euſebio coniunctum, cuius ſororis filius erat, tum
multis recte factis nobilitatum, tum ſacerdotali dignatum honore, ad extremos Arme-
niæ fines expulit. Quàm vero præclare iſte pro diuina doctrina decertarit, poſtea oſten-
demus.] hæc Theodoretus. Porro (vt ſubdit) S. Euſebius eorum Epiſcopus relegatus in
Thraciam, prope Iſtrum vitam traduxit: quo quidem tempore Gothi, vt eius ſcripta de-
clarant, Thraciam populabantur, eiuſque ciuitates obſidebant: vt plane intelligatur,
illud fuiſſe conſilium Arianorum eum illuc amandantium, vt ſanctus Epiſcopus ab ho-
ſtibus necaretur.

PVERI QVAM FVERINT EXECRATI LVCIVM ARIANVM EPISCOPVM.

Rurſum vero Theodoretus inter alios Epiſcopos a Valente Imp. Ariano expulſos
(de quibus ſingulis, quorum eſt memoria, ſuo ordine appoſite dicturi ſumus) adnume-
rat Pelagium Epiſcopum Laodicenſem, de quo ita ſcribit[b]: Laodicenſem autem Pela-
gio

PELAGIVS EPISC. LAODICENVS EXVL PRO FIDE.

b Theod. lib. 4. cap. 13.

A gio paſtore ſane egregio orbauit. Qui cum adoleſcens eſſet, duxit vxorem; primoque nuptiarum die in ipſo nuptiali thalamo ſponſæ perſuaſit, vt caſtitatem pluris quàm concubitum æſtimaret; & vt amorem fraternum pro coniunctione iugali teneret, edocuit. Verum quamquam temperantiæ munus hoc pacto probe adminiſtrauit, & alias quoque habuit virtutes huic perſimiles, quæ pariter cum ea velut choros ducebant, ac propterea communi omnium conſenſu ad Præſulatum illum aſcenderat: tamen ſplendores illos vitæ præclare inſtitutæ hoſtis veritatis minime reueritus eſt, ſed tum iſtum in Arabiam, tum ſanctum Meletium in Armeniam, in Thraciam vero Euſebium, qui in doctrina Apoſtolica diuulganda permultos labores collocaſſet, relegauit.] at de Meletio inferius. legimus eumdem Pelagium interfuiſſe Antiochenæ Synodo ſub Iouiano Imp. atque ſubſcripſiſſe Catholicæ fidei, de qua ſuperius.

B Idem vero Theodoretus cum hæc de Pelagio enarraſſet; mox ita de eodem, de quo nuper, Euſebio ſubdit: Iſte Euſebius cum multas Eccleſias paſtoribus orbatas intellexiſſet: habitu militari indutus, & capite tiara operto, Syriam, Phœniciam, & Palæſtinam peragrauit, quo tum presbyteros & diaconos crearet, tum alia Eccleſiaſtica obiret officia. Quòd ſi quando in Epiſcopos ſecum doctrina coniunctos incidebat: eos Eccleſijs, quæ carebant paſtoribus, præfecit.] hæc Theodoretus. Quæ quidem cum accidete minime potuerint ante edictum de expellendis Epiſcopis Orthodoxis, quòd abſque mutatione habitus liberum eſſet cuique Catholico Epiſcopo, quo vellet profectionem inſtituete; facta eſſe neceſſe eſt affirmare, poſtquam relegatus fuit in Thraciam; vbi ingruentibus Gothis in Romanum ſolum, relictus ille ſine cuſtodia, eiuſmodi Eccleſias viſitandi inierit conſiliũ: cum & ne quis eſſet agnoſceretur, ex Epiſcopo ſe transforma-

C uit in militem. Nec vero ob id ſacrorum canonum præuaricator habendus fuit, ſi quod alias vetitum eſſet, ordinauerit clericos in aliena diœceſi: cum neceſſitate vrgente, priuato quodam diuini Spiritus inſtinctu, id feciſſe, non dubium ſit; quod a nemine, nec quidem ab hoſtibus fuiſſe legimus improbatum.

EVSEBIVS SAMOSATENVS EPISC. INCOGNITVS LVSTRAT ECCLESIAS.

Extant ad hunc ipſum Euſebium S. Baſilij, præter illas quæ excuſæ habentur, epiſtolæ tredecim inter alias centum viginti duas vel plures nondum editas, quas Sextilius Epiſcopus Alexanus in Latinum vertit, ſed ipſarũ interea moratur editionẽ, quòd nactus exemplar admodum deprauatum, optaret (ſi dabitur) cum fideliori conferre. Nos interim ex eis fragmenta aliqua noſtro inſtituto conducentia mutuati, hic ea ſuis locis intexuiſſe voluimus: cum alioqui omnes ferme eius argumenti ſint, vt res præſentis temporis contineant atque deplorent. inter alias autem quæ eſt numero duodecima ad eum-

S. BASILII EPISTOLAE AD EVSEBIVM.

D dem Euſebium ſcripta hæc habet: Equidem volebam (ſi fieri a me potuiſſet) quæ quotidie nobis contingunt, tibi annunciare: ſic enim multæ & præter opinionem ſunt res, vt hiſtoria quotidiana quoque egeant; quam etiam compoſuiſſem, bene ſcias, niſi aſſiduitate occurrentium, cogitationes habuiſſem cum occurrentibus confligantes. Adfuit nobis Vicarius (quod eſt primum & maximum inter noſtra mala) homo ſi quidem etiam hæreticus mente, neſcio: puto enim eum omnis rationis eſſe imperitum, & neque habere aliquod ſtudium, neque curam circa huiuſmodi: in alijs enim video ipſum animo & corpore noctu & interdiu occupatum: verumtamen amicus eſt hæreticorum, & non plus eſt erga eos beneuolus, quàm contra nos odioſe ſe habens.

Congregauit enim Synodum præuaricatorum in media hieme in Galatia, & eiecit quidem Hypſium, & ſubſtituit Endicium. Iudicatum autem fuiſſe ſtatuit fratrem

E meum, *nempe Gregorium Nyſſenum Epiſcopum*, ab vno homine & hoc inſigni accuſatum. Deinde parum occupatus circa exercitum, rurſum redijt ad nos, iram & odium anhelans: et omnes quidem vna voce ſacerdotes Cæſarienſis Eccleſiæ tradidit Concilio. Sebaſtiæ autem ſedit multos dies, iudicans per tribus; & eos qui nobis communicant, inſidiatores nominans & damnans miniſterio populari; adiungentes autẽ ſe Euſtathio maximis honoribus proſequens. Rurſum Synodum circa Nyſſam Galatarum & Ponticorum congregari præcepit. Illi autem obedierunt, & concurrentes miſerunt quemdam ad Eccleſias: quem ego non eligerem dicere qualis fuerit; conijcere autem licet tuæ prudentiæ, quantum eſt conueniens, cum qui talibus inſtitutis hominum ſeruit . . . . . Et nunc quando has litteras mittebam, hoc idem præceptum ad Sebaſtiam parauit, partim vt coniunctio fiat cum Euſtathio, partim vt cum ipſo res Nicopolitanæ conuertantur: beatus enim Theodotus mortuus eſt, & interim primos impetus Vicarij

SYNODVS ARIANORVM IN GALATIA.

carij generoſe & fortiter propulſarunt : conabatur enim perſuadere, vt ipſi ſuſciperent A
Euſtathium, & per ipſum acciperent Epiſcopum. Vt autem vidit ipſos ſponte non
* cedentes, nunc tentat violentiori manu conſtituere datum *. Diuulgatur etiam quædam Synodi expectatio, ſecundum quam conuocatis nobis, inſtituunt vel capere communicantes, vel facere quod aſſueti ſunt. Res igitur Eccleſiarum hoc modo ſe habent. Ego autem ipſe quo modo affectus ſim corpore, tacere melius puto, quam ſcribere; eo quòd ſi vera dicam, mærore te affecero; mentiri vero non ſuſtineo.] hucuſque ad Euſebium S. Baſilius.

At præſtat hic, ea quæ breuiter tantum pertigiſſe ſtylo Baſilius viſus eſt, fuſius enar-
GREGORIVS NYSSENVS DAMNATVS. rate: ac primum quidem quod de fratre ſuo damnato in Synodo habet. Fuit illud conſilium Valentis Imperatoris atque Arianorum, vt Epiſcopi illi Orthodoxi, qui a promulgato edicto, quo damnati olim a Conſtantio, in exilium pelli iubebantur, mi- B
nime comprehendi videri poſſent, quòd poſtea electi fuiſſent; ijdem collecta ab Arianis Epiſcopis Synodo damnarentur. quod in primis factum conſtat aduerſus Gregorium Nyſſæ Epiſcopum, ſic in Synodo (vt ex epiſtola Baſilij vidimus) ab Arianis conſpirante cum illis Vicaria præfectura damnatum. Porro de eiuſdem Gregorij depoſitione & exilio irrogato extat ipſius Baſilij ad eundem Euſebium epiſtola, licet alia inſcriptio perperam præſeferat datam eſſe ad Gregorium Theologum; vbi hæc inter ce-
a Baſil. epiſt. 10. tera ſuperius recitatis conſentientia [a]: Quanto impotentiores redduntur Eccleſiæ, tanto magis dominandi libido in hominibus augeſcit. Et hac tempeſtate Epiſcopatus nomen ad infelices homines vernarum filios deuenit, cum nullus ex Dei famulis ſe ipſum velit contra ipſos introducere, vel ex deploratis: quales ſunt quos nunc miſit Anyſius
Euippij alumnus, & Editius Parnaſſenus, quem malum futuræ vitæ viaticum ſibi ipſi C
adſciuit Eccleſiarum Præfectus. Hi nunc fratrem meum ex Nyſſa ablegarunt, & eius loco virũ introduxerunt, immo mancipium triobolare.] ita Baſilius. hæc autem hoc ipſo anno facta eſſe, ipſiuſmet Gregorij Nyſſeni teſtificatio declarat, qua ad Olympium ſcri-
b Greg. Nyſſen. ad Olym. de S. Macria. bens [b] affirmat annos octo interlapſos ſuarum afflictionum vſque ad Valentis obitum, ſignificans ſe tanto temporis ſpatio e ſede eiectum erraſſe.

At ipſe Gregorius Nyſſenus ſede pulſus, factus extorris, nequaquam alicubi reſedit ignauus & otioſus; ſed Eccleſias luſtrans, de omnibus ſtudebat bene mereri: ad quem
c Gregor. Naz. epiſt. 34 tunc ſcripſit Gregorius Nazianzenus has perbreues litteras [c]:

Angeris tot locorum peragratione & diſcurſatione, tibiq. inconſtans eſſe videris,
GREGORII NAZ. EPIST. AD GREG. NYSSENVM. quemadmodum ligna quæ aquis feruntur. Nequaquam, vir egregie, nequaquam ita affectus eſto. Illorum enim coactus eſt curſus, tua vero diſcurſatio Deo grata & acce- D
pta eſt, fixumq. ac certum eſt de multis bene mereri, quamuis loco minime fixus ſis. Niſi vero quis Solem accuſet, quia in orbem currit, radios fundens, atque omnibus rebus quas peragrat, vitam afferens: aut etiam ſidera fixa laudans, planetas vituperet, quorum error quoque ipſe compoſitus eſt atque concinnus.] hæc ad illum prioribus
d Gregor. Naz. epiſt. 33. litteris, ad quem rurſus alias, ipſum conſolans, dedit his verbis [d]:

Rebus acerbis ne nimis diſcrucieris: ſi enim ex ijs minus acerbum dolorem capiamus, minus acerbæ erunt. Non ita graue putandum eſt, quòd recaleſcant hæretici, ac veris amœnitate freti ex latebris ſuis prorepant, vt ipſe ſcribis. Paulum, mihi crede, ſibilabunt, ac poſtea terram ſubibunt, tum a veritate, tum a tempore oppugnati: idq. eo magis, ſi rem totam Deo permiſerimus.] hactenus Gregorius his temporibus ad Gregorium, Theologus ad Nyſſenum Epiſcopum. E

Quod autem ſpectat ad Nicopolitanos in minori Armenia populos, quos Catholica
NICOPOLITANI EXAGITATI AB ARIANIS. fide præſtantes poſt obitum Theodori ipſorum Epiſcopi ab Arianis exagitatos Baſilius in litteris ſuperius recitatis ad Euſebium datis affirmat: cum adduci hi ipſi non poſſent, vt Arianæ ſectæ hominem accipere vellent Epiſcopum; dolo actum eſt cum eis, vt ſceleſtis quidam Phortanus, qui ſe illis Catholicæ fidei defenſorem eſſe ſimularet, cum eis, quo ipſos deciperet, verſaretur; ſed vir iſte probus ad Arianos tranſierit ſpe illectus Epiſcopatus, quẽ quidẽ ab illis conſecutus eſt: detectus autẽ cũ fuiſſet hæreticus, omnes ſe ab eius communione ſubtraxerũt, quã ob cauſam ignominioſus vbique eſt redditus: de quo
e Baſil. epiſt. 10. idem S. Baſilius ad Euſebiũ [e] (vt Græca habet inſcriptio, licet ad Gregoriũ, Latine perperã data reperiatur) hæc habet: Quis autem res Nicopolitanorum miſeri Phortani dignis ſuſpirijs queat proſequi? qui prius veritatis patrociniũ quoddã repræſentabat, tandem

vero &

A vero & fidem & ſe ipſum turpiter prodidit, proditionis autem mercedem, nempe ignominiæ nomen adeptus: nam ad Epiſcopatus faſtigium, vt putat, per ipſos euectus eſt: ſed Deo gratia, communis totius Armeniæ execratio factus eſt.] De eodem pſeudoepiſcopo extat ad Nicopolitanos Baſilij epiſtola, qua declarat, eoſdem Nicopolitanos, quòd nollent cum apoſtata communicare, expulſos fuiſſe a ciuitate: quos pluribus conſolatus in fine hæc habet [a]: Si vero id vos conturbat, quòd extra muros eiecti eſtis: at in protectione Dei cæli commorabimini: et Angelus ille Eccleſiarum præſes vobiſcum eſt egreſſus.] ac rurſum ſequenti ad eoſdem epiſtola eodem argumento conſcripta, poſt multa quibus eos exhortatus eſt, hæc addit [b] de eodem apoſtata pſeudoepiſcopo Phortano: Etenim vnum hoc tantum dolore dignum eſt, quòd perijt ille, qui temporariæ gloriæ gratia (ſi tamen gloria vocari debet, quod publico cum dedecore geritur) ſempi-

DE PHORTANO PSEVDO EPISCOPO.

a Baſil. epiſt. 10. in addition.

b Baſil. epiſt. 11. in addition.

B terno ſe ipſum priuauit honore. Eſtis filij confeſſorum, eſtis filij martyrum, qui ad ſanguinem vſque peccato reſtiterunt. Vtatur proprijs quiſque exemplis aduerſus inſtantiam, qua pietas impugnatur. Nemo veſtrum plagis affectus eſt, nullius ædes publicatæ ſunt, nondum in exilio viximus, nec carceres experti ſumus. Quidnam mali pertulimus? Niſi id forſitan triſte eſt, quòd nihil dum perpeſſi ſumus, nec digni habiti qui pro Chriſto patiamur. Si vero quòd ille, *nempe Phortanus*, domum orationis occupat, vos vero ſub dio Dominum cæli & terræ adoratis, id vos conturbat: cogitate vndecim quoque Apoſtolos in cœnaculo fuiſſe concluſos, cum interea qui Dominum crucifixerant, in templo celebri Iudaicum cultum perficerent. Iudas etiam quoniam ſuffocationis mortem dedecoroſæ vitæ prætulit, illis ſe præferendum oſtendit, qui nullo nunc pudore ab omnibus hominibus damnati afficiuntur, atque eam ob cauſam impuden-

EXPVLSI AB ECCLESIA NICOPOLITANI.

C ter quæ turpia ſunt committunt. Id tantum curetis, ne mendacijs illorum decipiamini, quibus fidei rectitudinem profitentur. Non enim Chriſtiani ſunt tales, ſed Chriſtempori, qui magis hoc quærunt, quod ad hanc præſentem illis vitam conducit, quàm vt ſecundum veritatem viuant. Vbi vanum hunc principatum adipiſci ſe poſſe iudicarunt, Chriſti ſe coniunxere inimicis. Vbi plebem irritari viderunt, rurſum fidei rectitudinem prætexunt. Non agnoſco Epiſcopum, nec Chriſti illum ſacerdotibus adnumerauerim, qui a profanis eſt manibus ad fidei deſtructionem Præſul electus. Hæc mea eſt de illo ſententia. Vos, ſi quam nobiſcum partem habetis, eadem etiam nobiſcum ſentietis. Si vero veſtro ipſorum vtimini conſilio: ſuæ quiſque ſententiæ poteſtatem habet, nos inſontes erimus ab hoc ſanguine. Hæc non ideo ſcripſi, quòd vobis diffidam, ſed vt quorumdam hæſitationem declaratione meæ ſententiæ confirmem.] ita

D Baſilius. Verum perſtantes illi in ſententia, cum omnino abhorrerent ab Ariani Epiſcopi communicatione, diriſſima ab Ariano militum duce paſſi ſunt, de quibus idem Baſilius perbreuem hanc ad eoſdem Nicopolitanos epiſtolam ſcripſit [c]:

c Baſil. epiſt. 9. in addition.

Cum ſanctitatis veſtræ litteras conſecutus eſſem, admodum ingemui, ac lamentatus ſum eam ob cauſam, quòd mala iſta meis ipſius percepiſſem auribus, vtpote verbera & probra vobis illata, populationem ædium, deſolationem ciuitatis, totius patriæ ſubuerſionem, perſecutionem Eccleſiæ, fugam ſacerdotum, inſolentiam luporum, ac diſperſionem gregum. Verum vbi a gemitibus ac lacrymis quieui, & ad Dominum in cælo ſuſpexi: cognoui, perſuaſuſq. ſum, quod & vobis notum eſſe volo, quòd cito aderit auxilium, nec in finem vſque deſerendi ſumus. Quod enim paſſi ſumus, propter peccata noſtra paſſi ſumus. Auxilium vero ſuum benignus Deus propter dilectio-

BASILIVS HORTATVR NICOPOLITANOS CONSTANTER AGERE.

E nem & miſericordiam, qua erga Eccleſias afficitur, declarabit. Haud tamen negleximus, quo minus ſimul & præſentes illis, qui rerum potiuntur, ſupplicaremus, & ijs qui nos diligunt, in caſtra ſcriberemus, quo iram inſanientis cohibeant. Et arbitror illum a multis fore reprehendendum: niſi forſan impletum tumultuationis tempus tantum otij non permittat illis, qui rebus gerendis occupantur, vt hiſce de rebus agant.] hæc ipſe.

Quod autem his litteris pollicitus eſt S. Baſilius, cito illis affore diuinum auxilium, quo ab ingruenti illa liberarentur afflictione, alijs quoque ſuperioribus litteris æque promiſerat verbis illis [d]: Quemadmodum vbi grandinis nubilum præterijt, & torrens alueo ſuo effluxit, illud in ſerenitatem diſſoluitur, iſte profundo abſorptus viam qua fluxerat ſiccam & aridam relinquit: ita & tempeſtas iſta, quæ nos iã apprehendit, paulo poſt non erit: modo ſuſtineamus non inſpicere præſentia, ſed ſpem in ea extendere, quæ paulo ſunt vlteriora.] hæc inquã haud temere aut inaniter Baſilius ipſe effutijt, ſed

d Baſil. epiſt. 11. in addition.

prophetico

SEDATA PERSECVTIO NICOPOLITANORVM

a Ammian. lib. 27.

prophetico ſane ſpiritu vaticinatus: ſiquidem effectum eſt, vt intruſo ab Arianis Phortano procul eiecto, facultas data ſit iiſdem Nicopolitanis Catholicum Epiſcopum deligendi. Adnitente enim primario exercitus duce Arintheo, Nicopolitanis cum pietate libertas affulſit. Hic quidem Arintheus (vt vidimus ex Ammiano[a]) his temporibus aduerſus Saporem Regem Perſarum cum exercitu militabat. Adiuuit quoque Nicopolitanorum negotium Terentius dux, S. Baſilij pernecesſarius, qui pariter principem locum in eodem exercitu (vt idem teſtatur Ammianus) tenebat: dicturi autem ſumus de ambobus inferius. Cum igitur data per hos eſſet facultas Catholicis Epiſcopis in vnum conueniendi ad electionem Nicopolitani Antiſtitis: præſtiterunt id illi egregie, probatumque rectæ fidei virum delegerunt. quod factum cum S. Baſilius horum omnium ſapientiſſimus architectus accepiſſet, magnopere gauiſus, eoſdem ſcriptis litteris hortatus eſt, vt datum ſibi Epiſcopum diligerent, ex animoq. eidem conſentirent: quantum autem id ponderis eſſet, declarat his verbis[b]:

A B

b Baſ. epiſt. 13. ad Nicopolit. in additiom.

BASILIVS HORTATVR NICOPOLITANOS DATVM EPISCOPVM DILIGERE.

Diſpenſationes Eccleſiaſticæ fiunt quidem per eos, quibus eſt illarum cura concredita, verum a plebe confirmantur. Itaque quod Deo dilectiſſimos Epiſcopos concernebat, impletum eſt: quod reliquum eſt, ad vos ſpectat: vt videlicet datum vobis Epiſcopum ex animo complecti dignemini, & pericula extrinſecus imminentia fortiter repellatis. Nihil enim ſic abſterret tam Principes, quam reliquos pacatum hunc ſtatum vobis inuidentes, ac concors ergà traditum vobis Epiſcopum dilectio & infracta reſiſtentia. incutit enim illis omnium malorum conatuum deſperationem, ſi nec clerum, nec plebem adinuentiones ipſorum amplecti viderint.] et paulo poſt: Optamus autem, vt & nos aliquando digni habeamur, qui ad vos veniamus, & Eccleſiam pietatis altricem inuiſamus: quam tamquam rectæ doctrinæ metropolim propterea veneramur, quòd ab honeſtis viris & electis Dei gubernata eſt, qui fideli ſecundum doctrinam ſermoni adhæſerunt, quibus dignū eſſe hunc præſentem & vos iudicaſtis & nos conſenſimus, modo per gratiam Dei cuſtodiatur, &c.] at de rebus a Nicopolitanis magna gloria geſtis hactenus. C

Hæc quidem & alia plurima curans Baſilius, ægra tamen (vt ipſe ſuperioribus litteris ad Euſebium datis affirmat) laborabat valetudine, qua adeo affectus eſt, vt appropinquauerit vſque ad portas mortis, quod ipſe pluribus ad diuerſos ſcriptis litteris teſtatus eſt. Sane quidem illud admirandum fuit, vt doloribus febribuſque confectus licet, nihil tamen totius ferme Orientalis Eccleſiæ, tot exagitatæ fluctibus, propenſioris curæ & ſolicitudinis intermitteret, cum alioqui numquam ferme bona valetudine potiretur: vnde ipſe ad eumdem Euſebium[c]: Si enim, inquit, in apparente bona valetudine inter deſperatos conſtitutus ſum, eo quòd vitam habeo infirmiorem: cognoſcere licet, quiſnam poteram eſſe in infirmitate.] ac rurſus[d] ad eumdem: Puto etiam famam ad tuam ſanctitatem pertranſiſſe, quòd præ infirmitate detentus ſum (ne ſcilicet ad Synodum profectus ſim) quæ deduxit me vſque ad portas mortis: et nunc quando mittebā has, reliquias ferens infirmitatis ſcripſi.] et rurſus inferius agens de perſecutionibus hæreticorum Eccleſias vexantium: Præ hoc, inquit, mœrore magna ex parte impedior, ne conualeſcam, continue ad me reuertentibus infirmitatibus ex vehementi dolore.] addit tunc temporis penes nonnullos nuncium de ſua morte peruaſiſſe, id vulgantibus hæreticis; quos ipſe conueniens ac diſputatione refellens, ſe docuit adhuc eſſe ſuperſtitem: nam ait: Veni vſque ad ciuitatem, cum fama erat me eſſe mortuum: quoniam autem placuit Deo nos viuentes derelinqui, diſſeruimus cum ipſis quæ conueniebant. Et præſentiam quidem venerantur, & promittunt omnia conuenientia: cum abſunt autem, rurſum ad ſuam ipſorum ſententiam recurrunt.] hæc Baſilius, cuius tanta etiam apud hæreticos erat reuerentia, vt ipſi præſenti contradicere vel aduerſari neſcirent. Sed iam reliquas huius anni res geſtas ordine proſequamur. D E

c Epiſt. 1. ad Euſeb. ex verſione Sexti 4.

d Epiſt. 10. ad Euſeb. ex verſione Sextilij.

OBITVS EVDOXII EPISC. CONSTANTINOPOLIS.

e Socrat. lib. 4. c. 13.

Hoc item anno, ſicuti aliæ Orientis Eccleſiæ, qui Conſtantinopoli agebant Catholici Chriſtiani perſecutione Arianorum dire vexati ſunt, quòd mortuo Eudoxio Conſtantinopolitano Epiſcopo, hi Demophilum æque Arianum, iſti vero Euagrium Epiſcopum ſubrogarint. Quæ autem hinc mala prouenerint, Socrates[e] rem geſtam his verbis proſecutus eſt: Imperator Valens denuo Antiochiam ire maturans (*puto ob ingruens bellum Perſicum*) Conſtantinopoli decedit. Qui cùm veniſſet Nicomediam Bithyniæ, ibi ad tempus commoratus eſt ob hanc cauſam. Eudoxius eccleſiæ Arianæ Epiſcopus ſtatim poſt Imperatoris diſceſſum, cum Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſedem ad decem &

A nouem annos occupaſſet, abijt e vita (*hoc ipſo anno ſcilicet*) Valentiniano iam & Valente tertium Conſulibus. Quamobrem Ariani in locum eius Demophilum ſufficiunt. Sed qui fidei Conſubſtantialis fauebant, ſe tempus opportunum nactos arbitrati, Euagrium quemdam ſuæ ipſorum fidei fautorem deſignant. Quem quidem Epiſcopum creat Euſtathius ille, qui olim Antiochiæ fuiſſet Epiſcopus, quiq. & iamdudum a Iouiano ab exilio eſſet reuocatus, & tum forte Conſtantinopoli verſaretur, fidei Conſubſtantialis fautores confirmandi gratia, ibique in occulto deliteſceret.

Quo facto, alia arrepta occaſione, Ariani illos deintegro acerbe perſequi cœperunt: quæ res ad aures Imperatoris celerrime peruenit. Ille igitur admodum veritus, ne ex populi contentione ſeditio conflata ciuitatem labefactaret, copias mili- B tares ex Nicomedia Conſtantinopolim miſit, præcepitq. vt vterque, tum qui creauerat, tum qui creatus fuerat, alter in alterum locum relegaretur. Quocirca Euſtathius Byzam Thraciæ vrbem amandatus eſt, Euagrius alio abductus. His rebus ita confectis, Ariani maiores ſpiritus ſumere, & eos qui de Eccleſia erant, verberando, contumelijs afficiendo, in carcerem conijciendo, pecunia mulctando, omnia denique incommodorum genera, quæ etant plane intolerabilia, illis imponendo, grauiſſime diuexare cœperunt. ECCLESIA CONSTANTINOP. AB ARIANIS VEXATA.

Illi cum hæc ferre non poſſent, Imperatorem deprecatum adeunt, vt ſi non omnino, aliqua ex parte tamen Arianorum violentia liberarentur. Verum iſtud animo agitantes, longe opinione aberrarunt, præſertim cum ab eo ius ſuum obtinere ſperarent, qui iniuriarum ipſis illatarum auctor fuiſſet. Nam cum pij viri ordinis Eccle- C ſiaſtici octoginta numero ad eam rem delecti, inter quos principem locum obtinebant Vrbanus, Theodotus, & Menedemus, Nicomediam aduentarent, Imperatorem ſupplices orarent, vim ſibi illatam docerent, & incommoda quæ ab Arianis accepiſſent, ei proponerent: ille quamquam iracundia vltra modum erat in eos inflammatus, eatenus tamen eam occultauit, quoad Modeſto Præfecto clam dediſſet mandatum, vt illos comprehenſos morte mulctaret. Mortis genus, quoniam nouum & peregrinum fuit, operæpretium arbitror litteris ad poſterorum memoriam commendare. LEGATIO ORTHODOXORUM AD VALENTEM IMP.

Præfectus admodum extimeſcens, ne ſi illos palam & in oculis omnium trucidaret, multitudo impetu temerario incitata ipſum ſeditioſe adoriretur, ſimulat ſe in exilium eos miſſurum. Illi rem excelſo & erecto animo ferunt. Præfectus itaque iu- D bet eos in nauigium imponi, perinde ac ſi in exilium recta amandarentur: nautis autem in mandatis dat, vt cum in medium pelagus peruentum foret, nauigium ſuccenderent; vti hoc modo e vita migrantes, non haberent qui eos ſepulturæ mandarent. Sic igitur factum eſt. Nam nautæ ad medium pelagus Aſtacenum peruecti, imperata faciunt: ipſiq. ſuccenſo nauigio, ſcapham, quæ ſequebatur, conſcendentes reuertuntur. Forte fortuna ventus Subſolanus grauiter ſpirat, nauigiumq. ſuccenſum tam vehementer pellit, vt celerrimo curſu per mare prolaberetur, & eo vſque duraret, quoad in nauale, quod Dacidizus vocatur, appelleret: vbi pariter cum ipſis pijs viris tandem penitus abſumptum eſt. Creber quidem ſermo apud multos vſurpabatur, hoc crudele & impium facinus minime inultum fuiſſe. Nam ſtatim poſt fames acerbiſſima per vniuerſam Phrygiam peruaſit: ita vt complures incolæ illius E regionis exiguo temporis ſpatio neceſſitate adducti, tam Conſtantinopolim, quàm ad alias regiones confugerent. Conſtantinopolis enim quamuis infinitam hominum multitudinem alat ſuſtentetque; tamen partim propter rerum ad vitam neceſſariarum inuectionem, quæ per mare fit, partim propter pontum Euxinum, qui ei finitimus eſt, quiq. frumentum, cum opus ſit, abunde ſuppeditat, maxima omnium rerum copia circumfluit.] hæc Socrates. eius quoque famis, meminit S. Hieronymus in Chronico hoc eodem ſeptimo anno Valentis Imperatoris. In reliquis item habet Socrates adſtipulatorem Sozomenum [a], qui eamdem omnino hiſtoriam recitatam enarrat. Sed in quibus vterque ſit corrigendus, iam expendamus: parui namque momenti eſt, ab alijs conſcripta deſcribere, niſi num omnia in omnibus conſtent, diligenti diſcuſſione tractentur. Nos quidem interdum aliena deſcribimus venerandæ antiquitatis ergo, ne rerum antiquarum recentes habeamur auctores, atque vetera ex animi ſententia MARTYRIUM LXXX. LEGATORUM.

[a] Sozom. lib. 6. cap. 13. 14.

proſequi videamur: ſed & ſic antiquis iungimus noſtra, vt veritas a mendaciorum tenebris vindicetur, labanſq. interdum adminiculis fulciatur, lectoriq. certum ac tutum ſternatur ad res antiquitus geſtas iter, ne vbique ambiguus ſemper hæreat, vel in errorum ſcrobes incautus offendat. A

DE EVSTATHIO ERRORIS SOCRATES ET SOZOMENVS ARGVVNTVR.

Corrigendus itaque in primis eſt Socrates, quòd ait, diſceſſiſſe Valentem Conſtantinopoli, vt iterum veniret Antiochiam: nam numquam antehac illuc profectum eſſe, Ammianus ſatis demonſtrat; quòd illo dirigens iter, oborta Procopij tyrannide, coactus ſit a cœpto itinere deſiſtere. Sed & quòd idem affirmat, Eudoxium annos decem & nouem ſediſſe, plane hallucinatus eſt: nam a tempore illius acceptæ ſedis in hanc diem, Epiſcopatus ipſius nonniſi anni vndecim numerantur: quod Sozomenus probe nouit, dum vndecim tantum annos Eudoxium ſediſſe tradit[a]. Sed grauiore plane errore vterque lapſus eſt, dum Euſtathium Epiſcopum Antiochenum diu ante Conſtantij tempore vita functum, rediuiuum inducunt a Iouiano reſtitutum, & hoc tempore res Catholicorum curantem. Quo modo enim Orthodoxi Epiſcopi & populus Antiochenus Catholicus paſſi ſunt ordinari ſibi Paulinum atque Meletium, viuente adhuc ipſorum Epiſcopo magno Euſtathio? Vel quonam pacto, ſi a Iouiano Imperatore hic Antiochiam reſtitutus eſt, nulla prorſus de eo mentio fit in Concilio Antiocheno tunc a Catholicis celebrato? Vel quo modo illuc accedente Euſtathio iam ante tempus Nicæni Concilij illic Epiſcopo ordinato, mox Paulinus atque Meletius non eidem loco ceſſerunt? B

[a] Sozom. lib. 6. c. 13.

QVAE PASSI CONSTANTINOPOLITANI ORTHODOXI.

At de rebus tum ab Arianis, tum ab ipſo Imperatore Valente aduerſus ciues Conſtantinopolitanos Catholicos geſtis, Gregorium Nazianzenum audiamus ex ipſorum factis ſe purgantem, atque hæc pro concione recenſentem[b]: Quot hominum contumelias prius pertulimus? Quid acerbitatis paſſi non ſumus? non iniurias? non minas? non exilia? non pecuniarum direptiones? non bonorum proſcriptiones? non presbyterorum in mari conflagrationes? non templa profanata, atque ex templis in ſepulchra mutata? non publicas ſenum Epiſcoporum, aut, vt magis proprio verbo vtar, Patriarcharum cædes? non eam immanitatem, vt pijs ſolis inuius eſſet omnis locus? non denique quicquid calamitatis vllis verbis exprimere quiſquam poſſit?] et alibi[c] cum in ipſos Arianos inuehitur, Conſtantinopoli ſic poſt alia ad populum orans: Quin potius, inquit, tuam quidem inhumanitatem & multi libri & linguæ circumferunt, quas etiam poſteritas omnis exceptura eſt, æternam (niſi me opinio fallit) rebus a te geſtis ignominiæ notam inuſtura. Meam vero ipſe oratione proſequar. C D

[b] Gregor. Naz. orat. ad centum quinquaginta Epiſcopos

[c] Gregor Naz. orat. ad Arian.

AB ARIANIS PATRATA SCELERA.

Quem populum audacia furentem in te immiſi? *vt vos ſcilicet in nos*. Quos milites in aciem eduxi? Quem belli ducem ira inflammatum, iiſq. quorum iuſſa faceſſebat, atrociorem, ac ne Chriſtianum quidem ipſum, ſed commodo atque congruenti ſacrificio impiam aduerſus nos immanitatem dæmonibus ſuis offerentem? Quoſnam precibus incumbentes, manuſq. ad Deum attollentes obſidione cinxi? Quas pſalmorum cantiones tubarum clangore compreſſi? Quorum myſticũ ſanguinem cum mortifero ſanguine permiſcui? Quos ſpirituales fletus exitioſis fletibus ſuſtuli? Quas pœnitentiæ lacrymas tragœdiæ lacrymis depuli? Quam orationis ædem in ſepulchrũ conuerti? Quam ſupellectilem rei ſacræ miniſterio dicatam, manibuſq. profanis non attrectandam, flagitioſis manibus ex poſui, vel Nabuzardæ[d] coquorum principi, vel Balthaſaro, qui in ſacroſanctis poculis nefarie perbacchatus[e] eſt, atque adeo dignas amentia ſua pœnas exoluit? Altaria dilecta (vt ait Scriptura[f]) nunc autẽ contumelioſe protrita, quiſnam impudicus ac perditus adoleſcens turpiter cantillans, córpuſq. inflectens impulſu noſtro vobis inſultauit, vel potius per quem huiuſmodi nebulonem ego vmquam magnum atque auguſtum myſterium prodidi, ludibrioq. habui? E

[d] 4. Reg. 25.
[e] Dan. 3.
[f] Pſal. 83.

PERORATIO SCELERVM ARIANORVM.

O cathedra præclara, & præclarorum virorum ſedes ac requies, quæq. multos pios ſacerdotes, qui iam olim ſacræ diſciplinæ munus obierunt, ſubinde commutaſti: ecquis tandem Ethnicus concionator te conſcendit, & ſcelerata lingua Chriſtianorum religionem inuectiua oratione proſcindens? Virgines caſtæ & verecundæ, ne honeſtorum quidem virorum conſpectum præ pudore ferentes, ecquis tandem ex noſtris vel ad has vſque corporis partes, quas inſpicere nefas erat, probro contumeliaq. vos affecit, impiorumq. oculis triſte ſpectaculum propoſuit, flam-

maq.

A maq. Sodomitica mulctandum ? mitto enim cædes, ſtupri dedecore tolerabiliores. Quas feras in corpora ſanctorum immiſimus, vt quidam ſactitarunt, humanam naturam ob oculos omnium proponentes, nec vllum aliud crimen ipſis obijcientes, quàm quòd impijs dogmatibus aſſentiri, eorumq. ſocietate contaminari recuſaſſent, quam veluti ſerpentis virus fugimus, non illam quidem corpus labefactantem, verum ipſa animæ penetralia inficientem ? Quibus crimini datum eſt, quòd mortuos terra condidiſſent, quos ipſæ quoque beſtiæ honore & reuerentia ſunt proſecutæ ? Et quidem quale hoc crimen iudicatum eſt ? alio ſcilicet theatro, atque alijs beſtijs dignum.

Quorum Epiſcoporum inſpectantibus diſcipulis, nec præter lacrymas quicquam opis ipſis afferre valentibus, ſeniles carnes ferreis vngulis laceratæ ſunt, cum Chri- SAEVITIA ARIANORVM.
B ſto ſuſpenſæ, ac perpetiendo victoriam aſſecutæ, populumq. pretioſo ſanguine aſpergentes, ac poſtremo ad necem adductæ cum Chriſto inhumandæ, gloriamq. adepturæ: Chriſto, inquam, qui per huiuſmodi cædes ac victimas de mundo triumphauit ? Quoſnam presbyteros ignis & aqua, elementa inter ſe contraria diuiſerunt, nouo & inaudito more nauigantibus prælucentes, ſimulq. cum ea naui, in qua ſoluerant, conflagrantes ? Quinam (vt maiorem calamitatum noſtrarum partem ſilentio tegam) ex ijs qui talibus obſequijs gratiam apud Principes inire ſtudebant, ab ipſis quoque crudelitatis accuſati ſunt ? Nam etſi cupiditatibus eorum inſeruiebant, ſæuum tamen & crudele mentis propoſitum execrabantur. Illud enim turbulenti temporis erat, hoc rationis & conſilij: illud imperatorij ſceleris, hoc animi ſibi conſcij, quid leges, ex quarum præſcripto ius dicendum erat, poſtula-
C rent.] hæc Gregorius, qui poſtea orationem conuertit ad res in Ægypto ab eiſdem aduerſus Athanaſium fabricatas, & alia ſubinſert de Euſtathio Antiocheno Epiſcopo, necnon de cæde facta nuper S. Epiſcopi ab exilio redeuntis, de quo ſuo loco dicendum.

De his autem quæ hoc potiſſimum anno geſta eſſe conſtat, nempe de presbyterorum in mari conflagratione, idem meminit aliàs ea oratione, qua proſecutus eſt laudes Baſilij: ſed & in illa dicta in laudem Heronis, presbyterum vnum tantum idem ſupplicium paſſum narrat, remq. geſtam (vt apparet ſaltem ex numeri diuerſitate) a priori diſtinctam graphice repræſentat his ſcilicet verbis[a], dum pri- *a Gregor. Naz. orat in laud. Heron.*
mum de acerbitate perſecutionis Valentis ita præfatur: Tanta vtique præcedente perſecutione, *ſub Iuliano videlicet*, acerbior iſta: quòd tum quidem minime DIRA VALENTIS PERSECVTIO.
D dubia & obſcura erat martyrum decertatio; nunc autem res eo redijt, vt perpeſſio quoque ipſa laude careat, dumtaxat apud iniquos martyriorum expenſores. Vultis omnibus qui adſunt, atque huic etiam fortaſſe quamlibet inſigni animi robore ac tolerantia prædito, perturbationibuſq. ſuperiori, vnius dumtaxat ex his quæ tunc perpetrata ſunt, narratione lacrymas extundam ? Teſtes autem huius ſermonis permultos habeo: nam apud multos huius ſupplicij tragœdia permanauit; illiuſq. etiam tempeſtatis hiſtoriam (niſi me opinio fallit) omnium ſæculorum poſteritas exceptura eſt.

Nauis presbyterum portans, eumque non ſceleris alicuius conuictum, ſed fidei cauſa periclitantem, in mare demittitur, non vt vectorem ſeruet, ſed vt perdat. PRESBYTERI MARTYRIVM.
Atque is quidem qui vehebatur, vtpote vir pietate praſtans, animo erat prom-
E pto & alacri: comes autem illi ignis adiungitur; ac nouitate pœnæ maiorem in modum oblectatur perſecutor. Proh ſpectaculum graue! proh grauem tragœdiam! Nauis mari fertur: ſpectantium multitudo ad littus effunditur, partim inſultantium, partim illius vicem lugentium. Quonam pacto rem tantam breui oratione repræſentabo ? Ignis accenditur, nauis vna cum onere ſuo abſumitur, ignis aqua miſcetur, reſque inter ſe contrariæ ad pij viri ſupplicium concurrunt, duoque elementa corpus vnum partiuntur, & nouo atque inaudito more facula ſuper mare attollitur: ad quam vt ſuauem & amicam fortaſſe quiſpiam acceſſit: propior autem factus, miſerandum atque incredibile ſpectaculum offendit, nauigationem ſine gubernatore, naufragium ſine tempeſtate. Sic presbyter in cinerem dilabitur, immo ne in cinerem quidem, vtpote per vndas ſparſus. Nec vero tan-

tum apud barbaros homines ſacerdotij dignitas impetrare quiuit, vt minus inhoneſto ſaltem mortis genere interiret: aut ſi hoc nimium erat, at certe ſepultura, quæ ne impijs quidem & facinoroſis hominibus negari debet, concederetur. Hæc impij hominis, *nempe Valentis*, æquorea expeditio fuit: hic pij viri finis.] atque hactenus de eo Gregorius, quem Elias Cretenſis ab alijs dictum Vrbanum, ab alijs vero Theodolum, ſiue Theodorum tradit, qui videtur numeratus inter illos octoginta presbyteros: ſed haud facile adducimur vt credamus vnum hunc a ceteris Gregorium ſeparaſſe; cum quod oratione profitetur (id ſcilicet recenſere, vt ab audientium oculis præ commiſeratione excutiat lacrymas) magis miſerabilis caſus omnium, quàm vnius tantum, præſtare id vberius valuiſſet. A

ZENOBIVS MISSVS A DAMASO

a Extant apud Surium tom. 3. die 25. Maij.

Quo tempore, cum Eccleſia Conſtantinopolitana acerbiſſimis hiſce quateretur fluctibus, Damaſum Romanum Pontificem illuc miſiſſe ſanctum Zenobium creatum poſtea Epiſcopum Florentinum, qui inſultantem Arianorum petulantiam penitus coerceret, eius vitæ Acta [a] habent: ibique cum duos a dæmonibus obſeſſos, ſpectante populo, liberaſſet, Arianorum quoque procacia eo ſpectaculo coercita pariter traditur: non tamen pro vero habendum (quod euentus probauit) ipſos poſthac omnino quieuiſſe, vt falſo exiſtimatum eſt: quin potius eo recedente, liquet eoſdem acrius ſæuijſſe. Conſtat quidem, ſanctum Baſilium ad Occidentales Epiſcopos de his quæ Orientalis Eccleſia pateretur, litteras dediſſe, quarum ipſe meminit in ſecunda ad eoſdem miſſa legatione, de qua agemus anno ſequenti. Deſiderantur tamen ipſæ litteræ Baſilij primo loco ad Occidentales ſcriptæ: ſiquidem quæ ad eoſdem ab ipſo datæ leguntur, de alijs antea ad eos ſcriptis litteris mentionem faciunt, quæ non extant: aliæ vero inferius ſecundum legationum ordinem diſponentur. B C

VALENS VENIT CAESAREAM CAPPADOCIAE.

b Sozom. lib. 6. cap. 15.

c Ibidem.

Iam reliquum eſt, vt Valentis Imperatoris iter Antiochiam proficiſcentis, & vbique impietatis ſuæ atque ſæuitiæ impreſſa veſtigia relinquentis, eademq. indelebilia poſterorum memoriæ conſeruata, oratione proſequamur. Nicomedia enim recedens, contulit ſe cum ſuis Cæſaream Cappadociæ, vexaturus Eccleſiam illam, a qua hactenus viſus eſſet haberi contemptui: nempe quòd præter ſuorum magiſtratuum ſententiam creaſſent Orthodoxæ fidei inſignem defenſorem, acerrimumq. propugnatorem Magnum Baſilium: quòdq. reliquis iam prope omnibus Epiſcopis Catholicis ex ſuis ipſorum ſedibus pulſis, ipſe ſolus videretur inuito Imperatore ſedere, alijſque cunctis periclitantibus Eccleſijs præſto eſſe. Quid autem actum ſit a Valente aduerſus Baſilium, cum Cæſaream venit; Sozomenus [b] & alij cum recitant, plane hallucinantur, dum putant aduentum Valentis Cæſaream eo tempore contigiſſe, quo Euſebij eius ciuitatis Epiſcopi aduerſus Baſilium ſimultas illa vigebat. Nam Baſilio iam Epiſcopo creato, Valentem eo peruenisse, ipſa rerum geſtarum ſeries plus certo declarat: ſed & ipſum acceſſum Valentis Cæſaream accidiſſe hoc anno, ipſo Valente cum fratre tertium Conſule, quo Eudoxius defunctus eſt, ſatis eſt ſuperius demonſtratum. Ait igitur Sozomenus [c]: D

Valens, relicta Nicomedia, iter Antiochiam verſus capeſſit: quo quidem in itinere cum Cappadociam perueniſſet, Orthodoxos pro more ſuo grauibus afficere incommodis, & eccleſias eorum Arianis tradere laborauit, &c.] hæc Sozomenus. Quonam modo autem cuncta ſe habuerint, a nullo certius atque fidelius, quàm ab ipſo Gregorio Nazianzeno, qui aderat & magna pars fuit, accipere licet. Ipſe igitur publice pro concione eamdem peregregiam proſecutus hiſtoriam, hiſce verbis eam exorditur [d]: E

d Gregor. Naz. orat. in laud. Baſily.

VALENS QVID CVM BASILIO CAESAREAE.

Vt vero alia omnia peruagatus Valens, in hanc, *nempe Cæſarienſem*, firmam & ab omni iniuria tutam Eccleſiarum matrem impetum fecit, vt vitalem quoque illum veritatis igniculum, qui ſolus reliquus erat, opprimeret: tum primum malum ſe conſilium inijſſe intellexit. Nam, vt ſagitta in durius ac ſolidius corpus incidens, repulſus eſt, ac rudentis inſtar effractus ceſſit. In talem Eccleſiæ Antiſtitem incidit: in tantum ſcopulum impactus ſeſe infregit ac diſſoluit. Atque alia quidem ex eorum, qui tunc periculum fecerunt, ſermone ac commemoratione accipere licet. Nemo autem eſt, qui non hæc memoriæ prodat: verum ij demum admiratione defiguntur, qui perſpecta atque explorata habent illius temporis certamina, in-

A na, inſultus, pollicitationes, minas, illos ex Senatorio ordine ad eum miſſos, eumq. flectere adnitentes, illos ex militari, illos ex gynæceo, *nempe eunuchos*, illos inquam inter feminas viros, & inter viros feminas, atque vna tantum impietate viriles, qui cum naturali modo libidinari nequeant, quod vnum poſſunt, lingua ſcortantur: illum denique Nabuzardum [a] coquorum præfectum artis ſuæ gladios minitantem atque ad ignem ſibi congruentem tranſmiſſum.] erat hic Demoſthenes dictus, de quo inferius. ſed pergit Gregorius: a 4. *Reg*. 25.

Ego vero id, quod ex omnibus eius laudibus ſumme admiror, & quod, ne ſi cupiam quidem, præterire queam, breuiter, quoad eius fieri poterit, exponam. Eccui tandem incognitus ille eſt, qui tum apud nos Præfecti munere fungebatur, cum ſuapte feritate aduerſus nos præſertim inflammatus (nam ab illis quoque bap- B tiſmi aqua tinctus vel potius obrutus atque confectus fuerat) tum amplius quam neceſſe haberet, Imperatori ſubſeruiens, atque ex eo quòd illi omnibus in rebus obſequeretur, diuturnius imperium ſibi conſeruans?] erat hic Modeſtus nomine, auctor cædis (vt vidimus) octoginta illorum presbyterorum nuper in mari apud Nicomediam incenſorum: qui ob egregiam improbitatem, & nauatam impigre operam aduerſus Catholicos præcipue, non præfecturis tantum inſignitus fuit, ſed & poſt ſequentem annum cum Arintheo Conſulatum geſſiſſe reperitur: verum & auctum quoque nobiliſſima præfectura Prætorij, Zoſimus [b] auctor eſt, quod & aperte indicant Imperatoria reſcripta ad eum data: cui his verſibus eleganter illuſit Cyrus Theodorus [c]:

MODESTVS PRAEFECTVS QVID IN BASILIVM.

b *Zoſim. lib*. 4.

c *Vide erat in laud. Baſilij ſchol. Briiy* 70. *al. in noua edit*. 92.

C

Præfectus es tu ceteris quidem omnibus,
Modeſte, verum Baſilio Magno ſubes:
Præeſſe quamuis geſtias, ſubes tamen:
Formica ſane es, rugias licet vt leo.]

Sed ſubdit Gregorius: Ad hunc aduerſus Eccleſiam frementem, leoniſq. ſpeciem præſeferentem, ac leonis more rugientem, tamq. ferum & immanem, vt a multis ne adiri quidem poſſet, vir præclarus adducitur, immo vero ingreditur, perinde ac ſi non ad iudicium, ſed ad feſti celebrationem vocaretur. Quonam autem modo vel Præfecti audaciam, vel Baſilij virtutem & ſapientiam, cum qua ei reſtitit, ſatis digna oratione complectar? Quæ tua eſt, inquit, ratio, heus tu (nomine illum compellans, nondum enim Epiſcopi nomine appellandum ducebat) vt tanto imperio D obſiſtere audeas, ſoluſq. omnium præfracte & contumaciter obluctéris? Quorſum, reſpondet Baſilius, hæc oratio ſpectat, & quænam hæc eſt contumacia? nondum enim id ſatis intelligo. Quoniam, inquit ille, Imperatoris religionem minime profiteris, omnibus alijs iam ſubſtratis ac ſuperatis. Non enim, inquit Baſilius, hæc vult Imperator meus: nec creaturam vllam adorare ſuſtineo, cum & Dei creatura ſim, & Deus eſſe iubear. Nos vero, inquit ille, qui hæc imperamus, quid tandem tibi videmur? Nihil ſane, inquit Baſilius, dum hæc iubetis. Age vero, inquit ille, non magnum & honorificum exiſtimas ad noſtras partes adiungi, ſocioſq. nos habere? Ad hæc Baſilius: Vos quidem Præfecti eſtis & illuſtres, non inficias eo; minime tamen Deo præſtantiores. Socios autem vos habere, mihi quidem amplum & honorificum fuerit (quidni enim, cum ipſi quoque Dei creaturæ ſitis?) ſed & alios quoſdam ex his E qui nobis ſubiecti ſunt. Non enim perſonarum dignitate, ſed fidei integritate Chriſtianiſmus inſignitur.

CONFLICTATIO MODESTI CVM BASILIO.

Hac oratione commotus Præfectus, & maiori ira ſuccenſus, de ſubſellio ſurrexit, atque aſperioribus verbis cum eo agere perrexit. Quid? inquit ille, poteſtatem hanc non pertimeſcis? Cur vero pertimeſcam? inquit Baſilius. Quid fiet? quid patiar? Quid patieris? intulit ille: vnum e tam multis, quæ meæ ſunt poteſtatis. Quænam hæc? ſubiunxit Baſilius: fac enim intelligamus. Bonorum, inquit ille, proſcriptionem, exilium, cruciatus, mortem. Tum Baſilius: Si quid aliud habes, id mihi minitare: horum enim quæ adhuc commemoraſti, nihil nos attigit. Quonam modo? inquit ille. Quoniam, inquit Baſilius, bonorum proſcriptioni obnoxius non eſt, qui nihil habet: niſi forte laceris & detritis hiſce pannis indiges, ac paucis libellis

MODESTVS VRGET BASILIVM.

bellis, in quibus omnes mihi facultates & copiæ ſunt. Exilium autem haud cogno- A
ſco, qui nullo loco circumſcriptus ſum: ac neque terram hanc, quam nunc incolo, meam
habeo; & eam omnem, in quam proiectus fuero, pro mea duco: immo, vt rectius lo-
a Pſal. 23. quat, vniuerſam terram Dei [a] eſſe ſcio, cuius aduena ego ſum & peregrinus. Iam tor-
menta quid accipere queant, cum corpus deſit? niſi forte primam plagam dixeris: huius
enim ſolius penes te arbitrium & poteſtas eſt. Mors porro beneficij loco mihi erit: ci-
tius enim me ad Deum tranſmittet, cui viuo, & munere meo fungor, maximaq. ex par-
te mortem obij, & ad quem iampridem propero.

Quo ſermone obſtupefactus Præfectus: Nemo, inquit, me (nomenq. ſuum adiun-
xit) ad hunc vſque diem ita eſt allocutus, nec pati verborum libertate. Neque enim,
EPISCOPVS QVOMODO ELATVS ET HVMILIS ait Baſilius, fortaſſe in Epiſcopum incidiſti: alioqui hoc prorſus modo diſſeruiſſet, pro
huiuſmodi rebus in certamen veniens. Nam ceteris quidem in rebus, o Præfecte, man- B
ſueti & placidi ſumus, atque omnium abiectiſſimi, quemadmodum nobis hoc
b Luc. 22. Matth. 20. lege præſcriptum eſt [b]: ac non dicam aduerſus tantum Imperatorem, ſed ne aduer-
ſus plebeium quidem quemquam & infimi ordinis hominem ſupercilium attolli-
mus. Verum vbi Deus nobis periclitatur ac proponitur, tum demum alia omnia
pro nihilo putantes, ipſum ſolum intuemur. Ignis autem, & gladius, & beſtiæ,
& vngulæ carnem lacerantes, voluptati nobis ac delicijs potius ſunt, quàm terro-
ri. Proinde contumelijs nos affice, comminare, fac quicquid collibuerit, poteſtate tua
fruere: audiat hæc etiam Imperator: nequaquam profecto nos vinces: nec efficies, vt
impiæ doctrinæ aſſentiamur, ne ſi his quidem attrociora miniteris.

Hæc poſtquam Præfectus dixit, atque audijt, ipſiuſq. contentionem animi eam eſſe
cognouit, vt nulla vis eum perterrefacere ac ſuperare poſſet: ipſum quidem foras miſit, C
atque ablegauit, non iam cum ijſdem minis, ſed cum quadam reuerentia & ſubmiſſio-
ne. Ipſe autem quàm celerrime potuit, Imperatorem adiens: Imperator, inquit, ab hu-
ius Eccleſiæ Antiſtite victi ſumus: minis ſuperior eſt, ſermonibus firmior, verborum
blanditijs fortior. Ignauiorum alius quiſpiam tentandus eſt: huic autem aut vis aperte
inferenda, aut non expectandum vt minis cedat. Qua de cauſa factum ſuum impro-
MODESTVS VICTVS A BASILIO. bans Imperator, Baſilijq. laudibus victus (virtus enim hoſti quoque admirationi eſt)
vim ipſi adhiberi vetuit: idemq. ipſi accidit, quod ferro ſolet, quod quamuis igni
emolliatur, ferri tamen naturam retinet. miniſq. in admirationem conuerſis, illius
quidem ſocietatem haudquaquam amplexatus eſt, quòd mutationem erubeſceret:
ceterum rationem quæſiuit, qua honeſtiſſime ipſi ſatisfaceret, quam etiam oratio
declarabit. D

Nam cum vniuerſa ſatellitum manu ſtipatus ingreſſus fuiſſet in templum (erat
VALENS IMPERATOR ADIIT ECCLESIAM BASILII. autem Epiphaniæ dies, cœtuſq. ampliſſimus) ac laicorum numerum auxiſſet, ad
hunc modum defunctorie cum eo ſe coniunxit. Ac ne hoc quidem prætermitten-
dum eſt. Poſtquam enim intus fuit, atque ipſius aures pſalmorum cantu non ſe-
cus ac tonitruo quodam perſonuerunt, plebiſq. pelagus vidit, omnemq. ordinem
& concinnitatem, quæ tam in ſacrario quàm prope ſacrarium erat, angelicam po-
tius quàm humanam: atque ipſum quidem ante populum recto corpore ſtantem,
c 1. Reg. 7. qualem Scriptura [c] Samuelem deſcribit, nec corpore, nec oculis, nec animo,
perinde ac ſi nihil noui contigiſſet, vllam in partem ſe mouentem, ſed Deo, vt ita
dicam, & altari affixum: eos autem, a quibus cingebatur, cum timore quodam
ac reuerentia ſtantes: hæc, inquam, ſimulatque perſpexit (nec enim ſimile quip- E
piam vmquam viderat) humanum quiddam paſſus eſt, atque oculorum vertigi-
ne ac tenebris totus impletur. Atque id pleriſque adhuc obſcurum & incogni-
tum erat.

Verum cum dona, quæ ipſemet effecerat, diuinæ menſæ offerenda eſſent, nec
VALENS PROPE EXANIMATVR. quiſquam, vt mos ferebat, ſimul ea caperet (quòd non ſatis liqueret an ea Baſi-
lius acceptutus eſſet) tum vero manifeſte ſe affectus prodidit. Ita enim tituba-
re cœpit, vt niſi quiſpiam ex ſacrarij miniſtris vacillantem ſuppoſita manu reti-
nuiſſet, miſere vtique & luctuoſe prolapſurus fuerit. Iam vero quæ ad ipſum Im-
peratorem & quanta cum ſapientia prolocutus eſt (cum quidem ille neſcio quo
modo rurſus nobiſcum in eccleſiam ſe contuliſſet, & intra velum extitiſſet, atque
in illius

A in illius conſpectum colloquiumq. quod iampridem expetebat, veniſſet) quidnam aliud dicendum eſt, niſi Dei voces eas fuiſſe, quas & qui cum Imperatore erant, & nos qui ſimul ingreſſi fueramus, audiuimus? Hinc Imperatoriæ erga nos humanitaris & clementiæ principium natum & conſtitutum eſt: hæc occaſio maximam impreſſionis illius, qua tum vexabamur, partem, non ſecus ac fluctus quoſdam, fregit ac diſſoluit.

Sequitur alia narratio ſuperioribus nequaquam inferior. Vincebant improbi, atque aduerſus Baſilium exilium decernitur: nec quicquam eorum quæ ad eam rem attinebant, deſiderabatur. Nox aderat, in promptu currus, in plauſu hoſtes, in luctu pij: nos parati atque alacris viatoris latus cingebamus: nihil denique, quod ad præclaram ignominiam ſpectabat, requirebatur.] Qui hæc ſcribit Gregorius, cum tunc ſimul eſ- BASILIO DECERNITVR EXILIVM.
B ſet inter illos qui cingebant latus Baſilij, ſeq. exilij comites ſancto viro exhibere ſtudebant, inferius tradit eadem oratione, nihil amplius Baſilium fategiſſe, quàm vt vnum ex comitibus, acceptis pugillaribus, iuberet ſe ſequi. Rurſum vero vbi ſupra Gregorius: Sed quid, inquit, accidit? Exilij decretum Deus reſcindit. Nam qui Ægypti aduerſus Iſraelitas ſæuienris primogenitos percuſſit, idem Imperatoris quoque filium morbi plaga afficit: et quidem qua celeritate! Illinc exilij tabulæ, hinc morbi decretum ac ſcelerati ſcriptoris manus inhibetur, & ſanctus periculo liberatur. Ita febris beneficio ſeruatur vir pius, Imperatoris audaciam coercentis. Quid hoc Dei iudicio vel æquius, vel celerius fingi arque excogitari poteſt? Poſtea autem Imperatoris filius ægrotabat, afflictoq. corpore erat: pater etiam, vtpote pater, ſimul ægrotabat, remedium vndecumque morbo conquirens, atque optimos quoſque medicos ſe-
C ligens, ac precibus vt ſi aliàs vmquam, incumbens, humiq. prouolutus: nam Reges quoque humiles & abiectos reddir calamiras: nec mirum, cum Dauidem etiam prius ob filij morbum eodem morbo affectum fuiſſe, Scriptura teſtetur [a]. a 2. Reg. 12.

Cum autem huic malo medicinã nullam inueniret, ad Baſilij fidem confugit: et quoniam ob contumeliam recens ipſi illatam, eum ſuo nomine accerſere præ pudore non auderet; alijs, quos arctiſsima familiaritate & beneuolentia deuinctos habebat, hanc legationem committit. Ille vero nihil cunctatus, nec quod fortaſſe alius feciſſet, aduerſus tempus inſultans, confeſtim affuit, atque ad eius aduentum ſtatim leuior fit morbus, paterq. meliorem ſpem animo concipit. Quòd niſi ſalſam aquam dulci admiſcuiſſet, ſimul videlicet & ipſum aduocans, & hæreticis credens, ſanum quoque & incolumem filium fortaſſe recepiſſet: atque id pro certo & indubitato habebant qui VALENS FILIO ORBATVR.
D tunc aderant, calamitatiſq. participes erant.

Idem autem & ipſi Præfecto, *nempe Modeſto*, non multo poſt accidiſſe narrant. Nam hunc quoque morbus quiſpiam obortus viri ſancti manibus ſubſternit. Nam profecto plaga cordatis hominibus doctrina efficitur, ac plerumque proſpero rerum ſucceſſu potior & præſtabilior eſt afflictio. Ægro corpore erat, illacrymabat, diſtorquebatur, Baſilium accerſebat, obſecrabat: Satisfactionem habes, clamabat: da ſalutem. Etquidem hanc conſecutus eſt, vt & ipſe fatebatur, & multis huius rei ignaris perſuadebat. Neque enim illius virtutes admirari ac prædicare deſinebat.] hucuſque Gregorius. Modeſto quidem Præfecto ægrotanti, expoſcentiq. Baſilij auxilium Cyrus Theodorus illis verſibus inſultauit: MODESTVS PRAEFECTVS AEGROTANS SVPPLEX O. RAT BASILIVM.

E

Eccumne nuper qui fremebat vt leo,
Virumq. ſanctum territabat inſolens?
Nunc ingemiſcit, nunc miſer iam ſupplicat,
Petit leuamen; quodq. poſtulat, capit.]

His autẽ ſic de Valente a Gregorio recenſitis veteres alij alia addunt, vt inter ceteros Gildas Sapiens [b]: Cum, inquit, ab iniquo Principe minæ huiuſmodi intentarentur, quòd niſi in craſtinum Ariano cœno, vt ceteri, macularetur, eſſet omnino moriturus; dixiſſe fertur: Ego ſane cras ero ſicut hodie: tu te vtinam mutares. Ac rurſum: Vtinam haberem aliquid digni muneris, quod offerrem huic, qui maturius Baſilium de nodo follis huius abſolueret.] Sed & Theodoretus [c] de Valente ſubſcribere conante decreto exilij Baſilio irrogandi: Iubet, inquit, edictum de illo in exilium mittendo conſcribi. Quod cum ſua manu ratum facere conaretur, ne apicem quidem vnum alicuius b Gil. orat. in Eccleſiaſt. ord. c Theod. lib. 4. cap. 17.

litteræ

CALAMVS FRANGITVR ET DEXTERA OBRIGET.

a Socrat. lib. 4. c. 21.

litteræ facere potuit: ſiquidem ruptus eſt calamus: neque id ſemel, ſed iterum ac tertio accidit. Ac cum impium illud edictum confirmare impenſius laboraret, concuſſa eſt dextera, tremorq. eam occupauit. Atque cum animo eſſet præ metu prope attonito, chartam manibus lacerauit.] hæc Theodoretus. Socrates[a] vero de puero ægrotante hæc amplius: A

GALATES FILIVS VALENTIS.

Filius Valentis, nomine Galates, qui tenera admodum ætate fuit, grauiter ægrotare cœpit, vt medici de eius vita penitus deſperarent. Cuius mater Dominica Imperatrix retulit ad Imperatorem, ſe per quietem ab horrendis viſis valde diuexatam fuiſſe; puerumq. propter contumeliam, quam Baſilius Epiſcopus fuiſſet ab eo perpeſſus, morbo affligtari. Quæ Imperaror animo diligenter complectens, accerſit Baſilium: et quo illius faceret periculum, ſic illum alloquitur: Si vera ſunt tua de fide dogmata, precare vt filius meus non moriatur. Tunc Baſilius: Si, inquit, credes, o Imperator, quemadmodum ego, & efficies vt Eccleſia ad concordiam reducatur, viuet puer. Cui cum Imperator minime conſenriret: Idcirco, inquit Baſilius, de puero fiat voluntas Dei. Baſilium, cũ hæc dixiſſet, dimitti iubet: puer ſtatim pòſt exijt e vita.] hactenus Socrates. ſed Theodoretus[b] hæc habet: Magnus Baſilius tum profectus ad regiam, & filium Imperatoris morti vicinum conſpicatus, pollicetur eum ad vitam reuerſurum, modo ſacroſancto baptiſmate a pijs hominibus donaretur. Quæ cum dixiſſet, exiuit. Imperator verò iureiurando, more demeutis Herodis, obſtrictus (*nimirum dato olim Eudoxio iuramento ſe numquam receſſurum ab hæreſi Ariana*) quibuſdam ſectæ Arianæ, qui aderant, pueri baptizandi negotium dat: puerque extemplo obijt mortem.] hæc Theodoretus: at non de baptiſmo, ſed de precibus id accidiſſe, Sozomenus[c] tradit: nempe puerum, qui aduentu Baſilij nonnihil conualuiſſet, eo dimiſſo, & ſuperinductis ad preces ſuper puerum fundendas Arianis, expiraſſe. B C

b Theod. lib. 4. c. 17.

c Sozom. lib. 6. c. 19.

d Theodoret lib. 4. c. 17.

DEMOSTHENES CDQVORVM PRINCEPS.

Rurſum vero a ceteris prætermiſſa de principe illo coquorum, quem Nabuzardum iure Gregorius nominat, Theodorerus hæc addit[d]: Aderat, inquit, etiam quidã nomine Demoſthenes culinæ Imperatoriæ præfectus, qui more plane barbaro orbis terræ magiſtrum Baſilium reprehendit. At S. Baſilius ſubridens: Demoſthenem, inquit, illitteratum vidimus. Vbi vero ille maiore exardeſcens iracundia minari cœpit: Tuum eſt, inquit Baſilius ille Magnus, iuſculorum curare condimenta: nam cum aures habeas oppletas ſordibus, ſacroſancta dogmata audire non potes. Atque ita ei a Baſilio reſponſum eſt.] hæc ipſe. Sed poſt hos omnes, præſtat hic, rem tantam, nempe præclarum certamen Baſilij aduerſus Valentem, ab ipſius æquali atque perneceſſario magno illo Ephræm diacono Edeſſeno audire, qui ſic ait[e]: Dum graui morbo detineretur filius tyranni, rogabant ſanctum hunc virum, vt pro eo Deum deprecaretur. Cumque is hanc conditionem proponeret: Si eum, inquit, mihi ita tradideris, vt eum ad immaculatam fidem traducam, & ab omni doctrinæ Arianæ impietate liberem; curabo ego eum. Tyrannus vero cum eſſet aſſenſus, ſubito Baſilius pro Imperatore terreno apud cæleſtem ſe mediatorem interpoſuit, cuius accepit promiſſum: et illi ſanitatem filij attulit. Vt autem puerũ ſanitati reſtitutum viderunt ſerpentes, rurſum leuis Imperatoris animum deprauarunt: eiuſq. filio accepto, baptizarunt illũ aqua, non tamen ſpiritu: docebant reijcere Filium Dei, intus irretientes eum, & foris induentes. Intus ille Chriſtum induebat, & intra abſcindebat. Ideoque non mulro poſt ſpiritum miſeri illius & infelicis peremit, ingratam illius mentem redarguens. Atque ita rebus ſtupendis Eliæ non inferiora, ſignifq. Eliſæi non minora Baſilius edidit. Quemadmodum enim illi mortuos ad vitam reuocarant, ſic & fidelis Baſilius oratione moriturum iam puerum a periculo abripuit. Et ſicut rurſus Petrus Ananiam & Saphiram fraudantes de pretio agri enecauit; ita & Baſilius locum Petri obtinens, eiuſq. pariter auctoritatem libertatemq. participans, ſuam ipſius promiſſionem fraudantem Valentem redarguit, eiuſque filium morte mulctauit: vnde ad ſummam animi deiectionem & anxietatem redegit miſeros illos & Imperatorem ipſum infidelem. At quis digne enarrare poterit imbres miraculorum, quæ oſtendit beatus & fidelis Baſilius rebus ipſis? Cum autem impoſſibile ſit narratione complecti tanta illius viri recte facta; omnibus prætermiſſis, vnum tamen commemorantes, oſtendemus etiam, quo modo rationis ac ſenſus expertia ſimul cum viro iſto pugnauerint. D E

e Ephrem orat. in laud. Baſilij verſionis Voſſy.

RES GESTAE BASILII CVM VALENTE.

Nam cum omnem mouerent lapidem genimina viperarũ, quo iuſtum e medio tollerent, aſſidue præſertim illius verbis ſimul ac miraculis tamquam telis quibuſdam

vulnerati

A vulnerati, acceſſerunt, poſtulantes e medio eum tolli & exterminari: Grauis enim, inquiunt, nobis eſt etiam aſpectu: ſiquidem valde noſtris aduerſatur ſermonibus: propterea impoſſibile eſt, o Imperator, noſtram fidem progreſſum habere, iſto ſuperſtite. Imperator autem illorum adductus ſermonibus, incubuit ad voluntatem eijciendi Baſilium in exilium. Ceterum calamus ſtatim, nolens iniquo ſubuenire conſilio, vltro confractus eſt, inſipientem erudiens, quàm enorme facinus patrare niteretur in ſeruum Chriſti, vnam diuinitatem Patris & Filij & Spiritusſancti prædicantem, eoſq. qui ſecus ſentirent aut dicerent, tamquam canes rabidos ſapienter reprehendentem. Cum autem non intelligeret tyrannus, vt qui inanimato calamo inſenſibilior erat ac filius erroris, ſecundum quoque arripuit ad ſubſcribendum ſententiæ exilij, & ad voluntatem ſuam iniquam perficiendam: quem etiam vidit confringi, nolentemq. communicare malo, B quod ipſe enitebatur facere. VALENTIS CALAMI TRES FRACTI.

Quid ſtudes, o Imperator, in peregrinam eijcere regionem eum, qui continet inhabitatorem vniuerſa implentem? Cur circumuenire & opprimere tentas eum, qui a nemine capi poteſt? Quamobrem ciuitate pellis ciuem cæleſtem & domeſticum Dei? Nam ſi & tertium calamum ſumpſeris, etiam confringi videbis, nolentemq. parere ac cooperari tibi, ſicut re ipſa compertum eſt. Tunc perſpicue omnibus præconis voce victoria pronunciata eſt, & illuſtre trophæum inuicti militis Chriſti erectum. Tres calami conſubſtantialitatem Trinitatis prædicanti patrocinati ſunt. Manus ad ſententiam proferendam accelerabat, & calami illam iniuſtam demonſtrarunt. Manus ad improbum exilij decretum ſcribendum feſtinabat, & calami inanem feſtinationem ac ſtudium retardabant. Et ſicut virga Moyſis confudit omnes incantatores & reliquos veneficos C Ægypti, ita & calami ſubito conſilium impiorum ac filiorum tenebrarum deſtruxerunt.] hactenus ſanctus Ephræm: quem quidem haud latere voluit Deus Magnum Baſilium tot tantiſque victorijs auctum, vt eius victoriæ atque triumphi eximius fieret prædicator. Quo modo autem id acciderit, ipſo narranre diſcemus.

Deus enim Ephræm per viſum admonuit, vt egregium conueniret athletam, & qualis quantuſq. eſſet oſtendit. Res geſta ita ab ipſo S. Ephræm deſcribitur in panegyrico, quem dixit in eiuſdem Baſilij laudem, his verbis: Dominus miſerandi occaſione ſe offerente, in quadam ciuitate miſericordia motus eſt ſuper me. Illic vocem ad me dicentem audiui: Surge, o Ephræm, & comede cogitationes & ſententias. Cui reſpondens dixi in magna anxietate: Vnde ego, Domine, comedam? Et ait ad me: Ecce in domo mea vas ſplendidum & magnificum eſt, quod tibi ſuppeditabit cibum. Super dictis autem multum D admiratus exurgens perueni ad templum Altiſſimi: et cum ſenſim ad veſtibulum aſcendiſſem, & præ deſiderio in introitum proſpexiſſem: vidi in ſanctis ſanctorum vas electionis coram armento ouium præclare extenſum, verbiſque maieſtate plenis exornatum atque diſtinctum, omniumque oculos in illud defixos. Vidi Eccleſiam ab eo ſpiritu vegetatam, eiuſque in viduas ac orphanos potiſſimum commiſerationem. Vidi ibi apud eum fluminis inſtar lacrymarum fluenta, & vellus vitæ cunctis quaſi aureos radios diffundens: ipſum autem paſtorem pennis ſpiritus ſurſum pro nobis preces ſuſtollentem, filumque orationis deducentem. Vidi ab ipſo Eccleſiam ornatam & dilectam, aptiſſime compoſitam. Proſpexi ab ipſo, *manare ſcilicet*, doctrinam Pauli, legem Euangeliorum, & timorem myſteriorum. Proſpexi ibi vtilem & ſalutarem ſermonem ad ipſum vſque cælum fideliter tollentem ſe, atque vt rem paucis complectar, vniuerſum E illum cœtum ſplendoribus gratiæ renidentem. His vero cunctis ita religioſe ex electo vaſe regni efflorеſcentibus, laudaui ſapientem & benignum Dominum, qui ſic eum glorificantes glorificat. EPHRAEM CONVENIT BASILIVM.

Peracto autem auditorio, Spiritu ſancto reuelante, me adeſſe cognouit. Qui meam vilitatem accerſendam curans, per interpretem interrogabat me, dicens: Tu ne es Ephræm, qui præclare collū inclinatum iugo ſalutaris verbi ſubieciſti? Et reſpondens dixi: Ego ſum Ephræm, qui me ipſum a cæleſti curſu ſequeſtraui. Cumq. me apprehendiſſet, ſancto ſuo oſculo conſalutauit, inſtruxitq. menſam epulis ſapientis ac ſanctæ & fidelis animæ ipſius, non quidem corruptibilibus conditam ferculis, ſed immortalibus refertam ſententijs. Dicebat enim quibus recte factis poſſimus nobis conciliare Dominum, quo pacto peccatorum prohibeamus inſultus, quo pacto etiam paſſionum occludamus ingreſſum, quo pacto Apoſtolicæ virtutis poſſeſſionem capiamus, & CONGRESSVS BASILII ET EPHRAEM.

quo pacto

quo pacto incorruptum placabimus Iudicem. Lugenſq. exclamaui,& dixi: Tu pater A me remiſſum ac ſegnem cuſtodi, tu me in rectam ſemitam dirige, tu cor meum lapideum compunge. Ad te enim per ſpiritum Deus abiecit me, vt animam meam cures. Ipſe animæ meæ nauem perduc ad aquam requietis. Hic mihi præclari magiſtri ſtudium diligenter attende, &c.] ſubdit his, S. Baſilium diſerto & opportuno ſermone imbuiſſe ſpiritum ipſius, vt plane maximam cum gaudio vtilitatem ſit conſecutus, cum præſertim Baſilij oratio in laudem quadraginta martyrũ tunc ſe copioſe diffuderit: vbi e contra poſt eius obitum ipſe Ephræm memor inſignium certaminum Baſilij aduerſus Modeſtum Præfectum, atque Valentem Imperatorem, ſua oratione parem illis Baſilium prædicarit. Hæc ipſe pluribus. Addunt nonnulli, tunc temporis S. Baſilium eam Ephræm fuiſſe gratiam impertitum, vt Græce dicta intelligeret, atque Græce pariter loqueretur. ſed quoniam nihil de his ipſe Ephræm, qui teſtatur ſibi Baſilium per interpretem eſſe locutum; libentius dicere prætermittimus, pauciora potius referre contenti, quæ omni ſint fide munita, atque acceptatione digniſſima, quàm plura veritate nutantia inculcare. At ad Baſilij noua certamina redeamus. B

Non hic quidem finis impoſitus eſt Baſilij cum magiſtratibus certaminibus. Siquidem Euſebius [a] auunculus Imperatricis, nactus Ponti & Cappadociæ præfecturam, alio tempore (quo autem anno Baſilij Pontificatus, neſcitur) eidem non parum negotij faceſſiuit: de quo idem Gregorius Nazianzenus hæc habet [b]: Is qui nefarium Ader [c] aduerſus Iſraelem olim excitauit, idem contra hunc quoque Ponticæ prouinciæ Præfectum excitat: hoc quidem prætextu, quaſi mulierculæ cuiuſdam cauſa ſtomacharetur, ſed re vera quod impietatis patrocinium ſuſciperet, ac pietatem oppugnaret. Mitto alias contumelias, quibus Baſilium vexauit: quod perinde eſt, ac ſi Deum dicerem, aduerſus quem & cuius cauſa bellum gerebatur. Quod vero & eum qui contumeliam inferebat, maxima ignominia affecit, & pugilem noſtrum ſummopere extulit (ſi modo magnum quiddam & excelſum exiſtimandum Chriſtiana ſapientia florere, & huius laude vulgus anteire) id oratione perſequar. Mulieri cuidam ampliſſimo loco natæ, cuius maritus haud pridem extremo vitæ die functus erat, Iudicis aſſeſſor vim afferebat, inuitamq. ad nuptias pertrahebat. Illa autem cum nulla ratione hanc vim effugere poſſet, conſilium capit non maioris audaciæ quàm prudentiæ plenum. Ad ſacram enim menſam confugit, Deumq. aduerſus hanc iniuriam propugnatorem ſibi adoptat. C

a Nicet. ſchol. in Greg. Naz. orat. in laud. Baſily.
b Gregor. Naz. orat. in laud. Baſil.
c 3. Reg. 11.

EVSEBIVS PRAEFECTVS QVID IN BASILIVM.

Quid igitur per Trinitatem ipſam (vt forenſi quoque dicendi genere nonnihil inter laudes vtar) faciendum fuit, non dico Magno Baſilio, ac de his rebus alijs leges D ſtatuenti, ſed alij cuipiam longe illo inferiori, dum tamen ſacerdoti? Quid aliud, niſi vt eam aſſereret, retineret, omni cura tueretur; Dei clementiæ & legi, quæ altaribus honorem haberi iubet, manum porrigeret; omnia denique potius faceret & pateretur, quàm vt inhumanius vllum aduerſus eam conſilium iniret, ſicq. & menſam ſacroſanctam, & fidem etiam illam, cum qua ſupplex erat, contumelia afficeret?

Nequaquam, inquit nouus Iudex: ſed omnes imperio meo cedere, ac Chriſtianos leges ſuas perfide prodere oportet. Ille igitur ſupplicem depoſcebat: hic omni vi retinebat. Ille rurſus furore concitatur, ac magiſtratus quoſdam mittit, qui ſancti viri cubiculum perſcrutarentur, ignominiæ cauſa potius id faciens, quàm quòd eiuſmodi quicquam neceſſe eſſet. Quid ais? illius ne viri cubiculum ab omni vitioſo affectu tranquilli, quem Angeli complectuntur, quem vel ſolum intueri feminæ reformidant?] hæc Gregorius. ſed & in talem audaciam ita Cyrus inuehitur iambicis: E

APPARITORES SCRVTANTVR CVBICVLVM BASILII.

Præfecte, quodnam dedecus? iniuria
Quænam hac? Requiris in domo mulierculas
Tectiſq. puris Angeli Baſily?
Nec extimeſcis vindicis fulmen Dei?]

BASILIVS IGNOMINIO. SE SISTITVR CORAM PRAESIDE.

Sed pergit Gregorius: Nec eo contentus, ipſum inſuper adeſſe, & cauſam dicere iubet, neque id placide & humane, ſed quaſi vnum ex iis qui capitis damnati ſunt. Aderat Baſilius. Ille ergo ira & arrogantia plenus ſedebat: hic ſtabat, quemadmodum Ieſus meus, Pilato iudicante [d]. Cunctabantur porro fulmina, Deiq. gladius [e] adhuc exacuebatur & differebatur, arcuſq. ita contendebatur, vt tamen retineretur [f],

d Matth. 27.
e Ezech. 21.
f Pſal. 7.

pœnitentiæ

A pœnitentiæ videlicet tempus aperiens. Hoc enim apud Deum in more atque vſu poſitum eſt.

At hic mihi, quæſo, alterum perſecutoris & athletæ certamen vide. Pallium detrahi ac lacerari iubebat. At ille: Exuam præterea, ſi ita libet, etiam tunicam. Carnis expertem verberibus ſe affecturum minabatur. Corpus ſubmittebat. Vngulis lacerare. At ille: Huiuſmodi, inquit, laniatione medicinam afferes hepari, magnopere, vt vides, me affligenti ac debilitanti. Atque hi quidem in his erant. Ciuitas autem ſimulatque huiuſce mali communiſq. periculi certior facta eſt (neque enim quiſquam erat, qui non contumeliam ipſius periculum ſuum eſſe interpretaretur) tota furore corripitur atque inflammatur: ac velut fumo examen mouente, certatim omnes cuiuſlibet generis & ætatis excitantur & exurgunt, ac præſertim armorum opifices, Imperatoriiq. textores.

POPVLVS INSVRGIT IN PRAESIDEM PRO BASILIO.

B Nam hi in huiuſmodi rebus acrius incitantur, atque ob libertatem ac licentiam, qua fruuntur, ad audendum ſunt paratiores. Vnicuique porro armorum vice erat vel quod ars offerebat, vel quod in re præſenti tumultuarie confecerat. Faces in manibus, ſaxa, fuſtes in promptu, vnus omnium curſus, vnus clamor, communis animorum alacritas. Armabat eos ira, immo ad prœlium ducebat. Ne mulieres quidem tunc armis carebant, hac nimirum occaſione animos earum exacuente (radij autem ipſis haſtarum loco erant) immo nec mulieres iam manebant, quippe quas zelus roboraſſet, atque in virilem fortitudinem animique magnitudinem traduxiſſet. Quid multa? Pietatem omnes ita demum inter ſe partituros cenſebant, ſi ipſum Euſebium Præſidem diuiderent, ac diſcerperent. Atque is maiorem apud eos pietatis laudem habiturus videbatur, qui primus ei, qui tantum facinus aggreſſus eſſet, manum iniiceret.

C Quid tum igitur audax ille & faſtuoſus Iudex? Supplex erat, miſerandus, calamitoſus, quouis homine deiectior: quoad in conſpectum ille citra ſanguinem martyr, & citra plagas victricem coronam aſſecutus, populo ſui reuerentia ægre repreſſo, ſupplicem ſuum ac vexatorem a periculo vindicauit. Hæc ſanctorum Deus, qui omnia facit atque in melius commutat, qui ſuperbis[a] reſiſtit, humilibus gratiam impertitur. Quid ni autem is qui mare ſcidit, & fluminibus curſum inhibuit, & elementis vim attulit, & manuum extenſione trophæum erexit, vt exulem populum conſeruaret, idem hunc etiam a periculis extraheret? Atque hic mundanum externumque bellum concluſum eſt, finemque habuit, Deo fauente, lætum atque felicem, qualemq. fides illius merebatur.] hactenus de his Gregorius.

BASILIVS LIBERAT PRAESIDEM.

a Iacob. 4. 1. Petr. 5.

At quid de vidua illa? Tranſmiſit eam mox S. Baſilius ad monaſterium ſacrarum virginum, cui ſoror Baſilij S. Macrina præerat, illicq. vna cum virginibus magno ſtudio

D monaſticæ vitæ inſtitutum & ipſa excoluit: ipſius namque meminiſſe putatur Gregorius Nyſſenus in epiſtola illa ad Olympium[b], qua eiuſdem S. Macrinæ res geſtas poſt obitum eius conſcripſit, his verbis: In earum erat numero quædam femina nobiliſſima diuitijs & genere & corporis forma atque alijs nominibus illuſtris in ipſa adoleſcentia conſtituta. Hæc viro cuidam honeſtiſſimo in matrimonio collocata fuerat, ſed breui tempore cũ illo vixerat. Quare coniugio liberata, viduitatis ſuæ cuſtodem & magiſtram magnam Macrinam elegerat, & cum virginibus plurimum verſabatur, vt ab eis rectam & ex virtute viuendi rationem ediſceret. Veſtiana illi nomen erat, pater Araxius vocabatur, vnus e numero Senatorum ſummi Conſilij.] at de rebus Baſilij hoc anno geſtis hactenus.

VESTIANA VIDVA MONIALIS.

b Extat apud Lipoman. tom. 2. & Sur. tom. 4. die 19. Iulij.

E Quantum autem temporis manſerit Valens Cæſareæ Cappadociæ, haud certum eſt: illud tamen conſtat, inſtitutam profectionem Antiochiam, poſtquam inde diſceſſit, proſecutum eſſe, id teſtantibus Socrate[c] atque Sozomeno[d], affirmantibus iiſdem inde eſſe profectum Edeſſam Syriæ ciuitatem: cum nihilominus præpoſtero ordine Theodoretus[e] primũ recenſeat res a Valente geſtas Edeſſæ, inde vero quæ cum Baſilio Cæſareæ Cappadociæ contigerunt. At refellimus ſuperius, & hic quoque confutamus, quod tradunt iidem Socrates atque Sozomenus, iſtiuſmodi profectionem Valentis Antiochiam acceſſiſſe ipſo ferme eiuſdem Imperatoris exordio: nam Ammianus[f] ab inſtituto reuocatum tradit a Procopij excitata tyrannide. Accuratius ſane Cedrenus aduentum Valentis Antiochiam ponit anno ſequenti. Quæ ergo dicti auctores geſta referunt a Valente Antiochiæ, vt Meletij exilium & alia, non tunc quidem, ſed hoc ipſo tempore contigiſſe, affirmare neceſſe eſt. At quænam ea ſint, hic ſingula reddamus.

VALENS PROFICISCITVR ANTIOCHIAM.

c Socrat. lib. 4. c. 18.
d Sozom. lib. 6. c. 18.
e Theodoret. lib. 4. c. 15. 16. 17.
f Ammian. lib. 26.

Qui

Qui tanto ſtudio Cæſareæ in Cappadocia Valens Imperator S Baſilium aggreſſus eſt, A
ab ea Eccleſia eum exturbare conatus, eodem plane niſu Meletium Antiochenæ Eccleſiæ vnius ibi Orthodoxorum partis agentem Epiſcopum (nam alteri Paulinus præerat) inuaſit: qui haud pridem pulſus a Iuliano, poſt longas peregrinationes ob Orientales Eccleſias inſumptas Antiochiam reuerſus erat. Tertio namque ipſum exulaſſe cum Gregorius Nyſſenus [a] affirmet; eum primo ſub Conſtantio, ſecundo ſub Iuliano, tertio vero ſub Valente eadem exilij ſententia condemnatum fuiſſe, dicere opus eſſe videtur. Ait enim Gregorius: Denuo reditus, ac rurſus exilium, idq. tertium accidit, donec hæretica caligine diſcuſſa, Dominus radio pacis admoto, requietis aliquam a diuturnis laboribus ſpem fecit.] hæc ipſe. At de Valente & Meletio ſic Sozomenus [b]: Interim vero ipſe Valens in Syriam concedit: nam verebatur, ne Perſæ fœdera ad triginta annorum ſpatium, regnante Iouiano, facta rumperent. Ceterum cum hi nihil nouarum rerum B
molirentur, Antiochiæ commoratus eſt. Quo quidem tempore Meletium Epiſcopum addixit exilio: Paulino autem propterea pepercit, quòd vitæ eius ſanctimoniam reuerebatur.]

VALENS QVID IN MELETIVM.

a Greg. Nyſſen. orat. in funere Meletij.

b Sozom. lib. 6. c. 7.

Ioannes vero Chryſoſtomus in oratione illa [c] panegyrica, quã habuit anniuerſaria die natalis Meletij, anno quinto (vt ait) ab eius exitu, vnius tantum meminit exilij Meletij: poſt quod cum reuerſum dicat quiete egiſſe, quouſque vocatus eſt a Theodoſio ad Concilium Conſtantinopolitanum, de vltimo eius exilio intellexiſſe oportuit. De quo antequam ex eius verbis agamus, ſciat lector, homiliam illam eſſe germanam Ioannis Chryſoſtomi, quippe cuius fragmentum recitatũ habetur in Concilio Nicæno [d] ſecundo, necnon a S. Ioanne Damaſceno [e], vt tanti patris teſtificatione pius antiquorum ſacrarum imaginum cultus redderetur firme probatus atque defenſus. Agens enim Chryſoſto- C
mus de propenſo Antiochenorum erga Meletium ſtudio & amore, hæc in primis digna memoria prædicat: Cum, inquit, eum a principio in ciuitatem ingreſſum excepiſſetis, vnuſquiſque filium ſuum appellabat ab illius appellatione per appellationem exiſtimans vnuſquiſque in domum ſuam ſanctum illum introducere: patreſque, auos, & proauos matres prætereuntes, beati Meletij nomen imponebant liberis, quos pepererant.] & inferius eoſdem Antiochenos alloquens ſubdit:

c Extat apud Sur. tom. 1. die 12. Februar.

d Nicæn. Concil. Act. 4.

e Ioan. Damaſc. de imag. lib. 2.

MELETII NOMEN ET IMAGINEM ANTIOCHENI SVNT VENERATI.

Non ad nomen autem ſolum adeo fuiſtis affecti, ſed ad ipſam etiam figuram corporis. Quo modo enim feciſtis in nominibus, hoc etiam feciſtis in illius imagine. Etenim in palis annulorum, & in ſimulacris *, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & vbique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem: vt non ſolum audirent ſanctam illam appellationem, ſed etiam vbique viderent figuram corporis, & eius exceſſus duplicem D
haberent conſolationem.] hæc de Meletio Chryſoſtomus, citata (vt diximus) in Nicæno Concilio. Sed & de eius tam animæ quàm corporis facie, necnon de nomine hæc iambis habet Gregorius Nazianzenus [f]:

* poculis

f Gregor. Naz. carm. de vita ſua.

Quos inter vnus vir erat pius admodum,
Simplex, apertis moribus, plenus Deo,
Placiduſque vultu, fortis & pudens ſimul,
Segetem vel ipſo ſpiritus vultu indicans.
Quis, noſtra quem vox ſonat, ignorat virum,
Antiochia vrbis Præſulem? in quo nomini
Res congruebat, rurſus ac nomen rei:
Nam nomen illi melleum & mores erant.] hæc Gregorius. E

MELETII EFFIGIES AD MANSVETVDINEM COMPOSITA.

Sed age iam ipſam de eius exilio hiſtoriam percurramus. Poſt triginta enim dies, ex quo Antiochiam reuerſus erat, rurſum coactum fuiſſe exilio ſolum vertere, Chryſoſtomus tradit: ſed quid tunc acciderit, idem ſubdit his verbis [g]: Operæpretium eſt autem, ne illud quidem prætermittere, quod accidit in eius perſecutione. Nam cum Præſes ciuitatis curru vectus exiret per medium forum, & prope feciſſet ſedere illum ſanctum: lapides niue crebriores vndique in caput Præſidis ferebantur, ciuitate nequaquam ferente ſeparationem, ſed potius volente priuari vita præſenti, quàm videre ſanctum illum auelli. Quid ergo tum fecit ille beatus? Cum vidiſſet ictus lapidum, complexus ſuis veſtibus contexit caput Præſidis, ſimul & inimicos pudore afficiens ob inſignem manſuetudinem, & ſuos docens diſcipulos, quantam oſtendere oporteat patientiam in eos qui iniuria afficiunt, & quòd non ſolum nihil oporteat eis mali facere,

g Chryſoſt. homil. de S. Meletio apud Sur. tom. 1. die 12. Febr.

MELETII EXVLANTIS VIRTVS SPECTATA.

ſed

A ſed etiam ſi ab alijs eis immineat periculũ,id quoque omni ſtudio propulſare. Quis tunc
non ſuit obſtupefactus, videns & inſanũ amorem ciuitatis , & ſummam philoſophiam,
lenitatemq. & manſuetudinem Meletij ? Erant enim admirabilia ea quæ acciderunt .
Paſtor abigebatur , & greges non diſpergebantur : gubernator expellebatur , & ſcapha
non mergebatur : agricola ſugabatur, & vitis plus fructus ferebat . Quoniam enim
vinculo charitatis eratis inter vos inuicẽ colligati : non illatæ tentationes , non impen-
dentia pericula, non viæ longitudo, non diuturnitas temporis, neque quicquam aliud
potuit vos diſiungere a beati paſtoris Meletij conſuetudine. Sed expellebatur quidẽ , vt
eſſet procul a filijs:contigit autẽ contrariũ : magis enim vobis conſtringebatur vinculis
charitatis ; & cũ ſecũ vniuerſam accepiſſet ciuitatẽ, iuit in Armeniam.] hæc Chryſoſto-
mus.Quid vero idẽ Meletius vna cũ S.Baſilio in Armenia egerit,dicemus anno ſequenti.
B Cum igitur longas moras Valens traheret Antiochiæ, in eo totus ſuit , vt Arianæ
doctrinæ aduerſantes valide oppugnaret. id quidem Socrates in primis teſtatur his ver-
bis [a] : Ibi commoratus, omnes qui Arianam deteſtabantur doctrinam, hoſtiliter expu- *a Socrat. lib. 4. cap. 14.*
gnare cœpit : nam eos, vtpote contra Arianam opinionem fidei conſubſtantialitatis QVID VALENS
firme adhæreſcentes, non ſolũ per omnes ſere Orientis ciuitates ab eccleſijs expulit ; ve- IN ANTIO-
rum etiam hoc ſupplicio de illis ſumpto minime ſatiatus, varia cruciatus genera illis CHENOS.
irrogauit : ac multo maiorem numerum, quàm qui ſupra citatus ſit , *nempe octoginta*
presbyterorum , cum alijs diuerſis mortis generibus, tum potiſſimum in flumina demer-
gendo, e medio ſuſtulit.] hæc Socrates , eadem quoque Sozomenus [b] . Ingentem qui- *b Sozom. lib. 6. cap. 18.*
dem ſuiſſe perſecutionem illam atque poſteris memorabilem, qua Valens Orthodoxos
exagitauit,S. Auguſtinus [c] contra Petilianum agens inſinuat . *c Auguſt. contra litt. Petil. lib. 2. cap. 91.*
C Quid vero Catholici ? Addit ad hæc Theodoretus [d] : At Flauianus & Diodorus, tam-
quam rupes quædam fluctus irruentes fregerunt . Nam Meletio longe a ſuo grege vi- *d Theod. lib. 4. cap. 23. 24.*
tam degere coacto , hi duo curam gregis ſuſcipiunt : et tum lupis ſua ſortitudine &
ſapientia reſiſtunt , tum ouibus conuenientem curationem adhibent . Itaque a'ra-
dicibus montis depulſi (*nam antea eiecti fuerant e ciuitate*) oues ad ripas vicini flu-
minis paſcebant . Non enim more eorum, qui Babylone olim captiui tenebantur,
organa ſuſpenderunt , ſed conditorem & patronum ſuum in omni loco dominatio-
nis eius hymnis celebrarunt . Ceterum ne iſto quidem in loco conuentum pio-
rum paſtorum Chriſtum Dominum diuinis laudibus efferentium agi, hoſtis ille paſ-
ſus eſt. Proinde duo illi paſtores admirabiles , diuinis ouibus velut in gymnaſium FLAVIANVS ET
bellicum coactis , ſpirituales herbas eis demonſtrant . Atque Diodorus vir ſapientiſſi- DIODORVS LOCO MELETII
D mus ſortiſſimuſq. tamquam fluuius limpidus & ingens tum ſuorum animos ſortitu- MAGNA PRAESTANT.
dinis riuulis irrigauit , tum aduerſariorum blaſphemias ſinceræ doctrinæ vndis peni-
tus obruit . Qui vt generis ſplendorem pro nihilo putauit , ita ærumnas pro fidei de-
fenſione lubens perpeſſus eſt .

Flauianus autem , optimus vir , etſi ex patricijs ortus , tamen ſolam pietatem nobi-
litatis loco numerauit , & tamquam palæſtræ magiſter , magnum Diodorum , velut
athletam , in omni certaminum genere exercitatiſsimum perunxit . Nam id temporis,
quamquam ipſe in conuentibus Eccleſiaſticis minime concionatus eſt ; illis tamen, qui
illud munus obibant , magnam copiam argumentorum & ſententiarum e ſacris litto-
ris petitarum ſuppeditauit . Atque vt illi arcus contra Arianam blaſphemiam tende-
bant : ita hic ex mente , tamquam ex pharetra,tela eis ſubminiſtrabat . Quin etiam hæ-
E reticorum retia priuatim & publice diſputando ſacile diſrupit, & argumenta ab illis
propoſita aranearum telis ſimilia eſſe demonſtrauit. Iſtis duobus ſe in prœlio ſociũ præ-
buit Aphraates , cuius vitam in hiſtoria noſtra, quæ inſcribitur , Philotheus, conſcripſi-
mus . Nam ſalutem ouium ſuæ ipſius tranquillitati anteponens , gurguſtio , in quo vi-
tam monaſticam excoluerat , relicto, labores paſcendi gregis Dominici ſibi impoſuit .
At licet ſuperuacaneum putem hoc loco commemorare, quantas virtutis opes college-
rit , præſertim cum in alio opere illud ipſum litteris conſignarim : vnam tamen rem ab
eo geſtam huic peraccommodatam hiſtoriæ percenſebo.

Orontes fluuius palatium a Septemtrionibus præterfluit : a meridie autem am-
pliſsima duarum contignationum porticus, turres vtrinque habens excelſas, in ipſo APHRAATES
vrbis muro ædificata eſt . Inter palatium & fluuium eſt via publica , quæ eos qui per MONACHVS
portas ſuas ex vrbe egrediuntur, excipit , rectaq. ad agros ſuburbanos ducit. Hac forte QVID CVM VALENTE.

tranſiens diuinus ille Aphraates, ſe ad bellicum gymnaſium, quo ſanctis omnibus conuenientem curationem adhiberet, contulit. Hunc Imperator, oculis de ſublimi ex porticu regia deiectis, vidit pallio vili ac ſordido indutum, & cito gradu, licet confectum pene ætate, incedentem. Ac cum quidam dixiſſet: Hic eſt ille Aphraates, ex cuius nutu pendet ciuitas vniuerſa. Ibi tum Imperator: Cedo, inquit, quo te conferas? Ille tum ſapienter ſane & appoſite: Pro tuo, inquit, regno precaturus. Tum Imperator: At domi, inquit, tibi manendum eſt, & intra cellam, vti lex monaſtica poſtulat, orandum. Cui diuinus ille vir: Præclare admodum, inquit, dicis, o Imperator. Iſtud ſane mihi faciendum eſt, & hactenus feci, dum oues Saluatoris pace fruerentur. verum quoniam iam magnopere perturbantur, & multum illis impendet periculi: neceſſe eſt omnes vias perſequi, non modo ne a feris capiantur, ſed etiam vt conſeruentur incolumes. A B

DIGNA COLLATIO. Nam dicito mihi, quæſo, o Imperator: ſi filia alicuius eſſem, & ſederem in conclaui, vti ædes curarem, atque inde cernerem flammam in eas incidiſſe, ædeſq. paternas iam conflagrare: dicito mihi, inquam, quid me facere oporteret; intus ne manere, & ædes incenſas negligere, expectareq. donec flammæ impetus longius perualeret; an relicto conclaui, ſurſum deorſumq. curſitare, & aquam afferre, qua flammam extinguerem? Hoc certe te reſponſurum conſtat: nam hæ ſunt partes filiæ prudentis & prouidæ. Atque hoc ipſum nos agimus, o Imperator. Etenim cum tu iam in Patris noſtri ædes flammam inieceris, nos circumcurſitamus, quo eam mature poſſimus extinguere. Quæ cum locutus eſſet Aphraates, Imperator ei interminatus conticuit.

CVBICVLARIVS DAT POENAS TEMERITATIS. Verum vnus ex eius cubicularijs grauiores contra hominem diuinum iactauit minas, & propterea talem plagam accepit. Forte ei cura balnei commiſſa fuit: qui ſimul C vt Aphraatem verbis contumelioſis inſectatus fuerat, ad balneum Imperatori parandum ſe contulit. Cumq. ingreſſus eſſet, repente de poteſtare mentis deturbatus, in aquam calidiſſimam minimeq. temperatam ſe præcipitauit, illicoq. obijt mortem. Imperator autem ſedens illum expectat, vti indicet, quando ad balneum intrandum ſit. Vbi vero multum temporis prætererat, alios mittit, qui moræ cauſam ſibi ſignificent. Hi ingreſſi balneum, cum omnia intus loca oculis luſtraſſent, tandem offendunt hominem in aqua feruente minimeq. temperata mortuum, corpuſq. eius ardore diſſolutum. Qua re Imperatori nunciata, didicere omnes, quantum ponderis Aphraatis haberet oratio. Attamen de impia ſua doctrina minime deſtiterunt, ſed more Pharaonis cor ſuum indurarunt: ipſeq. ille Imperator, quamuis cognito ſancti viri miraculo obſtupeſceret, non tamen eius furor contra pietatem incitatus conſe- D dit.] at Theodoretus de Aphraate atque Valente hic hactenus, ceterum in Philotheo

a Theod. in Philoth. cap. 8. hæc addit [a]:

Hinc, inquit, factum eſt, vt metus inuaderet Imperatorem, & omnes qui armabantur aduerſus pietarem. Sparſa eſt autem fama per totam ciuitatem, quales infelix ille lucrit pœnas contumeliæ, qua affecit Aphraatem: omneſq. Deum Aphraatis perpetuis celebrabant laudibus. Hoc, etſi inſtarent aduerſarij, obſtitit, quo minus homo Dei mitteretur in exilium. Imperator enim perterritus, eos quidem qui hæc ſuadebant, auerſabatur, virum autem reuerebatur. Porro aliunde quoque eius virtutem di-

EQVVS VALENTIS PRECIBVS APHRAATIS SANATVR. dicit. Equus quidam bono genere natus, & portare apprime doctus, erat Imperatori cariſſimus. Morbus quidam, qui ei acciderat, male habebat Imperatorem: retinebatur autem humidorum excrementorum excretio. Ad eum curandum accerſebantur, E qui in hac arte fuerant exercitati. Sed cum ea eſſet etiam morbo inferior, Imperator quidem moleſtia afficiebatur, lamentabatur autem is, cui equorum cura fuerat credita. Cum eſſet autem pius & fide firmus, in meridie venit vna cum equo ad magni Aphraatis habitaculum; & cum morbum dixiſſet, & fidem ſuam ſignificaſſet, orauit vt ſolueret morbum ſuis precibus. Ille vero nihil cunctatus, ſed ſtatim Deum precatus, iuſſit aquam hauriri ex puteo: et cum ei ſalutaris Crucis ſignum impoſuiſſet, iuſſit eam ad equum afferri. Is autem bibit pluſquam conſueuerat. Deinde cum oleum diuina inuocatione impleſſet benedictione, equi ventrem inungit; & manus contrectatione ſtatim morbus eſt ſublatus. Lætus ergo homo, equo accepto, cucurrit ad ſtabulũ. Veſpere autem (ſolebat enim eo tempore venire ad ſtabulum Imperator) venit, & interrogauit quo modo equus ſe haberet. Is vero cum & ſanum eſſe

ſignificaſſet

A ſignificaſſet, & equum valentem & exultantem, hinnientemq. & collum ſuperbe erigentem eduxiſſet: rogauit eum cauſam ſanitatis. Vbi autem diu cunctatus (verebatur enim oſtendere medicum, ſciens eum qui rogabar, eſſe ei infenſum) tandem verum coactus eſt dicere, & docuit modum curationis: obſtupuit quidem Imperator, & confeſſus eſt eum eſſe virum admirabilem: nec tamen a priori deſtitit inſania, ſed perrexit furere aduerſus Vnigenitum, donec a barbarico fuit igne conſumptus.] ſed hæc multo poſtea. Recenſet autem Theodoretus alia eiuſdem viri ſancti miracula, quibus pariter fides Catholica cunctis rem attentius conſiderantibus teſtata reddebatur.

Fuit Catholicis Antiochenis haud minori adiumento, quàm Aphraates, inſignis ille Iulianus cognomento Saba, & ipſe gratia miraculorum inſignis, quiq. feliciter id ipſum præſtitit, quod ille: quæ omnia ad maximum profectum Euangelij
B conducebant: vt dici poſſet illud Dauidicum[a] ad hæc accommodatum: Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus.] nam cum perſecutionis altiores fluctus nauiculam vrgerent Eccleſiæ, Dei omnipotentis eam regentis virtus excelſior miraculorum operatione cunctis ſpectantibus apparebat. Quanam autem occaſione Iulianus perductus fuerit Antiochiam, idem Theodoretus docet his verbis[b]: Eodem tempore ille famæ celebritate inſignis Iulianus, cuius ſupra mentionem feci, & relinquere ſolitudinem & Antiochiam venire coactus eſt. Nam cum Ariani educati mendacijs & ad calumnias contexendas valde parati, magnum illum virum ſuæ ſectæ fauere conſtanter affirmarent; tria veritatis luminaria, Flauianus, Diodorus, & Aphraates, Acacium ſtrenuum veritatis athletam, qui poſtea Eccleſiam Berœenſem valde ſapienter gubernauit, mittunt ad Iulianum virum omni genere laudis præſtan-

a Pſal. 92

IVLIANVS SABA VOCATVR ANTIOCHIAM.

b Theod. lib. 4. cap. 25.

C tem, oratum, vt in infinitam hominum multitudinem miſericordem ſe præbeat, adnerſariorum de ſe confictum mendacium coarguat, doctrinam denique veritatis confirmet.] Quonam modo autem id ipſe Acacius ad hanc rem legatus tandem perſuaſerit Iuliano, ſecumq. duxerit, & quæ egregia miracula tum in via tum Antiochiæ ab eo edita ſint; hæc omnia ad confutandam Arianorum calumniam & doctrinam per eum a Domino facta, enarrare ex eiuſdem auctoris Philotheo, in quo viri clariſſimi res geſtas eſt fuſius proſecutus, dignum exiſtimamus. accepit ille cuncta hæc de ipſo ab eodem eius comite Acacio Berœenſi per omnia fidei integerrimæ viro: quæ ſic ipſe deſcribit[c]:

c Theod. in Philoth. cap. 2.

Perſuadent ijdem qui ſupra, Meletius, Diodorus, & Aphraates magno illi Acacio, cuius fecimus mentionem, vt viæ acciperet comitem ſuum quidem magiſtrum,
D ſancti vero ſenis diſcipulum inſignem illum Aſterium: curreret autem ad communem pietatis ſplendorem & Euangelicæ doctrinæ ſuſtentaculum, & perſuaderet, vt relinqueret quidem illam in ſolitudine verſandi rationem, verſtret vero, vt ferret auxilium tot millibus qui fraude interibant, & rore ſui aduentus flammam extingueret Arianam. Cucurrit diuinus Acacius, & aſſumpto, vt iuſſus fuerat, magno Aſterio, acceſſit ad maximum lumen Eccleſiæ Iulianum: et cum eum ſalutaſſet: Dic mihi, inquit, o pater, quanam de cauſa totum hunc laborem tam lubenter toleras? Cum is autem reſpondiſſet: Et corpore & anima, vitaq. & omnibus quæ ad vitam pertinent, eſt mihi Dei cultus pretioſior: conor autem, quoad eius a me fieri poteſt, illi a ſorde mundum offerre miniſterium & ei perpetuo placere. Oſtendam tibi, inquit Acacius, rationem, per quam ei pluſquam nunc ſeruias.
E Idque dicam non ſolum vtens ratiocinatione, ſed vt qui id ab eius doctrina didicerim. Cum enim Petrum aliquando rogaſſet, an eum pluſquam alij amaret[d], & didiciſſet id quod ſciebat vel ante Petri vocem: Tu enim, inquit, noſti Domine, quòd amo te: oſtendit ei quidnam agens eum magis coleret: Si enim, inquit, amas me: paſce oues meas, & paſce agnos meos. Hoc quoque tibi, o pater, eſt faciendum: periculum enim eſt, ne oues a lupis intereant: eas autem valde amat, qui a te valde amatur. Eſt vero proprium amantium, illa facere, quæ cum fiunt, ei qui amatur, grata ſint. Et alioqui non paruum eſt periculum, multorumq. & magnorum illorum ſudorum detrimentum, ſi pati potueris negligere & tacitus præterire, veritatem quidem grauiter oppugnari, eos autem qui ei adhærent, captari, ad eos vero venandos eſſe eſcam tui nominis appellationem: te enim habere ſocium ſuæ impietatis gloriantur & iactant præſides Arij abominationis. Hoc cum primum audiſſet ſenex, quietem

CONVENIT ACACIVS IVLIANVM.

PERSVADET IVLIANO ACACIVS ADVENTVM ANTIOCHIAM.

d Ioan. 21.

quidem iubens valere ad tempus, neque ciuitatis ſtrepitus, quòd eis non eſſet aſſuetus, A
refugiens, accurrit Antiochiam.

Cum autem duorum vel trium dierum iter cõfeciſſet in ſolitudine, noctu venit in quoddam prædium. Quædam autem diues muliercula, cum ſacrum illum chorum audiſſet venire, cucurrit, vt perciperet eorum benedictionem: et ad eorum pedes prouoluta, rogabat vt ſua domus eſſet eorum diuerſorium. Conceſſit ſenex, idq. cum pluſquam quadraginta annis a tali fuiſſet ſpectaculo ſeparatus. Cum vero admirabilis illa mulier eſſet in ſacris illis viris miniſtrando occupata: puer ſeptem annos natus, cuius ſolius erat mater, quæ hoſpitalitatem Sarræ eſt æmulata (eſſet autem veſperum & tenebræ) cecidit in puteum. Cum autem ex eo, vt eſt conſentaneum, exortus eſſet tumultus, mater vero ſenſiſſet: iubet quidem omnes quieſcere, puteo autem operculo impoſito, inſtabat miniſterio. Menſa vero viris diuinis appoſita, diuinus ſenex iuſſit vocari puerum mulieris, & accipere benedictionem. Cum autem admirabilis mulier diceret, eum male habere: perſtitit ille iubere, vt is duceretur. Sed poſtquam ei, id quod accidiſſet, ſignificauerat mulier: menſam quidem relinquit ſenex; accurrens autem ad puteum, cum auferri quidem operculum, afferrique lumen iuſſiſſet, videt puerum ſedentem ſuper aquæ ſuperficiem, & aquam manu pueriliter pulſantem, & eum ludum putantem, qui reputatus fuerat interijſſe: et cum quoſdam fune alligaſſent, & eos demiſiſſent, puerum extraxerunt: et ſtatim accurrit puer ad pedes ſenis, dicens ſe eum vidiſſe in aquis ipſum ferentem, & ne mergeretur, prohibentem. Hanc hoſpitalitatis mercedem recepit illa mulier a beato ſene. B

EXEMPLVM MAGNAE FEMINAE ET MIRACVLVM IVLIANI.

Et vt alia prætermittam, quæ facta ſunt in itinere: venerunt quidem Antiochiam: C
omnes autem vndique concurrebant, Dei hominem videre cupientes, & morbi ſui medicinam vnuſquiſque accipere deſiderans. Habitabat autem in ſpeluncis, quæ erant in latere montis: vbi diuinum quoque Apoſtolum Paulum & habitaſſe dicunt, & latuiſſe. Sed ſtatim, vt ſcirent omnes eum eſſe hominem, eum inuadit febris vehementiſſima. Cum autem videret magnus Acacius multitudinem eorum qui ſimul erant congregati, & eam quæ acciderat, ægre ferret ægritudinem: exiſtimabat enim fore, vt ij qui conuenerant, perturbarentur, ſi viri morbum reſciſcerent, a cuius manu ſe inuenturos ſperabant medicinam: Noli angi animo, inquit ſenex: ſi enim eſt neceſſaria ſanitas, eam ſtatim dabit Dominus. Mox ergo poſt hæc verba ad preces conuerſus, & vt ſolebat, & genua & frontem ſolo admouens, rogauit, vt aſſequeretur ſanitatem, ſi ex ea reditura ſit aliqua vtilitas ad eos qui conuenerant. Non- D
dum finierat preces, & repente multus ſudor profluens extinxit flammam febris.

ADVENTVS IVLIANI ANTIOCHIAM.

Cum illic autem liberaſſet multos a morbis omnis generis, profectus eſt ad conuentum piorum. Tranſeunte vero eo per portas Regiæ: mendicus quidam, qui clunibus vtebatur pro pedibus, & per terram trahebatur, cum manum extendiſſet, & eius pallium attigiſſet, fide quidem morbum exegit: exiliens autem oſtendit ſe æque currere, atque ante morbum: idem faciens, quod claudus, quem Petrus & Ioannes erexerunt. Hoc cum factum eſſet, confluxit totus populus ciuitatis, eratque bellicum gymnaſium plenum ijs qui concurrebant: pudore autem afficiebantur calumniatores & mendacij artifices: læto autem & tranquillo animo erant alumni veritatis. Exhinc in domos ſuas trahebant lumen veritatis ij, qui opus habebant vt E
curarentur.

IVLIANVS CVRAT SE ET ALIOS.

Vir autem quidam, cui fuerat maximus mandatus magiſtratus, cuiuſq. fidei commiſſus erat clauus Orientis (*dicebantur hi Præfecti ſeu Comites Orientis*) ad eum miſit, rogans vt ad ſe veniret, & a morbo vrgente liberaret. Ille vero acceſſit, nihil cunctatus, & communi Domino fuſis precibus, verbo ſoluit ægritudinem; & iuſſit, vt Deo gratias ageret. Cum hæc & talia feciſſet, ſtatuit reuerti deinceps ad ſuæ exercitationis monaſticæ tugurium. Sed cum per Cyrum iter faceret (diſtat autem hæc ciuitas duorum dierum itinere ab Antiochia) diuertit quidem ad ædem præclari martyris Dionyſij. Qui illic vero Dei cultui & rectæ religioni præerant, conuenientes ſupplicarunt, vt ſibi opem ferret, exitium præuiſum expectantibus: dicebant enim, Aſterium, qui in ſophiſtica & falſa diſſerendi arte fuerat educatus, & ſe in hæreticorum

COMES ORIENTIS CVRATVR A IVLIANO.

A corum eccleſiam iniecerat, & Epiſcopale munus erat aſſecutus, falſum acriter defendere, & improbo vti artificio aduerſus veritatem: Et veremur, inquiebant, ne facundia veluti quadam eſca falſum contegens, & nexus ſyllogiſmorum tamquam quædam retia extendens, capiat multos ex ſimplicioribus: ea enim de cauſa fuit ab aduerſarijs accerſitus. Senex autem: Eſtote, inquit, bono animo, & Deo nobiſcum ſupplicate, orationem & corporis afflictionem precibus adiungentes.

His Deum ſic rogantibus, vno die ante diem feſtum ac celebrem, quo verba erat facturus falſi defenſor & hoſtis veritatis, is diuinitus immiſſam accepit plagam, & cum vno tantum die ægrotaſſet, exceſſit e viuis: illam, vt eſt probabile, vocem audiens [a]: Stulte hac nocte animam tuam a te repetent: quæ autem paraſti retia & laqueos, ijs tu implicaberis, & non alij.] hunc tandem finem eſt conſecutus Allo- ASTERIVS SOPHISTA CREATVS EPISCOPVS EXCEDIT E VITA. *a Luc. 12.*

B philus ille, qui tanto tempore inſultauit agminibus Dei viuentis, ab ipſo iam tempore Nicæni Concilij, vt ſuperius dictum eſt, lues Eccleſiarum, nonniſi ad perditionem hominum comparatus, vbique ſemper & aduerſus bonos omnes atque Fideles inuentus ſceleſtiſſimus, Arij fax ad inflammandas Eccleſias paratiſſima, quam ſanctus ſenex exufflans extinxit. Quæ autem reliquerit poſt ſe ſcriptorum monumenta, S. Hieronymus numerat, cum de eo ſic ait [b]: Arianæ philoſophus factionis ſcripſit regnante Conſtantio in epiſtolam ad Romanos, & in Euangelia & Pſalmos commentarios, & multa alia, quæ a ſuæ partis hominibus ſtudioſiſſime leguntur.] Tanta victoria, tantaq. erecta de Arianorum anteſignano trophæa inſignes alias atque plane diuinas operationes a viro ſanctiſſimo editas magis magiſq. illuſtres reddiderunt & immortales, ſuccedentibus his alijs prioribus haud indignis. *b Hieronym. de ſcript. Eccleſ. in Aſterio.*

C Huius nempe, cum in narrationem incidit monachorum, Ioannes Chryſoſtomus obiter meminit [c] dicens: Scitis vtique & audiuiſtis & vidiſtis etiam nonnulli virum, quem ſum dicturus, Iulianum dico illum admirandum. Hic erat ruſticus, humilis & humili loco natus, & nec externæ quidem eruditionis omnino peritus, ſed non ficta & ſimulata philoſophia repletus. Hoc ingrediente ciuitates (quod quidem raro fiebat) neque oratoribus, neque ſophiſtis, neque vllo alio ingrediente, tantus fiebat concurſus. Quid autem dico? Non nomen eius nunc quoque clarius decantatur, quàm quorumuis Regum?] hæc ipſe. Porro dies natalis ipſius vna cum ceteris clariſſimis Dei amicis adſcriptus indicibus Eccleſiaſticis ab eo tempore cum in Orientali tum etiam Occidentali Eccleſia iugi memoria perſeuerat [d]. *c Chryſoſt. in epiſt. ad Epheſ. c. 6. homil. 21.* CELEBRIS MEMORIA IVLIANI SABAE. *d Martyrolog. Rom. die 14. Ianuary.*

At non vnum tantum Iulianum, alterumve Aphraatem, ſanctiſſimos monachos

D nutrierant his temporibus Syriæ ſolitudines, ſed alios pleroſque his virtute haud impares, de quibus hæc Theodoretus [e]: Erant, inquit, etiam eodem tempore alij vitæ monaſticæ diſciplina valde præſtantes. Nam in ſolitudine Chalcidenſi Auitus, Martianus, Abrahamus, & alij præterea non pauci in corporibus perturbationibus obnoxijs vitam ab omni perturbatione vacuam traduxerunt. In Apamea item Agapetus, Simeon, Paulus, & alij in eo genere vitæ facile primas tulerunt. In ſolitudine porro Zeugmatenſi Publius & Paulus: in Cyreſtenſi quoque vir ab omnibus laudatus Acepſimas ſe concluſit in cellulam, & cum vitæ modum ſexaginta annos continuos tranſegit, neque viſus a quoquam, neque cuiquam locutus. Adde his Zeugmatium virum cum primis admirabilem: qui tametſi luminibus orbatus erat, tamen circuibat ſedulo, tum vt confirmaret oues, tum lupos dimicando profligaret: *e Theod. lib. 4. cap. 26.* CELEBRIORES IN SYRIA MONACHI.

E quam ob cauſam cellula eius monaſtica incenſa fuit; alteram tamen Traianus dux fideliſſimus ei ædificauit, aliaſq. res ad cultum vitæ neceſſarias impertijt. In ſolitudine etiam Antiochena Marianus, Euſebius, Ammianus, Palladius, Simeon, Abrahamus, & alij quoque, qui imaginem Dei, ad cuius ſimilitudinem conditi erant, integram conſeruarunt. Atque tum horum, tum illorum vitam ſcriptis prodidimus. Itemq. mons, qui vrbi illi ampliſſimæ imminet, huiuſmodi floribus pratenſibus pulchre veſtitus eſt: nam in eo cum magna nominis celebritate vixit Petrus Galata, & eius gentilis Aegyptius, quin etiam Romanus, Seuerus, Zeno, Moſes, Malchus, & alij quamplurimi vulgo quidem ignoti, Deo autem penitus perſpecti & cogniti.] hæc Theodoretus de ſanctis Syriæ ſolitudinum monachis, quorum nonnullorum res geſtas ipſe ſcriptis edidit in Philotheo, nempe de Iuliano, & Aphraate, quos diximus, Martiano, Euſebio, Publio, Simeone, Palladio longe alio ab illo Galata, de quo ſuo loco

 dicen-

a Theod. hiſt. SS. Patr. c. 16. & 28. dicendum, Abrahamo, Aceſima: meminit & de magno quodam (ita enim ipſe [a] eum iterum appellat) Marone, necnon de Moſe & Malcho, cuius res geſtas S. Hieronymus proſecutus eſt: qui tantorum virorum fama pellectus, monaſticæ vitæ inſtitutum arripiens, Syriæ potius elegit ſolitudinem, de quo ſuo loco dicemus. Inſtitutam iam de Antiochena Eccleſia perſecutione Valentis exagitata ordine proſequamur orationem. A

b Socrat. lib. 4. cap. 27. c Sozom. lib. 6. cap. 36. 37. Putarunt Socrates [b] atque Sozomenus [c], Valentem Antiochiæ aduerſus Orthodoxos furentem, ad meliorem ſtatum mentis reuocatum eſſe oratione Themiſtij. Ceterum licet Socrates tradat habuiſſe ea de re Themiſtium coram Valente orationem, Sozomenus autem ipſum eo argumento ſcriptum librum eidem dedicaſſe teſtetur: tamen vna eademq. proculdubio ſcriptio fuit; ſed deſideratur ipſa, & multa alia, quæ horum temporum rebus magnam potuiſſent lucem afferre: longe vero diuerſa hæc habenda ab ea coram eodem Valente dicta oratione poſt debellatum Procopium, de qua ſuperius mentio facta eſt. Cum autem is eſſet lugubris ſtatus Orthodoxorum in Oriente, ac præſertim in Syria; audita Magnus Baſilius Antiochenæ Eccleſiæ dira iugiq. afflictatione, eam ſcriptis eſt conſolatus, & ad fidem acceptam a Patribus fideliter cuſtodiendam adhortatus, epiſtola ad ipſam data, quæ ſic ſe habet [d]: B

d Baſil. epiſt. 60. BASILIVS EPISTOLA CONSOLATVR ANTIOCHENOS. Quis dabit mihi alas inſtar colūbæ? et volabo ad vos, expleboq. deſideriū, quo ad dilectionis veſtræ congreſſum aſpiro. Nunc vero non ſolum alis deſtituor, ſed ipſo quoque corpore, quod & longa iamdudum ægrotatione confectum & nunc continuis tribulationibus prorſus attritum eſt. Quis enim vſque adeo animo eſt adamantino, quis ita plane omnis commiſerationis expers & immitis, qui cum audiat, quo modo vndique nos gemitus ac luctus, velut ex triſti quodam choro communi quadam & conſona lamentatione applorante impetat, non condoleat animo, inq. terram præ luctu deflectatur, & immenſis iſtis curis omnino tabefiat? Sed poteſt ſanctus Deus aliquam ab immenſis ac deploratis curis dare relaxationem, & a diuturnis laboribus quamdam largiri reſpirationem. C

VTILITAS TRIBVLATIONIS. Itaque & vos oro, vt eamdem conſolationem amplectamini, ac ſpe conſolationis cum gaudio præſentem tribulationum luctum toleremus. Siue namque peccatorum pœnas damus; valebunt ad hoc flagella, vt poſthac iram Dei, quæ imminebat, auertant. ſiue in certaminibus, quæ pietatis gratia decertamus, per tribulationes corroboramur: iuſtus eſt is, qui nos ad tolerandos agones præmijs inuitat, vt non ſinat nos tentari ſupra id quod ferre poſſumus; ſed pro toleratis iam laboribus patientiæ nobis & ſpei in ipſum coronam reddat. Ne igitur ad decertandos pietatis agones defatigemur; neque per deſperationem, quæ iam decreta ſunt, amittamus. Non enim vno actu fortitudinis, neque modico quodam labore conſtantis animi ſpecimen datur: ſed qui corda noſtra probat, longa nos ac prorogata probatione vult iuſtitiæ coronam adeptos demonſtrare. Dumtaxat conſtans ac fidelis ſeruetur animus noſter, fidei noſtræ in Chriſtum robur cuſtodiatur immotum; & breui ac velociter veniet auxiliator, veniet & non tardabit. Amplectenda enim tribulatio ſuper tribulationem, ſpes ſuper ſpem adhuc modicum, adhuc modicum. Ad iſtum modum alumnos ſuos Spiritus ſanctus futurorum promiſſione recreare nouit: poſt tribulationes enim ſequitur ſpes: quæ vero ſperantur, e vicino ſubſequuntur. Nam etiamſi vniuerſam hominum vitam quis obiecerit: breuiſſimum tamen eſt illius ſpatium, reſpectu infiniti ſæculi, quod in ſpe noſtra reconditum eſt. D E

FIDEM, QVAM CVSTODIANT, INSINVAT. Fidem autem nos neque recentiorem ab alijs conſcriptam acceptamus; neque ipſi mentis noſtræ fœtus alijs obtrudere audemus, ne humana putentur pietatis verba: ſed quæ a ſanctis Patribus edocti ſumus, ea rogantibus nos annunciamus. Eſt itaque Eccleſiæ noſtræ a Patribus adminiſtratæ, etiam a ſanctis Patribus, qui Nicææ conuenere, conſcripta fides: quam etſi arbitramur ore tenus & apud vos in vſu haberi; non tamen detrectabimus, ne deſidiei crimine notemur, ipſa quoque verba litteris annotare. ſunt enim iſta: Credimus in vnum Deum, &c.] ipſum Nicænum ſymbolum Baſilius integrum in eadem deſcribit epiſtola, quod ab ipſis integrum cuſtoditum exoptat.

Quòd autem Eccleſia Antiochena præter afflictionem Valentis Imperatoris alia rurſum inteſtina afflictaretur vexatione, dum Catholicæ fidei profeſſores inter ſe diuiſi, alij Meletio, Paulino alij adhæreſcerent: idem S. Baſilius, quòd non leuioris negotij, ſed ma-

A ſed magni momenti id eſſet opus, ad eam rem conficiendam Magnum Athanaſium lit- BASILIVS OPTAT CONCILIARI INTER SE CATHOLICOS ANTIOCHENOS.
teris ad eum ſcriptis rogat, vt inter vtrãque partem pacis ſequeſter accedat. Sed in illud
primum vehementer incumbit, vt quoniam Orientalis Eccleſia eiectione Epiſcoporum
Catholicorum & ſubrogatione Arianorum iam penitus videretur eſſe collapſa, vnum
tantum doceat supereſſe remediũ, illudq. in eo repoſitũ, ſi ab Occidentalibus Epiſcopis
ſubleuarentur: atque iſtud ipſum vt curet, enixius rogat his verbis [a]: Olim noui & ip- a Baſil. epiſt. 48.
ſe, ſecundum admenſuratam mihi rerum gerendarum cognitionem: vnam ſciebam
acquirendi auxilij viam: quæ res Eccleſijs noſtris cum Occidentalibus Epiſcopis con-
ſpirat & conuenit. Si namque voluerint illi, eumdem zelum, quo contra vnum & al-
terum qui in Occidente diffamabantur, *nempe Auxentium & ſocios*, vſi ſunt, & pro
noſtrarũ partium incolatu ſoliciti demonſtrare: forte fiet aliquid, quod proderit com-
B muniter omnibus. Vnde & qui rerum potiuntur, multitudinis auctoritate permo-
ueantur, & populi quaquauerſum illos ſine contradictione ſequantur.

Quis autem ad iſta perficienda prudentiam tuam excellet? Quis acutius, quid facien-
dum ſit, expendet? Quis ad vtilium energiam efficacior? Quis ad conſiderandam fra-
trum neceſſitatem condolentis affectu magis præditus? Quis vniuerſo Occidenti ho- BASILIVS ATHANASIVM CVPIT AGERE CVM EPISCOPIS OCCIDENTIS.
norabili canicie tua venerabilior?] et paulo poſt: Ad Occidentales Epiſcopos mitte, qui
calamitates, quibus occupamur ac premimur, illis exponant. Inſtrue illos forma nar-
randi, qua vtantur. Eſto Samuel Eccleſijs: particeps eſto afflictionum laborantium po-
pulorum, &c.] ac poſt hæc, res Antiochenæ Eccleſiæ vt ſolicite curet, rogat his verbis:

Antiochenæ ſane Eccleſiæ ſtatus manifeſte a tua pietate pendet, vt alios quidem
ædifices, alios vero compeſcas ac quietos reddas, atque Eccleſiæ vires per vnanimem
C conſenſum reſtituas. Quod enim iuxta eos qui medicorum ſapientiſſimi ſunt, curandi
initium ab illis ſumere debeas, qui periculoſiſſime laborant, nemo eſt qui te melius in-
telligat. Quid autem poterit totius Orbis Eccleſijs, ea quæ apud Antiochiam eſt, le-
talius eſſe? Quam ſi contigerit ad concordiam redire: nihil prohibebit, quo minus vni- BASILIVS ATHANASIO COMMENDAT ECCLESIAM ANTIOCHENAM.
uerſo corpori, tamquam corroboratum caput, ſanitatem ſuppeditet. Re vera autem ſa-
pientia tua & Euangelica ſympathia vrbis illius ægritudines opus habent: quæ non
ab hæreticis ſolum ſciſſa eſt, ſed & ab illis, qui idem ſentire dicuntur, diſcerpitur.
Iſta vero componere, & in vnius corporis armoniam reducere, vere illius eſt, qui &
ſiccis oſſibus, vt ad neruos & carnem iterum reſtituerentur, ineffabili virtute ſua largi-
tus eſt. Magna vero omnino Dominus per ſanctos ſuos operatur, &c.] hæc Baſilius, qui
& in his multus fuit, alijs ſæpe litteris eumdem Athanaſium interpellans pro infeliciſſi-
D mo ſtatu Orientalis Eccleſiæ, ac potiſſimum Antiochenæ, vt complures litteræ ad eum-
dem Athanaſium eodem ferme argumento datæ ſignificant [b]. Quonam modo autem b Baſil epiſt. 49. 50. 51. 52.
ipſe Athanaſius, opem laturus Baſilio & Eccleſiæ Orientali, Petrum Alexandrinæ Eccle-
ſiæ miniſtrum ad ipſum legarit, & de legatione ab eo ad Occidentales miſſa dicemus
anno ſequenti.

Quod rurſum ad Athanaſium ſpectat: etſi (vt dictũ eſt) & ipſe in ſua Eccleſia abſque
vexatione quiete agere permiſſus fuit: Eccleſiæ tamen ſibi ſubiectæ a Præfectis earum
prouinciarum nonnihil vexatæ ſunt; & inter alias Eccleſia Libyæ a quodam Præfecto
Cappadoce, homine moribus deprauato, licet fide Catholico, labefactata eſt:
quem in deteriora prolabentem, nec mores emendare curantem ſanctus Athanaſius PRAEFECTVS LIBYAE AB ATHANASIO EXCOMMVNICATVS.
ſententia excommunicationis perculit; ſcripſitq. ex more publicas litteras, quibus
E ſignificaretur, ne qui excommunicatus ab ipſo eſſet, ab alio vſquam Epiſcopo recipe-
retur. Peruenerunt eædem litteræ in Cappadociam, quo idem reuerſurus erat: quas
cum in primis Baſilius vniuerſæ illius prouinciæ metropolitanus Epiſcopus accepiſſet,
in nefarium hominem æque ac Athanaſius ipſe commotus, eumdem a Fidelium
conſortio penitus declarauit extorrem, deq. his ſic a ſe geſtis eumdem ſanctum
Athanaſium reddidit certiorem, perbreui ad eum eiuſmodi epiſtola ſcripta [c]: c Baſil epiſt. 47.

Incidi in ſanctitatis tuæ litteras, in quibus aduerſus Libyæ Præfectum, virum infa-
mem, ingemuiſti. Deploramus quidem patriam noſtram, quòd talium malorum & BASILIVS RATAM HABET PRAEFECTI EXCOMMVNICATIONEM.
mater eſt ac nutrix. Deploramus vero & Libyam noſtræ proximã, quòd malorum no-
ſtrorum particeps facta, feriniſq. viri huius moribus tradita eſt, qui a pueritia crudeli-
tati pariter & laſciuiæ aſſueuit. Hoc ſcilicet erat, quod ſapienter dixit [d] Eccleſiaſtes:
Væ tibi terra, cuius Rex eſt puer, & cuius principes mane comedunt & in ipſo meridie d Eccleſ. 10.

laſciuiunt

laſciuiunt, poſt alienos thoros pluſquam irrationales beſtiæ inſanientes. Itaque illum quidem flagella manent apud iuſtum Iudicem ad eamdem menſuram commenſurata, iuxta quam ipſe iam antea ſanctos Dei affligere præſumpſit. Innotuit autem id & Eccleſiæ noſtræ ex litteris pietatis tuæ:atque auerſandum & execrabilem illum auerſabuntur omnes, ita vt nec ignis, nec aquæ, nec tecti communionem cum illo ſint habituri: ſiquidem prodeſt, vt violenti iſti tyranni communi & vnanimi iudicio condemnentur. Sufficiet autem ipſi damnationis titulus, & ipſæ ſententiæ, quibus vndique ab omnibus condemnabitur. Neque enim omittemus, quo minus condemnationem iſtam omnibus ipſius & familiaribus & amicis atque adnenis oſtendamus. Quòd ſi vero non ſtatim illum iſtæ reprehenſiones, quemadmodum & Pharaonem, permouebunt: attamen poſtremam aliquando & grauem illi ac triſtem retributionem afferet.] hactenus Baſilius ad Athanaſium: quæ hic deſcripſiſſe voluimus ad excommunicationis cenſuram etiam in prouinciarum Præfectos ab Epiſcopis exerceri ſolitam in Eccleſia inſinuandam. De reliquis autem Baſilij rebus cum Athanaſio geſtis agetur anno ſequenti. A B

POENA EXCOMMVNICATI.

Hoc eodem anno, quo venit Valens Imperator Antiochiam, ipſius tertio Conſulatu, præfecturâ Prætorij Modeſto adminiſtrante, diræ ſunt habitæ quæſtiones de compluribus, qui de vita ipſius Imperatoris conſuluiſſent magos, aruſpices, vel alios, qui malis artibus futura prænoſcere profitebantur; de quibus omnibus Ammianus [a] pluribus agit: cuius quoque aſſertione colligitur, eadem hoc ipſo anno agi cœpta, nimirum cum, vt ait, præfecturam Prætorij Modeſtus adminiſtraret, ad quem eodem munere fungentem extat Valentis reſcriptum ipſo tertium Conſule hoc anno datum [b], necnon [c] aliud aduerſus maleficos (quod ad hanc rem, de qua agitur, pertinet) his verbis: Ceſſet mathematicorum tractatus. Nam ſi quis publice aut priuatim, in die noctuque deprehenſus fuerit in cohibito errore verſari, capitali ſententia feriatur.] C

VALENS EXAGITAT MAGOS DIVINATORES. a Ammian. lib. 29. b l. 6. de tyronib. C. Theod. c l. 8. de malef. C. Theod.

Quinam autem fuerint, qui pertæſi Valentis Imperij, curioſe de futuro ſcrutarentur Imperatore, Sozomenus narrat, cum ait [d]: Eo quidem tempore omnes prope philoſophi Gentiles extincti ſunt:idq. hac de cauſa. Nonnulli eorũ qui alijs in philoſophia præſtare putabantur, incrementum religionis Chriſtianæ ægre admodum ferentes, iniuere conſilium de prænoſcendo, quis eſſet Valenti in Imperio ſucceſſurus. Qua de re cum omnia omnis generis diuinandi genera experti fuiſſent: ad extremum tripodem ligneum e lauro fabricati, inuocationes dæmonum & verba execrabilia pro more ſuo vſurparunt: adeo vt ex coniunctione ſingularum litterarum per tripodis machinam & diuinationem ſignificatarum, futuri nomen extaret Imperatoris. Philoſophi igitur cum Theodorum virum inter ſatellites Imperatoris inſignem illum quidem & illuſtrem, ſed Gentilem, Imperatorem fieri auide expeterent, vtque ordo litterarum vſque ad D, huius nomini conueniret, in fraudem inducti ſunt, dum hac coniectura nixi, Theodorum Imperio potiturum expectarent. Quo illorum conatu indicato, Imperator extra modum ira exardeſcere cœpit, quaſi ſaluti ſuæ inſidias comparaſſent. D

d Sozom. lib. 6. c. 35. PHILOSOPHI AVIDI SCIRE SVCCESSOREM VALENTIS.

Quam ob cauſam tum Theodorus, tum tripodis opifices comprehenſi ſunt, mandatumq. vt ille igni, hi autem gladio necarentur. Pari ratione omnes illuſtriores in toto Imperio philoſophi eadem ipſa de cauſa extincti. Quin etiam cum Imperatoris ira nullo modo comprimi poſſet; etiam in eos qui philoſophi non erant, ſed illorum dumtaxat veſtitu vtebantur, inuidiæ flamma peruaſit: ſic vt qui alias artes profitebantur, neque crocotis, neque pallijs philoſophorum ſe induere vellent, idq. ob periculi metum, ne viderentur ex eorum numero eſſe, qui vaticinia illa & ritus ad tripodem peregiſſent. Iſtam quidem implacabilem Imperatoris itam, atque adeo crudelitatem, addo etiam philoſophorum temerarium facinus, philoſophis indignum & imprudentem conatum a bene ſanis hominibus arbitror merito damnandum. E

THEODORVS EX NOMINE REVS CAPITIS.

Nam cum hac inſciria Valens impulſus animum induxiſſet eum interficere, qui eſſet ſibi in Imperio ſucceſſurus, neque vitæ illorum qui diuinatione ea de re vſi fuiſſent, neque eius de quo diuinaſſent, pepercit; quin etiam, vt ferunt, neque eorum quidem qui tum eodem nómine, ſi modo illuſtres eſſent, appellabantur, vel ſaltem ſimile nomen habebant, cuius primæ litteræ a Th, vſque ad D, eædem eſſent. Porro philoſophorum huc proceſſit amentia, vti crederent in ſua ſitum poteſtate, vt tum Imperatorem e medio tollerent, tum denuo excitarent.] hæc & alia de philoſophorum Gentilium ſtultitia affert Sozomenus: qui ægre ferentes Chriſtianum hominem Romano Imperio

LITTERAE IN SVSPICIONEM ADDVCTAE.

A rio diutius dominari, adhuc mærentes Iulianum cito extinctum, hiſce magiæ præſtigijs de venturo conſulebant Imperatore, auideq. ex elementis illis patefactum nomen Theodori illius acceperunt, vtpote Ethnici hominis, quem tamen moribus probe compoſitum Ammianus deſcribit [a], cum ait: Viſus eſt alijs excellere Theodorus ſecundum inter Notarios adeptus iam gradum: et erat re vera ita, vt opinati ſunt. Namque antiquitus claro genere in Gallijs natus, & liberaliter educatus a primis pueritiæ rudimentis, modeſtia, prudentia, humanitate, gratia, litteris ornatiſſimus ſemper officio locoq. quem retinebat, ſuperior videbatur, altis humilibuſque iuxta acceptus; ſoluſq. pene omnium erat, cuius linguam non infrenem, ſed diſpicientem quæ loqueretur, nullius claudebat periculi metus.] hæc de eo Ammianus, quem Conſtantinopoli accerſitum, vt ait, quæſtionibus Imperator ſubiecit. *a Ammian. lib. 29.*

B Addit ad hæc de reliquis Socrates [b]: Itaque omnes qui erant Theodori, vel Theodoſij, vel Theoduli nomine, vel alijs conſimilibus nominibus appellati, Valens interficit: in quorum numero fuit Theodoſiolus vir nobilis ex genere patricio; qui ab Hiſpania ad Valentem adductus, morte mulctatus eſt. Multi igitur præ metu ipſorum animis iniecto ſua commutauerunt nomina; & quæ parentes illis in lucem editis impoſuerant, tamquam plena periculi denegarunt.] hæc ipſe. his adijciendam putamus, quā S. Ioannes Chryſoſtomus de nece alterius Theodori affert hiſtoriam ſub eodem Valente, eadem, vt putatur, cauſa, periclitantis. Exiſtimari quidem poſſet, hunc vnum eumdemq. eſſe cum illo, cuius Ammianus [c] tragœdiam narrat, niſi quòd ille ab ipſo dictus Gallus, hic vero Siculus nominatur. Ait igitur Chryſoſtomus [d]: *b Socrat. lib. 4. c. 15.* MVLTI EX NOMINE FACTI REI CAPITIS. *c Ammian. lib. 29.* *d Chryſoſt. epiſ. ad viduam iuniorem.*

Reuocabo autem tibi in memoriam Theodorum illum Siculum (fortaſſe audiſti,
C erat enim in primis notus & celebris.) Hic & pulchritudine & magnitudine corporis & auctoritate apud Imperatorem omnibus præſtans, qui ea poterat, quæ interiorum familiarium nemo, proſperam illam fortunam non moderate tulit: ſed inſidiatus Imperatori ac deprehenſus, ipſe quidem valde miſerabiliter obtruncatus eſt: ipſius autem vxor neque educatione, neque genere, neque vlla alia re nobilitati tuæ concedens, omnibus repente rebus ſuis ſpoliata, ac libertate amiſſa, cubicularijs ancillis adnumerata, ac nulla non ancilla miſeriorem ac magis lacrymabilem vitam agere coacta eſt, hoc vno ceteris antecellens, quòd propter incomparabilem calamitatis magnitudinem, lacrymas eorum omnium, qui ipſam aſpicerent, eliciebat. Fertur etiam Artemiſia viro valde claro nupta, quoniam & ille tyrannidem affectauit, in eamdem incidiſſe paupertatem, ac præterea oculis eſſe capta: nam magnitudo ægritudinis & lacrymarum multi-
D tudo lumina extinxit. At nunc quidem hominibus eget, qui deducant, & ad alienas portas adducant, vt hoc modo neceſſarium ſibi victum comparare queat.] iſta Chryſoſtomus adoleſcens Antiochenus ibidem agens, vbi hæc omnia tractabantur. At quod ait dictos clariſſimos viros ob affectatam tyrannidem extinctos eſſe; hæc idcirco, quòd qui eos neci traderent Iudices (vt ex Ammiano colligitur) hanc de damnatione ſingulorum cauſam iuſtam apparentem prætexerent. Subdit idem ibi Chryſoſtomus de ipſius Valentis Imperatoris miſerando interitu, de quo opportunius ſuo loco agendum erit. At Zoſimus quoque, dum de Theodoro agit, affectatum ab eo Imperium tradit, ac malis artibus conquiſitum, licet eum Ammianus excuſet. THEODORI SICVLI CASVS.

Nominat idem Zoſimus celebriores philoſophos tum iuſſu Valentis occidi iuſſos, cum ait [e]: Primus ex nobilibus philoſophis interſectus eſt Maximus, & poſt illū oriun-
E dus e Phrygia Hilarius, qui ambiguum quoddam oraculum clarius fuiſſet interpretatus: ſecundum hunc Simonides, & Patricius Lydus, & Andronicus e Caria: qui omnes ad ſummum doctrinæ faſtigium peruenerant, & potius inuidia, quam iuſto iudicio damnati fuerunt.] hæc Zoſimus: at neutiquam cum his Themiſtius comprehenſus eſt, vtpote vere philoſophus & ab omni magiæ ſtudio procul abhorrens. Porro quod ſpectat ad Maximum illum olim Iuliani in magia magiſtrum, iſta de eo Ammianus [f]: Neque ita multo poſt, Maximus ille philoſophus, vir ingenti nomine doctrinarum, cuius ex vberrimis ſermonibus ad ſcientiam copioſus Iulianus extitit Imperator, oraculi ſupradicti verſus audiſſe inſimulatus, ſeque comperiſſe aſſenſus, ſed reticenda profeſſionis conſideratione non effudiſſe, verum vltro prædixiſſe conſultores ipſos ſupplicijs pœnalibus perituros: Epheſum ad genuinam patriam ductus, ibiq. capite truncatus, ſenſit, docente periculo poſtremo, quæſitoris iniquitatem omnibus eſſe criminibus grauiorem.] QVI PHILOSOPHI OCCIDI IVSSI A VALENTE. *e Zoſim. lib. 4.* *f Ammian. lib. 29.* MAXIMVS PHILOSOPHVS DAMNATVS CAPITE.

ſic ipſe. Fuiſſe autem, qui de Maximo habuit quæſtionem, Feſtum Iudicem, Eunapius A
tradit [a], qui & pluribus eiuſdem Maximi necem proſecutus eſt. Qui igitur eadem
diuinandi arte ſummam apud Iulianum (vt diximus) gratiam fuerat conſecutus,
cum iam illi de eius Imperio eſſet vaticinatus, iuſto Dei iudicio eadem ex cauſa ſibi
vltimum ſupplicium comparauit. hic ergo vaniſſimi hominis finis fuit, quem aliqui
errore ducti nominarunt Tyrium, cum Epheſius dictus fuerit, origine vero Smyrneus,
eiuſq. germani Nymphidianus item Smyrnæ oriundus & Claudianus, quorum Eu-
napius [b] meminit. Porro Maximus ille Tyrius Platonicus, cuius extant conciones, ſub
Commodo vixit, vt de eo teſtatur Suidas. De Maximo autem alio Cynico Ægyptio
ſuo loco dicemus.

a Eunap. in vit. philoſoph.

b Eunap. in vit. philoſoph.

Cum igitur de his Ammianus agit, magnam factam inquiſitionem refert vetitarum
artium codicum, quorum reperiendorum cauſa fuerint cuiuſque ferme domus pene- B
tralia accurate quæſita: eoſdemq. inuentos publice combuſtos tradit, cum ait [c]: De-
inde congeſti innumeri codices, & acerui voluminum multi ſub conſpectu Iudicum
concremati ſunt, ex domibus eruti varijs vt illiciti, ad leniendam cæſorum inuidiam.]
ita Ammianus. Hæc illa plane tempora, quorum meminit Chryſoſtomus [d], cũ inquit:
Ante annos decem capti ſunt nonnulli tyrannidem appetentes, cuius rei vos etiã memi-
niſſe arbitror. Fuit inter eos quidam dignitate ac principatu præditus: qui cum dam-
natus capite ad ſupplicium duceretur, populus motus miſericordia vniuerſus Præto-
rem adijt: et deprecandi communi opera efficere potuir, vt reus ille venia nulla dignus
liberaretur ab ira Imperatoris.] hæc ipſe. fortaſſe hic ille Salluſtius, quem damnatum ca-
pite & liberatũ, vel potius quẽ filiũ Alypij, Ammianus [e] tradit. Tunc plane & illud ac-
cidit, vt complures, ne apud ſe eiuſmodi codices reperirentur, eos igni confeſtim tradi- C
derint, vel in proximum fluentem coniecerint: cuius rei cauſa Ioannes Chryſoſtomus
iam periclitatus eſſet, niſi diuino quodam præſidio (quod ipſe teſtatur) fuiſſet adiutus.
Porro rem geſtam ſic ipſe refert [f]:

LIBRI MAGIAE INQVIRI IVSSI.

c Ammian. lib. 29.

d Chryſoſtom. homil. 1 contra Anomæos.

e Ammian. lib. 29.

f Chryſoſtom. in Acta Apoſt. homil. 38.

Mota eſt olim, me adhuc adoleſcentulo, magna tyrannorum hoſtilitas: militibus
etiam foris extra ciuitatem ad inſidias poſitis, forte fortuito libellos quærebant incan-
tatorios & magicos. Et qui ſcripſerat librum, nondum perfectum in flumen abiece-
rat; & captus, cum poſtularetur ab eo, reddere non poterat, ſed ducebatur per totam
ciuitatem vinctus: et cum ita accuſaretur, dedit pœnam. Tunc ergo ad martyris
ædem proficiſci volens, tranſibam per hortos iuxta flumen cum alio quodam. Ille au-
tem viſo libro, qui in ſuperficie fluebat: primum quidem putabat linteum eſſe: pro-
pior autem factus, agnouit eſſe librum, & deſcendens recepit. Ego autem contemne- D
bam, vt de communi inuento, & ridebam. Sed videamus, inquit, quidnam hoc ſit.
Reuoluit partem paginæ, & inuenit ſcripta magica. Accidit autem eodem tempore,
militem tranſire: qui hoc animaduertens abijt, & timere nos fecit. Quis enim credi-
diſſet, quòd e flumine ſumptum ſuſtuliſſemus; cum omnes tunc, etiam qui non ſuſpecti
eſſent, detinerentur? et abijcere non audebamus, ne videremur: idem erat periculum,
ſi ſcinderemus. Conceſſit igitur Deus, & abiecimus, & poſtea a periculis liberati ſumus.]
hactenus Chryſoſtomus, iſta recolens, tamquam maximum a Deo tunc beneficium
conſecutus, ex quibus cum ceteris leuioris quoque ſuſpicionis reis poſtulatis iudicio
pœnam capitis exoluiſſet, ſi cum libro illo deprehenſus fuiſſet. Agebat autem hoc tem-
pore Chryſoſtomus ſuæ ætatis annum decimum ſextum, ſecundum rationem ſuperius
initam, cum de matre ipſius actum eſt. E

IOANNES CHRYSOSTOMVS IN MAGNO DISCRIMINE POSITVS VITAE LIBERATVR.

In Occidente quoque ab anno ſuperiori diræ agitari cœptæ ſunt quæſtiones ad-
uerſus eiuſmodi delinquentes, qui curioſis per diuinationem ſcientijs operam da-
rent: adeo vt ipſo exordio in Senatorias quoque perſonas exhibitæ fuerint vngulæ,
fidiculæ, & alia pœnarum genera, quæ licet ſeruilibus tantum perſonis ex priſcis
legibus conſueuiſſent admoueri, per Conſtantium [g] tamen odio magiæ (vt dictum eſt)
in quoſque etiam nobiles fuerunt relaxata. Quamobrem (inquit Ammianus [h]) ne tot
malis diſſimulatis, paulatimq. ſerpentibus, aceruí creſcerent ærumnarum; nobilitatis
decreto Legati mittuntur, *Romæ ſcilicet*, Prætextatus ex Vrbi Præfecto, & ex Vicario
Venuſtus, & ex Conſulari Mineruius, oraturi ne delictis ſupplicia ſint grandiora, neve
Senator quiſquam inuſitato & illicito more tormentis exponeretur. Qui cum intro-
miſſi ad conſiſtorium hæc deferrent: negantem Valentinianum ſe id ſtatuiſſe, & ca-

MAGICAE ARTIS REI INQVISITI ETIAM IN OCCIDENTE.

g l. 6. de maleſic. Cod. Theod.

h Ammian. lib. 28.

lumnias

A lumnias perpeti clamitantem, moderate redarguit Quæſtor Eupraxius,&c.] Reſcripſit tunc Valentinianus ad Præfectum Vrbis Olybrium his verbis[a]:

[a] l. 1. de quæſt. Cod. Theod.

Nullus omnino ob fidiculas perferendas, inconſultis ac neſcientibus nobis, vel militiæ auctoramento, vel generis aut dignitatis defenſione nudetur: excepta tamen maieſtatis cauſa, in qua ſola omnibus æqua cognitio eſt. Hi quoque citra conſultationis modum ſubijciantur quæſtioni, qui euidentibus argumentis ſubſcriptiones noſtras finxiſſe prodentur: qua in re ne Palatini quidem nominis aſſumptionem huius eſſe volumus quæſtionis exortem.] hæc, vt dictum eſt, anno ſuperiori. Ceterum eiuſmodi quæſtiones de magis & maleficis agitatæ ſunt vſque ferme ad eiuſdem Imperatoris obitum, prout apparet ex ipſius reſcriptis eadem ex cauſa datis, de quibus anno ſequenti agemus.

B Interea vero Athanaricus Rex Gothorum, memor quæ quantave triennali bello a Valente Chriſtiano Imperatore paſſus eſſet; quod non liceret, pacis ictæ legibus prohibentibus, vel potius quòd haud tantum vitium penes ſe eſſe ſentiret inuadendi Romanum Imperium, Chriſtianos apud ſe agentes ipſe Ethnicus perſequi cœpit, nec deſtitit, quouſque publica expeditione, tranſmiſſo Iſtro, ipſum Valentem aggreſſus eſt. Quod autem ad tempus inchoatæ eiuſmodi perſecutionis ſpectat: iſtud ipſum ſanctus Hieronymus profitetur, qui cum anno ſexto Valentis Imperatoris id factum recenſeat, plane ad hunc ipſum annum ſeptimum referendum eſt: ipſe enim ſequenti anno a creatione Valentis, quo primus abſoluitur annus & ſecundus incipit, eiuſdem Imperatoris annos aggreditur numerare. Hic igitur primus eiuſmodi perſecutionis annus iure ſtatuitur; de qua ita Hieronymus[b]: Athanaricus in Chriſtianos perſecutione commota,

ATHANARICI REGIS GOTHORVM; PERSECVTIO.

C plurimos interficit, & de proprijs ſedibus in Romanum ſolũ expellit.] hæc ipſe. Rurſum vero eamdem perſecutionem cœptam eſſe hoc anno, inde etiam deducitur argumentũ, quòd cum S. Epiphanius teſtetur ſe commentarium illum aduerſus hæreſes ſcribere anno vndecimo Valentiniani atque Valentis Imperatorum, id ipſo exordio libri primi affirmans; rurſumq. cum agit[c] de Audianis hæreticis, tradat monachos Gothos perſecutionem paſſos a Rege Gothorum, iam quatuor ante annos, ex quo illa ſcribebat; hac ratione dicendum eſt, ipſos expulſos e Gothia fuiſſe anno ſeptimo eorumdem Imperatorum. At de monachis illis inferius. Sed & Oroſius[d] de fuga eorum hæc amplius: Athanaricus Rex Gothorum Chriſtianos in gente ſua crudeliſſime perſecutus, plurimos barbarorum ob fidem interfectos ad coronam martyrij ſublimauit. Quorum tamen plurimi ad Romanum ſolum non trepidi velut ad hoſtes, ſed certi quòd ad

[b] Hieronym. in Chronico.

[c] Epiphan. hæreſ. 70.

[d] Oroſ. lib. 7. cap. 7.

D fratres, pro Chriſti confeſſione fugerunt.] ita Oroſius.

Contigit autem hæc perſecutio, antequam ijdem Gothi Arianæ hæreſis labe conſpergerentur; adeo vt qui apud eos paſſi ſunt, Catholici omnes habiti fuerint: quod quidem S. Auguſtinus teſtatur his verbis[e]: Rex Gothorum in ipſa Gothia perſecutus eſt Chriſtianos crudelitate mirabili; cum ibi non eſſent niſi Catholici, quorum plurimi martyrio coronati ſunt: ſicut a quibuſdam fratribus, qui tunc illic pueri fuerant, & ſe vidiſſe incunctanter recordabantur, audiuimus.] huc uſque Auguſtini verba, cui magis aſſentiendum iure quis dixerit rem adeo certa fide teſtatam reddenti, quodq. his temporibus vicinior fuerit, quàm Sozomeno[f] eos hæreſi Ariana labefactatos affirmanti. At rem maximi ponderis, quòd de fide Catholica martyrum ſit controuerſia, accuratius peruestigemus: atque in primis quid de his poſt Socratem[g] ipſe Sozo-

[e] Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 18. cap. 52.

QVI MARTYRIVM SVBIERVNT IN GOTHIA, CATHOLICI ERANT.

[f] Sozom. lib. 6. cap. 37.

[g] Socrat. lib. 4. cap. 27.

E menus habeat, in medium adducamus; omiſſis ijs, quæ de ſede antiqua Gothorum & eorum e limitibus egreſſione ab ipſo deſcripta ſunt, vtpote re omnibus ferme nota, ac multorum ſcriptorum chartis memoriæ commendata.

Quod verò ad perſecutionem, de qua agitur, pertinet: in eo in primis erroris arguitur Sozomenus, dum ait, ante perſecutionem a Gothis motam, conceſſum eſſe ipſis ab Imperatore, agente ad hoc legationem apud eum Vulphila ipſorum Epiſcopo, Thraciam habitare: quod quidem falſum omnino eſſe, Ammiani[h] auctoritate conuincitur; cuius ſententia liquet, Valentem Imperatorem, cum eos prœlio pertentauit, Iſtrum ſemper fluuium pertranſiſſe, quòd ſcilicet illi regiones trans flumen poſitas incolerent. Tranſitus autem eorum in Thraciam poſtea contigit, vt dicemus. Sed audiamus quid ipſe Sozomenus dicat de occaſione concitatæ ab Athanarico in Chriſtianos perſecutionis. ait enim[i]:

SOZOMENVS VNDIQVE CONFVTATVR.

[h] Ammian. lib. 27.

[i] Sozom. lib. 6. cap. 37.

Haud

Haud adeo diu poſt, ſeditione inteſtina inter ipſos Gothos conflata, bipartito diui- A
ATHANARICVS ET PHRITIGERNES. ſos eſſe: atque alteri factioni Athanaricum *, Phritigernem alteri præfuiſſe dicunt. Prœlio igitur inter eos commiſſo, Phritigernem, re male geſta, auxilium à Romanis petiiſſe.
* Athalaricum Quod cum ei Imperator Valens conceſſiſſet; & milites Romanos, qui erant in Thracia, ei ſubſidio venire permiſiſſet; prœlio redintegrato, victoriam conſecutos eſſe, & Athanaricum ſuo exercitu in fugam vertiſſe. Atque quo gratiam Valenti referret, & ſe ei in omnibus rebus amiciſſimum fore confirmaret, ſe eius de fide & religione ſententiæ addixiſſe, perſuaſiſſeque barbaris ſibi ſubiectis, vt eadem ſentirent. At vero non iſtam ſolum cauſam fuiſſe puto, cur vniuerſa Gothorum gens ad hoc tempus vſque Arianis
* Vlphilas adiuncta ſit: ſed quòd Vulphilas * eorum Epiſcopus, licet initio ab Eccleſia Catholica nihil diſſentiret; tamen poſt, regnante Conſtantio, per inſcitiam vna cum Eudoxio & Acacio, vtpote ex Epiſcoporum numero, qui in Concilio Nicæno conuenerant, B
Concilio Conſtantinopoli habito interfuit.] At hic quoque magnopere hallucinatus eſt Sozomenus, dum ait Acacium & Eudoxium Nicæno interfuiſſe Concilio: neuter enim illorum præſens fuit, ſed ipſorum prædeceſſores Antiſtites. Sed pergit ipſe: Qui ſimul vt eo venit, dicitur, cum principes ſectæ Arianæ cum ipſo de religione diſſeruiſſent, eſſentq. polliciti legationem ei apud Imperatorem ex ſententia confectam fore, ſi modo ipſorum opinioni ſe vellet addicere, vel neceſſitate compulſus, vel quòd eamdem de Deo opinionem meliorem iudicaret, communioni Arianorum ſe addixiſſe, & totam ſuam gentem ab Eccleſia Catholica ſeparaſſe.] hæc ipſe.

At quàm hic ſibi aduerſetur auctor, conſidera. Si enim (vt ait) iam a tempore Con-
GOTHI QVANDO FACTI ARIANI EX SENTENTIA SOZOMENI. ſtantij Imperatoris in Concilio illo Conſtãtinopolitano poſt Seleucienſe mox celebrato Vulphilas vna cũ ſuis omnibus Gothis deſciuit a fide Catholica, atque Arianis inhæſit: C
quid interceſſiſſe ait poſtea cum Valente Phritigernis promiſſionem, ſe vna cum ſuis eamdem, quam ipſe Imperator coleret, Arianam perfidiam ſectaturum, quaſi pergratum oblatum munus offerret pro gratiarum actione de impertita ſibi aduerſus Athanaricum ope? Si enim ex eius aſſertione, iam temporibus Conſtantij, Gothi Ariani facti erant: quid vltra Phritigernes ea pollicitaturus erat? Certe quidem vſque in hanc diem Gothos perſeueraſſe Catholicos; eos vero qui ſub Phritigernis ditione erant, ex
a Theod. lib. 4. c. vltimo. conditione icti fœderis cum Valente Imperatore, mutatos in Arianos, teſtatur Oroſius[a], necnon Theodoretus, qui affirmat etiam id factum ſub Valente Imperatore, Eudoxio id ſuadente ipſi Valenti; deceptoſque ab eo tradit Gothos, quòd falſo iactaret, nullam inter vtramque ſectam differentiam interceſſiſſe, ſed verbalem potius inter Catholicos & Arianos controuerſiam illam extitiſſe. ſicque nihil dubij remanet, Gothos antehac D
fuiſſe Catholicos, ſubditos vero Phritigerni hoc anno cum ipſo deuiare cœpiſſe. Sed quid poſt hæc Sozomenus?

Gothi, inquit, ab eo doctore, *nempe Vulphila*, ad pietatem & verũ Dei cultum amplectendũ inſtituti, & per eũ ad manſuetiores mores traducti, in omnibus rebus facile eius
VVLPHILAS EPISCOPVS GOTHORVM INVENTOR LITTERARVM GOTHICARVM. conſilio paruere: pro certo perſuaſi, nihil ab eo vel dici improbe vel fieri, ſed omnia ad vtilitatem eorũm, qui ardenti pietatis ſtudio flagrabant, tranſigi. Quin etiam maximum dedit ſuæ virtutis ſpecimen, infinita pericula pro religione Chriſtiana tum ſubeundo, cum iidem ipſi barbari Gothi, quos diximus, adhuc religionem Gentilium coluerunt.] Sed & hic ſiſte gradum, lector, ne errantem inconſulto ſequens, in eamdem erroris foueam inducaris. His omnibus nihil aliud auctor videtur aſſerere, niſi Vulphilam primum auctorem fuiſſe, qui Gothos ex Gentilibus reddidit Chriſtianos. At res Gotho- E
rum parum compertas habuit, ignorans nimirum iam temporibus Conſtantini Magni Gothos fuiſſe Chriſtianos, ipſorumq. Epiſcopum Theophilum nomine interfuiſſe atque ſubſcripſiſſe Nicæno Magno Concilio, prout index Epiſcoporum eidem ſubſcriptorum ſatis aperte ſignificat. Sed auctor hæc addit:

Primus præterea fuit, qui litteras apud eos inuenerit, litteraſq. ſacras in patrium
SAEVA PERSECVTIO ATHANARICI. ſermonem conuerterit. Quare quòd barbari prope Iſtrum omnino ſectam Arianam ſequebantur, hæc quidem cauſa fuit. Per idem tempus magnus numerus eorum, qui Phritigerni parebant, propter Chriſtum martyrio e medio ſublati ſunt. Nam Athanaricus, cum Vulphilas multos eius ditioni ſubiectos ad religionem Chriſti deduxiſſet, iniquo animo ferens, perinde quaſi auita & patria religio innouata fuiſſet, eorum complures multis ac varijs mulctauit ſupplicijs: quorum pars in iudicium adducta,

cum

A cum viriliter & magno animo fidem Chriſti defendiſſet, interfecta eſt; pars, nulla pro ſe habita ratione, trucidata.

Siquidem fertur, eos quibus huius rei conficiendæ negotium Athanaricus impoſuerat, ſtatuam quamdam in curru collocatam per ſingula Chriſtianorum tabernacula circumduxiſſe, iuſſiſſeq. vt eam adorarent, eiq. hoſtias immolarent. Quod cum facere recuſaſſent Chriſtiani, tabernacula cum ipſis hominibus incendio conſumpſiſſe. Porro aliam cladem hac multo miſerabiliorem eodem tempore quoque accidiſſe accepi. Nam multi tum viri, tum mulieres, quarum aliæ pueros ſecum adduxerant, aliæ infantes recens natos & adhuc ſugentes vbera, violentiæ eorum qui ipſos ad ſacrificandum impellebant, ſuccumbentes, ad tabernaculum eccleſiæ, qui ibi fuit, profugerunt: qui omnes, tabernaculo illo a Gentilibus incenſo, pa-

B riter extincti ſunt. Non longo tempore poſt Gothi ad mutuam fuere inter ipſos concordiam adducti: qui inſolentia elati, Thraces grauibus affecere incommodis.] hæc Sozomenus: cuius ſententia illud affirmari videtur, quotquot apud Athanaricum martyrio vita functi ſunt, quòd eſſent ſubditi Phritigerni iam Ariana labe infecto, vt paulo ante dixit, fuiſſe eoſdem pariter Arianos: ac proinde ipſos eius aſſertione ex errore deducta, ex nece conſecutos eſſe impietatis ſupplicium, non autem adeptos coronam martyrij.

Sed videas nimia quadam oſcitantia, ſicut in alijs nuper confutatis, ita in his auctorem minime ſibi conſtare, ſuiſq. ipſius ſcriptis perualide confutari. Etenim quonam pacto, rogo, Athanaricus Chriſtianos ſubditos Phritigerni, eo modo, vt ait, male affecit, ſi ipſe in prœlio poſteriores retulit & in fugam conuerſus eſt; Phritigernes

C vero vt victor, non ſolum non amiſerit ſibi ſubditos, ſed (quod accidit prœlio vincentibus) aduerſariæ partis homines ſibi ſubiecerit? Cum igitur tum ipſius Sozomeni, tum etiam Socratis aſſertione ſatis liqueat, Arianam fidem in gratiam Valentis illos tantum Gothos amplexatos eſſe, qui Phritigerni ſubditi erant; cumq. & hos nequaquam deueniſſe conſtet in manus Athanarici, qui potius ſuorum nonnullos amiſit: dicere opus eſt, Athanaricum ſibi ſubditos tantum vexare voluiſſe. Quamobrem cum recitata a Sozomeno omni ex parte, vt vidimus, fide corruant; æque deſpicienda ſunt: quæ etſi conſiſterent, præponenda tamen illis eſſet Auguſtini ſententia, vt longe magis probatæ fidei auctoris, id in primis ex Gothorum gentili, qui ea ſpectauit, teſtantis: cum præſertim eidem ſuffragentur antiquæ tabulæ Eccleſiaſticæ tam Græcorum, quàm Latinorum, in quibus æque ac ceteri ſan- ARIANI GOTHI NEQVAQVAM PATI MARTYRIVM POTVERE.

D ctiſſimi martyres, Gothi illi ab Athanarico fidei cauſa occiſi, adſcripti leguntur, publiceq. ſtatis diebus in Eccleſia recitantur, vt Saba atque Nicetas, de quibus ſuo loco dicturi ſumus: perſeueraſſe enim eiuſmodi perſecutionem triennio, ea quæ narranda ſunt inferius declarabunt.

Ad hos alludens Cyrillus [a] Hieroſolymitanus, qui & hoc florebat tempore, ait: Perſæ, Gothi, & omnes gentes teſtantur morientes pro illo, quem corporis oculis non viderunt.] hæc ipſe, haud dubium Catholicos citans fidei reſtes. Scimus & ſanctum Epiphanium, qui (vt diximus) anno quarto poſt indictam a Rege Gothorum perſecutionem Panarium ſuum ſcribebat, cum agit de Audianis hæreticis, præter Gothos illos, quos Audæus in monachos conuertiſſet, ceteros omnes Catholicæ pietatis fuiſſe cultores affirmare; nec quòd Ariani fuerint, vel in ſuſpicionem *a Cyril. Catech. 10.*

E veniſſe viſum eſſe. Sed quid ipſe dicat de Audianis, audiamus: Suſtinuit, inquit [b], ipſe Audæus ſenex exilium, ad Scythiæ partes a Rege relegatus, eo quòd rebelles faceret populos: nam ab Epiſcopis ad Regem delatus eſt. Illic enim annorum tempore (haud ſcio dicere quanto) commoratus eſt, vlterius progreſſus, & ad intima Gothiæ, multos Gothorum in fide inſtruxit. Ab ipſo ſane etiam monaſteria in eadem Gothia facta ſunt, & vitæ conuerſatio inſtituta, virginitaſque, atque exercitatio pietatis non vulgaris. Eſt enim re vera hic ordo in valde admiranda conuerſatione, & omnia in ipſorum monaſterijs recte ſe habent, exceptis his contentionibus tum euariati Paſchatis, tum peculiaris pertinaciæ in exponendo id quod eſt ſecundum imaginem, *nempe Andropomorphitem facere Deum*. Ceterum quod grauiſſimum ac horrendiſſimum eſt, non faciunt preces cum aliquo, etiam ſi probatus *b Epiphan. hæreſ. 70.* AVDIANI EX GOTHIS PLVRES.

videatur, & nihil habeat quod accuſari mereatur, neque ſcortationis reprehenſionem, aut adulterij, aut auaritiæ, ſed quòd talis in Eccleſia conuerſatur. Atque hoc horrendum eſt, quod immutant nomen Chriſtianorum a ſancta Eccleſia impoſitum, quæ non habet addititium nomen, ſed ſolum Chriſti; & quòd Chriſtiani, Audiani vocantur, aſſentiunturq. in conſtitutionem humanæ naturæ, cuius ratio ab ipſis exigitur, etiam ſi vitæ ſincerirate & iuſtitia is ordo ſit ornatus. A

PRAECIPVI AVDIANORVM.

Multi porro & poſt illius obitum fuerunt cum ipſis, & poſt ipſum ordinis ipſius Epiſcopi: Vranius quidem Meſopotamiæ, ſed & e Gothia habuit aliquos, ipſoſq. conſtituit Epiſcopos: fuit & Siluanus, & alij quidam, quorum aliqui a vita deceſſerunt, præſertim Vranius, qui ex medio iſtorum glorioſus erat. Verum poſt obitum horum ipſorum Epiſcoporum Vranij & Siluani, qui ex Gothia originem trahebat, plerique diſſipati ſunt, & valde imminuta eſt horũ congregatio & in partibus Chalcidis ad Antiochiam ſitæ, & in partibus Euphratis. Nam e Gothia plerique fugati ſunt non ſolum ex illis, ſed etiam noſtri illic Chriſtiani, perſecutione magna inſtante ſub Rege Gentili, qui valde malus fuit & Romanis infeſtus, eo quod Romani Reges eſſent Chriſtiani: ita vt tota gens Chriſtianorum ab illis partibus fugata ſit, ne reſtaret radix ſapientiæ, neque planta fidei. At tametſi videantur omnes eſſe fugati, omnino ſunt illic Fideles homines: non enim poſſibile eſt fidei fontem deficere. Multi igitur ipſorum Audianorum, vbi diſceſſerunt a Gothia & noſtris partibus, huc delati cohabitant a tempore hoc annorum quatuor.] hæc Epiphanius, de Arianis nullam penitus habens mentionem, ſed tantum Gothorum Audianorum, & eorum qui Chriſtiani (vt ait) eſſent, nempe Orthodoxæ communionis. B

GOTHORVM APOSTOLVS NICETA.

Ceterum haud poſthac collapſa reperitur illa Gothorum atque aliarum Borealium prouinciarum Eccleſia: quin egregie exculta eſt a ſanctiſſimo viro Niceta eorum Epiſcopo, de quo meminit S. Paulinus; qui cum & ipſe pariter hoc eodem claruerit ſæculo, minime potuit quæ ſcriptis edidit ignorare, dum eiuſdem Nicetæ aduenientis Nolam ad S. Felicem martyrem in patriam reditum ſapphico cecinit carmine, & inter alia hæc habet: C

Te patrem dicit plaga tota Borea,
Ad tuos fatus Scytha mitigatur,
Et ſui diſcors fera te magiſtro
Pectora ponit.
Et Getæ currunt & vterque Dacus, D
Qui colit terræ medio, vel ille
Diuitis multo boue pelleatus
Accola ripæ.
De lupis hoc eſt vitulos creare,
Et boui iunctum palea leonem
Paſcere, & tutis caua viperarum
Pandere paruis.] et paulo poſt:
Orbis in muta regione per te
Barbari diſcunt reſonare Chriſtum
Corde Romano, placidamq. caſti
Viuere pacem.] E

a Hieronymus Quæſt. Hebraic. in Geneſ.
b Hieron. epiſt. 3.
c Extant apud Metaphraſt. die 15. Septemb. & ead die apud Sur. tom. 5.
GOTHI SIGNO CRVCIS PRAEVIO VINCVNT

Porro quod de Getis ait, de Gothis eſſe intelligendum, S. Hieronymus [a] in Quæſtionibus Hebraicis perſuadet, dum tradit omnes eruditos per Getas intellexiſſe Gothos. Meminit alibi idem S. Hieronymus [b] de Gothis ſimul cum alijs Chriſtiana religione philoſophantibus. Quod autem ad Nicetam ſpectat: diuerſus eſſe Niceta Paulini ab illo eiuſdem nominis martyre, qui hac perſecutione durante, tempore tamen Imperij Gratiani, martyrio coronatus eſt, intelligi ex eo poteſt, quòd ea a Paulino conſcripta, poſt Gratiani Imperium contigiſſe videantur. Porro in Actis Nicetæ martyris, de quibus ſuo loco dicendum, dum agirur de bello Phritigernis aduerſus Athanaricum ſuſcepto, hæc [c] leguntur: Phritigernes Thraciæ exercitu accepto, & eo qui ſibi remanſerat, tranſmittit Iſtrum. Itaque ferentes diuinam Chriſti Crucem

A milites præcedentem omnes ſuas copias, prœlio confligunt cum aduerſarijs, & eum qui vicerat facile vincunt: et illius multitudo partim quidem cæditur, partim capitur, cum Athanaricus turpiſſime cum paucis ſuæ vitæ fuga conſuluiſſet.] ita ibi. Ex quibus videas & intelligas, Athanaricum a gente Chriſtiana & ſignis Chriſtianæ religionis ſe ſuperatum indigne ferentem, in Chriſtianos Gothos ſibi ſubiectos odium conuertiſſe, in eosq. furorem conceptum exercuiſſe. Sed iam ad Valentiniani reſcripta vltimo loco anni huius orationem conuertamus.

Hoc ipſo anno, iiſdemq. Conſulibus, Valentinianus Imperator ad Damaſum Romanum Pontificem eiuſmodi reſcriptum[a] dedit, quod in Codice Theodoſiano poſitum his verbis deſcriptum legitur:

a l. 20. de Ep. & cleri. Theod.

Imppp. Valentinianus, Valens, & Gratianus AAA.

B Eccleſiaſtici, aut ex Eccleſiaſticis, vel qui continentium ſe volunt nomine nuncupari, viduarum ac pupillorum domos non adeant: ſed publicis exterminentur iudicijs, ſi poſthac eos affines earum vel propinqui putauerint deferendos. Cenſemus etiam, vt memorati nihil de eius mulieris, cui ſe priuatim ſub prætextu religionis adiunxerint, liberalitate quacumque, vel extremo iudicio poſſint adipiſci. Et omne in tantum inefficax ſit, quod alicui eorum ab his fuerit derelictum, vt nec per ſubiectam perſonam valeant aliquid vel donatione vel teſtamento percipere. Quin etiam ſi forte poſt admonitionem legis noſtræ aliquid iiſdem eæ feminæ vel donatione vel extremo iudicio putauerint relinquendum, id fiſcus vſurpet. Ceterum ſi earum qui voluntate percipiunt, ad quarum ſucceſſionem vel bona iure ciuili, vel edicti beneficijs adiuuantur, capiant vt propinqui. Lecta in eccleſijs Romæ III. Kal. Augu-

LEGE VALENTINIANI (?) HIBITA AVARITIA CLERICORVM ET MONACHORVM.

C ſti Valentiniano & Valente III. AA. Coſſ.]

At quoniam de lege noua & parum æqua atque a Chriſtiano Imperatore ſancita agitur, de ea accuratius diſquirendum, & in primis de cauſa eius ferendæ, qua permotus Valentinianus Imperator hæc ipſa ſtatuerit. Putas ne eadem peccata in Eccleſia deſiiſſe, quæ etiam ipſis Apoſtolorum temporibus, iiſdem licet ex aduerſo clamantibus, prauorum Chriſtianorum ſtudio in caſtra Fidelium irrepſerunt? An non ſumus memores, verſatos inter eos, qui ex Euangelio conficerent mercaturam, quæſtum (quod ait Paulus[b]) exiſtimantes eſſe pietatem? An non de his eſt illa eiuſdem Apoſtoli querela ad Titum[c] ſcribentis, qui turpis lucri gratia circuirent, atque domos ſubuerterent; quiq. (quod Timotheum[d] admonet, vt hos vitet) ſpeciem habentes pietatis, penetrarent domos, captiuaſq. ducerent mulieres oneratas peccatis? Et ſane non vnum tantum

CAVSA SANCIENDAE LEGIS.

b 1. Tim. 6.
c Tit. 1.
d 2. Tim. 3.

D vel alterum id genus homines reperire erat in Eccleſia illa Apoſtolorum manu plantata; ſed adeo abundanter eiuſmodi mali frutices excreuere, vt cum non valuerint eorumdem Apoſtolorum falce ſuccidi, eo anguſtiæ inter alios ipſum Paulum redegerint, vt manibus potius victum quæreret, quàm a Fidelibus aliquid accipiendo, ex eorum numero eſſe videri poſſet: cum alioqui victum ſibi neceſſarium iure ex Euangelio accipere potuiſſet: nam ſic ipſe ad Corinthios[e]: Non vſi ſumus hac poteſtate; ſed omnia ſuſtinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Chriſti.] At quanto putas pretio Paulus redemiſſet, ſi quod non Eccleſiaſtica diſciplina compeſcere poſſet, non coercerent Apoſtolicæ minæ atque cenſuræ, hoc Pauli ipſius perſuaſione ſæcularis iudicij ſeueritas ſuſtuliſſet; amputaſſetq. penitus infeſtos ſegetibus vepres gladius poteſtatis, quos Apoſtolica ſecuris ſuccidere minime valuiſſet? Duos plane gladios Ec-

e 1. Corinth. 9.

E cleſiæ vſui inſeruire, eoſdemq. ſub Petri iure contineri, ſua ſententia Dominus comprobauit[f].

f Luc. 22.

In quàm autem denſam latamq. ſiluam excreuiſſe oportuit in Eccleſia eiuſmodi ſpinas ſe inuicem complectentes, ex eo ſaltem intueri licet. Etenim ſi Apoſtolorum temporibus ager ille Dominicus, ſub Apoſtolorum cultu, inter tot Gentilium ac Iudæorum perſecutiones, hiſce tamen prauis germinibus refertus erat: quid factum putandum tempore pacis Eccleſiæ, ſub Chriſtianis Imperatoribus, & in ea potiſſimum Vrbe, in quam e toto Orbe diuitiæ tamquam in mare flumina confluxiſſent? Vt non mireris, ſi Ammianus[g] dicat, adeo ditatam Romanam Eccleſiam oblationibus matronarum. Sed huiuſcemodi nundinationis hoc tempore Romæ exerceri ſolitæ, ex ſancto Hieronymo qui aderat, petita hic afferamus

g Ammian. lib. 27

CLERICORVM ET MONACHORVM EXCRESCENS CVPIDITAS COERCENDA.

feramus exempla de turpi clericorum quorumdam aſſentatione, qua aucuparentur A
munera feminarum: Clerici, inquit [a], ipſi, quos & magiſterio eſſe oportuerat & ti-
mori, oſculantur capita matronarum, & extenta manu, vt benedicere eos putes velle, ſi
neſcias, pretia accipiunt ſalutandi. Illæ interim, quæ ſacerdotes ſuo viderint indigere
præſidio, eriguntur in ſuperbiam; & quia maritorum expertæ dominatum, viduita-
tis præferunt libertatem.] et poſt multa: Quidam in hoc omne ſtudium vitamq. po-
ſuerunt, vt matronarum nomina, domos, moreſque cognoſcant: ex quibus vnum, qui
huius artis eſt princeps, breuiter ſtrictimque deſcribam: quo facilius magiſtro cognito,
diſcipulos recognoſcas. Cum Sole feſtinus exurgit, ſalutandi ei ordo diſponitur, via-
rum compendia requiruntur, & pene vſque ad cubicula dormientium ſenex importu-
nus ingreditur. ſi puluillum viderit, ſi mantile elegans, ſi aliquid domeſticæ ſupelle-
ctilis; laudat, miratur, attrectat; & ſe his indigere conquerens, non tam impetrat, B
quàm extorquet: quæ ſingulæ metuunt veredariũ Vrbis offendere, &c.] fortaſſe hic ille
Sophronius, de quo idẽ paulo ſuperius: Talem olim Antymum, talem nuper Sophro-
nium Roma congemuit: qui poſtquam nobilium introierunt domos, & deceperunt [b]
mulierculas oneratas peccatis, ſemper diſcentes & numquam ad ſcientiam veritatis
peruenientes, triſtitiam ſimulant, & quaſi longa ieiunia furtiuis noctium cibis protra-
hunt.] at hi monachorum nomine vagabantur.

[a] Hieron. epiſt. ad Euſtoch. 22.

[b] 2 Timoth 3.

Sed quid ad Heliodorum? audi [c]: Alij nummum addant nummo, & in marſupium
ſuffocantes, matronarum opes venentur obſequijs: ſint ditiores monachi, quàm fuerant
ſæculares: poſſideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete diabolo non habue-
rant: et ſuſpiret eos Eccleſia diuites, quos tenuit mundus ante mendicos, &c.] et ad Ne-
potianum, quanto ſtudio ſolerent eiuſmodi perſonas aſſectari, & quouis miniſterio au- C
cupari ſenum hereditates, hæc habet [d]: Audio, inquit, præterea in ſenes & anus abſque
liberis quorumdam turpe ſeruitium. Ipſi apponunt matulam, obſident lectum: puru-
lentiam ſtomachi & flegmata pulmonis manu propria ſuſcipiunt: pauent ad introi-
tum medici; trementibuſq. labijs, an commodius habeant, ſciſcitantur: et ſi paulum
ſenex vegetior fuerit, periclitantur: ſimulataq. lætitia, mens intrinſecus auara torque-
tur: timent enim ne perdant miniſterium, & viuacem ſenem Mathuſalem annis com-
parant. O quanta apud Deum merces, ſi in præſenti pretium non ſperarent! quantis
ſudoribus hereditas caſſa expetitur! minori pretio margarita Chriſti emi poterat.]
hucuſque Hieronymus. At dices: Cur hæc refoſſa, ac in vnum collecta, omnibus ſpe-
ctanda in Annalibus ponis, perpetuo obruenda ſilentio, quorum cauſa ipſe ſanctus Hie-
ronymus complures in ſe ſtudia clericorum armauit? Vt ex his, lector, intelligas ſan- D
ciendæ ab Imperatore legis occaſionem; meq. (quod ingenui ſcriptoris eſt) veri aman-
tis hiſtorici probe ſcias explere numeros, nec in gratiam hominum, vitia reticendo,
laudare virtutes.

[c] Hieron. epiſ. 1.

TVRPITVDO SORDIDORVM CLERICORVM.

[d] Hieron. epiſ. 2.

At quàm appoſite eiuſdem ſanctionis editæ Hieronymus in epiſtola ad Nepotia-
num [e] meminit, ex his accipe: Pudet dicere: Sacerdotes idolorum, mimi, & aurigæ,
& ſcorta hereditates capiunt: ſolis clericis ac monachis hoc lege prohibetur: et
prohibetur non a perſecutoribus, ſed a Principibus Chriſtianis] nempe Valentinia-
no, Valente, & Gratiano Imperatoribus, quorum nomina in ſanctionis inſcriptio-
ne legebantur. et ſubdit: Nec de lege conqueror, ſed doleo, cur meruerimus hanc
legem. Cauterium bonum eſt: ſed quo mihi vulnus, vt indigeam cauterio? Pro-
uida ſeueraq. legis cautio: et tamen nec ſic refrenatur auaritia. Per fidei com- E
miſſa legibus illudimus; & quaſi maiora ſint Imperatorum ſcita, quàm Chriſti,
leges timemus & Euangelia contemnimus. Sit heres, ſed mater filiorum, id eſt gre-
gis ſui Eccleſia, quæ illos genuit, nutriuit, & pauit: quid nos inſerimus inter ma-
trem & liberos?] ex his videas Hieronymum eidem alludere ſanctioni, qua qui-
dem nequaquam prohibentur Eccleſiæ hereditates accipere vel legata, vel quid hu-
iuſmodi, ſed Eccleſiaſticæ perſonæ, ſiue clerici ſiue monachi, qui continentium
nomine honeſtabantur: vt plane intelligas hoſce nebulones priuatim aucupantes he-
reditates, tamquam arpias quaſdam inhiantes matronarũ diuitijs, & impuris moribus
cuncta fœdantes proſcribere ab Vrbe ſtuduiſſe ipſos Imperatores. nã & de eiſdem mox
ſubdit: Gloria Epiſcopi eſt pauperũ inopiæ prouidere: ignominia ſacerdotis eſt proprijs

[e] Hieron. epiſ. 2.

AVARITIA LEGE COERCENDA SAECVLARI, CONTEMPTVI HABITA LEGE DIVINA.

A ſtudere diuitijs] et de alijs in ſua perſona, vt minus verborum flagra læſos cruentent:
Natus in paupere domo & in tugurio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientē
ſaturare ventrem poteram, nunc ſimilam & mella faſtidio: noui & genera & nomi-
na piſcium: in quo littore concha lecta ſit, calleo: ſaporibus auium diſcerno prouin-
cias, &c.] hæc de helluonibus illis aliorum diuitijs inhiantibus, quos Imperatorum
lex ſancita coercuit.

Meminit eiuſdem quoque legis Ambroſius, dum ad Valentinianum iuniorem ſcri-
bens ſic ait[a]: Nobis etiam priuatæ ſucceſſionis emolumenta recentibus legibus dene-
gantur, & nemo conqueritur. Non enim putamus iniuriam, quia diſpendia non do-
lemus.] et paulo inferius: Scribuntur teſtamenta templorum miniſtris, nullus exci-
pitur profanus, nullus vltimæ conditionis, nullus prodigus verecundiæ: ſoli ex
B omnibus clerico commune ius clauditur, a quo ſolo pro omnibus votum commune
ſuſcipitur, officium commune defertur, nulla legata vel grauium viduarum, nulla
donatio. Et vbi in moribus culpa non deprehenditur, tamen officio mulcta præſcri-
bitur. Quod ſacerdotibus phani legauerit Chriſtiana vidua, valet: quod miniſtris
Dei, non valet. Quod ego, non vt querar, ſed vt ſciant quid non querar, comprehen-
di: malo enim vos pecunia minores eſſe, quàm gratia. Sed referunt ea, quæ vel donata,
vel relicta ſunt Eccleſiæ, non eſſe temerata.] hæc Ambroſius, cum agit aduerſus Sym-
machū poſtulantem ſacerdotibus atque virginibus Veſtalibus emolumenta reſtituen-
da eſſe: cum alioqui idem S. Ambroſius æque ac S. Hieronymus alibi damnet cleri-
cos ex pietate quæſtum captantes, his verbis[b]: Si enim non contentus ſtipendijs fuerit,
quæ de altario, Domino iubente, conſequitur, ſed exercet mercimonium, interceſſio-
C nes vendit, viduarum munera libenter amplectitur: hic negotiator magis poteſt videri,
quàm clericus. Nam licet dicere poſſumus, nemo nos inuaſoris arguit violentiæ, nul-
lus accuſat: quaſi non interdum maiorem prædam a viduis blandimenta eliciant,
quàm tormenta. Non intereſt apud Deum, vtrum vi, an circumuentione quis res alie-
nas occupet, dummodo quoquo pacto teneat alienum.]

[a] Ambroſ. epiſt. 31.

LEX PROBROSA ECCLESIASTICIS PERSONIS.

[b] Ambroſ. ſerm. 7.

Quòd autem tum Hieronymus tum Ambroſius eodem ferme tempore æque inue-
hantur in clericos bonis viduarum anhelantes; quòdq. Damaſus, ad quem Imperato-
rum reſcriptum datum eſt, illud in eccleſijs Vrbis legi voluerit, cum tamen id mini-
me reperiatur ab iiſdem Auguſtis fuiſſe præceptum, nec exemplum vllum præceſſe-
rit, vt Imperatoriæ ſanctiones in eccleſijs legerentur, ſed affigerentur illæ in Albo Præ-
toris: equidem veriſimile eſt; ipſo Damaſo id agente, ab iiſdem Imperatoribus eiuſ-
D modi fuiſſe editam ſanctionem aduerſus diuinorum decretorum contemptores, ad de-
moliendam clericorum & monachorū eiuſmodi quæſtuariam ac ſordidam officinam:
vt qui contemnerent ſancta Euangelij præcepta, & pro nihilo ducerent ſacros Conci-
liorum canones, ipſorumq. Romanorum Pontificum decreta quælibet deriderent, ſic
ſaltem iidem procaces ab ipſo Imperatore Valentiniano compeſcerentur, quem con-
ſtat in ceteris iura Eccleſiaſtica ſarta tecta ſeruari voluiſſe: nam de eo S. Ambro-
ſius[c] ad ipſius filium Valentinianum iuniorem: Nec quiſquam, inquit, contumacem
vocare me debet, cum hoc aſſeram, quod Auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolum
ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit: in cauſa fidei, vel Eccleſiaſtici ali-
cuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſimilis.] quòd
ſcilicet iura & cauſas, reſq. omnes Eccleſiaſticas voluerit ab Eccleſiaſticis pertractari,
E vt aliàs de his ſuperius pluribus dictum eſt.

CONSENSV DAMASI PP. LEX ILLA SANCITA PVTATVR.

[c] Ambroſ. epiſt. 32.

Ceterum quòd in hoc argumento verſamur, vt de legibus parū æquis a Valentinia-
no Imperatore promulgatis agamus: de ea haud diſſimulandum eſſe putamus, qua So-
crates ait ipſum ſanciuiſſe, vt quicumque vellet, duas poſſet vxores habere. At res magni
momenti haud perfunctorie tractanda videtur; ſed accurate de eius veritate diſquirere,
operæpretiū exiſtimamus. Verum quoniam eiuſmodi aſſertionis vnus Socrates primus
habetur auctor: hic verba ſingula ab eo deſcripta reddemus[d]. Iuſtina, inquit, orbata
patre Præfecto prouinciæ Piceni ſub Conſtantio, virgo permanſit. Poſtea tempore
progrediente, Seueræ Imperatoris Valentiniani coniugi nota eſſe cœpit, crebroq. cum
illa venit in colloquium. Poſtquam vero creuit inter eas conſuetudo & familiaritas,
iiſdem balneis pariter lauabant. Idcirco Seuera, vbi Iuſtinam in balneis lotam vidiſſet,
virginis pulchritudine mire capiebatur: cœpitq. de ea apud Imperatorem verba face-

[d] Socrat. lib. 4. cap. 26.

VALENTINIANI LEX DE DVABVS DVCENDIS VXORIBVS.

re: Iuſti filiam virginem eſſe pulchritudine admodum admirabili: ſeq. licet eſſet mulier, eius forma adeo venuſta vehementer oblectari. Imperator vxoris verba mente interiori recondens, conſilium de Iuſtina in vxorem ducenda inijt, Seuera de qua Gratianum, quem paulo ante Imperatorem declarauerat, ſuſcepit, neuti quam repudiata. Quare legem tulit, vt cuique volenti liceret duas vxores habere legitimas, eamq. in ſingulis ciuitatibus diuulgauit. Lege itaque diuulgata, ipſe Iuſtinam duxit vxorem, ex qua Valentinianum iuniorem, & tres filias, Iuſtam, & Gratam, & Gallam procreauit: quarũ duæ vitam in virginitate traduxerunt, Galla autem poſtea Theodoſio Magno in matrimonium collocata fuit, ex qua Placidia filia ei nata eſt.] hucuſque Socrates. A

At conuincitur ex pluribus, apertiſſimis men dacijs anilem vel ab eo concinnatam eſſe fabellam, vel potius ipſum ab aliquo e triuio acceptum vt verum, conſcripſiſſe commentum. Vnde, quæſo, Socrati, Iuſtinam fuiſſe virginem, cum eam Valentinianus accepit in coniugem, quam conſtat vxorem fuiſſe Magnentij tyranni? teſtatur id quidem B

a Zoſim. lib. 4. inter huius temporis ſcriptores Zoſimus [a]: qui certe quo non prerio redemiſſet, vt in Chriſtianum Imperatorem proxime ſuccedentem poſt Iulianũ, quem in odium Chri-

REFELLITVR FALSA OPINIO DE LEGE LATA. ſtianæ religionis adeo celebrat, potuiſſet tantum facinus exprobrare? Et quid dicemus de Ammiano æque Gentili, & in Chriſtianos Principes (vt vidimus) parũ æquo, qui tamẽ nihil adeo celebrat in Valentiniano atq. commendat, ac caſtitatẽ? ſed eius verba red-

b Ammian. lib. 30. damus [b]: Omni pudicitiæ cultu domi caſtus & foris, nullo contagio conſcientiæ violatus obſcœnæ, nihil inceſtum: hancq. ob cauſam tamquam retinaculis petulantiam refrenauit aulæ regalis, &c.] hæc ad hem vitæ ipſius Ammianus. Appello nunc rectum eruditorum omniũ ſanumq. iudicium: Potuiſſent ne hæc de Chriſtiano Principe a ſcriptoribus in Chriſtianam religionem infenſis adeo prædicari, ſi Valentinianus fuiſſet pu- C

c Salluſtius de bell. Iugurt. blica illa obſcœnitate pollutus, quam ſcimus a Romanarum rerum hiſtoricis [c] in barba-

d Sueton. in C. Iul. c. 52. ris eſſe deriſam, & in Romano [d] Imperatore id tentante magnopere improbatam?

At quomodo non magis ijdem ſcriptores Ethnici pudendum ſcelus voce præconis in vnaquaque ciuitate Romani Imperij proclamatum fuiſſent inuectiuis grauiſſimis inſectati? cum non ſolum id minime feciſſe reperiantur; ſed contra potius virtutem illam domi foriſq. lucentem, perſpicuam conſpicuamq. omnibus factam, nulla valentem offundi caligine, caſtitatem tanti Principis tanto præconio efferant, quanto ſciam nec antea nec poſtea quemquã eo nomine ab eis eſſe laudatũ: cũ alioqui ſi talia perpetraſſet, turpior videri potuiſſet Commodo & Heliogabalo, qui licet impuriſſimi, numquam tamen huiuſmodi facinus pertentaſſent: Et quidẽ honeſtiores illo Valerianus & Gallienus

e l. 18. C. ad leg. Iul. de adult. Imperatores [e], qui ſuis legibus duas ſimul habentes vxores notarũt infamia: Quin & Valentiniano puriores ac iuſtiores dicendi Diocletianus & Maximianus Auguſti, qui hæc D

f l. 2. C. de inceſt. nupt. reſcripſiſſe reperiuntur ad Sebaſtianũ [f]: Neminem, qui ſub ditione ſit Romani nominis, binas vxores habere poſſe, vulgo paret: cum etiam in edicto Prætoris huiuſmodi viri infamia notati ſint. Quam rem competens Iudex inultam eſſe non patiatur.] hæc ipſi.

At quantũ re vera execrabilis fuerit Chriſtianis Principibus eiuſmodi polygamia, docuit Theodoſius Imperator, qui poſt Valentinianũ cũ Gratiano regnauit: nam eiuſmo-

g l. 7. C. de Iudæis. di ſcelus ſic perſecutus eſt, vt correxerit in externis [g]: prohibuit enim Iudæos duas ſimul habere vxores: quod multo magis emendaſſet in Chriſtianis, ſi talibus inueniſſet ſordibus inquinatos: quorum innumera tunc plane multitudo fuiſſet, ſi, quod vult Socrates, Imperator lata per Orbem lege, carnis immunditijs laxaſſet habenas, immo & nefandæ licentiæ iuſto prætextu viam apetuiſſet. Sed & quem tunc oportuiſſet concitatum eſſe per vniuerſum Romanum Imperium rumulrum, cum abrogata turpi lege a ſucceſſoribus Imperatoribus, quæ ſecundo loco ductæ erant vxores, dimittendæ fuiſſent? cum tamen nulla de his vel leuis memoria habeatur, quòd ſcilicet hæc omnia falſo eſſent aſſerta. E

Sed & quonã modo, quæſo, res toto Romano Imperio diffamata, nonniſi vni, qui poſt hæc tempora vixit, innotuit Socrati? ex eo enim ceteri deſcripſere, Paulus Diaconus, Zonaras, qui vno eodemq. tempore duas Valentinianũ tradunt habuiſſe vxores, atque Nicephorus, & ſi qui alij, qui inconſulte nimis præuium ducem cæcum ſecuti ſunt. Non hæc Hieronymus, Oroſius, non Seuerus, & alij plures Latini, qui his tẽporibus claruere ſcriptores, huius ætatis euenta ſcribentes: neque penes Græcos Sozomenus, vel Theodoretus, qui eiuſdem Imperatoris res geſtas proſecuti ſunt; qui de his ne verbum quidem

A vel nutum minimum edidere. Plus ſane quàm millies neceſſitas poposciſſet, huius ſæ-
culi Latinos Eccleſiaſticos tractatores eiuſmodi a Valentiniano editæ legis meminiſſe,
Hieronymum, Ambroſium, & Auguſtinum, cum eos de polygamia frequenter diſpu-
tare contigerit, & illud Pauli ad Timotheum [a] ſæpe ſæpius reciprocare: Vnius vxoris [a] 1. Tim. 3.
viru] ſi aliquando edita illa fuiſſet cuius quidem apud eos nec vel leuis mentio reperi-
tur: cum alioqui penes Hieronymū [b], Valentinianū ipſum vt auſterum nimis vindicem [b] Hieron. epiſt. 49.
violatæ caſtitatis videas in crimen adduci, dum agit de muliere ſepties icta. Sed & Am-
mianus [c] fidē facit ſub eius Imperio complures virgines & nuptas adulterij Romæ eſſe [c] Ammian. lib. 28.
damnatas. At ſi ceſſatent hæc omnia: illud vnum ſatis ad eiuſmodi explodendum
commentum. Paſſurus ne fuiſſet Damaſus Papa, laturive id reliqui Catholicæ com-
munionis Epiſcopi, a Chriſtiano Imperatore promulgari legem, qua ſolueretur pe-
B nitus Chriſtianæ diſciplinæ cenſura, atque hæreſis ſanciretur? Quorum cauſa obniten-
dum erat omnibus, vt generalibus coactis Concilijs, aduerſaria decreta ederentur, le-
garenturq. Epiſcopi, qui velut Ioannes Herodem, redarguerent Imperatorem. At de
his ne leuis quidem tumuſculus: cū alioqui, ſi vera fuiſſent, totus commouendus fuiſſet
Catholicus orbis. Ceſſet igitur de infami lege ſuſpicio, & de duarum ſimul vxorum
coniugio ſileat falſo aſſerta calumnia, atque euaneſcat in auras qui ſumma leuitate con-
cinnatus & ab aliquibus acceptus eſt error. Duxit quidem Iuſtinam, ſed poſt Seue-
ræ prioris vxoris obitum, cuius nulla poſtea mentio prorſus habetur.

Quod rurſum ad eiuſdem Valentiniani reſcripta hoc eodem anno data ſpectare
videtur: laude plane dignum extitit illud, quo ijs qui Romam ſe conferrent libera-
les diſciplinas addiſcendi cauſa, conſuluit, eorumq. vitæ moribus optime proſpe-
C ctum voluit. Eſt autem huiuſmodi ad Olybrium iterum Vrbanam præfecturam
gerentem [d]: [d] l. 1. de ſtud. liber. Vrb. Rom. C. Theod.

Quicumque ad Vrbem diſcendi cupiditate veniunt: primitus ad magiſtrum cen-
ſus prouincialium Iudicum, a quibus copia eſt danda veniendi, eiuſmodi litteras pro- ROMANAE
ferant, vt oppida hominum & natales & merita expreſſa teneantur. Deinde, vt in SCHOLAE LE-
primo ſtatim profiteantur introitu, quibus potiſſimum ſtudijs operam nauare pro- GE VALENTI-
ponant. Tertio, vt hoſpitia eorum ſolicite cenſualium norit officium, quo ei rei im- NIANI OPTI-
pertiant curam, quam ſe aſſeruerint expetiſſe. Iidem immineant cenſuales, vt ſin- ME INSTITV-
guli eorum tales ſe in conuentibus præbeant, quales eſſe debent, qui turpem inhone- TAE.
ſtamq. famam & conſociationes, quas proximas putamus eſſe criminibus, æſtiment
fugiendas: neve ſpectacula frequentius adeant, aut appetant vulgo intempeſtiua
D conuiuia. Quin etiam tribuimus poteſtatem, vt ſi quis de his non ita in Vrbe ſe geſ-
ſerit, quemadmodum liberalium rerum dignitas poſcat: publice verberibus affectus,
ſtatimq. nauigio ſuperpoſitus abijciatur Vrbe, domumq. redeat. His ſane, qui ſe-
dulo operam profeſſionibus nauant, vſque ad vigeſimum ſuæ ætatis annum Romæ
liceat commorari. Poſt id vero tempus qui neglexerit ſponte remeare, ſolicitu-
dine Præfecturæ etiam impurius ad patriam reuertatur. Verum ne hæc perfuncto-
rie fortaſſe curentur: præcelſa ſinceritas tua officium cenſuale commoneat, vt per
ſingulos menſes, qui vel vnde veniant, quive ſint, pro ratione temporis ad Africam
vel ad ceteras prouincias remittendi, Breuibus comprehendat: his dumtaxat exceptis,
qui corporatorum ſunt oneribus adiuncti. Similes autem Breues etiam ad ſcrinia man-
ſuetudinis noſtræ annis ſingulis dirigantur: quo meritis ſingulorum, inſtitutionibuſq.
E compertis, vtrum quandoque nobis ſint neceſſarij, iudicemus. Dat. IIII. Id. Mart. Treu.
Valentiniano & Valente III. AA. Coſſ.]

Ad huius plane legis decreta ſpectat, quod S. Auguſtinus de ſe ipſo in ſuis Con-
feſſionibus ait [e]: Non ideo Romam pergere volui, quòd maiores quæſtus, maiorq. [e] Auguſt. Confeſſ. lib. 5. c. 8.
mihi dignitas ab amicis qui hoc ſuadebant, promittebantur (quamquam & iſta duce- AVGVSTINVS
bant animum tunc meum) ſed illa erat tunc cauſa maxima & pene ſola, quòd au- CVR SE RO-
diebam quietius ibi ſtudere adoleſcentes, & ordinatiore diſciplinæ coertione ſedari, MAM CONTV-
ne in eius ſcholam, quo magiſtro non vtuntur, paſſim & proterue irruant, nec eos LIT AD DO-
admitti omnino, niſi ille permiſerit. Contra apud Carthaginem fœda eſt & in- CENDVM.
temperans licentia ſcholaſticorum. Irrumpunt impudenter, & prope furioſa fron-
te perturbant ordinem, quem quiſque diſcipulis ad proficiendum inſtituerit. Mul-
ta iniurioſa faciunt mira hebetudine, & punienda legibus, niſi conſuetudo patrona
ſit, hoc

ſit, hoc miſeriores eos oſtendens, quo iam, quaſi liceat, faciunt, quod per ruam æternam legem numquam licebit, & impune ſe facere arbitrantur, cum ipſa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora quàm faciunt.] hæc Auguſtinus: ex cuius quoque ſententia atque aliorum, & illud probe prudenterq. ſtatuiſſe. viſus eſt Imperator, vt in eiſdem ſcientijs addiſcendis operam Romæ nauantes adoleſcentes neququam poſt annum ætatis vigeſimum diutiùs ibidem agere ſinerentur; ne ſcilicet iam liberiores otio torpeſcentes vrbanis irretirentur illecebris. Magno ſane bene ante inſtitutæ vitæ diſcrimine adoleſcentes deſides Romæ morari; illud Paulini huius quoque temporis viri ordinis Senatorij, poſtea vero Nolani Epiſcopi ſanctitate clariſſimi admonet, cum ad Licentium olim Romæ ab Auguſtino [a] imbuto rhetoricis facultatibus ita verſibus ſcribit: A

[a] Apud Auguſt. epiſt. 36.

ROMA INCAVTIS IVVENIBVS DAMNOSA.

Nunc te ſollicitat varijs maleſuada figuris B
Heu validos etiam ſternere Roma potens.
Sed tibi, nate precor, ſemper Pater Auguſtinus
Occurſet cunctas Vrbis ad illecebras.
Illum tanta inter fragilis diſcrimina vitæ
Aſpiciens, & habens pectore, tutus eris.] iſta Paulinus in epiſtolâ ad Romanianū.

ROMAM QVALEM QVIS VVLT, TALEM HABET.

Et quidem quod ad hæc ſpectat (ex eo quòd in hæc incidimus) illa de Roma mea ſententia eſt, vt qualem quis eam velit, talem inueniat, inſtarq. ſit feraciſſimi agri, qui quodcumque ſuſcipit ſemen, illud multiplicato reddit fœnore: adeo vt iniuſta plane & inuidioſa appareat eſſe multorum querela quamuis occaſionem captantium de Romana Eccleſia & de ipſa Vrbe quaſi omnium vitiorum altrice obtrectandi; cum fortaſſe Romæ verſati, nullum penitus de viris ſpectata probitate atque litteris egregie excultis, quibus illa abundat, neque de locis delectum habentes, in quas ſemel incidere cloacas, in iiſdem merſi, loco impudenter adſcribant, quod ſuæ ipſorum vecordiæ in primis fuerat tribuendum. Mihi certe de Vrbe illud liceat haud ingrato fateri, quod de Athenis Gregorius Nazianzenus affirmat; nimirum Roma ipſa etſi aliquibus fortaſſe pernicioſa fuerit, mihi certe gemmea, omnique ex parte beata atque proficua ſemper extitit, vtpote quæ me plenæ pubertatis adoleſcentulum vagum & infrenem excipiens, mox ſub Chriſti iugo redactum alumnum quem ſuſcepit, edomuit, ſedula magiſtra morum exiſtens ac litterarum: vt plane intelligam, quòd minus in vtriſque profecerim facultatibus, mihi cedere culpæ, non Vrbi. At de his hactenus. Iam quæ anni huius ſunt reliqua proſequamur. C

Eodem quoque anno pro virginibus, viduis, & pupillis Valentinianus legem ſanxit, qua eos a cenſu plebis exemit: ſic enim de his reſcripſit ad Viuentium Præfectum Prætorio [b] Galliarum: Nulla vidua, nemo pupillus ex vtroque ſexu, donec eos ingrediatur annos, qui iam tutoribus, curatoribus, vel publicis non egeant, exactionem plebis agnoſcat. Simili deuotione habeantur immunes & ſi quæ ſe ſacræ legis obſequio perpetuo dedicarunt, *nempe moniales*. Dat. III. Kal. Aprilis, Treueris, Valentiniano & Valente. III. AA. Coſſ.] D

[b] 4. de cenſib. C. Theod.

QVIBVS CAPITATIONIS CENSVS RELAXATVR.

Hoc ipſo anno a S. Hieronymo baſilicæ Apoſtolorum Conſtantinopoli dedicatio facta ponitur in Chronico, anno nimirum eorumdem Impp. ſeptimo, niſi magis placeat reijcere in annum ſequentem, habita ratione eiuſdem ordinis numerandi annos (quod attigimus) dictorum Imperatorum.

E

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS
371.	5.	8.

VRSICINI SCHISMATICI IN GALLIAS RELEGATIO.

ANNVS aduenit Domini trecenteſimus ſeptuageſimus primus, Conſulibus Gratiano ſecundum atque Anicio Petronio Probo: Quo, Vrſicino ſchiſmatico iam (vt dictum eſt) ſæpe damnato, ſæpeque veniam conſecuto, cum tandem ob eius in ſcelere pertinaciam Valentinianus Auguſtus in Gallijs eum iuſſiſſet exulare; eidem exilij indulgentiam impartiens Imperator, de eo ab exilio relaxando reſcriptum dedit ad Ampelium Vrbis Præfectum: hoc namque anno Ampelium ipſum Vrbanam præfecturam geſſiſſe ſub Conſulatu ſecundo Gratiani cum Probo, eiuſdem Valenti-

niani

A niani reſcriptum [a] ad eumdem Ampelium datum, & alia plura quæ habes in margi-
ne [b] notata ſignificant. Ad Ampelium igitur Præfectum Vrbis de Vrſicini indulgen-
tia idem Valentinianus cum alijs Auguſtis ita reſcripſit [c]:

Valentinianus, Valens, & Gratianus A A A Ampelio P. V.

Iure manſuetudinis noſtræ ſenſibus vel diuinitus datum eſt, vel tranquillitate na-
turæ, ne cum delinquentium facinore legum ſeueritate certemus, ac ſpe emendationis
futuræ mitiorem eſſe velimus correctionis iniuriam, quam prouocat meritum noſtrum,
Ampeli pater cariſſime Auguſtorum. Dudum Vrſicini inquietudine prouocati,
fauentes concordiæ populi Chriſtiani, quieti etiam Vrbis ſacratiſsimæ prouidentes,
vno interim loco, intra Gallias dumtaxat, perturbatorem tranquillitatis publicæ ſta-
tueramus iure cohiberi, ſcilicet ne applicatione morum late diſſenſionis incommodum
B ſpargeretur. Verum naturæ noſtræ manſuetudine leuigati, ita memorato abſceden-
di copiam dedimus, ne ad Vrbem Romam, vel certe ſuburbicarias regiones pedem
inferat, neque nequitiæ ſuæ contagionem conetur infundere.

a l. 3. de denunciatione Cod Theod.
b l. 2. de natur. fil. Cod. Theod. l. 2. de Curſ. pub. Cod Theod. l. 2. de equis curul. C. Theod. l. 10. de maleſ. Cod Theod. l. 21. de Epiſc. & cleric. Cod. Theod.

RESCRIPTVM INDVLGENTIAE AD AMPELIVM.

c Ex Cod. Vat. epiſt. Rom. Pont.

Id etiam de ceteris erroris ſui conſortibus, Gaudentio videlicet, Vrſo, Rufo, Au-
xanone, Auxanio, Adiedo, & Ruffino ſancimus: vt quos nequitiæ ſimilitudo com-
plectitur, eoſdem etiam conditio emendationis aſtringat. Quòd ſi quiſpiam ex me-
moratis ſacrilega intentione ſtatum manſuetudinis noſtræ tranſgrediendum putaue-
rit: non iam vt Chriſtianus, ſed vt legum ac religionis ratione ſecluſus, ſeueritatem pu-
blicæ animaduerſionis agnoſcat. De hac autem eadē obſeruantia ad Maximinū Vica-
rium Vrbis Romæ dediſſe nos conducibilem iuſsionem, etiam cenſuræ tuæ volumus
innoteſcere. Quocirca memoratorum perſonas ab his qui Reipublicæ noſtræ præſi-
C dent, procliuior ſtaturis executio deferatur: maiorque ſit eorum moderatio, quàm
qualitatem morum ſuorum ad multorum ſæcula ſenſerint pertinere.] hucuſque ad
Ampelium. Ad Maximinum autem ſic:

Ijdem A A A. Maximino Vicario Vrbis Romæ.

RESCRIPTVM EIVSDEM AD MAXIMINVM.

Eſt iſtud diuinitus inſtitutum manſuetudinis noſtræ, vt etſi morum emendatio
in hominum vita ſufficiat, numquam tamen ab indulgendi ſtudio & voluntate ceſſe-
mus; mitioremque eſſe cupiamus correctionis iniuriam, quàm prouocant merita de-
linquentium. Ex quo oritur, vt Vrſicino, quem propter quietem populi Chriſtiani, &
debitam religioni ac legibus diſciplinam, vno interim loco morari intra Gallias iuſſe-
ramus, diſcedendi copiam fecerimus ſub ea conditione, ne vagandi arbitrium præbere-
mus, neve ad Vrbem Romam, vel regiones ſuburbicarias valeat commanere. Qui ſi
D ingrata pertinacia ſtatutum manſuetudinis noſtræ egrediendum putauerit: eumdem
non iam vt Chriſtianum, quippe quem a communione religionis mentis inquietudo
diſterminat, ſed vt hominem factioſum, perturbatoremque publicæ tranquillitatis,
legum & religionis inimicum iuris ſeueritas perſequatur, Maximine cariſſime ac
iucundiſsime.

Sinceritas igitur tua, iuſsionis noſtræ ſerie debita veneratione probata, ſingularum
vrbium atque regionum, quibus temporarie præeſt, primores atque incolas propria
ſcriptione conueniat, quatenus ſciant ita memorato egrediendi terminos circumſcri-
ptos vna cum inquietudinis ſuæ erroris conſortibus Gaudentio, Vrſo, Rufo, Auxano-
ne, Auxanio, necnon Ruffino licentiam præbitam, vt ab interdictis locis inceſſum
intelligant abſtinendum. Sic enim manſuetudinis noſtræ indulgentiam temperamus,
E ne occaſione præſtita, vicinitate inquietorum, ad aliquam forſitan vociferationem
religioſi populi ſtudia prouocemus.] hæc ad Maximinum. Excepimus ambo hæc
reſcripta ex citato ſuperius codice Vaticano: et licet eiuſdem argumenti eiſdem ferme
verbis concepta ſint, venerandæ tamen antiqnitatis ergo ad verbum voluimus de-
ſcripſiſſe. Et quamuis careant die ac Conſule, quos fortaſſe imperitus librarius puta-
uit eſſe ſuperfluos: tamen ex certa huius anni Ampelij præfectura, hoc eodem anno
data eſſe, ſatis apparet.

At quid poſt hæc proſcripti ſemel atque iterum legibus Eccleſiaſticis atque Impe-
ratorijs perfidi in incertum vagantes, erranteſq. & in errorem ducentes ſchiſmatici?
Nihil ſane, dum vixit Valentinianus, reperimus innouaſſe: eo autem vita functo, &
Valentiniano iuniore cum Gratiano imperante, iterum maiores mouiſſe turbas, & ex-
citaſſe tumultus, reſcripta dictorum Principum, quæ ſuo loco deſcripturi ſumus, ape-
rient.

SCHISMATICI AD TEMPVS TANTVM QVIEVERE.

rient. Quod vero pertinet ad nominatos in reſcriptis ſocios Vrſicini, Marcellinus presbyter recenſet Lupum quendã & Amantiũ, additq. omnes tunc diaconos Vrſicinum ſectatos eſſe; quos, id enixius poſtulante plebe, ſequenti anno, decimooctauo Kalend. Octobris reſtitutos fuiſſe tradit. At Vrſicini aſſeclas vna cum eo non ſemel, ſed ſæpius pulſos eſſe, recitata Valentiniani reſcripta docent. A

Hoc eodem anno ad eumdem Ampelium præfecturam Vrbanam agentem, ſub iiſdem Conſulibus, datum eſt ab iiſdem Auguſtis reſcriptum aduerſus Senatores maleficij accuſatos [a]. Eſt apud Ammianum [b] mentio de iiſdem Ampelio Præfecto & Maximino Vicario ſimul iudicantibus, & de Senatoribus maleficiorum inſimulatis ſeueras quæſtiones exercentibus. Accidit namque, vt quidam ex Senatoribus, qui in gratiam Imperatorum potius quàm ex animi ſui ſententia religionem Chriſtianam amplexi fuerant, haud ita digne vt par erat, eam colerent, ſed priſtinis idololatriæ vſibus adhuc tenerentur impliciti, atque aruſpicinæ ad diuinationẽ, aliiſq. dæmonum inuocationibus eſſent intenti: quos ſeueritas Imperatoris inuigilans Maximino omnium Iudicum crudeliſſimo (vt Ammianus ait) puniendos tradidit. Sed & S. Hieronymus in Chronico hoc anno octauo Valentiniani Imperatoris hæc habet: Maximinus Præfectus annonæ, maleficos ab Imperatore inueſtigare iuſſus, plurimos Romæ nobilium occidit.] At de his Ammianus pluribus, noſq. aliàs ſupra attigimus. B

a l. 10. de maleſic. Cod Theod. b Ammian. lib. 28.

SENATORES MAGICIS INTENTI DIRE VEXATI.

Quod autem ad rerum Orientalis Eccleſiæ deploratiſſimum ſtatum pertinet: maximis vndique fluctibus agitatam fuiſſe liquet; adeo vt illud Propheticum [c] lugubre tunc occinere licuiſſet: Niſi Dominus exercituum reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrhæ ſimiles fuiſſemus] nempe penitus deleti atque conſumpti. Diuina enim factum eſt prouidentia, vt poſt tot rantaq. naufragia Orientalium Eccleſiarum, liberi relinquerentur duo illi Magni, qui videbantur eſſe columnæ, Athanaſius, inquam, atque Baſilius: quorum labores his temporibus pro Dei Eccleſia toleratos narrare quiſnam vmquam pro dignitate ſufficiet? Nos autem perpauca quædam ex ipſorum ſcriptis elicita, e quibus reliqua poſſint intelligi, quæ temporum deleuit obliuio, in medium adducemus. Ac in primis in memoriam reuocanda, quæ de S. Baſilio iteratis litteris ab Athanaſio auxilium implorante ſuperius dicta ſunt. Interpellatus itaque a Baſilio Athanaſius pro Eccleſia Antiochena, aliiſq. aliarum Eccleſiarum ærumnis, miſit Petrum Eccleſiæ Alexandrinæ clericum (quem puto illum qui ei in ſede Alexandrina ſucceſſit Epiſcopus) vt luſtraret Eccleſias, eiſdemq. pene proſtratis, quas valeret ſuppetias ferret. De eiuſmodi enim Petri legatione ab Athanaſio miſſa meminit ipſe Baſilius ad eumdem Athanaſium ſic ſcribens [d]: C D

c Iſai. 1.

ATHANASII AC BASILII LABORES PRO ECCLESIA.

d Baſil. epiſt. 52.

Quam de dignitate tua iam olim concepimus opinionem, ipſam ſemper ipſe temporis progreſſus corroborat, immo & adauget acceſſionibus eorum, quæ per partes contigerunt. Quoniam aliorum quamplurimis ſatis habetur, ſi ſibi ipſi quiſque circumſpiciat: at tibi iſtud haud ſatisfacit; ſed tantam geris omnium Eccleſiarum curam, quantam eius quæ tibi peculiariter a Domino noſtro credita eſt: ita vt nullo non tempore de ſacris diſſeras, admoneas, ſcribas, frequenterq. mittas aliquos, qui vndelibet, quid optimum ſit, admoneant. Et iam quoque e ſacro cleri tui cœtu miſſum venerandiſſimum fratrem Petrum multo cum gaudio excepimus, bonumq. peregrinationis ipſius laborem probauimus, quem iuxta dignitatis tuæ mandata executum ſe eſſe oſtendit, conciliatis quæ erant contraria, ac coniunctis quæ erant diuulſa.] hactenus de legatione Petri Orientis Eccleſiis admodum proficua atque opportuna Baſilius. E

PETRI ALEXANDRINI AD ORIENTALES ECCLESIAS AB ATHANASIO LEGATIO.

Ceterum etſi magno fuerit adiumento eiuſmodi ab Athanaſio in Orientem miſſa legatio: tamen quòd immenſæ cladi maximæq. ruinæ impares vires Athanaſii viſæ eſſent, requiri neceſſario videbatur Pontificis omnium maximi, nempe Epiſcopi Romani ſubſidium, a quo dirigerentur Legati in Orientem, qui nutantia roborarent, proſtrata erigerent, atque collapſa penitus ædificarent. Quod quidem licet ipſe Baſilius gene alibus ad Occidentales datis litteris anno ſuperiore (vt diximus) curauiſſet, miſſo in Occidentem Dorotheo presbytero vna cum Probo Sanctiſſimo pro ceteris Orientis Orthodoxis Epiſcopis eadem legatione fungente: tamen id etiam per Athanaſium agi rogat; eaque de cauſa Dorotheum alium nomine, Antiochenæ Eccleſiæ diaconum, ad ipſum mittit; & quid agere debeat, iiſdem litteris admonet, cum hæc ſubdit

DE LEGATIONE MITTENDA AD OCCIDENTALES.

A ſubdit [a]: Vnde & nos ad rerum iſtarum ſtudium nonnihil conferre cum voluiſſemus, accommodatiſſimum rebus iſtis initium fore arbitrati ſumus, ſi veluti ad omnium noſtrum verticem, ad tuam integritatem refugiamus, teque & conſultore & rerum gerendarum duce ac principe vtamur. Hac de cauſa & fratrem noſtrum Dorotheum eius Eccleſiæ, quæ ſub colendiſſimo Epiſcopo Meletio eſt, diaconum bono circa rectam fidem zelo vſum, cupientemq. & ipſam Eccleſiarum videre pacem, ad pietatem tuam remiſi, vt conſilijs tuis obſequentem (quæ in illo & tempore, & rerum experientia, & quòd ſpiritu conſilij reliquos excellis, certiora reddere poteſt) ita rebus agendis ac proſequendis admoueas: quem abſque dubio ſuſcipies, oculiſque pacificis aſpicies, confortans ipſum precum tuarum auxilio, inſtituenſq. in litteris: immo & quibuſdam illic tuorum ſtudioſis adiunctum ad propoſitum duces.] hæc ipſe de legatione Dorothei diaconi. quibus ſubdit: B

[a] Baſil. epiſt. 52.

Viſum eſt autem mihi conſentaneum, vt ſcribatur Epiſcopo Romæ, vt quæ hic geruntur conſideret, detque conſilium. Et quoniam difficile eſt, vt communi ac Synodico decreto aliqui illinc mittantur: ipſe ſua auctoritate in iſta cauſa vſus, viros eligat ad ferendas quidem itineris moleſtias idoneos, verum iuxta ad hoc quoque accommodatos, vt manſuetudine & facilitate ingenij eos qui diſtorti & obliqui apud nos ſunt, corrigant, apte ac diſpenſatorie ſermonem attemperantes; omniaq. ſecum habentes, quæ Arimini ad neceſſariam ſolutionem geſtorum illic facta ſunt. Et hoc nemine ſciente, abſque ſtrepitu tacite per mare ad eos qui hic ſunt vadant: ne qui pacis ſunt inimici, aduentum ipſorum perſentiſcant. Quæritur autem & hoc a nonnullis illic, quod & nobis videtur neceſſarium: vt Marcelli hæreſim illi, cum venerint, tamquam malam ac nociuam & a ſana fide alienam exterminent. Quoniam ad hunc C vſque diem in omnibus quas ſcribunt litteris, peſſime audientem quidem Arium ſurſum ac deorſum verſantes anathematizare atque ex Eccleſijs exterminare non ceſſant: Marcellum vero, qui ex diametro reſpondentem Ario impietatem attulit, atque contra eamdem Vnigeniti diuinitatiſq. eſſentiam impie egit, Verbiq. appellationem male vſurpauit, ne ſemel quidem accuſare videntur: qui Verbum quidem Vnigenitum vocari tradit ratione miniſterij ac diſpenſationis, & quatenus in tempore natus, prodijt: ceterum ad eum vnde egreſſus erat, reuerſum, nec ante egreſſum fuiſſe, nec poſt regreſſum ſubſiſtere. Et huius quidem experimentum ac demonſtrationem reconditi apud me iniquæ illius ſyngraphæ libri continent.

QVAE PETENDA ESSENT A ROMANO PONTIFICE.

Attamen iſtum nequaquam reprobare viſi ſunt, & per hæc culpandi veniunt, vt D qui ab initio illum per ignorantiam veritatis in Eccleſiaſticam etiam communionem receperint. Igitur & illius decenter fieri mentionem, præſentia negotia expoſcunt. Itaque ne occaſionem habeant, qui occaſionem quærunt, ex eo quod ſanctitati tuæ coniunguntur qui fide ſani ſunt, manifeſtandi ſunt omnibus qui ad veram fidem claudicant: et vt poſthac agnoſcamus conſentientes, & non perinde atque in nocturna pugna inter amicos & inimicos ſine diſcrimine verſemur. Tantum adhortare, vt mox cum prima quaque nauigatione prædictus diaconus mittatur: vt ſequenti anno fieri queant, quorum & ipſe videlicet curam habes: et cum qui mittendi ſunt, volente Deo aduenerint, non inferant Eccleſijs ſchiſmata, ſed magis idem ſentientes, quouis modo ad vnitatem pertrahant, etiam ſi quoſdam inuenerint qui peculiaria quædam diſſidij inter ſe argumenta præferant; ne populum Orthodoxum a præpoſitis ſuis ſeparent, E inq. multas partes diuidant. Curandum eſt enim, vt paci poſthabeantur omnia, & cum primis Antiochenæ Eccleſiæ medeatur; ne in illa ſincera pars imbecillis facta, perſonarum reſpectu ſcindatur. Tu vero tandem hæc omnia magis ipſe quàm nos curabis: quandoquidem (quod & auxiliante Deo precor) intelligis omnes tibi, qui Eccleſiarum ſtatum concernunt, permittere & commendare.] hactenus Baſilius de legatione Romam mittenda, & Roma poſtea ad Orientalem Eccleſiam deleganda.

Ceterum quod ſpectat ad cauſam Eccleſiæ Antiochenæ ſchiſmate afflictatæ Meletij atque Paulini, de quibus pluribus dictum eſt: Baſilium aduerſus Paulinum ſtuduiſſe Meletio, aliæ ipſius ad eumdem datæ litteræ per ipſum Dorotheum diaconum ſatis oſtendunt; quæ ſunt huiuſmodi [b]: Mihi quidem ſuperioribus ad dignitatem tuam litteris ſufficere videbatur, ſi tantum oſtenderem, quòd populi ſanctæ Antiochenæ Eccleſiæ circa fidem robur ad vnam oporteat concordiam & vnitatem conciliari, vt

BASILIVS TVETVR CAVSAM MELETII CONTRA PAVLINVM.

[b] Baſil. epiſt. 50.

declaretur

declaretur quòd pientiſſimo Epiſcopo Meletio opus ſit, quæ iam in plures partes A
diſſecta ſunt coadunare.] quot enim illic ſectæ, tot etiam Epiſcopi eiſdem præfecti erant, nempe Arianis Euzoius, Apollinariſtis Vitalis, Meletius vero atque Paulinus Catholicis ſchiſmate inter ſe diuiſis: quos in vnum conciliandos eſſe Meletio, Baſilius eidem fauens exiſtimauit: qui vt in ſuam ſententiam Athanaſium quoque traheret, hæc de eodem Meletio ſubdit:

Quoniam vero ipſe hic dilectus ſyndiaconus noſter Dorotheus dilucidiorem de rebus iſtis ſibi memoriam quæſiuit: neceſſario ſubſcripſimus, quoniam & in vniuerſo Orienti per preces id agitur, & nobis qui quouis modo illi coniuncti ſumus, vt deſiderabilem hunc virum Eccleſia videat adhærentem Domino, & fide irreprehenſibilem & vita: cui & reliqui nulla ratione comparati queant: & vt vniuerſo (vt ita dicam) Eccleſiæ corpori ipſe præſit: reliquæ vero ſunt tamquam deſectæ particulæ. igitur vndique & neceſſarium pariter eſt & frugiferum iſti viro, vt reliqui, perinde atque magnis fluuijs minores, concilientur.] hæc Baſilius, commendans Athanaſij in fide Catholica tuenda ſtudium & vigilantiam; quibus vt in vniuerſa Eccleſia recta fides firma perſtaret, neruis omnibus contendebat, non quidem quòd vniuerſalis Eccleſiæ idem Athanaſius Epiſcopum ageret, quem ad tantam rem auxilio indiguiſſe Romani Pontificis, tum ſuperioribus litteris, tum alijs poſtea datis apertiſſime declarauit. B

Idemq. Baſilius ad Meletium ipſum ſcribens, de eadem Dorothei diaconi ad Romanum Pontificem legatione reddidit eum certiorem his verbis[a]:

a Baſil. epiſt. 57.

MELETIVS SCRIBIT LITTERAS AD OCCIDENTALES.

Decretum eſt, vt hic ipſe frater noſter Dorotheus ſyndiaconus Romamque proficiſcatur, & permoueat quoſdam ex Italia, vt nos inuiſant: idque per mare, quo eos effugiant, a quibus poſſent impediri. Intellexi enim, eos qui apud rerum dominos potentes ſunt, nihil neque velle illis, neque poſſe de cauſa eiectorum ſuggerere, ſed hoc lucro deputare, ſi nihil in Eccleſijs peius geri videatur. Igitur ſi & prudentiæ tuæ conſilium noſtrum vtile viſum fuerit: dignabere & epiſtolas formare, & monita dare, de quibus oporteat ipſum narrare, & ad quos, & quando, vt fidem habeant litteræ & auctoritatem, comprehendentes ſimul non admodum conſentientes, etiam ſi non adſint.] hæc ad Meletium Baſilius. Qui etiam antea egerat de his cum ſanctiſſimo illo confeſſore Euſebio Samoſateno; cuius quoque conſilio illud decretum eſſet, vt litteræ ad Occidentalem Eccleſiam mittendæ a ſe ſcriberentur, ſubſcriberentur vero ab alijs Epiſcopis Orthodoxis: ſignificat enim hæc omnia Baſilius, ad eumdem Meletium ita ſcribens[b]: Litteras accepi a pientiſſimo Euſebio Epiſcopo, quibus mandatur, vt Occidentalibus iterum de quibuſdam rebus Eccleſiaſticis ſcribatur. Et voluit quidem, vt a nobis ſcribatur epiſtola, ab omnibus vero conſentientibus ſubſcribatur. Quoniam igitur non inueni quo modo de quibus ille præcepit vt ſcriberem, commentarium pietati tuæ miſi, &c.] extant ipſæ litteræ a Meletio quidem ſcriptæ, vtpote primario totius Orientis Antiſtite, ſubſcriptæ vero ab alijs Orthodoxis Epiſcopis, quas direxerunt per Sabinum in Occidentem, qui vna cum Dorotheo Baſilij Legato profectus eſt. C D

b Baſil. epiſt. 58.

Porro in dictis Meletij & collegarum Orthodoxorum litteris, ſicut nonniſi Meletij, Euſebij, & Baſilij nomina ſunt expreſſa, reliqua vero breuitatis cauſa prætermiſſa eſſe in inſcriptione videntur: ita & nomen Romani Pontificis deſideratur, ad quem primo directas fuiſſe Romam, quæ dicta ſunt nuper, ſatis oſtendunt: ſic enim ſe habent[c]:

c Baſil. epiſt. 69.

Italis, & Gallis, Deo dilectiſſimis ac ſanctiſſimis fratribus & coadiutoribus in Italia & Gallia vnanimis & concordibus Epiſcopis, Meletius, Euſebius, Baſilius in Domino ſalutem. E

EPISTOLA MELETII ET ALIORVM ORTHODOXORVM AD OCCIDENTALES.

Sæpe etiam ſuſpirium ex alto cordis editum, ſolatium aliquod animis indoleſcentibus affert, atque lacrymæ erumpenres afflictionis copiam diſcutiunt. Nobis autem, quòd affectus noſtros vobis aperimus, non tantum ſolatij experimur, quantum gemitus & lacrymæ exhibent. Verum quædam nos ſpes etiam melior fouet. Nam forſan ſi vobis ea quæ moleſta ſunt, nunciemus, incitabimus vos ad noſtrum auxilium, quod iamdudum a vobis pro Orientalibus Eccleſijs expectauimus, ſed nondum ſumus aſſecuti, Deo plane noſtra gubernante ſecundum inuiſibilia eius iudicia, qui nos longiori tempore his infeſtari tentationibus voluit. Non enim ignoratis noſtra negotia, fratres honote præcipuo digni, vt quæ extremi Orbis fines auditu perceperint: neque omnino alienos ab affectu fratrum vnanimum vos autumo, cum ſitis diſcipuli Apoſtoli

A ſtoli,docentis perfectionem legis eſſe proximi dilectionem. Sed verum quod diximus, iuſtum Dei iudicium impetum veſtrum cohibuit,qui pro peccatis æquam afflictionem inſtituerit.

Arqui nunc vos adhortamur, vt veritatis zelo incumbatis, & noſtrum condolentiæ, vbi didiceritis etiam quæ antehac vos latuerunt, a pio fratre noſtro Sabino coadiutore; qui vobis poterit etiam quæ in epiſtolis non comprehenſa ſunt, commemorare: per quem, inquam, virum adhortamur vos,vt viſcera miſerationis induatis,omniq. depoſita ſegnitie, dilectionis ſtudium recipiatis; neque viæ longitudinem, neque domus negotia,neque aliud quid humanum cauſemini. Neque enim vna Eccleſia,neque duæ vel tres in grauem hanc tempeſtatem illapſæ periclitantur: ſed a finibus Illyrici ad Thebaidem vſque hæreſeos malũ depaſcitur: cuius praua ſemina prius quidem auſpicatus

MISERANDVS STATVS ORIENTALIS ECCLESIAE.

B Arius ſparſit; radicitus autem fixa a multis in medio viris impietatem ſtudioſe colentibus, nunc pernicioſos fructus generarunt. Euerſæ ſunt pietatis doctrinæ, confuſa ſolutaq. pietatis vincula: dominandi libido eorum qui non timent Dominum, præfecturas inuaſit,& ex propatulo præmium impietatis præfectura propoſita eſt. Qui in grauiorem blaſphemiam relapſus eſt, is in populi Epiſcopatum præ alijs eligitur.

Perijt grauitas Pontificum, paſtores cum ſcientia gregem Domini reliquerunt, dum Præfecti diſtributiones pauperum in proprios vſus donaq. ſemper inſumant. Canonum exacta obſeruatio peſſum iuit: multa peccandi libertas patet. Nam qui fauore humano ad præfecturam deuenerunt, eodem ipſo fauoris gratiam implent. Iuſtum iudicium perijt: quiſque cordis ſui deſiderio ambulat: malitia immodica, populi immorigeri. Præfecti non libere loquuntur: nam qui per homines poteſtatem acquiſiuerunt, ſerui ſunt

PRAEFECTVRAE ECCLESIASTICAE COLLATAE INDIGNISSIMIS.

C eorum, quorum fauore adiuti ſunt. Iam etiam arma belli inuicem (vlrio videlicet ſanæ doctrinæ) excogitantur; & priuatas inimicitias occultantes, pro pietate odium gerere aſſimulant. Alij vero ob turpiſſima reprehenſionem a ſe declinantes, populũ in contentionem accendunt, vt communibus malis ſua vitia adumbrent, abſcondantque. Quare etiam bellum hoc praua operantium irritum eſt, dum communem pacem, tamquam occultam ipſorum ignominiam deregentem fugiunt. Ob hæc rident infideles, imbecilles fluctuant, fides in ambiguo eſt, ignorantia animis offunditur; quòd adulterantes verbum in malitia veritatem videantur imitari. Taceo enim impiorum ora. Omnis blaſphema lingua ſoluta eſt: profanata ſunt ſacra: ex populo qui ſanæ mentis ſunt, deprecatorias domos,ſiue oratoria fugiunt, tamquam impietatis ſcholas: in ſolitudine vero ad cæleſtem Dominum cum ſuſpirijs & lacrymis manus attollunt. Ceterum ad nos

D quoque venerunt, quæ in pluribus ciuitatibus geſta ſunt. Populus cum mulieribus & pueris ipſiſq. ſenibus ante portas effuſus, ſub dio preces fundunt, omnes aeris iniurias cum magno animo ſuſtinentes, & auxilium a Domino expectantes.

Quæ deploratio his calamitatibus digna aut par eſſe poſſit? quales lacrymarum fontes his malis ſufficient? Quamdiu igitur ſtare quidem adhuc videntur, tamdiu adhuc veſtigium veteris ſtatus perſeruatur, priuſquam conſummatum Eccleſijs naufragium eueniat. Præſens inſtat iam nobis; inſtat, inquam, integerrimi fratres: porrigite manus, genua inclinate: commoueantur in vobis fraterua veſtra viſcera: profundatis lacrymas condolentiæ, & non negligite dimidium Orbis ab erroribus abſorptum: non ſinite extingui fidem, apud quos primum illuxit. Quid igitur facientes rebus occurretis, & quo modo erga oppreſſos condolentiam oſtendetis: id a no-

DEPLORATVS STATVS ORIENTALIS ECCLESIAE.

E bis nequaquam vos diſcere oportebit, ſed Spiritus ipſe ſanctus vobis ſuppeditabit; nimirum vt cito auxilium præſtetis, quo comprehenſos ſeruetis incolumes, & qui adſunt fratres complures. Nam peregrinantes Synodi exiſtunt ſupplementum, vt non ſolum ex Legatorum grauitate, ſed etiam proprio numero ad inſtaurationem fidei fiduciam habeant: qui etiam in Nicæa ſcriptam a Patribus veſtris fidem renouabunt, & hæreſim funditus extirpabunt, & Eccleſijs pacifica prædicabunt; eos qui non idem ſentiunt,in concordiam ducentes.

Hoc enim nimirum omnium miſerrimũ eſt, quòd & pars quæ ſanioris doctrinæ eſſe videtur, inuicem diuiſa eſt: et circumſtant nos perſimiles afflictiones ijs ſane, quæ in Veſpaſiani obſidione vrbi Hieruſalẽ acciderunt. Huius ſiquidem populus ſimul externo bello occupabatur,& ſimul inteſtina obſidione eiuſdem tribus conſumebatur. Nobis autem præter apertum hæreticorum bellum, adhuc etiam ille qui ab vnanimis doctrina

CATHOLICI INTER SE SCISSI.

existimatis diſſidet, ad extremam imbecillitatem Eccleſias deduxit: propter quæ a A vobis potiſſimum deſideramus, vt qui Apoſtolicam fidem profitentur, ſchiſmatibus quæ nouerint, diſſolutis, deinceps auctoritati Eccleſiæ ſubijciantur, vt ſacrum Chriſti corpus fiant, omnibus membris ad integritatem redactis. At non ſolum aliorum bona laudibus extollamus, quod nunc facimus; ſed & noſtras quoque ipſorum Eccleſias inſpiciamus, veterem integræ doctrinæ gloriam adeptas. Abſque dubitatione enim ſumma laude dignum iudico, quod vobis a Domino conceſſum eſt, vt fucatum a probato puroq. diſcernaris, Patrum autem fidem ſine vlla præuaricatione prædicetis, quam & nos ſuſcepimus, cognouimuſq. ex Apoſtolicis characteribus formatam, coniuncti quoque ipſi & omnibus quæ Synodi ſcriptura regulariter & legitime ſunt inſtituta.] hucuſque Meletij & collegarum epiſtola, cui ſubſcripſerunt reliqui Orthodoxi

a Baſil. epiſt. 59.

Orientales Epiſcopi: nam de ipſis hæc Meletium ipſe Baſilius [a] ante monuerat his B verbis: Itaque, ſi videtur epiſtola ad Orientales neceſſariũ quid complecti, poſtquam eam fide dignam ſcripſeris, ad nos tranſmitte; vt curemus ab omnibus conſentientibus ſubſcribi: et charta quam efformaris, locum habeat ſubſcriprionibus accommodatum, quam coniungere poſsimus ei, quæ a fratre ſympresbytero * circumfertur.]

* ſyndiacono

LIBELLVS PETITIONVM IVNCTVS LITTERIS.

Præter has litteras erat ijſdem annexus libellus petitionum, quo explicabatur quid vellent ijdem Orientales præſtari ab Occidentalibus: quo a Meletio miſſo, atque a Baſilio perſpecto; quid amplius illi eſſet addendum, ſic Baſilius admonet eadem epiſtola: Ego ſiquidem quoniam cauſæ ſummam in commentario inueni] ſic enim libellum nominat, quod & alij Breue dixere, Indiculum vero alij: et paulo poſt: Illud vero mihi argumentum velut inractum adhuc eſſe, locumq. dare ſcribendi viſum eſt; admonere illos, ne ſine diſcrimine quotumuis communionem ex Orien- C te venientium accipiant; ſed vna ſemel electa parte, reliquos ex conſentientium teſtimonio admittant, & non cuiuis ſub prætextu Orthodoxæ doctrinæ fidei formulã ſcribenti aſtipulentur. Nam iſto pacto deprehendentur cum aduerſarijs facientes, qui eadem ſæpenumero verba prætexunt quidem, inter ſe vero pugnant, vt qui plurimum diuiſi diſſidenteſq. fuere. Ne igitur amplius hæreſes eorum qui inter ſe mutuo diſſident, per ipſorum ſcripta, quæ prætexere & obijcere ſolent, incautos ſeducant: admonendi ſunt, vt arcanas accedentium communiones & ſcriptis iuxta formam Eccleſiaſticam comprehenſas faciant.]

BASILII ADMONITIO VNDE.

Hæc Baſilius ſcribens, caueti cupit ab ipſo Romano Pontifice damnum illud, quod ſub Libetio illatum eſt Eccleſiæ Orientali, cum recepiſſet Euſtathium Sebaſtenum & collegas, eoſdemq. omnes hæreticos, ſed doloſe profeſſos Nicænam fidem: nam illi in D Orientem reuerſi, quaſi auctoritate Rom. Pontificis roborati, hæreſim, quam fouebant, liberius prædicarunt. Optat igitur S. Baſilius non communicandum facile omnibus ex Otiente Romam accedentibus, etiam ſi viderentur profiteri Catholicam fidem, niſi ſecum litteras afferrent partis illius, quam Pontifex ipſe probarit: nec eoſdem recipi debere, nec item dimitti ſine arcanis litteris, nempe Formatis. Porro eodem petitionum libello contenta eſſe ea quoque capita, quorum meminit litteris ad Athanaſium ſcriptis, exiſtimamus.

Scripſit & tunc ſuas ptiuatim Baſilius litteras, quas perferendas tradidit eidẽ ſæpius nominato Dorotheo: ſed ſicut præſtabat ceteris in ſcribendo Baſilius, ita eiſdem litteris eloquentius atque neruoſius calamitoſus Orientalis Eccleſiæ ſtatus ab ipſo deſcribitur: quas, vt exactiſſima tantæ legationis cognitio habeatur, & quo loco repoſitæ eſſent E hoc tempore res Orientalis Eccleſiæ plenius intelligatur, hic intexere operæpretium exiſtimamus. ſunt vero huiuſmodi [b]:

b Baſil. epiſt. 70.

BASILII LEGATIO ET LITTERAE AD OCCIDENTALES.

Dominus noſter Ieſus Chriſtus, quoniam omnem Eccleſiam Dei ſuum ipſius corpus nominari ſuſtinuit, & vnumquemque noſtrum alterius eſſe membrũ declarauit, dedit quoque nobis, vt erga omnes iuxta membrorũ conſenſum amice ſimus affecti. Quapropter etiam ſi habitationibus ſumus alter ab altero quàm longiſſime diſſiti ac dirempti; ratione tamen coniunctionis huius, propinqui ſumus inuicem. Quoniã igitur pedibus caput dicere non poteſt; Non eſtis mihi neceſſarij: plane neque vos amicitiam nobis renunciare ſuſtinebitis: ſed tantum vos ad commiſerationem mouebunt afflictiones noſtræ, quibus propter peccata noſtra traditi ſumus, quantum nobis congratulationis affert, quòd in pace quam vobis largitus eſt Dominus, celebres eſtis. Hac itaque ratione

& nunc

A & nunc & alias dilectionem veſtram voce lugubri opploraуimus, vt noſtræ miſeriæ condoleatis ac ſuccurratis. Verum plane prohibiti eſtis, ne ad iuuandum nos excitaremini: propterea quòd vltio diuina, qua caſtigandi eramus, nondum eſſet impleta. Nam hoc potiſſimum eſt, quod requirimus, vt ipſi quoque Imperatori per veſtram pietatem innoteſcat Orbis noſtri perturbatio confuſioq. Hoc ſi factu difficile fuerit, vt vel aliqui veſtrum ad viſendum & conſolandum afflictos veniant, qui ipſis oculis aſpiciant calamitatem Orientis, quæ auditu percipi nequit; propterea quòd nullo vobis ſermone res noſtras dilucide exprimere poſſumus.

Perſecutio nos apprehendit, fratres colendiſſimi, perſecutionum omnium grauiſſima. Abiguntur enim paſtores, vt greges diſpergantur: et quod omnium eſt duriſſimũ, neque qui affliguntur per martyrij certitudinem illatas paſsiones tolerant, neque plebs B martyrum loco athletas habet ac veneratur, propterea quòd Chriſtianorum nomine tecti ſunt perſecutores. Vnum iam crimen eſt, quod vehementer punitur, ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet. Ob hanc cauſam paternis ſedibus abiguntur pij, & ad ſolitudines migrare coguntur. Nulla eſt apud Iudices iniquos cani capitis reuerentia: non iã vlla conſpicitur religioſæ pietatis exercitatio: nulla conuerſationis initur ratio, quæ ad Euangelij normam ab adoleſcentia ad ſenectam vſque legitime perficiatur. Sed cum nemo ſceleratus ſine certis indicijs condemnetur: Epiſcopi ſola intercedente calumnia damnantur, & nulla euidenti probatione aſſertis ac corroboratis criminationibus, ſupplicijs traduntur. Nonnulli ne nouerunt quidem accuſatores ſuos, neque tribunalia viderunt, neque delati ſunt primum; ſed nocte intempeſta abrepti, in exilium fugati ſunt, ſolitudinis calamitatibus ad mortem vſque traditi.

PERSECVTIO ARIANORVM ACERBISSIMA.

C Quæ vero iſta concomitentur, neminem latent, etiam ſi nos ſileamus: exilia preſbyterorum, exilia diaconorum, totiuſq. cleri depopulationes: neceſſe enim eſt, vel adorare imaginem, vel ſæuæ flagitioſorum flammæ tradi. Gemitus plebis, lacrymæ continuæ, & per ſingulas domos, & publice omnibus quæ patiuntur inter ſe complorantibus. Nemo enim corde eſt adeo vſque lapideo, vt patre priuatus placide ferat ſe orphanum. Sonitus lamentantiũ in ciuitate, ſonitus in agris, in vijs, in ſolitudinibus: vox vna omnium miſeranda ac triſtia loquentium. Sublatum eſt gaudium & lætitia ſpiritualis: in luctũ mutatæ ſunt feſtiuitates noſtræ. Domus precationum clauſæ ſunt: altaria cultu ſpirituali vacant: nulli amplius Chriſtianorum cœtus: nulla amplius doctorũ præſidentia: ceſſarunt doctrinæ ſalutares: ceſsarunt panegyres ac feſtiui conuentus publicique: hymnodiæ nocturnæ non habentur: neq. ſupereſt beata illa exultatio, qua D Domino credentiũ animæ in ſynaxi ac communione ſpiritualiũ chariſmatũ exhilarantur.

LVGVBRIS FACIES ORIENTALIS ECCLESIAE.

Nobis autem dicere licet, quòd in hoc tempore ſit neque Princeps, neque propheta, neque Præſes, neque oblatio, neque incenſum, neque locus vbi coram Domino poſsit offerri ſacrificium, ac miſericordia acquiri. Hæc ſcientibus ſcribuntur; propterea quòd nulla Orbis pars eſt, quæ calamitates noſtras ignoret. Quare non putabitis, quòd iſta vobis docendi vel admonendæ diligentiæ veſtræ gratia loquamur: nouimus enim quòd noſtri numquam ſitis obliti, non minus quàm mater filiorũ vteri ſui. Sed quemadmodum qui dolore aliquo occup. ...., per gemitus ſolent releuare mærorem; ita & nos facimus: Vt mæſtitiæ grauitatem nonnihil reijciamus, multiformes noſtras calamitates veſtræ dilectioni narramus, ſi quo pacto ad precandum pro nobis aliquanto feruentius permoti, impetretis a Domino, vt nobis placatus concilietur.

E Quòd ſi hæ tribulationes nos ſolos preſsiſſent: viſum nobis vtique fuiſſet, & ſilentio has obtegere, & de afflictionibus pro Chriſto illatis gloriari: quoniã præſentis temporis afflictiones non ſunt pares ad gloriam quæ futura eſt, vt reueletur in nobis. Nunc autem metuimus, ne quandoque malum hoc acceptis viribus, inſtar flammæ per accenſam & ardentem materiam ſerpentis, ſeſeq. effundentis, ſi quæ vicina ſunt corripuerit & abſumpſerit, corripiat & remotiora. Hoc enim hæreſeos malum cuncta depaſcitur; ac periculum eſt, ne vaſtatis noſtris Eccleſijs, & ad ſanam incolatus veſtri partem ſerpat. Nos enim forſan primi quidem propter exuperans peccatum noſtrum crudis iſtis hoſtium Chriſti dentibus, vt abſumamur, ſumus obiecti. Fortaſsis autem (quod vero propius eſt) quoniam a noſtris locis exortum Euangelium regni in totũ Orbem egreſſum eſt; hac ratione communis animarum noſtrarum hoſtis defectionis quoque ſeminaria, quæ in eiſdem noſtris locis initium cœperunt, in vniuerſum Orbem tranſmittere

IMMINENS MAIVS PERICVLVM.

tere contendit: nam quibus illuxit cognitionis Chriſti lumen, ſuper eoſdem & impietatis tenebras inducere cogitat. A

Afflictiones itaque noſtras, veſtras reputate, tamquam germani Domini diſcipuli.

DIGNA CAVSA CVI OPEM FERANT.

Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ ſplendorem, non propter aliquid aliud rerum temporalium: ſed propter communem theſaurum, propter hereditarem paternam, propter ſanam fidem in certaminis procinctu conſiſtimus arrecti. Lugete nobiſcum, o fratres amantes. Occluſa namque apud nos ſunt piorum ora, reſerata vero eſt quælibet audax blaſphemaq. lingua eorum qui aduerſus Deum loquuntur iniuſtitiam: columnæ & ſtabilimentum veritatis diſſipantur. Nos, qui tenuitatis gratia deſpicimur, fiducia loquendi deſtituti ſumus. Ipſi,quæſo,& pro iſto populo decertatote, & non veſtra tantum ſpectate; quoniam ad portus appuliſtis tranquillos per gratiam Dei, quæ vos a turbine malorum ſpirituum protegit: ſed B & Eccleſijs illis, quæ per tempeſtatem iactantur, manus porrigite, ne quando omni prorſus deſtitutæ auxilio, fidei naufragium patiantur. Ingemiſcite noſtri gratia. Nam

ARIANORVM BLASPHEMIAE.

Vnigenitus blaſphematur,& nemo eſt qui contradicat: Spiritus ſanctus dehoneſtatur, & qui reprehendere poſſet, fugatur. Error multorum deorum obtinuit: magnus apud illos Deus eſt paruus: Filius non naturæ nomen,ſed honoris appellatio reputatur: Spiritusſanctus nec ad ſanctæ Trinitatis complementum pertinere,nec diuinæ beatæq. naturæ conſors, ſed ex crearurarum numero temere & vtcumque Patri & Filio adiectus eſſe docetur. Quis dabit capiti meo aquam, & palpebris meis fontem lacrymarum? et deplorabo complures dies populum peruerſis iſtis doctrinis ad perditionem adactum.

In tranſuerſum rapiuntur ſimpliciorum aures, ac deinceps in conſuetudinem tranſ-

IRREPARABILE MALVM EX HAERESI.

eunt hæreticæ impietatis. In iſtiuſmodi ſermonibus doctrinæ pluſquam impiæ edu- C cantur Eccleſiæ infantes. Nam quid aliud etiam facient? Baptiſmata ſunt apud hæreticos: illi deducunt peregre quouis progredientes, inuiſunt infirmos, ſolantur mæſtos, adiuuant laborantes & preſſos, omnis generis opem afferunt, myſteriorum communionem adminiſtrant. Quòd omnia per illos diſpenſantur & perficiuntur, quaſi retinaculum quoddam eſt plebi, quo ad illorum concordiam aſtringuntur: ita vt breui temporis diſcurſu, etiam ſi reſtituatur aliqua libertas, nulla tamen ſpes reliqua futura ſit ad veritatis iterum agnitionem reducendi eos, qui diuturnæ dilectionis vinculo hæreticis obſtricti ſunt.

Quapropter complures ex nobis oportebat ad grauitatem veſtram accurrere, & vnumquemque rerum ſuarum expoſitorem fieri. Iam vero & hoc ipſum documentum vobis ſit afflictionis eius,in qua vitam viuimus plane miſerabilem; quòd ne ad vos D quidem detur viam capeſſere & proficiſci. Nam ſi quis Eccleſiam ſuam vel breuiſſimo momento deſeruerit, plebem confeſtim inſidiatoribus expoſitam relinquet. Ve-

DOROTHEVS PRESBYTER LEGATVS.

* al. ſyndiaconum.

rum per gratiam Dei vnum miſimus pro multis, pientiſſimum hunc & dilectum fratrem noſtrum Dorotheum *ſympresbyterum; qui & quæcumque litteris noſtris non ſatis exprimuntur, ſua ipſius poterit narratione adimplere; quia & cuncta diligenter perueſtigauit, & zelo rectæ fidei ducitur. Quem vbi pacifice ſuſceperitis, propere ad nos bona nobis ſtudij veſtri, quo ad iuuandam fraternitatem præditi eſtis, nuncia referentem remittite.] hactenus ad Occidentales Baſilius. At hæc Dorothei legatio fuit priuatim a Baſilio miſſa.

Præter autem Sabinum directum a Meletio, & Dorotheum Legatum a Baſilio, his

LEGATIO SACTESIMI PRESBYTERI.

a Baſil. epiſ. 10. & 59. & in addit. epiſt. 18.

iunctum fuiſſe quoque presbyterum nomine Probum Sacteſimũ, eiuſdem Baſilij epiſtolæ indicant[a]. Porro omnes hæ litteræ etſi ad Occidentales vel Occidentis diuerſas prouincias habeantur inſcriptæ: tamen ad ipſum in primis communem Pontificem datas eſſe, quæ recitata ſunt ſuperius ex litteris S. Baſilij ad Athanaſium, pleniſſimam fidem faciunt. Deſiderantur autem litteræ Athanaſij ad ipſum Romanũ Pontificem, quarum ſuperius mentio facta eſt. Quid vero actum ſit hac legatione; illud tantũ potuimus inuenire: Occidentales ſcilicet,redditis ad Orientales litteris, eos conſolatos eſſe, bonaq. E ſpe pariter roboraſſe: quod quidẽ in primis ex eiuſdem Baſilij litteris ad eoſdem poſtea

b Baſil. epiſ. 74.

DAMASVS CONSOLATVS EST LITTERIS ORIENTALES.

datis ſignificatur, cum ait[b]: Tantum cuique veſtrum Dominus Deus noſter, in quem ſperauimus, largiatur gratiæ, vt propoſita ſpe potiamini, quanto ipſi gaudio pectora noſtra repleſtis tũ per litteras, quas per deſideratiſſimos ſympresbyteros noſtros ſcripſiſtis, tũ ex eo quòd calamitatibus noſtris, tamquam viſcera commiſerationis induti, condo-

letis,

A letis, quemadmodum nobis prædicti fratres indicarunt. Nam etſi vulnera noſtra eodem modo perſeuerant: nonnihil tamen inde releuamur, quòd paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam poſſunt, ſi detur opportunitas, doloribus noſtris afferre medelam.] hæc ibi. Et ad Antiochenos[a]: Solicitudinem illam, quam pro Eccleſijs Dei geritis, ex parte recreabit deſideratiſſimus ac religioſiſſimus frater & conſenior noſter Sactiſimus*, qui vobis Occidentis erga nos charitatem & affectum exponet; & rurſus ex parte animos veſtros excitabit, & adhuc amplius prouocabit, dum vobis per ſe ipſum luculenter declarabit, quantum ſtudij ac diligentiæ res præſentes expoſcant. Etenim aliorum quilibet veluti dimidiato de ſententijs virorum Occidentalium & ſtatu rerum narrauit: ipſe vero quoniam ſufficiens ad hoc fuit, vt & voluntatem virorum cognoſceret, & de ſtatu rerum exactè inquireret, narrabit vobis omnia, & bonum veſtrum

[a] Baſil. epiſ. 10. in additione.

* Sanctiſimus

B ſtudium ad cuncta veluti manu ducet: quo materiam conuenientem ad hoc habeatis, vt propoſitum veſtrum perficiatis, quod indeſinenter pro Eccleſijs Dei ſoliciti oſtenditis.] huculque Baſilius.

Reſcripſerunt pariter Romanus Pontifex Damaſus & alij Epiſcopi ad Athanaſium: quas acceptas ipſe litteras, ad Baſiliū, quo eum conſolaretur, in Cappadociam miſit. Id quidem ex alijs poſt hæc eiuſdem Baſilij ad Occidentales iteratis litteris accipimus, quibus dicitur[b]: Bonus ille Deus, qui afflictionibus ſemper ſolatium adiungit, dedit etiam nunc nobis inter varios dolores modicam quamdam conſolationem ex litteris, quas a vobis acceptas cariſſimus Pater noſter Athanaſius Epiſcopus nobis tradidit, ſanæ fidei teſtimonium, & inoffenſæ vnanimitatis & conſpirationis demonſtrationem referentes: et vt paſtores oſtenderet Patrum inſiſtere veſtigijs, & populum Domini cum

QVID AD ATHANASIVM DAMASVS RESCRIPSIT

[b] Baſil. epiſt. 61.

C ſcientia paſcentes. Hæc omnia me tantum exhilararunt, vt mærorem noſtrum omnino diſcuſſerint, & riſum quemdam exiguum animis noſtris infuderint a tetrico hoc rerum ſtatu, in quo nunc agimus. Auxit autem nobis ſolatium Dominus per apprime religioſum filium coadiutorem noſtrum Sabinum; & relatione eorū quæ apud vos honeſte aguntur, animos noſtros pauit.] hæc de his quæ ſpectant ad præſentis anni a Baſilio & alijs Orientalibus Orthodoxis Epiſcopis ad Damaſum Papam & ceteros Occidentales Antiſtites legationem: de alijs autē poſtea ab eodem Baſilio datis ad eoſdem Occidentales litteris agemus annis ſequentibus, quibus ſcriptæ fuiſſe videntur.

Iam vero quæ reliqua ſunt Magni Athanaſij erga Magnum Baſilium officia, vt hic ante obitum ipſius Athanaſij recenſeamus, ratio a nobis poſtulat: quæ ſane in medium afferremus, prout ea cum ex ipſius Baſilij, tum etiam Athanaſij ſcriptis licuit expiſca-

D ri. Scribens enim ipſe Athanaſius ad Ioannem & Antiochum presbyteros, hæc de Baſilio in fine habet[c]: Valde autem admiror audaciam eorum, qui non reformidant oblatrare dilecto noſtro & vere Dei famulo Epiſcopo Baſilio; cum ex huiuſmodi oblatratione deprehendi & conuinci poſſint, quòd ne Patrum quidem confeſſionem aut ament, aut amplectantur.] idemque rurſum ad Palladium presbyterum[d]: Quod de monachis Cæſarienſibus ſignificaſti, hoc ipſum quoque didici e dilecto noſtro Dianeo, quòd grauentur & reſiſtant dilecto noſtro Epiſcopo Baſilio. Tibi certe, quòd mihi rem indicaſti, gratias ago: illis vero quæ decuit ſcripſi, vt veluti filij obſequantur patri; nec ijs, quæ ille probat, contradicant. Nam ſi ſuſpectus eſſet in negotio veritatis, rectè pugnarent. ſin autem confidunt, vt nos confidimus, eum eſſe gloriam Eccleſiæ, dum ita decertat pro veritate, & docet eos qui indi-

[c] Athanaſ. epiſ. ad Ioan. & Antioch.

[d] Athanaſ. ſequente epiſt.

OFFICIA ATHANASII ERGA BASILIVM.

E gent doctrina: non fas eſt cum tali homine pugnas conſerere, ſed amandus eſt potius ob pium animum. Nam ex ijs quæ cognoui ex dilecto noſtro Dianeo, nulla de cauſa eum grauatim ferunt. Ipſe enim (vt plane mihi perſuadeo) infirmus efficitur apud infirmos, vt infirmos lucretur. Dilecti autem fratres noſtri reſpicientes ad ſcopum eius, quo ad veritatem tendit, glorificent Dominum, quòd talem Epiſcopum Cappadociæ dederit, qualem ſingulæ prouinciæ ſibi optant. Tu autem dilecte, velis ijs indicare, vt credant me hæc ſcripſiſſe: id enim vos erga patrem beneuolentes reddet, & pacem in Eccleſijs conſeruabit.] hactenus Athanaſius de Baſilio ad Palladium. Quæ autem hæ fuerint turbæ & malæ ſuſpiciones aduerſus Baſilium a ſuis Cæſarienſibus monachis atque aliæ ab alijs excitatæ, dicemus ſuo tempore.

Talem vero tantamq. fidem de Baſilio Athanaſius concepit, vt eidem iniunxerit viſitationem

tationem Epiſcoporum extra prouinciam Cappadociæ poſitorum, nempe Macedoniæ A
& Achaiæ: cui & in mandatis dedit, vt lapſos omnes reciperet cũ fidei Nicænæ confeſ-
a Baſil. epiſt. 75
ſione. Teſtatur id quidem ipſe Baſilius ad Neocæſarienſes ſcribens, cum ait[a]: Hac in
ATHANASIVS & BASILII OPERA IN REBVS MAGNI MOMENTI.
re non noſtro ipſorum erga tales vſi ſumus iudicio; ſed magis decreta Patrum noſtro-
rum, quibus illi de talibus iam olim quid faciendum ſit, *nempe in recipiendis lapſis*, ſta-
tuerunt, ſectati ſumus. Ego enim cum accepiſſem beatiſſimi Patris Athanaſij Alexan-
drini Epiſcopi litteras, quas etiamnum in manibus habeo, & requirentibus legen-
das objicio; quibus ille manifeſte edixit, quòd ſi quiſquam ex Arianorum hæreſi ad
nos tranſire voluerit, admittendum eſſe, nec quicquam in illo aſſumendo hæſitari
debere, ſi Nicæni Concilij fidem confiteatur & dogmatis huius conſortes: ille cũ mihi
omnes tum Macedoniæ, tum Achaiæ Epiſcopos allegaſſet: neceſſario arbitratus ſum,
vt tanto viro propter fide dignam auctoritatem eorum qui id decreuerunt (*nimirum in* B
Concilio Alexandrino) obſequerer: ſimulq. præmium pacis ſtudioſis deſtinatum adipiſci
cupiens, eos qui fidem iſtam confitebantur, communicantium parti adſcripſi.] hæc Ba-
ſilius. Sed vnde ipſi & a quibus de re adeo bene geſta negotium faceſſitum eſt, vel qua-
nam occaſione? Rem geſtam hic referemus.

BASILIVS VISITAT ARMENIAE ECCLESIAM.
Cum ſanctus Baſilius minorem Armeniam viſitaret, vt gregibus paſtoribus deſtitu-
tis daret Epiſcopos, aliaque ad pietatem ſpectantia ſedulus obiret officia, nempe la-
pſos in hæreſim pœnitentes Catholicæ conciliaret Eccleſiæ: accidit, vt cum in Nicopoli-
tano in Armenia conuentu Euſtathium Epiſcopum Sebaſtenum fidem Catholicam
profitentem ac ſubſcribentem in communionem acceperit, ab illius loci Epiſcopo pri-
mum, deinde ab alijs in ſuſpicionem colluſionis cum Euſtathio adduceretur. Re igitur
vndique diffamata, atque pro monſtro habita, opus habuit Baſilius ſcribere apolo- C
giam, quam ad Terentium Comitem miſit, quem ex Ammiano diximus his tempo-
ribus ad cohibendos Perſas in Armenia cum exercitu in iugi procinctu ſtetiſſe. Ex qui-
bus quidem litteris cum hiſtoria ipſa exactiſſime deſcribatur; aliunde petere, vel a[...]s
enarrare verbis, otioſum putamus. Ait ergo Baſilius paulo poſt exordium eius epiſto-
b Baſil. epiſt. 6. in addition.
læ ad Terentium ſcriptæ[b]:

Alienatus a nobis eſt Epiſcopus ille, qui nobis cooperationis eſt gratia [...]tus
Haud enim noui quid reuerendiſsimo fratri noſtro Theodoto acciderit: qui cum no-
bis initio pollicitus eſſet, quòd in cunctis adiutor eſſe vellet, & a Geraſibus nos Ni[co]-
polim deduxiſſet; vbi nos in ciuitate vidit, ita eſt abominatus, & ſic ſibi a peccatis
noſtris metuit, vt nos nec ad matutinas, nec ad veſpertinas preces aſſumere ſu[stinue]-
rit. Qua in re quod ad nos quidẽ attinet, iuſte & vitæ noſtræ conuenienter egit: verum D
haud vtiliter communi Eccleſiarum conſtitutioni conſuluit. Huius autem nobis cau-
ſam aſsignauit, quòd venerandiſsimum Epiſcopum Euſtathium in communionem re-
ceperimus. Eſt autem quod nos fecimus, huiuſmodi.

BASILIVS RECIPIT EVSTATHIVM CATHOLICAM FIDEM PROFITENTEM.
Cum ad Synodum, quæ a fratre Theodoto celebrabatur, vocati, illoq. profecti eſſe-
mus, vt vocationi propter charitatem obtemperaremus: ne ignaui illic & otioſi vi-
deremur, ſtudioſe curauimus, vt colloquium cum prædicto fratre Euſtathio miſcere-
mus: propoſuimuſq. illi, quæ in cauſa fidei a Theodoto illi objiciebantur: ac ſimul
ab eo petiuimus, vt manifeſtum nobis faceret, rectam ne fidem ſequeretur, quo con-
ſortes eſſe poſſemus: ſi vero alienatus eſſet, vt perſpicue ſciret nos quoque a ſe fore ab-
alienatos. Igitur cum multis inter nos ea de re contuliſſemus, totumq. diem illum cau-
ſam hanc inquirendo conſumpſiſſemus; appetente veſpera, alius ab alio auellimur, E
nulla dum certa colloquij noſtri concluſione poſita.

Sequenti die rurſus mane conſidentes, ijſdem de rebus diſſerere cœpimus. Cum
autem & Pœmenus frater, Sebaſtenæ Eccleſiæ presbyter acceſsiſſet, & aduerſaria no-
bis doctrina vehementer vrgeret: paulatim nos & ea diluimus, quæ nobis objicere vi-
debatur: et illos ad conſenſionem eorum, quæ a nobis quærebantur, induximus: ſic
vt per gratiam Domini, ne in minimo quidem a nobis inuicem diffidere deprehen-
deremur. Igitur circa nonam horam ad precandum ſurreximus, ac Domino gratias
egimus, qui dediſſet nobis idem & ſentire & loqui. Propterea oportebat me ſcriptam
quamdam ab eo viro confeſſionem accipere, quo & aduerſarijs illius maniſeſtaretur
conſenſus, & reliquis ſufficienter viri huius propoſitum monſtraretur. Verum vole-
bam ipſe, multa diligentia cum fratribus, qui circa Theodotum ſunt, conuerſans,
ſcriptum

A ſcriptum fidei ab illis accipere, & dicto Euſtathio proponere, vt vtraque iſta fierent;
ipſe videlicet rectam fidem confiteretur, & illi de veritate hac perſuaſi nullam retine-
rent contradictionis occaſionem, ſi ab ipſis propoſita fuiſſent accepta.

At Theodotus, priuſquam cognouiſſet quam ob cauſam conueniſſemus, & quid-
nam eo colloquio effeciſſemus, dedignatus eſt nos amplius vocare ad Synodum. Ita-
que e medio itinere reuerſi ſumus triſtes, quòd labores noſtros pro pacandis Eccleſijs
ſuſceptos, inefficaces reddidiſſet. Poſtea cum in Armeniam neceſſario proficiſcendum
eſſet, ſciremq. viri huius mores & ingenium, ac ſub fide digno teſte & geſtorum red-
dere rationem & illi ſatisfacere vellem: veni Geraſa in agrum Deo dilectiſſimi Epiſco-
pi Meletij, vbi & ipſe dictus Theodotus comparebat: atque ibi, quoniam ab ipſo fue-
ramus propter Euſtathij coniunctionem accuſati, quid eo congreſſu effeciſſemus, ex-
B poſui, quòd videlicer deprehenderim eum nobiſcum ſentire per omnia. Cum autem
ille affirmaret, eum poſt diſceſſum noſtrum conſenſum hunc abnegaſſe, & ſuis diſci-
pulis affirmaſſe, quòd haudquaquam nobis in cauſa fidei conſenſiſſet: reſpondi ad
iſta (tu autem celeberrime virorum conſidera, an non iuſtiſſime & irreſragabiliter re-
ſponderim) Ego, inquam, hoc mihi perſuadeo, coniectura ex reliqua viri huius con-
ſtantia ſumpta, haud ita leuiter virum illum in contrarium mutari, vt iam confitea-
tur, iam quæ dixerit, neget: qui etiam in vulgaribus rebus mendacium, perinde ac
rem horrendam, auerſatur: tantum abeſt, vt in rebus tanti momenti, & ſic apud quoſ-
uis celebratis, veritati vllo pacto aduerſari velit.] hæc quidem de Euſtathio cum dicat
Baſilius, haud ita probe tunc hominem nouiſſe viſus eſt, ac poſtea perſpectum habuit:
eius enim deinceps cũ mores deſcribit (vt ſuo loco dicemus) nihil magis eidẽ atque in-
C conſtantiã inhæſiſſe, conſtanter exprobrat. Sed addidit hæc tunc Baſilius ad Terentium:

THEODOTVS EPISC. NICOPOL. INFENSVS BASILIO OB RECEPTIONEM EVSTATHII.

Eſto tamen vera ſint quæ a vobis ſparguntur: oportet illi ſcriptum proponere, quod
cunctam rectæ fidei apodixim contineat. Quòd ſi eum dato reſcripto conſentientem
reperero, manebo in illius communione. Si vero recuſantem deprehendero, deficiam
ab illius conſortio. Cum iſta probaret Meletius Epiſcopus, *qui Antiochia pulſus illic exul
agebat*, & frater Diodorus ſympresbyter (nam & ille aderat) conſentiens eſſet; veneran-
diſſimus frater Theodotus hortabatur nos, vt Nicopolim deſcenderemus, & Eccleſiam
ipſius i[illegible]ſeremus, ac Satalos vſque comitem ipſum itineris reciperemus, ſic vt nos Ge-
raſis relinqueret. Vbi vero Nicopolim venimus, oblitus eorum quæ a nobis audierat, &
quæ nobis pactus fuerat; contumelijs illis ac probris, quorum paulo ante mentionem
feci, nos iterum affecit, & a ſe dimiſit.

THEODOTVS ITERVM BASILIVM RESPVIT.

D Quo modo igitur, venerandiſſimum caput, fieri potuiſſet, vt aliquid eorum quæ
iniungebantur, efficerem, & Epiſcopos Armeniæ darem, cum ad hunc modum affectus
erga me ſit is, qui curarum debebat eſſe conſors & particeps? apud quem ego me viros
aptos & commodos inuenturum ſperabam, quòd ſint in ipſius parœcia & religioſi &
prudentes, ac ſimul linguæ huius periti, & qui reliqua gentis huius idiomata ſciant:
quorum nomina cognita volens tacebo, ne quid impedimenti naſcatur, quo minus alio
ſaltem tempore Armeniæ proſim.] ſubdit mox de alijs ad eã viſitationem ſpectantibus.

Quod autem ad Euſtathiũ in communionem receptũ pertinet: extat apud eumdem
S. Baſiliũ fidei libelli exemplum, quem ipſe tunc Euſtathio ſubſcribendum obtulit; cu-
ius eſt exordium [a]: Tam illi qui alia hactenus fidei confeſſione præoccupati ad Ortho-
doxorum iam vnitatem tranſire volunt, quàm qui nunc primum ad veritatis doctri-
E nam & inſtructionem aſſumi deſiderant, eam fidem docendi ſunt, quæ in Synodo Ni-
cææ olim collecta a beatis Patribus conſcripta eſt, &c.] ſubijcitur ibi non ipſum tantum
Nicænum ſymbolum, ſed ſpecialis damnatio Marcelli hæreſis atque Sabellij, aperiun-
turq. abditiſsimæ Arianorum latebræ, ne quid ſubterfugij eſſe poſſet doloſæ impietati:
necnon blaſphemiæ condemnantur in Spiritumſanctum. in cuius libelli fine adia-
cet ipſius Euſtathij tunc his verbis concepta ſubſcriptio: Euſtathius Epiſcopus tibi Ba-
ſilio. Legi, agnoui, & probaui hæc præſcripta. Subſcripſi autem cum his qui mihi ade-
rant fratribus, Phortone, & Corepiſcopo Seuero, atque alijs nonnullis clericis.] hæc
ibi: ex quibus videas haud imprudenter a Baſilio Euſtathium fuiſſe receptum.

[a] Baſil. epiſt. 78.

PROFESSVS EVSTATHIVS FIDEM CATHOLICAM.

At quid poſt hæc accidit? Cum Euſtathius atque ſocij viderent Baſilium a Theodoto
in communionem minime recipi, ſeq. cum ſuis æque repelli: quòd ſpe fruſtratus eſſet,
nec ex ea a ſe ſubſcripta fidei profeſsione, quã aucupatus fuerat gloriã conſecutus eſſet;

EVSTATHIVS IN DETERIVS LAPSVS STRVIT CALVMNIAS BASILIO.

terga

terga impudenter vertit, & in Baſilium verbis iactare conuicia, & ſcriptis quoque in A
eum diſſeminare calumnias aggreſſus eſt, quaſi de fide haud rectè ſentiret; hanc ſuæ ipſius rationis cauſam ſæpe prætexens, ne leuitatis argui poſſet, curauitque eiuſmodi a ſe ſcriptas aduerſus Baſilium litteras circumferri. Teſtatur id quidem ipſe Baſilius ad eumdem Euſtathium data epiſtola, qua ſuam parat defenſionem; vbi hæc ad finem ipſius[a]: Putarunt ſuaues iſti homines impedimento ſibi ad acquirendum potentatum noſtram fore communionem. Et quoniam quadam fidei ſubſcriptione præoccupati ſunt, quam nos illis protulimus, non quòd ipſi de illorum ſententia hæſitaremus (fateor enim) ſed quòd ſuſpicionibus quibus apud complures fratres nobiſcum concordes laborabant, mederi cuperemus: ne quid ipſis ex ea confeſſione impedimenti ad hoc, vt ab ijs qui nunc dominantur ſuſciperentur, videretur occurrere, communionem nobis denegarunt, & pro ſeparationis huius cauſa litterarum iſtarum prætextum commenti ſunt. Euidentiſſimum vero eorum quæ dico, indicium eſt, quod B
cum a nobis deficerent, accuſationeſq. quas volebant contra nos fingerent, litteras circumquaque ad omnes, antequam ad nos miſerunt. Septem namque dies priuſquam in noſtras manus veniret, viſa eſt illorum epiſtola: et qui illam ab alijs receperant, ad alios quoque illam miſſuri erant. Nam ita inſtituerant, vt vnus alteri illam traderet, quo protinus in vniuerſam regionem diſtribueretur.] hæc ipſe de vulgatis ab Euſtathio & ſocijs contra ſe litteris.

a Baſil. epiſt. 72.

Quòd igitur Baſilius tardius ſceleratorum hominum fraudes doloſq. ſenſiſſet, nec Theodoto Epiſcopo Nicopolitano iſta monenti acquieuiſſet: facti ſero pœnitens, huiuſmodi ad eumdem Theodotum litteras dedit[b]:

b Baſil. epiſt. 25 in addit.

BASILII EPISTOLA AD THEODOTVM DE REBVS GESTIS AB EVSTATHIO.

Rectè nos & competenter reprehendis, venerandiſſime & re vera deſideratiſſime C
frater, propterea quòd ab eo tempore, quo a reuerentia tua propoſitiones illas de fide ad Euſtathium ferentes diſceſſimus, nihil tibi nec modicum nec magnum de ca[illegible] illius ſignificauimus. Ego vero id non ob eam cauſam feci, quòd ſuſque deque faciam, quaſi contemptibilia, quæ in nos ille commiſit: ſed quòd fama illorum apud quoſ[illegible]s paſſim peruagata eſt; & nemo ſit qui opus habeat, vt a nobis, quodnam ſit viri huius propoſitum, diſcat. Nam hoc & ipſe curauit, velut metuens, ne paucos habeat ſent[illegible]tiæ ſuæ teſtes ac conſcios: ideoque & ad quoſuis confines epiſtolas ſuas aduerſus nos ſcriptas emiſit. Itaque a communione noſtra ſe ipſe auulſit: quandoquidem nec in locum determinatum conuenire nobiſcum ſuſtinuit, nec diſcipulos ſuos (quod tunc pollicitus fuerat) adduxit. Sed nos etiam in frequentiſsimis Synodis perſtrinxit v[illegible]a cum Theophilo Cilice, nuda & manifeſta blaſphemia, quaſi aliena a doctrina ſua ani- D
mis plebis inſinuet dogmata. Sufficiebant quidem & iſta ad diſſoluendam omnem no-
c ſtram coniunctionem. Poſtquam vero & in Ciliciam venit, ibiq. cum Gelaſio quodam degens, fidem illi expoſuit, quæ a ſolo Ario, vel germano aliquo eius diſcipulo conſcribi debuiſſet: tum adhuc amplius ad ſeparationem & diſiunctionem obfirmati ſumus, cogitantes fieri non poſſe, vt vel pellem ſuam vmquam mutet Æthiops, vel maculas ſuas pardus; vel qui peruerſis eſt dogmatibus innutritus, malum hæreſeos abſtergere queat.

Et tamen vltra hæc & illud temeritatis auſus eſt. Scripſit contra nos, immo conſcripſit ſermones prolixos, omnis generis conuicijs & ſycophantijs refertos: quibus hactenus nihil reſpondimus, propterea quod ab Apoſtolo docemur ne nos ipſi vlciſcamur, ſed locum iræ demus. Et ſimul vbi de profunditate hypocriſeos cogitamus, E
qua ſe nobis toto tempore blandiuſcule inſinuauit, ſtupore quodam præ conſternatione corripimur. Nã etiamſi nihil illorũ eſſet; tamen quod iam recens auſus eſt, cui non horrorem & omnimodam viri huius abominationem incuteret? qui, ſicuti audio (modo verus eſt rumor & non figmentum delationis gratia compoſitum) etiam manum quibuſdam denuo imponere præſumpſit; quod nemo vmquam ex hæreticis feciſſe videtur. Itaque quo modo fieri poteſt, vt talia placide feramus, & viri huius delicta curabilia eſſe putemus? Quare videte ne falſis ſermonibus ſeducamini, neve prætextibus virorum iſtorum omnia ad malum facillime excipientium fidem accommodetis. Iſta quo modo in nullo diſcrimine ponemus? Scias itaque, deſideratiſsime ac venerandiſsime, haud conſcium me eſſe, quòd vmquam tantum doloris animo meo conceperim, quantum nunc ex eo patior, quòd Eccleſiaſticas leges confundi percipio.

EVSTATHII SEBASTENI SIMVLATA FIDES DETECTA.

Verum

A Verum id vnice precare, vt largiatur nobis Dominus, nihil ex affectibus iræ moliri, ſed retinere dilectionem, quæ nihil agit perperam, nec inflatur. Etenim vide, quo modo qui illa carent, ſupra humanæ mediocritatis menſuram elati, turpiter & indecenter viuant, ea facere præſumentes, quorum nulla præteritum tempus habet exempla.] hactenus ad Theodotum Baſilius, quem ei minime auſcultaſſe pœnituit.

Vix credi poteſt, quantum hæc ad aliquod ſpatium temporis Baſilij famæ attulerint detrimenti: quod & ex eo probe poſſumus intelligere: Nam ſi qui plus ſatis perſpectum habuere Baſilium, nempe monachi ipſius alumni, ſcandalum haud leue paſſi ſunt; atque adeo, vt opus fuerit (quod nuper dictum eſt) Athanaſium ad eoſdem atque alios pro Baſilij integritate litteras dare, vt eos retineret cum Baſilio communione coniunctos: quid putas ceteris eueniſſe, quibus Baſilius fama tantum cognitus B eſſet? Quid vero de eo exiſtimaſſe cenſes qui fluctuarent? Quid denique ipſos hoſtes Baſilij his adieciſſe credendum, quòd infenſorum animorum ſit leuia reddere grauia, & parua maxima? Sed illud plane in Baſilio admirandum apparuit, abſolutiſſimo Chriſtiano philoſopho dignum, cuius eſt dare locum iræ, nec proprias vlciſci iniurias: Cum ſe (quod fatetur in recitatis litteris ad Theodotum) aduerſus Euſtathium mirum in modum animo exacerbatum ſentiret; ne ſuam defenſionem ira percitus inſtitueret (probe noſcens, quòd ira viri iuſtitiam Dei non operatur) triennio ſe continuit, styluinq. incitatum repreſſit, ne in Euſtathium præceps excurreret.

Calumniae in Baſilium plurimos commouere.

Id quidem ipſe Baſilius ea de re ad ſuos monachos ſcribens teſtatur his verbis [a]: Tertius iam annus hic eſt, ex quo a calumniatoribus notatus accuſationis flagella ſuſtinere cœpi; hoc vno contentus, quòd Dominum habeo ſecretorum cognitorem, ac C calumniæ iſtius teſtem. Quoniam vero multos iam ſilentium noſtrum eo rapuiſſe video, vt ex illo intentatas calumnias confirmarint; noſq. non lenitatis ac patientiæ gratia, ſed quòd ad expromendam veritatem os aperire neutiquam auſim, eoq. ſilere me arbitrentur: ob eam vobis cauſam ſcribere conatus ſum, &c.] ſed & ad ipſum nebulonem Euſtathium tandem ſcribens [b] ſic exorditur: Tempus eſſe tacendi, & tempus loquendi, ſermo eſt [c] Eccleſiaſtes. Et nunc igitur quoniam abunde ſatis ſilentij hactenus præceſſit, opportunum deinceps erit, vt ad pateſactionem eorum quæ ignorantur, os noſtrum aperiamus.] et paulo poſt: Nobis igitur iam in tertium vſque ſilentij annum imitabilis viſa eſt Prophetæ gloriatio illa, qua dicit [d]: Factus ſum quaſi homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutiones. Quocirca in profundo pectoris noſtri dolorem, quem incuſſit calumnia, incluſum tenuimus, &c.]

a Baſil. epiſt. 73.
Admiranda Baſilii patientia.
b Baſil. epiſt. 79.
c Eccle. 3.
Baſilius quid tandem ad Euſtathium.
d Pſal. 37.

D At id tolerandũ plane videri potuiſſet, ſi Orientales tantum oras eiuſmodi de Baſilio conflata calumnia peruaſiſſet: ſed fama volans, terras oberrans, trans mare quoque penetrans, oras Occidentales etiam velocior vento pertigit. Vnde euenit, vt ſtudium illud Damaſi Romani Pontificis erga Baſilium, quod litteris demonſtrarat, & officium quod pollicitus fuerat, nonnihil refriguerit; adeo vt ſæpe ipſum, clamantem licet, minime exaudierit, accedentibus alijs inſuper aduerſus eumdem Baſilium ſparſis haud leuioris momenti rumoribus, de quibus ſingulis modo opportuna occaſione dicendum.

Damaſi ſtudium erga Baſilium relaxatur.

Atque in primis illud in medium adducendum, eumdem Baſilium ab Arianis accuſarum, quòd litteras dederit ad Apollinarem: hoc namque anno, nempe ſequenti a grauiſsima illa, quam paſſus eſt, ægritudine, id accidiſſe, idem Baſilius ad Patrophilum ſcribens affirmat [e]: adeo vt eodem ferme tempore ipſe in crimen adductus ſit de coniE municatione inita cum Euſtathio, & de ſcriptis litteris ad Apollinarem: cuius rei cauſa complures ſe a Baſilij communione ſubtraxerunt. Agit de his ipſe in dicta epiſtola ad Patrophilum, hiſce ſcilicet verbis: Haud vero multum temporis interceſsit, confeſtim in Ciliciam legatio, atque inde reditus, moxq. litteræ adſunt, communionem nobis denegantes. Abruptionis autem huius ac ſeceſſus cauſam aſsignarunt, quòd Apollinari ſcripſerimus, & quòd ſympresbyterum noſtrum Diodorum habeamus conſortem.

e Baſil. epiſt. 82.
Accuſatur Baſilius de communione cum Apollinare.

Ego vero Apollinarem quidem numquam putaui inimicum eſſe; immo ſunt quædam, quorum gratia virum veneror etiam: at me homini non ita coniunxi, vt ipſius velim in me recipere crimina, cum & ipſe quædam habeam, quæ in illo reprehendo propter nonnullos illius codices, quos legi. De Spirituſancto vero non noui me vel petijſſe ab ipſo vel vltro miſſum accepiſſe librum. Audio tamen ipſum, omnium eorum qui libros conſcribunt, eſſe verboſiſsimum. Legi autem paucos illius commentarios:

Quomodo Baſilius ſe excuſet.

non enim

non enim mihi quæ huiuſmodi ſunt, ſcrutari vacat. Et alioqui eo ſum ingenio, vt haud facile neoterica admittam: quemadmodum & corporis mei imbecillitas haud patitur, vt vel diuinis ſcripturis cum diligentia, & vt dignum eſt, immorer. Quid ergo mea intereſt, ſi quiſquam aliquid conſcripſit, quod cuipiam diſplicet? Quamquam, ſi ita fieri oportet, vt alius pro alio rationem reddat: qui me propter Apollinarem culpat, rationem nobis reddat pro Ario præceptore ſuo, & pro diſcipulo ſuo Aetio. Nos vero neque præceptoris neque diſcipuli loco vmquam fuimus iſti viro, cuius in nos vitia contorquent & reuoluunt.] hæc de Apollinare, ad quem ſcripſerat Baſilius, quòd nondum damnatus eſſet. ſed de conſuetudine cum Diodoro hæc ſubdit: Porro Diodorum, tamquam beati Siluani alumnum, primum ſuſcepimus, nunc vero diligimus & complectimur propter ſermonis quem habet gratiam, per quam multi eorum qui virum audiunt, meliores redduntur.] hæc de his Baſilius. A B

Quod autem ad Apollinarem ſpectat: antequam Romæ in Concilio damnaretur a Damaſo, nequaquam vt hæreticus vitabatur: nam de eodem S. Hieronymus ſic ad Pammachium [a]: Apollinarium Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter & colui: et cum me in ſanctis ſcripturis erudiret, numquam illius contentioſum ſuper ſenſu dogma ſuſcepi, &c.] eum enim in diuinis litteris ſuum fuiſſe magiſtrum, ingenue profitetur. Immo &, quod his amplius exiſtimari debet, ipſe Damaſus Vitalem primarium Apollinaris diſcipulum, ab eiuſq. ſectæ hominibus factum poſtea Epiſcopum Antiochenum, doloſe profitentem Romæ Catholicam fidem, recepit, eidemq. litteras communicatorias tradidit; ſed poſtquam rem ſciuit, perſpectamq. habuit illius hæreſim, ipſum cum ſuis omnibus Romæ damnauit, vt Gregorius Nazianzenus teſtatur, cum de ſua cum Vitale vel Apollinare conſuetudine ſe excuſat: nimirum quòd eo tempore illos receperit, quo & a Damaſo Vitalis admiſſus fuerat; reiecerit autem, cum ab eodem Romano Pontifice pariter damnatus fuit: hæc ipſe pluribus ad Cledonium [b], ſed de his fuſius agendum inferius. Modo pro his omnibus Iuſtiniani Imperatoris ſententia ſatisfaciat ita dicentis [c]: Inuenimus quòd multi ſanctorum Patrum quoſdam hæreticos collaudauerunt, ſicut & S. Damaſus & Athanaſius & Baſilius Apollinarē, & S. Leo Eutychen: et non propter hoc hæretici facti ſunt; ſed cognita eorum impietate, anathemate condemnarunt.] hæc Iuſtinianus. C

a Hieron. epiſt. 65.

APOLLINARIS ANTEQVAM DAMNARETVR, AB OMNIBVS AEQVE RECEPTVS.

b Gregor. Naz. epiſt. 2. ad Cledon. aduerſus Apollinar.

c Iuſtinian. Imperat. in edicto fid. confeſſ. ad Ioannem Papā.

Rurſum vero ad cumulum id genus ærumnarum Baſilij illud acceſſit, quòd Athanaſius Ancyranus Epiſcopus, ſpectatæ fidei vir & integritatis, in ipſum vehementer commotus eſt; adeo vt etiam illi grauiter fuerit comminatus, quòd audiſſet quædam ab eo eſſe conſcripta fidei Catholicæ aduerſantia. Quod cum reſciuiſſet Baſilius, & quænam illa eſſent ſcripta ignoraret; cupiens de his reddi certior, ad ipſum litteras dedit, in quibus hæc [d] inter alia: Nunc vero cuiuſnam auribus non obſtrepit eorum qui negotiorum quorumdam gratia quandoque ad vos accedunt, quaſi noxia quædam ſcripſerimus, aut ſcribentibus alijs ſubſcripſerimus? Nam iſto te verbo vſum eſſe ferunt, qui tua ad verbum referunt. Me ſane, quæ mentem meam multis ac varijs cogitationibus diſtrahunt, nihil magis quàm ſtupidum relinquunt. Itaque & tale quid ſuſpicari cœpi, ne forſan hæreticorum quiſquam nomen meum commentationibus ſuis ſubdole adſcripſerit, atque ita rectitudinem tuam contriſtarit, & ad iſtam vocem, *nempe comminationis*, emittendam induxerit.] et in fine: Liberabis autem nos ab hoc ſtupore, ſi quibus de cauſis ad iſtam aduerſus nos iniuriam permotus ſis, aperte ſignificare volueris.] et alijs rurſum ad eum datis litteris [e] de calumnijs quibus vndique exagitatur, illud Athanaſio ingerit, ne adeo facile abſque alterius partis defenſione in quemquam ſententiam ferat, iſta perbelle ſuggerens: Cum, inquit, omnino audiuerimus: ſi nihil aliud, vel illud Alexandri ſaltem dicemus: Alteram auriculam delaro, ſiue calumniam perpeſſo, ſinceram & integram conſeruamus.] hæc ipſe. Certe quidem magna erant hæc cruciamenta Baſilio. Nam male audire apud hæreticos, gloriæ loco ducendum erat: ſed apud præclaros fidei Catholicæ defenſores eiuſmodi dictitari atque credi, his præſertim temporibus, cum huiuſcemodi diſſeminatæ calumniæ in graue totius Catholicæ Eccleſiæ præiudicium verterentur, intolerandum plane & quouis ſupplicio grauius videri poterat. D E

ATHANASIVS ANCYRANVS ADVERSVS BASILIVM COMMOTVS.

d Baſil. epiſt. 54.

e Baſil. epiſt. 54.

Qualis enim quantuſve fuerit Athanaſius iſte Epiſcopus Eccleſiæ Ancyranæ poſt Baſilium illum hæreticum ſæpe damnatum, cum a Sozomeno [f] inter præclaros fidei

f Sozom. lib. 6. c. 18.

Catholicæ

A Catholicæ defenſores adnumeretur: quæ de eodem poſtea luculento ipſius Baſilij ſtylo deſcribantur, accipe. Baſilius enim vbi audiſſet eum vita functum, ad Ancyranam Eccleſiam de eius obitu conſolatorias ſcribens litteras, hæc inter alia de ipſo habet [a]: Mortuus eſt, qui columna erat & ſtabilimentum Eccleſiæ: immo magis ad beatam vitam ſublatus, a nobis abſceſſit. Haud parum autem periculi eſt, ne ſubtracto hoc fundamento, ſimul cum illo multi decidant: et quæ in nonnullis ſunt putrida ac marcida, manifeſta fiant. Clauſum eſt os, quod hactenus & competenti fiducia & ſermonibus gratiæ ad fraternitatis ædificationem ſcaturiuit. Ablata ſunt conſilia mentis, quæ re vera diuinitus agitabantur. O quoties animum meum (accuſabo enim me ipſum) nonnihil contra hunc virum indignationis ſubijt, quòd totus hoc deſiderio tenebatur, vt diſſolueretur & eſſet cum Chriſto, nec hoc pluris faciebat, vt diutius propter

B nos in carne maneret!] hæc & alia plura Baſilius, dum ægre ferret, nulla admiſſa animi conſolatione, tantum virum abreptum: ex quibus plane eiuſdem Baſilij mentis candorem animumque Chriſtianum inſpicias, e quo omnis confeſtim iniuſte ab eo paſſæ calumniæ excuſſus eſt puluis, & irrogatæ comminationis liuor exterſus, cum eumdem de veritate redditum certiorem ac perſuaſum coluerit poſtea, ampliuſq. dilexerit.

a Baſil. epiſt. 67.

ATHANASII ANCYRANI LAVDES.

At an hic finis calumniarum vndique in Baſilium congeſtarum? minime gentium: immo his acerbiores ipſum excruciarunt: ſiquidem illæ magis vrgent vexationes, quæ a propinquioribus irrogantur: quæ & eo redduntur acerbiores, quo diuturnius in aduerſantium animis inſidentes, duritiem quamdam, lapidum inſtar contrahunt, vt frangi quauis arte minime valeant. Ex quo enim (vt diximus) Baſilius cum Gregorio agebat in Pontica ſolitudine, hæreticorum quorumdam calumnijs factum eſt, vt

C ſuorum Neocæſarienſium, penes quos educatus fuerat, ex quibus & paternum genus ducebat, graue expertus ſit odium: quod cum nullo litterarum internuncio potuerit delinire, iam factus Epiſcopus acerbius recruduiſſe ſenſit, vtpote qui vitaretur ab illis vt hæreticus & conſortio pollutus hæreticorum. Cuius rei cauſa egregiam illam ad eos epiſtolam [b] ſcribere, qua ſe illis Catholicæ eſſe fidei integerrimum profeſſorem argumentis plurimis demonſtraret, coactus eſt: ac primum illo: Sunt, inquit, iidem & nobis & vobis doctores myſteriorum Dei, & ſpirituales patres, qui veſtram ab initio fundauerunt Eccleſiam: Gregorium dico priſcum illum, *cognomento Thaumaturgum*, & quotquot poſt ipſum Epiſcopalem apud vos ſedem ſuſceperunt: qui ordine ſuccedaneo, inſtar aſtrorum exorti, iiſdem ingreſſi ſunt veſtigijs, ita vt haud facile ſit volentibus conuerſationis ipſorum indicia deſerere.] et poſt multa hæc ſubdit:

BASILIVS A NEOCAESARIENSIBVS VT HAERETICVS HABITVS.

b Baſil. epiſt. 75.

D Fidei vero noſtræ quæ potuit euidentior eſſe probatio, quàm quòd a nutrice beata femina, quæ ex veſtro gremio progreſſa eſt (Macrinam dico illuſtrem illam) educati ſumus, a qua & beatiſſimi Gregorij verba, quæ memoriæ beneficio ad illius vſque ætatem ſeruata ipſa retinuit, edocti ſumus, quibus illa nos adhuc infantes tamquam pietatis dogmatibus finxit atque formauit?] quam quidem fidem ſemper ſeruaſſe impollutam oſtendit, cum addit:

Neque, inquit, mentem noſtram vmquam execranda Arianorum blaſphemia polluimus. ſed ſi nonnullos aliquando Arij diſcipulos ad communionem aſſumpſimus; ita illos admiſimus, vt morbum ſuum quàm intime celantes, pietatis verba loquerentur, vel certe doctrinæ noſtræ nihil obluctarentur.] ſeque in his addit ſecutum canones ſanctorum Patrum, necnon iuſſionem Magni Athanaſij Epiſcopi Alexandrini. Denique

BASILIVS SEMPER ET VBIQVE CATHOLICVS.

E ex communione Epiſcoporum totius Eccleſiæ ſe eſſe Orthodoxũ docet, hiſce ad poſtremum poſitis verbis: Fuerat, inquit, iuſtius res noſtras æſtimare non ex vno aut altero eorum qui ad veritatem haud recto pede ingrediuntur, ſed ex multitudine totius Orbis Epiſcoporum, qui gratia Chriſti coniuncti ſunt nobis. Requirantur vero Piſidæ, Licaones, Iſauri, Phryges, & qui vtriuſque ſunt Armeniæ, quotquot vicini nobis ſunt, Macedones, Achæi, Galli, Illyrici, Hiſpani, tota ſimul Italia, Siculi, Afri, & qui in Ægypto adhuc ſani ſunt, & quæ reliqua portio eſt Syriæ: qui quidem litteras ad nos mittunt, *nempe communicatorias*, & viciſſim a nobis recipiunt: ex quibus cum quæ illinc ad nos feruntur, tum quæ vice verſa iſtinc ad ipſos mittuntur, cognoſcere poteſtis, quòd vnanimes omnes eodemque ſenſu prædіti ſumus. Itaque ſi quiſquam communionem noſtram fugit, ne prudentiam veſtram lateat ab vniuerſa illum Eccleſia ſeſe diuulſiſſe. Attendite igitur, fratres, cum quibus communicetis: poſtquam a nobis excludimini,

quis

quis deinceps nos ſit agniturus.] hæc & alia ad ſuos Neocæſarienſes Baſilius calumnijs A vndique obrutus.

GRAVIOR TENTATIO BASILIO PARATVR.

Sed quid his deterius accidit Catholicam fidem defendenti Baſilio? Dum aduerſus Sabellium atque Marcellum concionibus ſæpe dimicans, tres in Trinitate diſtinctas hypoſtaſes, ſiue ſubſiſtentias adinuicem per ſe ſingulas diſtinctas niteretur demonſtrare: qui adſtabant auditores, vt eum carperent, non vt diſcerent, inde arripientes occaſionem diffamandi Baſilium, aiebant ipſum eſſe trium deorum aſſertorem. Vnde cum hæc in Fidelium aures illapſa, audientium animos nonnihil admiratione perculerint: opus fuit, vt frequenti populo ambonem conſcendens, ſe deorum trium cultorem numquam fuiſſe vel aſſertorem, publica aſſertione omnibus redderet exploratum: extat ipſa Baſilij oratio, cuius eſt titulus: Aduerſus eos qui calumniantur quòd tres deos colamus, &c.] B

BASILIVS MAXIMAM CALVMNIAM PASSVS.

His acceſſit calumnia alia huic minime impar, qua aduerſarij Baſilio turpiſſimam notam inuſſerunt; ipſum nempe contra Catholicam aſſertionem male credere de Spirituſancto. Quæ quidem Baſilio infamia irrogata, non tantum in ciuitatum populis iactabatur, ſed ipſos in Ponticis deſertis latentes monachos eiuſdem Baſilij alumnos peruaſerat: hæc enim vna cum alijs, quorum ſuperius facta mentio eſt, adeo Baſilij monachos perturbauit, vt parum abfuerit, quin ab eius communione, tamquam hæretici, ſe diuulſerint. Penes quos de omnibus idem Baſilius defenſionem litteris inſtituens, inter alia de his quæ ad rem hanc ſpectare videbantur, hæc habet [a]: Traducunt, inquit, nos, quaſi inſolens ac nouum quiddam de Spirituſancto doceamus. Rogate igitur ipſos, quæ ſit illa noſtra inſolentia. Nos enim, quod & accepimus, Paracletum Patri & Filio coniunctum, non creaturæ connumeratum eſſe, confitemur. In Patrem C namque & in Filium ac in Spiritumſanctum credimus. Denique in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti baptizamur. Quapropter numquam a coniunctione Patris & Filij Paracletum ſeparamus, &c.] plura ſubiungit de conglorificatione in vna Deitate Spiritusſancti cum Patre & Filio: aliaque addens ad ſuam defenſionem, demum eos admonens, ne calumniantibus aures præbeant, hæc ſubdit: Si vero nos in reddenda ratione deficere ſenſeritis, tum demum accuſatoribus noſtris tamquam veracibus fidem habebitis. Vigilant illi in hoc, vt nobis noceant. &c.] ſic namque Baſilius iuſtiſſimæ cauſæ fidens, innocentiæ protectione ſecurus ſuam parat defenſionem.

a Baſil. epiſt. 71.

BASILIVS SCRIBIT LIBELLVM DE FIDA.

At res tanta haud ita leuioris negotij videbatur, quæ breuibus litteris curari poſſet. Quamobrem exigentibus illis, ſcripſit ad eoſdem Baſilius libellum de vera ac pia fide (vt eiuſdem præfefert titulus) egregium ſane opus: quo quidem quantum abhorruerit a nouitate, cuius ab aduerſarijs inſimulabatur, in primis declarat his verbis [b]: Quæ D eius generis eſſent, vt præter vocis nouitatem, ſenſum etiam nobis nouum atque inuſitatum afferrent, & apud ſanctos viros nuſquam in vſu fuiſſe reperirentur, hæc omnia veluti peregrina atque a pia fide penitus aliena repudiarem atque auerſarer.] ſic ipſe: atque demum ad calcem operis: Hæc, inquit, ſunt quæ a veſtra pietate admonitus neceſſario mihi duxi facienda, vt ad vos in poſtremis perſcriberem, ſenſumq. animi ſuper his rebus mei vobis & per vos fratribus ijs qui in Chriſto ſunt explicarem: vtque & veſtris & illorum animis omni ex parte ſatisfieret in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti: quo omnis prorſus omnibus de fide noſtra dubitatio tolleretur, orta fortaſſe propter diuerſam rationem eorum, quæ alias alio modo expoſita a nobis ſunt. Quæ res eo nimirum vſu venit, quòd neceſſario aſſidue cogebamur aduerſus propoſita no- E bis a pietatis veræ impugnatoribus argumenta, vt quæque ab ipſis in medium afferebantur, depugnare: neque cuiquam eſſet cauſa cur fluctuaret: ſumme contra adnitentibus illis, qui quæ aliena ſunt, nobis attribuunt; aut ſæpenumero etiam quo facilius ſimpliciores in ſententiam ſuam rapiant, deprauatæ ſuæ ipſorum mentis flagitioſa commenta falſo nobis affingunt, &c.] ſane quidem calumnia hæc erat ingens, vt Baſilio Eunomiani impingerent doctrinæ nouitatem; cum e contra ipſi more hæreticorũ, ſe docere quæ a maioribus accepiſſent, magna oſtentatione iactarent. Erant enim hæc verba Eunomij [c] hæreſiarchæ in ſermonis ipſius exordio: Eã quæ iamdiu apud Patres obtinuit pia traditio, tamquã amuſſim quamdam & regulam exponẽdo præmittamus, &c.] Peculiare ſane eſt hæreticis, cum impugnent traditiones antiquas, nihilominus ſe earumdẽ vindices profiteri, quòd ſciant nouitatẽ fore ab omnibus explodendam.

b Baſil. de vera ac pia fide

TRADITIONIBVS INHAERENDVM, NOVITAS EXPLODENDA.

c Apud Baſil. aduerſ Eunom. lib. 1.

Porro

A Porro quod ad Baſilium pertinet: dum vndique in ſe conflari calumnias, & non ab
hoſtibus tantum, ſed a proxime ſibi ſtudio atque affectione coniunctis, fideiq. profeſ- OPPRESSVS CALVMNIIS BASILIVS DE FIDE OMNIVM DVBITAT.
ſione cohærentibus in ſuſpicionem hæreſeos adduci videret: factum eſt (quod ipſe
teſtatur) vt nemini iam ſe propemodum crederet, omneſq. pariter vereretur, ac do-
lorem immenſum in penetralibus cordis occultans, illum mærore decoqueret: quòd
cum nihil penes ſe ab ipſis cunabulis antiquius fuerit, quàm Catholicam fidem illiba-
tam in omnibus conſeruare, eius tamen præuaricator deſertorque ſæpius & a pluri-
bus accuſaretur. Deplorat ipſe eiuſmodi ſuæ ipſius vitæ infelicem conditionem in lit-
teris ad Euſtathium redditis, cum hæc ait [a]: Poſteaquam vero ad gubernandam Eccle- [a] Baſil. epiſt. 79.
ſiam vocati ſumus: qui nobis quaſi prætextu adiutorij, & communionis charitatem
concernentis, additi ſunt cuſtodes & ſpeculatores, tacebo; ne videar vel me ipſum tra-
B ducere, quaſi qui nulli fidem habendam pronunciem; aut certe ſi perſuaderem, inhu-
manitatis cauſam darem credentibus: quod & mihi ipſi prope accidiſſet, niſi me pro-
pere miſerationes Dei præſeruaſſent. Nam parum aberat, quin erga quoſuis in id ſu-
ſpicionis incidiſſem, vt putaſſem nihil in quoquam eſſe fidei; propterea quòd animus
meus ſubdolis quorumdam actionibus percuſſus erat: attamen videbatur interea nobis
aliquis eſſe prætextus eius neceſſitudinis, quam cum illis habebam. Contulimus verò
ſemel atque iterum de dogmatibus: nec putauimus fugiendos eſſe vna nobiſcū conſen-
tientes. Nam deprehendi nos vtrinque idem loqui de fide in Deum, quod illi perpe-
tuo ex nobis audierant. Licet enim reliqua vita noſtra digna ſit cuius gratia ingemi-
ſcamus: de hoc tamen vno in Domino gloriari auſim, quòd numquam falſas opinio-
nes habuerim de Deo, neque aliter ſentiendo animi poſtea iudicium mutauerim; ſed
C quam a puero ſententiam de Deo a beata matre, deinde & nutrice mea Macrina recepi,
illam iuſtis incrementis auctam & adultam in me ipſo conſeruauerim.] hæc & alia id
genus Baſilius.

Quod autem ſpectat ad circumſtantes & obſeruantes eum ſemper exploratores, vt
ipſum caperent (quod Phariſæorum muneris erat, cum inter eos Dominus Ieſus Chri- IVGES EXPLORATORES DOCTRINAE BASILII.
ſtus verſaretur) in ſermone: cum ijdem aliquando concionanti Baſilio arrectis auribus
aſtarent, verbaq. ſingula expenderent iniqua lance, vnde ipſum calumniandi quam-
libet occaſionem captarent: detegens eos Baſilius, aduerſus Sabellianos pro concione
diſſerens, inter concionandum ſic eos affatus eſt [b]: Ego vero abſque vlla curioſa veſtiga- [b] Baſil. orat. contra Sabell.
tione aſſenſum illis præbui: ita & auditoribus tradere vellem, vt non ſemper de ijſdem
reddenda mihi eſſet ratio, ſed vt ex vna confeſsione perſuaſos habere diſcipulos. Quo-
D niam vero nos circumdatis iudices magis quàm diſcipuli, vt experimentum de nobis
capiatis, non vt aliquid a nobis diſcatis: neceſſarium eſt, vt obiectionibus quidem, ve-
lut in ius vocati, reſpondeamus.] idemq. ſæpe alias conqueritur de circumſtantibus in
auditorio exploratoribus, ſicuti illa oratione, quam habuit aduerſus calumniatores,
vbi ait: Plurimi præſentium exploratores magis ſunt eorum quæ dicuntur, quàm
diſcipuli eorum quæ docentur: et doctrina verbi non requiritur ad ædificationem
præſentium, ſed ad calumnias inſidiantium.] hæc ipſe. Ceterum ſe in omnibus cu-
ſtodem eſſe antiquarum traditionum, poſt aſſertam in dicta oratione contra Sabellia-
nos, teſtatamq. diuinitatem Spiritusſancti, hæc ſubdit: Dominus ita docuit, Apoſto-
li prædicauerunt, Patres obſeruarunt, Martyres confirmarunt: ſatis tibi ſit vt dicas
quemadmodum edoctus es.] appendicem autem hanc ad argumenta appoſuit ſanctus
E Baſilius, vt coram ipſis illatam calumniam refelleret, qua illi dicere conſueuerant, noui-
tate vocum delectari Baſilium, quem conſtaret eſſe antiquitatis Eccleſiaſticæ obſeruan-
tiſsimum: quippe qui perſtringens Eunomianos hæreticos impugnantes diuinitatem
Spiritusſancti, totus in eo eſt, vt demonſtret eam ſemper fuiſſe in Eccleſia prædicatam,
in ſacro nimirum hymno glorificationis, atque ipſa forma baptiſmi.

Sed quid accidit his circumdato, dum concionaretur, feris beſtijs S. Baſilio? Equi-
dem licet prudentis ac ſanæ mentis hominis ſit, omne in dicendo cauere mendacium,
erroremq. vitare: haud tamen in cuiuſquam ſapientis viribus repoſitum eſt (quòd id in
aliena poteſtate ſitū ſit) a calumnijs eſſe liberum. Etenim præter alias ab aduerſarijs illa- BASILIVS RVRSVS HAERESIS TEMERE ACCVSATVR.
tas illi calumnias, ea recens acceſsit, quæ plus ceteris ipſum exagitauit; cū vnius voculæ,
minimæ ſcilicet dictionis occaſione ab eodem Baſilio pro concione prolatæ, ab aduer-
ſarijs vero tamquam lucrum ingens obuijs arreptæ manibus, ingentes in eum concitatæ

ſunt turbæ, Quo modo autem res ſe habuerit; Gregorius Nazianzenus, ſcripta eo argu- A
mento ad ipſum epiſtola, exacte recenſet: quæ ſic ſe habet [a]:

[a] Gregor. Naz. epiſt. 26.

ADMONET BASILIVM GREGORIVS.

Ego te pro vitæ duce, pro fidei ac dogmatum magiſtro, & quicquid præclari a quoquam dici poteſt, tum antiquitus habui, tum nũc habeo. Et ſi quis alius tuarum laudum prædicator eſt, omnino vel mecum eſt, vel poſt me. Vſque adeo me tibi deuinxit pietas tua, atque adeo ſincere & ex animo ſum tuus. Nec vero hoc mirũ videri debet: nam vbi amplior vitæ conſuetudo eſt, illic quoque amplius eſt experimentum: vbi autem vberius eſt experimentum, illic etiam perfectius eſt teſtimonium: et ſi quidem alium ex hac vita fructum capio, hunc ex amicitia tua & contubernio colligo. At de his rebus ita ſentio, vtinamq. ſentiam. Quæ autem nunc ſcribo, inuitus quidem ſcribo, ſed tamen ſcribam. Ac mihi eo nomine minime ſuccenſeas velim: aut admodum ipſe acerbe feram, ſi fidem tibi non ſetero, me hæc beneuolo animo loqui, atque ad te ſcribere. Multi nos vt B

GREGORIVS SIMVL CVM BASILIO ACCVSATVR.

circa fidem parum firmos accuſaut, quotquot nimirũ (idq. merito) res noſtras communes vtriuſque eſſe cenſent. Atque alij quidem plane nos impietatis inſimulant, alij timiditatis: impietatis quidẽ, qui nec ſanam doctrinã a nobis promulgari credunt, ſibiq. perſuadent: timiditatis autem, qui nobis diſſimulationis præuaricationisq. crimen impingunt. Ar aliorũ ſermones quid refetre attinet? Quod vero nuper accidit, tibi exponam.

Conuiuium celebrabatur, cui non pauci illuſtres viri intererant, nobisq. amicitia coniuncti, atque inter eos vir quidam pietatis nomen habitumq. præſeferens. Nondũ compotari cœptum erat, cum, vt in conuiuijs accidere ſolet, de nobis ſermo excitatur, inſtar cuiuſdam aduentitiæ rei in mediũ propoſitus. Omnibus porro virtutes tuas magnifice prædicantibus, nosq. etiam, vt ijſdem vitæ ſtudijs deditos adiungentibus, amicitiamq. noſtram & Athenas commemorantibus, in rebusq. omnibus concordiam, animorumq. C

BASILIVS CVM GREGORIO IN CONVIVIO ACERBE TAXATVR.

conſpirationem: graue quoddam facinus hic philoſophus edit. Quidnam hoc (inquit admodum furioſe exclamans) o viri, quàm inſigniter mendaces & aſſentatores eſtis? Cetera quidem laudentur viri iſti, ſi ita lubet, nec ipſe ſane contradico: ceterum, quod maximũ eſt, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine fruſtra laudatur Baſilius, fruſtra Gregorius: ille quidem, quia veritatem ſuis diſputationibus prodit: hic, quia tolerantia ſua proditionis ſocium ſe præbet. Hic ego: Vnde hoc, o homo vane, atque amentia noue Dathan, & Abiron? Vnde nobis dogmatum promulgatot venis? Quo modo tantarum rerum iudicem te ipſum facis?

OBIICITVR BASILIO DE SPIRITV SANCTO ERROR.

Tum ille: Ex Eupſychij martyris conuentu nunc venio, eumq. dicti mei teſtem habeo (ſic enim ſe res habebat) atque illic Baſilium Magnum audiui de Patre quidem & Filio optime ac præſtantiſſime, atque vt vix quiſquam alius facile queat, diſſerentem, D
Spiritumſanctum autem conuellentem ac diijcientem. Ac ſimilitudinem quamdam adijciebat a fluuijs petitã, qui rupes curſim prætereuntes arenoſa loca excauant. Et cur tandem, vir egregie (inquit me intuens) tu quidem iam perſpicuis verbis Spiritumſanctum Deum eſſe doces (ſimulq. vocem quamdam meam commemorauit, cum ego, vt in frequentiſſimo cœtu de diuinitate verba faciens, peruulgatum illud de Spirituſancto interſatus eſſem: Quouſque lucernam ſub modio abſcondemus?) Baſilius autem fidei doctrinam obſcure ſubindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem libere profitetur, oratorie magis quàm pie auditorum aures obruens, dicendiq. facultate ſubdolum animi conſilium tegens?

QVID GREGORIVS IN DEFENSIONEM BASILII.

Quoniam, inquam, ego in obſcuro poſitus ac pleriſque incognitus, ſic vt nec quæ loquar, nec an loquar, ferme homines ſciant, tuto philoſophor: illius autem maior ha- E
betur ratio, vtpote cuius nomen tum ob ipſius virtutem, tum ob Eccleſiæ ſplendorem multo ſit illuſtrius; tum etiam quòd id omne quod dicit, in publico hominum cœtu dicit, grauiq. hæreticorum bello vrgetur, nudam præſertim a Baſilio vocem arripere quærentium; vt eo (qui ſolus ferme reliquus eſt veritatis fomes, visq. viuifica, vicinis omnibus captis ac ſubiugatis) ab Eccleſia pulſo & exturbato, malum iſtud in ciuitate radices agat, atque ab Eccleſia non ſecus atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruaſtet ac populetur. Præſtate itaque veritatis doctrinam cautius aliquanto, minuſq. libere proferri, temporiq. quaſi nubeculæ cuidã cedere, quàm eam aperta prædicatione opprimere. Nos enim ea ex re nihil damni facere, ſi ex alijs quoque dictionibus, quibus id certo colligatur, Spiritumſanctum Deum agnoſcamus: neque enim in ſono verborum potius quàm in mente & ſententia veritatem eſſe ſitam;

A Eccleſiam autem graue detrimentum accepturam eſſe,ſi vnius hominis oppreſsione veritas profligetur.

Hoc conſilium ij qui aderant, tamquam vanum ac frigidum, ipſoſq. ludificans, non modo non comprobarunt, ſed etiam nos clamoribus inſectati ſunt, vt ignauiæ noſtræ potius quàm Orthodoxæ doctrinæ conſulentes: longe enim præſtantius eſſe noſtros per veritatem tueri atque conſeruare, quàm huiuſmodi cautione & diſpenſatione eos inutiles reddere, nec interim alienos elucrari.] hucuſque de rebus tunc geſtis dictiſq. Gregorius; atque mox ſubdit: Enimuero quæ & dixi & audiui,& quàm immodice & præter mores meos aduerſus eos qui contra nitebantur, ſtomachatus ſum, ſigillatim exponere, prolixum nunc fuerit, minimeq. fortaſſe neceſſarium. Vt autem finem dicendi faciam, ſic eos amandaui. Tu vero diuine vir ac ſacroſanctæ, facito vt nos doceas, quouſque in diſputatione de Spiritusſancti diuinitate progredi, quaſq. voces vſurpare,& quouſque cautione certaq. diſpenſatione vti debeamus, vt ea aduerſus illos qui contradicunt, in promptu habeamus. Nam ſi hoc nunc ipſe abs te doceri poſtularem, cum te reſq. tuas omnium mortalium maxime perſpectas habeam, ac certiſsimam de his rebus fidem ſæpius dederim, viciſsimque acceperim: omnium profecto ſtolidiſsimus eſſem atque miſerrimus.] hactenus de his Gregorius ad Baſilium. Quid ad hæc autem ipſe reſcripſerit, paulo poſt dicturi ſumus.

GREGORII DEFENSIO PRO BASILIO HAVD ACCEPTA.

B

Interea vero (quòd ea res maximi momenti habita fuerit) hic repetamus neceſſe eſt quæ idem Gregorius Nazianzenus eadem ipſa tractans de Baſilij conſilio,eiuſdemq. integerrima fide Catholica pluribus diſſerit. Sed quo cuncta abſque offenſa alicuius accipiantur: illud in primis exemplum de eo,quod tertio tomo fuſius eſt pertractatum, in

C medium adducere, operæpretium ducimus, firmatum ſtabilitumq. ſuperius ſententia ſanctorum Patrum Hilarij, Auguſtini,& aliorum: nimirum haudquaquam confeſſionem illam fidei dicendam fuiſſe hæreticam, in qua diuinitas Filij Dei cum Patre æqualis,alijs vocibus,quibus & Ariana hæreſis condemnaretur,haberetur expreſſa,etiam ſi in Nicæno Concilio decretum nomen Conſubſtantialis eſſet ſilentio prætermiſſum: quod pluribus eſt demonſtratum,cum egimus de Liberio, deq. Concilio Ariminenſi. Atque adeo ſi quis pro concione Filij Dei æquã cum Patre diuinitatem alijs plerique vocibus audientium animis inſinuaſſet, erroremq. Arij pariter conuulſiſſet: haud iure in crimen adduci potuiſſet,quòd Conſubſtantialis vocabulũ ex cauſa aliqua tunc temporis prætermittendum exiſtimaſſet. Quod ſi abſque veræ pietatis offenſa ſilentio licuit præterire vocem contentioſam, alioqui a ſanctis Patribus in Nicæno Concilio conſilio diuino

AD DEFENSIONEM BASILII MANVDVCTIO

D decretam: cur crimini dandũ Baſilio fuit,vocem vnã,non tamen a Synodo aliqua definitam,pro ratione temporis ſilentio ab ipſo prætermiſſam,cũ alijs illi æque pollentibus pro aſſertione diuinitatis Spiritusſancti tunc iuſta de cauſa vſus fuerit? His non tam ad defenſionem Baſilij,quàm ad elucidationem eorum quæ de Baſilio S. Gregorius pluribus narrat, in hunc modum præmiſsis, cum per ſalebras incedendum ſit, facilior fiet de Baſilij defenſione ipſius Gregorij enarratio,quæ ſic ſe habet [a]:

Sermones cum iudicio diſpenſare, de Dauidis [b] conſilio & ſententia neceſſarium eſſe iudicabar, atque aliquantiſper belli tempus & hæreticorum principatum tolerare,quoad libertatis tempus tranquillitatiſq. ſucceſsiſſet, linguæq. libertatem ac licentiam attuliſſet. Illi enim nudam atque apertam vocem, quæ Spiritui ſancto diuinitatem tribueret, arripere cupiebant (quod quidem tametſi verum erat, impium tamen illis ac

E nefario impietatis Antiſtiti videbatur) vt eo cum ſumma Theologica lingua a ciuitate pulſo, eccleſiam ipſi occuparent, eamq. ſceleris ſui propugnaculum præſidiumq. facerent; vnde poſtea, velut ex arce quadam, omnia quæ reliqua erant, popularentur, atque incurſionibus peruaſtarent. Quas eorum inſidias vt eluderet Baſilius, alijs quidem vocibus e Scriptura petitis, teſtimonijſq. minime dubijs eamdem vim habentibus, neceſſarijſq. argumentis aduerſarios ita comprimebat, vt nullo modo repugnare, atque in contrarium niti poſſent: ſed quæ maxima diſputationis & ingenij virtus eſt, proprijs vocibus conſtringerentur; quemadmodum is liber,quem hoc argumento edidit, perſpicuo oſtendet, in quo calamum quaſi ex Spiritus pyxide mouet.

Sed tamen propriã & apertam vocem interim vſurpare differebat, tum ab ipſo Spiritu,tum ab alijs etiã ſinceris ipſius propugnatoribus gratiam petens,ac rogans ne hoc ſuo

a Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.

b Pſal. 111.

BASILII IN CONCIONANDO DISCRETIO.

conſilio offenderentur: nec committerent, vt dũ vnam voculam mordicus retinere conarentur, propter inexplebilem cupiditatem omnia perderent, conuulſa nimirum turbulentiſſimo tempore ac diſtracta pietate. Ipſos enim nihil ex eo incommodi ac detrimenti accepturos, ſi dictiones paululum immutentur, modo alijs verbis eadem doceantur: neque enim ſalutem noſtram in ſermone magis quàm in rebus conſiſtere: quippe cum ne Iudæi quidem reijciendi ſint, ſi ad aliquod tempus pro Chriſto, vocem, Vncti, ſibi concedi poſtulantes, religioni noſtræ aſſentiri vellent. At Reipublicæ non poſſe maiorem peſtem ac perniciem afferri, quàm ſi ab hæreticis occuparetur Eccleſia. Nam quòd alioqui melius, quàm quiuis alij, Spiritumſanctum Deum noſſet, cum perſpicue ex eo conſtat, quòd & hoc ſæpe de loco ſuperiore, quoad per tempus licebat, prædicauit, & priuatim apud eos, a quibus interrogabatur, haud cunctanter confeſſus eſt: tum vero in ſuis ad me ſermonibus apertius id oſtendit (neque enim quicquam vmquam, cum de his rebus mecum colloqueretur, animum tectum occultumq. habuit) non ſimpliciter hoc affirmans; ſed quod antea ipſi perraro acciderat, ſibi rem omnium maxime horrendam imprecatus, nempe vt ab ipſo Spirituſancto excideret, niſi cum Patre & Filio Spiritum vt conſubſtantialem & æqualem coleret.] et paulo poſt:

TACERE ALIQVID INTERDVM ABSQVE FIDEI IACTVRA LICERE.

A

B

Nec vero hæc a mé eo commemorata ſunt, vt illius gloriam oratione mea defenderem (præſtantior enim eſt, quàm vt accuſatoribus, ſi qui tamen ſunt, in ipſius famam quicquam liceat) ſed ne ijs ſolis vocibus, quæ in illius libris reperiuntur, pietatem circumſcribentes, imbecilliori fide nitantur; eamq. de diuinitate diſſerendi rationem, quã ei tempus illud non ſine ſpiritus numine afferebat, verſutæ malitiæ ſuæ prætexant: verum eorum quæ ſcripſit, ſenſum ac ſcopum, quem ſibi in ſcribendo proponebat, expendentes, ad veritatem magis accedant, atque impiæ doctrinæ profeſſoribus os obſtruant. Mihi quidem, omnibuſq. qui me carum habent, vtinam adſit illius Theologia. Atque adeo tam certam de ipſius circa hanc rem animi puritate fiduciam habeo, vt præter alia omnia, hoc quoque cum eo habere commune non recuſem: ita vt illi mea, mihi viciſſim illius omnia & apud Deum & apud candidiſſimos quoſque homines adſcribantur: nam neque Euangeliſtas idcirco inter ſe pugnare dixerimus, quoniam alij in exponenda Chriſti humanitate plus operæ poſuerunt, alij ad explicandam diuinitatis materiam ſe contulerunt, &c.] hæc Gregorius pro Magno Baſilio.

CONVENTIO BASILII CVM GREGORIO.

C

Quæ licet certa veraq. eſſent, & quæ eſſe ſatis poſſent ad tanti viri excuſationem, animique conſilium penitus aperiendum: tamen eius hoſtes, qui ipſi viuenti de his negotium faceſſere non ſunt veriti, haudquaquam eidem mortuo pepercerunt: vnde opus fuit viros inſigniter eruditos pro eodẽ Baſilio defenſionem parare, ſcribereq. apologias. Præſtitiſſe id quidem in primis eius germanum Gregorium Nyſſenum, qui libros Baſilij aduerſus Eunomium ſcriptos ab aduerſariorũ calumnijs vindicauit, auctor eſt Photius in ſua Bibliotheca: poſt Gregorium vero id ipſum egiſſe Theodorum Antiochenum, necnon Sophronium, idem auctor affirmat, dum eorumdem Eccleſiaſticorum virorum lucubrationes recenſet: Vt plane intelligas viros improbos ac refractarios minime acquieuiſſe Gregorio Nazianzeno, Eccleſiæ Theologo, digniſſimo viro de Baſilio ſumma fide exhibenti teſtimoniũ. qui rurſum hæc de eodem Baſilij commentario [a]: Cum, inquit, tractatum, quem de Spirituſancto conſcripſit, euoluo; Deum quem habeo, nanciſcor, ac libero & præfidenti animo veritatem confiteor, illius videlicet & Theologiæ & ſpeculationi inſiſtens.] hæc ipſe.

D

APOLOGIAE COMPLVRES PRO BASILIO.

[a] Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.

E

At ſentio curioſum lectorem auide a nobis exigere, quænam eſſet vocula illa, immo dictio breuis vel ſyllaba, cuius cauſa tum a Gregorio, tum etiam ab eodem ipſo Baſilio & alijs clariſſimis viris fuerint elucubratæ apologiæ. Dicam equidem, eodem ipſo Baſilio auctore: qui cum eadem ex cauſa ab amiciſſimo Amphilochio Iconij Epiſcopo interpellatus eſſet, vt obortam de ſyllabis quæſtionem in cauſa grauiſſima, nempe de Spiritusſancti diuinitate elucidaret: obremperans ei, peregregium commentarium eo argumento conſcribens, in fine præfationis hæc habet [b]: Ad huius quæſtionis originem me pauliſper conuertam. Nuper oranti mihi apud populum, & vtroque modo glorificationem abſoluenti, Deo ac Patri, interdũ cũ Filio ipſius ac Spirituſancto: interdum, per Filiũ in Spirituſancto: cũ alij quidã ex ijs qui tũ aderant, id obſeruarant, dicentes, nos non modo peregrinis ac nouis vſos vocibus, verũ etiã inter ſe pugnantibus:

[b] Baſil. ad Amphiloch. c. 1.

BASILIVS IN QVO REPREHENSVS.

tum

A tum tu præcipue aderas, nimirum conſulens illorum vtilitati.] hactenus Baſilius de origine quæſtionis. Viguit enim ea ſemper in Eccleſia conſuetudo; vt concionator in abſolutione ſermonis, inuocatione ſanctiſſimæ Trinitatis cum gratiarum actione orans concioni finem imponeret, non tamen vt eadem ſemper vteretur præſcripta forma verborum.

Sed vnde pij, fideq. præſtantes qui tunc erant, ſcandalum paſſi ſint, id primum intelligendum. Antiochiæ olim obortam eſſe diſſenſionem inter Catholicos & Arianos, ſuperius dictum eſt ex Theodoreto [a] atque Sozomeno [b], dum illi hymnum glorificationis occinentes dicebant: Gloria Patri & Filio & Spiritui ſancto] Ariani vero aliter, nempe: Gloria Patri per Filium in Spirituſancto.] Quòd igitur S. Baſilius in hymno glorificaſſet Patrem per Filium cum Spirituſancto, magnam attulit Orthodoxis ad-

a Theod. lib. 2. cap. 20.
b Sozom. lib. 3. c. 20
VNDE OCCASIO SCANDALI CONTRA BASILIVM.

B mirationem & ſcandalum. Porro vt eo modo Catholici hymnum dicerent; non quidem, vt multi putant (quod diximus) ex præſcripto venit Nicæni Concilij: quid enim ea de re decreuerit S. Synodus, ſuo loco ſuperius demonſtratum eſt. Nec rurſum ex canone aliquo poſtea edito vſque ad hæc tempora, ſtatuta forma aliqua reperitur, quam qui non ſeruaret, excidiſſe dici poſſet a Catholica fide, & inter Arianos adnumerari: adeo vt illud eſſet ſeruandum, iſtud vero euitandum; illudq. demonſtraret quempiam eſſe Catholicum, hoc vero hæreticum: ſed erat illud in vſu in Antiochena tantum Eccleſia, nec alibi (quod legatur) quàm Antiochiæ obſeruatum.

Ceterum S. Baſilius, quòd optime ſciret, tum diuinæ ſcripturæ auctoritate, tum antiquæ traditionis exemplo, tum denique ſanctorum Patrum teſtificatione id abſque diſpendio Catholicæ fidei licenter dici poſſe, ad optimum finem ea licentia vſus eſt;

DICTIONES PER, IN, CVM. LICITE IN GLORIFICATIONE PONI.

C Cuius quidem rei cauſa probandæ, præclarum illud atque eruditum commentarium ſcripſit ad Amphilochium; quem conſulat, qui hæc ab eo exacte probata optat plene cognoſcere. Sed quod pertinet ad antiquam traditionem atque maiorum conſuetudinem, qua diceretur, Gloria Patri & Filio cum Spirituſancto: ita ipſe [c]: Mentiuntur & illud: hanc vocem, Cum quo, ab vſu piorum alienam eſſe. Quotquot enim morum conſtantia, antiquitatis maieſtatem nouis ornamentis prætulerunt, ac maiorum traditionem citra mutationem conſeruarunt, ſingulis cum regionibus, tum ciuitatibus hac voce ſunt vſi.] et paulo poſt: Itaque videas & hodie a ruſticanis hanc vocem more veterum pronunciari.] ac rurſum: Proinde quod a maioribus noſtris dictum eſt, & nos dicimus, gloriam eſſe communem Patri cum Filio, &c.] quod enim Baſilius a Patribus accepit traditum, id ipſum ex diuina etiam ſcriptura vendicare ſibi auctoritatem plu-

c Baſil. ad Amphiloch. c. 7.

D ribus docet. Sed & quòd æque diuina ſcriptura vſa ſit, in, per, cum: ſicut recte dici, Cum Spirituſancto, ita etiam æque bene proferri, In Spirituſancto, pluribus probat [d]; & quid inter ſe differrent, luculenter elucidat. atque poſt multa:

Veneranda ſunt, inquit [e], vetuſta dogmata, quòd ob antiquitatem ceu caniciem quamdam habeant quiddam reuerendum. Enumerabo itaque vobis huius ſermonis auctores.] atque ſubdit: Ipſe quidem (ſi de me proprie quid loquendum eſt) vocem hanc tamquam hereditatem paternam conſeruo acceptam a viro multo tempore in ſeruitio Dei verſato, per quem baptizatus ſum & Eccleſiæ miniſterio admotus, &c.] citatq. antiquos Patres in glorificatione ſanctiſſimæ Trinitatis vſos vtroque more dicendi, nempe Clementem Romanum, & Alexandrinum, Irenæum, Dionyſium Alexandrinum, Africanum, Athenogenem, Gregorium Thaumaturgum, Firmilianum ma-

d Baſil. ad Amphiloch. cap. 25. & 27.
e Baſil. ad Amphiloch. cap. 29.
MAIORVM AVCTORITATEM BASILIVS SECVTVS EST.

E gni nominis antiquũ ſuum prædeceſſorem, necnon præſtantem illum Meletiũ Ponticũ.

At ne quis putaret exoleuiſſe eiuſmodi veterem morem, antiquataq. tot maiorum exempla: de his quæ tunc temporis omnibus ferme in locis agerentur, eiuſmodi affert teſtificationem [f]: Sed quid, inquit, opus eſt vetera commemorare? Immo qui nunc ſunt Orientales, nonne hoc vno potiſſimum pie ſentientes agnoſcunt, hac voce veluti ſigno ſuos ab alienis dijudicantes? Vt autem ego a quodam Meſopotamio audiui, viro & linguæ eruditæ, & mentis integræ: ne licet quidem illis, etiam ſi velint, aliter ſonare vocem eo loco receptam, ſed neceſſe eſt illis per voces idem cum hac pollentes iuxta quamdam maiorem proprietatem glorificationem offerre. Quin & Cappadoces ſic iuxta regionis morem loquimur, iam tum in linguarum diuiſione dictionum vſu prouidente Spiritu. Quid porro Occidens totus, propemodum ab Illyrico vſque ad fines noſtri Orbis, nonne per hanc vocem orat? Qui ſit

f Baſil. ad Amphiloch. c. 29.
RECENTIORES EODEM MODO QVO BASILIVS TRINITATEM GLORIFICANT.

igitur, vt ego ſim iunouator, & recentiorum verborum architectus, cum omnes natio- A
nes,& ciuitates,& conſuetudinem omni hominum memoria vetuſtiorem, inſuper & viros Eccleſiæ columnas & omni ſcientia & virtute ſpiritus venerandos duces & auctores huius vocis exhibeam?] hæc & alia plura Baſilius.

Quibus plane videas Antiochenæ Eccleſiæ ritum illũ, & contentionem aduerſus eos qui glorificarent Patrem per Filium in Spirituſancto, fuiſſe ipſius tantum peculiarem, eum liceret Catholicis vbique poſitis abſque detrimento Catholicæ veritatis iiſdem vti in glorificatione atque gratiarum actione dictionibus: cuius rei de Romana Eccleſia ex diſertiſſimo ac pariter ſanctiſſimo viro eius Epiſcopo ſatis eſſe poteſt exemplum. Etenim ſanctus Leo Papa concionatus in die Natalis Domini [a], his verbis ad agendas Deo gratias populum inuitauit: Agamus ergo, dilectiſſimi, gratias Deo Patri per Filium eius in Spirituſancto,&c.] Vitium plane fuit Arianorum,vt ea textura verborum B
vterentur in ſancto baptiſmo, adulterantes formam ipſam a Chriſto præſcriptam: a quo quidem Arianorum vſu Orthodoxi penitus abhorruerunt, nefas exiſtimantes aliter illa pronunciare verba, quàm a Domino fuerint imperata. Quonam modo autem eadem verba in glorificatione dicentes Ariani blaſphemarent, Catholici vero laudarent ſanctiſſimam Trinitatem, idem Baſilius pluribus docet [b].

LEONIS PAPAE EXEMPLVM.

[a] Leo ſerm. 6. in die Nat. Dom.

[b] Baſil. de Spiritu ſanct. ad Amphiloch. cap. 4. 5. 6.

Ipſe igitur vbi graui fortiq. apologia de obiectis criminibus ab amicis & aduerſarijs ſe purgauit: quòd videlicet vndique in ſe certamina concitari,& cũ hoſtiũ tum amicorum iaculis confodi ſentiret: præſentis temporis ſtatum Eccleſiæ Orientalis,tamquam in tabula imaginem coloribus pictam, ſtylo reddit his verbis [c]: Cui, inquit, comparabimus præſentem ſtatum? Profecto ſimilis bello nauali, quod ex multo odio,ex veteribus offenſis inter ipſos per longũ tempus alito, naumachi quipiam ac bellaces inſtituerunt. C
Nunc igitur in hac imagine mihi ſpecta terribilem vtrinque concurſum, mox ira iam eo erumpente,vt ſit immedicabilis,vtramque partem ſimul proſtratam confici. Pone, ſi vis,violento turbine circumagi claſſem, caliginemq. denſam e nubibus incumbere, adeoq. obſcurare rerum viſibilium ſpecies, vt nulla ſit amicorum & hoſtium diſcretio, propterea quòd ob confuſionem ſymbola militaria ſint ignota. Huic imagini propter euidentiam addamus etiã mare intumeſcere,atque ab imo ſubuerti, rapidumq. Aquilonem e nubibus deorſum erumpere,horribilemq. procellam ingentibus fluctibus,quos tricymias vocant,exurgere. Poſt hæc ventis vndique concurſantibus, totam claſſem inter ſe cum fragore colliди: atque in conflictu alios quidem velut ſui proditores ad ipſam deſperationem vltro transfugere, alios cogi, vt pariter & ſcaphas impellant a ventis actas, & occurrant irrumpentibus, ſeſeq. mutuo per ſeditionem trucident: quam ſeditionem partim iam ad extremum prouecta inuidia, partim quæ ſingulis adeſt vincendi D
cupiditas excitauit. Ad hæc cogita confuſum quemdam & indiſcretum clamorem per vniuerſum illud mare reſonantem,partim e ventorum ſtrepitu, partim e colliſione nauium,partim ex vndarum impetu feruentiũ, partim ex vociferatione præliantium varias voces pro ſingulorum affectibus emitti, vt neque naucleri, neque gubernatoris vocem exaudire liceat,ſed prodigioſam quamdam mixturam, confuſionemq. incredibilium malorum,dum ob omnem vitæ ſpem ereptam prorſus non timent peccare. Adijce iiſdem & immedicabilem quemdã morbũ,ac inſanabilẽ præ gloriæ cupiditate inſaniã, vt cum nauis iam in fundũ maris deferatur,tamen nautici duces primã aſſequendi laudem contentionẽ non remittant. Tranſi iã ab imagine ad ipſum mali archetypum,&c.]

DESCRIPTIO STATVS ORIENTALIS ECCLESIAE.

[c] Idem cap. vlt.

EGREGIA COLLATIO NAVALIS PVGNAE CVM TEMPESTATE ECCLESIAE.

Conuenientiã imaginis huius cũ Eccleſiæ huiuſce temporis ſtatu in omnibus rectè re- E
ſpondentem idẽ poſt hæc exactè demonſtrat: quæ omnia breuitatis cauſa hic deſcribere prætermittimus; cũ ex his quæ dicta ſunt atque dicentur,veritas ipſa ſatis deſcripta noſcatur. Porro idẽ Baſilius ad Athanaſiũ [d] ſcribens,eadem collatione atque imagine ſtatũ Orientalis Eccleſiæ repræſentat. Sed & Gregorius Nazianzenus [e] nulla aptiori comparatione viſus eſt ſibi deſcribere valuiſſe mutuo inter ſe digladiantium Orientalium Eccleſiarũ faciem, quàm exemplo naualis nocturnæ pugnæ. Quamobrem æque Baſilio accidit atque Eliæ, qui tædio iam victus mortem vitæ præfert, & ſicut Paulo dicenti: Tentati [f] ſupra modum,ita vt tæderet nos vitæ.] nam ad Demophilum ſcribens ait [g]: Anno præterito cũ ex grauiſſima febri ægrotaſſem, & prope ad ipſas portas mortis deueniſſem,bonitate vero Dei reuocatus eſſem, ægre ferebam illam mei reſtitutionem, expendens ad quæ mala iterum reuerſus eſſem.]

[d] Baſil. epiſt. 51.

[e] Gregor. Naz. Apolog. 1.

[f] 2. Cor. 1.

[g] Baſil. epiſt. 82.

Intot

A In tot tantiſq. ærumnis Baſilio conſtituto, vnum illud ſibi relictum videbatur eſſe confugium, vt Magni Athanaſij auxilium litteris abſens expeteret, cuius & ad Deum precibus fulciretur; ad quem hoc tempore perbreues has ea de cauſa litteras dedit[a]: *a Baſil. epiſt. 49.*

Quanto Eccleſiarum languores auctiores euaſerunt, tanto vniuerſi ad tuam conuertimur integritatem, vnam nobis malorum conſolationem in tua tutela relictam eſſe credentes; qui & precum virtute & ſcientia rerum gerendarum, qua quid optimum factu ſit admonere potes, ex horribili iſta tempeſtate conſeruare nos àb omnibus qui aliquantulum integritatem tuam vel auditu vel experientia cognouerunt, crederis. Quocirca ne ceſſes orare pro animabus noſtris, excitareq. litteris; quarum ſi agnoſcis quantus ſit vſus, nullam vmquam ſi qua dabitur, ſcribendi ad nos occaſionem negligas. Si vero digni habemur adiutorio precum tuarum, vt & videamus te, & bonis quæ B in te ſunt perfruamur, & ad hiſtoriam vitæ noſtræ, congreſſum cum magna vere & Apoſtolica mente tua adiecerimus: omnino & ex æquo reſpondentem totius vitæ noſtræ afflictionibus conſolationem nos Dei ſolita benignitate accepiſſe reputabimus.] hactenus ipſe ad Athanaſium. *BASILIVS PRESSVS MAGNVM ATHANASIVM INTERPELLAT.*

Sed & quem ſciebat ſibi eſſe fidelem Gregorium Nazianzenum, qui ipſum de his primus admonuerat; cum ad eum reſcribit, inter alia, vt ſit ſibi auxilio, ad ſe vocat non ſine querela, quòd a ſe recedens minime ſtetiſſet pactis conuentis: nam ait[b]: Si vt inter nos olim conuenerat, & cura & ſolicitudo, quam nunc Eccleſijs debemus, efflagitat, bonam anni partem ſimul traduxiſſemus, anſam atque aditum obtrectatoribus haudquaquam dediſſemus. Tu vero (ſi ita videtur) hos valere ſine, noſtriſq. precibus adductus nos in præſenti certamine laborantes adiuua, ſimulq. cum eo qui ad- C uerſus nos cum exercitu graſſatur, manus conſere. Nam ſi vel ſolus conſpectus fueris, eius impetum infringes; eoſq. qui ad patriæ res eneruandas inſtructi ſunt, fundes ac diſſipabis; perſpicuum videlicet eis faciens, te cœtus noſtri ducem futurum, atque os omne iniuſtum hominum iniquitatem aduerſus Deum loquentium obſtructurum. Quod ſi contigerit, res ipſæ declarabunt quis ille erit qui te ad præclara negotia ſequetur, quis rurſum claudicet, ac veritatis doctrinam ignauia prodat, &c.] *BASILIVS GREGORIVM NAZ ACCERSIT.* *b Gregor. Naz. epiſt. 20.*

His, vt ita dicam, Baſilij dolentis clamoribus Gregorius interpellatus, ad eum reſcribens, ſuum pollicetur aduentum, vbi ait[c] ad finem: Hoc autem habeto, me Deo aſpirante, & tibi affuturum, ſimulq. dimicaturum, virilemq. operam impenſurum eſſe. Quis enim langueſcet, immo quis non magno & fidenti animo futurus eſt, te duce ac ſocio de veritate diſputans ac certamen conſerens?] hæc ipſe. Porro magnum D emolumentum ac robur prædicationi Euangelicæ acceſſiſſe, perſpicuum fuit, vbi ſimul iuncti Baſilius atque Gregorius aduerſus hæreticos dimicarunt. Quo modo autem in eo certamine inter ſe partiti ſint munera, idque magno conſilio, Gregorius tradit his verbis[d]: Quòd ſi quis in huiuſmodi rebus me illius ſocium admiſerit: aliquid quod pleriſque incognitum ante fuit, euulgabo. Nam cum temporis anguſtijs premeremur, hanc ipſe rationem inibat: vt ſibi quidem verbi diſpenſationem; nobis autem, quos ob nominis obſcuritatem nemo accuſaturus, patriaq. eiecturus eſſet, loquendi libertatem committeret. Atque ita Euangelium noſtrum firmum validumq. erat vtriuſque auxilio ſuffultum.] hæc Gregorius. *c Gregor. Naz. epiſt. 27.* *BASILII ET GREGORII IN PRAEDICATIONE DISTINCTA MVNERA.* *d Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.*

Ceterum non aduerſus hæreticos ſolum reprimendos eo modo vſus eſt Baſilius Gregorij opera; ſed etiam aduerſus ſecundæ Cappadociæ Metropolitanum Anthimum E alienæ inuaſorem diœceſis, primæ nimirum Cappadociæ, cui præerat ipſe Baſilius, vſus eſt adminiſtro, quem veluti aggerem opponendum Antimi temeritati putauit. Quonam autem modo iſta acciderint, & quem finem fuerint conſecuta, ab ipſo Gregorio petitam integram rei geſtæ ſeriem recitemus: Hinc, inquit[e], iam Epiſcoporum, & eorum qui militiæ ſocietatem cum illis inierant, bellum incipit: bellum cum per ſe admodum turpe & ignominioſum, tum ſubditis ipſis non minus pernicioſum. Quis enim alios ad moderationem ac tranquillitatem inducere queat, ſic affectis Præſulibus? At tres quidem erant cauſæ, cur multi etiam ante parum æquo & amico erga eum animo eſſent. Prima, quòd in fidei negotio nequaquam cum eo ſentiebant, niſi quantum id ipſis, cogente multitudine, neceſſario faciendum erat. Altera, quòd dolorem ex ipſius electione conceptū ex animis nondum penitus eiecerant. Poſtrema, quòd ſe longe multumq. ab eo gloria ſuperari, acerbiſſime ferrent, tametſi id confiteri turpiſſimum *ALTERCATIONES BASILII CVM ANTHIMO.* *e Gregor. Naz. orat. in laud. Baſilij.*

mum

mum eſſet. Orta eſt & alia quædam ſimultas, quæ hæc omnia redulcerauit. A
Nam cum patria noſtra in duas prouincias & metropoles diuiſa eſſet, ac multa
ex priori nouæ metropoli adiungerentur: ea de cauſa inter illos diſſidium excitatum
eſt. Hic enim æquum eſſe dicebat, vt cum publicis diœceſibus noſtræ quoque ſimul
diuiderentur: ob eamque cauſam eas parœcias, quæ nouæ prouinciæ nuper adiun-
ctæ fuerant, vt iam ad ſe pertinentes, atque ab illo diſtractas, vendicabat. Batilius con-
tra veteri conſuetudine nirebatur, atque huic diuiſioni, quæ olim a Patribus facta fuiſ-
ſet, inhærebat, *& optimo quidem iure*. Atque ex hac contentione permulta mala partim
iam accidebant, partim impendebant. Epiſcopos ſubdole ad ſe pertrahebat nouus Me-
tropolites, prouentus diripiebat: Eccleſiarum presbyteros partim oratione inflectebar,
partim ſubrogatis alijs eijciebat. Ex quo efficiebatur, vt Eccleſiarum negotia deterius
ſe haberent, vtpote quæ in partes ac ſtudia ſcinderentur. Homines quippe rerum no- B
uatione quodammodo delectantur, ac libenti animo noxas ſuas obiter elucrantur: fa-
ciliuſque eſt inſtituta labefactare, quàm labefactata in priſtinum ſtatum reducere.

Quod autem illum magis in furorem agebat, Taurici reditus ab ipſo quidem obiter
cernebantur, verum ad Cæſarienſem deuehebantur. S. Oreſtis prouentus colligere ma-
ximi æſtimabat: adeo vt ipſius etiam iter facientis mulos aliquando corripuerit, ac ne
vltra progrederentur, cum prædatoria manu prohibuerit. Et quàm ſpecioſus his re-
bus prætextus adhibebarur! Filij ſpirituales, & animæ, & fidei doctrina, ceteraq.
huiuſmodi cupiditatis inexplebilis integumenta (res inuentu perfacilis) itemq. illud:
Vectigal hæreticis perſoluendum non eſſe. Quiſquis enim illi moleſtiam exhibebar, in
hæreticorum numero habebatur.

Nec ramen ille Dei ſanctus ſublimiſq. Hieruſalem vere Metropolites, *nempe Baſi-* C
lius, aut erranres ſecutus eſt, aut hoc diſſimulare ſuſtinuit, aut paruum huius mali
remedium excogitauit: ſed perſpiciamus, quæſo, quàm magnum & admirandum, &
illius (quid enim aliud dicam?) anima dignum. Etenim diſſidium hoc in Eccleſiæ
lucrum emolumentumque conuertit, ex eaq. calamitate inſignem vtilitatem traxit,
patriam nimirum pluribus Epiſcopis communiens. Ex quo tres præclariſſimæ res
ſecutæ ſunt: nam & animarum cura maior ſuſcepta eſt, & quælibet ciuitas prouentus
ſuos habuit, & bellum hac ratione compreſſum & extinctum eſt.] creauit enim Baſi-
lius inter alios nouum Epiſcopum, cui Tauricæ regionis S. Oreſtis martyris redditus
tunc adſcripſit, quos Anthimus ſibi manu prædatoria vendicabat.

Quod vero ad diuiſionem Cappadociæ ſpectat: vna in duas prouincias partita eſt,
quarum altera Cappadocia prima, ſecundæ altera dicebatur. Potior autem prima erat, D
in qua Cæſarea, cui S. Baſilius præerat Epiſcopus: ſecundæ vero metropolis Tyana, cui
DIVISIONE CAPPADOCIAE NAZIANZVM ERAT SVB ANTHIMO
Anthimus præſidebat. Rurſum ſub ſecunda Cappadocia ſitum erat Nazianzum,
& Arianzum, vbi natus eſt Gregorius cognomento Nazianzenus. Id quidem teſtatur
Iuſtinianus Imperator in edicto de fide ad Ioannem Romanum Pontificem, cuius eſt
exordium: Scientes quòd nihil aliud, &c.] vbi prope finem habentur quæ diximus de
Nazianzo & Arianzo Cappadociæ ſecundæ ſubiectis ſub metropoli Tyanenſi. Cum
igitur ita inter ſe altercarentur Anthimus atque Baſilius, ſalubre hoc (inquit Grego-
rius) conſilium excogitauit, vt plures in ſua diœceſi crearet nouos Epiſcopatus: ſed il-
lud plane ſalubrius, vt a ditione Anthimi vendicaret ſibi Gregorium, quem nouæ in-
ſtitutæ ſedi Saſimorum crearet Epiſcopum: qui & compeſcere poſſet Anrhimum ab
alienæ inuaſione diœceſis. Id ſane quantumlibet honeſtiſſima de cauſa a Baſilio fa- E
ctum fuerit, ægro tamen animo ipſe Gregorius pertulit; qui de his agens ita con-
queritur[a]:

[a] Gregor Nazianz. orat. in laud. Baſilij.

Huius conſilij vereor ne velut appendix quædam ipſe fuerim: neque enim honeſtius
ac ſpecioſius verbum, quo vtar, occurrit. Nam cum cetera omnia huius viri facta,
ſupra quàm dici queat, admirer: vnum hoc laudare nequeo (affectum enim animi
BASILIVS AGIT DE PRAEFICIENDO GREGORIO ECCLESIAE SASIMORVM.
confitebor, alioqui nec multis incognitum) eam nimirũ, quam in nos adhibuit noua-
tionem ac diffidentiam.] ita Gregorius, quòd Baſilius veritus ne ab ipſo deſereretur,
arcto eum vinculo ligandum putauir: ſed ſubdit: Huius rei mærorem ne tempus qui-
dem adhuc exhaurire potuit. Hinc enim mihi omnis vitæ inconſtantia & perturbatio
manauit, quòdq. philoſophari nequiuerim, aut certe non exiſtimet, tametſi de po-
ſteriori non magnopere laborem. Niſi quis tamen hoc a me pro illius purgatione ac-
cipiat

A cipiat, quòd ſublimiora quàm pro hominis conditione ſentiens, atque hinc priuſquam etiam e vita excederet, digreſſus, omnia ad Spiritum referebat; atque amicitiæ officia, quæ alioqui ſanctè colebat, hic ſolum aſpernabatur, vbi Deum anteponi oportebat, atque antiquiores habere res in ſpe poſitas, quàm fragiles & caducas.] hæc Gregorius de Baſilij conſilio in præficiendo ipſum Eccleſiæ Saſimorum: quod quidem viribus omnibus contendit vt faceret, cupiens Gregorium adſciſcere ſibi collegam, operaque tanti viri vti ad comprimendos nimia temeritate inſoleſcentes Epiſcopos, ſciens ipſum præ excellenti virtute atque doctrina ab omnibus fore colendum.

Abſens erat Gregorius, dum hæc per Baſilium agerentur: quæ cum internuncio litterarum ipſe Gregorio ſignificaſſet, reſtitit ille, obſirmatoq. animo renuit: cumque nullo perſuadendi genere inflectere poſſet, neque eũ adducere vt acquieſceret; ad ipſum B rurſum ſcribens, amicabili quadam fiducia durius increpauit, vſque adeo, vt ruſticum, aſperum, durumque moribus nominaret: quibus Gregorius acceptis a Baſilio litteris, pari fiducia, magnaq. animi ingenuitate ita reſcripſit, non tamen ſine ſtomacho[a]: Deſines ne nos tandem maledictis inceſſere, vt inſulſos, & ruſticos, & ab amicis inopes, ac ne vita quidem dignos, quoniam ea quæ paſſi ſumus intelligere ac perſentire auſi ſumus? Neque enim quidquam aliud proferre queas, in quo a nobis læſus ſis: nec vlla in re omnino nobis conſcij ſumus, nos inquam aliquid in te admiſiſſe (atque vtinam numquam conſcij ſimus) niſi quòd fraudem in quam inducti ſumus, ſerius quidem quàm oportuit, ſed tamen aliquando cognouimus: atque huius rei culpam in Epiſcopalem thronum conferimus, vtpote qui te repente ſupra nos euexerit. Ac vehementer fatigamur, dum tua nobis obijciuntur, eaque apud illos, qui & priC ſtina noſtra ac præſentia perſpicue norunt, defendimus. Hoc enim omnium quæ patimur, maxime ridiculum eſt, vel potius miſerandum, nimirum quòd ijdem & iniuria afficiuntur & accuſantur, id quod nobis hoc tempore accidit. Obijciunt porro alij aliud quippiam & quicquid vniuſcuiuſque voluntas tulerit, prout vel moribus comparati ſunt, vel noſtra cauſa iraſcuntur: benigniſſimi autem quique neglectum & contemptionem, & quod nos, poſteaquam opera noſtra vſus fueris, velut ſordidiſſima vaſa & inſtrumenta proieceris, vel tamquam adminicula ea quæ in fornicibus ſupponuntur, ac ſimulatque ſtructura firmata atque compacta eſt, ſubduci ac pro nihilo haberi ſolent.

GREGORII QVERELA DE PRAEFECTVRA SASIMORVM.

Verum hoc ſane valere ſinamus, & quæ dicunt, dicere: Nemo linguæ libertatem coercebit. At tu beatas illas ſpes & inanes mercedis loco perſolue, quas aduerſus eos D excogitaſti, qui te eo nomine lacerant, quòd per honoris ſpeciem leues nos atque ad res huiuſmodi promptos & obuios contumelioſe protriueris. Ego vero quid animi habeam, explicabo: nec mihi propterea iraſcaris: dicam enim quæ flagranti etiam dolore prælocutus ſum, non vſque adeo vel ira æſtuans, vel rei euentu perculſus & attonitus, vt ratio ſe ſubduceret, ac quid dicerem ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem diſcam, quam prius non didici, cum huius rei commodius tempus videbatur, omnibus videlicet arma induentibus & furioſe inter ſe congredientibus (noſti infirmorum morbos) nec Martiũ Anthimum certamine excipiam, quamuis alioqui immaturum bellatorem, nimirum ipſe rei bellicæ ignarus, vulneribuſque magis expoſitus. Quin tu potius (ſi ita videbitur) cum eo bellum gere: nam infirmos quoque ſæpe neceſſitas ipſa pugnaces efficit: aut quære qui bellum gerant, cum E ille mulas tuas arripuerit, locorum anguſtias obſeruans, quemadmodum ille Amalec, cum tranſitu Iſraelem arceret. Nobis autem aliarum rerum omnium loco quietem concede. Quid enim opus eſt pro lactentibus & auibus & quidem alienis, non ſecus ac pro animabus & canonibus digladiari? Quid etiam ſplendidis illis Saſimis metropolitanam vrbem priuare, ac mentis arcanum, quod premendum & occultandum erat, detegere? Quocirca tu quidem viriliter age & confortare, omniaq. ad tuam ipſam gloriam (quemadmodum fluuij torrentes) trahe, nec amicitiam nec vitæ conſuetudinem & familiaritatem virtute ac pietate potiorem habens, nec quæ ex his rebus hominum opinio de re futura ſit, quicquam curans, ſed vni dumtaxat Spiritui te addicens. Nos vero id dumtaxat lucri ex amicitia tua capiemus, vt amicis poſthac minime fidamus, nec Deo quicquam præferamus.] hactenus ad Baſilium Gregorius iuſte, vt ſibi videbatur, expoſtulans.

GREGORIVS RECVSAT OMNINO PRAEFECTVRAM.

Quod

Quod autem ait complutes ſuccenſuiſſe Baſilio, quòd ipſum tentarit præficere Saſi- A
mis loco humillimo atque Gregorio prorſus indigno: in hanc ſententiam Cyrus Theodorus iambos illos admirans occinuit:

QVERELAE DE EPISCOPATV SASIMORVM.

Quid hoc, Baſili, ſacrum & venerandum caput,
Quòd Saſimorum collocas in oppido
Viliſſimo Gregorium maximum virum?
Non mente dignum facinus hoc reor tua.] hæc ille.

a Greg. Naz. in carm. de Vit. ſua.

Qualis autem eſſet Saſimorum locus, ipſe Gregorius deſcribit his verſibus [a]:

In Regia medio via eſt vicus ſitus,
Qui ſcindit in tres ſe vias, lymphis carens,
Exors viroris, libero indignus viro,
Arctumq. prorſus oppidum, triſte & nimis. B
Hic cuncta ſtrepitus, puluis hic cum curribus,
Lamenta, fletus, carnifex, & compedes,
Tormenta, ciues, hoſpites hic & vagi.
Erat hæc meorum Saſimorum Eccleſia.
His liberalis ſcilicet vir me dedit,
Denos haberet quinquies cum Antiſtites
Sub ſe: et quidem, vt vendicante vt altero,
Victor maneret, erigens ſedem hanc noue. &c.]

At Gregorij recuſantis animus ille fuit, non vt humilem locum deſpiceret: ſed (quod ſæpe refricat) quoniam locus ille cuiuſnam eſſet, primæ ne an ſecundæ Cappadociæ, inter Anthimum atque Baſiliũ in magna controuerſia poſitum eſſet; ipſeq. Anthimus C furore percitus, ducis exercitus potius quàm paſtoris ſpeciem præſeferret, quam ob cauſam eum idem Gregorius Martium Anthimum nominat. Porro his ſe immiſcere turbis, admodum præter inſtitutum Gregorius ſibi videbat accidere, qui tenebatur quietis amore.

PERSTAT GREGORIVS IN SENTENTIA DE PRAEFECTVRA SASIMORVM.

Sed vrgente adhuc Baſilio, atque litteris expoſtulante: rurſus idem Gregorius litteris pariter redditis, firmiori mentis propoſito oblatam ſedem Saſimorum recuſat, ad ipſum ita reſcribens quàm breuiſsime fieri licuit [b]:

b Greg. epiſt. 32.

Deſidiam & inertiam nobis obijcis, quia Saſima tua recuſauimus, nec Epiſcopatus cupiditate incitamur; vobis, non ſecus atque eſca canibus in medio proiecta, arma induentibus. Mihi vero maxima actio eſt otium. Atque vt quippiam laudum mearum intelligas: vſque adeo quiete atque otio glorior, vt me mutuo aduerſus vos ani- D
mi magnitudinis eius, quæ hic ſita eſt, legem omnibus eſſe putem. Quòd ſi noſtrum exemplum omnes ſibi imitandum proponerent: nec Eccleſiæ quidem negotij quicquam haberent; nec fides, quæ propriarum cuique contentionum telum eſt, miſere diſtraheretur.] hæc ipſe.

BASILIVS CVM GREGORIO ACRIVS EXPOSTVLAT.

Duabus hiſce litteris, & fortaſſe alijs quæ non extant, eodem argumento intercedentibus, perculſus nonnihil Baſilius animo eſt, quòd apud Gregoriũ paulo liberius hæc ſcribentem videretur ipſe contemptui eſſe, dolens plurimũ ſe adeo ab eo vilipendi, ac pro nihilo prorſus haberi: hæcq. alia id genus miſcens querelarum, eadem Gregorio ſignificauit. Quæ cum ille accepiſſet, vt ſuſpicionem hanc a Baſilij animo dimoueret, officij plenas ad eum reddidit litteras; illud obtexens, quòd non contemptus cauſa, ſed amo-
re tranquillioris vitæ parere penitus recuſaſſet. Extant ipſæ litteræ & alio loco perpe- E
ram collocatæ, alioq. illis indito argumento: quas neceſſario hic putauimus eſſe reddendas; quo ex ipſis omnibus innoteſcat, Gregorium paulo licentius apud Baſilium agentem, haud faſtu tumidum eius ſpernendi cauſa feciſſe, ſed optatæ quietis amore. Sic enim illæ ſe habent [c]:

c Greg. epiſt. 10.

GREGORIVS SE EXCVSAT APVD BASILIVM.

Quo modo exiguæ nobis & viles res tuæ ſunt, o diuinum & ſacrum caput? Quodnam hoc effugit verbum dentalia ſepta? Aut quo modo hoc dicere auſus es? (vt ipſe quoque audacter aliquid dicam) Quo modo vel animus id propoſuit, vel atramentum ſcripſit, vel charta excepit? O ſtudia, & Athenæ, & virtutes, & litterarij ſudores! Me enim litteris tuis pene tragicum facis. Verum nos, an te ipſum ignoras? tu, inquam, Orbis lumen, magna vox & tuba, doctrinæ palatium? Tua ne Gregorio parua ſunt? Quid igitur aliud quiſpiam admiretur eorum quæ in terra ſunt,

A niſi te Gregorius? Vnum ver inter anni partes, vnus Sol inter ſidera, vnum cælum omnia complexu ſuo coercens, vna vox tua de omnibus triumphans; ſi modo ſatis meus ſum qui de huiuſmodi rebus iudicium feram, nec mihi amor imposturam facit: quod non exiſtimo. Quòd ſi nobis hoc nomine ſuccenſes, quod te minus, quàm tua virtus meretur, ſuſpicimus & admiramur: omnibus quoque mortalibus ſuccenſeas oportet: neque enim alius quiſquam ſatis digne te laudauit, aut laudaturus eſt, præter te, tuamq. in dicendo libertatem, ſi quidem fieri poſſet, vt quiſpiam laudes ipſe ſuas prædicaret, idq. ſermonum lex ferret. Quòd ſi contemptum tui nobis obijcis: ipſe prius inſaniam. At quòd philoſophamur, indignaris? liceat mihi cum bona tua venia dicere: hoc vnum doctrina quoque tua & eruditione ſublimius eſt & præſtantius.] hucuſque Gregorius. At inconſulte quidem putat aliquis has B a Gregorio ſcriptas eſſe litteras, cum a Baſilio in Ponticam eremum vocatus venire recuſaret; cum contrarium penitus appareat: ſiquidem philoſophiæ amor, quem prætexit Gregorius, ad Baſilium accedendi, ipſum potius impulisset.

Perſtans tamen adhuc Baſilius in ſententia, vt Gregorium Saſimorum crearet Epiſcopum, viſus eſt ad hoc opera parentis ipſius, qui adhuc ſuperſtes erat, & Nazianzenam curabat Eccleſiam in extrema ſenectute conſtitutus: cuius tandem Gregorius ceſſit imperio, de quo ipſe ſic his verſibus [a]:

—— ipſe me tamen vt Præſulem
Facit, atque fallens rurſus huc natum pater.]

Sicq. tandē patitur Gregorius ſe Saſimorum Epiſcopū ordinari. Conueniunt igitur ordinantes Epiſcopi, ipſeq. in primis S. Baſilius, ac pater Gregorij: aduenit vero poſtea C Baſilij germanus Gregorius Nyſſenus, qui ex Eccleſia (vt dictū eſt) opera Arianorū vagabatur extorris. Vbinam vero locorū eiuſmodi ordinatio facta fuerit, haud compertū habeo: Nazianzi non puto, quòd, vt diximus, ciuitas illa ad Anthimi diœceſim pertinere dicebatur, prohibentibus canonibus in aliena ditione haberi eiuſmodi functiones.

Cum autem Gregorius Saſimorum ordinatus eſt Epiſcopus, apologeticam habuit coram Epiſcopis ipſum ordinantibus orationē, quam ſic exorditus eſt [b]: Super me rurſus vnctio & Spiritus, & rurſus mærens & triſtis incedo.] iteratam dicit vnctionem reſpectu illius, quam, cum presbyterio fuit initiatus, ſuſcepit. Qua oratione iterum de Baſilio queritur, ſed perquàm modeſte, cum ait: Verum nonnihil habeo quod cum amico expoſtulem. Quis ex communibus amicis hanc cauſam diſceptabit? quis incorruptus erit iudex, vt iuſtam ſententiam ferat, ac non quod plerique facere ſolent, D plus gratiæ quàm veritati tribuat? Vis crimen proferam, nec propterea orationis tuæ aculeum in me rurſus immittes? Fuit quondam tibi nobiſcum arcanum, vir clariſſime, arcanum vere, fidemq. ſuperans, nec antehac de nobis vmquam fando auditum.] at quodnam hoc? aperit ipſe ſic in carmine de vita ſua:

Qui ſæpe vocem hanc ore de noſtro legens,
Animo ferenda cuncta nunc æquo mihi:
At ſi parentes clauderent vitæ dies,
Negotiorum linquerem vt molem, fore,
Quo ferre fructum quempiam vitæ ſoco
Poſſem carentis, cuius in quouis loco.
Hæc eum audiſſet ſæpius, dicta & mea
E *Probaret: ipſe me tamen vi Præſulem*
Facit, &c.] ſe enim vim paſſum pluribus dolet. hæc quidem ipſe cum iam Epiſcopus ordinatus fuit: poſtridie autem eius diei, iterum in aduentu Gregorij Nyſſeni coram iiſdē concionatus, de Baſilio atque eius fratre Gregorio Nyſſeno hæc habuit [c]: Horum alter nos vnxit, latenteſq. in medium produxit: quod quid ei acciderit vt faceret, aut quid eum ad hanc rem impulerit, haud ſcio, certe non vt dignum erat eo ſpiritu, qui in ipſo eſt: dicam enim, etſi durior ſit hæc oratio: omnia perferet amicitia, ſiue quid duri patiatur, ſiue audiat: Alter hanc cauſam huc veniendi h. buit, *nempe Gregorius Nyſſenus*, vt nos conſoletur, ac per ſpiritum componat, ſpirituiq. manſuetos ſiſtat.] hæc tunc Gregorius.

Quo itidem tempore eodē ferme argumento eam dixit orationē, in qua de cauſa cur ceſſerit tandem, ita præfatur [d]: Nihil ſenectute fortius, nihil amicitia venerabilius: Ab his ad

[a] Gregor. Naz. carm. de vit. ſua.

GREGORIVS ORDINATVR EPISCOPVS SASIMORVM

[b] Gregor. Naz. orat. ad patrē.

[c] Gregor. Naz. orat. ad Gregor. Nyſſen.

[d] Gregor. Naz. Apolog. 1.

his ad vos ductus ſum ego vinctus in Chriſto, non catenis ferreis, ſed tenaciſſimis ſpi- A
GREGORIVS PVBLICA CONCIONE SE EXCVSAT. ritus vinculis conſtrictus.] et inferius: Amicitia me ſubegit, *nempe Baſilij*: patris canicies in poteſtatem redegit: ſenilis inquam prudentia, vitæ limes, portus tutior, atque illius amicitia, qui & apud Deum ipſe diues eſt, & alios diuites efficit. Iam enim iram abijcio, audiant manſueti & lætentur: manumque hanc, quæ mihi vim attulit, placido vultu aſpicio, &c.] palinodiam enim recantat de his quæ dixerat in Baſilium, quæ aſpera ac dura ibi commemorat: atque de vnctione ſacerdotali rurſum his verbis: Idcirco me Pontificem vngis, ac podere cingis, capitiq. cidarim imponis, atque holocauſti ſpiritualis altari admoues, & ſacrificationis vitulum mactas, manuſq. Spiritui conſecras, & ſancta ſanctorum ſpectatum introducis, veriq. illius tabernaculi, quod non homo, ſed Dominus conſtruxit, miniſtrum facis, &c.] hæc ipſe, alludens ad ſacras Eccleſiæ
cærimonias, quarum in antiqua lege figura quædam erat expreſſa, rituſq. inſinuans or- B
dinandorum Epiſcoporum, quos adhuc Eccleſia a maioribus acceptos cuſtodit.

At quid poſt hæc? Simulac Anthimus Epiſcopus Tyanenſis ſecundæ Cappadociæ Metropolitanus de ordinatione Gregorij certum accepit nuncium: quamprimum Na-
ANTHIMVS CONVENIT GREGORIVM NAZIANZ. zianzum ſe contulit, alio quodam prætextu, quaſi Gregorium ſeniorem ægrotantem inuiſeret, re vera tamen vt ipſum Gregorium nuper ordinatum tentaret, atque diuelleret a Baſilio. Quæ autem tunc inter eos geſta fuerint, ipſe Gregorius ſcriptis litteris
a Gregor. Naz. epiſt. 33. reddidit Baſilium certiorem [a], in quibus hæc inter alia: Vt autem breui declarem, fortiſſimus Anthimus ad nos cum Epiſcopis quibuſdam venit, ſiue vt patrem meum inuiſeret (nam id quoque præſeferebat) ſiue vt ageret quæ egit. Cumque multis modis animum noſtrum tentaſſet, parœcias commemorans, & Saſimas paludes, noſtrique
electionem, nunc blande nos alloquens, nunc precibus contendens, nunc minitans, C
nunc expoſtulans, nunc laudans, nunc vituperans, varijs denique orationis circulis, ſtrophis & ambagibus vtens, tamquam is ſolus nobis intuendus eſſet, nouaque metropolis, vtpote magnitudine amplitudineque ſuperior: Quid, inquam, ciuitatem noſtram intro circumſcribis, cum ipſi quoque Eccleſiam faciamus, vtpote Eccleſiarum vere & iam olim matrē?] hæc de Cæſarienſi Eccleſia Gregorius, & quidem nobiliſſima, vt nulla ex parte Tyanenſis ei fuerit comparanda: matremq. nominat Eccleſiarū Cappadociæ, ſicut & Solinus matrem Cæſaream vocat vrbiū Cappadociæ, cuius laudes ce-
b Iuſtinian. nouel. 30 de Proconſul. Cappadoc. lebrat Iuſtinianus Imperator [b]. ſed de his alias. Subdit Gregorius de eodem Anthimo: Poſtremo negotio infecto, abſceſſit, crebris ſpiritibus interruptis, ac Baſiliſmum nobis, quaſi Philippiſmum quemdam obijciens] nempe quod Gregorius Baſilio deditus
ANTHIMVS IN GREGORIVM INFENSVS. omnia in eius gratiam loqueretur, ſicut olim falſa oracula ſacerdotum in gratiam Phi- D
lippi Macedonum Regis compoſita. Sed poſt hæc Gregorius addit de epiſtola ab Anthimo ad ſe ſcripta, cum ait: Iam etiam quo pacto noſtra illa, *ad nos ſcilicet ſcripta*, hoc eſt hominis inſolentis & contumelioſi epiſtola ſe habuerit, expende. Euocationem Synodalem exculptam ad nos miſerant. Me vero contra repugnante, contumeliamq. nobis fieri contendente, ſecundo loco poſtularunt, vt hortatu meo & rogatu de his rebus conſultationem haberetis. Id quod ego, ne quod prius moliebantur, fieret, me recepi facturum, rem omnem arbitrij veſtri faciens, an eos colligere ac congregare velitis & vbi & quando: quod quidem hominis erat non contumelia, ſed honore vos afficientis.] et paulo poſt de eadem epiſtola Anthimi: Ipſam Anthimi epiſtolam vobis perlegam, quam cum paludes nobis prohibentibus & adminantibus inuaſiſſet, ad nos
miſit, probris contumelijſq. nos proſcindens, ac velut triumphum quemdam aduer- E
ſus nos vt victos & profligatos canens. Quam autem rationem habet, vt cum tua cauſa illius offenſionem incurramus, tibi rurſus diſpliceamus, velut illi fauentes?] hæc & alia Gregorius pluribus, & quidem ſubinfenſe, quòd apud Baſilium in ſuſpicionem adduci videretur, ne Anthimo adhæſiſſet.

Quòd igitur ipſe Anthimus Saſima occupaſſet, nec illuc eundi Gregorio facultas daretur; quòdq. inſuper Baſilium pateretur ſubinfenſum, ab Anthimo autem minas ac iurgia experiretur: magna animi afflictione confectus, in tanta tempeſtate cum quid faceret non haberet, omni nauigandi ſpe ablata, in tranquillitatis portum ſe recipere, conſilium inijt; quando & ad Boſphorium poſtea Coloniæ in Cappadocia ciuitatis Epi-
c Gregor. epiſt. 23. ſcopum, qui & interfuit Conſtantinopolitano Concilio, hæc pauca animo nonnihil commoto perſcripſit [c]:

Hoc

A Hoc iam ſecundo a vobis ſupplantatus atque deceptus ſum (quid dicam noſti) ac ſi quidem iuſte, odoretur a vobis Deus odorem ſuauitatis: ſin autem iniuſte, hanc noxam vobis Dominus condonet. Sic enim me de vobis loqui æquum eſt, quandoquidem iniurias acceptas ferre iubemur. Ceterum vt penes vos eſt voluntatis veſtræ poteſtas, ſic meæ quoque penes me eſt. Non vltra vobis grauis erit ille Gregorius. Ad Deum ſecedam, qui ſolus purus eſt & a ſraude alienus: in me ipſum colligar. Hæc mihi ipſi conſului. Bis enim in eumdem lapidem impingere, vecordibus ſolum tribuit parœmia.] hactenus ad Boſphorium Gregorius.

GREGORIVS FVGIT IN SOLITVDINEM.

Quidni hoc faceret Gregorius, cui nulla ſpes amplius, viuente Anthimo ſedis Saſimorum inuaſore, vt Saſima vel ſaltem inuiſeret, relicta erat, cum & ille occupaſſet redditus omnes, adeo vt nec cibus adeſſet, quo veſceretur, nec alio aliquo modo ſibi illum
B comparare poſſet? exprimit quidem hæc ipſe eleganter illis verſibus [a]:

CVR GREGORIVS NON ADIVIT SASIMA.

a Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

Quid facere, quæſo, per Deum, par hic erat?
Retinere ſedem? tam graues ferre impetus?
Telis feriri? ſordido immergi luto?
Cum nec vbi ſenium ponerem locus foret,
Tectis ſubinde ſed meis extruderer:
Nec panem haberem, quem miniſtrarem hoſpiti,
(Vt rector ipſe pauperis pauper gregis)
Nec quid labore conſequi poſſem meo,
Viderem, &c.]

Vnde accidit, vt ne inuiſere quidem Saſima ipſi licuerit. Quamobrem & hæc idem
C inferius:

Datam quidem mihi Saſimenſem Eccleſiam
Non attigi; ſic vt ſacrum nec vnicum
Illic obirem, iungerem aut preces meas
Cum plebe, cuiquam vel manus imponerem.]

Hæc quidem Gregorius, haud contemnens ſedem exiguam, vt habetet maxĩmã, omnibus penitus carere cupiens; ſed quòd vilis ſane cauſa videretur, nec digna vt inter Catholicos, eo potiſſimum tempore, tot tantaque miſcerentur certamina. non enim hæc agebantur pro ſaluto animarum, aut fide Catholica tuenda, quorum quiſque cauſa in hoſtes alacris deberet irrumpere: Anthimus enim Catholicus erat. ſed quòd ditionis tantum ſuæ defendendæ cauſa inter Epiſcopos eiuſmodi implacabi-
D lia diſſidia ſuerant concitata, magis magiſq. augenda illa fuiſſent, ſi obſtinata mente illic, Anthimo inuito, contradicente, minante, bellumq. ciente, conſiſtere ſtatuiſſet. Inter hæc igitur tot tantaq. diſcrimina, in ſolitudinem ſecedere ad tempus ſaltem, ſibi viſum eſt optimum: ſed haud diu licuit ſolitarium agere; accerſitus enim coactuſq. eſt patris nonnihil ſubiraſcentis imperio: quod ipſe teſtatur his iambis [b]:

GREGORII FVGA IN SOLITVDINEM.

b Greg. Naz. in carmin. de vita ſua.

Quid dicam? & omnem quo tibi pacto meum
Pandam dolorem? Pungor hic rurſus, fugam
Conſciſco rurſum, ac celer montem peto,
Dulciſq. furtim perſequor vitæ genus.
Quid iuuit hoc me? Non enim conſtans eram
E *Profugus. in alijs rebus at firmus licet,*
Ignauus hic ſum, patris haud iram fero:
Ac primo tentat Saſimis me figere.]

His autem cum dictis ex cauſis Gregorius patri minime acquieſceret: ille ne quem ſibi obtemperantem reuocauerat a ſolitudine, nimia faceret aſperitate iterum in eremum perfugam, aliud animo conſilium agitat, nempe vt demulceat filium, ac precibus agat, ſuadeatq. curæ paſtoralis coadiutorem ſibi ſenio iam fatiſcenti aſſiſtere. Ad hæc perſuadenda non defuerunt ſeni verba geſtusve ad deliniendum quemuis licet animo duriſsimum comparata. At qualia iſta fuerint, iucundum fore putamus ab ipſo Gregorio hæc cuncta carmine præcinente audire, cum ait [c]:

GREGORIVS A PATRE REVOCATVR AD CVRAM ECCLESIAE NAZIAN.

c Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

Quod cum negarem pertinax, curſum alterum
Tenet, rogatq. ſede ne maneam infima,

A

Sed collaborem (namque erat grauis admodum
Aetate) pondus & leuem promptus ſuum,
Manuſq. tendit, ac meam barbam ſimul
Capeſſit, ad me vocibuſq. his vtitur:
O care fili, te pater ſupplex rogat,
Senex vigentem, dominus & famulum ſuum:
Natura enim te & lex duplex ſubdidit mihi,
Non poſco nummos, non lapillos fulgidos,
Agroſve, mollis quicquid & luxus iubet.
Cupio te Aaroni iungere, atque Anna ſato,
Vt præpotenti ſemper aſſiſtas Deo.
Te, qui dedit, habet, nate, ne ſpernas patrem;
Sic ſolus ille ſit tibi facilis pater,
Honeſta poſco: ſin minus, pater petit.
Nondum tot anni ſunt tui, quot iam in ſacris
Mihi ſunt peracti victimis. Da quod peto, &c.]

VERBA GREGORII SENIORIS AD GREG. FILIVM.

B

multis enim illud ipſum inculcat argumentis, quo Gregorium domi ſiſtat, qui ſibi comminiſter aſſiſteret.

GREGORII NATALIS TEMPVS.

At caue, lector, hyperbolem in hiſtoria: in præceps enim ferreris currens, niſi vbi veſtigia figas, caute conſideres. [Quidnam eſt dicere, plures habuiſſe annos in Epiſcopali functione Gregorium ſeniorem, quàm Gregorius filius ætatis eſſet: niſi neceſſario affirmare, ipſum genitum eſſe, cum iam pater eſſet Epiſcopus? Quàm enim caro pretio ſibi emerent eiuſmodi exemplum tum recentiores Græci, tum Latini incontinentes, atque ij potiſſimum qui a fide Catholica exulant hæretici cælibatus hoſtes? Ceterum id hyperbolice dictum eſſe, etſi aliæ rationes ad manifeſte probandum deeſſent, illud perſpicue omnino demonſtrat, quòd generare filios in Epiſcopatu, procul a moribus legibusq. Eccleſiaſticis eſſet, tamq. in Occidentali, quàm etiam in Orientali Eccleſia, hoc potiſſimum ſæculo, firmiter cuſtoditum: quod quidem certum exploratumq. haberi, quæ primo Annalium tomo, vbi de his fuſius actum eſt, alijsq. in locis ſæpe dicta ſunt, luce clarius manifeſtant. At quonam modo vel fingi poteſt, Gregorium ſeniorem adeo ignominioſe leges Eccleſiaſticas proculcaſſe, quem etiam adhuc Ethnicum virtutibus egregie excultum Gregorius filius prædicat, factumq. Chriſtianum omni ſtudio mores fidei adæquaſſe [a] commendat? Vel quonam pacto eiuſmodi ſuorum natalium labem ſic ipſe Gregorius propalare non veritus eſſet, quæ diuinitus accidiſſe tantopere prædicat [b]? C D

a Gregor. Naz. orat. in funer. patris.
b Gregor. Naz. in carm. de vit. ſua, & in carm. de reb. ſuis.

Sed & præter hæc quæ ſufficere ſatis poſſent, fortiori adhuc argumento res tanta demonſtranda eſt. Reuocemus itaque orationem ad ipſius Gregorij iunioris ætatis annos: vt ex his, ratione numeri recte ſubducta, intelligere valeamus, ipſum non ſolum ante parentis Epiſcopatum natum eſſe, ſed etiam antequam ille fieret Chriſtianus. Teſtatur namque ipſe de ſe; cum Athenis eſſet vna cum Baſilio, ſe fuiſſe ætatis annorum triginta: ait enim [c];

c Gregor. Naz. in carm. de vita ſua.

Nam tempus ingens fluxerat iam in litteris,
Triginta & annos pene tunc exegeram.]

E

d Ammianus Marcell. lib. 15. & Gregor. Naz. orat. in Iulian.

AETAS GREGORII NAZ.

erat autem id tempus, quando Iulianus Apoſtata (vt idem Gregorius tradit [d]) Athenas ſe contulit, nempe Conſulibus Conſtantio ſeptimũ & Gallo tertium, eſt is annus Domini trecenteſimus quinquageſimus quartus, vt ſuperius ſuo loco demonſtrauimus. Quòd ſi tunc erat Gregorius annos triginta natus: fateri opus eſt, natalem eius contigiſſe anno Domini trecenteſimo vigeſimo quarto, nempe anno ante Nicænum Concilium, quo tempore Gregorius parens Ethnicus adhuc erat; quem baptizatum fuiſſe idem Gregorius minor tradit eo tempore, quo celebratum eſt ipſum Nicænum Concilium, nempe anno Domini trecenteſimo vigeſimo quinto. Quanto autem tempore vixerit laicus, antequam initiaretur ſacris ordinibus, vel poſtea eligeretur Epiſcopus, ignoratur. Vt plane intelligas, longe abeſſe, vt parente Epiſcopo ipſe Gregorius naſceretur; ſi præſertim his conſentientia iungas quæ habet idem ipſe Gregorius in oratio-

ne ha-

A ne habita in funere patris, vbi adeo manifeſte natalem ſuum recenſet, antequam pater initiaretur ſacro baptiſmo. At hæc de his ſatis. Erat igitur Gregorius hoc anno, ſecundum initam a nobis eius natalis temporis rationem, ætatis annorum quinquaginta & vnius, pater vero agebat in Epiſcopatu annos circiter quadraginta tres, vel quatuor; qui (vt dicemus) functus iam Epiſcopatu annis quadraginta quinque, ex hac vita deceſſit.

Tunc temporis igitur ipſe Gregorius Saſimorum Epiſcopus, quòd in ſede ſua agere minime ſibi conceſſum eſſet, poſt fugam (vt dictum eſt) reuocatus patris imperio, ipſi roganti inhæſit in Epiſcopalibus functionibus adiutor: ea tamen lege, vt quoaduſque pater viueret, ipſi inhæreret, poſtea vero, quo vellet, liberum eſſet abire; quod ipſemet in primis in Vita ſua his iambis expreſsit, vbi egit de patre rogante, cui tandem QVA CONDITIONE GREGORIVS SVSCEPIT REGIMEN ECCLESIAE NAZ.
B ipſe aſſenſus fuerit:

Hæc cum audijſſem: iamque, Sol nubem velut,
Mens depuliſſet nonnihil pondus graue:
Quid fit? meorum & quæ malorum clauſula?
Sic cogitaui, nil mihi hinc damni fore,
Aduſque ſoltum vota ſi explerem patris.
Nec enim, inquiebam, me reluctantem iſta res
Stringet, liget me nulla cum promiſſio.
Sic me reduxit obtinens palmam timor.] hæc de animi ſui conſilio Gregorius, quod & publica concione etiam omnibus notum teſtatumq. voluit.

Cum enim ipſe Nazianzum redijſſet, illam coram patre publice habuit oratio-
C nem, cuius eſt exordium: Os meum aperui & attraxi ſpiritum] quam hoc ipſo tempore ab eo dictam eſſe, non autem antea, poſt priorem fugam, ſcito: licet enim ex ea fuerint aliqua ſuperius recitata ad declarandum mentis eius iuge propoſitum; ex ijs tamen quæ idem ipſe habet in carmine de Vita ſua, ad hæc ipſa tempora eadem oratio eſt neceſſario referenda, qua primo de illata vi queritur, ſed quanam? audi: Vis, inquit, nobis illata eſt, fratres & amici (veſtram enim fidem, ſi non eo tempore, nunc certe implorabo) vim inquam nobis attulit tum patris ſenectus, tum amici, vt leuiter dicam, benignitas. Ac mihi, quæſo, pro veſtra quiſque facultate opem afferte, ac manũ porrigite oppreſſo, atque a cupiditate & ſpiritu valde diſtracto: Illa fugam ſuadet & montes & ſolitudines, & corporis animiq. tranquillitatem, & cetera: Hic contra, vt in mediũ prodeam, hortatur, publicæq. vtilitati conſulam.] ac poſt alia demum
D conteſtatur, ſe eius ſedis ſuſcipere miniſteriũ, quouſque pater viuat, poſtea autem, quo velit, ſibi migrandum. ait enim: Proinde nunc quidem cum præclaro parente curam hanc ſuſcipere non recuſo, veluti magnæ aquilæ & altiſſime volanti pullus non incommodus e propinquo aduolans. Poſtea vero pennam meam ſpiritui, quo volet, & quo modo volet, ferendam dabo: nec quiſquam erit, qui me cogere, aut aliorſum traducere poſſit cum eo conſultantem. Nam etſi paternis laboribus ſuccedere dulce eſt, ac noto & familiari gregi præeſſe iucundius eſt, quàm externo & alieno, addam etiam Deo carius (niſi me amor fallit, & mentem eripit conſuetudo) non tamen conducibilius eſt, nec tutius, quàm vt volentes volentibus præſint: quandoquidem neminem vi duci vult lex noſtra, ac coacte & non ſponte gubernari.] et paulo poſt ad populum: Hæc, inquit, habui, viri Nazianzeni, quæ ſimplici animo beneuolentiæ pleno
E ad vos dicerem: habetis occultum animi mei conſilium, &c.]

At illud de Gregorio plane accidit admiratione dignum, quòd omnes ipſum Epiſcopum Nazianzenum affirment, hæcq. opinio apud omnes ferme adeo inualuerit, vt nec ea de re dubitandi ſaltem locũ admiſerint. Et quid mirum ſi poſteri eo errore lapſi ſunt, cum hoc ipſum crediderint homines huius temporis, ijq. præſertim, qui in Concilio Conſtantinopolitano eidem refragati ſunt, dicentes ipſum triũ ſedium Epiſcopum eſſe, nempe Saſimorum, Nazianzi, atque Conſtantinopolis? Cum igitur id de eo creditũ atque ſcriptũ appareat, & eiuſmodi cauſa eo ſtatu collocata eſſe videatur, vt contrarium teſtem admittat neminem; in aliorum quoque ſententiam & ego pedibus irem, niſi (quod inſtar omnium eſt, & plus omnibus æſtimari debet) ipſemet Gregorius contrarium affirmaret. Quis enim contra S. Hieronymum [a] (vt omittamus Gregorium presbyterum auctorem Vitæ eius, itemq. Ruffinum [b], Socratem [c], Sozomenum [d], & alios GREGORIVS AN FVERIT ORDINATVS EPISCOPVS NAZIANZ.

a Hieronym. de ſcript. Eccleſ. in Greg. Naz.
b Ruffin. lib. 2. cap. 9.
c Socrat. lib. 4. cap. 11.
d Sozom. lib. 6. cap. 17.

& alios fere innumeros) id affirmare auderet, niſi ſortiori certiorique fide eſſet de A aduerſantium errore perſuaſus? Ipſe enim Gregorius Nazianzenus cum in primis expreſſe conteſtatus ſit publica oratione (vt modo dictum eſt) ſe ad tempus, vſque ad obitum videlicet patris, illam præfecturam adminiſtraturum fore, poſtea vero alio ex voluntatis arbitrio migraturum: plane conſtat, nequaquam fuiſſe ordinatum eius Eccleſiæ Epiſcopum: temporariæ enim & conditionales Eccleſiarum præfecturæ nequaquam conferri ſolebant. Quid amplius? Si ipſius pater eiuſdem Eccleſiæ agebat Epiſcopum, vt ex locis nuper citatis ſatis euidenter colligi poteſt: quonam pacto, quæſo, accidiſſe potuit, vt eiuſdem Eccleſiæ vno eodemq. tempore duo ſimul præfecti eſſent Epiſcopi, refragante præſertim Nicæno canone, qui ordine habetur octauus?

GREGORIVS AD BREVE TEMPVS NAZIANZENAE ECCLESIAE PRAEFVIT ADIVTOR.
a Gregor. Naz. epiſt. 42.

Inſuper quid manifeſtius dici poteſt, quàm quod ipſe Gregorius Nazianzenus ad Gregorium Nyſſenum ſcribit, cum de ſubrogato Eulalio in locũ patris ſic ait[a]? Inter omnes B enim conſtat, me non Nazianzi, ſed Saſimorum Antiſtitem creatum fuiſſe: tametſi patris reuerentia, & eorum qui ſupplices hoc a me contenderunt, ad breue tempus præfecturam quaſi hoſpites accepeimus] nimirum adminiſtrationem eius Eccleſiæ ad modicum tempus, vſque ſcilicet ad patris obitum; quem haud diu poſt ſuperuixiſſe ab hoc tempore, non tantum hic Gregorius ſignificare videtur, ſed & in carmine de Vita ſua ijſdem ferme verbis ad iambi metrum accommodatis affirmat:

Vt hoſpitem alienæ breui me tempore
Geſsiſſe curam non nego.]

b Gregor. Naz. epiſt. 65.

Sed & ad Philagrium ſcribens, cum ab eo redargueretur, quòd poſt mortem patris Eccleſiam reliquiſſet Nazianzenam, ſic ſe excuſat[b]: Quòd ſi Eccleſiam relinquere periculoſum eſt, vt ſcribis: quam tandem? ſi noſtram, recte dicitis, idemq. ipſe aio: C ſi vero nihil ad vos attinentem, nec nobis aſſignatam atque decretam; culpa vacamus. Quòd ſi idcirco tenemur, quia ipſius curam aliquantiſper geſſimus: multi vtique alij eadem ratione teneantur, quotquot nimirum hoſpitum curam habuerunt.] hæc ipſe: ex quibus illud exploratum perſpicuumq. redditur, Gregorium nequaquam creatum fuiſſe Epiſcopũ Nazianzenum, ſed ad breue tempus, patre viuente: eo vero paulo poſt ex hac vita decedente, Gregorium pariter adminiſtrationem ceſſiſſe. Quando autem id contigerit, dicemus anno ſequenti: interlapſus enim putatur annus, ex quo Gregorius redijt Nazianzum, vſque ad obitum patris. Sed quòd de Saſimorum Eccleſia nulla poſthac mentio habearur: id inde eueniſſe exiſtimamus, quòd Anthimus alium Saſimis, quæ ſibi vendicaſſet, Epiſcopum ordinauerit; & Baſilius ad dirimendas Eccleſiæ controuerſias inter Catholicos periculoſo illo tempore obortas, Anthimo pugnaci D homini loco ceſſerit. His de Gregorio atque Baſilio enarratis, ad res geſtas Valentis Imperatoris iam reuocemus orationem.

ALTERCATIONES DE SASIMIS SVBLATAE.

Meminiſſe oportet, dictum eſſe anno ſuperiori, ipſum ſe Antiochiam contuliſſe, nonnihilq. Eccleſiam illam vexaſſe, atque inde peregrinatum eſſe in ſuperiorem Syriam, inuentoſq. ibi Catholicos dire exagitaſſe, quod hoc ipſo anno contigiſſe videtur. Nos vero de his in primis quæ facta ſunt Edeſſæ, agere aggrediamur, & primum de cauſa Valentis in eam ciuitatem profectionis; de qua ſic Socrates[c]: In ea ciuitate templũ magnificum & egregium eſt S. Thomæ Apoſtolo dedicatum, crebraq. hominum multitudo eo propter loci ſanctitatem confluit: quod quidem Valens videre cupiens, illuc contendit.] Quid autem egerit, cum frequentem Orthodoxorum multitudinem eo accedentẽ conſpexiſſet, idem auctor narrat, necnon Sozomenus, cuius hic verba reddemus: E ait enim[d]: Qua in vrbe omnibus eccleſijs Orthodoxorũ ablatis, cum vidiſſet populum Eccleſiæ Catholicæ in campo ante ciuitatem conuentus egiſſe, dicitur verbis contumelioſis Præſidem generalem arguiſſe, & pugnum in maxillam eius inflixiſſe, propterea quòd contra ſuũ mandatum eiuſmodi conuentus fieri permiſiſſet.] Ac eidem Præfecto (inquit Theodoretus[e]) cui Modeſtus nomen erat, imperat, ſuos milites qui tributa ſolebant exigere, in vnum cogat, & reliquas copias quæ adetant, aſſumat, quo multitudinem congregatam diſſipent, virgis ſuſtibuſq. cædant, & alijs inſtrumentis bellicis, ſi opus ſit, caſtigent. Itaque Præfectus prima luce imperatum facit. Qui dum per forum tranſibat, mulierculam infantem geſtantem manibus & admodum properantem videt] quæ (inquit Sozomenus[f]) præ celeritate amiculum, contra quàm ſexum muliebrem deceret, negligenter ſibi circumiecerat. nam militibus omnibus contemptis,

c Socrat. lib. 4. cap. 14.
QVID IN EDESSAE ECCLESIAM VALENS.
d Sozom. lib. 6. cap. 18.
e Theodor. lib. 4. cap. 16.
EGREGIVM EXEMPLVM MVLIERIS CHRISTIANAE
f Sozom. lib. 6. cap. 18.

primum

A primum eorum perrupit agmen: quandoquidem animus eius diuino amore ſuccenſus hominum violentiam nihil extimuit, ſed huiuſmodi terrores pro riſu habuit ac ludibrio. Quam tum conſpicatus Præfectus, cum quid factum eſſet, intelligeret, eam iubet ad ſe adduci: rogat quo ſe conferre velit. Tum illa: Cognoui, inquit, inſidias contra famulos Dei paratas, & in animo eſt ad fratres fide mecum conſentientes contendere, magno flagrans deſiderio cædem a vobis intentatam vna cum illis ſubeundi. At infantem, inquit Præfectus, quorſum tandem tecum fers? Vt mecum, inquit, mortis optatiſſimæ particeps fiat. Quæ cum Præfectus a muliere accepiſſet, & ex eius animo aliorum omnium alacritatem perſpiceret, refert ad Imperatorem, & cædem illis fruſtra illatam fore, docet: Nam & ipſi, inquit, nihil præter dedecus inde conſequemur, & eorum tamen propenſum ac paratum ſtudium haudquaquam extinguemus.] hactenus
B de his Theodoretus & alij.

At de Edeſſæ Epiſcopo iam ante aduentum Valentis in exilium miſſo, aliiſq. eiuſdem Eccleſiæ clericis tunc exulare iuſſis atque male habitis, hæc idem ſcribit Theodoretus [a]: Barſen præterea, cuius gloria etiam hoc tempore perilluſtris eſt non Edeſſæ ſolum, quam gubernabat, & in ciuitatibus ei finitimis, verum etiam in Phœnicia, Aegypto, & Thebaide (per has namque nationes vniuerſas fama eius propter virtutis ſplendorem permanauerat) primum Valens Aradum inſulam incolere mandauit. At vbi intellexit, infinitas hominum multitudines ad eum confluere (etenim Apoſtolica repletus gratia morbos verbo depulit) Oxyrinchum, quod eſt oppidum Aegypti, relegauit. Rurſum poſtquam eius gloria omnes etiam eo frequentes pertraxit, ad caſtellum miſit in extremis oris illius regionis poſitum, vicinumq. barbaris, qui illic habitant,
C cuius nomen Phœno eſt. Valens ſenem illum, idoneum ſane regno cælorum incolam, abducendum curauit. Ferunt eius lectum in Arado inſula ad hodiernum diem remanere, multo ſane honore decoratum: nam multi morbis vexati, vbi in eo decubuerint, ad integram valetudinem per fidem reſtituuntur.

BARSAE EPISCOPI EDESSAE EXILIVM.

a Theod. lib. 4. cap. 15.

Valens autem, grege paſtore orbato, Lupum in paſtoris locum ſubſtituit. Et quoniam omnes, vrbe relicta, extra mœnia conuentum agebant; ipſe Edeſſam proficiſcitur.] vbi viſo ſpectaculo multitudinis Orthodoxorum in agro conuenientium, flagrantiq. ſtudio martyrium expetentium, vniuſq. mulieris illius perculſus exemplo, ſicut abſtinere præcepit a nece populi, ita in Eccleſiæ miniſtros qui aderant, iram conuertit: Quid autem in eos decreuerit, idem auctor ſic narrat [b]: Eius Præſides (presbyteros dico & diaconos) iubentur abduci, & alterum e duobus præſtare, nempe
D vel communicare cum Lupo, vel in vltimas Imperij oras relegati. Itaque vt primum omnes in vnum Præfectus coegerat, leni & blanda oratione conatur perſuadere vti legibus Imperatoris morem gerant: Nam eſt, inquit, extremæ dementiæ, vt pauci homines Imperatori tam multis atque præpotentibus viris moderanti reſiſtant. At quoniam omnes taciti conſtitere: Præfectus Eulogium, eorum presbyterum primarium, virum ſane magna laude prædicandum, ſic alloquitur: Cur tandem non reſpondes ad ea quæ modo dixi? Sane, inquit, non putabam, me minime rogatum, quicquam debere reſpondere. Atqui, inquit Præfectus, multa verba feci, quo vos ad ea quæ ſunt vobis emolumento futura cohortarer. Tum Eulogius: Eſt, inquit, tua ad omnes habita oratio; & propterea abſurdum certe putaui, vt ipſe, alijs a reſpondendo excluſis, ſolus reſponderem. Verum ſi a me libet quicquam ſciſcitari, non te celabo
E quid ſentiam.

LVPVS EPISCOPVS EDESSAE.

b Theod. lib. 4. cap. 16.

Cui rurſus Præfectus: Proinde, inquit, communica cum Imperatore. Ad quem Eulogius diſſimulanter quidem, ſed valde facete reſpondit: Numquid cum Imperio eſt etiam ſacerdotij dignitatem conſecutus? Præfectus igitur intellecta ironia, cœpit grauiter ſuccenſere, conuicia in presbyterum iacere, & hæc quoque verba addere: Non iſtud dixi, o ſtupide; ſed vos, vt quibuſcum communicet Imperator, cum iiſdem communicetis, hortatus ſum. Atque ſimul vt ſenex dixerat ſe habere paſtorem, cuius nutum ſequerentur: Præfectus octoginta pariter compreheuſos in Thraciam amandauit.] irrumpentibus enim (vt dictum eſt) in earum regionum partes Gothis, inſaruienteq. Athanarico eorum Rege in Chriſtianos, ad necem potius quàm ad exilium iidem miſſi eſſe videbantur. Qui cum abducerentur (ſubdit Theodoretus) in exilium, cultu & obſeruantia ſumma dignati ſunt.

OCTOGINTA CONFESSORES EXVLES.

Nam ciuitates & pagi proceſſerunt illis obuiam, & maximum honorem, vtpote in- A
uictis Chriſti athletis, deferunt. Sed aduerſarij inuidia armati referunt ad Imperatorem, idem ipſum quod hiſce hominibus dedecori fore putabatur, ſummum honorem attuliſſe. Qua re cognita, Valens dat mandatum, vt bini dumtaxat ſimul eant, & pars in Thraciam, pars ad extremos Arabiæ fines, alij in quædam Thebaidis oppidula diſpergantur. Ferunt autem, crudeliſſimorum quorumdam opera, tum eos quos natura coniunxerat, diſtractos fuiſſe, tum qui fratres erant, ab ſe inuicem ſegregatos; Eulogium vero, qui alijs præfuit presbyteris, & Protogenem ſecundum ab eo, in Antinonem, quæ eſt in Thebaide, relegatum: quorum virtutem obliuione obrui non ſinam.

EVLOGII ET PROTOGENIS EXILIVM. Poſtquam enim compererunt Epiſcopum illius vrbis eamdem ſecum fidem amplexantem, Eccleſiaſticis conuentibus communicarunt illi quidem: ſed cum viderent B
paucos admodum in vnum coeuntes, & ciuitatis habitatores Gentiles eſſe accepiſſent, doluerunt certe plurimum, vt par erat, & eorum infidelitatem grauiter lamentati ſunt: attamen non ſatis eſſe cenſuerunt dolore propterea tangi; ſed quoad poterant, eorum animos ſanare laborarunt. Nam ſanctus Eulogius in cella concluſus, dies noctesq. totas vniuerſitatis gubernatorem Deum orauit. Protogenes autem vir apprime admirabilis, in litteris educatus ab Eunomio, & in celeriter ſcribendo exercitatus, cum locum reperiſſet idoneum, ludum aperuit, & pueris docendis operam dedit, atque eos non modo exercuit ad celeri manu ſcribendum, verum etiam ſacra Dei eloquia edocuit. Nam hymnos Dauidis, tamquam dictata, illis propoſuit: & eas Apoſtolicæ doctrinæ ſententias, quas eorum ingenijs accommodatas putabat, ediſcendas tradidit. C

PROTOGENES CONVERTIT GENTILES AD FIDEM. At cum vnus ex pueris in morbum eſſet delapſus, venit ad domum eius, & dexteram ægrotantis tangens, precibus morbum depulit. Qua re intellecta, aliorum puerorum patres eum ad ſuas quoque ædes deducunt, oraniq. vt liberis morbo vexatis opem ferat. At ille reſpondit, ſe non prius Deum deprecaturum vti morbum depellat, quàm qui ægrotaret baptiſmi lauacro tinctus eſſet. Cui rei a patribus libenter aſſenſum eſt: nam ſanitatis deſiderium eos ad iſtud faciendum impulit; & illi tum animo, tum corpore ſanati ſunt. Verum ſi quando quemquam ex numero ægrotantium ad diuinam Spiritusſancti gratiam recipiendam induxiſſet: eum ad Eulogium deducit, pulſat oſtium, orat vti tum aperiat, tum ſigillum Dominicum ei, quem verbo Dei ad fidem traxiſſet, imponat. At cum Eulogius ægre ferret, velut precibus interruptis: tum Protogenes: Eſt, inquit, errantium ſalus magis neceſſaria. Itaque mirari omnes Protogenem, cum eum eiuſmodi miracula edere, & tam multis lucem diuinæ cognitionis impertire cernerent, primas Eulogio conceſſiſſe, & eos quos verbo D

EXVLES REVERSI POSTLIMINIO. Dei ceperat, ad illum deduxiſſe. Merito igitur multo maiorem præſtantioremq. virtutem in eo eſſe ſuſpicati ſunt. Poſtea vero quam perſecutionis tempeſtas ſedata fuit, & Eccleſijs allata tranquillitas, iſtiq. duo iuſſi domum reuerterunt; omnes eos producere, lamentari eorum diſceſſum, lacrymas fundere cœperunt, & maxime omnium Eccleſiæ illius Antiſtes, quippe qui illis in agro Dominico colendo deinceps careret. Vbi in patriam veniunt; ſanctus Eulogius, Barſa illo magno ad vitam omnis aſperſam moleſtijs tranſlato, Eccleſiæ ab eo gubernatæ clauum obtinet. Protogeni autem illa admirabili dabatur in mandatis, vti Charras coleret, vrbem ſane incultam, & ſpinis Gentilium refertam, multoſq. & graues requirentem labores. Atque hæc quidem, pace in Eccleſijs conſtituta, acciderunt.] hactenus de his Theodoretus. Por- E
ro horum illuſtrium confeſſorum Barſæ & Eulogij Edeſſæ Epiſcoporum, necnon

a Martyrolog. Rom. die 30. Ianuar. 5. & 6 Maij. Protogenis Charriſ Præfecti viget in tabulis Eccleſiaſticis[a] memoria diuerſis diebus annotata, quibus ex hac vita eos feliciter migraſſe contigit.

QVID IN SCYTHIAE ECCLESIAM VALENS. Iam quod reliquum eſt peregrinationis & perſecutionis Valentis Imperatoris ſimul abſoluamus: vtrumque enim ipſe vna ſimul coniunxit, nempe peregrinari & perſequi; inſtarq. impetuoſi torrentis, per fines quos tranſijt, omnia deuaſtauit. Quid autem cum perueniſſet in Scythiam, aduerſus eius prouinciæ Eccleſiam egerit, Sozomenus

b Sozom. lib. 6. cap. 22. ita deſcribit[b]: Prædicant Fideles Scythas ſimili de cauſa in ea ipſa fide perſtitiſſe. Gens iſta multas quidem habet vrbes, pagos, & caſtella, ſed principatum obtinet Tomis, quæ eſt vrbs magna & opulenta prope mare ſita ad læuam, cum quis ad pontum Euxinum

A xinum nauigat. Vetus conſuetudo eſt, quæ ibi etiamnum ſeruatur, vt vnus Epiſcopus totius eius gentis Eccleſijs præſit. Itaque tempore de quo iam loquimur, illas adminiſtrauit Bretannio, quando etiam Imperator Tomim aduenit. Poſtquam autem acceſſit ad Eccleſiam, & pro more ſuo ei perſuadere conatus eſt, vt cum Arianis communicaret: Bretannio conſtanter admodum apud Imperatorem & libere pro doctrina Concilij Nicæni locutus, receſſit ab eo, & ad alteram Eccleſiam ſe contulit: quem populus quoque ſecutus eſt. Fere autem ab vniuerſa ciuitate eo concurſum eſt, partim quo Imperatorem viderent, partim quod aliquid nouarum rerum eum moliturum expectarent.

Valens igitur cum ſuis derelictus, illud velut contumeliæ loco factum, grauiter tulit: atque Bretannionem comprehenſum in exilium deduci mandauit: quem non multo poſt denuo reduci permiſit. Nam cum videret, credo, Scythas Epiſcopi exilium iniquo animo pati, non parum veritus eſt, ne nouis rebus ſtuderent: quos quidē & fortes eſſe ſciret, & ipſo locorū ſitu Imperio Romano neceſſarios, quippe qui impetum barbarorum in illam Orbis partem incolentium propulſarent. Itaque Imperatoris conatus ſic a Bretannione compreſſus eſt, viro cum in alijs rebus ſpectato, tum ob diuinam virtutem adeo inſigni, vt etiam ipſi Scythæ laudis teſtimonium ei tribuerent. His ergo de cauſis Imperatoris ira in cunctum totius Orbis terræ clerum, Eccleſijs ſolum Occidentis exceptis, ſuam vim exercuit.] hactenus Sozomenus. Eſt celebris Bretannionis memoria in Eccleſia Dei, ex tabulis Eccleſiaſticis quolibet anno VIII. Kalendas Ianuarij rediuiua. Succeſſit Bretannioni Gerontius, qui interfuit Concilio Conſtantinopolitano œcumenico ſub Theodoſio Imperatore.

VALENS VERITVS SCYTHAS REVOCAT EORVM EPISCOPVM AB EXILIO.

C Hoc item anno relata habetur in S. Hieronymi Chronico mors S. Euſebij Epiſcopi Vercellenſis: nam licet ſub ſeptimi anni horum Imperatorū laterculo poſita reperiatur; quod tamen idem Hieronymus incipiat numerare annos eorumdem Auguſtorū ab anno ſequenti eorum electionis, in hunc ipſum incidit annum octauum eorumdem Imperij, qui ab ipſo ſeptimus numeratur. Ceterum quod in primis ad tempus obitus ſpectat: haud hæc ſine dubitatione pertranſeunt; cum tamen abſque controuerſia recipiendum ſit, quod idem Hieronymus [a] teſtatur alibi, ipſum Euſebium ſub iiſdem Imperatoribus ex hac vita migraſſe. Quod enim retardare maxime poteſt animum, ne hoc anno, ſed vt longe poſt præſens tempus putemus Euſebium diem obijſſe, illud eſt; quod S. Ambroſius, qui nonniſi poſt triennium, anno nimirum Domini trecenteſimo ſeptuageſimo quarto creatus eſt Epiſcopus Mediolanenſis, ad Vercellenſes ſcribit [b] litteras,
D cum adhuc ipſa Vercellenſis Eccleſia eſſet deſtituta Epiſcopo ſucceſſore. Ceterum hæc facile refelluntur, ſi quis recte conſideret, non fuiſſe epiſtolam illam ab Ambroſio ſcriptam, cum vacaret ſedes ob mortem Euſebij, ſed obitu ſucceſſoris eius Limenij, qui reperitur interfuiſſe Concilio Aquileienſi ſub Damaſo: cum tamen illa epiſtola data appareat tempore Siricij Papæ, ipſo ortu hæreſis Iouiniani, vt quæ præcedunt eorumdem Ambroſij atque Siricij epiſtolæ declarant.

EVSEBII VERCELLENSIS OBITVS TEMPVS.

a Hieronym. de ſcr. Eccl. in Euſebio Vercellenſ.

b Ambroſ. epiſt. 82.

His de temporis eius obitus ambiguitate dilutis, de mortis genere perueſtigandum eſt. Haud enim leuis eſt hæc controuerſia, num re vera martyrio occubuerit, quo titulo in Eccleſia ſua colitur, & in tabulis Eccleſiaſticis adſcriptus habetur: cum tamen S. Ambroſius eumdem ſæpe confeſſorem tantū appellet, immo & a martyrio diſertis verbis excludat, cum in nuper citata epiſtola ad Vercellenſes hæc dicat: Itaque vt ſanctus
E Euſebius prior leuauit vexillum confeſſionis, ita beatus Dionyſius in exilij locis propriore martyribus titulo exhalauit.] hæc ipſe. Quid igitur propriore martyrij titulo Dionyſius Mediolanenſis Epiſcopus mortuus dici poteſt, ſi & ipſe Euſebius æque ab Arianis occiſus interijt? Quin ſi (vt volunt) idem Euſebius ab Arianis impetitus lapidibus necatus eſt, certe propriore titulo martyrij dicendus erat Euſebius occubuiſſe, quam Dionyſius, qui in exilio poſitus, abſque vi alia adhibita, quieuit in Domino. Sed & Gregorius Turonenſis [c] cum agit de miraculis in eius eccleſia fieri ſolitis, confeſſorem appellat, & inter confeſſores adnumerat: cum alioqui nec indignus fuerit martyrij titulo, ſecundum veterem loquendi vſum, quo (vt ſuperius dictum eſt ſecundo Annalium tomo) illi etiam martyres dicebantur, qui fidei cauſa poſt confeſſionem aliquid in corpore paſſi eſſent, etiam ſi ex illatis pœnis minime contigiſſet ſpiritum exhalare.

EVSEBIVS CONFESSOR A MAIORIBVS DICTVS.

c Gregor Turon. de gloria confeſſ. cap. 3.

Ceterum

EVSEBIVS A SCRIPTORIBVS MARTYR ETIAM NOMINATVS.

Ceterum ipſum etiam præter graues illas, quas exulans paſſus eſt ærumnas, poſt A
ſæuam illam ſub Conſtantio factam ſanctiſſimi viri per ſcalas protractionem, poſtquam eſt reuerſus in patriam, Arianorum inſultu, lapidum ictibus morte affectum, monumenta Vercellenſis Eccleſiæ docent, quæ eum magis proprio titulo martyrem dicunt, & a confeſſore diſtinguunt. Quæ enim ſub Bonomio eius Eccleſiæ Epiſcopo & Gregorio Papa XIII. eius vita conſcripta eſt, hæc de Euſebij martyrio habet: Aliquot vero poſt diebus, domum vbi ſanctus Epiſcopus habitare conſueuerat, Ariani conſertiſſimo agmine veniunt: a quibus is primum raptatus, mox cruciamentis varie tortus, tum lapidibus, quorum aliqui adhuc ſanguine aſperſi in ſepulchro eius nuper inuenti ſunt, obrutus, capite confracto, martyrij curſu egregie confecto, ſuperatiſque importuniſſimis religionis Catholicæ hoſtibus, victor, & rerum cum primis admirandarum nomine maxime illuſtris, annos octogintaocto fere natus, in cælum migrauit ad Dominum, B
pro cuius diuina gloria perpetuo dimicauit.] hæc auctor, qui & huius martyrij generis ante recenſuit hos aſtipulatores, Antoninum Archiepiſcopum Florentinum, Volaterranum, & ipſius Eccleſiæ Vercellenſis Eccleſiaſticum officium: quorum omnium teſtificatione cum illud aſſeritur, adeo audax facinus Arianos aggredi præſumpſiſſe, quòd Valens Arianus Imperator regnaret, narratæ hiſtoriæ fides minuitur: ſiquidem Valens nonniſi Orientis Imperij habenas moderabatur, Occidentis vero Valentinianus, quem omnes veteres hiſtorici Catholicum fuiſſe dicunt. Optaſſem hæc de martyrij genere ex antiquioribus eſſe deprompta ſcriptoribus. Magna enim admiratione ſum affectus, quòd in his quæ collexit diligens auctor cuncta eius Eccleſiæ monumenta, & inter alia octo ſermones ab antiquis Epiſcopis in Euſebij anniuerſarijs natalitijs ad populum dictos, aliiſq. quæ idem Euſebius ab Arianis fidei cauſa paſſus fuerit, ſummo C
ſtudio in memoriam reſtituris; de eiuſmodi tamen martyrij genere, quod lapidibus obrutus finem viuendi fecerit nihil prorſus habeatur, niſi in nouiſſimo tantum illorum: cum alioqui & in alijs ſermonibus interdum confeſſor, & martyr aliquoties appelletur: eo (vt diximus) titulo dignus, quòd tormenta & carceres ſub Conſtantio expertus fuerit, etiam ſi nihil præterea pari contigiſſet: quandoquidem in primo eorum ſermone, qui ſub nomine Ambroſij aliquando editus fuit, ex diro illo ſupplicio, quo per ſcalas tractus quaſſatus eſt capite, & membris contractus, martyris nomen conſecutus oſtenditur.

EVSEBIVS VERC. IN EPITAPHIO VERSIBVS ACROSTICHIS MARTYR DICTVS.

Sed & in epitaphio ad ſepulchrum eius inuento, acroſtichis verſibus cum martyrij titulus egregie habeatur expreſſus; quod autem lapidibus conſummarit ne verbum quidem: dici poſſe videtur inde martyrij titulus comparatus, quod haud dubium con- D
ſtet ipſum fudiſſe ſanguinem, ſed infeciſſe etiam tunc cruore fracto capite lapideos gradus, vel alios deorſum, vt aſſolet, in via poſitos ſparſos lapides ſanguine conſperſiſſe: quos a ſuis collectos, & ad ſepulchrum, tamquam victoriæ trophæa poſitos, æquum eſt exiſtimare, atque etiam aſſerere poterit, qui aſſertam de lapidatione ſub Catholico Principe hiſtoriam, contra Ambroſij ſententiam recitatam, haud facile admittendam putarit. Sed quid intereſt, num illiſo lapidibus capite, ſparſoque cruore, vel ictibus lapidum fracto itidem capite, fuſo ſanguine, fuerit Euſebius martyrij titulum conſecutus: cum alioqui licet priori illo ſupplicio & alijs in Palæſtina additis pœnis minime contigerit ex hac vita migrare; tamen ipſum dignum titulo martyrij omnis antiquitas prædicet? At de his hactenus: ad hæc enim digreſſi ſumus occaſione S. Ambroſij præferentis martyrium Dionyſij, qui exul finem viuendi fecit, Euſebio, qui in E
ſuam Eccleſiam redijt poſtliminio. Quod autem ad lucubrationes eius ſpectat. cum Græcarum æque ac Latinarum litterarum fuerit callentiſſimus, haud otioſus abſque ſcriptione vitam exegiſſe creditur, vrgentibus præſertim ad hoc eum quotidie aduerſarijs: verum de illis nulla eſt memoria, niſi de tranſlatione in Latinum facta commentarij Euſebij Palæſtini ſuper pſalmos, quæ & excidit. Ceterum ſic ipſe hæretici hominis commentarium Latinitate donauit, vt tamen (quod idem S. Hieronymus [a] teſtatur) quæ ad hæreſim pertinerent, omitteret; quæ vero pia ſanctaq. eſſe viderentur, acceperit. Sed dolemus nobiliſſimi ingenij nihil aliud ſupereſſe, niſi epiſtolam illam ad ſuos e carcere Scythopoli datam, quam ſuo loco ſuperius recitauimus. Porro eius memoria tam in Occidentali quàm in Orientali Eccleſia vbique ſemper clara refulſit, quæ Kalendis Auguſti anniuerſaria celebritate recurrit.

[a] Hieron. epiſt. 75 aduerſ. Vigilant.

A Quanta autem miraculorum effulſerit poſt obitum gloria, adeo vt oleo lampadum in eccleſia ipſius ex more ardentium dæmones ab energumenis pellerentur, Gregorius Turonenſis certam fidem teddit, dum hæc de eo in libro illo de Gloria confeſſorum deſcribit [a]: Euſebius Vercellenſis Epiſcopus magnum huic Hilario adiutorium contra hæreſes fuit, qui viuere ſe poſt tumulos, præſentibus virtutibus manifeſtat. Nam in die natalis ſui cum multi infirmi ſaluentur: energumeni tamen rotatu valido per totam eccleſiam debacchantes, & nimio confitentes ſe torqueri cruciatu, eleuati in aera lychnos qui ad officium luminis ſuccenduntur, manu verberantes effringunt: de quorũ perfuſi liquore, illico diſcedente dæmone, perſonæ purgantur: ſcitq. tunc populus tot infirmos eſſe mundatos, quot viderit lychnos effractos. Sed & omnia quæ ſub ditione baſilicæ eius habentur, ira pia protectione conſeruat, ne exinde quicquam auferatur B ab aliquo. Nam videtes inter hoſtes iniquos greges pecorum, iumentorumq. & ouium, nec penitus a quoquam attingi, cum vox ſonuerit, Confeſſoris hæc ſunt Euſebij. Huius ſancti reliquias mater mea in orarorio domus ſuæ locauit. Factum eſt autem quadam die per hiemem, dum collocutione hilari pro longitudine noctis diutius ante focum, qui multa lignorum ſtrue compoſitus fuerat, reſideret: familia iam dormitante, ſurrexit, & ſe lectulo haud procul ab ipſo igne locauit. Dormientibus autem cunctis, ſcintillæ flammarum ad trabes vſque conſcendunt, de quibus apprehenſa vna earum valide cœpit flammas ſpargere: ſed credo virtute ſancti illius, cuius reliquiæ propinquæ erant, flamma contra naturam deſurſum incuruata retorquetur, nec ad tectum, vt mos eſt, extenditur, ſed deorſum fluit, vt putares non flammam, ſed vellera lanæ de trabe pendere: nec exurebat trabem, niſi tantum ardens per ipſam vagaba- C tur: donec expergefacta materfamilias, vocatis ſeruientibus, aqua ſuperpoſita, reſtinxit incendium, quo facile omnis domus, cunctis dormientibus, exuri potuiſſet, ſi virtus beati defuiſſet.] hæc Gregorius, atque de Euſebio hactenus.

MIRACVLA FIERI SOLITA IN ECCLESIA S. EVSEBII.

a Greg. Turon. de Glor. confeſſ. c. 3.

Eodem quoque anno, quo Euſebij obitus a S. Hieronymo in Chronico ponitur, æque & eius gentilis, licet communicatione diuiſi, recenſetur interitus Luciferi Epiſcopi Calaritani in Sardinia, de cuius obitu ſuperius egimus, cum eius in ſchiſma lapſum ſuo loco mærentes deplorauimus. De quo tamen cum dicat S. Hieronymus: Lucifer Epiſcopus Calaritanus moritur, qui cum Gregorio Epiſcopo Hiſpaniarum & Philone Libyæ numquam Arianæ ſe miſcuit prauitati] non ſic quidem hæc accipienda quis putet, vt hi dumtaxat ex omnibus Epiſcopis immunes fuerint ab Ariana hæreſi: nam in Occidente vix aliquem Epiſcopum, præter Auxentiũ & paucos illos damnatos in Concilio D Aquileiæ, fuerit facile reperire, qui eiuſmodi fuerit ſectator impietatis: ſed ita dictum, quod ijdem nominati Epiſcopi abſtinuerint a communicatione Epiſcoporum illorum, qui cũ Arianis quantumlibet pœnitentibus communicarant: hoc enim ſenſu accipienda eſſe S. Hieronymi verba, quæ ſuperius de Lucifero dicta ſunt, manifeſte declarant.

OBITVS LVCIFERI EPISCOPI CALARITANI.

Quod autem ſpectat ad Gregorium, quem Hiſpaniarum Epiſcopum nominat: hunc fuiſſe Epiſcopum Eliberi, quæ de eo extant ſcripta in libello Marcellini atque Fauſtini ſchiſmaticorũ ſignificant: ſiquidem hic olim pariter ibi dicitur eſſe execratus quos & Lucifer deteſtabatur Epiſcopos: qua ratione a Catholicæ communionis Epiſcopis vna cum alijs nonnihil exagitatus eſt: quam ob cauſam pro eo ſupplicatum fuit Theodoſio Imperatori: qui cum de ipſo Gregorio, tum de alijs ad Cynegium in hæc verba reſcripſiſſe reperitur [b]:

GREGORIVS ELIBERINVS EPISCOPVS CONSORS SCHISMATIS.

b Extat in libel. Marcellini.

E Etſi nulla humanis] et infra: Cynegi cariſſime & pater amantiſſime, ſublimitas tua præceptum noſtræ ſerenitatis, quo Catholicam fidem omni fauore veneramur, & ſine qua ſalui eſſe non poſſumus, ita iubeat cuſtodiri, vt Gregorium & Heraclidam (*erat hic Epiſcopus Oxyrinchi in Aegypto*) ſacræ legis Antiſtites, ceteroſq. conſimiles ſacerdotes, qui ſe parili obſeruantiæ dederunt, ab impiorum hominum atque hæreticorum tueatur ac defendat iniurijs: ſciantq. cuncti ita ſedere animis noſtris, vt cultores omnipotentis Dei, non alios niſi Catholicos eſſe credamus.] hæc Theodoſius de Gregorio atque ſocijs, quòd pro iiſdem querelæ ſchiſmaticorum fuiſſent, ab hæreticis male habitos eſſe: illos nimirum ſugillantiũ, qui ex Ariana hæreſi ad Eccleſiam rediiſſent. Nam eodem libello explicuerunt, hos ab Arianis Epiſcopis in Eccleſiam receptis multa paſſos eam ob cauſam, quòd nollent illis communione miſceri. Mentio quoque in eodem libello de Vincentio quodã Hiſpano presbytero habetur, qui etiã eo quòd communicare

QVID THEODOSIVS IMP. PRO GREGORIO ET COLLEGIS.

cum

cum huiuſcemodi Arianis recuſaſſet, a Lucioſo & Hygino Epiſcopis grauiſſima paſſus A
fuerat: cum (vt eodem libello teſtantur) ijdem cum fuſtibus in eccleſiam irruentes, vbi plebs illi commiſſa conuenerat, nonnullos illic occiderint: ex quibus quidam licet decurionatus honore inſigniri, nihilominus in carcerem detruſi fuerint, vnuſq. ex iiſdem peremptus. Rurſum vero de iiſdem addiderunt eo libello, eoſdem, cum idem Vincentius cum ſuis in agro ſynaxes haberet, in eos irruentes, adeo deturbaſſe, vt altare ſublatum contemptus gratia ſub pedibus poſuerint idolorum.

QVAE PASSI SINT SCHISMATICI.

Habet libellus & illud, Aurelium quemdam Epiſcopum, ex eo quòd cum dicto Gregorio communicaſſet, Romæ pœnas dediſſe: ſed & de Macario presbytero illud additur, eum cum eiuſdem eſſet cum Gregorio communionis, Romam quoque vocatum, luiſſe ſupplicium, atque a Damaſi Papæ communione abhorrentem, ab Vrbis Præfecto fuiſſe exilij ſententia condemnatum; atque a militibus acceptum, cum perdu- B
ctus fuiſſet ad Oſtia Tiberina, illic animam exhalaſſe. Meminit & de alijs Luciferianæ communicationis hominibus Romæ male mulctatis a militibus, &, vt mentitur, Damaſo impellente: Ita plane ſchiſmatici illi apud Theodoſium agentes, Imperatoris inuidiam in Romanum Pontificem concitare ſtuduerunt, ſibi vero inde gratiam conciliantes, quaſi eſſent fidei Catholicæ acerrimi defenſores: quos ſcimus (vt ſuperius eſt manifeſtiſſime demonſtratum) in ſanctiſſimos probatoſq. Catholicæ religionis Epiſcopos plurimas eaſdemq. ingentes coaceruaſſe calumnias. Sæpe enim Romæ (vt vidimus) eiuſmodi ſchiſmatici ab Vrbana præfectura pulſi atque repulſi, inq. diuerſa loca in exilium acti; cum omni deſtituerentur auxilio, ex calumnijs in diuerſos conſarcinatis ſibi patrocinium quæſiuere.

GREGORIVS ELIBERINVS GLORIATVR DE FIDE SINCERE SERVATA.

a Greg. de fide. ad finem.

Ceterum quod ad Gregorium ſpectat, qui ex Theodoſij reſcripto liber dimiſſus eſt: C
ipſemet in commentario illo, quem de Fide ſcriptum ad Gallam Placidiam dedit, de incorrupta fide ſeruata, nec vmquam communione ſe pollutum hæreticorũ magnopere gloriatur, cũ ait [a]: Piam confeſſionem in nobis ex Dei gratia præſtitam cupimus vſque ad mortem, auxilio eius qui præſtitit, vindicare ſine labe communionis hæreticorũ atque præuaricatorum: quia, & Deo teſte, metuimus eorum damnationis participes inueniri. Viderit ſi quis putat ſe de eorum ſocietate reum non poſſe fieri, habens conſcientiæ propriæ fiduciam, quia fidem integram vindicat ita, vt numquam eius fidei præuaricator extiterit. Tamen ego in cauſa Dei cautius timere compellor: ſiquidem & de ipſis cautum legimus: [b] Hæreticum hominem poſt vnam correctionem deuita, ſciens quoniam peruerſus eſt huiuſmodi, & peccat, & eſt a ſemetipſo damnatus. Sed & de pœna præuaricatorum legimus, dicente Iſaia [c]: Et veniet omnis caro in conſpectu meo D
adorare in Hieruſalem, dicit Dominus Deus, & procedent ſancti, & videbunt membra hominum qui præuaricati ſunt in me: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur, & erunt in viſione omni carni. Sed & Apoſtolus ait [d]: Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quin & alibi idem Apoſtolus poſt deſcriptionem malorum: Non ſolum, inquit [e], qui faciunt ea, ſed etiam qui conſentiunt facientibus ea: et multa alia teſtimonia diuina, quibus ſupradictorum conſortium prohibetur. Sed ego hæc ipſa, licet breuiter, intimaui; ne nos de vana ſuperſtitione credat aliquis nolle communicare cum talibus, quos perſpicit per diuinam ſententiam reprobari.] iſta Gregorius Eliberinus pro ſua defenſione, cauſam reddens cur noluit cum Arianis communicare, qui ad Eccleſiam reuerſi eſſent: nam de alijs in hæreſi permanentibus, nemo Catholicorum ab eo vmquam potuit diſſenſiſſe. Hæc igitur cum ex Marcellino atque Fauſtino collega, E
tum etiam eiuſdem ipſius Gregorij ſcriptis deprompſiſſe voluimus, vt locus citatus S. Hieronymi in Chronico, quo ait, tum Luciferum, tum Gregorium & Philonem numquam communicaſſe cum Arianis, cunctis elucidatus atque perſpicuus redderetur.

b Tit. 3.

c Iſa. 66.

d 2. Cor. 6.

e Rom. 1.

Porro Gregorius creditur poſtea ſaniori menti redditus, duramq. auſteritatem illam flexiſſe in Catholicæ obſeruantiæ rectitudinem: nam Orthodoxorum nonnullorum præconijs celebratus habetur: niſi hæc quis dixerit eos turpiter ignoraſſe; quod affirmare numquam auderem. Quæ autem ſpectant ad eius res geſtas cum Oſio, quas ex eorumdem ſchiſmaticorum libello recitat Iſidorus: cuiuſnam fidei ſint, ſuperius eſt demonſtratũ. Sed & quod de eodem Iſidorus ait in Oſio, Gregoriũ fuiſſe ex numero vindicantium fidem integram; ex verbis S. Hieronymi petenda eſt verborum horũ interpretatio; nimirum ſignificatum, cum aliquando fuiſſe eiuſdem cum Lucifero ſententiæ.

Poſt

A Poſt Luciferi exitum, qui ante illi inhæſerant, pertinacius in ſententia perſtitere, vt affirmarent non communicandum cum illis qui Arianos Epiſcopos vel inferioris ordinis clericos ad Eccleſiam redeuntes, cum honoribus & ordinibus, quibus antea miniſtraſſent, in communionem recepiſſent: quam quidem quæſtionem parui momenti fuiſſe ait S. Hieronymus[a], dum verbis & non rebus a nobis ijdem diſſentirent, nec dignam quidem vt ab Eccleſia ea de cauſa ſe diuiderent. Erat autem horum numerus ſane exiguus, qui ſe in Hiſpaniam receperunt: ibiq. vt ſolos ſanctos & puros a reliquis omnibus Orthodoxis diuiſos conſediſſe, idem S. Hieronymus docet, his verbis[b] per ironiam illis exprobtans, qui ſe ſolos mundos prædicabāt: En ſi Britānias, Gallias, Orientem, Indorum populos, barbaras nationes, & totum ſimul mundum poſsidet Satanas; quo modo in angulum vniuerſæ terræ Crucis trophæa collocata ſunt? Nimirum B aduerſarius potens conceſſit Chriſto Hiberiam & Celtiberos; luridos homines, inopemque prouinciam dedignatus eſt poſsidere.] quaſi hi ſoli a Chriſto in hereditatem fuerint vindicati, qui & veritatis vindices dici volebant. Hos quidem, quòd refugerent Catholicorum communionem, nonnihil vexatos eſſe a vicinis Epiſcopis, libellus Theodoſio datus (vt ſuperius dictum eſt) indicat.

a Hier. aduer. Luciferian.

LVCIFERIANI IN ANGVLO HISPANIARVM COLLECTI.

b Hieron. aduerſ. Luciferian.

Porro hos vt ſchiſmaticos non ſolum vicini cauebant Epiſcopi, ſed & alij omnes Catholici: cuius rei experimentum præſtitit Satyrus S. Ambroſij[c] Mediolanenſis Epiſcopi frater, cum ex Africa in Italiam nauigans, ad horum ora maris tempeſtate delatus, baptiſmi cupidus exhorruit ab ipſorum Epiſcopo baptizari; quod & ſuperius, dū de eius in Italiam ex Oriente reditu egimus, verbis eiuſdem Ambroſij enarrauimus, deq. eiuſdem Luciferi obitu egimus, & cuius æſtimarionis apud poſteros fuerit pariter C cū luctu ob lapſum eius ingeſſimus: vt non ſint iterum hic repetenda, vbi de Luciferianis quæ reliqua ſunt, tantummodo ſermo eſt. Sed & hi ipſi, licet turbas plurimas in Eccleſiam concitauerint, & apud Imperatores aduerſus Catholicos obſtrepuerint: tamen quòd poſt Theodoſium Auguſtum de Luciferianis nulla ſit mentio, eos hoc ipſo, quo oborti ſunt ſæculo, extinctos eſſe putamus.

LVCIFERIANI REIECTI AB OMNIBVS CITO EXTINCTI

c Ambroſ. orat. in funer. fratr.

Eodem anno Valentinianus Imperator de Scenicis pœnitentibus, & Chriſtianos fieri cupientibus, ita reſcripſit[d]: Scenici & Scenicæ, qui in vltimo vitæ, neceſsitate cogente interitus imminentis, ad Dei ſummi ſacramenta properarunt; ſi fortaſſe euaſerint, nulla poſthac in theatralis ſpectaculi cōuentione reuocētur. Ante omnia tamen diligenti obſeruari ac tueri ſanctione iubemus, vt vere & in extremo periculo conſtituti id pro ſalute poſcentes (ſi tamen Antiſtites probant) beneficij conſequantur. Quod vt fide- D liter fiat, ſtatim eorum ad Iudices, ſi in præſenti ſunt, vel curatores vrbium ſingularum, deſiderium perferatur; Quo inſpectoribus miſsis, ſedula exploratione quæratur, an indulgeri his neceſsitas poſcat extrema ſuffragia. Dat. III. Idus Feb. Treuer. Gratiano A. II. & Probo Coſſ.] Erant Scenici & Scenicæ ſerui publici ad lætitiam publicam theatricis ſpectaculis mancipati. Quòd autem legibus Eccleſiaſticis vetitum erat Chriſtianos theatrales eſſe: ac proinde qui eiuſmodi eſſent, ſimulac per baptiſmum Chriſtiani efficerentur, ſcenicū munus exercere amplius non valerent: vetuit Imperator, haud quidem pie, eiuſmodi homines nonniſi in mortis articulo baptizari. Vides quàm perperam & inconſulte Principes, ea quæ ſunt Eccleſiaſtici muneris, tractare conſueuerint.

d L. 8. de Scenic. Cod. Theod.

QVID DE SCENICIS CONVERSIS IN FINE VITAE.

Sed his haud iuſtiora idem Valentinianus ſanxit, cum licentiam Gentilibus dedit aruſpicinam exercendi, dummodo id facerent abſque magia, ita ad Senatum ignomi- E nioſe reſcribens[e] de impertita colendi deos patrios facultate:

ARVSPICINA CONCESSA GENTILIBVS.

e l. 9. de malefic. & mathemat. Cod. Theod.

Aruſpicinam ego nullum cum maleficiorum cauſis habere conſortium iudico, neque ipſam aut aliquam præterea conceſſam a maioribus religionem genus eſſe arbitror criminis: teſtes ſunt leges a me in exordio Imperij mei datæ, quibus vnicuique quod animo imbibiſſet, colendi libera facultas tributa eſt. Nec aruſpicinam reprehendimus, ſed nocenter exerceri vetamus. Dat. IIII. Kal. Iunij Treuer. Gratiano A. II. & Probo Coſſ.] ex his quidem & alijs ab eodem Imperatore Gentilibus conceſsis indulgentijs factum eſt, vt ab ijſdem ipſe fautor eorum ſuperſtitionis ſit habitus: nam Symmachus in relatione ad eius filium Valentinianum iuniorem miſſa ſic habet in fine: Eum religionum ſtatum petimus, qui diuo parenti culminis veſtri ſeruauit Imperium, qui fortunato Principi legitimos ſuffecit heredes. Spectat ſenior ille diuus ex arce ſiderea lacrymas ſacerdotum, & ſe culpatum putat, more violato, quem

libenter

libenter ipſe ſeruabat.] hæc Symmachus pro Gentilicia ſuperſtitione cauſam agens. A

VALENTINIANVS PERMISIT ARAM VICTORIAE.

a Ambroſ. epiſt. 30.

Permiſit & iſte,ſicut alias,aram Victoriæ in Capitolio ſtare, illicq. Senatores Gentiles ſacra facere: licet eum S. Ambroſius, quòd tantū nefas ignorauerit,excuſet,cum ait [a]: Quid reſpondebis etiam parri? qui te maiore dolore conueniet, dicens: De me, fili, peſſime iudicaſti, qui putaſti quòd ego Gentilibus conniuentiam præſtitiſſem. Nemo ad me detulit, aram eſſe in illa Romana curia: numquam rantum nefas credidi, quòd in communi illo Chriſtianorum Gentiliumque concilio ſacrificarent Gentiles, hoc eſt, inſultarent Gentiles præſentibus Chriſtianis, & inuiti Chriſtiani intereſſe ſacrificijs cogerentur. Multa & diuerſa crimina, me imperante, commiſſa ſunt: vltus ſum quæcumque ſunt deprehenſa. Si quis tunc latuit, debet ergo dicere me probaſſe quod ad me nemo detulerat? De me peſſime iudicaſti, ſi mihi ſuperſtitio aliena, non fides mea ſeruauit Imperium.] hæc Ambroſius, & puto quidem rhetorice potius B ad deliniendum Valentiniani iunioris Imperatoris animum, atque reuocandum ne paterno exemplo permitteret Gentilibus aram Victoriæ: quam publico loco expoſitam, Orbi ob frequentiam accedentium notam, Imperatorem dumtaxat ignoraſſe, haud fidem inuenit. Sed & hoc eodem anno eiuſdem Valentiniani reſcriptum legitur pro ſacerdotibus Gentilicij ritus,quibus priuilegium indulſit, honoremq. Excomitibus exhiberi ſolitum ijſdem impertijt, prout eius reſcriptum ſub huius anni Conſulibus ad Viuentium Præfectum Prætorio datum docet: ſic enim ſe habet [b]:

b l. 75. de Decurion. Cod. Theod.

FAVIT VALENTINIANVS SACERDOTIBVS GENTILIVM.

Qui ad ſacerdotium prouinciæ & principalis honorem gradatim & per ordinem muneribus expeditis, non gratia emendicatiſque ſuffragijs, & labore peruenerint, probatis actibus, ſi conſona eſt ciuium fama, & publice ab vniuerſo ordine comprobantur, habeantur immunes, otio fruituri, quod continui laboris teſtimonio promerentur: liberumq. ſit corpus eorum ab his iniurijs, quas honoratos non decet ſuſtinere: Honorem etiam eis Excomitibus addi cenſemus, quem ij conſequi ſolent, qui fidem diligentiamque ſuam in adminiſtrandis rebus publicis approbarint. Dat. IIII. Kal. Iulij Treuer. Gratiano II. & Probo Coſſ.] et ne quis putet de ſacerdotibus hic agi Chriſtianæ religionis, legat eiuſdem Imperatoris reſcriptum datum item Treueris ſequenti anno ad Probum Vicarium [c]. Sic igitur videas Symmachum, qui Gentiliciæ ſuperſtitionis maiorem gerebat Pontificatum, iure appellaſſe Valentinianum ſeniorem titus veteris conſeruatorem: vtpote quòd (vt dictum eſt ſuperius, dicetur alibi pluribus) ipſe Imp. Valentinianus ſiuerit Gentiles pro arbitrio deos colere. Vnde quidē errare eū facile continget, qui legens Prudentij carmen aduerſus Symmachū in fine viderit commendari fidem anteceſſoris Imperatoris, quòd vetuerit ſacrificia, cum ait [d]: D

c l. 77. de Decur. Cod. Theod.

d Pruden. lib. 2. cont. Symmach.

Ille Vrbem vetuit taurorum ſanguine tingi.] putans ad Valentinianū iuniorem eſſe ſermonem illum, quem conſtat dictum eſſe ad Honorium Imperatorem de Theodoſio patre, cuius tempore (vt ſuo loco dicetur) Prudentius aduerſus Symmachum ſcripſit.

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS
372.	6.	9.

QVALES CONSVLES MODESTVS ET ARINTHEVS.

e Baſil. epiſt. 5. in addit.

Chriſti annus trecenteſimus ſeptuageſimus ſecundus ingreditur vna cū Conſulatu Modeſti atque Arinthei: amboq. Conſules ex Valentis familia, ijdemq. fama notiſſimi, ſed diuerſi inter ſe ſtudijs fuere: nam horum alter Arianus, ad inſequendos Orthodoxos (vt vidimus) Valenti vſui erat; alter vero, nempe Arintheus, pius & de Eccleſia Catholica benemeritus. Ar qualis hic fuerit, dicamus aliqua, & in primis quæ de E eius obitu ex litteris [e] S. Baſilij datis ad ipſius coniugem conſolatorijs produntur: vt cum ait: Me vero præcipua quædam triſtitia repleuir, recogitantem, quo me vir ille ſit honore proſecutus, rum quæ ſit Eccleſijs communirer adempta gubernatio] nimirum quòd Arianis quibuſdam pulſis, his Catholicos ſubrogauit. ac de eodem rurſus inferius: Erat quidem ille honeſtus, magnus, celebris, & animi virtutem robore corporis adæquabat; quod & ipſe fateor, & vtroque nomine excellebat: attamen homo erat, & mortuus eſt, ſicut Adam, ſicut Abel, ſicut Noe, ſicut Abraham, ſicut Moyſes, & ſi quem alium eiuſdem naturæ conſortem nominaueris.] hæc Baſilius. Præualidus quidem dux erat, de quo plura Ammianus [f], & inter alia quòd exercitu cohibuiſſet

f Ammian. lib. 27. in fin.

A buiſſet Perſas inuadentes Armenos: nam hæc de eo: Hac clade late diffuſa, Armenia omnis perijſſet, ni propugnatoris Arinthei aduentu territi Perſæ eam incurſare denuo diſtuliſſent.]

Per eius vxorem hunc redditum Chriſtianum, inq. vitæ fine baptizatum eſſe, idem Baſilius tradit, cum ait [a]: Deceſſit moriens ſplendide, nec ſenectute decrepitus, nec aliqua parte celebritatis ſuæ diminutionem paſſus, ſed magnus adhuc in præſenti hac vita, & magnus in futura, nec ex præſenti ſplendore damni quicquam in futura ac ſperata gloria expertus; propterea quòd in ipſo vitæ exitu cunctam maculam lauacro regenerationis accepto purgauit: cuius rei cum illi conciliatrix & operatrix fueris, maximã ex ea conſolationem cape, &c.] hæc quidem de Arintheo hoc anno Conſule, Catholicæq. Eccleſiæ defenſore.

a Baſil. ad. epiſtol. 1.

B Quo quidem tempore, magna Dei diſpenſatione, huic ſicut pietate non impar, ità & munere haud inferior Terentius extitit, cui (vt idem Ammianus [b] eſt auctor) duodecim parebant legiones; qui ſancto Baſilio æque familiariſſime vſus eſt, vt ex ipſius litteris ad eum datis de negotijs Eccleſiaſticis conſtat. Horum Baſilius vallatus præſidio, inuitis non Arianis ceteris tantum, ſed ipſo quoque Valente Imperatore, non ſolum in ſua Eccleſia tutus agebat, ſed & alijs etiam longe poſitis ſuppetias prompte ferebat. At hic opportune egregium facinus eiuſdem ducis maxime pij ex Theodoreto narrare, pergratum erit: ait [c] enim: Cum Terentius dux longe præſtantiſſimus, & pietatis inſignibus egregie exornatus, ab Armenia, erectis victoriæ trophæis, reuertiſſet: Valenſq. ei imperaſſet, vti donum aliquod pro labore peteret: ipſeq. donum quod cupiebat, dignum homine pietatis inſtitutis educato, Valenti C indicaſſet (petebat enim non aurum, non argentum, non agros, non domum, ſed vt vna eccleſia illis qui pro doctrina Apoſtolica ſe in diſcrimen obtuliſſent, concederetur) Valens accepto libello ſupplici, & cognitis rebus quæ in eo continebantur, admodum ſtomachatus, illum dilacerauit, iuſsitq. vt alias res peteret. Terentius vero collectis laceris libelli particulis: Accepi, inquit, iam abs te, o Imperator donum, habeoque, neque aliud petam. Nam quid ego animo inſtituerim, iudicet ille qui huius vniuerſitatis iudex eſt.] hæc Theodoretus. De epiſtola autem ad hunc ipſum Terentium a Baſilio ſcripta, ſuo loco agemus: nunc vero de tertia eiuſdem Baſilij ad Damaſum Papam & omnes Occidentales Epiſcopos epiſtola miſſa dicendum.

TERENTII DVCIS SPECTATA PIETAS.

b Ammian. lib. 27.

c Theod. lib. 4. cap. 28.

Meminiſſe debemus, anno ſuperiori ad datas ab eodem Baſilio & alijs Orthodo-D xis Orientis Epiſcopis ad Damaſum & ceteros Occidentis Antiſtites, ab eiſdem officij plenas litteras redditas eſſe. At quoniam ſub Ariano Imperatore Ariani magis magiſq. aduerſus Catholicos inſoleſcerent: idem ſanctus Baſilius alios rurſus Legatos in Occidentem mittit; qua quidem legatione quid ab eis ipſe optaret perfici, datis litteris ſignificauit, quas pro certiori rerum notitia hic deſcribemus. Deeſt illis germana inſcriptio, ſed tantum, Ad Occidentales titulus ponitur, cum tamen primo loco eas ad ipſum Damaſum Romanum Pontificem eſſe conſcriptas, quæ ſuperius dicta ſunt atque dicentur, euidentiſsime doceant. Litteræ autem ſic ſe habent [d]:

TERTIA LEGATIO BASILII AD OCCIDENTALES.

d Baſil. epiſ. 74.

Tantum cuique veſtrum Dominus Deus noſter, in quem ſperauimus, largiatur gratiæ, vt propoſita ſpe potiamini, quanto ipſi gaudio pectora noſtra repleſtis, cum per litteras quas nobis per deſideratiſsimos compresbyteros noſtros ſcripſiſtis, tum ex eo, E quòd calamitatibus noſtris, tamquã viſcera commiſerationis induti condoletis, quemadmodum nobis prædicti fratres indicarunt. Nam etiam ſi vulnera noſtra eodem modo perſeuerant, nonnihil tamen inde releuamur, quòd paratos habemus medicos, qui velocem ac maturam poſſunt, ſi detur opportunitas, doloribus noſtris afferre medelam. Quapropter iam denuo vos per dilectos hoſce fratres compellamus & obſecramus, ne, ſi dederit vobis Dominus copiam ac ſecuritatem accedendi, inuiſere nos detrectetis: maximum enim Domini mandatum eſt infirmorum viſitatio. Si vero optimus Deus ac ſapiens vitæ noſtræ moderator hanc gratiam ad aliud tempus reiecit: ſaltem ſcribite nobis, quæ vos cum ad conſolationem afflictorum, tum ad erectionem confractorum ſcribere decet. Plurimum enim iam confracta eſt Eccleſia, cuius nomine & nos multum in modum contriſtamur. Non eſt autem quòd alicunde opem expectemus, niſi per vos Dominus, a quibus & ſincere colitur, cura-

BASILII EPISTOLA AD OCCIDENTALES.

tionem miſerit.] hæc præfatus Baſilius, admonet de Euſtathio Sebaſteno doloſe inter Catholicos agente, cuius ipſe Baſilius (vt anno ſuperiori vidimus) ſimulatione deceptus eidem communicationem fuerat impartitus: qua de cauſa in ſuſpicionem haud leuem ac reprehenſionem Orientalium Orthodoxorum Epiſcoporum inciderat. Ne igitur aduerſariorum calumnijs eadem infamia laboraret apud Romanum Pontificem & alios Occidentis Epiſcopos, prudenter profecto de Euſtathio meminit, eiuſq. ſcelera commemorans, eiuſdem criminum accuſatorem agit, atque ait: A

BASILIVS DEFERT EVSTATHIVM DAMASO ET ALIIS OCCIDENTALIBVS EPISC.

Improba quidem & impudens Arianorum hæreſis manifeſte ab Eccleſiæ corpore diuulſa proprio immoratur errori, parumq. nos lædit, propterea quòd illius impietas omnibus nota eſt. Qui vero ouinam pellem induti, manſuetudinem ac placiditatem externe quidem ſimulant, interne vero gregem Chriſti crudeliter lacerant; & hoc nomine quòd ex noſtro gremio progrediuntur, ſimpliciores facile lædunt: ij ſunt pernicioſi illi, & qui non ita facile caueri poſſunt: quos per veſtram diligentiam omnibus Orientis Eccleſijs publicari ac manifeſtari petimus, vt vel recta gradientes ſincere nobis coniuncti ſint, vel ſi peruerſi eſſe perrexerint, peſtem ſuam ſibi ipſis ſolis contineant, nec poſthac per incautam communionem morbum ſuum vicinioribus affricare poſſint.] Puto te, lector, hæc prudenter attendere, maximi ponderis a Baſilio æſtimari iudicium Apoſtolicæ ſedis, ipſius inquam Romani Pontificis, cuius ſententia damnari Euſtathium petit, eiuſq. iudicij calculum Orientalibus omnibus innoteſcere; cum alioqui deterrimus homo in pluribus Synodis fuerit prædamnatus. hæc ſane enixius a Damaſo Baſilius petit, quòd probe ſciret, illos omnino ab omnibus eſſe habendos hæreticos, atque vitandos abſque aliqua tergiuerſatione vel controuerſia, quos ab Apoſtolicæ primæ ſedis Antiſtite conſtaret eſſe reiectos: nam Synodis alijs aliæ aduerſæ Synodi obijci potuiſſent, & Epiſcopis Epiſcopos contradicere: quod autem a ſummo totius vniuerſalis Eccleſiæ Præſule factum eſſe ſciretur, omnes, niſi qui extra Eccleſiam eſſe vellent, amplecterentur; cum (vt ſæpe ſuperius demonſtratum eſt) eiuſdem Romani Pontificis Formatarum communione, quis Catholicus, quive eſſet hæreticus, tantummodo intelligi poſſet. Sed rurſum ibi Baſilius: B C

EVSTATHII CAVSA AB EXORDIO REPETITA.

Neceſſarium vero eſt, vt mentionem iſtorum nominatim faciam, vt & ipſi cognoſcatis eos qui nos conturbant & offendicula gignunt, illoſq. Eccleſijs veſtris manifeſtos, vt vitari poſſint, faciatis. Quæ enim nos loquimur, multis ſuſpecta ſunt, quaſi propter priuatas quaſdam contentiones metum & puſillanimitatem illis incutere velimus. Vos vero quanto ab his remotiores eſtis, tanto plus apud plebem habetis fidei: ad quod & hoc accedit, quòd ad curandos oppreſſos adiumento vobis eſt gratia Dei. Quòd ſi plures quoque vnanimes eadem decreueritis; manifeſtum eſt, quòd multitudo eadem decernentium indubitatam omnibus efficiet dogmatis ſuſceptionem. Eſt itaque vnus ex illis qui plurimum excitant turbarum Euſtathius ex Sebaſtia minoris Armeniæ. Hic olim inſtitutus ab Ario, cum is Alexandriæ florens impias aduerſus vnigenitum Dei blaſphemias ſtrueret, ſectator illius, & inter ſelectiſsimos diſcipulos connumeratus fuit. Poſteaquam vero ad ſuos reuerſus, cum a beatiſſimo Hermogene Cæſareæ Epiſcopo propter impiam opinionem condemnaretur; confeſſionem illi obtulit ſanæ fidei, atque ita manus impoſitionem ab ipſo obtinuit. Vbi vero dormitionem accepit Hermogenes, mox ad Euſebium Conſtantinopolitanum ſeſe contulit (*fuerat hic ante Epiſcopus Nicomediæ*) qui & ipſe nihilominus impium Arij dogma tuetur. Inde poſt quibuſdam de cauſis pulſus, ad patriam ſe recepit, illiq. denuo erroris purgationem obtulit, ſed ita vt celata & obtecta mentis impietate, quamdam exhiberet verborum rectitudinem. Mox vero vbi vtcumque adeptus eſſet Epiſcopatum, anathematiſmum contra homouſion in Synodo Ancyræ habita ſcripſiſſe deprehenditur; & ex illa ad Seleuciam profectus, cum illis quos eiuſdem habet opinionis, ea geſſit, quæ omnes norunt. Conſtantinopoli vero iterum ad ea quæ ab hæreticis propoſita ſunt, conſenſit. Atque ita Epiſcopatu eiectus, propterea quòd iam in Melitina Synodo depoſitus eſſet: viam ſibi ipſi, per quam reſtitueretur, excogitauit, eam videlicet, vt ad vos proficiſceretur. Quæ vero ſint illi a beatiſſimo Liberio Epiſcopo propoſita, & ad quæ conſenſerit, nobis clam eſt, niſi quòd D E

epiſtolam

A epiſtolam attulit, per quam reſtitueretur: eam vbi Tyanæ Synodo exhibuit, in ſuum
locum reſtitutus eſt.

Iſte quidem iam fidem eam, in qua receptus eſt, depopulatur, cumq. illis furit
qui homouſion anathemate percellunt. Deinde & hæreſi patrocinatur eorum qui
Spiritumſanctum ſpoliant diuinitate. Quoniam vero iſtinc vires accepit lædendi
Eccleſias, ac publicandæ impietatis fiducia, quam vos dediſtis, ad ſubuerſionem
multorum vſus eſt: neceſſe eſt, vt iſtinc quoque veniat malorum iſtorum corre-
ctio, ſcribaturq. Eccleſijs, quibus quidem conditionibus ad communionem ſuſceptus
ſit: ſimul vero adijciatur, quo modo iam immutata ſententia, gratiam a Patribus
qui tunc erant acceptam irritam reddat.] hactenus de Euſtathij cauſa Baſilius, qui
eadem plane de eodem habet in epiſtola ad Patrophilum [a]. At nemo putet hanc — a Baſil. epiſ. 82.
B ab eo epiſtolam ſcriptam antequam ab ipſo Euſtathius reciperetur, eo quòd nul-
lam eius rei faciat mentionem: nam cum hac eadem epiſtola inferius damnandum di-
cat Apollinarem, cui tunc temporis ipſe neſciens communicabat; ſatis perſpectum ha-
betur, illa antea accidiſſe, quàm hæc epiſtola ſcriberetur.

Tacuit prudenter de Euſtathio Baſilius, quod contigit in Nicopolitano conuen-
tu, vbi idem Euſtathius, edita ſincera fidei profeſſione, ab ipſo Baſilio ſuſceptus fuit,
reclamantibus Orthodoxis, vt anno ſuperiori fuſius dictum eſt: idcirco enim iſta ta-
cuit, quòd iam apud Occidentales communicationis cum Euſtathio fuerat in ſuſpi-
cionem adductus: qua vt ſe purgaret, atque oſtenderet Euſtathio præ ceteris ad-
uerſari, tot tantaq. aduerſus eum hac epiſtola voluit congeſſiſſe. Nam ad Euſebium
Samoſatenum ipſe ſcribens, hæc de Occidentalium conflata aduerſum ſe ſuſpicione
C habet [b]: Senior Euagrius filius Pampiani Antiochenſis, qui quondam migrauit cum — b Baſil. epiſt. 8.
ſancto Euſebio verſus Occidentem, redijt nunc Roma, petens a nobis litteras eadem — BASILIVS LA-
illorum ſcripta ad verbum continentes: Viciſſim retulit quæ noſtra non probantur a — BORANS SVSPI
doctoribus qui illic ſunt, & legationem quamdam per viros fide dignos iam ador- — CIONE APVD
nare, vt coram ſit occaſio nos inſpiciendi. Qui noſtram doctrinam profitentur, Seba- — OCCIDENT. SE PVRGAT.
ſteni Euſtathij improbatæ doctrinæ vlcus retegentes purulentũ, petunt a nobis quam-
dam Eccleſiaſticam procurationem.] hæc ipſe. Porro Euagrium iſtum, quem tradit
profectum eſſe cum Euſebio in Occidentem, illo ſcilicet Euſebio Vercellenſi Epi-
ſcopo, vt alias diximus, eumdem eſſe cum Euagrio illo putamus, qui ex ſenten-
tia ſancti Hieronymi ad Innocentium, valide oppugnauit Auxentium Arianum Me-
diolanenſem Epiſcopum. Hic enim Vercellis apud Euſebium fuiſſe videtur vſque
D ad eius obitum, eoq. defuncto redijſſe in Orientem, atque ea Baſilio ſignificaſſe.

Rurſum vero, quòd idem Baſilius apud nonnullos in crimen adductus fuiſſet,
quòd litterarum conſuetudine cum Apollinari hæreſiarcha communicaſſet; ipſeq. ſe — DE CAVSA APOLLINARIS.
pariter excuſaſſet, neſciſſe hominem alicuius eſſe prauæ opinionis auctorem: re ta-
men poſtea comperta, tum vt ſe ſuſpicione initæ cũ eo communionis penitus liberaret,
tum etiã vt latentem adhuc ſub Catholico nomine hæreſiarcham omnes agnoſcerent
damnatum eſſe ab Apoſtolica ſede: Damaſum rogat vt cum ſuis Epiſcopis iſtud ip-
ſum agat, ita ſubdens [c]: Alter ex illis, de quibus vos admonemus, eſt Apollinaris, — c Baſil. epiſ. 74.
haud parum & ipſe Eccleſias contriſtans: facilitate namque ſcribendi, qua per occa-
ſionem ad quoſuis irrepit, coniunctam habens ſufficientem linguæ facultatem, Or-
bem libris ſuis repleuit, contempto Eccleſiaſte [d], qui cauendum eſſe dicit, ne mul- — d Eccleſ. 12.
E ti fiant libri. In multitudine autem certum eſt quòd multa delinquantur: nam
quo modo poteſt in multiloquio vitari peccatum? Sunt vero quæ ſcribit, etiam ad
Theologiam pertinentia, non ex Scripturæ probationibus, ſed ex humanis argumen-
tis aſtructionem habentia. Scripſit & de reſurrectione quædam ſabuloſe, immo Iu-
daice compoſita: in quibus dicit, nos iterum ad cultum a lege præſcriptum reuer-
ſuros, ita vt iterum & circumcidamur, & ſabbatum obſeruemus, & a cibis a le-
ge prohibitis abſtineamus, ſacrificiaq. Deo offeramus, & in templo Hieroſolymis
adoremus, atque prorſus ex Chriſtianis Iudæi reddamur: quibus quidnam poterit ridi-
culũ magis, magiſq. alienũ ab Euangelico dogmate dici? Deinde & de incarnatione tan-
tam mouit fratribus perturbationem, vt pauci eorum, quibus colloqui cum illo nonni-
hil interceſſit, priſcum pietatis characterem conſeruent; multi vero rerum mutationi
attendentes, ad quæſtiones & contentioſas inutilium verborum hæreſes auerſi ſint.]

ROM. PONTIF. SOLVS DAMNAT NOVAS HAERESES CVM HAERESIARCHIS.

hæc de Apollinari Baſilius. At cur Apoſtolicæ ſedi defert damnationem Apollinaris hæreſiarchæ? cur non ipſe Cappadociæ Metropolitanus eam hæreſim cum auctore damnauit? Noſti cauſam, lector, ſi memoria tenes quæ ſuperius ſæpe ſunt repetita atque exemplis ſæpius demonſtrata: nimirũ illum viguiſſe vſum ab ipſis Apoſtolorum temporibus, vbi primum ſedes Petri Romæ locata eſt, vt noua hæreſis, recenſq. emergens hæreſiarcha, non ab alio quopiam cuiuſuis auctoritatis Epiſcopo, quàm a Romano Pontifice, cauſa exacte perueſtigata, Apoſtolica damnarentur auctoritate. Quo modo vero Damaſus, his a Baſilio acceptis de Apollinari atque eius erroribus, Romæ coegerit Synodum, atque eamdem hæreſim cum auctore damnarit, dicemus ſuo tempore. A

DE CAVSA PAVLINI EPISCOPI ANTIOCHENI.

At quid inſuper egit apud Damaſum hac miſſa legatione Baſilius? ipſe ſubdit, cum ait: Paulinus vero an aliqua in re, quod manus impoſitionem concernit, reprehendendus ſit, vos ipſi dicetis.] parcius hæc Baſilius atque modeſtius, quòd de inſignis nominis viro ageret, eodemq. Antiocheno Antiſtite inſtituto a Lucifero Epiſcopo Calaritano Apoſtolica legatione fungente; cum ante ipſum (vt ſuo loco dictum eſt) Meletius ab Arianis olim præfectus, conuerſus ad fidem Catholicam, ibi eamdem valide propugnauerit, cuius cauſa exilia paſſus antea fuerat, atque hactenus pateretur: cui quidem (vt diximus) Baſilius ſtudebat, vtpote illi intima familiaritate coniunctus, ſtantibus Occidentalibus a parte Paulini, vt paulo inferius dicturi ſumus. B

DE HAERESI MARCELLI ANCYRANI EPISCOPI.

Inſuper eadem legatione Baſilius de Marcelli hæreſi hæc ad Damaſum habet in fine: Nos ſane contriſtat, quòd Marcelli dogmatibus fidem habet, & ſectatores illius ſine diſcrimine ad communionem admittit.] De Marcelli cauſa pluries ſuperius actum eſt. Inuenit ille fidem dum vixit, quòd eius cauſa cognita in Romano Concilio, necnon œcumenico Sardiceno, ſemper magna gloria fuerat abſolutus, aduerſariorum vero repulſæ atque confutatæ calumniæ: nec alia poſtea reperitur ab Orthodoxis habita eſſe Synodus, in qua fuerit Marcellus condemnatus: cum præſertim Athanaſius eumdem numquam condemnare præſumpſerit, vtpote (quod refert Epiphanius [a]) qui habuerit ipſum qui ſe purgaſſet, & haud vehementer erraſſet. ſubdit tamen de eo Baſilius enormia, quæ vera ne eſſent, an ab aduerſarijs calumnioſe compoſita, haud ſatis exploratum eſt nobis: nam ſi verum Marcelli illud dogma fuiſſet, non ita perfunctorie a quoquam diſſimulari potuiſſet, præſertim a Magno Athanaſio cuiuſque hæreſis infenſiſſimo hoſte, ac veritatis Catholicæ acerrimo propugnatore. Porro hæc addit de eo Baſilius [b]: C

a Epiph. hæreſ. 72.

b Baſil. epiſt. 74.

Scitis, colendiſſimi fratres, quàm omnem ſpem noſtram irritam faciat dogma Marcelli, quod neque Filium propria ac diſcreta hypoſtaſi præditum confitetur, ſed productum, & in eum ipſum iterum conuerſum, ex quo venerat, tradit. Neque Paraclitum propriam habere hypoſtaſim contendit. Ita vt non aberret, ſi quiſquam hanc hæreſim prorſus eſſe alienam a Chriſtianiſmo determinet, ac corruptum quemdam Iudaiſmum appellet. Horum curam a vobis requirimus: Eam adhibebitis, ſi vniuerſis Orientis Eccleſijs ſcribere dignabimini, vt eos qui veritatis doctrinam ad hunc modum adulterarunt, tum demum ad communionem admittant, ſi quando errata correxerint: ſi vero contentioſe rerum nouationi immorari voluerint, ab illis ſecedant. Ceterum haud ignoramus & ipſi, quòd oportuerat nos veſtræ prudentiæ aſſeſſores, communi de his rebus conſideratione tractare: verum quoniam nec temporis id ratio permittit, & dilatio pernicioſa eſt, propterea quòd hominum iſtorum peſtis radices altius infixit: neceſſitate adacti fratres hoſce miſimus, vt ſimul quæcumque litteras fugiunt, denuo vos perdocentes, pietatem veſtram eo inuitent, vt quæſitum Eccleſijs Dei auxilium exhibeatis.] hactenus Baſilius. D E

MARCELLI ANCYRANI OBITVS TEMPVS.

Quod inſuper ad Marcellum Ancyranum pertinet: ex Epiphanio datur colligere, hoc eodem ipſo anno illum ex hac vita deſiiſſe: ſiquidem cum de eo agit, hæc habet [c]: Marcellus fuit in Ancyra, qui ſane hucuſque peruenit, & duobus plus minus annis ante hunc annum e vita diſceſſit.] hæc ipſe. Porro cum ea ſcriberet (vt idem teſtatur ipſo exordio [d] operis) anno vndecimo Valentiniani Imperatoris, Gratiani autem ſeptimo: plane opus eſt aſſerere, hoc ipſum anno defunctum,

c Epiph. hæreſ. 72.

d Epiphan. lib. 1. circa princip.

A functum, addito tamen illo, plus vel minus, ab Epiphanio poſito.

Ar quid hac legatione Baſilij actum eſt? nihil penitus. Accidit enim, vt ipſius Baſilij aduerſarij, qui tot calumnijs, quas anno ſuperiori recenſuimus, eum obruere conati ſunt, haud ſatis habuerint, illum ipſius gentilibus fidei dubiæ immo & hæreſis (vt vidimus) ſuſpectum reddere: quin etiam eaſdem in eum Romam intulerunt ad Romanum Pontificem, nec illas quidem leuiter effuſas, vel ab hæreticis diffamatas, aut in ventum diſſipatas, quæ nullam apud audienres inuenirent fidem, ſed plane eiuſmodi, vt Catholici Epiſcopi, ijdemq. Baſilio familiaritate coniuncti, immo & eius alumni ſanctiſſimi monachi, fidem eas dictitantibus (vt ſuperius demonſtratum eſt) adhibuerint. Quam ob cauſam Damaſus, his acceptis, dignum exiſtimauit ad aliquod temporis ſpatium, quouſque videlicet de his aduerſus Baſilium prolatis certior redderetur, **B** abſtinere a conſuetudine litterarum. et quamuis a Baſilio ſcripta minime ſpreuerit (nam de cogenda Synodo aduerſus Apollinarem, ex eius ſententia in animum induxir) nihil tamen per Legatos reſcripſit: plura enim erant, quæ ipſum Romanum Pontificem cautius agere cum Orientalibus admonebant.

BASILIVS MALE AVDIVIT APVD ROM. PONTIFIC.

Hæc ſane cum Baſilius reſciuiſſet, magno animi dolore conſectus, quòd res maximi ponderis videretur, alienatum a ſe experiri Romanum Pontificem: iterum ad eumdem legationem mittit, nec eam cuicumque credidit, ſed Petro ſuæ Eccleſiæ presbytero: quem eiuſdem nominis germanũ ipſius exiſtimamus, ex monacho (vt dictum eſt ex Gregorio Nyſſeno) creatum ab eo presbyterum Cæſarienſis Eccleſiæ mox vt Epiſcopatum accepit: cui eiuſmodi functionem delegâuit; eidemq. litteras ad Romanum Pontificem & alios collegas Epiſcopos dedit: quas hic recitare, dignum exiſtimamus; **C** magni enim momenti legationum vel apicem prætermittere, religionem putamus. ſic autem ſe habent [a]:

BASILIVS MITTIT PETRVM LEGATVM AD ROM. PONTIF.

[a] Baſil. epiſt. 77.

Magno deſiderio congreſſum veſtrum expetenti, ſemper impedimenti aliquid accidit, vnde prohibeor ne voti compos euadam. Aut enim corporis imbecillitare impedior, quam plane haud ignoratis, quanta mihi ſit a prima ætate ad iſtam vſque ſenectam vna mecum educata, nempe iuxta iuſtum Dei iudicium, qui omnia ſapienter diſponit, caſtigans, & erudiens: aut ſolicitudo nos Eccleſiarum, vel certamina, quibus reſiſtendum eſt veritatis ſermonem impugnantibus, remorantur. Quocirca in hunc vſque diem in multa triſtitia & mæſtitia dego, ſciens quòd ope veſtra deſtituor. Ego enim quoniam audiui a Deo, qui ob id per carnem ad nos acceſsit, vt & factorum ſuorum exemplis vitam noſtram inſtrueret, & voce ſua Euangelium regni nobis an- **D** nunciaret [b]: In hoc cognoſcetis omnes quòd mei diſcipuli eritis, ſi dilectionem habueritis adinuicem: et quòd pacem ſuam veluti extremum munus diſcipulis ſuis, cum iam diſpenſationem quam in carne obibat, abſoluturus eſſet, reliquerit dicens [c]: Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non poſſum mihi ipſi perſuadere, quòd ſine mutua charitate, & niſi quantum in me eſt, paci erga quoſuis ſtudeam, ſeruus Ieſu Chriſti digne vocari queam.

BASILII EPISTOLA AD DAMASVM PAPAM ET ALIOS OCCIDENTIS EPISCOPOS.

[b] Ioan. 13.

[c] Ioan. 14.

Multum iam temporis expectaui, an aliquando & a veſtra dilectione aliqua noſtri habeatur ratio. Non enim clam vobis eſt, quòd publice quibuſuis expoſiti, velut eminentes maris ſcopuli, furias hæreticorum fluctuum excipimus: qui vbi nobis illiſi infringuntur, quæ retro nos ſunt haudquaquam redundant, aut alluunt. Quando vero de nobis dico, non ad humanas vires refero, ſed ad gratiam Dei, qui in mortalium **E** imbecillitate potentiam ſuam declarat: quemadmodum Propheta ſub perſona Domini loquitur dicens [d]: An me non timebitis, qui arenam mari terminum poſui? Arena namque, te omnium infirmiſſima & nullius momenti, amplitudinem ac magnam molem maris cohibuit potens Deus. Cum itaque ad hunc modum ſe habeant res noſtræ: debebant continuo a veſtra dilectione ex ſinceris fratribus aliqui mitti, qui nos afflictos & oppreſſos inuiſerent; & multo crebrius amicæ ad nos veſtræ deſtinari litteræ, quibus vel in propoſito confirmaremur, vel ſi qua in re offendimus, corrigeremur: non enim negamus innumeris nos erroribus obnoxios eſſe, cum homines ſimus, & in carne viuamus.

[d] Iob 26.

Verum quoniam ſuperiori tempore, fratres colendiſsimi, vel quia quid ex decoro faciendum fuerit, ignoraſtis, debita nobis obſequia exhibita non ſunt, *nempe per pacificas litteras communicatio*: vel quia quorumdam malitia factum eſt, vt in ca-

lumnias, quibus traducimur, abrepti & præoccupati, indignos nos amica viſitatione iudicaueritis: ecce iam litteris vos ipſi prouocamus, & cauſas huius rei quæ nobis adſcribuntur, fatemur, parati veſtram hac in re inſtitutionem amplecti: hoc tantum orantes, vt ſi quos admiſeritis, qui nos traducant ac vituperent, in conſpectum noſtrum coram veſtra pietate conſtituantur. Nos enim ſi conuincamur, peccatum noſtrum cognoſcemus; & vobis poſt eam reprehenſionem a Domino non imputabitur, ſi communionem noſtram tamquam peccatorum declinaueritis: deinde & præmium habebitis, ſi nos reprehenderitis, vt qui occultam noſtram malitiam patefeceritis. Sin vero antequam communicamur, nos condemnaueritis: equidem nos nihil inde diſpendij accipiemus: propterea quòd omnium pretioſiſſimum bonum noſtrum, charitas videlicet, qua erga vos præditi ſumus, lædi nequit: vos autem & hoc ipſum nobis amiſſis patiemini, & Euangelio repugnare videbimini dicenti: Num lex noſtra B

a Ioan. 7. iudicat[a] hominem, niſi primum audierit, cognoueritq. quid faciat?

Qui vero nobis calumnias quidem offundit, non autem quæ dicit, certo probat: videbitur ſibi ipſi mali nominis accerſere appellationem, ex eo quòd verbis inique & abſurde vtitur. Quo namque alio nomine delatorē vocare conueniet, niſi ea appellatione, quam ex re ipſa, cui ſtudet, ſibi ipſe imponit? Neque igitur qui nos vituperat, diabolus ſit, ſed accuſator; immo neque accuſatoris nomen accipiat, ſed frater ſit in dilectione nos admonens, & ad emendationem reprehenſionē noſtri inducens: nec vos auditores ſitis conuiciorum, ſed redargutionum probatores & examinatores: neque nos ſine remedio relinquamur, nondum patefacto nobis quid deliquerimus. Nolim enim vos hac teneri cogitatione, qua dicaris: Quoniam loca tranſmarina inhabitamus, extra periculum ſumus earum afflictionum, quæ complures occupant, neque opus habemus C aliorum auxilio: itaque quid proderit nobis, vt cum alijs communicemus? Nam inſulas quidem Dominus a continenti per maris interſtitium diuiſit: inſulanos vero cum his qui terram continentem & firmam inhabitant, per charitatem coniunxit. Nihil nos ſeparat, fratres, niſi animi propoſito ſeparationi cauſas roburque demus.

Vnus nobis eſt Dominus, vna fides, ſpes eadem. Siue caput vos ipſos vniuerſalis Eccleſiæ reputatis: non poteſt pedibus dicere caput: Non eſt mihi opus vobis. Siue in reliquum vos Eccleſiaſticorum membrorum ordinem locatis: non poteſtis nobis dicere, qui in eodem vobiſcum corpore conſtituti ſumus: Non eſtis nobis neceſſarij. Nam & manus mutuam inter ſe operam neceſſariam habent, & pedes mutuo ſeſe firmant, & oculi per concordiam habent, quòd obiecta clare & dilucide D apprehendunt. Nos quidem noſtram ipſorum imbecillitatem agnoſcimus, & veſtram auide concordiam requirimus. Nouimus enim, quòd etiam ſi corpore non adfueritis, precum tamen auxilio magnum nobis grauiſſimis iſtis temporibus emolumentum afferre poteritis. Vobis vero nec coram hominibus decorum erit, nec coram Deo gratiæ quicquam conciliabit, ſi talibus volueritis vti vocibus, quibus nec gentes, quæ Deum non nouerunt, vſæ hactenus ſunt. Nam & illas audimus etiam, vbi pro omni ſufficientia agrorum fructus demetunt, propter futurorum incertitudinem, mutuum obſequium amica inuicem ſalutatione offerre, & mutuum commercium inter ſe tamquam rem vtilem ſectari. Nos vero cum ſimus ex illis patribus, qui vel modicis indicijs conſortij ſymbola de terræ finibus ad fines vſque circumferenda, & quoſuis eiuſdem fidei pro ciuibus & familiaribus habendos eſſe putarunt: iam nos ipſos a E reliquo Orbe ſeparamus, & neque de ſingularitate erubeſcimus, nec damni quicquam concordiæ diruptionem afferre putamus; neque horremus, quòd in nobis formidanda

b Matth. 24. Domini prophetia adimpletur, qua dixit[b], quòd propter iniquitatis abundantiam refrigeſcet charitas multorum?

CONTESTATIO BASILII DE RETINENDA SEMPER CHARITATE.

Nolite, fratres colendiſſimi, nolite hoc perpeti: ſed cum propter præcedentia nos litteris pacificis conſolemini, & amicis ſalutationibus, veluti miti quadam & blanda contrectatione pectoris noſtri vlcus, quod ipſi nobis præterita noſtri negligentia infixiſtis, mitigare: tum ſiue volueritis ad nos proficiſci, & per vos ipſos infirma noſtra ſcrutari, an vere ita ſe habeant, vt auditis, vel ex falſis adiectionibus grauiora de nobis ſint ad vos relata delicta; fiat & hoc. Parati namque ſumus obuijs manibus veſtrum excipere aduentum, noſq. ipſos diligenti ſiſtere

examini;

A examini ; dumtaxat in his quæ fiunt, ſuperiores habeat charitas. Siue veſtro iudicio locum quemdam deſignare placuerit, in quo & quod nos concernit, viſitationis debitum implebimus, & quantum fieri poteſt, noſtri experientiam offeremus, vt & præterita curentur, & nullus deinceps calumniæ locus relinquatur; per nos licebit, vt & hoc fiat: nam omnino, licet infirmam circumferamus carnem; tamen donec ſpirare datur, noſtri eſt officij, vt nihil omittamus eorum quæ ad Eccleſiarum Chriſti ædificationem pertinent.

Ne velitis igitur aſtutis nos rationibus hac, quam petimus, conſolatione fraudare; ne in eam nos neceſſitatem conſtituatis, vt & alijs noſtrum reuelare dolorem cogamur. Nam hactenus, vt ſcitis, fratres, mæſtitiam noſtram in nobis ipſis contegimus, pudore prohibiti, quo minus conſortibus noſtris procul diſſitis veſtram erga nos ab-
B alienationem ſignificemus; ne & illos tribulemus, & ijs qui nos odio proſequuntur, gaudendi occaſionem demus. Hæc quidem ſolus iam, attamen ex omnium Cappadociæ fratrum ſententia ſcripſi, qui me & hoc rogarunt, ne quouis tabellione ad vos vtar, ſed virum mittam, qui quæcumque per epiſtolam aſſecuti non ſumus, veriti ne vltra competentem menſuram ſermonem extendamus, ſua prudentia, quam ex gratia Dei habet, ipſe ſufficienter exequi valeat: Dicimus autem deſideratiſſimum ac religioſiſſimum fratrem & ſympresbyterum noſtrũ Petrum: quem & in charitate complectimini, & cum pace ad nos, vt rerum ſecundarum ſit nuncius, ante veſtrum aduentum præmittere dignabimini.] hactenus Baſilius, expectans & expetens adhuc quod alijs litteris efflagitarat, ab Eccleſia Romana mitti in Orientem Legatos.

Quid autẽ ad hæc reſcripſerint Damaſus & alij Epiſcopi Occidentales, vel an reſcri-
C pſerint, haud apparet: illud quidem certius, eoſdem minime reſcripſiſſe. nam quæ anno ſequenti ad Occidentales eiuſdem Baſilij datæ ſunt litteræ, eamdem querelam ingeminant, nullas litteras ab eis datas, nulloſq. Legatos fuiſſe miſſos. Sane quidem nonnihil diffidentiæ, ne dicam ſimultatis & odij (nam ſalua charitate, hæc omnia agitata eſſe, Baſilij modo recitatæ litteræ indicant) inter Baſilium & Occidentales interceſſiſſe, certum eſt: vt licet inter eos communicatio ablata minime fuerit; vſum tamen eius, quouſque omnia exploratiora haberentur, fuiſſe intermiſſum, ex ijſdem ad eos Baſilij litteris poſſimus intelligere. Iam ante auguratus hæc ipſe Baſilius fuerat, ex eo tempore, quo edicto Valentis cœperunt Orientales Epiſcopi exulare, cum Gregorius Nyſſenus ab Eccleſia pulſus eſt, vt eius litteræ ad Euſebium [a] datæ ſignificant, quibus poſtquam de exilio fratris & alijs egit, hæc de Occidentalibus ſubdit:

SIMVLTAS INTER ORIENTALES ET OCCIDENTALES.

[a] Baſil. epiſt. 10.

D Etenim ſi Dominus ſit nobis propitius, quali adminiculo indigemus? ſin autem ira Dei permanſerit, quale nobis auxilium ab Occidentalium ſupercilio & faſtu aderit? qui veritatem neque norunt, neque dicere ſuſtinent: verum falſis opinionibus præpediti, illa nunc faciunt, quæ prius in Marcello patrarunt; nempe cum ijs qui veritatem ipſis annunciant, contendentes, hæreſim autem per ſe ipſos ſtabilientes. Ego ſane ipſe abſque communi litterarum figura volebam ad eorum anteſignanum ſcribere: de Eccleſiaſticis quidem nihil niſi per ænigmata: quoniam nec intelligunt noſtratium veritatem; neque viam, qua poſſint addiſcere, amplectuntur. In vniuerſum hoc litteris volebam ſignificare, non per afflictiones oppreſſis humiliatiſq. pœnam eſſe irrogandam, neque dignitatem æſtimandam ſuperbiam; quod etiam ſolum peccatum Deum inimicum reddere ſufficit.] hucuſque ipſe. Ceterum ab hac ſententia receſſiſſe, ſuæ
E ipſius ad Occidentales datæ poſt hæc litteræ officij plenæ aperte demonſtrant: vt videas ſanctiſſimos viros interdum impetu haud omnino in omnibus rationi conſentaneo commoueri, & quod naturæ eſt, facere; mox vero, quod virtutis eſt, eumdem motum antequam exiliat, carceribus coercere. Quænam, rogo, officioſiores, animoq. ſubmiſſiori a quouis ſcribi litteræ potuerunt, quàm illæ a Baſilio datæ poſtea ad Occidentales?

SVGILLANTVR TVRPI NOTA OCCIDENTALES.

Sed plane maxima ex verbis Baſilij inſtat obiectio: cuiuſnam rei occaſione, quæve ſint iſtæ querelæ ab ipſo Baſilio vtcumque prolatæ. Sunt hæc magna conſideratione perueſtiganda, ac pariter expendenda. Quis enim nouantium hæreticorum iſta perlegens, non continuo & manu plaudet, exclamabitq. Baſilij ſententia Occidentales omnes, ac potiſſimum ipſum Romanũ Pontificem veritatis deſertores haberi, atque hæreſis condemnari? At bona verba quæſo (vt Comici iſtud vſurpem) ſed accommodatius

NOVANTIVM FORTIS OBIECTIO DILVITVR.

a Matth. 18. hoc Euangelij:[a] Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi] & quidem non ſine fœnore. Ad hos iſtæc clamoroſè & inſulſè obiectantes vno ictu penitus proſternendos, atque inſcitiæ inſanæq. temeritatis arguendos, illud vnum ſufficere poſſet argumentum, ſi dixerimus: Quonam pacto habuit Baſilius re vera Occidentales omnes hæreticos, ſi crebris cum publicis, tum priuatis legationibus, atque litteris tam ſuis, quàm Athanaſij & aliorum procuratis, adeo auide, tantoque ſtudio, dixerim & importune interpellarit, expetieritque ipſorum opem, litteras, & Legatos; & retardantes illos litteris ardentioribus excitarit; cum alioqui hæreticorum communio a Catholicis reijciatur etiam oblata? Sed perquiramus quid ſibi velint verba Baſilij. A

CONTROVERSIA DE HYPOSTASIS NOMINE. Quid eſt igitur quod Baſilius ait: Vt olim factum eſt in cauſa Marcelli, Occidentales contendere cum his qui annunciant veritatem, atque hæreſim ſtabilire?] Quod ad Marcellum cum Romæ, tū in Concilio Sardicenſi abſolutum ſpectat, ſatis ea ſunto, quæ haud pridem & alias ſæpe ante diximus, ne tædio legentiū eadem crebrius repetamus: ſed in eo quod ſequitur, verſemur. In quibusnam, rogo, Occidentales altercantes cum ijs qui veritatem annunciant, hæreſim ſtabiliere? Hæc eſt illa, lector, vetus controuerſia inter Orientales & Occidentales de vocibus, ſubſtantia, & ſubſiſtentia, de qua fuſius actum eſt ſuperius ex Actis Concilij Alexandrini anno Domini trecenteſimo ſexageſimo ſecundo, cum ex harum vocum diuerſo modo facta interpretatione pars altera aduerſarijs impingeret Arianiſmum, Sabellianiſmi vero altera alteram redargueret: cum tamen (vt idem teſtatur Theologus[b]) ambæ partes id ipſum re vera ſentirent, & æque Catholicæ eſſent, prout S. Athanaſio ſatis exploratum fuiſſe confirmat. B

b Gregor. Naz. orat. in laud. Athanaſ.

Sed ex plurimis quæ ſuperius dicta ſunt, hic ſatis erit repetere dumtaxat verba Gregorij Nazianzeni, quæ ſic ſe habent: Cum eſſentia vna & tres hypoſtaſes a nobis pie dicerentur, quòd alterum diuinitatis naturam, alterum perſonarum trium proprietates declaret: ac ſimili quidem modo apud Romanos intelligeretur: ceterum ob linguæ illius anguſtiam, verborumque inopiam, hypoſtaſim ab eſſentia diſtinguere non poſſent, eamque ob cauſam in illius locum, perſonarum adiunxiſſent nomen, ne tres ſubſtantias admittere viderentur: Quid tandem contigit? res profecto ridicula, vel potius miſeranda. Diuerſæ fidei ſpeciem præbuit leuis illa circa vocis ſonum contentio. Hic deinde alij Sabellij errori adſtipulari viſi ſunt, quòd tres perſonas dicerent: alij impietatem amplecti viſi ſunt Arij, quòd reiectis perſonis, tres hypoſtaſes nominarent: quorum vtrumque pertinax contendendi ſtudium effinxerat. Quid poſtea? Cum parua quædam (vt in contentione fieri ſolet) moleſtiæ cauſa ſemper accederet: eo tandem res adducta eſt, vt periculum eſſet, ne orbis terrarum fines vna cum ſyllabis a ſe inuicem diſtraherentur & abrumperentur, &c.] ſubdit de S. Athanaſio eiuſmodi ambarum partium ſententiam perueſtigante, & inter ſe eas ſimul conciliante. Vtraque parte, inquit, leniter & humaniter accerſita, verborumque ſententia diligenter & accuráte perpenſa, poſtquam concordes reperit, nec quantum ad doctrinam quicquam inter ſe diſſidentes; ita negotium tranſegit, vt nominum vſum ipſis concedens, rebus eos conſtringeret.] hæc Nazianzenus. C

VERBORVM, NON SENSVS DISCREPANTIA.

D

c Auguſt. de Trinit. lib. 5. c. 8. 9.

Rurſum vero quòd apud Latinos (vt S. Auguſtinus[c] teſtatur) idem eſſet nomen hypoſtaſis, quod ſubſtantiæ; ac dicere vnam vſiam & tres hypoſtaſes, nihil aliud eſſet, quàm affirmare vnam eſſentiam & tres ſubſtantias; abhorruiſſe Latinos tradit ab hypoſtaſis nomine, & tutius tres profeſſos eſſe perſonas. Et hoc ipſum profecto eſt, quod S. Baſilius vbi ſupra de Occidentalibus ait, quòd veritatem ignorent, nec diſcere velint, vtpote qui haud facile admitterent nomen hypoſtaſis, quaſi eius vocis ignari. At licet Latini, callentes præſertim Græcas litteras, differentiam inter vſiam, ſubſtantiam, & hypoſtaſim, id eſt, ſubſiſtentiam, optime noſſent: tamen quòd apud ipſos Latinos (vt teſtatur Victorinus, & ita obtinuiſſe vſum loquendi affirmat S. Auguſtinus) idem eſſet hypoſtaſis, quod ſubſtantia; ſcite quidem iureq. a noua voce abſtinere ſatius iudicarunt: qua etſi vterentur, æque penes Græcos ſcientes illud nomen apud Latinos pro ſubſtantia vſurpari, ſuſpecti eſſent: quod docuit experimentum: nam de ſe, cum in Syriæ eremo S. Hieronymus ageret, ad Damaſum ſcribens, ſibi hæc his prope temporibus contigiſſe teſtatur[d]: Nunc igitur, inquit, proh dolor, poſt Nicænam fidem, poſt Alexandrinum iuncto pariter Occidente decretum, trium hypoſtaſeon ab Arianorum Præſule (*hic erat Euzoius Epiſcopus Antiochenus*) & a Campenſibus (*hi erant Catholici partis Meletij, ſic dicti, vt vidimus* E

HYPOSTASIS QVID APVD LATINOS.

d Hieron. epiſt. 57.

A *vidimus, quòd pulſi Antiochia in campis ſynaxes agerent, quibus Baſilius communicabat*) nouellum
a me homine Romano nomen exigitur. Qui, quæſo, iſta Apoſtoli prodidere? Quis
nouus magiſter gentium Paulus hæc docuit? Interrogamus: Quid tres hypoſtaſes
poſſe arbitrentur intelligi? Tres perſonas ſubſiſtentes, aiunt. Reſpondemus, nos ita
credere. Non ſufficit ſenſus: ipſum nomen efflagitant, quia neſcio quid veneni in ſyl-
labis latet. Clamamus: Si quis tres hypoſtaſes, aut tria enypoſtata, hoc eſt tres ſub-
ſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Et quia vocabula non ediſcimus, hæ-
retici iudicamur. Si quis autem hypoſtaſim vſiam intelligens, non in tribus perſonis
vnam hypoſtaſim dicit, alienus a Chriſto eſt. Et ſub hac confeſſione nobiſcum pariter
cauterio vnionis inurimur.] En quàm perſpicue vides, lector, cuius rei cauſa vna cum
S. Damaſo Hieronymus in crimen hæreſis adducebatur.

B At quàm iuſte, id docet, quod ſubdit: Tota ſæcularium litterarum ſchola nihil aliud
hypoſtaſin, niſi vſiam nouit: et quis, rogo, ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicabit?] et HYPOSTASIS
inferius: Quiſquis tria eſſe, hoc eſt tres eſſe hypoſtaſes, id eſt vſias, dicit, ſub nomine pieta- NOMEN AM-
tis tres naturas conatur aſſerere. Si ita eſt, cur ab Ario parietibus ſeparamur perfidia co- BIGVVM ET
pulati?] & paulo poſt: Sufficiat nobis dicere, vnam ſubſtantiã, tres perſonas ſubſiſtentes, SVSPECTVM
perfectas, coæquales, coæternas. Taceantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & vna tenea-
tur. Nam bonæ ſuſpicionis eſt, cum in eodem ſenſu verba diſſentiunt: ſufficiat nobis me-
morata credulitas. Aut ſi rectum putatis tres hypoſtaſes cum ſuis interpretationibus de-
bere nos dicere, non negamus: ſed mihi credite, venenum ſub melle latet: transfigu-
rauit ſe angelus ſatanæ in angelum lucis. Bene interpretantur hypoſtaſin; & cum id
quod ipſi exponunt, habere me dicam, hæreticus iudicor. Quid tam anxie vnum
C verbum tenent? quid ſub ambiguo ſermone latitant? Si ſic credunt vt interpretan-
tur, non damno quod retinent: ſi ſic credo, &c.] Ecce tibi tamquam in tabula pictura,
ex verbis rebuſque geſtis S. Hieronymi, cauſa omnis Occidentalium, ipſiuſque Ro-
mani Pontificis Damaſi ob oculos poſita: iudica, quæſo, quiſquis es, num hæreſis cri-
men iure obijcerent illi Hieronymo, vel Baſilius Occidentalibus omnibus, vel inſcitiæ
nomine ijdem iure redarguendi eſſent.

Accidit autem deinde, vt poſt editas a S. Baſilio, Theodoreto, & alijs de nominis
hypoſtaſis interpretatione ſcriptiones, atque agitatas ea de re controuerſias, velut
aſſidua confricatione, quod nouum, aſperum, & ambiguum videbatur nomen hypo-
ſtaſis, redditum fuerit tandem ex vſu iam vetus, lene, facile, atque certum: vt vox hy- TANDEM NO-
poſtaſis, æque ac perſonæ, a Latinis omnibus intrepide ſecureq. fuerit vſurpata. MEN HYPO-
D At vero vt demum his finem imponamus, re a S. Baſilio accuratius conſiderata, tan- STASIS RECE-
tum abeſt vt Occidentales hæreſis ſuſpectos habuerit, vt eos ſolos puriores remanſiſſe PTVM.
prædicet Orthodoxos vltimis litteris ad ipſos anno ſequenti datis, in quibus hæc verba
leguntur [a]: Cunctis mortalibus prædicamini, quòd in fide illibati permaneatis, & [a] Baſil. epiſt. 1. in addit.
Apoſtolicum depoſitum illæſum ſeruetis: non ſic habent res noſtræ, &c.] hæc Baſilius:
deſcribemus autem eam epiſtolam integram ſuo loco. En quàm probe intueris, lector,
ſublimes illos Nouantium fluctus, cum ad littus veritatis adhæſerint, in ſpumas graci-
les diſijci atque reſolui.

At quid (dicet aliquis) cum idem S. Baſilius erecti ſupercilij æque inſimulet Occi-
dentales? & alibi de Romana Eccleſia dicat: Odi faſtum illius Eccleſiæ] vtpote quæ OBIECTIO DE
ex dictis ſuperius cauſis detrectaret Legatos in Orientem mittere, ſuppetias ferre, atque FASTV DILVI-
E demum pacificas litteras reddere? Condonandum quidem eſſe etiam ſanctiſſimis viris TVR.
afflictis animo, ærumnis preſſis, oppreſſiſq. denſa moleſtiarum caligine, ſi in aliquod
interdum verbum erumpant exorbitans, facile iudicabunt, qui præſtantiſsimos illos
Iob atque Hieremiam conſiderant, veniamque puto concedent. Abſit tamen omni-
no, vt in Baſilium, dum faſtum Romanæ exprobrat Eccleſiæ, in ipſum inquam
maxime pium, maxime ſanctum, illud Platonis in Cynicum calcantem ipſius faſtum
ſcomma retorqueam: Sed maiori faſtu.] quamuis Gregorius Nazianzenus de eodem
Baſilio teſtetur, ipſum faſtus atque ſupercilij nomine ab alijs reprehenſum: cum ta-
men ipſe eum excuſans hæc dicat [b]: Quid ad hæc nobis dicturi ſunt, qui homini fa- [b] Greg. Naz. orat. in laude Baſil.
ſtum ſuperciliumque obijciunt? iniqui ſane & acerbi rerum huiuſmodi iudices, &c.]
At quod mireris, idem ipſe Gregorius, qui modo Baſilium ait faſtus expertem,
eumque excuſat atque defendit; alibi tamen, cum ab eo inuitus Saſimis præficeretur

a Gregor. Naz. in carm. de Vita ſua.
Epiſcopus, non ſine ſtomacho illum faſtus inſimulat, cum de eo ſic ait[a]: A

— An te, ſumme vir, potius notem,
Tuumq. faſtum, quem tibi inuexit thronus?]

Ex quibus euidentet lector intelligis, quod nuper diximus, ſanctorum quoque viro-
rum animos interdum ex pertutbatione, inſtar Solis alioqui ſemper effulgentis, ad
breue temporis ſpatium pati deliquium. At de his hactenus.

Iam ad S. Hieronymum ad Damaſum ex Syriæ eremo ſcribentem redeamus, & de
tempore eius illuc acceſſus pariter perueſtigemus. Hoc namque anno, quo (vt dice-
mus) defuncto Magno Athanaſio, dira perſecutio exagitauit Eccleſiam Alexandrinam,
totamq. Ægyptũ, ipſum Hieronymũ ex Syriæ ſolitudine ad Ruffinũ Ægyptum peten-
tem, & monachos illic confeſſores inuiſentem, ſcripſiſſe, litteræ tunc ab eo datæ ſignifi-
b Hieron. epiſt. 41.
cant[b]. Sed quando illuc contigerit proficiſci Ruffinum, vt ex ijs pariter intelligamus B
Hietonymi in eremo incolatum, exquiramus. Inſtituiſſe vero eiuſmodi peregrina-
MELANIAE ET RVFFINI PEREGRINATIO.
tionem Ruffinum vna cum Melania Romana clariſſima femina Hieroſolymam, ſed
in Ægyptum primo ad inuiſendos illic agentes ſanctos monachos nauigaſſe; idem S.
c Hieron. epiſt. 3. & 41.
Hieronymus ad Florentium, necnon ad Ruffinum ſcribens[c], duabus epiſtolis declara-
uit, quas ex Syriæ ſolitudine dedit. accedunt his alij teſtes: confirmat enim hoc ipſum
d Paulin. epiſt. 9.
de peregrinatione Ruffini cum Melania S. Paulinus[d] in epiſtola ad Seuerum, necnon
Palladius de eadem Melania agens.

Quonam vero potiſſimũ tempore eiuſmodi Ruffini cum Melania peregrinatio acci-
e Palladius in Lauſiac. c. 83.
derit, diuerſæ ea de re reperiuntur ſententiæ: nam Palladius[e] ipſo exordio Valentis
Imperij id factum eſſe, affirmare videtur: ſed apud S. Hieronymi Chronicon anno
decimo eiuſdem Imperatoris hæc leguntur: Melania nobiliſſima mulierum Romana- C
rum, & Marcellini quondam Conſulis filia, vnico Prætore tunc Vrbano filio derelicto,
Hieroſolymam nauigauit, vbi tantum vittutum præcipueq. humilitatis fuit miraculo,
vt Theclæ nomen acceperit.] hæc ibi: quæ intelligenda putamus, non cum primum
Roma profecta eſt, ſed cum ex Ægypto Hieroſolymam peruenit. Nam quod ſpectar
ad profectionem in Ægyprum: cum ipſius Ruffini, necnon Palladij aſſertione con-
ſtet Melaniam ac eius comites, viuente adhuc Athanaſio, fuiſſe Alexandriæ, quem
liquet hoc ipſo anno ex hac vita migraſſe; vtique ante decimum Valentis annum eam
cum ſuis in Ægyptum profectam eſſe, affirmare neceſſe eſt. Quòd enim contigerit,
MELANIA AB ATHANASIO DONATA PELLE OVINA.
ipſo viuente adhuc S. Athanaſio, Melaniam Alexandriam perueniſſe, Palladius ex eo
perſpicue demonſtrare videtur, cum air Melaniam ab ipſo Athanaſio donatam eſſe
ouina pelle, quam dono acceperat a Macario abbate, oblata ipſi munere a leone pro D
gratiarum actione de catulis cæcis ab ipſo luci redditis; cuius rei adeo admirandæ
f Ruffin. lib. 2. cap. 4.
Ruffinus[f] hiſtoriam narrat: qui & ait, ſe præſentem fuiſſe, cum perſecutio eſt illata
monachis poſt Athanaſij obitum ab Arianis: Ea enim, inquit, quæ præſens vidi, lo-
quor, & eorum geſta refero, quorum in paſſionibus ſocius eſſe promerui.] hæc ipſe.
g Pallad. in Lauſiac. c. 2. Lipom. tom. 3.
De eadem Melaniæ peregrinatione dum Palladius agit[g], ait eam duce Iſidoro eremum
Ægypti luſtraſſe, & inter alios magni nominis monachos inuiſiſſe Pambonem, ei-
demq. pro monachorum vſu donaſſe trecentas libras argenti. Cum autem (quod di-
ximus) tunc contigerit Hieronymum eam epiſtolam ſcribere ad Ruffinum, cum ille
inuiſeret monachos perſecutione vexatos (quod hoc ipſo anno factum eſt poſt obi-
tum Athanaſij, de quo paulo poſt dicturi ſumus) affirmandum eſſe videtur, hoc
h Hieron. epiſt. 41.
eodem quoque anno a S. Hieronymo ad Ruffinũ eas litteras datas eſſe; vbi[h] inter alia: E
Audio te, inquit, Ægypti ſecreta penetrare, monachorum inuiſere choros, & cæleſtem
in terris circumire familiã.] et inferius: Rurſum ſuſpenſam voto nutante mentem, qui-
dam Alexandrinus monachus, qui ad Ægyptios confeſſores & voluntare iam marty-
res pio plebis iamdudum fuerat tranſmiſſus obſequio, manifeſtus ad credulitatem
nuncij auctor impulerat.] et paulo poſt: Ruffinum Nitriæ eſſe, & ad beatum perre-
xiſſe Macarium, crebra commeantium multitudo referebat.] hæc ipſe.

HIERONYMVS EX SYRIAE EREMO SCRIBIT AD RVFFINVM.
Quibus omnibus redditur manifeſtum, Melaniam cum Ruffino hoc anno, ſuper-
ſtite adhuc Athanaſio, Alexandriam perueniſſe, & S. Hieronymum (vt dictum eſt)
poſt Athanaſij obitum, excitata hoc anno ab Arianis perſecutione in Eccleſiam Ale-
xandrinam & incolas eremi, illam ad Ruffinum epiſtolam conſcripſiſſe ex Syriæ ere-
mo, vbi agebat ſubægrotans: nam ait: Ægrotum eſſe me dolui: et niſi me attenuati

corporis

A corporis vires quadam compede præpediſſent; nec mediæ feruor æſtatis, nec nauigantibus ſemper incertum mare pia cum feſtinatione gradienti valuiſſet obſiſtere.] hæc ipſe. At de rebus magna laude dignis a Melania geſtis eiuſmodi perſecutionis tempore, inferius ſermo erit: hæc enim non ad inſinuanda Acta Melaniæ atque Ruffini; ſed ex eorumdem peregrinationis tempore, incolatus tempus Hieronymi in eremo voluimus demonſtraſſe: etenim ſic ex longe petitis ſæpe contigit tempora reddi certa.

Quam autem diximus Melaniam cum Ruffino atque ſocijs ante obitum Athanaſij certum eſſe Alexandriam ex Vrbe veniſſe: quonam potiſſimum tempore id accidiſſe putandum? Si Palladio aſſenſerimus affirmanti id factum circa exordia Valentis Imperij, ipſum Ruffinum [a] adiungere poſſemus adſtipulatorem, vbi ait annis ſex ſe Alexandriæ commoratum eſſe, & poſtea iterum ad aliquot dierum ſpatium illuc reuerB ſum commorari contigiſſe: ſed hoc rurſum diſſuadet vt credamus, quòd ex nuper citata Hieronymi epiſtola ad Ruffinum inauditus antea & inopinatus aduentus eius in Ægyptum & quàm recentiſſimus fuiſſe videtur, vt ſuperius dictum eſt.

a Ruffin. in Hieron. inuect. 2.

Sed ad Hieronymi in Syriæ eremum acceſſum redeamus. Quando autem contigerit, vt ipſe ſic monaſticæ vitæ arripuerit inſtitutum, diligenti rerum ac temporum diſcuſſione peruestigandum eſt. Ceterum quòd in re dubia & incerta verſemur, nitendum eſt coniecturis, aliiſque argumentis, quantumlibet videri poſſint a longe petitis: ſic enim ſæpe accidit per anguſtas rimulas perſpicere, quæ indagatur ſolicite veritas. At quod ad hanc rem pertinet: haud aſſentiri poſſumus affirmanti [b], Hieronymum cum Ruffino atque collegis itineris ſocijs primum Hieroſolymam petijſſe, inde vero inter ſe diuiſos, Ruffinum in Aegyptum, Hieronymum autem in diuerſas prouincias C peregrinationem inſtituiſſe, atque illinc deſerta Syriæ petijſſe. Nam Ruffinum Roma receſsiſſe cum Melania, profectumque in Ægyptum, indeq. Hieroſolymam peruenisse, cum iam S. Hieronymus in Syria monachus degeret; tum quæ ſuperius dicta ſunt, tum quæ dicentur inferius, perſpicue demonſtrabunt. Ex peregrinatione vero ipſius Hieronymi a ſe deſcripta poſſumus pariter intelligere tempus ipſius ex Occidente in Orientem migrationis: ad Ruffinum enim, cum ille iam perueniſſet in Ægyptum, ex eremo Syriæ ſcribit [c], ſe primo profectum in Thraciam, inde in Pontum atque Bithyniam, poſtea in Galatiam & Cappadociam, deinde per Ciliciam in Syriam deſcendiſſe, vbi conſedit in ſolitudine monachus. hic totius eius eſt peregrinationis periodus, vna cum fidiſsimis comitibus Euagrio presbytero Antiocheno, Innocentio, Heliodoro, &, vt ait, cum Hyla S. Melanij famulo.

b Marian. Victor. in vit. S. Hieron.

c Hieron. epiſt. 4.

D At quod primum ad Euagrium Antiochenum ſpectat, hunc inſigniter eruditum diximus iam ſuperius temporibus Iuliani Apoſtatæ, eumque vna cum S. Euſebio Epiſcopo Vercellenſi in Occidentem veniſſe: idq. teſtificatione S. Baſilij de eo ita teſtantis in epiſtola ad Euſebium Samoſatenum [d], vbi ait ipſum redeuntem ex Italia ad ſe litteras attuliſſe. Cum igitur reperiamus Euagrium indiuiduum comitem fuiſſe S. Hieronymi: æque etiam cum eo Hieronymum peregrinatum ex Occidente in Cappadociam, par eſt credere; cum de ſe tradat ipſe Hieronymus, cum eo profectũ eſſe in Cappadociam. Hæc igitur vt aſſeramus, eadem certa Hieronymi atque Euagrij in Cappadociã peregrinatio perſuadet. huncq. ipſum Euagriũ, de quo S. Baſilius meminit, eumdem eſſe cum Euagrio Hieronymi ſocio atque comite, cum nomen, tum munus presbyterij, tum patria, nempe Antiochia, necnon locus ipſe vnde venit, nimirum ex ItaE lia, æque demonſtrant: eumdemq. Euagrium illum eſſe, qui egregiam nauauerat operam Mediolani aduerſus Auxentium, de quo ad vnum ex comitibus Innocentium [e] ante Hieronymus ſcripſerat, nos ſuo loco retulimus.

d Baſil. epiſt. 8.

PEREGRINATIO HIERONYMI ET EVAGRII EADEM.

e Hieron. epiſt. 49.

Quando autem acciderit Euagrium ad S. Baſilium in Cappadociam perueniſſe, ex eadem Baſilij epiſtola poſſumus intelligere: qua antequam de Euagrio faciat mentionem, de vehementi morbo in quem tunc inciderat, agit, cum ait [f]: Quinquaginta his diebus æger decubui, quibus mihi ſedulo affuit dilectus & omnium ſtudioſiſſimus frater noſter & cooperator Elpidius. Multum enim febre conſumptus, penuria nutrientis materiæ, arida hac carne ceu lucernarum papyro circumdatus, marcida longaq. ægritudine laboraui: antiquum vulnus huic accedens, a cibis me abſtraxit, oculis ſomnum ademit, tandem morti & vitæ confinem me effecit, tantum viuere permittens, quantum ad dolorem ſentiendum opus eſt.] hæc & alia plura de eadem corporis infirmitate

f Baſil. epiſt. 8.

QVANDO EVAGRIVS ET HIERONYMVS IN CAPPADOCIAM PROFECTI.

A mitate Baſilius, quam ei contigiſſe ſuperius diximus anno quo creatus eſt Cæſareæ Epiſcopus, qui numeratur Domini trecenteſimus ſeptuageſimus: quo pariter dixerimus Hieronymum cum eodem Euagrio & alijs ſocijs deueniſſe in Syriam, inde vero eiuſdem ptouinciæ deſerta petijſſe, non ante (mea ſententia) annum Domini trecenteſimum ſeptuageſimum primum: quod quidem & inſinuare videntur citatæ eiuſdem ſuperius litteræ ad Ruffinum. Ex his igitur inducimur vt credamus præſentem annum eſſe ſecundum eius in eremo incolatus. Quonam autem ſuadente, Hieronymus ad habitandum Syriæ eremum elegerit, paulo poſt dicturi ſumus.

S. HIERONYMI PRIMORDIA.

a Hieron epiſt. 26. *b Hieron. epiſt. 2.* *c Hieron. epiſt. 41.* *d Hieron Apolog. aduerſus Ruffin.* *e Hieron. in Chron. an. 20. Conſtant.* *f Hieron. lib. 1. contra Pelag. & in epiſt. ad Galat. c. 2.* *g Hieron. epiſt. 57.* *h Hieron Apolog. pro lib. aduerſ. Iouin.* *i Hiero. in Ezechiel. c. 40.* *k Hieron. epiſt. 22.* *l Hieron. epiſt. 6. & 41.*

Decens eſt enim, vt antea tanti Patris hic ſummatim in hanc diem vitæ curſum recenſeamus, ex ſuis ipſius ſcriptis elicitum. Natus eſt Stridone oppido in Dalmatia honeſtis quidem parentibus, & ſubſtantijs haud infimis, quas poſtea pro ædificatione monaſterij per Paulinianum fratrem diſtraxit [a]: non enim de ſe ipſo, ſed de voluptuoſis cle- B ricis atque monachis, ex perſona tamen ſua illa ait [b]: Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientem ſaturare poteram ventrem, nunc ſimilam & mella faſtidio, &c.] Bonoſum habuit collactaneum [c], & cum eodem coaluit in liberalibus diſciplinis, prædiuite adoleſcente: a puero enim excolendus bonis litteris traditus eſt præceptori; de quo ipſe [d]: Memini me puerum curſitaſſe per cellulas ſeruulorum, diem feriarum duxiſſe luſibus, & ad Orbilium ſæuientem de auiæ ſinu tractum eſſe captiuum.] Romam veniens cum eodem ipſius gentili Bonoſo, Donatum audiuit; ipſum enim ſuum nominat [e] præceptorem. tum, vt ipſe tradit [f], ſcholaſtico more luſit in controuerſijs declamandis. Ibi adulta ætate ſacro baptiſmo initiatus [g] eſt: quo ſuſcepto, paulo ſolutiorem vitam, quam geſſerat, continuo emendauit: nam priori amiſſa corporis integritate, ſecundam quam vocat continenriam poſt baptiſmum C ſeruauit immaculatam [h]. Totus pijs officijs deditus vna cũ eiuſdem inſtituti ſodalibus, ſingulis diebus Dominicis (vt ipſe tradit [i]) inniſebat in ſubterraneis cœmeterijs reliquias ſanctorum martyrum. Nihilque ceteris diebus otij ſibi relinquens, totus erat in deſcribendis libris: ſic enim bibliothecam Romæ ſummo ſtudio atque labore ſibi confeciſſe teſtatur [k]. In Gallias poſt hæc peregrinatus cum ipſo Bonoſo, eadem ſiti librorum, Treueris S. Hilarij libros de Synodis manu ſua deſcripſit; alioſque ibi poſitos antiquos codices, vſus opera amicorum atque inter alios Florentij, deſcribendos curauit [l].

Contigit autem poſt hæc, vt qui ſemel peregrinari cœperat, proficiſci quoque in Orientem, in animum induxerit; id quidem cũ eruditionis, tum etiam religionis cauſa, vt ex his quæ geſſit, inſpicere licet. Porro peregrinationis eius quæ remanent veſtigia aſſectantes, dicimus eum cum Bonoſo comite e Gallijs reuertentem, Aquileiam perue- D niſſe, conſediſſeq. ibi aliquo temporis ſpatio fruiturus conſortio ſanctiſſimorum virorum, nimirũ S. Valeriani eius ciuitatis poſt Fortunatianum Epiſcopi, Heliodori, Nepotiani, Ruffini, Chromatij, Iouini, Euſebij, Bonoſi, Florentij, Nicææ ſubdiaconi, Chryſogoni monachi, ad quos omnes intimæ neceſſitudinis teſtes eiuſdem Hieronymi litteræ [m] extant.

m Hieron. epiſt. 41. 42. 43. 44.

ECCLESIA AQVILEIENSIS FLORENTISSIMA.

n Hieron. epiſt. 43. *o Hieron. epiſt 41.* ** Florentinus.* *p Hieron. epiſt. 5. 6.* *q Hieron. epiſt. 41.*

Summa quidem laude florebat tunc Aquileienſis Eccleſia, vbi extincto Fortunatiano Epiſcopo Arianæ ſectæ faurore, eam Arianorum labe fœdatam Valerianus vir ſanctiſſimus ab omni prorſus impietatis fæce purgauit, vt idem S. Hieronymus tradit [n]; adſcitiſque ad officia Eccleſiaſtica viris optimis ac eruditis, ſic claruit, vt de eis ipſe Hieronymus in Chronico ita digne meminerit: Aquileienſes clerici, quaſi chorus beatorum habentur] per quos omne Ariani quondam dogmatis [o] virus excluſum eſt.] E ſed & quòd qui ibi erant clerici, eſſent & monachi, hoc præconio ex ijſdem rres potiſſimum laudantur in Chronico, cum ait: Florentius *, Bonoſus, & Ruffinus inſignes monachi habentur: ex quibus Florenrius tam miſericors in egenos fuit, vt vulgo Pater pauperum nominatus eſſet.] ab hoc adiutum Heliodorum in Orientem peregrinationem confeciſſe, eiuſque expenſis Hieronymum complures libros exſcribendos curaſſe, eiuſdem litteræ ad eum datæ [p] ſignificant, quibus rurſus eiuſdem viri miſericordia erga pauperes commendarur illis potiſſimum verbis: Prætermitto innumerabiles, in quibus Chriſtum ſuſtentaſti, pauiſti, veſtiſti, viſitaſti, &c.]. Horum igitur ſuauiſſima conſuetudine aliquantiſper detentus eſt S. Hieronymus Aquileiæ, cum inde recedere cogitur neſcio quo improuiſo rerum euentu, vt ipſe ex eremo ad Ruffinum ſcribens teſtatur verbis illis [q]: Poſtquam me a tuo latere ſubitus turbo conuulſit, poſtquam glutino charitatis

A ritatis hærentem impia diſtraxit auulſio, &c.] Tunc Aquileia recedens, in Dalmatiam patrium ſolum veniens, ſororem iuuenculam ætatis lubrico lapſam, primum viro maxime pio Iuliano diacono, qui eam ad meliorem frugem reſtituit, deinde etiam per litteras Chromatio commendauit [a]. Poſt hæc autem vna cum dictis ſupra comitibus recenſitas prouincias peragrauit, nempe Thraciam, Pontum, Bithyniam, Galatiam, Cappadociam, Ciliciam, atque Syriam, vbi cum Euagrio Antiocheno in via comite Antiochiæ conſedit.

[a] Hieron. epiſt. 37. & 41.

Erat Euagrius prædiues ac nobilis, dominuſq. villæ, Maronia dictæ; vbi aliquando agens Hieronymus cũ eodem Euagrio, nactus ibi ſanctiſſimũ illum Malchũ monachũ, totius vitæ ipſius curſum, quam poſtea factus ſenex conſcripſit, accepit: teſtatur id quidem Hieronymus ipſe, cum ait [b]: Maronia triginta fere millibus ab Antiochia vrbe Sy-
B riæ haud grandis ad Orientem diſtat viculus: hic poſt multos vel dominos, vel patronos, dum ego adoleſcentulus morarer in Syria, ad Papæ Euagrij neceſſarij mei poſſeſſionem deuolutus eſt: quem idcirco nunc nominaui, vt oſtenderem vnde noſſem quod ſcripturus ſum.] nominat Hieronymus Euagrium Papam, quòd cum ipſe ſenex ea ſcriberet, iam ipſe Euagrius factus fuerat (vt ſuo loco dicemus) Epiſcopus Antiochenus, poſt vero deſcriptam egregie vitam Malchi, iſta ad poſtremum: Hæc, inquit, mihi ſenex Malchus adoleſcentulo retulit, hæc ego vobis narraui ſenex, & caſtis hiſtoriã caſtitatis expono.] quo plane Malchi exemplo, & aliorum plurimorum monachorũ, quibus (vt vidimus) Syria tunc florebat, incaluit cor eius ad conſectandũ vitæ monaſticæ inſtitutum: cum & ad Theodoſium magni nominis virum, & alios præclaros anachoretas litteras [c] dedit, petens eorum precibus ſolui vinculis ſæculi; vbi hæc inter alia:
C Nunc veſtrum eſt, vt voluntatem ſequatur effectus: meum eſt, vt velim: obſecrationum veſtrarum eſt, vt quod velim, & poſſim.] Inter hæc temporis ſpatia, cum quid eſſet decernendum de ſtatu ſuo, Deum ſeruoſq. Dei ita conſuleret, agens Antiochiæ docentem audiuit Apollinarem, de quo ipſe ad Pammachium [d]: Apollinarem Laodicenum audiui Antiochiæ frequenter & colui; & cum me in ſanctis Scripturis erudiret, numquam illus contentioſum ſuper ſenſu dogma ſuſcepi.] hæc ipſe. Porro cum (vt ſuperius dictum eſt) Apollinaris nondum perfecte cognitus, neque damnatus eſſet, licenter docebat, audiebaturq. licentius.

[b] Hier. in vita Malchi

QVID HIERONYMVS ANTIOCHIAE.

[c] Hier. epiſt. 38.

[d] Hier. epiſt. 65.

Quod autem ad Theodoſium anachoretam ſpectat, cuius precibus adiutus ſanctus Hieronymus monaſticæ vitæ arduum inſtitutum animo ardenti arripuit; idem ille eſt, qui hoc tempore in ijs regionibus egregia claruit ſanctitate: cuius res præcla-
D re geſtas Theodoretus [e] conſcripſit: eumq. patria Antiochenum, eo ſanctitatis perueniſſe tradit, vt nautæ, eius nomine inuocato, tempeſtatem maris ingruentem ſedarent: quem Antiochiæ defunctum affirmat, ſepulturaq. ſanctorum honorifice tumulatum. De loco vero a ſancto Hieronymo in Syriæ ſolitudine ad habitandum delecto, ad Chromatium [f] ſcribens, ita ipſe meminit: In ea eremi parte delatæ ſunt, *tuæ ſcilicet litteræ*, quæ inter Syros & Sarracenos vaſtum limitem ducit.] eadem habet ad Florentium [g]. Chalcidis prouinciæ ea erat (vt alibi [h] ipſe teſtatur) ſolitudo. Fuere eius comites Innocentius atque Hylas, acceſſitq. poſtea Heliodorus. His omnibus Euagrius Antiochenus cuncta neceſſaria miniſtrabat [i]; quin & eius impenſis Hieronymo ad ſcribendos libros ſuppeditati ſunt antiquarij: illis enim ſe ibi abundaſſe teſtatur [k]: eiuſdemq. Euagrij opera, litteræ quæ
E diuerſis ex locis Antiochiam afferebantur, eidem reddebantur, viciſſimq. ad alios mittendæ ab ipſo ille accipiebat.

HIERONYMVS CVLTOR EREMI FACTVS.

[e] Theodoret. in Philoth. c. 10.

[f] Hier. epiſt. 43.

[g] Hier. epiſt. 4.

[h] Hier. in præfat. in Abdiam

[i] Hieron. epiſt. 41. 43

[k] Hier. epiſt. 6.

Sed rebus in hunc modum probe diſpoſitis, illud funeſtum in primis accidit, vt dulciſſimo comite Innocentio morte extincto priuaretur [l], Heliodoruſq. cito receſſerit [m], ſpe tamen redeundi: ipſe vero crebris [n] laboraret corporis infirmitatibus, quod ſæpe queritur ad diuerſos amicos ſcribens [o]. Quas inſuper præter hæc paſſus ſit impugnationes dæmonũ, & quæ eum exercuerint prœlia carnis, hic retexam ex eiuſdem epiſtola ad Euſtochium [p]: O quoties ego ipſe in eremo conſtitutus, & in illa vaſta ſolitudine, quæ exuſta Solis ardoribus horridum monachis præſtat habitaculum, putabam me Romanis intereſſe delicijs! Sedebam ſolus, qui amaritudine plenus eram: horrebant ſacco membra deformia, & ſquallidum cutis ſitum Æthiopicæ carnis obduxerat: quotidie lacrymæ, quotidie gemitus; et ſi quando repugnantẽ ſomnus imminens oppreſſiſſet, nuda

[l] Hier. epiſt. 41.

[m] Hier epiſt. 1. 37.

[n] Hier epiſt. 9.

[o] Hieron. epiſt. 37. 41.

[p] Hier. epiſt. 22.

HIERONYMVS QVAE SIT PASSVS IN EREMO

humo vix oſſa hærentia collidebam. De cibis vero & potu taceo, cum etiam languentes monachi aqua frigida vtantur, & coctum aliquid accepiſſe, luxuria ſit. Ille igitur ego, qui ob gehennæ metum tali me carcere ipſe damnaueram, ſcorpionum tantum ſocius & ferarum, ſæpe choris intereram puellarum: pallebant ora ieiunijs, & mens deſiderijs æſtuabat in frigido corpore, & ante hominem ſua iam carne præmortuum ſola libidinum incendia bulliebant. Itaque omni auxilio deſtitutus, ad Ieſu iacebam pedes, rigabam lacrymis, crine tergebam, & repugnantem carnem hebdomadarum inedia ſubiugabam. Non erubeſco confiteri infelicitatis meæ miſeriam; quin potius plango me non eſſe quod fuerim. Memini me clamantem diem crebro iunxiſſe cum nocte, nec prius a pectoris ceſſaſſe verberibus, quàm rediret, Domino increpante, tranquillitas. Ipſam quoque cellulam meam, quaſi cogitationum mearum conſciam pertimeſcebam; & mihimet iratus & rigidus ſolus deſerta penetrabam; & ſicubi concaua vallium, aſpera montium, rupium prærupta cernebam, ibi meæ orationis locus, ibi illud miſerrimæ carnis ergaſtulum: et vt ipſe teſtis eſt Dominus, poſt multas lacrymas, poſt cælo inhærentes oculos, nonnumquam videbar mihi intereſſe agminibus Angelorum; & lætus gaudenſq. dicebam[a]: Poſt te in odorem vnguentorum tuorum cucurrimus.] hactenus ipſe.

a Cant. 1.

Verum non ieiunia ſolum, aliaſq. afflictationes ad carnis impetus infrenandos adhibebat, ſed & iuge ſtudium litterarum: vnde ipſe ad Ruſticum ſcribens hæc ait[b]: Dum eſſem iuuenis & ſolitudinis me deſerta vallarent, incentiua vitiorum, ardoremq. naturæ ferre non poteram: quem cum crebris ieiunijs frangerem, mens tamen cogitationibus æſtuabat: ad quam edomandam, cuidam fratri, qui ex Hebræis crediderat, me in diſciplinam dedi, vt poſt Quintiliani acumina, Ciceronis fluuios, grauitatemq. Frontonis, & lenitatem Plinij, alphabetum diſcerem, & ſtridentia anhelantiaq. verba meditarer. Quid ibi laboris inſumpſerim, quid ſuſtinuerim difficultatis, quoties deſperauerim, quoties ceſſauerim, & contentione diſcendi rurſus inceperim, teſtis eſt conſcientia tam mea qui paſſus ſum, quàm eorum qui mecum duxerunt vitam. Et gratias ago Deo meo, quòd de amaro ſemine litterarum dulces fructus carpo.] hæc ipſe.

b Hieron. epiſt. 4.

HIERONYMVS IN EREMO VACAT LITTERIS HEBRAICIS.

Ex multis vero ærumnis, quibus ibi grauiter afflictatus eſt, illæ quidem ſibi maximæ viſæ ſunt; quòd Occidentalis ipſe homo, collegis parum cognitus, ſuſpectæ illis fidei haberetur: cumq. ſciſſa eſſet ſchiſmate Eccleſia Antiochena, totaq. illa prouincia; ipſe pariter inuitaretur in ſchiſma, atque cogeretur alteri ſaltem partium inhærere, ſiue Paulini, ſiue Meletij, Orthodoxis ambobus Epiſcopis, alijs cum Paulino communicare ipſi ſuadentibus, cum Meletio alijs, alijs inſuper cum Vitale anteſignano hæreſis Apollinaris; magnumq. etiam illi a Syriæ monachis factum eſt negotium (vt diximus) ob nomen hypoſtaſis: cum ipſe tunc his vellatus anguſtijs, quid acturus eſſet conſulit Romanum Pontificem Damaſum[c], quem hiſce primum vocibus interpellat:

HIERONYMVS A SCHISMATICIS IN DIVERSA DISTRAHITVR.

c Hieron. epiſt. 57.

Quoniam vetuſto Oriens inter ſe populorum furore colliſus, indiſciſſam[d] Domini tunicam & deſuper textam minutatim per fruſta diſcerpit, & Chriſti vineam exterminant[e] vulpes; vt inter lacus contritos, qui aquam non habent[f], difficile vbi fons ſignatus & hortus ille concluſus ſit[g], poſſit intelligi: Ideo mihi cathedram Petri, & fidem Apoſtolico ore laudatam cenſui conſulendam; inde nunc meæ animæ poſtulans cibum, vnde olim Chriſti veſtimenta ſuſcepi. Neque vero tanta vaſtitas elementi liquentis, & interiacens longitudo terrarum, me a pretioſæ margaritæ potuit inquiſitione prohibere. Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur &[h] aquilæ: profligato a ſobole mala patrimonio, apud vos ſolos incorrupta patrum ſeruatur hereditas. Ibi cæſpite terra fœcundo, dominici ſeminis puritatem centeno fructu refert: hic obruta ſulcis frumenta in lolium auenaſq. degenerant. Nunc in Occidente Sol iuſtitiæ oritur; in Oriente autem Lucifer ille, qui ceciderat, ſupra ſidera[i] poſuit thronum ſuum. Vos[k] eſtis lux mundi, vos ſal terræ: Vos aurea vaſa & argentea: hic teſtacea vaſa, vel lignea virgam ferream & æternum opperiantur incendium. Quamquam igitur tui me terreat magnitudo, inuitat tamen humanitas. A ſacerdote victimam ſalutis, a paſtore præſidiũ ouis flagito. Faceſſat inuidia, Romani culminis recedat ambitio: cũ ſucceſſore piſcatoris & diſcipulo Crucis loquor. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, beatitudini tuæ, id eſt cathedræ Petri communione conſocior; ſuper illam petram

d Ioan. 19.
e Cant. 2.

HIERONYMVS CONSVLIT DAMASVM, CVM QVO ANTIOCHIAE DEBEAT COMMVNICARE

f Hierem. 2.
g Cant. 4.
h Luc. 17.
i Iſai. 14.
k Matth. 5.

ædificatam

A ædificatam Eccleſiam ſcio [a]. Quicumque extra hanc domum agnum comederit [b], *a Matth. 16.*
profanus eſt. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit, regnante diluuio. Et quia pro *b Exod. 12.*
meis facinoribus ad eam ſolitudinem commigraui, quæ Syriam iuncto Barbariæ fi-
ne diſterminat; nec poſſum ſanctum Domini, tot interiacentibus ſpatijs, a ſanctimo-
nia tua ſemper expetere: ideo hic collegas tuos Ægyptios confeſſores ſequor, & ſub
onerarijs nauibus parua nauicula deliteſco. Non noui Vitalem, Meletium reſpuo,
ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, ſpargit: hoc eſt, qui Chriſti non eſt,
Antichriſti eſt, &c.] quæ enim ſubdit poſt hæc de controuerſia vocis hypoſtaſis, iam
ſuperius ſunt recitata. Rogat demum, vt cuinam illarum trium ſectarum auctoribus
communicare debeat, litteris ſignificet Antiochiam ad Euagrium dandis.

Quòd autem diu expectans, nondũ tamen cui communicare deberet, Damaſi reſpon-
B ſum acciperet, atque interim factio ſchiſmaticorũ magis magiſq. ipſum vrgeret: rurſus
ad eumdem Romanũ Pontificem eodem argumento litteras dedit [c], quibus hæc inter *c Hieron. epiſt. 58.*
alia: Ita me inceſſabilis inimicus poſt tergum ſecutus eſt, vt maiora in ſolitudine bella RVRSVS DE
nunc patiar. Hinc enim præſidijs fulta mundi Ariana rabies fremit: hinc in tres partes IISDEM HIE-
ſciſſa Eccleſia ad ſe rapere me feſtinat. Monachorum circa manentium antiqua in me RONYMVS AD
ſurgit auctoritas. Ego interim clamito: Si quis cathedræ Petri iungitur, meus eſt. Me- DAMASVM.
letius, Vitalis, atque Paulinus, tibi hærere ſe dicunt. Poſſem credere, ſi hoc vnus
aſſereret: nunc aut duo mentiuntur, aut omnes. Idcirco obteſtor beatitudinem
tuam per Crucem Domini, per neceſſarium fidei noſtræ decus, per paſſionem Chriſti,
vt qui Apoſtolos honore ſequeris, ſequaris & merito. Ita in ſolio cum duodecim iudi-
caturus ſedeas: ita te alius ſenem cum Petro cingat: ita municipatum cæli cum Paulo
C conſequaris; vt mihi litteris tuis, apud quem in Syria debeam communicare, ſignifices.
Noli deſpicere animam, pro qua Chriſtus mortuus eſt.] hæc ad Damaſum Hierony-
mus: at non hoc anno, ſed ſaltem poſt biennium ambæ hæ ſcriptæ ſunt a Hieronymo
epiſtolæ ad Damaſum, nimirum, cum iam S. Ambroſius creatus fuiſſet Epiſcopus;
nam in ſuperiori ad Damaſum epiſtola meminit de Auxentio atque Ambroſio, quem
conſtat anno vndecimo Valentiniani fuiſſe factum Epiſcopum, poſt ſequentem vide-
licet annum, de quo ſuo loco dicturi ſumus.

Quid autem ad hæc reſponderit Damaſus; licet litteræ eius non extent; tamen ex
multis conſtat ipſum reſpondiſſe, vt cum Paulino communicaret. id quidem primo ex CVM QVO
eo redditur manifeſtum, quòd idem S. Hieronymus ab eodem presbyter ordinari vo- COMMVNI-
luit: quod certe minime facere auſus fuiſſet, niſi ſciſſet Romanum illi Pontificem lit- CANDVM DE-
D teris pacificis communicare. Rurſum vero ex his quæ S. Baſilius ad Terentium ſcri- CREVERIT DAMASVS.
bit [d], liquet Damaſum ad Orientales dediſſe litteras pro Paulino: nam ait: Super iſtam *d Extat in vltima edit. Nouiana ante canonicas epiſtol.*
autem famam iterum apprehendit nos auditus, quòd & fratres, qui cum Paulino con-
ſtituti ſunt, colloquuntur aliqua tuæ rectitudini de ea quæ nobiſcum eſt vnitione: nos
autẽ dico partis hominis Dei Meletij Epiſcopi. * Quos audio & litteras nunc Occiden- *
tales alium circumferre, præcipientes eos alium habere Epiſcopum Antiochenæ Eccle- PAVLINVS
ſiæ, reijcientes admirabilem Epiſcopum veræ Dei Eccleſiæ Meletium. Et non ad- PRAEFERTVR MELETIO.
miror iſtud. Quidam enim omnimodo ignorant ea quæ in iſtis ſunt partibus: quidam
autem etſi videntur ſcire, concertando magis, quàm veritatem dicendo, eis referunt.
Et illos quidem nihil mirum eſt aut ignorare veritatem, aut occultare cauſam, propter
quam ad ſcribendum Paulino perductus eſt beatiſſimus Epiſcopus Athanaſius. Tuam
E autem perfectionem ibi agentem, quæ poſtea ſub Principatu Iouiani inter Epiſcopos
facta ſunt, integre referre rogamus, vt ab ipſis quæ facta ſunt diſcas. Verumtamen
quia nullum accuſamus, oramus autem magis ad omnes habere charitatem, & maxi-
me ad domeſticos fidei: congratulamur ijs qui apportauerunt de Roma litteras; &
ſi magnam aliquam & venerabilem habent eorum teſtificationem, & oramus illam
veram eſſe, & ex operibus ipſis confirmari. Non autem propter hoc poſſumus nobiſ-
metipſis aliquando ſuadere, quia Meletium ignoremus, aut vt eam quæ ſub ipſo eſt
Eccleſiam obliuiſcamur; aut inquiſitiones, pro quibus ab initio diſſenſio facta eſt, mi-
nimas arbitremur, aut putemus modicam habere differentiam ad eam quæ de pietate
eſt, intentionem.] hæc Baſilius de his quæ ſpectant ad cauſam Meletij.

Ex his in primis videas Athanaſij cum Paulino communione perſuaſum inductumq.
Romanum Pontificem cum eodem Paulino communicaſſe. Quòd autem expetat a Te-

rentio perquiri mittique ad ſe Acta Concilij Antiocheni ſub Iouiano: illam puto cauſam, quòd in eo Concilio cognitus fuit Meletius eius Eccleſiæ Epiſcopus, in cuius Synodali epiſtola primo loco ille ſubſcriptus habetur [a]. Vides ex his etiam Baſilij modeſtiam, qui licet eidem plurimum deferret Meletio, excuſat tamen iudicium de Paulino Romæ prolatum, nimirum haud vera illuc de Meletio eſſe perlata. Ceterum non ſic excluſus Meletius, & Paulinus receptus fuiſſe videtur, vt tamen Meletio communicantes anathematis damnatione ferirentur, & ita extorres fierent ab Eccleſia: id quidem haud Baſilius tacuiſſet, cuius ſentenria in primis veniret ipſe damnandus: immo nec Meletius ipſe, licet priuatus ſede illa, fuit ſententia Damaſi excommunicatus, vtpote vir Catholicus probe notus, deq. Catholica veritate optime meritus. A

a Socrat. lib. 3. cap. 21. & Sozom. lib. 6. c. 4.

QVALIS FVERIT SENTENTIA DAMASI PAPAE DE MELETIO.

Sed quid accidit? Cum omnes ferme Orientales Epiſcopi Catholicæ religionis repetirentur ſtudere Meletio, atque auerſati Paulinum, indigneq. ferre, Epiſcopum ob fidem Catholicam ſæpe exulem, poſt immenſos perfunctos labores ignominioſe ſede priuari; reſq. iam eo ſtatu repoſita eſſet, vt nonniſi magno ſcandalo quæ decreta fuerant, perfici poſſent: placuit, & quidem puto aſſentiente vel ſaltem ratum habente ipſo Romano Pontifice, vt amicabili tranſactione inter eos intercedente, res ita componeretur, vt ſic ambo ſederent, regens quiſque illorum gregem ſibi ſubiectum; vt tamen alterutro ex hac vita migrante, nullo ei ſubſtituto alio Epiſcopo ſucceſſore; qui ſupereſſet alteri, ſolus vniuerſam illam curaret Eccleſiam: quando autem id fieri contigerit, ſuo loco dicetur ex Socrate [b] atque Sozomeno [c], teſſelleturq. Theodoreti commentum. Porro Hieronymus poſtea admonitus litteris Damaſi Papæ, Paulini communionem amplexus eſt, cui & inhærebat Euagrius eius perneceſſarius, & eiuſdem Paulini deinde in ſede ſucceſſor. B C

TRANSACTVM INTER MELETIVM ET PAVLINVM.

b Socrat. lib. 5. cap. 5.
c Sozom. lib. 7. cap. 3.

Quid autem ad eumdem S. Hieronymũ de tribus hypoſtaſibus exquirentem Damaſus Papa reſcripſerit, licet eius non extent litteræ, tamen nonniſi ex ſententia eiuſdẽ Hieronymi reſpondiſſe videtut; nempe confitendũ tres in Trinitate perſonas, tacendumq. nomen hypoſtaſis. id ſane aſſequi poſſumus ex Cyrillo Alexandrino Epiſcopo inter alia ita ſcribente ad Acacium [d]: Quod beato Paulino accidit, qui detrectabat tres dicere hypoſtaſes, diſerte cum virtute & veritate eadem ſentiens ac tractans. Adhæſit autem Occidentalibus Deo dilectiſſimis Epiſcopis: propterea quòd anguſtior eſt Romana lingua, quàm quæ iuxta noſtram Græcorum phraſin tres hypoſtaſes dicere queat. Verum quoniam nos omnes, qui Eccleſiæ Dei & condolere, & compati poſſumus, magno æſtimare debemus, ſi vox illa expreſſe pronunciata reprimi poſſit, ne occaſio detur ijs qui ad hoc parati ſunt, vt Eccleſiã Dei diuidant ac ſcindant, &c.] hæc Cyrillus, plane docens eam Occidentalium de tacendo hypoſtaſis nomine fuiſſe ſententiam, quam ipſe Paulinus ex eorum præſcripto fuerit amplexatus. Verum (vt dictum eſt ſuperius) cum ex pluribus Orientalium ſcriptionibus innoteſceret, nomen hypoſtaſis nullam in eo pronunciando habere fallaciam; ſicut a Græcis, ita quoque a Latinis ſuſceptum eſſe, atque vſu frequentatum apparet, adeo vt vox Græca in Latinitatem frequenti vſu tranſierit. D

QVID DE TRIBVS HYPOSTASIBVS DAMASVS.

d Cyril. Alex. epist. 33.

Ceterum etſi Meletius laude digniſſimus haberetur, cui merito fauiſſent magni nominis Orientales Epiſcopi; tamen eo abſente his temporibus, exule (vt vidimus) cauſa fidei, illi qui ab eo dicti ſunt Antiochiæ Meletiani illa quidem culpa minime caruere, cum vt præſtarent viribus, pollerentq. multitudine, coniunxerunt ſe Tarſenſibus, ſic dictis, hæreticis: Erant hi Semiariani a Siluano [e] ipſorũ Epiſcopo ita inſtituti, qui cũ horrere Arianos profiterentur, confitentes in Dei filio diuinã ſubſtantiam, nolebant tamen cum Orthodoxis aſſerere eius conſubſtantialitatem, ijs de cauſis, quæ ſupetius ſunt memoratæ. Attamen non omnes qui Meletio communicabant, cum Meletianis pariter iuncti cũ Tarſenſibus participationem habebant. ſiquidem S. Baſilius exhorrebat Tarſenſes hæreticos: hinc illa eius deploratio de Tarſenſi ciuitate ab hæreticis occupata, vt ſuo loco ſuperius dictum eſt. Porro licet ſic diuiſi inter ſe eſſent Catholici Antiocheni; in eo tamen haud inuiti conueniebant in vnum, vt Euzoium illic Epiſcopum Arianum execrarentur, qui pulſo olim Meletio ab Arianis fauore Imperatoris fuerat inſtitutus ipſorum Antiſtes; de quo Gregorius Nyſſenus [f]: Iam, inquit, multum temporis interceſſerat, cum quidam adulterandi animo immaculatum lectum coniugalem aggreditur; ſed ſponſa non poterat corrumpi, &c.] de hæretico enim illic inſtituto Epiſcopo ipſum intelligere, quæ ſubdit ibi ſignificant. E

MELETIANI IVNCTI TARSENSIBVS.

e Sozom. lib. 6. cap. 4.

f Gregor. Nyſſen. orat. in funere Meletij.

Sed

A Sed de rebus Antiochenis hactenus : redeamus ad S. Hieronymum in eiuſmodi prouinciæ eremo commorantem, recenſeamuſq. eius illic lucubrationes elaboratas. Cœpit ibi primum ipſe ſui experiri vires ingenij, atque vt pullus aquilæ primo volatu celſa petens, culmen propheticæ eminentiæ auſus eſt penetrare; cui tamen ætate grandiori ſublimiora ſcandenti, humilia ſunt viſa, ita vt illa ante elucubrata omnino deſpexerit, poſterioribus priora emendans. Fuit hic commentarius in Abdiā Prophetam, quem cū iuuenis elaboraſſet, erubuit poſtea ſenex audiens per Italiam circumferri, quem obliuione putabat eſſe deletum. Scripſerat illum priorem hoc, puto, vel ſequenti anno, quo dictam ad Ruffinum dedit epiſtolam, cum Heliodorum ad ſe veniſſe teſtatur[a], antequam ille recederet, quem haud diu ibi commoratum eſſe conſtat; ait enim in eiuſdem commentarij præfatione ad Pammachium[b]: Hoc illud tempus, mi B Pammachi, ac luce dulcior, quo egreſſi ſcholam rhetorum diuerſo ſtudio ferebamur; quando ego & Heliodorus cariſſimus pariter habitare ſolitudinem Syriæ Chalcidis nitebamur.] hæc ipſe.

HIERONYMVS TRICENARIVS SCRIBIT SVPER ABDIAM.
a Hieron. epiſt. 41.
b Hieron. præfat. in Abdiam.

Quotennis autem tunc S. Hieronymus eſſet, idem plane ibidem ſupra declarat, vbi ait: Quanto magis ego, qui necdum ad ætatem perfecti viri & in menſuram Chriſti veni, mereri debeo veniam.] et inferius, tot annis poſtea, quot habebat quando ipſe ſcripſerat, allatum ad ſe ab Italia tradit exemplar, nempe triginta: nam & paulò poſt: Nec diffiteor per hoſce triginta annos in eius opere me hoc labore ſudaſſe.] ſicq. videas ex verbis ipſius S. Hieronymi illum elici ſenſum, iam natum annos triginta illa ſcripſiſſe, poſt annos vero item triginta eadem correxiſſe, nempe ſexageſimo ætatis anno, Chriſti vero circa quadringenteſimum ſecundum. Nec eſt C quod alius ſenſus accommodari poſſit Hieronymi verbis, cuius teſtificatione[c] conſtat, anno quartodecimo Theodoſij Imperatoris nondum edidiſſe ſecundam in Abdiam interpretationem. His inſuper conſentiunt quæ idem in fine eiuſdem poſterioris commentarij in Abdiam ita habet: In hoc Propheta & adoleſcentuli luſimus, & ſenes præſumpſimus.] adeo vt omnis prorſus ambiguitas auferatur, ne quis vel poſſit exiſtimare anno trigeſimo ætatis ſecundam ipſum edidiſſe in Abdiam interpretationem, ſed re vera poſt annos triginta a prima elaboraſſe ſecundam: quot enim annos natus erat, cum iam priorem elucubrarat, tot ſane annis poſtea interlapſis (vt ait[d]) poſteriorem elaborauit.

c Hieronym. de Script. Eccleſ. & præfat. in Amos.
d Hieron. præf. in Abdiam.

At quorſum, dices, tam exacta de Hieronymi ætate, cum primo in Abdiam commentarios ſcripſit, temporis exploratio? Haud quidem intelliges otioſe ſuſceptam, ſi D de ætate Hieronymi diuerſas conſideres diuerſorum ſententias, eaſdemq. longe a verbis eius abhorrentes. Vt in primis cum teſtetur S. Proſper in Chronico, S. Hieronymum diem obijſſe Theodoſio iuniore nonum & Conſtantio tertium Coſſ. (eſt is annus Domini quadringenteſimus vigeſimus) addatq. eum tunc fuiſſe ætatis annorum nonaginta vnius: ea ratione dicendum eſſet, hoc anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo ſecundo perueniſſe iam ad annum ætatis ſuæ quadrageſimum tertium. At quo modo hæc concilies cum pluribus eiuſdem Hieronymi locis citatis ſuperius & alijs inferius adducendis, quibus ſe adoleſcentem vel adoleſcentulum ſæpe nominat? Quòd ſi cum alijs[e] dixeris Hieronymum perueniſſe ad annos ætatis nonaginta octo vel nouem: iam hoc tempore quinquagenarium ipſum conſtitues. Sed plane & hallucinati ſunt ijdem, dum habent, ipſum deceſſiſſe anno duodecimo Honorij Imperatoris, qui eſt annus E Domini quadringenteſimus ſeptimus: qua ratione illud ſequeretur abſurdius, ac planè portentum, ipſum hoc tempore annorum fuiſſe ſeptuaginta trium, quo (vt diximus) ſe adoleſcentulum ſæpe nominat.

DE HIERONYMI AETATE DISCEPTATIO.
e Bed. Vſuard. Ado in Martyrolog. Sigibert. in Chron. Auctor incertus in Vit. S. Hieronymi.

Sed miſſis his, Proſperi tantum Chronologiæ nobis habenda ratio eſt, vtpote res ſui temporis conſignantis: quem ſicut non dubitamus certum verumq. annum eius obitus ex Conſulibus demonſtraſſe, quòd res illa eſſet ob egregiam viri famam omnibus manifeſta: ita de numero annorum quo vixit (cum de his haud ita certa & explorata veritas eſſe contingeret) putamus erraſſe. Nam quem ea ratione conſtat hoc tempore fuiſſe annorum quadraginta trium, tempore obitus Iuliani Apoſtatæ eum natum fuiſſe annos triginta quatuor dicendum eſſet; nam Iulianum certum eſt obijſſe anno Domini trecenteſimo ſexageſimo tertio. At ſi ita eſt, quonam pacto verum erit, quod de ſe teſtatur[f] S. Hieronymus, tunc temporis fuiſſe puerum & grammaticis

AETAS HIERONYMI TEMPORE IVLIANI OBITVS.
f Hieronym. in Abac. cap. 3.

ticis facultatibus adhuc ſub Gentili imbui præceptore? Sed ſecundum veriorem a no- A
bis ex verbis ipſius Hieronymi initam rationem, quem hoc vel ſequenti anno diximus ſuæ ætatis annum trigeſimum attigiſſe, erat ipſe tempore obitus Iuliani annum agens circa vigeſimum.

Sed quonam modo, rurſum inſtabis, ſe puerum eſſe ait, & adhuc ſub magiſtro grammatices, quem pernicitate ingenij eiuſmodi rudimenta ante pubertatem aſſecutum eſſe, quiſque iure putarit? Ex his perſpicio, lector, quantum abhorreas ab aliorum ſententia de maiori numero annorum ætatis ipſius ſancti Hieronymi, qui nobis longe minorem ſtatuentibus minime acquieſcis. Vt autem cuncta magis perſpecta habeas, illud in primis attende: Facile erit vt in mille labatur errores & in diuerſa feratur, qui eiuſdem S. Hieronymi in locutione tropos minime conſiderauerit & figuras, cum interdum attenuatione, amplificatione vero aliquando vtatur. Et quod B
ad præſens pertinet argumentum, nihil eſt quod mireris, ſi ſe annorum viginti puerum vocat: nam & cum de commoratione ſua in eremo ad Nepotianum ſcribit, ſic ait [a]: Dum eſſem adoleſcens, immo pene puer, & primos impetus laſciuientis ætatis eremi duritia refrenarem, &c.] cum alioqui, vt ex ipſiusmet aſſertione vidimus, eſſet tunc annos natus amplius triginta: nam conſtat de eo loqui tempore, quo iam ex eremo Heliodorus receſſerat, quem illis de quibus meminit, proſecutus eſt litteris. Sed quid amplius? quod magis mireris; agens de memorabili illo terræ motu & Orientis clade, cum maris excreſcentia vrbes obruit, quam ex Ammiano vidimus accidiſſe ſub Conſulatu Valentiniani atque Valentis, anno Domini trecenteſimo ſexageſimo quinto: ipſe tamen Hieronymus poſtea iam ſenex, cũ eius meminit in commentarijs in Eſaiam [b], ea prodigia accidiſſe dicit in ſua infantia: cum iuxta minimam annorum a nobis initam C
rationem appareat, eum tunc fuiſſe ætatis annorũ viginti duorum: Sed & quem tradit commentarium in Abdiam, de quo eſt ſermo, anno trigeſimo ætatis elucubraſſe, poſtea cum iam ſexagenarius in idem opus rurſum incubuit, ait [c]: Per vetera veſtigia rurſum ingrediar, emendans, ſi fieri poteſt, curuos apices litterarum: infans eram, nec dum ſcribere noueram: titubabat manus, tremebant articuli, et quæ ſequuntur.]

a Hieron. epiſt. 2.
b Hieronym. in Eſai. cap. 13.
c Hieron præfat. in Abdiam.

Ceterum quod non puerum tantum ſe fuiſſe ſignificat tempore obitus Iuliani, ſed qui grammaticis litteris imbueretur: nec quidem, puto, dabis viginti annorum numerũ ætatis eius. Verum attende, verba illa Hieronymi: Dum eſſem puer, & in grammaticæ ludo exercerer] haud ita accipienda eſſe, quaſi tunc addiſceret rudimenta grammatices, ſed, quod eadem voce ſignificatur, in ipſa verſaretur recte loquendi atque ſcribendi ſcientia, quæ ita ex ſententia Quintiliani, quod multiplex & varia D
ſit ac copioſa, viros quoque faciat eſſe diſcipulos; hiſq. S. Hieronymum non modo vſque ad illum ætatis annum fuiſſe detentum, ſed etiam (vt ipſe teſtatur [d]) vſque ad profectionem in eremum, dum ait, poſt Quintiliani, Ciceronis, Frontonis atque Plinij perlecta volumina, cœpiſſe Hebraica addiſcere elementa. Sed & cum dicat alibi [e], ſe puerum in controuerſijs luſiſſe; plane declarat, quid eſt quod item ait, ſe puerum tempore obitus Iuliani in ludo grammaticæ exercuiſſe, cum tamen aliarum ſcientiarum facultates minime prætermiſerit: nam ipſe alio in loco [f]: Ab ipſis, inquit, cunabulis inter grammaticos & rhetores atque philoſophos detriti ſumus.] vt intelligas, qui ſe grammatices tradit tunc imbutum diſciplinis, alijs ſimul facultatibus excultum fuiſſe: ac plane cognoſcas, haud tunc ſub ferula puerum, ſed adoleſcentem etiam inter philoſophos verſatum eſſe. E

d Hieron. epiſt. 4. & epiſt. 120.
e Hieron lib. 1. cõtra Pelag. & in epiſt. ad Galat. cap. 2.
f Hieron. præfat. in Iob. epiſt. 113.

Hac igitur de annis S. Hieronymi accurata habita ratione, quem hoc tempore dicimus fuiſſe annorum triginta vel paulo amplius, conſentientes pariter Proſpero aſfirmanti ſub nono Conſulatu Theodoſij iunioris, anno videlicet Domini vigeſimo ſupra quadringenteſimum, defunctum eſſe, dicimus eum vixiſſe annos ſeptuaginta & octo vel nouem, natumq. ſub Conſtantio Imperatore, Chriſti trecenteſimo quadrageſimo ſecundo vel tertio. Sed ad ſcripta eius in eremo redeamus. Origenis homilias ab illo ad populum dictas ſe adoleſcentem in Latinum vertiſſe tradit [g]. Indeq. etiam epiſtolas complures dedit, vt inter alias ad Ruffinum, qua eum de Bonoſi feraduo arrepto vitæ inſtituto reddidit certiorem: et quas recenſuimus epiſtolas duas ad Damaſum, necnon illam ad Heliodorum, cum ab eo receſſiſſet, ad Florentium duas, ad Iulianum diaconum, ad Nicæam ſubdiaconum, ad Chromatium, Iouinum &

g Hieron. Apolog aduerſ Ruffin. lib. 2.

A Euſebium fratres, necnon ad Chryſogonum monachum. Quantum vero temporis in ea permanſerit ſolitudine, dicemus poſtea.

Hoc ipſo tempore Gregorius Nazianzenus parentum obitu exſoluit ſe ab adminiſtratione Eccleſiæ Nazianzenæ, prout ante condixerat, cum ad eius regimen, cogente parente, inuitus attractus eſt; quod contigiſſe diximus anno præterito. Parentes vero modicum poſt tempus elapſum ex hac vita migraſſe, eiuſdem Gregotij teſtificatione retulimus. Defunctus eſt igitur pater (vt ipſe Gregorius ait) cum annos quadraginta quinque eidem Eccleſiæ præfuiſſet, natus annos quaſi centum: Cum autem, inquit[a], centum ferme annos vixiſſet, hoc eſt vltra Dauidicos de temporis noſtri ſpatio terminos, ex iiſq. ſacerdotio quinque & quadraginta, quæ fere humanæ vitæ menſura eſt, exegiſſet, ita demum in bona ſenectute vitam claudit.] hæc Gregorius illa ipſa
B oratione, quam in funere patris habuit, præſente S. Baſilio, quem contigit tunc adeſſe; cum etiam matrem adhuc licet viuentem eadem oratione laudauit, eiuſdem, qua pater, ætatis: nam ibi de ea: Reſtat iam vt cum ſpirituali Sara, magni noſtri patris Abrahæ coniuge, atque eiuſdem ætatis, de iis quæ ad funus ſpectant, philoſopher.] quantum autem poſt obitum Gregorij ſenioris ipſa ſuperſtes fuerit, haud compertum habetur: ſed quòd ipſe dicat cito ſe poſt ſuſceptam curam Eccleſiæ Nazianzenæ parentibus orbatum fuiſſe, eam quoque non diu ſupetuixiſſe poſſumus intelligere. nam ait[b]:

OBITVS PATRIS GREGORII NAZIANZ.

a Gregor. Naz. oratio in fun. patris.

b Greg. Naz. in carm. de vit. ſua.

Aſt vt parentes vltimo functi die
Tenuere ſedes expetitas perdiu:
Liber relictus ſumq. plane incommode.]

C Sic igitur Gregorius orbatus parentibus, haud adduci potuit, vt vel diem vnum in adminiſtratione Eccleſiæ Nazianzenæ perſeueraret, rogante licet S. Baſilio, & aliis ſimul Epiſcopis & ciuibus precibus importunis id ipſum efflagitantibus: a quibus omnibus, captata fuga, ſe abripuit, profectus Seleuciam, pietatis ergo ad Memoriam S. Theclæ, quo frequens Fidelium peregrinatio eſſe ſolebat, vt ipſe hiſce iambis cecinit[c]:

GREGORIVS NAZIANZ. FVGIT SELEVCIAM.

c Greg. in carm. de vita ſua.

Non deſinebam dicere gregi Præſulum,
Magni hoc ab ipſis muneris poſcens loco,
Epiſcopum quemdam oppido vt præponerent:
Illudq. vere dictitans, nullam mihi
Datam eſſe ſedem publico præconio:
Ac rurſus iſtud pectori iam olim meo
D *Sediſſe, amicos linquere & negotia.*
Cum non monerent hæc eos, vel quòd mei
Amor hos teneret, vel quòd hos faſtus grauis:
Primum fuga me confero Seleuciam,
Vbi virgo Thecla fanum habet celebre admodum:
Sic forte, dicens, temporis feſſi mora
Tradent habenas cuipiam, hoc ſperans fore,
Illic peregi tempus haud ſane breue.] Permanſit autem Seleuciæ Gregorius vſque ad Valentis obitum: quando reuerſus, licet Eccleſiam Nazianzenam reperiſſet adhuc paſtore carentem, Epiſcoporum tamen concilium haud amplius de eo præficiendo illi Eccleſiæ laborauit, ſed ſaluberrimum illud conſilium iniit, vt ipſum mitteret
E Conſtantinopolim ad erigendam iacentem Eccleſiam tot annis ſub Arianis Epiſcopis Arianoq. Imperatore gementem. Quo modo autem hæc ſe habuerint, & quo potiſſimū anno id acciderit, ſuo loco dicemus. Quod ergo ait ad S. Theclæ Martyrium Seleuciæ haud breue tempus peregiſſe: ſi quis numeret tempus medium interlabens ab anno præſenti vſque ad Valentis necem, ſex ibi eum annos conſediſſe inueniet.

OBITVS S. ATHANASII EPISCOPI ALEXAND.

Hoc item anno, iiſdemq. Conſulibus, S. Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus poſt innumeros pro tuenda fide Catholica ſuſceptos labores, cum ſediſſet annos quadraginta ſex, ſexto Nonas Maij, ſolutus carnis vinculis, accepturus immortalitatis coronam, migrauit in cælum. Hic primo corrigimus, quod aliquando cum Socrate nos dixiſſe meminimus, ipſum anno ſuperiori, nempe trecenteſimo ſeptuageſimo primo, defunctum eſſe. Porro cum conſtet, anno ſequenti a Nicæno Concilio, nempe Domini trecenteſimo vigeſimo ſexto, fuiſſe creatum Epiſcopum Alexandrinum, atque annis quadraginta ſex

ſuper-

ſuperuixiſſe, ad hunc vſque annum oportuit perueniſſe, licet apud Hieronymi Chronichon anno ſequenti ponatur ſubſtitutio ſucceſſoris. De tempore ſedis eius Ruffinus, qui tunc cum Melania erat in Aegypto, ita ſcribit [a]: Igitur ea tempeſtate, cum quadrageſimo & ſexto anno ſacerdotij ſui Athanaſius poſt multos agones multaſque patientiæ coronas quieuiſſet in pace, ſciſcitatus de ſucceſſore, Petrum tribulationum ſuarum participem & ſocium delegit.] hæc ipſe: itemq. S. Cyrillus eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus, de tempore quo ſedit idem Athanaſius ad monachos ſcribens, hæc ait [b]: Celebris memoriæ pater noſter Athanaſius, qui Alexandrinæ Eccleſiæ ſedem integros quadraginta ſex annos cum decore moderatus eſt, & loquacibus impiorum hæreticorum nugis inexpugnabili quadam & Apoſtolica prudentia reſtitit, quaſi flagrantiſſimo quodam vnguento ipſum cælum ſcriptis ſuis exhilarauit, &c.] Si igitur ex ſententia Cyrilli, quem hæc omnia exploratiſſima habuiſſe oportuit, vtpote eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopum, quadraginta ſex annos, eoſdemque integros Athanaſius ſediſſe traditur; mendacij arguitur Socrates, qui cum totidem eius ſedis annos eidem tribuat, deceſſiſſe tamen ait anno ſuperiori, Gratiano & Probo Conſulibus. At hæc ſatis de tempore.

a Ruffin. lib. 2. c. 3.
b Cyril. epiſt. 1.

CELEBRIS MEMORIA ATHANASII.

Porro de eius obitu ſic Gregorius Nazianzenus [c]: In bona, inquit, ſenectute vitam claudit, patribuſque ſuis Patriarchis, & Prophetis, & Apoſtolis, & martyribus, qui pro veritate dimicauerant, adiungitur. Atque vt epitaphium quoddam paucis complectar, excellentiori honore in diſceſſu decoratur, quàm quo in ciuitatis ingreſſibus cumulatus fuerit: ſic videlicet e vita migrans, vt multas lacrymas excitaret, maioremq. ijs rebus quæ in aſpectum cadunt, nominis ſui gloriam in omnium animis reconderet.] hæc & alia plurima in eius laudem Gregorius; qui probe ſciens precibus ſanctorum hic adiuuari Fideles, ad poſtremum ipſo fine orationis eumdem eiuſmodi interpellat apoſtrophe: Nos autem vtinam ipſe benignus e cælis aſpicias, atque hunc populum gubernes, perfectum perfectæ Trinitatis, quæ in Patris & Filij & Spiritusſancti contemplatione percipitur & colitur, adoratorem: meq. ſi quidem res pacatæ futuræ ſint, in vita retinens, gregem mecum paſcas: ſi autem Eccleſia bellis flagratura eſt, reducas atque aſſumas tecum, & cum tui ſimilibus colloces, tametſi magnum ſit quod poſtulo.] hæc ipſe in oratione panegyrica habita in die anniuerſaria natalis illius, quæ ſicut Orientalibus, ita & Occidentalibus remanſit perpetua memoria conſecrata.

c Greg. Naz. orat. in laud. Athanaſ.

Sunto hic loco epitaphij quæ idē Gregorius Nazianzenus in oratione quam habuit in laudem Heronis, de Athanaſio prædicat, cum hiſce titulis eum celebrat, nominatq. Orbis oculum, ſacerdotum Antiſtitem, confeſſorem, ducem & magiſtrum, ſublimem vocem, fidei columen, ſecundam Chriſti lucernam, præcurſorem. At prægrandis quidem liber conficiendus eſſet, ſi omnes præſtantiſſimi ſacerdotis laudes a Patribus editas quis ſimul in vnum congereret: cum nihilominus impar ſit omnis lingua ad celeberrima eius recenſenda certamina, primo ſub Conſtantino, ſub Conſtantio poſtea, inde ſub Iuliano, atque ad vltimum Valentiniano Imperatoribus, pro fide ſuſcepta: vt nullus alius (fidenter dicam) ſit inueniri poſt Apoſtolos in Eccleſia Dei, qui acerbiota diuturnioraq. ſubietit prœlia pro patrum fide tuenda, ac Magnus hic, immo maximus Athanaſius.

SCRIPTA S. ATHANASII.

Reliquit præclara ſcriptorū ſuorum monumenta, de quibus hæc in primis S. Hieronymus [d]: Feruntur eius aduerſus Gentes duo libri, & contra Valentem & Vrſaciū vnus, & de Virginitate, & de perſecutionibus Arianorum plurimi, & de Pſalmorum titulis, & hiſtoria Antonij monachi vitam continens, & ἑορταστικαὶ epiſtolæ, *de feſtis ſcilicet diebus conſcriptæ*; & multa alia, quæ numerare longum eſt.] dolemus epiſtolarum eius factam eſſe iacturā, quas alibi etiam idem Hieronymus [e] laudat. erat vna ex ipſis epiſtola ad Ruffinianum, cuius fragmentū recitatur in Concilio Nicæno [f] ſecundo. Ex Athanaſij ſcriptis hæc recitat Damaſcenus [g]: Scimus beatum Athanaſium ſanctorum reliquias non in vrnis collocandas, ſed humi condendas eſſe, eo conſilio cenſuiſſe, vt abſurdum Ægyptiorum morem abrogaret, qui mortuos ſuos non ſub terra condebant, ſed in lectulis & ſympodijs collocabant.] meminimus alias de eiuſmodi Ægyptiorū conſuetudine. Ex antiquo autem Eccleſiæ vſu altaria eſſe ſolere ſepulchra martyrum, ſuperius eſt demonſtratum: ſcimus tamen Alexandriæ etiam ſub Theophilo eius ſedis Epiſcopo perſeueraſſe morem illum, vt reliquiæ martyrum extra tumulum poſitæ populo certis diebus venerationi exponerentur; vt Eunapius Sardianus, cum agit de Serapidis templi

d Hieron. de ſcrip. Eccleſ. in Athan.
e Hieron. ad Lætam epiſt. 7.
f Concil. Nicæn. 2. Act. 1.
g Damaſcen. de imag. orat. 1.

A templi ruina, teſtatur. De Athanaſij ſcriptis magna auiditate perquirendis, perquiſitiſque colendis, eſt illa præclara Coſmæ [a] Abbatis apud Sophronium ſententia: Cum, inquit, ex S. Athanaſij opuſculis aliquid inueneris, nec ad ſcribendum chartas habueris, in veſtimentis tuis ſcribe illud.]

a Prat. ſpirit. c. 40.

Sed iam ad ea quæ poſt ſanctiſſimi viri obitum geſta ſunt Alexandriæ, funeſta quidem & deplorata, conuertamus orationem. Qui ſtabat pro muro domui Iſrael, ſublato pariete, quo ſtante, Arianorum nemini, ac ne ipſi quidem Imperatori ad Alexandrinam Eccleſiam inuadendam acceſsus patuit: mox ijdem fidei hoſtes magno impetu atque furore in eam graſsati ſunt. Defuncto ſcilicet Magno illo Athanaſio, eius calculo probatus ſucceſsor Petrus eiuſdem Eccleſiæ presbyter, ætate ſenex, virtutibus omnibus conſummatus, quē Gregorius [b] Nazianzenus ſummis laudibus celebrat, euectus in thro-

PETRVS IN LOCVM ATHANASII SVBROGATVS.

B num, mouit vehementer Arianorum inuidiam: qui freti auxilio Præſidum, & in primis Valentis Imperatoris auctoritate atque potentia qua pollebant, Lucium illum omnium Arianorum nequiſsimum, quem olim necato Gregorio illo teterrimo, in locum eius ſubrogauerant ſucceſsorem, Alexandrinum oſtentant Epiſcopum, ad eiq. vni parendum populum vi adhibita militari compellunt. At quonam modo cuncta hæc geſta fuerint, ex Theodoreto [c] in primis petita proſequamur hiſtoria, qui a ſuffectione Petri narrationem aggreditur verbis iſtis:

b Greg. Naz. orat. ad Epiſc. Aegypt.

c Theodoret. lib. 4. c. 18. 19.

Petrus vir facile optimus præſulatum illum obtinuit, quem primum beatus Athanaſius ſuo ſuffragio deſignarat: eiuſque electioni ab omnibus tam ſacerdotibus, quam magiſtratibus aſsenſum eſt: populuſque vniuerſus acclamationibus, quantum lætitiæ percepiſſet, demonſtrauit: nam laborum ab Athanaſio ſuſceptorum ſocius & parti-

C ceps fuit, & cum eo tum ibi vitam degente, tum peregrinante, ſemper verſatus eſt, & varios labores cum illo vna exantlauit. Quapropter Epiſcopi vicini eo ſimul ire maturant; & qui vitam ſeuera diſciplina exigebant, *nempe monachi*, ij ea relicta, ad Petrum in ſede Athanaſij collocandum ſe conferunt. Poſtquam vero in ſede Epiſcopali locatus erat, Præfectus illius prouinciæ collecta Gentilium & Iudæorum multitudine, eccleſiæ parietes circumſedit, deditque Petro mandatum, vt exiret: atque adeo minatus eſt, eum, niſi exiret, inuitum inde exturbaturum. Atque iſta egit, ſimulans quidem ſe velle Imperatori gratificari, & contrariam doctrinam tuentes grauibus afficere incommodis; ſed re vera vt impiæ iræ, quæ exardeſcebat, indulgeret: nam colendis ſimulachris penitus addictus erat, & feſti ſplendidiſſimi loco habuit turbulentam Eccleſiæ iactationem. Proinde Petrus ille admirabilis, cum bellum ex inopinato

PETRVS FVGATVS A PRAESIDE ROMAM PETIT.

D ortum videret, de eccleſia egreditur, & conſcenſa naui Romam contendit.

Paucis intermiſſis diebus, Euzoius Antiochiæ Epiſcopus Lucium ſecum ducens, Alexandriam aduentat, eiq. tradit eccleſias, de cuius impietate ac ſcelere Samoſata ſatis feciſſet periculi. Populus autem doctrina Athanaſij educatus, cum contrarium alimentum ſibi præberi cerneret, conuentus Eccleſiaſticos deſeruit. Quapropter Lucius ſubſidio ſatellitum, qui ſimulacra colebant, vſus, alios verberibus cædere, includere in carcerem alios, nonnullos per vim in fugam vertere, quorumdam ædes inſtar barbarorum vaſtare cœpit.] hæc ipſe. Sed antequam vlterius progrediamur, de fuga Petri quid alij ſcripſerint, in medium afferamus. Sozomenus [d] enim habet, Euzoium vna cum Magno Quæſtore veniſſe Alexandriam, arreptumque Petrum detruſiſſe in carcerem, ipſum vero inde clam fuga lapſum, conſcenſa naui, Romam ad Romanum

POPVLVS AVERSATVR LVCIVM.

d Sozom. lib. 6. c. 19.

E Pontificem ſe contuliſſe, vtpote eiuſdem Catholicæ fidei protectorem. hæc eadem quoque Socrates [e]: ſed Ruffinus [f] nihil de Petri carcere. At graſſationem hanc primo factam ab Arianis, ex Gregorio Nazianzeno eam exacte deſcribente reddamus, qui hæc ait [g] in primis de Lucio: Poſtquam ille, *Athanaſius*, extremo vitæ die functus eſt, ac ſecunda quædam Ægypti plaga ſe in ipſam Eccleſiam immiſit, ille inquam veritatis proditor, ille luporū paſtor, ille per caulam tranſcendens latro, ſecundus ille Arius, turbida illa & amara euerſio, ille impio fonte vberior fluuius: piget me quidem temporis illius flagitia, immaneſque cædes, cum quibus ſacroſanctam ſedem homo ferus & barbarus inuaſit, nefarijq. illius ingreſſus prældia referre: ex multis tamen pauca deplorabo, quæ vos quoque mecum deplorabitis, & iam ante deploraſtis, ad eamque etiam Dauidis [h] verbis vtar: Deus, venerunt gentes in hereditatem tuam.] & paulo poſt:

e Socrat. lib. 4. c. 16. 17.

f Ruffin. lib. 2. c. 3.

g Greg. Naz. orat. in laud. Heron.

GRASSATIO FACTA PER LVCIVM IN ALEX. ECCLESIAM.

h Pſal. 78.

Ducis munere fungebatur homo ſceleratus, Deique contemptor, ne Chriſtiani quidem

dem

dem nomen gerens (hoc enim totius contumeliæ indigniſſimum eſt) verum ab idolis A ad Dei templum properans, ab impuris ſacrificiorum cruoribus ad execrabiliores & deteſtabiliores, ac fortaſſe huiuſmodi aduerſus nos contumelia quaſi victima quadam dæmonibus litans (*Palladius hic erat Gentilis homo, Aegypti Præfectus.*) Prodibant in aciem copiæ iracundia feruentes, immanis & importunus exercitus aduerſus inermes homines, bellicæq. rationis ignaros: expellebatur Antiſtes Athanaſij ſucceſſor, quem præter inaugurationem rite atque ordine ſpirituali peractam, canicies & prudentia decorabant: regnabat autem Tabeel alienæ ſedis heres[a]: aduerſus ſanctos arma; aduerſus eas res quas diripi nefas erat, impuræ manus; aduerſus pſalmos tubarum clangor.

a Eſai. 7.

DEPLORANDA CALAMITAS ECCLESIAE ALEXANDR.

Iam quæ ſequuntur, conſidera, cadentes viros in locis ſanctis, pedibus protritas mulieres, nonnullas etiam cum naturæ onere, præmaturos partus, vel vt aptius dicam, non partus, virgines miſerabilem in modū diſtractas, fœdius etiam cruciatas (iam & ob fœ- B minas & ob viros pudore impedior, quo minus crudelitatis modum exponam, atque occulta dedecoris ſermone denudem, vtpote ob quas etiam tum denudaras erubeſcā) alias in interioris templi puteos ſeſe deijcientes, alias ex editiore loco ſe ipſas in præceps dantes propter earum rerum quas cernebant indignitatem, alias denique ſuper eas quæ iacebant, aceruatim collabentes. Adde cædes cædibus, caſus caſibus ſuccedentes, ſancta profanis pedibus calcata; altaria per obſcœnos geſtus & impudicas cantiones, atque vt audio (hoccine lingua audax proferet?) ſaltationes, fœdaſq. membrorum inflexiones probro & contumeliæ habita: Adde blaſphemas linguas in ſacroſanctis thronis concionantes, myſteria ſugillata, pſalmodias ſilentio compreſſas, gemitus in earū locum excitatos, fluentes ſanguinis riuos, lacrymarum fontes, ſacerdotes per vim abductos; monachos laceratos, expreſſam denique incurſionis illius imaginem, qua quondam Aſ- C ſyrij ſanctam Hieroſolymam populati ſunt; quam nec orario, vt dignum eſt, exprimere, nec auris capere poteſt: vnus vt Hieremias ad eam calamitatem pro dignitate deplorandam adhibendus ſit, qui etiam lacrymarum[b] fontes expoſcit, atque ex vrbis mœnibus ob eaſdem calamitates ad luctum[c] homines hortatur, vijſq. Sion luctum indicit, eo quòd nullos, a quibus feſta celebrentur, adducant. Hanc tragœdiam Oriens quidem vidit, at Occidens quoque defleuit, cui immanitatis huiuſce ſigna fugitiuus Antiſtes publice ſpectanda propoſuit.

b Hierem. 9.
c Thren. 1.

Nam pro cadaueribus cruentas veſtes Eccleſiæ Romanæ protulit, & per tacitam accuſationem omnibus lacrymas mouit, vt calamitatis magnitudinem in oculis & aſpectu defigeret, atque auxilium nanciſceretur, quemadmodum etiam nactum eſſe ſcimus. Fit enim fere, vt qui opibus & potentia præcellit, ad infirmi afflictiq. miſeriā ſub- D leuandam maxime inflectatur, ac ſpontaneæ beneuolentiæ affectu ad eum qui dignitate imminutus eſt, ſe adiungat.] hæc quidem Damaſus Petro præſtitit; ſed de his poſtea. Iſta itaque a Gregorio Nazianzeno ſummatim recenſita ſcias, paucisq. narrata: extat enim ipſius Petri Epiſcopi Alexandrini circularis epiſtola tunc ad omnes Chriſtianæ religionis toto Orbe diffuſas Eccleſias ſcripta; quā hic deſcribendam putamus, vt ſe habet apud Theodoretum[d], prætermiſſo eius exordio & alijs, a narratione ſic inchoantes:

d Theod. lib. 4. cap. 20.

EPISTOLA PETRI ALEXAN. EPISC. DE CLADE ALEXAND. ECCLESIAE.

Prouinciæ illius Præfectus Palladius, profeſſione Gentilis, & ſimulacris colendis ſemper deditus, quoniam ſæpe animo inſtituerat bellum contra Chriſtum gerere: tandem copijs, quas ſupra dixi, in vnum coactis, Eccleſiam non aliter quàm barbaros ſubiugare maturat. Tum vero, tum inquam, facinora longe improbiſſima ad- E miſſa fuere: quæ dum volebam ſolum commemorare, eorum memoria tantum mihi attulit doloris, vt immenſam vim lacrymarum profuderim. quæ ſane ægritudo me diu admodum oppreſſiſſet, niſi diuina quadam cogitatione eam lenire aggreſſus fuiſſem. Nam copiæ in eccleſiam Theonæ (ſic enim vocabatur) ingreſſæ, pro verbis grauibus & eccleſia dignis, ſimulacrorum laudes decantare; pro diuinarum litterarum lectione, plauſus indecoros edere, fractaſq. voces cum obſcœnitate fundere, & contumelias in Chriſti virgines iacere non ſunt veritæ: quas quidem contumelias lingua referre reformidat, quippe cum dictu turpes ſint: nam quiſnam bene ſanus, cum eas tantummodo audiret, non aures penitus obſtrueret, immo vero optaret ſe potius ſurdum eſſe, quàm vt tantam obſcœnitatem auribus perciperet? Sed vtinam verborum turpitudine contenti in ea re ſolum deliquiſſent, & non improbitate

A improbitate factorum verborum petulantiam longe ſuperaſſent. Nam conuicium, qualecumque illud ſit, eſt quidem tolerabile, præſertim his in quorum animis Chriſti prudentia & doctrina diuina habitat. At iſti vaſa iræ aperta ad interitum nati, qui ſtrepitum laſciuorum ſonorum, & velut ex aquæ ductu (vt ita dicam) erumpentem per nares effundebant: veſtes ſanctarum Chriſti virginum, quarum piæ vitæ cultus exemplar viuendi ſanctorum Angelorum expreſſit, dilacerare, eaſque nudas, vt in lucem editæ erant, per vrbem triumphi loco ducere, & pro ſua libidine petulanter & obſcœne irridere cœperunt.

Denique quæ perpetrata ſunt, tum crudelia erant, tum peregrina. Quòd ſi quis his rebus ad miſericordiam inductus, eos vel vi prohibere, vel hortando a talibus facinoribus diſſuadere conaretur, non ſine vulneribus diſceſſit. Verum, proh dolor, multæ B virgines per vim ſtupratæ, complures etiam fuſtibus in capite cæſæ mortuæ iacuerunt: quarum corpora tumulis mandandi, nulla omnino permiſſa poteſtas eſt; & propterea complura earum corpora, quæ ſunt ab illarum parentibus cum multo gemitu quæſita, nondum reperiuntur. Sed quid inter res magnas, eas quæ ſunt exigui momenti proſequor? Aut quid in his immoror, & non ad eas quæ propter acerbitatem me ad ſe rapiunt, propere ſermonem transfero? quarum, certo ſcio, vos magna capiet admiratio, & velut attoniti iuxta nobiſcum conſiſtetis, obſtupeſcentes admodum, quòd Dominus tanta clementia vſus ſit, & non funditus hanc vniuerſitatem deleuerit. Nam quæ neque facta ſunt, vti ſcriptum eſt, neque audita in diebus patrum noſtrorum, hæc impij in ipſo altari deſignarunt. Etenim velut in proſcenio, in quo turpis aliqua ageretur fabula, puerum maſculum, qui ſexum denegauerat virilem, & muliebrem ſibi effinxerat, C quiq. tum oculos habebat (vt ſcriptis proditum eſt, *nempe de Iezabel*) ſtibio oblitos, & vultum ſimulacrorum more fuco rubentem, habitu muliebri in ipſo ſancto altari, vbi pro Spiritus ſancti deſcenſu inuocari ſolet, corpore in orbem acto, & manibus huc illucque cum geſtis iactatis ſaltare compulerunt, atque in riſum immoderatum effuſi nefarias voces ore extulerunt.

IMMANIA IMPIORVM SCELERA.

Rurſus cum iſtud quoque ad rectum ordinem ſpectare, & præterita facinora decora potius quàm nefaria exiſtimarent: vnum ex ſuis turpitudine inſigniter nobilitatum, & vt pudore, ita veſtibus, ſicut natus erat, nudatum in ſummo eccleſiæ ſolio collocant, turpemque contra Chriſtum concionatorem appellant: Nam pro verbis diuinis turpitudinem, pro graui oratione petulantiam, pro pietate impietatem, pro continentia ſtuprum, adulterium, concubitum cum maſculis prædicauit: docuitque tum alia, D tum furtum, cibum & potionem vitæ hominum vtilia eſſe. Quæ cum ita ſe haberent, & ipſe de eccleſia deceſſiſſem: qui enim ibi manere poteram, vbi incurſiones a militibus factæ, vbi multitudo argento conducta ad ſeditionem, vbi nimia pecuniæ cupiditas, vbi turbæ Gentilium ampliſſimis promiſſis ad maleficia inuitatæ? Noſter ſcilicet ſucceſſor Lucius, qui partes lupi nequitia & improbe factis agere impenſe ſtudebat, quiq. Epiſcopatum non conſenſu Epiſcoporum Orthodoxorum in vnum conuenientium, non ſuffragijs vere clericorum, non poſtulatione populi, vti ſacri Eccleſiæ canones præſcribunt, ſed pecunia tamquam dignitatem quamdam (vt ita dicam) ſæcularem emerat, illo cum mandato aduenit. Iſtum autem comitati ſunt (ſolus enim in vrbem ingredi non poterat) non Epiſcopi vlli, non presbyteri, non diaconi, non populi multitudo, non monachi hymnos ex ſacris libris depromptos canentes, ſed Euzoius, qui E iampridem in ſancto & celebre Nicæno Concilio, cum diaconus eſſet in vrbe noſtra Alexandria, vna cum Ario abdicatus fuerat, nunc autem Præſul Eccleſiæ Antiochenæ, quam velut peſtis labefactat; & Magnus quidem Comes prouincialium largitionum cum ingenti militum manu, vir nullo non impietatis genere ſemper nobilitatus, qui Iuliani temporibus eccleſiam Berithi (ea autem eſt vrbs Phœniciæ perilluſtris) incenderat; ſed Iouiano piæ memoriæ Imperatore regnante, eamdem ſuis ipſius impenſis erat denuo ædificare coactus; parumq. aberat, quin ſecuri fuiſſet percuſſus, niſi multis pro eodem precantibus, veniam ab Imperatore impetrauiſſet.

MONSTROSA PRAESVMPTIO

PETRI FVGA, ET LVCII SVBIECTIO.

Itaque vos, qui incredibili pietatis ſtudio flagratis, quorum opem ad hæc ſcelera vindicanda imploro: hinc conſiderare debetis, quæ & quanta maleficia ab iſto, quem dixi, tyranno Lucio, qui in nos impetum fecit, contra Eccleſiam Dei deſignata ſint. Nam non a veſtra pietate ſolum, verum etiam ab Epiſcopis omnibus Orthodoxis ſæpe

LVCII EXCELLENS IMPIETAS.

numero abdicatus, ciuitatem ſibi iuſtis de cauſis admodum inſenſam occupauit. Quin A
etiam non modo, vti inſipiens ille blaſphemus in Pſalmis loquitur: Dixit inſipiens, non
eſt Deus, ſcilicet quòd Chriſtus non eſt vere Deus; ſed etiam vitæ inſtitutis & ipſe cor-
ruptus eſt, & alios corrumpit: inq. maledictis contra Saluatorem ab his qui creaturam
creatoris loco colunt, iactatis, plurimum delectatur. Et quid, quæſo, cauſæ eſt, cur cum
ſimili cum Gentilibus opinione imbutus ſit, non noua quadam & inaudita impu-
dentia ſceleratus Deum colere audeat? In cuius conſpectu Gentiles has laudes prædi-
carunt: Gratus eſt nobis tuus, o Epiſcope, aduentus, qui Filium Dei negas. Serapis te
amplectitur, hucque adduxit. Atque iſti quidem in eo excipiendo nomen ſimula-
cri ſui patrij recitarunt.

MAGNI PRAESIDIS CRVDELITAS.

Porro autem vix momentum temporis iam præterierat, cum Magnus, quem ſupra
nominaui, indiuiduus impietatis iſtius comes, ſatelles truculentus, ſatrapa crudeliſſi- B
mus, copijs commiſſis ſuæ curæ in vnum collectis, presbyteros & diaconos numero
decem & nouem, quorum nonnulli octogeſimum ætatis annum præterijſſent, com-
prehendit, & de illis velut in aliquo ſcelere, eoq. Romanorum legibus contrario de-
prehenſis, iudicium publicum exercere, & ignarus legum quæ ſunt pro Chriſtianæ
pietatis defenſione ſancitæ, eos compellere cœpit, vti auitam fidem ab Apoſtolis per
patrũ ſucceſsionem nobis traditam proderent. Affirmauitq. Valentem Auguſtum Im-
peratorum clementiſſimum hac re vehementer delectatum iri. Poſtremo cum maxima
contentione vocis hæc verba protulit: O miſeri, obſequimini, Arianæ opinioni aſſen-
tite. Nam diuinum numen, licet illa quam colitis religio vera ſit, ſi non veſtra ſponte,
ſed neceſſitate adducti ab ea diſcedatis, veniam vobis daturum eſt: etenim in his quæ
neceſſitate peccantur, relinquitur excuſationi locus: ſed cum ſua ſponte quiſquam de- C
liquerit, carere reprehenſione non poteſt. Quocirca his rationibus ante oculos mentis
poſitis, abiecta omni cunctatione, alacri animo noſtræ accedite ſententiæ; & dogmati
Ariano, quod iam Lucius (cum namque nominauit) palam prædicat, ſubſcribite: pro
certo perſuaſi, quòd ſi iſtius doctrinæ obtemperaueritis, ſitis pecuniam, opes, & hono-
res ab Imperatoribus conſecuturi: ſin autem reſtiteritis, tum carceres, tormenta, quæ-
ſtiones, flagella, & carnificinæ vobis ſubeundæ ſunt, tum pecunijs vna cum poſſeſſio-
nibus orbati eritis, tum denique eiecti e patria, ad loca moleſtiſſima incolenda con-
demnabimini.

LIBERA CONFESSIO CATHOLICORVM

Ad hunc modum igitur generoſus iſte dux, minis cum fraude temperatis, omnes a
pia doctrina & ſententia, partim cohortando, partim cogendo deducere ſtuduit. At
vero illi quoniam pietatis proditionem plus habere acerbitatis (vti re vera habet) quàm D
vllum cruciatus genus, exiſtimabant: demum neceſſitate compulſi, his verbis ei reſpon-
derunt, virtuteq. & virili animorum celſitate fraudem eius pariter & minas profli-
garunt: Deſine poſthac, deſine his vocibus nos perterrere: a verbis inanibus proferendis
tu te cohibe. Nam nos neque nouitium, neque recentem colimus Deum. Ac tametſi
tu velut fluctibus iactaris, ſpumam ore temere fundis, & tamquam ventus violen-
tus in nos cum impetu ruis: tamen nos ad extremum vſque ſpiritum ſumus doctrinæ
pietatis firme adhæſuri. Neque certe vmquàm ſenſimus, Deum potentiæ, ſapientiæ,
aut veritatis expertem eſſe: neque Patrem interdum exiſtere, interdum non exiſtere,
vti impia Arianorum opinio fert: neque Filium in tempore ortum, aut momentaneum
eſſe, opinati ſumus. Nam ſi Filius (ſicut Ariani ſomniant) creatura ſit, & non ſit Patri
conſubſtantialis: inde efficeretur vt Pater quoque non ſit: quippe ſi, vt illi ſentiunt, E
quodam tempore non extabat Filius, Pater etiam quodam tempore non fuit. Verum
ſi Pater ſemper exiſtit, Filio videlicet vero germine, & non ex ſeminis profluuio ena-
ſcentis exiſtente (Deus enim impatibilis) quid eſt cur non demens & inſanus exiſtime-
tur ille, qui Filium, per cuius gratiam factum eſt vt ſint omnia, quodam tempore non
fuiſſe ſentiat? Nam Patres noſtri per vniuerſum orbem terrarum diffuſi, ex quorum fi-
de iſti excidentes, merito ſane patre carere dicantur, Nicææ in vnum conuocati, peruer-
ſæ Arij opinioni, cuius patrocinium nouitius iſte ſuſcepit, anathema denunciarunt:
et Filium non ex alia eſſentia quàm Patris, quod tu nos iam dicere vrges, ſed ex ea-
dem ipſa conſtare aſſeruerunt. Quod quidem præclare & pia cogitatione complexi,
Filium & crebra vocum e ſacris litteris petitarum collocatione Patri conſubſtantialem
ingenue confeſsi ſunt.

Iraque

A Itaque cum hæc & alia ſimilia dixiſſent, ad multorum dierum ſpatium in carcerem eos concluſit Magnus, ratus ſe eo pacto illos a pia ſententia deducturum. Verum illi, non aliter quàm fortiſſimi in ſtadio athletæ, omni metu penitus depoſito, ſe rebus præclare a Patribus diuina mente & cogitatione geſtis quaſi perurgentes, multo excelſiores animos ad pietatem propagandam habuerunt, tormenta nihil aliud quàm virtutum gymnaſium arbitrari. Sic igitur cum decertarent, & ſpectaculum (vti ſcribit beatus Paulus) tum Angelis tum hominibus fierent: accurrit tota ciuitas, viſura Chriſti athletas, verbera Iudicis eos torquentis tolerantia vincentes, & contra impietatem per patientiam erigentes trophæa, & triumphos aduerſus Arianos agentes: quos quidem per minas & fraudem oppreſſos dirus iſte hoſtis libidini eorum qui impietatem contra Chriſtum exercebant, ſe dediturum cenſuit. Cum igitur tormen- CONFESSORES DETRVSI IN CARCEREM, CAESI, ET MISSI IN EXILIVM

B tis crudeliter eis infligendis fatigatus eſſet, populuſq. vniuerſus varijs querelæ generibus & multo luctu vteretur: truculentus ille Dux, qui omnem exuerat humanitatem, conſuetis ſuis copijs denuo ad ciendum tumultum collectis, Chriſti athletas ad iudicium, immo vero ad iniuſtam condemnationem vocat, eoſq. ad littus maris ſiſti iubet: in quo loco cum ſimulacrorum cultores, & Iudæi mercede conducti, more ſuo contra eos vociferarentur; & illi manifeſtæ inſanorum Arianorum impietati cedere nollent; ſententiam de illis, populo vniuerſo ante tribunal grauiter lamentante, pronunciat Magnus; vt Alexandria exacti, ad incolendam Heliopolim vrbem Phœniciæ tranſportarentur: in qua ſane vrbe ne vnus quidem habitabat, qui Chriſti nomen audire (omnes enim ſimulacra colebant) omnino ſuſtineret.

Itaque iuſſis illis actutum nauem conſcendere: ille ipſe in littore ſtans (nam in bal-

C neis publicis, quæ prope inde aberant, eos condemnauerat) enſem diſtrictum illis oſtendit, ratus quidem ſe terrorem iniecturum eis, qui ancipiti gladio ſpiritus infeſtos dæmones ſæpenumero vulneraſſent. Dat igitur mandatum, vt iam, eum neque commeatum vllum in nauem impoſuiſſent, neque quicquam omnino haberent, quo exilij moleſtias ſubleuarent, inde ſoluant. Quo quidem tempore ipſum mare (quod plane mirandum eſt & prope incredibile) vndis agitatum ſpumare cœpit, rei indignitatem, credo, ægre ferens, & penitus (vt ita dicam) recuſans eos viros excipere, ne eo pacto iniqui mandati exequendi particeps fieret: quippe his qui ignari erant, barbarã & immanẽ Iudicis voluntatem perſpicue patefecit: adeo vt vere dici poſſet, hac re cælum ipſum obſtupuiſſe.

Quin etiam tota ingemuit ciuitas, & adhuc lugere non deſinit. Nam pars alternis manuum ictibus pectora tundendo, ingentem ſtrepitum edere: pars manus ſimul & oculos LVCTVS ALEXANDRINORVM CATHOLICORVM.

D ad cælum tollere, quo Deum de vi ſibi illata teſtarentur, & ita fere loqui: Audi cælum, & auribus percipe terra, quàm iniqua atque adeo indigna edita ſint facinora. Denique omnia luctu redundare, planctus & eiulatus per vniuerſam vrbem peruadere, flumenq. tantum lacrymarum derepente manare, vti ipſum mare ſua inundatione obruere quodammodo videretur. Cum autem Dux iam ad littus aſtans imperaret remigibus, vt vela erigant: tum fiebat fletus promiſcuus virginum, feminarum, ſenum, & iuuenum, tum lamenta cum amaris lacrymis permixta, tum clamores ab omnibus tam ingentes editi, vt maris vndoſi murmur, quod tumidi fluctus mutuo colliſi excitare ſolent, propemodum obſcurarent. Vt primum vero athletæ Chriſti, quos diximus, appulere Heliopolim, vbi omnes erant ſuperſtitioni dediti, vbi inſtituta diaboli ad voluptatem explendam comparata, vbi horrenda ferarum latibula; nam montes vndique cælum pro-

E pter altitudinem pene attingentes vrbem illam obuallabant: omnes deinceps in media vrbe communiter, & ſinguli priuatim lamentari & lugubres voces fundere cœperunt. Dabatur mandatum a Palladio vrbis illius Præfecto, homine ſuperſtitioni deditiſſimo, vt omnino lacrymari deſinerent. Vnde multi qui plorabant, hiq. præ diuino zelo ſtrenui Eccleſiæ propugnatores arrepti, primum in cuſtodiam conijciebantur, deinde verberibus cæſi, lacerati, & tormentis affecti, ad metalla in Pheno & Proconneſo amandabantur; inter quos complures erant monachi ad numerum viginti trium, qui quo ſeueram diſciplinam excolerent, in ſolitudine habitarunt: quibuscum vna diaconus, qui litteras tum conſolationis tum communionis a Damaſo Epiſcopo Romano ad nos attulerat, manibus a tergo colligatis, a lictoribus palam tamquam maleficus inſigniter improbus trahebatur. CATHOLICI VETITI LVGERE.

Qui acerbioribus tormentis, quàm quiſquã homicida, excruciatus fuit; cuius ceruices

QVID IN DAMASI DIACONVM ARIANI.

lapidibus & plumbo crudeliter verberatæ erant. Poſtremo naue ad traijciendū conſcen- A
ſa, eodem modo cū eo atque cum ceteris actum eſt: nam omni ope ac ſubſidio deſtitu-
tus erat, & propterea ſigno ſanctæ Crucis frontem ſignauit: ſicq. metallis æneis in Phe-
no traditus eſt.] ita impie actum aduerſus diaconum a Damaſo Roma tunc miſſum
Alexandriam, Sed pergit: Porro autem cum Iudex tenera puerorum corpora tor-
queret, quidam eorum poſt cruciatus remanſere extincti & iure ſepulturæ defrauda-
ti: idq. cum parentes, fratres, cognati, & tota pene dixerim ciuitas poſtularet, vt
vnum hoc atque adeo vltimum vitæ ſolatium illis tribueretur. Sed o ſæuam iudi-
cantis, immo vero condemnantis crudelitatem! Nam qui pro pietate decertarint,

QVID ACTVM IN PVEROS ET PARENTES EORVM.

idem cum homicidis iudicium ſubeunt, corporaq. eorum manent inſepulta: et qui
pro fide ſtrenue dimicarint, beſtijs & volucribus obijciuntur ad vorandum: qui de-
nique patres cæſorum conſcientiæ cauſa commiſerati ſint, tamquam impij facino- B
ris auctores ſecuri feriuntur. Quæ Romanorum lex, quæ barbarorum ſententia iu-
dicauit in eos, qui patribus cæſorum condoluerunt? Vbinam tale ſcelus a quoquam
veterum fuit vmquam patratum? Olim Pharao iuſſerat Hebræorum maſculos tru-
cidari: verum inuidia & metu adductus hoc mandatum dedit: At quæ tum gere-
bantur, quanto ſunt his, quæ modo deſignata ſunt, mitiora? quanto optabiliora, ſi
in iniuria optio vlla ſit? quanto tolerabiliora, ſi ſcelus cum ſcelere (cum aliud ab alio
ſeiungi nequeat) velimus comparare? Sunt iſta quæ commemoro, incredibilia qui-
dem, immania, dira, crudelia & barbara, ſine miſericordia, amara; ſed tamen amen-
tes Ariani in illis inſolenter gloriati ſunt, atque adeo tripudiarunt.

Cum enim tota ciuitas in luctu & mærore eſſet (nulla enim domus erat, in qua,
vti in Exodo [a] ſcriptis proditum eſt, non iaceret mortuus) hi, quorum crudeles C
animi nullo modo exaturari poterant, non conquieuerunt, ſed ſcelus deintegro exer-
cere aggreſſi ſunt, Nam voluntatem ſuam, quæ ad deteriora inclinabat, patefacien-
tes, ſuæ maleuolentiæ virus in illius prouinciæ Epiſcopos effundere cœperunt. Si-
quidem opera Magni, quem diximus, Comitis largitionum, ſatellites ad iniuriam
ſatis inſtructi, nonnullos eorum in iudicium adducere: alijs, quo libitum erat modo
inſidias parare, eo conſilio, vti omnes vbique impietatis laqueis irretirent, nihil in-
tentatum relinquentes. Quin etiam omnia loca circuire, non aliter atque diabolus
ipſorum hæreſeos parens, quærentes quem deuorent. Atqui cum in eo quod conaban-
tur, ab omnibus ſe deſtitutos viderent; vndecim tamen Epiſcopos Ægypti, viros
qui ab ineunte ætate ad ſummam vſque ſenectutem ſolitudinem ſeueræ diſciplinæ
cauſa incoluerant, qui ſanctam ac ſinceram fidem audacter & libere prædicarant, qui D
pietatis dogmata vna cum lacte nutricis ſuxerant, qui victoriam contra dæmones re-
portarant, qui virtute aduerſarium repreſſerant, qui Arianam hæreſim ſuis (vt aiunt)
coloribus depinxerant, Magno illo, quem ſupra nominauimus, velut inſtrumento
crudelitatis vſi, in exilium eiecerunt: oppidumq. nomine Diocæſareā, a Iudæis, qui Do-
minū interfecerant, inhabitatū, incolere compulerunt. Et tamen non aliter quàm orcus,
morte fratrum minime ſatiati, vbique terrarum velut amentes ac ſtupidi, ſuæ crudeli-
tatis monumenta relinquere non verentur, atque adeo maleficijs ſe nobilitare ſtudent.

a Exod. 12.

EPISCOPI IN EXILIVM ACTI DIOCÆSAREAM IN PALÆSTINA.

Ecce enim rurſus Eccleſiæ Catholicæ clericos, qui Antiochiæ commorabantur,
quiq. cum quibuſdam monaſticæ vitæ ſpectatis, tragica eorum ſcelera teſtata apud
omnes relinquere conſtituerant, iſti vocibus maledicis contra eos in auribus Impe-
ratoris infuſis, Neocæſaream vrbem Ponti relegandos curauerunt: qui quidem pro- E
pter locorum aſperitatem vita quoque breui expoliati ſunt,] hucuſque ex epiſtola
Petri narratio apud Theodoretum, qui mox ſubdit: Tales quidem tempora illa
tulere tragœdias: quæ tametſi ſilentio & obliuione obruendæ ſunt, tamen litterarum
monumentis produntur ad eos coarguendos, qui linguis petulantibus Dominum
ſunt inſectati: qui quidem morbo blaſphemiæ infecti, non modo in totius vniuerſita-
tis Dominum & moderatorem Deum conuicia iacere, verum etiam contra pios eius
famulos bellum exitiale ſuſcipere non dubitarunt,] hæc ipſe. Meminit quoque eiuſ-
dem diræ perſecutionis ſanctus Epiphanius [b], qui & præter alia ſupplicia Catholicis
Ægyptijs irrogata, nonnullos ex illis tradit fuiſſe damnatos ad beſtias. Sed & Caſ-
ſianus de ſanctis monachis tum ſub Lucio in Pontum & in Armeniam relegatis hac
meminit occaſione [c]: Temporibus ſiquidem Lucij, qui Arianæ perfidiæ Epiſcopus
fuit

ANTIOCHENOS PERTIGIT PERSECVTIO.

b Epiph. hæreſ. 68.

c Caſſian. collat. 8. c. 7.

A fuit ſub Valentis Imperio, dum diaconiam noſtris fratribus deferremus, his videlicet qui de Ægypto & Thebaide fuerant ob Catholicæ fidei perſeuerantiam metallis Ponti atque Armeniæ relegati, licet cœnobiorum diſciplinam in quibuſdam ciuitatibus rariſsimam viderimus, anachoretarum tamen apud illos ne ipſum quidem nomen auditum fuiſſe comperimus.] hæc per Abbatem Piammonem Caſſianus; in quem potius quàm in illum ad eius libitũ interloquentem reijcienda culpa eſt, ſi de Ponto, quod ait, & Armenia, mendacij arguatur ex ijs quæ ſuperius recitata ſunt ex Gregorio Nazianzeno atque Baſilio, de Ponticis eremis abundantibus anachoretis.

Quod autem ad Ægypti monachos ſpectat diriſſime a Lucio exagitatos: Ruffinus, qui cum Melania in Ægypto agebat, hæc de illis ſcriptorum monumentis poſteris legenda tradidit [a]: Inde poſt fugas ciuium & exilia, poſt cædes & tormenta, flam- PERSECVTIO ARIANORVM ADVERSVS AEGYPTI MONACHOS.
B maſq. quibus innumeros confecerat, ad monaſteria furoris ſui arma conuertit, vaſtat eremum, & bella quieſcentibus indicit. Tria millia ſimul, aut eo amplius viros per totam eremum ſecreta & ſolitaria habitatione diſperſos oppugnare pariter aggreditur: mittit armatam equitum & peditum manum: Tribunos, præpoſitos, & bellorum duces, tamquam aduerſus barbaros pugnaturus, eligit. Qui cum veniſſent, nouam belli ſpeciem vident, hoſtes ſuos gladio obiectare ceruices, & nihil aliud dicere, niſi: Amice ad quid veniſti? Per id tempus patres monachorum, vitæ & antiquitatis merito, Macarius, Iſidorus, aliuſq. Macarius, atque Heraclides & Pambus Antonij diſcipuli per Ægyptum, & maxime in Nitriæ deſerti partibus habebantur viri qui conſortium vitæ & actuum non cũ ceteris mortalibus, ſed cum ſupernis Angelis habere credebantur. Quæ præſens vidi, loquor; & eorum geſta refero, quotum in paſſionibus ſocius eſſe prome-
C rui.] et in epiſtola ad Anaſtaſium Romanum Pontificem hæc item ſe paſſum eſſe gloriatur, cũ ait: Quamuis igitur fides noſtra perſecutionis hæreticorũ tempore, cũ in ſancta Alexandrina Eccleſia degeremus, in carceribus & in exilijs, quæ pro fide inferebantur, probata ſit: tamen & nunc ſi quis eſt qui vel tentare fidem noſtram cupiat, ſciat, &c.]

At hæc de ſe ſumma iactantia ab ipſo Ruffino eſſe commenta, exclamat ſanctus Hieronymus, cum his recitatis ipſius verbis, ſic ſubdit [b]: Miror quòd non adiecerit: Vinctus Ieſu Chriſti & liberatus ſum de ore leonis [c], & Alexandriæ ad beſtias pugnaui, & curſum conſummaui, fidem ſeruaui: ſupereſt mihi corona iuſtitiæ. Quæ, malum, exilia, quos iſte carceres nominat? Pudet me apertiſſimi mendacij: quaſi carceres & exilia abſque Iudicum ſententijs irrogentur. Volo tamen ipſos ſcire carceres, & quarum prouinciarum ſe dicat exilia ſuſtinuiſſe. Et vtique habet copiam de multis carceribus
D & infinitis exilijs vnum aliquod nominandi. Prodat nobis confeſſionis ſuæ Acta, quæ hucuſque neſciuimus; vt inter alios Alexandriæ martyres huius quoque geſta recitemus; & contra latratores ſuos poſſit dicere [d]: De cetero nemo mihi moleſtus ſit; ego enim ſtigmata Domini noſtri Ieſu Chriſti in corpore meo porto.] hæc Hieronymus.

Certe quidẽ Melania clariſſima femina, Conſulis Marcellini neptis, antiqua nobilitate & filij Præfecturæ Vrbanæ magiſtratu toto Romano orbi notiſſima, apud quã primum locum Ruffinus obtinebat, omnium Præfectorum, quocumque pergeret, frequentabatur obſequijs: tantumq. abfuit, vt vel ipſi vel alicui ex eius familia irrogata exilia fuerint, quod Ruffinus iactat, vt etiam qui perſecutionem fidei cauſa paterentur, ad ipſam tamquam ad aſylum confugerent, ab eademq. pariter in tuto collocarentur, atque
E etiam alerentur; vt quæ de ea proxime dicturi ſumus, cum ipſa proceſsit ad Iudicem, fidem certam faciunt. At cur Ruffinus, ſicut aliorum, non etiam ſuam recenſuit confeſſionem exemplo Pauli Apoſtoli? quòd præſertim ſciret, rem tantam haud ab aduerſarijs facile ratam fore habendam abſque aliqua certiori probationis fide, cum alioqui aliorum confeſſiones adeo exacte deſcribat? Si qua tamen tunc Alexandriæ contigit Ruffini confeſsio; ea tantum fuiſſe exiſtimatur, cum prouocata Melania ad iudicium, quòd faueret Orthodoxis, ipſe putetur eam comitatus eſſe; ſed dimiſſa illa quantocyus, vtique & qui cum ea erant rediere domum. Sed de his ſatis.

Pergens Ruffinus recenſere res tunc geſtas a Nitriæ monachis, hæc ſubdit: Hi ducebant exercitum Domini non mortalibus telis, ſed fide religionis armatũ, exercitũ moriendo vincentem, & qui ſanguinis ſui profuſione victor Chriſtum ſequeretur ad cælum, Quiq. dum in tabernaculis poſiti & orantes expectarent interfectores ſuos: delatus eſt ad

[a] Ruffin. lib. 2. c. 3. & 4.
[b] Hier. Apolog. lib. 2.
[c] 2. Timot. 4.
[d] Galat. 6.

RVFFINVS IACTANTER CONFESSIONEM OSTENTAT.

MIRACVLIS PROBATA FIDES CATHOLICA.

eſt ad eos homo olim membris omnibus & præcipue pedibus aridus: ſed cum ab eis in nomine Domini oleo fuiſſet perunctus, ſtatim confirmatæ ſunt plantæ eius. Et dicentibus eis: In nomine Ieſu Chriſti, quem Lucius perſequitur, ſurge & ſta in pedibus tuis, & redi ad domum tuam: continuo exurgens & exiliens, benedicebat Deum, oſtendens quia vere erat in eis Deus. Ante aliquantulum vero temporis cæcus quidam rogabat deduci ſe ad cellulam Macarij, quæ erat in deſerto, itinere trium dierum: quo poſtquam cæcus multo ductantium labore peruenit, Macarium non reperit domi: et contriſtatus valde, nullatenus mitigare mæſtitiam poterat, ſanitatis ſolatio carens. Tum vero feruore fidei concaleſcens: Deprecor (inquit ad eos qui deduxerant) applicate me ad illam partem parietis, vbi cubare ſenior ſolet. Et cum fuiſſet admotus, parum luti aridi, vnde paries oblitus videbatur, aſſumens, palmæ ſuæ ſuperpoſuit. Rogat etiam, vt aquam de puteo, ex quo bibere ſolebat, haurirent; qua reſoluens glebulam, eodemq. luto oculos ſuos ſuperungens, & lauans de aqua, quæ hauſta fuerat, repente recepit viſum, ita vt nullo indigens adminiculo rediret ad ſua. Sed ne ſecundum leproſos illos ageret, quos a ſe curatos in Euangelijs ingratos Dominus notat; cum omni domo ſua regreſſus, & Deo gratias referens, rem vt geſta fuerat indicauit.] Subdit poſt hæc Ruffinus de eodem Macario, qui leunculos cæcitate curauit, proq. gratiarum actione a leena pelle ouina donatus eſt, at hæc contigiſſe diximus viuente adhuc Magno Athanaſio, ſubiungit vero Ruffinus; A B

MONACHI RELEGANTVR IN INSVLAM.

Sed in his omnibus Lucius non erubuit, nec aliquid reuerentiæ virtutum mirabilibus detulit: quinimmo iubet, Patres ipſos ablatos a grege ſuo, immo clam raptos, in inſulam quamdam Ægypti paludium deportari, in qua compererat neminem prorſus eſſe Chriſtianum, quo per hoc vel abſque ſolarijs, vel abſque conſuetis actibus viuerent. Senes igitur cum duobus ſolis pediſſequis noctu ad inſulam deducuntur, in qua erat templum quoddam ſumma veneratione a loci incolis obſeruatum. Cumq. primum nauicula ſenum oram ſoli illius contigiſſet: ecce ſubito ſacerdotis templi illius virgo filia correpta ſpiritu cum ingenti vociferatione & clamoribus vſque ad cælum datis, agi per medios populos cœpit; & crebros ducens rotatus, ſtridens, huc atque illuc rabida ora vibrare. Cumq. ad ſpectaculum tam ingentis monſtri, maxime quòd eſſet ſacerdotis filia, qui in honore præcipuo apud illos erat, populi conueniſſent: per auras eam raptam ſequentes, perueniunt vſque ad naiuculam ſenum. Ibi vero proiecta eorum pedibus & C

POPVLI AD FIDEM CONVERSI PER MONACHOS EXVLES.

proſtrata, clamare cœpit: Quid veniſtis huc, o ſerui Dei ſummi, antiquis nos & veternoſis euoluere domicilijs? In hoc loco depulſi, vndique latebamus: quo modo vos nequaquam latere potuimus? Cedimus antiquis ſedibus: populos veſtros, terraſq. recipite. Cum hæc diceret, increpitus ab eis erroris ſpiritus effugatur: et puella ſana vna cum parentibus ſuis iacebat ad pedes noſtri temporis Apoſtolorum. Qui talibus exordijs prædicantes eis fidem Domini noſtri Ieſu Chriſti, in tantam conuerſionem repente eos perduxerunt, vt ſtatim manibus ſuis antiquiſſimum templum & in ſumma veneratione habitũ deſtruerent, & eccleſiam confeſtim ædificarent. Nec ad deliberandum ſpatio temporis eguerunt, quibus fidem rerum fecerant non verba, ſed virtus. Sed hoc cum fuiſſet Alexandriæ nunciatum: veritus Lucius, ne forte etiam ſuorum in eum odia iuſta conſurgerent, qui aperte iam bellum non hominibus, ſed Deo indiceret; occulte eos reuocari, & in eremum remitti iubet.] hactenus de his aduerſus ſanctos monachos geſtis Ruffinus præſens omnium teſtis, in Ægypto tum (vt dictum eſt) cum Melania agens. D E

AVCTORIS DIGNA CONSIDERATIO.

Vides, lector, bella Domini, & conſidera: ſtare pro Arianis Præfectos, Prætores, ſatellites, apparitores, truculentoſq. carnifices, æſtuare de Catholicis carceres, exeri gladios, parari ſecures, incendi ignes, ſolui virgarum faſces, beſtias introduci, armari Iudæos ſimulq. Gentiles cum Arianis, ſcribi ſententias, proſcribi Catholicos, repleri metalla pijs, exulibus & extorribus exundare prouincias, cædibus demetiri ciuitatem, ſanctorũ carnibus paſci volucres atque canes: contra vero intuere, ſtare pro pijs Deum, ac ſuam præſentiam euidentiſſimis reddere certam miraculis, cogereq. impiorum omnium ductores dæmones ſuam ipſorum fateri imbecillitatem, victos recedere, ſedibus abſcedere diutius occupatis: vt occinere illud libere liceat [a]: Nobiſcum Deus] atque illud maiori fiducia prædicare: Plures [b] pro nobis, quã contra nos.] Sunt hæc adeo perſpicua, omniq. fide digniſſima, & quauis exiſtimatione maiora, vt neminem putem ita impium, men-

a Iſai. 7.
b 4. Reg. 6.

teq.

A teq. alienatum,ſuiq. oblitum,qui iſta conſiderans, non potius ſtans medius eligat in caſtris ſanctorum mereri,quàm a Lucij partibus ſtare: cui militare ſcias non Arianos tantum,ſed omnes hæreticos, qui quacumque occaſione a fide Catholica defecerunt: ſub qua quidem non illos tantum agere, certum eſt, quos diximus ſanctiſsimos anachoretas, ſed pios omnes hæreſum aduerſarios, eamdem in hanc diem fidem Catholicam profitentes, quam Athanaſius, Antonius, ipſorumq. alumni magna conſtantia ſectabantur; eamq. a maioribus acceptam, ad poſteros propagatam, atque ab ipſo virtutum Domino tot ſignis euidentioribus confirmatam retinentes; quamq. ipſa præſens quoque Eccleſia retinet atque docet, firme cuſtodientes.

Sed quod ad eamdem perſecutionem ſpectat, Socrates[a] addit acceſſiſſe ad ſæuitiam Præſidum Valentis Imperatoris iuſſionem: Nam,inquit,ex edicto Imperatoris manda- VALENTIS IMP. EDICTVM
B tum eſt, vt omnes qui fidem Conſubſtantialis tenebanr, non Alexandria ſolum, ſed ex vniuerſa etiam Ægypto penitus expellerentur. Quin etiam Præfecto imperatum, vt cum ingentibus copijs omnes vbique perſequeretur, quos Lucius indicaret.] hæc ipſe: eademq. a Ruffino ſunt recitata. Itemq. Sozomenus[b], necnon Theodoretus[c] fideles teſtes ſunt miraculorum in confutationem hæreticæ impietatis tunc editorum. Sed & quod ſilentio Ruffinus præterijt dignũ memoria tunc officium exhibitum a Melania nobiliſſima Romana femina, his ex Paulino iungamus: ſcribens enim ad Seuerum inter alia digna præconia Chriſtianæ feminæ Conſularis hæc habet[d]:

a Socrat. lib. 4. cap. 17. 19.
b Sozom. lib. 6. cap. 22.
c Theod. lib. 4. cap. 19.
d Paulin. epiſt. 10.

Tempore illo Valentis, quando Eccleſiam Dei viui furor Arianorum, Rege ipſo impietatis ſatellite, perſequebatur: hæc erat princeps & particeps cunctis pro fide inſtantibus: hæc fugatos recipiebat, aut apprehenſos comitabatur. Sed cum eos recepiſ- MELANIA OCCVLTAT ET PASCIT MONACHOS.
C ſet in latebram, qui propter inſignem fidem & maiore hæreticorum odio infeſtabantur, & occultantium tangebantur inuidia: graui tunc ſeditione diabolicis facibus inflammata, quaſi contra legem publicam contumax, protrahi ac pati iuſſa eſt quæ illos manebant, niſi prodere maluiſſet. Proceſſit impauide, cupida paſſionis, & iniuria publicationis exultans, quamuis non expectaſſet trahi, tracturos anteuolans ad Iudicem: qui confuſus veneratione præſentis, non executus eſt infidelitatis iram, dum fidei miratur audaciam. Eadem tempeſtate per triduum quinque millia monachorum latentium panibus ſuis pauit: vt per eius manum iterum Dominus[e] Ieſus priſtinum numerum in deſerto paſceret, tanto quidem nunc impenſiore clementia, quanto minori licentia ſouebantur occulti, quàm illi quondam, qui ad Dominum voluntarie in libertate & pace conuenerant. Sed hæc nec timida deprehendi, interdictum MELANIAE CONSTANTIA
D ſecura præbebat officium: nec volens gloria operationis agnoſci, tamen operis magnitudine prodebatur, totidem apud homines teſtimonijs glorioſa, quot paſtis, Deo conſcio.] hæc Paulinus, mirifica prædicatione tã egregia facta celebrans: quæ ſane geſta eſſe in Ægypto, non autem in Palæſtina, illud perſuadet, quòd nullibi tam ingens numerus monachorum ſimul collectorum niſi in Ægypto fuerit reperiri. Manſiſſe quidem ipſam Melaniam in Ægypto menſibus octo, Palladius[f] docet. Porro ab his diuerſa eſſe noſcuntur, quæ de eiuſdem Melaniæ officijs, quibus proſecuta eſt in Palæſtina relegatos confeſſores, idem Palladius rradit, quæ paulo poſt narraturi ſumus.

e Matth. 14. Marc. 6. Luc. 9.
f Pallad. in Lauſiac. c. 88.

Vt autẽ tam ingenti opere, in occultandis atque paſcendis monachis quinque millibus in deſerto, veluti contumelijs prouocatus Præfectus, libens eius reſponſionibus ceſſerit; ſumma feminæ claritudo, quæ apud hoſtes quoque reuerentiam ſibi conciliabat,
E in cauſa fuit. Erat quidem Melaniæ nomen (vt dictum eſt) non Romæ tantum, ſed vbique locorum Romani Imperij cognitum, atque honore habitũ tum nobilitate generis, tum egregiæ pietatis præſtantia: de qua hæc idem qui ſupra Paulinus[g]: Mulier celſiore gradu ad humilitatis cultum ob amorem Chriſti deiecta ſublimiter, vt viros deſides in infirmo ſexu fortis argueret, arrogantes in ſexu vtroque perſonas, paupertata diues, & nobilis humiliata confunderet. Igitur Marcellino Conſule auo, de ambitu generis & opũ luxu in teneris adhuc annis nuptias paſſa, & breui mater, ſed infelicitate mortalium non longum potita eſt, ne diu terrena diligeret. Nam præter alias orbitates, quas irrito in fœtibus abortiuis labore, adhuc marito participe defleuit: ita creuit ærumnis, vt duos filios & maritum intra anni tempus amitteret, vnico tantum ſibi paruulo ad memoriam potius, quàm ad compenſationem affectuum derelicto.] hæc & alia de ipſa Paulinus: ſed quòd eam dicat habuiſſe Marcellinum auum Conſulem, MELANIAE GENVS.

g Paulin. epiſt. 10.

A His de Didymo Alexandrino narratis, iã Melaniæ veſtigia aſſectemur: Quæ hoc eodem anno, quo ex Petri Alexandrini litteris vidimus Ægypti Epiſcopos & monachos relegatos eſſe Diocæſaream oppidum in Palæſtina ſitū, illis miniſtratura, magno fidei ardore ſuccenſa, Hieroſolymam profecta eſt. Quid vero ipſa ibi egerit, Palladius docet his verbis[a]: Poſt hæc autem, cum Alexandriæ Præfectus Auguſtalis Iſidorum, Pithymum *, Adelphium, Paphnutium, Pambonem, inter quos etiam ſenem Ammonium vnam habentem auriculam, & duodecim Epiſcopos, presbyteroſq. & alios quoſdam vſque ad centum duodecim numero circa Palæſtinæ Diocæſaream damnaſſet exilio: iſtos hæc beatiſsima omnes ſecuta eſt, & proprijs facultatibus eis miniſterium ſuum præbuit. Cumq. ab illis qui in memoratorum cuſtodia erant, prohiberetur hæc facere (ſicut mihi & ipſi ſæpe referebant, nam & ego ſanctum Pithymum & Iſidorum & B Pahnutium vidi) benedicta tunc illa, ſumpta veſte ſeruili circa veſpertinas horas, omnia eis vitæ neceſſaria afferebat.

a Pallad. Lauſiac. cap. 83.
* Euthymium
MELANIAE PROFECTIO IN PALAESTINAM.

Quo cognito Palæſtinæ prouinciæ Conſularis, credens quòd ſinus ſuos poſſet ſumo quodam atque terrore ex pecunia eius implere: iuſſit eam (ignota enim ipſi erat) corripi, & in carcerem trudi. Ex quo loco tunc ei per internuncios quoſdam ſancta illa mandauit: Ego, inquit, illius filia, & illius coniux fui, ancilla vero nunc Chriſti ſum: ne ergo me ob vilitatem præſentis habitus contemnendam putaueris; quia facile extollere, ſi velim, me poſſum: nec terrere igitur me in aliquo vales, neque quicquam mihi de meis rebus auferre. Atque ideo ne fortaſſis ignorans periculum aliquod aut crimen incurras: idcirco iſta tibi mandaui; quaſi quæ diceret, interdum enim neceſſe eſt aduerſus imprudentes hæc agi, & veluti accipitre vel cane contra eos arrogantia vti, C quæ congruo tempore ſuperbos comprehenſura imitatur. Talibus ergo verbis mox ipſe territus Iudex excuſauit eidem factum ſuum; & ita eam, vt meruerat, honorauit; & iuſſit, vt ad illos viros, quoties vellet, accederet.] hactenus de illius miniſterio exhibito confeſſoribus.

PRAEFECTVS PALAESTINAE QVID IN MELANIAM.

De commoratione vero eius Hieroſolymis ſic mox ſubdit: Hæc autem, reuocatis ab exilio memoratis viris, monaſterium apud Hieroſolymam ſibi fecit, in quo viginti & ſeptem annorum tempus impleuit, quinquaginta ſecum ſorores virgines habens. Erat etiam cum ea Ruffinus quidam nomine, Italus, ciuis ex Aquileienſi oppido, vir nobilium & in propoſito ſingulari ſatis fortium morum, qui ad presbyteratum poſtea meruit peruenire: quo nullus manſuetior, fortior, & placidior, tamquã omnia ſciens, in ſexu virili potuit inueniri.] hæc quidem de Ruffino Palladius, de Origenis ſectatore D Origeniſta, Hieronymo eam ob cauſam perinſenſus: vt non mireris, ſi qui Ruffinum immenſis laudibus ornat, Hieronymum eodem in commentario contumelijs laceret. Sed de Palladio ſuo loco plura inferius; qui de inſtituto Melaniæ atque Ruffini toto illo temporis ſpatio, quo vixerunt Hieroſolymis, iſta ſubdit:

QVAE EGERIT MELANIA HIEROSOLYMIS.

Iſti igitur in viginti & ſeptem annis omnes apud Hieroſolymam ſanctos, atque peregrinos Epiſcopos & monachos, virgineſq. (hoc enim vouerant Deo) ſuſcipere proprijs ſumptibus ac fouere conſueuerunt, omneſq. ad ſe venientes meliores tantarum ac talium rerum contemplatione fecerunt. Illos enim quadringentos numero monachos, qui propter Paulinum, *Antiochenum Epiſcopum ſcilicet*, ſe ab Eccleſia ſeparabant, ſanctæ rurſus Eccleſiæ reddiderunt. Omnes etiam præter hos peruerſæ ſectæ homines & contra Spiritumſanctum ſacrilego ore certantes, ad Eccleſiam noſtram, vera E ſuadendo, ac iugiter cunctos docendo, reuocauerunt, honorantes quidem ac ſæpe paſcentes eiuſdem loci clericos; et hæc pariter facientes, vitam ſuam pio ſtudio finierunt, nulli quidem ex ſe vel leuem dantes ſcandali ſuſpicionem, totum vero orbem terrarum ſpirituali ædificatione pleniſſimum relinquentes.] hactenus Palladius. Sed iam his de peregrinatione Melaniæ recenſitis, ad cladem Alexandrinæ Eccleſiæ proſequendam reuocemus iamdiu intermiſſam orationem.

OPERA MELANIAE ATQVE RVFFINI.

Cum autem tantæ cladis Eccleſiæ Alexandrinæ illatæ fama præ ſui immanitate toto Chriſtiano orbe diffuſa eſſet; S. Baſilius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ, ea accepta, eiuſmodi ad Alexandrinos conſolatorias litteras dedit[b]:

S. BASILII LITTERAE AD ALEXANDRINOS.
b Baſil. epiſt. 71.

De perſecutionibus apud Alexandriã & reliquam Ægyptum iamdudū ad nos fama peruenit; animoſq. noſtros, vt par erat, affecit. Expendimus enim aſtutiã belli diabolici: quomodo is, vbi Eccleſiam ex perſecutione ab inimicis illata multiplicari, magiſq. florere

rere vidit, inſidias ſuas mutauerit: vt iam nos non ex aperto oppugnet, ſed occultas inſi- A
dias ſtruat, conſilium ſuũ per nomen Chriſtianũ, quod hæretici prætexunt, obtegens:
vt & eadem cum patribus noſtris patiamur, & tamen haud videamur pro Chriſto pati,
propterea quòd & ipſi perſecutores noſtri Chriſtianorum nomine c[?]ſentur. Iſta con-
ſiderantes, plurimum temporis ex ijs quæ apud vos geſta nunciata fuerant, animos
noſtros ſtupore repleuerunt & perculerunt. Re vera namque inſonuerunt vtræque
noſtræ aures, vbi cognouimus impudentem & humano generi inimicam hæreſin eo-
rum qui vos perſecuti ſunt: quo modo nec aliquam reueriti ſunt ætatem, nec moleſtias
caniciei, nec plebis dilectionem, ſed corpora verberarunt & dehoneſtarunt, inq.
exilia eiecerunt, ac bona diripuerunt, quæcumque accipere potuerunt, neque huma-
nam veriti condemnationem, neque terribilem iuſti Iudicis retributionem præuiden-
tes. iſta nos ſtupefecerunt, & ipſo prope ſenſu deſtituerunt. B

Ex dira perſecutione quid in mentem Baſilii venerit.

Acceſſit autem ad haſce animi mei diſceptationes & iſta cogitatio: An Eccleſias
ſuas prorſus reliquit Dominus? An nouiſſima hora eſt, & hoc pacto initium ſumit de-
fectio, vt iam deinceps reueletur iniquus ille filius perditionis, qui aduerſatur, & extol-
litur ſuper id omne quod dicitur Deus, aut numen? Attamen ſiue temporaria eſt iſta
tentatio, ferte eam vt boni Chriſti athletæ: ſiue omnimodo res noſtræ traditæ ſunt cor-
ruptioni; ne ſocordes ſimus ad ea quæ accidunt, ſed reuelationem e cælis & apparitio-
nem magni Dei & Saluatoris noſtri Ieſu Chriſti expectemus. Si namque vniuerſa crea-
tura ſoluetur, & tranſmutabitur figura huius mundi: quid fuerit inſolentiæ, ſi & nos qui
creaturæ portio quædam ſumus, communes afflictiones tulerimus, tribulationibusq.
traditi fuerimus, quas pro menſura potentiæ ſuæ ſuper nos iuſtus inducit Iudex, qui
nos tentari non ſinet ſupra quàm ferre poterimus, ſed & cum tentatione exitum dabit, C
vt ferre poſſimus?

Baſilii exhortatio ad Alexandrinos.

Expectant vos, fratres, martyrum coronæ: parati ſunt confeſſorum chori, vt manus
vobis porrigant, inq. numerum ſuum vos recipiant. Memores eſtote veterum ſan-
ctorum, quàm nemo ſit illorũ delicijs & aſſentationibus patientiæ coronis dignus effe-
ctus, ſed omnes per magnas tribulationes ingreſſi, experimentũ ſui dederint. Alij enim
illuſionibus & flagellis probati ſunt, alij tentati ſunt, ſecti ſunt, occiſione gladij mortui
ſunt. Hæc ſunt vnde decorantur ſancti. Beatus eſt qui dignus habetur vt pro Chriſto pa-
tiatur: beatior is eſt, qui abundantiores afflictiones tulit: afflictiones enim huius tem-
poris non ſunt condignæ ad futurã gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Quòd ſi ipſe ad
vos venire potuiſſem, congreſſu veſtro nihil fuiſſet carius, vt & athletas Chriſti viderẽ
& complecterer, & precum donorumq. ſpiritalium, quæ vobis data ſunt, conſortio D
potirer. Quoniam vero corpus habeo diuturno morbo confectum, ita vt ne lecto qui-
dem deſcendere queam; & multi ſunt qui inſtar luporum rapacium nobis inſidiantur,
occaſionem venantes, an aliquo pacto ouiculas Chriſti aliquando rapere poſſint: ne-
ceſſario per litteras inuiſere vos inſtitui, obſecrans cum primis quidem, vt continue
pro nobis precemini, quo reliquos dies aut etiam horas Domino ſecundum Euange-
lium regni ſeruire merear: deinde vero, vt & imperitiæ meæ & litterarum tarditati
ignoſcatis. Nam ægre nobis eius hominis copia facta eſt, qui deſiderio noſtro ſer-
uire queat: dico autem de Eugenio monacho filio noſtro, per quem vos obſecro, vt
pro nobis & vniuerſa Eccleſia oretis, deq. rebus veſtris reſcribatis, vt cognitis illis
alacriores reddamur.] hactenus Baſilius ad Alexandrinos.

Imperatoris Rom. apoſtaſia, et Sarracenorum Reginae confeſſio.

At quid interea magna admiratione dignum accidit? Dum negat Romanus Impe- E
rator fidem Catholicam, & confitentes illam ignominijs afficit, direq. perſequitur:
profitetur eam ac prædicat Regina Sarracenorum; quosq. ille ſpernit, hæc honorat;
ille fugat, hæc reuocat; pellit ille Epiſcopos, pulſos ipſa petit: atque adeo vbi crudelis &
ignominioſa Alexãdriæ viguit perſecutio, Catholicus ibi Dei nutu honore habetur Epi-
ſcopus, atque magno exemplo fides Catholica prædicatur, & Arianus ipſe reſpuitur An-
tiſtes. Sed quonam modo tantum prodigium factum ſit, aggredimur enarrare. Iecerat
iam ante fundamenta fidei apud Sarracenos S. Hilarion Abbas, qui (vt teſtatur S. Hie-
ronymus [a]) multos Sarracenorum arreptos a dæmone frequenter liberauit, cultuiq. Ve-
neris addictæ gentis illius ſacerdotẽ conuertit ad fidem: qui quidẽ nec ipſum Hilario-
nem abire paſſi ſunt ante, quàm futuræ Eccleſiæ lineã mitteret. Qui ergo adeo magna
ab Hilarione ſunt conſecuti, eo defuncto, illi parem quæſierunt dari ſibi hominem Epi-
ſcopum

a Hieron. in vita S. Hilarion.

A ſcopum Orthodoxum. At quomodo res ſe habuerit, Ruffinum audiamus auctorem: Dum, inquit[a], Lucius omni arrogantia atque ſæuitia ageret, Mauuia Sarracenorum gentis Regina vehementi bello Palæſtini & Arabici limitis oppida atque vrbes quatere, vicinaſq. ſimul vaſtare prouincias cœpit. cumq. frequentibus bellis Romanum atteriuiſſet exercitum,& plurimis peremptis reliquos vertiſſet in fugam: orata pacem non aliter ſe amplexuram promittit, niſi Moyſes quidam nomine, monachus, gentis ſuæ ordinaretur Epiſcopus; qui in eremo partibus ſuis propinqua vitam ſolitariam ducens, merito & virtutibus, ac ſignis quæ faciebat Deus per illum, magnifice innotuerat.

Petitio eius Principi indicata Romano, ſine vlla dilatione iubetur impleri a ducibus noſtris, qui ibi infeliciter pugnauerant. Captus Moyſes ad ſacerdotium ſuſcipiendum Alexandriam ex more deducitur. Adeſt Lucius, cui ordinandi ferebatur officium. B Quo viſo, Moyſes præſentibus ducibus,qui perurgebant, & populis ait: Ego quidem me non eſſe dignum tanto ſacerdotio iudico: verumtamen ſi aliqua in me Iicet indigno diuina diſpenſatio putatur explenda: Deum noſtrum cæli ac terræ dominum teſtor, quòd Lucius ſanctorum ſanguine pollutas & cruentas ſuper me non injiciet manus. Cumq. Lucius tam graui nota iniuſtum ſe videret in oculis plurimorum: Quare, inquit, o Moyſes,tam facile condemnas eum, cuius fidem ignoras? Aut ſi tibi aliquis de me aliter indicauit: audi fidem meam,& tibi ipſe magis quàm alijs crede. Tum ille: Deſine, inquit, o Luci,doloſis tuis mequoque imaginibus aggredi: Bene mihi nota eſt fides tua, quam proteſtantur ſerui Dei per metalla damnati, Epiſcopi in exilium truſi, presbyteri & diaconi extra Chriſtiani nominis habitacula relegati,beſtijs alij, alij etiam ignibus traditi. Numquid poteſt verior eſſe fides, quæ auribus capitur, C quàm quæ oculis peruidetur. Apud me certum eſt, quòd qui Chriſto recte credunt, iſta non faciunt. Et ita Lucius maiore dedecore deformatus (quoniam peturgebat neceſſitas Reipublicæ conſulendi) compulſus eſt acquieſcere, vt ab Epiſcopis quos in exilium truſerat, ſacerdotium ſumeret. Quo ſuſcepto,& gentis ferociſſimæ pacem tenuit, & fidei Catholicæ cuſtodiuit intemerata conſortia.] hucuſque Ruffinus: eadem etiam Socrates[b], Sozomenus[c], atque Theodoretus[d]. Pacis quoque fœdera ſtricta fuiſſe vinculo nuptiarum, dum huius Reginæ filia deſponſata fuit Victori exercitus duci, Socrates auctor eſt. Meminit huius Victoris Ammianus[e], fuiſſeque tradit Magiſtrum equitum, ſed & Præfecturæ Orientalis magiſtratum geſſiſſe.

De Moyſe autem Epiſcopo Sarracenorum creato, quid apud eos egerit, Theodoretus[f] & Sozomenus paucis tractant. Theodoretus igitur hæc habet: Poſtremo Moy- D ſes, vbi cum fide admirabili gratiam Epiſcopalem receperat, ad illos qui eum requitebant, profectus eſt, & partim doctrina Apoſtolica, partim miraculis eos ad veritatem traduxit.] hæc ipſe: eadem ferme Sozomenus[g], qui & hæc admiranda addit: Fertur etiam, id temporis gentem quamdam vniuerſam ad religionem Chriſtianam traductam, Zocomo eius principe & rectore tali de cauſa baptizato. Iſte cum ſobolis omnino expers eſſet, ad monachum fama illius adductus venit, vti cum eo colloqueretur: apud quem de ſua calamitate grauiter conqueri cœpit: ſiquidem tum Sarracenis, tum omnibus alijs, credo, barbaris,liberos procreare, permagni æſtimari ſolet. Monachus autem iubet eum bono animo eſſe, & precibus Deo adhibitis, eum dimittit, pollicitus pro certo, eum filium habiturum, ſi modo in Chriſtum crederet. Vbi vero Deus promiſſa re ipſa præſtiterat, & filius Zocomo natus erat: ipſe baptiſmi myſterio E initiatus eſt, ſuoſq. ſubiectos ad idem ipſum induxit.] ſed de Sarracenis idem ait, quòd haud diu ante Valentis Imperium, per monachos iuxta ipſos degentes didicerant Chriſtianam pietatem; cum poſtea (vt dictum eſt) aucto Fidelium numero, Moyſen ſibi dari Epiſcopum poſtularunt, qui Lucij impietatem publica eſt deteſtatus confeſſione.

Hæc autem de Sarracenis occaſione perſecutionis ſub Lucio factæ Alexandriæ & in vniuerſa Ægypto ſunt recenſita: quam quidem ſicut exortam ſcimus hoc anno poſt obitum Athanaſij, nequaquam tamen hoc eodem anno ceſſauit, ſed vſque ad vltimum ferme Valentis annum perdurauit: quòd vero haud licuit diſtinguere quid quoto eius anno factum ſit, hic in vnū cuncta quæ ex antiquioribus monumentis de his reperimus, ſub hoc ipſo anno iure deſcripſimus. Quibus addimus,horum martyrum perſeuerare iugem memoriam in chartis Eccleſiaſticis deſcriptam, publiceque recoli in Eccleſijs

[a] Ruffin. lib. 2. c. 6.
MOYSES ELECTVS LVCIVM ARIANVM REIICIT.
[b] Socrat. lib. 4. c. 29.
[c] Sozom. lib. 6. c. 38.
[d] Theodoret. lib. 4. c. 2.
[e] Ammian. lib. 26. & lib. 30.
[f] Theodor. lib. 2. c. 22.
[g] Sozom. lib. 6. c. 38.
FIDEI PROPAGATIO APVD BARBAROS.

Eccleſijs tertio Idus Maij [a]. At quo modo alia quoque via Valens Imperator aggreſſus A ſit perſequi monachos, cogendo eos adſcribi militiæ, inferius ſuo tempore dicturi ſumus. Quod autem ad Petrum Epiſcopum Alexandrinum ſpectat, de eius quoque Romam aduentu meminit S. Hieronymus [b]: quẽ manſiſſe apud Damaſum conſtat, quamdiu eiuſmodi perſecutio perdurauit: ea vero quieſcente, teſtatur Socrates [c], Alexandriam redijſſe munitum eiuſdem Damaſi litteris, quibus cum fides Catholica, tum etiam eiuſdem Petri ordinatio probaretur. ſed de his ſuo loco agendum.

a Martyrolog. Rom. 11. Maij.
b Hieron. epiſt. 16.
c Socrat. lib. 4. c. 30.

S. HILARIONIS OBITVS.

Hoc ipſo anno S. Hilarion præſtantiſſimus monachorum, poſt innumera miracula edita, clariſſimus ſanctitate ex hac vita migrauit anno ætatis ſuæ (vt teſtatur S. Hieronymus) octogeſimo: ex cuius etiam teſtificatione colligitur, eumdem hoc ipſo anno ex hac vita diſceſſiſſe: ſiquidem ipſum tempore obitus Antonij Magni, qui contigit anno vigeſimo primo Conſtantij Imperatoris (hic eſt annus Domini trecenteſimus quin- B quageſimus ſeptimus) egiſſe annũ ætatis ſexageſimum quintum tradit: quibus ſi addas annos quindecim, vt peruenias ad octogeſimum quo obijt, vtique deduces annos ætatis eius vſque ad præſentem trecenteſimum ſeptuageſimum ſecundum. Scripſiſſe de laudibus Hilarionis epiſtolam S. Epiphanium, idem teſtatur Hieronymus, cuius occaſione ſe vitam eius litteris commendaſſe tradit, cum ait [d]: Quamquam enim S. Epiphanius Salaminæ Cypri Epiſcopus, qui cum Hilarione plurimum verſatus eſt, laudem eius breui epiſtola ſcripſerit, quæ vulgo legitur: tamen aliud eſt locis communibus laudare defunctum, aliud defuncti proprias narrare virtutes: vnde & nos fauore magis illius, quàm iniuria, cœptum ab eo opus aggredientes, maledicorum voces contemnimus.] hæc ipſe.

d Hieron. in vit. S. Hilarion.

EPIPHANII PRIMORDIA.

Sed quòd de Epiphanij cum Hilarione conſuetudine ex Hieronymo mentio facta eſt; C dignum videtur, vt eiuſdem Epiphanij his primordia coniungamus, ac explodamus ea ipſius Acta, quæ compluribus conferta reperiuntur eſſe mendacijs: cũ enim rebus ab eo geſtis qui poſtea ſequuntur anni intexti ſint, haud æquum eſt ipſius ignoraſſe principia. Quod primum ad Epiphanij ætatem ſpectat, vt eius natalis temporis aliqua ratio haberi poſſit: S. Hieronymus de eo agens in commentario de viris illuſtribus, ipſum ad extremam ſenectutem iam perueniſſe tradit [e]: optime namque eum nouerat, cui & magno erat conſuetudinis & amicitiæ vſu coniunctus. Porro quando hæc de Epiphanio ipſe ſcribebat, erat annus (vt ipſe teſtatur [f]) Theodoſij Imperatoris decimus quartus, Chriſti vero trecenteſimus nonageſimus ſecundus. Qui igitur eo anno ad vltimam peruenerat ſenectutem, poſſumus æque opinari hoc tempore ipſum non minorem ſexaginta annorum fuiſſe; & quidem tantæ æſtimationis Epiſcopum, vt (quod dictum eſt D ſuperius) Valens Imperator perſecutor eum vexare timuerit. De eius patrio ſolo & exercitatione monaſtica ab adoleſcentia, hæc Sozomenus habet [g], cum monachos Palæſtinos recenſet: Ex eorum numero fuere Heſychius Hilarionis ſodalis, & Epiphanius, qui poſtea Salaminæ, quæ eſt vrbs Cypri, fuit Epiſcopus. At Heſychius eo ipſo in loco, in quo magiſter eius, vitam egit monaſticam: Epiphanius autem circiter Beſanducem pagum in tractu Eleutheropolitano ſitum, vnde etiam ortus fuerat, in eodem vitæ genere colendo ſe collocauit: qui ab ineunte ætate a monachis præſtantiſſimis inſtitutus, & in Ægypto longiſſimo tempore eadem de cauſa verſatus in diſciplina monaſtica, cũ apud Ægyptios, tum apud Palæſtinos illuſtriſſimus habitus eſt.] hucuſque Sozomenus.

e Hieron. de Script. Eccleſ. in Epiphan.
f Idē ibid. in f.
g Sozom. lib. 6. c. 32.

EPIPHANIVS TENTATVS A GNOSTICIS.

Quidnã vero Epiphanio periculoſum, cũ eſſet in Ægypto, contigerit, adeo vt parũ abfuerit quin ſeduceretur a Gnoſticis: ipſe narrat [h], cũ de iiſdem turpiſſimis Gnoſticis agit, E his verbis: In hanc hæreſim, o cariſſimi, etiam ipſe incidi, & ex ore eorum qui hanc tractant, hæc in propria perſona audiui. Mulieres autem ſic deceptæ, non ſolum de his verba apud nos fecerunt, & talia nobis reuelarunt, ſed etiam in Ægyptia illa pernicioſa ac flagitioſa Archimagiri terra, eadem effreni audacia nos attrahere in iuuentute noſtra, laſciuia concitæ aggreſſæ ſunt. Verum qui tunc aſtitit ſancto Ioſeph, etiam nobis affuit; & eum qui illum liberauit, nos indigni & inſufficientes inuocantes, miſericordiam conſecuti ſumus, & pernicioſas ipſarum manus effugimus: ac Deo ſanctiſſimo hymno decantato, etiam ipſi dicere potuimus: Cantemus Domino, glorioſe enim magnificatus eſt: equum & aſcenſorem proiecit in mare. Non enim ſimili iuſtitiæ illius virtute, ſed ſuſpirijs ad Deum miſericordiam conſecuti, ſeruati ſumus. Imperabant enim mihi pernicioſæ illæ mulierculæ, & deridebant me,

h Epiphan. hæreſ. 26.

velut

A velut indicabant ipſæ ſibi ipſis mutuo illudentes, nimirum: Non potuimus, inquiebant, ſeruare adoleſcentem, & dimiſimus ipſum in manibus Principis perire.] hæc illæ impudentes, quòd ex præſcripto neſarij dogmatis, perire dicerentur, qui continentem vitam agerent, et paulo poſt: At miſericors Deus ab improbitate ipſarum nos liberauit; vt etiam poſt lectos a nobis ipſorum Gnoſticorum libros, & vere cognitam eorum opinionem, neque abductus ſim, & effugerim, ac tunc non ineſcatus fuerim, ſed ſtudium adhibuerim, vt etiam Epiſcopis illius loci eos oſtenderem, & nomina in Eccleſia latentia deprehenderem, quo iidem ciuitate exigerentur (erant autem nomina circiter octuaginta) & ciuitas a zizanijs ac ſpinis eorum purgaretur.] hucuſque Epiphanius, qui iterum inferius ſe ab omni eorum ſorde impollutum cunctas ipſorum luſtraſſe fæces affirmat: iſta quidem adoleſcens. Sed ſubdit Sozomenus;

B Poſtea quoque apud Cyprios non minore gloria fuit; apud quos electus eſt primariæ vrbis totius inſulæ Epiſcopus. Vnde, credo, in vniuerſo prope dixerim orbe terrarum eſt maximam nominis celebritatem conſecutus. Nam cum in multitudine hominum, & in vrbe ampla, eaq. maritima ſacerdotio fungeretur, ob præſtantiam virtutis, qua etiam negotijs ciuilibus occupatus vſus eſt, breui tum ciuibus, tum peregrinis cuiuſque nationis notus factus eſt: illis quidem, vt qui eum coram vidiſſent, eiuſq. piæ vitæ feciſſent periculum: his autem, vt qui illis idem de eo narrantibus, fidem adiunxiſſent.] hæc Sozomenus. Auctor qui Epiphanij Acta [a] conſcripſit, Ioannes nomine, qui & ſe eius fuiſſe comitem in Ægypto tradit, de eodem ait, diſputaſſe cum Hierace hæreſiarcha, ipſumq. diuino miraculo mutum reddidiſſe teſtatur, eidemq. pœnitenti vſum linguæ reſtituiſſe. Verum ſcias auctorem eſſe mendacem, multaq. finxiſſe: nam quod

EPIPHANIVS CLARVS TOTO ORBI.

a Apud Metaph. die 12. Maij. Sur. tom. 3.

C ad Hieracem ſpectat, necdum natus Epiphanius erat, quando Hierax in Ægypto docebat. Accedat de his teſtis ipſe Epiphanius, qui Hieracem mox poſt Manetem ordine ponit, etiam ante Meletium atque Arium: deq. ipſo pluribus agens, nihil penitus de miraculo vel pœnitentia Hieracis habet: hoc quidem minime prætermiſiſſet, quod in primis exigebat argumenti ratio enarrari. At alia complura his monſtruoſiora idem compingit auctor, quæ ſuis locis confutanda erunt. Ceterum claruiſſe ipſum miraculis, floruiſſeq. doctrina cum vitæ admirabili ſanctitate, fama eius vbique diffuſa, ac reuerentia qua coerciti ſunt infenſiſſimi ipſius hoſtes Ariani & ipſe Valens, certo eſſe poſſunt argumento. Res autem ab eo geſtas, annis ſingulis, adhibita ratione temporum, inferius deſcribemus: iam vero quæ reliqua ſunt anni huius acta recenſeamus.

Hoc item anno, Valentinianus Imperator Treueris in Gallijs agens ad Ampelium D Præfectum Prætorio aduerſus Manichæos ita reſcripſit [b];

MANICHÆI LEGE VETITI.

b l. 3. de hæret. C. Theod.

Vbicumque Manichæorum conuentus vel turba huiuſmodi reperitur, doctoribus graui cenſione mulctatis, domus & habitacula, in quibus profana inſtitutione docetur, fiſci iuribus indubitanter adſciſcantur. Dat. VI. Non. Mart. Treuer. Modeſto & Arintheo Coſſ.] cuius quidem legis S. Ambroſius [c] viſus eſt meminiſſe, cum ait, impietatem Manichæorum Imperatoris auctoritate damnatam. Quænam autem præceſſit occaſio, vt Manichæos iam diu ante etiam Diocletiani lege proſcriptos oportuerit iterum Chriſtiani Principis auctoritate damnari, deq. his ſcribere Romam ad Præfectum Prætorio, S. Auguſtinus ſatis manifeſte inſinuare videtur eo commentario, quo agit de Manichæorum moribus, his verbis [d]: Quid dicam de moribus veſtris? Dixi quæ ipſe comperi, cum in ea eſſem ciuitate, vbi iſta commiſſa ſunt. Romæ autem, me ab-

c Ambroſ. epiſt. 82.

d Aug. de morib. Manich. lib. 2. c. vlt.

E ſente, quid actum ſit, longum eſt explicare; dicam tamen breui. Eo enim res erupit, vt occulta eſſe non poſſet abſentibus; et ego quidem poſtea Romæ cum eſſem, omnia vera me audiſſe firmaui: quamuis tam familiaris & mihi probatus, qui præſens erat, ad me rem pertulerat, vt omnino dubitare non poſſem. Nam quidam veſter Auditor in illa memorabili abſtinentia nihilo Electis cedens, qui & liberaliter inſtitutus eſſet, & veſtram ſectam copioſe vellet & ſoleret defendere, moleſtiſſime ferebar, quòd ei vage peſſimeq. habitantium paſſimq. viuentium Electorum mores perditiſſimi ſæpe diſputanti obijciebantur. Cupiebat itaque, ſi fieri poſſet, omnes qui ſecundum illa præcepta vitam degere parati eſſent, congregare in domum ſuam, & ſuis ſumptibus ſuſtinere: erat enim & non mediocris pecuniæ contemptor, & non mediocriter pecunioſus. Querebatur autem impediri tantos conatus ſuos Epiſcoporum diſſolutione, quibus adiuuantibus implere debebat.

Interea

MANICHAEORVM CONVENTVS ROMAE.

Interea autem Epiſcopus quidam, *Manichaeorum ſcilicet*, homo plane, vt ipſe expertus A
ſum, ruſticanus atque impolitus, ſed neſcio quo modo ea ipſa duritia ſeuerior in custo-
diendis bonis motibus videbatur. Hunc diutiſſime deſideratum & aliquando præſen-
tem arripit iſte, exponit voluntatem ſuam: laudat ille atque conſentit: placet vt in do-
mo eius prior ipſe incipiat habitare. Quod vbi factum eſt, eo congregati ſunt Electi
omnes, qui Romæ eſſe potuerunt. Propoſita eſt viuendi regula de Manichæi epiſtola.
Multis intolerabile viſum eſt: abſceſſerunt, remanſerunr tamen pudore non pauci.
Cœpit ita viui, vt placuerat, & vt tanta præſcribebat auctoritas: cum interim Au-
ditor ille vehementer omnes ad omnia cogeret, neminem tamen ad id quod non prior
ipſe ſuſciperet. Interea rixæ inter Electos oriebantur creberrimæ: obijciebantur ab
inuicem crimina: quæ ille omnia gemens audiebat; dabatque operam, vt ſe ipſos in-
iurgando incautiſſime proderent. Prodebant neſanda & immania. Ibi cognitum eſt, B
quales eſſent, qui tamen inter ceteros vim præceptorum illorum ſubeundam ſibi pu-
tauerunt eſſe. Iam de ceteris quid ſuſpicandum erat, aut quid potius iudicandum?
Quid plura? Coacti aliquando murmurauerunt, ſuſtineri illa mandata non poſſe.
Inde in ſeditionem.

MANICHAEI ROMAE DETECTI.

Agebat Auditor cauſam ſuam complexione breuiſſima: aut illa omnia eſſe ſeruanda:
aut illū qui talia ſub tali conditione præcepiſſet, quæ nullus poſſet implere, ſtultiſſimum
exiſtimandum. Vicit tamen (non enim aliter poterat) vnius ſententiam effrenatiſſimus
plurium ſtrepitus. Poſtea etiam ipſe ceſſit Epiſcopus, & cum magno dedecore aufugit.
Huius ſane cibi præter regulam clanculo accepti & ſæpe inuenti ferebantur, cum ei
de proprio ſacculo diligenter occultato pecunia copioſa ſuppeteret. Hæc ſi falſa eſſe
dicitis, nimis apertis & peruulgatis rebus obſiſtitis.] hactenus Auguſtinus. Quiſnam C
autem fuerit Auditor iſte adeo opulentus, vt omnes Manichæos in domum ſuam re-
ciperet ſuis ſumptibus alendos, idem S. Auguſtinus agens contra Fauſtum eiuſdem

a Auguſt. contra Fauſt. lib. 5. c. 6.

CONSTANTIVS MANICHAEVS CONVERSVS AD FIDEM.

ſectæ patronum prodit [a] his verbis: Adhuc in rebus humanis eſt ille Conſtantius,
modo iam frater noſter Catholicus Chriſtianus, qui multos veſtrum Romæ in domum
ſuam congregauerat propter implenda præcepta Manichæi, ſatis quidem vana & ine-
pta, ſed tamen quæ magna exiſtimatis: quibus cum veſtra infirmitas cederet, diſperſi
eſtis quiſque in viam ſuam. Vnde illi qui in eis perdurare voluerunt, a veſtra ciuitate
ſchiſma fecerunt. Et quia in mattis dormiunt, Mattarij appellantur: a quorum ſtratis
longe diſſimiles fuerunt plumæ Fauſti & caprinæ lodices; qua deliciarum affluentia
non ſolum Mattarios faſtidiebat, ſed etiam domum patris ſui hominis pauperis Mileui-
tani. Auferte ergo perditam ſimulationem, &c.] Lege itaque Valentiniani ijdem cum D
innotuiſſent Manichæi, vetiti ſunt conuentus agere. Quòd igitur ſimulando, ſummam
affectarent ſanctitudinem; in calumniam ieiunantium Chriſtianorum verſa Romæ res

b Hieron. epiſt. 22.

eſt, vt (quod ait S. Hieronymus [b]) quem viderent pallentem atque triſtem, miſerum
& Manichæum vocarent. At quonam modo qui lege prohibiti ſunt in vnum conuè-
nire, clandeſtinos conuentus poſtea egerint, reſq. maxime abominandas perpetra-
rint, inſerius dicturi ſumus.

SABAE GOTHI MARTYRIVM.

Hoc item anno, ijſdemq. Conſulibus, Saba Gothus, perſeuerante perſecutione
Athanarici, de qua plura ſuperius, martyrium conſummauit: extant eius martyrij Acta
& quidem fidelia, in quibus hæc in fine de tempore necis ipſius: Martyrio coronatus
eſt quinta die ſabbati poſt Paſcha, hoc eſt, pridie Idus Aprilis, Valentiniano & Valente
Imperatoribus, Conſulatū gerentibus Modeſto & Arintheo.] hæc ibi: qua pariter die ad- E
ſcripta reperitur ipſius memoria in Eccleſiaſticis tabulis. meminit eius quoque Suidas.
Nec prætereundū quod S. Hieronymus ſub anno octauo abſoluto, nono tamen in-
choato Valentiniani & Valentis Imperatorū (eſt hic ipſe annus) in Chronico ait: Preſ-
byter Sirmij iniquiſſime occiditur, qui Octauianum ex Proconſule apud ſe latitantem
prodere noluiſſet.] hæc ipſe. Perſimile namque huic factum de Firmo Epiſcopo narrat

c Auguſt. ad Coſent. de mendac. c. 13.

S. Auguſtinus ad Coſentium ita ſcribens [c]: Quanto ergo fortius, quanto excellentius
dices: Nec prodam, non mentiar. Fecit hoc quondam Epiſcopus Tagaſtenſis Ec-
cleſiæ, Firmus nomine, firmior voluntate. Nam cum ab eo quæreretur homo iuſſu
Imperatoris per apparitores ab eo miſſos, quem ad ſe confugientem diligentia quan-
ta poterat occultauerat: reſpondit quærentibus, nec mentiri ſe poſſe, nec hominem
prodere: paſſuſque multa tormenta corporis (nondum enim erant Imperatores Chri-
ſtiani)

A ſtiani) permanſit in ſententia. Deinde ad Imperatorem ductus, vſque adeo admirabilis apparuit, vt ipſi homini, quem ſeruabat, indulgentiam ſine vlla difficultate impetraret. Quid autem hoc fieri poteſt fortius & conſtantius?] hæc ſanctus Auguſtinus: ex quibus videas æquiorem erga Epiſcopum fuiſſe Ethnicum Imperatorem, quàm contra presbyterum Valentinianum, ab omnibus crudelitatis nimiæ condemnatum. huius autem Firmi dies natalis in ſanctorum memoriam deſcriptus habetur pridie Kal. Auguſti.

Hoc pariter anno de curanda Conſtantinopolitana bibliotheca Valens ad Clearchum eius vrbis Præfectum ita reſcripſit [a]: *a l. 2. de ſtud. liber. C. Theod.*

Antiquarios ad bibliothecæ codices componendos, vel pro vetuſtate reparandos, quatuor Græcos, & tres Latinos ſcribendi peritos legi iubemus, &c. Dat. VIII. Idus B Martij, Modeſto & Arintheo Coſſ.]

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS
373.	7.	10.

Valentinianus & Valens Auguſti, quarto inito Conſulatu, dedere nomen in Faſtis anno Chriſti trecenteſimo ſeptuageſimo tertio, quo Romæ celebratum eſt a Damaſo Papa Concilium aduerſus Apollinarem hæreſiarcham, in quo & aliæ graſſantes in Oriente hæreſes damnatæ ſunt. Quod autem ad tempus ſpectat: cum exciderint pla- *CONCILIVM ROMANVM ADVERSVS APOLLINAREM.* C ne Synodi Acta, ex quibus id accipere licuiſſet, aliunde ratio conſignati temporis petenda eſt: ad quam inſinuandam, illud in primis meminiſſe oportet, ex tertia legatione Baſilij ad Damaſum miſſa anno ſuperiori, inter alia (vt vidimus) ſignificatum eſſe de hæreſi Apollinaris damnanda, quæ hactenus nulla cohibita lege Eccleſiaſtica, libere ab auctore Antiochiæ doceretur: immo quòd auctor vir pius atque eruditus exiſtimaretur, ac proinde qualis re vera eſſet, ignoraretur; non Baſilium tantum & Gregorium Nazianzenum, ſed etiam Damaſum atque Hieronymum (vt dictum eſt) ad præſens vſque tempus cum homine litterarum conſuetudine ſaltem communicaſſe certum eſt. hæreſi autem eius curioſius explorata, quamprimum Orthodoxi Orientales ſeſe ab eius communicatione diuiſere, deq. ipſo ſanctus Baſilius ad Damaſum ſcripſit anno ſuperiori: qui acceptis ea de re a ſancto Baſilio litteris, aduerſus Apol- D linaris hæreſim Romæ Concilium conuocauit. res enim haud longiori mora retardanda erat, ne patientia Damaſi cum eo communicantis mutuæ cum Apollinari ſocietatis ſuſpicionem afferret. Rurſum vero quòd eadem Apollinaris hæreſis Romæ damnata eſſe dicatur a Damaſo atque Petro Epiſcopo Alexandrino Romæ tunc exiſtente: cum eiuſdem Petri Romam aduentum ex perſecutione Arianorum concitata poſt ingreſſum Lucij Alexandriam, contigiſſe oporteat prope finem anni ſuperioris: iure in præſentem annum idem Romanum Concilium referri debet; de quo Sozomenus [b]: Hanc quidem Apollinaris hæreſim apud multos ſerpere, Damaſus Epiſcopus Romanus, & Petrus Epiſcopus Alexandrinus certiores facti, primi omnium, Concilio Romæ conuocato, eamdem alienam eſſe ab Eccleſia Catholica pronunciarunt.] hæc ipſe, atque hactenus quo ad tempus. *b Sozom. lib. 6. cap. 25.*

E Quòd autem eius Synodi Acta penitus excidiſse videantur: ex fragmentis hinc inde petitis, quantum fas eſt, reſtituamus in integrum. Ac primum illud non ignorandum, Vitalem Antiochiæ agentem patronum hæreſis Apollinaris, ea de cauſa in crimen vocatum, ad dicendam cauſam apud Damaſum Romam ſe contuliſſe, edidiſſeque Catholicæ fidei formulam, ſeque iniuſte hæreſis accuſatum exclamaſſe. Cum igitur fidei libello edito, vt Catholicus probatus eſſet, ab eodem Romano Pontifice ſic acceptus eſt, vt eius cauſam Paulino Antiocheno Epiſcopo cognoſcendam delegauerit, libellumq. ad eumdem Paulinum dederit, cui Vitalis ſubſcripſit: quod poſtquam a Vitale factum eſt, in communionem Catholicam fuit acceptus. Sic igitur Vitalis, Damaſi communionis virtute, ab alijs quoque Orthodoxis in communionem admiſſus eſt, & inter eos a Gregorio Nazianzeno: qui poſtea eius rei cauſa inſimulatus, ad Cledonium [c] ſcribens, ſic ſe apud eum excu- *c Greg. Naz. ad Cledon. aduerſus Apol. epiſt. 2.*

ſat: Ne autem nos, inquit, hoc nomine accuſent, quòd Vitalis, viri nobis cariſsimi fidem, quam, ita poſtulante Damaſo Papa Romæ Epiſcopo, litteris conſignatam edidit, prius quidem probauerimus, nunc vero repudiemus: de hac quoque te pauca diſſeremus, &c.] poſt multa vero: Quoniam igitur eædem voces, ſi recte intelligantur, cum pietate coniunctæ ſunt; ſi perperam exponantur, impietate non carent; quid mirum, ſi Vitalis quoque verba nos quidem, ita ſuadente voluntate, in pium ſenſum accepimus, alij vero ad eorum quæ ſcripta ſunt mentem exaſperantur & inflammantur? &c.] A

Quænam igitur fuerit Vitalis Romæ edita fidei confeſſio, vt ita a Damaſo minime reijceretur: ex ijs quæ ibidem Gregorius Nazianzenus habet, ſatis apparet. Quòd enim Vitalis atque Apollinaris eius magiſter hæreſis accuſarentur, quòd affirmarent Chriſtum fuiſſe mentis expertem, carnemq. tantum abſque mente ſuſcepiſſe humanam: cum ipſe Vitalis diſertis verbis ſua fidei profeſſione confeſſus eſſet in Chriſto ſicut carnem, ita & mentem: quiſnam in tam aperta confeſſione credi poterat laqueus occultari? Sed latentem dolum aperit idem ipſe Gregorius, cum ait [a]: Pias quidem dictiones confitentur; verum circa mentem dolum ſtruunt, non quidem animæ, nec rationis, aut mentis expertem, nec imperfectum hominem confitentes, ceterum animæ ac rationis ac mentis loco diuinitatem inducunt.] et infra: Chriſtum mentem habere, praue & perquàm ſtolide interpretantur; nimirum, per Chriſti mentem diuinitatem ſignificari contendentes, non autem hunc locum more noſtro exponentes, &c.] At quid faciendum fuiſſet, quæritur, ſi verba pia atque Catholica falſa interpretatione Vitalis callide corrupiſſet, falſoq. iuraſſet? B

[a] *Gregor. Naz. vbi ſupra.*

[b] *Elias Cret. apud Gregor. Naz. epiſt. 2. ad Cledon.*

Audiamus ab Elia Cretenſi [b] totam hanc de Vitali Romæ cauſam actam, eum eam his verbis enarrat: Hic igitur Vitalis cum apud beatiſſimum Damaſum (erat autem hic veteris Romæ Epiſcopus) tamquam Apollinaris ſectator accuſatus fuiſſet: poſcente ſanctiſſimo illo Epiſcopo, vt fidem ſuam exponeret, eam ſcriptis mandatam edidit. Et quia prima fronte recta & ſana eſſe viſa eſt: idcirco & Damaſus, & item diuinus hic magiſter, *nempe Gregorius Theologus*, eam admiſerunt, quòd abditam & occultam fraudem nullo modo deprehendiſſent, nec verſutam malignitatem ſub verbis latentem animaduertiſſent. Etenim in ſuo de fide libello diuinæ ſcripturæ verba ſine vlla deprauatione collocabat, nihil prorſus immutans, nec orationis ſeriem adulterans: at vero pietatis ſenſum apud eos, qui ſincero erga ipſam animo erant, peruertere minime deſinebat; effringens videlicet & inuertens, atque ad hæreſis ſuæ ſententiam obtorto collo trahens. Quid igitur? Statim vt dolum ſenſerunt, fraudulentum ac verſutum hominem, vt merebatur, ab Eccleſia proſcribunt. Quo nomine cum ab ijs qui mutationis eorum cauſam minime cognitam habebant, in crimen vocarentur: idcirco vir ſanctus adductus eſt, vt & pro Damaſo Romæ Epiſcopo, & pro ſe ipſo cauſam diceret.] hæc Elias de his quæ ad hiſtoriam pertinent. Ceterum conſtat, nequaquam Romæ a Damaſo tunc ſuſceptum eſſe Vitalem, probatamq. penitus eius confeſſionem, ſed eius cauſam delegatam fuiſſe (vt diximus) Paulino Epiſcopo Antiocheno; quod ſane Damaſi indicant litteræ poſtea ad Paulinum ipſum datæ: extant ipſæ, quibus eiuſmodi affixus eſt titulus [c]: C D

[c] *Tom. 1. Concil. edit. nouæ.*

Ad Paulinum Antiochenum Epiſcopum de fide & libelli formula, cuiuſmodi qui ab hæreſi reuertuntur, debeant profiteri.

EPISTOLA DAMASI AD PAVLINVM DE RECIPIENDO VITALI.

Dilectiſſimo fratri Paulino Damaſus. E

Per filium meum Vitalem ad te reſcripta direxeram, tuæ voluntati & tuo iudicio omnia derelinquens; & per Petronium presbyterum breuiter indicaueram me in articulo iam profectionis eius aliqua ex parte commotum. Vnde ne aut tibi ſcrupulus reſideret, & volentes forſitan Eccleſiæ copulari tua cautio probanda differret: fidem noſtram miſimus, non tam tibi qui eius fidei communione ſociaris, quàm his, qui in ea ſubſcribentes, tibi, id eſt nobis per te voluerint ſociari, dilectiſſime frater. Quapropter ſi ſupradictus filius meus Vitalis, & qui cum eo ſunt, tibi voluerint aggregari: primum debent in ea expoſitione fidei ſubſcribere, quæ apud Nicæam pia Patrum voluntate firmata eſt. Deinde quoniam nemo poteſt futuris vulneribus adhibere medicinam, ea hæreſis eradicanda eſt, quæ poſtea in Oriente dicitur pullulaſſe. Id eſt, confitendus ipſa ſapientia, Sermo, Filius Dei humanum ſuſcepiſſe

A ſuſcepiſſe corpus, animam, ſenſum, id eſt integrum Adam, & (vt expreſſius dicam) totum veterem noſtrum ſine peccato hominem. Sicuti enim confitentes eum humanum corpus ſuſcepiſſe, non ſtatim ei & humanas viriorum adiungimus paſſiones; ita & dicentes eum ſuſcepiſſe & hominis animam & ſenſum, non ſtatim dicimus & cogitationum eum humanarum ſubiacuiſſe peccato. Si quis autem dixerit, Verbum pro humano ſenſu in Domini carne verſatum: hunc Catholica Eccleſia anathematizat, necnon eos qui duos Saluatores Filios confitentur, id eſt alium ante incarnationem, & alium poſt aſſumptionem carnis ex Virgine, & non eumdem Dei Filium & ante & poſtea confitentur. Quicumque huic epiſtolæ ſubſcribere voluerit, ita tamen vt in Eccleſiaſticos canones, quos optime noſti, & in Nicænam fidem ante ſubſcripſerit: hunc habebis abſque aliqua ambiguitate ſuſcipere. Non quòd
B hæc ipſa quæ nos ſcribimus, non potueris conuertentium ſuſceptioni proponere; ſed quo tibi conſenſus noſter liberum in ſuſcipiendo tribuat exemplum.] hactenus epiſtola Damaſi ad Paulinum.

At quid ipſe Vitalis? Audiſti ex Gregorio Theologo & Elia Cretenſi. Subſcripſit, probauitq. oblatam a Damaſo Catholicæ fidei confeſſionem, in communionemq. ſuſceptus eſt. At quo modo Catholicus non inuentus? eo quòd pura ſinceraq. eius verba in prauum illum, qui dictus eſt, ſenſum conuertit. Detectus autem, Apoſtolici iudicij cenſuram, quam merebatur, excepit. Nam hæc omnia in præſens, de quo agitur, Concilium Romanum allata cum fuiſſent, detecta eius impietate, fuit ipſa hæreſis omnium damnata calculo, atque auctores hæreſis, eiuſdemq. ſectatores ab Eccleſia pœna excommunicationis eiecti. De eiuſmodi autem Damaſi habito Romæ iudicio *VITALIS DOLOSE HONESTIS VERBIS HAERESIM OCCVLTAT.*
C ita meminit idem Gregorius Nazianzenus[a], vbi ait: Quod etiam in cauſa fuiſſe reor, cur ipſe quoque Damaſus, cum poſtea rectius edoctus fuiſſet, ſimulq. in priſtinis ipſos expoſitionibus perſtare audijſſet, eos ab Eccleſiæ cœtu abdicarit, fideiq. libellum (*oblatum ſcilicet ante Romæ*) cum anathematiſmo deleuerit; tum etiam quòd fraudem eam, in quam per ſimplicitatem inciderat, permoleſte ferret.] hæc Gregorius, haud conſcius (vt apparet) rem ipſam integram fuiſſe a Damaſo Paulino Antiocheno Epiſcopo delegatam. *a Gregor. Naz. epiſt. 2. ad Hellen.*

Qui igitur damnauit Vitalem, Apollinari eius auctori & primario hæreſis inuentori Damaſus nequaquam pepercit, ſed & in hoc Concilio Timotheum alium eius diſcipulum pariter condemnauit. teſtatur id quidem ex eiuſdem Damaſi litteris Theodoretus, cum ait[b]: Damaſus item vir omni genere laudis florentiſſimus, ſimul vt hanc ſe-
D ctam exortam accepit, non Apollinarem ſolum, verum etiam Timotheum eius diſcipulum abdicauit. Quam rem Epiſcopis etiam Orientales Eccleſias gubernantibus ſignificauit per litteras, quas in hiſtoriam illigare, non incommodum exiſtimaui.] ſic enim ſe habent: *b Theod. lib. 5. cap. 10.* *DE DAMNATIONE APOLLINARIS ATQVE TIMOTHEI.*

Quòd veſtra charitas debitam ſedi Apoſtolicæ reuerentiam tribuit, filij honoratiſſimi, vobis ipſis quoque maximo ſane honori eſt. Nam tametſi ſancta Eccleſia, in qua ſanctus Apoſtolus ſedens nos docuit, quo pacto illius gubernacula, quæ ſuſcepimus, tractanda ſint, nobis primæ partes deferuntur: tamen confitemur, nos illo dignitatis gradu longe inferiores eſſe. Verum ob hanc cauſam omnibus modis laboramus, vti ad gloriam beatitudinis eius, ſi qua ratione poſſimus, tandem aliquando perueniamus. Sciatis velim, fratres, nos Timotheum illum profanum Apollina-
E ris hæretici diſcipulum cum impio ſuo dogmate iampridem abdicaſſe: et ob eam cauſam credimus reliquias eius nihil in poſterum momenti habituras. Quòd ſi antiquus ille ſerpens ſemel atque iterum ictus ad ſuam ipſius pœnam augendam reuixerit, & extra Eccleſiam eiectus nonnullos etiamnum Fideles ſuis mortiferis venenis, quibus eos tentare aggreditur, ad exitium trahere non ceſſat: vos hanc eius aſtutiam velut peſtem quamdam declinate, & recordamini ſedulo tum fidei ab Apoſtolis traditæ, tum huius vel maxime quæ eſt a ſanctis Patribus in Concilio Nicæno ſcriptis prodita: inq. eam gradum firme defigentes, immobiles perſtate; et ne poſthac ſuſtinete, vt vel clerici veſtri, vel laici inanes ſermones quæſtionesve obſcuras audiant.

Iam enim ſemel formulam edidimus, vt qui ſe Chriſtianum profiteatur, illud teneat quod ab Apoſtolis traditum eſt. quippe diuinus Paulus ſic loquitur[c]: Si quis vobis euangelizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Nam Chriſtus *c Galat. 1.*

Filius Dei Dominus noſter generi humano per paſſionem ſuam pleniſſimam ſalutem reddidit, vt totum hominem peccatis implicatum ab omni peccato liberaret. Hunc ſi quis aut imperfectam humanitatem, aut imperfectam diuinitatem habuiſſe dixerit; ſpiritu diaboli completus, ſe Filium gehennæ oſtendit. Itaque quid eſt cur abdicationem Timothei a me rurſus requiratis, qui etiam hic iudicio ſedis Apoſtolicæ, Petro quoque Alexandriæ Epiſcopo præſente, abdicatus eſt vna cum magiſtro ſuo Apollinare, qui item in die Iudicij debitas pœnas & ſupplicia perſoluet? Quod ſi ille, qui veram ſpem in Chriſtum vna cum fidei confeſſione mutarit, velut ſpem quamdam ſalutis retinens, alios quoſdam, qui ſunt leuiores, ad ſuam perducat ſententiam: ſciant illi, ſe propterea cum eo ſimiliter perituros, quòd animum aliquando induxerint Eccleſiæ canoni repugnare. Deus autem vos, filij honoratiſſimi, ſeruet incolumes.] hactenus Damaſi epiſtola ad Orientales. A B

Scripti ſunt autem ab eadem Synodo anathematiſmi non aduerſus tantum hæreſim Apollinaris, ſed etiam contra alias ingruentes hæreſes Arij, Sabellij, Macedonij, Eunomij, & Photini: recitat eoſdem Theodoretus [a] ex epiſtola ad Paulinum Theſſalonicenſem, immo puto legendum, Antiochenſem, ad quem tunc ſedentem Antiochiæ Epiſcopum ſuperius citata extat epiſtola. ſic vero illi ſe habent:

[a] Theod. lib. 5. cap. 11.

ANATHEMATISMI ADVERSVS HAERESES HORVM TEMPORVM.

Quoniam poſt Concilium Nicænum eiuſmodi error emerſit, vt quidam profano ore dicere audeant, Spiritumſanctum per Filium factum eſſe: Anathema denunciamus omnibus qui non libere prædicant Spiritumſanctum vnius & eiuſdem tum eſſentiæ, tum poteſtatis cum Patre & Filio.

Pari ratione anathema indicimus Sabelliani erroris fautoribus, qui dicunt Patrem & Filium eumdem eſſe. C

Anathemate item damnamus Arium, & Eunomium, qui pari impietate, licet verbis diſcrepent, tum Filium, tum Spiritumſanctum creaturam eſſe aſſerunt.

Sint porro Macedoniani mulctati anathemate, qui ex radice Ariana exorti, non impietatem, ſed nomen ſolum commutarunt.

Photino quoque ſit pœna anathematis irrogata, qui hæreſin Ebionis renouans, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ex Maria ſolum editum aſſeuerat.

Illi præterea anathemati addicantur, qui duos Filios eſſe affirmant, vnum ante ſæcula, & alium poſt carnem ex Maria ſumptam.

Anathema etiam illis adiudicauimus, qui aſſerunt, quòd in carne humana Verbum Dei loco animæ rationis participis habitauit. Nam idem ipſum Dei Verbum non animæ rationis & mentis compotis locum in corpore, quod ſibi ſumpſit, obtinuit, ſed noſtram animam, hoc eſt, ratione & mente præditam, expertem tamen peccati accepit, ſeruauitque. D

Denique ſit illis inflictum anathema, qui dicunt Verbum Dei productione & contractione a Patre ſecerni, ipſumq. eſſentiæ expertem eſſe, aut morte interiturum, ſcelerate impieq. prædicant.] quæ autem ſequuntur vſque ad ſequentem anathematiſmum habet amplius Theodoretus, videlicet: Eos autem qui ab Eccleſijs, in quibus vixerunt, ad alias ſe tranſtulerint, vſque eo ſint a noſtra communione alieni, quo ad ipſas vrbes redierint, in quibus erant primum ad aliquem honoris Eccleſiaſtici gradum elati. Quòd ſi quis in alterius locum, qui ſedem mutauit, cooptatus ſit; tantiſper a ſacerdotali dignitate vacet ille qui ciuitatem propriam deſeruerit, dum qui ei ſucceſſerat, obdormierit in Domino. E

Si quis non dixerit, Patrem ſemper eſſe, ſemper eſſe Filium, & ſemper Spiritumſanctum; anathema eſto.

Si quis negauerit Filiũ genitum a Patre, hoc eſt, ex diuina eius eſſentia; anathema eſto.

Si quis negauerit Filium Dei perinde verum Deum, vt Pater verus Deus, & omnia poſſe, omnia ſcire, Patriq. æqualem eſſe; anathema eſto.

Si quis dixerit, Filium Dei, cum in carne viueret, inq. terris degeret ætatem, non in cælis etiam cum Patre fuiſſe; anathema eſto.

Si quis dixerit, Filium Dei, cum paſſus ſit in cruce, non in carne ſolum & anima rationis participe, quam accepit in forma ſerui, vti ſacris litteris proditum eſt, ſed in ſua etiam diuinitate dolorem ſuſtinuiſſe; anathema eſto.

Si quis negauerit Verbũ Dei paſſum in carne, crucifixũ in carne, mortem guſtaſſe in carne,

A carne, & primogenitum ex mortuis fuiſſe, quatenus vita eſt, & Deus auctor vitæ; anathema eſto.

Si quis negauerit eum in carne, quam aſſumpſit, ſedere ad dexteram Patris, in qua etiam venturus eſt ad iudicium de viuis & mortuis exercendum; anathema eſto.

Si quis negauerit Spiritumſanctum vere & proprie ex Patre eſſe, perinde atque Filium ex diuina eſſentia, & Deum Dei Verbum; anathema eſto.

Si quis dixerit Spiritumſanctum non perinde omnia poſſe, omnia ſcire, & vbique terrarum adeſſe, vt Patrem & Filium; anathema eſto.

Si quis dixerit Spiritumſanctum creaturam eſſe, aut per Filium factum eſſe; anathema eſto.

Si quis negauerit Patrem omnia per Filium incarnatum & Spiritumſanctum condi-B diſſe, hoc eſt, viſibilia & inuiſibilia; anathema eſto.

Si quis negauerit vnam Patris & Filij & Spiritusſancti diuinitatem, auctoritatem, poteſtatem, gloriam vnam, dominatum vnum, vnum regnum, voluntatem, & veritatem; anathema eſto.

Si quis negauerit tres veras perſonas eſſe Patris, Filij, & Spiritusſancti, ſemper viuere, omnia continere viſibilia & inuiſibilia, omnia poſſe, omnia iudicare, omnibus vitam tribuere, omnia fabricari, omnia conſeruare; anathema eſto.

Si quis negauerit Spiritumſanctum ab omni creatura perinde adorandum, vt Patrem & Filium; anathema eſto.

Si quis de Patre & Filio recte ſentiat, de Spirituſancto autem non item; hæreticus eſt: quandoquidem omnes hæretici, qui de Filio Dei & de Spirituſancto praue ſentiunt, C in Iudæorum & Gentilium infidelitate verſari deprehenduntur.

Si quis Deitatem diuiſerit; dixeritq. Patrem Deum, Filium Deum, & Spiritumſanctum Deum ſeparatim; affirmaueritq. etiam Deos dici, & non Deum propter vnam diuinitatem & potentiam, quam credimus & agnoſcimus Patris & Filij & Spiritusſancti, cum ſit vnus Deus in tribus perſonis; aut rurſum ita exceperit Filium & Spiritumſanctum, vti Patrem ſolum Deum dici, aut vnum credi Deum exiſtimet; anathema eſto. Nam nomen Deorum & Angelis & omnibus ſanctis a Deo donatum eſt. In Patre & Filio & Spirituſancto propter vnam æqualemque diuinitatem, non nomina Deorum, ſed nomen Dei noſtri offertur & ſignificatur, vt credamus quòd in Patrem & Filium & Spiritumſanctum baptizati ſumus, & non in nomine Archangelorum, aut Angelorum, ſicut hæretici, Iudæi, & Gentiles delirant.

D Hæc igitur Chriſtianorum ſalus eſt, vt credentes in Trinitatem, id eſt, in Patrem & Filium & Spiritumſanctum, & baptizati in eamdem, credamus quoque vnam in ea Deitatem eſſe, vnam potentiam, vnam diuinitatem, & eſſentiam denique vnam.] hactenus Damaſi Papæ in Concilio Romano fidei decretum.

Sed quod rurſum ad eoſdē Damaſi anathematiſmos pertinet: non prætereundum, quod Iuſtinianus Imperator ait, ab eo excommunicatos fuiſſe omnes ſiue adhuc viuētes, ſiue defunctos, qui Nicænam ſacroſanctam fidem violaſſent: ſunt enim hæc verba ipſius in epiſtola, cuius titulus eſt, Ad Ioannem Romanum Pontificem, ſed tamen ſcripta Vigilij Papæ tempore: eius autem eſt exordium: Scientes quòd nihil aliud, &c.] vbi poſt multa prope finē: Etiam, inquit, quod eſt amplius, dicemus: quia quidam ex ipſis, qui in Nicæna ſancta Synodo conuenerunt, & expoſitæ ab ea fidei diffinitioni vel ſymbolo E ſubſcripſerunt: quoniam poſtea contraria ſapientes apparuerunt, alij quidem viui, alij autem poſt mortem anathematizati ſunt a Damaſo ſanctæ memoriæ Papa antiquioris Romæ, & ab vniuerſali Sardicenſi Concilio, prout teſtatur S. Athanaſius.] hæc ipſe. Sed deſiderantur eiuſmodi Damaſi ſcripta Athanaſio cognita, cuius tempore in alia aliqua Synodo id a Damaſo factum oportuit ab hac diuerſa: nam huic Petrus eius ſucceſſor interfuit.

Quod autem ad huius anni Romani Concilij res geſtas ſpectat: ſic in eo damnati ſunt Apollinaris, Vitalis, Timotheus, alijq. omnes eiuſdem ſectæ participes; vt etiam vna cum ipſis omnia eorumdem hæreſum capita fuerint condemnata, vt illud in primis, quod ad antiquam hæreſim Millenariorum ſpectabat: quam idem Apollinaris, ſcribens aduerſus Dionyſium Alexandrinum illam deſtruentem, reſtituere conatus eſt. Sicq. actum, vt poſt damnatam Romæ in Apollinare eam hæreſim *MILLENARIORVM ERROR DAMNATVS.*

loquacem antea, omnino conticuerit, nec fuerit poſthac amplius prorſus audita. Erant A Apollinaris hæreſis alia quoque capita, eademq. cum auctore damnata, quæ ſingula recenſebimus. Plane accidit de Apollinare, vt quòd magna cum laude verſatus fuerit in Eccleſia, eius errores haud crediti fuerint, vel ſaltem excuſati, vt ex Epiphanio [a] ſuperiori tomo diximus. Magnæ quidem ipſum fuiſſe in Eccleſia æſtimationis, oſtendit etiã Cyrillus Alexandrinus [b], cum ſic eum redarguit: Quid enim, inquit, vtilitatis Apollinaris Laodicenus attulit, vnus ex primoribus, magnus ille agoniſta, qui cum pro recta fide adeo fortiter contra inimicos dimicarit ſua ipſius ſapientia fretus, velletq. in puram & ſinceram Chriſti fidem ex perplexis & inuijs meatus quoſdam introducere: an non hoc effecit, vt inter ſchiſmaticos a Catholica reputatur Eccleſia? &c.]

a Epiph. hæreſ. 76.

b Cyrill. epiſt. 25. ad Acac.

APOLLINARISTARVM MVLTIPLICES ERRORES.

Sed quid accidit? cum male omnino audire cœpiſſet, reſq. ipſius eo ſtatu eſſent, vt excuſari diſſimulariq. minime poſſent: factum eſt, vt in eum pij omnes ſtylum acuerint, B atque in eius ſcriptis accuratius perueſtigatis alios complures errores inuenerint, vt in primis illum, cuius ex Gregorio Nazianzeno [c] ſuperius mentio facta eſt, quo iungeretur cum Ario & Macedonio, dum ſcilicet conſtitueret Trinitatem ex magno, maiore, & maximo: cuius Apollinaris ſententiæ Theodoretus [d] quoque meminit, atque damnat, dum ille diceret maximum eſſe Patrem, maiorem autem Filium, magnum Spiritumſanctum; ridiculum plane exiſtimans, quòd cum Apollinaris Nicænæ fidei aſſertorem ſeſe diceret, iſta tam abſurda deliraret. Rurſum vero Theologus ex libello eiuſdem Apollinaris portentoſas quaſdam eius ſententias patefecit [e], nimirum effutiſſe blaſphemiam, atque dixiſſe, carnem Chriſti de cælo allatam eſſe: addidiſſe inſuper, Chriſtum in ſua diuinitate paſſum eſſe. At idem Gregorius ad Cledonium [f] ſcribens, cum decem ſtatuit anathematiſmos aduerſus hæreſes Apollinaris, totidem C cum ab ipſo, tum a ſuis impias prolatas eſſe ſententias, immo horrendas blaſphemias, docet. Sunt autem hi qui ſequuntur:

c Gregor. Naz. ad Cled. epiſt. 1.

d Theod. hæret. fab. lib. 4.

e Gregor. Naz. ad Nectar.

f Gregor. Nazianz. epiſt. 1. ad Cled.

ANATHEMATISMI GREG. NAZ. ADVERSVS HAERESES APOLLINAR.

Si quis ſanctam Mariam Deiparam non credit; extra diuinitatem eſt.] aſſerebat id Apollinaris, dum carnem Chriſti de cælo ſumptam eſſe dicebat. vnde & ſubdit:

Si quis Chriſtum per Virginem tamquam per canalem decurriſſe ac defluxiſſe, ac non in ea diuino modo, quia abſque viri opera, humano, quia procreationis lege formatum eſſe dixerit; in ſimili impietate verſatur.

Si quis creatum hominem fuiſſe, Deumq. poſtea ſubijſſe, pronunciauerit; damnationi obnoxius eſt.

Si quis duos filios, alterum ex Deo & Patre, alterum ex matre, non autem vnum eumdemq. induxerit; is ab ea quoque filiorum adoptione excidat, quæ recte creden- D tibus promiſſa eſt.] et poſt nonnulla aduerſus hanc blaſphemiam dicta, ſubdit:

Si quis diuinitatem in eo velut in Propheta per gratiam operatam fuiſſe, ac non ſecundum eſſentiam connexam fuiſſe atque connecti dixerit; diuino afflatu careat, immo contrario, *nempe diabolico*, impleatur.

Si quis Cruci affixum non adoret; anathema ſit, atque in eorum qui Deum interemerunt, numerum adſcribatur.

Si quis eum ex operibus perfectionẽ aſſecutum fuiſſe, aut poſt baptiſmum, vel reſurrectionem a mortuis in Filium adoptatum fuiſſe dixerit, quemadmodum quos Græci deos adſcriptitios inducunt; anathema ſit. Neque enim id quod cœpit, aut progreditur, aut perficitur, Deus eſt: tametſi hæc de eo idcirco dicantur, quòd paulatim hominibus innotuerit. E

Si quis ſanctam carnem nunc exutam & abiectam, diuinitatemq. corpore ſpoliatam eſſe, non autem cum aſſumpta parte & eſſe & venturam eſſe dixerit; præſentiæ illius gloriam non cernat.] et paulo poſt:

Si quis carnem e cælo deſcendiſſe, & non hinc atque a nobis eſſe dixerit; anathema ſit.] ac demum:

Si quis in hominem mente carentem ſperet; amens profecto eſt, nec dignus qui totus ſalute donetur.] quòd enim Apollinaris negans in Chriſto mentẽ, Chriſtum ſemihominem colere videretur, idcirco idem Theologus eadẽ epiſtola ſubdit: Tu Sarcolatra, ſiquidẽ ego Anthropolatra ſum.] hæc ex Gregorio Nazianzeno de erroribus Apollinaris, eiuſq. diſcipulorum, quos potentiſſime confutat. Erant omnes horum errorum ſectatores ab Apollinare dicti vno eodemq. nomine Apollinariani, ſiue Apollinariſtæ,

cum

A cum tamen inter ſe non vnius eiuſdemq. eſſent ſententiæ aſſertores. nam & recitatæ
modo eorum prauæ ſententiæ longe inter ſe reperiuntur eſſe diuerſæ: accidit enim
(quod Epiphanius in Panatio atque in Ancorato teſtatur) vt ex Apollinariſtis alij alia
atque diuerſa ſentirent.

Primus autem omniũ, qui Apollinariſtarum errores confutarit, Magnus Athanaſius
fuit, vt ex Epiphanio liquet, qui ait miſſum fuiſſe ad eum ab Epicteto Corinthiorum ATHANASIVS IMPVGNAVIT APOLLINARISTAS.
Epiſcopo exemplar commentarij errorum ipſorum: aduerſus quos eruditam illam ad
eumdem Epictetum idem Athanaſius ſcripſit epiſtolam, quam ipſe etiam Epiphanius[a]
recitat; vbi inter alia hæc quoque ex ipſorũ blaſphemijs, quòd ſcilicet aſſerentes carnem *[a] Epiph. hæreſ. 77.*
Chriſti deſcendiſſe de cælis, eam Verbo coæqualẽ dixerint: itemq. illud, quòd affirma-
rent Verbum ſic carnem factum, vt mutatum in ipſam fuerit: quòdq. Verbum ipſum
B paſſum ſit, & alias purulentas aſſertiones, quas in vnum colligens Athanaſius ſic de illis
ad Epictetum[b]: Qualis infernus eructauit, vt coeſſentiale dicantur corpus genitum ex *[b] Athan. ad Epict. Epiph. vbi ſup. hæreſ. 77.*
Maria Verbi Deitati? Aut quod Verbum in carnem & oſſa ac pilos & totum corpus
transmutatum eſt, & a propria natura immutatum? Quis vero omnino audiuit a Chri-
ſtianis, quòd adoptione & non natura corpus geſtauit Filius? Aut quis adeo impius fuit,
qui dixerit ſimul & ſenſerit, quòd Deitas ipſius, quæ eſt coeſſentialis Patri, ipſa circumci-
ſa eſt, & imperfecta ex perfecta facta: et quod clauis affixum erat, non erat corpus, ſed
ipſa opifex naturæ eſſentia? Quis vero audiens, quòd non ex Maria, ſed ex ſua eſſentia
tranſmutauit ſibi ipſi Verbum deſideratum corpus, dixerit Chriſtianum eſſe eum qui
hæc dicit? Quis autem nefariam hanc excogitauit impietatem, vt vel in mentem ve-
nerit, vt diceret: Qui dicit ex Maria eſſe Dominicum corpus, non amplius Trinitatem,
C ſed Quaternitatem in Deitate docet? Quare propter hoc hi qui ſic ſentiunt, carnem
quam induit Saluator ex Maria, eſſentiæ ipſius Trinitatis dicunt. Vnde vero rurſus
eructarunt aliqui æqualem prædictis impietatem, vt dicant non eſſe recentius corpus
Deitate ipſius Verbi, ſed conſempiternum ipſum per omnia genitum eſſe?] ac poſtea:

Qui igitur adeo audaces fuerunt, vt dixerint, Chriſtum carne paſſum & crucifixũ, non
eſſe Dominum ac Saluatorem, & Deum, & Filium Patris? Aut quo modo Chriſtiani
volunt nominari hi, qui dicunt, in ſanctum hominem, velut in vnum ex Prophetis ve-
niſſe Verbum, & non ipſum hominem factum eſſe, accepto ex Maria corpore, ſed alium
Chriſtum eſſe, & alium Dei Filium, qui ante Mariam & ante ſæcula Filius eſt Patris? Aut
quo modo Chriſtiani eſſe poſſunt, qui dicunt, alium Deũ eſſe, & aliud eſſe Dei Verbum?
Hæc erant in commentarijs indifferenter quidem dicta, vnã vero eamdemq. habentia
D ſententiã reſpicientem ad impietatẽ.] Iſtæc adeo inſana cum deploret Athanaſius, æque
diſſoluit atque reijcit illa ad Epictetum ſcripta epiſtola, vt apud Epiphanium tranſla-
ta leguntur, alia vero verſione apud ipſum Athanaſium habentur: ſed illud primo in
Apollinarem ipſum Athanaſius[c] intorſit ſpiculum ea oratione, qua omnes hæreſes in- *[c] Athanaſ. orat. aduerſus omnes hæreſ.*
ſectatur: etenim eo tempore ille tantum Apollinaris error innotuerat, quo dice-
ret, corpus ſolum a Verbo aſſumptum ex Virgine, non integrum cum anima homi-
nem. At non his tantũ ſcriptis, ſed egregio edito commentario de Incarnatione Chri-
ſti, hos omnes refellit errores; meminitq. vnius ex his, Rhetorij nomine, qui diceret
illud nefas, Chriſti carnem neceſſe eſſe fateri increatam, vt adorationem conſequi poſſet,
cum nihil creatum adoratione diuina ſit dignum: hæc inquam omnia cum validiſſime
confutat, oſtendit pariter magnam his cum Manichæis interceſſiſſe coniunctionem, vt-
E pote qui ſicut illi dicerent peccatum ex natura eſſe. Rurſum vero aduerſus Apollina-
rem idem Athanaſius, quo in omnibus relinqueret poſteris teſtatam fidem Catholicam,
eruditum illum commentarium ſcripſit, De ſalutari aduentu Chriſti.

Quod rurſus ſpectat ad praua Apollinaris dogmata: fuiſſe de origine animarum eius
communem cum Tertulliano ſententiam, ſanctus Hieronymus[d] teſtatur, eas nimirum *[d] Hier. epiſt. 62. ad Oceanum.*
ex traduce generari, atque inſtar corporum ex corporibus, ex animabus animas pari-
ter propagari. De eodem quoque hæreſiarcha Theodoretus[e] hæc habet: Hic ergo *[e] Theod. hæret. fabul. lib. 4.*
rurſum in nonnullis ſcriptis hypoſtaſeon, ſeu perſonarum proprietates confundebat, ALII APOLLINARIS ERRORES.
& idem faciebat in Trinitate: vnde etiam inſimulatus eſt, quòd eſſet Sabellianus.]
Diſplicuit Magno Baſilio[f] illud etiam in Apollinare, quòd Geneſim interpretatus, *[f] Baſil. in Hexamer. homil. 3.*
totum ſe conuertit, ſpreta littera, ad allegoricum ſenſum. Sed & faſtus & arro-
gantiæ ſugillatus eſt Apollinaris, cum pro antiquis Eccleſiaſticis canticis ex diuina
ſcriptura

ſcriptura acceptis, nouos in Eccleſiam a ſe editos pſalmos & diuerſa genera canticorum introduxerit, atque multiplicitate librorum ſibi gloriam ſtuduerit comparare. A

a Greg. Naz. ad Cled. epiſ. 1.

Vnde Gregorius Nazianzenus hæc ad Cledonium[a]: Quòd ſi prolixi libri, & noua pſalteria Dauidiq. ex aduerſo reſonantia, & verſuum lepos pro tertio quodam teſtamentō habentur: nos quoque pſalmos elaborabimus, & multa conſcribemus ac modulabimur: quandoquidem ipſi quoque ſpiritum Dei habere videmur, ſi tamen ſpiritus gratiæ hoc eſt, & non potius humana nouatio. Hæc te apud plebem proteſtari volumus, ne hominum ſermonibus, veluti huiuſmodi malum diſſimulantes obruamur, ac peſtiferum dogma propter inertiam noſtram & ſocordiam latius graſſari atque inualeſcere videatur.] hæc Gregorius, quòd ſcilicet Apollinariſtæ calumnioſe gloriarentur, ipſum Apollinarē eadem cū Catholicis ſentire. Immo eo procaciæ peruenerunt, vt cū damnati Romæ a Damaſo Papa eſſent; mentirentur tamen, atque dicerent, ſe ab eo fuiſſe receptos; B

b Greg. Naz. ad Cledon. epiſt. 2.

vt idem Gregorius eadem ad Cledoniū epiſtola teſtatur; ſed de ſe in primis his verbis[b]: Sed quòd nos in eadem opinione ac ſententia eſſe mentiuntur, hamum ſuum hac eſca circumtegentes, atque hoc fuco & prætextu cupiditatem ſuam nefarie explentes; ſimplicitatemq. noſtram, qua fiebat vt non alienorum loco eos haberemus, ſed fraterna beneuolentia complecteremur, in ſceleris occaſionem arripientes.] atque addit:

APOLLINARISTAE MENTIVNTVR SE RECEPTOS A DAMASO PAPA.

Illud etiam indignitatis accedit, quòd ab Occidentali Synodo ſeſe, vt audio, ſuſceptos eſſe affirmant; a qua eos prius condemnatos eſſe, nemini eſt obſcurum. Quòd ſi vel nunc vel ante ſuſcepti ſunt qui cum Apollinare ſentiunt: hoc oſtendant, & nos acquieſcemus. Perſpicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ aſſentiri (nec enim aliter ſe res habere poteſt) ſi hoc conſecuti ſunt. Id autem omnino liquebit, ſi vel Synodalem codicem, vel epiſtolas, quibus ad communionem admitti iubebantur, protulerint: C nam hic Synodorum mos eſt.] hæc Theologus.

In his vero illud in primis obſerua, quòd dum ait in Occidentali Synodo Apollinariſtas (quod notum dicit omnibus) iam fuiſſe damnatos: de nulla alia Synodo Occidentali potuit intellexiſſe, niſi de qua nunc agimus, vbi a Damaſo (quod teſtatur idem ipſe Gregorius in poſteriori epiſtola ad Cledonium) ijdem Apollinariſtæ damnati ſunt: nullū enim aliud vel ſomniari poteſt in Occidente hoc tempore contra Apollinariſtas Concilium congregatum, niſi Romanum. Sed & habes hic, lector, quod magnopere admireris, Gregorij ſcilicet erga auctoritatem Romani Pontificis incomparabilem obſeruantiam, dum illud putaret a ſe tuto recipiendum fore, quod conſtaret ab illo eſſe decretum: et licet videri poſſet, ipſum poſterioribus deleuiſſe priora, nullum tamen crimen in eo putauit conſiderandum eſſe præuaricationis, extraque legem poſitum, D

c Galat. 2.

qua Apoſtolus ait[c]: Si quæ ædificaui, hæc deſtruo, nonne præuaricatorem me conſtituo?] Ecce tibi Theologus, Theologorumque vertex, quantumlibet ſciret Apollinariſtas complurium accuſatos errorum, quos eadem ipſe impugnat epiſtola, quoſq. omnibus compertum eſſe dicit in Occidentali Concilio fuiſſe damnatos: tamen ſi verum eſſet, quod illi mendaciter aſſerebant, ab eadem Synodo iterum congregata eſſe receptos; ſe acquieturum, neque illis aduerſaturum amplius, pollicetur: ſic namq. conteſtatus eſt verbis illis hic iterum repetendis: Ab Occidentali Synodo ſeſe, vt audio, ſuſceptos eſſe affirmant; a qua prius condemnatos eſſe, nemini eſt obſcurum. Quòd ſi vel nunc vel ante ſuſcepti ſunt qui cum Apollinare ſentiunt: hoc oſtendant, & nos acquieſcemus.] ſed cur iſtud? mox ſubdit: Perſpicuum enim erit, eos rectæ doctrinæ aſſentiri (nec enim aliter ſe habere res poteſt) ſi hoc conſecuti ſunt.] vt plane appareat, ex arbitrio pependiſſe Rom. Pontificis, fidei decreta ſancire & ſancita mutare, E atque decernere quibuscum a reliqua Eccleſia communicandum eſſet. His igitur recenſitis occaſione Synodi hoc anno Romæ habitæ, iam deſcribamus quæ de codice Athanaſij Romæ tunc ſub Damaſo ab Apollinariſtis deprauato Ruffinus narrat his verbis[d]:

d Ruffinus de adulterat. lib. Orig. apud Hieronym.

ATHANASII CODICEM APOLLINARISTA CORRVMPIT.

Damaſus Epiſcopus, cum de recipiendis Apollinarianis deliberatio haberetur, editionem Eccleſiaſticæ fidei (cui item editioni, ſi Eccleſiæ iungi velint, ſubſcribere deberent) conſcribendam mandauit cuidam amico ſuo presbytero viro diſertiſsimo, qui hoc illi ex more negotium procurabat. Neceſſarium viſum eſt dictanti, in ipſa editione de incarnatione Domini, Hominem Dominicum dici. Offenſi ſunt in hoc ſermone Apollinariſtæ: nouitatem ſermonis incuſare cœperunt. Adeſſe ſibi cœpit qui dictauerat,

A rat, & ex auctoritate vera ſcriptorum Catholicorum virorum confutare eos qui impugnabant. Accidit, vt vnus ex ipſis, qui nouitatem ſermonis cauſabantur, oſtenderet in libello Athanaſij Epiſcopi ſcriptum eſſe ſermonem, de quo quæſtio habebatur. Quaſi ſuaſus iam ille, cui probatum fuerat, rogauit ſibi dari codicem, quo & alijs ignorantibus & contradicentibus ſatisfaceret. Accepto codice, inauditum excogitauit adulterationis genus. Locum ipſum, in quo ſermo iſte erat ſcriptus, raſit, & ipſum ſermonem rurſum reſcripſit, quem raſerat. Codex redditur, ſimpliciter receptus eſt. Mouetur iterum pro eodem ſermone quæſtio. Ad probationem codex profertur. Inuenitur ſermo, de quo erat quæſtio, ex litura in codice poſitus. Fides proferenti talem codicem derogatur, eo quòd litura illa corruptionis ac falſitatis videretur indicium. Sed quoniam (vt iterum eadem dicam) viuenti hæc facta ſunt a viuente: continuo egit omnia,
B vt fraus commiſſi ſceleris nudaretur, & nequitiæ macula non innocenti viro, qui nihil tale geſſerat, adhæreret, ſed in auctorem facti atque in vberiorem eius infamiam redundaret.] hactenus Ruffinus.

Quæ quidem de ſe dicta, vtpote familiare Damaſi, & qui illi eſſet ab epiſtolis Synodicis, exiſtimans S. Hieronymus [a], totam hiſtoriam fabellæ loco ducit: ad illam namque Synodum ipſe ea viſus eſt retuliſſe, quæ ſub eodem Damaſo, imperante Theodoſio, collecta eſt; quando Orientalibus quoque Epiſcopis conuocatis, Paulinus Antiochenus ad eam ſe contulit cum Epiphanio, quibus ipſe Hieronymus comes adhæſit. Ceterum quòd longe ante, nempe hoc anno (vt vidimus) cum Petrus Alexandrinus Epiſcopus profugus Romæ eſſet, aliam ſub eodem Damaſo contigit itidem Romæ peragi Synodum, in qua primum actum de Apollinare & Apollinariſtis hære-
C ticis; cum & a Damaſo diximus ſcriptum eſſe libellum, cui ſubſcriberent, qui ab hæreſi Apollinaris ad Eccleſiam redire vellent: nonnihil animi pendeo, immo magis adducor, vt credam de aliquo alio presbytero Damaſo inhærenti Ruffinum intellexiſſe, quàm de Hieronymo: cum dubium non ſit, multis annis antequam Hieronymus eo miniſterio illi vſui eſſet, alios ad eamdem functionem Damaſum habuiſſe miniſtros. Quòd ſi in hac Synodo, de qua eſt ſermo, ea a Ruffino narrata contigiſſe dixerimus: de alio potius quàm de S. Hieronymo ipſum intellexiſſe oportuit: ſiquidem certum firmumq. eſt, ipſum Hieronymum his temporibus in eremo Syriæ degiſſe; nec veniſſe Romam, niſi ſub Theodoſio Imperatore, vt ſuo loco aperte conſtabit. Ceterum ſi conſenſerimus, Ruffinum de S. Hieronymo intellexiſſe: tunc affirmare neceſſe eſt, eaſdem de Apollinariſtis altercationes refricatas eſſe in alio Concilio Romano Theodoſij tempore a
D Damaſo celebrato, cui idem Hieronymus præſens fuit.

RVFFINI HISTORIA A S. HIERONYMO IMPVGNATA.

[a] Hieron. Apolog. aduerſus Ruffin. lib. 2.

Sed hæc omnia fuiſſe Ruffini figmenta, illud me magnopere perſuadet: Nam quid eſt quod ait, complexionem illam, Dominicum hominem, a Damaſo poſitam ad ſugillationem hæreſis Apollinaris, ab Athanaſio (vt tradit) acceptam, ab ipſis Apollinariſtis quaſi nouam eſſe reiectam; adeo vt eius obliterandæ cauſa, eo modo codicem deprauarint: cum econtra conſtet ex Gregorio Nazianzeno, eas fuiſſe peculiares Apollinariſtarum voces? ait enim ad Cledonium [b] ſcribens aduerſus eoſdem Apollinariſtas: Ne impoſturam faciant homines, viciſſimque ipſi fallantur, Hominem Dominicum (vt ipſi loquuntur) vel potius Dominicum noſtrum, & Deum mentis expertem eſſe aſſerentes: non enim hominem a diuinitate ſeparamus, ſed vnum eumdemq. profitemur, &c.] et Elias Cretenſis ibidem locum Gregorij explicans, fuiſſe has voces ab
E Apollinariſtis vſurpatas, oſtendit. In quam ſententiam & Athanaſius [c], cum inuehitur in eoſdem, hæc ait: Quam igitur cauſationem excogitatis? Aut qua ſimulatione prætextum quæritis? Ac cur non potius expreſsim dicitis, eum non accepta forma ſerui, hominem eſſe factum, ſed quaſi hominem appariuſſe? Hunc enim intellectum habet veſter ſermo, quo ad prætextum dicitis hæc verba: Qui idem eſt, idem eſt. ideoque obtrectare veræ diſpenſationi humanitatis aſſumptæ per ſycophantiam ſatagitis dicentes, Chriſtum hominem deificatum eſſe: ac rurſus illud, In principio erat Verbum, quod accepta forma ſerui homo ſit genitus: aut hominem eum dicitis, qui cum Deo ſit, aut hominem Deo implicatum, aut hominem pro mundo mortuum, & qui pars aliqua mundi erat, aut hominem peccati incapacem, aut hominem Angelis dominantem, aut hominem a rebus creatis adoratum, aut hominem Dominicum*, cum Apoſtolus dicat: Paulus ſeruus Ieſu Chriſti; aut hominem crucifixum, Dominum gloriæ

CHRISTVM APPELLATVM ESSE DOMINICVM HOMINEM AB APOLLINARISTIS.

[b] Greg. Naz. epiſt. 2. ad Cledon.

[c] Athanaſ. de aduentu Chriſti aduerſ. Apollinar.

* Dominum

gloriæ, aut hominem audientem: Sede a dextris meis: aut hominem venientem, vt A iudicio iudicet. hæc eſt lutulenta veſtra ex imo ſubruta aqua, quam ebibendam hominibus offertis, &c.] Cur autem illi ſic ſemper Chriſtũ hominem, numquam Deum? ita ſubdit paulo poſt: Ideo enim dicitis Deum ex Virgine natum eſſe, ac non Deum hominem, vt Euangeliſta definit, ne genituram carnis confitendo, neceſſitas vos cogat, vt naturalem eum eſſe cognoſcatis, &c.] pluribus enim agit de eiuſmodi differentijs, quibus prauum ſuum ipſorum dogma illi aſtruere contendebant. Ceterum a pijs pio ſenſu has voces vſurpatas eſſe conſtat, & ab ipſomet Athanaſio in expoſitione fidei, vbi ait: Dominicus enim homo, quem ad ſalutem noſtram exhibuit, conditus eſt, vt eſſet initium viarum, &c.] et in ſermone maiore contra Apollinarem pro fide, hæc habet: Dominicus autem homo non infirmatus, neque nolens mortuus eſt.] citatur hic textus in Synodo Lateranenſi ſub Martino Papa & martyre in Secretario quinto. B

DOMINICVM HOMINEM CHRISTVM HAVD RECTE DICI. Ceterum complexio iſta, Homo Dominicus, etſi a Catholicis interdum fuiſſe vſurpata noſcatur: tamen haud tute dici, S. Auguſtinus eadem aliquando vſus exiſtimauit, qui hæc in retractationibus habet [a]: Non video, vtrum recte dicatur, Homo Dominicus, qui eſt mediator Dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, cum ſit vtique Dominus: Dominicus autem homo quis in eius ſancta familia non poteſt dici? Et hoc quidem vt dicerem, apud quoſdam legi tractatores Catholicos diuinorum eloquiorum: ſed vbicumque hoc dixi, dixiſſe me nollem: poſtea quippe vidi non eſſe dicendum, quamuis nonnulla poſſit ratione defendi.] hæc ipſe, ex quibus etiam ſuſpecta redditur tota illa Ruffini narratio.

[a] Aug. retract. lib. 1. c. 19.

At quonam ludibrio eumdem Apollinarem hæreſiarchã ſanctus Ephræm affecerit, cum ad publicam ipſum diſputationem aliquando prouocaſſet; Gregorius Nyſſenus ita C deſcribit [b]: Sermone quodam, qui fama etiam potius quàm ſcriptis ad nos deuenit, vnde ipſum veritatis ſtudioſiſſimum extitiſſe, facile intelligi poterat; Apollinarem leuem, immo dementem ac inſanum nuncupabat; qui res nouas moliens, multa impia Scripturæq. ſacræ aduerſantia duobus comprehenſa libris, e ſuo eructans ventre, admodum inſulſe ac temere proloqueretur. Illos vero libros cuidam, quam in delicijs habuiſſe ferebatur, feminæ aſſeruandos commiſerat. Quæ cum magno innotuiſſent Ephræm; eiuſdem ſe eſſe opinionis confingens, feminam quæ libros cuſtodiebat, adijt; & de ſe, quis ſit, & quàm fauſta ei ex eremo afferat, patefecit: nonnullaq. forte id genus alia adijciens, tandem rogat, vt præceptoris ſibi ſcripta publicæ vtilitatis cauſa exhibeat; vt nobis ſcilicet, quos tunc hæreticos vocabat, repugnare commodius poſſet. Quibus capta verbis femina, eumq. ex illis vnum qui Apollinarij ſuſtinerent partes reputans, libros præbuit, eos tamen ſibi celeriter reſtitui deprecans. Ceterum magnus hic Iacob D dementem ſupplantans Eſau [c], ac flagitioſa illa primogenita rapiens, prudenter oppreſſit: nam piſcis glutino omnes illiniens chartas, ita folium folio connexuit, vt cum pars vna ab altera ob firmam coniunctionem plane ſeiungi nequiret, in vnam quaſi tabulam ſinguli libri apparerent redacti: ſicq. eos mulieri, a qua commodato acceperat, reddidit. Quæ quidem artificij huiuſmodi vti mulier ignara, cum formam eorumdem exteriorem ſaluam eſſe cerneret: quicquid intrinſecus eſſet, diligentius inſpicere neglexit.

LIBRI APOLLINARIS GLVTINO COMPACTI.

[b] Greg. Nyſſen. ſerm. de S. Ephr.

[c] Gen. 25. 27.

APOLLINARIS DELVSVS AB EPHRAEM. Dies vero haud ita multi elapſi erant, cum Orthodoxis quibuſdam defertur ſanctus ſenex, qui Apollinarium accuiuiſſet, & cum eo ſermones contuliſſet. In iudicium itaque vocatus, impijs illis libris fretus, ad ſtatutum diem venit: ac dicere qui- E dem pro ſe, quòd graui iam premeretur ſenio, renuit: poſtulauitq. ideo ſibi proferri libros, vt ex illis reſpondere poſſet atque contradicere. Cum ergo iſtius delatoris ſocij frementes in medium libros produxiſſent: inueteratus ille dierum malorum iniuſtitiæ iudex, vnum ex eis in manus ſumens, aperire atque explicare nitebatur: ſed quòd glutino vinctus non cederet, ad partem eius mediam aperiendam eſt aggreſſus, eamq. ipſam eodem conglutinatam modo inuenit. Quare ſua illa ex priore libro fruſtratus ſpe, ad alterum ſe contulit: quem quidem totum ita firmiter connexum cernens, vt prorſus explicari nequiret, tanto rubore atque pudore ſuffuſus eſt, animoq. vſque adeo perturbatus, vt ex eo conſeſſu abiens, quaſi mentis atque conſilij inops & exanimatus in morbum lapſus ſit: illamque ignominiæ notam ita ægre & moleſte tulit, vt parum admodum abfuerit, quin tum mortem

A tem obiret.] hactenus de his Nyſſenus: eo autem morbo Apollinarem perijſſe, habet
Metaphraſtes. quod quidem ſi verum eſſet, Ephræm nequaquam ante præſens tempus,
ſed poſt ipſum Apollinarē ex hac vita diſceſſiſſe dicendus foret: quod tamen falſum eſt,
teſtante S. Hieronymo, Ephræm ſub Valente, Apollinarem vero ſub Theodoſio eſſe de-
functum: niſi quis dixerit hæc de Apollinari ſeniori iunioris parente eſſe intelligenda.

Quod pertinet ad eiuſdē Apollinaris ſcripta: teſtatur S. Hieronymus [a], reliquiſſe il-
lū præter innumera pene volumina, triginta libros aduerſus Porphyriū, qui inter cetera
eius opera maxime probarentur. Conatum inſuper eum fuiſſe diuinorum librorum
tranſlationes omnes in vnum aſſuere, idem tradit S. Hieronymus [b], qui tamen opus
minime probauit. Eiuſdem quoque Apollinaris in Prophetas commentarios, necnon
in Matthæum Euangeliſtam, idem auctor citat, quos ita ſe legiſſe affirmat [c], vt habito
B delectu, ex ſtercore aurum ſeligeret. Patrem eum eloquentiæ prædicat Philoſtorgius;
ſed tamen quæ eſſet verboſa potius, quàm neruoſa. Multis rurſum voluminibus com-
plures hæreſes oppugnaſſe, tradit Vincentius Lirinenſis; ſicq. de eo accidiſſe ait, vt
quem populi quaſi arietē gregis ſequebantur, eum deinceps vt lupum fugere cœperint.

Ex ſcriptis autem Apollinaris Polemium quemdam, Theodoretus [d] teſtatur, illam
hæreſim deduxiſſe, qua affirmaret, Verbi atque carnis commixtionem confuſionemq.
factam eſſe: a quo denominatos Polemianos hæreticos, tradit. Rurſum vero diſcipu-
los quoſdam eiuſdem Apollinaris in Arabia hæreſim aduerſus Dei genitricem diſſemi-
naſſe, Epiphanius habet: illamq. horrendam iactaſſe baſphemiam, qua dicerent poſt
natum Chriſtum Ioſepho viro coniunctam eſſe: quam ſceleſtiſſimam opinionem im-
pius Heluidius in Occidente ſtuduit propagare; ſed ne profanæ quidem & impiæ men-
C tes tantam blaſphemam calumniam in aures admittere tolerarunt: quamobrem
vtrobique prauum ſemen exaruit. Sed de Heluidio dicendum inferius. Ad hos con-
futandos hæreticos, dictos Antidicomarianitas, rogatus S. Epiphanius epiſtolam ſcripſit
ad Eccleſiam quæ eſt in Arabia [e]: qui & in Panario aduerſus eoſdem pluribus diſpu-
tauit, vbi ipſa epiſtola ad Arabes ſcripta legitur [f].

In ea etiam prouincia addit exortam tunc eſſe aliam hæreſim, dictam Collyridiano-
rum, qui eamdem ſanctiſſimam Virginem vt Deum colerent, placentamque illi ſa-
crificantes offerrent: de quibus ita Epiphanius [g]: Admirati, inquit, ſumus, cum aliud
rurſus audiuiſſemus, alios nimirum ita decipere, vt in tractatione de ipſa ſancta ſemper
Virgine, pro Deo hanc introducere ſtuduerint, & adhuc ſtudeant, & furore quodam ac
amentia ducantur. Narrant enim, quòd quædam mulieres in Arabia e partibus Thra-
D ces hanc vanitatem inuexerunt, vt in nomen ſemper Virginis collyridem quamdam ſa-
crificent, & ſimul congregentur, & in nomen ſanctæ Virginis vltra modum quid ten-
tent aggredi nefario ac blaſphemo negotio, & in nomen ipſius ſacra celebrent per mu-
lieres: quod totum impium eſt & nefarium, alienum a prædicatione ſancti Spiritus.]
et alibi [h] de iiſdem: Quædam enim mulieres currum quemdam ſiue ſellam quadratam
ornantes, expanſo ſuper ipſam linteo in quadam illuſtri die anni, per aliquot dies pa-
nem proponunt, & offerunt in nomen Mariæ: omnes autem pane participant, &c.]
Cum autem Epiphanius hæreſim confutat, primo loco demonſtrat, procul a more Ca-
tholicæ Eccleſiæ abhorrere, vt mulieres ſacrificent: deinde pluribus docet, nequa-
quam Dei genitricem colendam tamquam Deum. Ceterum Catholica Eccleſia ſic
ſemper ſuſcepit cultum ſanctorum, vt tamen numquam ipſis vel in nomine ipſorum
E obtulerit ſacrificia, ſed in eorum commemorationem duntaxat eadem Deo offerat;
quod primo Annalium tomo fuſius dictum eſt. Quàm procul autem abhorreret Epi-
phanius ab Agiomachorum ſententia, qua ſanctorum cultus impugnatur, plane do-
cet vbi agit de vitis ſanctorum Prophetarum; vbi ſæpe confirmat morem Eccleſiæ, cum
tradit Fideles ſupplicare ſolitos ad Hieremiæ ſepulchrum, Iſaiæq. interceſſione multa
petentibus beneficia impertiri, eademq. præſtari in ſepulchris Ezechielis & aliorum.

Hoc item anno, qui eſt decimuſtertius a perſecutione a Conſtantio indicta in Oriente
ex Synodo Conſtantinopolitana poſt Concilium Ariminenſe (vt ſuo loco dictū eſt) in
qua decreta ſunt ab Imperatore Conſtãtio exilia Epiſcoporū: S. Baſilius, vt ipſe teſtatur,
iterum ſcribit ad Occidentales, nempe ad Romanum Epiſcopum, & alios (quarto lo-
co data hæc eſt epiſtola) expoſtulans toties imploratum auxilium, minime hactenus
impertitū: litteræ autem ſic ſe habent [i]: Quoniam in ſe ſperantibus Dominus polli-
citus

a Hieron. de ſcrip. Eccleſ. in Apollin. & de eodem epiſt. 61.
b Hieron. Apolog. aduerſ. Ruffin.
c Hieron. epiſt. 152.
d Theodoret. hæret. fabul. lib. 4.
HAERESES ALIAE EX SCRIPTIS APOLLINARIS
e Epiphan. hæreſ. 77.
f Epiphan. hæreſ. 78.
g Epiphan. hæreſ. 78.
COLLYRIDIANI HAERETICI
h Epiphan. hæreſ. 79.
LITTERAE BASILII AD OCCIDENTALES.
i Baſil. epiſt. 8. in addit.

citus eſt, quòd eos ex omni tribulationis genere velit educere: quamuis in medio malorum pelago detineamur, ac ſæuiſſimis procellis a ſpiritibus malitiæ excitatis agitemur; perduramus tamen in Chriſto, qui nos confirmat, nec vigorem eius ſtudijs remittimus, quo curam gerimus Eccleſiarum: neque veluti de ſalute propter excreſcentem tempeſtatem deſperantes, animi diſſolutionem patimur: ſed adhuc, quoad eius fieri poteſt, omnem operam impendimus, ſcientes etiam eum quem cetus deuorauerat, quoniam animum non deſponderat, ſed ad Dominum clamauerat, ſalutem eſſe conſecutum. Ad hunc ſane modum & ipſi, licet in extrema mala inciderimus; ſpem tamen, quam in Domino collocatam retinemus, non abijcimus: ſed vndiquaque auxilium illius circumſpicientes requirimus. Vnde eſt quod ad vos quoque reſpeximus, fratres venerandiſſimi, quos in præſenti tribulationum tempore frequenter ad nos venturos ſperauimus. Verum ſpe iſta fruſtrati, ipſi quoque illud nobis occinimus: Expectaui qui ſimul contriſtaretur, & non fuit; & qui conſolaretur, & non inueni. Sunt enim eiuſmodi noſtræ afflictiones, vt & hi qui extremum Occidentem incolunt, merito ad hunc noſtrum Orbem ſeſe recipere deberent. Et quoniam vno membro afflicto, reliqua ſimul omnia compatiuntur: conueniebat vt & nobis iamdiu admodum laborantibus affectu commiſerationis condoleretis. Non enim locorum vicinitas, ſed coniunctio ſpiritus conciliare & propinquos facere ſolet; quam inter nos ac dilectionem veſtram intercedere perſuaſi ſumus. A B

BASILII IVSTA EXPOSTVLATIO.

Qui fit igitur, quod nullas conſolationis litteras, nullam fratrum viſitationem, nec aliud quicquam normæ ac debito dilectionis conueniens a vobis accepimus? Iam enim tertiusdecimus annus eſt, ex quo nobis hæreticum hoc bellum exortum eſt; in quo pluribus tribulationibus afflictatæ ſunt Eccleſiæ, quæ ab eo tempore commemorari poſſunt, quo primum Euangelium annunciari cœpit. Quarum vobis ſingulas recenſere nolumus, ne malorum illorum euidentiam ſermonis noſtri imbecillitas ſubobſcuret. Simul etiam haud neceſſarium eſſe iudicamus, vt hiſce de rebus doceamini, cum veritatem illarum iam olim vel famæ iudicio cognoueritis. C

STATVS MISERANDVS ECCLESIAE ORIENTALIS.

Summa enim mali huius eſt: Plebs oratorijs relictis, in ſolitudine congregatur. Spectaculum videretis miſerabile: mulieres, paruuli, ſenes & aliàs imbecilles imbrium vehementiſſimorum, niuium, ventorumque moleſtiam ſub gelu hiemali, conſimiliter & Solis ardorem æſtate ſub dio agentes perferunt: et hæc propterea patiuntur, ne prauum illud Arij fermentum recipere cogantur. Quo modo autem fieri poterit, vt iſta vobis ſermone aliquo perſpicua reddantur, niſi ipſa vos experientia & ſpectaculum in oculos incurrens ad compaſſionis affectum permoueat? Obſecramus itaque, vt vel nunc tandem manum Orientalibus porrigatis Eccleſijs, quæ iam velut in genua depreſſæ inclinant: ac viros aliquos mittatis, qui illas de præmijs admoneant, quæ patientiæ ac paſſionibus pro Chriſto toleratis reſeruantur. Haud enim tantum habet efficaciæ ſermo conſuetus, quantum vox peregrina ad conſolandum deiectos valet: præſertim ſi illa afferantur a viris qui cum primis gratia Dei inſtructi eſſe cognoſcuntur: quales vos cunctis mortalibus prædicamini, quòd in fide illibate permaneatis, & Apoſtolicum depoſitum illæſum ſeruetis. Non ſic habent res noſtræ: ſed ſunt apud nos quidam, qui gloriæ deſiderio, & maxime inflatione iſta, qua Chriſtianorum animi ſubuertuntur, perciti, verba quædam nouandi ſtudio excogitata inducere præſumunt. Vnde Eccleſiæ debilitatæ, quaſi vaſcula quædam laxara, influentem hæreſim receperunt. Vos itaque, o dilecti & deſiderati fratres, ſitis vulneratorum medici, & eorum qui adhuc ſani ſunt, pædotribæ, quod morbidum eſt curantes, & quod ſanum ad pietatem inſtituentes.] huc uſque Baſilij epiſtola ad Occidentales, & quidem aliqua ex parte decurtata: non enim ex more, cui has litteras dederit perferendas, quemve legauerit in Occidentem, mentionem aliquam habet. Quænam autem cauſæ interceſſerint, cur Damaſus retardauerit legationem, viſitationemque Orientalis Eccleſiæ, ſatis recenſitæ ſunt anno ſuperiori: ex his vero litteris abunde declaratur, longe abeſſe vt a communione Occidentalium ſe Baſilius continuerit; ac longe longius procul eſſe, vt idem Baſilius Occidentales hæreſis nomine ſuſpectos habuerit, quos ſolos puros ſinceroſque Orthodoxos permanſiſſe teſtatur his litteris. D E

HAERESIBVS INNVMERIS EXAGITATA ECCLESIA ORIENTALIS.

Sed quod ad Orientalem Eccleſiam ſpectat, iure deplorat eius calamitatem Baſilius, apteq. comparat diuerſarum ciuitatum Eccleſias laxatis vaſculis vndique hæreſim ebibentibus

A bentibus. Nam præter Sabellianam, Arianam, Macedonianam, Eunomianam, Photinianam, & alias ſuperius recenſitas, acceſſerunt quas nuper diximus diuerſæ Apollinariſtarum hæreticorum claſſes, vt taceamus de ſchiſmaribus inter Catholicos excitatis. At tolerandum quoquo modo malum videri poterat, ſi nonniſi vna ciuitatis vnius populum hæreſis ſeduxiſſet: ſed videre funeſtiſſimum erat, quot domos, tot pene hæreſes peculiares fuiſſe. ſed quòd impoſſibile eſt dicere de ſingulis, ex ijs quæ contingebãt Ancyræ primariæ in Galatia ciuitatis, ceterarum Orientis vrbium ſtatum poſſumus intelligere. Etenim S. Hieronymus, qui Ancyram inuiſit, cum in recenſita ſuperius peregrinatione ex Cappadocia atque Galatia venit in Syriam, hæc habet [a]: Scit mecum qui vidit Ancyram metropolim Galatiæ ciuitatem, quòd nunc vſque ſchiſmatibus dilacerata ſit, quòd dogmatum varietatibus conſtuprata. Omitto Cataphrygas, Ophitas, Bor-
B bontas, & Manichæos: nota enim iam hæc humanæ calamitatis vocabula ſunt. Quis vmquam Paſſalorincitas, & Aſcodrobos, & Artotyritas, & cetera magis portenta quàm numina in aliqua parte Romani orbis audiuit?] hæc ipſe. Meminit de his Philaſtrius [b]; Borboritaſq. eſſe ait, qui dediti concupiſcentijs futurum negarent iudicium: Paſſalorincitas, qui digitum naribus oriq. imponentes, perpetuum ſilentiũ ſeruantes, nihil præterea curarent: Aſcodrogitas, ſiue Aſcodrobos, qui bacchanalia in Eccleſiam induxerunt: Artoritas autem, qui in ſacrificio panem & caſeum offerebant. hæc monſtra alebat his temporibus Ancyra, licet ſanctiſsimus eidem præeſſet Epiſcopus Athanaſius, quem defunctum Baſilius adeo luxit atque laudauit [c]; poſt quem Leo ſanctiſsimus monachus, cuius meminit Sozomenus [d], cũ hæc ait de monachis Cappadociæ atque Galatiæ: Inter monachos autem, quos illic vixiſſe accepi, primas tulit Leo, qui poſtea Eccleſiæ Ancyræ
C Epiſcopus creatus eſt.] Si igitur ciuitas, cui præerant magni nominis Epiſcopi Orthodoxi, adeo lancinata erat diuerſis ſectis hæreticorum: quid putandum de alijs, quibus vel ſegnes præerant Antiſtites, & magna ex parte fugatis illis, paſtoribus quoque carebant, vel hæreticos accepere Præfectos? Iuſta igitur angebat doloris cauſa mentem Baſilij, vt ita ab Oriente vociferaretur ad Occidentem. Sed hoc ceteris deterius (vt dictum eſt) malum operata eſt aſtutia Satanæ, vt inter Occidentales & Orientales, Damaſum atque Baſilium, tum occaſione nominis hypoſtaſis, tum defenſione Meletij vel Paulini, atque etiam calumnijs de eodem Baſilio vbique ſparſis, damnoſa admodum diffidentia orta eſſet, magno totius Eccleſiæ Catholicæ detrimento.

a Hieron. in proœm. in epiſt. ad Galat. lib. 2.

ANCYRANA ECCLESIA QVIBVS HAERESIBVS VEXATA.

b Philaſtr. cap. 74. 75. 76.

c Baſil. epiſt. 69.

d Sozom. lib. 6. cap. 34.

Hoc pariter anno Valentinianus Imp. cum adhuc in Gallijs ageret, Donatiſtas Epiſcopos rebaptizantes cohibuit, dato hoc ad Iulianum Proconſulem Africæ reſcripto [e]:
D Antiſtitem, qui ſanctitatem baptiſmi illicita vſurpatione geminauerit, & contra inſtituta omnium, eam gratiam iterando, contaminauerit: ſacerdotio indignum cenſemus. Dat. X. Kal. Mart. Treuer. Valentiniano & Valente IIII. AA. Coſſ.] hæc vero poſt liberatam a Firmo tyranno Africam fuiſſe reſcripta putamus. Inualuerat enim in Africa his temporibus Firmi tyrannis: ad quem oppugnandũ Theodoſius ſenior, Theodoſij Imperatoris pater, a Valentiniano in Africam miſſus eſt: qui poſt diuerſas pugnas eumdem oppreſsit, ſubleuauitq. Africam ea clade diutius afflictarã. Res geſtas Ammianus accurate deſcripſit [f], ad quem lectorem hæc cupientem plenius enarrata reijcimus: illa hic tantũ, quæ argumenti noſtri eſſe videntur, nolumus præterijſſe, cum ſcilicet viribus fractus Firmus legatione Epiſcoporum a Theodoſio pacem expetijt, de quibus hæc ipſe [g]: Feſſus ærumnis gemini prœlij Firmus, imoq. æſtuans corde, ne quid vltimæ rationis
E omitteret, Chriſtiani ritus Antiſtites oraturos pacem cum obſidibus mittit. Qui quoniam ſuſcepti lenius, pollicitiq. victui congrua militibus (vt præceptum eſt) læta retulere reſponſa: præmiſsis muneribus Maurus ipſe fidentius ad Romanum perrexerat ducẽ, equo inſidens apto ad ancipites caſus. Cumq. prope veniſſet, fulgore ſignorũ & terribili vultu Theodoſij perſtrictus, iumento deſilijt, curuataq. ceruice, humi pene affixus, temeritatem ſuam flebiliter incuſabat, pacem obſecrando cum venia. Suſceptuſq. cum oſculo (quoniã id Reipublicæ conducebat) bonæ ſpei iam plenus, ſufficientia præbuit alimenta; & quibuſdam propinquis ſuis ad obſidũ vicem relictis, abſceſsit, captiuos, vt ſpoponderat, redditurus, quos primis turbarum exordijs rapuit. Biduoq. poſt Icoſium oppidum, cuius ſupra docuimus conditores, militaria ſigna & coronam ſacerdotalem cum ceteris quæ interceperat, nihil cunctatus reſtituit, vt præceptum eſt.] hæc de pace.

ECCLESIA AFRICANA VEXATA A DONATISTIS ET TYRANNIDE FIRMI.

e l. 1. ne ſanct. baptiſ. iterer. C. Theod.

f Ammian. lib. 28. & 29.

g Ammian. lib. 29.

Quod ſpectat ad coronam ſacerdotalem redditam; illa eſſe creditur pretioſior mi-

tra ſic dicta, qua in ſolemnioribus functionibus vti ſolent Epiſcopi. Fuit huius Firmi ty- A
a Ammian. eod. lib. 29. ranni frater Gildo nomine, vt Ammianus [a] atque Claudianus [b] teſtantur: qui tyranni-
b Claudian. de bello Gildon. dem fratris collapſam reparans, Romano Imp. in Africa negotium faceſſiuit, parteſq.
Donati vehementer ſuſcipiens, maximo fuit Catholicis detrimento: vnde factū eſt [b], vt
quidam Donatiſtarū Epiſcopus, Optatus nomine, quòd palam cum Gildone fœniret,
fuerit cognomento dictus Gildonianus. ſed de his inferius. Finis vero Firmi ille fuit, vt
rurſus tyrannidem exercens, rurſus per Theodoſium oppreſſus, eo deſperationis reda-
ctus ſit, vt ſpontaneo nectens collum laqueo, miſere vitam finierit. At quid gratiæ
c Oroſ. lib. 7. cap. 33. reddirum ſit Theodoſio, qui Africam ab infeſtiſſimo tyranno liberauit; audi Oroſium [c]:
THEODOSIVS SENIOR INGRATE OCCIDITVR. Poſt, inquit, cum experientiſſima prouidentia totam cum Mauritania Africam melio-
rem priſtinis legibus reddidiſſet: inſtimulãte & obrepente inuidia, iuſſus interfici, apud
Carthaginē baptizari in remiſſionem peccatorū præoptauit; & poſtquam ſacramentū B
Chriſti, quod quæſierat, aſſecutus eſt, poſt glorioſam ſæculi vitam, etiam de vitæ æter-
nitate ſecurus, percuſſori iugulum vltro præbuit.] hæc Oroſius. Quæſitum quoque fuiſ-
ſe ad necem Theodoſium iuniorem eius filium, ſed diuina voluntate anteuertiſſe peri-
culum, S. Ambroſius illis verbis teſtari videtur, vbi in oratione in funere eius habita ita
d Ambroſ. orat. in funer. Theodoſ. in fin. dicit [d]: Portauit iugum graue Theodoſius a iuuentute, quando inſidiabantur eius ſaluti,
qui patrem eius triumphatorē occiderant.] Fuiſſe autem ipſum hoc tempore prima la-
THEODOSII FILII SPECTATA VIRTVS. nugine pubeſcentē, Ducemq. Mœſiæ aduerſus Sarmatas fines Rom. Imperij inuaden-
tes electum, egregiaq. virtute ſpectatū ob plures de eis victorias reportatas, Ammianus [e]
e Ammian. lib. 29. affirmat: inde vero tantam æſtimationē rei bellicæ ex his ſibi Theodoſius conciliauit, vt
poſtea ad ſubleuandum collapſum in Oriente Romanū Imperium, Dux & Imperator a
f Zoſim. lib. 4. Gratiano electus fuerit, vt idem auctor, Zoſimuſq. [f] teſtantur. Vnde autem contigerit, vt C
Theodoſius parens poſt tot præclaras victorias capite trūcatus ſit, & Theodoſius filius
eodem modo pene periclitatus ſit: neminem inueni qui tradat. Factum tamen id exiſti-
matur dolis atque inſidijs Valentis Imperatoris, qui poſt patefactum oraculū, ſucceſſo-
rem ſibi fore, qui his litteris primis, T H E O, conſcriptū nomen haberet, complures (vt
vidimus) Theodoros, atque alios his nomine ſimiles ſubiecerat quæſtionibus, ac morte
mulctarat. At vero eo clariores Theodoſij filij victoriæ aduerſus Sarmatas effulſere, quo
reliqua facies Occidentalis Imperij lugubrior apparebat: ſiquidē repētino motu Quadi
g Ammian. lib. 29. ac Marcomanni (vt Ammianus [g] eſt auctor) Alpes tranſgreſſi Iulias, Opitergium exci-
derunt, Aquileiam vero diutius obſederunt; parumq. abfuit, quin Conſtantij Impera-
toris filia Gratiano nuptura, in villa Piſtrenſi agens, caperetur a barbaris. Perſeueraſſe
h Hieron. epiſ. 3. autem has clades etiam poſt obitum Valentiniani, Hieronymus tradit [h]. D

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS
374.	8.	11.

AMBROSIVS CREATVR EPISCOPVS MEDIOLANEN.

SEquens Domini annus trecenteſimus ſeptuageſimus quartus exorditur Conſulatu
Gratiani Auguſti tertio & Equitij: quo, abſoluto anno decimo Imperatorum Va-
lentiniani atque Valentis, & vndecimo inchoato, poſt Auxentij ſeram mortem (vt ita di-
cam cum S. Hieronymo) Mediolani Ambroſio Epiſcopo conſtituto, omnis ad rectam
fidem Italia conuertitur.] ſic ipſe. Quæ quidem verba ita accipienda ſunt, quòd mor-
te Aux[illegible] fuerit, vt vnico illo Ariano Epiſcopo extincto, nihil ſupereſſet amplius
in Italia Arianæ contagionis: [illegible] ſuperſtite, ea Eccleſia Ariano polluebatur Antiſtite, E
ac proinde ea ex parte Italia dicebatur immunis [illegible] vero tota, cum illo ſublato de
[illegible]io, Catholico illic Epiſcopo conſtituto, ſordes omnes videri poſſent ablutæ. Scimus
Cedrenū anno ſuperiori, nempe decimo Imperatorū, referre ordinationem Ambroſij:
ſed præſtat audire Hieronymum res ſuorū temporum conſcribentem. Quonam autem
i Theod. lib. 4. cap. 5. 6. modo eiuſmodi Ambroſij electio ſe habuerit, Theodoretus in primis narrat his verbis [i]:
Cum Auxentius Mediolanenſis Eccleſiæ Epiſcopus labe Ariana infectus, & in mul-
tis Concilijs abdicatus, e vita exiuiſſet: Imperator iſte, *Valentinianus videlicet*, accerſitis
ORATIO IMP. AD EPISCOPOS. ad ſe Epiſcopis, ſic apud eos verba facit: Eſt nobis, vtpote ſacris & diuinis litteris
inſtitutis, explorate cognitum, qualis debeat eſſe is qui ſit ad Epiſcopatum gerendum
delectus; & quòd neceſſe ſit gregem non doctrina ſolum, verum etiam præclara
viuendi ratione moderari, & ſe cuiuſque virtutis exemplar ei præbere, ſuæq. diſci-
plinæ

A plinæ rectam vitæ & morum inſtitutionem teſtem habere. Quare hominem ita inſtructum in ſede & gradu Epiſcopali iam collocate: vti & nos, a quibus hoc gubernatur Imperium, ei vere & ex animo capita inclinemus, & illius reprehenſionem (nam cum homines ſimus, errore labi neceſſe eſt) velut medicinam animarum cupide amplexemur.] hucuſque dixit Valentinianus: ſubdit his Theodoretus hæc verba:

Hac oratione ab Imperatore habita, Concilium Epiſcoporum contendit ab eo, vti ipſe, vtpote ſapientiæ & pietatis inſignibus præclare ornatus, Epiſcopum eligat. At ille: Maior eſt, inquit, hæc prouincia, quàm quæ viribus noſtris ſuſtineri poſsit: proinde vos diuina repleti gratia, & illius ſplendore illuminati, multo melius hoc Epiſcopi deligendi negotium tranſigetis. Illi igitur egreſſi ſeparatim per ſe de eo deliberare cœperunt. Ciuitatis autem habitatores inter ſe ipſos diſſidere; quorum alij hunc, illum alij QVOMODO ELECTVS AMBROSIVS.
B deligere contendebant. Nam qui errore Auxentij erant imbuti, hi ſuæ opinionis fautoribus ſuffragati ſunt: qui vero a partibus ſanæ ſinceræq. doctrinæ ſtabant, illi rurſus Epiſcopum ſecum de fide conſentientem habere laborarunt.] hæc Theodoretus de partis vtriuſque ſtudijs in Epiſcopo deligendo. Commendatione quidem digna fuit Valentiniani modeſtia, cum oblatam ſibi electionem tantæ Eccleſiæ Epiſcopi recuſauit, ſecundum quod aliàs (quod dictum eſt ſuperius) fuerat conteſtatus, ſui muneris minime eſſe Eccleſiaſticis ſe immiſcere negotijs. At quid poſt hæc?

Cum igitur eo modo in electione noui Epiſcopi partium ſtudia eſſent inter ſe diuerſa, magnaq. timerentur conflari diſſidia: Ambroſius illius prouinciæ Præfectus, Mediolani cum eſſet, veritus ne quid nouarum rerũ diuerſæ factiones molirentur, propere ad eccleſiam contendit: Vbi (inquit Paulinus [a]) cum alloqueretur plebem; ſubito vox
C fertur infantis in populo ſonuiſſe, Ambroſium Epiſcopum. Itaque qui ante turbulentiſſime diſſidebant, quia & Ariani ſibi, & Catholici ſibi Epiſcopum cupiebant, ſuperatis alterutris, ordinariis repente in hunc vnum mirabili & incredibili concordia conſenſerunt.] hæc Paulinus.

[a] *Paulin. in vita S. Ambroſ.*

Ambroſius vero repentino caſu perculſus, ac veluti improuiſo quodam tonitruo terrefactus: vt primũ ſeſe collegit, cogitare cœpit quibus valeret artibus populum & Epiſcopos ab eiuſmodi ſententia reuocare. Quid facit? Egreſſus eccleſia (Paulinus ait) tribunal ſibi parari fecit, quippe mox futurus Epiſcopus altiora conſcendit: tunc contra conſuetudinem ſuam (*minus enim ſibi tunc vtile ratus conſilium Probi*) perſonis iuſsit adhiberi tormenta] nec ſe iam vt Epiſcopum, ſed ſeueriſſimum Iudicem exhibet. Conſcendit tribunal, truces carnifices aſsiſtere, ſimulq. tormenta congeri, vinctoſq. catenis miſe-
D ros reos adduci, palamq. torqueri, nulla adhibita commiſeratione, minaci vultu ad incutiendũ terrorem compoſito, præcipit, quaſi vir ſanguinis eſſet, indignus altaris miniſterio, & a paſtorali conſuetudine alieniſsimus. Sed cum hæc ſpectans populus, magis magiſq. clamaret, Ambroſium Epiſcopum: ſpe ille fruſtratus, ad potiora remedia conuertit animum: eoq. progreſſus eſt, vt ſpeciem quamdam præſeferens hominis impuriſsimi, & ab Epiſcopali caſtitate & vita remotiſsimi, quo populum ab eo conſilio dimoueret, impudicas mulieres ad ſe publice ingredi faceret. At cum hæc, velut in ſcena, ficte repræſentari populus non ignoraret, eaq. ex cauſa ardentiori ſtudio poſtulare Ambroſium Epiſcopum non intermitteret: ſeq. populus peccati illius, quod ſpecie quadam & ſimulatione effictum eſſe non dubitabat, reum clamaret, totamq. adumbrati criminis pœnam in ſe reciperet, ſibiq. imprecaretur: omni prorſus ille conſilio deſtitutus (quod
E tantummodo reliquum eſſe videbatur) in ſola fuga ſpem ponit.

AMBROSIVS MVLTIS MODIS TENTAT EVADERE.

Itaque nocte intempeſta, ciuitate egreſſus, Ticinum verſus dirigit iter, neque ad memoriã reuocans, non eſſe hominis dirigere vias ſuas [b]. Cum enim ſe Ticinum perueniſſe putauit, diuino quodam interceptus numine, curſu reflexo Mediolanum redijt, iamq. luce clara portam Romanam ante oculos poſitam videt. Tum vero incredibili ſtupore affectus, animoq. conſternatus, re ipſa experitur, non eſſe conſilium contra Dominum [c]. Quid faceret? Qui magiſtratu præerat ceteris, faſces deponit, victum ſe fatetur: totius populi voluntati, immo verius diuinæ auctoritati ſe ſubijcit. Audit populus, cuſtodiam adhibet, ne iterũ fugam arripiat; idq. ad extremum vſquequaque perfici ſedulo curat, quod tanto ſtudio exoptauerat. Igitur ad Valentinianum Principem relatio mittitur: illius enim requiri videbatur aſſenſus: nam Imperatorijs ſanctionibus [d] vetitum erat, ne Decuriones vel publicis obligati functionibus adſciſcerentur in clerum.

AMBROSII FVGA IRRITA.

[b] *Prouer. 16.*
[c] *Prouer. 21.*
[d] *l. 3. & 9. de Epiſc. & cler. C. Theod.*

a Paulin. in vita Ambroſ.

Ea re percepta Imperator [a], ſummopere lætatur; ac tales a ſe conſtitutos magiſtratus eſſe, A qui in Epiſcopos eligantur, accipit libentiſſimo animo: Probuſq. ſuum de Ambroſio iudicium, ac præiudicium cum præſagio felici euentu comprobatum, gaudebat.

AMBROSII LATEBRAE.

b Theod. lib. 4. cap. 6.

c Ruffin. lib. 2. cap. 11. Socrat. lib. 4. cap. 25. Sozom. lib. 6. cap. 24.

d 1. Timot. 3.

e Can. Apoſt. 80.

f Conc. Nicæn. cap. 2.

g Paulin. in vita Ambroſ.

At pendente adhuc ea relatione, Ambroſius fallens ſuos cuſtodes, iterum fugæ ſibi conſuluit, atque in ſuburbano Leontij clariſſimi viri delituit. Sed vbi relationi reſponſum eſt, & Imperatoris decretum publicatum, quo iubebat Ambroſium extemplo ſacris initiari myſterijs [b] (adhuc enim catechumenus erat) & Epiſcopum ordinari, idq. Vicario in mandatis datum, vt rebus perficiendis inſtaret: mox Leontius Ambroſium prodit; qui ſtatim Mediolanum perducitur. Hoſce ipſius conatus, quibus ſæpius reluctatus eſt ne Epiſcopus crearetur, non Paulinus tantum, ſed reliqui omnes tum Latini [c], tum Græci hiſtorici profitentur. Quin etiam ipſe ſcribens ad Vercellenſem Eccleſiam hæc eadem his verbis affirmat: Quam, inquit, reſiſtebam ne ordinarer? poſtremo B cum cogeret, ſaltem ordinatio protelaretur? Sed non valuit præſcriptio, præualuit impreſſio.] hæc ipſe. Differendo enim ordinationem, putabat eludere poſſe populũ ipſum poſtulantem Epiſcopũ: præſcriptio autẽ præcedebat, non tantũ ne catechumenus nondũ plene Chriſtianus, ſed vt nec neophytus [d] ordinaretur Epiſcopus: quibus ſuffragabantur canones Apoſtolici [e], necnon Nicænum [f] Concilium. Cum igitur, ipſo licet inuito, omnia perficienda eſſent: ipſe ſe profeſsionis eſſe Catholicæ, illo potiſsimũ argumento perſpicue demonſtrauit; dum (quod Paulinus ait [g]) nonniſi a Catholicò Epiſcopo petijt baptizari. Octaua vero die poſt baptiſmũ fuiſſe ordinatum Epiſcopum, idem affirmat; quod contigiſſe ſeptimo Idus Decembris, Dei Eccleſia hactenus celebrans illam diem, anniuerſaria ſolemnitate teſtatur.

AMBROSIVS CEDIT TANDEM.

h Theod. lib. 4. cap. 6.

i Paulin. in vita Ambroſ.

Interfuiſſe eius ordinationi Valentinianum Imperatorem, auctor eſt Theodoretus, de C qua hæc habet [h]: Poſtea vero quàm Ambroſius diuinum ſacroſancti baptiſmatis munus adeptus eſt, & gratiam Epiſcopalem receperat; dicitur Imperator longe præſtantiſsimus (nam rebus his geſtis intererat) hymnũ ad gratias Saluatori ac Domino agendas recitaſſe, his ferme verbis: Gratia tibi ſit Domine omnipotens & Saluator noſter, quòd cum ipſe corpora huic viro commiſiſſem, tu ei etiam animas commendaſti, indeq. declaraſti meam iuſtam fuiſſe ſententiam.] ſubdit his Paulinus [i]: Cum primum autem ordinatus eſſet Epiſcopus: omne aurum atque argentum, quod habere poterat, Eccleſiæ, vel pauperibus contulit: prædia autem quæ habebat, reſeruato germanæ ſuæ vſufructu, donauit Eccleſiæ: nihil ſibi quod hic ſuum diceret, relinquens, vt nudus & expeditus Chriſtũ Dominũ ſequeretur.] hæc ipſe. Sic igitur Ambroſio ordinato Mediolanenſi Epiſcopo, totus congaudet Catholicus orbis, communicatoriæq. litteræ ex more D vltro citroq. reddũtur. Quid autẽ ad eũ ſcripſerit Baſilius Magnus (vt quæque annis reddantur ſuis) dicemus anno ſequenti. nã cũ Ambroſij ordinatio in fine anni contigerit, non prius eas potuit dediſſe Baſilius. Si quis vero integrã, ſerieq. rerũ geſtarum continuatam legere cœpit Vitam Ambroſij: ſciat nos eam ex Annalibus hiſce depromptam, monitu Sixti Papæ Quinti, ſimul contexuiſſe; quam ipſe recenti a ſe factæ operum Ambroſij editioni præponi, ediq. iuſsit: cũ tamen nos hic addere aliquid, vel mutare contigerit.

DE TEMPORE ELECTIONIS AMBROSII.

k Ruffin. lib. 2. cap. 11. 12.

l Socrat. lib. 4. cap. 25. 26.

m Pannin. in Faſt.

n Ammian. lib. 27. 28. 29. 30.

Quòd autem Annalium ſcribendorũ ratio nihil importunius a nobis exigat, quam vt quæque res geſtæ certis ſuis quibuſque reddantur annis, atque ſic inſtitutæ chronographiæ ex firmis probationibus pateat demonſtratio: cur hoc anno contigiſſe diximus Ambroſij Epiſcopatum (cum alij ea de re aliter ſentiant) iam vt dicamus, aſtringimur. Ac primum quid ſenſerint alij, in medium afferamus. Errandi in his illa nonnullis E præceſsit occaſio: quòd Ruffinus [k] & Socrates [l], ſimulac de Damaſi Papæ agunt electione, ſtatim ſubdunt narrationem de Ambroſij electione; perinde ac ijdem Annales ſcripſerint, & non hiſtoriam: cum ſæpe contingat, eos poſt alias res geſtas recenſitas, de electione quorumdam præcipuarum ſedium Epiſcoporum ſimul agere, quos tamen conſtat plurium interdum annorum interſtitio inter ſe fuiſſe diſcretos. Rurſum vero recentior quidam auctor [m] tempus electionis Ambroſij reuocans ad tertium annum Damaſi Pontificatus, rationem inijſſe viſus eſt ex Probi Præfecturæ exordio, a quo credita eſt Ambroſio prouinciarum adminiſtratio. At quis neſcit, Probi Præfecturam Prætorij ſæpe repetitam, atque diutius propagatam, id Ammiano [n] reſtante? ipſumq. Ambroſium, antequam in prouincias mitteretur, in eiuſdem Præfecti Prætorij Probi auditorio (quod teſtatur Paulinus) cauſas oraſſe? vt plane appa-

A ne appareat, nequaquam vt Probus illum adeptus eſt magiſtratum, Ambroſium pro-
uincias ſuſcepiſſe adminiſtrandas. Sed qui locus eſſe potuit electioni Ambroſij, ſuper-
ſtite adhuc Auxentio? poſt cuius obitum ipſum electum, cum Latini tum Græci abſque
controuerſia omnes affirmant [a]: immo ipſe S. Hieronymus ſub præſenti vndecimo Im- *a Ruffin. lib. 2. cap. 11.*
peratorum anno, Auxentij obitum cum Ambroſij electione conſignat. Aut quo modo *Socrat. lib. 4. cap. 25.*
vel fingi poteſt cum Auxentio ſimul Ambroſium conſediſſe; ſi cum tot certaminibus *Sozom. lib. 6. cap. 24.*
exagitatus Auxentius ab Hilario Pictauienſi Epiſcopo, Euſebio Vercellenſi, Philaſtrio *Theod. lib. 4. cap. 5.*
Brixiano, Euagrio presbytero Antiocheno Mediolani tum agente, & ſi remotiores
quæras, a S. Athanaſio de his perſcribente ad Damaſum, ab ipſoq. Romano Pontifice
in Concilio Epiſcoporum damnatus ſit, de quibus omnibus diximus ſuis locis ſuperius;
toto tamen hoc tempore de Ambroſio nulla vel leuis mentio haberur? Quæ enim
B aduerſus Auxentium Ambroſij certamina recenſentur, ea contra iuniorem Auxentium
eſſe habita, & poſt obitum Valentiniani ſenioris, ſuo loco perſpicue demonſtrabimus.
Quòd igitur nulla antehac Ambroſij Epiſcopi facta mentio reperiatur, quòdq. ad hunc
vſque annum teſtificatione Hieronymi carioſum ſenem Auxentium perueniſſe conſtet;
eiuſdem auctoritate hoc anno ponimus electionem Ambroſij.

Sed poſſet quis obijcere, vtraque, nempe exitum Auxentij & creationem Ambroſij,
reijcienda eſſe in annum ſequentem, quòd ſcilicet ibidem apud Hieronymi Chro-
nicon ſub eodem laterculo ſignetur annus poſt Conſulatum Gratiani & Equitij, qui ſe-
quens numeratur. Sed ſcias, lector, annum illum poſt Conſulatum ibi poſitum reſti-
tuendum eſſe ſub ſequenti laterculo (vt emendatiores codices habent) ſub ipſo anno
duodecimo Valentiniani, quo ipſum mori contigit: nam non peruenit vllo pacto ad an-
C num ſequentem poſt dictorum Conſulatum, quo creati ſunt Conſules Valens quinto
& Valentinianus maioris filius; ſed ipſo anno Conſulibus vacuo (vt dicetur) finem vi-
uendi fecit. Hiſce quidem vltimis Valentiniani ſenioris temporibus, contigiſſe Ambro- AMBROSIVS
ſium creari Mediolanenſem Epiſcopum, ex eo intelligi poteſt, dum de rebus geſtis cum QVID CVM
eo nihil præterea legitur, niſi quæ Theodoretus his verbis enarrat [b]: Paucis poſt die- VALENTINIANO.
bus, *ab ordinatione Ambroſij ſcilicet*, cum S. Ambroſius valde libere apud Imperato- *b Theod. lib. 4. cap. 6.*
rem verba faceret, reſq. nonnullas tamquam minus recte a magiſtratibus adminiſtra-
tas coargueret; reſpondit Imperator: Noui iampridem tuam in loquendo libertatem,
qua explorate cognita, non modo tuæ in Epiſcopum ordinarioni non reſtiti, verum
etiam ſuffragatus ſum. Quare, ſicut diuina præſcribit lex, noſtrorum animorum erra-
tis medicinam facito.] hæc Theodoretus. ceteræ autem Ambroſij res geſtæ ſane qui-
D dem cum Gratiano & Valentiniano filio, non amplius cum patre leguntur eſſe tranſ-
actæ; de quibus ſingulis ſuo loco. At de Ambroſij electione iam ſatis.

Eiuſdem anni Conſulibus datæ habentur litteræ nomine Damaſi ad Aurelium Epi-
ſcopū Carthaginenſem, poſitæ ab Iſidoro Mercatore in ſuæ collectionis exordio; quas COMMENTI-
præcedunt litteræ eiuſdem Aurelij nomine ad Damaſum primo ſcriptæ, quibus petie- CIAE LITTE-
rat ab Apoſtolica ſede ad ſe mitti decreta Romanorum Pontificum. At quid opus fuit RAE NOMINE
(pace illius dixerim) mendacijs exornare veſtibulū amplæ domus, vt in non leuem ſuſ- DAMASI ET AVRELII.
picionem adducat cetera quæ vera intus habentur? Quo modo, quæſo, potuit Aure-
lius Epiſcopus Carthaginenſis ſcripſiſſe ad Damaſum Romanum Pontificem, &
hunc ad illum litteras reddere hoc potiſſimum anno, ſub his præſertim Conſulibus; ſi
adhuc cum S. Auguſtinus factus Chriſtianus eſt, reuerſus in Africam, reperit dictum
E Aurelium diaconum agere Eccleſiæ Carthaginenſis, poſt aliquod vero temporis ſpa-
tium factum eſſe eiuſdem ciuitatis Epiſcopum? teſtatur id quidem ipſe Auguſtinus, ac
diſertis plane verbis [c], cum in commentario de Ciuitate Dei meminit de reditu ſuo *c Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.*
ex tranſmarinis partibus Carthaginem, recenſetq. miraculum illud de Innocentio ex
incurabili morbo ſanato, atque demum hæc ait: Viſitabanr eum quotidie ſancti viri,
Epiſcopus tunc Vzalenſis beatæ memoriæ Saturninus, & presbyter Geloſus, ac diaco-
ni Carthaginenſis Eccleſiæ, in quibus erat, & ex quibus ſolus eſt nunc in rebus hu-
manis iam Epiſcopus cum honore a nobis debito nominandus Aurelius; cum quo
recordantes mirabilia opera Dei, de hac re ſæpe collocuti ſumus, eumq. valde memi-
niſſe, quod commemoramus, inuenimus.] ita ipſe. Vides igitur ad quanto poſteriora
tempora ſit referendus Aurelij Carthaginenſis Epiſcopatus; & quàm long[illegible]bſit, vt ipſe
iam Epiſcopus hoc anno ad Damaſum ſcripſerit, vel acceperit a Damaſo litteras:

cum certum ſit, reditum Auguſtini in Africam, poſtquam Chriſtianus iam effectus Mediolano receſſerat, & a Portu Romano ſoluerat, contigiſſe anno Domini trecenteſimo octogeſimo nono; vt appareat nec poſt annos quindecim Aurelium creatum eſſe Epiſcopum Carthaginenſem, ſed perſeueraſſe diaconum. Vides igitur quo modo recta temporum norma tortuoſa aliorum figmenta improbentur: vt non mireris, ſi in dignoſcenda certa temporum ratione crebrius atque ſolertius occupemur. A

CONCILIVM VALENTINVM

a Ambr. epiſ. 55.

Celebratum habetur hoc anno, iiſdemq. Coſſ. Concilium Valentinum in Gallia IIII. Idus Iulij: cuius extant quatuor tantummodo canones, & perbreuis epiſtola de ordinationibus legitime faciendis, deq. lapſorum pœnitentia. In eo primum locum tenuit Fægadius, qui ille putatur, ad quem ſimulq. Delphinum Epiſcopum Burdegalenſem S. Ambroſij [a] epiſtola ſcripta legitur. Interfuit eidem Rodanius, quem alium eſſe puto ab illo Epiſcopo Toloſano, quem fidei cauſa cum S. Hilario exilium paſſum eſſe atque exulem defunctum, ex Seuero ſuperius diximus. Euortius quoque adfuit, qui iam a tempore S. Siluestri Aurelianenſem ſigno cæleſti accepit Eccleſiam gubernandam. B Dignum plane memoria eſt, quid ſtatuerint Patres de his qui oblati ſacerdotij fugiendi occaſione, aliquod admiſiſſe delictum confeſſi eſſent, his verbis [b]: Licet non ignoremus, multos verecundia, & nonnullos horrore ſuſcipiendi ſacerdotij, & vt trepidos (quæ ſigna ſunt ſanctitatis) falſa in ſe, reijciendi honoris cauſa, dixiſſe: tamen quia omnium fere ad ea quæ ſunt peiora, procliue iudicium eſt; & hinc materies diſputationum in obtrectatione ſacerdotum Dei quæritur: ſedit in Synodo (*placuit nimirum*) vt quiſquis de ſe vel vera vel falſa dixiſſet, fides quam ſuimet teſtimonio confirmaret, haberetur.] hæc ibi. quid ſimile nuper vidimus in Ambroſio: nam vt ſacerdotij dignitatem effugeret, crudelis atque impudicus vniuerſo populo videri voluit: at ne ſic quidē valuit onus effugere, qui huius canonis paulo ante promulgati auctoritate nonnihil iuuari potuiſſet, niſi populi in eo petendo conſtantia fuiſſet quauis lege ſuperior. C

b Epiſt. Concil. Valent. ad Forenul. tomo 1. Concil.

LEGATIO EX PAMPHILIA AD EPIPHANIVM.

c Apud Epiph. ante Ancorat.

d Epiph. in Ancorat.

e Epiphan. hæreſ. 69.

Quod autem ad res Orientales pertinet: iiſdem Conſulibus miſſa eſt legatio a magiſtratu & clericis Eccleſiæ Suedrorum in Pamphilia ad S. Epiphanium, qua petierunt de fide Catholica eius litteris plenius inſtrui & informari. Extant binæ eodem argumento ab eiſdem ad ipſum Epiphaniū datæ litteræ [c]. Quibus ille acceptis, epiſtolam reddidit, immo commentarium, quem librum Ancoratum nominauit, eruditum quidem, continentem cum fide Catholica hæreſum omnium confutationem: in quo his notis præſentem annum deſignat [d]: Hic annus eſt nonageſimus Diocletiani, Valentiniani & Valentis decimus (quo & exorditur vndecimus) Gratiani ſextus, Conſulatus Gratiani Auguſti tertium & Equitij illuſtriſſimi, indictio ſecunda.] ex quibus certam habes chronologiam de annis Diocletiani, quoto nimirum Domini anno ille regnare cœperit, nempe ducenteſimo octogeſimo quarto. Cur autem librum de fide nominauerit Ancoratum, ita ipſe alibi ait [e]: Verum iam de his a me tractatum eſt in magno de fide ſermone, ſiue libro, in quo rurſus iuxta noſtram mediocritatem ac debilitatem coacti a fratrum exhortatione ſcripſimus de fide: cui libro impoſuimus Ancorati nomen. Etenim quemadmodum exigua mens noſtra valuit per Dei auxilium, ex vniuerſa Scriptura doctrinæ Dei veritatem congregantes, velut ancoram his qui volunt ſanctam Patrum fidem Apoſtolicamq. ac Propheticam & ab initio vſque huc in ſancta Dei Eccleſia prædicatam, clare propoſuimus, quo quis contineatur & muniatur, &c.] Sed ad ſequentis anni res geſtas tranſeamus. D

E

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTINIANI VALENTIS IMPP. ANNVS
375.	9.	12.

f Hier. in Chron.

CHriſti Redemptoris noſtri annus trecenteſimus ſeptuageſimus quintus, quòd ordinarijs, qui darent nomen anno, Conſulibus caruit, poſt Conſulatum Gratiani & Equitij in Faſtis inſcribitur. Cur autem deſierint ex more creari Conſules, ſanctus Hieronymus rationem affert [f]. Sed fortaſſe nec Conſulum ordinariorum hic annus exors fuit: nam cum Pontius Paulinus, vt dicetur, Conſulatum ordinarium geſſiſſe reperiatur apud Auſonium, eius tamen nomen deſideratur in Faſtis. Ait Hieronymus: Quia ſuperiore anno Sarmatæ Pannonias vaſtauerunt, ijdem Conſules permanſere.] Qui enim

A compeſcebantur ſortitudine Theodoſij, eo inuidia fugato, acriori odio in Romanum Imperium, quòd victi antea ſæpe fuerant, exarſere. Mæroris igitur eo ſigno notatus eſt annus, qui lætis nouorum Conſulum auſpicijs atque muneribus conſueuerat inchoari: ſed triſtior atque infelicior redditus eſt repentino obitu Valentiniani Imperatoris, cum aduerſus Quados mouit exercitum: quo modo autem id contigerit, Ammianus [a] docet; ſed prius nobis dicenda ſunt, quæ hoc eodem anno ipſi ante obitum acciderunt.

a Ammian. lib. 30.

Hoc ipſo anno, antequam Valentinianus e vita migraret; S. Martinus ſimulac creatus eſt Turonenſis Epiſcopus, ad eumdem Valentinianum Imperatorem ſe contulit: quid vero apud eum egerit, Seuerus narrat in hæc verba [b]: Eodem ferme tempore, quo primum Epiſcopus datus eſt, fuit neceſſitas adire Comitatum. Valentinianus B tum maior rerum potiebatur. Is cum Martinum ea petere cognouiſſet, quæ præſtare nolebat; iuſſit eum Palatij ſoribus arceri. Etenim ad animum illius immitem ac ſuperbum vxor acceſſerat Ariana, quæ totum illum a ſancto viro, ne ei debitam reuerentiam præſtaret, auerterat. Itaque Martinus, vbi ſemel atque iterum ſuperbum Principem fruſtra adire tentauit, recurrit ad nota præſidia: cilicio obuoluitur, cinere conſpergitur, cibo potuq. abſtinet, orationes diebus noctibuſq. perpetuat. Septimo vero die aſtitit ei Angelus, iubet eum ad Palatium ire ſecurum, regias fores quantumlibet clauſas ſponte reſerandas, Imperatoris ſpiritum ſuperbum molliendum. Igitur iſtiuſmodi præſentis Angeli confirmatus alloquio, & fretus auxilio, Palatium petit. Patent limina, nullus obſiſtit: poſtremo vſque ad Regem, nemine prohibente, peruenit. Qui cum venientem eminus videret: infrendens, cur fuiſſet admiſſus, nequaquam aſ- C ſurgere dignatus eſt aſtanti, donec regiam ſellam ignis operiret, ipſumq. Regem ea parte corporis, qua ſedebat, adflaret incendium. Ita ſolio ſuo ſuperbus excutitur, & Martino inuitus aſſurgit: multumq. complexus, quem ſpernere ante decreuerat, virtutem ſenſiſſe diuinam emendatior ſatebatur: nec expectatis Martini precibus, prius omnia præſtitit, quàm rogaretur. Colloquio illum atque conuiuio frequenter adſciuit: poſtremo abeunti multa munera obtulit; quæ vir beatus, vt ſemper paupertatis ſuæ cuſtos, cuncta reiecit.] hæc Seuerus: eadem quoque Venantius Fortunatus carmine cecinit [c].

b Seuer. dialog. lib. 2. cap. 6.

S. MARTINVS EPISCOPVS QVID APVD VALENTINIANVM.

c Venant. Fortunat. Vit. S. Martin. lib. 3.

Cum hæc autem S. Martini ſedis exordio contigiſſe, Seuerus affirmet: hoc anno fatendum eſt ipſum fuiſſe creatum Epiſcopum: nam cum ſediſſe eum dicat Gregorius Turonenſis annos vigintiſex, menſes quatuor, & dies vigintiſeptem; hac ratio- D ne ipſum perueniſſe oportet ad annũ Domini quadringenteſimum ſecundum, ad quod vſque tempus S. Martinum vixiſſe, ex Seuero collegimus [d]: ipſe enim cum dicat, ſub Conſulatu Euodij, anno Chriſti trecenteſimo octogeſimo ſexto, Martinum iam fuiſſe ſexagenarium, vixiſſeq. ab eo tempore annos ſexdecim; ad dictum annum Domini quadringenteſimum ſecundum oportuit fuiſſe ſuperſtitem; ad quod tempus cum eius ſacerdotium fuerit propagatum, ab hoc anno incœpiſſe dicendum eſt. At licet a Seuero diſcrepet ipſe Gregorius, dum ait [e], octauo Valentiniani anno Martinum fuiſſe electum Epiſcopum: præſtat tamen Seuerum audire, vtpote Martini perneceſſarium: cuius ſententia, additis ex Gregorio annis quibus Martinus ſedit, affirmandum eſt hoc anno, quarto Nonas Iulij eſſe creatum Epiſcopum; ea enim die id factum fuiſſe, idem Gregorius Turonenſis alibi tradit [f]. Verum de annis eiuſdem S. Mar- E tini ſuperiori tomo pluribus actum eſt, dum de tempore eius baptiſmi prolixius diſſeruimus, & inferius dicturi ſumus in ipſius morte.

TEMPVS EPISCOPATVS MARTINI.

d Seuer. dialog. 2. cap. 7. & dialog. 3.

e Greg. Turon. hiſt. lib. 10.

f Greg. Turon. hiſt. Franc. lib. 2. c. 14. & lib. 1. mirac. c. 6.

Ceterum quod ſpectat ad Valentiniani obitum, quem hoc anno accidiſſe conſtat menſe Nouembris: de eo ita Ammianus [g]: Poſt hæc (cum ſcilicet Valentinianus eſſet in procinctu, & iam trans amnem in Quados traieciſſet exercitum) Quadorum venere Legati, pacem cum præteritorum obliteratione ſuppliciter obſecrantes: quam vt adipiſci ſine obſtaculo poſſent; & tyrocinium & quædam vtilia rei Romanæ pollicebantur. Quos quoniam ſuſcipi placuit & redire, inducijs quæ poſcebantur indultis (quippe eos vexari diutius nec ciborum inopia, nec alienum tempus anni patiebatur) Equitio in Conſiſtorium introducente, ſunt intromiſſi. Cumq. membris incuruatis ſtarent metu debiles & præſtricti, docere iuſſi quæ ſerebant, vſitatas illas cauſationum ſpecies, iurandi fidem addendo, firmabant, nihil ex communi

g Ammian. lib. 30.

VALENTINIANI IMP. OBITVS.

mente

mente procerum gentis delictum aſſeuerantes in noſtros, ſed per eximios quoſdam latrones, amnique confines eueniſſe quæ inciuiliter geſta ſunt; etiam id quoque addendo vt ſufficiens ad facta purganda, firmantes, quòd munimentum extrui cœptum nec iuſte nec opportune ad ferociam animos agreſtes accendit.] ad coercendos enim barbaros præſidia ædificari Valentinianus iuſſerat. A

Ad hæc (ſubdit Ammianus) Imperator ira vehementi perculſus, & inter exordia reſpondendi tumidior, increpabat verborum obiurgatorio ſono nationem omnem vt beneficiorum immemorem & ingratam: paulatimque lenitus, propenſior, tamquam ictus e cælo, vitalique via, voceque ſimul obſtructa ſuffocatus igneo lumine cernebatur, * erumpente ſubito ſanguine, letali ſudore perfuſus, ne laberetur, ſpectantibus & vilibus, concurſu miniſtrorum vitæ ſecretioris ad conclaue ductus eſt intimum: vbi locatus in lecto, exiguas ſpiritus reliquias trahens, nondum intelligendi minuto vigore, cunctos agnoſcebat aſtantes, quos cubicularij, ne quis eum necatum ſuſpicaretur, celeritate maxima corrogarant. Et quoniam viſcerum flagrante compage, laxanda erat neceſſario vena, nullus inueniri potuit medicus hanc ob cauſam, quòd eos per varia ſparſerat curaturos militem peſtilentiæ morbo tentatum. Vnus tamen repertus, venam eius iterũ ſæpiuſq. pungendo, ne guttam quidem cruoris elicere potuit, internis nimietate calorum ambuſtis, vel vt quidam exiſtimabant, arefactis ideo membris, quòd meatus aliqui (quas hemoroidas venas vocant) obſerati ſunt gelidis frigoribus concruſtati. Senſit immenſa vi quadam vrgente morborum, vltimæ neceſſitatis adeſſe præſcripta: dicereq. conatus aliqua vel mandare (vt ſingultus ilia crebrius pulſans, ſtridorq. dentium, & brachiorum motus velut cæſtibus dimicantium indicabat) iam ſuperatus, liuentibuſq. maculis interfuſus, animam diu colluctatam efflauit, ætatis quinquageſimo anno & quinto, Imperij minus centum dies ſecundo & decimo.] hactenus Ammianus. addit his Socrates [a], eum defunctum in Bergitione caſtello XV. Kalend. Decembris: ſed idem corrigendus eſt, dum ait vixiſſe eum annos quinquaginta quatuor, & imperaſſe tredecim. Remanſit poſteris Valentinianus humanæ calamitatis exemplum: vnde S. Hieronymus [b] ad Heliodorum: Valentinianus vaſtato genitali ſolo, & inultam patriam derelinquens, vomitu ſanguinis extinctus eſt.] Eo defuncto, Gratianus, Auguſtus iam ante annos ſeptem nuncupatus, ſolus imperare cœpit cum Valente. Corpus autem Imperatoris Conſtantinopolim tranſlatum eſſe, vt inter Chriſtianorum Imperatorum reliquias humaretur, idem Ammianus affirmat. Cum interea [c] ſexto die poſt parentis obitum, opera Cerealis auunculi, Valentinianus tum quadrimus, Iuſtinæ filius, Auguſtus ſolemni more nuncupatus eſt: quod factum Gratianus animi benignitate præditus ratum habuit. Ex eadem [d] quoque Iuſtina genitas Valentinianus iunior ſorores habuit, Gallam, Gratam, & Iuſtam: quarum duæ poſteriores in virginitate vitam duxerunt, Galla poſtea iuncta connubio Theodoſio fuit. B C D

* & repente cohibito

a Socrat. lib. 4. c. 26.

b Hieron. epiſt. 3.

GRATIANVS IMPERAT CVM FRATRE ET PATRVO.

c Ammian. lib. 30.

d Socrat. lib. 4. c. 26.

Quod autem ad Cerealem auunculum ſpectat, penes quem tanta ineſſe videbatur creandi noui Imperatoris auctoritas: non alius hic putandus eſt ab illo, qui ſub Conſtantio præfecturam Vrbanam geſſit, & ſub eodẽ poſtea Conſulatum: alius enim ab iſto nullus reperitur clarus memoria hoc tempore Cerealis. Hunc igitur ipſum eſſe iure dixerimus, quem nuptias quæſiſſe S. Marcellæ, S. Hieronymus meminit: de quo ad Principiam virginẽ ſcribens, hæc ait [e]: Orbata Marcella patris morte, viro quoque poſt nuptias ſeptimo menſe priuata eſt. Cumq. eam Cerealis, cuius clarum inter Conſules nomen eſt, propter ætatem & antiquitatem familiæ, & inſignem (quod maxime viris placere conſueuit) decorem corporis, ac morum temperantiam, ambitioſius peteret, ſuaſq. longæuus polliceretur diuitias, & non quaſi in vxorem, ſed quaſi in filiam vellet donationem transfundere: Albinaq. mater tam clarum præſidium viduatæ domus vltro appeteret; illa reſpondit: Si vellem nubere, & non æternæ me cuperem pudicitiæ dedicare; vtique maritum quærerem, non hereditatem. Illoq. mandante, poſſe & ſenes diu viuere, & iuuenes cito mori: eleganter luſit: Iuuenis quidem poteſt cito mori, ſed ſenex diu viuere non poteſt. Qua ſententia repudiatus, exemplo fuit ceteris, vt eius nuptias deſperarent.] hæc de Cereali Hieronymus. Quòd autem Conſulatum hunc geſſiſſe dicat, contigit ille anno Domini trecenteſimo quinquageſimo octauo vna cum Daciano collega: cuius & eiuſmodi reperitur inſcriptio in baſi ſtatuæ ipſi dicatæ: E

e Hieron. epiſt. 16.

CEREALIS VIR CONSVLARIS.

NERA-

A a NERATIVS CEREALIS V. C.
CONS. ORD. THERMARVM
RESTITVTOR CENSVIT

a Romę in ædibus Cerealis via Iulia.

extat & alia in Via lata eiuſdem ſententiæ inſcriptio de reſtitutione thermarũ facta per Cerealem Conſulem; atque alia rurſum, qua de eiuſdem Præfectura Vrbana mentio habetur, ſuperius tertio tomo ſecunda editione ſuo loco reſtituta, quæ errore poſita erat tempore Conſtantini. Porro ex ampliſſimo Cerealis nomine & auctoritate metire S. Marcellæ clariſſimæ feminæ excellentē inter omnes Romanas mulieres amplitudinē, quæ eo maioribus creuit acceſſionibus, quo propter Chriſtũ ab ipſa magis deſpecta eſt: vt vere non in Vrbe tantum, ſed toto Romano orbe effulſerit egregium Chriſtianæ pietatis exemplum: ſed de ipſa ſæpe inferius, immo & quinto Annalium tomo pro temporis
B ratione dicturi ſumus. At iam reliquas huius anni res geſtas ordine proſequamur.

Eodem tempore quo Valentinianus extinctus eſt, inquit Sozomenus[b], Valens Antiochiæ, quæ eſt in Syria, ætatem degens, maiore odio in dies in ſuæ opinionis aduerſarios exardeſcere, acerbeq. affligere, & exagitare cœpit. Cum vero Themiſtius philoſophus librum ei dicaret, hortabatur, docebatq. non oportere mirari diſſenſionem, quæ in Eccleſiaſticis opinionibus verſabatur; cum multo inferior, multoq. minor ſit, quàm quæ extaret apud Gentiles: nã permultæ ſunt apud ipſos opiniones; & diſſenſionem ob multitudinem dogmatum ſuſceptam, complures contentiones de eiuſmodi rebus & diſceptationes excitare neceſſum eſt: ſiquidem Deo fortaſſe viſum ſit, vt ipſe non facile noſceretur, & variæ exiſterent de eo opiniones; quo ſinguli magis eum vererentur, cum exquiſitam eius cognitionem comprehendere non poſsint, ſecum reputantes
C quanta ſit, & cuiuſmodi ille quidem, ad cuius cognitionem venire cogitant. Hac oratione a Themiſtio habita, Imperator etſi factus animo aliquanto manſuetior, nec tam acerba aduerſarijs vt antea ſupplicia irrogauit; non tamen iram ſuam contra ſacerdotes accenſam penitus reſtinxiſſet, niſi curæ de Republica ſibi iniectæ fuiſſent impedimento, quo minus ad eiuſmodi ſcelera ſuum ſtudium & operam conferret, &c.] Gothorum namque nouo bello fuiſſe exagitatum tradit, de quo inferius.

b Sozom. lib. 6. cap. 35
THEMISTIVS CVRAET STVDET VESANIAM VALENTIS.

Quod ad Themiſtium philoſophum ſpectat: cum plura de eo ſuperius dicta ſint, hic his addendum, quod ratio exigit argumenti, ipſum erga Orthodoxos propenſiorem fuiſſe: multis enim id ſignis apparuit: viſuſq. eſt eo familiariſsime Gregorius Nazianzenus, vt ex litteris[c] ad eum ſcriptis intelligere facile eſt: ex quibus etiam habetur, ipſum non philoſophia tantum celebrem, ſed etiam apud Imperatores potentia
D claruiſſe; quippe qui iam ab ipſis Conſtantij temporibus functus ſit ampliſsimus magiſtratibus. Vnde ad eum inter alia Gregorius[d]: Tu vero id quod a tuo Platone dictum eſt, confirma; nempe, ciuitates non ante malorum finem habituras eſſe, quam philoſophia cum potentia coniuncta ſit: vtraque enim re polles. Egenti manum porrige, eum videlicet, vt conſentaneum erit, monens, ac iuuans. Nihil certe melius philoſophari poſsis, quàm ſi nunc iuſtitiæ patrocinium ſuſcipias: ne dicam quod hac quoque re nos laudum tuarum præcones beneficio afficies.] hæc ipſe. ſed illa aduerte verba Gregorij ad Themiſtium; A tuo Platone dictum eſt] ſic eſſe accipienda, quòd in his quæ ad politica pertinerent, primo loco Platonem haberet, ſecundo vero Ariſtotelem; prout videre eſt in orationibus eius, ac præſertim in ſexta, vbi ait: Adiuuabit autem me in primis in te inſtituendo egregius ille Plato, & admirabilis Ariſtoteles.] in natu-
E ralibus autem ſpeculationibus Ariſtoteli primas detulit. Quàm vero familiariſsime vſus ſit eo Theodoſius Imperator, ſuo loco dicturi ſumus. At non licuit orationem illam, quam citat Sozomenus, inuenire: ſed intueris, puto, lector, ex eius argumento, eo prolapſam hæreticorum amentiam, atque furorem ipſorum progreſſum, vt etiam Gentiles ad commiſerationem Catholicorum inflexerint; vſque adeo vt pro eis apud ipſum Imperatorem aduerſarium Themiſtius cauſam agere non dubitarit.

c Greg. Naz. epiſt. 139. 140.
d Gregor. Naz. epiſt. 140.

At Valens Imperator nequitia exardeſcens, ſic oratione Themiſtij viſus eſt ab Eccleſiarum perſecutione abſtinuiſſe, vt tamen alia via, nouo excogitato prætextu, diram aduerſus monachos perſecutionem conflarit, cum eos exutos monaſtica profeſsione, e monaſterijs, lege lata, ad militiam reuocari præcepit, hoc ipſo anno, quo Valentinianus ex hac vita ſublatus eſt, vt S. Hieronymus habet in Chronico his verbis: Multi monachorum Nitriæ per Tribunos & milites cæſi: Valens enim lege data, vt

VALENS COGIT MONACHOS AD MILITIAM.

monachi

a Oroſ. lib. 7. c. 33.

monachi militarent, nolentes ſuſtibus interfici iuſſit.] et Oroſius [a]: Valens illico, *poſt* A
fratris obitum, velut effrenata libertatis audacia legem dedit, vt monachi, hoc eſt Chri-
ſtiani, qui ad vnum fidei opus, dimiſſa ſæcularium rerum multimoda actione, ſe redi-
gunt, ad militiam cogerentur. Vaſtas illas tunc Ægypti ſolitudines, arenaſq. diffuſas,
quas propter ſitim, ac ſterilitatem, periculoſiſſimamq. ſerpentum abundantiam con-
uerſatio humana non noſſet, magna habitantium monachorum multitudo comple-
uerat. Huc Tribuni & milites miſſi, qui ſanctos & veros milites Dei alio nomine perſe-
cutionis abſtraherent: interfecerunt ibi agmina multa ſanctorum.] hæc Oroſius. Con-
iungit hanc perſecutionem Socrates illi quæ Alexandriæ per Lucium Arianum (vt di-
ctum eſt) commota fuit.

Præceſſerant iniquiſſimæ perſecutionis huius ante præludia, cum ad Modeſtum Præ-
fectum Prætorio de iiſdem ipſe Valens ita reſcripſit [b]: B

b l. 63. de Decurion. C. Theod. & Cod. Iuſtin. eod. tit. l. 26.

Quidam ignauiæ ſectatores, deſertis ciuitatum muneribus, captant ſolitudines ac
ſecreta, & ſpecie religionis cum cœtibus Monazonton congregantur: Hos igitur, at-
que huiuſmodi intra Ægyptum deprehenſos, per Comitem Orientis erui e latebris,
conſulta præceptione mandauimus, atque ad munia patriarum ſubeunda reuocari,
aut pro tenore noſtræ ſanctionis familiarium rerum carere illecebris, quas per eos cen-
ſuimus vindicandas, qui publicarum eſſent ſubituri munera functionum. PP. Beryti
Kal. Ianuar. Valentiniano & Valente AA. Coſſ.]

MONACHI PERSECVTIONEM PASSI A VALENTE.

At non adſcriptos tantum militiæ monachos ita vexauit Valens Imperator, ſed re-
liquos omnes dira exagitauit exactione tributi, quos antea Conſtantinus atque Con-
ſtantius ab huiuſmodi penſitatione capitationis cenſus exemerant. Extant de his ſcripta
Gregorij ad Iulianū, necnon carmen ad Hellenium, quem illum ipſum puto, ad quem C
Vicariam Præfecturam Conſtantinopolitanæ ciuitatis agentem extat Theodoſij Impe-
ratoris reſcriptū [c]. Ad Iulianū enim de iiſdem monachis [d] ſic ſcribit, cū eidem illos com-
mendat: Philoſophorum, inquit, cœtum commendo, qui ſcilicet nullo vinculo humi
tenentur; qui ſola corpora, nec ea quidem tota poſſident; qui Cæſari nihil, Deo omnia
habent, hymnos, preces, vigilias, lacrymas, hoc eſt huiuſmodi opes, quæ manibus
premi nequeunt; qui mundo mortui ſunt, Chriſto viuunt, carnem confecerunt, ani-
mam a corpore abſtraxerunt: hos ſi mitius tractaris, aut etiam omnino Dei ſeruos &
diſcipulos, & cæleſtium rerum inſpectores, has inquam generis noſtri primitias, hæc
columina, has fidei coronas, has pretioſas margaritas, hos templi illius lapides, cuius
fundamentum & lapis angularis Chriſtus, hoc eſt egregij Eccleſiæ complementi; hos
inquam ſi Deo plane reddideris, præclariſſime vtique & ipſis & nobis & tibi conſulue- D
ris, &c.] At longe pluribus cumulat eos laudibus, cum in carmine ad Hellenium
eoſdem commendat.

c l. 2. de curat. Kalendarij.
d Gregor. Naz. eras. ad Iulian. Trib. exeq.

Præceſſerunt iſta de tributis dirā hanc, de qua eſt ſermo, aduerſus monachos perſecu-
tionē Valentis: qua nōn Ægyptij tantū monachi, ſed in alijs quoque regionibus agentes
vexati ſunt. ex eo enim quod cognitum fuit eiuſmodi genus hominum eſſe Imperatori
inuiſum; quibuſcumque ſceleribus in eoſdem debacchandi viros creuit audacia, vt ex
S. Baſilij ad ipſos monachos ſcripta epiſtola intelligere poſſumus, quam ad rerum ge-
ſtarum concinnationem & veritatem hic deſcribemus: eſt vero huiuſmodi [e].

e Baſil. epiſt. 29. in addit.

Deſideratiſſimis ac religioſiſſimis fratribus, & ſympresbyteris Acacio, Aetio, Pau-
lo, Siluano, & diaconis etiam, & religioſis monachis fratribus Baſilius Epiſcopus.

BASILIVS CONSOLATVS EST MONACHOS.

Cū de graui perſecutione aduerſum vos excitata percepiſſem: et quod confeſtim poſt E
Paſcha qui ad lites & pugnas ieiunabant, in tabernacula veſtra irruentes, labores ve-
ſtros igni tradiderint, cognouiſſem (qui vobis quidem domum in cælis ſine manibus
conſtructam, ſibi ipſis vero ignis, quo ad nocendum vobis vſi ſunt, theſaurum para-
runt) ingemui quidem ſuper eo quod accidit: non vt vobis, fratres (abſit) ſed vt illis
condolerem, qui vſque adeo abſorti ſunt a malitia, vt in tantum vſque facinus mali-
tiam ſuam extenderint. Verum expectabam futurum, vt confeſtim ad humilita-
tem noſtram, tamquam paratum refugium, vniuerſi accurreretis: ſperabamq. da-
turum mihi Dominum indeſinentium dolorum meorum refocillationem e veſtro
complexu; & ſudore illo, quem propter veritatem diſtillatis, in corpus hoc otioſum
excepto, habiturum me conſortium præmiorum illorum, quæ vobis a Iudice verita-
tis ſunt recondita.

Poſtquam

A Poſtquam autem id vobis ne in mentem quidem venit, nec aliquid refocillationis a nobis expectaſtis; continuam mihi ad vos ſcribendi occaſionem dari optaui: vt quemadmodum aliqui decertantibus acclamant, ita ego & bono veſtro certamini adhortatione aliqua per litteras acclamarem. Fuit autem nobis ne hoc quidem factu facile, idq. duabus de cauſis: vna, quòd ignorabam vbinam locorum ageretis; altera, quòd non adeo multi ſunt, qui ad vos proficiſcantur. Nunc vero obtulit nobis Dominus deſideratiſſimum ac religioſiſſimum fratrem Sactesſimum presbyterum, per quem charitatem veſtram ſalutamus, obſecramuſq. vt pro nobis quoque oretis, lætantes & exultantes, quòd merces veſtra multa eſt in cælis. Et quoniam fiduciam habetis in Domino; ne ceſſetis noctes & dies clamare ad illum, vt certamen hoc Eccleſiarum compeſcat, plebibus paſtores reſtituat, & Eccleſiam ad ſuam priſtinam dignitatem redire faB ciat. Perſuaſus enim ſum, ſi vox aliqua reperiatur, quæ optimum Deum flectat, non elongaturum eum miſericordias ſuas, ſed daturum nobis poſthac vna cum tentatione & exitum vt ferre poſſimus. Cunctam in Chriſto fraternitatem noſtro nomine ſalutate.] hactenus Baſilius.

Puto autem hos nominatos hic monachos primores fuiſſe archimandritas in Syria apud Chalcidem habitantes: ſiquidem eius nominis ibi Acacius claruit, cuius eſt frequens mentio apud Theodoretum in commentario hiſtoriæ ſanctorum Patrum; nam huius, necnon Pauli, cuius hic item nomen exprimitur, archimandritarum extat epiſtola ad S. Epiphanium, qua petierunt conſcriptum librum de hæreſibus ad ſe mitti: anno enim ſuperiore eum elaborare cœpiſſe Epiphanium, ipſe eius exordio indicat [a], ſignans illa ſua tempora, Valentiniani & Valentis anno vndecimo, & Gratiani * ſeptimo:
C ipſi autem epiſtolam ſcripſerunt hoc anno, librum quem ſcripſerat ab eo exigentes, vt inſcriptio litteris affixa teſtatur, quæ ſic ſe habet:

MONACHI SYRIAE CONSVLVNT EPIPHANIVM.

a Epiphan. in præfat.

* octauo

Epiſtola ſcripta nonageſimo ſecundo anno regni Diocletiani, Valentiniani & Valentis anno duodecimo, & Gratiani anno octauo * ad Epiphanium Palæſtinum Eleutheropolitem, qui fuit pater monaſterij in eiuſdem Eleutheropolis vicinia, tunc vero vrbis Conſtantiæ prouinciæ Cypri Epiſcopus exiſtit, ab Acacio & Paulo presbyteris & archimandritis, hoc eſt patribus monaſteriorum partium Chalcidis & Berœæ Cauæ Syriæ, de eo quod contra omnes hæreſes ſcripſit, immo quod & multi adhortati ſint, ac coegerint ipſum ad hoc opus aggrediendum.]

* nono

Quanta vero hi Epiphanium coluerint obſeruantia, illis in primis verbis indicant: At quando via intercepta eſt per infirmitates & ærumnas corporales, non potuimus ipſi
D proficiſci, & ad pedes tuos prouolui, &c.] vides priſcum morem cultus & venerationis etiam Abbatum ad pedes ſe Epiſcoporum proſtrandi. et paulo poſt: Confitemur enim non ſolum nos, ſed etiam omnes, quòd in hoc ſæculo nouum te Apoſtolum & præconem Dominus excitauit, Ioannem nouum, & prædicantem quæ debent ſeruari ab his qui curſum hunc propoſitum habent.] hæc & alia ibi. Reddidit ad eoſdem ipſe Epiphanius litteras vna cum libro, quas & præfationem totius operis eſſe voluit, & inter alia rationem affert, cur Panarium, nempe caſulam medicam, voluerit nuncupari, egregium plane opus & Catholicæ Eccleſiæ valde proficuum.

EPIPHANII LAVDES ET LVCVBRATIONES.

Hoc item anno S. Baſilius, cum ante de mirifica electione Ambroſij in Mediolanenſis Eccleſiæ Epiſcopum ipſius litteris certior factus eſſet, ingenti perfuſus gaudio ad eum ita reſcripſit [b]:

b Baſil. epiſt. 55.

E Magna ſemper & multa quidem ſunt Domini noſtri dona, quorum neque magnitudo menſurabilis, neque multitudo numerabilis eſt. Vnum vero, quod inter maxima reputari poteſt ab his qui non difficili beneficiorum Dei in ſe collatorum ſenſu tanguntur, & præſens hoc eſt, quòd quàm longiſſime propter locorum diſtantiam ſeiunctis, per litterarum alloquium mutuo coaleſcere dedit. Largitus eſt autem duplicem cognoſcendi modum, vnum per præſentem conuictum & congreſſum, alterum per conſuetudinem litterariam. Quoniam igitur te per ea quæ locutus es cognouimus: cognouimus vero non ex eo quòd nota quædam corporis tui menti noſtræ impreſſa ſit, ſed quòd interioris hominis tui pulchritudinem velut ex variegata ſermonum pictura nouimus: nam quiſque noſtrum ex abundantia cordis loquitur.

BASILII LITTERAE AD AMBROSIVM.

Glorificamus autem Deum noſtrum, qui ex quauis mortalium generatione eos qui ſibi placuerint, deligit: qui olim quidem ex paſtoribus ouium populo ſuo Principem

cipem excitauit, & Amos de grege caprarum ſumptum ſpiritu ſuo inſtruxit, & ad propheticam dignitatem extulit: nunc vero virum ex vrbe Regia, cui totius gentis principatus concreditus erat, ſapientia ſublimem, generis claritudine, vitæ ſplendore, orandi facultate, & rebus ſæcularibus illuſtrem ad gregum Chriſti paſturam traxit. Qui proiectis huius vitæ opibus vniuerſis, proq. damno habitis, vt Chriſtum lucrifaceret, commiſſa ſibi magni ac præclari nauigij, Eccleſiæ videlicet Dei, in fide Chriſti gubernacula accepit. Age igitur, o homo Dei, quandoquidem non ab hominibus accepiſti, aut doctus es Euangelium Chriſti, ſed ipſe te Dominus e medio Iudicum terræ deſumptum ad præſidentiam Apoſtolicam tranſtulit: certa bonum certamen: corrige ac moderare infirmitatem populi, ſi qua Arianæ veſaniæ labe tactus eſt: renoua priſtina Patrum veſtigia: et quod dilectionis erga nos fundamentū iecisti, in ipſam ſtructuram aſſiduitate mutui noſtri colloquij excitare ac prouehere ſtude: nam hoc pacto ſpiritu poterimus coniuncti eſſe, licet terreſtri habitatione quàm longiſſime alter ab altero diſſiti ſimus.] hucuſque Baſilius ad Ambroſium. B

BASILII CVM AMBROSIO NECESSITVDO

Perſeueraſſe quidem mutuam inter vtrumque litterarum conſuetudinem, certum eſt; ſiquidem complura inter eos noſcuntur eſſe tranſacta. Expetiiſſe enim Ambroſium a Baſilio eius lucubrationes tum explicantes diuinam ſcripturam, tum praua dogmata confutantes; facile intelliget qui vtriuſque legerit commentarios in Hexameron & de Spirituſancto; videbitq. magna ex parte quæ Baſilius Græce edidit, Ambroſium tradidiſſe Latinis. Sed & illud erga Ambroſium Baſilij pium interceſſit officium, dum corpus S. Dionyſij Mediolanenſis Epiſcopi & martyris, qui pro fide Catholica exul obierat in Cappadocia, procurante Aurelio Epiſcopo, e Cappadocia Mediolanum translatum eſt. C

ELECTIO AMBROSII PROBATA AB OMNIBVS.

a Ambroſ. ad Vercell. epiſt. 82.

At vero non vnus dumtaxat Baſilius in Oriente Ambroſij electionem, quamuis reſiſtente canone actam probauit, ſed omnes Occidentales & Orientales Catholicæ communionis Epiſcopi: quod ipſe ea ſententia declarauit, qua ait [a]: Ordinationem meam Occidentales Epiſcopi iudicio, Orientales etiam exemplo probarunt.] quibus illud in primis innuit, quod minus rite actum videbatur, id iudicio ſedis Apoſtolicæ publico decreto eſſe firmatū: Orientales vero & exemplo probaſſe, dū quod factum eſt Mediolani in creando Ambroſio Epiſcopo, Orientales idē præſtiterint Conſtantinopoli poſtea eligendo Nectarium catechumenum. Ceterum eiuſmodi licentia quamplurimos abuſos eſſe ex laicis & neophytis ad ſacros ordines & Epiſcopatum etiam irrepere fauore diuerſorum ſolicitantes, fuit poſtea querela Siricij Papæ, qui inter alia hæc [b] habet: Certe illud etiam non fuit prætermittendum, vt quod ſemel aut ſecundo neceſſitas hæreticorum intulit contra Apoſtolica præcepta, velut lege licitum, præſumi; neophytum vel laicum, qui nullo Eccleſiaſtico functus fuerit officio, inconſiderate vel presbyterum vel diaconum ordinare, quaſi meliores Apoſtolis ſint, quorum audeant mutare præceptum. Et qui non didicit, iam docere compellitur. Ita nullus reperitur idoneus clericorum, nec inter diaconos, nec inter alios clericos inuenitur qui ſacerdotio dignus habeatur, ſed ad condemnationem Eccleſiæ laicus poſtulatur? Quæ ne fiant vltra, admoneo.] hæc Siricius. Porro de huiuſmodi abuſione in Eccleſia Dei licentius vſurpata, vt laici & ipſi etiā coniugati ad Epiſcopatū poſtularentur, S. Hieronymus [c] agens contra Iouinianum meminit. Quòd vero Siricius dicat bis in Eccleſia id vſurpatum propter hæreticos: puto eum intellexiſſe de ordinationibus S. Hilarij, necnon etiam S. Ambroſij, quas conſtat multum proficuas fuiſſe Catholicæ fidei, cum a duobus his hæreſis Ariana in Occidente potiſſimum fuerit profligata. E

b Siric. epiſt. ad Orthodoxos.

ABVSVS INVALVIT IN ELECTIONE EPISCOPORVM.

c Hieron. contr. Iouin. lib. 1.

D

At Ambroſius cū ſic ex laico eſſet ordinatus Epiſcopus, vndique ſibi auxiliū cōparare ſategit: cui etiā longe poſiti Antiſtites adiumento fuere: ſiquidē præſto fuit eidem in fide tyroni ſuis ſcriptis (vt diximus) S. Baſilius: ſed ad nouæ præfecturæ regimen miſſus eſt ad illū a S. Damaſo Papa egregiæ eruditionis & ſpectatæ probitatis Romanæ Eccleſiæ presbyter ſanctus Simplicianus [d], de quo nonnulla ſuperius: quem cum in omnibus S. Ambroſius habuerit monitorem atque doctorem, vt patrem obſeruare conſueuit. cuius ſcientiam in docendo, dexteritatemq. in agendo, ſatis exploratam reddidit conuerſio Marij Victorini celeberrimi oratoris, de qua ſuperius actum eſt. His denique alijſq. auxilijs, ſed præcipue diuina accedente gratia, quaſi miraculo factum eſt, vt qui nuper e tribunali populo ius reddebat, e cathedra eumdem diuinam legem edoceret.

d Auguſt. Confeſſ. lib. 8. c. 2.

Porro

A Porro quòd Simpliciani ſtatus humilis, Ambroſij vero ſublimis eſſet, illud in eo excolendo conſilium iniit, vt ipſe licet magiſter, diſcipulum ageret, Ambroſiumq. tamquam magiſtrum difficillimis interdum pulſaret quæſtionibus, ita prouocans ad volandum pullum ſuum: ad quem aliquando ſic Ambroſius [a]: Quid eſt, inquit, quod ipſe dubites, & a nobis requiras, cum fidei & acquirendæ cognitionis diuinæ gratia totum Orbem peragraueris, & quotidianæ lectioni nocturnis ac diurnis vicibus omne vitæ huius tempus deputaueris, acri præſertim ingenio etiam inintelligibilia complectens? vtpote qui etiam philoſophiæ libros, quàm a vero ſint deuij, demonſtrare ſoleas, & pleroſque tam inanes eſſe, vt prius ſcribentium in ſuis ſcriptis ſermo quàm vita eorum defecerit.] hæc ipſe de Simpliciano, de quo plura inferius. Sic igitur bene accidit, diuino operante Spiritu, a quo ad tantum regimen aſſumptus erat, vt catechumenus

SIMPLICIANVS ROM. PRESBYTER IVNGITVR AMBROSIO.
a Ambr. epiſt. 2.

B in Epiſcopū, & diſcipulus in Eccleſiæ doctorē fuerit continuo transformatus, iunxeritq. in regimine Epiſcopatus vitam monaſticam cum muneribus & officijs clericalibus. Ipſo enim in Epiſcopatum ingreſſu ſic vitam inſtituit, vt curam rerum domeſticarum Satyro fratri reliquerit (quod ipſe teſtatur) ſeſe vero totum ſpiritualibus Eccleſiæ curis penitus manciparit. erat Satyrus frater adeo ſpectatæ virtutis, vt in rebus agendis ac moderandis ipſum habere conſueuerit conſultorem & arbitrum [b].

AMBROSII VITAE INSTITVTIO.

Ad ſacrificium celebrandum ita aſſiduus erat (quod ipſe tradit [c]) vt quotidie illud egerit, ſumma præuia animi præparatione: quolibet vero die Dominico (vt auctor eſt ſanctus Auguſtinus [d]) in eccleſia pro concione populum docendum ſuſceperit: cetera autem munia Eccleſiaſtica ſic ſtrenue ſolus obierit, vt (quod ait Paulinus [e]) circa baptizandos ipſe ſolus impleret, quod poſt eius obitum vix quinque Epiſcopi perficere potuerunt.

b Ambroſ. orat. in funer. fratris.
c Ambroſ. in præfat. 1. ad Miſſ. & epiſt. ad ſororem.
d Aug. Confeſſ. lib. 5. c. 13.
e Paulin. in vita Ambroſ.

C Ceterum ita curauit Eccleſiaſtica, vt externa & ſæcularia minime neglexerit, verum audiret frequenter litigantes, cauſas iudicaret, componeret, & æquiſſimus arbiter, vtriſque acquieſcentibus partibus, definiret. His atque alijs ex cauſis Epiſcopum requirentibus omnibus, in omnibus ſe paratum exhibuit, vt nemini ad eum aditus eſſet aliquando intercluſus, nullius oſtij velum eſſet oppanſum; nec qui ad eum duceret, eſſet alicuius e cubicularijs officium requirendum. teſtatur id quidem ſanctus Auguſtinus [f] admiratus hominis in audiendis omnibus tolerantiam. Corpus vero ea diſciplina coercuit, vt ieiunium cuſtodiret aſſiduum, numquam prandendi (vt Paulinus ait) vſum admittens, niſi religio, Eccleſiæq. illius conſuetudo mandaſſet, nempe ſabbato, die Dominico, & natalitijs martyrum, quibus diebus prandium reuocaret, quo etiam non ſolum pauperes reficerentur, ſed & viri cla-

f Aug. Confeſſ. lib. 6. c. 3.

D riſſimi exciperentur: hiſce enim charitatis obſequijs etiam duces exercitus demerere conſueuit, vt de Arbogaſte Comite ac ſtrenuiſſimo duce conſtat, qui magna gloria prædicare ſolebat, ſe ab Ambroſio ſæpe acceptū eſſe conuiuio [g]: id ipſum quoque Vincentius Galliarum Præfectus ſibi conceſſum, pro magno munere oſtentabat [h]. At licet ſic ipſe omnes exciperet; numquam tamen ad conuiuium inuitatus acceſſit: tradit enim Poſſidius [i] in Auguſtino, quòd etſi Ambroſius factus omnia omnibus, vt omnes lucrifaceret, ab tribus tamen perpetuo ſe continuit, nimirum vt nemini vxorem quæreret, nullique militiam ſuaderet, neque ad conuiuium inuitatus accederet. Hæc ſunt quæ ſummarim collecta ab ipſo in eam ſedem ingreſſu ad exitum vſque Ambroſius ſibi ſeruanda præſcripſit, quæ hic tantum attigiſſe ſat eſt.

g Paulin. in vita Ambroſ.
h Seuer. dialog. lib. 2. c. 17. in fi.
i Poſſid. vit. Auguſt. c. 27.

E Quòd vero Eccleſiam diu ab Arianis poſſeſſam, inſtar dumoſi nemoris, prorſus incultam inuenerit, in qua ex tanta populi multitudine vix paucos eſſet reperire, qui aliqua ex parte vel leuiter ſaltem non eſſent Arianæ communicationis labefactati contagio: vt par erat ad recipiendos eos in Eccleſiam pœnitentes, omnibus fores Eccleſiæ patere iuſſit: cuius rei cauſa quòd facilis eſſet ad indulgentiam (quod accidit poſtea quoque Gregorio Nazianzeno Conſtantinopoli) multorum inuidiam paſſus eſt; de quibus ſic ipſe [k]: Vos indignamini, & contra Eccleſiam congregatis concilium, quia videtis mortuos in Eccleſia reuiuiſcere, & peccatorem indulta venia reſuſcitari. Itaque quod in vobis eſt, per inuidiam rurſus vultis interficere ſuſcitatos, &c.] inferius vero de ſe ipſo iſta conante, magna animi modeſtia ita ſubdit ex aduerſantium inuectiuis: Dicetur: Ecce ille non in Eccleſiæ nutritus ſinu, non edomitus a puero, ſed raptus a tribunalibus, abdu-

AMBROSIVS INDVLGET POENITENTIBVS.
k Ambroſ. de Pœnit. lib. 2. c. 7. 8.

ctus a vanitatibus huius ſæculi, a præconis voce ad pſalmiſtæ aſſuefactus canti- A cum, in ſacerdotio manet non virtute ſua, ſed Chriſti gratia, & inter conuiuas menſæ cæleſtis recumbit. Serua Domine munus tuum: cuſtodi donum, quod contuliſti etiam refugienti. Ego ſciebam, quòd non eram dignus vocari Epiſcopus, quoniam dedoram me ſæculo huic: ſed gratia tua ſum id quod ſum, & ſum quidem minimus omniũ Epiſcoporum, & infimus merito. Tamen quia & ego laborem aliquem pro ſancta Eccleſia tua ſuſcepi: hunc fructum tuere; ne quem perditum vocaſti ad ſacerdotium, eum ſacerdotem perire patiaris: ac primum vt condolere norimus peccantibus affectu intimo.] hæc ipſe. Et quidem cumulate, quod a Deo ſic eſt precatus, obtinuit: nam (vt de eo Paulinus [a] habet) quotieſcumque aliquis ad promerendam pro peccatis veniam illa ipſi confitebatur, adeo intima cordis commiſeratione afficiebatur, vt deflens audita peccata, ad ſecum flendum pœnitentis prouocaret affectum. Fuiſſe autem eiuſmodi B peccatorum ſecretam confeſſionem, perſpicue illis verbis Paulinus inſinuat, dum ait, quòd crimina ab illis accepta, nulli niſi Domino, apud quem intercedebat, loquebatur; relinquens exemplum poſteris ſacerdotibus, vt interceſſores apud Dominum ſint magis, quam accuſatores apud homines.] hæc Paulinus. Quo modo vero poſt euulſas delinquentium per pœnitentiam ſpinas, Eccleſiæ agrum culturæ redditum ſanctis ſeminibus ſeuerit, ſuo loco dicemus.

AMBROSII INSIGNIS HVMILITAS.

a Paulin. in vit. Ambroſ.

Hoc eodem anno duodecimo Valentis deceſſiſſe ex hac vita nequiſſimum hominem hæreſiarcham Photinum, S. Hieronymus notat in Chronico. plura eum ſcripſiſſe volumina alibi [b] tradit, in quibus præcipui erant contra Gentes & aduerſus Valentinianum libri: at de ipſo plura ſuperius.

b Hieronym. de Script. Eccleſ.

C

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTIS 13. GRATIANI 10. IMPPP. VALENTIN. 1.
376.	10.	

CHriſti annus trecenteſimus ſeptuageſimus ſextus Coſſ. Valente quintum & Valentiniano iuniore Impp. incipit. Ceſſit humanitas Gratiani anni huius Conſulatum ordinarium fratri, quem etiam Imperij collegam habere conſenſit, cum fratris primus annus notetur Imperij, Gratiani vero menſe Auguſti decimus inchoetur, qui nouem ante cum patre regnarat. Ipſe vero probe intelligens, nimia indulgentia patris permittentis Arianos in Eccleſia Occidentali pacifice agere, immo & Epiſcopatus gerere, vt vidimus de Auxentio tot annis Eccleſiæ Mediolanenſi incubante, aduerſante D licet Damaſo Romano Pontifice, & alijs Orthodoxis Epiſcopis, hæreticos audaciores factos magno Catholicæ pietatis detrimento; ſancita lege vetans eos conuentus agere, a Fiſco vindicandum ſtatuit locum illum ſiue in ciuitate, ſiue in agro, vbi ad ſynaxim celebrandam conueniſſent, eſt mentio eius inſtitutionis in reſcripto hoc anno dato ad Heſperium Præfectum Prætorio his verbis [c]:

GRATIANVS VETAT CONVENTVS HÆRETICORVM.

c l. 4. de hæret. C. Theod.

Olim pro religione Catholicæ ſanctitatis, vt cœtus hæreticæ vſurpationis conquieſcerent; iuſſimus, ſiue in oppidis, ſiue in agris extra eccleſias, quas noſtra pax obtinet, conuentus agerentur, publicari loca omnia, in quibus falſo religionis obtentu altaria locarentur. quod ſiue diſſimulatione Iudicum, ſeu profanorum improbitate contigerit, eadem erit ex vtroque pernicies .... *cetera deſunt. nam hæc mox ibi:* Dat. X. Kal. Maij Treuer. Valente & Valentiniano AA. Coſſ.] E

Porro eorumdem Iudicum diſſimulatione non ſolum hæretici talia præſumpſerant; ſed & Gentiles quam ſub Valentiniano ſeniore Auguſto vſurpauerant ſibi licentiã idola colendi, ſuam ipſorum ſuperſtitionem exercere pergentes, eamdem publicis quoque monumentis teſtatam relinquere auſi ſunt. Inueniuntur iſtiuſmodi audaciæ teſtes in antiquis inſcriptionibus ſemper loquentes, quæ huius anni Conſulibus notatæ habentur [d] in Romanæ Vrbis veteribus monumentis.

IVDICVM IGNAVIA GENTILICIA SVPERSTITIO REVIVISCIT.

d Apud Smetiũ lib. Inſcrip. pag. 20. num. 5.

DIS. MAGNIS
MATRI. DEVM. ET. ATTIDI. SEXTILIVS. AGESILAVS. AEDI
SIVS. V. C. CAVSARVM. NON. IGNOBILIS. AFRICANI. TRI
BVNALIS. ORATOR. ET. IN. CONSISTORIO. PRINCIPVM
ITEM. MAGISTER. LIBELLORVM. ET. COGNITION. SACRAR

MAGI-

A MAGISTER. EPISTVLAR. MAGISTER. MEMORIAE. VICA
RIVS. PRAEFECTOR. PER. HISPANIAS. VICE. S. I. C. PA
TER. PATRVM. DEI. SOLIS. INVICTI. MITHRAE. HIERO
PHANTA. HECATAE. DEI. LIBERI. ARCHIBVCOLVS. TAV
ROBOLIO. CRIOBOLIOQ. IN. AETERNVM. RENATVS
ARAM. SACRAVIT. DD. NN. VALENTE. V. ET. VALENTI
NIANO. IVN. AVGG. CONSS. IDIB. AVGVSTIS

Sub ijſdem quoque Conſulibus alia id genus inſcriptio ſic ſe habet, eodem die notata [a]: *a Apud eũdem vbi ſupra. pag. 1. ann. 11.*

DIS. MAGNIS

B VLPIVS. EGNATIVS. FAVENTINVS. V. C. AVGVR. P. V. B
P. R. Q. PATER. ET. HIEROCERYX. D. S. I. M. ARCHIBV
CVLVS. DEI. LIBERI. HIEROPHANTA. HECATAE. SACERDOS
ISIDIS. PERCEPTO. TAVROBOLIO. CRIOBOLIOQ. IDIBVS
AVGVSTIS. D. D. N. N. VALENTE. AVG. V. ET. VALENTI
NIANO. AVG. CONSS. FELICITER

ibidem hi verſus:

VOTA. FAVENTINVS. BIS. DENI. SVSCIPIT. ORBIS
VT. MACTET. REPETENS. AVRATA. FRONTE. BICORNES

At hæc non tam ob nominatorum Conſulum memoriam deſcripſiſſe voluimus, quàm ad infelicia hæc tempora ſignificanda, quibus publicæ aræ dijs dedicabantur, & ſacri-
C ficia in eiſdem immolabantur, impartita iam ſemel Valentiniani & Valentis Auguſtorum Imperij exordio cunctis gentibus facultate, vt quæ vellet quiſque numina coleret: quod ſuo loco ſuperius diximus. Errant enim quàm maxime, qui putant quæ ad finem carminis aduerſus Symmachum Prudentius [b] habet, a parente Imperatoris illius quem alloquitur, vetita fuiſſe ſacrificia: ad Valentinianum ſeniorem eſſe referenda. non enim Valentinianum iuniorem auctor alloquitur, ſed Honorium Imperatorem: vt manifeſtum ſit ipſum intelligere de eius patre Theodoſio, qui re vera omnia ſacra Gentilium aboleuit.. In quem errorem nos etiam fidem ſecutos aliorum illapſos ipſi correximus. Permiſiſſe quidem Valentinianum ſeniorem, vt quã quiſque vellet religionẽ amplecteretur, eiuſdẽ Imperatoris aſſertione demonſtratũ eſt ſuperius Imperij eius exordio, editi ab eo auctoritate reſcripti. Quod licet pluſquam ſatis ad cer- *b Prudent. aduerſ. Symmach.*
D tam aſtruendam fidem eſſe poſſit; accedit tamen his inſuper teſtificatio Ammiani diſertis verbis iſta firmantis, vbi ait [c]: Poſtremo hoc moderamine Principatus inclaruit, quòd inter religionum diuerſitates medius ſtetit: nec quemquam inquietauit: neque vt hoc coleretur, imperauit, aut illud: neque interdictis minacibus ſubiectorum ceruicem ad id quod ipſe voluit, inclinabat; ſed intemeratas reliquit has partes, vt reperit.] hæc Ammianus, ab ipſo, vt vides, plurimum commendata, quòd ſuperſtitioni Gentiliciæ bene ceſſerit tanta facilitas Imperatoris: vt non veteres tantũ frequentarentur ſacrificijs aræ, ſed & recentes erigerentur. Ex quo etiam fonte manauit, vt idem ſineret in Occidente inter Chriſtianos quam quis vellet fidem amplecti, atque pro arbitrio hæreſes conſectari. Hinc videas Mediolani Auxentium ſecurum egiſſe, ipſumq. Valentinianum coniugium Arianæ feminæ Iuſtinæ minime detrectaſſe. *c Ammian. lib. 30.* VALENTINIANVS LIBERVM SINENS DEORVM CVLTVM A DEO PVNITVR.
E At quàm iſta ipſe conſulte, exitus declarauit. Duo enim filij, ijdemq. Auguſti, factione ac proditione Gentilium necati ſunt, Gratianus a Maximo, conſpirantibus cum eo Gentilibus Senatoribus, & Valentinianus iunior proditione æque Gentilium laqueo ſtrangulatus: factumq. eſt diuini libramento iudicij, vt transferretur Romanum Imperium in Theodoſium, qui deorum omnium demoliretur cum idolis aras & templa, omneſq. hæreſes ſeueriſſimis propulſaret edictis. Vnde hæc ipſe conſiderans, cogor illud [d] Dauidicum vehementius inclamare: Et nunc Reges intelligite, & erudimini qui iudicatis terram.] At iam quæ ſunt reliqua proſequamur. *d Pſal. 2.*

Quod ad rerum Eccleſiaſticarum componendum ordinem ſpectat: ibidem Treueris Gratianus ad Epiſcopos ita reſcripſit [e]: *e l. 23. de Epiſc. & cler. Cod. Theod.* QVID GRATIANVS DE IVDICIO ECCLESIASTICO.

Imppp. Valens, Gratianus, & Valentinianus AAA. Artemio, Euridico, Appio, Geraſimo, & ceteris Epiſcopis.

Qui mos eſt cauſarum ciuilium, idem in negotijs Eccleſiaſticis obtinendus eſt: vt ſi quæ ſunt ex quibuſdam diſſenſionibus, leuibuſq. delictis ad religionis obſeruantiam pertinentia, locis ſuis & a ſuæ diœceſeos Synodis audiantur: exceptis quæ actio criminalis ab ordinarijs, extraordinarijſq. Iudicibus, aut illuſtribus poteſtatibus audientia conſtituit. Dat. XVI. Kal. Iun. Treuer. Valente V. & Valentiniano AA. Coſſ.] grauiora namque crimina, per quæ etiam pœna ſanguinis irroganda foret, per ſæculares Iudices exerceri ſiuerunt Epiſcopi. A

a Ammian. lib. 31.

BARBARI IN ORIENTE GRASSANTVR IN ROMANVM IMPERIVM.

Quod autem ad res Orientis pertinet: hæc ex Ammiano [a] collegimus; prodigioſo quodam motu, ſed nonniſi numine impellente, Hunnos vltra paludes Meoticas incolentes, in Alanos, qui Scythicas ſolitudines habitabant, irrumpentes, ab illis repulſos deſcendiſſe in regiones trans Iſtrum, quas occuparant Gothi: Hi vero ſub Regibus Alarico & Fritigerne (Athanaricus autem ad tutiora loca confugerat) per Legatos apud Valentem Imperatorem egere, vt Thraciæ ipſis darentur ad habitandum; ſpondentes ſe Romanis ſubditos fore, tutaturoſq. fines Romani Imperij ab omnibus alijs barbarorũ incurſibus. Permiſſi ſunt igitur magno Romani Imperij damno barbari Iſtrũ tranſire: ſed & aliæ proximæ nationes ſe ijſdem adiunxere, tranſmiſereq. & ipſæ Iſtrũ, Romanis licet inuitis. Meminit horum ſanctus Ambroſius barbarorum, & aliorum inter ſe confligentiũ; & quæ Ammianus pluribus chartis eſt proſecutus, ipſe his paucis abſoluit, vbi ait [b]: Quanta enim prœlia, & quas opiniones accipimus prœliorum? Hunni in Alanos, Alani in Gothos, Gothi in Taifalos & Sarmatas inſurrexerunt. Nos quoque in Illyrico exules paria Gothorum exilia fecerunt: et nondum eſt finis. Quæ omnium fames, lues pariter boum atque hominum, ceteriq. pecoris? vt etiam nos, qui bellum non pertulimus, debellatis tamen pares fecerit peſtilentia.] hæc Ambroſius. B C

b Ambroſ. comment. in Luc. lib. 9. c. 21.

Factum nãque eſt, vt barbari qui Iſtrum tranſierant, victus inopia laborantes, graſſari cœperint in vicos & oppida, vnaq. conſpirantes tentarent etiam ciuitates, prouocati ciuium contumelijs, & Lupicini in Thracia Romani Ducis exercitus auaritia atque perfidia. Qui aduerſus eos copias parans, vniuerſum Romanũ exercitum barbaris ad internecionem ſubiecit; fuga vero ipſe ſibi conſulens, ad Macrianopolim proximam ciuitatem confugit: ſicq. occiſorum Romanorum armis, barbarorum eſt armatus exercitus. hæc quidem hoc anno facta eſſe, ex eodem Ammiano auctore colligitur, profectionem vero Valentis Antiochia Conſtantinopolim contigiſſe anno ſequenti. Si autem tot tantaq. fuſius ſcripta ſcire lector cupis, conſule Ammianum: licet & ipſe rerum immenſitate ſuperatus, nonniſi ſtrictim ſe hiſtoriam hanc proſecutum eſſe, teſtetur illis verbis: Id lecturos obteſtamur, ne quis a nobis ſcrupuloſe geſta, vel numerum exigat peremptorum, qui comprehendi nullo genere potuit. ſufficiet enim, veritate nullo velata mendacio, ipſas rerum digerere ſummitates.] ita ipſe. Verum illud velim accuratius contempleris, quàm æqua diuini penſata lance iudicij talia impius Imperator pati cogatur. Qui enim haud pridem (vt vidimus) ſanctos monachos ad militiam ſubeundam adigere conatus eſt, & renuentes militare, necauit: incautus volens libenſq. in Romanum ſolum hoſtes, per quos occideretur, adduxit: vt plane perſpicuo fuerit demonſtratum exemplo, nihil aliud eſſe pijs ſanctiſq. viris negotium faceſſere, atque eos perſequi, quàm in Reipublicæ certam cladem hoſtes armare. D

PAX MEDIOLANENSIS ECCLESIAE.

c Ambroſ. comment. in Luc. lib. 9. c. 20.

Ex recitata nuper auctoritate Ambroſij commentariorum in Lucam, qua bella tunc inter barbaros ingruentia narrantur; plane declaratur, ipſum tunc temporis eamdem præ manibus habuiſſe lucubrationem. Iam ceſſerant Ariani ad tempus ſaltem, ipſeq. Ambroſius in Eccleſia Mediolanenſi pacifice agebat; qui eo otio bene vſus, ad eos commentarios conſcribendos vtiliter digneq. ſtylum admouit. De pace enim, qua tunc ea potiebatur Eccleſia, hæc ipſe paulo ſuperius [c]: En, inquit, tempus acceptabile, quo non hiemalibus perfidiæ caligantis pruinis annus riget, nec altis niuibus informis cruſta blaſphemiæ gelu durante concreſcit; ſed procellis ſacrilegij liberata, nouos fructus terra iam parturit, veteres præterit. Diſſenſionum quippe omnium procella deferbuit: cuncti ſæcularis cupiditatis ardores, æſtuſque omnes, quibus Italiæ populus per Iudaicæ olim, Arianæ proxime ſæuitatis incendia coquebatur, ſereno iam ſpiramine temperantur. Sedata tempeſtas eſt, concordia nauigat, fides ſpirat: certatim nautæ repetunt fidei quos reliquere portus, & dulcia patrijs oſcula littoribus affigunt, liberatos ſe periculis, abſolutos erroribus gratulantes. E

A tulantes. Salue vinea tanto digna cuſtode,&c.] hæc S. Ambroſius, in memoriã reuocans quot fluctibus haud ptidem ipſa Eccleſia Mediolanenſis, & tota ſimul Italia ex Arianorum procella fuerit agitata. Quæ quidem aura lenis pacem & tranquillitatem adducens, anno ſequenti ſpirare cœpit in Oriente, vt proxime dicturi ſumus.

Quo tempore hæc actitarentur (inquit Socrates[a]) Euzoius, qui Antiochiæ Arianæ ſectæ Epiſcopus fuit, extremum vitæ diem confecit ad quintum Conſulatum Valentis, Valentiniani autem iunioris primum, in cuius locum Dorotheus ſuffectus eſt.]

a Socrat. lib. 4. cap. 28.

EVZOII OBITVS, DOROTHEI ORDINATIO.

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	
		VALENTIS 14.
		GRATIANI 11. IMPPP.
377.	11.	VALENTIN. 2.

B

Qvi ſequitur annus trecenteſimus ſeptuageſimus ſeptimus, Conſulatu Gratiani quarto cum collega Merobaude reperitur Faſtis adſcriptus. Eſt mentio horum Conſulum in ara, quæ vetuſtate corroſa hos habet verſus inferius[b], qui leguntur:

VALENS EXVLES ORTHODOXOS RELAXAT EXILIO.

b Romæ in ædibus Coloтij ad Aquam Virginem, apud Smetium pag. 20. num. 4.

GRATIANO. IV. ET MEROBAVDE CONSVLIBVS DEDICAVIT,
ANTIQVA GENEROSE DOMO CVI REGIA VESTAE
PONTIFICI FELIX SACRATO MILITAT IGNE
IDEM AVGVR TRIPLICIS CVLTOR VENERANDE DIANAE
PERSIDICIQ. MITHRAE ANTISTES BABILONIE TEMPLI
TAVRIBOLIQ. SIMVL MAGNI DVX MISTICE SACRI

C

Adſunt ibi ſculpta ſigna immolantium, nempe mactati arietes: quibus intelligas impietatem adhuc publicos ſibi vendicaſſe honores.

Quo anno, Valens Imperator, accepta immenſa clade illata Romano exercitui ſub Lupicino, funeſtaq. Thraciarum a Gothis facta depopulatione, Antiochia[c] cito digreſſus eſt Conſtantinopolim peruenturus: Tunc (inquit Socrates[d]) deſtitit ab illis in exilium mittendis, qui fidem Conſubſtantialis amplexabantur.] ſed verius S. Hieronymus, qui hoc anno decimo quarto Valentis de eo ita habet in Chronico: Valens de Antiochia exire compulſus, ſera pœnitentia noſtros de exilijs reuocat.] eadem & Oroſius[e]: quin & ipſum Socratem id ſignificaſſe oportuit, dum Petri Epiſcopi Alexandrini reſtitutionem Alexandriam, adhuc Valente Imperatore vi-

c Ammian. lib. 31.

d Socrat. lib. 4. cap. 28.

e Oroſ. lib. 7. cap. 33.

D uente, factam affirmat, cum inferius ait[f]: Per idem tempus, ſimulatque Valens Imperator Antiochia deceſſerat; omnes qui vbique perſecutionis tempeſtate iactabantur, & Alexandriæ potiſſimum, magnopere recreati fuerunt, propterea quòd Petrus Roma cum litteris Damaſi Epiſcopi Romani eo reuerſus erat, quæ quidem & homouſij fidem confirmabant, & Petri creationem. Populus igitur illis confiſus expellit Lucium, Petrum autem in eius locum introducit.] hæc ibi. Vides ſummam in Romano Pontifice auctoritatem, cuius arbitrio Alexandrinæ Eccleſiæ primæ ſedis poſt Romanam Epiſcopus in ſuam Eccleſiam reſtituitur: quem eiuſdem auctoritate redeuntem, contempto Valentis Imperio, immo tyrannica poteſtate, populus in ſua cathedra collocat, eiecto eiuſdem ſedis turpiſſimo inuaſore. Eadem habet de reſtitutione Petri facta per Damaſum Sozomenus: ex quibus erroris arguuntur, qui poſt obi-

f Socrat. lib. 4. cap. 30.

E tum Valentis Petrum reſtitutum affirmant: maior certe auctoritas S. Hieronymi, ac ceteris præferenda, hoc eodem tempore degentis in Syria, & cum Valentis Imperio finem Chronico imponentis.

Intueris, lector, nouũ Pharaonem, Valentem Imperatorem, nonniſi potenti grauiq. Dei manu cogente, relaxaſſe tandem liberum populum Dei; atque inuitum licet, grauioribus tamen imminentibus hoſtibus, vrgentibuſq. periculis, indulſiſſe quod nulla perſuaſione iuſtorum, diuinarumq. operatione virtutum tot annis potuit extorqueri. Sed & hoc quoque ſigno penſet aliquis grauius fuiſſe Valentis delictum, dum Pharao ille aquas ſceleris ſenſit vltrices, hic vero ignem impietatis expertus eſt vindicem. At de eius obitu anno ſequenti.

Hoc autem anno, periclitanti Imperio Orientali Gratianus[g] laturus ſuppetias, Ricomerem illuc cum copijs miſit: qui iunctus Ducibus Valentis Imperatoris, ijdem

g Ammian. lib. 31.

RICOMERES DVX CVM EXERCITV MITTITVR IN ORIENTEM.

ſimul diro prœlio barbaros afflixere, attriti tamen & ipſi ab aduerſarijs multa cæde. A ſed autumni tempore ob nouos barbarorum in Gallia motus, Ricomeres in Occidentem reuocatur a Gratiano: cum interea Gothi, alijs barbaris in ſocietatem adſcitis, non Thracias tantum, ſed alias interiores depopulati ſunt regiones. hæc ita vſque in annum ſequentem funeſta iugiq. clade perſeuerarunt, quæ cuncta Ammianus copioſiore tractat hiſtoria.

Quod rurſum ad res Eccleſiaſticas pertinet: hic ipſe annus eſt, qui decimus ſeptimus numeratur a tempore probroſi illius Conſtantinopolitani Concilij, quod ſub Conſtantio celebratum diximus anno ſequenti a Concilio Seleucienſi, nempe Domini trecenteſimo ſexageſimo: quo inquam ipſo anno S. Baſilius ſcripſit epiſtolam ad Eccleſiam Euaiſenam in Armenia ſitam, vt ipſe in ea teſtatur[a]. ex qua nonnulla quæ ad præſentem Orientalis Eccleſiæ ſtatum ſpectant, habentur; nimirum Acacianos, Eudoxianoſq. B qui olim Semiarianos in dicto Concilio Conſtantinopolitano excommunicantes ſedibus depoſuere, tranſactione inter ſe quadam facta, prout commodum cuiuſque ſuadebat, inter ſe fœdere iunctos eſſe, ſedeſq. partitos Epiſcopales. Illud quoque obſeruatione dignum, quòd etſi Semiariani omnes aduerſus Spiritusſancti diuinitatem blaſphemias docuiſſent, ſcripſiſſent, ac promulgaſſent, milleq. modis inſinuare curaſſent: haud tamen perficere potuerunt, vt multos inuenirent hæreſis huiuſmodi ſectatores: nam ſic ad eos S. Baſilius: Ipſum Orbem inſpicite, & videte quàm modica ſit ea portio, quæ hoc morbo laborat: reliqua vero vniuerſa Eccleſia, quæ ab Orbis finibus vſque ad fines Euangelium recepit, ſanam hanc & rectam doctrinam ſectatur, a cuius communione vt ne excidatis, petimus.] hæc Baſilius. Ceterum etſi pauci eſſent qui eiuſmodi deteſtandam hæreſim ſectarentur; tamen vix erat reperire in Oriente Eccleſiam, quæ alicuius hæreſis penitus expers eſſet: nam idem Baſilius ipſo exordio eiuſdẽ C epiſtolæ eos commendans hæc habet: Re vera namque inſolens iam eſt, ac vehementer rarum, Eccleſiam videre ſinceram, quæ nihil ſit a malitia temporum iſtorum læſa, ſed integram & inoffenſam ſeruet Apoſtolicam doctrinam; qualem præſentibus temporibus veſtram oſtendit, qui ſingulis generationibus eos qui vocatione ſua digni ſunt manifeſtat.]

a Baſil. epiſt. 73.

HAERESIS MACEDONII HAVD PROGRESSA LONGIVS.

DONATISTAE REBAPTIZANTES COERCENTVR.

Quod autem ad ſtatum Occidentalis Eccleſiæ ſpectat: Gratianus Imperator, noua edita ſanctione, Donatiſtas in Africa iterum baptizantes compeſcuit; locaq. occupata Catholicorum, tempore Firminæ tyrannidis, iiſdem reſtituenda præcepit, ita reſcribens ad Flauianum Vicarium Africæ[b]:

b l. 2. ne ſanct. bapt. iterat. C. Theod.

Eorum condemnamus errorem, qui Apoſtolorum præcepta calcantes, Chriſtiani D nominis ſacramenta ſortitos alio rurſus baptiſmate non purificant, ſed inceſtant, lauacri nomine polluentes. Eos igitur auctoritas tua erroribus miſeris iubebit abſtinere, eccleſijs quas contra fidem retinent, reſtitutis Catholicæ. eorum quippe inſtitutiones ſequendæ ſunt, qui Apoſtolicam fidem ſine intermutatione baptiſmatis probauerunt. Nihil enim aliud præcipi volumus, quàm quod Euangeliorum & Apoſtolorum fides & traditio incorrupta ſeruauit, ſicut & lege diuali parentum noſtrorum Conſtantini, Conſtantis, Valentiniani decreta ſunt (*hæc ſpectant ad Donatiſtas: quæ autem ſequuntur, ad Manichæos*) Sed plerique expulſi de eccleſijs, occulto tamen furore graſſantur, loca magnarum domorum, ſeu fundorũ illicite frequentantes: quos fiſcalis publicatio comprehendet, ſi piaculari doctrinæ ſecreta præbuerint, nihil vt ab eo tenore ſanctio noſtra diminuat, qui dato dudum ad Nitentium* præcepto fuerat conſtitutus. Quòd ſi er- E rorem ſuum diligunt, ſuis malis, domeſticoq. ſecreto, ſoli tamen foueant viros impiæ diſciplinæ. Dat. XVI. Kal. Nouembr. C.P. Gratiano A. IIII. & Merobaude Coſſ.] Porro hanc poſteriorem ſanctionis partem de Manichæis decernere, huic ſimilis citata[c] lex Valentiniani ſuperius docet.

MANICHAEI IN AFRICA COMPRESSI.

** Viuentium Vincentium*

c l. 3. de hæret. C. Theod.

Erat inter Manichæos in Africa tum commorantes S. Auguſtinus Auditor, annumq. agens quartum ſub eorum diſciplina ſectator, ſuæ vero ætatis vigeſimum tertium: quod quidem a natali die ratione ſubducta, ex ſcriptis ipſius (vt inferius demonſtrabimus) certa ſupputatio collecta declarat. Natus eſt ipſe anno Domini trecenteſimo quinquageſimo quinto, Arbetione & Lolliano Conſulibus, Conſtantij Imperatoris decimo nono, Idibus Nouembris: eam enim diem natalem ſuũ dicit in libro de Vita beata[d]. Idemq. decimo ſeptimo ætatis ſuæ anno, Domini autem trecenteſimo ſeptuageſimo

d Aug. de Vit. beat. circ. princ.

primo,

A primo, litterarum ſtudij cauſa (vt ipſe teſtatur[a]) Carthaginem petijt, quo & orbatus eſt patre[b]. Decimo nono vero, nempe Chriſti trecenteſimo ſeptuageſimo tertio, impegit in Manichæos, de quibus ait[c]: Incidi itaque in homines ſuperbe delirantes, carnales nimis & loquaces, in quorum ore laquei diaboli & viſcum confectum commixtione ſyllabarum nominis tui, & Domini Ieſu Chriſti, & Paracleti conſolatoris noſtri Spiritusſancti. Hæc enim nomina non recedebant de ore eorum, ſed ſono tenus & ſtrepitu linguæ, ceterum cor inane veri. Et dicebant, Veritas, & Veritas: et multum eam dicebant mihi, & nuſquam erat in eis.] et inferius[d]: Per idem tempus annorum nouem ab vndeuigeſimo anno ætatis meæ vſque ad duodetrigeſimum ſeducebamur & ſeducebamus, falſi atque fallentes in varijs cupiditatibus, & palam per doctrinas, quas liberales vocant, occulte autem falſo nomine religionis, hic ſuperbi, ibi ſuperſtitioſi, vbique vani, ac
B popularis gloriæ ſectantes inanitatem vſque ad theatricos plauſus & contentioſa certamina, & agonem coronarum fœnearum, & ſpectaculorum nugas, & intemperantiam libidinum.] et infra[e]: Docebam illis annis rhetoricam, &c.]

a Aug. Confeſſ. lib. 2. cap. 3.
b Auguſt. ibid. lib. 3. c. 4.
c Auguſt. ibid. lib. 3. c. 6.
d Auguſt. ibid. lib. 4. c. 1.
AVGVSTINVS CARTHAGINE SEDVCTVS A MANICHAEIS.
e Aug. Confeſſ. lib. 4. cap. 2.

Quid autem tunc ſanctiſsimæ matri eius Monicæ viduæ deploranti filij perditionem, eam conſolaturus oſtenderit Deus, ipſe narrat his vis verbis[f]: Miſiſti manum tuam de alto, & de hac profunda caligine eruiſti animam meam, cum pro me ploraret ad te mater mea, fidelis tua, amplius quàm flent mattes corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & ſpiritu, quem ex te habebat; & exaudiſti eam Domine, nec deſpexiſti lacrymas eius, cum profluentes rigarent terram ſub oculis eius in omni loco orationis eius, & exaudiſti eam. Nam vnde illud ſomnium, quo eam conſolatus es, vt viuere me ſecum crederet, & habere ſecum eamdem menſam in domo, quod nolle cœ-
C perat, auerſans & deteſtans blaſphemias erroris mei? Vidit enim ſtantem ſe in quadam regula lignea, & aduenientem ad ſe iuuenem ſplendidum, hilarem, atque arridentem ſibi, cum illa eſſet mærens, & mærore confecta. Qui cum cauſas quæſiſſet ab ea mæſtitiæ ſuæ, quotidianarumq. lacrymarum, docendi (vt aſſolet) non diſcendi gratia: atque illa reſpondiſſet, perditionem meam ſe plangere: iuſsiſſe illum, quo ſecura eſſet, atque admonuiſſe, vt attenderet & videret, vbi eſſet illa, ibi eſſe & me. Quod illa vbi attendit, vidit me iuxta ſe in eadem regula ſtantem. Vnde hoc, niſi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui ſic curas vnumquemque noſtrũ, tamquam ſolum cures, & ſic omnes tamquam ſingulos. Vnde illud etiam, quòd cum mihi narraſſet ipſum viſum, & ego ad id trahere conarer, vt illa ſe potius non deſperaret futuram eſſe quod eram: continuo ſine aliqua hæſitatione: Non, inquit: non enim mihi dictum eſt: Vbi
D ille, ibi & tu: ſed vbi tu, ibi & ille.] atque paulo poſt[g]:

f Aug. Confeſſ. lib. 3. c. 11.
DIVINAM VISIONEM DE FVTVRA CONVERSIONE FILII S. MONICA ACCEPIT.
g Aug. Confeſſ. lib. 3. c. 12.

Dediſti alterum reſponſum per ſacerdotem tuum quemdam Epiſcopum nutritum in Eccleſia & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa femina rogaſſet, vt dignaretur mecum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, & docere bona (faciebat enim hoc, ſi quos forte idoneos inueniſſet) noluit ille: prudenter ſane, quantum ſenſi poſtea. Reſpondit enim, me adhuc eſſe indocilem, eo quòd inflatus eſſem nouitate hæreſis illius, & nonnullis quæſtiunculis iam multos imperitos exagitaſſem, ſicut illa indicauerat ei: Sed ſine, inquit, illum ibi, & tantum roga pro eo Dominum: ipſe legendo reperiet quis ille ſit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit, ſe quoque paruulum a ſeducta matre ſua datum fuiſſe Manichæis, & omnes pene non legiſſe tantum, verum etiam ſcriptitaſſe libros eorum; ſibiq.
E apparuiſſe, nullo contra diſputante & conuincente, quàm eſſet illa ſecta fugienda; itaque fugiſſe. Quæ cum ille dixiſſet, atque illa nollet acquieſcere, ſed inſtaret magis deprecando, & vbertim flendo, vt me videret, & mecum diſſereret: ille iam ſubſtomachatus tædio: Vade, inquit, a me, ita viuas: fieri enim non poteſt, vt filius iſtarum lacrymarum pereat. Quod illa ita ſe accepiſſe, inter colloquia ſua mecum ſæpe recordabatur, ac ſi de cælo ſonuiſſet.] ſic ipſe, qui hoc tempore in his totus erat: ſed quando tandem e fæce emerſerit, dicendum ſuo loco erit: Gratianus autem cum accepiſſet ab huiuſcemodi nebulonibus curioſam iuuentutem duci captiuam, his & alijs, quas dicemus, legibus eos exagitare curauit.

QVID EPISCOPVS AVGVRATVS EST DE S. AVGVSTINO.

Hic ipſe etiam annus eſt, quo S. Ambroſius, menſe Ianuarij, ipſo die natali S. Agnetis exorſus de virginitate ſermonem, propagauit illum in libros tres ad ſororem

AMBROSIVS SCRIBIT DE VIRGINITATE.

conſcri-

a Ambroſ. de Virgin. lib. 2. conſcriptos de Virginibus: profitetur enim id ipſe, cum ait [a]: Hæc ego vobis, ſanctæ virgines, nondū triennalis ſacerdos munuſcula paraui, licet vſu indoctus, ſed veſtris edoctus moribus: Quantus etenim adoleſcere vſus poterit in tam parua initiatæ religionis ætate?] hæc ipſe. Porro hic ille eſt annus, quem tertium agebat in ſede Ambroſius, abſoluendum poſt decem menſes & ſemis: vnde iure illud: Nondum triennalis ſacerdos.] Sed miraculum plane iſtud ingens, vt qui necdum Chriſtianus ad docendum alios Epiſcopus creatus eſt; hoc ipſo anno, ſecundo iam in cathedra expleto & menſe vno cum dimidio, tot tantaq. de fide, moribus, & Eccleſiæ inſtitutis Eccleſiaſtica elucubrauerit monumenta: quippe qui anno ſuperiori in Lucam commentarios pereruditos ſcripſerit, hoc vero anno de Virginibus luculentam elaborauerit tractationem: vt re vera appareat, nonniſi diuino eum afflatum ſpiritu hæc adeo magna, tantaq. copia præſtare valuiſſe. Qui igitur ſemel ad culturam eam ſedulo ſtudio redegiſſet Eccleſiam, fertilem quidem terram, Ariani autem Antiſtitis impietate factam ſterilem; quæ nobiliora eſſent in Eccleſia Catholica ſemina, nempe ſanctæ virginitatis, in ea ſerere laborauit: nec tamen feſſus eſt aliquando, ſi reddere ſolita terra fructum centuplum, ne iactum quidem ſemen ingrata rependeret. hinc ipſe [b]: Dicet aliquis: tu nobis quotidie virginum canis laudes. Quid faciam, qui eadem quotidie cantito, & proficio nihil? Sed non mea culpa. Denique de Placentino ſacrandæ virgines veniunt, de Bononienſi veniunt, de Mauritania veniunt, vt hic velentur. Magnam rem videtis: hic tracto, & alibi perſuadeo. Si ita eſt; alibi tractemus, vt vobis perſuadeamus. Quid quòd etiam qui me non audiunt, ſequuntur: qui audiunt, non ſequuntur? Nam pleraſque virgines cognoui velle, & prohiberi etiam prodire a matribus, & (quod eſt grauius) viduis, cum quibus hic mihi ſermo eſt.]

b Ambroſ. de Virgin. lib. 1.

Aderat tunc in auditorio, cum hæc S. Ambroſius concionaretur, S. Euſebius Bononienſis Epiſcopus: de quo ipſe [c]: Bene, inquit, accidit: quia nos laboraturos Dominus ſciebat; & auxilium de ſocijs miniſtrauit. Adeſt piſcator Eccleſiæ Bononienſis aptus ad hoc piſcandi genus.] hæc idcirco Ambroſius, quoniam Euſebij cultura & ſtudio Bononienſis Eccleſia ea præclara ſobole fœcundata admodum videbatur, vt idem Ambroſius eodem libro primo teſtatur; ad quem & ſcripſit commentarium, cuius eſt titulus, Inſtitutio virginis.

c Ambroſ. de Virgin. lib. 1.

VIRGINES IN ECCLESIA MAGNVM DECVS.

Erant plane ſacræ virgines Eccleſiæ gemmæ otnantes Epiſcoporum coronas; eædemq. Deo dicatæ duplicis erant generis, alterius nimirum eæ quæ in domo paterna cum ſuis parentibus & cognatis agebant, e quarum numero S. Marcellina Ambroſij ſoror fuit, quæ Romæ a Liberio Papa Deo ſacrata domi degebat, atque alias ipſa diues in eamdem profeſſionem & conſortium ſibi adlegerat; ſicut & Romæ itidem Euſtochium, Principia, Demetria, & aliæ apud ſuos habitantes, atque Deo ſeruientes. alterum autem earum genus erat, quæ ſub vno conclaui, nempe in monaſterio religioſam vitam ducerent, quarum ſupra ſuo loco meminimus. De Orientalis quoque Eccleſiæ eiuſdem inſtitutionis obſeruantia, dupliciq. genere diſtinctis ſacris virginibus S. Gregorius Nazianzenus in carmine ad Hellenium [d] his verbis meminit: Multas quidem in omnibus illis regionibus, quas ſalutifera Chriſti doctrina peragrauit, inuenire eſt, quæ partim in ſodalitio viuunt, eamdemq. cæleſtis vitæ cupiditatem fouent, atque idem vitæ inſtitutum ſequuntur; partim infirmis ſuis parentibus aut fratribus, quos caſtitatis ſuæ teſtes habent, ſedulæ aſſident. Mihi quidem etſi paruus eſt huiuſmodi mulierum numerus; cæleſtibus tamen, pulcherrimiſq. Chriſti ſideribus adeo geſtio atque exulto, vt pro paucis his meis de virtutis præſtantia cum multo pluribus in contentionem venire non dubitem.] ſic ille. Eiuſmodi autem ſacris virginibus ad eccleſiam venientibus, locus ab alijs tabulati interſtitio ſeparatus dabatur; & quidem ornatus diuerſis appoſitis ex diuinis ſcripturis virginitati congruis monumentis; prout S. Ambroſius, virginem lapſam alloquens, docet his verbis [e]: Nonne & illum locum tabulis ſeparatum, in quo in eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipſe ſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? Diuiſa eſt mulier & virgo: Quæ non eſt [f] nupta, cogitat quæ Domini ſunt, quo modo ſit ſancta corpore & ſpiritu. Tu autem in contrarium vertens dictum, &c.]

SACRARVM VIRGINVM GENVS DVPLEX.

d Greg. Naz. ad Hellen.

e Ambroſ. ad Virginem lapſam c. 6.

f 1. Cor. 7.

Porro

A Porro etſi in his Ambroſius admodum verſatus eſt: nihil tamen apud eum anti-
quius fuit, vel curauit propenſius, quàm ad exactam abſolutamq. Eccleſiaſticam diſci- AMBROSIVS COMPONIT
plinam clerum componere: cuius rei cauſa tres illos egregios de Officijs libros ſcribere CLERVM.
poſtea eſt aggreſſus, cũ aliquandiu populum docuiſſet, in quorũ exordio ita præfatur [a]: a Ambroſ. de
Ego enim raptus de tribunalibus atque adminiſtrationis infulis ad ſacerdotium, doce- offic. lib. 1. c. 1.
re vos cœpi, quod ipſe non didici. Itaque factum eſt, vt prius docere inciperem, quàm
diſcere. Diſcendum igitur mihi ſimul & docendum eſt; quoniam non vacauit ante
diſcere. Et quantumlibet quiſque profecerit: nemo eſt qui doceri non egeat,
dum viuit.] ita ipſe. Qualem autem delectum habuerit in clericis deligendis, quamq.
in ſingulos ad officia Eccleſiaſtica cooptandos fixerit oculorum obtutum: quæ ipſe-
met habet in iiſdem tunc a ſe editis commentarijs, his verbis ſignificat [b]: Meminiſtis, b Ambroſ. de
B filij, quemdam amicum, cum ſedulis ſe videretur commendare officijs, hoc ſolo tamen offic. lib. 1. c.
in clerum a me non receptum, quòd geſtus eius plurimum dedeceret: Alterum quo- 18.
que cum in clero reperiſſem, iuſſiſſe me, ne vmquam præiret mihi, quia velut quodam
inſolentis inceſſus verbere oculos feriret meos. Idq. dixi, cum * redierint poſt offen- * redderentur
ſam muneri: hoc ſolum excepi. Nec fefellit ſententia. Vterque enim ab Eccleſia receſ-
ſit, vt qualis inceſſu prodebatur, talis perfidia animi demonſtraretur. Namque alter
Arianæ infeſtationis tempore fidem deſeruit: alter pecuniæ ſtudio, ne iudicium ſubi-
ret, ſacerdotem ſe noſtrum negauit. Lucebat in illorum inceſſu imago leuitatis, ſpe-
cies quædam ſcurrarum percurſantium.] hæc ipſe.

At ſicut ex Ariani Epiſcopi adminiſtratione populum magna ex parte corruptum AMBROSIVS
curauit, atque clerum Eccleſiaſtica diſciplina ſolutum correxit: ita ad Gentilicios CORRIGIT
C mores incuria miniſtrorum coalitos quantocyus extirpandos incubuit. Fidem horum PRAVOS VSVS.
facit declamatio illa aduerſus Ianuarij [c] Kalendas ſuperſtitioſe colentes. Acclamatio- c Ambroſ. ſer. 17.
neſq. illas in Lunæ defectu penitus ſuſtulit [d]; auctorq. extitit, vt diem illum Kalendarũ, d Ambroſ. ſer. 82.
quo populus Gentilis genio indulgebat, Fideles ieiunando tranſigerent. Sed & quæ
ſymbolo aliquo & affinitate Gentilicijs ritibus viderentur eſſe coniuncta, protinus abo-
leuit, vt inter alia piorum illa conuiuia, Agapes nominata, in eccleſijs peragi conſue-
ta, quorum meminit Auguſtinus [e]: quæ quòd imaginem quamdam Parentalium re- e Auguſt Con-
præſentarent, Ambroſij exemplo idem S. Auguſtinus poſtea in Africana Eccleſia feſſ. lib. 6. c. 2.
auferenda curauit [f]. In eo quoque multus fuit, vt prauam illam conſuetudinem, f Concil 3. Car-
quæ tam in Occidente, quàm etiam in Oriente vſu temporis coaluerat, qua Fideles thag. c. 27.
quamplurimi vſque ad prouectiorem ætatem baptiſmum differrent, penitus vt ma- Auguſt. epiſt. 64.
D lum germen ex agro Dominico euelleret; & quod ſe feciſſe doluit, ab alijs ne in poſte-
rum fieret, vehementer admonuit [g]: præſtiteruntq. hoc ipſum apud Orientales Baſilius, g Ambroſ ſerm.
atque Gregorius Nazianzenus, necnon Gregorius Nyſſenus, vt ipſorum de Baptiſ- de Sanctis, &
mo editæ orationes ſignificant. At de rebus ab Ambroſio geſtis hoc tempore hactenus: alijs in locis.
conueniemus eum ſæpe in futurum.

Hoc eodem anno idem Imperator pro clericorum immunitate ita reſcripſit [h]: Preſ- h l. 24. de Epiſc.
byteros, diaconos, ſubdiaconos, atque exorciſtas, & lectores, oſtiarios etiam, & omnes & cleric. Cod. Theod.
perinde qui primi ſunt, perſonalium munerum expertes eſſe præcipimus. Dat. III.
Non. Mart. Gratiano IIII. & Merobaude Coſſ.]

Hoc pariter anno, magno fauore Imperatorum, tum Romæ, tum etiam Conſtantino- SYMMACHI
poli Symmacho Conſulari, ipſis Principibus cariſſimo dedicata ſtatua eſt: eius autem HONORES.
E quæ Romæ erecta eſt, baſis eiuſmodi habuit inſcriptionem [i]: i lib. Inſcript. edit. Plantin. pag. 70.

PHOSPHORII
L. AVR. AVIANIO. SYMMACHO. V. C. PRÆFECTO. VRBI
CONSVLI. PROPRÆFECTIS. PRÆTORIO. IN. VRBE. ROMA
FINITIMISQVE. PROVINCIIS. PRÆFECTO. ANNONÆ. VR
BIS. ROMÆ. PONTIFICI. MAIORI. QVINDECEMVIRO. S. F
MVLTIS. LEGATIONIBVS. PRO. AMPLISSIMI. ORDINIS. DESI
DERIIS. APVD. DIVOS. PRINCIPES. FVNCTO. QVI. PRIMVS. IN
SENATV. SENTENTIAM. ROGARI. SOLITVS. AVTORITATE
PRVDENTIA. ATQVE. ELOQVENTIA. PRO. DIGNITATE. TAN
TI. ORDINIS. MAGNITVDINEM. LOCI. EIVS. IMPLEVERIT
AVRO. INLVSTREM. STATVAM. QVAM. A. DOMINIS. AVGV
STISQ.

STISQ.NOSTRIS.SENATVS.AMPLISSIMVS.DECRETIS.FREQVEN TIBVS. IMPETRABIT. IDEM. TRIVMPHATORES. PRINCIPES NOSTRI. CONSTITVI. ADPOSITA. ORATIONE. IVSSERVNT QVÆ. MERITORVM. EIVS. ORDINEM. AC. SERIEM. CONTI NERET. QVORVM. PERENNE. IVDICIVM. TANTO. MVNERI HOC. QVOQVE. ADDIDIT. VT. ALTERAM. STATVAM. PA RI. SPLENDORE. ETIAM. APVD. CONSTANTINOPOLIM. COL LOCARET] a dextro latere eiuſdem baſis hæc: A

DEDICATA. III. KAL. MAIAS. D.N. GRATIANO. IIII. ET. MEROBAVDE. COSS]

Adeo homo dexterrimus nouit ſe in amicitiam inſinuare Imperatorum, vt quamuis aduerſariæ religionis cultor atque deſenſor eſſet, eos tamen ab iiſdem aſſequeretur hono- B res, quos nullus Chriſtianorum hoc tempore accepiſſe legatur: ex quo illud quoque indignum acceſſit, vt fretus gratia Principum, atque potentia, ſimulq. admiranda in dicendo facundia, audacter ſuſcepetit Gentiliciæ ſuperſtitionis patrocinium, vtpote inter ſacerdotes deorum primarium locum obtinens, creatus eorum maior Pontifex, ac ſummus facile futurus, niſi titulus ille ſoleret tribui dumtaxat Imperatori.

S. AMBROSII ROMAE MIRACVLVM.

Sed inconceſſa tentanti reſtitit ei Damaſus, expertuſq. item eſt S. Ambroſium fortiſſimũ aduerſariũ, ac demũ ſuæ ipſius petulantiæ Theodoſiũ vindicem. Hæc autẽ omnia quo modo facta ſint, ordine temporum dicenda erunt. At viſis his quæ Principes ſæculi Romæ Symmacho præſtiterunt: quid ibidem maioris honoris contulerit Deus Ambroſio, haud tacendum: accidit enim, quo anno, neſcitur (poſt aliquot enim annos ab Ambroſij ordinatione contigiſſe tradit Paulinus eius Romam aduentum) vt illud inſi- C gne miraculum ederetur, quod idem auctor deſcribit his verbis [a]: Per idem tempus, cum Transtiberim apud quamdam clariſſimam inuitaretur, vt ſacrificium in domo offerret: quædam balneatrix, quæ paralytica in lecto iacebat, cum cognouiſſet ibidem eſſe Domini ſacerdotem, in ſellula ſe ad eamdem domum, ad quam ille inuitatus aduenerat, portari fecit, atque oranti & imponenti manus veſtimenta attigit: quæ cum exoſcularetur, ſtatim ſanitate recepta, ambulare cœpit: vt impleretur illud Dominicum dictum ad Apoſtolos [b]: Etiam maiora his facietis credentes in nomine meo. Quod tamen ſignum ſanitatis vt mirabile fuit, ita etiam nec occultum: nam ego poſt annos plurimos, ſanctis viris referentibus, poſitus in Vrbe cognoui.] hæc Paulinus. Vides ex his pariter priſtinam illam adhuc perſeuerare Romæ conſuetudinem, quæ tempore perſecutionis vſu fuerat neceſſario introducta, nempe vt in domibus priuatis ſacra ageren- D tur Miſſarum ſolemnia: quod pluribus exemplis tomo ſecundo Annalium eſt demonſtratum. quo modo vero poſt hæc Eccleſiaſtico canone decretum ſit, ne in priuatis ædibus ſacrificia offerrentur, ſuo loco dicendum erit.

a Paulin. in vita Ambroſ.

b Ioan. 14.

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTIS 15. GRATIANI 12. IMPPP. VALENTIN. 3.
378.	12.	

S. BASILII MAGNI OBITVS TEMPVS.

ANNVS trecenteſimus ſeptuageſimus octauus aperitur nouis Conſulibus Valente ſextum & Valentiniano iuniore: cuius exordio, ipſis Kalendis Ianuarij, S. Baſilius octo annis, menſibus ſex, & diebus ſexdecim in Epiſcopatu perfunctus, feliciter ad E Deum ex hac vita migrauit: quibus agitur in Eccleſia eius natalis dies, per annos ſingulos iugi memoria repetendus, ſed & dies electionis eiuſdẽ decimo octauo Kalendas Iulij in Eccleſiaſticis tabulis adnotatur. Annum vero octauum Baſilium in ſede abſoluiſſe, nonũq. inchoaſſe, teſtificatione Gregorij [c] fratris ipſius Nyſſeni Epiſcopi ſuperius in eius electione dictũ eſt: ſed & Gregorius Theologus in ipſius epitaphio octo itidẽ annos eũ in ſede abſoluiſſe confirmat: vt nulla plane de his remaneat dubitatio. Quòd ſi S. Hieronymus ſub Gratiano, abſque Valentis Imperij mentione, dicat S. Baſilium deceſſiſſe: hæc idcirco, quòd maluit retuliſſe obitum eius ad tempus pij Imperatoris, qui hoc ipſo anno, extincto Valente, Orientis quoque ſibi ſubiectum adminiſtrandum ſuſcepit Imperium. His vero de tempore obitus Baſilij elucidatis, iam ipſam de morte eius hiſtoriam proſequamur, petitam ex Gregorio Nazianzeno, qui eam ita deſcribit [d]:

c Greg. Nyſſen. epiſt. ad Olymp. de obitu S. Macrinæ.

d Gregor. Naz. orat. in laud. Baſil.

Cum

A Cum autem curſu confecto, fideq. ſeruata, reſolutionis deſiderio teneretur, tem-
puſq. coronarum appeteret, atque illud quidem non audiſſet [a]: Aſcende in montem, *a Deuter. 32.*
& morere: verum: Morere, & ad nos aſcende: hic quoque miraculum edit ſuperio- QVALIS BASILII OBITVS.
ribus nequaquam inferius. Nam cum ferme mortuus & inanimis eſſet, maximaq. ex
parte vita perfunctus, circa extremos ſermones inualeſcit, vt cum pietatis verbis ab-
ſcederet, ac fideliſſimis ſuis cultoribus ad Eccleſiaſticos gradus prouehendis manum
& ſpiritum præberet, ne ſactario fraudarentur, quos diſcipulos atque in ſacerdotio
adiutores habuerat.] et paulo poſt: Iacebat ille extremos ſpiritus ducens, atque a cæ-
leſti choro, ad quem iampridem oculos conuerſos habebat, expetitus. Circumfuſa
autem illi erat tota ciuitas, calamitatem hanc ægerrime ferens, ac diſceſſum perinde ac
tyrannidem accuſans, eiuſq. animam non ſecus ac ſi vel manibus vel precibus retineri
B ac cogi poſſet, arripere tentans. Mentis enim errorem ex mærore contraxerant, nec
quiſquam erat qui non aliquam ſuæ vitæ partem, ſi fieri poſſet, illius vitæ addere
paratus eſſet.

Vt autem victi ſunt (oportebat enim eum hominem inueniri atque conuinci) atque
ipſe ad Angelos eos, a quibus abducebatur, poſtrema hæc prolocutus: In manus tuas
commendo ſpiritū meum [b]: animā lætus exhalaſſet, non ante tamen quàm ſacroſancta *b Luc. 16. &*
doctrina eos qui aderant nonnihil inſtruxiſſet, extremiſq. alloquijs meliores effeciſſet: *Pſal. 30.*
tum vero miraculum omnium quæ vmquam fuerunt celeberrimū deſignatur. Effere-
batur vir ſanctus, ſanctorū manibus exaltatus: atque omnes operam dabant, partim vt
fimbriam arriperent, partim vt vmbram, partim vt feretrū, quo ſanctus portabatur, vel BASILII FVNVS.
ſolum attrectarent (quid enim illo corpore ſanctius ac purius?) partim vt propius ad eos
C qui corpus ferebant, accederent, partim vt aſpectu ſolo fruerentur, tamquam eo quo-
que vtilitatis aliquid afferente. Plena erant fora, porticus, duplicia & triplicia tabulata
hominum illum deducentium, præeuntium, ſequentium, aſſectantium, ſeque inui-
cem conculcantium, multa millia hominum omnis generis & ætatis ad eam diem in-
cognita: pſalmodiæ luctu interrumpebantur ac vincebantur, patientia doloris ma-
gnitudine frangebatur. Certabant noſtri cum exteris, cum Ethnicis, Iudæis aduenis,
ijq. viciſſim nobiſcum, vtris vberiores lacrymæ vberiorem vtilitatem afferrent. Vt fi-
nem faciam, in periculum etiam luctus deſinit, pluribus nimirum hominibus illa pro-
pulſionis & protruſionis violentia extinctis, atque hinc ſimul cum eo digreſſis: qui
etiam mortis nomine felices exiſtimati ſunt, vt ipſius itineris comites, atque (vt fer-
uentiorum quiſpiam dixerit) funebres victimæ. Tandem corpus vix raptoribus ela-
D pſum, ac proſequentium victor in parentū ſepulchro conditur, ac ſacerdotibus ſacerdo-
tum princeps, prædicatoribus magna vox, meiſq. auribus inſonans, martyribus mar-
tyr adiungitur.

At nunc ille quidem in cælis eſt, illicq. vt opinor, ſacrificia pro nobis offert,
ac pro populo preces fundit (neque enim ita nos reliquit, vt prorſus reliquerit) ego BASILIVS IN
autem ſemianimis & ſemiconfectus Gregorius, vtpote a præclara illa coniunctione ab- CAELO PRO
reptus, ac triſtem vitam & difficilem trahens, vt probabile eſt eum qui ab eo diſiun- HIS QVI IN
ctus ſit, haud ſcio quid de me tandem fiet illius caſtigatione priuato. Quamquam TERRA SVNT PRECATVR.
nunc quoque ab eo admoneor, ac per nocturna viſa caſtigor, ſi quando ab officio re-
ceſſero, &c.] ſummo quidem dolore ex Baſilij obitu Gregorius affectus eſt, vtpote illi
ætate æqualis, educatione ſimilis, religione frater, ſacramento collega, profeſſioneq; par,
E ſtudijs laboribuſq. coniunctus, atque amicitia idem ipſe vnus cum eo, prout hæc om-
nia ipſe deplorans in orationis eius fine teſtatur. Quam ob cauſam diu multumq.
fleuit Baſilium, non vt amicum tantum ac fratrem, ſed vt Eccleſiarum Orientis lumen
& gloriam. Vnde ipſe hoc tempore ad ipſius Baſilij germanum Gregorium Nyſſenum,
audita eius morte, gemens hæc ſcribit [c]:

Hoc quoque ærumnoſæ huic vitæ reliquum erat, vt Baſilij mortem audirem, ſan- *c Greg. Naz. epiſt. 37.*
ctæq. illius animæ peregrinationem, qua a nobis peregre profectus eſt, vt præſens ſit
apud Dominum, vtpote toto vitæ curriculo hoc vnum meditatus. Mihi vero præ-
ter alia hoc quoque ereptum eſt (quòd etiamnum graui ac periculoſo morbo labo- GREG. NAZ.
rem) vt & ſanctum cinerem exoſculer, tibique præſto ſim conuenientibus mu- EPISTOLA AD GREGO-
neribus perfungenti, communibuſque amicis noſtris conſolationem adhibeam. RIVM NYSSENVM.
Nam Eccleſiæ ſolitudinem intueri huiuſmodi gloria detonſæ & ſpoliatæ, atque huiuſ-
modi

modi corona excuſſæ,tam graue eſt, vt nec oculis ſpectari, nec auribus concipi poſſit A cordatis vtique & prudentibus viris. Tu vero, quamquam & amici multi & ſermones ad conſolationem tibi adſint: tamen a nullo perinde mihi ſolatium capere poſſe videris, quàm a te ipſo, illiuſq. recordatione, quippe qui alijs quoque omnibus philoſophiæ exemplum fueritis, ac velut regula quædam ſpiritualis tâ moderationis in rebus ſecundis, quàm tolerantiæ in aduerſis. Quandoquidem duo hæc nouit philoſophia, nimirum & proſperitate modeſte vti, & calamitatem honeſte ferre. Atque hæc a nobis ad præſtantiam tuam ſcripta ſint. Me vero hæc ſcribentem quod tempus, quæ ratio conſolabitur præter tuam ſocietatem & congreſſionem, quam beatus ille vir pro omnibus rebus nobis reliquit, vt virtutes illius vitæ quaſi in pulchro & perſpicuo ſpeculo intuentes, illum quoque habere exiſtimemus?] hactenus ad Nyſſenum Theologus, cum & ad Eudoxium [a] rhetorem eodem argumento paucis his: B

[a] *Greg. Naz. epiſt. 39.*

STATVS GREGORII NAZ.

Quæris, quo ſtatu res noſtræ ſint? admodum acerbo. Baſilium non habeo: Cæſariũ non habeo, ſpiritualem fratrẽ meũ & corporalem: pater meus & mater mea dereliquerunt me (vt cũ Dauide [b] loquar) corpus aduerſa valetudine laborat, ſenectus caput premit, curæ aliæ alijs intexuntur, incurſant negotia, infidi amici, Eccleſiæ res paſtore & gubernatore carent: pereunt bona, nuda & aperta ſunt mala: nauigatio in nocte, fax nuſquam, Chriſtus dormit. Quid faciam? Vna mihi malorum depulſio mors. At res etiam alterius vitæ mihi formidoloſæ ſunt, ex huius vitæ rebus coniecturam ducenti.]

[b] *Pſal. 26.*

Porro idem Gregorius luculentam quidem funebrem habuit orationem, qua eiuſdem Magni Baſilij res geſtas contexuit, dignum plane atque nobile monumentum, nobilis inſtar columnæ & viuæ ſtatuæ, in qua cum Baſilij egregia relucet imago, tum Gregorij excellens exprimitur artificium, vtrumque vbique perſpicuum & immortale. Laudarunt autem Baſilium non ſolum Gregorius Nazianzenus atque Nyſſenus clariſſimi huius ſæculi oratores; ſed & magnus ille Syrus Ephræm diaconus Edeſſenus eidem poſtrema perſoluit, qui & huiuſmodi præconijs, inſtar rituli ſepulchralis, hac apoſtrophe ad finem orationis appoſita, amicum quem adeo coluit, ſepeliuit: C

QVAS LAVDES BASILIO TRIBVIT EPHRAEM.

O fidelis, inquit, Baſili, velut Abel acceptus es, ſicut Noe ſaluatus, tamquã Abraham amicus Dei vocatus, vt Iſaac pro victima Deo oblatus: inſtar Iacob tentationes fortiter pertuliſti, & ſicut Ioſeph magnifice glorificatus es: vt Moyſes, Pharaonem poſteriorem virga Crucis demerſiſti, mare paſſionum ſecans: vt Aaron, ſummus ſacerdos Domini fuiſti: vt Ieſus filius Naue, inimicos in fugam vertiſti: vt Phinees æmulator, gratia dignus habitus: vt Iſaias, ſpirituali igne mundatus: vt Ezechiel, ſedentem ſuper cherubin ſpectaſti: vt Daniel, ora leonum obturaſti: et ſicut tres pueri, aduerſariorũ flammã recte conculcaſti. Inſtar Petri prædicaſti, inſtar Pauli docuiſti, inſtar Thomæ Filium Dei paſſum confeſſus es: inſtar Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, de rebus diuinis diſſeruiſti: inſtar Apoſtolorũ, iniquos erudiſti, impios conuertiſti, & Deo gratus fuiſti! deprecare pro me admodũ miſerabili, & reuoca me tuis interceſſionibus pater.] hæc & alia plura in laudem Baſilij Ephræm, vir quidem ab adulatione remotiſſimus, veriq. ſi quis alius ſtudioſiſſimus, ac proinde ab hiſtoria minime explodenda. Quidni ſummis efferret virum præconijs, quem diuini Spiritus ſciret aperta teſtificatione laudatum? ſiquidem (vt auctor eſt Gregorius Nyſſenus & eius vitæ Acta teſtantur) cum illum conuenit, vidit ſuper Baſilij dexteram inſidentem columbam, eidem concionanti ſermonem ſuggerentem. columbam quidem hieroglyphicum eſſe Spiritus ſancti, ex ſancto Euangelio omnibus notum eſt. D E

BASILIVM IMITATI SVNT OMNES.

Tanta porro refulſit Baſilius claritudine, vt eum omnes tamquam omnibus numeris abſolutum ſibi propoſuerint imitandum exemplari nullum putantes in eo habendum eſſe delectum, vt quid deligendum, ſeligendum vero quid in eo exiſtimarint; ſed quæcumque eius eſſent dicta vel facta, etiam quibus natura minus feliciter arriſiſſet, eadem ex eo tantum, quòd Baſilij eſſent, exacta perfectaq. putarint. Audi de his Gregorij teſtimonium [c]: Tanta, inquit, ipſius virtus gloriæq. præſtantia fuit, vt multa etiam ex paruis illius virtutibus, atque adeo ex corporeis defectibus ab alijs ad gloriam nominiſq. claritudinem parandam excogitata ſint: cuius generis ſunt pallor, barba, certus incedendi modus, tum etiam ad loquendum minime promptum eſſe, ſed vt plurimum, cogitabundum atque intro collectum (id quod multi non recte imitantes, nec animaduertentes, in odioſam quamdam triſtitiam inciderunt) veſtis etiam genus,

[c] *Greg. Naz. orat. in laud. Baſil.*

A genus, & lectuli ſpecies, & cibi ſumendi modus? quorum nihil ille dedita opera, ſed
ſimpliciter ac fortuito factitabat. Ac multos iam Baſilios ſpecie tenus videre licet, ſta-
tuas nimirum in vmbris: mulrum enim fuerit, ſi repetitam Echus vocem eſſe dixero:
nam illa quamuis poſtremam dumtaxat vocis partem, expreſſius tamen effingit: hi
autem longius ab eo diſtant, quàm quantum accedere concupiſcunt. Illud vero non
parui, ſed maximi etiam momenti ad gloriam haud immerito exiſtimatur, conſuetudi-
nem cum eo aliquando habuiſſe, aut eum coluiſſe, aut quippiam ab eo vel ioco vel
ſerio dictum aut factum, monumenti loco ferre: quemadmodum ipſe quoque me hoc
nomine ſæpe gloriatum eſſe ſcio: quoniam quæ ab illo velut obiter fiebant, multo
præſtantiora erant, quàm ea in quibus alij elaborant.] at de his hactenus.

Quod autem ſpectat ad Baſilij ſcripta, ſanctus Hieronymus hæc tantum relegit, cum [BASILII SCRIPTA.]
B ait [a]: Egregios contra Eunomium elaborauit libros, & de Spirituſancto volumen; & [a Hier. de ſcrip. Eccleſ. in Baſilio.]
in Hexameron homilias nouem, & ἀσκητικὸν, & breues, varioſq. tractatus.] hæc ipſe,
ea tantum (vt par eſt credere) enumerauit, quæ ad manus ipſius perueniſſent; cum lon-
ge plura ab eo fuiſſe ſcripta elucubrata, ex Caſſiodoro [b] poſſimus intelligere, dum Ba- [b Caſſiod. in præfat. lib. inſtit. diuin. lection.]
ſilium numerat inter eos Græcos ſcriptores, qui a principio ad finē vſque diuinā ſcriptu-
ram ſunt interpretati: quantam vero curā Baſilius adhibuerit, vt ipſius ſcripta quàm ac-
curatiſſime deſcriberentur, eleganti epiſtola ad ſuum librarium data ſignificat [c], & alia [c Baſil. epiſt. 188.]
ad notarium docet [d]. Extant eiuſdem ſancti Baſilij complura decreta, quæ Eccleſia [d Baſil. epiſt. 418.]
Orientalis pie ſancteq. obſeruanda ſuſcepit; vt quæ continentur in tribus epiſtolis ad
Amphilochium datis, in alia ad Theodorum ſcripta alia, ad Gregorium, ſiue Paregorium, qua vetuit ſenem ſeptuagenarium habitare cum femina; & ad Corepiſcopos
C de ordinandis. inſuper & perſtrinxit grauiter ſimoniacos [e], ſed & nundinationes fieri [e Baſil. epiſt. 76.]
ſolitas in feſtis ſanctorum martyrum vetuit [f]. [f Baſil. regul. fuſi. diſput. interrog. 40.]

Qui autem tam monachis quàm clericis necnon laicis viuendi regulas præſcripſit,
ipſe factus erat (vt dictum eſt) forma omnibus. nam vt omittamus interiora; quod ad
abſtinentiam ſpectat & paupertatem, hæc omnia paucis his Gregorius [g] abſoluit: Illi tu- [g Gregor. Naz. orat. in laud. Baſil.]
nica vna, & pallium vnum, & humi cubatio, & balnei contemptus, illa eius decora orna-
menta, & vigiliæ, & cœna ſuauiſſima atque pulmentum illi erat, nouum inquam illud
condimentum panis & ſal, & potio ſobria & vberrima, quam nobis nihil laborantibus
fontes proferunt.] erga proximum vero talem ſe præbuit, vt ægrotos amplexibus atque
oſculis quoque foueret. hæc & alia plura Gregorius. Poſt Baſilij vero obitum ſuffectus
eſt in locum eius Helladius ipſius diſcipulus, a quo ſcriptas fuiſſe res ab eodem S. Baſi-
D lio geſtas, auctor eſt Damaſcenus [h], ſed non extant: quæ autem Amphilochij falſo no- [h Damaſcen. de imagin. orat. 1.]
mine fertur Vita Baſilij, haud digna ſatis habetur, quæ eruditorum auribus ingeratur,
niſi adeo ſint perſpicaces, qui in eis quæ ſint vera a falſis diſquirere atque ſecernere va-
leant: complura enim ibi vera eſſe, inficias nemo iuerit, vt ea præſertim quæ ab am-
bobus Gregorijs, Nazianzeno atque Nyſſeno, necnon ex Ephræm eſſe noſcuntur acce-
pta, vel ab Helladio mutuatus eſt auctor.

Porro ad poſtremum ex anonymo Vaticano, qualis eſſet S. Baſilij effigies, hæc accipe:
Magnus Baſilius procero fuit habitu corporis & recto, ſiccus, gracilis, color eius fuſcus; [S. BASILII EFFIGIES.]
vultus tēperatus pallore, iuſtus naſus, ſupercilia in orbē inflexa & adducta, cogitabundo
ſimilis fuit, paucæ in vultu rugæ, eæq. renidentes, genæ oblongæ, tempora aliquantum
caua, promiſſa barba, & mediocris canicies.] hæc de vultu ibi: quæ autem ſubduntur, ab
E alio aliquo auctore addita eſſe putantur, quòd veritati minime conſentiant, dum iſta
ibi leguntur: Quadraginta natus annos in Epiſcopalem ſedem euectus eſt: annos quin-
que Eccleſiæ præfuit.] nam certioribus initis rationibus, & firmioribus teſtificationibus,
rem aliter ſe habere, iam declaratum eſt. Accepimus hæc a viro diſerto Petro Morino
Pariſienſi, qui vna cum alijs ex eodem codice in Latinum vertit.

Hoc eodem anno Kal. Februarij S. Ephræm diaconus Edeſſæ ex hac vita diſceſſit, poſt
menſis vnius ſpatium a Baſilij migratione, vel (vt Græci eius diem natalem colunt) duo- [DE TEMPORE EPHRAEM OBITUS.]
detrigeſimo die. Expetierat id ipſe ab eo in fine orationis panegyricæ, quam poſt obi-
tum eius habuit, illis videlicet verbis ad finem poſitis: Deprecare pro me admodū mi-
ſerabili, & reuoca me tuis intercesſionibus, &c.] Vt autē hæc de tempore eius exitus ſta-
tuamus, euidens certaq. ratio perſuadet. Etenim teſtificatione S. Hieronymi in commen-
tario de ſcriptoribus Eccleſiaſticis liquet ipſum mortuū eſſe Valente adhuc Imperatore

 regnante;

regnante; quẽ conſtat hoc ipſo anno, menſe Auguſti, vt dicemus, extinctũ eſſe. Rurſum A vero cũ certũ pariter ſit, ipſum ſuperuixiſſe Baſilio, nã (vt demonſtratũ nuper eſt) in eius laudẽ panegyricũ dixit: vtique cogimur affirmare, tempore hoc interlabente inter Baſilij obitũ atque Valentis, ipſum Ephræm vltimũ clauſiſſe diem, nec alio quidem, quàm qui vel a Latinis vel Græcis reperitur eius memoriæ dedicatus, nempe a Latinis prima Februarij dies, a Græcis vero vigeſima octaua Ianuarij. Qui autem iſta conuellenda putat, neceſſe eſt vt S. Hieronymum erroris arguat, oſtendatq. Ephræm ſuperuixiſſe Valenti: ſiquidem ſuperſtitem fuiſſe poſt Baſilium, negari minime poteſt, oratione illa teſtimonium perhibente; quam eſſe dictionem Ephræm, qui eius ſcriptis aſſueuerunt, numquam inficias ierint. hæc quæ ad temporis rationem pertinent, ſatis.

De obitu modo dicendum. Extat oratio & quidem peregregia ab eo iam proxime morituro aſtantibus fratribus habita, quæ ea de cauſa Teſtamentum Ephræm eſt ap- B pellata; vtpote quòd illa diuinam hereditatem ſanctis admonitionibus conſignatam ſuis poſſidendam reliquit, cum inter cetera de vitandis hæreticis plurima inculcauit, nominans inter alios Vitalianos, illos nimirum qui a Vitale Antiocheno Apollinariſtarum Epiſcopo ita vocati erant. Rurſum vero inter alia quæ eo teſtamento ſuos admonitos voluit, illud fuit, quòd perfectæ humilitatis, quam viuens præ ceteris virtutibus excoluit, egregium ſpecimen dedit, dum magna conteſtatione prohibuit, ne exhiberi ſolita ſanctis viris ſumptuoſa funera, exanimi ſuo corpori impenderentur: cum tamen illa poſtrema, quæ a ſancta Eccleſia pro ſalute animarum præſtari ſolent officia, nempe preces, & ſacrificia, ea ſibi impendi ſolicitius poſtularit, ac in primis his verbis:

EPHRAEM VITA FVNGENDVS PRO SE PRECES OFFERRI AD DEVM IVBET.

Hortor vos, vt loco ſuauis aromatum odoris, veſtris me adiuuetis orationibus, in ipſis continue mei memoriam facientes.] et inferius: Comitemini me pſalmis & C orationibus veſtris, & aſſidue pro mea paruitate offerre dignemini; & cum trigeſimum diem compleuero, mei memoriam faciatis. Mortui enim beneficio afficiuntur in oblationibus recordationum ſanctorum viuentium.] hæc ipſe: qui tamen reſpuit cetera quæ honoris eſſent, defunctorum corporibus exhiberi ſolita, quòd ſe illis indignum penitus iudicaret; vtpote qui ſe (vt ibi præfatus eſt) ſceleſtiſſimum peccatorem exiſtimaret, cum alioqui ſanctiſsimus eſſet. Tale vltimis illis verbis, quorum maior ceteris in vnoquoque ratio haberi ſolet, quaſi teſtamento & fide publica conſignatum poſtremum reliquit elogium non ſuis tantum Edeſſenis, ſed vniuerſæ Catholicæ Eccleſiæ Magnus Ephræm: Qui (inquit S. Hieronymus[a]) ad tantam venit claritudinẽ, vt poſt lectionem Scripturarum, publice in quibuſdam eccleſijs eius ſcripta recitentur.]

a Hieronym. de ſcript. Eccleſ. in Ephræm.

Quis ergo ſanæ mentis homo non auſcultandum tanto viro potius iudicarit (etiam ſi D cetera innumera ea de re teſtimonia minime ſuffragarentur) quàm Nouantibus vna cum fide Patrum traditiones Eccleſiæ conuellentibus? Lucubrationes eius, quòd Syro idiomate eſſent conſcriptæ, haud confeſtim Græcorum aut Latinorum Eccleſijs innotuere: nam S. Hieronymus vnius tantum voluminis meminit, quod ex Syro in Græcum tranſlatum accepit: pedetentim autem alia complura viri egregij monumenta per Græcorum alueos in Latinam Eccleſiam confluxere: quorum omnium in vnum colligendorum, edendorumq. fuit opus eruditi viri Gerardi Voſſij. Quòd autem dicatur presbyter a S. Baſilio ordinatus; minime aſſentiri poſſumus; cum præter alia quæ repugnant, haud eſſet Baſilij iuris, Syrum hominem ordinare.

b Gennad. de viris illuſtr. c. 3.

PAVLINVS DISCIPVLVS EPHRAEM IN TRANSVERSVM ACTVS.

Rurſus vero quod ad poſtremos illos perpetua memoria dignos eius affatus pertinet: auctor eſt Gennadius[b], Ephræm commonuiſſe Paulinum diſcipulũ ſuum caute agere, E ne in hæreſeos barathrum ſe præcipitem daret: nam de his hæc ipſe: Paulinus presbyter diſcipulus beati Ephræm diaconi, homo acris valde ingenij, & in diuinis doctus valde ſcripturis; ſed viuente magiſtro clarus in doctoribus Eccleſiaſticis fuit, & maxime extempore declamator. Poſt illius autem obitum, amore primatus & nominis, ſeparans ſe ab Eccleſia ſcripſit contraria fidei multa. Huic obiturus beatus Ephræm aſtanti ſibi dixiſſe fertur: Vide, Pauline, ne te ſubmittas cogitationibus tuis, & eleueris: ſed cum te ad purum comprehendiſſe putaueris Deum, crede nec intellexiſſe. Præſenſerat enim illum ex ſtudijs vel ſermonibus noua inueſtigare, & in immenſum intellectum hæreſeon tendere: vnde & frequenter Bardeſanem nouellum vocabat.] hæc Gennadius, quæ tamen deſiderantur in teſtamento, vbi complurium aliorum diſcipulorum eiuſdem Patris benedictiones & monita recenſita leguntur.

A At inſelicisſimo Paulino ſatis ad Epiſcopatus dignitatis contemptum eſſe poterat
eiuſdem Ephræm exemplum, quod a Sozomeno narratur his verbis [a]: Quodam
tempore quidam ei ad Epiſcopatum gerendum ſuffragati, comprehendere homi-
nem conantur, vti ad locum in quo crearetur Epiſcopus, deducerent. Quod ſimul
vt intellexit; in forum curſitat, atque incompoſite incedendo, veſtem lacerando, &
cibum palam capiendo, ſe furere monſtrat. Vbi vero hi qui eum comprehende-
rant, illum e mentis poteſtate exiuiſſe arbitrarentur, & appetitio qua ad eum con-
ſtituendum Epiſcopum ferebantur, reſtincta eſſet: ille idoneum tempus nactus, clam
aufugit, & tantiſper latitauit, dum alter eius loco creatus eſſet Epiſcopus.] hæc, in-
quam, ſi Paulinus conſideraſſet, & deſiderijs habenas inieciſſet, magiſtri gloria haud
impari claruiſſet. At de Ephræm ſatis, cuius memoriam Catholica Eccleſia anniuer-
B ſaria commemoratione proſecuta eſt, in qua & ſanctus Gregorius Nyſſenus oratio-
nem ad populum habuit, atque res ab eo geſtas omni fide teſtata complectitur.

CONTEMPTVS EPISCOPATVS EXEMPLVM.
a Sozom. lib. 3. cap. 15.

Hoc eodem anno Gratianus Imperator cum expeditionem aduerſus Gothos Thra-
cias deuaſtantes, ſuppetias Valenti laturus, pararet: in ipſo ferme militari procinctu,
quo ſcuto fidei melius quàm quibuſuis armis ſeruaretur incolumis, gladioq. verbi
Dei validius quàm lanceis hoſtes conficeret: petijt a ſancto Ambroſio, quem ſinceriſ-
ſimum nouerat Orthodoxum, libellum fidei: cum ille, ſecundum Domini admonitio-
nem [b]: Si quis petit pallium, da ei & tunicam: et ſi quis te angariauerit mille paſſus,
vade cum eo & decem millia] duos elucubratos ſcripſit ad eum de fide libros, quibus &
tertium poſtea addidit: in quorum exordio hæc de Gratiani ſtudio pietatis [c]: Petis
a me fidei libellum, ſancte Imperator, profecturus ad prœlium. Noſti enim, fide ma-
C gis Imperatoris, quàm virtute militum quæri ſolere victoriam. Nam & Abraham [d]
trecentos decem & octo duxit ad bellum, & ex inimicis trophæa hoſtibus reportauit,
ſignoq. Dominicæ Crucis & nominis, quinque Regum victriciumq. turmarum ſubacto
robore, & vltus eſt proximum, & filium meruit & triumphum. Ieſus [e] quoque filius
Naue, hoſtes quos totius exercitus manu valida ſuperare non poterat, ſeptem tubarum
ſacerdotalium ſono vicit, vbi ducem militiæ cæleſtis agnouit. Ergo & tu vincere paras,
qui Chriſtum adoras: vincere paras, qui fidem vindicas, cuius a me libellum petiſti.
Mallem quidem cohortandi ad fidem ſubire officium, quàm de fide diſceptandi: in al-
tero enim religioſa confeſsio eſt, in altero incauta præſumptio. Sed quoniam neque tu
cohortatione indiges, neque ego excuſandi liber: audax negotium verecunda occaſio-
ne ſuſcipiam, vt de fide pauca diſceptem, de teſtimonijs plura contexam. De Conci-
D lijs id potiſsimum ſequar, quod trecenti decem & octo ſacerdotes, tamquam Abrahæ
electi iudicio, conſona fidei virtute victores, velut trophæum toto Orbe, ſubactis per-
fidis, extulerunt: vt mihi videatur hoc eſſe diuinum, quòd eodem numero in Con-
cilijs fidei habemus oraculum, quo in hiſtoria pietatis exemplum.] & in fine poſte-
rioris libri [f]:

GRATIANVS ADVERSVS GOTHOS PARANS EXERCITVM FIDE SE MVNIT.
b Matth. 5.
c Ambroſ. de fide ad Gratian. lib. 1. c. 1.
d Geneſ. 14.
e Ioſ. 6.

Progredere plane ſcuto fidei ſeptus, & gladium ſpiritus habens: progredere ad vi-
ctoriam ſuperioribus promiſſam temporibus & diuinis oraculis prophetatam. Namque
& futuram noſtri depopulationem, & bella Gothorum Ezechiel illo iam tempore pro-
phetauit [g]: ſic enim habes: Propterea prophetiza fili hominis, & dic: O Gog, hæc dicit
Dominus: In die illa, cum conſtitueretur habitare populus meus Iſrael in pace, ſurges
& venies de loco tuo ab extremo Aquilonis, & gentes tecum multæ, ſeſſores equo-
E rum omnes, congregatio multa & magna & virtus copioſa, & deſcendet ad populum
meum Iſrael, vt nubes operiet terram in nouiſsimis diebus, &c. Gog iſte Gothus eſt,
quem iam videmus exiſſe, de quo promittitur nobis futura victoria, dicente Domino:
Et deprædabuntur eos qui deprædati eos fuerant, & deſpoliabunt eos qui ſibi ſpolia de-
traxerunt (dicit Dominus) eritq. in die illa, dabo Gog, hoc eſt Gothis locum
nominatum, monumentum in Iſrael, multorum virorum congeſtum, qui ſuperuene-
runt ad mare, & per circuitum ſtruet vallis periſtomium, & obruet illic Gog; & totam
multitudinem eius, & vocabitur Polyandrium Gog, & obruet eos domus Iſrael, vt pur-
getur terra.

f Ambroſ. de fide ad Gratian. lib. 2. prope fin.
VICTORIAM CERTAM VATICINATVR AMBROSIVS.
g Ezech. 38.

Nec ambiguum, ſancte Imperator, quòd qui perfidiæ alienæ pugnam excepimus,
fidei Catholicæ in te vigentis habituri ſumus auxilium. Euidens enim antehac diui-
næ indignationis cauſa præceſsit, vt ibi primum fides Romano Imperio frangeretur, vbi

GLADIVM THRACIARVM CAVSA.

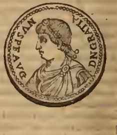
fracta eſt Deo. Non libet confeſſorum neces, tormenta, exilia recordari, piorum ſacerdotia, peritorũ munera. Nonne de Thraciæ partibus per Ripenſem Daciam & Myſiam, omnemq. Valetiam Pannoniorum, totum illum limitem ſacrilegis pariter vocibus & barbaricis motibus audiuimus inhorrentem? Quid poterat nobis vicinia tam feralis inuehere? Aut quemadmodum res Romana tali tuta poterat eſſe cuſtodia? Sed iam ſatis ſuperq. omnipotens Deus, noſtro exilio, noſtroq. ſanguine confeſſorum neces, exilia ſacerdotum, & nefas tantæ impietatis luimus: ſatis claruit, eos qui violauerunt fidem, tutos eſſe non poſſe. Conuertere Domine, fideiq. tuæ tolle vexilla. Non hic aquilæ militares, neque volatus auium exercitum ducunt, ſed tuum Domine nomen & cultus.] qualianam eſſe ſolerent hæc ſigna Occidentalium Imperatorum Gratiani & Valentiniani, hic impreſſa ipſorum numiſmata declarant, nempe Chriſti nomine Labara inſignita, vt ipſe probe intueri potes: in quo (vt inſcriptiones in orbe ipſorum poſitæ docent) virtutem ineſſe exercitus, & Rempublicam collapſam reſtitui, in aduerſa parte numiſmatis Valentiniani pueri manifeſtiſsimo ſigno declaratur, & inſcriptione aperte docetur. A B

AMBROSII APOSTROPHE.

a Extat apud Latinum Paſqualinum.

a

C

b Pergrande numiſma aureum extat apud Latinum Paſqualinum.

b

D

Iure igitur: Non hic aquilæ exercitum (inquit Ambroſius) ducunt, ſed tuum Domine nomen.] Iam vides patentes, lector, militaria ſigna Chriſti nomine inſignita, quibus ſanctus Ambroſius certam victoriam conſequendam fore ante prædixit. Sed ſubdit Ambroſius de eiuſdem Imperatoris Gratiani exercitu: E

Non hic infidelis aliqua regio, ſed ea quæ confeſſores mittere ſolet Italia, aliquando tentata, mutata numquam: quam dudum ab hoſte barbaro defendiſti, nunc etiam vindicaſti: Non hic Imperatoris mens lubrica, ſed fides fixa. Oſtende nunc euidens tuæ maieſtatis indicium: vt is qui te verum virtutum Dominum, & cæleſtis militiæ ducem: is qui te veram Dei virtutem credit eſſe atque ſapientiam non temporalem vtique & creaturam, ſed ſempiternam (ſicut ſcriptum eſt [c]) Dei virtutem & diuinitatem, tuæ maieſtatis fultus auxilio, fidei ſuæ trophæa mereatur.] hactenus Ambroſius, hiſq. finem imponit poſteriore volumine. Quo modo autem vera vaticinatus ſit ſanctus Epiſcopus, & quam exercitus optarat victoriam conſecutus, immo & maiorem

c 1. Corinth. 1.

A maiorem quàm prædixerit, a Deo acceperit fide roboratus exercitus, proxime dicturi ſumus.

Hic vnum illud non prætereat, de Gog vaticinium Ezechielis, quod S. Ambroſius exiſtimauit intelligendum eſſe de Gothis, S. Hieronymo haud probari in omnibus: ipſe enim ad Euſtochium [a] in primis hæc habet: Illud quod vir noſtræ ætatis haud ignobilis ad Imperatorem ſcribens ſuper hac natione dixerit: Gog iſte, Gothus eſt. Cui qua ratione poſſunt omnia quæ in ea ſcripta ſunt, coaptari; non eſt meum, ſed eorum qui hoc putant, diſſerere.] hæc ibi: alibi [b] vero ſic: Scio quemdam, Gog & Magog, tam de præſenti loco, quàm de Ezechielis, ad Gothorum nuper in terra noſtra vagantium hiſtoriam retuliſſe: quod vtrum verum ſit, prœlij ipſius fine monſtrabitur.] hæc ipſe. Scimus S. Proclum [c] vaticinium Ezechielis de Gog ad aliam de B barbaris victoriam obtentam aptaſſe, vt ſuo loco nos inferius dicemus. Tu de his interim conſule Auguſtinum [d]: haud enim patitur hiſtoriæ proſecutio, in his diutius immorari.

GOG GOTHOS INTELLIGI PVTAVIT S. AMBROSIVS.

a Hieron. præfat. in Ezech. ad Euſtoch.

b Hieron. quæſt. in Geneſ.

c Apud Socrat. lib. 7. c. 42. Niceph. lib. 14. c. 38.

d Aug. de Ciuit. Dei lib. 20. cap. 11.

Mira plane diuini conſilij diſpenſatione actum eſt, vt exercitus fide armatus, cui & iure victoria deberetur, ſic vicerit, vt tamen impium Imperatorem Valentem nequaquam ab internecione, diuina vindicta parata, ſeruauerit: eo vero primum extincto, atque cum ipſo impietate ſepulta, & fide Catholica reſtituta, magna Dei virtute ab Italiæ exercitu hoſtes fuerint penitus debellati. Quo modo autē omnia iſta contigerint, rerum geſtarum ordine referemus. Auctor eſt Ammianus [e], barbaros Lentienſes, populum Alemannicum, audita expeditione Gratiani aduerſus Gothos ſuſcepta, moræ impatientes, antequam ille e Gallijs recederet cum exercitu, huius anni menſe C Februarij Rhenum gelu peruium cum copijs depopulaturos Gallias tranſijſſe, icto nuper fœdere perfide fracto. Quo factum eſt, vt paratas copias ad bellum Orientale aduerſus eos dirigens Gratianus, apud Argentariam commiſſo prœlio, ipſos penitus ſuperarit, occideritq. omnes, exceptis quinque millibus montana petentibus; quos poſtea in deditionem acceptos, liberos abire iuſſit, cum fuiſſet horum exercitus quadraginta millia armatorum, vel, vt habent alij, ſeptuaginta millia. Subdit his præterea hæc Ammianus [f]: Hanc victoriam opportunam & fructuoſam, quæ gentes hebetauit Occiduas, ſempiterni numinis nutu Gratianus, incredibile dictu eſt, quanto cum vigore exerto, celeritate aliorſum properans, expediuit præclaræ indolis adoleſcens, facundus, & moderatus, & bellicoſus, & clemens, ad æmulationem lectorum progrediens Principum, dum etiam tum lanugo genis inſperperet ſpecioſa, &c.] quod D autem ſubdit poſtea eſſe mutatum: agemus de his inferius. Tam præclaris breui temporis ſpatio rebus geſtis, Galliarumq. turbis compoſitis, Gratianus magna celeritate recedens, Sirmium vſque peruenit: cum Valens eo non expectato, temere cum hoſtibus de rerum ſumma decernens, turpiter victus eſt, turpiuſq. igne crematus. Sed quo modo hæc ſe habuerint, vt ſingula clarius innoteſcant, res cunctas ab eodem Valente hoc anno geſtas in primis recenſeamus.

e Ammian. lib. 31.

f Ammian. lib. 31.

Qui (vt vidimus ex Ammiano) Valens Imperator ob tumultus Thracios anno ſuperiori receſſerat Antiochia, hoc anno (idem addit [g]) longitudine viarum emenſa venit Conſtantinopolim: vbi eum moratum dicit pauciſſimos dies popularium ſeditione pulſatum. Ex his erroris arguitur Theodoretus [h], qui Valentem longo tempore Conſtantinopoli manſiſſe tradit. De aduentu autem eius hoc anno Conſtantinopolim hæc E Socrates [i]: Imperator Valens ad ſextum ſuum Conſulatum, Valentiniani autem ſecundum, tertio Kalendas Iunij aduentans Conſtantinopolim, populum in mœrore magno conſtitutum offendit.] Quænam autem ea fuerint, & cuius cauſa populus mæſtus eſſet ex ſeditione concitata, dicendum, & in primis de Lucio, de quo habet Socrates [k], Lucium Epiſcopum Arianum Alexandria, recepto Petro per Damaſum reſtituto, pulſum, veniſſe ad Valentem Imperatorem Conſtantinopolim. Addit vero Sozomenus [l], quòd Valenti (vt eſt veriſimile) cutis implicato, vim in iſtos, qui expulerant Lucium, inferendi, otium minime ſuppetebat. Siquidem, inquit, barbari & Thraciam populati, & ad vſque ſuburbia progreſſi, iam ipſa vrbis mœnia, nemine prohibente, oppugnare aggreſſi ſunt. Quibus de rebus, ciuibus in eum grauiter commotis, Imperatori, quòd non reſtitit hoſtibus, ſed bellum gerere diſtulit, iidem crimini dabant, diſſipabantq. rumorem, hoſtes ab illo in vrbem deductos fuiſſe. Tandem vero cū ludis

g Ammian. lib. 31.

h Theod. lib. 4. cap. 29.

i Socrat. lib. 4. c. vltim.

k Socrat. lib. 4. cap. 30.

l Sozom. lib. 6. cap. 39.

Circenſibus intereſſe viderent; palam contra eum, vtpote Reipublicæ ſalutem contemnentem, vociferari, & arma poſtulare cœperunt, vt illi ipſi cum hoſte confligere poſſent.. Itaque Valens his affectus contumelijs, ad bellum cum barbaris faciendum proficiſcitur; minaturq. ſi redeat, ſe populum tum harum contumeliarum cauſa, tum quòd ante Procopio tyranno ſe adiunxerant, probe vlturum.] habet eadem quoque Socrates [a]. A

a Socrat. lib. 4. cap. vii.

Subdit vero Theodoretus de eodem Valente aduerſus nobilem ducem Traianum temere concitato, propterea quòd in præterita pugna Gothica poſteriores retuliſſet, eiuſq. ignauiæ illud adſcribente, quod ipſius impietati potius fuerat tribuendum. Inſignis plane religione Traianus fuit: cuius vxor, Candida nomine, laudatiſſima fœmina, poſt viri obitum magno animo monaſticum vitæ inſtitutum arripuit, ſecumq. duxit filiam virginem Chriſto dicandam: quarum in ſuſcepto inſtituto laudabilem perſeuerantiam B & optimum finem Palladius [b] in Lauſiacis teſtatum reliquit. Ait igitur Theodoretus [c]: At poſtquam Traianus ab hoſtibus ſuperatus reuertit: Valens illum conuicijs valde lacerare, & mollitiem, ignauiamq. ei obijcere cœpit. At ille libere, vti virum generoſum decebat: Non ego, inquit, o Imperator, victus ſum; ſed tu ipſe prodidiſti victoriam, qui contra Deum aciem inſtruere non deſinis, & ita eius auxilium barbaris concilias: nam abs te oppugnatus, ſe illis adiungit. Atque Deum ſemper ſequitur victoria, & ad eos accedit, quibus Deus ſe ducem præbet. Non noſti, inquit, quos viros Eccleſijs expuleris, & quibus eas tradideris? Iſta quidem ita ſe habere, & Arintheus & Victor, qui duces quoque erant, ingenue confeſſi ſunt: Imperatoremq. hortati, ut reprehenſiones cum veritate coniunctas iniquo animo ferret.] hæc Theodoretus. Spectato pietate Traiano duci Ammianus affirmat pede- C ſtres copias commiſſas fuiſſe, ſed a Valente exauctoratum eo munere, collatumq. illud Sebaſtiano ex Italia accerſito duci ſtrenuo, atque militia diu ſumma cum laude perſuncta egregie nobilitato.

TRAIANVS DVX PIVS QVID IN VALENTEM.

b Palladius Lauſiac. c. 44.
c Theod. lib. 4. cap. 29.
d Ammian. lib. 31.

At rurſum Theodoretus [e]: Ferunt Iſacium, qui in eo loco cellam habebat monaſticam, vbi vidit Valentem cum exercitu egredi, contenta voce ei dixiſſe: Quo proficiſceris, o Imperator, qui auxilio Dei, contra quem bellum geſſeris, prorſus deſtitutus es? Nam quoniam tu multorum linguas ad blaſphemias aduerſus eum loquendas acuiſti, & pios laudibus illum celebrantes Eccleſijs exturbaſti: idcirco ille barbaros aduerſus te concitauit. Deſine igitur tu bellum contra eum facere, & ipſe bellum contra te commotum ſedabit. Redde gregibus optimos paſtores, & victoriam facile reportabis. Quòd ſi his omnibus neglectis, bellum ſuſcipias; rerum D euentu experiere, quàm durum ſit contra ſtimulos calcitrare. Nam neque ipſe reuerteris, & exercitum propterea amittes. Cui admodum iratus Imperator: Reuertar, inquit, & te interficiam, falſæq. prædictionis pœnas abs te repetam. Tum ille minas neutiquam veritus, clara voce: Eneca, inquit, ſi quid falſi me dixiſſe deprehenderis.] hæc Iſacius ad Valentem. Quòd autem Theodoretus ait, eum expetijſſe ab Imperatore, vt deſtitutis ſuis paſtoribus Eccleſijs, ijdem redderentur; plane apparet, ſic a Valente Epiſcoporum Orthodoxorum eſſe ſolutum exilium, vt tamen ſuæ ipſorum Eccleſiæ iiſdem minime fuerint reſtitutæ. ſed ſubdit: Bretannion quoque omni genere virtutis inſigniter decoratus totius Scythiæ Epiſcopus, animo diuino pietatis amore incenſo, peſtiferam dogmatum Arianorum corruptelam & iniqua facinora contra ſanctos edita coarguit, & cum ſanctiſ- E ſimo Dauide [f] clamauit: Loquebar de teſtimonijs tuis in conſpectu Regum, & non confundebar.] hactenus Theodoretus.

e Theod. lib. 4. cap 30.
QVID ISACIVS ADVERSVS VALENTEM.
f Pſal. 118.

Egreſſus (vt dictum eſt) Conſtantinopoli Valens, ad Melantiada villam Cæſarianam cum exercitu quieuit; vbi accepit nuncium de Alemannis victis a Gratiano, deq. eius profectione in Thracias cum exercitu, aduentuq. Sirmium. Cuius gloriæ æmulus, quaſi ad maiorem certamq. proficiſceretur ipſe victoriam, inde recedens, Hadrianopolim veniens, in ſuburbijs caſtra locauit, vbi ſuſcepit Ricomerem præmiſſum a Gratiano, qui nunciaret eius proxime futurum aduentum. Ibidem degens, Regis Gothorum Fritigernis Chriſtianæ religionis presbyterum Legatum excepit, rogantem ab eo honeſtis conditionibus pacem. Sed mali dæmonis impulſu Valens nec Gratianum expectandum putauit, licet præſtantiſsimi duces id ſuaderent; & legationem Gothi

VALENS INVIDET GRATIANO VICTORIAM.

Regis

A Regis inanem remiſit; concitusq. ad pugnam proſiluit, ſe ſuoſq. incautus in diſcrimen adducens. Commiſſoq. prœlio, ſuis mox in fugam conuerſis, & ipſe fugiens, inter gregarios milites latens, ſagitta percuſſus eſt; delatusq. a ſuis fuit in agreſtem caſam, quam intus occluſam cum expugnare barbari in prædam effuſi, & terere tempus haud vtile ſibi putarent, ſuppoſitis lignis & ſtipula incenderunt: cum vnus ex comitibus inhærentibus Imperatori, e feneſtra elapſus, ardere intus nunciauit Imperatorem. Extinctiq. ſunt eodem prœlio præcipui militiæ duces, Traianus atque Sebaſtianus. VALENTIS INTERITVS.

Contigit tam dira clades quinto Idus Auguſti, eiuſdem Valentis quinquageſimo ætatis anno, Imperij decimo quarto, adiectis menſibus quatuor, & diebus nouẽ. hæc omnia ex Ammiano[a]: eadem ferme Ruffinus[b], Socrates[c], Sozomenus[d], Theodoretus[e] habent. Addit his Nicephorus[f], Iſacium agentem Conſtantinopoli monachum, ea ipſa B hora qua male perijt Valens, diuino afflatum ſpiritu, dixiſſe: Nunc Valens igne torretur, & nares profluentem ab eo ingratum odorem ſentiunt.] De eodem S. Hieronymus[g]: Valens, inquit, Gothico bello victus in Thracia, eumdem locum mortis habuit & ſepulchri.] ſed & in Chronico plenius: Lacrymabile, inquit, bellum in Thracia, in quo, deſerente equitum præſidio, Romanæ legiones a Gothis cinctæ, vſque ad internecionem cæſæ ſunt. Ipſe Imperator Valens, cum ſagitta ſaucius fugeret, & ob dolorem nimium ſæpe equo laberetur, ad cuiuſdam villulæ caſam deportatus eſt: quo perſequentibus barbaris, & incenſa domo, ſepultura quoque caruit.] Sed & S. Ioannes Chryſoſtomus[h] ex Valentis miſerando caſu conſolans alios hæc habet: Ecquid vero mirum, ſi multi ex ducibus hoc modo interierunt, quando & Imperator ipſe in viC cum quemdam cum paucis militibus concluſus, exire quidem & ſeſe inuadentibus opponere, minime auſus eſt; ſed intus manens, accenſo ab illis igne, vna cum ijs omnibus quos ſecum habebat, combuſtus eſt, nec viris ſolum, ſed etiam equis, & trabibus, & muris, & omnia in vnum atque eumdem cinerem abierunt? Atque hunc nuncium ij qui cum Imperatore ad bellum profecti erant, loco Imperatoris ipſius ad vxorẽ (*hæc erat Dominica Auguſta*) reportantes, redierunt.] vt plane propheticam illam indignationis diuinæ pœnam Valens incurrerit[i]: Sicut ignis qui comburit ſiluam, & ſicut flamma comburens montes; ita perſequeris illos in tempeſtate tua, & in furore tuo conturbabis eos.] Poſt barbarorum diſceſſum (inquit[k] Zonaras) cum Imperatoris corpus quæreretur, inuentum eſt in ijs ædibus, vbi combuſtus fuerat, vetus ſepulchrum cum hac inſcriptione: HIC MACEDO MIMAS IMPERATOR EST SITVS] quod quidem ſpectabat ad oraculum illud Valenti antea demonſtratum eo diſticho:

D

Miſer ad Mimanta magnum iter capeſſito
Citus: hic te ſæua mortis opprimet dolor.]

hæc enim in ſomnis ipſi dicta teſtatur auctor, ab eruditis interpretata de Mimante monte Aſiæ ad mare ſito. Præceſſerunt & alia ſigna prænuncia mortis Valentis, vt inſcriptio illa reperta Chalcedone; necnon vulgi clamores Antiochiæ editi, VIVVS ARDEAT VALENS] et alia quæ Ammianus[l] narrat.

Ex huiuſmodi acerbiſſima illata a barbaris clade ſub Chriſtiano Imperatore, datum eſt Gentilibus occaſionem omnem captantibus in Chriſtianam religionem inſultandi argumentum haud leue: ad quos Oroſius, dum de his agit[m]: Conſoletur ſe, ſed in hoc ſolo peruicacia, miſeriaq. Gentium, quia temporibus, & Regibus Chriſtianis tanE tæ ſimul congeſtæ clades preſſam Reipublicæ onerauere ceruicem, euerſæ prouinciæ, deletus exercitus, Imperator incenſus. Magnum re vera hoc eſt ad noſtrum dolorem, magiſq. miſerum, quo magis nouum. Sed quid hoc ad conſolationem proficit Paganorum, qui palam peruident & in his quoque perſecutorem Eccleſiarum fuiſſe punitum? Vnus Deus vnam fidem tradidit, vnam Eccleſiam toto Orbe diffundit, hanc aſpicit, hanc diligit, hanc defendit. Quolibet ſe quiſquis nomine tegat; ſi huic non ſociatur, alienus; ſi hanc impugnat, inimicus eſt. Conſolentur ſe Gentiles in quantum volunt, Iudæorum, hæreticorumq. ſupplicijs: tantum & vnum Deum eſſe, & eumdem perſonarum acceptorem non eſſe, vel ex hac potiſſimum Valentis extincti probatione fateantur. Gothi antea per Legatos ſupplices popoſcerunt, vt illis Epiſcopi, a quibus Chriſtianæ fidei regulam diſcerent, mitterentur. Valens Imperator exitiabili prauitate doctores Ariani dogmatis miſit: Gothi primæ fidei rudimentum, quod accepere, GENTILES QVID IN CHRISTIANAM RELIGIONEM.

tenuerunt

a Ammian. lib. 31.
b Ruffin. lib. 2. c. 13.
c Socrat. lib. 4. cap. vltim.
d Sozom lib. 6. cap. vltim.
e Theod. lib. 4. c. 31.
f Niceph. lib. 11. cap. 50.
g Hieron. epiſt. 3.
h Chryſoſt. ad Viduam iuniorem.
i Pſalm. 82.
k Zonar. Annal. 3.
l Ammian. lib. 31.
m Oroſ. lib. 7. cap. 33.

tenuerunt. Itaque iuſto Dei iudicio ipſi eum viuum incenderunt, qui propter eum A
etiam mortui, vitio erroris arſuri ſunt.] hucuſque Oroſius. et quidem appoſite accidit, vt quos Valens ex fide Catholica ad ſectam Arianam capeſſendam adduxiſſet, immo conditione pacta icti fœderis coegiſſet, ab iiſdem flammis vltricibus cremaretur, digno ſupplicio impiorum.

Quod ad cladem acceptam ſpectat: equidem perfidia Imperatoris tot tantiſq. malis exagitatum eſſe Romanum Imperium, cum prudentes omnes æque ſentirent, ſanctiſſimi quoque viri Eccleſiarum magiſtri ſua ipſorum teſtificatione poſteris ſcriptorum monumentis reliquere teſtatum: nam ante Oroſium Gregorius Nazianzenus refricans iſta adeo triſtia, ſic dixit[a] pro concione Conſtantinopoli: Grauia ſunt inſuper quæ nunc partim cernimus, partim audimus. Patriæ captiuitate oppreſſæ, innumerabiles copiæ ferro procumbentes, terra cruore & cadauerum mole laborans, extera natio B
alienam regionem velut propriam percurrens, non ob defenſorum molliciem & ignauiam (neque enim eam quiſque accuſet, hi enim illi ſunt qui vniuerſum pene Orbem bello atque armis ſubegerunt) ſed propter vitia noſtra, impiamq. doctrinam aduerſus Trinitatem inualeſcentem.] hactenus Gregorius: eadem quoque(vt vidimus) S. Ambroſius[b] vaticinando ante teſtatus eſt; nempe ob impietatē Principis, & blaſphemias ſuorum gregaliū in Filium Dei, atque perſecutiones aduerſus pios ſanctoſq. viros ab eiſdem excitatas, digna peccatis vltione penſata, traditos eſſe eoſdem in manus barbarorum: fore tamen, vt per impios illata tam grauis Romano Imperio iactura, per pios viros, nempe Italos, vt ait, Catholicos inquam ipſos, ſub Gratiano ad bellum proficiſcentes, reſarciretur, pellendoſq. eſſe barbaros, & in priſtinum ſtatum reſtituendum Imperium. quæ cuncta vera, explorataq. in omnibus probauit euentus. C

a Greg. Naz. orat. de pace.

PERFIDIA NON IGNAVIA PERDIDIT ROM. IMPERIVM.

b Ambroſ. de fide ad Gratian. lib. 2.

Antequam autem aduentaret Occidentalis exercitus, audita clade Orientalium, neceq. Valentis, conſedit ad tempus Sirmij, donec aduerſus victores Gothos maioribus fulciretur auxilijs: alij vero qui erant in Oriente Catholici, Conſtantinopoli periclitanti ſuppetias attulere. Etenim veluti miraculo accidit, vt præſto fuerint Sarraceni, ijdemq. non Chriſtiani ſolum, verū & Orthodoxi (vt vidimus) ſub ſanctiſſimo Epiſcopo Moyſe anachoreta. Ammianus[c] enim de Gothis poſt victoriam conſecutam tradit, tentaſſe primo crebris aſſultibus Hadrianopolim, ſed ſpe fruſtratos conceſſiſſe Perinthum; verum inde quoque eiectos, veniſſe Conſtantinopolim, eamq. obſidione cinxiſſe. Quo modo autem ſic laborantes ciues a Sarracenis ſint liberati, Socrates[d] ita narrat, atque Sozomenus[e]: Barbati (inquit iſte) victoria elati Thraciam vniuerſam depopulati ſunt, & in ipſa ſuburbia demum Conſtantinopolis incurſiones fecerunt. Rebus D
tunc in diſcrimen adductis, ingenti præſidio fuere primum pauci quidam ex confœderatis Sarracenis a Mauia ipſorum Regina ſubmiſſi: deinde & ex ipſo populo quamplurimi. Hi enim, quia Dominica Valentis vxor ipſis ex ærario certum ſtipendium perſoluebat (vt quiſque poterat) armati obuiam hoſtibus ierunt, eoſq. facto impetu procul ab vrbe fugarunt.] hæc ipſe: ſed paulo fuſius ac dulcidius Ammianus his verbis[f]: Sarracenorum cuneus (ſuper quorum origine & moribus diuerſis in locis retulimus ſupra) ad ſortem magis expeditionalium rerum, quàm ad concurſatorias habilis pugnas, recens illuc accerſitus, congreſſurus, barbarorum globo repente conſpecto, a ciuitate fidenter erupit: diuq. extento certamine pertinaci, æquis partes diſceſſere momentis. Sed Orientalis turma nouo neque ante viſo ſuperauit euentu. Ex ea enim crinitus quidam, nudus omnia præter pubem, ſubraucum & lugubre ſtrepens, educto pugione, agmini ſe medio Gothorum inſeruit, & interfecti hoſtis iugulo labra admouit, effuſumq. cruorem exhauſit. Quo monſtruoſo miraculo barbari territi, poſtea non ferocientes more, cum agendum appeterent aliquid, ſed ambiguis greſſibus incedebant.] hæc Ammianus. Addit vero his, Gothos omnes iam fœderatos ante, in miliriamq. acceptos atque ſecuros, vna die opera Iulij Magiſtri militiæ trans Taurum ex improuiſo eſſe iuſſos occidi, datis ad alia loca vbi degerent ad prouinciarum rectores ſecretis litteris. E

SARRACENI LIBERANT CONSTANTINOPOLIM.

c Ammian. lib. 31.

d Socrat. lib. 5. c. 1.

e Sozom. lib. 7. c. 1.

f Ammian. lib. 31.

At quantum roboris eſſet ad barbaros, eoſdemq. hæreticos propellendos fides Catholica etiam in homine inerme & infirmis viribus, ſatis apparuit in S. Acholio Epiſcopo Theſſalonicenſi, qui eoſdem barbaros ab ingreſſu eius ciuitatis his temporibus ſæpe repreſſit: quod S. Ambroſius docet his verbis[g]: Hunc ipſum, *nimirum Acholium*, toties

ACHOLIVS EPISC. THESSALONIC. FVGAT GOTHOS.

g Ambroſ. epiſt. 59.

A toties ingruentibus Gothorum cateruis, nequaquam tamen potuerunt barbarica penetrare tela, expugnare multarum gentium bellicus furor. Denique in ceteris populatores locis, illic pacem rogabant. Mirantibuſq. quid ſibi ſine milite vllo obſiſteret: a prudentioribus intimabatur, Eliſæi intus imitatorem degere, ætate ſupparem, non imparem ſpiritu: cauerent, ne exemplo Syriaci agminis, ſibi quoque cæcitas offunderetur. Et tamen circa diſcipulos ſuos diuerſa ſunt dona Chriſti. Eliſæus quidem in Samariam captiuas acies induxit Syrorum: ſanctus autem Acholius precibus ſuis fecit, vt de partibus Macedoniæ victores fugaret. Nonne & hoc intelligimus virtutis ſuperioris fuiſſe, vt vbi miles nullus aderat, illic pellerentur ſine milite? Nonne & hoc cæcitatis eſt, vt fugerent, quos nullus vrgebat? Sed vrgebat, & prœliabatur ſanctus Acholius, non gladijs, ſed orationibus, non telis, ſed meritis. An incognitum nobis eſt, dimica-
B re ſanctos etiam, cũ ſerientur?] et paulo poſt, quo modo pulſi ſint, declarat hæc addens:

Non enim inani metu, nec ſuperflua ſuſpicione, ſed ſæuiente lue, & ardenti peſtilentia perturbati Gothi ac territi ſunt. Denique tum fugerunt, vt euaderent; regreſſi poſtea pacem rogauerunt, vt viuerent. Vidimus itaque in tanti viri meritis ſuperiora ſæcula; & opera Prophetarum, quæ legebamus, aſpeximus. Quaſi Eliſæus inter arma, inter acies dum vixit verſatus eſt, meritis ſuis componens prœlia.] hactenus S. Ambroſius. Ex quibus plane perſpicue declaratum eſt, datum eſſe Gothorum agminibus aduerſus Romanum exercitum robur propter peccatum, ipſam ſcilicet perfidiam Imperatoris: quibus vbi fides vera licet inermis occurrit, eaſdem ferratas barbarorum cohortes redditas eſſe prorſus imbelles; ſuperaſſeq. ſenem vnum omnem exercitum barbarorum, qui victor Regem dimidiæ Orbis partis ſubegerat, extinxeratq.
C vna cum ſuis copijs Imperatorem. Adeo vt ſi haberent Gentiles quid oblatrarent in religionem Chriſtianam ob perfidum ducem; non deeſſet quid mirantes prædicarent ob ſanctum Epiſcopum legitimum fidei Catholicæ cultorem ac defenſorem.

FVGA EXERCITVS GOTHORVM.

Receſsiſſe ex his regionibus perfractos Gothos, atque retrogreſſos deueniſſe vſque ad Iulias Alpes, Ammianus [a] affirmat: eoſdemq. palabundos omnia quæ ſibi occurrerent, deuaſtaſſe, S. Hieronymus tradit, dum non has tantum hoc anno illatas per barbaros clades, verum alias ſimul congerens quæ poſtea per quatuor luſtra acciderunt, ita ſcribit ad Heliodorum [b]: Viginti, inquit, & eo amplius anni ſunt, quòd inter Conſtantinopolim & Alpes Iulias quotidie Romanus ſanguis effunditur: Scythiam, Thraciam, Macedoniam, Dardaniam, Daciam, Theſſalonicam, Achaiam, Epiros, Dalmatiam, cunctaſq. Pannonias Gothus, Sarmata, Quadus, Alanus, Hunni, Vandali,
D Marcomanni vaſtant, trahunt, rapiunt. Quot matronæ, quot virgines Dei, & ingenua nobiliaq. corpora his belluis fuere ludibrio? Capti Epiſcopi, interfecti presbyteri, & diuerſorum officia clericorum, ſubuerſæ eccleſiæ, ad altaria Chriſti ſtabulati equi, martyrum effoſſæ reliquiæ: vbique luctus, vbique gemitus, & plurima mortis imago: Romanus orbis ruit, & tamen ceruix noſtra erecta non flectitur. Quid putas nũc animi habere Corinthios, Athenienſes, Lacedæmonios, Arcadas, cunctamq. Græciam, quibus imperant barbari?] hæc Hieronymus, ex cladibus mundi conſolans Heliodorum lugentem nimium Nepotianum: ceterum eadem Gothorum incurſione patriam ſuam, Stridonem ciuitatem, fuiſſe ſubuerſam, alibi idem tradit [c].

CLADES A GOTHIS ILLATAE.
a Ammian lib. 31.
b Hieron. epiſt. 3.
c Hieron. de Script. Eccleſ.

Extincto Orthodoxæ fidei perduelle Valente, irrita pariter reddita ſunt eius edicta pro Ariana hæreſi aduerſus Catholicam fidem ſæpe ſtatuta; cum & qui (vt di-
E ctum eſt) anno ſuperiori exules relaxati ſunt, etiam facultas ijſdem data fuit ad ſuas reuertendi Eccleſias, a quibus, Arianis Epiſcopis ſubrogatis, eiecti fuerant. Agens de his Sozomenus hæc ait [d]: Gratianus interim vna cum fratre vniuerſum Romanum Imperium adeptus, cum patrui ſententiam non probaret, qua ille pertinaciter iſtos, *nempe Catholicos*, fuerat perſecutus, qui religione ab ipſo diſſenſerant; omnibus ijs qui ab illo viuente religionis ergo in exilium pulſi fuerant, reditum conceſsit (*ad ſuas ſcilicet Eccleſias*) legemq. tulit, vt quiſque libere quamcumque religionem, quemcumque cœtum vellet, ſectaretur, exceptis Manichæis, Photinianis, & Eunomianis.] ita ipſe: ſatis namque viſum Imperatori, vlcerosum morbum pedetentim curare, hocq. primo initio fidem Catholicam poſtliminio reſtituere, ac viros Catholicos ſuis Eccleſijs reddere; illoſq. comprimere hæreticos primum omnium, qui execrabiliores haberentur. nã Eunomiani eius prauæ æſtimationis erant, vt ipſos Ariani quoque

d Sozom. lib. 7. c. 1.
GRATIANI EDICTVM PRO CATHOLICIS.

deteſtarentur

deteſtarentur, licet re vera impietate conſortes: de iiſdem enim ita Ambroſius ad Gratianum [a]: Sed quem potiſſimum legam? Eudoxium, Eunomiumve, an Arium, vel Aetium eius magiſtros? plura enim nomina,ſed vna perfidia, infirmitate non diſſonans, communione diſcordans, non diſsimilis fraude, ſed cogitatione diſcreta. Cur enim ſecum nolint conuenire, non intelligo. Eunomij perſonam diffugiunt Ariani, ſed eius perfidiam aſſerunt, impietatem exequuntur. Aiunt eum prodidiſſe effuſius quæ Arius ſcripſerat. Magna cæcitatis effuſio, auctorem probant, executorem refutant. Itaque nunc in plures ſeſe diuiſere formas: alij Eudoxium, alij Eunomium, vel Aetium, alij Palladium, vel Demophilum, atque Auxentium, vel perfidiæ eius hæreſes ſequuntur, alij diuerſos.] ita S. Ambroſius de vna Ariana hæreſi diuerſis capitibus ſibilante, quorum duo illa præcipua primo demetenda præſenti ſanctione hoc anno Gratianus conſtituit: cuius etiam editæ legis meminit Socrates [b]. A B

a Ambroſ. de fide ad Gratian. lib. 1. c. 4.

b Socrat. lib. 5. cap. 2.

At licet de Arianis nullam factam eſſe in edicto mentionem Socrates demonſtrare videatur: tamen ſatis eos lege Gratiani perſtrictos eſſe, videri poterat, cum iuſſu eiuſdem Imperatoris iuberentur, Catholicis,quas occupauerant, Eccleſias cedere. de qua quidem lege hæc Theodoretus [c]: Conſcripſit, inquit, legem,qua iubebat, tum paſtores eiectos in exilium redire, ſuiſq. gregibus reſtitui, tum ſanctas Eccleſias tradi iis qui Damaſi communionem amplexarentur. Hic Damaſus Epiſcopus Romanus fuit in illius Eccleſiæ adminiſtratione ſucceſſor Liberij, vir ſane propter vitæ præſtabilis ornamenta inſignis; qui quoad eius fieri poterat, doctrinam Apoſtolicam aſsidue tutatus eſt. Vt autem lex, quam dixi modo, maiorem haberet auctoritatem, miſit cum ea Ducem Saporem, virum id temporis propter nominis & famæ celebritatem facile præſtantiſsimum; cui dedit in mandatis, vt tum Arianæ blaſphemiæ præcones, tamquam feras quaſdam agreſtes, ex ſacroſanctis templis exigeret, tum optimos paſtores ſanctis eorum gregibus reſtitueret.] hæc Theodoretus. Vides,lector, quàm ſcite atque prudenter in tanta hæreticorum ac diuerſarum hæreſum colluuie norit pientiſsimus Imperator, vna data teſſera,Catholicos diſtinguere ab hæreticis, nempe communicatione cum Romano Pontifice; nimirū ex more, illos dumtaxat Orthodoxos eſſe ſignificans, quibus tali edito ſigno ſinceræ & ſolidæ fidei comprobatis, tuto committendæ forent Eccleſiæ. Subdit Theodoretus [d], ipſum Saporem Ducem a Gratiano cū edicto in Orientem miſſum, veniſſe Antiochiam, edictumq. promulgaſſe, cuius occaſione illic Concilium celebratum fuit. C

c Theodoret. lib. 5. c. 2.

GRATIANI LEX ADVERSVS ARIANOS.

d Theod. lib. 5. cap. 3.

Qui igitur Valentis primum edicto ab exilio relaxati ſunt Epiſcopi Orthodoxi, Gratiani vero ſanctione ſuas Eccleſias recepere; vnanimi conſpiratione, mutuoq. conſenſu hoc anno menſe Septembris Antiochiæ conuenerunt, vt proſtratæ Orientali Eccleſiæ paribus votis conſulentes, ſuppetiaſq. laturi, quid agendum eſſet, vna decernerent. Sed antequam de rebus in eo Concilio geſtis narrationem aggrediamur; ne quid animi arbitrio abſque maiorum teſtificatione temere effundere videamur: quòd ad tempus ſpectat, docet id in primis Gregorius Nyſſenus in epiſtola ad Olympium monachum de vita obituq. S. Macrinæ ſororis: cum enim ibi dicat eiuſmodi Synodum, cui ipſe interfuit, Orthodoxorum Epiſcoporum collectam Antiochiæ nono menſe ab obitu S. Baſilij,quem ſuperius demonſtrauimus huius anni exordio, ipſis Kalendis Ianuarij, ex hac vita migraſſe; plane eiuſdem irrefragabili auctoritate dicendum eſt,eam hoc anno menſe Septembris fuiſſe habitam. Sed ſubdam verba Gregorij [e]: Poſt hanc iacturam (*nempe obitus S. Baſilij Epiſcopi Cæſareæ Cappadociæ*) nonus menſis aut paulo amplius, cum Epiſcoporum Concilium indictum eſt Antiochiæ, cui nos item interfuimus.] hæc quod ad tempus pertinet. D E

CONCILIVM ANTIOCHENVM.

e Gregor. Nyſſ. ad Olymp. apud Sur. tom. 4.

Quæ autem in eo Concilio geſta ſint, ex abditis perquirenda ſunt locis. Atque in primis memoria repetendum, quod ſæpe ſæpius diuerſis obortis occaſionibus dixiſſe meminimus: Catholicos Antiochenos Nicænæ fidei profeſſores fuiſſe longo ſchiſmate, nempe a tempore Iuliani, abinuicem ſeparatos, inhærentibus alijs Meletio, Paulino alijs communicantibus: negotium autem tale erat, vt totus ferme Oriens, & fortaſſe etiā Occidens in ſchiſma induci facile potuiſſet, pro cuiuſque ſtudio alterutri parti alijs fauentibus,alijs aduerſantibus.Quòd igitur deſperata prorſus videretur,ac fruſtra tentata omnis medela erigendarum Orientis Eccleſiarū, niſi in vna eademq. pacis & vnitatis concordia conuenirent: ante omnia eiuſmodi inueteratū ſchiſma tollendum,Patres neceſſarium

CONCILIATI SIMVL MELETIVS ATQVE PAVLINVS.

A ceſſarium exiſtimarunt. Huius itaque rei cauſa Antiochiæ (vbi malum exortum erat
atque in immenſum coaluerat) duxerunt illi celebrandum eſſe Concilium. Vbi
quòd neutra pars alteri cederet, remedium illud excogitarum eſt, vt inter vtramque
partem ita tranſigeretur (quod ſuperius diximus) nempe, vt cum alteruter ex duo-
bus, Paulinus, vel Meletius, prior ex hac vita decederet; qui ſuperſtes eſſet, in locum
demortui nullo alio creato Epiſcopo ſucceſſore, ſolus remaneret Eccleſiæ illius Anti-
ſtes: ad quod præſtandum iureiurando adegerunt ſex primores Eccleſiæ illius preſ-
byteros, qui propinquiores ad eum gradum conſequendum eſſe viderentur. quod qui-
dem, ambabus partibus conſentientibus, fuit ſalubriter conſtitutum. teſtantur id So-
crates [a] atque Sozomenus [b], & alij hos ſecuti, quibus potius ſtandum eſſe quiſque *a Socrat. lib. 5. c. 5.*
iure ſentiet, quàm Theodoreto, quem in ſuo narrationis contextu errores admiſcuiſſe *b Sozom. lib. 5. c. 3.*
B cognoſcet, dum ipſe res tunc Antiochiæ geſtas ſic narrat [c]:

Id temporis autem aduentante Antiochiam Sapore Duce, cum legem Gratiani *c Theodoret. lib. 5. c. 3.*
oſtendiſſet: Paulinus ſe a partibus Damaſi ſtare conſtanter affirmat: idem quoque affir-
mat, morbo erroris ſui occultato, Apollinaris. At diuinus ille Meletius ſe & quiete geſ- FLAVIANVS
ſit, & ab eorum contentione continuit. Flauianus vero vir ſapientiſſimus, qui adhuc QVID IN PAVLINVM.
fuit ex numero presbyterorum, ad Paulinum, Duce audiente, ſic verba facit: Si Damaſi
communionem, o amice, amplecteris: nobis tuæ & illius doctrinæ conſenſum, cogna-
tionemq. manifeſto commonſtra: Nam ille vnam Trinitatis eſſentiam confitetur, treſq.
perſonas palam prædicat: at tu contra perſonarum trinitatem penitus tollis. Quare
oſtende doctrinæ conſenſum, & Eccleſias capeſſe, vti lex iubet. Qui cum illi os hac
refutatione obturaſſet, ita Apollinarem alloquitur: Demiror, o amice, te non ſolum
C tam impudenter velle veritati repugnare, cum certo ſcias, Damaſum, virum ſane admi-
rabilem, affirmare perfectam noſtram naturam a Deo Verbo ſumptam eſſe; verũ etiam
contrariam te opinionem docere: nam mentẽ noſtram ſalute priuas tu quidem. Quòd
ſi nos hæc tibi obiectando falſa dicimus; iam ergo tute nouam doctrinam a te primum
in lucem editam denega, Damaſi doctrinã amplectere, & ſacroſanctas Eccleſias capeſſe.

Cum autem ſapientiſſimus Flauianus certis veriſq. rationibus eorũ compreſſiſſet au-
daciam: Meletius vir omnium manſuetiſſimus comiter admodum & benigne Pauli- QVID MELETIVS CVM PAVLINO.
num compellat his verbis: Quoniam & mihi iſtarum ouium procurationem commiſit
Dominus, & tu aliarum curam ſuſcepiſti; ipſæq. oues inter ipſas veræ pietatis com-
munione conſentiunt: greges, o amice, concordiæ vinculis coniungamus, atque con-
tentionem de primatu dirimamus: et cum oues communiter paſcamus, communem
D illis rite moderandis curam adhibeamus. Quòd ſi ſedes contentionem gignit: ego hanc
contentionem a nobis repellere conabor. Nam ponamus, quæſo, in ea librum Euan-
gelij, & vtrinque nos ſedeamus. Quòd ſi ipſe prius e vita abiero; tu ſolus, amice,
gregem moderaberis: ſin autem tibi illud contigerit, ego rurſum curam ouium pro
virili geram. Verum tametſi iſta placide & leniter a Meletio dicebantur: Paulinus ta-
men illis minime acquieuit. Itaque Dux Sapores, eorum quæ vtrinque dicta erant,
Iudex conſtitutus, magno Meletio Eccleſias tradidit: Paulinus autem ouium, quas ab
initio a reliquis ſegregauerat, Antiſtes permanſit.] hucuſque Theodoretus. At non
ſunt hæc perfunctorie tranſeunda, ſed magna conſideratione adhibita expendenda,
quòd de re haud leui controuerſia agitetur.

Hic primum attende, Theodoretum vel ignoraſſe, vel diſſimulaſſe Synodum An-
E tiochenam hoc anno (vt perſpicue eſt demonſtratum) a Catholicis Epiſcopis congre- DEFENDITVR PAVLINVS A CALVMNIA FLAVIANI.
gatam: ſed iudicium cauſæ tanti momenti vni tribuere Sapori Duci: idq. præſertim
contra præſcriptum ſanctionis, quam ibi promulgauit, Gratiani Imperatoris, cuius illa
erat certa diſertis expreſſa verbis aſſertio, vt illis tribuerentur Eccleſiæ, quos conſta-
ret cum Damaſo Romano Pontifice communicare. Porro Paulinum iunctum fuiſſe
communicatione litterarum formatarum ipſi Damaſo, ſuperius luce clarius eſt demon-
ſtratum. Sed & extitiſſe calumniam Flauiani, & Vitalis primum, Paulinum diſtinctio-
nem perſonarum auferentem in Trinitate, conſentientem fuiſſe Sabellio; ea quæ ſuis
locis ſuperius de eo ſunt enarrata, manifeſte declarant, demonſtrantq. ipſum ſemper in-
tegerrime in omnibus fidei Catholicæ aſſertorem fuiſſe probatum.

Scias, lector, eam de Sabellianiſmo calumniã iam olim tempore Iouiani Imperatoris,
cum Athanaſius & Epiphanius Antiochiæ eſſent, fuiſſe a Vitale Apollinaris hæreſis pa-
trono

trono obiectam Paulino; ipſum vero edita tunc oblataq. Athanaſio fidei ſuæ profeſſio- A
ne, qua & inter alia Sabellium quoque damnaret, ſe, qualis ſemper fuerat, demon-
ſtraſſe Catholicum, puriſſimæq. Patrum fidei aſſertorem: recitat enim, qui interfuit
a Epipha. hæreſ. 77.
hæc omnia Epiphanius [a], noſq. ſuo loco pluribus egimus; demonſtrauimuſq. ex litte-
ris Damaſi ad Paulinum, non ſolum illum ipſi fuiſſe communione coniunctum, ſed &
tantæ apud eum æſtimationis, vt qui recipiendi Antiochiæ eſſent, eiuſdem Paulini
arbitrio crederet.

THEODORETI STROPHA DETEGITVR.

At cogimur tandem lapſum Theodoreti detegere. Nec quis tamen ob id aduerſum
me clamet, reuelari a me ignominiam Patris: nam vulgatum eſt omnibus, Theodore-
tum male cœpiſſe, miſericordia autem Domini bene conſummaſſe; eumdemq. vera-
cem in reliquis hiſtoricum comprobari, in his vero quibus priuato fauit affectu, indi-
gere cenſura, prout prudens lector intelliget. Quòd enim poſt mortem Meletij etiam B
idem conflatum ſchiſma perſeuerauerit in poſteris, & Flauianus contra præſtitum iuſ-
iurandum fuerit ſuffectus in locum Meletij, ipſeq. Theodoretus eiuſdem Flauiani par-
tes ſectatus ſit: hoc modo inuerſa alea, res geſtas in Antiocheno Concilio aliter quàm
ſe haberent, in gratiam ac excuſationem Flauiani narrauit, & contra aduerſarium eius
Paulinum male congeſſit. Cuius infenſi animi aduerſus eumdem Paulinum & illud cer-
tum accipe argumentum. Quòd enim ſciret ex litteris Synodicis Damaſi ad Pauli-
num de fide Catholica ſcriptis manifeſte probari mutuam inter eos communionem, ac
proinde aduerſariæ partis cauſam infirmari: quid indignum quouis Chriſtiano homi-
ne, nedum Catholico Epiſcopo auſus eſt perpetrare? Dicere cogor inuitus, dicam ta-
men ſtudio veritatis, cui tantū abſque aliqua priuata affectione ex inſtituto deuincior.

THEODORETVS DEPRAVAT INSCRIPTIONEM EPISTOLAE DAMASI.

Scripta fuit Synodalis epiſtola a Damaſo ex Romano Concilio ad Paulinum Epiſco- C
pum Antiochenum, quæ continet anathematiſmos aduerſus omnes adhuc oblatrantes
hæreſes: eam cum intexuit Theodoretus loco non ſuo in hiſtoria, pro Paulino Antio-
cheno, poſuit Paulinum Theſſalonicenſem, ne videlicet ex illis ſaltem litteris commu-
nicatio Damaſi cum Paulino conuinci poſſet. Latina omnia exemplaria, quæuis conſu-
las antiquitus ſcripta atque etiam typis excuſa, habent Paulinum Antiochenæ Eccleſiæ
b Theod. lib. 5. c. 11.
Epiſcopum. Theodoretus autem ita diſertis verbis eius epiſtolæ titulum ponit [b]: Con-
feſſio fidei Catholicæ, quam Damaſus Papa miſit ad Paulinū Theſſalonicæ vrbis Maci-
diæ, ſiue Macedoniæ.] ita ibi, & perperam quidem, niſi ad eum excuſandum dixerimus,
eiuſmodi mendicitū titulū ab aliquo alio eſſe appoſitū. At quàm prudenter omiſſa antiqua
lectione, & auctoritate Latinorum exemplarium, in recentiore Conciliorum editione fa-
cta Venetijs in Nicolina typographia, poſita ſit ea epiſtola ex Theodoreto cum falſa il- D
la inſcriptione; ipſe videat, quiſquis auctor extitit, qui & ſuperioris epiſtolæ titulum ad
eumdem Paulinum inſcriptum ex eo ambiguū quoque reddidit, ponens in margine pro
Antiocheno Theſſalonicenſem. Quiſnam, quæſo, dixerit textum vnum Græci aucto-
ris præferendum ſexcentis Latinis, in rebus præſertim primum Latine conſcriptis in Ec-
cleſia ipſa Latina?

EPISCOPI THESSALONICENSES HVIVS TEMPORIS.

Sed manifeſtū in nomine conuincamus errorē, atque videamus quiſnam eo tempore,
quo Theodoretus ſcriptam eſſe a Damaſo eā vult epiſtolā, cum ageretur Conſtantino-
politanum Concilium ſub Theodoſio, Theſſalonicenſi Eccleſiæ præerat Epiſcopus,
num Paulinus, ad quem vult eam datam epiſtolam, an alius aliquis. At relegamus ca-
talogum Epiſcoporum Theſſalonicenſium huius ſæculi. Tempore Conſtantini præfuit
illi Eccleſiæ Alexander, qui interfuit Niceno Concilio, cuius extant litteræ ad Athana- E
ſium: tempore vero Concilij Sardicenſis eius Eccleſiæ Epiſcopus erat Aetius: poſt au-
* Irenius.
tem Concilium Ariminenſe Ireminus *, de quo Athanaſius in Apologia ad Conſtan-
c Ambroſ. epiſt. 59.
tium. poſt vero Ambroſij [c] certa teſtificatione conſtat, his temporibus, quibus
Oriens affligebatur a Gothis, præfuiſſe Eccleſiæ Theſſalonicenſi Acholium Epiſcopum
ſanctitate clariſſimum, de quo haud pridem dictum eſt. Quin etiam inuenies idem
nomen Acholij in epiſtola Synodali Concilij Conſtantinopolitani apud ipſum Theo-
d Theodor. lib. 5. c. 9.
doretum [d]: etenim idem Acholius cum Paulino, Epiphanio, & alijs compluribus
Orientis Epiſcopis Romam ad Synodum ſe contulit: vt plane intelligas, ipſius quoque
Theodoreti teſtificatione eo tempore non alium quempiam quàm dictum Acholium
Eccleſiæ Theſſalonicenſi Epiſcopum præfuiſſe, dum recitat titulum epiſtolæ Synodi
Conſtantinopolitanæ ſcriptæ ad Epiſcopos Romæ in Concilio congregatos, vbi inter
alios

A alios Acholij nomen habetur expreſſum.

At ſi hæc non ſufficiunt, ſuffragetur etiam apertiſſima fides de Acholio Epiſcopo, Theſſalonicæ hoc tempore præſidenti, vtpote qui anno ſequenti (vt auctor eſt Sozomenus [a]) baptizauit Theodoſium Imperatorem morbo laborantem. Conſtat etiam auctoritate Ambroſij [b], Acholio ſubrogatum Anyſium, eumq. vixiſſe diutius: nam liquet eiuſdem Ambroſij aſſertione [c], ipſum fuiſſe ſuperſtitem poſt Concilium Capuanum, quod celebratum eſſe dicemus anno Domini trecenteſimo octogeſimo nono, Siricij Papæ anno Pontificatus vndecimo. Vides igitur, lector, ne fingi quidem poſſe, vt Paulinus, quem iactat Theodoretus, fuerit Epiſcopus Theſſalonicenſis tempore Concilij Conſtantinopolitani, nec ante vel poſtea, quouſque ſederunt Acholius atque eius ſucceſſor Anyſius: quàmq. præſtet in his auſcultare Socratem atque Sozomenum, vt-
B pote externos homines neutri harum partium addictos Nouatianos. At de his hactenus. Iam reliqua eiuſdem Synodi Antiochenæ Acta proſequamur.

a Sozom. lib. 7. c. 4. & Socrat. lib. 5. c. 6.
b Ambroſ. epiſt. 59. & 60.
c Ambroſ. epiſt. 79.

FIDEI REGVLA FIRMATA IN CONCILIO ANTIOCHENO.

Rurſum vero recognitam in eodem Concilio fuiſſe rectam fidei regulam ac ſtabilitam, apparet ex Synodica epiſtola Concilij Conſtantinopolitani ad Damaſum, vbi hæc leguntur [d]: Atque iſta de fide a nobis libere ingenueq. prædicata ſummatim diſſeruimus, de quibus pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, ſi libellum, Concilio Antiocheno conuocato, de fidei deciſione editum, & eum etiam qui ſuperiore anno a Concilio generali compoſitus eſt, legere placuerit, in quibus tum fidem noſtram vberius expoſuimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denunciauimus.] hæc ibi, quibus etiam innuitur recens obortam hæreſim Apollinaris in hac eadem Synodo Antiochena fuiſſe damnatam.

d Apud Theod. lib. 5. c. 9.

DECRETAE LEGATIONES IN DIVERSAS PROVINCIAS.

C Præterea (quod maximi ponderis negotium viſum eſt) decretæ ſunt legationes complures ad viſitandas Orientis Eccleſias, eaſque ſubleuandas, atque in fide Catholica ſtabiliendas. Electi ad hoc opus qui præclarioris nominis in ea Synodo interfuiſſent Epiſcopi, nempe Gregorius Nyſſenus, Euſebius Samoſatenus, Gregorius Nazianzenus, atque Meletius Epiſcopus Antiochenus: agemus autem de ſingulis. Legationis in primis Gregorij Nyſſeni teſtis eſt ipſe, cum ſanctam Macrinam ſororem ita ſibi loquentem introducit [e]: Te ad ferendum auxilium, te ad res conſtituendas Eccleſiæ mittunt, & Dei munus non aſpicis?] Idemq. miſſum ſe alibi teſtatur ad inuiſendam atque componendam Eccleſiam prouinciæ Arabiæ, cum ita ait [f]: Mihi propter hanc viuendi rationem, in qua vt viuam, ab eo qui diſpenſat vitam noſtram, conſtitutus ſum: neceſſe fuit pro ſancto Concilio habito, emendan-
D dæ Arabiæ Eccleſiæ gratia ad loca iſta proficiſci. At cum eſſet Arabia locis Hieroſolymitanis contermina, pollicitus eram me cum his qui ſanctis Hieroſolymitanis præſunt Eccleſijs diſceptaturum, quòd rerum illis eſſet ſtatus perturbatus, ac quodam qui medius intercederet, egerent. Præterea vero ipſo quoque piiſſimo Rege viæ facilitatem concedente curru publico, nulla nobis neceſſitas fuit ea perpeti, quæ etiam alias cogitabamus. Vehiculum enim nobis pro eccleſia & monaſterio erat, omnibus per totam viam ſimul pſallentibus & ieiunantibus in Domino.] hæc ipſe. Placuit tamen vt antequam collatum ſibi munus obiret, rediret in patriam, ſororemq. ſanctam Macrinam virginem in monaſterio agentem inuiſeret, quam octo annorum ſpatio, quibus extorris ab Eccleſia atque a patria fuerat, numquam viderat. Accidit id quidem diuino plane conſilio, vt ſanctam ſororem
E proxime morituram videret, de cuius obitu in via per viſum admonitus fuit, vt ipſe teſtatur ea epiſtola, quam de rebus ab ea præclare geſtis ad Olympium ſcripſit.

e Greg. Nyſſen. ad Olymp. monach. de S. Macrinæ vita apud Sur. tomo 4.
f Greg. Nyſſen. de peregrinat. Hieroſol.

GREG. NYSS. ADIIT S. MACRINAM SOROREM ET MORTI EIVS INTERFVIT.

Porro Gregorij eam inuiſendi illud fuit inſtitutum, vt de obitu Baſilij aliquam ab ipſa, vtpote ſanctiſſima atque doctiſſima femina, conſolationem acciperet: quo tempore idem Gregorius ex ijs quæ tunc ſoror ipſa cum eo diſſeruit, librum illum aureum conſcripſit de Anima & reſurrectione, in quo eam ob ipſius inſignem eruditionem nominat ſæpe magiſtram. Quanta vero emineret illa vitæ ſanctitate, ex eadem epiſtola ad Olympium poterit quiſque abunde cognoſcere. Quam autem prædiuitem Gregorius ex bonis eius poſt obitum acceperit hereditatem, haud erit otioſum referre, cum ex ijs ſanctorum erga ſancta pium ſtudium refferetur: ait enim hæc Gregorius (vt plurima de ea digna memoria prætermittam) Illa de qua mentionem fecimus, Veſtiana, quæ curã ornandi ſuſi corpus acceperat, illudq. munus obiret, proprijs manibus

ornans ſacrum caput illud, cum eius ceruici manum ſubmiſiſſet: Ecce (inquit ad me A reſpiciens) quale e collo ſanctæ monilis ornamentum pendet. Et hæc dicens, ſolutis a tergo vinculis protendit manu ferreũ Crucis ſignum, & annulum quemdam ex eadem materia: quæ quidem vtraque cordi ſemper adhærebant. Et ego: Communis, inquam, ſit hæc poſſeſſio: ac tu quidem habeas Crucis inſigne, mihi autem hereditas annuli ſatis erit: ſiquidem in huius etiam pala Crux erat impreſſa. At eum mulier intuens, rurſum ad me: In deligendo, inquit, non aberraſti: etenim excauatus eſt annulus ſub ipſa pala, ibiq. de ligno vitæ particulam conditam habet, quod ſuperadiacens pala ſimili nota ſignificat.] hæc ibi, atque ſatis ad alia feſtinanti, cum alioqui iucundiſſimum foret integram illam epiſtolam de clariſſimæ virginis vita & obitu a ſancto fratre conſcriptam audire.

CRVX FERREA ANNVLVS CVM LIGNO CRVCIS.

Gregorius vero religioſe curato ſanctæ ſororis puriſſimo corpore, Eccleſiæ antiquo B more, cum pſalmorum cantu, noctis peruigilio, & accenſis cereis ad martyrũ ædem religioſo funere collocato, ſuſceptum legationis munus obiuit, ſcripſitq. dictam ad Olympium ſanctiſsimum monachũ epiſtolam; quem Antiochiæ, dum ibi Gregorius huiuſcemodi cauſa Synodi moraretur, cognouit illac tranſeuntem, Hieroſolymam ad ſancta loca viſenda peregrinantem, prout idem Gregorius in eadem ad ipſum epiſtola ſcripta præfatur. Cetera autẽ eius legationis monumenta penitus excidere: ſed quæ præſtiterit, ex S. Euſebij collegæ functionibus poſſumus exiſtimare, nimirum quòd horũ in diuerſas prouincias Legatorum idem muneris eſſet, vt quos ſcirent Catholicos ſacerdotes, Eccleſijs ab Arianis obſeſsis Epiſcopos conſtituerent. hoc quidem exhibuiſſe in ſua legatione officium magnum illum virum, de quo ſæpe ſuperius mentio facta eſt, Euſebium Samoſatenum Epiſcopum, Theodoretus[a] docet his verbis: C

[a] Theod. lib. 5. cap. 4.

Porro Magnus Euſebius ab exilio reuerſus, Acaciũ qui in magna gloria apud omnes fuit, Berœæ Epiſcopum ordinauit, Theodotum autem Hierapolis, cuius ſeuera viuendi diſciplina ad hodiernum diem ab omnibus celebrata eſt: Euſebium Chalcedonis*, & Cyri noſtræ Iſidorum Antiſtitẽ conſtituit, vtrumque admirabilem & diuino pietatis ſtudio egregie exornatum (*fuerant hi præſtantiſſimi monachi, quorum idem Theodoretus[b] alibi meminit.*) Ferunt quoque eumdem, Eulogium illum qui pro doctrina Apoſtolica ſtrenue decertauerat, quiq. apud Antinoem vna cum Protogene relegatus erat, paſtorem Edeſſæ (iam enim diuinus Barſes e vita exceſſerat) creauiſſe: Protogenem vero eorumdem certaminum ſocium Charris, vrbi haud ſana doctrina imbutæ, tamquam medicum ad eius errores curandos præfeciſſe: poſtremum autem Epiſcopum ab eodem diuino viro ordinatum fuiſſe Marin, quem Dolichæ paruo oppido, & per id D temporis morbi Ariani contagione admodum infecto præpoſuit. Quem quidem Marin, virum ſane præſtantem, & omni virtutum genere eximie illuſtratum, cum Euſebius ipſe Magnus in ſede Epiſcopali collocare vellet, Dolicham contendit.

EVSEBII SAMOSATENI LEGATIO.

* Chalcidis

[b] Theod. in hiſtor. ſanct. Patr. cap. 8.

In quod oppidum mulier quædam peruerſæ Arij doctrinæ peſte admodum laborans, tegulam e ſuperiori loco deiecit, qua caput eius diminutum fuit: quo quidem vulnere paulo poſt ex hac in aliam longe præſtantiorẽ vitam migrauit. Qui cum iam eſſet moriturus, eos qui aderant, iureiurando obſtrinxit, ne vllum ſupplicium de ea quæ facinus fecerat, omnino ſumerent. Etenim in eo imitatus eſt tum Dominum ſuum, qui pro ijs qui eum Cruci affixerant, ſic orauit[c]: Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt: tum conſeruum Stephanum, qui poſt crebros lapidum ictus, quibus obrutus erat, clamauit[d]: Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum. Tali mortis genere Euſebius ille Magnus poſt multa pro fide confecta certamina occubuit: qui licet barbarorum in Thracia effugiſſet crudelitatem, impiorum tamen hæreticorum manus haudquaquam effugit, ſed per eos coronam martyrij conſecutus eſt.] hactenus de Euſebio Theodoretus: qui licet ab Antiochena Synodo eum eſſe legatum ad illud opus, ſilentio prætererit, tamen certum conſtanſq. eſt, cum ipſum vnius ciuitatis Epiſcopum in aliena metropoli tot tantaq. præſumpſiſſe, vt in Syria atque Meſopotamia Epiſcopos ordinarit; cum nonniſi ex Synodi decreto potuerit tam ampla illi tunc fuiſſe impertita auctoritas. Verum præſtantiſſimi Præſulis iugem memoriam cum Orientalis tum etiam Occidentalis Eccleſia proſecuta eſt, diem natalis eius, quo coronatus martyrio triumphauit in cælo, inſertum publicis Eccleſiæ monumentis, anniuerſaria memoria celebrans.

EVSEBII SAMOSAT. MARTYRIVM.

[c] Luc. 23.

[d] Act. 7.

E

A Inter alios autem Epiſcopos, qui ab eadem Synodo ad diuerſas prouincias legati ſunt, ſanctus Gregorius Nazianzenus miſſus eſt a Patribus Conſtantinopolim ad ruinas tantæ Eccleſiæ reparandas: quo enim difficilior prouincia, opuſq. durius ac pene deſperatum videri poterat, eo doctior atque ſanctior, animiq. viribus præſtantior ex ſacro illo confeſſorum conuentu delectus eſt. Quis enim ſatis valeat Eccleſiæ illius ſtatum deploratiſſimum mente aſſequi, cui tot annis fæx hæreticorum Eudoxius, idemq. perditiſſimus hæreſiarcha præfuit, & poſt eum Demophilus æque impius atque nefandus? adeo vt qui ibi reliqui erant pauci Catholici, ſicut oues errantes abſque paſtore, luporum ſemper paterent incurſui. Eligitur ad illos expugnandos, hos autem ſubleuandos atque firmandos, potens opere & ſermone Theologus, qui aliquot annis a parentis obitu (vt dictum eſt) a paſtorali cura liber, in abſcondito faciei Do-
B mini, Seleuciæ apud ſanctam protomartyrem Theclam magno negotio otioſus agebat. Puto hunc inde abduxiſſe ſecum Meletium, cum ab exilio ex Armenia redijt Antiochiam. Quid autem adeo nobili legatione perſunctus egerit, dicturis per ſingula, ante omnia certa ratio temporis eius Conſtantinopolim profectionis exquirenda nobis eſt, quòd ſciamus alios eiuſdem Gregorij res geſtas proſecutos longe ante præſentem annum eius aduentum Conſtantinopolim poſuiſſe.

GREGOR. NAZ. CONSTANTINOPOLIM A SYNODO MITTITVR.

Etenim Gregorius presbyter, qui encomiaſtica oratione vitam eiuſdem Gregorij Nazianzeni tractauit, cum tradat ipſum duodecim annis egiſſe Conſtantinopoli, conſtetq. eiuſdem tempus certum, quo inde receſſit: ex eius ſententia dicendum eſſet, ipſum anno ſexto Valentiniani atque Valentis Imperatorum ſe Conſtantinopolim contuliſſe, Chriſti vero anno trecenteſimo ſexageſimo nono, quem liquet rece-
C ſiſſe tempore oecumenicæ Synodi illic habitæ, Syagrio & Euchario Coſſ. anno Domini trecenteſimo octogeſimo primo. In eamdem quoque ſententiam de annis duodecim commorationis Gregorij Conſtantinopoli viſus eſt Nicephorus in Chronico abijſſe, dum ait eum ſediſſe annis duodecim Conſtantinopolitanum Epiſcopum. prætermittimus autem recenſere alios hos ſecutos, eadem quoque ſcribentes; a quorum omnium ſententia vt penitus abhorreamus, ipſemet Gregorius Nazianzenus in primis admonet, dum in carmine de Vita ſua de ſe teſtatur, non receſſiſſe Nazianzo, niſi poſt obitum patris, quem tempore Nicæni Concilij redditum Chriſtianum, ſediſſe tradit Epiſcopum annos quadraginta quinque, ſicq. propagaſſe vitam ad annum Domini ſaltem trecenteſimum ſeptuageſimum ſecundum. At poſtquam Nazianzo receſſit; cum teſtetur ibidem, ſe ad eccleſiam S. Theclæ profectum eſſe Se-
D leuciam, ibique eſſe diutius commoratum; nihil eſſe loci poteſt dictæ ipſorum ſententiæ de annorum duodecim commoratione Conſtantinopoli. quam qui ſequuntur, ipſi Gregorio deformiter aduerſari noſcuntur: nam præter hæc, idem ipſe alibi certum definit annorum numerum, quibus Conſtantinopoli detentus eſt: vt plane nullus de his remaneat amplius dubitandi locus.

TEMPVS ADVENTVS GREGORII NAZ. CONSTANTINOPOLIM.

Ipſe inquam Gregorius Theologus, cum tantum triennio tradat ſe commoratum eſſe Conſtantinopoli, certe non ante præſentem annum illuc profectum eſſe declarat: ſunt enim hæc verba ipſius[a]: Vos laborum meorum teſtes eſtis. Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium vel verbis protuli, vel deſignaui toto hoc iam triennio? vnum licet excipiatis, quòd malis pepercerim, a quibus ingreſſu primo lapidatus, hoc ipſum conſtanter toleraui, &c.] hæc ipſe. quibus
E probe conſentit Ruffinus, qui ea ferme quæ præ oculis habebat temporum ſuorum geſta ſcribebat, dum ait[b] de Gregorio: Reddita vero pace, Conſtantinopolim ad Eccleſiam docendam venire cohortatus, non abnuit: vbi breui tempore tantum ad emendandum populum vetuſtis hæreticorum infectum venenis profecit, vt tunc primum Chriſtiani fieri viderentur, &c.] Quòd igitur nonniſi reddita pace Eccleſiæ, illuc Gregorium acceſſiſſe, breuiq. tempore permanſiſſe dicat: plane recitatæ ipſius Gregorij ſententiæ de triennio aſſentitur. Sed illud male Ruffinus, dũ ibi affirmat, Gregorium ante creatum fuiſſe Epiſcopum Nazianzenum: nam eodem in loco ipſe Gregorius, vbi agit de aduentu ſuo Conſtantinopolim, ſic ait: Nequaquam deſerto populo, cui aliqua neceſſitudine obligatus eſſem: nam illa ſunt hoſtium meorum figmenta, falſiq. ſermones, &c.]

TRIENNII MORAE GREGORII CONSTANTINOPOLI.

[a] Gregor. Naz. Carm. de Epiſc. edit. Leunclai.

[b] Ruffin. lib. 2. cap. 9.

Quòd vero illuc non ſponte profectus ſit, ſed coactus ab Epiſcoporum conuentu, A
Catholicis qui erant reliqui Conſtantinopoli maxime id petentibus, alibi ipſe etiam Gregorius teſtatur, cum ait [a]: Huic orationi teſtimonio ſum ego ipſe qui hæc dico. Cum ſupra res ſpectabiles poſitus eſſem, & mente cum ſolis intelligibilibus verſarer, abiecta gloria, poſſeſſionibus, ſpe, doctrina, delicias ex eo ipſo capiens, quòd delicias nullas ſectarer, exiguo pane contentus iucundam vitam agerem ab omni petulantia liber: præter omnem ſpem, a bonis his abreptum me quiſpiam longe abduxit. Et quis ille fuerit, dicere non habeo, diuinus ne Spiritus, an peccata mea, vt electionis pœnas darem. Hoc quidem manifeſtum eſt, impuliſſe me huc paſtorum conuentum, & populum recte ſentientem, qui tamen nondum amplus & copioſus erat.] hæc ipſe, qui & in carmine de vita ſua:

[a] Greg. Naz. in carm. de Epiſc. edit. Leuuch.

Ad hos (quòd eſſe crederemur in Deo B
Sermone, vita & nobiles, quamuis fere
Semper ſecuti ruſticum vita genus)
Me miſit almus Spiritus, vocantibus
De plebe multis, atque item paſtoribus:
Plebem vt iuuarem, pro fide arma ſumere.]

et paulo poſt:

Sic ſum profectus, ſponte non certe mea,
Verum coactus, vt fidem defenderem.]

Sic itaque cum ipſius iterata aſſertione liqueat, coactum a conuentu Epiſcoporum Conſtanrinopolim profectum eſſe: licet vbi eiuſmodi Synodus Epiſcoporum collecta ſit, minime dicar: tamen quòd nullum aliud reperiatur hoc anno conuocatum Concilium C
Epiſcoporum, niſi Antiochenum; immo quòd nec alibi ab alijs colligi potuerit, cum eo tempore perpauci qui erant in Oriente Epiſcopi Orthodoxi (vt dictum eſt) coierint Antiochiæ: ſed & quòd nec quæuis alia Synodus in Oriente celebrata tantæ auctoritatis eſſe potuerit, vt ad curandam Conſtantinopolitanam Eccleſiam valuerit renitentem Gregorium cogere: neceſſitate adſtringimur profiteri id factum in Antiocheno Concilio, in quo & aliæ huic ſimiles (vt diximus) legationes decretæ fuerunt.

A SYNODO ANTHIOCHENA GREGOR. NAZ. MISSVS CONSTANTINOPOLIM.

De vi autem, quam tunc paſſus eſt, hæc idem ipſe Conſtantinopoli cum eſſet, pro concione ad Arianos [b]: Ego paruulus ille obſcura & ignobili patria natus (*obiectabant enim hac in eum Ariani*) ad vos acceſſi; idq. non vltro, nec me ipſum offerens, vt moris eſt hodie pleriſque qui ad Eccleſiæ gubernacula temere proſiliunt; ſed accitus, ac vi D
compulſus, ac timori Spirituiq. obſecutus. Quòd ſi falſa loquor: hoc mihi pro ſceleris pœna imprecor, vt diutius hic belli moleſtias in caſſum ſuſtineam, nec quemquam errore liberem, ſed voti ſui compotes fiant, qui animæ meæ ſterilitatem imprecantur.] hæc ipſe. At antequam Gregorij proficiſcentis Conſtantinopolim veſtigia aſſectemur, pauca quæ reliqua huius Antiochenæ Synodi ſunt, his addamus.

[b] Gregor. Naz. orat. ad Arian.

Theodoretus addictus Meletio, & a Paulino perquàm auerſus, nulla penitus de collega in munere paſtorali & ſocietate laborum habita mentione, nec aliorum qui Synodo interfuerunt, ſed omnia in ea geſta Meletio tribuens, ita narrat [c]: Diuinus vero Meletius Diodorum illum, cuius ante mentionem feci, qui nauem Eccleſiæ in grauiſſima tempeſtate incolumem ſeruauerat, Tarſi paſtorem deſignauit, Ciliciumq. gentem ei concredidit: Epiſcopum vero Apameæ Ioannem creauit, qui illuſtri genere ortus E
quidem fuit, ſed ſuis ipſius recte factis multo maiorem ſplendorem quàm ex maiorum rebus præclare geſtis eſt conſecutus: nam non doctrinæ ſolum, ſed præſtabilis vitæ ornamentis inſigniter decoratus erat. Hic turbulentis procellæ temporibus, conuentum eorum qui fide ſecum ſentiebant, gubernauit, ſociumq. habuit & adiutorem Stephanum virum cum primis laudatum. Verum iſtum diuinus Meletius ad alia tranſtulit certamina: nam vbi intellexit Germaniciam labe Eudoxij infectam, eum velut medicum (nam & humaniore litteratura & ſacris litteris ab ineunte ætate inſtructus fuerat) ad morbum curandum miſit. Neque certe ſpes eum fruſtrata eſt. Siquidem ſpiritualis doctrinæ ſubſidio lupos in oues mutauit.] hactenus Theodoretus, atque finis eſto Synodi Antiochenæ: ſi quæ autem alia ibi

[c] Theodoret. lib. 5. c. 4.

MELETIVS NOVOS ORDINAT EPISCOPOS.

A decreta ſunt, nos latent. Addimus tamen his appendicem de Meletio: qui cum viſitaret diœceſim, eccleſias erigens, & Syriæ quoque monachos inuiſeret ſibi ſubditos, inuenit inter alios Simeonem Stylitam habitationem ſibi ſuper columnam ſtatuiſſe, inauditumq. hactenus vitæ inſtitutum arripuiſſe: quem cum vinctum quoque arcte ferro ſpectaſſet, iuſſit acciri fabrum, qui ſolueret ferri vincula, illud addens: Amanti Deum homini ſatis pro vinculo eſſe mentem. In ceteris eum ab inſtituto minime dimouere voluit. Fuerant hæc eiuſdem Simeonis primordia, & quidem Deo iuuante felicia, vtpote qui in eodem, immo arctiori viuendi genere propagauit ætatem vſque ad tempora Theodoſij iunioris. hæc modo ſatis indicaſſe de eo ex Theodoreto [a]: cetera autem aliàs, vt occaſio feret inferius.

At proſequamur iam Gregorium properantem Conſtantinopolim. Cum enim il-
B luc perueniſſet, hoſpitio excipitur a pijs viris ſanguine ſibi coniunctis: teſtatur enim id ipſe, cum ait [b]: Quòd ſi grauauimus, parcendo potius & repudiando, quàm accipiendo graues fuimus. Huius rei ſi cauſam quæritis: domus quædam pia Deiq. amore flagrans, non ſecus atque [c] Eliſæum Sunamitidis domus, nos refocillauit, hominum corporis ſpirituſq. cognatione mecum coniunctorum, ac ſingulari liberalitate præditorum: apud quos hic quoque populus compactus eſt, cum furtim adhuc Orthodoxam fidem perſecutionibus vexatam atque afflictam hauriret, nequaquam libere ac ſine periculo. Rependat illis Dominus in die retributionis.] hæc Gregorius. Erat hic Nicobolus Nicoboli iunioris parens, de quo inferius. Quòd igitur maxima ex parte ciuitas illa Arianis hominibus conferta eſſet ſub Ariano Epiſcopo præpotente; quamuis Valens extinctus eſſet, Gratianiq. edictum fuiſſet promulgatum: haud tamen his poterat con-
C tineri procacia atque ferocia Arianorum publice in Catholicos debacchantium: cuius rei cauſa ipſe ſui aduentus initio domi clandeſtine docebat.

At diuino plane miraculo factum, vt domus illa in eccleſiam conuerteretur, atque creſceret in baſilicam; quod & ipſe ante prædixit, nempe vt Iebus in Hieroſolymam, & Bethlehem mutaretur in Silo: quæ ab ipſo vocata eſt Anaſtaſia, ea de cauſa, vt idem teſtatur, quòd compreſſa & extincta fides Catholica in ea ciuitate [d], ibi excitata reuixerit. Ceterum haud aſſentiri poſſumus Gregorio presbytero, qui locum illum antea Anaſtaſiam appellatū putat, fuiſſeq. eccleſiam ab Arianis velut ignobilem derelictam: nam illam ipſam priuatam domum extitiſſe, & ab effectu eo nomine decoratam, idem ipſe Gregorius ſæpe affirmat, de qua ita ait [e]: Illa primum Dei verbum, quod prius in radicibus manebat, ad ſupremum montis cacumen euexit, ob idq. Anaſtaſiæ
D nomen adepta eſt, Anaſtaſia inquam illa laborioſum manus meæ opus inſigne.] Porro ob loci anguſtiam (vt dictum eſt) eamdem ſæpe Bethlehem nominauit. Sed & illam dicatam fuiſſe in memoriam ſanctiſſimæ Dei genitricis Mariæ, Sozomenus teſtatur; qui & ait [f], ſententiam quorumdam fuiſſe, ex eo dictam Anaſtaſiam, quòd mulier grauida e ſublimi porticu, cum verbum Dei audiret, deorſum lapſa, atque extincta, communibus omnium precibus reuocata ad vitam fuerit. Sed præſtat audire Gregorium ipſum tantæ fabricæ architectum, qui a fidei reſurrectione locum nomen adeptum, ſæpe confirmat. Potuit verum eſſe quod de muliere collapſa Sozomenus tradit: ſiquidem ob loci anguſtiam & ſexus honeſtatem ſtructa illic fuerant tabulata, ex quibus Dei verbum feminæ audirent, vt apparet ex eiuſdem Gregorij carmine de Inſomnio Anaſtaſiæ.

E Accidit poſtea, vt quæ latioribus fidei terminis longe lateq. creſcens totum ambitum ciuitatis complexa fuit, æque creuerit amplioribus murorum ſpatijs: nam poſt hæc Martianus [g] nobilis ciuis, idemq. prædiues, ingenrem ibi ſuo patrimonio extruxit eccleſiam, in qua ipſe presbyter ſemper vixit. Auctor eſt Theodorus Lector in Collectaneis, ob nomen Anaſtaſiæ, illuc poſtea fuiſſe delatas Anaſtaſiæ ſanctiſſimæ martyris reliquias, eiuſdemq. martyrij die natali ipſam baſilicam in eius memoriam conſecratam. His addimus (ne quid prætereat) fuiſſe Conſtantinopoli aliam eiuſdem nominis eccleſiam, Anaſtaſiam dictam, ſed (vt habet Sozomenus [h]) fuiſſe Nouatianorum, ab Arianis dirutam, ab ipſis vero denuo excitatam, vnde & conſecuta fuerit id ipſum nomen, Anaſtaſia: ſed hæc ab Anaſtaſia Gregorij longe diuerſa, in qua ipſe tamquam certaminis campo omnes profligans hæreticos, victricia erexit tropæa victoriæ: illic enim pro concione inſignes quinque illas inter alias de Theologia

a Theod. lib. SS. Patrum c. 26.

b Gregor. Naz. orat. in Maxim.

c 4. Reg. 4.

GREG. NAZ. HOSPITIVM CONSTANTINOPOLI.

d Gregor. Naz. orat. ad centum quinquag. Episcop.

e Greg. Naz. in ſomnio Anaſtaſ.

f Sozom. lib. 7. c. 5.

g Martian. Act. apud Metaph. die 10. Ianuarij

h Sozom. lib. 4. cap. 19.

habuit orationes, ex quibus nomen eſt Theologi conſecutus, quibus exultantes & inſultantes repreſſit hoſtes: qui diutius ſumma rerum potiti, nemine aduerſante, faſtu tumido incedentes, magnam cum potentia ex perfidia & impietate ſibi gloriam comparauerant. ſed cum fortis ille armatus [a] fores obſeruaret, quo tuta eſſet abſque exturbatore poſſeſſio; fortior illo veniens, nempe in Gregorio Chriſtus, ablata aucta fœnore recuperauit. Quàm autem opportunus atque perneceſſarius fuerit Gregorij tunc aduentus, & qualis eſſet vrbis ipſius ſtatus: ex ijs intelliges, quæ ipſe aliquando pro concione ad ingratum populum dixit [b]: nimirum non ſecus ac ſi naui tempeſtate iactatæ & periclitanti manum porrexiſſet, aut vrbi obſidione cinctæ, vel ædibus flammarum ardore conflagrantibus, inſtrumentis extinguendæ flammæ accommodatis opem tuliſſet. his & alijs ſymbolis vſus eſt ipſe, apologiam habens aduerſus eos qui ipſum ambitionis nomine redarguerent. A B

a *Luc.* 11.

b *Gregor. Naz. de nõ affect. cathed. Conſtantinop.*

Cum autem detectus eſſet Gregorius ſuſcepiſſe patrociniũ Catholicæ fidei, mox ſenſit Arianos infeſtos; qui eo audaciæ atque furoris adacti ſunt, vt eum hæreticum inclamarent, atque etiam lapidibus ſanctiſsimum virum impeterent: teſtatur id ipſe pluries, & in Vita ſua his verſibus [c]:

c *Greg. Naz. in Vit. ſua.*

GREGORIVS PRIMO INGRESSV QVAE PASSVS.

At qui mearum tunc fuit rerum ſtatus?
Ingreſſus vrbem plurimis iactor malis.
Exarſit in me tota primum ciuitas,
Multos perinde ac ſi deos inducerem.
Mirum nec eſt hoc: inſtituti ſic erant,
Ignota prorſus vt quibus fides pia
Eſſet, modoq. trina quonam eſt vnitas, C
Atque vna rurſum Trinitas; ſiquidem pie
Intelligantur hæc duo.]

Sic namque res ſe habebat hoc tempore: quòd reciperetur ab omnibus nomen hypoſtaſis, hactenus pro ſubſtantia vſurpatum; plane accidebat, vt qui tres hypoſtaſes dicerent, ac proinde tres ſubſtantias aliàs ſubſiſtentias prædicarent, trium deorum aſſertores inclamarentur; ſicut e contra qui eam vocem non reciperent, ab iſtis nominarentur Sabelliani, vt nuper vidimus de Paulino, dicturiq. ſumus de S. Hieronymo. Sed de furente in ipſum plebe hæc ibidem ſubdit:

PLEBS LAPIDIBVS GREGORIVM PETIT.

—— Plebſq. inſuper
Læſis ſauere ſueuit, vt tum Præſuli
Suo, vicem eius grauiter inſauſtam ferens: D
Plebs tanta & animis plena, non in omnibus
Superare rebus, quæ probrum ingens duceret.
Imbres tacebo ſaxeos, epulas meas:
Vanos fuiſſe quos queror tantummodo,
Hac aſſecutos, aſſequi quæ nil iuuat.
Necem nec infert.] iſta a plebe Ariana Gregorius paſſus eſt.

Qui autem modeſtius cum eo viſi ſunt agere; eumdem raptum ad tribunal, quaſi maleficum ac ſeductorem, falſæq. doctrinæ auctorem, traxerunt. Nam ipſe hæc mox addit:

GREGORIVS RAPITVR AD TRIBVNAL.

—— Poſt velut ſicarius
Vultu ſuperbo preditos ad Præſides, E
Queiſq. vna ſtudio lex erat plebi obſequi,
Trahor ipſe, ſceleris qui nihil patraueram,
Nec cogitaram: diſcipulum Chriſti vt decet.
At tum patronus aſtitit Chriſtus mihi, &c.]

Etenim magna fiducia Gregorius in ſe Dei ſæpe expertus auxilium (licet vndique impendere ſibi mala conſpiceret, & ex multitudine Arianorum, florentiq. rerũ ſtatu conſternari animo potuiſſet) diuinitus confortatus ſpe certa melioris temporis, his ſe conſolabatur alloquijs [d]: Hic, inquit, mecum cogitans aiebam: Domos Ariani habent, nos inquilini: hi templa, nos Deum, idq. præterea quòd Dei viui templa ſumus, victimæ viuæ, holocauſta ſpiritualia, ſacrificia perfecta, Dei denique, Trinitatis adoratæ beneficio: hi vulgus habent, nos Angelos: hi temeritatem & audaciam, nos fidem: hi minas, nos

CONSOLATIO GREGORII.

d *Gregor. Naz. ad Arian. & de ſe ipſo.*

A nas,nos preces & orationes: hi feriendi inſolentiam,nos patientiam:hi aurum & argentum, nos purgatam fidei doctrinam: Feciſti tibi (vt cum Scriptura [a] loquar) duplices & triplices contignationes, domum feneſtris diſtinctam: At hæc fide mea nondum ſublimiora ſunt, cælisve,ad quos excelſus feror: At mihi grex exiguus, ſed ad præcipitia non fertur: At anguſta mihi caula, ſed lupis inacceſſa, & latrones non admittens; atque eiuſmodi, vt nec a furibus, nec ab extraneis tranſcendi queat. Nec dubito, quin eam quoque aliquando latiorem perſpecturus ſim: multi enim ex ijs qui in luporum numero ſunt, a me inter oues recenſebuntur, ac fortaſſe etiam inter paſtores. Hæc mihi feliciter annunciat bonus ille paſtor, propter quem ego animam meam pro ouibus pono.] hæc Gregorius,quem Deus aliqua viſione (vt olim [b] Petro oſtenſo linteo) eorum quæ futura eſſent bonorum, fuit in tanta rerum anguſtia conſolatus. At iſta modo ſatis de

a Agg. 1. — *b Act. 10.*

B Gregorij primis illis diebus commoratione Conſtantinopoli: reliqua autem ab eo geſta reijcimus in ſequentem annum.

Sed vt ad res Syriæ redeamus: Eamdem prorſus calumniam, quam Paulinus Epiſcopus Antiochenus (vt vidimus ex Epiphanio atque Theodoreto) paſſus eſt a Vitale primum, ac deinde a Flauiano, cum ab eis Sabellianus appellaretur, pati cogitur ſanctus Hieronymus in Syriæ ſolitudine apud Chalcidem in eremo degens, quòd communicaret cum eodem Paulino, a Meletij puto ſtudioſis exagitatus, nominatus & ipſe ab ijſdem Sabellianus, adeoq. vexatus, vt coactus fuerit inde recedere. Tradit hæc omnia ipſe ſcribens ad Marcum presbyterum Chalcidenſem (vt habet vetus exemplar) non Celedenſem: degebat enim ipſe (vt dictum eſt) in Syriæ ſolitudine Chalcidenſe, cum quæ pateretur ab illis, narrat his verbis [c]:

HIERONYMVS CALVMNIAM PASSVS IN EREMO.

c Hier. epiſt. 77.

C Decreuerā quidem vtendū mihi pſalmiſtæ voce dicentis [d]: Cum conſiſteret aduerſus me peccator, obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bonis. Et iterum [e]: Ego vero tamquam ſurdus non audiebam, & tamquam mutus non aperiens os ſuum, & factus ſum vt homo non audiens. Sed quia charitas omnia ſuperat, & propoſitum vincit affectus; non tam iniuriā facientibus reddo vicem, quàm tibi reſpondeo poſtulanti. Apud Chriſtianos enim non qui patitur (vt quidam ait) ſed qui facit contumeliam, miſer eſt. Et primo quidem antequam de fide mea, quam optime noſti, tecum loquar; aduerſus barbariem huius loci verſu cogor clamare vulgato [f]:

d Pſal. 38. — *e Pſal. 37.* — *f Virgil. lib. 1. Aeneid.*

Quod genus hoc hominum? quæve hunc tam barbara morem
Permittit patria? Hoſpitio prohibemur arena:
Bella cient, primaq. vetant conſiſtere terra, &c.

D Quæ idcirco de Gentili poeta ſumpſimus, vt qui Chriſti pacem non ſeruat, pacem ſaltèm diſcat ab Ethnico. Hæreticus vocor, homouſion prædicans Trinitatem. Sabellianæ impietatis arguor, tres ſubſiſtentes, veras, integras, præſectaſq. perſonas indefeſſa voce pronuncians. Si ab Arianis, merito: Si ab Orthodoxis: qui huiuſmodi arguunt fidem, Orthodoxi eſſe deſierunt: Aut ſi eis placet: hæreticum me cum Occidente, hæreticum me cum Ægypto, hoc eſt cum Damaſo, Petroq. condemnent. Quid vnum hominem, exceptis ſocijs, criminantur? Si riuus tenuiter fluit, non eſt aluei culpa, ſed fontis.] hæc idcirco S. Hieronymus, quòd cum Damaſo, Petro Alexandrino, totaq. Eccleſia Occidentali, dicere mallet tres in Trinitate perſonas, quàm hypoſtaſes; cum (vt diximus) per hypoſtaſes intelligerent Latini ſubſtantias: quod etiam ex eiuſdē Hieronymi ad Damaſum epiſtola [g] cognoſci poteſt. At obſerua, lector, qua etiā aduerſarij reuerentia proſecuti

g Hier. epiſt. 57.

E ſint Romanos Pontifices: vt licet Flauianus & alij cum Paulinum tum Hieronymum Sabellianæ hæreſis inſimularent; aduerſus tamen Damaſum, ex cuius hi ore pendebant, nequaquam auſi ſint loqui. Sed ſubdit idem S. Hieronymus:

REVERENTIA ERGA ROM. PONTIF.

Pudet dicere. De cauernis cellularum damnamus Orbem: in ſacco & cinere volutati, de Epiſcopis ſententiam ferimus. Quid facit ſub tunica pœnitentis regius animus? Catenæ, ſordes, & comæ non ſunt diadematis ſigna, ſed fletus. Permittant me, quæſo, nihil loqui. Cur eum lacerant, qui non meretur inuidiam? Hæreticus ſum: quid ad te? quieſce, iam dictum eſt.] iſta quidem Hieronymus, quòd non eſſet monachorum, ſed Epiſcoporum hæc perſcrutari atque punire. ſed paulo poſt: Sed hæc venerabilis & ſanctæ pater, cum quali gemitu, cum quali dolore conſcripſerim, teſtis eſt Ieſus. Tacui: Numquid ſemper tacebo, dicit Dominus [h]? Non mihi conceditur vnus angulus eremi. Quotidie expoſcor fidem: quaſi ſine fide renatus ſim. Confiteor vt volunt, non placet: ſubſcribo, non credunt.

EPISCOPORVM, NON MONACHORVM ESSE DE FIDE COGNOSCERE.

h Iſai. 42.

credunt. Vnum tantum placet, vt hinc recedam. Iam iam cedo: abruperunt partem a me animæ meæ, cariſſimos fratres. Ecce diſcedere cupiunt, immo diſcedunt, melius eſſe dicentes, inter feras habitare, quàm cum talibus Chriſtianis. Et ego ipſe, niſi me & corporis imbecillitas, & hiemis retineret aſperitas, iam modo fugerem. Verumtamen dum vernum tempus adueniat, obſecro, vt paucis mihi menſibus eremi A

a Pſal.23. concedatur hoſpitium: aut ſi hoc tardum videtur, abſcedo: Domini [a] eſt terra & plenitudo eius. Aſcendant ſoli cælum: propter illos tantum Chriſtus mortuus ſit: ha-

b Gal.6. beant, poſſideant, glorientur. Mihi [b] autem abſit gloriari niſi in Cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, &c.]

Hæc quidem paſſus eſt S. Hieronymus, non (vt multi putant) ab hæreticis, ſed ab ijs qui communicantes Meletio, inſectabantur Catholicos Paulini communionis, qualis erat ipſe Hieronymus, vt ſuperius pluribus demonſtratum eſt. At plane conſilium Dei B fuit, vt his turbis S. Hieronymus exagitatus, eremum licet inuitus relinquere cogeretur, cum tamen numquam monachus eſſe deſierit: factumq. eſt, vt ſub modij anguſtia lucerna latens, ſuper candelabrum in Eccleſiæ amplitudine collocata, longe lateq. ſplendoris ſui radijs effulgeret. Quo autem profectus ſit ipſe egreſſus ex Syriæ eremo: certe quidem Hieroſolymam ante abijſſe, quàm Romam veniret ad Damaſum, ex ipſius aſſertione probatur, dum in præfatione ad Paulinum in Didymi commentarium de Spirituſancto, recedens tunc Roma poſt obitum Damaſi, ſe poſtliminio Hieroſoly-

c Hieron. epiſt. 99. mam reuerſum affirmat: et in epiſtola ad Aſellam [c], quam Roma egreſſus, nauem conſcenſurus conſcripſit, ait: Ora autem, vt de Babylone Hieroſolymam regrediar.] quibus intelligas, iam ante ipſum Hieroſolymis verſatum fuiſſe, quàm Romam veniret ad Damaſum. Quantum vero temporis Hieroſolymis manſerit, haud ſatis liquet: conſtat C tamen eum poſthac eſſe profectum Conſtantinopolim, vbi audiuit illic docentem Gregorium Nazianzenum: quando autem id contigerit, ſuo loco dicemus.

Cum vero S. Hieronymus Hieroſolymis moraretur, totus erat in rebus Hebraicis

d Hieron. epiſt. 125. perſcrutandis, prout intelligi poteſt ex eius ad Damaſum eo tempore datis litteris [d]. Quando etiam Damaſus Papa eumdem epiſtolis frequentabat, crebris eum diuinæ ſcripturæ quæſtionibus pulſans, prout eiuſdem Damaſi litteræ ad eum datæ ſignificant. Intercurrebat tanta viarum ſpatia Etherius tabellarius, idemq. diaconus, cuius cum in

e Apud Hieronym. epiſt. 124. & 125. Damaſi tum etiam in Hieronymi litteris habetur mentio [e]. Admiratione quidem dignum erat, tantum Antiſtitem, atque doctorem, qui munere paſtorali ex ſublimiori cathedra in medio Eccleſiæ ſita omnes doceret; tamen non dedignatum aliqua, vt plenius diſceret, a priuato homine percontari. vt ex his ſaltem videas, quàm pro- D cul ab omni faſtu, cuius aliquando inſimulatus fuerat, Damaſus abhorreret: quod & facilius ex eiuſdem Damaſi verbis intelliges, cum ad Hieronymum ſcribens poſtquam

f Apud Hieron. epiſt. 124. Syriæ reliquerat ſolitudinem, hiſce verbis eum compellat [f]:

DAMASVS AB OMNI FASTV ALIENVS CONSVLIT S. HIERONYMVM Dormientem te longo iam tempore, legentem potius quàm ſcribentem, quæſtiunculis ad te miſſis excitare diſpoſui: non quo & legere non debeas (hoc enim veluti quotidiano cibo alitur & pingueſcit oratio) ſed quo lectionis ſit fructus iſte, ſi ſcribas. Itaque quoniam Etherio tabellario ad me remiſſo, nullas iam te epiſtolas habere dixiſti, exceptis his, quas aliquando in eremo dictaueras, quaſq. tota auiditate legi atque deſcripſi: et vltro pollicitus es, te furtiuis noctium operis aliqua, ſi vellem, poſſe dictare: libenter accipio ab offerente, quod rogare voluerã, ſi negaſſes. Neque vllã puto digniorem diſputationis noſtræ confabulationem fore, quàm ſi de Scripturis ſermocinaremur E inter nos, id eſt, vt ego interrogem, tu reſpondeas: qua vita nihil puto in hac luce iucundius, quo animæ pabulo omnia mella ſuperantur.] hæc & alia quàm familiariſſime Damaſus cũ Hieronymo. Quibus itidem litteris, non nuper eum ex eremo egreſſum, ſed iampridem inde receſſiſſe demonſtrat: ſed quotonam potiſſimum anno Domini id

g Extat apud Hieron. tom. 9. acciderit, ignoramus: quatuor tamen anni manſionis eius in eremo ab incerto auctore [g] numerantur: qua ratione dicendum eſſet, ipſum egreſſum ab eremo ante annũ ſuperiorem, nimirum Domini trecenteſimo ſeptuageſimo ſexto. at quoniã haud ſolidæ fidei auctor ille eſt qui complura de S. Hieronymo mendacia conſarcinauit, noluimus hæc dubia certo ſuperius conſignare anno, ſed hic potius occaſione calumniæ Flauiani in Paulinum eiuſdem meminiſſe. At de lucubrationibus ipſius Hieronymi ad Damaſum agemus inferius.

Placuit

A Placuit Paulino Epiſcopo Antiocheno, eumdem S. Hieronymum ordinare presbyterum: cui tamen ſic ipſe aſſenſit, vt non pateretur alicui adſcribi Eccleſiæ; quippe qui ſic conſentiret in clerum adſciri, vt tamen nollet deſerere eſſe monachus, ſed pro animi arbitrio liber, quo vellet, pergeret. teſtatur id ipſe Hieronymus, cum a Ioanne Epiſcopo Hieroſolymitano ipſius Eccleſiæ ſubijci tentaretur, ad Pammachium [a] ſcribens, ipſum Ioannem ita compellans: Porro quod dicis, te petijſſe, vt ſubijcerentur Eccleſiæ Dei, & non ſcinderent eam, neque proprium ſibi facerent principatum: de quibus dicas, non ſatis intelligo. Si de me & presbytero Vincentio: ſatis multo dormiſti tempore, qui poſt annos tredecim nunc excitatus hæc loqueris. Ob id enim & ego Antiochiam, & ille Conſtantinopolim vrbes celeberrimas deſeruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus, ſed vt in agris & in ſolitudine adoleſcentiæ peccata deflentes
B Chriſti in nos miſericordiam deflecteremus. Sin autem de Pauliniano tibi ſermo eſt: vides eum Epiſcopo ſuo eſſe ſubiectum, verſari Cypri, ad viſitationem noſtram interdum venire, non vt tuum, ſed vt alienum, eius videlicet a quo ordinatus eſt. Quòd ſi hic etiam eſſe voluerit, & in exilio noſtro quietus in ſolitudine viuere: quid tibi debet, niſi honorem, quem omnibus debemus Epiſcopis? Fac a te ordinatum: idem ab eo audies, quod a me miſello homine ſanctæ memoriæ Epiſcopus Paulinus audiuit: Num rogaui te, vt ordinarer? Si ſic presbyterium tribuis, vt monachum nobis non auferas: tu videris de iudicio tuo. Sin autem ſub nomine presbyteri tollis mihi propter quod ſæculum reliqui: ego habeo quod ſemper habui: nullum diſpendium in ordinatione paſſus es.] hæc ipſe.

Ex his vides, nequaquam ſuſtinuiſſe Hieronymum alicui, cum ordinatus eſt, adſcribi titulo, nec poſtea in aliquam referri Eccleſiam toleraſſe: immo de ambobus,
C nempe de Hieronymo & Vincentio, Epiphanius [b] ad Ioannem ſcribens teſtatur, nec precibus adduci vmquam potuiſſe, vt vel ſaltem in monaſterio ſacerdotis munere fungerentur. At ſi quod plerique dicunt, idem Hieronymus a Damaſo Papa factus eſt Cardinalis tituli S. Anaſtaſiæ; cur cũ redigi vellet a Ioanne ſub Eccleſia Hieroſolymitana, non æque excepit, ſicut de ordinatione a Paulino facta, ita de Cardinalatu, quo dicunt a Damaſo Romæ donatum? Vel cur ex illa facta conteſtatione Paulino, ſe omnino liberum eſſe declarat, ſi poſtea a Damaſo in titulum Cardinalis cooptatus eſt? Sed cum omnino ſe liberum fateatur, nec vmquam tituli vinculo voluiſſe aſtringi teſtetur: videquo modo ſubſiſtat, vt fuerit ipſe creatus a Damaſo presbyter Cardinalis. Da igitur presbyterum Cardinalem ſine titulo, & acquieſcent qui de his dubitant dicentibus
D Hieronymum ordinatum a Damaſo presbyterum Cardinalem: ſunt enim correlatiua, & ad aliquid ſignificantia antiquo more presbyter Cardinalis & titulus, vt alternm ſine altero eſſe non valeat. Nec eſt quod fingere quis poſſit, Hieronymum poſtquam recuſauit adſcribi Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, venienrem rurſus Romam, paſſum a Damaſo in titulum Cardinalis adſcribi: nam illa epiſtola (vt ibi teſtatur) decimo tertio anno ſcripta eſt, poſtquam Hieronymus Hieroſolymis commoratus eſt, totidemq. & amplius poſt obitum Damaſi. ſed de his rurſum inferius.

E Trecenteſimus vndeoctogeſimus annus Domini Auſonium Gallum & Olybrium habuit Conſules ordinarios. Eiuſmodi honore primario Gratianus Auguſtus Auſonium magiſtrum ſuum ornare voluit; illud probe ſciens, magiſtris æque ac parentibus haud dignã meritis vicem referri poſſe. Rependit illi pro munere & ipſe Auſonius egregiam gratiarum actionem, quam coram ipſo Imperatore & ampliſſimo Senatu dixit: qua & hæc inter alia [c]: Tu Auguſte venerabilis, diſtrictus maximo bello, aſſultantibus tot millibus barbarorum, quibus Danubij ora protexitur, Comitia Conſulatus mei armatus exerces. Tribunitia iſta quòd in vrbe Sirmio geruntur, an vt quòd in procinctu, Centuriata dicentur? an (vt quondam) Pontificalia vocabuntur? ſine arbitrio multitudinis ſacerdotum tractata collegio? ſic potius, ſic vocentur: quæ tu Pontifex Maximus Deo participatus habuiſti. Non eſt ingenij mei, pijſſime Imperator, talia commi-

HIERONYMVS PRESBYTER ORDINATVR A PAVLINO.

[a] Hieron. epiſt. 60.

[b] Apud Hieron. epiſt. 60.

CONSVLATVS AVSONII GALLI.

[c] Auſon. grat. act. pro Conſul.

comminiſci: verba ſunt litterarum tuarum, quibus apud me auctoritatem ſummi nominis & tuæ voluntatis amplificas. ſic enim loqueris: Cum de Conſulibus in annum creandis ſolus mecum volutarem, vt me noſti, atque vt facere debui, vt velle te ſciui: conſilium meum ad Deum tuli. Eius auctoritati obſecutus, te Conſulem deſignaui, &c.] A

PIETAS GRATIANI.

hæc ibi: et inferius de Gratiani pietate: Nullum tu vmquam diem ab adoleſcentia tua, niſi adorato Dei numine, & teus voti, & illico abſolutus, egiſti lautis manibus, mente pura, immaculabili conſcientia, & (quod in paucis eſt) cogitatione ſincera.] hæc ipſe. Iſta voluimus retuliſſe ad inſinuandam Chriſtiani Principis pietatem: cui etſi hucuſque cum Imperio titulus ille nomine tenus potius quàm re inhæreret, Pontificis Maximi, ſicut alijs ſuperioribus Chriſtianis Imperatoribus: ipſe tamen (vt dicemus) pietatis purus cultor abiecit.

a Auſon. in precat. prid. Kal. Ian. edyl. 8.

Porro autem idem Auſonius[a] in precatione illa, qua ſui Conſulatus auſpicia occinuit, hæc haud vane anni huius auguratus eſt bona, dum poſt alia ita habet: B

Iane veni, nouus anne veni, renouate veni Sol,
Hoſtibus edomitis, qua Francia mixta Sueuis
Certat ad obſequium, Latijs vt militet armis:
Qua vaga Sauromates ſibi iunxerat agmina Chunis,
Quaq. Getis ſocijs Hiſtrum adſultabat Alanis.
Hoc mihi præpetibus Victoria nunciat alis.
Iam venit Auguſtus, noſtros vt comat honores
Officio exornans, quos participare cupiſſet.] et paulo poſt:
Ecce vbi ſe cumulat mea purpura (mitibus audi
Auribus hoc Nemeſis) poſt me dignatur oriri C
Auguſtus Conſul, pluſquam conſerre videtur
Me ſibi, qui iuſſit noſtros præcedere faſces.] de Theodoſio nimirum eodem menſe Impetatore creato intelligens.

b Socrat. lib. 5. c. 2.

THEODOSIVS IMPERATOR ELIGITVR.

Nam paulo poſt, nempe eiuſdem menſis Ianuatij[b] die decima ſexta, idem Gratianus Auguſtus proxime ſpectans imminentes in cladem totius Romani Imperij Gothorum victrices turmas: cum ipſe reuocaretur in Gallias ob Alemannos iterum rebellantes Imperatoris abſentia, & ob cladem Orientalem ferocioribus animis inſoleſcentes: Sirmij agens, adoratoq. numine, eius inſtinctu, publicis Comitijs militaribus creat Orientalis Imperij in locum Valentis defuncti Theodoſium Imperatorem annum agentem ætatis tertium ſupra trigeſimum; qui tempore Valentiniani ſenioris poſt præclaras aduerſus barbaros res geſtas, inuidiam paſſus, atque ad necem quæſitus, ſeruatus tamen D fuit magno Dei conſilio ad erigendum collapſum in Oriente Romanum Imperium ob incurſiones barbarorum, & ad vindicandum Occidentale e cruentis ſanguine regio manibus tyrannorum. Affulſiſſe diuinitus numen in eius natalibus, vt bonorum futurorum prænuncium nomen conſequeretur, Theodoſiuſq. diceretur, auctor eſt Aurelius

c Aurel. Victor in Theodoſ.

Victor, qui ait[c]: Huic ferunt nomen ſomnio parentes monitos ſacrauiſſe, vt Latine intelligimus, A Deo datũ. De hoc etiã quibuſdã oraculis in Aſia diuulgatũ eſt, cũ eum Valenti dicerent ſucceſſurũ, cuius nomen e Θ, Ε, Ο, atque Δ, Græcis litteris initiaretur. qua cognatione principij deceptus Theodorus, cũ ſibi Imperiũ præſumeret, ſceleſtæ cupidinis ſupplicia percepit.] hæc Victor, qui eũ patre Honorio, matre Thermantia, genere Hi-

d Ambroſ. orat. in funer. Theodoſij.

e Oroſ. lib. 7. c. 33.

f Marcellin. in Chronic.

g Zoſim lib 4.

h Claud. de 4. Conſulatu Honorij.

ſpanum, originem a Traiano traxiſſe dicit. Ceterum quod ad parentem eius ſpectat, non Honorium fuiſſe, ſed Theodoſium, S. Ambroſius[d], Oroſius[e], Ammianus & alij teſtantur: patriam vero ipſius Marcellinus[f] tradit Italicam, Zoſimus autem[g] eum Caucæ Galleciæ oppidi natum dicit. Vnus hic inter tot tantoſq. Imperatores inuentus, ſententia Claudiani[h], qui non quæſierit purpurã, ſed ipſe quæſitus ſit ab ea: nam ait: E

Hæc ſunt innumeris per ſe quæſita trophæis:
Non generis dono, non ambitione potitus.
Digna legi virtus: vltro ſe purpura ſupplex
Obtulit, & ſolus meruit regnare rogatus.]

i Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 25.

Laudatur ſummopere de Theodoſij electione Gratianus, vtpote qui proſpiceret publicæ potius quàm priuatæ vtilitati, fortiſſimo duci dimidium cedens Imperiũ, qui reliqui dimidij iam ante fratrem adſciuiſſet ſibi conſortem. Commendat eũ ſanctus Auguſtinus his verbis[i]: Gratianus Theodoſiũ regni participem fecit, cum paruulũ haberet &

fratrem,

A fratrem, auidior fidæ ſocietatis, quàm nimiæ poteſtatis.] ita ipſe. Porro de creatione Theodoſij erraſſe conuincitur Theodoretus, dum ait nonniſi poſt adeptam victoriam de Gothis fuiſſe a Gratiano nominatum Imperatorem; cum reliqui omnes antiqui hiſtorici dicant eum ante creatū fuiſſe Auguſtum, poſtea vero cum exercitu profectum eſſe contra barbaros. Pugna autem ab eo inita aduerſus Gothos, victoriaq. adepta ſic ab ipſo Theodoreto deſcribitur [a]: Theodoſius fide communitus, alacri animo & erecto iter ſuſcipit: et ingreſſus in Thraciam, barbaroſq. ex aduerſo venientes conſpicatus, aciem velut prœlium facturus inſtruit. Facta autem leui pugna, cum barbari Romanorum impetum ſuſtinere non poſſent, aciem deſerunt, atque terga dantes fugæ ſe mandant: quos Romani, quantum poterant, perſequuntur, magnaq. barbarorum fit cædes: nam non a Romanis ſolum, ſed ab ſe mutuo interfecti conciderunt. Quare cum

a Theodoret lib. 5. c. 5

THEODOSIVS DEBELLAT GOTHOS.

B quamplurimi eſſent ad hunc modum trucidati, & pauci qui latere poterant, Iſtrum traiecissent: Dux ille longe præſtantiſſimus Theodoſius, copijs ſuis ad vicinas vrbes diſtributis, ad Imperatorem Gratianum celerrime, quo ſuæ victoriæ ipſe nuncius eſſet, proficiſcitur. Atque cum Gratianus Imperator, quæ narrabat, ne credibilia quidem putaret, & factum ſupra modum miraretur: illi quos ſtimuli pungebant inuidiæ, aiunt eum & fugæ ſe dediſſe, & exercitum amiſiſſe. Theodoſius igitur poſtulat ab illis qui contradicerent, vti mittant nuncios, perq. eos multitudinem barbarorum interfectorum diligenter cognoſcant: facile namque eſſe ex ſpolijs numerum addiſcere. Cui orationi aſſenſus Imperator, miſit nuncios qui res geſtas explorarent, eique poſtea referrent.

Duci autem optimo Theodoſio interim apud Gratianum commoranti diuina quæ-
C dam viſio ab ipſo omnium rectore Deo obiecta eſt. Videbatur enim videre diuinum Meletium Eccleſiæ Antiochenæ Præſulem, lænam ſibi Imperatoriam inijcere, & coronam illi honori conuenientem capiti imponere. Quæ cum noctu ſecundum quietem vidiſſet, prima luce cuidam ex familiaribus indicauit. Ille ſomnium maniſeſtum eſſe, & nihil obſcuri ambiguive in ſe complecti dixit. Ac pauci dies iam interceſſerant, cū redierunt nuncij, qui ad res a Theodoſio geſtas explorate cognoſcendas profecti fuiſſent, retuleruntq. permulta barbarorum millia eſſe trucidata, &c.] hæc de victoria Theodoſij, poſt quam perperam ponit ipſum creatum Imperatorem: quamobrem & viſionem recenſitam longe ante contigiſſe oportuit. Non enim vno, ſed multis ante prœlijs victos a Theodoſio Gothos, teſtantur Victor & Marcellinus. Quanti momenti fuerit iſta victoria, Claudianus his verſibus cecinit [b]:

VISIO OSTENSA THEODOSIO.

b Claudian de 4. Conſulatu Honorij.

D *Nulla relicta foret Romani nominis vmbra,*
Ni pater ille tuus iam iam ruitura ſubiſſet
Pondera, turbatamq. ratem, certaq. leuaſſet
Naufragium commune manu, &c.]

Sozomenus de bello nihil, ſed Gothos per Legatos tradit pacem petentes in amicitiam eſſe receptos; Gratianum autem profectum contra Alemannos, eos feliciter debellaſſe: nam ait [c]: Sub hoc tempus Gratianus, Alemannis Galatas, *Gallos ſcilicet*, Occidentales adhuc infeſtantibus, ad paternam Imperij ſortem reuerſus eſt; quam ipſi, fratriq. ipſius gubernandam reliquerat, cum prius Illyricos & Orientis Imperium Theodoſio commiſiſſet. Res autem illi ex voto contra Alemannos, vt & Theodoſio contra Iſtrum accolentes barbaros, confecta eſt. Illos quidem bello ſubegit, hos in amicitiam
E populi Romani ſupplices recepit: a quibus acceptis obſidibus, firmata pace, Theſſalonicam venit.] hæc Sozomenus.

c Sozom. lib. 7. c. 4.

GRATIANVS VICIT ALEMANNOS.

Sane quidem ingentem hoſtium multitudinem a Gratiano proſtratam, reliquos vero in deditionem acceptos fuiſſe, Zoſimus [d] auctor eſt. Sed vnde tanta hæc Gratiano, niſi precibus ſanctiſſimi ſacerdotis Ambroſij? Accipe quid ipſe in litteris poſtea redditis ad Gratianū [e] habeat, cum ſe excuſat, quòd redeunti ipſi ex Illyrico profecturo in Gallias non occurrerit: Reuertenti tamen (inquit) etſi non occurri veſtigio, occurri animo, occurri voto, in quo maiora ſunt officia ſacerdotis. Occurri dico? Quando enim abſui, quem toto ſequebar affectu, cui ſenſu ac mentibus inhærebam? Et certe maior animorū præſentia eſt. Tuum quotidianum iter legebam, nocte ac die in tuis caſtris cura & ſenſu locatus orationum excubias prætendebam, etſi inualidus merito, ſed affectu ſedulus. Et hæc quidem cum pro tua ſalute deferebamus, pro nobis faciebamus. Nihil

d Zoſim. lib. 4.

e Ambroſ. epiſt. 26.

hic

hic adulationis eſt, quam tu non requiris,& ego alienam noſtro duco officio: ſed pluri- A
mum gratiæ,quam dediſti. Scit ipſe noſtri arbiter,quem ſateris,& in quem pie credis, teſici viſcera mea tua fide,tua ſalute,tua gloria, meq. non ſolum officio publico debitas pendere preces,ſed etiam amore priuato. Reddidiſti enim mihi quietem Eccleſiæ, perfidorum ora atque (quod vtinam) & corda clauſiſti, & hoc non minore fidei quàm poteſtatis auctoritate feciſti.] hæc ipſe.

PIORVM VOTA PRO GRATIANO.

At non Ambroſius dumtaxat pro Gratiani victoria ſolicitus iuges obtulit Deo preces,ſed Fidelium omnium vota publica nuncupata ſunt, frequenſq. tunc pro eo piorum ad baſilicas concurſus proſpera illi aſsidue poſtulantium: vnde Auſonius huius anni Conſul in gratiarum actione: Non forum, & baſilicæ olim negotijs plenæ, nunc votis, votiſq. pro tua ſalute ſuſceptis: nam de ſua cui non, te imperante, ſecuritas?] Ex his plane intelligis hoc eſſe tempus, quo Gratianus Imperator eas litteras ad Ambro- B
ſium dedit, quibus ab eo petijt ſcribi non libros fidei (nam hos iam ante dederat) ſed de Spirituſancto, quos poſt ſequentem annum ab ipſo Ambroſio eſſe conſcriptos, inferius demonſtrabimus. Qui ergo adeo perſpicuis cognouiſſet exemplis,pietate Deum conciliari, præſtoq. ipſum eſſe cultoribus religionis; reuerſus e prœlio nihil antiquius habuit, quàm in veram incumbere religionem: quamobrem vt eam omni ſtudio perfectam omnibuſq. numeris abſolutam redderet, Ambroſium ad ſe his litteris[a] accerſiuit:

a Apud Ambroſ. epiſt. 25.

LITTERAE GRATIANI AD AMBROSIVM.

Ambroſio religioſiſsimo ſacerdoti omnipotentis Dei Gratianus Auguſtus.

Cupio valde, vt quem recordor abſentem,& eum quo mente ſum,cũ eodem corpore ſim præſenti. Feſtina igitur ad me,religioſe ſacerdos,vt doceas doctrinã vere credentem: non quo contentioni ſtudeam, aut velim magis Deum verbis quàm mente complecti, C
ſed vt magis aperto pectori reuelatio diuinitatis inſideat. Docebit enim me ille, quem non nego, quem fateor Deum ac Dominum eſſe meum; non ei obijciens,quam in me video creaturam, qui Chriſto nihil me addere poſſe confiteor; verumtamen vt etiam Patri me commendem, Filium prædicando. Non ego in Deum verebor inuidiam, non me talem laudatorem putabo, qui diuinitatem verbis augeam. Ego infirmus & fragilis, quantum poſſum prædico, non quantum eſt ipſa diuinitas. Rogo te,vt mihi de ipſo tractatu, quem dederas, augendo illic de Spirituſancto fidelem diſputationem, Scripturis atque argumentis Deum eſſe conuincas. Diuinitas te ſeruet per multos annos,cultor Dei æterni,quẽ colimus Ieſum Chriſtũ.] hactenus Gratianus ad Ambroſium.

Abierit ne ad eum Ambroſius, licet quid certi minime affirmari poſsit: non defuiſſe tamen ipſum adeo religioſe petenti, par eſt credere. ceterum antequam proficiſceretur, D
liquet ad eiuſdem Gratiani recitatas litteras reſcripſiſſe: extat ipſa epiſtola[b] omni plena officio, ex qua ea quæ paulo ante ſunt recitata, hic exſcripſiſſe ſufficiat, & meminiſſe tituli, cum, Chriſtianiſſimum Principem nominat. Inſuper excuſans, ſcriptionẽ elaborandam de diuinitate Spiritusſancti haud ita cito a ſe mittendam, cum magni momenti eſſet opus, hæc ait: De Spiritu vero interim veniam ſcriptioni peto: quoniam quem iudicem mei ſim ſermonis habiturus, agnoui, &c.] porro non ante biennium eam lucubrationem ab Ambroſio abſolutam, & ad Gratianum miſſam, ſuo loco dicturi ſumus. Expetijſſe interim ipſum Ambroſiũ lucubrationes Baſilij eo argumento conſcriptas, facile intelliget, qui leget vtriuſque doctoris ea de re commentarios editos; quod & S. Hieronymus probe nouit.

b Ambroſ. epiſt. 26.

Poſt tantam autem adeptam victoriam, quamnam gratiarum actionem Gratianus E
Deo, populoq. fideli pro precibus impenſis munus rependit? vtique illud quod ait Ambroſius: Reddidiſti mihi quietem Eccleſiæ, perfidorum ora, atque (quod vtinam) & corda clauſiſti.] quonam vero modo hoc? vtique ſanctionem pio dignam Imperatore promulgando, qua hæreticorum omnium ora blaſphema compeſcuit, ad Heſperium Præfectum Prætorio ita ſcribens[c]:

c l. 5. de hæret. Cod. Theod. & eod tit. Cod. Iuſtin. l. 2.

GRATIANI LEX ADVERSVS HAERETICOS.

Omnes vetitæ legibus & diuinis & Imperialibus hæreſes perpetuo conquieſcant. Quiſquis opinionẽ plectilibus * Dei profanus imminuit: ſibi tantũmodo nocitura ſentiat, alijs obfutura non pandat. Quiſquis redempta venerabili lauacro corpora, parata morte, tabificat; id auferendo quod geminat (*nempe baptiſmum*) ſibi ſolus talia nouerit, alios nefaria inſtitutione non perdat: Omneſq. peruerſæ iſtius ſuperſtitionis magiſtri pariter & miniſtri, ſeu illi ſacerdotali aſſumptione Epiſcoporum nomen infamant,

*

ſeu

A ſeu quod proximum eſt, presbyterorum vocabulo religionem mentiuntur; ſeu etiam ſe diaconos, cum nec Chriſtiani quidem habeantur, appellant: hi conciliabulis damnatæ dudum opinionis abſtineant. Denique antiquato reſcripto, quod apud Sirmium nuper emerſit; ea tantum ſuper Catholica obſeruatione permaneant, quæ perennis recordationis pater noſter & nos ipſi victura in æternum æque numeroſa iuſſione mandauimus. Dat. III. Non. Auguſt. Mediol. Accept. XIII. Kal. Septemb. Auſonio & Olybrio Coſſ.] hæc ex Codice Theodoſiano, vt antiquiori, deprompſimus: in Codice autem Iuſtinianeo[a] cum hæc habeantur ſummatim perſtricta, his additur iſta appendix: Hæreticorum autem vocabulo continentur, & latis aduerſus eos ſanctionibus ſuccumbere debent, qui vel leui argumento a iudicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deuiare.] hæc ibi.

a l. 2. C. de hæret.

B Porro iam intelligis abſque alia admonitione, lector, vna cum hæreſi in regna cladem inuehi, & cum fide Catholica ſalutem ferri: perdidiſſe profanā hæreſim ſimul cum Imperatore pariter Orientis Imperium, reſtitutū tamen ipſum atque amplius & pulchrius redditū, ſimulac fides Catholica imperauit; ſicq. in Occidente cumulari victorijs Gratianū, & frementes vndique barbaros reddi debiles ac prorſus imbelles, cum in caſtris excubar cū gratia atque precibus ſacerdotū ſancta religio: contra verò feliciſſimum ac tranquilliſſimum Imperij ſtatum inuerti ſenties, mox vt Auguſtos hæreticis fauere videris, atque pro defenſione Catholicæ veritatis torpeſcere, vel religioſos Antiſtites ab ijſdem impie perturbari. adeo vt perſpicuo intelligas, alatam Victoriam (ſi dicere ita licet) religionem penitus conſequi; hæreſes vero triſtes Erynnas euocatas ab inferis ſecum ducere. hæc enim S. Ambroſius in libris ad Gratianum de fide ſcriptis conſideranda pro-

VICTORIA RELIGIONI CONIVNCTA.

C ponit, atque in ijs etiam quos de Spirituſancto ad eumdem adiecit, in mentem reuocat, vt diximus ſuo loco & inferius dicturi ſumus.

Compeſcuit hoc item anno, dato reſcripto ad eumdem Heſperium PP. Gratianus auaritiam clericorum exercentium mercaturam, quos a luſtrali collatione nonniſi in denis vel quindenis ſolidis voluit immunes eſſe[b]. Extat præterea hoc eodem anno eiuſdem Gratiani reſcriptum[c] ad Cateruium Comitem ſacrarum largitionum, virum pietate inſignem, cuius memoria viget titulo ſanctitatis apud Tolentinates: Acta tamen eius, quæ vidimus, erroribus ſcatent. Sed iam ad res Orientalis Eccleſiæ huius anni ſe conuertat oratio.

b l. 11. de luſtrali collat. Cod. Theod.
c l. 9. de Palat. ſacrar. largit. C. Theod.

Quòd autem hoc anno poſt edomitos Gothos, Theodoſius nequaquam Conſtantinopolim ſe contulerit, immo nec vltra Theſſalonicā ſit progreſſus, ſed ibidem ei hiema-

ARIANI ADHVC PROCACES.

D re contigerit; quòdq. inſuper idem Imperator adhuc catechumenus neſciretur a cuiuſnam ſectæ baptizari vellet Antiſtite, cum, præſertim in baptizandis Imperatoribus in Oriente Ariani id ſibi muneris arrogaſſent, baptizatis ab eis Conſtantio atque Valente, immo de Conſtantino Magno id ipſis mendaciter aſſerentibus: inde accidit, vt ijdem Ariani adhuc animis erecti Catholicos inceſſerent, laceſſerentq. illis præſertim in locis, in quibus numero præſtarent, atque fauore magiſtratuum auctoritate pollerent; vt inter alia loca ſcimus accidiſſe Conſtantinopoli. Ibi enim S. Gregorium Nazianzenum fidem Catholicam edocentem, lapidibus primum impetiere, traxereq. vt maleficum ad tribunal: cū ille inter hæc diuina confortatus ſpe de magno ex prædicatione futuro prouentu, omnia ſuſtinebat propter electos, ſciens agrum Dominicū afferre ſolere fructum centuplum in patientia: ſicq. appetitus lapidibus tolerans, contumelijſq. vexatus, vbe-

GREGOR. NAZ. QVANTA PASSVS AB ARIANIS.

E res benedictiones rependens, plane effecit, vt etiam compluriū perditorum animos ſibi conciliaret, atque ad fidem Catholicā ſuſcipiendam magnopere prouocaret.

Id quidē de ſe ipſe coram ampliſſimo Synodi auditorio, coactus ſua proſequi inſtituta, atque pro concione ſuæ ſementis fructus oſtendere, his verbis ſignificat[d]: Vultis aliquid clarius adijciam? Videtis aduerſarias linguas, poſita feritate, miteſcentes, atque eos qui diuinitati bellum indixerunt, nihil iam turbarū nobis faceſſentes? Id quoque ſpiritus, id quoque agriculturæ noſtræ eſt. Non enim inſcite atque inerudite docemus, nec aduerſarios contumelijs & conuicijs inceſſimus, quemadmodum plerique faciunt, non cum dogmate, ſed cum dogmatis aſſertoribus confligentes, ac rationum & argumentorum infirmitatem maledictis interdum contegentes, non aliter ac ſepias ante ſe atramentum vomere aiunt, vt piſcatores effugiant, aut conſpectum ſui eis eripiant. Verum nos pro Chriſto bellum gerere perſpicuo argumento declaramus, dum ſecun-

d Gregor. Naz. orat. ad 150. Epiſcop.

GREG. NAZ. IN DOCENDO MODESTIA.

dum illum pacificum & clementem Chriſtum, atque infirmitates noſtras portantem, A dimicamus. Neque enim cum veræ atque Orthodoxæ fidei pernicie pati ſtudemus, nonnihil de animorum contentione remittentes, vt moderationis & æquitatis famam colligamus (non enim quod bonum eſt, male aucupamur) atque interim tamen pacem colimus, legitime nimirum pugnantes, atque intra limites noſtros, ſpiritúſq. regulam nosmet continentes. Ac de his quidem ita ſentio, cunctíſq. animarum diſpenſatoribus rectæq. doctrinæ arbitris legem ſtatuo, vt nec aſperitate ſua aduerſariorum animos exulcerent, nec ſubmiſſione inſolentiores efficiant, ſed prudenter & conſulte in fidei cauſa ſe gerant, nec in alterutro horum mediocritatis lineas tranſiliant.] hæc Gregorius.

GREGOR. NAZ. CONTEMPTVI HABITVS.

a Gregor. Naz. in carm. de Vita ſua.

Hiſce quippe exemplo & doctrina Chriſti comparatis ad expugnandos implacabiles hoſtes armis Gregorius vicit tandem, cum alioqui a lijs ex cauſis contemptui eſ- B ſet, atque deſpectui haberetur, vt ipſe teſtatur his iambicis[a]:

Nec enim ferebant pauperem plane virum,
Rugis aratum, viſibus fixis humi,
Viliq. veſte, tabidum fletu & fame,
Metu & futuro, ceteriſq. etiam malis,
Nec elegantis præditum vultu, hoſpitem,
Vagumq. tenebris horridis terra abditum.]

GREGOR. NAZ. VIRTVS INNOTESCIT.

b Prouerb. 4.

At plane accidit, vt quemadmodum ſi fumus clareſcat in flammam, qui ante moleſtus oculis erat, ſuo ſplendore viſum illuſtret, exhilaretq. ita ſane euenerit de Gregorio, vt quòd vitæ duritia, vultuſq. aſperitate horridum & tetrum aſpectum præſeferret, puritate tamen doctrinæ luceſcens, animiq. moderatione, aliarumq. virtutum fulgore C reſplendens, hoſtium quoque oculos in ſe conuerteret, alliceretq. eos, atque adduceret ad rectam ſemitā veritatis: adeo vt quæ cæcutientibus oculis prius eſſe videbantur horrori, fierent eadem ad pietatem illecebræ: ſicq. quod ſcriptum eſt in Prouerbijs[b]: Iuſtorum ſemita quaſi lux ſplendens procedit & creſcit vſque ad perfectam diem] Gregorius longe lateq. doctrina & ſanctitate refulgens, admirationi eſſe cœperit cunctis, etiam abſentibus. Haud enim vrbis licet ampliſſimæ ambitu valuit contineri inſigne nomen Gregorij, quin etiam prouincias remotiſsimas penetraret.

HIERONYMVS VENIT CONSTANTINOP. AD GREG. NAZIANZ.

c Hieronym. ad Pammach. aduerſ. Ruff.

d Hieron. epiſt. 52.

e Hieron. aduerſ. Iouinian. lib. 1.

f Hieronym. de ſcript. Eccleſ. in Greg. Naz.

Gregorij enim fama permotus, impulſuſq. S. Hieronymus vna cum collega Vincentio, e Syria, tam longinquo terrarum ſpatio, contulit ſe Conſtantinopolim. Res plane admiratione digna eſt; hominem quem ob inſignem eruditionem conſulerent Occidentales Epiſcopi, immo ipſe Epiſcopus Epiſcoporum Damaſus id crebrius facti- D taret, tam longa difficiliaq. itinera peragraſſe, vt Gregorij eſſe mereretur auditor, ac ſub tanto magiſtro poſſet profiteri diſcipulum, inde ſibi ſummum gloriæ decus conciliaturū exiſtimans cum acceſsione doctrinæ. Quàm autem magni ipſe hoc idem fecerit, audi quanta gloria id oſtentet: Eo ego (inquit[c] aduerſus Ruffinum agens) magiſtro glorior & exulto.] et alibi ad Domnionem ſcribens, Gregorium Nazianzenum ſuum catechiſtam appellat[d], quaſi eius comparatione plane rudis, qui fidem eo explanante didicerit, videretur: et aduerſus Iouinianum[e] agens, putans tanti nominis auctoritate perfringi poſſe procaciam petulantis hæreſiarchæ, eum ſic citat: Præceptor meus Gregorius Nazianzenus virginitatem & nuptias diſſerens Græcis verſibus explicauit.] et cum alibi præclara eiuſdem Gregorij ſcriptorum recenſet monumenta, quanta gloria id exaggerat, cum ait[f]: Gregorius Nazianzenus Epiſcopus, vir eloquen- E tiſsimus.] ſed non id ſibi ſatis; vnde illud addit: Præceptor meus.] et hoc parum, niſi adijciat: Quo Scripturas explanante didici.]

g Hieron. epiſ. 2.

h Luc. 6.

GREGOR. NAZ. FACETE ELVDIT HIERONIMVM.

Quæ autem ipſe ſitiens ex vberrimo limpidiſsimoq. fonte potauit, ita mente retinuit, vt non ea ſolum quæ ſerio ab ipſo explanata eſſent in cathedra, ſed & quæ familiariter ioco iactata eſſent, tenacis memoriæ theſauro condita cuſtodierit, poſteriſq. tradiderit, vt illud ad Nepotianum[g] docet, cum ait: Præceptor quondam meus Gregorius Nazianzenus, rogatus a me, vt exponeret quid ſibi vellet in Luca[h] ſabbatum δευτερόπρωτον: eleganter luſit: Docebo te, inquiens, ſuper hac re in eccleſia: in qua mihi omni populo acclamante, cogeris inuitus ſcire quod neſcis: aut certe ſi ſolus tacueris, ſolus ab omnibus iniuſtitiæ condemnaberis. Nihil tam facile, quàm vilem plebeculam & indoctam concionem linguæ volubilitate decipere: quæ quicquid non intelligit,

A telligit, plus miratur.] hæc Hieronymus: ex quibus & illud plane ſignificatur, iam agnitum Gregorium Conſtantinopoli eo æſtimationis perueniſſe, vt excipi ſoleret magno plauſu quicquid ipſe dixiſſet. At eiuſdem Gregorij dexteritas quàm ſuauis [1], dum ſe a diſcipulo magiſtrum extempore magna quæſtione pulſante ſic comiter liberauit, & pulchra honeſtaq. tergiuerſatione deluſit!

Inhærens tunc Gregorio Hieronymus, vt magnæ aquilæ pullus, qui eius interdū humeris portaretur, auſus eſt ſublimi volatu ſuperare cælos, & vſque ad Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum & eleuatum peruenire, ſeq. admiſcere Seraphinis: vbi quæ didicit arcana myſteria, ſcriptis mandata tradidit Damaſo Romano Pontifici. teſtatur id ipſe, cum ſextum Iſaiæ caput poſt annos triginta interpretaturus, his ſe verbis excuſat [a]: De hac viſione ante annos circiter triginta, cum eſſem Conſtantinopoli, & apud HIERONYMVS DVCE GREGORIO NAZ. CELSA PETIT. a Hieron. in Iſa. c.6.
B virum eloquentiſſimum Gregorium Nazianzenum tunc eius vrbis Epiſcopum ſanctarum ſcripturarum ſtudijs erudirer: ſcio me breuem dictaſſe, ſubitumq. tractatum, vt experimentum caperem ingenioli mei, & amicis iubentibus obedirem. Ad illum itaque libellum mitto lectorem, oroq. vt breui huius temporis expoſitione contentus ſit.] hæc Hieronymus. Ex amicis iubentibus Damaſus præcipuus fuit, ad quem ipſe tractatum illum inſcripſit [b]. Porro quòd tanto doctore quæ didicit ſecurus ſcripſerit; haud opus habuit poſt annos triginta eamdem repetens interpretationem, priora (vt fecerat ſecundo interpretatus Abdiam) delere poſterioribus, aut amplioribus eam terminis dilatare. Hoc plane ipſum tempus conſignat, cū de erroribus Origenis ad Pammachiū & Oceanum Hieronymus ſcribens epiſtolam ait [c], ab hoc tempore, quo edidit eiuſmodi interpretationem in Iſaiæ caput ſextum, intercurriſſe ſpatia annorum viginti. b Hieron. epiſt. 142. 143. c Hier. epiſt. 65.

C Quantum autem temporis contigerit Hieronymum apud Gregorium Conſtantinopoli commorari, exactius diſquiramus ex conſignata ab ipſo ſuperius eius ſcriptionis chronographia, cum teſtatur ſe illa ſcripſiſſe, Gregorio ipſo iam facto Conſtantinopolitano Epiſcopo: contigit id poſt annum ſequentem. quòd inſuper ſe ibi Gregorium Nyſſenum cognouiſſe teſtetur, quem tempore indictæ Conſtantinopolitanæ Synodi illuc cum alijs Epiſcopis contigit proficiſci: ex his inquam (ſi a præſenti anno numeres) inuenies Hieronymum tribus ferme annis Conſtantinopoli audiſſe Gregorium. Ipſe vero de Gregorio Nyſſeno ita meminit [d]: Gregorius Nyſſenus Epiſcopus frater Baſilij Cæſarienſis ante paucos annos mihi & Gregorio Nazianzeno contra Eunomium legit libros, &c.] Sed redeamus ad Theologum Conſtantinopoli publice profitentem. GREGORIVS NYSSENVS INNOTESCIT HIERONYMO. d Hier. de Scrip. Eccleſ. in Greg. Nyſſ.

D Quonam modo qui inter alia nobiliſſima ingenia Hieronymum Gregorius diſcipulum habuit, ad eum docendum eſt comparatus? num ſupercilio præceptoris, doctorisve tumido faſtu? minime gentium, ſed familiariter omnia, ac velut cum ſocio & æquali (niſi quando ille e ſuggeſtu doceret) mutua collocutione diſceptatione q. pari: vt interdum ab omni arrogantia ipſe Gregorius procul abhorrens, ſe minorem imparemq. ſublimi Scripturæ ſenſu fateri non erubeſceret. Sit in exemplum quod de ipſo in commentarijs in epiſtolam ad Epheſios idem Hieronymus docet his verbis [e]: Gregorius Nazianzenus vir valde eloquens & in Scripturis apprime eruditus, cum de hoc mecum tractaret loco, ſolebat dicere: Vide quantum iſtius capituli ſacramentū ſit, vt Apoſtolus in Chriſto & in Eccleſia illud interpretans, non ſe ita aſſerat, vt teſtimonij poſtulabat dignitas, expreſſiſſe: ſed quodammodo dixerit: Scio quia locus iſte ineffabi- GREGOR. NAZ. QVALIS CVM HIERONYMO. e Hieron ad Epheſ. c.5.
E libus plenus ſit ſacramentis, & diuinum cor quærat interpretis.] hæc Hieronymus: qui quidem mente retinens ſublime illud in Gregorio dicendi genus, ſcriptaq. eius ferri velut flumen exundans, in quod omnium ſcientiarum riui confluxerint; non potuit non ſuccenſere Ruffino, qui exiguo anguſtoq. alueo illud in Latinos deriuare præſumpſerit, ob id iure illud in eum exclamans [f]: Reſponde, cur ſcribere aliqua auſus ſis, & virum diſertiſſimum Gregorium pari eloquij ſplendore transferre: Vnde tibi tanta verborum copia, ſcientiarum lumen, tranſlationum varietas? &c.] f Hier. ad Pammach. aduerſus Ruffin.

Ceterum quòd gloria patris ſit filius ſapiens, diſcipuliq. excellens doctrina decori ſit præceptori, ſecundū illud antiquum: Multi diſcipuli prudentiores magiſtris] ſi conferas Hieronymum cū Gregorio, inuenies aliqua quibus amplius hic excellat: vt verā iudices Ennodij Ticinenſis eſſe ſententiā, ita dicentis: Hieronymus noſter, niſi præceptorē ſuum Gregoriū diceret, illo melior cenſeretur: ſed illi applicanda ſunt bona nominatim, a quo HIERONYMVS IN QVIBVS SVPERAVIT GREGORIVM NAZ.

 ſumpſiſſe

ſumpſiſſe videntur originẽ.] hæc ipſe. Certe quidẽ in his quæ ſpectant ad multiplicium A
linguarũ peritiam, quam in diuinis explicandis ſcripturis, & diuerſarum linguarum ſcriptoribus conſulendis, magni momenti eſſe nemo negarit, abſque controuerſia Gregorium primas dare Hieronymo certum eſt, vtpote qui profiteatur etiam Latinã linguam toto orbe Romano diffuſam ſe penitus ignoraſſe: quod ad Poſthumianũ Græcam Latinamq. linguam callentem ſcribens, ita teſtatur [a]: Sublimis es eruditione, & quidem vtroque eruditionis genere, & vtraque dicendi facultate: alterius enim quantam famam audiuimus? (nec enim lingua Romanus ſum, nec Italicam doctrinam calleo) alterius autem periculum ipſi fecimus, &c.] Factus vero poſtea Epiſcopus Conſtantinopolitanus Gregorius ordinauit presbyterum Vincentium Hieronymi comitem, ita tamen, vt non paſſus ſit ille Conſtantinopoli, ſicut nec ipſe Antiochiæ retineri, prout idem Hieronymus teſtatur in epiſtola ad Pammachiũ [b]. Sed de Hieronymo ſatis: quando autem B
contigerit ipſum inde recedere, Romãq. ad Damaſum ſe conferre, dicemus ſuo tẽpore.

a Gregor. Naz. epiſt. 91. ad Poſthumianum.
b Hier. epiſt. 61.

At vero Gregorius Conſtantinopoli docens, haud ita felix in Euagrio Pontico ſuo diſcipulo fuit, ſicut extitit in Hieronymo. Hunc quidẽ tradit Palladius [c] ordinatũ fuiſſe lectorem a S. Baſilio, ſecutum vero poſt illius obitum Gregorium Conſtantinopolim, ab eoq. ordinatũ fuiſſe diaconum, commendatumq. ab eodem Conſtantinopoli recedente eius ſucceſſori Nectario, ſed coactũ poſtea recedere ab vrbe profectũ eſſe in Ægyptum: vbi ipſe cum Didymo Alexandrino Origenis ſtudioſiſſimo conſuetudinem habens, dogmata Origenis comminiſcens, renouanſq. illius prauas opiniones, factus eſt Origeniſtarũ dogmatũ aſſertor & propugnator: de quibus ſingulis dicendum eſt inferius pro temporis ratione, ſimulq. recenſendæ lucubrationes ab eo editæ, quas numerat Socrates [d]: qui tamen in eo magnopere errat, cum ait Gregorium Nazianzenum vna cum C
Euagrio poſt abdicatam ſedem eſſe profectum in Ægyptum. quonam vero ſe contulerit Gregorius, cum receſſit Conſtantinopoli, dicemus inferius.

c Pallad. in Lauſiac. c. 21.
DE EVAGRIO PONTICO DISCIPVLO GREGORII NAZ.
d Socrat. lib. 4. cap. 18.

Inter hæc autem Maximus ille Alexandrinus ex philoſopho Cynico Chriſtianus, qui ſe iactabat martyrum filium, & pro fide exulem in Oaſis ſolitudine; quaſi gloria confeſſionis illuſtris, Conſtantinopolim veniens, rãquã in ſcena ludens edidit oſtentationis ſpectaculum ob oculos omnium: cũ Gregorius, vt par eſſe videbatur, hominem ſuſcepit, amplexatuſq. eſt, quaſi a prœlio victorem redeuntem, inq. laudem eius luculentam habuit orationem, de qua hæc S. Hieronymus [e]: Scripſit Gregorius laudes Maximi philoſophi poſt exilium reuerſi, quem falſo nomine quidam Heronis ſuperſcripſerunt, quia & eſt alius liber vituperationem eiuſdem Maximi continens: quaſi non licuerit eumdem laudare & vituperare pro tempore.] hæc ipſe. Venit quidem is doloſe, vt exturbaret D
Gregorium Conſtantinopoli, ipſe vero cathedram illam arriperet: ſignificat id ſane Gregorius illis verſibus [f]:

MAXIMI CYNICI ADVENTVS CONSTANTINOPOLIM.
e Hier. de Script. Eccleſ. in Greg. Nazianz.
f Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

---- improbe quod ſtruxerat
Sancq. ſolio ſcilicet me vt pelleret,
Cui nec thronus erat, vlla nec alia dignitas,
Inſtructor eſſem quàm quòd & cuſtos gregis.]

excepit autem eum domi Gregorius, ſuæq. menſæ participem fecit, & inter ſuos primo loco habuit, vt paulo inferius idem ipſe Gregorius ita docet:

Amicus ille ſit mihi, ſic vt fide
In me anteiret Maximus cunctos viros:
Menſæ, domuſq. dogmatum hunc, & conſilij E
Conſortem habebam.] Porro Maximus ad tantam rem, quam moliebatur, iacere inſtituens fundamenta, aggreſſus eſt primum aucupare animum maioris Imperatoris, nempe Gratiani: quamobrem Mediolanum ad eum profectus, obtulit illi librum, & quidem (vt ait S. Hieronymus [g]) inſignem, de fide aduerſus Arianos.

MAXIMVS ADIT GRATIANVM.
g Hier. de Script. Eccleſ. in Maximo.

Inter hæc autem, cum opera Gregorij creuiſſet magnopere numerus Orthodoxorum Conſtantinopoli: ijdem Catholici, in odium Demophili Ariani in eadem vrbe Epiſcopi, ne ipſi ſoli paſtore carere viderentur, Gregorium poſtulant eius vrbis Epiſcopum. cuius quidem poſtulationis licet nullus fuerit plenus conſecutus effectus, quod ipſe in ſolio inuidioſo ſedere penitus recuſaret; tamen Petrus Alexandrinus eumdem Gregorium inſtituit per litteras Epiſcopum Conſtantinopolitanum, prout his verſibus ipſe Gregorius indicat [h]:

GREGORIVS NAZ. POSTVLATVR EPISCOPVS.
h Greg. in carmin. de vita ſua.

Qui

A *Qui Petrus ipſe Præſulum illorum arbiter*
Prius quidem nos litteris clariſſimis
Fucoq. vacuis, littera ipſa vt fidem
Facient, ſacrato fixerit nos in throno.]

Sed haud ſtetit in ſententia Petrus; qui ab inſtituto reuocatus, fauens Maximo aduerſus Gregorium, manibus pedibuſq. niſus eſt vt idem Maximus ordinaretur eius ſedis Antiſtes: ad quod perficiendũ ſeptem legauit Epiſcopos, alia tamen occaſione prætenſa, nempe vt frumentum debitum Imperatori nauigijs impoſitum portarent Conſtantinopolim. erant hæc Epiſcoporum nomina, Ammon, Apammon, Harpocras, Stippas, Rhodon, Annubis,& Hermanubis. Hi vero quòd Catholici eſſent, declinantes in vrbe communionem Demophili Arianorum Epiſcopi, Gregorio adhæſerunt, a quo B & benignè ſuſcepti ſunt, immo & ab eo laudati publica concione [a], cuius eſt exordium: Eos qui ab Ægypto venerunt, prout debeo, ſalutabo, &c.] qua quidem oratione cum S. Athanaſium, tum Petrum, totamq. Ægypti Eccleſiam cuſtodem Catholicæ fidei plurimum prædicauit: ipſos denique ex eo potiſſimum commendauit, quòd Conſtantinopolim venientes declinaſſent Arianorum communionem, & Catholicis adhæſiſſent; aitque: Non enim vos promiſcuæ multitudini admiſcuiſtis, nec hominum numero pietatem definiuiſtis, nec miſcellaneum vulgus potius eſſe ſuſtinuiſtis, quàm populus Dei verbo perpurgatus. Verum poſteaquam Cæſari quæ ſunt Cæſaris (vt par erat) contuliſtis, Deo quoque quæ Dei ſunt attribuiſtis, illi nempe vectigal, huic timorem. Ac nutrito cibis veſtris populo, ipſi quoque cibi accipiendi cauſa ad nos pertexiſtis: nam & ipſi frumentum erogamus, &c.]

Episcopi Aegypti pro Maximo agunt.

a Gregor. Naz. orat. in Aegypt. Episcop. appulſum.

C Quod audis allatum ab Epiſcopis vectigal ad Imperatorem, nequaquam exiſtimes id penſitatum ab Ægypti Eccleſia: nam tantum abeſt vt Eccleſiæ triticum pro tributo perferrent ad Imperatorẽ, vt etiam ab Imperatore clerici omnes ex Conſtantini munificentia (vt dictum eſt ſuperius) ſolerent illud accipere. Publicum namque totius Ægypti vectigal id erat, quod legatione Epiſcoporum Conſtantinopolim, Epiſcopi Alexandrini accedente opera, mitteretur: indeq. accidit (quod ſuo loco diximus) vt inter alias calumnias in Athanaſium ab Arianis conſarcinatas, illa fuerit, quod comminatus eſſet, ſi vellet, impedire, ne frumentum Conſtantinopolim deferretur. id quidem ipſemet (vt hic etiam eadem repetamus) docet his verbis [b]: Sed frumentum ab Athanaſio, naueſq. detentas calumniati ſunt; cumq. gloriatum eſſe dixere, quòd frumenti deportationem ex Alexandria Conſtantinopolim impedire poſſet.] hæc ibi, & licet calumnioſe, ex D vſu tamen rerum veri ſimilitudo videri poterat comparata. Quin & Conſtantij quoque Ariani tempore perſoluebatur Eccleſiæ Ægypti frumentum ex Conſtantini munificentia annua penſitatione debitum. id ſane epiſtola Synodalis Concilij Alexandrini teſtatur ad finem [c]: habetur ipſa intexta ab Athanaſio in ſecunda ipſius Apologia. Fortaſſe tunc accidit, vt quemadmodum poſtea lege Theodoſij iunioris [d] ſcimus præceptum fuiſſe, vt ad prædam curialium anteuertendam, ad eiuſmodi negotia frumentaria Alexandriæ alia certa deſignarentur officia; ita id muneris antea fuerit delegatum Epiſcopis. Sed ad Gregorium redeamus.

Episcopi frumentarii.

b Athanaſ. Apolog. 2.

c Apud Athanaſ. Apolog. 2.
d l. 1. de frumento Alexan. C. Theod.

Quid autem poſt hæc auſu temerario Maximus pertentarit, ipſe Gregorius in carmine de Vita ſua ſatis abunde explicat: coiſſe nimirum ſimul cum Maximo quemdam presbyterum Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ordine ſecundũ, Catholicæ communionis, E ob æmulationem vero atque liuorem in Gregorium infenſiſſimum, quòd præreptam fortaſſe doleret ſpem illius Eccleſiæ Epiſcopatus, quam conceperat ob toleratum multorum annorũ bellum ab Arianis illatum. Hic itaque aduerſus Gregoriũ cum Maximo conſpirauit. Qui quidem Maximus ſuffarcinatus auro mutuo accepto ab amico qui appulerat Conſtantinopolim pecunia publica empturus tabulas ad fabricam templi conſtruendam, Ægypti Epiſcopos illic agentes illo ſibi conciliat; idq. ijdem ſimul tractant, quod gratũ Petro ipſorum Epiſcopo eſſe ſcirent, gentilem ſuũ ſedi Conſtantinopolitanæ præficere cupientis; occaſionis interea opportunitatẽ expectantes, quo ſecretius, quoad fieri poſſet, Maximum detonſa Cynica coma, Epiſcopum ordinarent. Quid plura? Accidit ex ſententia, vt Gregorius ægrotans, fotis in ſuburbio eſſet: cum illi ea captata occaſione, noctis tempore in eius irrumpunt eccleſiam, atque in ſede collocant Maximum.

Studia Maximi pro ſede adipiſcenda

Mane autem facto, magnus clericorum Orthodoxorum excitatus eſt ob facinus

deforme tumultus, atque vniuerſa commota eſt ciuitas, deteſtantibus omnibus etiam A
Arianis nefandum ſcelus: quod concinne a Gregorio his iambis concinitur [a]:

a Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

Nox erat, at æger ipſe eram: cum iſti, velut
Caulam introgreſſi conciti rabie lupi,
Nautas habentes plurimos pecunia
Partos, facile Alexandriam qui incendere
Solent (eos nam iunxit irrumpens cohors
Secum) locare in ſede detenſum canem
Nituntur, antequam gregi ac primoribus
Hoc indicaſſent, aut mihi, ſaltem vt cani:
Sic imperatum nam ſibi ipſi dictitant.]

MAXIMVS INTRVDITVR IN SEDEM CONSTANTINOP.

et paulo poſt iſta ſubdit: B

Vt luxit autem, clerus (etenim proxime
Habitabat) ira frendet, atque celerrime
Diſſeminatur iſta res. Tum maxima
Hinc flamma ſurgit: nam magiſtratus ſtatim
Multi, exterique confluunt etiam nothi. Ariani videlicet.
Ob hoc furebant nam ſcelus cuncti, mihi
Pendi laborum præmia hæc cum cernerent.]

At ne ſic quidem perfracta eſt illorum audacia, quæ eo impudentius vrget opus, quo viribus premi contrarijs ſenſit: ſiquidem quod perficere non licuit in eccleſia, in ſcenici hominis diuertentes domum, ſacrilegum munus explent. Subdit de his ita Gregorius: C

Quid multa? referunt illico e templo pedem
Illud dolentes maxime, cœpta irrita
Ceſſiſſe. Verum ne mali incaſſum forent,
Explere pergunt, deerat quod fabulæ.
Namque in choraulæ ſordidam ingreſſi domum
Graues, ſuperno & numini cari viri,
Ac quoſdam habentes face de vulgi infima,
Canem reſecta Præſulem ſignant coma
Nequiſſimum, &c.] Re autem comperta, quo animo id acceperint ciues, ita narrat ipſe Gregorius:

ORDINATIO MAXIMI IN DOMO SCENICI.

Certe ob patratum tum ſcelus tantus dolor D
Inuaſit Vrbem: nemo non vt tum foret,
Qui non fureret, ac multa in ipſum effunderet
Acerba, vitamq. illius proſcinderet,
Ira efferente quicquid animus finxerat.
Hic illud, aliud ille promebat mali,
Quo pingeretur vnius peruerſitas
Inſignis.] At quid tandem? ab iiſdem ciuibus Maximus pulſus eſt Vrbe: qui ne ſic quidem ceſſit, ſed Theſſalonicam proficiſcitur ad Theodoſium Imperatorem, prout ipſe Gregorius inferius narrat: quæ tamen reijcimus in ſequentem annum, quòd Theodoſium conſtet Theſſalonicæ diutius quieuiſſe: qua ratione & quæ de Maximo narrata ſunt, hoc ipſo anno contigiſſe oportuit. E

Hæc dum exacte copioſeq. Gregorius deſcribit, addit [b] appendicem, excuſationem de eo quòd talem hominem, immo monſtrum recepiſſet, ac tantopere publice pro concione laudaſſet: excuſat ſe inquam ita dicens:

b Greg. in carm. de vita ſua.

GREG. NAZ. RECANTAT PALINODIAM DE LAVDATO MAXIMO.

Quid igitur? An non carus hic nuper tibi?
Non hunc ferebas laudibus ſummis prius?
(Fortaſſe dicet quiſpiam, hæc qui ſciet,
Ac facilitatem vertat hanc mihi crimini,
Per quam colebam peſſimos etiam canes.)
Culpanda prorſus hæc mea ignoratio.
Me guſtus, Adamum vt, traxit in fraudem improbus.
Viſu decorum lignum erat, re non item.

Fidei

A *Fidei feſellit larua me: fucum mihi*
Fecere verba ſubdolo corde edita.]
Sic plane Gregorius deceptus ab hypocrita Maximo. Sed & paulo poſt:
Quid erat agendum? dicite o ſciti viri,
Aliud ne quiddam cuipiam veſtrum placet?
Anguſta cum tam foret adhuc Eccleſia,
Stipulas vt ipſe cogerer quoque legere:
(Namque arcta tantam non ferunt licentiam,
Quàm lata quæ ſunt tempora, & late fluunt)
Magni æſtimabam, quòd canis caulam meam
Tereret.] Adeo namque tenues & exiles erant res Catholicorum ipſis pri-
B mordijs aduentus Gregorij Conſtantinopolim, vt magno lucro duceret, ſi quem inueniſſet Catholicum hominem ſibi communicatione inhærentem, præferentem ignominiam Chriſti diuitijs Pharaonis.

Sed & quid amplius elucere videbatur in Maximo, ſi quæ ille iactabat, vera fuiſſent? illa omnia, quæ in ea oratione in eius laudem, mutato titulo, in laudem Heronis ſcripta leguntur: nempe, vt paucis multa perſtringam, quòd ſe ex parentibus martyribus prognatũ diceret, quòdq. Chriſto ipſe totum ſe addixiſſet, temporeq. perſecutionis ſæuiſſimæ ſub Lucio Alexandriæ aduerſus Catholicos excitatæ ſtetiſſet infractus pro fidei patrocinio, cuius cauſa dire virgis cæſus fuiſſet, ad poſtremum vero in Oaſin deportatus, illic quadriennio permanſiſſet. Accedebat ijs, quam hypocrita affectabat, Chriſtiana in omnibus philoſophia, nempe gloriæ diuitiarumq. contemptus, LAVDES DICTAE DE MAXIMO.
C modeſtia, animiq. fucata ſubmiſſio, charitas erga omnes, ſtudium ſalutis omnium, & ad confutandos hæreticos, Gentileſq. conuincendos ſcientia minime vulgaris. His inquam coloribus pictam laruam, abſolutiſſimum reddentem omnium virtutum exemplar, tali tempore, tali loco non potuit non magni facere Gregorius tantopere indigens in tanto prœlio non ducibus tantum fortiſſimiſq. militibus, ſed lixæ cuiuſuis etiam miniſterio.

Alter hic plane Proteus; ſic enim quoque ipſum appellat Gregorius: et vt proprius dicam, alter hic Luciani Peregrinus, qui ex Euangelio captans ſibi gloriam, quæ ſcelestus ob delicta paſſus eſſet, fidei defenſionis cauſa ſe toleraſſe iactaret: nam & id quoque teſtatur ita Gregorius[a]:
—— *Hocq. maius, quòd fugam ob noxas graues* a Greg. in carm. de vita ſua.
D *Velabat, vt ſi pro Deo hanc paſſus foret,*
Qui vapularat vt nocens, hunc martyrem
Falſo arbitrabar, &c.]

Poſtquam autem talia tamq. nefanda Maximus præſumpſiſſet: Gregorius e ſuburbano, ad quod valetudinis cauſa conceſſerat, Conſtantinopolim redijt, Eccleſiamq. quam tanto labore collegerat, ſchiſmate ſciſſam reperit: nam presbyter ille nefarius cum adhæſiſſet Maximo, nonnullos e Catholicis eidem conciliarat. Hæc ergo ſciens, immo oculis ſpectans ipſe Gregorius, orationem illam habuit, cuius eſt exordium: Deſiderabam vos, filij, pariq. a vobis deſiderio expetebar, &c.] poſt multa vero hac inuectiua perſtrinxit Maximum ac ſectatores ipſius[b]: Iam, inquit, mihi quoque timorem injiciunt canes, per vim paſtores ſeſe conſtituentes, idq. (quod abſurdum eſt valde) GREGOR. NAZ. REDIENS ORAT IN MAXIMVM. b Gregor. Naz. orat in Maxim.
E cùm ad paſtoralis muneris adminiſtrationem nihil omnino aliud contulerint, quàm quòd comam, cui ornandæ & alendæ turpiter ſtuduerant, tulerunt; qui nec in canum ordine manſerunt, nec paſtores facti ſunt, niſi vt lanient ac diſpergant, laboreſq. aliorum infringant.] et paulo poſt: Ac proinde ne nunc quidem inſolentius efferantur qui canes aduerſus gregem concitarunt, qui nec ouiculam quidem vnam proferre poſſunt, quam adduxerint, vel conſeruauerint: nec enim recte facere didicerunt, qui improbitatem ſtudioſe coluerunt, &c.] Poſt multa vero in ſchiſmaticos dicta, eoſdem conteſtatus, exprobrat animi ſui moderationem, quam experti iam eſſent, ab omni ſedis cupiditate remotam; cum videlicet illi iam ante delegiſſent eum Epiſcopum & in ſede voluiſſent collocare, nec acquieuerit: ait enim[c]: c Gregor. Naz. ead. orat.

Quid præterea? *agent ipſi ſcilicet.* Epiſcopatum abrogabunt, & thronis deijcient? Et quos tandem aut nunc, aut antea prompto atque hilari animo conſcendi? An vero eos qui

eos qui aſcendunt, bearos prædicare ſoleo? Scilicet, mihi eos dulces ac iucundos reddis, A
ita indigne concedens? Quid? ne hæc quidem quæ nuper acciderunt, animi mei ſententiam voluntatemq. declararunt? An illa quoque deliciæ quædam & fucus erant, atque amoris erga me veſtri & deſiderij exploratio? Nimirum callidi ac verſuti homines facile adducuntur, vt vitia ſua de alijs partim ſuſpicentur, partim loquantur. Quid vero illa animi oppreſſio? quid illæ imprecationes, quas aduerſus nos ipſos publice concepimus? quid illæ lacrymæ, quarum tantam vim profudimus, vt vobis etiam miſericordiam moueremus, quamuis alioqui propter obluctationem odio pene eſſemus?] hæc & alia Gregorius, illis in memoriam reuocans, quantopere refragatus fuerit, cum ab ipſis eligeretur Epiſcopus. Demum in Petrum Epiſcopum Alexandrinum, quem propitium primo, poſtea vero ſenſit auerſum, ita iure conqueritur: Nihil proprius factum eſt, quàm vt Petrus etiã me abiuraret. Ac fortaſſe nec flet quidem amare, vt pec- B
cato medearur.] ac rurſus ſchiſmaticos eiuſmodi compellat apoſtrophe: Quomodo diſtracti eſtis, & diſtraxiſtis, quaſi boues teneri vinculis ſoluti? Quomodo altare aduerſus altare erexiſtis? Quomodo repente in deſolationem ac vaſtitatem facti eſtis? Quomodo & ipſi hac præciſione extincti atque mortui eſtis, & dolorem nobis inuſſiſtis? Quomodo paſtorum ſimplicitate ad gregis euerſionem & interitum abuſi eſtis? non enim eorum imperitiam reprehendo, ſed veſtram malitiam accuſabo.] ſic Gregorius aduerſus Ægypti Epiſcopos, qui Maximo manus impoſuerant, additq. alia fletu digna: quæ autem poſtea acciderint, ſequenti anno dicemus.

GREGORIVS NAZ. NON EST PASSVS FIERI EPISCOPVS.

IESV CHRISTI ANNVS 380.	DAMASI PAP. ANNVS 14.	GRATIANI 14. VALENTIN. 5. IMPPP. THEODOSII 2.

C

THEODOSIVS BAPTIZATVR.

CHriſti ſequitur annus octogeſimus ſupra trecenteſimum, Conſulatu quinto Gratiani atque Theodoſij inchoatus: quo idem Theodoſius Imperator ab Acholio Epiſcopo Theſſalonicenſi baptizatur. Qua autem occaſione ibi eo ſacramento ipſum initiari contigerit, ſic narrat Socrates [a]: Theodoſius autem poſt erecta trophæa, Conſtantinopolim ire maturans, Theſſalonicam peruenit. Ibi in morbum incidens, cupiebat baptiſmo donari: quippe ex maioribus religionem iam olim didicerat Chriſtianam, fideiq. Conſubſtantialis ſe totum addixerat. Et cum propter morbi grauitatem baptizari properaret, & Epiſcopum Theſſalonicenſium ad iſtud munus obeundum requireret: primum ſciſcitabatur ab Epiſcopo, quam fidem amplexaretur. Et cum Epiſcopus D
reſpondiſſet, opinionem Arij minime per Illyricum * peruaſiſſe, neque nouam illius doctrinam eius regionis Eccleſias potuiſſe occupare; ſed omnes qui in illis verſabantur, antiquam illam & vetuſtam fidem ab Apoſtolis traditam, inq. Concilio Nicæno confirmatam ſemper obſeruaſſe: Imperator ab Acholio * (ita enim vocabatur Epiſcopus) libentiſsimo animo baptiſmum recepit. Paucis igitur poſt diebus a morbo recreatus Conſtantinopolim contendit octauo Kalendas Decembris, Gratiano iam quintum Conſule, eoq. ipſo Theodoſio primũ.] hucuſque Socrates, in eo ſane corrigendus, dum loco Macedoniæ ponit Illyricum: Theſſalonica enim, cuius Acholius erat Epiſcopus, non in Illyrico, ſed in Macedonia ſita eſt. Ceterum ipſum delegiſſe ab Acholio baptizari ob inſignem viri vitam miraculorum virtute conſpicuam, exiſtimamus. Qualia autem quantave aduerſus Gothos diuina virtute operatus ſit, cum victorem exercitum, E
qui copias Romanorum vicerat & ipſorum Imperatorem extinxerar, ſuperauit, ſuperius enarratum eſt. Deo igitur omnia accepta ferens Theodoſius, Imperium atque vitam, nihil antiquius habuit, quàm de fide Catholica bene mereri; de quo S. Auguſtinus ſic ait [b]: Inter hæc omnia ex ipſo initio Imperij ſui non quieuit iuſtiſsimis & miſericordiſsimis legibus aduerſus impios laboranti Eccleſiæ ſubuenire, quam Valens hæreticus fauens Arianis vehementer afflixerat: cuius Eccleſiæ membrum eſſe, magis quàm in terris regnare gaudebat.] hæc ipſe. Huius quidem rei fidem facit aurea illa ſanctio ab eo hoc anno Theſſalonicæ promulgata, quæ ſic ſe habet [c]:

a Socrat. lib. 5. c. 6.

* Macedoniã

* Aschollo

b Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.

c l. 2. de fid. Cathol. Cod. Theod.

THEODOSII SANCTIO DE FIDE CATHOLICA.

Imppp. Gratianus, Valentinianus, & Theodoſius AAA. ad populum vrbis Conſtantinopolitanæ.

Cunctos populos, quos clementiæ noſtræ regit temperamentum, in tali volumus religione

A ligione verſari, quam diuinum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis, religio vſque nunc ab ipſo inſinuata declarat: quamq. Pontificem Damaſum ſequi claret, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum, virum Apoſtolicæ ſanctitatis: Hoc eſt, vt ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Euangelicamq. doctrinam, Patris & Filij & Spiritusſancti vnam Deitatem ſub parili maieſtate, & ſub pia Trinitate credamus. Hanc legem ſequentes, Chriſtianorum Catholicorum nomen iubemus amplecti: reliquos vero dementes, veſanoſq. iudicantes, hæretici dogmatis infamiam ſuſtinere, nec conciliabula eorum, Eccleſiarum nomen accipere: diuina primum vindicta, poſt etiam motus noſtri, quem ex cæleſti arbitrio ſumpſerimus, vltione plectendos. Dat. III. Kal. Martias, Theſſalonicæ, Gratiano A. quintum & Theodoſio A. I. Coſſ.] qua die hæc quæ ſequuntur itidem Theſſalonicæ reſcripſiſſe reperitur[a]:

B Qui diuinæ legis ſanctitatem aut neſciendo confundunt, aut negligendo violant & offendunt, ſacrilegium committunt. Dat. III. Kal. Mart. Theſſal. Gratiano Aug. V. & Theodoſio A. I. Coſſ.] ſequenti vero menſe de pio religioſoq. cultu ſacri Quadrageſimalis temporis ibidem loci ita ad Albucianum Vicarium Macedoniæ reſcripſit[b]:

[a] l. 25. de Epiſc. & cleric. Cod. Theod.

ALIAE THEODOSII LEGES.

[b] l. 4. de quæſt. Cod. Theod.

Quadraginta diebus, qui auſpicio cæremoniarum Paſchale tempus anticipant, omnis cognitio inhibeatur criminalium quæſtionum. Dat. VI. Kal. April. Theſſalonicæ, Gratiano quintum & Theodoſio I. Coſſ.]

Dum autem adhuc Theodoſius Theſſalonicæ moraretur: Maximus Cynicus, qui Conſtantinopolitanam ſedem inuadens pulſus ab vrbe fuerat, Imperatorem conuenit, rogans ab eo ſibi cathedram confirmari: Verum ab ipſo penitus repulſus eſt atque reiectus; immo & niſi a cœptis deſiſteret, graues minæ intentatæ fuerunt. quamobrem C deſperatus infelix, magno æſtimationis ſuæ mendacijs comparatæ diſpendio ſe contulit Alexandriam ad Petrum adhuc in humanis agentem. hæc omnia pluribus enarrata Gregorius ipſe habet[c]. Quid vero idem Maximus inſaniens nimia Epiſcopatus cupiditate Alexandriæ egerit, idem ſubdit his verbis:

MAXIMVS REDIT ALEXANDRIAM.

[c] Greg. Naz. carm. de vita ſua.

Aggreditur, atque non parum anguſtat ſenem, nempe eundem Petrum Epiſcopum Alexandrinum,

Poſcens vel illam, finxerat quam ſpe ſibi
Sedem: vel eius in throno ſeſe, minans,
Seſſurum. Hyparchus donec hanc (vt par erat)
Flammam expaueſcens, vetera ne ad mala quippiam
Adiungeretur, vrbis hunc pepulit ſolo:
D *At nunc videtur hic quidem quieſcere.*
At eſt verendum, ne graui qua grandine
Eſt fœta nubes, aſpero vento incita
In non putantes grandinem effundat ſuam.
Nec enim quieti prauitas vmquam ſtudet.]

hæc ipſe, & quidem prophetice. Etenim lapſus eſt in hæreſim Apollinaris, cuius rei cauſa ab Epiſcopis (vt Theodoretus[d] ait) damnatus fuit. Conſtat inſuper eundẽ Maximum poſt hæc aliqua aduerſus ipſum Gregorium conſcripſiſſe: quæ tamen vt valde inepta ipſe contempſit; ſatiſq. ſibi viſum, qualis ille qualiave eius ſcripta eſſent, paucis occinere, cum ita rem exorditur[e]: Quid de his dicam? Audes ne tu quoque Maxime, aliquid ſcribere? Tu ne ſcribere audes? Proh quanta hæc eſt impudentia! Profecto hac E ex parte canes alios, *nempe Cynicos*, ſuperas, Omnia ſcilicet quibuſuis iam tentare licet.] et inferius. O rem incredibilem & inauditam! Saul vates eſt, Maximus librorum ſcriptor. Quis deinceps non vates eſſe volet? quis a ſcribendo manum continebit? Omnium ſcilicet eſt cartha, vel aniculæ ſcriptorium ſibi calamum vſurpent.] hæc & alia plura lepide quidem atque animo imperturbato Gregorius. Cœpta itaque contentio Maximi cum Gregorio anno ſuperiori, præſenti iam anno extincta fuit.

[d] Theod. lib. 5.

[e] Greg. Naz. carm. in Maximum tom. 2. edit. Leunclaii.

MAXIMVS SCRIBIT IN GREG. NAZ.

Quòd autem Theodoſius eum cum primum vidit, deſpexit, a ſeq. repulit, hominem alioqui profitentem fidem Catholicam: id ea de cauſa opinamur contigiſſe, quòd ſciret Damaſum Romanum Pontificem aduerſus eum in capeſſendo Epiſcopatu fauiſſe Gregorio. Dolemus excidiſſe ipſas Damaſi litteras tunc pro Gregorio contra Maximum ſcriptas, quarũ meminit Nicolaus Rom. Pontifex in epiſtola ad Michaelem Imp. in quibus hæc habet[f]: Denique vt ex his paucis commemoremus: Nonne Maximus, poſt-

DAMASVS PAPA FAVIT GREGORIO NAZ.

[f] Extat tom. 2. Concil.

quam

quam multum a Damaſo Papa (ſicut eius ad diuerſos epiſtolæ indicant) laboratum A eſt, Conſtantinopoli pulſus eſt ?] ita ipſe. Equidem puto S. Hieronymum auditorem Gregorij (vt dictum eſt) Conſtantinopoli tunc agentem, apud Damaſum pro ipſo Gregorio litteris egiſſe : factumq. vt cum ſententia Damaſi innotuiſſet ciuibus Conſtantinopolitanis, ijdem ipſi confeſtim infelicem Maximum ab vrbe pellerent, deq. his admonitus Theodoſius Imperator eumdem ad ſe venientem Theſſalonicam æque fugarit. Et quis dubitat de re tanta, cum ſcriberet Damaſus in Orientem, eodem quoque argumento ex more ſcripſiſſe etiam ad Theodoſium Imperatorem ? Sediſſe aliquantiſper in ſede Maximum, indicium illud eſt, quòd fecit ibidem ordinationes, quas Synodus Conſtantinopolitana celebrata anno ſequenti irritas penitus eſſe decreuit, vt ex eius Concilij Actis Sozomenus [a] teſtatur. At de Maximo hactenus : ad res autem Gregorij huius anni, Conſtantinopolitanæq. Eccleſiæ ſtatum oratio conuertatur. B

[a] Sozom. lib. 7. cap. 9.

Perculſis licet Arianis nouo Imperatoris edicto dato ad populum Conſtantinopolitanum : tamen tantum abfuit, vt ira compreſſi quieuerint, quin potius maioribus audaciæ ſpiritibus ſumptis, inſolentius aduerſus Catholicos inſilinerunt, inſtar ſæuiſſimæ beſtiæ, quæ etſi ſemper noxia viſa ſit & infeſta ; cum ſeſe laqueis conſtringi ſenſerit, tunc violentius commouetur, & in quemcumque ſibi obuium fuerit. Ariani enim cum ſe Theodoſij legibus vinciri ſcirent, acrius in Orthodoxos exacerbantur ; eoq. furoris adacti ſunt, vt in confeſſorem haud pridem ab exilio reuerſum incidentes, eum lapidibus impetentes occiderint. Teſtatur id quidem Gregorius Nazianzenus ea oratione, quam habuit ad Arianos : ibi enim Catholicorũ commendans animi moderationem, qua feliciore tempore vterentur, illorum contra in pios viros ac in Eccleſiam ipſam Catholicam immania ſcelera perpetrata recenſet ; atque ad poſtremum C quod nefas admiſiſſent, ob oculos ponit his verbis : Nonnulli, inquit [b], atrociores quoque atque immaniores ſeſe præbuerunt, quàm temporis ratio ferre videretur ; non ſecus ac ſues, qui per ſepta quædam violentius impelluntur. Hominem meum poſco, quem heſterno die trucidaſtis, ſenem inquam illum & Abrahamicum patrem, quem ab exilio redeuntem & huc appellentem, medio die, in media vrbe ſaxis excepiſtis. At nos (niſi hoc dictu graue & inuidioſum eſt) obtruncatores etiam ipſos deprecatione noſtra periculo mortis liberauimus.] et poſt multa in exprobrationem ipſorũ arrogantiæ & petulantiæ, in commendationem vero modeſtiæ Orthodoxorum hæc addit : Et quid ex hac temporis inſolentia perperam æmulatus ſum ? idq. cum talia exempla ob oculos poſita haberem, quibus etiam remotis, a vitio tamen abſtinere difficile atque arduum eſt, rariq. exempli ? De quibus eccleſijs vobiſcum contendimus ? de quibus pecunijs ? D præſertim cũ vtraque re ipſi afflueretis, vtriuſque autem nos inopia premeremur ? Ecquod Imperatoris edictum a vobis contemptum & pro nihilo habitum ardenti zelo perſecuti ſumus ? Quos principes in perniciem veſtram coluimus atque obſeruauimus ? Quorum importunam audaciam iudicio noſtro prodidimus ? Domine ne ſtatuas illis hoc peccatum, dicebam (nam opportune Stephani [c] verba in mentem venerunt) & nunc eadem vota facio. Maledicimur [d], & benedicimus : perſecutionem patimur, & ſuſtinemus.] hæc & alia multa id genus Gregorius obiecit ea oratione in Arianos, & quidem poſt Gratiani prius & Theodoſij poſterius promulgatum edictum, cum res Catholicis arriderent.

[b] Gregor. Naz. orat. ad Arianos.

ARIANI SAEVIVNT MAGIS.

[c] Act. 7.

[d] 1. Corinth. 4.

CATHOLICI CVR IRATI GREGORIO.

Sed quid accidit ? Tolerantia iſta Gregorij, & pro illatis ab eis contumelijs atque cædibus officiorum compenſatio, nonnullorum Orthodoxorum animum exacerbauit, E illorum præſertim, qui in eam ferme diem a temporibus Conſtantij Imperatoris ab eiſdem inſoleſcentibus Arianis diriſſima iugiter paſſi eſſent : quippe hæc dictitare ſolebant, quæ ipſe Gregorius in oratione, quã coram Epiſcopis ad Synodũ conuenientibus habuit, recitat his verbis [e] : Iam crimina quoque noſtra, quæſo, expondite. Tanto iam tempore, inquiunt, Eccleſiæ præes, temporis fauore & auxilio fultus, Imperatoriſq; generoſo impetu ; quod maximi æſtimari debet. Ecquod mutationis ſignum nobis affulſit ? Quot hominum contumelias prius pertulimus ? Quid acerbitatis paſſi non ſumus ? non iniurias ? non minas ? non exilia ? non pecuniarum direptiones ? non bonorum proſcriptiones ? non presbyterorum in mari conflagrationes ? non templa profanata, atque ex templis in ſepulchra mutata ? non publicas ſenum Epiſcoporum ; aut vt magis proprio verbo vtar, patriarcharum cædes ? non eam immanitatem, vt pijs ſolis

[e] Gregor. Naz. orat. ad 150. Epiſcopos.

iuuius

A inuius eſſet locus omnis? non denique quicquid calamitatis vllis verbis exprimere quiſquam poſſit? Quorum quidnam ijs qui nos læſerunt rependimus? Quandoquidem verſis, vt par erat, rerum vicibus, rependendi poteſtas nobis facta eſt, atque eos a quibus importune vexati fueramus, caſtigari oportebat. Atque vt omiſſis alijs calamitatibus, ad noſtras, ne dicam ad tuas calamitates, veniamus, *his ſcilicet quæ cum Gregorio ijdem paſſi eſſent, poſtquam veniſſet Conſtantinopolim*: Nonne perſecutionibus vexati ſumus? non iniurijs omnibus oppreſſi? non eccleſijs, domibus, & quod acerbiſſimum eſt, ſolitudinibus exturbati? Non furentem populum tulimus? Præfectos violentos & importunos? Imperatores ſimul cum edictis ſuis contumelioſe ſpretos? Quid poſtea? ſuperiores extitimus, & perſecutores noſtri pœnas effugerunt.]

Iſta erant quæ Catholici Conſtantinopolitani ſubinfenſe in Gregorium ab hoc tem-
B pore ad finē vſque eius commorationis Conſtantinopoli iactare ſolerent: ad quos hæc erat Gregorij reſponſio, quam ſubdit: Ira ſane eſt, inquam. Mihi enim aduerſus eos qui iniuriam intulerunt, ſatis grauis pœna eſt, referendæ iniuriæ poteſtas.] quæ quidem reſponſio haud illis arridere videbatur, qui (vt ſubdit) incitabant Gregorium ad vltionem, illa rurſus verba ingeminantes: Quis Præfectus mulctatus eſt? inquiunt. Quis populus caſtigatus eſt? Quinam plebis inflammatores? Quem terrorem nobis ipſis in poſterum indulſimus?] ita illi quidem, qui hanc ob cauſam deinceps animo abalienato a Gregorio eſſe cœperunt. ſicq. propemodum factum eſt, vt diuulſis ab eo Catholicorum nonnullis prius (vt diximus) ſchiſmate Maximi, compluribus autem ab eo dictis ex cauſis animis frigeſcentibus, res Gregorij paulatim diffluerent. verum populi amor erga eum erat immenſus: cuius quidem rei periculum factum eſt, cum
C ipſum recedere cupientem non permiſit.

EXPOSTVLATIO CATHOLICORVM IN GREGORIVM.

His enim agitatus moleſtijs Gregorius, cum iam res Catholicæ fidei ſub Catholico Imperatore in tuto collocatas eſſe videret, conſideraretq. nequaquam ſe illius ſedis aſtringi vinculis, vt ibi permanere cogeretur: etenim quamuis a populo electus, acclamatuſq. fuiſſet Epiſcopus, non tamen ea electio legitima ſecundū canones Eccleſiaſticos ſibi videbatur: quamobrem recedendi Conſtantinopoli conſilium inijt: ſed cum clandeſtine facere minime licuiſſet, communicato cum populo animi ſui decreto; piorum precibus, clamoribus, lacrymiſq. retinetur inuitus; ſed quibus conatibus, ipſe verſibus illis inſinuat [a]:

GREGORIVS COGITAT DE DISCESSIONE.

Hæc verba ſimulac audijt plebs, illico
Effrenis altum quippiam queſtum dedit,
D *Populuſq. ſurgit, agmen vt fumo ſolet*
Apum: ſuritq. maximis clamoribus
Vterque ſexus, virgines, iuuenculi,
Pueri, ſeneſq. nobiles, ignobiles,
Vita quieti, Præſides, ac militum
Nonnulli: amore quilibet & ira æſtuans,
Iratus hoſti, Præſulem expoſcens ſuum.
At non decebat me genu ad vim flectere,
Nec capere ſedem rite non mihi traditam.] hæc ipſe.

a *Greg. Naz. in carm. de vita ſua.*

Ariani autem, qui abſente Imperatore eius edictum contemnere viſi ſunt, etſi iam Theſſalonica Conſtantinopolim venientē cœperunt præſentem timere: contigit eius aduen-
E tus in vrbem (vt ex Socrate [b] dictum eſt) hoc anno ijſdemq. Conſulibus octauo Kalendas Decembris. At quid tunc primum in Arianos egerit, Marcellinus Comes [c] docet, cum ait: His Conſulibus, Theodoſius magnus, poſtquam de Scythis & Getis triumphauit, expulſis continuo ab Orthodoxorum eccleſijs Arianis, qui iam fere per quadraginta annos eas ſub Arianis Imperatoribus tenuerant, noſtris Catholicis Orthodoxis reſtituit Imperator menſe Decembris.] hæc ipſe. Quo modo autem id factum ſit, Sozomenus [d] ſic narrat: Imperator vero per nuncium præcepit Demophilo (*erat hic poſt Eudoxium Epiſcopus Conſtantinopolitanus hæreticus*) vt aut ex decreto Nicæni Concilij religionem propagaret, & populum ad concordiam reduceret, aut eccleſijs excederet. Ille vero, conuocato populo, mandatum Imperatoris expoſuit, & in poſterum diem ſe extra vrbem concionaturum ſignificauit: Quandoquidem, inquit, diuina lex iubet [e], vt ſi vos ex hac vrbe pellant, fugiatis in aliam. Hæc cum præfatus eſſet, deinceps ex-

b *Socrat. lib. 5. c. 6.*
THEODOSIVS VENIT CONSTANTINOPOLIM.
c *Marcellin. in Chron. hoc anno.*
d *Sozom. lib. 7. c. 5.*
e *Matt. 10.*

tra

tra vrbem concionatus fuit., & vna cum eo Lucius,qui ab Arianis quondam Alexandrinæ Eccleſiæ præfectus fuit ; & qui expulſus, exul, vt dictum eſt, Conſtantinopolim conceſſit, ibiq. moratus fuit. Poſtquam igitur Demophilus eccleſiam reliquiſſet, ingreſſus Imperator preces fundit: et ex eo tempore qui conſubſtantialem Trinitatem profitebantur, templa recuperarunt. Erat autem hic annus, quo Gratianus quintum, Theodoſius primum Conſules fuerunt, quadrageſimus ſcilicet ex quo Ariani eccleſias occuparunt.] hucuſque Sozomenus, quæ quidem (vt dicemus) anno potius ſequenti contigerunt: nam ab his diuerſa ipſe Gregorius tradit, nimirum Arianos totos in armis fuiſſe, vt primarium templum tuerentur. A

Viſus eſt autem Gregorio Theodoſius paulo frigidius agere, ſi comparatio facienda fuiſſet cum Arianis Imperatoribus longe maiori animi ardore hæreſim propagantibus: in carmine [a] enim ſæpe citato, quo res ſuas contexuit, hæc habet de Theodoſij aduentu Conſtantinopolim: B

a Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

------ Dum ſtatu nos hoc ſumus,
En Imperator aduenit nobis repens
Terra ex Macedna, Marte domitis barbaris,
Stimularat ingens quos manus, & ingens furor:
Minime quidem ille vir malus, quantùm ad fidem:
Tenere mentes poſſet vt qui ſimplices,
Triadiſq. ſanctæ cultor eſſet maximus:
(Sic quippe & ipſe ſentio, & cuncti aſſerunt,
Qui ſede ſtabili tuto amant inſiſtere)
Feruore ſed non præditus tanto tamen, C
Aequaret vt cum priſtinis præſentia,
Sanaret atque temporis mala tempore.
Feruore vel ſi par erat, non par erat
Fiducia ne pectoris, an audacia
Dicam? Vocare præſtat hoc prudentiam.
Suadere quippe eſt æquius, quàm cogere.] ſic ille lenitati adſcribens tarditatem atque remiſſionem Theodoſij Imp. nam paulo poſt:

THEODOSIVS VISVS PAVLO FRIGIDIOR EXCVSATVR.

Hæc ille, opinor, cogitans, nulli grauem
Metum inferebat, comiter cunctos trahens,
Cuiuſque mentem liberam lege & ſinens.] hæc Gregorius de Theodoſio.

Quomodo autem tunc, cum veniſſet Conſtantinopolim Imperator, ad eccleſiam vbi erat Gregorius & Catholici conuenerant, properarit, & quid ipſi Gregorio dixerit Theodoſius, idem ſic narrat: D

QVID THEODOSIVS CVM GREGORIO.

Vt ergo cupidus venit ad cupidos ſui,
Complexus vt me ſit ſtatim: quæ dixerit,
Quæ perlubenti rurſus aure acceperit,
Quid eſt neceſſe dicere? Pudendum foret,
Si gloriarer tum ſenex ob talia,
Quæ cuncta parui deputo præter Deum.
Tandem iſta fatur: Dat tibi per nos Deus
Nunc hocce templum, dat tuis laboribus.]

Hæc licet Theodoſius Gregorio polliceretur: vt tamen præſtaret effectu, impoſſibile tradit eſſe viſum, reſiſtentibus Arianis, quibus referta ciuitas erat, iiſdemq. incenſis animis vt templum tutarentur, nec cederent ſedem alicui, paratis etiam, ſi vis adhiberetur, in Gregorium impetum facere. E

Poſt hæc autem Theodoſius occupat templum, relinquitq. ad cuſtodiam militum partem, atque reliquæ exercitus parti iubet vt Gregorium ad templum perduceret, vt collocaretur in throno. Cum vero Ariani interim ſe reſiſtere non poſſe cernerent, omnia miſcent luctu atque clamoribus: quæ quidem eleganter ipſe ita deſcribit [b]:

THEODOSIVS OCCVPAT TEMPLVM, INTRODVCITQ. GREGOR. NAZ.

b Greg. in carm. de vita ſua.

Iam tempus aderat, militum & vis maxima
Templum obtinebat, bellicos enſes gerens.
Faciebat omnis impetum contra tumens
Populus, arena vt, nix vel, aut fluctus maris

Vtens

A *Vtens & ira, precibus & blandis ſimul,*
Iratus in nos, Principi ſupplex. Erant
Plenæ viæ, dromiq. plens omnes loci,
Plena domuſq. tum viris, tum feminis
Aetate quaſsis, paruulis ſpectantibus.
Gemitus, dolores, lacrymæ, clamor grauis,
Imago capti bellico inſultu oppidi.
Ego vero fortis ille dux ac ſtrenuus,
Aegro tametſi corpore eſſem ac debili,
Spirante quiddam languidum ac fere mortuum,
Inter Ducem medius & inter milites
B *Ibam bona ſpe fultus, & ſurſum videns,*
In æde donec collocor, &c.]

NON PATITVR GREGOR. NAZ. COLLOCARI IN THRONO.

Subdit vero mirum quiddam accidiſſe, nimirum tunc temporis atram nubem ſic radios Solis obtegiſſe, vt media die noctem ferme redderet: quo tamquam prodigio exultarent hæretici, metuerent autem pij. ſed quaſi miraculo factum, vt ſimulac Gregorius ſacros cancellos introiuit, adorato numine, nube diſiecta, Sol puriſſimis radijs effulſerit; perinde ac ſi ſuperi accenſa cælitus face, Gregorij lætum, Deoq. gratum ingreſſum ſignificarent. Secutaq. mox eſt Orthodoxorum omnium acclamatio, qua peterent Gregorium collocari in throno, reclamante tamen ipſo Gregorio, atque dicente:

Hunc premite, quæſo, premite clamorem, o viri:
Nunc ſunt agenda gratiæ ſumma Deo.
C *Maiora quæ ſunt, his erit tempus ſuum.*
Hæc verba plauſu maximo plebi excepit.
Amica namque eſt omnibus modeſtia.
Abijtq. Princeps maxima hac laude efferens.
Hic concionis exitus tandem fuit.]

GREGORIVS NAZ. APPETITVR A SICARIO.

Additq. ob nimiam compreſſionem, confuſionemq. prementium, enſem euaginatum ad incutiendum terrorem a quodam, ſed mox in vaginam reductum. Cum autem templi & ædium Epiſcopalium poſſeſſor effectus eſſet, Ariani æſtuabant aduerſus Gregorium immenſo implacabiliq. odio: quos tandem ipſius Gregorij inſignis animi modeſtia deliniuit: quæ cum in omnibus rebus quas gereret eluceret, nouo caſu adeo omnibus perſpicua atque manifeſta reluxit, vt ſibi etiam hoſtium animos deuinciret. Accidit
D enim, vt ipſo ſubægrotante Gregorio, in lectulo decumbente, ſicarius ad eum conficiendum, clam ingreſſus ſit, tectus multitudine accedentium, vt ei gratularentur de templo recepto, ab Arianiſq. vindicato, pro quo munere vota Deo nuncupaſſent. Eoq. perfuncto officio, cum diſceſſiſſent, ſicarius ille ſolus ibi relictus, manibus pedes ſanctiſſimi viri prehendens, lacrymas copioſe fundens atque lamentans ſupplex veniam poſtulauit. Gregorio autem ſciſcitante, quid hoc ſibi vellet: atque præ immenſo dolore, ipſo tacente; vnus ex his qui aderant, rem ſentiens, Gregorio dixit: Hic ille carnifex tuus eſt, o pater, qui a nonnullis ſubornatus, ferrum tibi in præcordia defixurus erat, niſi Chriſtus perſpicue tibi auxilio fuiſſet: quod enim ad eorum voluntatem ſpectat, ſcelus eſt conſummatum: proinde hic facti pœnitens ad pedes tuos lacrymis veniam petit. Ad quem conuerſus Gregorius ait: Propitius ſit tibi Deus,
E tibiq. ignoſcat, qui me ſeruauit: hocq. ſolum pro noxa peto, vt hæreſim execrans, meus fias. Hoc autem cum vniuerſæ innotuiſſet ciuitati: hoſtium Gregorij, Arianorum hominum nonnihil emollita ſunt corda, ergaq. ipſum reddita propenſiora. hæc omnia breui compendio recitata, ab ipſomet Gregorio fuſius deſcripta ſunt[a].

a Greg. in carm. de vita ſua.

DAMASVS AGIT CVM THEODOSIO PRO ECCLESIA ORIENTALI.

Quòd autem ſequenti anno Orientales Epiſcopi Orthodoxi Conſtantinopolim, vt Gregorium collocarent in throno, vocati fuerint a Theodoſio Imperatore: id quidem ſuadente Damaſo, qui (vt dictum eſt) Gregorij ſuſcepit patrocinium, factum putamus. Cuius etiam admonitione, idem Epiſcoporum Concilium collectum Conſtantinopoli condemnaſſe hæreſim Macedonij, quis eſt qui non facile ſibi perſuadeat? Cum enim certum ſit, Romanos Pontifices ſolere litteris ſalutare nouos Imperatores, ad eoſdemq. de tollendis hæreſibus, ſedandiſq. ſchiſmatibus ſcribere, hortari, viamq. qua

id perficerent aperire:par eſt credere Theodoſiũ,Damaſo ſuadente,ad hæc omnia perfi- A
cienda ſedulo animum addixiſſe : docet enim id etiam vehemens coniectura ex frequenti
rerum vſu comparata, exemplisq. ſæpe monſtrata. At de his ſuo loco pluribus
agendum erit : hic vero iam eſto finis rerum Gregorij præſentis temporis.

OBITVS PETRI, SVBROGATIO TIMOTHEI.

a l. 3. de hæret. C.Theod.

Hoc itidem anno moritur Petrus Epiſcopus Alexandrinus, cum ſediſſet annos octo:
in locumq. eius eſt ſubrogatus Timotheus ipſius frater; cuius mentio habetur in Theodoſij
ſanctione anno ſequenti data [a]: in illa autem quam datam diximus præſenti anno,
cum Petri fit mentio, plane apparet, alterum eorum, nempe Petrum hoc tempore deſijſſe;
alterum vero, Timotheum videlicet, Epiſcopum eius Eccleſiæ creatum eſſe. Sunt
qui vt excuſent Petrum fauentem aduerſus Gregorium Nazianzenum Maximo Cyni-
co, ea omnia quæ dicta ſunt, adſcribant eiuſdem Petri ſucceſſori Timotheo : ſunt hi

b Theod. lib. 5. cap 8.
c Caſſiodor. lib. 9. cap. 13.
d Niceph. lib. 12. c. 12.

Theodoretus [b], Caſſiodorus [c], Nicephorus [d], & fortaſſe alij. At certe nugæ ſunt hæ; B
nam querelæ ipſius Gregorij de Petro ſatis perſpicuæ extant, vt de his dubitandi omnis
prorſus occaſio auferatur. Non ita quidem de Petto iſta ſe habent, vt illa quæ in ipſum
vulgo iactata tradit S. Hieronymus; nimirum, quòd reuerſus in Eccleſiam, adeo facilis
fuerit in recipiendis ad communionem lapſis hæreticis, vt nonnullis acceptæ pecuniæ
in ſuſpicionem venerit : nam ſcimus ex inſtituto Athanaſij ad Baſilium ſcribentis
(quod ſupra ſuo loco demonſtratum eſt) omnes Arianos ad Eccleſiam redire volentes,
oblata fidei Nicænæ confeſſione, nullatenus debuiſſe repelli. Quòd autem
idem Petrus Maximo fauerit pecuniæ cauſa, vt credamus, abduci non poſſumus, ſed ab
eo deceptũ aliqua noua larua, ſicut ab eodem vidimus ipſum Gregoriũ fuiſſe deluſum.

Ceterũ quod pertinet ad Timotheum ſucceſſorẽ: quantumlibet Petrus defunctus eſſet,
nulla tamen ſpes fuit ſub Catholico Principe, Lucio Ariano Epiſcopo Alexandrino eã re- C
cuperandi ſedẽ, ipſo Theodoſio reſiſtente, e qua & pulſum ab eo tradit S. Hieronymus,
qui de Lucij ſcriptis ita ſubdit : Extant eius ſolẽnes de Paſcha epiſtolæ, & pauci variarũ
ὑποθέσεων libelli.] Vendicarat ſibi profanus Arianorum Antiſtes, vt Paſchales epiſtolas
ſcriberet ad Catholicam Eccleſiam, quæ annis ſingulis dari ſolebant ab Epiſcopo
Alexandrino vniuerſis Chriſti fidelibus ad Paſchatis certum tempus inſinuandum. Ce-

THEOPHILI CYCLVS PASCHALIS.

e Leo epiſt. 64.

terum Theophilum eiuſdem Eccleſiæ poſtea Epiſcopum ab hoc anno Paſchalem cy-
clum annorum centum inchoauiſſe, nimirum a primo Conſulatu Theodoſij, teſtatur
S. Leo Papa [e] in epiſtola ad Marcianum Imperatorem. erat tunc ipſe Theophilus Eccleſiæ
Alexandrinæ clericus apprime eiuſmodi ſcientiam callens, quam ne quis hæreticus
ſibi in poſterum arrogaret, centum ipſe annos incluſit, quibus dies Paſchatis ex-
ploratus annis ſingulis haberetur. D

IVSTINA AVGVSTA FAVET ARIANIS.

f Ammian. lib. 15. & 16. Socrat. lib. 5. cap 2.
g Sueton. in C. Iulio c. 22.

Eodem plane tempore quo hæc agebantur in Oriente, contigit Mediolanenſem Eccleſiam
perturbari cœptam eſſe a Iuſtina Auguſta Valentiniani ſenioris Imperatoris
coniuge, Ariana femina audaciſſima. Hæc quidem hæreſi patrocinatura, cum acce-
piſſet Sirmienſem Eccleſiam (eſt Sirmium ciuitas poſita in Illyrico [f]) deſtitutam
eſſe paſtore, illuc properauit, quo Arianum illi Antiſtitem præfici procuraret. Ambroſius
etiam illuc ſe contulit (perſeuerabat enim antiqua illa diuiſio prouinciarũ, qua
lege Vatinia [g] coniuncta erat prouincia Illyrici Galliæ Ciſalpinæ) vt Eccleſiæ Sirmien-
ſi ſuæ diœceſis conſulturus præficeret Catholicæ communionis Epiſcopum. Quæ

h Paulin. in Vita S. Ambroſ.
* Auennius

QVID SIRMII AMBROSIVS.

nam autem tum ibi contigerint, Paulinus ita deſcribit [h]: Cum Ambroſius Sirmium
ad creandũ Epiſcopum Anemmium * perrexiſſet, ibiq. Iuſtinæ tunc temporis Reginæ
potentia & multitudine coadunata, de eccleſia pelleretur, vt non ab ipſo, ſed ab hæ- E
reticis Arianis Epiſcopis in eadem eccleſia ordinaretur; eſſetq. conſtitutus in tribunali,
nihil curans eorum quæ a muliere excitabantur : vna de virginibus Arianorum impudentior
ceteris, tribunal conſcendens, apprehenſo veſtimento ſacerdotis, cum
illum attrahere vellet ad partem mulierum, vt ab ipſis cæſus, de eccleſia pellere-
tur : audiuit (vt ipſe ſolitus erat referre) Etſi ego indignus tanto ſacerdotio ſum : tamen
te non conuenit, vel profeſſionem tuã, in qualemcumque ſacerdotem manus inijcere:
vnde debes vereri Dei iudicium, ne tibi aliquid eueniat. Quod dictum exitus confirmauit
: nam alio die mortuam ad ſepulchrum vſque deduxit, gratiam pro contumelia
rependens. Sed hoc factum non leuem aduerſarijs incuſſit metum, pacemq. magnam
Eccleſiæ Catholicæ in ordinando Epiſcopo tribuit.] hæc Paulinus. Ordinatus eſt
itaque Anemmius: quem cum conſtet anno ſequẽti interfuiſſe Aquileienſi Concilio, pa-

riterq.

rireq. eius nomen reperiatur inter Epiſcopos Occidentales, ad quos Synodalis epiſtola e Concilio Conſtãtinopolitano data eſt; plane declaratur Auentij electionẽ ante ſequentem annũ contigiſſe, ſed non quidem (vt putamus) ante præſentem: nam hactenus res Ambroſij tranquilliſſime ſe habuiſſe, quæ ſunt recenſita demonſtrant. Hoc vero tempore Arianos fauore Iuſtinæ tumultuari cœpiſſe liquet, atque adeo res perturbaſſe, vt Gratianus baſilicam vnam, quam peterent ipſi Ariani ſibi tradi, ab Ambroſio abſtulerit, non tamen illis dederit, ſed eidem Ambroſio reſtituerit; vt ex ijs quæ S. Ambroſius ad eum ſcribit, intelligi poteſt, dum ait [a]: Neque enim aliud poſſumus dicere, niſi ſancti Spiritus hanc fuiſſe gratiam, quòd ignorantibus omnibus ſubito baſilicam reddidiſti.] et paulo poſt: Etenim baſilicam ſequeſtraſti, vt fidem probares. Impleuit igitur propoſitum ſuum pietas tua, quæ ſic ſequeſtrauerat, vt probaret; ſic probauit, vt redderet. B Nec fructum amiſi, ſed iudicium teneo. patuitq. omnibus in quadam facti diſcretione, diſcretam tibi numquam fuiſſe ſententiam: patuit inquam omnibus, & tuum non fuiſſe cum ſequeſtrares, & tuum eſſe cum redderes.] hæc Ambroſius.

a Ambroſ. de Spiritu ſancto lib. 1. cap. 1.

Cum autem Ariani inſtarent, & perinde atque iuſtam fouerent cauſam, quòd Conciliabuli Ariminenſis patrocinium ſuſcepiſſent, eumdem Gratianum Imperatorem hoc anno Sirmium venientem interpellant [b], querentes ſe a Catholicis vndique pelli: ob idq. ſe generale poſtulare Concilium, quo in eo vniuerſæ Eccleſiæ demonſtrare poſſent ſe eſſe Catholicos, atque iniuria infamari hæreſis Arianæ, inſtant, vrgent, obtunduntq. Principis aures, donec ab eo quod petierant extorſerunt de indicendo generali Concilio. Ceterum cum hæc ab Imperatore eſſe decreta Ambroſius intellexiſſet: continuo interceſſit, probroſum eſſe & indigniſſimum aſſerens, propter duos carioſos hæreticos, toC tius Catholici Orbis Epiſcopos conuocare, magno Eccleſiarum detrimento, quæ paſtoribus deſtitutæ, luporum paterent incurſui. Sicq. ex ſententia Ambroſij factum eſt, vt Imperator acquieſceret Aquileienſe celebrari Concilium, in quo finitimi tantũ conuenirent Epiſcopi, ex Africa autem & Gallia ſatis eſſe Legatos adeſſe. Indictio autem Synodi dilata eſt in annum ſequentem Aquileiæ celebrandæ menſe Septembris, in qua eorumdem cauſa tractanda eſſet hæreticorum: nos vero de ea ſuo loco pluribus. Hæretici autem qui id extorſerunt a Gratiano, fuerunt Claudianus, alias Claudius, & Secundianus Epiſcopi, quorum frequens eſt mentio in ipſo Aquileienſi Concilio.

b Concil. Aquileienſ. in princip.

ARIANI AGVNT APVD GRATIANVM IMP. DE COGENDO CONCILIO.

Nouiſſime autem quod ad priuatas res geſtas anni huius pertinet: hoc ipſo anno tertia Ianuarij (vt ex Eunapio Sardiano [c] colligitur) Feſtus Prôconſul in Aſia cum idolorum cultui ſe dediſſet, miſerando modo diem clauſit extremum. Quo vero pacto D id ſe habuerit, Eunapius docet his verbis: Tertius illuxerat dies a Kalendis Ianuarijs, quas ita Romani nuncupant, quando omnes feſto gratulantes, conuiuium adducunt: ipſe vero Eumenidum delubrum accedit, haud temere vmquam deos colere ſuetus; quippe qui omnes a ſe ſupplicio affectos, hanc potiſſimum ob cauſam de medio ſuſtulerit. Ingreſſus ad eas narrat viſum ſibi ſomnium, atque inter narrandum lacrymis vultum aſpergit: id autem eiuſmodi erat. Dicebat Maximum (*philoſophum nempe illum Iuliani Apoſtatæ magiſtrum, qui ſub Valente accuſatus magiæ male perijt*) numella collo iniecta, viſum fuiſſe ipſum ad orcum pertrahere, ſiſtendum Plutonis iudicio. Qui aderant, conterriti, vitamq. viri totam recolentes, lacrymas quiſque pro ſe profuſas ſiccabant, iubebantq. veniam & pacem a deabus precari. Ille dictis audiens, vota facit. Sed dum egreditur, ipſe concidit humi, duobus pueris in terga delatis, vociſq. vſu defectus iaE cuit, ac domum relatus, confeſtim expirauit. Ea res viſa eſt a diuina prouidentia procurata.] hæc quidem Eunapius, qui & ipſe deorum cultor & impius, talia effari de ſuis cogitur. Sed iam ad ſequentis anni res geſtas progrediamur.

c Eunap. Vit. philoſoph. in Maximo.

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	
381.	15.	GRATIANI 15. VALENTIN. 6. IMPPP. THEODOSII 3.

TRecenteſimus octogeſimus primus Chriſti annus Eucharij * & Syagrij Conſulatus auſpicijs aperitur, idemq. numeratur decimus quintus Pontificatus Damaſi, atque ab exorto ſchiſmate Vrſicini: quo tribus iam luſtris ſæpe compreſſo, numquam autem extincto; Gratianus & Valentinianus in Occidente Imperatores nouiſſime

* Eucherij

aduerſus eoſdem ſchiſmaticos reſcripſerunt. Acciderat enim, vt etſi ijdem ſchiſmatici A
VRSICINI SCHISMA VLGENS.
ſæpe damnari fuiſſent, atque in diuerſa loca exules amandati: ijdem nihilominus, tor-
peſcentibus Iudicibus, inde recedentes, atque ad propria remeantes rurſus ſeditiones
turbaſq. conflarint non ſine magno Catholicæ Eccleſiæ pacis detrimento. Quamobrem
ijdem Imperatores in primis redarguentes ignauos Iudices, quid ab eis poſt hæc de iiſ-
dem agendum eſſet, decernentes, reſcriptum ad Vicarium ordinariorum iudiciorum
dederunt, quod hic primo cudendum curauimus ex bibliotheca Vaticana acceptum;
ex codice inquam illo, vbi deſcriptæ habentur complures Pontificum Romanorum
epiſtolæ, a nobis ſæpe citato: quod ſane ſcatebat mendis, ſed collatione habita cum alio
exemplari, vt licuit, reſtituimus.

Gratianus & Valentin. AA. Aquilino Vicario Ordinariorum.

QVID IMPERATORES IN SCHISMATICOS RESCRIBVNT.
Sententias Iudicũ aut quæ temporũ limes, aut contumacis pronunciatio, aut habitum B
coram patribus ſanxit examen, nec a mediocri auctoritate labefactari, atque conuelli, nec
a potentioribus, nec ab impudentibus pertimeſcunt noſtra præcepta per veſtram negli-
gentiã deſtituta. Quæ tandem poterit ferri ſententia, quam quidem dum deſpicitis, non
excitetis, vt longæ tolerantiæ in deſperatos ſumat effectum, & officium metus cogat
agnoſci? At nonne abſurdius eſt, quod Vrſicini iuſſit amentia, quàm quod ſerenitas no-
ſtra mitibus perſuaſit edictis, vt omnes qui impios cœtus profanata religione tentarent,
vel ad centeſimum Vrbis milliare pellerentur? vbi pertinax furor ab obſequentibus de-
ſtitutus in eius tantum perniciem rueret, qui ſolus erraret, & vt condemnati iudicio re-
cte ſentientium ſacerdotum, reditum poſtea vel ad Eccleſias, quas contaminauerant, non
haberent, vel redintegrationem iudicij fruſtra a nobis impudenti peruicacia precaren-
tur. Repetat laudanda & ſpectata tua ſinceritas, quales ad virum clariſſimum Simpli- C
cium quondam Vicarium litteras clementia noſtra tranſmiſerit; & deſinat itera-
* expectare
tionem * ſperare mandati: quia pingendus manſuetudinis noſtræ pudor eſt, inſtaurare
præceptum.

Vrſicinum quidem Gallia coercet, & ne motus aliquos inquietos exerceat, cohibet
VRSICINVS RELEGATVS IN GALLIAS EAS INFESTAVIT.
Agrippina ſeceſſio: quem tamen ipſum per occurſantes obtundentem ſæpius quàm
monentem, ad hoc vt ſequentes abijceret, audiuimus. Hiſacem remotus Hiſpaniæ
angulus titulo damnationis incluſit. Non bene capiti conſultum, ſi quid turbarum ve-
ſanus agitauerit Parmenſis Epiſcopus eo pernicioſior, quòd inclytæ Vrbi magis proxi-
mus, & imperitorum multitudinem magis exagitat, & Eccleſiam, de qua iudicio ſan-
ctorum Præſulum deiectus eſt, inquietat, inanem videlicet gloriam ſententiæ grauioris
expectans: quem, ſi quid deceſſor tuus deuoti vigoris habuiſſet, protinus vltra fines de- D
buiſſet extrudere. Et Florentius Puteolanus poſt damnationem, quam recto iudicio
conuictus accepit, manſuetudinem noſtram inquietare conatus, dignum tulit in pro-
greſſione reſponſum: Poſt quintumdecimum annum Eccleſiam, de qua extruſus fuerat,
rurſus contaminare conatur, congreſsiones illicitas facere molitur, egentemq. con-
ſilij multitudinem perditi animi perſuaſione deprauat, noſtrorum videlicet Iudicum
ſocordia fretus, qui priuatæ gratiæ Imperialia præcepta condonant; & religionem,
quam nos iure veneramur (quam fortaſſe ipſi negligunt) inquietari, patienter acci-
piunt.

Claudianus etiam ab his qui contra diuina præcepta vitia religionis inſtaurant, ab
DE CLAVDIANO SCHISMATICO.
his iuquam, quos expelli iuſſeramus, accitus, quaſi parum facinoris aggreſſus eſſet, ſi
in Africa perſtitiſſet, Romæ ſeſe dicitur intimaſſe, falſuſq. præceptor vel expertes ad- E
huc deuio profanare myſterio, vel iam initiatos ex integro nititur flagitio maiore cor-
rumpere, cum religionis ſanctiſsimæ diſciplinam non cumulet iteratio, ſed euer-
tat. Quem nos Claudianum diſsimili pœna ac meruit proſequentes, repetere tan-
tummodo patriam hactenus, remota ſeueritate, præcepimus: ſed reſidere etiam nunc
dicitur imperitos ſolicitans, & caſſam omnino mercedem requirens perdit animas cor-
porum redemptorum. Hinc illi inſectatores ſanctiſsimæ ſedis, non ſolum Dei nu-
mine (quod ſatis erat) ſed etiam iudiciorum examine exploratum mentis ſanctiſ-
ſimæ virum (vt etiam diuo patri Valentiniano eſt comprobatum) turpiſsimis ca-
lumnijs Epiſcopum Damaſum inquietare non veriti: poſtquam deſperauerunt poſ-
ſe percelli, populum pro quo ille diuinitati obſes eſt, inquietant. Sed hacte-
nus ſtertit iners diſsimulatio iudicantium (nec eſt admonere neceſſe, quo poſsit

A ſanctio contempta procedere) hactenus, inquam, ſtertit apparitorum ſupina deſidia.

Poſt hæc niſi omnes (vt nominatim iuſsionis noſtræ ſumma complectitur, vel quos turbas iſtiuſmodi molientes ſanctorum Epiſcoporũ Concilia conſenſu oſtenderint) vltra centeſimum milliarium ab vrbe depuleris, atque eorum ciuitatum finibus extorres eſſe præceperis, quarum plebem, vel Eccleſias, vel per ſe, vel per ſimile ſui vulgus exercent: præter æſtimationis iniuriam, cuius apud bonos non leuis iactura eſt, piaculum neglectæ ſanctionis incurres.

POENA IN SCHISMATICOS ITERATA.

Volumus autem, vt quicumque iudicio Damaſi, quod ille cum conſilio quinque vel ſeptem habuerit Epiſcoporum, vel eorum qui Catholici ſunt, iudicio vel conſilio condemnatus fuerit: ſi iuſte voluerit Eccleſiam retentare, vt qui euocatus ad ſacerdotale iudicium per contumaciam non iuiſſet: vt ab illuſtribus viris Præfectis Prætorio B Galliæ atque Italiæ, auctoritate adhibita, ad Epiſcopale iudicium remittatur, ſiue a Proconſulibus *, vel Vicarijs, vt ad vrbem Romam ſub proſecutione perueniat: aut ſi in longinquioribus partibus alicuius ferocitas talis emerſerit, omnis eius cauſæ edictio ad Metropolitæ in eadem prouincia Epiſcopi deduceretur examen: vel ſi ipſe Metropolitanus eſt, Romam neceſſario, vel ad eos quos Romanus Epiſcopus Iudices dederit, ſine dilatione contendat: Ita tamen, vt quicumque detecti ſunt, ab eius tantum vrbis finibus ſegregentur, in quibus fuerint ſacerdotes. Mitius enim grauiter meritos coercemus, & ſacrilegam pertinaciam lenius quàm meretur vlciſcimur.

* Conſularibus

IVDICIA EPISCOPORVM DIVERSA.

Quòd ſi vel Metropolitani Epiſcopi, vel cuiuſcumque ſacerdotis iniquitas eſt ſuſpecta, aut gratia: ad Romanum Epiſcopum, vel ad Concilium quindecim finitimorum Epiſcoporum accerſitum liceat prouocare; modo ne poſt examen habitum, quod de- C finitum fuerit, integretur. Iam vero illud quod in negotijs quoque rerum minorum, & in leuibus cauſæ dictionibus animis noſtris iuſtitia naturalis inſeruit, multo diligentius in cauſis iuſtiſſimis volumus conualeſcere, ne facile ſit cuiquam prædito notabili prauitate morum, aut infami calumnia notato perſonam criminatoris aſſumere, aut teſtimonij dictionem in accuſationem Epiſcopi profiteri.] hactenus Imperatorum reſcriptum: ex quo cum Damaſus calumnijs ſchiſmaticorum impetitus cognoſcitur; tum Vrſicinus exilio longinquo mulctatus, eodemq. in præſens continuato, percipitur. Ex his omnibus ſuſpectum redditur falſitatis, quod habetur in libro de Romanis Pontificibus, ipſum Neapolis in Campania fuiſſe poſt ſchiſma creatum Epiſcopum: cuius quidem Epiſcopatus nec Marcellinus eius fautor in libello dato Theodoſio, quo eius cauſam proſecutus eſt, meminit; quod (vt puto) non tacuiſſet, ſi id vere acci- D diſſet. Hic quidem poſitum volumus Imperatorum a nobis recitatum reſcriptum, cuius teſtificatione hoc anno decimoquinto Damaſi datum conſtat: ſed iam ad res a Theodoſio Imperatore in Oriente pie geſtas orationem conuertamus.

ROMANAE ECCLESIAE SVPREMVM TRIBVNAL.

Hoc ipſo anno, iiſdemq. Conſulibus, quarto Idus Ianuarij Theodoſius Imperator cum alijs Imperatoribus aduerſus hæreticos huiuſmodi edidit ſanctionem[a]:

[a] l. 6. de hæret. C. Theod.

Nullus hæreticis myſteriorum locus, nulla ad exercendi animi obſtinatioris dementiam pateat occaſio. Sciant omnes, etiam ſi quid ſpeciali quolibet reſcripto per fraudem elicito ab huiuſmodi hominum genere impetratum eſt, non valere. Arceantur cunctorum hæreticorum ab illicitis congregationibus turbæ. Vnius & ſummi Dei nomen vbique celebretur. Nicænæ fidei dudum a maioribus traditæ, & diuinæ religionis teſtimonio atque aſſertione firmatæ obſeruantia ſemper manſura teneatur. Photinianæ E labis contaminatio, Ariani ſacrilegij venenũ, Eunomianæ perfidiæ crimen, & nefanda monſtruoſis nominibus auctorũ prodigia ſectarũ ab ipſo etiã aboleantur auditu. Is autem Nicænæ aſſertor fidei, Catholicæ religionis verus cultor accipiendus eſt, qui omnipotentem Deum, & Chriſtum Filium Dei vnum nomine * confitetur, Deum de Deo, lumen de lumine: qui Spiritumſanctum, qui id quod ex ſummo rerum parente ſperamus, accipimus, negando non violat: apud quem intemeratæ fidei ſenſu viget incorruptæ Trinitatis indiuiſa ſubſtantia, quæ Græci aſſertione verbi, οὐσία, recte credentibus dicitur. Hæc profecto nobis magis probata, hæc veneranda ſunt. Qui vero iiſdem non inſeruiunt; deſinant affectatis dolis alienũ veræ religionis nomen aſſumere, & ſuis apertis criminibus denotentur, ab omnium ſummoti eccleſiarũ limine penitus arceantur: cum omnes hæreticos illicitas agere intra oppida congregationes vetemus. Ac ſi quid erectio factioſa tentauerit; ab ipſis etiam vrbium mœnibus, ex-

THEODOSII LEX CONTRA ARIANOS.

* ſubſtantia

terminato furore propelli iubemus, vt cunctis Orthodoxis Epiſcopis, qui Nicænam fidem tenent, Catholicæ Eccleſiæ toto Orbe reddantur. Dat. IIII. Id. Ianuar. C. P. Eucherio & Syagrio Coſſ.] A

Huius quidem edendæ ſanctionis cauſa efficax illa præceſſit; quòd cum ab ipſo Theodoſio (vt vidimus) in fine anni ſuperioris tradenda eſſet eccleſia primaria Gregorio Nazianzeno, Ariani adeo perſtrepere, atque ciere tumultus, vt opus fuerit armato exercitu adire templum, & illuc Gregorium introducere: quos omnes vna cum alijs hæreticis eiuſmodi promulgato edicto Theodoſius coercendos eſſe iure decreuit. Mentio huius legis, qua Photiniani interdicti ſunt conuentus, eſt in epiſtola Synodali Concilij Aquileienſis, de quo inferius. Poſt hanc autem ſanctionem contigiſſe videtur, quod ex Sozomeno dictum eſt, Arianos exutos eccleſijs conuentus extra mœnia collegiſſe. B

OBITVS ATHANARICI REGIS GOTHORVM.

a Marcellin. in Chron.

b Ammian. lib. 27.

Hoc quoque Ianuarij menſe (inquit Marcellinus[a]) Athanaricus Rex Gothorum, cum quo Theodoſius Imperator fœdus pepigerat, Conſtantinopolim venit, eodemq; menſe morbo perijt.] de quo Ammianus[b] hæc ait: Athanaricus proximorũ factione genitalibus terris expulſus, Conſtantinopoli fatali ſorte deceſſit, & ambitioſis exequijs ritu ſepultus eſt noſtro] nempe Gentilicio: non enim Chriſtianus, ſed Chriſtianorum perſecutor extiterat. Tanta clementia inerat Chriſtiano Principi Theodoſio, vt ea etiam voluerit hoſti Chriſtianæ religionis impertiri. Zoſimus & ipſe Ethnicus hæc vehementer admiratus, ita rem geſtam ſcribit[c]: Athanaricus a ſuis expulſus, ſe celeriter ad Theodoſium contulit non ita pridem morbo liberatum, qui ſpem de vita dubiam fecerat. Theodoſius vero hominem cum barbaris comitibus amanter excipit, ſpatium non exiguum extra Conſtantinopolim obuiam ei progreſſus. Cumq. confeſtim extinctus fuiſſet, regia ſepultura mortuum terræ mandauit: et tantam ſepulturæ magnificentiam adhibebat, vt tam ſuperbo funere barbaris omnibus obſtupefactis, Scythæ quidem domum redirent, nec Romanos amplius infeſtarent, bonitatẽ Principis admirati: quotquot autem cũ Rege vita defuncto venerant, cuſtodiendæ ripæ fluminis Iſtri intenti, diu quo minus Romani vexarentur incurſionibus, impedirent.] hæc Zoſimus. C

c Zoſim. lib. 4.

d Themiſt. orat. 6.

Sed & Themiſtius philoſophus & ipſe Gentilis, quanta bona Theodoſij clementiam fuerint conſecuta, admiratus hæc ait[d]: Quibus munitus præſidijs, o Rex, non ſagittarijs, non armatis militibus, non Armenijs, aut Hiſpanis, non equorũm armatorum agmine ad extinguendam Scytharum flammam eguiſti, ſed tuo viſus conſilio & prudentia flamma illa per ſe extincta eſt.] Verum & Oroſius[e] ex noſtris: Vniuerſæ, inquit, Gothorum gentes, Rege defuncto, aſpicientes virtutem, benignitatemq. Theodoſij, Romano ſeſe Imperio dediderunt. In iiſdem etiam diebus Perſæ, qui Iuliano interfecto, alijſq. Imperatoribus ſæpe victis, nunc etiam Valente in fugam acto recentiſſimæ victoriæ ſatietatem cruda inſultatione ructabant: vltro Conſtantinopolim ad Theodoſium miſere Legatos, pacemq. ſupplices popoſcerunt. Ictumq; tunc fœdus eſt, quo vniuerſus Oriens vſque ad nunc tranquilliſſime fruitur.] hæc Oroſius. At Pacatus[f], Perſas munera detuliſſe ad Theodoſium Imperatorem, affirmat. D

e Oroſ. lib. 7. c. 34.

QVID HAERESIS, QVID VERA RELIGIO AFFERAT.

f Pacat. in Panegyrico. Theodoſij.

QVOT QVANTAQVE BONA SECVM VEHAT FIDES CATHOLICA.

Quis hæc tot tantaq; conſiderans, non admiretur, quot mala hæreſes inuexerint in Orientem, & quot bona reſtituta poſtliminio Catholica fides ſecum attulerit: vt eodẽ ferme tempore quo ſcriberet Theodoſius leges pro Orthodoxa fide aduerſus hæreticos, eodem e Gothis & Perſis victoribus hoſtibus de ineunda pace Legatos idem exceperit? Hæc tam perſpicua conſiderans pariter S. Ambroſius, ſcribens ad Gratianum commentarios de Spirituſancto, iſta præfatur[g]: Etiam Conſtantinopolis iam verbum Dei recepit, & euidentia meruit tui documenta iudicij. Etenim quamdiu venena Arianorum ſuis fouebat incluſa viſceribus, bellis finitimis inquieta, murus armis circumſonabat hoſtilibus. Poſtea vero quàm fidei exules abdicauit, hoſtem ipſum iudicem Regũ, quem ſemper timere conſueuerat, deditũ vidit, ſupplicem recepit, morientem obeuit *, ſepultum poſſidet. Quantos ergo & Conſtantinopoli, quantos poſtremo toto hodie in Orbe mundaſti? Non mundauit Damaſus (*Deum alloquitur*) non mundauit Petrus, *nempe Alexandrinus*, non mundauit Ambroſius, non mundauit Gregorius: noſtra enim ſeruitia, ſed tua ſunt ſacramenta.] hæc Ambroſius; quibus plane & illud innoteſcit, haud ante præſentem annum ipſum ad Gratianum Imperatorem ſcripſiſſe duos libros illos de Spirituſancto. E

g Ambroſ. in prolog. lib. 1. de Spirituſancto.

* obtinuit

Porro

A Porro hoc ipſo anno hæc ſcripta eſſe ab Ambroſio, certum argumentum eſt, quòd meminit Petri, de cuius obitu ipſe nondum certior redditus eſſet: nam Timotheum nominaſſet, ſi ſciſſet ipſum in locum Petri ſubrogatum fuiſſe. Quod vero ſpectat ad ipſum commentarium de Spirituſancto ab Ambroſio ad Gratianum elaboratum: neſcio quid ſibi velit Ruffinus his verbis[a]: Ambroſius ſanctus de Spirituſancto non ſolum verbis, ſed & ſanguine ſuo ſcripſit: obtulit enim perſecutoribus ſanguinem ſuum, quem in ſe fudit; ſed a Deo ad alios adhuc reſeruabatur labores.] hæc ipſe; quem miror ignoraſſe libros illos, expoſcente Gratiano Catholico Principe, ſcriptos, ab eo primum expetitos, auideq. ſuſceptos, qui eumdem Ambroſium vt parentem coluit, & aduerſus Arianos, vt ipſe teſtatur, ſuſcepit patrocinium.

AMBROSII LIBRI DE SPIRITVSANCTO.

[a] Ruff. inuectiua Hieron.

Sed & calumnia Ruffini ibidem in Hieronymum illa eſt, dum ſubdit ea de cauſa ipB ſum interpretatum eſſe Didymum de Spirituſancto, vt Ambroſij furta detegeret: ſiquidem longe ante quàm Ambroſius in opus incumberet, illud aggreſſus fuerat S. Hieronymus, vt teſtatur litteris[b] ad Damaſum ſcriptis ex Oriente, antequam Romam rediſſet: nam in Orientem poſtea nonniſi poſt mortem Damaſi reuerſus eſt, quod ſuo loco dicemus: vt plane appareat aliud fuiſſe conſiliũ Hieronymi in opere aggrediendo, quàm quod Ruffinus calumnioſe ſugillat. Sed reuertamur ad Gratianum.

CONFVTATVR RVFFINI CALVMNIA IN HIERONYMVM.

[b] Hieron. epiſt. 125.

Quòd rurſus ſpectat ad felicitatem Theodoſij ex pietate comparatam: præſtat audire Pacatum[c], quàm feliciter ſub pio Principe barbari orbis Orientalis coluerint, obedierint, vel ſaltem timuerint Theodoſium imperantem: Si qui, inquit, forte ſunt barbarorum, qui nondum virtutis tuæ fulmen exceperint: nominis terrore perculſi, & velut afflati quieſcant. Tua enim, Imperator, auſpicia non hæ tantum gentes tremunt, quas C ab Orbe noſtro ſiluarum interualla vel flumina, monteſve diſtinguunt, ſed quas æternis ardoribus inacceſſas, aut continua hieme ſeparatas, aut interfuſis æquoribus abiunctas natura diſterminat. Non Oceano Indus, non frigore Boſphoranus, non Arabs medio Sole ſecurus eſt: et quo vix peruenerat nomen, ante Romanum accedit Imperium. Dicam ne ego receptos ad ſeruitium Gothos caſtris tuis militem, terris ſufficere cultorem? Dicam a rebellibus Sarracenis pœnas polluti fœderis expetitas? Dicam interdictũ Scythis Tanaim? & imbelles arcus eſſe fugientis Albani? Quæcumque natio barbarorum robore, ferocia, numero grauis nobis vmquam fuit: aut boni conſulit, vt quieſcat: aut lætatur quaſi amica, ſi ſeruiat. Perſis ipſa Reipublicæ noſtræ retro æmula, & multis Romanorum ducum famoſa funeribus, quicquid vmquam in Principes noſtros inclementius fecit, excuſat obſequio. Denique ipſe ille Rex eius dedignatus antea ſe fateri homiD nem, iam fatetur timorem, & in his te colit templis in quibus colitur, tum legatione mittenda, tum gemmis, ſericoq. præbendo; ad hoc triumphalibus bellis in tua eſſeda ſuggerendis, etſi adhuc non eſt fœderatus, iam tamen tuis cultibus tributarius eſt.] hucuſque Pacatus.

[c] Pacat. in Panegyric. Theodoſij.

Qui igitur fauendo pietati, quàm ampliſſimos inde prouentus ſe præcoci meſſe collegiſſe cognouit Theodoſius Imperator, eamdem magis magiſque excolere perſequerans paulo poſt ſub iiſdem Conſulibus vltima die Martij clericis eiuſmodi indulſit priuilegium[d]:

[d] l. 26. de Epiſc. & cleric. Cod. Theod.

Vniuerſos quos conſtiterit cuſtodes eccleſiarum eſſe, vel ſanctorum locorum ac religioſis obſequijs deſeruire, nullius attentationis moleſtias ſuſtinere decernimus. Quis enim eos capite cenſos patiatur eſſe deuinctos, quos neceſſario intelligit supramemoE rato officio mancipatos? Dat. Prid. Kal. April. Conſtantinopoli, Eucherio & Syagrio Coſſ.]

Hoc eodem anno menſe Maij celebrata eſt Conſtantinopoli Synodus centũ quinquaginta Epiſcoporũ: ita quidem Socrates, qui & cauſam huius indicendæ Synodi recenſens hæc ait[e]: Imperator nulla mora interpoſita, Conciliũ Epiſcopũ ipſius fidẽ amplectentiũ conuocat, quo tum fides Concilij Nicæni corroboraretur, tũ Conſtantinopoli deſignaretur Epiſcopus. Ac quoniã in ſpem venerat, ſe poſſe Macedonianos ad concordiam cum illis Epiſcopis qui erant eiuſdem cum illo fidei reducere: Epiſcopos ſectæ Macedonianæ accerſiuit. Itaque in vnum conueniunt qui fidem tenebant Conſubſtantialis, Timotheus Alexandriæ Epiſcopus, Hieroſolymorũ Cyrillus, qui id temporis pœnitentia adductus, fidei Conſubſtantialis ſe totum addixerat: Meletius autem iampridem aderat, eo ſcilicet tempore, quo erat propter deſignationem Gregorij illo accerſitus: Aſcholius* etiam

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM.

[e] Socrat. lib. 5. cap. 8.

* Acholius

etiam Theſſalonicæ Epiſcopus,& alij complures: erant omnes numero centũ quinquaginta. Partis Macedonianæ primas obtinuerũt Eleuſius Epiſcopus Cyzici,& Marcianus Lampſaci. Omnes illius ſectæ erant ad numerum triginta ſex, quorũ maior pars e ciuitatibus Helleſponti fuit. Ad Concilium igitur conueniunt, Euchario* & Euagrio * Coſſ. menſe Maio.] hæc Socrates. Porro Concilium hoc nominatum eſſe Generale, ex epiſtola Synodali ad Damasũ & alios Epiſcopos Romæ ad Synodũ congregatos certũ eſt. A

* Eucherio
* Syagrio

QVI CONVENERINT AD SYNODVM ET CVR.

Quod vero Socrates ait, diu ante accerſitum fuiſſe Meletium Antiochia Conſtantinopolim, vt in throno Gregorium collocaret: haud dubium ante menſem Maij id factum apparet, ſed non ab vno Meletio, verum ab ipſa Synodo Epiſcoporum, quam & ad hoc fuiſſe collectam, idem Gregorius docet his iambicis [a] verſibus:

a Greg. in carm. de vita ſua.

Mala auſpicatur hic mihi celſo a throno:
Nam quicquid Ortus Præſulum (Aegyptum citra) B
Habebat vſque ad inclytam Romam nouam
Terra mariſq. ex intimis receſſibus
(Quo concitatum cælitus pacto, haud ſcio)
Coit repente, firmet vt thronum mihi.
Quos inter vnus vir erat pius admodum,
Simplex, apertis moribus, plenus Deo, &c.] deſcribit enim Meletium illis verſibus, quos ſuperius recitauimus. Ex his quidem duo conſideranda ſunt: aſſerere in primis Gregorium, hos Epiſcopos ad confirmationem electionis ipſius conueniſſe, vt ſcilicet quod populus poſtularat & Princeps, ijdem Eccleſiaſtico ritu perficerent: deinde aperte affirmare, eo tempore quo iſti conuenere, abſuiſſe Timotheum Epiſcopum Alexandrinum, acceſſiſſe vero poſtea, vt dicemus: atque adeo conuentum C hunc diuerſum fuiſſe ab illo, quem menſe Maij Socrates & alij collectum fuiſſe tradunt, damnatumq. in eo Macedonium hæreſiarcham & alios; huncq. licet hoc anno, ante tamen illud tempus celebratum fuiſſe liquet, in eoq. nihil præterea actum eſſe, quàm de confirmatione electionis Gregorij, deq. eiuſdem cathedræ poſſeſſione adipiſcenda.

VOCATIO SECRETA.

Sed quod Gregorius ait, ſe ignoraſſe quonam modo totius Orientis Epiſcopi, vt confirmarent collatam ſibi antea ſedem, Conſtantinopolim vna conuenerint: putamus id ipſum latere voluiſſe auctores Synodi, quòd timuerint, ne ſi ſciſſet, e veſtigio ſolum verteret. Ceterum quòd Ægypti Epiſcopi minime vocati tunc fuerint: id quidem iure ſibi viſi ſunt Antiſtites vendicaſſe, quòd illi nefarium hominem Maximum ſcelerate admodum in Eccleſiam creatum Epiſcopum intruſiſſent. Accidit vero, vt cum tot tantiq. in vnũ conueniſſent Epiſcopi, de Macedonij hæreſiarchæ damnatione in Synodo ageretur. D placuiſſe in primis id Damaſo Romano Pontifici, ipſumq. de his egiſſe apud Theodoſium Imperatorem, iure opinari licet, quòd ſextæ Synodi Acta ope Damaſi atque fauore Theodoſij id factũ teſtentur his verbis [b]: Macedonius Spiritus negabat Deitatem & Dominum, eumq. conſeruum prædicabat: ſed maximus Theodoſius Imperator, & Damaſus fidei adamas obſtiterunt; quorum ſolidam mentem aggreſſiones atque conflictus nullatenus fauciarunt, &c.] hæc ibi. Sed huius quoque veritatis vetera reperiuntur Romanæ Eccleſiæ monumenta, quibus res geſtæ Damaſi deſcribuntur, quæ in eadem Eccleſia Romana publice recitari ſolebant. extant ipſa in noſtra bibliotheca: ſed ne domeſticos teſtes citare videamur; habentur eadem in ſcripto codice peruetuſto Vaticanæ bibliothecæ, necnon in alio S. Mariæ Maioris, in quibus hæc ſcripta leguntur: Sententiã de damnatione Macedonij & Eunomij Damaſus confirmari præcepit etiã in ſancta ſecũda Synodo, quæ præcepto & auctoritate eius apud Conſtantinopolim celebrata eſt.] E

DAMASVS ET THEODOSIVS SIMVL AGVNT PRO PIETATE.
b Sext. Synod. Act. 18.

At quiſnam de his potuerit dubitare, cum conſtet abſque auctoritate Romani Pontificis eiuſmodi Synodos congregare minime licuiſſe? cuius quidem veteris obſeruantiæ probatum antiquitus vſum Lucentius Apoſtolicæ ſedis Vicarius in Concilio Chalcedonenſi libera voce his verbis teſtatus eſt [c]: Iudicij ſui ipſum, *nempe Diſcorum*, neceſſe eſt reddere rationem: quia cum nec perſonam iudicandi haberet, ſubrepſit, & Synodum auſus eſt facere ſine auctoritate ſedis Apoſtolicæ; quod rite numquã factũ eſt, nec fieri licuit.] ita ipſe: ſed de his eſſe regulas Eccleſiaſticas & Patrũ inſtitutum, Paſchaſinus Legatus addit. Teſtatur & ipſe Damaſus [d], nullius eſſe momenti decreta Synodi, cui ipſe per ſe vel per Legatos aſſenſũ non præbuiſſet. Confirmat id Socrates [e], prohibereq. ait Eccleſiaſticum canonem, ne decreta abſque ſententia Romani Pontificis in Eccle-

NON POTVIT SYNODVS AGI ABSQVE ROM. PONT.
c Concil. Chal. Act. 1.
d Damaſ. epiſt. ad Epiſc. Illyric. apud Theodoret. lib. 2. c. 22.
e Socrat. lib. 2. c. 17.

ſijs

A ſijs ſancirentur: quod & Sozomenus [a] pariter atteſtatur. Sed ad Gregorium redeamus. Ipſe quidem ſic dicit ſe neſcire, quo vocante conuenerint Orientales Epiſcopi Conſtantinopolim ad ſui in eam ſedem promotionem, quod res (vt dictum eſt) ſecretior ageretur: conſtat tamen eoſdem litteris Imperatoris conuocatos: teſtantur enim id ijdem ipſi qui conuenerunt Epiſcopi in ſua ipſorum epiſtola Synodali [b] ad Epiſcopos Occidentales, affirmatq. id ipſum Ioannes Chryſoſtomus in oratione dicta in laudẽ Meletij.

a Sozom. lib. 7. c. 9.

LITTERIS IMP. VOCATI EPISCOPI.

b Apud Theod. lib. 5. c. 9.

Inter alios autem inſignes Epiſcopos Orientis, qui Conſtantinopolim venerant, fuit Gregorius Nyſſenus frater S. Baſilij, qui & ſecum attulit libros a ſe ſcriptos aduerſus Eunomium, quos legit Gregorio Nazianzeno, noſtroq. Hieronymo, qui tunc (vt diximus) agebat [c] Conſtantinopoli, auditor Gregorij perſeuerans. hos enim ſecum vexit ipſe Nyſſenus commentarios, quòd perſenſiſſet conuocatos Epiſcopos poſt promotionem Gregorij Nazianzeni in Epiſcopatum Conſtantinopolitanum, aduerſus hæreſim Macedonij & Eunomij conuentus agitaturos; licet & ipſe teſtetur primam cauſam huius cogendæ Synodi fuiſſe, vt Eccleſia ſuo traderetur Epiſcopo: id enim inſinuat in oratione tunc habita in funere Meletij [d], cum ait eius aduentus Conſtantinopolim illam fuiſſe cauſam, vt ſponſam ſponſo traderet.

GREGORIVS NYSS. VENIT AD SYNODVM.

c Hieronym. de ſcript. Eccleſ. in Greg. Nyſſen.

B

d Extat apud Sur. tom 6. die 12. Febr.

Interfuerunt huic Synodo poſt Gregorium alij complures ex confeſſoribus, qui tempore perſecutionis Valentis Imp. exilium paſſi fuerant, vt ipſe Meletius inter primos adnumerandus, & alij, quos complexa eſt Theodoſij conſtitutio, quam ſuo loco inferius recitabimus. Verum & præſto fuerunt plures ex illis, qui antea, Valentis tempore, pulſis Orthodoxis, Arianorum fauore, vacantes ſedes acceperant: hi enim tempori inſeruientes, ſub Catholico Imperatore æque Catholicæ fidei defenſores ſe præbuere, cum antea vel gratia ducũ exercitus, vel fauore aliorum magiſtratuum in Epiſcopatum omnino licet indigni, nihilominus irrepſiſſent, de quibus omnibus fuſius ipſe Gregorius Nazianzenus inferius.

EPISCOPI INSIGNIORES HVIVS CONCILII.

C

Quod autem pertinet ad rerum in Synodo geſtarum ordinem: errore quidem lapſi mihi videntur Socrates [e] atque Sozomenus [f], qui poſt creationem Nectarij tradunt tranſactas fuiſſe in Synodo controuerſias, actumq. de perperam facta electione Maximi & alijs, quæ in hac Synodo ſtatuta eſſe reperiuntur. Nam quo modo id potuit accidiſſe, ſi teſtificatione Gregorij Nazianzeni (vt ſuo loco dicemus) ſatis aperte conſtat, poſt abdicationem ipſius Gregorij, ante electionẽ Nectarij, qui prudentiores erant in Synodo Epiſcopi ob indignũ facinus protinus ſeceſſiſſe? Rurſum vero quo modo non prioris Synodi tempore de his actum eſſe dixerimus, ſi Meletius, qui ante abdicationem Gregorij mortuus eſt, ipſi Synodo reperitur eſſe ſubſcriptus? Nos ergo concinnum magis ordinem rerum geſtarum in Synodo proſequemur firmiori ratione ſubnixum. Qui igitur omnes conuocati Conſtantinopolim fuerunt, vt Gregorio ſedem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſtabilirent: antequam id agerent, aggreſſi ſunt Maximi cauſam pertractare, qui aduerſus Gregorium ſedem erexerat, ordinatus ab Ægyptijs Epiſcopis eius ſedis Antiſtes, & Epiſcopales ibidem functiones adminiſtrarat, vtpote qui aliquot ordinaſſet, & in clerum eius Eccleſiæ adſciuiſſet.

e Socrat. lib. 5. c. 8.

f Sozom. lib. 7. c. 8.

D

Percognita itaque fuit in primis, examinataq. cauſa Maximi: iudicialis enim Eccleſiaſticus ordo id exigebat, vt antequam in ſede legitimus collocaretur Antiſtes, eius qui primo fuerat perperam ordinatus, cauſa Maximi tractaretur. Quamobrem præpoſtero plane ordine cum Theodoretus [g], tum Sozomenus [h] poſt Nectarij etiam creationem, qui ſucceſſit Gregorio, abdicationem a Synodo factam Maximi collocant. Ceterum de eodem Maximo conſtat, S. Synodum in eam ſententiam abiiſſe, vt communi conſenſu declararet, eum nec fuiſſe, neque eſſe Epiſcopum, clericos item ab eodem ordinatos omnis Eccleſiaſticæ functionis & muneris expertes vacuos abire debere. hæc Sozomenus. Addit Theodoretus, eumdem Maximum hæreſis Apollinaris ſectatorem quoque fuiſſe conuictum, ob idq. etiam Eccleſiaſtica communione priuatum: ſed alij id poſtea. Synodi vero canone quarto de damnatione Maximi ita decernitur:

PRIMVM DE MAXIMI ORDINATIONE ACTVM.

g Theodoret. lib. 5. c. 8.

E

h Sozom. lib. 7. c. 9.

Quod ad Maximum Cynicum attinet, & ea quæ illius tempore inhoneſte, indecenter, ac flagitioſe Conſtantinopoli acciderunt: decreuimus, ac cenſuimus, Maximum neque Epiſcopum fuiſſe, aut eſſe; neque eos qui ab eo in quocumque gradu Eccleſiæ ordinati ſunt, clericos vel fuiſſe, vel eſſe debere: omnibus his quæ circa ipſum, vel ab ipſo acta ſunt, improbatis ac reſciſſis.

QVID DECRETVM IN MAXIMVM.

Eiecto

Eiecto igitur ab Eccleſia Maximo ante perperam intruſo, cœtuq. Fideliũ interdicto, A
GREGORIVS CONFIRMATVR EPISCOPVS CONSTANTINOP.
communi Patrum calculo probata confirmataq. eſt electio Gregorij Nazianzeni . cui
enim debebatur meſſis, niſi qui ſeminarat ? cuive domus, niſi qui cũ eam dirutã inueniſ-
ſet, ædificarat ? Id vero pergratum Deo, id hominibus veræ religionis cultoribus iu-
cundum, id denique acceptum ſcientes Imperatori, omnes Epiſcopi mox læta citaq;
nulla cunctatione præpedita de ſede Gregorij tulere ſuffragia; ſolus ipſe mærens tunc
a Greg Naz. in carm. de vita ſua.
erat & lugens, vt declarat illis verſibus [a]:

—— Sacris me collocant his ſedibus
Flentem, gementem, &c.]

Addit enim, ſe vna illa cauſa permotum acquieuiſſe, vt diſſidentes in Eccleſia Epiſco-
pos ſimul pace conciliaret. quod & perficere curauit: nam in dicendis ſententijs in
Synodo nonniſi paci conſuluit; de pace enim tunc egregiam habuit concionem, adie- B
cit & alia, de quibus ſuo loco dicturi ſumus.

Dato iam, obfirmatoq. in Eccleſia Conſtantinopolitana Gregorio Epiſcopo, ſub-
lato in hunc modum ſchiſmate, ad concordiam vnitatemq. omnibus vna redactis;
iam de his quæ ſpectarent ad fidem Catholicam actitatum eſt inter Patres. Hoc nam-
que ordine Synodum progreſſam eſſe, declarant eiuſdem Concilij litteræ ad Theodo-
EDITVM IN SYNODO CONSTANTINOP. VOLVMEN OCCIDENTALIVM.
ſium datæ inferius deſcribendæ. De fide igitur tractaturis Patribus exhibitum fuiſſe
volumen Occidentalium, eiuſdem Synodi canon quintus ſignificat. At quodnam ſcri-
ptum per illud volumen Occidentalium intelligendum ſit, explorandum eſt. Ad quod
aſſequendum, illud conſiderandum: cum in dicto canone comprobari dicatur cum
eo volumine etiam fidem Antiochenorum vnam ſubſtantiam in perſonarum Trinitate
confitentium: in eam ſententiam adducimur, vt nihil aliud per volumen Occidenta- C
lium Patres intellexerint, quàm profeſſionem illam fidei a Damaſo ex Concilio Ro-
b Extat tomo 1. Concil. in Damaſo.
c Theod. lib. 5. cap. 11.
mano [b] ſcriptam ad Paulinum Epiſcopum Antiochenum, quæ continet anathematiſ-
mos aduerſus omnes hæreſes tunc temporis Orientalem Eccleſiam potiſſimum infe-
ſtantes. recitat eam Theodoretus [c], ſed perperam mutato titulo, cũ loco Paulini Epiſco-
pi Antiocheni appoſuerit ipſe Paulinum Epiſcopum Theſſalonicenſem: quod cum de
eadem ſcriptione egimus, ſuperius dictum eſt. Rurſum vero ipſum erraſſe diximus, cum
eam ſuo loco minime ponit, poſt Concilium Conſtantinopolitanum collocans, quam
conſtat ſcriptam eſſe ex Romana Synodo ſuperius recenſita: nam quo modo potuit ea
Damaſus ſcripſiſſe ad Paulinum Epiſcopum Antiochenum, quem (vt demonſtrabimus
ſuo loco) liquet tunc vna cum Damaſo præſentem fuiſſe Romano Concilio? Ex volu-
mine igitur illo Occidentalium, nempe Damaſi, elicitam eſſe pleniſſimam de Spiritus D
ſancti diuinitate aſſertionem in Symbolo in hac Synodo inſtituto collocatam, omnes
qui eam legent, intelligent: vt non mirum ſit, ſi de his quæ ad fidem ſpectant, Damaſus
Oecumenicam hanc voluerit Synodum nominari, in qua quid Occidens, quid Oriens,
quid vniuerſa demum Catholica Eccleſia, ipſeq. præſertim Romanus Pontifex quid de
Spirituſancto ſentiendum eſſet, paribus votis, vnaq. ſententia ediderunt.

Quòd vero Patres qui eidem Conſtantinopolitano Concilio præſentes fuerunt, opti-
me ſcirent Antiochenos communicationis Paulini recepiſſe a Damaſo fidei profeſſio-
nem: haud potuerunt eoſdem communicantes cum Damaſo Romano Pontifice non
recipere. Quamobrem ad tollendam omnem ſchiſmatis ſuſpicionem; ſe eos recipere,
publica atteſtatione decernunt, cum eiuſmodi in eadem Synodo canonem ſtatuerunt:

Quod ad volumen attinet Occidentaliũ: etiã eos qui ſunt Antiochiæ, approbauimus, E
vnam confitentes Patris & Filij & Spirituſſancti diuinitatem.] hæc canon in libello Sy-
d Concil. Conſt. 1. c. 5.
e Theod. in Nomocan. Photij.
nodicarum conſtitutionum [d], necnon apud Theodorum [e], ſed paulo diuerſe. Sic igi-
tur ex his plane intelligis, ita diuiſos fuiſſe inter ſe Chriſtianos Catholicos Antiochenos,
vt tamen id fieri abſque ſchiſmatis labe contigerit: qua etiam conditione ea diuiſio per-
ſeuerauit in poſterum.

Præter autem Damaſi volumen fidei, cognitum pariter fuit in hoc eodem Concilio
DE DIVINITATE SPIRITVS SANCTI PATRES DECERNVNT.
atque ab omnibus abſque cunctatione receptum Nicænum fidei Symbolum: Sed cum in
eo parcius de diuitate Spirituſſancti actum fuiſſet, eo quòd nulla tunc hæreſis ei aduer-
ſaria emerſiſſet: placuit S. Synodo de Spirituſſancti diuinitate addere aliqua (vt olim de
Filio in Nicæno Concilio factũ fuerat) quibus aduerſus omnes hæreticos eiuſdẽ Spiritus
ſancti vna eademq. cum Patre & Filio diuina ſubſtantia prædicaretur, idemq. Dominus

diceretur

A diceretur, quem ſeruum eſſe impij blaſphemabant hæretici: ſcriptum namque fuiſſe in hac Synodo a Patribus libellũ fidei, ijdem ipſi teſtati ſunt in epiſtola ſequenti anno data ad Damaſum & alios Epiſcopos qui Romæ conuenerant, his verbis [a]: De his pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, ſi libellum Concilio Antiochiæ conuocato de fidei deciſione editum, & eum etiam qui ſuperiori anno a Concilio generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram vberius expoſuimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denunciauimus.] hæc ibi. Porro ipſum libellum fidei, ſiue dixerimus Symbolum ſumma deliberatione ſanctorum Patrum examinatum, atque decretum, tradunt [b] ſcriptum fuiſſe a S. Gregorio Nyſſeno Epiſcopo: quod ſic ſe habet recitatum in Concilio Chalcedonenſi [c], his præmiſſis: Sancta fides, quam expoſuerunt ſancti centum quinquaginta Patres, conſona eſt ſan-

B ctæ & magnæ Nicænæ Synodo.

a Apud Theod. lib. 5. c. 9.

b Niceph. lib. 12. c. 13. & aliy.

c Concil. Chalc. Act. 2.

SYMBOLVM CONCILII CONSTANTINOP.

Credimus in vnum Deum Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, viſibilium & inuiſibilium. Et in vnum Dominum Ieſum Chriſtum Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante ſæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero: natum, non factum: homouſion Patri (hoc eſt eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ) Per quem omnia facta ſunt. Qui propter nos homines & noſtram ſalutem deſcendit: Et incarnatus eſt de Spirituſancto & Maria virgine humanatus eſt: Et crucifixus pro nobis ſub Pontio Pilato, & ſepultus: Et tertia die reſurrexit: Et aſcendit in cælos, ſedet ad dexteram Patris: Et iterum venturus eſt cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritumſanctum Dominum & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum, & conglorificandum: qui locutus eſt

C per Prophetas. In vnam Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam. Confitemur vnum baptiſmum in remiſſionem peccatorum: Et expectamus reſurrectionem mortuorum: Et vitam venturi ſæculi. Amen.] ſubditur ibi: Omnes reuerendiſſimi Epiſcopi clamauerunt: Hæc omniũ fides: hæc Orthodoxorum fides: omnes ſic credimus.] idem reperitur apud Latinos, diuerſa tamen tranſlatione, & cũ illo additamento, FILIOQ. quod quando, quave occaſione appoſitum fuerit, ſuo loco dicturi ſumus. Vt autem in Occidente infra ſacrorum ſolemnia caneretur, recentior vſus fuit, non autem (vt aliqui putant) ex Damaſi Papæ decreto: nam auctoritate Ruffini [d], qui his temporibus ſcribebat, liquet nullũ aliud Romanam Eccleſiam nouiſſe in ſacris ritibus, quam Symbolum Apoſtolicum. Tantum namque abeſt vt id Damaſo tribui poſſit, vt quod careret hac conſuetudine Occidentalis Eccleſia, Toletanum [e] tertium Concilium eum ſe profitea-

D tur ab Eccleſia Orientali accipere velle laudabilem vſum.

d Ruffin. in expoſit. Symb. in princip.

e Concil. Tolet. 3. c. 2.

Poſt ſcriptum libellum fidei, conſecutam eſſe in Synodo communi omnium Patrum ſententia damnationem hæreſum, decreto edito, eorum epiſtola ad Damaſum ſcripta teſtatur [f]. Illum vero ipſum tunc ea de re ab iiſdem Patribus ſancitum canonem hic ſubijcimus, qui ſic ſe habet [g]:

f Apud Theodoret. lib. 5. c. 9.

g Ex libello Synodic. conſtat tom. 1. Concil.

PROBATVR FIDES NICAENA, DAMNANTVR HAERESES.

Ne reijcitor, reprobatorve fides trecentorum decem & octo Patrum, qui in Nicæa Bithyniæ conuenerunt: ſed maneto ea firma ac rata. Et extrema execratione ac deteſtatione damnator omnis hæreſis, peruerſave & impia opinio, præcipue Eunomianorum, ſiue Anomæorum, item Arianorum, ſiue Eudoxianorum, item Semiarianorum, ſiue Pneumachomachorum, Sabellianorum, Marcellianorum, Photinianorum, & Apollinarianorum.] hæc canon. At non tantum hæreſes, ſed eorum auctores nomi-

E natim in hac Synodo fuiſſe damnatos, omnes æque conſentiunt.

Quòd autem hoc eodem canone damnati ſcribantur hæretici Eudoxiani, ita dicti ab Eudoxio Epiſcopo Conſtantinopolitano, de quo ſuperius: cum ijdem deſierint Eudoxiani nominari, redactiq. eſſent vnde exierant, in claſſem Arianorum: accidit vt poſteris obſcurum redditum fuerit Eudoxij quoque nomen. Indeq. eſt quòd ſanctus Gregorius [h] ita ſcribit ad Eulogium Epiſcopum Alexandrinum: Præterea idem frater noſter, *nempe Cyriacus Epiſcopus Conſtantinopolitanus*, omnia in ſuis Synodicis catholice, Deo auctore, locutus eſt: quemdam vero Eudoxium damnauit, quem neque in Synodis damnatum inuenimus, neque a deceſſoribus eius in ſuis Synodis reprobatum. Et canones quidem Conſtantinopolitani Concilij Eudoxianos damnant: ſed quis fuerit eorum auctor Eudoxius, minime dicunt. Romana autem Eccleſia eoſdem canones vel geſta Synodi illius hactenus non habet, nec accipit: in hoc autem eamdem Synodum

h Gregor. lib. 6. epiſt. 195.

accepit

accepit, quod eſt per eam contra Macedonium definitum. Reliquas vero hæreſes, A
quæ illic memoratæ ſunt, ab alijs iam Patribus damnatas reprobat. De Eudoxianis ve-
ro nihil hactenùs agnouit. In hiſtoria autem Sozomeni de quodam Eudoxio, qui Con-
ſtantinopolitanæ Eccleſiæ Epiſcopatum arripuiſſe dicitur, aliqua narrantur: ſed ipſam
quoquè hiſtoriam ſedes Apoſtolica recipere recuſat, quoniam multa mentitur.] hæc
Gregorius. At præter Sozomenum, a pluribus antiquioribus Patribus Eudoxium ne-
ſandæ hæreſis infamatum atque conuictũ fuiſſe, quæ dicta ſunt ſuperius manifeſte de-
clarant. Sed ex Gregorij verbis iacturã paſſa eſſe Romana archiua ſignificantur, in qui-
bus de rebus impie ab Eudoxio geſtis & eius damnatione nihil præterea reperiri dare-
tur, quàm quæ a Sozomeno ſcripta eſſent. Cur autem factum ſit, vt canones Conſtan-
tinopolitani Concilij apud Occidentales in ſuſpicionem adducti ſint, vt eos nec vellet
habere, nec recipere: dicemus poſtea id accidiſſe impoſtura Græcorum quorumdam B
veris falſa miſcentium.

Quod ad Semiarianos, de quibus ſæpe ſuperius, damnatos hoc eodem Concilio per-
tinet: adhuc ſuperſtitem fuiſſe eorum anteſignanum Eleuſium Epiſcopum, & ad Syno-
a Socrat. lib. 5. c. 8.
dum conuocatum, tradit Socrates[a], cum ait: Ab Imperatore itaque & Epiſcopis, qui
ELEVSII HAERETICI OBSTINATIO.
eamdem cum eo fidem amplexabantur, modis omnibus laboratum fuit, vt Eleuſium
cum ſuis ad concordiam fidei adducerent: eumq. non ſolum legationis, quam Euſta-
thius & alij cum illo eorum nomine ad Liberium iamdudũ Romanum Epiſcopum
obierant, in memoriam redegerunr: verum etiam quòd cum multo ante, nullo habito
diſcrimine, ſua ſponte cum illis qui fidem Conſubſtantialis tuebantur, communicaue-
rant: eoſq. nequaquam pie & religioſe facturos, ſi cum antea conſentientem cum illis
de fide opinionem agnouiſſent, iam rurſus ea quæ præclare decreuerant, penitus euer- C
tere molirentur. Verum apud illos nec admonitioni, nec reprehenſioni locus relictus
fuit: Nam ſe malle opinionem Arianam aſſeuerare, quàm fidei Conſubſtantialis aſſen-
tiri, dixerunt. Quæ cum reſpondiſſent, Conſtantinopoli abſceſſerunt; perq. litteras
populo cuiuſque ciuitatis ſignificarunt, vt fidei Concilij Nicæni minime conſentirent.]
hactenus Socrates. De conſuetudine vero Eleuſij cum Catholicis olim tempore Con-
ſtantij, dictum eſt ſupra ex Hilario.

His autem in ſacroſancto Patrum Concilio pro fide Carholica aduerſus hæreticos
eam labefactantes ſtabilitis: ad pacem inter Catholicos initam conſeruandam aliud
decretum recentis mali occaſione a ſancta Synodo excogitatum eſt. Quòd enim
Ægyptij Antiſtites, Petro Alexandrino Epiſcopo (vt vidimus) annuente, præſumpſiſſent
DECRETVM DE SERVANDIS LIMITIBVS DIOECESEOS.
in tam remota a ſua diœceſi ciuitate Epiſcopum ordinare: eiuſq. rei adeo perperam fa- D
ctæ cauſa deſtruendæ opus fuerit (vt diximus) tot ex vniuerſo Oriente Conſtantino-
polim Antiſtites conuenire, vt ſtatum illius Eccleſiæ perturbatũ componerent: ne id vl-
b Concil. Conſtantin. can. 2. ex libel. conſtit. Synod. tom. 1. Concil.
terius a quouis præſumeretur Antiſtite, quæ decreta fuerant in Nicæno Concilio de
diſtinctione diœceſeon innouantes, eiuſmodi canonem Patres ſanciuerunt[b]:

Qui vltra quamque diœceſim ſunt Epiſcopi conſtituti, ne ad Eccleſias extra ſuæ ad-
c Concil. Nic. c. 6.
miniſtrationis fines ſitas accedunto, neque confundunto Eccleſias. Sed ſecundum cano-
nes[c] Alexandrinus quidẽ Epiſcopus res Ægypti dũtaxat adminiſtrato. Orientis autem
Epiſcopi Orientem ſolum regunto (reſeruatis Eccleſiæ Antiochenæ ijs quæ in canonibus
Nicææ editis continentur, dignitatibus, prætogatiuiſve) Aſiaticæ item adminiſtratio-
nis Epiſcopi res Aſiaticæ diœceſeos dumtaxat regunto. Item Pontici res Ponticas ſolas,
ſimiliter Thracij Epiſcopi res Thracicæ adminiſtrationis adminiſtranto. Inuocati E
autem neque accerſiti Epiſcopi vltra diœceſim ne accedunto, neque ordinandi, neque
alias Eccleſiaſticas res adminiſtrãdi cauſa, obſeruato vetere ſupraſcripto canone de diœ-
ceſibus. Nam hoc clarum & manifeſtum eſt, quòd in quaque prouincia, præfectura ve
ipſius prouinciæ Concilium adminiſtrare debebit ea, quæ Nicææ decreta atque ſtatuta
ſunt. Eccleſias autem Dei in barbaricis nationibus conſtitutas adminiſtrari oportet ſe-
cundum eam quæ obtinuit, & in vſu habetur, conſuetudinem Patrum.] hactenus
ibi: hæcq. omnia ex præſcripto Nicæni Concilij ſibi viſi ſunt agere. Vnde in epiſtola
d Apud Theod. lib. 5. c. 9.
Synodali anno ſequenti ad Damaſum data hæc leguntur[d]: De adminiſtrationibus au-
tem quæ ſunt cuiuſque Eccleſiæ propriæ, cum vetus (vt noſtis) lex eſt, tum ſanctorum
Patrum in Concilio Nicæno deciſio: vt videlicet ſingularum prouinciarum Antiſtites
vna cum finitimis, modo id ipſum viſum fuerit Epiſcopis, miniſtros ad Eccleſiarum
commodum

A commodum in ſuis ipſorum prouincijs ordinent. Ex cuius legis & deciſionis præ-
ſcripto ſcitote tum alias quoque Eccleſias apud nos adminiſtratas eſſe, tum illuſtriſſi-
marum Eccleſiarum ſacerdotes electos.] ſic ibi. Porro ad hunc canouem hæc habetur
appendix adiecta[a]:

Conſtantinopolitanus tamen Epiſcopus obtineto præcipuum honorem & dignita-
tem ſecundum Epiſcopum Romanum, ideo quòd Conſtantinopolis noua Roma eſt.]
hæc ibi. In cuius canonis explanatione ait Theodorus, fuiſſe olim Byzantij Eccleſiam
ſub metropoli Heracleæ, ſed hiſce poſtea auctam priuilegijs cum a Conſtantino collatis,
tum ab hac Synodo impertitis, primũ poſt Romanam Eccleſiam locum obtinuiſſe. Sed
quòd in eo commenticiũ prorſus illud priuilegiũ (vt vidimus) habeatur, quo ea dicuntur
ab ipſo eidem Eccleſiæ eſſe collata; quòdq. inſuper (vt ex S. Gregorio nuper recitaui-
B mus) Romana Eccleſia nonniſi quæ in cauſa fidei ab hac Synodo eſſent decreta receperit:
hinc illud libera voce Gelaſius Papa[b] aduerſus Acacium profert elogium: Cuius ſedis
Epiſcopus? *Acacius ſcilicet*: cuius metropolitanæ ciuitatis Antiſtes? nonne parochiæ
Heracleenſis Eccleſiæ? &c.] Siccine mutus fuit Timotheus Alexandrinus Epiſcopus, vt
præferri ſibi æquo animo Conſtantinopolitanum Antiſtitem paſſus eſſet? At præter id
quod conſtat hunc canonem a Romana Eccleſia minime fuiſſe receptum; impoſturæ
nomine etiam ſuſpectus habetur, immo plane additicius eſſe atque ſuppoſitus, vel ea
ſaltem ratione docetur, quòd in Synodo, immo poſt abſolutam Synodum Chalcedo-
nenſem, id tamquam ibi in ea Synodo factum vſurpare conatus Anatolius Conſtan-
tinopolitanus Epiſcopus, mox Leonem Romanũ Pontificem expertus eſt ſibi acerrime
aduerſantem. Quòd ſi id ante Conſtantinopolitanæ ſedi conceſſum fuiſſet ab hac Oecu-
C menica Synodo: ſatis erat Anatolio præſentem citare canonem, cuius numquam vel
leuem ſaltem habuit mentionem: qui quidem canon ſi extitiſſet, fuiſſet omnino ſæ-
pe citandus, cum S. Leonis ſibi refragantis litteris tantopere vrgeretur.

Quòd ſi quis obijciat, huius canonis mentionẽ haberi apud Socratem[c] & Sozomenũ:
dicã maioris apud me argumenti eſſe, quòd cum Epiſcopi, qui ſequenti anno Conſtan-
tinopoli conuenere, ſcripſerint litteras ad Damaſum de rebus hoc anno geſtis in Syno-
do, nullam penitus habuere huius canonis mentionem; qui quidem ſi ſancitus eſſet,
minime prætermittendus fuiſſet. Rurſum vero quòd hic canon aduerſari videatur ſupe-
riori edito canoni: haud par eſt credere ab eadem Synodo eumdem eſſe decretum. Quo-
nam modo, quæſo, ex præſcripto Nicæni Concilij voluit S. Synodus quibuſcumque
prouincijs iura ſua integra eſſe ſeruata, ſi in præiudicium aliarum Eccleſiarum vni Ec-
D cleſiæ Conſtantinopolitanæ tanta contulit? Certe niſi canonem iſtum commenticium
fuiſſe dixerimus; ille ſaltem poſt hæc primo decreta, poſtq. Nectarij electionem ſancitus
eſſe dicendus erit, ab ijs qui remanſerunt Conſtantinopoli Epiſcopi Orientales; quorum
(vt dicemus) tantũ ſtudium fuit, vt Orientalem Eccleſiam etiam præferrent Occidenta-
li: ipſorumq. decreto tunc factum, vt Epiſcopus Conſtantinopolitanus curaret Eccle-
ſias non Thraciæ tantum & alias proximas, ſed Aſiæ quoque. Nam in Concilio Chal-
cedonenſi, vbi actum eſt de iure ordinationis Epiſcopi Epheſini totius minoris Aſiæ Me-
tropolitani, hoc ſpectare ad Epiſcopum Conſtantinopolitanum, proclamarunt clerici
eiuſdem Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, id ſibi ex huius Synodi canone vendicantes:
hæc enim ibi leguntur[d]: Clerici Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ clamauerunt: Ea quæ
ſanctorum Patrum centum quinquaginta ſunt, teneant priuilegia Conſtantinopolis,
E ne depereant: Ordinatio ſecundum morem ab Archiepiſcopo noſtro fiat.] ita ibi.
Et ne putes iuris fuiſſe Epiſcopi Conſtantinopolitani, Epiſcopum Epheſinum tantum
deponere & ordinare: ex S. Ioannis Chryſoſtomi Actis conſtat ipſum non ſolum eius
vrbis Antiſtitem depoſuiſſe, ſed & alios plures Aſianos Epiſcopos, alioſque in ipſo-
rum locum ſubſtituiſſe. Quinetiam ex alia eiuſdem Synodi Actione pariter intelli-
gitur[e] Bithyniæ prouinciæ Eccleſia poſita fuiſſe ex priuilegio ſub diœceſi Conſtan-
tinopolitana. At hæc quidem nonniſi huius Synodi auctoritate potuit huic tem-
pori proximus ſibi vendicare Chryſoſtomus, qui ſucceſsit Nectario, ſubſtitutus ipſe
Magno Gregorio, qui hoc anno in eiuſdem Eccleſiæ thronum ab hac Synodo eue-
ctus eſt: haud enim par eſt credere tantum Epiſcopum ea ſibi vſurpaſſe abſque maioris
Synodi auctoritate.

Denique canon[f] in hoc codẽ Concilio ſtatutus reperitur de accuſationibus Epiſcopo-

a Concil. Conſtantinop. c. 4. alibi 3. apud Theod. 3.

CANON DE SEDE CONSTANTINOPOLITANA QVALIS HABEATVR.

b Gelaſius Papa epiſt. ad Epiſcop. Dardan. tom. 2. Concil.

c Socrat. lib. 5. cap. 8. & Sozom. lib. 7. c. 8.

d Concil. Conſtantinop. Act. 16.

e Concil. Chalcedon. Act. 13.

f Can. 6. & 7 ex libello Synod. Conſtit. tom. 1. Concil.

rum; nouiſſime vero quo modo ab hæreſi redeuntes hæretici recipiendi forent. Quibus A omnibus abſolutis, hæc ad Theodoſium Impetatotem ijdem Patres ſimul conuenientes conſcripſerunt[a]:

[a] Extat in libello conſtit Synodic. tom. 1. Concil.

SYNODI AD THEODOSIVM LITTERAE PRO CONFIRMATIONE.

Religionis ac pietatis obſeruantiſſimo, Deiq. amantiſſimo Imperatori Theodoſio ſanctum Concilium Epiſcoporum, qui ex diuerſis prouincijs præfecturisve Conſtantinopolim conuenimus.

Initio quidem noſtri ad tuã pietatem ſcripti, gratias agimus Deo, qui tuæ pietati Imperium conſtituit ad communem pacem Eccleſiarum, & ſanæ fidei confirmationem. Agentes autem Deo debitas gratias, neceſſaria quoque ea, quæ acta ſunt in ſancto Concilio, ad tuam referimus pietatẽ: nempe quòd ex quo rempore ex mandato tuæ pietatis Conſtantinopoli conuenimus, primum quidem mutuã inter nos concordiam renouauimus: deinde vero breues etiam præſcripſimus ac prænunciauimus quoſdã quaſi terminos, regulasve, quibus & Patrũ qui Nicææ congregati fuerunt, fidẽ confirmauimus B comprobauimuſq. & quæ aduerſus eã obortæ ſunt, peruerſas hæreſes ac prauas opiniones extrema cũ execratione ac deteſtatione reprobauimus. Præterea etiam ad recte conſtituendum ac ordinandum ſtatũ & diſciplinam Eccleſiarum, certos canones ſtatuimus ac præſcripſimus. Quæ omnia huic noſtro ſcripto ſubiecimus. Rogamus igitur tuã clementiam, vt per litteras tuæ pietatis ratum eſſe iubeas, confirmeſq. Concilij decretũ: et ſicuti litteris, quibus nos conuocaſti, Eccleſiã honore proſecutus es; ita etiam ſummam eorum quæ decreta ſunt, concluſionẽ ſententia atque ſigillo tuo corrobores. Dominus autem Imperium tuum in pace & iuſtitia ſtabiliat, transmittatq. & producat in multas & infinitas vſque ætates & generationes, atque ad terrenam potentiam cæleſtis quoque regni gaudium & fructum adijciat. Gratificetur Deus Orbi terrarum, vt te, qui re C vera pietatis ſtudioſiſſimus, Deiq. amantiſſimus Imperator es, valentem, omnibuſq. præclaris rebus florentem & excellentem videat: id quod ſancti etiam ab illo precibus ac votis petunt & orant.] hactenus Patres, qui his ſancitos canones ſubiecere.

CVR VOLVNT CONFIRMARI AB IMP. DECRETA CONCILII.

Quòd autem adeo ſtudioſe expoſcunt ſtatuta in Synodo ab eo confirmari, atque ſigillo muniri: id quidem prudenter, quòd eo modo ſibi fidem Imperatoris ſtabilem duraturam oppignerarent: vtpote qui experti eſſent Valentem Imperatorem in deterius eſſe mutatum. Porro eamdem Synodum Conſtantinopolitanam confirmatam fuiſſe a Damaſo Papa, Photius tradit in libello de ſeptem Synodis: quod ſane intelligendũ eſt in his quæ ſpectant ad fidẽ Catholicã, vt ex ſententia S. Gregorij paulo ſuperius eſt declaratum. Ceterum auctoritate eiuſdem Damaſi, eadem ex parte, hoc Concilium conſtat obtinuiſſe nomen Oecumenici: eo enim nomine poſteri omnes ipſum nuncupare ſo- D liti ſunt. Etenim tantum roboris & firmitatis quælibet Synodus conſequi ſolet, quantũ eidẽ auctoritatis impertit Romana Eccleſia, ipſa Apoſtolica ſedes: quod multis exemplis demonſtratũ eſt, & alias ſæpe continget inferius diuerſis temporibus demonſtrari.

DE SVBSCRIPTIONE EPISCOPORVM.

Poſt hæc autem conſecuta eſt ſubſcriptio Patrum, ita tamen, vt nomina poſtea ſuperuenientium Epiſcoporum, nempe Timothei Epiſcopi Alexandrini, Dorothei Oxyrinchi in Ægypto Epiſcopi, & aliorum, immo & Nectarij, qui poſt abdicationem Gregorij creatus eſt Conſtantinopolitanus Epiſcopus, fuerint ſuperadiecta. Sed perperam factum, neſcimus a quo, vt quoniam Gregorius nuncium remiſit ſedi, qui ante ſubſcripſerat Epiſcopus Conſtantinopolitanus, inueniatur inter Epiſcopos prouinciæ Cappadociæ & vltimo loco poſitus, quaſi non fuerit Conſtantinopolis Epiſcopus, ſed Nazianzi. Nec eſt quòd quis dicere poſſit, poſt eius abdicationem & ſubrogationem E Nectarij, Patres Synodo ſubſcripſiſſe. Nam id omnino falſum eſſe, ex eo conuincitur, dum ſubſcriptus huic Synodo reperitur Meletius Epiſcopus Antiochenus, poſt cuius mortem liquet Gregorium ſedem reliquiſſe, eamq. tandem collatã fuiſſe Nectario, qui vltimo loco habitæ Synodo ſuũ appoſuit chirographum. ſed librarius qui exſcripſit, imprudens quidem (ſi tamen velimus dolũ malũ abfuiſſe) quòd ſciret ſedem Gregorij collatam eſſe Nectario, ſublato a Gregorio eius ſedis titulo, ne duo ſimul inuenirentur ſubſcripti Conſtantinopolitani Epiſcopi Gregorius & Nectarius; illum inglorio patriæ tantum nomine, exiguæ ciuitatis Epiſcopum vltimo depoſuit Cappadocum Antiſtitum loco, Nectarium autem titulo Epiſcopi Conſtantinop. in eadem ſubſcriptione recenſuit, quòd ſcilicet abſurdũ ſibi viſum eſſet, duos eiuſdem ſedis ibidem Antiſtites nominari.

Licet autem ita, vt dictum eſt, ſacroſancta Synodus fuerit abſoluta, atque præſentium

Epiſcopo-

A Epiſcoporum ſubſcriptione firmata: noui tamen euentus retinuere Patres, ne recederent
Conſtantinopoli, ſed illic diutius morarentur. Fuit moræ prima cauſa, ex qua aliæ *DE OBITV MELETII EPISC. ANTIOCHENI.*
confluxere, obitus Meletij Epiſcopi Antiocheni, viri quidem ob conſummatam longæ-
uam ætatem in exilijs, ad quæ ob ruendam Catholicam fidem tum a Conſtantio, tum a
Valente Arianis Imperatoribus ſæpius pulſus fuerat, aliaq. pro pietate officia honeſtiſſi-
me perfuncta, omnium ore laudari, ſummaq. veneratione ab omnibus culti. Laudauit
eum tunc Gregorius Nyſſenus [a] panegyrica illa oratione, cuius eſt exordium: Auxit *a Greg. Nyſſen. orat. in funere Meletij.*
nobis numerum Apoſtolorum nouus Apoſtolus, qui cooptatus eſt in ordinem Apo-
ſtolorum, &c.] Immo ante ipſum alius ex Patribus, fortaſſe Amphilochius diſertiſſi-
mus vir, pro concione pariter eiuſdem proſecutus fuit laudes Meletij: quod idem Gre-
gorius illis verbis teſtari videtur, quibus ait [b]: Meminiſtis omnino, quemadmodum vo- *b Greg. Nyſſen. ibid.*
B bis ante hanc noſtram habita oratio labores & certamina viri expoſuit, quòd cum per
omnia ſanctam Trinitatem honoraret, etiam in numero certaminum honorem conſer-
uarit, vt qui in tribus incurſionum tentationibus decertauerit: audiſtis continuationem,
contextum & ſeriem laborum, qualis in primis, qualis in medijs, qualis eſſet in poſtre-
mis, &c.] vtpote qui ſub Conſtantio primum, inde ſub Iuliano, demum ſub Valente Au-
guſtis glorioſa pro fide certamina obijſſet. Quomodo autem publico & celebri funere
fuerit honoratus, idem Gregorius in fine ſic habet:

Exponite bonas narrationes, dicite miraculum, cui fides derogetur: Quomodo ma-
ris in modum condenſari, innumerorum hominum populus, vnum continuum corpus *FVNVS MELETII.*
vniuerſi erant, tamquam aqua quædam circa tabernaculi pompam æſtuantes: Quomo-
do præclarus Dauid multifariam multiſq. modis in innumeros ordines ſeſe diſtribuens
C inter diuerſæ ſimul & eiuſdem linguæ homines circa tabernaculum tripudiabat & ſalta-
bat.] ſignificat hac figura Gregorius diuerſorum ordinum pſalmodiam, qua veneran-
dum corpus proſequebantur. Sed addit de luminaribus: Quomodo vtrinque quaſi
ignei amnes continentibus facibus, tractu continuo perpetuoq. fluentes, quoad oculi
longiſſime proſpicere poſſent, porrigebantur. Exponite ſtudium totius populi, Apo-
ſtolorum contubernium, quomodo ſudaria faciei eius ad præſidium atque cuſtodiam
Fidelium diſcerpebantur. Adijciatur orationi etiam Imperator mærens ob calamitatem,
& e ſolio exurgens, totaq. ciuitas vna cum pompa ſancti tranſiens: et conſolamini vos
inuicem in ſermonibus iſtis.] poſt hæc vero de Meletio in cælo cum Deo agente: Interce-
dit autem pro nobis & populi erratis, &c.] hæc Gregorius Nyſſenus coram ampliſſimo
Patrum Senatu: vt probe intelligas, id ipſum eſſe profeſſum, quod vniuerſum Con-
D cilium & cum eo Catholica Eccleſia piè crederet, ſanctos in cælo pro nobis apud Deum
preces fundere.

Tranſlatum deinde fuit corpus eius Antiochiam, ibiq. ſummo honore exce-
ptum, anniuerſariaq. celebritate perpetuaq. memoria conſecratum, nomine eius rela- *MELETII CORPORIS TRANSLATIO ANTIOCHIAM.*
to in tabulas Eccleſiaſticas die feſto iugiter celebrando. Euoluto autem luſtro, poſtea
S. Ioannes Chryſoſtomus [c] in laudem eius habuit frequenti populo concionem. Quòd
vero tertio Idus Februarij Meletij memoria in publicis monumentis legatur adſcri- *c Extat. apud Lipom. die 12. Februar. [illegible]*
pta: non quidem quòd ea die ex hac vita migrarit, id factum eſt; cum conſtet æſtiuo
tempore eſſe defunctum; ſed quòd, more maiorum, vel ea die fuerit Epiſcopus ordina-
tus, vel forte quòd Conſtantinopoli Antiochiam ea die transferri contigerit. De cuius
tranſlatione Gregorius Nazianzenus ita iambicis breuiter agit [d]: *d Gregor. Naz. carm. de vita ſua.*

E *Eccleſiamq. vectus eſt poſt ad ſuam*
Theſaurus ingens, hoc bonum agnoſcentibus.]

Rurſum vero de tranſlatione reliquiarum Meletij hæc Sozomenus [e]: Meletij reliquiæ *e Sozom. lib. 7. cap. 10.*
Antiochiam tranſlatæ, iuxta loculum Babylæ martyris conditæ fuerunt. Fertur au-
tem, eas regia continue via ex Imperatoris mandato intra mœnia in ciuitates fuiſ-
ſe receptas præter conſuetudinem Romanis vſitatam, & alternatis pſalmorum can-
tibus vnoquoque in loco honoratas, donec Antiochiam vſque tranſportarentur.] hæc
Sozomenus. Gregorius Nazianzenus de eodem ſancto Meletio tradit, ipſum morien-
tem commendaſſe Epiſcopis pacem Eccleſiæ: Ex cuius plane ſententia, de non ſubro- *ACTVM IN SYNODO DE ORDINANDO SVCCESSORE MELETII.*
gando aliquem in locum ipſius a prudentioribus in Synodo agi cœptum, idem Gre-
gorius affirmat: ſed per factioſos quoſdam Flauiani ſtudioſos, qui in locum Meletij
ſufficiendum ipſum Flauianum Antiochenum presbyterum conabantur, conflatæ ſunt

 turbæ,

turbæ,tumultuſq. concitati non leues:de his enim ita Gregorius: A

De non mouenda re ſtatim cœptum eſt agi,
Quam turbulenti ſcilicet vrgebant viri:
Hoc molientes improbi, vt tunc vnico
Opponeretur Præſuli Præſul nouus.]

SENTENTIA GREGORII NAZIANZ. CELEBERRIMA.

Iam dictum eſt, diuiſum a tempore Iuliani,citra tamen ſchiſma,Orientem ab Occidente ob Meletium atque Paulinum Catholicos Epiſcopos Antiochenos, ſtuduiſſeq. Orientales Meletio, Paulino autem, quem creauerat Lucifer Calaritanus, fauiſſe Ægypti Epiſcopos, & omnes Occidentales. Porro ſeniores, prudentioreſq. pacis cupidi Patres ex facta iam ante tranſactione,quam diximus, ceſſandum eſſe ab ordinando ſucceſſore Meletij, æqua lance rem tantam penſantes,ex iſtimabant: erat autem minor longeq. inferior horum numerus, reſpectu eorum qui contrarium ſuadebant, indigne ferentes ordinatum ab Occidentali Epiſcopo præeſſe Orientalibus populis. B

Cū de tanto negotio Patrū ſententiæ rogarentur, Gregorius Theologus grauiſſimam ſane ſententiam dixit: cui quidem ſi paruiſſent ceteri, ingens illa diſcordia fuiſſet penitus conſopita, immo prorſus extincta. ſuadere enim conatus eſt, vt ſineretur Paulinus iam ætate conſumptus, paucis diebus quibus vita ſuperſtes foret, ſolus ſedere Epiſcopus Antiochenus; eo vero defuncto (ne quid ſuorum iurium Orientales diſpendij paterentur) in defuncti locum tunc ſubrogarent quem cuperent: ita namque fore,vt Oriens & Occidens ſumma concordia iungerentur: quòd ſi ſecus fieret, diſcordias nouas iterum pullulare, & veteres recrudeſcere oportere.

Hanc autem ipſam quam Gregorius ſententiam dixit, in Vita ſua carmine ſcripta, iambicis exarauit metris, vbi poſt multa, quibus eos ad pacem exhortaretur, & exacerbatorum molliret animos, dicta, quid ipſe ſentiret, his explicat: C

Thronum retineat, qui tenuit ad hunc diem, nempe Paulinus.
Quid hoc nocebit, paulo ſi diutius
Nos lugeamus hunc virum, mos vt vetus
Ferebat? Aetas poſt dabit cana exitum
Rebus ſecundum, quiq. mortales manet
Omnes caducæ terminus vitæ. bonus
Abibit ille morte, quo pridem cupit,
Functus, datori ſpiritum reddens Deo.
Plebiſq. tum nos ſcilicet concordibus,
Antiſtitumq. calculis prudentium, D
Alium, fauente Spiritu, dabimus throno,
Si forte præſens opprimi poterit malum.] ſcitum ſane probumq. conſilium.

et poſt multa:

Cedamus ipſi paululum, palma amplior
Hinc vt paretur, neſq. ſeruemur Deo,
Seruemus atque perditum Orbem peſſime, &c.]

GREGORIVS FAVERE VISVS OCCIDENTALIBVS CONCITAT ADVERSARIOS.

At quid conſultiſsima hac ſententia profecit Gregorius? nihil prorſus: tantumq. abfuit, vt quod vellet, perſuaderet, diſsidenteſq. in concordiam reuocaret; vt contrariæ factionis Epiſcopos magis magiſq. ad iram prouocarit, reddideritq. eorumdem animos odio concitatos,in ſe ipſum hæc ſapientiſsime perorantem, iuſtaq. ſuadentē, infenſos ac plane implacabiles; vtpote qui illis viſus eſſet ab Occidentalibus ſtare, eorum cauſam fouere, patrocinariq. ſententiæ Damaſi Romani Pontificis Paulino ſtudentis. id enim verſibus illis Gregorius ipſe ſignificat, quibus ait: E

Hac conciones comprobant noſtra, licet
Saxis petita: liuor vnde in me improbus
Exurſit.] & quæ ſequuntur.

Ceterum qua cœperat animi conſtantia dicere quod æquum, vtile, omniq. ex parte optimum videbatur, eadem perſeuerauit in finem, conteſtatus ſe ceſſurum throno potius, quàm vt illis iniuſta, damnoſa, in omnibuſq. peſsima decernentibus inhæreſceret: quod his quoque verſibus explicat:

At mihi carentem vos throno concedite
Vitam, periclo liberam, etſi inglorium:

Illic

A *Illic ſedebo, nulla vbi ſedes malis.*
Hoc namque praſtat, ceteris quàm vt miſcear,
Meamq. nec eos flectere in ſententiam
Poſſim, nec illos rebus in prauis ſequi, &c.]

Quid demum illi poſt nouiſsimam hanc conteſtationem Gregorij? ipſum probe deſcribentem audiamus: ait enim:

—— *Clamitant illi vndique,* SENIORES SEQVVNTVR IVVENVM SENTENTIAM.
Vt graculorum turba, rem vnam moliens
Iuuenum caterua (quam tabernam diceres)
Trahenſq. turbo puluerem venti amuli:
Dignatus eſſet cum quibus nemo metu
B *Sancto, throneq. praditus, quicquam loqui:*
Prapoſtere vt qui funderent verba, & velut
Veſpa inſilirent concito in frontem impetu.
At hos ſecutus eſt tamen cætus ſenum
Motus iuuenta feruidos, quos par erat
Frenare.] hæc ipſe.

At non omnes puto ſenes Orientales de electione Flauiani tumultuantes alios eſſe ſectatos, ſed ex ijs aliquos erga eumdem Flauianum nimium ſtudioſos; reſilijſſe autem ſanctiſsimos confeſſores veri amantes, quibus æque ac Gregorio mens nulla priuata cuiuſquam flecteretur affectione.

Ceterum minime leuis hæc quidem culpa fuit, noxave tenuis, ſed ea plane quæ turpem illis notam inuſsit; cum præſertim qua ratione, quove prætextu rem prorſus iniquam velarent, nullum habuerint: cum ijdem miſeri vt conſulerent pudori, primorum inſtar parentum, opus habuerint conſuere ficus folia, quibus denudata peccato verenda contegerent. At quænam iſta? ridebis cum Gregorio, ſi audies. Factioſi enim illi quo probarent præſtare Orientalem Eccleſiam Occidentali, quòd omnibus alijs deſtituerentur probationibus & argumentis, vnam illam rationem afferebant, dicentes: Quoniam Chriſtus in Oriente natus eſt, idcirco potior eſſe debet auctoritas Orientalis Eccleſiæ. Scite quidem, niſi eadem ratione contra eos dicendum quoque fuiſſet, Ægypti prouinciæ, quæ iungitur Iudæorum regioni, in qua natus eſt Chriſtus, potiora eſſe iura debere, quàm aliarum remotiorum prouinciarum, ob eamq. cauſam, controuerſiarum illam adiudicandam fore Paulino, cuius electioni (vt ſæpe diximus) fauit in primis Magnus Athanaſius, & omnes Ægypti Paſtores. FVTILE ARGVMENTVM ADVERSARIORVM.

C (margin letter beside "pem illis notam"); D in primis Magnus Athanaſius.

At indignam prorſus tanto cœtu ſententiam, & perpetuo ſilentio condemnandam, ipſe Gregorius deridet hiſce verſibus:

—— *Ratio porro quàm ſcita, aſpice:*
Debere noſtras nempe res Solem ſequi:
Ortum hinc trahentes, vnde regnator poli
Nobis, amictus carne, primum ſplenduit.]

et inferius his alludens:

Aduerſa ſtabat his tumens Phœbo phalanx.]

Porro qualesnam eſſent, qui adeo inſulſa effutirent, pluribus docet, nempe Epiſcopos, qui temporariam ſolerent habere fidem & cum Principibus mutarentur, quorum arbitrio ſolerent eſſe Catholici, vel hæretici: horum vero inconſtantiam & perditum ſtudium idem Gregorius hac ſugillat ironia [a]: E

a Greg. in carm. de vita ſua. QVALES EPISCOPI TVMVLTVANTES.

Alloquimur omnes: intret huc quiſquis volet,
Fidem licet bis, pluries aut verterit.
Nunc nundinarum tempus eſt, quaſtu ſine
Nullus recedat. Verſa erit quando alea,
(Mutationem facile nam tempus capit)
Artem ipſe calles: protinus rurſum exeas.] hæc ipſe, & alia plurima de ijſdem omni contemptu dignis Epiſcopis.

Ex quibus colligere potes, quali quantove libramẽto iuſtitiæ, Romana Eccleſia huius Synodi canones reſpuerit; & tantum quæ de fide ſtatuiſſent, ſecernens pretioſum a vili, ſumma auctoritate amplexa fuerit; vtpote, quòd nihil præterea noui in ea appoſuiſſent,

ſed quod antiquitus traditum, diuinis ſcripturis probatum, a veteribus Patribus cuſtoditum, & a recentioribus ſcriptoribus declaratum, nimirum a S. Baſilio, qui deceſſerat, & Gregorio Nazianzeno atque Nyſſeno, qui aderant: quod vero magnæ videbatur eſſe ſecuritatis atque fiduciæ, omnia ijdem decreuiſſent ſecundum quod acceperant per recitatum in Synodo volumen Damaſi ab Occidente. At cur, dices, ſumma auctoritate idem Damaſus eiuſmodi Synodum honeſtauit, paremq. Nicænæ eſſe ſtatuit, cum eidem Oecumenicæ nomen indiderit, vtpote cum qua tum Oriens, tum Occidens conſpirarint conſenſerintq. ſi tamen indignam exiſtimauit, cuius præter id quod de fide in ea ſtatutum fuiſſet, cetera probarentur? Ex nuper dictis cauſam ipſe conijcere poteris, quam tibi apertius pandam. A

CONSILIVM DAMASI DE CONCILIO CONSTANTINOP. OECVMENICO NOMINANDO.

Intelligis, puto, teſtificatione Gregorij Nazianzeni, quales, exceptis paucis, tunc eſſe ſolerent Epiſcopi Orientalis Eccleſiæ, quo modo fidem habere conſueuerint pro ratione temporis mobilem, & nonniſi ad priuatum commodum accommodatam: cuius quidem rei non Gregorius dumtaxat, ſed & Baſilius ſuis ſcriptis locuples teſtis accedit, vt ſuo loco ſuperius eſt demonſtratum. Quòd ergo Macedoniana & Eunomiana hæreſis inualuiſſet in Oriente, licet eam Damaſus in Concilio Romano damnaſſet; cum idem percepiſſet ab ampliſſimo Patrum conuentu, ab omnibus inquam qui tunc poſt perſecutionem colligi potuerunt Orientales Epiſcopi, ipſas damnari, Nicænamq. fidem firmius ſtabiliri: oblatam anſam libenter arripiens, quo eoſdem motu leues in officio contineret, firmaretque, ipſi Synodo ſummam eſt impertitus auctoritatem, vt ſic ijdem ſuis ipſorum vinculis firmius ſtringerentur, qui poſthac nefas ducerent, quod ſummo conſenſu fuerat inſtitutum, & ab Occidentalibus receptum, ac ſublimi loco repoſitum, ſolita leuitate conuellere, atque infringere temeritate. Quod quidem conſilium Damaſi magno fuiſſe Catholicæ Eccleſiæ emolumento, euentus edocuit. Sed ad res in Synodo geſtas redeamus. B C

TENTATVR GREGORII CONSTANTIA.

Quòd autẽ in ea Synodo ſuprema videretur eſſe Gregorij Nazianzeni auctoritas, tũ ex eminenti doctrina, fideq. Catholica, tum optimis moribus longo vſu rerũ ad ſenectã vſque indefeſſo ſtudio propagatã (vt omittam dicere de throno ſublimi, in quem nuper euectus erat) haud auſi ſunt improbi tentare tanti viri conſtantiam, quem cuperent ad vota pertrahere, quo æſtimatione Gregorij ſuam ipſorum valerent turpitudinẽ honeſtare. Quid faciunt contentioſi illi & male compoſiti iuniores Epiſcopi? Quòd ſcirent & reliquos ſeniores Epiſcopos inuitos obtortoq. collo ab eis traduci abſque Gregorio; auſi ſunt illud ipſum quod conabãtur de Flauiano, per eius familiares eidẽ ſuadere. At quàm procul abfuerit vt ab his ipſe Gregorius ageretur in præceps, ita idem narrat [a]: D

[a] Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

Quid me neceſſe eſt dicere, quibus vocibus
Ab his amicis noſtra canicies fuit
Tentata? cum illi cederent primas mihi,
Aliquid petentes pro fide ſumma
A fido amico, ſed fide ſumma in malis:
Nempe vt iuuarem rebus hos in omnibus:
In omnibus ne? Finxit hoc quiſnam ſibi,
Quo turbam ſequerer ipſe, non gnatum Dei?
Natura ſurſum fontium tendet prius,
Parteſq. ad imas flamma labetur vorax,
Quàm quid ſalutis perfidus prodam mea. E
Eximere cœpi hinc ipſe de medio pedem.] ſicq. indignans abſceſſit e Synodo.

FLAVIANVS EPISCOPVS ANTIOCHEN. ELIGITVR.

Quid demũ? Cum e Synodo Gregorius receſſiſſet: qui remanſerunt communibus votis eligunt Flauianum presbyterum Antiochenũ Meletij ſucceſſorẽ: ſicq. continuata eſt prior diſcordia, vt vnius Eccleſiæ Catholico populo duo præeſſent Epiſcopi, nẽpe Paulinus, atque Flauianus: ſed & his defunctis, eorum ſucceſſores in locum ipſorum ſuffecti, adeo vt vſque ad annum Domini quadringenteſimum octauum minime valuerit (licet plurimum in hoc inſudauerint ſanctiſsimi viri) ſchiſma componi; quod tandem per Innocentium Romanum Pontificem vix potuit, reddita pace, tolli. En vides quàm bene conſuluerit Gregorius ſapientiſsimus architectus, & quàm male conſilium iuuenum reliqui ſecuti fuerint ſeniores. Laudanda magnopere enituit in his fluctibus Damaſi Pontificis Maximi incomparabilis longanimitas, qui licet id minime probarit

A quod egerant, haud tamen nexu excommunicationis eos obuoluit, ne magna ſciſſura in duas Eccleſiã Catholicam partes diuideret, ſepararetq. abinuicem totũ Orbem: ſed tũ ipſe, tum poſteri ſucceſſores opportuna tolerantia agendũ exiſtimarunt, officijs potius & beneficijs aduerſarios demerentes, prout inferius ſæpius ac pluribus dicturi ſumus.

Rem indignam indigne adeo Gregorius tulit, vt non e Synodo tantum, ſed ex ipſis Epiſcopatus ædibus (vt ipſe teſtatur) exceſſerit; quo ſignificaret ſe potius abſque Epiſcopali ſunctione otioſe vitam acturũ, quàm vt talia tantaq. aduerſus ius nefaſq. tractari conſpiceret. At illi qui eius ſeceſſione debuerant emolliri: vt quem pro Occidentalibus agentem experti fuerant aduerſantem, e throno prorſus dimouerent, nouam oblatam ſibi recens occaſionem quàm libentiſsime arripuere: Quænam autem iſta fuerit, rerum ordo poſtulat vt dicamus.

B Timotheus Epiſcopus Alexandrinus venit hoc tempore Conſtantinopolim vna cum ſuis, & cum eo aliquot Epiſcopi Macedoniæ, acciti hi quidem omnes, vt ipſorũ quoque ſententia componerentur res Antiochenæ: ſed cũ perueniſſent, reſq. deploratas ob electionem Flauiani reperiſſent, indignanteſq. ipſis non expectatis, ſedem Gregorio confirmatam, quam ante Ægyptij tempore Maximi improbauerant: eius promotionẽ vt illegitime factam cœperunt arguere, negantes fuiſſe id iuris Epiſcopi Antiocheni, nempe Meletij. Etenim Epiſcopus Alexandrinus, quòd primæ ſedi poſt Romanam præeſſet, id ad ſe ſpectare contendebat, atque iam Timothei prædeceſſor Petrus in ordinando Maximo eiuſdem ſedis Antiſtite quaſi ius debitum antea vendicarat. Quin & poſt hæc, ſcimus defuncto Nectario eiuſdem ſedis Epiſcopo, in ordinatione Ioannis Chryſoſtomi eius ſucceſſoris requiſitum eſſe conſenſum Theophili tunc Epiſcopi Alexandrini, vt *TIMOTHEI EPISCOPI ALEXANDRINI ADVENTVS CONSTANTINOP.*

C Socrates [a], Sozomenus [b], atque Palladius [c] tradunt. Verum hæc de exturbatione Gregorij, ipſius auctoritate narremus, & in primis quæ de aduentu Ægyptiorum ac Macedonum Epiſcoporum ipſe narrat his verſibus [d]:

Veniunt repente: nam vocati, fæders
Vt ſanciendo inngerent vires ſuas,
Niloticique, Macedoneſque, operarij
Myſteriorum ſeduli & legum Dei,
Inhalitantes Haſperium in nos & graue
Aduerſa ſtabat his tumens Phœbo phalanx.]

a Socrat. lib. 6. cap. 2.
b Sozom. lib. 8. cap. 2.
c Pallad. in dialog. de Actis S. Ioan. Chryſoſt.
d Gregor. Naz. carm. de vita ſua.

hæc idcirco Gregorius, quòd Ægyptij atque Macedones tuerentur partes Paulini, Orientales vero partes fuerint conſectari Meletij. Ægyptij ergo atque Macedones, cum cerne-

D rent, ipſos Orientales, contempta pace, de electione Antiocheni Epiſcopi decreuiſſe: et ipſi nulla habita communis concordiæ ratione, confirmationem (vt dictum eſt) Gregorij ab ipſis factam impugnare cœpere, non quidem in odium ipſius Gregorij, ſed in inuidiam Orientalium Epiſcoporum: quod idem Gregorius teſtatur his verbis, cum pugnas inter eos acerbiſſimas excitatas recenſet: *DISCORDIA INTER AEGYPTIOS ET ORIENTALES.*

Odio quidem non tam mei, vel vt in throno
Alium locarent, quàm dolorem vt inurerent
Aliquem his, throno me fixerant qui in Præſulis.
Saltem remotis hoc mihi interdum arbitris
Ipſi aſſerebant. Non enim nec priſtinas
Se ferre poſſe, nec nouas iniurias.]

E Et quidem haud poterant, qui partes Occidentalium tuerentur Ægyptij atque Macedones Epiſcopi, non bene velle Gregorio, qui (vt demonſtratum eſt) tam vehemens pro componenda pace Occidentalium Epiſcoporum ſuſceperat patrocinium, adeo vt eiſdem diſerta oratione & vehementi contradictione reſtiterit. Sic igitur erat cauſa Gregorij, vt in eum, a quibus collocatus in throno fuerat, Epiſcopi Orientis ob defenſionem cauſæ Occidentalium inſenſo animo eſſent, & Occidentales ipſi in odium Orientalium de ſede illegitime occupata negotium illi faceſſerent. At quonam, rogo, animo Gregorius iſta tulit? ipſum audi, ante ſtomachatum in Epiſcopos ob res inique perpetratas, cum iam ſeceſſionem parauit. ait enim: *AEGYPTII EPISCOPI QVARE GREGORIVM.*

Monere at iſta cœpit vt primum hæc cohors ...
Effringo vincla, traditamq. anſam libens
Arripio, &c.]

At non

GREGORIVS CONCIONATVR IN SYNODO DE PACE

At non ſic quidem abſceſſit Gregorius, vt quod erat officij, prætermitteret, nempe vt A ad ſimul conciliandos eos tam aſpete inter ſe concertantes ſequeſter medius intercederet. Tunc enim orationem de Pace habuit, quam tertiam ordine poſitam dicunt, cuius eſt exordium [a]: Pax amica, non re dumtaxat, ſed nomine quoque ipſo ſuauis, &c.] ibi autem poſt multa, quod ad cauſam de qua agitur ſpectat, hæc habet: At nunc alij, mea quidem ſententia, perquàm miſere mutuis opibus, auxiliſq. fulciuntur: adeo vt mundus, qui diuturno labore vix tandem & paulatim, nec ſine plurimi cruoris effuſione collectus fuerat, in duas iam contrarias partes diſtinctus ſit: quicumque autem paci ſtudent, medioſq. ſe profitentur, ab vtriſque male mulctentur, vtpote qui vel contemptui ſint, vel etiam bello laceſſantur. A qua parte cum ipſi quoque hodierno die ſtemus, qui hæc reprehendimus, ac propterea cathedram certaminis inuidiæq. plenam accepimus; haud mirandum erit, ſi ab vtroque laceremur & proculcemur, ac poſt mul- B tos ſudores & ærumnas de medio ſubmoueamur; vt ſublato iam omni obice atque interſtitio, cominus atque omni animi ardore ſeſe mutuo conuulnerent. Enimvero hæc ſedare atque comprimere, maxime quidem Dei fuerit omnia amicitiæ vinculo conſtringentis; deinde autem & hominum eorum, qui virtutem ſummo ſtudio colunt, & concordiæ bonum cognitum atque perſpectum habent, &c.] at licet hæc Gregorius ſapientiſſime peroraſſet, altercantium tamen aures pertinacia & obſtinatione ſimul obductæ nihil admittere poterant, quod Chriſtiana profeſſio ſuaderet.

[a] Greg. de Pac. orat. 3.

Eodem ferme tempore, cum aduerſarij oblatrantes in Gregorium, de eo ſparſiſſent in vulgus, non defendendæ veritatis amore Conſtantinopolim ſe contuliſſe, ſed eius ſedis cupiditate incenſum: idem Gregorius egregiam illam habuit Apologeticam orationem, cuius eſt titulus: De non affectata cathedra Conſtantinopolitana.] Sed licet animis C affectibus vacuis hæc plus ſatis perſuaſa eſſent: apud aduerſarios tamen odio turgeſcētes nihil omnino profecit, vt erga ipſum (quod dignū erat) æquanimiores redderentur, ſed contra exaſperarentur magis. Re igitur penitus deſperata; Gregorius quod ante fuerat meditatus, iam perficiendi tempus opportunum accepit, oblatamq. occaſionem abdicandi ſe Epiſcopatu libenter arripuit: eo nimirum iuſto dignoq. prætextu, vt quia ſuæ cauſa ſedis inter ſe mutuo concertarent Epiſcopi, ea ſublata, tamquam obſtaculo quodam medio interiecto remoto, diſſidentes ſanctæ vnitatis fœdere iungerentur in vnum: præſtare quidem ratus, vt ſedis ſuæ iactura, omnes concordiam mutuamq. pacem inirent. Quamobrem ipſam Synodum ingreſſus, vt deſinerent inter ſe mutuo concertare, & proceſſoſis exagitati fluctibus tandem reddita tranquillitate quieſcerent, cohortatus; vt alter Ionas, deuouere ſe mari, ſuæq. ſedis diſpendium perlibenter fore paſſu- D rum, liberaliter obtulit; quod & ingenue præſtitit: hæc enim ipſe his iambis [b]:

GREGORIVS OB PACEM SE DI RENVNCIAT.

Tempuſq. nactus commodum, in medio offero
Hæc dicta cœtu: Vos viri, quos hic Deus,
Grata ſtatuatis vt ſuo quæ numini,
Iunxit, videte poſtero de me loco.
Quid namque de me, cœtus hic ſi maximus
Conſideretur, fiat, haud magni intereſt.
Erigite mentes altius veſtras, precor:
Coite in vnum: vos amor tandem liget,
Quouſque ſaui vt & truces ridebimur:
Præterq. pugnas omnium vt rerum inſcij E
Dexteras amici. fœderis date inuicem.
Ego vero Ionæ [c] facinus excelſum æmulor:
Me pro ſalute do libens noſtra ratis,
Licet excitati turbinis cauſa haud ſiem.
Nos forte ſapiōs mergite inſano mari:
Nos hoſpitales cœtus excipiet. Sit hoc
Concordiæ vobis initium: pergite
At cuncta deinceps alia. Latitudinis [d]
Locus hic vocetur. Splendidior hinc ſurget mihi,
Si ſtetis in me, &c.]

[b] Greg. Naz. de vita ſua.
[c] Ion. 1.
[d] Geneſ. 26.

hæc & alia ad eos Gregorius, egregia plane comparatione alludens etiam ad puteum,

A quem poſt multa Philiſtinorum iurgia S. Patriarcha Iſaac effodiens, abſque altercatione poſſedit, ob idq. eum Latitudinem nominauit. Et quidem puto ex verbis his Gregorij in magna Synodo coram Patribus dictis, factum eſſe, vt locus ille, vbi eiuſmodi Concilium celebratum fuit, nuncupatus eſſet Concordia. id enim S. Ioannes Damaſcenus[a] teſtatur, cum ita ait: Erant in oratorio reliquiæ Pantalemonis & Marini martyrum. Quod quidem oratorium, Concordia nominatur: quoniam illic centum quinquaginta Epiſcopi, Theodoſio Magno Imperatore regnante, in eamdem ſententiam conuenere.] hæc ipſe. LOCVS SYNODI CONCORDIA NVNCVPATVS. a Ioan. Damaſcen. de imag. lib. 1.

Sic rebus diſpoſitis, haud fuit qui (vt par erat) Gregorium ſedere coegerit. Etenim Orientales, a quibus fuerat in thronum illum impoſitus, in ipſum ob denegatum Flauiani electioni ſuffragium ſubinfenſi, ſe frigidos iuſtiſſimæ cauſæ exhibuere defenſores.
B Ægyptij autem atque Macedones, quòd infectum irritumq. reddere cuperent quicquid ab illis non expectato ipſorum aduentu de Antiochenis rebus decretum fuerat, æque paſſi ſunt Gregorium ſedi cedere; qui de Synodi conſenſu ſubdit:

Facilis repente cœtus aſſenſit mihi.]

Si quis autem requirat quantum temporis Gregorius ipſe ſederit: certe quidem habita ratione eius in throno ſeſſionis, cũ hoc anno (vt dictum eſt) ipſe in ſede collocatus fuerit ab hac ipſa Synodo, rurſum autem cum in hac eadem Synodo ſe abdicarit; paucas ſane numerabit hebdomadas, ne dicam menſes. vnde ipſe inferius ad eoſdem: CVR GREGORIVS ABIRE PERMITTITVR.

Heri locaſtis in throno, nunc pellitis.]

Porro egreſſus e Synodo Gregorius (vt ipſe tradit) ad Theodoſium Imperatorem ſe contulit, quem enixis rogauit precibus, vt acquieſceret ob totius Eccleſiæ pa- GREGORIVS ADIT THEODOSIVM IMP.
C cem, ſedem quam acceperat Conſtantinopolitanam altercantibus ſe relinquere Epiſcopis, vt ita inter ſe mutuo digladiari deſiſterent: fore namque, vt iurgiorum cauſa ſubmota, tot fluctibus exagitatis Eccleſijs optata diu tranquillitas redderetur, quo nihil excogitari poſſet vtilius vniuerſo cui ipſe præeſſet Imperio. Sed quid ad hæc Theodoſius? ipſemet ſubdit Gregorius[b]: b Greg. Naz. in car. de vita ſua.

His Imperator vocibus plauſum dedit,
Aliq. pariter. Cedit at votis meis
Ille haud libenter, vt ferunt: cedit tamen.]

Erat quidem Theodoſius Imperator erga Gregorium propenſiori animo, quem venerabatur vt digniſſimum ſacerdotem, atque colebat vt amantiſſimum patrem, eumq. excipere conuiuijs conſueuit; quibus tandem caruiſſe, ad quæ abducebatur inui-
D tus, Gregorius maximo lucro duxit. Id quidem ipſe alibi teſtatur his verbis[c]: Non iam (inquit) Imperatori, vt prius, contubernalis erit Gregorius, vtri ſuo nonnihil gratificans, atque inter medios epulones triſtis & tacitus accumbens, ægre anhelitum ducens, & ſeruilem in modum edens.] hæc ipſe. c Greg. Naz. in carm. de vita differen.

His diebus idem Gregorius cum ſedi nuncium remiſiſſet, in primario vrbis templo, vbi aderant omnes illi Epiſcopi numero centum quinquaginta, egregiam eamdemq. nouiſſimam habuit orationem, cuius eſt exordium: Quo modo res noſtræ vobis ſe habere videntur, o cari paſtores, &c.] eſt quidem oratio eiuſmodi, vt neminem, qui Gregorij ante actas digniſsimas actiones accurate conſideret, eam ſiccis putem oculis perlecturum. In ipſa igitur magna Synodo, centum ſimul ac quinquaginta Epiſcopis conſidentibus, perorans Gregorius, vt alter Samuel[d] populum conteſtatus, vel vt al- DE ORATIONE GREGORII AD CENTVM QVINQAGINTA EPISCOPOS d 1. Reg. 12.
E ter Paulus[e] Epheſios, primum omnium cunctarum a ſe geſtarum rerum, ex quo tempore Conſtantinopolim venit, exactam redditurus rationem, quo ſtatu illas collocatas inuenerit, & quo relinquat, ob oculos ponit: nempe e gutta progreſſum fluuium, e ſcintilla fornacem globos igneos in cælum extollentem, atque e grano ſinapis arborem creuiſſe demonſtrans; alijſq. his ſimilibus vſus exemplis, quantum profecerit inſinuans, labores, ærumnas, quas ſubierit, contumelias, iurgia, atque mortis pericula, quæ a fidei hoſtibus paſſus ſit, quæve ab inuidis & amicis doloſe agentibus pro gratia receperit mala, adducit in medium tamquam viuos teſtes pro ipſo Gregorio in aduerſarios inclamantes. Ipſam inſuper tamquam monilibus ornatam ſponſam, Conſtantinopolitanam Eccleſiam, coram omnibus repræſentat, quæ expurgata nigredine Ariana, abſterſiſq. alijs ſordibus hæreticorum Catholicæ fidei candore refulgeat, ſacrorum miniſtrorum nitore ſplendeat, ſacrarum virginum agminum decore reluceat, emicetq. e Act. 20.

egregijs

egregijs totius populi vitæ cum integra fide moribus, ac denique (vt paucis abſoluam) A
omnibus chariſmatibus inſignita, longe lateq. niteſcat: pro quibus omnibus quid ſibi
ab illis compenſari optet, ita declarat [a]:

[a] Gregor. Naz. orat. ad 150. Epiſc. vet. edit.

PETIT GREG. AB EPISCOPIS MISSIONEM.

Quid igitur eſt, inquit, quod dico? Non enim gratuitus virtutis ſum cultor, nec
in eam virtutis magnitudinem perueni. Laborum meorum præmium mihi date. Quod
tandem? Non quod nonnulli fortaſſe ex his qui ad quiduis ſupplicandum fa-
cile adducuntur, exiſtimarint; ſed quod mihi tuto poſtulare liceat. Diuturnis la-
boribus me leuate, atque in quietem vindicate. Moueat vos hæc canicies, flectat ho-
ſpitij & peregrinationis ratio: alium ſubrogate, qui pro nobis hoſtilitet prematur, qui
purus ſit manibus, qui voce non tarda & inerudita: qui ita animo comparatus, vt
omnibus in rebus vobis obſequi, curaſq. Eccleſiæ ſimul perferre poſſit; quandoquidem
tales præſertim hoc tempus efflagitat. At mihi cernitis quo modo corpus etiam hoc ſe B
habeat, nimirum & tempore, & morbo, & labore confectum. Quid vobis timido &
ignauo ſene opus eſt, atque in dies ſingulos (vt ita loquar) moriente, non corpore tan-
tum, ſed etiam curis & ærumnis? qui vix hæc quoque vobis loquor, &c.]

CVM APOLOGIA REPREHENSIO CONIVNCTA.

Cur autem præterea abdicationis conſilium inierit, explicat, ſimulq. defenſionem
ſtruit de his, quibus ab aduerſarijs impugnaretur, iſta ſubdens: Non iam vltra ferre
queo facilitatem animi atque clementiam criminis loco mihi obijci: non iam vltra
cum dogmatibus & cum inuidia pugnare queo, cum hoſtibus, & cum ſocijs.] quàm
autem immania & implacabilia hæc eſſent prœlia, pluribus docet, cum hæc addit:
Quin hæc quoque fortaſſe nobis exprobrauerit (iam enim exprobrarunt) quòd nec
menſa lauta & opipara, nec auguſta veſte vtimur, nec magnifice in publicum prodi-
mus, nec eos a quibus conuenimur, faſtuoſe excipimus. Neſciebam ſcilicet, nobis C
cum Conſulibus, & Præfectis, clariſſimiſq. belli Ducibus, qui tot opibus copijſq. cir-
cumfluunt, vt quo ſua proijciant non habeant, æmulationem ac certamen eſſe; dan-
damq. eſſe operam, vt & nobis pauperum bonis ad luxum & delicias abutentibus, ven-
ter vndique comprimatur, & neceſſaria in res ſuperfluas effundantur, atque altaria ipſa
ructibus noſtris contaminentur. Neſciebam nos equis inſignibus & laſcinis ferri, ſel-
liſq. & curribus magnifice attolli, ac cum faſtu & pompa deduci, velutq. blanda ma-
nu demulceri oportere, atque omnes nobis perinde ac belluis de via decedere, & in
vtramque viæ partem ſcindi ac diſtrahi, aut etiam tantam præeuntium turbam eſſe, vt
procul conſpicuus ſit inceſſus noſter. Si hæc grauia & acerba fuerunt, præterierunt:
hanc iniuriam mihi condonate. Antiſtitem alium, qui multitudini placeat, create: mi-
hi autem ſolitudinem date, & ruſticam vitam, ac Deum, cui ſoli per frugalitatem etiam D
pertenuemq. victum cultumq. placebimus.

GREGORIVS CVR CONTEMNAT QVAE ALII CVPIVNT.

At graue eſt, concionibus, & cœtibus, & publicis conuentibus, & plauſibus his, a
quibus quaſi pennis in ſublime ferimur, & familiaribus, & amicis, & honoribus, &
vrbis pulchritudine ac magnitudine, & hoc denique fulgore, qui eos, qui hæc intuen-
tur, nec oculorum aciem intro collectam habent, circumfundit & illuminat, priuari.
At hoc mihi minus graue fuerit, quàm ſi diutius in tumultu verſer, ac ciuilis vitæ tur-
bis & feruoribus commaculer, atque ad vulgi mores me ipſum inflectere neceſſe ha-
beam. Non enim ſacerdotes, ſed rhetores quærunt, nec animarum diſpenſatores, ſed
pecuniarum cuſtodes, nec puros ſacrificos, ſed fortes & robuſtos defenſores, &c.] at-
que demum: Hoc mihi ſit dimicationis præconium: miſſionis libellum mihi date,
quemadmodum Imperatores militibus ſolent: ac ſi quidem veſtra voluntas tulerit, cum E
fauſto & præclaro elogio & teſtimonio, vt honori meo conſulatur. Sin minus, vtcumque
vobis collibuerit. Nihil de ea re altercabor, quamdiu Deus rerum noſtrarum ſtatum
inſpectabit. Quem igitur tibi ſubſtituemus, dicet aliquis? Videbit ſibi Dominus pa-
ſtorem ad præfecturam, quemadmodum ouem vidit ad holocauſtum. Hoc vnum
requiro, vt ex eorum numero ſit, qui alijs inuidiæ ſunt, non miſerationi: qui non in
omnibus rebus cunctis obſequuntur, ſed qui in quibuſdam etiam ob recti ſtudium in
hominum offenſionem incurrunt: alterum enim in præſens iucundiſſimum eſt, alte-
rum in poſterum vtiliſſimum. Ac vos quidem orationes diſceſſui meo congruentes pa-
rate.] hæc & alia Gregorius.

Atque tandem ad calcem oratione perducta, nouiſsimis verbis omnibus ſalutatio-
nem impertiens, poſtremæ finem imponit orationi. Dignũ vero eſt, vt vltima hæc tanti

Patris

A Patris eloquia, tali tēpore, tali loco prolata, hic ſingula perpetuæ memoriæ conſecrētur; ſic enim ſe habent: Ego autē his verbis extremum vos ſalutabo. Vale Anaſtaſia, nomen a pietate habens: tu enim nobis fidei doctrinam, quæ adhuc contemptui erat, excitaſti. Vale, inquam, communis victoriæ ſedes, noua Silo, in qua primum arcam fiximus quadraginta annis in deſerto circumactam, incertiſq. ſedibus vagantem. Tuq. o magnum hoc templum & nobile, noua hereditas, quod magnitudinem, quam nunc habes, ab Orthodoxa doctrina ſuſcepiſti, quodq. nos, cum prius Iebus eſſes, Hieruſalem effecimus: Voſq. etiam aliæ ædes ſacræ huic dignitate proximæ, alia aliam quamdam vrbis partem complectentes, quaſi vincula quædam & compages, ac propinqua loca vindicantes, quas cum hac corporis imbecillitate non nos, ſed Dei gratia nobiſcum, qui pro perditis & deſperatis habebamur, impleuit. Valete Apoſtoli (*nempe templum Apo-* B *ſtolorum*) præclara colonia (*in illud enim Andreæ, Lucæ, Timotheiq. reliquiæ translata fuere*) certaminis mei magiſtri, etſi minus ſæpe feſta veſtra celebraui, fortaſſe Pauli veſtri ſatanam ad vtilitatem [a] meam in corpore circumferens, ob quem nunc a vobis abſcedo. *a 2.Corin.12.*

GREGORII VLTIMA SALVTATIO.

Vale cathedra, inuidioſum hoc & periculoſum faſtigium: Pontificum concilium, ſacerdotum non minus maieſtate, quàm ætate ornatorum, & quicumque tandem alij circa ſacroſanctam menſam Domini miniſtratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis. Valete Nazaræorum chori (*nempe monachi*) pſalmodiarum concentus, nocturnæ ſtationes, virginum ſanctimonia, mulierum modeſtia, viduarum & orphanorum cœtus, pauperum oculi in Deum & in nos intuentes. Valete domus hoſpitales, & Chriſti amantes, infirmitatiſq. meæ adiutrices. Valete ſermonum meorum amatores, & curſus, & concurſiones, & calami tam perſpicui, quam occulti (*nempe* C *exceptores concionum*) atque huius ſuggeſti cancelli a multitudine compreſſi, hominum audiendi ſtudio ſeſe mutuo protrudentium. Valete Imperatores, & Palatia, atque omnes Imperatoris famuli & cubicularij: ſi quidem Imperatori fideles, haud quaquam certum habeo, Deo autem magna ex parte infidi. Manibus plaudite, acute clamate, Rhetorem veſtrum in ſublime tollite: ſiluit vobis improba & loquax lingua, nec tamen ſilebit: pugnabit enim manu & atramento: ceterum in præſentia conſiluimus.

Vale magna ciuitas & Chriſti amore prædita (vera enim teſtabor) etſi non ſecundum ſcientiam hic zelus eſt: benigniores nos diſiunctio reddidit: ad veritatem accedite, ad meliorem frugem tandem aliquando vos conuertite: Deum amplius quàm conſueuiſtis colite. Non turpe eſt ſententiam mutare; ſed in malo perſeuerare, funeſtum & exitioſum. Vale Oriens & Occidens, pro quibus & a quibus oppugnamur: teſtis eſt ille D qui pacatos nos reddet, ſi nonnulli ſeceſſionem meam imitentur.] hæc dicens Gregorius haud dubium alludit ad Flauianum nuper creatum Epiſcopū Antiochenum, cuius cauſa tot diſſidia conflata erànt. Sed ſubdit: Non enim Dei iacturam quoque facient qui thrónis ceſſerint, ſed ſupernam cathedram habebunt his multo ſublimiorem & tutiorem. Præter omnia & ante omnia clamabo: Valete Angeli, huius Eccleſiæ præſides, meæq. præſentiæ & peregrinationis, ſi modo in manu Dei res noſtræ ſunt. Vale Trinitas, meditatio mea & decus meum: His velim ſerueris, & hos ſerues, meum hunc populum (meus enim eſt, etiam ſi aliter gubernemur) atque audiam te quotidie tum ſermone, tum vita, & moribus augeri & in ſublime attolli. Filioli, depoſitum, quæſo, cuſtodite: mementote lapidationum mearum. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti ſit cum omnibus vobis. Amen.]

E At quid tunc accidit? commiſeratione plane dignum, ac nouum. Populus enim ſui amantiſſimi Præſulis ſtudioſus, abſoluta lacrymabili concione, loco acclamationum, quibus dicta Patris proſequi conſueuerat, rependit luctus & eiulatus, pro lætis plauſibus triſtes manus ad manum verberationes, pectoris tunſiones, lamenta, fletus, atque ſingultus: ſoli perſecutores Epiſcopi ſilice duriores perſeuerabant immobiles; illi autem, quorum mens ſanior & erga Gregorium propenſior animus, longe aliter: hi enim cum hunc tandem infelicem exitum rem conſecutam fuiſſe conſpicerent, adeo perculſi animoq. conſternati ſunt, vt protinus in ſedes reuerſuri, lugentes diſceſſerint Conſtantinopoli, haud fere valentes alium videre in throno Gregorij collocari: de his enim hæc ipſe [b]: *b Greg. Naz. in carm. de vita ſua.*

EPISCOPI QVIDAM RECEDVNT, CVM GREG. SE ABDICAT.

Antiſtiteſq. carpſerat quos hinc dolor:
Plerique ſiquidem capta conſilia vt ſtatim

Senſere

A

Senſere , fugiunt illico , ictum vt fulminis,
Aurem obſtruentes,atque ferientes manus,
Tam triſte ne ipſi cernerent ſpectaculum,
Alium inſidentem ſcilicet noſtris thronis.]

Quinam autem hi fuerint,licet verbis non exprimat : coniectura tamen ducimur , fuiſſe veteres ipſius collegas , amantiſſimos amicos,quibuscum arcta neceſſitudo ex diuturna conſuetudine interceſſerat , quales fuere Amphilochius Epiſcopus Iconij , Gregorius Nyſſenus, Petrus germanus eius Epiſcopus Sebaſtenus, Helladius Cæſarienſis Antiſtes, & alij Cappadoces , necnon Otreius Melitenus, Eulogius Edeſſenus , Bretannio Scytha, & ſi qui alij magni nominis viri mente ſtabiles inuenti ſunt ibi Gregorio ſtudentes .

At qualiter tunc affectus Gregorius ? ipſe fatetur,nimirum contrariarũ paſsionũ ventis animo agitatum , ac primum quidem ingenti gaudio , vtpote quòd e tempeſtate B perueniſſet ad portum; immenſo vero dolore,quòd Eccleſiã ſuo labore cultam , ac filios cariſsimos,quos in Euangelio genuiſſet , deſerere cogeretur , nec ſciret cui relinqueret : quem quidem animi mærorem,quoad vixit,numquam potuit ſuperare , ſed (vt ipſe fatetur) ſemper vt ſæuum tyrannũ ſibi expertus eſt dominantem, adeo vt illa ſua Anaſtaſia ſemper eſſet in mente , in ore verſaretur aſsidue,eamdemq. ſemper calami litura formaret , ſed & dormienti quoque ipſi eam ſomnia repræſentarent . Sic igitur magnus

GREGORIVS REDIT IN CAPPADOCIAM.

Gregorius , ſublimis Eccleſiæ Theologus , poſt triennij commorationem, paucos poſt dies ex quo thronum acceperat , pacis ſtudio , ſedi vale faciens , inde recedens reuertitur in Cappadociam . Quæ autem poſt hæc eius fuerint ſtudia & actiones , dicturi ſumus inferius. Hic vero admonitũ lectorem volumus,Proſperi Chronicon ſui exordio torum pene inuerſum eſſe , ac deprauatum , dum ſub huius anni Conſulibus ponitur ibi C obitus ipſius Gregorij Nazianzeni, & Conciliũ hoc de quo agitur , celebratum habetur anni ſuperioris Conſulibus, & alia pleraque in nominibus & numeris penitus labefactata. Quod voluimus admonuiſſe lectorem,ne imprudens in foueas errorum incurrat .

Quod rurſum ad Gregorium ſpectat : illud certe hic dicere minime prætermittimus, ipſum tanto ſtomacho diſceſsiſſe a conuentu Epiſcoporum , vt numquam amplius Synodo tumultuantium intereſſe decreuerit; ſunt enim hæc verba ipſius [a]: Mihi enimuero certum eſt & deliberatum , numquam poſthac anſerum aut gruum temere inter ſe pugnantium Synodis intereſſe , in quibus omnia contentione ac bello ardent,flagitiaq. prius obſcura atque incognita in vnum collecta, ab inimicis in lucem proferuntur, &c.] Quo tempore ipſum ſcripſiſſe carmen de Vita ſua , vt credamus , eo certo ducimur argumento , quòd illud nonniſi vſque ad ſedis abdicationem appareat proſecutus . Sunt D & aliæ ipſius, eorumdem ſacerdotum cauſa, aduerſus Epiſcopos grauiſsimæ inuectiuæ, eædemq. verſibus decantatæ,vt illa in carmine de Vitæ differentijs,& contra falſos ſacerdotes , vel cuius eſt titulus , Ad Epiſcopos]& in eo cuius eſt inſcriptio , De Epiſcopis [b]] vbi inter alia de his iunioribus Antiſtibus,a quibus perſecutionem paſſus eſt , quales fuerint , docet his verbis : Dimiſerunt me ab vrbe non admodum repugnantem : quippe turpiſsimum erat , illorum me fidei cauponum in numero eſſe : quorum alij nepotes erant eorum qui tributorum ſcribæ fuerant,& aliud nihil animo voluebant,quam falſas & ſubdolas rationum deprauationes : alij ab aratris venerant aduſti a Sole : alij a ligone vel bidente totum diem non quieſcente : alij remos , exercitusve reliquerant , redolentes adhuc ſentinam , vel corpus fœdatum cicatricibus habentes,populi gubernatores,ac duces militum, qui ne minimum quidem conceſſuri videntur : nonnulli etiam opificiorum , quæ citra ignem operas ſuas perficere nequeunt , gnari, ne fuliginem quidem carnis integre abluerant , flagriones , ac piſtrinis digni , &c.] E

QVALES EPISCOPI ADVERSANTES GREGORIO.

[a] *Greg. Naz. in car. de vit. differentijs in fin.*

[b] *Habetur in edit. Leunenkla. tom. 3.*

Sed vnde iſta fæx hominũ emerſit ad ſacerdotiũ ? Meminiſſe oportet, eodem auctore Gregorio,ſuperius dictũ eſſe eiuſmodi ſacerdotes nundinarios ex lucro temporali fidem temporariam coluiſſe . Quòd enim Valentis tempore contigerit Epiſcopos Catholicos exulare,& complures ex illis vita functos eſſe, tunc cuique audaci inuadendi Epiſcopatũ additus animus ex oblata occaſione fuit , quòd ſcirent ad publicũ præconium ſatis eſſe perfidiam Arianam . Hi vero ſub Catholico Imperatore mox euaſere Catholici, & quo imperitiores erant , eo loquaciores , & eruditis infeſtiores eſſe ſolebant. A quibus in hac Synodo illud tantummodo bonum prouenit , vt fidei Catholicæ formulæ ſubſcriberent , ſuoq. chirographo ita tenerentur perpetuo obligati. Sed ne pie ſancita vilium ſub-

ſcribentium

A ſcribentium perſonarum nomine periclitari poſſent omnino, Damaſus ſumma (vt dictum eſt) auctoritate muniuit, vt quicquid ibi de fide Catholica ſtatutum eſſet, tamquam totius Eccleſiæ Catholicæ decretum (vtpote in id ipſum cum maioribus omnibus iiſdem conſentientibus) Oecumenici Concilij nomine munitum, ſtabile firmumq. in perpetuum perduraret.

Sed ad res geſtas poſt Gregorij & aliorum ipſi ſimilium Epiſcoporum diſceſſionem, & ad electionem ſucceſſoris Gregorij redeamus: de qua illud in primis admonendum eſt, errare eos qui tradunt ante Meletij obitum Nectarium electum fuiſſe, deceptos nimirum ordine narrationis epiſtolæ Synodalis ad Damaſum ſcriptæ: nam aſſertione Gregorij hiſtoriam hanc exactiſſime deſcribentis liquet, longe ante electionem Nectarij Meletium eſſe defunctum. Quod autem ad creationem Nectarij ſpectat: accidit B plane prodigium, ac plane monſtrū: etenim cū Epiſcopus Gregorio haud impar meritis atque doctriną, qui in locum eius ſufficiendus eſſet, quæri deberet (nam ſecundū ſententiam Ioannis Chryſoſtomi [a], cum lapis e ſtructura tollitur, illi magnitudine ſimilis collocandus ibidem eſt, ne quid vacuum in pariete maneat) contigit loco abſolutiſſimi Chriſtiani, ſuffici hominem nondum Chriſtianum, ſed catechumenum adhuc; & loco Theologi perfectiſſimi, ſubrogari hominem rerum Eccleſiaſticarum penitus impetitum; ac denique pro conſummatiſsimæ perfectionis monacho, hominem petitum e curia; & loco virginis, dari qui hactenus intemperantius vixiſſet, quod ipſemet apud Sozomenum [b] teſtatur: qui licet in ſæculi obeundis negotijs dexter videri potuerit, tamen in Eccleſiaſticis functionibus (vt ita dicam cum Gregorio [c]) præſeferrēt cadauer viuum, nulla penitus ex parte conferendum cum ipſo Gre- C gorio. At quomodo id factum ſit ab ijs qui remanſerunt Conſtantinopoli Epiſcopis, ſic deſcribitur a Sozomeno [d]:

De electione Nectarij.

a Chryſoſt. de translat. ſancti Ignatij.

b Sozom. lib. 7. cap. 10.

c Greg. Naz. in carm. de vita ſua.

d Sozom. lib. 7. cap 8.

Eo, inquit, tempore, Nectarius quidam Tarſenſis e Cilicia ſplendidiſsimo Senatorij ordinis gradu ortus, Conſtantinopoli morabatur. Is iam accinctus ad iter in patriam, Diodorum Tarſi Epiſcopum conuenit, vt litteras peteret, ſi quas ille ſcribere vellet. Meditabatur autem Diodorus tum forte ſecum, quemnam potiſsimum ipſe ad electionem tam ſeriam proponere deberet: et intuitus Nectarium, dignum Epiſcopatu cenſuit, eiq. ſtatim tota mente addictus fuit, cum propter caniciem viri & vultum ſacerdote dignum, tum propter ſuauitatem morum. Itaque velut aliud agens, eum ad Antiochiæ Epiſcopum (hic erat Flauianus) adduxit, commendauit, & vt illi ſtuderet hortatus eſt. Hic vero in negotio ſerio, ad quod multi viri ſpectatiſsimi ſuffragijs expete- D rentur, riſit votum Diodori: nihilominus tamen accitum ad ſe Nectarium, pauliſper adhuc manere iuſsit. Non multo poſt, cum ſacerdotibus nomina eorum, quos ad ordinationem dignos iudicabant, chartæ inſcribere Imperator iuſsiſſet, ac ſibi ipſi ex omnibus ijs vnius electionem reſeruaſſet: alij alios in album retulerunt: quare & Antiochenæ Eccleſiæ Præſul inſcripſit quoque quos voluit: quibus omnibus vltimo loco & Nectarium adiecit in gratiam Diodori.

Diodorus Tarſenſis ſtudet Nectario.

Imperator igitur, perlecto inſcriptorum catalogo, ſubſtitit in Nectario, & intendens mentis aciem, ſecum tacite conſultabat, impreſſo vltimæ nomenclaturæ digito. Rurſuſq. ad caput egreſſus, cunctos ordine percurrit, ac Nectarium deligit. Hoc factum admirantur omnes; ac ſciſcitantur, quiſnam eſſet iſte Nectarius, & quod ſectaretur inſtitutum vitæ, & vnde eſſet: multo etiamnum magis admirati ſunt in- E ſolentiam iudicij in Imperatore. Ignorabat autem id, opinor, etiam Diodorus: neque enim auſus fuiſſet ſciens, nondum baptizatō dare ſuffragium ſacerdotij: ſed vt conſentaneum eſt, quia canus erat, putauit eum iam olim fuiſſe baptizatum. Facta vero ſunt hæc non ſine prouidentia diuina, cum & Imperator, poſtquam baptiſmi expertem intellexiſſet, in eadem ſententia perſtiterit, multis ſacerdotibus reluctantibus. Poſtquam igitur omnes ceſſerunt, & in Imperatoris calculum conſenſerunt: baptizatus fuit, & ſacri baptiſmatis conuenienti habitu etiamnum indutus, communi Synodi ſuffragio Conſtantinopolis Epiſcopus declaratus eſt.] hæc Sozomenus de electione Nectarij, de quo illud ſententia omnium affirmatur, probum quidem virum fuiſſe, imparem tamen tanto oneri & inexpertum: vnde factum eſt poſtea, vt nimia viri facilitate & imperitia confiſi hæretici, rurſum Conſtantinopolim magno Catholicæ fidei irrepſerint detrimento, vt conſtat ex his quæ de eodem

Theodoſius Nectarium eligit.

Nectario ſuo loco dicturi ſumus. Porro auxit Nectarij electio mærorem luctumq. Gre- A
gorij, vtpote qui ſciret ſub tali paſtore patere relictum gregem incurſioni luporum, ſi-
cut poſtea apud ipſum litteris conqueſtus eſt.

De eadem electione Nectarij, ijdem qui conuenerant iterum Conſtantinopoli anno
ſequenti Orientales Epiſcopi, ad Damaſum Romanum Pontificem inter alia ita ſcripſe-
re[a]: Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ recens (vt ita dicam) ædificatæ, quamq. ex hæreti-
corum blaſphemia, tamquam ex ore leonis per miſericordiam Dei nuper eripuimus, re-
uerendiſſimũ, ſanctiſſimumq. Nectariũ in Concilio generali communi omniũ conſen-
ſu, præſente Theodoſio Imperatore religioſiſſimo, totius denique cleri totiuſq. ciuitatis
ſuffragijs Epiſcopũ conſtituimus.] hæc ipſi. Intelligis ne perſpicue, lector, vel ſaltẽ aſpi-
cis per tranſennam, quales ſint iſti? qui nulla habita honeſta mentione Gregorij Theo-
logi ſponte ſe in eadem Synodo abdicantis, & laborum ipſius in eadem Eccleſia ab hæ- B
reſibus liberanda, & e fundamentis reſtituenda, totum id immenſa gloria ſibi tri-
buunt, illud ſumma iactantia magna emphaſi effutientes: Ex hæreticorum blaſphe-
mia, tamquam ex ore leonis per miſericordiam Dei eripuimus.] egregiã ſane laudem,
vt cum ſapientiſsimũ, qui molem conſtruxerat, architectum eieciſſent, ſe ipſos exhibe-
rent, ac inaniter oſtentarent eſſe eiuſdem ædificij erectores. Ex his diſce alia, nẽpe quàm
vera ſint quæ in eoſdem Gregorius ſæpe conſcripſit. Horum quoque arbitrio illud po-
tuiſſe ſtatutum eſſe decretũ poſt diſceſſionem Timothei Epiſcopi Alexandrini, in cuius
Eccleſiæ præiudicium vertebatur, vt Conſtantinopolitana Eccleſia præferretur Ale-
xandrinæ, de quo ſuperius actum eſt, mihi facile perſuadeo: nam quòd furtiue res eſt
tranſacta, in eadem epiſtola ad Damaſum nuper citata, cum de reliquis hoc anno rebus
geſtis in Concilio generali ſtatutis exacte diſtincteq. fecerint mentionem, rem tan- C
tam ſilentio obuolutam penitus reliquerunt. Cetera autem de Cyrillo in hac eadem
Synodo ſtatuta, & de alijs confirmatis Epiſcopis, dicentur, cum eadem epiſtola infe-
rius ſuo loco & tempore deſcribetur.

Quod vero ſpectat ad tempus electionis Nectarij: licet qua potiſſimum huius an-
ni die contigerit ignoretur; tamen ante Auguſti menſem factam eſſe, Theodoſij Im-
peratoris ſanctio edita tertio Kal. Auguſti, in qua de Nectario mentio habetur, ratio
manifeſta demonſtrat. Ad hanc quoque Synodum ſpectare videtur, quòd idẽ Theodo-
ſius Imperator cum ſciret complures hæreticos ſub Catholico nomine adhuc retinere
Eccleſias, ad horum fraudes conuincendas in diuerſis prouincijs Orientis quoſdam
nominauit ſacerdotes, quorum fides Catholica ſpectata eſſet, quibus qui communio-
ne iungerentur, ijdem Catholici haberentur, & Eccleſijs præficerentur; qui ſecus, ex- D
ploderentur. ſanctio autem ſic ſe habet[b]:

Theodoſius Imp. ad Auxonium Proconſulem Aſiæ.

Epiſcopis tradi omnes Eccleſias mox, iubemus, qui vnius maieſtatis atque virtu-
tis Patrem & Filium & Spiritumſanctum confitentur eiuſdem gloriæ, claritatis vnius,
nihil diſſonum profana diuiſione facientes, ſed Trinitatis ordinem, perſonarum aſſer-
tionẽ, & diuinitatis vnitatem *: quos conſtabit communione Nectarij Epiſcopi Con-
ſtantinopolitanæ Eccleſiæ, necnon Timothei intra Ægyptum Alexandrinæ vrbis
Epiſcopi eſſe ſociatos: quos etiam in Orientis partibus Pelagio Epiſcopo Laodicenſi, &
Diodoro Epiſcopo Tarſenſi: necnon in Aſia Proconſulari atque Aſiana diœceſi Am-
philochio Epiſcopo Iconienſi, & Optimo Epiſcopo Antiocheno: in Pontica diœceſi
Helladio Epiſcopo Cæſarienſi, & Otreio Meliteno, & Gregorio Epiſcopo Nyſſeno, Bre- E
tannio * Epiſcopo Scythiæ, Marmario * Epiſcopo Marciopolitano communicare con-
ſtiterit. Hos ad obtinendas Catholicas Eccleſias ex communione probabiliũ ſacerdotũ
oportebit admitti: omnes autem qui ab eorum quos commemorario ſpecialis expreſſit,
fide communionis diſſentiũt, vt manifeſtos hæreticos ab Eccleſijs expelli, neque his pe-
nitus poſthac obtinendarũ Eccleſiarum pontificium, facultatemq. permitti: vt veræ ac
Nicænæ fidei ſacerdotia caſta permaneant, nec poſt euidentẽ præcepti noſtri formã ma-
lignæ locus detur aſtutiæ. Dat. III. Kal. Auguſt. Heracleæ, Eucherio & Syagrio Coſſ.]

Huius quidem ſanctionis meminiſſe viſus eſt Gregorius Nyſſenus in epiſtola ad Fla-
uianum, cum ait in fine: Quòd ſi ex ſacerdotio dignitas æſtimanda eſt: par & idem
a Synodo conceſſum eſt priuilegium, vel potius cura emendationis publicæ: idq. in eo
quòd iure pari eſſe iuſſi eſſemus.] hæc ipſe: ex quibus quoque colligitur, quod Theo-
doſius

[a] Apud Theod. lib. 5. cap. 9.

IACTANTIA EPISCOPORVM GREGORIO ADVERSANTIVM.

[b] L. 3. de fide Catholic. Cod. Theod.

* profitentes

* Tyrannio Terennio

* Martyrio

SYNODI DECRETVM DE PROBANDIS CATHOLICIS.

A doſius poſtea promulgauit, iam ante fuiſſe decretum in Synodo; nam ex Synodi canone, non autem Imperatoris ſanctione id ſibi Gregorius Nyſſenus vendicat: vt appareat ex his etiam eos in Theodoſij edicto eſſe nominatos, quos iam Epiſcopi in Synodo tali honore dignaſſent: vt non mireris, ſi ille doctrina excellens, & qui in his dignoſcendis accuratiſſimus eſſet, atque demum in omnibus omnium celeberrimus, prætetitur ſilentio, & relinquitur prorſus inglorius Gregorius Nazianzenus, iam ab illis penitus obliuione ſepultus. Porro Epiſcoporum in edicto nominatorum diuerſis locis ſuperius facta eſt mentio. Otreius autem Epiſcopus Melitinæ in Armenia, cuius ibidem nomen exprimitur, non ſolum fide Catholica inſignis habitus eſt, ſed vitæ quoque ſanctitate clarus enituit; eius enim meminit Cyrillus monachus in Actis S. Euthymij, qui infantulus (vt tradit) Deo oblatus eſt ab eodem Otreio, necnon tonſo capite in clerum cooptatus.

B Sed hic aduerte, Socratem[a] a veritatis ſcopo longe aberrare, dum putauit ex hoc Concilio Metropoles, immo Patriarchatus a Patribus conſtitutos fuiſſe. ait enim: Diſpartitis prouincijs, Patriarchas conſtituunt, deciduntq. vt nullus Epiſcopus relicta ſua diœceſi, ad exteras Eccleſias demigraret: nam antea propter perſecutionum tempeſtates iſtud facere, cuique liberum erat. Nectario igitur ampla illa ciuitas Conſtantinopolis & tota Thracia obuenit. Ponticæ autem diœceſis Patriarchatus Helladio Cæſareæ Cappadociæ poſt Baſilium Epiſcopo, Gregorio Nyſſæ (hæc eſt etiam vrbs Cappadociæ) fratri Baſilij, & Otreio Melitinæ quæ eſt in Armenia, contigit. Patriarchatum autem Aſianum Amphilochius Epiſcopus Iconij, & Optimus Antiochiæ Piſidiæ ſortito capiunt. Ægypti diœceſis Timotheo Alexandriæ Epiſcopo tribuitur. Eccleſiarum de-

C nique verſus Orientem diœceſim ijdem Epiſcopi qui antea, Pelagius ſcilicet Epiſcopus Laodiceæ, & Diodorus Tarſi, honoris prærogatiua Eccleſiæ Antiochiæ reſeruata, quam Meletio tunc præſenti tribuerunt. Itemq. ſtatuerunt, vti ſi vſus poſtularet, res cuiuſque prouinciæ Concilium prouinciale diſpenſaret. his etiam Imperator ſuffragatus eſt. Iſtud itaque Concilium talem exitum eſt conſecutum.] hactenus Socrates, qui non vnum, ſed plures (pace ipſius dixerim) ſimul coaceruauit errores, licet haud volens, ſed quòd minime ſit aſſecurus ſenſum decreti Synodi, Theodoſijq. ſanctionis nuper recitatæ. Vndenam ſomniauit tot tunc Patriarchatus inſtitutos, Cappadociam diuulſam a Cæſarea Metropoli, datamq. Aſiam Amphilochio, & alia id genus multa?

Sed felicius Sozomenus[b] ex ſententia eiuſdem Imperatoriæ ſanctionis ait, non

D ad diſtinguendas prouincias, ſed ad dignoſcendos vere Catholicos ab hæreticis, Imperatorem eam voluiſſe adhiberi cautelam, nimirum vt hi cenſerentur eſſe Catholici, quibus & committi poſſent Eccleſiæ, qui in eo edicto nominati eſſent inſignioris nominis Orthodoxi Epiſcopi: Hos porro, inquit ipſe, eſſe, qui congruerent in fide cum Nectario Conſtantinopoli, & in Ægypto qui cum Timotheo Alexandriæ Epiſcopo: in Orientalibus vero Eccleſijs qui cũ Diodoro Tarſenſi, & cum Pelagio Laodicenſi in Syria Epiſcopo: apud Aſianos, qui cũ Amphilochio Iconienſis Eccleſiæ Præſule: in ciuitatibus vero Ponti a Bithynia vſque ad Armeniam cum Helladio Cæſarienſis in Cappadocia Eccleſiæ Epiſcopo, & cum Gregorio Nyſſæ, & Otreio Melitinæ Epiſcopo: in Thracia autem Scythiæq. vrbibus, qui cũ Terentio* Tomorũ, & Martyrio Marcianopolis Epiſcopo conuenirent. Hos enim & Imperator quoque viſos & coram allocutus approba-

E uit, de quibus & integra conſtabat fama, quòd ſuis Eccleſijs religioſe præeſſent. Poſtquam autem hæc ita peracta eſſent, finemq. Concilium cepiſſet, ceteri quidem domum quiſque reuerſi ſunt.] hæc Sozomenus.

At quoniam Nectarius haud tantæ erat ſcientiæ, vt hæreticorum dolos cauere poſſet: ne ab illis deciperetur, caute egit, vt retineret ſibi vnum ex Epiſcopis Cilicibus, gentilibus ſuis, & alios eiuſdem prouinciæ diſertos viros, de quibus hæc idem Sozomenus[c]: Nectarius autem præceptore Cyriaco Adanorum Epiſcopo officium ſacerdotale didicit: cum hoc enim ipſo, vt ſecum aliquandiu maneret, Diodorum Tarſenſem Epiſcopum rogauerat: inuitauerat & alios multos Cilices, vt ſecum morarentur: ex quibus & Martyrium, quem vt medicum familiarem, ita commiſſorum in iuuentute delictorum conſcium habuerat, diaconum ordinare cogitabat: ceterum Martyrius in eo aduerſatus eſt, indignũ ſe eſſe miniſterio diuino aſſeuerans, actæq. ſibi

[a] Socrat. lib. 5. cap. 8. SOCRATIS ERROR DE MULTIS PATRIARCH.

[b] Sozom. lib. 7. cap. 9. SOZOMENI RECTA SENTENTIA.

* Tyrannio

[c] Sozom. lib. 7. cap. 10. CILICES VIRI ERVDITI DETENTI A NECTARIO.

antea vitæ teſtem Nectarium ipſum citans. Cui Nectarius: Numquid ego, inquit, idem qui nunc ſacerdos ſum, vitam meam hactenus multo magis diſſolute traduxi, quàm tu tuam, cum vel tu ipſe id teſtari poſſis, qui frequenti intemperantiæ meæ opem perſæpe tuliſti? Tum ille viciſſim: Atqui tu, o beate, recens baptizatus ac purificatus, & mox inſuper ſacerdotio auctus es: vtraque autem hæc peccatorum expiatoria eſſe, Deus conſtituit. ac proinde, vt mihi quidem videris, tu ab infantibus iam recens natis nihil differs: ego vero iam olim ſacri baptiſmi factus particeps, in conſuetudine vitæ meæ vſum ſemper antiquum obtinui. Atque ille quidem talia cauſatus, ordinationem non admiſit.] hæc Sozomenus. Erat tunc Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconus a Gregorio ordinatus Euagrius[a] Ponticus, qui ibi remanſit poſt eius diſceſſionem, eo conſilio, vt qui diſcipulus ipſius Gregorij extitiſſet, eſſet adiumento Nectario in dogmatibus diſquirendis: ſed quonam pacto iſte coactus fuerit Conſtantinopoli proficiſci, dicemus ſuo tempore. A B

a Pallad. in Lauſiac. c. 15.

TRANSLATIO PAVLI EPISC. CONSTANTINOP.

Quòd vero Epiſcopi confeſſores exules Imperatorijs ſanctionibus iam ante in ſuas ipſorum Eccleſias fuerant reuocati: æquum viſum eſt Theodoſio, inſpirante numine, vt & qui eiuſdem perſecutionis Arianæ tempore ſubijſſent martyrium, e remotioribus locis eorum reliquiæ cum honore, tamquam triumphantiū athletarum, in ſuas ipſorum reuocarentur Eccleſias; vnde de Pauli ſanctiſſimi Epiſcopi Conſtantinopolitani, qui apud Cucuſum Armeniæ oppidum ſub Conſtantio fuerat ſtrangulatus, vt eius venerandum corpus Conſtantinopolim transferretur, mandatum dedit hoc ferme tempore, vt Sozomenus tradit his verbis[b]: Porro Imperator vbi cognouiſſet ea quæ Paulo quondam Conſtantinopolis Epiſcopo acciderant, tranſtulit eius corpus, & in eccleſia ſepeliuit, quam Macedonius Epiſcopus eius perſecutor extruxerat, quæq. adhuc de ipſius nomine nomen ſeruat, auguſtiſſima exiſtens ædes & nobiliſſima: quæ res multos veritatis ignaros, velut & mulierculas & e plebe complures, ſuſpicari facit, Paulum Apoſtolum illic eſſe conditum.] ita ipſe. Socrates etiam eiuſdem tranſlationis meminit[c]. Quòd autem ea ſemel fama vulgo concepta, poſteris eodem errore tradita, auctaq. magis magiſq. fuerit: inde puto accidiſſe quod legimus in epiſtola Clementis Quarti Romani Pontificis ad Reginam Francorum de homine Græco, qui attulit ad ipſam caput, quod diceret eſſe Pauli Apoſtoli: illud enim (niſi ſtropha ab eo conficta fuit) potuit iure exiſtimari fuiſſe caput Pauli Epiſcopi Conſtantinopolitani inſignis martyris, errore vulgi creditum Apoſtoli Pauli. C

b Sozom. lib. 7. cap. 10.

c Socrat. lib. 5. cap. 9.

Dum autem adhuc Synodus ageretur, quæ (vt vidimus ex Theodoſij nuper recitato edicto) vſque ad finem menſis Iulij producta eſt, eodem menſe idem Theodoſius Imperator edicto vetuit ab hæreticis fabricari eccleſias intra vel extra vrbes. Quòd enim expulſi ab eccleſijs eſſent, vetitiq. ſynaxes agere; ijdem qui potentes diuitijs eſſent, vtpote penes quos ſub duobus Imperatoribus Conſtantio atque Valente ſumma rerum fuiſſet, aggreſsi ſunt fabricare nouas eccleſias, alias in vrbibus, alias in ſuburbijs, ad quas conuenirent: id quidem cum Theodoſio innotuiſſet, dato eiuſmodi reſcripto ad Comitem Orientis, ipſe occurrit[d]: D

d l. 8. de hæret. C. Theod.

Nullum Eunomianorum atque Arianorum, vel ex dogmate Aetij in ciuitatibus vel agris fabricandarum eccleſiarum copiam habere præcipimus. Quòd ſi temere ab aliquo id præſumptum ſit: domus eadem vbi hæc conſtructa fuerint, quæ conſtrui prohibentur, fundus etiā vel priuata poſſeſsio protinus Fiſci noſtri * viribus vindicetur, atque omnia loca fiſcalia ſtatim fiant, quæ ſacrilegi huius dogmatis vel ſedem receperint, vel miniſtros. Dat. XIIII. Kal. Auguſt. CP. Eucherio & Syagrio Coſſ.] Porro non hos tantum hæreticos, ſed & alios, nempe Manichæos, Encratitas, Apotacticos, & Hydroparaſtas, idem Theodoſius ſuis hoc anno legibus exagitauit[e], eoſdemq. infamia notatos inteſtabiles reddidit, & ne quid caperent ex teſtamento prohibuit. Quo item tempore & hæc reſcripſit aduerſus apoſtatas[f]: E

* iuribus

e l. 7. de hæret. C. Theod.

f l. 1. de apoſtat. C. Theod.

His qui ex Chriſtianis Pagani facti ſunt, eripiatur facultas, iuſq. teſtandi. Omne defuncti ſi quod eſt teſtamentum, ſubmota conditione reſcindatur. Dat. VI. Non. Maij. CP. Syagrio & Eucherio Coſſ.]

CONCILIVM AQVILEIENSE

Eodem anno Nonis Septembris celebratum eſt Concilium Aquileienſe, a Gratiano extortum illud a duobus Epiſcopis Palladio & Secundiano, vt dictum eſt anno ſuperiori. Hi enim cum a Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopis, vt Ariani, extra Eccleſiam pulſi vitarentur;

A rentur; callida arte nomen ſibi Catholicum vſurpantes, tales ſe re vera eſſe apud Imperatorem Gratianum conqueſti, a Concilio vniuerſali ſuam ipſorum cauſam examinari expetierunt. Cum Gratianus, licet inuitus, de cogenda Synodo Aquileiæ hoc anno, litteras ad Italiæ comprouinciales Epiſcopos dedit; cum reliquis autem externarum prouinciarum Epiſcopis ea eſt vſus modeſtia, vt neminem cogeret, ſed cuiuſque arbitrio relinqueret aduentũ: venientes tamen vt publicis deducerentur expenſis, præcepit: Orientalibus quoque Præfecti Italiæ litteris ſignificatum eſt, vt ſi vellent, conueniendi liberam poteſtatem haberent. Sed ſatis illis viſum hoc anno (vt vidimus) conueniſſe Conſtantinopoli; cum nonniſi in Oecumenicis Concilijs vna ſimul Orientales & Occidentales conuenire, Eccleſiaſticæ conſuetudinis eſſet. hæc omnia ex Actis eiuſdem Synodi, quæ extant, certa redduntur.

B Qui autem Aquileiæ conuenerunt Epiſcopi, pauci quidem extitere, ſed ijdem virtute ſublimes, omneſq. numero triginta duo: quorum ex Africana Catholica Eccleſia miſſi fuere Legati duo, Felix, & Numidius; ex Gallijs Narbonenſi, Viennenſi, & Lugdunenſi Legati tres, Conſtantius, Proculus, atque Iuſtus. Horum igitur omnium, qui antiquorum ſcriptorũ monumentis celebrati reperiuntur, poſt Ambroſium omnibus fama notum, eſt in primis numerandus Valerianus ipſius Aquileiæ ciuitatis Epiſcopus, qui labefactatam a Fortunatiano Ariano Antiſtite prædeceſſore eam Eccleſiam ab omni quàm citiſsime labe purgauit, reddiditq. eam noua propagine eruditorum & morum præſtantia illuſtrium clericorum toto Orbi conſpicuam, vt ſuo loco ſuperius dictum eſt. Porro eiuſdem Valeriani nomen iugi memoria in publicis Eccleſiaſticis tabulis perſeuerat[a]. Huic in eadem Epiſcoporum ſerie proximo loco iungitur Eu-

EPISCOPI INSIGNIORES QVI HVIC SYNODO INTERFVERVNT.

C ſebius Bononienſis Epiſcopus, & ipſe ſanctitate clarus, ſancti Ambroſij elogio[b] commendatus, interq. ſanctos poſt obitum receptus ſacris dypticis retinetur adſcriptus. Quartus vero ordine poſitus Limenius Vercellenſis Epiſcopus, poſt ſanctum Euſebium primus eius ciuitatis poſt longa diſſidia, Ambroſio admonente[c], creatus Antiſtes.

a Martyrolog. Rom. 27. Nouembr.
b Ambroſ. de Virgin. lib. 1.
c Ambroſ. ad Vercellenſ. epiſt. 82.

Anemmius autem Sirmienſis quinto loco recenſitus habetur, eodem Ambroſio promotore, aduerſantibus licet Arianis & Imperatrice Iuſtina, factus Epiſcopus Sirmienſis, vt anno ſuperiori dictum eſt. Sed mea ſententia, qui ſequitur ordine ſextus, ſiue ſpectes doctrinam viri, ſiue vitæ egregiam ſanctitudinem, inter primos adnumerandus Sabinus Epiſcopus Placentinus: quanta enim huius eſſet in litteris ſacris peritia, illud vnum ſatis tibi euidens ſit argumentum, quòd magnus noſter Ambroſius huic

D ſua ſcripta dignoſcenda atque emendanda credebat. locupletes huius rei teſtes ſunt eiuſdem Ambroſij ad eumdem ea de re ſcriptæ[d] litteræ. ſed & quàm inſignis miraculorum operatione nituerit, S. Gregorius[e] qui ea deſcribit, amplam ſane fidem facit. recenſetur & ipſe in Eccleſiaſticis[f] tabulis digno præconio ſanctitatis. Octauus vero ibi ordine collocatus Philaſtrius Epiſcopus Brixianus ſcriptorũ memoria clarus, & certaminibus aduerſus Arianos inſignis habitus, accedentibus ad doctrinam dignis vitæ meritis, & ipſe inter claros ſcriptores & viros ſanctos adnumeratus habetur[g], de quo plura ſuperius dicta ſunt: hunc apud S. Ambroſium ſe nouiſſe Mediolani, ſanctus Auguſtinus[h] gloriatur. Recenſetur poſt alios nonnullos Heliodorus Epiſcopus Altinenſis, quem ſcimus ſancti Hieronymi[i] litteris plurimum commendatum: quantum præterea Græcarum litterarum facultate imbutus eſſet, ſuperius eſt demon-

E ſtratum: acceſſit vero ad ipſius coronam Nepotiani nepotis egregia morum inſtitutio: hic in bona ſenectute diem claudens extremum, adhuc anniuerſaria commemoratione in Eccleſia[k] viuit: ſicut & collegæ Euentius[l] Ticinenſis, & Baſſianus[m] Laudenſis inter ſanctos relati.

d Ambroſ. epiſt. 40.
e Greg. dialog. lib. 3. cap. 10.
f Martyrolog. Rom. die 11. Decemb.
g Martyrolog. Rom. die 17. Iulij.
h Aug. de hæreſ. ad Quoduultdeum
i Hieron. epiſt. 1. 2. 3.
k Martyrolog. Rom. die 3. Iulij.
l Martyrolog. Rom. die 8. Februarij.
m Martyrolog. Rom. die 19. Ianuarij.

Qui vero adfuerunt Legati ex prouincia Narbonenſi & Viennenſi Conſtantius & Proculus, vt Synodi litteræ declarant, ille Arauſicæ, Proculus vero Maſſilienſis fuit Epiſcopus, inſignes plane huius ſæculi viri, quorum Proculus a S. Hieronymo mirifice commendatur: nam ſcribens ad Ruſticum Narbonenſem[n]: Habes iſtic, inquit, ſanctum & doctiſſimum Pontificem Proculum, qui viua & præſenti voce noſtras ſchedulas ſuperet, quotidianiſque tractatibus iter tuum dirigat.] mentio eiuſdem eſt etiam in Concilio Taurinenſi. Qui vero Gallorum Legatus Iuſtus nominatus legitur; fuit hic Epiſcopus Lugdunenſis ſanctitate clarus, cuius iugis memoria in Marty-

VIRI CLARISSIMI QVI INTERFVERVNT CONC. AQVIL.
n Hieron. epiſt. 4.

a Martyrolog. Rom. die 2. Septemb. b Apud Sur. tom. 5. die 2. Septemb. Ado in Chron. & alij.

Martyrologio perſeuerat [a], eiuſq. res geſtæ conſcriptæ leguntur [b]. His & alijs clariſſimis viris tunc enituit illa corona ſanctorum tamquam floribus ſemper viuidis atque odore fragrantibus in Eccleſia Dei: adeo vt vix ſit reperiri alia Synodus, in qua tam exiguo Epiſcoporum numero, tot comprehenſi habeantur viri ſancti & eruditi, famaq. celebres, vigentes in Eccleſia memoria ſempiterna, anniuerſaria commemoratione votis Fidelium redituui. At quàm commode accidit, vt qui a nobis ex inſtituto fuiſſent magno labore colligendi, hic vna collectos, vno eodemq. conſeſſu diſpoſitos, perfacile fuerit recenſere, atque de ſingulis agere.

ACTA SYNODI SVMMATIM COLLECTA.

Iam vero par eſſet, vt ipſa Acta Synodi Aquileienſis hic verbatim deſcriberentur; ſingulæq. tot ſanctorum Patrum ſententiæ, vt diuina quædam oracula ex integro redderentur. ſed quoniam ea ſingula pluries edita adeo innotuerunt, vt cuicumque ea cupienti pateant; abſtinemus, ſatiſq. erit omnia ſummatim complexa (quod ad rerum B cognitionem ſpectat) hic paucis repræſentare. Fuit eius Synodi vnica tantum Actio, quòd a prudentibus bellatoribus doloſa impietas e latebris in lucem coacta progredi, cito citius tamquam horrendum monſtrũ iaculis omnium confecta eſt: adeo vt (quod eadem Acta habent) vna die a prima hora vſque ad ſeptimam totũ prœlium confectum ſit, licet viſæ fuerint Patribus longæ moræ, laborq. ſuperuacaneus, iam publice notos hæreticos ad defenſionem admitti, atque iterum condemnari; quos manifeſta impietatis nota ſemel inuſtos, ab Eccleſia Catholica extorres, vbique profugos, omnes vitarent, atque maxime exhorrerent.

Ante ſeſſionem Ambroſius diu (vt ipſe tradit) diſſeruit cum ijſdem Palladio & Secundiano hæreticis, ſi forte eos ad meliorem frugem perducere potuiſſet: ſed opera fruſtra impenſa, in ipſa ſeſſione prælocutus, in Acta redigi omnia poſtulauit; quo eorum bla- C ſphemiæ cunctis patentes, nulla valerent poſtea tergiuerſatione celari. Sicq. in Acta primum omnium relata eſt epiſtola Imperatorum, qua Epiſcopos ſpontaneos ad

ARII EPISTOLA IN SYNODO RECITATA

Synodum conuocarunt. Inde cauſa agi cœpta eſt, recitataq. epiſtola Arij, in qua dictum erat, Solus æternus Pater. Et rogatus Palladius, quid ſentiret; ſubterfugiens ille, negauit ſe reſpondere poſſe, abſentibus Epiſcopis ſuis, nempe Orientalibus: quos vocatos Præfecti litteris venire noluiſſe, reſpondit Ambroſius: Vrget tum ipſe Ambroſius cum alijs Epiſcopis, vt propoſitæ rogationi reſpondeat de diuinitate Filij Dei, quam Arius ſcripto negarat: eumdemq. moras nectentem eo dilemmate arctat, cum diceret: Soles te Arianum negare: Aut damna hodie Arium, aut defende.] At cum nec ſic reſponderet, ſed de minus pleno Concilio congregato querelas iungeret: Ambroſius a Synodo perijt, damnari Palladium, qui Arium damnare nollet; atque ad ipſum Pal- D ladium conuerſus, illud addidit: Dubitas damnare poſt diuina iudicia, cum crepuerit medius? Interpellatiq. Legati Afrorum, Gallorum, & primæ ſedis Illyrici Epiſcopus Sirmienſis, omnes vna voce, anathema dixerunt omnibus ſecundum Arium ſentientibus.

Rurſum rogatus Palladius, ſic tandem Chriſtum Filium Dei confeſſus eſt verum,

PALLADII TERGIVERSATIONES VARIAE.

vt ſecundum cauillos Auxentij, confiteretur verum Filium, non verum Deum. Sed cum adigi non valeret hæreticus, vt diceret Filium verum Deum; ab omnibus ei dictum eſt anathema, qui non confiteretur Filium Dei verum Deum. Poſt hæc cum

c 2. Timot. 6.

ex ſententia Apoſtoli [c], Patrem ſolum habere immortalitatem Palladius diceret, ac ex eo diuinitatem Filij Dei negaret; dicentibus Epiſcopis ſecundum diuinitatem æque Patri ac Filio & Spirituiſancto eamdem immortalitatem competere; detrectante hoc E profiteri Palladio, a Synodo anathema dictum omnibus id non affirmantibus.

Ac rurſus Palladius ſpiris ſe, ſerpentis inſtar, inuoluens, quòd non explicaret quid ſentiret ſincera fidei libertate; iterum anathema dictum eſt ei. Sed cum idem Palladius eo blaſphemiæ prorumperet, vt palam negaret Filium Dei ſapientem; iterum anathema eidem inflictum eſt. Quòdq. itidem ſic diceret Filium bonum, vt aſſerere nollet Deum bonum; iterato anathema ipſi irrogatum eſt. Sic item eadem perculſus eſt ſententia, cum nollet aſſerere Filium Dominum omnipotentem, ſed prouocaret ad Concilium generale. Poſt hæc autem ipſe Palladius percontari cœpit Catholicos, & diſputationem ſtruere ex verbis illis Domini: Pater maior me eſt.] Sed etſi a Sabino repulſus eſt, vt indignus qui audiretur, niſi prius Arium condemnaret: tamen & hoc eidem indulſerunt.

Vrgente

A Vrgẽte vero adhuc Palladio Catholicos illa ſentẽtia: Pater maior me eſt] & illis perſpi-
cue omnes ſoluentibus ambages: falſa vſus Palladius textus eius allegatione, dictita-
bat eſſe ſcriptũ: Qui miſit me, maior me eſt.] Sentiens igitur Ambroſius ab illo adultera-
ri diuinã ſcripturam adiectione illorũ verborum: Qui miſit me] inclamauit cũ alijs in
eum anathema, dicens: Anathema illi qui diuinis ſcripturis addit aliquid, vel minuit.]
Appellante vero illo alios auditores, ſententia Sabini Epiſcopi definitum eſt, deterio-
res eſſe Palladij blaſphemias, quàm Arij. Surgente autem illo, vt exiret, & perſtante in
ſententia maiorem ſecundum diuinitatem Patrem eſſe Filio; iterum in eum a Patribus
inculcatum eſt anathema. Inſtantibus rurſus Catholicis, vt contra Arium Filium
æqualem Patri profiteretur: cum nollet reſpondere, eam ipſe ſilentij falſam cauſam
prætexuit, quòd quæ dicerentur ab eo, minime a Notarijs exciperentur. Quare ad
B omnem cauillationem eludendam, permiſit illi Synodus vt ipſius Notarij excepto-
res introducerentur. Sed cum rurſus Palladius prouocaret ad plenũ Concilium: detre-
ctante illo damnare epiſtolam Arij, ac diuerſis ſubterfugijs vtente, Valerianus Epiſco-
pus Aquileiæ detexit laruam, nempe Palladium ordinatum fuiſſe a Photinianis, atque
cum illis iam antea damnatum: quare dicto in eum rurſus anathemate, ille iterum ad
alios prouocat auditores.

PALLADIVS VRGET CATHOLICOS FRVSTRA.

Cumq. eo tandem dementiæ veniſſet Palladius, vt ſæculares etiam Iudices peteret:
Sanctus Ambroſius grauem illam ſententiã dixit: Sacerdotes de laicis iudicare debent,
non laici de ſacerdotibus.] atque tandem nouiſſimam hanc in eum damnationem his
verbis intulit: Etſi Palladius in multis impietatibus deprehenſus ſit: erubeſcimus
tamen, vt videatur qui ſacerdotium ſibi vendicat, a laicis eſſe damnatus. Ac per
C hoc, quoniam & in hoc ipſe damnandus eſt qui laicorum expectat ſententiam, cum ma-
gis de laicis ſacerdotes debeant iudicare: iuxta ea quæ hodie audiuimus Palladium pro-
fitentem, & iuxta ea quæ condemnare noluit, pronuncio illum ſacerdotio indignum &
eijciendum, & vt in loco eius Catholicus ordinetur.] ita Ambroſius: in quam ſenten-
tiam a ceteris omnibus Patribus itum eſt.

PALLADIVS APELLAT IVDICES SAECVLARES.

SENTENTIA IN PALLADIVM.

Damnato Palladio, Secundianus rogatus eſt ſententiam dicere, quid profiteretur de
Filio Dei: qui eadem quæ Palladius de ipſo Filio Dei ſentire profeſſus eſt, licet circum-
uentione videri vellet eſſe Catholicus; ſed tamen quadam inuerſione verborum, quem-
admodũ arte ioculatoria impoſtores viſum fallunt, ita aſſereret Filium eſſe Deum verũ
vnigenitum, vt dictionem illã, Verum, ad Filium, non autem ad Deum relationẽ habere
vellet; vt cum Deum verum diceret, Verum ad vnigenitum referret; quaſi diceret, Fi-
D lium verum eſſe Patris vnigenitum. At licet hic terminentur Acta quæ extant, nec ea in-
tegra omnia habeantur: tamen ex epiſtola a Synodo ſcripta, æque damnatũ eſſe Secun-
dianum atque Palladium, apparet. Quinetiam Attalum presbyterũ ex Catholico Aria-
num factum Patres eadem ſententia perculere: Valentem quoque pſeudoepiſcopum
intruſum in locum Marci Petauionenſis Epiſcopi, quòd a populo eiectus, patriam Go-
this proditione tradidiſſet, habitu Gothico cum torque & brachialibus incedentem, nec-
non ordinationes illegitimas vbique facientem, detulerunt per litteras Imperatoribus;
a quibus & petierunt, ne Photinianis cogendi conuentum apud Sirmium, quod
tentabant, facultas daretur. Sed Synodalem hic epiſtolam ad Auguſtos per Legatos
miſſam recitemus, prout de alijs factum eſt.

SECVNDIANI EPISCOPI ARIANI CAVSA.

Imperatoribus clementiſſimis & Chriſtianis, beatiſſimiſq. Principibus, Gratiano, Va-
E lentiniano, & Theodoſio ſanctum Concilium quod conuenit Aquileiæ.

LITTERAE SYNODI AD IMPERATORES.

Benedictus Deus Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vobis Romanum Impe-
rium dedit: et benedictus Dominus noſter Ieſus Chriſtus vnigenitus Dei Filius, qui
regnum veſtrum ſua pietate cuſtodit: apud quem gratias agimus vobis, clemen-
tiſſimi Principes, quòd & fidei veſtræ ſtudium probauiſtis, qui ad remouendas
altercationes congregare ſtuduiſtis ſacerdotale Concilium, & Epiſcopis dignatione
veſtra honorificentiam reſeruaſtis, vt nemo deeſſet volens, nemo cogeretur inuitus.
Itaque iuxta manſuetudinis veſtræ ſtatuta conuenimus ſine inuidia multitudinis, &
cum effectu diſceptationis: nec vlli de hæreticis Epiſcopi ſunt reperti, niſi Palladius &
Secundianus, homines vetuſtæ perfidiæ, propter quos congregari Concilium poſtula-
bant de extrema parte Orbis Romani. Ecce nullus ſenectutis annis grauatus, cuius
vel ſola eſſet reuerenda canicies, de vltimo ſinu maris Oceani venire compulſus eſt, &

Concilio

Concilio nihil defuit ; nullus debile corpus trahens ieiuniorum ſtipendijs oneratum itineris eſt coactus iniuria, fortitudinis amiſſæ damna deflere ; nullus poſtremo pauperiem, in ſacerdotibus glorioſam, ſubſidio veniendi deſtitutus ingemuit. A

Vnde completum in te eſt, clementiſſime Principum Gratiane, quod ſcriptura diuina laudauit [a] : Beatus qui intelligit ſuper egenum & pauperem. Quàm graue autem, ſi propter duos in fide carioſos, toto in Orbe eſſent Eccleſiæ ſacerdotibus deſtitutæ ? Qui etiam ſi venire propter prolixitatem itineris nequiuerunt : tamen omnes prope ex omnibus prouincijs Occidentalibus, miſſis adfuere Legatis, & altercationibus euidentibus id ſe tenere quod nos aſſerimus, & in tractatu Nicæni congruere Concilij deſignarunt, &c.] poſtque enarrata Acta Concilij ſuperius explicata, ibidem Patres, vt damnati hæretici miniſterio Præfectorum ab Eccleſijs arceantur, auxilium implorant his verbis : Veſtram fidem, veſtram gloriam deprecamur, vt reuerentiā Imperij veſtri deſeratis auctori, cenſeatiſq. impietatis aſſertores & adulteros veritatis, datis apicibus clementiæ veſtræ, ad iudicia competentia ab Eccleſiæ arcendos eſſe liminibus : vt in damnatorum locum per noſtræ paruitatis Legatos ſancti ſubrogentur ſacerdotes. Attalum quoque presbyterum de præuaricatione confeſſum, & palam ſacrilegijs inhærentem par ſententia comprehendat. Nā quid de magiſtro eius Valente dicemus? Qui cum eſſet proximus, declinauit ſacerdotale Concilium, ne euerſæ patriæ, perditorumq. ciuium cauſas præſtare ſacerdotibus cogeretur. Qui etiam torquem, vt aſſeritur, & brachialia, impietate Gothica profanatus, more indutus Gentilium, auſus ſit in proſpectum exercitus prodire Romani. Quod ſine dubio non ſolum in ſacerdote ſacrilegium, ſed etiam in quocumque Chriſtiano abhorretur more Romano, niſi forte ſic ſolent idololatræ ſacerdotes prodire Gothorum.] Epiſcopos Arianos torquatos interdum incedere conſueuiſſe, alibi diximus, & inferius quoque alijs patebit exemplis. Subdunt ijdem Patres : B C

a Pſal. 40.

DE ATTALO ET VALENTE PRODITORE PATRIAE.

Moueat pietatem veſtram ſacerdotale nomen, quod ille ſacrilegus infamat : qui etiam ſuorum vocibus (qui tamen ſupereſſe poſſunt) nefandi ſceleris arguitur. Certe domum repetat ſuam : non contaminet florentiſſimas Italiæ ciuitates, qui nunc illicitis ordinationibus conſimiles ſui ſociat ſibi, & ſeminarium quærit ſuæ impietatis atque perfidiæ per quoſque perditos relinquere, qui Epiſcopus eſſe nec cœpit. Nam primo Petauione ſuperpoſitus fuerat ſancto viro Marco admirabilis memoriæ ſacerdos : et poſtquam deformiter deiectus a plebe eſt, qui Petauione eſſe non potuit, is nunc Mediolanum poſt euerſionem patriæ, ne dicamus proditionem, inquietauit. Super omnibus igitur pietas veſtra * conſolari dignetur, ne obtemperantes veſtræ tranquillitatis ſtatutis, fruſtra conueniſſe videamur. Non ſolum enim cauendum eſt, ne noſtra, ſed ne veſtra decreta infamentur. Petimus igitur, vt Legatos Concilij ſanctos viros æque clementia veſtra audire dignetur, & cum effectu eorum quæ poſcimus, maturius redire præcipiat, vt mercedem accipiatis a Domino Deo Chriſto, cuius eccleſias ab omni ſacrilegorum labe purgaſtis. Photinianos quoque, quos & ſuperiori lege cenſuiſtis nullos facere debere conuentus, & eam quæ de Concilio ſacerdotum data eſt congregando, remouiſtis : petimus, vt (quoniam in Sitmienſi oppido adhuc conuentus tentare cognouimus) clementia veſtra, interdicta etiam nunc coitione, reuerentiam primum Eccleſiæ Catholicæ, deinde etiam legibus veſtris deferre iubeatis : vt & vos, Deo præſtante, triumphetis, qui paci Eccleſiarum, quietiq. conſulitis.] hactenus Epiſcopi ad Imperatores. D E

ALIA PETITIO EPISCOPORUM.

* nos

PHOTINIANI NE COEANT.

Dederunt quoque ijdē litteras ad comprouinciales Epiſcopos, qui Legatos ad Conciliū miſerant, quarum ibidem extat exemplar, earum ſcilicet, quæ miſſæ ſunt ad Epiſcopos Galliarum prouinciæ Nabornenſis ac Viennenſis, ex quibus Proculus & Conſtantius Synodo interfuere Legati. Quòd vero nulla legatio ab Hiſpaniarum Epiſcopis miſſa fuerit, cum ex Africa etiam aduenerit : illa cauſa creditur, quòd vniuerſa Hiſpania hoc tempore ob Priſcillianum hæreſiarcham maxima iactabatur diſſidij tempeſtate. Quomodo autem hæc ſe habuerint, proxime dicturi ſumus. Lex vero illa, qua Photinianis conuentus interdicti erant, vtique ea eſt, quam ſuperius recitauimus hoc anno datam, quarto Idus Ianuarij, ijſdem Conſulibus Eucherio atque Syagrio. Quod item aiunt, Arianum hominem Mediolanenſem ciuitatem perturbare : tantam fiduciam haud dubium Iuſtinæ Auguſtæ fauore ſibi impios vendicaſſe, certum eſt ; cuius quoque

ſtudio

A ſtudio eiuſdem ſectæ homines ſeſe in aulam etiam Gratiani inſinuarunt, eoq. inſolen-
tiæ progreſſi ſunt, vt duo ex illis illudere conati ſint ſanctiſſimo ſacerdoti Ambroſio:
quonam modo id acciderit, Paulinus narrat his verbis [a]: *a Paulin in vita S. Ambroſ.*

Fuerunt etiam duo cubicularij tunc temporis Gratiani Imperatoris de hæreſi Aria-
norum, qui tractandam Epiſcopo quæſtionem proponerent. Ad quam audiendam ARIANI AVLICI QVID IN AMBROSIVM.
altero die ad baſilicam Portianam ſe adfuturos promiſerant. Erat enim quæſtio de In-
carnatione Domini. Sed alio die miſerandi homines ſuperbiæ tumore completi, nec
memores promiſſorum, contemnentes Deum in ſacerdote ipſius, nec plebis expe-
ctantis conſiderantes iniuriam, immemores etiam dictorum Dominicorum [b]: *b Matth. 28.*
Quoniam qui ſcandalizauerit vnum ex minimis iſtis, oportet vt mola aſinaria collo
eius alligetur, & demergatur in profundum maris: conſcendentes in equos, quaſi gra-
B tia geſtandi, ciuitatem egreſſi ſunt, expectante ſacerdote & plebe in eccleſia conſtituta.
Sed huius contumaciæ quis finis fuerit, horreſco referens. Subito enim præcipitati mi-
ſeras animas emiſerunt, atque corpora illorum ſepulturæ ſunt tradita. Sanctus vero
Ambroſius cum ignoraſſet quod factum eſſet, nec diutius poſſet plebem tenere, aſcen-
dens pro tribunali, de eadem quæſtione quæ fuerat propoſita, ſermonem adorſus eſt,
dicens: Debitum, fratres, curo ſoluendum, ſed heſternos meos non inuenio creditores,
& reliqua quæ ſunt ſcripta in libro, qui de Incarnatione Domini intitulatur.] hæc
Paulinus: ex quibus videas iuxta illud Prouerbiorum [c] eiſdem accidiſſe: Parata ſunt de- *c Prouer. 9.*
riſoribus iudicia.] at de rebus Ambroſij hactenus: ad Romanum Pontificem oratio-
nem conuertamus.

Poſt hæc autem cum de rebus geſtis in Synodo Conſtantinopolitana Damaſus Ro-
C manus Pontifex nuncium accepiſſet, & inter alia quod in Paulini Epiſcopi Antiocheni DAMASVS AGIT PRO COGENDO ROMAE CONCILIO GENERALI.
contumeliam creaſſent Epiſcopũ in locum Meletij Flauianum: quòd res eo progreſſa
eſſe videretur, vt diſſimulari non poſſet, agit cum Imperatoribus de cogendo anno
ſequenti Romæ Concilio generali; ad quod vt Orientales Epiſcopi, qui hoc anno con-
uenerunt Conſtantinopoli, venire compellerentur, auxilium implorat Theodoſij Au-
guſti Conſtantinopoli commorantis. id quidem teſtantur litteræ [d] Orientalium Epiſco- *d Apud Theod. lib. 5. c. 9.*
porum, qui ſequenti anno Conſtantinopoli conuenere. Sed & Gratianum quoque inter-
pellatum a Damaſo, vt id perficiendum curaret, Sozomenus affirmat, qui de his eiuſ-
modi inſtituit orationem [e]: Ex eo, inquit, *nempe quòd Flauianus in locum Meletij Epi-* *e Sozom. lib. 7. cap. 11.*
ſcopus Antiochenus ſubrogatus eſt, maxima rurſus perturbatio Antiochenam Eccleſiam
corripuit, ac plurimi ſe a Flauiani communione abſtraxerunt, & priuatim ſub Paulino
D conuentum egerunt. Quin & ipſi quoque ſacerdotes ob hanc rem inter ſe contende-
bant: atque Ægyptij quidem & Arabici & Cyprij velut ob Paulinum iniuria affectum QVI PAVLINO QVIVE FLAVIANO FAVENT.
ſtomachabantur: Syri vero, Palæſtini, Phœnices, tum etiam ex Armenis, ex Cappado-
cibus, ex Galatis, & ex Ponticis plurimi pro Flauiano ſtabant. Non minime autem in-
dignatus fuit Epiſcopus Romanus, & cum eo cuncti ſacerdotes Occidentales: ac Paulino
quidem ceu Antiochiæ Epiſcopo conſuetas ſcribebant epiſtolas, quas Synodales appel-
lant; ad Flauianum vero ſilentium agebant. Quin & Diodorum Tarſi, & Acacium Be-
rœæ Epiſcopos, qui illum ordinarant, reos agebant, & pro excommunicatis habebant.
Itaque vt de hiſce rebus cognoſceretur, ſcripſerunt tum ipſi, tum Gratianus Imperator,
in Occidentem conuocantes Epiſcopos Orientales.] hæc Sozomenus. Ceterum haud
eo res peruenit, vt ſectatores Flauiani ſententia excommunicationis percellerentur, licet
E Sozomenus dicat ordinatores fuiſſe excommunicatos. Verum toleratum id diu, quòd
non vnius ciuitatis vel Eccleſiæ, ſed totius Orientis hæc cauſa eſſet. Iſtæc omnia per
Damaſum apud Theodoſium acta eſſe poſt Aquileienſe Concilium, litteræ [f] Orienta- *f Apud Theod. lib. 5. c. 9.*
lium fidem faciunt, quibus pariter declaratur paruiſſe Damaſo Theodoſium, vt datis
ad Epiſcopos Orientis litteris, eos Romam ad Concilium proficiſci debere ſignificaret.
Meminit & S. Hieronymus [g] eiuſmodi Imperialium litterarum, quibus Epiſcopi Orien- *g Hieron. epiſt. 10. & 27.*
tis in Occidentem Romam conuocabantur: ex quibus ipſe Paulinus Epiſcopus Antio-
chenus, Epiphanius in Cypro Conſtantiæ Epiſcopus, & alij accerſiti Romam ſe con-
tulerunt, cum & ipſe quoque S. Hieronymus in Vrbem reuerſus eſt. Sed de his anno ſe-
quenti.

Iam vero reliquum eſt, vt de rebus Hiſpanicis huius temporis hic contexamus hi-
ſtoriam; cui ſane Eccleſiæ exagitatæ turbis Priſcilliani hæreſiarchæ, minime liberum

fuiſſe vt Legatos mitteret ad Concilium Aquileienſe, paulo ſuperius diximus. Vnde A

HAERESIS GNOSTICORVM ILLAPSA IN HISPANIAS.

autem eiuſmodi hæreſis ex Gnoſticis irrepſerit in Hiſpanias, atque Priſcillianum infecerit, vt ipſe in ea prouincia huiuſcemodi primus auctor haberetur: res ex altiori principio repetenda; quam Seuerus [a] ita deſcribit:

a Seuer. hiſt. lib. 2.

Sequuntur tempora ætatis noſtræ grauia & periculoſa, quibus non vſitato malo pollutæ Eccleſiæ, & perturbata omnia. Namque tum primum infamis illa Gnoſticorũ hæreſis intra Hiſpanias deprehenſa, ſuperſtitio execrabilis, arcanis occulta ſecretis. Origo iſtius mali oriẽs ab Ægyptijs. Sed quibus ibi initijs coaluerit, haud facile eſt diſſerere. Primus eam intra Hiſpanias Marcus intulit Ægypto profectus, Memphis ortus. Huius auditores fuere Agape quædam non ignobilis mulier, & rhetor Helpidius.] hæc Seuerus de origine & loco vnde manauit. Hic tibi, lector, in memoriam reuoco quæ dicta ſunt ſuperius: nimirũ S. Epiphanium [b] Conſtantiæ in Cypro Epiſcopũ, cũ in Ægypto iuuenis B eſſet, impegiſſe in huiuſmodi latentes ibi turpiſſimos Gnoſticos, parumq. abfuiſſe, quin ipſe blanditijs illius ſectæ feminarũ fuerit irretitus: qui diuina fultus gratia liber exiens, eos latitantes circiter octoginta denunciauit locorum illorũ Epiſcopis, quorũ ſtudio ijdem infames hæretici ex Ægypto expulſi fuerunt: quos aſſertione Seueri in Hiſpanias nauigaſſe ſcimus, licet quo profecti fuerint, Epiphanius nihil dicat. Certe quidem conueniunt tempora, nempe Epiphanij iuuentus cum Marco ex Ægypto veniente, & alios edocente, a quibus Priſcillianus veneno potatus fuit.

GNOSTICI EX AEGYPTO IN HISPANIAS.

b Epiph. hæreſ. 26. prope finem.

Porro Marcũ in Gallias primo, deinde nauigaſſe in Hiſpanias cũ his mercibus, S. Hieronymus tradit, dum ita de his ſcribit [c]: Inſidiatur in apochrypho, quaſi in ſpelunca ſua, inſidiatur vt rapiat pauperem. Aſcenſio enim Iſaiæ, Apocalypſis Eliæ, hoc habent teſtimonium: et per hanc occaſionem, multaq. huiuſmodi, Hiſpaniarum & Luſitaniæ C deceptæ ſunt mulierculæ oneratæ peccatis, quæ ducuntur deſiderijs varijs, ſemper diſcentes & numquam ad ſcientiam peruenientes, vt Baſilidis, Balſami, atque Theſauri, Barbelonis quoque, & Leuſibote, ac reliquorum nominũ portenta ſuſciperent, de quibus diligentiſſime ſcribit vir Apoſtolicus Irenæus Epiſcopus Lugdunenſis & martyr, multarum originem explicans hæreſeon, & maxime Gnoſticorum, qui per Marcum Ægyptium Galliarum primum circa Rhodanum, deinde Hiſpaniarum nobiles feminas deceperunt, miſcentes fabulis voluptatem, imperitiæ ſuæ nomen ſcientiæ ſuæ vendicantes, &c.] hæc Hieronymus. Sed proſequamur narrationem Seueri rem accurate ita deſcribentis:

c Hieron. in Iſa. cap. 64.

Ab his Priſcillianus eſt inſtitutus, familia nobilis, prædiues opibus, acer ingenio, facundus, multa lectione eruditus, diſſerendi ac diſputandi promptiſſimus: felix profecto, ſi non prauo ſtudio corrupiſſet optimum ingenium: prorſus multa in eo animi & D corporis bona cerneres: vigilare multum, famem ac ſitim ferre poterat, habendi minime cupidus, vtendi parciſsimus, ſed idem vaniſsimus, & plus iuſto inflatior profanarum rerum ſcientia. Quin & magicas artes ab adoleſcentia eum exercuiſſe, creditum eſt. Is vbi doctrinam exitiabilem aggreſſus eſt, multos nobilium, pluresq. populares auctoritate perſuadendi & arte blandiendi allicuit in ſocietatem. Ad hoc, mulieres nouarum rerum cupidæ, fluxa fide, & ad omnia curioſo ingenio cateruatim ad eum confluebant: quippe humilitatis ſpeciem ore & habitu prætendens, honorem ſui & reuerentiam cunctis iniecerat.

QVALIS PRISCILLIANVS.

Iamq. paulatim perfidiæ iſtius tabes pleraque Hiſpaniæ loca peruaſerat. Quin & nonnulli Epiſcoporum deprauati, inter quos Inſtantius & Saluianus, non ſolum conſenſione, ſed ſub quadam etiam coniuratione ſuſceperant. Quo Adyginus * Epiſcopus Cordubenſis ex vicino agens, comperto, ad Idacium emeritæ ætatis ſacerdotem refert. Is vero ſine modo & vltraquàm oportuit, Inſtantium & ſocios eius laceſſens, facem quamdam naſcenti incendio ſubdidit, vt exaſperauerit malos potius, quàm compreſſerit. Igitur poſt multa inter eos & digna memoratu certamina, apud Cæſarauguſtam Synodus congregatur, cui tum etiam Aquitani Epiſcopi interfuere. Verum hæretici committere ſe iudicio non auſi. In abſentes tum lata ſententia, damnatiq. Inſtantius & Saluianus Epiſcopi, Helpidius & Priſcillianus laici. Additum etiam, vt ſi quis damnatos in communionem recepiſſet, ſciret in ſe eamdem ſententiam promendam.] hæc Seuerus. Extant fragmenta quædam eiuſdem Concilij Cæſarauguſtani, non autem ipſum integrum, in nominibus Epiſcoporum

HISPANIAE CORRVPTAE A PRISCILLIANO.

* Hyginus

CONCILIVM CAESARAGVSTANVM.

E

enormiter

A enormiter deprauata, atque errore Collectoris reiecta ad tempora Hormiſdæ Papæ, cum idem Concilium ex certa auctoritate Seueri ſub Damaſo collocandum fuiſſet: reddamus hic ipſum decurtatum (vt reperitur) & emendemus pro virili qui irrepſerunt errores: ſic enim ſe habet [a]:

a Tom. 1. Concil. veter. edit.

ACTA CONC. CAESARAUGUSTANI CONTRA PRISCILLIANUM

Quarto Nonas Octobris Cæſaraguſtæ, in Secretario reſidentibus Epiſcopis Siradio, Delphino, Raticio, Ampelio, Augentio, Lucio, Italio, Splendinio, Valerio, Sympoſio, Caterio, & Italio, ab vniuerſis dictum eſt: Recitentur ſententiæ, &c.] Habes hic Delphinum nominatum, quem fuiſſe Burdegalenſem Epiſcopum & aduerſarium Priſcilliani idem Seuerus [b] affirmat. Legis inſuper, Italium & Italium: ſcias legendum ex eodem Seuero, Idacium & Ithacium, qui fuerunt acerrimi oppugnatores Priſcilliani. At ſicut deſunt integra Synodi Acta, ita etiam excidiſſe plurimorum nomina Epiſcoporum qui

b Seuer. hiſt. lib. 2. prope finem.

B eidem Synodo interfuerunt, poſſumus exiſtimare. Ac ne dubites hunc illum ipſum eſſe conuentũ, quem Seuerus deſcribit: habes in primis Seueri ſententia decretũ eſſe in ea Synodo, vt damnatos hæreticos nemo in communionem reciperet, alioqui eadem ipſum ſententia plectendum eſſe: quod inuenies expreſſum in quinto canone his verbis [c]:

c Concil. Cæſaraguſtan. c. 5. tom. 1. Concil.

Item lectum eſt: Vt hi qui per diſciplinam aut ſententiã Epiſcopi ab Eccleſia fuerint ſeparati, ab alijs Epiſcopis non ſint recipiendi. Quod ſi ſcientes Epiſcopi fecerint, non habeant communionem. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Qui hoc commiſerit, Epiſcoporũ non habeat communionẽ.] hæc ibi. Sed & ex dogmatibus atque corruptelis Priſcilliani, quæ ſancitis contrarijs legibus idem Concilium conatum eſt conuellere; plane intelliges, hoc illud ipſum eſſe Conciliũ Cæſaraguſtanũ, cuius Seuerus meminit. Vt in primis, quod conſtat cum ex Seuero, tũ etiam ex S. Hieronymo (vt dictũ eſt) a Priſcillia-

C no atque collegis deceptas eſſe plurimas nobiles feminas, atque ſeductas ſub ſpecie pietatis & diſciplinæ: en quàm appoſite ad hæc auertenda Patres primũ omniũ ſtatuere:

Vt mulieres omnes Eccleſiæ Catholicæ fideles a virorum alienorum lectione & cœtibus ſeparentur; nec ad ipſas legentes alij ſtudio vel docendi vel diſcendi conueniant: quoniam & hoc Apoſtolus [d] iubet. Ab vniuerſis Epiſcopis dictum eſt: Anathema futuros, qui hanc Concilij ſententiam non obſeruauerint.] At quòd ijdem hæretici ieiunarent die Dominico, & abominanda perpetrantes, clandeſtinos conuentus agerent: his occurrentes Patres hæc ſecundo canone decreuerũt, quem ita ibi legit Lucius Epiſcopus;

d 1. Corin. 14. 1. Timoth. 2.

Ne quis ieiunet die Dominico cauſa temporis, aut perſuaſionis, aut ſuperſtitionis: nec Quadrageſimæ diebus ab eccleſijs Fideles deſint. Nec habitent in latibulis cubiculorum ac montium qui in ſuſpicionibus perſeuerant: ſed exemplum & præceptum cuſtodiant

D ſacerdotum: et ad alienas villas agendorum conuentuum cauſa non conueniant, &c.] Sane quidem Priſcillianiſtas conſueuiſſe ieiunare die Dominico, S. Leo in epiſtola ad Turibium [e] expreſſe teſtatur, atque alij antiquiores affirmant.

e Leo epiſt. 93.

Quòd inſuper ijdem vt laterent, conuenientes ad eccleſiam Catholicorum, vt viderentur communicare, ſic accipiebant Euchariſtiam, vt eam non comederent: hæc ob eam cauſam contra eos decreuit Synodus: Euchariſtiæ gratiam ſi quis probatur acceptam non conſumpſiſſe in eccleſia, anathema ſit in perpetuum.] Rurſus aduerſus eorumdẽ occultas collectiones hæc ijdem: Vigeſimo * & primo die, id eſt, a decimo ſexto Kalendas Ianuarij, vſque in diem Epiphaniæ, qui eſt octauo Idus Ianuarij, continuis diebus nulli liceat de Eccleſia ſe abſentare, nec latere in domibus, nec ſecedere in villam, nec montes petere, nec nudis pedibus incedere, ſed concurrere ad Eccleſiam. Quod

** viginti & vno diebus*

E qui non obſeruauerit de ſuſpectis, anathema ſit in perpetuum.] De his idem qui ſupra S. Leo tradit, eoſdem Priſcillianiſtas ieiunare conſueuiſſe tempore Natalis Domini, ea nimirum ex cauſa, quòd non credebant eum carnem ſuſcepiſſe humanam.

Rurſum vero quòd (vt ex Seuero dictum eſt) Priſcillianus affectaret ſanctitatẽ in habitu, quem & eius ſectatores imitarentur: idcirco Patres hæc ſtatuere: Si quis clericus propter luxum, vanitatiſq. præſumptum de officio ſuo ſponte diſceſſerit, ac velut obſeruatorem legis, monachum videri ſe maluerit eſſe quàm clericum: ita de Eccleſia repellendum, vt niſi rogando & obſecrando plurimum temporis ſatisfecerit, non recipiatur.] ſed & illud etiam contra Priſcillianũ: Nequis doctoris nomen ſibi imponat, præter has perſonas quibus conceſſum eſt.] Iam probe ex his vides, hoc illud eſſe Concilium Cæſaraguſtanũ, cuius Seuerus meminit, qui & mox ſubdit [f]: Ithacio Soſſubenſi * Epiſcopo negotium datum, vt decretum Epiſcoporum in omnium notitiam deferret, maximeq.

f Seuerus hiſt. lib. 2. in fin.

** Soſſobenſi*

maximeq. Hyginum extra communionem faceret: qui cum primus omnium inſectari palam hæreticos cœpiſſet, poſtea turpiter deprauatus, in communionem eos recepiſſet. A

PRISCILLIANVS EXPELLITVR.

Interim Inſtantius & Saluianus, damnati iudicio ſacerdotum, Priſcillianum etiam laicum, ſed principem malorum omnium vna ſecum Cæſaraguſtana Synodo notatum, ad confirmandas vires ſuas Epiſcopum in Abilenſi oppido conſtituunt (*ſic reſtituendum pro Labilenſi: nam Abila Epiſcopum poſtea factum Priſcillianum fuiſſe, ſanctus Hieronymus contra Pelagianos affirmat*) rati nimirum, ſi hominem acrem & callidum ſacerdotali auctoritate armaſſent, tutiores fore ſeſe. Tum vero Idacius atque Ithacius acrius inſtare, arbitrantes poſſe inter initia malum comprimi: ſed parum ſanis conſilijs ſæculares Iudices adeunt, vt eorum decretis atque executionibus hæretici vrbibus pellerentur. Igitur poſt multa & fœda, Idacio ſupplicante, elicitur a Gratiano tum Imperatore reſcriptum, quo vniuerſi hæretici excedere non Eccleſijs tantum, aut B vrbibus, ſed extra omnes terras propelli iubebantur. Quo comperto, Gnoſtici diffiſi rebus ſuis, non auſi iudicio certare, ſponte ceſſere qui Epiſcopi videbantur: ceteros metus diſperſit.

PRISCILLIANVS VENIT ROMAM.

At tum Inſtantius, Saluianus, & Priſcillianus Romam profecti, vt apud Damaſum Vrbis ea tempeſtate Epiſcopum obiecta purgarent. Sed iter eis præter interiorem Aquitaniam fuit: vbi tum ab imperitis magnifice ſuſcepti, ſparſere perfidiæ ſemina, maximeq. Eluſanam plebem ſane tum bonam & religioni ſtudentem prauis prædicationibus peruertere. A Burdegala per Delphinum repulſi: tamen in agro Euchrociæ aliquantiſper morati, infecere nonnullos ſuis erroribus. Vnde iter cœptum ingreſſi, turpi ſane pudibundoq. comitatu cum vxoribus atque alienis etiam feminis, in queis erat Euchrocia, ac filia eius Procula, de qua fuit ſermo hominum Priſcilliani ſtupro grauidam, partum ſibi graminibus abegiſſe. Hi vbi Romam peruenere, Damaſo ſe purgare cupientes, ne in conſpectum quidem eius admiſſi ſunt. Regreſſi Mediolanum, æque aduerſantem ſibi Ambroſium repererunt. C

PRISCILLIANVS SVBRIPIT RESCRIPTVM.

Tum vertere conſilia, vt quia duobus Epiſcopis, quorum ea tempeſtate ſumma auctoritas erat, non illuſerant: largiendo & ambiendo, ab Imperatore cupita extorquerent. Ita corrupto Macedonio tum Magiſtro officiorum, reſcriptum eliciunt, quo calcatis quæ prius decreta erant, reſtitui Eccleſiis iubebantur.] Immane profecto piaculum, quo ſuggeſtione Macedonij Gratianus Princeps maxime pius, eius quod pie ſancteq. ſanxerat, præuaricator eſt factus: ex quo quidem facinore ſibi necem comparauit. Nam ad immane ſcelus vindicandum, & hæreticos libera voluntate indulgentia Gratiani vagantes comprimendos, atque digna animaduerſione plectendos, ſuſcitauit aduerſus eum Deus Maximum tyrannum, qui Imperatori necem intulit, & in principes hæreticorum gladio animaduertit. Sed hæc licet poſtea, ex præſenti tamen cauſa contigiſſe, nemo non videt. D

MACEDONIVS CONTVMELIOSVS.

a Paulin. in Vita S. Ambroſii.

Sed nec inultus abijt improbus Macedonius hæreticorum fautor, erga Catholicos parum æquus, de quo iſta Paulinus [a]: Temporibus Gratiani, cum ad prætorium Macedonij tunc Magiſtri officiorum pro quodam intercedendo Ambroſius perrexiſſet, atque præcepto prædicti viri fores inueniſſet clauſas, nec copiam ingrediendi adeptus eſſet, ait: Et tu quidem venies ad eccleſiam, quam nec, clauſas ianuas inueniens, ingredieris. Quod factum eſt, mortuo Gratiano. Confugiens etenim Macedonius ad eccleſiam, patentibus ianuis aditum reperire non poterat.] hæc Paulinus. Quòd enim ſcirent aulici nihil a Gratiano Imperatore Ambroſio denegari; inuidiæ æſtu ſuccenſi, præcludere aditum illi interdum conſueuere; vt aliquando contigit, cum Ambroſius pro E pœna mortis damnato intercedere conaretur. rem geſtam Sozomenus ita narrat [b]: Paganus quidam ordine vir illuſtris Gratianum quidem conuicijs proſciderat, & patre indignum appellauerat, eiuſq. rei habito iudicio, capite damnatus erat. Cumque iam ad ſupplicium duceretur, venit ad Palatium Ambroſius pro illo ſupplicaturus. Ceterum cum Gratianus eorum inſtinctu qui illi damnato inſidiabantur, diſtineretur ſpectaculis venationũ (quales priuatæ delectationis, non publici commodi gratia Principes exhibere conſueuerunt) nec atrienſium quiſquam illi rem indicaret, quaſi opportunum non eſſet, receſſit. Progreſſus autem ad illam portam, per quam feras introducebant, clanculum ſe habuit: ac ſimul cum venatoribus ingreſſus, non antea rei cauſam agere omiſit, neque prius Gratiani & aulicorum eius obſecrationibus ceſſit, quàm ſalutiſe-

b Sozom. lib. 7. c. 24.

A ſalutiferum ſuffragium Gratiano extorſiſſet, quo morti deſtinatum liberaret.] hactenus
de his Sozomenus. Sed redeamus ad inſtitutam de Priſcilliano & ſocijs orationem.
Quid demum ſceleſtiſſimi hæretici, extorto atque ſubrepto edicto a Gratiano? ſubdit
ita Seuerus [a]: Hoc freti Inſtantius & Priſcillianus, repetiuere Hiſpanias. Nam Saluianus *a Seuer. hiſt. lib. 2.*
in Vrbe obierat. Ac tum ſine vllo certamine Eccleſias, quibus præfuerant, recepere. Ve- PRISCILLIA-
rum Ithacio ad reſiſtendũ non animus, ſed facultas defuit. Quia hæretici corrupto Vol- NVS PRAEVA-
uentio * Proconſule, vires ſuas confirmauerant. Quinetiam Ithacius ab his, quaſi pertur- LET IN HI-SPANIA.
bator Eccleſiarum, reus poſtulatus, iuſſuſq. per atrocem executionem deduci, trepidus * Vincentio
perfugit ad Gallias. Ibi Gregorium Præfectum adijt. Qui compertis quæ geſta erant, ra-
pi ad ſe turbarum auctores iubet, atque de omnibus ad Imperatorem refert, vt hæreticis
viam ambiendi præcluderet. Sed id fruſtra fuit: quia per libidinem & potentiam pauco-
B rũ, cuncta ibi venalia erant. Igitur hæretici ſuis artibus, grandi pecunia Macedonio data,
obtinent, vt Imperiali auctoritate, Præfecto erepta cognitio, Hiſpaniarum Vicario trade-
retur: nam iam Proconſulem habere deſierant. Miſſiq. a Magiſtro officiales, qui Itha- VNDE CLADES
cium tum Treueris agentem ad Hiſpanias retraherent: quos ille callide fruſtratur, ac IMPERII.
poſtea per Pritannium Epiſcopum defenſus, illuſit.] hactenus Seuerus de his quæ conti-
gerunt vſque ad Maximum tyrannũ, nempe ad annum ſequentem, qui (vt dictum eſt)
pro Catholicis aduerſus hæreticos ſuſcepit patrocinium. Vides, lector, quibus ſuffulcia-
tur fundamentis Imperium, nempe veræ religionis defenſione; a qua ſi deficiant Im-
peratores, omnia quantumlibet firma corrui neceſſe ſit atque proſterni.
Ceterum Idacius non apud Iudices tantum ſiue Eccleſiaſticos, ſiue ſæculares Priſcil-
lianum cum ſocijs proſecutus eſt, ſed ſcriptis editis eoſdem exagitauit, de quibus Iſido-
C rus [b]: Idacius Hiſpanus Epiſcopus, cognomento & eloquio Clarus, ſcripſit quemdam *b Iſidor. de Vir. illuſtr.*
librum ſub Apologetici ſpecie, in quo deteſtanda Priſcillianorum dogmata, & malefi- IDACIVS VR-
ciorum eius artes, libidinumq. eius probra demonſtrat, oſtendens Marcum quemdam GET SCRIPTIS
Memphiticum magicæ artis ſcientiſſimum diſcipulum fuiſſe Manis, & Priſcilliani ma- PRISCILLIA-
giſtrum.] hæc ipſe, qui ſic dixit Marcum Manis diſcipulum, quòd etiam Manichæo- NVM.
rum hæreſim ſit amplexus, non autem Manetis temporibus vixerit: nam quod ad Pri-
ſcilliani dogmata ſpectat, hæc S. Auguſtinus [c]: Priſcillianiſtæ, quos in Hiſpania Priſcil- *c Auguſt. de hæreſ. c. 70.*
lianus inſtituit, maxime Gnoſticorum & Manichæorum dogmata permixta ſectantur: DOGMATA PRI-
quamuis & ex alijs hæreſibus in eas ſordes tamquam in ſentinam quamdam horribi- SCILLIANI.
li confuſione confluxerint.] et S. Leo epiſtola ad Turibium tradit [d], ita Manichæos & *d Leo epiſt. 91*
Priſcillianiſtas inter ſe mutuo fœdere eſſe connexos, vt ſolis fuerint nominibus diſcreti.
D Subdit vero Auguſtinus hæc de Priſcillianiſtarum erroribus: Propter occultandas
autem contaminationes & turpitudines ſuas, habent in ſuis dogmatibus & hæc verba:
Iura, periura, ſecretum prodere noli. Hi animas dicunt eiuſdem natu-
ræ atque ſubſtantiæ, cuius eſt Deus, ad agonem quemdam ſpontaneum in terris ex-
ercendum, per ſeptem cælos, & per quoſdam gradarim deſcendere principatus, & in
malignum principem incurrere, a quo iſtum mundum factum volunt, atque ab hoc
principe per diuerſa carnis corpora ſeminari. Aſtruunt etiã fatalibus ſtellis homines col-
ligatos, ipſumq. corpus noſtrum ſecundum duodecim ſigna cæli eſſe compoſitum: ſicut
hi qui Mathematici vulgo appellantur, conſtituentes in capite arietem, taurum in
ceruice, Geminos in humeris, cancrum in pectore, & cetera nominatim ſigna percur-
rentes ad plantas vſque perueniunt, quas piſcibus tribuunt, quod vltimum ſignum ab
E Aſtrologis nuncupatur. Hæc & alia fabuloſa, vana, & ſacrilega, quæ perſequi longum
eſt, hæreſis iſta contexit: carnes tamquam immundas eſcas etiam ipſa deuitat: coniuges,
quibus hoc malum potuerit perſuadere, disiungens, & viros a nolentibus feminis, & fe-
minas a nolentibus viris: opificium quippe omnis carnis non Deo bono & vero,
ſed malignis angelis tribuunt; hoc verſutiores etiam Manichæis, quòd nihil ſcriptura-
rum canonicarum repudiant, ſimul cum apochryphis legentes omnia, & in aucto-
ritatẽ ſumentes, ſed in ſuos ſenſus allegorizando vertentes quicquid in ſanctis libris eſt;
quod eorum euertat errorem. De Chriſto Sabellianam ſectam tenent, eumdem
ipſum eſſe dicentes non ſolum Filium, ſed etiam Patrem & Spiritumſanctum.] hæc
Auguſtinus, qui & alibi [e] ait, Priſcilliani fuiſſe aſſertionem de mendacio, quòd pec- *e Auguſt. Retract. lib. 2. c. 60.*
catum non eſſet, etiam iuncto periurio: quo tanto errore permotus, vt eum confutaret,
ſe tradit ſcripſiſſe librum contra mendacium. Porro hiſce ipſe Priſcillianus offuſis tene-

bris, cuncta quæ vmquam excogitari poſſent, cum ſuis quas ſeduxiſſet feminis turpi- A
a Auguſt. contra mendac. c. 3. tudines operabatur. Idem de his alibi [a] dicit, ſolitos habere librum, quem Libram appellarent, eo quòd duodecim quæſtionibus velut vncijs explicaretur, quibus horrendæ continebantur blaſphemiæ. Eoſdemq. ait vti ſolitos hymno quodam peculiari, eumq. ipſum eſſe dicebant, quem Dominus poſt cœnam dixiſſet. De eorumdem dogmatibus
b Apud Auguſt. in conſult. de error. Priſcil. plane ridendis eſt epiſtola Oroſij [b] ad Auguſtinum: ibi de duodecim Patriarcharum nominibus, duodecim præcipuis corporis membris attributis, & alijs deliramentis ex Manichæorum petitis inſomnijs. Eiuſdem vero Oroſij impulſu S. Auguſtinus volumen ſcripſit peculiare aduerſus Priſcillianiſtas.

c Hieronym. ad. uerſ. Pelag. ad Cteſiphont. S. Hieronymus [c] aduerſus Pelagianos agens, Priſciallianiſtarum quoque detegit turpitudines, eoſdemq. ex parte Manichæos fuiſſe teſtatur, eoſq. ſolos cum ſolis claudi ſo-
d Virg. 2. Georg. litos mulieribus, & carmina illa inter amplexus canere [d]: B

Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther
Coniugis in gremium læte deſcendit, & omnes
Magnus alit magno commixtus corpore fœtus.]

et poſt pauca, hæc de Agape, femina illa, quæ ſeduxit Elpidium: Mulier, inquit, virum, cæcum cæca duxit in foueam, ſucceſſoremq. ſui Priſcillianum habuit Zoroaſtris magi ſtudioſiſſimum, & ex mago Epiſcopum; cui iuncta Galla non gente, ſed nomine, germanam huc illucq. currentem, alterius & vicinæ hæreſis reliquit heredē, nunc quoque
e Leo Pap. epiſt. 93. myſteriū iniquitatis operatur, &c.] Porro capita ſingula dogmatū Priſcilliani S. Leo [e] Papa in epiſtola ad Turibium complexus eſt, de quibus alia occaſione ſuo loco dicendum. hæc modo de his, quod ad inſtitutum pertinet orationis, ſatis ſunto.

Hoc eodem anno menſe Decembris a Theodoſio Imperatore aduerſus idololatriam C
f l. 7. de Pagan. C. Theod. eiuſmodi reſcriptum [f] datum reperitur:

RESCRIPTVM ADVERSVS GENTILES. Si quis ſe vetitis ſacrificijs diurnis nocturniſq. velut veſanus & ſacrilegus incertorum conſultorum immerſerit, fanumq. ſibi aut templū ad huiuſcemodi ſceleris excuſationem aſſumendum crediderit, vel putauerit adeundum; proſcriptioni ſe nouerit ſubiugandum; cum nos iuſta inſtitutione moneamus caſtis Deum precibus excolendū, non diris carminibus profanandū. Dat. XIII. Kal. Ianuarij Conſtantinopoli, Eucherio & Syagrio Coſſ.] Valentis enim temporibus, cuius aduerſus Catholicos tantummodo odiū feruefcebat, in Orientali Imperio in primis adeo inualuerat Gentiliū licentia contra eos, vt Alexandriæ (quod dictū eſt ſuperius) ijdē cogere præſumpſerint Catholicos ad deorum cultum, tempore perſecutionis Lucij Epiſcopi Ariani. Quam illatam ſub Chriſtianis Imperatoribus tunc ignominiā ipſe Theodoſius alta mente conſeruās, non D
hoc tantū aduerſus eos promulgauit edictum, ſed opportuniori oblata occaſione, mirificū illud templū Serapis Alexandriæ ſitū demolitus eſt, de quo ſuo loco dicendum erit.

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	GRATIANI 16. VALENTIN. 7. IMPPP. THEODOSII 4.
382.	16.	

Trecenteſimus octogeſimus ſecundus Domini annus Conſulatu Syagrij ſecundo cū collega Antonio annotatur: quo Romæ Concilium celebratū eſt ex Epiſcopis diuerſarū prouinciarum, nempe Orientis, aliarumq. Catholici orbis regionū. Inter alios autē venerunt ab Oriente Paulinus Epiſcopus Antiochenus, & ex Cypro inſula Epipha-
g Hieron. epiſt. 27. nius Epiſcopus Conſtantiæ: de his enim hæc S. Hieronymus [g] ad Euſtochium: Cumq. E
CONCILIVM ROMANVM. Orientis & Occidentis Epiſcopos ob quaſdam Eccleſiarum diſſenſiones Romam Imperiales litteræ contraxiſſent: vidit admirabiles viros Chriſtiq. Pontifices Paulinū Antiochenæ vrbis Epiſcopum, & Epiphanium Salaminæ Cypri, quæ nunc Conſtantia dicitur. Quorum Epiphaniū etiam hoſpitem habuit (*S. Paula ſcilicet mater Euſtochij*) Paulinum in aliena manentem domo, quaſi propriū humanitate poſſedit. Quorum accenſa virtutibus, per momenta patriam deſerere cogitabat; non domus, non familiæ, non poſſeſſionum, non alicuius rei quæ ad ſæculum pertinet, memor, ſola (ſi dici poteſt) & incomitata ad eremum Antoniorum atque Paulorum pergere geſtiebat: tandemq. exacta hieme, aperto mari, redeuntibus ad Eccleſias ſuas Epiſcopis, & ipſa voto cum eis ac deſiderio nauigauit.] hucuſque Hieronymus, quibus non tantum Epiſcoporum aduentus Romam ad Concilium ſignificatur, ſed tempus, quo Romæ manſerunt, pariter

innoteſcit

A innoteſcit, nempe commoratos eſſe Romæ vſque ad ſequentis anni veris tempus.

Idemq. S. Hieronymus [a] ad Principiam ſcribens tradit ſe quoque tum Romam ex Oriente veniſſe cum iiſdem ſanctis Epiſcopis; nam ait de S. Marcella: Denique cum & me Romam cum ſanctis Pontificibus Paulino & Epiphanio Eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas,&c.] indicat his ſane verbis Hieronymus, ſe vocatum a Damaſo. Sed quod ait veniſſe Romam cum iiſdem nominatis Epiſcopis; haud puto intelligendum, eum Antiochia vna cum Paulino ſoluiſſe, vel cum Epiphanio e Cypro inſula: nam cum ipſius ſententia (vt dictum eſt ſuperius) conſtet, ipſum apud Gregorium Nazianzenum permanſiſſe Conſtantinopoli vſque ad tempus quo idem Gregorius Epiſcopatum eius Eccleſiæ conſecutus eſt: plane apparet eum non ante præteritum annum receſſiſſe Conſtantinopoli: quem quidem haud exiſtimo Antiochiam reuerſum eſſe, vt cum Paulino & Epiphanio ſe Romam conferret; ſed Damaſi monitum litteris, venturum Romam, iter per Græciam ſuſcepiſſe, eoq. tempore Athenas adire voluiſſe: ipſum namque petiiſſe Athenas, verba hæc in commentariis in Zachariam [b] fidem faciunt: In arce, inquit, Athenienſium iuxta ſimulacrum Mineruæ, vidi ſphæram æream grauiſſimi ponderis, quam ego pro imbecillitate corpuſculi mouere vix porui. Cum quærerem quidnam ſibi vellet: reſponſum eſt ab vrbis eius cultoribus, athletarũ in illa maſſa fortitudinem comprobari, nec prius ad agonem quemquam deſcendere, qnàm ex leuatione ponderis ſciatur quis cui debeat comparari.] hæc ipſe. Sic igitur qui Conſtantinopoli recedens per Græciam in Italiam venit, iiſdem Epiſcopis eodem tempore vocatis Romam venientibus potuit occurriſſe. Veniſſe creditur vocatus & ipſe a Damaſo Papa, qui eo in reſponſionibus Synodalibus vteretur. Contigiſſe autem videtur ipſius Hieronymi & aliorum Epiſcoporum Romam aduentus autumnali tempore: nam cum ad Aſellam ſcribens dicat ſe prope triennium Romæ manſiſſe, minime tamen abſoluiſſe; rurſumq. eiuſdem Hieronymi in Apologia aduerſus Ruffinum aſſertione certum ſit, ipſum menſe Auguſti Roma profectum: certe quidem ipſum hoc anno, autumnali (vt dictum eſt) tempore, vel hieme Romam veniſſe oportuit.

B (margin)

C (margin)

Venit ad eamdem Synodum Romã Acholius Epiſcopus Theſſalonicæ, Anemmius Epiſcopus Sirmii metropolis Illyrici, Valerianus Epiſcopus Aquileiæ, S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, & alii qui nominati habentur in epiſtolæ Synodalis inſcriptione Conſtantinopoli hoc anno tempore Concilii Romam miſſæ; licet paucorum tantummodo ibi nomina Epiſcoporum habeantur expreſſa [c], reliqua ſilentio prætermiſſa: nam (vt de aliis taceamus) nec Paulini Antiocheni, nec Epiphanii, quos conſtat interfuiſſe

D Synodo, in ea epiſtola nomina recenſentur.

Sed quid inter hæc moliuntur Orientales Epiſcopi, qui anno ſuperiori interfuerunt Conſtantinopolitano Concilio, cum litteris Theodoſii (vt diximus) Romã ad Synodum vocarentur? Aſtuto conſilio ſubterfugium quauis occaſione captantes, veniunt ex condicto Conſtantinopolim; perſuadent Theodoſio, maximam iacturam paſſuras Orientales Eccleſias ob eorum abſentiam, hæreticis etſi ab eis expulſis, pro foribus tamen excubantibus, paratis in eas irrumpere, cum illas paſtoribus vacuas vidiſſent: ſatiſfactumq. Damaſo fore addiderunt, ſi Conſtantinopoli ipſi Concilium celebrantes, Romã ad Synodum Legatos Epiſcopos mitterent: quod & perſuaſum Theodoſio fuit. Cogunt itaque Conſtantinopoli Concilium, ad quod etiam plures abſentes vocant Epiſcopos, & inter alios nomine Imperatoris accerſendum curant Gregorium Nazianzenum, puto

E quidem vt tanti viri præſentia ipſorum Synodus maiorem ſibi conciliaret auctoritatem. At quid ipſe reſponderit, antequam deſcribamus; quo ſtatu ipſius res ſitæ eſſent, cum Conſtantinopoli reuerſus eſt Nazianzum, operæpretium eſt recenſere.

Cum in patriã perueniſſet, eamq. Eccleſiam adhuc paſtore deſtitutam ab obitu parentis comperiſſet; ne illud ſubire onus cogeretur, nihil antiquius habuit, quàm vt ageret cum Metropolitano Antiſtite Helladio Cæſarienſi de creando Epiſcopo Nazianzeno. ſalutatus enim ab eo litteris tempore feſti Paſchalis, inter alia ita reſcripſit [d]: Nunc autem purius ex hac graui & caliginoſa vitæ Ægypto egreſſus, & luto ac lateritio opere, cui aſtringimur, liberatus, ad promiſſionis terram transferri concupiſco: Hanc nobis precare, ſi quid tibi curæ eſt quampræclariſsime de nobis mereri. Tibi vero vtinã viuo & incolumi ſæpius contingat ſimul cum Eccleſia feſtum celebrare. Quòd ſi mihi ſenectutem quoque beneficio veſtro egregie claudere licuerit, conſtituto nimirum a vobis huic Eccleſiæ

[a] Hier. epiſt 61. HIERONYMI REDITVS ROMAM.

[b] Hieron. in Zachar. c. 12.

EPISCOPI ALII QVI VENERVNT AD SYNODVM.

[c] Apud Theod. lib. 5 c. 9.

ORIENTALES VITANT ROMANAM SYNODVM.

GREGORIVS NAZIANZ. VOCATVR CONSTANTINOP. AD SYNODVM.

[d] Gregor. Naz. epiſt. 34. RES GREGORII CVM EST REVERSVS IN PATRIAM.

cleſiæ Epiſcopo, quem Spiritus ſanctus deſignauit: egregio opere perfuncti fueritis, paternisq. (vt ſic loquar) benedictionibus digno.] hæc ad eum, qui ſibi ius eius Eccleſiæ vendicarat. A

Annuit Helladius Gregorio, Eccleſiæq. Nazianzenæ præfecit Eulalium, quem miſſis illuc Epiſcopis prouincialibus ex more ab eiſdem ordinandum curauit. Sed quid accidit? Falſus rumor increbuit, inuito Gregorio id factum eſſe, eumq. etiam ab Helladio ſede paterna ſpoliatum. Quo & ad Gregorium Nyſſenum perlato, cum de his Gregorio Nazianzeno litteris condoleret, ita ipſe ad illum reſcripſit[a]: De nobis autem & dominis Epiſcopis, ne quiſquam, obſecro, falſos ſermones iactet, eos nimirum, inuitis nobis ac repugnantibus, Epiſcopum alium nominaſſe. Non enim vſque adeo illis contemptui ſumus, nec ita infeſto odio in nos commouentur: ſed multum diuq. obteſtatus propter effœtum annis & emortuum corpus, ſimul etiam quòd neglectæ Eccleſiæ grauitatem B pertimeſcerem, hanc ab ijs gratiam poſtulaui, nec Eccleſiaſticis legibus aduerſantem, & nos refocillantem, vt is Eccleſiæ paſtor daretur, qui & precibus tuis datus eſt, pietate veſtra dignus; quem tibi quoque in manus trado & colloco: venerabilem dico Eulalium, cuius vtinam manibus immori mihi contingat. Quòd ſi quis eſt, qui putat, Epiſcopo viuente, alium inſtitui non debere (*prohibitum id enim eſt decreto Magni Concilij Nicæni*) is ſciat, ſe ne hac quidem in parte nobis cauſa ſuperiorem eſſe. Inter omnes enim conſtat, me non Nazianzi, ſed Saſimorum Antiſtitem creatum fuiſſe; tametſi patris reuerentia, & eorum qui ſupplices hoc a me contenderunt, ad breue tempus præfecturam quaſi hoſpites accepimus.] hæc Gregorius, qui & de hoc quoque calumniam paſſus eſt, cum obtrectatores in eum tacite ſuſurrarent, ipſum nimirum faſtu contempſiſſe paruam Eccleſiam, qui maximam adeo affectaſſet. Has vero & alias mente voluens ærumnas ipſe C ſuas, pro ſolatio ſic verſibus cecinit[b]:

FALSVS RVMOR DE GREGORIO SEDE PRIVATO.

a Gregor. Naz. epiſt. 42.

EVLALIVS EPISCOPVS NAZ. CREATVR.

b Gregor. Naz. carmin. quo queritur de calamit. ſuis.

Vt vero ad patrios idem remeare penates
Me voluit, morbis natum, curiſq. moleſtis:
(Cura homini porro crux & letale venenum eſt)
Exigue feſſos recreaui corporis artus,
Inſigni paſtore dato, ne Præſule caſſas
Aggrederetur oues quiſquam, raptaſq. voraret.] et paulo poſt ſubdit:
Pars hominum noſtris omnino incredula morbis
Vſque meum tacito lacerabat murmure nomen;
Meq. pium nimio populum contemnere faſtu
Cenſebat, ſi non verbis iactabat apertis. D
At cernis noſtros, qui cernis cuncta, dolores.] hæc & alia ipſe.

Cum autem hoc ſtatu res Gregorij eſſent, & ad Synodum Conſtantinopolim Imperatoris Theodoſij nomine litteris Præfectorum accerſeretur, ita ipſe breuiter ad Procopium primo ſcripſit[c]:

GREGORIVS RECVSAT VENIRE AD SYNODVM.

c Gregor. Naz. epiſt. 55.

Ego, ſi vera ſcribere oportet, ita animo affectus ſum, vt omnia Epiſcoporum Concilia fugiam: quoniam nullius Concilij finem lætum, fauſtumq. vidi, nec quod depulſionem malorum potius, quàm acceſſionem & incrementum habuerit. Pertinaces enim contentiones & dominandi cupiditates (ac ne me, quæſo, moleſtum & importunum exiſtimes hæc ſcribentem) ne vllis quidem verbis explicari queant: citiuſq. aliquis in culpam vocabitur, dum de aliena iudicium fert, quàm vt aliorum peruerſitatem comprimat. Quocirca egomet me collegi, animæq. ſecuritatem in ſola quiete ſolitudineq. E mihi poſitam iudicaui. Nunc vero huic quoque meo iudicio patronus morbus accedit, quippe qui me ita diſtorqueat, vt quotidie fere extremos ſpiritus efflem, nec vlla re me ipſo vti queam. Atque ob hanc cauſam ignoſcat mihi tua animi magnitudo, detq. operam, ne pientiſſimus Imperator me inertiæ condemnet, ſed infirmitati veniam det, ob quam ſe quoque nobis, inſtar alius cuiuſpiam beneficij hoc poſtulantibus, ſecedendi poteſtatem feciſſe nouit.] hæc ad Procopium tunc Gregorius, recuſans plane ad conuentus illorum accedere, quos inter ſe diſcordia ſciebat eſſe conſciſſos, fauentibus alijs Flauiano, alijs vero Paulino. Cum autem rurſus iteratis litteris, immo edicto Imperatoris importunius vocaretur, ita ad Olympium Præfectum Cappadociæ[d]:

d Gregor. Naz. epiſt. 76.

Hoc mihi morbo ipſo grauius eſt, quòd ne ægrotanti quidem fides habetur, ſed peregrinationem ita longã inire iubeor, atque in medios tumultus me me intrudere: quorũ

ſeceſsionem

A ſeceſſionem ita amaui, vt hoc nomine gratiam quoque corporis afflictioni propemodum habeam. Quieta enim & a negotijs ſemota vitæ ratio actuoſæ vitæ ſplendore præſtantior eſt. Hoc illuſtriſſimo quoque Icario non ita pridem ſcripſi, cum idem ab eo edictum accepiſſem. Magnificentiam autem tuam rogo, vt pro nobis quoque id ſcribere digneris; quippe quem morbi noſtri locupletem teſtem habemus. Argumento eſt detrimentum illud, quod nunc accepimus, cum per corporis infirmitatem nec ad te accurrere, nec te frui nobis licuerit, Principe adeo commodo, tamq. admiranda virtute prædito, vt præludia quoque ipſa magiſtratus tui excellentiora ſint ea gloria, quam alij toto Imperij tempore conſequuntur.] hactenus Gregorius, qui non ſic contempſit Synodos, vt communis Eccleſiæ vtilitatis cauſa, cum ſe occaſio daret, accedere penitus recuſarit; ſed Synodi illorum vitauit acceſſum, quos quales eſſent, & quàm præter ius B Flauianum inſtituiſſent, ſuperiori anno plus ſatis (vt vidimus) expertus fuerat. Nam quantum ipſe alijs Patrum conuentibus detulerit, & pro Eccleſiæ pace ſolicitus fuerit, dicemus inferius. GREGORIVS VOCATVS ITERVM SE EXCVSAT.

Qui igitur declinantes Romanam Synodum Orientales Epiſcopi conuenerunt Conſtantinopoli, Legatos Romam miſerunt ad congregatum ibi Concilium, litteraſq. dedere, quibus quæ geſſiſſent anno ſuperiori in generali Synodo, pariter ſignificarunt. Recitantur eædem litteræ a Theodoreto, quæ ſic ſe habent [a]: [a] Apud Theod. lib. 5. c. 9.

Dominis honoratiſsimis & cum primis reuerendis fratribus ac collegis Damaſo, Ambroſio, Brittoni, Valeriano, Acholio, Anemmio*, Baſilio*, & ceteris ſanctis Epiſcopis in celebri vrbe Roma conuocatis, ſanctum Concilium Orthodoxorum Epiſcoporum in ampla vrbe Conſtantinopoli coactum in Domino ſalutem. EPISTOLA CONCILII CONSTANTINOP. * Auemio * Baſsiano

C Multitudinem calamitatum nobis a dementis ſectæ Arianæ principibus inflictatum, veſtræ reuerentiæ tamquam earumdem ignaræ exponere, narrareq. erit fortaſſe ſuperuacaneum. Nam neque veſtram pietatem res noſtras tam paruo æſtimare arbitramur, vt de his docendi ſitis, pro quibus deberetis nobiſcum vna condoleſcere: neque eiuſmodi ſunt tempeſtates illæ, quibus vndique iactamur, vti propter earum paruitatem vos latere queant. Quinetiam tempus perſecutionis adeo nuper prætérijt, vt non illi ſolum qui in eo afflictati erant, verum etiam eorum amici qui propter amorē in doloris cum illis venerant ſocietatem, recentem eius memoriam teneant. Nam heri (prope dixerim) & nudius tertius, nonnulli exilij vinculis liberati, & infinita fere afflictionum genera perpeſsi, ad Eccleſias ſuas redierunt. Aliorum autem exilij cruciatibus extinctorum reliquiæ dumtaxat in patriam ſunt reportatæ. Quidam poſt reditum ab exilio, in furo-D rem hæreticorum adhuc ſæuientem incidentes, grauiora tormenta in ſua ipſorū quàm in aliena regione tolerarunt, & more beati Stephani lapidibus obruti occubuerunt. Alij varijs cruciatibus dilacerati, ſtigmata Chriſti & vibices in corpore adhuc circumferunt. Porro pecuniæ iacturam, amiſsiones ciuitatum quas incolebant, proſcriptiones, ſingulorum inſidias, contumelias, carceres quis poterit enumerare? Nam afflictionum genera nobis impactarum vix numero comprehendi poſſunt, propterea fortaſſe, quòd pœnæ peccatis debitæ nobis perſoluendæ erant. Fortaſſe autem quòd benignus Deus per ingentem rerum aduerſarum multitudinem nos exercere volebat: pro quibus Deo certe agendæ ſunt gratiæ, qui per tot cruciatus ſeruos ſuos erudiuit, & ſecundum multitudinem miſerationum ſuarum rurſum eduxit nos in refrigerium. STATVS ECCLESIAE ORIENTALIS.

Nobis quidem diuturno otio & multo tum tempore, tum labore ad Eccleſiarum E emendationem opus eſt, vti corpus earum tamquam diuturno morbo vexatum, curationibus pedetentim adhibitis, recreantes, tandem ad priſtinam pietatis ſanitatem reducamus. Nam etſi videmur perſecutionis aſperitate penitus liberati, & Eccleſias diu ab hæreticis occupatas modo recuperaſſe: tamen lupi nobis permultum faceſſunt moleſtiæ: atque licet ab ouilibus abacti ſint, in filuis tamen greges diripere, conuentus contrarios nobis audacter opponere, populi ſeditiones concitare non ceſſant; denique nihil omnino prætermittunt, quod Eccleſijs quicquā afferre poſsit incommodi. Itaque erat (vt diximus) perneceſſariū, vt in his rebus rite conſtituendis plus tēporis collocaremus. IVGIS INFESTATIO HAERETICORVM.

Iam vero, quoniā vos, quo fraternā veſtrā erga nos charitatem declaratetis, Concilio Dei volūtate ac nutu Romæ coacto, nos velut membra propria per Imperatoris ſanctiſſimi litteras acceſſiuiſtis: ne cum nos ſoli iam antea res acerbas ſubire coacti eſſemus, nūc Imperatoribus de pietate conſentientibus, ſine nobis vos regnaretis, ſed potius (vti loqui- EXCVSATIO EPISCOPORVM.

a 1. Cor. 4. tur Apoſtolus [a]) vt nos vobiſcū corregnaremus: eſt certe nobis in optatis, ſi poſſet fieri, A
Eccleſijs penitus relictis, veſtro deſiderio, aut neceſſario potius Eccleſiæ negotio inſeruire. Quis enim nobis dabit pennas ſicut columbæ, & volabimus, & requieſcemus apud vos? Verum quoniam hoc modo Eccleſiæ nuper renouatæ nudarentur, & res a pleriſque fieri omnino non queat, propterea quòd Conſtantinopoli mādato litterarū ſuperiori anno à veſtra reuerentia poſt Concilium Aquileienſe ad ſanctiſſimū Imperatorem Theodoſiū miſſarū, ad iter dumtaxat Conſtantinopolim vſque faciendū nos præparauimus, atque de hoc vno Concilio celebrando conſenſum Epiſcoporum qui in prouincijs manſerant vna vobiſcum attulimus: idcirco neque longiore itinere opus eſſe expectabamus, neque de vllo alio omnino ante acceperamus, quàm Conſtantinopoli in vnum conuentum eſſet. Huc accedit, quòd temporis præſtituti anguſtia, neque ad longius iter parandum, neque ad Epiſcopos in ſingulis prouincijs, qui ſunt eiuſdem nobiſcum communionis, de B
hac re commonefaciendos, neque ad eorum conſenſus obtinendos ſatis ſpatij dedit.

Iraque cum & hæ res & aliæ præterea complures maiori parti Epiſcoporum impedimento ſint, quo minus ad vos veniant: idcirco quod ſecundo in loco faciendum erat, tum ad ſtatum rerum Eccleſiaſticarum rite ordinandum, tum ad oſtendendum quanti veſtram erga nos charitatem æſtimemus, illud certe fecimus: quippe orauimus reuerendiſſimos, honoratiſſimoſq. fratres & collegas noſtros Epiſcopos Cyriacum, Euſebium, & Priſcianum, vti laborem ad vos proficiſcendi ſuſcipere non grauarentur. Qui quidem non ſolum vobis exponent, quàm noſtra voluntas pacis ſtudioſa ſit, & quo pacto nihil aliud quàm Eccleſiæ concordiam ſibi proponat; verum etiam quàm ardenti ſtudio ad ſanandam fidem tuendam accenſi ſimus, perſpicue ſignificabunt. Nam perſecutionum procellas, cruciatus, minas Imperatorias, crudelem magiſtratuum violentiam, aliarumq. re- C
rum incommodarum tentationes, quas ab hæreticis ſuſtinuimus, pro fide Euangelica a trecentis decē & octo ſanctis Patribus Nicææ vrbis Bithyniæ confirmata pertulimus. Etenim iſta fides, tum a nobis, tum a vobis, tum ab omnibus qui non verbum veræ fidei peruertunt, approbari debet: quippe cum & antiquiſſima ſit, & lauacro baptiſmatis, quo tincti ſumus, conſentanea, & nos doceat credere in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti, hoc eſt, in diuinitatem, potentiam, & ſubſtantiam vnam Patris & Filij & Spiritusſancti, æqualem dignitatem, & coæternum regnum in tribus perfectis ὑποστάσεσι, id eſt, in tribus perſonis: adeo vt neque quicquam loci detur peſtiferæ Sabellij hæreſi, qua confunduntur perſonæ, hoc eſt, proprietates earum tolluntur: neque blaſphemia Eunomianorum, Arianorum, aut eorum qui Spiritumſanctum oppugnant, quicquam habeat ponderis, quæ quidem eſſentiam, naturam, & diuinitatem Trinitatis diſcindit, & ei quæ D
nec creata eſt, & conſubſtantialis eſt, & coæterna eſt, naturam poſterius genitam, aut creatam, aut quæ ſit alterius eſſentiæ, tribuit.

LEGATIO A SYNODO CONSTANTINOPOLITANA.

Nos autem doctrinam Dominicæ incarnationis integram & perfectam tenemus; & neque œconomiam carnis Chriſti vel animæ vel mentis expertem vel imperfectam eſſe aſſerimus, ſed agnoſcimus Verbum Dei ante ſæcula omnino perfectum eſſe, & perfectum hominem in nouiſſimis diebus pro noſtra ſalute factum eſſe. Atque iſta de fide a nobis libere ingenueq. prædicata ſummatim diſſeruimus: de quibus pleniorem cognitionem animis poteritis percipere, ſi libellum, Concilio Antiochiæ conuocato, de fidei deciſione editum, & eum etiam qui ſuperiori anno a Concilio generali compoſitus eſt, legere placuerit: in quibus tum fidem noſtram vberius explicauimus, tum hæreſibus nuper excogitatis anathema ſcriptis proditum denunciauimus. E

DECRETA IN PRIORI SYNODO CONSTANTINOP.

De adminiſtrationibus autem quæ ſunt cuiuſque Eccleſiæ propriæ, cū vetus (vti noſtis) lex eſt, tum ſanctorum Patrum in Concilio Nicæno deciſio: Vt videlicet ſingularum prouinciarum Antiſtites vna cum finitimis, modo ipſis ita viſum fuerit Epiſcopis, miniſtros ad Eccleſiarum commodū in ſuis ipſorum prouincijs ordinent. Ex cuius legis & deciſionis præſcripto, ſcitore, tum alias quoque Eccleſias apud nos adminiſtratas eſſe, tum illuſtriſſimarum Eccleſiarum ſacerdotes delectos. Vnde Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ recens (vt ita dicam) ædificatæ, quamq. ex hæreticorum blaſphemia, tamquam ex ore leonis per miſericordiam Dei nuper eripuimus, reuerendiſſimum ſanctiſſimumq. Nectariū in Concilio generali, communi omniū conſenſu, præſente Theodoſio Imperatore religioſiſſimo, totius denique cleri, totiuſq. ciuitatis ſuffragijs Epiſcopū conſtituimus. Eccleſiæ autem vetuſtiſſimæ & vere Apoſtolicæ Antiochiæ

DE FLAVIANI ELECTIONE.

vrbis

A vrbis Syriæ, in qua primo venerandum Chriſtianorum nomen auditum eſt, reuerendiſſimũ & ſanctiſſimum Flauianum Epiſcopi illius prouinciæ & diœceſeos Orientales in vnum conuenientes, tota illa Eccleſia (vti canon poſtulat) ſuffragante, & velut vno ore virum illum honorifice collaudante, Epiſcopum ordinarunt: quæ quidem ordinatio, vti legitima, communi Concilij conſenſu approbata eſt.

Porro Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, quæ eſt aliarum omnium mater, reuerendiſſimum & ſanctiſſimum Cyrillum Epiſcopum vobis oſtendimus, tum ab Epiſcopis prouinciæ (vti canon vult) iampridem creatum eſſe, tum plurima prœlia aduerſus Arianos varijs in locis confeciſſe. Quibus rebus tamquam legitime & ſecundum Eccleſiæ canones conſtitutis, obſecramus veſtram reuerentiam, vti congratuletur: ſpiritali charitate nos mutuo deuinciente, & timore Domini, qui omnem humanam affectionem reprimit, *DE CONFIRMATIONE CYRILLI EPISC. HIEROSOLYMIT.*
B Eccleſiarumq. ædificationem amori illi & beneuolentiæ, qua ſinguli ſingulos complectuntur, longe anteponit. Quòd ſi doctrina fidei ad hunc modum communi conſenſu ſtabilita ſit, & charitas Chriſtiana in nobis confirmata: poſthac deſinemus dicere illud quod ab Apoſtolis [a] condemnatum eſt, nimirum: Ego quidem ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ: atque omnes cum ſimus Chriſti, qui in nobis non eſt diuiſus, corpus Eccleſiæ, Dei largiente gratia, integrũ conſeruabimus, & ad tribunal Domini fidenti animo noſmet ſiſtemus. Iſti contra Arij, Aetij, & Eunomij inſaniã, quinetiam contra Sabellij, Photini, Marcelli, Pauli Samoſateni, & Macedonij amentiam ſcripſerunt. Simili ratione & nouæ Apollinaris doctrinæ palam anathema indixerunt: quandoquidem, nos, inquiunt, doctrinam incarnationis Dominicæ integram tenemus, & neque carnis eius œconomiã animæ mentisve expertem aut imperfectam aſſerimus.] *a 1. Cor. 1.*
C hactenus Synodalis epiſtola ſecundi Conſtantinopolitani Concilij ad Synodum quæ Romæ hoc anno agebatur.

Quonam animo, quove conſilio iſta ſcripſerint Epiſcopi iterum congregati Conſtantinopoli, recte cognoſces, lector, ſi memoria retines quæ geſta ſunt anno ſuperiori ab eiſdem Epiſcopis in Concilio generali ibidẽ conſidentibus: nempe in hoc incubuiſſe, vt iuſtis quibuſdam prætextibus declinarent Romanam Synodum, in qua reddituri rationem eſſent de Flauiani electione perperam facta aduerſus Paulinum, cui cum Ægyptijs Occidentales fauebant; pariterq. de canonibus ab eis ſtatutis, num recte legitimeq. ſanciti eſſent, iudicandi fuiſſent. Sed & quod ſuperius attigimus & magnopere diſplicet, vides ex ijs ingratum de Gregorio Nazianzeno eorumdem Epiſcoporum ſilentium, & inanem falſamq. oſtentationem iactantiæ de Conſtantinopolitana Eccleſia
D ab hæreticis liberata: itemq. quod de Flauiani electione dicitur ab Epiſcopis prouincialibus habita: Synodi enim id tunc fuiſſe operis, ex Gregorio ſatis ſuperius demonſtratum eſt. Verum & quòd intelligis nullã hic haberi mentionem de primatu ſedis Conſtantinopolitanæ poſt Romanam, ſicur de alijs rebus in Synodo inſtitutis: iam maniſeſte apparet, vel id minime factum, vel ſi vere contigit, illud fuiſſe clandeſtinis ſuffragijs ſancitum, latereq. voluiſſe tum Damaſum Romanum Pontificem, tum Timotheum, quos ſcirent habituros acerrimos aduerſarios. *QVALE CONSILIVM ORIENTALIVM EPISCOPORVM.*

Quid autem Romæ his acceptis litteris Synodalibus, auditiſq. Legatis, factum ſit, latet: deperiere enim Acta Romani Concilij: nam quæ Theodoretus [b] de damnatione Apollinaris atque Timothei facta dicit poſt has acceptas litteras in dicto Romano Concilio, haud ei ſatis aptari poſſe videntur; nam in litteris Orientalium nulla repe- *b Theod. lib. 5. cap. 10. 11.*
E ritur facta mentio quod ipſi petierint damnandum Apollinarem ab ipſo Romano Pontifice. Sed & ſequens fidei profeſſio, quòd ſcripta eſſe appareat in legitima codicum lectione ad Paulinum Epiſcopum Antiochenum abſentem, nequaquam ab iſta Synodo potuit eſſe conſcripta: nam de Paulino (vt dictum eſt ex S. Hieronymo) liquet Romæ hoc tempore eidem interfuiſſe Synodo, nec niſi ea abſoluta, Antiochiam reuerſum eſſe. Ceterum quonam conſilio ab eodem Theodoreto, loco Paulini Antiocheni, poſitus fuerit Paulinus Theſſalonicenſis, cum nec nunc, nec ante a tempore Nicæni Concilij præfuerit Eccleſiæ Theſſalonicenſi aliquis Paulinus nomine, ſuo loco ſuperius pluribus demonſtratum eſt. Scias ergo, eadem a Theodoreto ſub hoc Romano Concilio poſita, iure meritoq. collocata eſſe in ſuperiori Romana Synodo aduerſus hæreſim Apollinaris congregata, de qua pluribus actum eſt.

Ceterum licet huius Synodi Acta non extent: tamen quæ in ea fuerint definita, ex

rerum

PAVLINO CAVSA ADIVDICATA.

rerum euentibus indicantur. Cũ enim Paulinus reperiatur (vt dictũ eſt) abſoluto Concilio, ſequenti anno eſſe reuerſus Antiochiam, atque etiam ipſo defuncto, in locũ ipſius non ſine aſſenſu Romani Pontificis fuiſſe ſubrogatus Euagrius; plane eidem adiudicatam ſedem Antiochenã ex Synodi Romanæ decreto, affirmandum eſt; cum & Paulini partes ſucceſſores Damaſi Romani Pontifices, vt æquiores, defendendas ſuſceperint. Sed de his inferius ſuis quibuſque annis agendũ erit. Admonemus te interim, lector, caute legendũ eſſe Theodoretum [a] in Paulinũ & Euagrium plus æquo inuehentem, ac nonnulla a veritate abhorrentia ſcriptis proſequentem; prout quæ ſuperius dicta ſunt ſub priori Romano Concilio aperta luce declarant. Cuiuſnam autem potiora iura eſſent, Flauiani, an Euagrij Paulini poſtea ſucceſſoris, Ambroſius [b] teſtis accedat, apud quem ex rebus geſtis, & cauſa in pluribus Synodis examinata, nullũ vel ignoratio, vel priuata affectio locum habere potuit, vtpote hominem ſinceræ veritatis amantem. Sed de his inferius. Illud tamen æque prudenter factũ reperimus, quòd Flauianus, quamuis eius ordinatio minime probata eſſet, toleratus tamen fuerit, nec ab Eccleſia Catholica anathematis ſententia ſegregatus, ea nimirum (vt demonſtratum eſt) ex cauſa, ne totus ferme Oriens vna cum illo, cui communicaret, & cuius cauſam foueret, a Catholica communicatione pariter ſcindendus eſſet.

a Theodoret. lib. 5. c. 23.
b Ambroſ. epiſt. 78.

Quod rurſus ad hoc ipſum Romanum Concilium ſpectat: in Collectione Creſconiana nobili antiquitate veneranda, tam in Vaticano codice, quàm in noſtro, poſt deſcriptos recenſitos ſuperius anathematiſmos & diuinarum ſcripturarum catalogum, eiuſmodi de ſedium Patriarchalium prærogatiua editum habetur decretum:

CANON DE PRAEROGATIVA SEDIVM

Poſt has omnes Propheticas & Euangelicas & Apoſtolicas, quas ſuperius depromſimus, ſcripturas, quibus Eccleſia Catholica per gratiam Dei fundata eſt; etiam intimandum putauimus, quòd quamuis per Orbem Catholicæ diffuſæ Eccleſiæ quaſi vnus thalamus Chriſti ſit: Sancta tamen Romana Eccleſia nonnullis Synodicis conſtitutis ceteris Eccleſijs prælata eſt: ſed & Euangelica voce Domini Saluatoris noſtri primatum obtinuit: Tu [c] es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam: et tibi dabo claues regni cælorum; & quæcumque ligaueris ſuper terram, erunt ligata & in cælo; & quæcumque ſolueris ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo. Addita eſt etiam ſocietas beatiſſimi Pauli Apoſtoli, Vaſis electionis, qui non diuerſo (ſicut hæretici garriunt) ſed vno tempore, vno eodemq. die, glorioſa morte cum Petro in vrbe Roma ſub Cæſare Nerone agonizans, coronatus eſt, & pariter ſupradictam Romanam Eccleſiam Chriſto Domino conſecrarunt, alijsq. omnibus in vniuerſo mundo ſua præſentia atque venerando triumpho prætulerunt. Eſt ergo prima Petri Apoſtoli ſedes Romana Eccleſia non habens maculam, neque rugam, neque aliquid huiuſmodi. Secunda autem ſedes apud Alexandriam beati Petri nomine a Marco eius diſcipulo atque Euangeliſta conſecrata eſt: ipſeq. in Ægyptum directus a Petro Apoſtolo, verbum veritatis prædicauit, & glorioſum conſummauit martyrium. Tertia autem ſedes eſt apud Antiochiam beatiſſimi Apoſtoli Petri, quæ habetur honorabilis, eo quòd illam primitus quàm Romam veniſſet, habitauerit, & illic primum nomen Chriſtianorum nouellæ gentis exorditum eſt.] huсuſque canon: cuius quidem ſanciendi occaſionem inde credimus emanaſſe, quòd licet Orientales Epiſcopi Conſtantinopoli congregati ad Concilium Romanum nihil ſcripſerint de prærogatiua collata Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ſuper Alexandrinam; Damaſus tamen hoc ipſum ſubodoratus, vna cum vniuerſo Concilio iſta de legitima & antiqua ſedium prærogatiua palam ſcriptis ediderit, quo audax illorum retunderetur præſumptio: qua etiam occaſione hæc eadem ſcimus a Gelaſio [d] Papa iterum ſcriptis prodita in Romano Concilio, & aduerſus Acacium Conſtantinopolitanum Epiſcopum eadem pertentantem ſæpius inculcata.

c Matth. 16.
d Cap. ſacroſancta. diſt. 15. ex Rom. Concil.

DECRETA ROMANI CONCILII.

In Actis autem Damaſi Papæ in Eccleſijs recitari ſolitis, de quibus inferius erit mentio, habentur aliqua ab eodem Pontifice decreta in Romano Concilio, hoc ne, an priori, haud certum eſt: Ac primo, vt decimæ atque primitiæ a Fidelibus darentur; & qui detrectarent, anathemate ferirentur: Eadem quoque plectendos ſententia, qui fœnori vacarent. Eijci etiam ab Eccleſia præcipiuntur, qui in ea vanis ſermonibus operam darent: Necnon etiam excommunicandos eſſe omnes maleficijs, augurijs, ſortilegijs, omnibuſq. alijs ſuperſtitionibus, vacantes: qua ſententia præſertim feminas illas

plectendas

A pleƈtendas eſſe, quæ illuſæ a dæmone, ſe putant noƈtu ſuper animalia ferri, atque vna cum Herodiade circumuagari. Prohibitum etiam ex præſcripto (vt ibi ponitur) Nicæni canonis, ne ante horam tertiam diebus feſtis Miſſæ canerentur, alijs vero diebus a media hora quarta vſque ad nonam facere liceret. Decretumq. ibi ponitur, quo iubetur in fine cuiuſque pſalmi apponi: Gloria Patri, & Filio, & Spirituiſanƈto, &c.]

Quod autem ſpeƈtat ad canonem de feminis eo modo a dæmone illuſis: eadem ferme a S. Auguſtino deſcripta [a] habentur, necnon in appendice Ancyrani Concilij, & apud Gratianum ſub eodem titulo [b] collocata. Conſtat quidem auƈtoritate Seueri [c], hoc tempore tum in Occidente tum etiam in Oriente maleficorum hominum artes plurimum inualuiſſe. Qui quidem Seuerus vbi narrat quemdam Sabbatium monachum a dæmone illuſum, iſta mox ſubdit: Animaduerſum eſt tamen eodem fere tempore fuiſſe B in Hiſpanijs iuuenem, qui cum ſibi multis ſignis auƈtoritatem parauiſſet, eo vſque elatus eſt, vt ſe Eliam profiteretur. Quod cum plerique temere credidiſſent, addidit, vt ſe Chriſtum eſſe diceret: in quo etiam adeo illuſit, vt eum quidam Epiſcopus, nomine Rufus, vt Dominum adoraret: propter quod eum poſtea ab Epiſcopatu deieƈtum vidimus. Plerique etiam nobis e fratribus retulerunt, eodem tempore in Oriente quemdam extitiſſe, qui ſe Ioannem eſſe iaƈtaret. Ex quo conijcere poſſumus, iſtiuſmodi pſeudoprophetis exiſtentibus, Antichriſti aduentum imminere, qui iam in iſtis myſterium iniquitatis operatur.]

Sed quod deterius videri poterat, in ipſos ſacros Dei miniſtros præſtigiæ quoque magicarum excantationũ irrepſerunt. Audi quidnam de Geronrio diacono S. Ambroſij habeat Sozomenus [d]: Hic inquit, cũ ſub Ambroſio Mediolanenſi Epiſcopo diaconus eſſet, haud C ſcio qua re motus, vtrum ne præſtigias molitus, an vero dæmonis inſtigationibus ac ſpeƈtris agitatus, noƈtu indicabat ſe Onoſcelidem (hoc eſt, dæmonũ genus aſininis cruribus apparens) apprehenſum, capite raſo, in piſtrinũ conieciſſe. Qua de cauſa Ambroſius eum, vt indigna miniſtro Dei locutũ, præſcripto tempore manere domi, & pœnitentia expiari iuſſerat. Ille vero cum & medicus præſtantiſſimus, & ad dicendum perſuadendumq. promptiſſimus, & ad amicos conciliandos accommodatiſſimus eſſet, Conſtantinopolim profeƈtus eſt eo propoſito, vt Ambroſium criminaretur, &c.] tradit demum ipſum a Chryſoſtomo Neƈtarij ſucceſſore exauƈtoratum fuiſſe. At pleni ſunt Ammiani vltimi libri de quæſtionibus tum Antiochiæ, tum Romæ aduerſus maleficos his temporibus agitatis. Sed reliqua proſequamur.

His igitur de Romano Concilio enarratis, iam ſupereſt, vt res geſtas S. Hieronymi D Romæ toto triennio, quo illic ipſum morari contigit, perueſtigemus. Ac primum quod ad publicas pertinet funƈtiones: Damaſus Papa, qui eum longe licet abſentem de diuinæ ſcripturæ locis conſulere, crebriſque epiſtolis excitare conſueuit; cum haberet præſentem, haud paſſus eſt degere otioſum: ſiquidem in primis eius opera vſus eſt in conſcribendis epiſtolis ad diuerſas conſultationes ex diuerſis Eccleſiarũ Concilijs ad ipſum Romã perlatas: teſtatur id quidem ipſe Hieronymus his verbis [e]: Ante annos plurimos, cum in chartis Eccleſiaſticis iuuarem Damaſum vrbis Epiſcopum, & Orientis & Occidentis Synodicis conſultationibus reſponderem, &c.] ſed periere hæc omnia cum ipſis Conciliorũ Aƈtis adeo egregia monumenta Hieronymi. Quantæ vero tunc ob conſuetudinem cũ Damaſo adeo intimã apud omnes fuerit æſtimationis, ipſe alibi ad Aſellam ſcribens ita ait [f]: Antequam domũ S. Paulæ noſſem, totius in me Vrbis ſtu- E dia conſonabant, omnium pene iudicio dignus ſummo ſacerdotio decernebar. Beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat; dicebar ſanƈtus, dicebar humilis & diſertus, &c.]

Ex his autem quòd dicat dignum ſummo ſacerdotio æſtimatum, opinati ſunt, puto, nonnulli eumdem Hieronymum creatum fuiſſe a Damaſo Papa presbyterum Cardinalem, non intelligentes, per ſummum ſacerdotium, quemlibet Epiſcopatum deſignari, vt pluribus in noſtris ad Romanum Martyrologiũ Notis palam fecimus. Sed & quòd intime Damaſo inhæreret, eam dignitatem exiſtimant conſecutum: quaſi neceſſe fuerit, omnem qui ab epiſtolis eſſet ſummo Pontifici, fuiſſe Cardinalem; cum de S. Proſpero, auƈtore Gennadio [g], certum ſit in eodem miniſterio vſui fuiſſe S. Leoni Pontifici, nec tamen Cardinalem extitiſſe. Vel ex eo alij deduxerunt argumentũ, quòd S. Auguſtinus [h] ad ipſum Hieronymum ſcribens, hæc dicat: Quamquam ſecundum honorum vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio maior ſit: tamen in mul-

Marginalia:

a Auguſt. de ſpirit. & anim. c. 28.

b 26. q. 5. c. 12.

c Seuer. Vit. S. Martin. c. 25.

d Sozom. lib. 8. cap. 6.

HIERONYMVS QVID APVD DAMASVM.

e Hieron. epiſt. 11.

f Hieron. epiſt. 99.

DE CARDINALATV HIERONYMI OPINIO.

g Gennad. de vir. illuſtr. cap. 84.

h Apud Hieron. epiſt. 97.

in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.] ita ipſe. Sed quæ hæc multa? A
accipe: quòd ætate grandior, cui plurimum deferendum erat; quòdq. Chriſtianus a pueros quòd inſuper linguarũ peritia excellebat; quòd nulla aliquando hæreſi fuerit infamatus, vel ſpuria ſobole auctus: quibus omnibus Auguſtinum Hieronymo fuiſſe minorẽ, liquido conſtat. Sed & quòd ſuperius a nobis pluribus dictum ſit, Hieronymũ ita creatum eſſe presbyterum Antiochiæ a Paulino, vt nũquam paſſus fuerit alicui adſcribi titulo: haud adeo libere poſſumus, ipſo contradicente, eius Cardinalatui ſuffragari.

ASSERTORES CARDINALATVS HIERONYMI.

Sed contra ipſam eiuſdem Hieronymi aſſertionem auctor illorũ ſermonũ quos Auguſtino ſuppoſuit, & ad fratres de eremo inſcripſit (quiſquis ille fuerit, hac certe ex parte nonniſi impoſtor dicendus, cum multorum mendaciorum ſanctiſſimum ac doctiſſimum virum conſtituerit aſſertorem, vt in Notis ad Romanum Martyrologium demonſtrauimus) hic inquam aduerſus eiuſdem Hieronymi aſſertionem hæc habet[a]: B
Legimus enim, fratres cariſsimi, S. Patrem Hieronymum Cardinalem fuiſſe in eccleſia S. Laurentij martyris, &c.] At quàm perſpicue ſe detegit recentiorem auctorem, cum ait: Legimus? Sed & quòd eodem ſermone ait S. Hieronymum receſsiſſe ab Vrbe vna cum Paula & Euſtochio, rogatu patris illarum; certe exiſtimaſſe videtur Paulam & Euſtochiũ fuiſſe ſorores, eodẽq. parente genitas. Vides quos ea aſſertio adſtipulatores habeat. Sed & idẽ[b] auctor Cardinalatus Hieronymi quantũ calluerit res eiuſdem Hieronymi, ex eo intelliges, dum ait ipſum perueniſſe vſque ad Sixtum Pontificem, quem conſtat diem obijſſe ſub Bonifacio, Conſulibus Theodoſio octauum atque Conſtantio. Rurſus vero alius ille anonymus auctor (tutius enim ſine auctoris nomine produntur mendacia) qui ſcripſit vitam S. Hieronymi, æque Cardinalatus eius aſſertor[c] eſt: ſed quot portentoſis mendacijs conſarcinatus ſit libellus ille, ſuo loco dicturi ſumus. Ecce tibi C
iam habes, e quibus fontibus hauſere recentiores ſcriptores, atque pictores prototypum mutuati ſunt. Verum in his non immorandum diutius: ſed iam quæ ſunt germana Hieronymi proſequamur.

a Serm. ad fratres de eremo 24.
b Microlog. c. 21.
c Apud Hieron. tom. 9.

HIERONYMI ROMAE ELVCVBRATIONES.

Damaſus diuinarum ſcripturarum ſtudioſiſsimus indagator, plura ab ipſo S. Hieronymo (vt dictum eſt) præſente exegit, quàm quæ ab eo abſente accipere conſueuerat: haud enim voluit Romæ agere otioſum; ſed aliqua ſemper percontatus, pulſans hominem quæſtione, latius differendi anſam præbebat. Etenim tunc ipſum Hieronymum ea credimus elucubraſſe, quæ tractationem potius quàm epiſtolam repræſentant, vtpote præſenti traditam, non autem ad abſentem per tabellarium miſſam, nimirum de Oſanna quæſtionem, appendicem ad tractationem de Seraphim, tractatum de filio prodigo, tranſlationem duarum Origenis homiliarum in Cantica Canticorum, emendationem quatuor Euangeliorum editionum inter ſe diſcrepantium, necnon canones D
Concordantiæ Euangelicæ: ſed & emendationem quoque Pſalterij, Romæ cum eſſet, elaborauit, adq. ſeptuaginta duorum tranſlationem accommodauit; ſed curſim factam eamdem iterum maiori diligentia examinandam ſubiecit incudi.

HELVIDIVM HIERONYMVS CONFVTAT.

Inſuper Romæ cum eſſet S. Hieronymus, inter alios exantlatos labores oblatrantem canem Heluidium, hominem imperitum, ſed blaſphemijs pollẽtem compeſcuit. Fuit hic hoſtis virginitatis, vtpote qui diceret eiuſdem eſſe gloriæ virgines ac maritatas[d]; eoq. ſceleris atque dementiæ prolapſus eſt, vt ſanctiſsimæ Deiparæ negare ſceleſtus virginitatem poſt partum auderet: quem tam ſacrilega audentem Hieronymus non confutauit ſolum, ſed & deriſit, contemptuiq. vt par erat, illum expoſuit, qui ex blaſphemia ſibi comparare gloriam ſtuduit: de eo enim hæc inter alia ipſe Hieronymus: Quis te, oro, E
ante hanc blaſphemiam nouerat? quis dupondij ſupputabat? Conſecurus es quod volebas, nobilis es factus in ſcelere. Ego ipſe qui contra te ſcribo, cum in eadem tecum Vrbe conſiſtam, albus (vt aiunt) aterve ſis, neſcio.] Scripſiſſe autem Hieronymum hunc librum Romæ, & Damaſo oſtendiſſe, ipſe quidem teſtatur in Apologia ad Pammachium, in qua hæc verba leguntur[e]: Dum adhuc viueret ſanctæ memoriæ Damaſus, librum contra Heluidium de beatæ Mariæ virginitate perpetua ſcripſimus, in quo neceſſe fuit nobis ad virginitatis beatitudinem prædicandam, multa de moleſtijs dicere nuptiarum. Num vir egregius, & eruditus in ſcripturis, & virgo, Eccleſiæ virginis doctor aliquid in illo ſermone reprehendit? In libro quoque ad Euſtochium multo duriora de nuptijs diximus, & nemo ſuper hac re læſus eſt.] hæc Hieronymus. Porro tractationem illam de cuſtodia virginitatis ad Euſtochium Romæ itidem ſcripſit

d Hieron. contra Heluid.
e Hieron. epiſt. 50.

poſt

A poſt editum commentariũ aduerſus Heluidium; quod ipſemet tradit[a], ſimulq. addit S. *a Hieron. epiſt. 22.*
Damaſum eodem argumento carmine & proſa ſcripſiſſe libellos, ac S. Ambroſium alios:
quod ipſum in Oriente Baſilius, necnon Gregorius Naziãzenus paulo ante, Chryſoſtomus vero poſtea præſtiterunt: vt plane intelligas, inſtinctu diuino ſanctiſſimos atque
doctiſſimos Patres tam in Oriente, quàm in Occidente, in eadem verſatos eſſe materia,
cum diabolus ſua monſtra etat in mediũ producturus, impios, qui nobile Eccleſiæ theſaurum voce Domini commendatũ, oreq. Apoſtolico prædicatum, maiorum omnium
denique præconijs celebratum terræ inſoderent nulli vſui profuturum. Ceterum tractationem illam ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, quòd poſt editum in Heluidiũ
commentarium ſcriptam fuiſſe conſtet, vltimo ferme anno eius commorationis Romæ,
nempe trecenteſimo octogeſimo tertio vel quarto, elucubratam eſſe putamus, ex ratio-
B nibus inferius ſubijciendis.

At non Heluidius tantũ repertus eſt eius fuiſſe falſitatis aſſertor, licet primus Romæ
auſus ſit tot tantaſq. inclamare blaſphemias; ſed Epicuræus Iouinianus pſeudomonachus eidem extitit in impietate collega. Præcurſor namque huius fuit Heluidius; ſed *IOVINIANI HAERESIARCHAE ORIGO.*
egregius potenſq. confutator vtriuſque Hieronymus, cuius Romam hac tempeſtate contigit opportunus aduentus. Quàm enim oportuit præmunire caſtas aures, atque ſepire ſpinis, hortum ſponſæ claudere, fontemq. puritatis ſignare aduerſus irruentem
aprum de ſilua cuncta dire vaſtantem, ac fœde ſpurcantem? Nam de eo hæc Auguſtinus[b]: Iouiniana hæreſis ſacrarum virginum meritum æquando pudicitiæ coniugali *b Auguſt. Retract. lib. 2. c. 22.*
tantum valuit in Vrbe Roma, vt nonnullas etiam ſanctimoniales, de quarum pudicitia
ſuſpicio nulla præceſſerat, deieciſſe in nuptias diceretur, hoc maxime argumento, cum
C eas vrgeret, dicens: Tu ergo melior es quàm Sara, melior quàm Suſanna, ſiue Anna?
& ceteras commemorando teſtimonio ſanctæ ſcripturæ commendatiſſimas feminas,
quibus ſe illæ meliores vel etiam pares cogitare non poſſent. Hoc modo etiam virorum
ſanctorum ſanctum cælibatum commemoratione patrum coniugatorum & prædicatione frangebat. Huic monſtro ſancta Eccleſia, quæ ibi eſt, fideliſſime ac fortiſſime teſtitit] Damaſo nimirum & S. Hieronymo ex aduerſo pugnantibus.

Sed vnde prodierit beſtia lutulenta, deq. eius ortu, moribus, habitu & charactere diligentius exquiramus: vt monſtrato fonte, qualis inde aqua potuerit emanaſſe, lector prudens intelligas. Ab Auxentio Ariano, illo ſeniore qui poſt S. Dionyſium in Mediolanenſem Eccleſiam intruſus eſt, Heluidium originem duxiſſe, Gennadius[c] auctor eſt. At Iouinianus cum collegis impietatis ſub Catholico nomine & ha- *c Gennad. de vir. illuſt. in Heluidio c. 32.*
D bitu monaſtico aliquandiu delituit in monaſterio Mediolanenſi, illo nimirum ſacroſancto ſpectatæ diſciplinæ laudatæq. obſeruantiæ habitaculo, cuius cum S. Auguſtinus meminit, ait[d]: Erat monaſterium Mediolani plenum bonis fratribus extra vrbis mœnia *MONASTERIVM MEDIOLANENSE.*
ſub Ambroſio nutritore] quod inſtar maris expuit latentia ibi cadauera, nempe Iouinianum ac ſocios, Deo quidem mortuos, & aquis iam concupiſcentiæ turgidos. *d Auguſt. Confeſ. lib. 8. c. 6.*

Id vero factũ eſſe poſt Limenij Vercellenſis Epiſcopi obitum, quem anno ſuperiori interfuiſſe vidimus Aquileienſi Concilio, non autem poſt mortem Euſebij, Ambroſius in
epiſtola ad Vercellenſes declarat: nam quod ibi ait, electionem ſuam Orientem exemplo probaſſe, alludens ad electionem Nectarij, qui pariter contra canones catechumenus adhuc electus fuit Conſtantinopolitanus Epiſcopus; quando ſcripſerit, docet. Ad
ipſam igitur Vercellenſem Eccleſiam viduatam paſtore morte Limenij S. Ambroſius
E eam ſcribens epiſtolam, egredientes e ſiluis lupos vt caueant, monet his verbis[e]: Audio *e Ambroſ. epiſt. 82.*
enim homines, qui dicunt, nullum eſſe abſtinentiæ meritum, nullam frugalitatis nullam *AMBROSIVS ADMONET VERCELLENSES DE NOVA HAERESI.*
virginitatis gratiam, pari omnes æſtimari pretio, delirare eos qui ieiunijs caſtigent carnem ſuam, vt menti ſubditam faciant. Quod numquam feciſſet, numquam ſcripſiſſet
ad inſtruendum alios Paulus Apoſtolus, ſi deliramentum putaſſet: gloriatur itaque dicens[f]: Sed caſtigo corpus meum & ſeruituti redigo, ne alijs prædicans, ipſe reprobus inueniar. Ergo qui non caſtigant corpus ſuum, & volunt prædicare alijs, ipſi reprobi *f 1. Corinth. 9.*
habentur. An quicquam tam reprobum, quàm quod ad luxuriam, ad corruptelam,
ad laſciuiam prouocat? quam incitamentum libidinis, incontinentiæ fomes, incendium cupiditatis? Quæ iſtos Epicuræos noua ſchola miſit? non philoſophorum, vt
ipſi aiunt, ſed imperitorum, qui voluptatem prædicent, delicias ſuadeant, caſtimoniam
nullius eſſe dicant vtilitatis. Fuerunt nobiſcum, ſed non fuerunt ex nobis (neque enim

a 1. Ioan. 2. pudet dicere quod dicit Euangeliſta Ioannes [a]) Sed hic poſiti, primo ieiunabant, intra monaſterium continebantur, nullius erat luxuriæ locus, interdicta ludibrioſæ diſputationis licentia. Hoc delicati non potuerunt ferre: abierunt: deinde volentes redire, non ſunt recepti: pleraque enim audierant, quæ deberent cauere. monuerã: nihil profeceram. Efferueſcentes itaque, diſſeminare talia cœperunt, quibus incenrores eſſent vitiorum omnium. Miſerabiles perdiderunt vtique quod ieiunauerunt: perdiderunt quòd aliquo ſe continuerunt tempore. Nunc itaque diabolico ſtudio inuident aliorum operibus bonis, quorum ipſi fructu exciderunt, &c.] A

METAMORPHOSIS IOVINIANI.

b Hieron. cõtra Iouinian. lib. 1.

c 2. Petr. 3.

Sed egreſſus e monaſterio, quodnam vitæ genus Iouinianus impurus exercuerit, egregie deſcribit S. Hieronymus [b], ſic exordiens: Completum eſt in eis veriſſimum illud prouerbium: Canis reuerſus ad vomitum ſuum, & ſus lota in volutabro luti. nolui omnẽ locum ſecundæ [c] Petri epiſtolæ ponere, ne longum facerem, ſed tantummodo oſtendi Spiritus ſancti vaticinio huius temporis & doctores & hæreſin pronunciatam. Denique maniſeſtius eos denotat, dicens: Venient in nouiſſimis diebus illuſores, ſeducentes, iuxta propria deſideria ambulantes, &c. Deſcripſit ſermo Apoſtolicus Iouinianum loquentẽ buccis tumentibus, & inflata verba trutinantem, promittentem in cælis libertatem, cum ipſe corruptionis ſeruus ſit atque luxuriæ, canis reuertens ad vomitum ſuum. Nam cum monachũ eſſe ſe iactitet, & poſt ſordidam tunicam, & nudos pedes, & cibarium panem, & aquæ potum, ad candidam veſtem & nitidã cutem, ad mulſum & elaboratas carnes, ad iura Apicij & Paxami, ad balneas quoque ac fritillas & popinas ſe conferat: manifeſtum eſt, quòd terram cælo, vitia virtutibus, ventrem præferat Chriſto, & purpuram coloris eius putet regna cælorum. Et tamen iſte formoſus monachus, craſſus, nitidus, dealbatus, & quaſi ſponſus ſemper incedẽs, aut vxorem ducat, vt æqualem virginitatem nuptijs probet; aut ſi nõ duxerit, fruſtra contra nos verbis agat.] & inferius [d]: Ante nudo eras pede, modo non ſolum calciato, ſed & ornato: tunc pexa tunica & nigra ſubucula veſtiebaris, ſordidatus, & pallidus, & calloſam opere geſtitans manum; nũc lineis & ſericis veſtibus, & Atrebatum ac Laodiceæ indumentis ornatus incedis: rubent buccæ, nitet cutis, comæ in occipitium frontemq. tornantur, protenſus eſt aqualiculus, inſurgunt humeri, turget guttur, & de obeſis faucibus vix ſuffocata verba promuntur.] hæc ipſe de monſtruoſa metamorphoſi monachi in Sardanapalum.

B (margin, beside "ſecundæ Petri epiſtolæ"); C (margin, beside "nuptijs probet")

d Hieron. cõtra Iouinian. lib. 2.

CONVINCITVR HAERESIS EX PROMVLGATORE IPSIVS.

e 1. Cor. 4.

1. Cor. 9.

At huiuſmodi ſic compoſitum hominem a S. Hieronymo concinne deſcriptum; quid illum, lector, putas eructare potuiſſe? verbum bonum, an crapulam? fructũ Spiritus, an opera carnis? iam tu ipſe tibi reſponde: ego certe alijs noui characteribus inſignitum, ſtigmatibusque notatum prædicatorem veritatis, aſſertoremq. virginitatis Paulum Apoſtolum, dicentem [e]: Vſque ad hanc horam eſurimus & ſitimus, nudi ſumus, &c.] ac illud ab Ambroſio aduerſus eoſdem nuper inculcatum: Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.] Numquid ergo immutata diuina lex, alius innouatus eſt Spiritus, & diuerſus a priori Deus innotuit, quem contraria prioribus nunciaturum hominibus, contrarios oportuerit Apoſtolos delegiſſe; dedignatumq. Spiritum ſanctum per alia organa, quàm per diſtenta crapula membra palam facere hominibus veritatem? Vides igitur, quàm procul abſit, vt e limoſo fonte beſtiarum pedibus agitato, vel gutta potuerit fluxiſſe aquæ limpidæ veritatis: quod magis intelliges, ſi antiquiores mente recoles lacunas illas aquarum putentium, ex quibus riuos Iouinianus eduxit, nimirum ſordidiſſimas illas recenſitas ſuperius hæreſes, carnis ſpurcitias omnibus præferentes. D E

f Hieron. cõtra Iouinian. lib. 2.

Ceterum illud quod mireris, & fortaſſe laudes, inuenis in homine: ipſum nimirum quantumlibet ab inſtitutis & legibus monachorum penitus abhorreret, haud tamen eo perueniſſe audaciæ & impudentiæ, vt & nomen quoque abiecerit monachi, ſed retinuerit, eodemq. (vt diximus ex Hieronymo) magnopere gloriari ſoleret: vt ex his intelligant recentiores apoſtatæ, quã deteriores, execrabilioreſq. Iouiniano exiſtant, qui cũ eamdem ſæpe damnatã putentem hæreſin denuo excitauerint, nomen quoque monachorum vt portentum exhorruerunt. Sed & eo quoque ſe Iouiniano turpiores eſſe cognoſcant, dum haud ille ita improbabat ſicut iſti virginitatem, vt rem deteſtabilem eſſe diceret, verum non eſſe eam tantæ excellentiæ, vt mereretur præferri coniugio, ſed æquandam. Nec aliter ſentire poterat, qui ex Stoicis meritorum æqualitatem acceperat, & ab Epicuro laſciuiam: de quo ita Hieronymus [f] eleganter luſit: Lubricus ſerpens & Proteus noſter in

variarum

A variarum ſe mutat portenta formarum. Qui enim in coitu & ſaturitate Epicuræus eſt, ſubito in retributione meritorum Stoicus efficitur; Hieroſolymam Cithio, Iudæam Cypro, Chriſtum Zenone commutat.]

Porro eius dogmata ita deſcribit, cum ait: Proponam breuiter aduerſarij ſententias, & de tenebroſis libris eius, quaſi de foueis ſerpentes protraham, neque ſinam venenoſum caput ſpiris maculoſi corporis protegi. Pateat quod noxium eſt, vt poſſit conteri cum patuerit. Dicit, virgines, viduas, & maritatas, quæ ſemel in Chriſto lotæ ſunt, ſi non diſcrepent ceteris operibus, eiuſdem eſſe meriti. Nititur approbare, eos qui plena fide in baptiſmate renati ſunt, a diabolo non poſſe ſubuerti. Tertium proponit, inter abſtinentiam ciborum, & cum gratiarum actione perceptionem eorum, nullam eſſe diſtantiam. Quartum, quod & extremum, eſſe omnium, qui ſuum baptiſma ſeruauerint, vnam in regno cælorum remunerationem. Hæc ſunt ſibila ſerpentis antiqui: his conſilijs draco de paradiſo hominem [a] expulit, &c.] hæc Hieronymus: qui & ſcripta ipſius Iouiniani prorſus delira, incompta, nulla ſibi compage cohærentia, & prorſus inerudita fuiſſe demonſtrat. Præterea eo blaſphemiæ adactũ eſſe procacẽ hominem a malo dæmone impulſum, vt inſtar Heluidij diceret, Deiparam Mariam deſiiſſe virginem eſſe cum Chriſtum peperit, S. Ambroſius tradit: ſed & illud Manichæorum coaceruaſſe, vt negaret Filium Dei veram carnem ſuſcepiſſe, idem ſanctus affirmat. Eadem de Iouiniani hæreſi Auguſtinus [b], dum ait eam obortam eſſe cum iuuenis ipſe eſſet: cumq. addat cito extinctam fuiſſe, neque ſacerdotem aliquem decipere valuiſſe, plane ſignificat his ipſis temporibus Mediolani in monaſterio exoriri cœpiſſe, at nonniſi poſt obitum Damaſi Romæ innotuiſſe, & ſub Siricio Papa damnatam eſſe: vt vere intelligas quod dictum eſt, Heluidium Romæ præcurſorem fuiſſe Iouiniani. Porro de Iouiniani & ſociorum damnatione ſuo loco dicemus ſub Siricio Romano Pontifice.

HAERESIS IOVINIANI.

[a] Gen. 3.

[b] Auguſt. de hæreſ. c. 82.

Sed proſequamur iam reliquas Hieronymi lucubrationes. Hoc ipſo triennio quo in Vrbe permanſit, elaboratus ab eo creditur liber aduerſus Luciferianos: etenim ſchiſmatici qui aduerſus Damaſum ordinauerant Vrſicinum, ſæpius ab Vrbe pulſi, & in exilium relegati, cum Luciferianis conſpirarant, vt ex libello Marcellini & Fauſtini Theodoſio Imperatori oblato liquet, qui Romæ agentes pro Lucifero ac eius ſectaroribus certamen inibant. Quod vero ad reliqua Romæ ſcripta ſancti Hieronymi pertinet: pauca numerare continget, ſi conferas cum quotidianis familiaribus colloquijs illis, cum a diuerſis de diuerſis interrogaretur quæſtionibus. Verum audiamus ipſum ad Principiam virginem hæc [c] ſcribentem de S. Marcella ipſius matre: Cum me, inquit, Romam cum ſanctis Paulino & Epiphanio Eccleſiaſtica traxiſſet neceſſitas, quorum alter Antiochenam Syriæ, alter Salaminiam Cypri rexit Eccleſiam; & verecunde nobilium feminarum oculos declinarem: ita egit, *Marcella ſcilicet*, ſecundum Apoſtolum [d], importune, opportune, vt pudorem meum ſua ſuperaret induſtria. Et quia alicuius tunc nominis eſſe exiſtimabar ſuper ſtudio Scripturarum, numquam conuenit, quin de Scripturis aliquid interrogaret; nec vt ſtatim acquieſceret, ſed moueret e contrario quæſtiones, non vt contenderet, ſed vt quærendo diſceret earum ſolutiones, quas opponi poſſe intelligebat. Quid in illa virtutum, quid ingenij, quid ſanctitatis, quid puritatis inuenerim, vereor dicere, ne fidem credulitatis excedam, & tibi maiorem dolorem incutiam, recordanti quanto bono carueris. Hoc ſolum dicam, quòd quicquid in nobis longo fuit ſtudio congregatum, & meditatione diurna quaſi in naturam verſum, hoc illa libauit, didicit, atque poſſedit: ita vt poſt profectionem noſtram, ſi in aliquo teſtimonio Scripturarum eſſet oborta contentio, ad illam iudicem pergeretur. Et quia valde prudens erat, & nouerat illud quod appellant philoſophi, τὸ πρέπον, id eſt, decere quod facias: ſic ad interrogata reſpondebat, vt etiam ſua, non ſua diceret, ſed vel mea, vel cuiuſlibet alterius: vt in eo ipſo quod docebat, ſe diſcipulam fateretur; ſciebat enim dictum ab Apoſtolo [e]: Docere autem mulieri non permitto: ne virili ſexui, & interdum ſacerdotibus, de obſcuris & ambiguis ſciſcitantibus, facere videretur iniuriam.] hæc Hieronymus.

HIERONYMVS LVCIFERIANOS CONFVTAT.

[c] Hieron. epiſt. 16.

[d] 2. Timoth. 4.

MARCELLAE SPECTATA SCIENTIA ET VIRTVS.

[e] 1. Timoth. 2.

Porro ipſa quidem S. Marcella non ſemper cum quid addiſcere vellet, eum præſens adibat, ſed per epiſtolam id etiam facere conſueuit, vt idem S. Hieronymus tradit.

a Hieron. epiſt. 147. dit [a]. Docuit [b] eam inter alia plurima decem voces, quibus apud Hebræos Dei A
b Idem epiſt. 136. nomen appellatur . Explicauit [c] eidem dictiones Hebraicas, Alleluia, Marana-
c Idem epiſt. 137. tha, necnon Diapſalma [d], ac tractatum [e] de blaſphemia in Spiritumſanctum, diſſe-
d Idem epiſt. 138. ruit [f] & de alijs varijs quæſtionibus. Ingens plane Chriſtianæ virtutis Marcella exem-
e Idem epiſt. 147. plum ediderat: quippe quæ poſt ſeptem menſes quibus viro coniuncta fuit, vidua reli-
f Idem epiſt. 148. cta (vt teſtatur S. Hieronymus epiſtola ad Furiam [g]) repudiatis, vt dictum eſt, nuptijs
g Idem epiſt. 10. Cerealis clariſſimi viri, abſque vlla vel leui ſuſpicione vitam caſtiſſimam cuſtodierit,
h Idem epiſt. 52. Erat & hæc conſobrina Pammachij, vt idem Hieronymus tradit [h]. Quantum autem
eiuſdē S. Marcellæ conſtantia Eccleſiæ Romanæ profecerit, cum ſilentibus ceteris, ipſa ſe
pro muro obiecit, ne hæreſis Origenis iam in Vrbem inuecta vna cum Periarcho a Ruf-
fino tranſlato, radices figeret, ſuo loco dicturi ſumus.

Sed quæ doctrinam Hieronymi conſecuta eſt, quo modo vitæ quoque monaſti- B
i Idem epiſt. 16. cæ imitata ſit inſtitutum, quod & propagauit in alias; idem tradit his verbis [i]: Sub-
urbanus ager vobis pro monaſterio fuit, & rus electum pro ſolitudine, multoq. ita
vixiſtis tempore, vt ex imitatione veſtri & conuerſione multarum, gauderemus Ro-
mam factam Hieroſolymam: crebra virginum monaſteria, monachorum innumera-
bilis multitudo: vt pro frequentia ſeruientium Deo, quod prius ignominiæ fuerat,
eſſet poſtea gloriæ.] hæc ipſe. Porro & Marcellæ mater Albina diſcendi cupidiſſima S.
DE ALBINA. *k Hieronym. in præfat. in epiſt. Paul. ad Galat.* Hieronymum frequentauit; de qua ipſe [k]: Certe cum Romæ eſſem, numquā tam feſti-
na me vidit, vt non de Scripturis aliquid interrogaret: neque vero more Pythagorico,
quicquid reſponderam, rectum putabat: nec ſine ratione præiudicata apud eam vale-
bat auctoritas, ſed examinabat omnia & ſagaci mente vniuerſa penſabat, vt me ſenti-
rem non tam diſcipulam habere, quàm Iudicem.] hæc de Albina Hieronymus. C

Harum vero adeo illuſtrium feminarum exemplo, aliæ quoque Romanæ nobi-
les viduæ Chriſtianæ, quin & virgines cum ipſis adire conſueuerunt Hieronymi
l Idem epiſt. 99 habitaculum, vt ab eo erudirentur: nam ad Aſellam hæc ipſe [l]: Pene certe trien-
nium cum eis vixi: multa me virginum crebro turba circumdedit: diuinos libros, vt
potui, nonnullis ſæpe diſſerui: lectio aſſiduitatem, aſſiduitas familiaritatem, familia-
ritas fiduciam fecerat.] At quàm id caſte, quàm ſincere, idem mox ſubdit: Dicant
quid vmquam in me aliter ſenſerint, quàm Chriſtianum decebat? Pecuniam cuiuſ-
quam accepi? munera vel parua vel magna non ſpreui? in manu mea æs alicuius inſo-
nuit? obliquus ſermo, oculus petulans fuit? &c.]

Ceterū inter alias nobiles matronas, feminas Conſulares, S. Paula maiori pietatis ſtu-
dio erga Hieronymum propenſior fuit, licet eum ſerius nacta eſſet: nam de illa ita ipſe D
m Hieron. ead. epiſt. 99 Hieronymus [m]: Antequam domum S. Paulæ noſſem, totius in me Vrbis ſtudia conſo-
PAVLAE FAMILIA DEO ADDICTA. nabant.] quæ tametſi tardius ipſum cognouerat, plus tamen ceteris eius eruditione
profecit. Siquidem non ipſa tantum, ſed & filiæ atque cognati, eius vſu perfectiſſimi
redditi ſunt Chriſtiani, & domus eius veluti in eccleſiam commutata. Erat [n] genus ma-
n Idem epiſt. 26. & 47. ternum eius nobiliſſimū ex Gracchorum ac Scipionum familijs prognatum: matre or-
ta Bleſilla ſeniori, patre peregrino ſed regio Græcorum ſtemmate, Rogato nomine; vi-
rum nacta Toxotium ſeniorem, ex quo quinque ſuſcepit liberos, nempe primo
loco Bleſillam, deinde Paulinam, tertio Iuliam Euſtochium, quarto Ruffinam, quin-
to & vltimo Toxotium. Horum vero primogenita Bleſilla nupta, ſed mox relicta
vidua eſt: Paulina coniugio iuncta Pammachio: Euſtochium autem virgo permanſit:
Ruffina Aletium virum accepit: Toxotius vero duxit vxorem Lætam Albini filiam E
Ethnici hominis & Gentiliciæ ſuperſtitionis Pontificis, ex quibus genita eſt Paula iu-
nior. Sed agamus de ſingulis, vt quantum in eis Hieronymus profecerit, cognoſcamus.

Mirandum plane accidit, vt pia conuerſatione Toxotij atque Lætæ, Albinus Ponti-
fex, Chriſtianæ religionis hoſtis implacabilis, admirante præ miraculo Vrbe, iam eua-
o Idem epiſt. 7. ſerit Chriſtianus, vt idē S. Hieronymus narrat his verbis [o], ſcribens ad eius filiā Lætā de
ALBINVS PONTIFEX IDOL. AD CHRISTVM CONVERSVS. Paula filia: Quis, inquit, hoc crederet, vt Albini Pontificis neptis de promiſſione mar-
tyris naſceretur? vt præſente & gaudente auo, paruulæ adhuc lingua balbutiens, Chri-
ſti Alleluia reſonaret? vt virginem Chriſti in ſuo gremio nutriret ſenex? Et bene felici-
terq. expectauimus. Sancta & fidelis domus virum ſanctificat infidelem. Iam candi-
datus eſt fidei, quem filiorum & nepotum credens turba circumdat. Ego puto, etiam
ipſum Iouem, ſi habuiſſet talem cognationem, potuiſſe in Chriſtum credere.] hæc ipſe.

Grande

A Grande ſane miraculum, potuiſſe ſenem renaſci denuo, atque idolorũ Pontificem in ex-
trema Fidelium claſſe profiteri, & incipere diſcere religionis elementa, qui apud ſuos ſa-
crotum agebat Antiſtitem, & decrepitum ſenem a nepte infantula balbutiente deprom-
ptum reddere Alleluia; quam ipſam mater Læta ſanctiſsima femina cupida deſpon-
dere virginem Chriſto, ab eodem S. Hieronymo petijt & accepit de inſtitutione eiuſ-
dem filiæ epiſtolam[a] pareneticam; qua ipſa quantum profecerit, illud modo ſatis [a] Hier. epiſt. 7.
ſit indicaſſe, eamdem ætate auctam ad auiam Paulam Hieroſolymam nauigaſſe, ibiq.
cum S. Euſtochio in ſancta Deo dicata virginitate conſenuiſſe.

Quod autem pertinet ad Bleſillam: tantæ hæc virtutis fuit, vt viginti annorum vi- BLESILLAE SPECTATA VIRTVS.
dua a viro relicta, quocum menſibus tantum ſeptem vixerat, magis (inquit Hierony-
mus[b]) ipſam deplorauerit amiſſam virginitatẽ, quàm mariti obitu doluerit. At quonam [b] Hieron. epiſt. 25.
B modo ad mundi contemptũ hanc idem S. Hieronymus inſtituerit, ipſe ad Euſtochium
ſororem ſcribens docet his verbis[c]: Memini me ante hoc ferme quinquennium, cum [c] Idem epiſt. 110.
adhuc Romæ eſſem, & Eccleſiaſten ſanctæ Bleſillæ legerem, vt eã ad contemptum mun-
di huius prouocarem, & omne quod in mundo cerneret, putaret eſſe pro nihilo, ro-
gatum ab ea vt in morem commentarioli obſcura quæque diſſererem, vt abſque me
poſſet intelligere quæ legebat. Itaque quoniam in procinctu noſtri operis ſubita mor-
te ſubtracta eſt, &c.] Porro quantæ huius adoleſcentulæ viduæ virtutes extiterint,
idem ſanctus Hieronymus in conſolatione de obitu eius ad Paulam matrem con-
ſcripta[d] pluribus docet. Fuiſſe autem excultam Græcis ac Latinis litteris, idem af- [d] Idem epiſt. 25.
firmat, cum ait: Si Græce loquentem audiſſes, Latine eam neſcire putares. Si in Ro-
manum ſonum lingua ſe verterat, nihil omnino peregrini ſermo redolebat.] ſed &
C de eadem ſubdit: In paucis non dicam menſibus, ſed diebus ita Hebrææ linguæ vice-
rat difficultates, vt in diſcendis canendiſq. pſalmis cum matre contenderet.]

Inter quatuor ſanctæ Paulæ filias, nempe Paulinam, Euſtochium, Bleſillam, atque
Ruffinam, primam omnium Bleſillam contigit ex hac vita migraſſe, vt idem S. Hiero-
nymus ad Pammachium ſcribens affirmat: de cuius ad Chriſtum conuerſione extat
eiuſdem ad S. Marcellam epiſtola, vbi agit de ægrotatione Bleſillæ. Quod autem re-
peritur Bleſillæ epitaphium, alterius potius eſſe conuincitur, quæ non vidua eſſet,
ſed reliquiſſet poſt ſe virum ſuperſtitem: puto tamen fuiſſe monumentum feminæ
Chriſtianæ: nam nequaquam præmittitur illa præfigi ſolita, DIIS MANIBVS,
ex more Gentilium dedicatio: ſic enim ſe habet[e]: [e] Extat apud Aldũ in Orthograph. pag. 54.

HIC. EST. POSITA
D ALLIA. BLESILLA. RARI. EX
EMPLI. FEMINA. QVAE. VIXIT
ANNIS. XXVI. M. II. D. XII
. . . FECIT. DVLCISSIMAE. CONIVGI] ſed rurſum ad Paulæ filias.

De Paulina autem eiuſdem ſanctæ Paulæ filia, ſorore Bleſillæ, extat in eius dormitio-
ne ſancti Hieronymi epiſtola ad Pammachium conſobrinum ſanctæ Marcellæ, vt idem
S. Hieronymus tradit[f], qui fuit eius Romæ condiſcipulus[g]. [f] Hieron. epiſt. 26.

Quarto loco nata Ruffina nupta eſt viro clariſſimo Aletio: quæ immaturo funere [g] Hieron. epiſt. 50.
(inquit Hieronymus[h]) pium matris animum conſternauit. Huius præclaras virtutes
S. Paulinus Nolanus Epiſcopus ſcripſit in conſolatione obitus eius ad Aletium virum [h] Idem epiſt. 27. DE RVFFINA ET ALETIO.
ipſius. Porro hæc minor natu nondum nupſerat, quando ab Vrbe receſſit Paula mater
E Hieroſolymam profectura; ſed iam nubilis facta, vt teſtatur S. Hieronymus[i], femina [i] Idem epiſt. 27. in epitaphio Paulæ.
matris educatione ſanctæ æque viro ſancto coniuncta; de qua idem Paulinus[k]: Eſt
enim coniux fidei, ſoror virginitatis, filia perfectionis, cui Paula mater, ſoror Euſto- [k] Paulin. epiſt. 36.
chium, tu maritus.]

De Euſtochio vero, minores ſunt omnes laudes ſancto propoſito quod ſuſcepit,
& vitæ inſtituto quod arripuit, quas maioribus in dies virtutum incrementis ad- DE EVSTOCHIO ET PRAETEXTATA.
auxit, ac tandem feliciter conſummauit. de qua ad Pammachium hæc Hieronymus[l]:
Quid Euſtochio fortius, quæ nobilitatis portas & arrogantiam generis Conſularis vir- [l] Hieron. epiſt. 26.
ginali propoſito fregerit, & in Vrbe prima primum genus ſubiugauerit pudicitiæ?]
Hanc altiorem gradum ceteris conſcendentem idem S. Hieronymus ſcripto ad ipſam
de cuſtodia[m] virginitatis libello adiuuit. Quidnam autem terribile acciderit Prætex- [m] Idem epiſt. 22.
tatæ amitæ, virginem a ſuſcepto propoſito abripere conanti, ita narrat ſanctus Hie-

a Hier. epiſt. 7. ronymus [a]: Prætextata nobiliſſima quondam femina, iubente viro Hymettio, qui A
patruus Euſtochij virginis fuit, habitum eius cultumq. mutauit, & neglectum crinem mundano more texuit * ſibi, vincere cupiens & virginis propoſitũ & matris deſiderium. Et ecce tibi eadem nocte cernit in ſomnis veniſſe ad ſe Angelum terribili voce minitantem pœnas, & hæc verba frangentem: Tu ne auſa es viri imperium præferre Chriſto? tu caput virginis Dei tuis ſacrilegis attrectare manibus? quæ iam nunc areſcent, vt ſentias excruciata quid feceris, & finito menſe quinto ad inferna duceris. ſin autem perſeueraueris in ſcelere; & marito ſimul orbaberis & filijs. Omnia per ordinem expleta ſunt, & ſeram miſeræ pœnitentiam velox ſignauit interitus. Sic vlciſcitur Chriſtus violatores templi ſui, ſic gemmas & pretioſiſſima ornamenta defendit. Et hoc retuli, non quòd inſultare velim calamitatibus infelicium, ſed vt moneam cum quanto metu & cautione ſeruare debeas quod Deo ſpopondiſti.] hactenus B
Hieronymus ad Lætam hæc probe ſcientem, quæ Paulam filiam natam ex promiſſione (vt dictum eſt) martyris, virginem permanſuram Deo dicauerat adhuc tenellam. At de Euſtochio & Paula ſæpe dicendum inferius. Porro Romæ cum eſſet idem ſanctus Hieronymus, hoc tempore eidem S. Paulæ explicuit pſalmum centeſimum decimum octauum, & centeſimum vigeſimum ſextum, necnon Hebraicum alphabetum, quæ extant.

* penult

NOBILES PIAEQVE ROM. FEMINAE.

Inter alias etiam ſtudioſas Hieronymi Romæ agentis fuere Felicitas, Aſella, & Lea clariſsimæ genere æque & ſanctiſsimæ feminæ, quarum idem meminit in epiſtola ad Aſellam [b], quæ quàm inſigni enituerit ſanctitate, ipſe Hieronymus in epiſtola ad Marcellam [c] declarat.

b Hier. epiſt. 99. c Hier. epiſt. 15.

DE OBITV LEAE ET PRAETEXTATI.

Accidit autem (quod tacendum non eſt) vt cum ſanctus Hieronymus Romæ agens C
ac docens, explicare aggrederetur pſalmum ſeptuageſimum ſecundum, præſente inter alias S. Marcella; de S. Leæ viduæ, virginum præfectæ monaſterio, ex hac vita migratione nuncium afferretur: quo tempore etiam mori contigerat Prætextatum iam Conſulem deſignatum, hominem deorũ cultorem, & Chriſtianę religionis contemptorem, de quo illud ab eodem Damaſo dictum ſuperius alia occaſione retulimus, cum ait de eo ad Pammachium ſcribens: Miſerabilis Prætextatus, qui deſignatus Conſul eſt mortuus, homo ſacrilegus & idolorum cultor ſolebat ludens beato Papæ Damaſo dicere [d]: Facite me Romanæ Vrbis Epiſcopũ, & ero protinus Chriſtianus.] de quo & ſæpius Ammianũ meminiſſe diximus, cum de ipſius legationibus agit ac præfecturis.

d Hier. epiſt. 61.

Huius vero qui hoc anno Conſul deſignatus diem obijt, Prætextati extat eiuſmodi vetus inſcriptio [e]: D

e Apud Aldi Orthograph pag. 636.

VETTIO. AGORIO. PRAETEXTATO. V. C. ET. CORRE
CTORI. TVSCIAE. ET. VMBRIAE. CONSVLARI. LVSITA
NIAE. PROCONSVLI. ACHAIAE. PRAEFECT. VRBI. PRAEFE
CTO. PRAETORI. ILLYRICI. ITALIAE. ET. AFRICAE. CONS
DESIGNATO. LEGATO. AMPLISSIMI. ORDINIS. SEPTIES
ET. AD. IMPETRANDVM. REBVS. ARDVIS. SEMPER. OP
POSITO. PARENTI. PVBLICAE. PRIVATI. MORE. VEREN
DO. VT. ETIAM. STATVAE. IPSIVS. DOMVS. HONORA
RE. INSIGNIA. CONSTITVI. LOCARIQVE. CVRAVIT

Porro ad hunc ipſum Prætextatum datæ habentur plures epiſtolæ Symmachi [f]. Macrobius [g] hunc eumdem Vettium Prætextatum, Sacrorum omnium Præſulem nominat, E
quem & in ſuis Saturnalibus interloquentem inducit.

f Symmach. lib. 1. epiſt. 18. & ſequent. g Macrob. Saturnal. lib. 1. c. 17.

Appoſite autem accidit, vt & tunc cũ S. Hieronymus ad eũ pſalmi verſum perueniſſet: Si dicebam, narrabo ſic, ecce nationem filiorum tuorum prævaricatus ſum] quod Latini codices habent, Nationem filiorum tuorũ reprobaui] de S. Leæ tranſitu quoque certior redderetur: cum pergens ille quod tractare fuerat inchoatus; poſtea vtriuſque obitum, Leæ & Prætextati, tamquam antitheſim memoria dignam, voluit ſcriptis teſtatum poſteris tradere, ſcripta ea de re ad Marcellam epiſtola [h], cuius eſt exordium: Cum hora ferme tertia hodiernæ diei ſeptuageſimum ſecundum pſalmum, id eſt, tertij libri principium legere cœpiſſemus.] et inferius: Repente nobis nunciatum eſt, ſanctiſſimam Leam exiſſe de corpore: ibiq. ita te palluiſſe conſpexi, vt vero aut pauca, aut nulla ſit anima, quæ fracto vaſe teſtaceo, non triſtis erumpat.

h Hier. epiſt. 24.

OBITVS SANCTAE LEAE.

Et tu

A Et tu quidem, non quòd futuri incerta eſſes, dolebas, ſed quòd triſte funeri obſequium non dediſſes. Denique in medijs fabulis, rurſum didicimus, reliquias eius iam Oſtiam fuiſſe delatas.

Quæras, quo pertineat iſta replicatio? Reſpondebo tibi verbis Apoſtoli [a]: Multum per omnem modum. Primo, quòd vniuerſorum gaudijs proſequenda ſit, quæ calcato diabolo, coronam iam ſecuritatis accepit. Secundo, vt eius vita breuiter explicetur. Tertio, vt deſignatum Conſulem de ſuis ſæculis detrahentes, eſſe doceamus in tartaro. Et quidem conuerſationem Leæ noſtræ quis poſſit digno alleuare præconio? ita eam totam ad Dominum fuiſſe conuerſam, vt monaſterij princeps, mater virginum fieret, poſt molliciem veſtium ſacco membra triuiſſe, inſomnes orationibus duxiſſe noctes, & comites ſuas plus exemplo docuiſſe, quàm verbis. Humilitatis fuit tantæ tamq. B ſubiectæ, vt quondam domina plurimorum, ancilla omnium putaretur, niſi quòd eo Chriſti magis eſſet ancilla, dum domina hominum non putatur. Inculta veſtis, vilis cibus, neglectum caput; ita tamen, vt cum omnia faceret, oſtentationem fugeret ſingulorum, ne reciperet in præſenti ſæculo mercedem ſuam. Nunc igitur pro breui labore æterna beatitudine fruitur, excipitur Angelorum choris, Abrahæ [b] ſinibus confouetur, & cum paupere quondam Lazaro diuitem purpuratum & non palmatum Conſulem, ſed atratum, ſtillam digiti minoris cernit inquirere.] Porro natalis dies S. Leæ, quo ex hac vita migrauit in cælum, perpetuo monumento adſcriptus aſſeruatur in publicis Eccleſiæ tabulis XI. Kal. Aprilis, annis ſingulis præconio publico celebratus. Subdit vero Hieronymus:

a Rom. 2.

b Luc. 16.

O quanta rerum mutatio! Ille, quem ante paucos dies dignitatum omnium culmi- C na præcedebant: qui, quaſi de ſubiectis hoſtibus triumpharet, Capitolinas aſcendit arces: quem plauſo quodam & tripudio populus Romanus excepit: ad cuius interitum Vrbs vniuerſa commota eſt: nunc deſolatus & nudus, non in lacteo cæli palatio, vt vxor mentitur infelix, ſed in ſordentibus tenebris continetur. Hæc vero, quam vnius cubiculi ſecreta vallabant, quæ pauper videbatur & tenuis, cuius vita putabatur amentia, Chriſtum ſequitur, & dicit [c]: Quæcumque audiuimus, ita & vidimus in ciuitate Dei noſtri. et reliqua.] erat æque impia atque vir eius, vxor Prætextati, nomine Paulina, cuius hic meminit Hieronymus: quod ſequens tibi inſcriptio declarabit [d]:

OBITVS PRAETEXTATI.

c Pſal. 47.

DE PAVLINA VXORE PRAETEXTATI.

d Inſcript. Antiquar. apud Smetium pag. 15. num. 5.

FABIAE. ACONIAE. PAVLLINAE. C. F. FILIAE. ACO
NIS. CATVLLINI. V. C. EX. PRAEF. ET. CONSVLIS
ORDIN. VXORI. VETTII. PRAETEXTATI. V. C. PRAEF.
D ET. CONSVLIS. DESIGNATI. SACRATAE. APVD. ELEV
SINAM. DEO. BACCHO. CERERI. ET. CORAE. SACRA
TAE. APVD. LAERNAM. DEO. LIBERO. ET. CERERI
ET. CORAE. SACRATAE. APVD. AEGYNAM. DEABVS
TAVROBOLITAE. ISIACAE. HIEROPHANTRIAE. DEAE
HECATAE. GRAECO. SACRATAE. DEAE. CERERIS

Hæc inquam Paulina magna ſacerdos, inani quadam iactantia, in inuidiam Chriſtianorum, effutiebat virum ſuum Prætextatum inter deos eſſe receptum; quod deridet S. Hieronymus atque ſubſannat. Meminit eiuſdem Paulinæ coniugis Prætextati Symmachus ad ipſum ſcribens [e]. Sed & attexamus his alia de eadem Paulina vetera in Vrbe haud pridem reperta monumenta, atque illud in primis:

e Symmach. epiſt. 42. lib.

E FABIA. ACONIA. PAVLINA. FILIA
C. CATVLLINI. V. C. EXPRAEFECTI. CONSVLIS
ORDINARII. VXOR. VETTII. AGORII. PRAETEXTATI
PRAEFECTI. ET. CONSVLIS. DESIGNATI
SACRATA. DEAE. CERERI

Et alia in baſi ſtatuæ repertæ nuper in hortis Federici Cæſij [f]:

f Exſcripſit Philipp. Viginius Lonanien.

COELIAE CONCORDIAE VIRGINI
VESTALI MAXIMAE FABIA PAV
LINA C. F. STATVAM FACIEN
DAM COLLOCANDAMQVE
CVRAVIT CVM PROPTER
EGREGIAM EIVS PVDICI

A

TIAM INSIGNEMQVE
CIRCA CVLTVM DIVINVM
SANCTITATEM TVM
QVOD HAEC PRIOR EIVS VIRO
VETTIO AGORIO PRAETEXTA
TO V. C. OMNIA SINGVLARI
DIGNOQVE ETIAM AB HVIVS
MODI VIRGINIBVS ET SA
CERDOTIBVS COLI STATV
AM COLLOCARAT

Hæc ipſa inſcriptio, vbi primum eam legi, in memoriam reuocauit quæ Symmachus habet in epiſtola ad Flauianum; dum quid actum fuiſſet inter collegas Pontifices, cum de collocanda atque dicanda eiuſmodi ſtatua rogarentur ſententiæ ſingulorum, quidve ipſe ſenſerit ea de re, his verbis ad eum ſcribit [a]: B

[a] Symmach. lib. 2. epiſt. 36.

Prætextato noſtro monumentum ſtatuæ dicare deſtinant virgines ſacri Veſtalis antiſtites. Conſulti Pontifices, priuſquam reuerentiam ſublimis ſacerdotij, aut longæ ætatis vſum, vel conditionem temporis præſentis expenderent, abſque paucis qui me ſecuti ſunt, vt eius officium ſtatuerent, adnuerunt. Ego qui aduerterem neque honeſtati virginum talia in viros obſequia conuenire, neque more fieri quod Numa auctor, Metellus conſeruator religionũ, omneſq. Pontifices Maximi numquam ante meruerunt: hæc quidem ſilui, ne ſacrorũ æmulis enunciata noxam crearent. Inuſitatũ cenſentibus, exemplum modo vitandum eſſe reſcripſi, ne res iuſto orta principio, breui ad indignos per ambitum perueniret. Ne longum loquar, ipſa verba ad te miſi bonis probata, ſed numero fortaſſe vincenda; licet * decretis Pontificum non ſit eadem forma quæ Curiæ eſt: ſed hoc quoque parui faciet inſcientia. Quòd ſi tu adeſſes, multum duorum ſanitas promoueret.] hactenus de his Symmachus ad ſuum æque Ethnicum Flauianum, de quo plura ſuo loco. Sed ex ſuperiori inſcriptione vides, in ipſo collegio Pontificum, inuito & contradicente Symmacho, conceſſum fuiſſe Maximæ Veſtali ſtatuam erigere Prætextato. At hæc occaſione Paulinæ de viro ſuo hoc anno defuncto inaniter prædicantis in cælum inter deos eſſe receptũ, dicta ſunto. Credimus (quod & coniectura facile perſuadet) eumdem Prætextatũ mærore confectum ea de cauſa ex hac vita eſſe ſublatum, quòd Imperatores ſacris deorum penitus exploſis, impenſas quoque ad illa peragenda ex publico conferri ſolitas abſtuliſſent, quin & redditus Veſtalibus virginibus antiquo iure debitos pendi vetuiſſent: de quibus omnibus pluribus egit Symmachus, cum creatus Præfectus Vrbis libellum ſcripſit poſt ſequentem annum ad Valentinianum Imperatorem, noſq. de eo agemus ſuo loco. C D

* in decretis

PRAETEXTATI OBITVS CAVSA.

Hæc quidem hoc anno contigiſſe, ex eo poſſumus affirmare, quòd poſt eiuſmodi ſancitũ ab Imperatoribus edictum de auferendis redditibus qui ſacris Gentilium erant adſcripti, ait Symmachus in eodem Relationis libello diram famem eſſe conſecutam, quam ſuo loco oſtendemus accidiſſe anno ſequenti, qui præceſſit eiuſdem Symmachi Præfecturam. Ceterum hoc ipſo anno, biennio nimirum ante dictam Symmachi Vrbanam Præfecturam, a Gentilibus Senatoribus legatio miſſa eſt ad Imperatorem: cui quidem legationi interceſſit primo Romæ Damaſus, & Senatores Chriſtiani, quo minus ſuperſtitionis Gentiliciæ ſectatores voti compotes fierent. Horum teſtis eſt S. Ambroſius, qui ad Valentinianum Imperatorem ſcribens hæc ait [b]: Pauci Gentiles communi vtuntur nomine: nam & ante bienniũ ferme, cum hoc petere tentarent, miſit ad me ſanctus Damaſus Romanæ Eccleſiæ ſacerdos, iudicio Dei electus, libellum quem Chriſtiani Senatores dederunt, & quidẽ innumeri, poſtulantes * nihil ſe tale mandaſſe, non congruere Gentilium iſtiuſmodi petitionibus, non præbere conſenſum. Queſti etiã publice, priuatimq. ſe non conuenturos ad Curiam, ſi tale aliquid decerneretur. Dignum non eſt temporibus veſtris, hoc eſt Chriſtianis tẽporibus, vt dignitas Chriſtianis Senatoribus abrogetur, quo Gentilibus Senatoribus profanæ deferatur voluntatis effectus. Hunc libellum ego fratri clementiæ veſtræ direxi. Vnde conſtitit, non Senatum aliquid de ſuperſtitionis impenſis mandaſſe Legatis. Sed fortaſſe dicatur: Cur dudũ non interfuerint Senatui, cum iſta peterentur? Satis loquuntur quid velint, qui non interfuerunt: ſatis locuti ſunt, qui apud Imperatorem locuti ſunt, &c.] E

LEGATIO GENTILIVM SENATORVM PRO CVLTV DEORVM.

[b] Ambroſ. epiſt. 30.

* expoſtulātes

DAMASVS RESTITIT GENTILIBVS SENATORIBVS.

Hoc

A Hoc item anno, qui numeratur vigeſimus a conflagratione templi Apollinis Daphnitici apud Antiochiam, S. Ioannes Chryſoſtomus, vt ipſe teſtatur, aduerſus Gentiles diſertiſſimum commentarium elaborauit; nã ait [a]: Ecce enim iam vigeſimus ex eo annus agitur, nec tamen ædificij ab igne relicti pars vlla deleta eſt.] hæc ibi Chryſoſtomus, qui & eodẽ anno quinque illas nobiliſſimas orationes aduerſus Iudæos elucubrauit: ſignificat id ipſe etiam, cum in earũ ſecunda hæc item habet [b]: Sub Imperatore qui fuit ætate noſtra ante annos viginti, *Iulianus ſcilicet*, qui Imperatores omnes ſuperauit impietate, &c.] Inſuper & eodem itidem anno aduerſus Anomæos hæreticos de incomprehenſibili Dei natura quinque homilijs erudite copioſeq. tractauit. Id enim facile inde poteſt intelligi, quòd in ſecunda earum ſic ipſe ait: Nuper cum in hoc veniſſemus curriculum diſputandi, & luctandi captus eoſdem tetigiſſemus, quemadmodum meminiſtis, pugna nos cum cuneo Iudæorum excepit.] En vides, tunc contra hæreticos illos exeruiſſe ſtylum, cum paulo ante conſeruiſſet manus aduerſus Iudæos. Sed & inferius cum dicat ante decem annos accidiſſe ſæuitiam illam Valentis Imperatoris Antiochiæ exhibitam aduerſus eos qui Imperium affectaſſent, eamdem vtique chronologiam conſignat.

[a] *Chryſoſt. aduerſ. Gen.*
IOANNES CHRYSOST. SCRIBIT ADVERSVS GENTILES
[b] *Chryſoſt. orat. 2. contra Iudæos.*

B

Vides magno miraculo, ipſo ſui ortu ſtatim in tria flumina erumpere fontem, & in militia tyronem aduerſus triplicia armata in Eccleſiã agmina Gentilium, Iudæorum, & hæreticorũ irrumpere, eadem ſumma felicitate atque facilitate diſijcere, ardua petere, appetereq. acerbiores Eccleſiæ hoſtes. Haud enim pridem diaconus a S. Meletio Ioannes fuerat ordinatus; Antiochiæq. degens, abſente Flauiano ſucceſſore Meletij, docendi munere eius vicem agebat. De abſentia enim Flauiani hæc ipſe in exordio tractationis aduerſus Anomæos hæreticos ait: Quid hoc ſit, fratres cariſſimi? Paſtor abeſt, & tamen oues ſuum cum diligentia ſeruantes ordinem video. Profecto boni illius paſtoris id quoque officium eſt, vt non modo illo præſente, verum etiam abſente, ouile ſtudium omne adhibeat.] Quonam autem profectus fuerit Flauianus, iam anni huius initio dictum eſt, nimirum ad Conſtantinopolitanum Concilium, vt Romanam declinaret Synodum, ad quam vna cum Epiphanio veniſſe Paulinum alterius partis Antiochiæ Epiſcopum, & cum illis ſanctum Hieronymum, iam demonſtratum eſt.

IOAN. CHRYS. FACVNDIA CVM DOCTRINA CONIVNCTA.

C

Sed quid inſuper hoc eodem anno ad populum tractaſſe Antiochiæ reperitur? Habuit eodem tempore ſermonem illum, cui eſt titulus, De Anathemate, ab alio vero perperam addita inſcriptio illa: Quòd neque viui, neque mortui anathemate plectendi ſint.] eam quidem homiliam dictam eſſe ab ipſo mox poſt quinque illas aduerſus Anomæos orationes, plane fatetur eius exordio, cum his verbis orationem auſpicatur; Nuper ad vos de incomprehenſibili cognitione Dei differens, tam Scripturarum teſtimonijs, quàm rationibus, quas natura ſuppeditat, copioſe declarabã.] et paulo poſt: Age nunc & de Anathemate, quæ conuenit in medium fideliter afferamus.] Sic igitur videas perſpicue demonſtratum certa quadam concinnatione temporum, tamquam in catena annulum incluſum annulo, hoc anno Chryſoſtomum primo aduerſus Gentiles ſcripſiſſe, deinde diſſeruiſſe aduerſus Iudæos, confutaſſe poſtea Anomæos, atque ad poſtremum de Anathemate ſermonem habuiſſe. At quorſum, dices, eiuſmodi adeo exacta de ſcriptis Chryſoſtomi diſquiſitio? Plurimi quidem intereſt, noſſe quo tempore eam ipſe de Anathemate tractationem inſtituit; vt & ex huius temporis rebus geſtis nonnulla quæ in eo ſermone habentur obſcura, quæ & in petram ſcandali inſipientibus poſita eſſe videntur, in quam offendant, perſpicua fiant, & manifeſta luce intelligantur.

IOAN. CHRYS. TRACTATIO DE ANATHEMATE.

D

E

At quænam iſta? Audi: Heus tu (inquit) qui tantæ auctoritatis, qui tantam tibi vſurpas potentiam? *vt ſcilicet dicere audeas anathema, quo quis ſeparatur a Deo, mancipatur diabolo.* Tunc enim ſedebit filius Dei, & ſtatuet oues a dextris, & hædos a ſiniſtris. Cur igitur dignitatem tantam aſſumis, quæ Apoſtolis tantum communicata, & ijs qui illorum ſunt idonei ſucceſſores, vere pleni gratia & virtute? Iam Apoſtoli diligenter id mandati ſeruarunt: ſic enim hæreticos eijciebant ex eccleſijs, quaſi effodiendus eſſet dexter oculus: qua tempeſtiua membri defectione magnam ſuæ compaſſionis & doloris indicium præſeferebant, &c.] oſtendit enim Apoſtolos perraro & peregre ea vſos eſſe poteſtate, atque ſubdit: Vultis diſcere qualia de hoc,

VERBA CHRYSOSTOMI AB HAERETICIS MALE ACCEPTA.

nempe

nempe qui indebitum ſibi ius vſurpans, audet anathema inferre, qui & Apoſtolorum tempori- A
bus martyrium meruit? Monſtraturus huius verbi grauitatem, tali vtebatur exemplo:
Sicut priuatus homo regiam ſibi ipſi purpuram circumponens, vna cum omnibus qui
eum iuuant, punitur vt tyrannus: ita & qui Dominicam ſententiam fert, & hominem
facit anathema Eccleſiæ, abducit ſe ipſum in extremam perniciem, vſurpando dignita-
tem filij Dei. Sic ille dicebat. Putatis ne hanc parui momenti rem eſſe, ante iudicem, iu-
dicijq. tempus, aliquem huiuſmodi ſententia condemnare?] At quæ his grauiora ſubdit,
attende: Obſecramus & conteſtamur vos, vt a tanto malo deſiſtatis. Nam is quem
tu anathematizare decreuiſti, vel viuit, & adhuc in mortali vita hac ſupereſt, vel mor-
tuus eſt. Quòd ſi adhuc ſupereſt; impie agis, qui eum, qui a malo in bonum ſe vertere po-
teſt, crudeliter abſecas: Sin mortuus eſt, multo magis crudelis es. Cur ita? Quia Domino
ſuo ſtat, vel cadit, non iam ſub iure humano exiſtens.] atque tandem hæc ad finem: En B
propter vos oro, ne vobis verba hæc mente excidant. Dogmata enim impia, & quæ ab
hæreticis profecta, arguere, & anathematizare oportet: hominibus autem parcendum,
& pro ſalute ipſorum orandum.]

CHRYSOSTOMVS ASSERTOR ANATHEMATIS.

Hæc vero cum tanta energia inculcet Chryſoſtomus, eius ſtylum exoſculantur hæ-
retici, quaſi vnum inuenerint qui eadem quæ ipſi ſapiat, tantum doctorem excommu-
nicandi ius e manibus Epiſcoporũ iniuſte hactenus vſurpatum extorquentem. Sed hos
omnes vna, ſi velimus, reſponſione perfacile poſſemus eludere, ſi dixerimus, ipſum
quod hoc anno adhuc diaconus, nouus miles (quod fert ætas) inconſulte diſſeruit, po-
ſtea prouectioris factum ætatis, atque maturioris conſilij, cum dictis tum factis abundan-
tius emendaſſe, dũ de infligendo ab Epiſcopis anathemate ſexcentis (vt ita dixerim) lo-
cis pro concione tractauit, & ſublimiores quoque perſonas (vt inferius apparebit) ana- C
themate condemnauit: Hæc inquam ſi dixerimus, erraſſe Chryſoſtomũ, quod humanũ
eſt, quod iuuenum eſt; ſed factum virum, cum verbis, tum operibus perperam dicta cor-
rexiſſe: quid eſſet quod obiectare adhuc valeant obgannientes hæretici? niſi nolint pœ-
nituiſſe, quem incaute ſemel lapſum eſſe conſtaſſet; quod S. Auguſtinum laudabiliter
ſæpe feciſſe, omnes prædicant. Non habes igitur quid, hæretice, dicas, ſi Chryſoſto-
mum opponimus Chryſoſtomo, ſenem adoleſcenti, veteranum tyroni, peritiorem pe-
rito, verbo ſemel lapſo contrarium ſæpius verbis & operibus aſtruentem, & ad re-
ctam Eccleſiaſtici dogmatis lineam veritatem vim paſſam accommodantem.

VERBORVM CHRYSOSTOMI GERMANVS SENSVS.

Sed abſit, vt vel minimum quicquam eum in his erraſſe dicamus: non enim recto pe-
de inceſſiſſe ad Euangelij veritatem, ipſis tantum videri potuit, qui limis oculis intuen-
tes, ſtrabones noſtri tẽporis, quæque a recto diſtorquent. Ex tempore enim, loco, rebus, D
perſonis, quisnam ſit germanus ſenſus verborum Chryſoſtomi, quiſque cupidus veri-
tatis facile aſſequetur: quorum omnium niſi ratio habeatur, vix erit, vt obiectionum
multiplices laqueos quis euitet. Conſidera, inquam, tempus: hoc nempe anno, quo
eſt celebratum Romæ Concilium, & ſedes Antiochena eſt adiudicata Paulino, Ioannem
Chryſoſtomum eum habuiſſe ſermonem. Attende & illud, Antiochiæ concionem di-
ctam, abſente eius partis Epiſcopo Flauiano (vt diximus ex eius verbis) qui Conſtanti-
nopolim profectus erat ad Synodum. Intuere pariter, Chryſoſtomum ea peroraſſe ad
populum communionis Flauiani, exaſperatum in aduerſæ partis Fideles Paulino com-
municantes, & in eumdem odio percitũ anathema inclamantem; locutum ad ignobile
vulgus, quod nec quid vox anathema ſignificaret, intelligeret: in hos ipſo pene exordio
his verbis Chryſoſtomus ſic inuehitur: En ſpecto viros, qui nullũ ex ſacris litteris germa- E
num ſenſum, immo nihil omnino ſacrarum litterarum tenent, & (vt pleraque tranſeam,
nam erubeſco dicere) furibundos, nugaces, contentioſos, qui neque ſciunt quæ dicunt,
neque de quibus affirmant, in hoc vno tantum audaces, quòd dogmata ſtatuunt, & ana-
thema declarant ea quæ maxime ignorant.] En vides ad quos ſit ſermo Chryſoſtomi, &
quibuscum tota illa diſceptatio inſumatur. In hos, inquam, eſt tota illa de non infe-
rendo anathemate exaggeratio, vel cum ait: Heus, qui tu tantæ auctoritatis, qui tantam
tibi vſurpas potentiam? &c.] vel cum illam citat martyris ſententiam, qui Apoſtolo-
rum temporibus vixit. At quisnam hic qui ſcriptorum monumenta reliquerit, alius
quàm Ignatius? Eſt ſane locus in epiſtola ad Smyrnenſes, vbi hæc leguntur verba [a]: Si
enim iure cenſetur pœna dignus qui aduerſus Regem inſurgit, vt qui violet bonas le-
gum conſtitutiones: quanto putatis grauiori ſubiacebit ſupplicio, qui ſine Epiſcopo
quid

[a] *Ignat. epiſt. 4.*

A quid volet agere, concordiam rumpens, & decentem ordinem confundens? &c.] reddidit ipſe ſententiam, & non verba Chryſoſtomus, atque ad propoſitum illud ſuum inflexit.

Sed & illo quoque dilemmate conuincenda erat plebs ipſa, & omni denique argumenti genere infrenanda, quo a cœpta reprimeretur audacia: plurimi namque intererat Flauiani communionis homines in officio continere; ne qui a Romana tolerabatur Eccleſia Flauianus ipſe cum ſuis, nec anathemate hactenus perculſus erat, licet improbaretur eius electio, pateretur ipſe cum illis, quod inferretur in Paulini communionis homines anathema. Magna quidem indulgentia Romanæ Eccleſiæ ea fuit, vt cuius non probaret electionem, cum a communione minime ſepararit. Verſans igitur in re magni momenti Chryſoſtomus, acerrime in eos inuehitur, qui in Paulini ſectatores anathema

QVA MOTVS OCCASIONE IOANNES EAM HABVIT ORATIONEM.

B conclamarent, perinde ac ſi eſſent hæretici, atque eadem ratione qua Apollinariſtæ cenſendi: quorum temeritatem, procaciamq. retundens, vanumq. prætextum redarguens, iſta ſubdit: Ad hæc quid reſpondent illi malitia potentes? Hæreticus, aiunt, ille factus eſt, & inhabitantem habet diabolum: aduerſus Deum iniuſtitiam loquitur: multos in profundum perditionis abducit eloquentiæ ſuæ efficaci ſuadela & deceptione. Sane propter hoc a Patribus eiectus eſt, maxime quia eius magiſter quoque partem Eccleſiæ abſtulit, Paulinum vel Apollinarem deſignando. Sane de iſtorum ſingulorum diſcrimine ſermo multis bene nouitatem refutauit, errorem in pernicioſiſſimæ præſumptionis penetralibus inualuiſſe redarguens.] hæc ipſe, plane ſignificans, longe diuerſam eſſe Paulini cauſam atque Apollinaris, quorum differentias alio ſermone ſe diſcriminaſſe teſtatur, qui non extat.

C Iam puto, probe intelligis, lector, ex tempore, loco, perſonis, & rebus, Chryſoſtomum tumultuantem populum (vt ipſe profitetur) redarguere voluiſſe, qui inanibus vocibus in aduerſarios Paulini aſſeclas anathema inclamaret; cuius rei nec ius, nec tempus, nec locus eſſet. Intueris pariter, quam neceſſarium ſit, ex occaſione oblata vim orationis expendere; cum interdum contingat, his minime perſpectis, aliquem exiſtimari loqui blaſphemias; cum tamen habita cauſæ perfecta cognitione, nihil dici inueniat potuiſſe ſanctius, atque rectius. Nā ex ſententia Salomonis[a], Sermo opportunus, ille eſt optimus.] cū alioqui nec ipſa Chryſoſtomi oratio ita ſolute fluat, vt quis licet ignoret ex rebus geſtis comparatā occaſionem, neceſſe ſit errore labatur: habet enim oſſa ſua, quibus ſubſiſtat, alioſq. labentes ſuſtentet, cum ait ius excommunicationis a Chriſto communicatum Apoſtolis, & ſucceſſoribus eius Epiſcopis, illiſq. tantum denegatum, qui ab

a Prouerb. 15

D horum numero haberentur extorres: nam hæc adiecit verba: Cur igitur dignitatem tantam aſſumis, quæ Apoſtolis tantum communicata, & ijs qui illorum ſunt idonei ſucceſſores vere pleni gratia & virtute? &c.] quibus plane intelligis, in eos inuehi doctorem Eccleſiæ, qui extra ordinem Apoſtolicæ ſucceſſionis exiſtunt homines, iſta ſibi temere vendicantes, quæ tantummodo Epiſcoporum eſſe noſcuntur: quo nihil rectius, nihilq. dici potuit aureo ore dignius. At de his hactenus.

Hæc omnia (vt diximus) Chryſoſtomus cum diaconus eſſet, ad populum perorauit: ſecundum enim Marcellini atque Palladij calculum, dicentium ipſum quinquennio miniſtraſſe diaconū, duodecim vero annos egiſſe presbyterum vſque ad tempus quo Epiſcopus creatus eſt: plane inuenitur, eum anno ſuperiori ſacro diaconatus ordine initiatum, & vt omnes affirmant, a Meletio, antequā ſcilicet ad Conſtantinopolitanum Con-

ÆTAS IOAN. CHRYSOSTOMI ET VITAE EIVS INSTITVTIO.

E cilium ſe conferret. Ex quibus & Socratem & alios confutes, qui ſcripta Chryſoſtomi nuper recenſita, ab eo elucubrata tradunt, cum eſſet Antiochenæ Eccleſiæ lector. Sed vt eiuſdem Ioannis ætatis & rerum geſtarum ſcriptorumq. ratio ineatur: auctore Palladio æquali eius, & alijs, ſic ſe habuit. Ex auditorio ad forum, e foro in eremum, & ex eremo in lectorem adſcitus fuit Eccleſiæ Antiochenæ; vbi diaconatu, ac deinde presbyteratu auctus permanſit vſque ad tempus, quo inde abſtractus Conſtantinopolim ad eius Eccleſiæ regimen vocatus eſt. At tanta hæc nimia breuitate complexa, quo adeo celebris viri res geſtæ aliqua ſaltem ex parte innoteſcant, paulo prolixiori proſequamur oratione.

FACVNDIA CHRYSOSTOMI IN FORO COGNITA

E rhetoricis ſcholis egreſſus, quanta cum felicitate in agendis cauſarum controuerſijs in foro verſatus ſit, ex litteris Libanij tunc temporis ad eum ſcriptis ſatis aſſequi vales: recitat eas Iſidorus Pelutiota[b] in epiſtola ad Ophelium, quæ ſic ſe habet: Quod

b Iſidor. Pelus. lib. 2. epiſt. 42.

non

non dicam alij (paruum enim id fortaſſe pleriſque videri queat) verum etiam ipſe Libanius, qui eloquentiæ nomine apud omnes clarus & celebris eſt, præclari viri Ioannis linguam ac ſententiarum pulchritudinem & argumentorum denſitatem ad ſtuporem vſque miratus ſit: argumento eſt ea epiſtola, in qua non modo eum qui tanta dicendi facultate præditus ſit, beatum prædicat, verum etiam eos quorum laudes oratione celebrarat, & quidem qui Imperatores eſſent, quòd huiuſmodi laudum ſuarum præconem conſecuti eſſent. Huius autem epiſtolæ hoc exemplum eſt. A

Libanius Ioanni S.

LIBANII EPISTOLA AD IOANNEM.

Cum pulchram tuam & elegantem orationem accepiſſem; viris quibuſdam, qui & ipſi orationum opifices & architecti ſunt, eam legi. Quorum nullus erat, qui non ſaltaret, & clamorem ederet, eaq. omnia faceret, quæ homines admiratione perculſi & attoniti facere ſolent. Ego igitur eo nomine voluptate affectus ſum, B quòd ad forenſem operam, in qua arte ſpecimen edis, demonſtratiuum quoque dicendi genus adiungis. Atque & te beatum duco, qui ad hunc modum laudare queas, & item eos qui talem ſuarum laudum præconem nacti ſunt, hoc eſt, & patrem qui Imperium dedit, & filios qui acceperant. Atque hæc quidem ſcripſit Libanius.] hactenus Iſidorus. Porro in laudem Valentiniani ſenioris, & eius filiorum Gratiani atque Valentiniani iunioris illam fuiſſe elucubratam orationem, apparet, cum videlicet Valentiniano hac vita defuncto eius filij in Imperium ſucceſſere. At qua ætate præſtitit tanta Chryſoſtomus? Secundum initam ſuperius eius ætatis rationem, agebat ipſe tempore ſenioris Valentiniani obitus annum vigeſimum primum. At licet oratio ipſa deſideretur dicta in laudem patris & filiorum Imperatorum: tamen qualis illa fuerit, ex alijs eiuſdem ſcriptis tunc temporis editis (ſi ex germani ſuperſtitis vultu, prædefuncti C fratris effigiem quis exiſtimet contemplandam) intelligi facile poterit: proxime enim, nempe ſequenti anno, aureos illos de Sacerdotio dialogos elucubrauit, cum iam ad Epiſcopatum adſcito Baſilio amico cariſſimo, ipſe ne teneretur, fuga ſibi conſuluit; & e foro (vt idem ibi teſtatur) in ſolitudinem, exculturus monaſticam vitam, ſe contulit.

Agebat tunc, vt ipſe fidē facit, annos viginti duos: nam in eodem libro de Sacerdotio id accidiſſe teſtatur, cum tunc impleſſet annos adoleſcentiæ, ab heri (vt aiebant æmuli) & nudius tertius; nempe cum exegiſſet annū vigeſimū primū, qui eſt terminus adoleſcentiæ, & vigeſimum ſecundum inchoaſſet: tali enim termino etiam apud Græcos & illius temporis ſcriptores diſtingui adoleſcentiam a iuuentute, ſanctus Baſilius docet homilia in pſalmum centeſimum decimum quartum. His etiam bene conſentiunt, quæ itidem

a Chryſoſt. in Act. Apoſt. hom. 48.

Chryſoſtomus [a] alibi de ſe affirmat, nimirum quo tempore Valens Imperator diras il- D las in magos & ſacrilegos quæſtiones exercuit Antiochiæ, fuiſſe ætate adoleſcentulum, nempe ſexdecim aut ſeptemdecim annorum. Quibus omnibus egregie reſpondet quod

b Leo Imper. in Encom. de S. Ioann. Chryſoſt. Georg. in vita ipſius Chryſoſt. & Zonaras.

Græci [b] teſtantur auctores, eumdem Chryſoſtomum vixiſſe annos quinquaginta duos & menſes octo, obijſſeq. anno Domini quadringenteſimo ſeptimo, Honorio ſeptimum & Theodoſio ſecundum Conſulibus.

RATIO ANNORVM ET LVCVBRATIONVM IO. CHRYSOSTOMI.

Qui igitur erat annorum octo tempore (vt dictum eſt) quo Iulianus degebat Antiochiæ & templum Apollinis conflagrauit, atque decimum ſextum vel ſeptimum agebat cum Valens itidem aduerſus magos quæſtiones agitaret, & tempore Valentiniani maioris obitus & filiorum ſucceſſionis vigeſimum primum annum, vigeſimum vero ſecundum cum ſcripſit de ſacerdotio, & ſeceſſit in eremum; idem hoc anno vigeſimum octauum implens annum, iam diaconus ea quæ paulo ante recenſuimus contra E Gentiles, Iudæos, & hæreticos perorauit, atque etiam ad ſedandos populares tumultus ſermonem illum de Anathemate habuit.

DE BASILIO AD QVEM IOANNES SCRIPSIT DE SACERDOTIO.

De tempore autem commorationis eius in eremo (ne quid retro intactum relinquamus) diuerſæ reperiuntur ſententiæ, cū alij dicant ſexennio in eo vitæ inſtituto perſeueraſſe, alij quadriennio apud Carrherium egiſſe. Errant tamen qui poſt presbyteratum conſecutum, eum in eremum profectum eſſe tradunt, cum ipſius aſſertione pateat e foro foras eſſe progreſſum in ſolitudinem. Sed & grauiore illi detinentur errore, qui Baſilium illum, quocum a puero aſſueuerat, quiq. poſtea ad Epiſcopatum aſſumptus eſt,

c Socrat. lib. 6. c. 3. & alij eum ſecuti.

exiſtimant [c] fuiſſe ipſum Baſilium Magnum Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopum: nam agebat iam ſeptimum annum in Epiſcopatu Cæſarienſi Baſilius, cum iſte iunior creatus eſt, vt ex temporum exacta ratione habita perſpicue licet inſpicere. Sed & cum atteſtatione

A tione Chryſoſtomi conſtet Baſilium iuniorem eo tempore cum creatus eſt Epiſcopus, non exceſſiſſe ætatem annorum viginti duorum (æquales enim erant) quo modo fingi poteſt; hunc illum eſſe Baſilium ætate ſenem, qui & poſt ſequentem annum ex hac vita migraſſe dicetur? Ceterum & cum ipſe Chryſoſtomus de iuniore Baſilio dicat, eadem illum qua ſe patria eſſe natum, nempe Antiochiæ, facultatibus pauperem: quàm longe diſcrepat ab illo Magno, patria Cæſarienſe, quem prædiuitem fuiſſe, Gregorius Nazianzenus & Nyſſenus affirmant? Vel quid conueniēs, vt Baſilius Cæſarienſis Antiochiæ electus eſſet ab Epiſcopis Syriæ, ſicut iunior iſte, de quo Chryſoſtomus ſcribit? Vel cum conſtet Baſilium hunc eremum cogitantem eſſe electum, Baſilium vero Magnum liqueat, poſtquam cum Gregorio Nazianzeno eremum incoluiſſet, vocatum eſſe ad Epiſcopatum?

B At licet longe alium hunc Baſilium ab illo Cæſarienſi fuiſſe pateat: extitiſſe tamen doctrina & moribus valde conſpicuum, nec adeo Chryſoſtomo imparem, poteſt intelligi; cum vtrique vix egreſſi limen adoleſcentiæ, quæſiti fuerint ad Epiſcopatū, tenruſq. ille, cum Chryſoſtomus fugam arripiens in ſui excuſationem commentarium illum tam celebrem de Sacerdotio elaborauit, de quo audi quid Iſidorus Peluſiota ad Euſtachium ſcribat [a]:

LIBER CHRYSOST. DE SACERDOTIO

a Iſidor. Peluſ. lib. 1. epiſt. 156.

Ego quidem librum, quem a me petijſti, miſi: fructumq. ex eo per te expecto, qui ab omnibus exigi conſueuit. Nullum enim, nullum inquam, pectus huius lectio penetrauit, quod non diuino amore ſauciarit: vt qui auguſtam quidem ac venerandam rem acceſſuq. difficilem ſacerdotium eſſe oſtendat, verum ſine vlla reprehenſionis labe conſectandam eſſe doceat. Siquidem ſapiens ille & eruditus arcanorum Dei interpres

C Ioannes Byzantinæ Eccleſiæ, atque adeo Eccleſiarum omnium oculus, librum eum ita ſubtiliter & prudenter atque accurate condidir, vt omnes, tam qui vt Deo gratum ſacerdotio funguntur, quàm qui negligenter & ignaue ſacerdotalem dignitatem adminiſtrant, hic & virtutes ſuas & offenſiones reperiant.] hactenus Iſidorus.

Quiſnam vero fuerit ille Baſilius Chryſoſtomi pernéceſſarius: haud quid certum habemus, quod firmiter affirmare poſſimus: ſcimus tamen, eodem tempore, in eadem Syriæ prouincia duos vixiſſe Baſilios, qui interfuerunt Synodo Conſtantinopolitanæ, nempe Baſilium Raphanenſem in Syria, & alium Epiſcopum Bibli in Phœnicia. Opinantur alij fuiſſe Baſilium Seleuciæ Iſauriæ Epiſcopū: attamen conſtat, Theodoreto [b] auctore, illū vitam egiſſe monaſticam ſub ſancto Marciano Abbate, & cum eo diu verſatū, Epiſcopū vero poſtea claruiſſe tempore Concilij Chalcedonenſis, cui & ſubſcriptus habetur,

b Theodoret. lib. ſanct. Patr. c. 3.

D poſt annos ſeptuaginta vno minus; cū tamen Seleuciæ Syriæ tempore Chryſoſtomi eſſet Epiſcopus Maximus, qui (vt auctor eſt Socrates [c]) collega fuit ipſius Ioannis in exercitatione vitæ monaſticæ vna cum Theodoro illo poſtea Mopſueſtiæ Epiſcopo plane infeliciſſimo, nā a monachatu excidit & a fide: ad quem lapſum ſcribēs ex eremo ipſe Chryſoſtomus recenſet inſigniores collegas Valeriū, Florentium, & Porphyrium. Hos autem omnes ſub cura egiſſe Diodori & Cartherij Abbatum, Socrates tradit: quorum priorem Tarſenſi ait præfectum Eccleſiæ: addit Euagrium iuniorem filium ſenioris Euagrij nobiliſſimi ciuis Antiocheni in eremum iam antea conceſſiſſe, & eius exemplo nonnihil eſſe permotum Chryſoſtomum. Eremus porro illa fuit in Syria: nam Diodorum, ſub quo etiam Chryſoſtomus excoluit vitam monaſticam, in ea regione habitaſſe, Theodoretus [d] affirmat.

c Socr. lib. 6. c. 3.

d Theodoret. lib. ſanct. Patr. c. 8.

E Quodnam autem viuendi genus arripuerit: vel ex eo probe poteris intelligere, dum crimini ſibi tribuit delicias vel cogitaſſe; ait [e] enim: Quid ais, o homo, quid loqueris? Arctā viam & anguſtam iuſſus es ambulare: vt quid de requie? vt quid de abundantia percontaris? Per anguſtam ianuam tranſire iuſſus es: quid amplos requiris ingreſſus? eſt aliquid iſta peruerſitate nequius? eſt aliquid iſta peruerſitate deterius? Verum ne exiſtimes me hæc dicentem alios incuſare; iam nunc tibi de me, de me ipſo inquam narrabo. Etenim cum ſediſſet in animo meo quondam, relicta vrbe, tranſire ad habitacula monachorum: ego ſcio quàm ſolicite perſcrutabar, vnde nobis in illis locis quæ neceſſaria ſunt corpori præberentur, & ſi poſſibile eſſet, & recentis & diurni panis habere quotidie copiam: ſed & illud non ſegniter requirebam, ne forte eodem oleo olla & lucerna eſſet aptanda, ſi non leguminis grauis & ſolitarius cibus ſumi iuberetur; ſed & ne operis aliquis grauis eſſet exactor, ne forte fodere terram cogerer, aut ligna deferre,

e Chryſoſt. de compunct. cord. lib. 2.

IO. CHRYSOSTOMI IN EREMO VITAE INSTITVTIO.

deſerte,aut aquam humeris portare, vel cetera huiuſmodi exhibere miniſteria . ita omni A
ſolicitudine pro requie corporis percontabar, &c.] doluit inquam, & maxime doluit hæc aliquando vel animo reuoluiſſe poſtea, cum libens volenſq. duriſſimum vitæ illius inſtitutum ſectatus eſt.

Sed quæ fuere eius lucubrationes in eremo? Poſitã ſunt nãque tunc,ſecundũ propheticum illud, deſerta in ſtagna aquarũ, cũ fluenta doctrinæ ex eius pectore pro opportunitate manarunt. Etenim ad Theodorum collegam,ignauum deſertorem,inſignem edidit commentariũ,quo eum ad eremum,vnde exceſſerat, reuocaret: tradit vero Heſychius[a] Hieroſolymitanus, eum ſcriptis Chryſoſtomi reuocatum, ſed iterum lapſum, atque deteriorem redditum, peſſimũ hæreticorũ omnium euaſiſſe,vt eſſe ſolent omnes qui ſemel exciderunt e monachiſmo,qui ſoleant pro defenſione hęreſis ſuſcipere patrociniũ.Ad eũ ſcripſiſſe Chryſoſtomũ,teſtatur quoque Imperator Iuſtinianus: Scripſit,inquit, epiſtolã B
ad Theodorum Mopſueſtenum, non tamen laudibus, ſed querimonijs & increpationibus plenam, vtpote illo a bona conuerſatione lapſo,&c.]Elaborauit tunc pariter duos illos de Compũctione cordis libros, & tres de Prouidentia Dei,magna admiratione habitos: ſed & Aduerſus vituperatores vitæ monaſticæ nobile opus elucubrauit tribus libris diſtinctum; magnopere admiratus,non inter Gentiles tantum, ſed inter Chriſtianos aliquos adeo infelices reperiri, qui tam ſublimi detraherent philoſophiæ, homines plane, quorum Deus venter eſſet, & gloria in confuſione, terrena tantummodo ſapientes. De Virginitate quoque tunc elaboraſſe tractatum,complures affirmant[b]: ſed alias inde epiſtolas idem Chryſoſtomus dediſſe putatur,quæ non extant.

a In Actis quinta Synodi Act. 5.
LVCVBRATIONES CHRYSOSTOMI IN EREMO
b Socrat. lib. 6. c. 3. Niceph. lib. 13. c. 2. & alij.

Redditum vero ipſum fuiſſe patriæ ob graues contractas ex duro viuendi genere ægritudines, moxq. ibi ordinatum eſſe lectorem a Zenone Epiſcopo, auctor eſt C
Socrates: quod contigiſſe videtur, abſente Meletio, Zenone ibi vicariam præfecturam agente, non quidem (vt ait) Epiſcopo Hieroſolymitano (nullus enim eius nominis his temporibus illi Eccleſiæ præfuit) verum Zenone Tyri Epiſcopo, qui interfuit Concilio Conſtantinopolitano,vel(quod tradit Nicephorus[c]) Maiumæ Epiſcopo. At de Chryſoſtomo hactenus.

CHRYSOSTOMVS ORDINATVS PRESBYTER.
c Niceph. lib. 13. c. 4.

Iam vero reliquas huius anni, quæ extant,res geſtas recenſeamus.Theodoſius Imp. hoc anno conceſſit Gentilibus,vt ſuas adirent baſilicas,illas ſane,in quas negotiorũ cauſa confluere conſueuerant,ita tamen vt omnino a ſacrificijs abſtinerent. Reperitur enim ea de re reſcriptum ad Palladium[d], quod ſic ſe habet:

d l. 8. de Pagan. C. Theod.

Imppp.Gratianus, Valentinianus,& Theodoſius AAA. Palladio Duci Oſdroenæ.

Ædem olim frequentiæ dedicatam,cœtui etiam,populo quoque communem,in qua D
ſimulacra feruntur poſita, artis pretio quàm diuinitate metienda,iugiter patere, publici conſilij auctoritate decernimus. Neque huic rei obreptiuum officere ſinimus oraculum: vt conuentu Vrbis & frequenti cœtu videatur experientia tua,omni votorum celebritate ſeruata, auctoritate noſtra ita patere templum permittat oraculis, ne illic prohibitorum vſus ſacrificiorum huius occaſionis * aditus permiſſus eſſe credatur. Dat. prid. Kal. Decemb.Conſtantinop.Antonio & Syagrio Coſſ.]

LEX DE BASILICIS ADEVNDIS.
* occaſione

Hoc etiã anno,iiſdem Conſulibus,aduerſus Manichæos clandeſtinos conuentus agentes, iidem ediderunt Imppp.ſanctionẽ,qua cũ pluribus illos pœnis afficiant,eoſdem iubent inquiri,omniq. ſolicitudine perueſtigari: nam poſt multa hæc habent[e]: Sublimitas itaque tua det inquiſitores, aperiat forum, indices denunciatoreſq. ſine inuidia delationis accipiat. Nemo præſcriptione communi exordium accuſationis huius infringat: E
nemo tales occultos cogat latenteſq. conuentus: agris vetitum ſit, prohibitum mœnibus, ſede publica priuataq. damnatum: ac ſumma exploratione rimetur, vt quicumque in vnum Paſchæ diem non obſequenti religione conuenerint,tales indubitanter, quales hac lege damnauimus, habeantur. Dat. prid. Kalend. April. C.P. Antonio & Syagrio Coſſ.]

MANICHAEI LEGE IMPPP. COHIBITI.
e l. 9. de heret. Cod. Theod.

Quo pariter anno aduerſus validos mendicantes eſt promulgatum edictum[f]. Effuſa namque largitas Chriſtianorum, pauperibus bona erogantium, alliciebat ad mendicandum validos etiam. Nam Hieronymus[g] de Pammachio: Fores quæ prius ſalutantium turmas vomebant, nunc a miſeris obſidentur, &c.] agit ibi pluribus de multitudine & miſeranda conditione quærentium ſtipem, atque addit: Hoc exercitu comitatus incedit, in his Chriſtum confouet, horum ſordibus dealbatur: munerarius pauperum

f l. 9. de valid. mendic. Cod. Theod.
g Hieron. epiſt. 26.
MENDICANTES VALIDI LEGE VETITI

A pauperum, & egentium candidatus ſic feſtinat ad cælum.] hæc ipſe,& alibi de alijs multa id genus.hoc ipſum S.Paulinus in epiſtola ad Aletium [a].Cũ igitur liberalis eſſe ſoleret Fideliũ erga pauperes omni tempore munificentia,in obitu tamen alicuius ex caris erat effuſa, vt ijdem citati auctores pluribus docent exemplis : idq. ex antiquo Eccleſiæ more, vt Origines [b] tradit in Iob. Ceterum locus mendicantium præ foribus eſſe ſolebat eccleſiarum in porticibus atrij ; id colligitur in primis ex Gregorio Nazianzeno [c] illis verbis : Petitionum clamor internis templi cantibus exaduerſo reſpondet, atque e regione myſticarum vocum miſerabilis luctus excitatur.] et Ioannes Chryſoſtomus [d] : Propterea,inquit,& ante eccleſias & martyrum monumenta pro foribus pauperes ſedent, vt nos ex huiuſmodi ſpectaculo multum capiamus vtilitatis.] At de his hactenus.

a Paulin. epiſt. 32.
b Orig. in Iob. lib. 3.
c Gregor. Naz. orat. de amor. paupεr.
d Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 48.

B

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	GRATIANI 16. VALENTIN. 8. IMPPP. THEODOSII 5.
383.	17.	

QVI ſequitur annus Domini trecenteſimus octogeſimus tertius, inchoatus eſt Merobaude & Saturnino Conſulibus, quo & Gratiani decimus ſextus abſoluitur:cum Maximus Dux exercitus in Britannia tyrannidem arripiens,acclamatus a militibus Imperator, tranſmittens exercitum in Gallias, ab infenſis Gratiano legionibus exceptus, Imperium ſibi corroborat. hæc Victor [e] & Zoſimus [f]. Treueris ipſum collocaſſe thronum Imperij, Gilda [g] Sapiens tradit, qui & hæc de eo ſummatim habet: Ma-
C ximus callida primum arte potius quam virtute,finitimos quoſque pagos vel prouincias contra Romanũ ſtatum, retia periurij mendacijq. ſui facinoroſo regno adnectens, & vnam alarum ad Hiſpaniam, alteram ad Italiam extendens, & thronum iniquiſſimi Imperij apud Treueros ſtatuens, tanta inſania in dominos debacchatus eſt, vt duos Imperatores legitimos, vnum Roma, alterum religioſiſſima vita pelleret, &c.] hæc ipſe. Vt autẽ obſequentes ſibi milites redderet, ea vſum arte,& coloraſſe mendacia, Pacatus [h] tradit, vt ſe Theodoſio Imperatori affinitate coniunctũ aſſereret,quaſi eadem ipſe,conſcio Theodoſio, aggreſſus eſſet. Affirmant alij,Maximum Britannum genere,ex Helenæ Conſtantini matris propagine originem mentientem, Britanniæ Regulorum ope fultum audax facinus pertentaſſe. Britannum quidem ipſum fuiſſe,Socrates [i] tradit: de ſtemmate vero Conſtantini ſibi aliquid arrogaſſe, cognomen Flauium indicium eſt;
D dicebatur enim ipſe Flauius Clemens Maximus, licet Zoſimus [k] Maximum Hiſpanum genere fuiſſe velit.

MAXIMI TYRANNIS.
e Victor in Gratiano.
f Zoſim. lib. 4.
g Gilda de excid. Britan.
h Pacat. in Panegyr. Theodoſij.
i Socrat. lib. 5. cap. 11.
k Zoſim. lib. 4.

11 Gratianus autem cum ſe non Britanniæ tantum copijs,Galliarumq. exercitu deſtitutum videret, ſed & infidos eſſe putaret (quod & expertus eſt) reliquos, qui apud ſe erant milites: Hunnos ſibi concilians,in Gallias eos vocat aduerſus Maximum : quorum alios claſſe voluit infeſtare Britanniam, vt horum fatigatus moleſtijs reuocari ab incœptis Maximus poſſet: alios vero Alanis coniunctos in Gallias properare iuſſit, vt alijs copijs iungerentur. Sed Gratiano exercitus proditione extincto, Valentinianus frater, ſub pacis ſpe cũ Maximo ineunda, alio eos abire mandauit. id quidẽ S. Ambroſius in relatione ad Valentinianum, Maximo inculcatum a ſe fuiſſe inter alia tradit, cum ait [l]; Vide autem,quid interſit inter tuas minitationes, & Valentiniani Auguſti pueri man-
E ſuetudinem.Tu flagitabas, quòd barbarorum ſtipatus agminibus Italiæ te infunderes; Valentinianus Hunnos atque Alanos appropiuquantes Galliæ, per Alemanniæ terras reflexit.] excuſat tamen non contra Maximum præcipue accitos eſſe Hunnos,ſed contra Iuthungos Rhætias populantes.

l Ambroſ. epiſt. 27.

Inter hæc autem,cum Maximus tranſiens in Gallias cum Britannis, Armoricos e ſedibus eieciſſet, atque vberem ſed habitatoribus vacuam regionem ijſdem Britannis militibus tribuiſſet : quo nouam coloniã in poſteros propagaret; Connani Britanni Reguli,quem Britannorum ducem habebat in exercitu,conſilio ;e Britannia nouis colonis ſingulas virgines ſingulis militibus coniugio fœderandas,miſſa legatione ad Cornubiæ in Britannia Regem,expetijt. Nihil viſum eſt negari debere nouo Imperatori, quem in Britannia exortum ijdem Britanniæ Reguli omni ſtudio confouiſſent; cum præſertim nonniſi gentilibus ſuis,ijſdemq. donâtis noua prouincia prædiuitibus,ſuas ipſorũ filias

matrimonio honeſtiſſime coniungendas fore, certum haberent. Duabus igitur legionibus Britannicis, pro numero militum, qui tunc in eis reperti fuere, totidem delectæ ſunt virgines, omnes numero vndecim mille, quarum principem locum tenebat Vrſula Regis Cornubiæ, nomine Dionoci, filia, deſponſa Connano duci exercitus Britannorũ. Cunctæ Londini collectæ, impoſitæq. ſunt inuitæ nauigijs: dumq. nautæ ſoluunt Armoricorum regionem verſus, a ſæua procella impelluntur ad Germanicum littus, vbi dum eſſent, Melga Pictorum & Gaunus Hunnorum pyratæ, qui pro Gratiano aduerſus Maximum mare illud incurſabant, eas nacti, in ipſas irruentes vt hoſtium feminas, ſæuitia pugnarunt atque libidine. Sed cum hortante Vrſula, mortem pati potius delegiſſent, quàm virginei pudoris ferre diſpendium: barbarico illi in eas incenſi furore, quòd properarent alio, nec eſſet oriũ eas demulcere blanditijs, in ipſas armis vt in hoſtes inſiliunt, trucidantq. ſingulas: quas duplici auctas corona, martyrij ſcilicet atque virginitatis, cælum excepit. Hæc quidem ex antiquis monumentis rerum Britanniæ excepiſſe, Gaufridus Epiſcopus Aſaphenſis in ſuo de rebus Britannicis commentario tradit. A B

DE SANCTA VRSVLA ET SOCIIS MARTIRIBVS.

At licet multa de alijs auctor habeat fabuloſa, quæ veris nonnihil fidei detrahant, vt magno delectu ſit liber ille legendus: cum tamen eo loco conſtituta res ſit, vt inter apochryphorum quiſquilias arbitri conſidentes, quæ magis veriſimilia comprobentur, ea iure deligenda putemus: obuijs accepimus manibus, quæ ab eodem auctore narrantur, quòd eadẽ pluribus fulciantur veriſimilibus coniecturis, reliqua vero quæ edita habentur Acta plurimis conſtent cuique prudenti referta eſſe figmentis. Diſſeruimus de his in noſtris Notis ad Romanum Martyrologium, Lindaniq. Epiſcopi Gandauenſis viri eruditione clariſſimi adſtipulationem adiecimus. Quibus accedant, quæ vir nobilis & cum primis diſertus Marcus Velſerus in Fragmentis Itinerariæ antiquæ tabulæ ſumma peritia illuſtratis haud pridem edidit; vbi agit de Prætorio Agrippinæ ad mare ſito: cuius ſententiæ antiquorum monimentorum fide certa teſtatæ haud inuiti ſubſcribimus. Tu velim ipſum conſulas. Nos iam reliqua percurramus. C

Hoc anno res Gentilium Romæ mirum in modum collapſæ ſunt: demptis enim ſumptibus ſacrificiorũ ac ſtipendijs ſacerdotũ, illud ſuperadditum eſt, vt Gratianus nomen reſpuerit Summi Pontificis, quod hactenus more maiorũ, abſque tamen labe ipſorũ ſacrorum, Chriſtiani Imperatores ob ſummã poteſtatis amplitudinem retinuerant: ſed & Vrbis Præfecto de rebus ad Gentiliciã ſuperſtitionem pertinentibus (quod Pontificum erat) auctoritatẽ tribuit iudicandi, quod ex Symmachi [a] epiſtolis colligi poteſt. Verum his acceſſit, quòd cum Præfecturam Prætorij ſiue Vrbanam Gracchus vir clariſſimus candidatus Chriſtianæ religionis gereret, in deijciendis idolis egregiam nauauit operam. Contigiſſe quidem hoc anno eius Præfecturam Prætorij, complura Imperatorum reſcripta declarant [b]: licet S. Hieronymus ſcribens ad Lætam eius conſanguineam, Præfecturam Vrbanam geſſiſſe dicat: ſed cum de ea nulla ſit mentio penes antiquos, facile irrepſiſſe error potuit, vt loco Vrbanæ, Prætoria, vel e conuerſo Prætoria pro Vrbana ſit poſita. Porro de zelo noui Hierobaal, hæc ipſe Hieronymus habet [c]: Ante annos paucos propinquus veſter Gracchus nobilitatem patriciam ſonans nomine, cum Præfecturam gereret Vrbanam, nonne ſpecum Mithræ, & omnia portentoſa ſimulacra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perſes, Helios, Bromius pater initiantur, ſubuertit, fregit, exuſſit, & his quaſi obſidibus ante præmiſſis, impetrauit baptiſmum Chriſti? Solitudinem patitur & in Vrbe Gentilitas: dij quondam nationum cum bubonibus & noctuis in ſolis culminibus remanſerunt: vexilla militum Crucis inſignia ſunt.] hæc Hieronymus. Sed & Prudentius egregium factum Gracchi ita verſibus cecinit [d]: D E

a Symmach lib. 9. epiſt. 11.

b l. 9. de quæſt. C. Theod. l. 10. C. de dignit. lib. 12.

c Hieron. epiſt. 7.

d Prudent. aduerſ. Symmach. lib. 1.

* Plebicolas

*Iam quid Poplicolas * percurram nomine Gracchos*
Iure poteſtatis fultos, & in arce Senatus
Præcipuos, ſimulacra deum iuſſiſſe reuelli,
Cumq. ſuis pariter lictoribus omnipotenti
Suppliciter Chriſto ſe conſecraſſe regendos?]

Quàm autem infenſo animo id Gentiles Senatores tulerint, exitus declarauit: ſiquidem ſecreto ſtudere cœperunt Maximo tyranno aduerſus Gratianum Imperatorem.

Porro

A Porro Maximus quantũlibet eſſet Chriſtianus, vxoremq. maxime piã haberet: tamen
cæca dominandi libidine nullã quamuis homine Chriſtiano indignam prætermiſit oc-
caſionem; qua vniuerſum conciliare ſibi poſſet Imperium. Quòd igitur ſciret Senato-
res qui erant Romæ Gentiles, ob ſublatas aras & ſacrificiorum impenſas direptas, ad-
uerſus Gratianum infenſo animo eſſe: eos ſpe feliciorum euentuum delinitos atque
illectos, reddidit ſibi deuinctos, maximeq. ſui cupidos; atque adeo vt nomen Maximi ce-
lebrare & extollere, minime vererentur. Nam inter alia a Zoſimo [a] proditum eſt, quòd *a Zoſim lib. 4.*
cum inſectando idololatriam Gratianus nomen pariter abiecisſet Pontificis Maximi, GRATIANVS REIICIT NOMEN PONT. MAX.
quod non ſuperſtitionis amore, ſed iuris ac poteſtatis conſeruandæ gratia (vt dictum
eſt) titulo tenus Chriſtiani Imperatores hactenus retinuerant: mox illud argutum in
Gratianum ſcomma iactarunt, ex Symmachi puto ſalibus deptomptum: Si Princeps
B non vult appellari Pontifex Maximus, admodum breui Maximus Pontifex fiet.] hæc
apud Zoſimũ. Quæ antẽ illis contulerit Maximus, Gratiano extincto, ſuo loco dicemus.

At nulla interpoſita mora, hoc eodem anno, menſe Auguſto, Gratianus occiditur; de
cuius nece hæc ſummatim ſanctus Hieronymus [b]: Gratianus ab exercitu ſuo prodi- *b Hier. epiſt. 3.* GRATIANI OBITVS.
tus, & ab obuijs vrbibus non receptus, ludibrio hoſti fuit; cruentæq. manus veſtigia
parietes tui, Lugdune, teſtantur.] hæc ipſe. Porro res geſta a Socrate [c] ita deſcribitur: *c Socrat. lib. 5. cap. 11.*
In rheda quæ lecticæ ſpeciem præſeferebat, quæq. a mulis geſtabatur, Andraga-
thius Maximi dux occultatus, præcepit vt ſatellitibus Imperatoris denunciaretur,
Imperatoris Gratiani coniugem in ea vectam eſſe; Imperatoriq. fluuium Rhoda-
num, qui Lugdunum vrbem Galliæ præterfluit, traijcienti obuiam procedere. Im-
perator itaque coniugem eſſe ratus, inſidias haudquaquam euitauit, ſed in hoſtis
C manus, tamquam cæcus in foſſam, imprudens incidit. Nam Andragathius e rheda
deſiliens Gratianum interfecit.] hæc ipſe, eademq. Sozomenus [d]. Ceterum Zoſi- *d Sozom. lib. 7. cap. 13.*
mus [e] longe aliter rem geſtam ſic breuiter narrat: Conſpicatus autem Gratianus pri- *e Zoſim. lib. 4.*
mo quidem Mauros equites vniuerſos diſceſſionem feciſſe, atque Maximum Augu-
ſtum acclamaſſe, deinde ceteros etiam paulatim ad Maximi partes tranſire: deſpe-
ratis rebus, ſumptiſq. ſecum trecentis equitibus, pleno curſu cum eis verſus Alpes aufu-
giebat. Eas cum nonnullo munitas præſidio repetiſſet; verſus Rhætias, & Noricum,
& Pannoniam, & Myſiam ſuperiorem tendebat. Hac illius fuga non neglecta, Ma-
ximus Magiſtrum equitum Andragathium oriundum e Ponto Euxino, qui eſſe per-
amico in ipſum animo videretur, cum equis laborum tolerantiſſimis ad eum perſe-
quendum mittit. Is impetu continuo Gratianum perſequens, cum Sigiduni * pon- * Lugduni
D tem tranſiturum apprehendiſſet, occidit.] hæc Zoſimus, qui tamen in eo lapſus er-
rore eſt, dum Sigidunum pro Lugduno poſuit; nam omnes alij, ijq. his temporibus
ſcribentes, apud Lugdunum ipſum occiſum eſſe teſtantur, vt Ruffinus [f], qui cum *f Ruffin. lib. 2. cap. 14.*
Hieronymo eadem tradit, nempe ſuorum magis proditione, quàm vi hoſtium Gra-
tianum Lugduni occiſum eſſe: Quem vltimis affatibus Ambroſium nominaſſe, ipſe in
oratione habita in funere [g] Valentiniani narrat his verbis: Tu me inter tua pe- *g Ambr. orat. in obit. Valentin.*
ricula requirebas, tu in tuis extremis me appellabas, meum de te plus dolebas
dolorem.]

Gratiani necem hoc anno, ijſdemq. Conſulibus, octauo Kalendas Septembris conti-
giſſe, Marcellinus habet in Chronico. De annis vero quibus imperauit: Socrates, So- AETAS GRATIANI.
zomenus, & alij tribuunt eius Imperio annos quindecim: ceterum ſi numeres a Con-
E ſulatu Lupicini atque Iouini, & eius anni nono Kalendas Septembris, quo a Va-
lentiniano patre idem Socrates tradit Gratianum auctum Imperio (ipſe eſt annus
Domini trecenteſimus ſexageſimus ſeptimus) vtique reperies ipſum imperaſſe annos
ſexdecim & vno die amplius. At minime ijs aſſentimur, qui tribuunt ætati eius an- *h Ammian. lib. 27.*
nos vigintiquatuor: nam qui adultus (vt habet Ammianus [h]) a patre Auguſtus crea-
tus eſt, atque annos ſexdecim imperauit, plane numerum illum exceſſiſſe oportuit.
Trigintaocto eum vixiſſe, apud Victorem legimus: ſed puto legendum, annos viginti-
octo, quantum ex Ammiano colligere licet.

Prædicantur a ſancto Ambroſio [i] Gratiani laudatiſſimi mores, vt illis verbis: Fuit *i Ambroſ. orat. in obitu Valent.*
ipſe fidelis in Domino, pius atque manſuetus, puro corde: fuit etiam caſtus in corpo- GRATIANI MORES.
re, qui præter coniugium neſcierit feminæ alterius conſuetudinem.] Rurſus idem Am- *k Ambroſ. in Pſal. 61.*
broſius alibi [k] de exitu Gratiani, & fide ipſius: Recordamur aliquẽ proxime ab omnibus

appetitum, a ſuis deſtitutum ac proditum: qui dudum in ſuggeſtu locatus Imperij, A
ſubito egens omnium, ab ipſis quorum hereditarium fueras ſortitus obſequium, cœ-
pit vrgeri, ingruentibus in exitum, inſerentibus mortem, nullo auxiliatore, nullo iam
ſocio ſui, nullo comite. Quid aliud melius dixerit, quam quod ex ipſo cui ſe deuouit,
acceperat: Nonne Deo ſubdita erit anima mea? hoc eſt: Quid perſequimini? Quid
furitis? Quid inſultatis? Carnem poteſtis interficere, animam non poteſtis. Vitam
a Matth. 10. iſtam corporis poteſtis eripere, meritum non poteſtis extinguere. Scriptum [a] eſt enim:
Nolite timere eos qui poſſunt occidere carnē, &c.] tota nāque illa tractatione quod reli-
quū eſt vſque ad finem, idem ſanctus commendans Gratiani pietatem atque conſtantiā,
Maximi crudelitatem exaggerat, Iudæq. comparat proditori, Pilatoq. duriorem appel-
lat, quòd cum ille Chriſti corpus ſepulturæ mandandum petentibus dederit, hoc Ma-
ximus denegaſſet. Deplorat hos mores, hæc tempora idem S. Ambroſius, cū in Apologia B
Dauid, ipſum Regem atque Prophetam commendat, quòd cum ei oblata eſſet occaſio
nullo negotio nulloq. ſui periculo Saul perſecutoris a Deo reiecti Regis occidendi, Re-
gniq. potiundi a Deo ſibi vnctione prophetica deſtinati, abſtinuit tunc a nece ipſius, ex-
b Ambr. in Apolog. Dauid. c. 6. pectans vt a Deo mors eidē inſerretur. Ait [b] enim: Quo ſolo exemplo docuit omnes ho-
mines, non præripiendum regnum, etiam ſi debeatur; ſed expectandum, vt ſuo tempore
deferatur. Vtinam hunc virum imitati eſſent poſteri; non tantas bellorum pertuliſſe-
mus acerbitates Arguis quòd vnum occiderit: non conſideras quot docuerit, quemad-
modum pax orbi Romano perpetua ſeruaretur. Quàm graui adhuc luimus vaſtita-
te! quàm publico quodam totius Orbis funere appetiti, necem Regis exoluimus! Heu
dura ſupplicia! Inde adhuc nobis barbarus hoſtis inſultat, dum parata aduerſum ſe, in
nos arma vertuntur. Sic vires ceciderunt publicæ, ſic Romana virtus ſuis moribus fra- C
cta conſenuit, dum publico rapitur parricidio, quod paternæ ſolicitudinis religione ſu-
ſcipitur.] hæc gemens Ambroſius.

Sed funus Gratiani denegatum a ſæuo tyranno, celebremus nos laudibus, quæ ab eius
ſæculi ſcriptoribus ſunt ſine inuidia cumulatæ: non enim a S. Ambroſio tantum, ſed
c Ruffin. lib. 2. cap. 13. laudatur pariter a Ruffino Gratianus, cum ait [c]: Gratianus pietate & religione omnes
pene qui antea fuerunt Principes ſuperabat: vſu armorum ſtrenuus, velox corpore, &
ingenio bonus erat, ſed iuuenili exultatione plus fere lætus, quàm ſufficiebat, & plus
verecundus, quàm Reipublicæ intererat.] Multa magnaq. Auſonius congeſſit de virtu-
tibus Gratiani in Gratiarum actione pro ſuo Conſulatu, vt inter alia: In cibis, inquit,
cuius ſacerdotis abſtinentior cærimonia? in vino cuius ſenis menſa frugalior? Operto
conclauis tui non ſanctior ara Veſtalis, non Pontificis cubilè caſtius, nec puluinar Flami- D
nis tam pudicum. In officijs amicorum non dico paria reddi: anteuenis, & quoties in
obſequendo præcedimus, erubeſcis pudore tam obnoxio, quàm in nobis eſſe deberet ab
Imperatore præuentis.] et inferius poſt nonnulla: Ægrotantes amicos Traianus
viſere ſolebat: hactenus in eo comitas prædicanda eſt. Tu & viſere ſolitus & mede-
ri, præbes miniſtros, inſtruis cibos, fomenta diſpenſas, ſumptum adijcis medela-
rum, conſolaris affectos, reualeſcentibus gratularis. In quot vias de vna eius hu-
manitate progrederis? Legionibus vniuerſis, vt in communi marte euenit, ſi quid
aduerſi acciderat, vidi te circumire tentoria: Satin ſaluæ, quærere: tractare vulnera
ſauciorum, & vt ſalutiferæ apponerentur medelæ, atque vt non ceſſaretur, inſta-
re. Vidi quoſdam faſtidientes cibos, te commendante, ſumpſiſſe. Audiui confir-
mantia ad ſalutem verba profari, occurrere deſiderijs ſingulorum: huius ſarcinas E
mulis aulicis vehere, his ſpecialia iumenta præbere, illis miniſteria perditorum in-
ſtaurare lixarum: aliorum egeſtatem tolerare ſumptu, horum nuditatem velare ve-
ſtitu: omnia agere indeſeſſe & benigne, pietate maxima, oſtentatione nulla: omnia
præbere ægris, nihil exprobrare ſanatis.] hæc & alia Auſonius Conſul.

Cum igitur adeo ſpectata atque commendata vita extiterit Gratianus: miramur
d Ammian. lib. 31. vehementer Ammianum [d], qui cum ipſum laudet, in vana demum ſtudia Commo-
di deflexiſſe tradit: et quæ tandem? quod feras in viuarijs ſagittis conficere ſoleret.
Quid hoc demum, ſi re haud illiberali conſueuit iuuenis interdum poſt curas genio
indulgere? Quæ hæc collatio, vt qui nec pilum habeat ſimilem Commodo,
eumdem Commodo comparet? ſic quidem Ethnicus ſcriptor in Chriſtianos Princi-
pes parum æquus.

Poſt

A Poſt necem vero Gratiani nequaquam extinctus eſt Maximi furor; ſed cum in alios
Gratiani ſtudioſos agentes in Gallijs, tum præcipue in Merobaudem Conſulem & Ba- CAEDES AMICORVM GRATIANI.
lionem Ducem eſſe conuerſum, Pacatus tradit: occiſumq. illum, iſtum vero ob metum
crudelium cruciamentorum ſibi ipſi mortem intuliſſe, idem affirmat. Sed S. Ambro-
ſius Balionis mortem eidem exprobrauit Maximo, cum Legatum apud eum egit;
nam in relatione ad Valentinianũ hæc habet [a] in perſona Maximi: Quos, inquit, occi- [a] Ambroſ. epiſt. 27.
di? Reſpondi ei: Balionem. At quem virum? qualem bellatorem? Hæccine fuit iuſta cau-
ſa exilij, quòd Imperatori ſuo fidem ſeruauit? Non ego, inquit, eum iuſſi occidi. Re-
ſpondi: Hoc audiuimus, quòd occidi iuſſus ſit. Sed, inquit, ſi ipſe ſibi vim non intuliſſet,
iuſſeram eum deduci Cabillonum, & ibi viuum exuri. Ergo propterea & illud credi-
tum eſt, quòd eum occideris. Quis autem ſibi parcendum putaret, cum occiſus ſit bel-
B lator ſtrenuus, miles fidelis, Comes vtilis?] hæc S. Ambroſius. Sed Merobaudem iniu-
ſte Proſper in Chronico infamat de proditione Gratiani: nam Pacatus virum de fide ſin-
cera erga ipſum Imp. plurimum laudat.

Poſt vero exatiatam Maximi crudelitatem, de ſtabiliendo ſibi Imperio eum cogi-
tare cœpiſſe, Zoſimus [b] tradit, Legatoſq. miſiſſe ad Theodoſiũ Imperatorem Conſtanti- [b] Zoſim. lib. 4.
nopolim, vt eius animũ exploraret, vellet ne bello decernere, vel adſciſcere ipſum in col- LEGATIO A MAXIMO AD
legam Imperij. Ille autem temporis rationẽ ducens, bona ſpe aluit tyrannũ, ne eodem THEODOSIVM.
furore quo cœperat, pergeret, atque ſuperans Alpes, Valentinianũ imbellem adoleſcen-
tulũ æque conficeret, totumq. ſibi Occidentale Imperium vendicaret. Quod vero tra-
dunt [c], poſt Gratiani necem Valentinianum, Iuſtinam, atque Probum Præfectum Præ- [c] Socrat. lib. 5. cap. 11.
torio metu deſeruiſſe Italiam; haud quidem hoc anno contigit, ſed cum poſtea ex im- Sozom. lib. 7.
C prouiſo Maximus ſe in Italiam intulit: quando autem id acciderit, ſuo tempore dicturi cap. 13.
ſumus. Ceterum vt ſæuientis tyranni impetus intra Galliarum limites contineretur, qui
inſtar fulguris eodem ferme momento Britannias, Gallias, atque Hiſpanias reddidit
ſibi ſubditas; latentis fuit virtutis, nempe diuini numinis, Maximum id prope neſcien-
tem coercentis. At quo modo hoc? audi.

S. Ambroſius audito obitu Gratiani, barbaroſq. omnes ſub Maximo militantes
ad totius cladem Imperij eſſe paratos, ac iam iamq. in Italiã graſſaturos, ab omnibus AMBROSIVS DEVOVIT SE
& vbique timeri: apud Deum ſequeſter pacis acceſſit, inſtarq. Moyſi ſtetit in [d] confra- SVAQ. PRO
ctione in conſpectu eius, vt auerteret iram ipſius, ſe ſuaq. pro omnium ſalute deuo- SALVTE ITALIAE.
uens. Obtinuit tandem quod enixis precibus efflagitauit, ſed diſpendio cariſſimæ rei, [d] Pſal. 105.
nempe obitu amatiſsimi fratris Satyri. Teſtatur quidem id ipſe in eius oratione fune-
D bri, cum ait: Nihil habeo quod querar, ſed habeo in quo Deo gratias agam: quia ſem-
per optaui, vt ſi quæ perturbationes vel in Eccleſiam vel in me manerent, in me potius
ac meam reciderent domum. Deo igitur gratias: quia in hoc omniũ metu, cum omnia
motibus ſint ſuſpecta barbaricis, communem mærorem priuato dolore tranſegi, & in
me conuerſum eſt quicquid timebamus omnes: atque vtinam hic conſummatum ſit, vt
dolor meus publici doloris redemptio ſit. Nihil quidem habui, fratres cariſsimi, in SATYRI AMBROSII FRATRIS OBITVS.
rebus humanis tanto fratre pretioſius, nihil amabilius, nihil carius: ſed præſtant priuatis
publica, &c.] præſenti enim anno obitus Satyri fratris contigit; vt ex eo perſpicue po-
teſt intelligi, cum idem Ambroſius ait, eum litteris Symmachi reuocatũ ne ex Africa in
Italiam veniret, flagrante ipſa Italia bello ciuili, nimirum cum Maximus in Italiam (vt
dicemus) ducturus diceretur exercitum: ille vero contineri non potuit, quo minus pe-
E riclitanti fratri Ambroſio præſto eſſet.

Ob cuius proſperũ commeatũ S. Marcellinam ſororem votũ nuncupaſſe S. Laurentio,
idem affirmat. Et quidẽ plane miraculo accidit, vt e maris tempeſtate, facto naufragio,
liber euaderet; cum & ſacrum illud pro ſalute viaticum ſecum ferret, nempe ſacratiſsi-
mam Euchariſtiam ſudario obuolutam atque cuſtoditam: cuius antiqui in Eccleſia
moris alibi pluribus meminimus. Sed de nuncupato voto ſororis hæc ipſe Ambroſius:
Tuis enim votis apud S. martyrem Laurentiũ impetratũ eſſe nunc cognoſcimus com-
meatum: atque vtinã non ſolũ commeatũ, ſed etiam prolixũ vitæ tẽpus rogaſſes, &c.]
At quonã pacto cũ periculũ euaſiſſet, a Catholicæ communionis Antiſtite baptizari vo-
luerit, idem proſequitur oratione, cũ præſentis temporis rerũ ſtatum, & ex his quæ geſta
eſſent, quæ proxime futura timerentur, ita deſcribit [e]: Si nunc vrgeri Italiam tam pro- [e] Ambroſ. orat. in funer. fratr.
pinquo hoſte cognoſceres: quantum ingemiſceres, quantum doleres in Alpium vallo

ſummam noſtræ ſalutis conſiſtere, lignorumq. concædibus conſtrui murum pudoris? A Qua afflictione mæreres, in tanto teneri diſcrimine tuos ab hoſte impuro atque crudeli, qui nec pudicitiæ parceret, nec ſaluti? Quonam, inquam, hæc modo ferres, quæ nos perpeti, & fortaſſe quod grauius eſt, ſpectare cogemur, rapi virgines, & auulſos a complexu parentum paruos liberos ſupra tela iactari, inceſtari ſacrata Deo corpora, & ſenilem viduæ maturioris vterum in vſus deſuetos onerum redire, non pignorum? &c.]

De ſepultura autem Satyri fratris, Dungalus nobilis ſuorum temporum ſcriptor, in commentario edito contra Claudium Taurinenſem Epiſcopum ad Ludouicum Pium & Clotharium eius filium Imperatores, his verbis meminit: Idcirco, vt arbitror, Ambroſius ſuum fratrem, quem nimium dilexerat, iuxta ſanctum martyrem Victorem ſepeliuit, de quo tres libros edidit egregios, vnum de eius planctu, alteros duos conſolatorios de Reſurrectione & Paradiſo: cuius epitaphium hoc dictauit tetraſtico. B

Vranio Satyro ſupremum frater honorem
Martyris ad læuam detulit Ambroſius.
Hæc meriti merces, vt ſacri ſanguinis humor
Finitimas penetrans adluat exuuias.]

Miſſa ſunt iſta nobis haud pridem in lucem vendicata a clariſſimo viro & eruditiſſimo Nicolao Fabro I.C. Pariſienſi, cui ex conſuetudine litterarum intima amicitia coniungimur.

Quanti fecerit ipſe ſanctus Ambroſius apud ſanctos martyres ſepultura locari Chriſtianum hominem; ex eo poteris intelligere, quòd ipſe etiam voluit ſepeliri in Ambroſiana a ſe erecta baſilica, in quam tranſtulerat corpora ſanctorum martyrum Geruaſij atque Protaſij. Porro id ex maiorum inſtituto vſurpatum, idem affirmat, ſiue C velimus, Maximus Taurinenſis (cuiuſuis alterutrius ſit ſermo ille) cum iſta habet [a]: Ideo a maioribus prouiſum eſt, vt ſanctorum oſſibus noſtra corpora ſociemus; vt dum illos tartarus metuit, nos pœna non tangat; dum illis Chriſtus illuminat, nobis tenebrarum caligo diffugiat. Cum ſanctis ergo martyribus quieſcentes, euadimus inferi tenebras eorum proprijs meritis, attamen conſocij ſanctitate.] hæc & alia ibi. Quòd vero a maioribus id traditum dicat, plane alludere videtur, quòd in ſacris cœmeterijs, in quibus corpora recondebantur ſanctorum martyrum, Fideles quoque ceteri, qui fide conſtantes in communicatione Catholica diem clauſiſſent extremum, ſepeliri ſolerent.

[a] Apud Ambr ſerm. 77.

Quinetiam & S. Paulinus [b] Nolanus Epiſcopus imitatus eſſe videtur S. Ambroſium, dum ad finem panegyrici Celſi pueri habet hos verſus: D

[b] Paulin. epiſt. 41.

Quem Complutenſi mandauimus vrbe propinquis
Coniunctum tumuli fœdere martyribus:
Vt de vicino ſanctorum ſanguine ducat,
Quo noſtras illo purgat in igne animas.]

hæc Paulinus, qui & litteris interpellauit ſanctum Auguſtinum, vt eodem argumento ſcriberet commentarium: Vtrum ſcilicet proſit alicui poſt mortem, quòd corpus eius apud ſancti alicuius memoriam ſepeliatur. Præſtitit id ipſe, cum de Cura agenda pro mortuis ad eumdem Paulinum tractatum ſcripſit: quem velim conſulas: nobis enim inſtitutum proſequendi onus incumbit.

LEGATIO AMBROSII AD MAXIMVM.

Inter hæc autem, cum tot tantaq. mala ob tyrannidem Maximi in Italia timerentur, perdifficilem ac plane deſperatam legationem Valentinianus Imperator Ambroſio credidit ad Maximum, ſi forte ille veritus ſanctitudinem viri vbique ſpectatam ac prædicatam, furentes cohiberet animi impetus dominandi libidine incitatos. E Immenſæ plane agebatur molis opus, exundantem torrentem aliquo poſſe obijce coercere, incendiumq. extingui, quod vehementioribus flammis ex morte Gratiani, vniuerſo ſibi vendicato Galliarum exercitu, in Maximo maximum acceperat incrementum. At non cunctatus eſt ſanctus ſacerdos opus aggredi deploratum, ſpem ſibi concilians ex diuina potentia, cuius arbitrio cor Regis agitur. Fuit hæc prior legatio, poſterior vero poſt ſequentem annum; licet Paulinus ſcriptor Vitæ ipſius Ambroſij ambas in vnum confundat maximo præiudicio veritatis; ſemel namque iterumq. eodem munere apud Maximum ipſum eſſe perfunctum, eiuſdem Ambroſij teſtificatione liquet; de vtraque enim legatione meminit ipſe in oratione in funere

A in funere Valentiniani habita, his verbis [a]: Ego tuus iterum Legatus repetiui Gallias: et mihi dulce illud officium fuit pro ſalute tua primo, deinde pro pace atque pietate, qua fraternas reliquias poſtulabas, nondum pro te ſecurus, & iam pro fraternæ ſepulturæ honore ſolicitus.] hæc ipſe. Quæ autem extat eiuſdem Ambroſij relatio ad eumdem Valentinianum, poſterioris certum eſt fuiſſe legationis: nam in ea ipſe mentionem facit de priori, vbi ait: Non commiſiſſes ſecundam legationem, niſi primam probaſſes.] cuius quidem Acta licet exciderint; tamen quid in ea geſtum ſit, ſatis expreſſum habetur. Nam idem S. Ambroſius in epiſtola ad ſororem, qua queritur de contumelijs ab ingratiſſima Iuſtina Auguſta ſibi multis modis frequenter illatis, & inter alia quòd ab ea tyrannus nominaretur, hæc habet [b]: Non hoc Maximū dicere, quòd tyrannus ego ſim Valentiniani: qui ſe meæ legationis obiectu queritur ad Italiam non potuiſſe tranſire.] B hæc de priori legatione: poſterior autem haud ita felicem finem conſecuta eſt, vt ſuo loco patebit. Sic igitur vni Ambroſio acceptum ferendum eſt, quo minus tyrannus non continuo eodem quo cœperat progredi impetu atque furore, vniuerſam Italiam imparatā igne ferroq. vaſtarit. Sed & ex his intelligis, turbas illas ab eadem Iuſtina Arianis ſtudente in Ambroſium concitatas, poſt priorem hanc de qua egimus legationem Ambroſij contigiſſe: vt ſcias errare Socratem [c] atque Sozomenum [d] eas ante Gratiani obitum recenſentes.

a Ambroſ. orat. in funere Valentin.
b Ambroſ. epiſt. 33.
c Socrat. lib. 5. cap. 11.
d Sozom. lib. 7. cap. 13.

GRATIANI ADVERSUS IMPIOS VLTIMVM EDICTVM.

Hoc eodem anno, vrgente licet Maximi tyrannide, ante obitum Gratiani, menſe Maij, iiſdem Conſulibus, datum reperitur reſcriptum Patauij ad Hippatium PP. aduerſus apoſtatas & hæreticos: ex quibus plane intelligas optimā mentē eiuſdē Gratiani Principis maxime pij, licet interdū indigniſſima ipſum reſcripſiſſe dixerimus fraude C Macedonij Magiſtri officiorum. Sic patenti exemplo vides, minime apud Deum Principes excuſari, cum miniſtrorum fallacijs ad noxia ſtatuenda decepti aliquando inducuntur. At nouiſſimam hanc Gratiani ſanctionem tamquam teſtem eius erga Chriſtianam religionem ſtudij deſcribamus, quam ipſe in procinctu edidit militari: eſt vero huiuſmodi [e]:

e l. 3. de Apoſt. C. Theod.

Chriſtianorum ad aras & templa migrantium, negata teſtandi licentia, vindicamus admiſſum. Eorum quoque flagitia puniantur, qui Chriſtianæ religionis & nominis dignitate neglecta, Iudaicis ſeſe polluere contagijs. Eos vero qui Manichæorum nefanda ſecreta, & ſceleroſos aliquando ſectari maluere ſeceſſus, ea iugiter atque perpetuo pœna comitetur, quam vel diualis arbitrij genitor Valentinianus adſcripſit, vel noſtra nihilominus ſæpius decreta iuſſerunt. Auctores vero perſuaſionis huius, qui lubricas mentes in proprium deflexerant conſortium, eadem quæ reos erroris huiuſcemo D di pœna comitetur: quinetiam grauiora plerumque pro motibus Iudicum & qualitate commiſſi extra ordinem promi in nefarios ſceleris huius artifices ſupplicia cenſemus. Sed ne vel mortuos perpetua vexet criminationis iniuria, vel hereditariæ quæſtiones temporum varietate longorum prorſus emortuæ in tediuiuos ſemper exagitentur conflictus: huiuſcemodi quæſtionibus metam temporis adſcribimus: Vt ſi qui defunctum violatæ atque deſertæ Chriſtianæ religionis accuſat, eumq. in ſacrilegia templorum, vel in ritus Iudaicos, vel ad Manichæorum dedecus tranſiſſe contendit, eaq. gratia teſtari minime potuiſſe confirmat: intra quinquennium iuge, quod cum officioſis actionibus conſtitutum eſt, proprias exerat actiones; futuriq. iudicij huiuſcemodi ſortitus exordium, vt eodem in luce durante, cuius præuaricatio criminanda eſt, flagitij huius & ſceleris particeps fuiſſe doceatur, publica ſub teſtificatione teſtatus probet indicium; E neque quam ſuperno nomini tacitus præſtitit perfidiam, ſceleribus acquieſcens, præuaricationem deinceps tamquam ignarus accuſet. Dat. XII. Kal. Iunij Patauij, Merobaude II. & Saturnino Coſſ.] At de rebus Occidentalibus hujus anni hactenus: iam ad res Orientis huius temporis enarrandas ſtylum conuertamus.

ARCADIVS APPELLATVR AVGVSTVS.

Quod in primis occurrit, hoc ipſo anno ſub iiſdem Conſulibus Merobaude iterū & Saturnino, decimoquarto Kalendas Februarij, Theodoſius Imperator Arcadium filium maiorem natu pronunciauit Auguſtum: ita Socrates [f], Sozomenus [g], Marcellinus [h], & alij. Erat tunc Arcadius annum ætatis agens octauum, natus nimirum ſub Conſulatu Gratiani quarto & Merobaudis, triennio ante Theodoſij patris Imperium. At pius Princeps parū ſibi viſus contuliſſe filio, ſi Romanum illi tradens Imperiū, non æque in eum transfunderet pietatem: ad Gratianum Imp. epiſtolam iam ſcripſerat, qua eum rogauit, vt egregium pietate virum, qui filium doceret, quæreret, inuentumq. Conſtantino-

f Socrat. lib. 5. cap. 10.
g Sozom. lib. 7. cap. 12.
h Marcellin. in Chron.

polim

polim mitteret. Scripſit ea de re Gratianus ad Damaſum Romanum Pontificem, qui miſit ad eum Arſenium Eccleſiæ Romanæ diaconum egregia probitate ſpectatum & litteris inſigniter eruditum. Cui, cum Conſtantinopolim perueniſſet, Theodoſius filios ſuos tradidit moribus ac litteris imbuendos, atque dixit: Poſthac tu magis pater eorum, quàm ego.] Accidit & illud memoria dignum: cum enim ingreſſus ſcholas, vidiſſet Theodoſius Arſeniū ſtantem, Arcadiumq. auditorem ſedentem, indignatus eſt, quòd magiſterij gradum parum decore ſeruaſſet, cum ſtans ipſe doceret, Arcadius vero ſedens addiſceret. Arſenius autem cum ſe excuſaret, atque diceret, haud decere ſedentem ſe docere Imperarorem: indignatione ille commotus abſtulit ei Imperatoris inſigne, ſedereq. in throno Arſenium compulit, filium vero detecto capite auditorem proſtereris illud inculcans, tunc prolem ſuam vere fore dignam Imperio, ſi cum ſcientia æque imbuta fuerit pietate. Hæc quidem pluribus in eiuſdem Arſenij vita[a] narrantur: et licet ibi de duobus Theodoſij filijs mentio habeatur, tamen de Honorio conſtat hoc tempore nondum natum eſſe, quem Placilla Auguſta pepetit anno ſequenti, Ricomere & Clearcho Conſulibus: aliquis enim quòd ſciret duos fuiſſe Theodoſio filios, adiecit Honorium. A B

ARSENIVS MAGISTER IMPERATORIS.

a Apud Metaph. 8. May. Sur. 19. Iulij.

Contigit aurem poſtea, vt cum Arſenius Arcadio verbera inflixiſſet; ille vero meditaretur inſtar Neronis, magiſtro ſuo mortem inſerre: ipſe diuino monitu ab aula clam recedens, ad Ægypti eremum ſe contulerit, vbi vixit egregia ſanctitate toto Orbe conſpicuus. vnde S. Hieronymus[b] de S. Paula in Ægyptum peregrinante ait, vidiſſe Macarios, Arſenios, atque Serapiones. Porro quàm pie ſancteq. Theodoſius Imperator filios inſtituendos curauerit, argumento ſunt quæ de ipſorum conſobrino Nebridio tradit S. Hieronymus[c], vtpote qui illis acceſſerit condiſcipulus; ait enim: Mirum dictu eſt: nutritus in Palatio, & condiſcipulus Auguſtorum, quorum menſæ miniſtrat Orbis & terræ ac maria ſeruiunt, inter rerum omnium abundantiam, in primo ætatis flore tantæ verecundiæ fuit, vt virginalem pudorem vinceret, & ne leuem quidem obſcœni rumoris in ſe fabulam daret. Deinde purpuratorum propinqnus, ſocius, conſobrinus, eiſdem cum ambobus ſtudijs eruditus (quæ res etiam externorum mentes ſibi conciliat) non eſt inflatus ſuperbia, nec ceteros homines adducta fronte contempſit, &c.]. C

b Hier. epiſt. 27.

c Hier. epiſt. 9.

Eodem quoque anno, menſe Iunij (vt auctores ſunt Socrates[d] & Sozomenus[e]) celebratur Synodus Conſtantinopoli a Theodoſio conuocata ad dirimendas in Eccleſia concitatas ob diuerſas hæreſes vbique diſcordias. Agebat hoc anno Præfectum Prætorio ſummum magiſtratum Poſthumianus, vt eiuſdem Theodoſij reſcripta[f] indicant iiſdem Conſulibus ad eum data: ad quem Gregorius Nazianzenus ſcribens, eius Synodi meminit: nam cum in primis ipſius egregiam eruditionem commendet, deq. ampliſſimo magiſtratu ob virtutum merita conſecuto congaudeat, de eadem coacta Synodo ita habet[g]: Nihil tam Imperio tuo conuenire exiſtima (quandoquidem rurſus Epiſcoporum Synodus celebratur, haud ſcio qua de cauſa, & quo modo coeuntium) quàm vt te Præfecto, ac tua opera Eccleſiæ ad pacem adducantur, etiam ſi eos qui diſſidijs & factionibus contendunt, aſperius obiurgare oporteat. Quòd ſi cuipiam nimium curioſus eſſe videar, quòd cum a negotijs receſſerim, non tamen curam & ſolicitudinem abiecerim: hoc ne mireris. Non enim quemadmodū a thronis & faſtuoſo ſupercilio, ita etiam a pietate ſeceſſimus: quin potius eo maiorem fidem auctoritatemq. apud te habiturus mihi videor, vt qui non rem meam priuatam, ſed publicam vtilitatem curem.] hæc ad Præfectum Prætorio Gregorius. D

CONCILIVM CONSTANTINOPOLITANVM.

d Socr. lib. 5. c. 10

e Sozom. lib. 7. c. 12.

f l. 10. de bonis proſcript. & l. 12 de haret. Cod. Theod.

g Greg. Naziāz. epiſt. 72.

Eodem quoque argumento, nempe vt in Synodo Epiſcoporum habenda ſtudeat paci Eccleſiæ conciliandæ, idem Gregorius eodem tempore litteras dedit ad Saturninum, illum quidem puto, qui hoc anno cum Merobaude Conſulatum geſſit, creatus hic a Theodoſio in Oriente, ille vero a Gratiano & Valentiniano in Occidente. Litteræ autem Gregorij ad Saturninum datæ ſic ſe habent[h]: E

h Greg. Naziāz. epiſt. 73.

Non eſt apud me dubium (alioqui temerarium eſſet ſcribere) quin amicitiæ officium a me requiras. Externis enim licentiam, nobis autem loquendi libertatem tribuis, vt conſeruus bonus ijs qui eo honore digni habiti ſunt, vt ad Deum appropinquent. Quocirca te quoque ſalutamus, & deſiderio tuo morem gerentes, rerum noſtrarum ſtatum tibi exponimus. Omnia apud nos Dei beneficio recte ſe habent, hoc vno excepto, quòd de Eccleſijs anxij & ſoliciti ſumus tam fœde perturbatis. His quicquid operis afferre potueris, communem concordiam & re & ſermone impigre conſtitue; quandoquidem Epi-

GREG. NAZIANZEN. SOLICITVS PRO ECCLESIAE PACE

A dem Epiſcopi rurſus coeunt: ac metuendum rurſus eſt, ne nunc quoque pudore ſuffundamur, ſi hæc Synodus parum præclarum finem habuerit, quemadmodum & prius. Nam quæ nobis contigerunt, ea Deo omnia ſcienti & cognoſcenda & iudicanda relinquemus; etiam ſi iucundo animo inuidiæ eorum qui id appetebant, ceſſimus, non tamquam ſuauem quamdam rem, vt pleriſque videtur, ſed admodum periculoſam relinquentes, ac velut ex aſpera & graui tempeſtate ad tranquillum quemdam & tutum portum appellentes.] hæc ad Saturninum Gregorius. Porro hos magiſtratus litteris Gregorij admonitos, impigre curaſſe negotium, reſcripta Imperatoris ad eumdem Poſthumianum data declarant.

Conuocati ſunt in hanc Synodum omnium vigentium tunc hæreſum defenſores, qui inter eos principem locum tenere videbantur; vt ſi fieri poſſet humanitate Imperatoris, B abiecta hæreſi, ad Eccleſiam Catholicam reuocarentur; qui vero animo refractario recuſarent, legibus punirentur. Quid autem coacta in vnum Synodo actum ſit, perpauca ſunt quæ ſignificent. Sed quid de his habeat Sozomenus [a], videamus: Imperator Nectarium accerſit, & cum eo de futura Synodo communicat, & quæſtiones eas, quæ hæreſes peperiſſent, vt in diſceptationem proponeret, iniungit, quo vna fieret credentium in Chriſtum Eccleſia, & doctrina conſona, qua religio conformari debeat. Nectarius igitur priuatim ſecum meditatus, Agelio Nouatianæ Eccleſiæ Epiſcopo, vt in fide ſecum ſentienti (*in his ſcilicet quæ ad Nicænum Symbolum pertinent*) voluntatem Imperatoris aperuit. Ille vero, qui vt vitæ ſanctimoniam operibus repræſentabat, ita in verborum argutijs & lenocinijs minime exercitatus erat, ſibi conſiderandum proponebat, ſi quid facto opus eſſet. Sin vero diſputandum foret, virum producebat ex lectoribus C ſuis tunc vnum, Syſinnium nomine, ſed cui poſtea idem Epiſcopatus eſt commiſſus, ratione & oratione præſtantem, qui ſacrorum librorum explicationes exacte calleret, & variam eorum cognitionem haberet, quæ tum ab Ethnicis, tum ab Eccleſiaſticis auctoribus ſcripta erant.

Qui quidem vir etiam hoc articulo rectiſſime conſulere viſus, auctor fuit vt fugerent inſtitutas cum ſectarijs diſputationes, vtpote rixarum atque pugnarum fomites; ſed ex ipſis quærerent, reciperent ne eos, qui ante Eccleſiæ diſtractionem interpretes & doctores fuiſſent ſcripturæ ſacræ. Etenim ſi horum teſtimonia reiecerint (inquit) a ſuis ipſorum conſortibus explodentur: ſin autem ſufficere eos ad controuerſias decidendas arbitrabuntur, produci oportet illorum libros. Certo enim ſciebat, veteres, qui coæternum cum Patre Filium cognouerant, auſos non fuiſſe dicere, illum ex aliquo principio D duxiſſe originem. Cum igitur & Nectario id ſe recte habere videretur, & Imperator edoctus, conſilium collaudaſſet: animos ſectariorum pertentabat, quidnam ipſi de veterum interpretationibus ſentirent. Illis ea magnifice laudantibus, ipſe palam verbis expreſſis propoſuit, num illorum dictis in finiendis quæſtionibus ſtaturi ſint, & ſatis ne locupletes doctrinæ teſtes eos eſſe iudicent. Orta & circa hanc quoque rē inter ſectarum principes diſſenſione (neque enim conſimiliter ſinguli de veterum libris ſentiebant) animaduertit Imperator, quòd nudis priuatarum opinionum altercationibus nixi, definitum aliquid pronunciare detrectarent. Quamobrem damnata hac illorum peruicacia, iuſſit vt vnaquæque ſecta doctrinæ ſuæ libellum ipſi porrigeret.

Cum itaque huic negotio conficiendo præſtitutus dies adeſſet: conuenerunt in Palatium pro ijs qui conſubſtantialem Trinitatem profitebantur, Nectarius & Agelius, pro E Ariana hæreſi Demophilus eius Antiſtes, pro Eunomianis ipſe Eunomius, Eleuſius autem Cyzici Epiſcopus pro ijs qui vocantur Macedoniani. Acceptis vero ſingulorum libellis, ſolos eos approbauit, qui conſubſtantialem Trinitatem aſſerebant: reliquos vero vt abſurdos diſrupit. Ac Nouatianis quidem hinc præter ſententiam nihil accidit: ſiquidem conformem cum Eccleſia Catholica opinionem de Deo habent. Ceteri vero ſuis ipſorum ſacerdotibus indignabantur, quòd coram Imperatore ſibi ipſis inſcite fuiſſent aduerſati: multiq. ceteris damnatis, ad ſententiam approbatam conuerſi ſunt. Imperator vero lege lata ſanxit, vt ſectarij neque conuentus agerent, neque doctrinam fidei profiterentur, neque Epiſcopos aut alios ordinarent: atque vt alij vrbibus agriſq. expellerentur, alij notarentur infamia, & Reipublicæ conſimiliter ac ceteri, participes non eſſent: et graues quidem legibus adſcribebat pœnas, ſed eas non exequebatur: neque enim vt pœnas irrogaret, ſed vt metum incuteret ſubditis ſuis, ſtudebat, vt ſibi in

diuinis

QVID NECTARIVS CVM HAERETICIS.

[a] Sozom. lib. 7. c. 12.

PATRVM SENTENTIIS COERCENTVR HAERETICI

diuinis concordes fierent: ſiquidem & illos laudabat, qui ſua ſponte conuertebantur.] A
hactenus de his Sozomenus. Porro ſingulas leges, quas hic recenſet, inferius deſcribemus. Habet hæc eadem Socrates [a], & quidem pluribus additq. ob rem præclare geſtam, conſilio Syſinnij Nouatiani, ipſum Theodoſium eiſdem Nouatianis fauiſſe, paſſumq. eſſe eccleſiam Conſtantinopoli habere, conuentus agere, fruiq. priuilegijs, quæ Catholicis impertita fuiſſent.

a Socrat. lib. 5. cap. 10.

NOVATIANI DE NOVATIANIS PARVM SINCERA.

At quoniam ſuſpecta fides eſt hæreticorum de ſuis dogmatibus & eorum ſectatoribus aliquid affirmantium: æque nobis dubiū redditur, immo (vt verius dicam) mendaciū eſſe conuincitur totum hoc quod de Nectario ait, in cauſa tanti momenti Nouatianum Epiſcopum conſuluiſſe, atque (vt illud vſurpem) perinde ac ſi in Iſrael Deus non eſſet, deum Accaron adijſſe. Quis ſibi perſuadeat, in eam Synodum, in qua fortiores hæreſum propugnatores audiendi eſſent, non vocatos eſſe a Theodoſio Catholicos B
Epiſcopos, qui doctrina ceteris eminerent? vt inter alios Gregorium Nyſſenum, quem conſtat non ſolum hoc tempore fuiſſe ſuperſtitem, ſed & plures adhuc vixiſſe annos, Amphilochium Iconij Epiſcopum æque diſertum, Theodorum Tarſenſem, eumdemq. Nectarij ſtudioſum, & illos ipſos, quos idem Theodotus dederat eidem Nectario in diuinis litteris conſultores atque doctores; vt Euagrium relictum a Gregorio Nazianzeno prætermittamus, atque alios complures, quibus Synodus creditur abundaſſe, qui omnes Agelium decrepitum ſenem, & iuuenem Syſinnium antecellerēt doctrina rerumq. peritia. Quis igitur perſuadere ſibi poterit, his omnibus poſthabitis, Nectarium conueniſſe Nouatianos hæreticos, eorumq. præſcripto dumtaxat rem tantam adminiſtraſſe; & in tanto negotio, tacentibus reliquis, ſoli Nectario cum hæreticorum anteſignanis ſermonē habere permiſſum eſſe? At quàm re vera egregie digneq. qui Synodo interfue- C
runt Epiſcopi, fidei cauſam pertractarint, vnius ex ijs exemplo facile poteris intelligere.

AMPHILOCHIVS REDARGVIT FACTIS VERBISQ. THEODOSIVM.

Cum enim Theodoſius Imperator ob id (vt dictum eſt) præſens Concilium congregaſſet, vt hæreticos omnes ſub vna fide connecteret: eos ad ſe vocatos, vt beneficentia prouocaret, officijs ſibi deuincire conatus eſt: cumq. indulgentius quàm par erat, cum ijs agere videretur, Orthodoxorum nonnihil commouit animos; veriti enim ſunt, ne Imperator illorum circumuentus aſtutia, præceps abduceretur in hæreſin. Quamobrem S. Amphilochius Iconij Epiſcopus cum factis tum verbis redarguit Imperatorem: quo modo autem id ſe habuerit, res geſta ſic a Theodoreto [b] deſcribitur: Cum alio tempore Amphilochius forte intra Palatium eſſet, videretq. aſtantem Imperatori filium ſuum Arcadium, qui nuper Imperator creatus fuerat: ipſum Imperatorem Theodoſium (vt mos eſt) ſalutauit ille quidem, ſed filium ſine honore dimiſit. Imperator autem ratus D
Amphilochium oblitum officij, iubet ad filium accedere, eumq. oſculari. At Amphilochius reſpondit, ſatis eſſe quòd ei honorem habuerat. Itaque Theodoſius rem acerbe & grauiter ferens, probrum filio obiectum, iniuriæ loco ſibi ipſi illatæ numerauit. Tum ſapientiſſimus Amphilochius, declarans Imperatori quod animo inſtituebat, contenta voce: Vides, inquit, o Imperator, quàm ægre ignominiam filij tui patiare; immo vero illis, qui in eum inſultant, vehementer ſuccenſes. Credas igitur mihi velim, huius vniuerſitatis rectorem Deum, eos qui contra Filium ſuum vnigenitum loquuntur blaſphemias, itidem deteſtari, & tamquam ingratos erga Saluatorem & patronum ſuum odio proſequi. Cuius inſtitutum cum hoc pacto intellexiſſet Imperator, facta eius dictaq. ſimul admiratus, legem protinus conſcripſit, quæ vetabat conuentus ab hæreticis agi, &c.] hæc Theodoretus. E

b Theod. lib. 5. cap. 16.

CORRIGITVR THEODORETVS DE TEMPORE.

Qui tamen in eo corrigendus eſt, & non ab alio quàm a ſe ipſo, dum ſuperius ait hæc accidiſſe poſtquam Theodoſius a cæde Maximi tyranni ab Occidente Conſtantinopolim reuerſus eſt: nam cum tradat hæc facta eſſe, dum nuper Arcadius Imperator creatus eſſet, plane in hunc ipſum annum ea referenda ſunt, quo conſtat (vt dictum eſt) Arcadium creatum fuiſſe Imperatorem. Ceterum ſi ad reditum Theodoſij a cæde Maximi referas, Arcadium tunc inuenies habuiſſe in Imperio annos octo: ſiquidem anno Domini trecenteſimo octogeſimo octauo, ipſo Theodoſio atque Cynegio Coſſ. ab eo occiſus eſt Maximus; & poſt triennium in Italia conſumptum, anno Domini trecenteſimo nonageſimo primo, Titiano & Symmacho Conſulibus, Conſtantinopolim reuerſus eſt. Sic igitur aperte vides Acta Amphilochij ad præſentem annum referenda eſſe, quo Arcadius creatus eſt Imperator, & Synodus Conſtantinopoli pro pace Eccleſiæ conuenit.

A uenit. Sozomenus[a] eadem de Amphilochio narrat, additq; Placillæ Auguſtæ enituiſſe tunc ſtudium, ne vir eius Theodoſius circumueniretur ab Arianis, dum ne eorum colloquio trâheretur in hæreſin, anteuertit.

a Sozom. lib. 7. cap. 6.

Cauſam quoque Antiochenã de altercatione inter Paulinum atque Flauianum, de qua ſuperiori anno in Romano Concilio actum eſt, in hac eadem Synodo pertractatam Socrates[b] videtur annuere; dum ait, Catholicos inter ſe fuiſſe diſcordes & opinione diuiſos, fauentibus nimirum Syris, Phœnicibus, ac Palæſtinis Flauiano, Ægyptijs autem, Cyprijs, Arabiæq. Epiſcopis Paulino ſtudentibus; quibus etiam conſentire vidimus ſuperius Gregorium Nazianzenum, qui & recitatis nuper litteris ad Poſthumianum Præfectum Prætorio id perrigiſſe viſus eſt, dum monet vt diſſidentes & factionibus ſtudentes Epiſcopos, etiam aſperius, ſi opus ſit, arguat. At nihil prorſus hac ex parte in Syno-
B do confectum eſſe, certum eſt; procul q. abfuit vt diſcordes potuerint in concordiam reuocari: nam eam diſſenſionem poſt multos annos perſeueraſſe conſtat.

ANTIOCHENVM DISSIDIVM [illegible] VERAT.

b Socrat. lib. 5. c. 10.

Quòd igitur omnes conſentiant, poſt hanc Synodum a Theodoſio Imperatore aduerſus hæreticos edicta promulgata fuiſſe: hic eadem deſcribamus, quæ ad nominatum ſuperius Poſthumianum Præfectum Prætorio data habentur. Verum ante ipſam Synodum, quam inchoatam diximus menſe Iunio, idem Imperator ad eumdem Poſthumianum Præfectum Prætorio menſe Maio aduerſus apoſtatas reſcriptum[c] dedit. Rurſum vero aduerſus hæreticos, qui minime in Synodo reſipuerint, ad eumdem Poſthumianum menſe Iulio hæc edixit[d]:

THEODOSII EDICTA ADVERSVS HÆRETICOS

c l. 2. de Apoſt. Cod. Theod.

d l. 11. de hæreſ. Cod. Theod.

Omnes omnino, quoſcumque diuerſarũ hæreſum error exagitat, id eſt, Eunomiani, Ariani, Macedoniani, Pneumachomachi, Manichæi, Encratitæ, Apotactitæ, Saccophori,
C Hydroparaſtatæ, nullis circulis coeant, nullã colligant multitudinem, nullũ ad ſe populum trahant, nec ad imaginem eccleſiarum parietes priuatos oſtendant: nihil vel publice, vel priuatim, quod Catholicæ ſanctitati officere poſſit, exerceant. Ac ſi qui extiterit, qui tam euidenter vetita tranſcendat; permiſſa omnibus facultate, quos recte obſeruantiæ cultus & pulchritudo delectat, communi omnium bonorum conſpiratione pellatur. Dat. VIII. Kal. Auguſt. Conſtantinop. Merobaude & Saturnino Coſſ.]

Rurſus vero menſe Auguſto ad eumdem Poſthumianũ Præfectum Prætorio aduerſus omnes hæreticos[e] in hunc modum:

e l. 12. de hæreſ. Cod. Theod.

Vitiorum inſtitutio Deo atque hominibus exoſa, Eunomiana ſcilicet, Ariana, Macedoniana, Apollinariana, ceterarumq. ſectarum, quas veræ religionis venerabili cultu Catholicæ obſeruantiæ fides ſincera condemnat, neque publicis neque priuatis aditionibus
D intra vrbium atque agrorum ac villarum loca, aut colligendarum congregationum, aut conſtituendarum eccleſiarum copiam præſumat: nec celebritatem perfidiæ ſuæ, vel ſolemnitatem diræ communionis exerceat: neque vllas creandorum ſacerdotum vſurpet atque habeat ordinationes. Eædem quoque domus, ſeu in vrbibus, ſeu in agris, in quibus paſſim turbæ profeſſorum ac miniſtrorum talium colligentur, Fiſci noſtri dominio iuriq. ſubdantur: ita vt hi qui vel doctrinam vel myſteria conuentionum talium exercere conſueuerunt, perquiſiti, ab omnibus vrbibus ac locis, propoſitæ legis vigore conſtricti, expellantur a coetibus, & ad proprias vnde oriundi ſunt terras redire iubeantur, ne quis eorum aut commeandi ad quælibet alia loca, aut euagandi ad vrbes habeat poteſtatem. Quòd ſi negligentius ea quæ ſerenitas noſtra conſtituit, impleantur; Officia prouincialium Iudicum, & principales vrbium, in quibus coitio vetitæ congregationis
E reperta monſtrabitur, ſententiæ damnationiq. ſubdantur. Dat. III. Non. Septemb. C.P. Merobaude II. & Saturnino Coſſ.]

Qui igitur legibus Theodoſij vetiti ſunt conuentus agere, clandeſtine illos cogere conati ſunt, & inter alios quos Saccophoros edictum nominat (erant hi Maſſaliani hæretici, de quibus ſupra, qui quòd ſacco induerentur[f], Saccophori ſunt appellati) hos Epiſcopi diuerſis in locis venati ſunt; de quibus Theodoretus[g], cum de his agit: Porro, inquit, erroris morbum occultare nituntur, & poſt reprehenſiones impudenter negant ſe eo laborare: et illis qui in eadem ſunt opinione, quam ipſi animo complectuntur, eccleſia interdicunt. Ob hanc cauſam Letoius Epiſcopus Melitinenſis Eccleſiæ, vir ſingulari ſtudio erga pietatem exardeſcens, cum videret multa monaſteria, immo vero ſpeluncas latronum hunc contraxiſſe morbum, ea incendit, & lupos a grege abegit. Eodem modo præſtantiſſimus ille Amphilochius vrbis primariæ Lycaoniæ paſtor & moderator

HÆRETICORVM CLANDESTINI CONVENTVS.

f Epiphan. hæreſ. 80.

g Theodoret. lib. 4. c. 10.

totius nationis, cùm intellexiſſet eam perniciem illa loca inuaſiſſe, denuo repulit, & greges, quos ipſe verbo pauit, illa labe eripuit. A

MASSALIANI DETECTI A FLAVIANO EPISCOPO ANTIOCHENO.

Quinetiam Flauianus Antiochiæ Epiſcopus, vir multorum ſermone celebratus, cum, accepiſſet hos Edeſſæ ætatem agere, & ſuum venenum in vicinorum animos infundere: miſſa ad eos monachorum turba, deduxit Antiochiam; & morbum, quem pernegabant, extorſit ad hunc modum. Primum dixit accuſatores calumniari, & mentiri teſtes. Deinde Adelphium admodum ſenem, vnum ex principibus hæreſis, benigne vocat ad ſe; prope aſſidere iubet. Tum, Quoniam, inquit, o ſenex, ad longinquum temporis ſpatium vitam propagauimus: idcirco & natura humana & fraudolenti dæmonum aduerſariorum conatus nobis accuratiùs perſpecti ſunt & cogniti: multoq. etiam vſu, quæ & quanta ſint gratiæ dona, edocti ſumus. Iſti cum ſint iuuenes, & nihil iſtarum rerum exquiſite norint, ſermones ſpirituales audire vix, aut ne vix quidem ferunt. Itaque tu, B quæſo, dic mihi, qua ratione affirmetis, & ſpiritum contrarium recedere a vobis, & ſancti Spiritus gratiam aduentare?

His verbis ſenex ille delinitus, venenum occultatum exprompſit vniuerſum, dixitq. diuini baptiſmi lauacrum his qui eo tincti erant, nihil omnino prodeſſe, ſed ſolas preces ardentes dæmonem in animis habitantem expellere: enim ſingulos qui eduntur in lucem, ex primo parente, vt naturam, ita dæmonium ſeruitutem traxiſſe: quibus ex animis oratione expulſis, Spiritum ſanctum deinceps accedere, ſuamq. præſentiam tum ſenſibus, tum viſui oſtendere; & non corpus ſolum perturbationum motibus liberare, ſed etiam animum inclinatione ad deteriora prorſus eripere: adeo vt de cetero neque ieiunio opus ſit ad corpus coercendum, neque doctrina ad refrenandam eius libidinem, & ad danda præcepta, quibus recta viuendi via incedere diſcat: et qui ſit huius rei compos factus, non modo a laſciuis corporis concitationibus liberum fore, verum etiam C præuidere futura, & ſanctam Trinitatem oculis cernere. Itaque diuinus ille Flauianus, fœtido iſto fonte effoſſo, & impijs eius riuulis patefactis, miſerum ſenem ſic affatur: O malis diebus onuſte & inueterate, tuum ipſius os te coarguit, haud ego: tua labia contra te teſtimonium dicunt. Itaque erroris morbo retecto, Syria exacti erant illi quidem; ſed in Pamphiliam profecti, eam eadem pernicie referſerunt.] hæc Theodoretus, ſed perperam ſane ad tempora Valentiniani atque Valentis refert, cum conſtet Flauianum nonniſi ſub Theodoſio poſt Meletij obitum (vt dictum eſt) ſediſſe Epiſcopum Antiochiæ.

MASSALIANI EIECTI E SYRIA.

SYNODVS SYDAE CONTRA MASSALIANOS HABITA.

Conſtat etiam aduerſus eoſdem Maſſalianos congregatam eſſe his temporibus Synodum Sydæ, de qua hæc Photius in Bibliotheca: Legimus, inquit, Synodum Sydæ factam aduerſus hæreſin Maſſalianorum, id eſt, Euchaitarum, vel Adelphiorum. Præfuit Synodo Amphilochius Epiſcopus Iconij cũ Epiſcopis vigintiquinque. Ex ea Synodo ibi eſt Synodica ad Flauianum Antiochenũ Epiſcopum, qui ea de cauſa etiam aliam Synodum habuit. In eo Concilio Sydæ habito Adelphius licet pœnitentiam polliceretur, non eſt admiſſus, quamuis hæreſin deteſtari videretur; quoniam non ex corde pœnitentia & renunciatio facta eſſet.] addit de eiuſdem Flauiani Epiſcopi Antiocheni epiſtolis ſcriptis ad Oſroenos & Armenos de damnatis Maſſalianis hæreticis Adelphio & ſocijs. Ceterum haud hoc tempore his remedijs hæreſis extingui potuit; ſed aduerſus eamdem laborandum fuit Attico Epiſcopo Conſtantinopolitano & alijs, quorum contra eiuſmodi hæreticos ſcripta idem Photius recenſet. D

AVGVSTINI ADVENTVS IN VRBEM.

a Aug. Conf. lib. 5. c. 3. 6.

b Aug. Conf. lib. 5. c. 7. 8.

Hoc ipſo anno Romam ſe contulit Carthagine Auguſtinus, qui ſequenti (vt dicemus) E Symmacho Vrbanam Præfecturam adminiſtrante, ab eo Mediolanum miſſus eſt. Agebat hoc anno ipſe ætatem vigintinouem annorum (vt idem teſtatur [a]) quo Carthagine nouit Fauſtum Manichæum, cum iam nouem ferme annos in ſecta Manichæorum haberet, de pluribus dubitans; quæ omnia a Fauſto fore ſoluenda, Manichæi polliciti fuerant. At cum longe aliter accidiſſet; de veritate in ea ſecta aſſequenda deſperare penitus cœpit. Quonam modo autem tunc veniendi Romam conſiliũ inijt, ipſum audi [b]: Poſteaquã, inquit, ille Fauſtus mihi imperitus earũ artium, quibus eum excellere putaueram, ſatis apparuit: deſperare cœpi, poſſe eum mihi illa, quæ me mouebant, aperire atque diſſoluere.] & inferius: Refracto itaque ſtudio, quo intenderam in Manichæi litteras, magiſq. deſperans de ceteris eorum doctoribus, quando in multis quæ me mouebant, ita ille nominatus apparuit: cœpi cum eo pro ſtudio eius agere vitam, quo ipſe

flagrabat

A flagrabat in eas litteras, quas tunc iam rhetor Carthaginis adoleſcentes docebam; & legere cum eo, ſiue quæ ille audita deſideraret, ſiue quæ ipſe tali ingenio apta exiſtimarem. Ceterum omnis conatus meus, quo proficere in illa ſecta ſtatueram, illo homine cognito, prorſus intercidit.] At de ſua Romã profectione idem hæc habet: Egiſti ergo mecum, vt mihi perſuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere quod docebam Carthagine.] ad docendũ enim Romæ potius, quàm Carthagine, non quæſtus maior (vt ſubdit) eum mouit, ſed quòd adoleſcentes qui diſcerent, quietius illic agerent, quàm Carthagine, vbi illorum nimia inſolentia omnia perturbaret. nam paulo poſt: Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu ſciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quæ me profectum atrociter plãxit, & vſque ad mare ſecuta eſt Sed fefelli eam, violenter me tenentem, vt aut reuocaret, aut mecum pergeret; & finxi me amicum nolle deſerere: donec vento
B facto, nauigaret. Et mentitus ſum matri, & illi matri, & euaſi.] et rurſum: Recuſanti ſine me redire, vix perſuaſi, vt in loco qui proximus noſtræ naui erat, Memoria beati Cypriani maneret ea nocte: ſed ea nocte clanculo ego profectus ſum: illa autem remanſit orando & flendo.] Et tamen (ſubdit ipſe) poſt accuſationem fallaciarum & crudelitatis meæ, conuerſa rurſus ad deprecandũ te pro me, abijt ad ſolita, & ego Romã.] In Vrbem cum veniſſet, apud Manichæum quemdam hoſpitio ſe acceptum tradit [a], vbi & ægrotauit [b]. Vt vero conualuit, cum Manichæis vt plurimum verſabatur, ita ramen vt eius ſectæ frigidus eſſet aſſertor; immo hoſpitem ſuum a magna fiducia illius hæreſis reuocare ſtuderet: ſed & Helpidij cuiuſdam aduerſus Manichæos corã diſſerentis ſcripta diſputatione nonnihil ſe profeciſſe teſtatur, adeo vt contemptui ſibi iam illa ſecta eſſe cœperit. Romæ igitur cũ verſaretur, domi docere rhetoricam cœpit, docuitq. hoc & ſequenti anno,
C quo a Symmacho Vrbis Præfecto, Mediolanum, vt ibi rhetoricam publice profiteretur, ab Imperatore de hoc monito, miſſus eſt. De profectione ergo ipſius Roma Mediolanum anno ſequenti agemus.

a Aug. Conf lib. 5. c. 10.
b Aug. eod. lib. c. 9. 10. 11.

Hic idem annus ille eſt, quo Vrbs & Italia magna fame laborauit: de qua quidem annonæ penuria, tum S. Ambroſius, tum Symmachus meminere. Ac primum quod ad rationem temporis ſpectat: vt dicamus eam hoc anno accidiſſe, certum illud eſt argumentum, quòd anno ante relationem Symmachi ad Valentinianũ Imperatorem factã eſſe, S. Ambroſius tradit: quã quidẽ relationem & ab ipſo Symmacho anno ſequenti ab illa penuria eſſe conſcriptã, cũ Præfecturã Vrbanã ageret, & a S. Ambroſio confutatã anno item ſequenti, ſuo loco perſpicue demonſtrabimus. Ob penuriã quidẽ illã pauperes ab Vrbe pulſos eſſe, S. Ambroſius doluit, cum in libris Officiorum hæc ait [c]: Quanto hoc vtilius,
D quàm illud quod proxime Romæ factũ eſt: eiectos eſſe Vrbe ampliſſima, *populos ſcilicet*, qui iam plurimam illic ætatem tranſegerant, flentes cum filiis abiiſſe: quibus velut ciuibus amoliendum exilium deplorarent, interruptas complurĩũ neceſſitudines, diremptas affinitates? Et certe arriſerat anni fœcunditas: inuectitio Vrbs ſola egebat frumento: potuiſſet iuuari, ſi peterent ab Italis frumentum, quorum filij expellebantur. Nihil hoc turpius, excludere quaſi alienum, & exigere quaſi ſuum. Quid illum eijcis, qui de ſuo paſcitur? Quid illum eijcis, qui te paſcit? Seruum retines, trudis parentem? Frumentum ſuſcipis, nec affectum impartis? Victum extorques, nec rependis gratiam? Quàm deforme hoc, quàm inutile? Quo modo enim poteſt vtile eſſe quod non decet? Quantis corporatorum ſubſidijs dudum Roma fraudata eſt? potuit & illos non amittere, & euadere famem, expectatis ventorum oportunis flatibus, & ſperatarum commeatu na-
E uium.] hactenus Ambroſius.

PENVRIA VRBS LABORAT.

c Ambroſ Offic. lib. 2. c. 7.

EIECTI POPVLI AB VRBE OB FAMEM.

De his & ipſe Symmachus in epiſtola ad Flauianum tunc temporis, vt apparet, conſcripta: vbi hæc [d] inter alia: Defectum, inquit, timemus annonæ, pulſis omnibus, quos exerto & pleno vbere Roma ſuſceperat. Fac vt his remedijs conualeſcamus: quanto nobis odio prouinciarum conſtat illa ſecuritas? Dij patrij, facite gratiam neglectorum ſacrorum, miſeram famem pellite: quamprimum reuocentur noſtri, quos inuita dimiſit.] hæc Symmachus: et quidem illud facinus iure improbat, quo liberi homines ab Vrbe eadem de cauſa eiecti fuerant: nam Auguſti tempore (quod Dio teſtatur [e]) ingenti afflictata Roma annonæ penuria, non liberi homines, ſed gladiatores, venaliaq. mancipia tantum vltra octoginta milia paſſus ab Vrbe reiecta fuerunt. Porro Symmachus homo verſatilis, ab occaſione deducens argumentum, eamdem famem ad ſuum propoſitum inflectens in rela-

d Symmach lib. 2. epiſt 9.

ADSCRIBIT SYMMACHVS FAMEM SACRILEGIO.

e Dio hiſt. Rom. lib. 55.

tione,quam anno ſequenti ad Valentinianum conſcripſit,eamdem famem exaggerans, accidiſſe eam perſuadere conatur, quòd adempti fuerant ſacerdotũ redditus, atque agri A
Veſtalium virginum : ita enim ait: Honorauerat lex parentũ Veſtales virgines ac miniſtros deorum victu modico, iuſtiſq. priuilegijs:ſtetit muneris huius integritas vſque ad degeneres trapezitas, qui ad mercedem viliũ baiulorum ſacræ caſtitatis alimenta verterunt. Secuta eſt hoc factum fames publica, & ſpem prouinciarum omnium meſsis ægra decepit. Non ſunt hæc vitia terrarum, nihil imputamus aſtris, nec rubigo ſegetibus obfuit, nec auena fruges necauit : ſacrilegio annus exaruit. Neceſſe enim fuit perire omnibus, quod religionibus negabatur, &c.] ſubdit enim, ad cibum glandium & radices herbarum populum ob famem fuiſſe conuerſum:ex quibus perſuadere conatur Imperatori, reddi prouentus ablatos deorum ſacrificis atque Veſtalibus, vt terra rependeret quam ſubtraxerat abundantiam. B

a Symmach. ad Valentin. Imp. apud S. Ambroſ.

At quàm ſcite prudenterq. inania iſta ab occaſione famis deducta a Symmacho argumenta retellat S.Ambroſius : ipſum audi, dum hæc ait[b] poſt nonnulla de dijs: Quæ autem æquitas, vt paucis ſacerdoribus dolentes victum negatum, ipſi omnibus denegarent, cum inclementior eſſet vindicta,quàm culpa? Non eſt igitur idonea quæ tantam ægritudinem mundi fallentis cauſa conſtrinxerit, vt virentibus ſegetibus, ſubita ſpes anni adulta moreretur. Et certe ante plurimos annos templorum iura toto Orbe ſublata ſunt. Modo ne demũ dijs Gentium venit in mentem ſuas iniurias vltum iri? Propterea nec aſſueto curſu Nilus intumuit, vt vrbicorum ſacerdotum diſpendia vindicaret, qui non vindicauit ſuorum? Eſto tamen ſi ſuperiore anno deorum ſuorum iniurias vindicatas putant: cur præſenti anno contemptui fuere? Iam enim nec herbarum vulſis radicibus ruſticana plebs paſcitur, nec baccæ ſilueſtris explorat ſolatia, nec cibum de C
ſentibus rapit; ſed operum læta felicium,dum meſſes ſuas & ipſa miratur, expleuit voti ſatietate ieiunium, vſurarios nobis reddidit terra prouentus. Quis ergo tam nouus humanis vſibus, vt vices ſtupeat annorum? et tamen etiam ſuperiore anno pleraſque nouimus prouincias redundaſſe frugibus. De Gallijs quid loquar ſolito ditioribus? Frumentum Pannoniæ, quod non ſeuerant, vendiderunt; & fœcunda Rhætia fertilitatis ſuæ nouit inuidiam: nam quæ ſolebat tutior eſſe ieiunio, fœcunditate hoſtem in ſe excitauit. Liguriam, Venetiaſq. autumni frumenta pauerunt. Ergo nec ille ſacrilegio annus exaruit, & iſte fidei fructibus annus effloruit. Negent etiã quod largo fœtu vineæ redundauerint : itaque & meſſem fœneratã recepimus, & liberalioris vindemiæ beneficia poſsidemus.] hactenus S.Ambroſius. Sed de alijs querelis Symmachi anno ſequenti. D

b Ambroſ. epiſt. 31.

CONFVTATVR SYMMACHVS AB AMBROSIO

IESV CHRISTI ANNVS	DAMASI PAP. ANNVS	VALENTIN. 9. THEODOSII 6. IMPP.
384.	18.	

Trecenteſimus octogeſimus quartus Chriſti annus, Conſulibus Ricimere & Clearcho notatur, quo Symmachus (de quo nuper facta eſt mentio) Præfecturam Vrbanam geſsit, quod Imperatoris reſcripta ad ipſum hoc anno data[c] teſtantur, licet Paulinus ad alia tempora eam referat. Meminit S. Auguſtinus[d] de eiuſmodi Symmachi Præfectura, dum ait,ſe ab eodem Symmacho Præfecto Roma miſſum eſſe Mediolanum. Sed de Auguſtino inferius. Paulinus autem confundit Præfecturam cum Conſulatu, de quo ſuo loco dicendum. Cum igitur Symmachus Vrbana fungeretur Præfectura, libellum miſit ad Valentinianum Imperatorem pro reſtituendo damnato legi- E
bus Gratiani deorum cultu: extat ipſe titulo Relationis Symmachi Vrbis Præfecti. Opportuna quidem homo dexterrimus vſus eſt occaſione obitus Gratiani, & Maximi tyrannidẽ exercentis: cum Valentinianus puer timore exagitatus,omnes timens,exemplo fratris monitus,qui milites expertus fuerat deſertores ac proditores, nihil non conceſſurus eſſet magiſtratibus. Verum vt vires petitionibus Symmachus adderet, Senatus nomine ſe agere profeſſus eſt, & non apud vnum Valentinianũ, quinetiam apud Theodoſium atque Arcadium filium eiuſdemq. Imperatorem; ſeq. duplici munere, nempe Præfecti atque Legati, cauſam tractare, ipſe docet his verbis: Vt Præfectus veſter Geſta publica proſequor, & vt Legatus ciuium mandata commendo.] ſed quid petijt? illud in primis & generatim, cum ait: Repetimus religionum ſtatum, qui Reipublicæ diu profuit.] ſpeciatim vero, vt concedat reparari aram Victoriæ: erat hæc in Capitolio, de

SYMMACHVS PRAEFECTVS VRBIS PRO IDOLIS QVID.

c l. 40. de ſententijs ex peric. recit. & l. 44. de appellat. Cod. Theod.

d Auguſt. Confeſſ. lib. 5. c. 13.

A lio,de qua Dio [a] : Fulmina namque permulta deciderant, quibuſdamq. cella Iouis Ca-
pitolini, quæ erat in templo Victoriæ,tacta fuerat.] hæc ibi: verum creditur textus in-
uerſus, vt velit dicere tactam eſſe cellam Victoriæ,quæ erat in templo Iouis Capitolini:
nam non cella, ſed templum, illudq. maximum fuit Iouis Capitolini. Alia etiam erat
in Curia ara Victoriæ, de qua Herodianus [b]: Curiam ingreſſi,ſic vt vltra quoque arã Vi-
ctoriæ penetrarent.]cum alioqui & alia in Vrbe fuerint monumenta Victoriæ dedicata:
nã a Sex.Rufo in Règione, Alta ſemita dicta,ponitur ædicula Victoriæ; ſed & in Regio-
ne Ad templũ Pacis, fuiſſe dicitur ara ſeu area Victoriæ,&;ab alijs alibi ponuntur aliæ.

a Dio Liſt. Rom. lib. 45.

Verum ad Symmachum redeamus. Petit quoque reddi Veſtalibus ſtipendium ab
alijs conſuetum Imperatoribus exhiberi, quod vendicauerat ſibi Fiſcus; reddiq. agros
iiſdem virginibus & templorum miniſtris teſtamento relictos; vtq. in poſterum liberum
B eſſet cuique quid vellet iiſdem deorum ſacerdotibus teſtamento relinquere.

Hæc perſentiſcens S. Ambroſius, feſtinans occurrit, interceſſitq. ne quid extorque-
retur ab adhuc puero Imperatore: cui litteras dedit, quibus tum primo illud ingeſsit,
nullum alium eſſe Deum, quàm quem coleret Chriſtiana religio, deoſq. Gentium ve-
re eſſe dæmonia; abhorrereq. debere Chriſtianum Imperatorem non ſolum ab illorum
cultu,ſed & ab omni conſenſu,quo dijs ſacra peragi permittantur; & quàm longe abeſſe
oportere,vt eius præcepto aræ dirutæ reſtaurarentur, ſumptuſq. ad peragenda ſacrificia
redderentur: reuocatq. eidem in memoriã,quanta Gentiles aduerſus Chriſtianos eorũq.
eccleſias ſub Ethnicis Imperatoribus perpetraſſent: ac ne reſcindat, admonet, quod a
Gratiano pie nouerit eſſe ſtatutum: At cum per totum, inquit, fere Orbem a pluribus
retro Principibus inhibita, interdictaq. ſint, Romæ autem a fratre clementiæ tuæ au-
C guſtæ memoriæ Gratiano fidei veræ ratione ſublata ſint, & datis antiquata reſcriptis:
ne,quæſo,vel fideliter ſtatuta conuellas, vel fraterna præcepta reſcindas. De negotijs
ciuilibus ſi quid ſtatuitur, nemo putat eſſe temerandum; & præceptum de religione
calcatur?] ſed & ne clariſsimi viri Symmachi moueretur auctoritate, illud inculcat:
Deferendum merito clarorum virorum & ego ſuadeo, ſed Deum certe eſſe omnibus
præferendum. Si de re militari eſt conſulendum, debet exercitati in prœlijs viri expe-
ctari ſententia. Quando de religione tractatus eſt,Deum cogita. Nullius iniuria eſt, cui
Deus omnipotens antefertur, &c.] Illudq. vehementer cauendum ingerit, ne putet
ab vniuerſo Senatu rogari quod per Symmachũ peteretur, ſed male ab eo vſurpatum
eſſe Senatus nomen, quod a Gentilibus tantummodo Senatoribus conſtaret eſſe decre-
tum: cui ſi quis Imperator Chriſtianus annuiſſe diceretur, talem hac ex parte reprehen-
D ſione exiſtimari debere dignum. Ceterum a paucis Senatoribus Gentilibus eã docet fa-
ctam eſſe ſuggeſtionem, ipſam vero Curiam maiori numero Chriſtianorũ eſſe refertam;
quibus refragantibus, talia illos indigna Chriſtiani Imperatoris auribus ingeſſiſſe.

S. AMBROSIVS CONTRA SYMMACHVM AGIT.

b Ambroſ. epiſt. 30.

Admonuit inſuper vt petitionem illã deferat ad Theodoſiũ Imperatorem, vt rem gra-
uiſsimam, neque abſque illius arbitrio decernendam: vtq. in cauſa religionis Epiſcopos
conſulat. Petijt & relationis exemplum, quo reſpondeat, vt ita conſultus Theodoſius
vtriuſque partis iura perpenderet. Quòd ſi petitã ab Epiſcopis religionis defenſionẽ Va-
lentinianus ipſe impertire negligeret; quid Ambroſius eidẽ comminatus ſit, audi: Certe
(inquit [c]) ſi aliud ſtatuitur, Epiſcopi hoc æquo animo pati & diſsimulare non poſſumus.
Licebit tibi ad eccleſiam conuenire, ſed illic non inuenies ſacerdotem, aut inuenies reſi-
ſtentem. Quid reſpondebis ſacerdoti dicenti tibi? Munera tua non quærit Eccleſia, quia
E templa Gentilium muneribus adornaſti. Ara Chriſti dona tua reſpuit, quoniam aram
ſimulacris feciſti, &c.] Sed & ne Valentinianus in defenſionem erroris, ſuam pueri-
tiam excuſaret, Ambroſius iſta ſubintulit: Quid reſpondebis his verbis? Puerum eſſe
te lapſum? Omnis ætas perfecta Chriſto eſt: omnis Deo plena pueritia fidei comproba-
tur: paruuli etiam Chriſtum intrepido aduerſus perſecutores ore confeſsi ſunt.] At hæc
omnia Ambroſius non tam ad Valentinianum, quàm ad Iuſtinam eius matrem, cuius
arbitrio ipſe moderabatur Imperium, voluit eſſe directa, atque plenius innoteſcere.

QVAM CAVTE AGAT AMBROSIVS.

c Ambroſ. ead. epiſt. 30.

Miſit petitum Valentinianus ad Ambroſium Symmachi petitionis libellum; quem
ipſe contrarijs ſcriptis ita redarguit & confutauit, vt abſque perendina dilatione Am-
broſio cauſa adiudicata fuerit: de qua victoria illud extat elegans Ennodij diſticon:

Dicendi palmam Victoria tollit amico;
Tranſit ad Ambroſium: plus fauet ira dea.]

Sed & Aurelius Prudentius vir Conſularis aduerſus eamdem Symmachi relationem A
egregium poema conſcripſit, eumdemq. ſectum in duos libros, quorum priori deorum
Gentilium vanam mendacemq. ſuperſtitionem redarguit & ſcite confutat, Cruciſq. po-
tentiam ac gloriam prædicat, cuius virtute Roma a prauorum dæmonum dominio
vindicata ſurrexerat; poſteriori vero quæ a Symmacho ſuggeſta eſſent, diſerte refellit,
penituſq. diſſoluit. Ceterum poema illud ſub Honorio Imp. a Prudentio eſſe elabora-
tum conſtat, vt ſuo loco dicturi ſumus. Sed miro quodā Dei conſilio his temporibus acci-
dir, vt idem ipſe, qui pro Veſtalibus virginibus tanta cum laude apud Imperatorem
MAXIMAE VESTALIS LAPSVS. Symmachus egit, earum Primigeniæ, ſiue dixerimus Veſtalium primæ lapſu vehe-
menter oportuerit pudore ſuffundi: de cuius inferendo antiquo ritu ſupplicio, idem ipſe
quaſi ſacrorum acerrimus vindex magnopere laborauit. extant de his duæ eiuſdem epi-
a Symmach. lib. 9. epiſt. 129. ſtolæ, quarum prior ſic ſe habet [a]; B
* Primogeniæ More inſtitutoq. maiorum, inceſtum Primigeniæ* dudum apud Albam Veſtalis An-
SYMMACHI EPIST. DE LAPSV VESTALIS. tiſtitis, collegij noſtri diſquiſitio deprehendit; quod & ipſius quæ contaminauit pudici-
tiam ſacram, & Maximi cum quo nefandum facinus admiſit, confeſſionibus claruiſſe,
Geſta reſtantur. Reſtat, vt in eos, qui cærimonias publicas abominando ſcelere pollue-
* exerceatur runt, legum ſeueritas exeratur *. Quæ tibi actio de proximi temporis exemplo ſeruata
eſt. Et ideo dignaberis, Reipublicæ vtilitatem, legeſq. conſiderans, facinus cunctis vſque
ad hunc diem ſæculis ſeueriſſime vindicatū, competenter vlciſci. Vale.] ita Symmachus
vnus ex Pontificibus ad Vrbis Præfectum, quem in facinus cupit vltorem inſurgere, vt
declarant poſteriores eiuſdem Symmachi ſcriptæ litteræ: quibus pariter intelligas, iura
Pontificis Maximi agendi more patrio & iure antiquo aduerſus huiuſcemodi facinoro-
b Symmach. lib. 9. epiſt. 119. ſos reos, ab Imperatore collata fuiſſe in Præfectū Vrbis. Epiſtola autē ſequēs ſic ſe habet [b]: C
Secundum proximæ ætatis exempla, clariſſimo & excellentiſſimo viro fratri noſtro
*Vrbi inceſtæ Primogeniæ Præfecto * Vrbi Primigeniæ virginis, quæ ſacra Albana curabat, a collegio noſtro vindi-
cta delata eſt. ſed quia litteris eius cauſæ probabiles aſſeruntur, quòd neque muros Vr-
bis æternæ tanti criminis reum fas ſit inrrare, neque ipſe ad longinqua poſſit occurrere,
cum facinùs vbi admiſſum eſt debeat expiari: neceſſe eſſe perſpeximus poteſtatem fini-
timam conuenire, & cui prouinciarum iura mandata ſunt, vt in Primigeniam quæ pu-
* ſemper blici criminis maculauit arcana, corruproremq. eius Maximum, qui quidem flagitium
* exerceatur non negauit, ſeueritas ſuper* his adhibita criminibus exetatur*. Dignaberis igitur, con-
ſideratis confeſsionibus, quæ nefandi criminis tragœdiam prodiderunt, iniuriam caſtiſ-
ſimi ſæculi reorum ſupplicijs vindicare.] hactenus Symmachus. Quale autem eſſe ſoleret
ſupplicium corruptis Veſtalibus irrogandum, diximus in Notis ad Romanum Marty- D
rologium. Hæc quidem contigiſſe poſt relationem Symmachi, atque S. Ambroſij reſpon-
ſionem, ex eo facile poſſumus intelligere; quòd cum alia plura in ſeptem illas Virgines
(neque enim hunc numerum excedebant) idem exprobret, certe taurum in eaſdem fa-
cinus exaggerare minime prætermiſiſſet, id exigente pondere magnæ cauſæ, cuius pro
Chriſtianorum parte forte patrocinium ſuſcepiſset. Sed reliqua huius anni ad Symma-
chum pertinentia proſequamur.
Hoc item anno, cum idem Symmachus (vt dictum eſt) Vrbis Præfectū ageret, aduerſus
NOVA QVERELA ADVERSVS SYMMACHVM. ipſum a quibuſdam ad Imperatores libellus accuſationis allatus eſt, quo querebantur,
Chriſtianos ab eccleſijs auulſos, coniectos fuiſse ab eo in carcerē; inſuper Epiſcopos e vi-
cinis ciuitatibus ab eodem petitos, in vincula eſse coniectos. Res quidem primo auditu
ſacrilega, quæ aures Valentiniani plurimum offendit, eiuſq. animum in eumdem ma- E
gnopere concitauit; reſcribenſq. iuſsit vinctos liberos relaxari, ipſumq. Symmachum
dùrius increpuit. Relatio hæc contra Symmachum forte ab ſchiſmatico aliquo proue-
nit, qui Vrſicino faueret: eū enim contra legem exilij vna cū ſuis Romā hoc tempore ſe
c Symmach. lib. 10. epiſt. 34. contuliſse, paulo poſt dicemus. Qui igitur ſchiſmaticis obſtitiſset, in Chriſtianos ſæuijſse,
falſo delatus eſt. At quid pro ſui defenſione Symmachus [c] ipſe reſctipſerit, videamus.
DDD. AAA. Valentiniano, Theodoſio, & Arcadio Symmachus Præfectus Vrbis,
SYMMACHI LITTERAE AD VALENTINIANVM. Scio quidē, naturæ humanæ vitio, probitatem ſubiacere liuori: ſed miror eo progreſ-
ſas inſidias æmulorum, vt crudo mendacio inſontis fama peteretur, DDD. IMPPP.
Quid enim non audeant, quidve intentatū relinquant, qui in atce terrarū Chriſtianæ
legis iniurijs vindicata fana finxerunt? Fleuit, credo, ſcenæ iſtius fabricator, cum de ec-
cleſiæ penetralibus raptos ad tormenta ſimularet; cum de longinquis ac de finitimis

A vrbibus duci Antiſtites in vincula deſcriberet. Neque enim ſerenum clementiæ veſtræ animum ſine his argutijs compuliſſet ſacro edicto populum conuenire, vt aſperioribus, quàm pietati veſtræ mos eſt, litteris, Præfectum, quem ſine ambitu legiſtis, argueret. Reddat nunc, quiſquis ille eſt, cauſas fallaciæ ſuæ; qui ſub occaſione iuſtæ inquiſitionis, qua me cultum ſpoliatorum mœnium inueſtigare iuſſiſtis, tragicas quæſtiones de miniſtris Catholicæ iactat agitatas. Reſpondeant litteris Epiſcopi Damaſi, quibus aſſectatores eiuſdem religionis negauit vllam contumeliam pertuliſſe. Non magnopere officij mei prætendo reſponſa; a quo ideo quæſita eſt rerum fides, ne factum aliquod recordationem quæſitoris effugeret.

Credatur eius legis Antiſtiti, quæ læſa ſimulatur. Credatur Præfecto, qui perennitatis veſtræ admonitus edicto, miratur in procinctu creditum, quod Roma neſcit ad-
B miſſum. Omitto iniuriam Præfecturæ & conſcientiæ meæ: quando eo proceſſit inſimulatio, vt vos quoque ipſos auctores honoris mei quadam reprehenſione perſtringar: nam qui ſummi loci Iudices decolorant, ſacri teſtimonij facilitatem videntur inceſſere. Iamdudum me Diuus genitor numinis tui præcipuo honore dignatus eſt, ille meritorum arbiter ſingularis, cuius Imperium cum moribus recepiſti. Paternum ſequere; tuum tuere iudicium.] et poſt aliqua: Vnum illud, inquit, adijciens, vt me perennitas veſtra neceſſitate inquiſitionis ejus abſoluat, cuius auctoritatem referri ad ſcrinia Palatina iuſſiſtis. Nam ſi rantum de me improbis licuit extante præcepto: quid retractatis litteris non licebit? Sane laudabili viro Epiſcopo denegante vllum e ſuis aut carcere, aut vinculis attineri, & Officio eadem ſuggerente, ignoro quos potiſſimum præceperitis abſolui. Tenent quidem leges variorum criminum reos; ſed, vt compe-
C ri, a myſterio Chriſtianæ legis alienos. Quid igitur æternitas veſtra decernat, deuotus opperior, &c.]

Intelligis ex his, ad hunc vſque annum etiam, quo Symmachus Vrbanam Præfecturam gerebat, Damaſum Romanum Pontificem fuiſſe ſuperſtitem: vt & hinc cognoſcas Marcellinum Comitem in Chronico errore lapſum, dum ante biennium ſub Conſulatu Antonij & Syagrij, menſe Octobris, Damaſum defunctum ponit. Obijt vero ille hoc anno, tertio Idus Decembris, quo die natalis eius inter ſanctos adſcriptus antiqua memoria perſeuerat. quem iam prope octogenarium deceſſiſſe, auctor eſt S. Hieronymus, qui (vt vidimus) Romæ apud eum hoc tempore agebat, nec niſi poſt eius ad Deum migrationem ab Vrbe receſſit. Conſultius itaque Proſper in Chronico ſub huius anni Conſulibus collocat in laterculo obitum Damaſi, licet mendoſe pro ſuf- DAMASI OBITVS TEMPVS.
D fecto Siricio Vrſicinus legatur: abſque enim aliqua controuerſia electum fuiſſe Siricium, paulo inferius dicturi ſumus.

Sed vt quæ ſunt temporis firmius ſtabiliantur, ex alia quoque ratione deducimus hoc anno Damaſum deceſſiſſe. Cum enim conſtet ex his quæ ſuperius dicta ſunt, S. Hieronymum vna cum Paulino & Epiphanio veniſſe Romam, Antonio & Syagrio Coſſ. anno Domini trecenteſimo octogeſimo ſecundo; idemq. dicat[a] pene triennium Romæ manſiſſe cum Damaſo, nec inde receſſiſſe, niſi ipſo defuncto: cumq. liqueat menſe Auguſti[b] anni ſequentis ex Vrbe egreſſum eſſe: vtique affirmare opus eſt, hoc anno, menſe Decembris Damaſum ex hac vita migraſſe. Obijt igitur hoc anno, dicta die vndecima Decembris, cum ſediſſet vſque ad annum decimum octauum inchoatum per menſes tres minus diebus quatuor: nam quem vidimus ſedere cœpiſſe anno a Hieron. epiſt. 99. b Hier. Apolog. aduerſ. Ruffin. ANNI PONTIFICATVS DAMASI.
E Domini trecenteſimo ſexageſimo ſeptimo, die decima quinta Septembris, perſeueraſſeq. vſque ad præſenrem annum, diemq. vndecimam menſis Decembris, dictam temporis periodum impleſſe eum oportuit.

Extant Acta Damaſi in Eccleſia olim recitari ſolita apud nos in duobus codicibus peruetuſtis, nempe quinto atque decimo tomo VV. SS. exhibet eadẽ codex Vaticanus, & alius S. Mariæ Maioris, quem vidimus[c]; in quibus ad finem hæc leguntur: Vt plura præteream, ea nullo modo reticebo, quæ Petrus ſedis Apoſtolicæ diaconus in ſermone quem in honorem beati Damaſi edidit, in eiuſdem Titulo contigiſſe commemorat. ait itaque fratribus præfati Tituli: Iam crebro, fratres, vidiſtis hic dæmonia effugata, ſebricitantium corpora ſanata, & quod maius eſt, clynicos & contractos extenſos: vt nuper viſum eſt in homine inceſſu veſtigiorum priuato: qui huius anre fores eccleſiæ poſitus, cum non diffideret ſe ſanatum iri, eatenus per ſe cœpit ſuſten- c Vol. 2. Vit. Sanctor. pag. 35. MIRACVLA POST OBITVM DAMASI PAPAE.

taculis ligneis repere, quatenus huc potuit pertingere: cui ſic demum (vt ipſe profeſ- A
ſus eſt) lux ex improuiſo accedens, velut lampas effulſit, & illico pedum veſtigia reparauit. Quod vero ſequitur, non ſolum ſcripta eiuſdem Tituli, verum etiam picturæ declarant. Fuerunt duo homines non ſemper ſanæ mentis, quos medici lunaticos vocant, ipſam baſilicam frequentantes, & vt ſalutem reciperent, beatum Damaſum continuis precibus exorantes. Quadam itaque die venientes ante ſepulchrum eius, ſe proſtrauerunt, lacrymantes plus ſolito, Dei miſericordiam per ſancti Damaſi ſubſidium implorantes: cumq. ardenter hoc facerent, exauditi ſunt; & recuperata ſalute, Dei magnalia prædicabant; atque percepti beneficij non immemores, coma capitis detonſa, omnibus diebus vitæ ſuæ ipſorum in eodem loco Domino ſeruierunt. Hæc autem miracula alij beato Laurentio martyri, alij beato Damaſo deputant confeſſori: nos autem in miraculis non diuidimus, quos vna patria genuit, vna Eccleſia (*nempe Romana*) B
promouit, vna baſilica colit in terris, vnus Dominus honorat in cælis.] hæc auctor. Supererant adhuc aliqui addicti Vrſicino; qui Damaſo, licet defuncto, rantã gloriam inuidentes, dicerent, non meritis Damaſi, ſed interceſſione S. Laurentij ea patrari miracula. At eius interceſſione miracula facta eſſe, qui reperitur ab ægrotantibus inuocatus, quis dubitat? ſæpeq. Deum per confeſſorem impertiri complura, quæ a martyre accipi minime valuerunt, idq. ob illuſtrandam memoriam confeſſoris fieri, plurima exempla declarant. Tu de his interim conſule quæ S. Auguſtinus habet in epiſtola centeſima decima ſeptima, vbi agit de S. Felice Nolano confeſſore vltore periurij. Ceterum qui poſt mortem miraculis coruſcauit, viuens quoque iiſdem a Deo inſignitus eſt, quorum vnum & perinſigne quidem ex eodem fonte hic deſcribemus.

MIRACVLVM A DAMASO VIVENTE EDITVM.

Dum adhuc itaque ſuperſtes in vita Damaſus eſſet, illud ab eo in iiſdem Actis mi- C
raculum editum legitur: nimirum, cæcum annis tredecim, oculorum luce penitus orbatum occurriſſe Damaſo redeunti e baſilica Vaticana, vbi ſuper altare Petri Apoſtoli Miſſam celebrarat: magnaq. fide clamaſſe, vt eius ad Deum precibus illuminaretur: Cum Damaſus aliquantiſper cunctabundus, fide tamen petentis victus, ſignauit oculos eius ſigno Crucis, illa adijciens verba: Fides tua te ſaluum faciat. Et confeſtim aperti ſunt oculi eius, & vidit, & Deo gratias egit, eiuſq. ſanctiſſimo ſacerdoti Damaſo. Hæc inquam ex dictis Actis eius antiquitus ſcriptis. Putamus quidem eiuſmodi tunc diuina virtute editum eſſe miraculum, quo populus Vrſicini diuiſus ſchiſmate, eo ſaltem ſigno, qui legum ſacrarum ſancita non noſſet, perſpicuo intelligeret, qui verus legitimuſq. Pontifex eſſet; illumq. verum eſſe non dubitaret Antiſtitem, cui Deus eo ſigno fuerat ſuffragatus. D

DAMASI SCRIPTA.

At non inter ſanctos dumtaxat Damaſus miraculis clarus adnumeratur, ſed & inter ſcriptores Eccleſiaſticos a S. Hieronymo recēſetur, multaq. metro ediſiſſe traditur: ſed & de Virginitate plures ſcripſiſſe libros tum carmine tum ſoluta oratione, ſuperius eiuſdem Hieronymi teſtimonio dictum eſt. Viſuntur adhuc Romæ ipſius nonnulla epigrammata martyrum ſepulchris inciſa, ſed ex eis perpauca integra. Quæ vero fertur nomine Damaſi breuiter texta ſeries Vitarum Romanorum Pontificum, alterius potius quàm ipſius eſſe opus, alibi diximus, ac ſæpius inculcauimus.

RES GESTAE A DAMASO.

Quæ autem de eodem Damaſo in ipſo libro de Romanis Pontificibus ſcripta habentur (exploſis his quæ mendacij arguuntur, vt quæ dicuntur de temporibus Iuliani, de Epiſcopatu Vrſicini, & alijs) hæc ſunt: nempe, duas baſilicas ipſum exædificaſſe, alteram ad Theatrum Pompeij, via Ardeatina alteram: exornaſſeq. locum ad Catacum- E
bas, vbi aliquando iacuerant corpora Apoſtolorum; ſtruxiſſeq. ibi platoniam, & epitaphium conſcripſiſſe.

Quod vero ad platoniam pertinet: Ado legit Placoma, noſtra manuſcripta Placoton habent, & quidem rectius: per quod puto intelligi eccleſiæ pauimentum tabellis marmoreis varijs figuris decore ſtratum. Tradit enim Zonaras in Conſtantino Magno, ab eo Conſtantinopoli extructum fuiſſe forum, quod Placoton nominauit; ex eo, inquit, quòd ex tabellis lapideis inſtratũ eſſet. Porro huiuſcemodi ornatu, & ſumma quidem impenſa ſterni conſueuiſſe olim eccleſiarum pauimenta; quæ adhuc extant integra, vel aliqua ex parte diſſipata, demonſtrant. Quòd ſi Platoniam legendum contendis, vt alijs pleriſque in locis idem nomen inuenitur expreſſum: quid per platoniam intelligendum ſit, vt veritatem valeas certius aſſequi, vide quod habes apud Caſsiodorum [a],

a Caſſiod. Variar. lib. 3. epiſt. 9.

per

A per platonias poſſe intelligi marmoreas tabulas ad ornatum comparatas; ac proinde platoniam ſtruere, nihil aliud eſſe, quàm parietes marmoreis tabulis incruſtare. Sic & intelligendum, quod in eodem libro legitur de Liberio: Hic de platonijs marmoreis ornauit ſepulchrum S. Agnetis.] In compluribus antiquis Romæ eccleſijs adhuc viſere licet eiuſmodi platonias ſupereſſe.

In eiſdem Actis Damaſi habetur, ab eo abſolutam eccleſiam ſanctarum virginum & martyrum Ruffinæ & Secundæ in Silua candida. Rurſus de eodem in dicto libro de Romanis Pontificibus legitur, quæſiſſe inſuper corpora ſanctorum martyrum, atque inueniſſe; necnon Concilia martyrum (nempe, vt alibi declarauimus in Notis, vbi plura ſunt ſepulchra martyrum, cœmeteria ſcilicet) verſibus pariter illuſtraſſe. Narrantur ibidem dona ab eodem collata baſilicæ S. Laurentij, quam erexit in Titulum. Quid B autem operis in baſilica Vaticana idem Damaſus egerit, ſic ſequens epigramma declarat, quod affixum olim in pariete eiuſdem baſilicæ, in codice peruetuſto exſcriptum extat inter vetera eiuſdem eccleſiæ monumenta:

Cingebant lacus montem, teneroq; meatu
Corpora multorum, cineres, atque oſſa rigabant.
Non tulit hoc Damaſus, communi lege ſepultos
Poſt requiem triſtes iterum perſoluere pœnas.
Protinus aggreſſus magnum ſuperare laborem, FONS BAPTISMATIS IN VATICANO.
Aggeris immenſi deiecit culmina montis.
Intima ſollicite perſcrutans viſcera terræ,
Siccauit totum quicquid madefecerat humor,
C *Inuenit fontem, præbet qui dona ſalutis.*
Hæc curauit Mercurius leuita fidelis.]

Porro de eodem fonte baptiſmali Prudentius in Periſtephano, cum agit de paſſione Petri & Pauli, deq. baſilica Vaticana, hæc habet:

Dextra Petrum regio tectis tenet aureis receptum,
Canens oliua, murmurans fluento.
Namque ſupercilio ſaxi liquor ortus, excitauit
Fontem perennem chriſmatis feracem.
Nunc pretioſa ruit per marmora, lubricatq. cliuum,
Donec virenti fluctu & Colymbo
Interior tumuli pars eſt, vbi lapſibus ſonoris
D *Stagnum niuali voluitur profundo.*
Omnicolor vitreas pictura ſuperne pingit vndas,
Muſci relucent, & vireſcit aurum,
Cyaneusq. latex vmbram trahit imminentis oſtri.
Credas moueri fluctibus lacunar.
Paſtor oues adit, ipſe illic gelidi rigore fontis
Videt ſitire quas fluenta Chriſti.] hæc Prudentius, alludens ad ampliſſimum fontem baptiſmatis, qui nuper a Damaſo conſtructus erat.

Porro alterius fontis in atrio poſiti ſtructura ſic deſcribitur a S. Paulino, qui hoc etiam tempore claruit, atque vidit. In epiſtola enim ad Aletium [a] de funere ab eo impenſo Ruffinæ coniugi, filiæ ſanctæ Paulæ, cum agit de eadem baſilica Apoſtolo- a Paulin. epiſt. 31. FONS ATRII
E rum, hæc habet: Prætento nitens atrio fuſa veſtibulo eſt: vbi cantharum miniſtra BASILICAE VATICANAE.
manibus & oribus noſtris fluenta ructantem faſtigiatus ſolido ære tholus ornat & inumbrat, non ſine myſtica ſpecie quatuor columnis ſalientes aquas ambiens, &c.] declaratq. pluribus ſtructuræ myſterium. Quæ omnia Damaſi operi tribuuntur, cum ante ipſum aquæ diſperſæ nullius vſus, ſed detrimenti eſſent mortuorum ſepulchris, ipſi nimirum cœmeterio Vaticano. Ceterum quod ad fontem baptiſmalem ſpectat, quem ipſe extruxerat: illud in Actis eius miraculum enarratur, acceptum ex ſermone habito in eiuſdem Damaſi depoſitione: extat apud nos tomo quinto Vitarum ſanctorum manuſcripto; vbi auctor: Nuper, inquit, res hæc geſta eſt, quam factam vidimus, &c.] ait enim (vt rem paucis comprehendamus) Sabbato Paſchalis feſtiuitatis, cum compreſſio magna eſſet, baptiſmi tempore puerulum e manibus geſtantis hominis lapſum, ad imaq. fontis delatum, ab omnibus deploratum eſſe

vt mor-

A functionem hoc anno contigiſſe monſtrauimus, Mediolanum aperiendi cauſa ibi ludum litterarum, & docendi rhetoricam, mittitur. Accepit libenter eam occaſionem, quòd docens in Vrbe diſcipulos parum fideles nactus eſſet: quippe admodũ illiberaliter, cum tempus adueniret perſoluendæ mercedis, ſimul conſpirantes nonnulli ex ipſis, effecti deſertores, ad alium doctorem ſe conferebant [a]. Porro eius Mediolanum aduentus non ſolum Præfectura Symmachi conſignatur, ſed etiam Conſularibus Faſtis, Siquidem contra Petilianum agens [b] affirmat, Mediolanum veniſſe ante Conſulatum Bautonis, qui anno ſequenti contigit. Sed & ex annis ætatis eiuſdem Auguſtini id etiam exploratum redditur: nam cum alibi dicat [c] ſe tunc fuiſſe annorum triginta adhuc, & errore Manichæorum detentum; ex præſcripta quidem ſuperius annorum Auguſtini chronographia; plane deprehenditur, annum ætatis eius trigeſimum inchoari cœpiſſe hoc an-

B no Domini trecenteſimo octuageſimo quarto. Sed videamus quid ipſe de ſua Mediolanum profectione conſcribat.

a Aug. eod. lib. 5. c. 13.
b Auguſt. contra litter. Petil. c. 25.
c Aug. Conf. lib. 6. c. 11.

Poſtquam, inquit [d], miſſum eſt a Mediolano Romam ad Præfectum Vrbis, vt illi ciuitati rhetoricæ magiſter prouideretur, impertita etiam euectione publica: ego ipſe ambiui per eoſdem ipſos Manichæis vanitatibus ebrios, quibus vt carerem ibam, ſed vtrique neſciebamus, vt dictione propoſita, me probatum Præfectus tunc Symmachus mitteret. Et veni Mediolanum ad Ambroſium Epiſcopum, in optimis notum Orbi terræ, pium cultorem tuum, cuius tunc eloquia ſtrenue miniſtrabant adipem frumenti tui, & lætitiam olei, & ſobriam vini ebrietatem populo tuo. Ad eum autem ducebar abs te neſciens, vt per eum ad te ſciens ducerer. Suſcepit me fraterne ille homo Dei, & peregrinationem meam ſatis epiſcopaliter dilexit: et eum amare cœpi primo quidem

C non tamquam doctorem veri, quod in Eccleſia tua prorſus deſperabam, ſed tamquam hominem benignum in me. Et ſtudioſe audiebam diſputantem in populo, non intentione qua debui, ſed quaſi explorans eius facundiam, vtrum conueniret famæ ſuæ, an maior, minorve proflueret, quàm prædicabatur: et verbis eius ſuſpendebar intentus, rerum autem incurioſus & contemptor aſtabã, & delectabar ſuauitate ſermonis, quamquam eruditioris, minus tamen hilareſcentis atque mulcentis, quàm Fauſti erat, quod attinet ad dicendi modum. Ceterum rerum ipſarum nulla comparatio: nam ille per Manichæas fallacias aberrabat, iſte autem ſaluberrime docebat ſalutem.] hactenus Auguſtinus de ſuo Mediolanum aduentu, & cum Ambroſio conſuetudine: cuius concionibus paulatim eſt emollitus.

d Aug. Conf. lib. 5. c. 13.

AMBROSIVS ERGA AVGVSTINVM BENIGNVS.

Profecit vero adeo Auguſtinus [e], vt quos ante errore duci deprehendiſſet, iam Ma-

D nichæos penitus derelinquere animo decreuerit, non tamen vt ob id fieret Chriſtianus, ſed ad Academicos ſe conferret: eo namque ſtatu S. Monica mater eius, affectata veſtigia filij, Mediolanum veniens, ipſum inuenit, plurimumq. gauiſa eſt, iam præuidens fore etiam aliquando Chriſtianum. Adhæſerant [f] Auguſtino gentiles eius, Alipius Hipponenſis & Nebridius patria vicina Carthagini oriundus; horum prior Romæ ab Auguſtino inuentus, vna cum ipſo Mediolanum profectus eſt; poſterior ea de cauſa, relicta Africa, Mediolanum ſe contulit, vt cũ eodem Auguſtino conuiueret. Deducebat interea Alipius [g] eũ ab vxore ducenda. Romanianus quoque municeps Hipponenſis (ad quem Paulini extant litteræ) arctæ conſuetudinis vſu eidem Auguſtino proxime accedebat. Cum inter hæc eius concubina in Africam vnde venerat redijt, relicto illi filio, quem ex eo ſuſceperat, Adeodato. quibus ſolutus ille vinculis, e tenebris paulatim in lucem

E cœpit emergere.

e Aug Conf. lib. 5. c. 14.
AVGVST. TRANSIT AD ACADEMICOS.
f Aug. Conf. lib. 6. c. 10.
g Ibid. c. 13. 14. 15.

Interea autẽ Monica ſanctiſſima femina pro filij ſalute ſollicita, frequens in ſacris conuentibus atque aſſidua in eccleſia erat [h]. Tunc accidit, vt cum epulas ferret ad Memorias martyrum (quæ erogari ſolebant in cibos pauperum, qui in eccleſiam in martyrum natalitijs ad Agapen conuocabantur: id enim non tantũ in Africa fieri ſolitum erat, ſed Romæ quoque in memoriam defunctorũ, vt apparet ex epiſtola Paulini ad Aletiũ ſcripta) argueretur ab Ambroſio, qui correxit id Mediolani: cuius exemplũ, docente poſtea Auguſtino, Africana Eccleſia ſecuta [i] eſt, & Oriens didicit a Laodiceno Concilio. Ceterum quàm citiſſime ſanctitas Monicæ Ambroſio innotuit; de qua ſermonem habens cũ Auguſtino congratulabatur eidem, quòd ſanctiſſimã feminã matrẽ haberet: A qua rogatus de ieiunio ſabbati [k], ſic Ambroſius ipſe reſpondit, vt aliarũ Eccleſiarum conſuetudini non detrahens, ſuam ſeruaret; ſabbatoq. ieiunaret, dum Mediolani eſſet; Romæ autem dum

S. MONICA VENIT MEDIOLANVM.
h Aug Conf lib. 6. c. 1. 2.
i Aug. epiſt. 64
k Aug. epiſt. 118.

moraretur, Romanæ ſeruaret Eccleſiæ conſuetudinem, quam ſumma coluit obſeruantia: A

a Ambroſ. de ſacram. lib. 3. c. 1.

nam de his aliquãdo agens, hæc addit verba[a]: In omnibus cupio ſequi Romanam Eccleſiam.] Ceterum eiuſmodi rituum diuerſitates non improbari in eis qui vna fide Catholica coniunguntur, S. Auguſtinus pluribus docet in epiſtola ad Ianuarium.

AVGVSTINVS RESIPISCIT TANDEM.

Cum igitur (vt ad ipſum Auguſtinum redeamus) a Manichæis ipſe laudabiliter defeciſſet, Platonicis ſe dogmatibus totus addixit, coluitq. ſummopere Academicos. Vigebant tunc temporis & magnæ æſtimationis erant apud plurimos Gentiles philoſophi, præſertim vero Academici; qui quaſi ſoli eſſent, qui vniuerſum mundum veritatis luce perfunderent; quicquid apud alios reperiri poſſet conſentaneum veritati, id a ſua ipſorũ philoſophia acceptum eſſe, inani iactantia gloriari ſolerent: et eo vſque progreſſa eſt eorum temeritas, vt palam effutirent a Platone Chriſtianos accepiſſe de fide ſententias, quas Euangeliſta Ioannes ſuæ narrationis exordio præ foribus expoſuiſſet pro miraculo omnibus contemplandas. B Occurrit quamprimum peſti huic graſſanti S. Ambroſius, qui aduerſus Academicos eruditiſſime diſputans, eos fortiſſime erroris redarguit; cuius libros contra Platonem conſcripros idem S. Auguſtinus magnopere celebrat[b]. erat eorũ librorũ titulus, De Sacramentis, ſiue De Philoſophia: quos idem S. Auguſtinus in Africam reuerſus mitti ad ſe a S. Paulino petijt[c]. Hic ſtatus erat hoc anno arque ſequenti ex parte rerum Auguſtini, cum inter Academicos ſedulo profiteretur: apud quos nihil inueniens affirmari certi, æque deſperans de veritate apud eos inuenienda, laſſus iam, multorum annorum curriculis indagandæ veritatis cauſa exul effectus; quam deſpexerat fidem Chriſtianam, in eam conijcere cœpit oculos, ipſam attentius contemplatus, num quæ in ea eſſent, ſolida firmitate ſubſiſterent. Sed quàm egregie has ipſe ſui animi afflictiones depromat, audi[d]: C

b Aug. de doct. Chriſt. lib. 2. c. 25. & contra Iulian. Pelag. c. 7. atque Retract. lib. 2 c. 4.
c Auguſt. epiſt. 34.
d Aug. Confeſſ. lib. 6. c. 11.

AVGVSTINVS DIV ERRANS REDIT AD PORTVM.

Et ego maxime mirabar ſatagens & recolens quàm longum tempus eſſet ab vndeuigeſimo anno ætatis meæ, quo feruere cœperam ſtudio ſapientiæ, diſponens ea inuenta relinquere, omnes vanarum cupiditatum ſpes inanes & inſanias mendaces. Et ecce iam tricenariam ætatem gerebam in eodem luto hæſitans.] et paulo poſt: O magni viri Academici, nihil ad agendam vitam certi comprehendi poteſt. Immo quæramus diligentius, & non deſperemus. Ecce iam non ſunt abſurda in libris Eccleſiaſticis, quæ abſurda videbantur, & poſſunt aliter atque honeſte intelligi. Figam pedes meos in eo gradu, in quo puer a parentibus poſitus eram, donec inueniatur perſpicua veritas, &c.] Accidit plane Auguſtino, ac ſi quis e portu ſoluens, vndique ventorũ turbinibus exagitatus, iactetur vndique fluctibus: qui diu oberrans, omni ſpe proſperæ nauigationis amiſſa, nihil ſibi conſultius accidere poſſe intelligit, quam ſi ad portum, vnde ſoluerat, reuertatur: ita D nempe qui a decimo nono (vt ait) anno, veritatis indagandæ cupidus, nobilis ingenij vela panderat, Manichæorum flatus impetu raptus, cæca offuſus diu caligine & in incerto errans, aduertit tandem ſe longe longius a portu, quem quæſierat, veritatis abeſſe; a quo & remotius abertaſſe, cum imprudens Academiam quæſiuit: ſed cito ſenſit, quòd non veritatis portus, ſed re vera ſtatio tantum eſſet male fida carinis. Quãobrem magno deſiderio illum cupere ac quærere portum bene cœpit, vnde male ſoluiſſet; ac licet ſero, nouit tandem vere illam veritatis tutiſſimam manſionem, in qua primo ætatis adultæ tempore verſatus erat; dum (vt ipſe teſtatur[e] alibi) a parentibus traditus eſt Eccleſiæ, factuſq. catechumenus. Quonam modo autem perfecte poſtea fuerit aſſecutus certam veritatem, dicemus anno ſequenti.

e Auguſt. de vtil. cred. c. 8.

THEODOSII EDICTVM CONTRA HAERETICOS.

Quod vero ad res pertinet Orientis: Theodoſius Imperator hæreticos ſæpe damnatos, ſæpeq. pulſos, iterum reuertentes, ſeq. Fidelium cœtibus in ciuitatibus inſinuantes recenti lege proſcribit, ita reſcribens hoc anno ad Cynegium Præfectum Prætorio[f]: E

f l. 13. de hæret. C. Theod.

Eunomiani, Macedoniani, Ariani, necnon Apollinariani inter ſacræ religionis officia pro ſuis erroribus famoſa ſunt nomina. Omnes itaque, qui harum profeſſionũ vel pontificium ſibi vel miniſterium vendicarũt, qui ſe fugati nominis adſerunt ſacerdotes, quiq. in criminoſa religione miniſtrorum ſibi nomen imponunt; qui docere ſe dicunt, quod aut neſcire*, aut diſcere ſit dedecoroſum: omnibus huius Vrbis latebris indagine curioſiore perſpectis, ſine vlla gratiæ interuentione pellantur: in alijs locis viuant, ac penitus a bonorum congreſſibus ſeparentur. Dat. XII. Kal. Februarij Conſtantinop. Richomere * & Clearcho Coſſ.] Huius quidem iterum ſanciendæ legis auctor Theodoſio fuit Gregorius Nazianzenus, qui licet abſens, ruriq. paterno Arianzi ſolitariam vitam ageret,

* ſcire
* Ricimere

A ret, tamen haud potuit obliuiſci plãtatæ a ſe vineæ, Eccleſiæ ſcilicet Conſtãtinopolitanæ; quam cum accepiſſet, dormitante Nectario eius Epiſcopo, ab hæreticis proculcari, ad ipſum Nectarium non ſine ſtomacho eiuſmodi litteras dedit [a]:

Dei cura & prouidentia, quæ ante tempora noſtra Eccleſias tueri ſolebat, vitã hanc deſeruiſſe in vniuerſum videtur. At mihi calamitatibus ita demerſa & obruta eſt anima, vt priuatas vitæ meæ moleſtias nec in malorum quidem numero habeam (tot alioqui tamq. graues atque acerbas, vt ſi cui alij accidiſſent, intolerabiles viderentur) verum ad ſolas Eccleſiæ afflictiones reſpiciam: quibus ſanandis, niſi hoc tempore cura aliqua adhibeatur, in omnimodam deſperationem ſenſim res prouoluentur. Qui Arij, ſiue Eudoxij hæreſin profitentur, haud ſcio a quo in hanc amentiam audaciamq. perpulſi atque incitati, velut libertate quadam arrepta, morbum ſuum inſolenter oſtentant, Eccleſias

B colligentes, quaſi ex permiſſu hoc facientes.] hæc Gregorius, plane illud ſignificans, quod Theodoſius in recitato edicto poſtea intexuit: nimirum eo procaciæ hæreticos perueniſſe, vt in ſua ipſorum oſtentanda doctrina iactarent, dedecoroſam eſſe neſcire quæ ipſi docerent. Et quod addit, eos ita procaciter hæreſin propalare, quod illis hoc facere permiſſum eſſet; ad id ſane reſpexit idem Imperatoris edictum, verbis illis: Sine vlla gratiæ interuentione pellantur.] ſed ſubdit Gregorius ad Nectarium de alijs in edicto nominatis hæreticis:

Macedoniani autem factioſe contendentes, eo temeritatis & veſaniæ proruperunt, vt Epiſcoporum nomen ſibi ipſis adſciſcant, atque in his locis appareant, caputq. exerant, Eleuſium ſuæ electionis auctorem garrientes.] hos plane Theodoſius eodem edicto ſugillat, dũ ait eoſdem ſibi pontificium ac miniſteriũ earum profeſsionum vendicaſſe. Sed

C de alijs hæc addit Gregorius: At vero inteſtinũ noſtrũ malum Eunomius parum iam habet quoquo numero eſſe: verum niſi omnes in perniciem ſuam exitiumq. pertraxerit, detrimenti loco ducit. Atque hæc tamen ferenda. Quod autem ex omnibus Eccleſiaſticis calamitatibus acerbiſſimum, Apollinariſtarum licentia eſt: quos haud ſcio quonam modo pietas tua conuentuum æque ac nos habendorum auctoritatem ſibi arrogaſſe atque vſurpaſſe, paſſa fuerit. Quamquam autem omnino Dei beneficio myſterijs diuinis inſtructus & eruditus, non modo rectæ doctrinæ patrocinium noſti, verum ea etiam omnia quæ aduerſus ſanam & Orthodoxam fidem ab hæreticis excogitata ſunt: honorificentiam tamen tuam a tenuitate noſtra certiorem fieri, haudquaquam intempeſtiuum fuerit, mihi in manibus eſſe libellum Apollinaris, in quo ea quæ aſtruuntur, hæreticam omnem peruerſitatem excedunt. Affirmant enim, &c.] capita hæreſis Apol-

D linaris retexit, quæ nos ſuperius recenſuimus; atque demum hæc addit: Proinde ſi his qui talia ſentiunt, cœtus habere licet: illud velim cogitet & expendat tua in Chriſto illuſtris prudentia, quòd cum nobis cum eorum dogmatibus non conueniat; cœtus habendi illis poteſtatem factam eſſe, nihil aliud eſſe, quàm eorum doctrinam noſtra veriorem exiſtimare. Nam ſi illis, vt pijs & Orthodoxis, ea quæ ſentiunt, docere, libereq. promulgare permittitur: quis non videt doctrinam Eccleſiæ condemnari, perinde ac veritate ab illorum partibus ſtante? Neque enim rerum natura fert, duas de eadem rẽ doctrinas contrarias eſſe veras.

Quo modo igitur excelſus ac præſtãs animus tuus ad tanti mali depulſionem & correctionem conſueta libertate non vti ſuſtinuit? Verum, etiam ſi nondum hoc factum eſt: nunc ſaltem inimitabilis tua omnibus numeris abſoluta virtus excitetur: pientiſſi-

E mumq. Imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipſius erga Eccleſias ſtudio rediturum eſſe vtilitatis, ſi tale malum ad fidei ſanæ euerſionem per eorum libertatem licentiamq. præualeat.] hactenus ad Nectarium Theologus. Putamus quidem ipſum cum ijſdem a Gregorio ſcriptis litteris Theodoſium conueniſſe: quibus ille permotus, ea quæ diximus, ad Cynegium Præfectum Prætorio feſtine reſcripſerit: etenim ex Gregorij litteris illud videtur ſummatim reſcriptum eſſe collectum, niſi quòd loco Eunomij habet Eudoxium, quòd hic notior eſſet Conſtantinopoli, vbi Epiſcopus diu ſediſſet, Eunomio innctus fœdere impietatis.

Ceterum ipſe Gregorius virtute præſtans, qui etſi ſtatu humilis, tamen tamquã e celſiori loco vibrare iacula in delinquentes, cũ occaſio opportuna daretur, minime prætermiſit; non hæreticos ſolum Eccleſiæ Catholicæ perduelles, ſed & Eccleſiæ quoque filios prauitate morum a diſciplina Eccleſiaſtica aberrantes coercuit. Cum enim (vt vel

vnum

[a] Greg. Nazian. ad Nectar.

GREGOR. NAZ. EXCITAT NECTARIVM ADVERSVS HAERETICOS.

GREG. REDARGVIT PRAEFECTVM NON IEIVNANTEM.
a Gregor. Naz. epist. 74.

vnum de his hic reddamus exemplum) accepiſſet Eleuſium Præfectum ſibi familiarita- A
te coniunctum, ab Eccleſia ieiunium inſtitutum prætermittere, vt grauis offenſæ reum,
ad ipſum ſcribens [a], ita redarguit: Excepi te etiam tacens, vt ſilentij quoque ſermonem
eſſe intelligas per calamũ ſe proferentem. Loquar autem quæ & amicitiæ noſtræ & hu-
iuſmodi tempori conueniunt. Legibus iniuriam facis, Iudex, qui non ieiunes. Et quo
modo leges humanas ſeruabis, qui diuinas contemnis, ac pro nihilo ducis? Purga tri-
bunal tuum: nè duorum alterum tibi accidat, vt aut malus fias, aut exiſtimeris. Fœda
ſpectacula proponere, ſe ipſum traducere eſt. In ſumma, o Iudex, futurũ ſciro vt iudiceris,
& minus peccabis. His nihil melius habebã, quod tibi præberem.] hactenus Gregorius:
ex quo intelligas, quàm graue piaculum duceretur, ieiunia lege Eccleſiaſtica inſtitu-
ta violare. Cuinam, rogo te, tutius tu credas, lector, ſanctiſſimo ac doctiſſimo Patri
talia affirmanti, & ea de cauſa Præfectos corripienti, an apoſtatis Chriſtianorum fæ- B
cibus ieiunia Eccleſiaſtica diſſoluentibus, & cuiuſque arbitrio eadem relinquentibus?
eſto tu iudex: certe mihi non alius, quàm Gregorij Deus erit, atque Gregorius
ipſe magiſter. Reliqua vero de Gregorio in eius ex hac vita diſceſſu inferius dicen-
da erunt.

b l. 5. de contrahen. empt. Cod. Theod.
c Socr. lib. 5. c. 12

Sed quid præterea hoc anno Theodoſius? cohibuit Iudæos mancipia Chriſtiana ha-
bentes, eademq. ad ipſorũ ſuperſtitionẽ adducentes [b]. Hoc etiã anno, menſe Septembris,
ſub iiſdem Conſulibus, eumdem Theodoſium auctum eſſe filio ex Placilla coniuge, cui
nomen, Honorius, inditum fuit, auctor eſt Marcellinus in Chronico, necnon Socra-
tes [c], qui idem affirmat. Quo pariter anno, paulo ante natum Honorium, defunctum ait
Agelium Epiſcopum Nouatianum, & quidem ætate decrepitum, cum memoria ſit
eum iam fuiſſe Epiſcopum tempore Nicæni Magni Concilij. C

d Socr. lib. 5. c. 20
e Theodoret c. 3
f Martyrolog. Rom. ea die.

Sed ipſum errare certũ eſt, cum nonniſi annos quadraginta illius ſedi tribuat: nã quem
conſtat ex his quæ tomo tertio ſuperius dicta ſunt, iam tempore Nicæni Concilij præ-
fuiſſe ſuis Nouatianis Epiſcopum, anno nimirum Domini trecenteſimo vigeſimo quinto,
oportuit eum vel minimum annos ſediſſe ſexaginta. Suffectum fuiſſe ex eiuſdem Agelij
ſententia Marcianum, idem Socrates [d] docet; tenuiſſeq. ſedem vſque ad annum Domini
trecenteſimũ nonageſimũ quintũ, quo Ruffini mors contigit, ipſe demonſtrat. Magiſtrũ
hunc fuiſſe filiæ Valentis Imperatoris, idem tradit. Longe vero ab hoc diuerſus extitit
Marcianus presbyter & œconomus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, licet & ipſe aliquan-
do Nouatianis inhæſiſſet, qui claruit temporibus Leonis Imperatoris, de quo ſuo loco
dicemus. Porro vixit his ferme temporibus Marcianus alius ſanctiſſimus monachus in
Syria apud Cyrum ciuitatem, de quo plura Theodoretus [e] in libro ſanctorum Patrum D
Deum amantium; cuius natalis dies memoria perpetua conſecratus, quarto Nonas No-
uembris, in tabulis Eccleſiaſticis perſeuerat [f].

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 10. THEODOSII 7. IMPP.
385.	1.	

AVGVST. ORAT CORAM VALENTINIANO.
g Aug. aduer. liter. Petil. lib. 3. c. 25.
h Aug. Conf. lib. 6. c. 6.

CHriſti anno trecenteſimo octogeſimo quinto Arcadius Auguſt. & Bauto creati
ſunt Conſules, ille Conſtantinopoli, Mediolani autem Bauto: in cuius ingreſſu
Auguſtinus panegyricam habuit orationem, vt ipſe teſtatur ſcribens contra Petilianum,
his verbis [g]: Cum ego Mediolanum ante Bautonem Conſulem venerim, eiq. Conſuli E
Kalendis Ianuarijs laudem in tanto conuentu conſpectuq. hominum pro mea tunc rhe-
torica profeſſione recitarem, &c.] cuius orationis occaſione idem alibi ſtatum præſentis
temporis ſuæ animæ ærumnoſæ deplorat, hæc dicens [h]: Inhiabam honoribus, lucris, con-
iugio: et tu irridebas (*Deum enim alloquitur*) Patiebar in meis cupiditatibus amariſſi-
mas difficultates, te propitio, tanto magis, quanto minus ſinebas mihi dulceſcere quod
non eras tu. Vide cor meum Domine, qui voluiſti vt hoc recordarer & confiterer tibi.
Nunc tibi inhæreat anima mea, quã de viſco tã tenaci mortis eruiſti. Quàm miſera erat,
& ſenſum vulneris tu pungebas, vt relictis omnibus conuerteretur ad te, qui es ſuper om-
nia, & ſine quo nulla eſſent omnia: conuerteretur, & ſanaretur. Quàm ergo miſer eram, &
quo modo egiſti, vt ſentirem miſeriam meam die illo, quo cum pararem recitare Impera-
tori laudes (*eo enim argumento dici panegyrici in auſpicatione Conſulatus conſueuerunt*)
quibus

A quibus plura mentirer, & mentienti faueretur ab ſcientibus, eaſque curas anhelaret cor meum, & cogitationum tabificarum febribus æſtuaret: tranſiens per quemdam vicum Mediolanenſem, animaduerti pauperem mendicum, iam credo ſaturum, iocantem atque lætantem: et ingemui, & locutus ſum cũ amicis, qui mecum erant, multos dolores inſaniarum noſtrarum: quia omnibus talibus conatibus noſtris, qualibus tunc laborabam, ſub ſtimulis cupiditatum trahens infelicitatis meæ ſarcinam, & trahendo exaggerans, nihil vellemus aliud, niſi ad ſecuram lætitiam peruenire, quo nos mendicus ille iam præceſſiſſet, numquam fortaſſe illuc venturos. Quod enim iam ille pauculis & emendicatis nummulis adeptus erat, ad hoc ego tam ærumnoſis anfractibus & circuitibus ambiebam, ad lætitiam ſcilicet temporalis felicitatis. Non enim verum gaudium habebat: ſed & ego illis ambitionibus multo falſius quærebam. Et certe ille B lætabatur, ego anxius eram; ſecurus ille, ego trepidus.] hæc de ſe ipſe. Certe quidem etſi rhetoricis litteris adeo excultus erat, vt alios ipſe doceret; dicendo tamen publice, in tanto præſertim auditorio, haud aſſueuerat: vnde timendi magna ipſi manabat occaſio. excidit oratio illa, & quidem puto eam ipſum prudentiorem effectum ſcidiſſe, quam ſciret mendacijs ex adulatione contextam.

Porro hoc anno ipſe Auguſtinus prorſus liber a Manichæorum delirijs & inſomnijs, totus erat in perſcrutandis Academicis quæſtionibus, ſed ducens vitam (vt ait) peccatis obnoxiam, de finibus bonorum & malorum diſſerebat cum collegis Alipio atque Nebridio. Iam vero & Mathematicorum quoque vanitatem abiecerat, & ab ea inani ſcientia alios auocare conabatur, inhæreſcens Platoni, quem Victorinus haud pridem in Latinum conuerterat; cui plus æquo ſe tribuiſſe, poſtea faſſus eſt[a]: perijſſetq. ipC ſe (vt ait) in illis, niſi Dominus præſto fuiſſet, a quo & didicit veritatem, quam per Apoſtolum Paulum[b] in cor eius Spiritus ſanctus inſtillauit; atque vt perficeretur, ſuaſit ad Simplicianum[c] virum eruditum Dei ſacerdotem ſanctum accedere, tantæ æſtimationis & reuerentiæ hominem, vt pater putaretur Ambroſij (ipſum enim Ambroſium adire, & prolixius cum eo agere, ob ingruentia illius negotia, impoſſibile videbatur) a quo cum multa alia, tum Victorini, quam ſuperius recenſuimus, conuerſionem didicit: quam mox animo exarſit ad imitandum[d].

a Auguſt. lib. 1. Retract. c. 1.
AVGVSTINVS ADIT S. SIMPLICIANVM.
b Aug. Confeſſ. lib. 7. c. 21.
c Aug. Confeſſ. lib. 8. c. 1. 2.
d Aug. Confeſſ. lib. 8. c. 5.
e Aug. Confeſſ. lib. 8. c. 6.

His acceſſit opportuna occaſio a Deo parata: nam contigit[e] cum Potitiano Afro in curia militante habere ſermonem, diſcereq. vitam Antonij Magni, ex qua adeo duo viri nobiles Agentes in rebus profecerant, vt relictis ſponſis, vitam delegerint ſolitariam. Erat tunc agens Auguſtinus ætatis annos triginta & vnum, vt ipſe D teſtatur[f], quando perfecte ad Chriſtum conuerſus eſt, cum illud affatus ingemiſcens in horto[g]: Surgunt indocti & cælum rapiunt, & nos in doctrinis noſtris ſine corde ecce vbi volutamur in carne & ſanguine] cum & illud audijt: Tolle lege, Tolle lege.] lectioneq. Pauli Apoſtoli, radijs illuſtratus Spiritus, quid ſibi eſſet agendum plene didicit[h], cũ de ſuſcipiendo ſacro baptiſmate certũ firmumq. conſilium inijt, deq. vita caſta & a negotijs ſæculi remota ſectanda firmiter propoſitum ſtabiliuit. Sed & de relinquenda ſchola, in qua publice rhetoricam profitebatur, animo decreuit, opereq. firmauit[i]; arreptaq. poſt ſequentem annum oblata occaſione vindemialium feriarum, ſeceſſit in villam Verecundi grammatici, Caſſiciacum dictam, vna cum matre de filij victoria exultante, atque Alipio amico cariſſimo. Ibi cum moraretur, ſcripſit tres libros contra Academicos[k], de Vita beata commentarium[l], librum de Ordine[m] & E Soliloquia[n], vt ipſe teſtatur. Dicauit autem libros contra Academicos Romaniano prædiuiti ciui Tagaſtenſi, cuius diuitijs a pueritia adiutus fuerat, cupiens amicum de ſe adeo benemeritum ad veri cognitionem adducere. Scripſit, inquam, hæc ipſe, antequam reuerteretur, vt teſtatur[o].

f Aug. eod. lib. c. 7.
g Aug. ibid. c. 8.
CONVERSIO S. AVGVSTINI.
h Auguſt. ibid. c. 12.
i Aug. Confeſſ. lib. 9. c. 4. 2. 5. 4.
k Aug. contra Academ. lib. 2. cap. 2.
l Aug. Retract. lib. 1. c. 2.
m Idē Retract. lib. 1. c. 3.
n Idem lib. 1. cap. 4.

Ceterum nequaquam eodem anno Mediolanum redijt, ſed vt ipſe tradit[p], nonniſi tunc cum ad baptiſma ſuſcipiendum nomen daturus erat. Reuerſus[q] vero Mediolanum, Soliloquijs vltimam manum appoſuit, commentariumq. elucubrauit de Immortalitate animæ, & alium de Diſciplinis: hæc quidem omnia ante baptiſmum, a nobis autem hic recenſita, occaſione conuerſionis eius, quam hoc anno ipſius teſtificatione diximus contigiſſe. Ceterum a tempore conuerſionis vſque ad baptiſmum biennium intercurrit: quod quidem expreſſe probatur eiuſdem Auguſti-

o Idem lib. 1. cap. 3.
p Idem Confeſſ. lib. 9. c. 6.
q Idē Retract. lib. 1. c. 5. 6.

DE TEMPORE CONVERSIONIS S. AVGVSTINI.

a Auguſt. Confeſſ. lib. 8. c. 7.

b Auguſt. Soliloqui. lib. 2. c. 10.

ni aſſertione illa [a], dum agit de tempore conuerſionis ſuæ: Multi mei anni mecū effluxerant, forte duodecim anni, ex quo ab vndeuiceſimo anno ætatis meæ, lecto Ciceronis Hortenſio, excitatus eram ſtudio ſapientiæ, &c.] rurſus in Soliloquijs, quæ ſcripſit adhuc catechumenus, idem recolens tempus, quatuordecim numerat annos ab eo tempore, cum teneri cœpit amore ſapientiæ; ait enim [b]: Cum trigintaquatuor annos agam, quatuordecim fere anni ſunt ex quo iſta cupere deſtiti, &c.] ſubdit his de eadem lectione Ciceronis Hortenſij. Sic igitur cum ab eo tempore numeret annos duodecim vſque ad tempus quo conuerſus eſt; ac rurſus cum ea ſcripſit nondum baptizatus, annos numeret quatuordecim: plane neceſſe eſt affirmare, annos duos & menſes aliquot a conuerſione vſque ad baptiſmi tempus intercurriſſe, cum eſſet catechumenus, ſi dicere velimus eodem quo conuerſus eſt anno (vt par eſt credere) dediſſe ſuum nomen Eccleſiæ, vt fieri ſolet, cum quis inter catechumenos adſcribitur. At de ſancti Auguſtini conuerſione hactenus: de baptiſmo autem ſuo loco dicendum erit. A B

SIRICIVS PAPA ELIGITVR.

Huius quoque anni exordio, nempe pridie Idus Ianuarij, cum vacaſſet ſedes poſt obitum Damaſi triginta & vno diebus, Siricius Romanus ex patre Tiburtio in eius locum ſubrogatus eſt, non ſine tumultu Vrſicini ſchiſmatici, vt indicant litteræ Valentiniani Imperatoris ad Pinianum Præfectum: erat hic maritus Melaniæ iunioris neptis Melaniæ ſenioris. ipſæ vero litteræ ſic ſe habent, acceptæ ex codice Vaticano, in quo deſcriptæ habentur epiſtolæ complures Romanorum Pontificum:

* Aue

Abe* Piniane cariſſime nobis.

EPISTOLA VALENTINIANI IMP.

* Vrſicinum

Populum Vrbis æternæ gaudere concordia, & optimum eligere ſacerdotem, Populi Romani eſſe credimus inſtituti, & noſtris gratulamur aduenire temporibus. Proinde quoniam religioſum Siricium Antiſtitem ſanctitatis ſic præeſſe ſacerdotio voluerunt, vt Vrſinum* improbum acclamationibus violarent; noſtro cum gaudio memoratus Epiſcopus ipſe permaneat, Piniane cariſſime ac iucundiſſime: ſiquidem magnum innocentiæ & probitatis exemplum eſt, in vna acclamatione & ipſum eligi, & ceteros improbari. Dat. VII. Kal. Martij.] hactenus epiſtola Imperatoris. Sic igitur electus Siricius, quantum temporis ſederit, dicemus in eius obitu. C

Ipſo vero ſuæ ſedis exordio, nimirum hoc anno, ſub iiſdem Conſulibus, tertio Idus Februarij, Siricius Papa ſcripſit decretalem epiſtolam ad Himerium Epiſcopum Tarraconenſem, qui de nonnullis rebus dubijs Damaſum litteris conſuluerat: ſed cum illo vita functo, eas ſucceſſor ipſius Siricius accepiſſet, ad ſingula rogata accurate ſciteq. reſpondit: quæ quidem non in prouincia tantū Tarraconenſi voluit obſeruari, ſed (vt iiſdem litteris ſignificatur) in Carthaginenſi, Bætica, Luſitana, atque Gallecia cuſtodiri mandauit. Porro eius exordio epiſtolæ quàm manifeſte declaratur, hoc eodem anno haud pridem ipſius Siricij electionem contigiſſe. D

HIERONYMVS RECEDIT AB VRBE.

c Hieron. epiſt. 99.

d Hieron. lib. 2. aduerſ. Ruffin.

Cum autem non vt Damaſus fecerat, Siricius Papa in conſcribendis eiuſmodi litteris, Hieronymi opera vteretur; neque eum, vt ille, quod par erat, amplecteretur, atque foueret: mox Pontificis Romani deſtitutus præſidio, idem Hieronymus acerbiſſimos pati cœpit perſecutores; illos ſcilicet clericos, quorum mores improbos ſcriptis editis ſugillaſſet. Quamobrem vt ſe a concitato turbine liberaret, tranquillum cogitans portum, nempe tutam Hieroſolymæ manſionem; illuc nauigaturus, hoc anno ab Vrbe recedens, nauim conſcenſurus, ad Romanum Portum ſe contulit. Id quidem hoc anno factum eſſe, ex eo perſpicuum redditur: Cum enim ipſe teſtetur [c], ſe pene triennium Romæ manſiſſe, pariterq. poſt obitum Damaſi receſſiſſe: conſtetq. ex his quæ ſuperius dicta ſunt, veniſſe Romā ſub Conſulatu Antonij & Syagrij, anno Domini trecenteſimo octogeſimo ſecundo; ipſum hoc anno ab Vrbe oportuit receſſiſſe. Præſenti igitur anno, Auguſti menſe, ad Romanum Portum ſe conferens, nauem conſcendit, prout ipſe ſatis aperte demonſtrat in Apologia aduerſus Ruffinum [d]. Sed de nauigatione agemus inferius. E

CLERICI ROM. VEXANT S. HIERONYMVM

e Hier. in praef. verſion. Didymi de Spirit. ſanct.

Nunc autē cauſas ipſas retexamus, quibus qui ſolutioris diſciplinæ erant Romæ clerici, inuidia & odio aduerſus eumdem Hieronymū concitati ſunt: Inuidia in primis quidem exagitati, dum eius inſignis eruditio & vitæ ſanctitas, ipſorum inſcitiam & vitæ turpitudinem manifeſte redarguere videretur: de eiuſmodi enim cauſa Hieronymus ad Paulinianum [e]: Phariſæorum conclamauit ſenatus, vt nullus Scriba vel fictus, ſed omnis

quaſi

A quaſi indicto ſibi prœlio doctrinarum, aduerſum me imperitiæ factio coniurauit.] odio autem eum perſecuti, quòd ſcribens ad Euſtochium tractatum ſeu epiſtolam de cuſtodia virginitatis, cauendos monuit clericos lautos, delicatos, & leues, quorum eſſet periculoſa conſuetudo. qui igitur in ea tractatione proprijs certiſq. coloribus penicillo Hieronymi ſe eſſe intellexerunt expreſſos, in eum magnopere exacerbati ſunt: tradit id ipſe ſcribens ad Demetriadem[a], vbi ait: Ante annos circiter triginta de virginitate ſeruanda edidi librum, in quo neceſſe fuit mihi ire contra vitia, & propter inſtructionem virginis, quam monebam, diaboli inſidias patefacere. qui ſermo offendit plurimos, dum vnuſquiſque in ſe intelligens quod dicebatur, non quaſi monitorem libenter audiuit, ſed quaſi criminatorem ſui operis auerſatus eſt. Verumtamen quid profuit armaſſe exercitum reclamantium, & vulnus conſcientiæ dolore monſtraſſe? Liber manet, B homines prætererunt.] Diſplicuit & Ruffino libertas illa Hieronymi in redarguendis clericis: nam ait: Quo modo de Vrbe Roma, Deo fauente, capire Chriſtianorum, ea dicat, quæ dicebantur tunc cum Gentiles in ea populi & perſecutores Principes morabantur, &c.]

a Hier. epiſt. 8.

At hic, lector, attende, hæc a S. Hieronymo ſcripta de inſcitia Romanæ Eccleſiæ miniſtrorũ, non ſic quidem accipienda eſſe, prout hyperbolicus ſonat ſermo, omnes Romanæ Eccleſiæ clericos fuiſſe doctrina expertes, cũ dicit, quòd nullus ibi Scriba vel fictus, nẽpe doctor, ſed Phariſæi omnes, nempe ſceleſti, cautela vero & hypocriſi ſcelera contegentes. Concedendum aliquid Hieronymo iuſtiſſima cauſa indignanti, qui oculos in eos tantũ conuerſos habens, a quibus contumelijs & calumnijs impeteretur, omnes illos prauos dixerit & imperitos. Certe quidem qui tempora hæc exacte conſiderat, intelliget plaC ne hoc tempore coaluiſſe in Eccleſia Romana clericos doctrina atque ſcientia claros. Nonne Simplicianus ille magnus, qui in Epiſcopatu Ambroſio ſubrogatus eſt, Romanæ Eccleſiæ presbyter fuit? de cuius ſingulari peritia hic repetendum eſt S. Ambroſij præclarum illud elogium[b]: Sed quid eſt quod ipſe dubites, & a nobis requiras, cum fidei & acquirendæ cognitionis diuinæ gratia totum Orbem peragraueris, & quotidianæ lectioni nocturnis atque diuturnis vicibus omne vitæ huius tempus depuraueris, acri præſertim ingenio etiam inintelligibilia complectens? vtpote qui etiam philoſophiæ libros, quàm a vero ſint deuij, demonſtrare ſoleas, & pleroſque tã inanes eſſe, vt prius ſcribentiũ in ſuis ſcriptis ſermo quàm vita eorũ defecerit.] hæc Ambroſius, qui eius opera atque doctrina (vt dictũ eſt) in ſuo Epiſcopatus tyrocinio indigens, ab Eccleſia Romana miſſum Mediolanum ipſum Simplicianum accepit. Rurſum quãta excultus doctrina & ſapienD tia imbutus fuit Arſenius Eccleſiæ Romanæ diaconus, quem haud pridem miſſum diximus Conſtantinopolim magiſtrum Arcadij Imperatoris? Dices fortaſſe, hos digniſſimos Eccleſiæ Romanæ clericos non fuiſſe tunc Romæ, cum illa Hieronymus ſcripſit. ita ſane: ſed non propterea negaueris eiuſdem Eccleſiæ fuiſſe alumnos atque miniſtros. At ſi de ijs qui Romæ tunc eſſent, agas: nonne ex clero Romano erant Anaſtaſius & Innocentius, quorũ prior ſucceſſit Siricio, poſterior Anaſtaſio, amboq. ab eodem S. Hieronymo commendati? Omittimus dicere de Pammachio ſanctitate atque doctrina celebri, quòd inter monachos potius quàm inter clericos eum ſcimus adnumeratum, ſicut & complures alios idem vitæ genus ſectantes, quos rerũ diuinarum ſcientia atque prudentia S. Auguſtinus Romæ verſatus commendat[c].

ROMANI CLERICI HAVD IMPERITI.

b Ambr. epiſt. 2.

At licet hi monachi fuerint, horum tamen laus redundat in clericos, vt idem ipſe teE ſtatur S. Hieronymus, cum ait de clericis[d]: Quaſi & ipſi aliud ſint quàm monachi, & non quicquid in monachos dicitur, redundet in clericos, qui patres ſunt monachorũ. Detrimentum pecoris, paſtoris ignominia eſt; ſicut e regione, illius monachi vita laudanda eſt, quæ venerationi habet ſacerdotes Chriſti, & non detrahit gradui, per quem factus eſt Chriſtianus.] hæc ipſe, cum alias ſemper neqnaquam gradui detrahat, ſed perſonis, Vrbi, non Eccleſiæ: illam namque Babylonem ſæpe nominat, hanc fidei petram; ad quam ipſe ſe conferens, ei communicatione inhæreſcere gaudet; ſæpe conteſtans, alienum a cœtu Fidelium eſſe, qui ab ea diuiditur: Vt hac ex parte habeas egregium in Hieronymo quod imiteris exemplum: quippe qui offenſus prauis clericorum Romanorum motibus, licet nominet ipſorum collegium modo Senatum Phariſæorum, modo ſcholam eorumdem; tamen nihil antiquius habuit, quã Romanæ Eccleſiæ doctrinam ſequi, ipſiq. inſolubili nodo coniungi: quod & alijs perſuaſit: nam ad Demetriadem

c Aug. de moribus Eccleſ. lib. 1. c. 33.

d Hieron. epiſt. 10.

MONACHI AFFINES CLERICIS.

ſcribens, dum Pelagianæ hæreſis venena aureo ſanctitatis poculo propinarentur, eam ſic admonuit: Illud, inquit, te pio caritatis affectu præmonendam puto, vt ſancti Innocentij, qui Apoſtolicæ cathedræ, & ſupradicti viri, *nempe Anaſtaſij*, ſucceſſor & filius eſt, teneas fidem; nec peregrinam, quamuis tibi prudens callidaq. videaris, doctrinam recipias.] hæc ipſe: quem (ſi ſapis) & tu imitare: nimirū, vt ſi velis etiam eamdem quæ ſub Hieronymo erat, Romæ propagatā eſſe in poſteros ſcholā, vel ſenatū Phariſæorum; ſed & ſi deteriora in his quæ ad mores pertinent, tibi fingas: cū eodem tamen Hieronymo eidem doctrinæ cathedræ te coniungas, quæ nullo poteſt prauorum morum labefactari contagio: cogiteſq. quòd etſi ſuper cathedram Moyſi, immo Chriſti ſederunt ſcribæ & Phariſæi, illud tamen agas quod Dominus docuit [a] illa ſententia, nempe; Facite quæ vobis dicunt, non quæ faciunt] bibaſq. aquam de fonte puro, quamuis vas teſtaceum interdum eſſe contingat, vel qui haurit ſit ægrotans. Sed ad inſtitutam de Hieronymo orationem reuertamur. A B

a Matth. 23.

Quænam vero in Hieronymum, cum adhuc in Vrbe eſſet, iactarentur conuicia, licet non priuatim, ſed ſub communi nomine monachorum: illud in primis accipe quod contigit in funere Bleſillæ viduæ, ſanctæ Paulæ filiæ, quæ durum viuendi genus arripuerat: cum enim eam nimium S. Paula defleret; quinam ſuſurri detrahentium eſſent, ita demonſtrat [b]: Quouſque (dicebant) genus deteſtabile monachorum non Vrbe pellitur? non lapidibus obruitur? non præcipitatur in fluctus? matronam miſerabilem ſeduxerunt, &c.] et illud [c]: Nos, quia ſerica veſte non vtimur, monachi iudicamur; quia ebrij non ſumus, nec cachinno ora diſſoluimus, continentes vocamur & triſtes. ſi tunica non canduerit, ſtatim illud e triuio: Impoſtor & Græcus eſt.] hæc & alia id genus plura, cum ſub nomine monachorum ipſe Hieronymus carperetur. C

QVAE IN HIERONYMVM OBICEBANTVR.

b Hier. epiſt. 25.

c Hier. epiſt. 23.

Ceterum quis æquo animo ferat impoſtorum abſurda mendacia, quibus tradiderunt Hieronymum muliebri indutum veſte ab Vrbe expulſum? Sub Auguſtini falſo nomine frigidus ille fictor iſta commentus eſt, qui cum in alijs ſermonibus editis multa delira, vana, & fabuloſa ſub tanti Patris nomine imprudenter effutiat; in eo ipſo [d] vbi iſta ſomniat, qualia quàmve portentoſa mendacia blateret, ſuperius dictum eſt. Sed nihilo prudentior incertus auctor ille, qui compingens S. Hieronymi vitam, vna cū alijs mendacijs iſtud ipſum præterijſſe noluit, eadem prorſus de S. Hieronymo ſcribens. O quanti emiſſet iſta Ruffinus, ſi quis talia ſuo tempore excogitaſſet, dum leuiora quæque mendacia, quæ in Hieronymum quoquo modo eſſe iactata audiſſet, ignominiæ a ſe contextæ coronæ connexit! Adeo vt ad impoſturam hanc refellendam, illud ſufficiens eſſe dicatur argumentum, quòd Ruffinus iſtud non inuexit in eum, quod in fronte fuerat collocandum; vnde certum commentum fuiſſe probetur: cum præſertim res tanta, in tantum virum, locoq. tali admiſſa, nec angulū Orbis præterijſſe potuerit, vbi non ſciretur. Ceterum quæ re vera in ipſum poſt Damaſi obitum a calumniantibus fuerunt obiecta, ac ſtimulante odio atque inuidia perpetrata: idem ipſe ea epiſtola, quam nauim in Portu Romano conſcenſurus conſcripſit, exacte recenſet: ad Aſellam enim nobilem Romanam virginem, Chriſto dicatam, vita ſanctiſſimam, cuius poſt obitum res præclare geſtas conſcripſit, hanc epiſtolam dedit, hic neceſſario recitandam [e]: D

d Apud Aug. ad fratr. de erem. ſerm. 24.

VANA COMMENTA DE S. HIERONYMO CONFICTA.

e Hier. epiſt. 99.

Si tibi putem gratias a me referri poſſe, non ſapiam. Potens eſt Deus ſuper perſona mea ſanctæ animæ tuæ reſtituere quod meretur. Ego enim indignus, nec æſtimare vnquam potui, nec optare, vt mihi tantum in Chriſto largireris affectum. Et licet me ſceleratum quidam putent, & omnibus flagitijs obrutum, & pro peccatis meis etiam hæc parua ſint: tamen tu bene facis, quòd ex tua mente etiam malos bonos putas. Periculoſum quippe eſt, de ſeruo alterius iudicare; & non facilis venia, praua dixiſſe de rectis. Veniet, veniet illa dies, in qua & mecum dolebis, ardere non paucos. Ego probroſus, ego verſipellis & lubricus, ego mendax & ſatanæ arte decipiens. Quid enim eſt tutius, hæc vel credidiſſe vel finxiſſe de inſontibus, an etiam de noxijs credere noluiſſe? Oſculabantur mihi manus quidam, & ore vipereo detrahebant: et dolebant labijs, corde gaudebant. Videbat Dominus & ſubſannabat illos; & miſerum me, ſeruum ſuum futuro cum eis iudicio reſeruabat. Alius inceſſum meum calumniabatur & riſum, & ille vultui detrahebat, hic in ſimplicitate aliud ſuſpicabatur. Pene certe triennium cum eis vixi: multa me virginum crebro turba circumdedit: diuinos libros, vt potui, nonnullis ſæpe diſſerui. Lectio aſſiduitatem, aſſiduitas fami- E

HIERONYMI EPISTOLA AD ASELLAM.

A liaritatem, familiaritas fiduciam fecerat. Dicant, quid vmquam in me aliter ſenſerint, quàm Chriſtianum decebat? Pecuniam cuiuſquam accepi? munera vel parua vel magna non ſpteui? in manu mea æs alicuius inſonuit? obliquus ſermo, oculus petulans fuit?

Nihil mihi aliud obijcitur, niſi ſexus meus: et hoc numquam obijcitur, niſi cum Hieroſolymam Paula & Melania proficiſcuntur. Eſto, crediderunt mentienti: cur non credunt neganti? idem eſt homo ipſe qui fuerat; fatetur inſontem, qui dudum noxium loquebatur. Et certe veritatem magis exprimunt tormenta, quàm riſus: niſi quòd facilius creditur quod aut fictum libenter auditur, aut non fictum, vt fingatur, impellitur.] his S. Hieronymus plane demonſtrat aliquem aduerſus ſe oblocutum, crimenq. aliquod in eum effinxiſſe, eumdemq. in iudicio ſub tormentis coactum dicere B veritatem, penitus negaſſe quod dixerat, ſicq. dimiſſum, vt nec opus fuerit Hieronymo cauſam dicere. Sed ſubdit: Antequam domum S. Paulæ noſſem, totius in me Vrbis ſtudia conſonabant: omnium pene iudicio dignus ſummo ſacerdotio decernebar: beatæ memoriæ Damaſus meus ſermo erat: dicebar ſanctus, dicebar humilis & diſertus. Numquid domum alicuius laſciuioris ingreſſus ſum? Numquid me veſtes ſericæ, nitentes gemmæ, picta facies, auri rapuit ambitio? Nulla fuit alia Romæ matronarum, quæ meam poſſet edomare mentem, niſi lugens atque ieiunans, ſqualens ſordibus, fletibus pene cæcata, quam continuis noctibus miſericordiam Domini deprecantem Sol ſæpe deprehendit? cuius canticum pſalmi, ſermo Euangelium, deliciæ continentia, vita ieiunium? Nulla me potuit alia delectare, niſi illa, quam manducantem numquam vidi? Sed poſtquam eam pro ſuæ merito caſtitatis venerari, co- C lere, ſuſpicere cœpi: omnes me illico deſeruere virtutes. O inuidia primum mordax tui! o ſatanæ calliditas ſemper ſancta perſequens!

Nullæ aliæ Romanæ Vrbi fabulam præbuerunt, niſi Paula & Melania: quæ contemptis facultatibus, pignoribuſq. deſertis, Crucem Domini, quaſi quoddam pietatis, leuauere vexillum. Si balneas peterent, vnguenta eligerent, diuitias & viduitatem haberent materiem luxuriæ & libertatis; dominæ vocarentur & ſanctæ: nunc in ſacco & cinere formoſæ volunt videri, & in gehennam ignis cum ieiunijs & pœdore deſcendere. videlicet non licet eis, applaudente populo, perire cum turbis.] Quod ad Melaniam ſpectat: cum eam viduam nominet, haud dubium ipſum intelligere de Melania ſeniori; iunioris enim viuebat adhuc vir Pinianus: Nec ſic quidem eius hic meminit, quaſi tunc Romæ eſſet, quam iam plures ante annos vidimus in Ægyptum primo, in- D de vero Hieroſolymam eſſe profectam, ibiq. in præſenti vitam agere: Sed idcirco eius meminit S. Hieronymus, quòd rum eius migrationis Hieroſolymam occaſione, tū Paulæ idem iter capeſſentis, quo & tendebat ipſe Hieronymus, detractores eam calumniandi anſam arripuiſſent. At ſubdit:

Si Gentiles hanc vitam carperent, ſi Iudæi; haberent ſolatium non placendi eis, quibus diſplicet Chriſtus. Nunc vero, proh nefas, homines Chriſtiani, prætermiſſa domorum ſuarum cura, & proprij [a] oculi trabe neglecta, in alieno oculo feſtucam quærunt: lacerant ſanctum propoſitum, & remedium pœnæ ſuæ arbitrantur, ſi nemo ſit ſanctus, ſi omnibus detrahatur, ſi turba ſit pereuntium, ſi multitudo peccantium. Tibi placet lauare quotidie: alius has mundiries ſordes putat. Tu attagenem ructas, & de comeſo accipenſere glorians: ego faba ventrem impleo. Te delectant cachinnan- E tium greges; me Paula, Melaniaq. plangentes. Tu aliena deſideras: illæ contemnunt ſua. Te delibuta melle vina delectant: illæ potant aquam frigidam ſuauiorem. Tu te perdere exiſtimas, quicquid in præſenti non habueris, comederis, deuorauetis: illæ futura deſiderant, & credunt vera eſſe quæ ſcripta ſunt. Eſto inepte & inaniter, quibus reſurrectio corporum perſuaſit, quid ad te? Nobis e contrario tua vita diſplicet. Bono tuo craſſus ſis: me macies delectat & pallor. Tu tales miſeros arbitraris: nos te miſerabiliorem putamus. Par pari refertur, & inuicem nobis videmur inſanire.

Hæc, mi domina Aſella, cum iam nauim conſcenderem, raptim flens dolenſq. conſcripſi: et gratias ago Deo meo, quòd dignus ſim, quem mundus oderit. Ora autem, vt de Babylone Hieroſolymam regrediar; ne mihi dominetur Nabuchodonoſor [b], ſed Ieſus filius Ioſedech: veniat Eſdras, qui interpretatur adiutor, & reducat me in patriam

[a] Luc. 6.

[b] Agg. 1. 2.

a Hier. 42. meam. Stultus ego, qui volebam cantare [a] canticum Domini in terra aliena; & deſerto A
b Luc. 10. monte Sina, Ægypti auxilium flagitabam; non recordabar Euangelij [b]; quia qui de
Hieruſalem egreditur, ſtatim incidit in latrones, ſpoliatur, vulneratur, occiditur. Sed
licet ſacerdos deſpiciat atque leuites; Samaritanus ille miſericors eſt: cui cum dicere-
c Ioan. 8. tur [c]: Samaritanus es, & dæmonium habes: dæmonium renuens, Samaritem ſe non
negauit: quia quem nos cuſtodem, Hebræi Samaritem vocant. Maleficum quidam
d Marc. 3. me garriunt: titulum fidei ſeruus agnoſco. Magum vocant & Iudæi Dominum [d] meum.
e 2. Cor. 6. Seductor & Apoſtolus dictus [e] eſt. Tentatio me non apprehendat niſi humana. Quotā
partem anguſtiarū perpeſſus ſum, qui Cruci milito? Infamiā falſi criminis inputarūt:
f 1. Cor. 10. ſed ſcio, per [f] bonam & malam famam perueniri ad regna cælorum. Saluta Paulam &
Euſtochium, velit nolit mundus, in Chriſto meas. Saluta matrem Albinam, ſororemq.
Marcellam, Marcellinam quoque, & ſanctam Felicitatem; & dic eis: Ante tribunal B
Chriſti ſimul ſtabimus: ibi apparebit, qua mente quis vixerit. Memento mei, exem-
plum pudicitiæ & virginitatis inſigne, fluctuſq. maris tuis precibus mitiga.] hactenus
Hieronymus ad Aſellam.

Quòd vero vides nullam ab eo ſalutationem impertiri Melaniæ; ſatis indicatur quod
dictum eſt, ipſum intelligere ea epiſtola de Melania ſeniore iam diu ante Hieroſoly-
PROFECTIO HIERONYMI HIEROSOLYMAM. mam profecta, ibiq. commorante. Quòd inſuper eadem epiſtola meminit de Pau-
la Hieroſolymam proficiſcente: intelligis ex his pariter eiuſdem S. Hieronymi mo-
deſtiam, dum noluit nauigare cum ea; ſed præueniens ipſam, licet in ſarcinis occu-
patam, Romæ reliquit. Porro qui fuerint ipſius Hieronymi in nauigatione comites,
& quando ſoluerit e portu, idem ipſe in Apologia aduerſus Ruffinum his verbis de-
g Hieron. Apolog. aduerſus Ruffin. ſcribit [g]: Vis noſſe profectionis meæ de Vrbe ordinem? Narrabo breuiter. Menſe C
Auguſto, flantibus eteſijs, cum ſancto Vincentio presbytero, & adoleſcente fratre
(*Paulinianus hic erat, quem vltimo loco natum, Romæ dum eſſet, ad ſe vt veniret, accerſiuit*)
& alijs monachis, qui nunc Hieroſolymis commorantur, nauim in Romano por-
tu ſecurus aſcendi, maxima me ſanctorum frequentia proſequente. Veni Rhe-
gium: in Scyllæo littore paululum ſteti, vbi veteres didici fabulas, & præcipitem
fallacis Vlyſſis curſum, & ſirenarum cantica, & inſatiabilem Carybdis voraginem.
Cumq. mihi accolæ illius loci multa narrarent, darentq. conſilium, vt non ad Pro-
tei columnas, ſed ad Ionæ portum nauigarem: illum enim fugientium & turbato-
rum, hunc ſecuri hominis eſſe curſum: Malui per Malæas & Cycladas Cyprum
pergere: Vbi ſuſceptus a venerabili Epiſcopo Epiphanio, cuius tu teſtimonio gloria-
ris, veni Antiochiam, vbi fruitus ſum communione Pontificis confeſſoriſq. Pauli- D
ni: et deductus ab eo, media hieme & frigore grauiſſimo, intraui Hieroſolymam. Vi-
di multa miracula; & quæ prius ad me fama pertulerat, oculorum iudicio comproba-
ui.] hactenus Hieronymus de ſuo aduentu Hieroſolymam; iter vero eius in Ægyptum
proſequemur anno ſequenti, quo contigit.

Sed quæ illa miracula, antea tantū audita, nondum viſa, quæ tunc primū ipſum ocu-
lis perſpexiſſe contigit? fortaſſe illa, quæ ad ſepulchra ſanctorum fieri ſolita ſcribit in
h Hier. epiſt. 27. PRODIGIOSA DE ENERGVMENIS. epitaphio [h] Paulæ his verbis, dum agit de ipſa Paula loca ſancta Palæſtinæ viſente:
Cernebat varijs dæmones rugire cruciatibus, & ante ſepulchra ſanctorum vlulare homi-
nes more luporum, vocibus latrare canum, fremere leonum, ſibilare ſerpentum, mugire
taurorum: alios rotare caput, & poſt tergum terram vertice tangere, ſuſpenſiſq. pede fe-
i Paulin. in Natal. 5 Felic. v. minis, veſtes defluere in faciem.] hæc ibi. His ſimilia narrat S. Hilarius libro de Synodis, E
k Sever. dialog. lib. 3. necnon S. Paulinus [i], atque Seuerus [k]; qui de feminis arreptitijs illud addunt, quod licet
pedibus ſuſpenſæ eſſent, deorſum capite, nihilominus veſtes inhærerent diuino mira-
culo pedibus, quo femineo eſſet pudori conſultum.

PAVLA QVANDO PROFECTA EST HIEROSOLYMAM. Paula autem cum Euſtochio filia haud diu profectionem diſtulit; ſed quamprimū in
portu Romano nauim conſcendens, eadem prorſus via qua Hieronymus, nauigauit in
Orientem. Vt autē hæc certo cognoſcas: quod ad tempus pertinet, illud in primis accipe.
Cum idem S. Hieronymus affirmet, defunctam eſſe Paulam Conſulibus Honorio ſextū
& Ariſteneto; rurſumq. dicat, eamdem Hieroſolymis commoratam eſſe annos vigin-
ti: vtique affirmare neceſſe eſt, hoc anno eam Hieroſolymam profectam eſſe. Vis &
l Hier. Apolog. aduerſ. Ruffin. ſcire, quanto ante Hieronymus præuenerit Paulæ aduentum Hieroſolymam? illud
accipe: ipſum de ſe teſtari [l], media hieme & grauiſſimo frigore Hieroſolymam introiſſe;

cum de

A cum de Paula tradat [a], media hieme profectam eſſe Antiochia Hieroſolymam verſus. *a Hieron. epiſt. 27.*
Quòd vero de ſe ait (ne hoc prætermittamus) a Paulino Antiochiæ fuiſſe ſuſceptum, & ab eo deductum: ne putes ipſum vna cum Hieronymo Hieroſolymam perrexiſſe, ſed quod moris eſſet a temporibus Apoſtolorum, quos Chriſtiani ſuſcepiſſent hoſpitio, eoſdem ad aliquod viæ ſpatium, cum diſcederent, comitari, ſecundum illud Ioannis epiſtolæ [b]: Fideliter facis quod operaris in fratres, & hoc in peregrinos, deducens digne Deo.] *b Ioan. 3.*

Quod autem ad Paulæ ex Vrbe profectionem ſpectat; dignum plane Chriſtiana fide ſpectaculum Roma tunc vidit, feminam Conſularem, patriæ parentumq. ſplendorem, diuitias, caraq. pignora amplius non reuerſuram relinquere, atque vna cum virgine filia Chriſto dicata, ad Chriſti cunabula per tot maris ſpatia & vitæ diſcrimina nauigare. *DIGNVM PAVLAE CONSTANTIAE EXEMPLVM*
B At quanta animoſitate? audi Hieronymum [c]: Deſcendit, inquit, ad Portum, fratre, cognatis, affinibus, & quod his maius eſt, liberis proſequentibus, & clementiſſimam matrem pietate vincere cupientibus. Iam carbaſa tendebantur, & remorum ductu nauis in altum protrahebatur: paruus Toxotius ſupplices manus tendebat in littore: Ruffina iam nubilis, vt ſuas expectaret nuptias, tacens fletibus obſecrabat: et tamen illa ſiccos tendebat ad cælum oculos, pietatem in filios pietate in Deum ſuperans. Neſciebat ſe matrem, vt Chriſti probaret ancillam: torquebantur viſcera, & quaſi a ſuis membris diſtraheretur, cum dolore pugnabat; in eo cunctis admirabilior, quòd magnam vinceret charitatem. Inter hoſtium manus & captiuitatis duram neceſſitatem nihil crudelius eſt, quàm parentes a liberis ſeparari: Hoc contra iura naturæ plena fides patiebatur, immo gaudens animus appetebat; & amorem filiorum maiore in Deum amore *c Hieron. epiſt. 27.*
C contemnens, in ſola Euſtochio, quæ & propoſiti & nauigationis eius comes erat, acquieſcebat. Sulcabat interim nauis mare; & cunctis, qui cum ea vehebantur, littora reſpicientibus, ipſa auerſos tenebat oculos; ne videret, quos ſine tormento videre non poterat. Fateor, nulla ſic amauit filios; quibus, antequam proficiſceretur, cuncta largita eſt, exheredans ſe in terra, vt hereditatem inueniret in cælo.] hæc de illa, cum ſoluit e portu, Hieronymus. Quænam, rogo, vnquam Gentilium Romanarum nobilium feminarum tale pro religione ſpecimen edidit? cum alioqui in Eccleſia Dei, non vnius ſolum Paulæ, ſed innumerabilium propemodum dixerim mulierum fortiſſimarum exempla legantur. Paulæ autem peregrinationem Hieroſolymam vſque, idem Hieronymus ſcriptis proſecutus eſt. Conueniemus nos eam varijs occaſionibus ſæpius futuris temporibus. Sed quæ ſunt reliqua anni huius, proſequamur.

D Hoc item anno aduerſus Priſcillianum cogitur Concilium Burdegalenſe, a quo idem hæreſiarcha appellauit ad Maximum tyrannum, a quo cum ſuis occiditur. Sub eodem namque Arcadij atque Bautonis Conſulatu (inquit Proſper in Chronico) Priſcillianus in Synodo Burdegalenſi, ſe damnandum intelligens, ad Imperatorem Maximum prouocauit; auditusq. Treueris ab Euodio Præfecto Prætorio, ab eodem Maximo gladio addictus eſt cum Euchrocia Delphidij rhetoris coniuge & Latroniano, alijsq. erroris conſortibus. Quo tempore Burdegalæ quædam Priſcilliani diſcipula, nomine Vrbica, ob impietatis pertinaciam per ſeditionem vulgi lapidibus extincta eſt.] hæc Proſper ſummatim rem geſtam complexus. Porro Seuerus [d] poſt recenſita quæ acta ſunt in cauſa Priſcilliani ſub Gratiano, quæ ſuo loco ſuperius retulimus, de his quæ acciderunt ſub Maximo tyranno ita proſequitur vſque ad dictorũ necem narrationem; Iam rumor in- *CONCILIVM BVRDEGALENSE.* *d Seuer. lib. 2.*
E ceſſerat, Clementem Maximum intra Britannias ſumpſiſſe Imperium, ac breui in Gallias erupturum. Ita tum Ithacius, *Epiſcopus oppugnator Priſcilliani*, ſtatuit, licet rebus dubijs, noui Imperatoris aduentum expectare: interim ſibi nihil agitandum. Igitur vbi Maximus oppidum Treuerorum victor ingreſſus eſt: ingerit preces plenas in Priſcillianum ac ſocios eius inuidiæ atque criminum. Quibus permotus Imperator, datis ad Præfectũ Galliarum, atque ad Vicarium Hiſpaniarum litteris, omnes omnino quos labes illa inuoluerat, deduci ad Synodum Burdegalenſem iubet.

Ita deducti Inſtantius & Priſcillianus: Quorum Inſtantius prior iuſſus cauſam dicere; poſtquam ſe parum expurgabat, indignus eſſe Epiſcopatu pronunciatus eſt. Priſcillianus vero, ne ab Epiſcopis audiretur, ad Principem prouocauit. Permiſſumq. id noſtrorum inconſtantia: quia aut ſententiam irrefragantem ferre debuerant; aut ſi hi ipſi ſuſpecti habebantur, alijs Epiſcopis audientiam reſeruare, non cauſam Impe- *PRISCILLIANVS CVM SVIS AD MAXIMVM*

ratori

ratori de tam manifeſtis criminibus permittere. Ita omnes, quos cauſa inuoluerat, ad Regem deducti: ſecuti etiam accuſatores Idacius & Ithacius Epiſcopi, quorum ſtudium in expugnandis hæreticis non reprehenderem, ſi non ſtudio vincendi plus quàm oportuit certaſſent. Ac mea quidem ſententia eſt, mihi tam reos quàm accuſatores diſplicere. Certe Ithacium nihil penſi, nihil ſancti habuiſſe definio: fuit enim audax, loquax, impudens, ſumptuoſus, ventri & gulæ plurimum impertiens. Hic ſtultitiæ eo vſque proceſſerat, vt omnes etiam ſanctos viros, quibus aut ſtudium inerat lectionis, aut propoſitum erat certare ieiunijs, tamquam Priſcilliani ſocios aut diſcipulos in crimen accerſeret. Auſus etiam miſer eſt ea tempeſtate, Martino Epiſcopo, viro plane Apoſtolis conferendo, palam obiectare hæreſis infamiam. Namque tum Martinus apud Treueros conſtitutus, non deſinebat increpare Ithacium, vt ab accuſatione deſiſteret: Maximum orare, vt ſanguine infelicium abſtineret: ſatis ſuperq. ſufficere, vt Epiſcopali ſententia hæretici iudicati, Eccleſijs pellerentur: nouum eſſe & inauditum nefas, vt cauſas Eccleſiæ Iudex ſæculi iudicaret. A B

PRISCILLIAN. CVM SVIS SVBIECTVS GLADIO.

Denique quoad vſque Martinus Treueris fuit, dilata cognitio eſt, & mox diſceſſurus egregia auctoritate a Maximo elicuit ſponſionem, nihil cruentum in reos conſtituendum. Sed poſtea Imperator per Magnum & Rufum Epiſcopos deprauatus, & a mitioribus conſilijs deflexus, cauſam Præfecto Euodio permiſit, viro acri & ſeuero: Qui Priſcillianum gemino iudicio auditum, conuictumq. maleficij, nec diffitentem obſcœnis ſe ſtuduiſſe doctrinis, nocturnos etiam turpium fœminarum egiſſe conuentus, nudumq. orare ſolitum: nocentem pronunciauit, redegitq. in cuſtodiam, donec ad Principem referret. Geſtis ad Palatium delatis, cenſuit Imperator Priſcillianum ſociosq. eius capitis damnari oportere. Ceterum Ithacius videns, quàm inuidioſum ſibi apud Epiſcopos foret, ſi accuſato, etiam poſtremis rerum capitalium iudicijs aſtitiſſet (etenim iterari iudicium neceſſe erat) ſubtrahit ſe cognitioni fruſtra, calido iam ſcelere perfecto. At tum per Maximum accuſator apponitur Patricius quidam Fiſci patronus. Ita eo inſiſtente, Priſcillianus capitis damnatus eſt, vnaq. cum eo Feliciſſimus, & Armenus, qui nuper a Catholicis, clerici Priſcillianum ſecuti, deſciuerant. Latronianus quoque & Euchrocia gladio peremptí. Inſtantius, quem ſuperius ab Epiſcopis damnatum diximus, in Sylinam * inſulam, quæ vltra Britanniam ſita eſt, deportatus. C

* Silinam

Itum deinde in reliquos, ſequentibus iudicijs, damnatiq. Aſarinus, & Aurelius diaconus gladio: Tiberianus, ademptis bonis, in Sylinam inſulam datus: Tertullus, Potamius, & Ioannes tamquam viliores perſonæ, & digni miſericordia, quia ante quæſtionem ſe ac ſocios prodidiſſent, temporario exilio intra Gallias relegati. Hoc fere modo homines luce indigniſſimi, peſſimo exemplo necati, aut exilijs mulctati: quod initio iure iudiciorum & egregio publico exemplo defenſum, poſtea Ithacius in iurgijs ſolitus, ad poſtremum conuictus, in eos retorquebat, quorum id mandato & conſilijs effecerat: ſolus tamen omnium Epiſcopatu detruſus Nardacius, licet minus nocens, ſponte ſe Epiſcopatu abdicauerat: ſapienter id & verecunde, niſi poſtea amiſſum locum repetere tentaſſet. Ceterum Priſcilliano occiſo, non ſolum non repreſſa eſt hæreſis quæ illo auctore proruperat, ſed confirmata, latius propagata eſt: namque ſectatores eius, qui eum prius vt ſanctum honorauerant, poſtea vt martyrem colere cœperunt. Peremptorum corpora ad Hiſpanias relata, magniſq. obſequijs celebrata eorum funera. Quin & iurare per Priſcillianum, ſumma religio putabatur: ac inter noſtros perpetuum diſcordiarum bellum exarſerat, quod iam per quindecim annos fœdis diſſenſionibus agitatum, nullo modo ſopiri poterat. Et tunc cum maxime diſcordijs Epiſcoporum turbari aut miſceri omnia cernerentur, cunctaque per eos odio aut gratia, metu, inconſtantia, inuidia, factione, libidine, auaritia, arrogantia, ſomno, deſidia eſſent deprauata; poſtremo plures aduerſum paucos bene conſulentes, inſanis conſilijs & pertinacibus ſtudijs certabant. Inter hæc plebs Dei, & optimus quiſque probro atque ludibrio habebatur.] hactenus Seuerus: qui ſub Stiliconis Conſulatu eam ſe ſcripſiſſe hiſtoriam ſuperius demonſtrat. D E

PRISCILLIAN. COLITVR A SVIS.

a Latin. Pacat. Panegyr.

QVAE PACATVS IN MAXIMVM OB NECEM NARRETT EORVM.

Exprobrata fuit in Maximum a Pacato [a] in Panegyrico Theodoſio dicto horũ cædes, dum ait: Sed nimirum graues ſuberant, inuidioſæq. cauſæ, vt vnco ad pœnam Clariuatis matrona raperetur *: obijciebatur enim, atque etiam exprobrabatur mulieri viduæ nimia religio & diligentius culta diuinitas. Quid hoc maius poterat intendere accuſator ſacer-

* traheretur

A tor ſacerdos? Fuit enim, fuit & hoc delatorum genus, qui nominibus Antiſtites, re vera autem ſatellites atque adeo carnifices, non contenti auitis euoluiſſe patrimonijs, calumniabantur in ſanguinem, & vitas premebant reorum iam pauperum. Quinetiam cum in iudicijs capitalibus aſtitiſſent, cum gemitus & tormenta miſerorum auribus ac luminibus hauſiſſent, cum lictorum arma, cum damnatorum frena tractaſſent, pollutas pœnali manus contactu ad ſacra referebant; & cærimonias, quas inceſtauerāt mentibus, etiam corporibus inquinabant. Hos ille Phalaris in amicis habebat: hi in oculis eius atque etiam in oſculis erant; nec iniuria, a quibus tot ſimul votiua veniebant, auaro diuitum bona, cruento innocentium pœna, impio religionis iniuria.] hæc Pacatus, nullum Gentilis homo delectum habens inter Catholicos & hæreticos, putans ſuperſtitioſos Gnoſticos Priſcillianiſtas, Chriſtianæ religionis exactiſſimos fuiſſe cultores.

B Quod vero ad Latronianum pertinet, quem eadem ex cauſa vna cum Euchrocia gladio necatum cum Seuerus tum Proſper affirmant: apud S. Hieronymum Matronianus legitur, de quo [a] ait: Matronianus prouinciæ Hiſpaniæ vir valde eruditus, & in metrico opere veteribus comparandus, cæſus eſt & ipſe Treueris cum Priſcilliano, Feliciſſimo, Iuliano, Euchrocia eiuſdem factionis auctoribus. extant eius ingenij opera diuerſis metris edita.] Meminit idem S. Hieronymus de Priſcilliano, cum ait [b]: Quid loquar de Priſcilliano, qui & ſæculi gladio & totius Orbis auctoritate damnatus eſt?] & alibi [c] de eodē tradit, edidiſſe multa opuſcula, habuiſſeq. defenſores, qui eū excuſarent non ſenſiſſe cum Gnoſticis, ſicut aduerſarij fuerant criminati. Sed fruſtra ab impietate vindicare curarunt hominem, quem opera probroſa condemnarunt, cuius ſordes putidarum libidinum nec Bætis Taguſq. abluere valuiſſent.

LATRONIANVS POETA.

a Hier. de Scrip. Eccl. in Matroniano.

b Hier. aduerſ. Pelagian.

c Hier. de Scrip. Eccleſ.

C De Tiberiano quoque Bætico, quem Seuerus eadem ex cauſa relegatum a Maximo dicit in inſulam Sylinam, idem Hieronymus agit his verbis [d]: Scripſit pro ſuſpicione, qua cum Priſcilliano accuſabatur hæreſeos, apologeticum, tumenti compoſitoq. ſermone. Poſtea, poſt ſuorum cædes tædio victus exilij, mutauit propoſitū; & iuxta ſanctam ſcripturam, canis reuerſus ad vomitum: filiam, deuotam Chriſto virginem, matrimonio copulauit.] hæc ipſe, idemq. in Chronico meminit cuiuſdam Tiberiani viri diſerti, qui anno trigeſimo Imperij Cōſtātini Præturæ titulo Gallias adminiſtrabat, quem ob temporis diſcrepantiam ab hoc putamus eſſe diuerſum.

DE TIBERIANO PRISCILLIANISTA.

d Hieron. de Script. Eccleſ.

Quòd autem impuriſſimorum hominū condemnatio, qui ob turpiſſima ſcelera etiam Gentilium Imperatorum legibus iuſtiſſimo gladio feriendi erant, notam inuſſerit indelebilem Epiſcopo accuſatori: illa in primis cauſa præceſſit, quam ex Seuero reddidimus, nimirum accuſatorem fuiſſe huiuſmodi, qui odio potius quàm diuinæ legis zelo commoueretur, quòd ipſe voluptuoſus quoſque ieiunantes etiā Catholicos (vt accidit de S. Martino) cum Priſcilliano ſentire culparet; quòdq. itidem pœna ſanguinis procul abhorreret a manſuetudine muneris paſtoralis: nondum enim de Epiſcopo aliquo auditum in Eccleſia Dei erat, de ſontibus pœnam ſanguinis exegiſſe. Quo modo autem ſequenti anno ea de cauſa in Gallijs, nempe Treueris, conuenerit Concilium Epiſcoporū, qui Ithacium communione priuarunt, ſuo loco dicturi ſumus, vbi & Maximi factum accuratius perpendetur. Iam vero ad res Eccleſiaſticas Orientalis Eccleſiæ digrediatur oratio.

CVR IMPROBATVM SVPPLICIVM HAERETICORVM.

D

Hoc eodem anno, iiſdem Conſulibus (vt auctor eſt Socrates [e]) Timotheus Epiſcopus Alexandrinus, cum ſediſſet annos quinque, deceſſit; in cuius locum Theophilus ſuffectus eſt. Huius Timothei, cū Ammonem ſanctiſſimū monachum ob auriculæ ſpontaneam amputationem effectum irregularem, nihilominus Epiſcopum ordinarit, ſententia hæc fuit [f]: A Iudæis lex iſta ſeruatur. Ego, ſi dederitis mihi aliquem etiā naribus truncum, ſed moribus probum, non eum dubitabo Epiſcopum facere.] extat eiuſdem apud Græcos epiſtola canonica [g]. Mentio quoque eiuſdem Timothei habetur in reſcripto Theodoſij Imperatoris ad Optatum Præfectum Auguſtalem Ægypti de Eccleſiaſtico iure illibate ſeruando, his verbis [h]:

TIMOTHEI OBITVS, THEOPHILI ELECTIO.

e Socrat. lib. 5. c. 12.

f Pallad. in Lauſiac. c. 12.

g Apud Theod. Balſam. in ſin.

h l. 3. de Epiſc. eudoc. Cod. Theodoſ.

E

Grauiter admodū mota eſt noſtra clementia, quædā ab his qui Epiſcoporū ſibi nomina vēdicant, perpetrata, & contra leges non minus diuinas quā humanas improba temeritate commiſſa, vexatos etiā nonnullos Orthodoxorū clericos, quorū ætas huic iniuriæ a ſacerdotio repugnabat, flagitatos * itineribus, quæſtionarijs deditos, atque hæc omnia per eos commiſſa, qui ad tegumēta frontis, ſacerdotij nominis titulos præferebāt. Deniq. lectis in conſiſtorio precibus, quibus Epiſcopalis pietas aliquid poſtulans refragatur, denegatq.

* fatigatos

THEODOSIVS SALVVM VVLT IVS ECCLESIASTICVM.

gatque : idcirco continua lege ſancimus, nomen Epiſcoporũ, vel eorũ qui Eccleſiæ neceſſitatibus ſeruiunt, ne ad iudicia ſiue ordinariorũ ſiue extraordinariorum Iudicũ pertrahatur. Habent illi Iudices ſuos, nec quicquã his publicis commune cũ legibus, quantũ ad cauſas tamen Eccleſiaſticas pertinet, quas decet Epiſcopali auctoritate decidi. Quibuſcũque igitur mora fuerit quæſtio, quæ ad Chriſtianã pertineat ſanctitatem, eos decebit ſub eo Iudice litigare, qui Præſul eſt in ſuis partibus omnium ſacerdotum, id eſt per Ægypti diœceſin, Optate cariſſime ac iucundiſſime. Quare laudabilis auctoritas tua, arbitrio temperato, quicquid negotiorum aliunde incidet, terminabit, habituro pontificium ſacræ diſceptationis Timotheo Epiſcopo, quem ſibi omnes etiam ſuo iudicio prætulere: eſt enim vir cum omnium ſacerdotum ſuſceptatione venerandus, tum etiam noſtro iudicio approbatus.] hucuſque Theodoſij reſcriptum, quod vtcumque mendis ſit deprauatum, perſpicue tamen illud inſinuat, iudicia Eccleſiaſtica per Epiſcopos eſſe tractanda. A B

Hic, lector, accurate hominũ primũ, ac ſubinde Dei contemplare iudiciũ. Duo enim hic habes eodem prope narrationis contextu in eadem ferme cauſa Imperatorũ exẽpla, nempe Theodoſij Aug. atque Maximi, tyranni potius digni nomine: quibus ab ijſdem perſonis, nempe prauis Epiſcopis, aduerſus alios collegas importuna eſt facta ſuggeſtio. Maximus ſibi arrogat cauſam Epiſcoporum, defert appellationi hæreſiarchæ, iudicat cauſam, adulteros legibus ſæculi gladio vindici ſubijcit; quod iuſte irrogatũ ſupplicium rei multorum ſcelerum meruiſſent. Sic plane iudicat Maximus: Theodoſius vero longe diuerſe: quippe qui infenſiſſimo primum accepit animo, Epiſcopos deferre ad Præfectos vel ipſum Imperatorem exceſſus collegarum, vel crimina inferioris ordinis ſacerdotum, ſubterfugientes Epiſcopale iudicium. Hos reijcit Imperator, nec audiri patitur a Præfectis, quos & dato reſcripto commonuit ab Eccleſiaſticis iudicijs penitus abſtinere, quæ ad Epiſcopos Eccleſiaſticarum rerum ac perſonarum legitimos Iudices deferri mandauit. Ita ſe habuere in eadem ferme cauſa diſſimilia ac prorſus inter ſe diuerſa duorum Imperatorum iudicia. Quodnam autem horum iuſtius fuerit, non ſolum Synodali fuit poſtea ſententia definitum, ſed diuini iudicij æqua lance libratum, & alterius iactura vitæ atque Imperij declaratum: cum alioqui Maximus exerens, vt alter Phinees, gladium in turpiſſimorum hominum necem, ſanctificaſſe manus ſuas Domino, ob idq. vt Phinees perennitatem Imperij commeruiſſe videri potuiſſet: quem tamen non cædes ſontium culpabilem reddidit, ſed arrogatum ſibi ſacerdotale iudicium, quantumlibet Epiſcoporum illorum conſenſione delatum: Vt intelligant omnes, quàm grauius delinquant, qui illud, contradicentibus ſacerdotibus, ſibi vendicant & extorquent. Sed iam reliqua proſequamur. C D

DIGNA COLLATIO.

OBITVS PLACILLAE AVGVSTAE.

a Marcellin. in Chronic.

b Theod. lib. 5. cap. 18.

PLACILLAE VIRTVTES.

Eodem anno creditur defuncta Placilla Auguſta, quam ſuperiori pepetiſſe conſtat Honorium, cum & ſequenti anno reperiatur Theodoſius Gallam coniugem accepiſſe [a]. Laudauit eam funebri oratione Gregorius Nyſſenus, qua & virtutes illius pluribus proſecutus eſt, locum deſcribens vbi defuncta, in Villa nimirum Scotoumin dicta, quæ a tenebris nomen habẽs, extinguendæ lucentis egregie in Eccleſia facis videbatur eſſe prænuncia. Meminit eiuſdem Placillæ, perperam alibi ſcriptæ, Flacillæ, S. Ambroſius in funere Theodoſij, eamq. Deo coniunctã in cælis affirmat. Sed qualis quantave eſſet Chriſtiana femina eadem Auguſta, Theodoretus [b] ita deſcribit, cum Theodoſij egregias virtutes eidem ſanctæ coniugi Placillæ acceptas fert: Coniux eius, *nempe Placilla*, numquam deſtitit diuinas leges eidem Theodoſio in memoriam redigere, ſeq. primum eiſdem accurate ipſa erudierat. Siquidem ea non Imperatorio principatu ſe inſolenter extulit; ſed diuinum, quo flagrabat, deſiderium augere ſtuduit. Quippe beneficij magnitudo amorem erga dominum multo reddidit ardentiorem. Itaque ad eos ſubleuandos, qui mutilata corpora, membraq. omnia labefactata haberent, nihil non diligentiæ & curæ adhibuit: atque ad eam rem non ſeruorum, ſeu ſtipatorum opera vſa eſt, ſed illa ipſa hoc fungi miniſterio, adire eorum hoſpitia & ſingulis neceſſaria ſuppeditare voluit: ſimili quoque ratione, eccleſiarum hoſpitia viſere, ægrotis in lecto decumbentibus curationem adhibere, tractare ollas, iuſculum guſtare, patinam illis deferre, frangere panem, offas porrigere, eluere pocula, omnia denique alia munera obire, quæ ſerui & ancillæ exequi ſolent. Atque illis qui eam ab hoc genere miniſterij auocare ſtudebant, reſpondit: Aurum diſtribuere, decere Imperatorem; ſe autem E

pro Im-

A pro ipſo Imperio, ei qui id ipſum dederat, illā operā offerre debere. Quinetiā percrebro ſolebat marito dicere: Semper te, mi vir, oportet cogitare, qui olim fueris, & qui iam ſis. iſta aſſiduo animo complectens, non te ingratum oſtendes erga patronum; ſed Imperium, quod ſuſcepiſti, iuſte & legitime gubernabis: atque eo rite adminiſtrando, eum qui ipſum donauerit, auguſte ſancteq. coles. Eiuſmodi ſermonibus ſemper cum viro habitis, ſemina virtutum animo eius mandata præclariſſime commodiſſimeq. rigauit.] iſta Theodoretus.

Genuit hæc Theodoſio, præter Arcadium & Honorium, Pulcheriam: ſed viuente adhuc matre Placilla, tenella infans cito deceſſit; in cuius funere idem Gregorius DE PVLCHERIAE INFANTIS OBITV. Nyſſenus, qui Conſtantinopoli erat, habuit panegyrim; de qua & in funere Placillæ matris: Quo modo igitur, inquit, fecit diſtributionem? Cum tres eſſent liberi (hæc B enim bonorum capita ſunt) qui virilis ſexus eſſent apud patrem reliqui, qui regno eius præſidio eſſent: ad ſuam vero partem ſolam filiam pertinere exiſtimauit.] Quanto vero odio eadem Placilla Auguſta execrata fuerit impios Arianos, idem Gregorius ad cumulum eius laudum adijcit huiuſmodi corollarium [a]: Simulacrorum odium commune eſt omnibus qui fidei participes ſunt: ſed eius præcipuum, quòd Arianam infidelitatem ſimiliter atque ſimulacrorum cultum abominabatur. Nam eos qui in creatura diuinum numen eſſe exiſtimarent, nihilo minora colere atque venerari putabat, quàm qui ex materia ſimulacra efficiunt. At recte ac pie ita iudicabat. Nam qui creaturā adorat, etiam ſi in nomine Chriſti id faciat, ſimulacrorum cultor eſt, Chriſti nomen ſimulacro imponens. Idcirco cum didiciſſet, quod non ſit Deus recens & nouus, vnam Deitatem adorabat, quæ in Patre & Filio & Spirituſancto glorificatur. C In hac fide creuit, in hac viguit, apud hanc ſpiritum depoſuit, ab hac oblata eſt ſinui patris fidei Abrahami iuxta fontem Paradiſi, &c.] certe quidem per Arianos occulto tramite diabolum conatum eſſe reſtituere idololatriam, alibi idem auctor pluribus docet, noſq. ſuperius diximus ex ſententia Athanaſij.

[a] Greg. Nyſſen. orat. in funere Placillæ.

Hoc eodem anno Theodoſius Imperator ad Cynegium PP. ita reſcripſit [b] aduerſus idololatras iterum reuiuiſcentes: Ne quis mortalium ita faciendi ſacrificij ſumat audaciam, vt inſpectione iecoris, extorumq. præſagio, vanæ ſpem promiſſionis accipiat; vel (quod eſt deterius) futura ſub execrabili conſultatione cognoſcat. Acerbioris etenim imminebit ſupplicij cruciatus eis, qui contra vetitum præſentium vel futurorum explorare tentauerint veritatem. Dat. VIII. Kal. Iunij Conſtantinop. Arcadio A. I. & Bautone V.C. Coſſ.] ſanxit hæc & alia Theodoſius aduerſus Gentilium ſuperſtitionis cultum, D quorum meminit Auguſtinus [c], necnon Ambroſius [d], qui eius in abolendis idolis ſtudium commendat.

LEX THEODOSII ADVERSVS IDOLOLATRAS.

[b] l. 9. de Pagan. Cod. Theod.
[c] Aug epiſt. 48.
[d] Ambroſ. orat. in funer Theodoſ.

Suſtulit hoc pariter anno, ad eumdem PP. reſcribens [e], fidicinas ac pſaltrias mulieres ciuitatum peſtes: hiſce enim illecebris mores ciuium corrumpebant: de his namque ait S. Hieronymus ſcribens ad Furiā [f]; Fidicinas & pſaltrias, & iſtiuſmodi chorum diaboli, quaſi mortifera ſirenarum carmina, proturba ex ædibus tuis.]

[e] l. 10. de ſcenic. Cod. Theod.
[f] Hier. epiſt. 10.

Quo item anno Valentinianus Imperator de relaxandis vinctis Paſchali tempore eiuſmodi generale edictum propoſuit [g]: DE REORVM INDVLGENTIA PASCHALI TEMPORE

Nemo deinceps tardiores fortaſſis affatus noſtræ perennitatis expectet. Exequantur Iudices quod indulgere conſueuimus. Vbi primum dies Paſchalis extiterit, nullum teneat carcer incluſum, omnium vincula ſoluantur. Sed ab his ſecernimus eos, quibus E contaminari potius gaudia lætitiamq. communem, ſi dimittantur, aduertimus. Quis enim ſacrilego diebus ſanctis indulgeat? Quis adultero vel inceſti reo tempore caſtitatis ignoſcat? Quis non raptorem in ſumma quiete & gaudio communi perſequatur inſtantius? Nullam accipiat requiem vinculorū, qui quieſcere ſepultos quadam ſceleris immanitate non ſiuit. Patiatur tormenta veneficus, maleficus, adulteratorq. monetæ. Homicida quod fecit, ſemper expectet. Reus etiā maieſtatis, de domino, aduerſus quem talia molitus eſt, veniam ſperare non debet. Dat. V. Kal. Mart. Mediolan. Arcadio I. & Bautone Coſſ.] De eiuſmodi ſane conſuetudine & lege Imperatoris meminit S. Ambroſius [h], cum exprobrat in ipſum Imperatorē, quòd Iuſtinæ Auguſtæ matris ſuaſione, Paſchatis tempore pios viros carceri manciparit, quo vincti dimitti ſolerent. Sed de his inferius.

[g] l. 8. de indulg. crim. Cod. Theod.
[h] Ambr. epiſt. 33

Id ipſum quidem, nempe vt Paſchali tempore vincti relaxarentur, præſtare quoque ſolebant Chriſtiani, qui in Oriente regnabant Imperatores: quod & a Theodoſio

THEODOSIVS PROMVLGAT INDVLGENTIAM REORVM.

æque pietatis officium exhibitum eſt: meminit namque S. Ioannes Chryſoſtomus eiuſ- A modi religioſæ conſuetudinis, cum agit de oratione Flauiani Epiſcopi Antiocheni, quam Conſtantinopoli coram Theodoſio habuit, legatione fungens pro populo Antiocheno ſub gladio ira Principis periclitante: nam hæc tunc ad Theodoſium Flauianus: Recordare priorum, quando ſolemnitate hac, *nempe Paſchali*, ſuperueniente, per totum Orbem terrarum epiſtolam miſiſti, iubentem carcere detentos dimitti, & illis ignoſci crimina: et illis humanitatem tuam demonſtrare non ſufficientibus, per litteras dicebas: Vtinam mihi liceret, & defunctos reuocare, & reſuſcitare, & ad priorem vitam reducere.] erant enim hæc verba in ſanctione contexta, quæ non reperitur.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. II. THEODOSII 8. IMPP. B
386.	2.	

TRecenteſimus octogeſimus ſextus Chriſti annus aperitur Conſulatu Honorij & Euodij: erat hic apud Maximum fungens (vt vidimus anno ſuperiori in rebus Priſcilliani) Galliarum Præfectura. Quòd igitur Faſtis adſcriptum videas Euodium Maximi hominem, plane intelligis inter ipſum ac Theodoſium & Valentinianum Imperatores pacis fœdera eſſe tranſacta; cuius quidem violator & ruptor Maximus primus fuit, vt ſuo loco dicetur. Quod vero ad Honorium Conſulem creatum ſpectat: erat plane puer infans, de quo Claudianus:

—— Inter cunabula Conſul
Proueheris ſignans poſito modo nomine Faſtos, C
Donaturq. tibi qui te produxerat annus.] Natum quidem eſſe Honorium anno ſuperiori, menſe Septēbris, auctor eſt Marcellinus in Chronico: qua ratione dicendum, ipſum, cum ei Conſulatus traditus eſt, infantem fuiſſe quatuor menſium.

CONCILIVM ROMANVM.

a *Siric. epiſt. ad Epiſc. Afric.*

Anni vero huius exordio, nimirum ipſo menſe Ianuarij, celebratum eſt a Siricio Papa Romæ in baſilica ſancti Petri Concilium octoginta Epiſcoporum, cuius extat epiſtola Synodalis[a] data octauo Idus Ianuarij poſt Conſulatum Arcadij atque Bautonis, quòd ſcilicet nouorum Conſulum nomina Romæ nondum publicis auſpicijs promulgata eſſent. Porro in hoc Concilio nouem Papa capitulis collapſam in Africa Eccleſiaſticam diſciplinam reſtituere conatus eſt.

De Nouatianis ac Montenſibus primo cautum, vt venientes ad Eccleſiam, per manus impoſitionem conciliarentur: hoc enim nomine Romæ noto, Montenſes, Donati- D ſtas ſchiſmaticos nominat. Monuit præterea, ne ſacerdotes atque diaconi coniugati, cum ordinati eſſent, cum vxoribus permanerent. Ceterum cælibatum ſacrorum miniſtrorum nequaquam ex lege Siricij Papæ recens introductum eſſe, ſed ab Apoſtolorum temporibus in Africa acceptum atque retentum, ſibi vendicat Concilium Carthaginenſe[b]. Huius decreti Siricij, vt incontinentes a miniſterio Eccleſiaſtico arcerentur, meminit Innocentius[c] Papa in epiſtola ad Exuperium Epiſcopum Toloſanum. Sunt & alia ibi ſtatuta, quæ eadem epiſtola recenſentur. Sed & recitata fuit hæc Siricij epiſtola in Concilio Teleptenſi * in Africa ſub Honorio Imp. celebrato, de quo ſuo loco dicendū.

b *Concil. Carth. 2. c. 2.*
c *Innocen. ad Exuper. c. 2.*
* Telenſi

Eodem quoque menſe Ianuarij, Valentinianus Imperator indignum prorſus pio Principe, impulſu haud dubium Iuſtinæ Auguſtæ matris, pro Arianis eiuſmodi promulgauit edictum[d]: E

d *l. 4. de fid. Cathol. C. Theod.*

LEX PRO ARIANIS DATA.

Damus copiam colligendi his, qui ſecundum ea ſentiunt, quæ temporibus diuæ memoriæ Conſtantij, ſacerdotibus conuocatis ex omni Orbe Romano, expoſitaq. fide ab his ipſis qui diſſentire noſcuntur, Ariminenſi Concilio, Conſtantinopoli etiam confirmata, in æternum manſura decreta ſunt. Conueniendi etiam, quibus iuſsimus, pateſcat arbitrium: ſcituris his, qui ſibi tantum exiſtimant colligendi copiam contributam, quòd ſi turbulentum quippiam contra noſtræ tranquillitatis præceptum faciendum eſſe tentauerint, vt ſeditionis auctores, paciſq. turbatæ Eccleſiæ, etiam maieſtatis, capite ac ſanguine ſint ſupplicia luituri: manente nihilominus eos ſupplicio, qui contra hanc diſpoſitionem noſtram obreptiue aut clanculo ſupplicare tentauerint. Dat. X. Kal. Februarij, Mediolani, Honorio N.B.P. & Euodio Coſſ.] ſed Iuſtinæ hunc fuiſſe conatum, audies ex his quæ de eadem lege habet Ruffinus[e].

e *Ruffin. lib. 2. c. 16.*

Interim

A Interim dictanda aduerſus fidem Patrū Imperialia decreta mandantur Beneuolo tunc
Memoriæ ſcrinijs præſidenti:ſed ille, cui ab incunabulis ſacra fides & venerabilis fuit,ab-
negat ſe impia verba poſſe proferre & contra Deum loqui. Tum vero ne incœptum Re-
ginæ fruſtrari videretur,celſior ei honor promittitur,ſi impleret iniuncta. Ille qui nobi-
lior in fide eſſe,quàm in honoribus cuperet: Quid mihi,ait, pro impietatis mercede al-
tiorem promittis gradum? Hunc ipſum, quem habeo,tollite: tantum mihi conſcientia
fidei duret illæſa. Hæc dicens, ante pedes impia præcipientium cingulum iecit.] ita de
Beneuolo Ruffinus. Erar hic patria Brixianus a S. Philaſtrio Catholica diſciplina opri-
me informarus; ad quem eius ſucceſſor S. Gaudentius, cum mittit ad eum editos a ſe
ſermones,iſta præfatur,egregium eiuſdem viri factum commemorans [a]:

BENEVOLVS CONFESSOR.

[a] Gaudent. in præfat. ferm Bibliotb. ſanct.

Communis voti fuerar,vt ea quæ de diuinis eloquijs per Paſchales dies proxime præ-
B teritos explanaui, coram valuiſſes audire. Cum enim ſemper,tum præcipue his diebus
feſtis præſentia tua nobis merito grara eſt in Eccleſiæ Brixianæ conuentu. nam ſicur ho-
noratorū noſtræ vrbis,ita etiam Dominicæ plebis, Domino annuente,digniſſimū caput
es:quia non minore diligentia ſeruare ſtudes Dei præcepta,quàm diſcere, robuſtam Ca-
tholicæ fidei profeſſionem præclaræ vitæ meritis æquiparare contendens, vt habeat ſin-
cera fides opera ſuæ puritatis nitore condigna.Qua in re maximus docentis fructus eſt,
& immortalis vtilitas audientis,dicente Apoſtolo [b]: Non auditores tantum, ſed factores
legis iuſtificabuntur apud Deum.Nec mirum,ſi hodie taliter in timore Domini conuer-
ſeris, qui necdum percepta baptiſmi gratia, ita pro fidei cæleſtis veritate pugnaſti, vt
imbutum te admirabilibus doctrinis Apoſtolici per omnia viri Patris noſtri Philaſtrij,
tantæ conſtantiæ teſtimoniū approbarit.Noſtri namque temporis Regina Iezabel Aria-
C næ perfidiæ patrona ſimul & ſocia,cum beatiſsimum perſequeretur Ambroſium Eccle-
ſiæ Mediolanenſis Antiſtitem,te quoque ea tempeſtate magiſtrum Memoriæ oblitum
ſalutaris fidei arbitrata,contra Catholicas dictare Eccleſias compellebat. Quod ne face-
res,vltro & promotionis politicæ dignitatem & ambitionem ſæculi gloriamq. munda-
nam pro Dei gloria contempſiſti, magis eligens priuatus viuere,quàm mortuus milita-
re.] hæc Gaudentius ad ipſum Beneuolum egregium confeſſorem.

[b] Rom. 2.

Porro ipſe S. Gaudentius, qui iſta præfatur ad tractatus quos de Paſchate ſcripſit,
haud pridem defuncto S. Philaſtrio, quem vidimus interfuiſſe cum Ambroſio Aquile-
ienſi Concilio,in locum eius ſubrogatus eſt,licet immarura ætate, ſed præſtans doctrina
atque virtutibus: verùm quali quantave adhibita vi; ipſe declarat in ſermonis exordio,
quem de ſua ordinatione tunc habuit,cum ait [c]: Imperitiæ meæ conſcius,& æraris ipſius
D immaturæ ad ſacerdotij dignitatem pudore deterritus, merito ſilendi licentiam a ſum-
mis ſacerdotibus poſtulabam. Metuo enim primum,ne vis verborum cæleſtium exigui-
tatis meæ ſermone tenuetur: deinde erubeſco,quòd tantæ expectationi optatum doctri-
næ fructū præſtare non valeo. Vnde imparem veſtro per omnia me deſiderio ſentiens,
onus iſtud totis viribus conatus ſum declinare. Sed beatus pater Ambroſius ceteriq. ve-
nerandi Antiſtites,ſacramento, quo temere vos ipſos obligaſtis, aſtricti, tales ad me epi-
ſtolas cum veſtra legatione miſerunt, vt ſine damno animæ meæ vltra iam reſiſtere non
valerem;cui ab Orientalibus quoque Epiſcopis, niſi meum ad vos reditum pollicerer,
ſalutaris communio negaretur. Tali igitur concluſus articulo,& auctoritate ſanctorum
præſentium ſubiugatus, ſuſcepi hoc ſummi ſacerdotij munus, nec merito dignus, nec
ætate aptabilis,nec doctrina maturus.Intuemini ergo quid patiar,&c.] Sed quid hic ipſe
E ait ab Orientalibus ſe excommunicandum, niſi reditum polliceretur? Accipe quæ ab
eodem in alio ſermone [d] traduntur: nempe,in Orientē peregrinationem ſuſcepiſſe pieta-
tis ergo, & inter alia loca aduenisſe Cæſaream Cappadociæ, ibiq. a ſacris virginibus
in monaſterio agentibus ſacras accepiſſe reliquias ſanctorum Quadraginta martyrum,
qui ſub Licinio Sebaſte in Armenia paſsi fuerant,quas ſe mutuatas dicebant a S. Baſilio
Magno ipſarum auunculo, eius tunc ciuitatis Epiſcopo.Cum autem(vt dictum eſt)inter
hæc contigerit ſanctum Philaſtrium ex hac vita decedere;omnes ſacerdotes eius prouin-
ciæ,atque potiſsimum S. Ambroſius,in ipſum Gaudentium, abſentem licet,in electione
pari conſenſione conſpirant, firmant decretum, atque ſtabiliunt iureiurando. Cum
vero hæc audiſſet Gaudentius iam electus Epiſcopus, detrectaretq. in Occidentem redi-
tum; miſſa eſt ab Epiſcopis ad ipſum legatio & ad Orientis Antiſtites,qua rogarunt, vt
renitentem redire Gaudentium excommunicatione compellerent: quod(vt vidimus) ab

GAVDENTII EPISCOPI BRIXIANI ELECTIO.

[c] Gaudēt. ferm. in ſua ordinat.

[d] Gaudēt. ferm. in dedicatione baſilica.

eiſdem nauiter impletum fuit, coactuſq. redire, & regimen accipere Eccleſiæ Brixianæ. A
At de his hactenus, ad quæ occaſione Beneuoli non inuiti digreſſi ſumus.

PERSECVTIO IVSTINAE IN S. AMBROSIVM

Porro quòd eiuſdem Gaudentij (vt diximus) aſſertione illud exploratum habeatur, tempore eiuſmodi impiæ ſanctionis, quam Beneuolus dictare renuit, Iuſtinam Auguſtam, quam iure nominat Iezabelem, aggreſſam eſſe S. Ambroſium perſequi: hic de eadem perſecutione fuſius agere, temporis ratio poſtulat & argumentum. De qua quidē illud in primis conſiderandum, eamdem Iuſtinam ſemper antea, etiā temporibus Gratiani, S. Ambroſio negotium faceſſiſſe, vt ſuperius dictum eſt in electione Anemij Epiſcopi Sirmienſis. Ceterū leuia illa quidem exiſtimata ſunt & nullius ferme momenti, vt quæ nec perſecutionis nomine cenſerētur, reſpectu habito ad eā quæ his temporibus ingruit, cum pertinacior de tradenda baſilica Arianis ab ea eſt facta petitio, & violenta exactio conſecuta. Quòd enim memorato nuper impio Imperatoris edicto profeſſoribus B
ſacrilegij Ariminenſis data eſſet conueniendi facultas; ſolicitior Iuſtina fuit, vt Arianis locū, in quem ijdem ſuæ communionis ſectarij conuenirent, ſubreptū a Catholicis traderet: cuius rei cauſa tot tantæq. Mediolani concitatæ ſunt turbæ; quas antequā enarrare aggrediamur, de tēpore exactior eſt habēda diſcuſſio. Scimus enim has ad tēpora Gratiani a Paulino referri, quas nos ſub huius anni Coſſ. & non ante cœptas eſſe contendimus.

TEMPVS PERSECVTIONIS IVSTINAE CONTRA AMBROSIVM

Miratus ſum vehementer, Paulinum clericum eiuſdem Eccleſiæ Mediolanenſis militantem ſub Caſto diacono, recenſere eiuſmodi perſecutionem ante obitum Gratiani: At conſidero non ipſum prætеrijſſe, quo potiſſimū tempore & anno ea acciderint: ſed quod nulla in ſcribendo habita chronographiæ ratione, prout ſibi occaſio videretur oblata, res geſtas pro arbitrio collocaret; narratis his quæ a Iuſtina aduerſus Ambroſium Sirmij acta eſſent, ad alia eiuſdem argumenti recenſenda inſtitutam de his ſemel proſequi- C
tur orationem. Vnde fortaſſe Græcis data eſt errandi occaſio: ſiquidem Sozomenus ea ante Gratiani necem contigiſſe refert [a], ſicut & Nicephorus [b] atque alij hos ſecuti: Ruffinus [c] vero contigiſſe tradit poſt obitum Gratiani: quod manifeſtius demonſtrat Gaudentij auctoritas citata nuper, iuncta edicto pro Arianis Iuſtinæ opera promulgato. Sed ad euidentiorem rerū demonſtrationem illud in primis intelligendū eſt, eiuſmodi perſecutionem biennio perduraſſe: quod euidenter conſtat Ambroſij auctoritate; cum agens in Auxentium Arianum, cuius nutu Iuſtina ad omne nefas impelleretur, præter illa quæ tum accidiſſe narrat; ea quæ ſuperiori paſſus ſit anno, in memoriā reuocat, dicens [d]: Superiori anno, quando ad Palatium tuum ſum petitus, &c.] Quamobrem fatendum eſt, perſecutionem hoc anno cœptam, in annum ſequentem fuiſſe propagatam. His igitur in hunc modum de tempore elucidatis; reliquum eſt, vt quænam hoc anno, D
quæ vero ſequenti a Valentiniano atque Iuſtina in Ambroſium geſta ſunt, æqua diſcriminatione diſtincta, certa certis quæque reddamus annis.

a Sozom. lib. 7. cap. 13.
b Niceph. lib. 12. c. 20.
c Ruffin. lib. 2. c. 15.
d Ambr. in Auxentium.
e Ambroſ. in Auxent.

Ipſe igitur Ambroſius in nuper citato loco de rebus hoc anno geſtis hæc habet [e]: Quaſi vero ſuperiori anno, quando ad Palatium ſum petitus, cum præſentibus primatibus ante Conſiſtorium tractaretur, cum Imperator baſilicam vellet eripere, ego tunc aulæ contemplatione regalis infractus ſim, conſtantiam non tenuerim ſacerdotij, aut imminuto iure diſceſſerim? Nonne meminerunt, quòd vbi me cognouit populus Palatium petijſſe, ita irruit, vt vim eius ferre non poſſent; quando Comiti militari cum expeditis ad fugandam multitudinem egreſſo, obtulerunt omnes ſe neci pro fide Chriſti? Non tunc rogatus ſum vt populum multo ſermone mulcerem, ſponderem fidem, quod baſilicam Eccleſiæ nullus inuaderet? Et cum pro beneficio meum ſit officium po- E
ſtulatū; tamen quod populus ad Palatium veniſſet, mihi inuidia commota eſt. In hanc igitur inuidiam me redire deſiderant. Reuocaui populum, & tamen inuidiā non euaſi.] hactenus ipſe ibi de rebus hoc anno geſtis.

AMBROSIVM VOCATVM AD IMP. SEQVITVR POPVLVS.

Quidnam eſt autem, quod Iuſtina Auguſta Ambroſio ſemper infenſa, ipſum hoc potiſſimū anno vehementius exagitare aggreſſa eſt? dicam paucis. Morata eſt ipſa quidem in hoc tempus, in primis quòd viuente Gratiano erga Ambroſiū propenſiore, id tentare non licuit: ſed nec eo defuncto: nam cū metus Maximi tyranni eā vrgeret, ſtuduit tunc de Ambroſio benemereri, cuius indigebat opera (vt vidimus) ad Maximum coercendum & continendum in Gallijs. Icto autem cum eo fœdere, quòd res in tuto viderentur collocatæ; nec Deum timens, nec virum ſanctiſsimum verita, immemor accepti beneficij, quo filio conciliatū eſſet Imperiū, impulſa furore, Arianorūq. ſtimulis exagitata,

IVSTINA CVR HOC TEMPORE VEXAT AMBROSIVM.

ſcelus

A ſcelus aggreditur omnium maximum. Sed & noua illam ea cauſa commouit, quòd ſuæ ſectæ homines male mulctatos, indeq. pulſos ſciret, nec niſi ab ipſa ſperare auxiliũ, ad quam confugiſſent. Etenim cum Theodoſius Imperaror (vt demonſtrauimus) in Oriente Arianos & alios hæreticos compluribus datis edictis e ciuitatibus aliiſq. locis abire iuſſiſſet: accidit, vt nonnulli ex ijs, quòd ſcirent Iuſtinam Auguſtã Arianam eſſe, Arianiſq. fauere, fouereq. illos officijs omnibus, ad eam in Occidentem ſe Mediolanum conferrent. cum vero ijdem immenſo numero excreuiſſent, creuit pariter Epiſcopi ipſorũ audacia, cũ præſertim magnæ patronæ, nempe ipſius Iuſtinæ niteretur auxilio. Erat hic Auxentius genere Scytha, ſubrogatus in locum ſenioris Auxentij, quòd ceteros doctrina antecellere videretur: ſed quòd ſciret Auxentij nomen odioſum eſſe ob Auxentiũ ſeniorem ciuibus Mediolanenſibus, loco Auxentij dici voluit Mercurinus; de

B quo eleganter Ambroſius[a]: Voũ portentũ eſt, & duo nomina. Etenim ne cognoſceretur quis eſſet, mutauit ſibi vocabulum; vt quia hic fuerat Auxentius Epiſcopus Arianus, ad decipiendam plebem quam ille tenuerat, ſe vocaret Mercurinũ. Mutauit ergo vocabulũ, ſed perfidiã non mutauit; exuit lupam, & induit lupũ. Nihil prodeſt quòd mutauerit nomen: quid ſit, agnoſcitur. Alius in Scythiæ partibus dicebatur, alius hic vocatur, &c.] *a Ambroſ. in Auxentium.*

Sed antequam de rebus ab eo geſtis agamus, confutanda eſt illa ſententia, qua duo Auxentij conflantur in vnum, ſeniorq. cum iuniore miſcetur atque confunditur. Iam pluribus alias diſſeruimus aduerſus aliquos, qui hunc iuniorem Auxentium vnum eumdemq. eſſe putarunt cum ſeniori eiuſdem nominis Epiſcopo Mediolanenſi; aduerſus quos ſatis ſit modo aliquas adducere differentias, quibus alter ab altero diſtinguatur. Seniorem in primis Auxentium diem obijſſe ante creationem Ambroſij, non So- *DVO AVXENTII, SENIOR, ET IVNIOR.*

C crates[b] tantum, Sozomenus[c], atque Theodoretus[d] Græci hiſtorici abſque controuerſia vlla confirmant, ſed & qui nouerunt ipſum & eodem vixerunt tempore atque ſcripſerunt, Paulinus[e], Hieronymus[f], necnon Ruffinus[g] expreſſe teſtantur: a quibus rem adeo perſpicue probantibus deſciſcere, nec vel vnum antiquorum inuenire contrarium affirmantem, quid aliud eſt, quàm apertiſsimæ veritati contentioſe nimis obniti? Rurſum vero ſi idem cum ſeniori Auxentius iunior erat; quæ fuit illa cauſa mutandi nominis, vt Mercurinus nominari mallet, cum etſi non ex nomine, ipſo tamen vultu omnibus notiſsimus eſſet, vtpote qui quatuor ferme luſtris (vt vidimus) Mediolani ſediſſet? Certe adeo notum facie hominem non ſuperinducta mutatio tantum nominis, ſed nec (quod eſt in fabulis) Orci galea vel annulus Gygis occultare potuiſſent. *b Socrat. lib. 4. cap. 25. c Sozom. lib. 6. cap. 4. d Theod. lib. 4. cap. 5. e Paulin. in Vita S. Ambroſij. f Hieronym. in Chron. g Ruffin. lib. 2. c. 11.*

Sed & tertium illud neceſſarium accedat argumentum petitum ex verbis Ambroſij,

D dum ait[h]: Alius in Scythiæ partibus dicebatur, alius hic vocatur, nomina pro regionibus habet.] ita ipſe: ex quibus apparet, hunc ipſum non Mediolani Auxentium dictum eſſe, ſed in Scythia, quem eiuſdem conſtat auctoritate Mediolani Mercurinum nominari; cũ alioqui de ſeniore liqueat non alio nomine quàm Auxentij nuncupatum. His quoque addimus, Auxentiũ ſeniorem patria fuiſſe Cappadocem, id Athanaſio[i] & alijs teſtantibus; hunc vero teſtificatione Ambroſij conſtat fuiſſe Scythã. Cum tot igitur alter ab altero diſcriminentur proprietatibus & differentijs; duos extitiſſe Auxentios, nemo iure poterit dubitare: illum priorem nimirum produxiſſe ætatem, vſque ad vltimum tempus Valentiniani ſenioris, latentem ac decipientem Imperatorem Catholico nomine: iſtum vero nno ante auditum & cognitum, quàm poſt obitum Gratiani, cum a Iuſtina contra Ambroſium elatus eſt. *h Ambroſ. epiſt. 18.* *i Athanaſ. epiſt. ad Solit.*

E Plures quidem cauſæ eiuſdem Iuſtinæ animũ in Ambroſium concitarunt, nimirum electio Catholici Epiſcopi ipſa reſragrante ante facta in Eccleſia Sirmienſi, Palladij & Secundiani veterum hæreticorum Epiſcoporum in Concilio Aquileienſi publica condemnatio, ea cuncta vno in primis operante Ambroſio: quòdq. etiã cũ adhuc viuente Gratiano (vt vidimus) agere cœpiſſet de baſilica Arianis tradenda, id nunquã obtinere potuiſſet. Coquebat tũc hæc ipſa quidẽ in ſtomacho; ſed adhuc Gratiano ſuperſtite erga Ambroſium propenſiore, euomere opportunũ minime fuit: verũ nec ſtatim illo necato, data eſt ipſi facultas in Ambroſiũ inſaniendi, timore Maximi ingruente, cũ opus haberet ad placandũ & continendum intra limites Alpium Maximũ eiuſdem Ambroſij opera, quã egregie plane nauauit, vtiliterq. impendit. His igitur iã ceſſantibus, hoc anno aduerſus Ambroſium Iuſtina concitat Mercurinum, dictũ apud Scythas Auxentiũ. cuius quidem mutationis nominis non illa dumtaxat, quam diximus, cauſa præceſſit, quòd per-

oſum eſſet Mediolani Catholicis ipſum nomen Auxentij: ſed etiã quia in patria enormia ſcelera perpetraſſet; ne ex nomine crimen infamie notum omnibus redderetur, illo relicto, nouoq. adſcito, Mediolani dici pro Auxentio voluit Mercurinus: nam de eodem hæc ipſe Ambroſius [a]: Minora fecit in Scythia, & ita erubuit, vt mutaret vocabulũ: ſceleratiora hic auſus eſt; & volet, quocumque perrexetit, nomine ſuo prodi?] minime genrium; ſed potius pro regionibus, diuerſa foret nomina mutaturus. Verum haud profuit iſta mutatio nominis; ſiquidem Auxentius vſitatius dictus eſt: ita enim appellant eum S. Ambroſius in publicis monumentis, atque Hieronymus [b], & alij omnes. A

a Ambroſ. in Auxent.

b Hier. epiſt. 57.

AUXENTIUS PROVOCAT AD DISPUTATIONEM AMBROSIUM.

At quid hoc tempore ſputius iſte? audet tamquam alter Allophilus & incircumciſus Goliath, armis ſæcularis potentiæ fretus, nempe fauore pollens Iuſtinæ Auguſtæ Arianorum patronæ, prodire in campum, & exptobrare agminibus Dei viuentis, Ambroſium ſcilicet ad publicam diſputationem prouocare; cum & delegit arbitros pugnæ, quos non prodidit, ſed Gentiles, ſiue Iudæos, vel fortaſſe eiuſdem ſectæ homines Arianos, arbitro etiam ipſo Valentiniano Imperatore, licet catechumeno. Exhorruit Dei ſacerdos fidei cauſam poſt tot Concilia arbitrio credere ſæcularium; ſpreuit petulantiam hominis, ne Eccleſiæ proſterneret dignitatem; refugitq. corã Imperatore adhuc catechumeno iudicante, de ſumma Chriſtianæ fidei diſceptare: cum Auxentius Ambroſij modeſtia abuſus, Valentinianum adiens, cogi Ambroſiũ magna arrogantia ad differendum de fide in Conſiſtorio, fultus Iuſtinæ Auguſtæ patrocinio poſtulauit. Nihil denegauit ipſe Valẽtinianus Auxentio, ne videretur renuendo, matri illi patrocinanti iniuriam irrogare. Miſit [c] igitur Imperator ad S. Ambroſium Dalmatium Tribunum, qui eidem ad certam diem diſputationem cũ Auxentio habendã indiceret. Quæ cum a Dalmatio ſanctus Dei ſacerdos accepiſſet: quod decoris eſſet Eccleſiaſticæ functionis, quodq. deceret Catholicũ Præſulem, & inconcuſſus vigor Pontificalis exigeret, ex ſententia Epiſcoporũ qui aderãt, per libellum Valentiniano reſpondit: quem rerum geſtarũ ſeriem continentem, multaq. alia magni ponderis complectentem hic deſcribendum putauimus; ſic enim ſe habet [d]: B C

c Ambroſ. epiſt. 32.

d Apud Ambroſ. epiſt. 32.

LIBELLUS AMBROSII AD VALENTINIANUM.

Clemẽtiſſimo Imperatori & beatiſſimo Auguſto Valẽtiniano Ambroſius Epiſcopus.

Dalmatius me Tribunus & Notarius, mandato (vt allegauit) clementiæ conuenit tuæ, poſtulans vt & ipſe Iudices legerem, ſicut elegiſſet Auxentius: nec tamen expreſſit eorũ nomina, qui fuerant poſtulati. Sed id addidit, quòd in Cõſiſtorio eſſet futura certatio, arbirro pietatis iudicio tuæ. Cui rei reſpondeo (vt arbitror) competenter. Nec quiſquam contumacem iudicare me debet, cum hoc aſſeram, quod auguſtæ memoriæ pater tuus non ſolum ſermone reſpondit, ſed etiam legibus ſuis ſanxit: in cauſa fidei, vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis, eum iudicare debere, qui nec munere impar ſit, nec iure diſſimilis: hæc enim verba reſcripti ſunt: hoc eſt, ſacerdotes de ſacerdotibus voluit iudicare. D

Quinetiam ſi alias quoque argueretur Epiſcopus, & morum eſſet examinanda cauſa: etiam hanc voluit ad Epiſcopale iudiciũ pertinere. Quis igitur contumaciter reſpondit clementiæ tuæ? ille qui te patri ſimilem eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſſimilem? Niſi forte vilis quibuſdã tanti Imperatoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides confeſſionis conſtantia comprobata eſt, & ſapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audiſti, clementiſſime Imperator, in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſimus immemores: et quod Deus donauit mihi, hoc ipſe alijs putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus a laico: quid ſequetur? Laicus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat a laico. At certe ſi vel ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus: quis eſt qui abnuat, in cauſa fidei, in cauſa inquam fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare? E

Eris, Deo fauente, etiam ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cenſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui laicis ius ſacerdorale ſubſternit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris æui dicebat: Non eſt meũ iudicare inter Epiſcopos. Tua nũc dicit clementia: Ego debeo iudicare? Et ille baptizatus in Chriſto, inhabilẽ ſe ponderi tanti putabat eſſe iudicij. Clementia tua, cui adhuc emerenda baptiſmatis ſacramenta ſeruantur, arrogat de fide iudicium, cũ fidei ipſius ſacramenta non nouerit? Quales autem elegerit Iudices, poſſumus exiſtimationi relinquere, quando eorum nomina timet prodere. Veniant plane, ſi qui ſunt, ad eccleſiam; audiant cũ populo: non vt quiſquã Iudex reſideat, ſed vt vnuſquiſque de ſuo affectu habeat examen, eligat quem ſequatur. Agitur de iſtius Eccleſiæ ſacerdote;

A dote: ſi audierit illum populus, & putauerit melius diſputare; ſequatur fidē eius: non inuidebo. Omitto quia iam ipſe populus iudicauit; taceo quia eum quem habet, de patre tuæ clementiæ poſtulauit. Taceo quia pater pietatis tuæ quietem futuram ſpopondit, ſi electus ſuſciperet ſacerdotium. hanc fidem ſecutus ſum promiſſorum.

Quòd ſi de aliquorum peregrinorum aſſentatione ſe iactat: ibi ſit Epiſcopus, vnde ſunt ij qui eum Epiſcopatus putant nomine eſſe donandum: nam ego nec Epiſcopum noui, nec vnde ſit ſcio. Vbi illud conſtituimus, Imperator, quòd iam ipſe tuum iudicium declaraſti; immo etiam dediſti leges, ne cui eſſet liberum aliud iudicare. Quod cum præſcripſiſti alijs, præſcripſiſti & tibi. Leges enim Imperator fert, quas primus ipſe cuſtodiat. Vis ne igitur experiar, vt incipiant ij qui Iudices eliguntur, aut aduerſus tuam venire ſententiam, aut certe excuſare quod Imperatoris tā ſeuero & tam B diſtricto Imperio non potuerint obuiare? Sed hoc contumacis, non modeſti eſt ſacerdotis. Ecce Imperator, legem tuam iam ex parte reſcindis, ſed vtinam non ex parte, ſed in vniuerſum. Legem enim tuam nollem eſſe ſupra Dei legem. Dei lex nos docuit quid ſequamur: humanæ leges hoc docere non poſſunt: extorquere ſolent timidis commutationem, fidem inſpirare non poſſunt. Quis erit igitur ille, qui cum legat per tot prouincias vno momento eſſe mandatum, vt quicumque obuiauerit Imperatori, feriatur gladio: quicumque Dei templū non tradiderit, protinus occidatur: quis, inquam eſt, qui poſſit vel vnus, vel inter paucos dicere Imperatori: Lex tua mihi non probatur? Non permittitur hoc dicere ſacerdotibus, permittitur laicis? Et iudicabit de fide, qui aut gratiam ſperat, aut metuit offenſam?

Deinde ipſe committam, vt eligam Iudices laicos; qui cum tenuerint fidei veritatem, C aut proſcribantur, aut necentur, quod lex de fide lata decernit? Ego igitur aut præuaricationi offeram homines, aut pœnæ? Non tanti eſt Ambroſius, vt propter ſe deijciat ſacerdotium. Non tanti eſt vnius vita, quanti eſt dignitas omnium ſacerdotum, quorum de conſilio iſta dictaui, intimantibus ne forte etiam Gentilis eſſet aliquis aut Iudæus, qui ab Auxentio eſſet electus; quibus traderemus de Chriſto triumphum, ſi de Chriſto iudicium committeremus. Quid illos aliud, niſi Chriſti iniuriam audire delectat? Quid illis aliud poteſt placere, niſi (quod abſit) vt Chriſti diuinitas denegetur? Cum ijs plane bene conuenit Ariano, qui creaturam Chriſtum dicit: quod etiam Gentiles ac Iudæi promptiſsime confitentur. Hoc ſcriptum eſt in Ariminenſi Synodo: meritoq. Concilium illud exhorreo, ſequens tractatum Concilij Nicæni, a quo me nec mors, nec gladius poterit ſeparare. Quam fidem etiam parens clementiæ tuæ Theo- D doſius beatiſsimus Imperator & ſequitur & probauit. Hanc fidem Galliæ tenent, hanc Hiſpaniæ, & cum pia diuini ſpiritus confeſsione cuſtodiunt.

Si tractandum eſt: tractare in Eccleſia didici; quod maiores fecerunt mei. Si conferendum de fide: ſacerdotum debet eſſe iſta collatio; ſicut factum eſt ſub Conſtantino auguſtæ memoriæ Principe, qui nullas leges ante præmiſit, ſed liberum dedit iudicium ſacerdotibus. Factum eſt etiam ſub Conſtantio auguſtæ memoriæ Imperatore, paternæ dignitatis herede: ſed quod bene cœpit, aliter conſummatum eſt. Nam Epiſcopi ſinceram primo ſcripſerant fidem; ſed dum volunt quidam de fide intra Palatium iudicare, id egerunt, vt circumſcriptionibus illa Epiſcoporum iudicia mutarentur: qui tamen inflexam ſtatim reuocauere ſententiam. Et certe maior numerus Arimini Nicæni Concilij fidem probauit, Ariana decreta damnauit.

E Si ad Synodum prouocat Auxentius, vt de fide diſputet, licet non ſit neceſſe propter vnum tot Epiſcopos fatigari; qui etiam ſi Angelus de cælo eſſet, paci Eccleſiarum non deberet præferri: cum audiero Synodum congregari, & ipſe non deero. Tolle igitur legem, ſi vis eſſe certamen. Veniſſem, Imperator, ad Conſiſtorium clementiæ tuæ, vt hæc coram ſuggererem, ſi me vel Epiſcopi vel populus permiſiſſent, dicentes, de fide in eccleſia coram populo debere tractari. Atque vtinam, Imperator, non denunciaſſes, vt quo vellem, pergerem. Quotidie prodibam; nemo me obſeruabat. Debuiſti me, quo volueras, deſtinare, quem ipſe omnibus offerebam. Nunc mihi a ſacerdotibus dicitur: Non multum intereſt, vtrum volens relinquas ac tradas altare Chriſti. Cum enim reliqueris, trades. Atque vtinam liquido mihi pateret, quòd Arianis Eccleſia minime traderetur: ſponte me offerrem tuæ pietatis arbitrio. Sed ſi ego ſolus interſtrepo, cur etiam de alijs omnibus inuadendis Eccleſijs eſt præ-

ceptum? Vtinam confirmetur, vt Eccleſijs nullus moleſtus ſit: opto, vt de me, qualis vi- A
detur, ſententia proferatur. Dignanter igitur, Imperator, accipe, quòd ad Conſiſto-
rium venire non potui. Ego in Conſiſtorio niſi pro te ſtare non didici: et intra Pala-
tium certare non poſſum, qui Palatij ſecreta nec quæro, nec noui.
Ego Ambroſius Epiſcopus hunc libellum obtuli clementiſſimo Imperatori & beatiſſi-
mo Auguſto Valentiniano.] hactenus ibi.

GENTILES IVDICES AB AVXENTIO DELECTI.

a Ambroſ. orat. in Auxent.

Porro detexit poſtea Ambroſius ab Auxentio delectos fuiſſe Gentiles Iudices, qui de
fide Chriſti ſententiam ferrent: in quem idem S. Ambroſius ſic ait [a]: Hæc ergo, fratres,
coram ipſo apud vos plenius diſputarem: ſed certus Auxentius non ignaros vos eſſe re-
ctæ fidei, veſtrum refugit examen, & Gentiles quoſdam quatuor aut quinque ferme
homines elegit cognitores ſibi, ſi tamen aliquos elegit, quos vellem adeſſe in cœtu
omnium, non vt de Chriſto iudicent, ſed vt maieſtatem audiant Chriſti. Tamen illi B
iam de Auxentio pronunciauerunt, cui tractanti quotidie non crediderunt. Quæ ma-
ior eius condemnatio, quàm quòd ſine aduerſario apud Iudices ſuos victus eſt? Ergo &
ipſorum ſententiâ contra Auxentiû iam tenemus; & quòd Gentes elegit, iure damnan-
dus eſt, quia Apoſtoli præcepta dimiſit, cum Apoſtolus dicat [b]: Audet aliquis veſtrum
aduerſus alterum habens negotium, iudicari apud iniquos, & non apud ſanctos? &c.]
inferius vero: Concluſus vndique, inquit, ad verſutiam patrum ſuorum confugit: de
Imperatore vult inuidiam commouere, dicens, iudicare debere adoleſcentem catechu-
menum, ſacræ lectionis ignarum, & in Conſiſtorio iudicare.] hæc de his quæ ad Au-
xentium pertinent.

b 1. Cor. 6.

CONVERSIO ARIANI.

c Paulin. in Vita S. Ambroſij.

Quòd igitur (vt vidimus) S. Ambroſius cum Auxentium tum ceteros prouocaſſet,
vt ſe diſſerentem in eccleſia conuenirent: Euenit tunc (inquit Paulinus [c]) vt quidam C
vir de hæreſi Arianorum, acerrimus nimium diſputator, & durus, atque inconuertibi-
lis ad fidem Catholicam, ad baſilicam ſe conferret. Is conſtitutus in eccleſia, tractante
Epiſcopo, vidit (vt ipſe poſtmodum loquebatur) Angelum ad aures Epiſcopi tractan-
tis loquentem, vt verba Angeli populo Epiſcopus renunciare videretur. Quo viſo, con-
uerſus, fidem quam expugnabat, cœpit ipſe defendere.] Quæ autem ſubdit de duo-
bus cubicularijs, temporibus Gratiani contigiſſe diximus. At de rebus anni huius hac-
tenus: reliqua enim perſecutionis Iuſtinæ in Ambroſium, ſequenti anno accidiſſe no-
ſcuntur, noſq. de eis ſuo loco.

SYNODVS TREVERENSIS IN CAVSA ITHACII.

d Seuer. Dialog. lib. 3.

Hoc eodem anno habita eſt Synodus Treuerenſis ab Epiſcopis partis Ithacianæ, qui
ipſum Ithacium damnatum a Theognoſto Epiſcopo, quòd apud Maximum necem
procuraſſet hæreticorum (qua etiam ex cauſa complures Epiſcopi, qui & ſanioris vi- D
derentur eſſe conſilij, eiuſdem Ithacij communionem vitabant) vt innocentem ab-
ſoluunt, patrocinante illi Maximo Imperatore. Res geſta deſcribitur a Seuero in Dialo-
gis in hæc verba [d]: Veniam ad illud, quod propter notam temporum Martinus ſem-
per occultauit, ſed nos celare non potuit: in quo eſt illud miraculi, quòd facie ad fa-
ciem cum eo eſt Angelus collocutus. Maximus Imperator, alias ſane bonus, depra-
uatus conſilijs ſacerdotum, poſt Priſcilliani necem Ithacium Epiſcopum Priſcilliani
accuſatorem, ceteroſq. illius ſocios, quos nominari non eſt neceſſe, vi regia tuebatur,
ne quis ei crimini daret, opera illius, cuiuſcumque modi hominem fuiſſe damnatum.
Interea Martinus multis grauibuſq. laborantium cauſis ad Comitatum ire compulſus,
procellam ipſam totius tempeſtatis incurrit. Congregati apud Treueros Epiſcopi te-
nebantur; qui quotidie communicantes Ithacio, communem ſibi cauſam fecerant. E

MARTINVS CIRCVMVENITVR A MAXIMO IMP. COMMVNICARE CVM ITHACIANIS.

His vbi nunciatum eſt inopinantibus adeſſe Martinum, totis animis labefactati, muſ-
ſitare & trepidare cœperunt. Et iam pridie Imperator ex eorum ſententia decreuerat,
Tribunos ſumma poteſtate armatos ad Hiſpanias mittere, qui hæreticos inquirerent,
deprehenſis vitam & bona adimerent. Nec dubium erat, quin ſanctorum etiam ma-
ximam turbam tempeſtas iſta depopulatura eſſet, paruo diſcrimine inter hominum ge-
nera: etenim tum ſolis oculis iudicabatur, cum quis pallore potius aut veſte, quàm fide
hæreticus exiſtimaretur. Hæc nequaquam placitura Martino, Epiſcopi ſentiebant: ſed
male conſcijs illa vel moleſtiſſima erat cura, ne ſe ab eorum communione adueniens
abſtineret, non defuturis qui tanti viri conſtantiam, præmiſſa auctoritate, ſequeren-
tur. Ineunt cum Imperatore conſiliû, vt miſſis obuiam magiſterij officialibus, vrbem
illam propius vetaretur accedere, niſi ſe cum pace Epiſcoporum ibi conſiſtentium ad-
fore

A fore fateretur. Quos ille callide fruſtratus, profitetur ſe cum pace Chriſti eſſe venturū.
Poſtremo ingreſſus nocturno tempore, adijt eccleſiam tantum orationis gratia: poſtri-
die Palatium petijt. Præter multas quas euoluere longum eſt, has principales petitio-
nes habebat pro Narſete Comite & Leucadio Præſide, quorum ambo Gratiani partium
fuerant pertinacioribus ſtudijs, quæ non eſt huius temporis explicare, irā victoris eme-
riti. Illa præcipua cura, ne Tribuni cum iure gladiorum ad Hiſpanias mitterentur: pia
enim erat ſolicitudo Martino, vt non ſolum Chriſtianos, qui ſub illa erant occaſione ve-
xandi, ſed ipſos etiam hæreticos liberaret.

Verum primo die atque altero ſuſpendit hominem callidus Imperator, ſiue vt rei
pondus imponeret, ſiue quia nimis ſibi implicabilis erat, ſeu quia (vt plerique tum ar-
bitrabantur) auaritia repugnabat; ſiquidem in bona eorum inhiauerat. Fertur enim ille
B vir multis boniſq. actibus præditus aduerſus auaritiam parum conſuluiſſe, niſi fortaſſe
regni neceſſitate: quippe exhauſto ſuperioribus Principibus Reipublicæ ærario, pene
ſemper in expeditione atque procinctu bellorū ciuilium conſtitutus, facile excuſabitur
quibuſlibet occaſionibus ſubſidia Imperio parauiſſe. Interea Epiſcopi, quorum commu-
nionem Martinus non inibat, trepidi ad Regem concurrunt, prædamnatos ſe conque- DEFENSIO
rentes: actum eſſe de ſuo omniū ſtatu, ſi Theognoſti * pertinaciam, qui eos ſolus palam ITHACII EPI-
lata ſententia condemnauerat, Martini armaret auctoritas: non oportuiſſe hominem SCOPI.
recipi mœnibus: illum iam non defenſorem hæreticorum eſſe, ſed vindicem: nihil
actum morte Priſcilliani, ſi Martinus exerceat illius vltionem. Poſtremo proſtrati, cum
fletu & lamentatione poteſtatem regiam implorant, vt vtatur aduerſus vnum homi-
nem vi ſua. Nec multum aberat, quin cogeretur Imperator, Martinum cum hæretico-
C rum ſorte miſcere.

* Theognisti

Sed ille, licet Epiſcopis nimio fauore eſſet obnoxius: non erat neſcius, Martinum fi-
de, ſanctitate, & virtute cunctis præſtare mortalibus: alia longe via ſanctum vincere pa-
rat. Ac primo ſecreto accerſitum, blande appellat; hæreticos iure damnatos more iudi-
ciorum publicorum potius, quam inſectationibus ſacerdotum; non eſſe cauſam, qua
Ithacij ceterorumq. partis eius communionem putaret eſſe damnandam. Theogno-
ſtum odio potius quàm cauſa feciſſe diſſidium; eumdemq. tamen ſolum eſſe, qui ſe
a communione interim ſepararit; a reliquis nihil nouatum. quinetiam ante pau-
cos dies habita Synodus Ithacium pronunciauerat culpa non teneri. Quibus cum Mar-
tinus parum moueretur: Rex ira accenditur, ac ſe de conſpectu eius abripuit: et mox
percuſſores his, pro quibus Martinus rogauerat, diriguntur. Quod vbi Martino comper-
D tum iam noctis tempore eſt: Palatium irrumpit: ſpondet, ſi parceretur, ſe communi-
caturum, dummodo vt & Tribuni iam in excidium Eccleſiarum ad Hiſpanias miſſi re-
traherentur. Nec mora interceſſit: Maximus indulget omnia.

Poſtridie Felicis Epiſcopi ordinatio parabatur, ſanctiſſimi ſane viri, & plane digni,
qui meliore tempore ſacerdos fieret. Huius diei communionē Martinus inijt, ſatius æſti- ORDINATIO
mans ad horam cedere, quàm his non conſulere, quorum ceruicibus gladius imminebat. FELICIS EPI-SCOPI.
Verumtamen ſumma vi Epiſcopis nitentibus, vt communionem illam ſubſcriptione
firmaret, extorqueri non potuit. Poſtero die ſe inde proripiens, cū reuertens in via mæ-
ſtus ingemiſceret ſe vel ad horam noxiæ communioni fuiſſe permixtum: haud longe a
vico, cui nomen eſt, Andethanna, qua vaſtas ſolitudines ſiluarum ſecreta patiuntur, pro-
greſſis paululum comitibus, ille ſubſedit, cauſam doloris ac facti accuſante ac defenden-
E te inuicem cogitatione peruoluens. Aſtitit ei repente Angelus: Merito (inquit) Martine S. MARTINVS
compungeris, ſed aliter exire nequiſti. Repara virtutem, reſume conſtantiam; ne iam non CORRIPITVR AB ANGELO.
periculum gloriæ, ſed ſalutis incurreris. Itaque ab illo tempore ſatis cauit cum illa Itha-
cianæ partis communione miſceri. Ceterum cū quoſdam ex energumenis tardius quàm
ſolebat & gratia minore curaret: ſubinde nobis cum lacrymis fatebatur, ſe propter com-
munionis illius malum, cui ſe vel puncto temporis, neceſſitate, non ſpiritu miſcuiſſet, de-
trimentum ſentire virtutis. Sexdecim poſtea vixit annos; nullam Synodum adijt, ab
omnibus Epiſcoporum conuentibus ſe remouit.] hactenus de his Seuerus. Maiore
certe conſtātia Maximo ad id ipſum allicienti, nempe, vt communicaret Epiſcopis par-
tis Ithacianæ, S. Ambroſius reſtitit anno ſequenti, cum apud eum legatione fungeretur
pro Valentiniano Imperatore. Sed de his ſuo loco dicendum. Hæc eadem de Maximo
atque S. Martino Venantius Fortunatus carmine cecinit.

At non

At non prætermittenda ſunt reliqua acta S. Martini hoc eodem anno Treueris, cum A
(vt dictum eſt) ſe ad Maximum contuliſſet, ab eodem Seuero[a] alibi deſcripta: qui
eum ea contigiſſe tradat Euodio Conſule; certior redderis hæc omnia hoc ipſo an-
no facta eſſe: ait igitur: Cum ad Imperatorem Maximum, ferocis ingenij virum, &
bellorum ciuilium victoria elatum plures e diuerſis partibus Epiſcopi conueniſſent, &
fœda circa Principem omnium adulatio notaretur, ſeq. degeneri inconſtantia, regiæ
clientelæ ſacerdotalis dignitas ſubdidiſſet; in ſolo Martino Apoſtolica auctoritas per-
manebat. Nam etſi pro aliquibus ſupplicandum Regi fuit, imperauit potius, quam
rogauit;& a conuiuio eius frequenter rogatus abſtinuit, dicens ſe menſæ eius participem
eſſe non poſſe, qui duos Imperatores, vnum regno, alterum vita expuliſſet. Poſtremo
cum Maximus, ſe non ſponte ſumpſiſſe Imperium, affirmaret, ſed impoſitam ſibi a mi-
litibus diuino nutu regni neceſſitatem armis defendiſſe, & non alienam ab eo Dei vo- B
luntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuiſſet, nullumq. ex ad-
uerſarijs niſi * in acie occubuiſſe: tandem victus vel ratione vel precibus ad conuiuium
venit, mirum in modum gaudente Rege, quòd id impetraſſet.

a Seuer. in Vit. S. Martin. c. 23.
QVID S. MARTINVS IN CONVIVIO MAXIMI IMP.
* nec in

Conuiuio autem aderant, veluti ad diem feſtum euocati, ſummi atque illuſtres viri,
Præfectus idemq. Conſul Euodius, vir, quo nihil vmquam iuſtius fuit, Comites duo
ſumma poteſtate prædíti, frater Regis & patruus: medius inter hos Martini presbyter
accubuerat: ipſe autem, ſellula iuxta Regem poſita, conſederat. Ad medium ferè con-
uiuium (vt moris eſt) pateram Regi miniſter obtulit: ille ſancto admodum Epiſcopo
potius dari iubet, expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum ſumeret.
Sed Martinus, vbi ebibit, pateram presbytero ſuo tradidit, nullum ſcilicet exiſtimans
digniorem qui poſt ſe biberet: nec integrum ſibi fore, ſi aut Regem ipſum, aut eos qui C
a Rege erant proximi, presbytero prætuliſſet. Quod factum Imperator, omneſq. qui
tunc aderant, ita admirati ſunt, vt hoc ipſum eis, in quo contempti fuerant, placeret:
celeberrimumq. per omne Palatium fuit, feciſſe Martinũ in Regis prandio, quod in in-
fimorum Iudicum conuiuijs Epiſcoporum nemo feciſſet. Eidemq. Maximo longe an-
te prædixit, futurum, vt ſi ad Italiam pergeret, quo ire cupiebat, bellum Valentiniano
Imperatori inferens: ſciret ſe primo quidem impetu futurum eſſe victorem, ſed paruo
poſt tempore eſſe periturum. quod quidem ita vidimus, &c.]

S. MARTINVS PRAEFERT PRESBYTERVM MAXIMO.

Hæc ſane apud Maximum. Sed quàm dignius acceperit Auguſta Martinũ, conui-
uium illi parans, accipe: Cum interim diebus ac noctibus de ore Martini Regina (vt idẽ
Seuerus in Dialogis ait[b]) pendebat, Euangelico illo non inferior exemplo, pedes ſancti
fletu rigabat, crine tergebat. Martinus, quem nulla vmquam femina contigiſſet, iſtius D
aſſiduitatem, immo potius ſeruitutem non poterat euadere. Non illa opes regni, non
Imperij dignitatem, non diadema, non purpuram cogitabat: diuelli a Martini pedibus
ſolo ſtrata non poterat: poſtremo a viro ſuo popoſcit, deinde Martinum vterque com-
pellunt, vt ei, remotis omnibus miniſtris, præberet ſola conuiuium. Nec potuit vir
beatus obſtinatius luctari. Componitur caſtus Reginæ manibus apparatus, ſellulam
ipſa conſternit, menſam admouet, aquam manibus ſubminiſtrat; cibum, quem ipſa co-
xerat, apponit. Ipſa, illo ſedente, eminus ſecundum famulantium diſciplinam, ſolo
fixa conſiſtit immobilis, per omnia miniſtrantis modeſtiam & humilitatem exhibens
ſeruientis. Miſcuit ipſa bibituro, & ipſa porrexit. Finita cœnula, fragmenta panis aſ-
ſumpti, micaſq. collegit, ſatis fideliter illas reliquias Imperialibus epulis anteponens.]
et poſt aliqua: Videant enim, quia Martino ſemel tantum in vita ſua, iam ſeptuagena- E
rio, non vidua libera, non virgo laſciuiens, ſed ſub viro viuens, ipſo viro pariter ſup-
plicante, Regina ſeruiuit, & miniſtrauit: hæc edenti aſtitit, non cum epulante diſ-
cubuit; nec auſa eſt participari conuiuio, ſed deferebat obſequium. Diſce igitur di-
ſciplinam, &c.]

CONVIVIVM AVGVSTAE EXHIBITVM S. MARTINO
b Seuer. dialog. lib. 2. c. 7.

His de rebus geſtis a S. Martino Treueris enarratis, iam redeamus ad cauſam Itha-
cianam. Vidimus ex his Epiſcopos Catholicos inter ſe communicatione diuiſos; alios
Ithacij fuiſſe partis, qui eũ defenderent, impugnarentq. qui ſe ab eius communione ſe-
iunxiſſent, vel eum anathemate perculiſſent; quod Theognoſtum feciſſe vidimus: Al-
terius vero & aduerſæ partis illi erant Epiſcopi, qui auerſarentur communionem Itha-
cij, & ſociorum, quòd ſanguinarij viderentur, proculq. abhorrere a manſuetudine Chri-
ſtiana, qua exemplo Chriſti imbuti eſſe deberent Epiſcopi. Hic aduerte, non repre-
henſum

DIVISIO CATHOLICORVM EPISCOPORVM.

A henſum aliquando aduerſus hæreticos auxilium Principum implorare; quod S. Auguſtinus & alij ſæpe feciſſe probantur: id enim rite legitimeq. fieri, idem aduerſus Donatiſtas diſputans, ſæpe demonſtrat. ſed illud in crimen adductum, hos importunius ac ſæuius agentes, in eoſdem pœnam capitis procuraſſe. Ob idq. caute ſanctos Patres egiſſe vidimus, cum Imperarores vel eorũ Præſides prouinciarum interpellantes vt Eccleſiæ aduerſus hæreticos ſuppetias ferrent, ſic eos vt illi cohiberentur, rogarunt, vt tamen ab inferendo in illos capitali ſupplicio ipſos magnopere dehortati fuerint: quod feciſſe ſæpe eumdem S. Auguſtinum & alios, ſuo loco dicemus. Vnde & in Eccleſia Catholica vſu receptum eſt, vt cum quis expetit a ſæcularibus magiſtratibus opem aduerſus hæreticos, ne Ithacianæ partis conſors & ſectator eſſe videatur, conteſtationem illam conſulte præmittat, nimirum ſic ſe correctionem expetere incorrigibilium delinquentium,
B vt tamen citra pœnam ſanguinis puniantur.

Quòd vero S. Martinus ab Ithacianæ partis Epiſcopis non ſolum communione diuiſus eſſe cupierit, quorum conſortium, dum licuit, prorſus exhorruit; ſed & magno ſtudio Maximum cohibuerit, ne Tribunos militares in Hiſpanias ad inquirendum de Priſcillianiſtis hæreticis mitteret: cauſa quæ a Seuero ponitur, viſa eſt iuſtiſſima; nimirũ, quòd abſque diligentiori examine & delectu, optimi quique Chriſtiani, quorum pallerent ora ieiunijs, & ex diſciplina grauior eſſet inceſſus, & habitus corporis honeſte ſancteq. compoſitus; mox qui eſſent huiuſmodi, vt hæretici haberentur, quaſi illi eadem ex hypocriſi affectaſſent: cum alioqui ipſi Priſcillianiſtæ, quibus mentiri ac peierare ex eorum inſtituto fas erat, vt latere omnimode poſſent, aut ne proderentur, ſæcularibus ſe potius moribus conformare, & longe longius ab ijs qui eſſent, apparere videriq. ſtu-
C derent. Adeo vt perſecutio illa, cum alioqui iuſtiſſima videretur, in diſpendium tantum bonorum foret magno damno protinus conuertenda.

CVR MARTINVS DIMOVERIT MAXIMVM AB INQVISITIONE HAERETICORVM.

Cuinam parcerent exploratores, ſi (vt vidimus ex Seuero) ipſe quoque Martinus ob magnam abſtinentiam vultu pallens, in crimen eius hæreſis adductus fuit? cum præſertim hoſtes bonorum, ſiue Gentiles, ſiue alij ſolutis moribus vitam agentes, oblatrare conſueuerint in eos, quorum vitæ honeſtate vt telis percuterentur. Accidebat procul-dubio in Hiſpanijs, quod de Vrbe Hieronymus tradit[a]: Quam, inquit, viderint pallentem atque triſtem, miſeram & Manichæam vocant.] ſed quanto maiori licentia fauore Imperatoris hæc ſe praui homines iactare ſcirent, eo procacius atque contumelioſius in bonos quoſque in Hiſpanijs effutirent. Hæc igitur prudentia præuidens & conſilio præcauens S. Martinus, a mittendis Tribunis inquiſitoribus Maximum reuocauit, idq. ex
D ſententia Domini admonentis parcendum eſſe zizanijs, ſi timeatur ne cum eis eadem conuulſione euellatur & triticum.

a Hieron. epiſt. 22.

Ceterum quod ad Maximum ſpectat; plus æquo aliqui in eum hanc ob cauſam inuecti eſſe videntur, quòd in hæreticos perditiſſimos gladium poteſtatis exeruerit. Id quidem probe vtiliterq. factum S. Leo Papa commendat ad Turibium Epiſcopum Aſturicenſem ſcribens his verbis[b]: Merito Patres noſtri, ſub quorum temporibus hæreſis nefanda prorupit, per totum mundum inſtanter egere, vt impius furor ab vniuerſa Eccleſia pelleretur: quando etiam Principes mundi ita hanc ſacrilegam amentiam deteſtati ſunt, vt auctorem eius, ac pleroſque diſcipulos legum publicarum enſe proſternerent. Videbant enim omnem curam honeſtatis auferri, omnem coniugiorum copulam ſolui, ſimulq. diuinum ius humanumq. ſubuerti, ſi huiuſmodi hominibus vſquam viuere
E cum tali profeſſione licuiſſet. Et profuit diu iſta diſtrictio Eccleſiaſticæ lenitati, quæ etſi ſacerdotali contenta iudicio cruentas refugit vltiones, ſeueris tamen Chriſtianorum Principum conſtitutionibus adiuuatur, dum ad ſpiritale nonnumquam recurrunt remedium, qui timent corporale ſupplicium. Ex quo autem multas prouincias hoſtilis occupauit irruptio, & executionem legum tempeſtates * interdixere bellorum; ex quo inter ſacerdotes Dei difficiles commeatus, & rari cœperunt eſſe conuentus: inuenit ob publicam perturbationem ſecreta perfidia libertatem.] hæc S. Leo, quòd ſuo tempore eadem Priſcillianiſtarum hæreſis in Hiſpania iterum reuixiſſe comperta eſſet.

IMPERATORES IN HAERETICOS GLADIO AGERE.

b Leo epiſt. 91.

* intercluſere

Ex his igitur cũ Maximi iſta legalis vltio, vt Eccleſiæ proficua, veniat commendata; nullus tamen ſanctorum Patrum laudauit aliquando id poſſe vel debere fieri ſuggeſtione ſacrorum Antiſtitum: nam inter alios ſanctus Ambroſius ad Studium ſcribens, & de ijſdem ipſis damnatis a Maximo connexam explicans quæſtionem, hæc habet[c]: Sed vehemen-

c Ambroſ. epiſt. 26.

vehementior facta eſt, *quæſtio illa ſcilicet de plectendis gladio ſontibus*, poſteaquam Epiſcopi eos criminum grauiſſimorum in publicis iudicijs accuſare, alij & vrgere vſque ad gladium, ſupremamq. mortem, alij accuſationes huiuſmodi & cruentos ſacerdotum triumphos probare cœperunt,&c.] ipſe quidem S. Ambroſius (vt dictum eſt) abſtinuit a communione Epiſcoporum factionis Ithacianæ, aduerſus quos & litteras dedit; quod & feciſſe conſtat Romanum Pontificem Siricium: nam eius etiam aduerſus eoſdem litteras prodijſſe, expreſſum habetur in Concilio Taurinenſi, in quo dictæ amborum litteræ recitatæ fuerunt, prout eiuſdem Synodi canon quintus habet his verbis [a]: A

a Concil. Taurinen. c. 5.

Illud decreuit præterea S. Synodus, vt (quoniam Legatos Epiſcopi Galliarum, qui Felici non communicant, deſtinarunt) ſi quis ab eius communione ſe voluerit ſequeſtrare, in noſtræ ſanctæ pacis conſortium ſuſcipiatur, iuxta litteras venerabilis memoriæ Ambroſij Epiſcopi, vel Romanæ Eccleſiæ ſacerdotis dudum latas, quæ in Concilio Legatis præſentibus recitatæ ſunt.] hactenus canon. Quod ad Felicem hunc ſpectat: nullum alium eſſe putamus, quàm illum electum Treueris, cuius electioni S. Martinus interfuit, vt ſuperius ex Seuero [b] recitatum eſt: et quidem Treuerenſem Epiſcopum fuiſſe, Marianus Scotus [c] affirmat: quod & legum Eccleſiaſticarum ratio perſuadet: ſiquidem electiones Epiſcoporum non alibi quàm in ea Eccleſia, vbi deceſſiſſet Epiſcopus, fieri ſolitæ erant; in ea enim ciuitate conuenientes comprouinciales Epiſcopi, vna ſimul de electione futuri Antiſtitis pertractabant. Sed ſicut qui cum illo lapſus eſt S. Martinus, pœnitentia tamen ad priſtinam atque puriorem etiam reuocatus eſt ſanctitatem; ita & Felix iſte, qui a Seuero (vt vidimus) ſanctiſſimus nominatur, quamuis a factione Ithaciana fuerit ordinatus, per pœnitentiam facinus purgans, dignus factus eſt vt inter ſanctos adnumeraretur. Quod vero ad ipſum Ithacium pertinet malorum horum omnium architectum, hæc habet Iſidorus [d]: Ithacius Hiſpanus Epiſcopus, cognomento & eloquio Clarus, ſcripſit quemdam librum ſub apologetici ſpecie, in quo deteſtanda Priſcillianorum dogmata, & maleficiorum eius artes, libidinumq. eius probra demonſtrat.] et paulo poſt: Hic autem cum Vrſacio Epiſcopo ob necem eiuſdem Priſcilliani, cuius accuſatores extiterant, Eccleſiæ communione priuatus, exilio condemnatur, ibique die vltima fungitur, Theodoſio maiore & Valentiniano regnantibus.] hæc ipſe, quæ quidem accidiſſe putamus poſtquam extinctus eſt Maximus, cuius præſidio fouebatur. B C

DE FELICE EPISCOPO TREVERENSI.

b Seuer. Dialog. lib. 3.

c Marian. Scot. an. D. 379.

d Iſidor. de vir. illuſtr. c. 2.

Hoc eodem anno Valentinianus Imperator de conſtruenda baſilica Pauli Apoſtoli via Oſtienſi ad Salluſtium Vrbi Præfectum litteras dedit, quas ex codice Vaticano depromptas hic deſcribemus. Sed & quod hoc ipſo anno datæ fuerint, illud euidens eſt argumentum, quòd cum ad Salluſtium Præfectum Vrbi ſcriptæ noſcantur; ipſum hoc eodem anno eumdem magiſtratum geſſiſſe, reſcripta [e] eiuſdem Imperatoris ad eum certo demonſtrant. Quod autem ad conſtructionem baſilicæ ſpectat: huius ineundi conſilij ratio illa fuit, quòd cum illa a Conſtantino Magno eodem in loco ædificata, coarctata limitibus viæ Oſtienſis & ripæ fluminis, viſa eſſet anguſtior: Valentinianus eam curauit reſtitui ampliorem, ambitu murorum complectens viam Oſtienſem, vt hodie integra viſitur. Porro litteræ ſic ſe habent: D

DE CONSTRVENDA BASILICA S. PAVLI LITTERAE IMPERATORIS.

e l. 2. de decurijs Vrb. Rom. C. Theod. l. 18. de piſtorib. Cod. Theod.

Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. Salluſtio Vrbis Præfecto.

EPISTOLA VALENTINIANI AD SALLVSTIVM.

Deſiderantibus nobis contemplatione venerationis, antiquitus iam ſacratam baſilicam Pauli Apoſtoli pro ſanctimonia religionis ornare, pro quantitate conuentus amplificare, & pro ſtudio deuotionis attollere: gratum fuit tuæ ſublimitatis officium, quod ad inſpicienda vniuerſa, vt res exigebat, detuliſti, & omnem ſitum locorumq. faciem ſermonis congrui diligentia noſtræ ſerenitatis auribus inſinuaſti. Inſtructiores enim nos iubere decuit, quæ iubenda ſunt. Quare participato examine cum venerabili ſacerdote, intimatiſq. omnibus, & magnificentiſſimo ordini & Chriſtiano populo, quæ iubemus; ſublimitas tua rem diligentiori tractatu & plena rerum inſpectione diſcutiat: ac ſi placuerit tam populo quàm Senatui, iter vetus, quod baſilicæ præterit dorſum, quodq. ripæ Tiberis amnis adiacet, innouari, ita vt præſens via ſpatio futuri operis applicetur: eatenus per architectos futuræ baſilicæ, dirige formam, quatenus ſe planicies extructioni amica protulerit, ne vlla inæqualitas ſplendorem fabricæ amplificentioris * ſublimet. Sic quidem in omnium mœnium facie decor ſummus eſt, quem ſeruari oportere, prima ſtatim fronte magnarum ædi- E

*

A rum ædificationum demonſtrat intentio.

Iam illud ipſa res exigit, vt & ſynopſis operis conſtruendi fideli tendatur examine,
ſumptuumq. omnium, iuxta pretia rerum, quæ in ſacratiſſima Vrbe prætaxatio ple-
nius ordinetur, atque ad noſtram clementiam debita maturitate referatur: vt communi
omnium conſilio noſtræ quoque ſerenitatis nutus accedat, quo facilius id quod de-
uota mens ſtatuit, probatæ religionis meritis explicetur. *et alia manu.* Diuinitas te
ſeruet ad multos annos, parens cariſſime & amantiſſime.] hactenus Valentiniani
litteræ ad Salluſtium: ex cuius Præfectura Vrbana manifeſte cognoſcitur, errare eos
qui eamdem epiſtolam referunt ad Honorium Imperatorem: nam Præfectura Salluſtij
ad nullum aliud tempus, niſi ad hunc annum referri poteſt. Sed & ipſe antiquus epiſto-
læ titulus id ipſum ſatis perſpicue fideliterq. demonſtrat, non ſub Honorio, verum ſub
B Valentiniano opus cœptum eſſe: quod abſolutum fuit temporibus eiuſdem Honorij
Imperatoris. His ſic enarratis de rebus in Occidentali Eccleſia geſtis, ad Orientis Ec-
cleſiaſtica facta orationem conuertamus, inuiſamuſq. S. Hieronymum, quem anno ſu-
periori ſumma hieme Hieroſolymam perueniſſe diximus.

Cum igitur Hieroſolymã S. Hieronymus aduenisset media hieme, haud dubiũ ibi mo-
ratus; profectus vero poſtea eſt in Ægyptũ diſcendi cupiditate pellectus. nã licet Orbis
pene totius magiſter extitiſſet, cum eũ iampridem etiam Damaſus Papa conſulere con-
ſueuiſſet, cuius nomine ad conſultationes Epiſcoporũ reſcribens, omnes ferme Eccleſias
docuiſſet; ibi tamen Didymum Alexandrinũ conueniens, ipſi ſe tradidit vt diſcipulum
ſacris litteris imbuendum, teſtatur id ipſe ad Pammachium ſcribens his verbis[a]: Iam
canis ſpargebatur caput, & magiſtrum potius quam diſcipulum decebat: perrexi ta-
C men Alexandriam: audiui Didymum, & in multis ei gratias ago: quod neſciui, didici:
quod ſciebam, illo docente non perdidi.] atque alibi ad eumdem[b]: Cum eſſem Ale-
xandriæ, vidi Didymum, & eum frequenter adiui, virum ſui temporis eruditiſſimum;
rogauiq. eum, vt quòd Origenes non fecerat, ipſe compleret, & ſcriberet in Oſee com-
mentarios; qui tres libros me petente dictauit, quinque quoque alios in Zachariam.]
hactenus ad Pammachium. et ad ſanctam Paulam[c]: Denique nuper ob hanc vel ma-
xime cauſam Alexandriam perrexi, vt viderem Didymum, & ab eo in Scripturis om-
nibus quæ habebam dubia ſciſcitarer.] hæc ad Paulam: quibus cum nullam mentio-
nem habeat quòd eam comitatus fuerit peregrinantem in Ægyptum; nec alibi[d], cum
de eiuſdem Paulæ profectione in eamdẽ prouinciã agit, ſe illi comitem inhæſiſſe dicat;
plane coniectura ducimur, Hieronymũ nequaquam cũ ea peregrinationem illã ſuſce-
D piſſe. Ceterum ad modicum temporis ſpatium, nempe triginta tantũ diebus commoratũ
eſſe Hieronymum Alexandriæ, Ruffinus exprobrat in inuectiua: ſed an vere, ipſe ſcit.

S. HIERONYMUS PEREGRINATUS IN ÆGYPTUM.

a Hieron. epiſt. 65.
b Hieron. proœm. in Oſeam.
c Hieron. in proœm. lib. 4. comment. in epiſt. ad Epheſ.
d Hieron. epiſt. 27.

Coluit ibi quidẽ S. Hieronymus Didymũ vehementer: quẽ Videntem, licet cæcus eſ-
ſet, ob eximiã ingenij perſpicacitatem appellare conſueuit[e], oculoſq.[f] eum habuiſſe co-
lumbæ, qui laudantur in Canticis canticorum[g] in ſponſa: gloriatuſq. eſt, eũ ſe habuiſſe
magiſtrũ; nam ad Domnionem[h]: Gregorium Nazianzenum, inquit, & Didymum
in ſcripturis ſanctis catechiſtas habui.] at ſic quidem laudauit, vt poſtea eumdem Ori-
geniſtam compertum ea ex parte damnauerit: vnde aduerſus Ruffinum[i]: In Didymo
vero, ait, & memoriam prædicamus, & ſuper Trinitate fidei puritatem; ſed in ceteris
quæ Origeni male credidit, nos ab eo retrahimus.] Quòd vero non ſicut Ruffinum Di-
dymus, ita & Hieronymum iiſdem Origenis erroribus imbuerit: id inde accidiſſe puto,
E vel quòd ſentiens ingenium hominis ab eis procul abhorrentem, non auſus fuerit viro
adeo perſpicaci propinare venenum; vel ſi tentauit, expertus eum renitentem, mox
abſtinuerit, ne apud magni nominis virũ concepta ſemel caderet æſtimatione.

HIERON. AUDIT DIDYMUM ALEXANDRINUM.

e Hieron. proœm. in epiſt. ad Galat.
f Hieron. præfat. in Didym. lib. de Spir. ſanct.
g Cant. 4.
h Hieron. epiſt. 50.
i Hier. Apolog. aduerſ. Ruffin.

Ceterum qui aliquantiſper Didymum auditurus Alexandriæ conſedit; antequam re-
diret in Palæſtinam, Ægypti monaſteria peragrauit; de quibus ipſe[k]: Contendi Ægy-
ptum, luſtraui monaſteria Nitriæ, & inter ſanctorũ choros aſpides latere perſpexi.] per
aſpides enim ſe ſignificaſſe Origeniſtas, ipſemet alias ſæpe declarat; ſed nos de his ſuo
loco pluribus. At quid poſtea egerit, mox ſubdit: Protinus concito gradu Bethlehem
meam reuerſus ſum, vbi adoraui præſepe & incunabula Saluatoris. Vidi quoque fa-
moſiſſimum lacum: nec me inerti tradidi otio, ſed multa didici, quæ ante neſciebam.]
at quænam iſta? alibi[l] declarat his verbis poſt recenſitum reditum ex Ægypto in Pa-
læſtinam: Putabant me homines poſt auditum Didymum finem feciſſe diſcendi: ve-

k Hieron. ead. Apolog. aduerſ. Ruffin.
l Hieron. epiſt. 65.

ni rurſum Hieroſolymam & Bethlehem: quo labore, quo pretio Barrabanum noctur- A
num habui præceptorem? timebat enim Iudæos, & mihi alterum exhibebat Nicode-
mum.] hæc ipſe.

LVCVBRATIONES S. HIERON.

Tunc inſuper aggreſſus eſt ipſe interpretari S. Pauli Apoſtoli epiſtolas, incipiens ab ea
quæ eſt ad Philemonem; moxq. explicauit ad Galatas ſcriptam, inde illam ad Ephe-
ſios: ipſe enim id teſtatur in præfatione in dictam epiſtolam ad Epheſios ad Paulam &
Euſtochium, necnon in præfatione in epiſtolam ad Galatas. Sed hic obiter admonen-
dum, hoc eodem tempore quo Alexandria in Palæſtinam reuerſus S. Hieronymus ag-
greſſus eſt ſcribere ſuper Pauli epiſtolam ad Galatas, ex hac vita migraſſe clariſſimam il-
lam ac pariter religioſiſſimam feminam Albinam: fuit iſta magnæ illius S. Marcellæ ma-
ter, tanta digna filia, ipſa tanta matre digniſſima; de cuius ad Deum tranſitu hæc S.

a Hieron. in præfat. epiſt. ad Galat. lib. 1.

S. ALBINAE TRANSITVS.

Hieronymus[a]: Pauci admodum dies ſunt, ex quo epiſtolam Pauli ad Philemonem in- B
terpretatus, ad Galatas tranſcenderam, multis retrorſum in medio prætermiſſis: et ecce
ſubito litteræ mihi de Vrbe allatæ ſunt, nunciantes & Albinā venerabilē anū præſentiæ
Domini redditam, & ſanctam Marcellam matris contubernio deſtitutam.] Veneratus
eſt hanc ſemper vt matrem S. Hieronymus confectam ſenio & religione ſumma proue-

b Idē epiſt. 100.

c Idem epiſt. 94.

ctam. nam ad Aſellam[b]: Saluta, inquit, matrem Albinam.] et ad Marcellam filiam[c]:
Albinam communem matrem valere cupio; de corpore loquor, vt ſpiritu valeat, non
ignorans: eamq. per re ſalutari obſecro, & duplici pietatis officio focillari, quòd in vna
atque eadem Chriſtiana ſimul diligatur & mater.] hæc de Albina Hieronymus.

S. PAVLAE PEREGRINATIO IN AEGYPTVM

d Hier. epiſt. 27.

Sed antequam quæ ſunt Hieronymi reliqua proſequamur, de ſanctæ Paulæ in Ægy-
ptum peregrinatione pauca hæc (cum in eodem argumento verſemur) addamus, ipſo
auctore Hieronymo, qui ait[d]: Poſt viſam Alexandriam venit in oppidum Domini C
Nitriam, in quo puriſſimo virtutum nitro ſordes lauantur quotidie plurimorum. Quod
cum vidiſſet, occurrente ſibi ſancto & venerabili Epiſcopo Iſidoro confeſſore, & turbis
innumerabilibus monachorum, ex quibus multos ſacerdotalis & leuiticus ſublimabat
gradus; lætabatur quidem ad gloriam Domini, ſed ſe indignam tanto honore fateba-
tur. Quid ego narrem Macarios, Arſenios, Serapiones, & reliqua columnarum Chri-
ſti nomina? Cuius non intrauit cellulam? quorum pedibus non aduoluta eſt? Per
ſingulos ſanctos Chriſtum ſe videre credebat; & quicquid in illos contulerat, in Domi-
num ſe contuliſſe lætabatur. Mirus ardor & vix in femina credibilis fortitudo: oblita
ſexus & fragilitatis corporeæ, inter tot millia monachorum cum puellis ſuis habitare
cupiebat. Et forſitan cunctis eam ſuſcipientibus, impetraſſet, ni maius ſanctorum loco-
rum retraxiſſet deſiderium. Atque propter feruentiſſimos æſtus de Peluſio Maiumam D
nauigatione perueniens, tanta velocitate reuerſa eſt, vt auem putares. Nec multo poſt
in ſancta Bethlehem manſura perpetuo, anguſto per triennium manſit hoſpitiolo, do-
nec extrueret cellulas ac monaſteria, & diuerſorum peregrinorum iuxta viam
conderet manſiones, in qua Maria & Ioſeph hoſpitium non inuenerant. Hucuſ-
que iter eius deſcriptum ſit, quod cum multis virginibus & filia comite peragra-
uit.] hæc de Paula.

HIERON. SEDVLVS IN OFFICIO HOSPITALITATIS.

Ipſe autem ſanctus Hieronymus etſi totus eſſet in Hebraicis litteris, quas iam lon-
ge ante, nempe in eremo Syriæ (vt dictum eſt) prægustauerat, immo potauerat,
penitus exhauriendis: tamen in ſuſcipiendis peregrinis Hieroſolymam venientibus,
eiſq. fouendis intentiſſimus erat; quorum gratia, quod adhuc ſupererat patrimonium
in Dalmatia, miſſo illuc fratre Pauliniano, diſtraxit: quando autem id contigerit, ſuo E
loco dicturi ſumus. Idem itaque de multitudine peregrinantium Hieroſolymam,
ſuoq. ſtudio in excipiendis hoſpitibus, ad Euſtochium, dum excuſat retardationem

e Hieron. proœm. lib. 7. in Ezech.

commentariorum in Ezechielem, hæc ait[e]: Fateor me explanationes in Ezechielem
multo ante tempore promiſiſſe, & occupatione de toto huc Orbe venientium im-
plere non poſſe; dum nulla hora, nullumq. momentum eſt, in quo non fratrum oc-
curramus turbis, & monaſterij ſolitudinem hoſpitij frequentia commutemus; in tan-
tum, vt aut claudendum ſit nobis oſtium, aut Scripturarum, per quas aperiendæ ſunt

f Hier. epiſt. 13.

fores, ſtudia relinquenda, &c.] Sed & ad Paulinum[f]: De toto huc Orbe concurritur,
plena eſt ciuitas vniuerſi generis hominum, & tanta vtriuſque ſexus conſtipatio, vt

g Hier. epiſt. 17.

quod alibi ex parte fugiebas, hic totum ſuſtinere cogaris.] et ad Marcellam[g], quod-
nam genus hominum, & ex quibus locis illuc properaret, ita deſcribit: Qui in toto
Orbe

A Orbe ſunt primi, huc pariter congregari, ad quæ nos loca non vt primæ, ſed vt
extremæ venimus (*Paulæ enim & Euſtochij nomine ſcripta eſt epiſtola*) vt primos
in eis omnium gentium cerneremus. Certe flos quidam, & pretioſiſſimus lapis in-
ter Eccleſiaſtica ornamenta, monachorum & virginum chorus eſt. Quicumque in
Gallia fuerit primus, huc properat. Diuiſus ab orbe noſtro Britannus, ſi in reli-
gione proceſſerit, occiduo Sole dimiſſo, quærit locum fama ſibi tantum & ſcriptu-
rarum relatione cognitum. Quid referamus Armenios? quid Perſas? quid In-
diæ, quid Æthiopum populos, ipſamq. iuxta Ægyptum fertilem monachorum, Pon-
tum & Cappadociam, Syriam cœlem & Meſopotamiam, cunctaq. Orientis exami-
na? quæ iuxta Saluatoris [a] eloquium dicentis: Vbicumque fuerit corpus, congrega- *a Matth. 24.*
buntur illuc aquilæ: concurrunt ad hæc loca, & diuerſarum nobis virtutum ſpecimen
B oſtendunt: vox quidem diſſona, ſed vna religio, &c.]

Sed hic aduerte, lector, extare libellum, ſeu epiſtolam potius dixerimus, Gregorij
Nyſſeni hoc tempore in vita agentis, ac plura ſcribentis, qua totus in eo eſt, vt im- GREGORIVS NYSS. QVORVM PEREGRINATIONEM IMPVGNET.
probet eiuſmodi ad loca ſancta peregrinationem. Vnde hagiomachi noſtri ſæculi, ſancto-
rum locorum venerationem improbantes, obuijs eam manibus excipientes, nomine vi-
ri & auctoritate doctrinæ abuſi, eadem hæc ipſa damnarunt. Scimus aliquos pro pij cul-
tus defenſione eam epiſtolam vt germanam Gregorij cognoſcere minime voluiſſe. At
nos legitimum eum Gregorij partum eſſe, haud ierimus inficias: ſed aliunde abſque
tergiuerſatione vlla defenſionem paramus. Illud igitur primum ſcias, Gregorium eas
ſcribere litteras ad monachum quemdam, immo & monachorum Abbatem; nam hæc
habet in fine: Conſule ergo, dilecte, fratribus, vt e corpore peregrinentur ad Dominum,
C non vt e Cappadocia in Palæſtinam, &c.] conſidera inſuper ipſum in eo argumento
verſatum, vt diſſuadeat viris, qui ſelectum viuendi genus, nempe monaſticam vi-
tam aggreſſi fuerant, atque feminis, peregrinandi propoſitum, aſſerens inter alia non
eſſe præceptum Domini, nec homines ad hoc teneri; id quidem ipſe, quòd ob rei fre-
quentiſſimum vſum putarent aliqui ſe minus Chriſtiano nomine dignos eſſe, ſi agere
prætermitterent, quod ſcirent ab alijs impenſe præſtari. Inculcat pluribus, quanto diſ-
pendio pudoris & verecundiæ feminæ potiſſimum eiuſmodi longinquam peregrina-
tionem ſuſcipiant; multaq. alia, quæ a monachis eſſent ex inſtituto vitanda, proponit,
in quæ, velint, nolint, in itinere ex neceſſitate incurrendum eſſet.

Hæc quidem ſcite pieq. a Gregorio de monachis & feminis eſſe dicta, prudens nemo MONACHORVM ET VIRGINVM PEREGRINATIO REPREHENSA.
negarit; in cuius ſententiam ſentias ſimul ire ſanctiſſimos Patres: nam eius germanus
D S. Baſilius [b], cum ex alijs, tum ex his ſugillat infelicem monachum lapſum, in cellula con-
ſiſtere neſcientem, vbique vagum, ac propterea miſere lapſum: Totus, inquit, ſub- *b Baſil. ad monachũ lapſum.*
limis, & ad tranſitum conuerſus, velut peregrinus, eremo agros & vrbes permutans, ad
Hieroſolymam decurrebas.] hæc ipſe. Quid amplius? nonne & ipſe ſanctus Hierony-
mus eadem ex cauſa quòd periculoſa eſſet peregrinatio monachis, ſanctum Paulinum
haud pridem idem vitæ inſtitutum arripientem, multis vſus ad perſuadendum argu-
mentis, ea quã ad ipſum dedit epiſtolam, ab eadem peregrinatione dehortatur & reuo-
cat, quam alioqui in ſæculo agentibus perſonis, etiam feminis, perſuadere pluribus ſo-
litus fuit? Ad ipſum enim hæc [c] inter plura: Re vera, vt ſimpliciter motus mentis meæ *c Hier. epiſt. 13.*
fatear, conſiderans & propoſitum tuum, & ardorem quo ſæculo renunciaſti: differentias
in locis arbitror, ſi vrbibus & frequentia vrbium derelicta, in agello habites, & Chri-
E ſtum quæras in ſolitudine, & ores ſolus in monte cum Ieſu, ſanctorumq. tantum loco-
rum vicinitatibus perfruaris; id eſt, vt & vrbe careas, & propoſitũ monachi non amittas.
Quod loquor, non de Epiſcopis, non de presbyteris, non de clericis loquor, quorum aliud
officium eſt, ſed de monacho, & monacho quondam apud ſæculum nobili: qui idcirco
pretium poſſeſſionum ſuarum ad pedes Apoſtolorũ [d] poſuit, docens pecuniam eſſe cal- *d Act. 5.*
candam, vt humiliter & ſecreto victitans, ſemper contemnat quod ſemel contempſit.]
hæc & alia ad eum diſſuadendũ Hieronymus. Ceterũ longe alio ac plane contrario ſpi-
ritu Vigilantius primus hoc ſæculo aggreſſus eſt vna cũ alijs quas euomuit impietates,
improbare penitus peregrinationem ad loca ſancta: ſed de eo ſuo loco agendũ pluribus.

Hoc eodem anno Theodoſius Imperator hæreticos coercuit exiſtimantes facultatem
ſibi coeundi conceſſam ad turbandam pacem Eccleſiæ, in hæc verba ad Euſignium *e L. 2. de his qui relig. contend. Cod. Theod.*
Præfectum Prætorio reſcribens [e]:

THEODOSIVS LEGE COHIBET ARIANOS.

His qui ſibi tantummodo exiſtimant colligendi copiam contributam, ſi turbulentum quippiam contra noſtræ tranquillitatis præceptum faciendum eſſe tentauerint, vt ſeditionis auctores, paciſq. turbatæ Eccleſiæ maieſtatis, capite ac ſanguine ſint ſupplicia luituri. Dat. X. Kal. Februar. Conſtantinopoli, Honorio nob. puero & Euodio Coſſ.] Quòd enim a Valentiniano in Occidente, titulo iuncto etiam Theodoſij (vt moris erat) promulgata hoc anno lex eſſet, qua colligendi conuentus facultas impartiebatur profeſſoribus Concilij Ariminenſis; inde puto accidit, vt Ariani in Oriente, eiuſdem legis prætextu, cogendi ſynaxes datam ſibi vendicantes auctoritatem, omnia perturbationibus commiſcerent; quos Theodoſius eiuſmodi reſcripti auctoritate compeſcuit. Quo pariter anno Demophilum Epiſcopum Arianum eſſe defunctum, ſuffectumq. in locum eius Marinum, & paulo poſt Dorotheum Antiochia accerſitum, tradunt Socrates[a] atque Sozomenus[b]. A B

a Sozom. lib. 7. cap. 11.
b Sozom. lib. 7. c. 14.
c l. vltim. de ſepulch. violat. C. Theod.

RELIQVIAE MARTYRVM NON DISTRAHENDAE.

Sequenti vero menſe idem Theodoſius Imperator de non diſtrahendis reliquijs martyrum hæc reſcripſit[c]:

Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat: nemo martyrem diſtrahat, nemo mercetur. Habeant vero in poteſtate, ſi quolibet in loco ſanctorum eſt aliquis conditus, pro eius veneratione, quod Martyrium vocandum ſit, addant quod voluerint fabricarum. Dat. IIII. Kalend. Martij Conſtantinopoli, Honorio nob. puero & Euodio Coſſ.] Quòd enim pſeudomonachi circumeuntes turpis lucri gratia conſueuiſſent vēditare reliquias martyrū, vt S. Auguſtinus affirmat, huius ſanciendæ legis occaſio data eſt. Siquidem callidiſſimus hoſtis ſtuduit infamare clariſsimū monachorum nomen; de quo ipſe Auguſtinus: Multos, inquit[d], hypocritas ſub habitu monachorū vſquequaque diſperſit, circumeuntes prouincias, nuſquam miſſos, nuſquam fixos, nuſquā ſtantes, nuſquam ſedentes: alij membra martyrum, ſi tamen martyrū, venditant, &c.] Diſce tu vero ex his huius temporis totius Catholicæ Eccleſiæ erga ſanctorum martyrum reliquias ſtudioſum cultum & propenſiorem amorem; quo abuſi improbi nebulones, ex eis nunditationes quas audis, inſtituebant; adeo vt opus fuerit, tam vendentes, quàm ementes, legibus Principum cohiberi. C

d Aug. de opere monach. c. 28.

S. IOAN. CHRYSOSTOMVS FACTVS PRESBYTER.

Hoc item anno Ioannes Chryſoſtomus, præcedentibus prophetijs, presbyter ordinatur. colligimus id ex Marcellino Comite[e], Leone Auguſto[f], & ante hos ex Palladio in dialogo, dum aiunt, ipſum duodecim annos exegiſſe in presbyteratu, antequam crearetur Epiſcopus Conſulibus Honorio quartum & Eutychiano, anno Domini trecenteſimo nonageſimo octauo: magis enim eidem Marcellino aſſentimur, quàm dicentibus quadrienniū eum tranſegiſſe in presbyteratus functione. A quonam autem duorū Catholicorum Antiſtitum Flauiano vel Euagrio fuerit ordinatus, diuerſæ reperiuntur ſententiæ: Socrates[g] quidem affirmat ab Euagrio Paulini ſucceſſore Ioannem Chryſoſtomum ſacro presbyteratus ordine initiatū fuiſſe, cum ante triennium neutrius communioni inhæſiſſet; vt alterum reſpueret, ſolitarius viuens. Porro reliqui Græcorum hiſtorici, licet recentiores, eumdem Ioannem adhæſiſſe Flauiano teſtantur, ab eodemq. in ſacros adſcitum ordines diaconatus atque presbyteratus. D

e Marcellin. in Chron.
f Leo orat. de Vita S. Ioannis Chryſoſt.
g Socrat. lib. 6. c. 3.

Certe quidem ipſum communicationis Flauiani fuiſſe, in eccleſiaq. eiuſdem miniſtraſſe, concioneſq. ibi ad populum habuiſſe, nemo inficias ire poterit; nam id ipſum homiliæ tunc in ea dictæ teſtantur. Quinetiam aliquando videtur ſugillare ordinationem Paulini, illa nimirum homilia, quam de Anathemate habuit, de qua ſuo loco fuſius diximus. At non ob hanc cauſam, quòd illi communione coniunctus fuerit, qui inuito ſedebat Romano Pontifice ipſi Paulino atque eius ſucceſſori Euagrio communicante, ipſum quis putet ſchiſmaticorum ſacerdotem a ſchiſmatico ordinatū. Nam ſuperius dictum eſt, licet eiuſmodi altercationes atque diſſidia inter Romanum Pontificem atque Meletiū necnon eius ſucceſſorem Flauianum extiterint; numquam tamen eo eſſe iſta progreſſa, vt fuerit interceptione communicationis ſchiſma conflatum, anathematiue Flauianus ſubiectus. Nam ſpe concordiæ tolerata res eſt, atque eo modo quo cœperat, ad plures annos producta. E

ORDINATIO CHRYSOSTOMI SIGNIS PROBATA

h Leo Auguſt. orat. de Vita Chryſoſt.

Annuiſſe quidem diuinum numen, ſigniſq. ſuffragatum Spiritum ſanctum eiuſdem Chryſoſtomi ſacerdotio; qui res ab eo geſtas ſunt fideliter proſecuti, teſtantur, vt inter alios Leo Auguſtus, cum ait[h]: Flauianus cum vigilaret, vt conſueuerat, quadam nocte videt diuinum acceſſiſſe Angelum, qui ei iubebat ordinare Ioannem, dicens futurum

A continenti nouum vas electionis: Ecce, dicens, ego ei de hoc mandatum dabo, & obediet. Ad quem quidem cum acceſſit Angelus, ei mandauit: prius narrauit futura, & quæcumque par eſt facere eum qui diuinus ſit futurus miniſter.] et poſt alia: Cum adeſſet hora ordinationis, & incruentum perageretur ſacrificium, & inferius aſſiſteret multitudo innumerabilis, & Angeli deſuper intuerentur, manum imponente Epiſcopo & preces dicente conſuetas, dicitur ſactum eſſe illud maxime nouum ſpectaculum: alba columba repente deuolans, quo modo illic ſupra Ieſum meum & Deum, in honorem eius cui manus hic imponebatur, ſtetit ſupra eius caput. Hoc admiratione quidem affecit & ſtupefecit eos qui tunc aderant ſimul, attrahit autem eos quoque qui audiunt; admiratur vniuerſa non ſolum quæ circum circa ſita eſt regio, ſed etiam vniuerſa quæ extra fines procul remota eſt Syria.] hæc ipſe, idemq. ſubdit miracula tunc Antiochiæ ab eodem Ioanne edita, poſtquam presbyter factus eſt, vſque ad tempus quo accerſitur Conſtantinopolim præficiendus illi Eccleſiæ in locum defuncti Nectarij Epiſcopus.

Cum primum vero presbyter deſignatus eſt, primam omnium ad populum habuiſſe dicitur homiliam, cuius eſt exordium: Num vera ſunt quæ nobis acciderunt? &c.] At nihil ibi de presbyteratu, ſed de ſuſcepta tantum docendi populi functione: quam quidem non ante hunc annum auſpicatum fuiſſe, ex eo exploratum redditur; dum ipſe in vna illarum orationum, quas habuit ad populum Antiochenum de imminente clade ob ſtatuas ignominia affectas (quod certum eſt contigiſſe poſt ſequentem annū) expreſſe teſtatur ſe iam in docendi munere biennium agere: ſunt hæc eius verba[a]: Ecce ſecundum hunc annum habeo veſtræ differens charitati, &c.] Quamobrem in eam ſententiam ire compellimur, vt quæ reperiuntur ſcriptæ orationes ab ipſo, cum diaconus eſſet, nempe ſuperius recenſitæ aduerſus Gentiles, Iudæos, atque hæreticos, & de Anathemate, eas ſpeciali indulgentia & iuſſione Flauiani pro concione dixerit; ceſſaſſe vero poſtea vſque ad presbyteratum.

IO. CHRYSOSTOMVS CONCIONARI AGGRESSVS.

[a] Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 16.

Quanta autem dicendi copia & elegantia iam presbyter ſuſceptum munus expleuerit: quæ poſtea ad populum Antiochenum inſcriptæ extant orationes certam fidem faciunt, cum tamen longe plures illis ibi ad populum dixiſſe oportuerit eo duodecim annorum temporis ſpatio, quo in ea functione verſatus presbyter Antiochiæ manſit. Ceterum quamuis Chryſoſtomus concionandi munere fungeretur; Flauianus tamen Epiſcopus, quod eſſet ſuarum partium potiſſimum munus, docere populū, minime prætermiſit, immo vero accurate perſoluit: quod ſatis intelligi poteſt ex eiuſdem Ioannis D Chryſoſtomi aſſertione, dum ad calcem primæ homiliæ in verba illa Iſaiæ: Vidi Dominum] iſta habet: Hæc ſeruantes, redeamus domum; quin potius hæc ſeruantes, excipiamus perfectiorem doctoris exhortationem. Nam noſtra quidem, qualiacumque ſunt, habent iuuentutis oſtentationem: huius autem, qualiacumque fuerint, maiore prudentia ſunt ornata. Ac noſtra quidem ſimilia ſunt torrenti, qui cum ſtrepitu fertur; illius autem oratio ſimilis eſt ſonti magna tranquillitate fluuios effundenti, qui olei magis quàm aquarū curſum imitentur.] hæc ipſe, modeſte quidem conſultum in omnibus volens Epiſcopi exiſtimationi & dignitati, ne qui minus eloquens eſſet, & ea ex parte longe inferior Chryſoſtomo appareret, a populo ſperneretur. ex quo quidem magnam ſibi laudem conciliauit, numeros illos a Domino ſic definitos exoluens[b]: Qui gloriam propriam, quæ ab hominibus eſt, non quærit, hic verax eſt.]

FLAVIANVS ET CHRYSOSTOMVS DOCENT ANTIOCHIAE.

[b] Ioan. 7.

E Rurſum fertur[c] de illo, quòd cum ſublime aliquando dicendi genus arripuiſſet, atque ob eam cauſam a ſimplicioribus minus intelligeretur, redargutū fuiſſe a pia muliercula, quòd eius orationes infrugiferæ eſſent: ipſum vero mutaſſe eueſtigio iuuenilis animi, cuius eſt alta petere, inſtitutum, dictionemq. faciliorem imis auribus accommodaſſe. Qua ex parte illud eſt conſecutus, vt ab omnibus facillime audiretur, atque publicis frequentibuſq. acclamationibus, OS AVREVM, diceretur: Quod perinde ac inditum diuinitus nomen, veluti egregius titulus, in eius ſcriptis hactenus perſeuerat.

[c] Apud Metaph. in Vita Chryſoſt.

NOMEN CHRYSOSTOMI VNDE.

Quàm autem, tanto agricola, vomere verbi Dei Antiochena Eccleſia reddita ſit frugifera ad alimenta pauperibus præſtanda: ex eo poteris intelligere, dum in vna[d] earū quas ad populum Antiochenum habuit, homilia, hæc ait: Habens prouentum Eccleſia quot per ſingulos dies viduis ſufficiat, quot virginibus, cogita: nā ad trium milliū aſcendit numerū earū catalogus: et præter has, quot carcerē inhabitantibus, quot in xenodo-

[d] Chryſoſt. hom. 33. ad popul. Antioch.

QVOT ECCLESIA ANTIOCHENA PAVPERES ALERET.

chio laborantibus,ſanis & peregrinis, corpora habentibus mutilata, altari aſſidentibus, A
& victus & veſtitus cauſa ſuppliciter quotidie accedentibus;& nihil ei de ſubſtantijs diminutum eſt. Itaque ſi decem dumtaxat viri ſic erogare voluiſſent, nullus eſſet pauper,&c.] eſt quidem admiratione dignũ,pauperem adhuc Eccleſiã, quæ vſque ad Theodoſij tempora perſecutionem diram paſſa fuerat,cũ nec in ciuitate Fideles conſiſtere poterant, ſed in campis collectas agebant, vnde & Campitæ ſunt dicti, adeo in eleemoſynis pauperum abundaſſe: cum præſertim non omnes Antiocheni Chriſtiani cum Meletio conuenirent, adhærentibus alijs Orthodoxis Paulino, hæreticorum vero alijs Vitali Apollinariſtarum Antiſtiti, alijs vero Euzoio Epiſcopo Ariano, & qui in eorum locum ſucceſſerunt.

Sed præter hos latuiſſe inter Chriſtianos Antiochenos etiam Marcionitas hæreticos, ad quos extirpãdos idem Chryſoſtomus haud mediocres labores inſumpſit,ſatis perſpi- B
a Apud Ioan. Chryſoſt. tom 1. ex Metaphraſte. & Leo Imperator in encomio. & aly. cue conſtat: Sed quinam hi fuerint, digni plane qui Annalibus intexantur; ex Actis[a] eius hic iiſdem verbis,quibus ſcripta habentur, accurate reddamus; ſic enim ſe habent: Qui illo tempore erat Præſes ciuitatis,laborabat morbo dogmatum Marcionis, & fauebat illius ſectatoribus, & ideo parti Orthodoxæ erat cauſa malorum innumerabilium. Huius vxorem,is qui arcane & benigne hæc variat Deus,dimiſit laborare morbo torminis interiorum. Illa autem a malo ſuperata, omnem quidem refellit medicinæ artem: omnes vero qui eadem ſentiebant, vocantes ad orationem,non eam melius affecerunt, immo vero deterius,mali tempus ei producentes vana ſpe curationis. Vix tandem autem Ioannis gratiæ recordati, cum hoc apud ſe ſtatuiſſent, quòd ſi per ipſum fieret a morbo liberatio, ſimul etiam deſiſterent a morbo dogmatis, qui eſt longe grauior: cum ſic ſibi perſuaſiſſent, in lecto decumbentem afferunt mulierem, & eam ſtatuunt C
pro foribus templi,deſiderantes inuenire Flauianum & beatum vultum Ioannis. Sancti ergo ad eos progrediuntur: neque enim par eſſe,neque honeſtum cenſebant, vt eis templum pateret,quorum anima non patebat dogmatibus pietatis. Primus autem eis dixit verus ille homo Dei,beata,inquam,illa & ſuauis lingua: Quid vos mouit,vt ſtatueritis venire ad templum Chriſtianorum, qui Chriſtum quidem auerſamini, Marcionem vero plurimi facitis, & habetis in magno honore? Quod quidem plane ſatis oſtendit, quòd illius cultores conuocaueritis ad morbi aut alicuius moleſtiæ liberationem; & quòd cum illi precati eſſent, non aſſecuti ſitis curationem: quod quidem vobis accidit præter expectationem. Diſcedite ergo ab hoc ſacro templo; quoniam nec vos poteritis omnino Chriſtum tentare,ne hoc ſtulte patetis. Illi autem dicebant, ſe parentum errore eſſe captos,& vſque in hodiernum diem fuiſſe ſuperatos a mala conſuetudine: Sed D
per Chriſtum (aiebant) vos rogamus: miſeremini pœnitentium: ſic enim cum eo quòd corpus recte afficietis,agetis etiam vt anima ſit ſana. Sciatis enim fore, vt nos nequaquam amplius abſtineamus a communione veſtra,quæ eſt ex vera pietate.

His flexus magnus Ioannes, iuſſit aquam afferri: cui cum diuinum ſignaculum inieciſſet Pontifex (ſic enim illic ei perſuaſit) mulieri infudit in Chriſti nomine. Quod quidem cum factum eſſet: quæ in lecto decumbebat,ſtatim ſurrexit ſana, & cum marito & ciuibus vna voce vnanimes Chriſtum magnificabant. Deinde etiam ad ſanctorum genua procidentes,petierunt veniam prioris ignorantiæ, & domum redierunt: et cũ multas quidem pecunias egenis diſtribuiſſent,triginta vero libras auri, partem quidem ad ſumptum peregrinorũ, partim vero ægrotantium, partim vero egentium xenodochio tradidiſſent, & ab illo tempore a Marcionitarum communione omnino abſtinuiſſent, E
inſaniam & amentiam res illorum vocantes,Chriſti ſacroſanctæ aſſidebant Eccleſiæ.

Cum autem illi,omni adhibito ſtudio,& omni (vt dicitur) rudente moto, nihil omnino perfeciſſent,& deſperaſſent fieri poſſe,vt ipſi ad eos redirent: Præſtigiatorem & Magum Ioannem appellabant; & plurimis alijs contumelijs,ciuitatem obeuntes,eum afficiebant. Ille vero tantum abfuit vt vel minimũ curaret contumelias, vt eis potius ſimiliter atque Dominus gloriaretur: alioqui autem diuinitus immiſſam calamitatem ad eos mox eſſe venturã,ille prædixit. Paucis enim poſt diebus,cum magnus terræmotus fuiſſet
MARCIONITAE MALE PEREVNT. Antiochiæ: ipſa domus quæ Marcionitarũ ſuſceperat congregationem, corruens, & domus quoque plurimæ cũ ijs qui eadem ſentiebant labefactatæ,perdiderunt quamdã incredibilem eorũ multitudinem. Et quod eſt maxime admirabile,& quod aperte oſtendebat eam diuinitus immiſſam fuiſſe calamitatem: cũ tãta periſſet multitudo eorũ qui

male

A male ſentiebant, nullus Orthodoxæ fidei ſimul cum eis perijt. Hoc cū ita factum eſſet, & pios corroborauit, & correxit multos ex ijs qui praue ſentiebant.] hactenus in rebus geſtis Chryſoſtomi cum Marcionitis, quos ſæpe pro concione publicis inuectiuis exagitauit. Sed & contuliſſe aliquando cum vno illorum, ipſe teſtatur [a] homilia ad eumdem populum Antiochenum, qua etiam & partem eiuſdem diſputationis recenſet: deriſioni quoque expoſuit ritus eorum, cum ſolerent baptizari pro mortuis, atque ait [b]:

[a] Chryſoſt. hom. 30. ad pop. Antiochen.
[b] Chryſoſt. in 1. ad Corinth. homil. 40.

Vultis primum dicam, quo modo hanc dictionem adulterant qui morbo laborant Marcionis? Atque ſcio quidem fore vt riſum multum moueam. Verum enim vero etiam propterea maxime dicam, vt eum morbum magis fugiatis. Nam poſtquam catechumenus quiſpiam apud eos exceſſerit, ſub lecto mortui abſconſo aliquo qui viuit, accedunt ad mortuum & alloquuntur, & rogant velit ne accipere baptiſmum. B Deinde illo nihil reſpondente; qui eſt abſconſus inferne, pro illo dicit ſe velle baptizari, & ſic eum baptizant pro eo qui exceſſit, perinde ac ſi in ſcena luderent. tantum valuit diabolus in ignauorum animis. Deinde cum accuſantur, adducunt hoc verbum, dicentes Apoſtolum [c] dixiſſe: Qui baptizantur pro mortuis, &c.] Horum quoque cauſa fortaſſe in Concilio Carthaginenſi tertio haud diu poſt celebrato, canone ſexto monuerunt Patres Africanam Eccleſiam hæc cauenda, cum iſta canone ſexto promulgauere: Cauendum eſt etiam, ne mortuos baptizari poſſe fratrum infirmitas credat.] At praui Marcionitarum frutices, qui tot ſæculis altiores radices fixiſſent, haud per Ioannem Chryſoſtomum valuerunt penitus extirpari; aduerſus quos maximopere fuit laborandum Theodoreto Epiſcopo Cyri, vt ſuo loco oratio opportuna docebit. Ceterum non poſtquam creatus eſt presbyter Antiochiæ dumtaxat hos inſectatus eſt Ioan- C nes Chryſoſtomus, ſed & cum factus Epiſcopus ageret Conſtantinopoli. at de his dicendum ſuo tempore.

LVDVS MARCIONITARVM.

[c] 1. Cor. 15.

Sed & quæ aduerſus Gentiles deorum cultores idem adhuc presbyter certamina inierit, memoriæ commendata a maioribus, hic in medium afferamus ex Actis eius antiquitus ſcriptis, a recentioribus autem exſcripta hiſce verbis [d]: Licebat videre in vniuerſa regione ciuitatis, domos quidem oratorias Deo excitari, templa autem ſimulacrorum, ſi quæ remanſerant, diruta funditus in terram proſterni: viros vero, qui philoſophiæ curam gerebant & virtutis, magnaq. ornati erant intelligentia & acumine ingenij, a magni huius viri prouidentia emitti ad multorum ſalutem. Certum autem eius quod dicimus teſtimonium ſunt ea quæ facta ſunt in monte Amano, vbi eos qui ibi habitabant impij & feri & nihil differebant a beſtiarum immanita- D te, ad tantam ille deduxit manſuetudinem & pietatem, vt a patribus quidem datam neglexerint religionem (rem valde difficilem, & quæ ſi vlla res alia multos vincit abſque ratione) prompto autem & alacri animo transfugerint ad lucem veritatis: et nec hactenus ſteterint, ſed etiam multi ex his pietate vſi munificentius, viri, inquam, & mulieres, illi quidem monachorum, hæ virginum iugum ſubierint.

[d] Extat tom. 1. Ioan. Chryſoſt. ex Metaph.

IO. CHRYSOSTOMVS LABORAT IN CONVERSIONE GENTILIVM.

Quæ autem in Caſio monte in templo quod illic erat Gentilium (*& quidem celeberrimum, ore ſcriptorum pene omnium celebratum templum Iouis Caſij*) ab illo viro facta ſunt: quis eſt adeo inuidus, aut negligens, aut deſes, vt ea ſuſtineat prætermittere? Quo in loco cum tantus error prius eſſet diffuſus, & multitudo quidem aſſidue veniret innumerabilis, fieret autem immenſum animalium ſacrificium propter cultum, proh E dolor, dæmonum: perierunt illa omnia & extincta ſunt zelo illius magnæ & quæ a Deo mouebatur animæ.

Neque hæc ſunt digna quæ mandentur ſilentio, quæ facta ſunt in faſtigio ciuitatis in templo Veneris, & quòd non ſolum ſtuduerit vt id dirueretur, ſed etiā vt in eo loco viri ſancti habitarent, terribiles ijs qui eo ſubibant dæmonibus: adeo vt illi quidem procul expulſi fuerint, tamquam armis quibuſdam terribilibus intentatis eorum virorum precibus: homines autem qui circum circa habitabant, non ſolum a læſione illorum liberarentur, ſed etiam maximam acciperent vtilitatem, cum poſſent verſari cum monachis, qui perfecti erant in Dei timore. Illius mentis & ſtudij etiam eſt opus, profani templi deſtructio, quod fuit in arce Beli, & ad ſolū vſque facta eius demolitio.] fuit tanta victoria ſeruata Chryſoſtomo: additq. Poteſt etiam quæ circa Seleuciā habitatur regio, gloriari præclaris factis illius viri: nam & ſimulacrorum templa illic

diruta & diuinas ædes extructas & viros virtutis ſtudioſos illic ad habitandum collocatos inuenies.] hactenus de rebus ab eo geſtis aduerſus hæreticos & Gentiles Antiochiæ, cum presbyter eſſet: quæ quidem cum certo anno conſignari minime valeant, hic ſub eo quo idem eſt initiatus presbyterio, collocaſſe voluimus: vt plane intelligas hominem, ſi quis alius, coniunxiſſe opera ſtylo, cum primis ſuis luculentis. ac ſcitis orationibus infectatus ſit Gentiles atque a fide Catholica extorres hæreticos, factiſq. eoſdem etiam magno ſtudio exagitarit. Memor enim, Iulianum Apoſtatam, Antiochiæ cum eſſet, aſſiduis ſacrificijs in Chriſti contumeliam frequentaſſe deorum templa, inuiſiſſeq. longa peregrinatione Iouem Caſium: vt primum ſub Chriſtiano Imperatore omnium maxime pio Theodoſio licuit, magnis ſumptis ſpiritibus, in eadem vindex [a] acerrimus exurrexit. Sed iam quæ anni huius ſunt reliqua abſoluamus. A B

[a] l. 2. de Curat. Kalendar.

Hoc eodem Domini anno, qui & octauus Theodoſij Imperij numeratur, S. Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus (vt auctor eſt S. Hieronymus [b]) ex hac vita migrauit. de quo quidem, quod (vt idem ait) ſæpe pulſus, ac ſæpe in ſedem receptus, haſq. vices paſſus ſit a Conſtantij temporibus; quantum temporis ſederit, haud exploratum haberi poteſt. cuius monumenta ingenij extant Carecheſes, quas in adoleſcentia elaborauit. Huic ſubrogatus eſt Ioannes, quem tempore perſecutionis ſub Valente Catholicos auerſatum eſſe, & cum Arianis ac Macedonianis communicaſſe, non obſcure teſtatur aduerſus eum ſcribens ſanctus Hieronymus, cum ait [c]: Non euentilabo, ſi amaueris eos qui talia prædicauerunt; cum quibus fueris quando iſta dicentes exilia ſuſtinebant; quis ſit ille, qui Theonæ presbytero Spiritumſanctum Deum in Eccleſia prædicante, clauſerit aures, foraſq. cum ſuis concitus fugerit, ne tantum audiret piaculum, &c.] Sed & ſub nomine Prætextati ipſum ſugillat, factumq. eſſe Catholicum ſpe dignitatis, redemptumq. ab hæreſi pollicitatione Epiſcopatus affirmat. At de ipſo plura inferius. C

[b] Hier. de Script. Eccleſ. in Cyrillo.

[c] Hier. epiſt. 61.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 12. THEODOSII 9. IMPP.
387.	3.	

IVSTINA AVGVSTA AMBROSIVM VEXAT.

Trecenteſimus octogeſimus ſeptimus Chriſti annus auſpicio nouorum Conſulum Valentiniani Auguſti tertium atque Eutropij aperitur: quo Iuſtina Auguſta, vna cum Valentiniano filio, quam anno ſuperiori aduerſus S. Ambroſium perſecutionem concitare cœperat, maioribus proſequitur incrementis: vehementiori enim odio in ſanctiſſimũ virum flagrans, acrioribus iracundiæ ſtimulis agitata, rabie feminili, mente peruerſa, correpta furore, inſtar furiæ furit, & veluti Baccha œſtro percita debacchatur. Hoc quidem anno, primum dolo, inde vi, atque omni denique arte, itemq. conatu Ambroſium adorta eſt: excruciabatur enim intrinſecus, cum ſe fruſtra Auguſtam eſſe, diciq. conſideraret, cum vnius ſacerdotis conſtantia vinceretur; dum nec vna ſibi pateret eccleſia, in quam liberum eſſet conuenire cum ſuis: exæſtuabatq. immenſo animi dolore, atque inuidia tabeſcebat, quod videret ſe a populo Mediolanenſi contemni, & omni officio omnes ſtudere in omnibus ſacerdoti. D

Quod igitur periculoſa alea videretur, obnitente populo, Ambroſium manu militari captum extra prouinciam deportare: quo id abſque tumultu perficiat, doloſa conſilia mente agitat, ſed omnia fruſtra. Teſtatur id quidem Paulinus, cum ait [d]: Iuſtinæ mulieris innumeras inſidias ſuſtinuit; quæ muneribus atque honoribus aduerſus ſanctum virum oblatis, populum excitabat; ſed infirmorum mentes talibus promiſſis decipiebantur. Promittebat enim Tribunatus & diuerſas alias dignitates ijs qui illum de eccleſia raptum ad exilium perduxiſſent. Quod cum multi conarentur, ſed Deo præſule perficere non valerent: vnus infelicior ceteris, nomine Euthymius, tanto furore excitatus eſt, vt iuxta eccleſiam ſibi domum paraget, atque in eadem carrum conſtitueret, quo facilius raptum ſuperpoſitum carpento ad exilium perduceret. Sed iniquitas eius in verticem ipſius deſcendit. Poſt annum etenim, eodem die, quo illum rapere ſe arbitrabatur, eodem carpento impoſitus, de eadem domo ipſe ad exilium deſtinatus eſt; reputans ſibi iuſto iudicio E

[d] Paulin. in Vita S. Ambroſij.

EVTHYMII AVDAX PRAESVMPTIO.

A Dei id in ſe eſſe conuerſum, vt in eodem carpento dirigeretur ad exilium, quod ipſe
parauerat ſacerdoti: cui non minimum ſolatij ſacerdos præbuit, dando ſumptus, vel
alia quæ erant neceſſaria. Sed hæc confeſſio hominis, nec mulieris furorem, nec væ-
ſanorum Arianorum amentiam repreſſit.] hæc Paulinus. Meminit quoque horum
Ambroſius in concione, quam ad populum habuit in Auxentium, vbi inter alia [a]: Ne- *a Ambroſ. in Auxent. poſt epiſt. 32.*
mo vos turbet, quòd aut carrum præparauerant, aut dura, vt videbatur ſibi, Auxentij
ipſius, qui ſe dicit Epiſcopum, ore iactata.] hæc ipſe. Sed quid poſtea?

Quòd fraus detecta euanuiſſet; iam aperto marte congredi, manuq. militari agere
decreuit Auguſta: Auxentio enim omnia quæ velit militaria parat auxilia; quibus ille AVXENTIVS
procax accinctus, omnia furore commiſcet. qui etiam elicuit ab Imperatore edictum, ARMATVR IN AMBROSIVM.
quod ipſe conſcripſit, quo iuberentur Catholici ſacerdotes eijci ab Eccleſijs; & qui re-
B nuiſſent, occidi. Vnde increbuit rumor, miſſos eſſe ſpiculatores, qui Ambroſium re-
nuentem baſilicam tradere, capite truncarent. His commotus populus, intra baſilicam
obſeratis ianuis, pluribus diebus ac noctibus vigilantiſſimo ſtudio cuſtodiebat Ambro-
ſium, obſidentibus interea militibus eccleſiam, vt abriperent ſacerdotem. Hæc autem
omnia ipſe S. Ambroſius refert his verbis [b]: Plerique narrabant, percuſſores præ- *b Ambroſ. in Auxent.*
miſſos, pœnam mortis eſſe decretam. Nec illa timeo, & iſta non deſero. Quo enim
abibo, vbi non omnia plena gemitus ſint atque lacrymarum, quando per Eccleſias iu-
bentur eijci Catholici ſacerdotes, reſiſtentes gladio feriri, curiales proſcribi omnes, niſi
mandatum impleuerint? et hæc Epiſcopi manu ſcripta & ore dictata: qui ſe vt proba-
ret doctiſſimum, vetus non omiſit exemplum. Legimus enim in Propheta [c], quod vi- *c Zachar. 5.*
derit falcem volantem. Hanc imitatus Auxentius, gladium volantem per omnes vrbes
C direxit. Et ſatanas [d] transfigurat ſe in angelum lucis, & in malum imitatur eius poten- *d 2. Cor. 11.*
tiam. Tu Domine Ieſu vno momento mundum redemiſti: Auxentius vero vno mo-
mento tot populos (quod in ipſo eſt) trucidabit, alios gladio, alios ſacrilegio, meam
baſilicam petit cruento ore, ſanguinolentis manibus, &c.] Quid autem egerit, vbi
eiuſmodi Imperatoris edicto de tradenda baſilica idem Ambroſius conuenitetur, idem
ipſe recenſet.

Opportune quidem tunc accidit, vt ea die qua ab ipſo Ambroſio baſilica peteretur,
in Eccleſia legeretur hiſtoria de Achab [e] atque Nabuthe; cuius exemplo Ambroſius ſuā *e 3. Reg. 21.*
defendit eccleſiam; paratuſq. fuit potius mille ſubire mortes, quàm baſilicæ traditor AMBROSIVS
effici. ſubdit enim hæc ipſe: Meminiſtis etiam quod lectum eſt hodie, Nabuthe ſanctum QVA CONSTANTIA RE-
virū poſſeſſorem vineæ ſuæ interpellatum petitione regia, vt vineam ſuam daret, vbi STITERIT ADVERSARIIS.
D Rex ſucciſis vitibus olus vile ſereret; eumq. reſpondiſſe: Abſit vt ego patrum meorum
tradam hereditatem.] et paulo poſt: Nabuthe vites ſuas vel proprio cruore defendit:
Si ille vineam non tradidit ſuam; nos trademus eccleſiam Chriſti? Quid igitur a me re-
ſponſum eſt contumaciter? Dixi enim conuentus: Abſit a me, vt tradam Chriſti he-
reditatem. Si ille patrum hereditatem non tradidit: ego tradam Chriſti hereditatem?
Sed & hoc addidi: Abſit vt tradam hereditatem patrum, hoc eſt, hereditatem Diony-
ſij, qui ex exilio in cauſa fidei defunctus eſt, hereditatem Euſtorgij confeſſoris, here-
ditatem Myroclis, atque omnium retro fidelium Epiſcoporum. Reſpondi ego quod ſa-
cerdotis eſt: quod Imperatoris eſt, faciat Imperator. prius eſt, vt animam mihi, quàm
fidem auferat.] hæc Ambroſius de his quæ ab Auxentio nitente Imperatoris Valenti-
niani edicto paſſus eſt.

E Sed maiora ingruunt poſt hæc prœlia, vbi miſſi ſunt cum Imperatoris præcepto
Tribuni, a quibus ipſe Ambroſius iuberetur recedere a baſilica, tradereq. eccleſiæ ſacra AMBROSIVS A
vaſa. Cum populus paſtoris ſui amantiſsimi ſolicitiori cuſtodia vallat Epiſcopum, TRIBVNIS IVBETVR ABIRE.
timens ab eo deſeri. Tunc S. Ambroſius, cum ita populum videret affectum, eum pro
concione allocutus; quo ipſe animo eſſet in defendenda Dei Eccleſia, pluribus decla-
rauit. Qua etiam oratione quæ geſta eſſent cum Tribunis, cum referat, hic ea quæ ſunt
hiſtoriæ deſcribamus: ſic enim exorſus eſt: Video vos præter ſolitum ſubito eſſe tur-
batos, atque aſſeruantes mei. Miror quid hoc ſit. Niſi forte quia per Tribunos me vi-
diſtis aut audiſtis Imperiali mandato eſſe conuentum: vt quo vellem, abirem hinc: et
ſi qui vellent, ſequendi poteſtatem haberent. Metuiſtis ergo ne Eccleſiā deſererem, & dū
ſaluti meæ timeo, vos relinquerem? Sed quid & ipſe mandauerim, potuiſtis aduerte-
re: deſerendæ Eccleſiæ mihi voluntatem ſubeſſe non poſſe; quia plus Dominū mundi,
quàm

A amiſit. Nonne ante biduum (vt meminiſtis) etiam illud repertum eſt, quòd a parte læua baſilicæ ingreſſus quidam peruius fuit, quem putabatis clauſum eſſe atque munitum? Sepſerunt nempe armati baſilicã: explorabant hos atque illos aditus: cæcitate perfuſi ſunt, vt quod apertum erat, videre non poſſent. Itaque per plurimas noctes quòd apertum fuerit, non ignoratis. Deſinite ergo ſolicitari: quia hoc erit, quod Chriſtus iubet, & hoc eſſe expedit.] hæc vt confirmet Ambroſius & populo perſuadeat, petita ex diuina ſcriptura exempla adducit in medium, nempe de Eliſæo, cum obſideretur a Rege Syriæ[a] Samaria, & vt ipſe caperetur, miſſi ſunt milites: ac de Petro exemplũ, quẽ Herodes[b] occidendum miſit in carcerem; deq. eodem, cum Romæ ſub Nerone detineretur in vinculis, & rogaretur a Fidelibus liber abire; cui foras progredienti Dominus occurrens, verbis illis admonuit, quibus ipſe volens libenſq. remeauit in carcerem. Sed

a 4. Reg. 6.
b Act. 12.

B & de Domino ipſo ſubnectens exemplum, hæc ait:

Nonne (vt de ipſo Domino ſumamus exemplum) quando voluit, paſſus eſt; & cum quæreretur, inuentus eſt? Quando autem hora non venerat paſſionis, per mediũ quærentium tranſibat, & videntes eum tenere non poterant. Quo vtique euidenter oſtendit: quia quando Dominus vult, vnuſquiſque inuenitur & capitur: quando autem differt, etiam ſi quærentium manibus occurrat & oculis, non tenetur. Ego ipſe non quotidie vel viſitandi gratia prodibam, vel pergebam ad Martyres? non regiam Palatij prætexebam eundo & redeundo? et tamen nemo me tenuit, cum exturbandi me haberent, vt prodiderunt poſtea, voluntatem, dicentes: Exi de ciuitate, & vade quo vis. Expectabam, fateor, magnum aliquid, aut gladium pro Chriſti nomine, aut incendium; At illi delicias mihi pro paſſionibus obtulerunt: ſed athleta Chriſti non delicias, ſed

AMBROS. TVTVS DIVINA CVSTODIA POTIVS QVAM HVMANA.

C paſſiones ſuas exigit.] hæc ipſe de his quæ in hanc diem ab aduerſarijs geſta eſſent: atque poſt multa in Auxentium locutus, refricat quæ Ariani iactare ſolerent, vt in ipſum magis commouerent Imperatorem: Aiunt, inquit: Ergo non debet Imperator vnam baſilicam accipere, ad quam procedat? et plus vult Ambroſius poſſe, quàm Imperator, vt Imperatori prodeunti facultatem neget? Quod cum dicunt, apprehendere ſermones noſtros geſtiunt, ſicut Iudæi qui Chriſtum verſuto ſermone tentabant, dicentes[c]: Magiſter, licet tributum dare Cæſari, an non? &c.] ſubiungit diſtincta eſſe officia hominum, & cum omnia Domini ſint, pendenda tamen eſſe Principibus quæ illis debita ſunt; quæ autem Deus ſibi ipſi tantum cuſtodita voluit atque ſeruata, nequaquam Principibus tribuenda. In quam ſententiam iſta ſubdit inferius:

c Matth. 22.

Quid igitur non humiliter reſponſum a nobis eſt? Si tributum petit: non negamus:
D agri Eccleſiæ ſoluunt tributum. Si agros deſiderat Imperator: poteſtatem habet vindicandorum; nemo noſtrum interuenit. Poteſt pauperibus collatio populi redundare. Non faciant de agris inuidiam: tollant eos, ſi libitũ eſt. Imperatori non dono, ſed non nego.] hæc cum ipſe dicat de penſitatione tributi ex agris Eccleſiæ, ſecundum Chriſtianam manſuetudinem dicere certum eſt, iuxta ſententiam Domini[d]: Ab eo qui aufert veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere: omnipotenti te tribue; & qui aufert quæ tua ſunt, ne repetas.] In hanc quoque ſententiam Iſidorus Peluſiota ad Epagathum presbyterum detrectantem tributum ſoluere ita ſcripſit[e]:

QVALES SINT PRINCIPES QVI EXIGVNT TRIBVTA A CLERICIS.
d Luc. 6.
e Iſidor. lib. 1. epiſt. 48.

Deſcriptus eſt Dominus, cum vtero geſtaretur, & cenſum Cæſari pependit: hinc videlicet velut lata lege nobis indicens, vt ei qui Imperium tenet, obediamus, modo nihil ad pietatem impedimenti afferat. Quæ igitur ipſe Deus noſter ſubdita per diſpen-
E ſationem & conſilium paupertate docuit, candido animo imitemur, nec pauperum obtentu tributum pendere detrectemus.] hæc Iſidorus, & quidem (vt dictum eſt) ſecundum Chriſtianam manſuetudinem; cum alioqui ex Domini ſententia[f], ſi non a filijs Reges tributum exigunt, quos ſubditos habent, multo minus ab eis quos ſibi ſuperiores eſſe cognoſcunt abſque nota criminis inuaſæ tyrannidis, ſub quorum cura Principes omnes intelligant ſe ſub paſtoribus eſſe oues, longeq. impar eſſe a paſtoribus oues lac & lanam exigere, cum potius iſta illæ teneantur paſtoribus exhibere. Quidni id Chriſtiani præſtent Principes, quod Ægypti ſacerdotibus Pharao[g] vbertim impendit? qui non ſolum eis latifundia tradidit, quæ illis voluit perpetuò conſeruata, ſed ex horreis publicis ſtatuta iiſdem cibaria miniſtrauit. Adeo vt habeant Chriſtiani Principes vnde erubeſcant ex Pharaone, ſi non id tantum quod ille idolorum ſacerdotibus impendebat, ipſi Chriſtianæ legis ſacerdotibus non impertiant, ſed ab alijs

f Matth. 17.
g Geneſ. 47.

oblata

oblata vendicent ſibi ; vel redigant ſub tributum. A

Certe quidem ſi præterita reperas tempora in his quæ ad tributorum exactionem pertinent: id primum a Gentilibus Imperatoribus Eccleſia paſſa eſt, deinde ab Imperatore Apoſtata, poſtea ab Ariano Principe in Oriente. Etenim conſtat, primũ omniũ Apoſtatam Iulianum poſt Chriſtianos Imperatores de bonis Eccleſiarum earumq. miniſtris exegiſſe tributum, eiuſq. aſſectatum eſſe veſtigia Valentem Arianum Imperatorem, qui tributum a clericis atque monachis (vt vidimus) exigebat. De Valentiniano & Gratiano nihil huiuſmodi in Occidente factum legimus: Sub Valentiniano autem puero Iuſtina Ariana moderabatur Imperiũ, cuius arbitrio id contigiſſe videtur, vt Catholicorũ Eccleſijs tributũ indiceretur ex agris: quod perſoluere Ambroſius non recuſat, dũmodo fidei Catholicæ, Catholicæq. communionis baſilicis parceretur. Vides nonniſi apoſtatas atque hæreticos Imperatores exegiſſe de agris Eccleſiæ cenſum, hac ex parte Pharaone Ægypti Rege deteriores. Cum alioqui Catholici Principes in ditandis Eccleſijs amplis redditibus munificentiſſimi ſemper extiterint: qui ſi aliquando neceſſitate ingruentium bellorum preſsi indiguerint accipere ab Eccleſijs, id perquàm ſubmiſſo animo a totius Chriſtianæ religionis Antiſtite Romano Pontifice expetere conſueuerunt, & ab illo paternæ charitatis affectu pro facultate præſtari; cuius rei innumera ſunt exempla. B

MAGNA AMBROSII FIDVCIA IN ELEEMOSYNIS PAVPERVM.

Sed ad Ambroſium redeamus hæc itidem de Arianis ſubdentem: Sed inuidiam faciunt, quia aurum erogatur. Nec ego hanc inuidiam perhorreſco. Habeo ærarios: ærarij mei pauperes Chriſti ſunt: hunc noui congregare theſaurum. Vtinam hoc mihi ſemper crimen adſcribant, quia aurum pauperibus erogatur. Quòd obijciunt quòd defenſionem ab ijs requiram: non nego, ſed etiam ambio: habeo defenſionem, ſed in orationibus pauperum. C Cæci illi & claudi, debiles & ſenes robuſtis bellatoribus fortiores ſunt. Denique munera pauperum Deum obligant: quia ſcriptum eſt[a]: Qui largitur pauperi, Deo fœnerat: præſidia bellatorum diuinam ſæpe gratiam non merentur.] hæc ipſe.

a Prou. 19.

b Ambroſ. in Auxentium.

OBIECTIO ARIANORVM DE SACRIS HYMNIS.

Sed quid rurſum in eum Ariani liuore tabeſcentes obijcerent, ipſum audi[b]: Hymnorũ, inquit, quoque meorum carminibus deceptum populum ferunt: Plane nec hoc abnuo, Grãde carmen iſtud eſt, & quo nihil potentius. Quid enim potẽtius, quàm confeſsio Trinitatis, quæ quotidie totius populi ore celebratur? Certatim omnes ſtudent fidem fateri, Patrem & Filium & Spiritumſanctũ norunt verſibus prædicare. Facti ſunt igitur omnes magiſtri, qui vix poterant eſſe diſcipuli.] hæc idcirco S. Ambroſius, quòd in omnibus tunc a ſe editis hymnis & in Eccleſia canendis populo traditis, ad finem cuiuſque ipſorum (vt apparet) conglorificatio eſſet ſanctiſsimæ Trinitatis. D Haud enim pridem eiuſmodi hymnodiam cœpiſſe in Eccleſia Mediolanenſi, S. Auguſtinus, qui eam audiebat, & ipſius concentu magnopere demulcebatur animo, teſtatur his verbis[c]: Quantum fleui in hymnis & canticis tuis, ſuaue ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus commotus acriter. Voces illæ influebant auribus meis, & eliquabatur veritas tua in cor meum, & ex ea æſtuabat affectus pietatis, & currebant lacrymæ, & bene mihi erat cum eis. Non longe cœperat Mediolanenſis Eccleſia genus hoc conſolationis & exhortationis celebrare, magno ſtudio fratrum concinentium vocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multo amplius, cum Iuſtina Valentiniani pueri mater, hominem tuum Ambroſium perſequeretur, hæreſis ſuæ cauſa, qua fuerat ſeducta ab Arianis.

c Auguſt. Confeſſ. lib. 9. c. 6. 7.

Excubabat pia plebs in eccleſia, mori parata cum Epiſcopo ſuo, ſeruo tuo. Ibi mater E mea, ancilla tua, ſolicitudinis & vigiliarum primas partes tenens, orationibus viuebat. Nos adhuc frigidi a calore ſpiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & pſalmi vt canerentur ſecundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabeſceret, inſtitutum eſt, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac pene omnibus gregibus tuis, & per cetera Orbis imitantibus.] hæc de hymnodia tũc temporis Auguſtinus. In Oriente quidem præter Dauidicos pſalmos, canẽdi hymnos ea occaſione introductũ fuiſſe vſum diximus, quòd cũ qui minus ſanæ fidei eſſent, eiuſmodi hymnos ſuis canendos tradidiſſent (vt primo factum dicitur a Bardeſane Syro, inde a Paulo Samoſateno, denique ab Apollinari Laodiceno) ſanctiſſimi Patres Catholicæ fidei defenſores illis aduerſos ſcripſere ſacros hymnos: quod præſtitiſſe diximus Ephræm Syrum, & alios, atque vltimo loco Gregorium Nazianzenum.

De

A De eiuſmodi quoque hymnodia atque vigilijs hæc Paulinus [a]: Hoc in tẽpore primò antiphonæ, hymni, ac vigiliæ in Eccleſia Mediolanenſi celebrati cœperunt.] ex quibus plane videas, quàm procul abhorreat a veritate quod effictor ille ſermonum nomine S. Auguſtini inſipienter effutijt [b], a S. Ambroſio vigilias eſſe ſublatas, quas conſtat auctore eodem, in Mediolanenſi Eccleſia hymnis auctas. Verum de his in Notis pluribus egimus.

a Paul. in Vita S. Ambroſij.
b Auguſt. ad fratr. de erem. ſerm 49.

Sed idem rurſus S. Ambroſius eidem concioni apponens coronidem, quo modo ſe habeat Imperatoris poteſtas cum Eccleſiaſtico iure, hæc ad poſtremũ addit: Soluimus quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo. Tributum Cæſaris eſt; non negatur. Eccleſia Dei eſt; Cæſari vtique non debet addici; quia ius Cæſaris eſſe non poteſt Dei templum. Quod cum honorificentia Imperatoris nemo dictum poteſt negare: quid enim B honorificentius, quàm vt Imperator Eccleſiæ filius eſſe dicatur? Quod cum dicitur, ſine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra Eccleſiam, non ſupra Eccleſiam eſt. Bonus enim Imperator quærit auxilium Eccleſiæ, non refutat. Hæc vt humiliter dicimus, ita conſtanter exponimus. Sed incendia aliqui, gladium, deportationem minantur. Didicimus Chriſti ſeruuli non timere. Non timentibus numquam eſt grauis terror, &c.] ita ipſe. ex quibus perſpicue intelligis, quàm velit illibate integreq. ſeruatum, cuſtoditumq. ius Eccleſiaſticum ſacerdotibus; & quàm longe longius abſit, vt Imperatores Eccleſijs, earumq. miniſtris ſacerdotibus dominentur.

DE POTESTATE IMP. ET IVRE ECCLESIAE

Quæ autem contigerint poſt illam ad populum habitam concionem, idem ipſe ſanctus Ambroſius prout geſta ſunt, ad ſororem Marcellinam exacte deſcribit [c], cum ait: Sequenti die (erat autem Dominica) poſt lectionem atque tractatum, &c.] per C diem illam Dominicam, Palmarum ſolemnitatem intelligit, qua de aſina & pullo ſolutis atque ad Chriſtum deductis Euangelium (vt dictum eſt) conſueuit in Eccleſia recitari. Quod vero ait, poſt tractatum habitum: per tractatum vtique intelligit habitam more maiorum ad populum concionem. Sed & quod ſubdit, eadem ipſa die tradidiſſe ſymbolum competentibus baptizandis: eamdem diem Dominicam, Palmarum dictam, ſignificat, quo antiquitus dari ſymbolum competentibus conſueuit, vt Iſidorus [d] & alij teſtantur. Quæ autem tunc ea die contigerint, vt ſciamus, ipſam Ambroſij epiſtolam hic recitemus; ſic enim ſe habet [e];

c Ambroſ. epiſt. 33.
RATIO TEMPORIS ET CONTINVATIO ACTORVM.
d Iſidor. de Diuin. offic. c. 27.
e Ambroſ. epiſt. 33.

Quoniam omnibus fere epiſtolis ſolicite quæris de Eccleſia: accipe quid agatur. Poſtridie quàm accepi litteras tuas, quibus ſignificaueras quòd te exagitarent ſomnia tua, moles inquietudinum grauium cœpit moueri. Nec iam Portiana, hoc eſt extramura- D na baſilica petebatur, ſed baſilica noua, hoc eſt intramurana, quæ maior eſt. Conuenerunt me primo Principes, virtutum viri, Comites Conſiſtoriani, vt & baſilicam traderem, & procurarem ne quid populus turbarũ moueret. Reſpondi quod erat mei ordinis: Templum Dei tradi a ſacerdote non poſſe. Acclamatum eſt ſequenti die in eccleſia. Etiam Præfectus eo venit: cœpit ſuadere, vt baſilica Portiana cederemus. Populus reclamauit. Ita tunc diſceſſum eſt, vt intimaturum ſe Imperatori diceret.] hæc omnia hucuſque recitata, duobus diebus ante Dominicam geſta eſſe, ſuperius dictum eſt. Quid vero poſtea acciderit, ita ſubdit:

EPIST. AMBROSII AD MARCELLINAM

Sequenti die (erat autem Dominica) poſt lectionem atque tractatum, dimiſſis catechumenis, ſymbolum aliquibus competentibus in baptiſterijs tradebam baſilicæ. Illic nunciatum eſt mihi, comperto quòd ad Portianam baſilicam de Palatio Decanos E miſiſſent, & vela ſuſpenderent, populi partem eo pergere. Ego tamen manſi in munere; Miſſam facere cœpi.

Dum offero, raptum cognoui a populo Caſtulum quemdam, quem presbyterum dicerent Ariani: hunc autem in platea offenderant tranſeuntes. Amariſſime flere & orare in ipſa oblatione Deum cœpi, vt ſubueniret, ne cuius ſanguis in cauſa Eccleſiæ fieret: certe vt meus ſanguis pro ſalute non ſolum populi, ſed etiam pro ipſis impijs effunderetur. Quid multa? Miſſis presbyteris & diaconibus, eripui iniuriæ virum. Condemnationes illico grauiſſimæ decernuntur, primo in corpus omne mercatorum. Itaque ſanctis diebus hebdomadis vltimæ, quibus ſolebant debitorum relaxari vincula, ſtridunt catenæ, imponuntur collo innocentium, exiguntur ducenta pondo auri intra totum triduum. Reſpondent aliqui, ſe tantum & duplum, ſi peterentur, daturos, dummodo ſeruarent fidem. Erant pleni carceres negociatoribus: Palatina omnia officia, hoc

CASTVLVS ARIANVS CAPTVS RELAXATVR.

cia, hoc

cia, hoc eſt, Memoriales, Agentes in rebus, apparitores diuerſorum Comitum, temperare a proceſſu iubentur, ſpecie qua ſeditioni intereſſe prohibebantur: Honoratis multa minabantur grauiſſima, niſi baſilicam traderent. A

NIHIL IVRIS VENDICARE IMP. IN ECCLESIAM.

Feruebat perſecutio, ac ſi aperuiſſent portam, prorupturi in omne facinus videbantur. Conuenior ipſe a Comitibus & Tribunis, vt baſilicæ fieret matura traditio, dicentibus, Imperatorem iure ſuo vti, eo quòd in poteſtate eius eſſent omnia. Reſpondi: ſi a me peteret quod meum eſſet, id eſt fundum meum, argentum meum, ius huiuſmodi meum, me non refragaturum; quamquam omnia quæ mea ſunt, eſſent pauperum: verum ea quæ diuina, Imperatoriæ poteſtati non eſſe ſubiecta.] hæc tunc ipſe: ex quibus illud conſidera, quàm longe abſit vt iura eccleſiarum, vel eis deſeruientium miniſtrorum ſibi vendicare valeat Imperator, ſi nec in ipſam ædificatam eccleſiam ius aliquod ſibi legitime valeat vſurpare. Quòd ſi ab his Imperator arcetur, quanta temeritate dicam & impietate inferiores Principes ea ſibi audeant vendicare? Sed quid ad hæc tunc addidit? idem ſubdit: Si patrimonium petitur; inuadite: ſi corpus; occurram. Vultis in vincula rapere? vultis in mortem? voluptati eſt mihi: non ego me vallabo circumfuſione populorum: nec altaria tenebo, vitam obſecrans, ſed pro altaribus gratius immolabor. B

AMBROS. REDARGVIT GOTHOS.

Horrebam quippe animo, cum armatos ad baſilicam Eccleſiæ occupandam miſſos cognoſcerem: ne dum baſilicam vendicant, aliqua ſtrages fieret, quæ in perniciem totius vergeret ciuitatis. Orabam, ne tantæ vrbis, vel totius Italiæ buſto ſuperuiuerem. Deteſtabar inuidiam fundendi cruoris: offerebam iugulum meum. Aderant Gothi Tribuni: adoriebar eos, dicens: Propterea vos poſſeſſio Romana ſuſcepit, vt perturbationis publicæ vos præbeatis miniſtros? Quo tranſibitis, ſi hæc deleta fuerint? Exigebatur a me, vt compeſcerem populum. Referebam, in meo iure eſſe, vt non excitarem; in Dei manu, vt mitigaret. Poſtremo, ſi me incentorem putarent: iam in me vindicari oportere, vel abduci me in quas vellent terrarum ſolitudines. His dictis, illi abierunt, ego in baſilica veteri totum exegi diem; inde domum cubitum me recepi, vt ſi quis abducere vellet, inueniret paratum. C

MILITES MISSI AB IMP. AGVNT PRO AMBROSIO.

Ante lucem, vbi pedem limine extuli, circumfuſo milite, occupatur baſilica: idq. a militibus Imperatori mandatum dicitur, vt ſi prodire vellet, haberet copiam; ſe tamen præſto futuros, ſi viderent eum cum Catholicis conuenire: alioquin ſe ad eum cœtum, quem Ambroſius cogeret, tranſituros. Prodire de Arianis nullus audebat, quia nec quiſquam de ciuibus erat, pauci de familia regia, nonnulli etiam Gothi, quibus vt olim plauſtrum ſedes erat, ita nunc plauſtrum eccleſia eſt. Quocumque femina iſta, *nempe Iuſtina*, proceſſerit, ſecum ſuos omnes cœtus vehit. Circumfuſam baſilicam eſſe gemitu populi intellexi: ſed dum leguntur lectiones, intimatur mihi plenam populi eſſe baſilicam etiam nouam, maiorem videri plebem, quàm omnes cum eſſent liberi: lectorem efflagitari. Quid plura? Milites ipſi, qui videbantur occupaſſe baſilicam, cognito quòd præcepiſſem vt abſtinerentur a communionis conſortio, ad conuentum hunc noſtrum venire cœperunt. quibus viſis, turbabantur mulierum animi: proripit ſe vna. Ipſi tamen milites, ſe ad orationem veniſſe, non ad prœlium, loquebantur. Clamauit aliqua populus quàm moderate, quàm conſtanter, quàm fideliter, poſcebat vt ad illam pergeremus baſilicam. In illa quoque baſilica fertur quòd populus præſentiam flagitabat meam. Tunc ego hunc adorſus ſermonem ſum: Audiſtis, filij, librum Iob hodie legi, &c.]. D E

DE IVRE IMP. ET ECCLESIAE

At in eodem quem tunc ad populum ſermonem habuit, hæc inter alia: Mandatur denique: Trade baſilicam: Reſpondeo: Nec mihi fas eſt tradere, nec tibi accipere, Imperator, expedit. Domũ priuati nullo potes iure temerare: domũ Dei exiſtimas auferendã? Allegatur, Imperatori licere omnia, ipſius eſſe vniuerſa. Reſpondeo; Noli te grauare, Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere; ſed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptũ eſt: Quæ Dei, Deo: quæ Cæſaris, Cæſari. Ad Imperatorem palatia pertinent: ad ſacerdotem eccleſiæ: publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorũ.] hæc cum adeo conſtanter atque frequenter affirmet & inculcet Ambroſius; compello te, Chriſtiane Princeps: quem tutius audies, Ambroſium, an recentiorem hæreſiarcham omnia Principibus tribuentem? Cui Ambroſius doctrina ſecundus, ſi ſcientiam quæris? ſi vitæ mores, quem habes, qui eidem

A vel minima ex parte conferre queas? ſi pietatem, certam, tutamq. Catholicam fidem; ex miraculis ab eo viuente atque defuncto editis proba doctrinam. In tam aperta luce adeo cæcutis, vt adhuc lucem tenebras, & tenebras lucem dicas? Sed quod reliquum eſt hiſtoriæ proſequamur: ſubdit enim hæc ipſe:

Dum hæc tracto, ſuggeſtum eſt mihi, cortinas regias eſſe collectas, refectam autem baſilicam præſentiam mei poſcere. Statimq. eo conuerti ſermonem meum, dicens: Quàm alta & profunda oracula ſunt Spiritusſancti! Matutinis horis lectum eſt, vt meminiſtis fratres, quod ſummo animi dolore reſpondemus[a]: Deus venerunt Gentes in hereditatem tuam. Et te vera venerunt Gentes, & plus etiam quàm Gentes venerunt. Venerunt enim Gothi, & diuerſarum nationum viri, venerunt cum armis & circumfuſi occupauerunt baſilicam. hoc nos ignari tuæ altitudinis dolebamus, ſed noſtra imprudentia aliud opinabatur. Venerunt Gentes, ſed vere in hereditatem tuam venerunt. Qui enim Gentes venerunt, facti ſunt Chriſtiani: Qui ad inuadendam hereditatem venerunt, facti ſunt coheredes Dei: Defenſores habeo, quos hoſtes putabã: ſocios teneo, quos aduerſarios exiſtimabã. Completũ eſt illud quod de Domino Ieſu Dauid Propheta[b] cecinit: Quia factus eſt in pace locus eius, & contregit cornua arcuum, ſcutum, & gladium, & bellum. Cuius enim hoc munus, cuius opus, niſi tuum, Domine Ieſu? Videbas ad templum tuum armatos venire, hinc gemere populum, & frequentem adeſſe, ne baſilica Dei traderetur. Inde vim militibus, Imperatori; mortem ante oculos mihi: ne quid inter hæc furori liceret, inſeruiſti te, Domine, medium, & feciſti vtraque vnum: compeſcuiſti armatos, dicens profecto: Si ad arma concurritur, ſi in templo meo lis commouetur, quæ vtilitas in ſanguine meo? Gratias itaque tibi Chriſte: non Legatus, neque C nuncius, ſed tu Domine ſaluum feciſti populum tuum: concidiſti ſaccum meum, & præcinxiſti me lætitia.

AMBROSII GRATIARVM ACTIO.

[a] Pſal. 78.

B

[b] Pſal. 75.

Hæc ego dicebam, ratus Imperatoris animum ſtudio militum, obſecratione Comitum, precatu populi poſſe miteſcere. Interea nunciatur mihi, miſſum Notarium, qui mandata deferret. Conceſſi paululum: mandatumq. intimat. Quid tibi viſum eſt, inquit, vt contra placitum faceres? Reſpondi: Quid placitum ſit, ignoro: quidve temere factum dicatur, incertum habeo. Ait: Cur presbyteros ad baſilicam deſtinaſti? Si tyrannus es, ſcire volo, vt ſciam quemadmodum me aduerſus te præparem. Retuli, dicens, me nihil in præiudicium feciſſe Eccleſiæ: eo tempore quo audieram occupatam eſſe a militibus baſilicam, gemitum tantummodo liberiorem habuiſſe; multiſq. adhortantibus vt eo pergerem, dixiſſe: Tradere baſilicam non poſſum, ſed pugnare non debeo.

NOVA QVERELA EXAGITATVR AMBROSIVS.

D Poſtea vero quàm cognouerim cortinas regias inde eſſe ſublatas, cum me populus eo ire depoſceret, direxiſſe presbyteros: me tamen noluiſſe ire, ſed dixiſſe: Credo in Chriſto, quòd ipſe nobiſcum faciet Imperator. Si hæc tyrannis videtur, habeo arma, ſed in Chriſti nomine: habeo offerendi mei corporis poteſtatem. Quid moraretur ferire, ſi tyrannum putaret?

Veteri iure a ſacerdotibus donata Imperia, non vſurpata. Et vulgo dici, quòd Imperatores ſacerdotium magis optauerint, quàm Imperiũ ſacerdotes. Chriſtus[c] fugit, ne Rex fieret. Habemus tyrannidem noſtram. Tyrannis ſacerdotis, infirmitas eſt: Cum infirmor, inquit[d], tum potens ſum. Caueret tamen, ne ipſe ſibi tyrannum faceret, cui Deus aduerſarium non excitauit. Non hoc Maximum dicere, quòd tyrannus ego ſim Valentiniani, qui ſe meæ legationis obiectu queritur ad Italiam non potuiſſe tranſire.

[c] Ioan. 6.

EMINENS IVRA IMPERII VM DIGNITAS SACERDOTALIS.

[d] 2. Cor. 12.

E Addidi, quia numquam ſacerdotes tyranni fuerunt, ſed tyrannos ſæpe ſunt paſſi. Exactus eſt totus ille dies in mærore noſtro: ſciſſæ tamen ab illudentibus pueris cortinæ regiæ.] erant illæ veluti affixus titulus, quo ſignificaretur baſilica vendicata ab Imperatore: quòd enim putaretur illuc venturus Imperator, ex more cortinis tenſis locus paratus eidem fuit. Sed pergit: Ego domum redire non potui; quia circumfuſi erant milites, qui baſilicam cuſtodiebant. Cum fratribus pſalmos in Eccleſiæ baſilica minore diximus.

Sequenti die (*fuit hac feria ſecunda maioris hebdomadæ*) lectus eſt de more liber Ionæ: quo completo, hunc ſermonem adorſus ſum: Liber lectus eſt, fratres, quo prophetatur, quòd peccatores in pœnitentiam reuertantur. Acceptum eſt ita, vt ſperaretur in præſenti futurum.] et poſt pauca: Nec mora, nunciatur, Imperatorem iuſſiſſe, vt recederent milites de baſilica: negotiatoribus quoque quod exactum de con-

RES AMBROSIO SECVNDIORES ASPIRANT.

demnarione fuerat, redderetur. Quæ tunc plebis totius lætitia fuit? qui totius populi plauſus? quæ gratia? Erat aurem dies quo ſeſe Dominus pro nobis rradidit, quo in Eccleſia pœnitentia relaxatur. Certatim hoc uunciare milites, irruentes in altaria oſculis ſignificare pacis inſigne. Tunc agnoui quod Deus vermem antelucanum percuſſerat, vt tota ciuitas ſeruaretur. Hæc geſta ſunt, atque vtinam iaui finita; ſed grauiores motus futuros plena commotionis Imperialia verba indicant. Ego tyrannus appellor, & plus etiam quàm tyrannus. Nam cum Imperatorem Comites obſecrarent, vti prodirer ad eccleſiam, idque petitu milirum facere ſe dicerent; reſpondit: Si vobis iuſſerit Ambroſius, vinctum me tradetis. Quid poſt hanc vocem ſuperſit, conſidera. Quam vocem omnes cohorruerunt, ſed habet a quibus exaſperetur. A

CALLIGONI IMPVDENTIA DIGNO PVNITA SVPPLICIO

Denique etiam ſpeciali expreſſione Calligonus præpoſitus cubiculi mandare mihi auſus eſt: Me viuo, tu contemnis Valentinianum? caput tibi tollo. Reſpondi: Deus permittat tibi, vt impleas quod minaris: ego enim patiar quod Epiſcopi; tu facies quod ſpadones. At vtinam Dominus auertat eos ab Eccleſia, & in me omnia ſua tela conuertant, meo ſanguine ſitim ſuam expleant.] hactenus ad Marcellinam ſororem Ambroſius. At quid poſt hæc de Calligono præfecto cubiculi adeo impudenti, vltimum ſupplicium Ambroſio comminanti? Inultam eunuchi procaciam ſiuit abire Dominus? minime gentium. Sed quid in eum? Res digna memoria, cum ab ipſo Ambroſio, tum a Paulino prætermiſſa, haud voluit Deus vt relinqueretur penitus obuoluta ſilentio: ſiquidem S. Auguſtinus alia occaſione agens contra Iulianum Pelagianum de eunuchorum concupiſcentia, inter alia attingit hæc obiter his verbis [a]: Eſt tamen concupiſcentia ſpadonũ, pudiceq. comprimitur, ne concumbendi quamuis irritus ipſe conatus in eam turpitudinem veniat, propter quam Calligonum Valentiniani iunioris eunuchum gladio nouimus vltore punitum, meretricis confeſſione conuictum.] ita Auguſtinus. Vides ex his, quàm Deus ſeuerus ſit vindex ſeruorum ſuorum, cum ſicut Euthymio ante, ita & Calligono poſtea æqua lance penſatum reddidit, quod in ſanctum fuerant ſupplicium comminati. B C

a Auguſt. contra Iulian. Pelagian. lib. 6. c. 14.

At de rebus triduo illo geſtis idem S. Ambroſius epiſtolam ſcripſit ad omnes Italiæ Epiſcopos, quæ penitus excidit, tantumq. ſupereſt breue fragmentum, quod S. Ioannes Damaſcenus ex ea recitat: ſic enim ait [b]: At Mediolani Pontifex Ambroſius in epiſtola quam ad vniuerſam Italiam ſcripſit, hæc habet: Mihi autem, tertia nocte, cum ex inedia corpus laboraret, non dormienti; ſed in mentis ſtupore conſtituto, ſeſe oſtenderunt cum quadam perſona beato Paulo Apoſtolo ſimili, vt eius effigies pictura in tabulis expreſſa facile declarabat.] hæc tantum ibi ex Ambroſio. Vtinam ipſa integra extaret epiſtola. D

b Damaſc. de Imag. orat. 2.

OMNIA FAVENT AMBROSIO IVSTE PVGNANTI.

Sed quæ poſt hæc ſunt ſubſecuta? admiratione plane digna. Vni Ambroſio pro Eccleſiaſtica libertate pugnanti, populus ac milites, ſubditi atque Principes, terra cælumq. mortales & ſuperi, viuentes atque vita functi, & quid inſuper? ipſi denique ſpiritus aduerſarij, licet inuiti, ei tamen præſto fuere. Dicamus de ſingulis. Mirandum ſane fuit, vniuerſum populũ Mediolanenſem Epiſcopo potius, quàm Imperatori, tanto periculo ſuorum capitum atque bonorum, ſtudere ardentiſsimis conatibus delegiſſe; ipſos mercatores lucri cupidos, vt aduerſus Imperatorẽ fauerent Ambroſio, omnia contempſiſſe; & nobiles, quos Honoratos vocat, prætuliſſe Crucis ignominiã Regiæ Pharaonis: ſed maioris admirationis illud acceſsit, milites qui ad expugnandã baſilicam acceſsiſſent, momento temporis eſſe conuerſos in defenſores; & qui venerant fundere in baſilica ſanguinem, mutatos vna fudiſſe cum Catholicis ad Deum preces. Sed quòd ne ſic quidem emolliretur Iuſtinæ animus, quem impietas in ſilicem obdurarat, & filium Imperatorem in Ambroſium acrius concitare vrgereq. feminco furore pergeret: Deus pro Ambroſij defenſione Maximum Imp. commouit: qui primo (vt par erat) his datis litteris voluit Valentinianum admonuiſſe [c]: E

c Tom. 2. epiſt. Roman Pontif.

EPISTOLA MAXIMI IMP. AD VALENTIN. AVG.

Niſi clementiæ noſtræ circa ſerenitatem tuam fides ſimplex eſſet, & gratia plena concordiæ, confido etiam quòd commoda rationibus meis eſſe poſſent hæc, quæ nunc agi dicuntur in partibus tranquillitatis tuæ Catholicæ legis turbatio atque conuulſio. Quid enim tam optandum poſſit eſſe ei, ſi quis eſſet inimicus, quàm aduerſus Eccleſias Dei, hoc eſt aduerſus Deum ipſum, & aliqua moliri, & vbi error excuſabilis

non eſt

A non eſt, ibi velle peccare? Sed quoniam ſerenitati noſtræ, & in Deum religio maior, quam violari etiam ab inimiciſſimo quoque non optabile nobis arbitramur, & circa ſereniſſimam iuuentutem tuam tam arcta noſtri cura, tam ſedula eſt, vt recte facta magis nos iua, quàm errata delectent: idcirco perennitatem tuam credidimus commonendam, vt introſpecta ratione nominis ſummi, & maieſtatis ipſius conſiderata potentia, quid agere debeas ſolida mente perpendas. Audiui enim (nam fama non patitur occultari, præſertim quòd agatur in populos) nouis clementiæ tuæ edictis, Eccleſijs Catholicis vim illatam fuiſſe, obſideri in baſilicis ſacerdotes, mulctam eſſe propoſitam, pœnam capitis adiectam, & legem ſancti limam ſub nomine neſcio cuius legis euerti. Hoc quàm graue ſit, poteris intueri, ſi Dei magnitudinem volueris cogitare. Erubeſco, ſi quam crediderit ſerenitas tua aſtruere velle rationem, & Dei agere
B cauſam.

Quid enim ſi hoc ſolum eſſet? Si enim iam per tot ſæcula coalita & confirmata mutares, paruam ne excitare diſcordiam videreris? Ipſis humanis legibus in hac mortalitate habet noſtra reuerentiam conſuetudo; & iure iam vetuſta atque viſitata aliquid nouum feciſſe, reprehenſio eſt. Italia omnis atque Africa hoc ſacramento credunt: hac fide gloriantur Gallia, Aquitauia, omnis Hiſpania, Roma ipſa venerabilis, cuius etiam in hac parte principatus eſt, quòd Deum ſicut ſequi voluit, agnouit. Confitebor ipſe, quod non ſine mærore dictum eſt; ſolum diſſentiebat Illyricum: vtinam quòd erraſſet, non extaret exemplum. Vtinam illud incolume* Arianæ legis Marſenſe oppidum permaneret, & non ad iudicium quoddam erroris miſeri concidiſſet; quia ipſos erudiſſet auctores, ne præcipua irati numinis vltione procumberent. Periculoſe, mihi
C crede, diuina tentantur.

[INNITENDVM VETERI ET VSV RECEPTAE RELIGIONI.]

[* columen]

Venerabilis memoriæ diuus Valentinianus pater clementiæ tuæ hac fide fideliter imperauit: nihil ille attingere voluit, quod bene conſtitutum videbat. Hi certe ſub eodem Epiſcopi iam fuerunt. Quæ tanta mutatio, vt qui antea ſacerdotes, nunc ſacrilegi iudicentur? ijſdem certe præceptis, ijſdem ſacramentis dicati, eadem fide credunt, qua ante crediderunt. An putat venerabilis mihi ſerenitas tua, conceptam ſemel in animis hominum religionem, quam Deus ipſe conſtituit, poſſe conuelli? Quantæ ex hoc diſcordiæ excitabuntur? quantæ contentiones oborientur? quàm crebræ ac peſtiferæ ſeditiones? quanta & quæ peruenientia ad Deum vota iuſtorum? cum inter Chriſtianos (quod dictu nefas ſit) quædam perſecutionis imago naſcatur?

D Videris in quam partem hanc ſedulitatem noſtram interpreteris: nullo certe maiori genere curam meam circa clementiam tuam probare tibi poſſem, quam ſi te horter, vt deſinas. Puto enim recognoſcas, quòd nemo hoc ſuaderet inimicus. Hæc amabiliter a nobis dicta eſſe, opto vt intelligas, ſpero quòd credas. Vnde æquum admodum eſt, ne ſancto numini dicata conuellas; Italiam omnem, & venerabilem Romam, ceteraſque prouincias ſuis Eccleſijs, ſuis ſacerdotibus reddas, neque te medium interſeras; cum fas ſit, iuſtius eos qui a Catholica Eccleſia Arianorum interpretatione* diſceſſerint, errorem ſuum vera religione mutare, quàm recte ſentientibus ſuam immittere prauitatem.] hactenus Maximus ad Valentinianum: quibus plane apparet, non Mediolanenſem dumtaxat Eccleſiam ipſum Valentinianum vexaſſe, ſed omnes exiſtentes in prouincijs ſibi ſubditis, illo edito, quod ſcripſiſſe
E Auxentium diximus, edicto, quo iubebantur ab Eccleſijs eijci Catholici ſacerdotes, reſiſtentes feriri gladio, Curiales proſcribi, niſi Imperatoris mandatum implerent. Porro de Maximi Imperatoris ſtudijs pro defenſione fidei, & Ambroſij liberatione, Theodoretus hæc habet [a]: Vbi, inquit, Maximus tyrannus de facinore contra præclariſſimum veritatis præconem Ambroſium per Valentinianum admiſſo certior factus eſſet, ſcribit ad Valentinianum litteras, hortaturq. vti tum a bello contra pietatem faciendo deſiſtat, tum ne paternam pietatem prodere moliatur. Poſtremo minatur bellum, ſi non obtemperaret, ſe contra eum ſuſcepturum, &c.] addit ipſum Maximum hac ex cauſa confeſtim in Italiam contendiſſe. Verum, niſi Theodoretus in alias diuerſas a recitatis Maximi litteris inciderit, de bello indicto nulla in his mentio fit.

[* Interuentione]

[PERSECVTIO VALENTINIANI.]

[a Theod. lib. 5. cap. 14.]

At cum nec ſic compeſceretur Iuſtinæ in exagitando S. Ambroſium petulantia: e cælo ex ſanctis, e terra ex refoſſis ſanctorum martyrum ſacris reliquijs impertitur

a Deo digniſſimo ſacerdoti præſidium: quonam autem modo id acciderit, a S. Auguſtino, qui interfuit, primum hæc accipe [a]: Tunc memorato Antiſtiti tuo per viſum aperuiſti, quo loco laterent martyrum corpora Protaſij & Geruaſij; quæ per tot annos incorrupta in theſauro ſecreti tui recondideras, vnde opportune promeres ad coercendam rabiem femineam, ſed regiam. Cum enim propalata & effoſſa, digno cum honore transferrentur ad Ambroſianam baſilicam: non ſolum quos immundi vexabant ſpiritus, confeſſis eiſdem dæmonibus ſanabantur; verum etiam quidam plures annos cæcus, ciuis, ciuitatiq. notiſſimus, cum populi tumultuantis lætitiæ cauſam quæſiiſſet, atque audiſſet, exiliuit, eoq. ſe vt duceret, ſuum ducem rogauit. Quo perductus, impetrauit admitti, vt ſudario tangeret feretrum pretioſæ in conſpectu tuo mortis ſanctorum tuorum. Quod vbi fecit, atque admouit oculis: confeſtim aperti ſunt. Inde fama diſcurrens, inde laudes tuæ feruentes, lucentes; inde illius inimicæ animus etſi ad credendi B ſanitatem non applicitus, a perſequendi tamen furore compreſſus eſt. Gratias tibi, Deus meus.] hæc in Confeſsionibus Auguſtinus, eademq. in commentarijs de Ciuitate Dei [b]: ſed & alibi ſic habet [c]: Tantæ, inquit, gloriæ martyrum etiam ego teſtis fui, vbi Mediolani eram, facta miracula noui, &c.] recenſet enim miraculum de cæco tunc luci reddito tactu ſacrorum pignorum. Erant enim dictorum martyrum corpora (inquit Paulinus [d]) in baſilica poſita, in qua ſunt hodie corpora Naboris & Felicis martyrum. Sed ſancti martyres Nabor & Felix celeberrime frequentabantur; Protaſij vero & Geruaſij martyrum vt nomina, ita etiam ſepultura incognita erant, in tantum vt ſupra ipſorum ſepulchra ambularent omnes qui vellent ad cancellos peruenire, quibus ſanctorum Naboris & Felicis martyrum corpora ab iniuria ſepulchri defendebantur, &c.] ſubdit de curatione a ſatana arreptorum, & de illuminatione C cæci.

a Aug. Confeſſ. lib. 9. c. 7.
b Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 22. cap. 8.
c Aug. ſerm. de diuerſ. 39.
d Paulin. in Vita S. Ambroſ.

Sed hæc eadem pluribus ipſe Ambroſius in epiſtola ad Marcellinam ſororem [e], vbi & de occaſione horum perquirendorum corporum martyrum oblata ex dedicatione eccleſiæ hæc habet exordio ipſius epiſtolæ his verbis:

e Ambroſ. epiſt. 85.

S. AMBROSII EPISTOLA AD SOROREM.

Dominæ ſorori vitæ atque oculis præferendæ frater. Quia nihil ſanctitatem tuã ſoleo eorum præterire, quæ hic te gerantur abſente: ſcias etiam ſanctos martyres a nobis eſſe repertos. Nam cum baſilicam dedicaſſem: multi tamquam vno ore interpellare cœperant, dicentes: Sic in Romana baſilica dedices. Reſpondi: Faciam, ſi martyrum reliquias inuenero. Statimq. ſubijt velut cuiuſdam ardor præſagij. Quid multa? Dominus gratiam dedit. Formidantibus etiam clericis, iuſsi eruderari terram eo loci qui eſt ante cancellos ſanctorum Felicis atque Naboris. Inueni ſigna conuenientia: adhibitis etiam quibus per nos manus imponenda foret; ſic ſancti martyres eminere cœperunt, vt adhuc nobis ſilentibus arriperetur vrna, & ſterneretur prona ad locum ſancti ſepulchri. Inuenimus miræ magnitudinis viros duos, vt priſca ætas ferebat, oſſa omnia integra, ſanguinis plurimum. Ingens concurſus populi per totum illud biduum. Quid multa? Condidimus integra ac ordine, tranſtulimus veſpere iam incumbente ad baſilicam Fauſtæ; ibi vigiliæ tota nocte, manus impoſitio. Sequenti die tranſtulimus ea in baſilicam, quam appellant Ambroſianam. Dum transferimus, cæcus ſanatus eſt. Talis mihi ad populum fuit ſermo: Cum tam effuſam, &c.] D

Voluiſſemus ſermonem integrum deſcripſiſſe ex ea Ambroſij epiſtola, ad renouandam memoriam ſacrorum antiquorum Catholicæ Eccleſiæ rituum, de quibus ſæpe pluraq. ſuperius, nimirum de vſu dedicandarum eccleſiarum non ſine reliquijs ſanctorum E martyrum, ipſoq. cultu ſanctorum; niſi nimia prolixitas faſtidium attuliſſet. Porro de immenſitate miraculorum hæc notatu digna eadem oratione ipſe Ambroſius [f]. Cognouiſtis, immo vidiſtis ipſi multos a dæmonijs purgatos, plurimos etiam vbi veſtem ſanctorũ manibus contigerunt, his quibus laborabant debilitatibus abſolutos: reparata vetuſti temporis miracula, quo ſe per aduentum Domini Ieſu gratia terris maior infuderat, vmbra quadã ſanctorum corporũ pleroſque ſanatos cernitis. Quanta oraria iactitantur? quanta indumenta ſuper reliquias ſacratiſsimas, vt tactu ipſo medicabilia repoſcantur? Gaudẽt omnes extrema linea contingere; & qui contigerit, ſaluus erit.] hæc ipſe ſummatim: quibus intelligas huius temporis Fidelium propenſiorem cultũ erga ſacras reliquias ſanctorum martyrũ, quarũ cultum operatione miraculorũ Deus ſæpius comprobauit. Et in fine orationis: Acclamauit populus, vt in Dominicum differretur diem martyrum

f Ambroſ. epiſt. 85.

depoſitio

A depoſitio: ſed tandem obtentum, vt ſequenti fieret die. Sequenti die talis mihi ad populum ſermo fuit: Heſterno die tractaui verſiculum: Dies diei eructat verbum, &c.] vbi agit de Arianorum perfidia conantium obſcurare infidelitatis caligine claritudinem martyrum tot miraculis coruſcantium; ait enim de illis[a]: Ariani dicunt: Non ſunt iſti martyres, nec torquere diabolum poſſunt, nec aliquem liberare: cum tormenta dæmonum ipſorum voce probentur, & beneficia martyrum remedijs cæcorum & abſolutorum indicijs declarentur. Negant cæcum illuminatum, ſed ille non negat ſe ſanatum. Ille dicit: Video, qui non videbam. Ille dicit: Cæcus eſſe deſiui: & probat facto. Iſti beneficium negant, qui factum negare non poſſunt. Notus homo eſt, publicis cum valeret, mancipatus obſequijs, Seuerus nomine, lanius miniſterio: depoſuerat officium, poſtquam inciderat impedimentũ. Vocat ad teſtimoniũ homines, quorum ante ſuſtenta-
B batur obſequijs: eos iudices ſuæ viſionis acceſſit, quos habebat teſtes & arbitros cæcitatis. Clamat, quia vt contigit fimbriam de veſte martyrum, qua ſacræ reliquiæ veſtiuntur, redditum ſibi lumen ſit, &c.] inferius autem quo modo ipſi ſpiritus nequam redarguerent, coacti licet, Arianorum impietatem, hæc habet: *a Ambroſ. ſerm. 91.*

Audiuimus hodie dicentes eos, quibus manus imponebatur: neminem poſſe eſſe ſaluum, qui Patrem & Filium & Spiritumſanctum negaret, qui Trinitatis omnipotentem virtutem non crederet: confitetur hoc diabolus, ſed Ariani nolunt fateri. Dicit enim diabolus, ſic torqueatur, quemadmodum ipſe a martyribus torquebatur, qui Spiritusſancti Deitatem negarit. Non accipio a diabolo teſtimonium, ſed confeſſionem: inuitus dixit diabolus, ſed exactus & tortus: quod nequitia ſupprimit, extorquet iniuria. Cedit diabolus plagis, & adhuc cedere neſciunt Ariani? Quanta perpeſſi ſunt? et
C quemadmodum Pharao, malis ſuis indurantur. Dicebat diabolus, vt ſcriptũ legimus: Scio te quis ſis: Tu es Filius Dei viui. Dicebant Iudæi: Neſcimus quis ſit. Dicebant hodie & ſuperiori die vel nocte dæmones: Scimus quia martyres eſtis. et Ariani dicunt: Neſcimus, nolumus intelligere, nolumus credere.] hæc & alia de veritate miraculorum ſanctorum martyrum. *TESTIFICATIO EXTORTA A DAEMONIBUS.*

Poſtea vero accidit, quod addit his Paulinus, ingens prodigium, quo didicerunt Ariani in martyres non oblatrare; ait enim: Deus tamen qui gratiam Eccleſiæ ſuæ augere conſueuit, non paſſus eſt diu inſultari a perfidis, ſanctis ſuis. Vnus itaque ex ipſa multitudine ſubito arreptus ſpiritu immundo clamare cœpit, ita torqueri eos, vt ipſe torquebatur, qui negarent martyres, vel qui non crederent in Trinitatis vnitatem, quam docet Ambroſius. At illi hac voce confuſi, qui conuerti debuerant, & dignam tali
D confuſione agere pœnitentiam, in piſcinam demerſum hominem necauerunt, perfidiæ homicidium iungentes.] Magna hæc: at illud quidem ceteris excellentius recte intuenti miraculum videri potuit, quòd furor ille incitatæ flammæ rabiei femineæ a ſanctis martyribus, mox vt apparuere, extinctus fuit; adeo vt qui negabant ore, opere veritatem timore martyrum confirmarent; de quibus hæc Paulinus[b]: Denique ex hoc tempore, *quo ſcilicet inuentæ ſunt reliquiæ martyrum*, ſedari cœpit perſecutio, quæ Iuſtinæ furore accendebatur, vt ſacerdos de Eccleſia pelleretur. Tamen adhuc intra Palatium multitudo Arianorum cum Iuſtina conſtituta deridebat tantam Dei gratiam, quam Eccleſiæ ſuæ Catholicæ Dominus Ieſus meritis martyrum ſuorum conferre dignatus eſt: venerabilemq. virum Ambroſium narrabat pecunia comparaſſe homines, qui ſe vexari ab immundis ſpiritibus mentirentur, atque vt ab illo, ſic & a martyri-
E bus ſe torqueri dicerent.] Subdit inferius, ipſos dæmones clamare ſolitos, non a martyribus tantum, ſed etiam ab Ambroſio ſe torqueri: quod etiam S. Auguſtinus teſtatur in commentario de Cura agenda pro mortuis[c]. At quo modo hoc? in puero Probi Præfecti, quem diabolus arripuerat, aperte demonſtratum eſt, vt idem Paulinus inferius tradit. *SEDATVR IVSTINAE PERSECUTIO.* *b Paulin. in Vit. S. Ambroſ.* *c Auguſt. de cura agend. pro mortuis.*

Abſoluta igitur Ambroſius concione, ſacra pignora, vt decebat, ſuo loco recondidit; ita tamen, vt ex eis partem aliquam ſibi ſeruaret, erogandam in diuerſas Eccleſias, quæ ardentiſſimo ſtudio eorumdem ſanctorũ martyrum reliquias ex diuerſis locis expeterent, vt in eorum honorẽ baſilicas vel erigerent, vel in iam ædificatis reponerent. Allatæ ſunt ipſæ quidẽ Romã, vbi nomine eorumdem ſanctorũ a Veſtina nobili ac prædiuiti femina erectus eſt Titulus, qui poſtea ab Innocentio Papa fuit dedicatus: id enim habet liber de Romanis Pontificibus in Innocentio. Accepit eaſdem quoque reliquias *RELIQVIAE MARTYRVM MISSAE AD ECCLESIAS.*

martyrum S. Paulinus, quas collocauit in nuper a ſe erecta Fundana baſilica: teſtatur A
id ipſe ad Seuerum [a] ſcribens. Inſuper S. Gaudentius Brixianus Epiſcopus acceptas ab eodem Ambroſio ipſas reliquias condidit in baſilica dicta, Concilium ſanctorũ: tradit id ipſe in ſermone quem habuit in eiuſdem dedicatione. In Gallias quoque eaſdem perlatas fuiſſe reliquias, atque in honorem eorumdem martyrũ erectas eſſe Memorias, aſfirmat Gregorius Turonenſis [b]. Fuerunt quoque eorumdem martyrum reliquiæ perlatæ in Africam, ibiq. in Victoriana villa triginta millibus ab Hippone collocatæ, vbi ipſorum nomine erectam fuiſſe eccleſiam S. Auguſtinus [c] enarrat. Sed & Eugipius in Actis S. Seuerini affirmat, ad Noricos etiam perueniſſe eorumdem martyrum veneranda pignora. Vide ex his flagrans Catholicorum Fidelium ſtudium erga reliquias ſanctorum martyrum: cuius inſinuandi antiqui vſus cauſa hæc recenſuiſſe voluimus. Sed iam ad res Mediolanenſes, ad ipſum inquam S. Ambroſium reuocetur oratio. B

a Paulin. epiſt. 12.

b Greg. Turon. de Glo. martyr. c. 47. & hiſt. Franc lib. 10. cap. 31. item Aim. lib. 2. c. 20.

c Aug. de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.

At quid Iuſtina poſt hæc? Quæ palã Ambroſiũ perſequi rubore ſuffuſa deſierat, eumdem clam aggredi pertentauit: nam ſicariũ in eum, proh ſcelus, immiſit; id enim Paulinus [d] teſtatur his verbis: Alius etiam gladium ferens, ad cubiculũ vſque peruenit, vt interficeret ſacerdotem: ſed cum eleuaſſet manum diſtricto gladio, dextera obrigente, remanſit. Tunc ſe miſſum a Iuſtina poſtquam confeſſus eſt; brachium, quod inique cum extenderetur, riguerat, ſanatum eſt confeſſione.] hæc Paulinus. Sed miraris miſſum eſſe ad necem ſancti ſicarium? Scito ad hoc ipſum obeundũ inductos & dæmones: quod non prius cognitũ eſt, quàm poſt ipſius Iuſtinæ mortem, Angelo extorquente a ſonte perpetrati delicti confeſſionem. res geſta ita deſcribitur ab eodem Paulino: Mortua vero Iuſtina, quidam Aruſpex, Innocentius nomine, non opere, in cauſa maleficiorum cum a Iudice torqueretur: aliud quàm interrogaretur fateri cœpit: Clama- C
bat enim, ab Angelo maiora tormenta ſibi adhiberi, eo qui cuſtodiret Ambroſium: quoniam temporibus Iuſtinæ ad excitanda odia populorum in Epiſcopum, cacumen tecti eccleſiæ conſcendens, medio noctis ſacrificauerit: Sed quanto inſtantiùs & ſolicitius opera maligna exercebat, tanto magis amor populi circa fidem Catholicam & Domini ſacerdotem conualeſcebat. Miſiſſe etiam ſe & dæmones, qui illum internecarent, fatebatur: ſed dæmones renunciaſſe, ſe non ſolum ad ipſum appropinquare minime poſſe, verum etiam nec ad fores domus, in qua manebat Epiſcopus: quia ignis inſuperabilis omne illud ædificium communiret, vt etiam longe poſiti vrerentur. atque ita ceſſaſſe artes ſuas, quibus aduerſus Domini ſacerdotem ſe aliquid poſſe arbitrabatur.] hæc Paulinus.

d Paulin. in Vit. S. Ambroſij.

At quis tandem finis adeo immanis in Dei ſacerdotem Ambroſiũ pertinaciſſimæ fe- D
minæ perſecutionis? Accidit plane ſecundum illud propheticum [e]: Inimicos eius induam confuſione: ſuper ipſum autem efflorebit ſanctificatio mea.] Ipſa enim etſi non cedens, victa tamen atque confuſa, omnibus facta ludibrio remanſit Auguſta deluſa; cũ e contra magnus Antiſtes, de proſtrata cum impijs impietate victorijs glorioſior, ore omnium prædicaretur; adeo vt dæmones etiam ipſi eius præconia celebrare, quantumlibet inuiti, compellerẽtur. Sed parua adhuc Deo viſa hæc ſunt ſacerdotem ſuũ amplioribus honoribus proſequenti, quos illi exhiberi voluit ab iiſdem Principibus qui eũ fuerant perſecuti, ab ipſa inquã Iuſtina Auguſta atque Valentiniano Imperatore: idq. hoc ipſo anno, vt ex hoc violentior diuina demonſtraretur exactio, quo celerior fuit ab inimicis extorta: factumq. ferme momento temporis, vt qui mille nocendi artibus inceſſabili indefeſſoq. ſtudio Dei Antiſtitem appetiiſſent, iidem mox ipſum adirent ſup- E
plices, ipſumq. ſuæ ipſorum ſalutis arbitrum & ſeruatorem Imperij profitentes, in ſummo diſcrimine conſtituti, ſibi atque Imperio ſuppetias ab eo quamprimum ferri rogarent. At quænam erant tunc ipſorum præſentiſſimæ, quibus adeo premebantur, anguſtiæ? Dicam paucis.

e Pſal. 102.

AMBROSIVS ROGATVR A IVSTINA OBIRE LEGATIONEM.

Maximus in Gallijs Imperator, quod diu mente conceperat, Alpes cum exercitu ſuperare, ſummaq. rerum potiri Occidentalis Imperij, hoc ipſum proxime expleturus nunciatur. Vna in Ambroſio ſpes; vt, quod aliàs ante experti fuerant, legatione ſua Maximum talia conantem coerceat. Sicq. magno diſpenſationis diuinæ iudicio, qui paulo ante ab iiſdem Auguſtis Ambroſius tyrannus appellabatur, modo vt tyrannum coerceat, in Gallias Legatus proficiſci rogatur. Suſcepit ipſe munus haud inuitus, qui ſciret cum Chriſtianorum omnium tum præſertim Antiſtitis eſſe muneris, exemplo &

A doctrina Chriſti, beneficiorum cumulo acceptas iniurias compenſare. At non vt prior,
ita poſterior hæc Ambroſij legatio feliciter ceſsit; nimirum quòd iuſta fuiſſet iam diuina
ſententia definitum, eos qui de pellendis (vt dictum eſt) ab Eccleſijs Catholicis ſacerdo-
tibus promulgaſſent edictum, a ſuo ipſorum fore expellendos Imperio, & paterna he-
reditate priuandos; vt ſic poſteri intelligerent Principes, quanto periculo laceſſant Ec-
cleſias & ſacerdotes. Quæ autem ſuſcepta eiuſmodi legatio continuerit, ſumma eius ab *SVMMA LEGATIONIS AMBROSII.*
eodem Ambroſio [a] alibi ſic exprimitur: Ego tuus iterum Legatus repetiui Gallias, & mi-
hi dulce illud officium fuit, pro ſalute tua primo, deinde pro pace atque pietate, qua *a Ambroſ. orat. de obitu Valentin.*
fraternas reliquias poſtulabas, nondũ pro te ſecurus, & iam pro fraternæ ſepulturæ ho-
nore ſolicitus.] hæc ipſe. Porro in huius muneris functione ita ſe geſſit Ambroſius, vt
prætextus omnes, quibus Maximus nitebatur velare tyrannidem, iuſtumq. adornare
B bellum, ipſe certis rationibus conſtantia ſacerdotali diſſolueret, probaretq. Valentinia-
num iniuriam paſſum eſſe, nec quid leue in ipſum Maximum contuliſſe. Sed & pruden-
ter ſpecie petendi cadaueris Gratiani, eiuſmodi legationem ad explorandũ Maximi ani-
mũ, velandam putauit; cum tamen re vera vt iſtud ipſum ageret, mitteretur. Quid au-
tem ab eo hac in legatione actum ſit, ſcripta ab ipſo epiſtola ad Valentinianum Auguſtũ
declarat, qua ſingularum rerum geſtarum relatio continetur, quæ ſic ſe habet [b]: *b Ambroſ. epiſt. 27.*

Ambroſius Valentiniano Imperatori.

Etſi ſuperioris legationis meæ fides ita approbata ſit tibi, vt ratio eius a me non quæ-
reretur (ſatis enim claruit, eo ipſo quod aliquot dies retẽtus ſum intra Gallias, me violen- *RELATIO AMBROSII DE SVA LEGATIONE.*
tiam a Maximo non recepiſſe, neque ijs adſtipulatum, quæ ad voluntatem eius magis,
quàm ad pacem propenderent: denique non commiſiſſes ſecundam legationem, niſi pri-
C mam probaſſes) quia tamen regredienti mihi decernendi ſecum impoſuit neceſsitatem;
ideo hac epiſtola expoſitionem legationis meæ inſinuandam putaui, ne cuiuſquam ſer-
mo veris prius vana intexeret, quàm reditus meus integra & ſinceræ veritatis expreſſa
ſignaculo manifeſtaret.

Cum perueniſſem Treuiros, poſtridie proceſsi ad Palatium. Egreſſus eſt ad me vir
Gallicanus præpoſitus cubiculi, eunuchus regius. Popoſci adeundi copiam. Quæſiuir, *AMBROSIVS QVÆRITVR HABERI CONTEMPTVI.*
num reſcriptum haberem clementiæ tuæ. Reſpondi, habere. Retulit, non poſſe me
niſi in Conſiſtorio videri. Dixi, non eſſe hunc morem ſacerdotalem: certe eſſe aliqua,
de quibus ſecreto * deberem cum ſuo Principe confabulari. Quid plura? Conſuluit ** ſerio*
eum: ſed eadem referenda credidit, vt liqueret etiam priora ex illius arbitrio deprom-
pta. Dixi tamen, alienum id quidem a noſtro munere, ſed me recepto officio non de-
D futurum: gratam mihi eſſe humilitatem in tuo præſertim, & quod verum eſt, fraternæ
pietatis negotio. Vt ſedit in Conſiſtorio, ingreſſus ſum: aſſurrexit, vt oſculum daret.
Ego inter Conſiſtorianos ſteti. Hortari cœperunt alij vt aſcenderem: vocare ille. Re-
ſpondi ego: Quid oſcularis eum, quem non agnoueris? ſi enim me agnouiſſes, non hoc
loco videres. Commotus es, inquit, Epiſcope. Non inquam iniuria, ſed verecundia,
quòd alieno conſiſto loco. Et prima, inquit, legatione ingreſſus es Conſiſtorium. Nec
illud, inquam, mei erroris fuit: vocantis, non ingredientis vitium eſt. Cur, inquit,
ingreſſus es? Quia, inquam, tunc vt inferiori pacem petebam, nunc vt æquali. Cuius,
inquit, beneficio æquali? Reſpondi: Omnipotentis Dei, qui Valentiniano regnum, quod
dederat, reſeruauit.

Ad poſtremum erupit, dicens: Quoniam me luſiſti, vt ille Bauto, qui ſibi regnum
E ſub ſpecie pueri vendicare voluit, qui etiam barbaros mihi immiſit, quaſi ego non ha- *QVERELA MAXIMI IN AMBROSIVM.*
beam quos poſsim adducere, cum mihi tot millia barbarorum militent, & annouas a
me accipiant. Quòd ſi ego tunc, quando veniſti, non eſſem retentus: quis mihi obſti-
tiſſet, & virtuti meæ? Ad hæc ego leniter: Non opus eſt, inquam, vt commouearis,
cum cauſa nulla ſit commotionis: ſed patienter audias quæ referantur iſtis. Pro-
pterea & ego veni, quia prima legatione dum mihi credis, per me deceptum te
eſſe aſſerebas. Glorioſum mihi eſt hoc pro ſalute pupilli Imperatoris. Quos enim Epi-
ſcopi magis quam pupillos debemus tueri? Scriptum enim eſt [c]: Iudicate pupillo, & *c Iſa. 1.*
iuſtificate viduam, & eruite iniuriam accipientem. et alibi [d]: Iudicis viduarum & *d Pſal. 67.*
patris orphanorum. Tamen non exprobrabo beneficium meum Valentiniano. Vt
verum eloquar: Vbi ego tuis legationibus obſtiti, quo minus influeres in Italiam?
quibus rupibus? qua acie? quibus numeris? An vero corpore meo clauſi tibi Alpes?

Vtinam

AMBROSII FORTIS DEFENSIO.

Vtinam hoc meum eſſet: obiectionem non timerem, non vererer criminationes tuas. A
Quibus promiſſis luſi te, vt paci acquieſceres? Nonne intra Gallias iuxta vrbem Moguntiacum Comes Victor occurrit mihi, quem direxiſti, vt pacem rogaret? In quo ergo te feſellit Valentinianus, qui prius pacem a te rogatus eſt, quàm poſtularet? In quo feſellit Bauto, qui deuotionem Imperatori exhibuit ſuo? an quia Principem ſuum non prodidit? In quo ego te circumſcripſi? Qui vbi primum veni, cum diceres quòd Valētinianus ad te quaſi filius ad patrem venire deberet: reſponderim, non eſſe æquū, vt aſpero hiemis tempore puer cum matre vidua penetraret Alpes, ſine matre autem tanto itineri dubijs rebus committeretur. De pace nobis legationē commiſſam, non de aduentu eius promiſſionem: ſpondere nos id non potuiſſe, certum eſt, quod mandatum non erat. me certe nihil ſpopondiſſe; adeo vt diceres: Expectemus quid Victor reſponſi ferat. Illum autem, liquet, me retento, perueniſſe Mediolanum, negatumq. ei quod po- B
ſtulabat: de pace tantum conſpirare ſtudia, non de aduentu Imperatoris, quem moueri non oporteret. Præſens eram, vbi Victor redijt. Quo modo ergo reuocaui Valentinianum?

AMBROS. MAGIS VRGET MAXIMVM.

Legati iterum miſſi ad Gallias, qui eius aduentum negarent, apud Valentiam Gallorum me reppererunt: milites vtriuſque partis, qui cuſtodirent iuga montium, offendi reuertens. Quos ego tuos reuocaui exercitus? quas de Italia reflexi aquilas? quos immiſit barbaros Bauto Comes? Et quid mirum, ſi hoc Bauto feciſſet Transrhenanus genere, cum tu minitaris Imperio Romano barbarorum auxilia, & turmas transſlimitanas, quibus commeatus prouincialium tributa ſoluebant? Vide autem quid interſit inter tuas minitationes & Valentiniani Auguſti pueri manſuetudinem. Tu flagitabas quòd barbarorum ſtipatus agminibus Italiæ te infunderes: Valentinianus Hunnos at- C
que Alanos appropiuquantes Galliæ per Alemanniæ terras reflexit. Quid habet inuidiæ, ſi Bauto barbaros cum barbaris fecit decernere? Quoniam dum tu militem Romanum occupas, dum is aduerſum ſe vtrinque prætendit, in medio Romani Imperij ſinu Iuthungi populabantur Rhætias, & ideo aduerſus Iuthungum Hunnus accitus eſt. Idem tamen quia de finitimo proterebat Alemanniam, & iam vicinia mali vrgebat Gallias, coactus eſt triumphos ſuos deſerere, ne tu timeres. Confer vtriuſque factum. Tu feciſti incurſari Rhætias: Valentinianus ſuo tibi auro pacem redemit.

APOLOGIA PRO VALENTINIANO.

Aſpice illum quoque qui tibi ad dexteram aſſiſtit, quem Valentinianus, cum poſſet ſuum dolorem vlciſci, honoratum ad te redire fecit: tenebat eum in ſuis terris, atque in ipſo nuncio necis fraternæ frenauit impetus; nec tibi vicem, etſi non paruis dignitatis, eiuſdem tamen neceſſitudinis retulit. Confer ergo, te iudice, vtriuſque factum. Ille ti- D
bi fratrem tuum viuentem remiſit: tu illi vel mortuum redde. Quid illi reliquias germani abnegas, qui tibi aduerſum ſe auxilia non negauit? Sed vereris, ne exuuiarum reditu renouetur militibus dolor: hoc enim allegas. Quem viuentem deſeruerunt, eum defendent peremptum? Quid eum mortuum times, quem occidiſti, cum poſſes reſeruare? Hoſtem, inquis, meum peremi. Non ille tuus hoſtis, ſed tu illius. Ille iam non ſentit defenſionem: tuam cauſam conſidera. Si quis aduerſum te hodie Imperium in his partibus vſurpandum putet: quæro, vtrum te hoſtem illius dicas, an illum tibi? Ni fallor, vſurpator bellum infert, Imperator ius ſuum tuetur. Ergo quem non debueras occidere, eius reliquias negas? Habeat Valentinianus Imperator vel fratris exuuias, pacis tuæ obſides. Et quo modo allegabas, quòd eum non mandaueras occidi, quem prohibes ſepeliri? Poterit igitur credi, quòd ei non inuideris vitam, cui E
etiam ſepulturam inuides?

INVECTIVA IN MAXIMVM.

Sed ad me reuertar. Audio te queri, quòd ſe ad Theodoſium Imperatorem potius contulerint, qui ſunt cum Valentiniano Imperatore. Quid igitur futurum ſperabas, cum tu refugientes eos ad pœnam poſceres, captos necares, Theodoſius autem muneribus ditaret, donaret honoribus? Quos, inquit, occidi? Reſpondi ei, Balionem: at quem virum? qualem bellatorem? Hæccine fuit iuſta cauſa exitij, quòd Imperatori ſuo fidem ſeruauit? Non ego, inquit, eum iuſſi occidi. Reſpondi: Hoc audiuimus, quod occidi iuſſus ſit. Sed, inquit, ſi ipſe ſibi vim non intuliſſet, iuſſeram eum deduci Cabillonum, & ibi viuum exuri. Reſpondi: Ergo propterea & illud creditum eſt, quòd eum occideris. Quis autem ſibi parcendum putaret, cum occiſus ſit bellator ſtrenuus, miles fidelis, Comes vtilis?

Ita tum

A Ita tum diſceſſi, vt ſe tractaturum diceret. Poſtea cum videret me abſtinere ab Epiſcopis, qui communicabant ei, vel qui aliquos deuios licet a fide ad necem petebant; commotus eis iuſſit me ſine mora regredi. Ego vero libenter, etſi me plerique inſidias euaſurum non crederent, ingreſſus ſum iter, hoc ſolo dolore percitus, quòd Hyginum Epiſcopum ſenem in exilium duci comperi, cui nihil iam niſi extremus ſupereſſet ſpiritus. cum de eo conuenirem comites eius, ne ſine veſte, ſine plumatio paterentur extrudi ſenem; extruſus ipſe ſum. Hæc eſt expoſitio legationis meæ. Vale Imperator, & eſto tutior aduerſus hominem pacis inuolucro bellum tegentem.] hactenus ad Valentinianum Ambroſius.

AMBROSIVS ABSTINET A COMMVNICATIONE EPISCOPORVM.

Ad ipſum etiam Maximum idem alludit, dum in oratione habita in funere Valentiniani hæc ait [a]: Felicius Epiſcopos perſequantur Imperatores, quàm diligant. Quanto
B mihi beatius Maximus minabatur? in illius odio laus erat, in horum amore ſupplicij feralis hereditas.] Meminit huius ad Valentinianum Ambroſij relationis Paulinus, atque ait: Ipſum vero Maximum a communionis conſortio ſegregauit, admonens, vt effuſi ſanguinis Domini ſui, & (quod eſt grauius) innocentis, ageret pœnitentiam, ſi ſibi apud Deum vellet eſſe conſultum.] hæc ipſe: quæ quidem ſic intelligenda ſunt, quòd ibi Treueris cum eſſet, nec cum ipſo voluit communicare, nec cum Epiſcopis illi communicantibus, quòd eſſent partis Ithacianæ, cuius ſuperius mentio facta eſt.

a Paulin in Vit. S. Ambroſ.

MAXIMVS QVO MODO EXCOMMVNICATVS AB AMBROSIO.

Quiſnam autem Hyginus ille fuerit, quem in exilium adeo inhumane crudeliterq. deportari a ſatellitibus tradit Ambroſius; haud facile colligi omnino poteſt; ſcimus tamen eius nominis Epiſcopum hoc tempore vixiſſe in Hiſpania hoſtem acerbiſſimum Luciſerianorum ſchiſmaticorum, in quem Marcellinus ac Fauſtinus eo libello, quem
C Theodoſio obtulerunt, vehementer oblatrant, more ſuo, Catholicos omnes magni nominis viros calumnijs ſugillantes. Fortaſſe hic idem ipſe, qui apud Seuerum Adiginus ſcriptus reperitur, Epiſcopus Cordubenſis, primus qui aduerſus Priſcillianum hæreſiarcham, detegendo nefanda eius ſcelera, concitare Epiſcopos cœpit.

DE HYGINO EPISCOPO.

Quod autem ad Valentinianum Imperatorem ſpectat: imprudens nimis Ambroſij admonitionem illam neglexit, qua cauendum ſibi Maximum eſſe, quòd ſub pacis inuolucro bellum tegeret, vltimis verbis epiſtolæ inculcarat. Sed minime conſiderans, Dei ſacerdotem eo modo, diuino ſpiritu eam tractaſſe cauſam, quo dolo agentis Maximi detegeret animum, vt cautum ipſum redderet, ne pulchro pacis & ſecuritatis nomine ab eo decipi poſſet: incaute nimis alium mox ad eumdem Maximum Legatum mittit, Domninum nomine, qui ab eo deceptus eſt, neſciensq. Maximum poſt ſe in Ita-
D liam duxit. Hæc autem quo modo ſe habuerint, Zoſimus ita deſcribit [b]: Itaque Valentinianus Domninum hanc ob cauſam, *ob pacem ſcilicet firmiorem ſtatuendam*, ablegat, hominem natione quidem Syrum, ſed notæ melioris familiarem; quippe regni poteſtatiſq. particeps, fide pariter & vſu rerum præſtare ceteris videbatur: et quicquid alioqui Princeps alio non ine conſcio facere volebat, huic in primis credendũ ſtatuerat. Igitur profectus ad Maximum Domninus, capitibus legationis omnibus expoſitis, omni cum obſeruantia comitateq. receptus eſt: nam & dignabatur eum honore Maximus eximio, & tanta munerum mole ſatiabat, vt Imperatorem Valentinianum nullum huic parem habiturum amicum Domninus exiſtimaret. Ac poterat vſque adeo Domninum decipere Maximus, vt etiam partem exercitus ſui cum eo mitteret, quæ Imperatori Valentiniano auxilio contra barbaros Pannonijs imminentes eſſet.

LEGATIO DOMNINI QVALIS.

b Zoſim. lib. 4.

E Poſteaquam hæc conſecutus Domninus abijſſet, ſeq. iactaret copia & magnitudine munerum, quæ acceperat, & conceſſorum ſibi ſociorum ſatellitio: viam ducentem ab Alpibus imprudens Maximo faciliorem reddebat. Quod Maximus futurum proſpiciens, eoq. nomine cuncta molitus, vniuerſis cum copijs ſubſequebatur, tacite præmiſſis in itineribus cuſtodibus, qui omnem curam adhibebant, ne curſu quis prætergreſſus, Maximi tranſitum in Italiam Domnini comitibus renunciaret. Quæ ſane cuſtodia erat perfacilis: nec enim latere poterant, qui parte Alpium arctiſſima proficiſcebantur, Cum igitur intelligeret, Domninum cum ſuis Alpes, qua ſunt anguſtiſsimæ, cum montibus inuijs penetraſſe; atque ijs præterea locis, quæ poſt Alpes erant paluſtria, militũq. copias impedire poterant, hoſtile ſe nullum agmen aduerſum inuenturũ ſperaret; omni cum celeritate Italiam, nemine præpediente, ingreſſus, Aquileiam copias ducit.] hæc de aduentu clandeſtino Maximi in Italiam Zoſimus.

Puto

IN NEGOTIORVM FVNCTIONIBVS VIRI DEI CETERIS PRAESTANT.

Puto ſentis, lector, ambarum legationum exemplis, quàm præſtent prudentia & A
conſilio, inſtinctu diuini ſpiritus, Dei ſerui in obeundis magnis negotijs, illis, qui pru-
dentia tantum innitentes ſæculi, in grauiſſimas prolabuntur difficultates. Ecce tibi S.
Ambroſius ſpiritu conſilij & fortitudinis, quo detegat ſtrophas Maximi, mag[illegible] ani-
mis in eum Legatus innehitur; Domninus vero vanis deceptus illecebris, cladem ſecum
in Italiam intulit. Quis autem prima facie factum vtriuſque inſpiciens, non Ambro-
ſium inurbanum, illiberalemq. eo modo tam aſpere dureq. agen[illegible]m cum Maximo iu-
dicaſſet, Domninum vero dexterrimum virum, & in obeundis negotijs ſolertiſſimum,
quippe qui arte ſua adeo ſibi deuinxiſſet, addixiſſetq. Maximum Valentiniano, cum tot
tantiſq. ab eo muneribus donatus & frequentatus officijs eſſet, atque auxiliares ab illo
copias ad oppugnandos ingruentes barbaros accepiſſet? Sed exitus declarauit, cuiuſ-
nam functio diuini dono conſilij adminiſtrata fuerit. B

VALENTINIANI FVGA CVM IVSTINA.

At quid Valentinianus, cũ Maximus ſuperatis ex improuiſo Alpibus, viſus eſt in I[illegible]a?
pergit narrare Zoſimus in hæc verba: Valentiniano tã repentino caſu præter ſpẽ omnem
oppreſſo, metus inceſſebat ipſius familiares, ne Maximus eũ viuũ in poteſtatem redactũ
occideret. Quapropter nauem ingreſſus, Theſſalonicã profectus eſt cũ ſocia nauigationis
Iuſtina matre, quæ Magnentiũ prius maritum habuerat (vti diximus) & illo ſublato, pro-
pter eximiam formæ venuſtatem Valentiniano Principi iuncta matrimonio fuerat: hæc
Gallam quoque filiam ſecum adducebat. Cum tot emenſi maria Theſſalonica[illegible] appu-
liſſent, vſi legatione ad Theodoſiũ Imperatorem, petebant, vt in hoc tempore petulan-
tiam aduerſus omnem Valentiniani familiam exercitam vindicaret. Theodoſius ad ip-
ſam rei famam obſtupefactus, luxus quidem illius nimij nonnihil obliuiſcebatur, & pau-
lũ de inſano voluptatum ſtudio remittebat: verum habito conſilio, viſum fu[illegible], vt ipſe C
cum nonnullis e Senatu Theſſalonicam ſe conferret. Quod vbi factum fuiſſet, de inte-
gro conſultabatur, quid agendum eſſet: communiq. decreto placuit, vt Maxim[illegible] facino-
ra punirentur: non enim illi homini vitam amplius concedendam, qui & Gratianum
occidiſſet, eiuſq. regnũ occupaſſet, & hunc ſucceſſum adeptus, via quaſi quadã progreſ-

THEODOSII NVPTIAE CVM GALLA.

ſus fuiſſet, ac fratrem illius relicto ſibi principatu exuiſſet.] hæc Zoſimus, qui addit de
fœdere nuptiarum hoc eodem anno tunc inito, cum Gallam ex Iuſtina & Valentinia-
no ſeniori genitam Theodoſius accepit in coniugem; licet anno ſuperiori id factum
Marcellinus tradat in Chronico. Quod vero ad Zoſimum ſpectat: hic præmonuiſſe le-
ctorem oportuit, ipſum more ſuo, quòd iuraſſet prœlium ſtylo agere, cum eſſet Gentilis,
aduerſus omnes Chriſtianos Imperatores, Theodoſiũ ſæpe ſugillare, hominemq. delicijs
deditũ affirmare, atque ſocordiæ accuſare: quæ quidem quàm procul a veri[illegible]e abhor- D
reant, acta ipſa declarant: vt non ſit opus pro eo texere apologia[illegible]: quam tamen, teſte
S. Hieronymo, ſcimus elaboraram fuiſſe a ſanctiſſimo atque doctiſſimo viro Pa[illegible]ino.

a Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 26.

Commendatum fuit Theodoſij ſtudium atque pietas in ſuſcipiendo Valentiniano
profugo Imperatore cũ ſuis; de quo S. Auguſtinus hæc ait [a]: Poſt mortem Gratiani, pul-
ſum ab eius interfectore Maximo Valentinianum eius paruulum fratrem, in ſui partes
Imperij, tamquã Chriſtianus, excepit pupillum: paterno cuſtodiuit affectu, quem deſti-
tutum omnibus opibus nullo negotio poſſet auferre, ſi latius regnand[illegible] cupiditate magis
quàm beneſaciendi charitate flagraret. Vnde potius cum ſeruata eius Imperat[illegible]ia di-
gnitate ſuſceptũ ipſa humanitate & gratia conſolatus eſt, &c.] quãtis vero laboribus, pe-
riculis, & impenſis eum in regnum reſtituere Theodoſius conatus fuerit, inferius ſubdit;

VLTIO DIVINA IN PERSECVTORES AMBROSII.

ſed de his ſuo loco. Ceterum hanc ipſam contigiſſe vindictam ob contemptum atque E
perſecutione exagitatũ digniſſimum ſacerdotem Ambroſium, omnibus eius ſæculi rem
conſiderantibus perſpicuum ſatis fuit, cum recens eſſet eiuſdem anni rei geſtæ memoria:

b Ruffin. lib. 2. cap. 16.

quod & Ruffinus [b] atque alij poſt eum æque confirmant. Factum etiam diuino conſilio,

c Pacat. in Panegyr. Theodoſij

Pacatus [c] ait, vt & Maximus innocentis Gratiani ſanguinis reus, ſceleri ſcelus adderet,
quo Theodoſio in eũ pugnandi vincendiq. neceſſitas imponeretur, daretq. tandem ille
de cruenta violentaq. tyrannide pœnas. Sed quæ Maximi ſunt reliqua, proſequamur.

d Socrat. lib. 5. c. 12.

CLADES ILLATA A MAXIMO IN ITALIAM.

Auctor eſt Socrates [d], Maximũ miſiſſe Legatos ad Theodoſium Imperatorem: a quo
nec excepti, neque excluſi fuere, cum tamen ad vindicandum ſcelus ſub ſilentio expedi-
tionem in ſequentẽ annũ pararet, de cuius apparatu dicemus inferius. Porro ipſe ingreſ-
ſus Maximi in Italiã, ſicut repentinus, ita terribilis viſus eſt: inſtar enim exundantis tor-
rentis montiũ anguſtijs coarctati, in planiciem ſe totũ effundentis, cũctaq. ſibi o[illegible]uia ſecũ
trahentis;

A trahentis; eam Italiæ partem, quæ ipſi poſt Alpium deſcenſum occurrit, immenſa affe-
cit clade; nobileſq. tunc ciuitates Placentiam, Rhegium, Claternam, Mutinam, Bo-
noniam, & alias dire exagitauit, prædatis diuitijs, adductis ciuibus in captiuitatem,
vt Facatus [a] affirmat; quæ & pertingit S. Ambroſius in epiſtola ad Fauſtinum, cum de *a Pacat. in Panegyr. Theodoſ.*
ſororis obitu illum conſolatur; vbi hæc [b] inter alia: Verum, inquit, hoc nobis commu- *b Ambroſ. epiſt. 8.*
ne non ſolum cum hominibus, ſed etiam cum ciuitatibus, terriſq. ipſis eſt. Nempe de
Bononienſi veniens vrbe, a tergo Claternam, ipſam Bononiam, Mutinam, Rhegium
derelinquebas: in dextera erat Brixillum: a fronte occurrebat Placentia, veterem nobi-
litatem ipſo adhuc nomine ſonans: ad læuam Apennini inculta miſeratus, & florentiſ-
ſimorum quondam populorum caſtella conſiderabas, atque affectu relegebas dolenti.
Tot igitur ſemirutarum vrbium cadauera, terrarumq. ſub eodem conſpectu expoſita
B funera non te admonent, vnius, ſanctæ licet & admirabilis feminæ deceſsionem conſola-
biliorem habendam: præſertim cum illa in perpetuũ proſtrata ac diruta ſint, hæc autem
ad tempus quidem erepta nobis, meliorem illic vitam exigat?] hæc Ambroſius, quòd
adeo immani clade ciuitates illæ affectæ eſſent, vt plane earum reſtitutio deſperata pe-
nitus videri poſſet.

Huius quoque perditiſſimi temporis idem S. Ambroſius meminit in epiſtola ad Se-
uerum Epiſcopum in Campania; vbi inter cetera [c]: Nos autem obiecti barbaricis moti- *c Ambroſ. epiſt. 57.*
bus & bellorum procellis, in medio verſamur omnium moleſtiarum freto, & pro his la-
boribus & periculis grauiora colligimus futuræ vitæ pericula, &c.] at licet de Maximo
nihil expreſſerit; tamen quòd ipſo exiſtente Mediolanenſi Epiſcopo, numqnam niſi ſub
Maximo contigit Galliam Ciſalpinam eiuſmodi affici cladibus, ſane quidem ea omnia
C de bello per Maximũ hoc anno illato ſunt neceſſario intelligenda. Sed & illud obſerua,
hoc ipſo anno Ambroſium, quod ipſe teſtatur, vitam produxiſſe ad annum ætatis AMBROSII ÆTAS.
quinquageſimum tertiũ: ex quibus quot ipſe vixerit annos, facile colligi poſſit; quod
in Vita eiuſdem a nobis collecta pluribus diſſeruimus; quam tamen (quod poſteriores
cogitationes iuxta illud Pyndaricum perfectiores eſſe ſoleant) in his præſertim quæ ad
chronologiam ſpectant, ſecundum præſentem Annalium editionem reſtitue.

Sed mira quadam diſpenſatione factum eſt, vt licet in S. Ambroſium Maximus perin-
fenſus eſſe videretur, cum ipſius communionem & ipſi communicantium Epiſcoporum AMBROS. TOTVS IN REDEMPTIONE CAPTIVORVM.
(vt vidimus) paulo ante fuerit execratus, verbiſq. durioribus eumdem compellarit,
adeoq. ab eo alienatus diſceſſerit, vt percuſſores poſt eum fore mittendos facile credere-
tur: nihilominus nec ipſi, nec eius Eccleſiæ Mediolanenſi quicquam negotij factita-
D tum appareat. Atqui licet ab incurſione & graſſatione hoſtium liber eſſet: alijs tamen
ea mala patientibus ſocium ſe Chriſtianæ charitatis vnione coniunxit; quippe qui to-
tus fuit in ſubleuandis egenis atque redimendis captiuis, quorum cauſa ſacra etiam va-
ſa confregit; ex quo Ariani in eum oblatrandi occaſionem arripuere: ea enim erant va-
ſa, quæ hoc eodem anno (vt vidimus) requiſita nomine Imperatoris dare negauit. De
his autem agens idem S. Ambroſius hæc habet [d]: Hoc maximum incentiuum miſeri- *d Ambroſ. Offic. lib. 2 c. 28.*
cordiæ, vt compatiamur alienis calamitatibus, neceſſitates aliorum quantum poſſu- FRANGIT AMBROS. SACRA VASA PRO REDEMPTIONE CAPTIVORVM.
mus iuuemus, & plus interdum quàm poſſumus: melius eſt enim pro miſericordia cau-
ſas præſtare, vel inuidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam: vt nos aliquando
in inuidiam incidimus, qui confregerimus vaſa myſtica, vt captiuos redimeremus;
quod Arianis diſplicere poterat, nec tam factum diſplicere, quàm vt eſſet quod in no-
E bis reprehenderent. Quis autem eſt tam durus, immitis, ferreus, cui diſpliceat quòd
homo redimatur a morte, femina ab impuritatibus barbarorum, quæ grauiores morte
ſunt; adoleſcentulæ, vel pueruli, vel infantes ab idolorum contagijs, quibus mortis metu
inquinabantur? Quam cauſam nos etſi non ſine ratione aliqua geſſimus; tamen ita in
populo proſecuti ſumus, vt confiteremur, multoq. fuiſſe commodius aſtrueremus, vt
animas Domino quàm aurum ſeruaremus. Qui enim ſine auro miſit Apoſtolos, & Ec-
cleſias ſine auro congregauit. Aurum Eccleſia habet, non vt ſeruet, ſed vt eroget, &
ſubueniat in neceſſitatibus.] hæc ipſe. Laudaſſe id in Ambroſio S. Auguſtinum, eum-
demq. imitatum eſſe, Poſsidius [e] tradit. Egregium factum! erogando aurum, illæſam tu- *e Poſſid. Vit. S. Auguſt. c. 24.*
tamq. ciuitatem ſeruauit, ſic ipſe dux loco militũ pauperes armans contra tyrannum.

Cum vero exemplo vicinarum ciuitatum ciues Mediolanenſes ſibi quoque timerẽt; AMBROSII AD SVOS EXHORTATIO.
niſi cohibuiſſet Ambroſius, omnes ferme ſolum vertentes, ſolitariam ciuitatem reliquiſ-
ſent: ip-

ſent: ipſe vero quòd ſciret, diuina exiſtimo reuelatione, cito torrentem illum exiccandum, crebris eos ſermonibus continuit intra mœnia; vnum illud vehementer inculcans, A vt quoniam propter peccata eiuſmodi flagella cælitus immitterentur, mox fore ſecuros affirmaret, ſi peccata pœnitentia digna delerent: nã inter alia [a]: Ciuitati etiã nonniſi propter ciuiũ peccata infertur excidium. Deſine ergo peccare, & ciuitas non peribit. Quid fugis patriam, ſi vis ſaluus eſſe? tua potius peccata ſubterfuge. Si tu peccare deſieris, victus eſt inimicus.] hæc & alia pluribus, alijſq. ſermonibus continens ſubditos ſibi in officio pœnitentiæ. Errare quidem certum eſt Socratem [b], qui hæc refert ad tempora necis Gratiani: nam tunc Maximus ſtetit in Gallia, nec Valentinianus tum fugam arripuit.

a Ambroſ. ſerm. 85.

b Socrat. lib. 5. c. 11.

MAXIMVS MITIOR REDDITVS OMNES SIBI CONCILIARE STVDET.

Ceterum Maximus eo terrore ita exagitata illa Italiæ parte, cum timorem vehementem alijs prouincijs incuſſiſſet, adeo vt nullum ſibi iam aduerſari videret, Imperatoris B aggreſſus eſt perſonam agere, non tyranni: et quo ſibi cum Senatũ, tum etiam populum conciliaret, cunctis morem gerere etiam plus æquo ſtudebat, indulgere Gentilibus, reddere illis dempta per Gratianum ſacrificia, reſtituereq. ſublatam in Capitolio aram Victoriæ: quinetiã pro Iudæis reſcripſit, & alia id genus multa: ſed & ne hac ex parte Catholicum populum concitaret, alia via illis inſeruire videri volebat, nempe in patrocinio Catholicæ fidei. Sed videamus in primis in quibus magno ſcandalo Iudæis fauit. S. Ambroſius rem geſtam ſic narrat [c]: Nonne propterea Maximus deſtitutus eſt, quia ante ipſos expeditionis dies, cum audiſſet Romæ ſynagogam incenſam, edictum Romam miſerat, quaſi vindex diſciplinæ publicæ? Vnde populus Chriſtianus ait: Nihil boni huic imminet: Rex iſte Iudæus factus eſt: defenſorem iſtum diſciplinæ audiuimus, &c.] hucuſque Ambroſius, qui quidem impietati adſcribit eiuſdem Maximi cladẽ. C

c Ambroſ. epiſt. 29.

QVID MAXIM. AD SIRICIVM PAPAM.

Sed ad conciliandos (vt dictum eſt) Chriſtianorum animos, quàm acerrimum ſe fidei Catholicæ exhibuit defenſorem: indicat enim id eiuſdem epiſtola ad Siricium Papam data, quæ ſic ſe habet:

d Extat tom. 1. epiſt. Rom. Põt. pag. 48.

Victor Maximus perpetuus triumphator Auguſtus domino vere ſancto Apoſtolico viro Siricio Epiſcopo ſalutem.

Accepimus litteras ſanctitatis tuæ, quæ nobis fuere gratiſſimæ, quæq. plane & nomini ſacerdotis & dignitati Vrbis ſplendidiſſimæ conuenirent. Fidei vero Catholicæ, de qua clementiam noſtram conſulere voluiſti, quo maius circa me & ſpeciale iudicium diuinitatis experior, hoc me confiteor curam habere maiorem; qui videlicet ad Imperium ab ipſo ſtatim ſalutari fonte conſcenderim, & cui in omnibus ſemper conatibus atque ſucceſsibus Deus fautor aſſuerit; cuiuſq. hodie, & vt ſpero, perpetuo pro- D tector & cuſtos eſſe dignetur, Pater cariſsime. Ceterum de Agricio, quem indebite ad presbyterij gradum conſcendiſſe commemoras, quid religioni noſtræ Catholicæ poſſum præſtare reuerentius, quàm vt de hoc ipſo, cuiuſcemodi eſſe videatur, Catholici iudicent ſacerdotes? quorum conuentum ex opportunitate omnium vel qui intra Gallias, vel qui intra quinque prouincias commorantur, in qua elegerint vrbe conſtituam; vt ijſdem reſidentibus & cognoſcentibus, quid habeat conſuetudo, quid legis ſit, iudicetur: hæc enim quæ libris ſunt aſſerenda, & maiorum noſtrorum religioſiſsimis conſtitutis, ipſi poſſunt melius aſtruere qui norunt.

MAXIMI STVDIVM PRO FIDE CATHOLICA.

Ceterum id nobis animi & voluntatis eſſe profitemur, vt fides Catholica, procul omni diſſenſione ſummota, concordantibus vniuerſis ſacerdotibus, & vnanimiter Deo ſeruientibus, illæſa & inuiolabilis perſeueret. Nam noſter aduentus ita inquinata ali- E qua, & ſceleratorum labe polluta deprehendit, & reperit, vt niſi noſtra prouiſio atque medicina, quæ ex Dei ſummi timore veniebat, his opem celeriter attuliſſet, ingens profecto diuulſio atque perditio ſuiſſet exorta, & vix ſananda poſtea vitia concreuiſſent. Ceterum quid adhuc proxime proditum ſit Manichæos ſceleris admittere, non argumentis, neque ſuſpicionibus dubijs vel incertis, ſed ipſorum confeſsione inter iudicia prolatis, malo quòd ex geſtis ipſis tua ſanctitas, quàm ex noſtro ore cognoſcat: quia huiuſcemodi non modo factu turpia, verum etiam fœda dictu, proloqui ſine rubore non poſſumus. *manu Imperatoris*. Diuinitas te ſeruet per multos annos.] hæc Maximus.

Quod autem ait de Manichæis, puto intelligendum de Priſcillianiſtis, quorum hæreſes Manichæis cognatas idem Maximus (vt vidimus) etiam gladio fuerat inſecutus. Quod autem ad Gentiles pertinet, vix credi poteſt quo plauſu Maximus ab illis ex-

ceptus

A ceptus fuerit: quippe qui in Gratianum olim infenſi & in Valentinianum puerum, quod ille ſacra ipſorum vetuiſſet, hic autem petita licet non reddidiſſet; lætis aſpiciunt oculis, quem idololatriæ vindicem ſacrorumq. reſtitutorem diu deſideratum eſſent conſecuti, nactiq. Pontificem. Maximi vero tunc laudes Symmachus Conſularis, libro eo argumento conſcripto, atque coram ipſo (vt ait Socrates[a]) recitato, inſigniter proſecutus eſt. At de Maximo hactenus.

Ad poſtremum, illud non excidat; hoc anno, cum tot turbis Orbis & Vrbs rerum nouarum motibus concuteretur, Vrbanam Præfecturam geſſiſſe Pinianum, prout Imperatorum reſcripta[b] ad ipſum data declarant: qui adhuc Gentilis Melaniam iuniorem, ſenioris neptem duxit vxorem, vt auctor eſt Palladius[c]: ab ipſa autem coniuge perfectum eſſe redditum Chriſtianum, idem affirmat; de quo ſuis locis plura inferius B dicturi ſumus. Corrigendum autem tum ex Codice Theodoſiano, tum ex eiuſdem S. Auguſtini epiſtolis, quod interdum Pimanus ab alijs, interdum vero idem Alpimanus, vel alio modo dictus reperiatur.

a Socrat. lib. 5. cap 14.
b l. 4 de Princip. Agen in reb. C. Theod & l 29. de mendic & profeſſ eod. Cod.
c Pallad. in Lauſiac.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 13. THEODOSII 10. IMPP.
388.	4.	

C Trecenteſimo octogeſimo octauo Chriſti anno Theodoſius Imperator ſecundū adijt Conſulatum, habuitq. collegam Cynegium: cuius exordio idem Imperator aduerſus Maximum expeditionem parauit, atque eius cauſa tributum nouum indixit: quod cum inter alios permoleſte ferrent ciues Antiocheni, quadam animi perturbatione agitati, proſilientes in forum, veſano impetu irruentes in ſtatuam Placillæ Auguſtæ iam biennio ante vita functæ, loco emotam cum ignominia protraxerunt. In quos Theodoſius vehementer commotus, perditurus prope erat ciuitatem cum ciuibus, niſi opera monachorum & legatione Flauiani eius ciuitatis Epiſcopi vix tandem placatus eſſet. hæc quidem ſummatim complexa, fuſiorem rei geſtæ tractionem continent: quam oratione proſecuturi, primum de tempore, quo hæc acciderunt, diſſerendum eſt.

ANTIOCHENI DEIICIVNT STATVAS THEODOSII ET PLACILLAE.

Scimus Theodoretum[d] atque Sozomenum[e] hæc referre ad tempus poſterioris ad-D uentus Theodoſij in Italiam aduerſus Eugenium tyrannum: quibus aduerſatur in primis Zoſimus, qui ad hoc tempore expeditionis in Maximum ea omnia contigiſſe refert. Sed & S. Ambroſius[f] abſque aliqua dubitatione eadem ſatis probata reliquit, dum ad Theodoſium ſcribens epiſtolam eo tempore, quo idem Theodoſius Maximum in Italia expugnauit, de indulgentia Antiochenis conceſſa meminit. At rem geſtam per ſingula ordine proſequamur.

d Theod lib. 5. cap 20.
e Sozom lib. 7. cap. 23.
f Ambroſ. epiſt. 28.

Quid autem eiuſmodi ſeditionem præceſſerit, Sozomenus ſic narrat[g]: Aiunt præcedente nocte, poſtquam ſuccedente die ſeditio mota fuit, ſpectrum mulieris viſum eſſe, magnitudine inuſitatum & aſpectu horrendum: quod quidem in ſublime per ciuitatis plateas diſcurrens, aerem diuerberaret flagello horriſono: vt quemadmodum ad iram beſtias incitant ij, qui ad huiuſmodi ſpectaculum operam ſuam nauant, ita hanc ſedi-E tionem dæmonum inſidijs genius aliquis malus commouerit. Ac fuiſſet ſane cædes ingens ſecuta, niſi iram ſuam imperator ſacræ ſupplicationis reuerentia motus remiſiſſet.] hæc Sozomenus.

g Sozom lib. 7. cap 23.
SPECTRVM VISVM.

Quod vero pertinet ad ſubſecutum ciuium piaculum, quod occaſione noui impoſiti tributi ob bellum hoc anno gerendum aduerſus Maximum, Theodoretus[h] admiſſum affirmat: deturbationem æneæ Placillæ Auguſtæ defunctæ ſtatuæ, eiuſdemq. per vrbem cum ludibrio protractionem fuiſſe, idem tradit; licet Sozomenus[i] & Zoſimus[k] non Placillæ tantum ſimulacrum, ſed & Theodoſij ſtatuas ea contumelia affectas narrent; quod & ex oratione Flauiani coram Theodoſio habita verius demonſtratur. Miſſos autem ab Imperatore ad vltionem Elebechum quemdam ducem exercitus, necnon Cæſarium Præfectum Palatij, Theodoretus teſtatur. Quod vero ad Cæſarium ſpectat, procul a veritate recedit Nicephorus[l], dum hunc illum putauit eſſe

h Theod lib. 5. cap. 19.
i Sozom li. 7. cap 23.
k Zoſim. lib. 4.
QVI MISSI A THEODOSIO AD VLTIONEM.
l Niceph. lib. 12. c. 44.

Cæſarium fratrem Gregorij Nazianzeni, quem longe ante hæc tempora, nempe ſub A
Valente, extremum diem clauſiſſe diximus: erroreq. lapſus eſt hic Theodoretus, & alij, qui dixerunt a Theodoſio dilatam eſſe vindictam, ex eo quod lege a ſe lata, iubente S. Ambroſio, prohiberetur ſtatim gladio in eos agi. Nam nondum Theodoſius in Italiam venerat, neque cum Ambroſio quicquam antehac negotij habuit.

Quid vero ſingulis ferme diebus fieri contigerit, ex S. Ioanne Chryſoſtomo hic red-
a Suid. verb. Placilla. demus ex orationibus, quas Græce (vt teſtatur Suidas [a]) Adriantas nominant, nempe
CHRYSOSTOMI CONCIONES EIVS TEMPORIS. de ſtatuis: quarũ prima illa cenſenda eſt, quam poſt ſeptem dies a facinore perpetrato in eccleſia habuit ante aduentum eius ſceleris vltorum Iudicũ: eſt eius exordium [b]: Quid dicam? aut quid loquar? lacrymarũ præſens tempus, non verborum, luctuum, non ſer-
b Chryſoſt. hom. 2. ad pop. monum, deprecationis, non concionis. Tanta patratorum magnitudo, tam immedicabile vulnus, tam vaſta plaga & omni medicamine maior, & ſuperni indigens au- B
xilij.] et paulo poſt: Tacuimus diebus ſeptem, ſicut & amici Iob. Date mihi hodie os aperire, & hanc communẽ lugere calamitatem, &c.] proſequitur pluribus nouitatem atque immanitatem delicti; nouitatem, inquam, quòd, vt ait, ciuitas illa pacifica ac quieta, minime autem factioſa & inſolens eſſe ſoleret: Quis nobis, inquit, dilecti, cariſſimi? quis nobis zelatus eſt? vnde tanta facta eſt mutatio? Nihil fuerat noſtra ciuitate venerabilius, nihil factum eſt miſerabilius: populus tam compoſitus & manſuetus, veluti equus manibus aſſuefactus, & domeſticis ſemper accedentium manibus adueniens, repente tantum nunc nobis reſilijt, vt tot mala geſſerit, quæ neque dicere fas. Lamentor & lugeo nunc, non propter expectatæ comminationis magnitudinem, ſed propter nimiam patratorum inſaniam. Licet enim non irritaretur Imperator, neque puniret & caſtigaret: quo modo, dic mihi, commiſſorum ignominiam ferremus? Lu- C
ctu interdicitur mihi doctrinæ ſermo, &c.] luget, & ad luctum excitat populum audientem. Addit poſt multa, talia Deum fieri permiſiſſe, quod eadem ciuitas blaſphemantes Deum minime cohibuerit. Pluribus demum eos hortatus eſt ad pœnitentiam peragendam.

Aduenerat Quadrageſimæ tempus, quo cum frequens eſſet ad eccleſiã Antiochenorum concurſus, cum nullam aliã conſolationem haberent, quàm ad eccleſiam conueniendi, omni ſpe destituti, præter illam quam collocatant in Deum: ipſe Chryſoſtomus verbum Dei eiſdem aſtatim propinabat: incendebatur enim vehementer eorum commiſeratione, quos ad pœnitentiam hortabatur. Extant ipſæ homiliæ, in qui-
MVLCTA ILLATA IN ANTIOCHENOS. bus quantum valeat eloquentia neceſſitati coniuncta, monſtratur. Cum vero Iudices vindices ſceleris Antiochiam perueniſſent; ijdem primũ ſane omnium ciuitatem illam D
nobiliſſimam metropolis totius Syriæ dignitate ſpoliauere: etenim loca pública publico vſui mancipata, nempe balnea, theatra, fora, & alia id genus clauſere. Translatam quidem fuiſſe Syriæ metropolim in Laodicenſem ciuitatem, ſcriptores affirmant. Inde vero nobilium complures, qui admiſsi ſceleris vel auctores videri poterant, vel ſocij affectatoreſq. fuiſſe in ſuſpicionem adducebantur, captiui ducti ſunt, iiſdemq. repleti carceres: exhibentur tortores atque tormenta: armantur milites pro foribus ſtantes, ne quid a ciuibus dira timentibus tentaretur. Præparantur a Iudicibus de ſingulis cognituris atrociſſimæ quæſtiones: eorumq. quos magis ſuſpicio exagitabat, bona cuncta continuo proſcribuntur, affixis domorum ipſorum ianuis tabulis proſcriptionis.

Ciuium omnium tripertitus ſtatus hic erat. Pars magna poſt admiſſum atrox maie-
STATVS MISERANDVS ANTIOCHENORVM CIVIVM. ſtatis crimen, cum audiſſent Antiochiam mitti ab Imperatore exercitum atque Iudices, E
fuga ſibi conſuluit, vtpote timens, tradendam ciuitatem militibus diripiendam, ciueſq. more captæ vrbis ab hoſtibus cædendos. Qui vero in ciuitate remanſerant, horum partem alteram non mediocrem carcer incluſerat; alteram vero vehemens metus exagitabat, ad horas ſingulas expectantes lictores, a quibus conijcerentur in vincula, atque ſubijcerentur, vt alij, quæſtionibus: quorum vnum erat confugium eccleſia vnaq. tantum reliqua ſpes in Deo. quos Chryſoſtomus Dei verbo erigebat, ad preces ad Deum fundendas, pœnitentiamq. agendam, aſsiduis concionibus admonens.

Cum ſic deploratiſsimus eſſet ſtatus ciuitatis Antiochenæ, omniq. ex parte tetra
MONACHI PERVNT SVPPETIAS PEREVNTI CIVITATI. præſentium rerum facies, & deteriorum expectatione teterrima: ecce in ipſorum auxilium e montibus properant a Deo miſsi cæleſtes milites, quorum arma ab Apoſtolo deſcribuntur non eſſe carnalia, ſed ſpiritualia, Deo potentia. Erant hi qui carnem

ſuam

A ſuam crucifixerant cum vitijs & concupiſcentijs, monachi præclariſſimi, quorum cum
iugis conuerſatio in cælis eſſet, inferorum ſpiritibus terrori erant, hominibus vero ma-
ximæ reuerentiæ. Hi igitur cum audiſſent, fortaſſe fugientium ore, res Antiochenæ ci-
uitatis in ſummo verſari diſcrimine, tamquam quodam claſſico excitati, conferto agmi-
ne, properant Antiochiam. Quidnam vero egerint, ſimulac perueniſſent, Ioannes
Chryſoſtomus pluribus narrat, cum meliori de omnium ſalute ſpe, horum ope, conce-
pta, homiliam illam ordine decimam ſeptimam ad populum habuit; vbi inter alia:
Quando, inquit, a Rege miſſi ad commiſſorum inquiſitionem tremeudum illud
conſtituere iudicium, omneſque ad malefactorum pœnas vocabant, & variæ mor-
tis omnibus erat expectatio: tunc vertices montium habitantes monachi propriam
exhibuere ſapientiam. Namque tot annis in cauernis ſuis concluſi, nemine aduocan-
B te, ſuadente nemine, poſtquam nubem tantam ciuitatem circumſtantem viderunt, ta-
bernacula ſpeluncaſq. ſuas derelinquentes, vndique confluxerunt, velut Angeli qui-
dam de cælo profecti. Et erat cernere tunc ciuitatem vniſimilem homini. Vbique tunc
vidiſſes ſanctos illos, manifeſtos vel ex aſpectu ſolo, dolore preſſos conſolantes & ad om-
nem calamitatis contemptum inducentes.

Quis enim illos conſpicatus, mortem non deriſiſſet, non deſpexiſſet vitam? Nec hoc
ſolum erat mirabile, ſed quòd Principibus ipſis accidentes, cum fiducia loquebantur pro EGREGIA MONACHORVM
reis, & omnes ſanguinem effundere parati erant, & capita deponere, vt captos ab expe- CONSTANTIA.
ctatis tribulationibus eriperent: et dixerunt ſe non prius receſſuros, quàm Iudices par-
cerent ciuitatis populo, vel ſe communiter cum reis ad Regem Legatos mitterent: Reli-
gioſus eſt, inquiunt, qui noſtræ genti dominatur, fidelis cum pietate viuens. Nos igitur
C ipſum omnino reconciliabimus: non permittemus vobis, neque concedemus enſem
polluere, nec vllius abſcindere caput. Si vero hoc non fertis, & nos cum ipſis omnino
moriemur. Grauia quidem patrata, & nos confitemur; ſed Regis humanitatem non ex-
cedit geſtorum iniquitas. Dicitur quidam illorum aliud verbum ſapientia plenum dixiſ-
ſe, quod ſtatuæ quidem deiectæ, rurſum erectæ fuerunt, & propriam receperunt formã,
& factum correctionem habuit celerrimam: Si vos autem Dei imaginem occideritis:
quo modo rurſum poteritis commiſſum reuocare? quo modo perditos reſuſcitare, & ani-
mas corporibus reddere?] hunc fuiſſe Macedonium vita inſignem monachum, Theo-
doretus affirmat, qui rem paulo fuſius proſecutus, hæc ait[a]: a Theod. lib. 5. cap. 19.

Ex quorum, *nempe monachorum*, numero fuit ſanctiſſimus Macedonius, vir tum rerum
quæ in communi vita geruntur inſcius, tum litterarum ſacrarum prorſus ignarus. Iſte MACEDONII
D in montium verticibus vitam agens, noctes dieſq. omnium Saluatori ſinceras preces of- INSIGNE FACINVS.
ferre ſolet: atqui neque Imperatoris violentiam pertimeſcere, neque de poteſtate eorum
qui miſſi fuerant, laborare viſus eſt: ſed in media vrbe, prehenſo alterius Iudicum pal-
lio, ambos ex equis deſcendere iubet. Illi vero cum viderent ſenem ſtatura exigua,
pannis ſordidis amictum, primo indignari quidem: ſed vt primum a quibuſdam
illorum qui antecedebant, viri illius virtutem didicerant, deſilire de equis, illius genua
amplecti, veniam denique precari cœperunt. Macedonius diuina imbutus ſapientia,
tali eos oratione compellat: Dicite, viri cariſſimi, Imperatori hæc verba: Non ſo-
lum Imperatorem eum eſſe, ſed hominem etiam. Itaque ne oculos tantummodo
ad Imperium adijciat, ſed ſuam ipſius naturam mente complectatur. Nam cum ho-
mo ſit, illis imperat qui ſunt eiuſdem naturæ participes: humanam autem naturam ad
E Dei imaginem & ſimilitudinem eſſe fabricatam. Quare ne tam crudeliter & inhu-
mane imaginem Dei e medio tolli iubeat: nam bilem mouet opifici, cum eius ima-
ginem contumelioſe tractet. Conſideret enim, quàm iniquo animo tulerit ipſe æneam
coniugis imaginem contumelia affectam eſſe: ſe tamen in imaginem Dei contumelio-
ſum eſſe non dubitare. At quantum interſit inter imaginem inanimem, & animatam
viuam ac rationis compotem, omnibus qui ſunt mente præditi, perſpicuum eſt. Illud
prætetea ſecum cogitet, nobis perfacile eſſe, pro vna ænea imagine multas fabricare:
ſed eum non poſſe omnino facere vel pilum vnum illorum qui interfecti ſunt. Hac
audita oratione, viri illi admirabiles eam ad Imperatorem retulerunt, &c.] Porro
de eodem Macedonio pluta habet idem Theodoretus[b] in libro ſanctorum Patrum: aitq. b Theodor. lib. ſanct. Patr. c. 13
eum hanc ob cauſam, quod nihil aliud niſi ordeum madefactum ſoleret comedere,
fuiſſe cognomento dictum κριθοφάγον. Subdit autem Chryſoſtomus ad hæc: Multa & de

iudicio ipſis diſſeruere. Quis non conſternaretur? quis non virorum ſapientiam admiraretur? A

MVLIERIS SPECTATA CONSTANTIA.

Quoniam quædam reorum mater, nudato capite, & canis oſtenſis, iudicaturi equum freno apprehendit, & per forum prætercurrens, ſic ad iudicium ſimul ingreſſa eſt: omnes obſtupefacti ſumus, omnes admirati pietatem & magnanimitatem. Quo modo non magis ad hos obſtupeſcere oportet? Illa enim etiam ſi mortua eſſet pro filio, nihil mirandum: magna enim naturæ vis, & inexpugnabilis viſcerum neceſſitas. Hi vero non genuerunt, nec educarunt: immo vero quos non nouerunt, quorum nomen non audierũt, quibuscum numquam conuerſati ſunt, quos ex ſola nouerunt calamitate, in tantum amauerunt, vt etiã ſi infinitas habuiſſent animas, omnes pro illorum ſalute tradere vellent. Neque mihi dicas hoc, quòd non iugulati ſunt, nec ſanguinem effuderunt; ſed quod tanta contra Iudices vſi ſunt libertate, quanta ſolos de ſalute ſua deſperatos vti verisimile fuit, & tali cum ſententia de montibus ad tribunal cucurrerunt. B Nec enim niſi prius ſe neci præparaſſent cuilibet, tam libere potuiſſent Iudices alloqui, & tantam tunc exhibere magnanimitatẽ. Etenim ante Prætorij ianuas totos dies agebant ſedentes, abducendos de carnificum manibus eripere parati.] hæc de ſtudio monachorum Chryſoſtomus.

a Zoſim lib. 4.
DE LIBANIO ZOSIMVS REDARGVITVR.

Quæ vero ſubdit de philoſophis tum Antiochiæ commorantibus, plane redarguunt grande mendacium Zoſimi[a], quo tradit, Libanium vna cum Hilario pro ſalute ciuitatis legationem ſuſcepiſſe ad Theodoſium Imperatorem: ait enim ipſe Chryſoſtomus. Vbi nunc ſunt pallia geſtantes, & profundam oſtentantes barbam, & bacula dextera [illegible], externorum philoſophi, Cynica piacula, ſubmenſalibus canibus miſeriores, ventrisq. cauſa cuncta facientes? Omnes tunc ciuitatem deſeruerunt, reſilierunt omnes, in cauernas conditi ſunt: ſoli vero qui per opera vere philoſophiam exhibent, ac ſi nullum C ciuitatem malum comprehendiſſet, ſic intrepide in foro apparuerunt: et vrbem quidem habitantes, ad montes & deſerta auolauerunt; eremi vero incolæ in vrbem in[illegible] ſunt, &c.] Quod autem ad Libanium ſpectat: quis, quæſo, ipſum rediuiuum ad hoc munus legationis obeundum ab inferis reuocauit, quem alij ſub Valente tradunt defunctum, alij vix ad ipſum initium Imperij Theodoſij vitam produxiſſe confirmant? Cum vero idem Ioannes Chryſoſtomus hæc & alia plura in commendationẽ egregiæ per eoſdem monachos nauatæ tunc operæ: per eos quidem illud obtentum tradit, vt ſententia de nece ſontium differretur, donec quid de his decernendum eſſet, Imperatori ſignificaretur.

b Chryſoſt. dicta homil. 17.
COMMORATIO MONACHORVM ANTIOCHIAE.

At quanto id illi temporis ſpatio perſecerunt? et quamdiu ea de cauſa Antiochiæ commorati? audi quod nureris: Hi, inquit Chryſoſtomus[b], die vna & deſcenderunt, & D diſceſſerunt, & ſoluerunt calamitatem, & ad propria reuerſi ſunt tabernacula. Talis eſt philoſophia a Chriſto introducta.] at non ſic quidem hæc intelligenda puto, vt vnius diei dumtaxat ſpatio tot tractatus confici potuiſſent, cum præſertim idem ſuperius tradat, eoſdem ad fores Prætorij totos dies excubaſſe, vt ſi qui ducerentur ad ſupplicia, eriperent e carnificum manibus: ſed illud plane ſignificare voluerit, ea diligentia celerius opus impletũ, decretaq. legatione, eoſdem tamquã aues quàm citiſſime e ciuitate conuolaſſe in ſolitudinem, inanes auras omnium ore iactatæ gloriæ euitantes, quod Chriſtianorum philoſophorum tantum mos eſt. Quatriduum in ea actione inſumptum eſſe, idem Chryſoſtomus alibi affirmat, dũ de conceſſis a Iudicibus ad Principem adeundum inducijs homiliam ipſe tunc ad populum habuit, qua illius quatridui concinnans hiſtoriam, eamdem poſterorum memoriæ voluit commendaſſe, quam par eſt hic eodem E textus filo connectere. Quis non libenter audiat vera certaq. a tanto auctore deſcripta, qui & oculis cuncta ſpectauit, & his qui interfuerunt tunc eadem in memoriam reuocauit, ſic exorſus[c]?

c Chryſoſt. ad popul. Antioch. homil. 18
CHRYSOSTOMVS SINGVLIS DIEBVS CONCIONATVR.

Ab eodem principio & iiſdem procemijs, quibus heri & nudiuſtertius cœpi, & hodie incipiam: dicam & nunc: Benedictus Deus. Quale præteritum vidimus quatriduum, & quale nunc videmus præſens? Quanta in illo obſcuritas tunc erat? quanta nunc in præſenti tranquillitas? Tremendum in ciuitate tribunal illud & omnium corda conquaſſauit, & nocte fecit diem nihilo eſſe meliorem, non radijs obtenebratis, ſed triſtitia & timore oculos offuſcantibus veſtros. Vt igitur & nos maiorem capiamus voluptatem; pauca eorum quæ tunc acciderunt, commemorare volo. Et vobis enim & poſteris omnibus vtilem horum eſſe video narrationem; quoniam & de naufragio ſaluatis

iucundum

A iucundum eſt fluctuum meminiſſe & tempeſtatis & ventotum, poſtquam in portum nauigauerint; & valetudine detentis deſiderabile poſt ægritudinem, ſebres, per quas paulo minus ad mortem venerunt, alijs enarrare. Cum enim grauia præterierint, voluptatem habet eorum commemoratio, anima non amplius formidante, ſed maiorem capiente delectationem: continua enim præteritorum malorum memoria præſenrem tranquillitatem diligenrius cognoſci facir.

Poſtquam enim ciuitatis maior pars præ timore & comminatione illa ad deſerta & fauces montium & occulta locorum tranſmigrauit, metu ipſos vndique cogente; inanes quidem mulieribus eranr domus, vacuum vero viris forum: vix autem duo vel tres euntes in medio ſeſe videbant, & ipſi tamquam animati mortui circumeuntes. QVALE EXHIBITVM TRISTE SPECTACVLVM. Abibamus in forum iudiciale geſtorum finem viſuri: et collectas ciuitatis reliquias videntes, illud omnium maxime admirati fuimus, quòd multitudine circa fores
B morante, tamquam præſente nemine, ſilentium erat profundiſſimum, omnibus inter ſeſe reſpicientibus, & nemine aſſiſtentem interrogare, aut quicquam audire ab illo audente. Proximum enim quemque ſuſpectum habebat: quoniam multi iam præter omnem ſpem ex medio rapti foro intus coercebantur. Et omnes communiter in cælum aſpiciebamus, & manus extendebamus cum ſilentio, ſuperne ſubſidium expectantes, & Deo ſupplicantes, vt iudicandis adeſſet, & iudicantium corda mulceret, & mitem faceret ſententiam. Et ſicut qui naufragantes e terra vident, accedere quidem & manum porrigere & ærumnam releuare non poſſunt, cum vndis arceantur; extrinſecus autem ab ipſis littoribus manus exrendenres & lacrymantes, Deum orant, vt aſſiſtat fluctuantibus: ita & hic tacite omnes Deum mente inuocabant, petentes, vt ad
C tribunal velut in fluctus adductis, manum porrigeret, nec ſineret nauigium ſubmergi, nec in extremum naufragium iudicantium ſolueret iudicium. Et hæc quidem erant pro foribus.

Poſtquam vero interiorem aulam introiuimus, ruſus alia his terribiliora vidimus, milites armatos enſibus & clauis, & multam interius iudicantibus quietem præſtantes. HVMANAE CALAMITATIS EXEMPLVM. Quoniam enim neceſſarij illorum omnes & vxores & matres & filiæ ante fori ianuam conſtiterant, vt ſi eueniret quempiam ad mortem duci, nemo ærumnæ ſpectaculo accenſus tumultum & turbationem vllam faceret, omnes procul arcebant milites, ipſorum mentem pauore præoccupantes. Quod autem omnium maxime miſerabile, mater & ſoror cuiuſdam, qui intus iudicabatur, ad ipſa iudicantium veſtibula iacebant, ſe humi ſternenres, & commune omnibus factæ circumſtantibus
D ſpectaculum, oculos velatæ, & tantum dumtaxat erubeſcentes, quantum calamitatis neceſſitas permittebat: neque aderat ipſis ancillula, non vicina, non amica, non vlla neceſſariarum alia; ſed ſolæ cum veſtibus abiectis in medio tot militum aſſumptæ, per humum ſe trahentes circa ipſas fores, interius ſedentibus grauiora patiebantur, carnificum vocem audientes, verberum ſonitum, cæſorum luctum, tremendas iudicantium minas; & per flagellatorum ſingultum grauioribus quàm illi doloribus hæ conficiebantur.

Quoniam enim in illorum teſtimonijs criminum proditio periclitabatur: ſicubi quempiam flagellari, vt reos dicerent, ſentiebant, & vlulare: in cælum reſpicientes, Deum orabant, vt illi fortitudinem & tolerantiam daret, ne ſuorum neceſſariorum ſalus proderetur aliorum infirmitatibus acrem verberum dolorem ferre non valentiũ. TIMOR OMNES EXAGITAT ANTIOCHENOS.
E Et tale quid rurſum, quale fluctuantibus ſolet, accidebat. ſicut enim illi ſi quando vndæ impetum videant eminus inſurgenrem & paulatim creſcentem & nauem ſubmergere minantem, etiam priuſquam ipſi propior fiat, præ timore mortui ſunt: ſic & illæ ſi quando voces & vlulatus audiebant emitti, veritæ ne tormenta fugientes qui teſtimonium dicere cogebantur, contra neceſſariorum aliquem dicerent, infinitas ante oculos mortes videbant. Et erat cernere intus tormenta, extra tormenta: illos nempe carnifices, has vero naturæ torquebat imperium & viſcerum compaſſio: et intus luctus, & extra luctus: intus eorum, extra neceſſariorum. Immo vero non ipſi tantum, ſed & ipſi iudicantes corde lugebant, & omnibus grauiora patiebantur, tam acerbæ calamitati miniſtrare coacti.

Ego autem aſſidens, & hæc cernens, quòd mulieres & virgines thalamis aſſuetæ, nunc commune cunctis ſpectaculũ factæ ſunt; & molli aſſuetæ ſtrato, terram pro ſtrato LVGVBRE SPECTACVLVM.

nunc habent; et tantum nactæ obſequium ancillularum, eunuchorum, & reliquæ totius vanitatis, nunc omnibus illis priuatæ, ad omnium pedes proſternuntur, ſingulos orantes, aliquid iudicandis in auxilium conferre, & communem aliquem miſericordiæ quæſtum omnibus fieri: illud dixi Salomonis [a]: Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Videbam enim & hoc ipſum, & aliud verbum ad ipſa perueniens opera, quod dicit [b]: Omnis gloria hominis tamquam flos fœni: ſiccatum eſt fœnū, & cecidit flos. Etenim diuitiæ tunc, & generoſitas, & claritas, & amicorum præſentia, & omnia vitæ adiumenta redarguebantur, peccato & iniquitate commiſſa omnem hanc opem ſubuertente.] hæc & alia tunc Chryſoſtomus philoſophatus, cum & illud quoque nouiſſimi omnium tribunalis iudicium ex præſentis imagine mente agitaret: qui & poſt alia hæc ſubdit: A

a Eccl. 1. b Iſa. 40.

NOBILES ANTIOCHENI QVAE PASSI.

Atqui ciuitatis primarij, qui tūc iudicabantur, erant, & ipſum nobilitatis caput. Attamen læti fuiſſent, ſi quis eis dediſſet, vt amittentes omnia, & ſi oporteret ipſam libertatē, præſenti vita potirentur. Die vero iam exacto, profundiſſimoq. facto veſpere, cum iudicij finis expectaretur, in maiori erant omnes anxietate, & a Deo petebant dilationem aliquam & prorogationem fieri, & iudicantium animo immittere, vt ad Imperatoris ſententiam referrent exquiſitorum cognitionem; fore enim fortaſſe aliquod bonum ex hac dilatione. Et communes a populo ſupplicationes ad benignas Dei aures emittebantur, vt ſaluaret reliquias ciuitatis, nec ipſam a fundamentis penitus euerſam negligeret. Nec videre licebat quemquam non hæc cum lacrymis clamantem. B

Verumtamen nihil propterea Iudices interius cauſas audientes tunc inflexit; ſed vnū ſolum reſpiciebant, vt diligens commiſſorum quæſtio fieret: et poſtremo catenis iniectis ipſos in carcerem per medium forum agebant, homines equos domi alentes, brauia proponere ſolitos, aliaq. innumera valentes clariora numerare officia: et ſubſtantias populabantur, & in omnium foribus proſcriptionis tabulas cernere licebat. Et horum vxores paterna domo eiectæ, ſingulæ illud vxoris Iob per opera implebant: domum enim ex domo, & locum ex loco circumibant, diuerſorij indigentes: nec enim hoc ipſum erat ipſis facile reperire, vnoquoque timente & tremeſcente quempiam reorum neceſſarium ſuſcipere & curæ habere. Verumtamen tot illata paſſi, omnibus his contenti erant, quoniam vita non exciderant præſenti. Et neque pecuniarum mulcta, neque ignominia, neque tanta traductio, neque quodcumque aliud huiuſmodi ipſos mordebat. Calamitatis enim magnitudo, & maiora his patiendi expectatio eorum animos philoſophari tantum effecit.] hæc Chryſoſtomus. C

Accidit tunc etiam, vt cum omnes repentinæ mortis faucibus deglutiri ex Principis furore timerent; inter alios glomeratim vniuerſi catechumeni, quorum grandia erant examina (quòd abuſus adhuc ille vigeret differendi baptiſmum) ad eccleſiam, vt ſacris imbuerentur myſterijs, conuenirent, adeo vt eos catechizandi tempus non eſſet. Meminit horum idem Ioannes Chryſoſtomus, cum poſtea iſta recolens tempora ſic ait [c]: D

c Chryſoſt. in Act. homil. 46.

Dicam quod vni familiarium meorum accidit. Irato aliquando Deo, cum ille admodum iuuenis eſſet, & in diaconorum ordine miniſtraret, abeſſetq. per illud tempus Epiſcopus, & nullus presbyterorum curam haberet, ſed ſimpliciter faciebant ſimul multa millia in vna nocte baptizari, & ſimpliciter baptizabantur omnes nihil ſcientes. Quod vt ille intellexit, priuatim ſimul centenos & ducentenos docebat: nihil tamen, quàm quod ad ſacramenta attinebat, ne ſic migrarent non initiati. Hoc plerique putabant illum ex ambitione feciſſe: verum ille non attendebat ſic cenſentes.] hæc Chryſoſtomus. Sed quæ hæc abſentia Epiſcopi? de ea modo dicendum. E

DE RELATIONE AD IMP. MITTENDA.

Cum vero eo ſtatu infeliciſſimo poſita eſſet ciuitas, & ciuibus omnibus dira immineret carnificina, ſinguliſq. ferme momentis anceps vita cuiuſque penderet arbitrio Iudicum: ecce inter tot tenebras alicuius ſpei radius inſperatus affulſit. Audito nimirum, conceſſum a Iudicibus, vt relatio ad Theodoſium mitteretur, omnibus in mœroris tenebris verſantibus mox inopinata eſt exorta lætitia: omnes exhilarantur, perinde ac ſi ciuitas in tuto collocata eſſet, cum & ipſe Chryſoſtomus pro gratiarum ad Deum actione eam habuit concionem, cuius exordiū eſt [d]: In tempore omnes hodie communiter concinuimus: Benedictus [e] Dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus. Etenim miranda & opinionem excedentia facta ſunt negotia: vrbem totam & populum

d Chryſoſt. ad pop. homil. 17. e Pſal. 71.

tantum

A tantum ſubmergi debentem, & ſub vndas agi, & perdi funditus ſemel, vno temporis momento ab omni naufragio liberauit. Gratias igitur agamus, &c.] vbi & poſt multa ſuperius recenſita, quanta id importunitate cum monachis ſimul ſacerdotes exegerint a Iudicibus, & quali geſtierint tripudio vt acceperunt, docet his verbis [a]: Non monachi tantum, verū & ſacerdotes eamdem præſtiterunt animi magnitudinem, noſtramq. diſpenſauere ſalutem. Et alius quidem in caſtra ſe contulit, omnia dilectioni veſtræ poſtponens, & paratus, niſi Regi perſuaderet, mori. Alij vero hic remanentes, & eadem cum monachis exhibentes, proprijs manibus Iudices continentes, non permittentes abire, priuſquam de iudicij fine promitterent, *nimirum ſe haud vlterius ad necem ſontium progreſſuros*: et cum renuentes quidem videbant, fiducia multa & ipſi viciſsim vtebantur: vt autem annuentes viderunt, pedes & genua complexi, & manus exoB ſculati, vtramque virtutē ſuperabundanter exhibuere, libertatem, & manſuetudinem. Quòd enim non ſuperbia eſſet fiducia, exoſculando genua, & pedes amplectendo maxime demonſtrauerunt. Rurſum quòd humilitas non eſſet aſſentatio, neque ſeruilitas quædam, nec ex illiberali ſententia profecta, præmiſſa ipſorum fiducia teſtificata eſt. Neque hæc ſola de tentatione bona lucrati ſumus, verum & multam modeſtiam, manſuetudinem multam. Ciuitas nobis repente monaſterium facta eſt: non ſic illam aliquis ornaſſet, ſi aureas in foro ſtatuas erexiſſet, &c.] Quem vero non nominans, ait, inſignem ſacerdotem amore populi ad Imperatorem in caſtra ſe contuliſſe: fuit hic Flauianus eiuſdem ciuitatis Epiſcopus, qui pro populo magno animo atque impenſa cura legationem tantam ſuſceperat.

a Chryſoſt. hom. ead. MELIOR STATVS AFFLICTIS ARRIDET

Porro idem Chryſoſtomus pro gratijs Deo agendis de obtenta dilatione conuenienC di Imperatorem, quotidie in eccleſia populum colligebat, vbi diebus ſingulis ad eum habuit conciones, quarū prior vel illa habita ponitur, quam ſic eſt exorſus [b]: Cum præteritam tempeſtatem & præſentem cogito tranquillitatem, non deſino dicere: Benedictus Deus, qui facit omnia, & ipſa tranſmutat, &c.] vel illa cuius eſt idem ferme principiū [c], de qua ſuperius. Sequenti vero die eam habuit orationem, quæ ita incipit [d]: Et heri dixi: Benedictus Deus. et hodie hoc ipſum rurſum dicam, &c.] Tertia autem die itidem ad populum ſermonem habuit, cuius eſt illud initium [e]: Ab eodem principio & iiſdem procemijs, quibus heri & nudiuſtertius cœpi, & hodie incipiam: dicam & nunc: Benedictus Deus, &c.] erat hoc Quadrageſimale tempus, cuius ſecunda hebdomada expedita, illā habuit concionem, quæ ſic inchoatur [f]: Principis quidem prouidentiam laudaui, &c.] in cuius progreſſu ad finem vergente de abſoluta tunc ſecunD da hebdomada Quadrageſimæ meminit: qua quidem oratione populū adhuc timentem corroborat: nam expectatio anceps, quid ab Imperatore referret Epiſcopus, nonnihil eorumdem animum excruciabat: qua etiam homilia & in eos idem ipſe Chryſoſtomus vehementius inuectus eſt, quòd neſcio a quo Gentili de conſolatione orationem audiſſent, quaſi non ſufficiens eſſet Eccleſia Chriſti ea docere. vnde commotus, eos in primis vrget his verbis: Pro vobis autem erubui & confuſus ſum, quòd exterioris poſt multos prolixoſq. ſermones illos conſolationis indiguiſtis. Optaui mihi terrā dehiſcere & immergi, quando ipſum vobis loquentem audiebam, & intempeſtiuam hanc & irrationabilem timiditatem conſolantem. Non enim vos ab illo doceri oportebat, ſed infidelibus vos præceptores omnibus fieri: nec ab infidelibus iudicari Paulus permiſit.] et poſt nonnulla: Sed neque nunc in me ipſum redire poſſum: ſic animum meum indiE gnatio & triſtitia obſidet. Quis enim non ægre ferret, quis non ſuccenſeret, quando poſt tantam doctrinam Gentilibus opus habuiſtis doctoribus ad exhortandum & perſuadendum, vt præſentem generoſe timorem ſufferretis?] hæc & alia ibi ipſe. Media autem Quadrageſima in eodem argumento verſatus, decimam octauam ordine tunc ad eumdem populum habuit homiliam, vt idem ipſo eius exordio docet. At iam de ipſa Flauiani legatione agamus.

PRO GRATIARVM ACTIONE HOMILIAE

b Chryſoſt ad popul. Antioch. homil. 11.
c Chryſoſt. hom. 17.
d Chryſoſt. hom. 12.
e Chryſoſt. hom. 13.
f Chryſoſt. hom. 16.

NON AVDIENDI SERMONES INFIDELIVM.

Suſcepit libens volenſq. Flauianus Epiſcopus pro populo Antiocheno ad Theodoſium Auguſtum legationem, adeoq. ardenti ſtudio, vt nulla re valuerit præpediri (reliquit enim ſororem extremū agentem ſpiritum) neque vlla ſuæ ſenectutis vel corporis habita ratione (vt ait Chryſoſtomus [g]) ſe accinxit ad iter: quando relicta Eccleſia paſtore vacua, idem Chryſoſtomus eam ad populum habuit homiliam, quæ ita incipit: Quando ad ſedem hanc derelictam & magiſtro vacuam reſpicio, gaudeo ſimul & lacrymo

DE LEGATIONE FLAVIANI AD IMP.

g Chryſoſt. hom. 3 ad pop. Antioch.

crymo: lacrymo quidem, quòd præſentem non video patrem: gaudeo autem, quòd A
pro ſalute noſtra profectus eſt, & tantũ abijt populum a furore Regis erepturus, &c.]
pluribus eos hortatur, vt precibus apud Deum agant pro Legato Epiſcopo, & ea quam
ſuſcepit legatione; atque inter alia: Supplicemus igitur ipſi, & ad ipſum legationem
mittamus: et Regis animum penitus corripiet, & ab omni nos inſtanti anguſtia liberabit. Pater illic legationem obit: nos hinc ad cælorum Regem mittamus legationem, ipſum precibus adiuuemus. Multum Eccleſiæ communio poteſt, ſi anima dolente, ſi corde contrito preces emittamus.] hæc ipſe.

FLAVIANVS OCCVRRENS MAGISTRATIBVS QVALITER AFFECTVS.

a Chryſoſt. ad popul. homil. 20.

Contigit autem profectio Flauiani Antiochia, ſimulac dirum illud a ciuibus facinus fuerat perpetratum: nam in via inuenit, qui ad iudicandam eam cauſam vindicandamq. contumeliam mittebantur ab Imperatore Antiochiam. Declarat id quidem ipſe Chryſoſtomus, cum Flauiani progreſſum legationis ita deſcribit[a]: Poſtquam enim B
ex vrbe egreſſus eſt, omnes in tanta relinquens triſtitia, multo grauiora patiebatur, quàm qui in ipſis erant moleſtijs. Primũ nempe nactus in via media ad geſtorum examinationem a Rege miſſos, & ab illis doctus quorſum eſſent miſſi, & mala ciuitatem inuaſura, tumultus, turbationes, fugam, timorem, anxietatem, pericula cogitans, lacrymarum fontes emittebat, cum viſcera ipſi diſſecarentur. Patribus enim mos eſt multo magis dolere, cum filijs ſuis male habentibus nec adeſſe poſſint: quod & pientiſſimus hic paſſus eſt, non mala tantum nos inuaſura deplorans, ſed & quòd nobis hæc patientibus procul abeſſet. Verum & hoc pro noſtra ſalute factum eſt.

ADVENTVS FLAVIANI AD THEODOSIVM.

Vt enim ab illis hæc didicit, calidiores lacrymarum fontes emittebat, & cum maiori ſupplicatione ad Deum confugit, & noctes inſomnes ducebat, ſupplicans, vt hæc patienti ſuccurreret ciuitati, & vt Regis mentem redderet mitiorem. Vt vero magnam ci- C
uitatem illam aſcendit, & regias ingreſſus eſt aulas, procul a Rege conſtitit mutus, lacrymans, deorſum inclinatus, latitans, tamquam ipſe eſſet qui omnia illa patraſſet. Hoc autem faciebat, habitu, aſpectu, luctibus prius mouere volens ipſum ad miſericordiam, & tum defenſionem pro nobis incipere: Sola namque peccantibus relinquitur venia, tacere, & nihil pro geſtis loqui. Volebat enim paſsionum hanc quidem eijcere, hanc vero introducere: reijcere quippe iram, triſtitiam autem relinquere, vt ita viam præpararet defenſionis verbis.] et paulo poſt: Ipſum itaque Rex conſpicatus lugentem & deorſum inclinatum, acceſsit ipſe, & quod patiebatur propter ſacerdotis lacrymas, hoc verbis oſtendit: non enim indignantis, nec iraſcentis verba fecit, ſed dolentis, non ſuccenſentis, ſed mærentis & dolore magis detenti. et quòd hoc ſit verum, ipſa audientes verba ſcietis. D

QVAE THEODOSIVS AD FLAVIANVM.

Non enim dixit: Quid tandem hoc eſt? pro hominibus ſceleſtis & ſceleratiſsimis, & quos nec oportuit viuere, venis legationem obiens, tyrannis, innouatoribus, omni ſupplicio dignis? Sed hæc omnia dimittens verba, defenſionem compoſuit reuerentia plenã & grauitate, & a ſe collata commemorabat beneficia, quibus per omne regni tempus ciuitatem noſtram proſecutus eſt: et ad ſingula hæc repetebat: Hæc me pro illis pati oportuit? quarum a me iniuriarum pœnas exegerunt? quid paruũ, quidve magnũ accuſandum habentes, non me ſolum, verum & defunctos contumelijs affecerunt? non valebat animus ſaturari in viuis? ſed niſi ſepultos quoque contumelioſe tractarent, nil magnum ſe facere putarunt. Iniqui fuerimus nos, vt ipſi putant: igitur mortuis parcere, qui nullam intulerunt iniuriam, oportebat: non enim & illis hæc attribuere valebant. Nonne ſemper hanc omnibus præpoſui ciuitatem, & patria deſiderabiliorem eſſe putabam, & votum mihi continuum erat, vrbem illam cernere, & hoc apud omnes E
faciebam iuramentum?] hactenus Theodoſij verba: quibus ipſe Chryſoſtomus mox ſubinfert orationem quam tunc habuit Flauianus, iam longo itinere meditatam, cui deeſſe non poterat efficax pronunciatio ex intimo cordis dolore prodiens. Subdit igitur idem Chryſoſtomus:

ORATIO FLAVIANI AD THEODOSIVM PRO ANTIOCHENIS

Hic aliquantum ingemens Pontifex, & feruentiores emittens lacrymas, non amplius tacuit: videbat enim Regis defenſionem culpam maiorem noſtram facientem. ſed grauiter & amare de profundo gemens: Confitemur, inquit, o Rex, nec negare poſſumus amorem iſtum, quem erga patriam noſtram demonſtraſti: et propterea maxime lugemus, quoniam ſic amatæ dæmones inuiderunt, & erga benefactorem ingrati ſumus viſi, & exacerbauimus ſummopere nos amantem. ſiue obruas, ſiue incendas, ſiue occi-

A ue occidas, ſiue quodcumque aliud facias, nondum dignam de nobis pœnam exegi-
ſti: nos ipſos præuenientes innumeris mortibus difficilius affecimus. Quid enim a-
marius eſſe poſſit, quam cum benefactorem, & ſic diligentem iniuſte exacerbantes appa-
reamus? & omnis hoc mundus diſcat, & extremam ingratitudinem noſtram condem-
net? Si barbari ciuitatem noſtram incurſantes, mœnia diruiſſent, & incendiſſent domos,
& abductis captiuis abiiſſent, minus erat malum. Quare tandem ita? Quoniam te vi-
uente, & tantam in nos beneuolentiam exhibente, ſpes erat illa cuncta grauia ſolutum
iri, & nos iterum ad priorem formam redituros, & clariorem recepturos libertatem.
Nunc autem ablata beneuolentia tua, & amoris vinculo violato, quod omni muro no-
bis erat tutius, ad quem iam confugiemus? quo poterimus alio reſpicere, tam dulcem
dominum & facilem patrem exacerbantes?

B Itaque videntur quidem intolerabilia feciſſe, ſed magis paſſi ſunt omnium grauiſſi-
ma, ad nullum hominem audentes reſpicere, nec ipſum ſpectare Solem liberis valen-
tes oculis, pudore vndique palpebras contrahente, & occultari cogente: libertate ipſis
ablata, omnibus captiuis nunc miſerius affecti ſunt, & extremam ſuſtinent ignominiam:
et malorum magnitudinem cogitantes, & in quantum contumeliæ reſilierunt, nec re-
ſpirare poſſunt, cum omnes terram habitantes in ſui vehementem calumniam attraxe-
runt. Sed ſi velis, o Rex, eſt vulneri medicina, & tantis malis remedium. Sæpius & in
priuatis hoc factum eſt, magnæ & intolerabiles offenſiones, magnæ charitatis initia
factæ ſunt: ſic & in natura noſtra euenit. Cum enim hominem Deus fecit, & in para-
diſum induxit, & multo dignum fecit honore: tantam diabolus proſperitatem non fe-
rens, inuidit, & illum a data expulit dignitate. Sed Deus non tantum ipſum non reli-
C quir, verum & pro paradiſo cælum nobis aperuit, hoc ipſo proprium q. demonſtrans
benignitatem, & diabolum magis puniens. Hoc & tu facias. Nunc omnia mouerunt dæ-
mones, vt omnium tibi gratiſſimam ciuitatem a beneuolentia tua ſeparent. Hoc vero tu
nunc ſciens, pœnam quamuis quidem exigas, priori autem amicitia ne nos extrudas.
Sed ſi & præter opinionem aliquid nunc dicere fas eſt, etiam nunc inter dilectarum pri-
mas ipſam ſcribe, ſi modo dæmonas hæc operatos vis vlciſci. Si nempe deſtruas & ſub-
ruas & deleas; quæ prius ipſi voluerunt, hæc efficies: ſi vero iram dimittas, & te rurſum
ipſam amare, ſicut prius amabas, confitearis; letalem ipſis plagam intuleris, & vltimã
ab ipſis vltionem exegeris, demonſtrans quod non tantum nihil amplius ipſis expedi-
tum eſt per inſidias, verum & cuncta ipſis contra quam volebant, acciderunt. Iuſtus
autem fueris hæc faciendo, & ciuitatem miſerando, cui propter amicitiam tuam dæ-
D mones inuiderunt. Niſi enim ipſam tam vehementer amaſſes, nec ipſam illi tanta in-
ſectati fuiſſent inuidia. Itaque etſi mirandum eſt quod dicitur, eſt tamen verum
quod propter te & amicitiam tuam hæc paſſa eſt. Quot incendiis, quæ ruina ſubuerſione
ſunt hæc verba acerbiora, quæ reſpondens dicebas? Nunc te contumelia affectum di-
cis, & pertuliſſe quæ nullus vmquam ſuperiorum Regum.

Sed ſi velis, o humaniſſime & ſapientiſſime & multa pietate plene, diademate iſto
clariorem & maiorem tibi coronã hæc afferet contumelia. Hoc nempe diadema eſt, &
virtutis inſigne, & Dei liberalitatis indicium. Sed corona ex hac humanitate contexta
tuum ſolius erit & ſapientiæ tuæ meritum. Nec te tantum omnes admirabuntur pro-
pter iſtos lapides pretioſos, quantum propter victoriam de indignatione ſuperata re-
portatam laudabunt. Deſtruxerunt ſtatuas tuas? ſed illis clariores reſtituere tibi licet.
E Si enim iniuriæ auctoribus crimina remittas, & nullam ipſis inferas pœnam; non æreas
iſtas in foro erigent, nec aureas, nec lapillis coagmentatas; ſed omni materia pretioſio-
rem ſtolam indueris, humanitatem ſcilicet & miſericordiam: talem in mente quiſque
ſua te ædificabunt, & tot ſtatuas habebis, quot Orbem habitant homines & habitabunt.
Non enim nos tantum, verũ & poſt nos futuri, & poſt illos omnes hæc audient, & tam-
quam ipſi bene fuerint habiti, ſic te admirabuntur & amabunt. Et quod hæc non aſ-
ſentans dico, ſed ſic erit omnino: antiquum tibi referam ſermonem quemdam: vt di-
ſcas, quòd non tantum exercitus, & arma, & pecuniæ, & ſubditorum multitudo,
& alia huiuſmodi ſplendidos facere Reges conſueuerunt, quantum animi diſciplina
& manſuetudo.

Fertur beatus Conſtantinus effigie ſua quandoque lapidata, multis ipſum inſtigauti-
bus ad ſupplicium de auctoribus contumeliæ ſumendum, & dicentibus quod omnem
ipſius

AGIT EXEMPLO.

AB HONESTO ARGVMENTVM DVCIT.

PERSVADET EXEMPLO CONSTANTINI.

ipſius faciem ſaxis conuulneraſſent, manu faciem palpans & leniret ridens, dixiſſe: A
Ego vero nuſquam vulnus in fronte factum video, ſed ſanum quidem caput, ſana vero & facies tota. Illi vero reueriti, & confuſi, ab hoc iniquo deſtitere conſilio. Et hoc verbum hactenus canunt omnes, nec tantum temporis labefecit, aut huius ſapientiæ memoriam extinxit. Quot non ſit hoc trophæis ſplendidius? Multas vrbes ille condidit, & multos barbaros ſuperauit: ſed meminimus illorum nihil: hoc autem verbum vſque ad præſentem diem canitur, & poſteri noſtri & poſteri illorum omnes id ipſum audient. Nec hoc ſolum eſt admirandum quòd audient, verum etiam quod laudibus & fauſtis verbis proſequentur, dicentesq. laudabunt, & audientes grate ſuſcipient: nec vllus eſt, qui hæc audiens, ſilere poſſit, quin pariter exclamet, & talia dicentem laudet, & innumera ipſi vel defuncto bona precetur. Quòd ſi propter illud verbum apud homines tanta potitus eſt gloria, quot apud benignum Deum coronas aſſequetur? B

CONVINCIT LEGIBVS IPSIVS.

Quid autem opus eſt Conſtantinum & aliena exempla commemorare, cum te de proprijs & meritis tuis opus ſit exhortari? Recordare priorum, quando ſolemnitate hac, *nempe Paſchali*, ſuperueniente, per totum Orbem terrarum epiſtolam miſiſti, iubentem carcere detentos dimitti, & ipſis ignoſci crimina: et illis humanitatem tuam demonſtrare non ſufficientibus, per litteras dicebas: Vtinã mihi liceret & defunctos reuocare & reſuſcitare & ad priorem vitam reducere. Horum nunc reminiſcere verborum. Ecce tempus defunctorum reuocandorum & reſuſcitandorum & ad vitam reducendorum priſtinam. Et hi namque iam mortui ſunt, priuſquam iudicium proferatur, & ad ipſas tartari fores iam nunc ciuitas collocata eſt: ipſam igitur inde reſuſcita ſine pecunijs, ſine impendio, ſine tempore & omni labore. Tibi namque ſatis eſt, tantum loqui, & reuocare ciuitatem in tenebris iacentem. Nunc ipſam iube ab humanitate tua C
poſthac appellari. Nec enim tantam habebit gratiam illi qui ab initio ſe condidit, quantam ſententiæ tuæ: nec immerito. Ille enim principio ipſi dato, receſſit: tu vero auctam & magnam factam, & poſt multam hanc tranquillitatem deſtructam reſuſcitabis. Non erat tam mirandum, ſi hoſtibus ipſam capientibus, & barbaris populantibus, a periculo liberaſſes, quàm eſt mirabile nunc peperciſſe: illud enim ſæpe multi fecere Reges, hoc autem tu ſolus operaberis, & primus præter omnem expectationem. Eſt illud quidem minime mirandum, nec præter opinionem, ſed eſt quotidianum opus, ſubditis prodeſſe: quod autem tot & talia paſſus, iram deponas, hoc omnem naturam excedit humanam.

A RELIGIONE ARGVMENTVM DVCIT.

Cogita quòd nunc non de ciuitate tantum illa tibi conſultandum eſt, verum de gloria tua, magis vero de Chriſtianitate tota. Nunc & Iudæi & Græci & omnis terra- D
rum Orbis & barbari (etenim & illi hæc audierunt) ad te reſpiciunt, expectantes vt videant, qualem de geſtis ſententiam feras: nempe, ſi humanam protuleris & mitem, omnes decretum laudabunt, & Deum glorificabunt, & inter ſe dicent: Papæ, quanta Chriſtianitatis potentia! hominem ſuper terram habentem æqualẽ neminem, omnia delendi & corrumpendi dominum cohibuit & refrenauit, & docuit philoſophiam, quam nec homo priuatus exhiberet. Vere magnus Chriſtianorum Deus, qui ex hominibus Angelos facit, & omni neceſſitate naturali ſuperiores conſtituit.

REMOVET CONTRARIA ARGVMENTA.

Ne namque ſuperfluum timorem illum timeas, nec toleres quoſdam dicentes, quòd reliquæ ciuitates peiores erunt, & hac non punita, Imperium tuum magis contemnent. Si enim ad inſurgendum fuiſſes impotens, & hæc operati te vt ſuperaſſent, & par eſſet potentia, congrue ſuſpicari hæc oportebat. Si vero pauefacti, præq. timore præmortui E
ſunt, & ad tuos per me cucurrere pedes, nec aliud quotidie expectant, quàm barathrũ, & ſupplicationes faciunt communes, in cælum reſpicientes, & Deum venire ſupplicãt & ſimul nobiſcũ legationẽ attingere, & ſicut in extremis conſtituti, de proprijs quiſque ſuis conſiderauit: quo modo non ſuperfluus hic timor? Si iugulari fuiſſent iuſſi, tanta paſſi non fuiſſent, quanta patiuntur nunc, tot diebus in timore & tremore viuentes, & ſuperueniente veſpere, auroram videre non expectantes, & die orto, ad veſperã peruenire non ſperantes: multi & in feras inciderunt, dum ſectantur deſerta in inuia tranſlati, nec viri tantũ, verũ & pueruli paruuli, & mulieres liberæ & decoræ per multas noctes & dies in ſpeluncis & conuallibus & deſerti foraminibus latentes. Et nouus captiuitatis modus ciuitatem detinet: ædificijs & muris ſtantibus, incenſis ciuitatibus grauiora patiuntur: nullo incumbente barbaro, nec hoſte apparente, captis miſerius dispoſiti ſunt,

A ſunt; & ſolum folium ſi moueatur, omnes ipſos per ſingulos terret dies. et hæc omnes ſciunt. Et ſi ſubuerſam ipſam vidiſſent, non ſic eſſent caſtigati, vt nunc qui has ipſius audiere miſerias. Ne igitur hoc cogites, quod peiores ſint futuræ ciuitates reliquæ. Non enim ſi ciuitatem euertiſſes, ſic eos caſtigaſſes, vt nunc per incertam futurorum expectationem omni ſupplicio vehementius ipſos puniens.

Ne igitur ipſis vlterius calamitates producas, ſed iam reſpirare concedas. Subditos nempe caſtigare, & geſtorũ exigere pœnas, facile penitus & promptum: his vero qui contumelias intulerunt, parcere; & his qui venia patrauerunt indigna, veniam dare, vnius vel vix alterius eſt, & maxime cum Rex ſit contumeliam paſſus. Et ciuitatem quidem metu ſubdere, facile: omnes autem amarores conſtituere, & perſuadere, vt in regnum tuum ſe beneuole habeant, & non tantũ communes, verum & priuatas pro tuo preces **EX HONESTO ET VTILI PERSVADET.**
B Imperio faciãt, difficile: licet infinitas quis expendat pecunias, & innumeros exercitus moueat, & quicquid operetur, non facile tot hominũ affectionem ad ſe ipſum attrahere poterit; quod nunc tibi facile erit, & leue: nam & beneficijs affecti, & qui audierint pariter cum beneficio affectis erga te beneuole diſponentur. Quot pecunijs emiſſes, quot emiſſes laboribus, breui temporis momento totum Orbem acquirere, & omnibus futuris perſuadere, vt quanta filijs ſuis optant, tanta & capiti tuo optarent? Si autem ab hominibus hæc; cogita quantam a Deo capies mercedem non tantum eorum quæ nunc fiunt, verum & quæ poſt hæc ab alijs expedientur. Si vnquam enim contingat fieri tale quid, quale nunc factum eſt (quod Deus auertat) & iniuriam paſſorum aliquem contumeliam operatos inſurgere velint; benignitas & ſapientia tua pro omni ipſis erit diſciplina & admonitione; & erubeſcentes confundentur, tale diſciplinæ exemplum haben-
C tes, inferiores apparere. Itaque omnium poſterorum eris præceptor, & palmam ipſis præripies, licet ad ipſum philoſophiæ verticem perueniant: non enim par eſt, quempiam tantam incipere benignitatem primum, & ad alios reſpicientem, ab illis elaborata imitari.

Quocirca quicumque poſt te humanitatem & manſuetudinẽ quantamcumque exhibuerint, tu cum illis mercedem accipies. Qui enim radicem præbuit, hic vtrique & fructuum auctor eſt. Propterea nunc quidem nemo tecum humanitatis mercedem partiri poteſt: tuum enim ſolius meritum eſt. Tu vero cum omnibus poſteris, ſi qui tales vnquam appareant, ex æquo meritum diuidere poteris, & tantam reportare partem, quantam in diſcipulis præceptores. Et ſi nemo talis fuerit, rurſum tibi commendationes & laudes per ſingulas prouenient generationes. Conſidera namque, quale ſit, poſte- **A PIETATE AGIT.**
D ros omnes audire, quòd tam magna ciuitate facta pœnæ & vltioni obnoxia, pauefactis omnibus, & horrefactis Ducibus & Præfectis & Iudicibus, & ne vocem quidem pro miſeris illis rumpere audentibus; vnus accedens ſenex Dei ſacerdotium gerẽs, ex ipſo aſpectu ſolo & nudo occurſu ad reuerentiam Imperatorem mouit: et quod nemini ſuotũ conceſſit, vni hoc ſeni conceſſit, Dei leges ueueritus. Etenim hoc quoque ipſo non te parum, o Rex, ciuitas honoratur, quod me ad te Legatum miſit: ſententiam enim de te optimam & pulcherrimam protulerunt, quòd omni principatui tibi ſubiecto Dei ſacerdotes prahonoras, etſi viles eſſe contingat. Non ab illis vero tantum nunc venio, verum & ante illos a communi Angelorum Domino miſſus ſum, vt hæc dicam mitiſſimæ & benigniſſimæ animæ tuæ: quòd ſi hominibus ipſorum peccata dimittatis, & Pater [a] cæleſtis lapſus veſtros vobis dimittet. *a Matth. 6.*

E Recordare igitur illius diei, quo omnes de actis rationem reddemus. Cogita quòd etiam ſi quid tibi peccatum eſt, omnes ablúere præuaricationes per iudicium & ſententiam iſtam poteris abſque laboribus, abſque ſudoribus. Alij nempe Legati aurum & argentum & alia huiuſmodi dona ferunt: ego vero cum ſacris ad regnum tuum legibus veni, & pro donis omnibus has prætendo, & te Dominum tuum imitari ſupplico; qui quotidie a nobis contumeliam patiens, non ceſſat bona ſua omnibus miniſtrare. Et ne confundas ſpem noſtram, nec promiſſiones redarguas. Etenim & hoc cum alijs te ſcire volo, quòd ſi reconciliari velis, & priſtinam ciuitati beneuolentiam communicare, & hanc remittere iuſtam indignationem, cum multa reuertar fiducia: ſi vero mente tua ciuitatem aſperneris, non tantum ipſam non aſcendam, nec ipſam ſolum videbo, verum & in reliquum negabo, & in aliam me ciuitatem conſcribam. Ne mihi namque accidat in illam vnquam adſcribi patriam, erga quam humaniſſimus tu & hominum **FLAVIANVS PERORAT.**

cunctorum

cunctorum mitiſſimus pacari, reconciliariq. non eligas.] hactenus ex Flauiani oratione Chryſoſtomus, qui & ſubdit: A

Hæc & his plura locutus, ſic Regē confudit, vt idem fieret quod & in Ioſeph contigit olim fieri. Sicut enim ille tunc fratres conſpicatus, lugere quidem volebat, ſed dolorem tegebat, ne ſimulationem interrumperet: ſic certe & Rex lacrymabat quidem mente, non demonſtrabat autem propter omnes præſentes: nec tamen vſque in finem æſtum celare potuit, verum & inuitus redarguebatur. Poſt hanc enim concionem ſecundis non opus habuit verbis, ſed vnum ſolum locutus eſt verbum, quod ipſum diademate multo magis ornauit. Quod autem hoc? Et quid admirabile & magnum eſt, ſi his qui nos contumelijs affecerunt, iram remittamus hominibus exiſtentibus, cum & ipſi homines ſimus? cum mundi Dominus in terram deſcendens, & propter nos ſeruus factus, & a beneficio affectis crucifixus, pro crucifixoribus ſuis Patrem orauerit, dicens[a]: B Ignoſce illis: non enim ſciunt quid faciunt? Quid igitur admirabile, ſi nos conſeruis ignoſcamus? Et quòd hæc verba non ſunt ſimulatio, demonſtrarunt quidem & reliqua opera, nec his minus illud quod nunc ſum relaturus.

THEODOSIVS PERSVASVS.

a Luc. 23.

Ipſum enim hunc ſacerdotem ſecum communiter hanc ſolemnitatem celebrare volentem, inuitum properare & feſtinare coegit, & ſe ciuibus exhibere: Noui, inquit, quòd nunc ipſorum ſunt animi perturbati, & multæ ſuperſunt calamitatis reliquiæ. Abi, conſolare. Si gubernatorem viderint, nec præteritæ reminiſcentur tempeſtatis, verum & ipſam triſtium memoriā omnem delebunt. Vt autem inſtitit Pontifex petens vt filiū ſuum mitteret, volens ille manifeſte demonſtrare, quòd omnem penitus iram mēte deterſerat: Orate, inquit, hæc auferri obſtacula, hæc bella extingui, & ego veniam omnino. Quid anima illa mitius eſſe poſſit? Confundantur Gentiles de reliquo: quinimo non confundantur, ſed erudiantur, & proprium omittentes errorem, ad Chriſtianitatis virtutem redeant, noſtram a Rege & Pontifice docti philoſophiam.] hæc ipſe. C

FLAVIANVS DIMITTITVR.

Cum igitur conſtet oratione Flauiani, Theodoſium fuiſſe placatum; commentū puto quod Sozomenus ait his verbis[b]: Perſuaſit Flauianus adoleſcentibus qui ad menſam Imperatoris canere ſolebant, vt eas pronunciarent cantilenas, quæ in Antiochenium ſupplicationibus erant. Quo facto, ferunt Imperatorem humanitatis affectu perfuſum, & miſericordia victum, confeſtim irā poſuiſſe, &c.] Nihil enim prorſus de his Chryſoſtomus, quæ primo loco fuerant collocanda: ſed de Theodoſij humanitate ſic ipſe ſubdit: Non enim hactenus tunc ſubſtitit pijſſimus Rex: ſed & poſtquam ex vrbe ſacerdos exiuit, & pertranſijt mare, miſit ad eum quoſdam, ſciſcitans & ſatagens ne ſorte tempus tereretur, & ciuitati voluptatem dimidiaret, extra vrbem ſolemnitatem peragens. Quis pater mitis tantam de perſecutis ſe contumelia curam egit? Dicam & D aliam iuſti laudem. His enim expeditis, non feſtinauit, vt alius gloriæ cupidus, ipſe litteras illam triſtitiam ſoluentes deferre: ſed quoniam maturius ibat, alium quemdam velociter equitare doctum mandauit præuenire, & bona ciuitati nuncia afferre; ne ex reditus ſui tardatione triſtitia prolongaretur. Quod enim ipſe quærebat, ſolum erat, non vt ipſe veniret bona hæc deferens & voluptatis multæ plena, ſed vt ocyus nobis patria reſpiraret. Quod quidem feciſtis, forum coronantes, & lucernas accendentes, & lectos ante officinas componentes, & tamquam nuper ciuitate nata, feſtum agentes.] hæc Chryſoſtomus. ſed quod de lectis ante officinas paratis ait, puto intelligere thoros tricliniarum menſarum parari ſolitos in publicis epulis, quas magnæ lætitiæ tempore exhibere maiores conſueuerunt. E

b Sozom. lib. 7. cap. 23.

THEODOSII CVRA DE CELERI REDITV FLAVIANI.

Quod rurſum ad hanc rem ſpectat: de clementia Theodoſij non in parcendo tantum, ſed quam celerrime veniam impertitam nunciando, Themiſtius[c] quoque philoſophus hæc habet: Se adeo mitem, benignum, mira quadam animi tranquillitate præditum erga omnes præbet, vt etiam maieſtatis reos, & conuictos, damnatoſq. ab ipſa legum acerbitate exemerit, & ex Acherontis (vt ita dicam) faucibus ereptos, ad lucem & Solem reuocauerit.] et poſt nonnulla de eius humanitate iſta ſubdit: Tu autem non ſolum eos qui malis aliorum audiendis conſilijs aures tantum ſuas accommodarunt, omni penitus culpa liberandos cenſes, verum etiam improbis conſultoribus pœnam remittis, & condonas. Quo facto cum nullum maius excogitari poſsit: ego tamen vocem ipſo admirabiliorem emitto.] ſubdit idem mox de eiuſdem Principis in indulgendo celeritate hæc quæ ſequuntur:

c Themiſt. orat. 5.

Nam

A Nam cum nos omnes malorum tolerantiam ac clementiam admiremur: tu ipſius etiam improbas tarditatem. Atque hoc illius eſt proprium, qui moleſte ferat ſe venia ſceleris animaduerſionem non præueniſſe. Neque ea ſententia, quam antea tuliſti, celerior eſt ea, quæ poſtea eſt conſecuta: qua tarditate quid velocius fieri poſſet? Neque enim paulatim remittis iracundiam; neque reos paulatim timore periculi liberas; neque item iudicio iam peracto, quicquam inſidet in animo, cuius ſtimulis ad ſumendum de aliquo ſupplicium impellaris. Sed calculus a dijs datus triſtiori & acerbo longe antecedat, atque ita repente, vt iucundior illa tua vox & ſalutaris prius audiatur, quàm funeſta & grauis. Memini ipſe, me ingenti gaudio ac voluptate fuiſſe perfuſum, cum audirem vocem ab homine ad hominem delatam, atque ea celeritate, vt eam quæ igni fit, ſignificationem longe ſuperauerit: quam ij qui ſpeculantur, accenſis facibus, ſuis ipſo- B rum ſocijs afferre ſolent, dum alter alterum vel longe abſentem ad ſumendum arma excitare, aut de aliqua re alia vult admonere. ex quo illud etiam plerumque accidit, vt ſalutaris vox tua ſublatas iam carnificum manus, ſuſpenſoſq. gladios inhibuerit. Hanc igitur tardam dicamus eſſe clementiam, cui ſtricti enſes iam capiti imminentes locum dedere?] et inferius: An ij fortaſſe ſero & poſt longiuſculum temporis ſpatium veniam ſunt conſecuti? An non repente, depoſito omni timore, feſtos dies læti celebrarunt, tamquam ij qui nullius omnino criminis rei extitiſſent? An non cum antea terrore perculſi, fronte triſtiore eſſent, pleni ſpe & fiducia facti ſunt? &c.] Intelligis plane, puto, Themiſtium alluſiſſe abſque dubio ad Antiochenos maieſtatis reos (de quibus eſt ſermo) qui periclitantes ſub gladio Iudicum, indulgentiam ſunt conſecuti, eaq. tanta celeritate potiti, vt qui ſub ictu carnificis ingemiſcerent, læti tamen Paſchale feſtum per- C egerint.

Nam peruenit Antiochiam ab Imperatore cũ ea indulgentia dimiſſus Flauianus adeo oportune, vt Paſcha cum ſuis magno gaudio celebrarit: quo tempore Ioannes Chryſoſtomus ad populum eam habuit concionem, in cuius exordio hæc [a] habet: A verbo quo ſemper in periculorum tempore apud charitatem veſtram exordiri conſueueram, ab eodem inquam & hodie apud vos ſermonem incipiam, & dicam vobiſcum: Benedictus Deus, hanc nos vobiſcum ſacram ſolemnitatem cum gaudio & lætitia multa hodie celebrare dignatus, & qui caput corpori reddidit, & paſtorem ouibus, præceptorem diſcipulis, militibus ducem, ſacerdotibus Pontificẽ. Benedictus Deus, qui ex ſuperabundanti facit quæ petimus, aut cogitamus. Nobis enim ſufficere videbatur, inſtantibus malis interim abſolui, & pro hoc omnem faciebamus ſupplicationem: clementiſſimus au- D tem Deus & datis petitiones noſtras ſemper multo exceſſu ſuperans, etiam patrem nobis omni ſpe celerius reddidit. Quis enim expectaſſet, quòd tam paucis diebus & profecturus, & Regem allocuturus, & ſoluturus aduerſa, & rurſus ad nos tam breui reuerſurus eſſet, vt ſacrum Paſcha poſſet præuenire & nobiſcum celebrare? Sed en inexpectatum hoc factum eſt: et patrem recepimus, & maiorem capimus voluptatem, ipſum nunc præter ſpem ſuſcipiendo. Pro his, inquam, omnibus clementiſsimo Deo gratias agamus, &c.] At de rebus Antiochenis hactenus.

CHRYSOSTOMI GRATIARVM ACTIO IN REDITV FLAVIANI.

a Chryſoſt. hom. ad popu. Antioch.

Hoc quoque tempore, antequam cum exercitu aduerſus Maximum in Occidentem Theodoſius proficiſceretur, contigit Conſtantinopoli conflictus ille eiuſdem Imperatoris cum Olympiade vidua clariſſima femina, quam nuper orbatam viro conatus eſt idem Imperator coniungere in matrimonium Elpidio cognato ſuo Hiſpano homi- E ni. Deſcribitur res geſta memoria quidem digna a Palladio in dialogo, necnon a Leone Auguſto in rebus geſtis S. Ioannis Chryſoſtomi. Sed antequam de his agamus; quæ nam qualiſve fuerit Olympias iſta, dicendum. Titulo ſane ſanctitatis eadem in publicis tabulis Eccleſiaſticis tam apud Latinos quàm Græcos notata reperitur, apud illos XVI. Kalendas Ianuarij, apud Græcos autem VIII. Kalendas Auguſti, & in Menologio quidem hoc elogio: Vixit hæc ſub Imperatore Theodoſio, Arcadio & Honorio filijs, Anyſij Secundi Comitis filia, neptis Ablauij Præfecti, deſponſata Nebridio, cum quo paulum temporis vixit antequam cum eo copula iungeretur, ſicq. virgo ſimul & vidua permanſit, &c.] Porro Palladius in Lauſiacis [b] de ipſa agens, Seleuci filiam dicit, quam Græci publicarum tabularum teſtificatione tradunt (vt dictum eſt) Anyſij Secundi filiam extitiſſe: ſed fortaſſe pro Secundo Seleucus irrepſit librariorum incuria in Palladium. Hæc ipſa autem cum Ablauij neptis dicatur, illius in-

THEODOSIVS VRGET OLYMPIADEM VIDVAM AD NVPTIAS.

b Pallad. in Lauſiac. c. 144.

quam Ablauij, penes quem ſumma rerum fuit temporibus Conſtantini : ſcimus, Am- A
miano [a] auctore, eidem fuiſſe filiam nomine itidem Olympiadem, deſponſatamq.
Conſtanti Auguſto, eo autem occiſo, eamdem nuptui fuiſſe traditam Arſaci Regi Ar-
meniæ : quem & ipſo exordio Valentis Imperij a Perſarum Rege doloſe necatum affir-
mat; quæ ſuperius diximus. quamobrem exiſtimamus eamdem poſtea nuptam Any-
ſio Secundo, ex quo genuerit hanc, de qua eſt ſermo, Olympiadem iuniorem, quam
Græci tradunt Ablauij fuiſſe neptem.

a Ammian. lib. 20.

OLYMPIADIS GENERIS CLARITVDO

b Greg. epiſt. 57.

Hæc ipſa illa Olympias, ad cuius nuptias cum ingens inuitata accurrerit Epiſco-
porum multitudo; quòd ipſe Gregorius Nazianzenus iiſdem nuptijs intereſſe minime
valuerit podagra laborans, ad Anyſium ſcripta [b] epiſtola ſe excuſat : ſed donum
miſit omni mundo celebrius ac pretioſius, nempe carmen pareneticum loco epitha-
lamij nuptialis : extat ipſum quidem dignum auctore, & cui miſſum eſt, Olympiade B
clariſſima femina. Cum autem hanc conſtet viuente patre Anyſio nuptam fuiſſe, errore
labitur Palladius [c], dum ait pupillam traditam matrimonio. Quòd vero Græci habeant
in Menologio hanc Nebridio nuptui traditam, Palladius [d] vero dicat nurum fuiſſe Ne-
bridij : conciliari eo modo inter ſe poſſunt auctores, vt filio illius Nebridij clariſſimi viri
ſub Conſtantio Imp. Præfectura Prætorij inſigniti, cuius meminit Ammianus [e], Ne-
bridio item dicto coniuncta fuerit matrimonio Olympias, de qua agimus. Hæc autem
poſtquam cum viro ſuo (vt Palladius habet) viginti tantum menſes impleſſet, illo de-
functo locupletiſſimi heres patrimonij, cum ſic abſque alijs nuptijs, Deo vacans, vi-
tam tranquillam ageret, a Theodoſio Imperatore ad ſecunda vota ſolicitatur. Quid
vero tunc ipſa : ita Palladius [f]:

NEBRIDIVS CONIVX OLYMP.

c Pallad. dialog. de Vita Chryſoſt.

d Pallad. in Lauſiac. c. 41.

e Ammian. lib. 21.

f Pallad. in dialog. Vit. Chryſoſt.

Audi, inquit, maiorem ipſius quoque virtutem. Pupilla namque coniuncta vi- C
ro, permiſſa non eſt a præſcio omnium Deo, qui hominum præuidet exitus, carnis
ſeruire voluptati, viginti integros menſes viro eius mature ſubracto. Fertur autem
virgo eſſe : quam Apoſtolicæ [g] legi renuit ſeruire dicenti : Volo adoleſcentiores viduas
nubere, matres familias eſſe. et quidem cum & genere & opibus & eruditione ſingu-
lari & ingenio liberali & forma & ætatis flore præcelleret, ſed Dorcadis in morem,
ſæculi connubij laqueos conſtanti voluntate tranſiliens. Iuſto enim lex poſita non eſt,
ſed non ſubditis, profanis, & qui corruptelæ inexplebiliter inhiant.

g 1. Tim. 5.

OLYMPIADIS CERTAMEN CVM THEODOSIO.

Contigit autem diaboli inuidia, vt huius immatura viduitas ad aures Theodoſij
Principis perueniret. Qui hanc Elpidio cuidam cognato ſuo Hiſpano coniungere
in matrimonium cupiens, cum poſt plurimas preces id obtinere nequiuiſſet, triſta-
batur. Ad quem illa : Si, inquit, me vellet Rex meus copulari viro, numquam prio- D
rem mihi abſtuliſſet : Quoniam autem me parum idoneam coniugali vitæ cogno-
uit, viroq. placere minime valentem, & illum iugali vinculo abſoluit, & me grauiſ-
ſimo iugo virilis ſeruitutis eripuit, ſuaue continentiæ iugum ceruicibus meæ mentis
imponens. Hoc reſponſo accepto, Theodoſius Præfecto Vrbis mandauit, vt omnem eius
ſubſtantiam cuſtodiret, quouſque trigeſimum ætatis impleſſet annum. Ille accepta
procuratione regia, eam adeo vexabat ab Elpidio ſubmiſſus, vt nullam haberet fa-
cultatem vel cum inſignibus Epiſcopis congrediendi, vel eccleſiam ipſam ingrediendi;
vt his anguſtijs coacta, præ angore animi, coniugalem eligeret vitam. Illa e contra
his oblectata magis, & Deo gratias referens, Imperatori ita reſcripſit :

Et Imperatori debitam, & congruam Epiſcopo virtutem in me humilem oſtendiſti,
mi Domine, mandans graue onus meum cuſtodiri; cuius me diſpenſationis cura ma- E
cerabat. Erit autem gratius, ſi iuſſeris id pauperibus & Eccleſiæ diuidi. Ego enim
iamdudum a vanitate, quæ ſolet ex hac largitione ſubſequi, metuebam, ne terrenis
implicita, negligerem diuitias naturales.] ita Olympias ad Theodoſium : eadem fer-
me cuncta Leo Auguſtus de ipſa in rebus geſtis Chryſoſtomi habet. Porro res Olym-
piadis ipſe Theodoſius hoc anno proficiſcens cum exercitu contra Maximum hoc
ſtatu reliquit. Quid autem reuerſus egerit; idem Palladius ſic enarrat : Theodo-
ſius ita poſtmodum reuerſus a bello, quod contra Maximum feliciter geſſerat : cum
illius tolerantiam, laboremque comperiſſet, in ſua eam libertate eſſe iuſſit.]
hæc ipſe.

Quòd vero eamdē Olympiadē ferme omnes virginē prædicent; audi quid ad ipſam
ſcribens dicat Chryſoſtomus [h] : Nec vero, inquit, ſermones meos propterea carpe, quòd

h Chryſoſt. epiſt. 2. in addit.

te in

A te in virginum chorũ & claſſem adſcripſerim, quæ in ſanctarum illarum chorea vixiſti: ſæpe enim me tum priuatim, tũ publice audiſti, cum quæ virginitatis definitio eſſet, explicarem; illudq. contenderem, nihil vmquam impedimento fore, quo minus ea in virginum numerum & ordinem referretur, immo etiam eas longo interuallo ſuperaret, quæ in ceteris rebus ingentis philoſophiæ ſpecimen edidiſſet. Eaq. de cauſa Paulus[a] etiam cum virginem deſcriberet, non eam dumtaxat, quæ matrimonij viriliſq. concubitus expers eſſet, virginem appellauit, verum etiam ipſam, cui ea quæ ad Dei cultum pertinerent, curæ eſſent.] ſubdit de decem virginibus Chriſti parabolam, qua virgines prudentes non tam corporis integritate, quàm incorruptione morum & bonorum operum luce definiuntur, diſtinguunturq. a virginibus fatuis. Quibus plane videas ipſum Ioannem Chryſoſtomum poſtremum tribuere Olympiadi virginitatis B genus potius, quàm primum.

OLYMPIAS QVOMODO VIRGO DICTA.

a 1. Cor. 7.

Hac autem in ſua in omnibus poteſtate relicta, quodnam initum proſecuta fuerit vitæ genus, idem Palladius ita ſubdit: Abſtinet illa quidem animatis omnibus, balneaſq. numquam adit. Quòd ſi infirmitatis neceſſitas vrgeat (crebris enim paſſionibus & morbis atteritur) induta camiſia deſcendit in aquas: veretur enim (vt aiunt) & ſe ipſam.] paulo vero poſt: Scio, inquit, hanc ſanctum Nectarium Epiſcopum[b] Conſtantinopolitanum plus fuiſſe admiratum, adeo vt in Eccleſiaſticis quoque rebus mulieri obtemperaret. Amphilochium vero Iconij Epiſcopum, & Optimum Præſulem in Ponto, & Petrum Sebaſtiæ Antiſtitem Baſilij fratrem, & Epiphanium Conſtantiæ Cypri Antiſtitem, ſanctos viros quid memorem? quibus illa & pecunias donauit & villas. Optimo certe, dum Conſtantinopoli moreretur, ipſa oculos manibus ſuis clau- C ſit, &c.] ſubdit his quoque Leo Auguſtus, hanc ob inſignia virtutum merita, licet nondum annis ad munus aptam, creatam tamen fuiſſe Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ diaconiſſam; quod miniſterium expleuit magna totius Eccleſiæ laude, adeo vt ne leuem quidem inuidis & obtrectatoribus nedum dicendi, ſed nec ſuſpicandi de ſe aliquid indignum occaſionem dederit. At de Olympiade hactenus: longe plura ſunt quidem, quæ de ipſa inferius ſuis locis dicturi ſumus. Iam Theodoſium expeditionem parautem in Maximum proſequamur.

OLYMPIADIS VITAE INSTITVTVM.

b l. 9. de fid. Cathol. Cod. Theod.

Profecturus ipſe aduerſus tyrannũ, in primis quibus valuit pietatis armis conatus eſt, conciliando ſibi diuinum numen, exercitum communire. Siquidem perſentiens, magni momenti opus aggredi, dubiã iacere aleã, rẽq. tentare periculoſam, a Deo diuerſis modis ſibi implorare ſuppetias laborauit, vtpote qui optime ſciret Dei munus, atque dice- D ret vna cũ Dauid[c]: In Domino faciemus virtutẽ, & ipſe ad nihilũ deducet inimicos noſtros.] Ad hæc plane reſpiciebat, quod ait ad Flauianũ, vt precibus apud Deũ contenderet extingui bella. Sed & in eo maxime eiuſdem pietas commendatur, quòd tanti ponderis prœlium auſpicaturus, Legatos in Ægyptum miſit ad ſanctos ibi agentes anachoretas, quos pro ſe certantes precibus habere voluit pugnatores. Inter alios autem Ioannem ſanctiſſimum monachum, quem S. Hieronymus[d] magnopere laudat, per eoſdem conſuluit de dubio belli euentu. Teſtatur id quidem S. Auguſtinus, dum ait[e]:

EXPEDITIO THEODOSII ADVERSVS MAXIMVM.

c Pſal. 43.

d Hieronym. ad Creſiphon aduerſ. Pelag.

Cũ Maximũ terribilem faceret ille ſucceſſus (*nempe obitus Gratiani cum fuga Valentiniani*) hic (*Theodoſius ſcilicet*) in anguſtijs curarum ſuarum non eſt lapſus ad curioſitates ſacrilegas atque illicitas: ſed ad Ioannem in Ægypti eremo conſtitutum, quem Dei ſeruum prophetandi ſpiritu præditum, fama crebreſcente didicerat, miſit, atque ab E eo nuncium victoriæ certiſſimum accepit.] hæc Auguſtinus, quæ & probauit euentus: eadem habet quoque Ruffinus[f]. Multa de eodem Ioanne narrat Euagrius[g], & inter alia hæc quæ ad Theodoſium eiuſq. duces ſpectant: Imperatori, inquit, Theodoſio, vel quos belli exitus habiturus eſſet, vel quibus modis victoriam caperet de tyrannis, ſed & quot irruptiones paſſurus eſſet gentium barbararum, ſæpe prædixit. Quodam etiam tempore cum gens Æthiopum Romanũ militem circa Cyrenem (quæ prima eſt ex Æthiopiæ partibus Thebaidis ciuitas) incurſaret, & ſtrages plurimas noſtrorum dediſſet, prædamq. duxiſſet; venienti ad ſe Romano duci, & metuenti confligere cum eis, eo quòd exiguus ipſi erat militum numerus, & hoſtilis contra ſe innumera multitudo: Ioannes ſtatutum deſignans diem: Perge, inquit, ſecurus: die enim qua dixi, & hoſtem proſternes & ſpolia capies, prædamq. reuocabis. Quod cum fuiſſet impletum, etiam apud Auguſtum quòd carus acceptuſq. futurus eſſet, prædixit.]

e Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 26.

THEODOSIVS CONSVLIT IOANNEM MONACHVM DE FVTVRA PVGNA.

f Ruffin. lib. 2. cap. 32.

g Euag. Vit. ſanct. Patr. c. 1.

hæc ibi; quæ recenſuiſſe voluimus, quòd exiſtimemus horum fama ipſum innotuiſſe A Theodoſio Imperatori, qui eo modo eumdem ſanctum de futuro belli euentu, vt diximus, interrogarit.

QVID THEODOSIVS CVM SENVPHIO.

a Apud Metaph. die 31. Ianuar.

Rurſum vero ad bellicam expeditionem plurimum conferre idem Imperator exiſtimauit, ſi ſecum duceret celebertimum quemdam monachum, Senuphium nomine; quem per Theophilum Alexandrinum Epiſcopum accerſiuit; qui prætextu quodam, quaſi ipſa ciuitas in magno diſcrimine eſſet, eum ad ſe vocauit. Quid autem tunc ille, Acta [a] Cyri & Ioannis docent his verbis: Cum intellexiſſet Theodoſius, quòd in Scete (eſt autem hæc ſolitudo in Ægypto quidem ſita, ſic nominata) philoſophabatur vir quidam genere & ipſe Ægyptius, maximorum ſane effector miraculorum: ſcribit protinus ad Theophilum Alexandriæ Epiſcopum, iubens vt efficiat, quo vir ille admirabilis quamprimum veniat Conſtantinopolim. Eis autem litteris B quoque continebatur, quòd eius aduentu opus eſſet. Ille vero, ijs acceptis, ſtatim ad eum venit, & datis litteris, preces Imperatoris, & vſum, qui vrgebat, ſignificat. Deinde etiam ipſe quoque ex ſe facit quod poteſt, vehementer rogat, orat, ſupplicat, ne preces deſpiciat Imperatoris, neque ſuos vilipendat labores, ſed veniat ad ciuitatem, & bellum, quod in eam paratur, ſuis auertat precibus, & a tanto periculo & metu eam liberet, vtpote quòd in eius poteſtate ſitum ſit, vt ciuitas vel ſalua ſit, vel intereat. Admirabilis autem ille Senuphius (hoc enim nomine vir ille vocabatur) primum quidem, vt conſentaneum eſt, ne rogaret prohibuit, non ad menſuram eius quam habebat gratiæ, ſed ad menſuram potius eius qua erat diues humilitatis aſpiciens: Magna eſt, inquit, mea in ciuitatem beneuolentia, & ipſam valde ſaluam eſſe cupio; ſed non voluntatem quoque vires ſequuntur ex ea quæ eſt ad Deum fiducia. Quinetiam ro- C gauit ipſum Alexandrinum Epiſcopum, ne de eo talia ſentiret, neque eum putaret vulgo antecellere.

SENVPHIVS BACVLVM ET SVPERHVMERALE AD THEOD. MITTIT.

Cum autem eum ipſe omnino non dimitteret, nec ſciret magnus quidnam faceret Senuphius: diſceſſum quidem ſuum pulchre differt, dat autem ſic quoque auxilium, idq. facit admirabilius. Nam & ſtatim ſtetit ad Orientem: et cum ſuperhumerale & baculum in cælum ſuſtuliſſet: Domine Deus, inquit, Deus exercituum, da huic meo ſuperhumerali & huic baculo, vt tantum poſſit, quantum ego ipſe, ſi illic adeſſem. Hæc cum Deo dixiſſet: quæ habebat in manibus, dat ſtatim Pontifici: Hæc accipe, dicens, & mitte ſtatim ad Imperatorem: ille autem ſuperhumerale quidem imponat capiti, baculum vero manu ferat: deinde cum manus opus fuerit conſerere cum hoſtibus, præcedat omnes alios, & audacter procedat aduerſus inimicos: Nam ſi ego qui- D dem poſſim a Deo exaudiri, exiſtimo fore, vt ipſe ſit illis terribilis, & ſine ſanguine glorioſam referat victoriam.

Hæc cum ad Imperatorem lubenter eſſent allata: ille quidem munit caput ſuperhumerali quauis galea tutius, baculo autem munit dexteram lancea longe validius, & hac ratione confidens fore, vt hoſtibus videretur terribilior, quàm olim (vt aiunt) claua Hercules. Iam accedentibus hoſtibus, ipſe primus præcedit ducens totum exercitum. Propter Senuphij autem ad Deum orationem nulla erat dilatio, ſed res ſtatim finem accipiebat. Simulac enim eum viderunt barbari, admirati ipſum tamquam vnum ex cæleſtibus, ad fugam ſtatim ſpectabant, & pedum virtutem laudabant: fugiebant vero non aliquo certo ordine, vt qui non eſſent omnino obliti virium, ſed vt qui eſſent amotæ mentis, & perterriti, alij E alio diſperſi, terga volentibus facilia, expedita venatio, ſecura perſecutio, & libera ab omni periculo: ipſi potius propter fugam, quæ erat ſine vllo certo ordine, plagas & vulnera atque adeo mortem ſibi inuicem conciliantes: adeo vt Imperator non ſolum ſine ſanguine, ſed etiam ſine vllo labore hanc victoriam retulerit. Feſtum ille nominauit hunc diem, & nunc quoque poſt tantum tempus magnifice celebratur ab Alexandrinis: nominatur ab eis εἰκόνιον ab imagine: ab eis enim Imperatori facta eſt quædam ſtatua eo quo tunc modo armata, & capite quidem ſuperhumerali induta, dextera autem tenens baculum.] hactenus ibi: recitat breuiter hæc eadem Glicas [b]. ſed quo potiſſimum tempore; num cum aduerſus Maximum hoc anno, an poſtea cum aduerſus Eugenium profectus eſt, vel alijs bellis decertauit, id acciderit, penitus ignoratur.

b Glic. Annal. part. 4.

Quod

A Quod vero ad tempus eius in Occidentem aduentus aduerſus Maximũ ſpectat, non ſequimur Marcellinum, qui ſub anni ſuperioris Conſulibus illum collocat. nam cum multa eius ſententiæ aduerſentur, quibus (vt vidimus, cum egimus de rebus Antiochenis) ipſum conſtat tempore Quadrageſimæ hoc anno egiſſe Conſtantinopoli; reſcripta etiã hoc eodem anno ab ipſo in Oriente data plane declarant, non ante præſentem annum Theodoſium ipſum aduerſus Maximum profectum eſſe. Hoc enim anno, menſe Martij, Theſſalonicæ aduerſus hæreticos iſta ſanciuit, quibus ad futuram victoriam eo modo viam præuia pietate conſtrauit, dum primum expugnat impietatem, eius ſectatores exagitans ipſis legibus:

THEODOSIVS IN EXPEDITIONE SCRIPSIT CONTRA HAERETICOS.

Apollinarianos[a], ceteroſq. diuerſarum hæreſum ſectatores ab omnibus locis iubemus inhiberi, a mœnibus vrbium, a congreſſu honeſtorum, a communione ſanctorum:
B inſtituendorum clericorum non habeant poteſtatem: colligendarum congregationum vel in publicis vel in priuatis eccleſijs careant facultate: nulla ijs faciendorum Epiſcoporum præbeatur auctoritas. ipſi quoque Epiſcopi nomine deſtituti appellationem huius dignitatis amittant. Adeant loca, quæ hos poſſimum quaſi vallo quodammodo ab humana communione ſecludant. His etiam illud nectimus, vt ſupramemoratis omnibus adeundi atque interpellandi ſerenitatem noſtram aditus denegetur. Dat. VI. Idus Martij Theſſalonicæ, Theodoſio A. II. & Cynegio Coſſ.] adiecit & alias in eodem procinctu Theodoſius aduerſus hæreticos ſanctiones, vt eam quæ ſequitur, his verbis ad Tripholium ſcribens[b]:

a l. 14. de hæret. C. Theod.

b l. 15. de hæret. C. Theod.

Omnes diuerſarum perfidarumq. ſectarum, quos in Deum miſeræ veſania conſpirationis exercet, nullum vſquam ſinantur habere conuentum, non inire tractatus, non
C cœtus agere ſecretos, non nefariæ præuaricationis altaria manus impiæ officijs impudenter attollere, & myſteriorum ſimulationem ad iniuriam veræ religionis aptare. Quod vt congruum ſortiatur effectum, in ſpecula ſublimitas tua fideliſſimos quoſque conſtituat, qui & cohibere hos poſſint, & deprehenſos offerre iudicijs, ſeueriſſimum ſecundum præteritas ſanctiones & Deo ſupplicium daturos & legibus. Dat. XVIII. Kal. Iul. Stobis, Theodoſio A. II. & Cynegio V.C. Coſſ.] quo etiam menſe hæc quoque ſalubriter ſanxit[c]: Nulli egreſſo ad publicum vel diſceptandi de religione, vel tractandi, vel conſilij aliquid deferendi pateſcat occaſio. Et ſi quis poſthac auſu graui atque damnabili contra huiuſmodi legem veniendum eſſe crediderit, vel inſiſtere motu peſtiferæ perſeuerationis audebit, competenti pœna & digno ſupplicio coerceatur. Dat. XVI. Kal. Iul. Stob. Theodoſio A. II. & Cynegio V.C. Coſſ.] ac rurſum ad eumdem
D aduerſus Arianos ſpeciatim hæc edidit[d]:

c l. 2. de his qui ſuper relig. contend. C. Theod.

d l. 16. de hæret. C. Theod.

Nonnullos Arianorum formam noſtrarum talem proferre iuſſionum comperimus, vt his liceat vſurpare, quæ ſuis videantur vtilitatibus conuenire: Qua ſublata, ſciant nullam huiuſmodi iuſsionem e noſtro ſacrario profluxiſſe. Quicquid itaque fuerit ab his pro eorum commoditate prolatum; vt falſi reus teneatur, qui deinceps ea circumtulerit. Data V. Idus Auguſti Conſtantinop. Theodoſio A. II. & Cynegio Coſſ.] at perperam factum putamus, vt in Codice, loco acceptæ ſanctionis, data ponatur Conſtantinopoli: quam edidiſſe putamus, cum iam in Italiam aduentaſſet; illoſq. ea lege exagitare Arianos voluiſſe, qui reſcripto Valantiniani, de quo ſuo loco ſuperius actum eſt, dato pro Arianis ſectantibus profeſſionem Ariminenſem, vterentur tamquam ab ipſo Theodoſio edito, eo quod ex more amborum Imperatorum nominibus
E haberetur inſcriptum.

Cum autem ad Arianos Conſtantinopoli agentes eiuſmodi Imperatoris reſcriptum perlatum eſſet; æſtuantes in eum ira, quodnam immane ſcelus admiſerint, proxime dicturi ſumus. Cum vero tot hoc anno aduerſus hæreticos extent a Theodoſio promulgatæ leges, aliæq. ab eodẽ editæ plures ſint ſuperius a nobis recitatæ: neſcimus quo modo Socrates[e] illud affirmet, eumdem Imperatorẽ omnibus hæreticis, exceptis Eunomianis, conceſsiſſe priuatos in domibus conuentus agere, & eccleſias extra ciuitates conſtruere. Ex his enim & alijs ſuperius recitatis manifeſti erroris arguitur: cum in eo totus Theodoſius fuiſſe appareat, atque hoc præſertim anno ſtudioſius incubuerit, vt omnes hæreticos omni conuentu excluderet, ac locis interdiceret.

e Socrat. lib. 5. cap. 20.

Accidit quidem proſpere feliciterq. Theodoſio, cum manu altera aduerſus hæreticos pugnans, altera Maximum debellarit. Cuius belli progreſſus a Zoſimo[f] copioſius

f Zoſim. lib. 4.

THEODOSII BELLVM CVM MAXIMO. quàm ab alijs deſcribuntur: nobis hic ſatis eos ſummatim reddere. Magnus plane metuenduſq. fuit ad præſens conficiendum bellum, quo de ſumma totius Romani Imperij decerneretur, Maximi apparatus terra marique diſpoſitus. Siquidem Andragathium claſſi præfecit, qua mare Ionium aſſeruaret, ſi forte per illud Theodoſius tranſmittere tentaret exercitum; Marcellinum fratrem terreſtribus copijs cuſtodire iuſſit Italiæ aditus; ipſe vero cum victore ſemper exercitu in Pannoniam progreſſus eſt, occurſurus hoſti, ſi ea via tenderet in Italiam. Theodoſius igitur veniens, Maximum Sciſciæ cum exercitu conſidentem inuenit, eumdemq. commiſſo magna virtute certamine, profligauit; qui ſe Aquileiam fugâ lapſus recepit. Procedens itaque vlterius Theodoſius, fugientem hoſtem proſecuturus, apud Petauionem Marcellinum cum alio exercitu agentem inuenit, quem pariter bell[illegible] ſuperatum æque fugauit. A

Duabus his adeo ingentibus diuino fauore victorijs partis, vt quod re[illegible] B bellí ſupereſſe videretur, eadem celeritate conficeret, Aquileiam contendit, ib[illegible]q. Ma-

MAXIMVS VINCTVS AD THEODOSIVM DVCTVS. ximum agentem obſedit; qui a ſuis mil[illegible]us captus, indutuſq. inſignibus Imperatorijs, ad Theodoſium vinctus perductus eſt: cuius infelicem ſtatum Theodoſius commiſeratus, oculis eum ad parcendum compoſitis aſpexit: cum milites indignati, eum [illegible] Maximum a conſpectu Theodoſij abſtrahentes, abſciſſo confeſtim eius capite, necauerunt, ne miſerendi ipſi Theodoſio locus eſſet. nam & Pacatus: Rapitur e[illegible], inquit, ab oculis, & ne quid licere poſſet clementiæ, inter innumeras manus fertur ad mor-

a Socrat. lib. 5. cap. 14. Paul. Diac. & alij. tem.] quod factum ſexto Kal. Septembris a[illegible]rmant[a]. Cum paulo poſt Andr[illegible] claſſis Præfectus, audita Maximi nece, ſe præcipitē dedit in fluctus: eo namque mo[illegible]o proditor Gratiani, vt par erat, interijt. Secutaq. eſt mors Victoris pueri, Maxim[illegible] a patre Auguſti nominati, quem Arbogaſtes Comes proditione confecit, puerulū apud C

b Zoſim. lib. 4. c Pacat. in Panegyric. matrem relictum in Gallijs. Hæc ex Zoſimo[b], Pacato[c], & alijs perbreuiter enarr[illegible]mus. Victoria quidem, præ magnitudine ſua, tanta temporis breuitate, de tot exercitibus obtenta, tam incruenta, tantumq. proficua, qua Galliæ, Hiſpaniæ, [illegible]tannia, Italia, & omne denique Occidentale Imperium recuperatum fuit, & O[illegible]ale tutum redditum, ore omnium celebrata & decantata vocibus fuit, vtpote quæ [illegible]tu plane diuino intelligeretur obtenta, inclamante in Maximū deſuper voce ſa[illegible]s innocentiſſimi Gratiani, fauentibus vero Theodoſio precibus ſanctorum monac[illegible]ū, vna cum indulgentia Antiochenis conceſſa, pietateq. in exturbandis hæreticis pro ipſo pugnante, quibus & alijs probe factis cæleſtes ſibi conciliauit exercitus.

Retexit ſanctus Ambroſius tot tantaq. hæc a Deo impartita Theodoſio bene[illegible],

QVANTA DEVS LARGITVR THEODOSIO. d Ambroſ. epiſt. 29. cum ad eum pro Theſſalonicenſibus paulo poſt rogaturus epiſtolam ſcripſit[d], qua inter alia ex Dei perſona ita hominem interpellat: Ego tibi inimicum tuum in pot[illegible]tem tuam captiuum deduxi. Frumentum non habebas ad exercitus alimoniam: ipſorum hoſtium manu pateſeci tibi portas, aperui horrea; dederunt tibi hoſtes tui commeatus ſuos, quos ſibi parauerant. Ego perturbaui hoſtis tui con[illegible]a, vt ſe ipſe nudaret. Ego ipſum vſurpatorem Imperij ita vinxi, ac mentem eius ligaui, vt cum haberet adhuc fugiendi copiam, tamen cum omnibus ſuis, tanquam metuens ne quis tibi periret, ipſe ſe clauderet.] hæc idcirco Ambroſius, quòd cum liberum iuiſſet Maximo repetere Gallias, ſe incluſerit Aquileiæ: vt merito & hæc de eo Pacatus. In oppidum [illegible]et Aquileienſe præcipitat, non vt vitam funderet reſiſtendo, ſed ne pœnam fruſtrando [illegible]ferret, &c.] Sed ſubdit Ambroſius ex eiu[illegible] perſona numinis: Ego Comitem eiu[illegible] exercitū ex altera parte naturæ, quos ante diſperſeram, ne ad belli ſocietatem coirent, ad E ſupplementum tibi victoriæ congregaui. Ego exerc[illegible]um tuum ex multis [illegible]ndon[illegible] conuenam nationibus, quaſi vnius gentis fidem, tran[illegible]tatem & concordiam ſeruare præcepi. Ego, cum periculum ſummum eſſet ne Alpes infida barbarorum penetrarent conſilia, intra ipſum Alpium vallum victoriam tibi cont[illegible], vt ſine damno vinceres. Ego te triumphare feci de inimico tuo.] et inferius de tribus illis Theod[illegible] victorijs Francorum & Saxonum ope reportatis hæc ait: Ille igitur, *nempe Maximus*, ſtatim a Francis & a Saxonum gente in Sicilia *(vbi Andragathius cum claſſe erat)* Sciſciæ, Petauione, vbique denique terrarum victus e[illegible].]

Hic Maximi tandem finis fuit, quem præſtabat auſcultaſſe Martino ipſum admo-

e Gild. de excid. Britan. nenti ne tranſiret Alpes; quod ſi faceret, interitum ſ[illegible]ret ſibi in Italia præparatum. De interitu Maximi agens Gilda Sapiens[e]: Apud Aquileiam, inquit, vrbem capite nefande

A ſaude cæditur, qui decorata totius Orbis capita regno quodammodo deiecerat. Exin Britannia, omni armato milite, militaribus copijs, rectoribuſq. licet immanibus, ingenti iuuentute ſpoliata; quæ comitata veſtigia ſupradicti tyranni, domum nuſquam vltra redijt; & omnis belli vſu penitus ignara, duabus primum gentibus tranſmarinis vehementer ſæuis, Scotorum a Circio, Pictorum ab Aquilone calcabilis multos ſtupet gemetq. annos.] ſic igitur & tyrannus tyranniq. prima ſedes, & gens quæ illi in tyrannidem fuit, eiuſmodi dirum ſupplicium luit. BRITANNI SECVTI MAXIMVM MALE PERIERE.

At quod ad Theodoſium pertinet: non tam victoriæ claritudine, deletis penitus hoſtibus, illuſtratus eſt, quàm clementia atque benignitate eluxit in primis erga hoſtes, dum (vt ait Pacatus [a]) duobus aut tribus furioſi gladiatoris laniſtis in belli piaculum cæſis, reliquos omnes venia complexa, velut quodam materno ſinu clauſit. Nullius CLEMENTIA THEODOSII ERGA VICTOS. a Pacat. in Panegyric.
B bona publicata, nullius mulctata libertas, nullius præterita dignitas imminuta: nemo affectus, nemo nota, nemo conuicio, aut denique caſtigatione perſtrictus, culpam capitis aurium ſaltem moleſtia luit. Cuncti domibus ſuis, cuncti coniugibus ac liberis, cuncti denique innocentiæ (quod eſt dulcius) reſtituti ſunt. Vide, Imperator, quid hac clementia conſecutus ſis: feciſti vt nemo ſibi victus te victore videatur.] At quid in ipſos propinquos Maximi? hæc paucis, ſed magna eſt complexus Ambroſius [b], ad ipſum Theodoſium cum poſtea ſcripſit: Inimici tui filias reuocaſti, nutriendas apud affinem dediſti: matri hoſtis tui miſiſti de ærario tuo ſumptus.] ita ipſe. Sed cui hæc adeo pulchra accepta ferenda? equidem S. Ambroſio Epiſcopo, qui (vt dicemus) tunc Aquileiæ erat, atque de his omnibus Theodoſium interpellauit; quod teſtatur epiſtola poſtea ad ipſum ſcripta, cum ait [c]: Debeo beneficijs tuis, quibus me petente liberaſti plurimos de b Ambroſ. epiſt. ad Theodoſ. 29. c Ambroſ. epiſt. 29.
C exilijs, de carceribus, de vltimæ necis pœnis, &c.] quam epiſtolam hoc anno ab Ambroſio ſcriptam datam eſſe, dicemus.

Sed & inde quoque ſummã conſecutus eſt Theodoſius laudem, cum occiſo Maximo, abſque aliqua controuerſia ſumma rerum potitus, voluit tamen cum Valentiniano partiri Imperium, dũ non tantũ Italiam, ex qua deiectus a tyranno fuerat, illi reſtituit, ſed adiecit & Gallias, Hiſpanias, atque Britanniam. De his enim agens S. Auguſtinus, factũ commendans, ſic ait [d]: Mox tyranni Maximi extinctor, Valentinianum puerum Imperij ſui partibus, vnde fugatus fuerat, cum miſericordiſſima veneratione reſtituit.] hæc ipſe. Sed maiorem inde meruit Theodoſius gloriam, quòd eumdem Valentinianum a matre Iuſtina impietate corruptum, Catholicæ reddidit diſciplinæ, oſtendens illi ea de cauſa ipſum commeruiſſe a Maximo e regno depelli, quòd inhærens matri, fidem Ca- d Auguſt. de Ciuit. Dei. lib. 5. cap. 26. THEODOSIVS RESTITVIT REGNVM VALENTINIANO.
D tholicam depuliſſet. Recitat verba Theodoſij ad Valentinianum tunc dicta Suidas [e], quæ ſic ſe habent: Cum autem veniſſet Valentinianus ad Theodoſium, in recta fide eſt inſtitutus. Dicebat enim ei Theodoſius, Imperatoriam aciem ſtare non armis, ſed iuſtis cauſis. Et noui, inquit, Valentiniane, religioſiſſimos Imperatores, quieſcente exercitu, victoriam obtinuiſſe, & hoſtes ſubactos, tributarios factos eſſe, periculo antegreſſo. Sed & Conſtantinus Magnus erectum Licinium tyrannum naufragio trucidauit. Sic etiam Valentinianus pater tuus felicius Imperium & ab hoſtibus illæſum gubernauit, Deo eum [illegible]endente, innumerabilibus prœlijs victor, multis & diuerſis barbaris ſublatis. Valens vero patruus tuus Deum diuellens, inquinauit Eccleſiam, homo profanus cæde ſanctorum & ſacerdotum relegatione: diuinaq. prouidentia a Gothis oppugnatus, combuſtus eſt. Recte Chriſtum colit is, qui non immerito te eiecit. Incredulitas e Suid. verb. Valentinianus.
E tua Maximo facultatem dedit. Si Chriſtum non videmus; quem inuocabimus pugnaturi? Hæc & plura etiam his admonitus a Theodoſio Valentinianus ad fidem rectam adductus eſt.] huc uſque Suidas. Sed contigerunt hæc, cum in Oriente profugo eidem Valentiniano ipſe Theodoſius occurrit.

Manſit hoc anno Theodoſius Aquileiæ, necnon Mediolani, ſequenti autem (vt dicemus) Romam ſe contulit. Aquileiæ vero dum eſſet, ad Tripholium Præf. Præt. aduerſus res a Maximo geſtas ita reſcripſit [f]: Nullus ſibi honorem audeat vendicare, quem tyrannica conceſſit audacia: ſed ad priſtinũ ſtatũ damnata præſumptio reuocetur. Dat. X. Kal. Octob. Aquileiæ, Theodoſio II. & Cynegio Coſſ.] non ſunt hæc contraria, vt apparent, ijs quæ nuper diximus ex Pacato, collatos a Maximo honores a Theodoſio ſublatos: nam hæc puto intelligenda de his qui a Maximo fuerant iiſdem magiſtratibus ſpoliati, quos priſtinis dominis hac voluit decreta lege reſtitui. THEODOSII AQVILEIAE DATA RESCRIPTA. f L. 6. de infirmand. his quæ ſub tyrannis.

Menſe

Menſe vero Octobri idem Theodoſius Mediolanum ſe contulit; vbi cum eſſet, itidem aduerſus Maximi acta eiuſmodi edidit ſanctionem[a]: A

a l. 7. de infirmand. his quæ ſub tyran.

Omne iudicium, quod vafra mente conceptum, non iura reddendo Maximus infandiſſimus tyrannorum credidit promulgandum, damnauimus. Nullus igitur ſibi lege eius, nullus iudicio blandiatur. Dat. ſexto Idus Octob. Mediolani, Theodoſio A. II. & Cynegio Coſſ.] At non prætereat quòd hoc ipſo anno, antequam Maximus victus eſſet, miſit Theophilus Epiſcopus Alexandrinus Legatum Iſidorum in Italiam cum litteris atque muneribus, vt alterutri qui vinceret, eadem traderentur. Meminit huius legationis Socrates, vbi ait[b]: Cum Imperator Theodoſius contra Maximum tyrannum prœlio decertaret, Theophilus per Iſidorum munera ad Imperatorem cum binis litteris miſit, præcepitq. vt victori & munera & alteras litteras offerret. Iſidorus, quo hoc negotium obiret, Romam contendit, victoriamq. ſedulo obſeruat. Verum illud B factum non diu in obſcuro fuit: nam lector illius, qui vna cum illo aderat, litteras clam ſubripuit. Vnde Iſidorus metu perculſus, abſque mora Alexandriam profugit. Hæc quidem cauſa fuit, cur tantopere poſtea a Theophilo fuerit pro Iſidoro laboratum.] hæc Socrates. Bis ſane Iſidorum hunc, virum ſpectatum valde, veniſſe Romam Palladius[c] tradit; primo cum Athanaſio; poſtea vero, nempe hoc tempore, cũ Demetrio Epiſcopo: prædiuitemq. fuiſſe affirmat, ita tamen, vt (quod ait) omnia Chriſtiane in pauperes fuerit elargitus. Felix hic namque, niſi Origenis venena potaſſet, vt dicemus, cum ab eodem Theophilo alia functus eſt legatione in Palæſtinam, de qua ſuo loco. Hunc quidem primo monaſticam vitam exercuiſſe in Nitria, inde vero adſcitum in presbyterum Eccleſiæ Alexandrinæ, idem tradit Palladius, qui eum nouit. At ne quis duos putet, quòd interdum presbyterum, interdum vero monachum nominet: ſciendum eſt, C vnum eumdemq. Iſidorum monachum atque presbyterum fuiſſe.

b Socrat. lib. 6. c. 2.

c Pallad. in Lauſiac. c. 1.

Iam vero antequam reliquas res a Theodoſio Mediolani geſtas proſequamur: quænam acciderint Conſtantinopoli, tempore quo Theodoſius pugnabat aduerſus Maximũ, dicere opus eſt, quæ a Socrate narrantur his verbis[d]: Eodẽ temporis momento, quo Imperator ad hoc bellum aduerſus Maximum faciendũ omni ſtudio incumbebat, Conſtantinopoli ab Arianis tumultus tali de cauſa commotus eſt. Solent homines, de rebus quas non norunt, ſermones nonnumquam confingere: et ſi quando fuerint occaſionem nacti, rumores de rebus, quarum cupiditate ducuntur, multo maximos excitant, vtpote perpetuo rerum nouarum appetentes. Quod quidem in ea ciuitate tum vſu venit. Nam de bello, quod longe ab illis gerebatur, alius aliud commentus, rumorem de eo diſſipauit: ſpem ſcilicet animo concipiens, belli euentum Imperatori in D dies minus proſpere ſucceſſurum. Etenim quamuis in bello adhuc nihil eſſet confectum, tamen illi res quas non norunt, iuxta ac ſi eaſdem oculis aſpexiſſent, narrarunt, dixeruntq. tyrannum copias Imperatoris profligaſſe, hunc & illum militum numerum in pugna cecidiſſe, atque adeo ipſum imperatorem a tyranno propemodum captum fuiſſe.

d Socrat. lib. 5. c. 13. Sozom. lib. 7. c. 14

ARIANI QVID PRAESVMPSERINT CONSTANTINOP.

Ariani itaque graui tum animi perturbatione commoti (diſcruciabantur enim, eccleſias intra vrbem ab illis, quos ipſi ante perſecuti fuerant, occupatas) varios rumores diſſeminarunt. Et quoniam alia quædam diuerſa ab illis quæ narrabantur, eos etiam qui rumorum erant auctores, ad credendum ita induxerunt, vt ea quæ ipſi confinxerant, non conficta, ſed vera eſſe putarent (nam alij qui ea auditione perceperant, ipſis rumorum auctoribus confirmabant, non aliter habere, atque ab illis audierant) Ariani idcirco animis de integro confidere, facinus aggredi: Nectarij Epiſcopi domum iniectis facibus incendio vaſtare cœperunt.] Cum vero paulo poſt de ingenti Theodoſij victoria nuncium Conſtantinopolim perlatum eſſet: multo illi timore concuſſi, Arcadium Theodoſij filium, qui aderat, ſupplices petentes veniam conuenere: cum ille pro ipſis ad patrem ſcripſit, qui ijs noxam precibus Arcadij rogantis remiſit. de quibus hæc Ambroſius[e]: Conſtantinopoli dudum domus Epiſcopi incenſa eſt, & filius clementiæ tuæ interceſſit apud patrem, vt & ſuam, hoc eſt, filij Imperatoris iniuriam, & domus ſacerdotalis incendium non vindicares. Non conſideras, Imperator, ne & hoc cum vindicari iuſſeris, ipſe iterum interueniat, ne vindicetur? Sed bene illud acquiſitum eſt a patre filio: dignum enim erat, vt ſuam iniuriam prius ipſe donaret. Bene illud cum gratiæ diſtinctione diuiſum eſt, vt filius pro ſua, & pater pro E

ARIANI INCENDVNT DOMVM NECTARII.

e Ambroſ. epiſt. 29.

A ter pro filij iniuria rogaretur .] hæc Ambroſius .

Hoc ipſo anno , Paſchali tempore contigit baptiſmus magni Patris Auguſtini, de
quo nobis agendum eſt . Ac primum quæ ſunt temporis elucidanda erunt , cuius qui-
dem exactius diſquiſiuimus rationem in noſtris Notis, illis tamen poſterius editis,nem-
pe Plantinianis typis,in quibus errorem illum emendauimus prioris editionis, in quem
incauti ob textum eiuſdem S.Auguſtini deprauatum impegimus . Quòd enim dum ip-
ſe agit de obitu matris ſuæ,dicat [a]: Ergo die nono ægritudinis ſuæ , quinquageſimo &
ſexto anno ætatis ſuæ , trigeſimo & tertio ætatis meæ, anima illa religioſa & pia corpo-
re ſoluta eſt] quod contigit(vt dicemus)anno ſequenti , menſe Maij : ſi verum eſt quod
ibi dicitur , ipſum fuiſſe tunc annorum triginta trium ; vtique dicendum erat , anno tri-
geſimo ſecundo baptizatum , conuerſum vero trigeſimo . Verum ille corrigendus eſt
B textus, vt loco trigeſimi tertij, ponendus ſit annus trigeſimus quintus ; idq. ex alijs eiuſ-
dem Auguſtini locis : vt in primis cum ita ait libro tertio contra Academicos [b]: Cum
trigeſimum & tertium ætatis annum agam,&c.] Cum igitur fateatur ſe annorum iam
fuiſſe triginta trium , cum ſcriberet contra Academicos : atque æque conſtet, eos ab ipſo
elaboratos libros cũ Mediolani adhuc catechumenus eſſet (id quidem ipſo teſtante [c]) &
ante menſem Nouembris ; quod ipſe etiam demonſtrat,dũ ait [d] , illos ſcriptos eſſe ante-
quam ſcriberet de Vita beata , quam ſcriptionem habebat præ manibus (vt ex ipſa ap-
paret) eo anno,tempore natalis ſui, Idibus Nouembris : vtique affirmandum eſt , eos
anno ſuperiori ab ipſo fuiſſe conſcriptos in fine anni trigeſimi tertij ſuæ ætatis , quo pa-
riter anno Idibus Nouembris inchoaretur trigeſimus quartus . Cum vero rurſus Poſ-
ſidij [e] teſtificatione liquear, ipſum baptizatum eſſe Paſchali tempore : vtique etiam
C dicendus erit, non anno ſuperiori , ſed præſenti anno , dicto tempore , ſacro baptiſmo
initiatus fuiſſe.

DE TEMPORE BAPTISMI S. AVGVSTINI.

a Aug. Conf lib. 9. c. 11.

b Aug. cõtr. Academ. lib. 3. c. 20.

c Aug. Retract. lib. 1. c. 1. 2.

d Aug. Retract. lib. 1. c. 1. 2.

e Poſſid. Vit. Auguſt. c. 1.

Nec eſt quòd quis poſt hunc annum exiſtimare poſſit Auguſtini differendum eſſe ba-
ptiſmum , quem conſtat , ipſomet teſte [f], iam baptizatũ receſsiſſe ex Italia poſt necem
Maximi, quam hoc anno contigiſſe diximus menſe Septembris.Inſuper id confirmatur,
quòd in Soliloquijs (quæ teſtatur ſe ſcripſiſſe ante baptiſmum , poſt tamen commenta-
rium de Vita beata, vt patet ex ordine) de ſuæ tunc ætatis annis hæc ait : Cum triginta
quatuor annos agam, quatuordecim fere anni ſunt , ex quo iſta cupere deſtiti , &c.] ha-
bet alia lectio,triginta tres : ſed verior illa ſuperior : nam eo anno ab Idibus Nouembris
(vt diximus)inchoatus erat annus eius ætatis trigeſimus qnartus, quo ſcribebat de Vita
beata , poſt quem ſcripſit Soliloquia : qui quidem annus trigeſimus quartus ab Idibus
D Nouembris anno ſuperiori inchoatus propagatur in eamdem diem præſentis anni tre-
centeſimi octogeſimi octaui , quo Auguſtinus Paſchali tempore baptizatus eſt .

f Aug. cont. litt. Petil. lib. 3. c. 25.

Quòd ſi adhuc quis pertinacius contendere audeat,atque importunius illud inculcet:
cur non potius mendum irrepſiſſe potuit in loca illa libri tertij contra Academicos , &
Soliloquiorum, quàm in illum libri noni Confeſſionum ? Satis ad hæc reſponſio illa ſuf-
ficere poſſet , quam ratio ipſa docet: nimirum,germanum habendum eſſe textum illum,
qui alterius textus eiuſdem auctoris conteſtatione ſulcitur;ſuſpectũ vero eum,qui a duo-
bus contrarijs textibus impugnatur . Verum manifeſtiori adhuc veritate textus ille in
dicto nono libro Confeſsionum deprauatus arguitur : nam præter illa, quæ ſuperius de
rebus geſtis ſingulis temporibus S. Auguſtini dicta , aperte hoc ipſum demonſtrant ;
illud modo accipe, quod dictum eſt , ſua ipſius aſſertione Auguſtinum ſub Conſulatu
E Bautonis , nempe anno Domini trecenteſimo octogeſimo quinto , egiſſe ætatis annum
trigeſimum primum : a quo tempore cum vſque ad annum Domini trecenteſimũ octo-
geſimum nonum,nempe ſequentem , quo obijt S. Monica, quatuor intercedant anno-
rum curricula ; nullo modo dici poteſt fuiſſe tempore eius obitus annorum tantum-
modo triginta trium , qui ante annos quatuor erat trigeſimum primum annum natus ,
ſed potius triginta quinque .

Sic igitur quem demonſtratum eſt anno trigeſimo primò ſuæ ipſius ætatis ad Chri-
ſtum conuerſum eſſe , trigeſimo ſecundo & tertio perſeueraſſe catechumenum , atque
ea quæ ſuperius diximus conſcripſiſſe;hoc anno trigeſimo quarto ſuæ ætatis,Paſchali tẽ-
pore ipſum S. Auguſtinum Mediolani a S. Ambroſio baptizatum eſſe aſſerimus ; quod
idem ipſe in libris Confeſsionũ non obſcure ſignificat [g],dum annũ intercurriſſe affirmat
a perſecutione Iuſtinæ aduerſus Ambroſium concitata vſque ad baptiſmum ſuum : ait
enim:

g Aug. Conf. lib. 9. c. 6.

enim : Annus erat, aut non multo amplius , cum Iuſtina Valentiniani Regis pueri A
mater hominem tuum Ambroſium perſequeretur , &c.] hæc ipſe,dum agit de tempore
ſui baptiſmi. Sed quod ait, annum & amplius interceſſiſſe, vtique ad exordium eius
perſecutionis viſus eſt habuiſſe reſpectum,quam ante annum illum inchoatam fuiſſe di-
ximus.

a Auguſt. Confeſ. lib. 9 c. 6. BAPTISMVS S. AVGVSTINI ET ALIORVM.

At quid ipſe Auguſtinus [a] de ſuo, carorumq. ſuorum baptiſmate ſcribat, recenſea-
mus : Inde, inquit, vbi tempus aduenit, quo me nomen dare oporteret, relicto rure,
Mediolanum remeauimus.Placuit & Alipio renaſci in te mecum iam induto humilitate
ſacramentis tuis congrua, & fortiſſimo domitore corporis, vſque ad Italicum ſolum
glaciale nudo pede obterendum inſolito auſu. Adiunximus etiam nobis puerum Adeo-
datum ex me natum carnaliter de peccato meo: Tu bene feceras eum : Annorum erat
ferme quindecim, & ingenio præueniebat multos graues & doctos viros. Munera tua B
tibi confiteor, Domine Deus meus, creator omnium, & multum potens reformare no-
ſtra deformia : nam ego in illo puero præter delictum nihil habebam. Quòd enim enu-
triebatur a nobis in diſciplina tua, tu inſpiraueras nobis, nullus alius. Munera tua ti-
bi confiteor. Eſt liber noſter,qui inſcribitur,De magiſtro. Ipſe ibi mecū loquitur. Tu ſcis
illius eſſe ſenſa omnia,quæ inferuntur ibi ex perſona collocutoris mei, cum eſſet in annis
ſexdecim. Multa eius alia mirabiliora expertus ſum.Horrori mihi erat illud ingenium:
et quis præter te talium miraculorum opifex? Cito de terra abſtuliſti vitam eius, &
ſecurior eum recordor, non timens quicquam pueritiæ, nec adoleſcentiæ, nec omnino
homini illi. Sociauimus eum coæuum nobis in gratia tua educandum in diſciplina tua,
& baptizati ſumus, & fugit a nobis ſolicitudo vitæ præteritæ. Nec ſatiabar illis die-
bus dulcedine mirabili, conſiderare altitudinem conſilij tui ſuper ſalutem generis hu- C
mani. Quantum fleui in hymnis & canticis tuis, ſuaue ſonantis Eccleſiæ tuæ vocibus
commotus acriter, &c.] hæc enim de hymnis ſuperius. ac rurſum ſubdit [b] :

b Auguſt. eod. lib. c. 8.

Qui habitare facis vnanimes in domo, conſociaſti nobis & Euodium iuuenem ex no-
ſtro municipio : qui cum Agens in rebus militaret, prior nobis ad te conuerſus eſt &
baptizatus, & relicta militia ſæculari, accinctus eſt in tua. Simul eramus, ſimul habi-
tabamus placito ſancto. Quærebamus, quiſnam locus nos vtilius haberet ſeruien-
tes tibi, pariter remeabamus in Africam.] ſed de reditu in Africam agemus anno
ſequenti.

Quòd a tanto viro,ſancto Ambroſio, Auguſtinus baptizari meruerit, magnopere
exultauit : vnde agens aduerſus Iulianum Pelagianum [c] hæc ait: Adhuc audi alium

c Auguſt. contra Iulian. Pelag. lib. 1. c. 9. QVANTI FECERIT AVGVSTINVS AMBROSIVM.

excellentē Dei diſpenſatorem,quem veneror vt patrem : in Chriſto enim Ieſu per Euan- D
gelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro lauacrum regenerationis accepi : beatum
loquor Ambroſium, cuius pro Catholica fide gratiam, conſtantiam, labores, pericula,
ſiue operibus, ſiue ſermonibus,& ipſe ſum expertus, & mecum non dubitat Orbis præ-
dicare Romanus.] hæc Auguſtinus.

d Apud Ambroſ. ſerm. 92. CONFVTANTVR COMMENTICIA.

Fertur Ambroſij nomine ſermo [d] de baptiſmo S.Auguſtini, ſed qui ne apicem qui-
dem habeat Ambroſij. Multa ſane admiſcuit imperitus fictor. nam vt de diſſimilitudi-
ne ſtyli dicere prætermittamus : quiſquis ille fuerit, impoſturæ perfacile arguitur,
cum ait Auguſtinum Carthaginenſem fuiſſe,atque ex Gentilium cultu factum Chriſtia-
num : ipſum namque patria Tagaſtenſem fuiſſe,nec coluiſſe aliquando idola,licet ſecta-
tor fuerit Manichæorum,tum ipſius teſtificatione,tū Poſſidij,luce clarius ſæpius demon-
ſtratur.Impoſturæ quoque ea ex parte auctor arguitur, dum habet ipſum Auguſtinum E
cum Ambroſio de pluribus quæſtionibus prolixe ſæpe diſſeruiſſe : cum tamen ipſe Au-
guſtinus de ſe teſtetur,numquam toto illo tempore quo fuit Mediolani, inueniſſe Am-
broſium negotijs vacuum,& frequentia accedentium ſolitarium, quocum de animi ſui
angoribus potuiſſet miſcere ſermonem;adeo vt non dicam diſputandi,ſed nec (vt ait)da-
retur copia ſciſcitandi. ſunt omnino hæc Auguſtini verba [e] : Certe mihi nulla dabatur

e Auguſt. Confeſſ. lib. 6. c. 3.

copia ſciſcitandi quæ cupiebam de tam ſancto oraculo tuo, pectore illius, niſi cū aliquid
breuiter eſſet audiendum. Æſtus autem illi mei otioſum eum valde,cui refunderentur,re-
quirebant, nec vnquā inueniebant,&c.] et inferius [f] : Sed vbi quæreretur? quando quæ-

f Auguſt. eod. lib. 6. c. 11.

reretur? Non vacat Ambroſio.] Et vnde illud figmentorum concinnatori, cum agit de
eius baptiſmo: Nouum Chriſtianum nouis veſtimentis,cuculla nigra induimus] cum
moris eſſet inuiolabilis,baptizatum quemlibet albis induere veſtimentis? At hæc de
his

A his ſatis: ferre enim non poſſumus ipſi veritatis cultores, quouis prætextu ac velamento mendacia peruulgari.

Cum autem Auguſtinus Mediolani adhuc moraretur, duo illa memoratu digna inter alia accidiſſe tradit, alterum de proſcholo homine Chriſtiano paupere, qui pecuniæ ſacculum inuenit; alterum de reuelato depoſito filio a patre defuncto: quorum prius ab ipſo ita deſcribitur[a]: Dicam quid fecerit pauperrimus homo, nobis apud Mediolanum conſtitutis, tam pauper vt proſcholos eſſet grammatici, ſed plane Chriſtianus, quamuis ille eſſet Paganus grammaticus, melior ad velum, quàm ad cathedram. Inuenit ſacculum (niſi forte me numerus fallit) cum ſolidis ferme ducentis. Memor legis, propoſuit pitacium publice. Reddendum enim ſciebat; ſed cui redderet, ignorabat. Propoſuit pitacium publice: Qui ſolidos perdidit, veniat ad locum illum, & quærat hominem illum.

DE PROSCHOLO PECVNIAE INVENTORE.

a Aug. de verb. Apoſt. ſerm. 19.

B (*erat hæc forma pitacy*) Ille qui plangens circumquaque vagabatur, inuento & lecto pitacio, venit ad hominem. Et ne forte quæreret alienum, quæſiuit ſigna, interrogauit ſacculi qualitatem, ſigillum, ſolidorum etiam numerum: et cum omnia ille fideliter reſpondiſſet, reddidit quod inuenerat. Ille autem repletus gaudio, & quærens vicem rependere, tamquam decimas obtulit ſolidos viginti: qui noluit accipere: Obtulit vel decem: noluit accipere: Saltem, rogauit, vel quinque accipere: noluit ille. Stomachabundus homo proiecit ſacculum. Nihil perdidi, ait: ſi non vis aliquid a me accipere, nec ego aliquid perdidi. Quale certamen, fratres mei, quale certamen, qualis pugna, qualis conflictus! theatrum mundus, ſpectator Deus. Victus tandem ille, quod offerebatur accepit, continuo totum pauperibus erogauit: vnum ſolidum in domum ſuam non dimiſit.] hæc ipſe, eadē pro concione proponens imitanda ſuo populo Hipponenſi.

C Sed illud, quo docuit defunctos noſtra audire atque curare, alibi ita explicat[b]: Pro certo cum Mediolani eſſemus, audiuimus, quòd cum debitum repeteretur a quodam, defuncti patris cautione prolata, quod filio neſciente a patre iam fuerat perſolutū: contriſtari homo grauiſſime cœpit, atque mirari, quòd ei pater moriens non dixerit quid deberet, cum feciſſet etiā teſtamentum. Tunc ei nimis anxio apparuit idem pater eius in ſomnis, & vbi eſſet repoſitum quòd illa cautio vacuata fuerat, indicauit. Quo inuento iuuenis atque monſtrato, non ſolum falſi debiti calumniam propulſauit, ſed etiam paternum recepit chirographum, quod pater non receperat, quando eſt perſoluta pecunia. Hic itaque putatur anima hominis curam geſſiſſe pro filio, & ad eum veniſſe dormientem, vt docens quod ignorabat, a magna eum moleſtia liberaret.] hæc ipſe.

b Aug. de Cura agend. pro mortuis c. 11.

PATER DEFVNCTVS CVRAT RES FILII VIVENTIS.

Poſt ſuſceptum vero baptiſmū Auguſtinus haud diu Mediolani paſſus eſt detineri, ſed

D vna cum ſancta matre, filio, necnon Alipio atque Euodio reuerſurus in Africam, Romam ſe contulit, vbi vſque ad ſequentis anni tempus nauigationi accommodatum, totum hoc temporis ſpatium egit, non tamen otioſus, ſed complura conſcribens, de quibus ipſe[c]: Iam baptizatus autem, cum Romæ eſſem, nec ferre tacitus poſſem Manichæorum iactantiam de falſa & fallaci continentia, vel abſtinentia, qua ſe ad imperitos decipiendos, veris Chriſtianis, quibus comparandi non ſunt, inſuper præferunt, ſcripſi duos libros, vnum de moribus Eccleſiæ Catholicæ, alterum de moribus Manichæorum.] et inferius: In eadem vrbe ſcripſi dialogum, in quo de anima multa quæruntur ac diſſeruntur: id eſt, vnde ſit, qualis ſit, quanta ſit, cur corpori fuerit data; cum ad corpus venerit, qualis efficiatur, qualis cum abſceſſerit.] ac rurſum ſequenti capite: Cum adhuc Romæ demoraremur, voluimus diſputando quærere, vnde ſit malum.

AVG. ROMAM REDIENS QVAE IBI SCRIPSIT.

c Aug Retract. lib. 1. c. 7. 8. 9.

E Et eo modo diſputauimus, vt ſi poſſemus, id quod de hac re diuinæ auctoritati ſubditi credebamus, etiam ad intelligentiam noſtram, quantum diſſerendo, opitulante Deo, agere poſſemus, ratio conſiderata & tractata perduceret. Et quoniam conſtitit inter nos diligenter ratione diſcuſſa, malum non exortum, niſi ex libero voluntatis arbitrio; tres libri, quos eadem diſputatio peperit, appellati ſunt De libero arbitrio. quorum ſecundum & tertium in Africa, iam etiam Hippone regio presbyter ordinatus, ſicut tunc potui, terminaui.] hæc Auguſtinus.

In commentario vero illo quem de Moribus Eccleſiæ Catholicæ Romæ ſcripſit, quæ ibi inuenerit ſanctorum & eruditorum virorum conſortia, ipſe deſcribit, cum ait[d]: Romæ etiam plura cognoui, in quibus ſinguli grauitate atque prudentia & diuina ſcientia præpollentes ceteris ſecum habitantibus præſunt, Chriſtiana charitate, ſanctitate, & libertate viuentibus: ne ipſi quidem cuiquam oneroſi ſunt, ſed Orientis more, & Pauli

d Aug. de morib. Eccleſ. c. 33.

ROMANAE ECCLESIAE IN MONACHIS SANCTITAS.

Apoſtoli

Apoſtoli auctoritate manibus ſuis ſe transfigunt. Ieiunia etiã prorſus incredibilia multos A
exercere didici, non quotidie ſemel ſub noctem reficiendo corpus, quod eſt vſquequaque vſitatiſſimum, ſed continuum triduum vel amplius ſæpiſſime ſine cibo ac potu ducere. Neque hoc in viris tantum, ſed etiam in feminis: quibus item multis viduis & virginibus ſimul habitantibus, & lana ac tela victum quæritantibus præſunt ſingulæ grauiſſimæ, probariſſimæq. non tantum in inſtituendis componendiſq. moribus, ſed etiam inſtruendis mentibus peritæ ac paratæ. Atque inter hæc nemo vrgetur in aſpera, quæ ferre non poteſt: nulli quod recuſat imponitur, nec ideo condemnatur a ceteris, quòd in eis ſe imitandis fatetur inualidum, &c.] hæc, cum Romæ eſſet, vidit & audiuit Auguſtinus conſentientia iis quæ S. Hieronymus de iiſdẽ pluribus locis ſcripſit. At licet hæc alia occaſione oportuerit recitaſſe: hic tamen quòd tempus poſtulet, cum agamus de Auguſtino Romæ agente, repetiiſſe haud fuit oneroſum. Didicit inſuper Au- B
IEIVNIA ROMANAE ECCLESIAE. a August. epist. 86. guſtinus[a] Romæ poſitus, quod ſcripſit poſtea ad Caſulanum, Romanam plebem ſolitam ieiunare tribus diebus hebdomadæ, nempe feria quarta, ſexta, & ſabbato. At de Auguſtino modo hactenus, de cuius in Africam reditu agemus anno ſequenti. Iam vero ad Theodoſium redeamus, quem hoc anno, poſtquam victo Maximo, Aquileia diceſſit, Mediolanum ſe contuliſſe vidimus ex reſcriptis ibidem datis: quidnam autem inter ipſum & S. Ambroſium tranſactum ſit, oratione proſequamur: atque in primis quæ a
b Paulin in Vit. S. Ambros. Paulino[b] conſcripta habentur, hic reddamus:

Extincto, inquit, Maximo, poſito Theodoſio Imperatore Mediolani, Ambroſio vero Epiſcopo conſtituto Aquileiæ, in partibus Orientis, in quodam caſtello (*Callinici illud ab Ambroſio nominatur*) a Chriſtianis viris ſynagoga Iudæorum & lucus Valen-
DE SYNAGOGA IVDAEORVM ET FANO VALENTINIANORVM A CHRISTIANIS INCENSIS. tinianorum incendio concremata ſunt, propterea quòd Iudæi vel Valentiniani inſultarent monachis Chriſtianis: Valentinianorum enim hæreſes triginta deos colunt. Sed de C
huiuſmodi facto Comes Orientis ad Imperatorem relationem direxit; qua lecta[*], Imperator præceperat vt ſynagoga ab Epiſcopo reædificaretur. Sed huius præcepti tenor cum ad aures perueniſſet venerabilis viri Ambroſii Epiſcopi, direxit ad Imperatorem epiſtolam, quia ipſe in tempore excurrere non poterat, qua illum conuenit, vt id quod ab eodem ſtatutum fuerat, reuocaretur.] Quænam autem cauſæ præceſſerant, vt Chriſtiani in Valentinianos ea admiſerint, idem Ambroſius dicta ad Theodoſium tunc da-
* lecta
c Ambros. epist. 29. ta epiſtola his verbis ſignificat[c]:

Vindicabitur etiam Valentinianorum fanum incenſum? Quid eſt enim, niſi fanum,
QVID VALENTINIANI HAERETICI IN MONACHOS. in quo eſt conuentus Gentilium? licet Gentiles duodecim deos appellent, iſti triginta & duos æonas colant, quos appellant deos. Nam & de ipſis comperi relatum & præce- D
prum, vt in monachos vindicaretur; qui prohibentibus iter Valentinianis, quo pſalmos canentes ex conſuetudine vſuq. veteri pergebant ad celebritatem Machabæorum martyrum, moti inſolentia incenderunt fanum eorum in quodam rurali vico tumultuarie conditum.] hæc de his Ambroſius; ex quibus illud in primis obſerua, ea patrata a monachis eſſe menſe Auguſti, cuius Kalendis tam in Oriente quàm in Occidente ſanctorum Machabæorum conſueuit antiquitus memoria celebrari: paulo enim poſt ab incenſa Nectarii Epiſcopi domo Conſtantinopoli ab Arianis, hæc accidiſſe, idem Ambroſius eadem demonſtrat epiſtola, cum ait: Conſtantinopoli dudum domus Epiſcopi incenſa eſt, &c.] Rurſum vero (quòd veteris Eccleſiæ moris fuit, vt ad ſolemnitatẽ martyrum pſallentes in via Chriſtiani pergerent, quod & tunc monachos feciſſe tradit) antiquam in Eccleſia proceſſionum conſuetudinem docet. E

Vt autem de his ageret Ambroſius apud Theodoſiũ, interpellatus fuiſſe videtur litteris
QVERELAE ORIENTALIVM EPISCOPORVM. d Ambros. epist. 29. Orientalium Epiſcoporum, quibuſcum & aliæ ad eumdem deferendæ querelæ ſcriptæ erant; quæ ab ipſo Ambroſio dicta epiſtola obiter inſeruntur his verbis[d]: Quo modo excuſabo apud Epiſcopos? qui nunc, quia per triginta & innumeros annos presbyteri quidam gradu functi vel miniſtri Eccleſiæ retrahuntur a munere ſacro, & curiæ deputantur, grauiter gemunt. Nam cum hi, qui vobis militant, certo militiæ tempore ſeruentur: quanto magis etiam eos conſiderare debetis, qui Deo militant? Quo modo inquã hoc excuſabo apud Epiſcopos, qui queruntur de clericis, & impreſſione graui vaſtari ſcribunt eccleſias? Hoc tamen in notitiam clementiæ tuæ peruenire volui. De hoc, vt placet, arbitrio tuo conſulere & temperare dignaberis.] hæc ipſe; quibus demonſtrat, poſtquam ab Oriente Theodoſius ipſe receſſiſſet, hæreticos, aliosq. impios homines,

immo

A immo & ex magiſtratibus aliquos inſolentius aduerſus ſacros Dei miniſtros egiſſe: de quibus inſinuandis Imperatori, Orientales Epiſcopi (vt dictum eſt) ſcripſerunt ad Ambroſium. Potiſſima vero ſcribendi cauſa fuit, vt ipſe de reuocandis datis ab eo reſcriptis pro reſtituendis incenſis ſynagoga Iudæorũ atque fano Valentinianorũ, cũ Theodoſio ageret. Impendit ſanctus ſacerdos ad opus omne ſtudiũ, omniq. curat officio vt contrarijs a Theodoſio dandis reſcriptis priora obliterentur. Scribit igitur, Aquileiæ cum eſſet, Mediolanũ, vbi Theodoſius morabatur. Quòd autem detineretur Ambroſius Aquileiæ; cũ nullum hoc tempore memoria ſit ibi celebratum fuiſſe Concilium: equidem exiſtimo, illuc eſſe profectum, ex more, ad noui creationem Antiſtitis, cum defuncto ſancto Valeriano eius ciuitatis Epiſcopo, in locum illius eſt ſubrogatus S. Chromatius. At quòd his vel alijs magni momenti negotijs Aquileiæ impediretur Ambroſius, ne (quod magis B optaſſet) præſens tantam cauſam acturus, mora illa ſua irreparabile cauſæ præiudicium inferret, reditum ſuum litteris curauit præuenire, poſtea ipſe ſecuturus.

Quanta autem Imperatorem compellauerit libertate, quanroq. cũ vigore ſacerdotali iuſta fiducia ageret apud eũ; ex his quæ exordio ipſo præfatur, accipe: Peto, vt patienter ſermonem meũ audias. Nam ſi indignus ſum qui a te audiar: indignus ſum qui pro te offerã, cui tua vota, cui tuas committas preces. Ipſe ergo non audies eũ, quem pro te audiri velis? Non audies pro ſe agentem, quem pro alijs audiſti? Nec vereris iudicium tuũ, ne cum indignum putaris quem audias, indignum feceris qui pro te audiatur? Sed neque Imperiale eſt, libertatem dicendi negare: neque ſacerdotale, quod ſentiat, non dicere. Nihil enim in vobis Imperatoribus tam populare & tã amabile eſt, quàm libertatem etiam in ijs diligere, qui obſequio militiæ vobis ſubditi ſunt. Siquidem hoc intereſt C inter bonos & malos Principes, quòd boni libertatem amant, ſeruitutem improbi. Nihil etiam in ſacerdote tam periculoſum apud Deum, tam turpe apud homines, quàm quod ſentiat, non libere denunciare.] et paulo poſt: Malo igitur, Imperator, bonorum mihi eſſe tecũ, quàm malorũ conſortium: et ideo clementiæ tuæ diſplicere debet ſacerdoris ſilentium, libertas placere. Nam ſilentij mei periculo inuolueris, libertatis bono iuuaris. Non ergo importunus indebitis me interſero, alienis ingero, ſed debitis obtempero, mandatis Dei noſtri obedio. Quod facio primum tui amore, tui gratia, tuæ ſtudio conſeruandæ ſalutis. Si id mihi vel non creditur, vel interdicitur, dico ſane diuinæ offenſæ metu. Nam ſi meum periculum te exueret, patienter me pro te offerrem, ſed non libenter: malo enim te ſine meo acceptum Deo eſſe & glorioſum periculo. Sin autem ſilentij mei diſſimulationiſq. culpa & me ingrauat, nec te liberat: malo importu- D niorem me, quàm inutiliorem aut turpiorem iudices, &c.]

QVAE SALVBERRIMA SVGGERAT AMBROSIVS THEODOSIO.

Vtinam quæ diuino afflatus Spiritu tam vera, tam ſalubria ſanctus ſacerdos inculcat, tamquam diuinum quoddam oraculum ſemper præ oculis Chriſtiani Principes haberent & ſacerdotes. Ita enim magno animarum lucro eorum ſaluti optime conſultum eſſet. Sed iſta dum negliguntur, quadam inconſiderantia cum ſacerdotum, tum Regum, ſimulq. Eccleſiarum atque regnorum ſtatus in diſcrimen adducitur: graui quidem damno, immo & diſpendio ſalutis æternæ, frequenter euenit, vt qui a ſacerdotibus corripi Reges negligunt atque deſpiciunt, corripiantur ipſi ab illo qui corripit in furore, qui aufert ſpiritum Principum, quiq. terribilis eſt ſuper omnes [a] Reges terræ. Sed & cum etiam ſacerdotes nimium verentur atque timent admonere Principes delinquentes, immemores ſe ad hoc a Deo electos, ſecundum quod ab eo dictum eſt Hie- E remiæ [b]: Conſtitui te ſuper Reges & Principes] fiet quidem omnino, æquata lance iudicij, vt ab eis redarguantur, quos ipſi corripere neglexerunt, eoſq. experiantur aſperos, duros, rebelles, ac tyrannorum inſtar, Dei miniſtros & iura Eccleſiaſtica conculcantes. Sed in eodem perſtans argumento iſta ſubdit Ambroſius:

VNDE MALA OBORIANTVR REGIBVS ET SACERDOTIBVS.

a Pſal. 75.

b Hierem. 1.

Habemus ergo & nos, cui diſplicere, plus periculi ſit: præſertim cum etiam Imperatoribus non diſpliceat ſuo quemque fungi munere, & patienter audiatis vnumquemque pro ſuo ſuggerentem officio, immo corripiaris, ſi non vtatur militiæ ſuæ ordine. Quod ergo in ijs libenter accipitis qui vobis militant, num hoc in ſacerdotibus poteſt moleſtum videri, cum id loquamur non quod volumus, ſed quod iubemur? Scis enim lectum [c]: Cum ſtabitis ante Reges & Præſides, nolite cogitare quid loquamini; dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini; Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis, Et tamen

AVDIENDI SACERDOTES.

c Matth. 10.

ſi in cauſis Reipublicæ loquar (quamuis etiam illic iuſtitia ſeruanda ſit) non tanto A
aſtringar metu, ſi non audiar. In cauſa vero Dei quem audies, ſi ſacerdotem non
audies, cuius maiore peccatur periculo? Quis tibi verum audebit dicere, ſi ſacer-
dos non audeat? Noui te pium, clementem, mitem, atque tranquillum, fidem ac
a Rom. 10. timorem Domini cordi habentem: ſed plerumque aliqua nos fallunt: habent [a] aliqui
zelum Dei, ſed non ſecundũ ſcientiam. Ne igitur hoc etiam fidelibus animis obrepat,
cauendum arbitror. Noui pietatem tuam erga Deum, lenitatem in homines: obliga-
tus ſum beneficijs tuarum indulgentiarum: et ideo plus metuo, amplius ſolicitor, ne
etiam ipſe tuo me poſtea iudicio condemnes, quòd mea aut diſſimulatione, aut adula-
tione prolapſionem non euitaueris.] et paulo poſt:

Cauſam ergo Dei tacebo? Quid igitur ſit quod metuam, conſideremus. Relatum
eſt a Comite Orientis militarium partium, incenſam eſſe ſynagogam, idq. auctore B
DE SYNAGOGA IVDAEORVM INCENSA. factum Epiſcopo. Iuſſiſti vindicari in ceteros, ſynagogam ab ipſo ædificari Epiſcopo.
Non aſtruo expectandam fuiſſe aſſertionem Epiſcopi: ſacerdotes enim turbarum mo-
deratores ſunt, ſtudioſi pacis, niſi cum & ipſi mouentur iniuria Dei, aut Eccleſiæ con-
tumelia. Sit aliquis iſte Epiſcopus feruentior in exuſtione ſynagogæ, timidior in iudi-
cio: Non vereris, Imperator, ne acquieſcat ſententiæ tuæ, ne præuaricetur non times?
Non etiam vereris, quod futurum eſt, ne verbis reſiſtat Comiti tuo? Neceſſe erit igitur, vt
aut præuaricatorem, aut martyrem faciat: vtrũque alienũ temporibus tuis, vtrumque
perſecutionis inſtar, ſi aut præuaricari cogatur, aut ſubire martyrium. Vides quo incli-
net cauſæ exitus. Si fortẽ Epiſcopum putas, caueto martyriũ fortioris: ſi inconſtantem,
declina lapſum fragilioris: plus enim aſtringitur qui labi infirmum coëgerit. Hac pro-
poſita conditione, puto dicturum Epiſcopum, quòd ipſe ignes ſparſerit, turbas compu- C
lerit, populos concluſerit, ne amittat occaſionem martyrij, & pro inualidis ſubijciat va-
lidiorem. O beatum mendacium, quo acquiritur ſibi aliorum abſolutio ſui gratia.

Hoc eſt, Imperator, quod popoſci & ego, vt in me magis vindicares, & hoc ſi crimen
putares, mihi adſcriberes. Quid mandas in abſentes iudicium? habes præſentem, habes
confitentem reũ. Proclamo quòd ego ſynagogã incenderim: certe quòd ego illis man-
dauerim, ne eſſet locus, in quo Chriſtus negaretur. Si obijciatur mihi, cur hic non in-
cenderim? Diuino iam cremari cœpit iudicio: meum ceſſauit opus. Et ſi verũ quæritur,
ideo ſegnior fui, quia non putabã hoc vindicandũ. Quid facerem quod nullo vltore ſine
præmio foret? Tangunt hæc verecundiã, ſed non reuocant gratiã, ne fiat opus quo Dei
ſummi contrahatur offenſio. Eſto tamen, nemo Epiſcoporum ad hoc munus conueniat.
Rogaui enim clementiam tuam; & licet ipſe hoc reuocatũ adhuc non legerim, reuoca- D
QVAM INDECENS A CHRISTIANIS SYNAGOGAM INSTAVRARI. tum tamen conſtituamus. Quid ſi alij timidiores, dũ mortem reformidant, offerant, vt
de ſuis facultatibus reparetur ſynagoga? aut Comes vbi hoc compererit primo conſti-
tutum, ipſe de Chriſtianorum cenſu exædificari iubeat? Habebis, Imperator, Comitem
præuaricatorem; & huic vexilla committes victricia, huic Labarum, hoc eſt Chriſti
ſacratum nomine, qui ſynagogam inſtauret, quæ Chriſtum neſciat? Iube Labarum ſyn-
agogæ inferri; videamus ſi non reſiſtunt. Erit igitur locus Iudæorum perfidiæ, factus
de exuuijs Eccleſiæ: et patrimonium, quod fauore Chriſti acquiſitum eſt Chriſtianis,
hoc transferetur ad donaria perfidorum? Legimus templa idolis antiquitus condita de
manubijs Cimbrorum, de ſpolijs reliquorum hoſtium. hunc titulum Iudæi in fronte
ſynagogæ ſuæ ſcribent: Templum impietatis factum de manubijs Chriſtianorum.]

Quanto autem periculo inſtaurare quis tentaret incenſa ædificia Iudæorum, reuocat E
in memoriam quæ dicta ſunt ſuperius de prodigijs, quæ acciderunt ſub Iuliano conante
iterũ reædificare templũ Hebræorum Hieroſolymis: addit præterea, longe his grauiora
commiſſa ſub eodem Iuliano a Iudæis inflãmantibus pluribus in locis Chriſtianorum
eccleſias, quæ nos ſuperius alia occaſione retulimus. Ad poſtremum vero iniuſte agi
SACERDOTVM CONSILIO AGENDA CAVSA SACERDOTVM. conteſtatur, cũ quid de Eccleſia vel ſacerdotibus decernitur abſque ſacerdotũ conſilio,
atque ait: Certe ſi mihi parum fidei defertur, iube adeſſe quos putaueris Epiſcopos: tra-
ctetur, Imperator, quid ſalua fide agi debeat. Si de cauſis pecuniarijs Comites tuos con-
ſulis: quanto magis in cauſa religionis ſacerdotes Domini æquum eſt conſulas?] et de-
nique hac tacita comminatione, ſeu conteſtatione potius, apponit coronidem: Ego certe
quod honorificentius fieri potuit, feci, vt me magis audires in Regia: ne ſi neceſſe eſſet,
audires in eccleſia] at quid in eccleſia, niſi eũ publice redarguere? quod & poſtea fecit.

Hic

A Hic modo illud admonendũ exiſtimo: quia etſi non probet Eccleſia periclitari Chriſtianam modeſtiam in diruendis incendendisve Gentiliũ vel Iudæorũ templis vel ſynagogis (vt ſuperius ſuo loco pluribus monſtratũ, atque de his in Notis [a] actum eſt) extitiſſe tamen vidimus complures, qui priuato quodam diuini Spiritus inſtinctu id peragentes, cæſi, ab Eccleſia recepti ſunt inter martyres: itemq. alios, qui cum diruiſſent templũ, & ipſum reædificare iuſſi, obtemperare noluerint, occiſi ſunt, in martyrũ conſortiũ aggregatos: de quibus illã Theodoretus [b] affert rationem, nimirũ parem eſſe impietatem idola Gentium adorare, & eiſdem templum ædificare. Attamen quod ad Iudæos ſpectat; ſcimus S. Gregorium ſæpius reſcripſiſſe [c], nullũ Iudæis negotium faceſſendum a Chriſtianis, ſed eos benignitate potius ac beneficentia alliciendos ad fidem: adeo vt Panormitano Epiſcopo, qui ſynagogam Iudæorum vi abreptam in eccleſiã conſecraſſet, iuſſerit eius B perſoluere pretium [d]: ſed & aliam ſynagogam, in quã violenter Crux cum imagine Dei genitricis illata fuiſſet, inde ea auferri præcipiens [e], liberam reddi voluerit. Quid ad hæc dicemus? equidem illud, quòd vnus atque idẽ Spiritus eſt, ſpirans vbi vult, & quod vult: cuius opera interdum ex zelo, interdum vero ex manſuetudine in diuinis ſcripturis nouimus commendata, quæ licet diuerſa, vnus tamen idemq. Spiritus eadem operatus ſit. Cum tamen nihil penitus a S. Gregorio factũ eſſe reperiatur, quod ab Ambroſio abſque præuaricationis delicto fieri poſſe negetur: nam ablatam reſtitui ſynagogam, Gregorius tantummodo iuſſiſſe reperitur: nec ſic pretium alterius perſolui mandauit, vt alia ab illis ædificaretur, ſed ne (quod humanum quoque ius poſtulat) rerum ſuarum quiſquam diſpendium pateretur. Sed ad Ambroſium redeamus.

Cum Theodoſius, his acceptis ab Ambroſio litteris de reuocanda quam emiſerat iuſ- C ſione, adhuc cũctabundus id facere detrectaret: idem Ambroſius illud ipſum, quod fuerat comminatus, nempe niſi in Regia audiretur, fore vt in eccleſia ſpectante populo in eum dicturus eſſet, ſacerdotali libertate perfecit. Reuerſus ſiquidem Mediolanum, poſito (inquit Paulinus) Imperatore in eccleſia, de eadem cauſa tractauit in populo.] ac de baculo nuceo ex Hieremia ſecundum Septuaginta, dicendi ſibi præparans argumentum, quàm ſalubris eſſet ſacerdotalis obiurgatio, pluribus demonſtrauit; de quibus ſcribit ipſe ad ſororem [f]. Atque demũ quã litteris egerat, nec auditus fuerat, eãdem ferme repetit orationem: et cum audiretur a populo, vehementi inuectus eſt in eũ apoſtrophe, vim eidem addens ex perſona quã faceret loquentis in eũ Domini hiſce verbis [g]: Ego te ex vltimo Imperatorem feci: Ego tibi exercitũ inimici tui tradidi: Ego tibi copias, quas ille aduerſum te exercitui ſuo præparauerat, dedi: Ego inimicum tuum in poteſtatem tuam redegi: D Ego de ſemine tuo ſupra ſolium regni conſtitui: Ego te triumphare ſine labore feci: Et tu de me inimicis meis donas triumphos? Cui deſcendenti de exedra, Imperator ait: Contra nos te poſuiſti hodie, Epiſcope. At ille reſpondens ait, non ſe contra ipſum, ſed pro ipſo fuiſſe locutũ. Tũc Imperator: Re vera, inquit, dura præceperã contra Epiſcopũ de ſynagoga reparanda. In monachos vero vindicandum eſſe, a Comitibus qui in tempore aderant, dicebatur. Quibus Epiſcopus: Ego quidem cũ Imperatore nunc ago: vobiſcũ vero mihi aliter agendũ eſt. Atque ita obtinuit, vt illa quæ ſtatuta fuerant, reuocarentur. Nec prius ad altare accedere voluit, niſi fide ſua Imperator illum agere debere teſtaretur. Cui Epiſcopus: Ergo ago fide tua. Reſpondit Imperator: Age fide mea. Qua ſponſione iterata, iã ſecurus peregit ſacerdos diuina myſteria. Hæc autem ſcripta ſunt in epiſtola, quã ad germanã ſuã fecit, in qua tractatũ inſeruit, quem eodẽ die habuit de baculo nuceo, qui a E Propheta Hieremia viſus eſſe deſcribitur.] hæc Paulinus. Extat ipſa ad ſororem epiſtola. Quæ autem idẽ mox ſubdit de clade Theſſalonicenſi, de eadem ſuo loco agendũ erit.

Quid præterea Ambroſius eo tempore cũ Theodoſio, quem ad ſequentis anni menſem Iunium illic conſediſſe dicemus: audi. Quòd enim duobus (vt dictum eſt) reſcriptis Theodoſius Imperator, quæ a Maximo fuiſſent innouata, deſtruxit: inde accidit, vt mox legatio Romani Senatus nomine (licet Gentilium tantum ea molitio eſſet) ad Theodoſiũ Mediolani agentem peruenerit, qua peterent, vt arã Victoriæ a Maximo redditam ſineret permanere, vbi reſtituta fuerat, in Capitolio. Iſta tunc audiens, mox interceſſit S. Ambroſius, coramq. Imperatore cauſam agens, ab eiuſmodi conceſſione eius animum penitus reuocauit. id quidem ipſe monſtrat illis verbis in epiſtola ad Eugenium [h] poſtmodum ſcripta: Poſtea, inquit, etiam clementiſsimo Imperatori Theodoſio coram intimaui, atque in os dicere non dubitaui: cui intimata Senatus legatione huiuſmodi,

[a] Not. in Rom. Martyr. die 9. April.
[b] Theod. lib. 5. c. 38.
[c] Gregor. lib. 1. epist. 34. & lib. 7. epiſt. 3. lib. 11. epiſt. 15. lib. 12. epiſt. 18.
[d] Gregor lib. 7. epiſt. 58.
[e] Gregor. lib. 7. epiſt. 5.

QVAE S. GREGORIVS RESCRIPSIT DE IVDAEORVM SYNAGOGIS.

AMBROSIVS IN ECCLESIA CONCIONATVR ADVERSVS IMPERATOREM.

[f] Ambroſ. epiſt. 18 edit. Sixti.
[g] Paulin. in Vita S. Ambroſij.

AMBROSIVS RVRSVS RESISTIT GENTILIBVS ARAM VICTORIAE PETENTIBVS.

[h] Ambroſ. epiſt. 15. edit. Sixt.

licet non totus Senatus popoſcerit; inſinuationi meæ tandèm aſſenſionem detulit, &c.] A
Quid autem ſequenti anno, cũ Romã pergens Symmachus Conſularis publica concione
eadẽ ab Imperatore extorquere ſatageret, in eũ Theodoſius decreuerit, dicemus ſuo loco

DEPOSITVM VIDVAE CONTRA RESCRIPTA IMPER. AMBROSIVS SERVAT.

a Ambroſ. Offic. lib. 2. c. 29.

inferius. Quod vero ad S. Ambroſij animi conſtantiã declarandam ſpectat: hic attexamus
exemplum ab ipſo Ambroſio deſcriptum in libris Officiórum, quos poſt redemptos ca-
ptiuos ipſe conſcripſit: ait enim [a]: Meminiſtis ipſi, quoties aduerſus regales impetus pro
viduarum, immo omnium depoſitis certamen ſubierimus. Commune hoc vobiſcum mi-
hi recens exemplum Eccleſiæ Ticinenſis proſeram, quæ viduæ depoſitum, quod ſuſcepe-
rat, amittere periclitabatur. Interpellante enim eo qui ſibi illud Imperiali reſcripto ven-
dicare cupiebat; clerici non tenebant auctoritatem; honorati quoque & interceſſores
dati, non poſſe præceptis Imperatoris obuiari ferebant. legebatur reſcripti forma dire-
ctior, Magiſter officiorum ſtabat, Agens in rebus imminebat. Quid plura? Traditum B
erat: tamen communicato mecũ conſilio, obſedit ſanctus Epiſcopus ea conclauia, ad quæ
tranſlatum illud depoſitum viduæ cognouerat. Quod vbi non potuit auferri, receptum
ſub chirographo eſt. Poſtea iterum flagitabatur ex chirographo. Præceptum Imperator
iterauerat, vt ipſe per ſemetipſum nos conueniret. Negatum eſt, & expoſita diuinæ legis
auctoritate, & ſerie lectionis, & Heliodori periculo, vix tandem rationem Imperator
accepit. Poſt etiam tentata fuerat obreptio. Sed præuenit ſanctus Epiſcopus, vt redderet
viduæ quod acceperat. Fides interim ſalua eſt: oppreſsio non eſt formidini; quia iam res,
non fides periclitatur.] hæc Ambroſius, ſcribens plane iſta, cum adhuc pro eadem pe-
cunia nouæ quærerentur nouo colore artes.

b Zoſim. lib. 4.

Hoc item anno Cynegium, qui vna cum Conſulatu Præfecturam quoque Prætorij
adminiſtrabat, ex hac vita migraſſe, auctor eſt Zoſimus [b], in eiuſq. locum Tatianũ fuiſ- C
ſe ſuffectum. Porro ad eumdem Cynegium in eodem agente magiſtratu, pro ſchiſmati-
cis, quos putauit eſſe Catholicos, eiuſmodi a Theodoſio reſcriptum datum eſſe legitur:
extat ipſum in libello Marcellini ac Fauſtini ſchiſmaticorum deſcriptum his verbis:

RESCRIPTVM THEODOSII PRO FAVSTINO ET MARCELLINO PRESBYTERIS.

Salue Cynegi cariſſime nobis. Etſi nulla humanis pectoribus maior quàm diuinæ
legis debet eſſe reuerentia, nec adijci quicquam ad eamdem poſſit, cuius ambitioſa præ-
ſtantia mundi terræq. moderatrix omne quod ſub nobis eſſe voluit, fauore omnipoten-
tis Dei propitiata cuſtodit: tamen per Fauſtinum & Marcellinum pleniſſimos fi-
dei ſacerdotes interpellata clementia noſtra, veriti ſumus, niſi per nos nihil fuiſſet reſpon-
ſum petentibus, nos videremur annuere ijs qui diuinæ legis, cui ſeruimus, contra pro-
poſitum noſtrum aliquid addidiſſent. Atque adeo ita vtrumque moderamur, vt peti-
tionem, quæ eſt oblata, veneremur, fidei autem nihil ex noſtro arbitrio optemus, vel in- D
beamus adiungi. Nemo vmquam tam profanæ mentis fuit, qui cum ſequi Catholicos
doctores deberet; quid ſequendum ſit, doctoribus ipſe conſtituat. Et ſane probabilis &
iuſta laudatio precum eſt, quæ omnem prope ſeriem hæreticæ ſuperſtitionis, quæ con-
traria eſt fidei Catholicæ, ordinemq. complexa eſt. Nam & vnde orta, & quo prouecta
auctore fuiſſet, aperuit. Quippe cum perſuaſu quorumdam, totius ſæculi antiquitate
mutata, acti pro fide in exilium innocentes, vitam cũ ſumma laude poſuerunt. Sed circa
eos non eſt dilata vltio, qui inſidiati bonis moribus, & cæleſtibus inſtitutis pauliſper ex
contentione, non fide, ſed factione multorũ mentes deteſtãda inſinuatione peruerterent.

DE GREGORIO ET HERACLIDE EPISCOPIS

Nam vſque adeo omnipotentis Dei mota patientia eſt, vt pœna, quæ criminoſis poſt
facta debetur, extemplo omnia ante facta ſentirent. Sed ne hoc quidem facto conuerti ad
præceptum Dei, flectiq. potuerunt. Catholicos occultis molitionibus vrgent, inſequun- E
tur, oppugnant: tanta perſeuerantia erroris eſt, vt cum alijs diuerſæ obſeruantiæ ſectato-
ribus quotidie peccare malint, quàm cum Catholicis recta ſentire. In quo petentium lau-
danda illatio eſt, qui communicantes Gregorio Hiſpanienſi, & Heraclidæ Orientali ſan-
ctis ac laudabilibus Epiſcopis, optant in fide Catholica ſine oppugnatione alicuius ac
moleſtia viuere, nulliſq. appetentum inſidijs, circumuentionibuſq. pulſari: quippe
quibus placeat ſuſceptam ſemel fidem omni cum religione ſeruare. Sic itaque in-
uiolatum quicquid eſſe metuit æternum. Non conuentio aliquid, non appetitio,
non fraus attentat aliena. Vtantur quo in loco voluerint propoſito ſuo, vtantur
ad Catholicam fidem amore diuino. Cynegi parens cariſsime & amantiſsime, ſubli-
mitas tua præceptum noſtræ ſerenitatis, quo fidem Catholicã omni fauore veneramur,
& ſine qua ſalui eſſe non poſſumus, ita iubeat cuſtodiri, vt Gregorium & Heraclidem

ſacræ

A ſacræ legis Antiſtites, ceteroſq. eorum conſimiles ſacerdotes, qui ſe parili obſeruantiæ dederunt, ab improborum hominum atque hæreticorum tueatur & defendat iniurijs. Sciantq. cuncti id ſedere animis noſtris, vt cultores omnipotentis Dei, non aliud niſi Catholicos eſſe credamus.] hucuſque reſcriptum, abſque die tamen & Conſule. Quidnam? fauit ne Theodoſius Imperator ſchiſmaticis? minime gentium. Attende rerum geſtarum ordinem.

Huius namque dandi reſcripti ea præceſſit occaſio, quòd ijdem presbyteri Fauſtinus & Marcellinus ex ſchiſmate Vrſicini inhærentes ſchiſmaticis Luciferianis aduerſus Orthodoxos librũ conſcripſiſſent, quem Theodoſio obtulerunt: quo lecto, idem Imperator vel ignorans ipſos fuiſſe ſchiſmaticos, vel quòd perperam putaſſet reperiri fidẽ in ſchiſmate, cum & qui obtulerunt in omnibus profiterentur ſeſe Catholicæ fidei defenſores,

FAVSTINVS ET MARCELLINVS SCHISMATICI QVID AD THEODOSIVM.

B ob eamq. cauſam plurimum vexari a Catholicis, vel hæreticis Arianis: Theodoſius voluit ſuo eoſdem fouere reſcripto. Facile namque fuit ea perſuadere Imperatori, vt pote homini puræ ſinceræq. fidei, ac Catholicæ veritatis ſtudioſo, quam ijdem Luciferiani ſchiſmatici tantopere affectabant. Res ſic ſe habuit, donec hæc ipſa Epiſcopis Catholicis innotuere: qui cum quod verũ eſſet, Theodoſio ſignificaſſent, omnes ipſorum conatus prorſus irritos reddiderunt. Meminit horũ libelli [a] Gennadius his verbis: Scripſit, *Fauſtinus ſcilicet*, librum, quem Valentiniano & Theodoſio & Arcadio Imperatoribus (*his tribus enim liber inſcriptus erat*) pro defenſione ſuorum cum Marcellino quodam presbytero obtulit. Ex quo oſtenditur Luciferiano ſchiſmati conſenſiſſe: quia Hilarium Pictauienſem & Damaſum Vrbis Romæ Epiſcopos in eodem libro culpat, quaſi male conſuluerint Eccleſiæ, quòd præuaricatores Epiſcopos in communionem & ſacerdotium,

a Gennad. de ſcript. Eccleſ. cap. 16.

C pacis recuperandæ gratia, recepiſſent: quod Luciferianis ita diſplicuit recipere Epiſcopos qui Ariminenſi Concilio Arianis communicauerant, quomodo Nouatianis apoſtatas pœnitentes.] hæc Gennadius.

Par eſt credere, iiſdẽ ſchiſmaticis aduerſatũ eſſe inter alios S. Ambroſiũ, quos fratrem Satyrum iam ante vitaſſe ſciret, vt ſuperius ſuo loco demonſtratũ eſt. Cum autem quæ duo iſti presbyteri mendaciorũ offuſa caligine ingeſſerũt, a luce veritatis redarguta, manifeſte cum Theodoſio tũ ceteris omnibus innotuere: mox omne ipſorũ conſilium diſſipatum, & ſchiſma diſciſſum penitus fuit, adeo vt poſthac nulla amplius mentio reliqua fuerit Luciferianorũ ſchiſmaticorum: qui vero apud eos ſanioris fuere conſilij, compage vnitatis ac pacis Eccleſiæ Catholicæ coniuncti ſunt, vt inter alios Gregorius Bæticus, qui copulatus Eccleſiæ, charitatis ſanctæ vegetatus irriguo, euaſit æque ſanctiſſi-

LVCIFERIANVM SCHISMA PENITVS DEFICIT.

D mus, vixitq. poſthac complures annos: nam anno Domini trecenteſimo nonageſimo ſecundo, quo ſcripſit S. Hieronymus volumen de Scriptoribus Eccleſiaſticis, de eodem Gregorio adhuc ſuperſtite agit his verbis: Gregorius Bæticus Eliberi Epiſcopus vſque ad extremam ſenectutem diuerſos mediocri ſermone tractatus compoſuit, & de fide elegantem librum, qui hodie quoque ſupereſſe dicitur.] hæc Hieronymus.

Scripſit etiam idem Gregorius librum de Trinitate, qui extat ad Gallam Placidiam titulo prænotatus. Sed adiungamus huic opportune alios, quos eadem prouincia viris clariſſimis fertilis hoc eodem tempore habuit Eccleſiaſticos tractatores, vt in primis qui in eodẽ quoque argumento verſatus eſt Sebadius, qui & ipſe de Trinitate contra Arianos commentariũ edidit, & alia opuſcula, æqualis plane Gregorij: nam & de ipſo tradit S. Hieronymus, in vltima ſenectute adhuc in humanis agere dicto anno Domini trecen-

GREGORII BÆTICI ET ALIORVM HISPANORVM SCRIPTA.

E teſimo nonageſimo ſecundo, cum de eo atque alijs ipſe ſcriberet. Pacianus quoque tunc floruit Epiſcopus Barcinonẽſis caſtitate & eloquentia commendatus, cuius eſt inter alia lucubratio illa nobilis aduerſus Nouatianos; qui in vltima & ipſe ſenectute conſtitutus, ſub Theodoſio mortuus eſt ante dictum Domini annũ, vt idem Hieronymus profitetur: ad cuius filium Dexterum Præfectura Prætorij inſignitum idem Hieronymus (vt dicemus) ſcripſit librum de Scriptoribus Eccleſiaſticis. Haud pridem autem, nempe adhuc ſuperſtite Valentiniano, deſierat ex hac vita Aquilius Seuerus nobilis ingenij & generis homo, cuius idem S. Hieronymus in eodem commentario meminit. Hi claruerunt temporibus his in Hiſpania fide Catholica & eruditione ſpectati.

Vt autem ad Gregorium Bæticum, a quo digreſſa eſt, oratio reuertatur: in commentario de Trinitate ab ipſo inſcripto ad Gallam Placidiam, ſubdubito ne nomen Placidiæ ab aliquo rerum ignaro ac pariter nominum fuerit ſuperadditum. Siquidem Gal-

GALLA PLACIDIA PRO GALLA AVG.

la Placidia filia fuit Gallæ ſororis Valentiniani, Iuſtinæ filiæ, & vxoris Theodoſij, Hono- A
rij vero Imperatoris ex patre ſoror: Gallam autem ipſam eius matrem anno ſuperiori
Theodoſio nupſiſſe diximus, ad quam potius exiſtimo ſcriptū fuiſſe librum, nempe ad
Gallam Auguſtam eiuſmodi eruditione maxime indigentem, quippe quæ matre Aria-
na genita, in Ariana hæreſi ab eadem educata fuerit. Vt autem ad huius filiam tunc la-
ctentem Gallam Placidiam Gregorius ſcripſerit, nulla ratio perſuadet, nec auctoritas ſuf-
fragatur: cum præſertim ipſa (vt habet operis præfatio) dicatur ab eodem Gregorio ex
perſona hæreticorum illum expetijſſe commentariū, ſcriptis ab eiſdem ad eam litteris,
& propoſitis quæſtionibus. Clauſiſſe vero diem extremum Gregorium in Eccleſia Ca-
tholica magno nomine ſanctitatis, indicant publica Eccleſiæ Catholicæ monumenta, in
a Martyrol. Roman. die 24. April. quibus adſcriptum inter ſanctos nomen eius anniuerſaria celebritate recolitur [a].

DE CHROMATII, HELIODORI, ET HIERONYMI EPISTOLIS COMMENTICIIS.

Fertur Chromatij Epiſcopi Aquileienſis & Heliodori Epiſcopi Altinenſis nomine epi- B
ſtola ad S. Hieronymū ſcripta, qua dicitur hoc anno, ſimulac Theodoſius Imperator Me-
diolanum ingreſſus eſt, conuocaſſe ad ſe omnes Italiæ Epiſcopos, quorū arbitrio decer-
neretur cauſa quorumdam Arianorū Epiſcoporū: in quo Præſulū conuentu laudatus tra-
ditur ab eodē Imperatore alius Gregorius Epiſcopus Cordubenſis, quòd diebus ſingulis
etiam ieiunij tempore illorū martyrum memoriā recoleret, quorū natalitia contigiſſent;
deq. his ipſos ad S. Hieronymū dediſſe litteras, quibus eū rogarēt vt Martyrologiū ſcri-
beret: cui quidē epiſtolæ veluti ad eā redditæ ab eodē Hieronymo ad ipſos litteræ ſubij-
ciuntur. Quæ omnia vt ſpuria demonſtrata reiecimus, confutauimuſq. in noſtra de Mar-
tyrologio Romano tractatione, quā Notis ad ipſum additis præfiximus; tu ipſā conſule.

At ſicut illas vt ſpurias iure reſpuimus, ita econtra merito affirmamus ipſum S.
Hieronymum perbreuem ſanctorum collectionem elaboraſſe, eamq. ad eoſdem Epi- C
b Caſſiod. Inſtit. diuin. lect. c. 32 ſcopos miſſam toto Chriſtiano orbe vulgatam eſſe, de qua Caſſiodorus hæc habet [b]:
Vitas Patrum, confeſſiones Fidelium, paſsiones martyrum legite conſtanter, quas inter
alia in epiſtola S. Hieronymi ad Chromatium & Heliodorum deſtinata, proculdubio
reperitis, qui per totum Orbem terrarum floruere, vt ſancta imitatio vos prouocans
ad cæleſtia regna perducat.] hæc ipſe. quæ quidem Hieronymi lucubratio nonniſi
poſt annos quatuor dici poteſt ab eo elaborata: nam cum poſt annos quatuor (vt di-
ctum eſt) ſcripſerit librum de Viris illuſtribus, in cuius fine recenſens omnia ſua vſque
ad illud tempus ſcripta, cum eius operis nullam penitus mentionem habuerit; vtique
nonniſi poſtea opus illud elaboraſſe dicendus eſt. Sed cū eius epiſtola libello præfixa ne-
ſcio quo caſu amiſſa deſierit, duas illas ſuppoſuit imprudens, ne improbus dicā, effictor.

DE PALLADIO GALATA ET EVAGRIO PONTICO.

Hoc eodem anno, ſub Conſulatu videlicet Theodoſij ſecundo, Palladius Galata (vt D
ipſe teſtatur [c]) Alexandriam petijt: qui tum ex ijs, quæ ibi eremum Ægypti peragratus
vidit, tum ab alijs audiuit, ſcripſit poſtea commentarium ad Lauſum Præfectum; quam
c Pallad. Vit. SS. Patr. c. 1. ob cauſam eumdem librum interdum Lauſiaca appellarunt, cui & titulus ille præfixus
alicubi reperitur, vt Paradiſus Heraclidis nominetur. Manſit hic in eremo cum Eua-
d Pallad. Vit. SS. Patr. c. 12. grio Pontico aliquot annis (de triennio ibi confecto ipſe [d] meminit) Porro Euagrij Pon-
tici conſuetudine, Origenis erroribus imbutus eſt. Fuit Euagrius (vt dictum eſt) origine
Iberus citra Pontum Euxinū, quem ob id Hyperboriram appellat S. Hieronymus: qui a
S. Baſilio lector ordinatus, a Gregorio vero Nazianzeno Conſtantinopoli factus diaco-
nus, Nectario relictus: inde cum diuino impulſu coactus eſſet recedere, Hieroſolymam
ad Melaniā ſe contulit: vbi corporis mala valetudine diu affectus, pœnitentia ante actæ
vitæ ductus, ex clerico monachus redditus, in Ægyptum profectus, in Nitriæ monte mo- E
naſticam vitam exercuit ad decimum ſextum vſque annum, prout idem qui illi inhæſit
e Pallad. eod. lib. c. 25. Palladius [e] tradit. Mirati ſumus aliquem dubitare, num hic Palladius idem ſit cum illo,
quem fuiſſe natione Galatam & profeſsione Origeniſtam, S. Hieronymus tradit; cum
f Pallad. c. 22. idem ipſe Palladius eo commentario id profiteatur his verbis [f]: Reſpondi me eſſe pere-
grinum, & de Galatiæ partibus venire, & vnum ex Euagrij fratribus eſſe confeſſus ſum.]
hæc ipſe. Porro ambos, Palladium ſcilicet & Euagrium, Origenis erroribus fuiſſe corru-
ptos, non obſcure tum Hieronymus tum etiam Epiphanius affirmarunt.

EVAGRIVS ORIGENISTA LAVDATOR ORIGENISTARVM.

g Hieron. ad Cteſiphon. At primum de Euagrio hæc Hieronymus [g]: Euagrius Ponticus Hyperborita, qui
ſcribit ad virgines, ſcribit ad monachos, ſcribit ad eam, cuius nomen nigredinis re-
ſtatur perfidiæ tenebras (*ſugillat Melaniam ſeniorem*) edidit librum, & ſententias
περὶ ἀπαθείας, quam nos impaſsibilitatem, vel imperturbationem poſſumus dicere,

quando

A quando numquam animus vllo perturbationis vitio commouetur; &, vt ſimpliciter dicam, vel ſaxum, vel Deus eſt. Huius libros per Orientem Græcos, &, interprete diſcipulo eius Ruffino, Latinos plerique in Occidente lectitant: qui librum quoque ſcripſit, quaſi de monachis, multoſq. in eo enumerat, qui numquam fuerunt, & quos fuiſſe ſcribit Origeniſtas, & ab Epiſcopis damnatos eſſe non dubium eſt, Ammonium videlicet, & Euſebium, & Euthymium, & ipſum Euagrium, Or quoque, & Iſidorum, & multos alios, quos enumerare tædium eſt, & iuxta illud Lucretij:

Ac veluti pueris abſynthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt dulci mellis flauoque liquore:

ita ille vnum Ioannem in ipſius libri poſuit principio, quem & Catholicum & ſanctum
B fuiſſe non dubium eſt: vt per illius occaſionem, ceteros quos poſuerat hæreticos Eccleſiæ introduceret.] hæc Hieronymus ad Cteſiphontem aduerſus Pelagianos, quos ab eiuſmodi Origeniſtis fluxiſſe docet [a]. Theophilus [b] quoque in epiſtola ad Epiphanium eorumdem monachorum Origeniſtarum, nempe Ammonij, Euſebij, & Euthymij meminit.

a Hieronym. in proœm. aduerſ. Pelag.
b Apud S. Hier. epiſt. 67.

Ceterum alijs quoque ſcriptis idem Euagrius magnam ſibi conciliauit æſtimationem: quamob cauſam ab eis qui Origeniſtarum errores minime exploratos habuerunt, plurimum commendatur, & inter alios a Sozomeno [c]. Recenſet eius lucubrationes Gennadius [d]: nam præter Vitas Patrum, ſcripſit, inquit, multa monachis neceſſaria, ex quibus iſta ſunt. Aduerſus octo principalium vitiorum ſuggeſtiones, quas aut primus aduertit, aut inter primos didicit, octo ex ſanctarũ ſcripturarum teſtimonijs oppoſuit libros, ad ſimilitudinem videlicet Domini, qui tentatori ſuo ſemper Scripturarum teſtimonijs obuiauit; ita vt vnaquæque ſpecies vel diaboli vel vitiatæ naturæ ſuggeſtionum contra ſe haberet teſtimonium. Quod tamen opus eadem ſimplicitate, qua in Græco inueni, iuſſus in Latinum tranſtuli. Compoſuit & anachoretis ſimpliciter viuentibus, librum centũ ſententiarum per capitula digeſtũ: et eruditis ac ſtudioſis, quinquaginta ſententiarum, quem ego Latinum primus feci: nam ſuperiorem olim tranſlatum, quia vitiatum per tempus & confuſum vidi, partim reinterpretando, partim emendando auctoris veritati reſtitui. Compoſuit & cœnobitis & ſynoditis doctrinam aptam vitæ communis, & ad virgines Deo ſacratas libellum competentem religioni & ſexui. Edidit & paucas ſententias valde obſcuras, & vt ipſe in his ait, ſolis monachorum cordibus cognoſcibiles, quas ſimiliter ego Latinis edidi. Vixit longa æta-
C
D te ſignis & prodigijs pollens.] hæc Gennadius, qui erga Pelagianos & ipſe Pelagianus propenſior tribuit falſus auctor Euagrio ſigna atque prodigia: ſed hac ex parte fidelior Palladius [e] eius in eremo ſocius, qui res ab eo geſtas conſcribens, hæc de miraculis penitus ignorauit; non enim tacuiſſet tantas laudes amici, quem aliunde quæſitis laudandi argumentis ſummopere celebrauit: idemq. ipſius lucubrationes numerauit.

EVAGRII SCRIPTA.

c Sozom. lib. 6. cap. 30.
d Gennad. de vir. illuſtr. c. 11.
e Pallad. in Lauſiac. c. 85.

Citatur a Socrate [f] Euagrij commentarius, cui titulus præfixus erat, Gnoſticon: item alius de Vita aſcetica: ſed & aliorum ab ipſo editorum meminit. Sed qui indolentiam Stoicam in Eccleſiam introducere conatus eſt, hominemq. ſtatim ad culmen perfectionis euehi a ſe poſſe iiſdem ſcriptis pollicebatur, eo nomine ab alijs deriſus eſt: nam inter alios hæc Ioannes Climax de eo: Putauit Euagrius ſapientiſſimum ſe omnium alacritate ſenſus fieri; ſed fraudem paſſus, ſibi mentitus eſt miſer, inſipientiumq. inſi-
E pientiſſimus ex hoc ipſo oſtenſus eſt, &c.] hæc Climax. Ceterum in omnibus ſic Euagrius ſectatus eſt Origenis errores, de quibus ſuo loco dicturi ſumus, vt ſententia Hieronymi, Epiphanij, Theophili, & aliorum eumdem perſpectum habentium Orthodoxorum, idem ipſe Pelagianis materiam præparauerit delirandi.

f Socrat. lib. 4. c. 18.

Sed & Palladius ei inhærens, eiuſdem quoque morbi contagione contabuit; de quo Hieronymus aduerſus Pelagianos [g] agens, hæc habet: Palladius, ſeruilis nequitiæ, eamdem hæreſim inſtaurare conatus eſt, & nouam tranſlationis Hebraicæ mihi calumniam ſtruere: num & illius ingenio nobilitatiq. inuidimus? nunc quoque myſterium iniquitatis operatur, &c.] Ob quam etiam cauſam S. Epiphanius eumdem in Palæſtina iſta docentem deplorans, ait [h]: Palladiũ vero Galatam, qui quondam nobis carus fuit, & nunc miſericordia Dei indiget, caue; quia Origenis hæreſim prædicat & docet: ne forte aliquos de populo tibi credito ad peruerſitatem ſui inducat erroris.] hæc ipſe

DE PALLADIO GALATA.

g Hier. proœm. aduerſ. Pelag.
h Apud Hieron. epiſt. 60.

ipſe ſcribens ad Ioannem Hieroſolymitanum Epiſcopum, cum idem Palladius iam de- A
ſeruiſſet eremum Nitriæ, & morbi cauſa (vt ipſe teſtatur [a]) abijſſet in Palæſtinam; vbi
aliquandiu moratus, hæreſes docebat Origenis: quem cauendum Epiphanius Ioannem
eius loci Epiſcopum quàm primum admonuit. Cum vero Origeniſtarum nullum alium
nominet, niſi Palladium: certe, etſi alij eſſent eadem labe conſperſi, tamen non alium
quàm ipſum id muneris ſubijſſe, vt Origenis deliramenta doceret, ſatis apparet. Quam-
obrem Origeniſtam illum, quem S. Paulam tentaſſe Hieronymus ſcribit, neminem cer-
te præter Palladium tunc in Palæſtina morantem fuiſſe conſpicio, de quo iſta in eiuſ-
dem Paulæ epitaphio habet [b]: Tangam ergo breuiter, quo modo hæreticorum cœnoſos
deuitauerit lacus, & eos inſtar habuerit Ethnicorum. Quidam veterator callidus, at-
que, vt ſibi videbatur, doctus & ſciolus, me neſciente cœpit ei proponere quæſtiones, &
dicere: Quid peccauit infans, vt a dæmone corripiatur? In qua ætate reſurrecturi ſu- B
mus? ſi in ipſa qua morimur, ergo nutricibus poſt reſurrectionem opus erit: ſi in altera,
nequaquam erit reſurrectio mortuorum, ſed transformatio in alios. Diuerſitas quoque
ſexus maris & feminæ erit, aut non erit? Si erit, ſequentur & nuptiæ, & concubitus,
ſed & generatio: ſi non erit, ſublata diuerſitate ſexus, eadem corpora non reſurgent:
aggrauat [c] enim terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem: ſed tenuia erunt, & ſpi-
ritualia, dicente Apoſtolo [d]: Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale. Ex
quibus omnibus probare cupiebat, rationales creaturas ob quædam vitia & antiqua
peccata in corpora eſſe delapſas, & pro diuerſitate & meritis peccatorũ, tali vel tali con-
ditione generari, vt vel corporum ſanitate gauderent & parentum diuitijs ac nobilitate,
vel in morbidas carnes & domos inopum venientes, pœnas priſtinorum luerent deli-
ctorum, & præſenti ſeculo atque corporibus quaſi carcere clauderentur. C

Quod cum audiſſet, & ad me retuliſſet, indicans hominem; mihiq. incubuiſſet ne-
ceſſitas nequiſſimæ viperæ ac mortiferæ beſtiæ reſiſtendi, de quibus Pſalmiſta comme-
morat, dicens [e]: Ne tradas beſtijs animas confitentium tibi: et, Increpa [f] Domine be-
ſtias calami, quæ ſcribentes iniquitatem, loquuntur contra Dominum mendacium, &
eleuant in excelſum os ſuum: conueni hominem, & orationibus eius, quam decipere
nitebatur, breui interrogatione concluſi, dicens, &c.] refert diſputationem tunc cũ eo
habitam, atque ad poſtremum addit: Ex quo die ita cœpit Paula hominem deteſtari, &
omnes qui eiuſdem dogmatis erant, vt eos voce publica hoſtes Domini proclamaret.]
hæc Hieronymus. Sic igitur a S. Hieronymo confutatus Palladius, in ipſum ſtylum con-
uertit, atque primum hæc de Paula aduerſus eumdem S. Hieronymum in ſuo commen-
tario ad Lauſum effutijt [g]: Multas feminas vidi, plurimasq. tam viduas quàm virgines D
noui, inter quas Paulam Romanam, matrem Toxotij, feminam ad genus vitæ, quod
eſt ſecundum ſpiritum, dexterrimo ingenio: cui quidem, quo minus ei ſe daret, impedi-
mento fuit Hieronymus quidam genere Dalmata, qui mulierem optima indole ad ge-
nus vitæ perfectum, cum in eo multos, ne dicas omnes, longiſſimo poſt ſe interuallo vi-
deretur poſſe relinquere, ipſe inuidia motus ad ſuum peculiare viuendi inſtitutum per-
traxit. Eius filia nomine Euſtochium in Bethlehem vitam adhuc monachalem exercet:
quam quidem ego numquam allocutus ſum: ceterum fertur inſigni eſſe pudicitia, &
regere ſocietatem virginũ quinquaginta.] hæc Palladius: manſiſſe autem ipſum in Pa-
læſtina ſaltem vſque ad annum trecenteſimum nonageſimum ſecundum, inferius dice-
mus ex epiſtola Epiphanij ad Ioannem.

At quid poſtea de Palladio? Accidit quidem, vt recedens e Palæſtina in Bithyniam, E
Catholici hominis perſonam induerit, & inter Catholicos conſueſcens poſtea in Ioannis
Chryſoſtomi Epiſcopi Conſtantinopolitani ſe amicitiam inſinuarit. Et vnde hoc, in-
quies, de conſuetudine cum Ioanne accepiſti? ex eo potiſſimũ, quòd fauit eidem Ioanni
Chryſoſtomo, cui quidem non communione Catholica tantummodo coniunctus, ſed &
eidem fuit tolerantia malorũ propinquus: nam quæ ob eiuſdem Ioannis defenſionem
paſſus eſt, his verbis ipſe declarat [h]: De Palæſtina autem ad prouinciam Bithyniam ve-
ni: in qua neſcio quo modo, vtrum ſtudio hominum, au voluntate diuina (hoc Deus
nouit) Epiſcopus vltra meritum meum factus ſum. In quo tempeſtatis illius, quæ ſub
ſancto Ioanne commota eſt, interfui malis, & per decem menſes in obſcuriſſima cellu-
la occultatus, cœpi illius ſancti dicta reminiſci, &c.] Quo etiam tempore, cum vige-
ret vehementior in eumdem Chryſoſtomum perſecutio, ex Oriente recedens, Romam
ſe con-

a Pallad. in Lauſiac. c. 22.
b Hieron. epiſt. 27.
QVAE PALLADIVS CVM PAVLA.
c Sap. 9.
d 1. Cor. 15.
e Pſal. 73.
f Pſal. 67.
g Pallad. in Lauſiac. c. 29.
QVAE PALLADIVS IN S. HIERONYMVM.
PALLAD. MILITAT INTER CATHOLICOS.
h Pallad. eod. lib. c. 22.

A ſe contulit ad Innocentium, a quo vna cum alijs exceptus eſt. Et vnde hæc? dices. Teſtatur id ipſe, cum de Piniano atque eius coniuge Melania iuniore, a quibus exceptus in Vrbe fuit, ſermonem habens, hæc ait [a]: Ne nobis quidem cerre, cum plurimi ſimul eſſemus, qui Romam propter beatum Epiſcopum Ioannem perrexeramus, exigua præſtiterunt: ſed dum in illis partibus degeremus, officioſiſſimo nos ſuſceperunt hoſpitio, largiſſimiſq. ſumptibus, cum inde proficiſceremur, honorauerunt.] hæc ipſe.

a Pallad. in Lauſiac. c. 49.

Quando autem id acciderit, expreſſum habes in dialogo de rebus eiuſdem S. Ioannis his verbis [b]: Vix menſis effluxerat, cum Palladius quoque Epiſcopus Helenopoleos, (eſt enim Helenopolis ciuitas in Bithynia, de qua ſuperius) abſque litteris venit, qui & ipſe fugiſſe dicebat veſaniā Principū: expreſſius autem atque ſignantius enarrauit omnia, ipſumq. exemplar edicti protulit, &c.] licet hunc, de quo agimus, Palladium di-

PALLADII ROMAM ADVENTVS.

b Extat tom. 2. Ioan. Chryſoſt. edit. Pariſ. col. 10.

B uerſum ab illo eſſe oporteat, qui in eo dialogo interloquitur: etenim tunc primum Romam ſe veniſſe dicit, cum ſub Zoſimo Papa pro pace Eccleſiarum ea functus eſt legatione. Sed quid tandem? ipſum ſortis pro tempore mutaſſe perſonam potius, quam animum impietate refertum, non leue argumentum eſt, quod eo libro, quem poſt eas turbas conſcriptum ab eo conſtat (nam in eo meminit de Melaniæ obitu, qui contigit poſt Vrbis Romæ excidium) Origeniſtas complures laudauit, ipſumq. Euagriū Origenis erroribus infamatum ad cælum euexit. Intelligis ex his, lector, ſatis periculoſas hoc tempore hæreſes excitari, quatum ſtudioſos eadem Origenis haurire atque alijs propinare venena eo magis pernicioſa, quo ijdem viri magnæ doctrinæ & ſanctitatis nomine celeberrimi haberentur. Quis doctrina æqualis Didymo, qui primus Origenem ſuum nondum expiatum ſordibus Alexandriæ tamquam idolū erexit? cui thus incauri ado-

C leuere Melania ſenior atque Ruffinus, Euagrius atque Palladius, necnon nominati ſuperius anachoretæ: quibus poſtea inhærens Pelagius & ipſe monachus, maiore acceſſione impietatis nouæ hæreſis auctor factus, non amplius inter gregales militauit Origeniſtas, ſed ipſe ſibi nomen conciliauit hæreſiarchæ, de quo ſuo loco pluribus atque ſæpius agendum erit. Vide, quàm periculoſum ſit extra lineam Catholicæ puritatis efferre pedem, licet quis magnorum virorum tuta ſe putet ſequi veſtigia: ſed illud tutum, antiquum Eccleſiæ ſeruare depoſitum, traditionibuſq. inhærere, nouantiumq. omnes voces tamquam ſerpentum ſibilos & terrificos luporum vlulatus horreſcere. Erant enim (inquit Vincentius [c]) horum omnium verba illa faſtu & arrogantia plena: Nobis auctoribus, nobis principibus, nobis expoſitoribus, damnate quæ tenebaris, tenete quæ damnabatis, reijcite antiquam fidem, paterna inſtituta, maiorum depoſita, & recipite,

EX ORIGENISTIS PELAGIANI.

c Vincen. Lirin. cont. hæreſ. c. 24

D *noſtra videlicet*. quænam illa tandem? horreo dicere: ſunt enim tam ſuperba, vt mihi non modo affirmari, ſed ne refelli quidem ſine aliquo piaculo poſſe videantur.] ſed de his ſuo loco dicendum.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 14. THEODOSII 11. IMPP.
389.	5.	

Timaſio atque Promoto Conſulibus aperitur annus Domini trecenteſimus octogeſimus nonus, quo S. Auguſtinus cum hiemaſſet Romæ, expectata opportuna tutaq. nauigatione, ad Oſtia Tiberina deſcendens, inde ſoluturus in Africam, retardatur

S. AVGVST. REDITVS IN AFRICAM.

B ſanctæ matris ægritudine: qua defuncta, perſolutis eidem poſtremis pietatis officijs, vna cū ſocijs in Africā nauigauit. Id quidem in primis hoc anno contigiſſe, ipſius Auguſtini teſtificatione monſtratur, dū aduerſus litteras Petiliani [d] agens affirmat, ſe poſt necem illatā Maximo tyranno in Africam remeaſſe. Cum vero conſtet ex his quæ dicta ſunt, Maximi interitum contigiſſe anno ſuperiori, ſexto Kalendas Septembris, S. Monicæ vero obitus certus habeatur ex die natali ipſius in Eccleſiaſticis tabulis annotatus quarta Maij: vtique non ante præſentem annum Auguſtini reditus in Africam potuit contigiſſe. hæc de tempore. Quod vero ad ſanctiſſimæ feminæ ex hac vita locum migrationis ſpectat: decuit plane ipſam iam voti compotem factam, de tanta victoria parta, in cælis cum Angelis, quibus eſt gaudium ſuper vno peccatore poenitentiam agente, perenni gloria triumphare, & ad Romanum litus potius quàm in Africa relinquere ſacras carnis exuuias, quas Romam delatas Romana Eccleſia dignis proſequeretur honoribus,

d Auguſt. cont. litt. Petil. lib 3. c. 25.

&cum

& cum Vrbe Orbis religioſo veneraretur affectu. At quid Auguſtinus de matris feliciſ- A ſimo ad Deum tranſitu?

a Aug. Confeſſ. lib. 9. c. 8. Cũ, inquit [a], apud Oſtia Tiberina eſſemus, mater deſuncta eſt. Multa prætereo, quia
b Aug. ibidem cap. 10. multum feſtino.] poſt enarratam vero compendio eius vitam, hæc ſubdit [b]: Imminente autem die, quo ex hac vita erat exitura (quem diem tu Domine noueras, ignorantibus nobis) prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipſa ſoli ſtaremus incumbentes ad quamdam feneſtram, vnde hortus intra domum, quæ nos habebat, proſpectabatur: illic apud Oſtia Tiberina, vbi remoti a turbis poſt longi itineris laborem inſtaurabamus nos nauigationi: colloquebamur ergo ſoli valde dulci-
c Philip. 3. ter, & præterita obliuiſcentes, in ea, quæ ante ſunt, extenti [c]: quærebamus inter nos apud præſentem veritatem, quod tu es, qualis futura eſſet vita æterna ſanctorum, quam nec
d 1. Cor. 2. oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcendit [d], &c.] et poſt multa de B vita illa mutuo colloquio diſputata: Fili, inquit illa, quantum ad me attinet, nulla iam re delector in hac vita. Quid hic faciam adhuc, & cur hic ſim, neſcio, iam conſumpta ſpe huius ſæculi. Vnum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, vt te Chriſtianum Catholicum viderem, prius quàm morerer. Cumulatius hoc mihi Deus meus præſtitit, vt te, etiam contempta felicitate terrena, ſeruum eius videam. Quid hic facio? Ad hæc ei quid reſponderim, non ſatis recolo.

OBITVS S. MONICAE. Cum interea vix intra quinque dies, aut non multo amplius, decubuit febribus. Et cum ægrotaret, quodam die defectum animæ paſſa eſt, & paulum ſubtracta a præſentibus. Nos concurrimus: ſed cito reddita eſt ſenſui, & aſpexit aſtantes me & fratrem meum, & ait nobis, quaſi quærenti ſimilis: Vbi eram? Deinde nos intuens mærore attonitos: Ponetis hic, inquit, matrem veſtram? Ego ſilebam, & fletum frenabam: fra- C ter autem meus quiddam locutus eſt, quo eam non peregre, ſed in patria defungi tamquam felicius optaret. Quo audito, illa vultu anxio reuerberans eum oculis, quod talia ſaperet, atque inde me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus vbicumque, niſi vos eius cura conturbet: tantum illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis.]

Attende, lector, quid optet ſanctiſſima femina: non aliud vtique, quàm quod ſciret in Eccleſia factitari a pijs viris: nimirum, vt ſacris Miſſarum ſacrificijs ſacerdotes, & alij qui iiſdem intereſſent, pro animarum defunctorum ſalute Deo preces offerrent. Sed poſt nonnulla: Illis, inquit, ſtupentibus virtutem feminæ, quam tu dederas ei, quærentibuſq. vtrum non formidaret tam longe a ſua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longe eſt Deo; neque timendum eſt, ne ille non agnoſcat in fine ſæculi, vnde D me reſuſcitet. Ergo die nono ægritudinis ſuæ, quinquageſimo & ſexto anno ætatis ſuæ,
* quinto trigeſimo & tertio * ætatis meæ, anima illa religioſa & pia corpore ſoluta eſt] quarto Nonas Maij.

e Aug. ibidem cap. 12. Peregit Auguſtinus ſanctiſſimæ matris funus, more (vt ait [e]) Chriſtianorum, quo inter alia conſueuit, antequam corpus conderetur ſepulchro, pro anima offerri ſacrificium, quod dicebatur pro delictis defuncti, ſcilicet ne anima detineri poſſet a contrarijs poteſtatibus. Nam idem Auguſtinus memoria repetens extrema illa verba, quibus
f Aug. ibidem cap. 13. in altare Deo commendari ipſa voluerat, ait [f]: Nãque illa, imminente die reſolutionis ſuæ, non cogitauit ſuum corpus ſumptuoſe contegi, aut condiri aromatibus, aut mo-
MEMORIA PRO DEFVNCTIS AD ALTARE. numentum electum concupiuit, aut curauit ſepulchrum patrium: non iſta mandauit nobis, ſed tantummodo memoriam ſui ad altare tuum fieri deſiderauit, cui nullius diei E prætermiſſione ſeruierat, vnde ſciret diſpenſari victimam ſanctam, qua deletum [g] eſt
g Coloſ. 2. chirographum quod erat contrarium nobis, qua triumphatus eſt hoſtis computans delicta noſtra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo in quo vincimus. Quis ei refundet innocentem ſanguinem? quis ei reſtituet pretium, quo nos emit, vt nos auferat ei? Ad cuius pretij noſtri ſacramentum ligauit ancilla tua animam ſuam vinculo fidei. Nemo a protectione tua dirumpat eam. Non ſe interponat nec vi, nec inſidijs leo & draco. Neque enim reſpondebit illa, nihil ſe debere, ne conuincatur & obtineatur ab accuſatore callido: ſed reſpondebit, dimiſſa debita ſua ab eo, cui nemo reddet quod pro nobis non debens reddidit.] hæc Auguſtinus, plane inſinuans, quid prætenderet Eccleſia agere, cum pro defuncti anima, corpore nondum tumulato, ſacrificium Deo incruentũ offerret; nempe, ne anima illa ab aduerſarijs poteſtatibus impediretur, quo mi-

A quo minus ad Deum libera aſcenderet : alludens prorſus ad eas,quæ præmittebantur,vt
hodie, in ſacrificio ab Eccleſia preces : Domine Ieſu Chriſte Rex gloriæ , libera animas MISSARVM
omniũ Fideliũ defunctorũ ab omni vinculo delictorũ, de pœnis inferni, & de profundo PRO DEFVN-
lacu,libera eas de ore leonis, ne abſorbeat eas tartarus, ne cadant in obſcurũ , ſed ſignifer CTIS ANTIQVI
S. Michael repræſentet eas in lucẽ ſanctã,quam olim Abrahæ promiſiſti & ſemini eius.] RITVS.
Porro etſi hæ preces generatim omnes complecti videantur Fideles defunctos,tamen
priuatim pro illa anima dicebantur quæ tunc deceſſerat, prout antiquiores Miſſales li-
bri demonſtrant,in quibus ſic legitur : Libera Domine animã N. & animas omnium Fi-
delium , &c.] ſicut cum poſtea inter ſacra recolitur defunctorum memoria illis verbis:
Memento Domine N. & famulorũ,ſamularumq. tuarum,&c.] in alijs vero libris legun-
tur interlineares variæ lectiones numero ſingulari expreſſæ , quibus ſignificaretur,eaſ-
B dem preces , pro occaſione , ſingulari vel plurali numero proferendas . Sic igitur S.Mo-
nica id expoſcebat a ſuis , quod & S. Auguſtinus a fratribus tum illi tum patri ſuo im-
pertiri rogabat : nam ſubdit [a] : Inſpira Domine Deus meus, inſpira ſeruis tuis fratribus a Aug.Conf lib. 9. c vlt.
meis , filijs tuis dominis meis , quibus & voce & corde & litteris ſeruio, vt quotquot
hæc legerint , meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ cum Patricio quondam eius
coniuge , per quorum carnem introduxiſti me in hanc vitam , &c.] hæc ſingula ad in-
ſinuandos antiquos Eccleſiæ mores in hodiernum perſeuerantes recenſuiſſe voluimus:
quorum demonſtrato exemplo, dubitantium reſolui poſſint ambages, vt curioſitas in-
quieta quieſcat, & delirium curari nouantium hæreticorum .
Sed perſolutis S.Monicæ religioſis pietatis officijs , Auguſtinum redeuntem in Afri-
cam comitemur. Soluens e Portu Romano,ſecunda nauigatione Carthaginem appulit, S. AVGVSTINI IN AFRICAM
C ibiq. ſuſceptus hoſpitio apud illuſtrem virum Innocentium Exaduocatum Vicariæ Præ- REDITVS.
fecturæ valde ægrotantem . Quid autem tunc ibi mirandum acciderit, idem Auguſti-
nus rem exacte deſcribens narrat his verbis [b]: Venientes de Tranſmarinis me & fratrem b Aug de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.
meum Alipium , nondum quidem clericos , ſed iam Deo ſeruientes , vt erat cum tota
domo ſua religioſiſſimus , ipſe ſuſceperat , & apud eum tunc habitabamus . Curabatur
à medicis propter fiſtulas,quas numeroſas atque perplexas habuit in poſteriore atque
ima corporis parte . Iam ſecuerant eum , & artis ſuæ cetera medicamentis agebant. Paſ-
ſus autem fuerat in ſectione illa & diuturnos & acerbos dolores : ſed vnus inter multos
ſinus fefellerat medicos , atque ita latuerat , vt eum non tangerent,quem ferro aperire
debuerant . Denique ſanatis omnibus quæ aperta curabant , iſte remanſerat ſolus , cui
fruſtra impendebatur labor . Quas moras ille ſuſpectas habens , multumq. formidans
D ne iterum ſecaretur , quod ei prædixerat alius medicus domeſticus eius , quem non ad-
miſerant illi, vt ſaltem videret, cum primum ſectus eſt , quo modo id facerent , iratuſq.
illum domo abiecerat , vixq. receperat , erupit , atque ait : Iterum me ſecturi eſtis ? Ad
illius,quem noluiſtis eſſe præſentem,verba venturus ſum ? Irridere illi medicum impe-
ritum , metumq. hominis bonis verbis promiſſionibuſq. lenire .
Præterierunt & alij dies plurimi, nihilq. proficiebat omne quod fiebat . Medici ta-
men in ſua pollicitatione perſiſtebant , non ſe illum ſinum ferro , ſed medicamentis eſſe INNOCENTII
clauſuros . Adhibuerunt & alium grandæuum iam medicum , ſatiſq. in illa arte lauda- V.C. HOSPITIS
tum (adhuc enim viuebat) Ammonium dico: qui loco inſpecto, idem quod illi, ex eo- AVGVST. LAN-
rum diligentia peritiaq. promiſit : cuius ille factus auctoritate ſecurus , domeſtico ſuo GVOR.
medico , qui futuram prædixerat aliam ſectionem , faceta hilaritate, velut iam ſaluus,il-
E luſit . Quid plura ? poſtea tot dies inaniter conſumpti tranſierunt, vt feſſi atque confuſi
faterentur, eum niſi ferro nullo modo poſſe ſanari . Expauit , expalluit nimio timore
turbatus : atque vbi ſe collegit , fatiq. potuit , abire illos iuſſit , & ad ſe amplius non ac-
cedere: nec aliud occurrit fatigato lacrymis & illa iam neceſſitate conſtricto, niſi vt ad-
hiberet Alexandrinũ quemdam,qui tunc chirurgus mirabilis habebatur , vt ipſe face-
ret quod ab illis fieri nolebat iratus . Sed poſtquam venit ille, laboremq. illorum in ci-
catricibus ſicut artifex vidit, boni viri functus officio,perſuaſit homini , vt illi potius qui
in eo tantum laborauerant, quantum ipſe inſpiciens mirabatur,curationis ſuæ fine frue-
rentur; adijciens,quòd re vera niſi ſectus eſſet, ſaluus eſſe non poſſet : ſed valde abhorre-
re a ſuis moribus,vt hominibus,quorum artificioſiſsimam operam,induſtriam, diligen-
tiam admirans in cicatricibus eius videret, propter exiguum quod remanſit, palmam
tanti laboris auferret . Redditi ſunt animo eius , & placuit vt eodem Alexandrino aſsi-

ſtente

ſtente, ipſi ſinum illum ferro, qui iam conſenſu omnium aliter inſanabilis putabatur, aperirent. Quæ res dilata in conſequentem diem. A

Sed cum abijſſent illi, ex mœrore nimio domini tantus eſt in domo illa exortus dolor, vt tamquam funeris planctus vix comprimeretur a nobis. Viſitabant eum quotidie ſancti viri, Epiſcopus tunc Vzalenſis beatæ memoriæ Saturninus, & presbyter Geloſus, ac diaconi Carthaginenſis Eccleſiæ, in quibus erat & ex quibus ſolus eſt nunc in rebus humanis iam Epiſcopus, cum honore a nobis debito nominandus, Aurelius; cum quo recordantes mirabilia opera Dei, de hac re ſæpe collocuti ſumus; eumq. valde meminiſſe quod commemoramus, inuenimus. Qui cum eum, ſicut ſolebant, veſpere viſitarent; rogauit eos miſerabilibus lacrymis, vt mane dignarentur eſſe præſentes ſuo funeri potius, quàm dolori. Tantus enim eum metus ex prioribus inuaſerat pœnis, vt ſe inter medicorum manus non dubitaret eſſe moriturum. Conſolati ſunt eum illi, & hortati, vt in Deo fideret, eiuſq. voluntatem viriliter ferret. B

Inde ad orationem ingreſſi ſumus. Vbi nobis ex more genua figentibus, atque incumbentibus terræ, ille ſe ita proiecit, tamquam fuiſſet aliquo impellente grauiter proſtratus, & cœpit orare, quibus modis, quo affectu, quo motu animi, quo fluuio lacrymarum, quibus gemitibus atque ſingultibus ſuccutientibus omnia membra eius, & pene intercludentibus ſpiritum, quis vllis explicet verbis? Vtrum orarent alij, nec in hæc eorum auerteretur intentio, neſciebam. Ego tamen prorſus orare non poteram: hoc tantummodo breuiter in corde meo dixi: Domine, quas tuorum preces exaudis, ſi has non exaudis? Nihil enim mihi videbatur addi iam poſſe, niſi vt expiraret orando. Surreximus itaque, & accepta ab Epiſcopo benedictione diſceſsimus, rogante illo vt mane adeſſent, illiſq. vt æquo animo eſſet hortantibus. Illuxit dies qui metuebatur: adeſ- C rant ſerui Dei, ſicut ſe affuturos eſſe promiſerant. Ingreſsi ſunt medici: parantur omnia quæ hora illa poſcebat, tremenda ferramenta proferuntur, attonitis, ſuſpenſiſq. omnibus. Eis autem quorum erat maior auctoritas, defectum animi eius conſolando, erigentibus, ad manus ſecturi membra in lectulo componuntur: ſoluuntur nodi ligamentorum, nudatur locus, inſpicit medicus, & ſecandum illum ſinum armatus atque intentus inquirit. Scrutatur oculis, digitiſq. contrectat: tentat denique modis omnibus, inuenit firmiſsimam cicatricem. Iam illa lætitia & laus atque gratiarum actio miſericordi & omnipotenti Deo, quæ fuſa eſt ore omniū lacrymantibus gaudijs, non eſt committenda meis verbis; cogitetur potius, quàm dicatur.] hactenus Auguſtinus de his quæ domi hoſpitis ſui Carthagine vidit. ſubdit & de alijs itidem Carthagine editis miraculis: ſed nos reliqua eius acta proſequamur. D

INNOCENTII CVRATIO DIVINITVS FACTA.

Rediens vna cum ſocijs Alipio & Euodio in patriam, quem condixerant [a] vitæ ſtatum, cum adhuc in Italia eſſent, exercere cœperunt. Secedentes enim rus, ibidem triennio [b] permanſere; & quibus exercitijs? ait Poſsidius: A ſe iam alienatis curis ſæcularibus, cum ijs qui eidem adhærebant Deo viuebat, ieiunijs, orationibus, boniſq. operibus, in lege Domini meditans die ac nocte. Et de ijs quæ ſibi Deus cogitanti atque oranti intellecta reuelabat, & præſentes & abſentes ſermonibus ac libris docebat.] porro toto illo triennio laicus Deo ſeruiuit. Quo tempore, hoc inquam ipſo anno, librum ſcripſit de Magiſtro, nempe ſequenti anno a ſuſcepto baptiſmo, cum iam Adeodatus puer ſexdecim eſſet annorum, qui tempore baptiſmi, quem ſuſcepit anno ſuperiori, agebat (vt ipſe ait [c]) annum decimum quintum; quem eodem ferme tempore ex hac vita diſceſsiſſe tradit. Scripſit etiam tunc duos libros contra Manichæos de Geneſi: E abſoluit & libros de Muſica: addidit etiam commentarium de Vera religione aduerſus Manichæos. hæc inquam omnia edidit, antequam presbyter fieret, ipſo triennio commorationis in eremo. reliqua de ipſo inferius ſuo tempore.

a Aug. Conf. lib. 9. c. 8.

AVGVSTINI TRIENNALIS CONVERSATIO.

b Poſsid. in Vit. S. Aug. c. 3.

c Aug. Conf. lib. 9. c. 6.

Hoc item anno, ipſo menſe Maij, nona die ſanctus Gregorius Nazianzenus, cognomento Theologus, migraturus in cælum, feliciter diem clauſit extremum: quod quidem ex S. Hieronymo ita deducimus: agens enim ipſe in libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis de eodem Gregorio, hæc de tempore obitus habet: Deceſsit, inquit, ante ferme triennium ſub Theodoſio Principe.] hæc cum ipſe dicat, conſtetq. eum commentarium ab eo ſcriptum anno eiuſdem Imperatoris decimo quarto (teſtatur id enim ipſe in fine) plane aſſerendum eſt, vndecimo eiuſdem Theodoſij anno, hoc ipſo nimirum, eū ex hac vita diſceſsiſſe. Ex his igitur adeo exploratis, erroris redarguitur Proſperi Chronicon, in

OBITVS S. GREGORII NAZIANZENI.

quo

A quo eiuſdem Gregorij obitus recenſetur anno tertio ipſius Theodoſij Auguſti ſub Conſulatu Eucharij atque Syagrij: ille enim non eſt obitus annus, ſed quo ipſe in Synodo Conſtantinopolitana abdicans ſe, in patriam redijt; quem plures poſt annos fuiſſe ſuperſtitem, quæ dicta de eo ſunt, manifeſte declarant. Sed nec ſubſiſtere ex ijſdem probatur, quod tradit Suidas, eumdem Gregorium diem obijſſe anno eiuſdem Imperatoris decimo tertio, ſuæ vero ipſius ætatis nonageſimo: ſecundum enim eiuſmodi ætatis eius annorum numerum, dicendum eſſet, ipſum eo tempore, quo Athenis erat, cum & Iulianus Apoſtata ibidem verſaretur, iam expleſſe annum ætatis quinquageſimum quintum: cum tamen ipſe de ſe ſcribat Gregorius (vt dictum eſt) trigeſimum tantum tunc ætatis annum egiſſe, cum poſt diſceſſionem Baſilij, ipſe qui remanſerat, publice profiteretur. Quamobrem ſecundum initam a nobis ſuperius eiuſdem natalis temporis ratio-
B nem, qua diximus natum eſſe anno ante Nicænum Concilium, Domini vero trecenteſimo vigeſimo quarto: vtique affirmandum erit, eum defunctum eſſe anno ætatis ſuæ ſexageſimo quinto. Sed iam quæ eius obitum præceſſerunt ærumnæ ex corporis infirmitate, hic deſcribamus.

STATVS GREGORII NAZIANZ. IN SENECTVTE.

Fuiſſe quidem ipſum robuſto corpore, verum aſſiduis ægritudinibus atque moleſtijs fractum hebetatumq. ipſe teſtatur: et vt omittam prætерita, iam a tempore quo recedens Conſtantinopoli Nazianzum reuerſus eſt, & Arianzi ruri paterno degeit, aſſiduis ferme morbis vexatus eſt: ea enim de cauſa vidimus ſe excuſaſſe quo minus ad nouum veniret Concilium Conſtantinopolitanũ. Quinetiam ſcribens ad V. C. Anyſium [a], quòd Olympiadis nuptijs, ad quas complures vocari eſſent Epiſcopi, minime conueniſſet, podagræ morbo ſe laboraſſe ſignificat, adeo vt geſtari ab alijs opus eſſet.
C Quantum autem eiuſmodi excruciatus fuerit morbo, ipſe carminibus ſæpe deplorat potius, quàm decantat. Cum igitur ita morbo affectus detineretur in lectulo, ærumnis tum animæ tum corporis afflictatus, cygneis ſe carminibus ſolabatur: complures enim diuerſiq. generis extant verſus, quos ſenex decumbens in ſtrato ſcribebat: adhuc extant ipſi: quibus indicat ſe non morbo tantum vexatum corporis, memoriaq. præteritorum malorum aſsidue cruciatum, ſed diris a diabolo impugnatum eſſe tentationibus.

a Greger. Naz. epiſt. 57.

At quibusnã? dices. eiuſmodi certe, quæ vix credibiles cuiquã fierent, niſi ipſe earum haberetur aſſertor, qui eius rei cauſa lugubres ſæpe cecinit threnos, quos ſoluta oratione hic reddemus. Cum enim inuehitur in carnem ſuam, hæc inter alia habet [b]: Non improbitati tandem tuæ impudentiæq. finem impones? non ſpiritui ac ſenectuti iam canæ ſtulta miſeraq. te ſubmittes?] et paulo poſt: Quocirca verere me tandem, ac
D libidinem iſtam, petulantiamq. compeſce; nec in animæ meæ perniciem perpetuo furore debacchare: alioqui teſtor, fore vt te acerrime oppugnem, omniq. dolorum genere frangam, atque cadauere imbecilliorem te reddam.] at quibus remedijs eamdem inſultantem coercere ſoleret, mox ſubdit: Venite iam, & quidem magna copia, ſcelerum expiatrices lacrymæ: veni laborioſum tam mentis quàm corporis peruigilium, vt flammæ meæ ardorem minuatis, fœtidamq. vitiorum putredinem abſtergatis: venter ſatietatem ableget: genua humi flexa obrigeſcant, cinisq. cibi loco ſit: aſperrimus ſaccus mollia membra vndique tegat, vexatæq. animæ ſuppetias ferat. Veni triſtis cura carnis domatrix, futura ſupplicia mihi ſemper ob oculos ponens. Atque hæc quidem ſtoliditati meæ, vecordiæq. medicamenta ipſe adhibebo, &c.] At ne putes ipſum hæc poetice fingere; audi quid alibi dicat, cum deplorat ærumnas animæ ſuæ [c]: Ego, in-
E quit, in hac canicie corpus lanio, oculos premo, diurnis nocturniſq. curis ter miſeram animam conficio, vt eam flammam extraham: nec ſic quidem tamen, niſi admodum ægre corpus in poteſtate teneo.] et poſt multa, demum cum nullum ſatis idoneũ atque ſufficiens expertum ſe dicat eſſe remedium ad carnis tentationes edomandas, ad Deum conuerſus iſta precatur: Senectutem, quæſo, meam, optime Deus, canumq. hoc caput ſerua, vitæq. finem optatum concede.] conqueritur idem alibi [d], cogi ſe experiri in ſenectute, quæ iuuenis nullo negotio ſibi viſus fuerat ſuperaſſe: quippe quòd pro monſtro videbatur magna dæmonum incendia ſenſiſſe, vt qui illibatam a pueritia virginitatem cuſtodierat, iam ſenex tentationis carnis facibus incenderetur ardentibus.

b Greg. Naz. in carm. aduerſ. carnem.

GREGORIVS SENEX VEXATVS STIMVLIS CARNIS FORTITER PVGNAT.

c Greg. Naz. in carm. de calamit. animæ ſuæ.

d Greg. Naz. in carm. de rebus ſuis.

Quod rurſum ad hanc rem pertinet (perlibenter enim in his vagatur oratio) accidit aliquando, vt dum ſic ruri degeret, arte dæmonum, in villa ſibi propinqua Valentinianus quidam nobilis loci dominus laſciuientes ſecum haberet feminas ob oculos

GREGORIVS SENEX VITAT ASPECTVM FEMINARVM.

a Gregor. Naz. epiſt. 196.

Gregorij poſitas: cum ipſe ſibi timens, loco ceſſit, recedenſq. ad ipſum Valentinia- A
num epiſtolam ſcripſit, in qua hæc inter alia [a]: Multo melius erat, tabula publi-
ce propoſita (*proſcriptionis ſcilicet*) nobis ſeceſſionem indicere, quàm per mulieres,
quas e regione noſtri collocaſti, vitæ grauitatem & ſanctitatem intercidere, ac quo-
tidianum dedecus & maledicentiam adiungens ab ijs proficiſcentem, qui libenter
faciunt, vt ijs qui ita ſibi viuendum propoſuerunt, vt nos viuimus, obtrectent.
At niſi hoc dictum audax ſit; nos quoque per Euam e paradiſo expuliſti.] hæc &
alia Gregorius inde alio migrans. Tranſilijt enim vt ceruus ſenex infirmis pedibus,
quòd in fuga tantum in eiuſmodi bello ſciret repoſitam eſſe ſalutem, atque victoriam
collocatam.

LOQVACEM IN SENECTVTE LINGVAM COERCET GREGORIVS

b Greg. carm. in ſilēt. quadrag.

Vix credi poteſt, quanto ipſe ſtudio in ſenectute, infirmus corpore, excoluerit mo-
naſticam diſciplinam, quantave ſeueritate cohibuerit tum corporis tum animæ ſenſus B
extra lineam ſpiritus vel quid modicum deflectentes; diſces enim ex vno hæc omnia,
quod ipſe narrat his verbis [b]: Nunc vero & morbo affectus & ſenectute fractus ac debi-
litatus in aliam calamitatem incidi; indomitam linguam, præcipitiq. loquendi celeri-
tate volubilem habens, quæ me inuidi hoſtis mei manibus ſemper tradidit, innume-
riſq. incommodis affecit, &c.] ſolet enim eiuſmodi vitium in ſenibus vireſcere. At
quanam hoc coercuit diſciplina? perpetuo quadraginta dierum ſilentio; quo abſolu-
to, cecinit illud carmen, ſic eo Chriſtum compellans: Tibi linguam meam deuinxi, &
eam nunc ſoluo: quod vtrumque vt pie faciam, te ſupplex rogo & obſecro. Loquar quæ
loqui conuenit: quæ autem nefas eſt loqui, ne animo quidem & cogitatione com-
plectar.] hæc ipſe.

MONACHI HYPOCRITAE ADVERSANTVR GREGORIO.

c Gregor Naz. carm. in monach. hypocr.

At nec ob id quòd reliquerit ciuitates & conflictantes Epiſcopos, carere perſecutio- C
nibus potuit, illatis illis quidem ab hypocritis vitæ monaſticæ profeſſoribus, qui cum
cernerent in Gregorium magni nominis virum omnium conuerti oculos, ipſumq. præ
ceteris ab omnibus celebrari laudibus: infenſo id animo ferentes, ipſum carpere, & iacere
contumelias cœperunt, quòd ſcilicet ruri ageret, non in ſiluis, incongruamq. monacho
vitam duceret. Porro ſcripſit [c] in eiuſmodi monachos hypocritas ipſe Gregorius car-
men, quo in vnum ex eis petulantiorem ait: Nuper quidam ſtultus, delicijſq. preditus,
diues, atque inſolens delicias mihi vitæq. molliciem obiectabat, cum alia multa dicens,
tum etiam illud, me diuitem & copioſum eſſe, vt qui & hortum & otiũ & mediocrem
fontem habeam.] conuertenſq. in eos orationem, iure ipſos redarguit eorumdem, quo-
rum alios reprehenderent, ampliſsimorumq. prædiorum poſſeſſionem & delicias car-
nis obiectans, mox ſubdit: Nos contra, ſi fontem, vel hortulum, vel exiguam auram, vel D
vmbroſum quoddam nemuſculum, res vtique leuiſſimas poſſideamus, protinus ad de-
licias interpretamini. Quid? an ne reſpirare quidem Chriſtianis licet? &c.]

Quorſumnam vero progreſſa eſt pſeudomonachorum ſimultas? euſque ſane, vt
(quod horrendum eſt dictu) ad altare Dei ſacrificantem Gregorium lapidibus appetie-
rint; occidiſſentq. niſi diuina fultus gratia, immane periculum euaſiſſet. meminit ipſe
de eiuſmodi more latronum facta graſſatione in epiſtola ad Theodorum Epiſcopum
Tyanenſem in eoſdem monachos ſcelus vindicare paratum, cum ab infligendis in eos
pœnis reuocare conatur, ita ſcribens [d]:

d Gregor. Naz. epiſt. 81. edit. nou.

GREGOR. LAPIDIBVS IMPETITVS PRO LAPIDANTIBVS INTERCEDIT.

Audio te contumelias eas, quæ monachi ac pauperes nobis intulerunt, grauiter
moleſteq. ferre. Nec vero mirum eſt, te, qui nullum adhuc vulnus accepiſti, nec calami-
tatum noſtrarum periculum feciſti, ad huiuſmodi res animo diſcruciari: Nos autem, vt E
qui & plura mala perſenſerimus, & contumelijs impetiti ſimus, fidem atque auctori-
tatem merito nanciſci queamus, ea pietati tuæ præcipientes, quæ cum canicies docet,
tum ratio ipſa demonſtrat. Grauia quidem atque adeo grauiſſima ſunt ea quæ conti-
gerunt: quis inficias ire queat? nimirum & contumeliam altaribus illatam eſſe, &
conturbata myſteria; & nos inter ſacra, quibus opera dabatur, & eos qui ſaxis nos ap-
petebant, interiectos, aduerſus lapidum ictus medicinam a precibus petijſſe, virginum
pudorem in obliuionem veniſſe, monachorum modeſtiam, pauperum calamitatem,
quos animorum auſteritas miſericordia quoque priuauerat. Nihilominus tamen leni-
tate atque clementia vti, fortaſſe ſatius eſt, multiſq. per ea quæ perpetimur, lenitatis ac
patientiæ documentum præbere. Plerique enim ſunt, quos non tam oratio mouet, quàm
actio, quæ taciti cuiuſdam monitoris inſtar eſt.

Magnum

A Magnum eſſe cenſemus, de ijs a quibus læſi ſumus, pœnas ſumpſiſſe: magnum inquam; nam & hoc ad aliorum vitia corrigenda vtile eſt: At multo hoc maius & diuinius eſt, acceptam iniuriã tolerare: illud enim improbitatem coercet, hoc autẽ ad probitatem adducit; quod quidem longe præſtantius ac perfectius eſt, quàm a vitio abſtinere. Ingentem nobis humanitatis quæſtum propoſitũ eſſe exiſtimemus, ſi ea quæ in nos admiſſa ſunt, condonemus, vt ipſi quoque veniam conſequamur, &c.] pluribus docet præſtare zelo manſuetudinem. Hic vero illud obiter attigiſſe ſat erit: Gregorium hæc ſcribentem ad Theodorum Epiſcopum Tyanenſem, & alias plures epiſtolas ad eumdem dantem, calumniam paſſum a poſteris, qui aſſerunt ſcripſiſſe litteras ad Theodorum Mopſueſtenum hæreticum. ſed cum mille modis redargui poſſit calumniantium vel dolus, vel imperitia: ſatis illud tibi, Iuſtinianum Imperatorem in edita a ſe de fide
B Catholica ſanctione [a] ipſum ab hac calumnia liberaſſe. *a Extat tom. 2. Concil. nouæ edit.*

His igitur Gregorius tã præclaris auctus in ſenectute coronis, locupletatus meritis, viatico immortalitatis accepto, feliciter migrauit in cælum: cuius tranſitus non mortis, ſed natalis titulo, quolibet anno in Eccleſia repetendus, publicis monumentis adſcriptus, hactenus virenti obſeruantia celebratur. Eius vero venerandam effigiem in Græco codice Vaticano [b] ita deſcriptam inuenimus: Statura mediocri erat, pallidus aliquantulum, non tamen citra venuſtatem, depreſſo naſo, ſupercilijs in rectum protenſis, aſpectu blando & ſuaui; altero oculo, nempe dextero, ſubtriſtis, quem cicatrix quædam contrahebat; barba non promiſſa, ſed denſa, eaque in extremo quaſi fumo infuſcata: qua parte caluus non erat (nam ſubcaluus erat) albos crines habebat, atque conſpicuos.] hæc ibi, & quidem conſentientia ijs quæ ab ipſo deſcripta le-
C guntur, nimirum de pallore [c] & macie, oculi cicatrice [d], atque caluitie [e]. Tanto autem tum viuens, tum etiam poſt mortem nominis ſplendore effulſit & gloria, vt tam Græcorum quàm Latinorum præconijs celebretur: quem & reueriti ſint & laudauerint etiam Eccleſiæ hoſtes, vt inter alios Euſtorgius, qui Baſilio atque Apollinari Gregorium præfert.

GREGORII EFFIGIES.

b Cod Græc. numer. 549.

c Gregor. Naz. orat. in Max.
d Greg in carm. de rebus ſuis.
e Greg orat. ad Arian.

Repræſentauit eum quaſi viuentem poſt mortem veneranda ipſius imago non pictura tantum, ſed & ſculptura reddita; quæ in eccleſia collocata, magna Fideliũ veneratione frequentata cultaq. pie fuit; ex qua & miracula diuinitus edita prodiere, vt inter alia illud ſub Michaele Balbo Imperatore, cum Conſtantinus filius Leonis Armeni Auguſti ex violenta abſciſſione mutus redditus, eius imaginis opera, ſed virtute prototypi regnantis in cælo, recepit loquelam. quo modo res ſe habuerit, Cedrenus [f] narrat; ſed
D nos de his ſeruato ordine temporum ſuo loco agemus. At reddamus hic epigramma ſeu potius vitæ ipſius epitomen continens epitaphium ab ipſomet verſibus inter graues vitæ moleſtias decantatum: eſt vero eiuſmodi [g]:

f Cedren. in Mich. Balbo.

g Greg. Naz. in Epitaph & epit. Vit. ſuæ.

GREGORII EPITAPHIVM.

Cur carnis laqueis tu me, pater, implicuiſti?
Cur ſubſum vitæ huic, quæ mihi bella mouet?
Diuino patre ſum genitus, ſanctaq. parente:
Hæc mihi lux vitæ namque precante data eſt.
Orauit, ſummeq. Deo me vouit: at ortus
Eſt mihi per ſomnum virginitatis amor.
Iſta quidem Chriſti: poſt at ſubiere procellæ:
Rapta mihi bona ſunt, fracta dolore caro.
E *Paſtores ſenſi quales vix crederet vllus,*
Orbatuſq. abyſ prole, maliſq. grauis.
Gregory hæc vita eſt: at Chriſto poſtera cura,
Qui vitæ dator eſt. Exprimat iſta lapis.]

ſed exigua ſunt hæc: ſiquidem res ab eo præclare geſtæ vna cum nomine ipſius non ſolum in cælo ſunt ſcriptæ, ſed & plurimis in terra leguntur exculptæ columnis, ſicq. viuit poſt obitum vbique beatus: nam eius animam Chriſtus, ſcripta poſſidet Eccleſia, & corpus Roma tandem accipiens nobiliſſimo condidit tumulo in baſilica Vaticana. Celebrantur ore omnium ſanctorum Patrum eius præconia, quem & Caſſiodorus eiuſmodi exornat elogio: Gregorius ſplendidiſſimũ ſcientiæ & doctrinæ iubar: qui & iam cum olim vita functus ſit, etiam nunc tamen auctoritate & fide viuit: et cum iam olim corpore abſit ab Eccleſijs, tamen voce ac magiſterio non recedit.] ita quidem, cum ſit

frequenter audire e ſuggeſtu loquentem Gregorium hæreticos ſermonibus inſectantem, A roborantemq. fidem Catholicam, ſui prærogatiua ſuffragij controuerſias dirimentem, definientem inſuper dubia, atque pronunciantem quæ careat appellatione ſententiam. At iam ad Theodoſium ſe conuertat oratio.

THEODOSII ADVENTVS IN VRBEM.

Auctor eſt Marcellinus in Chronico, ſub huius anni Conſulibus Timaſio atque Promoto ipſum Theodoſiũ Imperatorem vna cũ Honorio filio menſe Iunij Vrbem ingreſſum eſſe, digreſſum vero inde Kalendis Septembris. Certe quidem vſque ad tertium Nonas Maij hoc anno manſiſſe Theodoſium Mediolani, reſcriptũ ab eo ibidem eodem die datum aduerſus Macedonianos ſignificat [a], Cum autem Romam veniſſet, ibi triumphum de liberato Imperio Occidentali, victoq. tyranno egiſſe, Sozomenus tradit [b], voluiſſeq. ſocium habere gloriæ Valentinianũ, partitumq. eſſe cum illo triumphũ: quod maioris gloriæ atque triumphi illi conciliauit honorem, ſplendoremq. contulit. Sed tot B tantaq. bona vna Iuſtina videre non meruit, cuius impietas ad exitiũ Italiæ tyrannũ armarat: iã enim ante hæc omnia ipſam eſſe defunctã, idem auctor affirmat. Tunc Latinus Pacatus, nobilis orator Gallicanus, cum Romæ præſens eſſet, Theodoſium poſt triumphum in Senatũ oratione laudauit, qua poſt recenſitas de hoſtibus victorias partas hæc de aduentu & commoratione eiuſdem Imperatoris in Vrbe: Licuerit mihi, quæ in barbaris gentibus, longinquiſq. prouincijs pro ſumma re fortiter feliciterq. feciſti, annuente numine tuo & Senatu fauente dixiſſe. Ea vero quæ Romæ geſta ſunt, qualem te Vrbi dies primus inuexerit, quis in curia fueris, quis in roſtris; vt pompã præeuntiũ ferculorũ, curru modo, modo pedibus ſubſecutus, alterno clarus inceſſu, nunc de bellis, nunc de ſuperbia triũpharis; vt te omnibus Principem, ſingulis exhibueris Senatorem; vt crebro ciuiliq. progreſſu non publica tantũ opera luſtraueris, ſed priuatas quoque ædes di- C uinis veſtigijs conſecraris, remota cuſtodia militari, tutior publici amoris excubijs: horum hæc linguis, horum inquã voce laudentur, qui de communibus gaudijs & dignius vtique quæ maxima, & iuſtius poterunt prædicare quæ propria ſunt. O mea felix peregrinatio, o bene ſuſcepti & exhauſti labores. Quibus ego interſum bonis? quibus fruor gaudijs? quæ reuerſus vrbibus Galliarũ diſpenſabo miracula? quantis ſtupentium populis, quàm multo circumdabor auditore, cum dixero: Romam vidi, Theodoſium vidi, & vtrumque ſimul vidi: Vidi illum Principis patrem, vidi illum Principis vindicem, vidi illum Principis reſtitutorem.] hæc & alia plura clarus orator.

QVANTA THEODOSIVS VRBI PRAESTITIT.

Agit & Prudentius de Theodoſij Romam aduentu, aitq. nihil illum antiquius habuiſſe, quàm vt Vrbem a profano idolorum cultu penitus liberaret. Hæc quidem ipſe in carmine contra Symmachum ſcripto: quod conſtat ab eo elaboratum poſt ipſius D Theodoſij obitum ſub Honorio Imperatore, poſtq. debellatum (vt ex eo conſtat) Alaricum a Stilicone apud Pollentiam. De Theodoſio igitur agens, duorum tyrannorum extinctorem nominat, licet poſt hæc Eugenium expugnari & occidi contigerit: aduentum autem eius in Vrbem his cecinit verſibus [c], inſectatus deorum cultũ:

Cum Princeps gemini bis victor cæde tyranni
Pulchra triumphali reſpexit mœnia vultu,
Nubibus obſeſſam nigrantibus aſpicit Vrbem:
Noctis obumbrata caligine turbidus aer
Arcebat liquidum ſeptena ex arce ſerenum:
Ingemuit miſerans, & ſic ait: Exue triſteis
Fida parens habitus. equidem prædiuite cultu E
Illuſtrata cluis, ſpolijſq. inſigne ſuperbis
Attollis caput, & multo circumfluis auro:
Sed nebulis propter volitantibus, obſitus alti
Verticis horret apex: ipſas quoque liuida gemmas
Lux hebetat, ſpiſſuſq. dies & fumus ob ora
Suffuſus rutilum frontis diadema retundit.
Obſcuras video tibi circumſerrier vmbras,
Cæruleaſq. animas, atque idola nigra volare.
Cenſeo ſublimem tollas ſuper aera vultum,
Sub pedibuſq. tuis nimboſa elementa relinquas, &c.]

[a] l. 19. de hæret. Cod. Theod.
[b] Sozom. lib. 7. cap. 14.
[c] Prudent. aduerſus Symmach. lib. 1.

Quo modo

A Quo modo autem cum Romanis tranſegerit,inferius ſubdit: nempe vt ſacrificia omnia abolerentur, feſtiq. dies,& ipſæ ſtatuæ idolorum frangerentur; ſi quæ tamen earum excellentis eſſent manus artificis, eædem non ad cultum, ſed ad Vrbis ornatum exponerentur. ſubdit enim poſt multa ipſe Prudentius:

Deponas iam feſta velim puerilia, ritus
Ridiculos, tantoq. indigna ſacraria regno.
Marmora tabenti reſpergine tincta lauate,
O proceres: liceat ſtatuas conſiſtere puras
Artificum magnorum opera. Hac pulcherrima noſtræ
Ornamenta eluant patriæ, nec decolor vſus
In vitium verſa monumenta coinquinet artis.
B *Talibus edictis Vrbs informata refugit*
Errores veteres, &c.] hæc ex Prudentio recitaſſe voluimus, quo ceſſet inuidia querelarum quorumdam de idolorum demolitione: nam confractio nobiliſſimorum artificum operum Gothis potius, quàm Chriſtianis iſta non attendentibus, adſcribenda eſt: quibus fortaſſe Deus tradidit Vrbem, vt eam penitus expurgarent a deorum Gentilium ſimulacris.

At quid tunc actum cum Symmacho clariſſimo Senatore, propugnatore tamen Gentilium deorum cultus: hæc in primis Socrates habet[a]: Romæ igitur feſta celebrauere triumphalia. Quo quidem tempore Theodoſius Imperator ſuæ ſingularis clementiæ in cauſa Symmachi viri Conſularis illuſtrem dedit ſignificationem. Iſte namque Symmachus & inter viros ordinis Senatorij Romæ principem locum obtinuit, & propter C excellentem ipſius in Latinis litteris eruditionẽ in ſumma admiratione fuit: nam multos libros Latino ſermone conſcripſit: inter quos liber de laudibus Maximi tyranni, dum adhuc viuebat, editus, & coram eo recitatus, eum poſtea læſæ maieſtatis reum fecit: quapropter mortem veritus, ad eccleſiam confugit. Imperator vero, qui adeo pio & religioſo animo erga fidem Chriſtianam affectus erat, vt non ſacerdotes modo, qui in eadem cum illo fide conſentiebant, ſupra modum coleret, ſed Nouatianos etiam, qui in fide Conſubſtantialis cum eo conſpirabant, amplecteretur humanitus; quo Leontio Romæ Eccleſiæ Nouatianæ Epiſcopo pro Symmacho deprecanti gratificaretur, Symmachum abſoluit crimine: qui veniam conſecutus, Apologeticum ad Imperatorem Theodoſium ſcripſit.] hæc Socrates.

SYMMACHVS RVRSVS AGENS PRO ARA VICTORIAE THEODOSII IRAM INCVRRIT.

a Socrat. lib. 5. cap. 14.

Quod de Nouatiano Epiſcopo ait Romæ agente: licet hactenus a Nouatiani ſchiſma-D tici tempore auditum non ſit, Nouatianos habuiſſe Epiſcopum Romæ; tamen quòd tolerati iidem fuerint, haud adeo incredibile videri poteſt, cum & Donatiſtæ id etiam (vt ex Optato vidimus) fuerint æmulati, nempe vt ſectæ ipſorum Africanis Romæ degentibus, ex Africa Romam Epiſcopũ mitterent. Auditos quidem his temporibus fuiſſe in Vrbe Nouatianorum ſuſurros, necnon Montaniſtarũ in hæreſi collegarum, S. Hieronymus[b] in epiſtola ad Marcellam ſatis ſignificat. Quinetiam inualuiſſe nonnihil his temporibus in Occidente Nouatianam hæreſin, ſcripta Paciani de Pœnitentia, confeſſione, & baptiſmate ſatis docent. Ceterum quod ait Socrates, Theodoſium humanitus complexum eſſe Nouatianos, & in gratiam eorum Epiſcopi fuiſſe ab eo abſque pœna Symmachum abſolutum; longe errat: nam rem aliter ſe habuiſſe, S. Proſper[c] ſuorum temporum res ſcribens demonſtrat hiſce verbis: Theodoſij religioſi Princi-E pis Imperio per Iouinum & Gaudentium Comites omnia templa expoliata: quæ vana figmenta quis noſtrum permittitur ignorare? Cui Symmachus ille mirabili eloquio & ſcientia præditus, tamen Paganus, præconio laudum in Conſiſtorio recitato, ſubtili arte, qua valuit, aram Victoriæ in Senatu reſtitui, Chriſtiano, vt nouerat, Principi intimauit. Quem ſtatim a ſuis aſpectibus pulſum, in centeſimo lapide, rhedæ non ſtratæ impoſitum ea die, manere præcepit.] ita Proſper.

NOVATIANA HAERESIS INVALESCIT.

b Hieron. epiſt. 140. & ſupra epiſt. 34.

c Proſp. de Promiſſion. & prædict. lib. 3. c. 38.

Sic namque ſe habuit Symmachus, longe antiquo Catone impar, quippe quòd tempori inſeruierit: nam qui pro concione laudauit Maximũ tyrannũ, celebrauit & Theodoſium eiuſdem tyranni extinctorem: ſed ſicut ad laudandum Maximum adulatio & priuatum commodum impulit, ita ad præconia Theodoſij veritas perſuaſit: ſiquidem litteris ad Flauianum ſcriptis teſtatur, ſe haud pro rei dignitate tantum munus expleſſe: ſic enim ait in epiſtola ad eumdem æque etiam Ethnicum ſcripta[d]: Cum ciuiles

d Symmach. lib. 2. epiſt. 10.

uiles & bellicas laudes domini noſtri Theodoſij ſtyli honore percurrerem (magis enim A
contigiſſe me omnia, quàm ſatisfeciſſe ſingulis fateor) etiam leges eius bonis pacis ad-
* ſeruaſſe — miſcui, quas vt noueram priſcis ademiſſe admirationem, ita reſeruaſſe * nobis parem
gloriam non putabam, &c.] laudat recentem legem hoc anno X. Kalend. Februarij
Mediolani datam, qua inconceſſum eſſe voluit Imperatori atque domeſticis eius, quod
priuatis iure permiſſum eſſet; nimirum cum lege cauit, ne liceret Imperatori, vel ma-
giſtratibus, quicquam per codicillos vel epiſtolam relictum accipere: extat ipſa ſanctio
a l. 2. de teſtam. C. Theod. — in Codice Theodoſiano deſcripta [a].

At quòd Symmachus abutẽs Theodoſij mãſuetudine inconceſſa tentare præſumpſit,
iuſtam Principis iram expertus, exulare coactus eſt. Verum (quod ait Socrates) ſcribens
ad eumdem Imperatorem Apologeticum, non veniam tantum conſecutus, ſed maio-
rem apud eum gratiam nactus eſt, vt ipſe Symmachus tradit ad dictum Flauianum B
b Symmach. lib. 2. epiſt. 91. — poſtea ſcribens, vbi & de ſua defenſione meminit, cum ait [b]: Erit fortaſſe copia mihi
aſſerendæ quandoque apud æternũ Principem dominum noſtrum Theodoſium veri-
tatis, cuius erga me fauor fecit, vt aliquid interim moliretur inuidia. Non puto eam
* eruditionem — cauſæ meæ bonis temporibus conditionem * futuram, quæ ſub tyranno fuit, cuius lit-
teris ad Marcellini ſuggeſtionem datis, homines meos ſcis eſſe mulctatos: quod in
panegyrici defenſione non tacui.] hæc ipſe. At quid tum Romæ actum a popu-
lo Chriſtiano?

Cum animus Theodoſij aperte Fidelibus innotuiſſet infenſiſſimus eſſe aduerſus ſu-
QVID ROMAE IN TEMPLA. — perſtitionem Gentiliciam, declararus nimirum non eo ſigno tantum, quòd negaſſet re-
ſtitui in Capitolio aram Victoriæ, ſed quòd petentem id Symmachum exilij pœna mul-
ctaſſet, atque etiam per Comites ſuos (vt dictum eſt) Iouinum & Gaudentium ido- C
lorum templa expoliaſſet: vix credi poteſt, quanta animoſitate Fideles Romæ in ido-
la inſilierint: de quorum ſtudio hæc S. Hieronymus in præfatione ad Euſtochium in
c Hieron. præf. ad Galat. lib. 2. — Pauli epiſtolã ad Galatas [c]: Romanæ plebis laudatur fides. Vbi alibi tãto ſtudio & fre-
quentia ad eccleſias & ad Martyrum ſepulchra concurritur? Vbi ſic ad ſimilitudinem
cæleſtis tonitrui Amen reboat, & vacua idolorum templa quatiuntur?] videtur enim
hoc tempore ipſe habuiſſe præ manibus commentarium illum, quem iam ſe ante
abſoluiſſe, quàm Theodoſius ageret in Imperio annum decimum quartum, teſtatur,
in fine de Scriptoribus Eccleſiaſticis. De eadem demolitione idolorum argumentum
d Hieron. epiſt. 7. — illud non leue, cum idem S. Hieronymus ad Lætam ſcribens [d], ſic ait: Auratum ſqual-
let Capitolium: fuligine & aranearum telis omnia Romæ templa cooperta ſunt: mo-
uetur Vrbs ſedibus ſuis, & in vndas populus ante delubra ſemiruta currit ad marty- D
rum tumulos.] ita ipſe, ſignans haud dubium hæc tempora, quibus ſpoliata a Theo-
doſio idolorum templa fuere, a populo vero quaſſata ac ſemiruta. Laudat magnope-
e Ambroſ. orat. in funer. Theod. — re hac ex parte S. Ambroſius Theodoſium, dum de ipſo ait [e]: Imitatus Theodoſius Ia-
cob, qui ſupplantauit perfidiam tyrannorum, qui abſcondit ſimulacra Gentium: omnes
enim cultus idolorum fides eius abſcondit: omnes enim cærimonias obliterauit.]

f Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26. — Equidem & S. Auguſtinus [f] teſtatur, Theodoſij lege iuſſa eſſe ſimulacra, vbi reperiren-
tur, confringi: ait enim poſt recenſitas adeptas ab eo diuina ope victorias: Simulacra
Gentilium vbique euertenda præcepit; ſatis intelligens, nec terrena munera in dæmo-
niorum, ſed in Dei veri eſſe poſita poteſtate.] hæc Auguſtinus. Hac ſemel a Chriſtia-
no Principe idola frangendi impetrata diu optata licentia, exarſit Chriſtiani populi
iuſtus zelus in deturbandis confringendiſq. deorum Gentilium ſimulacris, in qui- E
bus dæmones diutius honorem ſibi diuinum proditorie vſurparant. Comminuiſſe
IOVIS CAPITOLINI TEMPLVM SPOLIATVM. — enim idola, nonniſi ſatanæ regnum diſſipaſſe cuique videbatur. Vnde ſine dijs Capito-
lium, nempe templa ibi ſita ſqualore obducta fuiſſe, Hieronymus tradit: qui & hæc
g Hieron. contr. Iouinian. lib. 2. — alibi de Capitolino Ioue & alijs templis eiuſdem [g]: Templa Iouis & cærimoniæ conci-
derunt.] Verum non ſic quidem concidiſſe affirmat Capitolini Iouis templũ, quòd di-
rutum hoc anno fuerit, ſed quòd ornamentis tantummodo expoliatũ. Nam Zoſimus
h Zoſim. lib. 5. — tradit [h], cum Theodoſius Romam venit, hoc ſcilicet anno, Stiliconem Ducem vtriuſ-
que militiæ e foribus Capitolij laminas aureas abſtuliſſe; eiuſque vxorem, Serenam
nomine, detraxiſſe e collo Rheæ deorum matris mundum muliebrem, ſuoq. ipſius
illigaſſe collo. Cremaſſe inſuper libros Sibyllinos eumdem Stiliconem, luxit Gentilitas;
i Rutil. in Itiner. lib. 2. — de quo iſta Rutilius verſibus cecinit [i]:

Non

A *Non tantum Geticis graſſatus proditor armis*
Ante Sibyllinæ fata cremauit opis.] licet hæc potius ſub Honorio Imp. contigerint. At eſt quod de Zoſimo admireris, qui tũ Stiliconem ob violatas fores Capitolij, tũ Serenã coniugem ob ſpoliatam deorũ matrẽ mundo, male perijſſe ait: ſed quàm hæc præter ſcriptorũ omnium ſententiam, id eius proditioni Imperij tribuentiũ? nã æquius fuiſſet dicere, Stiliconem ob tyrannidem contra Chriſtianum piumq. Imperatorẽ, iuſto Dei iudicio ipſum cum ſuis recentioris ſceleris meritas dediſſe pœnas. Sed eſt iuſta in eo querela Zoſimi de homine barbaro eiuſq. coniuge, quòd ea ſublata ſibi ſumpſiſſent; cum apud antiquæ probitatis Chriſtianos nefas duceretur ſic in idola graſſari, vt in vſum priuatum ipſorũ aliquid ex idolis conuerteretur. Vnde S. Auguſtinus [a] ad Publicolã: Cum (inquir) templa, idola, luci, & ſi quid huiuſmodi, data poteſtate euertuntur: quamuis B manifeſtum eſt, cum id agimus, non ea nos honorare, ſed potius deteſtari; ideo tamen in vſus noſtros priuatos dumtaxat & proprios non debemus inde aliquid vſurpare; vt appareat nos pietate iſta deſtruere, non auaritia. Cum vero in vſus communes, non proprios ac priuatos, vel in honorem Dei veri conuertuntur: hoc de illis fit, quod de ipſis hominibus, cum ex ſacrilegis & impijs in veram religionem mutantur.] hæc Auguſtinus; qui & alibi ait, Chriſtianos minime conſueuiſſe niſi voluntate Principis in idola inſurgere, abſtinuiſſeq. a priuatorum rebus: ſunt hæc eius verba [b]: Vbi nobis non eſt data poteſtas, non facimus: vbi data eſt, non prætermittimus. Multi Pagani habent iſtas abominationes in fundis ſuis: Numquid accedimus & confringimus? Prius enim agimus, vt idola in eorum cordibus * confringamus.] hactenus ipſe. Quæ igitur a Fidelibus aduerſus idola Romæ ſunt perpetrata, ea omnia voluntate facta eſſe Impe- C ratoris, vel ex eo facile poſſumus intelligere, quòd Gentiles, aduerſus quos & in quorum oculis hæc agebantur, vtique armis etiam defendiſſent iura templorum, pro quorum defenſione maiores ipſorum magna ſæpe certamina obijſſent: haud mediocris enim potentiæ eſſe potuit, Chriſtianis illæſis talia tantaq. patrari; ſed id actum patrocinio Imperatoris, qui & quod iubebat lege, docebat exemplo.

CAVSA NECIS STILICONIS VNDE MANAVIT.

a Auguſt. epiſt. 154.

b Auguſt. de Verbis Dom. ſerm. 6.

** corde frangamus*

Quid præterea Romæ tunc egerit Imperator, Socrates ita narrat [c]: Theodoſius Imp. quamquam ad exiguum tempus in Italia commoratus eſt, vrbi tamen Romæ plurimũ apportauit commodi, partim dando, partim auferendo. Nã ſicut multa magnifice & liberaliter in eã contulit, ſic duo quæ illi magno dedecori fuerunt, ademit: quorum alterũ fuit huiuſmodi. Erant Romæ ædes peramplæ & vaſtæ antiquitus extructæ, in quibus panis, qui ſuppeditabatur ciuitati, confectus fuit. His præfuerunt, quos Romani patrio D ſermone Mancipes appellant. Qui, tempore progrediente, ædes illas furũ latibula effecerunt. Nam quia piſtrina ad ædes ſpectantia in profundo ſita eſſent, & ad latera ſingularum ædium ædificatæ cauponæ, inq. illis meretrices habitarent: complures idcirco, cum qui cibi capiendi neceſſitate adducti, tum qui obſcœnæ libidinis intemperantia inflammari, eo veniebant, per inſidias diſpoliati fuerunt: nam machina quadam factum eſt, vt ex caupona in piſtrinum præcipitarentur. His dolis deluſi erant in primis peregrini, qui Romam incolebant: qui cum irretiri tenerentur, coacti fuerunt in piſtrinis molere; ac complures non exire permiſſi, ibi vitam ad ſummam ſenectutem traduxerunt, ſuiſq. attulerunt opinionem, quòd mortem oppetiuerant. In hunc laqueum vnus ex Imperatoris Theodoſij militibus forte incurrit: qui cum in piſtrinum incluſus exeundi poteſtatem non haberet, diſtricto quem habebat pugione, eos qui eum egredi E prohibebant, trucidauit: reliqui rei geſtæ metu perterriti, militem dimiſerunt. Imperator igitur, re intellecta, Mancipes graui ſupplicio affecit: ædes, quæ latronum erant perfugia, penitus diſturbari iubet. Atque hoc vno dedecore Romã ciuitatum omnium facile principem ad iſtum modum liberauit.

c Socrat. lib. 5. c. 18.

DEMOLITAE MVSCIPVLAE INNOCENTIVM.

Alterum tale fuit. Si qua mulier in adulterio eſſet deprehenſa, eam cum deliquerat, ſupplicij genere non ad tollendum peccatum, ſed ad augendum coercere ſolent Romani. Nam illam in anguſtum lupanar concluſam, turpiter, impudenterq. ſcortari coegerunt: quippe effecerunt, vti eo tempore, quo obſcœnum illud flagitium admitteret, pulſarentur tintinnabula, vt eos qui adeſſent in proximo, facinus minime lateret, immo vero ex tintinnabulorum ſonitu illud turpe & ignominioſum ſupplicij genus omnibus liquido conſtaret. De qua flagitioſa conſuetudine Imperator certior factus, eam omnino non ferendam putauit, ſed Seſtra (ſic enim lupanaria illa nuncu-

QVID PASSAE ADVLTERAE ROMAE.

pabantur)

pabantur) demoliri iubet;aliaſq. leges,quibus mulieres in adulterio deprehenſæ coercerentur, ſancit. Quapropter Roma, Theodoſij Imperatoris opera, his duobus turpiſſimis impuriſſimiſq. flagitijs liberata eſt.] hæc Socrates. At quidem hanc viguiſſe Romæ conſuetudinem, apud neminem legi: etenim ibi lex Iulia ſemper vigens ac vigilans extitit vindex aduerſus adulteros. In aliquibus autem Italiæ locis ſcimus hactenus in more eſſe, vt viduarum ad vota ſecunda tranſeuntium matrimonia hoc tintinnabulorum ſonitu irrideantur. A

a Prudent. aduer. Symmach. lib. 1.

Has cum ſordium cloacas Theodoſius expurgaſſet, atque alia turpia obſcœnaq. Gentiliciæ ſuperſtitionis prorſus aboleuiſſet; merito Prudentius iſta cecinit [a]:

Quantum præcipuus noſtro ſub tempore Princeps
Proſpexit, tribuitq. boni. Multos Catilinas
Ille domo pepulit; non ſæua incendia tectis, B
Aut ſicas patribus, ſed tartara nigra animabus,
Internoq. hominum ſtatui tormenta parantes.
Errabant hoſtes per templa, per atria paſſim,
Romanumq. forum, & Capitolia celſa tenebant:
Qui coniuratas ipſa ad vitalia plebis
Moliti inſidias, intus ſerpente veneno,
Conſuerant tacitis peſtem miſcere medullis.
Ergo triumphator latitantis ex hoſte togatus
Clara trophæa refert ſine ſanguine: remq. Quirini
Aſſueſcit ſupero pollere in ſæcula regno.] hæc & alia plura de Theodoſio, cum Romam venit; quem licet minime nominet, prudens lector intelliget non de alio C quàm de Theodoſio Prudentium loqui, vel vno ſaltem eo certiſſimo ſigno, dum inferius ait, contuliſſe ipſum Symmacho Conſulatũ, de quo ſequenti anno dicturi ſumus, quem conſtat non ab alio quàm a Theodoſio illi fuiſſe collatum.

b Hieron. epiſt. 7.
c l. 12. de maleſ. Cod. Theod.
QVID THEODOSIVS IN MALEFICOS.

Sed & quod ad Vrbis expurgationem pertinet, aduerſus maleficos edidit ſanctionem ad Albinum Præfectum Vrbis: hunc illum eſſe putamus patrem Lætæ nurus Paulæ, quem S. Hieronymus [b] Pontificem ſuperſtitionis Gentiliciæ fuiſſe tradit. ipſum autem reſcriptum ſic ſe habet [c]:

Imperatores Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. Albino P. V. Quicumque maleficiorum labe pollutum audierit, deprehenderit, occupauerit; illico ad publicum protrahat, & iudiciorum oculis communis hoſtem ſalutis oſtendat. Quòd ſi quiſquam ex agitatoribus, ſeu ex quolibet alio genere hominũ contra hoc interdictum D venire tentauerit, aut clandeſtinis ſupplicijs etiam manifeſtum reum maleficæ artis ſuppreſſerit; vltimum ſupplicium non euadat geminæ ſuſpicioni obnoxius; quòd aut publicum reum, ne facinoris ſocios publicaret, ſeueritati legum & debitæ ſubtraxerit quæſtioni; aut proprium fortaſſis inimicum ſub huius vindictæ nomine ſupplicio * atrociore confecerit. Datum XVII. Kalend. Septemb. Romæ, Timaſio & Promoto Conſulibus.]

* conſilio

d Sozom. lib. 7. c. 14. in fin.
QVID IN MANICHÆOS.
e l. 17. de hæret. Cod. Theod.

Quod ait Sozomenus [d], Theodoſium Romæ multa quoque pro ſaluberrimo Eccleſiarum ſtatu conſtituiſſe: quænam hæc fuerint, iam videamus. Aduerſus enim Manichæos in Vrbe commorantes ad eumdem Præfectum Vrbis Albinum eiuſmodi reſcriptum dedit [e]: Quicumque ſub nomine Manichæorum mundum ſolicitant, ex omni quidem Orbe terrarum, ſed quàm maxime de hac Vrbe pellantur ſub interminatione E iudicij. Voluntates autem eorumdem, quinimmo ipſæ etiam facultates populo publicatæ, nec vim teſtamentorum teneant, nec derelinqui per eos, aut ijſdem fas ſit: nihil ad ſummum his ſit commune cum mundo. Dat. XV. Kal. Iulij Romæ, Timaſio & Promoto Conſulibus.] Ad huius quidem legis decretum S. Ambroſius viſus eſt habuiſſe reſpectum, dum ſcribens [f] ad Siricium Papam, Theodoſium Imperatorem execratum eſſe Manichæos affirmat. Sed & poſt hanc VII. Idus Auguſti, de ferijs, quibus a iudicij ſtrepitu vacaretur, ad eumdem Albinum Præfectum reſcriptum dedit [g].

f Ambroſ. epiſt. 81. in fin.
g l. 2. de ferijs Cod. Theod.

Hæc quidem ſanciuiſſe Theodoſium, inſtante Siricio Romano Pontifice, labores ab eo ea de cauſa ſuſcepti ſignificant: nam in libro de Romanis Pontificibus hæc de ipſo leguntur [h]: Hic inuenit Manichæos, quos in exilium deportauit: et hoc conſtituit, vt non participarent cum Fidelibus communionem; quia polluto ore non liceret ſanctum

h Rom. Pontifical. in Siricio.

corpus

A corpus Domini contrectare *. Hoc quoque conſtituit, vt ſi quis conuerſus de Manichæis rediret ad Eccleſiam, nullatenus communicaret, niſi tantum relegationi monaſterij diebus vitæ ſuæ teneretur obnoxius, vt ieiunijs & orationibus maceratus, probatus ſub omni examinatione vſque ad vltimũ diem tranſitus ſui, humanitate Eccleſiæ, viaticũ eis largiretur.] hæc ibi de Siricio, quæ quidem motes Manichæorum ignorantibus ſubobſcura videri poſſunt. Sciendum eſt enim ex iis quæ ſuperius dicta ſunt, ſic Manichæos ſe ſolitos eſſe inter Catholicos inſinuare, vt perdifficile cognoſci poſſent, cum nulla habita ab eis ratione periurij, ſe eſſe Catholicos mentirentur: quod ſi aliquando Manichæi eſſe detegerentur, conuincerenturque; iidem pœnitentiam ſimulantes, hæreſin forinſecus deteſtantes, Manichæi nihilominus intrinſecus perſeuerarent; & quo minus detegerentur quales eſſent, cum Catholicis in eccleſia conuenirent, atque cũ eis ſacram
B participarent Euchariſtiam. Iure igitur ſic exagitauit latentes Manichæos Siricius, eoſdemq. communione priuatos in exilium mittendos curauit, ſanciuitq. ne amplius pœnitentes Manichæi ad participationem Euchariſtiæ, niſi in fine vitæ admitterentur. Quamnã autem artem ad Manichæos ab Orthodoxis dignoſcendos S. Leo Papa excogitarit, ſuo loco dicturi ſumus. Porro hoc tempore Iouinianum aliqua ex parte ſenſiſſe cum Manichæis, S. Ambroſius [a] ac collegæ Epiſcopi ſcribentes ad Siricũ Papam oſtenderunt. Sed de Iouiniano ſuperius. *a Ambroſ. epiſt. 84.*

Qui autẽ interpellauit Imperatorẽ aduerſus Manichæos Siricius Papa, eũdem contra Flauianũ Epiſcopum Antiochenum, quod aliàs litteris ſecerat, animauit; nec modo tantum, ſed cum iterum aduerſus Eugenium venit. At videamus, quid de his in primis Theodoretus, propenſior nimis (vt demonſtratũ eſt ſuperius) erga Flauianũ, conſcribat: QVID SIRICIVS PAPA IN FLAVIANVM.
C ait enim [b]: Ne Paulino quidem iã mortuo, ſimultas compreſſa eſt: ſed cũ Euagrius eius ſedem poſt illum obtinuiſſet, non deſtiterunt inimicitias cum magno Flauiano exercere: idq. cum Euagrius contra legem Eccleſiæ deſignatus eſſet: quippe ſolus Paulinus eum ordinauerat: in qua re complures ſimul canones violauit. Siquidem canones neque faciunt poteſtatem cuiquam iam mortem oppetituro, quemquam in locum ſuum ſufficere: atque omnes prouinciæ Epiſcopos iubent in vnum ad eamdem rem conuocari: quinetiam vetant rurſum quemquã abſque tribus Epiſcopis Epiſcopum conſtitui.] hæc quidem quæ dicit de ordinatione Euagrij facta viuente Paulino Theodoretus, repugnant omnino his quæ a Socrate [c] & Sozomeno [d] dicũtur, affirmantibus nonniſi poſt Paulini obitum tentaſſe auditores eius ſubrogare in locum ipſius Euagriũ: aliquid tamen vitij in ordinatione Euagrij interceſſiſſe, S. Ambroſij teſtificatione paulo poſt ſumus *b Theodoret. lib. 5. c. 23.* *c Socrat. lib. 5. c. 15.* *d Sozom. lib. 7. c. 15.*
D demonſtraturi. Contigiſſe autem Paulini mortem hoc ipſo tempore, tum Socrates, tum Sozomenus teſtari videntur: quando ea re audita Romæ, pro Euagrio Siricius Theodoſium interpellauit. ſubdit autem Theodoretus ſtudens Flauiano, quæ poſt obitum Paulini & ſubſtitutionem Euagrij contigiſſe narrat, licet confuſe admodum, dum hæc ait in Euagrij ſectatores: Attamen horum nihil ſcire cupientes, Euagrij communionem ſunt illi quidem amplexati, Imperatoriſq. animum contra Flauianum incitare obnixe ſtuduerunt. Nam cum Imperatori nimis acriter inſtando, multum ſæpe exhibuiſſent moleſtiæ, acceſſit eum Conſtantinopolim, & Romam proficiſci iubet. At Flauianus reſpondet hiemem iã eſſe. Itaque pollicitus, ſe ineunte vere impetata factuũ, in patriam reuertit.] ſed hæc facta ſunt, cum Theodoſius poſt annum ſequentem Conſtantinopolim reuertit. CAVSA EVAGRII ATQVE FLAVIANI.

E At ſubdit Theodoretus: Sed cum Epiſcopi Romani, non Damaſus ſolum ille admirabilis, verum etiam poſt illum Siricius & Anaſtaſius Siricij ſucceſſor, vehementius in Imperatorem inuecti eſſent, dixiſſentq. eum illos qui tyrannidem contra ſe exercere molirentur, opprimere, ſed his qui per tyrannidem leges Chriſti euertere ſtuderent, impunitatem concedere: eum acceſſit denuo Imperator, Romamq. vt contendat, cogere laborat.] hic plane anctor confundit hiſtoriam, dum hæc non ab vno tantum Siricio facta affirmat, ſed a Damaſo, qui eum præceſſit, & ab Anaſtaſio, qui ſucceſſit; cum conſtet longe ante creationem Euagrij Damaſum eſſe defunctum, & tempore Anaſtaſij nequaquam ſuperſtitem fuiſſe Theodoſium. quamobrem & Socrates quoque errare conuincitur, dum hæc de Euagrio æque refert ad tempora Damaſi; quæ quidem nonniſi ſub Siricio contigiſſe, ipſorum quoque ſententia patet: nam tam ipſe quàm Sozomenus ſubrogationem Euagrij ad tempora referunt, quibus Theodoſius Romæ agebat.

Quid

THEODORETVS PATRONVS FLAVIANI HAVD SINCERVS ASSERTOR

a Theod. lib. 5. cap. 23.

Quid autem tergiuerſationis obtenderit Flauianus, quo minus Romam ad iudicium A
proficiſceretur: patronus eius Theodoretus [a] ſic narrat: Tunc ſapientiſſimus Flauianus
libere Theodoſio, non ſine maxima omnium laude, reſpondit: Si qui me, o Imperator,
vt fidem minime ſinceram ac ſanam profitentem inſimulent, dicantve vitã me traduce-
re indignam ſacerdotio; tum illis ipſis iudicibus vtar, tum pronunciatam ab eis lubens
ſubibo ſententiam. ſin autem de ſede & præſulatu digladientur; neque agam cum illis
iudicio, neque his quos eam dignitatem adipiſcendi ſtudium tenet, aduerſabor: ſed ce-
dam equidem volens, meq. ipſe præſulatu abdicabo. Quare tu, cui libitum eſt, ſedem
Antiochenam tribuito.] hic meminiſſe oportuit quæ ſuperius dicta ſunt exordio ſedis
Flauiani, optaſſe id Gregorium Nazianzenum ob pacem Eccleſiæ a Flauiano præſtari,
ſed minime conſecutum eſſe: quamobrem hæc a Theodoreto inania exiſtimo compo-
ſita eſſe verba, vt colore aliquo excuſaret hominem vocatum ad Synodũ non obtempe- B
raſſe. quòd vero Theodoſius Imperator id ab eo fieri recuſaſſet, ſic ſubdit: At vero Im-
perator hanc eius animi magnitudinem & ſapientiã magnopere admiratus, in patriam
reuerti, & Eccleſiam ſibi commiſſam ſedulo paſcere iubet.] hucuſque Theodoretus, qui
& de his denuo interpellatum fuiſſe Theodoſium ait, cum rurſum redijt in Italiam,
quando videlicet aduerſus Eugenium tyrannum expeditionem parauit. Sed de his ſuo
loco agendum.

SYNODVS CAPVANA.

At quod ad hanc cauſam pertinet, prætererierunt multa Græcos hiſtoricos, quæ in Oc-
cidente decreto Epiſcoporum ſtatuta fuiſſe, certum eſt. Siquidem poſt querelas Siricij
aduerſus Flauianum apud Theodoſium Imperatorem, in eadem cauſa indicta fuit Syn-
odus Capuæ, ad quam Flauianus vocatus minime venit, ſed Imperatorem ſcriptis lit-
teris interpellauit, petens ab eo vt ageret cum Epiſcopis Occidentalibus, Synodum agi C
in Oriente, ad quam ipſe cauſam dicturus accurreret. Qui autem interea vocati Capuæ
Epiſcopi conuenere, ne aliquo diro ſchiſmate ea de cauſa Chriſtianus diſcinderetur Or-
bis, illud in primis ſtatuere, vt Orientalium nemini communio denegaretur qui Catho-
licæ eſſet fidei aſſertor, licet ſtarent alij ipſorum a parte Flauiani, & a parte Euagrij
alij. hoc itaque vinculo mutuæ communicationis aſtringi voluere, ne eam ob cauſam
ſchiſma aliquod conflaretur. Rurſum vero vt huiuſcemodi diſſenſiones omnino ſeda-
rentur, cauſam illam inter Euagrium & Flauianum cognoſcendam delegauerunt Theo-
philo Epiſcopo Alexandrino, tum ob ſedis illius principalem in Oriente auctoritatem,
tum etiam quòd tunc a neutrius partibus ſtaret, ſatis idoneus exiſtimatus eſt qui ad
diſſidia componenda ſequeſter accederet, atque arbiter iudicaret vna cum Ægypti ſibi
ſubiectis Epiſcopis; ita tamen, vt ipſorum iudicium poſtea confirmandum eſſet a Ro- D
manæ ſedis Antiſtite. At refugit Flauianus Theophili iudicium: extat enim de his
omnibus S. Ambroſij Mediolanenſis Epiſcopi ad eumdem Theophilum epiſtola in hæc
verba conſcripta [b]:

b Ambroſ. epiſt. 78.

QVID S. AMBROSIVS DE FLAVIANO SVBTERFVGIENTE IVDICIVM.

Ambroſius Theophilo. Non habet quod vrgeat Euagrius: et habet quod
metuat Flauianus, ideoq. refugit examen. Dent fratres veniam dolori iuſto: quia
propter ipſos vniuerſus Orbis concutitur. Et illi tamen noſtro non compatiuntur do-
lori: Perſtringi ſaltem ſe æquanimiter ferant ab ijs, quos vident ſua per tantorum
curricula temporum vexari intentione. Inter hos etenim duos nihil quod ad Chriſti
pacem pertineat, eligentes, grauis toto Orbe ſtabat diſcordia. Cui bonæ pacis nau-
fragio ſancta Synodus Capuenſis tandem obtulerat portum tranquillitatis, vt omnibus
per totum Orientem daretur communio Catholicam confitentibus fidem, & duobus E
iſtis tuæ ſanctitatis examen impartiretur, fratribus & conſacerdotibus noſtris Ægyptijs
pariter conſidentibus: quia hoc verum iudicium futurum arbitrati ſumus, quod neu-
tri parti ſociata communione, aliquo fauore propenderet. Cum ex his igitur æquiſſimæ
Synodi conſtitutis ſperaremus iam remedium datum, finemq. oblatum diſcordiæ: ſcri-
bit ſanctitas tua, iterum fratrem noſtrum Flauianum ad precum auxilia & Imperia-
lium reſcriptorum ſuffragia remeauiſſe. Fruſtra ergo tantorum ſacerdotum fuſus labor:
iterum ad huius ſæculi iudicia reuertendum, iterum ad reſcripta; iterum vexabuntur
ſacerdotes ſenes, transfretabunt maria; iterum inualidi corpore patriam peregrino mu-
tabunt ſolo; iterũ ſacroſancta altaria deſerentur, vt in longinqua proficiſcamur; iterum
pauperum turbæ Epiſcoporum, quibus ante oneroſa paupertas non erat, externæ opis
egentes compellentur inopiam gerere, aut certe victum inopum itineris vſurpare.

Interea

A Interea ſolus exlex Flauianus (vt illi videtur) non venit quando omnes conuenimus. Fœnerator & debitor inuicem ſibi occurrunt; iſti ſibi non poſſunt occurrere. Solus exſorx Flauianus (vt ipſe vult) ſacerdotalis conſortij; qui nec Imperialibus decretis, nec ſacerdotum conuentui præſentiam faciat ſui. Nec tamen etiam hoc moti dolore, fratri Euagrio donamus ſpeciem bonæ cauſæ, qui eo defenſabilior ſibi videtur, quòd eum refugit Flauianus, aut quòd habere ſe alterum arbitratur æqualem, vtetque alienæ magis ordinationis virijs, quam ſuis fretus. Quos tamen nos in meliorem vocamus viam, vt malimus eos ſuis potius bonis, quàm alieno vitio defendi. FLAVIANVS REDARGVITVR.

Qua de re quoniam proprijs texuiſti litteris, poſſe typum reperiri aliquem, quo poſſit auferri fratrum diſcordia: cum ſancta Synodus cognitionis ius vnanimitati tuæ ceteriſq. ex Ægypto conſacerdotibus noſtris commiſerit, iterum oportet fratrem noſtrum B Flauianum conuenias, vt ſi in eo perſeuerauerit, quo veniendum non putet, ſaluis Concilij Nicæni, ſed etiam Synodi Capuenſis ſtatutis, illibata pace vniuerſorum ita conſulas, vt non videamur deſtruere quod ædificatum eſt. Si enim [a] quæ ædificaui deſtruo, præuaricatorem me ipſe conſtituo; ac ſi quæ deſtruxi, iterum ædificem. Seruetur ergo imperitæ pacis gratia inter vniuerſos, & nihilominus declinatio partis alterius fruſtrandi effectum habere non poſſit. Sane referendum arbitramur ad ſanctum fratrem noſtrum Romanæ ſacerdotem Eccleſiæ: quoniam præſumimus ea te iudicaturum, quæ etiam illi diſplicere nequeant. Ita enim vtile erit conſultum ſententiæ, ita pacis & quietis ſecuritas; ſi id veſtro ſtatuatur conſilio, quod communioni noſtræ diſſenſionem non afferat; vt nos quoque accepta noſtrorum ſerie ſtatutorum, cum id geſtum eſſe cognouerimus, quod Eccleſia Romana haud dubie comproba- C uerit, læti fructum huiuſmodi examinis adipiſcamur.] Hactenus Ambroſius ad Theophilum. Vides ex his, quantum detulerint maiores primæ ſedi, nempe Romanæ Eccleſiæ auctoritati: cum ex Synodo delegata cauſa ſecundæ ſedis Epiſcopo Alexandrino cognoſcenda, vna cum illi ſubiectis Epiſcopis; quicquid tamen illi iudicaſſent, comprobandum eſſe duxerint auctoritate Romani Pontificis, abſque vero ipſius confirmatione omnia irrita redderentur.

[a] Galat. 2.

Quid autem poſt hæc vſque ad ſecundum Theodoſij in Italiam aduentum in eadem cauſa tranſactum fuerit, ignoratur: illud tantum ex Socrate [b], iuſte commotum eſſe Romanum Pontificem (quem ipſe errore, vt dictũ eſt, Damaſum vocat, cum conſtet fuiſſe Siricium) aduerſus Flauianum Antiochenum Epiſcopum; ſed per Theophilũ Epiſcopum Alexandrinũ actum eſſe, vt ob vniuerſalis Eccleſiæ pacem illi reconciliaretur, com- D municatioq. ab eo vt prius eidem impartiretur. Ad breue autem poſt hæc tempus vixiſſe Euagrium, cum Socrate Sozomenus [c] quoque affirmat, cum tamen nec ſic diſcordia illa finem acciperet: ſiquidem etſi Euagrio nullus ſit datus ſucceſſor; qui tamen eius communionis erant, priuatos conuentus agentes, communicare cum Flauiano penitus recuſarunt. Certe quidem Euagriũ adhuc fuiſſe ſuperſtitem anno decimo quarto Imperij Theodoſij, S. Hieronymus qui eodem anno ſcribebat commentarium de Scriptoribus Eccleſiaſticis, affirmare videtur, cum de ipſo ait: Euagrius Antiochiæ Epiſcopus acris & feruentis ingenij, cum adhuc eſſet presbyter, diuerſarum hypoteſeon tractatus mihi legit, quos necdum edidit: Vitam quoque B. Antonij de Græco Athanaſij in ſermonem noſtrum tranſtulit.]

COMMOTVS PAPA IN FLAVIANVM.

[b] Socrat. lib. 5. c. 15.

[c] Sozom. lib. 7. c. 15.

Sed ad Capuenſem (ita ab eis dictam) Synodum redeamus. Non de Antiochena E tantum diſſenſione in ea actum eſt, ſed & de cauſa Bonoſi cuiuſdam in Macedonia Epiſcopi hæreſis accuſati, quòd impudentiſſimo ore illibatam Dei genitricis Mariæ virginitatem negare poſt partum auderet: cuius cauſæ cognitionem eadem S. Synodus delegauit Anyſio Epiſcopo Theſſalonicenſi, qui eam cum ſibi ſubiectis Epiſcopis cognoſceret. Extat de eiuſmodi delegata cauſæ cognitione epiſtola apud Ambroſium, non tamen Ambroſij, in hæc verba conſcripta [d]:

RELIQVA GESTA IN SYNODO CAPVANA.

[d] Apud Ambroſ. epiſt. 79.

Accepi litteras veſtras, quibus vel pro veritate, vel pro modeſtia noſtram ſententiam ſciſcitari voluiſtis. Sed cum huiuſmodi fuerit Concilij Capuenſis iudicium, vt finitimi Bonoſo atque eius accuſatoribus iudices tribuerentur, & præcipue Macedones, qui cum Epiſcopo Theſſalonicenſi de eius factis cognoſcerent: aduertimus quòd nobis iudicandi forma competere non poſſet. Nam ſi integra eſſet hodie Synodus, recte de his quæ comprehendit veſtrorum ſcriptorum ſeries, decerneremus. Veſtrum

CAVSA BONOSI HAERETICI.

eſt igitur

eſt igitur, qui hoc recepiſtis iudicium, ſententiam ferre de omnibus; nec refugiendi, A vel elabendi vel accuſatoribus vel accuſato copiam dare. Vicem enim Synodi recepiſtis, quos ad examinandum Synodus elegit. Denique cum Bonoſus Epiſcopus poſt iudicium veſtrum miſiſſet ad fratrem noſtrum Ambroſium, qui eius ſententiam conſuleret, interdictam ſibi eccleſiam irrumpere atque ingredi: reſponſum eſt ei, quòd nihil temerandum foret, ſed omnia modeſte, patienter, ordine gerenda: neque contra ſententiam veſtram tentandum aliquid: vt quod videretur vobis iuſtitiæ conuenire, ſtatueretis, quibus hanc Synodus dederat auctoritatem. Ideo primum eſt, vt hi iudicent, quibus iudicandi facultas eſt data. Vos enim totius (vt ſcripſimus) Synodi vice decernitis: nos quaſi ex Synodi auctoritate iudicare non conuenit, &c.] damnatum autem ab Anyſio Epiſcopo Theſſalonicenſi Bonoſum, vetitumque ab coordinatos cum illo communicare, ſed receptos fuiſſe eos in iiſdem ordinibus, Innocentius Papa [a] teſtatur. A Bonoſo autem Bonoſiani ſunt hæretici denominati, iidem Photinianæ hæreſis ſectatores, vt Gennadius [b] tradit; aduerſus quos Audentium Hiſpanum Epiſcopum ſcripſiſſe, idem affirmat. Damnantur a Gelaſio [c] Papa Bonoſiani vna cum Photino, & alijs illi ſimilibus: Photini enim hæreſin impie fuiſſe ſectatum Bonoſum, idem qui ſupra Innocentius Papa [d] haud obſcure ſignificat. cuius autem ciuitatis hic Epiſcopus fuerit, non memini me legiſſe. Porro hoc eodem tempore eiuſdem nominis complures vixere ab illo diuerſi, vt Bonoſus ille adeo amicus ſancti Hieronymi, qui in ſcopulo quodam vitam tranſegit anachoreticam, quem ipſe mirifice prædicat in epiſtola [e] ad Ruffinum: aliuſq. huic aduerſus, quem ſanctus Hieronymus [f] vituperans nominat Bonoſum (ſiue Bonaſum) rabulam Segeſtanum. Alium etiam proferunt Bonoſum Marcellinus ac Fauſtinus presbyteri ſchiſmatici in libello ad Theodoſium, eumq. Treueris in carcere ob defenſionem fidei defunctum prædicant, re vera tamen vnum ex ipſorum conſortibus ſchiſmaticum Luciferianum. Sed ad Synodum Capuenſem redeamus. B C

a Innoc. epiſt. 22. c. 3.
b Genad. de vir. illuſtr. in Audentio.
c Gelaſ. in Cōcil. Rom. c. ſancta Romana.
d Innocēt. epiſt. 20. et 22.
BONOSI PLVRES.
e Hieron. epiſt. 41.
f Hieron. epiſt. 200.

Fuit præterea in eadem Synodo Capuenſi ſtatutum, ne fierent rebaptizationes, reordinationes, & Epiſcoporum tranſlationes. Citatur eiuſmodi canon a Concilio Carthaginenſi [g]. Hæc ſunt quæ de Synodo Capuæ habita colligere licuit: cuius etſi certus annus, quo celebrata eſt, ignoratur; hæc tamen circa tempora actam eſſe, in dubitationem reuocari non poteſt.

g Concil. Carth. c. 15. apud Theodor. Balſam. c. 52.

Redeamus iam ad Theodoſium Imperatorem, quem hoc eodem anno Kalendis Septembris ab Vrbe receſſiſſe, auctor eſt Marcellinus. cuius quidem menſis octauo Idus ad Albinum Vrbis Præfectum eiuſmodi religioſo Imperatore dignū reſcriptum dedit [h]: D

h l 5. de quæſt. Cod. Theod.
THEODOS. AB VRBE RECEDENS VENIT MEDIOLANVM.

Sacratis Quadrageſimæ diebus nulla ſupplicia ſint corporis, quibus abſolutio expectatur animarum. Dat. VIII. Idus Septemb. Foro Flauij, Timaſio & Promoto Coſſ.] Veniſſe Theodoſium poſthac Mediolanum, eiuſmodi reſcriptum aduerſus hæreticos ad Tatianum datum ſignificat [i]:

i l 20. de hæret. Cod. Theod.

Hi qui ſexui dogmatis retinent principatum, hoc eſt, Epiſcopi, presbyteri, diaconi, atque lectores, & qui clericatus velamine religioni maculam conantur infligere, ſub cuiuſlibet hæreſis ſiue erroris nomine conſtituti; ex funeſtis conciliabulis, ſeu intra Vrbem, ſeu in ſuburbanis eſſe videantur, omnimodo propellantur. Dat. VI. Kal. Decembr. Mediolani, Timaſio & Promoto Coſſ.] Iam vero reliquas a Theodoſio hoc anno res geſtas ordine proſequamur.

DE OCCASIONE CLADIS TEMPLI SERAPIDIS ALEXANDRIAE.

Hoc eodem anno (vt Marcellinus in Chronico auctor eſt) dato ab eodem Imperatore reſcripto, celeberrimum illud totoq. orbe terrarum notiſsimum templum Serapidis Alexandriæ funditus exciſum eſt. Rem adeo admirandam edito libro Sophronius huius temporis ſcriptor haud ignobilis, teſtimonio Hieronymi commendatus, fuſiſsime explicauit: ſed quoniam penitus perijt commentarius ille; reliquum eſt, vt more noſtro hinc inde cum labore colligendo fragmenta, rem ipſam integram, vt licebit, repræſentemus. Hic primum illud dicendum eſt, eiuſmodi demolitionem templi Serapidis & aliorum in Ægypto templorū idolorum prædictam [k] fuiſſe a Beſſarione Abbate: ſed & præcognitam quoque a dæmone, atque reuelatam Antonino philoſopho Ethnico, auctor eſt Sardianus: ex quo Gentiles, cum in templi iactura erubeſcerent imbecillitatem ſuorum deorum, tamen quòd illi iſta ante prænunciaſſent, prædicabant ipſorum potentiam. Increbuit quidem de re tanta iactantia aucta tum vulgi rumoribus, tum etiam E

k Vit. SS. Patr. part. 2. c. 11.
ANTONINVS PHILOSOPHVS PRAENOVIT EXCISIONEM TEMPLI SERAPIDIS.

editis

A editis ab Eunapio Sardiano ſcriptis: cum enim agit de Antonino tunc apud eos magni nominis philoſopho filio Soſipatræ doctiſſimæ feminæ, ait [a]: Ad eũ iuuentus ſaniot ac ſapientiæ ſtudio dedita frequens commeabat, fano adoleſcentibus, qui ſacris operabantur, pleno. Ipſe neque homine maior habitus, & inter mortales vitam degens, iam tum contubernalibus diſcipuliſq. prædicere ſolebat, a ſua morte non extiturum amplius deorum templum, immo magnifica illa & religioſa Serapidis delubra informi ſitu obrutum iri, & vaſtitatem paſſura, quæq. in terris aſpectu pulcherrima forent, in ea fabuloſum chaos & ſpiſſam caliginem dominatura, ſuamq. tyrannidem eſſe exercitura: quæ omnia tempus detexit, veraq. comprobauit, vt oraculi vim prædictio obtinuerit.] hæc Eunapius, qui de eodem inferius: Iſtud itaque prudentiæ Antonini æſtimationem ſummopere adauxit, quod palam apud omnes prædixerat, templa in ſepul- *a Eunap. Vit. Philoſoph. in Aedeſio.*

B chra conuerſum iri.]

Cum hæc itaque poſteri Gentiles deorum illorum cultores per Theodoſium impleta vidiſſent, memores prædictionis Antonini, iactantes ſe de his, diuinitatis aliquid dijs ſuis futurorum conſcijs impertiebant: atque non hæc Alexandriæ tantum ſpargebant, ſed toto Orbe, vbi deorum cultores eſſent, magno ſuorum idolorum præconio diffamabant. Huius quidem rei occaſione compulſus eſt S. Auguſtinus ſcribere commentariũ illũ de Diuinatione dæmonũ, in cuius exordio cauſam referat, quare in eo argumẽto verſari coactus ſit: ait enim [b]: Quodam die in diebus ſanctis Octauarum, cum mane apud me adeſſent multi fratres laici Chriſtiani, & in loco ſolito conſediſſemus, ortus eſt ſermo de religione Chriſtiana aduerſus præſumptionem, & tamquam miram & magnam ſcientiam Paganorum: quem recordatum atque completum litteris mandandum puta- *FVTVRAE CLADIS SERAPIDIS PRAENVNCII.* *b Aug. de diuin. dæm. c. 1.*

C ui, non expreſsis contradicentium perſonis, quamuis Chriſtiani eſſent, & magis contradicendo quærere viderentur quid Paganis reſpondere oporteret. Cum ergo de diuinatione dæmonum quæreretur, & affirmaretur prædixiſſe neſcio quem euerſionem templi Serapis, quæ in Alexandria facta eſt: reſpondi, non eſſe mirandum, ſi iſtam euerſionem templi ſimulacris ſuis imminere dæmones & ſcire & prædicere potuerunt, ſicut alia multa, quantum eis noſſe & prænunciare permittitur, &c.] huius igitur euentus cauſa idem S. Auguſtinus commentarium illum abſoluit.

At audiamus quid ira percitus aduerſus Chriſtianos ob demolitionem templorum ſuorum effutiat Sardianus [c], cum de eodem Antonino vate narrare pergit: Quod autem, inquit, diuini quiddam in eo fuerit, breui poſt eluxit. Nam vix adeo ex hac vita migrauerat, cum & cultus numinis apud Alexandriam & Serapidis delubrum diſturbata *ANTONINVS PHILOSOPHVS VATES.* *c Sardian. Vit. Philoſ. in Aedeſio.*

D diſſipataq. fuere, non religio tantum, ſed vniuerſa fabrica, & omnia eum habuerunt exitum, quem poetarum fabulæ tribuunt gigantum victoriæ: ſimile enim quid Canobicis templis accidit, imperante tunc Theodoſio, Prætorij Præfecto Theophilo, piaculari homine, & Eurymedonte quopiam, qui [d] *d Odyſſ. 7.*

Late Rex tumidos inter ſæuoſq. gigantes

Primatum tenuit] puto hic Eunapium intelligere voluiſſe Theophilum tunc Alexandriæ Epiſcopũ aduerſus idolorũ templa egregiam operam nauantem: ſed ſubdit: Venereo tum Vrbis Præfecto, & Romano Ægypti legiones cum imperio obtinente: qui omnes iras aduerſus ſaxa & lapicidas aggerantes, ea oppugnabant; & qui bellum numquam auditione acceperant, Serapidis ædem funditus demoliti ſunt, templiq. donarijs manus hoſtiliter iniecerunt, abſque hoſte & citra prœlium victoriam ade-

E pti. Eo pacto cum ſimulacris ac donarijs commiſſa ſtrenue pugna, non deuicere modo illa, verum etiam depeculati fuere, militariſq. inter ipſos lex erat & teſſera, vti quid quiſque furto ſubduxerat, lateret occultum. Manſit tamen area ædis, quam aſportare nequiuerunt ob ſaxorum moles, quæ difficulter loco commoueri poterant.] hæc de templorum demolitione Eunapius.

Quod autem demolitis tẽplis, atque ſublatis ſacrificijs & idolis, expurgatiſq. rite locis impietatis, ibidem erectæ pro templis fuerunt eccleſiæ, & loco ſacerdotum idolorum monachi ſunt ſubſtituti, ac pro idolis reliquiæ martyrum per Theophilum Epiſcopum Alexandrinum illuc delatæ fuerunt: maiore æſtuans ira philoſophus, in eoſdem monachos & reliquias ſanctorum martyrum acerbioribus inuehitur contumelijs, atque blaſphemijs inſectatur, obruendis quidem ſilentio: ſed boni conſulas, lector, cum ſcis loqui hominem Ethnicum, Dei hoſtem, afflatum dæmone, atque indigna- *EVNAPIVS HOSTIS MONACHORVM.*

indignatione turbatum: ab eiuſmodi enim ſic compoſito hominum genere quis pu- A
tet aliud quàm euomi calumnias & eructari blaſphemias? ſic iſto parato antidoto, ſibi-
los audi ſerpentis: At, inquit, egregij illi viri & bellicoſi, confuſis perturbatiſq. re-
bus omnibus, debellaſſe ſe deos, incruentis quidem, ſed ab auaritiæ crimine non im-
puris manibus gloriabantur, ſacrilegium & impietatis crimen laudi ſibi aſſumentes.
Iidem poſtea in ſacra loca inuexerunt monachos, ſic dictos, homines quidem ſpecie, ſed
vitam turpem porcorũ more exigentes, qui in propatulo infinita atque infanda ſcelera
committebant; quibus tamen pietatis pars videbatur, ſacri loci reuerentiam proculca-
re. Nam ea tempeſtate, quiuis atram veſtem indutus, quiq. in publico ſordido ha-
bitu ſpectari non abnuebat, is tyrannicam obtinebat auctoritatem; in eam virtutis opi-
nionem venerat id genus hominum, de quibus etiam dictum eſt in vniuerſæ hiſtoriæ
commentarijs.] B

Hæc in monachos Sardianus, quæ a noſtri temporis hæreſiarchis magno accepta
DEPLORANDVS STATVS RECENTIORVM HAERETICORVM. ſunt plauſu, & litteris ferme aureis exarata, pro titulo affixa ſunt poſtibus ſuorum
commentariorum, quibus monaſticam vitam impugnant: probe quidem (non im-
probo) cum ſua ſe ſponte in claſſem Ethnicorũ conijciant idolorum cultorũ, recedentes
ab ijs quæ his temporibus eodẽ argumento ſcripſerunt præſtantiſſimi Chriſtiani, diſer-
tiſſimiq. doctores Eccleſiæ, Magnus Athanaſius, Magnus Baſilius, Gregorius Theolo-
gus, Ioannes os aureum, & alij innumeri ſanctiſſimi atque doctiſſimi Patres miraculis
coruſcantes: quibus hi ſpretis, auerſoq. vultu eos ſpectantes & execrantes, ad vnius ra-
bidi canis vomitum reſorbendum magna ſe auiditate conuertunt; ſic quidem e quo-
rum partibus ſtent, perſpicue cum verbis tum factis ſignificantes; vt nulla alia
de ijſdem ſit ferenda ſententia, niſi quam ſibi ipſis ſtolide irrogarunt, nempe vt par- C
tem cum blaſphemis Ethnicis ſortiamur, qui ſpretis Patribus Orthodoxis, illis perti-
naciter inhæſerunt, duplo tamen ac quadruplo grauius illis plectendi, quòd maiori
peccauere nequitia.

Sed quid in martyrũ reliquias in eccleſijs ſuper delubra erectis repoſitas Eunapius?
EVNAPIVS BLASPHEMVS QVID IN MARTYRES. Illi ipſi monachos Canobi quoque collocarunt, vt pro dijs qui animo cernuntur, ſeruos,
& quidem flagitioſos diuinis honoribus percolerent; hominum mentibus ad cultum
cærimoniaſq. obligatis. Ii namque condita & ſalita eorum capita, qui ob ſcelerum mul-
titudinem a Iudicibus extremo ſupplicio fuerant affecti, pro diuis oſtentabant: ijs ge-
nua ſubmittebant, eos in deorum numerum receptabant, ad illorum ſepulchra puluere
ſordibuſq. conſpurcati: in ijs nonnulli martyres, diaconi alij, & legati, arbitriq. pre-
cum petitionumq. apud eos nominabantur, cum fuerint ſeruitia infida, & flagris D
peſſime ſubacta, & quæ cicatrices ſcelerum ac nequitiæ veſtigia corporibus circum-
ferrent: eiuſmodi tamen deos fert tellus. Iſtud itaque prouidentiæ Antonini exiſti-
mationem ſummopere adauxit, quòd palam apud omnes prædixerat, templa in ſe-
pulchra conuerſum iri.] hactenus Eunapius. At nihil eſt quod immorer in refellen-
dis his quæ ab omnibus Gentilibus aduerſus Chriſtianos ab exordio naſcentis Chriſti
Eccleſiæ obijci ſolita fuere, cũ de his ſexcentæ (ita dixerim) Apologiæ aduerſus eoſdem
Gentiles a Patribus ſcriptæ fuerint. Sed hic ille diligenter obſeruandus eſt cultus, a pijs
exhiberi ſolitus ſacris reliquijs martyrum, qui ex eiuſdem Eunapij blaſphemijs egregie
reſeratur; vt loco benedictionum accipienda ſint, quæ ab ipſo maledicta inferuntur.

Reſerat primũ illud antiqui moris, vt cum noua eſſet eccleſia dedicanda, in eam reli-
ANTIQVI MORES CATHOLICAE ECCLESIAE. quiæ ſanctorum martyrũ inferrentur. Sed & ille veteris obſeruantiæ vſus attendendus E
ex verbis Eunapij, non ſolum ſub altaribus claudi martyrum reliquias, ſed & foris re-
linqui præcipua eorumdem membra, certis diebus cunctis perſpicua, ac adoranda.
Tertio vero illud magna conſideratione dignum ex eodem elicitur, tanto honore pro-
ſequi ſolitos antiquos Chriſtianos cultum ſanctorum martyrum, vt Gentiles exiſtima-
uerint eoſdem ab illis haberi deos, cum tamen religio Chriſtiana nonniſi vnum Deum
conſueuerit adorare. Vides quæ lateant ſub ſtercore gemmæ, & quas nobis reſerent
Gentilium blaſphemiæ veritates? At de his hactenus, quæ occaſione prædictionis ha-
bitæ ab Antonino philoſopho, immo mago, de Serapidis templi clade ex Eunapio ſunt
recenſita. Iam vero rei geſtæ narrationem accuratam, ex ſcriptis eorum qui hoc tempo-
re vixerunt auctorum, hic deſcribamus. Ruffinus enim cum cauſam demolitionis tem-
a Ruffin. lib. 2. c. 22. pli Serapidis præmittit, ita auſpicatur hiſtoriam [a]:

Interea

A Interea apud Alexandriam noui motus, & contra temporum fidem aduerſum Ec-
cleſiam concitantur, ex occaſione huiuſmodi oborti. Baſilica quædam publici operis ve-
tuſta admodum neglecta fuit, quam Conſtantius Imperator donaſſe Epiſcopis perfidiā
ſuam prædicantibus ferebatur. Quæ longa incuria nihil validum præter parietes ha-
bebat. Viſum eſt Epiſcopo, qui per idē tempus gubernabat Eccleſiam, hanc ab Impera-
tore depoſcere, vt creſcentibus Fidelium populis, orationum quoque creſcerent loca.
Quam cum acceptam vellet excolere, reperta ſunt in loco antra quædam latentia
& terræ defoſſa, latrocinijs & ſceleribus magis quàm cærimonijs apta. Igitur Gentiles,
qui retegi criminum ſuorum latebras & flagitiorum cauernas viderent: non ferentes
operta tot ſæculis mala & tenebris obtecta referari, velut draconum calice potato, inſa-
nire omnes ac palam furere cœperunt. Nec vocibus iam & ſeditionibus, vt ſolebant, ſed
B manu ferroq. decertare nituntur: crebros conflictus agere in plateis, belloq. aperto vter-
que populus inter ſe coire. At noſtri numero & potentia multo plures, ſed modeſtia re-
ligionis minus feroces erant. Ex quo frequenter noſtrorū plurimis vulneratis, aliquan-
tis etiam interſectis, ad templum, quaſi ad arcem quamdam refugiebant. quo nonnul-
los ex Chriſtianis captos ſecum abducentes, accenſis aris, immolare cogebant; reni-
tentes nouis & exquiſitis ſupplicijs excruciatos necabant, alios patibulis affigentes,
alios confractis cruribus in ſpeluncas præcipitantes, quas ob ſacrificiorum ſanguinem
ceteraſq. impuritates delubri recipiendas vetuſtas carioſa conſtruxerat.] eſt memoria
horum inter martyres recenſita in Romano Martyrologio XVII. Kalen. Aprilis.

RESERANTVR IDOLOLATRARVM SCELERA

Tunc & accidiſſe refert Sozomenus[a], vt Olympus ille, cum ſe clauſum conti-
neret in templo, audiret in eo cantari, Alleluia: et cum qui ita caneret, non videret,
C intellexiſſe præſagium, nempe occupandum templum fore a Chriſtianis; ideoq. eum
cito citius, ceteris inſcijs, nocturno ſilentio clam receſſiſſe tradit, atque nauim conſcen-
diſſe, demumq. in Italiā nauigaſſe. Addit Socrates[b], inter Ethnicos tunc aduerſus Chri-
ſtianos pugnaſſe Helladium & Ammonium grammaticos, quorum ille ſacerdos Iouis
erat, hic vero Simiæ, illumq. ſe nouem homines trucidaſſe in illa rixa gloriatum: ſed
fugiſſe hos poſtea Conſtantinopolim affirmat, ſeq. ipſorum auditorem fuiſſe. Pergit
autem Ruffinus ſemel inſtitutam narrationem:

a Sozom. lib. 7. c. 20.
b Socrat. lib. 5. c. 16.

Verum hæc per dies ſingulos primo cum metu, deinde cum fiducia & deſperatione
gerere, atque intra templum clauſi rapto & præda viuere: ad poſtremum graſſantes in
ſanguinem ciuium, ducem ſceleris & audaciæ ſuæ deligunt Olympum quemdam nomi-
ne & habitu philoſophū, quo anteſignano arcem defenderent, & tyrannidem tenerent.
D At hi, quibus Romanarum legum cuſtodia, iuriſq. dicendi cura permiſſa eſt, cognitis
quæ geſta fuerant, turbati atque perterriti ad templum conuolant, cauſas audaciæ per-
contantur; & quid ſibi vellet ille concurſus, in quo cum tanto ſcelere ante aras ſanguis
ciuium funderetur, inquirunt. Sed illi obfirmato aditu, confuſis & diſſonis vocibus ra-
tionem facti nullam, ſed clamorem reddebant. Miſſis tamen ad eos nuncijs, de Romani
Imperij poteſtate, de vindictis legum, & de his quæ talia ſolent ſubſequi, commonebant.
Cumq. loci munitio nihil aduerſus veſana molientes agi niſi vi maiore ſineret: res geſta
ad Imperatorem refertur. Ille qui ingenita mentis clementia errantes mallet emendare
quàm perdere, reſcribit, illorum quidem vindictam, quos ante aras ſanguis effuſus
martyres effecit, non eſſe poſcendam, in quibus dolorem interitus ſuperauerit gloria
meritorum: de cetero vero malorum cauſam, radiceſq. diſcordiæ, quæ pro ſimula-
E crorum defenſione veniebant, penitus debere ſuccidi: quibus exterminatis, etiam bello-
rum cauſa pariter conquieſceret. Cumq. hæc ſcripta veniſſent, & velut poſt inducias
parui temporis ad audiendum vterque populus conueniſſet ad templum: ſtatim vt pri-
ma epiſtolæ pagina reſerata eſt, in cuius exordio vana Gentilium ſuperſtitio cul-
pabatur, immenſus clamor a noſtris attollitur, ſtupor & pauor Gentilium popu-
los inuadit: latebras vnuſquiſque quærere, anguſtos fugæ calles rimari, aut noſtris
ſe latenter immergere: vt ab omnibus qui aderant, noſceretur, præſentia Dei po-
pulo audaciam tribuente, furorem dæmonis, qui in illis prius debacchatus fuerat, ef-
fugatum.]

Sed qualenam eſſet templum Serapidis, ita deſcribitur ab ipſo Ruffino, qui cum
(vt diximus) diu vna cum Melania Alexandriæ verſatus ſit, illud pluſquam ſe-
mel vidiſſe potuit. ait igitur: Serapis apud Alexandriam templum auditum quidem

TEMPLVM SERAPIDIS.

omnibus puto, pleriſque vero etiam notum. Locus eſt non natura, ſed manu & A
conſtructione per centum & eo amplius gradus in ſublime ſuſpenſus, quadratis & ingentibus ſpatijs omni ex parte diſtentus: cuncta vero, quo ad ſummum pauimentorum euadatur, opere forniceo conſtructa; quæ immenſis deſuper liminaribus & occultis aditibus inuicem in ſemet diſtinctis, vſum diuerſis miniſtetijs & clandeſtinis officijs exhibebant. Iam vero in ſuperioribus extrema totius ambitus ſpatia occupant exedræ & paſtophoria, domuſq. in excelſum porrectæ, in quibus vel æditui, vel ij quos appellant ἀγνεύοντας, id eſt qui ſe caſtificant, commanere ſoliti erant. Porticus quoque poſt hæc omnem ambitum quadratis ordinibus diſtinctæ intrinſecus circumibant. In medio totius ſpatij ædes erat pretioſis edita columnis, & marmoris ſaxo extrinſecus ample magnificeq. conſtructa.] Sed & de ædibus Serapidis hæc Ammianus[a]: His, inquit, accedunt altis ſuffulta * faſtigijs templa, inter quæ eminet Serapium: quod licet minuatur exilitate verborum, atrijs tamen & columnis * ampliſſimis & ſpirantibus ſignorum figmentis & reliqua operum multitudine ita eſt exornatum, vt poſt Capitolium, quo ſe venerabilis Roma in æternum attollit, nihil orbis terrarum ambitioſius cernat.] ſubiungit de bibliotheca Ptolomæi ibi poſita, de qua nos ſuperius. In hac vero æde (ſubdit Ruffinus) ſimulacrũ Serapis ita erat vaſtum, vt dextera vnum parietem, alterum læua perſtringeret: quod monſtrum ex omnibus generibus metallorum lignorumq. compoſitum ferebatur.] hæc de ſtatua Serapidis Ruffinus; quam factam eſſe a Seſoſtre Rege per Bryaxem artificem, auctor eſt Clemens Alexandrinus, qui ait[b]: Ad opus faciendum mixta & varia vſus eſt materia: habebat enim ramentum auri & argenti & æris & ferri & plumbi, nec ei vllus lapis deerat Ægyptius, nec ſapphiri & hematiſtis fragmenta, ſed nec ſmaragdi & topatij: hæc ergo omnia leuigata, tritaq. ac commixta illiuit colore cæruleo, qua de cauſa nigrior eſt color imaginis.] hæc Clemens. B C

[a] Ammian. lib. 22.
* ſuffulta
* columnaris
[b] Clem. Alex. lib. ad Gentes.
SERAPIS SIMVLACRVM QVALE.

Quod vero ad Serapidis imaginem ſpectat: humana effigie in vertice modium ſeu calathum geſtantem eum ſimulacra reddidiſſe, quæ hactenus viſuntur ſtatuæ ipſius demonſtrant; interdum vero quibuſdã additis hieroglyphicis characteribus, vt deſcribitur a Macrobio in Saturnalibus[c], vbi ait: Soli ſe ſub illius nomine teſtatur impendere, vel dũ calathum capiti eius infigunt, vel dum ſimulacro ſignum tricipitis animantis adiungunt, quod exprimit medio eodemq. maximo capite leonis effigiem: dextera parte caput canis exoritur manſueta ſpecie blandientis, pars vero læua ceruicis rapacis lupi capite finitur; eaſq. formas animalium draco connectit volumine ſuo, capite redeunte ad dei dexteram, qua conſpicitur monſtrum.] ita ipſe: ſed ſubdit hæc de templo D
Ruffinus:

[c] Macrob. Saturn. lib. 1. c. 20.

Interioris delubri parietes laminis primo aureis veſtiti, ſuper has argenteis, ad poſtremum æreis habebantur, quæ munimento pretioſioribus metallis forent. erant etiam quædam ad ſtuporem admirationemq. videntium dolis & arte compoſita. Feneſtra perexigua ab ortu Solis ita erat aptata, vt die qua fuerat inſtitutum, ſimulacrum Solis ad Serapin ſalutandum introferri, diligenter temporibus obſeruatis, ingrediente ſimulacro, radius Solis per eamdem feneſtram directus, os & labra Serapis illuſtraret, ita vt inſpectante populo, oſculo ſalutatus Serapis videretur a Sole. Erat & aliud fraudis genus huiuſmodi: Natura lapidis magnetis huius virtutis eſſe perhibetur, vt ad ſe rapiat & attrahat ferrum. Signum Solis ad hoc ipſum ex ferro ſubtiliſſimo manu artificis fuerat fabricatum, vt lapis, cuius natura ferrum ad ſe trahere diximus, deſuper in laquearibus fixus, cum temperate ſub ipſo radio ad libram fuiſſet poſitum ſimulacrum, & vi naturali ad ſe raperet ferrum: aſſurrexiſſe populo ſimulacrum, & in aere pendere videretur. Et ne hoc lapſu propero proderetur; miniſtri fallaciæ, Surrexit, aiebant, Sol, vt vale dicens Serapi, diſcedat ad propria. Sed & multa alia decipiendi cauſa a veteribus in loco fuerant conſtructa, quæ nunc longum eſt enumerare per ſingula.] Verũ quonam modo ea impoſtura detecta fuerit atque ſublata, ſanctus Proſper, qui his viuebat temporibus, ita deſcribit[d]: Apud Alexandriam in templo Serapis hoc argumentum dæmonis fuit. Quadriga ferrea nulla baſe ſuffulta, nullis vncis infixis parietibus colligata, in aere pendens, cunctis ſtuporem, ac velut diuinum ſubſidium oculis mortalium exhibebat: quam tamen lapis magnes, qui ferrum ſibimet attributum ſuſpendit, eo loco cameræ affixus totam illam machinam ſuſtentabat. Itaque cum quidam Dei ſeruus inſpi- E

ORNATVS TEMPLI SERAPIS.
IMPOSTVRAE IN TEMPLO SERAPIS.
[d] Prosp. de prædict. lib. 3. c. 38.

A ratus intellexiſſet: magnetem ſtatim vt camera ſubtraxit, omne illud oſtenrum cadens, confractum comminutumq. oſtendit, diuinum non eſſe, quod mortalis homo firmauerat.] hæc Proſper. Subdit vero Ruffinus:

Verum vt dicere cœperamus, reſcripto Theodoſij recitato, parati quidem erant noſtrorum populi ad ſubuertendum erroris auctorem: perſuaſio tamen quædam ab ipſis Gentilibus fuerat diſperſa, quòd ſi humana manus ſimulacrum illud contigiſſet, terra dehiſcens illico ſolueretur in chaos, cælumq. repente rueret in præceps. Quæ res paululum ſtuporem quemdam populis dabat. Cum ecce vnus ex militibus fide magis quàm armis munitus, correptam bipennem, inſurgens omni niſu, maxillæ veteratoris illidit. Clamor attollitur vtrorumque populorum: neque tamen aut cælum ruit, aut terra deſcendit. Inde iterum atque iterum repetens, putris ligni fumoſum genu cædit. DESTRVITVR SIMVLACRVM SERAPIS.

B Quo deiecto, igne adhibito, tam facile quàm lignum aridum conflagrauit. Poſt hoc reuulſum ceruicibus, & depreſſo modio trahitur caput: tunc pedes aliaq. membra cæſa ſecuribus & raptata funibus detrahuntur, ac per ſingula loca membratim in conſpectu cultricis Alexandriæ ſenex veternoſus exuritur. Ad vltimum, truncus qui ſuperfuerat, in amphitheatro concrematur: vanæq. ſuperſtitionis & erroris antiqui Serapis hic finis fuit.

De cuius origine diuerſa fertur opinio Paganorum. Alij Iouem putant, cuius capiti modius ſuperimpoſitus, vel quia cum menſura modoq. cuncta indicet moderari, vel vitam mortalibus frugum largitate præberi. Alij virtutem Nili fluminis, cuius Ægyptus opibus & fœcunditate paſcatur. Quidam in honorem noſtri Ioſeph formarum perhibent ſimulacrum ob diuiſionem frumenti, qua famis tempore ſubuenit Ægyptijs.

C Alij repertum in hiſtorijs Græcorum veteribus ferunt, Apin quemdam patrem familias ſeu Regem in Ægypro Memphis poſitum, cum famis tempore frumenta apud Alexandriam defeciſſent, ex proprio affatim ciuibus alimenta præbuiſſe. quo defuncto, in honorem eius inſtituerint apud Memphis templum, in quo bos quaſi indicium optimi agricolæ nutritur, habens quædam coloris inſignia, qui ex nomine eius, Apis appelletur: σορὸν vero, id eſt ſepulchrum, in quo corpus eius inerat, Alexandriam deduxerint; & Soron Apis, primo ex compoſitione Sorapin, poſt vero per corruptionem Serapin nominarint. Quod an verum ſit, aut nihil omnino, Deus viderit.] hæc de Serapide Ruffinus: ſunt autem diuerſæ maiorum ea de re ſententiæ.

Sed quod ad Ioſephum Iacob filium attinet, haud quidem ſpernenda ea eſt ſententia: nam ex diuinis litteris proditum eſt, mutaſſe Pharaonem Regem Ægypti nomen SERAPIS VNDE DICTVS.

D Ioſeph; ait enim diuina Scriptura [a] de ipſo Rege: Vertitq. nomen eius, & vocauit eum lingua Ægyptiaca Saluatorem mundi.] hæc ibi: ſcimus antiquos ſcriptores ipſum nomen, Serapis, ex Græcis deducere vocibus, cum dicant ferme omnes, σορὸν ἄπις, ſepulchrum Serapis. Sed Iulius Maternus haud ignobilis ſcriptor, qui claruit temporibus Conſtantini, & poſt illius obitum ad eius filios commentarium illum ſcripſit de errore profanæ religionis, hæc de Ioſepho & ſignificatione nominis aliter expreſſa habet [b]: Diſcire etiam, ſacroſancti Imperatores, venerandum Alexandriæ numen vnde ſumpſerit exordium.] et poſt recitatam de ſaluata a penuria eius prouidentia atque induſtria Ægypto, iſta ſubdit: Huic poſt mortem Ægyptij patrio gentis ſuæ inſtituto templa fecerunt; & vt iuſtam diſpenſationis gratiam poſteritas diſceret, quo modio eſurientibus & ementibus frumenta diuiſerat, capiti is ſuperpoſitus eſt. No-

E men etiam, vt ſanctius coleretur, ex primo auctore generis accepit [c]. Nam quia Saræ pronepos fuerat, ex qua nonagenaria Abraham, indulgentia Dei, ſuſceperat filium, Serapis dictus eſt Græco ſermone, hoc eſt, Σαρᾶς: ſed hoc inuito Ioſeph accidit, immo mortuo.] ita ipſe.

a Geneſ. 41.
b Iul. Firmic. c. 14.
IOSEPH CREDITVS SERAPIS.
b Geneſ. 21.

Verum haud facile mihi perſuadeo, Ægyptium populum deos patrios peregrinis vocibus nuncupaſſe, & non potius Ægyptio vocabulo, quem tanti facerent deum, appellare voluiſſe: vnde tota vis in eo poſita eſſe videtur ad dignoſcendam originem eius, quidnam apud Ægyptios vox, Serapis, ſignificaret: nam ſi apud eos idem erat Serapis, quod mundi Saluator; non alium certe, quàm Ioſephum ipſos ſignificare voluiſſe, certum redditur. Fertur ab antiquis Serapidis illud oraculum Ioſepho patriarcha digniſſimum, a noſtris etiam decantatum, quo veræ Theologiæ pronunciatur elogium, ſic Latine redditum:

Principio Deus eſt, tum Verbum, his Spiritus vnus eſt: A

Congenita hæc tria ſunt, cuncta hæc tendentia in vnum.] quod ſane oraculum, ex eo quòd eumdem cum Plutone eſſe Serapidem Heraclides Ponticus tradidit, (quæ fuit plurimorum antiquorum ſententia) idcirco Plutoni illud ipſe tribuit. Certe quidem non frumentum tantum, ſed veram Dei cognitionem Ioſephum tradidiſſe

a *Pſal.* 104. Ægyptijs, teſtificatione diuinæ Scripturæ comprobatur, vbi dicitur [a]: Conſtituit eum Rex Pharao, vt erudiret Principes ſicut ſemetipſum, & ſenes eius prudentiam doceret.] vt iure dici poſsit, eam de Deo recitatam ſententiam fuiſſe Ioſephi. Tradunt inſuper a Serapide inuenta eſſe ſymbola quædam, quibus ab obſeſſis dæmones pellerentur, quod Hebræorum ſapientiæ conuenit. Pergit vero Ruffinus:

DII GENTIVM LUDIBRIO EXPOSITI.

Sed ad incœptum, inquit, redeamus. Poſt hæc capite ipſo idololatriæ deiecto, ſtudijs vigilantiſſimi ſacerdotis, quæcumque fuerant per totam Alexandriam portenta potius quàm ſimulacra, pari exitu & ſimili dedecore publicantur. Horret animus dicere, qui miſeris mortalibus laquei a dæmonibus præparati ſunt, quæ funera, quæ ſcelera in illis, quæ dicebant ἄδυτα, tegerentur: quot ibi infantium capita deſecta inauratis labris inuenta ſint, quot miſerorum cruciabiles mortes depictæ. Quæ cum proderentur in lucem, ac ſub auras prolata ferrentur, licet confuſione ipſa Gentiles & pudore diffugerent: tamen ſi quis adeſſe potuit, mirabatur tot ſæculis ſe illis tam nefarijs & tam pudendis fraudibus irretitum. Vnde & plurimi ex his, condemnato errore, & ſcelere deprehenſo, fidem Chriſti & cultum veræ religionis amplexi ſunt. Nam vt omittam cetera flagitia, quæ in alijs locis, vi necatis paruulis, deſpicatiſq. ob fibrarum inſpectionem virginibus, gerebantur: vnum ſolummodo, quod in templo Saturni geri, ad omnium venit conſcientiam, memorabo; ex quo C etiam cetera quæ omiſimus, perpenduntur.

CLANDESTINAE IMPVDICITIAE SACERDOTVM IDOLORVM.

Sacerdos erat apud eos Saturni, Tyrannus nomine: hic quaſi ex reſponſo numinis, adorantibus in templo nobilibus quibuſque & primarijs viris, quorum ſibi matronæ ad libidinem placuiſſent, dicebat Saturnum præcepiſſe, vt vxor ſua pernoctaret in templo. Tum is qui audierat, gaudens quod vxor ſua dignatione numinis vocaretur, exornatam comptius, inſuper & donarijs onuſtam, ne vacua ſcilicet repudiaretur, coniugem mittebat ad templum. In conſpectu omnium concluſa intrinſecus matrona. Tyrannus clauſis ianuis, & traditis clauibus, diſcedebat. Deinde facto ſilentio, per occultos & ſubterraneos aditus intra ipſum Saturni ſimulacrum patulis irrepebat cauernis. Erat autem ſimulacrum illud a tergo exeſum & parieti diligenter annexum. Ardentibuſq. intra ædem luminibus, intentæ ſupplicantiq. mulieri, vocem ſubito per ſimulacrum æris concaui proferebat, ita vt D pauore & gaudio infelix mulier trepidaret, quòd dignam ſe tanti numinis putaret alloquio. Poſteaquam vero quæ libitum fuerat, vel ad conſternationem maiorem, vel ad libidinis incitamentum diſſeruiſſet numen impurum; arte quadam linteolis obductis, repente lumina extinguebantur vniuerſa. Tunc deſcendens, obſtupefactæ & conſternatæ mulierculæ adulterij fucum profanis commentationibus inferebat. Hæc cum per omnes miſerorum matronas multo iam tempore gererentur: accidit quamdam pudicæ mentis feminam horruiſſe facinus, & attentius deſignantem, cognouiſſe vocem Tyranni: ac domum regreſſam, viro fraudem ſceleris indicaſſe. Ille de iniuria coniugis, immo potius ſua, ardentius inflammatus, inſcriptum Tyrannum ad tormenta deducit. Quo conuicto atque confeſſo, E cæciſq. fraudibus reuelatis, pudor omnis & dedecus Paganorum peruaſerat domos, adulteris matribus, inceſtis patribus, liberis ſpurijs deprehenſis. quibus diuulgatis & proditis, raptim cum ſimulacris & ædibus excitabantur & crimina.]

b *Ioſeph. Antiquit. lib. 18. c. 4.*

At non recens vel vnius eiuſmodi fuit ſceleris perpetratio: ſiquidem Ægyptijs ſacerdotibus peculiare fuiſſe huiuſcemodi in mulieres, deorum nomine, exercere facinora, oſtendunt quæ Romæ contigiſſe Ioſephus [b] deſcribit tempore Tiberij Imperatoris, crimina haud diſſimilia per ſacerdotes Anubis in Paulinam clariſſimam feminam perpetrata; quam ſub ſpecie Anubis dei, adoleſcenti, nomine Mundo, ipſius amatori inſciam ſubiecerunt. Quam ob cauſam ſacrifici illi iuſſu Tiberij cruci affixi fuerunt. Subdit vero Ruffinus de alio Ægyptiorum templo tunc diruto, his verbis rem geſtam narrans:

Iam

A Iam [a] vero Canopi quis enumeret ſuperſtitioſa flagitia? vbi prætextu ſacerdotalium litterarum (ita enim appellant antiquas Ægyptiorum litteras) magicæ artis erat pene publica ſchola. Quem locum, velut fontem quemdam atque originem dæmonum, in tantum venerabantur Pagani, vt multo ibi maior celebritas, quàm apud Alexandriam haberetur. Sed de huius quoque monſtri errore, cuiuſmodi originem tradant, abſurdum non erit paucis exponere. Ferunt aliquando Chaldæos Ignē deum ſuū circumferentes cum omnium prouinciarum dijs habuiſſe conflictum, quo ſcilicet qui viciſſet, hic eſſe deus ab omnibus crederetur. Reliquārum prouinciarum dij æris aut auri, argentiq. aut ligni, vel lapidis, vel ex quacumque materia conſtabant, quæ per ignem proculdubio corrumperetur: ex quo fiebat, vt Ignis locis omnibus obtineret. Hæc cum audiſſet Canopi ſacerdos, callidum quiddam excogitauit. Hydriæ fieri ſolent in Ægypti partibus fictiles, vndique crebris & minutis admodum foraminibus patulæ, quibus turbida aqua deſudans, defæcatior ac purior redditur. Harum ille vnam cera foraminibus obturatis, deſuper etiam varijs coloribus pictam, aqua repletam ſtatuit in deum; & exciſum veteris ſimulachri, quod Menelai gubernatoris ſerebatur, caput deſuper poſitum diligenter aptauit. Adſunt poſt hæc Chaldæi: itur in conflictum, circa hydriam ignis accenditur: cera, qua foramina fuerant obturata, reſoluitur: ſudante hydria, ignis extinguitur. Sacerdotis fraude Canopus Chaldæorum victor oſtenditur. Vnde ipſum Canopi ſimulacrum pedibus perexiguis, attracto collo, & quaſi ſugillato, ventre tumido in modum hydriæ cum dorſo æqualiter tereti formatum, ex hac perſuaſione velut deus victor omnium colebatur. Sed profecerint hæc fortaſſe aliquando contra Chaldæos: nunc vero aduentante ſacerdote Dei Theophilo, nullus profuit ſudor, nec ceris

[Margin: a Ruffin. lib. 2. cap. 26 — TEMPLI CANOPI DEMOLITIO. — CANOPVS DEVS QVALIS.]

B (marginal letter)

C fraus obtecta ſubuenit: vaſtata ſunt omnia, atque ad ſolum deducta.] hæc Ruffinus. Sed quòd ad Canopi originem ſpectat, a duce Menelai ſic dicto putant traxiſſe nomen. Ceterum Stephanus tradit Canopum dictum eſſe Neptunum, eoq. ſigno mare ab Ægyptijs circumſcribi.

Pergit vero poſt hæc Ruffinus: Et nihil non geſtum eſt, quod in ſquallorem verteret locum: flagitiorum cauernæ ac veternoſa buſta deiecta ſunt, & veri Dei templa & eccleſiæ celſæ conſtructæ. Nam & in Serapis ſepulchro, profanis ædibus complanatis, ex vno latere Martyrium, ex altero conſurgit eccleſia. Occaſio autem Martyrij conſtruendi vnde data ſit, dignum arbitror memorare.] ſubdit his Ruffinus de profanatis atque diſperſis tempore Iuliani Apoſtatæ reliquijs Ioannis Baptiſtæ, iſdemq. collectis, & ad S. Athanaſium tunc perlatis, atque hactenus conſeruatis; cuius rei geſtæ

D hiſtoriam ſuo loco ſuperius recitauimus. In loco igitur vbi Serapis templum erat, erecta baſilica fuit, illataq. in eamdem ipſæ ſacratiſſimæ reliquiæ (vt S. Athanaſius ante prædixerat) S. Ioannis Baptiſtæ per Theophilum Epiſcopum Alexandrinum. Porro ipſa ædificatio eccleſiæ ſub Theodoſio facta eſt, reliquiarum vero collocationem poſt ipſius obitū fieri contigit ſub eius filio [b] Arcadio Imperatore; quo tempore dedicata eſt, IIII. Kalend. Septembris, quo quidem die in vniuerſa Eccleſia eiuſdem S. Ioannis Baptiſtæ decollationis ſolemnitas celebratur [c].

Poſt occaſum vero Serapis, qui numquam vixerat (ſubdit Ruffinus [d]) quæ iam alterius dæmonis ſtare delubra potuerunt? Parum dixerim, ſi omnes quæ erant Alexandriæ per ſingulas pene columnas cuiuſcumque dæmonis ædiculæ inſultæ ceciderunt: ſed per cunctas Ægypti vrbes, per caſtella, per vicos, per omne rus, per ripas flumi-

[Margin: b Cedren. in Compend. — c Acta inuentionis cap. Ioan. Bapt. Beda de ſex ætat. in Iuliano. — d Ruffin. lib. 2. cap. 28.]

E nis, per eremum quoque ſi qua fana vel potius buſta reperiri potuerunt, inſtantia vniuſcuiuſque Epiſcopi ſubruta & ad ſolum deducta ſunt, ita vt denuo rus culturæ redderetur, quod iniuſte fuerat dæmonibus deputatum.

Sed & illud apud Alexandriam geſtum eſt, quòd etiam Thoraces Serapis, qui per ſingulas quaſque domos in parietibus, in ingreſſibus, in poſtibus etiā ac feneſtris erant, ita abſciſſi ſunt omnes & abraſi, vt ne veſtigium quidem vſquam, vel nominis appellatio, aut ipſius, aut cuiuſlibet alterius dæmonis remaneret: ſed pro his Crucis Dominicæ ſignum + vnuſquiſque in poſtibus, in ingreſſibus, in feneſtris, in parietibus, columniſq. depingeret. Quod cum factum eſſe, hi qui ſuperfuerant ex Paganis viderent: in recordationem rei magnæ ex traditione ſibimet antiquitus commendata veniſſe perhibentur. Signum hoc noſtrū Dominicæ Crucis inter illas, quas dicunt ἱερατικάς, id eſt, ſacerdotales litteras, habere Ægyptij dicuntur, velut vnum ex ceteris litterarum, quæ apud

[Margin: QVID HIEROGLYPHICA CRVCIS.]

apud illos ſunt, elementis. Cuius litteræ, ſeu vocabuli hanc eſſe aſſerunt interpretatio- A nem, VITA VENTVRA. Dicebant ergo hi qui runc admiratione rerum geſtarum conuertebantur ad fidem, ira ſibi ab antiquis traditum, quòd hæc quæ nunc coluntur, tamdiu ſtarent, quamdiu viderent ſignum iſtud veniſſe, in quo eſſet vita. Vnde accidit, vt magis hi qui erant ex ſacerdotibus vel miniſtris templorum, ad fidem conuerterentur, quàm illi quos errorum præſtigiæ & deceptionum machinæ delectabant.] Addit

a Socrat. lib. 5. c. 17.

Socrates [a] in imo diruti delubri lapides eiuſmodi ſigno ✠ Crucis inciſos eſſe repertos, adeo vt Gentiles dicerent aliquid eſſe Serapidi commune cũ Chriſto: quod non negandum, ſi de eius origine ex Ioſepho filio Iacob, quod dictum eſt, omnino conſtare poſſet. Pergit vero Ruffinus:

DE VLNA MENSVRA NILI.

Sane quoniam moris erat in Ægypto, vt menſura aſcendentis Nili fluminis ad templum Serapis deferretur, velut ad incrementi aquarum & inundationis auctorem: ſub- B uerſo eius ſimulacro, igniq. conſumpto, omnes ſimul negabant, Serapin iniuriæ memorem, aquas vltra ac affluentia ſolita largiturum. Sed vt oſtenderet Deus, non Serapin, qui multo erat Nilo poſterior, ſed ſe eſſe qui aquas fluminis temporibus ſuis iuberet excreſcere: tanta ex eo & deinceps fuit inundatio, quanram fuiſſe prius, ætas nulla meminerat. Et ideo vlna ipſa, id eſt aquæ menſura, quam πῆχυν vocant, ad aquarum dominum in eccleſiam cœptam deferri. Sed vbi hæc geſta religioſo Principi nunciata ſunt: extentis ad cælum palmis, cum ingenri fertur exultatione dixiſſe: Gratias tibi Chriſte, quòd abſque vrbis illius magna pernicie tam vetuſtus error extinctus eſt.]

b Sozom. lib. 7. c. 20.

hactenus de rebus hoc anno geſtis Ruffini narratio. Addit vero hæc his Sozomenus [b] de eiuſdem Nili exundatione aliquando ceſſante:

Feruntautem Ægypti fluuium tunc ſolito tardius ad primum exundationis gra- C dum conſtitiſſe (*eo ſcilicet tempore, quo Theodoſius Imperator Gentiles vetuit immolare dæmonibus hoſtias*) Ægyptij ergo indignabantur, quòd non permitterentur ſecundum leges patrias fluuio ſacrificare. Animaduertens aurem gentis illius Præfectus eos ad ſeditionem adornari, Imperatori rem indicauit. Imperator, re intellecta: Satius eſt, inquit, erga Deum permanere fidelem, quàm fluenta Nili, & ex eis expectatam anni fertilitatem præpoſuiſſe pietati. Vel numquam enim fluxerit iſte fluuius, ſi quidem re vera & excantationibus pellici & ſacrificijs delectari & ſanguinis fluxu inquinare influentes

PRODIGIOSA EXVNDATIO NILI.

ex diuino paradiſo riuos poteſt. Ceterum Nilus haud multo poſt largiter effuſus, etiam ſublimioribus vndas immiſit: et poſtquam ad perfectiſſimam & raro completam menſuram acceſſiſſet, ac nihilominus aqua intumeſceret; in contrarium timorem coniecti ſunt Ægyptij; ac metus erat, ne & Alexandriam vrbem, & quæ Libyæ portio erat, fluuius D inundaret. Fertur itaque Alexandrinorum Paganos ob hoc ipſum ſtomachantes, quod præter opinionem euenerat, ſubſannaſſe, & in theatris exclamaſſe, quod fluuius veluti ſenex ac delirus eminxiſſet. Ex eo plurimi Ægyptij, patria ſuperſtitione damnata, ad Chriſtianiſmum tranſierunt. Atque hæc quidem, vt comperi, ſcripſi.] hactenus Sozomenus.

c Socr. lib. 5. c. 16.

Ne autem quod Theodoſius aduerſus delubra Gentilium, lege lata, fieri imperauerat, auaritiæ potius quàm pietati adſcribi ab aliquo poſſet: quid præſtiterit, Socrates ita ſignificat [c]: Delubra idcirco euerſa, ſimulacra deorum in lebetes & ad res alias ad vitæ vſum accommodaras conflata. Nam Imperator deorum imagines Eccleſiæ Alexandrinæ, vti ad pauperes ſubleuandos impenderentur, donauerat. Itaque Theophilus Epiſcopus Alexandrinus, cum omnes deorum ſtatuas confringere aggrederetur, vnam cer- E ti alicuius dei integram ſeruari iuſſit, eamq. in loco erexir publice; vti Gentiles, rempote progrediente, non inficias irent, ſe eiuſmodi deos coluiſſe. Hac de re noui equidem Ammonium grammaticum valde animi diſcruciatum fuiſſe, dixiſſeq. religioni Græcorum grauem inflictam eſſe plagam, quòd illa vna ſtatua conflata non eſſet, ſed de induſtria ad ipſorum religionis irriſionem reſeruata.] hæc Socrates.

ECCLESIAE ERECTAE SVPER LOCA DELVBRORVM.

d Ammian. lib. 22.

e Metaph. die 30 Iannar.

* milliarium

* Menuthe

Qui igitur Theophilus Alexandriæ ſuper locum Serapij erexit baſilicam, titulo S. Ioannis Baptiſtæ; in loco quem Canopum diximus nominatum, ab Alexandria vrbe diſtantem (vt Ammianus [d] ait) duodecim milliaribus, aeris temperie ſaluberrimum, aliam extruxir eccleſiam ſub nomine Apoſtolorum. Ab hac ciuitate Canopo (habent Acta SS. Cyri & Ioannis [e]) diſtat quidam vicus ſpatio duorum * nomine Menuthe *. Hic autem vicus erat dæmonum habitatio: verſabantur enim in eo maligni ſpirirus.

Theophi-

A Theophilus vero cum voluiſſet locum purum reddere a dæmonibus, Chriſtiq. Euangeliſtarum & Apoſtolorum characteribus & figuris, vt ad eum conſecrandum idoneis, occupare: id quod ſtatuerat, non perduxit ad effectum. Interim enim mors adueniens eduxit eum de vita præſenti. Deinde autem Cyrillus, qui poſt ipſum ſedi ſucceſſit, eamdem ſuſcepit curam, vt locum illum a dæmonibus liberaret: quod diuina reuelatione admonitus fecit inferendo illuc reliquias S. Marci Euangeliſtæ, necnon Cyri ac ſocij ipſius Ioannis martyrum. Illatis igitur illuc vigeſimo octauo menſis Iulij dictis reliquijs, continuo ceſſauit dæmonum infeſtatio, conſecutaq. mox eſt copioſa ægris ſanitatis largitio.] hæc habent citata ſuperius Acta, quibus pariter declaratur ſuſceptum eſſe hoc anno a Theophilo munus expurgandi Ægyptum ab idolorum cultu: ſed licet in eo nauiter toto vitæ tempore laborauerit, minime tamen abſolui conſummariq. potuit.

B Porro ad certamen iſtiuſmodi a ſe initum aduerſus dæmones, quòd ſpirituale eſſet, ſpirituali quoque niſus eſt Theophilus auxilio, fultuſq. diuini Spiritus armis: ſiquidē ſanctiſsimos monachos, quos adeo deteſtatur Sardianus, opitulatores, quaſi auxiliares copias acciuit e ſolitudine: nam in Vitis ſanctorum Patrum [a] hæc leguntur: Intrauerunt aliquando fratres Alexandriam inuitati a Theophilo Archiepiſcopo, vt præſentibus his facta oratione, deſtrueret templa Paganorum, &c.]

VOCATI MONACHI IN AVXILIVM

a Vit. SS Patr. part. 2. c. 4. de continentia.

Ar plane accidit, vt tam ingenti fragore collapſa in Ægypto idololatria, vnde tamquam e fonte riui in totum fere orbem terrarum ſuperſtitio dimanarat, Gentiles vbique concuſsi fuerint, atque pro defenſione deorum ſuorum ſic nouo caſu excitati concurrerint; de quibus Sozomenus [b]: Adhuc autem, inquit, in quibuſdam ciuitatibus pro tēplis ſuis Pagani alacriter dimicabant, velut in Arabia Petræa Æropolitæ, in Palæſti- C na Raphiotæ & Gazæi, in Phœnicia hi qui Heliopolim incolunt, in Syria potiſsimū vindices templi Apameæ, quæ colitur ad Axium fluuium: quos quidem ego intellexi ad protectionem templorum ſuorum frequenter auxilijs vſos hominum Galilæorum, & collectorū ex pagis Libano vicinis: ac demum ad tantam prorupiſſe audaciam, vt etiam Marcellum, qui eius prouinciæ Epiſcopus erat, interficerent. Hic enim cum iudicaret, illos non alia ratione facilius a priori ſuperſtitione poſſe conuerti; templa quæ in vrbe & in pagis habebant, euertit: et certior factus in Aulone (is eſt tractus Apameorū prouinciæ) templum eſſe ampliſsimum, militibus aliquot ac gladiatoribus aſſumptis, aduerſus iſtud contendebat. Cui cum appropinquaſſet, extra telorum iactum ipſe reſtitit. Erat enim pedibus debilis, & neque repugnare, neque hoſtem vel fugare, vel fugere poterat. Militibus deinde ac gladiatoribus in deſtruendo templo occupatis: ex D Paganis quidam, intellecto quòd ille ibi relictus eſſet ſolus, ea ex parte qua locus pugna vacabat, egrediuntur, & improuiſo adorti eum corripiunt, & rogo iniecto, interimunt. Ac in præſentia quidem clam id habuerunt. Sed poſtquam temporis progreſſu proditi ſunt: filij Marcelli vindicare patrem ſtudebant: quamquam Synodus eius gentis id fieri prohibuerit, æquúm non eſſe cenſens vindictam ſumere de eiuſmodi morte, pro qua gratias agere deceret tum illúm ipſum qui mortuus fuerat, tum cognatos & amicos eius, vtpote qui, vt pro Deo moretetur, dignus habitus eſſet.] hæc de Marcelli certamine Sozomenus.

IDOLOLATRIA VBIQVE PESSVMDATA.

b Sozom. lib. 7. c. 15.

MARCELLVS EPISCOPVS APAMEAE DEMOLITOR TEMPLORVM.

Sed multa quidem, magniq. momenti ab ipſo ſunt prætermiſſa, quæ a Theodoreto, qui res tunc geſtas, vtpote Syrus homo, habuit exploratas, enarrantur, quæ nos ſuis ipſius verbis hic deſcribemus; ait enim [c]: Ex Epiſcoporum numero Marcellus, vir in re- E bus omnibus longe præſtantiſsimus, lege, tamquam machina bellica omnia delubra vrbis, cuius Epiſcopatum ipſe adminiſtrabat, prorſus expugnauit. Qua in re gerenda, fiducia in Deum potius, quàm multorum hominum manu adiutus eſt. Atque hoc loco facinus in primis memorabile ab eo factum narrabo. Vbi Ioannes Epiſcopus Apameæ, cuius ante feci mentionem, mortem obierat, in eius locum diuinus Marcellus, vir ſpiritu (vt Apoſtoli [d] præceptio vult) efferueſcens, ſubſtitutus eſt. Venit forte Apameam Præfectus Orientis, duobus ducibus cum duobus hominum millibus comitatus. Qui quidem, plebe propter metum ſibi a militibus iniectum quieſcente, delubrum Iouis, quod ampliſsimum fuit, multis ac varijs ornamentis illuſtratum deturbare aggreditur: verum cum ſtucturam eius valde ſolidam & firme compactam cerneret, exiſtimauit lapidum coagmentationem nullo modo poſſe diſſolui: nam lapides erant grandiſſimi, arcte inter ſe iuncti, & ferro præterea ac plumbo colligati. Qua-

c Theodoret lib. 5. c. 21.

d Rom. 12.

TEMPLVM IOVIS APAMENSIS INSOLVBILE.

ti. Quare Præfectum deterritum cum videret ſanctus Marcellus, eum ad alias vrbes A
amandauit, ipſeq. Deum impenſe precatus eſt, vt viam ſibi ad illius delubri demolitio-
nem aperiret.

CAEMENTARIVS OPVS AGGREDITVR ALIIS INCONCESSVM.

Itaque primo mane vir quidam, qui neque architectus, neque lapidarius fuit, neque
vllam aliam artem nouit, ſed lapides & ligna humeris portare aſſueuerat, ſua ſponte eo
venit. Qui vt acceſſit, pollicitus eſt ſe delubrum facillime demoliturum; ſolumq. mer-
cedem poſtulauit, qua duos opifices conduceret. quam ſimulac ſanctus Epiſcopus ei
daturum promiſerat, eiuſmodi quiddam excogitauit homo ille. Delubrum habebat
porticum quadratam, erectam in ſublime, ſibiq. adiunctam. Hanc ſuſtentabant co-
lumnæ maxime pares proportione ipſi templo, ambitus autem cuiuſque ſexdecim cu-
bitorum fuit: lapis, ex quo erant fabricatæ, natura duriſſimus, nec facile lapidariorum
inſtrumentis cedens. Quarum ſingulas cum vndique ſuffodiſſet iſte, & ædificia illis inni- B
xa tignis oleagineis ſuffulſiſſet, ad aliud eodem modo tranſijt. Nam tribus columnis ad
hunc modum ſuffoſſis, inijcit tignis flammam.

DAEMON IMPEDIT TEMPLI RVINAM.

Verum dæmon quidam ater apparens, tigna (vt eorũ fert natura) igni abſumi non
patitur, ſed impetum flammæ cohibet. Vbi vero iſtud ſæpius egerant, videbantq. ma-
chinam illam fruſtra admotam, Epiſcopo ſub meridiem forte dormienti rem indicant.
Ille confeſtim ad ſanctum Dei templum propere contendit, aquam in vaſe afferri iubet,
quam ſub ſacroſancto altari ponit: ipſe autem humi in faciem proſtratus, Dominum be-
nignum & clementem precatur, ne tyrannidem dæmonis longius ſerpere permittat,
ſed tum eius patefaciat imbecillitatem, tum ſuam ipſius potentiam oſtendat ad eum fi-
nem, vt infidelibus nulla maioris cæcitatis inde detur occaſio. Hæc & alia his ſimilia
locutus, cum aquam ſigno Crucis ſignaſſet; Equitium, vnum ex diaconis, fide & pie- C

AQVA CRVCE SANCTIFICATA FVGATVR DAEMON.

tatis ſtudio egregie munitum, aquam iubet accipere, ocyus ad delubrum currere, &
cum fide eam ſpargere, tigniſq. flammam adhibere. Qua re confecta, dæmon aquæ
aſperſæ vim non ferens, penitus aufugit. Ignis autem, aqua, ſuæ naturæ maxime ad-
uerſaria, velut oleo fotus, tigna occupat, eaq. momento temporis prorſus abſumit.
Itaque columnæ, baſi ſublata, corruunt, aliaſq. duodecim ſecum deijciunt: ipſum præ-
terea templi latus columnis cohærens, violento illarum caſu pariter deturbatum eſt.
cuius ingenti fragore tota adeo perſonabat ciuitas, vt omnes ad illud ipſum delubrum
ſpectandum concurrerent: atque ſimul vt intellexere dæmonem infeſtum fugatum eſ-
ſe, hymnorum concentu vno ore omnes Deum celebrarunt. Eodem modo ſanctus ille
Epiſcopus alia quoque ſimulacrorum fana demolitus eſt.] hæc de Marcello Theodo-
retus, quem & martyrium ſubijſſe tradit, allectumq. ipſum inter martyres ſcimus per- D
petua memoria celebrandum decima quarta die menſis Auguſti.

At non omnia deorum templa in Oriente ſub Theodoſio fuerunt penitus diruta:
ſiquidem Gazæ delubrum Marnæ famoſiſſimum vſque ad ortum Theodoſij iunioris,
Arcadij Imperatoris filij, tutantibus illud ciuibus Ethnicis, integrum permanſit, vt ſuo

a Hieron. epiſt. 7.

loco dicturi ſumus: ad hæc namque tempora alluſit S. Hieronymus[a], cum ad Lætam
ſcribens ſic ait: Iam & Ægyptius Serapis Chriſtianus factus eſt] quòd ſcilicet illius cul-
tores ad Chriſtum conuerſi fuiſſent; vel etiam, quòd vbi Serapidis templum erat,
illic iam erecta Chriſto eccleſia eſſet, et ſubdit: Marnas Gazæ luget incluſus, & euerſio-
nem tẽpli iugiter pertremiſcit.] prætermiſſum vero illud a Theodoſio puto, quòd abſ-
que cæde plurimorum Gazenſium templum tuentium, id perfici minime poſſe videret.

TEMPLORVM DEORVM IN OCCIDENTE CLADES.

b Seuer. Vit S. Martin. c. 10.

Ceterum qui zelus pertigit Orientis Epiſcopos ſub Principe maxime pio idola demo- E
liri, æque Occidentales impulit ſacerdotes id ipſum præſtare fiducia animoſa. Periere
ſi quæ de his ſcripta fuere a maioribus monumenta: de S. Martino tantũ hæc habentur
eo argumento a Seuero[b] conſcripta: Dum in vico quodam templum antiquiſſimum
diruiſſet, & arborem pinum, quæ fano erat proxima, eſſet aggreſſus excidere: tum vero
Antiſtes loci illius, ceteraq. Gentilium turba cœpit obſiſtere. Et cum iidem illi, dum
templum euertitur, imperante Domino quieuiſſent, ſuccidi arborem non patiebantur.
Ille eos ſedulo commonere, nihil eſſe religionis in ſtipite: Deum potius, cui ſeruiret ipſe,
ſequerentur: arborem illam excindi oportere, quia eſſet dæmoni dedicata. Tum ex illis
vnus, qui erat audacior ceteris: Si habes, inquit, aliquam de Deo tuo, quẽ dicis te colere,
fiduciam, noſmetipſi ſuccidemus hanc arborem, tu ruentem excipe: et ſi tecũ eſt tuus
(vt dicis) Dominus, euades. Tũ ille intrepide confiſus in Domino, acturũ ſe pollicetur.

Hic

A Hic vero ad iſtiuſmodi conditionem omnis illa Gentilium turba conſentit, facilemq.
arboris ſuæ habuere iacturam, ſi inimicum ſacrorum ſuorum caſu illius obruiſſent. Ita-
que cum vnam in partem pinus illa eſſet accliuis, vt non eſſet dubium quam in partem
ſucciſa corrueret, eo loco vinctus ſtatuitur pro arbitrio ruſticorum, quo arborem eſſe
caſuram nemo dubitabat. Succidere igitur ipſi ſuam pinum cum ingenti gaudio læti-
tiaq. cœperunt: aderat eminus turba mirantium, iamq. paulatim nutare pinus, & rui-
nam ſuam caſura minitari. Pallebant eminus monachi, & periculo iam propiore con-
territi, ſpem omnem fidemq. perdiderant, ſolam Martini mortem expectantes. At ille
confiſus in Domino, intrepidus opperiens, cum iam fragorem ſui pinus concedens edi-
diſſet, iam cadenti, iam ſuper ſe ruenti, eleuata obuiam manu, ſignum ſalutis opponit.
Tum vero turbinis modo (retroactam putares) diuerſam in partem ruit, adeo vt ruſti-
B cos, qui tuto loco ſteterant, pene proſtrauerit. Tum vero in cælum clamore ſublato,
Gentiles ſtupere miraculo, monachi flere præ gaudio, Chriſti nomen in commune ab
omnibus prædicari; ſatiſq. conſtitit, eo die ſalutem illi veniſſe regioni. Nam nemo fe-
re ex immani illa multitudine Gentilium fuit, qui non impoſitione manus deſiderata,
in Dominum Ieſum, relicto impietatis errore, crediderit. Et vere ante Martinum pauci
admodum, immo pene nulli in illis regionibus Chriſti nomen receperant: quod adeo
virtutibus illius, exemploq. conualuit, vt iam ibi nullus locus ſit, qui non aut eccleſijs
frequentiſſimis, aut monaſterijs ſit repletus. Nam vbi fana deſtruxerat, ſtatim ibi
aut eccleſias aut monaſteria conſtruebat.] ſubdit Seuerus hæc etiam eodẽ argumento:
In vico autem, cui, Leprocium, nomen eſt, cum idem Martinus templum opulentiſſi-
mum ſuperſtitione religionis voluiſſet euertere: reſtitit ei multitudo Gentilium, adeo
C vt non abſque iniuria ſit repulſus. Itaque ſeceſſit in proxima loca, ibique per triduum
cilicio tectus & cinere, ieiunans ſemper atque orans, precabatur a Domino, vt quia
templũ illud euertere humana manu non potuiſſet, virtus illud diuina dirueret. Tum
ſubito ei duo Angeli haſtati atque ſcutati, inſtar militiæ cæleſtis, ſe obtulerunt, dicentes,
miſſos ſe a Domino, vt ruſticam multitudinem fugarent, præſidiumq. Martino ferrent;
ne quis, dum templum dirueretur, obſiſteret: rediret ergo, & opus cœptum deuotus im-
pleret. Ita regreſſus ad vicum, inſpectantibus Gentilium turbis & quieſcentibus, dum
profanam ædem vſque ad fundamentum dirueret, aras omnes atque ſimulacra rede-
git in puluerem. Quo viſo ruſtici, cum ſe intelligerent diuino nutu obſtupefactos atque
perterritos, ne Epiſcopo repugnarent, omnes fere in Ieſum Dominum crediderunt, cla-
mantes & palam confitentes Deum Martini colendum, & idola negligenda, quæ ſibi
D adeſſe non poſſent.
Quid etiam in pago Heduorum geſtum ſit, referam. Ibi dum templũ itidem euer-
teret, furens Gentilium ruſticorum in eum irruit multitudo. Cumq. vnus audacior
ceteris ſtricto eum gladio peteret: reiecto pallio, nudam ceruicem percuſſori præbuit.
Nec cunctatus ferire Gentilis: ſed cum dexteram altius extuliſſet, reſupinus ruit, con-
ſternatuſq. nimio metu veniam precabatur. Nec diſsimile huic fuit illud. Cum eum
idola deſtruentem, cultro quidam ferire voluiſſet, in ipſo ictu ferrum ei de manibus ex-
cuſſum non comparuit. Plerumque autem contradicentibus ſibi ruſticis, ne fana eorum
deſtrueret: ita prædicatione ſancta Gentilium animos mitigabat, vt luce eis veritatis
oſtenſa, ipſi ſua templa ſubuerterent.] hactenus Seuerus de Martino templa deorum
deſtruente. En quot miraculis eſt declaratum Dei nutu templa deorum eſſe proſtrata,
E cum tamen nonnulli fuerint qui maluiſſent eadem expurgata in vſum conuerti Chri-
ſtianæ religionis; quod interdum factum eſſe, non dubium eſt. Ex his igitur, quæ de
S. Martino a Seuero conſcripta legimus, coniecturam capere poſſumus quid a ceteris
Occidentalis orbis Epiſcopis geſtum ſit: nam paria alios Epiſcopos diuerſarum ciuita-
tum oportuit obijſſe certamina, quòd omnibus in locijs ijdem adhuc vigerent hoſtes,
& caſtra diaboli, ad quæ proſternenda diſijciendaq. penitus maximos oportuit Dei ſa-
cerdotes exantlaſſe labores. Ceterum non ſic quidem hæc ſub huius anni periodo clau-
dimus, vt omnia vnius anni termino facta eſſe contendamus, ſed quòd hoc anno cœ-
ptum ſit, quod ſequentibus quoque annis agi perſeuerauit indeſinenter: adeo vt ſit re-
perire poſt decennium per Theodoſij Comites Gaudentium atque Iouinum, quos tra-
dit Proſper hoc tempore Theodoſij idolorum templa Romæ ſpoliaſſe, ſub Honorio Im- a Aug. de Ciu. Dei lib. 18. c. vlt.
peratore (quod S. Auguſtinus teſtatur [a]) ſub Conſulatu Manlij Theodori, deorum tem-

pla

pla Carthagine euerſa eſſe. Cũ vero vbique terrarum Chriſtiani orbis a Chriſtianis ido- A
lorum templa proſternerentur; nullibi tamen maiori ſtudio quàm Romæ, Hierony-
mi [a] ſententia, id factum fuiſſe conſtat.

a Hier. procem. lib. 2 comment. in epiſt. ad Galat.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 15. THEODOSII 12. IMPP.
390.	6.	

NOnageſimo ſupra trecenteſimum Chriſti anno Valentinianus Auguſtus quartum
aggreſſus eſt Conſulatum, collegam nactus Neoterium. Antequam autem ad hu-
ius anni Theodoſij Imperatoris res geſtas enarrandas ſtylum admoueamus, vetus mo-
numentum eiuſdem anni Conſulibus conſignatum hic reddamus; quo valde admireris, B
reperiri his temporibus Theodoſij, cum Romæ adhuc ipſe moraretur, dicatam ibidem
fuiſſe arã ad ſacrificia, in qua ſculpti ſuperne arietes quinque, ſinguli ſcilicet in ſingulis
angulis, atque vnus in fronte, ijdemq. omnes mactati iacent, & in dextero latere aries
aditat ſub pinu, a qua timpanũ & fiſtulæ compactæ & crotala dependent, a ſiniſtro vero
latere ſub altera pinu duæ fiſtulæ & faces tranſuerſæ, omnia ad vſum ſacrificij compara-
ta. inſcriptio vero ſic ſe habet [b]:

b Impreſſam & deſcriptam habes apud Smetium Inſcript. antiquar. pag. 20. nu. 2.

D.D. NN. FL. VALENTINIANO. ET. GRATIANO. IMPP. SVIS
CEIONIVS. RIFIVS. VOLVSIANVS. V. C. ET. ILLVSTRIS. EX
VICARIO. ASIAE. ET. CEIONI. RVFI. VOLVSIANI. V. C. ET
ILLVSTRIS. EX. PRAEFECTO. PRAETORIO. ET. EX. PRAEFE
CTO. VRBIS. ET. CECINE. LOLLIANE. CLARISSIME. ET C
ILLVSTRIS. FEMINE. DEAE. ISIDIS. SACERDOTIS. FILIVS
ITERATO. VIGINTI. ANNIS. EX. PERCEPTIS. TAVROBOLIIS
VI. ARAM. CONSTITVIT. ET. CONSECRAVIT. X. KAL. IVN
D. N. VALENTINIANO. AVG. ET. NEOTERIO. COSS

Potuit ne fieri, vt poſt tot leges a Theodoſio aduerſus ſacra Gentilium editas, ipſo etiam
adhuc Romæ agente, & vt ita dicam, ob oculos eius, noua conſtitueretur ac dedicaretur
ara, cum nec vnam Victoriæ reſtitui, Gentilium laborante Senatu & adnitente Symma-
cho, ipſe conceſſiſſet, immo & eam ob cauſam anno ſuperiore (vt vidimus) eumdem
Symmachum mulctaſſet exilio? Quamobrem in eam ſententiam volentes magis
imus, vt ea omnia a Voluſiano ſecreto in proprijs ædibus facta fuerint ad priuatorum
ſacrorum vſum. Porro de Voluſiano deorum cultui addictiſſimo illud modo ſciendum, D
laboraſſe plurimum S. Auguſtinum iam Epiſcopum, vt eum ad fidem capeſſendam in-
duceret, id expoſcente eius matre ad Chriſtum iam ante conuerſa; ipſum tamen
reſiſtentem atque obnitentem vſque ad vltimam ſenectutem Ethnicum permanſiſſe: cũ
tandem morbo detentus, agente apud eum Melania iuniore eius nepte, baptizatus, bene
Chriſtianus vltimum clauſit diem: ſed de his ſuo loco dicendum quinto Annalũ tomo.

DE CLADE THESSALONICENSI.

Hoc ipſo anno Theodoſius Imperator, qui anno ſuperiori recedens ab Vrbe menſe
Septembris (vt vidimus) Mediolanum ſe contulerat, ibidem degens, ob cladem Theſ-
ſalonicenſium perpetratam a S. Ambroſio repellitur ab eccleſia, ac nonniſi publice acta
pœnitentia, in eam admittitur. De re tanta narrationem aggreſſuris, cur hoc potiſſimum
anno a nobis ponatur, ratio in primis reddenda eſt. Sed ante omnia confutanda illorum
ſententia, qui dixerunt, ea contigiſſe poſt ſecundum Theodoſij in Italiam aduentum, E
poſtq. debellatum Eugenium: cuius ſententiæ auctor eſt Sozomenus [c], quem vix vnum
vel duos reperies ex recentioribus ſequentes, cum innumeri ferme ſint qui ea omnia ad
tempus poſt debellatum Maximum referant, ſecuti Ruffinum [d], Paulinum [e], atque
Theodoretum [f]. Inconſtans pariter aſſertio reperitur, cum Theſſalonicenſium cædem
tunc eueniſſe dicant, cum de differenda executionis ſententia triginta diebus Theodo-
ſius legem tulit: nam nullo penitus pacto cohæret tempus eiuſmodi latæ legis cum
temporibus debellati ab eodem Theodoſio Maximi. Etenim data illa lex ponitur [g] Ve-
ronæ ſub Conſulatu Antonij & Syagrij, anno Domini trecenteſimo octogeſimo ſe-
cundo, adhuc ſuperſtite Gratiano, a quo lata habetur, cum nondum Theodoſius in
Occidentem rediſſet; quod poſt ſeptennium a tempore latæ legis euenit, de qua mo-
do dicendum inferius.

c Sozom. lib. 7. c. 24.
d Ruffin. lib. 2. c. 18.
e Paulin. in vita Ambroſ.
f Theod. lib. 5. c. 17.
g l. 13. de pœnis C. Theod. & C. Iuſtin. eod. tit. l. ſi vindicari.

Cum

A Cum igitur ad tempora primi in Italiam Theodoſij aduentus eiuſmodi Theſſalonicenſis clades referenda ſit, conſtetq. ipſum Theodoſiũ morã duxiſſe in Occidente ad ſequentem vſque annum: quoto potiſſimum anno eius in Italia commotationis id acciderit, peruestigandum eſt. Non quidem primo euenit anno, quo Maximum debellatum menſe Auguſti diximus: nam cum poſt necem Maximi contigerit Ambroſio agere apud Theodoſium pro Epiſcopo qui incenderat ſynagogam & alijs, nullam prorſus eius rei habuit mentionem, quæ neceſſario inſerenda fuiſſet, id exigente argumenti ratione, ſi ante accidiſſet. Sed & cum octo menſes interceſſiſſe Theodoretus dicat [a] a tempore excommunicationis vſque ad reconciliationem, quæ tempore Natalis Domini contigit: non patiuntur anguſtiæ temporis, vt primo anno hæc facta eſſe dicantur; nec item anno ſequenti, quo vidimus Theodoſium non in luctu (vt ferunt [b]) & pœni-B tentia egiſſe Mediolani, ſed ſcimus profectũ eſſe menſe Iunij Romam, deq. extincto tyranno vna cum Valentiniano triumphaſſe. Quamobrem reliquum eſt, vt affirmare neceſſe ſit, hoc ipſo anno, vel ſequenti, ea de clade Theſſalonicenſi ac pœnitentia Theodoſij contigiſſe. Sed cũ non detur locus vel tempus, vt dici poſſit ea obueniſſe anno ſequenti, ſiquidẽ menſe Nouembris eius anni recedens ex Italia reuerſus eſt Conſtantinopolim, vt demonſtrabitur; ex neceſſaria propoſita inductione, affirmandũ eſt, ea omnia præſenti anno contigiſſe, quo Theodoſium conſediſſe Mediolani, ex datis ibi reſcriptis apparet.

DE TEMPORE CLADIS ANTIOCHENAE.

[a] Theodoret. lib. 5. c. 17.

[b] Theod. ibid.

His igitur de tempore declaratis, de ſpinetis difficultatum emergens oratio ad rei geſtæ narrationem proſiliens, alia adhuc parumper præpeditur dubitatione, quod dixerint alij, cladem Theſſalonicenſem, cum Theodoſius ibi eſſet, factam eſſe. ſed perſpicui hi redarguuntur erroris; cum antequã fieret, conſtet Ambroſium Mediolani apud C eumdem Theodoſium interceſsiſſe, vt Theſſalonicenſibus noxam ſceleris perpetrati remitteret: quod quidem tum eiuſdem Ambroſij, tum aliorum teſtificatione, ſubſequens oratio demonſtrabit. Ingrediamur iam pede libero hiſtoriam ipſam ex diuerſis antiquis hiſtoricis concinnatam, atque in primis ex Sozomeno [c], cum ab exordio auſpicatur his verbis facinus a Theſſalonicenſibus perpetratum: Erat, inquit, peccati inſimulatio huiuſmodi; Botherichæ tum temporis apud Illyricos militum Præfecti auriga, pincernam domini impudice intuitus, de ſtupro interpellarat; eaq. de cauſa comprehenſus, in vinculis erat. Inſtante autem ſolemni equeſtri certamine, populus Theſſalonicenſis illum, veluti ad eam concertationem neceſſarium, dimitti poſtulabat. Quod quoniam non impetrabat, in grauem ſeditionem efferbuit, ac tandem etiã Bothericham ipſum interfecit. Qua re nunciata, Imperator præter modum excan-D duit; & certum eorum numerum qui adfuerant, interfici præcepit. ex quo ciuitas multis iniuſtis cædibus impleta fuit.] hæc Sozomenus de facinore Theſſalonicenſium & in eos a Theodoſio decreta vindicta.

[c] Sozom. lib. 7. cap. 24.

Sed non quidem ab eo tunc ibi præſente, nec ſtatim, verum (vt Paulinus & alij teſtantur) cum iam ante ſanctus Ambroſius apud Theodoſium pro illis egiſſet, atque etiam indulgentiam impetraſſet: nam ait [d]: Promiſerat enim Ambroſio Imperator, ſe veniam daturum ciuibus ſupradictæ ciuitatis: ſed agentibus Comitibus occulte cum Imperatore, ignorante ſacerdote, vſque in horam tertiam gladio ciuitas eſt donata, atque plurimi interempti innocentes.] At non vno Ambroſio interpellante, ſed alijs quoque Epiſcopis id agentibus, veniam Theodoſium Theſſalonicenſibus impertitum eſſe, S. Auguſtinus affirmat [e], ſed tumultu quorumdam qui ei cohærebant, vindicare compulſum: E verũ puto Ambroſiũ per litteras rem geſsiſſe; ſiquidem ex eius ad eumdem Theodoſiũ litteris poſtea datis conſtat, poſt tantam cædem patratam, redeunti Mediolanum Imperatori ipſum Ambroſium communionem Eccleſiaſticam denegaſſe.

[d] Paulin. in Vita S. Ambroſij.

EPISCOPI IMPETRANT VENIAM THESSALONICENSIBVS.

[e] Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 5. cap. 26.

Sed vnde, quæſo, tanta fiducia Comitibus Theodoſij, vt a pollicitatione veniæ auderent Principem reuocare? & quibus ab illis valuit Theodoſius argumentis inflecti, vt quod promiſiſſet Epiſcopis, non præſtaret? Audi, quænam a magiſtratibus tunc videantur iuſtitiæ ſpecie potuiſſe ingeri Theodoſio: Pro arbitrio nimirũ & ratione temporis debere Principem abhibere miſericordiam & indulgentiam, atque rigorem temperare iuſtitiæ; ab his vero tunc abſtinendum, cum rerũ experientia conſtaret, ex ea ſubditos reddi contumelioſos, proteruos, atque ad delinquendũ faciliores; adeo vt niſi mox ſeueritas legũ inuigilaret, & gladius poteſtatis occurreret, nulla amplius futura eſſet ſecuritas magiſtratibus: periclitãdãq. mox ſalutẽ Imperatoris, ſi impune liceret populo leges

pedibus proculcare, & conferto agmine appetere magiſtratus. Rurſum vero his addere, A
hanc omnem audaciã illis non aliunde ſuppeditari, quam ex nimia Principis indulgen-
tia: nam ſi lege actũ eſſet (vt par eſſe videbatur) aduerſus Antiochenos ſcelus immaniſ-
ſimũ perpetrantes, cum ipſius atque Auguſtæ defunctæ ſtatuas deiecere, ac tanta igno-
minia pertraxere; haud Theſſalonicenſium animi in necem Præfecti militũ adeò inhuma-
niter exarſiſſent, ſed cohibiti fuiſſent timore vindictæ, & inflexibilis ad veniam ſeueritas
Principis continuiſſet eoſdem quantumlibet efferatos in officio. Quòd item in Antio-
chenos vltũ non eſſet, animatos etiam improbos Arianos, tot legibus exagitatos, ſumma
ex indulgentia Principis armatos fiducia, non eſſe veritos in tanta ciuitate tam immane
ſcelus, neglectis magiſtratibus & ipſo Arcadio Auguſto filio Theodoſij, vi publica per-
petrare, cum Conſtantinopoli (quod dictum eſt) inſilientes in domum Epiſcopi, eam
incendio concremarunt. B

Sed quòd Arianis etiã immeritis fuerit indulgẽtia impertita, Catholicis quoque graſ-
ſandi in ſynagogam Iudæorum & in ædes Valentinianorũ audacia ſubminiſtrata fuiſſe
videri poterat: Et ad poſtremũ quòd ſicut illis, ita & iſtis e ditiſſimo promptuario cle-
mentiæ Principis fuerit hauſta venia, pœnæq. remiſſio abundanti miſericordia erogata;
his exemplis, veluti ad delinquendũ illecebris, Theſſalonicenſes ex leuiſſima cauſa tam
dira animo concepiſſe, tamq. crudelia opere perpetraſſe: Quibus ſi ex ſententia Epiſco-
porum ignoſceretur, iã de ſalute Imperij actũ eſſet, cum iã audacibus quibuſque impune
quoduis aggredi ſcelus & attentare flagitiũ liceret: adeo vt nullũ pene remediũ foret ad
proſtratã Imperatoriam poteſtatem ac maieſtatem erigendã, comprimendamq. excre-
ſcentem audaciã, quàm ſi in Theſſalonicenſes acerbius vindicaretur; vt non tantũ com-
penſaret admiſſum facinus vindictæ ſeueritas, ſed ſuperfluens & excedens ſuppliciũ ti- C
more ſui reuocaret contempta hactenus iura, exulemq. cuſtodiã legum parta populoru
tranquillitatem atque modeſtiã poſtliminio reſtitueret. Docere namque hoc ipſum ſi-
mul naturã cũ arte; cũ vt bene conſulatur vniuerſo corpori, quod fomentis & olei lenita-
te curari non potuit, tabidum membrũ ferro ſecetur, ſectumq. igne aduſtũ conſolidetur.

Hæc plane ſunt, quæ putamus a Comitibus tunc fuiſſe Imperatori ſuggeſta: quibus
ille adeo perſuaſus, oblitus quod pollicitus erat Epiſcopis, de vindicando in populum
Theſſalonicenſem, animo efferato reſcripſit, cum ſic ipſe a natura compoſitus eſſet mori-
a Ambroſ. epiſt. 28. bus (quod ait Ambroſius [a]) vt in æquilibrio poſitus facile vel impelleretur ad veniã, vel
etiã commoueretur in irã, atque adeo vt ſe ipſum ab ea reuocare vix poſſet. Iſta autem a
nobis eo ſunt inculcata conſilio, vt ex his Theodoſij pietas magis eluceſcat: qui cũ hæc
omnia pro ſui excuſatione haberet quæ aduerſum redarguente Dei ſacerdotẽ obtende- D
ret, quibus iuſtã vel apparentem ſaltem defenſionem pararet: his tamen omnibus ſpretis
atque contemptis, Dei ſacerdoti magis, quàm ſibi ipſi ſententiæq. familiarium detulit,
atque paruit. Magni quidem hæc ſunt ponderis, ſi æquo rectæ æſtimationis libramen-
b Pſal. 49. to penſentur: vt non declinauerit os eius ad verba malitiæ (vt Dauid [b] ait) immo nec
prætenſæ iuſtitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatis: ſed abſque controuerſia a ſe
inique admiſſum exiſtimaret, quod ſententia Dei ſacerdotis ita eſſe, decretum fuiſſet.

Qualis namque ipſe Theodoſius natura compoſitus eſſet, & quam facilis ad ignoſcẽ-
c Ambroſ. orat. in funer. Theodoſij. dum, S. Ambroſius declarat his verbis [c]: Beneficium ſe putabat accepiſſe Auguſtæ me-
moriæ Theodoſius, cum rogaretur ignoſcere: et tunc propior erat veniæ, cum fuiſſet
commotio maior iracundiæ. Prærogatiua ignoſcendi erat, indignatum fuiſſe; & opta-
batur in eo quod in alijs timebatur, vt iraſceretur. Hoc erat remedium reorum: quoniã E
cum haberet ſuper omnes poteſtatem, quaſi parens expoſtulare malebat, quam quaſi
Iudex punire. Sæpe trementes vidimus quos obiurgabat, & conuictos ſceleris cũ deſpe-
raſſent, ſolutos crimine. Vincere enim volebat, non plectere, æquitatis Iudex, non pœ-
næ arbiter, qui numquam veniã confitenti negaret.] hæc de moribus Theodoſij S. Am-
broſius; quos cum probe noſſent qui illi inhærentes a conſilijs erant, magna diligentia
cauerunt, ne quæ ab Imperatore, ipſis perſuadentibus, ſtatuta erant, S. Ambroſio inno-
teſcerent: ea enim aduerſus Theſſalonicenſes non ipſe Theodoſius ſolus animo furore
concitato decreuit; ſed res mature eſt acta in Conſiſtorio, ad quod non tantũ ne Ambro-
ſius accederet, verũ & curatũ eſt ne ipſe ſciret quæ ſtatuta eſſent; quod timeretur, ne pro
illis rogando veniã, rem impediturus eſſet. hæc quidem omnia in litteris poſtea ab Am-
broſio ad Theodoſium ſcriptis expreſſa habentur, quas paulo poſt recitabimus. At

quid

A quid poſt hæc, cum decretum ab ipſis in Conſiſtorio fuit executioni mandatum?

Accidit quidem, vt ſicut incenſa flamma neſciat certis limitibus contineri, ſed latius progrediatur, cum venti vehementioris flatu percellitur: ita vindicta in Theſſalonicenſes delinquentes ab Imperatore ſtatuta, æque inſontes cum ſontibus, quaſi turbo violentus obuoluerit. ait enim Ruffinus[a]: Ad Circenſes inuitari populum, eiq. ex improuiſo circumfundi milites, atque obtruncari paſſim, vt quiſque occurriſſet, gladio iubet, & vindictam dari non crimini, ſed furori.] hæc ipſe. Verum nequaquam vnius Circi limitibus valuit ira furentiũ militũ cohiberi; ſed foras progreſſi, omnes quos reperiſſent, veluti hoſtes gladijs confodere: Nam ciuitas (inquit Sozomenus[b]) multis iniuſtis cædibus adimpleta fuit. Siquidẽ & peregrini, qui modo vel adnauigauerant, vel de via aduenerant, ex improuiſo apprehendebantur: fiebantq. miſerabiles clades, in quibus & hæc B quoque. Mercator pro filijs ſuis duobus captis, ſe ipſum offerens, orabat, vt filijs ſeruatis, ipſe interficeretur; & in eius facti mercedem, auri quicquid habebat, militibus pollicebatur. Illi calamitatem hominis miſerati, pro vno ex filijs, quocumque vellet, ſupplicationẽ admittunt: duos vero dimittere, tutum ſibi non eſſe dicunt, ob id quòd numerus deficeret. Pater itaque vtrumque lamentabundus ac plorans intuitus, neutrius electionem facere ſuſtinuit; ſed in continua hæſitatione, donec interficerentur ambo, ſuſpenſus manſit, æquali vtriuſque amore victus. Quinetiam frugi quemdam ſeruum accepi, pro domino ſuo, qui ad lanienam raptabatur, alacriter tunc oppetijſſe mortem.] hæc Sozomenus. Porro ſeptem millia hominum cæſa fuiſſe, Theodoretus affirmat[c]: ad triumq. horarum ſpatium ſæuiſſe gladium, Paulinus ait[d].

a Ruffin. lib. 2. cap. 18.
b Sozom. lib. 7. c. 24.
c Theod. lib. 5. c. 17.
d Paulin. in Vita S. Ambroſ.

Tam immanis Theſſalonicenſium cædis perpetratæ nuncium mox in Occidentem C perlatum eſt, auditumq. Mediolani non ab Ambroſio ſolum, ſed & ab Epiſcopis qui Synodi cauſa conuenerant; qui & infandũ facinus deplorarunt, auctoremq. ipſum Imperatorem vehementer deteſtati ſunt. Ambroſius vero ipſe, qui inter eos locum principem obtinebat, vindex acerrimus inſurrexit, atque armis quibus licuit, nempe ſpiritualibus, aggredi ipſum Imperatorem inſtituit: ac primum omnium veluti quibuſdã miſſilibus, longe adhuc poſitum, litteris appetijt, quibus ſignificauit, ipſum ob patratas Theſſalonicenſium cædes indignum ſe Eccleſiaſtica communione penitus reddidiſſe, atque ab ipſo ingreſſu eccleſiæ ſeparatũ; ſed vnam illi viam ſalutis eſſe relictam, vt pœnitentiam agendo promereretur ab Eccleſia indulgentiam. At deſcribamus hic eius epiſtolam, eo tempore ad ipſum Theodoſium ſcriptam[e]:

S. AMBROSIVS QVID AD THEODOSIVM POST CLADEM SCRIPSERIT.

e Ambroſ. epiſt. 28.

Auguſtiſſimo Imperatori Theodoſio Ambroſius.

D Et veteris amicitiæ dulcis mihi recordatio eſt; & beneficiorum, quæ crebris meis interceſſionibus ſumma gratia in alios contuliſti, gratiæ memini. Vnde colligi poteſt, quòd non ingrato aliquo affectu aduentum tuũ ſemper mihi antehac exoptatiſſimum declinare potuerim. Sed qua cauſa hoc fecerim, breuiter expediam. Soli mihi in tuo Comitatu ius naturæ ereptum videbam, vt audiendi & loquendi priuarer munere. Motus enim frequenter es, quòd ad me perueniſſent aliqua, quæ in Conſiſtorio tuo ſtatuta forent. Ego ergo expers communis vſus ſum: cum dicat Dominus Ieſus[f], nihil eſſe occultum, quod non manifeſtetur? Verecundia igitur qua potui, ſatisfeci Imperiali arbitrio; & proſpexi ne aut ipſe cauſam commotionis habeas, cum id egerim, ne quid ad me de Imperialibus deferatur ſtatutis: aut ego cum fuero præſens, aut non audiam per metum omnium, & quaſi conniuentis famam ſubibo; aut ita audiam, vt mihi aures pa- E teant, vox intercludatur, vt audita non poſſim eloqui: nec eos qui in ſuſpicionem proditionis venerint, lædam in periculo.

f Luc. 8.

Quid igitur facerem? Non audirem? ſed aures non poſſem cera veterum fabularum claudere. Proderem? ſed quod in tuis iuſſis timerem, in meis verbis deberẽ cauere, ne quid cruentum committeretur. Tacerem? ſed quod miſerrimum foret omnium, alligaretur conſcientia, vox eriperetur. Et vbi illud: Sed ſi ſacerdos[g] non dixerit erranti; is qui errauerit, in ſua culpa morietur, & ſacerdos reus erit pœnæ, quia non admonuit errantem? Accipe illud, Imperator Auguſte. Quòd habeas fidei ſtudium, non poſſum negare: quòd Dei timorem, non diſſiteor. Sed habes naturæ impetũ, quem ſi quis lenire velit, cito vertes ad miſericordiam: ſi quis ſtimulet, in maius exuſcitas, vt eũ reuocare vix poſſis. Vtinam ſi nemo mitigat, nullus accendat. Libenter eum committo tibi: ipſe te reuocas, & pietatis ſtudio vincis impetũ naturæ. Hunc ego impetum malui cogi-

g Ezech. 3.

* monere tationibus tuis ſecreto committere, quàm meis factis publice fortaſſis mouere *. Itaque A
malui officio meo aliquid deeſſe, quàm humilitati, & requiri in me ab alijs ſacerdotis
auctoritatem, quàm a te deſiderari in me amantiſſime honorificentiam, vt repreſſo impetu, integra eſſet conſilij eligendi facultas. Prætendi ægritudinem corporis re vera grauem, & niſi a viris mitioribus, vix leuandam: vel emori tamen * maluiſſem, quàm aduentum tuum biduo aut triduo non expectarem. ſed quid facerem non erat.

* tandem

ADMONET DE AGENDA POENITENTIA.

Factum eſt in vrbe Theſſalonicenſium quod nulla memoria habet, quod reuocare non potui ne fieret, immo quod ante atrociſſimum fore dixi, cum totiens rogarem: et quod ipſe ſero reuocando, graue factum putaſti, hoc factum extenuare non poteram. Quando primum auditum eſt, cũ propter aduentũ Gallorũ Epiſcoporũ Synodus conuenerat, nemo non ingemuit, nullus mediocriter accepit, non erat facti tui abſolutio in Ambroſij communione. In me etiã amplius commiſſi exaggeratur inuidia, ſi nemo diceret B
Dei noſtri reconciliationẽ fore neceſſariã. An pudet te, Imperator, hoc facere, quod Rex
a 2.Reg.12. Propheta auctor Chriſti ſecundum carnem proſapiæ fecit Dauid? Illi dictum eſt [a], quia diues qui haberet plurimos greges, vnam pauperis ouem propter aduentum hoſpitis eripuit & occidit: et cognito quòd in hoc ipſe argueretur, quia ipſe feciſſet, ait: Peccaui Domino. Noli ergo impatienter ferre, Imperator, ſi dicatur tibi: Tu feciſti iſtud quod Dauid Regi dictum eſt a Propheta. Si enim hoc ſedulo audieris, & dixeris: Peccaui Do-
b Pſal.94. mino. ſi dixeris regale illud propheticum [b]: Venite adoremus, & procidamus ante eum, & ploremus ante Dominum noſtrum qui fecit nos: Dicetur & tibi: Quoniam pœnitet te, dimittit tibi Dominus peccatum tuum, & non morieris. Iterum cum plebem nume-
c 2.Reg.24. rari iuſſiſſet Dauid, percuſſus eſt corde, & dixit ad Dominũ [c]: Peccaui vehementer, quòd fecerim hoc verbum: et nunc, Domine, aufer iniquitatem ſerui tui, quòd deliqui vehementer. Et miſſus eſt iterum ad eum Nathan Propheta, qui ei trium optionem conditionum offerret, vt quam vellet, eligeret, famem tribus annis in terra, aut tribus menſibus C
fugere a facie inimicorum ſuorum, aut triduo mortem in terra. Et reſpondit Dauid: Anguſtiæ ſunt tria hæc vehementer: verumtamen incidã in manus Domini, quoniam multæ miſericordiæ eius nimis: et in manus hominis non incidam. Culpa autem erat, quoniam voluit ſcire numerũ totius plebis quæ ſecum erat: quod ſcire, Deo ſoli debuit reſeruare. Et cum, inquit, mors fieret in plebe: ipſo primo die, ad horam prandij cum vidiſſet Dauid percutientem Angelum in plebem, ait Dauid: Ego peccaui, & ego paſtor malignũ feci, & hic grex quid fecit? Fiat manus tua in me & in domum patris mei. Itaque pœnituit Dominum, & iuſſit Angelo vt parceret plebi, ſacrificiũ autem offerret Dauid. Erant autem tunc ſacrificia pro delictis: hæc nunc ſunt ſacrificia pœnitentiæ. Itaque ea D
humilitate accepior Deo factus eſt.

Non enim mirandum, peccare hominem; ſed illud reprehenſibile, ſi non ſe cognoſcat
d Iob 31. erraſſe, non humiliet Deo. Iob ſanctus, & ipſe potens in ſæculo ait [d]: Peccatum meũ non
e 2.Reg.18. abſcondi, ſed corã plebe omni annunciaui. Ipſi immani Regi Saul dixit [e] Ionathas filius ſuus: Noli peccare in ſeruum tuum Dauid: et, vt quid peccas in ſanguinem innocentem, occidere Dauid ſine cauſa? Quia etſi Rex erat, peccabat tamen, ſi occideret innocentem.
f 2.Reg.3. Denique etiam Dauid [f] cum iã regno potiretur, & audiſſet Abner innocentem occiſum a Ioab duce militiæ ſuæ, ait: Innocens ſum ego & regnum meum amodo & vſque in æternum a ſanguine Abner filij Ner. et ieiunauit in dolore.

S. AMBROSIVS VRGET IMP. AD POENITENTIAM

g Matth. 26.

Hæc ideo ſcripſi, non vt te confundam, ſed vt Regum exempla prouocent, vt tollas hoc peccatum de regno tuo. Tolle autem, humiliando Deo animam tuam. Homo es, & E
tibi venit tentatio: vince eam. Peccatum non tollitur niſi lacrymis & pœnitentia. Nec Angelus poteſt, nec Archangelus: Dominus ipſe, qui ſolus poteſt dicere [g]: Ego vobiſcum ſum. ſi peccauerimus, niſi pœnitentiam deferentibus non relaxat. Suadeo, rogo, hortor, admoneo: quia dolori eſt mihi, vt tu, qui pietatis inauditæ exemplum eras, qui apicem clementiæ tenebas, qui ſingulos nocentes non patiebaris periclitari, tot perijſſe non doleas innocentes. Etſi in prœlijs feliciſſime egeris, etſi in alijs quoque laudabilis; tamen apex tuorum operum pietas ſemper fuit. Id tibi inuidit diabolus, quod habebas præſtantiſſimum. Vince eum, dum habes adhuc vnde poſſis vincere. Noli peccato tuo aliud peccatum addere, vt vſurpes quod vſurpaſſe multis officit.

Ego certe in omnibus alijs licet debitor pietati tuæ, cui ingratus eſſe non poſſum, quam pietatem multis Imperatoribus præferebam, vni adæquabam: ego, inquam,
cauſam

A cauſam in te contumaciæ nullam habeo, ſed habeo timoris: offerre non audeo ſacrificium, ſi volueris aſſiſtere. An quod in vnius innocentis ſanguine non licet, in multorũ licet? Non puto. Poſtremo ſcribo mea manu quod ſolus legas. Ita me Dominus ab omnibus tribulationibus liberet: quia non ab homine, neque per hominem, ſed aperte mihi interdictum aduerti. Cum enim eſſem ſolicitus, ipſa nocte qua proficiſci parabam, veniſſe quidem viſus es ad eccleſiam: ſed mihi ſacrificium offerre non licuit. Alia prætereo vt potui cauere: ſed pertuli amore tuo, vt arbitror. Dominus faciat, vt omnia cum tranquillitate cedant. Multifarie Deus noſter admonet, ſignis cæleſtibus, Prophetarum præceptis, viſionibus etiam peccatorem vult nos intelligere, quo rogemus eum, vt perturbationes auferat, pacem vobis imperantibus ſeruet, fides Eccleſiæ & tranquillitas perſeueret, cui prodeſt Chriſtianos & pios eſſe Imperatores. Certe vis probari
B Deo? Omnis rei tempus, vt ſcriptum eſt: Tempus[a], inquit, faciendi Domine: et[b] tempus beneplaciti Deus. Tunc offeres, cum ſacrificandi acceperis facultatem, quando hoſtia tua accepta ſit Deo.

VISIO OSTENSA AMBROSIO.

a Pſal. 118. b Pſal. 68.

Nonne me delectaret, habere gratiam Imperatoris, vt ſecundum voluntatem tuam agerem, ſi cauſa pateretur? Et ſimplex oratio ſacrificium eſt: hæc veniam refert, illa offenſionem: quia hæc habet humilitatem, illa contemptum. Dei enim vox eſt, quòd malit vt fiat mandatum eius, quàm deferatur ſacrificium. Clamat iſtud Deus, ad populũ Moyſes annunciat, ad populos Paulus prædicat. Id facito quod intelligis in tempore plus placere. Miſericordiam[c], inquit, malo, quàm ſacrificium. Quare non illi magis ſint Chriſtiani qui peccatũ condemnant ſuum, quàm qui defendere putant? Iuſtus[d] enim in exordio ſermonis accuſator eſt ſui. Qui ſe accuſat cum peccauerit, iuſtus eſt; non il-
C le qui ſe laudauerit.

c Oſe. 6. Matth. 9. & 12. d Prou. 18.

Vtinam, Imperator, etiam ante mihi potius credidiſſem, quàm conſuetudini tuæ. Dũ puto quòd cito ignoſcis, cito reuocas (vt ſæpe feciſti) & tu præuentus es, & ego non declinaui quod cauere non debueram. Sed gratias Domino, qui vult ſeruulos ſuos caſtigare, ne perdat. Iſtud mihi commune eſt cum Prophetis, & tibi erit commune cũ ſanctis. An ego Gratiani patrem non oculis meis præferã? Debent veniã ſancta alia pignora tua: dulce mihi nomen antetuli, quibus amorem communiter detuli. Amo, diligo, orationibus proſequor. Si credis, ſequere: ſi inquã credis, agnoſce quod dico. Si non credis, ignoſce quod facio, in quo Deũ præfero. Beatiſſimus & florentiſſimus cũ ſanctis pignoribus fruaris trãquillitate perpetua, Imperator Auguſte.] hactenus Ambroſius ad Theodoſiũ.

His acceptis litteris Theodoſius, magnopere perculſus eſt animo, vt qui iã ſatis exper-
D tus eſſet ſacerdotis Dei infractum robur, ſolidamq. pro ſacrarum cuſtodia legum conſtantiã; iamq. admiſſæ crudelitatis conſcientiæ ſtimulis ſaucius, atque ſcriptis Ambroſij acriter verberatus, piaculi ſentire cœpit enormitatem, quam ante iratus non intellexerat: occuluerant enim eam iuſtorum velamenta prætextuũ. Quot igitur inſontes animo recolebat eſſe necatos, tot confodiebatur immenſi doloris iaculis; audireq. videbatur, voces ſanguinis innocentium a Deo magno clamore poſtulare vindictam. His igitur lancinatus indeſinentibus flagris, redire Mediolanũ compellitur, conuenireq. eum, quem antea male conſultus fuerat auerſatus Ambroſium, ab eoq. remedium ſalutis expoſcere. Sed quid tunc egit Dei ſacerdos? Copiam, inquit Paulinus[e], Imperatori ingrediendi eccleſiam deneganit: nec prius dignum iudicauit cœtu Eccleſiæ, vel ſacramentorum communione, quàm publicam ageret pœnitentiam. Cui Imperator contra aſſerebat,
E Dauid adulterium ſimul & homicidium perpetraſſe. Sed reſponſum illico eſt: Qui ſecutus es errantem, ſequere corrigentem. Quod vbi audiuit clementiſſimus Imperator, ita ſuſcepit animo, vt publicam pœnitentiam non abhorreret. cuius correctionis profectus ſecundam illi parauit victoriam] poſt illam videlicet nuper recenſitam de indulgentia conceſſa illis qui Iudæorum incenderant ſynagogam. Sed Paulinus compendio quidem: nam plura prætermiſit a Theodoreto narrata, quem audire dignum putamus; ait enim[f]:

THEODOSII POENITENTIA

e Paulin. in Vita S. Ambroſij.

f Theodoret. lib. 5. c. 17.

Hac miſeranda & lugubri calamitate cognita, Ambroſius ille, de quo ſupra diximus, Imperatori Mediolanum aduentanti & in ſacrum templum ingredi cupienti, extra ſacra veſtibula obuiam procedit, vetatq. in templum intrare, & his fere verbis eum affatur: Eſt veriſimile, o Imperator, te ignorare cædis a te perpetratæ magnitudinem, neque poſt ſedatam iracundiam ratione admiſſum facinus peruidere. Nam Im-

AMBROSIVS VETAT THEODOSIO INGRESSVM ECCLESIAE.

peratorius fortaſſe principatus peccatum agnoſcere non ſinit, ſed poteſtas offundit ra- A
tioni caliginem. Verum quæ ſit natura noſtra, & quàm fragilis ac fluxa, conſideran-
dum eſt: et in auitum puluerem, ex quo orti ſumus, & in quem recaſuri, acies mentis in-
tendenda: neque ipſe ſplendore purpuræ deceptus, corporis illa operti imbecillitatem
ignorare debes. Quineriã illis imperas, qui & eiuſdem ſunt naturæ participes atque adeo
conſerui: Vnus enim Dominus omnium & Rex, huius vniuerſitatis fabricator Deus.
Quibus igitur oculis intuebere templum illius, qui eſt omnium Dominus? quibus pe-
dibus ſanctum illud ſolum calcabis? Qui, quæſo, manus iniuſta cæde & ſanguine reſper-
ſas extendere audes, & eiſdem ſacroſanctum corpus Domini accipere? Aut quo modo
venerandum eius ſanguinem ori admouebis, qui furore iræ iubente, tantum ſanguinis
tam inique effudiſti? Recede igitur, & ne conare nouo ſcelere ſcelus ante editum auge-
re; ſed capeſſe vinculum, quo vt ligeris, Dominus omnium cælitus ſententiam dat: B
quod quidem vinculum vim habet & morbum animi depellendi, & te ad ſanitatem
reſtituendi.

DOLOR THEODOSII OB EXCOMMVNICATIONEM.

Huic orationi obſecutus Imperator (nam diuinis educatus eloquijs, accurate norat
tum quæ eſſent officia ſacerdotum, tum quæ Regum propria) cum gemitu & lacry-
mis ad Palatiũ reuertitur. Atque longo temporis ſpatio dilapſo (octo enim menſes iam
præterierant) Saluatoris Natalitia fuere celebrata.] ex his colliges, menſe Aprilis hæc
Mediolani peracta. Sed pergit: Imperator autem conſidet in Palatio, lamentis ſe de-
dens, & magnam vim profundens lacrymarum. Quod cum animaduertiſſet Ruffi-
nus, qui tum Magiſter Aulæ fuit, magnaq. apud Imperatorem auctoritate, vtpote fa-
miliaritate ei coniunctior, ad illum accedit, rogat cauſam fletus. Tum Imperator lu-
gens acerbius, & maiorem in modum flens: Tu, inquit, Ruffine ludis: nam quantis C
ipſe in malis verſer, non ſentis. Ego vero gemo, & meam ipſius deploro calamitatem,
dum mente complector, quàm facilis aditus ad ſacrum templum ſeruis & mendicis
pateat, liberq. illis ad Dominum ſuum deprecandum detur introitus: mihi autem non
modo ad illum locum, verum etiam ad cælum ipſum acceſſus præcluſus ſit. Nam ve-
nit mihi in mentem ſententiæ a Domino prolatæ, quæ palam dicit [a]: Quemcumque li-
gaueritis ſuper terram, erit ligatus & in cælis.

a Matth. 6.

Cui Ruffinus: Curram, inquit, ſi placet, ad Epiſcopum: ei ſupplicabo, perſuade-
boq. vt tua ſoluat vincula. At non eſt, inquit Imperator, tibi morem geſturus. Noui
enim adeo iuſtam æquamq. Ambroſij eſſe ſententiam, vt non metu poteſtatis Impera-
toriæ ſit legem diuinã violaturus.] hæc idcirco Theodoſius, quòd ſciret Eccleſiæ legem
eſſe, vt nonniſi prope Paſchale tẽpus publice pœnitentes ab Epiſcopo reconciliarentur D
Deo, & reſtituerentur Eccleſiæ: niſi velis potius ipſum alluſiſſe ad Eccleſiaſticam illam
legem, qua [b] cauetur ne voluntarius homicida niſi in fine vitæ communicet. Verum
(ſubdit Theodoretus) cum inſtaret Ruffinus, polliceretúrq. ſe Ambroſio perſuaſurum:
Imperator iubet propere abire: ipſeq. falſa ſpe inductus, & Ruffini confiſus promiſſis
paulo poſt ſequitur. Vt primum autem Ruffinum ſanctus vidit Ambroſius: Videris
mihi, inquit, Ruffine, canũ impudentiam imitari: nam tametſi tuo ſuaſu tam crudelis
facta eſt cædes, tu tamen ita perfricuiſti os, vt nec pudeat, nec pigeat tanta rabie con-
tra imaginem Dei inſaniuiſſe. Vbi vero Ruffinus obnixe eum orauerat, dixeratq. Im-
peratorem breui eo venturum: S. Ambroſius diuino zelo accenſus: Ego, inquit, Ruf-
fine, prædico, me illum ab ingreſſu ſacri veſtibuli prohibiturum: Quod ſi Imperium
mutauerit in tyrannidem, cædem lubens quidem excipiam. Quibus auditis Ruffinus E
Imperatori per internuncium ſignificat, hortaturq. vt maneat in Palatio.] Quòd au-
tem hic a S. Ambroſio Ruffino exprobratum ſit, ſuaſu ipſius tam diram illatam eſſe
Theſſalonicenſibus cladem: erit vt mireris, cum ſcies poſtea, quantam, Deo vlciſcente, ex-
pertus ſit ipſe vindictam, & quàm infelici exitu vitam clauſerit.

b Concil. Ancyr. c. 21.

AGIT FRVSTRA RVFFINVS PRO THEODOSIO.

THEODOSIVS CONVENIT S. AMBROSIVM.

Hæc cum Imperator (ſubdit Theodoretus) in medio foro accepiſſet: Eo, inquit, illuc
nihilominus, quo iuſtas debitaſq. contumelias ſubeam. Vbi vero ad ſacros templi pa-
rietes aduenit, non ingreditur in templũ ille quidem, ſed ad Epiſcopum, qui in ædicu-
la ſalutatoria ſedebat, accedens, obſecrat vt vincula ſibi ſoluat. At Ambroſius eius ad-
uentum dixit eſſe tyrannicum, eumq. ipſum contra Deum inſanire, & illius leges pro-
terere. Tum Imperator: Non obſtinato animo, inquit, leges ſancitas impugno, neque
ſacra veſtibula per nefas introire cupio: ſed oro, vt mihi ſoluas vincula, & proponas tibi
ante

A ante oculos clementiam illius qui eſt Dominus omnium; & ne mihi occludas ianuam, quam ille omnibus,quos peccatorum ſuorum pœniteat, patefecit. Cui Ambroſius: Quã tu,inquit, pœnitentiam poſt tam graue ſcelus admiſſum oſtendis? quæ medicamenta ad vulnera tam difficilia curatu ſananda adhibuiſti? Tuum eſt, inquit Imperator, medicamenta oſtendere,eaq. temperare, & vulnera quæ ægrius curantur,obligare: meum autem,quæ ſunt adhibita, accipere.

Tum S. Ambroſius: Quoniam, inquit, iracundiæ permiſiſti iudicium,& non rectæ rationi,ſed animo irato obſecutus, ſententiam pronunciaſti: conſcribe legem, qua deinceps ſententiæ per iracundiam pronunciatæ irritæ ſint & nullius momenti: cognitioneſq. cauſarum de cæde & publicatione bonorum ad triginta dies ſcriptis proditæ maneant, vti recta ratione de illis iudicium des: atque diebus illis confectis, qui decreta

S. AMBROSIVS AVCTOR SANCIENDAE LEGIS.

B illa ſcripſerint, mandata tua tibi oſtendant: ac tum quidem compreſſa iracundia,ratione ſola cauſam expendens, inquires in decreta; & ita perſpicies,iniqua ne ſint,an æqua. Quòd ſi iniqua deprehenderis, certum eſt ea decreta ſcriptis mandata te dilaceraturum; ſin æqua,confirmaturum; ſicq. manifeſto intellecturum,numero dierum interiectorum nihil de auctoritate decretorum rectè ſancitorum omnino detractum eſſe. Iſtud conſilium Imperator, quoniam prudentiſſimum eſſe cenſebat, libenter amplexatus, iubet extemplo legem conſcribi, ſuaq. ſubſcriptione confirmat.] meminerunt etiam huiuſce tunc ſcriptæ legis Ruffinus [a] & Sozomenus [b]. Extat quidem lex ipſa,eadem continens: ſed quòd ante annos octo data habeatur, & non Mediolani, ſed Veronæ, viuente adhuc Gratiano Imperatore, nec Natalis Domini tempore,verum menſe Septembris, rem perplexam admodum reddit. Lex igitur cum in Codice Theodoſiano, tum etiam Iuſti-

a Ruffin. lib. 2. cap. 18.
b Sozom. lib. 7. c. 24.

C nianeo ita deſcripta legitur [c]:

Imppp. Gratianus, Valentin. & Theodoſius AAA. Flauiano PP. Illyrici & Italiæ. Si vindicari in aliquos ſeuerius contra noſtrã conſuetudinem pro cauſæ intuitu iuſſerimus: nolumus ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam: ſed per dies triginta ſuper ſtatu eorum ſors & fortuna ſuſpenſa ſit. Reos ſane accipiat, vinciatq. cuſtodia, & excubijs ſolertibus vigilanter obſeruet. Dat. XV. Kal. Septembris, Veronæ, Antonio & Syagrio Coſſ.] quo quidem tempore Theodoſius annum agens quartum in Imperio morabatur Conſtantinopoli; nec memoria vlla penitus eſt, vmquam niſi aduerſus Maximum pugnaturum veniſſe in Italiam. Quamobrem cum de cauſa ſanciendæ legis eadem ſit ſententia antiquorum hiſtoricorum, ac Ruffini præſertim, qui tunc temporis ea ſcribebat; illud cogimur opinari, vt non incuria id factum exiſtimemus (tot

c l. 13. de pœnis C. Theod. & C. Iuſtin. eod. tit. l. 20.

LEX DE DIFFERENDA EXECVTIONE SENTENTIAE.

D enim ſimul errores in adeo breuem ſcriptionem irrepſiſſe, haud facile adducimur vt credamus) ſed ſtudio perpetratũ ab aliquo, qui indigne ferret, ea ſuo loco & tempore atque titulo poſita legi, quibus Theodoſij immane facinus decantaretur. Ceterum quod ad locum ſpectat, cũ ea lex data habeatur Veronæ XV. Kal. Septembris: conſtat Theodoſium hoc ipſo anno & menſe conſtitiſſe Veronæ: nam aliud ibidem hoc item anno reperitur datum reſcriptũ [d] eodem menſe poſt dies quinque, nempe X. Kalend. Septembris: adeo quòd etſi annus non conſentit, certe quidem & locus & menſis & cauſa aptari poſſe videntur legi ſuperius recitatæ.

d l. 22. de Epiſ. C. Theod.

At in hoc rurſus illud quidem in primis conſiderari poteſt, videri diu hanc legẽ abſque promulgationis titulo in chartis publice editis circumlatam: ſiquidem Sidonius Apollinaris [e], quòd inuenerit eam abſque titulo, tribuit ipſam Tiberiano Senatuſconſultui, quo

DE TEMPORE LATAE LEGIS.

e Sidon. lib. 1. epiſt. 7.

E (vt auctor eſt Suetonius [f]) decem tantum dierum ſpatium ante executionem ſententiæ conceſſum eſt; cum tamen prorogatio triginta dierum nonniſi lege Theodoſij modo recitata conceſſa habeatur. Conſtat igitur ignoraſſe auctorem legis Sidoniũ, qui longe diuerſo eã adſcribit Principi: quam ſic repertã abſque titulo atque Conſulibus, pro arbitrio fortaſſe Anianus ſcriptor Codicis Theodoſiani ſub eodem titulo & Conſulibus collocauit; cuius fidem ſecutus Trebonianus eodem modo deſcripſit in Codice Iuſtinianeo. an autem factum id errore fuerit, vel prætextu obtegendi criminis Theodoſij, alij pro arbitrio iudicent; ac ſi quã habent ad nodi huius perplexitatem ſoluendã veriorem aſſertionem proferant, & acquieſcemus. Hactenus de lege per Theodoſium lata, quam abrogatã fuiſſe per Nicephorũ Botonitatẽ, ſuo loco dicemus. extitit illa ſane proficua & Theodoſij naturæ optime comparata, vtpote qui ſoleret interdũ dura præcipere, ſed (vt ait Aurelius Victor) modica dilatione molliretur. At proſequamur reliqua a Theodoreto deſcripta.

f Sueton. in Tiber c. 75.

Qua

THEODOSIVS RECONCILIATVR ECCLESIAE.

a Pſal. 118.

Qua re, inquit, confecta, *nempe lege ſancita*, S. Ambroſius eius vincula ſoluit. Itaque A
Imperator fideliſſimus in ſanctum templum ingreſſus, non ſtans Dominum precatus
eſt, neque genibus flexis, ſed pronus humi abiectus, verſum illum Dauid recitauit[a]:
Adhæſit pauimento anima mea: viuifica me ſecundum verbum tuum. Atque capillum
manibus lacerans, frontem ferire, lacrymarum guttis ſolum rigare, veniamq. ſupplex
petere cœpit. Vbi autem tempus poſtulauit, vt dona ſacræ menſæ offerret, ſurgit, atque
non minorem lacrymarum vim quàm antea effundens, in ſanctuarium ingreſſus eſt.
Cum vero dona, vti ſolebat, obtuliſſet, intus prope cancellos manſit. At rurſum magnus ille Ambroſius non conticuit quidem, ſed locorum differentiam eum docuit. Ac
primum ſciſcitatur, ecqua re egeret? Et cum reſpondiſſet Imperator, ſe expectare diuinorum myſteriorum perceptionem. Significauit illi per primarium diaconum qui ei
miniſtrabat, ad loca interiora ſolis ſacerdotibus aditū patere, eademq. alijs omnibus in- B
acceſſa eſſe, nec debere tangi. Iubet igitur vt exeat, & cum reliquis laicis conſiſtat: Nam
purpura, inquit, Imperatores, non ſacerdotes efficit. Quam admonitionem itidem
excepit lubens Imperator fideliſſimus: reſponditq. ſe non animi confidentia inductum
manſiſſe intra cancellos, ſed hanc conſuetudinem Conſtantinopoli didiciſſe: Quare habeo, inquit, etiam pro hac medicina gratiam.

LAVDANTVR AMBROSIVS ET THEODOSIVS.

Tantis & tam eximijs virtutis ornamentis enituit tum Epiſcopus, tum Imperator.
Vtrumque enim admiror: alterum propter ingenuam loquendi libertatem, alterum
propter facilem obedientiam: et illum propter diuini zeli ardorem, hunc autem propter ſinceram fidem. Imperator vero pietatis præcepta, quæ ab illuſtri illo Epiſcopo
didicerat, etiam cum reuertiſſet Conſtantinopolim, obſeruauit. Nam cum diuino quodam feſto ad templum denuo veniret; ſtatim vt dona ſacræ menſæ obtulerat, exiuit. C
Atque cum Nectarius, qui id temporis illius Eccleſiæ Antiſtes fuit, rogaret, cur non maneret intus? gemens inquit: Ægre tandem didici, quid inter Imperatorem interſit, &
Epiſcopum: ægre tandem reperi veritatis magiſtrum: nam ſolum Ambroſium noui
Epiſcopum, dignum eo nomine. Tantum commodi reprehenſio, a viro virtute præſtanti adhibita, ſecum apportare ſolet.] hactenus Theodoretus de Theodoſij pœnitentia, cuius magno præconio S. Auguſtinus meminit, cum hæc ait[b]:

b Auguſt. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.

Quid autem fuit eius religioſa humilitate mirabilius, quando in Theſſalonicenſium
grauiſſimum ſcelus, cui iam Epiſcopis intercedentibus promiſerat indulgentiam, tumultu quorumdam qui ei cohærebant, vindicare compulſus eſt; & Eccleſiaſtica coercitus diſciplina, ſic egit pœnitentiam, vt Imperatoriam celſitudinem pro illo populus
orans magis fleret videndo proſtratam, quàm peccando timeret iratam?] hæc Auguſti- D
nus. Sed quid de his ipſe Ambroſius[c]? Dilexi, inquit, virū, qui magis arguentem quàm
adulantem probaret. Strauit omne quo vtebatur inſigne regium: defleuit in eccleſia
publice peccatum ſuum, quod ei aliorum fraude obrepſerat: gemitu & lacrymis orauit
veniam. Quod priuati erubeſcunt, non erubuit Imperator publice agere pœnitentiam:
neque vllus poſtea dies fuit, quo non illum doleret errorem.] hæc ipſe.

c Ambroſ. orat. in funer. Theodoſij.

PRAECIPVVM DECVS THEODOSII.

Viguit, vigebitq. ſemper eiuſmodi Theodoſij exemplū in Eccleſia Dei; & quod tunc
effulſit, effulgebit iugiter tamquam inſigne quoddam ac præclariſsimū ornamentum,
ac veluti nobile trophæum erectum, ex illuſtri victoria conſecutū, vincente ſeipſum Imperatore: vigebit, inquam, glorioſus triumphus exculptus æternis tabulis, longe præſtantioribus illis, quibus tum barbarorum tum tyrannorum declarabatur extinctio, atque felix Imperij propagatio; vt tamquam in viua columna ampliſsimis perpetuiſq. no- E
tis expreſſa viſuri ſint poſteri Imperatores ac Principes, nihil elucere venuſtius, coruſcare ſplendidius, atque micare ardētius inter omnes regiæ coronæ virtutū gemmas, quàm
ipſam illibate ſeruatam & in omnibus integerrime cuſtoditam religionem, cuius cauſa
exhibita humilitas ſublimis ſit exaltatio, & delata obedientia quouis ſummo præſtet
Imperio: vſque adeo, vt eius gratia & ipſæ tenebræ peccatorum, quibus offundi obſcurariq. ſolet fulgor ille regiæ maieſtatis, conuertantur (vt vidimus de Theodoſio) in claritudinem ſemperq. manentem gloriam.

IN NEGLIGENTES AGERE POENITENTIAM.

d Aug. hom. 49.

At quàm iuſte S. Auguſtinus acriter inuehatur in viros longe inferioris ordinis ab Imperatoria dignitate & alijs Præfecturis, qui de peccatis publicis publicam negligerent
agere in eccleſia exemplo Theodoſij pœnitentiam, ipſum audi, cum ait[d]: Reſiſtit mihi filius peſtilentiæ, & erubeſcit genu figere ſub benedictione Dei? Quod non erubuit

Impe-

A Imperator, erubeſcit nec Senator, ſed tantum curialis? ſuperba ceruix, mens tortuoſa. Fortaſſis, immo quod non dubitatur, propterea Deus voluit vt Theodoſius Imperator ageret pœnitentiam publicam in conſpectu populi, maxime quia peccatum eius celari non potuit. Et erubeſcit Senator, quod non erubuit Imperator? Erubeſcit nec Senator, ſed tantum curialis, quod non erubuit Imperator? Erubeſcit plebeius, ſiue negotiator, quod non erubuit Imperator? Quæ iſta ſuperbia eſt? nonne ſola ſufficeret gehennæ, etiam ſi adulterium nullum eſſet?] hæc Auguſtinus.

Quàm autem vigeret hoc tempore in Eccleſia ſeueritas publicæ pœnitentiæ, a qua non liberaret excuſaretve nobilitas, dignitas, neque ſexus; plane declaratur alio exemplo clariſſimæ feminæ Romanæ, Fabiolæ nomine, quæ adhuc ſupererat Fabiorum antiquæ familiæ nobile germen. Hanc contigit ob ſecundas nuptias poſt diuortiũ factum B cum priori viro, illicite contractas, hiſce ferme diebus, publicam Romæ agere pœnitentiam; quam a S. Hieronymo deſcriptam his adiungere, ob connexionem temporum & ſimilitudinem argumenti, operæpretium ducimus. ait enim[a]: Igitur & Fabiola, quia perſuaſerat ſibi, & putabat a ſe virum iure dimiſſum, nec Euangelij vigorem nouerat, in quo nubendi vniuerſa cauſatio, viuentibus viris, feminis amputatur: dũ multa diaboli vitat vulnera, vnum incauta vulnus accepit. Sed quid ego in abolitis & antiquis moror, quærens excuſare culpam, cuius pœnitentiam ipſa confeſſa eſt? Quis hoc crederet, vt poſt mortem ſecundi viri in ſemetipſam reuerſa, quo tempore ſolent viduæ negligentes, iugo ſeruitutis excuſſo, agere ſe liberius, adire balneas, volitare per plateas, vultus circumferre meretricis; ſaccum indueret, vt errorem publice fateretur? & tota vrbe ſpectante Romana, ante diem Paſchæ in baſilica quondã Laterani, qui Cæſariano C truncatus eſt gladio, ſtaret in ordine pœnitentium, Epiſcopo, presbyteris, & omni populo collacrymantibus, ſparſum crinem, ora lurida, ſquallidas manus, ſordida colla ſubmitteret? Quæ peccata fletus iſte non purget? quas inueteratas maculas hæc lamenta non abluant?] et poſt multa de vtilitate pœnitentiæ, de eadem ſubdit: Non eſt confuſa Dominum in terris; & ille eam non confundet in cælo[b]. Aperuit cunctis vulnus ſuum, & decolorem in corpore cicatricem flens Roma conſpexit. Diſſuta habuit latera, nudum caput, clauſum os. Non eſt ingreſſa eccleſiam Domini, ſed extra caſtra cum Maria ſorore Moyſi ſeparata conſedit; vt quam ſacerdos eiecerat, ipſe reuocaret.] ac deinde: Recepta ſub oculis omnis Eccleſiæ communione, quid fecit? Scilicet in die bona malorum non oblita eſt, & poſt naufragium rurſum tentare noluit pericula nauigandi.] hactenus Hieronymus: quæ autem ſubdit de eiuſdem Fabiolæ peregrinatione Hie- D roſolymam, & de rebus geſtis poſtquam reuerſa eſt, ſuo loco dicemus. hæc enim modo de antiquiſsimæ ac nobiliſsimæ Romanæ familiæ ſancta propagine, Chriſtiana religione fœcunda, occaſione publicæ pœnitentiæ, ſatis ſit retuliſſe. Iam ad S. Ambroſium redeat oratio.

DE FABIOLAE PVBLICA POENITENTIA.

a Hieron. epiſt. 30.

b Luc. 9.

Paulinus igitur poſt enarratam Theodoſij poenitentiam, mox hæc adiungit[c]: Per idem tempus duo potentiſsimi ac ſapientiſsimi viri Perſarum ad famam ſacerdotis venere Mediolanum (*ob pacem enim inter Romanos & Perſas, vt dictum eſt, initam, liber ſecuruſq. erat his temporibus inter gentem vtramque congreſſus*) deferentes ſecum plurimas quæſtiones, vt ex illis probarent ſapientiam viri: cum quo ab hora diei prima vſque ad horam fere tertiam noctis per interpretem diſputauerunt, admiranteſq. diſceſſerunt ab eo. Et vt ſe probarent, non ob aliam cauſam veniſſe, niſi vt certo certius noſcerent virum quem fa- E ma compererant, alia die vale facientes Imperatori, profecti ſunt ad vrbem Romam, illic volentes cognoſcere potentiam illuſtris viri Probi: qua cognita, ad propria reuerterunt.] hic ille Anicius Probus, promotor olim Ambroſij ad Præfecturam prouinciarũ, longa (vt diximus ex Marcellino) Prætorij Præfecturæ propagatione laſſatus. Auguſtiſſimas plane fuiſſe Romæ ædes Probi, illud a Secundino[d] dictum inſinuat: Ego namque, inquit, fateor, non tali diligentia, nec tanta induſtria Anicianæ domus micare marmora, quanta tua ſcripta perlucent eloquentia.] Claruere in eadem familia ſanctæ feminæ Proba auia, Iuliana nurus, & Demetrias neptis magni nominis virgo, de quibus ſuo loco dicturi ſumus.

c Paulin. in Vita Ambroſ.

PERSAE CONVENIVNT S. AMBROSIVM.

d Apud Aug. in epiſt. Secundini Manichæi tom. 6. pag. 818 edit. Plantin.

Quoniam autem ex epiſtola[e] S. Ambroſij ad Theodoſium hoc anno poſt cladem Theſſalonicenſem (vt vidimus) data, liquet, hoc ipſo anno collectam eſſe Mediolani Synodum Epiſcoporum: cuiusnam rei occaſione oportuerit illum cogi conuentum, &

e Ambroſ. epiſt. 28.

quid

quid in eo factum ſit, eſt diligentius perquirendum. Haud enim leuis momenti hæc fuit A Synodus, ad quam & Galliarum Epiſcopi conuenerunt, & tres Apoſtolicæ ſedis Legati

SIRICIVS PAPA DAMNAT IOVINIANVM.

a Siricio Papa miſſi. Cuiuſnam rei gratia, inquam, eiuſmodi Concilium collectum fuerit, quidve in eo Patres ſtatuerint, vt intelligamus: in primis quid hoc anno a Siricio Papa Romæ geſtum ſit, quidve ab eodem ſcriptum Eccleſiæ Mediolanenſi, eſt declarandum.

Meminiſſe debemus quæ ſuperius dicta ſunt, ex monaſterio Mediolanenſi prodijſſe, immo eiectum fuiſſe Sardanapalum illũ ſub habitu monaſtico latitantem Iouinianum hæreſiarcham, ceteroſq. eiuſdem impietatis collegas, quorum virulentas hæreſes ſuperius recenſuimus. Toleratus namque fuit iſte cum ſuis aliquandiu, vel quòd ipſius expectaretur correctio, vel quòd potius contemnendus videretur, qui adeo vana atque inſulſa, priuatim in aures aliquorum ſuſurrans ingereret. Sed cum eo temeritatis vſque progreſſus eſſet, vt etiam eodem argumento a ſe ſcriptós commentarios ederet: iam B zizania, quæ creuiſſent ad meſſem, falce Apoſtolica ſuccidenda fuerunt.

a Hier. aduerſ. Iouinian. lib. 1.

IOVINIANI SCRIPTA QVALIA.

At qualia eſſent eiuſmodi Iouiniani ſcripta, accipe ex S. Hieronymo [a]: Pauci, inquit, admodum dies ſunt, quòd ſancti ex vrbe Roma fratres cuiuſdam mihi Iouiniani commentariolos tranſmiſerunt, rogantes vt eorum ineptijs reſponderem, & Epicurũ Chriſtianorum Euangelico atque Apoſtolico vigore contererem. Quos cum legiſſem, & omnino non intelligerem, cœpi reuoluere crebrius, & non verba modo atque ſententias, ſed ſingulas pene ſyllabas diſcutere, volens prius ſcire quid diceret, & ſic vel probare vel redarguere quod dixiſſet. Verum ſcriptorum tanta barbaries eſt, & tantis vitijs ſpurciſſimus ſermo confuſus, vt nec quid loquatur, nec quibus argumentis velit probare quod loquitur, potuerim intelligere. Totus enim tumet, totus iacet: attollit ſe per ſingula, & quaſi debilitatus coluber in ipſo conatu frangitur. non eſt contentus noſtro, id eſt, huma- C no more loqui: altius quiddam aggreditur.

Parturiunt montes: naſcetur ridiculus mus — *Quod ipſe*
Non ſani eſſe hominis, non ſanus iuret Oreſtes.

Præterea ſic inuoluit omnia, & quibuſdam inextricabilibus nodis vniuerſa perturbat, vt illud Plautinarum litterarum ei poſſit aptari:

Has quidem præter ſibyllam leget nemo. nam diuinandum eſt.
Furioſas Apollinis vates legimus. — et illud Virgilianum:
Dat ſine mente ſonum.

Heraclitum quoque, cognomento σκοτεινὸν, ſudantes philoſophi vix intelligunt. Sed quid ad noſtrum αἰνιγματὶν, cuius libros multo difficilius eſt noſſe, quam vincere? Quamquam & in victoria non parua ſit difficultas. Quis enim eum ſuperare queat, cu- D ius aſſertionem penitus ignoret? Et ne lectorem longius traham: cuiuſmodi eloquentiæ ſit, & quibus verborum floribus ornatus incedat, ſecundi libri eius monſtrabit exor-

VERBA IOVINIANI.

dium, quod heſternam crapulam ructans ita euomit: Satisfacto inuitatis, non vt claro curram nomine, ſed vt rumore purgatus viuam vano: Obſecro agrum, nouellas plantationum, arbuſta teneritudinis erepta de vitiorum gurgitibus, audientiam communitam agminibus. Scimus Eccleſiam ſpe, fide, charitate inacceſſibilem, inexpugnabilem: non eſt in ea immaturus, omnis docibilis, impetu irrumpere, vel arte illudere poteſt nullus. Rogo, quæ ſunt hæc portenta verborum? quod deſcriptionis dedecus? nonne vel per febrem ſomniare eum putes? vel arreptum morbo phrenetico, Hippocratis vinculis alligandum? &c.] hæc quidem de Iouiniani commentarijs ex Hieronymo recitaſſe voluimus, quòd dignum obſeruatione ſit intelligere, non curaſſe dæmonem E in promulgatione illarum hæreſum, quibus adblanditur voluptatibus carni, viros diſertos quærere & eloquentiæ ſtudioſos; ſed effrenis animi & perfrictæ frontis, vita turpiſſimos vocaſſe magiſtros; eo quòd abſque eloquentia ſatis ad perditionis filios ſuadendos eſſent carnis illecebræ: quod hoc quoque noſtro ſæculo factum vidimus, cum impudentem apoſtatam, fœdum moribus, eloquio infantiſſimum conſtituit hæreſiarcham, reſtitutorem collapſæ penitus ſcholæ Iouiniani, atque nouum aſſerturem doctrinæ Epicurææ. Sed de Iouiniani facta Romæ condemnatione proſequamur hiſtoriam.

PAMMACHIVS AVCTOR DAMNATIONIS IOVINIANI.

Cum igitur (vt dictum eſt) eiuſmodi ſcripta Iouinianus Romæ vulgaſſet: primus omnium qui ex aduerſo ſurrexit, & contra deforme monſtrum cominus decertauit, egitq. vt Apoſtolica damnaretur auctoritate, Pammachius fuit nobiliſſimus Senator, atque doctiſſimus Romanorũ, qui S. Paulæ gener extitit, Chriſtianæ religionis exactiſſimus

A mus cultor, & fidei Catholicæ ardentiſsimus propugnator, de quo alias pluribus; ad
quem Hieronymus[a] ſcribens hæc ait: Denique idcirco, to poſt Dominum faciente, *a Hieron. ad Pammach. epiſ. 50.*
damnatus eſt, *Iouinianus videlicet*, quòd auſus ſit perpetuæ virginitati matrimonium
comparare.] At non vnius Pammachij relatione, ſed & aliorum Fidelium, Iouinianum
delatum fuiſſe Siricio Papæ, idem ipſe Pontifex litteris illis, quas de eiuſdem
damnatione ad Eccleſiam Mediolanenſem ſcripſit, affirmat: eas vero hic deſcribendas
eſſe putamus, cum quid ab ipſo Siricio aduerſus impium hæreſiarcham eiuſq. gregales
definitum Romæ ſit, certa teſtificatione contineant; ſic enim ſe habent[b]: *b Siric. epiſt. 2. tom. 1. epiſt. Rom. Pontif.*

Siricius Mediolanenſi Eccleſiæ.

Optarem ſemper, fratres cariſsimi, dilectionis & pacis veſtræ ſinceritati gaudia nun- EPISTOLA SIRICII PAPAE DE CONDEMNATIONE IOVINIANI.
ciare: ita vt viciſsim diſcurrentibus litteris, ſoſpitatis veſtræ iuuaremur indicio. Num-
B quã patitur nos quietos ab incurſione ſua vacare hoſtis antiquus, ab initio mendax, ini-
micus veritatis, æmulus hominis, quem vt deciperet, ſe ante decepit. Pudicitiæ aduer-
ſarius, luxuriæ magiſter, crudelitatibus * paſcitur, abſtinentia punitur, odit ieiunia; * cruditatibus
miniſtris ſuis prædicantibus, eadem dicit eſſe ſuperflua, ſpem non habens de futuris,
Apoſtoli ſententia percuſſus dicentis[c]: Manducemus & bibamus; cras enim moriemur. *c 1. Cor. 15.*
O infelix audacia, o deſperatæ mentis aſtutia. Iam incognitus ſermo hæreticorum in-
tra Eccleſiam cancri more ſerpebat, vt occupans pectus, totum hominem præcipitaret
in mortem. Et niſi Dominus Sabaoth laqueum, quem parauerant, dirupiſſet; ſcena tan-
ti mali & hypocriſis publicata, multorum ſimplicium corda traxiſſet in ruinam; quia
facile ad deteriorem partem mens humana traducitur, malens per ſpatioſa ambulare,
quàm per arctæ viæ iter cum labore tranſire.

C Qua de re neceſſarium ſatis fuit, dilectiſsimi, quæ hic geſta ſunt, ad veſtram conſcien-
tiam cognoſcenda mandare, ne ignorantia ſacerdotis cuiuſpiam peſsimorum hominum
Eccleſiam irrumpentium ſub religioſo nomine contagio violaret: ſicut ſcriptum eſt,
Domino dicente[d]: Multi veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intus autem ſunt lupi *d Matth. 7.*
rapaces; a fructibus eorum cognoſcetis eos: ij videlicet, qui ſubtiliter Chriſtianos ſeſe
iactant, vt ſub velamento pij nominis gradientes, domũ orationis ingreſsi, ſermonem
ſerpentinæ diſputationis effundant: vt[e] ſagittent in obſcuro rectos corde, atque verita- *e Pſal. 10.*
tem Catholicam peruertendo, ad ſuæ doctrinæ rabiem diabolico more traducant, at-
que ouium ſimplicitatem defraudent. Et quidem multarum hæreſum malignitatem
ab Apoſtolicis nunc vſque temporibus didicimus, & experti probauimus: ſed num-
quam tales canes Eccleſiæ myſterium latratibus fatigauerunt, quales iſti nunc ſubito
D irrumpentes, doctrina perfidiæ polluti, hoſtes fidei; qui cuius ſint diſcipuli, verbo-
rum fructibus prodiderunt.

Nam cum alij hæretici ſingula ſibi genera quæſtionum male intelligendo propoſue-
rint conuellere atque concerpere de diuinis inſtitutionibus: iſti non habentes veſtem[f] *f Matth. 22.*
nuptialem, ſauciantes Catholicos, noui ac veteris Teſtamenti (vt dixi) continentiam
peruertentes, illecebroſo atque ficto ſermone aliquot Chriſtianos cœperunt iam vaſta-
re, atque ſuæ dementiæ ſociare, intra ſe continentes nequitiæ ſuæ virus, præferentes ſe
tamquam electi; blaſphemias tamen ſuas conſcriptione temeraria publicarunt, & de-
ſperatæ mentis furore conciti paſsim in fauorem Gentilium ſe prodiderunt. Verum a fi-
delibus Chriſtianis, viris genere optimis, religione præclaris, ad meam humilitatem
ſubito ſcriptura horrifica videntur eſſe delati, vt ſacerdotali iudicio detecti diuinæ legi
E docere contraria, ſpiritali ſententia deleantur.

Nos ſane nuptiarum vota non aſpernanter accipimus, quibus velamini interfuimus;
ſed virginum nuptias Deo deuotas maiore honorificentia honoramus. Facto igitur pre- NVPTIAE ET VIRGINITAS CVIVS MERITI.
sbyterio, conſtitit doctrinæ noſtræ, id eſt, Chriſtianæ legi eſſe contraria: vnde Apoſto-
li[g] ſecuti præceptum, quia aliter quàm quod accepimus, annunciabant; omnium no- *g Galat. 1.*
ſtrũ tam presbyterorum & diaconorũ, quàm totius etiã cleri vna lata fuit ſententia, vt
Iouinianus, Auxentius, Genialis, Germinator, Felix, Pontinus *, Martianus, Ianuarius, * Frontinus
& Ingenioſus, qui incentores nouæ hæreſis & blaſphemiæ inuenti ſunt, diuina ſenten-
tia & noſtro iudicio in perpetuum damnati, extra Eccleſiam remanerent. Quod cu-
ſtodituram ſanctitatem veſtram non ambigens, hæc ſcripta direxi per fratres & presby-
teros meos Creſcentem, Leopardum, & Alexandrum, qui religioſum officium fidei ſpi-
ritu poſsint adimplere feruentes.] hactenus litteræ Siricij ad Ambroſium per Legatos,
quo-

quorum Leopardus presbyter fuiſſe videtur Tituli Paſtoris, ex quo & ipſe Siricius ad A
ſedem Pontificiam euectus fuit. ſiquidem amborum nomina in fragmentis quibuſdã in
eodem Titulo hactenus aſſeruantur in lapidibus ſculpta, qui erant monumentorũ vete-
rum epitaphia, quæ penitus periere, quæ hic voluimus vtcumque mutila deſcripſiſſe:
SALVO SIRICIO EPISCOPO.] & alio fragmento: ECCLESIÆ SANCTÆ . .
. . . cetera deſunt. Extat & tabula marmorea his litteris exarata: LEOPARDVS
PRESBYTER] quem vnum eſſe ex nominatis Siricij Papæ Legatis, nulla apud me du-
bitatio eſt.

Quòd autem Siricius eoſdem Mediolanum tres Legatos miſerit, ea cauſa interceſſiſſe
CONCILIVM MEDIOLANENSE. videtur, vt horum auctoritate Mediolani Synodus cogeretur Epiſcoporum, vt ab iiſ-
dem Iouinianus & alij nominati illic etiam damnarentur hæretici, vbi cœperunt hære-
ſum venena ſpargere, & cuius infelicis arboris Romæ truncus ſuccíſus erat, conuelleren- B
tur ibi quoque radices. circuiſſe enim eos prouinciam illam cũ hiſce mercibus, teſtari vi-
detur ſanctus Ambroſius, cum vt hoc caueret, litteris admonuit Vercellenſem Eccle-
a Ambroſ. epiſt. 81. ſiam [a]. Quid autem Synodus Mediolanenſis aduerſus eoſdem hæreticos hoc anno
celebrata decreuerit, litteræ ab ea ad Siricium Papam ſcriptæ declarant, quarum ſic ſe
b Epiſt. Roman. Pontif. tom. 1. pag. 42. habet exordium:

Domino dilectiſsimo fratri Siricio Papæ Ambroſius Epiſcopus, Baſsianus, & ceteri.
EPISTOLA SYNODI AD SIRICIVM. Recognouimus litteris ſanctitatis tuæ boni paſtoris excubias, qui fideliter commiſſam
tibi ianuam ſerues, & pia ſolicitudine Chriſti ouile cuſtodias, dignus quem oues Do-
mini audiant & ſequantur.] Obſerua, lector, quod ſanctus Ambroſius & alij eius
Synodi Epiſcopi apta ſatis collatione dicunt, commiſſam Eccleſiæ ianuam Romano
Pontifici, vtpote quòd eidem in Petro commiſſæ ſint claues regni cælorum: cum de ſe C
c Ioan. 10. Chriſtus dicat [c]: Ego ſum oſtium; per me ſi quis introierit, ſaluabitur.] & rurſus: Qui
non intrat per oſtium, ſed aſcendit aliunde, hic fur eſt & latro.] ſicq. cum intelligis Ec-
cleſiæ ianuam Chriſtum, & nonniſi hanc vnam patere portam venientibus ad Eccle-
ſiam, huiuſq. portæ Romanum Pontificem ianitorem: cognoſcas pariter illos legitime
in Eccleſiam ingredi, cenſeriq. Catholico nomine, quibus tantus ianitor aperuerit; il-
los vero excluſos atque reiectos, quibus idem fores occluſerit; eoſdemq. conſcendentes
aliunde, non inter Catholicos, ſed inter fures atque latrones connumerari debere: quod
ſeruatũ eſſe ab initio fundatæ per Petrum Romanæ Eccleſiæ, ſæpe ſuperius dictũ eſt; ni-
mirum illos tantum totius Catholicæ Eccleſiæ ſententia cenſitos eſſe Catholicos, qui
gauderent communione Romani Pontificis; illos vero hæreticos vel ſchiſmaticos, qui
ab eiuſdem communionis participatione ſecluſi eſſent. Sed pergunt illi: D

Et ideo quia noſti ouiculas Chriſti, lupos facile deprehendes, & occurres quaſi pro-
HAERETICORVM DOCTRINA, LVPORVM VLVLATVS. uidus paſtor, ne iſti morſibus perfidiæ ſuæ, feraliq. vlulatu Dominicum ouile diſper-
gant. Laudamus hoc, domine frater nobis dilectiſsime, & toto concelebramus affectu.
Nec miramur, ſi luporum rabiem grex Domini perhorruerit, in quibus Chriſti vocem
non recognouit. Agreſtis enim vlulatus eſt, nullam virginitatis gratiam, nullum ca-
ſtitatis ordinem ſeruare, promiſcue omnia velle confundere, diuerſorum gradus abro-
gare meritorum, & paupertatem quamdam cæleſtium remunerationum inducere, &c.]
pluribus enim diſſerunt atque demonſtrãt ſuperexcellere ſancto coniugio virginitatem,
illibatamq. omni tempore & illæſam cuſtoditam Dei genitricis virginitatem, cui iidem
ſceleſtiſsimi detrahebant. Viduitatiſq. Chriſti amore ſeruatæ præconia extollẽtes, ieiu-
niorum merita prædicant, quæ veritatis proditores ſomno vinoq. ſepulti, tamquã ſuæ E
ipſorum intẽperantiæ aduerſaria impugnabant. Atque poſt multa hæc iidẽ ad Siricium:

Sed quid plura apud magiſtrum atque doctorem? cum iam dignũ præmiũ retulerint
illi perfidiæ ſuæ, qui ideo vſque huc venerunt, ne ſupereſſet locus in quo non damna-
rentur; qui vere ſe Manichæos probauerunt, non credentes quia ex virgine vtique ve-
niſſet.] docent deinde pluribus, qua ex parte Iouinianus cum ſuis participaret cum Ma-
nichæis: adduntq. ipſos Manichæos tunc temporis cum Imperatoris decreto, tum Le-
gatorum ſententia eſſe damnatos, atque ciuitate illa expulſos. ſiquidem iſta ad poſtre-
mum adiungunt:

* Hæc LEGATORVM COMMENDATIO. Sed * eſt impietas Manichæorum, quam & clementiſsimus execratus eſt Imperator;
& omnes qui illos viderunt, quaſi quædam contagia refugerunt; ſicut teſtes ſunt fratres
& compresbyteri noſtri Creſcens, Leopardus, Alexander, ſancto feruentes ſpiritu, qui eos
omnium

A omnium execratione damnatos, Mediolanenſi ex vrbe quaſi profugos repulerunt. Itaque Iouinianum, Auxentium, Germinatorem, Felicem, Protinum *, Genialem, Martianum, Ianuarium, & Ingenioſum, quos ſanctitas tua damnauit, ſcias apud nos quoque ſecundum iudicium tuum eſſe damnatos. Incolumem te & florentiſſimum Deus noſter tueatur omnipotens, domine dilectiſſime frater. *Item ſubſcriptio.*

* Pontinum Frontinum

SVBSCRIPTIO EPISCOPORVM

Ego Ambroſius Mediolanenſis Eccleſiæ Epiſcopus ſubſcripſi.

Euentius Epiſcopus Cenetenſis ſaluto ſanctitatem tuam in Domino, & huic epiſtolæ ſubſcripſi.

Maximus Epiſcopus Emonenſis, &c.
Felix Epiſcopus Iadrenſis
Baſſianus Epiſcopus Laudenſis
B Theodorus Epiſcopus Octodurenſis
Conſtantius Epiſcopus Arauſicanus
Sabinus Epiſcopus Placentinus

Ex iuſſu Domini Epiſcopi Geminiani, ipſo præſente, Aper presbyter ſubſcripſi.

Euſtathius Epiſcopus, Conſtantius Epiſcopus, & omnes ordine ſubſcripſerunt.]

Vides plures alios breuitatis cauſa prætermiſſos eſſe nominari Epiſcopos: porro magnæ virtutis viros, ſanctitate conſpicuos, miraculiſq. claros nonnullos ex ijs fuiſſe, docent quæ ſuperius dicta ſunt, cum de Concilio Aquileienſi actum eſt: complures enim Epiſcopi vtrique Concilio interfuiſſe reperiuntur; inter quos præ ceteris enituere S. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, & S. Sabinus Epiſcopus Placentinus, Ambroſio (vt dictum eſt ſuperius) ſanctitate atque doctrina non impar: vt taceamus de ſanctis Baſſiano, Ge-
C miniano, & alijs. Vt ex his intelligas, magna Dei prouidentia factum, vt per tales tantoſq. viros nefanda hæreſis damnaretur; ne quid reliqui poſteris eſſet, quod reuocari poſſet in dubium, a quorumnam parte veritas ſteterit, num apud lutulentum porcum eiuſq. gregales ſues grunnitu potius obſtrepentes, quàm humana voce loquentes, an apud acceptiſſimos Deo viros opere ac ſermone præſtantes, quorum ſententiæ & ipſe Deus miraculorũ operatione ſæpius ſuffragatus eſſet. Hæc dixerimus, vt rubore ſuffundantur (ſi tamen erubeſcere norunt) recentiores hæretici, qui (vt dictum eſt) obſtructam diu ante Iouiniani ſordiũ cloacam refoderunt ipſo haliru homines corrumpentem; ſciantq. licet nolint, ſe cum Iouiniano iam ante annos mille ac ducentos in Eccleſia eſſe damnatos tum ſententia Romani Pontificis, tum Concilio Mediolanenſi, tum denique priuatis ſubſcriptionibus ſanctorum virorum, Hieronymi, Ambroſij, Auguſtini, & alio-
D rum, adde & Imperatorijs ſanctionibus. Etenim primum omnium hos ſceleſtos e monaſterijs eiectos, habitu tamen monaſtico vagantes, ab vrbibus recedere & ad deſerta loca proficiſci, Theodoſius Imperator reſcripto huiuſmodi iuſſit, hoc anno dato [a]:

Quicumque ſub profeſſione monachi reperiuntur, deſerta loca & vaſtas ſolitudines ſequi, atque habitare iubeantur. Dat. III. Non. Septembris, Veronæ, Valentiniano IIII. & Neoterio Coſſ.] hac ſtatuta lege, cogitur improbus hæreſiarcha ab Vrbe recedere. ſed etſi ſolitudinem petijt; negligentia tamen magiſtratuum, quorum torpore leges inſito vigore deficiunt, factum eſt, vt quamuis non auderet ſe rurſus in Vrbem intrudere, extra mœnia tamen ſuos colligens, conuentus ſuburbanos haberet. Sed reclamantibus rurſus Epiſcopis, Honorius Imperator legis paternæ vindex eumdem Iouinianum ſeruili primo affectum ſupplicio relegauit in inſulam, ceteris illius ſectarijs
E in diuerſa loca diſperſis. Extat eius ſententiæ eiuſdem Imperatoris ad Felicem Præfectum Prætorio eiuſmodi reſcriptum [b]:

a l. 2. de Monach. C. Theod.

LEGE THEODOSII EXPELLVNTVR MONACHI HAERETICI.

Iouinianũ ſacrilegos agere conuentus extra muros Vrbis ſacratiſſimæ, Epiſcoporum querela deplorat. Quare ſupramemoratum corripi præcipimus, & contuſum plumbo cum ceteris ſuis participibus & miniſtris exilio coerceri, ipſum autem machinatorem in inſulam Boam feſtina celeritate deduci: ceteris, prout libuerit (dummodo ſuperſtitioſa coniuratio exilij ipſius diſcretione ſoluatur) ſolitarijs & longo ſpatio inter ſe poſitis inſulis in perpetuum deportatis. Si qui autem pertinaci improbitate vetita & damnata repetiuerit: ſciat ſe auſteriorem ſententiam ſubiturum. Dat. prid. Nonas Martij, Mediolani, Honorio nonum & Theodoſio quintum AA. Conſulibus.] eſt is annus Domini duodecimus ſupra quadringenteſimum: vt ex his videas, ipſum Iouinianum cum ſuis poſt damnationem hoc anno tum Romæ tum Medio-

b l. 53. de hæret. C. Theod.

QVIBVS IOVINIANVS AFFECTVS DEMVM SVPPLICIIS.

BOAS INSVLA VBI SITA.

lani acceptam, viginti & duos annos Eccleſiam perturbaſſe. Porro inſula, in quam deportatus eſt Iouinianus, Boas dicta, poſita habetur in Dalmatiæ littore, cuius meminit Ammianus[a], in quam Florentium Magiſtrum officiorum ſub Iuliano relegatum fuiſſe tradit. A

a Ammian lib. 22.

DE LIBRIS S. HIERONYMI IN IOVINIANVM.

Quoniam autem libri, quos Iouinianus conſcripſerat, vbique vulgati magno detrimento a pluribus legebantur: Romæ exiſtentes viri pij atque prudentes, de antidoto aduerſus propinata venena parando ſoliciti, ad S. Hieronymum Bethlehem agentem editos commentarios ab eodem Iouiniano iã ante miſerunt, qui eos aduerſaria ſcriptione refelleret. affirmat hoc ipſe[b]: qui dum nouiſſimo loco ſuarum lucubrationum, quas vſque ad annum decimum quartum Imperij Theodoſij ſe conſcripſiſſe teſtatur, duos libros aduerſus Iouinianũ a ſe editos recenſeat, & poſt eos ad Pammachium Apologeticum cum Epitaphio: plane intelligi poſſe videtur, hoc ipſo anno, antequam ſibi Iouiniani damnatio innotuiſſet, eoſdem ab ipſo commentarios eſſe conſcriptos, ſequenti vero Apologeticum eadem ex cauſa (vt dicemus) elucubratum. B Haud id fuit leue certamen, ſed plane arduũ, non quidem quòd ſuperaretur rei difficultate & argumenti ſublimitate, aduerſus quæ innumera diuinæ Scripturæ loca, Conciliorum canones, ſanctorum Patrum elogia, ac denique (quæ ſola ſatis ſufficere potuiſſet) ipſa a temporibus Apoſtolorum illibate hactenus in Eccleſia conſeruata traditio ſuppeteret; ſed quòd homo leuis blandis illecebris quamplurimos Chriſtianos Romæ agentes vſqueadeo dementaſſet, vt ipſum veluti nouum Apoſtolum, impium colerent Iouinianum. Demonſtrat hæc ipſe S. Hieronymus apoſtrophe illa aduerſus eum ad calcem operis poſita, quæ ſic ſe habet[c]:

b Hieronym. aduerſ. Iouinian. lib. 1.

c Hieronym. aduerſ. Iouinian. lib. 2.

APOSTROPHE S. HIERONYMI IN IOVINIANVM.

Nunc reſtat, vt Epicurum noſtrum ſubantem in hortulis ſuis inter adoleſcentulos & mulierculas alloquamur. C Fauent tibi craſſi, nitidi, dealbati: adde, ſi vis, iuxta Socraticam irriſionem, omnes ſues & canes, & quia carnem amas, vultures quoque, aquilæ, accipitres, & bubones. Numquam nos Ariſtippi multitudo terrebit. Quoſcumque formoſos, quoſcumque calamiſtratos, quos crine compoſito, quos rubentibus buccis videro, de tuo armento ſunt, immo inter tuos ſues grunniunt. De noſtro grege triſtes, pallidi, ſordidati, & quaſi peregrini huius ſæculi, licet ſermone taceant, habitu loquuntur & geſtu.] hæc ipſe, alludens ad veros monachos: atque paulo poſt ſubdit de frequentia ſectatorum eius: Ne glorieris quòd multos diſcipulos habeas. Filius Dei docuit in Iudæa, & duodecim tantum illum Apoſtoli ſequebantur: Torcular, inquit[d], calcaui ſolus, & de gentibus vir non eſt mecum. Ille in paſſione ſolus remanſit, & Petri quoque erga eum trepidauit conſtantia. Phariſæorum autem doctrinæ omnis populus applaudebat, dicens[e]: D Crucifige, crucifige talem: Non habemus Regem, niſi Cæſarem: id eſt, vitia ſequimur, non virtutes, Epicurum, non Chriſtum, Iouinianum, non Apoſtolum Paulum. Quòd multi acquieſcunt ſententiæ tuæ, indicium voluptatis eſt: non enim tam te loquentem probant, quàm ſuis fauent vitijs. In circulis platearum quotidie fictus hariolus ſtultorum nares verberat, & obtorto fuſte dentes mordentium quatit, nec tamen deeſt qui ſemper poſſit induci: et pro magna ſapientia deputas, ſi plures porci poſt te currant, quos gehennæ ſuccidiæ nutrias?

d Iſai. 63.

e Luc. 23.

Poſt præconium tuum & balneas, quæ viros pariter & feminas lauant, omnis impatientia, quæ ardentem prius libidinem quaſi verecundiæ veſtibus tegebat, nudata eſt & expoſita: quæ ante in occulto erant, nunc in propatulo ſunt. Oſtendiſti tales diſcipulos, non feciſti. E Hoc profecit doctrina tua, vt peccatum ne pœnitentiam quidem habeat. Virgines tuæ, quas prudentiſſimo conſilio, quod nemo vmquam legerat, nec audierat, de Apoſtolo[f] docuiſti: Melius eſt nubere, quàm vri: occultos adulteros in apertos verterunt maritos. non ſuaſit hoc Apoſtolus, non electionis vas: Virgilianum conſilium eſt:

f 1. Cor. 7.

Coniugium vocat; hoc prætexit nomine culpam.

TVRPITVDINES HAERETICORVM.

Quadringenti ferme anni ſunt, quòd Chriſti prædicatio fulget in mundo, ex quo innumerabiles hæreſes tunicam illius conſciderunt: vniuerſus pene error de Chaldæo & Syro & Græco ſermone proceſſerat. Baſilides magiſter luxuriæ & turpiſſimorum complexuum poſt tot annos ita in Iouinianũ, quaſi in Euphorbum, transformatus eſt, vt Latina quoque lingua haberet hæreſin ſuam. Nulla ne fuit alia in toto Orbe prouincia, quæ

reciperet

A reciperet præconiū voluptatis, in quam coluber torruoſus irreperet, niſi quam Petri do-
ctrina ſuper petrā fundauerat Chriſtum? Vexillū Crucis,& prædicationis auſteritas,ido-
lorū templa deſtruxerat: e regione luxuria ventris & gutturis ſubuertere nititur forti-
tudinem Crucis. Vnde per Iſaiam loquitur Deus [a]: Populus meus,qui vos beatificant,ſe- a Iſai. 3.
ducunt vos, & ſemitas pedum veſtrorum conturbant. Necnon per Hieremiam [b]: Fu- b Hier. 50.
gite de medio Babylonis,&c.] ſubdit vero: Hieremias captiuitatem nuncians lapidatur
a populo. Ananias [c] filius Azur frangebat ad præſens ligneas torques,& in futurum fer- c Hier. 28.
reas præparabat. Semper pſeudoprophetæ dulcia pollicentur, & ad modicum placent.
Amara eſt veritas; & qui eam prædicant, replentur amaritudine: in azymis enim ſin-
ceritatis & veritatis Domini Paſcha celebratur,& cum amaritudinibus comeditur.] At
quibus pudendis vocibus Iouinianus alliceret feminas ad ſui ſequelam, idem addit,
B hæc dicens:

Egregia ſane vox, & quam audiat ſponſa Chriſti inter virgines & viduas & cælibes (vnde & ipſum nomen inditū eſt,quòd cælo digni ſint,quia coitu carcāt) Raro ieiunate, crebrius nubite: non enim poteſtis implere opera nuptiarum, niſi mulſum & carnes & nucleum ſumpſeritis. Viribus opus eſt ad libidinem: cito caro conſumpta marceſcit. Nolite timere fornicationem. Qui ſemel in Chriſto baptizatus eſt, cadere non poteſt: habet enim ad deſpumandas libidines ſolatia nuptiarum. Quòd & ſi cecideritis, redintegrabit vos pœnitentia: et qui in baptiſmo fuiſtis hypocritæ, eritis in pœnitentia ſolidæ fidei. Neque turbemini, putantes inter iuſtum & pœnitentem aliquid intereſſe, & humiliorem gradum dare quidem veniam,ſed coronam tollere. Vna eſt enim retributio: qui ad dexteram ſteterit, introibit ad regna cælorum.

C His conſilijs ſubulci tui paſtoribus noſtris ditiores ſunt, & hirci plurimas ſe-
cum capras trahunt. equi inſanientes [d] in feminas facti ſunt: ſtatim vt mulieres d Hierem. 5.
vident, adhinniunt: et impatientiam ſuam, pro nefas, Scripturarum ſolantur exem- CORRVPTI MO-
plis. Sed & ipſæ mulierculæ miſeræ, & non miſerabiles, præceptoris ſui verba cantan- RES HAERETI-
tes: Quid enim, niſi ſemen requirit Deus? non ſolum pudicitiam, ſed etiam verecun- CORVM.
diam perdiderunt, maiorique procacitate defendunt libidinem, quàm exercent. Habes
præterea in exercitu tuo plures ſuccenturiatos; habes ſcurras & velites in præſidijs,craſ-
ſos, comptos, nitidos, clamatores,qui te pugnis calcibuſq. defendant. Tibi cedunt de
via nobiles,tibi oſculantur diuites caput. Niſi enim tu veniſſes, ebrij atque ructantes pa-
radiſum intrare non poterant.

Macte virtute, immo vitijs, habes in caſtris tuis & Amazonas exerta mamma
D & nudo brachio & genu venientes, contra ſe viros ad pugnam libidinum prouo-
cantes. Et quia opulentus paterfamilias es, in auiarijs tuis non turtures, ſed vpu-
pæ nutriuntur, quæ tota fœtidæ voluptatis luſtra circumuolent. Me carpe, me
diſijce, obijce crimina quæ volueris, argue luxuriæ & deliciarum: magis me ama-
bis, ſi talis fuero: ero enim de armento tuo.] hæc ad Iouinianum Hieronymus:
perorando autem, ad Romam conuerſus, iſta habet: Sed & ad te loquar, quæ ſcri-
ptam in fronte blaſphemiam Chriſti confeſſione deleſti, Vrbs potens, Vrbs Or-
bis domina, Vrbs Apoſtoli voce laudata; interpretare vocabulum tuum. Roma
aut fortitudinis nomen eſt apud Græcos, aut ſublimitatis, iuxta Hebræos: ſerua
quod diceris. Virtus te excelſam faciat, non voluptas humilem. Maledictionem,
quam tibi Saluator in Apocalypſi [e] comminatus eſt, potes effugere per pœniten- e Apoc. 17.
E tiam, habens exemplum Niniuitarum. Caue Iouiniani nomen, quod de idolo de- 18.
riuatum eſt. Squallet Capitolium: templa Iouis & cærimoniæ conciderunt: cur
vocabulum eius & vitia apud te vigeant? Adhuc ſub Regibus & ſub Numa Pom-
pilio facilius maiores tui Pythagoræ continentiam, quàm ſub Conſulibus Epicuri
luxuriam ſuſceperunt.] hucuſque Hieronymus, & quidem (vt apparet) poſt illatam
templis deorum cladem, quam anno ſuperiori contigiſſe vidimus, id operante Grac-
cho Præfecto Vrbis.

Sed quid poſt hæc accidit? Cum duo libri illi a S. Hieronymo aduerſus Iouinianum
elaborati, Romā perlati, lectiq. fuiſſent: impugnari ſunt non leuiter, nec ab humilis condi- SVGILLATI LI-
tionis hominibus, eo quidem prætextu, quòd idem S. Hieronymus ea ſcriptione cū totus BRI S. HIERO-
eſſet in commendatione virginitatis, viſus eſſet nuptias deſpexiſſe. Primus autē ac poten- NYMI CONTRA
tior in Hieronymi ſcripta illa declamator inſurrexit monachus quidā iunior, æmulus il- IOVIN.

lius gloriæ, ideq. Iouiniani hæreſis valde ſuſpectus · hic quidẽ ex eo quoque Hieronymũ A
ſugillabat, quòd cũ nec ſatis percepiſſet Iouiniani ſententiã, aduerſus tamen illũ ſcribere auſus eſset. De quibus omnibus per Domnionem idem S. Hieronymus certior factus, ad
a Hiero. epiſ. 51. eũ apologeticam [a] ſcripſit epiſtolam, qua hominem, qualis eſſet, ſuis coloribus reddidit. Sed & ad finẽ eũdem Domnionẽ admonet, vt agat cũ petulante iuuene, ſuadeatq. vt quæ blaterat in triuio vel inter mulierculas, ſcriptis mandet, ſi ſe iuſtam cauſam fouere putet. Videas in ijs litteris Hieronymum ita natura comparatum, vt vehementioribus quibuſdam animi motibus impelleretur in hæreticos aduerſarios, ſed quos mox freno Chriſtianæ profeſſionis adhibito coerceret, & diſciplina Euangelica temperaret, vt cum ad eum ijſdem litteris ait: De nobis quoque dici poteſt: Fœnum habet in cornu,
b Iſa. 50. longe fuge. Sed magis volumus eſſe diſcipuli eius qui ait [b]: Dorſum meũ poſui ad flagel-
c Hier. Apolog. aduerſ. Ruſin. la, & faciem meã non auerti a confuſione ſputorũ.] et aduerſus Ruffinum [c]: Hoc vnũ B
denuncio, & repetens iterum iterumq. monebo: cornutã beſtiam petis. et niſi cauerem
d 1. Cor. 6. illud Apoſtoli [d]: Maledici regnum Dei non poſſidebunt: et, Mordentes [e] inuicem, con-
e Galat. 5. ſumpti eſtis ab inuicem: iam nunc ſentires, &c.]

Verum non monachum vnum illum, contemnendum potius quàm reuincendum, ſcri-
SIRICIVS PAPA OFFENSVS SCRIPTIS S. HIERONYMI. ptis a ſe commentarijs aduerſarium expertus eſt, ſed plurimos & quidem pios, Catholicæq. fidei aſſertores, nonnulli offenſos, quod ab eodem S. Hieronymo viſum eſſet matrimonium paruipenſum atque deſpectum; ijdemq. in Pãmachiũ concitati ſunt, quem ſcirent omnes acerrimum ſemper virum eiuſdem Hieronymi defenſorem: quin & ipſum Eccleſiæ Romanæ Pontificem eadem ex cauſa fuiſſe commotum, ipſe Hieronymus ita ad
f Hier. epiſ. 50. Pammachium ſcribit [f]: Audio totius in te Vrbis ſtudia concitata: audio Pontificis &
populi voluntatem pari mente congruere. Minus eſt tenere ſacerdotium, quàm mereri.] C
hæc cum dicat ipſe, nemo in illam ſuſpicionem ducatur, vt ea ex cauſa putet Siricium fauiſſe Iouiniano, quem conſtat ex huius anni rebus geſtis ab eodem tum Romæ damnatum, tum procuratum vt ab alijs quoque Epiſcopis damnaretur. At nonnihil ſane aduerſus Siricium commotum fuiſſe Hieronymum, cum ex his quæ dicta ſunt atque alijs quæ inferius docturi ſumus, aperte conſtabit. Sed quo tandem progreſſa res eſt? eo vſque, vt ſedandi concitati rumoris cauſa Pammachius editos a S. Hieronymo duos libros illos reuocare ſtuduerit; ſed fruſtra, cũ iam vbique exſcripti atque vulgati illi fuiſſent. teſtatur id quidem iiſdem litteris S. Hieronymus, vbi ait: De opuſculis meis contra Iouinianum, quòd & prudenter & amanter feceris exemplaria ſubtrahendo, optime noui. Sed nihil profuit iſta diligentia, cum aliquanti ex Vrbe venientes, mihi eadem lectitarent, quæ ſe Romæ excepiſſe referebant. In hac quoque prouincia iam libri fuerant D
diuulgati: et, vt ipſe legiſti, Neſcit vox miſſa reuerti. Non ſum tantæ felicitatis, quantæ plerique huius temporis tractatores, vt nugas meas, quando voluerim, emendare poſſim. ſtatim vt aliquid ſcripſero, aut amatores mei, aut inuidi, diuerſo quidem ſtudio, ſed pari certamine in vulgus noſtra diſſeminantur.]

Cũ igitur editi ſemel libri reuocari non poſſent, idem Hieronymus conſilio Pamma-
g Hier. epiſt. 52. HIERONYMVS SCRIBIT APOLOGETICVM. chij pro iiſdem apologeticam ſcripſit epiſtolam. teſtatur hoc ipſe, cum ait [g]: Apologeticum ipſius operis tibi miſi, quem προσφώνησα, & te poſcente, edidi: quem cum legeris, aut ipſe pro nobis ceteris ſatisfacies: aut ſi tu quoque nares contraxeris, illam Apoſtoli περικοπὴν, in qua de virginitate & nuptijs diſputat, aliter diſſerere compelleris.] hæc ipſe, plane ſignificans, omnia eo argumento a ſe conſcripta, conſentanea eſſe ijs quæ a S.
h 1. Cor. 7 Paulo ſcripta ſunt ad Corinthios [h], quibus virginitatem nuptijs præfert. Tempus au- E
tem eiuſdem Apologetici ſi requiras, inuenies plane, quod diximus, poſt præſentem annum fuiſſe conſcriptum, ea nimirum ratione, quòd cum hoc anno conſtet damnatum Iouinianum, in ipſoq. Apologetico eiuſdem damnationis mentio habeatur, plane conuincitur poſt præſentem annum eſſe elaboratum, nempe decimo tertio Theodoſij Im-
i Hier. de Script. Eccleſ. peratoris: tunc enim illũ a ſe conſcriptum fuiſſe teſtatur [i], & poſtea ad eumdem Epitaphium elucubratum, de quo ſuo loco dicturi ſumus.

Certe quidem nullo indigere videbantur Apologetico ſcripta priora, in quorum ex-
k Hieron. contra Iouin. l. 1. HIERONYMI SCRIPTA SINCERA. ordio eiuſmodi conteſtationem præmiſit [k]: Neque vero, inquit, nos Marcionis & Manichæi dogma ſectantes, nuptijs detrahimus; nec Tatiani principis Encratitarum errore decepti, omnem coitum ſpurcum putamus, qui non ſolum nuptias, ſed cibos quoque, quos Deus creauit ad vtendum, damnat & reprobat. Scimus in domo magna non ſolum

vaſa

A vaſa eſſe aurea & argentea & lignea & fictilia, &c.] pluribus inſinuat, venerabiles eſſe nuptias & torum immaculatum, ſed virginitatem longe præſtare. Quamobrem & in Apologetico illis verbis iuſte conqueritur, quibus ait[a]: Dum contra Iouinianum preſſo gradu pugno, a Manichæo terga mea confoſſa ſunt. Nonne, quæſo, ſtatim in principio operis mei iſta præfatus ſum? Neque enim nos Marcionis, &c.] iuſte quidem atque prudenter, ſatiſq. ad erroris lineam declinandam, vt a nemine iure redargui potuiſſet.

a Hieron. epiſt. 50.

CAVILLVS IOVINIANI HÆRESIARCHÆ.

Ceterum quòd his ipſis temporibus, æque ac hæreſis Iouiniani, vigebat, vrgebatq. magnopere Dei Eccleſiam Manichæorũ hæreſis, qui adeo inualuerant, vt parũ profuerit crebris eos exagitari Imperatoris edictis; diſplicuit Siricio & alijs pijs viris, depreſſione nuptiarum a S. Hieronymo virginitatem extolli. Verum quòd totus ipſe eſſet in B pugna illa pro virginitate ſuſcepta, ferreturq. concitatus aduerſus Iouinianum æquantem coniugium virginitati; in præconijs virginitatis, non autem coniugij (vt ipſe excuſat) verſari neceſſe fuit: vnde calumniæ locus patuit, quaſi faueret Hieronymus Manichæis. Manichæorum autem cauſam eos agere, qui virginitatem nuptijs præferebant, iactare ſolebat Iouinianus, de quo S. Auguſtinus[b]: Iouinianus, qui paucos ante annos nouellam conatus eſt hæreſin condere, Manichæis patrocinari dicebat Catholicos, quòd aduerſus eum ſanctam virginitatem nuptijs præferebant. Sed reſponſurus eſt iſte, non ſe, quod Iouinianus, de indifferentia nuptiarum virginumq. ſentire: nec ego id dico, quòd iſti hoc ſentiant. Verumtamen per Iouinianum Catholicis Manichæos obijcientem, non eſſe hoc nouum, noui hæretici recognoſcant. Nos itaque nuptias bonum dicimus eſſe, non malum. Sed ſicuti Ariani Sabellianos nos eſſe criminantur, quamuis C non dicamus vnum eumdemq. eſſe Patrem & Filium & Spiritumſanctum, quod Sabelliani dicunt; ſed dicamus vnam eamdemq. eſſe naturã Patris & Filij & Spiritusſancti, quod Catholici dicunt: ita Pelagiani nobis Manichæos obijciunt, quamuis non dicamus malum eſſe nuptias.] hæc Auguſtinus. Sed quid poſt ipſe? dicam.

b Aug. de nupt. & concup. ad Valer. lib. 2. c. 23.

S. AVGVSTINVS CVR SCRIBIT DE BONO CONIVGALI.

Cum igitur ſciret idẽ S. Auguſtinus Hieronymum eã paſſum eſſe calumniam, quantumlibet pie ſancteq. ſcripſerit, quòd viſus eſſet in virginitatis laudibus nuptijs detraxiſſe, atque eam ob cauſam de eo falſa illa iactaſſent æmuli cum hæreticis, nimirum ſouiſſe illũ cauſam Manichæorum: ipſe cautior aduerſus Iouinianũ alia via agendum ſibi propoſuit, nempe vt quantum liceret nuptias laudibus celebraret, ac ſimul præconia virginitatis extolleret. Sicq. elaborauit commentarium, illo titulo prænotatum, De bono coniugali contra Iouinianum: cuius a ſe poſt Hieronymum ſusceptæ prouinciæ D rationem affert, cum hæc ait[c] poſt damnatum Iouinianum: Remanſerunt, inquit, iſtæ diſputationes eius in quorumdam ſermunculis ac ſuſurris: quas palam ſuadere nullus audebat. Sed etiam occulte veneuis repentibus, facultate quam donabat Dominus, occurrendum fuit: maxime quoniam iactabatur, Iouiniano reſponderi non poſſe cum laude, ſed cum vituperatione nuptiarum. Propter hoc librum edidi, cuius inſcriptio eſt, De bono coniugali.] hæc ipſe.

c Aug. Retract. lib. 2. c. 22.

QVAE FLAGITIA OBORTA EX IOVINIANI HAERESI.

Tot igitur iaculis confoſſa beſtia eſt, quæ matrimonium æquabat virginitati: at quibus iudicas conficiendum eſſe ictibus monſtrum illud, noſtro obortum ſæculo, per quod nedũ virginitas ſubijcitur matrimonio, ſed omnino humi deprimitur, immo prorſus extinguitur? cui merito illud conueniat, quod de Behemoth dictum reperitur[d]: Sternit ſibi aurum quaſi lutum] dum aurea vaſa pudoris, quaſi teſtacea reputat, con- E fringit, ac tamquam lutum proſternit. Sed qui prædixit ligandũ illum in ancillis ſuis[e]; de hoc quoque monſtro conſtat alias ſæpe obtentam in ſanctis virginibus prænunciaſſe victoriam.

d Iob. 41.

e Iob. 40.

Rurſum vero quod ad ſordidas huiuſmodi Iouiniani hæreſes ſpectat: quantas ipſæ inuexerint in Vrbẽ deformes libidines, relaxatis ſemel habenis concupiſcẽtiæ, Theodoſij ſanctio manifeſtat. Quòd enim excreſcentia & alluuione omniũ turpitudinum Iouiniani & ſectatorum ipſius, Vrbs (quod tantopere deploraſſe vidimus S. Hieronymum) ita repleta eſſet luxuria, vt putorem exhalaret infandorum ſcelerum, eorum videlicet turpiſsimorum hominum, qui poſt alteram abeuntes carnem, omnes naturæ terminos prætergreſsi, in imum ſe barathrum demerſiſſent: hos ipſos Sodomitico dignos incendio, vltricibus merito flammis abſumi, Theodoſius Imperator hoc anno lata lege ſanciuit, quæ Romæ publicata eſt in Foro Traiani; eſt vero huiuſmodi[f]:

f l. 6. ad legem Iul. de adulter.

Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. Orientio Vicario Vrbis Romæ. A

LEX THEODOSII ADVERSVS NEFANDVM SCELVS.

Omnes quibus flagitij vſus eſt, virile corpus muliebriter conſtitutum alieni ſexus damnare patientia (nihil enim diſcretū videntur habere cum feminis) huiuſmodi ſcelus, ſpectante populo, flammis vindicibus expiabunt. Publicata in Foro Traiani, VIII. Id. Aug. Valentiniano A. IIII. & Neoterio Coſſ.] ex alio vero codice paulo fuſiorem & in aliquibus diuerſam, ſed admodum deprauatam Pithæus ſic edidit eodem ipſo titulo:

Non patimur Vrbis Romæ virtutem omnium matrem diutius effeminati, in viros pudoris contaminatione fœdari] et poſt aliqua valde corrupta: Laudanda igitur experientia tua, quibus flagitioſus luxus eſt viri corpus muliebriter conſtitutum alieni ſexus damnare patientia, nihilq. diſcretum habere cum feminis occupatos; vt flagitij poſcit immanitas, atque omnibus ſeductos, pudet dicere, virorum lupanaribus, ſpectante populo, flammis vindicibus expiabit: vt vniuerſi intelligant, ſacroſanctum cunctis eſſe debere hoſpitium virilis animæ, nec ſine ſummo ſupplicio alienum expetiſſe ſexum, qui ſuum turpiter prodidiſſet. Prop. prid. Id. Maij Romæ in atrio Mineruæ.] Quam igitur euacuauerat Conſtantinus (vt dictum eſt, Hieronymo auctore) lacunam fordium, mox licentia hæreſis Iouiniani repleuit. Ex his intelligas, lector, quas ſecum ſordes ferant hæreſes; quibus ſoluta Chriſtiana diſciplina, petulantiæ carnis carceres aperiantur ad curſum. B

* Titiani

DE SCELERE A DIACONO PERPETRATO.

a Socrat. lib. 5. c. 19.

b Sozom. lib. 7. c. 16.

Quod ad res pertinet Orientis: hoc ipſo anno (non autem ſequenti ſub Conſulatu Tatiani * & Symmachi, vt a Socrate [a] ponitur) accidit Conſtantinopoli ſcelus illud immane, quod tum ab ipſo Socrate, tum etiam a Sozomeno [b] recenſetur, de diacono Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ, qui cum nobili ſe matrona commiſcuit, C cum propalato facinore per pœnitentiarium presbyterum, factum eſt vt a Nectario eius Eccleſiæ Epiſcopo muneri illi mancipatus presbyter dimoueretur. Porro quod ad veritatem rei geſtæ ſpectat, conſule quæ dicta ſunt ſuperius primo Annalium tomo, cum de ſecreta peccatorum confeſſione pluribus actum eſt: ibi enim complures obortæ inde difficultates ſoluuntur, & Nouatianorum hiſtoricorum mendacia confutantur. Quod vero ad nobilem illam feminam attinet: fuiſſe eam ordine diaconiſſam, Sozomenus ſignificare vtique videtur, cum ait: Hac porro de

CAVSA FERENDAE LEGIS.

cauſa Theodoſium Imperatorem equidem conijcio, prouidentem Eccleſiæ honori & dignitati, edicto cauiſſe, ne mulieres, niſi liberos haberent & annum ſexageſimum exceſſiſſent, diuinum miniſterium, *diaconiſſa munus ſcilicet*, vllum ſuſciperent, ſecundum Apoſtoli Pauli expreſſum mandatum: illæ vero quæ caput ornarent *, eccleſijs exturbarentur; & Epiſcopi qui has ipſas admitterent, Epiſcopatibus ſuis priuarentur.] hæc Sozomenus, plane demonſtrans, iuniorem fuiſſe feminam illam diaconiſſam, quacum diaconus ſcelus patraſſet. Extat ipſa lex Theodoſij Imperatoris, quam hic curauimus contexendam, hoc ipſo anno ab eodem Theodoſio promulgata ſub huius anni Conſulibus: quibus liquet, præſenti potius quàm ſequenti anno, quæ dicta ſunt, accidiſſe. Sed & quòd exhauſiſſet vidua illa bona ſua ditando diaconum; inde factum eſt, vt idem Imperator eadem lege caueritt, ne viduæ quouis titulo vel Eccleſiæ vel eius miniſtris bona relinquerent. Sed reddamus hic ipſam ea de cauſa (vt creditur) hoc anno editam ſanctionem [c]: D

* attondetes

c l. 27. de Epiſc. Cod. Theod.

Imppp. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. Tatiano PP.

LEX THEODOSII ADVERSARIA ECCLESIASTICAE LIBERTATI.

Nulla niſi emenſis ſexaginta annis, cui votiua domi proles ſit, ſecundum præceptum E Apoſtoli ad diaconiſſarum conſortium transferatur. Tum filijs ſuis curatore (ſi id ætas poſcit) petito, bona ſua idoneis ſedula religione gerenda committat: ipſa tantum prædiorum ſuorum redditus conſequatur, de quibus ſeruandi, abalienandi, donandi, diſtrahendi, relinquendi, vel quoad ſupereſt, vel cum in fata concedit, & libera ei voluntas eſt, integra ſit poteſtas. Nihil de monilibus & ſupellectili, nihil de auro, argento, ceterisq. claræ domus inſignibus ſub religionis defenſione conſumat; ſed vniuerſa integra in liberos proximos, vel in quoſcumque alios arbitrij ſui exiſtimatione tranſcribat. Ac ſi quando diem obierit, nullam eccleſiam, nullum clericum, nullum pauperem ſcribat heredes. Careat namque neceſſe eſt viribus, ſi quid contra vetitum circa perſonas ſpecialiter comprehenſas fuerit a moriente confectum. Immo ſi quid ab his morienti fuerit extortum, nec tacito fideicommiſſo

aliquid

A aliquid clericis in fraudem venerabilis ſanctionis callida arte aut probroſa cuiuſpiam colibentia deferatur; extorres ſint ab omnibus, quibus inhiauerant bonis.

Et ſi quid forte per epiſtolam, codicillum, donationem, teſtamentum, quolibet denique detegitur genere conſcriptum erga eos, quos hac ſanctione ſubmouimus; id nec in iudicium deuocetur; ſed vel ex inteſtato is qui ſibi competere intelligit, ſtatuti huius definitione ſuccedat: ſi quis ſe agnoſcit filium, ſi quis probat propinquum, ſi quis denique vel caſu vel iudicio, pro ſolido, pro portione heres, legatarius, fideicommiſſarius, apertis deprehenditur codicillis, fruatur fortunæ munere, conſcientiæ ſuæ fructu, & ſubmotis his atque deiectis in hereditarijs corporibus poteſtate vtatur heredis.

Feminæ quæ crinem ſuum contra diuinas humanaſq. leges inſtinctu perſuaſæ profeſſionis abſciderint, ab eccleſiæ foribus arceantur. Non illis fas ſit, ſacrata adire my-
B ſteria, neque vllis ſupplicationibus mereantur veneranda omnibus altaria frequentare. Adeo quidem, vt Epiſcopus tonſo capite feminam ſi introire permiſerit, deiectus loco, etiam ipſe cum huiuſmodi contubernijs arceatur: ac non modo ſi fieri ſuaſerit, verum etiam ſi hoc ab aliquibus exigi, factum denique eſſe quacumque ratione compererit, nihil ſibi intelligat opitulari. Hoc abſque dubio emendandis pro lege erit, emendatis pro conſuetudine; vt illi habeant teſtimonium, iſti incipiant timere iudicium. Dat. XI. Kalend. Iul. Mediolani, Valentiniano A. IIII. & Neoterio Coſſ.] hactenus conſtitutio Theodoſij.

NE FEMINAE SIBI ANTE TEMPVS COMAM DEPONANT.

Cum autem Mediolani hæc ſancierit Imperator, ex cauſis (vt ſibi videbatur) legitimis perſuaſus: quoniam dum vltor ſceleris exurrexit, compreſſit etiã innocentes; occurrit quamprimum vindex Eccleſiaſticæ libertatis ſeuerus Regum cenſor S. Ambroſius: qui
C editam ſanctionem ea ex parte compulit abrogari, qua periclitabatur Fidelium erga Deum religio, & erga pauperes miſericordia: alia vero ex parte, qua Apoſtolica inſtitutio conſeruabatur immunis (nam Pauli [a] præceptio eſt ne vidua eligatur minor ſexaginta annorum) ſiuit in ſuo robore perdurare. Theodoſius igitur, Dei obtemperans ſacerdoti, aduerſantem pietati a ſe editam ſanctionem, contraria lege promulgata, aboleuit, cum poſt duos ferme menſes ad eumdem Tatianum ita reſcripſit [b]:

AMBROSIVS COGIT THEODOSIVM ABROGARE LEGEM INIVSTAM.

a 1. Tim. 5.

b l. 28. de Epiſc. C. Theod.

Legem, quæ diaconiſsis vel viduis nuper eſt promulgata, ne quis videlicet clericus, neve ſub Eccleſiæ nomine, mancipia, ſupellectilem, prædã velut infirmi ſexus diſpoliator inuaderet, & remotis affinibus ac propinquis, ipſe ſub prætextu Catholicæ diſciplinæ ſe ageret viuentis heredem; eatenus animaduertat eſſe reuocatam, vt de omnium chartis, ſi iam nota eſt, auferatur: neque quiſquam aut litigator ea ſibi vtendum, aut Iudex
D nouerit exequendum. Dat. X. Kal. Septembr. Veronæ, Valentiniano Aug. IIII. & Neoterio Coſſ.] Sic itaque abrogara parte illa legis, in qua libertas Eccleſiaſtica diſpendium paſſa erat; pars ea in ſuo vigore permanſit, qua iuniores viduæ capillorum abſciſſione magno ſcandalo vel ſaltem periculo intrudebant ſe in numerũ diaconiſſarũ Eccleſiæ: quod quidem perperam agi, paulo ante adeo enorme perpetratũ ſcelus edocuit. Vides quàm conſerat, lector, ad germanũ legũ ſenſum, rem geſtam, cauſamq. ipſam prænoſcere, qua ab Imperatore edita ſanctio animatur: cuius ignari eã in longe diuerſam falſamq. ſententiã diſtrahant neceſſe ſit, Theodoſiũ ſugillantes, quaſi aduerſatus fuerit feminarũ monaſticæ diſciplinæ. Meminit autẽ huius latæ legis Marcianus [c] Imperator, quam ratã firmamq. eſſe voluit, atque alia edita ſanctione muniuit: ſed de his nos alias pluribus.

POSTERIOR LEX PRIOREM REVOCAT.

c Marcian. Nouel. tit. 5. de teſt. cleric.

Quod inſuper ad leges Theodoſij ſpectat: laudatur ab Aurelio Victore [d] lex illa a
E Theodoſio data, qua conſobrinarum coniugium vetaretur: meminit huius quoque legis S. Ambroſius ad Paternum ſcribens, cum ait [e]: Sed ſi diuina te prætereunt; ſaltem Imperatorum præcepta, a quibus ampliſſimum accepiſti honorem, haudquaquam præterire te debuerunt. Nam Theodoſius Imperator etiam patrueles fratres & conſobrinos vetuit inter ſe coniugij conuenire nomine; & ſeueriſſimã pœnam ſtatuit, ſi quis temerare auſus eſſet fratrum pia pignora: et tamen illi inuicem ſibi æquales ſunt tantummodo, quia propinquitatis neceſſitudine & fraternæ ſocietatis ligantur vinculo. pietati eos voluit debere, quòd nati ſunt. Sed dicis alicui relaxatum. Verum hoc legi non præiudicat, &c.]

d Aurel. Victor in Theodoſ.

e Ambroſ. epiſt. 66.

Porro lex iſta Theodoſij perijt, ſed illa tantum extat quæ Conſtantio tribuitur, ſancita Romæ, Arbetione & Lolliano Conſulibus [f]. Quòd autem ait Ambroſius ſeueriſſimam pœnam a Theodoſio aduerſus hos fuiſſe ſtatutam: quænam illa fuerit, reperies

f l. 2. de inceſt. nupt. C. Theod.

in con-

in conſtitutione Arcadij & Honorij Imperatorum, ſeueritatem eius legis mitigantium, qua (vt ibi dicitur) ſtatuta erat pœna ignis atque bonorum proſcriptio [a]. Exiſtimauit namque Theodoſius, opus eſſe ſeueriſſima lege ſancire diſciplinam, quam Conſtantij conſtitutione decretam effrenis libido violaſſet. Sane quidem vt Romani ducerent conſobrinas, nequaquam antiquo iure factum apparet, ſed recentiori, vt Plutarchus auctor eſt, qui ait [b]: Antiquitus enim ſanguine iunctas Romani non copulabant ſibi matrimonio, & ne nunc quidem materteras aut ſorores: ſero conceſſum fuit, vt ducere conſobrinas liceret.] idq. gratia populari potius, quàm libere decernente Senatu, factũ affirmat, cum ſubdit: Vir quidam pecunia indigens, alias honeſtus & gratia populari nemine inferior, conſobrinam habere putabatur vxoris loco, ad quã hereditate dos magna peruenerat, eaq. ratione diues ipſe eſſe: cui cum eſſet eo nomine dies dicta, populus omiſſa cauſæ cognitione eum abſoluit; decretoq. facto, nuptias conſobrinarum permiſit publice, coniugio autem ſuperiorum graduum interdixit.] hæc Plutarchus. Intelligis quanta leuitate tanta res fuerit pertractata? Paſſus tamen eſt ex hac lege a Gentilibus inuidiam Theodoſius, ægre ferentibus ad ius antiquũ pœnis grauiſſimis reuocari. pro cuius ſanctionis defenſione, & aliarum, in quas illi obloqui non ceſſabant, Paulinus (vt ſuo loco dicetur) defenſionem ſcripſit egregiam. B

a l. 2. de inceſt. nupt. Cod. Theodoſ.

b Plutarchus Quæſt. Rom. q. 6.

Purgauit igitur tamquam ſcopa Theodoſius hac lege non excreſcentes ſolum Gentiliũ Romæ libidines, ſed & aliorum Paganorũ vbique degentiũ: ſiquidem Græci Ethnici antiquarum legum Solonis & Lycurgi auctoritate, necnon Ægyptij ex antiquo more iureq. patrio non a conſobrinis tantum, ſed nec ab vterinis coniugio abſtinebant: audi enim Philonem, qui dum agit [c] de legibus Iudæorum, quibus huiuſmodi coniugia vetita erant, hæc ait: Quamuis Athenienſis Solon hoc obſeruat in vterinis tantum germanis, eodem patre prognatis relinquit liberum. Contra Lacedæmoniorum legiſlator vterinis non interdicit connubio, ſed ſolis eodem patre genitis. At Ægyptius ridens vtriuſque ſimplicitatem & ſemiperfecta placita, laxauit libidinem, & auxit in corporibus animiſq. inſanabile malũ intemperantiæ, permiſſa licentia ducendi ſorores, ſiue per alterum parentem ſiue per vtrumque cognatas, maiores pariter & minores, æqualesve, ne gemellis quidem exceptis.] hæc Philo. Tot igitur tantaq. in orbe Romano aucta turpitudinũ mala lex vna Theodoſij in Ethnicis ſancte curauit, quæ in Chriſtianis ipſa religionis profeſsio procul amouerat: nã (vt pluribus docet Theodoretus libro de legibus) vna cum nomine Chriſtiano, abdicatis omnibus prauis moribus, antiquatiſq. turpibus iniquiſq. legibus, diuinæ, puræ, iuſtæ, ſanctæq. leges ſeruandæ ab omnibus ſuſceptæ ſunt. C

c Philo de ſpecial. leg.

Sed illud quidem perperam factum, vt quod Chriſtiani Principes vetuerint ſanctionibus ne inter conſobrinos matrimonium iniretur, iidem Principes id faciendi aliquando licentiam impertirent: quem vſum vſque ad Gothos Reges in Italia regnantes perſeueraſſe, formula diſpenſationis [d] a Caſsiodoro conſcripta declarat. D

d Caſſiod. lib. 7. form. 46.

OBITVS GALLAE AVGVSTAE.

Hoc quoque anno Galla Auguſta poſterior Theodoſij coniux, Conſtantinopoli cum eſſet, ex hac vita migrauit, quam Arcadius ſepeliuit: eodemq. tempore in foro haud longe ab eccleſia, erecta eſt columna, deſuperq. fuit Theodoſij argentea ſtatua collocata; ſed & obeliſcum etiam hoc anno in Circo Conſtantinopoli poſitum, affirmat Marcellinus ſub huius anni Conſulibus. Reliquit autem Galla vnicam prolem, nempe filiolam, nomine Gallam Placidiam, de qua ſuo loco dicendum pluribus erit.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 16. THEODOSII 13. IMPP.
391.	7.	

E

SYMMACHVS RECONCILIATVS THEODOSIO.

e Socrat. lib. 5. c. 14.

Chriſti annus trecenteſimus nonageſimus primus adſcribitur Faſtis Conſulatu Tatiani & Symmachi: hic enim ob patrocinium patriorum cultus deorum (vt vidimus) extra trecenteſimum lapidem a Theodoſio relegatus, ſed reſtitutus, ſcripto iam (vt Socrates ait [e]) ad Theodoſium Apologetico, ab eodem eſt euectus ad Conſulatum. Quòd enim Symmachus inter Senatores primarius emineret, & in rebus gerendis ſolertiſsimus ac ſagaciſsimus haberetur, cuius tantum nutu reliqui mouerentur; Theodoſius rediturus in Orientem, eum ampliſsimo magiſtratu voluit demerere, ne quid turbarum ab eo aduerſus Valentinianum, quem ſolum relinqueret in Occidente, concitaretur.

A citaretur. Agit de huiuſmodi Symmachi Conſulatu a Theodoſio Imperatore ei collato Prudentius, cum oſtendit Theodoſium nequaquam egiſſe tyrannice, cum Romæ cultum idololatriæ abolendum lege ſanciuit: nam ampliſſimorũ magiſtratuum participes quoque Ethnicos eſſe voluiſſe affirmat, cum ait [a]: *a Prudent. aduerſ. Symmach. lib. 1.*

Nec pago implicitos per debita culmina mundi
Ire viros prohibet. Quoniam cæleſtia numquam
Terrenis ſolitum per iter gradientibus obſtant,
Ipſe magiſtratum tibi Conſulis, ipſe tribunal
*Contulit, oratumq. * toga donauit amictum,* * auratumq.
Cuius relligio tibi diſplicet: o pereuntum
Aſſertor diuum, ſolus qui reſtituendos
B *Vulcani, Martiſq. dolos, Veneriſq. peroras.*] & quæ ſequuntur.

Ceterum ne Symmachi honoris præſtantia quicquam ſibi arrogaret Gentilicia ſuperſtitio, idem Theodoſius tunc nouis eam rurſus, antequã recederet ab Italia, exagitat ſanctionibus; quarum prima data menſe Februarij ſic ſe habet [b]: *b l. 10. de Pagan. Cod. Theod.*

Imppp. Valentinianus, Theodoſius, & Arcadius AAA. Albino PP.

Nemo ſe hoſtijs polluat: nemo inſontem victimã cædat: nemo delubra adeat, templa perluſtret, & mortali * opere formata ſimulacra ſuſcipiat: ne diuinis atque humanis ſanctionibus reus fiat. Iudices quoque hanc formã contineant, vt ſi quis profano ritui deditus templũ vſpiam, vel in itinere, vel in Vrbe adoraturus intrauerit, quindecim pondo auri ipſe protinus inferre cogatur: necnon Officium eius parem ſummam ſimili maturitate diſſoluat, ſi non & obſtiterit Iudici, & confeſtim publica atteſtatione retulerit: Con- * metalli QVAE THEODOSIVS ADVERSVS IDOLOLATRAS.
C ſulares ſenas, Officia eorum ſimili modo, correctores & præſides quaternas, apparitiones illorum ſimilem normam æquali ſorte diſſoluant. Dat. III. Kal. Mart. Mediolan. Tatiano & Symmacho Coſſ.]

Porro hæc ſanciri voluit Theodoſius ex Senatuſconſulto, cum, calatis Comitijs, ſingulorum Senatorum eſt rogata ſententia: de quibus ita Prudentius:

Aſpice quàm pleno ſubſellia noſtra Senatu
Decernant infame Iouis puluinar, & omne
Idolium longe purgata ex Vrbe fugandum.
Qua vocat egregij ſententia Principis, illac
Libera cum pedibus, tum corde frequentia tranſit:
Nec locus inuidiæ eſt, nullum vis aſpera terret:
D *Ante oculos ſic velle patet: cunctiq. probatum,*
Non iuſſum, ſola capti ratione ſequuntur.]

Rurſum vero idem Theodoſius ad Ægypti magiſtratus aliam eiuſdem argumenti dedit ſanctionem, his verbis conſcriptam [c]: *c l. 11. eod. tit.*

Iidem AAA. Euagrio Præfecto Auguſtali & Romano Comiti Ægypti.

Nulli ſacrificandi tribuatur poteſtas: nemo templa circumeat: nemo delubra ſuſcipiat: intercluſos ſibi noſtræ legis obſtaculo profanos aditus recognoſcant: adeo vt ſi qui vel de dijs aliquid contra vetitum ſacriſq. molietur, nullis exuendũ ſe indulgentijs recognoſcat. Iudex quoque, ſi quis tempore adminiſtrationis ſuæ, fretus priuilegio poteſtatis, polluta loca ſacrilegus temerator intrauerit: quindecim auri pondo, Officium vero eius niſi collatis viribus obuiarit, parem ſummã ærario noſtro inferre cogatur. Dat.
E XV. Kalend. Iulij, Aquileiæ, Tatiano & Symmacho Conſulibus.] hæc aduerſus Gentiles.

Quòd vero ſciret idem Theodoſius Imperator, eſſe inter Chriſtianos nonnullos, qui conciliandi ſibi Imperatoris gratia, ex deorum Gentilium cultu ad Chriſtianam ſe religionem contuliſſent, eoſdemq. pro conditione rerum ac temporũ paruo momento huc & illuc impelli: vt eos in ſuſceptæ religionis contineret officio, hiſce voluit legibus coercere [d]: *d l. 4. de Apoſt. Cod. Theod.*

Imppp. Valentin. Theod. & Arcad. AAA. Flauiano PP.

Hi qui ſanctam fidem prodiderint, & ſanctum baptiſma profanauerint, a conſortio omnium ſegregati ſint, a teſtimonijs alieni, teſtamenti (vt ante iam ſanximus) non habeant factionem, nulli in hereditate ſuccedant, a nemine ſcribantur heredes. Quos etiam præcepiſſemus procul abijci ac longius amandari, niſi pœnæ viſum fuiſſet eſſe maioris, verſari inter homines & hominum carere ſuffragijs. Sed nec vmquam in ſtatum QVAE THEODOSIVS ADVERSVS APOSTATAS.

pristinum reuertentur: non flagitium morum obliterabitur pœnitentia: neque vmbra A
aliqua exquiſitæ defenſionis aut muniminis obducetur. Quoniã quidem eos qui fidem,
quam Deo dicauerant, polluerunt, & prodentes diuinum myſterium in profana migra-
runt, tueri ea quæ ſunt commenticia & conciunata non poſſunt. Lapſis etenim & er-
rantibus ſubuenitur; perditis vero, hoc eſt ſanctum baptiſma profanantibus, nullo re-
medio pœnitentiæ, quæ ſolet alijs criminibus prodeſſe, ſuccurritur. Dat. V. Kal. Maij,
Concordiæ, Tatiano & Symmacho Coſſ.]

Ar ne videretur ipſe Imperator eiuſmodi ſanctione voluiſſe tantum errantem infrena-
re plebeculam, paucos poſt dies appendicem adiecit ad coercendos eos qui in ſublimio-
a l. 5. de Apoſt. Cod. Theod.
ri gradu collocati eſſent, ita ad eumdem Flauianum reſcribens [a]:

Si quis ſplẽdor collatus eſt in eos vel ingenitus dignitatis, qui fide deuij & mente cæ-
cati, a ſacroſanctæ religionis cultu & reuerentia deſciuiſſent, ac ſe ſacrificijs mancipaſ- B
ſent; perdant: vt de loco ſuo, ſtatuq. deiecti, perpetua vrantur infamia; ac ne in extrema
quidem vulgi ignobilis parte numerentur. Quid enim his cum hominibus poteſt eſſe
commune, qui infandis & feralibus mentibus gratiam communionis exoſi, ab homini-
bus receſſerunt? Dat. V. Id. Maij, Concordiæ, Tatiano & Symmacho Coſſ.]

His ergo cohibiti legibus Gentiles nobiles, & qui honoris ac quæſtus cauſa in gratiam
QVID GENTILES MACHINATI IN VALENTINIANVM.
Theodoſij Chriſtianæ fidei cultum fuerant amplexati: ægro ferentes animo hiſce vin-
ciri vinculis, de nouo in Occidente Imperatore creando meditari cœperunt, poſtquã
Theodoſius Conſtantinopolim redijſſet; quòd ſcirent abſque eius patrocinio Valenti-
nianum adoleſcentulum imbellem perfacile e medio tolli poſſe. Res igitur in annum
ſequentem dilata eſt, quòd ipſe Theodoſius ad huius anni prope finem moram traxerit
b Socrat. lib. 5. c. 10.
in Occidente: nam auctor eſt Socrates [b], eumdem Imperatorem recedentem ex Italia, C
TRANSLATIO CAPITIS S. IOANNIS BAPTISTAE IN SEPTIMVM.
Conſtantinopolim perueniſſe quarto Idus Nouembris. Quo cum aduentaſſet, nihil an-
tiquius habuit, quàm vt abſoluta baſilica, quã in honorem S. Ioannis Baptiſtæ in Septi-
mo ſumptuoſe erigendam curarat, inuentum ſub Valentis Imperatoris tempore caput
eiuſdem S. Ioannis Baptiſtæ in eam ex Coſlai vico prope Chalcedonem poſito tranſ-
ferret. Conſtat quidem auctoritate Sozomeni atque Proſperi ſui ipſorũ ſæculi res ſcri-
bentium, id poſt reditum Theodoſij ex Italia eſſe factum, antequam Valentinianus Im-
perator occumberet. ceterum anni vnius errore lapſus videtur Proſper, niſi id vitio li-
brariorum accidit, dum eiuſmodi tranſlationem capitis factam tradit per Theodoſium
anno ſuperiori ſub Conſulatu Valentiniani quarto atque Neoterij; cum omnium aſſer-
tione liqueat, ipſum non ante præſentem annum Conſtantinopolim redijſſe, reuerſum
autem iſtud ipſum curaſſe. Quamobrem nec audiendum Cedrenum putamus, qui eiuſ- D
modi tranſlationem ad annum ſextum Theodoſij refert, vel qui ad poſteriora reponunt
c Sozom. lib. 7. c. 21.
tempora. At quid de his in primis Sozomenus tradat, audiamus [c]:

Circa hoc tempus Conſtantinopolim tranſlatum fuit Ioannis Baptiſtæ caput, quod
SVB VALENTE IMPERATORE REPERTVM CAPVT S. IOANNIS BAPTISTAE.
Herodias ab Herode Tetrarcha petierat. Fertur autem fuiſſe repertum apud mona-
chos quoſdam ſectæ Macedonianæ: qui cum primum Hieroſolymis habitaſſent, poſtea
migrarunt in Ciliciam. Sub eo autem Imperio, quod ante præſens hoc fuit (*nempe Valen-
tis Augusti*) indicante Mardonio, qui domus Imperatoris maior eunuchus erat, iuſſe-
rat Valens illud Conſtantinopolim transferri. Itaque illi qui in hoc miſſi erant, publi-
co vehiculo impoſitum agebant. Sed vbi ad Pantichium perueniſſent (qui locus eſt
Chalcedonis) non vlterius procedere valuerunt muli, qui vehiculum trahebant, & qui-
dem comminantibus equiſonibus, & auriga flagris acriter vrgente. Cũ autem nihil pro- E
ficerent, videreturq. cunctis & ipſi quoque Imperatori res ea non ſine miraculo & nu-
mine diuino geri: ſacrum hoc caput in Coſlai pago depoſuerunt: erat enim is forte in
proximo, & ad Mardonij huius ditionem pertinebat. Circa hoc autem tempus, ſiue
Deo, ſiue ipſo Propheta exuſcitante, venit in hunc pagum Theodoſius Imperator. Cui
quidem, cum Baptiſtæ reliquias tollere vellet, ſolam aiunt reſtitiſſe Matronam: ea erat
virgo ſacra, ſed quam ſectarentur miniſter & cuſtos.

THEODOSIVS ACCIPIT CAPVT IOANNIS BAPTISTAE.
Cum autem illa cunctis viribus reſiſteret; ratus eam non eſſe cogendam, precibus
contendebat Imperator, vt concederet. Et poſtquam grauate ceſſiſſet; irritum fore Im-
** Valentis*
peratori quod conabatur, ex eo rata, quod tẽpore Valentiniani * acciderat: purpura ſua
thecam in qua iacebat caput inuolens, accipiebat, ac reuerſus ante vrbem Conſtanti-
nopolitanã condidit, in loco quẽ Hebdomon vocant, ædificato ibi in honorem Dei am-

plißimo

A pliſſimo pulcherrimoq. templo. Matronam porro, quamuis frequenter ac multum precatus & blandis pollicitationibus adortus eſſet, inducere Imperator non potuit, vt ab opinione ſua deſiſteret; erat enim ſectæ Macedonianæ. Quamquam tamen Vincentius presbyter eiuſdem ſectæ fautor, qui & ipſam & Prophetæ loculos ex æquo venerabatur, & ſacerdotio in hunc ipſum vſum fungebatur, eueſtigio ſecutus eſt, & cum his qui de Catholica Eccleſia erant, communicauit; cum quidem (vti Macedoniani dicunt) cum iureiurando proteſtatus eſſet, ſe ab eorum opinione numquam eſſe receſſurum. Sed ille ad extremũ id hac adiecta conditione manifeſte terminauit: Vt ſi Baptiſta ſequi vellet Imperatorem, & ipſe quoque cum eodem abſque omni hæſitatione conſcientiæ communicaret. Fuit autem hic natione Perſa; & cum ſub Imperio Conſtantij perſecutio Chriſtianos affligeret, fugiens vna cum Adda conſobrino ſuo, ad Romanos venit,

DE VINCENTIO ET ADDA PERSIS CHRISTIANIS.

B atque ipſe quidem in clerum allectus eſt, & ad presbyterij dignitatem proceſſit: Addas autem vxore ducta plurimum profuit Eccleſiæ, & filium reliquit Auxentium, virum erga Deum fide, erga amicos promptitudine inſignem, vita integrum, litterarum amatorem, & omnigena tum Gentilium tum Eccleſiaſticorum eruditione præditum, moribus commodis, licet Imperatori & aulicis familiaris eſſet & in bellicis expeditionibus ſplendide ſe geſſiſſet. verum illius quidem crebra mentio eſt tum apud probariſſimos quoſque monachos, tum apud homines ſtudioſos, qui ipſum familiariter cognouerunt. Matrona vero vſque ad obitum in Coſlai pago verſata eſt, vixitq. generoſe admodum & caſte, & ſacris virginibus præfuit, quarum etiam nunc multas ſupereſſe intellexi, quæ mores diſciplina per Matronam accepta dignos repræſentant.] huc uſque Sozomenus.

C Sed quoniam a Macedoniano homine noſcitur eiuſmodi hiſtoriã mutuatus, auctorẽ minime citandum putauit; at quiſquis ille fuerit, ſectæ fauit, dũ ſuis adſcripſit eiuſdem ſancti præcurſoris Domini inuentionem capitis, illius vero cuſtodiam tribuit Matronæ virgini. Quamobrem hæc omnia ad lapidẽ Lydiũ admouenda ſunt; vt quæ veritate ſubſiſtant, quæve nutent, perſpicue poſſit intelligi. Atque illud in primis certũ eſt, tranſlationem ſacrarũ reliquiarum nequaquam fieri hoc tempore ſolitam curru, equiſonibus, & aurigis, ſed Epiſcoporũ humeris pompa ſolemni. Accipe quid ſub Arcadio Theodoſij filio dicat factũ S. Hieronymus de reliquijs Samuelis Prophetæ, cũ ex Palæſtina in Thraciam delatæ ſunt [a]: Sacrilegus ne, inquit, dicendus eſt & nunc Auguſtus Arcadius, qui oſſa beati Samuelis longo poſt tẽpore de Iudæa tranſtulit in Thraciam? Omnes Epiſcopi non ſolum ſacrilegi, ſed & fatui iudicandi, qui rem viliſſimam & cineres diſſolutos in

HISTORIA A MACEDONIANO AVCTORE ACCEPTA.

a Hieron. aduerſus Vigilant.

D ſerico & vaſe aureo portauerunt? Stulti omnium Eccleſiarũ populi, qui occurrerunt ſanctis reliquijs, & tanta lætitia, quaſi præſentem viuentemq. Prophetam cernerent, ſuſceperunt, vt de Palæſtina vſque Chalcedonem iungerentur populorum examina, & in Chriſti laudem vna voce reſonarent? &c.] Portauerunt quidem & Epiſcopi ipſi humeris ſacratiſſima Ioannis pignora, & non currus, quem mulæ traherent. Accipe de his exemplum aliud, quod idem S. Hieronymus ſcripſit de ſanctæ Paulæ defunctæ corpore, quod quidem Epiſcoporũ humeris ad ſepulturam elatum fuiſſe affirmat: Tranſlata, inquit [b], Epiſcoporum manibus & ceruicem feretro ſubijcientibus.] En vides, quibus ritibus & qua pompa efferri, transferriq. ſolerent ſacræ reliquiæ; quæ quidem religionis officia adhibita eſſe, immo & cumularius exhibita digno triumpho in euectione venerandi capitis magni Baptiſtæ, recentioris Eliæ, terreſtris Angeli, præcurſoris Domini,

b Hieron. epiſt. 27.

E Prophetæ & plus quàm Prophetæ, Veritatis præconis, amici ſponſi, & magni martyris, negare quis poterit?

Rurſum vero ad confutandam eamdem ex Macedoniano auctore petitam hiſtoriam, hæc adijcimus. Quàm inſulſe fingitur altercatio illa Theodoſij Imperatoris cum Macedoniana femina, & abiecta nimis illa cum precibus & blanditijs poſtulatio tanti Principis pro aſſequendo tanto ab hæretica virgine munere? quaſi capere & vendicare non licuiſſet, niſi illa præbuiſſet aſſenſum: cum nemo non ſciat, ex his quæ ſuperius dicta ſunt, eumdem Imperatorẽ Macedonianos & alios hæreticos exagitaſſe legibus ſeueriſſimis. Faceſſant igitur commenta iſtæc: illudq. vnum ratum firmumq. ex Sozomeno habeatur, poſt reditum Theodoſij ex Occidente, factam eſſe ab ipſo eiuſdem ſacri capitis in Hebdomon, in baſilicam ea de cauſa illic erectam, tranſlationem: id affirmantibus etiam (vt dictum eſt) ex Latinis eiuſdem temporis Proſpero, & qui poſt ipſum ſecuti

ſunt,

a Sigibert. in Chron. & alij.
b Cedrenus in compend.
c Niceph. lib. 12 c. 49.

ſunt[a], ex Græcis poſt Sozomenum Cedreno[b], atque Nicephoro[c]. Cuius pij ſtudij A Theodoſius, etiam aduerſantium dæmonum teſtificatione, magnum conſtat eſſe præmium conſecutum, cum pugnante pro ipſo Ioanne Baptiſta in difficillimo bello pollentem viribus Eugenium expugnauit tyrannum, vt ſuo loco patebit.

ALIA DE INVENTIONE CAPITIS HISTORIA.
d Metaph. die 8. Nouembr. Sur. tom. 6.

Ceterum quod ſpectat ad eiuſdem venerandi Baptiſtæ capitis inuentionem, nulla eſt fere hiſtoria quæ tot obuoluatur ambagibus, & variarum dubitationum complicata ſit nodis. Etenim apud Acta[d] Matronæ Pergenſis ea contigiſſe fertur tempore Leonis Imperatoris atque Verinæ Auguſtæ, non cum primum apud Herodis regiam inuentum eſt, ſed cum in agro Emeſæ ciuitatis repertum. Apud Marcellinum Comitem aliter facta eſſe inuentio capitis legitur, Opilione & Vincomalo Conſulibus, ſub Imperatoribus Valentiniano & Marciano, anno Domini quadringenteſimo quinquageſimo tertio; apud quem ipſa prior atque poſterior eiuſdem capitis inuentio pluribus enarratur: B apud Marcellinum dixerim potius, quàm a Marcellino, vtpote ab aliquo illius addita Chronico, quod perbreuibus quidem rerum monumentis ab ipſo elaboratum eſſe conſtat, non autem longioris alicuius narratione hiſtoriæ: vt plane appareat, conſarcinatoris futura pannũ nouũ veteri conſutũ veſtimento. Sed grauioribus ſcatet erroribus quod apud incertũ habetur auctorem in tractatu illo qui apud Cyprianũ extat de reuelatione capitis Ioannis Baptiſtæ; dum poſt illam quam recitat ex Marcellino auctore primam in palatio Herodis inuentionem factam tempore Marciani Auguſti, poſteriorem addit per Marcellinum presbyterum, atq. ab eodem allatum ipſum caput Alexandriam, datumq. Iurando eius ciuitatis poſt Theophilum Epiſcopo. Quis hic, rogo, Iurandus ſucceſſor Theophili? An Cyrillum poſt Theophilum ſediſſe, potuit aliquis ignoraſſe? Sed illud monſtruoſius: quonam pacto valuit ſucceſſori Theophili Ioannis caput afferri, C cuius prior inuentio ab ipſo facta dicitur ſub Marciano, poſterior vero, cum Alexandriam tranſlatum fuit, longe poſtea? Sed nugæ ſunt iſtæ, ac plane ſomnia, cum ex his dicendum eſſet, ante illud acceptum a ſucceſſore Theophili, quàm primo inuentum fuerit: cum tamen nonniſi poſt ſecundam inuentionem, Alexandriam translatum eſſe dicatur: certa enim temporum ratio, etſi aliæ deeſſent probationes, iſta omnino redarguit atque confutat.

Prætermittimus hic de tertia ibi poſita eiuſdem Ioannis (vt ibi dicitur) inuentione capitis & in Gallias facta translatione pluribus agere: nam cum mendacijs in primis ea innitatur hiſtoria; noua, vt ſubſiſtat, iacienda eſſent eidem fundamenta; atque ſi poſſet, docendũ in primis, quo modo illud ipſum quod conſtat Cõſtãtinopolim eſſe tranſlatũ, poſtea delatum fuerit Alexandriam. At eſt quod conijcere valeas, lector, ex ijs quæ D idem incertus auctor ibi habet, cuiuſnam Ioannis caput illud fuerit, quod in Gallias tranſlatum eſt, Baptiſtæ ne, vel alterius Ioãnis. Sed audi, quæſo. Dicitur ibi reuelatũ fuiſſe cuidam Felici monacho, dictumq. illi: Felix, ſurge concitus, & pergens ad ciuitatem Alexandriæ, inuenies ibi eccleſiam in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ conſecratam, vbi caput eius cum tribus pueris innocentibus conditum eſt, &c.] Porro inuenies in

e Apud Metaph. die 31. Ian. Lipom. tom. 5. & Sur. tom. 1. ea die.
f Notat. in Rom. Martyrolog. die 29. Aug.
g Gelaſ. in Conc. Rom. decret. de libris authent.
* peruenerint
GELASII CENSVRA QVAE SVGILLET.
h 1. Theſſ. 5.

Actis Cyri & Ioannis martyrum[e], a Cyro Memoriam erectam fuiſſe Alexandriæ trium puerorum; Ioannemq. martyrem collegam, Edeſſa oriundum, capite truncatum: vt plane coniectura non leuis ſit, huius Ioannis capitis factam eſſe Alexandria in Gallias tranſlationem. At diximus de his in Notis[f]. Verum vt ad inuentionem Baptiſtæ capitis, de qua agitur, reuertamur: ferebatur Gelaſij tempore ea de re hiſtoria quædam, de qua ſic ipſe[g]: Item ſcripta de inuentione capitis ſancti Ioannis Baptiſtæ, nouellæ qui- E dem relationes ſunt, & nonnulli eas Catholici legunt. Sed cum hæc ad Catholicorum manus aduenĩũt*, beati Pauli Apoſtoli præcedat ſentẽtia[h]: Omnia probate: quod bonũ eſt, tenete.] hæc ipſe. At non exiſtimes Gelaſium intelligere potuiſſe eam de reuelatione capitis ſcriptionem, quæ apud Cyprianum extat: nam longe poſt Gelaſij tempora ſcriptam eſſe, ex Pipini memoria ibidem recenſita, nemo non videt. Quamobrem cum nouam eam dicat eſſe relationem, equidem puto de illa intelligere, quæ nouiſſime traditur facta temporibus Marciani: recentiorem enim illa nullam inuenies.

i Extat apud Sur. tom. 4.

Inſuper ex ijs quæ ſuperius dicta ſunt & ea confutantur, quæ apud Metaphraſtem leguntur[i] in oratione de tranſlatione manus eiuſdem Ioannis Baptiſtæ: nimirum a Iuſtiniano Imperatore tranſlatum eſſe ex Emeſa eiuſdem præcurſoris caput, quod obſignatum dicitur fuiſſe ſignaculo Conſtantini. id enim idcirco ab auctore creditum,

A quòd idem Iuſtinianus Imperator eiuſdem Ioannis Baptiſtæ templum erectum in Hebdomo reſtituiſſet : quod a Theodoſio ædificatum, Sozomenus, qui illud videre potuit, Conſtantinopoli cum eſſet, affirmat. Porro tam apud Græcos quàm Latinos publicis monumentis duplex memoria anniuerſaria die peragitur duplicis eiuſdem præcurſoris capitis inuentionis ; quarum prior illa dicitur iacta ex ruderibus antiquæ Herodis regiæ ; poſterior vero ex agro Emeſæ, vnde tranſlatum eſt Conſtantinopolim . in cuius ſolemnitate Ioannes Damaſcenus [a] iſta habet : Sicut diuinum depoſitum occultum terræ Christus detexit caput tuum nobis, o Propheta & præcurſor : omnes igitur ſimul profecti, in huius inuentione cantibus Deiloquis Saluatorem laudamus, ſaluantem animas noſtras ſupplicationibus tuis.] At de his hactenus : conſulat qui plura velit, quæ eodem argumento in Romano Martyrologio annotauimus .

DVPLEX AB ECCLESIA CELEBRATVR INVENTIO CAPITIS S. IOAN. BAPT.

a Damaſc. in Cantic. Eccleſ.

B Iam vero quod reliquum eſt rerum geſtarum Theodoſij anni huius, abſoluamus, Quòd enim cuperet Orientalem Eccleſiam ab omni hæreticorum labe purgatam prorſus reddi, eiuſmodi edidit vltimo menſe anni huius ſanctionem [b]:

b l. 20. de hæret. C. Theod.

Hæreticorum polluta contagia pelli vrbibus vicinis, proturbari, ac nullis penitus iubemus patere conuentibus: ne quoquam ſacrilega cohors talium hominum colligatur . Nulla eorum peruerſitati vel publica conuenticula , vel latiora erroribus ſecreta tribuantur . Dat. XIIII. Kal. Iunij , Rom. * Tatiano & Symmacho VV. CC. Coſſ.] Ex hac quidem conſtitutione Socrates erroris arguitur , dum ait, nonniſi Eunomianos hæreticos a Theodoſio exagitatos ; reliquis autem , vt Arianis, & Nouatianis, conuentus agere permiſſum . ſic enim habet, dum ſtatum præſentis temporis hæreticorum in Oriente deſcribit [c] : Eas porro res , quæ etiam apud C alios , Arianos dico , Nouatianos, Macedonianos, Eunomianoſq. geſtæ ſunt, commemorate, operæpretium arbitror . Nam Eccleſia cum ſemel eſſet diuiſa (*immo ipſi ab Eccleſia diuiſi*) non vna diuiſione acquieuit : ſed homines ab ſe mutuo auerſi, alter ab altero denuo ſeceſſerunt : atque adeo exiguam leuiculamq. occaſionem nacti , mutuæ communionis conſociationiſq. vincula diſruperunt . Proinde qua ratione, quando, & quibus de cauſis inter ſe diſſenſerint , conſequenti ſermone oſtendemus.

THEODOSIVS PELLIT HAERETICOS.

* Noræ Rom.

SOCRATES ERRORIS ARGVITVR.

c Socrat. lib. 5. c. 20.

Illud interea intelligamus oportet, Theodoſium neminem iſtorum exagitaſſe, præter Eunomium : quem, quoniam Conſtantinopoli domi ſuæ conuentus egerat , libros ab ſe editos palam oſtenderat, multos denique ſuæ doctrinæ labe infecerat , in exilium mitti iuſſit . Reliquis vero neque moleſtiæ quicquam exhibuit , neque ſecum communicare coegit : ſed ſingulis copiam fecit in locis ſeparatis conuentus agendi , & ita de re- D ligione Christiana ſentiendi, vt quiſque de ea opinionem conceperat. Atque vt alijs omnibus ſectis poteſtatem permiſit eccleſias ſibi extra ciuitates conſtruendi ; ſic Nouatianis, vtpote in fide Conſubſtantialis cum eo conſentientibus, dedit mandatum, vt eccleſias ſuas (ſicut a me ſupra commemoratum eſt) intra vrbes audacter & libere retinerent.] hæc Socrates: ſed quàm vera ſint de alijs præſertim hæreticis, tum nuper recitatæ, tum reliquæ ſuperius deſcriptæ latæ aduerſus hæreticos leges, apertam fidem faciunt, noſq. alias de his eumdem auctorem erroris arguimus.

Porro de ſchiſmate Nouatianorum hoc tempore inter ipſos conflato , hæc idem Socrates ſubdit [d] : Cum poſt Agelium Marcianus Epiſcopus Nouatianorum eſſet creatus : Eccleſia illorum tali de cauſa diuiſa eſt . Sabbatius quidam ex Iudæo factus Christianus , & a Marciano ad presbyterij dignitatem euectus , nihilominus E Iudaicæ religioni, qua animus erat ante occupatus , ſeruire laborauit : quinetiam ſimul Epiſcopatus adipiſcendi cupiditate incenſus fuit . Itaque nactus duos presbyteros Theoctiſtum & Macarium ſuæ cupiditatis adiutores , tempus & morem feſti Paſchatis celebrandi , qui in Pazo * vico Phrygiæ , regnante Valente (ſicut ante dixi) a Nouatianis decerni tentatus erat, renouare cogitauit . Ac quamquam primum ſimulatione monaſticæ vitæ excolendæ, ab eccleſia receſſit, ſibiq. nonnullos, quos myſteriorum communione indignos cenſebat, permagnæ offenſioni fuiſſe docuit : tamen haud ita multo poſt, dum conuentus ſeparatim agere inſtitueret, ſe manifeſto aperuit . De quibus rebus certior factus Marcianus , ſuum ipſius in presbyteris ordinandis errorem & inſcitiam propterea magnopere accuſauit , quòd homines tam inanis gloriæ appetentes ad munus presbyterij extulerat : atque grauiter ſibi ſuccenſens , dixit ; multo fuiſſe ſatius , manus ſuas ſuper ſpinas impo- ſuiſſe ,

d Socrat. lib. 5. cap. 20.

NOVATIANI INTER SE DIVISI.

* Pepuzo

fuiſſe, quàm earum impoſitione Sabbatium ad gradum deſignaſſe presbyterij. A

Idcirco Angari (eſt hoc emporiū Bithyniæ prope Helenopolim ſitum) Concilium
SYNODVS NOVATIANORVM Epiſcoporū Nouatianorum conuocat. Qui cum eſſent in vnum coacti, accerſunt Sabbatium, eumq. cauſas animi ſui offenſi corā Concilio proponere iubent. Ac ſimulatque ille diſſenſionem de feſto Paſchatis celebrando, cauſam attulerat, cur animo eſſet offenſo (illud enim tū ad conſuetudinem a Iudæis in eo ſeruatam, ad præſcriptum normamq. eorum qui in Pazo conuenerant, celebrandū eſſe dicebat) Epiſcopi in Concilio congregati, ſuſpicantes illum ſedis Epiſcopalis deſiderio eam rem cauſatum eſſe, iureiurando hominem obſtringunt, vt Epiſcopatum nunquā capeſſeret. Iſte ea de re iuſiurandū dat. Illi tū canonem edunt de feſto Paſchatis: quem canonem ἀδιάφορον, id eſt, indifferentem vocabant: docebantq. diſſenſionem de feſto Paſchatis non ſatis iuſtā cauſam eſſe, cur Eccleſia dirimeretur: neque eos qui in Pazo coacti fuiſſent, præiudicium generali B canoni feciſſe. Nam veteres, qui proxime a temporibus Apoſtolorum aberant, quamquā de hoc feſto inter ſe diſſidebant, tamen inter ipſos mutuo communicaſſe, nec aliquando vincula rupiſſe concordiæ. Quinetiam Nouatianos, qui Romæ, quæ eſt ciuitas primaria, vitam degebant, tametſi numquam in eo feſto morem Iudæorū ſequerentur, ſed ſemper poſt æquinoctium Paſcha celebrarent; tamen cum illis qui eiuſdem erant fidei, quiq. alium morem in feſto illo agendo ſeruabant, minime diſcordiam exercuiſſe.] hæc de nouo canone, quem aduerſus communem vſum Eccleſiæ Catholicæ Nouatiani ſtatuere: cui non adhærere, nihil aliud fuiſſe, quàm ſchiſmate a Catholicorum communione diuidi, iam ſatis ſuperius demonſtratum eſt. Porro ſubdit de Sabbatio, iterum priuatos conuentus egiſſe, & contra iuſiurandum Epiſcopum ſe creari paſſum eſſe.

Cum autem idem auctor falſa quadam aſſumptione affirmet, licuiſſe cuilibet abſque C
ERRORES SOCRATIS DE RITIBVS ECCLESIARVM. diſpendio Catholicæ veritatis celebrare qua die Paſcha vellet: hæc ſane ille, vt ex eo ipſe Nouatianus ſuos Nouatianos excuſet Epiſcopos, vnius occaſione Sabbatij in tranſuerſum acti. Dumq. ſubdit quod ad ritus ſpectat, peculiares licere ſuos cuique vēdicare, dumq. diuerſarum Eccleſiarū ritus recenſet, magnopere quidem errore labitur (vt de
a Socrat. lib. 5. c. 21. reliquis agere prætermittamus) dū ait[a]: Qui ſunt Romæ, tres ſeptimanas ante Paſcha, Sabbato & Dominico exceptis, ſimul ieiunant.] ſed hæc certa demonſtratione refellimus ſuperius, dum egimus de Quadrageſima tomo primo Annalium. Sicut & quod
b Sozom. lib. 7. c. 19. Sozomenus[b] ait, ſemel tantum in anno Romæ Alleluia cantari ſolitum: cum ſuperius ſit demonſtratū, etiam in ipſis defunctorum exequijs conſueuiſſe Romæ occini Alleluia.
c Niceph. lib. 12. c. 34. Vel quod de his agens longe mentitur Nicephorus, dum ait[c]: Neque Epiſcopus, neque alius quiſquā in Eccleſia Romæ ad populū, docens, verba facit.] Sed quid ineptius dici D poteſt? Nonne S. Ambroſius recitat ſermonem Liberij Papæ ad populum habitū, cum ſoror ipſius ſacrum velum virginitatem profeſſa accepit? Nonne S. Leonis & S. Gregorij adhuc extant homiliæ ad populum dictæ? Sed puto quidem, eoſdem Nouatianos auctores, Nouatianorum eccleſiarum, quæ in diuerſis locis toto ferme orbe Chriſtiano diſperſæ erant, mores inſinuare voluiſſe; vel nullo delectu habito Catholicorum & Orthodoxorū, eorumdem ritus ſimul commiſcuiſſe, confuſiſſeque. Nam quid eſt, rogo,
d Socrat. lib. 5. c. 22. quod ait Socrates[d]: In Theſſalia aliam conſuetudinem inualuiſſe noui, vt ibi qui clericus ſit, ſi cum vxore, quam cum eſſet laicus ducebat, poſtquam clericus factus ſit, dormierit, clericatu abdicatus ſit: id adeo cum omnes illuſtres presbyteri in Oriente, & Epiſcopi etiam, modo ipſi voluerint, nulla lege coacti, ab vxoribus abſtineant. nam non pauci illorū, dum Epiſcopatū gerunt, etiam liberos ex vxore legitima procreant?] E An non his contraria prorſus ſcribebat hoc tempore (vt dictum eſt) S. Hieronymus aduerſus Iouinianum? diaconos ſcilicet, & vniuerſum chorū ſacerdotalem, nec miniſtrare, nec offerre hoſtias Deo potuiſſe, qui ſeruirent operi coniugali: nam & aſſertione quoque Iouiniani (vt ait) confirmat, eſſe non potuiſſe Epiſcopum qui in Epiſcopatu filios faciat: alioqui ſi deprehenſus fuerit, non quaſi vir tenebitur, ſed quaſi adulter damnabitur. Quem quidem morē tam in Occidentali, quàm in Oriētali Eccleſia viguiſſe, ſatis ſuperius eſt demonſtratum: vt non ſit opus hic iterum eadem legentis faſtidio iterare.

e Socrat. lib. 5. c. 22. Subdit vero Socrates[e] de Arianis: Quinetiam Ariani inter ſe ipſos diuiſi ſunt ob
DE ARIANIS INTER SE DIVISIS. hanc cauſam. Quæſtiones controuerſæ captioſæq. inter eos quotidie agitatæ, illorum diſputationes ad abſurdas quaſdam ſententias & opiniones prouexerunt. Nam quoniam in Eccleſia creditur Deum eſſe Patrem Filij Verbi: quæſtio inter eos obor-

ta eſt,

A ta eſt, vtrum Deus, antequam Filius exiſteret, Pater dici poſſet. Et quia Verbum Dei non ex Patre generatum, ſed ex non eſſentijs extitiſſe opinabantur: in primo & ſummo quæſtionis capite lapſi, non ſine cauſa in abſurdam contentionem inciderunt. Dorotheus igitur ab illis Antiochia accerſitus, dixit, non poſſe Patrem aut eſſe, aut vocari, ſi non exiſtat Filius. Marinus, quem e Thracia ante Dorotheum euocauerant, tempus opportunum nactus (ægre enim ferebat Dorotheum ſibi prælatum) contrariæ ſententiæ patrocinium ſuſcepit. Qua de cauſa ipſi inter ſe diuiſi fuere. Ac cum propter inanem illam voculam, quæ erat ante prolata, eſſent ſeiuncti, ſeparatim alter ab altero conuentus fecerunt: et qui parebant Dorotheo, in proprijs ac ſuis locis manſerunt: qui autem Marini ſententiam ſequebantur, extruxerunt ſibi eccleſias, conuentuſq. ſeorſum egerunt: denique docuerunt, Patrem ſemper Patrem fuiſſe, etiam cum Filius
B non exiſteret. Appellabatur hi Pſathyriani, propterea quòd Theoctiſtus quidā pſathyropola, id eſt, placentarum venditor, genere Syrus, ardenti ſtudio huic opinioni patrocinatus eſt. cuius ſententiam ſecutus eſt Selenas Gothorum Epiſcopus, vir genere permixto ortus: nam pater eius Gothus fuit, mater autem Phryx.] addit iterum ſubdiuiſam fuiſſe eiuſmodi ſectam in alias duas partes. Sed quid in his recenſendis immoror, cum & exemplis recentibus ſpectemus oculis, quolibet ferme die hæreſes parere hæreſes, nec menſe ferme integro hæreſum patronos inter ſe ſibi ipſis conſtare? qui vtinam illos, de quibus agimus, Arianos imitarentur, de quibus idem auctor hæc ſubdit: Quamobrem multi clerici, qui erant de iſtorum Epiſcoporum eccleſijs, odio contra eos ob concertationem illam ex inanis gloriæ cupiditate ortam concepto, ab illis deſciuerunt, ſeq. totos addixerunt fidei Conſubſtantialis.]

C Poſt hæc autem idem Socrates [a] de Eunomianis agit in alias ſectas inter ſe diuiſis, inter quas nouiſſimas illas ponit, quarum alteram a Theophronio Eunomiotheophronianam, alterā vero ab Eutychio Eunomieutychianam tradit appellatam. Sed & Macedonianos inter ſe ait fuiſſe diſsidentes ſententia. Verum hoc peculiare hæreſibus omnibus, vt quoniam abhorrent a veritate, quæ vna eademq. ſemper eſt, in diuerſas ſententias ſectaſq. diſtrahantur. Sit igitur prudenti homini ſignum potiſſimū, illic Catholicam Eccleſiam eſſe, vbi ab exordio vna eademq. ſemper fides viguit; hæreticorum vero eſſe, non dicam Eccleſiam, ſed proſtibulum, in quibus non vna ſemperq. manens cognoſcitur ſponſa, ſed expoſitæ pro cuiuſcumque concupiſcentia concubinæ. At his dimiſsis, iam reliquas huius anni res geſtas ordine proſequamur.

[a] Socrat. lib. 5. c. 23. DE EVNOMIANIS INTER SE DISSIDENTIBVS.

Annus hic tertius numeratur, ex quo S. Auguſtinus in Africam reuerſus, vna cū ſo-
D cijs laicus vixit (vt Poſſidius ait [b]) longe a curis ſæcularibus, orationi, lectioni, ac ſcriptionibus vacans: quo ipſe a Valerio Epiſcopo Hipponenſi creatus eſt presbyter, cum ageret ætatis annum trigeſimum ſeptimum; de cuius ordinatione hæc idem auctor [c]: Eodem itaque tempore in Eccleſia Hipponenſi Catholica Valerius ſanctus Epiſcopatum gerebat. Qui cum, flagitante Eccleſiaſtica neceſsitate, de prouidendo & ordinando presbytero ciuitati, plebem Dei alloqueretur & exhortaretur: iā ſcientes Catholici S. Auguſtini propoſitū & doctrinā, manu iniecta (quoniā & idem in populo ſecurus & ignarus quid futurū eſſet, aſtabat) tenuerunt. Solebat autem laicus, vt nobis dicebat, ab eis tantum Eccleſijs quæ non haberent Epiſcopos, ſuā abſtinere præſentiam.] Vigebat namque mos ille, vt quē eruditione & moribus inſignem populus noſſet, eundem vi raptum, reclamantem licet, offerrent Epiſcopis ordinandū: quod plane contigit
E Auguſtino, de quo Poſsidius: Eum ergo tenuerunt, & vt in talibus conſuetū eſt, Epiſcopo ordinandum intulerunt, omnibus id vno conſenſu & deſiderio fieri perficiq. perentibus, magnoq. ſtudio & clamore flagitantibus, vbertim eo flente: nonnullis quidem lacrymas eius (vt nobis ipſe retulit) tunc ſuperbe interpretantibus, & tamquam eū conſolantibus, ac dicentibus: quia locus presbyterij, licet ipſe maiore dignus eſſet, appropinquaret tamen Epiſcopatui. Cum ille homo Dei (vt nobis retulit) maiori conſideratione intelligeret & gemeret, quàm multa & quàm magna ſuæ vitæ pericula de regimine & gubernatione Eccleſiæ impendere iā ac prouenire ſpectaret, atque ideo fleret. Et eorū tunc, vt voluerunt, completum eſt deſiderium.] Porro de eadem vi ſibi ab Hipponenſibus adhibita teſtatur ipſe Auguſtinus in epiſtola [d] ad Albinam. Ceterū ſic creatus eſt presbyter, vt regimen Eccleſiæ Valerius illi concrederet. Vnde Poſsidius ſubdit:
Factus ergo presbyter, monaſteriū intra eccleſiā mox inſtituit, & cū Dei ſeruis viuere

[b] Poſsid. Vit. S. Aug. c. 3. S. AVGVSTINVS INITIATVR PRESBYTERATV
[c] Poſſid. ibid. cap. 4.
[d] Auguſt. epiſt. 225.

cœpit ſecundum modum & regulam ſub ſanctis Apoſtolis conſtituram: maxime vt A
nemo quicquam proprium in illa ſocietate haberet, ſed eis eſſent omnia communia, & diſtribueretur vnicuique, ſicut opus erat: quod iam ipſe prior fecerat, dum de tranſmarinis ad ſua remeaſſet.] Quòd igitur S. Auguſtinus primus fuit qui monaſticæ vitæ inſtituta inuexit in Africam, eademq. primus ſeruare cœpit, alijſq. ſeruanda tradidit: inde accidit, vt Donatiſtæ putarint eiuſmodi vitæ genus ab ipſo fuiſſe excogitatū: nā ſic ipſe aduerſus Petilianū[a]: Deinceps perrexit ore maledico in vituperationem monaſteriorū & monachorum; arguens etiam me, quòd hoc genus vitæ a me fuerit inſtitutum: quod genus vitæ omnino quale ſit, neſcit, vel potius toto Orbe notiſſimum, neſcire ſe fingit.] euexerat ipſe ex Italia eiuſmodi viuendi formā: viderat enim (quod ipſe teſtatur) apud Mediolanenſem ciuitatem nobile monaſterium; conſpexerat & Romæ plura, eademq. peregregia, quæ tamquam beatorū ciuium choros laudauit. quam quidem diſciplinam B
æmulatus, in Africana Eccleſia quamprimum inſtituere conatus eſt: ſenſit vero his in primis hæreticos aduerſarios, nempe Donatiſtas, de quibus etiam ſuperius dictum eſt.

a Aug. contra litt. Petil. lib. 3. cap. 40.

Ceterum iam ante presbyteratum, adhuc laicus, vna cum ſuis ſocijs, de quibus diximus, idem vitæ genus in Africa excoluerat apud Tagaſtem; ſed nondum aliquod ab eo inſtructum fuerat monaſterium, cuius erigendi gratia ſe Hipponem contulerat, Hipponenſem ciuem Agentem in rebus, cuius Poſſidius[b] meminit, conuenturus, a quo fuerat accerſitus. At erit iucundius, hæc ipſa omnia ab ipſomet Auguſtino ad populum pro concione narrante percipere; ait enim[c]: Quærebam vbi conſtituerem monaſterium, & viuerem cum fratribus meis. Spem quippe omnem ſæculi reliqueram: et quod eſſe potui, eſſe nolui: nec tamen quæſiui eſſe quod ſum. Elegi[d] in domo Dei mei abiectus eſſe magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorū. Ab eis qui C
diligunt ſæculum, ſegregaui me; ſed eis qui præſunt populis, non me coæquaui: nec in conuiuio Domini mei ſuperiorem locum elegi, ſed inferiorem & abiectum; & placuit illi dicere: Aſcende ſurſum. Vſque adeo autem timebam Epiſcopatum, vt quoniam cœperat eſſe alicuius iam momenti inter Dei ſeruos fama mea; in quo loco ſciebam non eſſe Epiſcopum, ne illo accederem cauebā. Et hoc agebam quantum poteram, vt in loco humili ſaluarer, ne in alto periclitarer. Sed, vt dixi, domino ſeruus contradicere non debet. Veni ad iſtam ciuitatem propter videndum amicum, quem putabam me lucrari poſſe Deo, vt nobiſcum eſſet in monaſterio. Quaſi ſecurus perueni, quia locus habebat Epiſcopum. Apprehenſus, presbyter factus ſum, & per hunc gradum perueni ad Epiſcopatum. Non attuli aliquid, nec veni ad hanc Eccleſiam, niſi cum ijs indumentis, quibus illo tempore veſtiebar. Et quia hic diſponebam eſſe in monaſterio cum fratri- D
bus: cognito inſtituto & voluntate mea, beatæ memoriæ ſenex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc eſt monaſterium. Cœpi boni propoſiti fratres colligere, compares meos, nihil habentes, ſicut nihil habebam, & imitantes me: vt quo modo ego tenuem paupertatulam meam vendidi & pauperibus erogaui, ſic facerent & illi qui mecum eſſe voluiſſent, vt de communi viueremus, commune autem nobis eſſet magnum & vberrimum prædium ipſe Deus.] hæc ipſe.

b Poſſid. Vit. S. Auguſt. c. 2.

c Auguſt. de diuerſ. ſerm. 49.

d Pſal. 84.

Verum quod dicit Poſſidius, Auguſtinum factum presbyterum, monaſterium intra eccleſiam mox inſtituiſſe: aliter ſe rem habuiſſe, cum præcedens S. Auguſtini ſermo declarat, tum quæ ſubdit his verbis: Perueni ad Epiſcopatum: vidi neceſſe habere Epiſcopum, exhibere humanitatem aſſiduā quibuſcūque venientibus, ſiue tranſeuntibus: quod ſi non feciſſem, Epiſcopus inhumanus dicerer. ſi autem conſuetudo iſta in monaſterio E
permiſſa eſſet, indecens eſſet. Et ideo volui habere in iſta domo Epiſcopi mecum monaſterium clericorum.] hæc ipſe; quibus declaratur, nonniſi facto ipſo Epiſcopo, accidiſſe quod ait Poſſidius, conſtruxiſſe ipſum Auguſtinum monaſterium intra eccleſiam: vt ex his videas duo ab eo erecta fuiſſe Hippone monaſteria, alterum cum adhuc presbyter eſſet, in horto; alterum vero cum factus eſt Epiſcopus, in ipſa Epiſcopali domo, quæ inhærens eſſe ſoleret eccleſiæ. Inſtituit poſtea & monialium monaſterium, eiſdemq. regulas viuendi præſcripſit[e], ſicut & clericis fecerat. Ex hac quidem Auguſtini plantatione accepti palmites longe lateq. diffuſi, tū in Africa, tum etiam in alijs plerifque Eccleſijs Occidentis fructu vberrimo locupletarunt Eccleſiam. Manſit Auguſtinus presbyter annos quatuor: nam (vt auctor eſt S. Proſper in Chronico) quarto poſt hunc anno, ſub Conſulatu Olybrij & Probini, fuit creatus Epiſcopus.

e Auguſt. epiſt. 109.

Cum

A Cum autem ordinatus Eccleſiæ Hipponenſis presbyter S. Auguſtinus a S. Valerio Epiſcopo cogeretur Dei verbum populo miniſtrare: ipſe cum non tantæ eſſe doctrinæ ſibi videretur, vt tam grande munus obiret, inducias ſaltem petijt in ſequens Paſcha, quo in diuinis Scripturis fieret eruditior. Extat adhuc ipſius libellus precum ea de cauſa tunc oblatus Valerio, dignus quidem qui hic integer deſcribatur: ſic enim ſe habet[a]:

LIBELLVS SVPPLEX AVGVSTINI AD VALERIVM EPISCOP. HIP.

[a] Apud Aug. epiſt. 148.

Domino beatiſſimo & venerabili, in conſpectu Domini ſinceta charitate cariſsimo patri, Valerio Auguſtinus presbyter in Domino S.

Ante omnia pero, vt cogitet religioſa prudentia tua, nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore facilius & lætius & hominibus acceptabilius, Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio, ſi perſunctorie atque adulatorie res agatur: ſed nihil apud Deum
B miſerius & triſtius & damnabilius. Item nihil eſſe in hac vita, & maxime hoc tempore difficilius, laborioſius, periculoſius, Epiſcopi, aut presbyteri, aut diaconi officio: ſed apud Deum nihil beatius, ſi eo modo militetur, quo noſter Imperator iubet. Quis autem iſte ſit modus, nec a pueritia, nec ab adoleſcentia mea didici: et eo tempore quo diſcere cœperam, vis mihi facta eſt, merito peccatorum meorum (nam quid aliud exiſtimem, neſcio) vt ſecundus locus gubernaculorum mihi traderetur, qui remum tenere non noueram. Sed arbitror Dominum meum propterea me ſic emendare voluiſſe, quòd multorum peccata nautarum, antequam expertus eſſem quid illic agatur, quaſi doctior & melior reprehendere audebam. Itaque poſtquam miſſus ſum in medium, tunc ſentire cœpi temeritates reprehenſionum mearum, quamquam & antea periculoſiſsimum iudicarem hoc miniſterium. Et hinc erant lacrymæ illæ, quas me
C fundere in ciuitate ordinationis meæ tempore, nonnulli fratres animaduerterunt; & neſcientes cauſas doloris mei, quibus potuerunt ſermonibus, qui omnino ad vulnus meum non pertinerent, tamen bono animo conſolati ſunt.

Sed multo valde, multo amplius expertus ſum, quàm putabam: non quia nouos aliquos fluctus aut tempeſtates vidi, quas ante non noueram, vel non audierã, vel non legeram, vel non cogitaueram; ſed ad eas euitandas aut perferendas ſolertiam & vires meas omnino non noueram, & alicuius momenti arbitrabar. Dominus autem irriſit me, & rebus ipſis oſtendere voluit me ipſum mihi. Quod ſi non damnando, ſed miſerando fecit (hoc enim ſpero) certe vel nunc cognita ægritudine mea, debeo Scripturarũ eius medicamenta omnia perſcrutari; & orando ac legendo agere, vt idonea valetudo animæ meæ ad tam periculoſa negotia tribuatur: quod ante non feci, quia & tempus
D non habui. Tunc enim ordinatus ſum, cum de ipſo actionis tempore ad cognoſcendas diuinas Scripturas cogitaremus, & ſic nos diſponere vellemus, vt nobis otium ad hoc negotium poſſet eſſe. Et quod verum eſt, nondum ſciebam quid mihi deeſſet ad tale opus, quale me nunc torquet & conterit. Quòd ſi propterea in re ipſa didici quid ſit homini neceſſarium, qui populo miniſtrat ſacramentum & verbum Dei, vt iam non mihi liceat aſſequi quod me non habere cognoui: iubes ergo vt peream, pater Valeri? vbi eſt charitas tua? Certe diligis me, certe diligis ipſam Eccleſiã, cui me ſic miniſtrare voluiſti: et tamen certus ſum, quòd & me & ipſam diligis. Sed putas me idoneũ, cum ego melius me nouerim, qui tamen nec ipſe me noſſem, niſi experiendo didiciſſem.

Sed dicit fortaſſe ſanctitas tua: Vellẽ ſcire quid deſit inſtructioni tuæ. Tam multa autem ſunt, vt facilius poſsim enumerare quæ habeo, quàm quæ habere deſidero. Audeo
E enim dicere, ſcire me & plena fide retinere quid pertineat ad ſalutem noſtram. Sed hoc ipſum quo modo miniſtrem ad ſalutem aliorum, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, vt ſalui fiant? Et ſunt fortaſſe aliqua, immo non eſt dubitandum eſſe in ſanctis libris conſcripta conſilia, quibus cognitis & apprehenſis, poſsit homo Dei rebus Eccleſiaſticis ordinatioribus miniſtrare, aut certe inter manus iniquorum vel viuere conſcientia ſaniore, vel mori, vt illa vita non amittatur, cui vni Chriſtiana corda humilia & manſueta ſuſpirant. Quo modo autem hoc fieri poteſt, niſi quemadmodũ ipſe Dominus[b] dicit, petendo, quærẽdo, pulſando, id eſt, orando, legendo, * plangendo? [b] Matth. 7.
Ad quod negotium mihi paruum tempus vel vſque ad Paſcha impetrari volui per fratres a tua ſinceriſsima & venerabili charitate, & nunc per has preces volo. * agendo

Quid enim reſponſurus ſum Domino Iudici: Non poteram iſta iam quærere, cum Eccleſiaſticis negotijs impedirer? Si ergo mihi dicat: Serue nequam, ſi villa Eccleſiæ

calumnioſum aliquem pateretur, cuius fructibus colligendis magna opera impendi- A
tur, neglecto agro quem rigaui ſanguine meo; ſi quid agere pro ea poſſes apud Iudi-
cem terræ, nonne omnibus conſentientibus, nonnullis etiam iubentibus & cogenti-
bus pergeres; & ſi contra te iudicaretur, etiam trans mare proficiſcereris: atque hoc
modo vel annum vel amplius abſentiam tuam nulla querela reuocaret, ne alius poſſide-
ret terram, non animæ, ſed corpori pauperum neceſſariam: quorum tamen famem vi-
uæ arbores meæ multo facilius, mihiq. gratius, ſi diligenter colerentur, explerent?
Cur ergo ad diſcendam agriculturam meã, vacationem temporis tibi defuiſſe cauſaris?

Dic mihi, quid reſpondeam, rogo te. An forte vis dicam: Senex Valerius, dum me
omnibus rebus inſtructũ eſſe credidiſſet, quanto amplius me dilexit, tanto minus iſta
diſcere permiſit? Attende omnia iſta, ſenex Valeri, obſecro te per bonitatem & ſeueri-
tatem Chriſti, per miſericordiam & iudicium eius, per eum qui tantam tibi inſpirauit B
erga nos charitatem, vt te nec pro lucro animæ noſtræ audeamus offendere. Sic autem
mihi Deum & Chriſtum teſtem facis innocentiæ & charitatis & ſinceri affectus, quem
circa nos habes, quaſi ego non de his iurare omnibus poſſim. Ipſam ergo charitatem
& affectum imploro, vt miſerearis mei, & concedas mihi ad hoc quod rogaui tempus
quantum rogaui, atque adiuues me orationibus tuis, vt non ſit inane deſideriũ meum,
nec infructuoſa Eccleſiæ Chriſti atque vtilitati fratrum & conſeruorum meorum ab-
ſentia mea. Scio quòd illam charitatem pro me orantem, maxime in tali cauſa, non
deſpiciet Dominus; & eam ſicut ſacrificium ſuauitatis accipiens, fortaſſis breuiore tem-
pore quàm poſtulaui, me ſaluberrimis conſilijs de Scripturis ſuis reddet inſtructum.]
hucuſque libellus ſupplex Auguſtini ad Valerium Epiſcopum Hipponenſem.

AVGVSTINI VSQVE IN HANC TEMPORA LVCVBRATIONES.

Quis hæc audiens, non exiſtimet aliquem loqui hominem rudem, & ſacrarum litte- C
rarum ignarum, quiq. Chriſtianorum Theologiæ vix atrium penetrarit? An non hic
ille Auguſtinus, qui ante hoc tempus pro defenſione & illuſtratione Chriſtianæ religio-
nis tot tamq. diſertos ediderat commentarios aduerſus philoſophos & hæreticos, nem-
pe contra Academicos & Manichæos, elucubtaratq. libros De beata vita, De ordine, &
aurea illa Soliloquia, De immortalitate animæ, De diſciplina, De moribus Eccleſiæ,
De animæ quantitate, De libero arbitrio, De Geneſi aduerſus Manichæos, De muſica,
De magiſtro, & De vera religione? Qui igitur talia tantaq. præſtiterat in hanc diem
vniuerſæ Catholicæ Eccleſiæ, an non ſufficiens erat vt publice doceret populum Hip-
ponenſem? ſane quidẽ. ſed id præſtitit, quòd ſciret nihil in Eccleſia Dei maioris eſſe ne-
gotij, quàm Euangelium prædicare: ſuſceperant enim hoc miniſteriũ Chriſtus, & Apo-
ſtoli ab eo miſſi, & Prophetæ; cũ tamen ijdẽ ante id ipſum muneris obituri a Deo voca- D
ti, reſilienres interdum, & nonniſi magna Dei gratia roborati, ſuſceptum proſecuti ſint
opus: tales namque eſſe conſueuerunt præcones Catholicæ veritatis; hæretici vero con-

a Hierem. 23.

tra, illis ſimiles, de quibus Dominus[a]: Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant.]

DIVINAE SCRIPTVRAE IMMENSITAS.

Sed quid præterea? Qui diuinarum Scripturarum mare magnũ ac ſpatioſum mani-
bus ſæpius nauigio firmæ fidei, & remigio præclari ingenij, atque ſecunda diuini Spiri-
tus flante aura, tentarat; eius immenſa vaſtitate ſuperatus, vix extremas vndas littora
verberantes ſibi viſus eſt attigiſſe. At ne hæc me putes fingere, vel coloribus pinge-

b August. epiſt. 3.

res; audi ipſum ad Voluſianum ſcribentem[b]: Tanta, inquit, eſt Chriſtianarum profun-
ditas litterarum, vt in eis quotidie proficerem, ſi eas ſolas ab ineunte pueritia vſque
ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, meliore ingenio conarer ad-
diſcere: non quo ad ea quæ neceſſaria ſunt ſaluti, tanta in eis peruenitur difficultate: E
ſed cum quiſque ibi fidem tenuerit, ſine qua pie recteq. non viuitur, tam multa, tamq.
multiplicibus myſteriorum vmbraculis opaca intelligenda proficientibus reſtant;
tantaq. non ſolum in verbis quibus iſta dicta ſunt, verum etiam in rebus quæ intelli-
genda ſunt, latet altitudo ſapientiæ, vt annoſiſſimis, acutiſsimis, flagrantiſsimis cupi-

c Eccle. 18.

ditate diſcendi hoc contingat, quod eadem Scriptura quodam loco habet[c]: Cum con-
ſummauerit homo, tunc incipit.] hæc ipſe. Ex his probe, puto, intelliges, etiam ſi non
ingeram; quanta leuitate, temeritate, & audacia hoc noſtro ſæculo apud hæreticos cre-
datur diuina Scriptura cerdonibus.

PRESBYTERI IN AFRICA DOCERE INCIPIVNT.

d Poſsid. Vit. S. Auguſt. c. 5.

Tentauit S. Valerius, quod ante nullus Africanorum Epiſcoporum attigerat, nem-
pe vt, presbyter Euangelium prædicaret, cum nonniſi Epiſcopi id obirent muneris; ait
enim Poſſidius[d]: Sanctus vero Valerius ordinator eius, vt erat vir pius & Deum ti-

mens, ex-

A mens, exultabat, & Deo gratias agebat, ſuas exauditas a Domino fuiſſe preces, quas ſe frequentiſſime fudiſſe narrabat, vt ſibi diuinitus homo concederetur talis, qui poſſet verbo Dei & doctrina ſalubri Eccleſiam Dei ædificare: cui ſe rei homo natura Græcus, minuſq. Latina lingua & litteris inſtructus, minus vtilem peruidebat. Et eidem presbytero poteſtatem dedit, coram ſe in eccleſia Euangelium prædicandi, ac frequentiſſime tractandi, contra vſum quidem & conſuetudinem Africanarum Eccleſiarum. Vnde etiam ei nonnulli Epiſcopi detrahebant. Sed vir ille venerabilis & prouidus, in Orientalibus Eccleſijs id ex more fieri ſciens, vtilitati Eccleſiæ conſulens, obtrectantium non curabat linguas, dummodo factitaretur a presbytero, quod a ſe Epiſcopo impleri minime poſſe cernebat. Vnde accenſa & ardens eleuata ſuper candelabrum lucerna[a], omnibus qui in domo erant, lucebat. Et poſtea B currente & volante huiuſmodi fama, bono præcedente exemplo, accepta ab Epiſcopis poteſtate, presbyteri nonnulli coram Epiſcopis populis tractare cœperunt verbum Dei.] hæc Poſſidius.

PRESBYTERI IN AFRICA PRAEDICANT EVANGELIVM

a Matth. 5.

Et quidem non Eccleſiæ tantum tenues, ſed ipſa primatum totius Africanæ prouinciæ gerens Carthaginenſis Eccleſia, & eius Præſes Aurelius nuper creatus Epiſcopus eiuſmodi Valerij eſt imitatus exemplum: quod vt acceperunt Auguſtinus & Alipius, magno gaudio exultarunt, & litteris congratulati ſunt ei iſta ſcribentes[b]: Impletum eſt gaudio[c] os noſtrum, & lingua noſtra exultatione, nunciantibus litteris tuis ſanctam cogitationem tuam, adiuuante Domino qui eam inſpirauit, ad effectum eſſe perductam, de omnibus ordinatis fratribus noſtris, & præcipue de ſermone presbyterorum, qui te præſente, populo infunditur, per quorum linC guas clamat charitas tua maiore voce in cordibus hominum, quam illi in auribus. Deo gratias. Nam quid melius & animo geramus, & ore promamus, & calamo exprimamus, quàm, Deo gratias? Hoc nec dici breuius, nec audiri lætius, nec intelligi gratius, nec agi fructuoſius poteſt. Deo gratias, qui te & tam fideli pectore ditauit erga filios tuos; & id quod in intimo animæ habebas, quo humanus oculus non penetrat, eduxit in lucem, donando tibi non ſolum vt bene velles, verum etiam in quibus poſſet apparere quod velles.] hæc ipſi lætitia afflauentes, quòd cœpiſſent in Eccleſia Carthaginenſi docere presbyteri. Tanto namque decuit præcentore nouum occini canticum Domini.

AVRELIVS EPISCOPVS CARTHAG. PROMOVET PRESBYTEROS AD DOCENDVM.

b Aug. epiſt. 77.

c Pſal. 125.

Improbata igitur fuit & irrita reddita ea Africanæ Eccleſiæ conſuetudo, qua iuberentur tacere presbyteri: nam eã his verbis ſugillat ſanctus Hieronymus, dum ait in epiſtoD la ad Nepotianum[d]: Peſſimæ conſuetudinis eſt in quibuſdam Eccleſijs, tacere presbyteros, & præſentibus Epiſcopis non loqui; quaſi aut inuideant, aut non dignentur audire. Etſi alij (inquit Apoſtolus Paulus[e]) fuerit reuelatum ſedenti, prior taceat: poteſtis enim per ſingulos prophetare, vt omnes diſcant, & omnes ædificentur *: et ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubiectus eſt. non enim diſſenſionis Deus, ſed pacis. Gloria patris eſt filius ſapiens. Gaudeat Epiſcopus iudicio ſuo, cum tales Chriſto elegerit ſacerdotes.] hæc Hieronymus, oſtendens ex Apoſtolica inſtitutione manare, vt doceant presbyteri in eccleſia; idemq. Nepotiano normam præſcribit quo modo presbyteri populum docere deberent.

d Hier. epiſt. 2.

REPREHENDITVR CONSVETVDO AFRICANAE ECCLESIAE.

e 1. Cor. 14.

* conſolentur

Sed ad Auguſtinum redeamus: cui facto presbytero, aduerſus Manichæos certamen ineundum fuit: Sane tunc, inquit Poſſidius[f], in illa Hipponenſi vrbe Manichæorum E peſtilentia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat, & penetrauerat, ſeducente & decipiente eiuſdem hæreſis quodam presbytero, nomine Fortunato, ibidem conuerſante atque manente.] inter alios autem ſeductus fuerat quidam eiuſdem Auguſtini amicus, nomine Honoratus; ad quem reſtituendũ ad pietatem, ſcripſit de Vtilitate credendi commentariũ, eo quòd irriderentur Fideles, qui credere iuberentur: vbi plura habet de præſtantia fidei Chriſtianæ, & certitudine in credendo. Addidit & aduerſus eoſdem hæreticos de duabus animabus commentarium, quo refellit eos dicentes alteram a patre, alteram vero creatam a principe tenebrarum. Sed & ſequenti anno idem Hippone diſſeruit cum eodem Fortunato Manichæo, de qua diſputatione ſuo loco dicturi ſumus.

AVGVSTINVS EXAGITAT MANICHAEOS.

f Poſſid. Vit. S. Auguſt. c. 6.

Inter hæc Aurelius Epiſcopus Carthaginenſis, cum haud pridem ex diacono eiuſdem Carthaginenſis Eccleſiæ factus eſſet Epiſcopus, litteris ſalutauit Auguſtinum presbyterum hoc ipſo presbyteratus eius exordio, cum coaleſcere inciperet fratrũ cœtus, & Alipius

DE CORRECTIONE TOTIVS AFRICANAE ECCLESIAE AGIT AVGVSTINVS.

pius cum eis vitam ageret; quod ſuis ad Aurelium redditis litteris ipſe Auguſtinus ſi- A
a Auguſt. epiſt. 64.
gnificat[a], quibus & eum hortatus eſt, vt prauos mores, qui in Eccleſia Africana creuiſſent, auferret: tantam enim ſpem ſe concepiſſe de eo teſtatur, cum ait: Scias itaque, domine beatiſſime & pleniſſima charitate venerabilis, non deſperare nos, immo ſperare vehementer, quòd Dominus & Deus noſter per auctoritatem perſonæ quam geris, quam non carni ſed ſpiritui tuo impoſitam eſſe con.idimus, multas carnales fœditates & ægritudines, quas Africana Eccleſia in multis patitur, in paucis gemit, Conciliorū * grauitate & tua poſſit ſanare.] ſed quæ in vniuerſa Africana Eccleſia corrigenda eſſent, his verbis inculcat: Cum enim Apoſtolus tria breuiter genera vitiorū deteſtanda & vitanda vno in loco poſuerit, de quibus innumerabiliū vitiorum exurgit ſeges: vnū horū, quod ſecundo loco poſuit, acerrime in Eccleſia vindicatur: duo autem reliqua, id eſt, primum & vltimum, tolerabilia videntur hominibus, atque ita paulatim fieri poteſt, B
* conſiliorum
b Rom. 13.
vt nec vitia iam putentur. Ait enim Vas electionis[b]: Non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & dolo: ſed induite vos Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceris in concupiſcentijs. Horum ergo trium, cubilia & impudicitiæ tam magnum crimen putantur, vt nemo dignus non modo Eccleſiaſtico miniſterio, ſed ipſa etiam ſacramentorum communione videatur, qui ſe iſto peccato maculauit. & recte omnino.

AGAPES RATIO NABILI CAVSA SVBLATAE.
Sed quare ſolum? comeſſationes enim & ebrietates ita conceſſæ & licitæ putantur, vt in honorem etiam beatiſſimorum martyrum non ſolum per dies ſolemnes (quod ipſum quis non lugendum videat, qui hæc non carnis oculis inſpicit?) ſed etiam quotidie celebrentur.] & paulo poſt: Sed feramus hæc in luxu & labe domeſtica, & eorum conuiuiorum quæ priuatis parietibus continentur; accipiamuſq. cum eis corpus Chriſti, cū C quibus panem edere prohibemur: ſaltem de ſanctorum corporum ſepulchris, ſaltem de locis ſacramentorum, de domibus orationum tantum dedecus arceatur.] hæc cum S. Auguſtinus inculcet, dicatq. in ijſdem conuiuijs prægustari ſolitum corpus Chriſti: plane puto intelligis, lector, de Agapibus ipſum loqui, ex inſtitutione Apoſtolica in Eccle-
c 1. Cor. 11.
ſia olim, Paulo docente[c], fieri conſuetis: laudabilis quidem inſtitutio, quam tamen prauus vſus corruperat: nam ſymbola charitatis in luxum tranſierant & ebrietatem. quæ quidem cum in Eccleſijs tranſmarinis Auguſtinus viderit fuiſſe correcta, in Africanis optat per Aurelium emendari, atque idcirco ſubdit:

SVBLATAE ANTEA IN MVLTIS ECCLESIIS TRANSMARINIS.
Hæc ſi prima Africa tentaret auferre a ceteris terris, imitatione digna eſſe deberet. Cum vero & per Italiæ maximā partem, & in alijs omnibus, aut prope omnibus tranſmarinis Eccleſijs, partim quia numquam facta ſunt, partim quia vel orta vel inuete- D rara, ſanctorum & vere de vita futura cogitantium Epiſcoporum diligentia & animaduerſione, extincta atque deleta ſint; dubitamus quo modo poſſumus tantam morum labem, vel propoſito tam lato exemplo, emendare? Et nos quidem illarum partium hominem habemus Epiſcopum, vnde magnas agimus gratias Deo: quamquam eius modeſtiæ atque lenitatis eſt, eius denique prudentiæ & ſolicitudinis in Domino, vt etiam ſi Afer eſſet, cito illi de Scripturis perſuaderetur curandum, quod licentioſa & male libera conſuetudo vulnus inflixit. Sed tanta peſtilentia eſt huius mali, vt ſanari prorſus (quantum mihi videtur) niſi Concilij auctoritate non poſſit. Aut ſi ab vna Eccleſia inchoanda eſt medicina: ſicut videtur audaciæ, mutare conari quod Carthaginenſis Eccleſia tenet; ſic magnæ impudentiæ eſt, velle ſeruare quæ Carthaginenſis Eccleſia correxit. Ad hanc autem rem quis alius Epiſcopus eſſet optandus, niſi qui ea diaconus exe- E crabatur?] hæc ipſe.

CONSVETVDO VETVS LENITER TOLLENDA.
Quòd vero res longa firmata conſuetudine ita videretur fixiſſe radices, vt perdifficile ſtatim penitus conuelli poſſet: inde eſt quòd idem S. Auguſtinus Aurelio perſuadet, lenitate, non autē ſeueritate agere, & exemplo potius quàm præcepto: nam ſubdit: Sed quod erat tunc dolendum, nunc auferendum eſt, non aſpere, ſed (ſicut ſcriptum
d Galat. 6.
eſt[d]) in ſpiritu lenitatis & manſuetudinis. Dant enim mihi fiduciam litteræ tuæ indices germaniſsimæ charitatis, vt tecum tamquam mecum audeam colloqui. Non ergo aſpere (quantum exiſtimo) non duriter, non modo imperioſo iſta tolluntur: magis docendo, quàm iubendo; magis monendo, quàm minando: ſic enim agendum eſt cum multitudine: ſeueritas autem exercenda eſt in peccata paucorum. Et ſi quid minamur, cum dolore fiat, de Scripturis comminando vindictam futuram, &c.] Præſtitit hæc

quidem

A quidem cuncta quæ auferenda Auguſtinus ſuaſit, & modum quo abolenda forent, Aurelius, nimirum cum id fecit auctoritate generalis Concilij ex omnibus Africanis prouincijs Carthagine congregati; ſed id quidem lenitate, & temporis ſpatio. Siquidem poſt annos ſex, in Concilio Carthaginenſi iſtæc omnia fuere ſublata; vbi Patres, & inter eos Auguſtinus iam Epiſcopus hæc [a] ſanciuerunt, incipientes iudicium a domo Dei, videlicet:

a Concil. Carthag. 3. c. 30.

Vt nulli Epiſcopi vel clerici in eccleſia conuiuentur; niſi forte tranſeuntes, hoſpitiorum neceſſitate illic reficiantur.] hæc de Epiſcopis & clericis; laicos vero hoc edito canone monuerunt [b]:

CANONES DE ABROGATIONE AGAPVM.

b Eod. Concil. c. 30.

Populi etiam ab huiuſmodi conuiuijs, quantum fieri poteſt, prohibeantur.] hæc in Concilio Carthagine habito, Cæſario & Attico Coſſ. anno Domini trecenteſimo nonageſimo ſeptimo.

B Sed quid præterea Auguſtinus Aurelio putauit neceſſario inculcandum? Quòd enim eadem quoque conuiuia & Agapes ex antiquo vſu bene introducta, ſed prauis moribus corrupta, non ſolum exhiberi ſolita erant in ſepulchris ſanctorum martyrum, ſed etiam in memorijs defunctorum: idem S. Auguſtinus ita hæc tolli ſuadet, vt tamē conſultum velit pijs oblationibus pro animabus defunctorum; nempe vt quæ ad eorum ſepulchra ferrentur, erogarentur in pauperes: ſic enim ait [c]: Sed quoniam iſtæ in cœmeterijs ebrietates & luxurioſa conuiuia, non ſolum honores martyrii a carnali & imperita plebe credi ſolent, ſed etiam ſolatia mortuorum: mihi videtur facilius illis diſſuaderi poſſe iſtam fœditatem ac turpitudinem, ſi & de Scripturis prohibeatur: et oblationes pro ſpiritibus dormientium, quas vere aliquid adiuuare credendum eſt, ſuper ipſas memoC rias non ſint ſumptuoſæ, atque omnibus petentibus ſine typho & cum alacritate præbeantur, neque vendantur: ſed ſi quis pro religione aliquid pecuniæ offerre voluerit, in præſenti pauperibus eroget. ita nec deſerere videbuntur memorias ſuorum, quod poteſt gignere non leuem cordis dolorem; & id celebrabitur in eccleſia, quod pie & honeſte celebratur.] hactenus de his S. Auguſtinus. Intueris, lector, quàm iniuſte atque impie calumnientur recentiores hæretici, qui huiuſmodi oblationes præſtandas a populo pro animabus defunctorum, excogitatas tradunt a maioribus ob lucrum eccleſijs miniſtrantium clericorum; cum illæ omnes non clericis, ſed pauperibus elargiri, Auguſtinus ſuaſerit. Cum autem iſtas comeſſationes ex Auguſtini conſilio Aurelius Carthaginēſis Epiſcopus ſuſtuliſſet, ex eoq. accidiſſet vt populus ab omni pro defunctis piorum officiorum frequentatione ceſſaret: opus fuit Chriſtianos ad eas præſtandas pro D defunctis oblationes, Eccleſiaſtica lege ſancita, compellere: tanti enim exiſtimauere Patres populum in antiquo pietatis officio retinere. Quamobrem in eodem Carthaginenſi Concilio Aurelius cum alijs Africanis Epiſcopis hæc decreuere [d]:

CORRIGENDAE NON TOLLENDAE OBLATIONES PRO DEFVNCTIS.

c Aug epiſt. 64.

OBLATIONES PRO DEFVNCTIS VSVI PAVPERVM DESTINARI.

d Concil. Carth. 4. c. 95.

Qui oblationes defunctorum aut negant eccleſijs, aut cum difficultate reddunt, tamquam egentium necatores, excommunicentur.] cur id, niſi quòd (vt ex Auguſtino dictum eſt) eædem omnes ac ſtatim erogabantur in pauperes? quas quidem non exiguas fuiſſe intelligere potes, cum adeo pauperes ijs alerentur, vt earum ſubtractione necari ijdem egeni dicerentur. At de his modo hactenus.

Hoc eodem anno cœptæ ſunt diſſenſiones illæ inter ſanctum Epiphanium Conſtantiæ Cypri & Ioannem Hieroſolymorum Epiſcopum, occaſione hæreſum Origenis, quas ille vna cū Ruffino, Palladio, Iſidoro, & alijs compluribus defendendas ac propaE gandas infeliciter ſuſceperat. Quòd enim ſanctus Hieronymus in epiſtola ad Pammachium tres numeret annos a ſuſceptæ contentionis exordio vſque ad tempus illius epiſtolæ, quam ſcriptam fuiſſe poſt ſequentem annum ſuo loco dicemus: ſatis apparet hanc ipſam altercationem hoc anno cœpiſſe, de qua nos ſequenti anno opportuniori occaſione agere aggrediemur.

DISSENSIONES INTER EPIPHANIVM ET IOANNEM.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	VALENTIN. 17. THEODOSII 14. IMPP.
392.	8.	

SEquitur Chriſti Redemptoris annus trecenteſimus nonageſimus ſecundus auſpicio Conſulatus Arcadij Auguſti ſecundùm cum collega Ruffino, qui vna cum Conſulatu auctus

DE CONSVLATV ET PRAEFECTVRA RVFFINI.
a Ambroſ. epiſt. 33.
b Zoſim. lib. 4.

tu auctus eſt quoqne Præfectura Prætorij; de quo S. Ambroſius [a] ad Tatianum ſupe- A
riori anno Conſulem: Ruffinus enim ex Magiſtro officiorum factus eſt in Conſulatu
Præfectus Prætorio; ac per hoc plus poſſe cœpit, ſed tibi iam nihil obeſſe: eſt enim alia-
rum Præfectus partium. Quàm gaudeo vel illi vt amico, quia honore auctus, inuidia
leuatus eſt; vel tibi vt filio, quia liberatus es ab eo, quem tibi grauiorem Iudicem arbi-
trabare.] hæc ipſe: has enim diſcordias inter Ruffinum & Tatianum narrat Zoſimus [b];
vt de his ipſum Ambroſiū loqui non dubites. Cū igitur redijſſet Theodoſius in Orien-
tem, quo præſente (vt vidimus) Gentiles de reſtituendis deorum ſacris nec mutire auſi
ſunt ſine magno ipſorum periculo; Senatores qui erant Romæ deorum cultores, inter
quos omnes Symmachus Conſularis emineret, cùm meliorem ſpem concepiſſent, pu-
blica legatione Valentinianum conueniunt, vt ab ipſo impetrent vetera ſacra, quæ plu-
ribus legibus editis abſtulerat Theodoſius. De hac quidem legatione quid in primis B
Paulinus dicat, & in quo ſit corrigendus, videamus.

c Paulin. in Vita Ambroſ.
DE LEGATIONE GENTILIVM.

Egreſſo, inquit [c], Theodoſio de Italia, & Conſtantinopoli conſtituto, Valentiniano
Auguſto intra Gallias poſito directa relatio eſt ſub nomine Senatus a Symmacho tunc
Præfecto Vrbis de repetenda ara Victoriæ & ſumptibus cærimoniarum. Sed vbi com-
perit ſacerdos Ambroſius, miſſo libello ad Imperatorem, poſtulauit vt ad ſe relationis
exemplaria dirigerentur, quibus ipſe pro partibus ſuis reſponſurus eſſet. Qua relatio-
ne accepta, præclariſſimū libellum conſcripſit, vt contra nihil vnquā auderet Symma-
chus vir eloquētiſſimus reſpondere.] hæc Paulinus, qui mox ſubdit de nece Valentinia-
ni, quæ paulo poſt accidit. At confundere ipſum hanc poſteriorem Gentilium Senato-
rum legationem cum priore, ſatis ſuperius demonſtratum eſt, cum docuimus de tem-
pore Vrbanæ Symmachi Præfecturæ. Quòd ſi velimus eum confudiſſe Præfecturam Vr- C
banam cum Conſulatu, quem Symmachus geſſit anno ſuperiore; dicenda eſſet eiuſ-
modi legatio contigiſſe vltimo anni ſuperioris tempore: nam Theodoſium receden-
tem ab Italia perueniſſe Conſtantinopolim vidimus IIII. Id. Nouembris.

VALENTINIANVS IMP. REIICIT LEGATIONEM GENTILIVM.
d Ambroſ. orat. in funer. Valentin.

Verum teſtificatione ipſius Ambroſij demonſtratur, nouiſſimam hanc legationem
miſſam eſſe ad Valentinianum hoc anno paulo ante eius obitum; de qua hæc ipſe in
funebri laudatione [d], Deum pro eius anima interpellans: Solue ergo ſeruo tuo munus
tuæ gratiæ, quam ille numquam negauit: qui ante diem mortis, templorum priuilegia
negauit, inſurgentibus quos reuereri poſſet. Aſtabat virorum caterua Gentilium: ſup-
plicabat Senatus. Non metuebat hominibus diſplicere in Chriſto.] ita ibi Am-
broſius, qui & ſuperius egit de alia ante miſſa legatione ſub Symmachi Præfectura,
de qua nos ſuo loco pluribus diximus. D

VALENTINIANI OBITVS TEMPVS.

Quod vero ad annum, menſem, & diem interitus Valentiniani Imperatoris
pertinet: manifeſtus error deprehenditur apud Marcellini Chronicon, dum recenſetur
ſub anni ſupetioris Conſulibus. Nam præter id quod dictum eſt ſuperius, & omnium
aſſertione conſtat, Theodoſium ab Italia recedentem, reliquiſſe Valentinianum inco-
lumem; Epiphanius etiam in libello de Menſuris & ponderibus ita ait: Sub his Con-
ſulibus Arcadio ſecundum atque Ruffino mortuus eſt Valentinianus iunior, filius Va-
lentiniani Magni, inuentus in Palatio ſubito ſtrangulatus (vt fama fert) Idibus Maij,
pridie Pentecoſtes, in die Sabbati. In ipſa die Pentecoſtes elatus eſt: erat autem tunc
ſecundū Ægyptios menſis Pachon dies vigeſima prima, iuxta Græcos Artemiſij men-
ſis tertia & vigeſima, ſecundum Romanos decimo ſeptimo Kalendas Iunias.] hæc ipſe:
vt nulla exactior nota temporis deſcribi potuiſſe videatur. Sub hoc quoque anno eius E
interitum recenſet Proſper in Chronico, idemq. Zoſimum ſenſiſſe apparet.

e Ambroſ. orat. in funer. Valentin.

Erat adhuc Valentinianus catechumenus: qui paulo ante obitum profecturus cum
exercitu aduerſus barbaros in Italiam irrumpentes, cupidus ante eam expeditionem
initiari ſacro baptiſmo, Viennæ cum eſſet in Gallia, ſanctum Ambroſium Medio-
lano, vt ab illo, quem patris loco habebat, baptizaretur, accerſit: ſed ipſo adhuc in
itinere conſtituto, proditorum appetitus inſidijs, occiſus eſt. Narrat hæc ipſe ſan-
ctus Ambroſius non ſine luctu his verbis [e]: Audiuit in Tranſalpinis partibus po-
ſitus, ad Italiæ fines barbaros appropinquaſſe: ſolicitus ne alieno hoſte ſuum re-
gnum attentaretur, venire properabat, cupiens dimittere Gallicana otia, & pericula
noſtra ſuſcipere. Hæc mihi cum alijs communia; illa priuata, quòd ſæpe me ap-
pellabat abſentem, & a me initiandum ſe ſacris myſterijs præſeferebat. Quin

A etiam cum rumor quidam ad Viennenſem pertuliſſet vrbem, quòd inuitandi eius ad Italiam gratia, eo pergerem; quàm gaudebat, quàm gratulabatur me ſibi optato affore? Mora ei aduentus mei prolixior videbatur: atque vtinam aduentum ipſius nullus præueniſſet nuncius. Iam promiſeram me profecturum, reſpondens vel honoratis petentibus, vel Præfecto, vt tranquillitati Italiæ conſuleretur, me ſicut ſuperfluo ingerere non poſſem propter verecundiam, ita neceſſitatibus non defuturum. Confirmatum hoc erat. Ecce poſtridie litteræ de inſtruendis manſionibus, inuectio ornamentorum regalium, aliaq. huiuſmodi, quæ ingreſſurum iter Imperatorem ſignificarent. Quibus rebus, ab ipſis quibus fuerat poſtulata, intermiſſa legatio eſt. Reus mihi videbar ſperatæ meæ præſentiæ, nec impletæ. Sed vtinam viuenti tibi hunc debere reatum. Excuſarem quòd nulla tua audiſſem pericula, nullas tuas accepiſſem litteras, quòd non
B potuiſſem proprijs animalibus occurrere, etiam ſi iter ingreſſus eſſem. Itaque ſecurus veniæ, dum dies ſubduco, aduentum tuum intelligo. Ecce reſcriptum accipio, vt ſine mora pergendū putarem, eo quòd vadem fidei tuæ habere me apud Comitem tuum velles. Num reſtiti? num moratus ſum? Additur, eo vt properarem ocyus, nec arbitrarer cauſam itineris mei Synodum Gallorum eſſe Epiſcoporum, propter quorum frequentes diſſenſiones crebro me excuſaueram, ſed vt ipſe baptizaretur in ipſo egreſſu. Geſtarum iam rerum indicia potui cognoſcere, ſed properandi ſtudio nihil aduertere poteram. Iam ſuperabam Alpium iuga, & ecce nuncius amarus mihi & omnibus de tanti morte Imperatoris. Reflexi, iter fletibus meis laui. Quibus ego votis omnium proficiſcebar? Quo gemitu omnium reuertebar? non enim Imperatorem ſibi, ſed ſalutem ereptam putabant. Quanto ipſe angebat dolore? primum quod tantus Princeps,
C quòd dulce pignus meum, quòd ita mei cupidiſſimus occidiſſet. Quos ego æſtus eius illo biduo fuiſſe comperi, quo litteris, quas ad me miſerat, ſuperuixit? Veſperi profectus eſt Silentiarius: tertio die mane quærebat, iam ne remeaſſet? iam venirem? Ita ſibi ſalutem quamdam venturam arbitrabatur. O iuuenis optime, vtinam te viuentem inuenire potuiſſem: vtinam te dilatio aliqua meo reſeruaſſet aduentui. Nihil de aliqua mei virtute polliceor, nihil de ingenio atque prudentia. Sed quanta ego cura inter te & Comitem tuum (*Arbogaſtem intelligit*) quanta ſedulitate concordiam & gratiam refudiſſem? Quàm me ipſum pro tua obtuliſſem fide? Quàm in me ipſum eos recepiſſem, quibus ille ſe timere dicebat? Certe ſi Comes non eſſet inflexus, tecum remanſiſſem. Præſumebam de re, quòd ipſe me audires, ſi prote non eſſe auditum videres. Multa habueram quæ tenerem: nunc nihil habeo præter lacrymas &
D fletus.] hæc Ambroſius.

Sed quæ cauſa eius interitus præceſſerit, Zoſimus illam ita deſcribit[a]: Viſus Arbogaſtes ſubditis ſibi militibus idoneus, ob fortitudinem reiq. bellicæ ſcientiam & pecuniæ contemptum, magnam ad potentiam peruenit, adeoq. tantus erat, vt etiam aduerſus Principem liberior eſſet, & quæcumque non recte nec vti par erat fieri putabat, prohiberet. Ea Valentinianus permoleſte ferens, reluctabatur quidem ſæpius, ſed nihil proficiebat: nam Arbogaſtes omnium militum beneuolentia munitus erat. Tandem Valentinianus haud ferens amplius vt huic ſubiectus eſſet, cum auguſto in ſolio ſedens accedentem videret Arbogaſtem, acerbius hominem limis aſpiciens, litteras porrigit, quibus imperium ipſi abrogabat. Iis ille perlectis: Nec imperium mihi dediſti, ait, nec auferre poteris. Quibus prolatis, diſcerptoq. libello, & in terram abiecto, di-
E ſcedebat. Ex eo tempore non clanculum ſuſpiciones alebantur, ſed omnibus eorum inimicitiæ patebant] donec ab eodem Valentinianus ferro confoſſus (vt ſubdit) cum ageret militibus ludos: verū non ferro, vt ait, ſed laqueo ſtrangulatus: quod ipſum teſtatur Socrates[b]: Sozomenus[c] vero male, dū ſpontaneo laqueo perijſſe eum affirmat, quòd ſcilicet hæc de eius obitu cubicularij ipſius leui fama ſparſiſſent: hoc namque eſt quod ait S. Hieronymus[d]: Adoleſcens Valentinianus & bene puer, poſt fugam, poſt exilia, poſt recuperatū multo ſanguine Imperium, haud procul ab vrbe fraternæ mortis conſcia, necatus eſt, & cadauer exanime ſuſpendio infamatum.] Ruffinus[e] vero tradit, cauſas cur laqueo vitā finierit, ignoratas, & num ipſe ſibi vel alij iniecerint ipſi illū. Sed Ambroſius rerum etiam ſecreto geſtarū probe conſcius longe ab hac abhorret ſententia, vt ſibi ipſi adoleſcens manus conſciuerit: probe ſciēs id dolo Arbogaſtis Comitis factū, quem præſentia ſua placare ſe potuiſſe affirmat, ſi illic adeſſe contigiſſet; etenim

a Zoſim. lib. 4.
CAVSA NECIS VALENTINIANI IMP.
b Socrat. lib. 5. c. 24.
c Sozom lib. 7. c. 22.
d Hieron. epiſt. 3.
e Ruffin. lib. 2. c. 31.
ARBOGASTES AMICVS S. AMBROSII.

Paulino

Paulino conſtat auctore, Ambroſium ab Arbogaſte omni obſeruantia cultum; quem A
ſæpe ab eodem Ambroſio tradit exceptũ fuiſſe conuiuio,eaq. de re inter ſuæ gentis Re-
a Paulin. Vit. S. Ambroſ. ges plurimum gloriari ſolitum. de ipſo enim iſta Paulinus[a]: Per idem tempus Arbo-
gaſtes Comes aduerſus gentem ſuam, hoc eſt Francorum, bellum parauit; atque pu-
gnando, non paruam multitudinem manu ſudit, cum reſiduis vero pacem firmauit.
Sed cum in conuiuio a Regibus gentis ſuæ interrogaretur, vtrum ſciret Ambroſium, &
reſpondiſſet, noſſe ſe virum, & diligi ab eo, atque frequenter cum illo conuiuari ſoli-
tum; audiuit: Ideo vincis omnes, quia ab illo viro diligeris, qui dicit Soli, Sta, &
ſtat.] hæc Paulinus a nobis recenſita, quòd iure doluerit Ambroſius ſe præſentem mini-
me fuiſſe, quo ſibi deuinctum Comitem ipſum Arbogaſtem placaſſet. Quod vero dicit
idem Paulinus, eum fuiſſe natione Francum, id ipſum affirmat Zoſimus; ſed Sozome-
Galatam, hoc eſt Gallum, appellat, idem eſſe Francum quod Gallum exiſtimãs. Fran- B
cum quoque eum dixerunt alij. Quibus autem moribus compoſitus eſſet, vt ab Am-
b Suid. verb. Arbogaſtes. ARBOGASTIS VIRTVTES. broſio amaretur, Suidas[b] declarat his verbis: Arbogaſtes Francus, robore corporis &
aſperitate animi flammæ ſimilis, proximas a Bautone (*hic Conſulatum geſſit cum Arca-
dio*) In hoc fuit conſtans & exquiſita modeſtia, & odium irreconciliabile auari-
tiæ; vnde diuitijs gregario militi nihil præſtabat. Quapropter Cæſari Theodoſio vtilis
videbatur: vt qui ad Valentiniani mores viriles & iuſtos ſuam quoque grauitatẽ adiun-
gere, & regiã inſtar rectæ & immotæ columnæ ſuſtentare poſſet, ne quid in aula dam-
ni aut peccati admitteretur.] hæc Suidas de Arbogaſte: cui, ex ſententia etiam Regum
barbarorum, conſtat, ante tam immane facinus perpetratum omnia dextera conti-
giſſe, innumeriſq. eum ferme auctum fuiſſe victorijs; poſt necem vero Imperatoris,
iuſto ſanguine in eum clamante vindicta, ſemper in deteriora eſſe prolapſum. C

Quod vero ad Valentiniani ipſius mores pertinet: S. Ambroſius mira refert; delictaq.
VALENTINIANI MORES LAVDATI. illa priſtina, quæ ante, vt faueret Arianis, iniquiſſime perpetrarat, relinquit obuo-
luta ſilentio, quòd ſciret non puerulo ea fuiſſe adſcribenda peccata, ſed Iuſtinæ Augu-
ſtæ Arianæ feminæ, cuius nutu omnia voluebantur. Sed quod ad mores ſpectat: quam
in primis ſtuderet ea corrigere, quæ de ſe alijs diſplicere cognoſceret, his verbis oſten-
c Ambroſ. orat. in funer. Valēt. dit[c]: Ferebatur primo ludis Circenſibus delectari: ſic iſtud abſterſit, vt ne ſolemnibus
quidem Principum natalibus, vel Imperialis honoris gratia Circenſes putaret eſſe ce-
lebrandos. Aiebant aliqui ferarum eum venationibus occupari, atque ab actibus pu-
blicis intentionem eius abduci: omnes feras vno momento iuſſit interfici.] hæc de his
S. Ambroſius: quòd enim nefas ſit opinari ſanctiſſimum virum vel leue mendacij folium
attexuiſſe eius coronæ laudum, dicta ab eo fide digniſſima habenda ſunt; qui & hæc D
ſubdit: Audire in Conſiſtorio negotia, & Danielis ſpiritu, in quibus dubitarent ſenes,
vel perſonæ alicuius contuitu ducerentur, congruã vero adoleſcentem videres ſenilem
ferre ſententiam. Iactabant inuidi, quia præmature prandium peteret: cœpit ita fre-
quentare ieiunium, vt plerumque ipſe impranſus conuiuium ſolemne ſuis Comitibus
exhiberet, quo & religioni ſacræ ſatisfaceret, & Principis humanitati.] ſed de eius ca-
ſtitate hæc addit:

Scenicæ, inquit, cuiuſdam forma ac decore deperire Romæ adoleſcentes nobiles
DE SCENICA FORMOSA. nunciabantur: iuſſit eam ad Comitatũ venire. Miſſus pretio deprauatus, ſine mandati
effectu redijt. Alterum miſit, ne voluiſſe emendare vitia adoleſcentum, & non potuiſſe
videretur. Datus eſt obrectandi aliquibus locus. Deductã tamen numquam aut ſpecta-
uit, aut vidit. Poſtea redire præcepit; vt omnes agnoſcerent, irritum eius non eſſe man- E
datum, & adoleſcentes doceret ab amore mulieris temperare, quam ipſe qui potuit ha-
bere in poteſtate, deſpexerat. Et hæc fecit, cum adhuc non haberet vxorem, & tamen
exhiberet ſui tamquam vinctus coniugio caſtitatem. Quis tam dominus ſerui, quam il-
le ſui corporis fuit? Quis tam aliorum arbiter, quàm ille ſuæ cenſor ætatis? Quid
de pietate eius loquar? Qui cum homines nobili ortos genere & locupleti proſapia, quæ
cito mouere inuidiam ſolet regiæ cupiditatis, accuſator vrgeret, Præfectus inſiſte-
ret: reſpondit, vt nihil cruentum ſanctis præſertim diebus ſtatueretur. Et cum
poſt aliquot dies accuſatoris legeretur libellus, calumniam pronunciaturus; accu-
ſatum libere, donec Præfectus cognoſceret, obſeruare iuſſit: neque ante aut po-
ſtea quiſquam tanti criminis ſub adoleſcente Imperatore formidauit inuidiam.]
hæc & alia plura ſanctus Ambroſius, qui tota illa oratione in eo argumento
verſatur

A verſatur. Inferius vero de annis quibus imperauit, hæc habet mendoſa lectio:
Metuo ne & tu nobis aliqua offenſione ſis raptus, vt octauodecimo regni tui anno
imminentis mali acerbitatem quaſi iuſtus euaderes.] hæc de tempore quo imperauit.
Ceterū ſi ratio ſubducatur ab anno, menſe, & die, quibus imperare cœpit, & quibus de- TEMPVS QVO VALENTIN. REGNAVIT.
ſijt; nonniſi annos ſexdecim, menſes ſex, minus duobus diebus, continget numerari. Si-
quidem Valentinianum ſeniorem ex hac vita migraſſe conſtat poſt Conſulatū Gratiani
& Equitij, decimo quinto Kalendas Decembris: ac poſt dies ſex (vt ex Ammiano dictum
eſt) ipſe Valentinianus iunior regnare cœpit, anno Domini trecenteſimo ſeptuage-
ſimo quinto, menſis Nouembris vigeſima tertia die. a quo tempore ſi numeres vſque
in præſentem annum, & menſis Maij diem decimā quintam, quibus eū deceſſiſſe per-
ſpicue ſatis vidimus; non amplius quàm dicto tempore reperies imperaſſe. vnde men-
B dum in notam numeri apud S. Ambroſium irrepſiſſe, facile inducimur vt credamus:
ipſum enim vltra præſentem annum vitam produxiſſe, ea quæ ſequenti anno dicentur,
impoſsibile eſſe ſignificant. Erat Valentinianus, cum obijt, annum agens ætatis vigeſi-
mum primū, ſiquidem (vt Ammianus eſt auctor [a]) quadrimus Imperator creatus eſt. [a] Ammian lib. 30.
Sic igitur vita functo Valentiniano, corpus eius delatum eſt Mediolanum, nullo obi-
ce: nam proditores, ne ſe arguerent tanti ſceleris reos, & ex hoc ſubiacerent inuidiæ, li-
berā euectionem regij cadaueris permiſere. Vniuerſis hiſce (inquit Zoſimus) Theodoſio LVCTVS THEODOSII.
Principi eodem tempore renunciatis: vxor eius Galla fratrem deplorans, regiam vniuer-
ſam conturbabat, ſimul & ipſe Princeps magno mærore curaq. conficiebatur.] hæc
& alia Zoſimus: ſed quod ait de Galla Auguſta, biennio iam ante obitum Valentiniani
ipſam vita functam, ſuperius ex Marcellino dictum eſt. Theodoſius vero, quod vnicum
C ſibi pietatis officium reliquum eſſe videbatur, de honorifica ſepultura curanda ad S.
Ambroſium litteras dedit, qui ad eum iſta reſcripſit [b]:
Silentium meum rupit ſermo clementiæ tuæ. Nihil enim in tam triſtibus rebus me- [b] Ambroſ. epiſt. 14.
lius facere, in animum induxeram, quàm, ſi fieri poſſet, me ipſum abdere. ſed quia in EPISTOLA AMBROSII AD THEODOSIVM
ſeceſſu aliquo deliteſcere & ſacerdotio exire non poteram, vel ſilentio intra me latebam.
Doleo enim, fateor, dolore acerbo, non ſolum quòd immatura ætate Valentinianus Au-
guſtus deceſſerit, ſed etiam quòd informatus fide ac tuis inſtitutis tantam deuotionem
erga Deum noſtrū induerat, atque tanto in me incubuerat affectu, vt quem ante perſe-
quebatur, nunc diligeret: quem ante vt aduerſarium repellebat, nunc vt parentem pu-
taret. Quod ego non pro recordatione iniuriæ veteris exprompſi, ſed pro teſtimonio
conuerſionis. Illud enim alienum, hoc ſuum; quod a te infuſum ſibi ita tenuit, vt ma-
D tris perſuaſionem excluderet. Ille ſe a me nutritum præſeferebat: ille vt ſedulum pa-
trem deſiderabat: ille ſimulato a quibuſdam aduentus mei nuncio, impatienter præ-
ſtolabatur. Quinetiam illis ipſis publici doloris diebus, cum ſanctos & ſummos ſacer-
dotes Domini intra Gallias haberet: vt a me tamen ſacramentis baptiſmatis initia-
retur, ſcribendum arbitratus eſt. Quod etiam ſi non rationabiliter, amabiliter tamen
erga me ſuum ſtudium teſtificatus eſt.
Hunc ergo non intimo anhelem ſpiritu, ſecretiſq. mentis atque animi viſceribus am-
plectar? Hunc mihi mortuū putem? immo mihi magis viuum. Quas ego Domino de-
ferebā gratias, quòd ita in me conuerſus eſſet, quòd ita emendatus, quaſi ſenioris cuiuſ-
dam ætatis mores induiſſet? quas clementiæ tuæ, quòd eum non ſolum regno reddidiſ-
ſes, ſed etiam (quod eſt amplius) inſtituiſſes fidei & pietatis tuæ diſciplinis? Hunc er-
E go non doleam, æui integrum, antequam ſacramentorum, quæ deſiderauit, adipiſcere-
tur gratiam, repentina obijſſe morte? Refrigeraſti animum, quòd etiam ipſe dignatus es
ferre teſtimonium dolori. Te, Imperator, arbitrum teneo affectus mei, te meæ mentis
interpretem. Sed flendi tempora alias non deerunt: nunc de ſepultura eius, quo- SEPVLCHRVM VALENTINIANI.
niam ſcripſit clementia tua ita hic procurandum. Sed exors receſsit baptiſmatis: quid
cognouerim, non repreſsi. Eſt hic prophyreticum labrum pulcherrimum, & in
vſus huiuſmodi aptiſsimum: nam & Maximianus Diocletiani ſocius ita humatus eſt.
Sunt tabulæ prophyreticæ pretioſiſsimæ, quibus veſtiatur operculum, quo regales exu-
uiæ claudantur. Hoc fuerat præparatum, ſed expectabatur reſcriptum clementiæ tuæ,
cuius perceptione recreatæ ſunt ſanctæ filiæ tuæ, filij tui Valentiniani ſorores, quæ
ſe grauibus afficiunt modis, & amplius exagitabantur, quòd diu nihil ſcriberetur ſi-
bi. Vnde ijs non parum acceſſit ſolatij: ſed dum inhumatæ ſunt reliquiæ, nequaquam

ſibi parcunt: videntur enim ſibi germani ſui quotidianũ funus tenere. Et re vera cum A
ſine fletu magno ac ſine dolore graui numquã ſint: tamen quotieſcumque eo accedunt,
exangues reuertuntur. Et ipſis igitur conſuletur, & cariſſimis exuuijs, ſi acceleretur ſepultura, ne æſtiuo penitus ſoluantur calore: vix enim ſuperiorem æſtatem tranſegimus. Mandatum tuum ſeruo, & commendo Domino. Diligat te Dominus, quia tu Domini ſeruos diligis.] hucuſque epiſtola Ambroſij ad Theodoſium Imperatorem.

AMBROSIVS LAVDAVIT VALENTINIANVM PVBLICA ORATIONE.

a Ambroſ. orat. in obitu Valentiniani.

Curauit igitur ex Theodoſij voluntate ſepulturam S. Ambroſius; & qua die corpus ſarcophago condendum erat, panegyricam habuit orationem: nam in ipſa inter alia [a]: Sed iam, inquit, cara mihi complectar viſcera, & debita quondam ſepulchro, prius tamen ſingula membra perſpiciam.] poſt multa autem de eodem licet catechumeno adhuc, vitam tamen æternam conſecuto (nam quòd expetitum baptiſmum non acceperit, ſcelus anteuertit proditorum) hæc habet: Nec nos quidem dubitemus de B meritis Valentiniani, ſed iam credamus vel teſtimonijs Angelorum, quòd deterſa labe peccati, ablutus aſcendit, quem ſua fides lauit, & petitio conſecrauit. Credamus quia aſcendit a deſerto, hoc eſt, ex hoc arido & inculto loco ad illas florulentas delectationes, vbi cum fratre coniunctus æternæ vitæ fruitur voluptate. Beati ambo, ſi quid meæ orationes valebunt, nulla dies vos ſilentio præteribit: nulla inhonoratos vos mea tranſibit oratio: nulla nox non donatos aliqua precum mearum contextione tranſcurret: omnibus vos oblationibus frequentabo.] hæc Ambroſius. Habes, lector, ex ipſius munifica ſponſione, pro defunctis ſuffragia tũ precibus, tum omni genere (vt ait) oblationum, pro concione, oratione publica decantata, idq. ex antiquo (vt vidimus) Eccleſiæ vſus præſcripto, non recens ab Ambroſio inductum & vſurpatum.

SVFFRAGIA PRO DEFVNCTIS.

Quod enim ad ſalutem animæ Valentiniani ſpectare videtur, ea quidem Ambroſij C certa ſecuraq. teſtificatione firmatur: etenim non ſolum ad id ſignificandum baptiſmi votum atque petitio interceſſit; ſed præceſſit fidei Chriſtianæ fortis, conſtans, & animoſa confeſſio, cum (vt ex Ambroſio dictũ eſt) vrgeret caterua Gentilium, & Senatus inſtaret pro reſtitutione Gentilium rituũ: ſed & cũ id (vt diximus) factũ ante diem obitus eius ſit, vehemens ſuſpicio fuit mortem ipſi illatam arte Gentilium, ſicq. confeſſor ac pene martyr ob necem illatam ex hac vita deceſſerit. Quæ enim ſunt poſtea ſubſecuta, arguunt ea quæ præceſſerunt. Siquidem qui poſt eius obitum arripuit Imperium, Gentilibus idolorum cultoribus ſauit, reſtituit iura templorum, ſacrificia intermiſſa ſedulo reuocauit, Ethnicisq. hominibus quæcumque petiere conceſſit: vt plane proditione Gentilium id factum eſſe, coniectura non leuis intercedat. Sed iam ſingula diſquiramus, quæ hæc ſecuta ſunt. D

EVGENII PLVRES.

b Apud Smetiũ antiq. inſcrip. pag. 48. num. 6.

Qui poſt Valentinianum regnare cœpit, fuit Eugenius, nomen ſibi tyrannus ſumens Auguſti, elatus in Imperium a Valentiniani interfectoribus. Quiſnam autem hic fuerit; cum plures eius nominis reperiantur viri, qui hoc ſæculo claruere: ne quod vnius eſt, alij tribuatur; de ſingulis dicendum puto. Primus omnium ille occurrit, qui claruit temporibus Conſtantij ac Iuliani; cuius ſtatua dicata in Foro Traiani, eiuſmodi erat inſcriptione notata [b]:

FL. EVGENIO. V. C. EX. PRAEFECTO. PRAETORIO
CONSVLI. ORDINARIO. DESIGNATO. MAGISTRO
OFFICIORVM. OMNIVM. COMITI. DOMESTICO
ORDINIS. PRIMI. OMNIBVSQ. PALATINIS
DIGNITATIBVS. FVNCTO. OB. EGREGIA. EIVS E
IN. REMPVBLICAM. MERITA. HVIC
D.D. N.N. CONSTANTIVS. VICTOR. AC
TRIVMFATOR. SEMPER. AVGVSTVS. ET
IVLIANVS. NOBILISSIMVS. CAESAR
STATVAM. SVB. AVRO. IN. FORO. DIVI
TRAIANI. QVAM. ANTE. SVB. DIVO
CONSTANTE. VITAE. ET. FIDELISSIMAE
DEVOTIONIS. GRATIA. MERVIT
ADPROBANTE. AMPLISSIMO. SENATV
SVMPTV. PVBLICO. LOCO. SVO
RESTITVENDAM. CVRAVERVNT

Deturbata

A Deturbata illa quidem Eugenij ſtatua fuiſſe videtur a Magnentio tyranno, qui occiſo Conſtante, tyrannidem arripuit Imperij Occidentalis.

Vixit his quoque temporibus Fl. Eugenius Aſellus Præfectus Vrbis, cuius memoria reperitur in baſi vnius columnarum ambientium Sanctuarium in baſilica S. EVGENIVS PRAEFECT. VRBIS. Pauli, per Valentinianum ipſum, de quo egimus, reſtitui cœpta: qui ex loco & opere fuiſſe arguitur Chriſtianus, & ſicut familia, ita fortaſſe ſanguine coniunctus Aſellæ nobili Romanæ ac ſanctiſſimæ virgini, quæ a S. Hieronymo ſummis laudibus celebratur. Porro eiuſdem Eugenij breuis hæc legitur ibi inſcriptio:

FL. EVGENIVS. ASELLVS
C. C. PRAEF. VRB
V̄. S̄. I. REPARAVIT

B Ceterum neminem horum fuiſſe Eugenium tyrannum, de quo agimus, certum eſt: ſiquidem prior ille Conſul ordinarius deſignatus, antequam Conſulatum adiret, diem obijt: poſterior vero iſte, quòd Vrbanam geſſerit Præfecturam, longe diuerſus ab Eugenio tyranno fuiſſe conuincitur, qui numquam huiuſcemodi muneris dignitate functus aliquando reperitur: etenim nulla prorſus natalium claritudine nobilis iſte fuit, quem clientem & famulum Arbogaſtis nominat Claudianus, cum ait [a] his verſibus: *a Claudian. in Panegyric. de tertio Honorij Conſulatu.*

Proh crimen ſuperum, longi proh dedecus æui:
Barbarus Heſperias exul poſſederat oras,
Sceptraq. deiecto dederat Romana clienti.] & alibi [b]: *b Idem in 4 Panegyr. de 4. Conſulat.*
Hunc ſibi Germanus famulum delegerat exul.] Ignobilis plane hic, quem Arboga-

C ſtes euexit in Imperium, Eugenius fuit. Inſuper extitit & alius quoque Eugenius EVGENIVS TYRANNVS. eunuchus, qui Procopio aduerſus Valentem tyrannidem exercenti ipſo Imperij exordio præſto fuit, cuius meminit Zoſimus [c]: ſed cum de Eugenio agit, qui occiſo *c Zoſim. lib. 4.* Valentiniano imperauit, plane diuerſum ab hoc fuiſſe ſignificat: quem obſcurum genere, rhetoricis facultatibus, quas publice profeſſus erat, tantummodo clarum, in aula verſatum, Rhicomeri Duci familiaritate coniunctum, & eius commendatione ab Arbogaſte in familiaritatem acceptum tradunt.

Sic igitur ſublimatus in Imperium Eugenius, legationem ad Theodoſium pro pace miſit, functuſq. eſt eo munere inter alios Ruffinus Athenienſis: qui (inquit Zoſimus [d]) nec litteras Arbogaſtis ſecum ferebat, nec vllam aliam mentionem illius faciebat. *d Zoſim. lib 4.* LEGATIO AB EVGENIO AD THEODOSIVM Cum Princeps Theodoſius in deliberando, Legatiſq. conuenienter reſpon-

D dendo cunctando detinuit.] Addit Ruffinus, miſſos tunc fuiſſe etiam Legatos ſacerdotes, qui Arbogaſtem culpa purgarent, inſontemq. eum penitus monſtrarent. Ceterum inter hæc Theodoſius de expeditione aduerſus Eugenium paranda cogitare cœpit: cum interim Eugenius Gentilium vatum deciperetur promiſſis, de quo hæc Sozomenus [e]: Porro Eugenius quidam, erga Chriſtianorum religionem non ſincere *e Sozom. lib. 7. cap. 22.* affectus, Principatum inuaſit, & Imperij inſignia aſſumpſit. Putabat enim, ſe id quod conabatur, abſque impedimento conſecuturum, inductus quorumdam verbis, qui ſe futura prædicturos pollicebantur ex victimarum immolatione, & viſcerum inſpectione, & obſeruatione ſiderum. Harum rerum ſtudioſi tunc erant cum alij multi apud Romanos in dignitate conſtituti viri, tum etiam Flauianus tunc temporis Præfectus, vir eximius, & in rebus politicis prudens habitus, quiq. inſuper

E ex omnis generis diuinationis ſcientia exacte præſcire futura credebatur.] fuit hic perneceſſarius Symmachi Conſularis, cuius ad eum ſcriptæ extant complures epiſtolæ, quibus plane intelligitur, ipſum idololatriæ addictiſſimum fuiſſe. Sed pergit auctor: Hac enim exiſtimatione Eugenium potiſsimum perpulit, vt ad bellum ſeſe pararet, cum Imperium illi fato deſtinatum eſſe Flauianus aſſeueraret, & victoriam ex pugna illi ceſſuram, & mutationem religionis Chriſtianæ.] hæc Sozomenus. At quinam fuerint vtriuſque Principis apparatus, ſuo loco dicturi ſumus inferius.

Quid autem Gentilium deorum defenſor, Imperatorem nactus quamuis Chriſtianũ, REDDITA GENTILIBVS ARA VICTORIAE tamen ad Gentilitatẽ propenſiorẽ, Flauianus ab Eugenio, ſimulac Auguſtus acclamatus ET ALIA IVRA. eſt, petierit & obtinuerit; Paulinus ita declarat [f]: Non multo poſt, petẽtibus tũc Flauiano *f Paulinus in vita S. Ambroſ.* Præfecto & Arbogaſte Comite arã victoriæ, & ſumptus cærimoniarũ (quod Valentinia-

nus auguſtæ memoriæ adhuc in iunioribus annis conſtitutus denegauerat) oblitus fidei A
ſuæ conceſsit. Hoc vbi audiuit ſacerdos Ambroſius,relicta ciuitate Mediolanenſi,ad quã ille feſtinato veniebat,in Bononienſem ciuitatem emigrauit.] inuitatus namque fuerat a Bononienſi Epiſcopo ad tranſlationem S. Agricolæ martyris, de qua ipſe meminit[a], atque martyris reliquias acceptas ſecum vexiſſe teſtatur. Bononia vero recedens (ſubdit Paulinus) Fauentiam vſque perrexit: vbi cum aliquantis degeret diebus, inuitatus a Florentinis, ad Tuſciam vſque deſcendit, declinans magis aſpectum ſacrilegi viri, non formidans imperantis iniuriam.] Tunc & epiſtolam ad eumdem dedit,qua cauſam ſignificauit, cur ipſo non expectato, Mediolano receſſerit. reddemus hic ipſam; licet eamdem e noſtra bibliotheca acceptam, in Sixtina editione edendam propoſuerimus cum alijs S. Ambroſij epiſtolis: eſt autem huiuſmodi[b]:

a Ambroſ. in exhortat. ad virgin.

AMBROSIVS VITAT ET LITTERIS CORRIPIT EVGENIVM.

b Ambroſ. epiſt. 25. edit. Sixt.

Clementiſſimo Imperatori Eugenio Ambroſius Epiſcopus. B

AMBROSII MEDIOLANI DISCESSVS CAVSA.

Seceſſionis meæ cauſa timor Domini fuit, ad quem omnes actus meos, quantum queo, dirigere, neque vmquam ab eo mentem deflectere, nec pluris facere cuiuſuis hominis, quàm Chriſti gratiam conſueui. Nemini enim facio iniuriam, ſi omnibus Deum præfero; & confidens in ipſum, non vereor vobis Imperatoribus dicere quæ pro meo captu ſentio. Itaque quod apud alios Imperatores non tacui,nec apud te, clementiſſime Imperator, tacebo. Atque vt ordinem rerum cuſtodiam, ſtrictim recenſebo quæ ad hoc ſpectant negotium. Retulerat vir ampliſſimus Symmachus, cum eſſet Præfectus Vrbis, ad Valentinianum auguſtæ memoriæ Imperatorem iuniorem, vt templis quæ ſublata fuerant, reddi iuberet. Functus eſt ille partibus ſuis pro ſtudio & cultu ſuo. Vtique etiam ego Epiſcopus partes meas debui recognoſcere. Dedi libellos Imperatori duos, quibus ſignificarem ſumptus ſacrificiorum Chriſtianum virum non poſſe reddere; & non fuiſſe quidem me auctorem C
cum tollerentur, auctorem tamen fieri quo minus decernerentur, debere: quia dare pretia ſacrificiorum ſimulacris videretur, non reddere. Quod enim ipſe non abſtulerat, non quaſi ipſe reddebat, ſed arbitratu proprio largiebatur ad ſuperſtitionis impenſas. Poſtremo ſi feciſſet, aut non veniret ad eccleſiam; aut ſi veniret, futurum vt aut ſacerdotem non inueniret, aut inueniret ſibi in eccleſia reſiſtentem. Nec ad excuſationem obtendi poſſe, quòd eſſet catechumenus; cum non liceat etiam catechumenis ſumptus idolis ſubminiſtrare. Lecti ſunt libelli mei in Conſiſtorio: aderat ampliſſimus honore magiſterij militaris Bauto Comes, & Rumoridus*, & ipſe eiuſdem dignitatis Gentilium nationum cultui inſeruiens a primis pueritiæ ſuæ annis. Valentinianus tunc temporis audiuit ſuggeſtionem meam, D
nec fecit aliud, niſi quod fidei noſtræ ratio poſcebat. Acquieuerunt etiam Comites ſui.

** Rumorodius*

Poſtea etiam clementiſſimo Imperatori Theodoſio coram intimaui, atque in os dicere non dubitaui: cui intimata Senatus legatione huiuſmodi, licet non totus Senatus popoſcerit, inſinuationi meæ tandem aſſenſionem detulit: et ſic aliquibus ad ipſum non acceſsi diebus, nec moleſte tulit: quia non pro meis commodis faciebam; ſed quod & ipſi & animæ meæ proderat, in conſpectu Regis loqui non confundebar[c]. Iterum Valentiniano auguſtæ memoriæ Principi legatio a Senatu miſſa intra Gallias, nihil extorquere potuit: et certe aberam, nec aliquid tunc ad eum ſcripſeram. Sed vbi clementia tua Imperij ſuſcepit gubernacula, compertum eſt poſtea donata illa eſſe præcellentibus in Republica, ſed Gentilis obſeruantiæ viris: et E
fortaſſe dicatur, Imperator Auguſte, quia ipſe non templis reddideris, ſed benemeritis de te donaueris. Verum noſti pro Dei timore agendum eſſe conſtanter; quod etiam pro libertate frequenter fit, non ſolum a ſacerdotibus, ſed etiam ab his qui vobis militant, aut in numero habentur prouincialium. Te imperante, petierunt Legati vt templis redderes: non feciſti. iterum alteri poſtulauerunt: reniſus es; & poſtea ipſis qui petierunt, donandum putaſti.

c Pſal. 118.

AMBROSIVS REDARGVIT EVGENIVM OB SVMPTVM EROGATVM GENTILIVM SACRIFICIIS.

Etſi Imperatoria poteſtas magna ſit, tamen conſidera, Imperator, quantus ſit Deus, qui corda[d] omnium videt, conſcientiam interiorem interrogat, nouit omnia antequam fiant, nouit intima pectoris tui. Ipſi falli vos non patimini, & Deum vultis celare quicquam? Hoc non cecidit in animum tuum? Quamuis enim illi agebant tam perſeueranter; nonne tuum fuit, Imperator, pro Dei ſummi & veri

d Act. 1. Dan. 13.

A veri & viui veneratione perſeuerantius obſiſtere, & negare quod erat iniuriæ ſa-
cræ legis? Quis inuidet, quoniam quæ voluiſti, alijs donauiſti? Non ſumus ſcru-
tatores veſtræ liberalitatis, nec aliorum commodorum inuidi, ſed ſumus interpretes
fidei. Quo modo offers dona tua Chriſto? Pauci æſtimabunt quid feceris, omnes quid
volueris. quicquid illi fecerint, tuum erit; quicquid non fecerint, ſuum: et ſi es Impe-
rator, Deo ſubditus magis eſſe debes. Quo modo ſacerdotes Chriſti tua munera diſpen-
ſabunt? Fuit huiuſmodi quæſtio temporibus ſuperioribus, & tamen fidei Patrum ipſa
ceſſit perſecutio, & Gentilitas detulit.

Nam cum ageretur agon quinquennalis in ciuitate Tyro [a], & ad ſpectandum ve- *a 2.Machab. 4.*
niſſet Antiochiæ Rex, ſceleratiſſimus Iaſon ordinauit ſacrorum procuratores, vt ab
Hieroſolymis Antiochenſes ferrent didrachmas argenti CCC. & illas darent ad ſacri- ARGVMENTVM AB EXEMPLO.
B ficium Herculis: verum Patres non Gentilibus dederunt pecunias; ſed viris fidelibus
ſuis miſſis, proteſtarunt non erogari ad deorum ſacrificium, quia non congruebat,
ſed in alios ſumptus dari. et pronunciatum eſt (quia ille ad ſacrificium Herculis miſ-
ſum dixerat argentum) ſuſcipi quidem debere in id ad quod erat miſſum: ſed quia il-
li qui detulerant, reſiſtebant pro ſtudio & cultu ſuo, vt non ſacrificio proficerent,
ſed alijs neceſſitatibus; traditæ ſunt pecuniæ ad conſtructionem nauium. etſi coacti
miſerunt, non tamen ad ſacrificium, ſed ad alios ſumptus Reipublicæ. Denique qui
attulerant, vtique potuiſſent tacere: ſed lædebant fidem, quia ſciebant quo defer-
rent; & ideo miſſi ſunt viri timentes Deum, qui agerent, vt non templo, ſed ad
impenſas nauium, quæ miſſa fuerant, deputarentur. Illis enim crediderunt pecu-
nias, qui cauſas agerent ſanctæ legis. Iudex rerum effectus fuit, qui abſoluit con-
C ſcientiam. Si poſiti in aliena poteſtate ſic præcauebant; quid te oportuerit facere,
o Imperator, dubitari non poteſt. Te vtique nemo cogebat, nemo habebat in pote-
ſtate: debuiſti ſacerdotem conſulere.

Ego certe quando tunc reſtiti, etſi ſolus reſtiti, tamen non ſolus volui, nec ſolus id
ſuaſi. Quoniam igitur meis vocibus & apud Deum & apud omnes homines teneor,
aliud mihi non licere intellexi, aliud non oportere, niſi vt conſulerem mihi, quia non
potui tibi cedere modeſte. Certe diu preſſi, diu texi dolorem; nulli quicquam inti- AMBROSII PRO PIETATE CERTAMEN.
mandum putaui: diſſimulare mihi nunc non licet, tacere liberum non fuit. Ideo etiam
in primordijs Imperij tui ſcribenti non reſcripſi, quia iſtud præuidebam futurum. De-
nique repoſcenti litteras, cum ipſe non reſcriberem, dixi: Hæc cauſa eſt, quòd extor-
quendum ei arbitror. Tamen vbi cauſa emerſit officij mei, pro his qui ſolicitudi-
D nem ſui gerebant; & ſcripſi & rogaui: vt oſtenderem in cauſis Dei, timorem mihi iu-
ſtum ineſſe, nec pluris me facere adulationem, quam animam meam: in his vero,
in quibus vos rogari decet, etiam me exhibere ſedulitatem poteſtati debitam; ſicut &
ſcriptum eſt [b]: Cui honorem, honorem: cui tributum, tributum. Nam cum pri- *b Rom. 13.*
uato detulerim corde intimo, quo modo non deferrem Imperatori? Sed qui vo-
bis deferri vultis, patimini vt deferamus ei, quem Imperij veſtri vultis auctorem
probari.] hactenus Ambroſij epiſtola ad Eugenium.

Recitat ex eadem epiſtola fragmentum Paulinus. Sed ſequamur Ambroſium: qui
cum perueniſſet Florentiam, opportune accidit vt rogatus dedicaret eccleſiam a Iu- AMBROSIVS QVIII FLORENTIAE.
liana clariſsima femina erectam: ſub cuius altare condidit idem ſanctus reliquias mar-
tyris Agricolæ, quas Bononiæ acceperat. Habuit ibidem luculentam orationem Am-
E broſius, qua cum religioſæ feminæ in erectione baſilicæ factum laudibus celebrarit,
maiori tamen præconio extulit, quòd de viuis lapidibus nobilius templum Deo dica-
ret, nempe tres filias vna cum filio. Fuit eccleſia illa nomine S. Laurentij nuncupa-
ta, eademq. Ambroſiana dicta a ciuibus, in memoriam tanti viri, qui eam dedicaſſet,
Ambroſij. Ibi cum ageret ſanctus Antiſtes, cum S. Zenobio eius ciuitatis Epiſcopo fami-
liaritatis vſus ipſi interceſsit, pluribus inter ſe officijs declaratus; quæ Paulinus recen-
ſet, ſicut & præclara miracula ibidem Apoſtolis digna edita. Permanſit ibi Ambroſius,
vt putatur, vſque ad reditum Mediolanum, nempe ad biennium: conſtat enim eo-
dem auctore Paulino, Mediolanum non ante reuerſum, quàm ſub Conſulatu Arcadij
tertio atque Honorij ſecundo, quo anno Theodoſius in Italiam deſcendit aduerſus
Eugenium.

Ceterum etſi Florentia receſsit Ambroſius corpore, tamen virtute iugiter manſit:

cuius quidem rei certum exhibuit experimentum, tum quod S. Zenobius teſtatus eſt, A ſe mirando quodam modo, abſente illo licet, vidiſſe tamen Ambroſij ſpeciem ipſum in omnibus reddentem quaſi orantem in baſilica Ambroſiana; tum etiam cum poſt obitum præſto illi ciuitati fuit aduerſus ducenta millia barbarorum, dum obſidione cingeretur a Rege Radagaiſo. At de his pluribus inferius tomo quinto acturi ſumus. Sed ad Eugenium reuertamur. Falſa ipſe ſpe illectus oraculorum ac diuinationum Gentilium, nihil non indulſit, quod ijdem pro reſtituendo collapſo cultu deorum poſtulaſſent: iiſq. parare ſe cœpit præſidijs ad reſiſtendum Theodoſio, ſi armis decernere haberet in animo: hiſq. munimentis ſtabiliendum ſibi curauit Imperium, homo alioqui Chriſtianitatis ferens imaginem. Cum e contra Theodoſius, ſemel atque iterum expertus, nihil adeo ac pietatem erga Deum ad barbaros ac tyrannos debellandos conducere, nihil antiquius habuit, quàm diuinum auxilium quibus valeret B officijs demerere, conciliareq. pijs legibus diuinum numen, quod ſacrilegis reſcriptis ab Eugenio ſciret offenſum. Quòd igitur magno animi dolore cognouiſſet, Eugenij conceſſione reſtitui in Romano Capitolio aram Victoriæ, occluſa diu reſerari Gentilium templa, fumare Vrbem nidore deteſtabilium ſacrificiorum, oracula conſuli, extaq. inſpici animalium: quòd tamen ſibi non adhuc integrum eſſet, his malis occurrere; quibus valuit modis, contrarijs legibus repugnare niſus, hanc aduerſus idolorum cultores edidit ſanctionem [a]:

CONTRARIA STVDIA THEODOSII ET EVGENII.

a l. 12. de Pagan. C. Theod.

THEODOSII RESCRIPTVM ADVERSVM GENTILIVM CVLTVM.

Nullus omnino ex quolibet genere, ordine hominum, dignitatum, vel in poteſtate poſitus, vel honore perfunctus, ſiue potens ſorte naſcendi, ſeu humilis genere, conditione, fortuna, in nullo penitus loco, in nulla vrbe ſenſu carentibus ſimulacris vel inſontem victimam cædat, vel ſecretiore piaculo larem, ignem, ero- C genium, penates nidore veneratus, accendat lumina, imponat thura, ſerta ſuſpendat. Quòd ſi quiſpiam immolare hoſtiam ſacrificaturus audebit, aut ſpirantia exta conſulere: ad exemplum maieſtatis reus, licita cunctis accuſatione delatus, excipiat ſententiam competentem, etiam ſi nihil contra ſalutem Principum aut de ſalute quæſierit. Sufficit enim ad criminis molem, naturæ ipſius leges velle reſcindere, illicita perſcrutari, occulta recludere, interdicta tentare, finem quærere ſalutis alienæ, ſpem alieni interitus polliceri. Si quis vero mortali opere facta & æuum paſſura ſimulacra, impoſito thure, venerabitur, ac ridiculo exemplo metuens, ſubitoque ipſe vel redimita vittis arbore, vel erecta effoſſis ara cæſpitibus, vanas imagines humiliore licet muneris præmio, tamen plena religionis iniuria honorare tentauerit: is vtpote violatæ religionis reus, ea domo, ſeu poſſeſſione mul- D ctabitur, in qua eum Gentilicia conſtiterit ſuperſtitione famulatum. Namque omnia loca, quæ thuris conſtiterit vapore fumaſſe (ſi tamen ea in iure fuiſſe thurificantium probabuntur) Fiſco noſtro aſſocianda cenſemus. Sin vero in templis, fanisve publicis, aut in ædibus, agrisve alienis tale quiſpiam ſacrificandi genus exercere tentauerit: ſi ignorante domino vſurpata conſtiterit, vigintiquinque libras auri mulctæ nomine cogetur inferre: conniuentem vero huic ſceleri par ac ſacrificantem pœna retinebit. Quod quidem ita per Iudices, ac Defenſores, ac Curiales ſingularum vrbium volumus cuſtodiri, vt illico per hos comperta in iudicium deferantur, per illos delata plectantur. Si quid autem ij tegendum gratia, aut incuria prætermittendum eſſe crediderint: commotioni iudiciariæ ſubiacebunt. Illi vero moniti, ſi vindictam diſſimulatione diſtulerint, triginta librarum auri diſpendio mulctabuntur, Officijs quoque eorum damno parili ſubiugandis. Dat. VI. Idus Nouembris, E Conſtantinopoli, Arcadio Aug. II. & Ruffino Coſſ.] Hi ſunt primi Theodoſij ad futurum bellum apparatus ex religione comparati.

At nec id ſatis, ſibi ſubiectum Imperium ab idololatriæ ſordibus expurgare: ſed & Chriſtianam religionem conatus eſt ab hæreſum inquinamentis liberam reddere: quamobrem hoc ipſo anno aduerſus hæreticos ita reſcripſit [b]:

b l. 21. de hæret. C. Theod.

QVID THEODOSIVS ADVERSVS HAERETICOS.

* conniuentia

In hæreticis erroribus quoſcumque conſtiterit vel ordinaſſe clericos, vel ſuſcepiſſe officium clericorum, denis libris auri viritim mulctandos eſſe cenſemus: locum ſane in quo vetita tentantur, ſi conhibentia * domini patuerit, Fiſci noſtri iuribus aggregari. Quòd ſi id poſſeſſorem (quippe clanculũ geſtum) ignoraſſe conſtiterit: conductorem eius fundi, ſi ingenuus eſt, decem auri libras Fiſco noſtro inferre præcipimus:

ſi ſeruili

A ſi ſeruili fæce deſcendens, paupertate ſui pœnam damni ac vilitate contemnit, cæſus
fuſtibus, deportatione damnabitur. Tum illud ſpecialiter præcauemus: vt ſi villa
dominica fuerit, ſeu cuiuſlibet publici iuris, & conductor & procurator licentiam de-
derit colligendi; denis libris auri, propoſita condemnatione mulctentur. Verum ſi
quos talibus repertos obſecundare myſterijs, ac ſibi vſurpare nomina clericorum, iam
nunc proditũ fuerit; denas libras auri exigi ſingulos & inferre præcipimus. Dat. XVII.
Kalend. Iulij, Conſtantinop. Arcadio Aug. II. & Ruffino Coſſ.] meminit huius legis
S. Auguſtinus in epiſtola ab Bonifacium [a]: Qua, inquit, Theodoſius pijſſimæ memoriæ
promulgauit, vt quiſquis hæreticorum Epiſcopus vel clericus vbilibet eſſet inuentus,
decem libris auri mulctetur, &c.] de eadem quoque mentionem habet ſcribens ad
Ianuarium [b], necnon cum diſputat aduerſus Creſconium [c]. Sunt hæc Theodoſij arma
B aduerſus tyrannum hoc anno in ſequens bellum diſpoſita, quibus & hæc poſt men-
ſem elapſum aduerſus eoſdem addidit [d]:

Deportatione dignus eſt, qui nec generali lege admonitus, nec competenti ſententia
emendatus, & fidem Catholicam turbat & populum. Dat. XV. Kalend. Aug. Conſtan-
tinop. Arcadio Aug. II. & Ruffino Coſſ.]

Quod vero generali lege ſancierat, occaſione (vt diximus) Iouiniani & ſociorum
eius monachorum vagantium, ne in ciuitatibus monachi apparerent, ſed deſerta lo-
ca peterent: quoniam hæc in iniuriam & damnum conuertebantur etiam illorum qui
pij frugiq. eſſent: emendans quæ promulgauerat Theodoſius, hoc anno iſta reſcripſit [e]:

Monachos, quibus interdictæ fuerant ciuitates, dum iudiciarijs aguntur iniurijs, in
priſtinum ſtatũ ſubmota hac lege eſſe præcipimus. Antiquata ſiquidem noſtræ clemen-
C tiæ iuſſione, liberos in oppidis largimur eis ingreſſus. Dat. XV. Kal. Maij, Conſtan-
tinop. Arcadio A. II. & Ruffino Coſſ.] ſed & de Paſchalibus ferijs ita ad Tatianum:

Actus omnes ſiue publici ſiue priuati diebus quindecim Paſchalibus conquieſcant.
In his tamen & emancipandi & manumittendi cuncti licentiam habeant, & ſuper his
ante non prohibeantur. Dat. Kal. Ianuar. iiſdem Coſſ.]

Sed & idem Imperator Theodoſius cum illibate conſeruatum voluerit ius eccleſia-
rum, ne id fieret damno alterius cauit: quamobrem de his qui confugiunt ad eas, iſta
ſanciuit [f]:

Publicos debitores, ſi confugiendum ad eccleſias crediderint, aut illico extrahi de
latebris oportebit, aut pro his ipſos, qui eos occultare probantur, Epiſcopos exigi.
Sciat igitur præcellens auctoritas tua, neminem debitorum poſthac a clericis defenden-
D dũ; aut per eos, eius quem defendendum eſſe crediderint, debitum eſſe ſoluendum. Dat.
XV. Kal. Nouembr. Conſtantinop. Arcadio Aug. II. & Ruffino Coſſ.] hæc plane ipſa
lex eſt, cuius vigore compulſus aliquando S. Auguſtinus perſoluere quod debebat
qui confugerat ad eccleſiam, pro eius debiti diſſolutione de collecta facienda in po-
pulo litteras dedit, ex quibus iſta deſcribimus [g]:

Cum frater noſter Faſtius debito decem & ſeptem ſolidorum ab oppignorato-
ribus vrgeretur, vt redderet: quòd ad præſens vnde explicaret ſe, non inueniebat; ne
corporalem pateretur iniuriam, ad auxilium ſanctæ Eccleſiæ conuolauit: illi etiam
exactores cum proficiſci cogerentur, & ideo dilationem dare non poſſent, grauiſſimis
me querelis onerauerunt, ita vt eis illum traderem; aut quod ſibi deberi oſtendebant,
vnde acciperent, prouiderem. Cumq. obtuliſſem Faſtio, vt veſtram ſanctitatem de
E neceſſitatibus eius alloquerer; pudore deterritus, ne facerẽ, deprecatus eſt. Ita ego ma-
iore neceſſitate coarctatus, a fratre noſtro Macedonio decem & ſeptem ſolidos accepi,
quos in cauſam eius continuo dedi, promittente illo quòd ad certũ diem cum eis red-
dendis poſſet occurrere; & conſentiente, vt ſi non poſſet occurrere, ſermo de illo fieret
ad veſtram miſericordiam, quam fraternam fratribus exhibere conſueuiſtis. Nunc er-
go, quoniam abſens eſt, reſtat vt ſubueniatis, non illi quem nemo compellat abſen-
tem, ſed pollicitationi meæ, cuius exiſtimatio vobis ſemper eſt præſens. Iam enim dies,
ad quem ſe promiſerat occurſurum, tranſactus eſt; & ego ei qui ſolidos ſuos fidei meæ
commiſit, quid reſpondeam, non inuenio, niſi vt faciam quod me facturum eſſe pro-
miſi. Sed quoniam non ſum de hac re commonitus, vt die Pentecoſtes, quando ade-
rat maior veſtra frequentia, ſermonem inde facerem: peto vt has litteras pro lingua
mea præſente habere dignemini, admonente vos & exhortante in cordibus veſtris

Deo &

[a] Aug. epiſt. 50.
[b] Aug. epiſt. 118.
[c] Aug. contra Creſcon. lib. 3. c. 47.
[d] l. 3. de his qui pro relig. contend. C. Theod.
[e] l. 2. de monach. C. Theod.
THEODOSIVS REVOCAT QVAE DE MONACHIS SCRIPSERAT.
[f] l. 1. de his qui confug. ad eccleſ. C. Theod.
DE FVGIENTIBVS AD ECCLESIAM DEBITORIBVS.
[g] Auguſt. epiſt. 215.
AVGVSTINVS PRO DEBITORE SE OBLIGAT.
COLLECTA INDICITVR AB AVGVSTINO.

Deo & Domino noſtro,cui credidiſtis.] & paulo poſt: Quoniam ergo domeſticus fidei A
eſt,Chriſtianus fidelis,Catholicus frater noſter, pro cuius ſupplēda neceſſitate vos peto vt faciatis quod Dominus imperat; ſine triſtitia, ſine murmuratione, & cum lætitia & hilaritate facite.] & in fine: Scripſi eis etiam presbyteris, vt ſi quid minus fuerit poſt collationem ſanctitatis veſtræ, compleant ex eo quod habet Eccleſia, dum tamen vos ſecundum quod placet hilariter offeratis: quia ſiue de veſtro, ſiue de Eccleſia detur, omnia Dei ſunt,& deuotio veſtra dulcior erit theſauris Eccleſiæ,&c.] hæc Auguſtinus, quæ occaſione legis editæ & ad inſinuandum vſum collectarum (de quo multa ſuo loco ſuperius) recenſuiſſe non piguit.

DISPVTATIO AVGVSTINI CONTRA FORTVNATVM.

Quod rurſum ad S.Auguſtinum pertinet: hoc ipſo anno,publica diſputatione contulit cum Fortunato veternoſo hæretico Manichæo Hippone regio, ſpectante & audiente populo, excipientibus eam Notarijs. Extant ipſa Acta eiuſmodi exordio ſcripta [a]: B
Quinto Kalendas Septembris, Arcadio Aug. bis, & Ruffino viris clariſſimis Conſulibus,habita diſputatio aduerſus Fortunatum Manichæorum presbyterum in vrbe Hipponenſium regionum in balneis Soſij ſub præſentia populi. Auguſtinus dixit, &c.] Huius autem congreſſus occaſionem Poſſidius ita deſcribit [b]: Sane tunc in illa Hipponenſi vrbe Manichæorum peſtilentia quamplurimos ciues & peregrinos infecerat & penetrauerat, ſeducente & decipiente eiuſdem hæreſis quodam presbytero,nomine Fortunato, ibidē conuerſante atque manente. Interea Hipponenſes ciues, & peregrini Chriſtiani,tam Catholici,quàm etiā Donatiſtæ, adeunt Auguſtinū presbyterum, atque depoſcunt, vt illum hominem Manichæorum presbyterum, quem doctum credebant, videret, & cum eodem de lege tractaret. Quod idem (vt ſcriptum eſt [c]) paratus ad reſponſionem omni poſcenti ſe rationem de fide & ſpe quæ in Deum eſt, potenſq. exhortari in doctrina [d] ſana,& contradicentes redarguere, minime renuit: ſed vtrum etiam C
hoc Fortunatus fieri vellet, ſciſcitatus eſt. At illi confeſtim ad ipſum Fortunatum id detulerunt, petentes & exhortantes & flagitantes quòd id minime recuſaret.

Sane quoniam idem Fortunatus iam apud Carthaginem ſanctum nouerat Auguſtinum adhuc in eodem ſecum errore conſtitutum, cum eodem congredi pauitabat. Verumtamen ſuorū maxime inſtantia coactus ac verecundatus, promiſit cominus ſe eſſe venturum, certamenq. diſputandi ſubiturum. Vnde condicto die & loco, conuenerunt in vnum, concurrentibus quamplurimis viris ſtudioſis, turbiſq. curioſis: et apertis Notariorum tabulis diſputatio eſt cœpta primo, & ſecundo finita eſt die. In qua

SVPERATVR FORTVNATVS AB AVGVSTINO.

ille Manichæus præceptor (vt Geſtorum continet fides) nec Catholicam aſſertionem potuit euacuare, nec Manichæorum ſectam, ſubnixa veritate, valuit comprobare: ſed D
deficiens reſponſione, vltimo collaturum ſe cum ſuis maioribus ea quæ refellere non potuit, profeſſus eſt: et ſi ſibi forte de his ſatis minime feciſſent, ſuæ animæ conſulturum. Atque ita ab omnibus, apud quos magnus & doctus videbatur, nihil valuiſſe in ſuæ ſectæ aſſertione iudicatus eſt. Qua ille confuſione affectus, & ſequenti tempore de Hipponenſi ciuitate profectus, ad eamdem amplius non remeauit. Ac ſic per memoratum Dei hominem omnium cordibus, vel qui aderant, vel qui abſentes illa quæ geſta ſunt cognouerant, error ille ablatus, Catholica eſt intimata ac retenta ſincera religio.] hactenus Poſſidius.

FORTVNATVS AD SVOS VICTVS ABIT.

Fuiſſe autem hæc nouiſſima verba Fortunati, cum ab Auguſtino adeo arctatus eſſet, vt effugium prorſus nullum illi pateret, Acta docent: Fortunatus dixit: Sine præiudicio profeſſionis meæ dixerim. Illa quæ a te opponuntur, cū retractauero meis cum maioribus:ſin minus reſponderint interrogationi huic meæ,quæ ſimiliter a te nunc mihi offertur,erit in mea contemplatione:quia & ego animā meam cupio certa fide liberari,& venire ad huius rei inquiſitionem,quæ a te mihi offertur, & oſtenſurum te polliceris. Auguſtinus dixit: Deo gratias.] hic finis illius diſputationis habitæ de origine mali, ſuper quam totus cardo Manichææ hæreſis vertebatur. Scripſit autem poſt hæc idem Auguſtinus duos libros de Geneſi ad litteram contra eoſdem Manichæos [e], necnon aduerſus diſputationes Adimanti Manetis diſcipuli [f]. hæc vero omnia cum adhuc presbyter eſſet (vt ipſe teſtatur) contra Manichæos, quibus Africa abundabat, Auguſtinus conſcripſit. E

SVCCESSOR FORTVNATI.

Quod autem ad Fortunatum ab Auguſtino victum ſpectat: cum inde receſſiſſet, numquam redijt, ſed a Manichæis miſſus eſt eius ſucceſſor Hipponem, quem idem S.Augu-

[a] Auguſt. contr. Fortunat.
[b] Poſſid. Vit. S. Auguſt. c. 6.
[c] 1. Petr. 3.
[d] Tit. 1.
[e] Auguſt. Retract. lib. 1. c. 18.
[f] Auguſt. eod. lib. c. 22.

A S. Auguſtinus inſectatus eſt, epiſtola ad eum ſcripta (non enim hæreticum hominem alloqui dignatus eſt) vbi inter alia hæc ad finem habet [a]: Itaque denuncio tibi in nomine Chriſti, vt ſi paratus es, ſolue quæſtionem in qua defecit præceſſor tuus Fortunatus, & ita hinc ierat, vt non rediret, niſi cum ſuis diſputatione collata, inueniret quid contra reſpondere poſſet, diſputans cum fratribus. Si autem ad hoc non es paratus: diſcede hinc, & noli peruertere vias Domini, & illaqueare & venenis inficere animas infirmas: ne adiuuante dextera Domini noſtri, quo modo non putaueras, erubeſcas.] hæc Auguſtinus ad ſucceſſorem Fortunati.

a Auguſt. epiſt. 344.

Quod vero Eccleſia Africana magnopere infeſtaretur a Donatiſtis antiquis ſchiſmaticis, Catholicæ Eccleſiæ perduellibus: Auguſtinus miſeratus in primis imperitam incautamq. plebeculam vbique deceptam, eidem ignorantiæ errore ſeductæ in B primis opem ferendam putauit: ſed quonam conſilio, ipſum audi [b]: Volens, inquit, etiam cauſam Donatiſtarum ad ipſius humillimi vulgi & omnino imperitorum atque idiotarum notitiam peruenire, & eorum quantum fieri poſſet per nos inhærere memoriæ: pſalmum qui eis cantaretur, per Latinas litteras feci; ſed vſque ad, V, litteram; tales enim Abecedarios appellant, &c.] extat ipſe pſalmus, cui illud præfixum exordium [c]:

QVID AVGVSTINVS IN DONATISTAS.

b Aug. Retract. lib. 1. c. 20.

c Aug. Pſal. contra Donatiſt.

Omnes qui gaudetis de pace, modo verum iudicate.] idemq. verſus ſæpius ponitur repetendus in pſalmo, quo ſchiſmatis in primis origo cantatur, ſed & diluuntur calumniæ a Donatiſtis Catholicis illatæ: verũ & demonſtrantur ipſi extra Eccleſiam vagari, extra quam nullã penitus fas ſit ſalutem ſperare: aperteq. docetur, eos qui non iunguntur cathedræ Petri, in Eccleſia eſſe non poſſe: quod his verſibus occini voluit:

VBI FIDES CATHOLICA.

C *Scitis, Catholica quid ſit, & quid præciſum a vite:*] et poſt aliqua aduerſus Donatiſtas præſeferentes formam ſanctitatis, iſta ſubdit:

Sed quid illis prodeſt forma, ſi non viuit de radice?
Venite fratres, ſi vultis, vt inſeramini in vite.
Dolor eſt, cum vos videmus præciſos ita iacere.
Numerate ſacerdotes vel ab ipſa Petri ſede:
Et in ordine illo Patrum quis cui ſucceſſit, videte.
Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ, &c.] edidit quoque egregium commentarium aduerſus Donati epiſtolam: illa enim cum præ manibus ferme omnium haberetur, magnum inferebat ipſam legentibus detrimentum. parauit igitur ipſe veneno antidotum, cum eam contrarijs ſcriptis exagitauit [d]: ſed hæc D elucubratio hactenus deſideratur. At ſi ſcire cupis reliquos commentarios ab eo editos vſque ad ſequentem poſt annum, quo creatus eſt Epiſcopus: ipſe docet: nimirum duo volumina de ſermone Domini in monte [e]: diſſeruit & ſuper Pauli epiſtolã ad Romanos [f], necnon poſtea elaborauit expoſitionem eiuſdem Pauli epiſtolæ ad Galatas, & de diuerſis quæſtionibus prolixum opus, commentarium de Mendacio, ac tractationem de Fide & Symbolo, de qua dicemus anno ſequenti.

d Aug. Retract. lib. 1. c. 2.

e Aug. eod. lib. 1. c. 19.

f Eod. lib. 1. c. 23. 24. 26. 27.

Sed eſt, vt & S. Hieronymi lucubrationes ſingulas in hunc vſque annum decimum quartum Theodoſij Imperatoris editas perfacile enumeres, ſi quæ ad finem habet in commentario de Scriptoribus Eccleſiaſticis, legas. Scripſit illum ad Dexterum V. C. quem Præfectura Prætorij decoratum fuiſſe, ipſe tradit in Apologia contra Ruffinum, dum ait [g]: Ante annos ferme decem, cum Dexter amicus meus, qui Præfecturam ad- E miniſtrauit Prætorij, me rogaſſet, vt auctorum noſtræ religionis ei indicem texerem; inter ceteros tractatores, &c.] ſcripſerat ante idem Dexter ad ipſum Hieronymum hiſtoriã; quod ipſe teſtatur his verbis [h]: Dexter Paciani, de quo ſupra dixi, filius, clarus apud ſæculum, & Chriſti fidei deditus, fertur ad me omnimodam hiſtoriam texuiſſe, quam necdum legi.] ſed ea diſpendio quoque noſtro perijt. Meminit eiuſdem commentarij Marcellinus in Chronico, traditq. ab eo recenſitos viros illuſtres centum triginta quinque, eorumdemq. deſcripta volumina: quæ ſic accipias, vt Chriſtianæ religionis ſcriptorum editos commentarios enumerarit aduerſus Celſum, Porphyrium, & Iulianum, qui Chriſtianos omnes imperitiæ arguebat.

S. HIERONYMI SCRIPTA VSQVE IN HVNC ANNVM.

g Hieron. Apolog. aduerſ. Ruffin.

h Hieron. de Script. Eccleſ.

Nam cum præfatur ad Dexterum, hæc inter alia: Diſcant, inquit, Celſus, Prophyrius, Iulianus, rabidi aduerſus Chriſtum canes; diſcant eorum ſectatores, qui putant Eccleſiam nullos philoſophos & eloquentes, nullos habuiſſe doctores, quanti & quales

VIRI DOCTISSIMI IN ECCLESIA SEMPER FLORVERE.

viri

viri eam fundauerint, extruxerint, & ornauerint; & deſinant fidem noſtram ruſticæ A
tantum ſimplicitatis arguere, ſuamq. potius imperitiam agnoſcant.] ita ibi. Accidit
a Pſal. 73. plane miraculum illud prophetico [a] ore cantatum: Tu dirupiſti fontes & torrentes, tu
ſiccaſti fluuios Etham.] nã idem Hieronymus alibi [b]: Quotuſquiſque nunc Ariſtote-
b Hieron. præfat. in lib. 3. comment. ad Galat. lem legit? Quanti Platonis vel libros nouere vel nomen? Vix in angulis otioſi eos ſenes recolunt. Ruſticanos vero & piſcatores noſtros totus Orbis loquitur, vniuerſus mundus ſonat.] ſed quod ad ipſum catalogum ſpectat, ipſe excuſat quòd vltimo loco ſua
c Hieron. epiſt. 134. quoque in eo ſcripta poſuerit, ad Deſiderium ita ſcribens [c]: Poſt catalogum plurimorum, me quoque in calce voluminis, quaſi abortiuum, & minimum omnium Chriſtianorum, poſui.] Perueniſſe eumdem librum in Africam ſine titulo, S. Auguſtinus ad S.
d Auguſt. epiſt. 9. Hieronymum ſcripſit [d], eumq. prodi rogauit: ſed & aliquid amplius deſideratum ab
ipſo, nempe vt cũ adnumerat hæreticos inter ſcriptores Eccleſiaſticos, in quibus cauendi B
eſſent, ipſe admonuiſſet, ſignificauit; quod vt alio libello præſtaret, vehementer rogauit: inſuper quòd optime ſenſerit Auguſtinus aliquot ab eo prætermiſſos ſcriptores Eccleſiaſticos, quo id conſilio ſit factum exquiſiuit. Hæc recenſuiſſe voluimus, ne ſuſpecta ſit fides auctoris alicuius, qui non reperiatur in eodem catalogo ſcriptus: nam multos prætermiſſos eſſe, Auguſtinus probe cognouit.

SCRIPTA HIERONYMI AB EO PRAETERMISSA

Sed & miramur, cur ipſe cum lucubrationes omnes a ſe editas vſque ad præſentem annum Imperij Theodoſij decimũquartũ recenſere ſe dicat, ex eis tamen aliquas numerare prætermiſerit, nempe commentarios in Pauli epiſtolam ad Epheſios, quos ſe teſta-
e Hieron. præf. in epiſt. ad Epheſ. tur [e] ſcripſiſſe paulo poſt quàm Alexandria receſſiſſet, quo profectum vidimus ſtatim vt Roma rediit Hieroſolymam: niſi quis velit, illud quod ibi, nuper, ait, vltra ſeptennium complecti temporis ſpatium. Inſuper ad Pammachiũ [f] ſcribens paulo poſt miſ- C
f Hieron. epiſt. 52. ſum ad eum Apologeticum (quem ante hoc tempus ſe ſcripſiſſe teſtatur in eodem commentario de Viris illuſtribus) Libros, inquit, ſexdecim Prophetarum, quos in Latinum de Hebræo ſermone verti, ſi legeris, & delectari te hoc opere comperero; prouocabis nos, etiam cetera clauſa armario non tenere. Tranſtuli nuper Iob in linguam noſtram: cuius exemplar a S. Marcella conſobrina tua poteris mutuare.] et paulo poſt: Miſeram quædam τῶν ὑπομνημάτων in Prophetas duodecim ſancto patri Domnioni, Samuelem quoque & Malachim, id eſt, quatuor Regum libros. quæ ſi legere volueris; probabis quantæ difficultatis ſit diuinam Scripturam & maxime Prophetas intelligere, & interpretum vitio, quæ apud ſuos puriſſimo curſu orationis labuntur, apud nos ſcatere vitijs.] hæc ipſe, quæ ibi omiſſa ſunt numerari: nec eſt vt quis putet iſta
g Hieron. de Script. Eccleſ. claudi illa ſententia, qua in fine dicit [g]: Multaq. alia de opere prophetali, quæ nunc ha- D
beo in manibus, & necdum expleta ſunt.] nam conſtat hæc ab illis fuiſſe diuerſa, quæ ab ipſo iam, vt ait, edita erant atque miſſa Romam. Quamobrem dici plane de eo poſſe videtur, quod iactari ſolet de valde abundante diuitijs homine: adeo prædiues fuit, vt numerum neſcierit diuitiarum ſuarum.

RELIQVA HIERON. SCRIPTA HOC TRIENNIO.

Quod vero ait Hieronymus, ſe hoc anno, cum illa ſcriberet, multa habuiſſe in manibus de opere prophetali; plane alluſiſſe viſus eſt ad ea quæ ipſe habet in epiſtola ad Chromatium Epiſcopũ Aquileienſem his verbis [h]: Triennium, inquit, circiter fluxit, poſtquam quinque Prophetas interpretatus ſum, Michæam, Nahum, Habacuc, Sopho-
h Hieron. præfat. in cõment. ſuper Ionam. niam, Aggeum, & alio opere detentus non potui implere quod cœperam. Scripſi enim librum de Illuſtribus viris, & aduerſus Iouinianum duo volumina: Apologeticum quoque, & de optimo genere interpretandi ad Pammachium, & ad Nepotianum vel E
de Nepotiano libros duos.] hæc ipſe: et quod ſubdit: Et alia quæ enumerare longum eſt.] hac quidem vltima periodo viſus eſt clauſiſſe Hieronymus ea quæ dicit ſe habuiſſe præ manibus, ſed nondum fuiſſe expleta, cum librum illum edidit.
i Hieron. epiſt. 101. Quòd vero in dicta epiſtola de optimo genere interpretandi dicat [i], ante ferme biennium ſcriptam epiſtolam a S. Epiphanio ad Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum arguente eum quorumdã prauorũ dogmatũ: plane ad hunc ipſum annũ ea Epiphanij
k Hieron. epiſt. 61. epiſtola eſſe referenda docetur. Inſuper cũ idem Hieronymus ad Pammachiũ ſcribens [k] aduerſus eiuſdem Ioannis errores, in fine eius epiſtolæ teſtetur, iam ante ad ipſum Ioannem ab Epiphanio epiſtolam fuiſſe ſcriptam; cumq. conſtet eam dediſſe Hieronymum ad Pammachium anno ſequenti: plane neceſſe eſt affirmare, ante ſequentẽ annũ dictam Epiphanij epiſtolã ad Ioannem datã, præſenti ſcilicet. Sed vnde, inquies, conſtat anno

ſequenti

A ſequenti eam ad Pammachiū a Hieronymo eſſe ſcriptam epiſtolam? ex eo nēpe, quòd in ea ipſe meminit ingentis illius Solis deliquij, accidiſſeq. ait ante paucos menſes, quod quidem ſequenti anno factum apparet, Conſulibus Theodoſio tertium & Abundantio.

Ex his igitur ſic ordine temporum rectè diſponuntur tum S. Epiphanij, tum S. Hieronymi ſcripta illa, quibus magni momenti hiſtoria texitur: vt hoc anno data dicatur Epiphanij epiſtola ad Ioannem, ſequenti vero dictis Coſſ. eam aduerſus eumdem Ioannem a Hieronymo ſcriptam fuiſſe dicamus: poſt ſequentem vero annum, qui eſt Domini trecēteſimus nonageſimus quartus, Coſſ. Arcadio & Honorio, eam ab ipſo Hieronymo ad Pammachiū de optimo genere interpretandi epiſtolam conſcriptam fuiſſe intelligamus. Sunt omnes eiuſdem argumenti, nempe ſpectantes ad cauſam eiuſdem Ioaunis Hieroſolymorum Epiſcopi. At quænam fuerint iſta, & quæ hoc anno ſanctus B Epiphanius in eum obiecerit, quæve antea ipſe Ioannes aduerſus Epiphaniū egerit, accurate perueſtigemus. Magni quidem ponderis hiſtoriam aggredimur, & perplexam difficultatibus multis, niſi recto temporis tramite dirigatur. SCRIPTA ADVERSVS IOANNEM EPISC. HIEROSOLYM.

Iam ſuperius de Ioanne aliqua contigit enarrari: ipſum nimirum ex monacho, ſed ſecta Macedoniano, abdicata hæreſi[a], ſpe illectum Epiſcopatus, illo tandem potitum eſſe: poſtea vero Origenis errorum ſe patronum exhibuiſſe, atque Origeniſtarum fautorem; eamque ob cauſam adeo infenſum fuiſſe illi aduerſantibus SS. Epiphanio, Hieronymo, atque Theophilo Epiſcopo Alexandrino, vt nullam prætermiſerit occaſionem iiſdem moleſtiam negotiumque faceſſendi. At quamnam diu quæſitam arripuit ille occaſionem contra Epiphanium agendi, cuius rei cauſa prouocatus eſt ad ipſum eam dare epiſtolam, primo loco dicendum eſt. Refert ipſam idem Epiphanius C in dicta epiſtola; ſed primum iſta præfatur[b]: Oportebat nos, dilectiſſime, clericatus honore non abuti in ſuperbiam, ſed cuſtodia mandatorum Dei & obſeruatione diligentiſſima hoc eſſe quod dicimur.] et paulo poſt: Nihil tibi nocuimus, nihil iniuriæ fecimus, nec quicquam violenter extorſimus. In monaſterio fratrum, & fratrum peregrinorum, qui prouinciæ nihil tuæ deberent, & propter noſtram paruitatem, & litteras, quas ad eos crebro direximus, communionis quoque tuæ cœperunt habere diſcordiam, ne viderentur quadam duritia & conſcientia noſtra antiquæ fidei ab Eccleſia ſeparari, ordinauimus diaconū; & poſtquam miniſtrauit, rurſum presbyterum: ſuper quo debueras gratulari, intelligens quòd ob Dei timorem hoc ſumus facere compulſi: maxime cū nulla ſit diuerſitas in ſacerdotio Dei, & vbi vtilitati Eccleſiæ prouidetur. Nam etſi ſinguli Eccleſiarum Epiſcopi habent ſub ſe Eccleſias, quibus cu- D ram videntur impendere, & nemo ſuper alienam menſuram extenditur: tamen præponitur omnibus charitas Chriſti, in qua nulla ſimulatio eſt: nec conſiderandum quid factū ſit, ſed quo tempore, & quo modo, & in quibus, & quare factum ſit.] fuit enim tunc ab Epiphanio ordinatus frater S. Hieronymi, Paulinianus nomine, de quo idem Hieronymus iſtæc ipſa refricans ad Pammachium ſcripſit[c].

CAVSA IOANNIS EPISC. HIEROSOLYM.

[a] Hieron. epiſt. 61. 62.

[b] Apud Hieron. Epiph. epiſt. 60.

NECESSITAS ORDINANDI PRESBYTERVM.

[c] Hieron. epiſt. 61.

Sed pergit cœptam ſemel narrationem Epiphanius: Cum enim vidiſſem, quia multitudo ſanctorum fratrum in monaſterio conſiſteret; & ſancti presbyteri Hieronymus & Vincentius propter verecundiam & humilitatem nollent debita nomini ſuo exercere ſacrificia, & laborare in hac parte miniſterij, quæ Chriſtianorū præcipua ſalus eſt: inuenire autem & comprehendere ſeruū Dei non poſſes, qui te, eo quòd graue onus ſacerdotij nollet ſuſcipere, ſæpe fugiebat; ſed nec alius quis Epiſcoporū facile eū reperiret: vnde E & ſatis miratus ſum, quo modo diſpēſatione Dei ad nos venerit cū diaconis monaſterij & ceteris fratribus, vt mihi ſatiſfaceret, quia neſcio quid aduerſus eos habebā triſtitiæ. Cum igitur celebraretur collecta in eccleſia villæ, quæ eſt iuxta monaſterium noſtrum: ignorantem eum, & nullam penitus habentem ſuſpicionem, per multos diaconos apprehendi iuſſimus, & teneri os eius, ne forte liberari ſe cupiens, adiuraret nos per nomen Chriſti: et primum diaconum ordinauimus, proponentes ei timorem Dei, & compellentes vt miniſtraret; valde quippe obnitebatur, indignum ſe eſſe conteſtans. Vix ergo compulimus eum, & perſuadere potuimus teſtimonijs Scripturarū, & propoſitione mandatorum Dei. Et cum miniſtraret in ſanctis ſacrificijs; rurſus eum, ingenti difficultate tento ore eius, ordinauimus presbyterum; & iiſdem verbis quibus antea ſuaſeramus, impulimus vt ſederet in ordine presbyterij. Poſt hæc ſcripſimus ad ſanctos presbyteros monaſterij & ceteros fratres, & increpauimus eos, quare non ſcripſiſſent ſuper eo,

VIOLENTA ORDINATIO.

ſuper eo, cum ante annum multos eorum queri audiſſem, cur non haberent qui ſibi A
Domini ſacramenta conficerent, & illum omnes ſuo poſcerent teſtimonio, & grandem
vtilitatem in commune monaſterij teſtarentur; quare tunc reperta opportunitate non
ſcripſiſſent nobis, neque ſuper ordinatione eius aliquid popoſciſſent.

EPIPHANII EXCVSATIO.

Hæc ita acta ſunt, vt locutus ſum, in charitate Chriſti, quam te erga paruitatem
noſtram habere credebam: quamquam in monaſterio ordinauerim, & non in parochia
quæ tibi ſubiecta ſit. O vere benedicta Epiſcoporum Cypri manſuetudo & bonitas, &
noſtra ruſticitas ſenſu tuo & arbitratu digna miſericordia Dei. Nam multi Epiſcopi
communionis noſtræ & presbyteros in noſtra ordinauerunt prouincia, quos nos com-
prehendere non potueramus; & miſerunt ad nos diaconos & hypodiaconos, quos ſu-
ſcepimus cum gratia. Et ipſe cohortatus ſum beatæ memoriæ Philonem Epiſcopum, &
ſanctum Theoprobum, vt in eccleſijs Cypri, quæ iuxta ſe erant, ad meæ autem pa- B
rochiæ videbantur Eccleſiam pertinere, eo quòd grandis eſſet & late patens pro-
uincia, ordinarent presbyteros, & Chriſti Eccleſiæ prouiderent.] hæc de prætenſa cau-
ſa rixatum Epiphanius, cum te vera ob hæreſum Origenis patrocinium Ioannes ira-
cundia accenderetur.

IOANNES INIVSTE COMMOTVS IN EPIPHANIVM.

Quòd ergo etſi non ſub Ioannis parochia, in Palæſtina tamen Epiphanius ordinaſſet
in monaſterio ſanctum virum primo diaconum, deinde presbyterũ, maximas Ioannes
aduerſus eum turbas concitauit: cum tamen ſi quid perperam geſtum eſſet, Epiſco-
pus Cæſareæ maritimæ, quæ metropolis totius Palæſtinæ erat (vt Hieronymus poſtea
ſcripſit [a]) expoſtulare debuiſſet. Sed excuſandus fuit Epiphauius ex cauſa nuper relata,
& ex conſuetudine Eccleſiarum Cypri: verum etſi deliquiſſet; tanto tamen viro con-
donandum vtique fuiſſet, quem etiam (vt idem teſtatur S. Hieronymus) Valens acer- C
biſſimus perſecutor, cum alios exagitaret Catholicos Epiſcopos, ob inſignem merito-
rum excellentiam non tetigerat.

a Hieron. epiſt. 61.

ALTA IOANNIS QVERELA.

Sed quàm excanduit Ioannes ea de cauſa in Epiphanium; audi quid Epipha-
nius ipſe dicat: Audiui, inquit [b], quòd tumeas contra nos, & iraſcaris, & miniteris
ſcribere in extremos fines terræ, vt loca prouinciaſq. non nominem.] ſed aliã quoque
prætexebat Ioannes Epiſcopus cauſam irarũ in Epiphaniũ, quam ſubdit, ſic dicens: Qui
vt triſtitias & rixas inter fratres concitent, te quoque turbauerunt, & dixerunt, quòd in
oratione, quando offerimus ſacrificia Deo, ſoleamus pro te dicere: Domine, præſta
Ioanni, vt recte credat. Noli nos in tantum putare ruſticos, vt hoc tam aperte dicere po-
tuerimus. Quamquam enim hoc in corde meo ſemper orem: tamen, vt ſimpliciter fa-
tear, numquam in alienas aures protuli, ne te videter paruipendere, dilectiſſime. D
Quando autem complemus orationem, ſecundum ritum myſteriorum, & pro omnibus
& pro te quoque dicimus: Cuſtodi illum, qui prædicat veritatem. Vel certe ita: Tu præ-
ſta, Domine, & cuſtodi, vt ille verbum prædicet veritatis: ſicut occaſio ſermonis ſe tule-
rit, & habuerit oratio conſequentiam.] hæc ipſe: ſed prætextus inanes erant hi. Verum
indignationis Ioannis in Epiphanium illa potiſſimum cauſa præceſſerat, quòd eum co-
ram redarguerat hæreſum Origenis, monuetatq. ab illis recederet. nam idem in eadem
epiſtola iſta ſubdit:

b Hieron. epiſt. 60.

ARGVIT EPIPHANIVS IOANNEM HAERESVM ORIGENIS.

Quapropter obſecro te, dilectiſſime, & aduolutus pedibus tuis precor, præſta mihi
& tibi, vt ſalueris (ſicuti ſcriptum eſt) a generatione peruerſa; & recede ab hæreſi Ori-
genis, & a cunctis hæreſibus, dilectiſſime. Video enim, quòd propter hanc cauſam om-
nis veſtra indignatio concitata ſit, quòd dixerim vobis: Arij patrem, Origenem ſcili- E
cet, & aliarum hæreſeon radicem & parentem laudare non debetis. Et cum vos ro-
garem, ne ita erraretis, & monerem; contradixiſtis, & me ad triſtitiam atque lacry-
mas adduxiſtis; non ſolũ autem me, ſed & alios plurimos Catholicos, qui intererant.
Inde, vt intelligo, hæc eſt omnis indignatio, & iſte furor; & idcirco comminamini, quòd
mittatis aduerſum me epiſtolas, vel huc illucq. ſermo veſter diſcurrat: et propter defen-
ſionem hæreſeos, aduerſum me odia ſuſcitantes, rumpitis charitatem, quam in vos ha-
buimus; iu tantum, vt feceritis nos etiam pœnitentiam agere, quare vobis communica-
uerimus ita Origenis errores & dogmata defendentibus.] ſubijcit his admonitionem de
erroribus Origenis: ac demum de Palladio illa ingerit, quæ ſuperius recenſuimus, ip-
ſum videlicet prædicare Origenis errores. Quæ vero inſuper ab alijs aduerſus ipſum
Epiphanium querelæ ferrentur, iiſdem litteris ita conſcribit [c]:

c Hier. epiſt. 60.

Præ-

A Prætetea audiui quoſdam murmurare contra me: quia quando ſimul pergebamus ad ſanctũ locum, qui vocatur Bethel, vt ibi collectã tecum ex more Eccleſiaſtico facerem;& veniſſem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidiſſemq. ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogaſſem quis locus eſſet, didiciſſemq. eſſe eccleſiã, & intraſſem vt orarem: inueni ibi velum pendens in foribus eiuſdem eccleſiæ, tinctum atque depictũ, & habens imaginem quaſi Chriſti, vel ſancti cuiuſdã: non enim ſatis memini, cuius imago fuerit. Cũ ergo hoc vidiſſem in eccleſia Chriſti contra auctoritatem Scripturarũ, hominis pendere imaginem; ſcidi illud, & magis dedi conſiliũ cuſtodibus eiuſdem loci, vt pauperem mortuũ eo obuoluerent & efferrent. illiq. contra murmurantes dixerunt: Si ſcindere voluerat, iuſtũ erat vt aliud daret velũ, atque mutaret. Quod cũ audiſſem, me daturum eſſe pollicitus ſum, & illico eſſe miſſurũ. Paululum autem morarum fuit in medio, dũ quæro

DE CONSCISSO AB EPIPHANIO VELO.

B optimũ velũ pro eo mittere: arbitrabar enim de Cypro mihi eſſe mittendũ. Nunc autem miſi quod potui reperire, & precor vt iubeas presbyteros eiuſdem loci ſuſcipere velũ a latore, quod a nobis miſſum eſt;& deinceps præcipere, in eccleſia Chriſti iſtiuſmodi vela, quæ contra religionem noſtrã veniunt, non appendi. Decet enim honeſtatẽ tuã hanc magis habere ſolicitudinem, vt ſcrupuloſitatem tollat, quæ indigna eſt eccleſia Chriſti, & populis qui tibi crediti ſunt.] hæc de velo picto qui dicitur Epiphanius ad Ioannem.

Videre videor, pie lector, te inter legendũ contrahere ſupercilia, ſignumq. diſplicentiæ præteferre; moxq. e controuerſijs Epiphanij cum Ioanne, ad Iconoclaſtarum tranſiſſe certamen: ſed non relinquam ſolum, ſequar te; & pro animi tui ſententia in loci huius diſcuſſione, in quem velut in ſyrtes quaſdam incurrit oratio, aliquantulum immorabor. Atque primũ quæ alias de alijs Epiphanij ſcriptis ab Iconoclaſtis aduerſus cul-

DE LOCO EPISTOLAE EPIPHANII CONTROVERSIA.

C tum ſacrarũ imaginũ allata fuerint, & cuius ea fidei habita ſint, eſt hic declarandũ; inde vero de recitato huius epiſtolæ textu fiet exacta diſcuſſio, ac fidelis in omnibus diſquiſitio. Vindicandus nobis omniuo eſt ſanctiſſimus Pater ab Iconoclaſtarum erroribus, quibus illi ſcripta ipſius calumnioſiſſime conſperſere.

In Nicæno enim poſteriori Concilio e libello Gregorij Iconoclaſtæ hæc ex Epiphanio aduerſus ſacrarũ venerationem imaginum ſunt allata [b]: Epiphanius Cyprius inter anteſignanos præclarus ſic inquit: Attendite vobis, vt ſeruetis traditiones, quas accepiſtis; ne declinetis neque ad dexterã, neque ad ſiniſtrã. quibus infert hęc: Eſtote memores, dilecti filij, ne in eccleſia imagines inferatis, neque in ſanctorũ cœmeterijs eas ſtatuaris, ſed perpetuo circumferte Deũ in cordibus veſtris. Quinetiam neque in domo communi tolerentur, &c.] ſed adulterina ſpuriaq. eiuſmodi fuiſſe ſcripta, tanti Patris nomine ab

NOMINE EPIPHANII SCRIPTA SVPPOSITA.

a Concil. Nicen, 2 Act. 6. edit. vet.

D aduerſarijs decorata, reſponſum eſt ab Epiphanij defenſore, hiſce potiſſimũ ſignis; quòd cum idem Epiphanius omnes ſcriptis ſuis exagitet hæreſes; ſi hæreſin putaſſet imagines venerari, vtique eamdem (vt par erat) ſicut alias, ſtyli acumine ferijſſet; cum certũ ſit ex ijs quæ ſuperius dicta ſunt, viguiſſe Conſtantini tempore, ſicut antea & poſtea, in Oriente & Occidente in Eccleſia Catholica cultũ ſacrarũ imaginũ. Rurſum vero a maioribus eadẽ ſcripta vt Epiphanij germana minime fuiſſe cognita, idem defenſor docet his verbis: Beatus Pater Epiphanius temporibus Arcadij & Theodoſij floruit: ab eo igitur tempore ad hanc hæreſin vſque, anni ſunt quadringenti: et tamen libros illos contra imagines nemo Chriſtianorum præter iſtos nouitatis magiſtros recepit. Quòd ſi tanto tempore in Eccleſia non ſunt recepti, quamobrem nunc a nobis recipi debent?]

Quoniam inſuper ab Iconoclaſtis eiuſdem Patris citabatur epiſtola ad Theodoſium

E Imperatorem: quid ea contineretur de cultu ſacrarum imaginum, idem defenſor ſic recitat: Afferunt quidam iſtorum epiſtolam, veluti ſcriptam a beato Epiphanio Cypriorũ Præſule ad Theodoſiũ Imperatorem. nos eam in manibus ſumentes, & diligenter & minime deſunctorie legentes, inuenimus circa finem epiſtolæ eiuſcemodi emphaſim: Sæpe cum miniſtris meis de imaginum ablatione egi: ſed ab ijs non receptus ſum, neque vel in paucis vocem meam audire ſuſtinuerunt.] ſubdit idem defenſor, ad hæc confutanda, ſanctorum Patrũ vſum & auctoritatem, qui eodem cum Epiphanio ſæculo vixere, omneſq. aſſertores eiuſdem imaginum cultus, quos recenſere breuitatis cauſa prætermus. Sed ad impoſturam iſtam manifeſtius aperiendam conſidera, quàm repugnent inter ſe inuicem, Epiphanium in aliena diœceſi (vt vidimus ex eius epiſtola ad Ioannem) euertiſſe cultum ſacrarum imaginum, vnam ex eis manibus conſcindendo; & ipſum eadem præſtandi in ſua diœceſi minime tantum viriũ habuiſſe, præſer-

IMPROBATA A S. SYNODO QVAE EPIPHANII NOMINE SCRIPTA EDITA SVNT.

tim cum in ea inſula primariam ſedem teneret, & ſub ſe poſitos Epiſcopos adeo ſibi A
coniunctos & obſequentes haberet; quorum & tanta erga eum reuerentia eſſet, vt
quicquid ipſe decerneret, veluti cælitus demiſſum oraculum ab omnibus haberetur.
At demus ipſum in hoc ſuos ſibi renitentes expertum eſſe: quo modo eius pertinax
contradictor & oppugnator Ioannes Hieroſolymorũ Epiſcopus vna cũ illis eius, in qua
ea erat imago, eccleſiæ miniſtris in ipſum talia in aliena diœceſi præſumentẽ non con-
ARGVITVR PERSPICVE IMPOSTVRA.
tinuo cum alijs ſimul obiecit; Cur quod diſpliceret ſibi, & corrigeret in aliena eccleſia,
hoc ipſum non præſtaret in ſua? Certe quidem magno id Epiphanio ceſſiſſet dedecori,
conſcindere in aliena diœceſi ſacras imagines, qui eaſdẽ in omnibus Cypri eccleſijs eſſe
a Luc. 4.
pateretur: cum & illud Euangelicum [a] in eum iure obiectari licuiſſet: Medice, cura te
ipſum. Num, rogo te, modeſtia Ioannis Epiſcopi vndique occaſionẽ captantis in eũ di-
cendi vel faciendi, ea in ipſum obijcere prætermiſiſſe potuit? Sentis, puto, lector, quam B
hæc ſibi inuicem aduerſentur, vt de impoſtura iã iudiciũ facias. Sane quidem teſtifica-
b Ioan. Damaſc. de imag. orat. 1
tione S. Ioannis Damaſceni [b] conſtat ipſam S. Epiphanij in Cypro eccleſia ſacris exor-
natam imaginibus vſque ad ſua tempora perſeueraſſe: qui & de alijs ſcriptis Epiphanij
c Ioan. Damaſ. de imag. orat. 2.
nomine ſuppoſitis hæc habet [c]: Scito, inquit, ſermonem illum alterius cuiuſpiam fi-
ctitium: qui, vt ſæpe fit, ſancti Epiphanij abuſus eſt nomine.] ita ipſe, eademq. apud
aduerſarium Gregorij Iconoclaſtæ, Epiphanij vero defenſorem, item Epiphaniũ nomi-
d Concil. Nic. 2. Act. 6.
natũ, inuenies, atque hæc ad poſtremum [d]: Sic igitur iſta falſa ſcripta contra veneran-
das imagines, dicuntur quidem a quibuſdam Epiphanij, non tamen ſunt, vt demon-
ſtratum eſt. Nam & illius diſcipuli templum in Cypro, quod eiuſdem Patris nomine
appellauerunt, ædificarunt; & cum multis alijs picturis, illius quoque imaginem ibi-
dem collocarunt. Quod ſi autem is tantopere venerandarum imaginum inſpectio- C
nem fuiſſet execratus: quo modo in tantam audaciam illius diſcipuli erupiſſent, vt
illi imaginem collocarent? Iudicate omnes qui auditis, & verum a falſo diſcernite,
quia editiones iſtæ non ſunt beati illius Patris, ſed potius Manichæi: quas veluti ama-
ra bile plenas fugiamus, &c.] equidem Manichæos magnorum virorum nomine ſup-
poſita edere ſcripta conſueuiſſe, ſuperius pluribus demonſtratum eſt.
Quod igitur ita de illis iudicauere Patres, idemq. de ijſdem ſcriptis ſenſit Ioannes
Damaſcenus, quæ iam ante innotuerant & plurimorum manibus circumferebantur:
EPISTOLAE ADDITAMENTVM DIV INCOGNITVM.
quid dicendum de additamento hoc ad finem Epiphanij epiſtolæ ad Ioannem conſar-
cinato, ſicut & de illo ad finẽ epiſtolæ eiuſdem Epiphanij ſcriptæ ad Theodoſiũ collo-
cato? Attentius age, lector, quod de impoſtura arbiter factus ſis. Quid eſt, amabo te,
quòd ab aduerſarijs Iconoclaſtis tempore Nicæni Concilij ſilentio prætermiſſa eſt hæc D
ad Ioannem epiſtola, qua non quid tantum Epiphanius ſcripſerit, ſed quid ipſe fecerit
aduerſus vſum imaginum, conſcindendo eas, adeo perſpicue poterat demonſtrari,
epiſtola præſertim ad tantum virum ſcripta, & a S. Hieronymo tranſlata, vt de eius
falſitate nulla videretur oriri potuiſſe ſuſpicio? Certe quidem nihil eſt quòd in hoc
excuſes, aduerſariorum modeſtia id factum; cum pugnaciſſimi eſſent & audaciſſimi:
neque eorumdem prætexas in his perſcrutandis negligentiam; cum appareat, ſagaciſ-
ſimos extitiſſe. Nec eſt quod ingeras, latuiſſe tunc eam in angulo epiſtolam, neque
e Hieron. epiſt. 101.
repertam; cũ conſtet aſſertione Hieronymi [e], quamplurima eius fuiſſe exemplaria de-
ſcripta, & eadem vbique ſparſa, dum ait: Harum exemplaria certatim Palæſtinæ ra-
piebantur, vel ob auctoris meritum, vel ob elegantiam ſcriptionis.] Quid igitur de his
iudices, iã ſatis habes: nempe eo quidem omnino tunc temporis caruiſſe additamento E
epiſtolam illam, cuius nulla prorſus fuerit ab aduerſarijs facta vel leuis mentio.
Quod autem nihil huiuſmodi obiectum fuerit a Ioanne, manifeſtius confirmatur.
EX HIERONYMO DETECTA IMPOSTVRA.
Nam cum S. Hieronymus pro Epiphanio defenſionem egregiã aduerſum eumdem
Ioannem ſcripſerit in epiſtola ad Pammachium [f], atque in ipſa omnia ab illo in Epi-
phanium dicta vel facta commemoret, quæ in dictis Epiphanij ad ipſum Ioannem lit-
f Hieron. epiſt. 61.
teris expreſſa habentur: cum omnia ſoluat, redarguat, & oppugnet; cur ea dumtaxat,
quæ præcipue confutanda erant, reliquit intacta, pro quibus tuendis longiori quo-
que opus erat oratione? certe quidem haud eiuſmodi eſſe videbantur, quæ diſſimulari
potuiſſent, ſi in ea epiſtola talia ſcripta eſſent. Vel ſi vere ea facta fuiſſent; quo modo non
(vt eadẽ inculcẽ) maiori energia Ioannes in Epiphaniũ illa exaggeraſſet, qui tantopere
in eumdem inuectus eſt, quod in aliena diœceſi, licet non ipſius Ioannis, neceſſitate po-
ſcente,

A ſcente, ſanctum virum diaconum atque presbyterum ordinaſſet? Certe maioris audaciæ, & ipſi Ioanni grauioris contumeliæ eſſe facinus videri potuiſſet, in eccleſiā Ioanni ſubditam Epiphanium violentas inieciſſe manus, quàm in monaſterio alienæ parœciæ ſacros ordines miniſtraſſe. Silentium ergo tum Ioannis accuſantis, tum Hieronymi Epiphanium defendentis, quo modo non aperte demonſtrat, eo additamento tunc illam epiſtolam caruiſſe? Sed conſarcinatoris futuram inſpice, male pannum nouum veteri adſuentis.

Poſt confutatos ab Epiphanio ea epiſtola errores Origenis, finem imponens, addit [a]: Cum hæc ita ſe habeant, dilectiſſime, cuſtodi animã tuã, & deſine circa nos murmurare. Dicit enim Scriptura diuina [b]: Nolite murmurare ad inuicem, ſicut quidã murmurauerunt, & a ſerpentibus perierunt. Magis acquieſce veritati, & dilige diligentes te, & B veritatem. Deus autem pacis præſtet nobis iuxta ſuam clementiam, vt conteratur ſatanas ſub pedibus Chriſtianorum, & abijciatur omnis occaſio peruerſa, ne ſcindatur in nobis vinculum charitatis & pacis, & rectæ fidei prædicatio.] Quis non intelligit his periodis totam illam epiſtolam terminari? et quis non videat, quod mox ſequitur, eſſe peregrinam appendicem, & aduentitiam impoſturam, qua ſubditur: Præterea audiui quoſdam murmurare contra me, &c.] vſque ad nouiſſima illa verba; Palladium vero Galatam] & quæ ſequuntur, ſuperioribus optime congruentia, quòd eiuſdem ſint argumenti, ſed quibus inhærent, minime cohærentia?

a Apud Hieron. epiſt. 60.
ADDITAMENTI SVTVRA.
b 1. Cor. 10.

Sed iam ex rebus ipſis arguamus effictum doloſa arte commentum. Expoſtulaſſe dicitur ibi Epiphanius, quòd pro foribus eccleſiæ appenſum viderit pictum velum, monuiſſeq. presbyteros, ne a quolibet eiuſmodi veli genus ſuſciperent. At quo modo ipſe C valuit prohibere, quod in Eccleſia Catholica ſciretur vbique receptū? Accipe quæ his ipſis ferme temporibus ſcribebat Paulinus de eccleſia S. Felicis, ad quam ex Aſia, Africa, & Europa Fideles confluere conſueuerant [c]:

VSVS VELORVM PICTORVM IN ECCLESIA.

Aurea nunc niueis ornantur limina velis.] et rurſum [d]:
Vela ferant foribus, ſeu puro ſplendida lino,
Siue coloratum textum fucata figuris.] ſed & de picturis imaginum ſanctorum martyrum ante oſtia poni conſuetis (ne quis opinari poſſit vela depicta nequaquam imagines ſanctorum expreſſiſſe) hæc idem his verſibus [e]:
Trinaq. cancellis currentibus oſtia pandunt,
Martyribus mediam pictis pia nomina ſignant,
Quos par in vario redimiuit gloria ſexu.]

c Paulin. Natal. 3
d Paulin. Natal. 6.
e Paulin. Natal. 10.

D Conſueuiſſe quidem oblata a Fidelibus vela illis effigiari figuris, quæ ferrent imagines eorū ſanctorū, quibus darentur, docet & Venantius Fortunatus, dū de velis Cruci oblatis agit, eaq. crucibus intexta fuiſſe ſignificat [f]. Nec eſt autem quòd quis cauſari poſsit, eiuſmodi conſuetudinem vno in loco tantummodo viguiſſe. Nam de tranſmarinis eccleſijs in Africana prouincia, de velo ſacris imaginibus picto, diuinituſq. exhibito, & appenſo in eccleſia S. Stephani protomartyris in Vzalenſi ciuitate, eius loci Epiſcopus Euodius, cuius meminit & fidem probat S. Auguſtinus [g], æternæ memoriæ ſcriptis prodidit [h], & quidem rem geſtam ipſo viuente Auguſtino, paucos poſt annos, nempe ſub Honorio Imperatore, eamdemq. diuino miraculo conſignatam; vt non habeat de quo ambigat humanum ingenium, quod ſciat eſſe diuinitus comprobatum. In Vzalenſi igitur ciuitate, poſt liberatam ipſam ab imminenti clade, precibus fuſis in ec- E cleſia protomartyris Stephani, hæc contigiſſe idem Euodius narrat his verbis:

f Venant. Fortun. lib. 2. car. in homil. S. Crucis.
g Aug. de diuerſ. ſerm. 32. 33 & de Ciuit. Dei lib. 22. c. 8.
h Euod. de mirac. S. Steph. lib. 2. c. 4. 2. ad Aug. tom. 10.

Ecce namque altero die, procurante diuina diſpenſatione, quidam negotiator numquam noſtræ cognitus regioni, ſubdiaconum noſtrum, nomine Sennodum, in loco Memblotutano vltro conuenit, & ad ſe vocauit; & quiſnam, vel vnde eſſet, ab eodem flagitauit. Qui vbi ſe ſubdiaconum Vzalenſis eccleſiæ memoratus eſt: reſpondit continuo idem ille ignotus homo, ſi tamen ſolum homo: credendum eſt enim quia Angelus & homo (*nempe facie homo, re vera Angelus*) neque enim hoc vel inauditum atque inexpertum eſt ſiue religioni Chriſtianæ, ſine notitiæ humanæ, ſanctos Angelos terreno habitu & viſibili ſpecie plerumque hominibus apparuiſſe. Dedit ergo ſubdiacono memorato velum varijs pictum coloribus, in quo inerat pictura hæc. In dextera veli parte ipſe ſanctus Stephanus videbatur aſtare, & glorioſam Crucem proprijs repoſitam humeris baiulare, qua * Crucis cuſpide por-

DE VELO PICTO SACRA IMAGINE DIVINITVS OSTENSO.

** cuius?*

de portam ciuitatis videbatur pulſare, ex qua profugiens draco teterrimus cernebatur exire, amico Dei videlicet aduentante. Verum ille ſerpens noxius nec in ipſa fuga tutiſſimus, ſed triumphali pede martyris Chriſti contritus aſpiciebatur & preſſus. Talis itaque pictura veli, non omnino abſque myſterio Dei, vbi a memorato ſubdiacono allata pariter atque ſuſpenſa eſt ante ipſam Memoriam tanti patroni, omnis ætas omniſq. ſexus intueri & mirari cœpit, tamquam ſpectaculum grande, quo ſcilicet auctore, quove liberatore draco ille extinctus eſt, hoſtiſq. deuictus. A

PICTVRA SYMBOLICA. Geſtæ quippe rei fidem præcedentis diei, commendabat in animis omnium atteſtatio ſequentis diei. Namque illud quod ſtudioſius cernebatur in velo, hoc iam credibilius tenebatur in vero. Concurrebat enim pictura cum gratia, & tam diuinitus pridie geſtum ſalutis beneficium recolebatur, quam poſtea in veli imagine aduertebatur. Denique ex ipſa congruentia diei præcedentis atque ſequentis veritatis, & imagine rerum & quorumdam exemplarium, tantus in multis ſtupor pariterq. amor, admiratio & gratulatio accendebatur, vt a cunctis nihil aliud omnino vel diceretur, vel affirmaretur, niſi hoc vnum: Vere quia per amicum ſuum Deus iſtam liberauit ciuitatem, & grandem a nobis depulit peſtem. Et re vera Dei fuit ad homines quædam allocutio in velocitate tacite ſignificantis admodum & dicentis: O miſeri mortales, quale heſterna die draconis euaſeritis incendium, vel cuius pro vobis aduocati fuerit acceptum ſuffragium, iſto ſequenti die iſtius veli figuratione intelligite, atque gaudete. Hinc veſtram & præcedentem tentationem & ſubſequentem liberationem apud vosmetipſos conferte: exinde non dubij, ſed certi Deo veſtro per amicum meum gratias agite. Ecce draconem de veſtra ciuitate cernitis fugatum & expulſum: ecce conterentem caput eius primum martyrem meum: ecce Crucis trophæum, per quod viciſtis inimicum. Hoc ergo modo ciuitate noſtra a tanto periculo primitus liberata, ac poſtea tali per congruentem picturam veli admonitione inſtructa & illuminata, gemino miraculo eſt omnis pia anima in Dei gloria exhilarata.] huc uſque Euodius, integerrimus teſtis, qui & ea quæ viderat ſcripſit, & ad eos qui eadem quoque perſpexerant. B C

a Exod. 8. Habes, lector, digito Dei (quod nec negauerit ipſe Pharao [a]) nempe diuinæ virtutis potentia pictum ſacris imaginibus velum, & appenſum ante eccleſiam protomartyris, vt de facto certus ſis, & auctoritate factoris de religioſo ſacrarum imaginum cultu ſecurus. Habes & cum his de Occidentalis orbis Eccleſijs probatum velorum pictorum vſum. An non erit id ipſum demonſtrare in Oriente? vel ſi in Oriente, an non & in Palæſtina, & Hieroſolymis ipſis? Acta quidem Mariæ Ægyptiacæ, eademq. recitata ac probata in dicto Nicæno ſecundo Concilio [b], habent, ipſam in atrio Hieroſolymitani templi ſtitiſſe, quòd ob nimia peccata ſua in eccleſiam ingredi vetaretur: atque tunc oculos ſubleuaſſe, vidiſſeq. Dei genitricis imaginem: quam venerata, meruit templum antea inconceſſum libere ingredi. Iam vides, lector, quot quantiſq. manifeſtis probationibus additamentum illud ad Epiphanij epiſtolam ad Ioannem impoſturæ redarguatur; vt alicuius Iconoclaſtarum potius eſſe figmentum, quàm Epiphanij germanum ſcriptum, perſpicue intelligatur. D

b Concil. Nic. ſec. 2. Act. 4.

NOVISSIMA RESPONSIO DE EPISTOLA EPIPHANII AD IOANNEM. Quamuis etſi concederemus re vera Epiphanij illud eſſe, ne ſic quidem afferre poteſt veritati aliquod præiudicium. Nam ex quo demonſtratum eſt certis exemplis, tum in Occidente, tum etiam in Oriente, & ipſis Hieroſolymis, ſiue in velis, ſiue in pariete effigiari conſueuiſſe venerandas imagines: haud potuit vel debuit vnus Epiphanius aduerſus vſum Catholicæ Eccleſiæ reclamare, atque eaſdem ſacras imagines abſque ſacrilegij culpa diſcindere. Quamobrem ſi id re vera accidiſſe dicere velimus; tunc ad ſaniorem illorum verborum ſenſum expende, quod dicitur: Velum depictum habens imaginem quaſi Chriſti vel ſancti cuiuſdam] ſic accipiendum eſſe, vt ipſe iuſte excanduerit in prauum facinus, quo alicuius profani hominis imago in ſacro velo depicta, quaſi Chriſti eſſet, vel alicuius ſancti, ad limen religioſe fuiſſet appenſa. Quo ſenſu verba illa accepta Iconoclaſtas potius impugnent, quàm faueant; Catholicos vero redarguant, ſi quando ornatus cauſa in eccleſia ſuſpendunt aulæa, quæ profanas, & ſæpe Gentilium, vtinã interdũ non inhoneſtas imagines habeant: quem deteſtabilem prauumq. vſum incuria miniſtrorũ compluribus in locis inoleuiſſe dolemus. E

A dolemus. Quàm autem moleſte tulerint maiores, & huius ſæculi homines in eccleſias inferri profanas imagines, declarant quæ dicta ſunt ſuperius [a] de Donatiſtis in Paulum atque Macarium obloquentibus, quòd poſituri eſſent in eccleſia imaginem Conſtantis Imperatoris. conſueuiſſe vero eiuſmodi profanas imagines poni pro titulo, alibi diximus. Quòd igitur hominis alicuius profani (ſi finxerimus eueniſſe factum) quaſi Chriſti vel ſancti alicuius in velo eccleſiæ Epiphanius imaginē vidiſſet effigiatã; tamquam nefas id deteſtarus, illud ipſe velum, diuino percitus zelo, diſcidir: hæc, inquam, dixerimus, ſi conſtare poſſet, vere Epiphanij eſſe verba illa, quæ ad epiſtolam oſtendimus addita; & ſic ex ſententia auctoritateq. ipſius probari potius in Eccleſia vſum ſacrarum imaginum viguiſſe. Quæ autem poſt hæc de altercatione Ioannis cum Epiphanio ſecuta ſint, vt ſingula ſingulis ex inſtituto reddamus annis, dicenda ſunt
B anno ſequenti.

a Tom. 3. Annal. anno D. 348. pag. 555.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	THEODOSII IMP. ANNVS
393.	9.	15.

Treceteſimus nonageſimus tertius Chriſti annus a Conſulatu Theodoſij tertio & Abundantij nomen accepit: quo idem Theodoſius Imperator Honorium filium Imperatorem creat quarto Idus Ianuarij [b]: id quidem Socrates, Proſper, & Marcellinus tradunt. Ceterum nonnulla data reperiuntur reſcripta anno ſuperiori ſub titulo Honorij Imperatoris. Quo item anno, eclipſato mirifice Sole, tenebras factas eſſe quarta
C hora diei, ijdem qui ſupra auctores teſtantur, necnon S. Hieronymus in epiſtola ad Pammachium aduerſus Ioannem Hieroſolymitanũ Epiſcopum, cũ eius ita meminit [c]: Nos, inquit, ſcindimus Eccleſiam, qui ante paucos menſes, circa dies Pentecoſtes, cum, obſcurato Sole, omnis mundus iam iamq. venturum Iudicem formidaret, quadraginta diuerſæ ætatis & ſexus, presbyteris tuis obtulimus baptizandos? & certe quinque presbyteri erant in monaſterio, qui ſuo iure poterant baptizare, ſed noluerunt quicquam contra ſtomachum tuum facere: ne & hæc tibi de fide reticendi daretur occaſio. An non tu potius ſcindis Eccleſiam, qui præcepiſti Bethlehem presbyteris tuis, ne Competentibus noſtris in Paſcha baptiſmum traderent, quos nos Dioſpolim ad confeſſorem & Epiſcopum miſimus Dionyſium baptizandos?] hæc ipſe, qui ob Paulinianum fratrem ſuum ab Epiphanio ordinatum (vt dictum eſt anno ſuperiori) eumdem Ioan-
D nem ſibi patiebatur infenſum: ſed & quòd ſciret idem Ioannes ob errores Origenis ab eodem S. Hieronymo perſtringi nonnihil, vehementiori eum odio inſectabatur. Vt igitur hæc omnia manifeſtiora fiant, cœptam anno ſuperiori narrari hiſtoriam de Ioannis Hieroſolymorum Epiſcopi indignatione in S. Epiphanium Conſtantiæ in Cypro Epiſcopum proſequamur.

HONORIVS IMP. CREATVR.

b Socrat. lib. 5. c. 24.

c Hieron. epiſt. 61.

Cum ex litteris ad ipſum ab eodem Epiphanio ſcriptis idem Ioannes magis magiſq. commotus eſſet: vt in ſanctiſſimum virum iniuſte exacerbatum hominem vel coerceret, vel ſaltem vt iniuſti eius animi motus omnibus innoteſcerent, atque ipſius Ioannis culpa controuerſiam illam obortam eſſe ſciretur; S. Hieronymus aduerſus eumdem Ioannem ad Pammachium epiſtolam ſcripſit: quæ tum ex dicto Solis defectu certa nota temporis hoc anno ſcripta eſſe monſtratur, tum etiam quòd in eadem epi-
E ſtola ait, iam interlapſos eſſe annos tredecim, ex quo ipſe receſſiſſet Antiochia & iuiſſet Conſtantinopolim, quod contigit anno Domini (vt demonſtratum eſt) treceteſimo ſeptuageſimo nono: a quo tempore numerando tredecim annos elapſos, hic ille annus eſſe demonſtratur, quo decimus tertius abſolutus dicitur, & inchoatus decimus quartus: his enim verbis Hieronymus Ioannem ipſum compellat [d]: Satis multo dormiſti tempore, qui poſt annos tredecim, nunc excitatus hæc loqueris: ob id enim & ego Antiochiam & ille Conſtantinopolim vrbes celeberrimas deſeruimus, non vt te in populis prædicantem laudaremus, ſed vt in agris & in ſolitudine adoleſcentiæ peccata deflentes, Chriſti in nos miſericordiam deflecteremus.] hæc de tempore.

TEMPVS SCRIPTAE EPISTOLAE HIERON. IN IOANNEM.

d Hieron. ad. epiſt. 61.

Porro earum ſcribendarum litterarũ neceſſitatem ſibi incumbere S. Hieronymus intellexit, cum iam quod ille comminatus in Epiphanium erat, ſcripturum ſe in eum litteras, quæ vniuerſo Chriſtiano orbi notæ forent, opere perfeciſſet, cum eas accuſationes

SCRIBENDI IN IOANNEM HIERONIMI RATIO.

in dicta Epiphanij epiſtola recenſitas & confutatas in ſanctiſſimum virum exaggeraſſet A
& amplificaſſet. præſeferebant Ioannis litteræ titulum ad Theophilum Epiſcopum
a Hieron. epiſt. 61. Alexandrinum[a], ſed tamen encyclicæ erant, publicæ & communes omnibus. Quòd
igitur ille eas ad Occidentales omnes dediſſet: ſanctus Hieronymus, cuius cauſa cum
Epiphanio videbatur eſſe communis, quòd ambo ſimul aduerſus Origenis errorũ de-
fenſores & diſſeminatores vindices pietatis inſurrexiſſent, quorum cauſa prætextus
illi omnes a Ioanne fuerant excogitati; ſcribendi Romam ea de re ad Pammachiũ, &
Alexandriã ad Theophilum eius ſedis Epiſcopum conſiliũ inijt; ſicq. aduerſarijs litte-
ris & calumnias confutare, & occulte ſerpentes hæreſes cũ hæreticis propalare decreuit.

De ſcriptis autem ijſdem a Ioanne litteris ad Occidentales aduerſus Epiphanium,
b Hieron. epiſt. 62. ipſe S. Hieronymus fidem facit illis verbis, quibus ad Theophilum ſcribens ait[b] de
Ioanne: Cumq. nos vſque ad præſentem diem ficta pacis oſtenſione lactauerit, Occi- B
dentalium ſacerdotum commouit aures, &c.] meminit eiuſdem epiſtolæ ad Occiden-
c Hieron. epiſt. 61. tales ſcriptæ idem Hieronymus ad Pammachium ſcribens[c]. At non ad Theophilum
tantum & Occidentales aduerſus Epiphanium Ioannes Legatos miſit, ſed in alias plu-
res diuerſaſq. prouincias: nam ipſe Hieronymus hæc habet in eadem epiſtola ad Pam-
machium: Ille per totum exinde triennium ſuas iniurias deuorat, priuataq. ſimultate
contempta, fidei tantum correctionem poſtulat. Tu, qui ſumptibus abundas, & totius
Orbis religio lucrum tuum eſt, grauiſſimos illos Legatos tuos huc illucq. tranſmit-
tis, & dormientem ſenem ad reſpondendum ſuſcitas.]

PAMMACHIVS VRGET HIERONYMVM SCRIBERE IN IOANNEM.

Cum igitur ea Romæ ex litteris Epiphanij in Ioannem, quarum (vt diximus) exem-
plaria vulgata erant, & Ioannis in Epiphanium aduerſarijs ſcriptis ad Occidentales
miſſis innotuiſſent; & diuerſorum in diuerſa ſtudia, vt fieri ſolet, animi ardentius com- C
mouerentur, cum alij Epiphanio, Ioanni alij fauerent: Pammachius vir clariſſimus, de
quo ſæpe inferius, ad S. Hieronymũ litteras dedit, quibus rogauit vt de mutuis alter-
cationibus cum Ioanne apologeticam epiſtolã ſcriberet, qua cunctæ inter eos verſantes
controuerſiæ enucleatim expreſſæ, perſpicuæ omnibus fierent. Cuius impulſu ipſe
d Hieron. epiſt. 61. Hieronymus eas ad Pammachium litteras dedit, quibus iſta præfatur[d]: Noſti, Pam-
machi, noſti, me ad hoc opus non inimicitijs, non gloriæ cupiditate deſcendere, ſed
prouocatum litteris tuis ex ardore fidei: ac velle, ſi fieri poſſet, omnes id ipſum ſape-
re; nec impatientiæ ac temeritatis poſſe reprehendi, ſi poſt triennium loquor.]
tertius namque hic numeratut annus diſſidiorum; primus enim ille, quo de hære-
ſibus Origenis Epiphanius Ioannem Hieroſolymis coram redarguit; ſecundus, quo
idem Epiphanius pro ſua defenſione ad eumdem Ioannem dictã epiſtolam dedit; ter- D
tius vero præſens, quo Ioannes ad Occidentales ſcripſit aduerſus Epiphanium atque
Hieronymum, cum & ipſe Hieronymus rogatus ad Pammachium ſcripſit, qui his
hæc ſubdit: Denique, niſi ad Apologiam, de qua nunc ſcribere inſtitui, multorum ani-
mos diceres perturbatos, & in vtramque partem fluctuare ſententiam, decreueram in
incepto ſilentio permanere.] hæc de Hieronymi in ſcribendo aduerſus Ioannem ad
Pammachium ratione.

DE LITTERIS IOANNIS AD THEOPHILVM DATIS.

Quod autem ipſe Ioannes redargutus ab Epiphanio dediſſet litteras pro ſui defen-
ſione (vt dictum eſt) ad Theophilum Epiſcopum Alexandrinum: cur non ad eum qui
ipſum hæreſis redarguerat, reſcripſiſſet, & apud eum ſe purgaſſet, Hieronymus obijcit
e Hieron. epiſt. 61. illis verbis[e]: Ac primum, antequam epiſtolam tuam, quam ſcripſiſti ad Epiſcopum
Theophilum, interpreratam huic volumini inſetam, & oſtendam tibi me intelligere E
nimis cautam prudentiam tuam, expoſtulare tecum libet. Quæ hæc eſt tanta arro-
gantia, non reſpondere de fide interrogantibus? tantam fratrum multitudinem & mo-
nachorum choros, qui tibi in Palæſtina non communicant, quaſi hoſtes publicos exi-
f Matth. 18. ſtimare? Dei filius propter vnam morbidã ouem[f], nonaginta nouem in montibus de-
relictis, alapas, crucem, flagella ſuſtinuit.] et de Epiphanio, quem redarguentem
contempſerat, quòd ad alios potius quàm ad eum reſcripſiſſet, iſta ſubdit: Habes
Papam Epiphanium, qui te aperte miſſis litteris hæreticum vocat. certe nec ætate, nec
ſcientia, nec vitæ merito, nec totius Orbis teſtimonio maior illo es. ſi ætatem quæris,
iuuenis ad ſenem ſcribes: ſi ſcientiam, non ſic eruditus ad doctum; licet te fautores tui
diſertiorem Demoſthene, acutiorem Chryſippo, ſapientiorem Platone contendant, &
tibi ipſi forte perſuaſerint. De vita autem & fide nihil amplius dicam, ne te lædere vi-
dear.]

A dear.] ſubdit enim, ipſum Ioannem Macedonianorũ & Arianorũ olim, cum Orthodoxi fidei cauſa perſecutione vexarentur, communicatione fœdatum eſſe, declinaſſeq. communicare cũ confeſſoribus. Ac rurſum: Scribe igitur ad hunc: reſponde epiſtolæ eius: ſentiant ceteri fidem, eloquentiam, prudentiam tuam; ne tibi ſolus diſertus eſſe videaris. Cur ab alio prouocatus, aliorſum arma conuertis? Palæſtinæ interrogaris, & reſpondes Ægypto.

Sed dicis: Epiſtolam meam probauit Alexandrinus Epiſcopus. Quid probauit? contra Arium, contra Photinum, contra Manichæum bene locutum. Quis enim te hoc tempore arguit Arianum? Quis tibi nunc Photini, Manichæiq. crimen impingit? Olim iſta emendata ſunt, atque concuſſa. Non eras tam ſtultus, vt aperte defenderes hæreſim, quam ſciebas Eccleſiæ diſplicere. Noueras te, ſi hoc feciſſes, ſtatim loco mo- *THEOPHILVS TRANSACTARVM RERVM IGNARVS.*

B uendum, & ſolij tui delicias ſuſpirabas: ſic ſententiam temperaſti, vt nec ſimplicibus diſpliceres, nec tuos offenderes. Bene ſcripſiſti, ſed nihil ad cauſam pertinens. Vnde nouerat Alexandrinæ Eccleſiæ Pontifex, in quibus arguereris? quorum a te confeſſio poſtularetur? Debueras tibi obiecta proponere, & ſic ad ſingula reſpondere.] Sed quòd Ioannes ad aliqua ab Epiphanio obiecta reſponderat, & non ad omnia, iſta ſubdit: Octo tibi, vt ſtatim probabo, de ſpe fidei Chriſtianæ, quæſtionum capita obiecta ſunt. tria tantum tangis & præteris: in ceteris grande ſilentium eſt.] At quàm frigide illa tria diluerit ipſe, ſic pergit: Ipſa quoque tria quaſi negligens atque ſecurus, quaſiq. aliud agens, & in quibus aut nulla aut parua ſit quæſtio, præteruolas, atque perſtringis: et ita opertus ac tectus incedis, vt plus confiteatis tacendo, quàm renuas diſputando.]

C Sed de frigida iſta defenſione, ſeu potius aſtuta tergiuerſatione, immo & hæreſum velamento, ad Pammachium hæc ſupra ipſe Hieronymus [a]: Perſuadere mihi vult quod pure credat: pure ergo & loquatur. Et ſi quidem vnum verbum, vel vnus ſenſus eſſet ambiguus, ſi duo, ſi tres: ignorantiæ veniam tribuerem, nec ea quæ aut obſcura vel dubia ſunt, de certis & perſpicuis æſtimarẽ. Nunc vero quæ iſta ſimplicitas eſt, quaſi ſuper oua & ariſtas inter theatrales præſtigias pendenti gradu incedere, vbique dubium, vbique ſuſpectum? putes eum non expoſitionem fidei, ſed figuratam controuerſiam ſcribere.] et paulo poſt auream hanc apponit ſententiam: Nolo in ſuſpicione hæreſeos quemquam eſſe patientem, ne apud eos qui ignorant innocentiam eius, diſſimulatio conſcientiæ iudicetur, ſi taceat.] et inferius: Numquam de amicorum iudicio glorieris. Illud verum eſt teſtimonium, quod ab inimica voce profertur: alioqui ſi *a Hieron. epiſt. 61.* *DE FRIGIDA DEFENSIONE IOANNIS.*

D amicus pro te dixerit, non teſtis, aut iudex, ſed fautor putabitur.] hæc & alia plura Hieronymus, tum ipſi Ioanni, tum alijs ſignificans, veram fidei confeſſionem nullis eſſe circumducendam verborum inuolucris; ſed eum qui quæritur, patenter, conſtanter, ſincereq. profiteri debere: ſuſpectumq. reddi omnem qui amphibologiarum obſcuritatibus atque perplexitatibus in re tam ſeria ludit.

At quænam eſſent octo illæ in eum obiectiones de fide Catholica violata, idem ipſe Hieronymus ibi recenſet his verbis [b]: Primum quod de libro περὶ ἀρχῶν, *Origenis videlicet*, vbi loquitur: Sicut enim incongruum eſt dicere, quòd poſſit Filius videre Patrem; ita inconueniens eſt opinari, quòd Spiritusſanctus poſſit videre Filium. Secundum, quod in hoc corpore quaſi in carcere ſunt animæ religatæ; &, antequam homo fieret, in paradiſo inter rationabiles creaturas in cæleſtibus commoratæ ſunt: vnde poſtea in *b Hieron. epiſt. 61.* *HAERESVM ORIGENIS CAPITA OBIECTA IOANNI.*

E conſolationem ſuam anima loquitur in Pſalmis [c]: Priuſquam humiliarer, ego deliqui: et cetera his ſimilia. Tertium, quòd dicat & diabolũ & dæmones acturos pœnitentiam aliquando, & cum ſanctis vltimo tempore regnaturos. Quartum, quòd tunicas [d] pelliceas humana corpora interpretetur, quibus poſt offenſam & eiectionem de paradiſo Adam & Eua induti ſunt: haud dubium, quin ante in paradiſo ſine carne, neruis, & oſsibus fuerint. Quintum, quòd carnis reſurrectionem, membrorumq. compagem, & ſexum, quo viri diuidimur a feminis, apertiſsime neget, tam in explanatione primi pſalmi, quàm in alijs multis tractatibus. Sextum, quòd ſic paradiſum allegorizet, vt hiſtoriæ auferat veritatem; pro arboribus [e] Angelos, pro fluminibus virtutes cæleſtes intelligens; totamq. paradiſi continentiam tropologica interpretatione ſubuertat. Septimum, quòd aquas [f], quæ ſuper cælos in Scripturis eſſe dicuntur, ſanctas, ſupernaſq. virtutes, quæ ſuper terram & infra terram, contrarias & dæmoniacas eſſe arbitretur.

c Pſal. 118. *d Gen. 3.* *e Gen. 2.* *f Pſal. 148.*

ttetur. Octauum,quod extremum obijcit, *Epiphanius ſcilicet*, imaginem & ſimilitudi- A
nem Dei,ad quam homo conditus fuerat, dicit ab eo perditam, & in homine poſt para-
diſum non fuiſſe. Hæ ſunt ſagittæ, quibus confoderis; hæc tela, quibus in tota epiſtola
vulneraris: excepto eo, quòd tuis genibus aduolutus, ſanctamq. caniciem, ſepoſito pa-
rumper ſacerdotis honore, ſubſternens, deprecatur ſalutem tuam.]

IVNCTA CVM IMPIETATE BARISIO.

Hos Origenis errores cum Ioannes ac tota illa Origeniſtarum ſchola, nempe Ruffi-
nus, Palladius, & alij complures in Ægypto monachi inferius nominandi ſummæ ſa-
pientiæ titulo exponerent: ſi quos ſcirent ſecus ſentire, eoſdem rudes & ſimplices ac pla-
ne animales homines nominabant, necnon Piloſiotas, noua voce pro ludibrio nuncu-
pabant, non autem Peluſiotas, vt deprauate legitur, ſed Piloſiotas, hac voce ſugillan-
tes atque ſubſannantes Catholicos, quaſi crederent mortuos reſurrecturos etiam cum
pilis, dum recte dicerent eos reſurrecturos cum ſingulis corporis membris; cū illi ex Ori- B
gene corpora cum ſuis membris reſurrectura negarent: vnde Hieronymus[a]: Dicenti-
buſq. nobis, vtrum capillos & dentes, pectus & ventrem, manus & pedes, ceteroſq. ar-
tus ex integro reſurrectio exhibeat: tunc vero riſu ſe tenere non poſſunt, cachinnoq. ora
ſoluentes, tonſores nobis neceſſarios, & placentas, & medicos, ac ſutores ingerunt.] et
alibi: Piloſiotas nos appellant & luteos, animaleſq. & carneos, quòd non percipiamus
ea quæ ſunt ſpiritus.] eadē quoque ita rurſum[b]: Hæ, inquit, ſunt ſtrophæ veſtræ atque
præſtigiæ, quibus nos Piloſiotas & iumenta, & animales homines dicitis.] hæc quidem
communiter in omnes Orthodoxos ab Origeniſtis iactari ſolita erant: ſed quæ priua-
tim Ioannes in Epiphanium effutijſſet, Hieronymus eadem[c] ad Pammachium epi-
ſtola prodit.

RES GESTAE EPIPHANII CVM IOANNE HIEROSOLYMIS.

At illud primum de Ioanne dicendum, ipſum inuerecunde nimis aſſerere auſum eſſe C
litteris illis ad Theophilum ſcriptis, ſe numquā ab Epiphanio reprehenſum Origenis
erroris ante querelas illas de ordinato Pauliniano: quaſi ſanctiſſimus vir ille non zelo
Catholicæ fidei, ſed priuati odij cauſa in ipſum Ioannem exacerbatus fuiſſet. ſubdolam
hanc excuſationem & prætextum coarguens ipſe Hieronymus, iſta ſubdit[d]: Feſelliſti
abſentē, & litteræ tuæ peregrinis auribus blandiuntur. Nos hic eramus, cūcta nouimus,
quando contra Origenē in eccleſia tua Papa Epiphanius loquebatur; quando ſub illius
nomine in vos iacula torquebātur. Tu & chorus tuus canino rictu, naribuſq. contractis,
ſcalpentes capita, delirum ſenem nutibus loquebamini. Nonne ante ſepulchrum Do-
mini, miſſo archidiacono, præcepiſti, vt talia diſputans, conticeſceret? Quis hoc vſ-
quam presbytero ſuo coram plebe imperauit Epiſcopus? Nonne cū de ἀναςάσει perge-
retis ad Crucē, & ad eū omnis ætatis & ſexus turba conflueret, offerens paruulos, pedes D
deoſculans, fimbrias vellens, &c.] Ne prætereas, rogo, ſed conſidera, quæ hic tibi obiter
lectio ſuggerit, lector, nempe antiquū morem oſculandi pedes Epiſcoporū; vt non adeo
mireris, cum vides Fideles oſculari pedes ſummi Pontificis. Pergit vero Hieronymus:

IOANNES IN EPIPHANIVM COMMOTVS.

Cumq. non poſſet promouere gradum, ſed in vno loco vix fluctus inundantis popu-
li ſuſtineret; tu tortus inuidia aduerſus glorioſum ſenem clamitabas; nec erubuiſti in
os ei dicere, quòd volens & de induſtria moraretur. Recordare, quæſo, illius diei,
quando ad horam ſeptimam inuitatus populus ſpe ſola, quaſi poſtea auditurus Epipha-
nium eſſet, detinebatur, quid tunc concionatus ſis. nempe contra Anthropomorphitas,
qui ſimplicitate ruſtica Deum habere membra, quæ in diuinis libris ſcripta ſunt, arbi-
trantur, furens & indignans loquebaris: oculos & manus & totius corporis truncum in
ſenem dirigebas, volens illum ſuſpectū facere ſtultiſſimæ hæreſeos. Poſtquam laſſus ore E
arido, reſupinaq. ceruice ac trementibus labijs conticuiſti, & tandem totius populi
vota completa ſunt: quid tibi fecit delirus & fatuus ſenex? Surrexit, vt ſe indicaret pau-
ca dicturum eſſe: ſalutataq. & voce & manu Eccleſia: Cuncta, inquit, quæ locutus
eſt collegio frater, ætate filius meus contra Anthropomorphitarum hæreſin, bene & fi-
deliter locutus eſt; quæ mea quoque damnatur voce. ſed æquum eſt, vt quo modo
hanc hæreſin condemnamus, etiam Origenis peruerſa dogmata condemnemus. Qui
riſus omnium, quæ acclamatio conſecuta ſit, puto quòd retineas. Hoc eſt illud, quod
in epiſtola tua dicis, loquentem illum ad populum quæ vellet, & qualia vellet. Scilicet
delirabat, qui in regno tuo contra tuam ſententiam loquebatur. Quæ vellet, inquis,
& qualia vellet. Vel lauda, vel reproba. Quid & hic dubius incedis? Si bona erant
quæ loquebatur, cur non aperte prædicas? ſi mala, cur non conſtanter reprehendis?]

hæc &

---

[a] Hieron. epiſt. 61.
[b] Hieron. epiſt. 61.
[c] Hieron. ad Pammach. epiſt. 61.
[d] Hieron. epiſt. 61.

A hæc & alia in eum Hieronymus: atque vehementer commotus, ac ſtomachatus in ho-
minem inſultantem in ſanctiſſimum ſenem, iſta iure ſubdit: Niſi me honor ſacerdotij,
& veneratio nominis refrenaret, & ſcirem illud Apoſtoli[a]: Neſciebam, fratres, quòd [a] Act. 23.
Pontifex eſt: ſcriptum eſt enim: Principi populi tui non maledices: qua vociferatio-
ne & indignatione verborũ de tua narratione conquererer? licet ipſe nominis tui exte-
nues dignitatem, cum patrem pene omnium Epiſcoporum, & antiquæ reliquias ſancti-
tatis & opere & ſermone deſpicias.] iſta Hieronymus modo in Ioannem, quem
eadem epiſtola ſatis ignominia ſingillatum ante reliquerat, in memoriam reuocans &
ſcriptis ſignans eius conſuetudinem priſtinam cum hæreticis, & conuerſionem eiuſdem
ad fidem Catholicam ſpe adipiſcendi Epiſcopatus forinſecus demonſtratam.

Quod vero idem Ioannes litteris illis ſuis ad Theophilum de Epiphanio addiderat,
B ipſum eadem concione Ioannẽ laudaſſe, & Catholicæ fidei eſſe, omni populo declaraſſe: IOANNES CALVMNIOSVS
quàm id mendaciter dixerit, & quanta affectus nauſea fuerit Ioannis prædicatione Epi- ARGVITVR ET
phanius; præter illa quæ nuper ſunt relata, hæc addit de his quæ eadem die poſtea facta MENDAX.
ſunt[b]: Hæc quàm vere dixerit, & nos teſtes ſumus, qui audiuimus; ad quos tuis vocibus [b] Hieron. epiſt.
perturbatus venit exanimis, temere ſe communicaſſe dicens. Rogatuſq. ab omni mo- 61.
naſterio, vt ad te de Bethlehem reuerteretur: tantorum preces non ferens, ſic reuerſus
eſt veſpere, vt medio noctis aufugeret. Et litteræ ad Siricium Papam probant: quas ſi
legeris; peruidebis, quo modo tua dicta miratus ſit, & Catholica declarauerit.] hæc Hie-
ronymus: qui dum citat eiuſdem Epiphanij epiſtolam ad Siricium Papam, ipſam hoc
anno ab eo ſcriptam eſſe, quo ad Pammachium idem Hieronymus ſcripſit, indicat ea-
dem epiſtola ad Pãmachium in fine, vbi omnes de eius rei controuerſia ab ipſo Epipha-
C nio ſcriptas epiſtolas recenſet, cum ait: Præſto ſunt plures epiſtolæ Epiphanij, vna ad
ipſum Ioannem (de qua ſupra) alia ad Epiſcopos Palæſtinos, & nuper ad Romanum
Pontificem: in quibus dicit, ſe eum coram multis de dogmatibus arguentem non me-
ruiſſe reſponſum.]

At quod rurſum ad Ioannis datam ad Theophilum epiſtolam ſpectat: turpis quo-
que adulationis Hieronymus illum redarguit, cum ei tribuat quod non decet; ſimulq. IOANNIS ADVLATIO REDARGVITVR.
vafrum hominis conſilium aperit, iſta ſubdens poſt longam diſputationem Origenis
errorum, quibus ipſum conſenſiſſe demonſtrat[c]: Scribit, inquit, ad Theophilum Epi- [c] Hieron. epiſt.
ſcopum Apologiam, cuius iſtud exordium eſt: Tu quidem, vt homo Dei & Apoſtolica 61.
ornatus gratia, curam omniũ Eccleſiarum, maxime eius quæ in Hieroſolymis eſt, ſu-
ſtines; cum ipſe plurimis ſolicitudinibus Eccleſiæ Dei, quæ ſub te eſt, diſtringaris.
D Laudat faciem, ad perſonam Principum trahit. Tu, qui regulas quæris Eccleſiaſticas,
& Nicæni Concilij canonibus vteris, & alienos clericos & cũ ſuis Epiſcopis commoran-
tes tibi niteris vſurpare, reſponde mihi: Ad Alexandrinum Epiſcopum Palæſtina quid
pertinet? Ni fallor, hoc ibi decernitur, vt Palæſtinæ metropolis Cæſarea ſit, & totius
Orientis Antiochia. Aut igitur ad Cæſarienſem Epiſcopum referre debueras; cui, ſpre-
ta communione tua, communicare non noueras: aut ſi procul expetendum iudicium
erat, Antiochiam potius litteræ dirigendæ. Sed noui, cur Cæſaream, cur Antiochiam
nolueris mittere. ſciebas quid fugeres, quid vitares. maluiſti occupatis auribus mole-
ſtiam facere, quàm debitum Metropolitano tuo honorem reddere.] hæc cum tam con-
ſtanter S. Hieronymus ingerat, Epiſcopumq. Hieroſolymitanum ſub Cæſarienſi con- ARGVITVR APERTAE FALSITATIS CANON
ſtitutum affirmet: iam ſatis perſpicue intelligere potes, nihil innouatum in Concilio
E Conſtantinopolitano de ſedium prærogatiuis in Nicæno Concilio conſtitutis: nam S. CONSTAN. SYNODI.
Hieronymum, qui eo tempore apud Gregorium Nazianzenum verſatus eſt, præterijſſe
non potuit, ſi quid ibi aliter decretum fuiſſet.

Poſt hæc autem de legatione Iſidori presbyteri ac monachi Alexandrini a Theophi-
lo eius Eccleſiæ Epiſcopo Hieroſolymam miſſi, deq. litteris per ipſum a Ioanne Hie- DE LEGATIONE ET PERSONA ISIDORI.
roſolymorum Epiſcopo ad Theophilum datis, idem Hieronymus agit ex verbis in
primis earumdem Ioannis litterarum ad Theophilum redditarum: dum eum ſugillat,
quòd ad cælũ ferat præconijs Iſidorum conſodalem in hæreſi, hominem Origeniſtam.
Erant iſta verba Ioannis ad Theophilũ de Iſidoro ſcribentis: Miſiſti religioſiſſimũ ho-
minem Dei, Iſidorum presbyterum, virum potentem, tam ex ipſa inceſſus & habitus
dignitate, quàm diuinæ intelligentiæ, curare etiam eos qui animo vehementer ægro-
tant, ſi tamen ſenſus ſui languoris habeant. Homo Dei mittit hominem Dei: nihil

intereſt

intereſt inter presbyterum & Epiſcopum : eadem dignitas mittentis & miſſi.] ad hæc A
Hieronymus : Hoc ſatis imperite : In portu (vt dicitur) naufragium. Iſte Iſidorus, qui in cælum tuis laudibus tollitur, id ipſum infamatur Alexandriæ, quod tu Hieroſolymæ: ex quo non Legatus aduenifſe videtur, ſed ſocius. Alioquin & litteræ manu eius ſcriptæ, quæ ante tres menſes legationis ad nos directæ erant portantes errorem, Vincentio presbytero redditæ ſunt, quæ vſque hodie ab eo renentur : quibus cohortatur ducem exercitus tui (*puto Ruffinum*) vt ſuper petram fidei ſtabili perſiſtat gradu, nec noſtris næniјs terreatur. Pollicetur ſe, antequam legationis eſſet vlla ſuſpicio, venturum Hieroſolymam, & ad aduentũ ſuum illico aduerſariorum cuneos proterendos.] hæc & alia plura Hieronymus de Iſidoro, quibus demonſtrat eum fuiſſe potentiſſimum Origeniſtarum anteſignanum. atque ad poſtremum illam in Ioannem eum adeo laudantem querelam ſubiungit : Videte, quid faciat concordia dogmatum : Iſidorus, qui vt hæc ſignificaret, eius ſocius erat, homo Dei, & presbyter θεοπρεσβύτος, & vir potens, & ſacro ac venerabili inceſſu, & diuinæ intelligentiæ, & Hippocrates Chriſtianorum vocatur : ego miſellus, dum in ſolitudine delitefco, a tanto Pontifice repente truncatus, presbyteri nomen amiſi.] quibus ſignificare videtur, ſe excommunicatum a Ioanne fuiſſe. Sed de his infra. B

THEOPHILVS LABORAT PRO PACE.

Quid autem hac legatione, cum a Theophilo Hieroſolymam miſſus eſt, egerit Iſidorus cum ipſo, Hieronymus ipſe declarat. Sed primo intelligas opus eſt legationis eius cauſam; nempe Theophilum egiſſe ſequeſtrem, vt diſſidia inter Ioannem & alios Epiſcopos necnon ipſum Hieronymum pace componeret : neſciebat autem adhuc qui eum miſit Theophilus, Iſidorum ipſum Legatum erga Ioannem eſſe propenſiorem, & ſtudere Origeniſtis. Hic igitur Hieroſolymam cum veniſſet, quod ante pollicitus erat C (vt diximus) litteris, egregie præſtitit, nimirum, vt aduerſus Orthodoxos pro Origenis hæreſis ſectatoribus infatigabili ſtudio laboraret : confeſtimq. ex Legato ſe detexit Origeniſtam. Nam quòd ſciret S. Hieronymum acerrimum Origeniſtarum aduerſarium (fuerat enim id expertus, cum tertio eum inuiſit) litteras a Theophilo ad ipſum ſcriptas illi reddere noluit. Teſtatur id quidem Hieronymus, cum hæc ait [a] : Cum ergo huc veniſſet, & acceſſiſſet ad nos tribus vicibus, & admonuiſſet tam diuinæ ſapientiæ tuæ, quàm propriæ intelligentiæ habentia medicinam verba : nec profuit alicui, nec profuit ei quiſquam. Hic, qui ad tres vices dicitur ad nos acceſsiſſe, vt & in veniendo myſticum numerum conſeruaret, qui Theophili Epiſcopi mandatum nobis loquebatur, litteras ad nos ab eo miſſas noluit reddere. Cumq. diceremus: Si Legatus es, redde legationis epiſtolas : ſi epiſtolas non habes, quo modo Legatum te probabis ? Reſpondit, ſe habere quidem litteras ad nos, adiuratum tamen ab Hieroſolymorum Epiſcopo, ne nobis eas redderet. En Legati conſtantia: qui vt pacem faceret, & ſuſpicionem in alteram partem fauoris excluderet, æquum ſe vtriſque præbuit, &c.] D
perſtitit in eodem officio Iſidorus, nimirum, vt qui ad cauſam pacis tractandã venerat, vſque ad profectionem cauſam Origeniſtarũ indefeſſo ſtudio procurarit. nam inquit S. Hieronymus : Hæc ipſa Apologia (*Ioannis ſcilicet ad Theophilum ſcripta*) de qua nunc ſermo eſt, Iſidoro præſente, & multum collaborante, dictata eſt; vt idem eſſet & dictator & baiulus litterarum.]

[a] Hieron. epiſt. 61.

ARCHELAVS COMES LABORAT PRO CONCILIANDA CONCORDIA.

Sed ſicut priuatis Iſidori ſtudijs omnis ſpes pacis intercepta eſt, cum tantum abfuerit quòd procurauerit abdicationem hæreſum Origenis, quarum cauſa diſſidium factum eſſet & conflata diſcordia, vt eaſdem ſtabilire curarit : ita Ioannis opera irritum caſſumque redditum fuit opus paulo ante ea de cauſa ab Archelao Comite impenſum : hunc illum putamus Archelaum, ad quem Præfectum Auguſtalem extat [b] Imperatorum reſcriptum poſt annos tres datum, Cæſario & Attico Conſulibus. Quid autem pro pace ipſe conatus ſit, & quem finem res ſortita fuerit, idem ſanctus Hieronymus ita narrat, cum primum ait [c] : Alicubi ne dictum, aut tibi alicubi mandatum eſt, quòd ſine ſatisfactione fidei communionem tuam ſubiremus ? Quando per virum diſertiſsimum & Chriſtianiſsimum Archelaum Comitem, qui ſequeſter pacis erat, condictus locus fœderis fuit : nonne hoc in primis poſtulatum eſt, vt futuræ concordiæ fides iaceret fundamentum ? Pollicitus eſt Ioannes eſſe ſe venturum. Inſtabat dies Paſchæ : frequens monachorum turba conuenerat : expectabaris in loco : quid faceres, neſciebas. Repente mandaſti, ægro- E

[b] l. 9. de iuriſdict. C. Theod.

[c] Hieron. epiſt. 61.

tare

A tare neſcio quam: illo die te non poſſe venire. Ludio ne, an Epiſcopus hæc loquitur?
Pone verum eſſe quod dicis, propter vnius mulierculæ delicias, ne te abſente doleat caput, faſtidium ſuſtineat, ſtomacho perfrigeſcat, Eccleſiæ cauſam negligis? tot virorum & Chriſtianorum & monachorum contemnis præſentiam? Noluimus occaſionem dare: videbamus enim ſtropham: dilationis tuæ iniuriam patientia vicimus. Reſcribit Archelaus: monet altero & tertio die manere. At ille occupatus (muliercula enim vomere non ceſſauit) dum nauſeam euaſiſſet, noſtri penitus oblitus eſt.] hæc ipſe, quæ quidem, vt dixi, paulo ante Iſidori legationem contigerant; nam ſubdit: Poſt duos ergo menſes tandem expectatus venit Iſidorus, &c.]

Porro cum Ioannes ſenſiſſet Hieronymum ſibi præ ceteris aduerſari, pugnareq. aduerſus Origeniſtas; quibus valuit eũ moleſtijs afficere conatus eſt. Etenim ab eo ſe ex- QVANTA IOANNE, IN ORTHODOXOS.
B communicatione mulctatum, vetitum eſſe ingredi Sepulchrum, inferius his verbis ſignificat, cum ſimul docet cetera quæ ab eodem Ioanne in Orthodoxos fuerant perpetrata: An non tu ſcindis Eccleſiam, qui mandas clericis tuis, vt ſi quis Paulinianum ab Epiphanio Epiſcopo conſecratum presbyterum dixerit, eccleſiam prohibeatur intrare? Ex quo tempore vſque in præſentem diem videmus tantum ſpecum Domini & hæreticis intrantibus, procul poſiti ſuſpiramus. Nos ne ſumus, qui Eccleſiam ſcindimus; an ille, qui viuis habitaculum, mortuis ſepulchrum negat, qui fratrum exilia poſtulat? Quis potentiſſimam illam feram totius Orbis ceruicibus imminentem, contra noſtras ceruices ſpiritualiter incitauit? Quis oſſa ſanctorum & innoxias cineres hucuſque verberari ab imbribus ſinit? His nos blandimentis bonus paſtor inuitat ad pacem, & proprium arguit facere principatum, qui omnibus Epiſcopis rectam dunta-
C xat fidẽ tenẽtibus & communione & ſocietate ſociamur.] hæc Hieronymus: qui tamen nequaquam ex Bethlehem pulſus eſt: nam cum ipſe ſuperius ijſdem compellationibus hominem vrget, ait: Quis ſcindit Eccleſiam? nos, quorum omnis domus Bethlehem in eccleſia communicat: an tu, qui aut bene credis, & ſuperbe de fide taces; aut male, & vere ſcindis Eccleſiã?] Cur autem e monaſterio Bethlehem eiectus non fuerit, nec a Bethlehemiticæ eccleſiæ ingreſſu penitus interdictus; non aliam puto cauſam, quàm reuerentiam S. Paulæ clariſſimæ feminæ, quam ob inſignem generis nobilitatem ipſi etiam prouinciarum Præſides (vt ſuperius vidimus de Melania) proſequerentur honore, atque frequentarent obſequijs. Quo modo autem poſt hæc conatus ſit idem Ioannes auxilio Præſidum Hieronymum exilio damnatum ablegate, dicemus paulo poſt. Sed proſequamur reliqua.

D Ad poſtremum autem eadẽ refricans ipſe Hieronymus, quæ ab ipſo Ioanne ad Theophilum fuerunt ſcripta de ordinatione Pauliniani ab Epiphanio facta, quæ in eis coacer- DE CAVSA PAVLINIANI.
uata fuere mendacia aperit, atque redarguit, ſic dicens [a]: Si cauſa diſcordiæ non ex diſ- a Hieron. epiſt. 61.
ſenſione fidei eſt, ſed ex Pauliniani, vt dicit, ordinatione deſcendit: quæ tanta ſtultitia eſt, volentibus occaſionem dare, nolle reſpondere? Confitere fidem; ſed tamen reſponde quod quæreris: vt omnibus luceat, non de fide, ſed de ordinatione eſſe certamen. Quamdiu enim interrogatus de fide tacueris, poteſt tibi aduerſarius dicere: Non eſt ordinationis cauſa, ſed fidei.] ita ipſe, qui & in epiſtola ad Theophilum hæc & alia ab eodem conficta redarguit his verbis [b]: Fratrem meum cauſam dicit eſſe diſcordiæ, b Hieron. epiſt. 62.
hominem, qui quieſcit in monaſterij cellula, & clericatum non honorem interpretatur, ſed onus. Cumq. nos vſque ad præſentem diem ficta pacis oſtenſione lactauerit, Occi-
E dentalium ſacerdotũ commouit aures, dicens eum adoleſcentulum & pene puerum in parochia ſua Bethlehem presbyterum conſtitutum. Si hoc verum eſt, cuncti Palæſtini Epiſcopi non ignorant: monaſteriũ enim S. Epiphanij nomine vetus dictum, in quo frater meus ordinatus eſt presbyter, in Eleuteropolitano territorio, & non in Helienſi ſitum eſt. Porro ætas eius & beatitudini tuæ nota eſt; & cum ad triginta annorum ſpatia iam peruenerit, puto eam non in hoc eſſe reprehendendam, quæ iuxta myſterium aſſumpti hominis in Chriſto perfecta eſt.] & paulo poſt: Certe ipſe, quando Epiſcopus ordinatus eſt, non multũ ab ea, in qua nunc frater meus eſt, diſtabat ætate. Vel ſi hoc in Epiſcopis licet, in presbyteris non licet, ne per antiphraſim a ſuo nomine diſcrepare videantur: cur ipſe aut eius, aut minoris ætatis, & quod his amplius eſt, miniſtrum alterius Eccleſiæ ordinauit presbyterum?] & ad Pammachium [c]: Vbi Paulinianum c Hieron. epiſt. 61.
mentitus es puerum, illuc puerum mittis presbyterum: itemq. Theoſobam Tyriæ ec-

cleſiæ diaconum facis presbyterum, & contra nos armas, illiusq. in nos abuteris elo- A
quentia. Tibi ſoli licet Eccleſiæ iura calcare. Tu quicquid feceris, norma doctrinæ eſt:
et non erubeſcis ante tribunal Chriſti iudicandum tecum Epiphaniū prouocare.] hæc
ipſe & multa alia id genus ad Pammachium habet.

HIERONYMVS THEOPHILVM CERTIOREM REDDIT EPISTOLA.

Quòd vero ſciret Theophilum Epiſcopum Alexandrinum Ioannis litteris anteuer-
ſum, qui (vt ille ſcripſerat) exiſtimans ob rem triuolam, nempe ordinationis Pauliniani
cauſa, non autē tuendæ Catholicæ fidei, eos ſic inter ſe ipſos fuiſſe altercatos, pro pace in-
ter eos concilianda Legatum miſerat Iſidorum in Palæſtinam, & pacis conciliatrices ad
vtramque partem litteras dederat: S. Hieronymus ad eumdem Theophilum, quem
noſſet fuiſſe Ioannis mendacijs male perſuaſum, litteras dedit, quibus eidem rerum
geſtarū veritatem puro ſinceroq. ſermone ſignificaret; ſeq. pacem, quam offerebat, op-
tare, modo veram pacem, quæ compendio, non autem diſpendio fidei Catholicæ com- B
paretur. Ac poſt multa, quo tandem progreſſus & quid demum contra ipſum Ioaunes
molitus ſit, declarat his verbis [a]: Nuper nobis poſtulauit & impetrauit exilium: atque
vtinam implere potuiſſet, vt ſicut illi voluntas imputatur pro opere, ita & nos non ſo-
lum voluntate, ſed & effectu coronam haberemus exilij. Fundendo ſanguinem, & pa-
tiendo magis quàm faciendo contumelias, Chriſti fundata eſt Eccleſia, perſecutioni-
bus creuit, martyrio coronata eſt. Aut ſi iſti ſoli, iuxta quod legimus, amant rigorem,
& non nouerunt perſecutionem ſuſtinere, ſed facere: ſunt & hic Iudæi, ſunt variorum
dogmatum hæretici, & maxime impuriſſimi Manichæi: cur eorum ne verbo quidem
quemquam audent lædere, nos ſolos expellere cupiunt? Nos ſoli, qui Eccleſiæ commu-
nicamus, Eccleſiam ſcindere dicimur? Oro te, nonne æqua eſt poſtulatio, vt aut il-
los nobiſcum expellant, aut nos cum illis teneant? Niſi quòd in eo magis honorant, C
quos ſaltem exilio ab hæreticis ſeparant.] hæc ipſe: ſed quàm dedecens eſſet, hæc irro-
gari ab ipſo Ioanne, qui profeſſione monachus erat, iſta mox ſubdit:

[a] Hieron. epiſt. 62.

IOANN. EPISC. HIEROSOLYM. PERSEQVITVR HIERONYMVM

Monachus, proh dolor, monachis minatur & impetrat exilium, & hoc monachus
Apoſtolicam cathedram habere ſe iactans. Non nouit terrori natio iſta ſuccumbere,
& impendenti gladio magis ceruices quàm manus ſubijcit. Quis enim monachorum
exul patriæ, non exul eſt mundi? Quid opus eſt auctoritate publica, & reſcripti impen-
dijs, & toto Orbe diſcurſibus? tangat ſaltem digitulo; & vltro exibimus. Domini [b] eſt
terra & plenitudo eius. Chriſtus loco non tenetur incluſus. Præterea quod ſcribit nos
pergere tecum Romam, & Eccleſiæ communicare ei, a qua videmur communione ſe-
parati: non eſt neceſſe ire tam longe, & hic in Palæſtina eodem modo ei iungi-
mur.] His plane docet ſanctus Hieronymus, non ob id quod exciderit a commu- D
nione Ioannis, excluſum ſe eſſe a communione Catholicæ Eccleſiæ, qui communicet cū
Romano Pontifice: ex quibus videas, communione Romanæ Eccleſiæ (quod alias ſæ-
pe dictum eſt) quemlibet declarari Catholicæ communionis eſſe participem. hæc &
alia plura Hieronymus ad Theophilum: quibus ille perſuaſus, poſt hæc (vt dicemus)
fauit cauſæ Epiphanij, Hieronymi, & aliorum in Palæſtina Orthodoxorum, immo fidei
Catholicæ aduerſus Ioannem, Ruffinum, & alios Origeniſtas.

[b] Pſal. 23.

HIERONYMVS FALSARIVS HABITVS.

Inter hæc autem, dum controuerſiæ huiuſmodi Hieroſolymis agitarentur, quid paſ-
ſus idem ipſe Hieronymus fuerit a pſeudomonacho aduerſariorū arte ſubmiſſo ad ſur-
ripiendam epiſtolam Ioannis ab ipſo in Latinum tranſlatā, idem ipſe ea epiſtola, quam
poſt hæc ſequenti anno ſcripſit ad Pammachium, declarat his verbis [c]: Ante hoc ferme
biennium miſerat Ioanni Epiſcopo ſupradictus Papa Epiphanius litteras, arguens eum E
in quibuſdam dogmatibus, & poſtea clementer ad pœnitentiam prouocans: harum
exemplaria certatim Palæſtinæ rapiebantur, vel ob auctoris meritū, vel ob elegantiam
ſcriptionis. Erat in monaſterio noſtro vir apud ſuos haud ignobilis, Euſebius Cremo-
nenſis: qui, cum hæc epiſtola per multorum ora volitaret, & mirarentur eam pro do-
ctrina & puritate ſermonis docti pariter & indocti; cœpit a me obnixe petere, vt ſibi
eam in Latinū verterem, & propter intelligendi facilitatem apertius explicarem: Græ-
ci enim eloquij penitus ignarus erat. Feci quod voluit, accitoq. notario, raptim ce-
leriterq. dictaui, ex latere in pagina breuiter annotans, quem intrinſecus ſenſum ſingu-
la capitula continerent; ſiquidem & hoc vt ſibi ſoli facerem, oppido flagitarat: po-
ſtulauiq. ab eo mutuo, vt domi haberet exemplar, nec facile in vulgus proderet.
Res ita anno & ſex menſibus tranſijt, donec ſupradicta interpretatio de ſcrinijs eius

[c] Hieron. epiſt. 101.

nouo

A nouo præſtigio Hieroſolymam commigrauit. Nam quidam pſeudomonachus, vel ac-
cepta pecunia (vt perſpicue intelligi datur) vel gratuita malitia, vt in caſſum corru-
ptor nititur perſuadere, compilatis chartis eius & ſumptibus, Iudas factus eſt prodi-
tor: deditq. aduerſarijs latrandi contra me occaſionem, vt inter imperitos concio-
narentur, me falſarium, me verbum non expreſsiſſe de verbo: pro honorabili dixiſ-
ſe, cariſſimum, & maligna interpretatione (quod nefas dictu ſit) αἰδέσιμον ἀπάντων, id eſt, reuerendum auribus omnium, noluiſſe transferre. Hæc & iſtiuſ-
modi nugæ crimina mea ſunt.] ita ipſe, qui ea occaſione egregiam illam tracta-
tionem de optimo genere interpretandi ſcripſit ad Pammachium anno ſequenti: qua
cum in primis ſe purget ab illata calumnia, denique aperte docet quinam fuerint
obiectorum criminum architecti, cum ait: Hæc non eſt illius culpa, cuius ſub perſo-
B na alius agit tragœdiam, ſed Ruffini & Melaniæ magiſtrorum eius, qui illum ma-
gna mercede nihil ſcire docuerunt.] et in fine: Exceſſi menſuram epiſtolæ, ſed
non exceſſi doloris modum: nam qui falſarius vocor, & inter mulierum radios &
textrina dilanior, contentus ſum crimen abnuere, non referre. Vnde arbitrio tuo
cuncta permitto, vt legas ipſam epiſtolam tam Græcam quàm Latinam, & illi-
co intelliges accuſatorum meorum nænias & probroſas querelas.] hæc Hieronymus.

Sed quàm impudens id ſcelus extiterit, fraudulenter chartas ſurripere, & quàm acres
quàmq. ſeueras leges ſæculi vindices haberet, recenti demonſtrat exemplo, cum ait [a]: a Hieron. epiſt. 101.
Ac primum, antequam de tranſlatione reſpondeam, voló interrogare eos, qui mali- HIERONYMVS PRODITORES EXAGITAT.
tiam, prudentiam vocant. Vnde apud vos exemplar epiſtolæ? Quis dedit? Qua fronte
profertis, quod ſcelere redemiſtis? Quid apud homines tutum erit, ſi ne parietibus qui-
C dem & ſcrinijs noſtra poſſumus ſecreta celare? Si ante tribunalia Iudicum hoc vobis cri-
men impingerem; reos legibus ſubiugarem, quæ etiam pro vtilitatibus Fiſci noxijs de-
latoribus pœnas ſtatuunt, & cum ſuſcipiant proditionem, damnant proditorem. Lu-
crũ videlicet placet, voluntas diſplicet. Dudũ Eſychiũ, virũ Conſularẽ, contra quem Pa-
triarcha Gamaliel grauiſſimas exercuit inimicitias, Theodoſius capite damnauit, quòd
ſolicitato notario, chartas illius inuaſiſſet.] fuit iſte Gamaliel Iudæorum Patriarcha
temporibus Theodoſij & filiorum, aduerſus quem Theodoſij iunioris reſcriptum [b] ex- b l. 22. de Iudæis. C. Theod.
tat. Subdit & de alijs proditoribus exempla a Romanis ſupplicio affectis, atque addit:
Quod leges publicæ, quod hoſtes tuentur, quod inter bella & gladios ſanctum
eſt, hoc nobis inter monachos & ſacerdotes Chriſti intutum fuit. Et audet quidam
ex eis, adducto ſupercilio, & concrepantibus digitis, eructare, & dicere: Quid enim
D ſi redemit, ſi ſolicitauit? fecit quod ſibi profuit. Mira ſceleris defenſio, quaſi non
& latrones & fures & pyratæ faciant quod ſibi prodeſt.] hæc & alia plura in ſui de-
fenſionem & aduerſariorum accuſationem forti vehementiq. ingerit oratione. Quod
vero de Eſychio viro Conſulari, vltimo damnato ſupplicio, ingerit, & de ſcriptis Iudæo-
rum ab eo ſurreptis: ad id plane pertinere exiſtimo, quod Theodoſius hoc anno
aduerſum iniuriam irrogantes Iudæis, conuentus illorum prohibentes, vel ſynagogas
diripere vel deſtruere tentantes, ad Comitem Orientis III. Kalendas Octobris reſcri-
ptum dedit [c]. c l. 9. de Iudæis. Cod. Theodoſ.

Iam vides, lector (quod non ſine immenſo animi dolore recolimus) quinam fuerint
præcipui Hieronymi aduerſarij & Origeniſtarum patroni, Ruffinus ſcilicet, atque Me- LAMENTABILIS RVFFINI CASVS.
lania. Proh dolor! tanto totius Catholicæ Eccleſiæ ſcandalo, ita mutatus eſt in ini-
E micum Hieronymo amicus cariſsimus ille Ruffinus, cui quàm arctis amicitiæ vin-
culis & inſolubilibus neceſsitudinis nexibus ipſe Hieronymus aſtrictus eſſet, vel
vno ſaltem illo declarat elogio, cum eumdem vna cum Melania viſitantem Ægy-
pti monaſteria e ſolitudine Syriæ litteris inuiſens, atque ſalutans, inter alia plu-
rima amoris ſigna, ſic ait [d]: Credas mihi, frater, non ſic tempeſtate iactatus d Hieron epiſt. 41.
portum nauta proſpectat; non ſic ſitientia imbres arua deſiderant; non ſic cur-
uo aſsidens littori anxia filium mater expectat. poſtquam me a tuo latere ſubi-
tus turbo conuulſit, poſtquam glutino charitatis hærentem impia diſtraxit auul-
ſio, &c.] quanta enim animi ſolicitudine ſaluum ſibi cuperet quod haberet, neve
propter abſentiam aliquod vel leue ſaltem pateretur diſpendium amicitia, pertimeſce-
ret; ad finem illud, quod memoria tenacius retineret, appoſuit: Obſecro te, ne
amicum, qui diu quæritur, vix inuenitur, difficile ſeruatur, pariter cum ocu-

lis mens amittat. Fulgeat, cui libet, aurum, & pompaticis ferculis coruſca ex ſarcinis A metalla radient: charitas non poteſt comparari, dilectio pretium non habet: amicitia quæ deſinere poteſt, vera numquã fuit.] En quibus ipſe circumdat vallis amicum, ne eos, volens licet, tranſilire abſque ignominiæ nota valeret. Sed ſecutus alienos Ruffinus infelix, terga vertit amico; merenſq. transfuga in caſtris hoſtium, inde in amicum ac fratrem furens, prodit dux impiorum armatus, nulla prorſus alia cauſa compulſus, quàm vt aduerſantes Catholicæ veritati Origenis errores ſaluos ſeruet atque propugnet: ipſum quidem haud ſegniter, vel loco nouiſſimo, ſed inter primos militaſſe, Epiphanius dicta epiſtola ad Ioannem indicare videtur, dum inter tot defenſores Origenis ipſum tantum nominat, ac bene precatur his verbis [a]: Te autem, frater, liberet Deus, & ſanctum populum Chriſti qui tibi creditus eſt, & omnes fratres qui tecum ſunt, & maxime Ruffinum presbyterum, ab hæreſi Origenis, & ab alijs hæreſibus B & perditione earum.] hæc Epiphanius.

RVFFINI ACERBISSIMVS CASVS.

a Hieron. epiſt. 60.

LVGVBRIS MELANIAE STATVS.

b Hieron. epiſt. 25.

Sed maiori me dolore ſauciat, angore cruciat, atque mærore conſternit Melaniæ acerbiſſimus caſus. Hæccine vidua illa clariſſima, ornamentum Romanarum feminarum, decus ſummum Chriſtianorum, viuumq. exemplar Chriſtianæ philoſophiæ, quæ inſigne illud Romæ ſpecimen edidit, cum eodem tempore maritum ac duos cariſſimos liberos ſiccis penitus oculis ſepeliuit? cuius incredibilem ſanctitatem admiratus prædicans quondam ipſe Hieronymus, alijſq. imitandam proponens, illa tantæ fiduciæ effatus eſt verba [b]: Sancta Melania noſtri temporis inter Chriſtianos vera nobilitas, cum qua tibi Dominus (*Paulam alloquitur*) mihiq. concedat in die ſua habere partem; calente adhuc mariti corpuſculo, & necdum humato, duos ſimul perdidit filios, &c.] ſed plane quod ſubditur in femina glorioſius, cum de victa victrice omnium Vrbe C triumphans, ſuperatoq. inſito a natura vnicæ prolis amore, Roma ſpreta, vnico ibi relicto filio, exul mundi, cæli ciuis, victrix etiam ventorum & fluctuum, ingruente iam hieme (vt ait) Hieroſolymam nauigauit.

c Hieronym. in Chronic.

LVGETVR MELANIA.

Quã ob cauſam, iure meritoq. idẽ S. Hieronymus tantarũ rerũ admiratione ſtupens, eam dignã exiſtimauit, vt Theclæ [c] nomine nuncuparet: nobiliorem titulum non inueniens, quo Melaniã decoraret, quàm nomen ſanctiſſimæ virginis, primogenitæ Pauli, & primæ martyris inter feminas: vtpote quæ Romæ prima omniũ clariſſimarũ mulierum Romanarum, ſpernendæ pro Chriſto Vrbis, contemnendi diuitias, deſerendi filios, petendiq. Hieroſolymam exemplum dedit, ceteriſq. ad id ipſum præſtandũ, forte aggreſſa facinus, viam aperuit; cum ipſa prima reliquas Romanas nobiles feminas antegreſſa, relicta Ægypto, tranſmiſſoq. mari, in littore Palæſtino, terra promiſſio- D nis, poſſeſſione ſanctorum, felicior quàm Maria in terra deſerta, timpanum pulſans pœnitentiæ, præcinuerit Domino canticum nouum: quam aliæ illuſtres Romanæ feminæ, veræ redditæ Iſraelitæ, virgines atque viduæ ſecutæ, choros ducentes, eaſdem cum ea concinuere Chriſto vincenti laudes. Sed probata ad aquas contradictionis (o fallaciam incredibilem hoſtis humani generis!) decepta, ſuperata defecit: tantaq. onuſta adeo pretioſis mercibus nauis (ita namque naui inſtitoris comparatur diuino eloquio mulier fortis) in ipſo tranquillitatis portu (quis credat?) eſt paſſa naufragium, cum incauta in ſyrtes Origenis impegit: Origeniſq. ſic conſperſa fuligine, conuerſa eſt ex Neomi in Mara, & ex Thecla redijt in Melaniam, a fuſcedine ductum nomen infauſtum. Iſta patitur humana conditio; vt nihil quilibet, dum viuit, vendicet ſibi tutum. E

CASVS DIDYMI PLANGITVR.

d Hieron. epiſt. 22.

Sed quòd luctus luctum prouocat, & excutiunt lacrymæ lacrymas: iungatur his funeribus horum malorum omnium auctor infelix Didymus; cuius cum ſublimitatem præcelſam intueor, profundam voraginem, in quam ſe præcipitem merſit, vix datur poſſe deorſum inſpicere acutioribus mentis obtutibus. Hic ille ipſe (vt dicta ſuperius obiter repetamus) quem Magnus Antonius [d] Alexandriæ inuiſens, beatum prædicauit, quòd licet cæcus eſſet carnis oculis, mentis tamen illos oculos nactus eſſet, quos (vt ait) ſancti ſoli & Apoſtoli meruerunt. Cuius ſi ſcientiam ſpectes, id vnum inter alia multa ſatis in memoriã reuocaſſe, quòd vt hunc poſſet habere magiſtrum, S. Hieronymus poſt auditũ Gregorium Nazianzenum, & poſtquã exhibuiſſet ſe Romæ Orbis doctorem, cano iam capite ipſum adijt, peregrinatus Alexandriam. Sed plane accidit, ſecundum profundũ Dei iudiciorum abyſſum, vt qui ex cæco diuino

munere

A munere intrinſecus videns erat, ob eamq. cauſam ab eodem ſancto Hieronymo Videntis nomine (qui Prophetarum eſt titulus) fuit appellatus; idem bis cæcus euaſerit, dum plus homini infelix, quàm antiquæ Eccleſiaſticæ traditioni detulit: dum, inquam, vehementiori quàm par erat amore ſuum proſecutus Origenem, eius minime vitauit errores, ſed priuato ſtudio aſpidis oua fouit: quibus ab eius diſcipulis Euagrio, Iſidoro, Ruffino, atque Palladio ruptis, egreſſi ex eis ſunt reguli, morſibus ipſos primum dilacerantes, poſtea vero diu multumq. longe lateq. ſerpentes Dei Eccleſiam infeſtarunt, fœtibus multiplicatis, prognatis nimirũ ex iiſdem poſtea Pelagianis. Apertiſſimũ namque Origenis propugnatorem fuiſſe Didymum, ſanctus Hieronymus in Ruffinum ſæpe poſtea declamauit: ſed ita comparatũ illũ fuiſſe, vt pro ratione audientis ſciret propinare doctrinam, idem affirmat, cum hæc ait [a]: Extat liber Didymi ad te: quo ſciſcitan- *a Hier. aduerſ Ruffin. Apolog.*
B ti tibi reſpondit, *de infantibus ſcilicet cito ex hac vita ſublatis*, non eos multa peccaſſe, *antequam videlicet animæ eorum immergerentur in corpora*: et ideo corporũ carceres tantũ eis tetigiſſe ſufficere. Magiſter meus & tuus eo tempore, quo tu ab eo iſta quærebas, tres explanationum in Oſee Prophetã libros ad me, me rogante, dictauit: ex quo apparet, quid me, quid te docuerit.] hæc ipſe, quibus videas ex duplicis oris magiſtro errorum tenebras nonniſi filiis tenebrarum clandeſtine & furtiue eſſe communicatas: cum e contra pura gaudens luce veritas, vt lucerna ſuper candelabrum poſita, pari fulgore æque omnes illuſtrare conſueuerit.

Propagaſſe autem ætatem Didymum ad hæc ſaltem tempora, ex eo poſſumus intelligere, quod S. Hieronymus, qui anno ſuperiori (vt dictum eſt) librum ſcripſit de Scriptoribus Eccleſiaſticis, eum tum fuiſſe ſuperſtitem tradit, annum excedentem ætatis
C octogeſimum tertium; qui & editos ab eo commentarios ita recenſet [b]: Didymus Ale- *b Hieron. de Script. Eccleſ. in Didymo.*
xandrinus, captus a parua ætate oculis, & ob id elementorum quoque ignarus, tantum miraculum ſui omnibus præbuit, vt dialecticam quoque & geometriam, quæ vel maxime viſu indigent, vſque ad perfectum didicerit. Is plura opera & nobilia conſcripſit, commentarios in Pſalmos omnes, commentarios in Euangelium Matthæi & Ioannis, & de Dogmatibus, & contra Arianos libros duos, & de Spirituſancto librum vnum, quem ego in Latinum verti: in Iſaiam tomos decem & octo: in Oſee, ad me ſcribens, commentariorum libros tres, & in Zachariam meo rogatu libros quinque, commentarios in Iob, & infinita alia, quæ digerere, proprii indicis eſt. Viuit vſque hodie, & octogeſimum tertium ætatis exceſſit annum.] hucuſque de Didymo ſanctus Hieronymus: ſed meritam omnium pene mercium iacturam fecit, qui naufragium eſt paſſus
D in fide: etenim conſtat, vix commentarium de Spirituſancto & in epiſtolas canonicas expoſitiones reliqua eſſe ex tot tantiſq. ab eo commentariis elaboratis.

Alius vero eiuſdem nominis claruit inter anachoretas Ægypti Didymus ſanctitate clarus, de quo iſta Euagrius [c]: Vidimus inter eos quemdam ex ſenioribus virum bonũ, nomine Didymum, in quo multa erat Domini gratia, quam in eo etiam vultus ipſe indicabat. hic ſcorpiones, & ceraſtas, id eſt beſtias, quas cornutas vocant, & angues, qui in illis locis præ feruore Solis acerrimi habentur, tamquam terræ quoſdam vermiculos pedibus conculcabat, & ita extinguebat, vt nihil ab eis omnino pateretur.] hæc ipſe. meminit etiam Socrates [d] de Didymo monacho annorum nonaginta quinque, ſolitariam vitam agente: extitit hic plane felicior illo de quo agitur Didymo Alexandrino: qui ſui iactura omnes pios certo quidem exemplo docuit, traditioni- *c Euagr. Vit. SS. Pat. par. 2. c. 24.* *d Socrat. lib. 4. c. 18.*
E bus Eccleſiæ potiſſimum innitendum, nec illis quamuis doctrina inſignem hominem præferendum: vt illud Pauli ſemper in omnium mente oreq. verſetur [e]: O Timothee, depoſitum cuſtodi: profanas vocum nouitates deuita.] *e 1. Tim. 6.*

Sed deploratis infeliciũ lapſibus, ad S. Hieronymũ redeamus: qui cum aduerſariorũ iaculis eſſet vndique impetitus, plane accidit vt eius hoſtes experirentur eũdem aduerſariũ acerbiſſimum: indeq. factum eſt, vt cũ lucubrationibus ipſius aperte appeterentur, iidem in eũ acrius inſurgentes impetum facerent, limiſq. inſpicerent oculis eius ſcripta & canino dente corroderent: conqueritur enim ipſe de his ſæpius. Quinã autem hi fuerint, ex multis vix paucos licet enumerare: et vt omittamus dicere de Ioãne atque Ruffino, qui perpetuũ illi indixerũt bellũ; fuit ex his monachus quidã iuuenis, Romæ verſatus, idemq. nonnihil Iouiniani hæreſis ſuſpectus, prout idẽ ipſe Hieronymus teſtatur in Apologetico ad Domnionẽ [f], de quo ſuperius. Sed & Bonoſus Segeſtanus Romæ itidẽ *ADVERSARII S. HIERONYMI* *f Hieron. epiſt. 52.*

factus eſt vehemẽs Hieronymi obtrectator, quòd ſe exiſtimaret litteris Hieronymi, qui- A
bus in vitia inuectus eſt Vrbis clericorũ, ab eo ipſum ſibi male conſciũ ſugillatum [a]: qua
pariter ratione pars reliqua illa deterior Romani cleri, quæ videretur eiuſdẽ Hieronymi
ſcriptis infamata, crebris eũ ſolita fuit [b] impetere maledictis: adeo autem frequens tum
horum, tum aliorum fuit turba in Hieronymum obloquentium & obtrectantium, vt
vix ediderit ſcriptum aliquod, in quo non opus fuerit pro ſe texere Apologiam, & in
alios inuectiuã; quod ipſe cum pluribus locis, tum præcipue in præfatione in Michæam
Prophetam teſtatur, cum ait [c]: Semper inuidis reſpondemus (quia non ceſſat inuidia)
& librorum noſtrorum exordia æmulorum maledicta confutant, qui vulgo iactant me
ſterilis ieiuniq. ſermonis quaſdam ineptias ſcribere, & cum loqui neſciam, tacere non
poſſe.] et poſt pauca: Moneo tauros pingues, qui circumdederunt me, vt quieſcant,
& deſinant maledicere, malefacta ne noſcant ſua.] hæc & alia id genus frequenter B
habet: vt inſtar ædificantium templum Dei, eidem neceſſe fuerit, altera manu gladium
aduerſus hoſtium impetum habere diſtrictum, manu altera ſtylo vti ad officium mini-
ſterij. Sed de his hactenus.

Inter hæc autem, cum Dei Eccleſia (vt vidimus) in Oriente ex Origenis erroribus
ita eſſet exagitata diſſidijs: his occurrere ſtuduit Theophilus Alexandrinus Epiſcopus,
laborauitq. quibus valuit remedijs Eccleſiæ mederi vulneribus; ſed demulcẽdo potius,
quàm pungendo, conatus eſt diſſidentium animos ad pacem allicere: quod tamen Hie-
ronymo atque alijs nonnihil diſplicuit, vt qui conſiderarent vulnus illud haud indigere
fomentis, ſed aperiendum eſſe ferro, atque Eccleſiaſticæ ſeueritatis cenſura curandum.
Verum ipſe Theophilus ſic ſibi prudenter viſus eſt agere, ſi Catholicos ad pacem coge-
ret vigore canonicæ diſciplinæ, ac deuios lenitate verborum redderet Eccleſiæ obſe- C
quentes. Tradit id quidem tunc fuiſſe Theophili conſilium S. Hieronymus, ſcripta
ad eum epiſtola, vbi ait [d]: Quòd de canonibus Eccleſiaſticis mones, gratias agimus.
Quem enim diligit Dominus, corripit, & flagellat omnem filium quem recipit. Sed
tu ſcito nobis nihil eſſe antiquius, quàm Chriſti iura ſeruare, nec Patrum transferre ter-
minos, ſemperq. meminiſſe Romanã fidem Apoſtolico ore laudatam, cuius ſe eſſe par-
ticipem Alexandrina Eccleſia gloriatur. Super nefaria hæreſi quòd multam patientiam
geris, & putas Eccleſiæ viſceribus incubantes tua poſſe corrigi lenitate: multis ſanctis
diſplices; ne dum paucorum pœnitentiam præſtolaris, nutrias audaciam perditorum,
& factio robuſtior fiat.] hæc Hieronymus. Porto quòd profecturus eſſet Romam
Theophilus, atque abiturum cum eo eſſe Hieronymum, Ioannes Epiſcopus diuulgaſ-
ſet [e]: ſe non indigere Romam abire, vt cum Eccleſia Romana communicaret, cum D
abſens ei communione ſociaretur, oſtendit. Verum abierit ne Romam Theophilus, in-
certum eſt.

CONCORDIA INITA INTER S. HIERONYMVM ET RVFFINVM.

Sed quid tandem? Opera, puto, eiuſdem Theophili Epiſcopi Alexandrini, inita eſt
concordia inter Hieronymũ atque Ruffinũ: et exiſtimare fas eſt, alios quoque pari fœde-
re eidẽ copulatos, Origenis erroribus ſilentio condemnatis. At male obducta cicatrix,
ſerpente intrinſecus tabo, iterum in vulcus erupit; quod accidit, cum Ruffinus Romam
rediens, Periarchon Origenis a ſe tranſlatum edidit vna cum erroribus eius, quibus a
ſe purgatum turpiter mentitus fuit: quando autem id contigerit, ſuo loco dicturi ſu-
mus. Teſtatur id quidem ipſe Hieronymus epiſtola ad Ruffinum ſcripta [f], de qua ſuo
loco dicendum; quo tempore & Origeniſtas damnatos fuiſſe atque eiectos, pariter de-
monſtrabimus. E

CONCILIVM HIPPONENSE.

Hoc eodem anno, Hippone regio in Africa celebratum eſt Concilium generale
ex totius Africanæ prouinciæ collectis Epiſcopis: cuius Synodi pleriſque in locis ſpar-
ſa mentio reperitur. Nam quod in primis ad tempus ſpectat, in collectione cano-
num Africanorum Conciliorum hæc primo loco poſita leguntur [g]: Glorioſiſſimo
Impetatore * Theodoſio ſemper Auguſto tertiò & Abundantio viro clariſsimo Con-
ſulibus, octauo Idus Octobris, Hippone regio, in Secretario baſilicæ Pacis, &c.] Quod
veto ad ſanciros ibi canones attinet, conſtat ex eis confectum eſſe breuiarium: nam
ipſorum quadraginta vnius capitulorum breuis ſumma deſcripta eſt, quo ijdem
facilius innoteſcerent, idq. decreto Concilij Carthaginenſis poſtea celebrati, Cæſa-
rio & Attico Conſulibus. Habentur ijdem canones inrexti in Concilio tertio Car-
thaginenſi, ſæpeq. citantur. Ceterum huius Hipponenſis Concilij celebrandi nullam
aliam

[a] Hieron. epiſt. 100.
[b] Hier. præfat. in Didym. de Spiritu ſancto.
[c] Hieron. præfat. in Michæ. lib. 2.
[d] Hieron. epiſt. 68.
[e] Hier. epiſt. 62.
[f] Hier. epiſt. 66.
[g] Tom. 1. Concil. in exord. Concil. Afric. edit. vlt.
* Iterum

A aliam præceſſiſſe cauſam profeſſi ſunt Patres, quàm vt collapſam diſciplinam Eccleſia-
ſticam in integrum reſtituerent: quod quidem adeo efficaciter præſtiterunt, vt cetera
quæ poſtea in Africa Concilia ſunt celebrata, ex Hipponenſi, tamquam archetypo quo-
dam, complura fuerint mutuata.

Meminit huius Concilij Hipponenſis Poſſidius [a], & quæ in eo fuerint partes Au- *a Poſſid. Vit. S.*
guſtini ita deſcribit: Per idem tempus coram Epiſcopis hoc illi iubentibus, qui plena- *Auguſt. c. 7.*
rium totius Africæ Concilium Hippone agebant, de Fide & Symbolo presbyter adhuc
Auguſtinus diſputauit.] hæc ipſe. meminit eiuſdem tractationis idem Auguſtinus [b], *b Aug. Retract.*
cum in ipſa correxit quod dixerat de reſurrectione: Non iam caro erit & ſanguis, ſed *lib. 1. c. 17.* QVID AVGV-
tantum corpus.] elucidaſſe voluit quæ dixiſſet ambigue, ne ea in deteriorem ſenſum STINVS IN
ad aſtruendam ſuam ipſorum hæreſin ab Origeniſtis vſurpari potuiſſent, de quo- CONCILIO
B rum errore paulo ſuperius actum eſt. Porro eam diſputationem ipſe Auguſtinus in li- HIPPONENSI.
brum conuertit, id ipſum poſtulantibus compluribus, qui aderant, & a quibus dilige-
batur, Epiſcopis. Cum vero adeo præclarum ſpecimen de ſe eo conuentu coram Pa-
tribus Auguſtinus ediderit, ob idq. eum cuperent omnes: Valerius inuidiã patiebatur,
quòd ſibi adſciuiſſet eum in presbyterũ Hipponenſis Eccleſiæ: qui timens pariter ne
tam nobilis Chriſti miniſtri diſpendium faceret, & adſciſcendus ab alijs eſſet in ali-
cuius vacantis ſedis Epiſcopum, cogitare cœpit de ſubrogando eum ſibi adhuc vi-
uenti Antiſtitem coadiutorem, futurum poſtea ſucceſſorem: teſtatur id quidem
Poſſidius [c]. Contulit ipſe tunc totum id cum Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi; at- *c Poſſid. Vit. S.*
que tandem poſtea, cum ſibi opportunum viſum eſt, perfecit quod mente concepe- *Aug. c. 8.*
rat, idq. poſt annum. agemus ea de re pluribus ſuo loco: hæc autem modo occaſione
C Concilij Hipponenſis, in quo Auguſtinus omnibus totius Africæ Epiſcopis manifeſtus,
quantuſq. eſſet, innotuit.

Hoc item anno, renunciato (vt dictum eſt) Honorio Imperatore, relictoq. cum eo
Arcadio Auguſto Conſtantinopoli, ipſe Theodoſius aduerſus Eugenium tyrannum
Occidentale Imperium occupantem, expeditionem parat: Quem, inquit Socrates [d], *d Socrat. lib. 5.*
plurimi barbari trans Iſtrum incolentes ſua ſponte ad auxilium ei contra tyrannum fe- *c. 24.*
rendum ſecuti ſunt.] Ceterum Theodoſius doctus exemplo, pietate magis quàm
armis hoſtes debellari ſolere, in eo præcipue innitendum eſſe putauit, vt Deum ſibi
ſanctis operibus ſanctorumq. precibus conciliaret, illud Dauidicũ occinens [e]: In Deo *e Pſal. 59.*
faciemus virtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos] probe ſciens, Deo du-
ce, Cyrum [f] dorſa Regum retrorſum conuertiſſe, ſuperbos terræ humiliaſſe, portas *f Iſai. 45.*
D æreas contriuiſſe, confregiſſeq. vectes portarum ferreos. Sic igitur compoſitus ani- THEODOSIVS
mo, primum omnium futuri belli euentum non magicis explorat præſtigijs, nec ora- LEGATOS PRO
culorum reſponſis quærit ambiguis (hæc enim omnia ſancitis legibus, ne quis faceret, PRECIBVS
omnino proſcripſerat) ſed Deum optimum maximum per ſeruos ſuos, quid de futu- MITTIT.
ro belli euentu prædiceret, conſulendum putauit. Quamobrem Legatos mittit ad
celeberrimum vatem illum in eremo latitantem Ioannem anachoretam, cuius in fu-
turis euentis explorandis virtutem ſatis perſpectam habuit ex ſuperiori bello huic
non impari aduerſus tyrannum Maximum geſto. Quæ autem ille diuino afflatus
ſpiritu reſponderit, Ruffinus tradit, qui hæc ait [g]: Theodoſius nihilo ſegnius inflam- *g Ruffin. lib. 2.*
matus ad vltionem, arma contra Eugenium, qui in locum defuncti ſubſtitutus eſt, *c. 32.*
corripit, primo Dei voluntatem per Ioannem monachum, de quo ſupra memoraui-
E mus, ſciſcitatus. Tum ille, qui primam de Maximo ei victoriam prædixerat incruen-
tam, etiã hanc licet non abſque plurima vtriuſque ſanguinis inundatione promittit.]
hæc ipſe. Porro hac ad Ioannem legatione functum eſſe Eutropium, qui ſub Ar-
cadio poſt Ruffinum rexit Imperium, Sozomenus [h] auctor eſt. At vero non de fu- *h Sozom lib. 7.*
turo exitu belli tantum vaticinatum eſſe Ioannem, ſed & poſt obtentam victoriam *c. 22.*
proximum fore propalaſſe obitum ipſius Theodoſij Imperatoris, Euagrius tradit [i], *i Euag. Vit. SS.*
Theodoretuſq. [k] id ipſum affirmat. At poſt hæc Ruffinus ſubdit iſta etiam de belli- *Patr. c. 1.* *k Theodoret lib.*
co apparatu: *5. c. 24.*

Igitur præparatur ad bellum non tam armorũ, telorumque, quàm ieiuniorum ora- BELLICVS
tionumq. ſubſidijs: nec tam excubiarũ vigilijs, quàm obſecrationũ pernoctatione mu- THEODOSII
nitus circuibat cum ſacerdotibus ac populo omnia orationum loca, ante martyrum APPARATVS.
& Apoſtolorum thecas iacebat cilicio proſtratus, & auxilium ſibi fida ſanctorum

interceſſione poſcebat.] hæc de Theodoſij pio apparatu Ruffinus tradit, qui hoc fer- A
me tempore iſta ſcribebat. Addit Cedrenus, ſed quo auctore, neſcimus, Theodoſium incognitum alieno habitu ea ex cauſa eſſe peregrinatum Hieroſolymam ad ſancta inuiſenda loca, quo facilius Dei auxilium promereret, eumdemq. diuino monitu cognitum a Ioanne eius ſedis Epiſcopo. At hæc Cedreni ignorauere maiores: quæ ſi explorata habuiſſent, minime reliquiſſent obuoluta ſilentio.

a Ruffin. lib. 2. c. 33.

Qualiſnam autem Eugenij tyranni ad idem bellum fuerit apparatus, ex eodem Ruffino poſſumus intelligere, cum iſta ſubdit [a]: At Pagani, qui errores ſuos nouis ſemper erroribus animant, innouare ſacrificia, & Romam funeſtis victimis cruentare, inſpicere exta pecudum, & ex fibrarum præſcientia ſecuram Eugenio victoriam nunciare, ſuperſtitioſius hæc agenre & cum omni animoſitate Flauiano tunc Præfecto; cuius aſſertionibus (magna enim erat eius in ſapientia prærogatiua) Eugenium vi- B
ctorem fore pro certo præſumpſerant.] hæc ipſe. Erat quidem Chriſtianus Eugenius, vt ex ſancti Ambroſij ad eum ſcripta epiſtola poteſt intelligi: ceterum vt qui in gratiam Chriſtianorum Principum eamdem religionem ſectatus eſſet, haud eam ex animo coluit, vtpote qui foris præſeferret Chriſtianum, intus Paganum gereret, & cum poſſet abſque arbitris, quæ deorum Gentilium eſſent, ſacra ageret: vnde factum eſt, vt Gentilium omnium Senatorum animos ſibi conciliarit, eoſdemq. fautores ad ambiendum Imperium nactus ſit. Quem vero exitum res habuerint, dicturi ſumus anno ſequenti, quo ambo exercitus manus conſeruere. Proſequamur iam reliqua a Theodoſio hoc anno ſancte pieq. geſta, quibus ad id quod parabatur hoc anno bellum, diuinum ſibi numen propitium reddidit. Inter alia autem digna memoria illud plane fuit, quo magnam excitauit admirationem, & ſummam concitauit ſibi laudem, dum C
quo tempore ad immenſas bellorum expenſas conſueuerant Reges indicere noua tributa populis ſibi ſubditis (quod & ipſe ante in belli apparatu aduerſus Maximum fecerat, cum ea de cauſa populus Antiochenus impatiens oneris, in rem fœdam, quam recenſuimus, prolapſus eſt) ipſe Theodoſius modo non ab his tantum abſtinuit, vt nouas exactiones inferret; ſed recens indictum a Præfecto Prætorio Tatiano ante biennium Conſule, nouo dato reſcripto, omnino remiſit. Extat de eiuſmodi Theodoſij temperantia & digna Chriſtiano Principe munificentia ipſum reſcriptum hoc ipſo anno datum ad Ruffinum agentem Præfectum Prætorio, his ſcilicet verbis [b]:

THEOD. APPARATVS AD BELLVM VENTVRVM.

b l. 23. de annon. & tribut. C. Theodoſ.

THEOD. TEMPORE BELLI TRIBVTA RELAXAT.

Ærariæ præſtationis adiectio, quam citra priſcam conſuetudinem prouincialium humeris Tatianus impoſuit, a cunctis penitus ſalubri moderatione remouenda eſt. D
Dat. pridie Id. Iunij, Conſtantinopoli, Theodoſio Aug. III. & Abundantio Coſſ.] Ex his plane intelligis eſſe corrigendum Sozomenum dicentem, Theodoſium in hac expeditione paranda aduerſus Eugenium, nouum indixiſſe tributum, cuius cauſa tumultuatus fuerit populus Antiochenus: ſed id contigiſſe in expeditione belli aduerſus Maximum, ſatis perſpicue ſuperius eſt demonſtratum, vt nullo modo reuocari poſſit in dubium.

Quod rurſus ad hanc rem ſpectat, illud etiam auguſtæ munificentiæ hoc anno Theodoſius ſpecimen edidit, cum illata in Fiſcum bona reorum tempore Præfecturæ Prætorij dicti ſuperius Tatiani, vel ipſis reis, vel ipſorum coniunctis reſtituenda mandauit, gemino ea de re dato reſcripto, cum primum ad eumdem qui ſupra Ruffinum Præfectum Prætorij ita reſcripſit [c]: E

c l. 12. de bonis proſcrip. Cod. Theod.

THEOD. BONA DAMNATORVM RESTITVIT.

Omnia proſcriptorum bona, quæ Fiſco iuſſerat Tatianus adnecti, vel ipſis qui propriam nuditatem, vel illis qui ſuorum mortem in extrema poſiti egeſtate lugent, ſine dubitationis obſtaculo reddi præcipimus. Dat. prid. Id. Iunij, Conſtantinopoli, Theodoſio Aug. III. & Abundantio V. C. Coſſ.] Reſcripſit idem Imperator eadem bona ad Drepanium Comitem rerum priuatarum, illud quoque addens, vt eadem bona, licet alijs donata fuiſſent, nihilominus redderentur; ſic enim reſcriptum ſe habet [d]:

d l. 13. eod. tit. C. Theod.

Omnia proſcriptorum bona, quæ Fiſci nomine ſingulis quibuſque Tatianus eripuit, vel ipſis, qui gladio acerbiorem ſtylum paſſi, ærumnas ſuas nuditate fleuerunt, vel eorum filijs ac propinquis, qui cruentas excepere ſententias, reſtitui mox iubemus: ita vt omnes, qui aliquid ex huiuſmodi bonis noſtra liberalitate me-

ruerunt,

A ruerunt, reſtituere adepta cogantur. Dat. prid. Id. Iun. Conſtantinop. Theodoſio A. III. & Abundantio Coſſ.] Hæc, rogo, attendant, qui in bellico apparatu non largitionibus & eleemoſynis preces pauperũ ſibi conciliant, ſed eorũ luctu ex acerbioribus exactionibus & clamoribus Deum contra ſe prouocant & inſenſum penitus reddunt, ſecundũ illud Dauid dicentis[a]: Propter miſeriam inopum & gemitum pauperũ nunc exurgam, dicit Dominus] cum interdũ contingat ea ipſos ſubditos pati a ſuis Principibus, quæ nec ab hoſtibus forent aliquando experturi. Vnde accidit, vt quantumlibet belli iuſta cauſa præceſſerit, illud tamen triſte Dominus effari cogatur indignans: Heu[b] conſolabor ſuper hoſtibus meis] cũ ſcilicet cogitur (vt ita dicam) Deus Inuitus in ſuos arma conuertere, quæ in hoſtes exacuerat iuſtus zelus. Sed ad Theodoſiũ redeamus.

PRINCIPES CHRISTIANI ID ATTENDANT.

a Pſal. 11.

b Eſai. 1.

Hæc cum ipſe (vt vidimus) menſe Iunij ſtatuiſſet; paulo poſt, nempe ſequenti menſe, quæque optima mente agitans, ne quid indignum, quo diuina prouocaretur vindicta, milites perpetrarent licentia militaris quo eos intra fines modeſtiæ contineret, hæc primum reſcripſit ad Comites vtriuſque militiæ[c]:

B

Nemo militans a ſuo hoſpite ſalgami aliquid nomine poſtulet, id eſt, ne lignum, aut oleum, culcittæve poſcantur. Dat. IIII. Kal. Aug. Conſtantinop. Theodoſio A. III. & Abundantio V. C. Coſſ.] vetuit etiã pro annonarijs ſpeciebus exigere[d] pretium; & in eos qui ditiorum ſibi procurarent hoſpitia, iſta ſanciuit[e]:

c l. 8. de ſalgam C Theod.

THEOD. COERCET LICENTIAM MILITVM.

d l. 18. 19. 20 de erog. milit. annon. C. Theod.

Si quis menſorum noſtrorum manu, qua deputatas ſingulis quibuſque domus enotant, & poſtibus hoſpitaturi nomen adſcribunt, delere non dubitauerit: ad inſtar falſi reus ex hac auctoritate teneatur. Dat. VI. Kal. Nouembr. Conſtantinop. Theodoſio Aug. III. & Abundantio V. C. Coſſ.]

e l. 4. de metat. C. Theod.

C Quæ vero idem hoc eodem anno, menſe Auguſti, Chriſtiano maxime pio digna ſanciuerit, ex his accipe quæ ad Ruffinum Præfectum Prætor. in hæc verba reſcripſit[f], quibus admireris Magnum Theodoſium in ſago militari ſumme philoſophantem:

f l. 1. ſi quis maled. Imp. C. Theod.

Si quis modeſtiæ neſcius, & pudoris ignarus, improbo petulantiq. maledicto nomina noſtra crediderit laceſſenda, ac temulentia turbulentus obtrectator temporum fuerit: eum pœnæ nolumus ſubiugari, neque durum aliquid nec aſperum ſuſtinere. Quoniam ſi id ex leuitate proceſſerit, contemnendum eſt: ſi ex inſania, miſeratione digniſſimum: ſi ab iniuria, remittendũ. Vnde integris omnibus, ad noſtram ſcientiam referatur: vt ex perſonis hominum dicta penſemus; & vtrum prætermitti, an exquiri debeat, cenſeamus. Dat. V. Id. Aug. Conſtantinop. Theodoſio A. III. & Abundantio V. C. Coſſ.] Admirare, lector, Imperatoris cum pietate prudentiam, dum cum ipſe

THEODOSII PRVDENTIA IVNCTA CLEMENTIAE.

D videtur ſeueritatis ſoluere diſciplinam, tunc magis eam fibula editæ legis aſtringit. Etenim quem putas iſta percipientem voce præconis, vel in albo Prætoris aut in foro legentem, non continuo ſumma erga ſuũ Principem charitate propenſiorem redditum? vel ſi alias prauo in eum eſſet commotus animo, nonne qualibet grauiori pœna ſupplicium illud fuiſſet ſibi exiſtimandũ, quòd quicquid in Principem oblocutus ipſe fuiſſet, ad eius peruenturũ aures certo ſciret? Sic igitur ea edita ſanctione Chriſtiano Principe digna, ita conciliauit ſibi animos omnium, vt tamen eorum qui odiũ imbibiſſent, arctiori freno audaciã coercuerit, cum ſcirent, quod ſi in maledicta prorumperent, fore ea Principi maniſeſta; in hunc plane modum optime conſulens & Chriſtianæ manſuetudini & Imperatoriæ maieſtati. His itaque præuijs ſanctiſſimis legibus, alijſq. pijs operibus, idem Theodoſius Imperator ad ſequentis anni auſpicandum bel-

E lum certam ſibi ſtrauit ad victoriam viam: quam (vt ſuo loco dicemus) feliciter conſecutus eſt, ante clementia certans, quàm armis decerneret.

Prædicata quidẽ fuit in Chriſtiano Principe inter alias egregias virtutes clementia ab exteris etiã hominibus, & admirationem haud mediocrem attulit, atque inter alios Themiſtio Gentili philoſopho, qui eam virtutem in Theodoſio plurimum celebrauit: quem exæquandum prædicat hac ex parte ipſi Deo optimo maximo, ceteros Principes quantũlibet nomine celebres ſuperantẽ. ipſe enim vbi pro concione damnauit Alexandri Magni trucem animum, & ex vino truculentiorem ſolitum reddi, quo etiam probos e medio ſuſtulit; ad Theodoſium conuerſus: Tu, inquit, optime Rex, nequaquam: quin improbis largiris veniam; atque id vt probis gratificareris, eos dimittis incolumes & indemnatos, qui ſtulta ac vana locuti ſunt, tamquam eos quibus triſtia ſomnia obtigerint: atque ita ad præclaram virtutum omnium clementiam quàm facil-

lime

lime impelleris; quia Dei quàm ſimillimus, & diuinæ cuiuſdam naturæ particeps eſſe A videris.] hæc Themiſtius magni nominis a temporibus Conſtantij Imperatoris in Orbe philoſophi, qui & ſub Theodoſio prouecta admodum ſenectute vixit, & a Theodoſio, licet Ethnicus eſſet, magna æſtimatione habitus: etenim (vt ipſe teſtatur) profectutus Conſtantinopoli Theodoſius in Occidentem, Arcadium filium eidem commendauit.

ALIPIVS PROFICISCITVR HIEROSOLYMAM.

Hoc eodem anno Alipius Tagaſtenſis, Auguſtini in vitæ inſtituto collega, Hieroſolymam profectus inuiſit S. Hieronymum: cui cum multa de eiuſdem Auguſtini vitæ ſanctitate atque doctrina nota feciſſet, ſequeſter extitit, vt inter vtrûque amicitiæ vinculum ſtrictius necteretur. Docent hæc litteræ eiuſdem Auguſtini poſtea ſcriptæ per Profuturum. Puto tunc per eumdem Alipium innotuiſſe Auguſtino commentarium ab ipſo Hieronymo elucubratum de Scriptoribus Eccleſiaſticis, cuius in dicta epiſtola per B Profuturum miſſa ipſe meminit Auguſtinus. Vbi vero in Africam Alipius reuerſus eſt, haud multo poſt creatur Epiſcopus Tagaſtenſis, ante ſcilicet, quàm Auguſtinus per ipſum Profuturum ad Hieronymum ſcriberet: nam in ipſo litterarum exordio ita habet [a]:

a August. epist. 8. & apud Hier. epist. 86.

Numquam æque quiſquam tam facile cuilibet facie innotuit, quàm mihi tuorũ in Domino ſtudiorũ quieta lætitia, & vere exercitatio liberalis. Quamquam ego percupiam omnino te noſſe: tamen exiguum quiddam tui minus habeo, præſentiam videlicet corporis: quam ipſam etiam, poſteaquam te beatiſſimus nunc Epiſcopus, tunc vero iam Epiſcopatu dignus frater Alipius vidit, temeanſq. a me viſus eſt, negare non poſſum magna ex parte mihi eſſe relatu eius impreſſam; & ante reditum, cum te ille ibi videbat, & ego videbã, ſed oculis eius: non enim animo me atque illum, ſed corpore duos, qui nouerit, dixerit, concordia dumtaxat & familiaritate fidiſſima, non meritis, qui- C bus ille antecellit.]

Ceterum vbi hæc ſequenti anno poſt creatum Alipium Epiſcopum ſcriberet Auguſtinus, Hieronymus eum præuenit epiſtola, qua inter alia eumdem Auguſtinum admonuit de cauendis in Origenis lectione eius erroribus: ſignificat hæc idem ipſe Auguſtinus in ſecunda epiſtola ad illum ſcripta [b]. Quòd autem S. Hieronymus ipſum iſta monuerit, non alia de cauſa factum puto, niſi quòd cum Alipij Hieroſolymam aduentus tunc contigerit, cum excitatæ nuper controuerſiæ Hieroſolymis inter Hieronymum & Epiphanium altera ex parte, ex altera vero Ioannem Hieroſolymitanum Epiſcopum, Ruffinum, Iſidorum, Palladium, Melaniam & alios verſarentur: ne Auguſtinus relatione Alipij de omnibus certior redditus, aduerſariæ partis fortaſſe defenſor inſurgeret.

b Aug. epist. 9.

HIERONYMVS QVID ADMONVIT AVGVSTINVM.

Certe quidem ſubodorari mihi videor, tantos viros, penes quos ſumma rerum D Hieroſolymis eſſet, nempe Ioannem eius ciuitatis Epiſcopum, & vna cum Melania Ruffinum (vt moris eſt tectis dogmatibus aduerſantium, in eorũ propugnatores acerrime inuehi, calumnijs lacerare, ac proſcindere contumelijs) aduerſus Hieronymum aliqua Alipij auribus inſuſurraſſe, eademq. ipſum in Africam redeuntem Auguſtino narraſſe: quibus ipſe nonnihil permotus, paulo licentior primis litteris ad Hieronymũ ſcriptis, licet retenta pace & concordia atque amicitiæ vinculo, quo ſe profitebatur aſtrictum, a reprehenſione ſcriptorum illius aggreſſus ſit, dum illa Profuturo data epiſtola, Hieronymi ſcripta carpit [c]: ſed in quibuſnam; hæc ſuo tempore, quo epiſtola ſcripta probatur, aperiemus. hic ſatis modo egiſſe de peregrinatione Alipij Hieroſolymam, ex qua ſicut amicitiæ inter vtrumque prima iacta ſunt ſemina, ita altercationis ſparſa, fomitem ſuppeditantibus Origeniſtis. E

c Aug. epist. 8. & apud Hieron. epist. 87.

QVANDO HIERONYMVS SCRIPSIT DE VITA CLERICORVM.

At tandem huius anni periodũ claudamus tractatione lucubrationis eiuſdem S. Hieronymi ad Nepotianum S. Heliodori nepotem, De vita clericorum inſcriptæ: hoc enim anno ipſam elaboratam fuiſſe, inde colliges, quòd idem S. Hieronymus in eius libelli fine dicat [d]: Coegiſti me, Nepotiane cariſſime, lapidato iam virginitatis libello, quem ſanctæ Euſtochio Romæ ſcripſeram, poſt annos decem rurſus Bethlehẽ ora reſerare, & confodiendũ me linguis omniũ prodere, &c.] quòd ſcilicet ſicut in illo prauos clericorũ mores ſugillauit, ita in iſto vitæ clericalis omnes recenſendo numeros, qui ab eis eſſent extorres, reprehenſionis nota viderentur inuſti. Quod vero ait, poſt decenniũ a tempore illo, quo ad Euſtochium de Virginitatis cuſtodia libellum ſcripſit, eum ad Nepotianum ſcripſiſſe tractatum: ſi tempus enumeres, ad hunc ipſum annum lucubrationem illam ad Nepotianum editam referre neceſſe erit. Exquiſierat eam crebris epiſtolis a Hiero-

d Hieron. epist. 2.

A Hieronymo Nepotianus, qui relicta ſæculi militia, in qua clarus apud Imperatorem vigebat, vitæ ſe clericali addixerat: de his enim in eius epitaphio ita Hieronymus[a]: Quoties ille tranſmarinis epiſtolis deprecatus eſt, vt aliquid ad ſe ſcriberem? quoties nocturnũ de Euangelio[b] petitorem & interpellatricem duri Iudicis mihi viduam exhibuit? Cũq. ego ſilentio magis quàm litteris denegarem, & pudore reticentis pudorem ſuffunderem poſtulantis: auunculũ mihi oppoſuit precatorem, qui & liberius pro alio peteret, & pro reuerentia ſacerdotij facilius impetraret.] Quanti autem libellum illum fecerit, & ex eo profecerit Nepotianus, idem Hieronymus hæc ſubdens indicat: Feci ergo quod voluit, & breui libello amicitias noſtras æternæ memoriæ conſecraui. Quo ſuſcepto, Crœſi opes & Darij diuitias ſe viciſſe iactabat: illum oculis, illum manibus, illum ſinu, illum ore tenebat: cumq. in ſtratu frequenter euolueret, ſuper pectus B ſoporati dulcis pagina decidebat, &c.]

a Hier. epiſt. 9.
b Luc. 11.

Quòd vero inter alias admonitiones (quod ad antiquũ vſum pertinet) de clericorum veſtitu illa addidit: Veſtes pullas æque deuita vt candidas] æque hos admonemur clericorum dignum habitum nequaquam olim pulli fuiſſe coloris, qui veſtium monachorum peculiaris erat: nam in epitaphio S. Marcellæ, & alia ad Marcellam[c] epiſtola, necnon contra Iouinianũ idem non obſcure ſignificat, pulli coloris fuiſſe habitũ monachorum. Cum igitur neque pullus, neque candidus color clericis congruere videretur; poſſumus intelligere caſtaneum colorem, necnon violaceum in Eccleſia Catholica antiquo vſu receptum, retentumq. vſque hodie ab eis qui familiæ ſunt ſummi Pontificis, necnon ab alumnis Romanæ Eccleſiæ Seminarij, & alijs: vt omittamus Epiſcopos, illis exceptis, qui ex clauſtralium ordinibus ad eam promoti ſunt dignitatem. Irrepſiſſe au- C tem color niger in clerum videtur, cum & monachiſmus (vt dictum eſt ſuperius) in nonnullis eccleſijs a clericis receptus eſt, & ex monachis Epiſcopi creati ſunt. reliquos autem clericos alio vſos eſſe colore, vt diſtinguerentur etiam a laicis, qui incedebant atrati, ſuperius diximus. Si de coloribus Gentiliciã conſulas antiquitatem, ſcimus ex Suetonio ab Auguſto reprehenſos Romanos pullatos, ab eodemq. iuſſos nonniſi albatos in theatro ſedere. Ceterũ alba ferre veſtimenta, his temporibus, peculiare Nouatianorum fuit, qui ſe Catharos, nempe mundos eſſe iactabant, & dici volebant. ſed de his alias.

DE ANTIQVO VSV VESTIVM CLERICORVM.
c Hieron. epiſt. 22.

IESV CHRISTI	SIRICII PAP.	THEODOSII IMP.
ANNVS	ANNVS	ANNVS
394.	10.	16.

D

Nonageſimus quartus ſupra treceenteſimum Chriſti annus aperitur nouis Conſulibus, iiſdemq. Auguſtis, Arcadio tertium & Honorio ſecundum: quo Theodoſius Imperator, ſublato Eugenio tyranno, tertius Romani Imperij monarchia vna cum filijs potitus eſt. Hæc autem quo modo geſta ſint, accurate dicenda ſunt. Res quidem magna obſeruatione digna, vtpote quòd non de eo tantũ agatur bello, quo de ſumma totius decernatur Imperij; ſed de potentia & veritate alterutrius diuini cultus, nempe Chriſtianæ religionis, ac Gentiliciæ ſuperſtitionis, diſceptatio peragi videatur; adnitente nimirũ Theodoſio vndique petitis ex Chriſtiana religione præſidijs; aduerſarijs vero (vt dictũ eſt) ex dijs Gentiũ indeſinentibus ſacrificijs, alijſq. ſuperſtitionis ritibus ſibi auxiliũ comparantibus, qui deorũ oraculis de promiſſa ſibi victoria geſtiebant. Iſti igitur omnẽ E fiduciã collocantes in opitulatione deorũ, de excipiendo intra Alpium ſepta aduenientem Theodoſium cum exercitu conſilium inierunt. Ductabant copias impietatis poſt Eugenium Arbogaſtes & Flauianus Præfectus in Chriſtianam religionem infenſus, & cultu deorũ nulli ſecundus. Recedentes hi Mediolano cũ exercitu, vt Alpiũ clauſtra munirent (inquit Paulinus[d]) minati ſunt, cũ victores reuertiſſent, ſtabulũ ſe eſſe facturos in baſilica Eccleſiæ Mediolanenſis, atque clericos ſub armis probaturos. Sed miſerandi homines cum dæmonibus ſuis male creduli ſunt, dum aperiunt os ſuum in blaſphemiam ad Deum, ſpem ſibi victoriæ ademerunt. Cauſa autem commotionis hæc fuit: quia munera Imperatoris Eugenij, qui ſe ſacrilegio commiſcuerat, ab Eccleſia reſpuebantur, nec orandi illi cum Eccleſia ſocietas tribuebatur.] hæc Paulinus; cuius teſtificatione illud etiam certum habetur, reuertiſſe e Tuſcia Mediolanum, digreſſo iam inde Eugenio, S. Ambroſium, vt Theodoſiũ venturum exciperet de tyranno victorem, cũ nihil dubitaret

BELLVM THEODOSII ADVERSVS EVGENIVM
d Paulin. in Vita Ambroſ.

bitaret de propitio belli euentu Fidelibus, impijs vero funeſto. Occupant iſti Alpium A
iuga: ſed quibus aggeribus muniunt aditus? deorum ſimulacris, idolis Gentium,
nempe (vt Auguſtinus [a] ait) ſimulacris Iouis Fulminei. At quonam præuio ſigno du-
ctatur eorumdem exercitus? ſtatua Herculis. hæcq. omnia peracta ſunt conſilio Fla-
uiani, qui de certa victoria iam euulgarat reſponſa deorum: quibus confiſi, Italiæ clau-
ſtra, Iulias Alpes tuto præſidio occupantes, Theodoſium aduenientem expectant.

AVXILIO DEORVM NITVNTVR ADVERSARII.

a August. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.

Hic autem (inquit Sozomenus [b]) poſtquam omnia illi inſtructa eſſent, quæ ad bel-
lum neceſſaria erant, Honorium iuniorem filium Cæſarem declarat (*quod factum anno
ſuperiori, alij affirmant*) Arcadium enim iam ante inaugurauerat: vtroque autem filio
Conſtantinopoli relicto, propere cum exercitibus ex Oriente ad Occidentales Impe-
rij regiones feſtinabat, ſequebaturq. ipſum ingens auxiliarium manus ex barbaris Iſtri
accolis. Fertur autem, quod cum egreſſus Conſtantinopoli ad ſeptimum milliare per- B
ueniſſet, Deo preces nuncuparit in eccleſia illa, quam in honorem Ioannis Baptiſtæ
conſtruxerat: ac petierit, vt expeditionis illius alea tum ſibi, tum exercitui ſuo, tum Ro-
manis omnibus feliciter cederet: et auxiliatorem ſibi inuocauerit ipſum Baptiſtam.
Hæc igitur precatus, in Italiam contendit.] Præuio [c] Crucis ſigno, quod micabat in La-
baro, præcipui duces hi ducebant exercitũ: Timaſius [d], poſt hunc Stilicho maritus Se-
renæ filiæ fratris ipſius Theodoſij Imperatoris: fœderatosq. barbaros regebant Gaines
atque Saulus: ſed & Bacurius ex Armenia oriundus parti exercitus cuidam præfectus
erat. iſta ex Zoſimo. Sed quod ad Bacurium ſpectat, erroris arguitur a Ruffino [e], qui
ait eum non Armenum, ſed gente Iberum fuiſſe, Iberorumq. Regem, apud Theodoſium
autem Domeſticorũ Comitem: cui, inquit, ſummæ curæ erat religio atque veritas: qui
Hieroſolymis familiariter cum ipſo Ruffino verſatus eſt, cum ageret ibi ducem exerci- C
tus limitanei: a quo ſe accepiſſe ipſe Ruffinus tradit, quam ſcripſit gentis Iberorum
ad Chriſtum ſub Conſtantino Imperatore conuerſionis hiſtoriam, ſuo loco ſuperius re-
cenſitam. Sed & eiuſdem Zoſimi illi ſunt corrigendi errores, quibus ait, Theodoſium
duxiſſe ſecum Honorium, & Gallam Auguſtam hoc item tempore eſſe defunctam, ad-
uerſantibus ei huius temporis ſcriptoribus omnibus.

b Sozom. lib. 7. c. 24.

THEODOSIVS RECEDIT CONSTANTINOPOLI.

c Theodoret. lib. 5. c. 24.

d Zoſim. lib. 4.

VIRTVTE CRVCIS CONFIDIT THEODOSIVS.

e Ruffin. lib. 1. c. 10. & lib. 2. c. 33.

Erat totius virtus exercitus Theodoſij ſignum Crucis, quam expaueſcerent aduer-
ſariæ poteſtates: erat Crux illi munimen & ornamentum effulgens in armis atque mi-
litaribus ſignis: qua & ſuã ipſius munire frontem magis, quàm corona ac diademate or-
nare caput, eidem curæ erat; cum depoſitis illis, hanc vt Chriſtianorũ Principum regale
ſertum, ſummum capitis ornamentum ac tegumentum, ſuperindueret: de quo Chry-
ſoſtomus [f]: Ante hæc, inquit, impij & perſecutores erant Reges; nunc vero ad cælum D
præferunt pietatem; & ingredientes limen eccleſiæ, deponunt coronam, & Crucem
Chriſti depingunt in ſuis frontibus Theodoſius pater & filius Theodoſij religione ac
pietate inſignes.] hæc ipſe. Prudentius agens aduerſus Symmachum, ipſum Theodo-
ſium Romam his verſibus iure compellantem inducit [g]:

Agnoſcas, Regina, libens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.]

f Chryſoſt. hom. 3. in Pentecoſt.

g Prudent. aduerſ. Symmach. lib. 1.

In ipſo autem procinctu Theodoſius, memor pietatis, qua ſola ſperat parari ſibi poſ-
ſe victoriam, nouis edictis Chriſti hoſtes inſectatur hæreticos: menſe enim Aprilis re-
ſcripſiſſe hæc reperitur [h]:

Hæretici neque Epiſcopi faciendi poteſtatem, neque Epiſcoporum confirmationes E
licitas habeant. Dat. XVII. Kal. Maij, Conſtantinopoli, Arcadio III. & Honorio II. AA.
Coſſ.] ſed iſta plenius nouo reſcripto menſe Iulij ad Ruffinum Præfectum Præt. ab
Arcadio & Honorio hoc eodem anno poſtea promulgato repetuntur his verbis [i]:

Hæreticorum dementia nec vlterius conetur perpetrare quæ repererit, nec illicita
habere concilia: nuſquã profana præcepta vel docere, vel diſcere: nec Antiſtites eorũdẽ
audeant fidem inſinuare, quam non habent, & miniſtros creare, quod non ſunt: nec per
conniuentiam iudicantũ, omniũq. quibus per conſtitutiones paternas ſuper hoc cura
mandata eſt, eiuſmodi audacia negligatur & creſcat. Dat. VII. Idus Iulij, Conſtanti-
nop. Arcadio III. & Honorio II. AA. Coſſ.] hæc quidem filij Imperatores, iuſſu pro-
culdubio parentis, quem expeditio militaris coegerat rem paucioribus agere.

h l. 21. de hæret. C. Theod.

QVAE DECRETA ADVERSVS HAERETICOS.

i l. 23. C. eod.

At iam ipſas res bellicas proſequamur. Quo modo autem ipſo primo congreſſu com-
pulerit

A pulerit Theodoſius aduerſarios loco cedere, & iuga conſcendere montium, Ruffinus [a] his paucis abſoluit: Vbi veræ religionis fretus auxilio Theodoſius Alpium fauces cœpit vrgere: primi illi, quibus nequicquam litatæ ſunt tot victimæ, de fallaciæ conſcientia trepidi dæmones in fugam verſi, poſt etiam magiſtri horum & doctores errorum, præcipue Flauianus plus pudoris quàm ſceleris reus, cum potuiſſet euadere, eruditus admodum vir, mereri ſe mortem pro errore iuſtius, quàm pro crimine iudicauit: ceteri vero inſtruunt aciem, & collocatis in ſuperiori iugo inſidijs, ipſi pugnam in deſcenſu montis expectant.] hæc iſto modo Ruffinus, cui conſentiunt ſcripta a Zoſimo, dum ait [b]: Alpium præter omnem ſpem potitus, ad hoſtes acceſſit, inopinato aduentu Eugenio territo.] Theodoretus [c] reliqua fuſius proſecutus, tradit primo congreſſu Theodoſium poſteriores tuliſſe: quod & Zoſimus [d] narrat his verbis:

a Ruffin. lib. 2. c. 33. b Zoſim. lib. 4. c Theodor. lib. 5. c. 24. d Zoſim. lib. 4.

B Ceterum præſtare ratus Theodoſius, vt legiones barbaras in aduerſos immitteret, iiſq. primũ periclitaretur, Gainem cũ nationibus ſibi ſubditis hoſtem aggredi iuſſit, ſequentibus hunc alijs ducibus, quicumque barbaricis omnibus, equitibus inquã & ſagittarijs equeſtribus & peditatui præerant. Aduerſus hos cum ſuos produxiſſet Eugenius, omnibuſq. copijs congreſſi iam eſſent exercitus: ipſo prœlij tẽpore talis defectus Solis accidit, vt maiori ſpatio nox eſſe potius quàm dies exiſtimaretur. Cumq. nocturnam quodammodo pugnam exercitus pugnarent, tanta ſtrages hominum edita fuit, vt eo die maior pars fœderatorum Theodoſij Principis interficeretur, vna cum Bacutio duce, qui ante ſuos fortiſſime ſe periculis obiecit: ceteri præter opinionem fuga cum reſiduis euaderent. Igitur vbi noctis interuentu ſe recollegiſſent exercitus: ob victoriam elatus Eugenius, munera diſtribuebat in eos qui ſupra ceteros fortiter ſeſe geſſerant; & cœ-

PVGNA THEODOSII ADVERSVS TYRANNVM.

C nandi poteſtatem faciebat, quaſi nullum amplius poſt tantam cladem acceptam prœlium futurũ eſſet. His ad epulas conuerſis, Theodoſius autorã appetentem conſpicatus, vniuerſis cum copijs in hoſtes adhuc humi iacentes irruit, & nihil eorũ quæ perpererentur, animaduertentes occidit, &c.] iſta de bello Zoſimus, quæ non vt probemus, ſed vt confutemus, recenſuiſſe voluimus. Callido quippe conſilio Ethnicus ſcriptor, quod ſciret victoriam Theodoſij in deorum ignominiam & gloriam Chriſti cedere; quam negare non potuit, ſic obſcurauit, vt non Chriſti virtuti atque pietati Theodoſij adſcribenda eſſet, ſed potius Eugenij oſcitantia parta eſſe, dici deberet.

Sed quem trium errorum hac ipſa narratione nuper arguimus, reſtat vt in his quoque magnopere erraſſe monſtremus. ac primum quod ait de Solis eclipſi eo ipſo tempore hoc anno facta, quam conſtat teſtificatione Proſperi [e] ac Marcellini contigiſſe ſub

ZOSIMI REDARGVVNTVR ERRORES.

D Conſulatu Theodoſij & Abundantij, anno nimirũ ſuperiori, vt ſuperius dictum eſt. Verum aſſertione S. Hieronymi [f] illud Solis deliquium factum eſſe conſtat tempore Pentecoſtes; pugnam autem hanc, omnium conſenſione, accidiſſe liquet menſe Septembris. Conſentiunt & tabulæ aſtronomicæ, quæ nec alium huius temporis monſtrant Solis defectum. At vero quod ad obtentam victoriam pertinet: eam quidem non deſidia hoſtium acriter & obſtinate pugnantium, ſed diuinitus fuiſſe a ſuperis impertitam, manifeſto experimento non noſtri tantum ſcriptores affirmant, verum & Zoſimo ſuperſtitione non impar ſed fide longe ſuperior Claudianus (vt dicemus) aperte teſtatur, quod & carmine quoque cecinit. Vides, lector, qui ſemel detrahendi Chriſtianis ſtudio, hiſtoriam ſcribendi munus ſuſcepit, per quàm deuios feratur anfractus. Porro ipſa pugna a Ruffino [g] ita deſcribitur:

e Proſp. in Chron. Marcellin. in Chron. f Hieron. epiſt. 61. g Ruffin. lib. 2. c. 33.

E Vbi ad primos ventum eſt, & illico ſe legitimo Principi tradiderunt, cum ceteris imis vallibus deprehenſis conflictus acerrimus geritur: ſtetit aliquandiu anceps victoria; fundebantur, *ex parte Theodoſij ſcilicet*, auxilia barbarorum: terga iam hoſtibus dabant. ſed fiebat hoc, non vt Theodoſius vinceretur, ſed ne per barbaros vincere videretur] adde & Ariana hæreſi imbutos homines. Tum vero (ſubdit Ruffinus) ille, *nempe Theodoſius*, vt conuerſas ſuorum acies vidit, ſtans in edita rupe, vnde & conſpicere & conſpici ab vtroque poſſet exercitu, proiectis armis, ad ſolita ſe vertit auxilia; et proſtratus in conſpectu Dei: Tu, inquit, omnipotens Deus, noſti, quia in nomine Chriſti filij tui, vltionis iuſtæ (vt puto) prœlia iſta ſuſcepi: ſi ſecus, in me vindica: ſi vero cum cauſa probabili, & in te confiſus huc veni, porrige dexteram tuis: ne forte dicant Gentiles: Vbi [h] eſt Deus eorum? Quam ſupplicationem pij Principis certi a Deo eſſe ſuſceptam, hi qui aderant duces, animantur ad cædem, & præcipue Bacurius, vir fide,

PVGNA A RVFFINO DESCRIPTA. h Pſal. 113.

pietate, virtute & animi & corporis inſignis, & qui comes eſſe & ſocius Theodoſij me- A
reretur, proximos quoſque conto, telis, gladio paſſim ſternit, agmina hoſtiũ conferta
& conſtipata perrumpit: iter per millia ruentium ad ipſum tyrannum, ruptis agmini-
bus, & aceruatim fuſis ſtragibus, agit. Vix fortaſſe ab impijs credantur, quæ geſta ſunt.
Etenim compertum eſt, quòd poſt illam Imperatoris precem, quã Deo ſuderat, ventus
ita vehemens exortus eſt, vt tela hoſtium in eos qui iecerant retorqueret. Cumq. magna
vi perſiſtente vento, omne iaculum miſſum ab hoſtibus fruſtra rerur: fracto aduerſa-
riorum animo, ſeu potius diuinitus repulſo, Arbogaſte duce nequicquã fortiter faciente,
Eugenius ante Theodoſij pedes vinctus poſt terga manibus abducitur, ibiq. vitæ eius
& certaminis finis fuit. Tum vero religioſo Principi glorioſior victoria de fruſtratis
opinionibus Paganorũ, quàm de tyranni interitu fuit, quibus ſpes vana, & falſa diuina-
tio minus in interitu contulit pœnæ, quàm pudoris ſeruauit in vita.] hactenus Ruffinus: B
a Socrat. lib. 5. c. 24. eadem quoque Socrates [a]. de ſpectata virtute Bacurij, & de victoriæ miraculo, retor-
quente ſpicula vento, teſtatur, hæcq. geſta eſſe octauo Idus Septembris affirmat, iiſdem
b Sozom. lib. 7. c. 24. qui ſupra Conſulibus. eadem quoque Sozomenus [b], qui de quarumdam cohortium
militum Eugenij ſuper montem agentium, ex quibus clades non modica imminebat,
defectione mox ſecuta poſt Theodoſij ad Deum preces hæc addit: Deus eum con-
feſtim exaudiuit, ſicut comprobauit euentus. Siquidem duces illorum, qui montis
verticem tenebant, miſſis quibuſdam, nunciarunt, ſe illi auxilio venturos eſſe, ſi qui-
dem apud eum in dignitate futuri ſint. Cum igitur nec chartam, nec atramentum pe-
titum reperiret: accepta tabula, quam ex aſtantibus quidam forte habebat, aſsignauit
illis præclari ac digni exercitus Præfecturam, quam apud ipſum ſint conſecuturi, ſi qui-
dem promiſſa adimpleuerint. Quocirca & illi accepta hac condirione, Imperatori iun- C
guntur.] Qui autẽ ex aduerſarijs Theodoſio præſto fuit, Arbetio Comes extitit, de quo
paulo poſt ex Oroſio dicturi ſumus.

Theodoretus autem his omnibus plura habet, duobuſq. diebus pugnatum affirmat,
ſicut Zoſimus; prioriſq. diei certamine fractas fuiſſe Theodoſij exercitus vires tradit, at-
c Theodoret. lib. 5. c. 24. que iſta mox ſubdit [c]: Ibi cum duces dicerent, nimis paucos ad prœlium de integro
ineundum ſupereſſe; hortarenturq. vt bellum aliquandiu intermitteret, quo ineun-
te vere, exercitu collecto, hoſtes multitudine ſuperarent: Imperator fideliſſimus eorum
CERTAMEN THEODOSII A THEODORETO DESCRIPTVM. conſilium repudiauit: Nam non committendum eſt, inquit, vt ſalutaris Crux tantæ
arguatur imbecillitatis, Herculiſq. ſtatuæ tantum virtutis noſtro teſtimonio tribuatur.
Quippe vt Crux noſtrum exercitum, ita illa hoſtium antecedit. Qua oratione cum tan-
ta in Deo fiducia habita, cum copiæ relictæ & paucæ admodum eſſent & animis fractæ: D
ſacra æde in vertice montis, vbi caſtra fecerat, reperta, totã noctem huius vniuerſitatis gu
bernatorem precibus ſolicitauit. Sub tempus autẽ noctis, quo galli cãtare ſolent, ſomnus
eũ oppreſſit. Qui humi ſtratus, videre ſibi viſus eſt duos viros candido veſtitu amictos
equis albis vehi: qui ipſum bono animo eſſe, timorem abijcere, prima luce arma ca-
pere, & exercitum in aciem educere iubent: Nam ſe auxiliares & velut anteſignanos ad
eum miſſos eſſe, & alterum eſſe Ioannem Euangeliſtam, Philippum Apoſtolũ alterum.

Hac oblata viſione, Imperator preces ſundere non deſiſtit, ſed attentiore cogitatione
eas Deo adhibet. Eadem quoque viſio militi ſecundum quietem apparuit, qui Præfecto
ſuo eam narrauit: ille eum deducit ad Tribunum militum, Tribunus autem ad Ducem:
Dux noui aliquid inde portendi ratus, Imperatori ſignificat. Tũ Imperator: Non mea,
inquit, cauſa hæc oblata eſt viſio (ipſe nãque illis, qui victoriam promiſerant, fidem ha- E
bui) ſed ne quiſquam exiſtimaret, me, vtpote prœlij faciendi cupidum, eam confinxiſ-
ſe. Huic igitur militi Deus mei Imperij propugnator hanc obtulit viſionem, vt mihi
eamdem narranti certum teſtimonium daret: nam mihi primũ communis omniũ Do-
minus illã oſtenderat. Quare omni metu prorſus amoto, anteſignanos noſtros & princi-
APOSTOLI PRO THEODOSIO PVGNANT pes belli gerendi ſequamur, atque nemo bellantium multitudine metiatur victoriam:
ſed eorum potentiam, qui ſe duces nobis præbent, quiſque conſideret.] hæc Theodo-
retus. ſed antequam reliqua ab eo tradita proſequamur, hic reddendum eſt nobile an-
tiquitatis monumentum, quo hæc a Theodoreto deſcripta, antiquo reddita numiſmate
contempleris: extat ipſum quidem aureum prægrande apud virum inſignem, præcla-
ra eruditione & ſincera fide omnibus notum, Fuluium Vrſinum, his quibus hic vides
imaginibus cuſum: inſpexi ego, & formis hiſce incidendum curaui.

Vides

A

B

Vides Theodoſij ſenioris veram certamq. vultus effigiem, eiuſq. manum dexteram volumine, nempe (vt puto) ſacro Euangelio munitam, ſiniſtram vero Cruce armatam; qui bus ſignificetur, his armis ſuperaſſe confidentem dijs Gentium exercitum. ex aduerſa vero numiſmatis facie intueris expreſſe ſacerdotali decoros habitu geminos illos, quos in viſu vidit Apoſtolos, Ioannem atque Philippum expreſſos reddi, æque dextra volumen ſacrum, ſiniſtra vero Crucem geſtantes. Habes etiam ex his, lector, inter alia, vnde antiquum ſacerdotale habitum diſcas, ſimulq. tonſuram intelligas, atque palliola humeros ac pectus decore ambientia, votaq. nuncupata atque multiplicata. Sed iam cœptam narrari a Theodoreto hiſtoriam proſequamur.

Hac oratione militum animis valde confirmatis, omnes de monte deducit. Tyran-
C nus autem cum videret milites procul a ſe ad prœlium ineundum paratos, ornat exercitum, & aciem ſtruit. Ipſe vero colle quodam occupato, ait militibus ſuis, Imperatorem iam quaſi mori cupientem, & deſiderio ex hac vita abeundi flagrantem, prœlio decertare. Dat igitur mandatum ducibus, vt eum viuum ad ſe & vinculis conſtrictum adducerent. Poſtea vero quam phalanges ordine locatæ erãt; ſatis animaduerti poterat, tum quam ingentes hoſtiũ copiæ eſſent, tum quàm paucæ cũ Imperatore in acie iungerentur.] Quodnam autem a Theodoſio ipſo ingreſſu pugnæ ſignum ſit datum, Oroſius docet his verbis [a]: Sciens ſe eſſe non ſolum ſigno Crucis tuendum, ſed & victoriam adepturum, ſigno Crucis ſe muniens, ſignũ prœlio dedit, ac ſe in bellum, etiam ſi nemo ſequeretur, victor futurus immiſit. Prima autem ſalus extitit Arbetio hoſtilium partiũ Comes; qui cum ignarum Imperatorem circumpoſitis excepiſſet inſidijs, conuerſus ad
D reuerentiam præſentis Auguſti, non ſolum periculo liberauit, verum etiam inſtruxit auxilio, &c.] habet eadẽ quoque Theodoretus, qui ſubdit his verbis: Cũ autem tela vtrinque conijci cœpta ſunt, tũ anteſignani Imperatoris (*duo nimirũ Apoſtoli illi*) vere promiſſa præſtitere. Nam ventus violentus e regione hoſtibus irruens, illorum ſagittas, iacula, ſpiculaq. in ipſos retorquet: adeo vt nullum teli genus eis adiumento fuerit: neque miles grauis armaturæ, neque ſagittarius, neque iaculator Imperatoris exercitũ lædere potuerit. Quinetiam tanta pulueris copia in eorũ facies impetu ferebatur, vti palpebras occludere, & pupillas oculorum vt grauiter oppugnatas tegere ac tueri eos coegerit. Imperatoris autem exercitus nullo damno, incommodove ex illo turbine accepto, fidentibus animis hoſtes trucidant. Qui quidem his rebus perſpectis, & diuino auxilio, quod Imperatoris copijs allatum erat, cognito, abiectis armis, veniam ab Imperatore ſupplices
E petunt. Ille autem flexit animum, & illorum miſericordiam capit.

Iubet denique tyrannum celeriter ad ſe adduci. Illi igitur propere collem aſcendunt, in quo tyrannus ignarus iam rerum geſtarum conſidebat. Qui cum eos anhelantes videret, ipſaq. anhelitus crebritate adueniendi indicantes celeritatem, victoriæ nuncios eſſe ſuſpicatus eſt: rogatq. num Theodoſium, vt illis erat imperatum, vinctum adducerent? Cui illi: Non eũ, inquiunt, adducimus ad te, ſed te hinc ad eum abducimus: hoc namque dedit in mandatis ſummus huius vniuerſitatis moderator Deus. Quæ cum dixiſſent, ei e ſolio erepto, vincula injiciunt, adducunt vinctum: et qui paulo ante inſolenter gloriatus fuerat, captiuum ad Theodoſium deducunt. Imperator autem primum iniuriarum in Valentinianum, & impie occupatæ tyrannidis eum in memoriam reuocat: deinde bellorum contra Imperium legitimum ſuſceptorum cauſa cum irriſione reprehendit. Reprehendit etiam ſtatuam Herculis, qua fretus

[a] Oroſ. lib. 7. c. 35.

VICTORIA VIRTUTE CRUCIS PARTA.

EVGENII INFELIX EXITUS.

tam audax temerariumq. ſacinus admiſerat. Poſtremo iuſtam æquamq. de ſupplicio illi irrogando ſententiam pronunciat. Talem ſeſe Theodoſius tum in pace, tum in bello præſtitit: quippe ſemper diuinũ implorauit auxilium, ſemperq. illud conſecutus eſt.] hucuſque Theodoretus. A

En aſpicis, lector, quot quantaq. non dicam ſtylus, ſed falx Zoſimi reſecauit: at ne videamur teſtibus illum domeſticis confutare; quæ Gentilis poeta Claudianus[a] metro cecinerit, his addamus:

a Claudian. in panegyric. ad Honor. Imp. in 3. eius Conſulatu

DIVINO MIRACVLO VICTI HOSTES.

——— Victoria velox
Auſpicijs effecta tuis. pugnaſtis vterque,
Tu fatis, genitorq. manu. Te propter & Alpes
Inuadi faciles: cauto nec profuit hoſti
Munitis hæſiſſe locis: ſpes irrita valli B
Concidit, & ſcopulis patuerunt clauſtra reuulſis.
Te propter gelidis Aquilo de monte procellis
Obruit aduerſas acies, reuolutaq. tela
Vertit in auctores, & turbine reppulit haſtas.
O nimium dilecte Deo, cui fundit ab antris
Aeolus armatas hiemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.
Alpina rubuere niues, & Frigidus amnis
Mutatis firmauit aquis: turbaq. cadentum
Staret, ni rapidus iuuiſſet flumina ſanguis.]

Monſtrat hiſce verſibus locum ipſum certaminis fuiſſe ad ripã amnis, nomine, Frigidi, C quod etiam Socrates tradit[b]. Tacet vero hanc, & aliam inauditam affert Zoſimus victoriæ cauſam. De Claudiano autem Oroſius[c]: Vnus, inquit, ex ipſis poeta quidem eximius, ſed Paganus peruicaciſſimus, huiuſmodi verſibus & Deo & homini teſtimonium tulit, &c.] qui tamen ex Claudiano paulo diuerſe binos hos recitat verſus:

b Socrat. lib. 5. c. 24.
c Oroſ. lib. 7. c. 35.

O nimium dilecte Deo, tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.] ſic etiam ex eodem Oroſio, puto, recitat Auguſtinus[d]: verum exiſtimo memoria lapſum ipſum Oroſium, & cum illos redderet verſus, non conſuluiſſe codicem, cum aliter habeat Claudianus.

d Aug. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.

Sed quòd hinc inde petita fragmenta in vnum orationis contextum compingendi munus ſuſcepimus: non prætereat ingens præſtitũ hoc in bello ſpecimen fortitudinis atque fidei Theodoſij Imperatoris ab alijs prætermiſſum, ſed a S. Ambroſio his verbis pro concione laudatũ[e]: Recognoſcitis, inquit, quos vobis Theodoſij fides triumphos acquiſiuerit. Cum locorum anguſtijs & impedimentis calonum agmen paulo ſerius in aciẽ deſcenderet, & inequitare hoſtis mora belli videretur: deſiliuit equo Princeps, & ante aciem ſolus progrediens ait: Vbi eſt Theodoſij Deus? Iam hoc Chriſto proximus loquebatur. Quis enim poſſet hoc dicere, niſi qui Chriſto ſe adhærere cognoſceret? Quo dicto, excitauit omnes, & exemplo omnes armauit, & iam certe ſenior ætate, ſed validus fide. Theodoſij ergo fides fuit victoria veſtra.] hæc Ambroſius. et magna quidem diuina diſpenſatione factum eſt, vt humanæ vires hebetatæ langueſcerent, acieſq. primo ſuccumberent; ne ſi ſic vincere datum deſuper eſſet, illud ſuperbæ mentis & ingrati animi elogium iactitaretur: Manus noſtra excelſa, & non Dominus fecit hæc omnia.] Sic in vltimum ſiuit Deus res diſcrimen adduci, vt cognoſceretur quòd Domini[f] eſt ſalus & ſuper populum ſuum benedictio eius; verumq. Deum eſſe Chriſtianorum, qui imperans vento, hoſtium[g] confregit potentiam, arcũ, ſcutum, gladium, & bellum; vt illud iuſte exprobraretur in Gentes: Vbi ſunt[h] dij eorum, in quibus habebant fiduciam? ſurgant, & opitulentur vobis, & in neceſſitate vos protegant. Videant, ſero ſaltem, quòd ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me.]

INGENS VIRTVS THEODOSII.

e Ambroſ. orat. in funer. Theodoſij.

D

E

f Pſal. 3.
g Pſal. 75.
h Deut. 32.

Expertuſq. eſt & Arbogaſtes infelix (quod diximus) quid ante præſtitiſſet Chriſti virtute fultus, ſemper inuictus precibus ſanctiſsimi ſacerdotis Ambroſij: quibus exutus, animo conſternatus, fractus viribus, vt alter Cain, pauens ac tremens profugus, non amplius manibus fidens, ſed pedibus, ſe ſubducens e pugna, turpi ſe fugæ commiſerit, culpa inſequente reum necis innoxij Imperatoris, quæ ipſum ſuimet vltorem eſſe coegit, impulitq. ſibi violenta manu inferre ſupplicium. et quonam modo?

Socratem

A Socratem [a] audi: Arbogaſtes tantæ cladis auctor, biduo poſt prœlium fugiens, vbi nullam vitæ ſpem ſibi reliquam intellexerat, proprio enſe ſe ipſe obtruncauit.] ſed & de eodem Claudianus his verbis [b]:

At ferus inuentor ſcelerum traiecerat altum
Non vno mucrone latus, duplexq. tepebat
Enſis, & vltrices in ſe conuerterat iras.] eadem quoque Sozomenus [c], atque Zoſimus [d]. ſed & in eamdem ſententiam ita Oroſius [e]: Hiſtoriam notam oculis plurimorum, quam melius qui ſpectauere nouerunt, dilatari verbis non opus eſt. Potentia Dei, non fiducia hominis victorem ſemper extitiſſe Theodoſium, Arbogaſtes iſte præcipuum in vtroque documentum eſt. Qui & tunc cũ Theodoſio paruit, tantis inſtructum præſidijs Maximum ipſe minimus cepit: et nunc cum aduerſus eumdem B Theodoſium collectis Gallorum Francorumq. viribus exundauit, nixus etiam præcipuo cultu idolorum, magna tamen facilitate ſuccubuit.] hæc Oroſius de Arbogaſte.

Sed ad Flauianũ pugnaciſſimũ deorum patronũ orationem conuertamus: cuius quidem arbitratu atque conſilio cuncta nefaria aduerſus Valentinianum geſta eſſe, ſuperius eſt demonſtratum. Si liceret luctari cum laruis, atque veluti præſentem, defunctum hominem compellare; non inſultando, ſed potius miſerando illud dicerem: Ecce quo modo numen quod colis, ipſa rua re ingrata Victoria prodidit atque perdidit, pro cuius ara reſtituenda tanto inſudaſti labore, publica functus legatione, tantiq. eam æſtimans, vt pro eius cultu vilis tibi viſa fuerit ſalus Imperatoris; in quem denegantem illã reddi, tuũ cũ impijs conſiliũ conſpirauit. ſed ingrata tibi ipſa, in qua omnem ſpem roboris collocaueras, facta iam transfuga, exhorrens impietatem, perfidiam, atque tyran- C nidem in tuis caſtris militantes, ſeſe Crucis vexillo iam amica religionis velox addixit, adhæſitq. penitus Chriſtianis; nihil ſane ſe aliud eſſe, profeſſa, quàm quod verſibus illis deſcribitur a Prudentio [f]:

Vincendi quæris dominam? ſua dextera cuique eſt
Et Deus omnipotens: non pexo crine virago,
Nec nudo ſuſpenſa pede, ſtrophioq. recincta,
Nec tumidas fluitante ſinu, veſtita papillas.] Vt plane tuo, Flauiane, damno expertus fueris, licet inuitus, quòd Chriſtus ipſe ſit Deus [g] fortis & potens, Dominuſq. potens in prœlio. Sed tu ille adeo ſtudioſus (quod profitebaris) recti honeſtiq. cultor, quo tuorum deorum impulſu adactus es, vt aduerſus Theodoſium de te optime meritum excitares adeo vilem tyrannum, & vna cum ipſo atque pro ipſo pugnares? extant D Symmachi tui litteræ, quibus citantur & tuæ de Theodoſij erga te beneficijs affluentibus: hæc enim ibi leguntur [h]: Tuis litteris proficere ſanitatem meam ſentio, quibus beneficia domini noſtri Theodoſij frequenter enumeras, & vrgeri merita tua aſſeueras.] tua hæc eſt libero animo digna profeſsio, vrgeri merita tua Theodoſij beneficijs: ſed quàm his contraria rependiſti, quæ vix in hoſtem cogitaſſes eſſe reddenda? Tantus in Ethnicis iuſtitiæ cultus & fidei?

Extat Flauiani vetus inſcriptio (ne quid de antiquis memorijs relinquamus) de erecto ab ipſo apud Capitolium Senatus Secretario, quod ſub Imperio Honorij igne conflagratum, fuit poſtea reſtitutum, his verbis [i]:

SALVIS. DOMINIS. NOSTRIS. HONORIO. ET. THEODOSIO
E VICTORIOSISSIMIS. PRINCIPIBVS. SECRETARIVM. AMPLISSIMI. SENATVS. QVOD. VIR. INLVSTRIS. FLAVIANVS. INSTITVERAT. ET. FATALIS. IGNIS. ABSVMPSIT. FLAVIVS ANNIVS. EVCHARIVS. EPIPHANIVS. VC. PRAEF. VRB. VICE SACRA. IVD. REPARAVIT. ET. AD. PRISTINAM. FACIEM REDVXIT.]

At de Flauiano hactenus: cui etiam, immerenti licet, ſubuenit tamen Theodoſij Imperatoris clementia: nam Oroſius air, duorum tantum ſanguine, Eugenij videlicet & Arbogaſtis, totum ciuile bellum extinctum fuiſſe, reliquis perduellibus venia impertita, qui bello confecto fuere ſuperſtites: in quo idem tradit, ex parte Theodoſij (quod attigimus) deſiderata decem millia Gothorum: quos, inquit, vtique perdidiſſe, lucrum; & vinci, vincere fuit.

[a] Socrat. lib. 5. c. 24.
[b] Claud. in 3. Conſulat. Honorij.
ARBOGASTIS INFELIX EXITVS.
[c] Sozom. lib. 7. c. 24.
[d] Zoſim. lib. 4.
[e] Oroſ. lib. 7. c. 35.
IN FLAVIANVM APOSTROPHE.
[f] Prudent aduer. Symmach. lib. 2.
[g] Pſal. 23.
FLAVIANI INGRATVS ANIMVS.
[h] Symmach. lib. 2. epiſt. 22.
[i] Smet. Antiq. inſcrip. pag. 44. num. 2.

Ceterum de Theodoſij in parcendo aduerſarijs, immo & illis bene merendo, clementia incomparabili, S. Auguſtinus agit: ſed primum de ſimulacris Iouis Fulminei ad munitionem Alpium collocatis, a Theodoſio autem poſt victoriam ſublatis, hæc ait [a]: Victor Theodoſius, ſicut crediderat & prædixerat, Iouis ſimulacra, quæ aduerſus eum fuerant neſcio quibus ritibus velut conſecrata & in Alpibus conſtituta, depoſuit; eorumq. fulmina, quòd aurea fuiſſent, iocantibus (quod illa lætitia permittebat) curſoribus, & ſe ab eis fulminari velle dicentibus, hilariter benigneq. donauit. Inimicorum ſuorum filios, quos non ipſius iuſſus, ſed belli abſtulerat impetus, etiam nondum Chriſtianos ad eccleſiam confugientes, Chriſtianos hac occaſione fieri voluit, & Chriſtiana charitate dilexit, nec priuauit rebus, ſed auxit honoribus. In neminem poſt victoriam priuatas inimicitias valere permiſit. Bella ciuilia, non ſicut Cinna & Marius & Sylla & alij tales, qui nec finita finire voluerunt, ſed magis doluit exorta, quàm cuiquam nocere voluit terminata.] hæc de clementia Theodoſij poſt victoriam Auguſtinus. A B

a August. de Ciuit. Dei lib. 5. c. 26.

THEODOSII CLEMENTIA ERGA HOSTES EXHIBITA.

Quod vero ait ab eodem Theodoſio Imp. hoſtibus qui pugnaſſent in caſtris, filijſq. eorum confugientibus ad eccleſiam, indulgentiam impertitam eſſe: eam quidem procuratam fuiſſe per interceſſionem S. Ambroſij, Paulinus docet his verbis [b]: Extincto itaque tyranno Eugenio a ſatellitibus eius, cum ſanctus Ambroſius ſcripta acciperet Imperatoris, non illi alia cura maior fuit, quàm vt pro ijs interueniret, quos reatus inuoluerat. Obſecrauit primo ſcriptis Imperatorem, miſſo diacono: poſtea verò quàm directus eſt Ioannes tunc Tribunus & Notarius, qui nunc Præfectus eſt, ad tuitionem eorum qui ad eccleſiam confugerant, etiã ipſe Aquileiam perrexit, precaturus pro eis: quibus facile venia impetrata eſt: quia Chriſtianiſſimus Imperator prouolutus pedibus ſacerdotis, teſtabatur meritis & orationibus eius ſeruatum ſe eſſe.] hæc Paulinus. C arguitur ex his & alijs errare Zoſimus, dum ait, poſt victoriam Theodoſium veniſſe Romam, & Honorium filium Imperatorem nominaſſe: cum conſtet, non Romam acceſſiſſe, ſed Mediolanum, ibiq. vſque ad obitum perſtitiſſe, & Honorium iam ante (vt dictum eſt) Imperatorem nominatum fuiſſe. Quod autem ad indulgentiam hoſtibus impertitam pertinet: Syneſius ea oratione, qua agit cum Arcadio de ſeruanda clementia erga ſupplices, ingerit paternum exemplum, illudq. magnifice de Theodoſio prædicat, quòd victor hoſtium ipſe a miſericordia vinceretur, generoſitatemq. naturæ ad indulgentiam flecteret.

b Paulin. in Vit. S. Ambroſ.

Accipe & de his teſtimonium Gentilis poetæ, Claudiani inquam [c]:

——— Non inſultare iacenti D
Mallebat: mitis precibus, pietatis abundans,
Pœna parcus erat: paci non intulit iram.
Poſt acies odijs idem qui terminus armis.
Profuit hoc vincente capi: multoſq. ſubactos
Aſpera laturæ commendauere catenæ.
Magnarum largitor opum, largitor honorum:
Pronus, & in melius gaudens conuertere fata.]

c Claudian. in 4 Conſulatu Honorii Imp.

DE CLEMENTIA THEODOSII PRAECONIA.

Quæ autem acciderint apud Conſtantinopolim & in Ægypto eodem belli tempore & victoriæ momento, admiratione quidem digna narremus. Sozomenus enim in primis hæc ait [d]: Fertur autem, quòd eò tempore quo pugna hæc committeretur, ex eo templo Dei, quod erat in Hebdomo, in quo preces fuderat Imperator, egreſſus dæmon quidam, ſubreptus in ſublime, Ioanni Baptiſtæ ſit conuiciatus, & capitis obtruncationem exprobrarit, magnaq. voce clamarit: Tu ne me vincis, & exercitui meo inſidiaris? Huic rei qui forte præſentes aderant, cum magnum eſſet apud omnes ſtudium de bello vel audire aliquid vel dicere noui, obſtupefacti annotarunt, eumdem hunc fuiſſe diem, quo hunc euentum belli extitiſſe, non multo poſt ab ijs cognouerunt, qui pugnæ interfuerant.] hæc Sozomenus. Quid autem contigerit in Ægypto in Thebaidis ſolitudine de S. illo Ioanne monacho, qui bis Theodoſio de auſpicandis prœlijs ventura prædixerat, Euagrius narrat his verbis [e]: Vt autem cœpimus ab eo velle proficiſci: datis nobis benedictionibus: Pergite, inquit, in pace, o filioli: Hoc tamen ſcire vos volo, quòd hodierna die victoriæ religioſi Principis Theodoſij Alexandriæ nunciatæ ſunt de Eugenio tyranno. Neceſſe eſt autem & ipſum Theodoſium non E

d Sozom. lib. 7. c. 24.

VICTORIA THEODOSII EODEM MOMENTO LONGE COGNITA.

e Euagr. Vit. SS. Patr. par. 1. c. 1.

multo

A multo poſt propria morte vitam finire. Cumq. profecti ab eo fuiſſemus, hæc ita geſta
eſſe ad fidem comperimus, vt ipſe prædixerat. Poſt dies autem paucos, inſecuti
ſunt nos quidam fratres, annunciantes nobis, quòd ipſe ſanctus Ioannes in pace quieue-
rit. Obitus autem ipſius talis quidem fuerat: Per triduum, inquiunt, nullum ad ſe intro-
ire permiſit, & poſitis genibus in oratione reddidit ſpiritum, atque ita perrexit ad Do-
minum.] hæc Euagrius. Celeberrimum vero fama omnium huius temporis mona-
chorum Ioannem fuiſſe, quæ dicta ſunt ſuperius, ſatis ſignificare poſſunt.

Sed redeamus ad Theodoſium, de quo hæc S. Ambroſius [a]: Præclaram adeptus vi- *a Ambroſ. in*
ctoriam, tamen quia hoſtes in acie ſtrati ſunt, abſtinuit a conſortio ſacramentorum, *funer. Theodoſ.*
donec Domini circa ſe gratia filiorum exprimeretur aduentu.] hæc S. Ambroſius, &
quidem ritu Chriſtiano: quamuis ſciamus fuiſſe apud Gentiles luſtrationes a cæde ho-
B ſtiū, nempe ſuffitu lauri, vt tradit Plinius [b]; aqua item, vt apud Virgiliū illis verſibus [c]: *b Plin. lib. 15. c. vlt.*

Me bello e tanto digreſſum & cæde recenti
Attrectare nefas, donec me flumine viuo
Abluero.] *c Virg. Aeneid. 2.*

EXPIATIO OB CAEDEM BELLICAM.

De ritu autem Chriſtianorū eſt canon S. Baſilij in epiſtola ad Amphilochiū in hæc ver-
ba [d]: Cædes in bellis factas Patres pro cædibus non reputauere, vt mihi videtur, igno- *d Baſil. ad Amphiloch. c. 13.*
ſcentes his qui pro pudicitia & pietate decertant. Recte autem forte habet, conſulere, vt
qui ſunt manibus non puris, ſola trium annorū communione abſtineant.] iſta canon:
quem quidem non fuiſſe vſu receptum, ea ratione Theodorus ait, quòd numquam da-
retur militibus ſacra participare, vtpote quòd ante abſolutū triennium ijdem pugnare
iterum atque iterum aduerſus hoſtes compellerentur. huius tamen canonis auctoritate
C repreſſum Phocam Auguſtū tradit, cum vellet cæſos in bello Romanos milites haberi
martyres: Epiſcopis contra refragantibus, ac dicentibus: Quo modo eos qui in bellis
ceciderunt, inter martyres adnumerabimus, quos Magnus Baſilius, vt qui non eſſent
puris manibus, triennio a ſacramentis prohibuit?] Apud Latinos extat canon pœniten-
tialis in antiquis Ritualibus libris vndecimus ordine, vt qui in bello cædem feciſ-
ſent, abſtinerent quadraginta diebus. Certe quidem diuina lex [e] noluit eſſe huiuſmodi *e Num. 31.*
viros abſque aliqua purgatione: qua traditū eſt, vt qui licet mandato Dei homines oc-
cidiſſent, ijdem tamen ſeptem diebus extra caſtra manentes luſtrarentur tertio & ſepti-
mo die. Theodoſium autem haud paucis diebus abſtinuiſſe oportuit, cum non com-
municarit, niſi poſtea, cum filij ipſius Conſtantinopoli relicti, ab ipſo litteris accerſiti
Mediolanum, ad ipſum Theodoſium peruenerunt: nam tradit hæc Paulinus [f]: Reuer- *f Paulin. in Vit. S. Ambroſ.*
D tens itaque S. Ambroſius de vrbe Aquileienſi, vno die præceſſit Imperatorem: nec diu
clementiſſimæ memoriæ Theodoſius Imp. ſuſceptis filijs in eccleſia, & traditis ſacer-
doti, in hac luce fuit.] haud enim ſuperſtes diu fuit Theodoſius, qui poſt filiorum
aduentum ex hac vita deceſſit ſequenti anno, XVI. Kal. Februarij.

Præceſſerunt autem eius obitum ſigna quædam, elementis varie perturbatis: nam
e menſe Septembris, quo victoriam obtentam fuiſſe diximus (vt teſtatur Marcellinus TERRAEMOTVS IMMENSI.
in Chronico) nonnullæ regiones terræmotu quaſſatæ ſunt. ſed & S. Ambroſius ipſo
orationis exordio, quam habuit in funere Theodoſij: Hoc nobis, inquit, motus terra-
rum graues, hoc iuges pluuiæ minabantur, & vltra ſolitum caligo tenebroſior denun-
ciabat, quòd clementiſſimus Imperator Theodoſius receſſurus eſſet e terris. Ipſa igitur
exceſſum eius elementa mærebant: cælum tenebris obductum, aer perpeti horrens cali-
E gine: terra quatiebatur motibus, replebatur aquarum alluuionibus. Quidni mundus ip-
ſe defleret eum Principem continuo eſſe rapiendum, per quem dura mundi iſtius tem-
perari ſolerent, cum criminum pœnas indulgentia præueniret?] hæc Ambroſius.

Inter alias Orbis regiones Palæſtinā quoque diro tunc vexatam eſſe terræmotu, oc- VIGILANTIVS
caſione impuriſsimi Vigilantij meminit S. Hieronymus. Venerat ipſe ex Hiſpania, ibiq. QVID HIEROSOLYMIS.
nondū detectus hæreticus, cū Catholicis communicabat: ſed qualis intus iam tunc eſ-
ſet omni virtute vacuus, occaſio foris manifeſtauit. de eo enim idem Hieronymus hæc
habet [g]: In hac prouincia, cum ſubitus terræmotus noctis medio omnes de ſomno *g Hieron. aduerſ. Vigilant.*
excitaſſet, tu prudentiſsimus & ſapientiſſimus mortalium nudus orabas, & referebas
nobis Adam & Euam de paradiſo. Et illi quidem apertis oculis erubuerunt, nudos ſe
eſſe cernentes, & verenda texerunt arborum folijs. Tu & tunica & fide nudus, ſubi-
toq. timore perterritus, & aliquid habens nocturnæ crapulæ, ſanctorum oculis obſcœ-

nam partem corporis ingerebas, vt tuam indicares prudentiam. Tales habet aduerſarios Eccleſia, hi duces contra martyrum ſanguinem dimicant.] hæc de Vigilantio S. A
a Hieron. epiſt. 13. Hieronymus; de cuius aduentu Hieroſolymam idem meminit[a] in epiſtola ad Paulinũ de inſtitutione monachi. Sed de Vigilantio plura inferius. Scribebat autem hoc anno ipſe Hieronymus (vt dictum eſt ſuperius) epiſtolam ſeu tractationem de optimo genere interpretandi ad Pammachium.

b Hieron. epiſt. 10. Inſuper dedit epiſtolam hoc pariter anno ad Furiam de viduitate ſeruanda; nã ait[b]
HIERONYMVS SCRIBIT AD FVRIAM. in fine: Scio me ante hoc ferme bienniũ ediſiſſe libros contra Iouinianũ.] illos autem anno decimo quarto Theodoſij eſſe editos, eius teſtificatione ſuperius dictum eſt. ipſa
* Tatiana enim Furia, matre Titiana* clariſſima femina, & patre Conſulari, Chriſtianis ambobus, e ſtemmate Camillorũ ſata, orbata viro, a Hieronymo litteris expetierat, vt de modo viuendi, viduitateq. ſeruanda epiſtolam ſcriberet. Præſtitit hoc ipſe haud inuitus, B
eamdemq. Paulæ haud diſſimilem, Marcellæq. æqualem reddere ſtudens, quas & imitandas proponit. quodam enim neceſſitudinis vinculo Furia Paulæ coniuncta videri poterat, quòd germanus Furiæ fuerat maritus Bleſillæ filiæ S. Paulæ, vt idem Hieronymus ibi tradit: qui & vult eam habere monitorem Exuperium: Habes, inquiens, ſanctum Exuperium probatæ ætatis & fidei, qui te monitis ſuis frequenter inſtituat.]
c Hieron. epiſt. 4. hunc ipſum tunc Romæ agentem, poſtea Toloſæ iam Epiſcopum, alibi laudat[c]: ſed de eo inferius pluribus agendum eſt.

Hoc eodem anno, iiſdemq. Coſſ. Arcadio tertiũ & Honorio ſecundum, apud Theo-
d Apud Theod. Balſ. pag. 390. dorum[d] celebrata ponitur tertio Kalend. Octobris Synodus Conſtantinopolitana in cauſa vertente inter Agapium & Gebadiũ, vtrumque ſibi vendicare ſatagentẽ Epiſco-
CONSTANTINOP. SYNODVS IN ENCAENIIS. patũ Boſtrenſem: in qua Synodo hi Epiſcopi tunc conſediſſe nominantur, videlicet, Nectarius Conſtantinopolitanus, Theophilus Alexandrinus, Flauianus Antiochenus, Pal- C
* Helladius ladius * Cæſareæ Cappadociæ, Gelaſius Cæſareæ Palæſtinæ, Gregorius Nyſſenus, Amphilochius Iconij, Paulus Heracleæ, Arabianus Ancyræ, Ammon Hadrianopolis, Phalerius Tarſi, Lucius Hierapolis, Elpidius Laodiceæ, Paulus Alexandrorum, Dioſcorus Hermopolis, Probatius Beronices, Theodotus Mopſueſtiæ, Dizus Seleuciæ, Epagathus Marcianopolis, Gerontius Claudiopolis, & alij diuerſi Epiſcopi, & reliqui ex omni ordine ſacerdotali. Mirabitur fortaſſe aliquis, quo modo accidere potuit, vt duo Patriarchæ, Alexandrinus & Antiochenus, ac ceteri primarum ſedium Epiſcopi conuenerint vnius controuerſiæ inter duos Epiſcopos componendæ cauſa: ſed maiore etiam admiratione afficietur, ſi conſideret, quòd eiuſmodi adeo magni in Oriente generalis Concilij nulla penitus apud antiquos ſit mentio. D

Quamobrem illud exiſtimo, huiuſmodi Epiſcoporum conuentum non conuocatum eſſe vel Eccleſiaſticorum dogmatum cauſa, vel diſciplinæ Eccleſiaſticæ corrigendæ, vt in ceteris Concilijs fieri conſueuit, vel litis vnius Eccleſiæ terminandæ ſtudio; ſed ad hoc vt nouam baſilicam Apoſtolorum Petri & Pauli nomine erectam a Ruffino Præfecto Prætorio, penes quem ſumma erat in toto Orientali Imperio auctoritas, iidem
e Pallad. in Lauſiac. c. 2. dedicarent: huncq. ipſum eſſe conuentum Epiſcoporum, cuius Palladius[e] res ſuorum
EPISCOPI VOCATI AD DEDICATIONEM ECCLESIAE. temporum ſcribens meminit, cum de Euagrio Pontico agit, qui vna cum Ammonio & alijs ex Ægypto vocatus a Ruffino ea de cauſa Conſtantinopolim venit: Hic idem, inquit, ſanctiſſimus cum a Ruffino temporis illius Præfecto Prætorio multiplici ſupplicatione rogatus fuiſſet, & cum magno illo Ammonio Conſtantinopolim ob neceſſarias eremi actiones adueniente, ipſe quoque dignaretur venire, vehementer id E
precantibus ſanctis diuerſarum prouinciarum Epiſcopis, alijſq. quamplurimis eremitis (qui ad dedicationem baſilicæ, quam ipſe condiderat, conuenerant) memoratum Ruffinum proprijs manibus ſuſcepit ſacro fonte mundatum.] hæc ipſe, ſubdens de Ammonio ibidem defuncto, & in eadem baſilica, Ruffiniana dicta, ſepulto. Certe quidem ad dedicationem baſilicarum vocari ſolitos e remotiſſimis quoque regionibus Epiſcopos, quæ dicta ſunt ſuperius de Antiochenæ ac Hieroſolymitanæ eccleſiarum Encænijs docent.

f Sozom. lib. 8. c. 17. Meminit eiuſdem a Ruffino erectæ baſilicæ Sozomenus[f], ædificatamq. fuiſſe ait trans mare prope Chalcedonem, in loco dicto, Ad quercus: vbi ab eodem Ruffino ſumptuoſa villa extructa erat, erectæque regiæ ædes, ipſaq. baſilica in honorem præcipuorum Apoſtolorum Petri & Pauli dedicata, dicta quoque nomine com-

A imuniori, Apoſtolçum; in qua poſtea a Theophilo Epiſcopo Alexandrino collecta Synodus fuit aduerſus Ioannem Chryſoſtomum, vt ſuo loco dicetur. Placuit igitur Ruffino omnia pro arbitrio in Oriente moderanti, Theodoſio præſertim abſente, tot tantoſq. Epiſcopos Conſtantinopolim ad duplicia Encænia conuocare, nimirum ad nobiliſſimæ dedicationem baſilicæ, & ad ſuam ſacro baptiſmate initiationem explendam.

Hæc igitur cauſa præceſſit, vt præcipuarum ſedium Epiſcopi inuitati a Ruffino, Conſtantinopolim ſe conferrent. Vbi cum eſſent, poſt ſacra ex more expleta ſolemnia (quod etiam in Encænijs Antiochiæ & Hieroſolymis factum ſcimus) ijdem conuocati Epiſcopi dicta die Conſtantinopoli conſidentes, controuerſiam inter duos illos Epiſcopos obortam iudicio definiuere eo modo, quo Acta declarant ibidem a Theo-
B doro narrata: nimirum, ex ſententia Theophili Epiſcopi Alexandrini definitum, non licere deponi Epiſcopum a duobus vel tribus alijs Epiſcopis, ſed maioris tantum Synodi arbitrio, nempe eiuſdem prouinciæ Epiſcoporum ſententia.

Quod autem ad nomina Epiſcoporum haud otioſe ex ijſdem Actis recitata pertinet: habes duo illa lumina Orientalis Eccleſiæ poſt Gregoriū Nazianzenum atque Baſiliū, eius germanum Gregorium Nyſſenum, & Amphilochium Iconij Epiſcopum adhuc his temporibus fuiſſe ſuperſtites. Certe quidem quod ad Gregorium Nyſſenum ſpectat, de ipſo adhuc viuente atque multa ſcribente meminit S. Hieronymus anno ante ſuperiorem, quo edidit (vt ait) commentarium illum de Scriptoribus Eccleſiaſticis, vbi de ipſo [a]: Multa alia ſcripſiſſe & ſcribere dicitur.] & de Amphilochio poſt Gregorium agens, nimirum adhuc viuente, hæc habet: Amphilochius Iconij Epiſcopus nuper mi-
C hi librum legit de Spirituſancto, quòd Deus eſt, & quòd adorandus, quodq. omnipotens ſit.] Videſ igitur, tum auctoritate S. Hieronymi, tum etiam ex Actis Synodi hoc anno habitæ, quam procul a veritate abhorreant, qui dixere, eumdem Amphilochium ipſo exordio Theodoſij Imperij ex hac vita deſijſſe, cum adhuc reperiatur hoc anno decimo ſexto eiuſdem Imperatoris in humanis fuiſſe. Ex quibus pariter intelligas, alium ſenſum verbis Gregorij Nazianzeni de Amphilochio agentis aptandum eſſe, quàm dicere intellexiſſe de Amphilochij obitu dum in carmine parenetico ad Olympiadem ſcripto, in fine hæc habet loquens de ſorore eiuſdem Amphilochij ſanctiſſima femina eidem inhærente [b]: Eſt, inquit, in promptu admonitio vna multis partibus noſtra præſtantior. Theodoſiam, o elegantiſſima mulier, habes: hæc tibi & ſermonis omnis & actionis veluti quædam imago ad imitandum propoſita ſit: feminea quidem illa
D Chironis ſub matrimonij radicibus: quæ te a patre acceptam optimis moribus imbuit, Amphilochij Epiſcopi ſoror, quem vna cum ſancta Thecla ad Deum miſi, veræ atque Orthodoxæ doctrinæ præconem, decuſq. meum & ornamentum.] iſta Gregorius, quem conſtat haud his verbis voluiſſe ſignificare Amphilochium ex hac vita migraſſe, quem liquet multos annos poſt Gregorium Nazianzenum fuiſſe ſuperſtitem. Porro quod ad ipſius Amphilochij egregiam doctrinam ſpectat, exæquare hoc nomine ipſum videtur ſanctus Hieronymus Baſilio Magno atque Gregorio Theologo; dum de ijſdem hæc tradit [c], ſcribens ad Magnum: Cappadocumq. Baſilij, Gregorij, & Amphilochij, qui omnes in tantum philoſophorum doctrinis atque ſententijs ſuos referciunt libros, vt neſcias quid in illis primum admirari debeas, eruditionem ſæculi, an ſcientiam Scripturarum.] Ceterum quod ad eiuſdem Amphilochij lucubra-
E tiones pertinet: licet S. Hieronymus nonniſi commentarij illius de Spirituſancto meminerit, tamen complura alia ipſum ſcripta edidiſſe, fidem facit Theodoretus, qui plura ac diuerſa in ſuis dialogis ab eodem Amphilochio mutuatus, eadem citat. adhuc extat eiuſdem ad Seleucum carmen de libris ſacris.

Inter alios vero ſuperius nominatos Antiſtites habetur Gelaſius Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ, qui quidem Catholicus fuit & magnæ eruditionis: de quo S. Hieronymus (quòd ille nondum ſua edidiſſet ſcripta) hæc pauca tantum: Gelaſius Cæſareæ Palæſtinæ poſt Euzoium Epiſcopus accurati limatiq. ſermonis fertur quædam ſcribere, ſed celare.] ita ipſe. Cuius vero æſtimationis ea habita fuerint ab eruditis Eccleſiaſticis viris, ex Theodoreto intelligere potes, qui in dialogis cum eum citat, eiuſmodi præconio virum exornat [d]: Si autem, inquit, etiam veteres Palæſtinos vis audire: præbe aures in primis admirabili Gelaſio, qui Cæſarienſem agrum diligenter excoluit, &c.]

GREG. NISSENVS ET AMPHILOCHIVS SVPERSTITES.

[a] Hieron. de ſcript. Eccl. in Greg Nyſſen & in Amphiloch.

[b] Greg. Naz. in carm. ad Olymp.

[c] Hieron. epiſt. 84.

AMPHILOCHII DOCTRINA ET SCRIPTA.

GELASIVS EPISCOPVS CAESAREAE PALAESTINAE.

[d] Theodor. dialog. 2.

At longe

At longe alius hic Gelaſius ab illo eiuſdem nominis viro fuit, quem ſanctus Baſilius ad A
Theodotum ſcribens [a] Arianorum communioni coniungit. Nominatur inſuper inter ceteros eius Synodi Epiſcopos Dioſcorus quoque Hermopolis in Ægypto Epiſcopus; quem illum ipſum putamus Dioſcorum, cuius Palladius meminit [b], ex presbytero & monacho Nitriæ euectum ad Epiſcopatum. Sed cum & ex eorum Epiſcoporum catalogo perſpicue intueris Theodorum Mopſueſtenum Epiſcopum cum alijs conſediſſe, intellige ipſum Catholicum perſeueraſſe adhuc cum Catholicis communicantem, nec dum hæreſin, qua Orientem exuſſit, profitentem. At hæc de his ſatis.

a Baſil. epiſt. 1 3. in a d lit.
THEODORVS MOPSVESTENVS.
b Pallad. in Lauſiac. c. 8.

Quod vero ad Ruffinum ſpectat (ex quo ad hæc de Concilio tunc Conſtantinopoli celebrato diuerti mus) laudandus quidem, quòd baſilicæ ædificatione, atque initiatione ſacri baptiſmi, inter alia peccata, culpam illam immanem expiandam curauit, qua auctor fuit (vt dictum eſt) Theodoſio Imperatori cladis Theſſalonicenſis: felix, ſi ſic perſeueraſſet: ſed dum deteriora molitur, nempe diram tyrannidem, affectans Imperium, eiuſq. rei cauſa barbaros ex diuerſis prouincijs in Romanum ſolum ſtudens immittere, tum Romano Imperio, tum ſibi ipſi grauiſſimorum malorum concinnator extitit. Sed de his fuſius ſuo loco agendum erit, atque hæc modo ſatis. Iam vero reliqua proſequamur. B

Hoc eodem anno, iiſdem nominatis Conſulibus, Adrumeti in Africa celebrata eſſe Synodus reperitur, miſſaq. ad eam legatio ab Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi: quæ autem ibi decreta fuerint, haud apparet, quòd diuerſorum Conciliorum canones in vnum collecti, ſimul ſub vno titulo Concilij Africani habeantur admixti.

Sed & Donatiſtæ in Numidia hoc item anno generale Concilium celebrarunt, Bagaienſe dictum, quod Bagai eiuſdem prouinciæ ciuitate fuerit collectum, conuenientibus in vnum duabus ipſorum factionibus, quibus inter ſe diuiſi erant, Maximianiſtarum videlicet, & Primianiſtarum, ſic dictis a duobus Epiſcopis Carthaginenſibus ab ijs inter ſe diſſidentibus creatis in ſchiſmate, Primiano ſcilicet, & Maximiano. Hoc quidem anno eiuſmodi celebratū eſſe Concilium, S. Auguſtinus ex Actis eius affirmat, cum ait [c]: In memorato Concilio Bagaienſi dies & Conſul adſcriptus eſt, non ſolum quo decretum Concilij conditum eſt, verum etiam ipſius dilationis. Ergo a die octauo Kalendarum Maiarum poſt Conſulatum Theodoſij Auguſti III. Conſulatu Auguſtorum Arcadij tertiū & Honorij iterum, qui dies eſt Concilij Bagaienſis, vſque ad octauum Kalendarum Ianuariarum, qui dies eſt dilationis, octo menſes ferme numerantur.] hæc ipſe, qui & inferius eadem ferme repetit verba. His de tempore ſtabilitis, de cauſa eiuſmodi ipſorum adeo celebris conuentus conuocandi agendum eſt. Mira quadam Dei prouidentia accidit, vt tamquam ludentes in ſcena, nolentes licet, & inuiti, actionem illam repræſentarent in ſe ipſis, quam egerunt maiores eorum tempore ordinationis Cæciliani: vt ex his ſaltem quæ ipſi modo egerant, erraſſe conuincerentur illi, & iuſtificaretur Cæciliani cauſa: adeo vt ſi ſuſpenderent æqua lance iudicium, nec quo modo ſe ipſos abſoluerent, & Cæcilianum damnare poſſent, haberent. Vnde S. Auguſtinus [d]: Vide quo modo illis Deus reddidit quod de Cæciliano dixerunt. Mira ſimilitudo: voluit Deus poſt tot annos reuoluere illis in faciem quod geſtum eſt; vt omnino vnde diſſimulent, & qua effugiant, non inueniant.] Sed quæ hæc, & quo modo acciderint, videamus. C D

CONCILIVM BAGAIENSE DONATISTARVM.
c Aug. contra Creſcon. lib. 3. c. 56.
d Aug. in pſal. 36.

Mortuo Parmeniano, quem poſt Donatum diximus factum fuiſſe Carthagine Epiſcopum partis Donatiſtarum; in eius locum ſuffectus eſt ab ipſis Primianus: aduerſus quem poſtea ab alijs Donatiſtis creatus eſt Maximianus diaconus, ſicq. maximū inter eos conflatū eſt ſchiſma. Quonam modo autem illud acciderit, S. Auguſtinus [e] ita deſcribit, vt ait, ex litteris Tractatorijs, ex epiſtolari nimirum hiſtoria (erant enim apud eos huiuſmodi epiſtolæ, quas nos dicimus Synodales, ſiue Synodicas, quæ a Synodo ſcribebantur Encyclicæ perſpicuæ omnibus, atque publicæ) his igitur litteris Tractatorijs ſchiſmatis inter eos principium referatur: ſcriptæ ſunt ipſæ ab illis qui aduerſus Primianum Carthagine primo celebrarunt Concilium, Epiſcopis quinquaginta tribus: quoto autem Chriſti anno illud collectum fuerit, ignoratur. Poſtea vero ab eiuſdem partis Epiſcopis centum & amplius aduerſus eumdem Primianum Epiſcopum Carthaginenſem habitum eſt Concilium in oppido [f] Cebarſuſſi, in quo pariter idem Primianus damnatus eſt. Duo itaque hæc Concilia præceſſerunt generale hoc omnium E

SCHISMA DONATISTARVM INTER PRIMIANVM ET MAXIM.
e Aug. in pſal. 36.
f Auguſt. contr. Creſcon. lib. 4. c. 6.

A nium Donatiſtarum Epiſcoporum Concilium Bagaienſe, de quo agimus.

Sed quod rerũ geſtarũ ordo poſtulat: quæ primo geſta ſunt in Concilio Cauernenſe apud Carthaginẽ, hic recitemus, nec aliunde fidelius, quàm ex ipſorũ epiſtola Synodali: qua cũ ſententia ipſa deſcribitur lata ab ipſis aduerſus Primianũ, dumq. retexuntur pariter cauſæ damnationis eius, totius rei geſtæ narratur hiſtoria: habet hæc omnia S. Auguſtinus [a] in enarratione in pſalmum trigeſimum ſextum inſerta. Reddamus igitur hic eamdem ipſorum epiſtolam, vt ſcripta eſt, abſque interlocutionibus illic adiectis: CONCILIVM CAVERNENSE MAXIMIANISTARVM. [a] Aug. in pſal. 36.

Sanctiſſimis fratribus atque collegis per vniuerſam Africam, hoc eſt, per prouinciam Proconſularem, Numidiam, Mauritaniam, Byzacenam, & Tripolim conſtitutis, ſed & presbyteris & diaconis, vniuerſis plebibus in veritate Euangelij nobiſcum militantibus, Victorinus, Fortunatus, & ceteri quinquaginta tres Epiſcopi, qui in Concilio EPIST. SYNOD. CONCILII CAVERNENSIS.
B apud Cauernas Suſis fuimus, in Domino æternam ſalutem.] quarum autem Eccleſiarum ſinguli eſſent Epiſcopi, ex titulo cuiuſque ſedis in ſubſcriptione ponuntur.

Nemo * qui neſciat, fratres dilectiſſimi, de ſacerdotibus Domini, non propriæ voluntatis, ſed diuinæ legis impulſu tam in reos ſententiam dicere, quàm innocentibus inflictam iure ab eis ac merito ſubmouere. Non leui enim periculo ſubiacebit, quiſquis aut reo pepercerit, aut innocentem confutare pertentarit: maxime cum ſcriptum ſit [b]: Innocentem & iuſtum non occides, & purgatione non purgabis reum. Hoc igitur edicto legis admoniti, neceſſe nos fuerat Primiani cauſam, quem plebs ſancta Carthaginenſis Eccleſiæ Epiſcopum fuerat in ouile Dei ſortita, ſeniorum litteris eiuſdem Eccleſiæ poſtulantibus, audire atque diſcutere ſub eo: vt explanatis omnibus, aut innocentẽ (quod optabile fuerat) purgaremus, aut nocentem certe oſtenderemus ſuis meritis eſſe dam- * eſt [b] Exod. 23. Dan. 13.
C natũ. Optatiſſimũ nobis fuit, vt plebs ſancta Carthaginẽſis Eccleſiæ eo ſe lætetur Epiſcopo ſublimatam, qui in omnia ſanctus, & in nullo reprehenſibilis haberetur. Propterea vtique talem eſſe oportet Domini ſacerdotem, vt quod populus pro ſe apud Deum non valuerit, ipſe pro populo mereatur quod popoſcerit impetrare: quia ſcriptum eſt [c]: Si peccauerit populus, orabit pro eo ſacerdos: ſi autem ſacerdos peccauerit, quis orabit pro eo?] et inferius: [c] 1. Reg. 2.

Scandala igitur Primiani, & ipſius nequitia ſingularis ſic in ſe cæleſte iudicium prouocauit, vt horum criminum auctorem neceſſe eſſet penitus amputari, qui recens ordinatus eſt. Presbyteros ſupradictæ plebis ad coniurationem impiæ conſpirationis impellens, hoc ab eis velut precario iure poſtulauit, vt ad damnandos quatuor diaconos, viros egregios, ac ſingularibus meritis approbatos, Maximia- PRIMIANVS DAMNAVIT QVATVOR DIACONOS.
D num ſcilicet, Rogatianum, Donatum, itemq. Salgamum, conſpirarent, vt incunctanter ei promitterent accommodare conſenſum. Cuius illi mala præſumptione ſtupefacti, cum rem ſilentio refelliſſent, per ſe cogitatum ſcelus non dubitauit implere; vſque adeo, vt in Maximianum diaconum, virum (ſicut omnibus notũ eſt) innocentem, ſine cauſa, ſine accuſatore, ſine teſte, abſentem, ac lecto cubantem, ſententiam putaret eſſe promendam: quia iampridem clericos non diſſimili furore damnaret. Nam cum inceſtos, contra legem, decretaq. omnium ſacerdotũ, communioni ſanctæ adiungeret: cumq. obſiſtente maxima parte plebis, etiam ſeniorum nobiliſſimorum litteris conueniretur, vt per ſe corrigeret quod admiſerat: ſua temeritate poſſeſſus, emendare contempſit.

His itaque permoti ſeniores Eccleſiæ ſupradictæ, ad vniuerſum chorum litteras Le-
E gatoſq. miſerunt, quibus non ſine lacrymis deprecati ſunt, vt ad ſe ſeruentius veniremus; quo perpenſo libramine, intentionibus exploratis, exiſtimatio Eccleſiæ purgaretur. Ad hanc proinde cum ſecundum memoratorum litteras veniremus: nota ſua ille ratione feruefcens, aduentum noſtrum penitus declinauit. Qui vſquequaque rebelli animo recalcitrans in malo permanſit, vt conducta multitudine perditorum, atque impetratis officialibus, baſilicarum ianuas obſediſſet: qui ingrediendi nobis, atque agendi ſolemnia, interdicerent facultatem. Hæc ſi Epiſcopum conuenit facere, ſi Chriſtianis licet admittere, ſi hoc Euangelia proteſtantur, probet aut iudicet quiſquis amator aut aſſertor eſt veritatis. hoc enim nobis inflixit frater aliquando proprius, quod numquam faceret alienus, &c.] omiſſis ibi recenſitis nonnullis ex eadem epiſtola Synodali, iam reddamus eam, quæ ibidem legitur ab illis in eum lata ſententia; CONTVMACIA PRIMIANI ARGVITVR.

Decreuimus omnes ſacerdotes Dei, præſente Spiritu ſancto, hunc eumdem Primianum:

num: primo quia ſuper viuos Epiſcopos alios ſubrogauit: quòd inceſtos cum ſanctorum communione miſcuerit: quòd presbyteros ad coniurationem in eadem conſtringere pertentarit: quòd Fortunatum presbyterum in cloacam ſecerit mitti, cum ægrotantibus baptiſmo ſuccurriſſet: quòd communionem Demettio Epiſcopo denegauit, vt cogeret filium abdicare: quòd idem presbyter obiurgatus ſit, quòd Epiſcopos hoſpitio ſuſcepiſſet: quòd ſupradictus Primianus multitudinem miſerit, quæ Chriſtianorum domos euerteret: quòd obſeſſi ſunt Epiſcopi ſimul & clerici, & poſtea ab eius ſatellitibus lapidati ſunt: quòd in baſilica cæſi ſunt ſeniores, quòd indigne ferrent Claudianiſtas ad communionem admitti: quòd innocentes clericos putauerit eſſe condemnandos: quòd ſe nobis audiendum noluerit exhibere, cum baſilicarum fores, ne ingrederemur, multitudine & officialibus intercluſerit: quòd Legatos a nobis ad ſe miſſos iniurioſe reiecerit: quòd loca multa, vi primo, dehinc auctoritate iudiciaria vſurpauit: præter alia illicita eius admiſſa, quæ pro honeſtate ſtyli noſtri ſiluimus: a ſacerdotali choro perpetuo eſſe damnatum decreuimus: ne eo palpato, Dei Eccleſia aut contagione, aut aliquo crimine maculetur. Quod id ipſum Paulus Apoſtolus [a] exhortatur & admonet: Præcipimus autem vobis, fratres, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, vt diſcedatis ab omni fratre inordinate ambulante. Atque ideo non immemores puritatis Eccleſiæ, conducibile exiſtimauimus, omnes ſanctos conſacerdotes, & omnes clericos, & omnes populos, qui ſe Chriſtianos meminerunt, hac noſtra Tractatoria commonere, vt omnes eius communionem, vtpote damnati, diligenti cura horreant. Ipſe enim de ſuo interitu rationem reddet, qui hoc noſtrum decretum non audiendo tentauerit violare. Placuit ſane nobis & Spiritui ſancto, quòd tempus tardis ad conuertendum reſeruetur ſub eo: vt quicumque conſacerdotum vel clericorum ſuæ ſalutis immemores, a die damnationis ſupradicti Primiani, id eſt, a die Kalendarũ Iuliarum vſque ad diem octauum Kalendarum Ianuariarũ, minus a Primiani damnati communione receſſerint, tali ſententia conſtringantur. Laici quoque niſi ſe a ſupradicto die damnationis illius, intra diem Paſchæ futuræ, ab eius conſortio ſeparauerint, non poſſe quemquam niſi per pœnitentiam, ſi quidem meminerit Eccleſiæ, reformari.] hactenus litteræ Synodales, quibus ſubſcripti leguntur Epiſcopi quinquaginta tres, & primo loco Victorinus Epiſcopus Munacianenſis, & ceteri poſt eum. hæc acta ſunt in Concilio Cauernenſi.

a 2. Theſſal. 3.

A B C

CONCILIVM CEBARSVSSENSE DONATISTARVM.

Quòd vero ibidem apud S. Auguſtinum legantur nomina Epiſcoporum quinquaginta trium: ex his corrige quod apud eumdem, quadraginta trium Epiſcoporum eiuſmodi Concilium collectũ fuiſſe dicitur. Sed & quòd ab eodem ponatur habitum apud Carthaginem, hic vero ex eorumdem epiſtola Synodali factum habeatur apud Cauernas Suſis; locum illum propinquum Carthagini fuiſſe, dicendũ eſt. ait enim S. Auguſtinus contra Creſconium tum de hoc tum de alio ab iiſdem ſed copioſiori numero aduerſus eumdem Primianum congregato Concilio [b]: Recitat decreta Conciliorum. Primum, quod apud Carthaginem a quadraginta * & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. Alterum, quod Cebarſuſſi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi condiderunt, quo perfecte pleniuſq. damnatus eſt.] ſic autem depoſitus eſt a duobus Concilijs Primianus Epiſcopus Carthaginenſis, vt in locum eius ſubrogatus ſit ab iiſdem Maximianus eiuſdem Eccleſiæ diaconus, qui erat vnus ex illis quatuor a Primiano damnatis, cum adijt ipſe in Numidiam, & eius prouinciæ Epiſcopos ad ſui defenſionem prouocauit, quos & iudices interpellauit. vnde ad eum Auguſtinus [c]: Iudices Numidas, apud quos te purgares, tu ipſe adiſti, tu conſtituiſti: Maximianiſtæ illos non petierunt.] hæc ipſe.

D E

b Auguſt. contra Creſcon. lib. 4. c. 6
** quinquaginta tribus*
c Auguſt. in Pſal. 36.

DONATISTAE IN DIVERSAS SECTAS DIVISI

Vides ex his, ſchiſmaticos ab Eccleſia Catholica primitus ſeparatos, inter ſe ipſos pluribus eſſe partibus ſciſſos, & ab auctoribus ſciſſionum nomine nuncupatos: vt qui primi a Donato dicti ſunt Donatiſtæ, eorumdem alij a Primiano nuncupati fuerint Primianiſtæ, & a Maximiano Maximianiſtæ; ſed & (vt in recitata ſententia vidimus) alios a Claudio appellatos Claudianiſtas, & rurſum alios a Rogato olim Rogatiſtas, de quibus S. Auguſtinus [d] ait, multa hos paſſos eſſe ab alijs Donatiſtis, quòd cum alijs conuenire noluiſſent: de quibus idem pluribus in epiſtola ad Vincentiũ [e]. Sed & Ticoniũ ſciſſuram feciſſe in ſchiſmate Donati, iam ſuperius dictũ eſt. Ceterũ cũ ſic ſciſſi ipſi omnes inter ſe eſſent, adeo tamen pertinaci diſſenſione ab inuicem diſcrepabant, vt ſuæ

d Auguſt. contra Petil. lib. 2. c. 83
e Auguſt. epiſt. 48.

A quiſque ſectæ eſſet pugnaciſſimus deſenſor, & aliarum aduerſarius obſtinatus. nam Auguſtinus: Pars, inquit [a], Donati in multa minutiſſima fruſta conſciſſa eſt: quæ omnes minutæ particulæ hanc vnam multo grandiorem, in qua Primianus eſt, de recepto Maximianiſtarum baptiſmo reprehendunt; & ſingulæ conantur aſſerere, apud ſe tantummodo verum baptiſmum remanſiſſe, nec omnino eſſe alibi, neque in toto orbe terrarum, qua Eccleſia Catholica expanditur, nec in ipſa grandiore parte Donati, nec in ceteris, præter ſe vnam ex minutiſſimis partibus.] hæc ipſe.

a Auguſt. de baptiſ. contra Donatiſt. lib. 1. c. 6.

At admiratione quidem dignũ eſt, quòd inter tot ſectas diuiſi Donatiſtæ cum eſſent, tamẽ quæ potior inter eos habebatur, adeo erat abundans & referta numero Epiſcoporum, vt nullam pene ſenſiſſe iacturam ex multiplici ſciſſione, attonitus obſtupeſcas. Audi, quæſo, quid de his S. Auguſtinus [b]: Multa præterea, inquit, inter ipſos facta ſunt B ſchiſmata, & ab ijs ſe diuerſis cœtibus alij atque alij ſepararunt, quorum ſeparationem cetera grandis multitudo non ſenſit. Sed apud Carthaginẽ Maximianus contra Primianum ab eiuſdem erroris centũ ferme Epiſcopis ordinatus, & a reliquis trecentis decem, cum eis duodecim, qui ordinationi eius etiam præſentia corporali interfuerunt, arrociſſima criminatione damnatus, compulit eos noſſe etiam extra eccleſiam dari poſſe baptiſmum Chriſti: nam quoſdam ex eis, cum eis quos extra eorum eccleſiam baptizauerãt, in ſuis honoribus ſine vlla in quoquam repetitione baptiſmatis receperunt, &c.] obijcit enim eis, quòd eadem ab ipſis obiecta aduerſus Catholicos, vt ſancta ac legitima recepiſſent. Sed iam de Synodo Bagaĩſi hoc anno in Numidia habita pertractemus.

MVLTITVDO INCREDIBILIS DONATISTARVM.

b Auguſt. de hæreſ. c. 69.

Qui igitur excitati atque vocati ſunt a Primiano Epiſcopo Carthaginenſi Epiſcopi Donatiſtæ aduerſariæ factionis, omnes trecenti atque decem, Bagai ciuitate Numi- C diæ conuenerunt: vbi conſidentes, examinata cauſa ipſius Primiani, qui aderat, & Maximiani itidem Epiſcopi Carthaginenſis abſentis, & aliorum eidem communione copulatorum, hæc in hos prolata eſt in Synodo damnationis ſententia, quam recitat Auguſtinus his verbis [c]:

CONCILIVM BAGAIENSE DONATISTARVM.

c Auguſt. contra Creſcon. lib. 3. c. 53.

Cum omnipotentis Dei & Chriſti eius voluntate in Eccleſia ſancta Bagaienſi Concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secundianus, Ianuarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Ruffinus, Fortunius, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & ceteri numero trecenti & decem: placuit Spiritui ſancto, qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega.] ſubdit Auguſtinus: Deinde cum multa in eos horrenda vomuiſſent, &c.] Quænam ea eſſent, alibi idem Auguſtinus narrat, cum ait [d]: Vt verbis illius plenarij Concilij magis vtar, ibi, *nempe* D *in factione Maximianiſtarum*, viperei ſeminis noxios partus tardo calore vaporant, publici facinoris & parricidij ſui fœta ſcelerum vota gignunt. Parturiunt iniuſtitiam, concipiunt laborem, & pariunt iniquitatem. Iam non confuſa criminum ſilua nomina eorum deſignantur ad pœnam. Dum eis indulgentiæ ſunus, dum clementiæ dimittetur linea, iam cauſa quos puniret inuenit: quos tamquam in aſperos ſcopulos veridica vnda naufraga membra proiecit: quorum pereuntium littora Ægyptiorum exemplo funeribus plena, nec ipſam inuenientia ſepulturam.] & in Maximianum ipſum hæc ſunt verba ſententiæ:

d Auguſt. contra Creſcon. lib. 4. c. 31.

FACINORA MAXIMIANISTARVM.

Maximianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Chore, & Abiron miniſtrum de pacis gremio ſententiæ fulmen excutiat, quem non ſolum mors iuſta ſui ſceleris condemnat, ſed etiam trahit in conſortium criminis E plurimos catena ſacrilegij: venenum aſpidum ſub labijs eorum, quorum os maledictione plenum eſt & amaritudine, & eorum pedes veloces ad effundendum ſanguinem: contritio & infelicitas in vijs eorum, & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum: iacent membra abſciſſa, quæ peſtifera putredo ita corrupit, vt plus habeat in abſciſſione ſolaminis, quàm in remiſſione medicaminis. Famoſos criminis reos, &c.] hucuſque ibi Auguſtinus, narrans ea quæ dicta ſunt in præſenti, verbis præteriti temporis, quòd ſic oratio poſtularet. Sed & ſuperius ijſdem modis ac tempore, quæ reliqua eiuſdem ſunt ſententiæ, ita refert [e]: Famoſi ergo criminis reos, Victorianum Carcabianenſem, Martianum Sullectinum, Beianũ Baianenſem, Saluium Auſphenſem, Theodorũ Vſulenſem, Donatũ Sabratenſem, Miggenem Elephantarienſem, Prætextatum Aſſuritanum, Saluium Membreſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſtitanum, & Martialem Pertuſenſem: qui funeſto opere perditionis vas ſordidum, col-

SENTENTIA LATA IN MAXIMIANVM AC EIVS SECTATORES.

e Auguſt. cõtra Creſcon. lib. 3. c. 53.

lecta

lecta fæculentia, glutinarunt: ſed & clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, Dei præſidentis arbitrio, vniuerſalis Concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite.] ſunt hi illi duodecim Epiſcopi ordinatores Maximiani. ſed de alijs ita ſubditur in illorum ſententia: A

REDIRE PERMISSI MAXIMIANISTAE.

Eos autem, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria, id eſt, qui a Maximiani capite proprias manus verecundo pudore fidei retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus. Ac ne anguſtum redeuntibus tempus ſpem ſalutis arctatæ diei preſſura ſubducat, agnoſcentibus quibus licet mauentibus præcedentibus ſtatutis vniuerſis vſque in diem octauum Kalendarum Ianuariarum proxime futurarũ agnitionis * pandimus ianuam, vt integri honoris & fidei regreſſi habeant fundamenta: quam ſiquiſquam ingredi nequiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viam eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſententia, & poſt præſtitutum diem redeuntibus fixa pœnitentia.] hactenus verba ſententiæ. At ſicut magno animi ardore tot numero aduerſus Maximianiſtas conuenerunt Primianiſtæ; ita etiam haud impari ſolicitudine aduerſus eoſdem ſectantes Maximianum, vt ab ipſorum eijcerentur eccleſijs curauere. Extat enim Titiani Aduocati libellus aduerſus Felicianum & Prætextatum Epiſcopos partis Maximiani, ambos ex duodenario illo numero Epiſcoporum, qui ordinauerunt eumdem Maximianum (quorum Prætextatus erat Epiſcopus Aſſuritanus, Felicianus autem Muſtitanus) quo rogatur Proconſul, vt ab ipſorum ſedibus pellerentur. nam Auguſtinus[a]: Inuenitur autem, inquit, poſtulatio apud Herodem Proconſulem, vide quanto poſt dicta aduerſus Felicianum & Prætextatum de Muſtitanis & Aſſuritanis locis excludendos: cuius pauca ſubiunxi. B

* Agnitionis

a Aug. contra Creſcon. lib. 3. c. 56.

LIBELLVS ADVERSVS FELICIANVM ET PRAETEXTATVM.

Poſt Conſulatum dominorum Arcadij III. & Honorij iterũ, Auguſtorũ, ſexto Nonas Martias, Carthagine in Secretario Prætorij Titianus dixit: Peregrinus presbyter, & ſeniores Eccleſiæ Muſtitanæ regionis tale deſideriũ proſequuntur. Cũ Eccleſiæ Catholicæ ſanctitatem vit memoriæ venerabilis ab errore perfidiæ Donatus aſſereret, in eius nomen & cultum mundi pene totius obſeruantia nutrita coaluit. Sed cum eius religionis laudandum mirandumq. propoſitum Maximiani cuiuſdam venena polluerent: multorum cœtus Antiſtitum in vnum, Deo conſpirante, collectus, hominem, vel potius peſtem, quæ ſupernæ diſplicuit maieſtati, etiam puræ mentis propria coercitione damnauit. Eos quoque quos alienæ præſumptionis error attraxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi reuerti cuperent intra tempus ad religionis tramitem præſtitutum, pari vigoris admonitione compeſcuit. Sed ſuis inſtitutis iniquitas delectatur, & ſemetipſam non deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem namque Maximianus cœptã nutrit audaciam, & alios ſibimet conſociat ad furorem. Inter quos etiam Felicianus quidam, qui primo recta ſectatus, deprauationis huius attaminatione fuſcatus, in Muſtitana poſitus ciuitate, Deo omnipotenti parietes conſecratos & eccleſiam venerandam quaſi quadam obſidione credidit retinendam. Hunc etiam Prætextatus in Aſſuritanis partibus imitatur. Sed cum æquitatis tuæ innoteſceret poteſtati conſortium ſacerdotum, iuſſiſu (vt Geſta teſtantur) exploſo omni contradictionis effectu, ſacratiſſimis ſacerdotibus a profanis mentibus eccleſias vindicatas oportere reſtitui.] hucuſque recitat Auguſtinus ex libello Titiani: et ſubdit poſt hæc: C D

MAXIMIANISTAE RECEPTI A PRIMIANISTIS.

Producitur autem iſte conflictus (quantum ex Geſtis Proconſularibus & Municipalibus indagare potuimus) vſque ad Theodorum Proconſulem, hoc eſt, vſque ad anni alterius diem XI. Kalend. Ianuarij: quo die clerici & ſeniores agentes ſub Rogato Epiſcopo, qui in locum damnati Prætextati Aſſuritani fuerat ſubrogatus, allegauerunt memorati Proconſulis iuſſionem.] ceterum poſt multum temporis eoſdem pœnitentes ſuis ipſorum fuiſſe eccleſijs reſtitutos, idem Auguſtinus agens contra Gaudentium declarat his verbis[b]: Inueni, ſi potes, quid dicas, quo modo ſuſceperitis honorem Feliciani Muſtitani, & Prætextati Aſſuritani, quos cum Maximiano & alijs decem ſine vlla dilatione damnaſtis: contra quos, vt eos de baſilicis pelleretis, apud duos, vel niſi fallor, apud tres Proconſules litigaſtis: et cum iam in locũ Prætextati alium ordinaſſetis, poſt tam longum tempus eos in ſuis honoribus recepiſtis. Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte in honore ſuo ſuſcipitur Maximianiſta damnatus, & damnatur orbis terrarum Catholicus inauditus? Qua iuſtitia, qua ratione, qua fronte cauendum eſſe dicitis, ne vos inquinet Cæcilianus olim defunctus, vobiſq. prorſus incognitus, veſtris maioribus E

b Auguſt. cont. Gaudent. lib. 1. c. 39.

iudi-

A iudicantibus ſemel damnatus, veſtris maioribus accuſantibus ter abſolutus: et ca-
uendum non putaſtis, ne vos inquinaret Felicianus vniuerſalis Concilij veſtri ore da-
mnatus, & ab vniuerſis vobis, præcipue tui prædeceſſoris fauore ſuſceptus? Qua iu-
ſtiria, qua ratione, qua fronte reſcinditis bapriſmum, quem dant Eccleſiæ, quas labo-
ribus ſuis Apoſtoli plantauerunt; cum ſuſceperitis baptiſmum, quem Felicianus &
Prætextatus per tam longum tempus, quando contra eos damnatos litigabatis, fo-
ris a veſtra eccleſia tradiderunt?] hæc Auguſtinus: qui ad confutandos eos ſuis ip-
ſorum factis ac ſcriptis, eadem Acta Conciliorum, libellumq. exſcripſit, & ſæpe citat,
atque frequenter refricar, vt ſic eos ex geſtis ipſorum ineuitabili argumentatione re-
darguat. Commiſceri enim peccatoribus, nefas cum dicerent; totius Eccleſiæ Ca-
tholicæ, quæ communicauerar Cæciliano ab ipſis accuſato, communionem vitabant.
B Rurſum de ijſdem agens idem Auguſtinus in epiſtola [a] ad Generoſum, ait eoſdem [a] Auguſt. epiſt. 165.
Felicianum & Prætextatum Epiſcopos, & omnes ab eis baptizatos ſuſceptos a Pri-
mianiſtis, cogente Optato Gildoniano, de quo plura inferius. perſecutus eſt enim
idem Optatus Maximianum cum ſuis, quamuis Donatiſtas, vt rradit ipſe S. Au-
guſtinus agens aduerſus Creſconium [b]. [b] Auguſt. contra Creſcon. lib. 4. c. 47.
Sed quo modo lege agerent Donariſtæ ex parte Primiani aduerſus Donatiſtas par-
tis Maximiani, cum æque ac iſti, illi rei eſſent latæ aduerſus hæreticos ab Imperatori- DONATISTAE IVRA SIBI VSVRPANT CATHOLICORVM
bus legis: dicamus. Factum eſt id quidem inſcitia magiſtratuũ, cum ipſi hæretici mini-
me adiuuandi fuiſſent auxilio legis, qua ipſi pariter damnarentur. Iſtud ipſum eſt,
quod ſanctus Auguſtinus [c] exclamat aduerſus eoſdem, cum illud Pſalmiſtæ explicat: [c] Auguſt. in Pſal. 57.
Contriuit Dominus dentes eorum in ore ipſorum.] atque ait: Quæro & ego: Quid
C vobis ad Proconſules, quos miſerunt Imperatores? Quid vobis ad leges, quas con-
tra vos dederunt Imperatores? Imperatores communionis noſtræ, leges aduerſus om-
nes hæreticos dederunt: eos vtique appellant hæreticos, qui non ſunt communionis eo-
rum; inter quos vtique & vos eſtis. Si veræ ſunt leges, valeant & in vos hæreticos. ſi
falſæ ſunt leges, quare valent contra veſtros hæreticos? Fratres, paululum aduertite, &
intelligite quod diximus.
Quando egerunt cauſas ſuas aduerſus Maximianiſtas, vt eos a ſe damnatos & ſchiſ-
maticos ſuis eijcerent de locis, quæ illi tenebant antiquitus, & ſucceſſeranr Epiſcopis de- PRIMIANISTAE AGVNT ADVERSVS MAXIMIANISTAS LEGIBVS PVBLICIS.
ceſſoribus ſuis: volentes illos inde excludere, egerũt legibus publicis, ad Iudices venerũt,
dixerunt ſe Catholicos, vt poſſent excludere hæreticos. Quare te dicis Catholicum, vt
excludatur hæreticus; & non potius es Catholicus, ne ſis excluſus hæreticus? Modo Ca-
D tholicus es, vt valeas ad excludendũ hæreticũ: Iudex enim non poſſet niſi legibus ſuis
iudicare. Dixerunt ſe Catholicos: admiſſi ſunt agere. Dixerunt illos hæreticos. Quæſiuit,
vnde probaretur. Lectũ eſt Conciliũ Bagaitanum, vbi damnati ſunr Maximianiſtæ: in-
ſertum eſt Actis Proconſularibus. Probatum eſt, quòd illi damnati non debetent te-
nere baſilicas: & pronunciauit Proconſul ex lege. Ex qua lege? quæ lata eſt contra
hæreticos: Si contra hæreticos, & contra te. Quare, inquir, contra me? non enim
ego hæreticus ſum. Si tu hæreticus non es, falſæ ſunt illæ leges: ab his enim Impera-
toribus latæ ſunt, qui non ſunt communionis tuæ. omnes qui non ſunt communio-
nis eorum, legibus ſuis hæreticos vocant.] hæc Auguſtinus, eodem dilemmate ite-
rum atque iterum Donatiſtas exagirans. Quænam vero fuerint hæ leges, recenſuimus
ſuo loco ſuperius. Porro res Africanæ Eccleſiæ eo ſtatu collocatæ erant, vt ob immen-
E ſum numerũ Donatiſtarũ, Catholici quamuis merito lege agere Imperatorum poſſent, DONATISTAE CVR TOLERATI.
ipſiq. Proconſules deberent præſeferre vindices legis; tamen quòd tot tantaq. remedia
tum a Conſtantino Magno, tum a Conſtante eius filio ad eos curandos caſſa eſſe red-
dita viſa eſſent, immo illis remedijs eadem monſtra ijdẽ acerbius prouocaſſent; quòdq.
etiam pollerent manu factioſorũ & ſceleratorũ hominum, nempe Circumcellionibus;
Catholici quidẽ quieſcere tutius rati ſunt, & magiſtratus ob pacem prouinciæ ea tole-
randa eſſe putarunt. Sic igitur veluti ſoluti vinculis ipſi legũ, leges tamen ad alios per-
turbandos adhibuerunt; immo etiam furentes aduerſus aduerſarios leges pœnales
ſanciuerunt. nam de ipſis ſanctus Auguſtinus [d]: Quid amplius dicamus? Modo præ- [d] Auguſt. epiſt. 166.
conem miſiſtis, qui clamaret Siniti: Quiſquis Maximiano communicauerit, incen-
detur domus eius.]

Sed vide,quæſo, quid in Saluium Epiſcopum Membreſitanum, vnum ex ordinatoribus Maximiani, iudicio cum aduerſarijs Primianiſtis contendentem, & de lege illa excipientem, qua illi ſibi agendi contra Maximianiſtas eſſe facultatem apud Proconſules affirmabant, ijdem egerint Primianiſtæ: Auguſtinus enim contra Creſconium [a] agens hæc narrat, cum ait: Quære quæ ſtatuta ſint Saluio Membreſitano: quia ei non potuit illius perſecutions exagitationibus extorquere, vt rediret ad conſortium criminis; maluitq. ſe committere examini, & perſecutoribus ſuis in Proconſulari iudicio reſpondere: ea credo fiducia, quòd ſciret aduerſarios ſuos legibus contra hæreticos promulgatis vti non poſſe apud Iudicem, niſi etiam ſe ipſos pariter eis irretirent. Sed fefellit eum iſta cogitatio. Apud Seranum enim tunc Proconſulem vel gratia plus valuit, vel magis forte Bagaienſe Concilium, quod illic etiam contra eumdem Saluium recitatum eſt. Quadam ſane interlocutione, quid per ſe ageretur, oſtendit: id eſt, vt Saluium aut choro Epiſcoporum communionis Primiani redderet, aut fugaret a ſedibus; vt reſtitutus quem contra eum Primianus ordinauerat, loca omnia quæ a Saluio tenebantur, ſine aduerſario poſſideret. et tamen in eadem interlocutione, quòd perſecutionem Saluius pateretur, expreſſit. ſic enim in ijſdem Geſtis legitur: Seranus Proconſul dixit: Lis Epiſcoporum ſecundum legem ab Epiſcopis audienda eſt. Epiſcopi iudicauerunt. Quare non aut ſub ſatisfactione ad chorum reuerteris vetuſtatis: aut, vt habes ſcriptum, terga perſecutoribus prodis?] et paulo inferius: B

SALVII EPISC. DONAT. CAVSA.

[a] Aug. contra Creſcon. lib. 4. c. 48.

Iam vero poſteaquam ſententia Proconſulis Abitinenſibus allegata eſt, per quam ciuitatem vicinam iudicatum implere veſtri metuerant, eo quòd pene omnes Membreſitani Saluium diligebant: quæ fecerunt ijdem Abitinenſes homini ætate grauiſſimo, piget dicere; quia ea non apud Acta fecerunt: ſed tam recenti memoria cum omnibus documentis ſit clarior ipſa teſtificatio ciuitatum, breuiter attingam, quod illic, cum iter agere, comperi. Nam quia eis pro defendendis ex quantacumque parte ſedibus ſuis etiam poſt Proconſulis iudicatum turbæ ſibi fauentis fiducia Saluius repugnare tentauerat: victus aliquando comprehenſus eſt, non iam ducendus ad iudicium, vbi in partes ſuerat prolata ſententia, ſed pompa miſerabili triumphandus. Capto enim ſeni mortuos canes alligauerunt in collo, & ſic cum illo, quantum libuit, ſaltauerunt. Hoc ſi vellem exaggerare dicendo: nonne fortaſſe hanc pœnam vix tormentis Regum Etruſcorum, quibus mortua viuis corpora iungebant, comparandam eſſe monſtrarem? &c.] eadem idem Auguſtinus, dum agit contra Parmenianum [b]; & cum pluribus rem proſequitur, ait a ſuis Saluio vt martyri fabricatam fuiſſe nouam eccleſiam. C D

QVID IN SALVIVM DONATISTAE.

[b] Aug. contra epiſt. Parmen. lib. 3. c. 6.

Quòd vero eadem proſecutione cauſæ ſuæ Primianiſtæ aduerſus Maximianiſtas ea omnino præſtiterint, quæ ijdem atque ceteri Donatiſtæ a tempore Conſtantini Magni atque Conſtantis in Catholicos effuſo ore iactabant; ſicq. ſuis ipſorum ſe armis confodi, negare non poſſent (quod creberrime idem S. Auguſtinus inculcat) inde factum eſt, vt in Concilio Carthaginenſi poſtea a Catholicis celebrato, nimirum ſub Conſulatu Vincentij & Frauitæ, decreuerint Patres ad perpetuam rei memoriam e publicis Actis excipienda eſſe cuncta, quæ inter Primianiſtas & Maximianiſtas penes Proconſules verſata eſſent: ſunt enim hæc verba [c] decreti: Placuit, vt ex Concilio noſtro litteræ darentur ad Iudices Africanos, a quibus hoc peti congruum videtur, vt in hoc adiuuent communem matrem Eccleſiam Catholicam, in quo Epiſcopalis auctoritas communiri in ciuitatibus poteſt, id eſt, vt iudiciaria poteſtate ac diligentia ex fide Chriſtiana, quid geſtum ſit in omnibus locis, in quibus Maximianiſtæ baſilicas obtinuerunt, qui ab eis ſchiſma fecerunt, inquirant, & Geſtis publicis propter firmam notitiam omnibus neceſſariam faciant inhærere.] hæc Patres; & quàm prudenter id egerint, ex vſu frequenti ipſorum Proconſularium Geſtorum, quibus Auguſtinus frequentiſſime Donatiſtas exagitat, ſatis perſpicue demonſtratur. E

DONATISTAE SVA IPSORVM OPERA CONVICTI.

[c] Concil. Afric. c. 34. tom. 1. Concil.

Ceterum ſicut olim Conſtantinus Magnus & Conſtans, ita & Valentinianus maior, Gratianus, & Theodoſius coercuere legibus Donatiſtas, prout ipſe S. Auguſtinus affirmat, eaſq. ipſis legendas proponit, dum ait [d]: Deinde Valentinianus, legite, quæ contra

[d] Aug. epiſt. 166

A contra vos iuſſerit. Inde Gratianus & Theodoſius, legite quando vultis, quæ de vobis conſtituerint, &c.] quæ vero poſt Theodoſium Honorius aduerſus eoſdem ſtatuerit, dicemus inferius ſuo tempore. Sed quanam pœna contemptores legum, poteſtatum, ac denique numinis a Deo puniri ſolent? (haud enim Diuinitas patitur ſontes omnino hic graſſari ſine ſupplicio) ea nimirum, vt quos carcer coercere minime valet, nec compedes & catenæ conſtringunt, nec ſecuris ferit, vel ignis incendit, iidem ſibi ipſis carnifices fiant: Ob idq. accidit, vt e cælo in eorum præcordia immiſſa vindicta, iidem Donatiſtæ mente turbati, furore perciti, a prauo dæmone agitati, quouis prætextu, vel deſperatione adacti, vel falſa ſpe meliorum illecti, ipſi ſibi ſpontanei carnifices fierent, iniicerent collo laqueos, gladios in ſua conuerterent pectora, venena ſitirent, præcipitia vel flumina vel ignes ad necem quærerent,

DONATISTAE VLTORES IN SE IPSOS.

B & ad quoſcumque oblatos ſibi interitus modos obuiis accurrerent manibus, ſicque infeliciſſimi homines appeterent mortem, & oppeterent auidius, quàm alii vitam. Tali quidem, vlciſcente numine, quos Iudex legum vindex non plexit, mulctati ſunt ſupplicio Donatiſtæ; vt amentiæ quadam offuſi caligine, prætextu martyrii, ipſi ſibi violentas manus inferrent, vel ad infligendum vltimũ ſibi ſupplicium alios cogerent, vt ſuperius demonſtratũ eſt. Sit in horũ exemplum quod Conſtantii Imperatoris temporibus dictum eſt ex Optato de Marculo & Donato ſua ſponte necatis, quos illi dicebant a noſtris occiſos: ſed verius Auguſtinus[a]: Ecce, inquit, Marculus de petra præcipitatus eſt; ecce Donatus Bagaienſis in puteum miſſus eſt. Quando poteſtates Romanæ talia ſupplicia decreuerunt, vt præcipitarentur homines? (*exoleuerat diu ante ſupplicium illud, quo de rupe Tarpeia rei*

C *immanium criminum proiiciebantur*) Quid autem reſpondent noſtri? Quid ſit geſtum, neſcio. Tamen quid tradunt noſtri? Quia ipſi ſe præcipitauerunt, & poteſtates infamauerunt, &c.] at de aliis imitatione maiorum ſuorum eadem ſibi ſupplicia voluntaria inferentibus agit ipſe S. Auguſtinus contra Gaudentium his verbis[b]:

a Auguſt. in Ioan. tract. 11.

DE DONATISTIS IN SEIPSOS SAEVIENTIBVS.

b Auguſt contra Gaudent. lib. 1. c. 28.

Sed nunc plane cum parcente vobis manſuetudine Chriſtiana, ita in vos ſæuit veſtra dementia, vt quemadmodum dicis, caminorum reperto compendio, veſtras animas rapiatis. Omnimodo vos à vobis ipſis pati perſecutionem, nimia eſt impudentia, ſi negatis; quando vos vtrumque completis, & vnde iuſte pereatis, & quod petitis. Sic autem dicis, tot hominum millia eſſe qui hoc faciant, quaſi non etiam iſta ſit non parua cauſa, cur ab huiuſmodi magiſterio veſtro Africa liberetur. Eorum eſt enim hominum genus, cui hoc malum perſuadere potuiſtis, qui ſolent

D hæc & antea facere, maxime cum idololatriæ licentia vſquequaque feruerét, quando iſti Paganorum armis feſta ſua frequentantibus irruebant. Vouebant autem Pagani iuuenes idolis ſuis quis quot occideret. At iſti gregatim hinc atque inde confluentes, tamquã in amphitheatro a venatoribus more immaniũ beſtiarum venabulis ſe oppoſitis ingerebant, furentes moriebantur, putreſcentes ſepeliebantur, decipientes colebantur. Præter hæc ſunt ſaxa immania, & montiũ horrida prærupta voluntariorũ creberrimis mortibus nobilitata veſtrorum: aquis & ignibus rarius id agebant, præcipitiis greges conſumebantur ingentes. Ætatis noſtræ hominibus res notiſſimas loquor. Quis neſcit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab vtilibus operibus otioſum, crudeliſſimum in mortibus alienis, viliſſimum cum ſuis, maxime in agris territans, ab agris vacans, & victus ſui cauſa cellas circumiens ruſtica-

INCENSA DONATISTARVM INSANIA IN CAPTANDO MARTYRIO.

E nas, vnde & Circumcellionum nomen accepit, vniuerſo mundo pene famoſiſſimum, Africani erroris opprobrium? Ex hoc igitur genere quis ignorat quàm multi antea per diuerſas regiones ibant & peribant, & nunc in illorum comparatione quàm pauci ſuis ignibus ardeant?] cum ſcilicet compreſſi ſunt iterum legibus Imperatorum, de quibus vberius ſuo loco dicendum erit.

Quòd autem hi nefandum ſcelus exemplo Raziæ[c] ex Machabæorum libris defendere ſoliti eſſent, & deterrimum delictum titulo martyrii honeſtarent, idem Auguſtinus eoſdem pluribus ſæpeq. confutat[d]; percitoſq. gloriæ ſtimulis iſta delirasſe, ſæpe etiam demonſtrat[e]. Nam ſic occiſos ſepeliebant, & colebant vt martyres, ad eorum ſepulchra comedentes atque gaudentes, orantesq. iactabant ſe ad eorum memorias exauditos: ſed refellit has omnes fallacias, & ad animas decipiendas diaboli technas retegit ipſe fuſius Auguſtinus[f].

c 2. Machab. 14.
d Auguſt. contra Gaudent. lib. 1. c. 28. 29. 30.
e Aug. de Vnitat. Eccleſ. c. 19. & contra Gaudent. lib. 1. c. 31. & aliis in locis
f Aug. de Vnit. Eccleſ. c. 19.

Cœpta hæc ipſorum inſania ſub Conſtante Imperatore, cum ab eis miſſi ſunt Paulus A
& Macarius Legati pacis, nec poſtea quoad viguit impium ſchiſma deſijt, peruulgata iam etiam tranſmarinis. nã de his Philaſtrius ita meminit[a]: In Africa ſunt qui Circuitores dicuntur: hi circumeunt terras; & quos inueniunt in via, cogunt eos, vt interficiantur ab illis, dicentes ſe deſiderare pati martyrium: & ſub cauſa hac multi latrocinantur interdum. Quidam autem ex his velut Biothanati moriuntur, ſeſe dantes in præcipitium, diuerſumq. ſubeunt calamitatũ interitum.] innotuerunt iidem Orientalibus etiã: nam de ipſis Theodoretus hæc habet[b]: Nouũ inſaniæ genus excogitarunt: violentam enim mortem, martyrium nominant; & qui hanc quidem appellationem aſſequi volunt, id longo ante tempore, ijs qui idem ſecum ſentiunt, ſignificant. Illi autem eos omni genere officij obſeruant, eiſq. inſeruiunt, & omne ciborũ genus afferunt, veluti quædã ſacrificio deſtinata animalia præpaſcentes & pinguefacientes. Cũ diuturno autẽ B
tempore in his delicijs laute & opipare vixerint, cogunt eos quos in vijs inuenerint, letalia eis vulnera enſe afferre; & nonnulli quidẽ inſtitutũ aſſequuntur, alij vero ab eo excidunt. Quis enim ſanæ mentis in ſe cædis manifeſtæ crimen ſuſceperit? Inſtar Corybantum, itaque furentes & debacchantes, ſe ex alto præcipitio deorſum præcipitant. Ego autem interim dum de Arianis loquor, volo aliquid lepidum, quod in his euenit, enarrare. Cum enim permulti ex ijs, inſtar phaſianorum adipati, in generoſum quemdam iuuenem incidiſſent, deinde nudum enſem ei porrexiſſent, iuſſerunt vt eis afferret vulnera: et ſe eum interfecturum minati ſunt, niſi imperatum faceret. Is autem dixit, ſe vereri, ne aliquibus occiſis, qui ſupereſſent pœnitentia ducti pœnam cædis ab eo exigerent: Oportere itaque prius vnicuique eorum vinculum imponere, deinde ſic enſem adigere. Cum illi autem acquieuiſſent, & vincula accepiſſent: cum vir- C
gis omnes cecidiſſet, eos vinctos relinquens abijt. Eis vero hanc phreneſin immiſit malus dæmon.] hactenus Theodoretus, deq. his modo ſatis: reliqua enim de ipſis ſuis locis antea dicta & inferius dicenda ſunt. Tantũ enim abeſt, vt ab hac inſania aliquando reſipuerint, vt maiori in dies correpti furore, graſſati ſint in ſe ipſos, & in Catholicos: tunc præſertim, cum Gildonis in Africa tyranni ſectator Optatus Gildonianus, homo Donatiſta, armatus prodijt, quod ſuo loco dicturi ſumus. Vidiſti igitur & conſideraſti, nullum vnquam non dico Chriſtianum Imperatorem, ſed nec Scytham, & immaniſſimum quemuis tyrannum de Donatiſtarum ſceleribus valuiſſe adeo crudeles pœnas ſumere, quas ipſi ſibi ſponte ferali animo intulere. Sed iam quæ ſunt reliqua rerum geſtarum præſentis anni, oratione proſequamur.

Hoc ipſo anno Alipius Tagaſtenſis, qui (vt ad calcem anni ſuperioris diximus) Hie- D
roſolymam profectus eſt, in Africam rediens, creatus fuit ſuæ patriæ Epiſcopus Tagaſtenſis: quod ex litteris ſancti Auguſtini ad ſanctum Hieronymum hoc anno datis facile poſſumus intelligere[c]. In ipſo enim limine perfuncti presbyteratus, & Epiſcopatus eius initiationis, Auguſtinus illas, de quibus agimus, ad ſanctum Hieronymum litteras dedit, quarum exordium eſt: Numquam æque quiſquam, &c.] Hæc quidem haud otioſe diſquirimus; ſed vt perſpicue innoteſcat, quo tempore cœpta ſit controuerſia illa famoſa, ore omnium agitata, inter Auguſtinum atque Hieronymum ad multorum annorum ſpatia propagata; ſimulq. cauſam & fontem, vnde illam fluxiſſe contigit, percipere accurate poſſimus. Ac primum quæ de Alipij Epiſcopatu habeat Auguſtinus, his tunc ad Hieronymum litteris datis, hic verbis ipſius manifeſtemus: Numquam, inquit, æque quiſquam tam facile cuilibet facie inno- E
tuit, quàm mihi tuorum in Domino ſtudiorum quieta lætitia, & vere exercitatio liberalis. Quamquam ergo percupiam omnino te noſſe; tamen exiguum quiddam minus habeo, præſentiam videlicet corporis. Quam ipſam etiam, poſteaquam te beatiſſimus nunc Epiſcopus, tunc vero iam Epiſcopatu dignus, frater Alipius vidit, remeanſq. a me viſus eſt, negare non poſſum magna ex parte mihi eſſe relatu eius impreſſam: et ante reditum, cum te ille ibi videbat, & ego videbam, ſed oculis eius, &c.]

Auſpicaturi iam exordium & originem controuerſiarũ, quæ inter tales tantoſq. viros doctrina & ſanctitate egregia præditos, Catholicæq. Eccleſiæ magiſtros exortæ ſunt: hic repetere memoria debemus, quæ anno ſuperiori ad finẽ ipſius diximus, cũ de eiuſdem Alipij peregrinatione Hieroſolymam ſermonem habuimus: nimirum tunc ex nobilium

Orige-

NOTA OMNIBVS DONATISTARVM INSANIA.

a Philaſtr. de hæreſ. c. 85.

b Theod. hæret. fabul. lib. 4.

DONATISTARVM INSANIA IN AFFECTANDO MARTYRIO.

ALIPIVS TAGASTENSIS CREATVS EPISCOPVS.

c Aug. epiſt. 8.

DISSENSIONES INTER AVGVSTINVM ET HIERONYMVM QVANDO COEPTAE.

A Origeniſtarum Hieroſolymis agentium latebris ventum illum ſpiraſſe, quo eiuſmodi eſt excitata tempeſtas, ex qua filiorum pacis nauigia nonnihil iactata, & inter ſe colliſa diu, vix tandem ad tranquillitatis portum, quò vterque rectitudinis & veritatis clauum direxerat, integra abſque naufragio peruenere: cū poſtea datis inter ſe mutuo dexteris, iunctis animis, aduerſus primogenita Origeniſtarum germina, Pelagianos hæreticos, ſub eodem Catholico fidei vexillo commilitones acerrime decertarunt.

Sed quo modo ab Origeniſtis ſuppeditatus eſt diſcordiæ fomes; ex veriſimilibus, ex veris tamen deductis coniecturis datur poſſe opinari: procul vero abhorremus ab opinatione eorum, de quibus iſta Hieronymus [a]: De amicitia omnis tollenda ſuſpicio eſt; & ſic cum amico, quaſi cum altero ſe, loquendum. Nonnulli familiares mei, & vaſa Christi, quorum Hieroſolymis & in ſanctis locis permagna copia eſt, ſuggerebant,
B non ſimplici animo a te factum, ſed laudem atque rumuſculos & gloriolam populi requirente: vt de nobis creſceres, & multi cognoſcerent te prouocare, me timere, te ſcribere vt doctum, me tacere vt imperitum, & tandem reperiſſe qui garrulitati meæ ſilentium modumq. imponeret.] hæc ipſe: ſed plane male illi Auguſtini animum perſcrutati; licet id conati fuerint, qui ad hæc aduerſus Hieronymum ſcribenda Auguſtinum quibuſdam impulſibus adegerunt. At quinam aduerſarij iſti Hieronymi, qui ex Auguſtini ad ipſum ſcriptis inſultandi in eū capturi forent occaſionem? illi nempe, quorum ſuperius mentio facta eſt, Ioannes Hieroſolymitanus Epiſcopus, Ruffinus, Melania, & ij qui alij ob Origenis errores, quos impugnabat, ipſi Hieronymo infenſiſſimi, eiuſmodi quidem, qui extrinſecus ſanctitate cum nobilitate pollentes, fidem apud omnes inuenirent, qui eos minus proxime perſpectos haberent.

a Hieron. epiſt. 92.

FOMES DISCORDIARVM AVGVSTINI CVM S. HIERONIMO VNDE.

C Quænam autem, quantave putas hos omnes aduerſus Hieronymum in aures Alipij infudiſſe? etſi non alia, illud quidem quod dictitare & obiectare ſæpe ſolebant: nimirum, hominem eſſe faſtu plenum, tumidum, nemini parcentem, omnes carpentem, ſibi nimium arrogantem, agentem doctorem totius Orbis, omnes ſpernentem, nulliuſq. rationem habentem: fore namque Deo gratum, Christianiſq. iucundum, petulantiam hominis coercere, contrarijs ſcriptis eius ſcripta corripere & ſugillare; idq. eſſe de ipſo in primis benemereri, ſi e cathedra docentis demiſſus, in loco humili collocatus diſceret tandem, & quod non crederet, experimento ſentiret, præſtantiorem ipſo in Eccleſia inueniri doctorem. At quorſum hæc Origeniſtarum ſtropha tendebat? eo nimirum, vt Hierónymi quam dicebant audaciam coercendo, Auguſtinum, ſi poſſent, ea arte ſibi coniungerent; vel ſaltem eoſdem inter ſe altercantes, ſibi inuicem aduer-
D ſarios conſtituerent, iugiter inter ſe pugnantes, mutuoq. carpentes; eueniretq. tandem ſecundum illud Hieremiæ [b]: Quia fortis impegit in fortem, ambo pariter conciderunt.] Non ſenſit dolos Alipius, nec in animum inducere potuit fraudulenter hæc agi, ab hominibus præſertim, quorum ſanctitas videbatur toto iam Orbe ſpectata: quamobrem quæ de Hieronymo ab illis accepit, eadem reuerſus in patriam retulit Auguſtino: qui bona fide, rectoq. animo, & nonniſi boni conſulens, ſic ſcribere aggreſſus eſt, & carpere quæ a Hieronymo ſcripta eſſent, vt tamen in omnibus fraternæ charitati in primis voluerit eſſe conſultum: ſicq. ſe reprehenſorem exhibuit, vt tamen charitate ſe fratrem eſſe, pluribus ſignificaſſe voluerit. Sed age iam ad ipſas litteras inter ſe mutuo datas, quo ſcriptæ ſunt ordine, veniamus.

ALIPIVS MALE AFFECTVS AB ORIGENISTIS IN S. HIERONIMVM.

b Hierem. 46.

Dedit igitur ipſe prior Auguſtinus ad Hieronymum, quas diximus, litteras hoc anno
E cuidam Profuturo, familiares illas quidem, ſalibus tamen acrioris correctionis aſperſas: nam vnde ſibi ſuppetere poterat haud mediocre argumentum Hieronymi commendandi, quòd ſolus ac primus inter Latinos referare potuerit fontes Hebraicos, inde eum ſugillandi ſe inueniſſe putauit occaſionem, quaſi otioſe hæc ipſe tentaſſet: a quo ſtudio etiam diuellere eū conatus, fructuoſius ipſum laborare rogat, nimirū vt verteret in Latinum Græcos ſcriptores Eccleſiaſticos; quod poſtulare ſe dicit nomine totius Eccleſiæ Africanæ, cum ait [c]: Petimus ergo, & nobiſcum petit omnis Africanarum Eccleſiarum ſtudioſa ſocietas, vt in interpretandis eorum libris, qui Græce Scripturas noſtras quàm optime tractauerunt, curam atque operam impendere non graueris: potes enim efficere, vt nos quoque habeamus illos tales viros, & vnum potiſſimum, quem tu libentius in tuis litteris ſonas.] Origenem ſane Auguſtinus intelligit; cuius laudes, antequam ex eo hæreſes proferrentur in lucem, ſuis ſcriptis

AVGVSTINI AD HIERONYMVM ACRES LITTERAS.

c Hieron. epiſt. 86. apud Aug. epiſt. 8.

ſæpe contigerat Hieronymũ prædicaſſe: vt vel ex hoc vno intelligas tacitã inuri Hieronymo notam, quòd hoc tẽpore deteſtari profiteretur Origenem, quem ante ſæpe alias commendaſſet: ſicq. plane per tranſennam inſpicias ſuppeditata ab Origeniſtis Auguſtino, eo modo quo diximus, in Hieronymum argumenta; qui & iſta mox ſubdit: De vertendis autem in linguam Latinam ſanctis litteris canonicis laborare te nollem, niſi eo modo quo Iob es interpretatus; vt ſignis adhibitis, quid inter hanc tuam & Septuaginta, quorum eſt grauiſſima auctoritas, interpretationem diſtet, appareat. Satis autem nequeo mirari, ſi aliquid adhuc in Hebraicis litteris & exemplaribus inuenitur, quod tot interpretes illius linguæ peritiſſimos ſugerit, &c.] ad poſtremum eiuſmodi indigno plane Auguſtino dilemmate agit: Si enim, inquit, obſcura ſunt, te quoque in illis falli potuiſſe creditur: ſi autem manifeſta, illos in eis falli potuiſſe non creditur.] hæc ipſe: ſed quantarum ſint virium, ſi quæ ad iſta reſponderit Hieronymus legeris, plane inuenies.

a Galat. 2.
ALIA REPREHENSIO AVGVSTINI IN HIERONIMVM.

Poſt hæc autem Auguſtinus eam reprehenſionem inculcauit de perperam facta a Hieronymo interpretatione loci illius in epiſtola ad Galatas[a], quo Paulus ait obiurgatũ a ſe eſſe Petrum: cum Hieronymus diceret ex complurium doctorum ſententia, ea omnia inter ipſos Apoſtolos per ſimulationem eſſe tranſacta: redarguit enim Auguſtinus Hieronymum tamquam praui dogmatis aſſertorem; quaſi illis mentiri licuiſſe, affirmarit. At quàm hæc a ſententia Hieronymi abhorruerint, ſuperius a nobis eſt demonſtratum tomo primo Annalium, cum de eadem controuerſia & diſſenſione inter Paulum & Petrum pluribus diſputauimus; ad quem locum lectorem reijcimus. Hæc quidem primis ad Hieronymum litteris præſtitit Auguſtinus, quas Profuturo peſerendas Hieroſolymam dedit. Sed accidit, vt ipſæ retentæ in Africa, vix (vt dicemus) peruenerint poſt annos duodecim Hieroſolymam. Verum quo caſu id factũ ſit, ſic explicat Auguſtinus[b]: Primas, quas ad te adhuc presbyter litteras præparaueram mittendas per quemdã fratrem noſtrũ Profuturũ; qui poſtea nobis collega factus, iã ex hac vita migrauit; nec eas tũ ipſe perferre potuit; quia continuo, dũ proficiſci diſponit, Epiſcopatus ſarcina detentus, ac deinde in breui defunctus eſt; etiã nunc mittere volui, &c.]

b Auguſt. epiſt. 10. apud Hieron. 88.

HIERONYMVS QVID ADMONVIT S. AVGVSTINVM
c Auguſt. epiſt. 9. apud Hier. 89

Cum igitur harũ Auguſtini litterarum S. Hieronymus penitus ignarus eſſet, ipſe ad Auguſtinum alia occaſione litteras officioſas ſatis miſit: quæ licet non extent, earũ tamen meminit Auguſtinus[c], qui & teſtatur inter alia admonitũ ſe fuiſſe a Hieronymo, vt caueret in legendo Origene eius errores; vtpote quòd ipſe Hieronymus aliquid viſus eſſet odoratus eſſe, & in ſuſpicionẽ adductus de conſuetudine Alipij Hieroſolymis cum Ioanne Epiſcopo, Ruffino, atque Melania, & veritus ne per Alipiũ tamquã canalem e cœnoſis fontibus in Auguſtini animũ illaberẽtur toxica Origenis. His acceptis a Hieronymo litteris Auguſtinus, cũ ad eum redderet litteras, eadẽ perſuaſione qua cũ primas litteras dederat animo affectus, rurſum a redargutione ſcriptorum illius ſumit exordiũ, ex cauſa quidem leuiſſima ſibi comparans argumentum; nimirum quòd acceperit a quodam homine, inditum ab eo titulum, Epitaphiũ, commentario illi; quem ante bienniũ conſcripſerat de Scriptoribus Eccleſiaſticis; quod tamen minime verum fuit, vt litteris ſuis ſe poſtea Hieronymus excuſauit. Rurſum vero iiſdem Auguſtinus litteris eamdem inculcat reprehenſionem de prauo dogmate ex interpretatione perperam facta loci illius epiſtolæ Pauli ad Galatas: atque tandem, perinde ac ſi graui lapſus eſſet errore, adhuc admonuit, vt iuxta illud Homeri, inſtar Steſichori, recantaret palinodiã. hæc cũcta pluribus pertractata apud ipſos Hieronymum & Auguſtinũ, ſi vis, inſpicias lector: nimis enim in longum difflueret oratio, ſi cuncta verbis ipſorũ hic reddere conaremur.

LITTERAE AVGVSTINI INTERCEPTAE ET VVLGATAE
d Hieron. epiſt. 92. apud Auguſt. epiſt. 14.

Sed accidit, dolo quidem aduerſariorum, non autem culpa vel oſcitantia Auguſtini, vt hæ litteræ nequaquam Hieroſolymam perlatæ fuerint, ſed exſcripta ex eis exemplaria in Italiam miſſa ſparſaq. per ſingulas ferme ciuitates non ſine Hieronymi graui ignominiæ nota: quorum vnum nactus Syſinnius diaconus, Hieroſolymam ad Hieronymum attulit: teſtatur id Ipſe Hieronymus in litteris ad Auguſtinum ſcriptis, cum iſta narrat, ſic iure quidem expoſtulans[d]: Satis mirari nequeo, quo modo ipſa epiſtola & Romæ & in Italia haberi a pleriſque dicatur, & ad me ſolum non peruenerit, cui ſoli miſſa eſt: præſertim cum idem frater Syſinnius inter ceteros tractatus tuos dixerit eam ſe non in Africa, non apud te, ſed in inſula Hadriæ ante hoc ferme quinquennium repériſſe.] hæc Hieronymus. Quis non ſentiat id ſubdola aduerſariorũ

arte

A arte compoſitũ, ne eiuſmodi litteræ ad Hieronymum peruenirent, nec eius ſtylo potenti ex more, omnia quæ eſſent obiecta refellerentur: ſed quaſi ex illis victus atque proſtratus, cum rubore ſiluiſſe videretur; litteræ illæ Auguſtini vbique locorum ab aduerſarijs oſtentarentur, deſcriberenturque: vt ſic Hieronymi nomen ſannis pariter atque cachinnis expoſitum pro aduerſariorum arbitrio vbique traduceretur.

FRAVS ADVERSARIORVM IN S. HIERONYMVM.

Quòd autem hæc acciderint Auguſtino neſciente, inde ſatis aperte percipi poteſt, dum poſt illam epiſtolam ad Hieronymum alias litteras dedit, quibus efflagitabat, vt ad datas a ſe litteras reſponderet. Sed rem hanc totã geſtam dolo aduerſariorum cum dicimus: ne falſum me coniectorem exiſtimes, accipe quid præterea per Africanos iridẽ Epiſcopos ijdem aduerſarij Origeniſtæ eodem tempore moliti ſint: narrat id S. Hieronymus [a] in Apologia aduerſus Ruffinum: Scribit, inquit, frater Euſebius, ſe apud Afros

a Hieron. Apolog. aduerſ. Ruffin. lib. 2.

B Epiſcopos, qui propter Eccleſiaſticas cauſas ad Comitatum venerant, epiſtolam quaſi meo ſcriptam nomine reperiſſe, in qua agerem pœnitentiam, & me ab Hebræis in adoleſcentia inductum eſſe teſtarer, vt Hebræa volumina in Latinum verterem, in quibus nulla ſit veritas. Quod audiens, obſtupui. et quia in ore duorum vel trium ſtat omne verbum, vniq. teſti nec Catoni creditum eſt; id ipſum multorum me ex Vrbe fratrum ſcripta docuerunt, ſciſcitantium, an ita ſe haberet, & a quo ipſa epiſtola diſſeminata eſſet in vulgus lacrymabiliter indicantiũ. Qui hoc auſus eſt facere, quid aliud non audeat?] hæc S. Hieronymus; quibus plane ſignificatur, ex vna pariter officina iſtæc omnia eſſe deprompta. Porro totius huius facinoris architectum fuiſſe Ruffinum, ipſumq. eius auctorem epiſtolæ nomine Hieronymi ſcriptæ, idem Hieronymus in Apologia in ipſum ſcripta non obſcure ſignificat [b].

b Hieron. ibid.

HIERONYMI QVERELA DE AVGVSTINO.

C Ar quid poſt hæc ipſe Hieronymus? licet Auguſtini litterarum exemplar per Syſinnium diaconum accepiſſet, cunctatus eſt tamen ad eas dare reſponſum, quòd haud certus omnino reddi poſſet eas ab Auguſtino eſſe conſcriptas, licet (vt ait) ſtylo ſatis intellexerit eius eſſe: ſed ſtomachatus nonnihil, duabus [c] ad Auguſtinũ miſſis litteris, de iniuria accepta conqueſtus eſt, conteſtatuſq. pariter ſe ad priores ab ipſo datas litteras minime reſpondere velle, quouſque certioribus ſcriptis litteris ſuas illas eſſe ſignificaret. dedit harum litterarũ priores Aſterio, poſteriores vero Firmo, vt ex Auguſtini redditis litteris [d] apparet. Quas omnes licet ſtylo pungenti, vtpote commotus iniuria, viſus ſit exaraſſe: haud tamen inter ſe ipſos connexum vinculũ charitatis diſſolui voluit: nam ad finem priorum, quas Syſinnio dedit, animi ſui candorem his verbis reliquiſſe voluit declaratum [e]: Vide, inquit, quantum te diligam, vt ne prouocatus quidem

c Hieron. epiſt. 91. & 92.

d Apud Hieron. epiſt. 97.

e Hieron. epiſt. 91.

D dem voluerim reſpondere; nec credam tuũ eſſe, quod in altero forte reprehenderem.] ad finẽ vero poſterioris epiſtolæ [f]: Vale, inquit, mihi amice cariſſime, ætate fili, dignitate parens.] ſic quidem, quòd iam Auguſtinus eſſet creatus Epiſcopus, & mox addit: Et hoc a me rogatus obſerua, vt quicquid mihi ſcripſeris, ad me primum facias peruenire.] Auguſtinus vero acceptis Hieronymi litteris ab Aſterio, illas ſuas ad eũ reddidit, quarum eſt exordium [g]: Quamuis exiſtimem, &c.] in quibus inter alia veniam petens, hæc ait: Obſecro ergo te per manſuetudinem Chriſti, vt ſi te læſi, dimittas mihi; ne me viciſſim lædendo, malum pro malo reddas.] et poſt alia: Vtinam mereremus amplexus tuos, &c.] Ex quibus plane intelligis, Deo dilectos, filios pacis, Eccleſiæ magiſtros eo animo in altercando fuiſſe, vt inter ipſos verborum grauiores verberibus ictus, ſe tamen mutuo complecterentur, & furtiuis charitatis oſculis peterent.

f Hieron. epiſt. 92.

g Auguſt. epiſt. 15. apud Hieron. epiſt. 93.

E Porro vt his profitetur litteris Auguſtinus, haud pridem dederat ad Hieronymum per Cyprianum diaconum litteras, quæ extant, eſtq. illarum exordium [h]: Ex quo cœpi ad reſcribere, &c.] quibus & ſignificauit ſuas eſſe duas illas priores, quibus ſuperius dictæ correctiones conſcriptæ haberentur, de quibus & Hieronymus petierat certior reddi, num eius eſſent. adiunxit vero & poſtremis his ſuis ad Hieronymum alias reprehenſiones; videlicet, quòd nouam ex Hebræo tranſlationem libri Iob edidiſſet prorſus inutilem; quòdq. aliter quàm Septuaginta haberent, vertens ex Hebraica veritate librum Ionæ, pro cucurbita, magno omnium ſcandalo, hederam poſuiſſet: et quid in vna Africanarum eccleſiarum tunc contigiſſet, recenſet his verbis: Quidam frater noſter Epiſcopus, cum lectitare inſtituiſſet in eccleſia, cui præeſt, interpretationem tuam, mouit quiddam longe aliter abs te poſitum apud Ionam Prophetam, quàm erat omnium ſenſibus memoriæq. inueteratum, & tot ætatum ſucceſſionibus decan-

h Auguſt. epiſt. 10. apud Hieron. epiſt. 88.

NOVIS CENSVRIS AB AVGVSTINO PVLSATVR HIERONYMVS.

decantatum: factuſq. eſt tantus tumultus in plebe, maxime Græcis arguentibus & inclamantibus calumniam falſitatis, vt cogeretur Epiſcopus (ea quippe ciuitas erat) Iudæorum teſtimonium flagitare. Vtrum autem illi imperitia, an malitia, hoc eſſe in Hebræis codicibus reſponderunt, quod & Græci & Latini habebant. Quid plura? coactus eſt homo velut mendoſitatem corrigere, volens poſt magnum periculum non remanere ſine plebe.] hactenus de his Auguſtinus: reciprocanſq. rurſum per eamdem lineam ſtylum, affirmat eum vtilius impenſurum operam reddendo Græca Latinis, quàm Hebraica; eoq. nomine gratias agit de Euangelio ab ipſo ex Græco in Latinum tranſlato. A

QVAM SERO HIERONYMVS ACCEPERIT LITTERAS AVGVSTINI.

[a] Hier. epiſ. 89. apud Aug. 11.

[b] Hieron. epiſt. 91. 92.

At quantum temporis interlapſum ſit, ex quo illas ab Auguſtino olim ſcriptas, & per Cyprianum diaconum iterum ad ipſum datas ſanctus Hieronymus acceperit [a]: plane ex ipſis Hieronymi ad Auguſtinum per eumdem Cyprianum tunc redditis litteris ſatis ſuperq. intelligi poteſt; nempe (quod admiratione quidem dignum eſt) duodecim annorum ſpatium intercurriſſe: quod ſane ex manifeſta illa ratione deducimus, cum in ijſdem litteris ipſe teſtetur S. Hieronymus [b], eius exemplaria ad ſe perlata eſſe non antequam Syſinnius aduenerit ex Gallijs Hieroſolymam, cum illuc miſſus eſt ab Exuperio Epiſcopo Toloſano; qui quidem eius aduentus contigiſſe monſtratur ſub ſexto Arcadij Conſulatu cum collega Probo, eſt is annus Domini quadringenteſimus ſextus. Nam cum ipſe S. Hieronymus in præfatione libri tertij in Amos affirmet ſe dictis Conſulibus elaboraſſe commentarios in Zachariam ad Exuperium Toloſanum Epiſcopum; & in præfationibus trium librorum in Zachariam idem S. Hieronymus teſtetur de eodem Syſinnio tunc miſſo ab Exuperio Hieroſolymam: plane neceſſe eſt affirmare, non ante dictos Conſules Syſinnij aduentū contigiſſe. Porro non aliū hunc fuiſſe Syſinnium, qui exemplaria epiſtolæ Auguſtini ad Hieronymum attulit Hieroſolymam, ab illo qui ab eodem Exuperio Toloſano Epiſcopo miſſus accepit a S. Hieronymo commentarios in Zachariam Prophetam ſub dictis Conſulibus elaboratos, ex eo quoque certo cognoſci poteſt, quòd ipſe Hieronymus in litteris quas tunc pro defenſione ſua ad Auguſtinum ſcripſit, cum citat S. Ioannem Chryſoſtomum, non eum dicit eſſe Epiſcopum, ſed olim fuiſſe, atque eſſe iam deſijſſe: adeo vt neceſſe ſit eam ab ipſo pro ſua defenſione eſſe ſcriptam ad Auguſtinum epiſtolam, cum iam Ioannes ſede ſummotus eſſet, & in locū eius alius ſuffectus; ſunt enim in dicta epiſtola hæc Hieronymi verba [c]: Quid, inquit, dicam de Ioanne, qui dudum in Pontificali gradu Conſtantinopolitanam rexit Eccleſiam, & proprie ſuper hoc capitulo latiſſimum exarauit librum?] quæ quidem ipſamet verba (ne arbitteris eſſe mendū in codice) repetit ipſe Auguſtinus in ſua ad Hieronymum reſponſione, ea epiſtola, cuius eſt principium [d]: Iampridem charitati tuæ, &c.] Sic igitur iam vides ſedere deſijſſe Ioanuem Chryſoſtomum, cum illæ a Hieronymo ſcriptæ ſunt litteræ ad Auguſtinum per Cyprianum, quibus de acceptis priorum litterarum exemplaribus a Syſinnio ſignificabatur. Porro & illud liquet, eūdem Ioannem Chryſoſtomum quadringenteſimo quarto Domini anno ſede depoſitum & in exilium miſſum eſſe: vnde perſpicias, optime conuenire, eumdē hunc eſſe Syſinnium, quem conſtat Hieroſolymam veniſſe ſub dicto ſexto Arcadij Conſulatu, anno Domini quadringenteſimo ſexto; indeq. perſpicue intelligas, non ante annos duodecim Hieronymum accepiſſe, non dico litteras, ſed exemplaria litterarum, quas Auguſtinus ſcripſerat: quibus & videas, quàm proditorie cum eo tunc ab aduerſarijs actum ſit. B C D

[c] Hieron. epiſt. 89.

[d] Aug. epiſt. 19. apud Hieron. 97.

HIERONYMVS REDARGVIT AVGVSTINVM.

Sed non hic finis, immo potius exordium controuerſiarum fuit: ſiquidem acceptis tribus ſimul miſſis ab Auguſtino Hieronymus litteris, ipſe ijs quas per dictum diaconum Cyprianum reddidit, Apologiam validam quidem contexuit: qua cum ab omnibus obiectis cauſam ſuam defendiſſet, redarguit inſuper Auguſtinum, quòd eius ſententiæ viſus eſſet aſſertor, qua diceretur, Iudæos ad Chriſtum conuerſos vti licite legalibus potuiſſe: quod affirmare, nihil aliud eſſet, quàm Cherinthi, Hebionis, & Nazaræorum hæreſi adſtipulari. Vice verſa Auguſtinus his a Hieronymo pro ſua ipſius defenſione acceptis per Cyprianum diaconū litteris, necnon ſuperioribus Firmo datis, quarum meminimus, prolixiorem illam reſcripſit epiſtolam, quæ incipit: Iampridem charitati tuæ.] qua inter alia purgat ſe ab eo errore, in cuius ſuſpicionem apud Hieronymum venerat, quaſi eadem ſentiret cum hæreticis illis, qui Iudaica pariter cum fide Chriſtiana eſſe ſeruanda antea docuiſſent: fatetur tamen, ſe minus perfecte eſſe locutum, E

intelli-

A intelligere autem voluiſſe, ea primis illis temporibus tolerata fuiſſe: quam ſuã ea de re ſententiam iam ante contra Fauſtum ſcribens, plenius ſe declaraſſe teſtatur. Sed iam receptui poſt bellum canendum; immo & compoſito inter eos fœdere, & veritate in vtroque vincente firmiori pace atque concordia ſtabilita, pro munere Deo laudes cum gloria concinendæ.

Porro vt ab omni ſuſpicione malæ mentis prauiq. animi S. Auguſtinum penitus liberemus, intelligamuſq. quàm veriſſimum eſſe hæc omnia aduerſariorũ arte fuiſſe compoſita, ipſo aliter ſentiente: præter illa quæ ſuperius ingeſta ſunt ad hæc declaranda, accipe quæ ipſe Auguſtinus ad calcem ſuarum primitus datarum epiſtolarum habet; vt intelligas quo animo in eiuſmodi contentionis palæſtra in arenam deſcenderit. Sunt hæc verba [a] ipſius, cum Profuturo ſimul cum litteris alia quædam ſcripta Hieronymo (CHARITAS INTER HIERONYMVM ET AVGVSTINVM ILLIBATA SERVATA. — a Aug. epiſt. 8.)
B dederat perferenda: Sane idem frater aliqua ſcripta noſtra fert ſecum; quibus legendis ſi dignationem adhibueris, etiam ſinceram atque fraternam ſeueritatem adhibeas quæſo. Non enim aliter intelligo quod ſcriptum eſt [b]: Emendabit me iuſtus in miſericordia, & arguet me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum: niſi quia magis amat obiurgator ſannas, quàm adulator vngens caput. Ego autem difficillime bonus iudex lego quod ſcripſerim; ſed aut timidior recto, aut cupidior. Video etiam interdum vitia mea, ſed hæc malo audire a melioribus: ne cum me recte fortaſſe reprehendero, rurſus mihi blandiar, & meticuloſam potius mihi videar in me, quàm iuſtam tuliſſe ſententiam.] hæc ipſe, volens ſua ſcripta cenſuræ Hieronymi ſubiacere. quo animo perſeueraſſe Auguſtinum immobilem vſque ad finem, omniq. obſeruantia Hieronymum coluiſſe, innumera in iiſdem epiſtolis ſparſa ſunt loca. (b Pſal. 140.)

C In nouiſſima eodem argumento conſcripta, quantũ ipſe licet Epiſcopus detulerit Hieronymo presbytero, hac plane ſententia declarauit [c]: Quamquam ſecundũ honorũ vocabula, quæ iam Eccleſiæ vſus obtinuit, Epiſcopatus presbyterio maior ſit: tamen in multis rebus Auguſtinus Hieronymo minor eſt.] maior quidem Auguſtino Hieronymus, non ætate ſolum, cuius ratione eum ſuperioribus litteris filium nominat, ſed & linguarum Hebraicæ & Græcæ peritia: verum & in ſanctitate etiam puto Auguſtinum iure primas Hieronymo detuliſſe; quippe quem ſciret ab exordio iuuentutis iugum Chriſti portare cœpiſſe, fidemq. immaculatam ſeruaſſe, ſe vero a fide naufragum diu per Manichæorum hæreſes deuiaſſe. Cum tot igitur prærogatiuis præſtaret Hieronymus Auguſtino; videtur inſulſa nimis illa quorumdam interpretatio: ſignificare nimirum voluiſſe Auguſtinum, Hieronymum maiorem fuiſſe, quòd ma- (c Aug. epiſt. 19. — HIERONYMVS IN QVIBVS AVGVSTINO MAIOR.)
D ior eſſet dignitas Cardinalatus Epiſcopatu: quaſi nihil præterea eſſet, quo excelleret Hieronymus Auguſtino, vt neceſſario ad Cardinalatum illa referenda ſint verba. ſed de Cardinalatu Hieronymi ſatis ſuperius. Ad poſtremum ad ſignificandam purã ſuam erga Hieronymum charitatem, timens Auguſtinus ne quid reliquum reſperſi ex liuore pulueris in Hieronymi animo reſideret, ſequeſtrem adhibuit Præſidium ſacerdotem, qui penitus eius animum exploraret: ad quem ea de re epiſtolam ſcribens, hæc habet in fine [d]: Si ego, quod non debui, aut quo modo non debui, aliquid ſcripſi: non ad illum de me, ſed ad me ipſum potius fraterna dilectione mitte ſermonem; quo correctus petam, vt ignoſcat, ſi meam culpam ipſe cognouero.] hæc ipſe. At quanti e contrario fecerit ipſe Hieronymus Auguſtinum, & quibus laudibus prædicauerit, inferius ſuis locis dicturi ſumus Annalium tomo quinto, cum mutuo inter ſe datas litteras tempore (d Aug. epiſt. 16. apud Hieron. 93)
E ingruentis hæreſis Pelagianæ recenſebimus. Hic autem ſatis in vnum congeſſiſſe cœptam hoc anno controuerſiam, deductam vero ad annum ferme decimum quartum; ſimulq. certo narrationis ordine in vnum modo nos perdifficilem hiſtoriam ad rerum geſtarum faciliorem intelligentiam, quàm breuiſſime licuit, complexos eſſe. Iam cetera quæ huius ſunt anni acta reddamus.

Hoc eodem anno Paulinus Romanus, V.C. antiquæ nobilitatis decus, vna cum Theraſia coniuge, ampliſſimo patrimonio in pauperes erogato, monaſticæ vitæ inſtitutum arripiens, Vrbe admirante, in Nolanum agrum ſeceſſit. In cuius rei geſtæ narratione, a temporis certa ratione ſumentes exordium; hæc ipſa præſenti anno geſta eſſe, inde certam deducimus manifeſtamq. adducimus auctoritatem, quod idem ipſe Paulinus in epiſtola quam dedit ad Auguſtinum adhuc presbyterum, mox vero eodem anno poſtea creatum Epiſcopum Hipponenſem, nempe anno ſequenti, quo contigit ad (PAVLINI ET THERASIAE CONVERSIO.)

Epiſco-

Epiſcopatum prouehi, cum teſtetur ſe nonniſi annum habere, ex quo, abdicato ſæculo, Chriſtianæ philoſophiæ nomen dederit, licet ætatis annum quadrageſimum primum impleſſet: plane ſignificat, hoc anno, ſuæ ætatis quadrageſimo impleto, monaſticum induiſſe habitum, & vitæ monaſticæ inſtituta ſectari cœpiſſe. Sed iam ipſum A
[a] *Apud Aug. epiſt. 31.* iſta profitentem audiamus; ea enim epiſtola hæc habet [a]: Rege ergo paruulum in terra reptantem, & tuis greſſibus ingredi doce. Nolo enim in me corporalis ortus magis quàm ſpiritalis exortus ætatem conſideres. Quippe ætas mihi ſecundum carnem ea iam eſt, qua fuit ille ab Apoſtolis [b] in porta Specioſa Verbi poteſtate ſanatus (*nimirum annorum amplius quadraginta*) In natalibus autem animæ, illius adhuc mihi tempus infantiæ eſt, quæ intentatis Chriſto vulneribus immolata digno ſanguine agni victimam præcucurrit, & Dominicam auſpicata eſt paſſionem] nempe anni vnius temporis terminus; aniculum enim agnum ad Paſchalem victimam debere eligi, diuina lege præceptum erat [c]. His igitur figuris Paulinus aperte ſignificare voluit, ſe eo tempore, quo iſta ſcribebat, nempe anno ſequenti (vt dicetur) fuiſſe ætatis annorum quadraginta vnius, quorum annum vnum ſpiritalis natalis egiſſet in monaſtica diſciplina. B

[b] *Act. 4.*

PAVLINI AETAS.

[c] *Exod. 12.*

PAVLINI EPISTOLAE AD AVGVSTINVM TEMPVS.

Sed vnde colligimus, dices, ſequenti anno eam a Paulino ad Auguſtinum epiſtolam ſcriptam eſſe? ex eo nimirum eius rei certum deducitur argumentum, dum ad Auguſtinum tunc presbyterum ipſe ſcribens, Auguſtinus iam tunc factus Epiſcopus ad ipſum Paulinum mox litteras reddidit; id enim ipſe S. Auguſtinus affirmat [d]. Porro Auguſtini ad Epiſcopatum promotionem ſequenti anno contigiſſe, Proſper nota Conſulum ſignat: cui enim cum Auguſtino magna fuit vitæ conſuetudo, ea de tempore ſedis eius ipſum præterijſſe minime potuerunt. Quòd autem has litteras Paulinus ad Auguſtinum adhuc presbyterum dederit, ex verbis eius fidem certam inuenies, dum ibi hæc ait [e]: Si officium commune conſideras, frater es: ſi maturitatem ingenij tui & ſenſuũ, pater mihi es, etſi forte ſis æui iunior, quia te ad maturitatem meriti honor ſeniorem prouexit, & iuuenem cana prudentia.] ita ipſe: et inferius, cum ſe eidem Auguſtino miniſterio ſociatum dicat æqualem, compresbyterum illum fuiſſe demonſtrat, ſicut etiam cum eundem fratrem nominet Auguſtinum; nam presbyterũ a presbytero fratrem appellari conſueuiſſe, Epiſcopum vero patrem, idem Paulinus eadem epiſtola ad Auguſtinum data declarat, appellans Alipium Epiſcopum Tagaſtenſem communem patrem; cum tamen quod ad ætatem ſpectat, ambo eſſent æquales. Quòd autem tunc ad ea reſcripſerit Auguſtinus iam creatus Epiſcopus, in eadem ipſe teſtatur epiſtola [f]. Sed & ex his illud obſerua: cũ enim hoc anno ipſa ad Auguſtinũ epiſtola Paulinus tradat ſe iam impleſſe quadrageſimum annum, ac proinde inchoaſſe quadrageſimum primum; plane inuenies eiuſdem prorſus ætatis ipſum cum S. Auguſtino fuiſſe, quem tempore quo fuit creatus Epiſcopus, liquet fuiſſe ætatis annorum quadraginta vnius: id quidem ex deducta exacta ſuperius annorũ ætatis eius ratione perſpicue demonſtratur. hæc vero ad tempus inſinuandum ſatis ſufficiant. C D

[d] *Aug. epiſt. 34.*

[e] *Apud Auguſt. epiſt. 32.*

[f] *Aug. epiſt. 34.*

At quanti momenti res fuerit, tale de ſe ſpectaculum Vrbi & Orbi exhibuiſſe in ſæculi abdicatione Paulinum, ex ijs facile poteris intelligere, quæ S. Ambroſius eodem tempore ad Sabinum Placentinum Epiſcopum data ad iſtud ipſum ſignificandum epiſtola, his verbis exordiens narrat [g]: Paulinum ſplendore generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus tam ſuis, quàm etiam coniugalibus, in hos ſe induiſſe cultus ad fidem comperi, vt ea in pauperes conferat, quæ redegit in pecuniam: et ipſe pauper ex diuite factus, tamquã deoneratus graui ſarcina, domui, patriæ, cognationi quoque vale dicat, quo impenſius Deo ſeruiat. Elegiſſe autem ſecretũ affirmatur Nolanæ vrbis, vbi tumultum fugitans, æuum exigat. Matrona quoque virtuti ac ſtudio eius proxime accedit, neque a propoſito viri diſcrepat. Denique tranſcriptis in aliorum iura ſuis prædijs, virum ſequitur, & exiguo illic coniugis contenta cæſpite, ſolabitur ſe religionis & charitatis diuitijs. Soboles eis nulla, & ideo meritorum poſteritas deſiderata. Hæc vbi audierint proceres viri, quæ loquentur? Ex illa familia, illa proſapia, illa indole, tanta præditum eloquentia migraſſe a Senatu, interceptam familiæ nobilis ſucceſſionem? ferri hoc non poſſe. Et cum ipſi capita & ſupercilia ſua radant, ſi quando Iſidis ſuſcipiunt ſacra: ſi forte Chriſtianus vir attentior ſacroſanctæ religionis veſtem mutauerit, indignum facinus appellant. Equidem doleo tantam E

[g] *Ambroſ. epiſt. 36.*

DE CONVERSIONE PAVLINI ELOGIVM S. AMBROSII.

eſſe

A eſſe in mendacio obſeruantiam, in veritate negligentiam, vt confundantur plerique
attentiores ad ſacroſanctam religionem videri, non conſiderantes vocem dicentis [a]: *a Luc. 9.*
Qui me confuſus fuerit coram hominibus, confundar & ego eum coram Patre meo,
qui eſt in cælis, &c.] hæc ipſe: quibus plane vides Paulinum atque Theraſiam habi-
tum mutaſſe, cum vitam monaſticam vna pariter auſpicati ſunt. quam quidem inno-
uationem merito idem Paulinus nouum natale ſuum appellat, dum ſe hoc anno geni-
tum ſecundum interioris hominis renouationem, ſcriptis ad Auguſtinum litteris
profitetur.

Sed antequã de Paulino quæ ſunt reliqua proſequamur, elucidandus eſt locus Am-
broſij, quo ait, Paulinum in partibus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecundum: ne quis ex his PAVLINVS
putet illum origine Aquitanum fuiſſe potius quàm Romanum, quem inter Senato- QVOMODO AQVITANVS
B res Romanos claruiſſe, & inter omnes nobilitate fuiſſe conſpicuum, idem affirmat, DICTVS.
quod & Auſonius (vt dicetur) ſæpe confirmat. Quamobrem quòd ipſe ſanctus Am-
broſius de Paulino dicat, in partibus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecundum; ad ampliſſi-
mum patrimonium quod ille in Aquitania poſſideret, vbi & habitare ſæpe ſoleret,
viſus eſt alludere voluiſſe, ſecundum ea quæ itidem Auſonius de ipſo Paulino ſcribit.
Contingebat hoc tempore, ſicut olim, nobiles Romanorum in prouincijs longe ab Vrbe
poſitis latifundia poſſidere; vt S. Hieronymus [b] tradit de S. Paula, & Symmachus [c] ſuis *b Hieron. epiſt. 27.*
teſtatur epiſtolis in Mauritania Cæſarienſi plurima iugera poſſediſſe; itidemq. de Pam- *c Symmach. lib. 7. epiſt. 66. & ſequent.*
machio ex S. Auguſtini [d] epiſtola conſtat, quod & de alijs horum æqualibus affirmari
poteſt, vt de antiquioribus Romanorum dicere prætermittamus. Quòd igitur in eadē *d Aug. epiſt. 234*
prouincia Aquitaniæ alij quoque Romani ciues latiſsima rura poſsiderent, ſed ab ho-
C rum nemine ſuperaretur Paulinus; ea de cauſa Ambroſius de ipſo ait, in partibus Aqui-
taniæ in poſſeſſione agrorum nulli ſecundum fuiſſe.

Hæc autem cum optimo iure dici poſsint: puto tamen vitio librariorum inuerſam
eſſe periodum: nimirum, vt cum ibi apud Ambroſium ſic legitur: Paulinum ſplendore RESTITVITVR TEXTVS AMBROSII.
generis in partibus Aquitaniæ nulli ſecundum, venditis facultatibus, &c.] ita ſit reſti-
tuendum: Paulinum ſplendore generis nulli ſecundum, in partibus Aquitaniæ vendi-
tis facultatibus, &c.] cui quidem lectioni fauet in primis, quòd cum ipſe Ambroſius
ampliſsimum Senatorem ſignificet fuiſſe Paulinum, familia nobiliſsima, ac Romana
proſapia eademq. clariſsima natum prædicet: plane res tanta minuitur, immo penitus
extenuatur, ſi ſecundum priorem lectionem legerimus eum ſplendore generis in parti-
bus Aquitaniæ nulli fuiſſe ſecundũ; cum etſi primus inter nobiles illius regionis excel-
D luiſſet, haud tamen comparandus fuiſſet cum aliquo Romanorũ antiquæ familiæ; nec
ſane dignus ſatis, vt de eo Gentiles Romæ Senatores talia tantaq. quod ad generis nobi-
litatẽ ſpectat, iſta emphaſi prædicarent: Ex illa familia, illa proſapia, illa indole, tanta
eloquentia præditum, migraſſe a Senatu, interceptam familiæ nobilis ſucceſsionem.]
haud enim par eſt, iſta iactari de nobili Aquitano, qui & inter eius prouinciæ nobiles
non primus eniteat, ſed reliquis coæquetur. Arridet inſuper poſteriori lectioni, quòd
idem Ambroſius inferius dicat, agrum Nolanum minime ab eo fuiſſe diſtractum; ſicq.
non omnes ab eo agros venditos fuiſſe, ſed dumtaxat eos quos ampliſsimos poſsidebat
in partibus Aquitaniæ, voluerit demonſtraſſe: vel etſi ceteros omnes, excepto No-
lano, vendiderit; Aquitanos tamen ſatis fuerit nominaſſe, qui omnium latiſsimi
haberentur.

E Eſt inſuper, vt ex eiuſmodi ſancti Ambroſij de Paulino elogio illud pariter aſſequaris, PAVLINVS VNVS IDEMQVE
non alium eſſe hunc Paulinum qui in agro Aquitano prædia vendidit, & Nolanum ſe- CVM EO QVEM
ceſſum vna cum coniuge perijt, ab illo ad quem extant complures Auſonij Galli vi- AVSONIVS CE-
ri Conſularis epiſtolæ verſibus conſcriptæ: illum ipſum namque Paulinum Auſonij per- LEBRAT.
neceſſarium ſæculo nuncium remiſiſſe, & cum coniuge idem vitæ inſtitutum ſuſcepiſſe,
petijſſeq. perfectioris vitæ gratia Nolanum agrum, ex verſibus ipſorum vltro citroq. da-
tis ſatis intelligi poſſe perſpicitur.

Patere, lector, amabo te, orationi de tanto viro oblectanti ſe, liberiores ad curſum
habenas laxari, eiuſq. exordium vitæ repetere vſque ad eiuſdem anno præſenti res ge-
ſtas: erit, vt tu quoque magnam ex ijs capias voluptatem. Scimus Paulinos inter alios
Senatores Chriſtianos in Vrbe celebres a Prudentio aduerſus Symmachum agente re- *e Prudent. aduer. Symmach. lib. 1.*
cenſeri his verſibus [e]:

Non

PAVLINI FIDELES.

Non Paulinorum, non Baſſorum dubitauit A
Prompta fides dare ſe Chriſto, ſtirpemq. ſuperbam
Gentis patriciæ venturo attollere ſæclo.] Præter hunc autem de quo agimus, claruere Conſtantini tempotibus Paulini duo, ſenior atque iunior: quorum prior Conſulatum geſſit cum Iuliano, eo ipſo anno, quo Nicænum Concilium celebratum eſt, qui eſt Domini trecenteſimus vigeſimus quintus: poſterior vero poſt annos octo vna cum Optato itidem Conſulatum ordinarium eſt conſecutus. De maiori adhuc Ethnico eiuſmodi vetus reperitur inſcriptio[a]:

a Recitat Panuin. in Faſt.

PAVLINI SENIORES.

HERCVLI. INVICTO
M. IVNIVS. CAESONIVS. NICOMACHVS
ANICIVS. FAVSTVS. PAVLINVS

De minori autem, cũ aurata ſtatua donatus eſt, eiuſmodi extat egregiũ monumentũ[b]: B

b Deſcribit Smetius pag. 70. nu. 8. necnon Panuin. in Faſt.

ANICII. IVN
ANICIO. PAVLINO. IVN. C. V
PRO. COS. ASIAE. ET. HELLESPONTI
CONSVLI. ORDINARIO. PRAEF. VRBI
VICE. SACRA. IVDICANTI. OB
MERITVM. NOBILITATIS. ELOQVII
IVSTITIAE. ATQ. CENSVRAE. QVI
BVS. PRIVATIM. AC. PVBLICE
CLARVS. EST. PETITV. POP. R
TESTIMONIO. SENATVS. IVDICIO
D. D. N. N. TRIVMPHATORIS. AVG C
CAESARVMQ. FLORENTIVM
STATVAM. SECVNDAM. AVRO
SVPERFVSAM. LOCARI. SVMPTV
PVBLICO. PLACVIT

Quod inter alios magiſtratus vna cum Præfectura Vrbana iunctum legis: VICE. SACRA. IVDICANTI] intelligere debes, quòd ex quo Chriſtiani Principes titulum abiecere Pontificis Maximi, ius Pontificium ſacra iudicandi ad Vrbis Præfectos tranſtulere: quod & ex Symmachi litteris de iudicio exercendo ab ipſo Vrbis Præfecto aduerſus Veſtalem Primigeniam virginem lapſam, ſuperius dictum eſt.

PAVLINI ANICIANAE FAMILIAE.

Habes ex his pariter inſcriptionibus Paulinos itidem fuiſſe Anicianæ familiæ germen: a qua haud putamus noſtrum excludendum eſſe Paulinum, licet Pontius prænomine dictus ſit: ſicut nec excluditur ſenior Paulinus, quòd Fauſtus ea inſcriptione nominatus inueniatur. Ceterum Prudentium, qui ſub Honorio aduerſus Symmachum (vt diximus) duos illos libros ſcripſiſſe cognoſcitur, cum Paulinos celebrat, ad Paulinum de quo agimus, cuius fama vigebat illuſtris, reſpectum potiſſimum habuiſſe, nulla penitus dubitatio eſſe debet. Fuiſſe pariter noſtrum Paulinum Melaniæ clariſſimæ feminæ Conſularis affinem, ipſe ad Seuerum[c] de illa ſcribens affirmat. hæc de Paulini genere. D

c Paulin. ad Seuer. epiſt. 10.

PAVLINVS BVRDIGALAE NATVS.

Sed & celeberrimi viri cunabula quoque petamus. Burdigala fuit illi natale ſolum: pluribus namque Romanis contigiſſe in prouincijs diuerſis occaſionibus naſci, multa exempla ſuppetunt, vt recens de Ambroſio, qui eſt natus in Gallijs, cum parens eius in eis gereret Præfecturam. Burdigalæ igitur natus, ibi ab Auſonio Gallo illic publice profitente rhetoricis atque poeticis inſtitutus eſt facultatibus, ab eodemq. paternis frequentatus officijs, prout ex eiuſdem Auſonij ad ipſum datis litteris declatatur, ac primo cum verſibus illis eum voluit ſalutari[d]: E

d Auſon. epiſt. 20.

Dic &, Valere; dic, Auere te iubet
Amicus & vicinus & fautor tuus,
Honoris auctor, alter ingenij tui:
Dic & Magiſter, dic Parens, dic omnia
Blanda atque ſancta charitatis nomina.] & alibi[e]:

e Auſon. epiſt. 20.

PAVLINVS AB AVSONIO LITTERIS EXCVLTVS.

——— *Nec dedignare parentem*
Adfari verbis. Ego ſum tuus alter, & ille
Præceptor primus, veterum largitor honorum,

Primus

A *Primus in Aonidum qui te collegia duxi.*] et Paulinus ad eum [a]:

Tibi diſciplinas, dignitatem, litteras,
Linguæ, & togæ, & famæ decus,
Prouectus, altus, inſtitutus debeo,*
Patrone, præceptor, pater.]

[a] Paulin. epiſt. 60. apud Auſon. epiſt. 2.
* auctus

At quod ait, a ſe Paulinum auctum honore, prouectumq. altius: ad illud ſpectare puto, quòd Paulinus ab Auſonio bene inſtitutus, dignus euaſerit, cui magiſtratus ampliſſimi crederentur. Erenim fuiſſe ante Auſonium Paulinum inſignitum ordinario Conſulatu, his verſibus in epiſtola [b] ad eum conſcripta declaraſſe viſus eſt:

[b] Auſon. epiſt. 2.

Quamquam & Faſtorum titulo prior, & tua Romæ
Præceſſit noſtrum ſella curulis ebur.
B *Et quæ iamdudum tibi palma poetica pollet,*
Lemniſco ornata eſt, quo mea palma caret.
Longæua tantum ſuperamus honore ſenectæ, &c.]

PAVLINVS CONSVL ORDINARIVS.

Quòd de titulo Faſtorum ait, & ſubdit de ſella curuli Romæ conſecuta: plane excluditur quod de Faſtis municipalibus quis fortaſſe dicere potuiſſet, in illis Burdigalæ Paulinum ſcriptum, ibiq. primarios conſecutum fuiſſe honores. Quamobrem hinc plane conſtat Conſulatum ordinarium ſignificare voluiſſe: nam ſuffecti Conſulatus nequaquam Faſtis annotabantur, ſecundum illud Prudentij [c]:

[c] Prudent. lib. 1. contra Symmach.

——— *Faſtorumq. arce potiti*
Annales proprio ſignarint nomine chartas,
Atque inter veteres cera numerentur & ære.] et alibi [d]:

[d] Idem lib. 2.

C ——— *Conſulibus dat condere Faſtos.*]

Conſulum enim ordinariorum tantum id honoris erat: nam quod ſpectat ad exteros Conſules allectos, vel ſuffectos; nequaquam eorum nominibus conſignabantur anni, verum ſub quibus Conſulibus Conſulatum geſſiſſent (vt idem ait Auſonius in gratiarum actione pro ſuo Conſulatu) quærendum erat.

Sed & quod alibi idem his verſibus ſcribit [e]:

[e] Auſon. epiſt. 24.

Paulinum Auſoniumq. viros, quos ſacra Quirini
Purpura, & auratus trabeæ velauit amictus.]

plane ſignificat eodem Conſulatu ordinario functum eſſe Paulinum, quo Auſonius, ambos nimirum aurata trabea indutos eſſe: fuiſſe namque auro textam trabeam Conſularem, idem ipſe Auſonius docet [f].

[f] Auſon. in Gratiar. action. pro ſuo Conſul.

D Sed quonam anno ante Auſonij Conſulatum Paulinus illum ipſum magiſtratum obierit, ignoratur: niſi dixerimus, quòd cum omnes Faſtorum laterculi certis reperiantur ſignati Conſulibus, vnus vero ex eis careat Conſulum nota, adſcribaturq. poſt Conſulatum Gratiani Auguſti & Equitij, par eſt exiſtimare Paulini Conſulis nomine atque collegæ illum fuiſſe ſignatum. Hæc de Paulini Conſulatu ex Auſonio ipſo dicta ſunto, cui puto refragaturum neminem.

Reperitur inſuper Paulinus geſſiſſe Præfecturam Vrbanam ſub Conſulatu Gratiani quinto & Theodoſij; ad eum enim duo [g] ſub iiſdem Conſulibus data habentur reſcripta: quem hunc ipſum, de quo agimus, fuiſſe Paulinum, facile inducimur vt credamus. At qualia quantaq. hæc? omnia tamen propter Chriſtum Paulinus miſſa fecit, ſicut & multo ſtudio antea quæſitas muſas: et licet pluribus prouocaretur ab Auſonio verſi-

PAVLINI PRAEFECTVRA VRBANA.
[g] l. 4. & 5. de ſcenic. Cod. Theod.

E bus ſcriptis epiſtolis, tacere nihilominus animo ſtatuit. Quamobrem ſuccenſuit in ipſum Auſonius: qui eum duabus inter ſcribendum ſugillaſſe viſus eſt notis; priori nempe illa, quòd obſequeretur coniugi, quam eam ob cauſam quòd imperare videretur marito, appellat Tanaquilem, vt cum ait [h]:

[h] Auſon. epiſt. 23.

——— *Tanaquil tua neſciat iſtud.*] ex quibus conijcere licet quàm eximiæ ſanctitatis femina fuerit vxor Paulini Theraſia; cũ ab Auſonio creditum ſit, ab ipſa Paulinum ad ſanctiorem vitam excolendam fuiſſe perductũ. Poſteriori vero illa nota Auſonius ſubinſenſus ſugillauit [i] Paulinũ, quòd atræ bilis morbo, quam Græci vocant melancholiam, velut alter Bellerophontes laboraret, atque propterea ſeceſſiſſet, muſaſque penitus abdicaſſet. Ita iſte, vt carnalis adhuc homo, neſciens quæ ſunt ſpiritus, a melancholia inductæ inſaniæ tribuit ſublimem illam Chriſtianæ religionis philoſophiam, quam Paulinus vna cum coniuge, diuino afflati ambo ſimul numine, arripuerant.

QVAE AVSONIVS IN PAVLINVM.
[i] Auſon. epiſt. 22.

Sic quidem Auſonius in Paulinum, vt aſſolent hodie ſæculi ſectatores; qui cum vident aliquem adoleſcentem, ſpretis cum nobilitate diuitijs, caris ſuis, & domo paterna cum flore iuuentæ, ſelectum vitæ genus ſectari, mox illud olim in Chriſtum a ſuis dictum inclamant [a]: Hic verſus eſt in furorem.] Quæ item in Paulino ſugillat Auſonius, eum nimirum Bellerophontis laboraſſe morbo, cum abdicato ſæculo arripuiſſet vitæ monaſticæ inſtitutum: eadem plane in omnes Chriſtianos monachos ſolita fuiſſe obiectari a Gentilibus, Rutilius & ipſe Ethnicus fidem facit, vbi hæc de inſulæ Caprariæ monachis: A

QVID CARNALES IN SPIRITVALES OBIECTARE SOLEANT.

a Marc. 3.

Sic nimia bilis morbum aſſignauit Homerus
Bellerophonteis ſollicitudinibus.]

At S. Paulinus, eum ad Auſonium reſcripſit, rogat vt ab his abſtineat contumelijs; atque poſt multa de initæ vitæ ratione hos habet verſus [b]: B

b Paulin. ad Auſon. epiſt. 42. apud Auſon. epiſt. 6.

Ne me igitur, venerande parens, his vt male verſum
Increpites ſtudijs: neque me vel coniuge carpas,
Vel mentis vitio. Non anxia Bellerophontis
Mens eſt: nec Tanaquil mihi, ſed Lucretia coniux.]

Sed & alia epiſtola eleganti metro ſic Paulinus, quod obiurgabat Auſonius, excuſat [c]:

c Paulin epiſt. 30. apud Auſon. epiſt. 20.

Quid abdicatas, in meam curam, pater,
Redire Muſas præcipis?
Negant Camænis, nec patent Apollini
Dicata Chriſto pectora.] et paulo poſt:
Nunc alia mentem vis agit, maior Deus:
Aliosq. mores poſtulat] et quæ ſequuntur. C

Certe quidem muſis ſe abdicaſſe viſus eſt Paulinus; quas olim adeo luculenter excoluerat, vt in poeticis facultatibus ipſum egregium poetam ſuperaret Auſonium: quod liberaliter abſque inuidia idem ipſe Auſonius profitetur his verſibus [d]:

d Auſon. epiſt. 20.

Cedimus ingenio, quantum præcellimus æuo.
Aſſurgit Muſa noſtra Camœnæ tuæ.]

Ceterum ablegauit (quod mirandum eſt) a ſe Paulinus terſas illas, comptaſq. muſas: retinuit vero ruſticam & incomptam atque raucisonam, quæ ſatis viſa ad laudes Deo canendas, qui cordis potius quam chordarum numeris delectatur, & magis fide quàm fidibus collaudatur.

Quod vero ad ipſum Auſonium ſpectat, illud non prætereat, fuiſſe ipſum quidem Chriſti cultorem: quod pluribus declaratur carminibus, quibus vel diuinum numen deprecatur, vel Paſchalia feſta celebrat. Immo qui & a tenellis vnguiculis a Chriſtianis ſacris virginibus ſuis materteris educatus eſt, par eſt credere imbutum fuiſſe ab eis etiam pietate; fuerunt enim hæ, Æmilia, Hilaria, & Iulia Cataphronia; quas dum celebrat [e] epigrammatibus, teſtatur eas virgines Deo deuotas in ſancta conſenuiſſe virginitate. Ceterum negari non poteſt eumdem Auſonium tum de dijs tum de amatorijs rebus quamplurima ceciniſſe, ob eamq. cauſam viſum eſſe nonnullis potius Gentilem quàm Chriſtianum hominem. At de Auſonio ſatis. redeamus ad Paulinum. D

AVSONIVS CHRISTIANVS.

e Auſon. in Parental. epigr. 6. & 26.

Vbinam autem, quove tempore, & a quo Paulinus baptizatus, atque inſuper quando presbyteratu initiatus fuerit, ſatis ipſe docet epiſtola ſequenti anno ad Alipium data, in qua hæc habentur [f]: Quòd enim, inquit, indicaſti iam de humilitatis noſtræ nomine apud Mediolanum te didiciſſe, cum illic initiareris: fateor curioſius me velle condiſcere, vt ex omni parte te nouerim, quo magis gratuler, ſi a ſuſcipiendo mihi patre noſtro Ambroſio, vel ad fidem inuitatus es, vel ad ſacerdotium conſecratus, vt eumdem ambo videamur habere auctorem. Nam ego etſi a Delphino Burdegaliæ baptizatus; a Lampio apud Barcinonam in Hiſpania, per vim inflammatæ ſubito plebis ſacratus ſim: tamen Ambroſij ſemper & dilectione ad fidem nutritus ſum, & nunc in ſacerdotij ordine confoueor. Denique ſuo me clero vendicare voluit, vt etſi diuerſis locis degã, ipſius presbyter cenſear.] hæc de ſe ipſe: qui & ad Seuerũ ſcribens [g]: Nos modo, ait, in Barcinonenſi (vt antea ſcripſeram) ciuitate conſiſtimus. Poſt illas litteras, quibus reſcripſiſti, die Domini quo naſci carne dignatus eſt, repentina (vt ipſe teſtis eſt) vi multitudinis, ſed credo ipſius ordinatione correptus, & presbyteratu initiatus ſum E

f Apud Auguſt. epiſt. 35.

PAVLINI VITAE PROGRESSVS.

g Paulin. epiſt. 6.

A tus ſum (fareor) inuitus, non faſtidio loci: nã teſtor ipſum, quia & ab æditui nomine & officio optaui ſacram incipere ſeruitutem: ſed vt alio deſtinatus, alibi (vt ſcis) mente compoſitus & fixus, nouum inſperatumq. placitum diuinæ voluntatis expaui.] ita Paulinus.

PAVLINVS QVOMODO COACTVS ORDINARI PRESBYTER.

Quanti autem ponderis æſtimarit munus presbyteratus quem acceperat, ipſum audi, cum addit: Data igitut ceruice in iugum Chriſti, video maiora me meritis & ſenſibus opera tractare, iamque atcanis & penetralibus Dei ſumni receptum & inſertum communicare cæleſtia, & Deo propius admotum in ſpiritu ipſo Chriſti & corpore & ſplendore verſari. Vix adhuc intellectum ſacræ molis capio mentis anguſtijs, & onus muneris mei conſcius infirmitatis horreſco. Sed is qui ſapientiam paruulis dedit, & ex ore infantium atque lactentium perfecit laudem ſibi, potens eſt in
B me etiam opus ſuum perficere, & munus ornare, vt ſe dignum faciat, quem ab indigno vocauit. Scito tamen, voti communis, eodem Domino præſtante, ſalnam eſſe rationem. Nam ea conditione in Barcinonenſi eccleſia conſecrari adductus ſum, vt ipſi eccleſiæ non alligarer: in ſacerdotium tantum Domini, non etiam in locum eccleſiæ dedicatus.] hæc ad Seuetum idem Paulinus, cum diſceſſionem pararet iam cum ipſo Seuero condictam, anhelans ad Nolanum ſeceſſum: quod iam conſiſtens in Hiſpania mente conceperat, memor admirandi Felicis, qui ibi colitur, martyris; quem longe poſitus precibus frequenrabat, apud quem reſidere, eidemq. iugiter deſeruire ſtatuerat. Tradit hæc quidem ipſe in primo eiuſdem ſancti Felicis Natali, quod dum anno ſuperiori in Hiſpania ageret, iam propediem diſceſſurus, his verſibus cecinit [a]:

DE NOLANO S. PAVLINI RECESSV.

a Paulin. in Natal. 1. S. Felicis.

C *Pande vias faciles, da currere mollibus vndis,*
Et famulis famulos a puppi ſuggere ventos,
Inq. tuo placidus nobis ſit limine portus:
Illic dulce iugum, leue onus, blandumq. feremus
Seruitium ſub te domino. Etſi iuſtus inquis
Non egeas ſeruis, tamen & patiere & amabis
Qualeſcumque tibi, Chriſto donante, dicatos:
Et foribus ſeruire tuis, tua limina mane
Mundicie curare ſines, & nocte viciſſim
Excubijs ſeruare pijs, & munere in iſto
Claudere promeritam defeſſo corpore vitam.]

PAVLINVS CVPIDVS S. FELICIS.

D hæc ipſe cum adhuc in Hiſpania verſaretur, animo tamen Nolam, ædeſq. S. Felicis tenens, quem ante recedens ab Italia inuiſerat, ſuaq. ei vota dicarat: et licet per multa annorum ſpatia abeſſe contigerit, numquam tamen eius obliuio ipſum tenuit, prout idem ipſe in ſecundo Natali refert, dum ait:

—— tua tempore longo
Luſtra cucurrerunt, ex quo ſolemnibus iſtis
Coram vota tibi, coram mea corda dicaui.]

ſed diſplicuit Auſonio longa iſta in Hiſpanijs mora Paulini, prout epiſtola ad eum ſcripta teſtatus eſt.

Recedẽti vero ex Hiſpanijs iam creato presbytero, contigit in itinere conferte ſe Mediolanum, inuiſereq. S. Ambroſium, a quo cooptatus eſt in clerum Mediolanenſis
E Eccleſiæ (vt ſuperius diximus) eo fortaſſe animo quòd poſt ſe eum cuperet habere in cathedra ſucceſſorem: cum more maiorum de gremio eligi Epiſcopi conſueſcerent. Mediolano autem recedens Paulinus, pattium ſolum repetens, Romam ſe contulit: vbi antequam Nolanum ſeceſſum, quem diu concupierat, feſtinus adiret, ſarcinam rerũ temporalium, quia ſentiret ſe grauatum, deponeret; ſicq. omni ſolutus vinculo, ad optatã requiem, animiq. tranquillitatem columbæ alis protinus conuolaret. Sed quid Romæ paſſus ſit, ex ipſo audiamus, qui in epiſtola quam ſequenti anno (vt ex ipſius teſtificatione apparet) ſcripſit ad Seuerũ Sulpitiũ, cum iam annum Nolæ egiſſet, dum eum hortabatur vt veniret ad ſancti Felicis, hæc habet [b]: Multa ſunt quæ ad nos inuitare te, & de patria debeant ſeuocare: præ ceteris amor pacis & fuga zeli, qui maxime conſpectu aut vicinia æmulæ conuerſationis accenditur. Denique a nobis Romæ zelotyporum incendia clericorum longinquitas Vrbis extinguit; &

REDITVS PAVLINI IN ITALIAM.

b Paulin. epiſt. 1.

PATITVR INVIDIAM PAVLINVS ROMAE.

omnis illic iniquitas obſtruit os ſuum: quia per abſentiam inde noſtram, quaſi ſubducto fomite, ſegnis odiorum flamma frigeſcit; nec in vocem audet erumpere, licet dentibus frendat inuidia, dum iniquitatis ſuæ conſcia ipſa ſe erubeſcit, nec in promptu habet vbi faces liuidæ mentis accendat. Pax tamen Dei, quæ præcellit omnem ſenſum, abundat in cordibus plurimorum, & opus Dei Saluatoris in nobis Campania tota veneratur. Romæ quoque pauci, etiam in clero ipſo, a quo ſolo videmur ſcandalizari, morſu inuidiæ commouentur. Sed Domino gratias, qui & mihi miſerrimo peccatori ſuo dedit dicere: Quoniam oderunt me gratis[a]. A

a Pſal. 34.
b Pſal. 68.

PAVLINI IVSTAE QVERELAE.

Quod tamen ad me pertinet: cum[b] ipſis quoque qui oderunt pacem meam, mente pacificus ſum: ſi quis enim vult contentioſus eſſe, hoc noſtra conſuetudo non recipit. Horum tamen ipſorum, qui nos odiſſe & a conſortio ſanctitatis ſuæ ſegregare dicuntur, vix ad nos tenuis fama perlabitur; & ab auribus noſtris ſpinarum ſæpe munitis, vt aura frigida, vel importunum vacui culicis murmur excluditur. Sed plenius indicare poterunt conſerui noſtri, pueri tui, quantum nobis gratiæ Dominicæ detrimentum faciat Vrbici Papæ ſuperba diſcretio: qui paucis ipſis diebus, quibus interfuere, viderunt quàm aſſidua nos, quàm ſedula ſolicitorum fratrum monachorum, Antiſtitum, clericorum, atque etiam ipſorũ ſæpe ſæcularium officia toto illo noſtro ægritudinis tempore celebrauerint: quod apud vnanimitatem tuã, de Dominica tamen gratia, cuius hoc quoque opus & munus eſt, gloriari licet. Nemo propemodum tota Campania Epiſcoporum, non viſitare nos, fas exiſtimauit ſibi: et quos infirmitas vel neceſſitas aliqua deuinxerat, miſſis vice ſua clericis & litteris affuerunt. Afri quoque ad nos Epiſcopi reuiſendos, prima æſtate miſerunt.] hæc hactenus ipſe: ex quibus primo videas, poſt legationem Africanorum Epiſcoporum, quam ſequenti anno contigiſſe dicemus, has datas eſſe ad Seuerum a Paulino (vt nuper diximus) litteras. B C

PAVLINVS QVAE A SIRICIO ROMAE PASSVS.

Iam puto, ſentis, lector, quem Paulinus per Vrbicum Papam intelligat: non alium quidem, quàm qui tunc Romanæ præerat Eccleſiæ Pont. ipſum Siriciũ, quem infenſum abſque cauſa aliqua, vt ait, pati coactus fuerit. Accidit plane, ſanctum Paulinum iuſte conqueri de Siricio Papa, atque alijs nonnullis Romanæ Eccleſiæ clericis, de quibus etiam conqueſtum vidimus ſanctum Hieronymum, quod ſæpe ſuperius diximus. Vt plane acciderit hac ex parte male audire Siricium, quòd aduerſus adeo inſignes ſanctitate & doctrina viros vbique ſpectatos fuerit commotus: Sed quanam cauſa? Num quòd non receperit ipſum inter clericos in eccleſia, quem ab alio ordinatũ eſſe ſciebat: idq. ſit quod idem Paulinus ait: Vrbici Papæ ſuperba diſcretio?] Vel fortaſſe ideo Siricius illi ſuccenſuit, quòd ordinatus ſtatim fuerit ex laico presbyter: quod ne fieret a quouis Epiſcopo, idem Siricius data epiſtola ad Orthodoxos, adhibita conteſtatione admonuiſſet? At ſi hoc crimen fuit, in Epiſcopum Barcinonenſem Lampium culpa reijcienda fuit: Paulinus enim (vt ipſe ſæpe teſtatur) vim paſſus eſt. Sed & in tanto viro veniale hoc, ſicut in Ambroſio & alijs, qui non ad presbyteratum tantum, verum etiam ad Epiſcopatum ex laicis catechumenis inuiti prouecti ſunt. Verũ cum hæc omnia quæ paſſus eſt Romæ Paulinus, idem ipſe liuori tantum adſcribat & inuidiæ: illud opinandi haud leuem affert occaſionem; nimirum quod adueniente ipſo Paulino Romam poſt tam longum ſpatium temporis, omnium oculi in ipſum conuerſi fuerint, obſtupeſcentium præ miraculo, cum viderent Conſularem virum presbyterum factum, mox in monachum transformandum, celebri concurſu tum ciuium, tum etiam exterorum frequentatum officijs: etenim eius fama illis veluti quodam claſſico excitatis, factus eſt ad eum inuiſendum frequens vndique concurſus non Romanorum dumtaxat ciuium, ſed & peregrinorum Antiſtitum, ex partibus etiam tranſmarinis properantium, nec priuato tantum munere, ſed etiam publicatum functione legationum. Hæc, inquam, tot tantaque nonnullorum mouerunt inuidiam (vt ait) liuorem induxerunt, excitauerunt & iram. Cum ille pacis filius, ſic male affectis animis nullo opportuniori remedio (vt ipſe addit) occurrendum putauit, quàm maturata ab Vrbe diſceſſione: quod & faciendum Seuero propoſuit, qui tunc in patria iiſdem inuidiæ ictibus vexabatur. D E

QVI ROMAE PAVLINVM COLVERINT.

Ceterum qui de aliquibus ipſe Paulinus iuſte conqueſtus eſt, nonnullorum quoque Vrbis clericorũ commendat exhibita erga ſe charitatis officia; inter quos fuiſſe Anaſtaſiũ Rom. Eccleſiæ tunc presbyterũ, poſtea vero Pontificem, non dubiũ eſt: coluiſſe hunc

Paulinum

A Paulinū eius teſtificatione dicemus: iſtud ipſum quoque feciſſe Domnionē inſignē virū illum, cuius eſt frequens memoria in litteris ad eū ſcriptis a S. Hieronymo: Paulinū enim eo vſum fuiſſe familiariſſime, ipſe teſtatur epiſtola ad Alipium; appellatq. ipſum, virum ſanctiſſimum atque parentem [a]. Alios itidem eiuſdem ſtudij Chriſtiana charitare complexos eſſe Paulinum, Pammachiumq. & illi ſimiles fauiſſe Paulino, quis dubitat? Conſuluit autem ſibi & illis ipſe prudens, inſtar Iacob, abſentia, quantocyus potuit in agrū Nolanum ſe conferens; vbi in obſequio Martyris, magnæ turris ædificandæ ſolida ſupra firmam petram iaceret fundamenta: quod fecit, perfecitq. feliciter opus, hoc anno inchoatum in abdicatione ampliſſimarum diuitiarum:

[a] Paulin. epiſt. 35. apud Aug. tom. 2.

Cum has erogaret in pauperes, ex eis illā ſubduxit partem, qua erigeret Fundanam baſilicā; de qua conſtruenda, ſcribens ad Seuerū, ſic animi ſui conſilium aperit [b]: Fundis B nomen oppido eſt: quod æque familiare mihi fuit, dum maneret poſſeſſio, quam illic vſitatiorem habui. Itaque vel ad pignus quaſi ciuicæ charitatis, vel ad memoriam præteriti patrimonij, baſilicam dare in ipſo oppido, quoniam & indigebat, ruinoſam & paruam habens, voti fuit. Propterea & hos verſiculos adijciendos putaui, quos illi in hoc oppido dedicandæ baſilicæ parauimus. Nā adhuc in opere eſt, ſed propitio Deo dedicationi propinqua. quod tamen ea mihi maxime ratio perſuaſit, quia & in huius apſide deſignatā picturā meus Victor adamauit, & portare tibi voluit, ſi forte & vnam de duabus elegeris in hac recentiore tua pingere, in qua æque apſidem factam indicauit, &c.] ſubdit carmina, quibus qualis eſſet pictura illa deſcribitur, noſq. alibi ad oſtendendum antiquum vſum pingendi ſacras in Eccleſia imagines recenſuimus.

[b] Paulin. epiſt. 12.

DE FVNDANA BASILICA.

Sed & de ſacris ſanctorum martyrum collocatis ibi reliquijs hæc in eadem epiſtola:
C Verum hanc quoque baſilicam de benedictis Apoſtolorum & martyrum reliquijs ſacri cineris, in nomine Chriſti ſanctorū ſancti, & martyrum martyris, & dominorū Domini conſecrabunt: ipſe enim teſtatus eſt ſe viciſſim confeſſorum ſuorum confeſſorē futurum.] Vides, lector, priſtinum vſum; erectam nempe baſilicā, ornatam ſacris imaginibus dedicari ſolemniter ſolitā, ſed non ſine reliquijs ſanctorum martyrum. Putas ne tu (dic libere) eſſe ſanctiores Paulino recentiores apoſtatas, qui iſta contemnunt; vt hos potius ſequaris, quàm ipſum, quem cum Vrbe pariter admiratus eſt Orbis, ac ſancti Patres qui tunc claruere, ſummis laudum præconijs celebrarunt, Hieronymus, Ambroſius, Auguſtinus, ac deinde Gregorius, vt de alijs inferioris ordinis dicere prætermittamus? Inhærebo ego volens libenſq. Paulino: vtinam & merear vitæ moribus ſublimi ipſius Chriſtianæ philoſophiæ proximus cultor accedere. Tu ſi aliter ſentis, tibi D ſapias: quale cuiuſque opus fuerit, ignis probabit. Sed quænam ibidem ab ipſo fuerint ſacræ reliquiæ collocatæ, his ipſe verſibus explicat:

RELIQVIAE MARTYRVM IN ECCLESIA COLLOCATAE

Ecce ſub accenſis altaribus oſſa piorum
Regia purpurea marmore cruſta tegit.
Hic & Apoſtolicas præſentat gratia vires
Magnis in paruo puluere pignoribus.
Hic pater Andreas, & magno nomine Lucas,
Martyr & illuſtris ſanguine Nazarius,
Quoſq. ſuo Deus Ambroſio poſt longa reuelat
Sæcula Protaſium cum pare Geruaſio.
Hic ſimul vna pium complectitur arcula cœtum,
E *Et capit exiguo nomina tanta ſinu.*]

RELIQVIAE POSITAE IN FVNDANA BASILICA.

Reliquias autem iſtas haud pridem inuentas ab Ambroſio, ab eodem accepit omnes, præter Andreæ atque Lucæ, quorum corpora inuenta & tranſlata vidimus ab Achaia Conſtantinopolim ſub Conſtantio in baſilicam Apoſtolorum.

Quàm vero arduum arripuerit in agro Nolano viuendi genus (ne quis putet eum ruri agentem vitam duxiſſe lautam & otioſam) epiſtolæ ipſius ad Seuerum conſcriptæ ſignificant [c]. Fuiſſe quidem profeſſos tum Paulinum tum Theraſiam coniugem vitam monaſticam, ſanctus Hieronymus epiſtola ad eumdem Paulinum poſtea ſcripta expreſſe teſtatur: quòd etiam quæ inhærebat ei coniux ſeorſum vitam monaſticam agens, vſu coniugij iam deſiuerat eſſe vxor, idem ſanctus Hieronymus eam ſororem, non autem coniugem ipſius appellat [d]. Vt autem ambo renunciantes ſæculo, & mutato habitu, abdicatis diuitijs, profeſſi vitam monaſticam, agrum Nola-

VITAE INSTITVTVM PAVLINI IN AGRO NOLANO

[c] Paulin. epiſt. 1. pro epiſt. & epiſt. 3. & 4.
[d] Hieron. epiſt. 13.

num elegerint: id ex ſententia videtur S. Hieronymi factum eſſe. etenim cum idem A Paulinus litteris eumdem conſuluiſſet de loco, num expediret vt id genus vitæ Hieroſolymis excolerent: tunc i[d] ..n S. Hieronymus eam de inſtitutione monaſtica ad Paulinum ipſum dedit epiſtolam, qua reuocans a propoſito Hieroſolymam veniendi, hortatus eſt potius vt ab vrbibus remotum locum deligerent ad habitandum. Ipſam quidem epiſtolam ſcriptam eſſe antequam Paulinus agrum Nolanum peteret, multa ſunt quæ indicant: immo datam præſenti anno fuiſſe, ex eo quoque poſſumus intelligere, dum de Vigilantio hæc habet in fine: Sanctum Vigilantium presbyterum qua auiditate ſuſceperim, melius eſt vt ipſius verbis, quàm meis diſcas litteris: qui cur tam cito a nobis profectus ſit & nos reliquerit, non poſſum dicere, ne lædere quempiā videar, &c.] Porro ipſum Vigilantium, qui adhuc ſub habitu ſancto latebat inter Catholicos, Hieroſolymis fuiſſe hoc anno menſe Septēbris, tempore immenſi illius terræ- B motus, eiuſdem Hieronymi auctoritate ſuo loco nuper dictum eſt. Putamus quidem nebulonem iſtum bis hypocritam ſecutum eſſe Paulinū ex Hiſpanijs Romam redeuntem, eumdemq. ab ipſo acceptis litteris ad S. Hieronymum profectum eſſe Hieroſolymam: qui ex parte aliqua detexiſſe viſus eſt non rectam praui hominis mentem: quam ob cauſam eum non ferens Vigilantius, cito receſſit, inimicus illi redditus, quem & ſcriptis (vt ſuo loco dicemus) exagitauit; cum poſtea opportuno tempore, quod coquebat in ſtomacho, in necem aliorum virus euomuit. At de Vigilantio modo hactenus.

Quod ad Paulinum ſpectat: longe alius ille eſt Paulinus ad quem ſcribit S. Hieronymus epiſtolam CIII. de libris diuinæ Scripturæ, ab hoc de quo agitur, ad quem extare diximus epiſtolam eiuſdem Hieronymi decimā tertiam de inſtitutione monachi: ſiquidem illum hortatur ipſe Hieronymus Hieroſolymam proficiſci, hunc autem a C propoſito procul reuocat. Nec eſt quod quis dicere poſſit, euenire potuiſſe, vt quem aliquando ad profectionem hortatus eſt, poſtea noua adueniente cauſa eumdem reuocet: nam ſi ad vnum eumdemq. eas quis velit datas fuiſſe epiſtolas, in earum poſteriori neceſſario habenda mentio prioris erat, immo & ratio reddenda, cur contraria ſuperioribus ſcriberet. Sed ſunt & alia, quæ eoſdem inter ſe Paulinos diſcriminant. At de his hactenus: continget enim inferius quinto tomo de eodem Paulino Nolano Epiſcopo ſæpe mentionem haberi.

Accidit eodem ferme tempore aliud Paulino perſimile exemplum edi a Seuero Sulpitio Romano ciue, viro illuſtri in Gallijs agente, & monaſticum vitæ genus arripiente: dignum plane memoria laudeq. ſumma conſilium; de quo ad ipſum ſcribens, ita Paulinus [a], cū ſua iam extenuaſſet ſummiſſo animo: Tu, inquit, frater dilectiſsime, D ad Dominum miraculo maiore conuerſus es: quia ætate florentior, laudibus abundantior, oneribus patrimonij grauior, ſubſtantia facultatum non egentior, & in ipſo adhuc mundi theatro, id eſt, fori celebritate diuerſans, & facundi nominis palmam tenens, repentino impetu diſcuſsiſti ſeruile peccati iugum, & letalia carnis & ſanguinis vincula rupiſti. Neque te diuitiæ de matrimonio familiæ Conſularis aggeſtæ, neque poſt coniugium peccandi licentia, & cælebs iuuenta ab anguſto ſalutis introitu & arduo itinere virtutis in mollem illam & ſpatioſam multorum viam reuocare potuerunt, &c.] Inhæſit Seuerus S. Martino, cuius monitis & exemplis nutriebatur in fide: ſic vero ſe abdicauit a ſæculo, vt filios in ſanctitate educaret, prout idem Paulinus alia ad eum epiſtola ſcripta teſtatur [b].

SEVERI SVLPITII DIGNVM EXEMPLVM

a Paulin. ad Seuer. epiſt. 1.

b Paulin. epiſt. 3.

Sed & Tetradij viri clariſsimi admiratione digna fuit conuerſio: hic primum Ethni- E cus, quanto faſtu tumidus eſſet, ex Auſonij ad eum verſibus accipe, quibus ait [c]:

Cur me ſupino pectoris faſtu tumens
Spernis poetam Conſulem?
Tuiq. amantem, teq. mirantem, &c.]

Quo modo autem hic opera S. Martini ad Chriſtianam fidem ſectandam conuerſus ſit, Seuerus, de quo nunc egimus, in rebus geſtis S. Martini ita deſcribit [d]: Eodem tempore, Tetradij cuiuſdam Proconſularis viri ſeruus dæmonio correptus, dolendo exitu cruciabatur. Rogatus ergo Martinus vt ei manum imponeret, deduci eum ad ſe iubet. Sed nequam ſpiritus nullo proferri modo ex cella, in qua erat, potuit: ita in aduenientes rabidis dentibus ſæuiebat. Tum Tetradius ad genua beati viri aduoluitur, orans vt ad domum, in qua dæmoniacus habebatur, ipſe deſcenderet. Tum vero

c Auſon. epiſt. 15.

TETRADII CLARISSIMI VIRI CONVERSIO.

d Seuer. in Vita S. Martin. c. 16.

Martinus

A Martinus negare ſe profani & Gentilis domũ adire poſſe: nam Tetradius eodem tempore adhuc Gentilitatis errore implicitus tenebatur. Spondet ſe igitur, ſi de puero dæmon fuiſſet exactus, Chriſtianũ fore. Ita Martinus, impoſita manu puero, immundum ab eo ſpiritũ eiecit. Quo viſo, Tetradius in Dominũ Ieſum credidit, ſtatimq. catechumenus factus, nec multo poſt baptizatus eſt, ſemperq. Martinum ſalutis ſuæ auctorem miro coluit affectu.] hæc de Tetradio Seuerus.

Claruiſſe autem in Gallia his ipſis temporibus præter S. Martinũ alios complures inſignes ſanctitate Epiſcopos, idem qui ſupra Paulinus teſtatus eſt: cuius epiſtolæ, quæ deſideratur, fragmentum a Gregorio ſuæ intextum habetur hiſtoriæ his verbis [a]: Si enim hos videas dignos Domino ſacerdotes, vel Exuperium Toloſæ, vel Simplicium Viennæ, vel Amandum Burdigalæ, vel Diogenianum Albigæ, vel Dynamium Engoliſmæ, B vel Venerandum Aruernis, vel Alithium Cadurcis, vel nunc Pagatium Petrogorijs (vtcumque ſe habent huius ſæculi mala) videbis profecto digniſſimos totius fidei religioniſq. cuſtodes.] hæc ipſe de ijs, quos inuiſiſſe, nouiſſe, conſuetudinemq. cum ijſdem habuiſſe in longa illa ac diutina ſua peregrinatione putamus. His addendus eſt S. Mauritius Epiſcopus Andegauenſis a S. Ambroſio lector ordinatus, & a S. Martino monaſtica inſtitutione excultus & presbyter conſecratus, ac deinde inuitus ordinatus Epiſcopus, cuius mirifica Acta [b] adhuc extant. At de his modo hactenus.

a Greg. Turon. hiſt. Franc. lib. 2. c. 13.
EPISCOPI QVI IN GALLIIS CLARVERE.

b Apud Sur. tom. 5. die 13. Septemb.

Corollarium vero rebus geſtis anni huius addamus ex Sozomeno, qui ad finem Imperij Theodoſij, in quo verſamur, de ſanctiſſimo viro Donato Epiſcopo in Epiro hæc habet [c]: Hac memoria multi multis in locis per orbem terrarũ inter Epiſcopos præclari extiterunt: vt Donatus Euoreæ Epiri, quem & alia multa mirabilia fecisse teſtantur C indigenæ, & illud maxime, quod in draconis interfectione præſtitit, qui in Chamægephyris, quas vocant, ad viam regiam luſtrum habebat, & oues & capras & boues & equos, necnon & homines & alia rapiebat. Neque enim ille vel gladium vel haſtam ferens, vel aliud aliquod telum habens, hanc belluam adortus eſt: ſed cum illa eum aduentantem ſenſiſſet, & caput velut impetum factura exeruiſſet; ſignum Crucis aduerſus ipſam aeri digito inſcripſit, & illi in faciem expuit. Illa ſputo in os accepto, ſtatim concidit; ac mortua iacens, amplitudine non minor apparuit ijs ſerpentibus qui viſuntur apud Indos. Siquidem (vt ego quidem accepi) octo iugis in proximum campum extractam indigenæ combuſſerunt, ne putrefacta aerem inquinaret, & morbos peſtilentes gigneret. Donato huic ſepulchrum eſt inſigne templum ab ipſo denominatum: prope quod etiam fons eſt aquis vberrimis ſcaturiens, quem, cum antea D non eſſet, Deus illius precibus exoratus edidit: erat enim is locus prorſus aridus. Nam cum ille aliquando ex itinere huc aduenisset, fertur ſodalibus eius aquæ defectu laborantibus, effoſſa manibus terra oraſſe, & ſimul ad votum aquam vberem ſcaturiuiſſe, & ab eo tempore defeciſſe numquam.] hæc Sozomenus, qui & ſubdit de Theotimo, Epiphanio, & alijs, de quibus nos alibi opportunius dicturi ſumus quinto Annalium tomo.

c Sozom lib 7. c 21.
DE S. DONATO EPISCOPO.

IESV CHRISTI ANNVS	SIRICII PAP. ANNVS	THEODOSII IMP. ANNVS
395.	11.	17.

E CHriſti annus trecenteſimus nonageſimus quintus duorum germanorum fratrum Conſulatu, Olybrij atque Probini, Faſtis adſcribitur: in quorum Conſulatus auſpicijs Claudianus carmen panegyricum cecinit, vbi hæc inter alia [d]:

Iam noua germanis veſtigia torqueat annus
Conſulibus, lætiq. petant exordia menſes.] et ad finem:
Omni nobilior luſtro tibi gloria ſoli
Contigit: exactum numquam memorata per æuum,
Germanos habuiſſe duces.] idq. meritis patris Probi de Imperio Romano optime meriti conſecutos eſſe fratres adoleſcentes, idem pluribus tradit, natoſq. eſſe illos ex Probo & Proba parentibus confirmat. Coluit ambos hos adoleſcentes Symmachus, quos & frequentare officijs conatum eſſe, epiſtolæ ipſius ad vtroſque ſimul ſcriptæ teſtantur [e].

d Claud carm. de Conſulat. Olyb. & Probini.
CONSVLATVS DVORVM FRATRVM.

e Symmach. lib. 5. ep. 61. 66. 67. 68. 69.

At præſtat hic, antequam anni huius res geſtas attingamus, Aniciorum Proborum & Olybriorum vetera monumenta hinc inde non ſine magno labore collecta proferre: nam quòd Chriſtiani fuerint, & magni quidem nominis, celebrariq. pariter magna laude a maioribus noſtris ſanctis Patribus; plurimum plane conferet ad eorum quæ iidem de his ſcripſere elucidarionem, vetera de iiſdem monumenta deſcribere. Libenter patere, lector, in his aliquantulum detineri. Si enim conſideres e Perſide ſapientes veniſſe viros (quod ſuperius dictum eſt ex Paulino in rebus geſtis S. Ambroſij) vt Romæ Probi ſpectarent amplitudinem: auidiori ſane animo noſtrum hunc laborem accipies. Quòd enim iã ad calcem tomũ perduximus, liceat in his aliquantulũ ſpatiari, non tamẽ inaniter & otioſe, ſed operoſe ac pariter fructuoſe. Quod igitur ad hæc in primis ſpectat: accipe quæ Prudẽtius his verſibus cecinit [a] de Anicio, ex quo Probi, atque Olybrij: A

ANICII PROBI ET OLYBRII CLARISSIMI CHRISTIANI.

a Prudent. aduerſ. Symmach. lib. 1.

Fertur enim ante alios generoſus Anicius Vrbis
Illuſtraſſe caput: ſic ſe Roma inclyta iactat. B
Quin & Olybriaci generiſq. & nominis heres,
Adiectis Faſtis, palmata inſignis ab aula,
Martyris ante fores Bruti ſubmittere faſces
Ambit, & Auſoniam Chriſto inclinare ſecurim.]

Ad hos item ipſos pertinet quod ſanctus Hieronymus [b] ait: Nunc mihi Proborum & Olybriorum clara repetenda ſunt nomina, & illuſtris Anicij ſanguinis genus, in quo aut nullus, aut rarus eſt, qui non meruerit Conſulatum: aut proferendus Olybrius virginis noſtræ pater, quem immatura morte ſubtractum Roma congemuit.] eadem de frequentibus in ea familia Conſulatibus Claudianus habet conſentientia Hieronymo, his verſibus [c]:

b Hieron. epiſt. 8.

c Claudian. carm. de Cõſul. Olybr. et Probin.

—— quemcumque requiris C
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de Conſule naſci.
Per faſces numerantur aui, ſemperq. renata
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur,
Continuum ſimili ſeruantia lege tenorem.
Nec quiſquam procerum tentat, licet ære vetuſto
Floreat, & claro cingatur Roma Senatu,
Se iactare parem.]

His generatim dictis, iam reliqua proſequamur: At primum quod ſpectat ad horum germanorum Conſulum parentes, inde vero quæ ad filios pertinent, dicenda ſunt. Meminit de Probo frequenter Ammianus, eiuſq nobiliſſimi magiſtratus Præfecturæ Prætorij ſæpius iteratæ, necnon Auſonius, Symmachus, & alij. Huius in Vrbe ſummum ſplendorem Paulinus in Ambroſij Vita deſcribit, D noſq. ſuperius meminimus. Geſſit hic Conſulatum vna cum Gratiano anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo primo: delegaſſeq. eumdem hunc Probũ diximus Ambroſio prouincias Æmiliam atque Liguriam, cum ipſe Prætorij Præfecturã adminiſtraret.

DE ANICIO PROBO.

Porro (quod maius exiſtimari debet) vna cum nobilitate, opum affluentia, atque ampliſſimorum magiſtratuum ſplendore, egregias coniunctas habuit cum Chriſtiana religione virtutes; quod tum alij teſtantur, tum Claudianus docet his verſibus [d]:

d Claud. ibidē.

—— virtutibus ille
Fortunam domuit, numquamq. leuantibus alte
Intumuit rebus: ſed mens circumflua luxu
Nouerat intactum vitio ſeruare vigorem.
Hic non diuitias nigrantibus abdidit antris, E
Nec tenebris damnauit opes: ſed largior imbre
Sueuerat innumeras hominum ditare cateruas.
Quippe velut denſo currentia munera nimbo
Cernere ſemper erat, populis vndare penates,
Aſſiduos intrare inopes, remeare beatos.
Præceps illa manus fluuios ſuperabat Iberos
Aurea dona vomens, &c.]

PROBI VIRTVTES.

De eodem Probo hæ leguntur inſcriptiones in baſibus ſtatuarũ, quæ hoc ipſo anno ab iiſdẽm filijs Conſulibus ſunt eidem dedicatæ [e]:

e In ædibus Caſyi ad Vaticanum

STATVAE ERECTAE PROBO TITVLVS.

SEXTO. PETRONIO. PROBO. V.C
PROCONSVLI. AFRICAE
PRAEFECTO. PRAETORIO

QVATER.

A QVATER. ITALIAE. ILLYRICI
AFRICAE. GALLIARVM
CONSVLI. ORDINARIO
PATRI. CONSVLVM
ANICIVS. PROBINVS. V.C
CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIVS. PROBVS. V.C
QVAESTOR. CANDIDATVS
FILII. MVNVS. SINGVLARI. RELIGIONI
DEBITVM. DEDICARVNT

Sed & duo alij filij, nempe Olybrius Conſul & Iuliana, aliam illi ſtatuam dedicarunt, in B cuius baſi hæc inſcriptio legitur:

Probi magiſtratus.

SEXTO. PETRONIO. PROBO
ANICIANAE. DOMVS
CVLMINI. PROCONSVLI
AFRICAE. PRAEFECTO
PRAETORIO. QVATER
ITALIAE. ILLYRICI. AFRI
CAE. GALLIARVM. CON
SVLI. ORDINARIO. CON
SVLVM. PATRI. ANICIVS
HERMOGENIANVS
C OLYBRIVS. V.C. CONSVL
ORDINARIVS. ET. ANI
CIA. IVLIANA. C. F. EIVS
DEVOTISSIMI. FILII
DEDICARVNT

Hæc ſuperſunt monumenta Probi ex ſtatuis in eius memoriam erectis. Quæ autem in ipſius ſepulchro inſcriptiones repertæ ſunt, his ſubijciemus. Quoto vero Domini anno ipſum mori contigerit, haud ſatis exploratum habetur: Illud autem ſepulchrales eius tituli nos docent, baptizatum eſſe proxime moriturum, ſepultumq. in Vaticano poſt apſidem baſilicæ S. Petri, conſtructo ibi inſtar templi nobili ædificio, egregijs hinc inde ſuffulto columnis, in quarum epiſtylijs legebantur ſcripta epitaphia, verſibus ab D ipſa coniuge Proba Faltonia poettia clariſſima femina elaborata. Perſeuerauit Memoria illa integra, licet neglecta, vſque ad Nicolai Papæ V. tempora: quando idē Pont. amplioribus ſpatijs exædificare nouā baſilicā Principis Apoſtolorum primus aggrediens, templum illud Probi, quod illius apſidi iungebatur, demolitus eſt: prægrandes vero lapides, ſicut & columnæ, in alium vſum conuerſi ſunt: ſicq. male conſultum antiquitati, vt ſicut ipſa ædes, ita inſcriptiones penitus perijſſent; niſi opportune quidem, nec ſine Dei nutu accidiſſet, vt ante ſex menſes quàm ſtructura nobilis demoliretur, Maffæus Vegius eiuſdem baſilicæ canonicus templū illud, vt ipſe teſtatur, adierit, opuſq. egregium admiratus, ſed contemptum dolens, verſus in epiſtylijs poſitos iam muſco nato deſuper obductos exacte deſcripſerit vna cum alijs etiam ibi repertis epitaphijs: quæ ſimul collecta hactenus aſſeruantur in eiuſdem baſilicæ bibliotheca, ex qua hic tibi ipE ſa deſcribimus, collatis exemplaribus, mendiſq. vitio ſcriptoris illapſis penitus expurgatis. ſic enim ſe habent:

Probi ſepultura vbi.

Epitaphium ad ſepulchrum Probi.

EXIMII RESOLVTVS IN AETHERIS AEQVORE TANTVM
CVRRIS ITER CVNCTIS INTEGER A VITIIS
NOMINE QVOD RESONAS IMITATVS MORIBVS AEQVE
IORDANE ABLVTVS NVNC PROBVS ES MELIOR
DIVES OPVM CLARVSQ. GENVS PRAECLARVS HONORE
FASCIBVS INLVSTRIS CONSVLE DIGNVS AVO
BIS GEMINA POPVLOS PRAEFECTVS SEDE GVBERNANS
HAS MVNDI PHALERAS HOS PROCERVM TITVLOS
TRANSCENDIS SENIOR DONATVS MVNERE CHRISTI
HIC EST VERVS HONOS HAEC TVA NOBILITAS

LAETA-

LAETABARE PRIVS MENSAE REGALIS HONORE A
PRINCIPIS ALLOQVIO REGIS AMICITIA
NVNC PROPIOR CHRISTO SANCTORVM SEDE POTITVS
LVCE NOVA FRVERIS LVX TIBI CHRISTVS ADEST
O NVNQVAM DEFLENDE TVIS CVM VITA MANERET
CORPORIS ATQ. ARTVS SPIRITVS HOS REGERET
PRIMVS ERAS NVLLIQ. PATRVM VIRTVTE SECVNDVS
NVNC RENOVATVS HABES PERPETVAM REQVIEM
CANDIDA FVSCATVS NVLLA VELAMINA CVLPA
ET NOVVS INSVETIS INCOLA LIMINIBVS
HIS SOLARE TVOS QVANQVAM SOLATIA MOESTA
GRATIA NON QVAERAT GRATIA CHRISTE TVA B
VIVIT IN AETERNA PARADISI SEDE BEATVS
QVI NOVA DECEDENS MVNERIS AETHERII
VESTIMENTA TVLIT QVO DEMIGRANTE BELIAL
CESSIT ET INGEMVIT HIC NIHIL ESSE SVVM
HVNC TV CHRISTE CHORIS IVNGAS CAELESTIBVS ORO
TE CANAT ET PLACIDVM IVGITER ASPICIAT
QVIQ. TVO SEMPER DILECTVS PENDET AB ORE
AVXILIVM SOBOLI CONIVGIOQ. FERAT

hactenus epitaphium Probi, quod mox ſequebatur aliud eiuſdem Probi ſimulq. Probæ coniugis exaratum his verſibus in epiſtylijs aduerſæ partis ordinis columnarum: C

ALIVD EPITAPHIVM PROBI ET PROBAE.

SVBLIMES QVISQVIS TVMVLI MIRABERIS ARCES
DICES QVANTVS ERAT QVI PROBVS HIC SITVS EST
CONSVLIBVS PROAVIS SOCERISQ. ET CONSVLE MAIOR
QVOD GEMINAS CONSVL REDDIDIT IPSE DOMOS
PRAEFECTVS QVARTVM TOTO DILECTVS IN ORBE
SED FAMA EMENSVS QVIDQVID IN ORBE HOMINVM EST
AETERNOS HEV ROMA TIBI QVI POSCERET ANNOS
CVR NON VOTA TVI VIXIT ADVSQ. BONI
NAM CVM SEXDENOS MENSIS SVSPENDERET ANNOS
DILECTAE GREMIO RAPTVS IN AETHRA PROBAE
SED PERIISSE PROBVM MERITIS PRO TALIBVS ABSIT D
CREDAS ROMA TVVM VIVIT ET ASTRA TENET
VIRTVTIS FIDEI PIETATIS HONORIS AMICVS
PARCVS OPVM NVLLI LARGVS AT IPSE FVIT
SOLAMEN TANTI CONIVX TAMEN OPTIMA LVCTVS
HOC PROBA SORTITA EST IVNGAT VT VRNA PARES
FOELIX HEV NIMIVM FOELIX DVM VITA MANERET
DIGNA IVNCTA VIRO DIGNA SIMVL TVMVLO

Porto tumulum ipſum Probi ibidem inuentum eſſe, cum ſub eodem Nicolao Pontifice nouæ conſtruendæ baſilicæ fundamenta effoderentur: idem Vegius, qui vidit, affirmat; traditq. vna cum oſſibus auri copiam ex aureis veſtibus alijſq. ſepulchralibus ornamentis ſimul inuentam: denique addit, ipſum ſarcophagum ſacris imaginibus ſculptum tunc fuiſſe tranſlatum in ſacellum ſancti Thomæ Apoſtoli, quod extat in ipſa Vaticana baſilica, ad fontis baptiſmatis vſum aptatum; quod opus vſque hodie perſeuerat: oſſa autem, quæ intus inuenta ſunt, in cœmeterio Vaticano recondita fuiſſe. E

IVSTA AVCTORIS QVERELA DE MEMORIIS DIRVTIS.

Tulit iſta antiquitatum naufragia ætas illa: cuius temporis hominibus Romæ agentibus ſi innotuiſſet qualis extiterit Probus, Probaq. coniux, & qualis eius filia Iuliana, & neptis ſancta Demetrias; quantumq. Eccleſia Catholica horum fuerit opibus ſubleuata, ac præclaris virtutibus illuſtrata; quotq. etiam quantiſq. inſuper eædem ſanctiſſimæ feminæ ſanctorum Patrum præconijs fuerint celebratæ: certe quidem ſemper viuentes eiuſmodi memorias reliquiſſent, coluiſſentq. debito venerationis officio: et licet conſtruendæ nouæ molis cauſa inde eorum monumenta dimoueri

neceſſitas

A neceſſitas compuliſſet ; eadem tamen alio rranſlata, ſarcta tecta integre cuſtodira ſeruaſſent, neque in alium quantumlibet ſacrum vſum quoquo modo rransferri aliquando paſſi fuiſſent.

At qui Probi & Probæ cum alijs inſcriptionibus hic etiam ſepulchralia tibi reddimus epitaphia : ſepulchrorum quoque formas formis (vt vides) expreſſas hic pariter tibi exhibendas curauimus : vt in omnibus ſit venerandæ antiquitati proſpectum ; & in quo paſſa viſa eſt detrimentum, poſtliminio (quanrum ſas eſt) ipſa reſtituatur antiquitas, vr ſic nobilia Probi atque Probæ ſepulchra libenter lector inſpectes, anteriorē videlicet ſarcophagi faciem, qui a lateribus quoque perſimiles his ſcriptas haber imagines : In quibus in primis medium locum occupat ipſa veneranda Saluatoris effigies atque ſanctorum Petri & Pauli, ceterorumq. Apoſtolorum : Talibus namque pijs or- PROBI SEPVLCHRVM SANCTORVM IMAGINIB. SCVLPTVM.
B namentis ſua ipſorum ornare monumenta Chriſtiani ſtudebant.

Quam vero cernis in Chriſti imaginis dextera gemmatam Crucem, eiuſdem Prudentius meminit his verſibus, cum Romam alloquitur [a] : a Prudent. contra Symmach. lib. 1.

Agnoſcat Regina libens mea ſigna neceſſe eſt,
In quibus effigies Crucis aut gemmata refulget,
Aut longis ſolido ex auro præfertur in haſtis.]

E Sed & Ioannes Chryſoſtomus [b] ait ſolitam fuiſſe effigiari Crucem ex auro, margaritis, ac gemmis : vt ſcirent omnes, Crucem ſonrium olim ſupplicijs infamatam, ipſo viſu horrendam, ore neſandam, & horrore cauendam ; ex quo eam pro ſalute hominum Chriſtus Redemptor noſter ſponte ſubijt, iam fuiſſe redditam fulgentem, decoram, pretioſam, atque glorioſam. b Io. Chryſoſt. in homil. de adorat. Cruc.

Huic adiungendā putauimus alterius ſarcophagi ibidem reperti typis expreſſam anterioris itidem faciei imaginem : quod creditur eſſe ſepulchrū Probæ ac Iulianæ ; peramplum enim eſt. extat ipſum tranſlatum ad opus figlinum poſt eccleſiam ſanctæ Marthæ apud apſidem S. Petri poſitam in Vaticano : In quo quas cernis ad pedes Chriſti feminas inclinatas, alteram earum Probæ, Iulianæ vero alteram imaginem eſſe, perfacile coniectura poſſumus intelligere.

Ne tibi otioſè hæc ſpectanda propoſita, lector, exiſtimes: attende quanta exiſtant, quibus proficias. Nam quod ad ipſa epitaphia pertinet: habes in primis ad calcem prioris inſcriptionis, cum rogatur anima Probi eſſe adiumento coniugi atque proli, piam Catholicæ Eccleſiæ traditionem, adiuuari viuentes precibus defunctorum, vſu receptam,
SACRARVM IMAGINVM VSVS. exemplo probatam, ſanctè religioſeq. antiquitus cuſtoditam. Habes inſuper & ſacrarum imaginum vſum, Chriſti potiſſimum, & Apoſtolorum, etiam in ſepulchris exhibitum: cuius rei Romæ in primis exempla innumera ſuppetunt. Et ne putes eas exculptas tantum fuiſſe ſepulchris, ſed illis eccleſiarum parietes caruiſſe: adhuc licet inſpicere in Titulo Paſtoris Siricij Papæ, qui his diebus Romanam Eccleſiam gubernabat, partem ſaltem muſiui operis egregie compacti, quo Chriſti Redemptoris, pariterq. duodecim Apoſtolorum venerandæ imagines exprimuntur in apſide; ſicut in alijs antiquis eccleſijs vbique locorum eadem vetuſtatis monumenta eſt facile reperire. D

Sed ne alio longius digrediatur oratio, quæ ab Olybrio & Probino fratribus anni huius Conſulibus ad Probum parentem ſe conuertit: probe conſulitur, ſi a Probo ad Probam, piam ipſorum matrem, eadem reuertatur. In primis vero vt ſanctorũ Patrum elogijs, qualis quantaq. fuerit iſta mulier, innoteſcat: de ea hæc accipe a S. Hieronymo,
a Hieron. epiſt. 8. qui ait [a]: Proba illa, omnium dignitatum, & cunctæ nobilitatis in orbe Romano nomen illuſtrius, cuius ſanctitas, & in vniuerſos effuſa bonitas, etiam apud barbaros venerabilis fuit: quam trium liberorũ, Probini, Olybrij, & Probi, non fatigarunt ordinarij
DE ANICIA PROBA. Conſulatus.] hæc Hieronymus. Hãc ipſam religione venerandã etiã S. Auguſtinus commendat, cum ipſa petente, ad eam ſcripſit epiſtolam, ſeu potius tractationem, De videndo Deũ. Laudat hanc eamdem Ioannes Chryſoſtomus, quòd ſuæ communionis homines Conſtantinopoli Romam profugos domo exceperit ac benigne habuerit, vt ſuo loco dicturi ſumus. Sed quæ in commendationẽ ipſius Ethnicus poeta Claudianus habeat, accipe [b], ne putes noſtros tantum Chriſtianæ feminæ laudes proſecutos eſſe: E

b Claudian. carm. de Cóſul. Olybr. et Probin.

Sic Proba præcipuo natos exornat amictu,
Quæ decorat mundum, cuius Romana poteſtas
Fœtibus augetur: credas & æthere lapſam
LAVDES PROBAE. *Stare pudicitiam, vel ſacro thure vocatam*
Iunonem Inachijs oculos aduertere templis.
Talem nulla refert antiquis pagina libris,

Nec

A *Nec Latia cecinere tubæ, nec Græca vetuſtas.*
Coniuge digna Probo: nam tantum cœtibus extat
Femineis, quantum ſupereminet ille maritos.] hæc ipſe de Proba, quæ, viuente adhuc viro, centonẽ illum de Teſtamento nouo & veteri ſcripſit, in cuius fine hæc habet:
———— celebrate fauentes
Hunc ſocij morem ſacrorum: hunc ipſe teneto
O dulcis coniux: et ſi pietate merentur,
Hac caſti maneant in religione nepotes.]

Ex his videas, nihil antiquius fuiſſe ſanctiſsimæ feminæ, quàm Chriſtianam religionem ad poſteros ſuos tranſmittere. Sed cũ ex antiquis memorijs appareat Faltoniam Probam poetriã vxorem fuiſſe Probi: vndenã recentiori Iſidoro [a] accidit, vt eãdem Adelphij Proconſulis coniugem fuiſſe dicat? B et vnde inſuper illis qui ſentiunt cum Iſidoro, eſt quòd dicant, Probo fuiſſe cognomentum Adelphium? certe in antiquis monumentis nullatenus reperiri datur, Probum Adelphium dictum eſſe, ſed tantum Aniciũ Sextum Petronium Probum. At quæ de eadem Proba Faltonia in antiquis veterum inſcriptionum monumentis reperiantur, his ſubdamus.

PIETAS PROBAE.

a Iſidor lib. de Viris illuſtr. c. 5.

In duabus baſibus ſtatuarum eiuſdem pene formæ atque menſuræ vna eademq. reperitur inſcriptio in ædibus Cæſijs apud Vaticanam baſilicam: in quarum primæ frontiſpicio hi verſus breuioribus characteribus ſcripti leguntur [b]:

b Excuderunt forma Plantin. pag. 71. num. 1.

CONSIMILES. FRATRVM. TRABEIS. GESTAMINA. HONORVM
TERTIA. QVAE. DEDERANT. ADDIDIMVS. TITVLIS
DILECTAE. PROBVS. HAEC. PERSOLVIT. MVNERA. MATRI
C RESTITVENS. STATVIS. PRAEMIA. QVAE. DEDERAT et infra:
ANICIAE. FALTONIAE
PROBAE. AMNIOS. PINCIOS
ANICIOSQVE. DECORANTI
CONSVLIS. VXORI
CONSVLIS. FILIAE
CONSVLVM. MATRI
ANICIVS. PROBINVS. V. C
CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIVS. PROBVS. V. C
QVAESTOR. CANDIDATVS
D FILII. DEVINCTI
MATERNIS. MERITIS
DEDICAVERVNT

INSCRIPTIO STATVAE PROBAE.

Quod hoc epitaphio tribuitur Probæ decoranti Anicios, id ipſe Auſonius [c] Gallus tribuit eius viro Probo verſu illo:
Stirps nouator Amnia,
Paribuſq. comit infulis
Anicierum ſtemmata.] Sed de Faltonia Proba alia rurſus in ijſdem ædibus ſic ſe habet inſcriptio in baſi ſtatuæ collocatæ:

c Auſon. epiſt. 21.

ANICIAE. FALTONIAE
PROBAE. FIDEI. NOBILITA
E TIS. ANTIQVAE. ORNA
MENTO. ANICIANAE
FAMILIAE. SERVANDAE. ET
DOCENDAE. CASTITATIS
EXEMPLO. CONSVLVM
PROLI. CONSVLVM. MATRI
ANICIVS. HERMOGENIANVS
OLYBRIVS. V. C
CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIA. IVLIANA. C. F
EIVS. DEVOTISSIMI. FILII
DEDICARVNT

ALIA INSCRIPTIO DE PROBA.

Inſuper hæc in alia baſi ibidem poſita: A

DE EADEM PROBA.

ANICIAE. FALTONIAE
INLVSTRISSIMAE. ET
SANCTISSIMAE
CASTISSIMAE. FEMINAE
HERMOGENIANVS. OLYBRIVS
V.C. CONSVL. ORDINARIVS
ET. ANICIA. IVLIANA. C.F
D. D

Porro Olybrius hic Hermogenianus, non Probæ & Probi filius, ſed gener fuit, nimirum Iulianæ ipſorum filiæ coniux, vt ſequens docet inſcriptio, quæ habetur in ædibus Cæuolis via Iulia: B

DE ANICIA IVLIANA.

TYRRANIAE. ANICIAE
IVLIANAE. C.F. CONIVGI
Q. CLODI. HERMOGENIANI
OLYBRII. V.C
CONSVLARIS. CAMPANIAE
PROCONSVLIS. AFRICAE
PRAEFECTI. VRBIS
PRAEF. PRAET. ILLYRICI
PRAEFECTI. PRAET. ORIENTIS
CONSVLIS. ORDINARII
FL. CLODIVS. RVFVS. V.P C
PATRONAE. PERPETVAE

Geſſit hic Conſulatum anno Domini trecenteſimo ſeptuageſimo nono vna cum Auſonio Gallo: citoq. ex hac luce ſubrractus (vt ex Hieronymo vidimus) Iulianam reliquit viduam cum prole Demetriade filia.

ANICIAE IVLIANAE PRAECONIA.

At qualis quantaq. eſſet Iuliana hæc filia Probæ, relicta Claudij Hermogeniani, complura ſanctorum Patrum de ea digna elogia manifeſtant. Fama quidem eius nequaquam Vrbis ſeu Italiæ anguſtijs valuit contineri; ſed rebus ante geſtis præclariſq. animi eius virtutibus maria præteruolans, & longe lateq. remoras prouincias percurrens, Africam & Orientem peruaſit. Ad hanc ipſam Innocentij Romani Pontificis extant litteræ[a]: ad eamdemq. ſcripſere Epiſcopi Alypius & Auguſtinus[b], necnon Chryſoſtomus[c]: laudarq. eam S. Hieronymus[d], & alij. Sed de eadem inferius quinto tomo pluribus agendum erit. D

a Innoc. epiſt. 25.
b Auguſt. epiſt. 103.
c Chryſoſt. epiſt. 169.
d Hieron. epiſt. 8.
e Hieron. epiſt. 11.

Quod rurſum ad filios Probi pertinet: vni ex illis nupſit Furia illa ex Camillorum proſapia clariſſima femina, ad quam viduam relictam S. Hieronymus ſcripſit epiſtolam decimam De viduitate ſeruanda: teſtatur id quidem ipſe in epiſtola[e] ad Saluinam eodem argumento conſcripta, vbi in fine ait Furiam nurum fuiſſe Probi quondam Conſulis. Sed de Furia illud non prætereat, germanum eius fuiſſe maritum Bleſillæ filiæ S. Paulæ: id enim tradit idem S. Hieronymus in epiſtola ad eamdem Furiam ſcripta, cum eius exordio hæc habet: Bleſillam prætereo, quæ maritum ſuum, tuum ſecuta germanum, in breui vitæ ſpatio tempora virtutum multa compleuit.] Mater vero eius, Titiana dicta, ſeu potius Tatiana (vt puto) Tatiani Conſulis, qui collegam habuit Symmachum, ſoror fuit. Verum de his modo hactenus. E

FVRIA NVRVS PROBI.

Iam habes, lector, occaſione Conſulum fratrum, textam Proborum genealogiam: nempe (vt paucis dicta reperam) ex Probo & Proba genitos filios quatuor, Olybrium, Probinum, Probum, & Iulianam: ex Iuliana vero & eius viro Claudio Hermogeniano Olybrio prognatam vnicã filiam Demetriadem, ſanctam virginem, Chriſtianæ pudicitiæ decus. ſed de ipſa ſimul cum matre eius Iuliana & auia Proba, plura ſuis locis inferius. Omnes hæ clariſſimæ ex Aniciorum familia feminæ toto Orbe (inquit Caſſiodorus) prædicatæ: quæ quidem familia vere nobilis dicitur, quando ab ea actionis probitas non recedit.] ita ipſe.

Porro Demetriadis patri Claudio Hermogeniano Olybrio frater fuit Alypius, dictus, Faltonius Probus Alypius, vt eiuſmodi docet inſcriptio[f] in ſtatuæ baſi his litteris notata:

f Romæ apud Colleg. Græcorum.

A Q. CLODIO. HERMOGENIANO
OLYBRIO. V.C. FRATRI — DE OLYBRIO ET ALYPIO.
ADMIRANDAE. PIETATIS
FALTONIVS. PROBVS. ALYPIVS. V.C

Alia præterea eiuſdem Alypij inſcriptione compertum habetur eumdem ſub Theodoſio Vrbanam Præfecturam geſſiſſe. ſic enim ſe habet [a]:

DOMINO. NOSTRO
FL. THEODOSIO
AVGVSTO
FALTONIVS. PROBVS
ALYPIVS. V. C. PRAEF. VRB

B Ad eumdem quoque Alypium complures extant epiſtolæ Symmachi, deq. eo meminit in epiſtola ad Flauianum [b].

Quoto autem anno Theodoſij eius Præfectura Vrbana contigerit, ignoratur: nec ſcitur, nũ ſub Honorio alias functus ſit eodem magiſtratu. Sub ipſo autem Vrbis Præfecto contigiſſe martyrium Almachij, his verbis tabulæ Eccleſiaſticæ [c] produnt Kalendis Ianuarij: Romæ S. Almachij martyris: qui iubente Alypio Vrbis Præfecto, cum diceret: Hodie octauæ Dominici diei ſunt: ceſſate a ſuperſtitionibus idolorum & a ſacrificijs pollutis: a gladiatoribus occiſus eſt.] ita ibi. De eodem putatur Theodoretus [d] agere, cum rem geſtam paulo fuſius narrat his verbis: Telemachus quidam (*ſic nominat quem Latini habent Almachium*) excolens vitam monaſticam, profectus ex Oriente, hac de cauſa Romam ſe contulit, *nempe vt ludos gladiatorios abolendos curaret*. Ac

C dum ſceleratum iſtud edebatur ſpectaculum, in ſtadium ipſe ingreditur, atque ad gladiatores deſcendens, mutuam inter eos dimicationem ſedare nititur. Itaque crudelis cædis ſpectatores accenſi iracundia, & a dæmone qui ex illa ſanguinis effuſione voluptatem capiebat, ad furorem impulſi, pacis auctorem lapidibus obruerunt.] ita ipſe. At licet diſcrepet a Martyrologio, vbi dicitur a gladiatoribus necatus: potius in Theodoreto errorem ineſſe putamus, quàm vt hic ab illo diuerſus habeatur. Sed idem auctor iſta ſubdit: Qua re cognita Imperator admirabilis, Telemachũ in numerũ martyrum inuictorum adſcripſit, crudele autem illud ſpectaculi genus penitus ſuſtulit.] hæc ille.

Ceterum ſic relatum accipias Almachium, ſiue Telemachum inter martyres ab Imperatore, vt ipſi tribuatur, quod ipſo curante, Eccleſiaſtica auctoritate a Romano Pontifice eſſe factum oportuit. Tempore Honorij Imperatoris hæc accidiſſe, Theo-

D doretus narrat: ſed verius putamus ſub Theodoſio, cuius tempore eiuſdem Præfectura Vrbana ponitur: ſub quo Imperatore ſiluiſſe videntur ſpectacula illa cruenta, ſub Honorio iterũ reſtituta, vt ſuo loco ex Prudentio dicturi ſumus. Vt id etiam affirmemus, illud pariter ſuffragatur, quòd tempore Theodoſij reperitur Alypius per S. Ioannem eremitam ad meliorem frugem redditus: etenim de Alypio Ægypti Præfecturam adminiſtrante hæc habet Palladius in Lauſiacis [e]: Interea vero dum loquimur, *cum Ioanne videlicet ſanctiſſimo illo anachoreta:* ingreſſus eſt ſubito prouinciæ ipſius Præſes Alypius. Ad quem, relicto quem mecum habebat ſermone, ſe contulit. Seceſſi igitur ab eiſdem paulum, & loco cedens, eminus ſteti: prolixas autem eorum confabulationes grauiter ac moleſte ferens, intra meipſum bonum illum ſenem reprehendebam, eo quòd meo ſermone contempto, illum potius honoraſſet. Ideoq. cum id mihi in-

E gratum fuiſſet; ſpreto eodem, recedere cogitabam. Vocauit itaque ad ſe tunc ille Theodorum nomine interpretem ſuum, dicens: Vade ad fratrem illum, & dic ei: Noli eſſe puſillanimis; quia nunc iam dimittam Præſidem, & tecum loquar. Cognoui igitur ex hoc, ipſum Ioannem hominem eſſe ſpiritualem, & omnia præuidere: et idcirco eo magis cœpi remorari. Egreſſo mox inde Præſide, me vocauit, his me alloquens verbis: Vt quid, inquit, animam tuam me reprehendendo læſiſti? Quam in me inueneras culpam, vt ea in tuis ſenſibus cogitares, quæ nec in me cognoſco, nec tuos ſcio mores decere? An ignoras illud, quòd non incolumes ac fortes, ſed male habentes medico ſemper indigeant? Nam tu me, cum velis, & rurſum ego inuenire te poſſum: et ſi ex me forſitan nullum, ex alijs tamen fratribus patribuſq. aliquod poteris habere ſolatium. Iſte vero totus ex ſæcularibus rebus

a Apud Smet. pag. 156. num. 17.
b Symmach. lib. 2 epiſt. 82.
SVB ALYPII PRAEFECTVRA MARTYR ALMACHIVS.
c Martyrolog. Rom. die 1. Ianuar.
d Theod. lib. 5. c. 26.
e Pallad. in Lauſiac. c. 22. apud Lipom. tom 5.
ALYPIVS AD MELIOREM FRVGEM CONVERSVS.

diabolicæ deditus poteſtati, vix breuis horæ ſpatio potuit reſpirare: et nunc tentans, A
ſicut quidam ſeruus auſterum dominum ſuum fugiens, venit vt ſalutare hic inueniret auxiliũ. Inconſulta igitur atque importuna res fieret, ſi illũ relinquerem, & tecum morarer, qui iugiter ſalutis tuæ commodis vacare conſueuiſti.] hæc Palladius de Alypij Præfecti cum S. Ioanne congreſſu: cuius monitis redditum eſſe meliorem, par eſt credere. Atque de Alypio ſatis.

THEODOSII IMP. OBITVS.

Iam vero ad præſentis anni res geſtas, ſuo quo factæ ſunt ordine, recenſendas, orationem conuertamus. Extitit namque anni huius exordium vniuerſo Chriſtiano orbi maxime luctuoſum, acerbiſſimo nouo caſu obitus Theodoſij, cuius virtute paulo ante a tyrannide fuerat vniuerſum Occidentale Imperium liberatum: Etenim cum adhuc triumphi lætitia geſtiret populus, mox improuiſa morte Theodoſij, immenſo mærore conſternatus eſt: de quo antequam agamus, hic errorem corrige Proſperi in B
Caſſiodori Chronicon illapſum, dum ſub huius anni Conſulibus ponitur Eugenius a Theodoſio ſuperatus: quod quidem anno ſuperiori contigiſſe, tum quæ dicta ſunt certa fide demonſtrant, tum etiam Claudianus de eorumdem Conſulatu dum verſibus agit, aperte teſtatur; vt omittamus alia de his innumera teſtimonia.

DE TEMPORE ET LOCO OBITVS THEODOSII.

a Proſp. in Chronic.
b Marcellin. in Cronic.
c Socrat. lib. 5. c. 25.
d Ruffin. lib. 2.
e Oroſ. lib. 7. c. 36.
f Aurel. Victor in Theodoſ.
g Zoſim. lib. 4.

Hoc igitur anno, iiſdem Conſulibus, Theodoſius Imperator, ſecundum quod antea a Deo prædictum fuerat ſanctiſſimo anachoretæ Ioanni, ex hac vita migrauit decimo ſeptimo Kalendas Februarij, cum imperaſſet annos ſexdecim, & duobus diebus decimum ſeptimum attigiſſet, annum agens ætatis quinquageſimum. De anno obitus eius & Conſulibus teſtantur Proſper [a], Marcellinus [b], & Socrates [c], qui & de dicta obitus die fidem facit: Quòd vero attigerit annũ decimũ ſeptimum, Ruffinus [d] & Marcellinus tradunt. De anno ætatis quinquageſimo Victor eſt auctor, cui magis C
aſſentimur, quàm Socrati dicenti annos vixiſſe ſexaginta. De loco autem; eum Mediolani extremum clauſiſſe diem, Oroſius [e] & Victor [f] vna conſentiunt. Errat vero Zoſimus [g], dum ait Theodoſium Conſtantinopolim reuertentem, in itinere vita functum. Sed quæ eius præceſſerint obitum, quæve fuerint ſubſecuta, dicamus.

ANTE OBITVM HORTATVS GENTILES THEODOSIVS.

Cum filios Arcadium & Honorium Conſtantinopoli venientes excepiſſet, & omni hoſtilis cœtus labe purgatus, Eccleſiaſticæ communionis particeps (vt dictum eſt) factus eſſet, complura Reipublicæ fructuoſa diſpoſuit. Inter alia conuocato Senatu, habita oratione, hortatus fuit Gentiles deorum cultum procul abijcere, quorum falſitatem iam in bello Eugeniano experti fuiſſent, cũ quam polliciti illi fuerant certam victoriam, vt impotentes, imbecilles, atque mendaces minime præſtitiſſent: ab Herculis manu iam clauam extortã, atque fulmina e manu Iouis excuſſa eſſe viderent (hos nam- D
que deos ſuis ipſi caſtris præfecerant) contra vero certo ſcirent, ſi ſaperent, Chriſtũ Regẽ Regum Crucis virtute cæleſtibus, terrenis, & inferis dominari; quem ſequi deberent.

h Zoſim. ibid.

Sed hæc nihil penes eos profeciſſe, Zoſimus tradit, cuius hac de re iſta ſunt verba [h]: Cũ Senatum conuenire iuſsiſſet, qui patritis auitiſq. ſacrorum ritibus inhærebat, nec adhuc permoueri poterat, vt ijs aſſentiretur, qui ad contemptum deorum deflexerant: orationem habuit, qua eos hortabatur, vt miſſum facerent errorem (ſic enim appellabat) quem hactenus ſecuti fuiſſent, & Chriſtianorum fidem amplecterentur, quæ liberationem ab omni delicto & impietate polliceatur. Sed cum huic exhortationi nemo pareret, nec a patritis ritibus, quos inde vſque ab origine Vrbis accepiſſent, diſcedere vellent, & his expertem rationis aſſenſum præferre: cum dicerent, illis obſeruatis, ſe iam mille ducentis propemodum annis Vrbem inuictam incoluiſſe; cum quibus ſi E
commutarent alia, quid euenturũ eſſet, ignorarent: Tum vero Theodoſius Fiſcum ſuũ ſumptu grauari, qui in ſacra victimaſq. fieret, ſeq. iſta velle abolere dixit: qui neque probaret id quod ageretur; & alioqui ſciret, penuriam militarem maiores pecunias poſcere. Cum Senatus reſpondiſſet, non rite fieri quæ perpetrarentur, quando ſumptus ille qui ſacris impenderetur, ad Fiſcum non pertineret: nihiloq. minus lex ſacrorum abolita ceſſaret, aliaq; neglecta iacerent, quæcumque a maioribus tradita fuerant; Imperium Romanum paulatim diminutum, barbarorum domicilium factum eſt; aut potius incolis prorſus amiſsis, ad eam redactum eſt formam, vt ne loca quidem, in quibus vrbes ſitæ fuerunt, agnoſcantur.] hæc Zoſimus ſecundum antiquam Ethnicorum querelam ipſe Ethnicus ingerit, quaſi cuncta aduerſantia ob

Chriſtianam

A Chriſtianam religionem in Romanum illata fuiſſent Imperium. Sed de his alias ſæpe ſuis locis.

Sane quidem poſt deuictum Eugenium, qui aperiri permiſerat rubigine obſitas ſeras portarum dedicatorũ idolis templorum, & illis intermiſſa diu ſacrificia immolari: Theodoſius nihil antiquius habuit, quàm, lege lata, tẽpla claudere, & ſacrificia prohibere. vnde S. Ambroſius comparans eum Iacob: Imitatus, inquit[a], Iacob, ſupplantauit perfidiam tyrannorum, qui abſcondit ſimulacra Gentium: omnes enim cultus idolorum fides eius abſcondit: omnes enim cærimonias obliterauit.] Relaxara quoque ab eo tunc temporis annonaria tributa ex teſtamento fuiſſe, idem S. Ambroſius tradit: eiuſq. pariter teſtamento legem indulgentiæ ſcriptam eſſe relictam, teſtatur, dum ait: Præcepit dare legem indulgentiæ, quam ſcriptam reliquit. Quid dignius, quàm vt

THEODOSIVS MVLTA PROFICVA STATVIT ANTE OBITVM.

a Ambr. orat. in funer. Theod.

B teſtamentum Imperatoris lex ſit?] Quod vero ad filios ſpectat, idem paulo ſuperius: De filijs enim nihil habebat nouum quod conderet, quibus totum dederat, niſi vt eos præſenti commendaret parenti.] Tradidiſſe quidem ipſos filios S. Ambroſio, Paulinus[b] affirmat; ſed id factum eſt, cum eos Conſtantinopoli venientes ſuſcepit Theodoſius in eccleſia. ex quo erroris arguuntur Socrates[c] & Sozomenus[d], dum aiunt filios aduenientes reperiſſe ipſum Theodoſium morbo laborantem in lecto.

b Paulin. in Vita S. Ambroſ.

c Socrat. lib. 5. c. 25.

d Sozom. lib. 7. c. vltim.

Ceterum quod ait ipſe Ambroſius, tunc obitus tẽpore commendatos ab eo fuiſſe parenti, Stiliconem intelligere certũ eſt: loco enim parentis ipſum ab eis haberi voluit, cui ipſe Theodoſius Serenam, fratris filiam in matrimoniũ collocauerat. teſtantur id Claudianus[e] & Zoſimus[f]. Erat Arcadius natu maior adoleſcens annos natus viginti, Honorius vero decimum dũtaxat agebat annum: de quibus S. Ambroſius[g]: Domino fauen-

C te, Arcadius Imperator iam validus iuuentus eſt; Honorius continuo pulſat adoleſcentiæ fores, prouectior ætate quàm Ioſias] qui natus annos octo regni ſuſcepit moderandas habenas. Fuiſſe ambos iam ante baptizatos, & a S. Arſenio in baptiſmo ſuſceptos, in Vitis Patrum habetur expreſſum[h]. Qui igitur moriens populi curam geſſit relaxando tributa, atque hoſtium quoque voluit benemereri, tribuens eis indulgentiã teſtamento, filijſq. diuiſit Imperiũ, & tradidit fidei Stiliconis; Eccleſiarum non potuit obliuiſci: nam de eo S. Ambroſius[i]: Dilexi virum, qui cum iam corpore ſolueretur, magis de ſtatu Eccleſiarum, quàm de ſuis periculis angebatur.] hæc Ambroſius, ſatis memot quot legibus conatus fruſtra ille fuerit feras beſtias coercere, expertuſq. ſatis ipſorum hoſtium procaciam, animumq. duritia obſtinationis obductum nullis coerceri pœnis, vel refrenari poſſe ſupplicijs.

e Claud. aduerſ. Ruffin. lib. 2.

f Zoſim. lib. 4.

g Ambroſ. orat. de obitu Theod.

AETAS ARCADII ET HONORII IMPP.

h Vit. SS. Patr. part. 2. c. 60.

i Ambroſ. orat. de obitu Theod.

D Eo igitur ex hac vita egreſſo, corpus pollinctum temporariæ amandatum eſt ſepulturæ, poſtea vero tranſlatum fuit Conſtantinopolim hoc eodem anno VI. Idus Nouembris, vt Socrates tradit: non tamen ſecum vexit illud Arcadius, qui mox poſt patris obitum, ne quid inopinato obitu Imperatoris (vt aſſolet) turbarum oriretur in Oriente, quàm citiſſime reuerti laborauit Conſtantinopolim: nam Honoriũ tantummodo interfuiſſe quadragenæ funeris functioni, S. Ambroſius indicat in ea quam coram ipſo tunc in laudem Theodoſij habuit, oratione: nam inter alia[k]: Eius ergo Principis & proxime conclamauimus obitum, & nunc quadrageſimum celebramus, aſſiſtente ſacris altaribus Honorio Principe: quia ſicut ſanctus Ioſeph[l] patri ſuo Iacob quadraginta diebus humationis officia detulit, ita & hic Theodoſio patri iuſta perſoluit.] hæc Ambroſius; qui & in peroratione ſignificat, eo perfuncto ab Honorio

CORPVS THEODOSII TRANSLATVM CONSTANTINOPOLIM.

k Ambroſ. orat. in obitu Theod.

l Geneſ. 50.

E Chriſtianæ pietatis officio, mox ipſum corpus ſubleuandum, & euehendum Conſtantinopolim: ait enim[m]: Fles etiam, Imperator Auguſte, quòd non vſque Conſtantinopolim reuerendas reliquias ipſe proſequeris. eadem tibi cauſa nobiſcum eſt: omnes iuſto dolore proſequimur: omnes (ſi fieri poſſet) deductores tecum eſſe cuperemus, &c.]

m Ambroſ. ead. orat. in fine.

Sic namque decuit tantum Imperatorem, poſt liberatum Occidentale Imperium a tyranno, triumpho magis ſuo quàm funere ſepeliri, immo ad cælum triumphali quadriga ferri, cum cæleſti militia, qua vicerat, triumphaturum. Cuius quidem laudes cum ex prudentia in Imperio gubernando, tum ex fortitudine in tyrannis potentiſſimis extirpandis, tum etiam ex pietate in fide Catholica integerrime conſeruanda, ſanctis pijſq. moribus cuſtodiendis, omnium veritatem amantium ore, omnibus ſunt ſæculis conclamatæ. Nullus enim vmquam Romanorum Imperatorum,

qui non hereditario iure parenti Auguſto ſucceſſerit, ita legitime, ita opportune, A
LAVDES THEODOSII EX RECTE FACTIS COMPARATAE ita fructuoſe atque fideliter ad regimen Romani eſt cooptatus Imperij. Qua dexteritate, quanta facilitate atque felicitate tunc inuaſum a Gothis Orientale recuperauit Imperium, vt victores fecerit ſibi militare ſubiectos? Qua prudentia Perſas iugi clade Romanum Imperium peſſumdantes, finitimas prouincias deprædantes, non ſolum ceſſare ſuaſit, ſed & munera pro tributo conferre? Qua pietate Orientalem Eccleſiam Arianorum & aliorum hæreticorum pedibus proculcatam, in auctiorem gradum quàm fuerat ſub Conſtantino, reſtituit? Qua bellica fortitudine tyrannorũ monſtra perdomuit? Quanta fide recuperatum Imperium Occidentale Valentiniano reſtituit? Quo religionis affectu idololatriam ſæpius, vt percuſſum multis ictibus anguem, caput rurſus extollentem penitus extinguendã curauit? Quòd vero tot egregijs excultum virtutibus Chriſtianum Imperatorem in peccatum aliquando labi prouidentia diuina permiſerit: totum id fuit, vt delinquentibus Regibus poſteris ſanciret diuinum conſilium diſciplinam: nimirũ, vt tum exemplo diſcerent Theodoſij, quanto diſpendio audiant Principes magis aulicos, quàm ſacerdotes: tum vero vt eius & pœnitentia erudirentur, quantumuis potentiſſimos ac inuictiſſimos Principes, cum delinquunt, ferulæ ſubiacere Eccleſiaſticæ poteſtatis, & ſolutos licet legibus ſæculi, vinculis tamen alligatos eſſe Euangelicæ diſciplinæ. B

At quod ad incomparabiles mores tãti Principis ſpectat: vnus infelix atque perditus
CALVMNIAE ZOSIMI IN THEODOSIVM DILVVNTVR. Zoſimus reperitur inter ſcriptores, qui more ſuo, odio Chriſtianæ religionis, Theodoſium magnopere carpſerit. ſed quòd ſciret facta eius celeberrima cunctis eſſe perſpicua, vt a nemine poſſent penitus obſcurari, illud vafri ingenij conſilium inijt, vt pacis tempore eius facta condemnet, laudet vero labores in bello, cum eumdem Principem hiſce C
a Zoſim lib. 4. verbis in ſua hiſtoria, mendaciorum ſextrina, ſugillatum reliquit[a]: Cumque Promoto curam horum omnium commiſiſſet, ipſe prioris viuendi rationis recordatus, cœnas magnificas cœnabat, & in exquirendis voluptatibus curioſus erat, & Theatris atque Circenſibus ſe oblectabat. Adeoq. mihi Principis huius vitam in vtrumque procliuem mirari ſubit. Nam cum natura mollis eſſet, omniq. ſocordiæ & indicatis antea vitijs deditus: ſi nihil ei triſte, nihil formidabile moleſtiam exhiberet, naturæ frena laxabat: ſin vrgeret aliqua neceſſitas, quæ ſtatum rerum quaſſatura timeretur, ignauiam deponebat, & delicijs valere iuſſis, ad fortitudinem ac laborum moleſtiarumq. tolerantiam redibat. Cum ipſo rerum vſu doceretur talis eſſet, iam omni ſolicitudine liberatus, inſitis a natura diſſolutionibus ſeruiebat.] hæc Zoſimus, ſed eadem
b Zoſim. lib. 4. & his deteriora ſuperius, cum ait[b]: A voluptate mollicieq. exorſus Imperium, magiſtratus qui rebus erant præfecti, conturbabat; & rei militaris duces numero plures, quàm antea erant, inſtituebat.] D

Et de eodem paulo poſt: Hæc quidem ſocordia Principis, abſurdaq. pecuniarum
ALIAE CALVMNIAE ZOSIMI IN THEODOSIVM. cupiditate, tandem huc euaſerunt. Idem Princeps auctor extitit, tantus vt ſumptus in menſam Imperatoris fieret, vt propter ciborum multitudinem, & in his apparandis magnificentiam, populoſæ coquorum & pocillatorum & aliorum cohortes inſtituerentur: quas ſi quis enumerare velit, ei prolixo fuerit opus commentario. Nam de multitudine inſeruientium Principi ſpadonum quòdq. complures horũ, præſertim qui ceteris forma præſtabant, Præſides in medium proferrent eos quos ipſi vellent; quòdq. totum Imperium in ſua poteſtate haberent, quocumque lubitum eſſet, animum Principis flectentes: hæc ergo commemorando, quid opus eſt orationem inſtituere prolixiorem? cum rerum interitus exinde ſecuti cauſæ nobis indicandæ veniant. Nam cum temere, atque etiam in indignos Fiſci bona profunderet, ideoq. non abs re pluribus pecunijs egeret; prouinciarum præfecturas quibuſuis accedentibus venales exponebat, nulla prorſus exiſtimationis, aut honeſtæ vitæ ratione habita, ſed eum iudicans idoneum qui auri vel argenti maiorem ſummam deferebat: adeoq. videre erat, argentarios & nummularios, & alios in foro profeſſiones fœdiſſimas exercentes, magiſtratuum inſignia ferre, maioremq. pecuniæ vim habentibus prouincias tradere.] hæc Zoſimus in euerſorem deorum ſuorum, iure, (vt ſibi videbatur) indignatione commotus. E

Sed ad confutandum oblatrantem inuectiuis acerrimis hominem (ne canem dicam)

nihil

A nihil eſt vt de laudatiſſimo Principe hic noſtrorũ congeramus elogia: ſed ne videamur domeſticis teſtibus velle vincere, Gentili æque obijcimus Gentilem hiſtoricum, veri tamen amantiorem, ipſum inquam inſignis nominis ſcriptorem rerum ſui temporis, Aurelium Victorem; qui vt ſummo laudum præconio Theodoſium extollat, ſic comparat illum Traiano, vt tamen conſtanter affirmet, ipſum Traiani caruiſſe vitijs: ac proinde iuxta veteres illas acclamationes, TRAIANO MELIOR, conſecutus Theodoſius vnus fuerit, ipſius ſententia, vt non amplius iam a populo in noui Imperatoris auſpicijs illud foret acclamandũ ac deprecandum, MELIOR TRAIANO, ſed illud, MELIOR THEODOSIO, publicis vocibus & votis optandum. Ipſe igitur Victor omnis priuati affectus animo liber, veritatis tantum ſtudioſus, hæc de Theodoſio poſteris tradidit[a]: Fuit, inquit, Theodoſius moribus & corpore Traiano ſimilis, quan- *CONTRA ZOSIMVM VICTOR.* *a Aurel. Vict. in Theodoſ.*
B tum ſcripta veterũ & pictura edocent. Sic eminens ſtatus, membra eadem, par cæſaries, os abſque eo quòd illi aliquantulum vellendo ſteriles genæ, neque tam ingentes oculi erant, neſcio an & tanta gratia, tantuſq. flos in facie, ſeu tanta dignitas in inceſſu. Mens vero prorſus ſimilis, adeo vt nihil dici queat, quod non ex libris in iſtum videatur transferri. Clemens animus, miſericors, communis, ſolo habitu differre ſe ceteris putans: in omnes homines honorificus, verum effuſius in bonos: ſimplicia ingenia æque diligere, erudita mirari, ſed innoxia: largiri magno animo magna: amare ciues vel priuato contubernio cognitos, eoſq. honoribus, pecunia, beneficijs ceteris munerari, præſertim quorum erga ſe velut patrem aſpero caſu officia probauerat. *THEODOSII VIRTVTES EX AVRELIO VICTORE.*

Illa tamen, quibus Traianus aſperſus eſt, vinolentiã ſcilicet & cupidinem triumphandi, vſque eo deteſtatus eſt, vt bella non mouerit, ſed inuenerit: prohibueritq. le-
C ge, miniſteria laſciua, pſaltriaſq. commeſſationibus adhiberi: tantum pudori tribuens & continentiæ, vt conſobrinarum nuptias vetuerit tamquam ſororum. Litteris, ſi nimium perfectos contemplemur, mediocriter doctus, ſagax plane, multumq. diligens ad noſcenda morum geſta: quibus non deſinebat execrari veterum facta ſuperba, crudelia, libertati infeſta quæ legerat, ac Cinnam, Marium, Syllamq. atque vniuerſos dominantium, præcipue tamen perfidos & ingratos. Iraſci ſane rebus indignis, ſed flecti cito: vnde modica dilatione emolliebantur aliquando ſeuera præcepta. Habuitq. a naturæ munere quod Auguſtus a philoſophiæ doctore didicerat: qui cum audiſſet eum facile commoueri, ne aſperum aliquid ſtatueret, monuit vt vbi iraſci cœpiſſet, quatuor atque viginti Græcas litteras memoria recenſeret; vt illa concitatio, quæ momenti eſt, mente alio traducta, parui temporis interiectu langueſceret. Melior haud *THEODOSII CVM TRAIANO COMPARATIO.*
D dubie (quod eſt raræ virtutis) poſt auctam annis potentiam regalem, multoq. maxime poſt ciuilem victoriam. Nam & annonæ curam ſolicitus attendere, & auri argentiq. graue pondus ſublati atque expenſi a tyranno, multis e ſuo reſtituere, cum benigni Principes & quidem vix fundos ſolerent nudos ac deformata prædia concedere. Iam illa minutiora, & vt dicitur, intra aulam; quæ quidem quia occulta ſunt, magis naturæ hominum curioſæ oculos aureſq. ad ſe trahunt: Patruum colere tamquam genitorem: fratris mortui, ſororiſq. liberos habere pro ſuis: cognatos affineſq. parentis animo complecti: elegans lætumq. conuiuium dare, non tamen ſumptuoſum: miſcere colloquia pro perſonis, ſtudio, dignitatibus, ſermone cum grauitate iucundo, blandus pater, concors maritus. Exercebatur neque ad illecebras, neque ad laſſitudinem: ambulationibus magnis, cum eſſet otium, reficiebat animum: veſcendi conti-
E nentia valetudinem regebat.] hactenus de moribus Theodoſij Victor, quibus plane calumniantem Zoſimum potenter confutes & execreris.

Sed & ſi ex Græcis quæras de Theodoſio teſtimonium, & ab homine æque Gentili (ne putes in gratiam ipſius Chriſtianorũ aliquem eſſe locutum) eodemq. probatæ fidei & probitatis viro, profeſſione philoſopho, & hanc ob cauſam Chriſtianis anteceſſoribus Imperatoribus acceptiſſimo, quem impoſſibile exiſtimes eſſe mentitũ: accipe Themiſtium[b], qui non habens ex recentioribus Principibus quem Theodoſio æquare poſſet, ad priſcos illos laudatiſſimos Reges ſe conferẽs, non dubitat ipſum præferre illis omnibus: vtpote qui affirmet, eum probitate, prudentia, atque conſilio ſuperaſſe Licurgũ, fortitudine & peritia militari Alexãdro Magno extitiſſe maiorẽ. Quod quidem haud amplificatione quadam rhetoricæ artis oſtentat, ſed certis firmiſq. rationibus docet. Eſſent hic deſcribendæ duæ orationes, quibus ipſe Themiſtius in eo argumen- *THEMISTIVS LAVDATOR THEODOSII.* *b Themiſt. orat. 5.*

to ver-

to verſatur, vt Theodoſij egregias virtutes prædicet: ſed parcimus ob prolixitatem. A
At etſi hæc ſatis ſuperq. ſint ad Theodoſij defenſionem: addimus tamen Latinorum
SYMMACHVS LAVDATOR THEODOSII. oratorum clariſſimum Symmachum & ipſum Ethnicum, & Chriſtianorum hoſtem:
qui publica concione (vt ſuo loco dictum eſt) cum ciuiles eius tum bellicas laudes pro-
a Symmach. lib. 2. epiſt. 13. ſecutus, teſtatur ſcribens [a] ad Flauianum æque Gentilem hominem, eas adeo ſua ora-
tione ſuperiores fuiſſe, vt ſibi viſus ſit illas potius attigiſſe, quàm pro rerum geſtarum
dignitate ſingulis (vt ait) ſatisfecerit: hæcq. familiaribus ipſe litteris apud amicum
alioqui Principi ob ſublatum deorum cultum in Theodoſium infenſum, non autem
in gratiam Principis pro concione iactata, ſed ad aures dicta odio habentis Imperato-
rem Chriſtianum idololatriæ deſtructorem, ab ipſo præſertim Symmacho in eumdem
Theodoſium eamdem ob cauſam valde permoto. Vt ex his magnam ineſſe vim intelli-
gas veritati, virtutemq. etiam linguas hoſtium coercere, eaſq. habenis velut in contra- B
rium curſum reflectere, & ex inuectiuis ad encomia dicenda conuertere. Sic igitur
pro Theodoſij defenſione aduerſus eius vituperatores Ethnicos, ipſos etiam Ethnicos
ſcriptores obijcere ſatis ſit.
Ceterum aduerſus eorumdem Ethnicorũ calumnias longe potentiorem nactus eſt
PAVLINVS APOLOGIAM PRO THEODOSIO SCRIPSIT. Theodoſius poſt mortẽ patronũ: etenim ipſum decus Romanæ nobilitatis, Chriſtianæ
religionis dignũ exemplum, Pontius Paulinus litteris clarus, famaq. celebris, eiuſmo-
di ſuſcepit prouinciam, vt aduerſus rabulas ſubſannantes, Theodoſij famã carpentes,
lucubrationem luculentam ediderit, rogatus a quodã pio viro, quo familiariter vteba-
b Paulin. epiſt. 6. tur, nomine Benedicto, prout ipſe Paulinus teſtatur ad Seuerum hæc ſcribens [b]: Alius
libellus ex his eſt, quos ad Benedictũ, id eſt, Chriſtianum virum amicum meũ Endele-
chiũ ſcripſiſſe videor, non tamen edidiſſe conuincar. Is enim mihi auctor huius in Do- C
mino opuſculi fuit; ſicut ipſius epiſtola, quæ libello pro themate præſcribitur, docet. Fa-
teor autem idcirco me libenter hunc ab amico laborem recepiſſe, vt in Theodoſio non
tã Imperatorem quàm Chriſti ſeruum, non dominandi ſuperbia, ſed humilitate famu-
landi potentem, nec regno ſed fide Principem prædicarem.] hæc Paulinus: et S. Hie-
ronymus ipſo exordio epiſtolæ ad eum ſcriptæ de eodem ſic habet: Quid enim in no-
bis, aut quantum eſt, vt doctæ vocis mereamur præconium? vt illo ore, quo religio-
ſiſſimus Princeps defenditur, humiles nos modiciq. laudemur?] nominat eam Pau-
lini ſcriptionem Gennadius Panegyricum ſuper victoriam tyrannorum, eius argu-
menti conſcriptum, vt demonſtraret ipſum Chriſtianum Imperatorem fide & oratio-
ne potius quàm armis immanes tyrannos ſæpius ſuperaſſe.
Si vis autem intelligere quale eiuſmodi a Paulino elucubratum opus fuerit, per- D
c Hieron. epiſt. 13. contare S. Hieronymum hæc [c] ad ipſum Paulinum ſcribentem: Librum tuum, quem
pro Theodoſio Principe prudenter ornateq. compoſitum tranſmiſiſti, libenter legi, &
præcipue mihi ſubdiuiſio in eo placuit: cumq. in primis partibus vincas alios, in penul-
PAVLINI NOBILE INGENIVM timis te ipſum ſuperas. Sed & ipſum genus eloquij preſſum eſt & nitidum; & cum Tul-
liana luceat puritate, crebrum eſt in ſententijs: iacet enim (vt ait quidam) oratio, in
qua tantum verba laudantur. Præterea magna eſt rerum conſequentia, & alterum
pendet ex altero. Quicquid aſſumpſeris, vel finis ſuperiorum, vel initium ſequentium
eſt. Felix Theodoſius, qui a tale Chriſti oratore defenditur. Illuſtraſti purpuras eius,
& vtilitatem legum futuris ſæculis conſecraſti. Macte virtute: qui talia habes rudi-
menta, qualis exercitatus miles eris? O ſi mihi liceret iſtiuſmodi ingenium non per
Aonios montes & Heliconis vertices (vt poetæ canunt) ſed per Sion, & Itabirium, & Si- E
na excelſa ducere: ſi contingeret docere quæ didici, & quaſi per manus myſteria trade-
re Scripturarũ; naſceretur nobis aliquid, quod docta Græcia non haberet.] hæc Hiero-
nymus. At de Theodoſio hactenus, cuius exitu optatus quoque finis huic quarto to-
mo Annalium imponatur. Quæ vero reliqua ſunt anni huius rerum geſtarum, ſequen-
ti tomo dicemus, cum Arcadij & Honorij filiorum eius in Imperio ſucceſſorum
acta auſpicaturi ſumus.
Quem igitur ab exordio Iuliani Imperij inchoauimus tomum hunc quartum An-
EPILOGVS CVM ADMONITIONE. nalium, claudimus eumdem feliciſſimo ad Deum tranſitu Theodoſij. In quo quidem
tamquam in viua tabula, ſemper loquentibus imaginibus, immo clamantibus, ex-
preſſum habes, quæ impietatis, quæ vero pietatis ſint vires, quiue exitus alterutram
ſectantium Imperatorum: cum velut in ſcena repræſentata videris diuerſa atque con-

A traria diuerſorum Principum ſtudia: contemplatuſq. fueris, quemnam finem habuerit Apoſtata Iulianus idolorum cultor, quove peruenerit Valens hæreſis propugnator, & quem tandem exitum conſecutus ſit Valentinianus maior, Catholicus licet Princeps, ſinens tamen pro arbitrio quemque agere, idola colere, hæreſesq. ſectari; quo modo diuinam vindictam in ſe concitauerit, atque in filios miſerabilius propagarit: contra vero qui fuerit religionem pure colentis, & propenſius excolentis, impietatemq. vna cum impijs inſectantis felix ingreſſus, felicior progreſſus, ac tandem egreſſus feliciſſimus Theodoſij Imperatoris. Vt vna ferme inſpectione intelligant Chriſtiani Principes, quos vitare, quosve ſectari debeant; & quonam pacto illorum facta cauendo, Dei indignationem effugiant; ac diuinā benedictionem, imitando Theodoſium, conſequantur.

B

IAm quartum tuo beneficio, Dei Genitrix Maria Virgo, penſum reddimus; perſoluimuſq. illud tibi, a qua profitemur acceptum. Tu enim [a] quæſiſti lanam & linū, & *AVCTORIS PERORATIO.*
C operata es conſilio manuum tuarū. Quod igitur reliquum eſt operis, tu ipſa perfice; eadēq. fila qualiacūque ſint (fient certe aurea in manu tua) in ſacerdotalia illa indumenta contexe, de quibus Dauid [b]: Sacerdotes tui induantur iuſtitiam] et Dominus [c] ait: Sacerdotes eius induā ſalutari.] Duo iſta, rogo, nobis confice veſtimēta: domeſtici enim tui dicuntur veſtiri duplicibus. Hæc petimus, non inuidioſam tunicā polimitam [d], quæ a patre filio tradita, fraternum odium concitauit, & infelici exitu, hædi conſperſa ſanguine, eidem patri immenſum dolorem incuſsit, excuſſitq. lacrymas, ex eo merito iudicanti, filium a fera peſſima deuoratum. Felicius agni, quàm hædi ſanguine imbuantur Fidelium veſtes: ſatiſq. ad ornatum quod proficit ad ſalutem: Siquidem diuino eſt depromptum oraculo [e]: Beati qui lauerunt ſtolas in ſanguine agni.] Tali purpura gloriantur Dei filij, coheredes Chriſti, conſortes regni, ijdem Reges, cum Deo in per-
D petuum regnaturi: in quorum nos cooptari conſortium, tuis, Virgo ſanctiſſima, concedat precibus dilectus filius tuus; cui gloria & honor in ſæcula. Amen.

a Prou. 31.
b Pſal. 130.
c Pſal. 131.
d Geneſ. 27.
e Apocal. 22

ANNALIVM TOMI QVARTI

FINIS.

APPENDIX. A

DE CONCILIO LAODICENO.

QVOD ſpectat ad Laodicenſe Concilium: eſt quod mireris, lector, a nobis hoc
tomo eſſe omnino prætermiſſum, adeo vt ne leuis quidem eius nominis men-
tio habita ſit. Iuxta enim aliorum fidem, qui illud ad Damaſi Papæ tempora retule-
runt, ſub eodem a nobis fuerat antea collocatū. Sed eo tēpore cū de ipſo nos acturi eſſe-
mus;accuratius re perſpecta, dū nec certū tempus vel locū inuenirremus, quibus, vt aliæ
res geſtæ, firmiter conſignari potuerit; in appendicem eſſe referendum, conſultius
exiſtimauimus, quod præterijſſe penitus nefas erar. Concilium quippe eſt antiqua no-
bilitare percelebre, Græcorum ac Latinorum ſcriptis memoriæ commendatum.

De hoc nos tractaturi, antequā de tempore diſſeramus, corrigemus errorem illū,qui B
de eiuſdem Synodi loco hactenus omnium ferme conſenſu acceptus aſſeritur, qui nec
poſteriori editione cernitur emendatus; cum celebratum idem Concilium dicitur Lao-
diceæ,quæ eſt in Syria: Quod ſane vehementer admirati ſumus, cum ipſius Synodi ti-
tulus diſertis quidem verbis ita legatur: Sancta Synodus quæ apud Laodiceam Phry-
giæ Pacatianæ ex diuerſis regionibus Aſiæ,&c.]Sed & grauior error ille,cum duæ Lao-
diceæ in vnā reperiuntur eſſe conflatæ, dū aſſeritur eadem eſſe in Syria quæ eſt ad Lycū
a Strabo lib. 13. Plin. lib. 5. c. 29. — flumen. Porro ex Strabone[a], Plinio, Ptolomæo, & alijs coſmographis,duas conſtat
fuiſſe Laodiceas,alterā Syriæ, quæ dicta eſt Seleucia Tetrapolis,alterā vero in Phrygia,
b Strabo lib 11. Plin. lib 5 c 26. — dictā a Strabone Laodiceā Hierapolin: ſed & ponit[b] idē auctor aliā Laodiceā in Media
TRES LAODICEAE. — a Macedonibus conditā. Quæ autem in Syria eſt Laodicea, haud procul diſtat a ponte
Orontis fluuij, Chalcidis contermina, condita a Seleucio. Sed quæ in Phrygia eſt ad C
Lycum ſita (vnde, inquit idem Strabo, ab eo cognomen accepit, vt Laodicea ad Ly-
cum ſita dicatur) nobilis quidem ciuitas, ſed nobilior elogio diuinæ Scripturæ: ipſa
c Apocal. c. 3. Coloſſ. vlt. — quidem eſt, de qua Ioannes in Apocalypſi[c], & Paulus meminit in epiſtola ad Coloſ-
ſenſes, noſq. de ipſa alia occaſione ſuo loco primo Annalium tomo diximus. Hæc cum
ita ſe habeant: quid in Syria Laodiceam illam ponunt, quæ ad Lycum flumen eſt ſi-
ta? et quid commune cum Syria iſte amnis habet?

d c. 11. diſt. 16. — Ex his pariter redarguitur,qui apud Gratianū[d] idē ſenſiſſe reperitur, Anſelmus,nimirū
qui putauit Laodiceæ Syriæ hanc Synodum congregatam; dum vult eam habitam au-
DE THEODOTO EPISCOPO. — ctore Theodoſio, ſiue Theodoro,vel Theodoto Epiſcopo Laodicenſi: fuit enim iſte
e Euſeb. lib. 7. c. vlt. — Epiſcopus Laodiceæ Syriæ, ſucceſſitq. (vt teſtatur Euſebius[e]) Stephano, qui ſederat
poſt Anatolium ſucceſſorem Euſebij. Ceterū Theodotus, ſiue Theodorus,vel Theodo- D
ſius iſto interfuiſſe reperitur Magno Nicæno Concilio, haberurq. ſubſcriptus in eo ter-
tio loco inter Epiſcopos Cœleſyriæ: Quo tempore Laodiceæ quæ eſt in Phrygia, to-
f Theodoret. in epiſt. Pauli ad Coloſſ. 2. — tius prouinciæ illius (vt ait Theodoretus[f]) metropoli, præerat Nunechius,
qui itidem Nicæno Concilio reperitur primo loco ſubſcriptus inter Epiſcopos Phry-
giæ. Quòd igitur Theodoti Epiſcopi Laodiceæ quæ eſt in Syria celebrius nomen eſ-
ſet, quam Nunechij, incaute poſuerunt eamdem Synodum Laodicenſem a Theo-
doto, alias Theodoſio, congregatam, Laodiceæ in Syria, cuius ipſe erat Epiſcopus,
celebris quidem nominis: poſt quem ſedem illam accepit Pelagius, cuius meminit
g Theodor. lib. 4. c. 12. & 13. — Theodoretus[g], idemq. cum alijs Epiſcopis Orthodoxis Imperatoris conſtitutione[h]
h l. 3. de fide Cathol. Cod. Theod. — laudatur: poſt ipſum vero Gregorius Arianus, cuius Sozomenus meminit[i]. Hæc de
i Sozom. lib. 6. c 25. — loco Synodi ſatis: de tempore iam agamus. E

Quonam autem potiſſimum tempore eiuſmodi Synodus fuerit celebrata: quòd
nullius hac de re certa probataq. aſſertio extet, locus eſt tantummodo coniecturæ.
Quamobrem illud in primis dicimus, liquido conſtare eamdem non ante tempora ran-
k Theodor epiſt. ad Coloſſ. c. 2. — tum Theodoreti habitam eſſe, dum inuenitur eadem ab ipſo citata[k], ſed etiam ante
l Baſil. epiſt. ad Amphiloch. cap. 1. — S. Baſilium: quippe quem in epiſtola canonica ad Amphilochiū[l] eiuſdem meminiſſe
certū eſt, dum ait: Sed quoniam nonnullis Aſiaticis omnino viſum eſt propter multo-
rum œconomiam & diſpenſationem eorum, baptiſma Catharorum, *Nouatianorum
ſcilicet*, ſuſcipi; ſuſcipiatur.] id enim ſtatutum habetur in Laodiceno Concilio ab
Aſianis Epiſcopis canone ſeptimo. Ex quo etiam Concilio cum reijciatur Cataphry-
garum baptiſmus: ex ſententia eorumdem Baſilium itidem in eadem epiſtola definijſ-
ſe apparet.

A Sed quam ante Baſilij tempora habitam eſſe diximus Synodum Laodicenam: num poſt tempus Nicæni Concilij, vel ante id acciderit; hoc exquirendum eſt. Quòd enim de Photinianis hæreticis in eodem ſeptimo canone mentio habeatur, diffinita cauſa eſſet, ſi omnium exemplarium & editionum eſſet vna eademq. lectio. Nam cũ plerique ſcripti codices, necnon editio poſita in cuſis libris poſteriori loco eiuſdem Concilij careant illis verbis, Aut Photinianis] eo redacta res videtur, vt ex diuerſis lectionibus, quæ germana ſit, diligentius exquiratur: quæ ex eo pendet, vt diſquiratur, num collatum a Photinianis baptiſma ab Eccleſia omnino receptum fuerit, cum ſeptimus canon ille habeat, illorum baptiſmum eſſe ſuſcipiendum:

TEMPVS SYNODI LAODICENAE.

At licet S. Hieronymi[a] & aliorum auctoritate conſtet Eccleſiam Catholicam recipere conſueuiſſe Arianorum baptiſmum: tamen nequaquam ab eadem ſuſceptum eſt
B baptiſmum Photinianorũ, quorum tanta erat impietas in negando diuinitatem Filij Dei, aſſerentium eum fuiſſe tantũmodo hominem, vt (quod dictum eſt ſuperius) Ariani ipſi aduerſus eos vt maxime impios arma ſumpſerint, & ab eccleſia eiecerint. quamobrem conſtat ex auctoritate Concilij Arelatenſis[b], Photinianorum baptiſmum, ſicut & Paulianiſtarum, nullum eſſe, decretum fuiſſe. Sed & quòd Theodoretus[c] affirmet Photinum eadem ſenſiſſe cum Paulo Samoſateno: certe quidem ſicut ex decreto Concilij Nicæni[d] ſtatutum eſt, vt Paulianiſtæ venientes ad Eccleſiam baptizarentur; ita & de Photinianis ſeruatum oportuit. Quamobrem penitus ab eodem canone ſeptimo explodenda eſt illa lectio de approbatione eorum baptiſmi, quæ omnino Eccleſiaſticæ traditioni & Conciliorum canonibus aduerſari conſpicitur. Sic igitur nihil eſt quòd ex ea lectione conuinci poſſit iſtud ipſum Laodicenum Concilium poſt Ni-
C cænum celebratum fuiſſe.

a Hieron. contra Luciferian.
b Concil. Arelat. 2. c. 16.
c Theodor. haeret. fabul. lib. 2.
d Concil. Nicaen. c. 19.

Sunt plura tamen quæ ante Nicænum Conciliũ perſuadeant idem Laodicenum celebratum eſſe: ſed vnũ illud in primis; quòd cũ conſtet auctoritate S. Hieronymi[e], receptum in Nicæno Concilio librum Iudith; cum in ſerie canonicorum librorum a Patribus Laodiceæ congregatis idem liber ab authenticis ſit exploſus vna cum nonnullis alijs: euidens plane atque perſpicuum redditur, dictam Laodicenſem Synodum celebratam fuiſſe ante Nicænam. Nam quo modo auſi fuiſſent Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopi conuellere quæ in Magno illo Oecumenico Concilio de canonicis libris fuiſſent magna conſideratione decreta? Præterea cum reperiantur quinque[f] canones Laodicenſis Concilij eadem omnino continere quæ in Concilio Nicæno ſtatuta ſunt, nec in eis vlla prorſus mentio habeatur canonum Nicænorum eadem ſtatuentium; argumentum eſt,
D ante Nicænum Concilium ea a Patribus Synodi Laodicenæ decreta fuiſſe: ſiquidem vel non oportuerat ea paulo poſt iterum ſanciri a prouinciali Concilio, quæ decreta nuper fuerant in Oecumenico: vel ſaltem ad maiorem Eccleſiaſticis legibus auctoritatem conciliandam, eorumdem Nicænæ fidei canonum Patres debuerant meminiſſe, vt in alijs Concilijs factum eſſe reperitur, & in hoc ipſo Laodiceno ſeruatum, vt proxime dicturi ſumus: Quod cum fuerit prætermiſſum; equidem exiſtimari poteſt, ante Nicænũ Concilium ea Laodiceæ fuiſſe ſtatuta.

SYNODVS LAODICENA ANTE NICAENVM CONCILIVM.
e Hieron. epiſt. 111.
f Cõcil. Laodic. c. 1. 7. 8. 12. 20. Nicaen. 2. 18. 19. 4. 14.

Ceterum ſicut æquum eſt iſta ſentire, ita pariter affirmare pareſt idem Laodicenum Concilium in Aſia fuiſſe poſt Neocæſarienſem Synodum celebratum: nam eiuſdem Concilij viſus eſt citatus canon a Patribus Synodi Laodicenæ, dum primo illius decreto dicitur[g], bigamos ad breue tempus pœnitere debere, & ſic admitti ad commu-
E nionem, idq. (vt habent verba eius) ſecundum Eccleſiaſticum canonem, nempe Neocæſarienſis Concilij tertio loco poſitum[h]. recepta ſic quidem fuit bigamia in Eccleſia Orientali, in qua diu magnoq. cum detrimento verſati fuerant Cataphrygæ reijcientes prorſus (vt dictum eſt) ſecundas nuptias: recepta inquam, vt tamen non abſque pœnitentia iidem ad communionem admitterentur. Sed & S. Baſilius[i], quæ ab hoc canone prætermiſſa ſunt, addidit: nimirum quia in eo de bigamis tantum actum eſſet, ipſe ſuppleuit de pœnitentia trigamorum atque polygamorum: haud enim ſic vulnus curare valuerunt, vt cicatrix nulla prorſus reliqua eſſet.

LAODICENVM CONCIL. POST NEOCAESARIENSE.
g Concil. Laod. c. 1.
h Concil. Neocaeſar. c. 3.
i Baſil. epiſt. canonic. ad Amphiloch. c. 14.

Cum igitur ex his quæ dicta ſunt, ſatis poſſit intelligi, Concilium Laodicenum non ante Neocæſarienſe celebratum eſſe, neque poſt Nicænum: dicere quoque opus eſt, illud nequaquam ſub Theodoto Laodiceæ Syriæ Epiſcopo, ſed habitum eſſe ſub Nunechio Laodiceæ Phrygiæ Pacatianæ Antiſtite: nam nullus alius præter ipſum eidem ciuitati præfuiſſe

NVNECHIVS EPISCOPVS LAODICENVS.

præfuiſſe eo tempore reperitur Epiſcopus: ſiquidem quem diximus ſubſcriptum haberi A Nicæno Concilio Nunechium eius ſedis metropolitanum Epiſcopum, eumdem quoque interfuiſſe Concilio Ancyrano paulo ante Neocæſarienſe Concilium celebratum, ſuo loco dictum eſt. Ex his igitur vides, quàm præpoſtero ordine, quæ tertio loco ponenda erat Synodus Laodicenſis, apud Gratianum [a] reperiatur ſexta ordine collocata poſt Sardicenſem & Antiochenam, atque perperam [b] in Syria ſub Theodoro vel Theodoſio Epiſcopo celebrata, relataq. ad Liberij vel Damaſi Papæ tempora. Nihil tamen dicimus de canone Sextæ [c] Synodi, eo quòd in ea Patres nequaquam ſeruare temporis ordinem profeſſi ſunt.

a c. 11. diſt. 16.
b ead. diſt. c. eod.
c c. 7. diſt. 16.

DECRETA SYNODI LAODICENAE.

Quòd autem eiuſdem Synodi canone trigeſimo quinto vetitus ac improbatus videatur Angelorum cultus: conſule quæ ad exactam eiuſdem elucidationem dicta ſunt primo Annalium tomo, cum egimus [d] de Pauli ad Coloſſenſes epiſtola. Sunt autem com- B plures eiuſdem Concilij canones ad diſciplinam atque œconomiam Eccleſiaſticam pertinentes, quibus & Eccleſiaſtica antiqua traditio reſeratur: vt, quæ in primis notanda ſunt, de confeſſione peccatorum [e], cultu ſanctorum martyrum [f], ſacri chriſmatis [g] vſu, ieiunio Quadrageſimæ [h], & alijs. Qui autem poſtremus ſtatutus eſt canon de non canendis in eccleſia pſalmis vulgatibus, ſed ijs tantum, qui in ſacris libris ab Eccleſia probatis ſcripti inuenirentur: equidem aduerſus prauum illum vſum a Paulo Samoſateno Antiocheno Epiſcopo primitus (vt dictum eſt) introductum, a Patribus conſulto ſancitus eſſe videtur. At de his hactenus.

d Annal. tom. 1. an. D. 60.
e Concil. Laod. c. 2.
f Ead. Concil. c. 9. 51.
g Ead. Concil. c. 48.
h Ead. Concil. c. 49. 50.

Pag. 180. C. verſ. 4. iuſti huius.] *adde*, hæc caute legas: inſcitia enim eius qui Imperatori erat ab epiſtolis, Pilato Chriſtum condemnanti adſcribitur innocentia: perinde C ac ſi Iudæi abſque Pilati ſententia Chriſtum crucifixiſſent. Sed peregit auctor: Ob-

INDEX IN TOMVM QVARTVM ANNALIVM ECCLESIASTICORVM.

IHS

A

ABRAHAMVS monachus in Syria celebris. 257.c
Abſtinentia monachorum Ponticorum. 153.d.e. 154.a.b
Abſtinentia nimia periculoſa. 154.b.c
ACACIVS Epiſcopus Cæſareæ hæreticus fidem pro tempore mutat. 162.a.b
Acacius Cæſarienſis recantat palinodiam. 562.b.c.d
Acacius Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ moritur. 194.c. *eius ſucceſſor.* ibid.
Acacij lucubrationes. 194.c
Acacius alter claruit Cæſareæ Palæſtinæ. ibid.
Acacius Berœenſis ſolicitus pro fide Catholica. 255.b.c
Acacius perſuadet Iuliano Sabæ vt veniat Antiochiam. 255.d.e. *ipſe comes S. Iuliani Sabæ, cum venit Antiochiam.* 256.d
Acacius ordinatus Epiſcopus Berœenſis ab Euſebio. 398.e
Acacius magni nominis monachus in Syria. 370.e. *quid petit ab Epiphanio.* 371.e
Acaciani exagitati a Semiarianis. 93.a.b
Acacianorum & Semiarianorum concordiæ. 378.b
Academicorum iactantiæ. 502.a
Academici a Platone Chriſtianos accepiſſe dogmata iactabant. 502.b
Acepſimas monachus in Syria celebris. 257.d
Acholius Epiſcopus Theſſalonicenſis ſuperat Gothos victores. 392.e. 393.a.b
Acholius Epiſcopus Theſſalonicenſis baptizat Theodoſium Imperatorem. 416.c.d.e
Acholius Epiſcopus Theſſalonicenſis venit Romam ad Synodum. 459.c
Acta Synodi Aquileienſis. 450.a.b.c.d
Acta aliarum Synodorum, Vide, Synodus.
ADEGINVS, ſeu Adyginus Epiſcopus Cordubenſis idem videtur cum Hygino a Maximo in exilium miſſo. 549.e
Adelphij hæretici, ijdem Maſſaliani. 492.d
Adelphius Maſſalianus detectus a Flauiano. 492.a.b.c
Adelphius hæreticus damnatur. 492.d
Adeodatus baptizatus cum Auguſtino. 574.b.c
Adoleſcens filius ſacerdotis conuerſus ad fidem Chriſti. 54.c.d.e. 55.a.b
Adoleſcens innocens cedit tormentis, & mentitur. 201.e
Adoleſcentis Chriſtiani conſtantia. 36.d.e
Adoleſcentia quibus a Baſilio diſtinguatur annis. 478.c
Adonæus Iulianus dictus. 39.d.e
Adrianta orationes Ioannis Chryſoſtomi. 554.a.b
Adrumetina Synodus. 692.b
Adulationes Libanij de Iuliano. 141.e. 142.a.b.c
Adulteræ quæ paſſæ Romæ. 595.e. 596.b
Adulteria ſeueriſſime vindicat Valentinianus. 201.d
AEDITVVS percuſſus a Valentiniano. 22.c
Aegypti Eccleſia a Iuliano vexata. 68.d.e. 69
Aegypti idololatria conuulſa. 606.b.c.d.e. 607. 608. 609. 610
Aegypti Epiſcopi ducti in exilium. 338.c.d
Aegypti Epiſcopi fauent Maximo. 413.a.b. *eorum nomina.* a.b
Aegypti Epiſcopi quòd ſtuduiſſent Maximo, non ſunt vocati cum alijs ad Synodum Conſtantinopolitanam. 428.c.d
Aegypti Epiſcopi veniunt Conſtantinopolim. 438.b.c.d. *ſtudioſi Gregorij.* ibid. *qua occaſione ei ſunt aduerſati.* 440.a.b
Aegyptiorum Epiſcoporum & Græcorum diſcordiæ in Synodo Conſtantinopolitana. 439.d
Aegyptij dij ludibrio expoſiti. 606.b.c
Aegyptij monachi in Syria celebres. 257.e
Aegyptij monachi perſecutione dire vexati ab Arianis. 338.e. 339. 340
Aegyptiorum deorum abominationes detectæ a Georgio. 70.b.c
Aegyptiorum fana & idola a Graccho Præfecto Romæ deiecta. 482.d.e
Aegyptij Gentiles Orgia celebrantes. 69.b
Aegyptij Gentiles ob ſacra Mithræ in Chriſtianos ſæuiunt. 70.d
Aegyptij Gentiles ab Apollonio conuerſi ad fidem. 69.c.d
Aegyptij Ethnici quid in Georgium Arianorum Epiſcopum. 69.e. 70
Aemilianus martyr in Thracia ſub Iuliano. 38.b. *fregit idola.* b.c
Aetius hæreſiarcha reſtituitur & honoratur a Iuliano. 7.c
Aetius monachus in Syria. 270.e
AFRICANAE Eccleſiæ ſtatus ſub Iuliano. 99.e. 100. 101
Africana Eccleſia a Donatiſtis Firmiq. tyrannide vexatur. 361.d
Africana Eccleſia deiecta erigitur per decreta Romani Concilij. 516.b.c
Africanæ Eccleſiæ conſuetudo, vt tantum Epiſcopi concionarentur. 642.e. 643.a

Africanam Eccleſiam ad meliorem frugem reſtituere conatur Auguſtinus. 643.e
Africanæ virgines ſacræ mitrellis caput ornabant. 103.c. 104.b
AGAPES in natalitijs martyrum ſublatæ ab Ambroſio. 381.c.d
Agapes ab Ambroſio prohibitæ in eccleſia fieri. 501.e
Agapes in eccleſia fieri ſolitas ſubmouet Auguſtinus. 644.b.c. eædem ſublatæ ab eccleſiis tranſmarinis. d.e.645.a.b
Agapes pro defunctis non prohibendæ, ſed corrigendæ. 645.b.c
Agapetus monachus in Syria celebris. 257.d
Agapetus cum Artemio legatus ad Concilium Alexandrinum. 76.b
Agelius Nouatianus mulctatur exilio. 193.a
Agelius Epiſcopus Nouatianus moritur. 504.c.d
Aginatius Vicarius Romæ. 212.e.213.
Agilon index in cauſa aulicorum Conſtantij. 5.b
ALAPHION apud Gazam ab Hilarione curatus fit Chriſtianus. 63.a.b
Albina mater S. Marcellæ. 366.e
Albina S. Marcellæ mater diſcendi cupidiſſima. 470.b.c
Albinæ matris S. Marcellæ tranſitus. 528.b
Albinus Pontifex idololatriæ ad Chriſtum conuerſus. 470.e.471.a
Alemanni a Gratiano in Gallia ſuperantur. 389.c
Alemanni victi a Gratiano. 407.e
Aletius maritus Ruffinæ, & gener S. Paulæ. 471.d
Alithius Epiſcopus Cadurcenſis. 715.b
Alexander ſæuus index præfectus Antiochenis. 125.e
Alexandriæ ſuccenſet Iulianus, quòd Chriſtiana eſſet. 94.e
Alexandriæ laudes. 95.a.b
Alexandrina Eccleſia perſecutionem patitur ſub Iuliano. 95.e
Alexandrina Eccleſia quid a Valente perpeſſa. 322.e. 323.a
Alexandrina Eccleſiæ quæ paſſa ſub Lucio. 333.c.d.e. 334.335.
Alexandrinæ Eccleſiæ Timotheus præficitur. 422.a
Alexandrinæ Eccleſiæ poſt obitum Athanaſii calamitates. 333.e.334.a
Alexandrinæ Eccleſiæ Ariani Lucium præficiunt. 333.c
Alexandrinæ baſilicæ conflagratio. 95.e
Alexandrinum Concilium ſub Athanaſio. 75.e. 76. 77. 80.b. eiuſdem auctor Liberius Papa creditur. 83.e
Alexandrini Concilij canon de recipiendis lapſis Epiſcopis. 77.b.c.d. tranſactio inter duos Epiſcopos vnius Eccleſiæ. ibid.
Alexandrini Concilij Synodalis epiſtola. 80.a.b
Alexandrina Synodus confirmata a Romano Pontifice. 85.a.b
Alexandrina Synodus ſub Ioniano Imperatore. 160.b.c
Alexandrina ſedes prima poſt Romanam. 464.c
Alexandrini diſcerpunt & comburunt Georgium Epiſcopum Arianum. 69.c.70
Alexandrini arguuntur a Iuliano ob relictos deos patrios. 72.a.b.c
Alexandrini inuidiam patiuntur a Iuliano ob Athanaſium. 94.e.95.a
Alexandrini in periculū adducti ob maris excreſcentiam. 384.d.e. feſtum diem ſtatuunt pro liberatione. a
Alexandrini Catholici quàm grauia paſſi, ex litteris Baſilij poteſt intelligi. 344.a.b
Alexandrini Catholici quàm male habiti. 336.d.e.337.a.b. Heliopolim in Palæſtinam amandati. 337.b.c.d. vetiti lugere cladem. 337.e
Alexandrini pueri Catholici quanta paſſi. 338.b
Alexandrini Epiſcopi dignitas & iuriſdictio. 439.b
Alexandrini Epiſcopi ſolemne erat quotannis vniuerſis Fidelibus Paſchatis tempus ſignificare. 422.c
Alexandrini Epiſcopi etiam Ariani ſcribebant Paſchales epiſtolas. 422.c
Alexandrinorum Catholicorum egregia confeſſio. 336.d.e
Alexandrinus populus quàm ſtudioſus Athanaſii. 74.e. 75.a.b.c
Alipius Auguſtini familiaris. 521.d
Alipius baptizatus cum Auguſtino. 574.a.b
Alipius Tagaſtenſis proficiſcitur Hieroſolymam. 680.a.b. reuerſus creatur Epiſcopus. c.d
Alipius admonitus a Ruffino & Melania de Hieronymo. 680.c.d
Alipius creatur Epiſcopus Tagaſtenſis. 700.d
Alipius ab Origeniſtis neſciens commotus in ſanctum Hieronymum. 700.e.701.a.b.c.d
Alipij Præfectura. 723. quid ſub ea. b.c.d
Alipius ex congreſſu Ioannis eremitæ profecit. 723.c.d.e
Alleluia vocis vſus Romæ. 500.b.e. in funere defunctorum cani ſolita. 500.d. eius vſus Hieroſolymis. e
Alleluia quomodo ab Eccleſia Hieroſolymorum Romana accepiſſe dicatur tempore Damaſi. 500.b
Alleluia cani auditum in templo Serapidis. 603.c
Alleluia in ore balbutientium infantium. 471.a
Almachius Præfectus expurgat templum Matris deorum. 37.e. quid in eum Chriſti martyr. 37.d
Almachius monachus martyr ſub Alipij Præfectura. 723.d.e
Altare in domibus priuatis ad Miſſæ ſacrificium. 382.d
Altaria a Donatiſtis raſa, vel perfracta, & amota. 102.e. 103.a
Altare ſedes corporis Chriſti. 103.a
AMANDVS Burdigalenſis ſanctitate clarus. 715.a
Ambitio quàm miſere homines agitet. 504.e.505.a
Ambroſius accipit a Probo prouincias adminiſtrandas. 222.d.e
Ambroſius cur a Probo iuſſus agere vt Epiſcopus. 222.e
Ambroſii primordia. 223.a.b
Ambroſii integritas. ibidem
Ambroſii natalis tempus. 233.a
Ambroſii parentes & educatio. 222.d
Ambroſius Inſubriæ, Liguriæ, & Aemiliæ Præf. eligitur. 222.d
Ambroſio Epiſcopatum Probus Præfectus imprudens prænunciat. 222.d
Ambroſii ætas, cum Præfectus Mediolani electus eſt. 223.a
Ambroſii epiſtola ad Vercellenſes quando ſcripta. 307.d
Ambroſii ſtudium in declinando Epiſcopatu. 363.e
Ambroſius adhuc catechumenus eligitur Epiſcopus. 364.b
Ambroſii electio. 362.e. 363.a. quo modo diuinitus facta. b.c.d
Ambroſius fugit Epiſcopatum. 363.a.b.c. 364. eius latebra. ibid. a.b

Ambroſius tandem acquieſcit. 364.b.c
Ambroſius ordinatus bonis ſeſe ſpoliauit. 364.c
Ambroſius ordinatus libere arguit magiſtratus apud Imperatorem. 364.c
Ambroſii electionis tempus. 364.d.e. 365.a
Ambroſius quid cum Valentiniano Imp. 365.c.d
Ambroſius litteras a ſancto Baſilio accepit. 371.d.e. 372. a. eiuſdem Ambroſii cum Baſilio neceſſitudo. 372.b
Ambroſii electio ab omnibus Epiſcopis probata. 372.c.d.
Ambroſius quærit a Damaſo Simplicianum. 372.e. 373.
Ambroſio Simplicianus a Damaſo mittitur. 372.e
Ambroſij vitæ inſtitutio 373.b. bonorum curam fratri delegauit.d. aſſiduus in ſacrificijs, in concionando, in lites compeſcendo. c.d.
Ambroſij cubiculi oſtium nullo oppanſum velo, patens omnibus. 373.d
Ambroſij ieiunia. 373.b
Ambroſius quotidie celebrare conſueuit. 373.b
Ambroſii labores in obeundis muneribus Epiſcopatus. 373.b
Ambroſii in ſecularibus negotijs ſedulitas. 373.c
Ambroſius & pauperes & nobiles viros ad conuiuium excipere ſolebat. 373.d
Ambroſius ad conuiuium accedere non conſueuit. 373.d
Ambroſius militiam cuiquam ſuadere abſtinuit. 373.d
Ambroſius indulget pœnitentibus. 373.e. 374.a
Ambroſii inſignis humilitas, & modeſtia. 374.a.b
Ambroſius in pace Eccleſiæ ſcribere commentarios aggreſſus. 376.e.
Ambroſius ſcribit in S. Lucam. ibid. 377.a
Ambroſius ſcribit de virginitate. 379. e. 380.a quam cito ex diſcipulo factus ſit doctor. 380. a.b. ad eum e remotis prouincijs virgines veniebant ſacrandæ. 380.b
Ambroſius vix Chriſtianus de rebus Eccleſiæ ſcribit. 380.a
Ambroſius componit clerum 381. a. b. ſcribit libros de officijs. ibid.
Ambroſius clericos ex corporis habitu, quales eſſent, conijcere ſolitus. 381.a.b
Ambroſius corrigit prauos vſus, ſuperſtitionem Kalendarum Ianuarij, Agapes in natalitijs martyrum fieri ſolitas. 381.c.d
Ambroſius quos ad Eccleſiaſticos ordines eligeret. 381.a
Ambroſii Romæ aduentus & miraculum. 382.b.c
Ambroſii in euellenda hæreſi & Gentilicia ſuperſtitione diligentia. 381.c
Ambroſius Romæ paralyticam ſanat. 382.c
Ambroſius de fide ſcribit ad Gratianum. 387.b
Ambroſius victoriam certam, Gratiano prænunciat. 387.c
Ambroſius vſus lucubrationibus Baſilij. 408.d
Ambroſii preces victoriæ Gratiani cauſa. 407.e
Ambroſius quid in petulantem Arianam feminam. 422.e
Ambroſius Sirmij creat Anemmium Epiſcopum, contradicente Iuſtina. 422.c.d. 423.a
Ambroſius pati cœpit perſecutionem Iuſtinæ. 422.d.e. 423.a
Ambroſio Sirmij ab Ariana femina iniuria facta diuinitus vindicatur. 422.d
Ambroſio baſilicam aufert Gratianus, quam Ariani petebant. 423.a
Ambroſii libri de Spiritu ſancto. 408.b. 427.a
Ambroſius de incarnatione Domini cur tractauerit. 453.b
Ambroſius Macedonio ipſum ad Imperatorem non admittenti minatur id quod euenit. 456.d
Ambroſii apud Gratianum auctoritas. 456.d.e
Ambroſius agit contra Priſcillianum. 456.d.e
Ambroſius veniens ad Gratianum excluditur. 456.e
Ambroſius liberat damnatum ad mortem ingrediens per theatrum ad Imperatorem. 456.e. 457.a
Ambroſius venit Romam ad Synodum. 459.c
Ambroſius Gerontium diaconum illuſionibus dæmonum credentem corrigit. 465.b
Ambroſius admonet Vercellenſem Eccleſiam de noua hæreſi. 467.e
Ambroſij aduerſus Iouiniani hæreſim epiſtola. 467.e
Ambroſius cohibuit furorem Maximi, & liberauit Italiam. 485.c.d
Ambroſius in ſe ſuoſque Deum vlciſci rogauit quod merebantur populi. 485.c
Ambroſius priuatur Satyro fratre. 485.d.e
Ambroſius fratris mortem dolet. 485. d. epitaphium ſcribit. 486.b
Ambroſius cupidus ſepeliri apud martyres. 486.b.c
Ambroſius ad Maximum bis legatur. 486.e. efficit ne continuo in Italiam irrueret. 487.b
Ambroſium contumelijs afficit Iuſtina. 487.b
Ambroſij legatio ad Maximum. 486.e. 487.a
Ambroſius quando ſcripſit libros de fide ad Gratianum. 387. b. c.d.
Ambroſius argumenta Symmachi pro reſtituendo cultu deorum refellit. 494.b
Ambroſius reſpondet & confutat Symmachum pro idolorum cultu agentem. 494.b.c.d.e. 495.b.c.d. vicit Symmachum. 495.e
Ambroſius acriter agit cum Valentiniano, ne Symmacho petita concederet. 495.b. vincit. e
Ambroſius Symmachi libello reſpondet. 495.d
Ambroſius erga Auguſtinum propenſior. 501.b.c
Ambroſius corrigit morem epulas faciendi ad Memorias martyrum. 501.c
Ambroſius de ieiunio ſabbati quid reſponderit. 501.c
Ambroſii dicendi genus quale. 501.c
Ambroſius contra Academicos ſcripſit. 502.b
Ambroſius vexatur a Iuſtina Auguſta. 518.a.b
Ambroſium adeuntem Imperatorem ſequitur populus. ibid. d. e.
Ambroſii conſtantia in reſiſtendo Imperatori. 518.d
Ambroſii libellus ad Valentinianum, cum recuſat conferre cum Auxentio. 520.d.e. 521.a
Ambroſio concionanti Angelus miniſtrat verba. 522. a.b
Ambroſius abſtinuit ſe a cõmunione Ithacij ob cauſam ſanguinis. 525.e. & alij Epiſcopi.
Ambroſius duriſſima patitur a Iuſtina. 534. c. d.e. paratur ei exilium. e.
Ambroſium in exilium perducere deſtinans Euthymius ipſe perducitur. 534.e
Ambroſius negat dare baſilicas. 535. d. e. 536. a. b
Ambroſius a populo in baſilica cuſtoditur. 535. concionem habet de ſua perſecutione die Palmarum. 539. c. redarguit Tribunos. 540.b
Ambroſii conſtantia in defendendo baſilicam. 535.c. & vaſa ſacra. e. 536. a. b. 537. a. 539. c.d. 540. c. d. e. 541.c
Ambroſius per Tribunos a baſilica recedere iubetur. 535.e

Ambroſius iubetur dare vaſa eccleſiæ. 536. e. *reſiſtit magna erga Deum fiducia.* 536. d. e. 537. a. b. c
Ambroſio infenſum reddere Imperatorem conantur Ariani. 537. c
Ambroſius quantum conſideret eleemoſynis. 538. c
Ambroſius hymnos ſcribit tempore perſecutionis. 538. b. c
Ambroſii epiſtola ad Marcellinam. 539. d. e. 540. a
Ambroſio fauent milites contra eum ab Imperatore miſſi. 540. c. d. 541. a. b. *Maximus eius cauſam ſuſcipit.* 542. e
Ambroſius periculo baſilicæ amittendæ liberatur, & gratias Deo agit. 541. a. *rurſus agitatur per notarium.* c. *omnes fluctus ſedantur, magno Dei miraculo.* ibid. e. 542. d
Ambroſius ſuperat omnes Imperatoris & aduerſariorum conatus. 542. d. e. *eius opera indigent Imperatores.* 546. d
Ambroſius noua querela exagitatur. 541. c
Ambroſio comminatus Calligonus pœnas dedit. 542. b. c
Ambroſio dormienti Paulus Apoſtolus per viſum apparuit. 542. c. d
Ambroſio pro iuſtitia pugnanti omnia fauent. 542. d. e
Ambroſio martyres Geruaſius & Protaſius reuelati. 544. a. b
Ambroſii epiſtola ad Marcellinam de inuentione martyrum. 544. c. d. e
Ambroſij gloria ex certamine. 544. d. e
Ambroſio cedunt vires dæmonum. 545. e
Ambroſio ſicarius immiſſus. 546. b
Ambroſium percutere volenti iuſſu Iuſtinæ brachium obriget. 546. b
Ambroſio nocere nec dæmones poſſunt, nec aruſpex. 546. c
Ambroſius rogatur a Iuſtina obire legationem ad Maximum. 546. e
Ambroſius ad Maximum legatur. 546. e. *quid profecerit.* 547. a. c. 548. a. e. *abſtinet a communicatione Epiſcoporum.* 549. a. *eius prudentia commendatur.* a
Ambroſij legationes duæ ad Maximum. 547. a
Ambroſij relatio de poſteriori ſua legatione. 547. b. c. d
Ambroſius expoſtulat cum Maximo, quod contemptui haberetur. 547. c. d
Ambroſius vrget Maximum. 548. e
Ambroſius abſtinet a communione Epiſcoporum partis Ithacianæ. 549. a. b
Ambroſius quomodo excommunicauit Maximum. 549. b. c
Ambroſij legatio longe prudentior, quàm Domnini. 550. a
Ambroſij iniuriarum cauſa vindicta diuinitus illata. 550. e
Ambroſij ætas exacte deducta. 551. c. d
Ambroſius frangit vaſa ſacra pro redemptione captiuorum. 551. c. d. e
Ambroſii perſecutores vlciſcitur Deus per Maximum. 550. d
Ambroſii vita ab auctore ſcripta. 364. d. *ex Annalium chronologia reſtituenda.* 551. c
Ambroſii ſtudium in redimendis captiuis. 551. d
Ambroſius Mediolanenſes continet, ne fugiant metu Maximi. 552. a
Ambroſius laudatus a S. Auguſtino. 574. d
Ambroſius apud Theodoſium agit pro incenſoribus ſynagogæ Iudæorum. 577. b. c. d
Ambroſius concionatur coram Theodoſio aduerſus eum. 579. c. d. e
Ambroſius reſtitit Gentilibus petentibus aram Victoriæ. 579. e
Ambroſius defendit depoſitum viduæ. 580. a. b
Ambroſius quid de cauſa Flauiani & Euagrij. 598. d. e. 599. a
Ambroſius repellit Theodoſium ab ingreſſu eccleſiæ ob cladem Theſſalonicenſium. 612. e. 613. 614.
Ambroſius reſtitit Theodoſio. 615. c. d
Ambroſij libellus ad Theodoſium poſt cladē Theſſalonicenſium. 615. c. d. e. *commonet vt agat pœnitentiam.* 616. b. c. d
Ambroſio quæ oſtenſa de Theodoſio viſio. 617. a. b
Ambroſius vetat ingreſſu eccleſiæ Theodoſium. 617. e. 618. a
Ambroſius auctor Theodoſio ſanciendæ legis de dilatione ſupplicij damnatorum. 619. a. b
Ambroſii laudata conſtantia. 620. b. c. d
Ambroſius cogit Theodoſium reuocare legem contra libertatem Eccleſiaſticam. 631. b. c
Ambroſius accerſitus a Valētiniano in Gallias. 646. e. *profectus ad eum.* 647. a. b
Ambroſii epiſtola ad Theodoſium de obitu Valentiniani. 649. c. d
Ambroſii oratio in funere Valentiniani. 650. a
Ambroſius quid ad Eugenium. 652. a. b. c. 653
Ambroſius vitans Eugenium Florentiam ſe contulit. 653. d. e. *quid ibi dum manſit.* ibid.
Ambroſius Florentiæ ſtudioſus. 653. e. 654. a
Ambroſii locus de Paulino reſtitutus, & elucidatus. 706. e. 707. c. d
Amicitiæ quantum tribuat Nazianzenus. 299. e
Ammiani locus reſtitutus. 143. b
Ammiani error de electione Ioniani refellitur. 156. b. c. d. e
Ammianus impudenter extarum inſpectionem falſo tribuit Ioniano. 156. e
Ammianus hiſtoricus in Gratianum parum æquus. 484. e
Ammianus monachus in Syria celebris. 257. e
Ammonius grammaticus propugnator Serapidis. 603. e
Ammon monachus ne fieret Epiſcopus, præcidit ſibi auriculam. 313. e
Ampelius Præfectus Vrbis Romæ. 274. a
Amphilochij de Baſilio commentarius ſpurius. 136. a. *in eo refelluntur quæ de Libanio habet.* 142. d. *eiuſdem cenſura.* 385. d
Amphilochij nomine vita Baſilij ſpuria & falſa. 224. c. d. *errores in Epiſcopatu & in morte eius.* ibid.
Amphilochij Iconij Epiſcopi fides laudata lege Theodoſij. 446. e
Amphilochius Theodoſium facto admonuit. 490. c. d
Amphilochius agit contra Maſſalianos. 491. e
Amphilochius quamdiu ſuperſtes. 691. b. *eius doctrina & ſcripta.* 691. c. d
Ampulla chriſmatis proiecta, ſed non fracta. 101. e
ANABAPTISMVS ab Hilario diacono quo tempore reſtitutus. 90. b. c
Anaſtaſia dicta eccleſia Nouatianorum Conſtantinopoli. 7. d. 401. e
Anaſtaſianæ balneæ Conſtantinopolis a quo denominatæ. 193. b
Anaſtaſia eccleſia Gregorij Nazianzeni. 401. c. d. e
Anaſtaſia dicata Dei genitrici Mariæ. 401. d
Anaſtaſia filia Valentis. 193. b
Anathema an & quando & a quibus inferendum. 475. d. e. *De anathemate non inferendo elucidantur loca Chryſoſtomi.* 475. d. e. 476. a. b. 477. a. b
Anathematiſmi Romani Concilij aduerſus hæreſes huius ſæ-

culi. 352.b.c.d.e 353.a.b.c.d
Anathematiſmi Gregorij Nazianz. contra Apollinarem. 354.c.d.e
Ancyrana Eccleſia quibus hæreſibus vexata. 361.b
Ancyrani martyres ſub Iuliano. 35.d.e
Andragathius occiſor Gratiani. 483.c
Andragathius claſſis ductor ſe præcipitem dedit in mare. 570.b.c
Andronicus philoſophus magiæ cauſa a Valente occidi iuſſus. 261.e
Anemmius Epiſcopus Sirmienſis interfuit Concilio Aquileienſi. 449.e
Anemmius Epiſcopus Sirmienſis venit Romam ad Synodum. 459.c
Angelus prænuncius ordinationis Ioannis Chryſoſtomi. 530.e.531
Angelus viſus eſt miniſtraſſe verba Ambroſio. 522.c
Angelus liberat monachos in carcere poſitos. 68.e
Angelus corripit S. Martinum. 523.e
Angelorum cultus. 732.a.b
Anicij Probi præfectura Prætorij. 222. e. *delegat prouincias Ambroſio.* 222.d.e
Aniciana familia. 716.a.b.c
Animas eiuſdem eſſe ſubſtantiæ cum Deo, Priſcillianiſtarum hæreſis. 457.d
Animalia Ezechielis quid myſtice. 1.b
Animas defunctorum precibus viuentium adiuuari. 720.c.d
Animas defunctorum leuari ſuffragijs. 650.b.c
Animas defunctorum iuuari ſacrificijs. 586.c.d
Animas defunctorum iuuari precibus viuentium. 386.c
Animas defunctorum leuari meritis martyrum. 486.c.d. Vide, ſuffragia, interceſsio, defunctorum animæ.
Annales ſigno Dei Genitricis decori. 1.d
Annalium quartus tomus inſtar diei vnius. 1.d
Annonam impedientes perſtringuntur a Nazianzeno. 204.e
Anthimi & Baſilij altercationes. 295.e.294.a.b.
Anthimus Epiſcopus Tyanenſis in Baſilium contumelioſus. 295.e.296.297.
Anthimus auariſſimus clericorum. 268.a.b
Anthimus ob furorem dictus Martius. 298.c
Anthimus vindicare ſibi ſatagit Gregorium. 300. b. c. *ira ſuccenſus in Gregorium propenſiorem erga Baſilium* 300.b.c.d
Anthimus Gregorium ordinatum Epiſcopum a Baſilio alienare conatur. 300.b
Anthimus Gregorio infenſus. 300.d
Anthimus eccleſiam Saſimorum occupat, repugnante Gregorio. 300.e
Anthropomorphitarum hæreſis. 265.e.266.a
Antichriſtus ab Arianis inuectus. 215.b
Antichriſti inſtare tempus creditum a Baſilio. 344.b
Antiochiæ tres Epiſcopi eodem tempore. 76.d. *& ob eam rem diſcordiæ Chriſtianorum.* 86.d.87.b
Antiochiæ & Charris, Iuliano mortuo, humana cadauera reperiuntur, quorum exta inſpicere ſolebat. 141.d
Antiochiam Iulianus quando proficiſcitur. 38. e.d. *quæ ſcelera ibidem commiſerit.* 59.c.d
Antiocheni benigne exceperunt Iulianum. 38.d
Antiocheni derident Iulianum. 38.d.e.39.a. *carpunt barbam illius.* 38.d.e
Antiocheni Iulianum ob nefarium in Chriſtum & Conſtantium odium vellicant. 40.d.e
Antiochenorum in Iulianum contumeliæ. 41.a
Antiocheni exagitati ſtylo Iuliani. 40.d.e
Antiocheni frequentabant ſpectaculum Maiumæ. 41. e. 42.a
Antiocheni martyres ſub Iuliano. 42. a. b. 55. c. 58. e. 59.a
Antiocheni genij numiſma. 5?.a
Antiochenus adoleſcens filius ſacerdotis conuerſus ad fidem Chriſti. 54.c.d.e.55
Antiocheni noua arte coguntur veſci cibis profanis. 55.b.c
Antiocheni quæ beneficia a Iuliano acceperunt. 59. e. 60.a
Antiochenis Iulianus infenſus, eos vexat. 59. a. b. *iiſdem reconciliatus honores tribuit.* e
Antiochenis Iulianus beneficia exprobrat. 60.a
Antiochenis ſæuus Index a Iuliano relictus. 125.c
Antiocheni ciuis Chriſtiani de morte Iuliani vaticinium. 126.d
Antiocheni Gentiles quid in Iouianum Imperatorem. 158.c.d
Antiocheni grauia paſſi ab Arianis. 253.a.b.c
Antiocheni excluſi ab eccleſia ab Arianis, in agris agunt conuentus. 253.c
Antiochenum Concilium ſub Iouiano. 162.d.e. *eius epiſtola ad Iouianum.* 162.e.163.a. *Epiſcoporum ſubſcriptio.* 163.a.b
Antiochenos dira paſſos a Valente S. Baſilius conſolatus eſt litteris. 258.d.e
Antiochenam Eccleſiam diuiſam ſchiſmate Baſilius per Athanaſium optat in concordiam reſtituere. 258. e. 259.a
Antiochiæ vno tempore Epiſcopi quatuor. 276.a
Antiocheni licet inter ſe diuiſi, vniti tamen aduerſus Euzoium. 328.a
Antiochenum Concilium poſt obitum Valentis. 394.d.e
Antiocheni Concilij legatio ad Eccleſias Orientis. 397.c
Antiocheno Concilio recta fides ſtabilitur. 397.b
Antiochenum ſchiſma. 76.d. 86. d.e.87.b. *eiuſdem cauſæ.* e.436.a. *quamdiu durauerit.* 438.e
Antiocheni ciues partis Flauiani inclamabant anathema in Paulinum. 476.d.477
Antiochena in Eccleſia qui Marcionitæ laterent. 532.b
Antiocheni Campitæ dicti. 532.a
Antiochenæ Eccleſiæ in quatuor factiones diuiſio. 326 d
Antiochenæ Eccleſiæ ſtatus tempore Chryſoſtomi. 532.a.b
Antiochena Eccleſia quot pauperes alere ſolita. 531.e. 532.
Antiochenæ Eccleſiæ diſcordiæ ſub Valente. 259.a. *ſine ſchiſmate perſeuerant.* 430.e
Antiochenæ Eccleſiæ diſſidia ſubrogato Meletio Flauiano. 453.c
Antiochena ſedes tertia. 464.c
Antiocheni Epiſcopi electio tractatur in Synodo Conſtantinopolitana, mortuo Meletio. 435. e. *conficitur.* 438.e
Antiochenæ diſſenſionis cauſa tractatur in Synodo Conſtantinop. 491.a
Antiocheni contumelia afficiunt ſtatuas Placillæ Auguſtæ. 553.e. *tempus rei geſtæ.* d.e
Antiocheni puniti ob ſtatuas. 554.d.e
Antiochenorum ſtatus miſerandus. 554.d.e. 555.a
Antiochenæ feminæ ſpectata conſtantia. 556.a
Antiochenorum triſte ſpectaculum. 557. a.b.c. 558. a.b.c
Antiocheni Gentiles & catechumeni ad baptiſmum confugiunt. 558.d.e
Antiochenis ſpes aliqua in legatione ad Theodoſium. 558.c.559.a.b
Antiochenis ignoſcit Theodoſius. 564.a.b.c
Antiquitas retinenda, & nouitas explodenda. 252.b
Antiquitati inhærendum. 585.b.c

Antonius martyr Ancyræ. 35.e
Antoninus philoſophus vates. 601.c.d
Antonij vita exemplum duos Agentes in rebus ad vitam ſolitariam inducit. 505.d
Antonij Magni vita quàm proficua fuerit Auguſtino. 505.c.d
Anthuſa mater Ioannis Chryſoſtomi. 58.e. *quàm magnæ continentiæ.* d.e
Anubin coluit Iulianus. 20.a
Anubis cultus cum Iuliano. 20.a
Anubis imago. 20.a
Anulum ferreum geſtabat S. Macrina. 398.a.b
Anyſius Acholio ſufficitur. 397.a
APHRAATIS monachi res geſtæ ſub Valente. 253.c *equum Imperatoris ſanat.* 254.e
Aphraates monachus pugnat pro fide aduerſus Valentem. 253.e.254.a.b
Aphraatis miracula edita Antiochiæ. 253.b.c.d.e. 254.a
Apollinaris quantæ fuerit exiſtimationis in Eccleſia. 354.a
Apollinaris errores. 315.d
Apollinaris. Laodicenus poeticis excultus facultatibus. 109.c.d
Apollinaris antequam damnaretur, haud reiectus a S. Baſilio. 285.e.286.a.b
Apollinaris receptus in communionem a ſanctiſſimis viris, antequam damnaretur a Damaſo. 286. b. c. *audiuit eum Antiochiæ S. Hieronymus.* 286.a.b. *recepit eum etiam S. Gregorius Nazianzenus.* 286.b.c. *ſe excuſat Baſilius.* 315.d.e
Apollinaris Hieronymum habuit auditorem. 325.c
Apollinaris concinnator nouorum pſalmorum. 356. a.b.c
Apollinaris hiſtoriam ſacram vſque ad Saul carmine ſcripſit. 109.e. *item multa alia:* d
Apollinaris hæreſis damnata ab Alexandrina Synodo, cur ipſe non damnatus. 83.d.
Apollinaris vt damnetur, Baſilius rogat Damaſum. 315.e
Apollinaris in Romana Synodo ſub Damaſo damnatur. 349.b. *item Timotheus quidam.* 351.c.463.e
Apollinaris errores de mente Chriſti. 350.a
Apollinaris in Antiocheno Concilio damnatus. 397.b
Apollinarem hæreſim diſſimulantem palam conuincit Flauianus. 395.b
Apollinaris hæreſiarcha damnatur in Romano Concilio. 349.c.d.e.350.351.d.e
Apollinaris magni nominis in Oriente. 354.a. *Laudatus primo ab omnibus, ab omnibus pariter eſt impugnatus.* 354.b. *Anathematiſmi Gregorij Nazianzeni contra Apollinarem.* 354.c.d.e
Apollinaris hæreſes numerantur ex anathematiſmis Gregorij Nazianzeni. 354.b.c.d.e. *& ex alijs locis.* 355.d.e. 356.a.b
Apollinaris antequam damnaretur, vitari non ſolebat. 286.b.315.d
Apollinaris ab Ephræm deluſus. 358.c.d.e
Apollinaris liber glutino colligatis chartis nullius vſus. 358.c.d.e
Apollinaris obitus tempus. 359.a
Apollinaris ſcripta. 359.a.b c
Apollinaris alijs hæreſibus viam aperuit. 359.b.c
Apollinariſtæ ſe a Romana Eccleſia receptos falſo iactabant. 356.b
Apollinariſtæ Chriſtum hominem Dominicum vocabant. 357.d.e.358.a
Apollinariſtarum primus impugnator Athanaſius. 355.a
Apollinariſtarum progreſſus prohibitus. 502.e.503.c
Apollinis Daphnitici ſacerdos ob incendium templi torquetur. 50.b. *idem incendium Chriſtianis adſcribit Iulianus.* e
Apollinis ſtatuæ deſcriptio. 52.d.e.53.a
Apollinis ſacerdotis filius adoleſcens ad Chriſtum conuertitur. 54.c
Apollinem Daphniticum colit Iulianus. 41.b.c
Apollinis idolum cur redditum mutum. 44.b
Apollinis templum Romæ conflagrauit. 116.d
Apollinis templum in Daphne diuinitus incenſum. 43.e. 44. 45. 49. e. 50. a. *cur non totum combuſtum.* 51. b.c. *Iulianus illud luget.* 51. e. 52
Apollinis Daphnitici ſimulacrum quale. 52. e.53.a
Apollo Daphniticus Antiochenorum culpa mutus factus. 41. b. *eiuſdem templi incendium.* 42. e.43. a. *& cauſa ibid.* e.49.e.50.b.c
Apollo Daphniticus ob vicinas reliquias S. Babylæ martyris obmutuit. 43.a
Apollonius monachus Orgia celebrantes reddit immobiles. 69.a.b.c
Apollonius & ſocij ab Angelo vinculis liberati. 68.e
Apollonius monachus quid ſub Iuliano. 68.e.69.a
Apologeticus Gregorij Nazianzeni de fuga ſua. 188.c. 189.a
Apoſtolorum baſilicæ dedicatio Conſtantinopoli. 272.d
Apoſtolorum memoria celebris. 332.b.c. *eius præconia ex Gregorio Nazianzeno.* ibid.c.d
Apoſtoli Ioannes & Philippus præſto ſunt Theodoſio. 684. d.685.a.b.
Apoſtaſis Ecebolij rhetoris. 13.c.d
Apoſtaſia Iuliani. 2.d.e. *quando facta.* 3.a. *& ſolemni ritu conſummata.* 2.d.e.3.b.c
Apoſtatæ pœna mulctati a Theodoſio. 633.c.634.a.b
Apoſtatas inteſtabiles facit Theodoſius. 448.e
Apoſtatarum ſupplicia a Deo illata. 48.c.49.b.c
Apoſtrophe in Iulianum. 143. e. 144. a. b.c.d.e. 145
Apparatus Iuliani ad bellum Perſicum. 122.c.d
Apparatus Theodoſij ad bellum aduerſus Maximum. 479.a
Apparatus Theodoſii ad bellum Eugenianum. 677.c.d.e. 678.b.c.
Apparatus Eugenij tyranni. 678.b.c
Apparatus bellici quales eſſe debeant. 479.a.
Appellare Epiſcopum ad iudicium ſæculare, quantum ſit nefas. 451.b.c.
Appellans ad Imperatorē Epiſcopus ab eo reijcitur, & pœna afficitur. 223.b.c
Appellatio ad Imperatorem facta a Priſcilliano. 511.d
Apronianus Præfectus Vrbis perſecutor. 98.c.d
Apronianus Romam miſſus Præfectus, hoſtis Chriſtianorum. 116.a.d.e. 117.a
Aproniani præfectura, & eius geſta. 116.c
AQVAE Taurinæ locus exilij Flauiani. 97.e
Aqua ſalſa exorcizabant parietes eccleſiarum Donatiſtæ. 104.d.e
Aquæ omnes a Iuliano ſacris contaminatæ miraculo exiccantur. 51.d.55.b.c
Aqua benedicta accendit ignem ad conflagrationem delubri. 610.b.c
Aquileienſis Eccleſiæ ſtatus tempore Hieronymi. 324.d. *quid in ea effecerit Valerianus.* 449.b
Aquileienſis Synodi cauſa. 423.c.448.c

Aquileienſe Concilium quando ab Arianis petitum a Gratiano. 423.b.c
Aquileienſis Eccleſia floret ſanctis. 324.d.
Aquileienſis clerus nobilis ſanctitate. ibid.e
Aquileienſis Concilij conuocatio. 448.e. *Epiſcoporum eiuſdem catalogus.* 449.b. *eiuſdem Acta.* 450.b. *epiſtola ad Imperatores.* 451.e
Aquilius Seuerus ſcriptor Eccleſ. in Hiſpania. 581.e
Aquitania a Priſcilliano polluitur. 456.b
ARA ad ſacrificium dicata clandeſtine Romæ ſub Theodoſio. 612.b.c.d
Ara Victoriæ a Valentiniano Romanis conceſſa. 312.a.b.
Aram Victoriæ reſtitui petijt Symmachus. 494.e
Aram Victoriæ rurſum Symmachus reſtituere tentat. 593.b.c
Aram Victoriæ rurſum petunt Gentiles. 579.e.580.a
Ara Victoriæ quando ſublata a Capitolio. 96.b
Ara Victoriæ Gentilibus reddita ab Eugenio. 651.e.652
Aram Victoriæ reſtituendam petit Senatus nomine Symmachus. 494.e.495.a.b.c
Ara Victoria vbi Romæ. 495.a
Arbetio iudex in cauſa aulicorum Conſtantij. 5.6
Arbogaſtes Comes auctor necis Valentiniani. 647.e.648.a. *eius virtutes.* 648.b.c
Arbogaſtes aliquando amicus S. Ambroſij. 648.a.b. *cuius rei cauſa vincere ſolitus.* a. *idem genere Francus.* b
Arbogaſtes cum Eugenio in bello Præfectus. 681.e
Arbogaſtis exitus. 686.e.687.d
Arcadij ætas tempore obitus patris. 725.e
Arcadio præceptorem Chriſtianum Theodoſius quærit. 487.e. *Arſenium diaconum a Damaſo miſſum obtinet.* 488.b
Arcadius appellatus Auguſtus. 487.e
Arcadij ætas. 487.e
Arcadium coram magiſtro ſedentem ſtare ſine inſignibus cogit Theodoſius. 488.a
Arcadij & Bautonis Conſulatus. 504.d
Archiua Romana iacturam paſſa. 432.d
Areopolis terræmotu proſtrata. 185.c
Arethuſii Syriæ quid in Chriſtianos. 65.a.b.c.66.a.b.c. & *quid in Marcum.* ibid.
Ariana hæreſis potentia Imperatoris præualet. 189.e.190.a
Ariana hæreſis diuerſis capitibus ſibilans. 394.a
Arianorum diuerſæ ſectæ. 394.a
Arianorum in Gregorium Nazianzenum contumelia. 402.b
Arianorum mos fuit partes ſuas ſæcularibus viribus defendere. 214.d
Arianorum & Catholicorum differentia in Eccleſia propaganda. 214.d.e
Arianorum fallaciæ, & errores. 215.e
Ariani Concilium generale petunt. 423.b
Ariani extra vrbem conuentus agunt. 426.a
Ariani a Theodoſio exagitati ante expeditionem in Maximum. 569.b.c.d.e
Ariani comburunt domum Nectarij Epiſcopi Conſtantinopolitani. 572.c.d.e
Ariani in Ambroſium concitant Imperatorem. 537.c. *multa ei per calumniam obijciunt.* 538.c.d
Ariana hæreſis paucos Occidẽtis Epiſcopos labefecit. 409.e
Ariani enecant baptiſmate filium Valentis Imp. 247.c.248.c.d.e
Ariani vexant Antiochenos. 253.a.b.e
Ariani fauore Iuſtinæ tumultuari cœperunt 423.a. *agunt apud Gratianum de cogendo Concilio.* 423.b.c
Ariani detrahunt hymnis ſacris ab Ambroſio ſcriptis. 538.c.d
Arianæ hæreſis riuuli. 394.a
Ariani lege Gratiani perſtricti. 394.b
Ariani Macedonianos exagitant ſub Valente. 193.e
Arianos perſtringit Nazianzenus. 190.e
Ariani non ſolum Catholicos, ſed hæreticos etiam ſecum non ſentientes ſub Valente inſectantur. 192.e
Ariani commouent Gentiles in Athanaſium. 93.d.e
Ariani Athanaſio infenſum reddere Iouianum conantur. 163.e. *eorũ criminationibus quid reſponderit Iouianus.* 164.b
Ariani inſolentius agunt Conſtantinopoli. 418.b.e
Arianorum blaſphemiæ. 280.b
Ariani Theodoſium baptizare affectant. 409.d
Ariani Edeſſæ a Iuliano exagitati. 13.e.14.a
Ariani Concilium agunt in Galatia. 237.e.238.a
Ariani vexant Nicopolitanam Eccleſiam. 238.e.239.a
Ariani procaces non valent edicto Imperatoris cohiberi. 409.d. *quanta in Gregorium Nazianzenum.* ibid.
Ariani & alij hæretici lege Theodoſij cohibiti. 425.d.e.426.a
Arianorum baptiſma recipiebat Eccleſia. 731.a.b
Ariani inter ſe ipſos diuiſi. 638.e.639.a
Ariani ſtuduere obſcurare miracula ſanctorum martyrum. 545.a.b
Ariani negant, & dæmones confitentur. 545.b.e
Ariani Epiſcopi cum torque incedere ſoliti. 452.b.c
Ariani familiares Iuſtinæ prouocant Ambroſium ad diſputationem, illudunt ei, ſed ipſi male periere. 453.a.b
Arianorum obſtinatio in ſanctorum negãdis miraculis perſtringitur. 545.a. *eorum detegitur malitia.* d
Ariani miracula comprobantem hominem a dæmone obſeſſum mergunt in piſcinam. 545.d
Arianis duobus Ambroſium ludentibus quid acciderit. 453.a
Arianorum effrenata audacia, & furor contra Catholicos, 418.b
Ariani eccleſiis pelluntur a Theodoſio. 419.e. *vrbe egrediuntur.* e
Arianorum dolor ob templum Gregorio datum a Theodoſio, 420.e
Arianorum ſub Iuliano in Athanaſium perſecutio. 93.e, *idem edicto Iuliani ſolum mutat.* d.
Arianorum ritus glorificandi Patrem per Filium. 293.a, 294.b
Arianorum erroris confutatio. 336.d.e
Arianorum crudelitas in Catholicos. 337.a.e.338.a
Arianorum perſecutio aduerſus Aegypti monachos. 339.a
Ariani fauore Imperatorum hæreſin propagarũt. 214.d.e
Arianorum perſecutio qualis. 214.e
Ariani Antichriſtum inuexerunt. 215.b
Arianos idololatris ſimillimos fuiſſe. 515.c
Arianis conueniendi facultatem facit Valentinianus. 516.e
Ariani poſt obitum Athanaſij graſſantur in Eccleſiam Alexandrinam. 333.d.e.334.335
Arianæ hæreſis in Eccleſia Mediolanenſi progreſſus ante Ambroſij ordinationem. 373.e
Arianus quidam ad fidem rectam conuertitur miraculo viſo. 522.c
Arianorum Synodus in Galatia. 237.d.e
Ariani quid commiſerint in Eccleſia Conſtantinopolitana poſt Eudoxij obitum. 241.b. *ſub Valente.* 242.c.d
Ariani ab Oriente pulſi, in Occidentem ad Iuſtinam venium. 519.a.b

Ariani

Ariani dant pœnas impietatis. 5.d.e
Ariana femina quid in Ambroſium auſa. 422.e. *a Deo punita.* ibid.
Ariani Epiſcopi recantant palinodiam ſub Iouiano in Concilio Antiocheno. 163.b.c.d
Arianus homo captus relaxatur. 539.e
Ariani lege Valentiniani, immo Iuſtinæ, permiſſi libere agere. 516.e
Ariani a Iuliano reſtituti. 7.b
Ariani hominis conuerſio. 522.c
Ariani lapidant Gregorium Nazianzenum, trahunt ad tribunal. 402.b.c.d.e
Arianorum perſecutio acerbiſſima in Oriente. 279.a.b.c.d
Arianorum blaſphemiæ. 280.b.c
Ariani perſequuntur Macedonianos & Nouatianos. 192.e. 193.a
Ariani Antiochiæ ſumma rerum potiebantur ſub Iuliano. 48.a
Ariani cupiunt videri Catholici. 163.b.c
Ariani Epiſcopi profitentes fidem Catholicam permiſſi agere in ſuis eccleſijs. 163.d.e
Ariani quid Conſtantinopoli in Catholicos ſub Demophilo. 241.a.b.c.d
Arianorum ſcelera in ſacras virgines & alios. 242.e. 243. *eorumdem ſæuitia.* 243.b.c.d
Ario & Eunomio anathema dicitur in Synodo Damaſi. 352.c
Arius maior familiaris Auguſti. 95.b
Arius Iuliano carus. 95.b.c.d.e
Arianzum rus Gregorij Nazianzeni. 33.e
Ariminenſis Concilij res geſtæ. 177.d.e
Ariminenſis praua confeſſio lege Iuſtinæ conceſſa. 516.a
Arintheus dux Catholicus præſto eſt Catholicis. 240.a
Arintheus dux exercitus Valentis. 232.d
Arintheus Conſul Chriſtianus Catholicus. 312.e. *laudatus a S. Baſilio.* e. 313.a.b
Armeniæ Eccleſias Baſilius viſitat. 282.b.c.d
Armenus Priſcillianiſta occiſus a Maximo. 512.c
Armoriſi ſedibus pelluntur a Maximo. 481.e. *eorum regio Britannis data.* e.
Arſaces Rex Armeniæ captus a Sapore & male habitus. 232.b.c
Arſaces Rex Armeniæ Chriſtianus a Iuliano deſpicitur. 124.c.d. 125.a.b
Arſatius Pontifex idolorum in Galatia. 114.e. *ad eum Iuliani epiſtola.* 114.e. 115.a.b.c
Arſenius diaconus Romanæ Eccleſiæ miſſus a Damaſo ad Theodoſium, magiſter datur Arcadio. 488.a. *ſtans docebat Arcadium.* b. *eam ob cauſam a Theodoſio reprehenſus.* ibid.
Arſenius recedens ab Arcadio petijt eremum. 488.b
Arſenij vita emendatur. 488.b
Arſenij laudes. 507.d
Artabius Præfectus. 8.a
Artemiſia vxoris Theodori viri clariſſimi calamitas. 261.e
Artemius martyr Antiochiæ. 42.b.c
Artemius miles ſub Conſtantino & dux Auguſtalis ſub Conſtantio. ibid.
Artotyritarum hæreſis. 361.b
Aruſpices adulantur Iuliano. 126.e. 127.a.b
Aruſpices admonent Iulianum. 129.e. 130.a. 132.c.d
Aruſpicina a Valentiniano conceſſa, ſiue magia. 311.d.e
Aruſpices frequentat Iulianus. 14.d
ASCALONITAE Gentiles ſæuiunt in Chriſtianos. 63.b.c
Aſcalone incenſæ eccleſiæ a Iudæis ſub Iuliano. 117.d
Aſclepiades philoſophus creditus cauſa incendij Daphnitici templi. 43.a
Aſcodrogitarum hæreſis. 361.b
Aſcodroborum hæreſis. ibid.
Aſella virgo ſanctiſſima. 472.b
Aſella familia in Vrbe clara. 651.a
Aſterius magnus Orthodoxus. 255.d
Aſterius cum Euſebio legatus ex Synodo Alexandrina. 80.b.c
Aſterij ſophiſtæ Epiſcopi Ariani interitus. 256.e. 257.a.b. *eius ſcripta.* a.b
ATHANARICVS bellum gerit aduerſus Phritigernem. 264.a.b
Athanaricus Gentilis idololatra ſtatuam adorandam ſuper currum collocat. 265.a
Athanaricus Rex Gothorum perſequitur Chriſtianos. 263.b.c.d. 264.e. 266.b
Athanaricus victus virtute Crucis. 266.e. 267.a
Athanaricus Rex Gothorum pacem componit cum Valente. 232.b.c
Athanaricus Rex Gothorum quando obijt. 426.a.b. *funus eius.* ibid.
Athanaſij reditus Alexandriam. 74.a.b.c. 75
Athanaſius rediens magna pompa ſuſcipitur. 74.c.d. 75.a.b.c
Athanaſius Epiſcopus Alexandrinus a Iuliano liberatus. 6.e
Athanaſius cum redijt Alexandriam, Concilium conuocat. 75.e. 76. 77
Athanaſius diſſenſiones Catholicorum de ſubſtantia & hypoſtaſi conciliat. 79.a
Athanaſij probatio fidei ad Liberium Papam. 84.d.e
Athanaſium Ariani Alexandria diſcedere cogunt ſub Iuliano. 93.c
Athanaſius Alexandriæ contra Arrianos Concilium conuocat. 75.e. 76.e. *einſdem ſynodalis epiſtola.* 80.b
Athanaſij ad Liberium epiſtola. 84.e
Athanaſij epiſtola ad Ruffinianum. 85.b
Athanaſius rurſus perſecutionem patitur ab Arianis. 93.d.e. 94
Athanaſius recedit Alexandria. 93.e. 94.a.b
Athanaſius fuga lapſus eludit quærentes ſe. 94.b.c
Athanaſius vaticinatus de proxima obitu Iuliani. 94.b
Athanaſius quid paſſus a Iuliano. 95.c.d
Athanaſius perſecutione glorioſior. 96.a
Athanaſius clam Alexandriam redit. 94.d. 159.e. *pro rectæ fidei defenſione laborat.* ibid. 160.a
Athanaſius a Iouiano reſtituitur. 159.c. 160.a.b
Athanaſius percarus Iouiano. ibid.
Athanaſius ſcribit ad Iouianum libellum fidei. 160.b.c
Athanaſij epiſtola ſiue libellus fidei ad Iouianum. 160.d.e. 161. *emendatur in exordio.* 161.c
Athanaſius creato Iouiano Synodum Alexandriæ conuocat. 160.b. *& fidei confeſſionem ad Imperatorem mittit.* ibid.
Athanaſius ab Euzoio & Lucio Arianis Epiſcopis exagitatus. 163.e. 164.a
Athanaſius vocatus ab Imperatore venit Antiochiam. 163.e. 164.a
Athanaſium Ariani Imperatori criminantur. ibid.
Athanaſius defenditur a populo contra Valentem. 233.c
Athanaſius fuga euaſit perſecutionem Valentis. 233.e
Athanaſius agit apud Damaſum de damnatione Auxentij. 221.c. 222.a

Athana-

Athanaſium ad ſuam Eccleſiam redire iubet Valens. 234.a
Athanaſius mire ab Arianis metuebatur. 234.b
Athanaſius defenditur a populo, ne expellatur Alexandria. 233.c.d
Athanaſius latebras captat. 233.e.234.a
Athanaſius ad ſuam Eccleſiam redire iubetur. 234.a.b. cur non ſicut alij exulauit. e.
Athanaſius excommunicat Præfectum Libyæ. 259.d.e
Athanaſij & Baſilij labores pro Eccleſia. 274.c.d. 276.a.b
Athanaſius mittit Petrum Alexandrinum ad conciliandam Alexandrinam Eccleſiam. 274.d.e
Athanaſius Baſilij opera vtitur in rebus magni momenti. 282.a
Athanaſij officia erga Baſilium. 281.d.e.282.a
Athanaſius ſcribit ad Baſilium de lapſis recipiẽdis. 282.a.b
Athanaſius cur aduerſus Baſilium commotus, 286.d.e. 287.
Athanaſius grate ſuſcipit Melaniam, donat ei pellem ouinam. 322.c.d
Athanaſius impugnauit Apollinariſtas. 355.a.b
Athanaſij ſcripta. 332.d.e. 333.a. magna auiditate quærenda. ibid. a
Athanaſij librum Apollinariſtæ corruperunt. 356.e
Athanaſius agit cauſam pro Paulino apud Damaſum. 327.e
Athanaſius frumenti deportationem impediſſe accuſatur. 413.c
Athanaſij obitus. 331.c. eius laudes & ſcripta. 332.b.d
Athanaſio Petrus in Eccleſia ſuccedit. 333.a
Athanaſius Epiſcopus Ancyræ interfuit Concilio Antiocheno ſub Ioniano. 163.b
Athanaſius Ancyranus qualis. 286.e. 287.a. eius laudes a Baſilio prædicatæ. 287.a.b.
Athanaſius Epiſcopus Ancyræ interfuit Concilio Tyanenſi. 181.e
Athanaſij Ancyrani laudes. 286.e
Attalus presbyter hæreticus. 452.b
Attalus Arianus damnatur in Concilio Aquileienſi. 451.d
Attice loqui vetiti Chriſtiani a Iuliano. 110.c.d
AVARITIA clericorum cohibita lege Valentiniani. 268.a
Audentius Hiſpanus ſcripſit aduerſus Bonoſianos. 600.b
Audæus hæreſiarcha. 265.d.e. eius errores. 266.a
Audiani hæretici in Gothia. 265.d.e.266.a.b.c
Auemius Epiſcopus Sirmienſis creatur ab Ambroſio. 422.d.e.423.a
Auguriis vacare vetitum. 464.e
Auguſtinus impugnat Ticonium. 212.a.b
Auguſtinus Romæ quid de Romanis ſcholis & Carthaginenſibus. 271.c.272.a
Auguſtinus cur Romæ ſtudiis operam dederit. 272.e
Auguſtini natalis dies. 378.c. patris obitus. 379.a
Auguſtini educatio, & a pietate diſceſſio in Manichæos. 378.e.379.a. de eius futura conuerſione præcedens viſio. b.c.d.e
Auguſtinus Manichæorum auditor. 378.e. eorum dolis Carthagine inductus. 379.b
Auguſtini conuerſio in ſomnis matri ſignificatur. 379.b
Auguſtini conuerſionis ſigna diuinitus data. 379.c
Auguſtini conuerſio matris lacrymis adſcripta quodammodo. 379.e
Auguſtinus Romæ licet apud Manichæos, haud Manichæus. 493.b
Auguſtinus in quibus minor Hieronymo. 465.e.466.a
Auguſtinus deſperat de Manichæis. 492.e.493.a
Auguſtinus Carthagine docens quæ paſſus. 493.a
Auguſtini Romam aduentus. 492.e
Auguſtinus Manichæorum imperitiam agnoſcit. ibid.
Auguſtini Romam veniendi conſilium. 493.a
Auguſtinus Carthagine diſcedit matrem fallens. ibid.
Auguſtinus Romæ apud Manichæum diuertitur. 493.b. cum Manichæis verſatur. b.
Auguſtino falſo adſcripti ſermones ad fratres in eremo quales. 466.a.508.c.539.a
Auguſtinus in Helpidij ſcriptis nonnihil proficit. 493.b
Auguſtinus Romæ rhetoricam docet. ibid.
Auguſtinus Mediolanum proficiſcitur. 501.a. eius profectionis cauſa. b.
Auguſtinus ab Ambroſio ſuſcipitur. 501.b
Auguſtinus Ambroſium audit libenter. 501.c
Auguſtinus Manichæis renunciat, vt Academicis adhæreat. 501.d.502.a
Auguſtinus ex concubina filium habuit. 501.d
Auguſtini ætas. 501.a
Auguſtini reſipiſcentia ab erroribus. 502.a.b.c
Auguſtinus orat coram Valentiniano. 504.e.505.a
Auguſtinus ſcholam deſerit. 505.d. libros contra Academicos, de ordine, de vita beata, & ſoliloquia ſcribit, item de immortalitate animæ, & de diſciplinis. e.
Auguſtinus panegyricum dixit ineunte Conſulatum Bautone. 504.e
Auguſtini ſtatus, cum Mediolani erat. 504.e
Auguſtinus cupiditatum fluctibus iactatus. 505.a
Auguſtinus diſputat de finibus bonorum & malorũ. 505.b
Auguſtinum Platoni nimium tribuiſſe pœnituit. 505.c
Auguſtinus Simplicianum adit. 505.c. vitam Antonij a Potitiano diſcit. c.d
Auguſtinus ad fidei veritatem animum applicat. 502.e.
Auguſtini conuerſio. 505.d.e. tempus conuerſionis. 506.a.b
Auguſtinus quando Mediolanum reuerſus poſt conuerſionem. 505.e
Auguſtinus ſecedit in villam. 505.d.e. quæ ibi ſcripſit. e.
Auguſtini ætas. 506.a
Auguſtinus quanti fecerit S. Ambroſium. 574.d.e
Auguſtini nomine ſermo commenticius cõfutatur. 574.d.e
Auguſtinus rediens Romam quæ ibi ſcripſerit. 575.d.e
Auguſtinus cum Alipio & Euodio conductum vitæ genus excoluit. 588.d.e
Auguſtini baptiſmi tempus. 573.a.b.c.d
Auguſtini & ſociorum baptiſmus. 574.a.b.c
Auguſtini in Africam reditus. 585.e. 586.a. 587.d.e. 588.a.b
Auguſtino vnde argumentum ſuppeditatum vt ſcriberet de diuinatione dæmonum. 601.b.c
Auguſtinus cur ſcripſit de bono coniugali, cum oppugnaturus eſſet poſtea Iouinianum. 629.c.d
Auguſtinus initiatur presbyteratu. 639.d.e. vis illi adhibita a populo. e.
Auguſtinus monaſterium inſtituit. 639.e.640.a
Auguſtinus auctor monaſticæ inſtitutionis in Africa. 640.a.b.c. de erigendo monaſterio oblata occaſio. c.d.e
Auguſtinus quot annis manſit in presbyteratu. 640.e
Auguſtinus petit a Valerio otium, vt vacet diuinis litteris. 641.a.b
Auguſtini libellus ad Valerium de concedendo tempore vacationis. 641.b.c
Auguſtinus altitudinem diuinæ Scripturæ menſus, non facile peritiam intellexit. 642.c.d
Auguſtinus quæ ſcripſerit ante presbyteratum. 642.c.d. 643.a.b.c

Auguſtinus exagitat Manichæos. 643.d
Auguſtinus agit de corrigendis prauis moribus Africanæ Eccleſiæ. 643.e
Auguſtinus fideiubens pro debitore confugiente ad eccleſiam, ipſe collectis indictis ſoluit. 655.d.e.656.a
Auguſtini diſputatio contra Fortunatum. 656.b.c.d
Auguſtinus exagitat ſucceſſorem Fortunati. 656.e.657.a
Auguſtinus conſulit Catholicis aduerſus Donatiſtas pſalmi cantico. 657.a.b.c. eius ſcripta tunc temporis. c.d
Archelaus Comes laborat pro concordia Ioannis cum Epiphanio. 670.e.671.a
Auguſtinus in Concilio Hipponenſi quale ſpecimen edidit. 677.a.b.c
Auguſtinus impellitur in ſanctum Hieronymum. 701.d.e. reprehendit non prouocatus ſcripta ipſius. 701.d.e. 702.a.b. admonetur a S. Hieronymo de cauendis Originis erroribus. 702.c.d
Auguſtini reprehenſionis litteræ ad Hieronymum interceptæ & vulgatæ. 702.e.703.a
Auguſtini litteræ vulgatæ vbique, nonniſi poſt annos duodecim redditæ Hieronymo. 704.b.c.d.e
Auguſtinus a Hieronymo numquam charitate diuiſus. 705.a.b
Auguſtini cum Hieronymo amicitia in dies magis aucta. 466.a. 705.d.e
Auitus monachus in Syria celebris. 257.d
Aulici Conſtantij quæ paſſi a Iuliano. 5.a.b.c
Aulici Iuliani Chriſtiani perſecutionem paſſi. 18.b.c
Aurelius diaconus, Carthaginenſis, poſtea Epiſcopus. 588.a
Aurelius ex diacono factus Epiſcopus Carthaginenſis. 643. agit cum Auguſtino de reſtituenda diſciplina in Eccleſia Africana. 644.a.b.c.d.e
Aurelius Epiſcopus communicans ſchiſmaticis Romæ punitus. 310.a.b
Aurelij Epiſcopi Carthaginenſis litteræ commenticiæ. 365.d
Aurelius quando factus eſt Epiſcopus Carthaginenſis. 365.e. 366.a
Auriga Chriſtianus adit S. Hilarionem. 62.d.e.63.a
Auſonij Galli Conſulatus. ibid.
Auſonius Gallus anni ſui Conſulatus bona prædixit. 406.b
Auſonius Gallus laudator Paulini. 707.c.708.a.b
Auſonius prouocat Paulinum verſibus. 708.e. 709.b.c.d.e. 710.a.b.c
Auſonius Chriſtianus. 710.c.d
Auxentius Mediolani exagitatur ab Hilario. 213.d.e. 214.a.b. 215. eius artes fallaces. ibid.
Auxentius ſedet Mediolani fauente Valentiniano Imperatore. 215.c.216
Auxentius, licet Arianus, negat Arium, vt videatur Catholicus. 216.a.b.c
Auxentij libellus fidei doloſus. 216.b.c.d
Auxentij fallaciæ ab Hilario detectæ. 216.e.217
Auxentius decipit populum Mediolanenſem & Imperatorem. 217.a.b
Auxentius quid in S. Hilarium. 215.c
Auxentius lætus de victoria inſultat in Catholicos Epiſcopos. 219.d.e
Auxentius exagitat Euſebium Vercellenſem. 219.d
Auxentius exagitat Philaſtrium Epiſcopum Brixianum. 219.e
Auxentius ab Euagrio exagitatus. 219.e.220.a
Auxentius a Concilio Romano damnatur. 220.b.c.221.a
Auxentius in diuerſis Concilijs ſæpe damnatus. 221.a.b
Auxentius cur ſero damnatus. 221.c.222.a.b
Auxentius numquam expelli valuit ab Eccleſia Mediolanenſi, ſed ſedit vſque ad mortem. 222.b.c.d
Auxentij obitus. 362.e
Auxentij duo, ſenior, & iunior. 519.b.c.d.e.520.a.b
Auxentius iunior cur nomen mutarit. 519.b.c
Auxentius ad publicam diſputationem prouocat Ambroſium. 520.b
Auxentius delegit iudices laicos. 520.d.e. eoſdemq. Gentiles. 522.a.b
Auxentius armatur in Ambroſium. 535.a
Auxentius tertius collega Ioniniani hæreſiarchæ. 623.e
Auxentius omnia mouet in Ambroſium. 535.b.c

B

BABYLAE reliquias Iulianus aſportari iubet. 45.a. earumdem celebris tranſlatio. c.d
Babylæ reliquiæ mutum reddunt idolum loquax. 43.a.b. 44.d.e. 45. 46
Babylonius equus Iuliani interiit. 226.e
Bagaienſe Concilium Donatiſtarum. 692.c.d.e. 695.b.c. Epiſcopi qui interfuerunt. b. ibi lata ſententia in Maximianum pro Primiano. 695.e
Balio Comes occiſus a Gratiano. 485.a.b
Balneæ Anaſtaſianæ. 193.b
Baptiſmalis fons in Vaticano. 499.a.b.c.d
Baptiſmi virtus. 448.a
Baptiſmi virtutem Maſſaliani negabant. 492.b
Baptiſmi dilatio vſque ad prouectã ætatẽ reprehenſa. 381.c
Baptiſmo Arianorum necatus filius Valentis Imperatoris. 247.c. 248.b.c.d.e
Baptiſmum Photinianorum non recipit Eccleſia. 731.b.c.d.
Baptiſmus Valentis Imperatoris per Euzoium Arianum. 187.c.d.e
Baptizare mortuos, hæreſis Marcionitarum. 533.b
Baptizari pro mortuis quid. 533.a.b
Baptizandorum numerus ingens tempore anguſtiæ. 558.d
Barbam Iuliani carpunt Antiocheni. 38.d.e
Barbam laudat Iulianus. ibid.
Barba Iuliani. 40.b
Barbari vndique concurrunt in cladem Imperij Romani. 168.c.d.e
Barbari Crucis virtute depreſſi. ibid.e. 169.a
Barbari ad fidem perducti. 345.c.d.e.346.a
Barbari Moguntiam inuadunt. 206.a.b
Barbari in Oriente graſſati ſub Valente. 376.b
Barbari inſurgunt & præualent, cum fides Catholica violatur. 386.b.c.d.387.e.388.a.389.390.a.b.392.a.b 409.b
Barbari ſponte ſe ſubijciunt Theodoſio. 426.c.d.e.427.b.c.d
Barbarorum egreſſus & conflictatio aduerſus alios barbaros. 376.b.c
Barſæ Epiſcopi Edeſſeni exilium & ſanctitas. 305.a. ſuffectus Lupus. b.c
Baſilica Apoſtolorum Conſtantinopolis quando conſecrata. 277.d
Baſilicæ diuerſæ a templis, illæ permiſſæ Gentilibus, hæc vetita. 480.d
Baſilica S. Pauli a Valentiniano conſtruitur. 526.d.e 527.a.b
Baſilica Sicinini. 397.d
Baſilius Ancyræ martyr. 35.c.d
Baſilij Ancyrani duo. ibid.d.e
Baſilius Cæſarienſis a Iuliano accerſitus. 10.c. in fidei defenſione acriter ei reſiſtit. 10.e.11.a
Baſilij ad Iulianum epiſtolæ fragmentum. 11.a
Baſilij fidei aſſertio per epiſtolam ad Iulianum. ibid.
Baſilij monachi ſe ab eremo alienant. 29.a

Baſilij

Baſilii vitæ inſtitutio. 29. a.b.c. 30
Baſilij peregrinatio. 29. b
Baſilius initiatur presbyteratu. ibid. d.e
Baſilius quæ paſſus ab Euſebio Epiſcopo Cæſareæ. 30. b.c
Baſilius & Gregorius proficiſcuntur in eremum. ibid. d.e
ſeceſſionis cauſa. 32. a
Baſilij vitæ monaſticæ inſtitutio. 31. d.e
Baſilij fuga in Pontum. ibid.
Baſilij de vita ſua epiſtola. 31. c. quid ibi de vitæ monaſticæ ineundæ ratione. d
Baſilius in eremo accipit litteras a Libanio. 32. c.d
Baſilius Gregorium vocat ab eremo Pontica. 34. c
Baſilij cum Gregorio ioci ſalſi. 34. c.d.e. 35
Baſilij & Gregorij locus eremi. 34. c. 35. a. 146. a. 147. b
Baſilij & Gregorij profectionis in eremum tempus. 35. b.c
Baſilio Magno adſcribitur interitus Iuliani. 136. a.b. eiuſdem viſio de Iuliani interitu. 136. a.b.c
Baſilij cum Libanio congreſſus omnino falſo aſſeritur. 142. d. 143. d.e
Baſilius cum Gregorio deſtinatus ad necem a Iuliano. ibid. 145. b
Baſilius ſeorſum a Gregorio degit in eremo. 146. d.e
Baſilij mater curam gerit filij agentis in eremo. 147. b.c.d
Baſilij & Gregorij in eremo vitæ ratio. 145. d. c. 146. b.c. d.e. 147. d.e. 148. a. mutuus amor. ibid. b
Baſilio ægrotanti Gregorius explicat pſalmos. 148. c.d
Baſilij ad Deum exclamatio de eius in nos beneficijs. 148. d
Baſilii & Gregorii in eremo diſtincta officia. 148. e. 149. a
Baſilius quanti fecerit Gregorium. 149. b.c
Baſilius a Libanio laudatus & magno honore habitus. 149. c.d. 150. b.c.d
Baſilij ad Libanium epiſtola. 149. e. 150. a
Baſilius diſcipulus olim Libanij. ibid.
Baſilius Libanium obſeruat. 150. a.b
Baſilij eloquentia excellens. 149. e.d. 150. d.e
Baſilius quæ paſſus ſit a Neocæſarienſibus. 150. d.e. 151.
Baſilij Apologia aduerſus calumnias Neocæſarienſium & Sabellianorum. 152. b
Baſilius calumniam patitur ob collectos monachos. 152. b.c
Baſilius accuſatur ambitus Epiſcopatus. 152. a.b.c. 153. a
Baſilius collegit monachos. 153. b.c
Baſilij regulæ vitæ monaſticæ ceterarũ fontes. 154. c. 155. a
Baſilius illuſtrator vitæ monaſticæ. 154. d.e. 155. a
Baſilius Lampſacum ad Synodum vocatus. 173. e
Baſilius ſcribit litteras ad Synodum Tyanenſem de ineunda concordia cum Euſebia Epiſcopo Cæſareæ. 181. e. 182. a
Baſilius & Gregorius vocantur ex erema ob perſecutionem Valentis. 188. b.c.d
Baſilius opera Gregorij ab eremo abſtrahitur. 190. b.c.d
Baſilius certamen init aduerſus hæreticos. ibid. d.e
Baſilius Gregorium ſibi ſocium adſciuit in oppugnandis hæreticis. 191. e
Baſilius quomodo ſe habuit cum Euſebio. ibidem
Baſilius qualis in functionibus Eccleſiaſticis. 192. b.c. explicat diuinam Scripturam. ibid. c.d
Baſilius Eunomium ſcriptis exagitat. 194. c
Baſilij epiſtola de formicæ natura quando ſcripta. ibid.
Baſilius tempore famis quid egerit. 204. b.c.d
Baſilius patrimonium erogauit in pauperes. ibid. d.c
Baſilius ſuccedit Euſebio Epiſcopo Cæſareæ. 223. d. c 224. 225.
Baſilij ingreſſus in ſedem tempus. 223. c. 224. a
Baſilius quamdiu in Epiſcopatu ſederit. 224. d.e. 225. a. non ſine miraculo Epiſcopus ordinatus. 224. d
Baſilij officia erga Euſebium. ibid. c
Baſilius fugam arripit, ne eligeretur. 224. e. 225. a
Baſilij ad Gregorium epiſtola poſt fugam data. 225. a.b
Baſilij ad Gregorium epiſtolæ de electione perſonæ ſuæ in Epiſcopum. 225. a
Baſilius, ne eligeretur, ægritudinem ſimulat. 225. c.d
Baſilii laudes ex epiſtolis Gregorij ſenioris. 226. e. 227. b.c
Baſilius non ſine contradictione creatur Epiſcopus. 228. b.c
Baſilij aduerſarij miniſtri Valentis Imp. 228. e. 229. a. patitur perſecutores ab exordio. 229. a.b.c
Baſilius quomodo vicerit aduerſarios. 229. c
Baſilius creat presbyterum Petrum fratrem ſuum primo anno ſedis ſuæ. ibid. d
Baſilij matris obitus. 229. c
Baſilij fratres decem. ibid. b.c.d. 230. c. d
Baſilij litteræ ad Euſebium Samoſatenum exulantẽ. 237. c
Baſilij epiſtolæ de Photino hæretico. 238. e
Baſilius Nicopolitanos ab Arianis vexatos hortatur. 239. d.e. 240. a
Baſilius prædicit Nicopolitanis tranquillitatem futuram. 239. e
Baſilius dira laborans ægritudine non relinquit Eccleſiæ curam. 240. c. d. mortuus creditur. d. e
Baſilij certamen aduerſus Valentem. 244. e. 245. a.b
Baſilij cum Modeſto Præfecto conflictatio. 245. c.d.e. 246
Baſilij mira conſtantia. 245. e. 246. a. vincit Modeſtum. 246. c
Baſilius quid in eccleſia cum Valente. 246. d.e. 247. a
Baſilio decernitur exilium. 247. a.b
Baſilius Modeſtum Præfectum ſanat. ibid. d
Baſilius quid in Demoſthenem principem coquorum Valentis. 248. c.d
Baſilij miracula. ibid. b.d.e
Baſilius inuito Valente remanet in ſua Eccleſia. 249. a.b
Baſilium Ephræm conuenit diuinitus monitus. 249. e
Baſilij cum S. Ephræm Syro congreſſus. 249. c.d.e. 250. a.b
Baſilij cubiculum ſcrutantur apparitores Euſebij. 250. d
Baſilius coram Euſebio Præfecto ſiſtitur. 250. e
Baſilij certamen cum Euſebio Præfecto cauſa viduæ ſeruatæ. 250. b.c.d.e
Baſilius ignominia affectus ab Euſebia. 250. e. 251
Baſilius expoliari iubetur a Præfecto. 251. a. a populo liberatur. ibid. b
Baſilius ſeruat Euſebium Præfectum a nece. ibidem. a.b
Baſilius conſolatus eſt litteris Antiochenos dira paſſos a Valente Imp. 258. b.c.d
Baſilius agit apud Athanaſium pro pace Eccleſiæ. ibid. e. 259. a.b
Baſilius commendat Athanaſium, quòd Præfectum excommunicaſſet. 259. e. 260. a.b
Baſilij & Athanaſij labores pro Eccleſia. 274. c.d
Baſilij legatio ad Occidentales. 274. e. 275. a. 276. c
Baſilius tuetur cauſam Meletij aduerſus Paulinum. 275. e. 276
Baſilius pro curanda legatione ad Occidentales literas Meletij & Euſebij requirit. 276. c.d.e
Baſilius monendum cenſet Rom. Pontificem, ne ſine litteris Catholicorum ex Oriente Romam venientibus communicaret. 278. d
Baſilius de quibus admonet Romanum Pontificem. 278. b. c. d. e
Baſilij legatio & litteræ ad Occidentales. 278. e. 279. a.b
Baſilius viſitat Armeniæ Eccleſias. 282. a.b
Baſilius recipit Euſtathium cum profeſſione fidei Catholicæ. 282. d.e. 283. a.b
Baſilij excuſatio ob exceptum Euſtathium. 283. b. 284. c. 314. c
Baſilij communionem reſpuit Theodotus Epiſcopus Nicopo-

lis in

lis in Armenia. 282.d. 283.b.c.d
Baſilij epiſtola ad Theophilum de rebus geſtis cum Euſtathio. 284.d.e
Baſilius vndique exagitatus calumnijs. 285. a.b.c. male audire cœpit etiam apud ſuos. 285.a.b.c
Baſilij famæ detrimento fuit Euſtathius. 285. a. 314.e
Baſilius ne ira percitus ſcriberet, triennio nihil ſcripſit. 285.b
Baſilij admiranda patientia. ibid. c.d
Baſilius accuſatur hæreſis Appollinaris. 285.d.e. quomodo ſe excuſet, quòd communicauerit cum Appollinari. ibid. e
Baſilius malè audit apud Athanaſium Ancyranum. 286. d.e. 287.
Baſilius a Neocæſarienſibus ſuis hæreticus habitus. 287. c.d
Baſilij facilitas in deponenda offenſione. ibid. b
Baſilius ſemper & ab omnibus habitus Catholicus ante calumnias illatas. 287.e
Baſilij defenſio aduerſus calumniatores ſuos. ibid. d
Baſilius dum confutat Sabellium, trium deorum accuſatur aſſertor. 288.a
Baſilius accuſatur hæreſis de Spiritu ſancto. 288. a.b.c. 290.d. ſcribit libellum de fide. d.e
Baſilius oppreſſus calumnijs de omnibus dubitare cogitur. 289.a.
Baſilius deplorat ſuas ærumnas. ibid. b.c
Baſilij doctrinæ iuges exploratores. 289.c.d.e
Baſilius rurſus hæreſis accuſatur. 289.e. 290.a. admonet eum Gregorius Nazianzenus. 290.a.b.c
Baſilius in conuiuio accuſatur hæreſis, ſed defenditur a Gregorio. ibid.
Baſilij defenſio ab auctore perſpicuè declarata. 291. a. b.c.d.e
Baſilij in concionando diſcretio: aliqua tacuit ad tempus. 291.d.e. 292.
Baſilij cum Gregorio inita contentio. 292. b.e. a Gregorio laudatur. ibid.
Baſilius in ſcriptis aduerſus Eunomium a multis impugnatis, a pluribus defenſus. 292.d
Baſilius qua in re accuſatus fuerit hæreſis. ibid. e
Baſilius in hymno glorificationis, cum, pro, et, vſus. 292.e 293
Baſilium in hymno glorificationis ſecuti ſunt plures. 293. d.e. 294. a.b
Baſilius ægrotans vſque ad obitum. 294. c
Baſilius malis preſſus Athanaſium litteris interpellat. 295.a
Baſilius preſſus calumnijs Gregorium Nazianzenum acceſſit. 295.d.e
Baſilij altercatio cum Anthimo Epiſcopo Tyanenſi. 295. e. 296.
Baſilij, & Gregorij in prædicatione partita munera. 295.a
Baſilius nouos Epiſcopos creat in Cappadocia. 296.d
Baſilius curat præficere ſedi Saſimorum Gregorium. ibid. d.e
Baſilium acriter accuſat Gregorius ob Saſimorum præfecturam ſibi delatam. 297.b
Baſilius laudatur a Gregorio. 298.e
Baſilio expoſtulat litteris Gregorius. 298.d.e
Baſilius præſidio ducum Chriſtianorum ſe ſuoſq. defendit. 313.b
Baſilius aliam legationem ad Occidentales mittit. ibid. d.e. 314.a. item quartam. 317.b
Baſilius quantum Damaſo deferret. 314. b. & Eccleſiæ Occidentali. 317.e
Baſilius defert Euſtathium Occidentalibus. 314.a.b.c.d
Baſilius ex calumnijs aduerſariorum male audire cœpit apud Damaſum, & alios Occidentales. 315. b.c
Baſilius ſe excuſat de communicatione cum Apollinari. 315.d
Baſilius rogat Damaſum vt damnet Apollinarem. 318. d.e
Baſilius ſuggerit Damaſo de Paulino Antiocheno, & de Marcelli Ancyrani cauſa. 316. a.b.c.d.e
Baſilius magno dolore affectus, cum ſentit Damaſum a ſe alienatum. ib
Baſilij epiſtola ad Damaſum & alios Occid. 7. b.c.d
Baſilius falſo accuſatur Rom. Pont. 317.a. & ... Occidentalibus. 319.b.
Baſilius purgat ſe Romano Pontifici. 31[illegible].b.c
Baſilij conteſtatio de vnitate & charitate tenenda. ibidem. e
Baſilius petit a Damaſo mitti legatos in Orientem. 319. a.b
Baſilij cum Damaſo & alijs Occidentalibus contentio abſque communionis iactura interceſſit. ibid. b.c
Baſilius ſugillat Occidentales. 319.c.d.[illegible]
Baſilij obiectio de faſtu Romanæ Eccleſiæ diluitur. [illegible]
Baſilium faſtus arguit Gregorius Nazianzenus. 320. a.b
Baſilij morbus. 32[illegible]
Baſilius conſolatus Alexandrinos in perſecutione L[illegible] 343.e. 344.a
Baſilius quid humani paſſus conſiderans perſecutionem Alexandrinæ Eccleſiæ. 344.b
Baſilij alia littera ad Occidentales. 359. e. 360.b.c
Baſilij iuſta expoſtulatio cum Occidentalibus. ibid.
Baſilius epiſtola conſolatur monachos a Valente exagitatos. 370.d.e
Baſilius ſcribit ad Ambroſium. 371.e. 372.a. eiuſdem cum Ambroſio neceſſitudo. 372.b.c
Baſilius corpus ſancti Dionyſij ad Ambroſium miſit. ibid. b
Baſilius quid ad Euaiſenam Eccleſiam. 378. a.b
Baſilij Magni obitus. 382.e. 383.a.b
Baſilij morientis res geſtæ. 383.a
Baſilij funus. c.d. e cælo orat pro his qui agunt in terris. 383.d
Baſilij obitus quanto dolori fuerit Gregorio Nazianzeno. 383.d. quid de obitu Baſilij Gregorius Nazianzenus. ibid. e. quid S. Ephræm Syrus. 384.c.d.e
Baſilio concionanti ſuggerentem ſermonem columbam vidit Ephræm. 384.d
Baſilium Gregorius vterque & Ephræm laudarunt. 384.c
Baſilij vita omnibus canon fuit. ibid. e
Baſilij abſtinentia & paupertas. 385.c
Baſilij effigies & ſtatura. 385.d
Baſilium omnes imitari cupidi. 384.c. hinc Baſilij multi. 385.a
Baſilij ſcripta. 385.b
Baſilius, ad quem Ioannes Chryſoſtomus ſcripſit librum de ſacerdotio. 478.c.479.a
Baſilius Magnus longe diuerſus ab eo ad quem Ioannes Chryſoſtomus ſcripſit librum de ſacerdotio. 479.a.b
Baſilij regulæ monachorum cum Gregorio elucubratæ. 385.c
Baſilij vita ſcripta ab Helladio. 385.d. quæ Amphilochij nomine fertur ſpuria. ibid.
Batauij ſpectata in bello virtus. 683.e.684
BELLEROPHONTÆVS morbus monachis calumnioſe a Gentilibus adſcriptus. 710.a.b.c

Bellum

Bellum Gothicum ſub Valente triennale. 187.b.c
Bellum Gothicum ſopitum. 232.b
Bellum inter Perſas & Romanos. 133. c.d.e. 134.
Belli Perſici apparatus. 122. b.c
Belli aduerſus Eugenium religioſus Theodoſii apparatus. 677.c.d.e. 678.a.b.c.d. 679.a.b
Bellicus apparatus Eugenij. 678. b.c
Belli tempore non affligendi populi. 679.a
Bellici apparatus quales eſſe debeant. 679.a
Bellum Theodoſii aduerſus Eugenium, in quo pietas aduerſus impietatem dimicat. 681. d.e. 682. 683.
Bellum aduerſus Maximum, & Theodoſii apparatus. 567.c.d.e. 568. a. 569. b.c.d.e
Bello decernit Theodoſius cum Maximo. 570.a
Bella aduerſus impios quo modo Chriſtus gerat. 340. e. 341.a
Belli cædes non omnino ſine aliquo piaculo. 687.a.b
Bellorum & cladium cauſa hæreſis & impietas. 387.e
Benedicta martyr Romæ ſub Iuliano. 97.d
Beneuolus egregius confeſſor ſub Valentiniano & Iuſtina. 527. a.b.c
Berœenſis adoleſcentis confeſſio egregia coram Iuliano. 126. b.c
Berœenſis ciuis libertas in filio opoſtata vituperando coram Iuliano. 126.b
Berythi ecclesio ſub Iuliano incenſa. 117.d
Bethelia pagus apud Gazam. 63.b
BIBIANA martyr Romæ ſub Iuliano. 97.d
Bibliothecam Conſtantinopolitanam curat Valens. 349.a
Bibliotheca Georgij Epiſcopi Ariani. 73.e.74.
BLANDITIIS Iulianus agit. 11.12.13.16.17.18. Vide, Perſecutio.
Bleſillæ virtus. 471.b
Bleſillæ epitaphium, quod extat, cuiuſnam ſit. 471.c
Bleſilla ſenior mater S. Paulæ. 470.d
Bleſilla iunior filia S. Paulæ. 470.e
Bleſillæ ſpectata virtus. 471.b.c
Bleſilla alia item Chriſtiana. ibid. d
BOAS inſula locus exilij. 5.e
Bona ablata a templis deorum, ſunt data Theodoſii iuſſu pauperibus. 608.d.e
Bona relinqui clericis a viduis vetuit Theodoſius, ſed eam legem reuocat. 630.e.631.a.b.c
Bona relinqui clericis vetitum legibus Imperatoris. 267. b.c.d. 268. 269.
Bonoſiani hæretici. 600.a.b
Bonoſus hæreticus. 599.e
Bonoſi plures. 600.b
Bonoſus Segeſtanus. ibid.
Bonoſus Hieronymi collactaneus. 324.b
Bonoſus Aquileienſis monachus. 324.e
Borboritarum hæreſis. 361.e
Boſphorius Epiſcopus Coloniæ promotor Gregorij Nazianzeni. 301.a. ei ſuccenſet Gregorius. ibid.
Boſtreni a Iuliano excitantur in Titum. 66.d.e.67.a.b. Iuliani ad eos litteræ. ibid.
Boſtrenorum Epiſcopi perſecutio. 66.d
BRETANNIO Epiſcopus Scytharum reſtitit Valenti. 307.b.c
Bretannionis Epiſcopi Scythæ fides laudata lege Theodoſii. 446.c. 447.
Bretannioni ſucceſſit Gerontius. 307.b
Britannæ virgines ad Maximum miſſæ. 482.a
BVRDEGALENSE Concilium contra Priſcillianum. 511.d.e
Buſiris martyr Ancyræ. 36.b.c
Buſiris martyris admiranda conſtantia. 36.c
Buſiris hæretici, ac poſtea Catholici confeſſio. 36.c

C

CAELESTIVM ſignorum in membra corporis humani vis, ex Priſcillianiſtis. 457.d
Cælia Concordia Veſtalis donata ſtatua. 473.c.474.a
Cælia Concordia Maxima Veſtalis erexit ſtatuam Prætextato. 474. a.b.c
Cælibatus in Eccleſia cuſtoditus. 516.d
Cælibatus miniſtrorum ſacrorum ab Apoſtolorum temporibus introductum. 516.d
Cærimonias Chriſtianorum Iulianus tranſtulit in Gentiliſmum. 113.c.d.e. 114.a.b.c
Cærimoniæ & ritus Chriſtianorum haud humano inuenta conſilio. 113.c. 114.a
Cærimoniæ Eccleſiæ ſtuporem Valenti Imp. intulerunt. 246.d.e
Cæſarauguſtana Synodus contra Gnoſticos. 454. e. eiuſdem Actorum in locum ſuum reſtitutio, & emendatio. 455.a
Cæſarauguſtanum Concilium quando celebratum. 455.e. 456.a. Epiſcopi in eo damnati. ibid.
Cæſarea Cappadociæ, antea Mazaca dicta, quando Cæſarea vocari cœpit. 25.e
Cæſarea Cappadociæ metropolis. 300.e
Cæſarienſes quæ paſſi ſub Iuliano. 25.c.26.a.
Cæſarienſis ſedis prærogatiua. 669.d.e
Cæſarienſes ob Chriſtianam fidem a Iuliano vexati. 25.e
Cæſarienſium conſtantia, & animus in euertendis deorum templis. 26.b.c
Cæſarienſiũ in eligendo Archiepiſcopo contentiones, & Euſebij electio. 27.a
Cæſarius frater Gregorij Nazianzeni retinetur a Iuliano, & honoribus ornatur. 11.c.d. arguitur a fratre. d.e. 12.a
Cæſario iraſcitur Iulianus. 12.b
Cæſarius recedit a Iuliano. 12. b.c. idem fidei confeſſor. ibid. 13.a.b.c. eius victoria nobilis. 13.b.c
Cæſarius a Valente Imperatore bene habitus. 168.b.c
Cæſarius creatus Comes rerum priuatarum. 168.b.c
Cæſarius Præfectus Vrbis creatus quis. 168.b.c
Cæſarius creatus Quæſtor. 168.b.c
Cæſarij duo apud Valentem Imperatorem. 168.b.c
Cæſarius Quæſtor terræmotu oppreſſus, ſed Dei ope liberatus. 206.b.c.d.e. ad eum tunc Gregorij Nazianzeni epiſtola. 207.a.b
Cæſarij obitus. 207.c.d
Cæſarij funus. 207.e. 208.a
Cæſarius inter ſanctos relatus. 208.a
Cæſarij ſcripta. 208.b
Calami tres Valentis perfracti non reddunt atramentum in exarando exilium Baſilii. 248.a. 249.a
Calendarum Ianuarij ſuperſtitionem Ambroſius abrogat. 381.c.d
Calices a Donatiſtis perfracti. 103.b
Calimerus cum Maximo miſſus a Paulino Legatus ad Synodum Alexandrinam. 75.c.d
Calixenes Magnæ Matris ſacerdos a Iuliano creatur Peſſinunte. 37.a.b. eius laudes. ibid.
Calligonus eunuchus Valentiniani mortem Ambroſio minatur, nec impune. 542.b.c
Calliſtus ſcriptor rerum Iuliani. 135.b
Campitæ dicti Fideles, qui perſecutionis tempore in campis agebant ſynaxes. 532.a
Canes lacerant ſacrilegos Donatiſtas. 101.d.e
Canon de prærogatiua Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ cuius

ſit fidei. 433. a. b. c. d. e. ſtatutus poſt diſceſſionem Timothei Epiſcopi Alexandrini. 446. b. c
Canon Concilij Alexandrini de lapſis Epiſcopis reſtituendis. 77. b. c. d
Canon Synodi Conſtantinopolitanæ de prærogatiua eius Eccleſiæ erroris arguitur. 669. d. e
Canon de recipiendis lapſis enodatur. 85. e
Canopus idolum in Aegypto. 607. a. b. eius templi demolitio. 607. b. c
Cantus pſalmorum in Eccleſia ſemper vſitatus, non tamen vbique. 538. d. e. 500. a. Mediolani quando cœperit. 538. d
Cantus in funere Cæſarij. 207. e
Capillatæ virgines ſacræ in Africa. 103. e. 104. b
Capitis Ioannis Baptiſtæ tranſlatio. 634. c. d. e. 635. a. b
Capitolinum templum Iouis ſpoliatum ſquallet. 594. d. e
Cappadociæ recens facta diuiſio, & eius metropolitanæ ciuitates. 296. c. d
Cappadoces afflictati a Iuliano. 26. e
Capuanum Concilium. 598. b. c
Carcerati vt relaxentur tempore Paſchatis, Imperatores conſtituerunt. 195. e
Cardinalatus Hieronymi aſſertionem ab ipſo Hieronymo confutari. 405. b. c. d
Cardinalatus S. Hieronymi obiectiones. 465. e. 466. a. eius primi aſſertores qui fuerint. 466. a. b. c
Cardinales ſine titulo non erant. 405. e
Carnis eſum execrantur Chriſtiani in Quadrageſima. 24. d. e
Carnium eſus illicitus Priſcillianiſtis. 457. e
Carina martyr Ancyræ. 35. a
Caroſa filia Valentis Imperatoris. 193. b
Carthaginenſes ſcholæ diſciplina ſolutæ. 271. e
Cartherius Abbas magiſter Ioannis Chryſoſtomi. 478. e
Caſius mons in Arabia. 41. c. d
Caſij montis templum a S. Ioanne Chryſoſtomo deſtructum. 533. d. e
Caßianus legatus ad Iulianum cum ſocijs pro Donatiſtis. 100. a
Caßiani erratum in hiſtoria. 339. a
Caſtimoniales dictæ virgines ſacræ. 102. a. 103. e. quæ paſſæ a Donatiſtis. ibid.
Caſtulus diaconus oratione Ambroſij liberatur. 539. e
Caternius Comes pietate inſignis. 409. c
Catholica fides vbi ſit, inuenire ex Auguſtini ſententia. 657. b. c
Catholica Eccleſia penes quos eſſe dicenda ſit. 210. a. b. c. d. e
Catholica religio confeſſione dæmonum comprobata. 545. b
Catholicam Eccleſiam apud ſe tantum eſſe Donatiſtæ profitebantur. 210. a
Catholicam Eccleſiam non eſſe tantum Donatiſtarum, contendit Ticonius Donatiſta. 210. d
Catholici altercantes de voce hypoſtaſis. 78. c. d. e. 79. 80.
Catholicos diſtingui ab hæreticis communione Romani Pontificis. 394. b. c
Catholici ſuccenſent Gregorio, quòd cum Arianis mitius agat. 418. e. 419. a. quæ in eum iactare ſoliti. 419. a. b. c
Catholici muniti Dei præſidio. 402. e. 403. a
Catholici inter ſe diuiſi in Oriente. 277. e. 278. a
Catholicorum congreſſus vitant hæretici. 209. e
Catholicorum & hæreticorum diſcrimina. 402. e
Catholicorum præſidia aduerſus hæreticos. 340. e
Cauernenſe Concilium Donatiſtarum. 693. a
CECROPS Iulianus dictus. 39. c
Celſus Præfectus occurrit Iuliano. 28. e
Centuriatores & eorum ſimiles ſugillantur. 154. c
Centuriatorum calumnia de Hilario Epiſcopo. 62. e
Centuriones & milites pro foribus excubant clericorum. 199. a
Cerealis vir Conſularis auunculus Imperatoris. 368. d. e. quærit Marcellam accipere in coniugem. d. e. 369. a. b. c. Conſulatus eius quando. 368. e. de eo inſcriptio. 369.
CHARRIS quid egit Iulianus. 128. c
Chæreus locus Alexandriæ. 75. a
Chalcidis eremus. 325. d
Chriſma a Donatiſtis proiectum. 101. e. miraculum ſubſecutum. ibid.
Chriſti ſtatuam æneam demolitus, ſuam Iulianus ponit. 68. b. c. d
Chriſti nomen expreſſum per litteram, X, Iulianus intelligit. 40. d. e
Chriſtum hominem Dominicum vocabant Apollinariſtæ. 357. d
Chriſtus quo modo dictus homo Dominicus. 356. e. 357. a. d. e. 358. a. Patres vſi ſunt etiam his vocibus. 358. a. b
Chriſtum victorem inuitus cogitur Iulianus confiteri. 137. a. b. c
Chriſtiana religio firmiter ſolidata demonſtratur ex vita Iuliani Apoſtatæ. 138. d. e
Chriſtiana religio quàm late pateret tempora Ambroſii. 543. b
Chriſtiana religio quo magis concutitur, magis firmatur. 69. d. e
Chriſtianæ religionis cultum reſtituit Iouianus. 158. e. & priuilegia Eccleſiis a Conſtantino data. 159. a
Chriſtianæ religionis cum idololatria certamen in bello Eugeniano peragitur. 681. e. 682. 683. 684.
Chriſtianam religionem quibus creuiſſe putauerit Iulianus. 114. e. 115. a
Chriſtianæ fidei propagatio tempore perſecutionis. 345. a. b. c. d
Chriſtianæ feminæ ducentis filium ad martyrium dignum exemplum. 304. e. 305. a
Chriſtianæ feminæ conſtantiæ & fidei dignum exemplum. 256. a. b
Chriſtianis proſcriptis bona reſtituit Iulianus. 7. d
Chriſtianos contumelia affici, aut cogi ad ſacrificandum vetat Iulianus. 7. d
Chriſtianorum diſſenſiones occaſionem præbent detrahendi Iuliano. 8. a
Chriſtiani Galilæorum nomine ſugillati. 8. a. Vide, Galilæi.
Chriſtiani iuſſi lege Iuliani dici Galilæi. 105. c. d. e
Chriſtianorum præſentia miraculo ſacra Iuliani perturbantur. 16. a. b
Chriſtiani ſacro chriſmate ſignati. 16. b. c
Chriſtianus ſignatus terrori eſt dæmoni. 16. c. d
Chriſtiani milites thus offerre recuſant. 20. e. qui incaute obtulerunt, reprehenſi publice factum deteſtantur. 21. b
Chriſtiani ſoliti propinare in nomine Chriſti. ibid.
Chriſtianorum mos in ſignando Cruce pocula. ibid. c
Chriſtiani ſub Imperatoribus infidelibus militantes in quibus non obtemperarent. 21. e
Chriſtianorum Conſtantinopoli degentium conſtantia in
abſtinendo

abſtinendo a cibis infectis a Iuliano. 24. d. e. Antiochiæ tamen non abſtinent. 55. c
Chriſtiani zelo religionis idola ſub Iuliano confringunt. 36. d. 37. b. c. 38. 42. b
Chriſtianorum Ancyranorum de Iuliano querelæ. 36. d
Chriſtianorum duorum adoleſcentum ſub Iuliano Ancyræ conſtantia & confeſſio celebris. ibid.
Chriſtiani ſe vltro deferunt magiſtratibus. 37. c. 38. b. c. 65. c
Chriſtianis adſcriptum incendium Daphnitici templi. 50. d. e
Chriſtiani ſpretis edictis Principum ad martyres viſendos currunt. 56. b
Chriſtianorum ſtudium in humandis martyribus. 57. a
Chriſtianorum libertas in Chriſto prædicando, & deorum cultu irridendo. ibid. e
Chriſtianos a Gentilibus occidi libenter permittit Iulianus. 61. e
Chriſtiani ab Angelo a vinculis liberati. 68. e
Chriſtianorum cædes Alexandriæ ob ſacra Mithræ effoſſa. 70. c. d
Chriſtianis quibus dolis bona abriperet Iulianus. 96. d. e
Chriſtiani Romæ damnantur morte ſub Iuliano magiæ obtentu. 98. c
Chriſtianos exuit priuilegijs Iulianus. 105. e. 106. a. b. e
Chriſtiani a Iuliano tributis onerati pro bello Perſico. 106. c
Chriſtianorum leges iuſtiſſimæ a Iuliano deluſæ. 107. a
Chriſtianos Iulianus cogit ad ſeruanda conſilia Euangelica, qua arte. 107. a. b
Chriſtiani vt ſacrilegi a Iuliano vexati legibus. ibid. b. e
Chriſtiani a Iuliano vetiti militare. ibid. c. d
Chriſtiani a docendo prohibentur. 107. d. e. non autem a diſcendo. 108. e. 109. a
Chriſtiani humaniores litteras diſcere vetantur a Iuliano. 109. a. e. 110. a
Chriſtiani doctores qui ſcholas deſeruerūt ſub Iuliano. 111. b. eoſdem docere permittunt Valentinianus & Valens. 172. e
Chriſtiani barbari a Iuliano nominati. 111. a. b
Chriſtiani vt faciles ad credendum ſugillati a Iuliano. ibid.
Chriſtianorum mos peregrinos comitandi. 511. a
Chriſtianorum ritus in Gentiliſmum transferre ſtuduit Iulianus. 113. e. ſed fruſtra. 114. c. item & diſciplinam. ibid. e. 115. a
Chriſtianorum res haud imitari a non Chriſtianis valent. 114. b. c. d
Chriſtiani in eleemoſynis effuſi, teſte Iuliano. 115. b
Chriſtiani hoſpitales. ibid. a. b
Chriſtiani ſolui deſtruere loca dijs Manibus dicata. 121. e. 122. a
Chriſtianorum exequiæ ne interdiu agantur, prohibet Iulianus. 122. a. b
Chriſtiani prænunciant Iuliani interitum. 126. d. e
Chriſtiani exultarunt obitu Iuliani audito. 139. b. e
Chriſtiani deos Gentium derident. ibid. b. e. d
Chriſtianorum erga Deum fiducia & ſpes certa. 144. a. b
Chriſtiani ſub Ioniano Imperatore reſpirant. 158. d. e
Chriſtiani quomodo deputati cuſtodiæ templorum. 185. e prohibitum lege Imperatoris. ibid. e
Chriſtiani magnus animus inſilientes in templa deorum. 185. e. 186. a
Chriſtianos ſcenicos eſſe, illicitum. 311. d
Chriſtianorum effuſa largitas in erogando eleemoſynas. 480. e. 481.
Chriſtiani cupidi ſepeliri apud martyres. 486. b. c. d
Chriſtiani optimi cur calumniam paſſi hæreſis Priſcilliani. 525. b. c
Chriſtiani optimi cur interdum Manichæi vocati. 348. d 525. c.
Chriſtiani demolientes templa & idola, nihil ſibi ex eis vendicabant. 595. b. e. eſſerunt ea pauperibus. 608. d. e
Chromatij nomine commenticia epiſtola. 582. a. b
Chronopius Epiſcopus damnatus, dum appellat Imperatorem, ab eo reucitur, & pœna mulctatur. 223. b. c
Chryſoſtomus. Vide, Ioannes Chryſoſtomus.
Chryſantius philoſophus vocatus a Iuliano. 4. e. d
CIBARIA omnia inquinata tabo idololatriæ Antiochiæ. 55. b. c
Cilices præſto ſunt Nectario. 447. e
Cinædi cum Iuliano. 15. a
Ciuitates Italiæ a Maximo deuaſtatæ. 551. a. b
CLADES Theſſalonicenſium. 612. e. 613. a. 614. a. b. 615.
Clades illatæ a Gothis. 393. e. d
Clariuatis matrona Priſcillianiſta vnco tracta ad necem. 512. e
Claudius & Secundianus Ariani agunt de cogendo Concilio Aquileienſi. 423
Claudianus carus Iuliano. 14. e
Claudianus ſchiſmaticus partis Vrſicini. 424. e
Claudianiſtæ Donatiſtæ. 694. d
CLEARCHVS eximit a nece Maximum philoſophum. 171. e. 172. a. b
Clementia Theodoſii mirifice prædicata, etiam a Gentilibus. 564. d. e. 571. a. b. c. 679. e. 680. a. 688. a. b. e. d. e
Clementia Theodoſii a miniſtris reprehenſa, quòd daret occaſionem delinquendi. 613. e. 614. a
Clementiæ virtus in Imperatore commendata. 270. d. e. 171. a
CLEMENTIS VIII. menſa opipara, ſed pauperibus parata. 198. d
Clementianus Tribunus miniſter necis Gordiani martyris. 98. b
Cleri Romani pars deterior commota in S. Hieronymum. 676. a
Cleri componendi ſtudium in Ambroſio. 380. a
Clerici ne quid capiant ex teſtamento feminarum, lex Theodoſii. 630. e. 631. a. b. corrigitur ab eodem Theodoſio. 631. b. c. d
Clerici forum ſecnlare vitare coguntur. 223. b. & ſacerdotes de laicis iudicant, non contra. 451. b. e
Clerici patres monachorum. 507. e
Clericos immunitate frui ante certum tempus prohibent Valentinianus & Valens. 185. d
Clerici extra diœceſim ordinati. 237. e
Clerici immunes a tributis. 537. d. e
Clerici non exiguntur tributum a Catholicis Principibus. ibid. d. e. 538. a. b.
Clericis conceſſum priuilegium qui probati eſſent. 185. d
Clerici Romæ nonnulli inhiantes bonis ſæcularium. 267. b. c. d. e. 268. a. b
Clerici aliqui inhiantes morti aliorum, vt rapiant bona relicta. 268. c. d
Clericis ſolis denegatæ ſucceſſiones. 269. a. b
Clericos & monachos militare cogit Iulianus. 66. e
Clerici delicioſi taxantur. 198. e
Clericis aliquid ex teſtamento accipere vetitum lege Valentiniani. 267. b. c
Clerici mulierum domos frequentare prohibentur. 267. c. d

Clerici aucupantes munera feminarum. 298.d.b
Clerici aliquot in Vrbe perſequuntur S. Hieronymum. 506.e. 507.a
Clerici cur aliquando prohibiti fieri monachi. 455.e
Clericorum tonſura ab Ammiano ſubobſcure tacta. 70.e
Clericorum & monachorum veſtium color. 681.b.c
Clericorum Romanorum doctrina tempore Hieronymi. 507.e.d
Clericorum immunitas a Gratiano conceſſa. 381.d
Clericorum priuilegium a Theodoſio indultum. 427.e
Clericorum & Eccleſiaſticorum omnium auaritia cohibita lege Imp. 267.b.a
Clericorum auaritiam compeſcuit Gratianus. 409.e
Clericorum delectum qualem habuerit Ambroſius. 381.b
Clerici ex corporis habitu ab Ambroſio cogniti. 381.a.b
Clericorum fores ſtipatæ a militibus & Centurionibus. 599.a
Clericorum officium fuiſſe mortuos humare. 203.a
COCORVM princeps inſultans Baſilio quid reſponſi ab ipſo Baſilio acceperit. 248.e
Codices ſacri ſublati a Donatiſtis. 104.e.d
Cœmiteria Vrbis viſitare ſolitus ſanctus Hieronymus. 324.e
Collatio Hilarij cum Auxentio præſentibus Epiſcopis decem coram Quæſtore. 215.e
Collecta indicta ab Auguſtino pro diſſoluendo ære alieno. 655.e.656.a
Collyridiani hæretici. 559.e.d.e
Color veſtium clericorum quis olim. 681.b.c
Competentibus quando traderetur ſymbolum. 539.e
Comes Orientis curatur a Iuliano Saba. 256.e
Concilium Adrumetinum. 692.b
Concilij Alexandrini Synodalis epiſtola. 80.a.b.c
Concilium Alexandrinum ſub Athanaſio. 75.e.76.77
Concilium Alexandrinum ſub Ioniano Imp. 160.b
Concilium Alexandrinum contra Eunomium diuinitatem Spiritus ſancti aſſerit. 78.a
Concilium Antiochenũ ſub Ioniano Imperatore. 162.d.e. 163.a.164.a
Concilium Antiochenum ſub Gratiano. 393. d.e. 395.a.b
Concilium Aquileienſe ab Arianis quando petitum ab Imperatore. 423.b.c
Concilium Aquileienſe. 448.e. 449.a.b.c. *Epiſcopi eius Concilij viri ſanctiſſimi.* b.c.d. *Acta eiuſdem.* 450.a. *epiſtola ad Imperatores.* 452.e
Concilium in Armenia, cui interfuit S. Baſilius. 282.e. 283.a
Concilium Bagaienſe Donatiſtarum. 692.b.c
Concilium Burdegalenſe contra Priſcillianum. 512.d.e
Concilium in Caria celebratum. 194.d
Concilium Cauernenſe Donatiſtarum. 693.a. *aliud Concilium Donatiſtarum.* 694.c.d
Concilium Capuanum. 598.b.c
Concilium Arianorum in Galatia. 237.e
Concilium Cæſarauguſtanum contra Gnoſticos. 454.e. 455.a
Concilium Conſtantinopolitanum Oecumenicum. 427.e. 428. *collectum opera Damaſi.* 428.d. 429. 430. 431.
Concilio Conſtantinopolitano quinam interfuerint. 429.b. *quæ in eo geſta.* e. *eiuſdem fidei ſymbolum.* 431.a. 432.d
Concilium Conſtantinopolitanum ex Damaſi epiſtola elicit doctrinam de Spiritu ſancto. 430.d.e. *ab eodem confirmatum Oecumenici nomen ſumit.* 434.d. *eius rei cauſa.* 438.b
Concilio Conſtantinopolitano quænam hæreſes damnatæ. 431.d
Concilij Conſtantinopolitani canones de ſede Conſtantinopolitana. 433.a. 463.e
Concilij Conſtantinopolitani canones ab Eccleſia Romana recepti. 431.a. *& quare non omnes.* 437.e
Concilium Conſtantinopolitanum cur ab Imperatore confirmationem petat. 434.e
Concilij Conſtantinopolitani ſubſcriptionum cenſura. 434.d
Concilium Conſtantinopolitanũ vt eſſet Oecumenicum, Damaſus decreuit. 438.b.c.d
Concilij Conſtantinopolitani locus Concordia nominatus. 441.a
Concilij Conſtantinopolitani decretum de probandis Catholicis. 446.e
Concilij Conſtantinopolitani ad Synodum Romanam litteræ. 461.b
Concilium Conſtantinopolitanum a Theodoſio conuocatum. 488.c. *quid in eo geſtum.* 489.b
Concilium Conſtantinopolitanum tertium. 488.c.d
Concilium Conſtantinopolitanum quartum. 690.d.e
Concilium Hipponenſe. 676.e. 677.a
Concilium in Illyrico. 179.a.b.c. *Synodica ex eo.* ibid.
Concilium Laodicenum quando celebratum. 730.a.b.c. 731.
Concilium Lampſacenum quando celebratum. 170.a.b. 173.a.b.c. 174
Concilij Lampſaceni legatio ad diuerſos Epiſcopos. 174.e
Concilij Lampſaceni res geſtæ. 174.a.b.c. 175
Concilium Mediolanenſe contra Iouinianum. 624.a.b. *qui Epiſcopi interfuerint.* 625.a.b
Concilium Romanum contra Auxentium. 220.a.b.c.d
Concilium Romanum contra Vrſacium & Valentem. 221.c.d
Concilium Romanum ſub Siricio Papa pro rebus Africanæ Eccleſiæ. 516.c.d
Concilium Romæ a Damaſo indictum in cauſa Flauiani & Paulini. 453.c.d.e
Concilium Romæ ſub Damaſo habitum. 458.e. *eorum qui interfuerunt nomina.* 459.e. *cur Orientales non interfuerint.* d. 461.e. 463.e. *Acta eiuſdem.* 464.a
Concilium Romanũ contra Apollinarem. 349.c.d.e. 350. *Anathematiſmi in eo.* 352.b. 353.a.b
Concilium Romanum ſub Siricio. 516.e
Concilium in Sicilia congregatum de Legatis Orientalium Epiſcoporum ad Liberium. 178.e
Concilium Sydæ habitum contra Maſſalianos. 492.d
Concilium Tarſenſe ab Arianis impeditum. 194.e.d
Concilium Treuerenſe ſub Maximo. 522.d.e
Concilium Tyanenſe in Cappadocia. 281.a.b
Concilium Tyanenſe obedit litteris Liberij Papæ in reſtituendis depoſitis Epiſcopis. 178.a.b
Concilium Valentinum. 366.a.b
Concilia ab hæreticis celebrata tempore Baſilij. 273.d
Concilium petentibus congregari ab Imperatore quid reſponſum a Valentiniano. 170.a.b
Concilium congregare ſine Romani Pont. auctoritate numquam licuit. 428.e
Concionatorem aliquid interdum tacere expedit, quod non ſit neceſſarium ad aſtruendam fidem Catholicam. 292.a.b
Concordia dictus locus Synodi Conſtantinop. 441.a
Concordia Occidentalium in fide ſub Liberio. 177.e

Conſeſſio

Confeſſio Legatorum ad Liberium Papam ab hæreticis data. 176.c

Confeſſio Publiæ ſanctimonialis. 57.d.e. 58

Confeſſionis auricularis teſtimonium Paulini. 374.a

Confeſſores Alexandrini ſub Lucio & Valente. 336.d.e. 337. a. Helioplim in Palæſtina amandati. 337. c. d. e

Confeſſores Edeſſeni octoginta exules. 305.e

Conflagratio templi Daphnitici. 43.e. 44. 45. 49.e. 50. b.c.d. 51.b.e

Confirmatio Synodi petitur a Theodoſio, qua occaſione. 434.c.d

Conſtantia ciuitas in Palæſtina: eius Eccleſia ſubiecta Gazenſi Epiſcopo. 60.c.d

Conſtantiæ exempla in non prodendis Chriſtianis. 348.e

Conſtantiæ & fidei dignum exemplum in femina. 256.a.b

Conſtantiæ exemplum. 511.a.b

Conſtantij obitu gaudet Iulianus. 4.e

Conſtantij magiſtratus Chriſtianis infenſi. 5.a.b

Conſtantius deterior habitus Iuliano. 5.a

Conſtantius Manichæus conuerſus ad fidem Chriſtianam. 348.c.d

Conſtantius per litteram, K, expreſſus a Iuliano. 40.e. 41.a

Conſtantij magiſtratus male habiti a Iuliano. 5.a.b

Conſtantij effuſæ expenſæ Palatij. 6.c

Conſtantij tonſor prædiues. ibid.

Conſtantinopolis rerum omnium copia circumfluens. 241.e

Conſtantinopolis in diſcrimen adducta liberatur a Sarracenis. 293.c.d

Conſtantinopolis patria Iuliani. 2.b

Conſtantinopolis terræmotu concuſſa. 116.e

Conſtantinopolim quando venerit Gregorius Nazianz. 399.b. quamdiu ibi fuerit. c. coactus eo proficiſcitur. 400.a. a Synodo miſſus Antiochena. e

Conſtantinopolitanam bibliothecam Valens auget & inſtaurat. 349.a

Conſtantinopolitana Eccleſia ab Arianis vexata. 241.a.b. 242.c.d.e

Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ poſt Eudoxij obitum procellæ. 241.a. eiuſdem ſtatus. 399.a

Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ ſtatus ante aduentum Gregorij. 402.a. eiuſdem in diſceſſu. 441.d

Conſtantinopolitanæ ſedis prærogatiua an decreta in Concilio Oecumenico Conſtantinopolitano. 433.b.c.d. actum in Synodo de ordinando ſucceſſore Meletij. 435.e. 436. 437. Epiſcoporum altercationes. 439.b.c.d

Conſtantinopolitanæ ſedis primatus, & de ea re canones Concilij Conſtantinopolitani. 433.a. 446.b. 463.e

Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ prærogatiua falſo arguitur. 669.d.e

Conſtantinopolitanum Concilium Oecumenicum qua occaſione celebrari cœptum. 427.e. 428.a.b. collectum opera Damaſi. 428.d.e. Epiſcopi digniores qui interfuerunt. 429.a.b.c. Acta eius. 429.d.e. primum cauſa Maximi ventilata. 429.d.e. editum in eo volumen fidei Occidentalium, nempe Damaſi. 430.b.c. canonum ſingulorum ſanciendorum cauſa. 430.d.e. agunt Patres de Spiritus ſancti diuinitate. 430.e. 431.a. Symbolum fidei ibi ſcriptum. 431.b.c. ſecuta approbatio Nicænæ fidei, & damnatio hæreticorum. 431.c.d.e. de ſeruandis diœceſis limitibus actum. 432.d. canones, 432. 433. 434. 435.

Conſtantinopolitanum Concilium poſterius. 459.d.e. epiſtola Synodalis ad Damaſum. 461.a.b.c

Conſtantinopolitanæ Synodi epiſtola ad Theodoſium. 434.a.b. petierunt confirmationem Synodi, & cur. 434.a.b

Conſtantinopolitanæ Synodi ſubſcriptionum cenſura. 534.d

Conſtantinopolitanæ Synodi Epiſcopi iuniores quales. 437.e. 438.a.b

Conſtantinopolitana Synodus vt eſſet & diceretur Oecumenica, id ex Damaſo. 438.b.c.d

Conſtantinopolitanæ Synodi Epiſcopi quales. 444.d.e. eorumdem iactantia. 446.a

Conſtantinopolitanam Synodum metropoles non conſtituiſſe. 447.d

Conſtantinopolitanæ Synodi ad Romanam litteræ. 461.b. eiuſdem legatio. 462.b

Conſtantinopolitana Synodus tertia. 488.c.d

Conſtantinopolitana Synodus quarta. 690.c.d

Conſtantinopolitani Catholici Legatos mittunt ad Valentem. 241.c.d.e. Legati vero omnes igne & aquis abſumpti. 241.d.e. 242.a

Conſtantinopolitani execrantur eſum carnium in Quadrageſima. 24.d.e. 25.a

Conſtantinopolitani priuilegijs donati a Iuliano. 25.b

Cor Regis in manu Dei, vſurpatum a Themiſtio. 170.e

Corona ſacerdotalis pretioſa. 361.e. 362.a

Corpore vitiatos ſed probos ordinandos cenſet Timotheus. 513.e

Corpore defuncti nondum tumulato, offerri ſolitum ſacrificium. 586.e. 587.a

Conſecratio baſilicæ Apoſtolorum Conſtantinopoli. 272.d

Conſecratio Pontificum idolorum. 3.c.d.e

Conſobrinos inire inter ſe matrimonium vetuit Theodoſius. 631.e. 632.a

Conſubſtantialis vox an ex neceſſitate fidei exprimenda. 291.e.d

Conſuetudines variæ in Eccleſia non improbantur. 502.a

Conſuetudo leniter tollenda. 644.e. 645.a

Conſulatus Honorij infantis in cunis. 516.b.c.

Conſulatus Paulini. 709.a.b.c

Conſules cur creati non fuerint anno Chriſti 375. & an vere non creati. 366.e

Controuerſia inter Orientales & Occidentales ob nomen hypoſtaſis. 320.a.b

Controuerſia inter Paulinum & Meletium quo modo conciliata. 327.b.c

Conuerſio filij ſacerdotis ad fidem. 54.c.d.e. 55

Conuerſio Auguſtini. 105.c.d.e

Conuiuium a Maximo Imperatore exhibitum Martino. 524.a.b

Conuiuium Auguſtæ vxoris Maximi exhibitum Martino. 524.d.e

Conuiuium quotidianũ exhiberi ſolitum a Clemente VIII. pauperibus. 198.d

Conuiuia in eccleſiis peragi vetuit Ambroſius. 381.c

Conuiuia ſanctorum a calumnijs defenſa. 198.c

CRVX coronata in extis animalium Iuliano ſacrificanti apparuit. 15.e. 16.a.e. item in cælo, & in veſtibus, cum templum Hieruſalem conſtruere parant. 120.a

Crux ſignum exercitus Theodoſii. 682.b.c.d

Crux gemmata. 682.d

Crux gemmata ſculpta ad ſepulchrum Probi. 719.b

Crux arma Theodoſii, qui Cruce vicit. 683.a.b.c

Crucem ferream geſtabat in pectore ſancta Macrina. 398.a

Crucis ſignum in annulo ferreo. 398.a

Crucis & reliquiarum cultum irridet Iulianus. 105.d

Crucis ſigno militant Gothi, & vincunt. 266.e. 267.a

Crucis ſignum a Labaro delet Iulianus. 19.a

Crucis virtute barbari cohibiti. 168.e. 169.a.b

Crucis ſignum in capite Vrbis Conſtantinopolitanæ a Conſtantino poſitum obruitur a Iuliano. 25.a

Crucis cultum obiectare ſolitus Chriſtianis Iulianus. 105.d.

Crucis ſignum æque ac Iulianus recentiores hæretici exhorreſcunt. 105.d.e

Crucis ſignum & reliquias in monile geſtandi conſuetudo. 398.a

Crucis ſigni hieroglyphicum apud Aegyptios. 607.e. 608.a

Crucis ſignum apparet in cælo & in veſtibus. 120.a.b

CTESIPHON munitio Perſarum, quid ibi Iulianus. 131.a

Cteſiphontis in Perſia deſcriptio. 131.a

CVBICVLARII Conſtantij quæ paſſi ſub Iuliano. 5.b.c.d.e

Cubicularius Imperatoris Valentis dat pœnas contumeliæ in Aphraatem dictæ. 254.c.d

CYCLVS Paſchalis Theophili quando cœpit, & quando deſiit. 422.c.d

Cyri Theodori iambi pro Gregorio aduerſus Baſilium. 298.a

Cyriacus Adanorum Epiſcopus magiſter Nectarij. 447.e

Cyriacus Epiſcopus martyr ſub Iuliano. 121.e

Cyrinus Notarius male mulctatus. 5.d

Cyrillus diaconus quæ paſſus ab Heliopolitanis. 64.e

Cyrillus Hieroſolymitanus Epiſcopus confirmatus in ſede. 463.a.b.c

Cyrilli Epiſcopi Hieroſolymorum obitus. 534.b

Cyzicena Eccleſia a Iuliano vexata. 37.d

Cyzigi Epiſcopus Eunomius ordinatur. 193.d

D

DAEMON Iuliani ſpeculator a monacho orationibus præpeditur. 129.d

Dæmonibus vſus Iulianus pro nuncijs. 129.b.c

Dæmon loco Genij exagitat Iulianum. 132.d.e

Dæmon in Hebdoma quid de victoria Theodoſii. 688.e

Dæmones veritatem fidei confitentur. 545.b. torquentur & fugantur ab Ambroſio, & martyrum reliquijs. ibid. e

Dæmones ad Ambroſium perdendum miſſi eum adire non poſſunt. 546.e

Dæmones in obſeſſis confitentur gloriam martyrum. 545.b

Dæmones confitentur ſe nihil poſſe aduerſus Ambroſium. 546.c

Dæmones exhorrent reliquias ſanctorum martyrum. 64.d

Dæmones pauent Chriſtianum ſignaculum. 16.b.c.d

Daſroſa martyr Romæ ſub Iuliano. 97.d.e

Damaſci ecclesiæ incenſæ a Iudæis ſub Iuliano. 117.d

Damaſus legatus cum ſocijs a Liberio. 180.d

Damaſi electio. 197.a.b. ante Vrſicinum facta. 199.c. quæ in eum molitus Vrſicinus ſchiſmaticus. ibid. c.d.e. 200.

Damaſo fauent Patres omnes. 199.c.d. 200

Damaſum falſo quidam criminantur. 199.d. 200.e

Damaſi criminatores confutantur. 200.c.d

Damaſus accuſatur adulterij. 200.c

Damaſus virgo. 200.c.d

Damaſus pro innocenti femina ſcribit ad Imperatorem Valentinianum. 203.c.d

Damaſo reſtituitur baſilica reſcripto Imperatoris. 205.e

Damaſus Papa contra Auxentium Romæ Concilium congregat. 220.b.c.d

Damaſi & aliorum Epiſcoporum epiſtola contra Auxentium. 220.c.d.e

Damaſus Papa cur non ſtatim damnauit Auxentium. 221.e. 222.a.b

Damaſi tempore plures Synodi Romæ ſunt celebratæ. 221.d

Damaſus Papa mittit legationem ad Valentem aduerſus Arianos. 244.a

Damaſi epiſtolæ ad Orientalem Eccleſiam. 280.e

Damaſus acceptâ legatione Orientalium, conſolatur eos litteris. 280.e. 281.a.b

Damaſus quæ ad Athanaſium reſcripſit. 281.b.c

Damaſi ſtudium erga Baſilium cur frigeſcere cœpit. 285.d

Damaſo datum reſcriptum a Valentiniano Imp. aduerſus clericorum auaritiam. 267.b.c

Damaſi conſenſu lex aduerſus clericos data creditur. 269.c.d

Damaſus & Occidentales Epiſcopi in ſuſpicionem inducti de fide Baſilij. 315.b.c

Damaſus ſuſpendit iudicium ſuum de Baſilio relatione plurimorum. 317.a.b

Damaſi cum Baſilio contentio abſque charitatis & communionis detrimento. 319.e

Damaſus & alij Occidentales a Baſilio ſugillati turpi nota: ſed an iure? 319.c.d.e. 320.a.b

Damaſus iudicat communicandum cum Paulino Antiocheno. 327.c.d. 328.a

Damaſus quid de tribus hypoſtaſibus ſcripſerit. 328.c.d

Damaſi Papæ diaconus quid paſſus Alexandriæ ab Arianis. 338.a

Damaſus Paulino & non Meletio communicandum ſcribit Hieronymo. 327.d.e. idem ipſe præſtat poſt electionem Flauiani. 453.e

Damaſi de Meletio ſententia. 328.a

Damaſus agit Romæ Concilium contra Apollinarem. 349.d.e. 350.a.b

Damaſus Papa ſcribit ad Paulinum de recipiendo Vitale. 350.d.e. 351.a

Damaſi anathematiſmi. 352.b.c.d.e. 353.a.b

Damaſus Apollinarem & Timotheum damnat. 351.c

Damaſi epiſtola de damnatione Timothei. 351.e

Damaſi Synodi canones aduerſus hæreſes ſui temporis. 352.b

Damaſus excommunicat violatores Nicænæ fidei, licet defunctos. 353.d

Damaſus damnat hæreſim Millenariorum. 353.e. 354.a

Damaſi Synodus, cuius meminit Iuſtinianus in epiſtola ad Ioannem. 353.e

Damaſi litteræ commenticiæ ad Aurelium. 365.d.e

Damaſus Papa mittit ad ſanctum Ambroſium Simplicianum. 372.e

Damaſus Papa reſtituit Petrum Alexandrinum. 377.d

Damaſi laudes. 394.b

Damaſi communione probari Catholicos. 398.b.c

Damaſi epiſtola ad Paulinum Antiochenum a Theodoreto in nomine deprauata. 396.b.c.d.e. in Concilio Conſtantinopolitano violata. 430.b.c

Damaſus ſæpe conſuluit Hieronymum litteris. 404.d.e

Damaſi ad Hieronymum litteræ. 404.d

Damaſi fides edicta Theodoſii commendata. 417.a

Damaſus Papa fauit Gregorio Nazianzeno. 417.e. 418.a

Damaſus agit apud Theodoſium pro Eccleſia Orientali ab hæreſibus ſubleuanda. 421.e. 422.a

Damaſus turpiſſimis calumnijs a ſchiſmaticis exagitatus. 424.e

Damaſi iudicium quale. 425.a.b

Damaſi

Damaſi ſtudio conuocari iuſſi Epiſcopi ad Synodum Conſtantinop. 428.d.e
Damaſi auctoritate damnatur Macedonius. 428.d
Damaſi volumen fidei editum in Concilio Conſtantinopolitano. 430.b.c.d. receptum a Synodo. d.e
Damaſus ſtatuit vt Concilium Conſtantinop. diceretur Oecumenicum. 438.b.c.d
Damaſus Synodum Conſtantinopol. confirmat, & Oecumenicam vocat, 434.c. eius rei cauſa. 438.b. 445.a
Damaſus ob Flauiani electionem agit cum Imperatoribus de cogenda Romæ Synodo generali. 453.e. eum iuſtis de cauſis tolerat. 464. b
Damaſus ſubodoratus ſtatuta ab Epiſcopis Conſtantinopoli congregatis, de prærogatiua ſedium decretum edidit. 464.b.c.d
Damaſus apud ſe retiuuit S. Hieronymum. 466.e
Damaſus Hieronymo vtitur in epiſtolis Synodalibus ſcribendis. 465.e
Damaſus Papa reſtitit Gentilibus Senatoribus. 474.e
Damaſi obitus. 497.e. Pontificatus & vita anni. d. in eius Titulo facta miracula. e. 498. a. viuens cæcum ſanat. e. puerum in ſontem baptiſmalem lapſum incolumem reddit. 499.e
Damaſi miracula B. Laurentio tribuunt Vrſicini aſſeclæ. 498.b
Damaſi ſcripta. 398.d. eiuſdem epigramma de ſonte baptiſmatis in Vaticano. 499.b
Domaſi eccleſia, & ornatus. 498. e. platonia ab eo ſtructa ad Catacumbas quid. e. 499. a. in baſilica Vaticana quid ſtruxerit. b
Damaſi Actis adiecta. 500.a
Damaſus quomodo acceperit a Hieroſolymorum Eccleſia Alleluia. 500.b
Damaſi ordinationes. 500.e
Damaſus baſilicam ad Viam Ardeatinam, & ad Theatrum Pompeij ædificat. 498.e
Damaſus in baſilica ſua ſepultus Via Ardeatina, in S. Laurentij baſilicam transfertur. 500.e
Damaſo mortuo, viginti dies ceſſat Pontificatus. 500.e
Damaſum modum pſallendi præſcripſiſſe, falſa aſſertio. 500. a
Daphniticum oraculum redditur mutum. 44.b.c
Daphniticum templum quando exuſtum. 42.e. 43.d.e. 44.a.b. 45. 49.e. 50. cur ex parte tantum exuſtum. 51.b.c. Iulianus illud luget. 51.e. 52.a
Daphnitici Apollinis ſimulacrum. 52.e. 53.a
DEBITORES confugientes ad eccleſias non dimittantur ſine cautione. 655.d.e
Decimæ & primitiæ perſoluendæ. 464.e
Decimas dandas ſacerdotibus, Roman. Concilio decretum. 464. e
Decreta impia Iuliani prætextu iuſtitiæ. 106.e. 107.a
Decretum de lapſis Epiſcopis reſtituendis elucidatum. 85. d.e. 86. Vide, Lapſi Epiſcopi.
Dedicatio Apoſtolorum baſilicæ Conſtantinopoli. 272.d
Defunctorum animas precibus adiuuari. 720.d
Defunctorū corpora ſub terra, non deſuper condenda. 332.e
Defunctorum animas leuari meritis martyrum. 486.b.c.d
Defunctorum animas iuuari ſacrificijs. 586.c.d
Defuncti corpore nondum tumulato, offerri ſolitum ſacrificium. 586.e. 587.a
Defunctorum memoriæ nihil detrahendum piorum rituum. 645.b.c.d
Defunctorum animas precibus adiuuari viuentium. 207.e
Defunctorum animas leuari ſuffragijs. 650.b.c
Defunctus curat res filij viuentis. 573.c
Delicta ſibi effingentibus ad declinanda ſacerdotia fidem habendam, cautum eſt. 366.b
Delphinus Epiſcopus Burdegalenſis. 455.a. reijcit Priſcillianum. 456.b
Demetrias filia Flauiani. 722.e
Demophilus ſubrogatus in locum Eudoxij in ſede Conſtantinopolitana. 240.e. 241.a
Demophilus iubetur a Thedoſio eccleſias reddere Catholicis. 415.e. 420.a
Demophili Epiſcopi Ariani obitus. 530.a
Demoſthenes princeps coquorum Valentis quid a Baſilio audiuit. 248.c.d
Depoſitum viduæ defendit Ambroſius. 580.a.b
Deus in nos etiam inuitos confert beneficia. 148.d
Deus tempore perſecutionis dilatat Eccleſiam. 344.e
Dei prouidentia declarata in Iuliani interitu. 144.a.b.c
Deum quatenus nos intelligere exiſtimandum. 386.e
Deorum cultus a Iuliano reſtituitur. 2.c.d.e
Deorum Mater contumelia affecta. 36.d.e
Deorum potentia deriſa ob Iuliani mortem. 139.d
Deorum nomen Angelis & ſanctis tributum. 353.c
Deorum Aegyptiorum fana & ſimulacra a Graccho Præfecto deiecta. 482.d.e
Deuterius Epiſcopus Donatiſta. 211.c
Dij Gentium deriſi a Chriſtianis poſt obitum Iuliani. 139.d.e
Dij Gentium quales ſint, in Iuliano demonſtratum eſt. 133.a.b
Dij Aegyptij abdicati. 606.e. 607.608.609.
DIACONOS coniugatos cum vxoribus permanere in Africa vetat Siricius. 516.d
Diaconi Conſtantinopolitani ſcelus. 630.c.d
Diaconiſſæ ne iuniores ordinarentur. 630.c.d
Dicteria Antiochenſium in Iulianum. 38.e. 39.b. in eundem aulicorum in Galliis. d.
Dictiones, et, cum, in, varie in hymno glorificationis. 292. e. 293. 294.
Die Dominico Priſcillianiſtæ ieiunabant. 455.d.e
Didymus cognouit interitum Iuliani. 138.b.c
Didymi Alexandrini lucubrationes. 527.c
Didymus Alexandrinus laudatus a Ruffino. 342.c.d
Didymus bis cæcus redditus. 342.e. ſeducit ſequentes ſe Melaniam & Ruffinum. 342.e
Didymus Hieronymum docet. 527.b
Didymus Alexandrinus magnæ æſtimationis apud Hieronymum. 527.d.e
Didymus factus Origeniſtarum fautor deploratur ab auctore. 574.e. 575.a
Didymus pro qualitate audientium propinabat doctrinam. 675.b.
Didymi ætas. ibid. e
Didymi lucubrationes. ibid.c.d
Didymus monachus. 675.d.e
Dignitatum cupiditas Paulinum ad hæreſim traxit. 386.e
Dynamius Engoliſmenſis Epiſcopus. 715.a
Diocletianus quo anno Chriſti imperare cœperit. 366.d
Dioclis obitus crudelitate Valentiniani Imperatoris. 201. a.b. creditus martyr, ſicut Theodorus & ipſe iuſſus innocenter occidi a Valentiniano. ibid. b
Diodori Epiſcopi exulante Meletio res geſtæ Antiochiæ. 253.e
Diodorus cum Flauiano curat Eccleſiā Antiochenam poſt Meletij exilium. ibid. b
De eodem Diodoro. 255.a
Diodorus ordinatus Epiſcopus Tarſi a Meletio. 400.d
Diodorus a S. Baſilio acceptus. 286.a.b
Diodorus Tarſenſis ſtudet Nectario. 445.d.e

Diodori Tarſenſis fides laudata a Theodoſio. 446.d
Diœceſium limites ſeruandos ex præſcripto Niceni Concilij, ſtatutum in Concilio Conſtantinopolitano. 432.d. et 433.a.b.c
Diœceſis Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ. 433.c.d
Diogenianus Epiſcopus Albigenſis. 715.a
Dionis locus reſtitutus. 495.a
Dionyſii Mediolanenſis Epiſcopi e Cappadocis Mediolanum tranſlatio. 371.b
Dionyſii Epiſcopi Mediolanenſis corpus a S. Baſilio miſſum ad S. Ambroſium. 372.c
Dioſcorus Vicarius Galliarum perſecutor. 99.e
Diſſenſionis inter Auguſtinum & Hieronymum origo. 700.d.e. 701.a.b
Diſpenſandi matrimonium illegitime contractum Principes ſibi male vſurparunt facultatem. 632.d
Diſputatio publica cum hæreticis decreta coram Theodoſio. 488.e. 489.a.b.c.e. 490.a
Diſputare de fide, non eſſe monachorum, ſed Epiſcoporum. 403.e
Diſputatio rerum fidei non facienda coram iudicibus laicis. 520.d.e. 521.a.b.e
Diſſenſiones inter S. Epiphanium & Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum. 645.d.e
Diuinatio dæmonum. 601.b.c
Diuina prouidentia in ſuis defendendis. 536.d.e
DOMETIVS monachus Perſa redarguit Iulianum Niſibi agentem. 129.a.b
Dometij monachi Perſæ martyrium. 129.a
Dominica vxor Valentis. 392.c
Dominica Palmarum. 539.c
Dominico die ieiunare, Priſcillianiſtarum mos. 455.d.e
Dominicum Aureum Antiochenum ſub Arianorum poteſtate. 48.a
Domnini legatio ad Maximum qualis. 549. c. d. e. 550. a
Domninus deceptus a Maximo. 549.d.e
Donatus Epiſcopus quæ paſſus a Donatiſtis. 102.b
Donatus filius Nini occiſus a Donatiſtis. 101.d
Donatus grammaticus præceptor S. Hieronymi. 324.b
Donatus Epiſcopus Epiri. 715.b.e. ab eo draco extinctus. ibidem.
Donatus Epiſcopus Aretinus martyr ſub Iuliano. 97.a
Donati Carthaginenſis Epiſcopi Donatiſtarum obitus. 208.b
Donatiſtarum legatio ad Iulianum. 100.a
Donatiſtarum mira adulatio. 100.b.c. ab Auguſtino reprehenſa. ibid. d
Donatiſtæ exules reſtituti a Iuliano. 100.a.b
Donatiſtarum furor aduerſus Catholicos ſub Iuliano. 101.b.c.d
Donatiſtæ inuadunt eccleſias, & occidunt miniſtros. ibid. c. d
Donatiſtæ proiiciunt ſacrum Chriſma. ibid. e
Donatiſtæ quid in ſacram Euchariſtiam. 101.e. miraculũ ex eo ſecutum, cum ijdem lacerantur a canibus. ibid.
Donatiſtæ impia ſcelera committunt. 102.a. 103.a.b. 104.a.c
Donatiſtæ quid in ſacras virgines. 102.a. 103.c.d.e. 104.a
Donatiſtæ parietes & pauimenta eccleſiarum quomodo exorcizabant. 102.c. 104.d.e
Donatiſtæ frangunt & radunt altaria Catholicorum. 102.e. 103.a
Donatiſtæ frangunt calices. 103.b
Donatiſtæ auferebant mitrellas a ſacris virginibus. 103.c.d.e. 104.a
Donatiſtæ virgines ſacras reddunt profanas. 103.e. 104.a
Donatiſtæ quid in mortuos & ſepultos Orthodoxos. 104.e. 105.a
Donatiſtæ declinant conferre cum Catholicis. 209.d.e. 210.a
Donatiſtæ apud ſe Catholicam Eccleſiam eſſe contendebant. 250.a
Donatiſtæ recentiores aduerſantur maioribus. 211.b.c.d
Donatiſtas rebaptizantes cohibet Imp. Valentinianus. 361.d.e
Donatiſtæ rebaptizare prohibentur, & eccleſias ablatas Catholicis reddere iubentur. 378.d.e
Donatiſtas lege compeſcit Gratianus. ibidem
Donatiſtæ ſchiſmate inter ſe diuiſi. 692.e. 693.a.b
Donatiſtarum plura capita. 694.d.e
Donatiſtarum ſub Theodoſio multitudo ingens. 695.a.b. habent vltra quadringentos Epiſcopos. ibid. b
Donatiſtæ iura ſibi ſuſcipiunt Catholicorum. 697.b.c.d
Donatiſtæ cur tolerati. ibid. e
Donatiſtæ ſuis ipſorum factis conuicti. 698.d.e. 699.a
Donatiſtæ vltores in ſe ipſos armantur. 699.a.b.c.d. voluntarie mortes oppetunt. ibid. 700
Donatiſtæ ſub titulo martyrii inferunt ſibi mortem. 699.a.b.c. 700. Raziæ exemplo id patrant. 699.e
Donatiſtæ tamquam Biothanati pereunt. 700.a. crudeles in ſe ipſos. 700.b.c
Doroſtori paſſus Aemilianus. 38.b
Dorotheus martyr Edeſſæ ſub Iuliano. 128.b.c
Dorotheus cum Probo legatus a Baſilio ad Occidentales. 274.c. 275.a. 280.d.e.
DRACO extinctus ſputo a S. Donato. 715.b.c

E

ECCLESIA Catholica penes quos eſſe dicenda ſit. 210. a.b.c.d.e
Eccleſia Catholica abſque armis vincit. 340.c
Eccleſia Dei dilatatur, cum ab hæreticis anguſtiatur. 344. e. 345.a
Eccleſia Dei viros doctiſſimos ſemper habuit. 657.e. 658.a
Eccleſia numquam carere potuit miniſtris aliquibus lucri cupidis. 267.e. 268.
Eccleſia Romana, Vide, Romana Eccleſia.
Eccleſia Orientalis innumeris cladibus agitata. 360.c.d
Eccleſia Orientalis innumeris hæreſibus vexata. 360.e. 361.
Eccleſia Scythica a Valente inuaſa. 306.e. 307.a
Eccleſia Petri & Pauli ædificata a Ruffino. 690.d
Eccleſiæ martyrum iuſſæ a Iuliano demoliri, vel ſuccendi. 51.a
Eccleſiæ vexatæ legibus Iuliani. 108.d.e
Eccleſiæ a Iudæis ſub Iuliano incenſæ diuerſis in locis. 117.c.d
Eccleſiæ antiquos mores Iulianus imitari conatus. 155. a.b
Eccleſiæ Catholicæ vetera inſtituta. 214.d.e
Eccleſiæ Orientalis ſub Valente ſtatus miſerandus deſcribitur. 274.b. 277.a.b.c. 278.e. nauali pugnæ comparatus. 294.b.c.d
Eccleſiæ Orientalis ſtatus ſub Gratiano. 461.c
Eccleſiæ Orientalis legatio ad Pont. Rom. 274.e. 275.a. 276.e. 278.e
Eccleſiæ collatæ indigniſſimis adminiſtrandæ. 238. b. c. 277.
Eccleſiæ laboranti ſubuenire præſtat, quàm vitam in ſolitudine colere. 255.e

Eccleſiæ canonem frumentarium non ſoluebant Imperatori. 413.c
Eccleſiæ vnitas non locorum interſtitio, ſed animorum diuerſitate diſiungitur. 318.b.c
Eccleſiæ Aegypti frumentum ab Imperatore accipiebant. 413.c.d
Eccleſia Hierapolitana exuta donatione M. Aurelij. 106.b
Eccleſiæ Orthodoxorum quomodo a Donatiſtis exorcizatæ. 102.c.d
Eccleſiæ in integrum reſtitutæ per Iouianũ Imperatorem. 159.a.b
Eccleſiæ erectæ vbi erant idolorum templa. 608.e. 609.
Eccleſia prædiis tributis immunia. 537.d.e
Eccleſiæ quando pendebant tributum. 537.d.e. 538.a.b.c
Eccleſiæ & ſecularium Principum poteſtas. 539.a. in rebus Eccleſiæ. 540.a
Eccleſiam Dei diuinitus regi. 138.d
Eccleſiis inanium ſermonum loca non eſſe. 464.e
Eccleſiis ab Orthodoxis ablatis, Catholici in campo foris coeunt. 304.d.e
Eccleſiæ ritus gloriam dicendi Patri per Filium cum Spiritu ſancto. 293.a. 294.a
Eccleſiarum conſuetudines quatenus ſeruandæ. 501.e
Eccleſiarum Patriarchalium ordo, & prærogatiua. 464.b.c.d.e
Eccleſiarum parietes aqua ſalſa expiati. 104.d.e
Eccleſiarum variæ conſuetudines non improbantur. 502.a
Eccleſiaſtica hiſtoria qualis eſſe debeat, quatuor animalium viſione deſignatur. 5.c
Eccleſiaſtica iudicia a quibus tractanda. 375.e
Eccleſiaſtica iudicia diuerſa. 425.b.c.d
Eccleſiaſtica iudicia Epiſcoporum eſſe. 513.e. vbi tractanda. 536.a.b
Eccleſiaſtici capere ex bonis alterius a Valentiniano vetiti. 267.b. 268.a. 269.a
Eccleſiaſtici adire vetantur ſeculares iudices. 523.b. qui eorum cauſas iudicare non poſſunt. 512.a
Eccleſiaſticorum auaritia, & ſtudium captandi voluntates exagitatur. 267.d.e. 268.a
Eccleſiaſticum iudicium ſeu forum illibatum vult cuſtoditum Theodoſius. 513.e
Ecdicius Præfectus Aegypti ſub Iuliano. 94.a
Ecebolius Arianus. 13.d.e
Ecebolij rhetoris inconſtantia. 13.d
Ecebolij rhetoris apoſtaſiæ & pœnitentia. 13.d.e
Eclipſis Solis prodigioſus. 665.c.
EDESSAE martyres ſub Iuliano. 128.c
Edeſſæ Lupus Arianus Epiſcopus præficitur. 305.c
Edeſſenæ Eccleſiæ perſecutio ſub Valente. 292.e. 304.c.d.e. 305. 306.
Edeſſenæ feminæ dignum conſtantiæ exemplum. 304.d.e
Edeſſeni quæ paſſi a Iuliano. 13.e.14.a
Edeſſeni Fideles in fide conſtantes. 304.e.305.
Edeſſeni clerici proſcripti. 305.b.c.d
Edeſſeni octoginta exules ſub Valente. 305.e.306.a.b
Edictum Valentis de expellendis Epiſcopis Catholicis. 232.e. 233.a
Edictum. Vide, Lex, Reſcriptum.
ELECTIO Nectarij qualiter ſe habuit. 445.a. quando facta. 446.e
Electi in Epiſcopos ſimulabant ſe aliquod admiſiſſe delictum, ne ordinarentur. 366.b.e
Electio Epiſcoporum qualiter fieri ſolita, & qui abuſus, cum inualuit vt laici eligerentur. 372.d
Electio Baſilij. 223.d.e. 224. 225. 226.
Eleemoſynæ Chriſtianorum effuſæ laudatæ a Iuliano. 115.b.c
Eleemoſynæ Chriſtianorum Romæ abundantes. 480.e. 481.a
Eleemoſynas in obitu carorum effuſius dandi conſuetudo. 481.a
Eleemoſynis quantum conſideret Ambroſius. 538.c
Eleemoſynis Chriſtiani etiam infidelibus ſubueniebant. 115.b
Eleuſana plebs in Gallia decepta a Priſcillianiſtis. 456.b
Eleuſinus Iulianus Apoſtata initiatus. 4.b
Eleuſius Cyzici Epiſcopus in vincula truditur a Iuliano. 37.d.
Eleuſii hæretici obſtinatio. 432.b.c
Eleuſius Epiſcopus Cyzicenus quid ſub Iuliano. 37.d
Eleuſius Macedonianus Epiſcopus. 93.b
Eleuſius propugnator dogmatis Macedoniani. 274.e.d
Eleuſius Epiſcopus iubetur ædificare eccleſiam Nouatianorum. 7.c
Eleuſius e ſede pellitur, & in locum eius ſufficitur Eunomius. 193.d.194.a.b
Eliphius Tullenſis Epiſcopus martyr ſub Iuliano. 98.c
Eliſæi Prophetæ reliquiæ vbi. 64.d
Eloquentiæ ſtudia quatenus Eccleſiaſticis & Chriſtianis permiſſa. 231.d
Elpidius apoſtata. 48.c.49.b
Elpidij Iuliani auunculi & in ſacrilegijs ſocij interitus. 49.b
Elpidius martyr ſub Iuliano. 18.c
Elpidius legatus a Liberio Papa in Orientem ad Arianos. 178.e. 179.a
EMESENI Gentiles inſaniunt in Chriſtianos. 64.e
Emmelia Baſilij mater viſitat filium in eremo agentem. 147.c.d
Emmeliæ matris S. Baſilij obitus. 229.e.230.a. quid in obitu. 230.a.b.c. & ætas. ibid. c. mater decem filiorum. d
ENERGVMENORVM monſtruoſa ſpectacula. 500.d
Ennodij diſticon de victoria Ambroſii contra Symmachum. 495.e
EPHRAEM viſio de S. Baſilio. 249.c.d. an Græce loquendi ei gratia impertita fuerit a S. Baſilio. 250.a.b
Ephræm Syri cum S. Baſilio congreſſus. 249.c.d.e. 250.a.b.c
Ephræm Apollinarem deluſit. 358.d.e
Ephræm Syrus laudat Baſilium poſt obitum oratione panegyrica. 384.c.d.e
Ephræm falſo dicitur presbyter a Baſilio ordinatus. 386.d
Ephræm inſaniam ſimulat, ne Epiſcopus ordinetur. 387.a
Ephræm Edeſſeni diaconi tempus obitus. 385.e. 386.a. teſtamentum Ephræm. ibid. a.b
Ephræm funeris honorem haberi ſibi vetat. 386.b
Ephræm rogat, cum defunctus eſt, pro ſe preces offerri. ibid. c.d
Ephræm ſcripta quantæ auctoritatis fuerint. 386.c. publice legi ſolita in eccleſia. ibid. d. quomodo & a quibus collecta & edita. 386.d
Ephræm quid de Paulino diſcipulo moriturus admonuit. ibid. e
Ephræm diſcipulus Epiſcopatus ambitione hæreticus fit. 386.e
Ephræm memoria in Eccleſiis. 387.b
Epiphanij primordia. 346.c.d.
Epiphanius cum hæreticis Antiochiæ congreditur. 364.d.e
Epiphanius ob egregiam venerationem, & Paulinus ob ſanctitatem a Valente non tanguntur vt alij. 234.c
Epiphanius a Gnoſticis pellicitur. 346.d.e. 454.a

Epiphanij

Epiphanij Actorum ſcriptor mendax. 347.c

Epiphanius ſcripſit res Hilarionis, cuius erat pernеceſſarius. 346.a.b

Epiphanij vita & res geſtæ. 346.c.458.e

Epiphanij res geſtæ haud in omnibus conſtantes. 347.a.b

Epiphanius tentatus in exilio a Gnoſticis. 346.e. 347.a

Epiphanij de Sanctorum veneratione ſententia. 359.d

Epiphanius recipit Legatos e Pamphilia. 366.c.d

Epiphanius quando & cur ſcripſit Ancoratum. 366.c.d

Epiphanius quando & qua de cauſa ſcripſit librum de Hæreſibus. 371.c.d

Epiphanij laudes ex laudatis viris. 371.d

Epiphanius venit Romam ad Concilium. 458.e. 459.a. hoſpitatur apud Paulam. ibid.

Epiphanius ordinat Paulinianum presbyterum inuitum. 659.d.e.660.a.excuſatur. b.c

Epiphanius in Ioannem excandeſcit ob Origenis errores, quos ille fouebat. 660.c.d.e

Epiphanij nomine ſcripta ſuppoſita. 661.e.d.e.662.a.c.d. 663.a.b

Epiphanius ſciderit ne velum cum ſacra imagine. 661.a.b. 662. 663.

Epiphanius quid cum Ioanne Hieroſolymitano Epiſcopo. 645.d.e

Epiphanij pedes deoſculatur populus. 668.d

Epiphanij res geſtæ cum Ioanne Hieroſolymis. 668.c.d.e

Epiphanius calumniam paſſus de hæreſi Anthropomorphitarum. 668.d.e

Epiſcopalia iudicia. 425.b

Epiſcopatus contemptus exemplum. 363.c.e.364.a. 387.a.517.d

Epiſcopatus Valentis tempore collati vilibus perſonis. 238.b.c. 277.c.d

Epiſcopatus quibus in primis conferendi. 179.c.d

Epiſcopatus ambitione Paulinus hæreticus fit. 386.e

Epiſcopatum vt fugerent, quid multi agere ſolerent. 366.b.c

Epiſcopus qualis eſſe debeat. 227.b. 362.e. 442.b.e

Epiſcopus prædixit conuerſionem Auguſtini. 379.d

Epiſcopi dignitas. 300.a

Epiſcopi electi, ne ordinarentur, ſimulabant aliquod admiſiſſe delictum. 366.b.c

Epiſcopi Catholici bene habiti a Iuliano. 6.d.e

Epiſcopi Aegypti Catholici acti in exilium Diocæſaream. 338.c.d

Epiſcopi conueniunt Conſtantinopoli, vt Gregorium in ſede Epiſcopali collocent. 428.a.b

Epiſcopi Aegyptij non vocati ad Synodum, eo quod fauiſſent Maximo. 428.c.d

Epiſcopi inſigniores, qui interfuerunt Conſtantinop. Concilio. 429.a.b

Epiſcopi qui ex Aegypto venerunt pro Maximo contra Gregorium. 413.a.b

Epiſcopi frumentarij. 413.c

Epiſcoporum iudicium quale. 425.a.b

Epiſcopi Principibus morigeri & addicti quales ſint. 437.d

Epiſcopi quattuor vno tempore Antiochiæ. 376.a

Epiſcopi qui a Valente iuſſi ſunt ſolum vertere. 238.a.b

Epiſcopi multi neophyti & laici poſt Ambroſii electionem ſunt creati. 372.c

Epiſcopi nec laici nec neophyti eligi debent. 372.e

Epiſcopi lapſi pœnitentes reſtituti, qui Arimini cecidiſſe videri poterant. 91.b.c.d.e

Epiſcopi lapſi ad Eccleſiam reuerſi in eodem ſtatu ſæpius relicti. 77.b.c. declaratur hoc. d.e. 85.c. e

Epiſcopi Orthodoxi omni fide maiores nominati in edicto Theodoſii. 446.d.e.447.a

Epiſcopi Donatiſtæ tempore Theodoſii vltra quadringentos. 695.b

Epiſcopi Galliarum huius temporis clari. 715.a

Epiſcopi qui interfuerunt Concilio Antiocheno, & profeſſi ſunt fidem Catholicam. 163.a.b.e

Epiſcopi iuniores, qui interfuerunt Concilio Conſtantinopolitano, quales eſſent. 437.e. 438.a. 444.d.e. 445.a. eorum iactantia in litteris ad Damaſum datis. 446.a.b.

Epiſcopi qui venerunt Romam ad Synodum. 459.c.d

Epiſcopi & humiles & erecto animo pro temporis ratione eſſe debent. 246.b

Epiſcopi exules a Iuliano reſtituti. 6.d

Epiſcopi exules a Iouiano Imperatore reſtituti. 159.d.e

Epiſcopi exules reuocati a Valente inuito. 377.c.d

Epiſcopi exules liberati a Gratiano. 393.e

Epiſcopi Theſſalonicenſes huius ſeculi. 396.c

Epiſcopi tantum concionari ſoliti in Africa, non autem presbyteri. 642.e. 643. reprehenditur hac conſuetudo a S. Hieronymo. 643.c.d

Epiſcopi qui interfuerunt quartæ Synodo Conſtantinopolitanæ. 690.c

Epiſcopi duo in vna ciuitate eſſe prohibiti. 189.d

Epiſcopi in exilium acti impulſu Arianorum Alexandriæ. 338.b

Epiſcopi a Firmo legati de pace mittuntur ad Theodoſium. 361.e

Epiſcopi Orientales Catholici expulſi a Valente. 232.e 233.a

Epiſcopi Orientales cum Occidentalibus digladiantur in Concilio Conſtantinopolitano. 439.c.d.e

Epiſcopi Orientales vocati Romam ad Synodum. 453.c.d.e

Epiſcopi Priſcillianiſtæ damnati in Concilio Cæſarauguſtano. 455.e.

Epiſcopi Hiſpaniarum qui damnarunt Priſcillianum & ſocios. 455.a.b.

Epiſcopi quàm cauere debent iudicium ſanguinis. 524.e. 525.a.e

Epiſcopi ex quibus aſſumendi, e magiſtratibus primum, deinde ex Eccleſiaſticis ordinibus. 179.e.d

Epiſcopi qui interfuerunt Concilio Mediolanenſi. 625.a

Epiſcopi Concilij Tyanenſis. 181.c.

Epiſcopi depoſiti recipiunt ſuas ſedes vigore litterarum Liberij Papæ. 178.a.b

Epiſcopi ſubſcripti Alexandrino Concilio. 82.e.83.a

Epiſcopi lapſi an ad ſuam Eccleſiam reſtituendi eſſent pœnitentes, diſputatur in Synodo Alexandrina. 77.b.c.d. 85.e.86.a

Epiſcopi duo vnius Eccleſiæ quando & quomodo paſſi. 77.b.c

Epiſcopi cur ex laicis ſæpe eligerentur. 372.d.e

Epiſcopi Catholici inter ſe diuiſi occaſione Ithacij. 524.e. 525.a.

Epiſcopi electione abſtinet Valentinianus. 363.b

Epiſcoporum eſſe, & non Imperatorum curare eccleſiaſtica. 170.a.b

Epiſcoporum legatio ad Valentinianum pro Concilio conuocando. 170.a.b.

Epiſcoporum ſubſcriptio Concilij Conſtantinopolitani inuerſa. 434.d.e

Epiſcoporum electio quanta cura peragenda. 226.b

Epiſcoporum electio ex decreto Illyricanæ Synodi. 179.c.d

Epiſcoporum electiones vbi agerentur. 526.b.

Epiſcoporum poſtulatio quomodo a populo fieret. 226.e. 227.a

Epiſcoporum vita qualis eſſe debeat. 442.b.c

Epiſcoporum Conſtantinopolit. Synodi deſcriptio. 444.d.e.

eorumdem

444. d. e. eorumdem iactantia. 446. a
Epiſcoporum pallıola in numiſmate expreſſa. 585. a. b
Epiſcoporum eſſe, & non monachorum, diſputare de fide. 403. e
Epiſcopos ne ſibi eligant hæretici. 502. e. 503. a. c. d
Epiſcopos inter ſe diſcordes velato prætextu Iulianus in concordiam reuocare fingit. 7. e. 8. a
Epiſcopos Ariminenſis Concilij Taurus detinet & affligit. 5. a
Epiſcopos vltra diœceſes ſuas iura Epiſcopalia exercere vetitum Concilio Conſtantinopolitano. 432. d
Epiſcopos de rebus Eccleſiaſticis iudicare. 513. e. eoſdem a ſolis Epiſcopis iudicari. 520. d
Epiſcopos Principibus adulari, indignum. 524. a. Imperatoribus præſtare. d
Epiſtola Ambroſii ad Vercellenſem Eccleſiam quando ſcripta. 307. d
Epiſtola Ambroſii ad Eugenium. 652. b. c. d. 653. a. b
Epiſtola Ambroſii de obitu Valentiniani. 649. c. d
Epiſtola Ambroſii de ſua legatione ad Valentinianum. 547. b. c. d. 548. a
Epiſtola Ambroſii de cauſa Flauiani, & Euagrij. 598. d. e. 599. a. b
Epiſtola Ambroſii ad Marcellinam. 539. e. 540. a. b. c. d. e
Epiſtola Ambroſii ad Marcellinam de inuentione SS. martyrum Geruaſii & Protaſii. 544. d. e. 545. a
Epiſtola Ambroſii ad Theodoſium poſt cædem Theſſalonicenſium. 615. d. e
Epiſtola Athanaſii ad Ruffinianum. 85. b. c
Epiſtola Athanaſii ad Iouianum Imperatorem de fide. 160. e. 161. a. b
Epiſtola Baſilij conſolatoria ad monachos perſecutione vexatos. 370. d. e. 371
Epiſtola Baſilij conſolantis Alexandrinos tempore perſecutionis Lucij. 343. e. 344. a
Epiſtola Baſilij ad Ambroſium. 371. e. 372. a
Epiſtola Baſilij ad Athanaſium. 295. a
Epiſtola Baſilij conſolatoria ad Antiochenos. 258. b. c. d
Epiſtola Baſilij ad Occidentales. 313. d. e. 314. a. b. 359. e. 360. a. b
Epiſtola alia Baſilij ad Damaſum & Occidētales. 317. b. c. d
Epiſtola Baſilij ad Euaiſenam Eccleſiam. 378. a. b. c
Epiſtola Baſilij ad Gregorium poſt fugam. 224. e. 225. a
Epiſtolæ Baſilij ad Iulianum fragmentum. 10. e
Epiſtola Baſilij ad Libanium. 149. e
Epiſtola Baſilij ad Synodum Tyanenſem. 181. e. 182. a
Epiſtola Baſilij ad Theodotum de rebus geſtis cum Euſtathio. 284. c. d
Epiſtola Conſtantinopolitanæ Synodi ad Theodoſium. 434. a. b
Epiſtola Damaſi de recipiendo Vitale. 350. d. e. 351.
Epiſtolæ Damaſi & Aurelij commenticiæ. 365. d. e
Epiſtola Epiphanij aduerſus Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum. 659. a. b. c. 665. d. e. 666. a
Epiſtola Epiphanij ad Ioannem. 660. e. additamentum ei aſſutum. 662. c. d. 663. a. b
Epiſtola Gregorij Nazianzeni agentis in eremo ad Amphilochium. 146. e
Epiſtola Gregorij agentis in eremo ad Baſilium. 146. e. 147. a. b. c. e. 148 c. d
Epiſtola Gregorij ad Baſilium creatum Epiſcopum. 228. d. e. alia de non timendo aduerſarios. 229. a. b. c
Epiſtolæ duæ Gregorij ad Baſilium expoſtulantis de ſede Saſimorum oblata. 298. d. e. 299. a. b
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Baſilium. 33. d. e
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Baſilium tempore electionis eius. 225. d. e
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Boſphorium de ſuo reditu. 188. d. e
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Boſphorium Epiſcopum poſt electionem ſuam. 301. a
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Cæſarium a terræmotu liberatum. 207. a. b. c. d
Epiſtola Gregorij Nazianz. ad Cæſarium, cum eſſet apud Iulianum. 11. c. d. e
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Euſebium Cæſarienſem. 30. e. 31. a
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Euſebium Samoſatenum. 227. e. 228. a.
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Euſebium Samoſatenum exulantem. 233. c. d. e
Epiſtola Gregorij ſenioris ad Cæſarienſes de eligendo Baſilio. 226. b. c. ibi laudes Baſilij. d. e
Epiſtola Gregorij ſenioris ad Epiſcopos coactos ad electionem. 227. a. b
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Gregorium Nyſſenum reprehendens eum, quòd eloquentiæ nimis vacaret. 231. d. e. 232. a
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Eudoxium de Baſilij obitu. 384. b
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Gregorium Nyſſenum de obitu Baſilij. 383. e. 384. a
Epiſtola Gregorij Nazianzeni ad Nectarium obiurgatoria. 503. b
Epiſtola Gregorij Nazianzeni de Synodo ad Poſthumianum. 488. e
Epiſtola Gregorij ad Saturninum de Synodo. ibid. e
Epiſtolæ Gregorij recuſantis venire ad Synodum. 460. e. 461. a
Epiſtola Hieronymi ad Aſellam. 508. d. e. 509. a
Epiſtolæ Hieronymi ad Damaſum. 326. d. e. 327. a. b
Epiſtola Hieronymi in Ioannem quando & quo impulſore ſcripta. 665. d. e. 666
Epiſtola S. Hilarij de rebus geſtis Mediolani cum Auxentio Ariano Epiſcopo. 214. b. c
Epiſtola Ioannis a Hieronymo Latinitati donata, ſed furto ſubrepta. 672. d. e
Epiſtola Iuliani ad Baſilium. 10. d. e
Epiſtola Iuliani ad Arſacium de mutatione rerum Chriſtianorum. 114. e. 115. a
Epiſtola Iuliani ad Aetium. 7. e
Epiſtola Iuliani ad Alexandrinos de nece Georgij. 71. e. 72. a
Epiſtola Iuliani de quærendis libris Georgij Ariani. 73. e. 74. a
Epiſtola alia Iuliani ab Alexandrinos de Athanaſio. 94. e. 95. a
Epiſtola Iuliani contra Athanaſium. 93. e. 94. a
Epiſtola alia contra Athanaſium. 94. a. b
Epiſtola Iuliani ad Artabium, qua Chriſtianos nomine Galilæorum ſugillat. 8. a
Epiſtola Iuliani ad Ecebolium. 13. e. 14. a
Epiſtola Iuliani ad Boſtrenſes. 66. c. 67. a
Epiſtola Iuliani ad Hermogenem. 4. e. 5. a
Epiſtola Iuliani ad Libanium. 14. c
Epiſtola Iuliani ad Iudæos. 117. e. 118. a. b
Epiſtola Iuliani ad Zenonem medicum. 6. e. 7. a. b
Epiſtola Iuliani ad Libanium in procinctu militari ſcripta. 125. c. 126. d. e
Epiſtola Libanij ad Ioannem Chryſoſtomum. 478. a. b
Epiſtola Libanij ad Baſilium. 32. c. d
Epiſtola alia Libanij ad Baſilium. 149. c. d. e
Epiſtola Liberij communicatoria ad Epiſcopos Orientales. 176. e. 177. a. b. eiuſdem alia de reſtituendis Epiſcopis ad

ſcopis ad eoſdem. 178.a
Epiſtola Maximi ad Valentinianum pro S. Ambroſio. 342.e. 343.a
Epiſtola Maximi ad Cyrillum. 352.c.d.e
Epiſtola Meletij ad Occidentales. 276.e. 277.
Epiſtola Petri Alexandrini de perſecutione Arianorum. 334.e. 335. 336.
Epiſtola Siricij ad Mediolanenſem Eccleſiam de damnatione Ioniniani & ſociorum. 623.b.c.d
Epiſtola Siricij ad Himerium Epiſcopum Tarraconenſem. 506.d
Epiſtola Synodi Antiochenæ ad Iouianum. 162.e
Epiſtola Synodalis Damaſi ex Romano Concilio contra Auxentium. 220.c.d.e
Epiſtola Synodalis Donatiſtarum. 693.a.b
Epiſtola Synodalis Illyricorum Epiſcoporum. 179.a.b.c
Epiſtola Synodalis ex Concilio Mediolanenſi ad Siricium Papam. 624.b.c.d
Epiſtola Synodalis ex Concilio Conſtantinop. ad Damaſum. 481.c.d.e
Epiſtola Synodalis Concilii Alexandrini. 80.b.c
Epiſtola Synodi Conſtantinopolitanæ ad Theodoſium. 434.a
Epiſtola Synodalis ex Concilio Antiocheno ad Iouianum. 162.e. 163.a
Epiſtola Synodalis ex Concilio Aquileienſi. 451.e. 452.a
Epiſtola Valentiniani ad Prætextatum de expellendo Vrſicino. 205.b.c. alia ad eumdem. ibid. e. 206.a
Epiſtola Valentiniani de electione Siricii. 506.c.d
Epiſtola Valentiniani de conſtruenda baſilica S. Pauli. 526.d.e. 527.a.b
Epiſtola Valentis Imperatoris de fide Catholica tenenda. 180.a.b. 181.a.b
Epiſtola Valentis & Valentiniani ad Arianos de recta fide. 180.a. an Valentiniani etiam vere ſit. 181.a
Epulas faciendi ad Memorias martyrum mos. 501.e
EQVVS Valentis Imperatoris curatus ab Aphraate monacho. 254.d.e
Equi Iuliani interitus. 126.e. 127.a
Equuleus tortura qualis. 202.a.b
EREMVS Baſilii & Gregorij Nazianzeni qualis. 34.d.e. 35. 147.a.b.c
Error Sozomeni in reditu Baſilij ab eremo. 192.e
Error Sozomeni & aliorum in tempore Valentis perſecutionis. 187.e
Error Sulpitij & Gregorij Turon. in tempore obitus Hilarij. 218.b
Errores & mendacia de Damaſo refelluntur. 199.e
Error cuiuſdam, Iſidis imaginem B. Virginis eſſe arbitrantis. 124.a
Eruditis viris magiſtratus contulit Iulianus. 9.e
ETHERIVS tabellarius Damaſi ad Hieronymum. 404.c.d
Etruſcos Aruſpices ſecum duxit Iulianus. 132.d.e. Vide, Aruſpices.
EVAGRIVS Comes quid ſub Iuliano. 5.b
Euagrius Antiochenus cum Euſebio venit in Italiam. 91.a.b
Euagrius agit contra Auxentium. 219.e. 220.a
Euagrius Epiſcopus delectus a Catholicis Conſtantinopoli. 240.e
Euagrius Pampiani Antiochenus rediit ab Occidente, quo profectus cum Euſebio Vercellenſi fuerat. 315.c
Euagrius cum Hieronymo peregrinatur in Orientem. 323.d.e. 324.a. diues valde & pius Hieronymum alit in eremo. 325.a.b.d
Euagrius Antiochenus Epiſcopus. 323.d. 325.a.b
Euagrius Antiochenus ſubrogatus in locum Paulini. 591.c.d
Euagrius Ponticus diſcipulus Gregorij Nazianzeni. 412.e
Euagrius Ponticus diaconus Conſtantinopolitanus. 448.a
Euagrius Ponticus cum Nectario remanſit Conſtantinop. 448.a.b
Euagrius Ponticus profectus in Aegyptum. 582.e. 583.a. fouet Origenis errores. 583.b.c.d
Euagrii Pontici ſcripta. 583.b.c.d.e
Euaiſena Eccleſia in Armenia. 378.a. quid apud eam Baſilius. ibid. b.e
Euangelium Ioannis repertum in ſpecu templi Hieroſolymorum tradit Nicephorus. 121.d
Euangelica conſilia quo conſilio Iulianus ſeruanda Chriſtianis proponit. 107.a.b
Euangelicæ hiſtoriæ quaternarius numerus quatuor animalibus conſignatur. 1.c
Euchaitæ heretici iidem Maſſaliani. 492.e
Euchariſtia ſuper altare. 103.a
Euchariſtiam in itinere deferendi vſus. 485.e
Euchariſtia manibus accipi ſolita. 2.e
Euchariſtiam accipiebant, ſed non conſumebant Priſcillianiſtæ. 455.d
Euchariſtia canibus datur a Donatiſtis, non ſine diuina vltione. 101.e
Eucharius martyr in Gallia ſub Iuliano. 98.e
Euchrocia & Procula a Priſcilliano ſeductæ. 456.b.c
Euchrocia occiſa a Maximo cum Priſcilliano. 512.e
Eudoxius baptizat Valentem Imperatorem. 187.c.d
Eudoxius a Lampſaceno Concilio damnatus. 173.d.e. 174.d.e
Eudoxius Epiſcopus Conſtantinopolitanus ſub Iuliano. 24.c.d
Eudoxius qualis fuerit. 431.e. 432.a
Eudoxij Ariani Conſtantinopolit. Epiſcopi obitus. 240.e. 241.a
Eudoxiani exagitati a Semiarianis. 93.a.b
Eudoxiani damnati Lampſaci. 174.c.d
Eudoxiani in Concilio Conſtantinopolit. damnantur. 431.e.
Eugenius & Macarius audacter Iuliano Antiochiæ reſiſtunt. 42.b. eorumdem martyrium. 42.b.d.
Eugenius deportatus in Oaſim. 42.e
Eugenius martyr Antiochiæ. 55.e. 56.a
Eugenius eunuchus fauet Procopio tyranno. 170.d.e
Eugenius creatus Imperator ab Ethnicis. 650.d. 651.
Eugenij plures. 650.d.e. 651.
Eugenius Aſellus. 651.a
Eugenius famulus Arbogaſtis dictus. 651.b
Eugenius Imp. legationem ad Theodoſium mittit. 651.c.d
Eugenius erga religionem Chriſtianam infidus. 651.d.e. eius promotor Flauianus Gentilis. ibid.
Eugenius ab Ambroſio reprehenſus. 652.a.b.c.d. 653.
Eugenius reddidit ſumptus ad ſacrificia. 652.e
Eugenius decipitur falſis oraculis. 654.a
Eugenij ad bellum apparatus comparatus ex dæmonũ præſidus. 678.b.c
Eugenius Chriſtianus licet eſſet, tamen deditus ſuperſtitionibus Gentilicus. 678.b
Eugenij minæ in Mediolanenſem Eccleſiam. 681.e
Eugenij munitiones ſimulacra deorum. 688.a.b
Eugenius Alpes munit idolis. 682.a
Eugenij impietas in bello & vbique oſtenſa. 678.a.b
Eugenij exercitus ſignum primarium idolum Herculis. 682.a
Eugenij conflictus cum Theodoſio. 683.b.c. 684. 685.

Eugenius victus & occiſus. 685.e. 686.a
Eudalius creatus Epiſcopus Nazianzenus. 460.a.b
Eulogius presbyter Edeſſenus egregius confeſſor exulat. 305.d.e. *eius exilium cum Protogene.* 306.a.b
Eulogius cum Protogene exul conuertit infideles ad fidem. 306.c.d
Eulogius Epiſcopus Edeſſæ ordinatus. 398.c
Eunapius Sardianus in monachos infenſus. 601.e. 602.a
Eunapius impius quid in martyres & eorum reliquias. 602.c.d
Eunomius Epiſcopus Samoſatenus Arianus. 236.c.d
Eunomius ordinatur Epiſcopus Cyzicenus. 193.e. 194.
Eunomij faſtus & horrendæ blaſphemiæ. 194.a.b.c
Eunomij tumorem mentis deprimit S. Baſilius. 194.e
Eunomij res geſta. 193.e. *eius blaſphemia & mores.* 194.b
Eunomius alius Epiſcopus Samoſatæ. 194.b.c
Eunomianos etiam Ariani deteſtabantur. 393.e
Eunomiani edicto Gratiani damnati. 393.e
Eunomiani inter ſe diſſidentes. 639.c.d
Euodius Conſul quid cum Martino. 524.a.b.c
Euoltius diaconus relegatus in Oaſim. 236.e
Euortius Epiſcopus Aurelianenſis. 366.b
Euphrates fluuius in Tigrim foſſa deductus. 132.b.c
Euſignius martyr Antiochiæ ſub Iuliano. 55.c. 59.a
Eupſychius martyr incēſor templi Fortunæ. 25.e.26.a.b.c. 28.c.d
Eupſychij martyrij cauſa. 28.d
Euſebius Epiſcopus Bononienſis cultor virginitatis. 380.c
Euſebius Bononienſis Epiſcopus interfuit Concilio Aquileienſi. 449.b
Euſebij Epiſcopi Cæſareæ Cappadociæ electio ipſo inuito. 27.c. 28. 29.
Euſebius infenſus Baſilio. 30.b.c
Euſebius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ redarguitur a Gregorio Nazianzeno. 31.a.b
Euſebius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ interfuit Synodo Tyanenſi. 181.e
Euſebius reconciliatur Baſilio. 182.b
Euſebius Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ fouet Baſilium. 191.e. 192.a.b
Euſebius Epiſcopus Cæſareæ moritur. 223.d. *ſuccedit ei Baſilius.* ibid. e. 224.
Euſebius eunuchus Arianus præfectus cubiculi Imp. Conſtantij necatur. 5.e
Euſebij Præfecti in Baſilium perſecutio. 250.b
Euſebius Præf. interficiendus a populo, liberatur a Baſilio. 251.a.b.c
Euſebius Cremonenſis apud Hieronymum Hieroſolymis. 672.e
Euſebius martyr Hadrianopoli ſub Iuliano. 38.b
Euſebius martyr Gazenſis. 60.e. 61.a
Euſebij Samoſateni laudes per Gregorium Nazianzenum. 227.e. 228.a
Euſebius Samoſatenus pulſus in exilium in Thraciam. 234.e. 235.
Euſebius exulās a Gregorio Naz. litteris ſalutatur. 235.c.d
Euſebius clam ſubducit ſe a ſuis exulaturus, ne impediretur. 235.a.b
Euſebius Samoſatenus in habitu militari luſtrat Eccleſias Orientis. 237.b.c. *ad ipſum Baſilij litteræ.* ibid. c.d
Euſebij Samoſateni requiruntur litteræ ad Occidentales. 276.d
Euſebius Samoſatenus nouos ordinat Epiſcopos, Acacium Berææ, Theodotum Hierapolis, Euſebium Chalcidis, Iſidorum Cyri. 398.e
Euſebij Samoſateni martyrium. occiſus a femina Ariana. 398.d.e
Euſebij Samoſateni legatio pro reſtituēdis Eccleſiis. 398.c.d
Euſebius Vercellenſis venit Alexandriā ad Conciliū. 76.a
Euſebij Vercellenſis ſubſcriptio cum fidei profeſſione. 83.a
Euſebius Vercellenſis legatus ad erigendas Eccleſias collapſas. 83.e.84.a
Euſebij Vercellēſis reditus in Italiā. 91.a. *eius laudes.* 92.d
Euſebius & Aſterius legati ex Concilio Alexandrino ad Antiochenos. 80.b.c.d
Euſebij res geſtæ poſt reditum. 82.d.e
Euſebius Vercellenſis viſitat Eccleſias Orientis. 86.b.c
Euſebius commotus in Luciferum. 86.d.e. *cauſa recens.* 87.a.b.e
Euſebij Epiſcopi Vercellenſis res geſtæ in Cappadocia. 90.e. 91.a
Euſebij Vercellenſis obitus. 307.c.d. *idem confeſſor a maioribus dictus.* d.e. *an dicendus ſit vere martyr.* 307.d.e
Euſebij Vercellenſis vitæ cenſura. 308.a.b.c.d
Euſebij ſcripta. e. *eius miracula poſt obitum.* 309.a
Euſtachius, Elpidius, Marcellus, & ſocij martyres ſub Iuliano. 18.c
Euſtathius Macedonianus Epiſcopus. 93.b
Euſtathius a Baſilio recipitur cum profeſſione fidei Catholicæ. 282.d.e. 283.
Euſtathius rurſus Catholicam fidem deſerit. 283.e. 284.a
Euſtathius Sebaſtenus legatus cum alijs Romam ad Liberium Papam. 175.b.c. 176.a
Euſtathius recipit ſuam Eccleſiam litteris Liberij Papæ. 178.a.b
Euſtathius Sebaſtenus exhibet Synodo Tyanenſi litteras Liberij Papæ. 182.b.c. *ſedem recepit.* ibid.
Euſtathij Sebaſteni res geſtæ ante & poſtea cum reuerſus eſt in ſuam Eccleſiam. 182.d.e. 183.a.b.c
Euſtathius cur recurrit ad Romanum Pontificem. 183.d
Euſtathius Epiſc. Antiochenus quo tempore vixit. 242.b.c
Euſtathius rurſus in hæreſim lapſus ſtruit calumnias Baſilio. 283.e. 284.a
Euſtathij ſimulatio detecta. 284.e. 285.a
Euſtathius Sebaſtenus olim Romæ receptus, qualis eſſet. 314.a.b
Euſtathij Sebaſteni cauſa ab exordio repetita. 314.a.b.c
Euſtathius ſæpe lapſus, & ſæpe receptus. 182.d.e. 314.c.d.e. 315.a.b
Euſtochium filia S. Paulæ. 470.e. *laudatiſſima virgo.* 471.e. 473.a
Euſychius capite damnatus querela Gamalielis Patriarchæ. 673.c.d
Euthymius procurat exilium Ambroſii, ſed ipſe exulauit. 526.e
Euthymij in Ambroſium audacia diuinitus punita. 534.e
Euzoij duo, ambo Ariani. 195.a
Euzoius Epiſcopus Arianus Antiochiæ. 86.e
Euzoius Arianus Epiſcopus Antiochenus agit contra Athanaſium. 163.e. 164.a.b
Euzoij Ariani Epiſcopi Antiocheni obitus. 377.a
Euzoius Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ. 194.e
EXCOMMVNICATIONIS *pœna.* 260.a
Excommunicatio iaculata ab Athanaſio in Præfectum Libyæ. 259.d.e. 260.
Excommunicatus Theodoſius luget. 618.a.b.c
Excommunicatis communicare non licet. 523.d.e
Excommunicato quæ denegentur. 260.a.b
Exequias Chriſtianorū vetat Iulianus die agi. 121.e. 122.a
Exercitus Iuliani quaſi momento redditus Chriſtianus eligit Chriſtianum Imperatorem. 155.e. 156.a.b
Exercitus Theodoſii ſignum Crux. 682.b.c
Exercitus Romanus premitur anguſtijs in Perſide. 132.a.b.c. 133.a.b

Exercitum ad vincendum armat religio. 387.e. 388.a. 389. b.c. 390. a. 392. a.b
Exorcizare parietes & pauimenta Catholicorum, opus Donatiſtarum. 102.c. 104.d.e
Exilium Meletij. 252. e. 253.a
Exilium irrogatum a Valente omnibus Epiſcopis Catholicis. 232.e. 233.a.b.c
Exules ſub Conſtantio reſtituti a Iuliano. 6.d.e. 7.a
Exules ſub Conſtantio recipiunt ſua a Iuliano. 7.e
Expeditio Theodoſii in Maximum quàm religioſa. 567. d.e. conſulit ſanctos viros. ibid. 568. a.b.c. debellat hæreticos. 569. b. c. d. e
Expiatio a belli cædibus. 689.a.b.c.d.e
Exploratores Baſilij doctrinæ. 289.c.d
Exuperius inſtitutor Furiæ viduæ. 690.a
Exuperius Toloſanus clarus ſanctitate. 715.a

F

FABIA Paulina vxor Prætextati. 173.c.d.e
Fabiolæ pœnitentia publica. 621.a.b.e
Fabri filius parat loculum Iuliano. 126.c.d
Faces ardentes in funere Chriſtianorum. 207.e.435.b.c
Fægadius Epiſcopus in Gallia. 366.a
Fames ingens in Oriente ſub Valente. 204.b.c
Faſtus inſimulatus Baſilius, an iure. 321.e. 322.a
Faſtus inſimulata Romana Eccleſia, an iure. 321.d.e
Fauſtinus ſchiſmaticus fauet Vrſicino. 199.b.c
Fauſtinus presbyter cum Marcellino afferunt libellum Theodoſio, eliciuntq. reſcriptum. 580.c.d. 581.a.b
FEDERICVS Metius tranſlator epiſtolæ Iuliani. 67.d
Felix Diabenſis Donatiſta. 101.e
Felix Idicrenſis Donatiſta peſſimus. ibid. d
Felix Præfectus Aerarij dira paſſus ob ſacrilegium. 47. d.e. 48.c.d.e. 49. a
Felicis Nolani martyris ſtudioſus Paulinus. 710.b.c.d
Felicis Epiſcopi Treuerenſis ordinatio. 523.d. e. 526.b.c
Feliciani & Prætextati libellus. 696.c.d
Feliciſſimus Priſcillianiſta occiſus cum Priſcilliano a Maximo. 512.c
Felicitas nobilis Romana diſcipula S. Hieronymi. 472.b
Feminæ Vercellenſis ſepties ictæ hiſtoria. 200.d.e. 201. 202.a.b.c
Feminarum peregrinatio reprehenditur. 529.d
Feminæ deceptæ a Priſcillianiſtis. 454. d. vetitæ a Patribus conuenire in ſacris cum viris. 455.c.d
Feminæ Antiochenæ ſpectata conſtantia. 556.a
Feminæ Chriſtianæ magna conſtantia. 256.a.b
Feminæ ſtrigæ magæ. 465.a.b
Feſti Proconſulis idololatræ miſerandus interitus. 423.d.e
Feſti dies Iuliani Imp. initio vbique Gentium ritu celebrabantur. 2. d
Feſtum ab Alexandrinis ſtatutum ob euaſum periculum ex maris excreſcentia. 184.e
FIDEI arma contra hoſtes Chriſtianis ſumenda. 387.e
Fidei profeſſio Paulini Epiſcopi Antiocheni. 165.a.b
Fides Catholica omnia ſecum bona affert. 426.c
Fides Catholica in ſede Petri. 657.e
Fidei Catholicæ commendatio. 258.e
Fides ſanctorum Patrum cuſtodienda. 161.b.c
Fidei Chriſtianæ propagatio tempore perſecutionis Arianæ. 344.e. 345. 346.a
Fidei profeſſio Catholica ex Concilio Illyricano. 179.d.e. 180.c.d
Fidei profeſſio Paulini Antiocheni Epiſcopi. 165.a
Fidei profeſſio Auxentij. 216.b.c.d
Fidei profeſſio Catholica oblata a Macedoniano Liberio Papæ. 174.e. 176.a.b.c.
Fidei confeſſio Baſilij ad Iulianum data. 81.a
Fidei regula firmata in Concilio Antiocheno. 397.b
Fidei veritatem dæmones confitentur. 545.b
Fidei cauſas ab Epiſcopis tractãdas. 520.d.e.521.a.522.a
Fides Catholica armat milites ad vincendum. 387.e.388. a. 389.b.c. 390.a.b. 392.a.b. 409.b
Fides Catholica cum impugnatur, barbari inſurgunt & ſuperant. 376.b.c.d.e.387.e.388.a.389.390.a.b.392.a
Fides Chriſtiana cum magis concutitur, tunc ſolidius firmatur. 69.d.e
Fides Catholica contra Arianos teſtata miraculis Antiochiæ. 253.a.b.c.256.a.b.c
Fides Nicænæ Synodi ab Athanaſio celebratur. 161.a.& narratur. b.c
Fides Occidentalium concors ſub Liberio. 177.e
Fidicinæ & pſaltriæ lege Theodoſii prohibitæ. 515.d
Filij Valentiniani, & filiæ. 368.d
Firmi presbyteri martyrium ſub Valentiniano. 348.e
Firmus noluit hominem prodere apud ſe latitantem. ib. d.
Firmus tyrannus in Africa. 361. d.e. oppugnat cum Theodoſius ſenior. ibid. e. eiuſdem obitus. 363.a
FLACILLAE loco Placillæ. 514.d
Flauiæ Iouinæ epitaphium. 195.d
Flauiani aduerſus Paulinũ & Apollinarem oratio. 395.b
Flauiani Epiſcopi Antiocheni cauſa iterum ventilata Conſtantinopoli. 491.a.b
Flauiani prudentia in detegendis Maſſalianis. 492.a
Flauiani oratio pro Antiochenis coram Theodoſio. 560.c. 561. 562. 563.
Flauiani Epiſcopi Antiocheni legatio. 559.e.560.a.561. occurrit magiſtratibus. 560.a.b. quid cum peruenit ad Theodoſium. 560.b.c.d
Flauiani cauſa rurſus Romæ agitata. 597.b.c.d
Flauiani cauſa delegata Theophilo Alexandrino. 598.c.d
Flauiani in Theodoſium mira ingratitudo. 687.d
Flauianus Præfectus Vrbis ſolicitat deos pro victoria Eugenij. 678.b
Flauiani operis monumentum. 687.e
Flauianus Expræf. relegatus ad Aquas Taurinas. 97.e
Flauianus Epiſc. exulante Meletio quid præſtiterit. 253.c
Flauianus per calumniam Paulinum accuſauit. 395.e
Flauianus & Diodorus curant Eccleſiã Antiochenam poſt exilium Meletij. 253.c. 255.b
Flauianus quid cum Paulino. 395.b.c
Flauianus ordinatus ſucceſſor Meletij in Synodo Conſtantinopolitana. 435.e.436.a.438.e.439.a.462.e.463.a
Flauianus Epiſcopus Antiochenus eligitur. 438. e. ob eam rem indignatur Damaſus. 453. d. non tamen anathematizat, ſed tolerat. 464.b. 530.e
Flauianus profectus Conſtantinopolim ad Synodũ. 475.b.c
Flauianus ſimul cũ Chryſoſtomo docet Antiochiæ. 531.d
Flauianus ab Angelo admonitus de ordinatione Chryſoſtomi. 530.e. 531.a
Flauianus cum concionatur Antiochiæ, ei deſert Ioannes Chryſoſtomus. 531.d
Flauianus perſuadet Theodoſio vt parcat. 564. a. dimittitur. c.d
Flauianus refugit iudicium. 598.d.e
Flauianus Gentilis promotor Eugenij. 651.d.e. 652.a
Flauianus deorum protector ab eis deluſus. 687.b.c
Flauianus cum Eugenio ad bellum. 681.e. 682.683.a
Florentiæ ciuitatis Ambroſius ſtudioſus. 653.d.e
Florentius Comes quid ſub Iuliano. 5.b
Florentius Aquileienſis monachus laudatur. 324.e
Florentius Puteolanus ſchiſmaticus. 424.c
FOEDVS cum Perſis initum a Iouiano. 157.a.b.c. fœderis conditiones. d.e. 158.a

Fœdus

Fœdus Theodoſii cum Maximo. 516.b
Fœnerari vetitum in Rom. Synodo. 464.e
Fons baptiſmalis in Vaticano a Damaſo extructus. 499. a. b. c
Fons atrij baſilicæ Vaticanæ. ibid. e
Fontes exiccati ob Iuliani impietatem. 51.c.d
Formula illa, Et quod excurrit, quid importet. 209.b
Fortunatus Manichæus ab Auguſtino ſuperatus. 656.b.c.d
Fortunæ ara in Palatio a Iuliano erecta. 22.c.d.e. 23.a
Forum Eccleſiaſticum illibatum vult Theodoſius. 513.e. 514. a
Forum ſæculare clerici vitent. 223.b.c
Foſſa ab Euphrate in Tigrim deducta. 131.b
FRATRES appellati aliquando ſchiſmatici & hæretici a Catholicis. 208.d.e
Frigidus amnis, vbi victus eſt a Theodoſio Eugenius. 686. b. c
Frumentum Hierapolitis a Iuliano ademptum. 106.b
FVGA, Gregorij in ſolitudinem. 301. d. reuocatur a patre. e. 302. a. b
Fuga Baſilij, ne crearetur Epiſcopus. 224.e. 225.a
Fuga Hilarionis a perſecutione. 62.a.b
Fulgura in pluuiam fecit Deus, cum diſpertitas linguas ſuper Apoſtolos pluit. 1.e
Fuluij Vrſini ſincera fides cum peritia. 684.e
Funarius appellatus pater Valentiniani. 167.b
Fundana baſilica a Paulino erecta, & reliquijs ſanctorum locupletata. 713.c.d
Funera Chriſtianorum agi die prohibet Iulianus. 121. e. 122. a
Funeris honorē moriens haberi ſibi vetuit Ephræm. 386.b
Funus infame Iuliani Apoſtatæ. 140.e
Funus Cæſarij ritu Chriſtiano. 207.d.e
Funus Meletij ſumptuoſum. 435.b.c. luminaria in eo. e
Funus ingens in exercitu Romano. 132.a.b.c. 133.a.b
Furia vidua clariſſima fœmina. 690.a.b. nurus Probæ. 722. d. e
Furor Iuliani quàm vehemens. 23.b.c

G

GALATAE martyres. 34.c.d.e. 36.a
Galates filius Valentis. 248.a
Galilæus Chriſtus a Iuliano dictus ignominiæ cauſa. 137. a.b
Galilæi dicti a Iuliano Chriſtiani, quos ſugillat, ad contemptum. 8.a
Galilæi a militia reiecti lege Iuliani. 107.c
Galilæorum amentia, in ore Iuliani frequens. 7.c.8.a
Galilæorum nomine carpuntur Chriſtiani. 41.e
Galla nupta Theodoſio. 550.c.d
Galla Placidia pro Galla Auguſta. 581.e. 582.a
Gallæ Auguſtæ obitus. 640.b
Gallicanus Conſularis quid paſſus ſub Iuliano. 96. e. 97.e
Gallicani Conſularis egregium Chriſtianitatis exemplum. 96. e. 97.
Gallorum martyria ſub Iuliano. 98.e
Gaudentius & Iouinus ſpoliant templa idolorum. 593.d.e
Gaudentij Epiſcopi Brixiani electio. 517.c.d. eius res geſtæ & peregrinatio. 517.d.e
Gaufridi de rebus Britannicis libri cēſura. 482.b
Gaza Syriæ ciuitas. 50.c.d. Chriſtianis infenſiſſima fuit. e
Gazæ incenſæ eccleſiæ a Iudæis ſub Iuliano. 117.d
Gazenſes Gentiles perſequuntur Chriſtianos. 60.d.e. 62. a.b. 63. a.b.c.d.e
Gazenſes a Iuliano exagitati. 60.e. eius martyres. ibid. 61. a
Gazenſis Eccleſia & Maiumatenſis vnitæ. 60.d.e
Gazenſium martyrum reliquiæ. 61.b
GELASIVS Epiſcopus Cæſareæ Palæſtinæ. 691.e.692.a
Gelaſius nullam prærogatiuam cognouit ſedis Conſtantinopolitanæ. 433. b
Gennadij error de temporibus Ticonij. 211.e
Gentiles contra Chriſtianos ex licentia Iuliani vbique armantur. 61.d.e. 62.
Gentiles Alexandrini agunt contra Athanaſium. 93.d.e
Gentiles auſi ſacrificare & aras erigere ſub Gratiano. 374. e. 375.a
Gentiles idolorū cultores legibus Theodoſii cohibiti. 448.e
Gentiles a Ioanne Chryſoſtomo ad fidē conuerſi. 533.c.d.e
Gentiles exultant de Maximi imperio, & illi fauent. 532. e. 533. a
Gentiles Romanos Senatores Maximus ſpe demulcet. 483. a
Gentiles Orgia celebrantes Apollonij oratione immobiles fiunt. 69. b. eadem liberati ad Chriſtum conuertuntur. c.d
Gentiles exultant ob victoriam de Valente. 391.e
Gentiles fruſtra ob Valentem hæreticum victum exultant. ibidem.
Gentiles Senatores legationem mittunt pro cultu deorum. 474. d.e
Gentiles quid in Eccleſiam Alexandrinam. 334.c. 335. a.b. 336.
Gentiles Senatores Romani Maximo fauent aduerſus Gratianum. 482.e. ſcommatibus Maximo Imperium augurantur. 483.b. venientem excipiunt ſumma cum lætitia. 552.e
Gentiles noua cœpere moliri in Romanum Imperium. 634. b.c
Gentilibus imperare recuſat Iouianus. 156.a
Gentiles ægre ferunt Iouianū Imperatorem creatū. 156.c. Sapori Perſæ malunt, quàm Iouiano Chriſtiano parere. d
Gentiles derident Iouianum Imperatorem. 158.c.d.e
Gentilis hominis querela in Chriſtum de obitu Iuliani. 139. e
Gentilium templa & ſacra a Iuliano reſtituta. 8.b.c
Gentilium in noſtros ſub Iuliano ſæuitia. 63. c. carnes martyrum edunt. 64.e
Gentilium res collapſæ Romæ ſub Gratiano. 482.c. reſtituuntur a Maximo. 552.
Gentilium legatio ad Valentinianum pro ſacris reſtituēdis. 646.b.c.d
Gentilium Romæ res collapſæ. 487.d.e
Gentilium ſuperſtitio ſub Valentiniano reuiuiſcit. 374.e. etiam viget ſub Valente. 377.b
Gentilium turpitudo ſacrorum prætextu. 15.b.c
Gentilium Syrorum graſſatio in Chriſtianos. 63.b.c.d
Gentilium turpitudo in proſtituēdis ſuis imaginibus. 65.a.b
Gentilitas in Chriſtianam religionem armatur in bello Eugeniano. 681.e. 682.a.683.
Georgius Arianorum Epiſcopus quæ paſſus ab Alexandrinis. 69.e.70.71.
Georgius detexit abominationes Aegyptiorū deorū. 70.b.c
Georgius Arianus minime adnumerandus inter martyres. 71.c.d
Georgij Epiſcopi Ariani ſcelera patrata. ibid.
Georgij necem ægre ferre ſimulat Iulianus. 72. d. arguit leniter de ea Alexandrinos. 71.e.72.
Georgij libros omni ſtudio perquirit Iulianus. 73.d.e
Georgij Epiſcopi Ariani bibliotheca. 73.e.74.a
Gerontij diaconi magiæ. 465.b.c
Geruaſii & Protaſii corpora S. Ambroſio reuelata. 544. a.b

Gervaſii & Protaſii tranſlatio, & miracula in ea edita. 544. a. inventio. c. eorum reliquiæ ad varias eccleſias mittuntur. 545. e. Romæ baſilica iiſdem ſtatuitur. e

Getarum nomine Gothi intelliguntur. 266. e

GILDO tyrannus in Africa. 361. a. b

Gildo Firmi frater Donatiſtis favet. 362. a

Gildonianus cognominatus Optatus Donatiſtarum Epiſcopus. ibid.

GLADIATORES ne ſint qui ſunt ex familia Imperatoris. 196. a. b

Gloria Patri, &c. in fine cuiuſque pſalmi dicendum, cautum Concilio Rom. 465. a. quando receptum in Eccleſia Mediolanenſi. 538. d. e

Gloria Patri & Filio cum Spiritu ſancto, vel in Spiritu ſancto, vel & Spiritui ſancto. 293. a. b. c. d. e. 294

Glorificationis hymnus quo modo a diverſis pronunciari ſolitus. 292. e. 293. a

GNOSTICI hæretici ex Aegypto in Hiſpanias. 454. a. b

Gnoſtici tentant Epiphanium. 346. e. 347. a

Gnoſticorum nonnulla inſtituta. 455. a. e. & dogmata. 457. e

GOG & MAGOG pro Gothis ab Ambroſio recepti. 387. d. e. 389. a. b

Gordiani Vicarij Urbis Romæ ſub Iuliano martyrium, & aliorum. 98. a

Gordiani martyris ſepulchrum iuxta Epimachum. 98. b

Gothia Audiana hæreſi inficitur. 265. e

Gothi Getæ vocati. 266. e

Gothi martyres. 348. d. e

Gothi quando Ariani facti. 264. b. c. & quando Chriſtiani. d

Gothi ſigno Crucis prælato vincunt Athanaricum. 266. e. 267. a

Gothi magno Rom. Imperij damno permiſſi ſunt Iſtrum tranſire. 376. b

Gothi ſub Valente Orientem depopulantur. 378. a

Gothi Valentem vincunt. 392. a

Gothi fœderati in diverſis locis occidi iuſſi. 392. e

Gothi ſuperati a S. Epiſcopo Acholio & fugati. 392. e. 393. a. b

Gothi devaſtant Thracias & Græcias. 393. c. d. e

Gothi victi a Theodoſio. 407. a. b

Gothi in amicitiam recepti a Gratiano. 407. d

Gothi ſubdunt ſe Romano Imperio. 426. c. d. e

Gothi ab Athanarico martyrio coronati an Catholici fuerint. 263. d. 265. b

Gothorum Eccleſia perſecutionem paſſa ab Athanarico. 263. b. c. d. e. 264.

Gothorum bellum civile. 264. a

Gothorum bella ab Ezechiele prædicta. 387. d. an hoc probetur. 389. a

Gothorum Epiſcopi Theophilus, & Vulphilas. 264. d. e. & Nicetas. 266. e

Gothorum qui tantum facti ſunt Ariani 265. c. d

Gothorum Eccleſia florens. 266. c. d

Gothorum Eccleſia a Niceta excolitur. 266. c

Gothos litteras Vulphilas docuit, eaſque primus apud eos invenit. 264. d. e

Gothica expeditio Valentis. 172. a. belli exitus. 387. b

Gothicum bellum triennale. 387. b

Gothicum bellum cum Valente pace ſedatum. 232. b. c

GRACCHUS Præfectus P. ſive V. demolitur idola. 482. d. e

Græciæ illatæ clades a Gothis & alijs barbaris. 393. c

Græcorum ſchiſmaticorum & Donatiſtarum eadem conſuetudo. 304. d. e

Grandinis plaga, qua Oriens afflictatus eſt ſub Valente. 203. e

Grata filia Valentiniani. 368. d

Gratianus pater Valentiniani ſenioris cognomento Funarius. 267. b

Gratianus creatus Auguſtus. 200. e. 201. a

Gratianus poſt obitum patris cum Valentiniano puero imperat. 368. d

Gratianus Valentiniano honorem Conſulatus concedit. 374. c

Gratianus adverſus hæreticos edit legem. 374. d. 393. e. 394. b

Gratianus prohibet hæreticos conventus agere. 374. e. d

Gratianus quid de Eccleſiaſtico iudicio reſcripſit. 375. e. 376. a

Gratianus mittit copias ad Valentem adverſus barbaros. 377. e

Gratiani lex adverſus Donatiſtas, qua prohibentur rebaptizare, & reſtituere iubentur eccleſias. 378. d

Gratiani lex contra Manichæos. 378. d

Gratiani lex adverſus Arianos. 394. b

Gratiani reſcriptum de immunitate clericorum. 381. d

Gratianus in expeditione bellica adverſus Gothos poſitus petit ab Ambroſio libros de fide. 387. b. c. d

Gratiani pietas. 387. c

Gratianus bellum auſpicaturus quærit fidem pro defenſione & armis. 387. b. c. d

Gratiano certa victoria prædicta ab Ambroſio. 387. e

Gratiani & Valentiniani inſignia exercitus. 388. b

Gratiani exercitus quibus conſtaret. 388. a

Gratianus ingentem victoriam de barbaris confecutus. 389. b. c. d

Gratianus Alemannos in Gallia debellat. 389. e

Gratianus favet Catholicis, edictum pro illis dat poſt obitum Valentis. 393. e. 394. a. revocat exules. ibid.

Gratianus iubet reddi eccleſias Catholicis. 394. b

Gratiani religio. 406. a. b

Gratianus delegit Theodoſium Imp. 406. c. d. e

Gratianus vincit Alemannos. 407. d. e

Gratiani victoria Ambroſii precibus adſcribenda. 407. e. piorum vota pro Gratiano. 408. a

Gratiani litteræ ad Ambroſium. 408. b

Gratiani lex adverſus hæreticos. 408. e

Gratiani lex de collatione clericorum. 409. c

Gratianus Princeps Chriſtianiſſimus dictus. 408. d

Gratianus petit ab Ambroſio de Spiritu ſancto tractationem. 408. d

Gratianus annuit petentibus agi Concilium Aquileiæ. 423. b. c

Gratiani reſcriptum adverſus Urſicinum ſchiſmaticum ad Aquilinum. 424. b. c. d

Gratianus pro Gnoſticis reſcribit. 456. a

Gratianus neſciens favet Priſcilliano. 456. d. e. huis pœnas conceſſi reſcripti. 456. e. 487. b. c

Gratiani, Valent. & Theod. leges de baſilicis, contra Manichæos, & mendicantes validos. 480. d

Gratianus contra Maximum parat copias. 481. d

Gratianus nomen reſpuit Summi Pontificis. 482. d. e. 483. a. b

Gratianus Præfecto Urb. de Gentilium ſuperſtitione iuriſdictionem tribuit. 482. e. 483. a

Gratianus iniuſte Commodo comparatus ab Ammiano. 484. e

Gratianus proditus a ſuis occiditur. 375. 483. b. c. ætas & regni tempus. 483. d. e. 484. a. b

Gratiani probatiſſimi mores. 483. e. 484. a. b. c. d

Gratiani amicos perſequitur Maximus. 485.a
Gratianus excuſatur ob decreta pro impijs. 487.b
Gratiani vltimum aduerſus hæreticos & apoſtatas edictū. 487.b
Gregorius Hiſpaniarū Epiſcopus idē cum Eliberino. 309.d
Gregorius Epiſcopus Eliberinus cōiungitur Lucifero Calaritano. 309.c.d.e. *quid pro eo Theodoſius.* e. *a Theodoſio liber dimiſſus.* 310.c
Gregorius Eliberinus libellum de fide ad Gallam Placidiam dedit. 310.c
Gregorius Eliberinus gloriatur de fide ſeruata. 310.c
Gregorius Eliberinus recantat palinodiam. 310.d.e.311.a
Gregorius Eliberinus cur Orthodoxorum præconijs celebratus. 310.e
Gregorij Eliberini res geſtæ cum Oſio refelluntur. 310.e. 311.a
Gregorius Eliberinus laudatur a Theodoſio. 580.e
Gregorius Nazianzenus vna cum Baſilio tentatus a Iuliano. 11.b
Gregorius Nazianzenus quid ad Cæſarium fratrem agentem apud Iulianum. 11.c.d.e. 12.a.b
Gregory Nazianzeni vitæ inſtitutio cum Baſilio. 29. a.b.c. 30.
Gregorius Nazianzenus proficiſcitur cum Baſilio in eremum. 30.d.e. 31.a. 32.e. 145.c
Gregorius Nazianzenus agit apud Euſebium pro Baſilio. 30.e. 31.
Gregorij Nazianzeni epiſtola ad Euſebium. 30.e.31.a.b. *in ea Euſebij cum Baſilio inimicitiam arguit.* 31.a.b
Gregorius Nazianzenus ordinatus inuitus presbyter. 32.e. 33.a.b
Gregorij ordinationis in presbyterum tempus. 33.b
Gregorij de Baſilio mirum deſiderium. 33.c.d. *ab eo ad eremum vocatur.* 34.c
Gregorij Nazianzeni epiſtola ad Baſilium. 33.d
Gregorij prima ſeceſſio. 33.e.34.a
Gregory pietas erga parentes. 33.e
Gregory cum Baſilio ioci per litteras. 34.c.d.e.35.
Gregorij & Baſily tempus profectionis in eremum. 35.b.c
Gregorij Nazianzeni inuectiua in Iulianum prohibentem Chriſtianos ſcientias diſcere. 110.d.e
Gregorij Nazianzeni inuectiuæ duæ in Iulianum. 143. c.d.e. *ex earum ſecunda multa in eum referuntur.* ibid. 144. a
Gregorij Nazianzeni elegans apoſtrophe in Iulianum. 143.e. 144.a.b.c
Gregorius & Baſilius a Iuliano deſtinati ad necem. 145.b
Gregorius Nazianzenus quid in eremo cum Baſilio. 145. e. 146.a.b.
Gregorius virtutum cultor. 146.a.b. *eius in ſolitudine vitæ inſtitutum.* e
Gregorius ſeorſum habitat a Baſilio. 146.c
Gregorij in eremo epiſtolæ ad Baſilium. 146.d.e
Gregorius & Baſilius in eremo auſterum vitæ genus ſectati. 147.a. *deſcribitur locus eremi.* b.c.d
Gregorij cum Baſilio in eremo vitæ ratio. 147.b.c.d.148.a
Gregorij exercitia corporalia. 148.a.b.c
Gregorius petente Baſilio explicabat illi pſalmos. 148.c.d
Gregorij epiſtola ad Baſilium de rebus in eremo geſtis. 146. e.147. 148.c.d
Gregorij Nazianzeni & Baſilij diſtincta officia. 148.e. 149. a
Gregorius quanti eſſet apud Baſilium. 148.c. 149.b
Gregorij modeſtia in corrigendo quod non probaret. 154. b. c. d
Gregorius Epiſcopus Nazianzenus ſenior interfuit Concilio Tyanenſi. 181.c
Gregorius Nazianzenus ad ſubueniendum Orientali Eccleſiæ ab eremo reuocatur. 188.a
Gregorius Nazianzenus & Baſilius vocantur ex eremo ob perſecutionem Valentis. 188.a
Gregorij epiſtola ad Boſphorium de ſuo reditu. 188.d
Gregorius Nazianzenus reuerſus habuit Apologiam de fuga ſua. 188.e. 189.a
Gregorius non factus Epiſcopus Nazianzenus, ſed adiutor patris. 189.c.d.e
Gregorius munus concionandi arripuit. 189.e
Gregorius Nazianzenus curat abſtrahere Baſilium ex eremo. 190.b.c.d
Gregorij Nazianzeni de plaga grandinis oratio. 204. a.b
Gregorius Nazianzenus ſcribit ad fratrem a terræmotu liberatum. 207.a.b
Gregorij pro Cæſario defuncto oratio. 207.e
Gregorius Nazianzenus agit omnibus viribus vt Baſilius eligeretur Epiſcopus. 225.e. 226.a.b
Gregorij Nazianzeni epiſtola ad Baſilium de electione eius. 225.c.d.e.
Gregorij de futura Baſilij electione vaticiniū. 225.e. 226.
Gregorius Nazianzenus epiſtolam dat ad Euſebium Samoſatenum pro electione Baſilij. 227.d.e.228.a
Gregorius audita electione Baſilij cunctatus ad eum accedere. 228.c.d
Gregorij epiſtola ad Baſilium electum. 228.d.e. 229.a
Gregorius hortatur Baſilium nō timere aduerſarios. 229.a.b
Gregorius Nazianzenus ad Baſilium ſe confert, vſus moderatione ac verecundia. 229.b
Gregorius Nazianzenus reprehendit Gregorium Nyſſenum, quod nimium ſtuderet eloquentiæ. 231.c.d.e
Gregorius litteris occurrit Euſebio Samoſateno exulanti. 235.c.d.e
Gregorius Nazianzenus conſolatur litteris Gregorium Nyſſenum exulantem. 238.d
Gregorius Nazianzenus non reſpuit Apollinarem, antequam damnaretur. 286.b.c
Gregorius & Baſilius hæreſis inſimulantur. 290. b
Gregorius Nazianzenus admonet Baſilium de his, quibus accuſaretur ab alijs. 290.b. c
Gregorius & Baſilius in conuiuio acerbe proſcinduntur. 290.c.cū *alter hæreſis, alter tolerātiæ malæ accuſatur.* c.d
Gregorius Nazianzenus egregiam habuit orationem pro Baſilio hæreſis inſimulato. 290.d.e.291.a
Gregorius Baſilium defendit. 292.b
Gregorij & Baſilij in concionando diſtincta ratio, & dictio. 291.d.e. 295.d
Gregorius Nazianzenus vocatur a Baſilio. 295.e
Gregorius Nazianzenus ſubiectus Anthimo. 296.d.e
Gregorius ſedi Saſimorum præficitur a Baſilio. 296.e.297. a.b.c. 298.
Gregorius recuſat præfecturam. 297.d. e. *ſuccenſet eadē cauſa Baſilio.* d.e.198.a.b.c
Gregory querelæ in Baſilium ob ſedē Saſimorum. 298.c.d.e
Gregorius Nazianzenus expoſtulat litteris Baſilio de ſede Saſimorum. 298.c.d.e. 299.a.b
Gregorius cogitur tandem accipere ſedem Saſimorum. 299. b.c. *eius ordinatio facta coram Baſilio & patre Gregorij.* 299.b.c.d.e
Gregorius Nazianzenus orat coram Baſilio, patre ſuo, & Gregorio Nyſſeno. 299.d.e.300. *ſe excuſat.* a.b.c
Gregorius tentatus ab Anthimo inhæret magis Baſilio. 300. b. c. d
Gregorio, occupatis ab Anthimo Saſimis, non datur locus accedendi ad ſuam ſedem. 300.e.301.c
Gregorius ſuccenſet Boſphorio Epiſcopo ob ſui electionem. 301.a

Gregorius iterum fugit in ſolitudinem. 301. a.b
Gregorius a patre reuocatur. ad curam Eccleſiæ Nazianzenæ. ibid. e
Gregorij Nazianzeni natalis contigit ante Epiſcopatum patris, immo ante baptiſmum. 302.c.d.e. 303.a.b
Gregorij Nazianzeni ætas. 302.c.d.e. 303.a
Gregorius ſuſcepit regimen Eccleſiæ Nazianzenæ viuente adhuc patre. 303.a.b. qua conditione. ibid. an fuerit ordinatus Epiſcopus Nazianzenus. 303.e. 304. a.b.c.d
Gregorius Naziãzenus Baſilii faſtus arguit. 321.e.& ſeq.
Gregorius Nazianzenus poſt obitum parentis recedit. 331. b.c. abut Seleuciam ad S. Theclæ Memoriam. c.d
Gregorij Nazianzeni anathematiſmi contra Apollinarem. 354.b.c.d.e. 355.
Gregorius Nazianzenus Themiſtium caru habuit. 369.d.e
Gregorius Naziãzenus quid in epiſtola ad Gregoriũ Nyſſenum de Baſilij obitu. 383.d.e. 384.a
Gregorij Nazianzeni ſtatus poſt Baſilij obitum. 384.b
Gregorij Nazianzeni de obitu Baſilij ad Eudoxium epiſtola. ibid.
Gregorij de ſuo vitæ ſtatu querelæ. 384.b
Gregorius Nazianzenus Conſtantinopolim a Synodo mittitur. 399.a.b.c.d. tempus eius aduentus illuc. b.c. tempus commorationis Conſtantinopoli. ibid. c.d.e
Gregorius nonniſi coactus profectus Cõſtantinopolim. 400. a.b.c
Gregorij Nazianzeni primum hoſpitium Conſtantinopoli. 401.b.c. conuerſum in eccleſiam Anaſtaſiam. ibid.
Gregorius Nazianzenus clam docet Conſtantinopoli apud Nicobolum. 401.c
Gregorij domus, vbi Conſtantinopoli docebat, in baſilicam erecta. ibid.
Gregorius cur Theologus vocatus. 402.a
Gregorius primo ingreſſu Conſtantinopolim quæ paſſus. 402.b.c. appetitus lapidibus. d. raptus ad tribunal. e
Gregorij in hæreticorum perſecutionibus & in aduerſis conſolatio. 402.e. 403.a
Gregorij patientia in prædicatione Verbi. 409.d.e. eius in docendo modeſtia. 410.a
Gregorius Nazianzenus contemptui habitus atque deriſui. 410.b. eius virtus innoteſcit in Oriente. c.d
Gregorium auditurus Conſtantinopolim venit Hieronymus. 410.d
Gregorius Nazianzenus Hieronymi magiſter. ibid.
Gregorij modeſtia in docendo Hieronymum. 411.d
Gregorij & Hieronymi comparatio. ibid. e
Gregorius Nazianzenus ignorauit Latinam linguam. 412.a.b.
Gregorius laudes ſcripſit Maximi Cynici. 412.c. quæ illæ ſint. 415.b
Gregorius poſtulatus a populo Epiſcopus Conſtantinopolis. 412.e
Gregorius laudat pro concione Epiſcopos Ægypti. 413.a.b. eoſdem vituperat. 416.b
Gregorius recantat palinodiam de laudato Maximo. 414. e. 415.a.b. multa in eum. d.e
Gregorius a ſuburbano redit Conſtantinopolim. 415.d.e
Gregorius Nazianzenus non patitur fieri Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 416.a.b
Gregorius conqueritur de Petro Alexandrino. ibid.
Gregorio Nazianzeno fauit Damaſus Papa. 417.c. 418.a
Gregorius quid contra Maximi ſcripta aduerſus ſe reſponderit. 417.d
Gregorius cum Arianis mitius agit. 418.e. 419.a. ob id reprehenſus a populo. a.b. quid in eum illi. 419.b.c
Gregorius cogitat de diſceſſione. 419.c.d. cohibetur ne recedat. d
Gregorius Nazianzenus a Theodoſio introducitur in templum. 420.e. 421.a
Gregorius dum ad templum ducitur, quid mirum acciderit. 421.b
Gregorius renuit collocari in throno. ibid. b.c
Gregorius a ſicario appetitus quid erga eum. 421.c.d
Gregorius miraculo ab Arianorum inſidiis elabitur. 425.c
Gregorius ab Epiſcopis ad hoc vocatis a Theodoſio collocatur in throno. 428.b.c. 430.a.b
Gregorij electionis confirmandæ gratia Synodus conuocatur. 428.a.b. 429.a. confirmatur. 430.a
Gregorius Nazianzenus ſubſcripſit Concilio Conſtantinopolitano, quo loco. 434.d.e
Gregorij Nazianzeni ſententia de non eligendo ſucceſſore Meletij ob pacem Eccleſiæ, ſed non accepta: inde mala innumera. 436.b.c.d
Gregorius paſſus inuidiam, quòd viſus eſſet fauere Occidentalibus. 436.d.e. 437. eiuſdem in eo conſtantia. 438.c
Gregorio aduerſantur Epiſcopi iuniores. 437.a.b.c
Gregorius ægerrime fert electionem Flauiani. 439.a
Gregorij electionem impugnant Ægyptij. 439.b.c. non tamen odio Gregorij. d
Gregorius Nazianzenus concionatur in Synodo de pace cuſtodienda. 440.a
Gregorius ob pacem ſedi renunciat. 440.a.b. cur hoc permiſſum a Synodo. ibid. orationem habuit de ſedis abdicatione. 440.e. 441.d.e. 442.a
Gregorius quanto tempore ſederit. 441.b.c
Gregorius adit Theodoſium Imperatorem. ibid. c.d
Gregorius qualem reliquerit Eccleſiam Conſtantinopolitanam. 445.d. 443.a
Gregorius conuiuio excipi ſolitus a Theodoſio. 445.c. quomodo ibi eſſet. d
Gregorius publice petit miſſionem a Synodo. 342.a. Apologia cum reprehenſione. b.c. vltima ſalutatio. 443.a.b
Gregorius vltimam habet orationem ad CL. Epiſcopos. 441.d
Gregorius vitæ ſuæ rationem defendit. 442.a
Gregorij modeſtia. 442.b.c
Gregorium Nazianzenum diſcedentem nonnulli Epiſcopi ac lacrymæ populi conſequuntur. 443.e. 444.a
Gregorius quando ſcripſerit carmen de vita ſua. 444.c
Gregorius Conſtantinopolim ad Synodum reuocatur. 459.d
Gregorius Nazianzenus recuſat venire ad Synodum. 459. d.e. 460.d
Gregorij res geſtæ, cum reuerſus eſt in patriam. ibid.
Gregorium ſede priuatum fuiſſe, rumor falſus ſparſus. 460.
Gregorius curauit præfici Eccleſiæ Nazianzenæ Fulalium. 460.a.b
Gregorius ægrotat. ibid. e
Gregorij litteræ, quibus ſe excuſat venire ad Synodum. 460.d.e. 461.a
Gregorius cur recuſet venire ad Synodum. 461.b.c
Gregorius Nazianzenus quid ad Poſthumianũ de Synodo. 488.d.e. de eadẽ Synodo ad Saturninum. 488.e. 489.a
Gregorius Nazianzenus auctor Theodoſio ſanciendæ legis aduerſus hæreticos. 502.e. 503.a.b
Gregorius Nazianzenus ſcribit ad Nectarium aduerſus hæreticos. 503.a.b.c
Gregorius Eleuſium Præf. non ieiunantẽ redarguit. 504.a
Gregorij Nazianzeni ſtatus in ſenectute. 589.b.c.d. 590. a.b.c. tentationes eiuſdem. c.d. 590.a.b. linguam cohibet. 590.b.c. paſſus monachos aduerſarios. c.d. appetitus ab eis lapidibus. e
Gregorij Nazianzeni obitus. 588.e. 589. eius res geſtæ ante obitum. 589.a.b.c.d

Gregorij

Gregorij effigies. 591.b
Gregorij epitaphium. 591.d.e. & laudes. e. 592.a
Gregorius pater Gregorij Nazianzeni reſtitit Iuliano. 26.e.27.a
Gregorius ſenior quid in electione Euſebij Epiſcopi Cæſareæ Cappadociæ. 27.e. 28.a.b. reſtitit Præfecto. 28.b
Gregorius ſenior per epiſtolam ad Cæſarienſes datam ſuffragium dat. 226.b.c. ibi Baſilij laudes.
Gregorij ſenioris epiſtola ad Epiſcopos de Baſilij electione. 227.a.b
Gregorius ſenior licet infirmus petit Cæſaream ob electionem Baſilij. 227.c.d. operatur vt eligatur Baſilius. e. 228.a
Gregorij ſenioris obitus. 331.a.b. ætas, & tempus præfecturæ. ibid.
Gregorij Nyſſeni Epiſcopatus. 231.b
Gregorius Nyſſenus antea coniugatus. 230.e.231.a.b
Gregorius Nyſſenus eloquentiæ ſtudioſus nimis, ob id reprehenditur a Gregorio Nazianzeno. 231.c.d.e
Gregorius Nyſſenus ab Arianis damnatus. 237.d. 238.a
Gregorius Nyſſenus exulare iubetur. 238.b.c. luſtrat Eccleſias. c.d
Gregorius Nyſſenus conuenit Gregorium poſt ordinationem. 299.e. 300.a
Gregorij Nyſſeni legatio in Arabiam ex Concilio Nyſſeno. 397.d.e
Gregorius Nyſſenus Macrinam ſororem inuiſit, & eius funeri interfuit. 397.d.e. anulum ab ea accepit cum ligno Crucis. 397.e. 398.a. ſcripſit eius vitam. 398.b
Gregorius Nyſſenus librum de Anima & reſurrectione ſcribit. 397.e
Gregorij Nyſſeni in legatione res geſtæ. 498.b
Gregorius Nyſſenus innoteſcit Hieronymo. 411.d
Gregorius Nyſſenus ad Synodum Conſtantinopolitanam venit. 429.a
Gregorij Nyſſeni fides laudata lege Theodoſii. 446.e
Gregorius Nyſſenus habuit orationem in funere Placillæ Auguſtæ. 514.d. idem habuit panegyrim in funere Pulcheriæ infantulæ. 515.b
Gregorij Nyſſeni de peregrinatione ſententia explicatur. 529.b.c
Gregorij Nyſſeni ætas longæua. 691.b
Gregorius Papa inexploratos habuit Eudoxianos hereticos. 431.e.432.a
Gregorius Papa quid de ſynagogis Iudæorum decreuerit. 579.b
Gregorij presbyteri in Vita Nazianzeni error. 30.e
Gregorij Turonenſis error de tempore obitus Hilarij. 218.b
GVLIELMVS Lindanus elucidator & confirmator verum S. Vrſulæ. 482.e

H

HADRIANI Imp. numiſma cum Iſide. 124.b
Hadrianopolitani martyres. 38.a.b
Hæreſes Apollinaris, & Semiarianorum. 78.a. in Synodo Alexandrina damnatæ. b
Hæreſes Apollinaris colligi poſſunt ex Gregorii Nazianzeni anathematiſmis. 354.b.c.d.e. 355.a.e. 356.a.b
Hæreſis Anthropomorphitarum. 265.e
Hæreſis Artotyritarum. 361.b
Hæreſis Aſcodrogitarum. 361.b
Hæreſis Borboritarum. 361.b
Hæreſis Collyridiana vnde dicta & deducta. 359.c.d
Hæreſes Iouiniani. 469.a.b. damnantur Romæ. 622. 623.624.625.626.
Hæreſis Iouiniani quas ſecum vexerit ſordes morum. 629.d.e. 630.a.b
Hæreſum Origenis capita. 667.d.e. 668.a
Hæreſis Paſſalorinchitarum. 361.b
Hæreſis Polemiana ex Apollinare deducta. 359.b.c
Hæreſis Priſcilliani capita damnata. 453.b.c.d
Hæreſis Priſcilliani inualeſcit in Hiſpania. 452.e. 453.e. 454. 455.
Hæreſis cōuincitur ex conſideratione promulgatoris ipſius. 468.d.e
Hæreſes innumeræ vexant Eccleſiam Orientalem. 360.e. 361.a
Hæreſis omnia ſecum mala affert. 153.a. 277.b.c. 280. b.c. 279.e. 409.b. 426.d. 543.c
Hæreſes damnatæ in Concilio Conſtantinopol. 431.d
Hæreſes damnatæ in Synodo Conſtantinop. a Theodoſio conuocata. 489.e
Hæreſes de Trinitate & Chriſto variæ in Synodo Damaſi damnatæ. 352.e
Hæreſes quæ prouenere ex ſcriptis Apollinaris. 359.b.c
Hæreſiarchas damnat ſolus Romanus Pontifex. 315.e. 316.a
Hæretici Audiani in Gothia. 265.e
Hæretici Adelphij. 492.d
Hæretici Bonoſiani. 600.a.b
Hæretici Euchaitæ. 492.d
Hæretici Eudoxiani damnati. 174.c.d. 431.e. 432.a
Hæretici Nouatiani, Ariani, & Eunomiani inter ſe ſchiſmate diuiſi. 637.b.c.d.e. 638.639.
Hæretici Nouatores quàm deteriores Iouiniano. 468.d.e
Hæretici Nouatores, qui perſequuntur monachorum ſtatum, quàm infelices. 602.b
Hæretici Nouatores ſectatores Iouiniani quanto rubore ſuffundendi. 615.c.d
Hæretici Saccophori. 491.c.e
Hæretici Sacramentarij, ijdem Donatiſtæ, quæ in eccleſias, & ſacramenta, & ſacras virgines. 101.c.d. 102. a.b. 103.104.105.
Hæretici Sacramentarij æque ac Iulianus horreſcunt Crucis ſignum. 105.d
Hæretici conuenientes ſimul ne pacem perturbent, capitali pœna ſancit Theodoſius. 530.a
Hæretici multi a ſanctis viris culti & laudati, antequam damnarentur. 286.e
Hæretici lege Theodoſii eiecti. 425.d.e. 426.a. 600.d.e
Hæretici varij a Theodoſio lege vetiti conuentus habere. 425.e. 491.c. item eccleſias ædificare. 448.d
Hæretici exagitati legibus Theodoſii, Vide, Lex, Reſcriptum.
Hæretici clandeſtinos habent conuentus. 491.e
Hæretici noſtri temporis monachis & virginitati infenſi perſtringuntur. 468.e
Hæretici ſtudent ſe Iouiano inſinuare. 161.d.e. quid in illos Imperator. e. 162.
Hæretici pro tempore fidem mutant. 162.a.b
Hæretici recantant palinodiam in Concilio Antiocheno ſub Iouiano. 163.b.c
Hæretici confutantur Patrum ſententijs. 489.d.e
Hæretici damnati & depoſiti recognoſcunt auctoritatem Romani Epiſcopi, petentes ab eo reſtitui. 175.b.c
Hæretici quàm temere arrogent ſibi diuinæ Scripturæ ſcientiam. 642.d.e
Hæretici mulcta decem librarum auri puniendi. 655.a.b. item deportari iuſſi. b
Hæretici obſtinati gladio ſæculari feriendi. 525.d.e. 526.a
Hæretici indulgentia Valentiniani in Occidente vigent. 374.e
Hæreticis non communicandum monet Hilarius. 237.e

Hæreti-

Hæreticis ſauere, quale piaculum, exemplo Gratiani Imp. 456.d.e

Hæreticorum Epiſcoporum aſtutia in eccleſiis recuperandis. 175.b

Hæreticorum conditio. 340.e

Hæreticorum iugis infeſtatio etiam ſub Theodoſio. 461.e

Hæreticorum cur improbatum ſupplicium. 313.c.d

Hæreticorum conuentus tempore Baſilij. 173.c.d

Hæreticorum doctrina, luporum vlulatus. 624.d.e

Hæreticorum inſtabilitas deriſa a Themiſtio. 163.c.d

Hæreticorum turpitudo. 626.e. 627.a

Hæreticorum mores deprauatiſſimi. 627.a.b.c

Hæreticorum mos, cum noua afferant, vetera ſe defendere profiteri. 288.e

Hæreticos libere ſentire quicquid vellent, Iouianus permittit. 163.b

Hæreticos puniri poſtulant a Gregorio Nazianzeno Catholici. 418.e

Hæreticos e ciuitate exigendos ſtatuit Theodoſius. 502.e

Hæreticos quantopere execrati ſint Catholici. 236.b

Hæreticos permittere ſua dogmata vulgare, eſt Eccleſiæ doctrinam damnare. 503.d

Hæreticos Principum auxilio punire ſemper conſueuit Eccleſia. 525.a.d

Hæreticos inquirendos cur Martinus renuit. 525.b.c

Hæreticos ante debellat Theodoſius, quàm pugnet aduerſus Maximum. 579.b.c.d.e

HELIODORI peregrinatio in Oriente. 324.e

Heliodorus recedit ab eremo. 325.e

Heliodorus Epiſcopus Altinenſis Hieronymi familiaris. 449. d

Heliodorus Epiſcopus Altinenſis interfuit Concilio Aquileienſi. 449.d

Heliopolitani in Palæſtina quid in Chriſtianos. 64.e. *quid Arethuſii.* 65.a

Heliopolitanorum turpitudo. 65.a.b

Helladij Cæſarienſis Epiſcopi fides laudata lege Theodoſii. 446. e

Helladius Baſilio ſubſtituitur in eccleſia. 385.c

Helladius grammaticus propugnator Serapidis. 603.c

Helpidius Præfectus quanta paſſus ad Iuliano. 18. b.c

Helpidius apoſtata. 48.c. 49.b. *quas dedit pœnas.* ibid.

Helpidius ſcriptor aduerſus Manichæos, ex quo profecit Auguſtinus. 493.b

Helpidius Epiſcopus Priſcillianiſta damnatus. 455.e

Heluidij origo. 467.c

Heluidij hæreſis. 466. d.e. *confutata a S. Hieronymo.* ibidem.

Heluidij hæreſis de B. Virgine. 359.c

Heraclides Epiſcopus in Aegypto laudatus a Theodoſio. 580. e

Heraclides Epiſcopus Oxyrinchi. 88.e

Herba miræ virtutis in baſi Chriſti ſtatuæ. 68.e

Herculis ſimulacrum præcedit exercitum Eugenij. 682.a

Hereditates & legata capere clericis interdictum legibus Imperatorum. 267.b. 268. 269.

Herennius cum Agapeto legatus ad Synodum Alexandrinam. 76.b

Hermes martyr ſub Iuliano Hadrianopoli. 38.b

Hermion virgo magni nominis. 88.e

Hermogenes Aegypti Præfectus. 4.c. *quid ad eum Iulianus.* ibid. 5.a

Hermogenes Epiſcopus Cæſareæ Cappadociæ. 314.d.e

Hermogenianus Olybrius maritus Iulianæ. 722.e

Hero Thebanus apoſtata quæ paſſus. 49.e

Herodiade comite noctu vagari mulieres ſe putantes, excommunicandas cautum. 465.a

HIERAX hæreticus quando vixit. 347.b.c

Hieroglyphica imaginis Serapidis & Iſidis 59.d.e

Hieronymus in Vrbe eruditur rhetoricis diſciplinis. 200. b

Hieronymus ſtudioſus ſcriptorum Hilarij. 218.e. 219.

Hieronymus audiuit Antiochiæ Apollinarem profitentem. 286.b. 325.c

Hieronymus ex Syriæ eremo ſcripſit ad Damaſum. 322.a.b

Hieronymus ex Syriæ eremo ſcripſit ad Ruffinum Alexandriam. 322. e

Hieronymi aduentus in Syriam, & inſtitutio vitæ monaſticæ quando contigit. 323.b.c

Hieronymus cum Euagrio peregrinatur in Syriam. 323. d.e. 324. a. *eorumdem in Cappadociam aduentus.* 324. a. *virtus peregrinationis.* 325.a

Hieronymi vitæ primordia. 324. b.c.d. *eius præceptor Donatus.* 324.

Hieronymus haud ita pauper natus. 324.b. *quando baptizatus.* 324. c. *viſitabat Romæ cœmeteria diebus Dominicis.* ibid. *peregrinatus in Gallias, quid ibi.* ibid. *eius reditus Aquileiam.* d. *ſtudium in deſcribendis libris.* ibid.

Hieronymus Donati auditor. 324.b

Hieronymi cum Ruffino coniunctio. 324.e. 325.a

Hieronymus ſororem ad meliorem ſtatum reſtituit. 325.a

Hieronymus ad monaſticã vitam animum appellit. 325.b

Hieronymi promotor in eremum Theodoſius anachoreta. 325. c.d

Hieronymi eremus vbi ſita. 325.e. *ſocij eius in eremo.* d. *quis illi neceſſaria ſuppeditaret.* d

Hieronymus quæ paſſus in eremo. 325.e. 326.a.b

Hieronymi in eremo vita. 326.a

Hieronymus in eremo diſcit litteras Hebraicas. 326.b.c

Hieronymus a ſchiſmaticis Antiochenis in diuerſa diſtrahitur. ibid. d.e

Hieronymus conſulit Damaſum. 326.e. 327.a.b

Hieronymi ad Damaſum epiſtolæ quo tempore ſcriptæ. 327. c

Hieronymus tricenarius ſcribit in Abdiam. 329.a.b

Hieronymi ætas exacte cognita. 329.b.c.d.e. 330.

Hieronymi lucubrationes in eremo. 330.e. 331.a. *& epiſtolæ ad diuerſos datæ.* 330.e. 331.a

Hieronymus calumniam paſſus in Syria diſcedere cogitur. 403.b.c.d.e

Hieronymus a Meletij fautoribus Sabellianus appellatur; quod nomen hypoſtaſis refugeret. 403.b.d

Hieronymus recedens e Syria abijt Hieroſolymam. 404. b.c. *linguam Hebraicam ibi addiſcit.* e

Hieronymus ordinatur presbyter a Paulino Epiſcopo Antiocheno. 405.a

Hieronymus ordinãdus nulli voluit adſcribi titulo. 405.b

Hieronymi Cardinalatus aſſertio ab ipſo Hieronymo confutata. 405.b.c.d

Hieronymus pergit Conſtantinopolim ad Gregorium Nazianzenum. 410.d. *ab ipſo eleganter eluſus.* e

Hieronymus duce Gregorio celſa petit. 411.a. *ſcribit Conſtantinopoli de Iſaiæ viſione.* b

Hieronymus nouit Gregorium Nyſſenum Conſtantinopoli. 410. c.

Hieronymus quamdiu fuerit Conſtantinopoli. 412.c

Hieronymus in quibus ſuperauit Gregorium Nazianzenum. 411.e. 412.a

Hieronymus fauit Gregorio Nazianzeno. 418.e

Hieronymus a calumnis Ruffini defenditur. 427.b

Hieronymi reditus Romam Conſtantinopoli per Græciam. 459. a.b

Hieronymus venit Romam ad Concilium. 459.a

Hieronymi Romæ res geſtæ. 465. d. lucubrationes. 466. e. 469. c
Hieronymus Athenas proficiſcitur. 459. a
Hieronymus annis tribus moratus Romæ apud Damaſum, cui erat ab epiſtolis. 465. d. e. quantæ æſtimationis eſſet. ibid. De eius Cardinalatu obiectio. e
Hieronymus in quibus Auguſtino maior. 465. e. 466. a. 705. c. d
Hieronymi Cardinalatus aſſertores primi qui. 466. a. b
Hieronymus ſcripſit Romæ contra Heluidium. 466. d. e. 467. a
Hieronymus quando ſcripſit de virginitate ad Euſtochium. 467. e
Hieronymus inſurgit Romæ contra Iouinianum. 467. b. c
Hieronymus confutat Luciferianos. 469. c. d
Hieronymi lucubrationes Romæ elucubratæ. 469. a. b. c. 470. a. b
Hieronymi nomen in ſtudio Scripturarum. 469. d
Hieronymus quomodo cum virginibus verſaretur. 470. c
Hieronymum Romæ quæ piæ feminæ colerent. 469. c. 470. b. c. d. 472. b
Hieronymum pſalterium Occidentalibus canendum emendaſſe. 500. a. b
Hieronymus quomodo in Rom. Eccleſiam a Hieroſolymitana induxerit Alleluia. 500. b
Hieronymi epiſtolæ ad Damaſum de Alleluia pſalmis addendo. 500. c
Hieronymus perſecutionem paſſus a Romanis clericis. 506. e. 507. a
Hieronymus recedit ab Vrbe. 506. d
Hieronymus in Romanæ Eccleſiæ clericos ſubinfenſus. 506. e. 507. a. b. c. d. ipſe tamen obſequens Romanæ Eccleſiæ. 507. e. 508. a
Hieronymi de Eccleſia Romana ſententia. 507. e
Hieronymus quas paſſus Romæ calumnias. 508. b. c. d. ibi de veſte muliebri commentum.
Hieronymus ſuam defenſionem ſcribit in epiſtola ad Aſellam. 508. e. 509. eius libera conteſtatio. 509. a
Hieronymi profectio Hieroſolymam. 506. d. 510. b. c. d
Hieronymi diſcendi ſtudium. 527. d. e
Hieronymus iam ſeneſcens fit diſcipulus Didymi Alexandrini. 527. c. d. e
Hieronymus peragrauit monaſteria Aegypti. 527. e. eius tunc temporis lucubrationes. 528. a. b
Hieronymus ſcribit in epiſtolas Pauli. 528. a
Hieronymus quàm ſedulus in officio hoſpitalitatis. 528. d. e. 529. a
Hieronymi nomine commenticium ſcriptum. 382. b. c
Hieronymus re vera ſcripſit Martyrologium. 382. c
Hieronymus quando ſcripſit aduerſus Iouinianũ. 626. a. b. apoſtrophe in eum. b. c
Hieronymi ſcripta contra Iouinianum carpuntur. 627. e. 628. a. b. c
Hieronymus viſus eſt deprimere nimis nuptias, exaltando virginitatem. 627. e. 628. a. b
Hieronymus pro libris contra Iouinianum ſcribit Apologeticum. 628. d. e
Hieronymi ſcripta vſque ad annum decimumquartum Theodoſii. 657. d. e. 658. a. b. alia ab eo prætermiſſa. 658. b. c. d. e
Hieronymi epiſtola aduerſus Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum quando ſcripta. 665. c. d. e. 666.
Hieronymus quanta paſſus a Ioanne. 671. b. c. d. 672. b. c. d
Hieronymus litteris admonet Theophilum. 672. a. b. excluſus ab eius communione. 672. c. d
Hieronymi aduerſarij recenſentur. 675. e. 676. a
Hieronymi cum Ruffino reconciliatio. 676. d
Hieronymus Alipio in ſuſpicionem arrogantiæ adductus calumnijs aduerſariorum. 680. d
Hieronymus ſcribit ad Nepotianum de vita clericorum. 680. e. 681.
Hieronymi ad Pammachium epiſtola & ad Furiam quando ſcripta. 690. a. b
Hieronymus cur admonet Auguſtinum, vt caueat Origenis errores. 702. e
Hieronymi iuſta querela de Auguſtino. 703. c. nouis cenſuris exagitatus. 703. e
Hieronymus poſt annos duodecim accepit litteras ab Auguſtino contra ſe ſcriptas. 704. b. c
Hieronymus redarguit Auguſtinum. 704. e. 705. a
Hieronymus cum Auguſtino numquam caritate diuiſus. 705. a. b
Hieronymi cum Auguſtino perſeuerauit amicitia & in dies magis aucta. 705. d. e
Hieronymi locus elucidatus de Lucifero. 309. c. d
Hieronymi Chronici locus reſtitutus. 163. d
Hieropolitana Eccleſia exuta donatione M. Aurelij. 106. b
Hieroſolymitanum templum a Iuliano reſtituendum curatur. 117. b. c. d. e. 118. 119. præſagia tunc oſtenſa. 118. d. e
Hieroſolymitana peregrinatio quàm frequens. 528. e. 529. a. cur aliquando reperitur improbata. 529. a. b. c
Hieroſolymitana ſedes ſubiacet Cæſareæ Palæſtinæ. 669. d
Hilarion monachus fugit perſecutionem Gazenſium ſub Iuliano. 62. c. d. 63. a
Hilarion aurigæ Chriſtiano præſtat beneficium. 62. e. 63. a
Hilarionis miraculum de equis circenſibus. 62. e
Hilarion Alaphionem ad Chriſtum conuertit. 63. b
Hilarion conuerſionis Sarracenorum fundamenta iecit. 344. e. 345. a
Hilarion liberat Epidaurum e maris excreſcentia. 185. a. b
Hilarion notus ex magnis miraculis, laudem timens, fugam arripuit. 185. b. c
Hilarionis obitus. 346. a. b. res ab eo geſtæ ſcriptæ ab Epiphanio primum. 346. b
Hilarius auriga ab Aproniano tentus. 116. e. 117. a
Hilarius diaconus Romanus Anabaptiſta. 90. b
Hilarius martyr Romæ ſub Iuliano. 97. a
Hilarius diaconus loco Hilarij Epiſcopi Pictauienſis poſitus. 92. e. 93. a
Hilarius Epiſcopus qualis. 92. e
Hilarij Epiſcopi reditus. 91. a
Hilarius Epiſcopus Pictauienſis quid poſt reditum ab exilio. 91. d. e
Hilarij res geſtæ a Ruffino confictæ. 91. e. 92.
Hilarij ſcriptorum laudes. 92. d
Hilarij cum Leone Acta commenticia. 92. e
Hilarius Epiſcopus Pictauienſis ſcripſit contra Salluſtium Præfectum perſecutorem. 99. e
Hilarius contra Auxentium agit Mediolani. 213. d. e. 214. cum eodem congreditur. 215. e
Hilarij epiſtola de rebus geſtis cum Auxentio. 214. b. c. d. e. 215. a. b
Hilarius detegit dolos & fallacias Auxentij. 216. e. 217. c. d. e
Hilarius cogitur proficiſci Mediolano. 219. d. e
Hilarij vtilis admonitio de cauendo Auxentio. 217. e. 218. a
Hilarij obitus tempus. 218. b. c. d. lucubrationes eius. c. d. e
Hilarij ſtylus. 218. e. ſcripta ſincera, naui eius. 219. a. b. c

Hilarij defenſio a calumnijs Centuriatorum. 92. e. 219. c
Himerius Epiſcopus Tarraconenſis. 506. c. d
Hipponenſe Concilium. 676. e. 677. a
Hiſpania oppreſſa ab hæreſi Priſcillianiſtarum. 452. e. 454. e
Hiſpanis Gnoſticorum hæreſis iactatur, duce Priſcilliano. 454. a
Hiſpani ſcriptores huius temporis. 581. d. e
Hiſpaniarum Epiſcopus Gregorius Eliberinus. 309. d
Hiſpaniarum Epiſcopi qui damnarunt Priſcillianum & ſocios. 455. a. b
Hiſtoria Eccleſiaſtica qualis eſſe debeat, quatuor animalium viſione deſignatur. 1. c
Hiſtoricorum Gentilium fides qualis. 133. d
HOMO *Dominicus Chriſtus quo modo dictus.* 356. e. 357. a. d. e. 358. a. *vſurpatum ab Apollinariſtis.* 357. d. e. *& a Catholicis etiam.* 358. a. b. *haud tamen recte dictum.* 358. b
Homines immolati a Iuliano, reperti poſt mortem eius. 141. d. e
Honorius filius Theodoſii quando natus. 488. b. 504. b
Honorij Conſulatus in cunis. 516. b. c
Honorius creatus Imperator. 665. b. c
Honorius Imperator exponit publice legendum libellum Donatiſtarum Iuliano oblatum. 100. e. 101. a
Honorij ætas tempore obitus patris. 725. e
Hormiſda dux. 38. d
Hoſpitalitas peregrinorum Hieroſolymis. 528. e. 529. a
Hoſpitalitas quanti fuerit Hieronymo. 528. d. e
HVMANA fiducia & ſpes vana. 536. e. 537. a. b. c
Humanas hoſtias immolare ſolitum Iulianum, eo mortuo detegitur. 141. d
Humi Iſtrum tranſire a Valente permiſſi. 376. b
Hunnorum egreſſio. 376. a. b
HYGINVS Epiſcopus in Hiſpania Priſcillianiſta damnatus. 456. a
Hyginus Epiſcopus in Hiſpania hoſtis Luciferianorum. 310. a
Hyginus Epiſcopus in exilium miſſus a Maximo. 549. a
Hylas ſocius Hieronymi in eremo. 325. e
Hymni ab Ambroſio ſcribuntur, & a populo canuntur tempore perſecutionis. 538. b. c. d. e. 539. a
Hymnos canendi in eccleſia, & in eorum fine glorificandi Trinitatem ritus. 465. a. *in Eccleſia Mediolanenſi.* 538. d. e
Hymnorum ſacrorum ſcriptores. 538. e. 539. a
Hypatianus Heracleæ legatus ad Valentinianum Imp. 170. a. b
Hyperboles in hiſtoria cauenda. 302. e
Hypoſtaſis quo modo a Græcis accepta, & a Latinis. 76. b. c. d. 79. 80. 81. c. d. e
Hypoſtaſis & ſubſtantiæ quæſtio in Synodo Alexandrina tractata. 78. b
Hypoſtaſis vocis occaſione maximum pene conflatum eſt ſchiſma. 78. d. e. 79.
Hypoſtaſis nominis cauſa altercationes inter Orientales & Occidentales. 320. b. c. d. e. 321. a. b. c
Hypoſtaſis nomen tandem a Latinis receptum. 321. c

I

IACOBI *Epiſcopi Niſibitæ corpus e Niſibi Iuliani iuſſu exportatur.* 128. d. e
Ianuarij Kalendarum ſuperſtitionem Ambroſius abrogat. 381. e
Ianuarius Flamen Piſteuſis. 101. e
ICONOCLASTAE *ab auctore exagitati.* 661. b. c. 662. 663. 664. c. d. e. 665.
IDACIVS *Clarus dictus quid aduerſus Priſcillianum.* 457. d
Idacius & Ithacius Epiſcopi in Hiſpania aduerſarij Priſcillianiſtarum. 455. a. b
Idacius Hiſpanus Priſcillianiſtas oppugnat. 457. b
Idola fracta ab Aemiliano martyre. 38. b. c
Idola fracta a Gracchо Præfecto. 482. c. d
Idola a Gentilibus noctu circumducebantur. 172. d
Idola iuſſu Theodoſii fracta. 594. c. d. e
Idola fert Eugenius ad bellum. 682. a
Idolum Daphnitici Apollinis cur redditum mutum. 44. b. c
Idololatras inſectatur Valens Imperator. 172. c. d
Idololatras nouo edicto Theodoſius exagitat. 515. c
Idololatrarum ſcelera reſerata Alexandriæ. 603. a. b. c
Idololatria a Iuliano reſtitui cœpta. 2. c. d
Idololatriam clam prætextu cultus ſuarum imaginum inducit Iulianus. 20. b. c
Idololatriam eſſe ſinit Valentinianus Imp. & ſacerdotibus deorum priuilegia dedit. 312. b. e
Idololatria Romæ ſub Gratiano mire collapſa. 382. c
Idololatria legibus Theodoſii ex Senatuſconſulto abrogata. 633. b. c. d. e
Idololatria Aegyptiorum prorſus conuulſa. 606. b. c. 607. 608. 609. 610.
Idolorum templa a Iuliano reſtituta. 8. b. c
Idolorum cultus quanta turpitudine exerceretur. 15. b. c
Idolorum templa clauſa a Iouiano Imperatore. 265. c. d
Idolorum cultus etiam tempore Gratiani. 374. e. 375. a
Idolorum cultores a Theodoſio cohibiti. 458. c
Idolorum templa ſpoliata per Iouinum & Gaudentium. 593. d. e. 594. b. c. d
Idolorum ſacerdotum clandeſtinæ impudicitiæ. 606. e
Idolorum templa S. Martinus diruit. 610. e. 611. a. b.
IEIVNARE *die Dominico Priſcillianiſtæ conſueuerunt.* 455. d. e
Ieiunandi ſabbato conſuetudo. 501. e
Ieiunium Eccleſiæ præceptum non tranſgrediendum. 504. a
Ieiunia Romanæ Eccleſiæ. 576. b.
IGNE *combuſti & in mare merſi Legati Catholici.* 243. d. e. 244. a
Ignis erupit e fundamentis templi Hieroſolymorum. 199. e
ILLYRICANA *Synodus ſub Valentiniano.* 179. b. c. d
Illyricana Synodus in ſedem ſuam Euſtathium reſtituit. 182. c
Illyricorum Epiſcoporum Synodalis epiſtola. 179. a. b. c. *eorumq. fidei profeſſio Catholica.* d. e. *& decreta.* e. 180. d
IMAGO *Iuliani inſtar Serapidis.* 19. a. b
Imago ſacra in velo conſciſſa an fuerit ab Epiphanio. 661. b. c. 662. 663. 664.
Imago S. Stephani in velo diuinitus oſtenſo. 663. d. e. 664. a
Imago hominis non ſancti non viſenda in locis ſanctis. 664. e. 665. a
Imaginem Meletij Antiocheni domi habuerunt. 252. d
Imagines deorum in Labaris figurat Iulianus. 19. a. b
Imagines Iuliani decipula idololatriæ. 20. b. c. d
Imagines ſacras ſe colere profitetur S. Baſilius. 21. b
Imagines ſacræ in eccleſiis Cypri. 663. a. b. c
Imagines profanæ ornatus cauſa non ſuſpendendæ in eccleſiis. 664. d. e. 665. a
Imaginis feſtum ſolemne Alexandrinis. 568. a
Imaginum ſacrarum cultus diuinitus probatus. 664. c. d

Imaginum ſacrarum vſus vetus in Eccleſia. 720.d.e
Immunitates clericorum certo tempore permittunt Valentinianus & Valens. 185.d
Imperij Rom. ſtatus mortuo Iuliano. 168.d
Imperij Romani clades ex fide violata. 387.e. 388.a. 389.a. 390.a.b. 392.a.b. 426.d.e
Imperium Romanum peſſumdatum a Iuliano. 140.a.b.c
Imperium Romanum diuiſum inter Valentinianum & Valentem. 169.c
Imperium Romanum proſtratum Theodoſius erexit. 407.b. 409.b
Imperator debet elucere clementia. 170.d.e. 171.a
Imperatori quid debeatur, & quid Eccleſiæ. 539.a.b
Imperatoris lex lecta in eccleſia publice. 267.b
Imperatoris Chriſtiani munus erga Eccleſias. 539.b.c
Imperatoris ius in Eccleſias nullum. 540.a.b
Imperatores non ſe immiſcent cauſis Eccleſiaſticis. 223.b.c.d
Imperatores Epiſcopis relinquunt curam agendarum rerum Eccleſiaſticarum. 170.a.b
Imperatoribus præſtant ſacerdotes. 541.d.e
Imperatorum effigies venerandi ritus. 20.b.c. quatenus eas Chriſtiani colerent. d
Impietas licet armata, ſemper corruit. 340.e. 341.
INCARNATIONIS Verbi myſterium. 72.a.b
Incarnationis Verbi recta fides Synodi Alexandrinæ. 82.a
Incendium Daphnitici templi. 43.e. 44. 45.a. 49.e. 50. 51.a.b
Indulgentia Ambroſii in recipiendis pœnitentibus. 373.e
Indulgentia impartita vinctis tempore Paſchatis. 515.e. 516.a
Indulgentia Theodoſii in omnes perduelles. 688.b.c.d
Iniurias ſeuere punit Valentinianus. 167.a
Innocentius magus quid in Ambroſium. 546.b.c
Innocentius contubernalis Hieronymi in eremo moritur. 325.e
Innocentius V.C. hoſpes Auguſtini diuinitus ab vlcere liberatus. 587.d.e. 588.a.b
Inſcriptio fontis baptiſmalis in Vaticano poſita. 499.b
Inſcriptio de Cereale. 369.a
Inſcriptio de Conſulatu Gratiani & Merobaudis. 377.b
Inſcriptio ſtatuæ Symmacho dicatæ. 381.e. 382.a
Inſcriptio de Prætextato Conſule deſignato. 472.d
Inſcriptio de Flauiano. 687.e
Inſcriptiones adulatione plenæ de Iuliano. 140.c.d
Inſcriptiones de aris & ſacrificijs. 374.e. 375. a.b.c. 377. b
Inſcriptiones de Paulina coniuge Prætextati. 473.d.e
Inſcriptio de aræ dedicatione ſub Theodoſio. 612.b.c
Inſcriptiones antiquæ de Eugenio. 650.e. 651.a
Inſcriptiones de Paulino. 708.a.b.c
Inſcriptiones de Probo. 716.e. 717.a.b.c.e. 718.a.b.c.d
Inſcriptiones de Proba Faltonia. 721. 722.
Inſcriptiones Olybrij. 723.a
Inſtantius Epiſcopus Priſcillianiſta damnatus in Concilio Cæſarauguſtano. 455.c
Inſtantius Priſcillianiſta relegatus in Sylinam inſulam. 512.e.
Interceſſio ſanctorum apud Deum. 383.d.e. 435.d
Inuectiua orationes Gregorij Nazianzeni in Iulianum. 143.c.d.e
IOANNES Apoſtolus cum Philippo præſto eſt Theodoſio pugnanti. 684.d. 685.a.b
Ioannis Baptiſtæ reliquiæ diſperſæ. 63.d. eædem cremata. e
Ioannis Baptiſtæ oſſium reliquiæ Hieroſolymam delatæ. 64.a
Ioannis Baptiſtæ ſepulchrum & Eliſei celebre, ac miraculis clarum. 64.c.d
Ioannis Baptiſtæ reliquiæ collocatæ ſuper Serapium. 607.c.d
Ioannis Baptiſtæ capitis inuentio. 634.d. tranſlatum Conſtantinopolim. 634.e.d.e
Ioannis Baptiſtæ capitis inuentionis hiſtoria diuerſa. 635. 636.
Ioannes Baptiſta profuit Theodoſio certanti. 688.a
Ioannes ordinatus Epiſcopus Apameæ a Meletio. 400.d
Ioannes Chryſoſtomus filius Publiæ. 58.b.c
Ioannis Chryſoſtomi mater. 57.e
Ioannis Chryſoſtomi ætas tempore obitus matris. 58.c.d
Ioannis Chryſoſtomi mater vidua iunior quantæ virtutis. 58.d.e
Ioannes Chryſoſtomus diſcipulus Libanij. 58.d
Ioannis Chryſoſtomi homiliæ in natali Meletij. 252.b
Ioannes Chryſoſtomus occaſione inuenti libri magicæ artis in periculum adductus. 262.c.d
Ioannes Chryſoſtomus aduerſus Gentiles ſcripſit. 475.a. idem aduerſus Iudæos & hæreticos. b.c. mira facundia. 477.e. 478.a
Ioannes Chryſoſtomus qua occaſione de Anathemate habuit orationem. 475.d.e
Ioannis Chryſoſtomi locus elucidatus de anathemate. 475.d.e. 476. 477. a.b.c
Ioannis Chryſoſtomi ætas. 475.a.b. 477.d.e. 478.c.d.e
Ioannis Chryſoſtomi vitæ ratio. 477.d.e
Ioannem Chryſoſt. quanti fecerit Libanius, & alij viri docti. 478.b
Ioannes Chryſoſt. orationem habuit in laudem Valentiniani & filiorum. 478.b.c
Ioannes Chryſoſt. quando de ſacerdotio ſcripſit tractatum. 478.c. qualis ille liber. 479.b.c
Ioannes Chryſoſtomus quamdiu moratus in eremo. 478.e
Ioannes Chryſoſtomus ad quem Baſilium ſcripſit librum de ſacerdotio. 478.e. 479.a.b
Ioannis Chryſoſtomi res geſtæ in eremo. 479.e. 480.a.b. ſcripta eiuſdem in eremo. 480.a.b. reditus Antiochiam morbi cauſa. e
Ioannes Chryſoſtomus lector ordinatur. 480.e
Ioannes Chryſoſtomus ordines ſacros ſuſcipit. 480.e
Ioannes Chryſoſtomus creatus presbyter. 530.d.e. ſignis ante prænunciata eius ordinatio. e. 531.a
Ioannes Chryſoſtomus Flauiano an Euagrio adhæſerit. 530.d
Ioannes Chryſoſtomus quando concionari aggreſſus. 531.a.b.c. omnium ingenio ſtylo ſeruit. e
Ioannes Chryſoſtomus in concionando defert Flauiano. 531.c.d
Ioannes Chryſoſtomus redarguitur a ſeminis de ſublimi genere dicendi. 531.e
Ioanni Chryſoſtomo vnde cognomen, vt Os aureum diceretur. 531.e
Ioannis Chryſoſtomi ſtudium & labores in hæreticis ab Antiochena Eccleſia pellendis. 532.b
Ioannes Chryſoſtomus curat Marcionitam. 532.a
Ioannes Chryſoſtomus iniurias Marcionitarum modeſte patitur. 532.d. eorum ruinam prædicit. e. ineptias perſtringit. b. 533.a
Ioannes Chryſoſtomus laborat in conuerſione Gentilium. 533.c.d.e
Ioannes Chryſoſtomus Caſium montem purgauit a dæmonibus. 533.d.e
Ioannis Chryſoſtomi conciones de ſtatuis. 534.b

Ioannes

Ioannes Chryſoſtomus diebus ſingulis Antiochenis concionatur. 556.e. 557.a
Ioannis Chryſoſtomi gratiarum actio in reditu Flauiani. 565.e.d
Ioannes Epiſcopus Hieroſolymis ſedere cœpit poſt Cyrillum. 534.b. qualis hic olim. ibid.
Ioannes Epiſcopus Hieroſolymitanus aduerſus Epiphanium altercatur. 645.d.e
Ioannes Hieroſolymitanus quid in Epiphanium & Hieronymum. 659.a.b.c
Ioannes Hieroſolymitanus exclamat in Epiphanium ob ordinatum ab eo Paulinianum. 659.b.c. 660.a.b. alia in Epiphanium querela. 660.b.c
Ioannes Hieroſolymitanus patronus Origeniſtarum. 660.e.d.e. ob id in Epiphanium reprehenſorem excandeſcit. 660.e.d.e
Ioannes Epiſcopus Hieroſolymitanus Hieronymi ſcriptis exagitatur. 665.d.e. 666.a.b
Ioannes Hieroſolymitanus reprehenſus a Theophilo, ipſe ſe excuſat. 666.e. 667.a.c. Errores Origenis, quos Ioannes fouit. 667.d.e. 668.a.b
Ioannes Hieroſolymitanus in Epiphanium iniuſte commotus. 668.d.e. 669.a. impingit ei hæreſim Anthropomorphitarum. 668.d.e
Ioannes Hieroſolymitanus arguitur calumnioſus & mendax. 669.b.e. eius adulatio. c.d
Ioannes Hieroſolymitanus quanta in Hieronymum. 671.b.c.d. 672.b.c.d. excommunicauit eum. 672.e.d
Ioannes monachus conſulitur a Theodoſio de belli euentu. 567.d.e.
Ioannes monachus prædicit Theodoſio victoriam & ſequentem exitum vitæ. 677.d. 688.e
Ioannes & Paulus martyres ſub Iuliano. 97.a.b.c
Ioannes & Paulus martyres putati Iuliani interfectores. 139.a
Ioſeph Patriarcha creditus Serapis. 604.d.e
Iouianus Imperator ab exercitu eligitur. 155.d.e
Iouianus ſub Iuliano confeſſor fidei. 155.d
Iouiani genus. 111.e
Iouiani electio quaſi ex Dei miraculo. 155.e. 156.a.
Iouiani electio non ritu Gentilicio facta. 156.e
Iouiani in reſpuendo Imperium dignus prætextus. 156.a.b
Iouianum Gentiles milites calumniis lædunt. 156.d
Iouianus falſo extas inſpexiſſe ab Ammiano inſimulatur. 156.e
Iouianus cum Perſis fœdus inire cogitur. 157.a. eiuſdem fœderis conditiones. e
Iouianus ab Ethnicis deriſus. 158.e.d
Iouianus Chriſtianos in priſtinum ſtatum reſtituit. 158.d.e
Iouianus reſtituit eccleſiis ablata, quantum fas fuit. 159.a.b
Iouiani lex pro tuendis ſacris virginibus. 159.a.b
Iouiani lex de raptu virginum C. Iuſtinian. & Theod. emendatur. 159.c
Iouianus profitetur fidem Catholicam. 159.e. 160.a.b
Iouianus ſcribit ad Athanaſium, vt ab eo doceatur fidem Catholicam. 159.e. 160.a.b
Iouianus accipit ab Athanaſio fidei libellum. 160.b.c.d. 161.a
Iouianus quid cum hæreticis. 161.d.e. 162.a
Iouianus laborat vt reducat ad fidem Catholicam hæreticos. 161.e. 164.a
Iouiani ad Macedonianorum libellum reſponſio. 161.e. eiuſdem ad aliorum hæreticorum. 163.b
Iouianus hæreticos ſentire quod vellent, ratione permittit. 163.b
Iouianus idolorum templa claudi iubet. 165.e
Iouiani res pie geſtæ in Imperio. 165.c.d.e
Iouianus Maximum & Priſcum Iuliani magos haud puniuit, ſed recepit. 165.d. ea de cauſa in ſe Dei iram prouocauit. 165.d. 166.d
Iouianus incendit templum Traiani. 165.e
Iouianus quando Antiochia receſſit. 165.e
Iouiani Imperatoris improuiſus obitus. 166.a.b. cauſæ eius diuerſæ. b.c.d
Iouiani ætas & tempus Imperij. 166.b
Iouianus male a quibuſdam Iouinianus vocatus. 166.b
Iouianus inter deos relatus a Gentilibus. 166.e
Iouianus Imperator in quibus deliquit. 166.d. 169.e
Iouiano datum crimini, quòd exornauit ſepulchrum Iuliani Apoſtatæ. 166.d.e
Iouiani corpus tranſlatum Conſtantinopolim. 166.e. ſepultum in baſilica Apoſtolorum. ibid.
Iouianus an reſtituerit Labarum. 169.d.e
Iouinianus hæreſiarcha quando prodijt. 467.b.e. eius deliramenta. 467.e.d.e. metamorphoſis. 468.a.b. qualis homo. b.e.d.e
Iouinianus licet apoſtata, retinere voluit nomen & habitum monachi. 468.d.e
Iouiniani hæreſes. 464.b. 469.a.b
Iouinianus hæreſiarcha damnatur a Siricio Papa. 622.a.b
Iouiniani ſcripta qualia eſſent. 622.b.c.d. eius damnationis auctor Pammachius. 622.e
Iouiniani collegæ, ijdemq. omnes damnati. 623.e
Iouiniano quod demum irrogatum eſt ſupplicium. 625.e
Iouinianus exagitatus ſcriptis Hieronymi. 626.b.c.d
Iouiniani cauillus, cum oppugnare videtur Manichæos. 629.b
Iouiniani hæreſis quas ſecum vexerit ſordes morum. 629.e.d.e. 630.a.b
Iouina filia Iouini Conſulis. 195.e
Iouinæ vetus inſcriptio. 195.e
Iouinus Conſul. 195.c.d
Iouinus & Gaudentius ſpoliant templa idolorum. 593.d.e
Iouis Caſii templum a Ioanne Chryſoſtomo purgatum. 533.d.e
Iouis Capitolini templum ſpoliatum. 594.e.e
IRIS amnis in Ponto. 34.e. 35.a
ISACIVS monachus quid in Valentem. 390.e.d. nouit interitum Valentis. 391.b
Iſidis imagines. 19.e. 123.e. 124.b. falſo a quodam B. Virgo exiſtimata. ibid.
Iſides duæ. 19.a.b.c.d.e
Iſidi Nutrici vota nuncupata. 123.e. 124.a
Iſidori legatio a Theophilo cum litteris ambiguis. 572.a.b
Iſidorus Alexandrinus qualis. 572.a.b
Iſidori Alexandrini legatio Hieroſolymam. 669.c. 670.a.b. qualis ipſe Iſidorus. 669.e. 670.b. eius res geſtæ Hieroſolymis. 669.e. 670. 671.
Iſidorus Epiſcopus Cyri ordinatus ab Euſebio Samoſateno. 398.e
Iſidorus Mercator multa commentus. 365.d
Iſidori tractatio de rebus Oſii mendacij redarguitur. 310.e. 311.a
Iſmael Perſa Legatus martyr. 25.b
Iſtrum Hunni ſub Valente pertranſeunt. 376.b
ITHACIANA factio improbata. 524.e. 525.a.e
Ithacius ſanctos viros calumniatur. 522.a. damnatus abſoluitur in Synodo Treuerenſi. 522.d

Ithacius perſecutionem paſſus a Priſcilliano profugit in Gallias. 457.a
Ithacij Epiſcopi defenſio. 523.b
Ithacius Epiſcopus accuſator Priſcillianiſtarum. 511.e. 512.a. *eius ſcripta & obitus.* 526.c
Italia mittere ſolet confeſſores fidei milites. 388.e
Italiæ clades a Maximo illata. 551.a
Italiæ pars a Maximo deuaſtata. 550.e. 551.a
IVDÆI bene habiti a Iuliano. 117. c. d. e. 118. 121. b. c
Iudæi incendunt eccleſias Chriſtianorum diuerſis in locis. 117.c.d
Iudæi quo conatu curant reſtitutionem templi. 119.c. 120. a. b. c
Iudæi ad Chriſtum conuerſi territi miraculis in extructione templi viſis. 120.e. 121.e
Iudæis fauet Maximus. 552.b
Iudæos audaciores factos Theodoſius cohibuit. 504.b
Iudæos Chriſtianos ſeruos habere vetat Theodoſius. 504.b
Iudæorum confeſſio & reſipiſcentia. 120.e. 121. a.b.c.d
Iudæorum ſynagoga incenſa a Chriſtianis. 576.b.c.d
Iudices dati aduerſus aulicos Conſtantij. 5.b
Iudicia Eccleſiaſtica qualiter moderari voluit Gratianus. 375.e. 376.a
Iudicia Epiſcoporum diuerſa. 425.a.b.c
Iudicia Eccleſiaſtica qualia eſſe debeant. 425.b.c.d
Iudicium Eccleſiaſticum illibatum ſeruandum. 513.e. 514.a
Iudicium ſeculare appellans damnatur Palladius. 451.b.e
Iudicium Eccleſiaſticum ſeorſum a iudicio ſecularium. 223.a.b.c.d
Iudicium ſanguinis caueant Epiſcopi. 524.e. 525.a.e
Iulia Euſtochia filia S. Paulæ. 470. e. *Vide,* Euſtochium.
Iulianæ filiæ Probæ inſcriptio. 722.
Iuliana laudata cum matre a ſanctis Patribus. 722. c. d. e
Iulianus Apoſtata imperare incipit. 2. a. *quo ætatis anno.* b
Iulianus quando venit Conſtantinopolim. 2.a.b
Iuliani patria & ætas. 2.b
Iulianus reſtituere incipit idololatriam. 2. c. d. 8. b. 114.b
Iuliani Imperij initio templa aperiuntur, ſacrificia immolantur, & feſti dies vbique ritu Gentium celebrantur. 2.d. 8.c
Iulianus Chriſtianiſmum abdicat. 2. d. 3. a. b. c. *decennio ante clam defecerat.* 3.a
Iulianus viginti annos Chriſtianus permanſit. 3.a. 95.c
Iulianus initiatur ſummo pontificatu. 3.a.b.c
Iulianus quando factus apoſtata. 3.a
Iulianus turpis ſacrificus. 4.a.b
Iulianus initiatus Eleuſinijs. 4.b
Iulianus magos ad ſe vocat & alit. 4.c.d. 14.c.d.e
Iulianus minores Pontifices creat. 4.c.d
Iulianus gaudet Conſtantij obitu. 4.e
Iuliani in Conſtantium & eius amicos odium. 4.e
Iulianus iudicio ſubijcit magiſtratus Conſtantij. 5.a
Iulianus quæ ſcripſit ad Hermogenem. 4.e. 5.a
Iulianus reſpectu Conſtantij carus etiam Chriſtianis. 5.a
Iulianus punit aulicos Conſtantij. 5.b.c.d
Iuliani munificentia erga prouincias. 6.a.b
Iuliani parſimonia laudata. 6.b
Iulianus apud omnes gratioſus. 6.c
Iulianus remouet inutiles expenſas Palatij. 6.c.d
Iuliani prouidentia in ſubleuanda annonæ caritate. 6.c
Iulianus bene meretur de Epiſcopis. 6.d.e
Iulianus reſtituit exules Epiſcopos. 6.d.e. 7.e. 8.a
Iulianus reſtituit Zenonem medicum. 6.e. 7.a
Iuliani ad Zenonem epiſtola. ibid.
Iulianus reſtituit Aetium hæreſiarcham. 7. c. *eius epiſtola ad eum data.* c. d
Iulianus odio Conſtantij Catholicos reſtituit. 7.b
Iulianus reſtituit bona exulibus ſub Conſtantio. 7.e
Iulianus Chriſtianos, quod quiſque vellet, ſentire permiſit. 7.e
Iulianus Fidelibus ſacrificare volentibus expurgationem præſcribit. 7. c. *nolentes cogi vetat.* 7.d. 67.a
Iulianus ſtudet paci Epiſcoporum. 7. e. *ſed velato prætextu.* 8.a
Iulianus ad contemptum Chriſtianos Galilæos vocat. 8.a. *& ab omnibus vocari ſancit.* 105.b
Iuliani reſcriptum, quo Galilæos ſugillat. 8.a
Iulianus detrahit Chriſtianorum diſſenſionibus. 8.a
Iuliani propenſior cura in reſtituendis templis idolorum. 8.b.e
Iulianus mutat magiſtratus. 8.d
Iuliani ſtudia in Chriſtiana religione euertenda. 8.d. 37.e
Iuliani perſecutio omnium acerbiſſima. 8. d. *ab alijs diuerſa, & qualis.* 16.e
Iuliani conſilium de ſtabiliendo Imperio. 8.d
Iulianus quo modo Maximum excepit. 9.b
Iulianus eruditis fauet. 9.e
Iulianus Libanium carum habet. 9.e. 14.b.c
Iulianus Themiſtium philoſophum præfecit Vrbi Conſtantinopolitanæ. 9.e
Iulianus quales delegit magiſtratus. 10.a.b.c
Iuliani ludus, & ad decipiendum blanditiæ. 10. b. c. d. e
Iulianus deſertoribus & apoſtatis honores tribuit. 10. b
Iuliani relaxationes & otia. 10.d
Iulianus vocat S. Baſilium. 10. d. e. *Acta cum eo.* 11.
Iulianus blanditur Gregorio Nazianzeno. 11. b. *ornat præfectura Cæſarium.* ibid.
Iulianus aggreſſus perſequi Chriſtianos. 12.b.c.d.e
Iuliani in perſequendis Fidelibus artes. 12.d.e. 17.e. 37.e. 49.b. 101.a
Iulianus tentat Cæſarium. 12.a.b. 13.a.b
Iulianus ſeducit Ecebolium rhetorem Chriſtianum. 13.c.d
Iulianus quid in Arianos Edeſſenos. 13.e
Iuliani epiſtola ad Ecebolium. 13.e. 14.a
Iulianus coluit Oribaſium medicum. 14.a.b
Iulianus Chriſtianam religionem irridet. 14. a. *& cultum imaginum, Crucis, & reliquiarum Fidelibus obijcit.* 105.d
Iuliani epiſtola ad Libanium. 14.c
Iulianus coluit Nymphidianum & Claudianum. 14.c
Iulianus magos & aruſpices frequentat. 14.d.e
Iuliani regia quibus hominibus referta. 14.d.e
Iuliani ſtipatores meretrices & cinædi. 15.a
Iuliani turpitudo prætextu religionis. 15.a.b.c.d
Iulianus ſacrificans portentis terretur. 15. d.e. 16.a
Iuliano viſa Crux in extis. 15.e. 16.a
Iuliani perſecutionis inſolita cauſa. 16.b
Iulianus qualem perſecutionē parat. 16.e. 17. a.b.c.d.e. 18.
Iulianus inuidebat Chriſtianis martyrij gloriam. 17.a.b
Iulianus in perſequendo verſipellis. 18.a.b
Iulianus incipit perſecutionem a domeſticis. 18.b.c

Iulianus ſacrificans præſentia Chriſtiani hominis impeditur. 18.a.b
Iulianus perſequitur milites Chriſtianos. 18.d.e
Iulianus mutat Labarum. 18.e. 19.a
Iulianus abolet Crucis ſignum. 19.a
Iuliani numiſma cum Serapide. 19.a.b
Iuliani imago inſtar Serapidis. 19.a.b. 73.b
Iulianus imaginibus affectat vocari deus. 19.e. 20.a
Iuliani imago cum Anubi. 20.a. 73.c
Iuliani numiſmata. 19.b.e. 20. a. *tauro ſignata.* 39.e. 40.a. 123.e
Iuliani numiſma cum Iſide. 20.a.b
Iuliani ſtatura, & figura. 19.c
Iulianus imagine & forma deorum cur fingi voluerit. 20.b
Iulianus thurificatione decipere tentat milites Chriſtianos. 20.e. 21.a.b
Iulianus milites Prætorianos Chriſtianos ablegat. 20.e. 22.a
Iulianus ſuis imaginibus ſtudet decipere Chriſtianos. 20. b.c
Iulianus Valentinianum & Valentem redegit in ordinem. 22. b.c
Iulianus in Palatio locat aram Fortunæ. 22.c
Iulianum ſacrificantem Maris Epiſcopus publice increpat. 22.e. 23.a. *eumdem acriter Euſignius ſenex arguit.* 59.a
Iulianus quid in Marin Epiſcopum Chalcedonenſem. 23.a
Iuliani affectata patientia. 23.a.b
Iuliani præceps furor & inſana rabies. 23.b.c.d.e
Iulianus qualis in iudicando. 24.a.b
Iuliani crudelitas. 24.b
Iuliani perſecutio diuerſis obumbrata prætextibus. 24.c.d
Iulianus qua arte decipere tentat Conſtantinopolitanos Chriſtianos. 24.d.e
Iulianus cibaria inquinat idolotytis. 24.e. *& aquas omnes.* 55.b
Iulianus quanto tempore moratus Conſtantinopoli. 25.a
Iulianus bene meretur de conciuibus ſuis Conſtantinopolitanis. 25.b
Iulianus venit Nicomediam: quid ibi egit. 25.e. 26.a
Iuliani aduentus Cæſaream Cappadociæ: quid ibi. 25.e. 26.a.b.c
Iuliani in Cappadociæ Eccleſias immanitates. 26.e. *& ſacrilegia.* 106.d
Iulianus Byzantium, non Conſtantinopolim vocat. 25.b
Iulianus quando receſſit Conſtantinopoli. 25.b
Iulianus Chalcedone recepit Legatos Perſarum Regis. 25. b.c. *quid in eos.* ibid.
Iulianus quid Chalcedone. 25.b
Iulianus ſinit Gentiles graſſari in Chriſtianos. 26.c.d
Iulianus quid in Nazianzenos. 26.e. 27.a
Iulianus proficiſcitur in Syriam. 28.e
Iulianus quid in Galatia aduerſus Chriſtianos. 35.b.c.d. 36.a.b
Iulianus quid in Baſilium Ancyranum Epiſcopum. 35.c.d
Iulianus quando venit in Galatiam. 36.d
Iulianus venit Peſſinuntem. 36.d.e
Iulianus Peſſinunte ſacra & ædes Matris deorum reſtituit. 36.d. 37.a
Iulianus vindicat ignominiam illatam Matri deorum. 36. d.e
Iulianus quid in Cyzicenos. 37.d.e. 38.a
Iulianus quid in Thraces Chriſtianos. 38.b.c
Iulianus venit Antiochiam. 38.c.d.e
Iuliani res geſtæ Antiochiæ. 38.e. *eiuſdem dira ſcelera ibidem patrata.* 59.c.d
Iulianus quo modo exceptus ab Antiochenis. 38.d.e
Iuliani Miſopogon de ſua barba in Antiochenos. 38.e. 39. a. *ob eam iure reprehenditur.* 40.b
Iulianus dicterijs exagitatur. 39.b.c
Iulianus quot & quibus nominibus appellatus. 39.c.d. *deriſus impoſitis nominibus.* 39.d.e
Iulianus Victimarius dictus. 39.c
Iulianus Idolianus dictus. 39.d
Iulianus Tauricremus. 39.e
Iulianus vecors in altercando cum Antiochenis. 40.b
Iuliani barba qualis. 40.c.d
Iuliani de ſua barba dicta. 40.c
Iuliani querelæ in Antiochenos. 40.d.e. 41.a
Iulianus quibus elementis nomen Chriſti exprimebat, & Conſtantij. 40.e. 41.a
Iuliani inuectiua in Antiochenos, quòd Chriſtum & non deos colerent. 40.d.e. 41.a. *item ob cultum ſanctorum martyrum.* 41.a.b
Iulianus cultor Apollinis Daphnitici & Iouis Caſii. 41. b.c
Iulianum apud Iouem Caſium conueniunt rhetores Aegyptij, & de inueniendo Api ſpem illi inijciunt. 41.d
Iulianus quid in Artemium & alios martyres Antiochenos. 42.b.c.d
Iuliano Antiochiæ Eugenius & Macarius fortiter reſiſtunt. 42.b
Iulianus innumeras hoſtias immolat Antiochiæ. 43.b
Iulianus quàm multa & magna ſacrificia parabat. 43.d.e
Iulianus venas Caſtalij fontis recludere cogitat. 43.d
Iulianus reliquias Babylæ martyris aſportari iubet monitus ab oraculo. 46.a
Iulianus Antiochiæ ob glorioſam reliquiarum Babylæ trãſlationem ſupplicia in Fideles conſtituit. 46.d.e
Iulianus cur Babylæ reliquias cum honore tranſportari permiſerit. 47.b. 49.c.d
Iulianus timuit Babylam martyrem. 47. b.c. 50. e. 51. a
Iulianus patruus Iuliani Apoſtatæ dira paſſus ob impietatem, & quid in morte. 47. d.e. 48. b.c.d
Iuliani reſcriptum ad Felicem Comitem. 49.a.b
Iulianus ob incendium templi Apollinis aduerſus Chriſtianos quæſtionem exercet. 50.d
Iulianus inſanit in templa martyrum. 51.a
Iulianus ſæpe ſignis admonitus. 51.c.d
Iuliani luctus de incenſo Apollinis templo. 51.d.e
Iulianus falſis prætextibus necat Chriſtianos. 56.e. 57.
Iulianus canticis Eccleſiaſticis deridetur. 57. d.e. 58.a
Iulianus a Publia ſanctimoniali deriſus, quid in eam. 57. d.e. 58. a.b
Iulianus deluſus etiam a mimis. 58.e. *& ab Euſignio ſene.* 59.a
Iulianus quid Tarſi egerit. 59.b
Iulianus exagitat Antiochenos. 59. b.c
Iulianus quæ contulit Antiochenis. 59.e. 60.a
Iulianus Conſtantiam Syriæ ciuitatem Gazæ adiudicat. 60.d
Iulianus Antiochiæ excepit Legatos Perſarum Regis. 60. b.c
Iulianus ſinit Iudices agere contra Chriſtianos, atque Gentiles in eos furere. 61.a
Iulianus Fideles a Gentilibus occidi videt & permittit. 61.e

Iuliani ingratitudo erga Marcum Arethuſium ſuum ſeruatorem. 66.b
Iuliani epiſtola ad Boſtrenſes contra Titum. 66.e.67.a
Iuliani artes in perſequendis Chriſtianis. 67.e. 68.a
Iulianus quid in Chriſti ſtatuam æneam. 68. b.c.d
Iuliani ſtatua, vbi Chriſti erat, collocata, de cælo tacta & confracta. 68.b
Iulianus exagitat Aegypti Eccleſiam. 68. d.e. 69. 70.
Iulianus mortem Georgij vlciſci velle ſimulat. 71.e.72.a
Iuliani epiſtola ad Alexandrinos de nece Georgij. 71.e. 72. 73.
Iulianus laudat Serapidem. 72. a. b. eius cultor propenſior. 73.a.b
Iuliani epiſtola de libris Georgij perquirendis. 73.e. 74.
Iulianus reſcribit contra Athanaſium. 93.e.94.a
Iuliani epiſtola ad Alexandrinos contra Athanaſium, in qua eum occidi mandat. 94.a.b
Iulianus nebulæ comparatus. 94.b
Iulianus ſcribit iterum ad Alexandrinos in cauſa Athanaſii. 94.e. 95.a
Iulianus obiurgat Alexandrinos. 94.e
Iuliani odium in Athanaſium. 95.b
Iulianus Arij amicus. 95.b
Iuliani ad Chriſtianorum querelas reſponſio. 95.e
Iuliani perſecutio in Romanam Eccleſiam. 96.b.c.d. 97.
Iuliani artes in ſpoliandis Fidelibus patrimonijs. 96.d.e
Iulianus numquam Romæ fuit. 98.e
Iulianus fauet Donatiſtis. 100.a.b.c.d
Iulianus laxat habenas Donatiſtis contra Catholicos. 100. a.b. 102. 103. 104.
Iuliani reſcriptum pro Donatiſtis proponi iubet Honorius ad ignominiam eorum. 100.d.e
Iuliani conſilium, miſcere turbas in Eccleſia. 101.a
Iulianus cur reſtituit exules Epiſcopos. 101.a
Iulianus reſtituit exules Donatiſtas. 101.b.e
Iuliani reſcriptum, quo decernitur Chriſtianos dicendos eſſe Galilæos. 105.b.c
Iuliani lex de ademptione priuilegiorum Chriſtianis. 105. e
Iulianus indicit tributa Chriſtianis. 106.e
Iulianus prætextu iuſtitiæ multa impia decernit. 106.e. 107.a
Iulianus lege Euangelica male percepta pugnat contra Chriſtianos. 107.a.b
Iulianus excludit a militia Chriſtianos. 106.b
Iulianus prohibet Chriſtianos docere publice. 106.d.e
Iulianus inuidet Chriſtianis ſcientiam. 107. e. 108. a.b.c.d
Iulianus non prohibuit Chriſtianos diſcere, ſed docere. 107. b.c.e. 109. a.b. 110. huius legis ſanciendæ ratio. 109.e. 110.
Iulianus Attice loqui prohibuit. 110.b
Iulianus imperitiæ inſimulat noſtros. 110.e
Iulianus quæ obiectare ſolebat in Chriſtianos, eos deridens. 111.a
Iulianus æmulatus res Chriſtianorum in Gentiliſmum eas transferre ſtuduit. 113.c.d. 114.a
Iulianus ædificare parat monaſteria & domos hoſpitales. 113.d
Iuliano haud conceſſum imitari Chriſtianorum res. 114. b. c. d
Iuliani epiſtola ad Arſacium de imitatione rerum Chriſtianorum. 114.e. 115.
Iuliani obitus præſagia. 115.e.116.b.c.d
Iulianus in odium Chriſtianorum fauet Iudæis. 117.b.c.d. 118.
Iulianus Hieroſolymitanum templum reſtituendum curat. 117.b. diuinitus repellitur. d.e
Iudæorum ſæuitia in Chriſtianos ſub Iuliano. 117.c.d
Iulianus Iudæos in noſtros immittit. 117.c
Iuliani litteræ ad Iudæos. 117. e. 118. a
Iuliani votum de immolando Chriſtianos Hieroſolymis. 121. d. e
Iuliani lex de ſepulchris & funeribus. 121.e. 122.a
Iuliani apparatus ad bellum Perſicum. 122. c.d.e
Iulianus ante bellum omnia mittit conſulere oracula. 122. c.d. ludunt eum mendacijs. 122. e
Iulianus credi voluit Alexander Magnus. 122.e. 123. a
Iulianus decipitur a Maximo philoſopho. 122.d. ab eodem & Priſco. 127. b
Iulianus credebat tranſanimationem Pythagoræam. 122.e
Iulianus a Salluſtio reuocari tentatur a bello Perſico. 123. a
Iuliani in auſpicando bello vota. 123.b.c.d
Iuliani numiſma de nuncupatis votis Iſidi Nutrici. 123. e
Iulianus ad bellum recuſat auxilia ſociorum. 124.c.d
Iulianus Arſacem Regem Armeniæ contemnit, quod Chriſtianus eſſet. 124. c.d. 125.a.b
Iuliani in auſpicando bello temeritas. 124. c.e
Iulianus recedit Antiochia profecturus ad bellum Perſicum. 125. b.c
Iuliani iter in Perſas. 125. c.d.e. res geſtæ. 126. b.c
Iulianus ſuperatus ab adoleſcente Berœenſi. 126.b.c.d
Iuliani interitus prænunciatus a Chriſtianis. 126.d.e
Iulianus in procinctu ſcribit ad Libanium de ſuo itinere. 125.e. 126.d.e
Iuliani equus Babylonius interijt. 126.e. 127. a
Iulianus deceptus ab ariſpicibus. 127.b.c
Iulianus in procinctu ſcribit libros contra Chriſtianos. 127.b.c.d
Iuliani ſcripta. 128. a
Iulianus Edeſſam venit: quid ibi. 128. b
Iulianus Charris abominanda ſacra peragit. 128.c.d
Iulianus Niſibi cum eſſet, efferri iuſſit corpus S. Iacobi Epiſcopi. 128. e
Iulianus Niſibi redarguitur a ſancto monacho. 129.a.b
Iuliani nuncij dæmones. 129. b.c
Iulianus credens ſuis philoſophis male perit. 130. a.b
Iuliani res geſtæ in ingreſſu Perſidis. 130. a.b
Iulianus rurſus decipitur falſo oraculo. 130. c.d
Iulianus immolans Marti terretur prodigijs. 130. e
Iulianus cultor Martis. 130. e. in eum excanduit. ibid. 131. a
Iulianus peruenit Cteſiphontem: quid ibi. 131. a.b
Iulianus ſeducitur a Perſa transfuga. 131. d.e
Iulianus inducitur vt ſuccendat naues. 131. d. e. 132. a
Iulianus exercitum in diſcrimen adducit. 132. a.b.c
Iulianus exagitatur rurſus triſtibus euentis. 132. d. e
Iulianus ab aruſpicibus ſeductus labitur in interitum. 132. e. 133. a
Iulianus a dijs deluſus & derelictus. 133. a.b. eos execratur. ibid.
Iulianus cum Perſis vltimo certamine pugnat. 133. d.e. 134.
Iulianus in prælio vulneratus. 134. b.c.d
Iuliani morientis oratio. 134. b
Iuliani percuſſor haud ſatis exploratus, a Gentilibus quis creditus. 134. c.d.e. 135. 136.
Iuliani interitus. 134. d.e. 135. 136.
Iulianus diuinitus percuſſus. 135. d. e. 136.

Iulianus a S. Mercurio martyre creditur percuſſus. 135.e. 136.a
Iulianus moriens quid in Chriſtum. 137.a.b
Iulianus moriens affectat diuinos honores. 137.c.d
Iulianum tranſlatum in cælum finxit Gentilitas. 137.e
Iuliani interitus a nonnullis abſentibus cognitus. 137.e. 138.a.b
Iuliani dies obitus. 138.e. 139.a. *necatus putatur virtute SS. Ioannis & Pauli martyrum.* 139.a
Iuliani Apoſtatæ vita & obitus firma aſſertio eſt Chriſtianæ religionis. 138.d.e
Iuliani ætas & tempus Imperij. 139.a.b
Iuliani obitus gaudium attulit Orbi. 139.b.c
Iulianus conclamatus deſtructor Romani Imperij. 140.a.b
Iuliano debet, non Iouiano adſcribi Imperij clades. 156.e. 157.b. 158.d
Iuliani adulatoriæ inſcriptiones. 140.c.d
Iuliani funus quale. 140.e
Iuliani ſepulchrum Tarſi. 140.e. *prodigia in eo.* 141.a
Iuliani ſacrificia abominanda detecta poſt mortem ipſius. 141.d.e
Iulianus poſt obitum laudatus a Libanio. 141.e. 142.a
Iulianus a Libanio Dæmon laudis gratia nominatus. 142.b.c
Iulianus Apoſtata idem philoſophus Cynicus. 142.b.c
Iuliani mores quales. 143.b.c.d
Iulianus proſcinditur duabus inuectiuis Gregorij Nazianzeni. 143.c.d.e
Iulianus exagitatus apoſtrophis & inuectiuis. 143.d.e. 144.a.b.c.d.e. 146.a.b.c
Iulianus Baſilium & Gregorium deſtinauerat neci poſt reditum e Perſide. 147.b
Iuliani amicos perſequuntur Valentinianus & Valens. 172.b
Iulianus Saba monachus nouit abſens interitum Iuliani. 138.a.b
Iulianus Saba Antiochiam a Catholicis accerſitur ſub Valente. 255.c
Iulianus Saba monachus præſto eſt Antiochenis a Valente exagitatis. 255.b.c.d.e. 256.
Iuliani Sabæ aduentus Antiochiam. 256.d. *ægrotans curat ſe & alios.* d.e. *ſanat Comitem Orientis.* e. 257.a
Iulianus a febri liberatur Antiochiæ. 256.d
Iuliani Sabæ celebris memoria. 257.c
Iuliani Sabæ ingentia miracula. 256.a.b
Iulianus Saba puerum hoſpitis a puteo incolumem educit. 256.a
Iuliani pallio tacto claudus ſanatur. 256.d
Iulius Magiſter militiæ Valentis iuſſit occidi Gothos in ciuitatibus in pace agentes. 392.c
Iuppiter Caſius in Arabia. 41.c
Iuppiter Fulmineus in Alpium iugis collocatus. 682.a
Iura Pontificis Max. idolorum cultus tranſlata in Præfectum Vrbis. 496.c
Iura diſtincta Regum & Eccleſiarum. 540.a.b.c.d.e. 541.a
Iuſta filia Valentiniani. 368.d
Iuſtina relicta Decentij vxor Valentiniani. 369.e. 270.
Iuſtina Auguſta cœpit perturbare Mediolanenſem Eccleſiam. 422.d.e
Iuſtina Auguſta Arianis fauet. 422.d. 452.e. *Ambroſio iniurias infert.* 487.b
Iuſtina legē pro Arianis a Valentiniano extorquet. 516.c
Iuſtina Auguſta libertatem concedit Arianis libere agendi. 516.c
Iuſtina perſequitur S. Ambroſium. 518.a.b. *quo tempore.* c.d. *quam opportunitatem nacta.* e.
Iuſtina profugos Arianos ſuſcepit. 519.a.b
Iuſtina Ambroſium in exilium amandare fruſtra conatur. 534.d.e
Iuſtina Auguſta rurſum vexat Ambroſium. 534.d.e. *vi armata oppugnat.* 535.a
Iuſtina edictum elicit ab Imperatore contra Catholicos. 535.a
Iuſtinæ perſecutio longe lateq. graſſata. 543.d.e
Iuſtinæ perſecutio quo modo ſedata. 545.d
Iuſtina miraculis coacta a perſecutione Ambroſii deſiſtit. 543.e. 545.d
Iuſtina immittit ſicarium in Ambroſium. 546.b.c
Iuſtina tollere tentat Ambroſium etiam per dæmones & maleficia, licet fruſtra. 546.c
Iuſtina confuſa victa manſit. 546.d.e. *ad Ambroſii opem ſupplex confugit metu Maximi.* ibid.
Iuſtina fugam arripit. 550.a.b
Iuſtinianei Codicis locus reſtituitur. 159.c.d
Iuſtus Epiſcopus Lugdunenſis interfuit Concilio Aquileienſi. 449.e
Iuuentinus martyr cum Maximo Antiochiæ ſub Iuliano. 55.d.e. 56. 57.a.b.c. *ijdem varijs dolis tentantur a Iuliano.* 56.c.
Iuuenum ſententia in contentione de eligendo Meletij ſucceſſore obtinet. 437.a

K

K*ALENDARVM Ianuarij ſuperſtitiones abrogat Ambroſius, & ieiunium ea die inducit.* 381.c

L

L*ABARI effigies in nummis Valentis & Valentiniani.* 169.a.c
Labarum a Iuliano mutatur. 18.e. *in quam formam conuerſum.* 19.a
Labarum reſtitutum ab Imperatoribus Valentiniano & Valente. 168.c. 169.a.b.c
Labarum a Iouiano non inuenitur reſtitutum. 169.d.e
Labarum, non aquilæ ducunt exercitum Fidelium Principum. 388.b.c.d.e
Læta nurus S. Paulæ, filia Albini Pontificis idolorum, vxor Toxotij. 470.d. 471.a. *mater Paulæ iunioris.* 470.e
Laici non immiſceant ſe rebus Eccleſiaſticis. 179.a.b
Laici eſſe non debent arbitri diſputationis cum hæreticis. 520.d.e. 521.a.b.c
Laici nec ipſi quidem Imperatores iudicent cauſas Eccleſiaſticas. 223.b.c.d
Laici ſæpe ordinati Epiſcopi. 372.c.d.e. *& multi poſt Ambroſii electionem electi ſunt.* ibid.
Laici etiam coniugati ad Epiſcopatus poſtulati. 372.d
Laicis ſacerdotia deferre vetitum. 372.c
Laicos de ſacerdotibus iudicare non debere. 520.d. *neque de rebus fidei.* e. 521.a. 522.a
Lampadius Præfectus Vrbis poſt Symmachum. 186.d
Lampadius erogat in pauperes expenſas ludorum. 186.d
Lampſacenum Concilium quando celebratum. 170.a.b. 173.a. 174. 175. *ex dicto Concilio legatio.* 174.e
Lampſacenum Concilium ab hæreticis Macedonianis celebratum. 173.c.d.e. *res in eo geſtæ.* 174.a.b.c. 175.
Laodicea, vbi celebratum eſt Concilium, non Syriæ, ſed Aſiæ. 730.b.c
Laodiceæ plures. 730.b.c
Laodicena Synodus celebrata ante Nicænum Concilium. 731.c.d. *poſt Neocæſarienſe.* 731.d

Laodicena Synodus citatur a Theodoreto, atque a S. Baſilio. 730. e
Laodicenum Concilium quando celebratum. 730. a. b. 731.
Laodicenſis Concilij lectio germana reſtituta. 731. a
Laodicenſis Syriæ Epiſcopus Theodotus. 730. d
Laodicenſis Aſiæ ciuitatis Epiſcopus Nunechius. 731. e
Lapis ſuper lapidem non relictus in templo tempore Iuliani. 121. a. b
Lapſi Epiſcopi an eſſent in ſedem reſtituendi, agitatum in Concilio Alexandrino. 77. b. c. 80. a. 85. e. 86. a. e. *idem defendit Hieronymus.* 91. b. c
Lapſi recipiendi cum abiuratione hæreſis, ex ſententia Athanaſii. 282. a. b. c.
Lapſos eſſe reſtituendos. 422. b
Lapſi Epiſcopi cum pœnitentia ſæpe recepti. 182. d. e. *cur & quando depoſiti.* 183. a
Latitantem prodere noluerunt Chriſtiani etiam cum ſuæ vitæ detrimento. 348. e
Latronianus poeta, idemq. Priſcillianiſta. 513. b
S. Laurentij baſilicæ quid contulerit Damaſus. 499. a
LEA vidua ſanctiſſima. 472. b. *de Lea & Prætextato antitheſis.* 473. a. b
Leæ viduæ obitus. 472. c. *& elogium.* 473. a. *eiuſdem Oſtiam tranſlatio.* a
Legatio miſſa a Concilio Alexandrino. 80. b. c. d. e
Legatio Antiocheni Concilij ad Eccleſias Orientis. 397. e
Legatio Antiochenorum ad Theodoſium. 558. e. 559. 560.
Legatio a Synodo Conſtantinopolitana ad Damaſum. 462. b
Legatio Catholicorum Conſtantinopoli ad Valentem miſſa. 241. b. c. d. e. 242. 243.
Legatio Epiſcoporum ad Valentinianum pro Concilio conuocando. 170. a. b
Legatio ex Concilio Lampſaceno. 174. e. 175. a
Legatio S. Ambroſii ad Maximum. 486. e. 487. a. b
Legatio Liberij ad Illyricos. 178. e
Legatio Liberij Papæ ad Valentem Imperatorem. 180. d
Legatio Siricij ad Mediolanenſem Eccleſiam. 623. e. 624. a. e
Legatio Maximi ad Theodoſium poſt necem Gratiani. 485. b. c. *item Valentiniani ad Maximum.* 486. e
Legatio miſſa a Theodoſio ad ſanctos Aegypti monachos. 567. d. e. 568. b. c
Legatio Theodoſii ad ſanctos monachos Aegypti pro precibus ante bellum Eugenianum. 677. c. d
Legatio Eugenij ad Theodoſium. 651. c. d
Legatio Petri ad conciliandam Antiochenam Eccleſiam. 274. c. d. e
Legatio ad Occidentales a Baſilio miſſa. 274. e. 275.
Legatio alia a S. Baſilio miſſa ad Occidentales. 313. d. e. 314. 317. b
Legatio Suedrorum Eccleſiæ ex Pamphilia ad Epiphanium. 366. e. d
Legatio Domnini ad Maximum qualis. 549. c. d. e
Legatio Flauiani Epiſcopi ad Theodoſium. 559. e. 560. a
Legatio Gregorij Nyſſeni in Arabiam. 397. d. e
Legatio Iſidori Hieroſolymam. 669. e. 670. a
Legatio Theophili Alexandrini in Italiam cum litteris ambiguis. 572. a. b
Legatio ſancti Zenobij Epiſcopi Florentini ad Valentem. 344. b
Legatio Regis Gothorum pro pace ad Valentem, quam ſpernit. 390. e. 391.
Legatio Reginæ Sarracenorum pro accipiendo Epiſcopo. 344. e. 345. a
Legatio miſſa a Gentilibus Roma ad Valentinianum ob diras de magis quæſtiones. 262. e. 263. a
Legatio Gentilium Senatorum pro cultu deorum ad Imperatores. 474. d
Legatio Gentilium ad Valentinianum pro ſacris reſtituendis. 645. b. c. d
Legationes Regum ad Iulianum pollicentes auxilium ob bellum Perſicum. 124. c. d
Legatio ad Romanum Pontificem pro Eccleſia Orientali. 274. e. 275. a
Legationes ex Concilio Antiocheno ad diuerſas prouincias. 397. c. d
Legationes diuerſæ ad Liberium pro reductione hæreticorum. 178. d. e. 179. a
Legationes Ambroſii ad Maximum duæ. 546. d. e. 547. a
Legationes iniunctæ diuerſis Orthodoxis Epiſcopis ad explorandam fidem Catholicam diuerſarum prouinciarum ex Synodo Conſtantinopolitana. 446. d. e
Legationes ex Gallijs & ex Africa ad Concilium Aquileienſe. 449. b. c. d
Legati Apoſtolicæ ſedis ab Imperatore commendati. 180. d
Legati miſſi a Cõcilio Lampſaceno ad Occidentales. 174. e. 175. a. b. *eorum nomina.* 175. d. e
Legati iterum miſſi ad Synodum Alexandrinam a Paulino. 76. c
Legati miſſi ad Occidentales a Baſilio Probus & Dorotheus. 274. e
Legati miſſi Conſtantinopoli ad Valentem aqua & igne abſumpti. 241. b. c. d. e. 242. 243.
Legati a Lucifero miſſi ad Synodum Alexandrinam. 76. b
Legati Macedoniani profeſſione Nicænæ fidei ſuffurantur communicationem Liberij. 175. d. e
Legati a Donatiſtis miſſi ad Iulianum. 100. a. b
Legati Regis Perſarum male habiti a Iuliano, effectiq. martyres. 25. b. c
Legati Regis Saporis ad Iulianum Antiochiæ agentem. 60. b. c
Legatus Euſebius Vercellenſis ad erigendas collapſas Eccleſias. 83. e. 86. b. e
Leo Papa nullam prærogatiuam cognouit ſedis Conſtantinopolitanæ. 433. b
Leonis Pontificis cum ſancto Hilario Acta commenticia. 92. e
Leontij Melitinenſis Epiſcopi aduerſus hæreticos res geſtæ. 491. e
Leopardus martyr Romæ ſub Iuliano. 98. d
Leopardus cum collegis legatus ad Eccleſiam Mediolanenſem. 623. e. 624. a. e
Letoius Epiſcopus Melitinenſis exagitat Maſſalianos. 491. c
Lex Iuliani aduerſus Chriſtianos profeſſores. 108. a. b. 109. 110. *huius legis ſanciendæ ratio.* 109. d. e. 110.
Lex Iuliani, qua Chriſtiani iubentur dici Galilæi. 105. b. c. d
Lex lata a Iuliano, ne Chriſtiani militarent. 107. e
Lege Iuliani arcentur Chriſtiani a docendo. 107. d. e. 108. a. b. c
Lex Iuliani de arcendis a ſcholis Chriſtianis profeſſoribus reuocata. 172. e
Lege Iuliani ſublata priuilegia Chriſtianis. 105. e
Lex Iuliani de ſepulchris & funeribus. 121. e. 122. a
Lex Iuliani data ad Felicem Comitem. 49. a. b

Leges in ſacrilegos latæ, aduerſus Chriſtianos a Iuliano conuerſæ. 507.b.c
Leges Iuliani aduerſus eccleſias propoſitæ. 106.d.e
Lex Gratiani de iudicio Eccleſiaſtico. 375.e. 376.a
Lex Gratiani aduerſus Donatiſtas. 378.d
Lex Gratiani aduerſus Manichæos. 378.e
Lex Gratiani de immunitate clericorum. 381.d
Lex Gratiani aduerſus hæreticos. 374.d.408.e
Lex Gratiani aduerſus auaritiam clericorum. 409.c
Lex Gratiani pro Chriſtianis Catholicis exulibus. 394.b
Lex Gratiani aduerſus apoſtatas & Manichæos. 487.c.d
Lex Iouiani ſeuera de cuſtodia ſacrarum virginum. 159.a.b
Lex Theodoſii aduerſus apoſtatas. 633.e. 636.a.b. *aduerſus hæreticos.* 637.b
Lex a Theodoſio poſt baptiſmum ſancita de fide Catholica, & aduerſus hæreticos. 416.e. 417.a
Lex Theodoſii aduerſus hæreticos, ne fabricent eccleſias. 448.d.e
Leges Theodoſii aduerſus hæreticos promulgatæ tempore expeditionis in Maximum. 569.a.b.c.d.e
Leges Theodoſii aduerſus hæreticos poſt tertiam Synodum Conſtantinopolitanam. 491.b.c.d
Lege Theodoſii fugantur omnes hæretici. 600.d
Lex Theodoſii aduerſus hæreticos. 425.e. 426.a
Lex alia Theodoſii aduerſus hæreticos. 502. e. *alia.* 530. a
Lex eiuſdem in Manichæos. 480.d.e. 596.e
Lex Theodoſii aduerſus monachos hæreticos. 625.d
Lex Theodoſii aduerſus maleficos. 596.d
Lex Theodoſii aduerſus Iudæos. 504.c
Lex Theodoſii, qua abſtulit idololatriam. 633.b.c. *eademq. ex Senatuſconſulto lata.* c. d
Lex alia eodem tempore data eiuſdem argumenti. 635.d.e
Lex alia aduerſus idololatras. 515.e
Lex Theodoſii aduerſus idolorum cultores. 458.c
Lex Theodoſii aduerſus deorum cultum. 654.c.d
Lex Theodoſii aduerſus Paganos. 448.e
Lex Theodoſii aduerſus validos mendicantes. 480.e
Lex Theodoſii aduerſus fidicinas & pſaltrias. 515.d
Lex Theodoſii de baſilicis adeundis. 480.d
Lex Theodoſii, qua punitur ſeuere Sodomiticum ſcelus. 630.a.b
Lex Theodoſii de diaconiſſis. 630.b.c.d
Lex Theodoſii, ne quid clericis relinqui a feminis poſsit. 630. e. 631. a. b. *abrogata ab eodem Theodoſio.* 631.b.c
Lex Theodoſii aduerſus violantes diuinam legem. 417.b
Lex Theodoſii de fori Eccleſiaſtici immunitate ſeruanda. 513.e. 514.a
Lex Theodoſii de dilatione ſupplicij damnatorum quando & vbi lata. 619.c.d.e
Lex Theodoſii indulgens illis qui in ipſum Imperatorem maledicta iactaſſent. 679.c
Lex Theodoſii de irritandis rebus geſtis a Maximo. 571.e. 572.a.b
Lex Theodoſii de debitoribus confugientibus ad eccleſiam non relaxandis abſque fideiuſſione. 655.d.e
Lex Theodoſii de tempore Quadrageſimæ. 600.d
Lex Theodoſii de cultu Quadrageſimæ. 417.b
Lex Theodoſii de relaxandis vinctis tempore Paſchali. 195.e. 515.d.e. 562.b
Lex Valentiniani Imperatoris lecta publice in eccleſia. 267.b.c
Lex Valentiniani reuocans legem Iuliani de arcendis a ſcholis Chriſtianis profeſſoribus. 172.e
Lex Valentiniani de Arianis, vt libere coeant & ſeruent profeſſionem Ariminenſem. 516.e. 517.a
Lex Valentiniani contra Manichæos. 347. d.e
Lex Valentiniani aduerſus Donatiſtas rebaptizantes. 361. d. e
Lex Valentiniani de gladiatoribus. 196. a.b
Lex aduerſus magos & idololatras reuocata a Valente precibus Prætextati. 172. c.d
Lex de duabus vxoribus calumnioſe Valentiniano adſcribitur. 269.e. 270.a.b
Lex Valentiniani de Romanis ſcholis & ſcholaribus. 271.c.d.e
Lex de virginibus, viduis, & pupillis a Valentiniano lata. 272.d
Lex de ſcenicis a Valentiniano lata. 311.d
Lex de aruſpicina conceſſa a Valentiniano lata. 311.d.e
Lex Valentiniani, ne clerici aliquid capiant ex vltima voluntate. 267.b. *lata conſenſu Damaſi.* 269.e
Lex Valentiniani & Valentis de priuilegijs conceſſis virginibus, viduis, & pupillis. 186.b.e
Lex Valentiniani & Valentis pro ſynagogis Iudæorum. 186.c
Leges Valentiniani & Valentis de priuilegijs clericorum. 185.d.e
Lex Valentis pro Arianis de expellendis Epiſcopis Catholicis. 232.e. 233.a
Lex Valentis de monachis ad militiam reuocandis. 370. b
Lege ſæcularium coercendi qui diuinam legem contemnunt 268.e. 269. a
LIBANIVS *percarus Iuliano.* 9.e
Libanij laudes ex epiſtola Iuliani. 14.b.c
Libanius cognitor ſcriptorum Iuliani. 38.e. 39.a
Libanij orationes pro Antiochenis. 39. a.b
Libanij luctus de incenſo templo Daphnitico. 51.e. 52.a.b.c. *quæ in eum Chryſoſtomus.* 52. d.e
Libanij deliramenta in luctu exuſti templi. 53. e. 54.a
Libanius admiratus caſtitatem feminarum Chriſtianarum. 58. d
Libanius a ludimagiſtro arguta reſponſione perſtrictus. 126. d. e
Libanius laudator Iuliani poſt obitum. 141. e. 142. a. b
Libanij oratio de Iuliano deriſa. 142. a. b. c
Libanij turpes adulationes de Iuliano. 141. e. 142. b. c
Libanius falſo creditus Chriſtianus. 142. c. d. e. *fabula de eius cum Baſilio congreſſu.* e
Libanij ingenium & mores. 142.e
Libanius inſeruiebat tempori. 142.e
Libanij orationes. 143.a
Libanij de Baſilij eloquentia iudicium. 148.c
Libanius mirifice laudat Baſilium. 32.c.d. 149.c.d.e. 150. b.e
Libanij epiſtola ad Baſilium. 32. d
Libanij alia epiſtola ad Baſilium. 149.c. d
Libanius cur a Baſilio amatus. 150.a
Libanius commendatus, quòd etiam doceret pauperes. 150.a. b
Libanij epiſtola ad Ioannem Chryſoſtomum. 478. a.b
Libanius an præſto fuerit Antiochenis. 556.e
Libanij obitus quandò contigit. 556.e
Libaria martyr in Gallia cum ſociis ſub Iuliano. 98.e
Libellus Ambroſii in Auxentium. 520.c.d.e. 521.a
Libellus Ambroſii ad Theodoſium poſt cædem Theſſalonicenſium. 615.c.d.e
Libellus Auguſtini ad Valerium de concedendo tempus vacationis. 641.a.b.c

Libellus

Libellus fidei Auxentij. 216.b.c.d
Libellus de fide a S. Baſilio ſcriptus. 288.c
Libellus a Donatiſtis oblatus Iuliano. 100.e. *expoſitus legendus publice ab Honorio Imperatore.* ibid.
Libellus Feliciani & Prætextati Donatiſtarum. 696.c.d
Libellus fidei Catholicæ oblatus Liberio Papæ ab hæreticis. 176.a.b
Libellum ſupplicem dedit Terentius dux ad Valentem pro fide Catholica, ſed ab illo ſciſſus eſt. 313.c
Liber Apollinaris glutino conſtrictus. 358.d.e. 359.a
Libri Georgij Epiſcopi Ariani a Iuliano quæſiti. 73.e. 74
Libri a Iuliano ſcripti in procinctu contra Chriſtianos. 127.d.e. 128.a
Libri magicæ artis a Valente perquiri iuſſi. 262.b.e
Libri magici occaſione Ioan. Chryſoſtomus in diſcrimen adductus. 262.b.c.e
Libri ſacri ſublati a Donatiſtis. 104.c.d
Libri Sibyllini ſub Iuliano conſulti. 116.d
Liberius Papa auctor Synodi Alexandrinæ. 83.e
Liberij Papæ fidei profeſſionis fragmentum. 84.b.c. *quid ad eum Athanaſius.* ibid. d.e
Liberius Papa confirmat Synodum Alexandrinam. 85.b.c
Liberius decipitur a Macedonianis ſub Catholico nomine. 175.e. 176.
Liberius Papa recipit legatos Lampſacenos. 175.b.c.d.e
Liberius recepit in communionem Macedonianos ſub confeſſione Catholica. 176.a.b.c.d.e
Liberius ſcribit pro Macedonianis litteras communicatorias. 176.e. 177.a.b
Liberij litteræ de reſtitutione damnatorum Epiſcoporum in ſuas ſedes. 178.a.b
Liberij Papæ litteris ab omnibus abſque mora obeditum. 178.a.b
Liberius Papa magna molitur, nimirum in vnam fidem omnes Chriſtianos adducere. ibid. d.e
Liberius mittit legatos ad diuerſas prouincias. 178.d.e. 179. a.b
Liberij litteræ Synodo Tyanenſi exhibitæ, & receptæ, & impletæ. 182.c.d
Liberius excuſatur, quòd receperit Euſtathium & alios Macedonianos. 183.a.b
Liberius excuſatur, quòd facile Orientalibus legatis fidem habuerit. 184.a
Liberius Papa velum dedit S. Marcellinæ virgini ſorori ſancti Ambroſii, in cuius dedicatione habuit ſermonem. 196.d.e
Liberij Papæ obitus tempus. 194.b.e
Liberij Papæ ſedis tempus & res geſtæ. 196.a.b.c.d
Liberij baſilica. ibid.c
Liberij Papæ memoria nobilis. 196.d. *laudatus a S. Ambroſio.* d
Liberius Papa inter ſanctos adnumeratus. 196.e. 197.a
Libidines ſuas & probra Iulianus Apoſtata religione velat. 15.c.d
Libidines monſtruoſæ ex hæreſi Iouiniani prouenere. 629.c.d.e
Libyæ Eccleſia vexata a Præfecto Valentis. 259.d.e
Libyæ Præfectus ab Athanaſio excommunicatus. 259.d.e
Libyæ ſiue Liuiæ macellum. 196.c
Limenius Epiſcopus Vercellenſis interfuit Concilio Aquileienſi. 449.c
Litteras ſcribere, Dei donum. 371.c
Loqui Attice prohibiti Chriſtiani. 110.c.d
LVCIFER Epiſcopus Calaritanus mittit legatos ad Synodum Alexandrinam. 76.b
Lucifer Epiſcopus Calaritanus Antiochiæ creat Paulinum Epiſcopum. 76.c
Luciferi congreſſus cum Euſebio Antiochiæ. 86.d.e. 87.
Lucifer ſe diuidit ab Eccleſia. 87.a.b. *cauſæ huius diſſidij.* 87.b.c
Luciferi cum Euſebio altercationis cauſa quæ vere præceſſit. ibid. c.d
Luciferi reditus in Italiam. 88.e. *eiuſdem exitus.* 89.a. 90.c. *& elogium luctuoſum.* ibid.
Lucifer non dicendus hæreticus, ſed ſchiſmaticus. 89.a.b. 90.a
Luciferi Calaritani obitus. 309.c.d. *quomodo dictus immunis ab hæreſi Ariana.* 309.e.d
Luciferiani ſchiſmatis cauſa vnde manauit. 87.b.c.d.e. 88.a. *eiuſdem ratio.* 89.a.b. 90.a
Luciferiani ſchiſmatici procul ab hæreſi. 89.b.c.d.e. 90.
Luciferianis anabaptiſmus minime impingendus. 89.c.d
Luciferiani ſchiſmatici eliciunt reſcriptum a Theodoſio. 580.e.d
Luciferiani agentes in angulo Hiſpaniarum. 311.a.b. *ijdem reiecti ab omnibus.* b. *Satyrus frater S. Ambroſii eos vitat.* 311.b.c
Luciferiani quando extincti. ibid.c
Luciferiani confutati a S. Hieronymo. 469.c.d
Luciferianum ſchiſma penitus deficit. 581.c.d
Lucioſus Epiſcopus in Hiſpania hoſtis Luciferianorum. 310.a
Lucius ſuffectus Alexandriæ in locum Georgij Epiſcopi Ariani. 75.d
Lucius Epiſcopus Alexandrinus Arianus agit contra Athanaſium. 163.d.e. *Lucius reijcitur.* 164.a.b
Lucius Arianus expulſus conuenit Valētem Imperatorem. 389.e
Lucius inuadit Eccleſiam Alexandrinam. 333.d.e. 334. 335. *eius immania ſcelera.* ibid.
Lucij impietatem publice deteſtatur Moyſes Sarracenorum Epiſcopus. 345.b
Lucius Alexandrinus Epiſcopus Arianus agit Conſtantinopoli apud Demophilum. 420.a
Lucius penitus a ſede Alexandrina expulſus. 422.e. *eius ſcripta.* ibid.
Lucius ſcripſit Paſchales epiſtolas. 422.e
Lucius Samoſatenus Arianus Epiſcopus. 236.e.d
Luctus Iuliani de incenſo Daphnitico templo. 52.d.e
Luctus de Luciferi Epiſcopi caſu & ruina. 90.c.d
Ludi Circenſes Gazæ. 62.d.e
Luminaria in funere. 207.e
Lupicinus pugnat aduerſus Procopium tyrannum. 186.e
Lupicinus dux exercitus reprehenſus. 376.e
Lupicini Romani ducis auaritia & perfidia quid Romanus exercitus paſſus. ibid.
Lupus Epiſcopus Edeſſæ Arianus. 305.c.d
Luſtratio Donatiſtarum, cum tangerent res Orthodoxorum, per ignem. 103.b. 104.d.e
Luxum & ornatum ſacerdotibus non conuenire, Gregorij Nazianzeni ſententia. 442.b
Luxus clericorum taxatur. 198.e

M

M*ACARIVS Antiochenus cum ſocijs deportatus in Oaſim.* 42.b.c.d.e. *eorum martyrium ſub Iuliano.* ibid.
Macarij monachi in Aegypto miracula. 340.a.b
Macarius presbyter communicans ſchiſmaticis Romæ punitus. 310.a.b
Macedonius hæreſiarcha damnatur in Concilio Conſtantinopolitano. 428.b.c. *iuſſu Damaſi.* d

Macedonius Magiſter Officiorum Gratiani fauet hæreticis. 436. d. non impune. d
Macedonij monachi inſigne facinus Antiochiæ. 555. d.e
Macedonius martyr in Phrygia. 37.b
Macedoniana hæreſis probata Lampſaci inualeſcit. 174. c. d. e
Macedoniana hæreſis collapſa. 378. b
Macedoniani creabant Epiſcopos, ſed cohibiti. 502. e. 503. a. b.
Macedoniani Epiſcopi. 93.b
Macedoniani legati, profitendo fidem Nicænam, ſurripiunt communicationem Liberij. 175. c.d.e
Macedoniani perſecutionem patiuntur ab Arianis ſub Valente. 192. e. 193. a
Macedonianis anathema dictum a Damaſo. 352. e
Macedonianorum vafrum conſilium de mittenda legatione ad Liberium Papam. 175. b.c
Macedonianorum copiæ in Helleſponto. 174. e
Macellum Libyæ, ſiue Liuiæ, locus in Vrbe ſic dictus. 196. c
Machabæorum martyrum ſolemnitas in Eccleſia. 576. d
Macrina S. Baſilij auia Neocæſareæ agebat. 151. d
Macrina ſoror Baſilij. 230. a. b. Thecla ab Angelo dicta. d
Macrinæ Gregorij Nyſſeni ſororis virtus & doctrina. 397. e
Macrinæ obitus, quam Gregorius Nyſſenus magiſtrã appellat. 397. c.d.e. 398. a. geſtabat crucem ferream, & annulum ferreum cum cruce. 398. a.b. eius vitam ſcripſit Gregorius frater. 398. b
Mactarij dicti Manichæi, & cur. 348. d
Magos colit Iulianus. 4. c. d. 14. c.d.e
Magos ſecum ad bellum ducit Iulianus. 123. a. ab ijs deceptus. 127. a.b. 130. a
Magi aruſpices Iuliani ludibrio affecti. 141. b.c
Magorum Iuliani detectæ impoſturæ. ibid. c.d.e
Magi a Valente exagitati, dato reſcripto in eos. 172. b.c
Magi & incantatores a Valente diu exagitati. 260. b.c.d. 261. 262. 263.
Magi etiam in Occidente iuſſi inquiri. 262. e. 263. a. 274. a. b
Magiæ libri a Valente perquiri iuſſi. 262. b.c.d
Magicas præſtigias damnat Concilium Rom. 265. a
Magiſtratus Iuliani quales. 10. a.b.c
Magiſtratus Conſtantij male habiti a Iuliano. 5. b. c. 6. c. mutati. 8. d
Magiſtratus Ethnicis quoque communes eſſe voluit Theodoſius. 633. a.b
Magiſtratus ad Epiſcopatum ante omnes aſſumendi. 179. c. d
Magiſtratus philoſophis & eruditis collati a Iuliano. 9. a
Magiſter ludi litterarij deluſit reſponſione Libanium. 126. d. e
Magiſter Proſcolus pecuniæ inuentor. 575. a
Magiſtris quantus honor habendus, exemplo Theodoſii oſtenditur. 488. a
Magiſtri ludi litterarij eſſe vetiti ſunt Chriſtiani. 107. e. 108. a
Magnus Comes Arianus obſequitur Lucio. 335. e. 336. eius crudelitas. ibid.
Magni Præſidis in Alexandrinam Eccleſiam crudelitas. 336. b. 337. a
Maiuma nauale Gazæ dicta Conſtantia, quid de ea Iulianus. 60. c.d.e
Maiumæ ſpectaculum frequentatum ab Antiochenis. 41. e. 42. a
Malchus monachus in Syria celebris. 257. e
Maleficia ſanctis viris nocere non poſſe. 548. e
Malefici Theodoſii lege perſtricti. 596. c.d
Maleficos excommunicandos præcipitur a Romana Synodo. 464. e
Maleficos ſeueriſſime punit Valentinianus. 274. a
Maleficorum artes plurimum inualuerunt ſub Gratiano. 465. a
Mamertini & Neuittæ Conſulatus. 8. e
Mamertinus Iuliano carus. 5. b. 9. a.b
Mamertinus qualis. 9. a
Manichæi Romæ quid egerint. 347. d.e. agunt Romæ conuentum. 348. a. b. detecti. b. c. d
Manichæi præceptis ſuis obtemperare nequeunt. 548. b
Manichæi e diametro pugnant contra Iouinianum. 629. b. c. d
Manichæi cohibiti lege Valentiniani. 347. d. e
Manichæi Theodoſii lege exagitati. 596. e
Manichæos lege damnandi ſub Valentiniano occaſio. 347. e
Manichæos lege damnat Gratianus. 378. d. 393. e
Manichæos lege cohibent Imppp. 480. d
Manichæos appellat Priſcillianiſtas Maximus. 552. e
Manichæorum vituperatio. 379. a
Manichæorum Auditor, qui Romæ eos congregauit, quis fuerit. 347. c
Manichæorum ſimulata ſanctitas. ibid. d
Manichæorum nomine cur infamati optimi Chriſtiani. 348. d. 525. c
Manichæorum hæreſis cognata Priſcillianiſtis. 457. c. d
Manichæus nobilis fit Catholicus Chriſtianus. 348. c
Manuel Perſa martyr. 25. b
Marcella quæſita in coniugem a Cereali. 368. d. e. 369. a
Marcellæ argute dictum Cereali nubere recuſantis. 368. d
Marcellæ amplitudo. 369. a
Marcella vidua doctiſſima ſemper diſcendi cupida. 469. d. e. 470. a
Marcellæ ingenium, virtus, præſtantia. 469. d.e
Marcella Romæ monaſteria inſtituit. 470. b
Marcellina virgo ſoror S. Ambroſii. 223. a. eius vitæ inſtitutio. 380. d
Marcellina nuncupat vota S. Laurentio pro felici reditu fratris. 485. e
Marcellinus ſchiſmaticus res Luciferi ſcripſit. 88. e
Marcellinus ſchiſmaticus fauet Vrſicino. 199. b. c eorumdem libelli fides. ibid. 200. d.e. 221. b
Marcellinus cum Fauſtino elicit reſcriptum a Theodoſio. 580. c.d.e. 581. a. b
Marcellini Comitis error in tempore obitus Damaſi. 497. c
Marcellini error de tempore obitus Valentiniani. 646. e
Marcellinus Conſul auus an pater Melaniæ. 341. e. 342. a
Marcelli Ancyrani hæreſis. 275. e. 316. a
Marcelli Ancyrani cauſa delata a Baſilio ad Damaſum. 316. c. d. e
Marcellus Ancyranus vt damnetur, petunt Orientales a Romano Pontifice. 275. b.c. 317. b.c.e. 318. a
Marcelli Ancyrani obitus. 316. e
Marcellus tyrannidem poſt Procopium ſumpſit. 186. e occiditur. ibid.
Marcellus martyr ſub Iuliano. 18. e
Marcellus Epiſcopus Apameæ deſtruit templum Iouis Apameni. 609. b.c.d.e. 610. a. b. aqua benedicta præualet aduerſus dæmonem. 610. b. c

Marcianus

Marcianus Nouatianus Epiſcopus Agelio Nouatiano ſufficitur. 504.c
Marciani plures. 504.c.d
Marcianus monachus in Syria celebris. 257.d. 504.c
Marcianus magiſter filiarum Valentis. 193.b
Marcionitæ hæretici inter Antiochenos Catholicos latebant. 532.b
Marcionitæ vexant Antiochenam Eccleſiam. 532.a.b
Marcionitæ male pereunt. 532.e
Marcionita curatus a Ioanne Chryſoſtomo. 532.e
Marcionitarum ludus. 533.a.b
Marcus Aegyptius hæreſes Gnoſticorum inuexit in Hiſpanias. 454.a.b.c. 457.e
Marcus Arethuſius Epiſcopus quæ paſſus cum ſuis gentilibus. 65.c.d.e. 66.a.b
Marcus Arethuſius ſeruator Iuliani ab internecione. 66. b
Marcus Arethuſius Semiarianus aliquando. 66.e
Marci Epiſcopi Arethuſii martyrium. 65.e. *eum Catholicum deceſſiſſe.* 66.e
Marcus Velſerus illuſtrator rerum antiquarum, & rerum S. Vrſulæ diligens explorator. 482.c
MARIA Virgo Auctoris ſignum. 1.d
Maria Dei genitrix pro Deo culta ab hæreticis Collyridianis. 359.c.d
Mariam poſt partum Ioſepho coniunctam, Heluidij hæreſis. 359.c
Marianus monachus in Syria celebris. 257.e
Marina Gordiani vxor damnata ad Aquas Saluias. 98.b
Marini martyris reliquiæ. 441.a
Marini in Demophili locum ſubrogatio. 530.a
Maris prodigioſa effuſio ob terræmotum magnam ſtragem facit ſub Valentiniano. 184.c. *quid mali portenderit.* 185.d
Maris Epiſcopus Chalcedonis quid in Iulianum. 22. e. 23.a.b.c
Maris Epiſcopus Arianus factus. 23.a.b
Maris Chalcedonis Epiſcopus profitetur fidem Catholicam in Concilio Antiocheno. 163.b
Marius Victorinus deſerit ſcholas, & ad Chriſtum conuertitur. 111.d.e. 112.b.c.d. *quo tempore libros de Trinitate ſcripſerit.* 113.b
Marna deus Gazenſium. 62.c.d. *idem victus a Chriſto.* 63. a
Marnæ templum Gazæ clauſum. 610.d
Marti immolat Iulianus, ſed in eum incenſus ira furit deceptus. 130.d.e. 131.a
Martinus quando creatus eſt Epiſcopus. 367.c.d
Martinus pro votis ad ieiunia & cilicia confugit. 367.b
Martinus Epiſcopus cum adit Valentinianum, quid mirum accidit. 367. b.c
Martini annorum ratio. 367.d.e
Martino Epiſcopo quid per calumniam Ithacius obiecerit. 512.a
Martinus conſentit Maximo, & Epiſcopis communicat. 522.e. 523.a.b
Martinus cum Angelo viſus colloqui. 522.d. *aduentus Treuerim Synodum terret.* e
Martinus Ithacio iuſſus communicare metu mortis multorum communicat. 523.d
Martinus dolet ſe Ithacio communicaſſe. ibid.
Martinus corripitur ab Angelo. 523.d.e
Martinus Maximo prædicit euentum belli Italici. 524.b
Martinus ad conuiuium Imperatoris ire coactus. 524.b
Martinus propinat ſuo presbytero. 524.b
Martinus quomodo exceptus ab Auguſta. 524.d.e
Martinus in hæreticos inquirere vetat Maximum. 523.a
Martinus cur dimouet Maximum ob inquiſitione hæreticorum. 525.b.c
Martinus in crimen adductus hæreſis Priſcillianæ. 512.b. 525.c
Martinus quæ prædixerit Maximo. 570.e
Martinus deijcit templa deorum. 610.e. 611.a.b. 613.a
Martyres Alexandrini ſub Lucio Ariano. 336.d
Martyres Alexandrini occiſi a Gentilibus ſub Theodoſio. 603.b.c
Martyres Ancyrani. 35. d.e
Martyres Antiocheni ſub Iuliano. 42.a.b. 55.c.d.e. 56. 57. 58.e. 59.a
Martyres Galatæ. 35.c.d.e. 36. a
Martyres Galliarum. 98.e
Martyres in Gothia ſub Athanarico. 263.d. *iidem omnes Catholici.* 264. 265. 348.d.e
Martyres Gazenſes. 60.e. 61.a
Martyres Hadrianopolitani. 38.b
Martyres innocentes qui ſint apud Ammianum hiſtoricum. 201.b
Martyres ſub Iuliano diriſſima paſſi. 24.b.c
Martyres Legati Regis Perſarum ſub Iuliano. 25.b.c
Martyres Romæ ſub Iuliano. 96.e. 97. 98.
Martyres octoginta in mare merſi ſub Valente. 241.c.d.e. 242. 243.
Martyres Phryges. 36.e. 37.a
Martyres Thraces ſub Iuliano. 38. b.c
Martyres qui dicendi. 71.e
Martyres poſt mortem quales. 57.b
Martyres iuuare defunctorum animas. 486.b.c
Martyres ſugillat Eunapius Gentilis. 602.c.d
Martyrum conſtantia. 17.b.c. 65.d.e
Martyrum templa a Iuliano iuſſa ſuccendi vel demoliri. 51. a
Martyrum ſepulchra a Gentilibus effoſſa. 63.d.e
Martyrum gloriam falſis criminibus fruſtra obſcurare conatur Iulianus. 56.e. 57.a
Martyrum corporum virtus. 57.b
Martyrũ reliquiæ ne diſtrahantur, vetat Theodoſius. 530.b
Martyrum reliquiæ diuinitus inuentæ. 61.b
Martyrum reliquias dum Eunapius deridet, hæreticos inſectatur. 602.c.d
Martyrum cultus in Eccleſia quàm celeberrimus. 602.d.e
Martyrum reliquiarum cultus. 57.c. d
Martyrum natalitia frequentari ſolita conuiuiis. 381.d
Martyrũ gloriam inuidebat Iulianus Chriſtianis. 17.a.b
Martyrium Baſilij Ancyrani. 35.d.e
Martyrium trium Chriſtianorum Phrygum. 37.c
Martyrium Legatorum LXXX. Orthodoxorum ad Valentem. 241.c.d.e. 242. 243.
Martyrium Theodori Antiocheni. 46. d.e. 47.a
Martyrius renuit ordinari diaconus a Nectario. 447.e. 448. a
Martyrologium curatum fingitur opera Theodoſii. 582.b.c
Maſſaliani hæretici in Syria detecti & cohibiti. 491.e
Maſſaliani a Flauiano detecti. 492.a
Maſſaliani Saccophori vocati. 491.e.
Maſſalianorum hæreſes. 492.b.
Maſſaliani eyciuntur e Syria, & damnantur in Synodo Sydæ. 492.c.d
Mater deorum contumelia affecta. 36.d.e. 37.a
Matris ducentis filium ad martyrium dignum exemplum. 304.e. 305.a.b
Matrimonium conſobrinorum vetitum a Theodoſio. 631.e. 632.a.b
Matrimonia illicita concedendi, licentiam Principes male vſurparunt. 632.d

Mataza

Mataza dicta eremus vbi Baſilius atque Gregorius agebant. 148.c
Mataza locus eremi Baſilij. 34. e. deſcribitur qualis eſſet. 34.e. 35.a.b
Mathematicos & magos capite punit Valens. 260.b
Mauritius Epiſcopus Andegauenſis. 715.b
Mauuia Regina Sarracenorum fidem Chriſti propagat. 345.a.b
Mauuia Regina Sarracenorum liberat Conſtantinopolim. 392.d
Maximianiſtæ Donatiſtæ. 694.e
Maximianiſtæ damnati in Concilio Bagaienſe. 695.e
Maximianiſtæ redire permiſſi & recepti. 696.a.b.c
Maximianus contra Parmenianum electus Epiſcopus Carthaginenſis in ſchiſmate Donatiſtarum. 692.c.d.e
Maximini iudicis ſæuitia conflauit inuidiam Damaſo. 200.a.b
Maximinus Vicarius Romæ. 274.a.b
Maximus philoſophus Smyrnæ natus, Epheſius dictus. 9.d.e
Maximus philoſophus magus vocatus a Iuliano. 4.c.d
Maximus philoſophus quomodo a Iuliano exceptus. 9.a.b. quanti eum fecerit Iulianus. c.d. 171.c
Maximum philoſophum ſecum ducit ad bellum Iulianus. 123.a. ab eo deceptus. 127.a.b
Maximus philoſophus pollicetur victoriam Iuliano. 122.e. 123.a.b
Maximus philoſophus deriſus a Chriſtianis. 141.c.d
Maximus philoſophus acceptus Iouiano. 165.d. 166.d
Maximus philoſophus dira cogitur pati ſupplicia. 171.c.d.e. 172. quomodo liberatus. 171.e.172.a.b
Maximus philoſophus a Valente occidi iuſſus ob magiam. 261.e. 262.a.b
Maximi philoſophi duo, Tyrius, & Smyrneus, qui & Epheſius dictus. 262.a
Maximus philoſophus magus qualis poſt obitum apparuit. 423.d.e
Maximus Epheſius non idem ac Tyrius. 262.a
Maximi Cynici duo. 9.d
Maximus Cynicus venit Conſtantinopolim. 412.c.d
Maximi laudes a Gregorio Nazianzeno ſcriptæ. 412.c. 415.b
Maximus Cynicus turbas excitat in Gregorium. 412.c.d. adit Gratianum Imp. & offert ei librum. e
Maximi ſtudia pro ſede adipiſcenda. 413.d.e
Maximus intruditur in ſedem Conſtantinopolitanam. 414.a.b. ordinatus in domo ſcenici. c. pellitur a ciuibus extra vrbem. d.e
Maximum ſe deceptum laudaſſe pronunciat Gregorius. 414.e
Maximus primo laudatus, vituperatus poſtea a Gregorio. 415.a.b.c.d
Maximus pulſus Conſtantinopoli, Theodoſium conuenit: reiectus redit Alexandriam. 417.b.c.d
Maximus in hæreſim Apollinaris labitur. 417.d
Maximus ſcribit in Gregorium Nazianzenum. ibid.e
Maximus dum ſedit Conſtantinopoli, ordinationes habuit. 418.a
Maximi cauſa pertractata in Concilio Conſtantinopolitano. 429.d.e
Maximum Epiſcopum non fuiſſe, declaratum a Synodo. ibidem. e
Maximus cum Calimero legatus a Paulino ad Synodum Alexandrinam. 76.e
Maximus Epiſcopus Neapolitanus ſuffectus in locum Zoſimi. 88.e
Maximus martyr Antiochiæ. 55.c.d.e
Maximus tyrannus inſurgit in Occidente. 481.b.c.d. ex ſtemmate Conſtantini aſſerebatur. d
Maximus pollet Britannorum auxilus. 481.d.e
Maximus coloniam in Gallia inſtituit. 481.d
Maximus Gratianum occidi curat. 483.b
Maximus occidit amicos Gratiani. 485.a.b
Maximus cupiditate regnandi fauet Gentilibus. 483.a.b
Maximus mittit legatos ad Theodoſium Imperatorem. 485.b.c. 550.e
Maximi impetus comprimitur Ambroſii votis. 485.c. eiuſdem legatione retardatur ab Italiæ inuaſione. 487.b
Maximus animaduertit in Priſcillianum. 512.b.c.d. carpitur ob eam rem a Pacato. e
Maximus arrogat ſibi cauſas Epiſcoporum, licet hæreticorum. 514.b. eius cum Theodoſio hac ex parte differens collatio. 514.a
Maximi cum Theodoſio fœdus ictum. 516.b
Maximi vxoris erga ſanctum Martinũ ſtudium. 524.c.d
Maximus Synodo Treuerenſi & Ithacio fauet. 522.d.e. Martinum Ithacio communicare compellit. 523.b
Maximi factum exerentis gladium in hæreticos commendatur. 525.d.e
Maximi & Valentiniani cauſæ. 547.a.e
Maximi ad Valentinianum epiſtola pro Ambroſio & Catholicis oppugnatis. 542.e
Maximus Imp. pro S. Ambroſio ad Valentinianum ſcribit. 542.e. 543.a
Maximus Alpes tranſcendere cogitat. 546.e. ad eum legatus Ambroſius libere loquitur. 547.a.c. 548.a
Maximus nonniſi publice vult audire Ambroſium. 547.c
Maximi querela in Ambroſium. ibid.e. vrgetur ab Ambroſio. 548.a.e
Maximus quomodo excommunicatus a ſancto Ambroſio. 549.b.c
Maximus decipit Domninum legatum. ibid.d.e
Maximus ſeſe inſert clam in Italiam. 550.b.c
Maximus deuaſtat Italiæ partem. 550.e. 551.a
Maximus Mediolanenſem Eccleſiam incolumem relinquit. 551.e
Maximus redditus mitior omnes ſibi conciliare ſtudet. 552.b
Maximus populos ſuam quemque religionem colere permittit. ibid.
Maximus ſcribit ad Siricium Papam de Catholica religione. 552.c.d.e
Maximi ſtudium pro fide Catholica. ibid.e
Maximus libentiſſime excipitur a Gentilibus. 552.e
Maximum publice laudauit Symmachus. 553.a
Maximus in quanta mala incidit, dum Martino non paruit. 570.e
Maximus a Theodoſio victus, occiditur a militibus. 570.a.b.c
Maximi ſectatores male periere. 571.a
Maximi res geſtæ per Theodoſium irritæ redditæ. 731.e. 732.a.b
MEDIOLANENSIS Eccleſia a Iuſtina cœpta turbari. 442.d.e
Mediolanenſe Concilium contra Iouinianum. 624.a.b.c. ex eo Synodica ad Siricium Papam. 628.b.c.d
Mediolanenſis Eccleſiæ ſtatus ante Ambroſii ordinationem. 373.e. 377.a
Mediolanenſis Eccleſiæ tranquillitas ſub Ambroſio. 376.e
Mediolanenſis diœceſis Sirmienſis Eccleſia. 422.d
Mediolanẽſis Eccleſia a Iuſtina Auguſta perturbatur. ibid.
Mediolanenſe monaſterium ſub cura Ambroſii. 467.d
Mediolanenſis populus ſtudioſiſſimus Ambroſii. 518.d.e

Mediolanenſis populus tuetur Ambroſium a Iuſtina. 535. b.c.d.e. 336. a
Mediolanenſes parant fugam a Maximo. 551. e. 552. a
Mediolanenſes ab Ambroſio continentur, ne fugiant metu Maximi. 552. a
Melaniæ peregrinatio in Orientem cum Ruffino. 322. b. c.
Melania ab Athanaſio donata pelle ouina. ibid. d
Melania Aegypti eremum luſtrat. 332. d.e. *erogat in monachos pecunias.* d
Melania quanta præſtitit monachis tempore perſecutionis Lucij Ariani Epiſcopi. 339. b.c.d. 340.
Melania claritudine generis ab omnibus Præfectis honore habita. 339. d.e. 340. *eius genus.* 341. e. 342. a
Melania occultat & paſcit monachos. 341. b. c. d. 343. a
Melaniæ conſtantia. 341. d. 342. a
Melania filia an neptis Marcellini Conſulis. 341. e. 342. a
Melania a Didymo deprauata. 242. e
Melania ex Aegypto proficiſcitur in Palæſtinam. 343. a.b. *quid ibi paſſa a Præſide Palæſtinæ.* ibid. b.c
Melania Præfectum Palæſtinæ ſuæ conditionis certiorem facit. 343. b
Melania quid egerit Hieroſolymis. 343. e. d. *tempus eius commorationis.* ibid.
Melania in crimen obiecta Hieronymo. 509. e
Melania aduerſatrix præcipua S. Hieronymi. 673. b. d.e. 674. a.
Melaniæ caſus lugetur ab auctore. 674. b. c. d. e
Melaſippus martyr Ancyræ cum Antonio & Carina ſub Iuliano. 35. e
Meletius Epiſcopus Antiochiæ degit tempore Iuliani. 54. e. 55. a.b. *mittit adoleſcentem conuerſum ad Cyrillum.* 55. a
Meletij lapſi, vt reciperet ſedem ſuam, cur non habita ratio. 87. e. 88. a
Meletij reditus Antiochiam quando contigit. 88. b. c. d
Meletius ſeorſum colligit ſuos. 87. e. 88. a
Meletij imagines vbique honoris cauſa poſitæ. 252. b. e
Meletij nomen liberis a parentibus imponi ſolitum. ibid. c. d
Meletij effigies & manſuetudo. 252. d
Meletij exulantis egregia virtus. 252. e. *defendit Præſidem ab ictibus lapidum.* 252. e. 253.
Meletius quid paſſus a Valente Imp. 252. a.b
Meletij exilium. 252. b. *quo honore a populo cultus.* ibid. e
Meletij cauſam tuetur Baſilius aduerſus Paulinum. 273. a 275. e
Meletij requiruntur litteræ ad Occidentales. 276. e. 277. a. b. e
Meletij cauſam minùs exploratam fuiſſe Damaſo putauit Baſilius. 327. d. e
Meletio communicandum potius quàm Paulino, cenſet Baſilius. 327. e
Meletij & Paulini cauſa quomodo concordata. 328. b.c
Meletius cum Paulino tranſegit. 394. e. 395. a
Meletij cum Paulino modeſtiſſima oratio. 395. d
Meletius nouos ordinat Epiſcopos, Diodorum Tarſenſem, Ioannem Apameæ, Stephanum Germaniciæ. 400. d. e
Meletius viſitans monachos Syriæ, nouit Simeonem Stylitam. 401. a
Meletius venit Conſtantinopolim, vt Gregorium collocet in throno. 428. b. c
Meletij obitus Conſtantinopoli. 435. a. b. *funus ſumptuoſum.* c.d. *tranſlatio Antiochiam.* d
Meletium Chryſoſtomus etiam laudauit. 435. d
Meletij memoria cur III. Id. Febr. adſcripta in tabulis Eccleſiaſticis. 435. d
Meletio mortuo an alium ſufficerent, deliberant Patres Conſtantinop. Synodi. 436. a
Meletij ſucceſſor in Synodo decretus Flauianus. 435. e. 436. a
Meletiani Tarſenſibus iuncti. 328. e
Mendacium peccatum non eſſe, Priſcillianiſtarum hæreſis. 457. e
Mendicantes validi compreſſi lege Imperatoris. 480. e
Mendicantes cur Romæ tempore Hieronymi abundarent. 480. e. 481. a
Mendicantes pro foribus eccleſiarum eſſe ſolebant. 481. a
Menedemus legatus martyr vna cum ſocijs. 241. b.c
Mercurius martyr percuſſor Iuliani. 135. e. 136. a
Meretrices & cinædi ſtipatores Iuliani. 15. a
Merobaudis & Gratiani Conſulatus. 377. b
Merobaudis & Saturnini Conſulatus. 481. b
Merobaudis occiſio. 485. a
Merobaudes falſo dicitur Gratiano infidus. ibid. b
MILES Chriſtianus quibus armis debellet hoſtes. 387. c
Milites Chriſtiani quæ paſſi ſub Iuliano. 18. d.e
Milites Chriſtiani a Iuliano thurificatione probati. 20. e. 21. a
Milites multi incaute thura offerunt. 20. e. *agnito errore publice pænitent.* 25. b
Militum Chriſtianorum glorioſa confeſſio. 21. b. c. d. e. 22. a
Milites deſertores fidei Chriſtianæ reſipiſcunt. 155. e. d
Milites in Ambroſium miſſi agunt pro Ambroſio. 540. e. d
Milites Itali pij. 388. e. *fortes fide.* 390. a. b. 392. a. b
Milites prohibiti hoſpitari in ſynagogis Iudæorum. 186. c
Milites cohibet diſciplina Theodoſius. 679. b
Militare prohibiti Chriſtiani a Iuliano. 107. c
Millenariorum hæreſis a Damaſo Papa damnata. 353. e. 354. a
Mimas mons Aſiæ nobilitatus nece Valentis. 391. d
Mimus Porphyrio per iocum Chriſtianus & martyr ſub Iuliano. 58. e
Mineruius legatus cum Prætextato ad Valentinianū Imp. cauſa quæſtionum in magos exhibitarum. 262. e
Miraculum Crucis coronatæ in extis Iuliano viſæ. 15. e
Miraculum ex præſentia Chriſtiani in ſacris Iuliani factum. 16. a. b
Miraculum de Iuliani ſtatua cælitus igne comminuta. 68. b
Miraculum de Gentilibus Orgia celebrantibus. 69. b
Miraculum S. Ambroſii Romæ. 382. b.c
Miraculum de Cæſario e ruina Nicææ ſeruato. 206. e
Miraculum Hilarionis de equis Circenſibus. 62. e
Miraculum de obmuteſcentia oraculi Daphnis ob reliquias S. Babylæ. 44. e. 45. a
Miraculum de morbo Iuliani ſenioris ob religionis Chriſtianæ contemptum. 47. c. *alia ob eamdem cauſam facta.* d. 48. d. e
Miraculum a S. Hilarione factum in maris fluctibus compeſcendis. 185. a
Miraculum inſigne de innocenti muliere Vercellenſi adulterij damnata. 202. b.c.d
Miracula martyrum contra Arianos defenduntur & probantur. 545. b.c
Miracula in Aegypto a monachis facta. 340. a
Miracula poſt obitum Damaſi. 497. e. 498. a. *dum viueret.* 488. e. *pueri in fontem baptiſmalem delapſi.* 499. e. 500. a
Miracula Damaſi Vrſicino ſchiſmatico adhærentes tribuunt S. Laurentio. 498. a.b

Miracula Hieroſolymis de energumenis. 510.d

Miracula de ſacroſancta Euchariſtia, & de ampulla vitrea Chriſmatis proiecta & non fracta. 101.c. 102.a

Miracula diuinitus edita in conſtructione templi Hieroſolymitani. 119.b.c. 120.a

Miracula Aphraatis monachi Antiochiæ. 253.a.b.c

Miracula Iuliani Sabæ. 256.a.b.c

Miracula S. Donati Epiſcopi. 715.e

Miracula Euſebij Epiſcopi Vercellenſis poſt obitum. 309.a

Miracula ingentia ex reliquijs ſanctorum martyrum. 64. c.d

Miracula de victoria Theodoſii. 686.a.b

Miracula ad ſepulchra Ioannis Baptiſtæ & Eliſæi edi ſolita. 64. d

Miracula in inuentione & tranſlatione SS. Geruaſii, & Protaſii. 544.a.b

Miracula ſæpe Deus per confeſſores efficit. 498.b

Miracula de S. Marcello Epiſcopo Apameno. 610.b.c

Miracula de ſupplicijs diuinitus irrogatis apoſtatis. 49. b.c

Miraculis probata fides Catholica tempore Lucij Ariani. 340. a.b

Miſopogon Iuliani in Antiochenos. 38.e. 39.a.b

Miſſas certis horis celebrandas cautum Concilio Romano. 465.a

Miſſæ agi ſolitæ in priuatis domibus. 282.c.d

Miſſæ ſacrificium pro defunctis offerendum. 586.c.d.e

Miſſa pro defuncto nondum corpore tumulato. 586. e. 587.a. *In Miſſa pro defunctis offertorium quo modo intelligendum.* 587.a.b

Mithræ ſacra abominanda refoſſa. 70.c.d

Mitrella pro velo. 103.d.e. 104.a.b

Mitrellæ imponi ſolitæ ſacris virginibus in Africana Eccleſia. 103.c.d.e. 104.b.c

Mitrellarum diuerſa genera. 104.b.c

Modeſtus Conſularis & Præfectus. 245.c

Modeſtus acriter minatur Baſilio. 245.e. 246. *victus a Baſilio.* 246.e

Modeſtus ægrotans vocat Baſilium, & rogat eum quem perſequebatur. 247.d.e

Modeſtus Præfectus quid Edeſſæ. 304.d.e. 305.a.b

Modeſtus Conſul Arianus cum Arintheo Catholico. 312.e

Moguntina clades illata a barbaris ſub Valentiniano. 206.b

Monachus miſſus furari ſcripta Hieronymi. 672.e. 673.a.b

Monachi in Ponto ante Baſilium. 35.b

Monachi fauent Baſilio aduerſus Euſebium. 30.c.d

Monachi collegæ Baſilij calumnijs ſolicitantur. 153.c

Monachi Aegyptij exagitati a Valente. 322.e. 323.a

Monachi Aegyptij perſecutione Lucij Ariani dire vexati. 339.a.b. *a Melania excepti.* 339.d.e. 340.

Monachi aduerſantur S. Gregorio Nazianzeno. 590.c.d. *lapidibus eum appetunt.* e.

Monachi relegati in inſulam Aegypti terrent dæmones, & idololatras conuertunt ad fidem. 340.b.c.d

Monachi vocati ad certamen aduerſus dæmones. 609.a

Monachi maledictis proſcindũtur ab Eunapio. 601.e. 602.

Monachi coniecti in carcerem ab Angelo liberati. 68.e

Monachi Palæſtini quæ paſſi ſub Valente. 343.b.c.d

Monachi in Syria celebres ſub Valente Imperatore. 257.d

Monachi a Valente militare coacti. 369.e. 370.a. *de ea re datum reſcriptum.* 370.b

Monachi tributis vexati a Valente. 370.c.d. *eos litteris Baſilius conſolatur.* d.e

Monachi in Syria grauia paſſi. 370.e. 371.b

Monachi Epiphanium conſulunt de hæreſibus. 371.b

Monachi hæretici lege Theodoſii expelluntur. 625.d. *de iiſdem quid poſtea.* 655.a

Monachi Syri præſto ſunt Antiochenis laborantibus vltimo periculo. 554.e. 555.a.b. *eorumdem egregia facinora.* b.c.d

Monachi quamdiu commorati ſunt Antiochiæ. 556.d.e

Monachi cur vetiti fieri ex clericis. 455.e

Monachi affines clericis. 507.e

Monachis quàm inſenſi eſſent Romani. 508.b

Monachorum proceſſiones. 576.d.

Monachorum Alexandriæ, Aegypti, & Palæſtinæ vitæ ratio. 31.d.e

Monachorum Ponticorum vita ſublimis. 153.d.e. 154.a.b

Monachorum ſingularis abſtinentia. 153.e. 154.a. *de eadem Gregorij Nazianzeni iudicium.* 154.b. *rurſus de eorum inſtitutis.* e

Monachorum laudes. 370.c

Monachorum ſanctitas miraculis probata. 340.a.c

Monachorum perſecutio dira ſub Valente. 370.a.b

Monachorum peregrinatio an probanda. 529.c

Monachorum Romanæ Eccleſiæ ſanctitas. 575.e. 576.a

Monachorum ſtatus a quibus laudatus, & a quibus improbatus. 602.b.c

Monachorum cupiditas coercenda. 267.e. 268.a

Monachorum non eſſe diſputare de fide. 403.e

Monachorum veſtium color. 681.b.c

Monachorum abbatum mos ad pedes Epiſcoporum ſe proſternendi. 371.d

Monachos in exilium mittit Lucius Arianus. 340.b

Monachos Nazaræos vocat Gregorius Nazianzenus. 30. b. *eorum vitam laudat Libanius.* 32.d

Monachos per litteras Baſilius conſolatur. 370.e

Monachos militare cogit Valens. 369.e

Monachi munera publica ſubire coguntur lege Valentis. 370.b

Monachos laborare morbo Bellerophonteo Gentiles carpebant. 710.a.b

Monachiſmus in toto Oriente propagatus. 31.d.e

Monachiſmus ſub Baſilio floret in Ponto. 153.b.c

Monachiſmus ab hæreticis impugnatus. 152.b.c

Monaſterium Mediolani ſanctiſſimum. 467.d

Monaſteria monachorum & virginum multa inſtituta Romæ ſub Gratiano. 470.b

Monaſtica vita reddita ſuſpecta in Hiſpania propter Priſcillianiſtas. 435.e

Monaſticam vitam a calumnijs vindicat Baſilius. 152.b

Monica mater S. Auguſtini quid de futura filij conuerſione vidit. 379.b.c. *quid illi Epiſcopus de eadem re prædixit.* d.e

Monica mater Auguſtini venit Mediolanum. 501.e. 502.a

Monicæ ſanctitas innoteſcit Ambroſio. 501.e. *ab ipſo reprehenſa de agape in eccleſia facienda.* 501.e

Monica mater S. Auguſtini vigilabat in eccleſia tempore perſecutionis Ambroſii. 538.d.e

Monica moriens petit pro ſe offerri ſacrificiũ Miſſæ. 586.c.d

Monicæ obitus. 583.e. 586.a.b.c

Monile e collo Rheæ deorum matris ſublatum Serena ſoror Theodoſii accepit. 594.e

Montenſes redeuntes ad Eccleſiam, per manus impoſitionem conciliandi. 516.d

Mortem voluntariam ſibi conſciſcunt Donatiſtæ varijs modis. 699.a.b.c.d. 700.

Mortuos precibus & ſacrificijs, non funeris pompa iuuari. 386.b

Mortui apud ſanctos martyres ſepeliri ſoliti. 486. c.d

Mortuos humandi officium clericorum. 203. a. *item ritus efferendi.* 207. e. *& ſepeliendi.* 398. b. 435. b.c

Mortuos baptizare, Marcionitarum hæreſis. 533. b

Mortuos poſt quinquennium de hæreſi accuſari vetuit Gratianus. 487. d

Moyſes Epiſcopus Sarracenorum ordinandus reſpuit Lucium Arianum. 245. b.c

Moyſes monachus in Syria celebris. 257. e

MVLIER innocens ſepties icta. 201. d.e. 202. a.b. *inſultat carnificibus.* 202. c. d

Mulieres ne conueniant ad ſacra cum viris, quare ſtatutum. 455. b.c

Mulieres ſacrificare, alienum ab Eccleſiæ more. 359. d

Mulieris Antiochenæ ſpectata conſtantia. 556. a

Mulieris Chriſtianæ egregiũ exemplũ ſub Valente. 304. e

Munerum expenſas in pauperes contulit Lampadius Præfectus Vrbis. 186. d

Munus gladiatorium quanti fecerit Populus R. 186. d

Muſonius, Proereſius, & Victorinus Chriſtiani ob edictum Iuliani deſerunt ſcholas. 111. b

Muſonius Epiſcopus Neocæſarienſis ſucceſſor Leontij. 150. e. *mirifice laudatus.* 151. a.b

Mutum redditum idolum loquax. 44. c.d.e. 45. 46.

N.

NABORIS *& Felicis martyrum corpora.* 544. b

Næniæ Libanij ob templi Apollinis Daphnitici conflagrationem. 52. a.b

Naualis pugnæ ſimilitudine deſcriptus ſtatus miſerrimus Orientalis Eccleſiæ. 294. b.c.d

Nauis vna cum Catholicis Legatis incenſa ab Arianis. 243. e. 244. a

Naues a Iuliano ſuccenſæ. 131. e. 132.

Nazianzum in ſecunda Cappadocia ſubiectum Anthimo. 296. c

Nazianzenæ Eccleſiæ præfectus Eulalius. 460. a.b

Nazianzeni quæ paſſi a Iuliano. 26. e. 27. a

Neapolitani Epiſcopi Zoſimus & Maximus. 88. e

Nebridius Auguſtini familiaris. 501. d

Nebridius affinis & condiſcipulus Auguſtorum. 488. b.c

Nebridius maritus Olympiadis. 565. e. 566. a.b

Nectarij oratio in exordio ieiunij Quadrageſimalis corrupta. 24. e

Nectarius neophytus eligitur Epiſcopus Conſtantinopolitanus. 372. e

Nectarij Epiſcopi Conſtantinopolitani electio qualiter ſe habuit. 445. a.b.c.d

Nectarius imperitus retinet viros doctos Cilices. 447. e

Nectario quid iniungat Imperator ob Synodum Conſtantinopolitanam. 489. b

Nectarius vſus opera Syſinnij Nouatiani in diſputando cum hæreticis. 489. b.c. *an verum.* 490. a.b

Nectarij domus incenſa ab Arianis. 527. c.d.e

Neocæſarea in Ponto ſedes parentum Gregorij. 33. e

Neocæſarienſes Epiſcopi. 150. e

Neocæſarienſis Eccleſiæ ſtatus felix quando. 151. d.e

Neocæſarienſes a Sabellianis corrupti. 151. e

Neocæſarienſes cum hæreſi mala omnia ſumunt. 153. b.c

Neocæſarienſes quid in S. Baſilium. 150. d.e. 151. 152. 287. c. d. e

Neophyti Epiſcopi eligi non debent. 372. e

Neophyti multi poſt Ambroſii electionem creati ſunt Epiſcopi. 371. b

Nepotianus clericus ex milite quid quærat a S. Hieronymo. 680. e. 681. a.b

Neſtabus martyr Gazenſis. 60. e. 61. a

Neſtoris martyrium. 61. c

Neuicta præfectus quæſtionibus aulicorũ Conſtantij. 5. b.c

NICAEA vrbs terræmotu concuſſa. 105. e. 106. c.d.e

Nicæna fides prædicatur. 160. d.e. 161. a.b

Nicænum ſymbolum in Conſtantinopolit. Synodo receptũ. 430. e. *eidem de Spiritu ſancto aliquid additum.* e

Niceta Gothorum Epiſcopus. 266. c.d.e. 267. a

Niceta martyr quis: an idem cum Epiſcopo. 266. e

Nicephori error in tempore Epiſcopatus Baſilij. 224. d

Nicolaus Faber Pariſienſis. 486. b

Nicomedia terræmotu concuſſa. 115. e

Nicopolitana Eccleſia exagitata ab Arianis. 238. e. 239. a. b

Nicopolitani eiecti ab eccleſia. 239. a.b.c. *litteris Baſilij roborantur.* c.d.e. *prædicit illis requiem S. Baſilius ſuis litteris.* 239. e. 240.

Nicopolitanis data facultas Catholicum deligendi Epiſcopum. 240. a.b. *Baſilij ad eos litteræ de dato Epiſcopo diligendo.* b.c

Nili menſura. 608. b

Nilus excreſcens præter Gentilium ſententiam. 608. b.c.d

Niſibi exportatum corpus S. Iacobi iuſſu Iuliani. 128. d.e

Niſibis ſine corpore Iacobi redditur hoſtibus. 128. d.e

Niſibis ciuitas data Perſis. 157. e. 158. a

NOCTVRNA ſacra prohibita. 172. b. *reſtituta.* c. d

Nolanus receſſus S. Paulini. 711. b.c

Nomina impoſita Iuliano deriſionis cauſa. 39. c.d.e

Nomina ſchiſmaticorum Vrſicino adhærentium 273. b.c.d

Nouatiani conſentiũt cum Catholicis de Filij diuinitate. 7. d

Nouatiani perſecutionem patiuntur ab Arianis. 192. e. 193. a

Nouatiani a Theodoſio bene habiti. 489. a.b.c

Nouatiani hiſtorici de ſuis plura mentiti. 489. a.b.c

Nouatiani in Occidente inualeſcunt. 593. c.d

Nouatiani Romæ agentes quid cum Theodoſio. 593. c.d

Nouatiani redeuntes ad Eccleſiam quomodo conciliandi. 516. d

Nouatianorum eccleſia diruta ab Eleuſio mandetur ædificari Iuliani iuſſu. 7. c. *eadem Anaſtaſia dicta.* ibid.

Nouatianorum conatus in Oriente. 637. c.d.e. 638. a.b

Nouatianorum inter ſe ſchiſma conflatum. 637. e. 638. a.b

Nouatianorum Synodus. 638. a.b

Nouatores dogmatum & inſtitutorum perſtringuntur. 151. b. 288. d

Nouatores ſectatores Iouiniani morum quanto rubore ſuffundendi. 625. c.d

Nouatores hæretici quàm deteriores Iouiniano. 468. d.e

Nouatores quæ in Damaſum, ex S. Baſilio. 319. e. 320. a.b

Nouitas explodenda, & antiquitas retinenda. 151. b.e

Nouitas fugienda. 585. c.d

NVMISMA Genij Antiocheni. 53. a

Numiſma Iuliani cum Iſide Nutrice. 123. e

Numiſma Iuliani cum imagine Serapidis & Iſidis. 19. a.b. 73. b

Numiſma Iuliani cum Anubi. 20. a.b. 73. b

Numiſma Iuliani cum tauro. 40. a

Numiſmata Gratiani & Valentiniani iunioris. 388. b.c.d

Numiſma Hadriani cum Iſide. 124. b

Numiſma Theodoſii de victoria aduerſus Eugenium. 685. a. b

Numiſmata Valentiniani & Valentis cum Labaro. 169. a. b. c. d

Numiſmata Valentiniani iunioris & Gratiani cum Labaro. 388. c.d

Nuptiarum & virginitatis præmia. 623. e

Nuptiæ ſpirituales. 103. d.e

Nunechius Epiſcopus Laodicenſis. 737. e
Nymphidianus carus Iuliano. 14. e

O

OASENA deportatio. 42. e
OBLATIO ſacrificij pro defunctis. 586. c.d.e
Oblationes pro defunctis non tollendæ, ſed corrigēdæ. 645. b
Oblationes pro defunctis cedebant vſui pauperum. 645. e
OCCIDENTALIS Eccleſia præſtat Orientali. 437. c.d.e
Occidentis & Orientis Epiſcopi digladiātur inter ſe in Concilio Conſtantinopolitano. 439. c.d.e
Occidentales omnes Baſilij ſententia viſi ſunt condemnati. 319. d.e. 320. a.b.c
Occidentales cum Orientalibus verbis non ſenſu diſcreparunt. 320. c.d
Occidentalis Eccleſiæ commendatio ob fidei ſinceritatem. 326. e. 360. d
Occidentalium concors fides Catholica. 177. e. 178. a
Occidentalium volumen exhibitum in Synodo Conſtantinopolitana quid. 430. b
Occidentis Epiſcopos paucos hæreſis Ariana infecit. 309. e
Octauianum ex Proconſule fugientem ad presbyterum Sirmienſem, prodere ille noluit. 348. e
Octauianus Proconſul Africæ. 116. b
Octoginta Legatorum martyrium ſub Valente. 241. d
ODIVM Iuliani in Conſtantium. 4. e
OFFERTORIVM in Miſſis pro defunctis quo modo intelligendum. 587. a.b
OLYBRII Præfectura Vrbana. 212. c
Olybrij & Probini Conſulatus. 715. e. 716. a.b
Olybrius maritus Iulianæ. 722. b.c. eius inſcriptiones. 723. a
Olympias vidua vrgetur a Theodoſio nubere. 565. d.e. 566. a
Olympias neptis Ablauij, Nebridij coniux. 565. e. filia Anyſii Secundi. ibid.
Olympias mater deſponſata Conſtantio, vxor poſtea Arſacis Regis Armeniæ. 566. a
Olympiadis certamen cum Theodoſio. 566. c.d.e
Olympiadem virginem prædicant, 566. e. quid de hoc Ioannes Chryſoſtomus. 567. a
Olympiadis vitæ inſtitutum. 567. b.c
Olympius monachus peregrinatus Hieroſolymam. 398. b
OPTATVS Mileuitanus agit contra Parmenianum. 208. d.e. 209. a
Optatus quo tempore ſcripſit. 208. e. 209. a.b
Optati locus emendatus & elucidatus. 209. b.c.d
Optatus inter ſanctos & difertos ſcriptores receptus. 212. a
Optati alij plures, ſed Donatiſtæ. 212. b
Optimus Epiſcopus Antiochenus laudatus lege Theodoſii. 446. e. 447. b
ORACVLVM Daphnes mutum redditum per reliquias S. Babylæ. 44. d.e. 45. 46. a
Oraculum Delphicum & alia muta facta. 54. b
Oraculum falſum & adulatorium de Iuliano. 130. c.d
Oraculum commenticium de Iuliano tranſlato ad ſuperos. 137. e
Oracula omnia conſulit ante bellum Perſicum Iulianus. 122. c.d. 125. a
Oracula deorum de exitu belli Perſici Iulianus falſa expertus. 122. d. e. 130. e. alia ambigua. 127. a.b
Oracula Chriſtianorum de Iuliano. 126. d.e
Oracula falſa reſpondent Eugenio. 654. a.b
Oratio Flauiani coram Theodoſio pro Antiochenis. 560. e. 561. 562. 563.
Orationes inuectiuæ Gregorij Nazianzeni in Iulianum. 143. d.e. 144. columnæ eminentes. 145. e
Orationes Libanij in laudem Iuliani deriſæ. 141. e. 142. a. b. c. 143. a
Ordines ſacri qualem virum deceant. 448. a
Ordinatio facta inuito & reluctante ordinando. 659. b.c.e. 660. a
Ordinationes præcoquæ & repentinæ damnantur. 29. d.e
Orgia celebrantes orationibus Apollonij redditi immobiles. 69. a. b
Oribaſius carus Iuliano. 14. a.b
Oribaſius medicus a Valente proſcriptus. 172. b
Oriens terræmotibus concutitur. 184. c.d. iterū. 206. b.c.d
Orientalis Eccleſia a Valēte dire exagitata. 232. e. 233. a.b. eius ſtatus ſub ipſo miſerandus deſcribitur. 274. b. 277. a.b.c. 278. e. 279. b.c.d.e. 280.
Orientalis Eccleſiæ legationes ad Pontificem Romanum. 274. e. 275. a. 276. e. 279. a.
Orientalis Eccleſiæ ſtatus tempore S. Baſilij. 294. b. 360. b. 378. c. nauali pugnæ comparatus. 294. b.c.d.e
Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ diuiſio ob Meletium & Paulinum. 76. d. 86. d. 87. b.c. 436. a
Orientalis Eccleſiæ ſtatus ſub Theodoſio. 461. e.d
Orientalem Eccleſiam præferendam Occidentali qui dicerent, irriſi a Gregorio Nazianzeno. 437. c.d.e
Orientalem Eccleſiam innumeræ hereſes vexant. 360. e. 361. a in Orientali Eccleſia vix aliquis reperiri erat purus Catholicus. 378. e
Orientales Eccleſiæ collapſæ per Euſebium Vercellenſem Epiſcopum Legatum reſtituuntur. 83. e. 84.
Orientales Epiſcopi quales eſſent ætate Gregorij Nazianzeni. 438. b
Orientales vitant Romanam Synodum. 459. d. celebrant ipſi aliam Conſtantinopoli. 459. d. e
Orientalium cum Occidentalibus controuerſia ob nomen hypoſtaſis. 320. b.c.d
Orientalium querelæ ad Theodoſium per S. Ambroſium. 576. e. 577. a
Origenis hæreſum capita. 667. d. e. 668. a.b
Origenis errores inualeſcere incipiunt per Palladium & Euagrium. 582. e. 583. a.b.c
Origenis erroris cauſa Epiphanius in Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum agit. 666. c.d.e
Origeniſtæ procurant in Hieronymum armare Auguſtinum. 701. a.b
Origeniſtarum fraus in S. Hieronymum. 703. a.b
Origeniſtarum præcipui. 668. a. b
Origeniſtarum ſoboles Pelagiani. 585. b.c
Oroſii & aliorum error in tempore perſecutionis Valentis. 233. b
OSII res geſtæ cum Gregorio Eliberino vt mendaces refelluntur. 310. e
Oſſa Ioannis Baptiſtæ a Gentilibus diſſipata & combuſta. 63. d. e
Oſſa Eliſæi Prophetæ combuſta a Gentilibus. 63. e
Oſſa Patrophili Ariani diſperſa. 66. e
OTREIVS Melitinus Epiſcopus interfuit Concilio Tyanenſi. 381. e
Otreius Melitinus laudatus lege Theodoſii. 446. e. 447. a.b
Ουσία & Υπόστασις quid, definitū Concilio Alexandrino. 78. b. de iiſdem Baſilij & Victorini ſententiæ. c.d. Catholicorum controuerſiæ. e. ſententia Græcorum & Latinorum. 79. b. 81. c. 320. b.c

P

PACATVS Maximo ſupplicia de hæreticis ſumpta obiicit. 512. e
Paciani Epiſcopi Barcinonenſis ſcripta. 581. e

Pagatius Epiſcopus Petrogoricenſis. 715.b
Palæſtini monachi quæ paſſi ſub Valente. 343.b.c
Palatini Conſtantij male mulctati a Iuliano. 5.c.d.e
Palladius & Secundianus hæretici. 448.e
Palladij Ariani Epiſcopi in Synodo Aquileienſi tergiuerſationes. 450.c.d. 451. eidem anathema dictum. 450.e.451.a
Palladius appellat generale Concilium. 450.e. 451.a
Palladius appellat iudicium ſæculare. 451.a.b. damnatus. 451.c.d
Palladius Galata quando profectus in Aegyptum, & quid ibi. 582.d.e. 583. 584.a
Palladius rediens in Palæſtinam quærit corrumpere S. Paulam doctrinis Origenis. 584.b.c
Palladius latet inter Catholicos, licet eſſet Origeniſta. 584.e. 585.a
Palladius quando Romam venit ad Innocentium Papam. 584.e. 585.a.b
Palladius Epiſcopus Helenopoleos. 585.a.b
Palladius Præfectus Gentilis graſſatur in Eccleſiam Alexandrinam. 334.e. 335.
Palladius Magiſter Officiorum quid ſub Iuliano. 5.b.
Palladius ſub Zoſimo Papa Romam venit. 585.b
Pallia & vela ſublata a Donatiſtis. 104.c.d
Palliola Epiſcoporum in numiſmate expreſſa. 685.a.b
Pammachius gener S. Paulæ maritus Paulinæ. 471.d
Pammachius auctor damnationis Iouiniani. 622.e. 623.a
Pammachius vrget Hieronymum, vt ſcribat contra Ioannem Epiſcopum Hieroſolymitanum. 666.c
Panarium Epiphanius quando & cur ſcripſit. 371.c.d
Pantalemonis martyris reliquiæ. 441.a
Pantheon apud Gazam. 63.b
Papa. Vide infra, Romanus Pontifex.
Parietes eccleſiarum aqua ſalſa expiati a Donatiſtis. 104.d.e
Parmeniani faſtus & arrogantia. 208.d.e
Parmenianus ſubrogatus Donato in ſede Carthaginenſi. 280.b.c.d. ſcripſit pro defenſione ſchiſmatis. ibid. ab Optato Mileuitano confutatus.e. item ab Auguſtino. 212.a
Parmenianum confutat Ticonius, licet Donatiſta. 210.d.e
Parmeniani Epiſcopi Carthaginenſis obitus. 692.e
Paſchalis cyclus Theophili Alexandrini quando incipit. 442.c.d
Paſchales epiſtolas ſcribebat Lucius ex more Alexandrinorum Epiſcoporum. 422.c
Paſchales dies quindecim feriandi lege Theodoſii. 655.c
Paſchatis tempore vinctos relaxandos ſtatuit Valentinianus. 515.e. idem ſeruarunt Orientales Imperatores. e. 516.a
Paſchatis tempus ſignificandi Fidelibus mos Alexandrini Epiſcopi. 422.c
Paſſalorincitarum hæreſis. 361.b
Paternus Epiſcopus Petrogoricenſis. 91.e
Pater defunctus curat res filij viuentis. 575.c
Patrem, Filium, & Spiritumſanctum ſemper eſſe negantibus anathema dicitur. 352.e
Patri vt obediat, ab eremo recedit Gregorius Nazianzenus. 189.b
Patris auctoritatem quanti fecerit Nazianzenus. 299.e
Patientia Iuliani affectata. 23.b.c
Patriarchales ſedes nequaquam inſtitutæ in Concilio Conſtantinopolitano. 447.b.c
Patriarchalium ſedium prærogatiua ex Concilio Romano ſub Damaſo. 464.b.c
Patricius Lydus philoſophus a Valente ob magiam occidi iuſſus. 261.e
Patrophili Epiſcopi Scythopolitani oſſa diſperſa. 66.c.d
Pauimenta eccleſiarum. 104.d.e
Paula S. Hieronymi ſtudioſiſſima 470.d. genus eius & ſoboles. e
Paula iunior filia Lætæ atque Toxotii, neptis Albini Pontificis. 470.e. 471.a. nata ex repromiſſione martyris. 470.e. 472.b.
Paula in crimen obiecta Hieronymo. 509.e
Paula profecta Hieroſolymam. 510.e. 511.a
Paula egregium conſtantiæ exemplum. 511.a
Paula in Aegyptum cum S. Hieronymo non iuit. 527.d
Paulæ peregrinatio in Aegyptum. 528.c.d
Paula tentata ab Origeniſta. 584.b.c.d
Paulina filia S. Paulæ. 470.d. nupta Pammachio. 471.d
Paulina coniux Prætextati impia. 473.c.d.e. 474.a
Paulinianus frater S. Hieronymi. 324.b
Pauliniani fratris S. Hieronymi ordinatio facta ab Epiphanio. 659.d.e. 660.a.b. 671.b.c. 672.a
Paulinus Epiſcopus Antiochiæ creatus a Lucifero Legato ſedis Apoſtolicæ. 75.e
Paulinus Epiſcopus Antiochenus mittit Legatos ad Synodum Alexandrinam. 76.c.d
Paulini electio probata ex Concilio Alexandrino. 80.e
Paulini Epiſcopi Antiocheni confeſſio & ſubſcriptio. 83.b.c
Paulini electio facta a Lucifero rata habita. 87.b.c.d.e
Paulinus Epiſcopus Antiochenus altercatur cum Vitale. 164.c.d
Paulinus accuſatus a Vitale Sabellianæ hæreſis. 164.d.e
Paulini Epiſcopi Antiocheni fidei profeſſio. 165.a.b
Paulinus Epiſcopus Antiochiæ cur in ea Eccleſia agere permiſſus a Valente, & non cum aliis pulſus exilio. 234.d.e
Paulini cum Meletio cauſa quo modo concordata. 328. b.c. 394.e
Paulini Antiocheni cauſa a Baſilio Damaſo proponitur. 316.b
Paulinum Meletio præfert Damaſus. 327.d
Paulino non communicantes reſtitui eius communioni a Melania. 343.d
Paulino Epiſcopo Antiocheno delegata cauſa Vitalis. 351.c.d
Paulinus tranſegit cum Meletio. 394.e. 395.a
Paulinus exagitatus a Flauiano. 395.b.c. defenditur a calumnia Flauiani. 395.e. 396.a
Paulinus Theſſalonicæ pro Paulino Antiochiæ poſitus a Theodoreto. 396.c.d
Paulinus Epiſcopus Antiochenus ordinat Hieronymum presbyterum. 405.a.b
Paulinus Epiſcopus Antiochenus venit Romam ad Concilium, hoſpitatur apud Paulam. 458.e. 459.c
Paulino Antiocheno cauſa a Synodo Romana adiudicata. 464.a
Paulinus Epiſcopus Antiochenus moritur, ſubrogatur Euagrius. 597.b.c.d
Paulinus ſcriptor vitæ S. Ambroſii confundit legationes Gentilium ad Imperatorem. 646.b.c
Paulinus diſcipulus Ephræm factus hæreticus. 386.e
Paulinus Romanus ex familia Aniciana. 708.d
Paulinus vbi natus. e. ab Auſonio literis inſtitutus. 708. e. 709.a.b
Paulinus Conſul ordinarius. 709.a.b.c
Paulini Præfectura Vrbana. 709.d.e
Paulinus carpitur ab Auſonio, quòd laboret morbo Bellerophontæo. 709.e. 710.a.b
Paulinus ſe a poeticis abdicat litteris. 710.b.c.d

Paulini vitæ progreſſus. 710. e. 711. a.b. coactus ordinatus presbyter. 711. a.b
Paulinus ſtudioſus S. Felicis Nolani. 711. b.c.d
Paulinus Romanus V. C. cum Theraſia coniuge profitetur vitam monaſticam. 705. e. 706. 707.
Paulini Conſulatus quando potuit incidiſſe. 366. e
Paulini ætas. 706. a. b
Paulini epiſtolæ ad Auguſtinum tempus. 706. c.d
de Paulini conuerſione elogium S. Ambroſii. 706. e. 707.
Paulinus quo modo Aquitanus dictus. 707. b
Paulinus celebratus ab Auſonio. 707. e. 708. a
Paulinorum inſcriptiones. 708. a.b.c
Paulini reditus in Italiam. 710. e. 711. a
Paulinus patitur inuidiam a Romano clero. 711. e
Paulinus queritur de Siricio. 711. c. 712.
Paulinus a quibus Romæ cultus. 712. e. frequentatus legationibus peregrinorum. 712. d.e
Paulinus erogat ſua in pauperes. 713. a.b
Paulinus erigit Fundanam baſilicam. 713. c. collocat illic reliquias. c. d. e
Paulini vitæ inſtitutum in agro Nolano. 713. c. 714. a, b
Paulinus alius ab illo, ad quem Hieronymus de libris diuinæ Scripturæ ſcribit epiſtolam. 714. b. c
Paulinus ſcripſit defenſionem Theodoſii. 728. b.c.d.e
Paulini nobile ingenium. 728. d. e
Pauli Apoſtoli effigies ex pictura cognita Ambroſio. 542. c. d
Pauli Apoſtoli baſilica conſtructa a Valentiniano. 526. d. e. de ea litteræ eiuſdem Imperatoris ad Salluſtium Vrbis Præfectum. ibid. e. 527. a
Pauli Epiſcopi Conſtantinopolitani corpus reducitur Conſtantinopolim. 448. b. c. d. eccleſia Macedonianorum illi data. c. d. eius caput creditum Pauli Apoſtoli. d
Paulus cum Ioanne martyr Romæ ſub Iuliano. 97. b.c.d
Paulus Emeſæ interfuit Concilio Tyanenſi. 181. c
Paulus monachus in Syria celebris. 257. d
Paulus monachus in Syria. 370. e. 371. b.c. petit ab Epiphanio ad ſe mitti librum de hæreſibus. b.c
Pauperes mendicantes Romæ abundant præ ceteris locis. 480. c. manebant in porticibus eccleſiarum. 481. a
Pauperibus erogantur expenſæ ludorum. 186. d
Pauperum eleemoſynis detrahit Iulianus. 42. e
Pauperum numerus, quos alebat Eccleſia Antiochena. 531. e
Pauperum oratio magni ponderis æſtimatur ab Ambroſio. 538. b.c
Pax inter Romanos ac Perſas, eiuſq. conditiones. 157. c.d.e. 158. a.b.
PEDES Epiphanii deoſculatur populus. 668. d
Pelagii Laodicenſis fides laudata a Theodoſio. 446. d.e
Pelagius Laodiceæ Epiſcopus interfuit Concilio Antiocheno ſub Iouiano. 163. b
Pelagius Laodicenus interfuit Concilio Tyanenſi. 181. c
Pelagius Epiſcopus Laodicenſis in exilium pulſus. 236. e. 237. a
Pelagiani ex Origeniſtis. 585. b. c
Peregrinorum multitudo, qui ad ſacra loca Palæſtinæ viſitanda conſuebant. 529. a
Peregrinatio Romam ad limina Apoſtolorum. 36. a
Peregrinatio ad ſanctam Theclam. 29. b
Peregrinatio Hieroſolymam quàm frequens. 528. e. 529. a. quando & cur improbata aliquando. 529. a. b. e
Peregrinatio non in omnibus laudata. 529. d
Peregrinatio ad loca ſancta a Vigilantio improbata. 529. e
Peregrinationem quo modo improbet Gregorius Nyſſenus. 529. b. c
Perſa transfuga decipit Iulianum. 131. d.e
Perſæ cum Romanis vltimo certamine pugnant. 133. d.e. 134.
Perſæ quaſi miraculo ineunt fœdus cum Romanis. 157. a.b
Perſæ cum Theodoſio vltro fœdere iunguntur. 426. d
Perſæ Legatos & munera mittit ad Theodoſium. 426. d.e. 427. b.c.d
Perſæ conueniunt Ambroſium, 621. d, e. veniunt poſteà Romam ad videndam Probi potentiam. 621. e
Perſis ceſſit Niſibis ciuitas. 157. c. 158. item Singara. 158. a. b
Perſarum Legati ad Iulianum. 60. b
Perſarum Regis Legati martyres ſub Iuliano. 25. b.c
Perſarum modeſtia laudatur. 157. a.b.c.d
Perſici tumultus ſub Valente. 171. a
Perſicum bellum ſuſcepturus Iulianus, quæ præmittit. 122. c.d.e. 123.
Perſecutio Arianorum qualis. 214. e
Perſecutio dira Arianorum in Orthodoxos ſub Valente. 242. c. 243. a.b.c.d.e
Perſecutio Arianorũ acerbiſſima in Oriente. 279. a.b.c.d
Perſecutio ingens in Eccleſia Alexandrina ſub Lucio. 333. d.e. 334. a. 335.
Perſecutio Eccleſiæ Gothicæ per Athanaricum illata. 263. b. 264. c. 266. a
Perſecutio Iuliani omnium acerbiſſima indicatur. 8. d. deſcribitur. 17. e
Perſecutio Iuliani in Chriſtianos qualis. 12. b.c.d. 16. e. 17. a
Perſecutio Iuliani diuerſa. 17. c.d.e. 18. a.b
Perſecutio Iuliani a domeſticis incipit. 18. b
Perſecutio Iuliani in milites Chriſtianos. 18. d. e. 20. 21. a
Perſecutio Iuliani diuerſis velata prætextibus. 24. b.c.d
Perſecutio Iuliani in Aegypto. 68. e
Perſecutio in Athanaſium ſub Iuliano. 93. d.e. 94.
Perſecutio in Eccleſiã Alexandrinã ſub Iuliano. 95. e. 96.
Perſecutio in Romanam Eccleſiam ſub Iuliano. 96. c. d. 97. 98.
Perſecutio Eccleſiæ Mediolanenſis per Iuſtinam. 422. d.e
Perſecutio Iuſtinæ in Ambroſium vehementior. 518. a
Perſecutio Iuſtinæ omnes pertingit Italiæ Eccleſias. 543. d. e
Perſecutio Iuſtinæ ſedata. 545. b.c
Perſecutio Valentis Imperatoris Ariani. 187. c. 188. a. dira nimis. 190. d.e. 191.
Perſecutio per Valentem quando excitata. 232. e. 233. a. contra Epiſcopos. ibid. b.
Perſecutio acerba Valentis in Antiochenos. 253. b.c
Perſecutio Valentis in Eccleſiam Edeſſenam. 304. b. c. d. 305. a.b
Perſecutio Valentis in Scythicam Eccleſiam. 306. e. 307. a
Perſecutio Valentis in monachos Aegypti. 322. a
Perſonæ nomen in diuinis quid ſignificet. 81. c.d.e
Peſtilentia, quæ ſub Valente fuit. 376. b
Petrus Alexandrinus legatus ab Athanaſio in Orientem. 274. c.d.e
Petrus in locum Athanaſii ſubrogatus. 333. a. b. fugatus Romam petit. c.d
Petri Alexandrini epiſtola circularis de clade ab Arianis illata. 334. d.e. 335. 336.
Petrus Alexandrinus cruentas veſtes Romam detulit inſpiciendas. 334. e
Petrus Alexandrinus apud Damaſum diu manſit. 336. d
Petrus Alexandrinus a Damaſo in ſedem reſtitutus,

viuente

viuente adhuc Valente Imp. 377.d.e
Petrus Alexandrinus ſauet Maximo. 412.e.413.a. 422.a
Petrus Alexandrinus moritur, in cuius locum ſuffectus eſt Timotheus. 422.a.b. quæ in Petrum obiecta fuerint. b
Petrus Alexandrinus a calumnia defenditur. 422.b
Petrus Galata monachus in Syria celebris. 257.e
Petrus germanus ſancti Baſilij ab eo creatus presbyter. 229.d
PHILASTRIVS Brixianus verbera expertus ob defenſionem ſidei contra Auxentium. 219.d.e
Philaſtrius Epiſcopus Brixianus interfuit Concilio Aquileienſi. 449.d
Philippus Apoſtolus cum Ioanne præſto eſt Theodoſio pugnanti. 684.d.685.a.b
Philippus Epiſcopus martyr ſub Iuliano. 38.a
Philippus Vignius Louanienſis. 53.a
Philo Epiſcopus Libyæ numquam recipere voluit Epiſcopos lapſos. 309.e
Philoromus martyr in Galatia ſub Iuliano. 36.a
Philoromi peregrinatio Romam ad S. Petrum. 36.a.b
Philoſophi a Iuliano bene habiti. 9.e.10.a.b.c
Philoſophi Antiochiæ ſub Iouiano pallium deponunt. 165.d
Philoſophi malis artibus quærunt ſcire ſucceſſorem Valentis. 260.c.d.e. a Valente occiſi. 261.e
Photanus doloſe ambit Epiſcopatum. 238.e
Photanus pſeudoepiſcopus Arianus datus Nicopolitanis inuitis. 239.a.b. quid ipſe in Catholicos. b.e
Photino anathema dictum a Damaſo. 352.e
Photini obitus & ſcripta. 374.b
Photiniani ne celebrent conuentus Sirmij, Synodus Aquileienſis petit a Gratiano. 452.d
Photinianos conuenire lege vetuit Gratianus. 452.e.
Photinianorum baptiſma non recipit Eccleſia. 731.b.c.d
Phritigernes Rex Gothorum bellum agit aduerſus Athanaricum. 264.a
Phritigernes Gothorum Rex cum ſuis populis ad Arianos deficit. 264.c
Phryges martyres. 36.d.e.37.a.b
PIGMENII martyrium Romæ ſub Iuliano. 97.e
Pilati innocentia perperam prædicatur. 180.c
Piloſiotæ dicti Catholici ab Origeniſtis. 668.a.b.c
Pilos veſtis ſanctis viris vellere ſoliti Chriſtiani. 668.d
Pimanus, vel Alpimanus, male pro Piniano. 553.b
Piniani coniugis Melaniæ iunioris præfectura Vrbana. 553.a
Pythagoræam tranſanimationem credebat Iulianus. 122.e
PLACILLA Auguſta valde pia curauit ne ſuus vir Theodoſius deciperetur ab hæreticis. 491.a. pietas eius erga ægrotos & pauperes. 514.d. odiū aduerſus Arianos. 115.b
Placilla Auguſtæ obitus. 514.d.e. eius virtutes egregiæ. ibid. e. 515.a.b
Placoma quid. 498.e
Placoton quid. 498.e.499.a
Platonia quid. 498.e.499.
POENAE Gentilibus, qui in Cyrillum immaniter ſæuierant, diuinitus inflictæ. 64.e
Pœnitentes libenter recipit Ambroſius. 373.e.374.a
Pœnitentia publica Theodoſii. 617.d.e.618.a.b
Pœnitentia publica Fabiolæ. 621.a.b.c
Pœnitentiæ publicæ ritus antiqui. 621.b.c
Pœnitentiam agere contemnentes quanta digni ſint reprehenſione. 620.c.d.e.621.a
Polemius hæreſiarcha. 359.b
Polemiana hæreſis ex Apollinari. 359.b.c
Polygamia etiam a Gentilibus exploſa. 270.b.c.d.e
Polygamia execrabilis fuit Chriſtianis. 270.d
Polygamiam ſalſo permiſiſſe Valentinianum. 270.b
Pontius legatus cum ſocijs a Donatiſtis ad Iulianum. 100.a
Pontica ſolitudo, vbi cum Gregorio Baſilius. 34.e.35.a
Ponticorum monachorum vitæ inſtitutū. 152.d.e.153.a.b
Pontificis Maximi Gentilicij ritus cura tranſlata ad Præfectum Vrbis. 496.b
Pontificis Max. ius vlciſcendi probra Veſtalium ad Præfectum Vrbis tranſlatum. 496.b
Pontificis Maximi nomen Imperatores vſque ad Gratianum retinent. 482.c.483.a. inuitis Romanis deponunt. 483.a
Pontificatu Maximo Iulianus quomodo initiatus. 3.e
Pontificum idolorum initiatio. 3.e.d.e
Pontifex Romanus. Vide, Romanus Pontifex.
Pontificis Romani ſumma poteſtas ab hæreticis & Orientalibus Epiſcopis agnita. 183.d
Pontificis Romani luxus calumnioſe ab Ammiano ſugillatus. 197.e.198.a.b.e
Porphyrius mimus deluſit Iulianum, & factus eſt martyr. 58.e
Portenta in ſacris viſa Iuliano. 15.d.e
Poſſidius in quibus corrigendus ex Auguſtino. 640.d.e
Poſthumianus Præfectus Præt. quid ad eum Gregorius Nazianzenus. 48.e.d
Potitianus Afer proficuus Auguſtino. 505.e.d
PRAECEPTORIBVS quantus honor habendus, exemplo Theodoſii oſtenditur. 488.a
Prædicare Euangelium, in Africa munus Epiſcoporum; non autem presbyterorum: ſed reprehenditur a S. Hieronymo vſus iſte. 642.e.643.a.b.c.d
Præfecturæ Prætorij omnes quatuor erant. 222.d
Præfectus Vrbis idem Viceſacratus dictus. 708.e
Præſagia obitus Iuliani. 115.e.116.b.126.d.e.127.a. 129.e.192.c.d.e
Præſagia Valentis obitus. 391.a
Præſtigiatrices ſe noctu ferri putantes cum Herodiade, excommunicandas cautum. 465.a
Præſtigiator, qui ſe Eliam & Chriſtum aſſerebat. 465.b. alter, qui ſe Ioannem dicebat. ibid.
Præſtigijs operam dare quàm indignum clerico. 465.b
Prætextatus agit apud Imperatorem de reuocando reſcripto dato contra idololatras. 172.c.d
Prætextati Vrbana præfectura. 205.a. laudatur ab Ammiano. b. eiuſdem dicterium in maieſtatem Romani Pontificis. 198.b
Prætextatus Legatus miſſus ad Valentinianum Imperatorem ob quæſtiones de magis adhibitas. 262.e.263.a
Prætextatus Conſul deſignatus obijt. 472.c. quid Damaſo dicere ſolitus. 198.b. De Prætextato inſcriptio. 472.d. De Prætextato & S. Lea antitheſis. 473.a.b.c. De Prætextati coniuge Paulina. 473.474.
Prætextatæ Romanæ feminæ temeraria præſumptio & infelix exitus. 472.a
Prætextati obitus cauſa. 474.c
Prætextato ſtatua a Veſtalibus erecta. 474.a
Prætextati & Feliciani Donatiſtarum libellus. 696.c.d.e
Prætoriani milites Chriſtiani a Iuliano vexati. 21.e
Prætorianos milites omnes eſſe voluit Gentiles Iulianus. 22.a
Precatio pro defunctis. 207.e.208.a
Presbyteri in Africa concionari incipiunt duce Auguſtino, auctore Valerio. 642.e.643.a
Primigenia Veſtalis lapſa. 496.b.c
Primatus cupiditate in hæreſim labitur Paulinus. 386.a

Primianus electus in ſchiſmate contra Maximianum Donatiſtam. 692.d.e. 693.a.b. eius res geſtæ. 693.c.d
Primianiſtæ Donatiſtæ. 694.c
Primitiæ cum decimis perſoluendæ. 464.e
Primoſus Epiſcopus in Africa. 101.d
Primus filius Ianuarij occiſus a Donatiſtis. 100.e
Principes Chriſtiani haud exigere debent tributum ab eccleſiis & clericis. 537.d.e. 538.a.b
Principes Chriſtiani admonentur. 376.c.d
Principes hæretici vel apoſtatæ ſoliti exigere tributum ab eccleſiis & perſonis Eccleſiaſticis. 538.a.b
Principes non excuſari, ſi eorum miniſtri delinquunt. 487.b.e
Principes quanto diſpendio non audiant ſacerdotes. 577.d.e
Principem palam religionem Catholicam profiteri, quantum referat. 162.e
Principum & Eccleſiæ poteſtas. 539.a. *in rebus Eccleſiæ.* 540.a.e. *eorumdem & ſacerdotum dignitas.* 541.d
Principum opem implorare aduerſus hæreticos vſitatum in Eccleſia. 525.a
Priſcillianus martyr Romæ ſub Iuliano. 97.d
Priſcillianus hæreſiarcha inualeſcit in Hiſpania. 453.e. 454. 455.
Priſcillianus qualis. 454.d.e. *damnatus.* 454.e
Priſcillianiſtæ ſumebant, ſed non conſumebant Eucharistiam. 455.d
Priſcillianus factus Epiſcopus Abilenſis. 456.a. *eiuſdem Romam aduentus.* 456.b
Priſcillianus damnatus appellat Romanum Pontificem. 455.b.c. *reijcitur a Damaſo.* c. *& ab Ambroſio.* ibid.
Priſcillianus nonnullos in Gallia ſeducit. 456.c.d
Priſcillianus ſeducit Euchrociam, & Proculam eius filiam. 456.c.d
Priſcillianus Macedonium corrumpens obtinet reſcriptum a Gratiano. 456.c.d.e
Priſcillianus rediens munitus reſcripto Gratiani præualet in Hiſpania. 457.a
Priſcillianus in Synodo Burdegalenſi damnatus prouocat ad Imperatorem. 511.d. *proficiſcitur ad Maximum.* e. 512.a
Priſcillianus cum ſuis occiſus a Maximo. 512.b.c.d
Priſcillianus vt martyr colitur a ſuis. 512.d.e
Priſcillianæ hæreſis capita damnata. 455.b.c.d
Priſcillianæ hæreſis nomine mota quæſtio optimis etiam Chriſtianis. 525.b
Priſcillianiſtæ damnati in Concilio Cæſarauguſtano. 454.e. 455.e. 456.a
Priſcillianiſtæ damnati a Maximo. 512.c.d
Priſcillianiſtas nominat Manichæos Maximus Imp. 552.e
Priſcillianiſtarum cum Manichæis affinitas. 457.c
Priſcillianiſtarum hæreſes quæ. 457.d.e. 458.a
Priſcus martyr Romæ ſub Iuliano. 97.d
Priſcus philoſophus vocatus a Iuliano. 4.d
Priſcum magum ſecum ducit Iulianus ad bellum. 123.a
Priſcus philoſophia & magia celebris. 165.d
Priſcus philoſophus acceptus Ioniano. 165.d. 166.d
Pritannius Epiſcopus defenſor Ithacij. 457.b
Priuilegia adempta Chriſtianis a Iuliano. 105.e. 106.a
Priuilegia ſacerdotibus idolorum a Valentiniano conceſſa. 312.b.c
Priuilegia conceſſa clericis. 185.c.d
Priuilegium clericorum a Theodoſio indultum. 427.d
Priuilegium Valentiniani & Valentis conceſſum viduis, pupillis, ac virginibus. 186.b.c
Piuilegium Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ ex Concilio Conſtantinopolitano. 433.a.b.c.d.e
Proba Faltonia dicta. 721.a.b. *de ea inſcriptiones.* 721. 722. *Probi filij.* 722.d
Probæ coniugis ſepulchrum. 719.e. 720.a.b
Probæ laudes. 720.e. 721.a.b
Probus cum Dorotheo legatus ad Occidentales. 274.e. 275.a. 280.d.e
Probus Ambroſio delegat prouincias. 222.d.e
Probus cur iubet Ambroſium agere vt Epiſcopum. 222.e. 223.
Probi præfectura Prætorij. 222.c.d. *qualis.* ibid.
Probi potentia in admiratione habita. 621.e
Probus vir clariſſimus religione inſignis & eleemoſynis. 716.e. 717.a.b.c
Probi & Probæ genus & progenies. 715.e. 716. 717. 718.
Probi ſepulchri epitaphia. 717.e. 718.a.b.c.d
Probi familia Eccleſiæ proficua. 718.e. *filij eius.* 722.e
Probi ſepulchrum. 719.
Proborum & Olybriorum genus. 716.b.c
Proceſſiones agunt monachi. 576.d
Procopius tyrannus emergit. 170.c.d.e. *quis iſte, & vnde miniſtratæ vires ad inuadendũ Imperium.* 170.d.e. 171.
Procopius tyrannus male perijt. 186.d.e. 187.a.b
Proculus Maſſilienſis interfuit Concilio Aquileieñſi. 449.e
Prodere aliquem quàm cauerint Chriſtiani. 348.e
Prodigia in contemptores Chriſtianæ religionis. 47.d.e
Prodigia ob Iuliani impietatem. 51.c.d
Prodigia miranda apparuere, dum Iulianus curat reſtituere templum Hieroſolymitanum. 118.d.e. 119.a.b.c.d.e. 120.a
Prodigia præcedentia interitum Iuliani. 115.e. 116.b.c.d. 126.e. 127.a. 129.e. 132.c.d.e. *item ante mortem Ioniani.* 165.e
Prodigia immenſa ex maris excreſcentia & terræmotu. 184.c.d.e
Proereſius profeſſor deſerit ſcholas. 111.e
Profeſſores Chriſtiani reſtituti in cathedras. 172.e
Profeſſio fidei Catholicæ oblata Liberio Papæ a Macedonianis. 176.a.b.c.d
Profeſſio fidei Catholicæ ex Concilio Illyricano. 179.d.e. 180.d.e
Profeſſores Chriſtiani a Iuliano reiecti. 108.a.b.c
Profeſſores Chriſtiani reſtituti in cathedras. 172.e
Propinatio in Chriſti nomine fieri ſolita. 21.a.b
Proſperi Chronicon exordio corruptum oſtenditur. 444.c
Proſper in Chronico reſtituitur. 497.d
Proſperi error in Chronico. 485.b
Protaſii & Geruaſii inuentio, & tranſlatio. 544.a.e. *eorum reliquiæ ad diuerſas eccleſias mittuntur.* e. *Romæ baſilica ijs ædificatur.* e
Protogenes exul cum Eulogio. 306.c.d. *fidem ambo prædicant, & conuertunt Gentiles ad fidem.* 306.d.e
Protogenes ordinatus Epiſcopus Charris. 398.c
Prouidentia Dei in ſuis defendendis. 536.d.e
Prouidentia Dei declarata in Iuliani interitu. 144.a.b.c
Prouinciæ releuatæ munificentia Iuliani. 6.a.b
Prudentia piorum virorum longe præſtantior, quàm aliorum. 550.a
Prudentius contra Symmachum quando ſcripſit. 496.a
Prudentius librum contra Symmachum ſcripſit ad Honorium Imperatorem. 312.d. 375.c.d
Prudentij locus aduerſus Symmachum expoſitus. 312.d. 375.c
Prunarum vapore interijt Iouianus Imp. 166.a
PSALMIS in fine ſubijcere Gloria Patri, &c. quando inſtitutum. 465.a. *in Eccleſia Mediolanenſi quando receptum.* 538.d.e

Pſalmo-

Pſalmorum cantum ſemper in Eccleſia fuiſſe. 500.a. quando inceperit in Eccleſia Mediolanenſi. 538.d.e
Pſallendi vſum Eccleſiæ defendit Baſilius. 152.d
Pſalmodiæ vſus in Eccleſiis vetus. 152.d
Pſalterium Septuaginta interpretum a S. Hieronymo emendatum. 500.b
PVBLIAE Antiochenæ confeſſio glorioſa. 57.d.e. 58.a. *eadem mater Ioannis.* 58.b.c
Publius monachus in Syria celebris. 257.e
Publius monachus retinet dæmonem nũcium Iuliani. 129.c.d. *hoc facto quid contigerit de diuite.* ibid.
Pueri Alexandrini Catholici quanta paſſi. 538.b.c
Pueri Samoſateni quàm deteſtati ſint Arianum Epiſcopum. 136.b.c
Pugna Theodoſii cum Eugenio. 683.b.c.d. 684. 685.
Pulcheria Theodoſii filia. 515.a
Pulcheria infantula laudata a Gregorio Nyſſeno. 515.a.b

Q

QVADORVM *legatio ad Valentinianum de pace,* 367.e
Quadrageſimæ tempore ne irrogarentur ſupplicia, lege vetuit Theodoſius. 600.d
Quadrageſimæ tempore afflictati Antiocheni. 559.c.d
Quadrageſimæ venerandus cultus. 417.b
Quadrageſimale ieiunium eſu carnium ſoluere nolunt Fideles ſub Iuliano. 24.d.e. 25.
Quadraginta martyrum reliquiæ a S. Gaudentio in Italiam delatæ. 517.d.e
Quæſtio de ſubſtantia & ſubſiſtentia agitata in Concilio Alexandrino. 77.b.c.d
Quæſtiones de magis & incantatoribus habitæ Antiochiæ. 260.d.e. 261. 262.
Quæſtiones de magis itidem in Occidente agitatæ. 262.e. 263.
Quæſtiones diræ ob incendium Daphniticum. 46.d.e. 47.a. 504.a.b

R

RAVCIANVS *Comes perſecutor.* 97.a
REGINA *Sarracenorum legationem Alexandriam mittit pro Epiſcopo accipiendo.* 344.e. 345.a
Relatio S. Ambroſii de ſua legatione ad Valentinianum. 547.b.c.d. 548.a
Religio Chriſtiana quo magis concutitur, eo magis firmatur. 69.d
Religio Catholica quàm late pateret tempore Ambroſii. 543.b
Religio cum impugnatur, barbari inſurgunt. 376.b.c.d. 387.e. 388.a. 389.b.c. 390.b.c. 392.b. 409.b
Religione ad velandas libidines ſuas abutitur Iulianus. 15.d.e
Religioni antiquæ innitendum. 542.b.c
Religionis Chriſtianæ veritatis & conſtantiæ manifeſtum ſignum vita Iuliani Apoſtatæ. 138.d.e
Religionis Catholicæ veritatem cõfitentur dæmones. 545.b
Religionis Catholicæ effecta. 426.d. 457.b
Religionis & fidei res laicis non tractandas cenſet Valentinianus. 170.a
Religionis contemptus quid pariat. 426.d. 457.b. 543.b
Religionis veræ cultus quanta ſecum bona afferat. 426.d
Reliquiæ Babylæ martyris mutum reddunt idolum loquax. 43.a.b.c. 44.d.e. 45. 46.a
Reliquiæ martyrum Gazenſium diuinitus inuentæ. 61.b
Reliquiæ martyrum a Gentilibus diſſipatæ. 63.d.e
Reliquiæ martyrum collocatæ in Fundana baſilica. 713.c
Reliquiæ martyrum exponi conſuetæ ad venerationem. 602.c.d.e
Reliquiæ ſanctorum magno honore habitæ. 64.b.c. *ex eis ingentia progredi ſolita miracula.* d.e
Reliquiæ SS. Geruaſii & Protaſii miſſæ ad diuerſas eccleſias. 545.e. 546.a
Reliquiæ SS. martyrum Pantalemonis & Marini Conſtantinopoli in loco Concordia dicto. 441.a
Reliquiæ S. Ioannis Baptiſtæ a Gentilibus diſperſæ. 63.e. *eædem collectæ.* 64.a
Reliquiæ ſanctorum quo modo ſeruandæ ex ſententia Athanaſii. 332.e
Reliquiæ ne diſtraherentur vetuit Theodoſius. 530.b
Reliquiarum martyrum cultus. 57.c.d. 61.b. 332.e. 544.e. 546.a
Reliquias martyrum exhorrent dæmones. 64.c.d
Reliquias martyrum Ethnicus ſcriptor deridet. 602.c.d
Reliquias geſtandi in monilibus conſuetudo. 398.a
Reliquiarum ſanctorum virtus. 44.d.e. *eædem magno in honore habentur.* 44.e. 64.b. 359.e. 530.b.c
Reliquiarum ſacrarum cultus. 544.d.e. 545.a. 546.a.b
Reliquiarum nundinationem exercebant pſeudomonachi. 530.b.c
Reliquiarum Babylæ tranſlatio ſolemnis. 46.e. 47.b.c. *cur eam celebrari magno cum honore Iulianus permiſerit.* 37.b. 49.c.d. 50.e
Reſcriptum Iuliani ad Felicem de occultantibus bona proſcriptorum. 49.a.b
Reſcriptum Iuliani contra Athanaſium. 94.a.b
Reſcriptum Iuliani pro Donatiſtis. 100.d.e
Reſcriptum Iuliani, quo iubentur Chriſtiani dici Galilæi. 105.c.d.e
Reſcripto Iuliani adempta Chriſtianis priuilegia. 105.e. 106.a
Reſcriptum Iuliani, ne Chriſtiani docerent. 107.e. 108.a.b.c
Reſcriptum Iuliani aduerſus Chriſtianos profeſſores. 108.a.b
Reſcriptum Iouiani aduerſus raptores virginum. 159.b.c
Reſcriptum Gratiani aduerſus hæreticos. 370.b
Reſcriptum Gratiani aduerſus Donatiſtas & Manichæos. 378.d.e
Reſcriptum Gratiani de iudicio Eccleſiaſtico. 376.a
Reſcriptum Gratiani pro Catholicis. 394.b.c
Reſcriptum Gratiani aduerſus Vrſicinum. 424.b.c.d
Reſcriptum Gratiani aduerſus auaros clericos. 409.c
Reſcriptum Gratiani ad Caternium Comitem. 409.c
Reſcriptum Theodoſii de fide Catholica. 416.e. 417.a
Reſcriptum Theodoſii aduerſus hæreticos. 425.d.e. *aliud.* 426.a. *aliud.* 448.d.e. *aliud.* 502.e. *aliud.* 530.a
Reſcriptum de priuilegiis clericorum. 427.d
Reſcriptum Theodoſii aduerſus apoſtatas. 448.c
Reſcriptum Theodoſii aduerſus cultores idolorum. 458.c
Reſcriptum Theodoſii de baſilicis. 480.d
Reſcriptum aduerſus Manichæos. 480.d.e. *aliud.* 596.e
Reſcriptum de validis mendicantibus. 480.e
Reſcripta Theodoſii aduerſus hæreticos poſt Synodum tertiam. 491.b.c.d
Reſcriptum aduerſus Iudæos. 504.b
Reſcriptum Theodoſii de foro Eccleſiaſtico illibato ſeruando. 513.e. 514.a
Reſcriptum Theodoſii aduerſus Gentiles. 515.c

Reſcriptum

Reſcriptum aduerſus fidicinas. 515.d

Reſcripta de relaxandis vinctis tempore Paſchatis. ibid.d.e

Reſcripta Theodoſii de irritandis rebus geſtis a Maximo. 571.e. 572.a.b

Reſcriptum Theodoſii in maleficos. 596.c.d

Reſcriptum Theodoſii aduerſus deorum cultum. 654.b.c.d

Reſcripta noua Theodoſii aduerſus hæreticos. 654.e. *quibus mulctam decem librarum in eos ſtatuit.* 655.a.b

Reſcriptum Theodoſii aduerſus hæreticos datum, cum eſſet in belli procinctu. 682.e

Reſcriptum Valentiniani & Valentis Imperatorum ad Cæſarium de confiſcatione prædiorum quæ templis eſſent addicta. 168.b

Reſcriptum Valentiniani contra Manichæos. 347.d

Reſcriptum aduerſus magos & idololatras. 172.b.c. *reuocatur opera Prætextati.* e.d

Reſcriptum Valentiniani & Valẽtis de profeſſoribus Chriſtianis reſtituendis contra Iuliani edictum. 172.e

Reſcripta de priuilegiis clericorum. 185.c.d

Reſcriptum de priuilegiis viduarum, virginum, & pupillorum. 186.b.c

Reſcriptum Valentis, vt monachi ab eremo ad militiam reuocentur. 370.b

Reſcriptum Valentis de Conſtantinopolitana bibliotheca. 349.a

Reſcriptum pro ſynagogis Iudæorum. 186.e

Reſcriptum de die Paſchatis. 195.d

Reſcriptum Valentiniani de pellendo Vrſicino. 205.b.c.d. *aliud ad eumdem de indulgentia.* 205.e. 206.a

Reſcriptum Valẽtiniani aduerſus ſchiſmaticos ad Olybrium. 212.e. 213.e

Reſcriptum ad Aginatium Vicarium aduerſus ſchiſmaticos. ibid.

Reſcriptum Valentiniani aduerſus Chronopium Epiſcopum ad eum appellantem. 223.b.c

Reſcriptum Valentis de expellendis Epiſcopis Catholicis. 232.e. 233.a

Reſcriptum Valentiniani de quæſtionibus. 262.a

Reſcriptum Valentiniani ad Damaſum, ne clerici aliquid caperent ex teſtamento. 267.b.e. 268. 269.

Reſcriptum Valentiniani de Romanis ſcholis & profeſſoribus. 271.c.d.e

Reſcriptum Valentiniani de virginibus & viduis. 272.d.e

Reſcriptum ad Ampelium de reuocando Vrſicino exule. 272.e. 273.a

Reſcriptum aliud ad Maximinum de reuocando Vrſicino. 273.c.d

Reſcriptum de ſcenicis volentibus fieri Chriſtianis. 311.d

Reſcriptum de aruſpicina conceſſa a Valentiniano. 311.d.e

Reſcriptum de priuilegiis ſacerdotum idolorum. 312.c.d

Reſcriptum Valentiniani aduerſus Donatiſtas rebaptizantes. 361.d.e

Reſurrectio carnis qualis apud Origeniſtas. 668.a.b

Rex a Deo regitur. 170.e. 171.a

Regis cor in manu Dei, vnde a Themiſtio vſurpatum. ibidem.

Regis boni erga Eccleſiam officium. 539.b

Regis Perſarum Legati martyres. 25.b.e

Regum & Eccleſiæ iura diſtincta. 539.a.b

Regum ius in Eccleſias nullum. 540.a.b.c.d.e

RHEÆ collo detractum monile Serena ſoror Theodoſii accepit. 594.e

RICIMERIS & Clearchi Conſulatus. 494.d

Ricomeres dux Gratiani. 377.e. 378.a

Ryuum Eccleſiæ auctor Deus. 113.e. 114.a

RODANIVS Epiſcopus Toloſanus confeſſor. 91.e. *obiit exul.* ibid.

Rodanius Epiſcopus in Gallia. 366.b

Rodanus Præfectus eunuchorum iuſſus occidi ob illatam iniuriam viduæ. 167.a

Rogatus pater S. Paulæ. 470.d

Rogatianus cum ſociis legatus a Donatiſtis. 100.a

Rogatiſtæ Donatiſtæ. 694.e

Roma illuſtrata a Theodoſio. 592.c.d.e. 593.a.b

Roma fame laborat. 493.c.d. *eiecti incolæ foras, ne omnes fame perirent.* 493.d

Romam qualem quis vult, talem inuenit. 272.b.c

Romæ agentes nonnulli clerici & monachi lucro ſtudentes. 267.e. 268. 269.

Romæ quæ paſſi dicteria boni Chriſtiani, occaſione Manichæorum. 348.d

Romæ expurgata loca ſceleratorum. 595.c.d.e. 596.a

Romæ Manichæi conueniunt in domo Conſtantii eorum Auditoris. 348.a.b

Romana archiua iacturam paſſa. 432.a

Romana Eccleſia perſecutionem patitur a Iuliano. 96.b.c. 97. 98.

Romana Eccleſia faſtus reprehenſa, an iure. 321.c.d.e

Romanæ Eccleſiæ ſupremum tribunal. 425.c

Romanæ Eccleſiæ prærogatiua. 326.d.e. 327.a

Romanæ Eccleſiæ laudes. 326.e. *& Pontificis Romani primatus.* 327.a. 464.c

Romanæ Eccleſiæ principatus. 464.c. 507.b. 543.b

Romanæ Eccleſiæ auctoritas in rebus fidei. 356.b. 403.e

Romanæ Eccleſiæ clerici aliquot perſecuti ſunt S. Hieronymum. 506.e. 507.a

Romanæ Eccleſiæ ſanctitas & peritia laudata ab Auguſtino. 507.d

Romanæ Eccleſiæ quantum tribuat Ambroſius. 502.a

Romanam Eccleſiam quanti fecerit Hieronymus. 507.c

Romanæ Eccleſiæ conſuetudo canendi Alleluia. 500.b.c

Romanæ Eccleſiæ monachorum ſanctitas. 575.e. 576.a

Romanæ Eccleſiæ ieiunia. 576.b

Romanæ Eccleſiæ ſub Iuliano perſecutio. 96.b. 97.c

Romana Synodus. Vide, Concilium, Synodus.

Romana plebs incitata falſa ſpe martyrii. 200.e

Romanæ illecebræ ad mala atque bona. 272.a.b.c

Romanæ ſcholæ a Valentiniano ad modeſtiam reſtitutæ. 271.c.d

Romani martyres ſub Iuliano. 97.c

Romani clerici haud imperiti. 507.b.c

Romani cleri pars deterior commota in ſanctum Hieronymum. 676.a

Romanorum clericorum mores tempore Hieronymi, & doctrina. 507.a.b.c.d

Romanus exercitus in maximum diſcrimen adductus a Iuliano. 140.a.b

Romanus exercitus eligit Iouianum Imperatorem. 155.a.b.c

Romanus exercitus ſine Cruce debilis victus, cum Cruce victor. 168.e

Romani exercitus ſtrages ſub Valente. 376.c

Romani exercitus clades cum Valentis interitu in Thracia. 391.b

Romano exercitui inſperata pax oblata a Perſis. 158.b

Romanus exercitus diuiſus inter Valentinianum & Valentem. 169.e. 170.a

Romani Imperii peſtis fuit Iulianus. 140.a. 157.a

Romani Imperii calamitas Gentilibus inſultandi in Catholicos occaſionem dedit. 391.e

Romani Imperij classes ſub Valente hæreſi adſcribendæ. 392.a. 393.b
Romani Imperij ſtatus ſub Valentiniano & Valente. 168.c.d. *a barbaris vndique inuaſum.* ibid. *diuino miraculo ſeruatum.* ibid.
Romani Imperij prouinciæ a barbaris vexatæ. 393.c
Romanum Concilium contra Auxentium. 220.a.b.c
Romanum Concilium ſub Damaſo in cauſa Flauiani 453.c.d.e. 458.c. 459.a.b. *quid in eo actum.* 404.a. *Vide*, Synodus, Concilium.
Romanum Concilium ſub Siricio Papa de rebus Africanæ Eccleſiæ. 516.c.d
Romanus Pontifex confirmat Synodos. 85.b.c
Romanus Pontifex arbiter rerum quæ ſpectant ad fidem. 356.c.d.e
Romanus Pontifex ſolus damnat hæreſiarchas. 315.e. 316.a
Romanus Pontifex Baſilij & Orientalium legationibus interpellatus. 274.e. 275.a.b. *quæ ab ipſo petita fuerint.* 175.b.c
Romanus Pontifex excommunicationem & priuationem Epiſcopis comminatur. 221.a. 222.b
Romani Pontificis prærogatiua. 326.e. 327.a
Romani Pontificis primatus. 425.b. 464.c
Romani Pontificis auctoritas. 497.b
Romani Pontificis auctoritas in conuocandis Concilijs. 220.e. 428.e
Romani Pontificis auctoritas in hæreticis damnandis in Oriente. 314.b. 316.a. 428.d
Romani Pontificis ſumma auctoritas, ex Gregorio Nazianzeno. 356.c.d
Romani Pontificis ſumma auctoritas in reſtitutione Petri Alexandrini. 377.d.e
Romani Pontificis ſumma auctoritas declaratur etiam hæreticorum factis. 183.d.e
Romani Pontificis auctoritatem profitentur etiam hæretici. 175.b.c. 183.d
Romani Pontificis auctoritatem requiri ad congregandam Synodum. 428.e. 429.a
Romani Pontificis maieſtas ſub Valente. 197.e
Romani Pontificis iudicium quærant Epiſcopi. 425.a.b.c
Romani Pontificis communione probari Catholicos. 394.b.c
Romani Pontificis ad Eccleſiam Orientalem litteræ. 280.e. 281.b
Romani Pontificis luxus ab Ammiano ſugillatus. 197.e. *item a Gentilibus ac hæreticis.* 198.b
Romano Pontifici calumnia ab Ethnicis illata refellitur. 198.b
Romano Pontifici quantum tribuerit Baſilius. 314.b. 327.e. 328.a
Romano Pontifici non communicantes, hæretici cenſentur lege Gratiani. 394.b.c
Romanum Pontificem cathedram Petri tenere fatetur Hieronymus. 326.d.e
Romanum Pontificem conſulendum, & certiorem faciendum de Eccleſiæ Orientalis neceſſitatibus Baſilius cenſet. 274.e. 275.a. 276.c. 278.e
Romanum Pontificem venerati etiam aduerſarij. 403.d
Romanorum Pontificum auctoritas ſuprema in reſtituendis damnatis a Synodo Epiſcopis. 175.b.c
Romanus Pontificatus deſideratus a Prætextato. 472.c
Romani nobiles Gentiles noua moliri cœperunt in Romanum Imperium. 634.b.c
Romanis Gentilibus reddita ara Victoriæ ab Eugenio. 651.e. 652
Romani Senatores Legatos mittunt de cultu deorum ad Valentinianum Imperatorem. 474.d. *Maximo fauent contra Gratianum.* 482.e. *ſcommate Imperium Maximo augurantur.* 483.b
Romani Senatores Chriſtiani longe plures quàm Gentiles ſub Theodoſio. 495.e
Romanianus Auguſtini amicus. 501.d
Romanus Chriſtianus miles confeſſor ſub Iuliano. 21.d.e
Romanus monachus in Syria celebris. 257.e
RVFFINA filia S. Paulæ. 470.e. *nupta Aleti* 0.471.d.e
SS. Ruffinæ & Secundæ eccleſiā Damaſus abſoluit. 499.a
Ruffinus monachus Aquileienſis. 324.b
Ruffini peregrinatio in Orientem cum Melania. 322.a.b.c.d
Ruffinus viſitat monachos confeſſores. 322.e
Ruffini iactantia de ſua confeſſione & carcere. 339.b
Ruffini iactantiam exagitat Hieronymus. 339.c
Ruffinus a Didymo deprauatus. 342.c
Ruffini confeſſio qualis. 342.d. *eiuſdem emendatio.* 343.d
Ruffini calumnia in Hieronymum de trāſlatis libris de Spiritu ſancto. 427.a.b
Ruffini opera ſcripta Hieronymi ſubripiuntur. 673.c.d
Ruffini miſerandus ſtatus deploratur. 673.e. 674.a.b
Ruffinus opera Theophili reconciliatus Hieronymo. 676.d
Ruffinus redarguitur de conficta hiſtoria de S. Hilario. 91.e. 92.a.b.c
Ruffinus erroris arguitur de Baſilij & Gregorij eremi tempore. 192.e
Ruffini error in ſolitudinis Baſilij cauſa enarranda. 33.e
Ruffini error in tempore profectionis Gregorij Nazianzeni Conſtantinopolim. 399.e
Ruffinus arguitur a Hieronymo, quòd Gregorium Nazianzenum interpretatus eſſet. 411.e
Ruffini fabula de corruptis ſcriptis Athanaſii ab Apollinariſtis exploditur. 356.e. 357.a.b.d.e
Ruffinus confutatur in hiſtoria librorum Ambroſii de Spiritu ſancto. 427.a
Ruffinus Comes Orientis a Iuliano electus. 116.b
Ruffinus Præfectus ſtimulator Theodoſii ad vlciſcendum in Theſſalonicenſes. 614.a
Ruffinus fruſtra agit pro Theodoſio apud Ambroſium. 618.d.e
Ruffinus auctus Conſulatu cum Præfectura Prætorij. 645.e. 646.a
Ruffinus Præfectus vocat Epiſcopos ad encænia & ſuum baptiſmum. 690.d.e
Ruffinus Præfectus ædificat eccleſiam Apoſtolorum ad Quercus. 690.e. 691. *expiat facinus bonis operibus.* 692.a.b

S

SABAE *Gothi martyrium.* 348.d.e
Sabbati ieiunium quo ritu ſeruandum. 501.e
Sabbatius Nouatianus ſchiſma facit in ſecta. 637.e. 638.a
Sabel Perſa Legatus martyr. 25.b
Sabinus Epiſcopus Placentinus interfuit Concilio Aquileienſi. 449.e
Sabelliani infeſtant Neocæſarienſes. 151.e. 152.a.b
Sabelliani dolis adducunt in errorem Neocæſarienſes, & in Baſilium concitant. 151.e. 152.a
Sabellij error in Synodo Damaſi damnatur. 352.e
Saccophori hæretici. 491.c.e
Sacerdos templi Daphnitici torquetur cauſa incendij. 50.a.b
Sacerdotis idolorum conuerſio ad fidem Chriſti. 54.c.d. 55.

Sacerdotes ſe capitalibus iudicijs immiſcentes vituperantur. 513. a. c. deuitantur. 524. e. 525. a. improbantur. e
Sacerdotes a ſacerdotibus iudicari debent. 520. d. & ſoli res fidei tractare. e. 521. a. 522. a
Sacerdotes audiendi a Principibus. 577. d. e. qua pœna digni, ſi illi non loquantur, & iſti non audiant. ibid.
Sacerdotes teſtimonio Ambroſii præſtant Imperatoribus. 541. d. e
Sacerdotes coniugatos cum vxoribus permanere in Africa vetat Siricius. 516. d
Sacerdotem Imperatori præferendum oſtenditur exemplo Martini. 524. b. d
Sacerdotum conſilio agenda ſacerdotum cauſa. 578. e
Sacerdotum idolorum clandeſtinæ impudicitiæ. 606. c. d
Sacerdotibus idolorum priuilegium a Valentiniano conceſſum. 312. b. e
Sacerdotij dignitatem potentioribus, non dignioribus dandi morem exagitat Nazianzenus. 29. e
Sacerdotalis habitus ex numiſmatibus. 685. b
Sacra Gentilium obſcœna. 15. b. e
Sacra Iuliani portentis exturbata. 15. c. d. 16.
Sacrificium pro animabus defunctorum. 586. c. d. e
Sacrificium offerri ſolitum pro defuncto, nondum cadauere tumulato. 586. e. 587. a
Sacrificia Iuliani quàm celeberrima. 43. d. e
Sacrificia Iuliani abominãda detecta poſt mortem. 141. d. e
Sacrificia a Iouiano vetita. 165. c. d
Sacrificia deorum per Eugenium reſtituta. 654. a. b
Sacrificia iterum a Theodoſio prohibita. 654. b. c. d
Sacrilegium dire punitum. 48. b. c. d. e
Sacrilegia Donatiſtarum. 102. b. e. 103. a. b
Sacrilegi Chriſtiani crediti a Iuliano, & puniti. 107. b. e
Sæculare iudicium appellans Palladius damnatur. 450. c. d
Sæuitia Gentilium in noſtros ſub Iuliano. 63. c
Salluſtius Præfectus Prætorio ſub Iuliano quid in aulicos Conſtantij. 5. b. c
Salluſtius Galliarum Præfectus. 98. e
Salluſtius ſcriptis S. Hilarij exagitatus. 99. e
Salluſtius percarus Iuliano Conſulatu auctus & Præfectura. 116. a
Salluſtius reuocare conatur Iulianum a bello Perſico. 127. a
Salluſtius Præfectus creat Imperatorem Valentinianum. 167. a
Salluſtius Præfectus agitat quæſtiones de conflagratione templi Daphnitici. 461. d. e
Salluſtij Præfectura Vrbana. 526. e. 527. a
Saluianus Epiſcopus Priſcillianiſta damnatus. 454. e. obijt Romæ. 437. a
Saluij Epiſcopi Donatiſtarum cauſa. 698. a. b. quid ipſe paſſus a Donatiſtis. e. d
Samoſateni ſtudioſi Euſebij ipſorum Epiſcopi. 235. a. non recipiunt Arianum. 236. a. b
Samoſatenorum odium in Eunomium & Lucium Arianos Epiſcopos. 236. b. c. d
Sanctimoniales dictæ caſtimoniales. 102. quæ paſſæ a Donatiſtis. 103. c. d. geſtabant mitrellas. 103. c. d. e. 104. a
Sancti pro nobis orant in cœlis. 435. d. Vide ſupra, Intercesſio, Preces.
Sanctorum venerationis & reliquiarum virtus. 44. e. 359. c. d. 544. a. c. 546. a
Sanctorum reliquias venditare quidam ſolebant. 530. b
Sanctorum locorum veneratio. 529. b
Sanctorum virorum mores. 319. d
Sanctorum, qui in cœlis ſunt, preces pro agentibus in hac vita. 383. d. 435. d
Sanctorum virorum conuiuia defenduntur a calumnijs. 198. e
Sanguinis iudicium caueant Epiſcopi. 524. e. 525. a
Sanguine victimarum Iulianus Chriſtianiſmum ablui putat. 2. e
Sapor Rex Perſarum Legatos mittit ad Iulianum. 25. c
Sapor Rex Perſarum male habet Arſacem Regem Armeniæ. 232. b. c
Sapor dux exercitus Gratiani venit Antiochiam cum edicto Gratiani. 394. e
Sardicenſe Concilium nihil ad fidem addidit. 81. a. b
Sardicenſis ficta fides Catholico nomine reſpuitur. 80. b
Sarmatæ Pannonias inundant. 366. e. 367. a
Sarraceni liberant Conſtantinopolim ſub Gratiano. 392. e. d
Sarracenorum Reginæ conuerſio. 343. e
Sarraceni fidem Chriſtianam ſuſcipiunt. 344. e. 345. a. b
Sarracenorum Regina Legatos mittit Alexandriam pro accipiendo Epiſcopum. ibid. b
Sarraceni quomodo conuerſi ad fidem. 344. e. 345. a
Sarracenorum primus Epiſcopus Moyſes deteſtatur Arianos. 345. b. c
Saſima qualis fuerint. 298. b. c. d. collata Gregorio. 299. b. c. vendicata ab Anthimo. 300. c. 301. 304. e
Saturni ſacerdotis ſcelera. 606. c. d. e
Saturninus Epiſcopus Vzalenſis. 588. a
Saturninus aulicus Conſtantij male mulctatus. 5. d
Satyrus frater ſancti Ambroſii vitat Luciferianos. 311. b
Satyrus frater Ambroſii curam domus Ambroſii ſuſcipit. 373. b
Satyri, poſtquam ex Africa rediit, obitus. 485. d. e. epitaphium ſepulturæ ab Ambroſio ſcriptum. 486. b
SCENICA formoſa ab Vrbe ſubducta. 648. e
Scenici reijciuntur ab Eccleſia. 311. c. d
Scenicos nonniſi in fine vitæ Chriſtianos fieri vetuit Valentinianus Imp. 311. c
Scenicos ab Eccleſia recipi debere, reſcripſit Imperator. 311. c. d
Scenicos eſſe Chriſtianos vetitum. 311. d
Schiſma Antiochenum. 86. d. e. 87. a. quamdiu durauit. 87. a. b
Schiſma Luciferianum vnde obortum. 87. c. d. e. 88. a. 89. 90.
Schiſma Luciferianum penitus deficit. 581. c. d
Schiſma Meletij & Paulini ſublatum Antiochiæ. 394. e
Schiſma inter Nouatianos. 636. e. 637. a
Schiſma conflatum inter ipſos Donatiſtas. 692. c. d. e. 693.
Schiſma inter Damaſum & Vrſicinum. 197. b. c. 199. e. 200. e
Schiſma Vrſicini Gratianus & Valentinianus lege coercent. 424. a
Schiſmatici Romæ iterum repreſſi. 205. b. 212. c. d. e. 213.
Schiſmatici Vrſicini agunt extra Vrbem in cryptis. 212. d. e
Schiſmatici exagitati nouis reſcriptis Valentiniani Imperatoris. 212. e. 213.
Schiſmatici per Olybrium Præfectum & Aginatium Vicarium cohibiti. 212. c. e. 213. a. b. c
Schiſmatici Luciferiani eliciunt reſcriptum a Theodoſio. 580. c. d. e
Schiſmatici reuocati ab exilio. 273. a. b. c. d. eorum nomina edicto comprehenſa. b. 274. a
Schiſmatici ad tempus quieuere. 273. e. iterum tumultuantes iterum pulſi. 274. a

Schiſmatici Romæ puniti. 310.a.b
Schiſmatici Damaſo conflant inuidiam. ibid.
Schiſmatici Vrſicini ſectatores iterum inſurgunt. 423.e. 424.a. comprimuntur rurſus a Gratiano. 424.b.c.d. pœna in eos irrogata. 425.a
Scholæ Carthaginenſes extra omnem modeſtiæ diſciplinam. 271.c
Scholæ Romæ ad modeſtiam reſtitutæ. 271.a
Scholares Romæ lege Valentiniani ad modeſtiam reſtituti. 271.c.d.e
Scientias eſſe Gentilium tantum dicebat Iulianus. 107.e. 108.a.b.c
Scommata in Iulianum. 39.b.c.d
Scripta in laudem Iuliani diuino iudicio perierunt. 145.d
Scripturæ diuinæ profunditatem ſenſit Auguſtinus. 641.b. 642.c.d.e
Scythica Eccleſia perſecutionem paſſa a Valente. 306.e. 307.a
Scythæ Theodoſio cedunt. 426.c
Scythiæ metropolis Tomis. 306.c
Scythopolitani Gentiles inſaniunt in Chriſtianos. 66.c.d
SEBASTENI ſæuiunt in Chriſtianos ſub Iuliano. 63.d
Sebaſtianus Valentis Imp. dux ſtrenuus. 390.d. 391.a
Secundianus Epiſcopus Arianus extra eccleſiam pulſus. 448.e. einſdem cauillationes & condemnatio. 451.c.d
Secundianus & Palladius Ariani Epiſcopi agunt apud Gratianum de cogendo Concilio Aquileiæ. 423.c.d
Sedium Patriarchalium prærogatiua ex Concilio Romano. 464.b.c.d.e
Semiariani agunt contra Eudoxianos, & Acacianos. 93.a.b
Semiariani pugnaturi aduerſus Arianos Concilium agunt Lampſaci, & alijs in locis. 173.b.c.d
Semiarianorum hæreſis damnatur. 78.a.b. 431.d. 432.b
Senatuſconſultum habitum a Theodoſio de abroganda idololatria. 635.c.d
Senatores Gentiles propenſiores in Maximum. 482.a.b.c
Senatores Gentiles Romæ magiæ intenti. 262.e. 274.a.b. dira de his quæſtio. ibid.
Senatorum nomine facta petitio de ſacris deorum, licet Gentiles tantum id petierint. 495.d.e
Senuphius monachus quæ mittat ad Theodoſium arma, vt vincat. 568.c.d.e
Sepeliri apud martyres Chriſtiani optabant. 486.b.c.d
Sepulchra Chriſtianorum apud ſanctos martyres. ibid.
Sepulchrum Eliſæi Prophetæ vbi. 64.c
Sepulchra Ioannis Baptiſtæ & Eliſæi miraculis claraꝫ. 64.d
Sepulchra illibata ſeruari voluit Iulianus. 121.e. 122.a
Sepulchra Gentilium & loca dijs Manibus dicata Chriſtiani ſoliti demoliri. ibid.
Sepulchra a Donatiſtis violata. 104.c. 105.a
Sepulchra martyrum a Gentilibus reuulſa. 63.d.e
Sepultura Catholicorũ a Donatiſtis prohibita. 104.e. 105.a
Sepulturam impij curare eſt graue facinus. 166.d.e
Serapis laudatus a Iuliano. 72.a.b
Serapis vnde dictus. 604.c.d. Ioſeph creditus. 605.d.e
Serapidis effigies. 19.d. 73.b. ei maxime addictus fuit Iulianus. ibid.
Serapidem deum coluit Iulianus, & eius imaginem ſibi indidit. 19.a.b
Serapidis templum a Theodoſio deijci iuſſum. 600.c. 601. 602.
Serapidis templi demolitio ante prædicta. 601.b
Serapidis templum quale. 603.e. 604.a. ornatus eius. d. quæ in eo impoſturæ erant. e
Serapidis ſimulacrum quale. 604.c. deſtruitur. 605.a
Serena ſoror Theodoſii monile e collo Rheæ matris deorum ſublatum accepit. 594.e
Sermonum Auguſtino adſcriptorũ ad fratres in eremo cenſura. 466.a. 508.c. 539.a
Senera vxor Valentiniani. 269.e
Seuerus martyr Hadrianopoli ſub Iuliano. 37.b
Seuerus monachus in Syria celebris. 257.e
Seueri Sulpitij error de tempore obitus ſancti Hilarij. 218.b
Seuerus Sulpitius abdicat ſe a ſæculo. 714.d.e
SIBYLLINA carmina cremata a Stilicone. 594.e. 595.a
Sibyllini libri Romæ de Iuliano conſulti. 116.d
Sicarius immiſſus in Gregorium Nazianzenum. 421.d
Sicarius a Iuſtina immiſſus in Ambroſium. 546.b
Sicini, ſiue Sicinini baſilica in Vrbe. 197.d
Siccitas ſub Iuliano. 51.c.d
Signa militaria non amplius aquilæ, ſed Labara. 388.b.c.d.e
Signa, quibus Deus Iulianum admonuit. 51.c
Signa manifeſta veritatis Chriſtianæ religionis ex vita Iuliani Apoſtatæ. 138.d.e
Signum militare Eugenij exercitus idolum. 682.a
Signis cæleſtibus mẽbra hominis ſubeſſe, Priſcillianiſtarum error. 457.d
Silentium Daphnitici oraculi. 44.c.d.e. 45.a.b.c
Siluanus legatus cum ſocijs ad Liberium Papam. 175.c
Siluanus Audianus hæreticus. 266.b
Siluanus Tarſenſis Semiarianus, a quo Tarſenſes dicti Semiariani. 328.d.e
Siluanus monachus in Syria. 370.e
Simeon monachus in Syria celebris. 257.d.e
Simeon Stylita monachus cognitus Meletio. 401.a
Simeonis Stylitæ habitatio ſuper columnã. 401.a. vitæ genus. ibid.
Simplicianus proficuus Auguſtino. 505.c
Simplicianus Romanus presbyter Ambroſio ſubrogatus. 507.c
Simpliciani virtus & doctrina. 372.e. 373.a. 507.c
Simplicianus Ambroſio a Damaſo mittitur in nouo munere adiutor. 372.e. 373.a
Simplicianus præſto eſt Ambroſio. 372.e. qualis & quantus fuerit. e. 373.a
Simulacrum Apollinis Daphnitici. 52.c. 53.a
Simulacrum æneum Iuliani a fulmine deiectum. 68.b
Simulacrum Chriſti a Iuliano demolitum. 68.d.e. 69.a
Singara ciuitas caput Arabum data Perſis. 158.a.b
Singari vagantur per Orbem pulſi laribus. ibid.
Singarorum origo nequaquam ex Aegypto. 158.a
Siricij Papæ electio. 506.b. de eius electione epiſtola Valentiniani Imp. 506.c
Siricius reſpondet quæſtionibus Himerij. 506.c
Siricius Papa abſtinuit a communione Ithacij ob cauſam ſanguinis. 525.e
Siricius Papa accepit litteras a Maximo Imperatore. 552.c.d
Siricius Papa quid in Flauianum. 597.b.c. 599.c.d
Siricius Papa damnat Iouinianum hæreſiarcham. 622.a
Siricij de damnatione Iouiniani epiſtola ad Mediolanenſem Eccleſiam. 623.b.c.d
Siricius mittit Legatos ad Eccleſiam Mediolanenſem cum damnatione Iouiniani. 623.c. 624.a
Siricius Papa offenſus ſcriptis Hieronymi. 628.b.c. 629.a

Siricius Papa admonitus ab Epiphanio de Ioanne Epiſcopo Hieroſolymitano. 669.b
Siricius Papa parum æquus in Paulinum. 712.b.c.d
Siricij Papæ titulus ſacris imaginibus decoratus. 720.d
SOCRATIS error de annis Imperij Iuliani. 139.a
Socratis error de Concilio Lampſaceno. 173.a.b
Socrates & Sozomenus emendantur de tempore baptiſmi Valentis. 187.d.e
Socrates erroris arguitur de Euſtathio Antiocheno Epiſcopo. 242.a.b
Socrates confutatur de Gothis Arianis. 263.d.e. 264.a
Socratis commentum de lege Valentiniani concedente poſſe duci duas vxores confutatur. 269.e. 270.d
Socratis error in tempore obitus Athanaſii. 331.e. 332.a
Socrates & Sozomenus refelluntur in narratione Actorum Synodi Conſtantinopolitanæ. 429.c
Socratis error de tempore creationis Nectarij. 429.c
Socratis error de diuiſione diœceſeos, & inſtitutione ſedium Patriarchalium & metropolitanarum. 447.b
Socratis & Sozomeni error in narratione contumeliarum Ambroſio a Iuſtina illatarum. 487.b
Socratis error circa res Ambroſii. 552.a
Socratis commentum de Nouatianis Romæ agentibus exploditur. 593.c.d
Socratis error de lege Theodoſii omnes hæreticos damnantis. 636.b.c
Socratis errores de ritibus Nouatianorum. 638.c.d
Sodomiticum ſcelus inualuit poſt hæreſim Iouiniani. 629.e. 630.a
Solis prodigioſa defectio. 665.e
Sophronius auariſſimus clericorum. 268.a.b
Sophronius Macedonianus. 93.b.c
Sophronius Præfectus vrbis Conſtantinopolis. 208.b
Sortilegijs vacare vetitum. 464.c
Sozomeni hiſtorici maiores. 63.a.b.c
Sozomeni error in hiſtoria reditus Athanaſii. 75.d
Sozomeni error in tempore Concilij Lampſaceni, & Procopij tyrannidis. 170.b. 173.a
Sozomeni error de Concilio Lampſaceno. 173.a.b. 174.d
Sozomeni error circa tempus terræmotus maximi ſub Valentiniano facti. 184.c. 185.e
Sozomeni error in reditu Baſilij ab eremo. 192.d
Sozomenus corrigitur de balneis Anaſtaſianis. 193.b
Sozomenus erroris arguitur de Euſtathio Epiſcopo Antiocheno. 242.a.b
Sozomeni error in tempore profectionis Valētis Cæſaream. 244.d
Sozomeni errores in rebus geſtis ab Athanarico. 263.e. 265.b
Sozomenus confutatur de Gothis Arianis. 263.d.e. 264.
Sozomenus erroris arguitur de tempore cladis Theſſalonicenſis. 612.e. 613.a
Sozomeni lapſus de creationis Nectarij tempore. 429.c
Sozomeni error de vſu vocis Alleluia. 500.e
Sozomeni error de tempore Antiochenorum ſceleris in ſtatuas. 553.d.e
SPECTACVLVM lugubre Antiochenorum. 557.b.c.d.e. 558.a.b.c
Spelunca apud Antiochiam, in qua S. Paulus habitaſſe dicitur. 256.d
Spiritus ſancti diuinitas aſſerta in Concilio Alexandrino. 77.a
Spiritus ſancti diuinitas cognita & prædicata in Concilio Conſtantinopolitano. 430.e. 431.a
Spiritus ſancti vna eademq. cum Patre & Filio ſubſtantia declaratur. 430.e
STATVA Theodoſii ab Alexandrinis quomodo efficta. 568.c
Statuæ affabre factæ a Theodoſio ſeruatæ. 593.a.b
Statuæ Imperatoris Theodoſii & Placillæ ab Antiochenis deiectæ. 553.d.e
Statuas quibus dicare fas eſſet apud Romanos. 474.b
Stephanus Epiſcopus Germaniciæ ordinatus a Meletio. 400.e
S. Stephani imago in velo diuinitus oſtenſo. 663.d.e. 664.a.b
Stephanus hæreticus a Iuliano reſtitutus. 101.b
Stilico Comes cremauit libros Sibyllinos. 594.e. 595.a
Stridon patria ſancti Hieronymi ſubuerſa a Gothis. 393.c.d
Strigæ magæ feminæ. 465.a.b
Studijs liberalibus legem poſuit Valentinianus. 271.e
Studijs quietius, quam alibi, Romæ opera dabatur. 271.e
SVBSCRIPTIO Epiſcoporum Concilij Conſtantinopolitani vniuerſa. 434.d.e
Subſiſtentia quomodo accepta a Græcis & a Latinis diuerſo modo. 78.b.c. 79. 80. 81.c.d.e
Subſtantia in quo differat a ſubſiſtentia. 78.b.c. 79. 80. 81.c.d.e
Subſtantiæ & ſubſiſtentiæ vocum cauſa diſſenſiones inter Orientales & Occidentales. 320.b.c.d
Suedrorum Eccleſiæ legatio ad Epiphanium. 366.c
Suffragia prodeſſe defunctis. 386.c. 650.b
Sulpitij Seueri error in tempore obitus Hilarij. 218.b
Sulpitius Seuerus abdicat ſe a ſæculo. 714.d.e
Superſtitionem Kalendarū Ianuarij Ambroſius abrogat. 381.c.d
Suſanna martyr in Gallia cum ſocijs. 98.c
SYAGRII & Antonij Conſulatus. 458.d
Sydæ Synodus aduerſus Maſſalianos. 492.d
Symbolum Conſtantinopolitanum editum. 431.b. ſcriptum a Gregorio Nyſſeno. a
Symbolum Conſtantinopolitanum quando inter ſacrorum ſolemnia a Latinis cani cœptum. 431.c
Symbolum competentibus quando daretur. 539.c
Symmachi Præfectura, & ſtudium erga idololatriam. 186.a. 494.d
Symmachi Conſularis domus incenſa in Vrbe. 186.a
Symmachus inflectit Valentinianum ad præſtanda quæ vult pro deorum cultu. 311.e. 312.c.d
Symmacho ſtatua dicata. 381.e. 382.a
Symmachi auctoritas apud Imperatores. 381.e. 382.a
Symmachus homo dexterrimus patronus ſuperſtitionis Gentilicia. 382.b
Symmachi epiſtola de ſtatua a Veſtali erigenda Prætextato. 474.a.b.c
Symmachi relatio ad Valentinianum pro deorum ſacris. 493.b.c.d. reſtitit & confutauit eum Ambroſius. 494.b.c. quando contigit. c. 495.a
Symmachi ſtudium pro reſtituendo deorum cultu. 493.e
Symmachus apud Imperatores agit pro deorum cultu. 494.a.c
Symmachus defenſionem ſuſcipit pro dijs Gentilium, occaſione famis ingruentis. 493.d.e. quando contigit. 494.e
Symmachi poſtulata. 494.e. 495.a. contra ea acriter agit Ambroſius. c
Symmachus victus ab Ambroſio. 495.c
Symmachus accuſatus apud Imperatores de Chriſtianis in carcerem detruſis. 496.d. purgat ſeſe. e
Symmachi epiſtola de Primigeniæ Veſtalis facinore. 496.b

Symmachi

Symmachi epiſtolæ pro ſui excuſatione. 496.d.e. 497.a
Symmachus inſeruiens tempori, inconſtantiæ redarguitur. 593.e. 594.a. *laudat Theodoſium, qui laudauerat Maximum.* 594.a.b
Symmachus agens rurſus pro ara Victoriæ, iuſſus exulare. 593.b.c
Symmachus reconciliatus Theodoſio adeptus eſt Conſulatum. 632.c
Symmachus etiam laudator Theodoſii. 728.a.b
Synagoga Iudæorum incenſa non reparanda a Chriſtianis. 578.b.c.d.e. *quid de his ſimilibus Gregorius Papa.* 579.b
Synagogæ Iudæorum ne hoſpitia fierent militum. 186.c
Synodus Adrumetina. 692.b
Synodus Alexandrina ſub Athanaſio. 75.e. 76. 77. 78. *eiuſdem auctor creditur Liberius Papa.* 83.c
Synodus Alexandrina a Romano Pont. confirmata. 85.b
Synodus Alexandrina ſub Ioniano Imperatore. 160.b.c
Synodus Antiochena ſub Ioniano. 162.d.e. 163. 164.
Synodus Antiochena poſt obitum Valentis. 394.d.e. 395.
Synodus Aquileienſis. 448.c. 449. 450. 451.
Synodi Aquileienſis epiſtola ad Imperatores. 451.e. *eorũ qui ei interfuerunt nomina.* 449.b. *eiuſdẽ Acta.* 450.a
Synodus Ariminenſis. 177.d. 220.e
Synodus Arianorum in Galatia. 237.e. 238.a
Synodo Armeniæ interfuit Baſilius. 282.e. 283.a
Synodus Baguienſis Donatiſtarum. 692.c.d.e
Synodus Burdegalenſis contra Priſcillianum. 511.d.e
Synodus Cæſaraugustana quãdo celebrata. 454.e. 455.a.b.c
Synodi Cæſaraugustanæ Acta ſuo tempore reſtituuntur & emendantur. 455.a
Synodus Capuana. 598.b.c. 599.e. 600.a
Synodus Cauernenſis Donatiſtarum. 693.a.b
Synodus Conſtantinopolitana Oecumenica. 427.e. 428.a. *diuerſa eſt ab alia eodem anno conuocata.* 428.a
Synodus Conſtantinopolitana collecta opera vel aſſenſu Damaſi. 428.d.e. *Epiſcopi qui interfuerunt.* 429.a.b
Synodus Conſtantinopolitana ex Damaſi epiſtola doctrinam elicit de Spiritu ſancto. 430.d. *ab eodem confirmata Oecumenica vocatur.* 434.c. *& quamobrem.* 438.b.
Synodi Conſtantinopolitanæ Symbolum. 431.b
Synodi Conſtantinop. canones quos receperit Eccleſia Rom. 431.e. *& cur non omnes.* 437.e. 438.a
Synodi Conſtantinop. canones de primatu eius Eccleſiæ. 433.a. *eiuſdem litteræ ad Theodoſium.* 434.a
Synodi Conſtantinop. ſubſcriptionum cenſura. 434.d
Synodi Conſtantinopol. locus cur vocatus Concordia. 441.a
Synodus Conſtantinopolitana poſterior. 459.d.e
Synodi Conſtantinopolitanæ ad Romanam epiſtola. 461.b. *eiuſdem legatio.* 462.b
Synodus Conſtantinop. a Theodoſio conuocata. 488.c.d. *eius Acta.* 489.b
Synodus Conſtantinopolitana quarta. 690.c.d
Synodi ad hæreticis habitæ tempore Baſilij. 173.c
Synodus Hipponenſis. 676.e. 677.a
Synodus Illyricana ſub Valentiniano Imperatore. 179. a.b.c. *eius decreta.* c.d. *& fidei profeſſio.* 179.d.e
Synodus Lampſacena quando celebrata. 170.a.b. 173. a.b.c.d. 174.
Synodi Lampſacenæ res geſtæ. 174.a.b.c. 175.a
Synodus Laodicena quando celebrata. 730.a.b. 731.
Synodus Mediolanenſis. 624.b.c.d. *ex ea Synodica ad Siricium Papam.* c.d.e
Synodus Romana contra Auxentium. 220.a.b.c
Synodus Romana contra Vrſacium & Valentem. 221.c.d
Synodus Romana contra Apollinarem. 349.d. 350.a.b
Synodus Romana ſub Damaſo in cauſa Flauiani. 453.c.d.e. 458.a. 459.a. 460. *Epiſcoporum qui interfuerunt nomina.* 459.e. *cur Orientales non interfuerint.* d. 461.c. 463.c. *quid in ea actum.* 464.a
Synodus Romana ſub Siricio. 516.e
Synodus in Sicilia congregata. 178.b.c
Synodus Sydæ contra Maſſalianos. 492.d
Synodus Tyanenſis in Cappadocia. 185.a.b.c
Synodus Tyanenſis obedit litteris Liberij Papæ. 178.a.b
Synodus Treuerenſis ſub Maximo de cauſa Ithacij. 513.d. 522.d.c. 523.a
Synodus Valentina in Gallia. 366.a.b
Synodos abſque aſſenſu Romani Pontificis non licere congregare. 428.e. 434.d
Synodi confirmatio petitur ab Imp. qua occaſione. 434.c.d
Synodalis epiſtola Synodi Alexandrinæ. 80.b.c
Synodalis epiſtola ex Concilio Antiocheno ad Iouianum Imperatorem. 163.a.b
Synodalis epiſtola ad Imperatores data ex Concilio Aquileienſi. 451.e. 452.a
Synodalis epiſtola ex Concilio Cauernenſi. 693.b.c.d
Synodalis epiſtola Epiſcoporum Illyricorum. 179.a.b.c.d.e
Synodalis epiſtola ex Concilio Romano contra Auxentium. 220.c.d
Synodalis epiſtola ad Damaſum. 461.b.c.d
Syri Gentiles quid in Chriſtianos. 63.b.c.d
Syriæ celebriores monachi ſub Valente. 257.d
Syrmij quid geſſerit Ambroſius contra Arianorum conatus. 422.d. 449.c
Syrmij Epiſcopus ordinatur Anemmius. 422.e. 449.c
Syrmiẽſis presbyter mortem maluit ſuſtinere, quàm prodere apud ſe latitantem. 348.c
Syſinnius Nouatianus quid ſuadet Nectario. 489.b.c.d.

T

T*AIFALI barbari.* 376.b
Tarſus ciuitas infamata ſepultura Iuliani. 140.e. 141.a
Tarſenſe Concilium ab Arianis impeditum. 194.c.d
Tarſenſes ſic dicti Semiariani. 328.d.e
Taurus Conſul quid ſub Iuliano. 5.a.b
Taurus quid in numiſmate Iuliani. 40.a.b
Tauricremus dictus Iulianus. 39.d.e
TEMPLVM Apollinis Daphnitici. 41.a.b. *quando incenſum.* 42.e. 43.d.e. 44. 45. 49.e. 50.
Templi Canopi demolitio. 607.a.b
Templum Daphniticum cur ex parte tantum exuſtũ. 51.b.c
Templum Daphnes incenſum luget Iulianus. 51.d.e. *item Libanius.* 52.a.b.c.d.e. 53.d.e
Templum Deorum Matris. 37.c
Templum Hieroſolymitanum Iulianus curat reſtituere. 117.b.c. 118. 119. *prodigia ibi oſtenſa.* 118.d.e. 119.a
Templi Hieroſolymitani fundamenta reuulſa. 121.a.b
Templum Iouis Caſii in Arabia. 41.a.b
Templum Iouis Apameni deiectum. 609.b.c.d. 610.a.b. *dæmon impedit templi ruinam.* 610.b
Templum Iouis Capitolini ſpoliatum. 594.d.e
Templum Serapidis iuſſum a Theodoſio deijci. 600.e. 601. a.b. 602.
Templum Serapidis quale. 603.e. 604.a
Templum Traiani Antiochiæ a Ioniano crematur. 165.e
Templa idolorum a Iuliano reſtituta. 8.b.c
Templa deorum a Ioanne Chryſoſtomo expurgata. 533.d.e
Templa idolorũ ſpoliata per Iouinũ & Gaudentiũ. 593.d.e
Templa idolorum a Iouiano Imp. clauſa. 165.c.d
Templorum idolorum in Occidente ruina. 610.e. 611.a.b
Templis deorum appoſita cuſtodia Chriſtianorum, ne ſternerentur. 185.e. *prohibitum ab Imperatore.* ibid.
Terentius Dux exercitus Valentis. 232.d

Terentius Dux Catholicus fauet Catholicis. 240.a
Terentij Ducis pietas. 313.a
Terentius Dux laudatus a S. Baſilio. 313.b.c. *a Valente ſpretus, eiuſq. libellus ſciſſus.* 313.e
Terentianus Præfectus Tribunus Prætorianorum perſecutor ſub Iuliano. 97.b.c. *credit in Chriſtum.* ibid.
Terentianus Præfectus Acta SS. Ioannis & Pauli martyrum ſcripſit. 97.b
Terræmotus & alia prodigia obitus Theodoſii. 689.d.e
Terræmotus ingens excutit fundamenta templi Hieroſolymitani. 120.c.d. 121.a.b
Terræmotus immenſi ſub Valentiniano & Valente cum maris excreſcentia. 184.c.d.e. *quid mali portenderunt.* 185.d
Terræmotus ingentes in Oriente. 206.c.d
Terræmotus Nicomediæ factus. 115.e
Terræmotus, quo Nicæa collapſa eſt ſub Valente. 206. & *alter, qui Germæ partes multas conturbauit.* e
Terræmotus Nicææ, Orientalis Eccleſiæ tumultus indicia. 206.e
Tetradij clariſſimi viri conuerſio. 714.e.715.a
T H. D. litteræ nominis ſucceſſoris Valentis. 260.e
Theatrum Hieroſolymis ad necem Fidelium parat Iulianus. 121.d
Thecla dicta S. Macrina. 230.d
Theclæ ſanctæ Memoria Seleuciæ celebris. 29.b. 331.d
Themiſtius philoſophus Præfectus Vrb. creatus a Iuliano. 9.e
Themiſtius deridet hæreticos fidem pro tempore mutantes. 163. c.d
Themiſtius philoſophus admonet Valentem ſeruare clementiam. 170.d.e.
Themiſtius ex diuina Scriptura illud vſurpat, Cor Regis in manu Dei. 170.e. 171.a
Themiſtij alia ad Valentem admonitio. 187.a
Themiſtius philoſophus inſanientem in Orthodoxos Valentem oratione cohibere conatus. 258. a.b.369.b.c
Themiſtius philoſophus procul a magicis præſtigijs. 262.e
Themiſtius amicus Gregorij Nazianzeni. 369.a c.d
Themiſtius tum Platonicus, tum Peripateticus. 369. d.e. *carus fuit Theodoſio Imp.* e.
Themiſtius non ſolum philoſophia celebris, ſed potentia apud Imperatores clarus. 369.e
Themiſtius laudator clementiæ Theodoſii. 426.e. 564.e. 565. a.b
Themiſtio philoſopho commendat filios Theodoſius. 680.a
Themiſtius quantum laudauerit Theodoſium. 727.e
Theotecnus apoſtata quæ cogitur iuſte pati. 49.c
Theodolus martyr in Phrygia. 37.b
Theodoretus male cœpit, ſed bene conſummauit. 396. *quid in odium Paulini egerit.* 396.b.c.d. *quid in epiſtola Damaſi ad Paulinum.* 396. c.d. e.
Theodoretus in narratione mortis Felicis Comitis ſacrarum largitionum corrigitur. 39.a
Theodoretus fallitur in tempore reditus Meletij. 88.d
Theodoretus erroris arguitur de mora Valentis Conſtantinopoli. 389.d
Theodoretus erroris arguitur in his quæ pro Meletio contra Paulinum ſcribit. 395. b.c.d
Theodoreti in hiſtoria Meletij & Paulini ſuſpecta fides. 396.a. 400.e. 464.a
Theodoretus Flauiani in ſchiſmate ſectator. 396.b
Theodoretus in epiſtola Damaſi mutat nomen Paulini. 396.c. 463.e
Theodoreti in creatione Theodoſii error. 407.a
Theodoreti conſilium de litteris Damaſi ad Paulinum. 463.d.e
Theodoretus refellitur in narratione Actorum Synodi Romanæ. 463.d
Theodoretus corrigitur in narratione Actorũ Amphilochij. 490.e. *item in Maſſalianorum e Syria eiectione.* 492.c
Theodoreti error in his quæ ſunt temporis. 88.d. 490.d.e. 492.e
Theodoreti error de tempore Antiochenorum ſceleris in ſtatuas. 553.d.e
Theodoretus errore labitur in rebus Paulini & Euagrij. 597.d.e. 598.a.b
Theodorus, & Theodoſiolus in crimen adducti. 261.b.c
Theodorus Legatus martyr vna cum ſociis. 241.e
Theodorus ſatelles Imperatoris in ſuſpicionem adductus luit capite pœnam. 260. d.e. 261.
Theodorus Mopſueſtenus interfuit quarto Concilio Conſtantinopolitano. 692.a
Theodorus Mopſueſtenus lapſus in hæreſim. 480.a. *reuocatur Chryſoſtomi opera.* ibid. *relapſus deterior factus.* e
Theodori martyris per viſum admonitio vt Chriſtiani frumentum coctum ederent. 24.d.e
Theodori martyris die anniuerſaria Conſtantinopoli frumentum coctum pauperibus erogatur. 24. e
Theodori Siculi cantus. 261.c.d
Theodori ſupplicium ſub Valente. 260.e
Theodori omnes conquiruntur a Valente. 260. d. *item Theodoſii & ſimilis nomine necantur.* 261.b
Theodorus martyr Antiochenus. 36.e.37.a
Theodori alterius Antiocheni martyris nobile certamen. 46.d.e. *cum torqueretur, pœnas non ſenſit.* 47.a.48.a.b
Theodoſius monachus in Syria Hieronymi promotor in eremum. 325.c.d
Theodoſius Senior in Africa ingrate occiditur. 362.a.b
Theodoſius Senior, antequam necaretur, baptizari voluit. 362.b
Theodoſius parens cur occiſus, & filius Theodoſius in diſcrimen adductus. 362.c
Theodoſii filij ſpectata virtus in rebus bellicis. 362.b.c
Theodoſius Iunior ad Orientem ſubleuandum a Gratiano deligitur. 362. e
Theodoſius Imp. fauit Gregorio Eliberino. 309. e. *eiuſdem ad eum & collegas epiſtola.* ibid.
Theodoſio fugato, barbari Pannonias inuadunt. 367.a
Theodoſius Imperator eligitur. 406. c
Theodoſii patria, & parentes. 406.d. *nominis ſignificatio.* d
Theodoſius Imperatoriam purpuram non quæſiuit. 406.e
Theodoſius debellat Gothos. 407.
Theodoſio oſtenſa viſio. 407.c
Theodoſius erexit Romanũ Imperium proſtratum. 407. c.d
Theodoſius Imp. baptizatus ab Acholio. 397.a.416.c.d
Theodoſii erga religionem Catholicam merita. 416.e
Theodoſius legem aduerſus hæreticos poſt baptiſmum ſanxit. 417.a
Theodoſii lex de ferijs Quadrageſimæ. 417.b
Theodoſius Maximum refellit. 417.b.c
Theodoſius venit Conſtantinopolim. 419.e.420.a. *hæreticos ab eccleſiis pellit.* ibid.
Theodoſius quid præcepit Demophilo Epiſcopo Ariano. 419. e. 420.a
Theodoſius in puniendis Arianis viſus eſt paulo frigidior. 420.b
Theodoſii lenitas in crimen adducta. 420. b.c
Theodoſii res geſtæ Conſtantinopoli cum Gregorio. 420.d.e
Theodoſius Conſtantinopolim ingreſſus, quibus verbis Gregorium ſalutauit. 420.d
Theodoſius occupat templũ, & introducit Gregoriũ. 420.e
Theodoſius vocat Epiſcopos qui collocent Gregorium in throno, idq. ſuaſione Damaſi Papæ. 421.e.422.a
Theodoſii aduerſus hæreticos lex. 425.e.446.d. *alia.* 448.d.

& aduerſus apoſtatas. e. 530.a

Theodoſii clementia in ſepeliendo Athanarico Rege Gothorum. 426.a.b

Theodoſii clementia ab Ethnicis etiam prædicata. 426.b.e

Theodoſii felicitas. 427. b.c. quot barbari ſe ei ſubiecerint. ibid.

Theodoſius priuilegium impertit clericis. 427.d

Theodoſii litteris vocati Epiſcopi ad Synodum Conſtantinopolitanam. 429.a

Theodoſius erga Gregorium Nazianzenum propenſior. 441.c.d

Theodoſius elegit Nectarium Epiſcopum. 443.d.e

Theodoſii edictū de fide Catholica, quo dignoſci poſſent heretici a Catholicis. 446.d. 447.a. id ipſum decretum ex Synodi arbitrio a Theodoſio ſcriptū et promulgatū. 447.a

Theodoſius reuocandas curat reliquias Pauli Epiſcopi Conſtantinopolitani. 448.b.c.d

Theodoſius vetuit Paganos teſtari. 448.e

Theodoſius exagitat hæreticos. 448.d.e. 530.a

Theodoſii edictum aduerſus idolorum cultores. 458.e

Theodoſii lex de baſilicis Gentilibus reſtituendis. 480.d

Theodoſius Gentilibus ademit templa, non baſilicas. 480.d

Theodoſii aduerſus Manichæos edictum. 480.d.e

Tehodoſii lex aduerſus validos mendicantes. 480.e

Theodoſii cura propenſior in inſtituendis filiis. 488.b.e

Theodoſius noluit Arſenium ſtantem docere Arcadium filium. 488.a.b

Theodoſius probat fidem Conſubſtantialis. 489.c. an vere fauerit Nouatianis. 490.a.b

Theodoſius ab Amphilochio factis admonitus. 490.c.d

Theodoſius ſancinit alias leges poſt tertiam Synodum Conſtantinopolitanam. 491.b.c.d

Theodoſii lex alia contra hæreticos. 502.e

Theodoſii reſcriptum aduerſus Iudæos. 504.b

Theodoſius ex Placilla ſuſcepit Honorium filium. 504.b

Theodoſii lex de foro Eccleſiaſtico illibato ſeruando. 513. e. 514. a

Theodoſii leges aduerſus idololatras & fidicinas. 515.c.d

Theodoſii lex de relaxandis vinctis tempore Paſchatis. 515. e. 516.a. 526.b

Theodoſii cum Maximo fœdus. 516.b

Theodoſii lex de non diſtrahēdis reliquiis martyrum. 530.b

Theodoſius Theſſalonicam venit ad Valentinianum. 550.a

Theodoſius conſilium capit de puniendo Maximo. 550.e

Theodoſius Gallam vxorem accepit. 550.e

Theodoſii pietas in ſuſcipiendo Valentiniano. ibid.

Theodoſius quid ad Flauianum Legatum de Antiochenis. 560. d

Theodoſii clementia erga Antiochenos. 564.a

Theodoſius celeriter vult nunciari indulgentiam conceſſam Antiochenis. 564.c

Theodoſii clementia prædicata a Themiſtio. 564.d.e. 565.a

Theodoſius vrget Olympiadem virginem, vt nubat. 565.e. 566. a

Theodoſii expeditio aduerſus Maximum. 567.c.d.e

Theodoſius conſulit Ioannem monachum de belli euentu. 567.d

Theodoſius Legatos mittit ad Aegypti monachos pro bello venturo. 567.d.e

Theodoſius quæ accepit a Senuphio arma. 568.c.d.e

Theodoſii ſtatua ab Alexandrinis quomodo efficta. 568.e

Theodoſius vincit Maximum. 570.a.b.c

Theodoſius quanta in bello aduerſus Maximum a Deo ſit aſſecutus beneficia. 570.d.e

Theodoſii clementia erga Maximi cognatos & alios bello victos. 571.a.b.c

Theodoſius recuperatum Imperium Occidentale reſtituit Valentiniano. 571.c.d

Theodoſii mora in Italia poſt victum Maximum. 571. e. 572. a. b

Theodoſius lege irritat quæ a Maximo facta eſſent. ibid.

Theodoſius neſciens reſcribit pro ſchiſmaticis Luciferianis. 580.c.d.e

Theodoſii nomine curatum fingitur Martyrologium. 582.b

Theodoſius pugnaturus in Maximum, ante expugnat hæreticos. 569.b.c.d.e

Theodoſii aduentus in Vrbem & triumphus. 592.b.c.d.e. 593. a. Laudatus pro concione a Pacato oratore. 592. b.e

Theodoſius quanta bona in Vrbem cum religione intulit. 592.c.d.e. 593.a

Theodoſius quid Vrbi. 592.d.e

Theodoſius ſeruatas voluit ſtatuas fabre factas. 593.a

Theodoſius per Iouinum & Gaudentium ſpoliat templa idolorum. 593.e

Theodoſii iuſſu fracta idola. 594.c.d.e

Theodoſius expurgauit loca ſceleratorum. 595.d.e. 596.a

Theodoſius quid in maleficos. 596.c.d

Theodoſius recedens ab Vrbe venit Mediolanum. 600.d.e

Theodoſius quid ſtatuit de Quadrageſimæ tempore. 600.d. quid item aduerſus hæreticos. e.

Theodoſius demoliri iubet Serapidis templum. 600. e. 601. 602.

Theodoſius donat pauperibus quæ ſunt e templis ablata. 608. d. e

Theodoſius Mediolani cum eſſet, ab Ambroſio prohibetur ingreſſu eccleſiæ. 612.e. 613.a. 614.

Theodoſius indulget Theſſalonicenſibus rogatus ab Epiſcopis. 613. d. e. remouetur a ſententia a Ruffino & aliis. 614.b.c.d. cauſæ iuſtæ vlciſcendi in eos quæ prætenſæ. 613.e. 614.a.b

Theodoſii clementia ad delinquendum illex. 613.c. 614. a.b.c

Theodoſii natura ad iram facilis, ſed cito placabilis, & ad maiora præſtanda procliuis. 416.d.e

Theodoſius beneficus in eos quos obiurgabat. 614.e

Theodoſius ſcriptis admonetur ab Ambroſio. 615.d.e. 616. 617.

Theodoſii pœnitentia. 615.d.e. 618. a. excommunicatus luget. 618.a. b. c

Theodoſii cum Ambroſio congreſſus, & publica pœnitentia. 618.c

Theodoſius legem ſancinit de executione ſententiarum damnatorum. 619.a.b.c.d

Theodoſius reconciliatur Eccleſiæ. 620.a

Theodoſius maiorem laudem cōſecutus ex humilitate, quàm ex triumphi gloria. 620.a.b.c.d.e

Theodoſii lex aduerſus monachos hæreticos. 625.d

Theodoſii lex aduerſus Sodomiticum ſcelus 630.a.b

Theodoſii legis de diaconiſſis ſanciendæ cauſa. 360.c.d.e

Theodoſii lex Eccleſiaſticæ libertati aduerſaria, ne quid clericis relinqui poſſit. 630.e. 631.a. b. idem monitus ab Ambroſio, abrogat eam legem. 631.b.c

Theodoſii lege vetitum matrimonium conſobrinorum. 631. e. 632. a

Theodoſius voluit Ethnicos quoque eſſe participes magiſtratuum. 633.a

Theodoſius diſceſſurus ab Occidente, legibus cohibuit Gentilium procaciam. 633.b.c

Theodoſii lex, qua penitus abſtulit idololatriam. 633.b.c. item alia addita eiuſdem argumenti. 633.d.e

Theodoſii lex aduerſus apoſtatas. 633.e. 634.a.b

Theodoſii reditus Conſtantinopolim. 634.e

Theodoſius transfert caput Ioannis Baptiſtæ in Septimum. 634. e.d.e. 635.
Theodoſius rurſus expellit hæreticos. 637. b
Theodoſii luctus de obitu Valentiniani. 649.b
Theodoſius pergit impugnare idololatriam, eius reſcriptum aduerſus deorum cultum. 654.b.c.d
Theodoſius prohibendo ſacrificia, cum Eugenius illa concedit, conciliat ſibi Deum. 654. b.c.d.e
Theodoſius nouis edictis hæreticos exagitat. 654.e.655.a.b. *mulctam decem librarum in eoſdem indicit.* 655. a
Theodoſii lex de feriandis quindecim diebus Paſchalibus. 655.b.e
Theodoſii lex de debitoribus confugientibus ad eccleſias. 655.d.e
Theodoſius ad bellum venturus aduerſus, Eugenium legatos precum mittit ad ſanctos. 677. c.d. *quam pius eius bellicus apparatus.* 677. c.d. 678.a.b
Theodoſius tempore apparatus bellici aduerſus Eugenium. tributa relaxat. 678.d.e
Theodoſius illata in ſe maledicta publica lege dimittere profitetur. 679.d.e. *mira eius prudẽtia in iis ſanciendis.* ibid.
Theodoſii clementia prædicata. 679. e.680.a
Theodoſii bellũ aduerſus Eugeniũ. 681.d.e.682.683.684.
Theodoſii exercitus ſignum Crux. 682. b.c
Theodoſius in procinctu ſcribit aduerſus hæreticos. 682. e
Theodoſii conflictus cum Eugenio. 683. b.c. 684. 685.
Theodoſius in diſcrimen adductus preces ad Deum fundit. 684. b.c
Theodoſio oſtenſa viſio. 684. c.d. *ſancti Apoſtoli Ioannes & Philippus ei præſto ſunt.* 684. d. 685. a. b
Theodoſius ſuperat hoſtes Euangelio & Cruce. 685. a.b
Theodoſius miraculo diuino vincit. 686. a.b
Theodoſius indulget hoſtibus. 688. b.c.d
Theodoſii obitus prænunciatur. 688. e. 689. a
Theodoſius expiatur a cæde belli. 689. b.c.d
Theodoſius ante obitum multa proficua opera fecit. 725.a
Theodoſius moriturus coram Senatu habuit orationem de Chriſti fide ſectanda. 724. *deſtructor idolorum.* 725.b
Theodoſius commendauit filios Stilichoni. 725.c.d
Theodoſii obitus. 724. a.b. *ætas eius, anni Imperij.* b.c.d
Theodoſii corpus transfertur Conſtantinopolim. 725. d
Theodoſii cum Traiano comparatio. 725. a. b. *longe Traiano melior ipſe.* 727.a.b
Theodoſius laudatus ab Ambroſio pro concione. 725. d.e
Theodoſius ſpecimen optimi Principis. 725. e. 726. a
Theodoſius defenditur a calumnia Zoſimi. 550. d. 726. b. c. d. e. 727.
Theodoſii defenſionem Paulinus ſcripſit. 728. b.c.d
Theodotus Epiſcopus Laodiceæ Syriæ. 730.d
Theodotus Epiſcopus Nicopolis in Armenia ſubinfenſus Baſilio ob receptum Euſtathium. 282.e. 283.a.b. *recuſat communicare cum Baſilio.* 283.c.d
Theodotus Epiſcopus Nicopolitanus reſtitit perſecutoribus Valentis. 137.e. 138.a.b.c
Theodotus Epiſcopus Hierapolis ordinatus ab Euſebio Samoſateno. 398.e
Theonæ eccleſia Alexandriæ inuaſa a Gentilibus opera Lucii Ariani. 334.e. 335.
Theophilus Alexandrinus ab anno obitus Petri cœpit deducere Paſchales Cyclos. 422.c.d
Theophilus creatur Epiſcopus Alexandrinus. 513.d
Theophilus Alexandrinus legat Iſidorum cum litteris ambiguis. 572.a
Theophilo Alexandrino delegata cauſa Flauiani. 598.c.d
Theophilus Alexandrinus demoliendum curat templum Serapidis. 601.e
Theophilus Alexandrinus collocat reliquias S. Ioannis Baptiſtæ ſuper Serapium. 607.c.d
Theophilus redarguit Ioannem ob errores Origenis. 666.e
Theophilus cur tardius aduerſus Origeniſtas inſurrexit. 667.a.b
Theophili litteræ ad Siricium Papam de Ioanne Epiſcopo Hieroſolymitano. 669. b
Theophilus laborat pro pace Eccleſiæ Palæſtinæ. 669. e. 670. a.b.c.d
Theophilus lente curare ſtudet vulnus. 676. b. c. *admonet interea ipſe Hieronymum.* c.d. *reconciliat Ruffino Hieronymum.* d
Theophilus Caſtabalorum Epiſcopus legatus cum ſociis ad Liberium Papam. 175.d.e. 176.d. 177.a.b
Theophilus Gothorum Epiſcopus. 264. e
Theoſebia vxor Gregorii Nyſſeni. 231. a.b
Theoſebiam laudat Gregorius Nazianzenus. 231. a.b
Theraſia Paulini coniux profitetur vitam monaſticam. 705. e. 706. *eadem ab Auſonio cur Tanaquil dicta.* 709. e
Theſſalonicenſis clades quando accidit. 612. e. 613. 614. *Epiſcopi impetrant indulgentiam a Theodoſio Theſſalonicenſibus.* 613.d.e. *quot in ea occiſi.* 615.a.b
Theſſalonicenſes Epiſcopi qui hoc tempore vixere. 396.d.e
Theſſalonicenſi Eccleſiæ quis præeſſet tempore Conſtantinopolitani Concilii. 396. a
Thomæ Bozii de Signis Eccleſiæ nobilis commentarius. 138. d.e
Thoraces Serapidis e domorum parietibus abraſi. 607. e. *pro his Crucis ſignum depictum.* ibid.
Thraces martyres. 38. b.c.d
Thurificatione ſtudet decipere milites Chriſtianos Iulianus. 20. e. 21. a
TIBERIANVS Priſcillianiſta damnatus. 512. e. 513.e
Tiberina regio Ponti. 33. e
Tiberinæ laudatio & vituperatio. 34.a.b.c.d. 35.
Ticonius Donatiſta confutat Parmenianum. 210. d.e
Ticonii ſententia de Eccleſia Catholica. 210.e. 211. a
Ticonii ſcripta. 211.b
Ticonii regulæ ſcriptæ. 211. d.e
Ticonius quando vixerit. 211. e
Timotheus cum Apollinari damnatus Romæ. 311.d.e
Timotheus ordinatus Epiſcopus Alexandrinus poſt Petrum. 422. a.b
Timotheus Epiſcopus Alexandrinus venit Conſtantinopolim. 439. a
Timothei Epiſcopi Alexandrini obitus. 513.d
Timotheus quid de Ammone monacho præcidente ſibi auriculam. 513.e
Titus Epiſcopus Boſtrenſis quas calumnias a Iuliano Imp. paſſus. 66.e. 67.a. *interfuit Concilio Antiocheno.* 163.b
TOMIS Scythiæ caput. 306. e
Tomis in Scythia a Valente perſecutionem paſſa. 307. a
Tonſor Conſtantii prædiues. 6. e
Tonſores & coqui & ſimiles artifices a Iuliano exacti. 6.e
Tonſura clericalis ex numiſmate expreſſa. 685. a.b
Tormenta diriſſima per Iulianum illata. 24. b.c
Torquem aureum geſtabant Epiſcopi Ariani. 457. b.c
Toxotius ſenior, maritus S. Paulæ. 470. a
Toxotius iunior, filius S. Paulæ. 470. e
TRADITIONIBVS inhærendum. 288. e. 289. a. b.
Traiani templum Antiochiæ incenſum a Iouiano. 165. e
Traianus dux ſub Valente ſtudioſus monachorum. 257.d.e
Traianus dux pius quid in Valentem de barbaris. 390.a.b
Traianus in pugna cum Valente occumbit. 391. a
Tranſactio inter Epiſcopos Catholicos, & Epiſcopos lapſos ſed pœnitentes. 77. b.c
Tranſactio inter Meletiũ & Paulinũ. 328.b. 394.e. 395.a

Tranſe-

Transferentes ſe ad alias eccleſias excommunicat Damaſus. 352.d
Tranſlatio reliquiarum Babylæ martyris ſolemni pompa. 46. c.d. 47. b.c
Tranſlatio corporis Pauli Epiſcopi Conſtantinopolim. 448. b.c.d
Tranſlatio corporis Meletij Antiochiam. 435.d
Tranſlatio capitis Ioannis Baptiſtæ. 634.c.d.e 635.a. *diuerſa de ea re hiſtoria.* b.c.d. 636. 637.
Treuerenſis Synodus in cauſa Ithacij ſub Maximo. 513.d. 522.d.e. 523.a
Treuerenſis Concilij Epiſcopi infenſi Ithacio ei communicant. 522.d
Treuerenſis Concilij Epiſcopi aduentu S. Martini animo conſternantur. 522.e
Tribulationis vtilitas. 258.c.d
Tribunal Romanæ Eccleſiæ ſupremum. 425.b.c
Tribunal Eccleſiaſticum illabatum vult Theodoſius. 513.e. 514.a.b.c.d
Tributa a Iuliano Chriſtianis indicta. 106.e
Tributa relaxat Theodoſius belli tempore. 678.b.e. *bona damnatorum reſtitui iuſſit.* d.e
Tributis vexati monachi a Valente. 370.c.d
Tributum haud pendendum ab eccleſiis & clericis. 537. d.e. 538.a
TVRBO Epiſcopus Eleutheropolitanus Arianus. 88.e
TYANENSIS Synodus paret litteris Liberij Papæ. 178.a.b. 181.a.b.c.d. *Synodicæ inde ad omnes Eccleſias.* c.d
Tyrannus ſacerdos Saturni Alexandriæ. 606.e. *eius ſcelera.* d.e
Tyranni in Africa Firmus & Gildo fratres. 361.e. 362.a
Tyrannidis affectatæ rei. 260.e. 261.a.b

V

VALENTIS *confeſſio coram Iuliano.* 22.b. *eius exilium.* c.d
Valens creatus Imperator a fratre. 167.d.e. 168.a
Valens ab exordio Catholicus fuit. 167.d.e. 168.a
Valens Catholicis fauit tribuens eis magiſtratus. 168.a.b
Valens ad ſe vocauit Cæſarium fratrem Gregorij Nazianzeni. 168.a.b
Valentis numiſmata cum Labari effigie. 169.b.c
Valens in Oriente, Valentinianus in Occidente imperant. 169.e. 170.a
Valens comitatus fratrem rediſt Conſtantinopolim. 170.b
Valens a Themiſtio admonetur ſeruare clementiam. 170. d.e. 171.a
Valens fruſtra a Themiſtio admonitus. 187.a
Valentis aduentus Antiochiam quando contigit. 171.a.b
Valens exagitat amicos Iuliani. 172.a.b.
Valens exagitat magos & idololatras. 172.b.c
Valens indulget Prætextato vt dij colantur. 172.c.d
Valentis & Valentiniani epiſtola ad Epiſcopos Aſianos ob ſanciendam fidem Catholicam. 180.a.b. *perperam in ea de Pilati innocentia.* 180.e
Valens & Valentinianus vetant Chriſtianos templa Gentilium cuſtodire. 185.e
Valens Arianus illectus a coniuge. 187.d
Valens Imperator baptizatus ab Eudoxio Epiſcopo. 187. d.e
Valens perſequitur Catholicos. 187.d.e. 188.a.b
Valentis perſecutionis tempus. 187.e
Valentis quàm dira perſecutio. 190.d.e
Valentis Imp. miniſtri ab exordio ſedis Baſilij ei aduerſantur. 228.c. 229.a
Valentis cum Gothis pax. 232.b
Valens perſecutionem excitat in Orthodoxos. 232.c. 233.a. *promulgat edictum de expellendis Epiſcopis Catholicis.* 232.e
Valens damnans exilio Epiſcopos Catholicos, cur parcit Athanaſio, Epiphanio, atque Paulino. 234.c.d.e
Valens quos voluit Epiſcopos exulare. 238.a.b
Valens Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Legatos Catholicos occidi iubet. 241.e
Valentis tempore perſecutio acerbior, quàm ſub Iuliano. 243.d.e
Valens venit Cæſaream Cappadociæ. 244.c.d. *aggreditur expugnare Baſilium.* d.e. 245.a
Valens a Baſilio victus. 246.c
Valens adit eccleſiam Baſilij. 246.d
Valens in eccleſia Baſilij præ ſtupore deliquium animi paſſus. 246.d.e. 247.a
Valentis Præfectus Modeſtus ægrotans ſupplex orat Baſilium. 247.d
Valens decernit Baſilio exilium. 247.e
Valens non valet ſcribere exilium Baſilij. 247.b.c. 248.a.b. *calami confracti.* ibid. a.b
Valentis vxor dira patitur per viſum. 248.b
Valentis filius ægrotans a ſancto Baſilio in meliorem ſtatum deducitur. 247.b.c. 248.a.b.e. *ab Arianis baptizatus moritur.* 248.a.b
Valens ex Cappadocia proficiſcitur Antiochiã. 251.e. 252.
Valens Catholicos perſequitur. 253.b
Valens quid in Meletium. 252.a
Valens Imp. quid in Aphraatem monachum. 254.a.b
Valentis cubicularius contumelioſus in Aphraatem dat pœnas. 254.b.c
Valentis equus curatus ab Aphraate monacho. 254.d.e
Valens Themiſtij oratione cohibitus. 258.a.b
Valens Antiochiæ habet diram de magis & incantatoribus quæſtionem. 260.b.c.d. 261. 262.
Valens ob magorum prognoſticum Theodoros & ſimili nomine homines occidit. 260.e. 261.b
Valentis Edeſſam aduentus. 324.d
Valens quid in Edeſſenos. 304.d.e. 305.a.b
Valentis peregrinatio Eccleſiæ calamitoſa. 306.e
Valens perſequitur Eccleſiam Scythicam. 306.e. 307.a. *veritus Scythas perſecutionem reuocat.* 307.b. *victus a Bretannione Epiſcopo.* 307.b
Valens ſcidit libellum Terentij ducis pro Fidelibus oblatum. 313.e
Valentis perſecutio in Eccleſiam Alexandrinam. 322.e. 323.a
Valentis edictum pro Arianis aduerſus Catholicos Aegypti. 341.a
Valentis reſcriptum de bibliotheca Conſtantinopolitana. 349.a
Valens occidendum curat Theodoſium ſeniorem, quæris ad necem Theodoſium iuniorem. 362.e
Valens Antiochiæ agens aduerſus Orthodoxos acrius commouetur. 369.c. *a Themiſtio admonetur.* c.d
Valens oratione Themiſtij mitigat furorem in Catholicos. 369.e
Valentis in monachos inſolita perſecutio. 370.a
Valens monachos militare cogit. 369.e. 370.a. *datum ab eo reſcriptum.* 370.b. *quas pœnas dederit eius culpæ.* 376.d
Valens a monachis tributum exigit. 370.c.d
Valentis Imperium quibus calamitatibus afflictatum. 376.b

Valentis impietas barbaros vocauit in vltionem. 376.b.c.d
Valens cauſa belli Gothici Antiochiam venit. 377.c.d
Valens Antiochia Conſtantinopolim proficiſcitur. 377.c. 389. d
Valens coactus iubet relaxari exules Epiſcopos. 377.d.e. ſed non proprijs Eccleſijs reſtitui. 390.d
Valens a Conſtantinopolitanis inſectatus conuicijs. 389.e. 390.a. ob id ad bellum proficiſcitur. 390.a
Valens quid in Traianum ducem exercitus vera exprobrantem. 390.a.b
Valens arguitur ab Iſacio monacho. 390.e
Valenti ad bellum proficiſcenti interitum & exercitus iacturam prædicit Iſacius. 390.e.
Valens quid in Iſacium monachum comminatus. 390. b.e. 391.
Valens inuidens Gratiani gloriæ expectare eum noluit contra Gothos pugnaturus. 390.e
Valens recuſat pacem a Gothis oblatam. ibid.
Valentis pugna cum Gothis. 391.a
Valentis interitus dignus ſcelere. 391.a. inſcriptio ſuper ſepulchrum, & oraculum. 391.c.d. præſagia Valentis obitus. 391.d
Valens & Vrſacius damnati Romæ a Damaſo. 221.c.d
Valens pſeudoepiſcopus damnatus in Concilio Aquileienſi. 451. d
Valentinianus ſub Ioniano ab exilio liberatus poſtliminio redit. 158.e. 159.a.b
Valentinianus Nicææ Bithyniæ Imperator electus. 166.e. 167.a.b. a Salluſtio Præfecto creatus. 167.a
Valentinianus quid in Rodanium aſpicientem iniuris viduam. 167.a
Valentiniani Imperatoris genus, & virtutes. 167.b.c
Valentinianus ex confeſſore Imperator. 167.b.c
Valentinianus ſedat militares tumultus. 167.d
Valentinianus allegit collegam Imperij Valentem fratrem. 167.d.e. defenditur hæc eius actio. e. 168.a
Valentiniani & Valentis reſcriptum ad Cæſarium. 168.b
Valentinianus & Valens certant pro Cæſario habendo. 168. b
Valentinianus & Valens initio Imperij reſtituunt priſtinum Labarum cum Chriſti nomine & Cruce. 168.e. 169.a.b.c
Valentiniani & Valentis numiſmata cum Labaris. 169.a.b.c
Valentinianus & Valens Imperium inter ſe partiuntur. 169.e
Valentinianus proficiſcitur in Occidentem. 169.e. 170.a.b
Valentinianus rebus fidei ſe immiſcere non vult. 170. a
Valentinianus liberum relinquit Epiſcopis de rebus Eccleſiaſticis agere. 170.a.b
Valentiniani ſcite reſponſum de non immiſcendo ſe rebus Eccleſiaſticis. ibid.
Valentinianus & Valens quos Iulianus caros habuit perſequuntur. 173.b
Valentinianus & Valens Chriſtianos profeſſores reſtituunt. 172. e
Valentinianus & Valens idololatris infenſi. 172.e. contra ſacra nocturna legem ferunt. ibid.
Valentiniani & Valentis leges. 185.d.e. 186.a.b.e
Valentinianus exordio Imperij ſiuit quoſque pro arbitrio quas vellent ſectas ſequi. 172.d. 375.c.d. ob id a Deo punitus. d
Valentinianus reſcribit pro clericis. 185.d.e
Valentinianus & Valens Chriſtianos vetant templa Gentilium cuſtodire. 185.e
Valentinianus Imperator concedit priuilegia virginibus, viduis, & pupillis. 186.b.c
Valentinianus prohibet milites profanare ſynagogas Iudæorum. 186.e
Valentiniani ſanctio de ſanctificando die Dominica reſurrectionis. 195.e
Valentinianus licet Catholicus, tamen infamatur tolerantia nimia hæreticorum. 195.a.b
Valentiniani pietas ſuſpecta. 195.b. 375.d
Valentiniani ſæuitia. 201.b
Valentinianus ſeueriſſime punit adulteros. 201.d
Valentiniani reſcriptum ad Prætextatum de reddenda baſilica Damaſo. 205.e
Valentinianus Imperator pellendum iubet ab Vrbe Vrſicinum cum ſocijs, ſcribens ad Prætextatum. 205.e
Valentiniani aliud reſcriptum ad Prætextatum de indulgentia ſchiſmaticis conceſſa. 205.e
Valentiniani reſcriptum ad Olybrium aduerſus ſchiſmaticos. 212.e. 213.b.e
Valentiniani reſcriptum ad Aginatium Vicarium aduerſus ſchiſmaticos. 212.e. 213.a
Valentinianus deceptus ab Auxentio. 217.b.e
Valentiniani reſcriptum aduerſus Chronopium Epiſcopum appellantem ad Imperatorem. 223.b.c
Valentiniani reſcriptum de quæſtionibus. 263.a
Valentinianus reſcripſit ad Damaſum, ne clerici aliquid caperent ex teſtamento. 267.b. 268. 269. cauſa ſanciendæ legis. 267.e
Valentiniano calumnioſe adſcribitur lex de duabus vxoribus ducendis. 269.e. 270.
Valentinianus defenditur a calumnia Socratis de duabus vxoribus. 270.b.c.d. 271.
Valentiniani lex de ſcholis & diſcipulis Romæ profitentibus. 271.c.d
Valentiniani lex de virginibus, viduis, & pupillis. 272. d
Valentinianus Imp. reuocat Vrſicinum ab exilio. 272.e. 273.a
Valentinianus de maleficis Senatoribus quæſtionem haberi voluit. 273.a
Valentinianus quid de ſcenicis reſcripſit. 311.c.d
Valentinianus Imperator aruſpicinam conceſſit. 311.e
Valentinianus Gentilium ſuperſtitioni fauet. ibid.
Valentinianus ſiuit idola coli. 311.e. 312.a
Valentinianus aram Victoriæ conceſſit Gentilibus. 312.a
Valentinianus priuilegium dat ſacerdotibus idolorum. 312. e.d
Valentinianus quid lege lata contra Manichæos. 347.d
Valentinianus Imp. occidi mandat presbyterum nolentem prodere qui apud eum confugerat. 349.a
Valentinianus Donatiſtas rebaptizantes cohibet. 361.d.e
Valentiniani lex de baptiſmate non iterando. 361.d
Valentiniani oratio de Epiſcopo eligendo. 362.a
Valentinianus lætatur Ambroſium electum Epiſcopum. 363.e. 364.e
Valentinianus cogitur occurrere Martino, ſella diuinitus conflagrante. 367.b.c.d
Valentiniani Imp. obitus. 367.e. 368.a.b.c. corpus tranſlatum Conſtantinopolim. 368.c.d. filij eius & filiæ. d
Valentinianus Iunior Auguſtus nuncupatur. 368.d
Valentiniani iunioris ſorores. 368. d. eius natalis. 195. a
Valentinianus puer a Gratiano allectus in collegam Imperij. 368.c.d
Valentiniani indulgentia hæretici & Gentiles in Occidente vires ſumunt. 374.c.d
Valentinianus Ambroſium ad Maximum legat. 486.e

Valentiniani

Valentiniani Imperatoris epiſtola de electione Siricij. 506.a
Valentiniani lex de relaxandis vinctis tempore Paſchatis. 515.e. 516.a
Valentiniani lex pro Arianis data. 516.e.617.a
Valentinianus Ambroſium ad diſputandum cum Auxentio cogit. 520.b
Valentinianus baſilicam S. Paulo Apoſtolo conſtruit. 526. d. *huius conſilij ratio.* ibid.
Valentiniani epiſtola de conſtruenda baſilica Pauli Apoſtoli. 526.d.e. 527.a.b
Valentiniani Conſulatus III. & Eutropij. 534.e
Valentinianus edictũ ſert de Catholicis ab eccleſiis eijciendis. 535.a. *perſequitur Eccleſiam.* 543.d
Valentiniani conatus pro baſilica Ambroſio auferenda. 535.c.e. 536.a. 537.a. 539.c. 540.c. 541.c. *rei euentus.* c. 542.a.e
Valentinianus reprehenditur a Maximo ob iniurias Ambroſio & Catholicis illatas. 542.e
Valentinianus ſupplex orat Ambroſium, vt opem ferat contra Maximum. 546.e. *legat ad eum.* e. *quid egerit deſcribitur.* 547.a.c. 548.a.e
Valentinianus cur Maximum hoſtem habuerit. 548.a.e. 550.d
Valentinianus Domninum legat ad Maximum. 549.c. *incautus a Maximo opprimitur.* e. *eius audito aduentu Theſſalonicam cum matre fugit.* 550.b
Valentinianus Legatos mittit ad Theodoſium de rebus Maximi. 550.c
Valentinianus & Iuſtina fugam arripiunt, vt Maximum vitent. 550.b.c.d
Valentinianus recuperat Imperium. 571.d.e
Valentiniani hæretici quid in monachos. 576.d
Valentinianorum hæreticorum ſanum incenſum a Chriſtianis. 576.b.c.d
Valentinianorum hæreſes quæ. 576.e
Valentinianus accerſiuit Ambroſium, vt baptizaretur ab eo. 646.e.647.a
Valentinianus confeſſor obijt, quod denegaſſet ſacra Gentilibus. 650.b.c
Valentiniani mores laudati. 648.c.d. *eius probata caſtitas.* 648. e. *ſcenicam formoſam ex Vrbe dimouit.* 648. e
Valentiniani obitus tempus. 646.d. e. *cauſa.* 647.d.e. *cuius dolo necatus.* 371.e. 647.c. 648.
Valentiniani Imperij tempus. 649. a. *ætas eius.* ibid. *corpus delatum Mediolanum.* b. *eius ſepulchrum.* 649. e. *laudatus ab Ambroſio publica concione.* 650.a.b
Valentinianus ſaluatus per baptiſmum flaminis. 650.e
Valentinum Concilium in Gallia. 366.a.b
Valerius Hipponenſis Epiſcopus creat presbyterum Auguſtinum. 639.d
Valerius primus egit vt presbyteri in Africana eccleſia concionarentur. 642.e
Valerius Epiſcopus Hipponenſis ſolicitus ne perderet Auguſtinum, cogitat eum relinquere ſuæ ſedis Epiſcopum. 677.a.b
Valerianus Aquileienſis Epiſcopus in Oriẽte pollens. 324. d.e. *floret ſub ipſo Eccleſia Aquileienſis.* 324. d. e
Valerianus Epiſcopus Aquileienſis præclarus meritis. 449.b
Valerianus Epiſcopus Aquileiæ venit Romam ad Synodum. 459.e
Varronianus pater Iouiani Imp. 155.d.156.b
Varronianus puer filius Iouiani Conſul creatus. 166.a
Vaſa ſacra profanata a Iuliano auunculo Iuliani Apoſtatæ. 47.d.e.48.b.c.d
Vaſa ſacra in admiratione habita a Gentilibus. 48.c.d
Vaſa ſacra fracta pro redemptione captiuorum. 552.d.e
Vaticanæ baſilicæ aquas noxias exiccat Damaſus. 499.b.c
Vaticanæ baſilicæ fons baptiſmalis. 499. b. & *qui in atrio erat.* c.
Vaticani pauperes, qui pro foribus aſtant baſilicæ. 186.d
Vaticinia de interitu Iuliani. 126.d.e. 137.c. 138.a
VECTIVS Prætextatus. 472.c.d
Velum cum imagine an vere ab Epiphanio conſciſſum fuerit. 661.a
Velorum vſus in Eccleſia. 663.c. *eademq. picta erant,* c.d.e
Velum cum imagine S. Stephani diuinitus oſtenſum. 663.e. 664. a
Velum ſacrarum virginum. 103.d.e
Vela & pallæ ſublatæ a Donatiſtis. 104.c.d
Venerandus Epiſcopus Aruernenſis. 715.a
Veneris ſimulacrum in eccleſiis Chriſtianorum ſe collocaturum Iulianus minatur. 123.c
Veneris templum dirutum a Chryſoſtomo. 533.a
Veneficos Romæ morte mulctat Apronianus. 116.e
Venti pugnant pro Theodoſio. 684.a.686.a.b.c
Venuſtus Vicarius in Hiſpania. 116.b
Verbi incarnationis myſterium. 82.a.b
Verbi incarnationis recta fides Synodi Alexandrinæ. 82.a
Verbum loco animæ in corpore fuiſſe, hæreſis a Damaſo damnata. 352.c
Verbum a Patre productione & contractione ſecernentibus anathema irrogatur. 352.d
Verbum eſſentia carere, aut moriturum aſſerentibus, anathema dictum. 352.d
Verbum quo modo humanum corpus ſuſceperit. 351.a
Verborum formula, Et quæ excurrit, quid ſignificet. 209.b
Vercellenſis Eccleſia viduata paſtore admonetur a S. Ambroſio de Iouiniani hæreſi. 467.e
Vercellenſi Eccleſiæ poſt Euſebium Limenius præeſt. 449.c
Vercellenſis femina innocens adulterij damnata ſæpius icta. 201.c. 202.a. 203. a.b. *inſultat in carnificas.* 202.d. e
Veritas abſque armis vincit, impietas licet armata corruit. 340.e
Veritas vbi ſit, ex propugnatoribus hæreſum & oppugnatoribus earum agnoſcitur. 625.b.c. Supra, Hæreſes.
Veſtalis Maxima Prætextato erexit ſtatuam. 474.a.b.c
Veſtalis Maxima lapſa, vnde erubeſcerent Gentiles. 496. a.b.c. *eius ſupplicium.* d
Veſtalium numerus. 496.d
Veſtalibus ſtipendia reddi petit Symmachus. 495.a
Veſtes clericorum cuius eſſe ſolerent coloris. 681. b. *cur niger ſubinductus color.* 681. b.c
Veſtiana vidua in monaſterio ſanctæ Macrinæ magni nominis. 251.d
Veſtiana vidua caſtitatem Baſilij ope & viduitatem tuetur. 250.c.251.d
Vetus inſtitutio & doctrina quantopere ſit retinenda. 151. b. & *quantæ auctoritatis.* 293.d. 543.b
Viceſacratus magiſtratus iunctus cum Præfectura Vrbana. 708.e
Victor dux Iuliani. 38.d
Victoriæ ara quando & a quo primum ſublata e Capitolio. 96.b.c
Victoriæ ara a Valentiniano conceſſa Romanis. 312.a.b
Victoriæ aram reſtituendam petit Symmachus Senatus nomine. 494.e. 495.a.b.c
Victoriæ aræ plures Romæ, & vbi. 495.a

Victoriæ aram petunt Gentiles a Theodoſio. 579. e. 580. a
Victoriæ aram rurſus reſtituere Symmachus tentat. 593.b.c
Victoriæ ara Gentilibus reddita ab Eugenio. 651. e. 652. a
Victoria parta Theodoſio virtute Crucis. 685.c.d
Victoria non numen, ſed Dei donum. 687.b.c.d
Victoria Theodoſii longe præcognita. 688.c
Victoria Deum ſequitur. 390.b
Victoria ſequitur veram religionem. 387.e. 388.a. 389.b. 390.a.b. 409.b
Victorinus deſerit ſcholas. 111.e
Victorini ad Chriſtum conuerſio. 111.d.e. 112.a.b.c.d. *fidem alta voce vult profiteri.* 112.c.d
Victorini lucubrationes. 112.e. 113.a.b.c
Victorinus ſero conuerſus ad ſacras litteras. 112.e. *donatus ſtatua.* 113.a
Victricij certamen. 98.e. 99.a
Vidua a S. Baſilio defenſa aduerſus Euſebium Præfectum. 250.c.d.e. 251.a. *miſſa ad monaſterium S. Macrinæ ſororis.* 251.d.e
Viduæ depoſitum defendit Ambroſius contra reſcriptum Imperatoris. 580.a.b
Viduæ minori celebritate nubebant, quàm virgines. 103.e
Viduis, pupillis, & ſacris virginibus conceſſa exemptio a cenſu ſoluendo. 186.b.c. 272.d
Vigilantius quid Hieroſolymis tempore terræmotus. 689.e
Vigilantius peregrinationes ad loca ſancta primus improbauit. 529.e
Vigilantius quid de vſu vocis Alleluia. 500.d
Vincentius presbyter Luciferianus. 309.e. 310.a
Vincentius collega Hieronymi ordinatus Conſtantinopoli. 405. a
Vincentius Hieronymi comes presbyter ordinatur. 412.a
Vindicta ob perſecutionem Ambroſii. 550.e
Virgo Veſtalis lapſa. 496.a.b.c
Virginem a propoſito virginitatis dimouere tentanti quid acciderit. 472.a
Virgines a Gentilibus ſuis proſtitutæ. 65.a.b
Virgines ſacræ lege Ioniani defenſæ. 159.b
Virgines ſacræ ſub Iuliano expoſitæ raptui. 159.b.c
Virgines ſacræ nuptæ Deo. 103.d.e
Virgines ſacræ crinitæ in Africa. ibid.e
Virgines ſacræ quomodo a Donatiſtis redditæ profanæ. 103.e. 104.a
Virgines ſacræ ab Arianis male habitæ. 242.e. 243.a
Virgines ſacræ quæ paſſæ a Donatiſtis. 102.a. 103.c.d
Virgines ſacræ geſtabant mitrellas. 103.c.d.e
Virgines ad S. Ambroſium ex remotis Orbis partibus ſacrandæ veniebant. 380.b
Virgines in domo paterna agere ſolitæ. 380.d
Virginibus conceſſum priuilegium ab Imperatore. 186.b.c
Virginum ſacrarum genus duplex. 380.d.e
Virginum ſacrarum velum. 104.c
Virginum ſacrarum in eccleſiis proprius erat locus. 380.d
Virginum Chriſtianarum in irridenda gẽtilitate coram Iuliano libertas. 57.e. 58.a
Virginum Heliopolitanarum & Arethuſiarum martyria. 65.a.b
Virginum vndecim millium Britannarum martyrium. 482. a
Virginitatem quantopere Ambroſius ſuaſerit. 380.b
Virginitatis ſublimis ſtatus. 380.c.d
Virginitatis & nuptiarum præmia. 623.e. 624.
Virginitatis oſores perſtringuntur. 468.e
Virginitatis laudes quorum ſcriptis fuerint celebratæ. 466.e. 467.a
Viſio oſtenſa Ambroſio de Theodoſio. 617.b
Viſiones ſanctorum virorum de Iuliani interitu. 137.e. 138.
Vita Iuliani Apoſtatæ manifeſtum ſignum Chriſtianæ religionis. 138.d.e
Vita Ponticorum monachorum valde auſtera. 153.e. 154. a.b.c
Vitæ duriſſimæ exemplum Simeonis Stylitæ. 401.a
Vitalis Epiſcopus Antiochenus ex parte Apollinaris. 164.c
Vitalis controuerſia cum Paulino. 164.c.d
Vitalis vocatus Romam ad cauſam dicendã, obtulit libellum Damaſo. 349.e. 350. *res ab eo geſtæ Romæ.* 350.b.c.d
Vitalis acceptus in communionem ab Orientalibus litteris Damaſi. 349.e
Vitalis cauſam Damaſus Paulino delegat. 350.e
Vitalis occultat hæreſim. 351.b.c
Vitalis edita confeſſio doloſa detegitur. ibid.
Vitaliani hæretici. 386.b
Viuentius Præfectus poſt Lampadium. 195.e
Vitia corporis viris probis impedimento eſſe ad ordines non cenſuit Timotheus. 513.d
Vlna menſura Nili. 608.b
VOCES vſitatas in Eccleſia interdum non vſurpare permiſſum. 291.e
Volumen Occidentalium in Concilio Conſtantinop. editum quid. 430.c
Voluſianus ſecreto dedicat aram ad ſacrificia. 612.c.d. *idẽ in ſenectute morti proximus baptizatur.* 612.d
Votum Iuliani de immolandis Chriſtianis dijs Gentium. 123.b.c.d
Vota Iuliani in auſpicando bello Perſico. 123.b.c.d
Vota Iſidi nuncupata. 123.e. 124.
Vota Fidelium pro Gratiani victoria. 408.a
Vota Ambroſii pro ſalute Italiæ. 485.e
Vota S. Laurentio nuncupata pro Satyro a Marcellina. 485.e
VRANIVS Satyrus frater S. Ambroſii. 486.b
Vranius Audianus hæreticus. 266.a.b
Vrbanus martyr vna cum ſociis. 24.c
Vrbanus Formenſis ſceleſtiſſimus Donatiſtarum. 101.d
Vrbica Priſcilliani diſcipula. 511.d
Vrbica propter pertinaciam lapidibus obruta. ibid.
Vrbs Roma qualis. 272.b
Vrbis fames ſæuiſſima ſub Theodoſio. 493.c. *ob eam pauperes & incolæ ex Vrbe eiecti.* d
Vrſicius & Valens damnati Romæ a Damaſo. 221.c.d
Vrſicini ſchiſma. 197.c
Vrſicinus ſchiſmaticus ab Vrbe pulſus. 205.b.c
Vrſicinus ſchiſmaticus turbat Romanam Eccleſiam. 197. b.c.d. 198. *inſtat acrius.* 199.b.c.d. 200.
Vrſicinus cum ſuis ſæpe ab Vrbe pulſus. 200.c.d. 201.
Vrſicini aſſeclæ quid moliti Romæ fuerint. 212.d
Vrſicino ſtudentes iterum compreſſi. 212.c.d.e. 213.
Vrſicini damnatio in Synodo Romana. 221.b
Vrſicinus ſchiſmaticus reuocatur ab exilio. 272.c
Vrſicini ſchiſmatici aſſeclæ quamdiu quiete vixerint. 273.c
Vrſicini ſchiſma reuireſcit. 423.e. 424.a
Vrſicini ſchiſma lege coercent Gratianus & Valentinianus. 424.a
Vrſicinus relegatur in Gallias. 424.b.c.d
Vrſicinus falſo aſſeritur creatus Epiſcopus Neapolis. 425.c
Vrſicinus tumultuatur in electione Siricij poſt Damaſum. 506.b
Vrſicinus improbatur ab Eccleſia, & eligitur Siricius. 506.b.c

Vrſula Britanna cum ſocijs virginibus ab Hunnis occiſa. 482.a.b.c

VVLPHILAS Gothorum Epiſcopus. 263.e.264.a.b. *inuentor litterarum Gothicarum.* 264.d

VXORES duas duci poſſe, calumnioſe a Valentiniano lege ſancitum dicitur. 269.e.270.

Vxoris blanditijs Valens in hæreſim labitur. 287.d

X

X. littera Chriſtum ſignificabat apud Iulianum. 40.d.e

Z

ZACHARIAE in templo cædes. 180.e

ZELIS habita Synodus ab hæreticis. 273.c

Zenobius Epiſcopus Florentinus a S. Damaſo Papa miſſus ad Valentem Conſtantinopolim. 244.b

Zenobij Epiſcopi Florentini cum ſancto Ambroſio familiaritas. 853.e

Zenon medicus Alexandrinus exul reſtitutus a Iuliano. 6.e.7.a. *quis fuerit, ignoratur.* 7.a.b

Zenon monachus in Syria celebris. 257.e

Zenon Tyri Epiſcopus interſuit Concilio Tyanenſi. 181.c

Zenon Epiſcopus Tyri, vel Maiumæ, ordinator Ioannis Chryſoſtomi. 480.c

Zenon martyr Gazenſis. 60.c.61.a

Zenon martyr Nicomediæ. 25.d

Zeugmatenſis ſolitudo in Syria. 257.d

Zeugmatius monachus in Syria celebris. 257.d

ZOSIMVS Epiſcopus Neapolitanus pulſus ab Arianis. 82.e

Zoſimi de Libanio error. 556.b.c

Zoſimi error de Gallæ vita. 449.b

Zoſimus detrahit Theodoſio. 724.d.e.725.a.b

Zoſimus calumniator Theodoſii. 726.b.c.727.

Zoſimus teſtificatione Gentilium hiſtoricorum refellitur. 727.a.b.c.d

Zoſimi error de loco necis Gratiani. 483.d

Zoſimi error de bello Theodoſii cum Eugenio. 683.c.d

Zoſimi ſtudium in ſugillandis Chriſtianis Imperatoribus. 550.c

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag.	Linea	Mendum	Emendatio.
10	D 8	aut	vt
36	E 4	ziıu	ziſu
39	C 6	auguſtos	anguſtos
67	D 11	Mandoſio	Metio
82	E 10	miſi	miſſi
108	C 11	impendes	impendens
109	A 7	gutijs	argutijs
124	E 3	demicat	dimicat
128	A 4	inſcriptum	inſcriptus
130	A 8	crementa	incrementa
133	B 7	pene	procul
182	B 11	eadem	eamdem
187	A 4	poſterni	proſterni
196	C 3	Sextium	Sextum
200	B 4	ſepius	ſepties *correctum in plu-*
211	B *in marg.*	Virg.	Viris *(ribus*
215	C 2	condiſti	conditi
217	A 5	in	*dele*
229	D 11	procurat	percurrat
229	D 6	locum	loco
232	C 3	palacitorum	placitorum
234	D 1	auxilio	exilio
237	B 9	eum	eum
251	E 8	accediſſu	accidiſſe
252	D 7	pudens	prudens
252	E 7	Præſidijs	Præſidia
262	D 1	contemnebam	contendebam
265	A 11	qui ibi	quod ibi
273	B 7	ſtatum	ſtatutum
296	D 1	ſecundæ	ſecunda
323	B 7	petitis	petita
326	D 4	vellatus	vallatus
340	E 11	vides	vidit
340	B 6	demeti	demetiri
359	C *in marg.*	hæreſ. 68.	hæreſ. 78.
381	C *in marg.*	can. 17.	can. 30.
393	C 10	Theſſalonicam	Theſſaliam *in pluribus*
422	B 9	abduci	adduci *(emendati.*
423	A 2	Auennij	Anemmij
423	C 7	Claudianus, al. Claudius	Palladius
437	C 11	controuerſiarum	controuerſiam
441	D 9	diſpoſitis	diſpoſitus
445	B 7	impetitum	imperitum
461	B 4	Conſtantinopoli	Conſtantinopolim
470	A 3	necnon	*adde* Græcam vocem
473	C 2	plauſo	plauſu
474	E 5	, non	*dele*
475	B 11	magnam	magnum
454	E 7	Cæſaraguſtam	Cæſarauguſtam } *ſic in alijs*
ibid.	E *in marg.*	Cæſaraguſtanum	Cæſarauguſtanũ } *locis*
480	C *in marg.*	PRESBYTER	LECTOR
486	C 1	affirmas	*adde* Ambroſius ipſe
486	E 4	obijce	obice
490	B 4	Theodorum	Diodorum
490	B 5	Theodorus	Diodorus
493	D 1	populos	incolas
522	E *in marg.*	CIRCVMVENITVR COMMVNICARE	CIRCVMVENTVS COMMVNICAT
553	C 9	tractionem	tractationem
553	D 2	ad hoc	hoc
600	D 3	Flauij	Flaminij
604	C 1	heteматidis	hæmatitis *correctũ in plu-*
609	A 2	conſeruandum	conſecrandum *(ribus*
637	B 7	Iunij	Ianuarij
645	C 8	illæ	illas
661	B 9	picto	*adde* auctor

IN INDICE.

Pag.	Col.	Lin.	Mendum	Emendatio
2	col. 2	lin. 41	270. e	370. e
25	col. 2	lin. 45	Euſychius	Eſychius
26	col. 1	lin. 17	173. c.d.e	474. c.d.e
26	col. 1	lin. 64	a Macedoniano	a Macedonianis
27	col. 2	lin. 12	448. e	458. e
27	col. 2	lin. 47	487. d.e	481. d.e
37	col. 2	lin. 52	imaginibus	virginibus

REGESTVM.

a A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp
a b c d e f

Omnes ſunt Terniones, a vero Quinternio.

ROMAE Excudebat Aloyſius Zannettus, M. D. XCIII.
CONCESSIONE SVPERIORVM.